A. J. VAN DER AA,

BIOGRAPHISCH WOORDENBOEK DER NEDERLANDEN,

BEVATTENDE

LEVENSBESCHRIJVINGEN

VAN ZOODANIGE PERSONEN, DIE ZICH OP EENIGERLEI WIJZE IN ONS VADERLAND HEBBEN VERMAARD GEMAAKT,

VOORTGEZET DOOR

K. J. R. VAN HARDERWIJK,

EN

D[a]. G. D. J. SCHOTEL.

ONDER MEDEWERKING VAN DE HEEREN:

P. J. B. C. Robidé van der Aa, Mr. J. T. Bodel Neyenhuis, Prof. P. O. van der Chijs, W. Eekhoff, A. P. van Groningen, Dr. J. J. de Hollander, S. F. Klynsma, P. A. Leupe, H. C. Rogge, T. A. Romein, M. P. Smissaert, Jhr. J. W. van Sypesteyn en anderen.

ZESDE DEEL. LETTER H.

HAARLEM,
J. J. VAN BREDERODE.
1867.

Uitgave van J. J. van Brederode
Steend. v. P. Blommers, te 's Hage.

BIOGRAPHISCH

WOORDENBOEK

DER NEDERLANDEN.

H.

HAACK (G. Marcellus) was een portretschilder, van wien alleen bekend is, dat hij in 1700 leefde.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAACK (Petrus) werd den 10den October 1747 te Brielle geboren. Na zijne bevordering tot proponent werd hij, in 1769, predikant te Noord-Gouwe, in 1774 te Zwartewaal, in 1777 te Sommelsdijk, in 1782 te Breda, waar hem in 1784 den titel van hoogleeraar in de godgeleerdheid en gewijde geschiedenissen verleend werd. Van daar vertrok hij in 1789 naar Amsterdam en behoorde tot die predikanten, die in 1796 ontslagen werden, om dat zij weigerden den alstoen gevorderden eed van onderwerping aan den toenmaligen regerings-vorm en de belofte van nimmer op eenige wijze ter herstelling van het stadhouderlijk bestuur te zullen medewerken, af te leggen. Na zijne afzetting bediende hij eenigen tijd de Nederduitsche gemeente van Hamburg en Altona, en werd in 1804 weder eervol in zijn ambt hersteld. Bij de huldiging van den souvereinen vorst, op den 30sten Maart 1813 te Amsterdam, was aan hem daarbij het houden eener godsdienstige redevoering opgedragen, die met een voorberigt en de aanspraken van den souvereinen vorst is uitgegeven, waarvoor hij in 1816 tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw benoemd werd. Hij was tot het einde zijns levens, en alzoo gedurende 35 jaren, te Amsterdam als leeraar ijverig werkzaam niet alleen, maar zag zich ook door allen die hem kenden bemind, en betreurd, toen hij in den avond van den 27sten Julij 1824, na eene ziekte van weinige dagen, overleed. Zijne afbeelding ziet op verscheidene wijzen het licht. Hij was lid van het Zeeuwsch Genootschap der wetenschappen, en van de Maatschappij van Landbouw te Amsterdam. Van hem zijn de volgende werken in druk uitgegeven:

Israëls dankbaarheid over hunne verlossing, uit de vrijheid- en godsdienst-drukkende heerschappij der Egyptenaren. Voorgestelt, in eene Redenvoering over Exodus XV. *vs.* 13. *ter gelegenheid van het tweede eeuwfeest der heilrijke Hervorming in de gemeente van Sommelsdijk*, Rott. en Sommelsd. 1779. 8o.

Verhandeling over de lastering tegen den H. Geest, ten betoge dat die onvergeeflijke zonde tans niet meer gevonden word, Breda, 1786. 8o.

Antwoord op de vraag, betreffende de beste en minst kosbare middelen, om het gebrek van goede krankbezoekers in dienst der O. I. Compagnie te verminderen, en dezelve van den last der kwalen te bevrijden. Geplaatst in de *Verh. van het Zeeuwsch Gen. der Wetensch. te Vliss.* Middelb. 1790. 8o. (D. XIV. bl. 76).

De overeenstemming der evangelisten in de lijdens- en feeststoffen, Amst. 1795. 8o.

De leer der waarheid, volgens den Heidelbergschen catechismus, Amst. 1800. 8o.

Het leven van Paulus den apostel, in kerkelijke redevoeringen, Amst. 1804. 8o. 3 deelen 6 stukk.

Het leven, de leer en de daden van den Verlosser, met aanteekeningen voor mingeoefenden, Amst. 1825. 8o.

Voorts werd Haack gehouden voor den schrijver van een *Adres aan de Synodale Vergaderingen der Hervormde Nederduitsche gemeenten dezer landen*, enz.: *tot redres van de voorkomende gebreken in de nieuwe Evangelische gezangen*, enz. Amst. 1807.

Als dichter had Petrus Haack mede eenige verdiensten. Onder de zinspreuk *Tandem bona causa triumphat*, komt van hem een dichtstuk voor in de *Gedenkzuil opgerigt ter gedachtenis van Neêrlands Heil en Oranjes Zegepraal.* Bij het Haagsche dichtgenootschap verkreeg hij het accessit wegens het beantwoorden van een prijsvers *de Verheerlijking van Christus op den berg.* Beide verzen zijn vrij vloeijend, doch zonder eenige verheffing. Ook moet er van hem eene leerrede op rijm bestaan, die hij, in 1772, op zijne eerste standplaats heeft uitgesproken, bij gelegenheid van den doop des toenmaligen erfprinsen van Oranje, later koning Willem I. Haack werd begraven in de Wester kerk te Amsterdam, alwaar de volgende door hem zelf vervaardigde dichtregelen op zijne grafzerk zijn uitgehouwen:

Dat alles wat ik was of had de dood mij roove;
Gods waarheid wankelt niet, wie immer op haar bouw;
'k Geloofde in Jezus en ik stierf in dat geloove,
Mijn stof rust, in dit graf, op zijn verdienste en trouw.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boek.*; H. Bosscha, *Geschied. der Ned. Staats-omwent.* D. III. bl. 143; *Algem. Konst- en Letterb.* 1793. D. XI. bl. 203; Brinkman, *Naaml. van Boek.*; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. II. bl. 1, D. III. bl. 661; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.* p. 118; van der Aa, *Nieuw woordenb. van Ned. Dicht.*; Muller, *Cat. van Portr.*; *de Navorscher*, D. VII. bl. 95, 253, 254, D. VIII. bl. 134, 238, 239, 300.

HAAFF (Gerard ten) was een beroemd genees- en heelkundige, die, na vele jaren in 's lands dienst de praktijk beoefend te hebben, zich te Rotterdam als geneesheer en chirurgijn nederzette. Hij werd in 1788 lector in de heelkunde aan het Collegium Chirurgico-Clinicum aldaar, en aanvaardde die betrekking met eene redevoering: over het onderlinge verband der genees- en heelkunde, die door den druk is bekend gemaakt. Als zoodanig bewees hij door zijne voortreffelijke lessen de wetenschap belangrijke diensten, die door verschillende geleerde genootschappen, die ten Haaff hun lidmaatschap aanboden, op hoogen prijs werden gesteld. Hij was voorts stads chirurgijn, heelmeester van Schieland en examinator bij de O. I. Compagnie. Hij overleed te Rotterdam den 26 Mei 1791, in den ouderdom van ruim 71 jaren. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij schreef de volgende verhandelingen en geschriften, die door den druk zijn bekend gemaakt:

Eene kwalijk geneezene breuk van het dijebeen, door kunst herbroken en zeer spoedig recht geneezen. In de *Verh. van de Holl. Maatsch. der Wetensch. te Haarlem*, 1757. bl. 158.

Herstelling van een zeer verouderde en aanmerkelijke scheeven hals; en een bijna op de linker schouder neerhangend hoofd, door het afsnijden der tendo van de musculus sternomastoideus. In dezelfde *Verh.* 1758. bl. 293.

Geneezing van een aanmerkelijken fistel, welke uit het vet, dat de nieren omringt, zijn oorsprong had. In dezelfde *Verh.* 1760. bl. 168.

Bericht nopens eenen verdronkenen door het aderlaten in de hals-aderen hersteld. In dezelfde *Verh.* 1762. bl. 696.

Verhaal nopens een verstropte navelbreuk, in eene vrouwe van 80 jaren, door het handwerk (de operatie) zeer gelukkig en voorspoedig geneezen. In dezelfde *Verh.* 1765. bl. 595.

Bericht nopens een ongemeen haastig verlies des gezichts, door de operatie hersteld. In dezelfde *Verh.* 1768. bl. 435.

Korte aanmerkingen nopens de gevolgen der kneuzingen op het menschelijk ligchaam enz. In dezelfde *Verh.* 1776. bl. 221.

Bericht wegens het snijden en afhalen van den steen der blaaze, in twee bijzondere tijden. In dezelfde *Verh.* 1779. bl. 427.

Waarneming van een verouderde darm- net- en waterbreuk, door konstbewerking hersteld. In dezelfde *Verh.* 1786. bl. 13 van de *Berichten.*

Verhandeling over de Cataracta, Rott. 1761. 8o. m. pl.

Kort vertoog over de ziekte en sterfte van het Rundvee, Rott. 1769. 8o.

Verhandeling over de voornaamste kwetsuren, die den Scheepsheelmeesteren op 's Lands schepen van Oorlog kunnen voorkomen, Rott. 1781. 8o.

Korte aanmerkingen over de beenwording der zagte deelen, doch bijzonder over die der mannen-ballen, met een bijgevoegde waarneming gesterkt. In de *Verh. van het Bat. Gen. te Rott.* 1774. D. I. bl. 497.

Kort vertoog nopens de genezing der doofheid, ruising en

tuiting der ooren; *door het inspuiten der Eustachiaansche trompetten.* In dezelfde *Verh.* 1781. D. V. bl. 216.

Kort vertoog over de hydrops vertebralis of spina bifida, door twee waarnemingen bevestigd. In de *Verh. van het Prov. Utr. Gen.* 1781. D. I. bl. 378.

Waarneming van eene zeer aanmerkelijke groote verstropte balzaksbreuk, door de taxis hersteld. In dezelfde *Verh.* 1781. D. V. bl. 199.

Berigt van een aneurisma spurium, of valsche slagaderbreuk, gevolgd na eene aderlating door de omzwagteling van den arm, hand en vingeren, en verdere gepaste middelen, geneezen. In den *Algemeen. Konst- en Letterb.* 1783. D. V. St. 2. bl. 530.

Berigt van een man, die, in verscheidene tijden, vier, zoo arm- als beenbreuken, onderging en van de laatste in de dije, door één verband gepaard met de schuinsche ligging, spoedig genas. In hetzelfde tijdschr. 1784. D. VI. St. 2. bl. 154.

Waarneeming nopens de geneezing van een diep ingeworteld, en zeer verouderd fistelgebrek, dat achter het bovenste gedeelte der bilspieren zijn zitplaats had; en met de bederving van het ongenaamde been was vergezeld. In den *Nieuwen Alg. Konst- en Letterb.* 1787. D. II. St. 2. bl. 424.

Inwijdings-redenvoering, over de nodige kennis van den aart en huishoudelijke gesteldheid van 's menschen ligchaam, mitsgaders over de onafscheidbare verwandschappen, die er tusschen de genees- en heelkunde plaats hebben enz. Rott. 1790. 8°. met portret.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXIII. bl. 35—37; *Algem. Konst- en Letterb.* 1791. D. VI. bl. 169; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.* p. 118, 119; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 324.

HAAFF (Gerard Gijsbert ten), bloedverwant van den voorgaande was geneesheer te Rotterdam directeur en secretaris van het Bataafsch Genootschap der proefondervindelijke wijsbegeerte aldaar. Hij werd in 1799 door het Uitvoerend Bewind benoemd tot lid der commissie belast met de zamenstelling eener *Pharmacopaea Batava*, en overleed te Rotterdam in den ouderdom van 51 jaren, op den 8sten December 1800. Hij was gehuwd met A. C. de Bruyn en zijne afbeelding ziet het licht. Van hem gaan in druk uit de volgende verhandelingen:

Verhandeling over de oorzaken en behoedmiddelen ter voorkominge van de tegenswoordig meerdere sterfte van het volk op onze Oost-Indische schepen. In de *Verh. van het Bat. Gen. te Rott.* 1777. D. III. bl. 1.

Scheikundige verhandeling over den olie, natuurlijk in de wijnmoer bevat. In de *Verh. der Holl. Maatsch. der Wetensch. te Haarl.* 1780. bl. 189.

Scheikundige verhandeling over den zouten aanslag der turfkoolen. In de *Verh. van het Bat. Gen. te Rott.* 1781. D. V. bl. 193.

Verhandeling over het onderscheid tusschen delfstoffelijke en plantenzuuren, en over den invloed van dit onderscheid op de geneeskunst. In de *Verh. van het Gen. Servandis Civibus*, 1781. bl. 71.

Berigt wegens een steatoma of spekgezwel in den buik gevormd, en na den dood bij de opening van het lijk gevonden. In de *Verh. van het Bat. Gen. te Rott.* 1783. D. VII. bl. 270.

Verbeterde distelleerstoof van Boerhaave. *Met eene afb.* In de *Scheikundige Bibliotheek*, 1793. D. II. St. I. bl. 55.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1788 D. I. bl. 156; *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.* 1799. D. XI. bl. 123; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.* p. 119; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 324; Uit medegedeelde berigten aangevuld.

HAAFACKERUS (Aegidius). Zie AFHAKKER (Aegidius).

HAAFNER (Jacob), eigenlijk Hafner geheeten, werd in het jaar 1755 te Halle, waar zijn vader de geneeskunst uitoefende, geboren. Hij was de oudste van drie kinderen, en slechts elf jaren oud, toen zijn vader, als eerste geneesheer naar Batavia vertrekkende, en zijne vrouw en twee kinderen te Amsterdam, waar hij zich met er woon had nedergezet, vooreerst achterlatende, besloot zijn oudste zoon derwaarts mede te nemen. In April van 1766 vertrok deze alzoo met zijn vader uit Texel.

De reis was zeer onvoorspoedig. Niet alleen werd het schip door vreesselijke stormen geteisterd, maar de groote warmte veroorzaakte op het schip kwaadaardige koortsen, waardoor ook de oude Haafner werd aangetast en waaraan hij, nabij de kaap de Goede Hoop, bezweek.

Nu was de jonge Haafner van alles verlaten niet alleen, maar ook, door diefstal van een matroos, van alles beroofd. Zijne omzwervingen namen een aanvang en de twaalf volgende jaren werden door hem met het doen van groote en kleine togten in de Indische zeeën doorgebragt, zonder hoop van ooit zijn vaderland weder te zullen zien. Het was echter op deze reizen dat hij zich onderscheidene talen eigen maakte.

Door een gunstig toeval werd hij vervolgens als schrijver op het kantoor van de O. I. Compagnie geplaatst en verkreeg hij lust om zich op het boekhouden toe te leggen, waardoor hij in 1779 tot secretaris en boekhouder-generaal van alle de bezittingen der Compagnie in Oost-Indië aan het hoofdkantoor op de kust van Coromandel werd aangesteld. Deze aanzienlijke post, moest hij in 1781 verlaten, door dat de Engelschen zich in dit jaar van gemelde kust meester maakten. Hij kwam te Calcutta in dienst bij zekeren Heer J. Fowke, waar hij den geleerden W. Jones leerde kennen, voor wien hij een Malabaarsch handschrift in het Engelsch vertaalde. Zijn verblijf te Calcutta was evenwel van geen langen duur en op nieuw begonnen zijne omzwervingen in verschillende landen, waarvan door hem op eene uitvoerige wijze in zijne werken is melding gemaakt. Eindelijk keerde hij, na eene afwezigheid van negentien jaren, in Europa en weldra te Amsterdam weder. Daar begaf hij zich in het huwelijk met A. M. Kreunink, bij wie hij een zoon verwekte. Hij hield zich vervolgens met het schrijven van onderscheidene werken bezig, te midden waarvan de dood hem wegrukte te Amsterdam op den 3den September 1809. Zijne afbeelding ziet het licht naar Dalin, door P. Velijn.

Haafner was een man van veel ondervinding en van zeldzame talenten. Hij bezat een ongemeen sterk geheugen, en ofschoon hij in zijne jeugd geene opleiding genoten had om later als schrijver op te treden, zijn nogtans zijne werken in een levendigen, hier en daar zelfs wegslependen stijl geschreven, en verdienen eene eerste plaats onder de aanzienlijkste reisbeschrijvingen van vroegeren en lateren tijd. Die werken meestal in het Hoogduitsch vertaald, zijn getiteld:

Lotgevallen op eene reis van Madras over Tranquebar naar het eiland Ceilon, Amst. 1806. 8°. met eene plaat.

Reize in eenen palanquin, of lotgevallen op eene reize langs de kusten Orixa en Choromandel, Amst. 1808. 8°. 2 deelen met platen.

Reize te voet door het eiland Ceilon, Amst. 1810. 8°. Herdrukt Haarl. 1852. 32°. met vignet.

Lotgevallen en vroegere zeereizen, uitgegeven door (zijn zoon) C. M. Haafner, Amst. 1820. 8°. met platen en het portret.

Reize naar Bengalen en terugreize naar Europa, uitgegeven door C. M. Haafner, Amst. 1822. 8°.

Proeve van Indische dichtkunde volgens den Ramayon, naar het oorspronkelijke Sanscritisch gevolgd, in het licht gegeven door C. M. Haafner, Amst. 1823. 8°.

Deze Proeven uit de *Mahabharat* en de *Ramayon* werden op de jaarlijksche vergadering van het Amsterdamsche Dicht- en Letteroefenend Genootschap in 1797 door den voorzitter namens hem voorgedragen.

Onderzoek naar het nut der zendelingen en zendelingsgenootschappen in de twee laatste eeuwen. Met goud bekroond in 1805 door Teyler's Godgeleerd Genootschap en in het 22ste deel van deszelfs *Verhandelingen* (Haarl. 1807. 4°.) opgenomen. Herdrukt te Amst. 1823. 8°.

Bovengenoemde reisbeschrijvingen zijn later bij een herdrukt en met platen te Amsterdam in 1826 en 1827 in 8°. in 4 deelen uitgegeven. In de *Vaderlandsche letteroefeningen* voor 1801 N°. 12, 1806, N°. 16 en in 1807, N°. 8 zijn mede proeven van Haafner's letterkundige bekwaamheden te vinden.

Zie *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.* D. VII. bl. 177; *Algem. Konst- en Letterb.* 1809. D. II. bl. 163, 212—216; de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 220, 635 en *Supplem.*; van Kampen, *Geschied. der Ned. letter. en wetensch.* D. II. bl. 633, 634; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Geschied.* D. V. bl. 295; *Catal. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. letterk. te Leiden*, 1ste *Bijv.* bl. 145; Brinkman, *Alph. Naaml. van Boek.* 1852, bl. 41; *Woordenb. der Zamenlev.*

HAAFTEN. Zie de personen van dien naam op HAEFTEN.

HAAFTEN (WILLEM HENDRIK VAN) was geneesheer te Amsterdam en verwierf in 1794, bij het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam, den gouden eereprijs, voor zijn antwoord op de vraag:

Welke teekens of verschijnsels doen er zig op in de veranderde gesteldheid en werkingen van de oogen der menschen, zoo wel derzelver algemeene als bijzondere deelen, waar uit men den verschillenden aard en de oorzaken der heete ziektens (morbi acuti) kan onderkennen en derzelver onderscheidene uitkomsten en gevolgen opmaaken?

De verhandeling naar aanleiding dezer vraag is te vinden in het 11de deel bl. 145 en volgg. van de *Verhandelingen* van genoemd genootschap, Rott. 1798. 4o.

Zie *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.* 1794. D. II. bl. 74, 75; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.* p. 119.

HAAG (J. F. C.), Duitscher van geboorte, is hofschilder geweest van prins Willem Karel Hendrik Friso. Hij heeft portretten vervaardigd, die zeer goed van gelijkenis waren, en is in 1758 of 1759 te 's Gravenhage overleden. Zijn zoon volgt.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAAG (TETHART PHILIP CHRISTIAAN), zoon van den voorgaande, werd te Cassel in 1737 geboren en kwam met zijn vader, die hem in de schilderkunst onderwees, reeds op jeugdigen leeftijd naar Nederland. Reeds in 1760 was hij bij de Haagsche kunstkamer van *Pictura* als portret- en paardenschilder ingeschreven. Later was hij er hoofdman en in 1805 deken van. Ook koos de Haagsche teeken-academie hem tot haren regent. Na zijns vaders dood werd hij hofschilder van prins Willem V, in wiens paardenstallen hij de beste voorwerpen voor zijne kunst vond, waarin hij dan ook eene aanzienlijke hoogte bereikte. Als teekenaar had hij mede groote verdiensten, getuige daarvan, onder anderen, de fraaije plaat naar den beroemden *Stier van Potter*, in het Koninklijk Museum te 's Gravenhage, door Masquellier en J. P. Le Bas, in 1773, gegraveerd en te Parijs uitgegeven, die naar zijne teekening daarvoor gemaakt is. In het Koninklijk Kabinet van Schilderijen is van hem een portret voorstellende *Wilhelmina Princes van Oranje te paard.* Hij heeft ook de graveer- en etskunst beoefend, blijkens proeven daarvan door den heer Kramm opgenoemd. Hij is in 1812 te 's Hage overleden.

Zie *Notitie der Schild. van het Kon. Kab. te 's Gravenh.* bl. 10; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAAGE (WERENBOLD en ALBRECHT UIT DEN) twee broeders, behoorende tot den ridderstand. Beiden waren tegenwoordig bij den slag tegen de West-Friezen, in 1272 onder graaf Floris V, en sneuvelden.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 16.

HAAGEN (JORIS VAN DER). Aldus zal volgens den heer Kramm de naam geweest zijn van den bekwamen landschapschilder te 's Gravenhage, die ook onder die van Jan van Haagen, van Hagen, van der Hagen, Verhaagen en Haagen voorkomt. Hij behoorde tot hen, die in 1656 te 's Hage de kunstkamer van *Pictura* opgerigt hebben. Hij was te 's Hage in 1635 geboren en overleed in 1679, waarschijnlijk in Engeland, waar hij kinderen heeft nagelaten, die aldaar zich als kunstenaars gevestigd hebben. Of hij niet dezelfde is met K. J. of K. van der Haagen, mede een landschapschilder door den heer Kramm vermeld, durven wij niet beslissen. Van Joris of Jan van der Haagen zijn voorhanden:

In het Museum Boymans te Rotterdam:

Een landschap voorstellende de ingang van een bosch, waar een heer en eene dame te paard den weg schijnen te vragen aan eene herderin; op den voorgrond een bediende met eenen jagthond; regts een water, waar achter een kasteel ligt; in het verschiet hoog gebergte.

Een bergachtig landschap; op den voorgrond een weg met reizende landlieden; regts hoog geboomte.

In het Koninklijk Kabinet te 's Hage:

De Rijnpoort te Arnhem.

Een gezigt langs een binnenwater, met een schuiten overhaal op den voorgrond.

In het 's Rijks Museum te Amsterdam:

Een Hollandsch landschap.

Zie *Notitie der Schild. van het Kon. Kabin. te 's Gravenh.* bl. 11; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. II. bl. 8; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstschild.* D. II. bl. 616, 617, 630; *Aanwijz. der Schild. op 's Rijks Museum te Amst.* bl. 24; Dubourcq, *Beschrijv. der Schild. op 's Rijks Museum te Amst.* bl. 51; *Cat. van Schild. in het Museum te Rott. gesticht door* Boymans, bl. 16.

HAAGENDOORN (GOYTE) was vikaris te Bolsward, en werd, in 1490, door Juwinga dood gestoken.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*

HAAK (PIETER). Zie HAECK (PIETER).

HAAK (ALBERTUS VAN DER), misschien dezelfde die, in 1710, als proponent beroepen te Wel en Ammerzode, in 1740 emeritus werd en den 18den December 1741 overleed. Hij schreef:

Klaare en beknopte keeten der Goddelijke waarheeden, Leid. 1726. 8o.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1740. *b.* bl. 343, 1742, *a.* bl. 85; de Jongh, *Naaml. der Pred. onder de Geld. Synode*, bl. 315; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I.

HAAK (WILLEM) schreef:

Dagelijksche Huyspligt, 's Hage, 1686. 4o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. bl. 429.

HAAK KERKMAN (Mr. PIETER) burgemeester en secretaris van Veere, leverde het opstel voor de beschrijving dier stad, die voorkomt in het tweede deel van de *Tegenwoordige staat van Zeeland*, Amst. 1753. 8o.

Zie het voorberigt tot dat werk, bl. 2.

HAAKMA TRESLING (THEODORUS). Zie TRESLING (THEODORUS HAAKMA).

HAAKMAN (HERMANNUS) werd te Amsterdam in 1776 geboren en was er gedurende 42 jaren een algemeen geacht geneesheer. Begaafd met voortreffelijke geestvermogens, paarde hij daaraan een edel hart, hetwelk gloeide voor de bevordering van al wat schoon en goed was. Als geneesheer was hij onvermoeid werkzaam en bij heerschende volksziekten legde hij een voorbeeldigen moed aan den dag. Hij was, behalve lid van vele in- en uitlandsche genootschappen, ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, president der plaatselijke, en secretaris van de provinciale commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt in Noord-Holland. Hij overleed te Amsterdam den 20sten Julij 1840 en maakte zich ook als luimig dichter bekend, wiens gedichten met graagte werden aangehoord, vooral wanneer hij ze zelf voordroeg. Zijne afbeelding ziet het licht, maar is niet algemeen verkrijgbaar. Hij schreef:

Aan mijne landgenooten, Amst. 1805. 8o.

Dichtstuk bij de 5de *verjaring van het Amsterdamsch genootschap ter bevordering der koepok-inënting*, Amst. 1809. 8o.

Verkandelingen, Amst. 1814. 8o. 2 stukken.

Redevoering ter nagedachtenis van N. W. Rauwenhoff, Amst. 1818. 8o.

Bij den heldendood van van Speyk, Amst. 1831. 8o.

Voorts plaatste hij een dichtstuk in het *Verslag van het* 300*jarig bestaan van het Burgerweeshuis*, bezong met anderen de nagedachtenis van Cornelis Loots, en maakte zich ook als genees- en heelkundig schrijver bekend, door de volgende verhandelingen:

(Met J. C. Albrecht) *Verzameling van waarnemingen over de buikwonden.* In *Verh. van het Gen. ter bevord. der Heelk. te Amst.* 1802. D. VII. bl. 1.

Iets over den buikloop, welke zich menigmaal in het St. Pieters *Gasthuis te Amsterdam vertoont.* In de *Nieuwe Vaderl. Biblioth.* 1802. D. VI. St. 2. bl. 434.

Proeven met het oorspronkelijk aqua Binelli en met dat van Vrijdag Zijnen. In den *Algem. Konst- en Letterb.* 1833. D. II. bl. 402.

Zie *Amst. Handelsbl.* van den 21sten Julij 1840; *Algem. Konst- en Letterb.* 1840. D. II. bl. 50, 51; de Jong, *Naaml. van Boek.*; Brinkman, *Naamlijst van Boek.* bl. 471; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.*; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Dicht.*; Muller, *Cat. van Portrett.*

HAALEN (GOOSEN VAN). Zie HALEN (GOSUINUS VAN).

HAALWEG (Albert, Adam en Adriaan). Zie HAELWEG (Albert, Adam en Adriaan).

HAAMRODE (Kornelis van). Zie HAEMRODE (Kornelis van).

HAAMSTEDE. Zie de personen van dien naam op HAEMSTEDE.

HAAN, een portretschilder wiens voornaam onbekend is. Hij werd te 's Hage geboren, zette zich te Londen neder en leefde nog in 1729.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAAN (A. L.) schreef:

Proeve met de Papiniaansche Pot, waardoor aangetoond word, dat door dezelve de plantgewassen, dieren en mineralen niet alleen door eenvoudig scheivogt ontbonden, maar ook de zuiverste extracten en wezentlijke zouten bereid kunnen worden, Amst. 1775. 8°.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*

HAAN (Benedictus), werd in 1666 Luthersch predikant te Breda, in 1675 te Delft en in 1692 te Amsterdam, waar hij in 1702 overleed. In het *Stamboek van* Johanna Koerten gaf hij zeer zwakke proeven van zijne bekwaamheid als dichter.

Zie Paauw, *Europa's Lutherdom*, bl. 383; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*; Domela Nieuwenhuis, *Geschied. der Amsterd. Luth. Gemeente*, bl. 143.

HAAN (F.), schreef eene:

Beschrijving van de straat Davids, 1720. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III.

HAAN (Abraham de). Zie HAEN (Abraham de).

HAAN (Cornelis Jansz. de). Zie JANSZOON (Cornelis).

HAAN (Carolus de). Zie GALLUS (Carolus).

HAAN (David de) werd te Rotterdam in 1602 geboren, bezocht Italië en was een schilder van batailjes waarin hij bijzonder uitmuntte. Hij beoefende ook het historische vak en schilderde zijn eigen portret, op 57jarigen leeftijd, hetwelk door Cornelis van Noorde in prent gebragt is. Hij is waarschijnlijk, in 1674, te Utrecht overleden, en niet in 1659 te Rome, gelijk elders berigt wordt.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAAN (Galenus Abrahamsz. de). Zie ABRAHAMSZ. (Galenus).

HAAN (Gillis de), kapitein, bevel voerende op het schip *de Prins Eugenius*, maakte zich in 1707 verdienstelijk door de verovering van een zeer rijke Fransche Smyrnavaarder, *le Bourgogne* genaamd, gewapend met 32 stukken en met 130 koppen bemand.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. IV. St. II. bl. 474.

HAAN (Jan den). Zie HAEN (Jan den).

HAAN (Johan de), afkomstig uit een der voornaamste geslachten te Delft, werd in 1560 geboren en zette zich, na het onderwijs aan buitenlandsche hoogescholen genoten te hebben, als advocaat eerst te 's Hage, daarna te Amsterdam neder. Als zoodanig beroemd geworden, werd hij in 1599 tot secretaris van de Admiraliteit te Amsterdam aangesteld.

Hij kweet zich in die betrekking met zooveel ijver en trouw, dat hij in 1603 tot pensionaris te Haarlem bevorderd werd, welk ambt hij, blijkens de vermeerdering zijner wedde, ten genoege zijner meesters waarnam.

Aan de gebeurtenissen van 1618 nam hij een belangrijk deel, door de partij van Oldenbarnevelt en de zijnen te kiezen. Aan hem wordt toegeschreven de hand gehad te hebben in het stellen van de merkwaardige verklaring, over de regering des lands, ter Staten-vergadering ingebragt, en die door de Contra-Remonstranten geheel veroordeeld, en door de Remonstranten ten hoogste werd goedgekeurd. Dit stuk strekte naderhand Hogerbeets, de Groot en de Haan tot bezwaar. Op de bijeenkomst van de Hollandsche en Utrechtsche gemagtigden te 's Hage, ten huize van Daniël Tressel, eerste klerk der Algemeene Staten, was hij wegens Holland met anderen daar mede tegenwoordig. Men handelde voornamelijk over het stuk der Waardgelders. Daags nadat Prins Maurits de regering te Haarlem veranderd had, kwam aldaar de Haan, van de dagvaart, uit 's Hage, en vervoegde zich in de kamer van burgemeesteren. De burgemeester Arend Meindertszoon Fabricius vroeg hem *wat hij daar te doen had? Ik kom*, antwoordde de Haan, *om naar gewoonte, verslag te doen, van hetgene op de dagvaart verrigt is.* Fabricius zond hem daarop naar huis, zeggende, dat *men hem wel ontbieden zou als men hem noodig had.* Toen hierop twee maanden verliepen, zonder dat men hem ontbood, verstoutte hij zich, den burgemeester te vragen *wat men met hem voor had? U te verlaten van uw ampt*, zeide deze hem, *zonder dat men zich gehouden acht, u reden te geven;* en dit geschiedde terstond.

Door zijne vrienden gewaarschuwd verliet de Haan in het begin van 1619 het land, waarop hij, nadat zeven maanden te voren de sententiën over de andere staatsgevangenen waren uitgesproken, werd ingedaagd, en, niet verschenen zijnde, op den 24sten Mei 1619 voor vijftien jaren, op lijfstraffe, gebannen werd, met verbeurd-verklaring van de helft zijner goederen. De Haan trachtte zich bij geschrift te verdedigen, doch dit werd niet aangenomen. Zijn lotgenoot de Groot maakte er van gebruik en stelde zijn regt in het helderst licht. De Haan riep ook de privilegiën als burger van Haarlem in, doch te vergeefs. Zelfs verzwaarde men zijn vonnis, door dat men ook de andere helft zijner goederen, en die zijner huisvrouw Isabelle Croes, in beslag hield en weigerde hem die als Haarlemsch burger vrij te doen koopen. Een jaar na het eerste vonnis werd er verklaard, dat hij zich aan gekwetste majesteit had schuldig gemaakt. De Haan hield zich sedert in het Holsteinsche op, waar de regerende hertog hem weldra tot zijnen geheimen raad aannam en het slot Tonningen ter woning gaf. Hij bleef bij denzelven in hooge achting tot aan zijn overlijden, hetwelk den 5den November 1624 plaats had. Zijne weduwe en kinderen erlangden na den dood van prins Maurits, mits betalende het gestelde bij het privilegie van Haarlem, zijne bezittingen terug. Hij werd door de Groot, in diens verantwoording, om zijne deugden en bekwaamheden geprezen. Het wapen door de Haan gevoerd stelde voor een zilverlakenschen haan op een veld van lazuur, wakker voorttredende, waarbij tot zinspreuk: *Vigilantia et liberalitate.* De Haan schreef eene merkwaardige inscriptie in het album van Gilles de Glarges, later mede pensionaris van Haarlem.

Zie Brandt, *Lev. van* H. de Groot, bl. 120, 208; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 192, 210, 274, 373, 449; van Wijn, *Aanm. en Bijv.* D. X. bl. 103; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Scheltema, *Staatkundig Woordenb.*; van Rappard, *Overz. eener verzam Alba amicor.* in *Nieuwe Reeks van werk. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* D. VII. bl. 30, 31; Kist en Moll, *Kerkh. Archief*, D. II. bl. 277—283.

HAAN (Joseph Charles de). Zie HAEN (Joseph Charles de).

HAAN (Laurens de), zich noemende god- en regtsgeleerde, was een warm vaderlander, blijkens zijne gedichten op de geboorte van Willem V, en op het eeuwfeest ter gedachtenis van den vrede van 1648. Beiden voorkomende in de *Dichtkundige Lauwerbladen*, D. II. bl. 14 en D. IV. bl. 269.

Zie Heringa, in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 148.

HAAN (Mattheus de), geboren te Dordrecht in 1663, vertrok op den 26sten October van het jaar 1671 met zijne ouders, twee broeders en eene zuster naar Oost-Indië. Zijn vader, die te Dordrecht notaris was, ging met den rang van onderkoopman aan boord en zijne drie zonen kregen den titel van adsistenten. Zijne huisvrouw, Jeanne van Wijngaarden, in straat Sunda door den dood verloren hebbende, kwam de oude de Haan met zijne kinderen te Batavia aan, doch was er naauwelijks zeventien dagen, toen ook hij ziek werd en stierf. De jonge de Haan (van zijne broeders en zuster wordt niets meer gemeld) werd naar Suratte gezonden, waar hij in 1676 tot provisioneel adsistent, in 1681 tot adsistent, in 1683 tot boekhouder, in 1685 tot ondercommies en in 1695 tot commies werd aangesteld. Hij keerde in 1696 te Batavia weder, werd er in dat jaar onderkoopman van het kasteel, in 1698 eerste koopman, in 1700 gouvernements secretaris, in 1704 lid van de regering, in 1709 extra-ordinaris raad,

in 1710 ordinaris raad, in 1722 directeur generaal, na in dien tusschen tijd te zijn geweest president van schepenen en kolonel van de burgerij te Batavia. Eindelijk werd hij den 8sten Julij 1725 benoemd tot gouverneur-generaal van Indië, en in die waardigheid den 7den Augustus gehuldigd. Hij stierf te Batavia den 1sten Junij 1729, en werd den 4den daaraanvolgende met groote plegtigheid begraven. Zijne afbeelding ziet het licht.

Het blijkt uit al die benoemingen dat de Haan een man was van veel verdiensten. Uitbundig is de lof hem door een zijner tijdgenooten, den geschiedschrijver Valentijn, toegezwaaid. Dat hij de zaken der Oost-Indische Compagnie met ijver behartigde, is op te maken uit de rijk geladene vlooten, die onder zijn bestuur herwaarts kwamen. Desniettegenstaande is het oordeel over zijne handelingen door anderen geveld niet gunstig. Men beschuldigde hem van langwijligheid en besluiteloosheid niet alleen, maar ook van inhaligheid. Wat hiervan zij, kunnen wij, bij gebrek aan voldoende bewijzen, niet bepalen. De laatste beschuldiging, die van inhaligheid, schijnt echter minder te willen te kennen geven dat hij zich zelf verrijkte, dan wel dat hij ten koste van de ingezetenen, de belangen zijner meesters op eene minder edelmoedige wijze behartigde, ofschoon hij ook daarmede zijnen voorganger Zwaardekroon zocht te krenken.

Zie Dubois, *Vies des Gouvern.-Génér.* p. 299; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XIX. bl. 18—20; van Kampen, *Geschied. der Nederl. buiten Europa*, D. III. St. I. bl. 15—17; Muller, *Cat. van Portrett.*

HAAN (Pieter de), zoon van Pieter de Haan en Elisabeth Feitama, werd den 18den Julij 1757 te Amsterdam uit een deftig geslacht geboren, en reeds vroeg voor den handel opgeleid. Hij hield tot het jaar 1806 in zijne geboorteplaats een handel- en bankierskantoor aan, doch aanvaardde in dat jaar den hem opgedragen post van chef der divisie voor de algemeene handelszaken bij het Ministerie van Marine en Koloniën. Uit deze betrekking naderhand eervol ontslagen, begaf hij zich in Mei 1809 naar Leiden; waar hij eene van ouds vermaarde laken-fabriek had aangekocht. Deze zette hij, met medewerking van twee zijner zonen, voort tot 1823, toen gewigtige redenen hem noopten dezelve op te ruimen. Hij leefde vervolgens in werkzame rust, en zond van tijd tot tijd, met en zonder zijn naam, een aantal deels vertaalde, deels oorspronkelijke schriften in het licht, die getiteld zijn:

Hollandsche Coloniën — Engeland. In het maandschrift *de Weegschaal* 1822 N°. 9 (vertaald).

Gedachten over den China-handel en den Thee-handel, Rott. 1824.

Ernstige Beschouwing van de mogelijke gevolgen van de oprigting der Nederlandsche Handelmaatschappij. Leid. 1824. 8°.

J. Crawfurd, *de Indische Archipel*, uit het Engelsch vertaald, Haarl. 1823—1825. 3 deelen. Bij elk deel dezer vertaling is eene voorrede gevoegd, om de eer der Hollandsche natie tegen den Engelschen schrijver te verdedigen, benevens eene beoordeeling van het systema der Indische regering in de noten ontwikkeld.

Het Handelstelsel van Java, met koophandel en scheepvaart en fabrijkstaat van Nederland in verband gebragt, Leid. 1825. 8°.

De grondslagen der Maatschappij, door Joseph Dross, uit het Fransch vertaald, Leid. 1826.

Betoog aangaande de verpligting, om de middelen van opvoeding en beschaving te verschaffen aan de volken van den Indischen Archipel door sir Stamford Raffles. Uit het Engelsch vertaald en geplaatst in het maandschrift *de Hermes*, 1827. N°. 2 en 3.

De invoer van Thee ter overweging voorgesteld, Leid. 1827. 8°.

Correspondentie van de beurs te Batavia, met den Commissaris-Generaal du Bus. In *de Hermes*, 1827. N°. 7.

Staat van Java. In *de Hermes*, 1827. N°. 12.

De betrekkelijke stand van den handel van Holland, met die der Schelde. In *de Hermes*, 1828. N°. 3.

De voordragt van den Stadhouder Willem den IV, tot beter regeling van den handel en ten opzigte van de regten op den handel. In *de Hermes*, 1828. N°. 6.

Over den tegenwoordigen staat en uitzigten in de toekomst van den vrijen handel en de kolonisatie in Indië. In *de Hermes*, 1828. N°. 9, 10.

St. Raffles, *over de invoering van een verbeterd stelsel van administratie en de instelling van eene landrente op Java*, vertaald. *Bijv. tot de Hermes*, 1828. N°. 9, 10 en 11.

Schetsen, aangaande de landelijke Administratie van Java, Leid. 1829. 8°.

Staat van den Theehandel in het algemeen. In *de Hermes*, 1829. N°. 10.

Redevoering van Mr. Schuttleworth, *om de belangen van den vrijen handel te handhaven tegen het verlangen van het charter der Oost-Ind. Comp.* In *de Hermes*, 1829. N°. 11.

Scheepvaart en handel van Indië en China. In *de Hermes*, 1829. N°. 12.

Koloniaal bezit en handel in verband gebragt met de afscheiding van België met Holland, Leid. 1831. 8°.

De invoer van Thee ter overweging voorgesteld, Leid. 1829. 8°.

De Haan overleed te Leiden den 5den Januarij 1833, bij zijne echtgenoote, Wyna Bierens, zes zonen en eene dochter nalatende. Een zijner zonen volgt. Reeds in 1829 werd hij benoemd tot lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, en het is als zoodanig dat, na zijn verscheiden, de hoogleeraar Siegenbeek eene warme hulde bragt aan 's mans veelzijdige verdiensten. Teregt verdiende hij den eernaam van een braaf en edeldenkend man, van een nuttig lid der zamenleving, van een getrouw vriend en van een regtschapen christen.

Zie Siegenbeek, in de *Hand. der Jaarl. Vergad. van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leid.* 1833. bl. 33—38; *Algem. Konst- en Letterb.* 1833. D. II. bl. 178—181; Brinkman, *Naaml. van Boek. en Supplem.*

HAAN (Wilhem de), zoon van den voorgaande, werd den 7den Februarij 1801 te Amsterdam geboren en studeerde aan de Leidsche hoogeschool in de wis- en natuurkundige wetenschappen. In 1821 viel hem de eer te beurt der bekrooning eener academische prijsvraag, en hij promoveerde te Leiden tot matheseos magister en philosophiae naturalis doctor den 7den Mei 1825, na verdediging eener inaugurele dissertatie die ten titel voert: *Monographiae Ammoniteorum et Goniatiteorum Specimen.* Zoowel zijn antwoord op de vraag als zijn academisch proefschrift, werden door buitenlandsche geleerden met lof beoordeeld.

Niet lang duurde het of de Haan zag zich eenen eigenen werkkring geopend. Na reeds in December 1822 tot custos voor de week- en straaldieren aan 's Rijks Museum van Natuurlijke Geschiedenis te Leiden te zijn aangesteld, en in September 1823 tot honorair custos voor de gekorvene en overige ongewervelde dieren, werd hij in December 1827 aangesteld tot conservator voor de ongewervelde dieren bij genoemd Museum. Gedurende twintig jaren vervulde hij die betrekking met standvastige volharding, tot dat eene smartelijke ziekte hem noodzaakte een eervol ontslag te vragen. Hij ontving dit in Julij 1847, en begaf zich in April 1848 naar Haarlem, waar hij den 15den April 1855 overleed. Hij was den 11den November 1841 gehuwd met Sophia Elisabeth van Vollenhoven. Niet minder dan dertien Nederlandsche en buitenlandsche geleerde genootschappen bragten, door de aanbieding van hun lidmaatschap, hulde aan zijne veelzijdige en onmiskenbare verdiensten.

Als natuuronderzoeker heeft de Haan zich door de uitgave van verschillende werken, zoo van anderen als van hem zelven, bekend gemaakt. Zij zijn getiteld:

Recherches sur l'anatomie et les métamorphoses de différentes espèces d'Insectes, ouvrage posthume de M. P. Lyonet *publié par* M. W. de Haan, Paris 1832. *avec planch.*

Fauna Japonica, sive Descriptio animalium, quae in itinere per Japoniam, jussu et auspiciis superiorum, qui summum in India Batava imperium tenent, suscepto annis 1823—1830; *collegit, notis, observationibus et adumbrationibus illustravit* Ph. Fr. de Siebold, *conjunctis studiis* C. J. Temminck *et* H. Schlegel *pro vertebratis, atque* W. de Haan *pro invertebratis elaborata*, Lugd. Bat. 1835. fol.

Mémoires sur les métamorphoses des Coléoptères, Paris. 1836.

Behalve de genoemde werken vindt men van de Haan twee uitgewerkte stukken in de *Verhandelingen over de Natuurlijke Geschiedenis der Nederlandsche overzeesche bezittingen;* het eene handelt over de Papilioniden van den Indischen archipel, het andere over de daar voorkomende soorten

van regtvleugelige insecten (Orthoptera). Voorts zien van hem nog het licht de volgende verhandelingen als:

Vergelijking tusschen de tast- kaauw- en beweging-organen der gelede-dieren. Met 1 afb. In de *Bijdragen tot de Nat. Wetensch. verz. door* van Hall, Vrolik *en* Mulder, 1827. D. II. bl. 125.

Berigt omtrent de Callianira triploptera. In dezelfde *Bijdr.* 1827. D. II. bl. 150.

Uittreksels uit de berigten van Boie *en* Macklot, *geschreven gedurende hunne reis naar Java, betreffende sommige Javaansche dieren.* In dezelfde *Bijdr.* 1827. D. II. bl. 480.

Verhandeling over de rangschikking der Velellen, porpiten en physaliën. In dezelfde *Bijdr.* 1827. D. II. bl. 489.

In de laatste jaren zijns levens heeft de Haan zich onledig gehouden met nasporingen en onderzoekingen betreffende den loop der aderen in de vleugelen der Lepidoptera, maar hij mogt dien arbeid niet voltooijen.

Zie Collot D'Escury, *Holl. roem*, D. VII. bl. 207; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.* p. 120; *Algem. Konst- en Letterb.* 1855. bl. 70, 121, 170; W. Vrolik, in de *Verslagen en mededeelingen der Kon. Akad. van Wetensch.* D. III. bl. 399; van Leeuwen, *Cat. der Prov. Bibl. van Friesl.* bl. 459.

HAAN (Willem de). Zie HAEN (Willem de).

HAAN (Wytze de), te Leeuwarden geboren den 3den Junij 1804 en aldaar den 1sten Januarij 1848 overleden. Hij was een leerling van Otto de Beer en W. B. van der Kooi en schilderde voor uitspanning portretten en binnenhuizen, die zeer verdienstelijk waren.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAANEBRINK (Willem Albertus) werd te Utrecht geboren den 19den Maart 1762 en is aldaar overleden, als kollecteur der Koninklijke Nederlandsche Loterij, den 17den Mei 1840. Hij beoefende de kunst uit liefhebberij en was een hoogst verdienstelijk schilder van binnenhuizen, portretten en stads gezigten, en een goed teekenaar van academiestandjes. Hij bezat eene keurige verzameling van teekeningen van beroemde hedendaagsche meesters en eene uitmuntende collectie schilderijen. De eerste werd te Amsterdam en de laatste te Utrecht in het jaar van zijn overlijden verkocht. Hij was lid van de Koninklijke Academie van Schoone Kunsten te Amsterdam, en mede-oprigter en secretaris van het Utrechtsche Teeken-Collegie: *Kunstliefde.*

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vad. Schilderk.* D. III. bl. 106, 490; *Algem. Konst- en Letterb.* 1840, D. I. bl. 372; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAANEN (Casparis), werd in 1778 te Maastricht geboren en is te Amsterdam, waar hij zich van Utrecht in 1830 had nedergezet, den 24sten Januarij 1849 overleden. Hij was een verdienstelijk kunstenaar, die als kunsthandelaar een rijkdom van ondervinding en kennis, zoo van oude schilderijen als van teekeningen en prenten, had opgedaan. Hij paarde daarbij het bijzonder talent om datgene, wat de tand des tijds verminkt of gesloopt mogt hebben, te herstellen of weder te geven. Hij muntte uit in het schilderen van het inwendige van kerken, binnenhuizen en portalen. Ook was hij zeer bekwaam in het maken van silhouetten. Hij was het hoofd eener familie, wier leden alle de kunst beoefenen en aan hem voor een groot deel hunne eerste opleiding te danken hebben. Zijn oudste zoon, George Gilles, is een verdienstelijk schilder van kerken en binnenhuizen, en houdt zich thans in Duitschland op; zijn andere zoon, Remigius Adrianus, is een verdienstelijk landschapschilder te Weenen gevestigd; zijne oudste dochter volgt, en zijne jongste, Adriana Johanna, munt uit in het schilderen van bloem- en fruitstukken.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAANEN (Elisabeth Alida), oudste dochter van den voorgaande, werd te Utrecht geboren den 9den Augustus 1809. Ook bij haar openbaarde zich reeds vroeg de liefde en bijzondere geschiktheid voor de kunst. Onder de leiding van haren broeder George Gilles, die toen reeds eene aanzienlijke hoogte in het schilderen van kerken en binnenhuizen bereikt had, werd zij eene verdienstelijke kunstenares in dat vak. Volgens het oordeel van den heer Immerzeel, zijn hare ordonnanties doorgaans eenvoudig, maar altijd met smaak gekozen; haar koloriet is frisch en aangenaam, en haar penseeltoets over het geheel genomen vlak en zuiver. Jammer is het voor de kunst, dat haar levensdraad zoo vroeg werd afgebroken. Gehuwd met den kaarslichtschilder P. Kiers, getrouw in de pligten als gade en moeder, en gelukkig in de beoefening harer geliefkoosde kunst, maakte de dood op den 8sten Junij 1845 een einde aan haar verdienstelijk leven.

Volgens den heer Kramm heeft zij ook de etskunst beoefend. De Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam deed hulde aan haar talent, door haar in 1838 het honorair lidmaatschap van dezelve op te dragen.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAANSBERGEN (Johannes van). Zie HAENSBERGEN (Johannes van).

HAANSBERGEN (Willem van). Zie HAENSBERGEN (Willem van).

HAANSTRA (Hayke) van Buitenpost, wordt genoemd een bekwaam rekenkundige.

Zie Eekhoff, *Lev. van* Eise Eisinga, bl. 5.

HAAR (François van der). Zie HARAEUS (Franciscus).

HAAR (Gerrit van der), wiens levensbijzonderheden ons onbekend zijn, vervaardigde eene dichtmatige *Aanspraak aan Nederlant op het Leeven van zijn Hoogheit* Willem den IV, geplaatst voor de levensbeschrijving van dien vorst, te Amsterdam 1752 in 8o. uitgegeven. Zijn anagramma was: *Heer rigt na'r U raad.* In het *Aanhangsel van de Dichtkundige Cypressenbladen* komt van hem mede een vers voor, 14 bladzijden groot, hetwelk ons evenmin als het eerstgenoemde een groote dunk van zijne dichterlijke bekwaamheden geeft.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

HAAR (Hendrik ter). Zie HARIUS (Henricus).

HAAR (Jacob van der), waarschijnlijk geboren te 's Gravenhage, in 1717, was eerst chirurgijn bij de troepen van den staat, eerste chirurgijn van 's lands legerhospitalen, daarna chirurgijn van de stad en het hospitaal te 's Hertogenbosch. Sedert 1790 was hij lector in de chirurgie te Amsterdam. Hij overleed te 's Hertogenbosch den 19den September 1799 in den ouderdom van ruim twee en tachtig jaren. Zijne afbeelding ziet als silhouette het licht. Hij was lid van een aantal geleerde genootschappen, die zijne verdiensten op prijs stelden. Hij deed zich als een bekwaam heelkundige kennen door de volgende werken en verhandelingen:

Korte verhandeling van de geschotene wonden, nevens eenige bedenkingen over het in- en uitwendig behandelen van lijderen, wier ledematen afgezet zijn, enz., Amst. 1747. 8o.

Over de klier- knoest- en kankergezwellen, tegen A. Storck, Amst. 1761. 8o.

Oordeelkundige verhandeling over de eijernest-zakwaterzugt der vrouwen. In *Verh. van de Holl. Maatsch. van Wetensch. te Haarl.* 1762. bl. 543.

Aanmerkingen over het ontstoken korst-achtig vel, op het, uit een aader gelaaten, bloed. In dezelfde *Verh.* 1769. bl. 385.

Berigt om exter-oogen en wratten gemakkelijk te doen verdwijnen. In dezelfde *Verh.* 1771. bl. 605.

Bericht wegens het ligtvaardig insteeken van kreeftenoogen in de oogen der menschen. In dezelfde *Verh.* 1776. bl. 301.

Aanwijzing om de uitwendige slag-adergezwellen op eene gemakkelijke wijze te genezen. Uit het Italiaansch vertaald naar Carolus Guattani, *met een aanhangsel van waarnemingen vermeerderd*, Rott. 1779. 8o. met pl.

Aanmerkingen over het schadelijk en gevaarlijk afhalen van de nageboorte van een kind. In de *Verh. van het Bat. Gen. te Rott.* 1781. D. VI. bl. 75, en later afzonderlijk te Amst. 1797. 8o.

Aanmerkingen over de winterhanden en wintervoeten. In den *Algem. Konst- en Letterb.* 1781. D. III. St. II. bl. 592.

Aanmerkingen over het schadelijk gebruik van keurslijven en over den krommen ruggraad of bogchels. In hetzelfde tijdschr. 1782. D. IV. St. II. bl. 140.

Kort berigt om bedorven, stinkend water, zeer ras en onkostbaar, niet slegts drinkbaar, maar aangenaam en gezond te maken. In hetzelfde tijdschr. 1783. D. V. St. II. bl. 439.

Kort berigt nopens het gebruik van kraanoogen of braaknoten (nux vomica) in de roode loop; met eenige aanmerkingen. In hetzelfde tijdschr. 1784. D. VI. St. II. bl. 572.

Bericht van de koortsen, met uitstorting van melk in den buik der kraamvrouwen, welke in het Hôtel Dieu, te Parijs, geheerscht hebben; met eenige aanmerkingen daarover. In hetzelfde tijdschr. 1785. D. VII. St. II. bl. 651.

Genees- en heelkundige waarnemingen of stellingen. In den *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.* 1787. D. II. St. II. bl. 8, 146, 193, 244, 382.

Proeve over de hersenen en zenuwen en eenige van derzelver ziekten, Amst. 1788. 8°. 2de druk.

Aanmerkingen, of iets over erf- of aangebooren ziekten en gebreken. In den *Algem. Konst- en Letterb.* 1792. D. II. St. II. bl. 496.

Uitgezochte genees- en heelkundige mengelschriften, Amst. 1797. 8°. 2 deelen met pl.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1779, *b.* bl. 484; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. IV.; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; *Algem. Konst- en Letterb.* 1791. D. VII. St. II. bl. 149; *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.* 1799. D. XII. St. II. bl. 98.; Brinkman, *Nauml. van Boek.*; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.* p. 120, 121; Hermans, *Consp. Onom. Liter.* p. 26; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 105, 397.

HAAR (Johannes van der). Zie HARIUS (Johannes).

HAARLEM (Baldran of Boudewijn van), een Hollandsch edelman, behoorende tot het oude geslacht der heeren van Haarlem, trok, in 1168, met graaf Floris III tegen de West-Friezen te velde, doch, met eenige anderen, tegen 's graven zin vooruit gereden zijnde, vielen zij in Schagen en brandden het plat. De West-Friezen, zich tot nu toe schuil gehouden hebbende, kwamen onverwachts voor den dag en sneden hun den pas naar het gros des legers af. Er ontstond hierop een hevig gevecht, in hetwelk onder anderen Baldran of Boudewijn van Haarlem sneuvelde. Dit geschiedde op den 23sten Januarij van genoemd jaar.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 261, 262; Hoogstraten, *Woordenb.* D. V. St. II. bl. 13.

HAARLEM (Cornelis van). Zie CORNELISZ (Cornelis).

HAARLEM (Dirck van). Zie STUERBOUT (Diderick).

HAARLEM (Dirk van), mede afkomstig uit het oude geslacht van dien naam, werd na den moord van graaf Floris V, in 1296, tot drost van Muiden aangesteld. Als zoodanig werd hij kort daarop door den Utrechtschen bisschop Willem van Mechelen belegerd. Dapper verdedigde hij het hem toevertrouwde slot, tot dat hij door het grootste gedeelte der bezetting tot de overgave gedwongen, en slechts ten koste zijner vrijheid lijfsbehoud verwierf. In 1304 was hij andermaal drost van Muiden, in welk jaar hij in den slag bij Duiveland tegen de Vlamingen sneuvelde.

Zie Hoogstraten, *Woordenb.* D. V. St. II. bl. 13; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 92; Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 386, St. II. bl. 17.

HAARLEM (Egbert van) opgeleid in de Deventersche school der broeders van het gemeene leven, werd in het jaar 1419, bij de oprigting der hoogeschool te Rostock, hoogleeraar aan die inrigting, staande hij aan het hoofd van het zoogenaamd philosophisch onderwijs.

Zie Delprat, *Verh. over de broedersch. van* G. Groote, bl. 204, 320.

HAARLEM (Floris van) werd te Haarlem op het laatst der vijftiende eeuw geboren en naar zijne geboorteplaats genoemd. Hij ontving zijne letterkundige en godgeleerde opleiding aan de Leuvensche hoogeschool, en verwierf er den graad van meester in de vrije kunsten. Zich tot de Karthuizer orde begeven hebbende, werd hij opgenomen in het klooster te Leuven en in 1541 tot prior aangesteld. Hij overleed er den 18den April 1543, en werd bijzonder als prediker geroemd. Van hem ziet het licht:

Den wech des levens. Een gheestelyc boecxken leerēde hoe dat een goet kerstē mensch moet beginnē en voortgaen in deuchden, ... gemaech by dē prior van der Carthuser oordenen binnen der stadt van Louē. Neerstelyc gecorrigèert door broer Claes Zegers, minderbroeder, Antw. 1552. 12°. Herdrukt ald. 1564. 12°.

Blijkens de opdragt aan „Mr. Gheeraert Heerman, rectoor ende biechtvader der cloosters van Roome binnen Leyden," is broeder Floris van Haarlem de prior, waarvan de titel spreekt. Het werkje is eerst door Tacitus Nicolaus Zegers (Antw. 1552), daarna door Laurentius Surius (Keulen 1595. 8°). in het latijn overgezet.

Zie Ampzing, *Beschrijv. van Haarl.* bl. 101; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 236; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 278; Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 7, 8; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. II. bl. 2. D. III. bl. 661; Muller, *Cat. van Godgel. Werk. Supplem.* bl. 76.

HAARLEM (George Benedictus van) beoefende de Latijnsche dichtkunst blijkens een vers door hem op Johannes Heurnius gemaakt, voorkomende in de *Deliciae Poëtarum Belgicarum.*

Zie aldaar D. I. fol. 62.

HAARLEM (Geraart van), bijgenaamd Geertgen van St. Jans, was een vermaard schilder en leerling van Albert van Ouwater. Hij wordt met regt eene parel aan Hollands kunstkroon genoemd. Levensbijzonderheden zijn er weinig van hem bekend. Hij woonde in het St. Jans Klooster te Haarlem, waar hij, volgens den heer Kramm, als hofschilder der St. Jansheeren werkzaam was. Zijne voortbrengselen muntten uit in teekening, uitdrukking en ordonnantie, en werden door den grooten Albert Durer, die, op zijne reis in Holland, Geraart's kunstvoortbrengselen zag, zeer geprezen. Hij was ook grondig ervaren in de perspectief, blijkens eene *Afbeelding der Groote Kerk te Haarlem*, die thans nog achter den predikstoel tegen den muur van het doophuis, in genoemde kerk te vinden is. De meeste zijner stukken, waarvan in de hier onder aangehaalde bronnen uitvoerig gehandeld wordt, zijn bij de beeldstormerij verloren gegaan. De tijd van zijn sterven is onbekend. Hij bereikte slechts den ouderdom van acht en twintig jaren.

Zie van Mander, *Schilderboek*, bl. 206; Ampzing, *Beschrijv. van Haarl.*, bl. 347; Koning, *Tafereel der Stad Haarl.*, D. IV. bl. 132, Wolff, *Beschrijv. van de Groote of St. Bavo-Kerk te Haarl.*, bl. 19; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*, D. I. bl. 270; Rathgeber, *Bereden. Geschied. der Nederl. schilder-, houtsnij- en graveerk.*, D. I. bl. 26, 30, 38, 311, 352, 412, 413; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*, D. II. bl. 546—548.

HAARLEM (Gerard van) mede afkomstig uit het oude geslacht van dien naam, teekende, met zijn bloedverwant IJsbrand van Haarlem, het in 1167 tusschen Filips, graaf van Vlaanderen, en Floris, graaf van Holland, gesloten vredes verdrag. Hij koos met andere Hollandsche edelen in 1204 de partij van graaf Lodewijk van Loon tegen graaf Willem I.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 259, 313.

HAARLEM (Jacob Janszen van). Zie JANSZEN (Jacob).

HAARLEM (Jan Olout van), mede uit het oude geslacht van dien naam gesproten, werd na volbragte studiën te Rome doctor in de godgeleerdheid, en in het jaar 1351 tot abt van Egmond gekozen, welke waardigheid hij slechts twee jaren bekleed heeft, zijnde hij in 1353 overleden. Hij schreef *geleerde brieven aan gemeenzame vrienden* en *nuttige lessen.* Of deze het licht hebben gezien is ons onbekend.

Zie Ampzing, *Beschrijv. van Haarl.* bl. 99; Koning, *Tafereel der stad Haarl.*, D. IV. bl. 5.

HAARLEM (Jan Willemsz van). Zie WILLEMSZ (Jan).

HAARLEM (Johan van), mede uit het oude geslacht van dien naam gesproten, was de zoon van Rochus van Haarlem en Beatrix van Rijn. Hij werd te Dordrecht den 1sten September 1588 geboren en aldaar tot verschillende regeringsambten geroepen. In 1639 werd hij schepen en was meermalen gecommitteerd ter vergadering van de Staten van Holland en West-Friesland. Hij behoorde tot de onderteekenaars van de vermaarde her-

roeping van het Eeuwig Edict te Dordrecht in 1672. Hij stierf aldaar den 1sten Februarij 1675, en was gehuwd met Geertruid Frankken, waarbij hij vier kinderen verwekte.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 1067; De Jonge, *Verh. en onuitgegev. Stukk.* D. II. bl. 481.

HAARLEM (KLAAS VAN). Zie HAERLEM (CLAIS VAN).

HAARLEM (NICOLAAS VAN), hopman in staatsche dienst, verraste met de hopmannen Crom van Steenwijk en Wolter van Doorn de stad Hasselt, op den 26sten October 1582.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XVII. bl. 335 (32); *Overijss. Alm. voor Oudh. en Lett.* 1848. bl. 262.

HAARLEM (NICOLAAS VAN), wiens leeftijd ons onbekend is, was een geleerd man, die een *Cronicon temporum* en het *Vita* B. Simonis Stockii beschreef. Of beiden het licht zien weten wij niet.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 911.

HAARLEM (THEODORUS VAN) werd te Parijs licentiaat in de godgeleerdheid, en ging te Keulen tot de orde der Karthuizers over. Hij leefde omstreeks het jaar 1508 en schreef eenige *Leerredenen* en een *Brief over de eenzaamheid,* die echter niet zijn uitgegeven.

Zie Ampzing, *Beschrijv. van Haarl.* bl. 101; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 689; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1124; Koning, *Tafereel der stad Haarlem.* D. IV. bl. 8.

HAARLEM (VINCENT DIRK VAN). Zie BEVERWIJCK (VINCENT DIRK VAN).

HAARSMA (JAN R.), schreef een *Lijkzang ter gedachtenisse van mejuffer* Cijnthia Lenige, die op bl. 247 van hare *mengeldichten* te vinden is, en waaruit misschien is op te maken dat hij in meer teedere betrekking tot haar stond.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

HAARSMA (VAN). Zie de personen van dien naam op HAERSMA (VAN).

HAARSOLTE. Zie de personen van dien naam op HAERSOLTE.

HAARST (WILLEM VAN) werd in 1804 onderwijzer te Burgt op Texel, van waar hij in 1816 vertrok, als zijnde toen tot onderwijzer in de stads burgerschool te Sneek aangesteld. In 1849 afstand gedaan hebbende van zijnen post, sleet hij het overige van zijne dagen te Oirschot in Noord-Brabant, waar hij in October 1853 overleed.

Hij was schrijver van:

(Met H. M. Reidsma, onderwijzer te IJsbrechtum) *Voorstellen, toegepast op de oefeningen met de tafel der eenheden van* Pestalozzi, Sneek, 1817. 8o.

(Met denzelfden) *Verhandeling over de oorzaken van de werkeloosheid bij een gedeelte der kinderen in de scholen*, Amst. 1822. 8o. Met goud bekroond door de commissie van onderwijs in Friesland.

Natuurbeschouwingen voor jongelieden, Amst. 1826. 8o. 3 stukjes.

Beschouwingen van het dierenrijk voor jonge lieden, Amst. 1828. 8o. 3 stukjes met pl.

Zie de Jong, *Naaml. van Boek. en Supplem.*; (H. W. C. A. Visser), *Plegtige toewijd. van het monum. aan* Nieuwold, bl. 47, 48; *Algem. Handelsbl.* van 25 Octob. 1853.

HAAS (ARTUS DE) schreef volgens van der Aa: *Christelijk Veegevuur in stichtelijke rijmen voorgestelt*, Amst. 1663. 4o.

Van Abkoude noemt den schrijver L. R. Haas door wien ook nog geschreven werd:

Zegenpraalende Christen, 1693. 8o.

Waarheid ondersogt of redenen enz. 8o.

Overgang uit het Pausdom, Leid. 1700. 8o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. II. III.; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

HAAS (D. DE) schreef:

Nette uitrekening van de drawback der Engelsche Oost-Indische lijwaten, zoo als dezelve in Hollandsch courant geld te staan komen, Amst. 8o.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*

HAAS (DIRK DE), geboren te Amsterdam, uit burger ouders, na wiens dood hij in het burgerweeshuis geplaatst werd. Waarschijnlijk als matroos naar Oost-Indië vertrokken zijnde, kwam hij in dienst bij den notaris de Wit op Batavia. Hij vertrok vervolgens naar Tonkin, waar hij, op welke wijze wordt niet gemeld, veel geld verdiende. Hij was vervolgens tot tweemaal toe opperhoofd van Japan, 1677 en 1679, doch geraakte daarna uit de dienst, omdat hij weigerde als commissaris naar Macassar te gaan. Sedert werd hij schepen en vice-president te Batavia en in 1687 aangesteld als vier en twintigste landvoogd van Amboina. Als zoodanig bewees hij de Compagnie belangrijke diensten, en muntte hij uit door belangeloosheid, spaarzaamheid en orde in zijn beheer. Hij werd in 1689 extra-ordinaris raad van Indië en commissaris der drie Oostersche landvoogdijen en vertrok in 1691 als ordinaris raad van Indië naar Batavia. Door de vergadering van Zeventienen werd hij bij resolutie van den 20sten September 1701 aangesteld tot directeur generaal van den handel, welke betrekking echter door hem niet waargenomen werd, doordien de directeur generaal Jan van Hoorn weigerde zijn schoonvader Willem van Outhoorn als gouverneur generaal op te volgen en derhalve als directeur generaal werkzaam bleef. Hij was gehuwd met Aletta Zegermans, die den 8sten Julij 1689 op Amboina overleed. Na den dood dezer vrouw huwde hij Elisabeth van Riebeeck, geboren aan de Kaap de Goede Hoop den 4den April 1660, dochter van Johan Antonie van Riebeeck eerste commandeur aldaar. De Haas overleed vermoedelijk in 1702. Zijne tweede vrouw in 1704.

Zie Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indië* (Nieuwe uitgave), D. I. bl. 182, 257, 280, 526, 527, 540, 584, D. II. bl. 197, 291, 305, 646, 647, D. III. 62, uit medegedeelde berigten aangevuld.

HAAS (FRANS DE). Zie HAES (FRANS DE).

HAAS (Mr. GERARD DE) schreef:

Nieuwe Hollandsche Consultatien, Advertissementen van Regten, Memorien enz., 's Hage, 1741. 4o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* Dl. I. St. I; Muller, *Cat. van Regtsgel. Werk.* bl. 31.

HAAS (GERARDUS DE), geboren te Yzendoorn den 13den September 1737, studeerde aan de Utrechtsche hoogeschool en verkreeg er in 1761 de waardigheid van doctor in de godgeleerdheid, na verdediging zijner *dissertatio de Paulino velandae mulieris praecepto ad* 1 Cor. XI. 10. Hij werd den 6den September 1762 proponent en den 29sten dier maand te Scherpenzeel beroepen. Hij vertrok van daar in 1763 naar Amersfoort, in 1773 naar Middelburg, in 1781 naar Amsterdam, waar hij den 9den December 1817 overleed. Zijne afbeelding ziet het licht met vier regelig vers van hem zelven.

De Haas wordt met lof genoemd onder de geleerdste predikanten van zijnen tijd. De studie, zegt de heer Glasius, was in waarheid zijn leven, zelfs zoo sterk, dat zij hem somwijlen in den dagelijkschen omgang zoo afgetrokken deed wezen, dat het veler opmerkzaamheid tot zich trok. Als schriftuitlegger deed hij zich kennen door de volgende werken:

Aanmerkingen over het zevende boek der Godspraaken van Jesaia, Utr. z. j. (1773) 8o. Herdrukt ald. 1780. 8o.

Praktikaal vertoog aangaande de uitnemendheid van de leer der Verzoening, vervat in eene verhandeling over den XXXII *Psalm*, Middelb. 1779. 8o. 2de druk.

Akademische redevoeringen, Amst. 1788. 8o.

Het vijfde en drie volgende hoofdstukken uit Paulus brief aan de Romeinen verklaard, Amst. 1789—1793. 8o. 3 deelen.

Verhandeling over de toekomende wereld, Amst. 1798. 8o.

Over de Openbaring van Johannes, als een boek voor het verstand en hart, 1807. 8o. 3 deelen.

Het XV hoofdstuk van Paulus eersten brief aan de Korinthers, Amst. 1818. 8o. met portret.

Verder voltooide hij het werk van G. J. Nahuis, hetwelk getiteld is:

G. J. Nahuis en G. de Haas, *over den brief van Paulus aan de Philippensen*, Amst. 1783. 8o. 3 deelen.

De Haas heeft zich ook als dichter doen kennen, onder anderen door zijn:

Dichttafereel van het goddelijk gerigt ten jongsten dage, Amst. 1818. 8°. 3de druk.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; A. Rutgers, *Het tweede eeuwget. van Amersfoorts hervorm.* bl. 78; Ypeij, *Kerk. geschied. van de 18de eeuw*, D. VIII. bl. 452; *Algem. Konst en Letterb.* 1817, D. II. bl. 418; Brinkman, *Naaml. van Boek.* en *Supplem.*; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. II. bl. 3, D. III. bl. 661; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 105, 397.

HAAS (H. DE) was een bekwaam teekenaar, wiens werken voorkwamen in de beroemde kunstverzameling van van der Mark, te Leiden, verkocht te Amsterdam in 1773.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAAS (JAN DE), neef van den vice-admiraal Witte Corneliszoon de With, was een dapper zeekapitein die deel nam aan de zeeslagen van Tromp en de Ruiter. Hij was onder anderen tegenwoordig bij den zeeslag bij Douver onder Tromp in 1652, en kreeg het bevel over het door dezen veroverde parlementsschip *de Rozenkrans* van 44 stukken. Hij nam als zoodanig deel aan den zeeslag van den 10den Augustus 1653, tusschen de Engelschen, onder Monck, en de onzen onder Tromp. Gedurende eenen langen tijd had hij tegen drie zware Engelsche schepen geslagen, maar zich zoo dapper geweerd, dat deze eindelijk moesten afhouden. Masteloos geschoten, en reeds in brand geraakt zijnde, welke brand echter gelukkig gebluscht was, kwam hij nogtans behouden in het vaderland aan. Of hij dezelfde is met zekeren hopman Jan de Haes van Vlissingen, die zich in 1660 verdienstelijk maakte door het veroveren van een prijs op den Franschen hopman de Quesne, doch die naderhand in ongunst geraakt zijnde, op den 25sten November 1660 te Rotterdam werd onthalsd, durven wij niet verzekeren.

Zie Brandt, *Lev. van* de Ruiter, bl. 56; van der Aa, *Nieuwe herinner.* bl. 289—292; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. II. St. I. bl. 73; *de Navorscher*, D. VII. bl. 231.

HAAS (JAN HERMAN DE) was een verdienstelijk schilder van stillevens, die de kunst eerst op gevorderden leeftijd begon te beoefenen. Hij woonde te Utrecht, waar hij den 10den Augustus 1856 in den ouderdom van 46 jaren overleed. Hij had zich ook op het herstellen van oude schilderijen toegelegd en daarin mede een middel van bestaan gevonden. Hij was lid van het genootschap *Arti et Amicitiae* te Amsterdam.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAAS (JOAN DE). Zie HAES (JOAN DE).

HAAS (L. R. DE). Zie HAAS (ARTUS DE).

HAASBROEK (G.) was een uitmuntend teekenaar van landschappen, land- en watervogels enz., die in de eerste helft der achttiende eeuw bloeide. Hij teekende onder anderen:

Den grooten Brand te Rotterdam, den 11 *Maart* 1779 *van den Maaskant te zien*, door P. de Mare gegraveerd, in groot plano.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAASJE KLAAS *dochter*. Zie KLAAS *dochter* (HAASJE).

HAASTENBURG (HENDRIK VAN) werd, waarschijnlijk in 1724, te Twello, nabij Deventer, geboren en verkreeg zijne eerste kundigheden aan het gymnasium te Wageningen, destijds onder het bestuur van den met roem bekenden rector Caspar Frederik Hachenberg. Hij verliet die inrigting den 31sten Julij 1741, en studeerde vervolgens onafgebroken aan de Harderwijksche hoogeschool, tot dat hij den 21sten Januarij 1746 eerst tot licentiaat en den 12den Junij daaraanvolgende tot doctor in de wijsbegeerte bevorderd werd, na openlijke verdediging eener verhandeling *de elasticitate solidorum ejusque caussa*. Vervolgens te Leiden in de geneeskunde studerende, verwierf hij aldaar in 1749 het doctoraat in de geneeskunde, na verdediging van zijne *Dissertatio de liquorum corporis humani attenuatione chronica et acuta* (Lugd. Bat. 1749).

Na zijne promotie zette zich van Haastenburg te Deventer als geneesheer neder, en oefende aldaar met roem de praktijk uit, toen hij in 1755 aangesteld werd tot hoogleeraar in de genees- ontleed- schei- en kruidkunde aan de Harderwijksche hoogeschool, welke waardigheid hij den 18den September van genoemd jaar aanvaardde met eene redevoering *de vero curandi morbi fundamento, e naturae operationibus deducendo* (Hard. 1756). Hij zag zich bepaaldelijk met het onderwijs der praktijk en der heelkunde belast, en hield in 1760 als aftredend rector der hoogeschool eene onuitgegevene *Oratio de miris veneni in humanis corporibus observatis effectibus et ratione agendi*. In dat jaar, en nogmaals in 1768, werd hij tot geheimschrijver van den Senaat aangesteld.

Groot was de roem door van Haastenburg bij zijne tijdgenooten als hoogleeraar en arts verworven. De groote van Geuns rangschikte hem onder de uitmuntendste geneeskundigen die de Geldersche hoogeschool versierd hadden, en de niet minder vermaarde Oosterdijk verklaarde openlijk, „dat de groote van Haastenburg bij de academie en bij geheel Gelderland zich zeer verdienstelijk gemaakt had." Geen wonder dan ook, dat curatoren der hoogeschool niet achterlijk bleven, om zijne verdiensten te erkennen en hem voor altijd trachtten te verbinden aan de instelling, die een groot deel harer bloei aan hem te danken had. Zij schonken hem een zeer aanmerkelijk eeregeschenk en eene verhooging zijner jaarwedde, terwijl hij den 23sten April 1763 door de Staten van Gelderland, op eene jaarwedde van duizend gulden, tot archiater der provincie werd aangesteld, mits belovende gelijk hij gaarne deed, levenslang bij hunne academie te blijven Niet lang hadden beiden genot van deze overeenkomst, daar hij, tot groote schade der wetenschap, reeds den 24sten November 1769 aan eene borstziekte overleed.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. hoogesch.* D. II. bl. 184, 269, 271, 274, 392, 402, 404, 608, door ons hier gevolgd.

HAASTERT (ISAAK VAN) werd te Delft, in 1753, geboren en betoonde al zeer vroeg zucht voor de teeken- en schilderkunst, waarbij hij naderhand de dichtkunst en de beoefening der fraaije letteren voegde, en zich vooral in de kennis van het dieren en plantenrijk, door eigene waarnemingen, eene ongemeene bedrevenheid verwierf. Na eerst bij een teekenmeester van geringe verdiensten onderwijs ontvangen te hebben, oefende hij zich verder in de teeken- en schilderkunst, voornamelijk bij Hieronymus Lupis, een Venetiaan, die portretten en geschiedkundige onderwerpen schilderde. Hij legde zich eerst toe op landen stadsgezigten, doch naderhand op landschappen met dieren gestoffeerd. Zich tot het geven van lessen in de teekenkunst hoofdzakelijk bepaald hebbende, bleef hem geene ruimte van tijd genoeg over, om schilderstukken van eenige uitgebreidheid te ondernemen. Onder zijne teekeningen, die later in plaat gebragt zijn, verdienen vermelding de platen voorkomende in het werk *Verzameling van Gedenkstukken in Nederland* enz. door P. Timareten, ('s Hage 1777. 8°.), en de titel voor het werkje getiteld: *Het Genootschap Christo Sacrum binnen Delft*, (Leid. 1801. 8°). van welk genootschap te Delft hij een der oprigters was, in gemeenschap met den heer Onder de Wijngaart Canzius, na wiens vertrek hij geheel alleen, in genoemde stichting, door aanspraken en leerredenen het godsdienstig onderwijs leidde.

Meer nog dan als schilder- en teekenaar maakte van Haastert zich verdienstelijk als letterkundige en dichter. Schoon niet tot den stand der geleerden opgeleid, zegt de Hoogleeraar Siegenbeek, was hij echter met een rijken schat van kennis toegerust. Zijne gedichten onderscheiden zich naar diens oordeel meer door netheid en beschaafdheid, dan door hooge dichterlijke vlugt; er heerscht nogtans in dezelven een toon van zacht godsdienstig gevoel, welke den lezer inneemt en bekoort. Die gedichten komen voor, behalve in de werken van het Haagsche Dichtgenootschap: *Kunstliefde spaart geen vlijt*, waarvan van Haastert lid was, in zijne werken getiteld:

Proeve van Mengelpoësij, Leid. 1785. 8°.

De godsdienst, dichtstuk, Leid. 1802. 8°.

Mengelpoësij, Delft, 1826. 8°.

Door genoemd genootschap te 's Hage werd van Haastert in 1790 met zilver bekroond, voor een door hetzelve uitgeschrevene prijsvraag, behelzende, Gods goedheid, zigtbaar in al het geschapene. Eene dergelijke vereering viel hem in 1822 te beurt, toen hem voor zijne ingezon-

dene teekeningen bij de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem, bestaande in afbeeldingen van zogende dieren, enz., met hunne kenmerken, mede eene zilveren medaille en premie geschonken werd.

Als letterkundige deed hij zich ook kennen door zijn werk getiteld:

A. van Leeuwenhoek *vereerend herdacht in eene korte Levensschets en Lofdicht*, Delft, 1823. 8°.

Van Haastert overleed te Delft den 1sten Maart 1834. De Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden bragt reeds in 1810, door de aanbieding van haar lidmaatschap, hulde aan zijne talenten en, na zijn verscheiden, door den hoogleeraar Siegenbeek, in de handelingen harer jaarlijksche vergadering, terwijl de hoogleeraar Macquelijn in eene *Aanspraak aan de Leden van het Kunst- en Wetenschap minnend Gezelschap te Delft*, waarvan van Haastert ook een der oprigters was, 's mans verdiensten als onderzoeker der natuur in het licht heeft gesteld. Zijne uitgebreide verzameling van kunst en van voorwerpen uit de natuurlijke historie werd in 1834 te Delft in het openbaar verkocht.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.*, 1790. D. IV. bl. 75, 90, 1834. D. II. bl. 145, 146; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. III. bl. 54, 55; *Woordenb. der Zamenlev.*; *Handel. der Jaarl. Verg. van de Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* 1834. bl. 48—50; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 224; Brinkman, *Naaml. van Boek.*; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAASTRECHT (GOEYERT VAN) afkomstig uit het edele geslacht van dien naam, was heer van Druinen en Gansoijen en behoorde vermoedelijk onder de eerste teekenaars van het verbond der edelen in 1566. Dit vermoeden wordt te meer waarschijnlijk, daar ook hij met den prins van Oranje geheime briefwisseling hield en niets onbeproefd liet, om het welzijn des lands te bevorderen. Hij hield zich daartoe in 1571 in het Kleefsche op, waar men hem, op Alva's last, meende op te ligten. Hij ontkwam gelukkig het gevaar en overleed eerst in 1597 in Friesland. Hij was in 1552 gehuwd met Josina van Malsen, oudste dochter van Otto van Malsen, wiens jongste dochter met Diderik van Sonoy, stadhouder van Noord Holland gehuwd was. Zij overleed te Enkhuizen in 1584 en schonk hem vier zonen, waaronder Dirk, die als kapitein van Sonoy den lande diende, en Willem, die als kapitein in 1597 voor Maastricht sneuvelde.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XXIII. bl. 10 (7), B. XXIV. bl. 195 (34). 196 (35); van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 977; te Water, *Hist. van het Verbond der Edel.* D. I. bl. 266, D. III. bl. 520.

HAASTRECHT (MARIA VAN), welligt bloedverwante van den voorgaande, wordt genoemd eene zeer middelmatige dichteres uit de zeventiende eeuw.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van N. Dicht.* D. II. bl. 198.

HAAZE (ADRIAAN DE). Zie HAZE (ADRIAAN DE).

HAAZE (J. DE) schreef:

Nasporing van den Leviathan en de Visch, welke Jonas verslond, Utr. 1724. 8°.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*

HABBEMA (JOHANNES) werd geboren te Leeuwarden in 1732 en studeerde aan de Franeker hoogeschool, waar hij in 1756 den doctoralen graad in de godgeleerdheid verwierf, na verdediging eener Inaugurele dissertatie over 1 Cor. VI: 4. In 1757 door de classis van Franeker tot proponent bevorderd, werd hij in 1758 beroepen te Twijsel en Kooten, in 1763 te Gorinchem en in 1767 te Rotterdam. Wegens krenking zijner geestvermogens werd hij den 2den Februarij 1789 emeritus en overleed te Delft den 12den Maart 1800. Zijne afbeelding ziet het licht. Zijn zoon Gosselius was predikant te Wijnjeterp en Duirswoude, te Oude Tonge, te Oud-Beijerland en te Purmerende.

Habbema was een zeer geleerd man en een naauwgezet handhaver van de regtzinnigheid in de leer, ten gevolge waarvan hij met andere godgeleerden in hevige twisten geraakte. Met zijnen ambtgenoot Le Sage ten Broek voerde hij een geschil over het borgtogtelijk lijden des Heeren, en met Petrus Hofstede gaf hij de *Nederlandsche Bibliotheek* in 1774 en vervolgens in het licht, waardoor hij het met de regering te Utrecht en de hoogleeraren R. M. van Goens en Petrus Burman te kwaad kreeg. De twist met laatstgenoemde wordt teregt een voorbode genoemd van die politieke oneenigheden, die daarna ons vaderland zoo deerlijk geschokt hebben.

Groot zijn de verdiensten van Habbema in het verdedigen der christelijke godsdienst. Toen namelijk aan Johannes Patijn in 1777 het emeritaat verleend was, werd aan Habbema, van wege heeren regenten van de weeskamer der stad Delft, als opvolgende executeuren van het testament van den heer Walter Senserff, opgedragen het jaarlijks houden van de acht leerredenen tegen atheïsten, deïsten, joden, heidenen of andere openbare tegensprekers van het christelijk geloof. Van deze taak heeft hij zich tot aan zijn emeritaat op eene uitmuntende wijze gekweten.

Behalve de reeds vermelde Nederlandsche Bibliotheek ging van Habbema in druk uit:

Kortbondige grondvragen over Luthers Catechismus, Rott. 8°.

Historisch Verhaal nopens het gebeurde te Utrecht met de Vaderlandsche Bibliotheek, Rott. 1775. 8°.

De leer der Hervormde Kerk, aangaande het borgtogtelyke van Christus Lijden, Amst. (1783). 8°.

Zie Columba en Dreas, *Naaml. der Pred. onder de classis van Dokk.* bl. 199; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I.; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; Ypeij, *Kerk. Geschied. van de 18de eeuw*, D. II. bl. 93, D. VII. bl. 431—442; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. IX. bl. 110; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. III. bl. 569, 631, 662; Brans, *Hondertjar. Naamreg.* bl. 13, 86, 99, 142; van Harderwijk, *Naaml. en Levensbijz. der Predik. te Rott.* bl. 89, 90; dit *Woordenb.* D. II. bl. 1353; Muller, *Cat. van Portrett.*

HACCOU (JOHANNES CORNELIS) werd te Middelburg den 18den April 1798 geboren. Reeds vroeg blijken gevende van liefde voor de kunst, deed zijn vader hem, even als zijn oudere broeder Lodewijk Gilles, door den kunstschilder J. H. Koekoek onderwijs geven. Daardoor, en door het gelijktijdig waarnemen der lessen aan de teeken-academie, vormde hij zich tot een verdienstelijk schilder vooral van landschappen, ofschoon ook winters, stille waters met schepen, zoo bij dag als bij maanlicht, van zijn talent getuigden. Hij vestigde zich, na eene kunstreis, te Londen, en overleed er den 21sten Januarij 1839.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* hier door ons gevolgd.

HACHENBERG (CASPAR FREDERIK) studeerde in de godgeleerdheid en werd, na zijne bevordering tot proponent, tot rector der latijnsche school te Wageningen beroepen. Als zoodanig deed hij den 31sten Julij 1741 zijne inhuldigings oratie, bedankte voor de benoemingen te Harderwijk, Gorinchem en Dordrecht, en bleef te Wageningen tot dat hij, wegens hooge jaren en doofheid, in 1790 op zijn verzoek eervol werd ontslagen. Hij overleed den 1sten April 1793 in den ouderdom van ruim 83 jaren. Zijn zoon Willem Frederik werd in 1775 predikant te Rheede in 1790 te Oudshoorn en in 1792 te Medemblik. Zijne dochter was gehuwd met den Wageningschen geneesheer Ockerse, van wien nog eene afstammelinge in leven is. Hachenberg schreef:

Vertoog over de welmeenende aanbieding van Genade en Zaligheit, Utr. 1774. 8°.

Grammatica Graeca, Ultr. 1792. 8°. 2 partes.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1741. *b.* bl. 348, 1775. *b.* bl. 105 1793 *a.* bl. 561; Arrenberg, *Naamr. van Boek.*; de Jong, *Naaml. van Boek.*; Brans, *Hondertjar. Naamreg.* bl. 157; *De Navorscher*, D. VII. bl. 224, D. VIII. bl. 231, 298.

HACHICOURT (de heer VAN). Zie MONTMORENCY (FILIPS VAN).

HACHTINGIUS (JOHANNES) werd te Leeuwarden den 16den Februarij 1594, uit Regnerus Hachtingius en Anna van Gelingen geboren. Zijn vader, eerst roomsch katholiek priester te Rinsumageest en Sibrandahuis, had aldaar de gezuiverde leer verkondigd, maar was in 1567 genoodzaakt naar Oost-Friesland te vlugten om de vervolging wegens het geloof. Hij was ook meester der vrije kunsten en voorzag in zijn onderhoud door les te geven, zoo in de waarheid als in de latijnsche taal, totdat hij in 1591 te Kanhuizen en Klooster Aland als predikant

werd beroepen, en van daar in 1593 als leeraar naar Leeuwarden vertrok, waar hij in 1626 overleed.

Zijn zoon Johannes werd, na het voorbereidend onderwijs in zijne geboorteplaats genoten te hebben, op den 4den Maart 1611 als student aan de Franeker hoogeschool ingeschreven. Na een verblijf van vijf jaren vertrok hij naar Groningen, waar hij zijne studiën onder Nicolaus Mulerus, Ubbo Emmius, Herman Ravensperger en Franciscus Gomarus voortzette. Als onderwijzer van twee jeugdige Friezen deed hij vervolgens eene reis door Duitschland en Frankrijk en werd, in het vaderland teruggekeerd, tot conrector te Leeuwarden aangesteld. Hij nam die betrekking tot 1622 waar, toen hij den 21sten Maart van dat jaar, in de plaats van Andreas Roorda, tot hoogleeraar der logica te Franeker beroepen werd. Als zoodanig muntte hij door ijver uit, terwijl hij niets onbeproefd liet om den welstand der hoogeschool te bevorderen, en, in 1625 tot rector verkozen, zich veel moeite gaf om de oneenigheden onder de studenten bij te leggen. Niet lang mogt de hoogeschool zich in zijn bezit verheugen, daar hij reeds den 22sten September 1630 overleed. Zijn ambtgenoot Arnoldus Verhel hield op hem eene lijkrede, die door den druk is bekend gemaakt en waarin 's mans vele deugden en verdiensten naar waarheid vermeld zijn.

De verdere berigten omtrent Hachtingius melden, dat hij in 1621 te Leeuwarden gehuwd is met Geertruida Simons; dit komt niet overeen met latere mededeelingen, waaruit blijkt dat hij, als weduwenaar van Anna Coninex den 12den Augustus 1626 hertrouwde met Susanna Selins van Amsterdam. Hij heeft bij een dezer vrouwen kinderen nagelaten. Een zoon van hem was Regnerus Hachtingius, eerst predikant te Dronrijp in 1654, daarna in 1657 te Leeuwarden, waar hij in October 1665 overleed. Van Johannes Hachtingius ziet het licht:

Dialectica Petri Rami, *interdum exegesi, interdum paraphrasi exposita* etc. XXIV. *Disputationibus proposita*, Franeq. 1626. 8o.

Oratio de successu, quem Deus dedit exercitui Belgarum an. 1629. Leov. 1629. 4o.

Zie Columba en Dreas, *Naaml. der Pred. onder de class. van Dokk.* bl. 171, 172; Greydanus, *Naaml. der Predik. onder de class. van Franek.* bl. 13; Laurman, *Naaml. der Predik. onder de class. van Leeuw.* bl. 7, 11; Vriemoet, *Athen. Frisiae*, p. 222—225; Paquot, *Mémoir.* T. II. p. 396, die zijn vader verkeerdelijk Hendrik noemt; *De Navorscher*, D. VIII. bl. 318.

HACHTINGIUS (Arnoldus), welligt een broeder van den voorgaande, werd geboren te Leeuwarden, studeerde te Franeker en te Groningen, waar hij in 1618 eenige theses verdedigde, en werd daarna predikant te Garyp, Suameer en Eernewoude, van waar hij in 1625 naar Tzummarum vertrok en daar, alsmede te Firdgum, van af genoemd jaar tot 1641, het Evangelie verkondigde. In laatstgenoemd jaar vertrok hij als predikant naar Dokkum, waar hij in 1657 overleed. Hij was gehuwd met Lucia Colde, dochter van Herman Colde, predikant te Leeuwarden en schreef, behalve een onderwijsboekje, *Noodzakelijke Waarheden* getiteld, eene:

Verantwoordinge van de nootsakelycke Waerheydt, Leeuw. 1655. 8o.

Dit geschrift, waarvoor hij door gedeputeerde Staten van Friesland, bij resolutie van den 19den Mei 1655, met honderd gulden vereerd werd, was gerigt tegen een ander van G. Vorstius, getiteld: *Wederlegginge van de nootsaeckelycke Waerheydt*, ('s Hertogenb. 1652. 8o.) Ook behooren hierbij nog vermeld te worden twee geschriften van Hachtingius, mede tegen Vorstius, getiteld: *Censura Censurae, anders gezegt: Mondstopper, en Noodsakelycke censure* G. Vorstii, 1676. 8o. (Dit laatste denkelijk een herdruk.) Voorts gaf hij nog uit:

Zions Tempelvreugt ter inwijding van de kerk te Veenwouden, over Psalm LXXXIV: 1—4. Leeuw. 1648. 12o.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 225; Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. onder de class. van Dokk.* bl. 75; Greydanus, *Naaml. der Predik. onder de class. van Franeker*, bl. 110; *Cat. van de Handsch. en Boek. van de Bibl. der Rem. Kerk te Amst.* bl. 90, 103.

HACHUSANUS (Guilielmus) of Hachusius, geboren te Deventer, schreef:

Scholia in Desiderii Erasmi libellum de civilitate morum.

Zie Revius, *Daventr. illustr.* p. 237, 238; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 309; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 404.

HACK (Frans) of Hackius, boekdrukker te Leiden in de 17de eeuw, verwierf zich naam door de werken die zijne pers verlieten en, door keurigheid van druk uitmuntende, kenbaar zijn aan het *ex officina Hackiana*, hetwelk op den titel staat. J. Hackius, waarschijnlijk een broeder van Frans, was een kunstgraveur, die mede omstreeks 1659 te Leiden woonde.

Zie *Woordenb. der Zamenlev.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* op Hackius.

HACKAERT (Jan), ook Hackert en Hakkert gespeld, werd waarschijnlijk te Amsterdam, in 1636, geboren, en is in de laatste jaren der zeventiende eeuw overleden. Van wien hij een leerling was wordt niet gemeld. Hij bezocht Duitschland en Zwitserland, en maakte schetsen en teekeningen van de heerlijke streken die hij bezocht, en die hem later de stof opleverden voor de keurige landschappen, die hij vervaardigde, en die veelal door Johannes Lingelbach of Adriaan van de Velde gestoffeerd werden. Er komen van hem evenwel weinig stukken voor, zoodat zijn werk zeer zeldzaam is, en hier te lande niets van hem gevonden wordt, dan een uitmuntend schilderij, *de Esschenlaan*, op 's Rijks Museum te Amsterdam. In de galerij van Berlijn berust van hem een uitmuntend stuk, zijnde: *een bergachtig landschap met stroomende wateren doorsneden.* In de kunstgalerij van den koning van Beijeren is mede een heerlijk schilderstuk van hem voorhanden, voorstellende: *een gezigt in het Haagsche bosch.* Er kwamen vroeger ook teekeningen met O. I. inkt van hem voor, terwijl hij ook de etskunst beoefende.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; *Woordenb. der Zamenl.* Dubourq, *Beschr. der Schild. op 's Rijks Museum te Amst.* bl. 50; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HACKFORT (Barend of Bernt van) behoorde tot het oud adellijk Zutphensch geslacht van dien naam, was de jongste zoon van Jacob van Hackfort en van Margareta van Essen, vrouwe van Harxen, en werd in het midden van de tweede helft der vijftiende eeuw geboren.

Zijn slecht gedrag in zijne jeugd deed hem zonderlinge lotgevallen hebben. Hij verliet het ouderlijke huis en diende een blinden muzijkant tot geleider, was vervolgens leerling bij een schoenlapper en nam eindelijk dienst als soldaat.

Op zekeren leeftijd gekomen, schijnt hij zijn leven verbeterd te hebben en weder in aanzien te zijn gekomen. Wij ontmoeten hem althans in 1527 als de eerste der gemagtigden van hertog Karel van Gelder, om te handelen met de afgevaardigden van Overijssel tot onderwerping. Zijn trotsch karakter deed echter deze onderhandeling afbreken.

Toonde hij zich als staatsman minder geschikt, meer verdiensten scheen hij te bezitten als krijgsman. Toen namelijk in 1528 de stad Hasselt door den stadhouder Schenck belegerd werd, voerde hij daar binnen het bevel en verdedigde zich moedig. Twee jaren daarna werd hij gezonden om den Eems in Oostfriesland te bezetten, en was hij in 1534 afgevaardigde tot den vredehandel met den vorst van dat land.

Minder gelukkig was hij in 1535. Hij werd namelijk door Schenck bij het veroveren van Appingadam gevangen genomen, naar Brussel gevoerd, doch bij den daarop gevolgden vrede ontslagen. Hij bekleedde voorts belangrijke betrekkingen, als die van drost van het Oldambt, scholtus van Zutphen en pandheer van Schuilenburg.

Na den dood van zijn vader verkreeg hij in eigendom het huis te Hackfort, half Medler en één deel van de Wyrsche. Hij stierf den 22sten Maart 1557, en was gehuwd met Margareta van Egmond, genaamd Baeck, dochter van Henrick van Egmond en van Agnes Kreynck, uit welk huwelijk twee dochters verwekt zijn, waarvan Jacoba met Goossen van Raesfeldt en Agnes met Evert van Heeckeren, heer van Roderlo en Nettelhorst, gehuwd is geweest.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 406, 407, door ons voornamelijk gevolgd en aangevuld uit *de Navorscher*, D. VII. bl. 105, 279.

HACKIUS (Petrus), geboren te Leiden, was predikant te Wachtendonk, toen hij in 1578 of 1581 voor eenigen tijd te Leiden in leening aangenomen, doch weldra in „absolute dienst" aan de gemeente verbonden werd. Gedurende zijne dienst aldaar maakte hij zich bij onderscheidene gelegenheden berucht. Na in 1582 eenigen tijd aan de gemeente te Alphen geleend te zijn, was hij te Leiden teruggekeerd, en voer hij hevig uit tegen het in 1583 gesloten huwelijk van prins Willem I met Louisa de Coligny. En toen in 1584 genoemde vorst door Balthasar Gerard vermoord was, ontzag hij zich niet om openlijk van den predikstoel te zeggen, dat dit ongelukkig uiteinde een oordeel Gods en eene hemelsche straf was, wegens den praal en staatsie bij den plegtigen doop van Frederik Hendrik ten toon gespreid. Hij werd in dat jaar, op verzoek van de regering te Medemblik, voor een tijd van vier maanden aan de gemeente aldaar bij leening afgestaan, doch was weinig geschikt om de aldaar ontstane oneenigheden in de kerk te verbeteren. De aldaar bevelvoerende overste Sonoy weigerde hem binnen de stad te laten, doch hij kwam er toch binnen, en schold hem op den predikstoel voor een tyran uit. Zoo hoog liepen de twisten, dat, op bevel van prins Maurits, Hackius met geweld de stad uitgebragt werd, en genoodzaakt was naar Leiden terug te keeren. De magistraat dier stad, die hem zeer genegen was, moest hem, op aandrang der oud kerkelijken, in 1586 in zijne dienst schorsen, terwijl hem tevens het avondmaal werd ontzegd. Zijne suspensie werd evenwel in 1589 opgeheven, doch in 1595 zag de magistraat der stad, ondanks herhaalde vermaningen tot meer gematigdheid en voorzigtigheid, zich genoodzaakt hem af te zetten, ja zelfs hem zijne woning te doen verlaten. Hij bleef echter zijn tractement behouden, doch stierf kort daarna in 1595.

Hackius was een tegenstander der oud kerkelijke partij en een ijverig tegenstrever van de vastgestelde geloofsbelijdenis in de hervormde kerk, waar tegen hij zich evenwel, als gedeputeerde van Leiden op de synode ter harer invoering niet openlijk durfde verzetten. Zelfs op den predikstoel voer hij hevig uit tegen den invloed van het gezag der synoden. Hij beweerde eens, in eene vergadering des kerkenraads, dat de magistraat van Leiden „eer de Spaansche inquisitie dan de Geneefsche discipline soude toelaten of sich onder eene synode te begeven." Zijn collega van de Wouwer, die de partij van Leicester was toegedaan, en wien zulke uitlatingen zeer hinderden, kreeg op zijne tegenspraak ten antwoord: „dat de heeren van Leiden sijne excellentie (den graaf van Leicester) niet vreesden; dat sij den Spanjaard en Fransoijs hadden tegengestaan, en dat sij 't ook den Engelschman souden doen, al soude de eene steen op den anderen niet blijven."

Bij gebrek aan berigten uit dien tijd omtrent Hackius valt het moeijelijk hem juist te beoordeelen. Tegen de beschuldigingen zijner wederpartij, staat de lof, hem door Uytenbogaert en Brandt toegezwaaid, over. Beiden noemen hem „een vermaard predikant" welke titel hij bij hen rijkelijk verdiend had, omdat hij, bij de andere hervormden, gehouden werd, „met Coolhaes, voor een onzuiveren leeraar, vijandt der christelijke discipline, ingedrongen, gehouden en gehuert om de kerk (zoo hij van zijnent wege zelf bekent hadde) in roer te stellen, met één woord, voor een voorlooper der Remonstranten." Het blijkt uit al het medegedeelde, dat Petrus Hackius, even als Coornhert en Coolhaes, een belangrijk persoon geweest is in de woelige dagen die hij beleefde, en te wenschen is het, dat een onzer geleerden, die daartoe welligt niet ver te zoeken zou zijn, eens in de gelegenheid ware, zijn karakter en daden, uit nog ongebruikte stukken, uit een te zetten.

Hackius maakte zich verdienstelijk door de overzetting van:

(Franc. Hotman) *Brutum fulmen, dat is crachteloose Blixem, daermede wort bewesen, dat de verclaringe des bans uytgesproken van paus* Sixto V *tegen* Henrick van Bourbon, *Coningh van Navarre, is te achten voor ydel; vermeerderd door* P. Hackius, Leid. 1588. 8°.

Biblia, dat is de gantsche H. Schrifture. Met seer schoone annotatiën nae den Geneefschen exemplaer. Nu ten tweedemael oversien door P. H. (ackius); Leid. 1591. fol.

Zie Hooft, *Ned. Hist.* B. XXI. bl. 44—46; Uytenbogaart, *Kerk. Geschied.* D. III. bl. 227; Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. bl. 703, 704, 738, 739; Soermans, *Kerk. Reg. van Zuid-Holl.* bl. 49; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VIII. bl. 27, 259; Le Long, *Boekz. des Bijbels*, bl. 741; van Wijn, *Bijv. en Aanm.* D. VIII. bl. 19; W. te Water, *Tweede Eeuw-getijde van de geloofs-belijdenisse*, bl. 84, 85, 243—245; *Naaml. der Leidsche Predik.* achter de *Orde der feest- en lijdensteksten*, (Leid. 1857. 8°.) bl. 95; Rogge, *C. J. Coolhaes*, D. I. bl. 125, 222, 226, D. II. bl. 66, 159, 244; *Cat. van de Nalatensch. van* Jan Schouten, 2de *gedeelte*, bl. 51.

HADDEN (Jaäcob van) schreef:

Pleuris ofte Zijde-wees genesinge sonder aderlaten, Amst. 1657. 12°.

Zie Haeser, *Leerboek van de Geschied. der Geneesk. door* Dr. *Israëls, vert.* bl. 617.

HADEWICH of Heza, Arnouts dochter, was muntmeesteresse der vorstelijke munt te Nijmegen onder Filips II, en weduwe van den muntmeester Reinier van Eembrugge.

Zie van der Chijs, *de Munten der Grav. en Hertog. van Gelderl.* bl. 343, 349, 357.

HADHOULF was een dergenen, die, omstreeks het jaar 753, met bisschop Bonifacius en vijftig der zijnen door Friezen van de Heidensche eerdienst overvallen en gedood werden, toen zij bij het slot Dockenburg (Dokkum) gereed stonden om vele bekeerde Heidenen in eene heilige bron aldaar te doopen.

Zie Westendorp, *Jaarb. van en voor de prov. Gron.* D. I. bl. 49.

HAECK (Pieter) afkomstig uit een oud adellijk geslacht in Zeeland, hetwelk zijnen naam ontleende van *den Haeck*, op de oostzijde van den, in de dertiende eeuw bedijkten, vrouwenpolder in Walcheren, waar later, in 1579, het fort van dien naam werd opgeworpen. Hij was de zoon van Pieter Cornelisz. Haeck, in 1543 burgemeester van Middelburg, en werd den 4den Januarij 1552 door keizer Karel V tot baljuw van Middelburg aangesteld. Meermalen in die waardigheid bevestigd, bekleedde hij ook die in 1561 en 1562, toen hij, tegen wil en dank, den nieuw benoemden bisschop van Middelburg moest helpen invoeren. Hij verscheen in laatstgenoemd jaar, en ook in 1563, 1564 en 1565, namens den Prins van Oranje als garde noble van den graaf van Buren ter vergadering van de Staten van Walcheren, na den dood van den markies van Veere. Ten onregte stelt men, dat hij reeds in 1564 van zijn ambt ontslagen is, daar hij nog tot 1566 dienst deed. Niet voor het laatst van genoemd jaar verliet hij de stad, kwam toen openlijk voor zijne hervormde gevoelens uit en omhelsde de zaak der vrijheid. In Maart 1567 had hij met Jan van Marnix, heer van Toulouse, en Jan Bloys van Treslong een aanslag op Walcheren beraamd, en bepaaldelijk om zich van Arnemuiden en Vlissingen meester te maken, maar die aanslagen mislukten. Hij werd deswege den 5den Mei en 26sten Junij daaraanvolgende door Alva ingedaagd, en, niet verschijnende, den 6den October verbannen en zijne goederen verbeurd verklaard. Zijne kinderen, die hij bij Johanna Weytsen verwekt had, behielden evenwel hun regt op de goederen door hunne, toen reeds overledene moeder, nagelaten.

Het blijkt niet waar Haeck zich na zijne verbanning heeft opgehouden. Ook is zijn sterftijd onbekend. Of hij dezelfde Pieter Haeck is, die den 29sten December 1585, te Middelburg met attestatie van Antwerpen kwam, vergezeld met zijne huisvrouw Janneke, is nog niet bewezen. Is dit echter zoo, dan had hij een tweede huwelijk aangegaan. Uit zijn eerste huwelijk had hij verwekt eene dochter, Isabeau genaamd, die getrouwd was aan Jacob Jansz. van der Meersch, en eene andere, Catharina, ongehuwd, den 6den December 1626 overleden. Zijn zoon Cornelis Pietersz. Haeck, die na het overgaan van Middelburg aldaar secretaris werd, is zonder kinderen overleden.

Zie de la Rue, *Heldh. Zeel.* bl. 177, 178; te Water, *kort Verh. der Ref. van Zeel.* bl. 104, 141, 142; 's Gravesande, *tweede*

eeuwged. der Middelb. vrijh. bl. 36, 41, 58, 67, 77, 82, 83, 104, 105, 446—448; Dezelfde, *twee honderdjarige gedacht. van het Synode van Wesel*, bl. 67, 68; Nijhoff, *Bijdr. voor vaderl. geschied. en oudheidk.* D. I. bl. 85, 86; van Vloten, *Nederl. Opst. tegen Spanje*, 1564—1567, bl. 132—134, 1567—1572 bl. 236; Dezelfde, in de *Bijdr. voor oudheidk. en gesch. van Staats-Vlaand.* van Janssen en van Dale, D. I. bl. 299—302.

HAECKEN (Alexander van) was een Hollandsche plaatsnijder, die in 1701 geboren werd. Hij vestigde zich in Engeland, en heeft aldaar vele zwarte kunstprenten, naar voorname Hollandsche en Engelsche meesters, in het licht gegeven.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAEFF (ten). Zie de personen van dien naam op HAAFF (ten).

HAEFF (Adriaan Hendriksz. ten) was welligt een voorzaat van de beide broeders ten Haaff, die wij vroeger genoemd hebben. Uit oud Zeeuwsch bloed gesproten volgde hij zijn schoonvader, Gelein Jolyt, in 1589 in de burgemeesterlijke waardigheid te Middelburg op, en bekleedde die betrekking ook in 1596 en 1599, terwijl zijn naam tot in 1606 op de lijst der magistraat aldaar voorkomt. Zijn naam behoort aan de vergetelheid ontrukt te worden, omdat hij een dergenen was, die, in het laatst der zestiende en in het begin der zeventiende eeuw, in Zeeland de vaart op Oost- en West-Indië begunstigden, zoo door de oprigting der Compagnie van Verre als door de algemeene Oost-Indische Maatschappij. Hij was wegens de Kamer van Zeeland een der eerste bewindhebbers dier Maatschappij, en maakte zich als zoodanig zeer verdienstelijk jegens den vaderlandschen handel. De tijd van zijn overlijden is ons niet gebleken. Hij was gehuwd met Christina Jolyt. Een zoon van hen, Gelein ten Haeff, werd in 1631 mede burgemeester te Middelburg.

Zie 's Gravesande, *twee honderdjarige gedacht. van het Synode te Wesel*, bl. 74; Dezelfde, *tweede eeuwged. der Middelb. vrijheid*, bl. 476, 526.

HAEFKENS (J.) werd omstreeks het jaar 1788 geboren. Het is ons niet gelukt meerdere bijzonderheden omtrent dezen verdienstelijken man te weten te komen, dan die, kort na zijn overlijden, in de *Utrechtsche Courant* medegedeeld, in den *Algemeenen Konst- en Letterbode* overgenomen en door ons hier gevolgd zijn. Merkwaardig en woelig, maar veelzins nuttig en werkdadig was zijne loopbaan. Hij hield zich gedurende geruimen tijd in Engeland en in het Zuiden van Europa op, waardoor zijne kennis, en ook die der Spaansche taal, werd uitgebreid. Na te Gent eene handelszaak gedreven te hebben, werd hij gedurende de vereeniging van Holland en België, op aanbeveling van den ambassadeur Falck, met eene diplomatische zending, in 1826, naar Centraal-Amerika gezonden. „Bezield," zegt de *Utrechtsche Courant*, „door de zucht om de hem toevertrouwde staats- en handelsbelangen met den meesten ijver te behartigen, en, door het aanknoopen van internationale betrekkingen, nieuwe wegen voor de Nederlandsche scheepvaart en nijverheid te openen, was hij rusteloos werkzaam in het verzamelen en mededeelen van statistisch-geographische bijzonderheden, en bleef dit streven hem zelfs op meer dan zestigjarigen leeftijd bij in de vervulling van zijn jongst consulaatschap in Griekenland, waarvan het destijds gedrukte verslag van den toestand der door hem achtervolgens bezochte Cycladen getuigen kan."

Vóór zijn verblijf te Athene nam Haefkens een geruimen tijd het ambt van burgemeester te Leerdam waar, en betoonde zich een zeer verdienstelijk schoolopziener in een der districten van Zuid-Holland. Waar hij zich ophield na zijne terugkomst is ons niet bekend. Het meergenoemd berigt meldt ons, dat hij te Barneveld, waar hij zich sinds eenige weken had gevestigd, op den 1sten Junij 1858 overleden is.

Haefkens was lid van het provinciaal Utrechtsch Genootschap. Hij was een man van geheel oorspronkelijken aanleg. Met helderen blik begaafd, vurig en ondernemend van aard. In ongeveinsdheid en rondborstigheid was hij een Hollander van den ouden stempel; en waar het de bestrijding van onregt en willekeur betrof, daar toonde hij zich een wereldburger bij uitnemendheid. De volgende werken, zoo vertaalde als oorspronkelijke, zien van hem het licht:

De geest der eeuw tegen Mr. I. da Costa *verdedigd*, Amst. 1823. 8o.

Reis naar Guatimala, 's Hage 1828. 8o. 2 stukk. met pl.

Centraal-Amerika, uit een geschiedkundig, aardrijkskundig en statistiek oogpunt beschouwd, Dordr. 1832. 8o. met kaart en platen.

Hij had van dit werk eene Fransche vertaling gemaakt, die hij in handschrift den koning aanbood en thans ter koninklijke boekerij berust.

Levensverhaal van Frederik Douglass, uit het Engelsch, Rott. 1846. 8o.

In de *Bijdragen tot de kennis der Nederlandsche en vreemde koloniën* (1846, bl. 321—373), plaatste hij een opstel *over den toestand der slaven in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika*, en deed zich ook als dichter kennen door zijn:

Huwelijksdicht, opgedragen aan onze geliefde Vorsten Frederik der Nederlanden *en* Louisa van Pruissen, *naar het Latijn van* Camberlyn, Gend 1825. 4o.

Zie de Jong, *Naaml. van Ned. Boek.* en *Supplem.; Catal. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 287; *Algem. Konst- en Letterb.* 1858. bl. 185.

HAEFTEN (Walraven van) behoorde tot het aanzienlijk Geldersch geslacht van dien naam. Wij ontmoeten hem het eerst in 1448 als drost van Buren, waartoe hij door Aarnout, hertog van Gelre, was aangesteld. Bij de onlusten tusschen dien vorst en een deel zijner onderdanen, hield hij de zijde van den eersten, en werd door de Nijmegers gedwongen het slot te Buren, waarin hij zich verschanst had, op voorwaarden van vrijen aftogt over te geven. In het jaar 1452 had hij deel aan den krijg tegen de Gentenaars, en was tegenwoordig bij den slag bij Rupelmonde, waar de Gentenaars op de vlugt gejaagd werden. Onzeker is het of hij dezelfde is die, in 1477, voor de weduwe van Reinoud van Brederode de stad Vianen bemagtigde. Hij was gehuwd met Gerarda van Honselaar, bij wie hij kinderen verwekte.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. IV. bl. 38; Burman, *Utr. Jaarb.* D. III. bl. 203.

HAEFTEN (Diederick van) behoorde tot hetzelfde geslacht, en maakte zich in 1511 vermaard door de verrassing van de stad Bommel. Deze plaats, behoorende tot het gebied van hertog Karel van Gelder, was, in 1505, met andere steden door Filips van Bourgondië bemagtigd. Diederick van Haeften besloot haar weder in de magt van haren wettigen vorst te brengen, en bewerkstelligde dit door de volgende krijgslist. Hij had namelijk een veerschip met rijzen bevracht en daaronder een aantal krijgsknechten verborgen. 's Morgens vroeg aan de waterpoort gekomen zijnde, begaf zich van Haeften, als een koopman vermomd, naar de poort, waarop de poortwachter hem vroeg wat zijne lading was. Van Haeften riep hem luidkeels toe: *Rijsen.* Op dit woord sprong het volk uit het schip, nam den poortier de sleutels af en drong aldus onvoorziens de stad in. „De burgers dit vernemende," zegt Slichtenhorst, „waren van vreugde niet bij haar zelven, en schreeuwden uit eenen mond *Gelre, Gelre.*" De bezetting op het slot was, in plaats van de stad te bewaken, grootendeels op roof uitgegaan, en toen nu de slotbrug met behulp der burgerij nedergelaten was, nam het overige deel der bezetting de vlugt.

Diederich van Haeften was gehuwd met Agnes van Broekhuizen, vrouwe van Kalbeek.

Zie Slichtenhorst, *Geld. Geschied.* bl. 330; te Water, *Hist. van het verbond der Edel.* D. II. bl. 434.

HAEFTEN (Johan van) heer van Gameren, oudste zoon van Johan van Haeften en Lucia van Brederode, en kleinzoon van Diederick van Haeften voornoemd. Hij behoorde tot de verbondene edelen en sneuvelde bij Heiligerlee in 1568.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 436—438. D. IV. bl. 439.

HAEFTEN (DIRK VAN), heer van Gameren, broeder van den voorgaande. Hij behoorde niet alleen tot de verbondene edelen, maar verbond zich nader tot het opbrengen van honderd gouden kroonen ter voortzetting van den oorlog. Ten gevolge daarvan werd hij den 30sten September 1568 gebannen en zijne goederen verbeurd verklaard. Niettegenstaande dat, bleef hij de goede zaak getrouw, begaf zich in 1569 in de krijgsdienst onder Hendrik van Brederode en bewerkte dat Bommel, waar hij te voren amptman was, de zijde van den prins van Oranje koos. Laatstgenoemde, die hem hooge achting toedroeg, en meermalen van zijne hulp gebruik maakte, schonk hem het bevel over die stad. Hij was gehuwd met Margaretha van Duvenvoorde, en verwekte bij haar geene kinderen. De tijd van zijn overlijden is niet bekend. Hij was echter in 1579 reeds overleden.

Zie van Hasselt, *Beschrijv. van Bommel*, bl. 197; te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 114, 434, 435; D. III. bl. 536, 537; D. IV. bl. 438, 439; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. VI. p. 80.

HAEFTEN (FRANS of FRANCOYS VAN), heer van Haeften, bloedverwant van de voorgaanden en zoon van Otto van Haeften en Everharda van Malburg. Hij was mede een der onderteekenaars van het verbond der edelen en een ijverig voorstander van de hervorming. Na het verval van het bondgenootschap, sloot hij, met andere edelen, het bekende verdrag met de landvoogdes Margaretha van Parma, in 1566. Hij werd evenwel door Alva ingedaagd, en, niet verschijnende, gebannen. Hij overleed in 1573, zonder kinderen na te laten bij Katharina van den Boetzelaer, vrouwe van Praat.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 435, 436; D. IV. bl. 439; D'Yvoy van Mijdrecht, *Verb. en Smeekschr. der Ned. Edel.* bl. 53; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. II. p. 161.

HAEFTEN (BENEDICTUS VAN), afkomstig uit het geslacht van de voorgaanden, werd te Utrecht omstreeks 1588 geboren. Hij studeerde in de godgeleerdheid te Leuven, en werd daarna Benedictijner monnik te Afflighem bij Brussel, als wanneer hij zijnen doopnaam Jacobus met den genoemden verwisselde. Na zijne opneming in de benedictijner orde keerde hij naar Leuven terug, zette er zijne studiën met grooten ijver voort en werd, na afloop daarvan, in 1616, tot proost der abdij van Afflighem aangesteld. Als zoodanig muntte hij uit door godsvrucht en geleerdheid en overleed in Augustus 1648. In de kerk van genoemde abdij rust zijn stoffelijk overschot, gedekt door eene grafzerk met een latijnsch opschrift voorzien, waarin zijne deugden vermeld worden. Hij beoefende ook de Nederduitsche dichtkunst. Zijne afbeelding ziet het licht. Zijne zinspreuk was *Felix concordia.* (Gelukkig door eendragt). Hij schreef:

Den Lust-hof der Christelycke leeringhe, beplant met gheestelycke liedekens, tot verklaringhe van den Catechismus des Aartsbischdoms van Mechelen, Antw. 1622. 4o. Met de zangwijzen bij alle gedichten.

Deze is de juiste titel van dit hoogst zeldzame werkje, waarvan ook nog eene uitgaaf te Amsterdam, 1619, in 4o. het licht zag.

Schola cordis, sive aversi a Deo cordis ad eundem reductio et instructio, Antv. 1629. 8o. cum figurib. Herdr. ald. 1663 en 1669. 8o.

Panis quotidianus, sive meditationes sacrae in singulos anni dies distributae, Antv. 1634. 12o.

Propugnaculum reformationis Monasticae Ordin. S. Benedicti. (Tijd en plaats van uitgave onbekend).

Regia via Crucis, Antv. 1635. 8o. cum figurib. Herdr. ald. 1638 8o.

Disquisitiones Monasticae, quibus S. Benedicti regula, et religiosorum rituum antiquitates variae dilucidantur, praemissa S. Benedicti vita. 1643. fol.

Venatio sacra, sive de arte quaerendi Deum libri XII. Antv. 1650. fol.

Hij liet behalve deze werken nog een aantal handschriften na, die in de abdij van Afflighem bewaard worden.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 133, met portr.; Burman, *Traject. Erudit.* p. 123—125; (van Heussen en van Rhijn), *Hist. van 't Utr. Bisdom*, D. I. bl. 551, 552; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; Ferwerda, *Cat. Univ.* D. I. St. 8. bl. 4, 7; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. II. bl. 2. D. III. bl. 661; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 194; Muller, *Cat. van Godgel. Werk. Supplem.* bl. 75.

HAEFTEN (MARGRIET VAN). Zie ESSEN (MARGRIET baronnesse VAN).

HAEFTEN (JACOB VAN), geboren in 1751, studeerde in de regtsgeleerdheid aan de Utrechtsche hoogeschool en verkreeg aldaar den doctoralen graad na verdediging zijner *Dissertatio Juridica de Vagabundis.* (Utr. 1773. 4o.) Hij maakte zich als dichter bekend door zijne:

Dichtluimen, Amst. 1826. 8o. met portret.

Hij overleed in 1827 hoog bejaard te Heerenveen, waar hij de laatste jaren zijns levens woonde en zich door zonderlinge zeden en manieren kenmerkte. De letterkundige Witsen Geysbeek en de schilder W. B. van der Kooi waren zijne bijzondere vrienden.

Zie de Jong, *Naaml. van Boek.*; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 462, 544; Muller, *Cat. van Portrett.*

HAEFTEN (G. VAN) was een graveur in mezzotintomanier, die omstreeks 1750, te Amsterdam bloeide en naar Verkolje gewerkt heeft.

Zie Kramm, *Lev. en Werken der Kunstsch.*

HAEFTEN (NICOLAAS VAN), geboren te Gorinchem, bloeide in 1690. Hij was portret- en binnenhuisschilder, en bragt veelal zijn werk in het koper. Er bestaan ook prenten in mezzotinto-manier van hem. Hij etste ook en overleed waarschijnlijk in 1715. Zijne afbeelding ziet het licht.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAEGEN (Jonker JAQUES VAN DER), heer van Gothem of Gottum, was onder hen, met welke prins Willem I in de jaren 1570—1572 heimelijke briefwisseling hield ter verlossing van het land uit de Spaansche slavernij. Hij werd in 1579 schepen van den Gedeele, en in 1582 voorschepen of burgemeester te Gent. Toen men aldaar gebrek aan levensmiddelen kreeg, gaf hij, door voor te stellen, om allen die niet ten nachtmaal gingen uit de stad te zenden, een blijk van zijnen ijver voor de hervormde godsdienst, maar niet van zijne algemeene menschenliefde. Hij was dezelfde met Jacques van der Hagen, die in 1578 eene dankrede te Wesel uitsprak, uit naam van die Nederlanders, die aldaar gedurende de vervolging om het geloof, tien jaren lang hadden doorgebragt en naar hun vaderland wederkeerden.

Zie W. te Water, *Hist. der Herv. Kerk te Gent*, bl. 11, 12; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Geschied.* D. V. bl. 341 en *Nieuw Archief* D. VIII. bl. 181.

HAEGEN (JACOB SCHULTZ VAN). Zie SCHULTZ VAN HAEGEN (JACOB).

HAGHEN (THEODORICUS AB). Zie HAGEN (DIRK VAN).

HAELWEG (ALBERT) of Haelwegh, was een Hollandsch kunstgraveur, die van 1647 tot 1672 te Koppenhagen woonde en ook, waarschijnlijk, in die stad overleden is. Hij verkreeg, den 26sten Mei 1647 van koning Christiaan IV van Denemarken den titel van graveur des konings, in welke hoedanigheid hij de portretten van al de koningen van Denemarken (Koppenh. 1648. fol.) en van eenige voorname Deensche personaadjes graveerde.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAELWEG (ADAM) of HAELWEGH, was waarschijnlijk een zoon en leerling van den voorgaande, doch wiens levensbijzonderheden onbekend zijn. Hij graveerde onder anderen het portret van Lodewijk VI, landgraaf van Hessen.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAELWEG (ADRIAAN) of HAELWEGH, mede een verdienstelijk graveur en waarschijnlijk een broeder van den voorgaande. Hij bloeide omstreeks 1700 hier te lande, en onder de eerste werken door hem vervaardigd behoort het

portret van doctor Cornelis Bontekoe genoemd te worden. Er bestaat van hem onder anderen ook een portret van Balthazar Bekker.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAELWIJN. Zie de personen van dien naam op HALEWIJN.

HAEMRODE (Kornelis van) werd geboren te Amsterdam omstreeks 1520 en oefende er omstreeks 1572 het ambt van notaris uit. Hij was een ijverig beoefenaar der letteren en een onvermoeid onderzoeker der oudheden, aardrijkskunde en geschiedenis van ons vaderland. Hij overleed op gevorderden leeftijd te Amsterdam in 1599, en vervaardigde twee handschriften. Het eene behelsde eene beschrijving van Holland, Gelderland en Utrecht, het andere eene geschiedenis der Nederlanden, tijdens het bestuur van den hertog van Alva. Beide handschriften liet van Haemrode bij uitersten wil aan zijn collega Jakob Gijsbrechtszoon na, en deze legateerde ze weder aan den geschiedschrijver Johannes Isacus Pontanus. Deze gaf het eerste handschrift achter zijne *Rerum et Historia urbis Amstelodamensium* (Amst. 1611. fol.) uit onder den titel van:

Cornelii Haemrodii *Amstelodamensis*, *Bataviae*, *urbiumque omnium inter Helium et Flevum*, *brevis descriptio.*

Meermalen werd dit werk herdrukt, onder anderen onder genoegzaam denzelfden titel te Harderwijk 1617 in 12°., en ook door andere schrijvers bij hunne werken gevoegd.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 187; Foppens, *Bib. Belg.* p. 202; Pars, *Naamrol*, bl. 145; Paquot, *Mémoir.* T. II. p. 621; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst. Voorrede* bl. XVI. D. XI. bl. 228.

HAEMSTEDE (Witte van), eigenlijk Witte van Holland geheeten. Zoo lang er geen betere bewijzen voor de echtheid zijner geboorte worden bijgebragt, dan tot nog toe het geval was, blijven wij hem een bastaard van graaf Floris V noemen. Men heeft gemeend dat zijne moeder eene dochter uit het adellijke geslacht van Heusden geweest is, doch dit gevoelen is niet alleen door anderen in lateren tijd tegengesproken, maar er is zelfs met zeer veel waarschijnlijkheid beweerd, dat de vrouw van Witte van Haemstede, wier doopnaam Agnes was, behoorde tot het geslacht van Sluyse, en juist deze was, die vroeger voor de moeder van Witte van Haemstede gehouden werd.

De tijd wanneer hij geboren werd is mede niet met juistheid te bepalen. Zonder uit te wijden over de gissingen, die daarover geopperd zijn, houden wij het met hen, die stellen dat hij omstreeks 1273 het eerste levenslicht aanschouwd heeft. Van zijne jeugd wordt niets vermeld. Alleen vernemen wij dat zijn vader hem zeer genegen was, in zoo verre, dat hij, gebeten zijnde op Eduard koning van Engeland, die zijn zoon graaf Jan in zijne magt hield, voornemens was, om zijn natuurlijken zoon Witte tot erfgenaam en opvolger te benoemen.

Tot op het jaar 1299 ligt het leven van Witte van Haemstede even als zijne geboorte in het duister. In dat jaar echter treedt hij voor het eerst op het oorlogstooneel op. Bij de belegering van Dordrecht werd hij door Wolfert van Borssele, tegen zijnen wil, op het huis Putten gelegd, om van daar mede de stad te helpen benaauwen. In dat jaar bevestigde graaf Jan I de schenking van het goed Haemstede, door zijn vader te voren aan Witte gedaan, welke goederen het eigendom geweest waren van den uit het land gebannenen Jan van Renesse. Witte van Haemstede verleende in 1300 keuren aan die van Haemstede.

In het jaar 1303 werd Witte te Zierikzee tot ridder geslagen, nadat geheel Schouwen door hem op de Vlamingen veroverd was. Dit was eene waardige inleiding voor hetgeen hem te wachten stond. Na het kinderloos overlijden van zijnen broeder graaf Jan I was het grafelijk bestuur over Holland en Zeeland, in 1300, op deszelfs oom van moederszijde, Jan van Avennes overgegaan. Deze, ofschoon algemeen als graaf gehuldigd, bezat evenwel nog lang die genegenheid der landzaten niet, waarin de graven uit het Hollandsche Huis zich verheugen mogten. Hiervan maakten de Vlamingers, reeds lang met de Hollandsche graven in strijd, gebruik. Van de Zeeuwsche ballingen vergezeld, deden zij op nieuw een inval in dit gewest en wel met zulk een gelukkigen uitslag, dat geheel Walcheren door hen werd bemagtigd. Door zooveel krijgsgeluk vervoerd en nader door eene glansrijke overwinning op de Hollanders, in 1304, op het eiland Duiveland bevochten, met stoutheid vervuld, viel de Vlaamsche graaf Guy binnen kort in Holland, en weldra was dit gewest voor het grootste gedeelte door hem veroverd. Haarlem alleen hield nog de zijde van den wettigen vorst. Maar op eenmaal komt de redding. Witte van Haemstede, om zijne persoonlijke hoedanigheden zoowel, als om de dierbare nagedachtenis van zijnen algemeen betreurden vader, bij de Hollanders bemind, was met een enkel schip uit Zeeland naar Holland gestevend. Met weinige dapperen vergezeld, zet hij te Zandvoort voet aan wal, en begeeft zich met de zijnen in allerijl naar Haarlem, waar hij met opene armen ontvangen wordt en aller harten met geestdrift bezielde. Weldra rukt hij, aan het hoofd der moedige burgerij van Haarlem, den vijand te gemoet, die hij niet verre van Hillegom, op de hoogte van het huis te Manpad ontmoet en beslissend overwint. Het uur van verlossing heeft voor Holland geslagen. Witte van Haemstede krijgt den bijnaam van *de Geesel der Vlamingen* en eenige eeuwen later vereeuwigt de hoogleeraar van Lennep, de toenmalige bezitter van het huis te Manpad, deze heugelijke gebeurtenis, door de oprigting van een gedenkteeken, waarvan wij in dit werk vroeger eene beschrijving gegeven hebben. De wensch, door zoo velen vóór ons geuit, dat namelijk de verdere lotgevallen en bedrijven van den edelen Witte van Haemstede nader mogten aan het licht gebragt worden, is nog niet vervuld. Op eenmaal verdwijnt de naam van Hollands verlosser uit de jaarboeken der geschiedenis. In 1313 werd hij door graaf Willem van Henegouwen in het bezit zijner te voren verkregen goederen bevestigd, en dit is de laatste maal dat zijn naam genoemd wordt.

Het sterfjaar van den edelen held is nog moeijelijker dan zijne geboorteplaats te bepalen. Hij moet echter in 1321 reeds overleden zijn, daar zijne vrouw toen als weduwe voorkomt. Haar naam is tot dusverre onbekend, en alleen weten wij, dat haar doopnaam Agnes was. Bij gissing heeft men later beweerd dat haar naam van der Sluyse was, doch ofschoon die gissing veel waarschijnlijks heeft, is zij echter nog niet algemeen voor waarheid aangenomen.

Witte van Haemstede liet drie zonen na, 1e. Frederik, in 1341 baanderheer geworden; 2e. Guy, die in 1345 met graaf Willem IV bij Staveren sneuvelde en gehuwd was met eene dochter uit het geslacht van Montigny, waarbij hij won een zoon, Floris, ridder, heer van Haemstede, Montigny en Bergen, die in den scheepstrijd op de Maas in 1351 sneuvelde en gehuwd was met Catharina van Borssele; en 3e. Jan, die in 1323 den togt naar Vlaanderen, onder graaf Willem III bijwoonde en die in 1348 overleed.

Zie, behalve de meeste Nederlandsche geschiedschrijvers over den grafelijken tijd, in het bijzonder van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 972; Balen, *Beschrijv. van Dord.* bl. 719, 724, 725, 729, 730; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XIX. bl. 12—14; *Levensbeschrijv. der Ned. vorsten, helden* enz. D. I. bl. 165; Hoogstraten, *Woordenb.* D. V. St. 2. bl. 2; (Loosjes), *Characterk. der Vad. Geschied.* D. I. bl. 354—357; Siegenbeek, *Geschied. der burgerwapen. in Nederl.* bl. 6—11, van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. I. bl. 139—142; *Algem. Konst- en Letterb.* 1825. D. II. bl. 354, 371, 1826, D. I. bl. 244, 276, 292, 308; Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. I. bl. 81—85; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 339 noot 7, 365, 399, St. II. bl. 12—21; dit *Woordenb.* D. II. bl. 1404; *De Navorscher*, D. VII. bl. 358, D. VIII. bl. 96, D. IX. bl. 186; van Lennep, *Nederl. Legenden*, bl. 63—69.

HAEMSTEDE (Adolf van), zoon van Witte van Haemstede en Agatha van Schengen, was reeds in 1543 een der scheepsbevelhebbers op de vloot, welke Maximiliaan van Bourgondië tegen de Franschen in zee zond. Bij de omwenteling in de Nederlanden hield hij de zijde van Spanje, en was onder-admiraal van de Spaansche vloot, die, door Requesens uitgerust, in 1574 eene vergeefsche poging deed om Middelburg, door den prins belegerd, te ontzetten en kort daarop door de Zeeuwen bij het fort Lillo werd aangetast. Het schip van van Haemstede werd met anderen veroverd, hij zelf gevangen genomen en naar Delft tot den prins gevoerd, om

de voornemens van den landvoogd bekend te maken. Niettegenstaande deze, op het vermoeden van gepleegd verraad door van Haemstede, diens goederen had aangeslagen, kon laatstgenoemde daartoe aangezocht, niet besluiten om tot den prins en de staten van Zeeland over te gaan. Hij bleef alzoo gevangen, tot dat hij in 1576 geslaakt werd, uit kracht van het zevende artikel der voorwaarden, waarop Zierikzee aan de Spanjaarden overging. Zijn verder levenslot is onbekend. Hij was driemaal gehuwd: 1e. met Maria van der Lisse, die hem een zoon schonk, Arend genaamd, welke in 1604 te Zierikzee overleed en begraven werd, zijnde hij, volgens de meeste schrijvers, de laatste mannelijke afstammeling van zijn geslacht; 2e. met Jaqueline of Jacoba van Auxi, die hem geene kinderen schonk; 3e. met Anna van Almeras, bij wie hij zes kinderen verwekte.

Zie Hoogstraten, *Woordenb.* D. V. St. II. bl. 2; (de Beaufort), *Lev. van Willem* I. D. II. bl. 477—479; te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. I. bl. 195, 210; *Algem. Konst- en Letterb.* 1826. D. I. bl. 314—316; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. V. p. 11.

HAEMSTEDE (Adriaan van), dien wij alzoo, en niet zoo als sommigen Adriaan Cornelis van Haemstede, noemen, omdat hij zich zelf altijd Adrianus Haemstedius teekende en door zijne tijdgenooten onder dien naam vermeld werd, ofschoon de naam Cornelis ook op den titel van zijn na te noemen werk gevonden wordt. Hoogst waarschijnlijk was hij afkomstig uit het beroemde geslacht van de voorgaanden, en als dat zoo is, dan kan hij de zoon geweest zijn van Witte van Haemstede en Barbara van Liere. Ofschoon sommigen zijne geboorte, bij gissing, omstreeks 1525 stellen, is die echter even onzeker, als zijne lotgevallen in zijne jeugd duister zijn. Wij treffen hem het allereerst in 1556 in Oost-Friesland aan, werwaarts hij, de protestantsche godsdienst toegedaan zijnde, om de vervolgingen te ontwijken, zich begeven had. Ongetwijfeld had hij eene geletterde opvoeding ontvangen, blijkbaar ook uit de kennis van onderscheidene levende talen en van het latijn, waarin hij schreef. Hoe dit zij, zeker is het, dat hij, door de hoofdbestuurders der uitgewekene hervormden waardig werd geacht, om aan het hoofd der belijders te Antwerpen geplaatst te worden. Hij stelde dat vertrouwen niet te leur. Niet alleen toch dat hij als zoodanig, te midden van harde beproeving en zwaren arbeid, met onwankelbaren ijver voortging de gemeente te stichten en uit te breiden, zoodat men in de huizen geen plaats meer vond om te vergaderen, maar hij liet ook geene middelen onbeproefd, om, waar hij ook kon, zijne verdrukte en vervolgde geloofsgenooten te helpen, te bevrijden of bij te staan. Daarvan gaf hij merkwaardige bewijzen, door zijnen brief aan den Franschen Koning Hendrik II gerigt, ten behoeve van hen, die in zijn rijk om het geloof gekerkerd waren, en door de stichting eener hervormde gemeente te Aken in 1558. Over Frankfort naar Antwerpen teruggekeerd, stond hij niet alleen pal bij hevige vervolging, maar door op den Sacramentsdag openlijk op de Maere te prediken, toonde hij ook met welk een gloeijenden ijver hij voor de gezuiverde leer bezield was.

Te midden van de meer en meer opgerigt wordende brandstapels en schavotten, was het hem ondanks zijne groote stoutmoedigheid niet mogelijk langer te verblijven. Doch niet eerder dan toen zijne gemeente, door vervolging te vuur en te zwaard, schier verloopen was, ontweek hij het gevaar en begaf hij zich in Maart 1559 naar Norden in Oost-Friesland, bij zijne zuster Catharina.

In hetzelfde jaar werd van Haemstede naar Groningen gezonden, om de gemeente aldaar het evangelie te verkondigen. Niet lang was hij daar werkzaam, daar hij, op zijn verzoek, nog in dat zelfde jaar naar Engeland vertrok, om de Nederlandsche gemeente te Londen te stichten. Zoo groote bijval vond hij daar, dat men algemeen verlangde dat hij zich voor goed aan de gemeente verbinden zou. Daar het evenwel zijn oogmerk niet was zich geheel in Engeland te vestigen, weigerde hij, en werd hij, ten gevolge van ontstane twisten, waarin hij in 1560 gewikkeld werd, afgezet en verbannen. Een uitvoerig verhaal van die gebeurtenis is elders te lezen. De omstandigheid dat hij daarbij in de bres sprong voor de navolgers van Menno Simons, te dier tijd veelal met de beruchte sekte der wederdoopers gelijk gesteld, heeft hem naderhand de valsche beschuldiging doen op den hals halen, dat hij sommige dwalingen der wederdoopers zou hebben aangekleefd, in steede dat men van hem getuigd had, dat hij in verdediging der Mennonieten toonde een paar eeuwen zijnen tijd vooruit te zijn geweest.

Het banvonnis vervolgde intusschen den gemoedelijken man. Hij stak over naar Zeeland, doch moest weldra van daar vertrekken. In Holland werd hij zelfs van alle zijne goederen beroofd, en Emden weigerde hem op te nemen. Overal buiten geworpen, vestigde hij zich te Oldersum, en werd aldaar landbouwer of tuinman, omdat hij bij gemis aan boeken, zijne letteroefeningen niet konde voortzetten, en ook meende, met er het leeraarambt op te nemen, niet veel nuts te zullen doen. Het ontbrak hem evenwel niet aan warme verdedigers, die hem roemden om de zuiverheid zijner zeden, en bewerkten dat men gunstiger jegens hem gestemd werd. Op aanzoek van velen keerde hij in 1562 in Engeland weder, doch zijne vijanden bewerkten dat hij op nieuw in den ban werd gedaan, en den 19den Augustus 1562 gelast werd uithoofde zijner dwaalbegrippen, het land te ruimen. Door zooveel teleurstelling en leed ter nedergedrukt, overleed hij nog in het laatst genoemd jaar, in Friesland, werwaarts hij zich had nedergezet.

Slechts één geschrift ziet van van Haemstede het licht, namelijk:

De Gheschiedenisse ende den doodt der vromer Martelaren, die om het ghetuijgenisse des Evangeliums haer bloedt ghestort hebben, van den tijden Christi af, totten jare M. D. LIX *toe, bij een vergadert op het kortste, door* Adrianum Corn. Haemstedium. Anno 1559 den 18 Martii, 4o. Dit is de titel der eerste en hoogstzeldzame uitgave; waar die uitkwam wordt niet gemeld. Met grond vermoedt men echter dat zulks te Antwerpen plaats had. Een tweede druk, denkelijk niet te Antwerpen, verscheen in 1566 nagenoeg met denzelfden titel, in 4o. De derde uitgaaf, verscheen in 1590 te Dordrecht in 4o., en een vierde te Delft 1593 in 4o. Een vijfde in folio, zag in 1633 het licht, en werd door onderscheidene drukken in later tijd gevolgd. Johannes Gysius, predikant te Streefkerk, gaf het martelaarsboek van van Haemstede op nieuw met vermeerderingen en verbeteringen uit, en ook daarvan zijn in volgende jaren meermalen herdrukken verschenen, waarvan die te Amsterdam, in folio, in 1659 met platen voorzien is. Later nog is van Haemstede's werk, met bijschriften van Claas Bruin onder iedere plaat uitgegeven, te Amsterdam, 1730, fol. en te Leiden, 1747. fol.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.* (2de druk) bl. 542—546; Paquot, *Mémoir.* T. II. p. 342—344; 's Gravesande, *Twee honderd jarige gedacht. van het eerste Synode te Wezel*, bl. 48, 195; J. ab Utrecht Dresselhuis, *Adriaan van Haemstede in zijn bedrijf, denkwijze en karakter voorgesteld*, in Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Geschied.* D. VI. bl. 41—150, voornamelijk door ons gevolgd; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 501, 593; Schotel, in *Algem. Konst- en Letterb.* 1838. D. II. bl. 182; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. II. bl. 4—6; Muller, *Cat. van Godgel. Werk.* bl. 75, 124; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* 2de *Bijv.* bl. 56.

HAEMSTEDE (Hendrik van). Niet waarschijnlijk is het, dat hij een afstammeling of bloedverwant van den voorgaande was, waarvoor sommige schrijvers hem willen houden. Hij was de zoon van zekeren Joris van Haemstede die te Amsterdam woonde, waar Hendrik geboren is. Hij studeerde in de godgeleerdheid en werd den 30sten April 1724 te Ouwerkerk als predikant bevestigd. Den 14den September 1740 bij de Nederduitsche Hervormden te Londen beroepen zijnde, nam hij den 16den October daaraanvolgende afscheid van zijne eerste gemeente en werd te Londen op den 1sten Januarij 1741 bevestigd. Hij nam zijn ambt waar tot in 1751, toen hij door Henricus Putman vervangen werd. Hij overleed te Londen in 1765 en schreef:

Stellige belydenis der Goddelyke waarheid, Amst. 1738. 8o.

Korte belydenis der Goddelyke waarheid, Amst. 8o.

Gedachtenis van Gods wonderen, of Jubelpreek op het tweede Eeugety der Hervorminge des Godsdienst van Engeland, in het bijzonder der gifte van de Augustiner Monniken Kerk

door Koning Eduard den Zesden, aan de Protestantsche Vreemdelingen binnen Londen, den 24 *Julij* 1550, *gedaan over Ps.* CXI: 4. 1ste Deel: *Hij heeft zijne wonderen eene gedachtenis gemaakt, uitgesproken in dezelfde Kercke, den* 24 Julij 1750, Amst. 1750. 4o.

Achter deze leerrede is eene *Lijst van Predikanten, welke te Londen, uithoofde van deze stichtinge van Eduard zedert* 1550 tot 1750 *het Euangelium hebben gepredikt.*

Verhandeling over de wedergeboorte, Amst. 1753. 8o.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1724. *a.* bl. 121, 363, 494, 593, 1740. *b.* bl. 361, 369, 551, 1741. *a.* bl. 224; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. I. V; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; 's Gravesande, *Twee honderdjarige Gedacht. der Synode van Wesel*, bl. 49, 173; *Algem. Konst- en Letterb.* 1826. D. I. bl. 315; *De Navorscher*, D. I. bl. 17, 163, 196.

HAEMSTEDE (J. VAN) schreef:

Brief aan den Heer P. A. de Huybert, *behelzende veele Aenmerkingen op Atreus en Thyestes door* F. Rijk. 4o.

Zie van der Marck, *Naemrol van Ned. tooneelsp.* bl. 3.

HAEMSTEDE (J. E. DE WITTE VAN). Zie WITTE VAN HAEMSTEDE (J. E. DE).

HAEMSTEDE (MARIA WITTE VAN). Zie ZUYLEKOM (MARIA VAN).

HAEN (ABRAHAM DE) werd te Amsterdam den 6den April 1707 geboren. Zijn vader heette mede Abraham, doch het blijkt niet dat de zoon zich ergens de *Jonge* noemt. Voor de regtsgeleerdheid opgeleid, had hij zich de kennis der Latijnsche en Fransche talen vroegtijdig eigen gemaakt, maar zijne onbedwingbare zucht tot de teekenkunst deed hem van de studie geheel afzien. Door Cornelis Pronk onderwezen, bragt hij het tot zulk eene hoogte, dat hij zelf onderwijs in de teekenkunst geven kon, waardoor hij in zijn onderhoud voorzag. Hij teekende meest gezigten van steden, dorpen, kerken, kasteelen en andere gebouwen in en nabij ons vaderland, van welken vele in het koper gebragt zijn en in den *Tegenwoordige Staat van alle Volken*, zijn opgenomen. Hij beoefende ook de etskunst. Ook als dichter heeft de Haen zich naam verworven en muntte inzonderheid uit in het herdersdicht. Hij gaf, als zoodanig, naar het oordeel van deskundigen, eenvoudige maar treffende gedichten. Zijne beschrijvingen zijn fiks geteekend en zijne personaadjen voeren eene wel eenvoudige en natuurlijke, maar tevens beschaafde en bevallige taal. Ook in andere dichtvakken, brieven en minnedichten vooral, slaagde hij mede niet ongelukkig; zijn stijl, zegt Witsen Geysbeek, is los en bevallig, zijne versificatie gemakkelijk en vloeijend, en al zijne dichtstukken dragen blijken van een goeden aanleg. Zij zijn door de zorg van Sara Maria van der Wilp na zijnen dood, die den 8sten September 1748 te Amsterdam voorviel, uitgegeven, onder den titel van:

Herderszangen en Mengeldichten, Amst. 1751. 4o.,

en door de beroemdste dichters van zijnen tijd met lofverzen vereerd. Zijne afbeelding, naar de schilderij van J. M. Quinkhard door C. F. Fritsch uitmuntend gegraveerd, is daar bijgevoegd. De dichter Bernardus de Bosch plaatste er het volgende onderschrift bij:

De Haen, wiens vlug vernuft aan 't kunstchoor was gewijd,
Verwisselde onvermoeid de veldfluit met penseelen,
En leeft dus nog met roem, ten einde van zijn tijd,
In schildrend dichtmuzijk en spreekende tafreelen.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. XI. bl. 442; de Vries, *Proeve eener geschied. der Ned. Dichtk.* D. II. bl. 165—169; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Nederl. Dicht.*, van Kampen, *Geschied. der lett. en wetensch. in Nederl.* D. II. bl. 104; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. II. bl. 1.; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAEN (ANTONI DE) werd in 1704 te 's Gravenhage geboren, studeerde aan de Leidsche hoogeschool onder Boerhaave en verkreeg aldaar in 1735 den doctoralen graad in de geneeskunde, na verdediging van zijne *Dissertatio medica sistens examen tritissimi Proverbii, Medicina turpis disciplina* (Lugd. Bat. 1735. 4o. herdrukt ald. 1763. 8o.) Na eenigen tijd de praktijk in zijne geboorteplaats uitgeoefend te hebben, werd hij beroepen tot hoogleeraar in de geneeskunde te Weenen, en tevens tot eerste geneesheer van keizerin Maria Theresia aangesteld. Hij overleed aldaar den 5den September 1776. Zijne afbeelding ziet het licht. De geleerde Vicq d'Azyr hield in 1793 in de Geneeskundige Maatschappij te Parijs eene lofrede op hem, die evenwel niet in de werken van die Maatschappij is opgenomen.

De Haen was een der scherpzinnigste en geleerdste geneeskundigen van zijnen tijd en beantwoordde, tot eer der vaderlandsche geneeskundige school, aan het vertrouwen, door eenen vreemden staat in hem gesteld. Jammer maar, dat zijne inborst zoo ruw en afstootend was en zijne begrippen, vooral in lateren tijd zoo zeer tot het mysticismus overhelden. Als practicus echter was hij de leer van Hippocrates zóó toegedaan, dat hij daarom niet alleen aanmerkelijk afweek van de beginselen van zijnen grooten leermeester, maar ook dikwerf al te gestreng oordeelde over de nieuwe ontdekkingen zijner tijdgenooten. Hierdoor werd hij in vele, vrij scherpe twisten met de uitmuntendste geleerden en natuuronderzoekers gewikkeld; onder anderen met Haller, over de leer van de prikkelbaarheid der deelen; met Tissot, over de inënting der kinderpokken, die hij van eene ongunstige zijde bleef beschouwen, en met denzelfden, en met Tralles vooral, over het gebruik van opium in de kinderziekte. Dit neemt echter niet weg, dat hij zich hoogst verdienstelijk jegens de geneeskunde gemaakt heeft door een aantal werken, wier titels zijn:

Historia anatomico-medica morbi incurabilis medicos pessime fallentis, Hagae-Com. 1744. 8o.

De Colica pictonum dissertatio, Hagae-Com. 1745. 8o.

De Deglutitione dissertatio, Hagae-Com. 1750. 8o.

Quaestiones super methodo inoculandi variolas, Vindob. 1757. 8o.

Theses sistentes febrium divisiones et de Miliaribus ac Petechiis caeterisque febrilibus exanthematibus, Vindob. 1760. 8o.

Ratio medendi in Nosocomio practico Vindobonensis, quod in gratiam et emolumentum medicinae studiosorum condidit Maria Theresia, Vindob. 1758—1773. 15 vol. 8o. Vervolgd door een ander met 3 deelen, 1771—1779. 8o. Herdrukt te Parijs. 1761—1774, 10 deelen in 11 stukken. 12o.

Refutation de l'Inoculation etc. Vienne 1759. 8o. In het Hollandsch vertaald, 's Hage, 1760. 8o.

Difficultates circa Modernorum systema de sensibilitate et irritabilitate humani corporis propositae, Vindob. 1761. 8o.

Vindiciae difficultatum etc. contra Halleri *ad easdem Difficultates Apologiam*, Vindob. 1762. 8o.

De Cicuta, Amst. 1766. 8o. Ook in het Hollandsch vertaald.

Proeve omtrent de voornaamste hulpmiddelen tot redding der Drenkelingen, Rott. 1771. 8o.

De magia liber, Lips. 1775. 8o. 2de druk ald. 1777. 8o.

De miraculis liber, Francof. et Lips. 1776. 8o.

Praelectiones in Boerhavii Institutiones pathologicas, edente Cl. de Wassenberg. Vindob. 1780. 8o. 5 volum. Herdrukt Colon. 1784. 8o. 2 vol.

Al de werken van Antoni de Haen zijn door Didot te Parijs uitgegeven, van 1761—1774. 11 deelen in 8o.

Zie Saxe, *Onom. Litter.* T. VII. p. 276; Ferwerda, *Catal. Univers.* D. I. St. 3. p. 3; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; van Kampen, *Geschied. der Ned. lett. en wetensch.*, D. II. bl. 328; *Aanhangsel op het Woordenb. van* G. Nieuwenhuis, op het woord: *Biograph. univers.* T. IX. p. 166; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VII. bl. 442—443; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 476; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 324; Haeser, *Leerb. van de geschied. der geneesk. vert. door Dr.* Israëls, bl. 716, 717, 766, 767.

HAEN (JAN DEN), te Gouda geboren, was een dapper zeeman van wiens familiebetrekkingen en jeugd niets bekend is. Wij ontmoeten hem het eerst in 1659 als bevelhebber op het schip *Haarlem* van 40 stukken, in dienst der admiraliteit van de Maas, en behoorende tot de vloot onder de Ruiter ter hulpe van Denemarken gezonden. In het verhaal van dien togt wordt zijn naam meermalen genoemd, doch hij werd, even als zoo velen op de vloot en op zijn schip, door ziekte overvallen, zoodat de Ruiter in 1660 oordeelde zijn besmet schip naar het vaderland te

zenden. Hij had in den ongelukkigen zeeslag van 1665 tegen de Engelschen het bevel op de *Stad en Lande* van 62 stukken en vermeesterde toen het eenige schip dat op den vijand veroverd werd, *de Charity* van 46 stukken, waarvoor hij met een gouden keten begiftigd, en van buitengewoon tot gewoon kapitein verheven werd.

Gedurende den tweeden en derden Engelschen oorlog woonde den Haen als kapitein op *de Kalantsooge* van 66 stukken niet alleen al de zeeslagen bij, maar gaf hij ook veelvuldige blijken van beradenheid en moed en baande zich daardoor den weg tot de waardigheid van schout bij nacht. Als zoodanig wordt zijn naam bij verschillende ondernemingen genoemd, meer bijzonder in 1673, toen hem het bevel werd opgedragen over eenige schepen, branders en advysjagten, bestemd om daarmede den Teems op te varen, deels om de gesteldheid der vijandelijke vloot op te nemen, maar ook deels en wel voornamelijk, om aan Europa te doen blijken, wie thans meester van de zee was. Ofschoon er weinig van aanbelang op dezen togt voorviel, werd het voorgestelde doel door den Haen er toch mede bereikt, en begrijpende aan zijnen last te hebben voldaan, keerde hij naar 's lands vloot weder. In den hardnekkigen strijd bij Kijkduin, op den 21sten Augustus van laatstgenoemd jaar, overlaadde hij zich met roem, en geraakte met de Britten in zulk een hevig gevecht, dat hij spoedig zich genoodzaakt zag, op een ander schip over te gaan. Ten gevolge van dit zijn gedrag werd hij tot vice-admiraal bevorderd. Hij behoorde in dien rang ten jare 1674 tot het eskader van Tromp, en vergezelde dezen op zijnen togt naar de eilanden Bel-Isle, Noirmoutier, St. Sebastiaan en naar de Middellandsche Zee. In het volgende jaar maakte hij deel uit van de vloot onder de Ruiter naar Messina afgezonden, en had toen het bevel op *de Gouda* van 76 stukken, waarmede hij door de Ruiter gelast werd eenige koopvaardijschepen naar Lissabon en Cadix te begeleiden, ter welker laatste plaats hij vertoeven moest om nadere bevelen te ontvangen. Nadat de Ruiter den 26sten September hem daar had wedergevonden, zette men gezamenlijk den togt voort, tot dat het eskader van den Haen op den 8sten November gemist werd. Eerst den 24sten December kwam hij te Palermo aan, waar hij van de Ruiter last ontving zich ten spoedigste bij 's lands vloot te voegen. Hieraan voldaan hebbende, had hij een belangrijk deel aan den zeeslag bij Stromboli, tegen den luitenant generaal Du Quesne in 1676, en kort daarna ook aan den zeeslag bij Palermo, die op den 2den Junij van dat jaar plaats had. Na het sneuvelen van de Ruiter voerde hij de vlag als luitenant-admiraal, doch een half uur vóór het staken van het gevecht moest ook hij het leven voor het vaderland laten. Staande op het vinkenet bij den grooten mast, werd hem door een grooten kanonskogel het achterste van het hoofd weggeschoten, zoo dat hij oogenblikkelijk den geest gaf.

Teregt zegt de Heer de Jonge, in zijn hier aangehaald werk, dat, na zoo dikwerf zijn leven voor het vaderland in de waagschaal gesteld te hebben, men had mogen verwachten dat het lijk van den Haen op 's lands kosten plegtig zou ter aarde besteld, en dat boven zijne rustplaats een praalgraf zou opgerigt worden. Niets daarvan gebeurde. Een verschil van de leden der admiraliteit van Amsterdam, die hem aanmerkten als gesneuveld zijnde in hoedanigheid van vice-admiraal van hun collegie, en reeds alles hadden besteld voor zijne plegtige begrafenis en de oprigting van een praalgraf hem ter eere, met Hunne Hoog mogenden, die den Haen beschouwden als bevelhebber der generaliteit, en die niet voornemens schenen te zijn iets ter zijner eere te zullen doen, veroorzaakte dat de veelvuldige diensten van den voor het vaderland gesneuvelden zeeheld niet werden beloond en zijn lijk buiten kosten van den staat in een der kerken van Gouda is nedergelegd, zonder dat eenig onderscheidend teeken boven hetzelve geplaatst is.

Vraagt men nu waarom 's lands Staten zoo onbillijk waren, dan moet het antwoord gezocht worden, gedeeltelijk daarin, dat de tijden voorbij waren, dat men voor een hoofdbevelhebber, ook na eene beslissende nederlaag, een praalgraf stichtte, maar gedeeltelijk ook daarin, dat den Haen, door zijne onrustigheid en moeijelijke geaardheid veel vijanden had, die vooral niet verminderd waren, toen hij, in 1672, den vice-admiraal Volkert Schram en den schout bij nacht David Vlug van pligtverzuim beschuldigde, voor den krijgsraad riep en deze ten slotte, na gezet en naauwkeurig onderzoek der beschuldigingen, beiden voor onschuldig moest verklaren.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 159, 181, 203, 405, 414, 422, 469, 510, 566, 567, 594, 631, 652, 713, 787, 813, 827, 828, 863, 911, 916, 923, 931, 933, 975, 978, 993; (van den Bos), *Lev. en daden der Zeeheld.* D. II. bl. 166, 236, 272, 282, 289, 291, 292; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. II. St. II. bl. 188, 213, D. III. St. I. bl. 268, 297, 322. 415, met het facsimilé zijner handteekening, St. II. bl. 11, 123, 127, 209—214.

HAEN (JOSEPH CHARLES DE) was een zeer verdienstelijk miniatuurschilder, wiens voortbrengselen, gedurende meer dan twintig jaren, de aandacht van het kunstminnend publiek tot zich trokken. Zijne, hem bijzonder eigene, manier was breeder en meer meesterlijk, dan die van de meeste kunstoefenaars in dit vak. Zijn talent werd dan ook zoo hoog op prijs gesteld, dat Koning Willem I hem tot zijnen miniatuur-schilder benoemde, en de koninklijke academie voor beeldende kunsten te Amsterdam hem, in 1822, tot haar lid verkoos. Hij overleed ter laatstgemelde plaats op den 3den Junij 1836, in den ouderdom van negen en vijftig jaren.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. III. bl. 339; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAEN (WILLEM DE), of Guilielmus Hanius, was een bekwaam kunstgraveur, die waarschijnlijk te Leiden te huis behoorde en in het begin der zeventiende eeuw bloeide. Hij vervaardigde onder anderen de platen voor de *Beschrijving der Stadt Leyden* door Orlers, (Leyden 1614. 4o.) Zijne afbeelding ziet het licht; doch zijn naam wordt daar Gillis Hannes opgegeven.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. II. bl. 626, 627, 639

HAENSBERGEN (JOHANNES VAN) werd te Utrecht in 1642 geboren en genoot aldaar het onderwijs van Cornelis Poelenburg. Hij volgde zoodanig diens trant van schilderen, dat verscheidene zijner stukken voor werk van zijnen meester werden aangezien, ofschoon hij hem niet evenaarde. Zijn arbeid vond echter weinig aanmoediging, zoodat hij het portretschilderen bij de hand nam en daarin, om zijn malsch penseel en heldere kleur, veel opgang maakte. Hij vestigde zich te 's Gravenhage in 1669, waar hij vele jaren in het hoofdbestuur der *confreriekamer van Pictura* geweest is. Hij teekende en etste ook. Hij overleed te 's Hage in 1705. Zijn zoon volgt.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. II. bl. 4; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. II. bl. 620.

HAENSBERGEN (WILLEM VAN), zoon van den voorgaande, werd geboren te 's Hage in 1682, en leerde de kunst bij zijnen vader, doch zich tot het ambtelijk leven begeven hebbende, beoefende hij dezelve uit liefhebberij. Hij werd in 1713 tot hoofdman, en in 1722 tot deken verkozen der *Confreriekamer van Pictura*, en overleed te 's Hage in 1755, nalatende een fraai kabinet van schilderijen.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAER (HENDRIK TER). Zie HARIUS (HENRICUS).

HAER (ANNA CHARLOTTE VAN DER). Zie BONCOUR (ANNA CHARLOTTA DIDIER DE).

HAER (ANTHONY VAN DER), wiens naam ook van der Haar of van der Harts gespeld wordt, was een kunstliefhebber te Rotterdam, die met goed gevolg de etskunst beoefende en eene belangrijke verzameling prenten naliet, die hij van zijn vriend en stadgenoot Gerard van Rossem in 1772 erfde en die in 1783 te Rotterdam is verkocht. Waarschijnlijk is hij in dat jaar overleden.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAER (DANIEL VAN DER), geboren te 's Gravenhage

den 30sten Junij 1689, was de zoon van Jan van der Haer, rentmeester van de Kloosterkerk aldaar, en van Helena van Stoutenburg. Hij was eerst commis-generaal van Friesland, daarna commis-generaal van de admiraliteit van Harlingen, naderhand raad-fiscaal aldaar, en eindelijk den 12den Februarij 1743 grietman van Hemelumer Oldephaert, en in hetzelfde jaar lid van Gedeputeerden uit Westergoo. Hij overleed te Harlingen den 22sten Januarij 1745 en werd in den grafkelder onder het koor van de kerk te Koudum begraven. Hij was gehuwd den 21sten Augustus 1718 met Maria Bonifacia Nicasia Ockers, bij wie hij naliet vijf kinderen, waaronder een zoon Johan Willem genaamd, die, den 12den Mei 1722 geboren, eerst vroedschap was te Zierikzee, daarna grietman in de plaats zijns vaders, in 1748 lid van de Staten en in 1752 gedeputeerde. Hij overleed den 25sten Junij 1764 en werd in de kerk te Koudum begraven. Hij was tweemalen gehuwd; eerst met Nicasia de Jonge, daarna met Margaretha van Wijdenbrugh. Bij de eerste verwekte hij een zoon, Daniel Bonifacius genaamd, die gehuwd was met Rinck Piebes. Hij was eerst burgemeester van Workum, wegens die stad gecommitteerd ten Landsdage vóór 1795, na 1813 lid van gedeputeerde staten van Friesland, en insgelijks in 1816 grietman van Hemelumer Oldephaert. Hij overleed in September 1823.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 311, en *Vervolg op die Naamlijst*, bl. 30.

HAER (François van der). Zie HARAEUS (Franciscus).

HAER (Johannes van der). Zie HARIUS (Johannes).

HAERLEM (Clais van), een Nederduitsch dichter, die omstreeks het midden der dertiende eeuw leefde, komt gewoonlijk voor onder den naam van Klaas van Brechten of Claes Verbrechten, doch zijn eigenlijke naam was Clais Veren Brechtensone of Clais van Haerlem, volgens de versregels bij Maerlant in zijnen *Spieghel Historiael* Part. IV. B. I. cap. 29:

Die Walsce boeke lieghen van hem
Die uten Walsce van Haerlem
Clais Veren Brechtensone dichte.

Dit laatste toont dat hij de zoon van vrouw Brechte was. Hij was te Haarlem geboren en misschien uit het geslacht der heeren van Haarlem, gelijk dat met veel waarschijnlijkheid door den hoogleeraar Jongbloet betoogd is. Hij was de vertaler of omwerker van een romantisch gedicht: *Willem van Oringhen*. Deze Willem werd in oude zangen gewoonlijk Guillaume *au cort* (*court*) *nez* genoemd, omdat zijn neus volgens het verhaal, door eenen reus was afgehouwen. De heer Alberdingk Thijm heeft een gedeelte dezer zangen van Claes van Haerlem in moderne poëzij overgebragt in zijne *Oud-Nederlandsche Verhalen uit den kring der gedichten aan Karel den Groote gewijd*, bl. 309—315.

Zie die *Verhalen* bl. 297—308; Jonckbloet, *Geschied. der Midden Nederlandsche Dichters*, D. I. bl. 320—332.

HAERSMA (Bertrand) afkomstig uit het beroemde geslacht van dien naam, doch van wien geene levensbijzonderheden vermeld zijn. Hij was een geleerd man, had in de wijsbegeerte en godgeleerdheid te Parijs gestudeerd en leefde omstreeks 1320. Hij liet in handschrift na:

Mysterium artis Raimundi Lullii.

De mutatione Religionis Christianae.

Zie Saffridus Petrus, *de Scriptorib. Frisiae*, p. 64, 65.

HAERSMA (Haring en Hartman van). Zie HARINXMA (Haring en Hartman van).

HAERSMA (Livius van), afkomstig uit het vermaarde geslacht der Haersma's, hetwelk een groot aantal kundige regeringspersonen aan Friesland geschonken heeft. Hij werd den 20sten Mei 1702 geboren en was de zoon van Aulus van Haersma en Anna Scheltinga. Na den dood van zijnen broeder Arent, volgde hij hem, in 1723, als grietman van Smallingerland op. Als gecommitteerde staat in het Mindergetal woonde hij in 1734 den intogt van Willem IV bij. In 1748 was hij lid van de staten. Hij was gehuwd eerst, in 1735, met Aurelia van Haersma, daarna, in 1758, met Maria van Wijckel en verwekte geene kinderen. Hij overleed den 30sten Januarij 1778 en werd in de kerk te Oudega begraven. Zijne weduwe overleed in 1792.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1778. *a.* bl. 316; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.*, bl. 144.

HAERSMA (Hector Livius van), zoon van Eelco van Haersma en Johanna Maria van Wijckel, werd den 8sten December 1737 geboren en in 1770 tot grietman van Smallingerland aangesteld, na eerst in 1757 tot secretaris van de grietenij verkozen te zijn. Hij was ook raad ter admiraliteit op de Maas. In het jaar 1795 werd hem zijn post afgenomen en hij, met anderen, wegens zijne bekende prinsgezindheid, door het graauw en deszelfs opruijers op het blokhuis te Leeuwarden gevangen gezet, en slechts door een gelukkig toeval, het binnenrukken van Fransche troepen, zijn leven met dat zijner medegevangenen, wier teregtstelling reeds besloten was, gered. Hij is later weder in ambtsbetrekking geweest; althans hij was in 1805 drost van Smallingerland, Opsterland en Ooststellingwerf, en in 1810 baljuw van het zesde district in Friesland. Hij overleed den 15den Januarij 1820, en zijne vrouw den 6den Maart 1813.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 144, 145, door ons hier gevolgd.

HAERSMA (Daniel de Blocq van), geboren den 4den September 1732, was de zoon van Arent Aulus van Haersma en Martha Cecilia van Bouricius. Den 6den Julij 1752 aangesteld tot tonneboeijer voor de provincie, werd hij den 12den Maart 1764 benoemd tot grietman van Achtkarspelen. Hij was ook curator van de Franeker academie, en deelde in 1795 in het lot van zijnen bloedverwant Hector Livius van Haersma, boven genoemd. Hij werd evenwel in 1805 drost van Dantumadeel, Kollumerland en Achtkarspelen en overleed te Buitenpost den 7den December 1814. Hij was gehuwd met Maria Wibrandi bij wie hij acht kinderen verwekte, waaronder een zoon die volgt. Zijne weduwe overleed den 15den Junij 1821.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.*, bl. 113.

HAERSMA (Sybrand van), geboren te Kootstertille den 11den Augustus 1766, was de tweede zoon van den voorgaande; hij werd in 1793 volmagt ten Landsdage, in 1803 secretaris van de gemeente Achtkarspelen, in 1807 drost van Leeuwarderadeel en Idaarderadeel, in 1809 baljuw aldaar, in 1812 vrederegter te Buitenpost en was bij zijn overlijden, den 12den September 1839 voorgevallen, ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, grietman van Achtkarspelen en lid der staten van Friesland. Hij was gehuwd met Isabella Boreel, die te Buitenpost den 16den October 1826 overleed. Hij was de laatste mannelijke afstammeling van zijn geslacht.

Zie van Sminia, *Vervolg op de Nieuwe Naaml. van Grietmann* bl. 15.

HAERSOLTE (Arnold van) was de zoon van Johan van Haerst, die later volgt, en Christina van Haersolte. Met zijne drie andere broeders, waarvan Rutger mede volgt, had hij den naam van het geslacht Haersolte, waartoe zijne moeder behoorde, aangenomen. Levensbijzonderheden zijn er niet vele van hem bekend; hij werd te Zwolle geboren, was een uitstekend regtsgeleerde en overleed waarschijnlijk op het einde der tweede helft van de zestiende eeuw. Hij was gehuwd met Alida Knoppert, die hem een zoon schonk, Johan genaamd, die burgemeester van Zwolle was. Hij schreef: *Adversaria de actionibus tam civilibus quam criminalibus, in partes septem secundum ordinem Pandectarum digestis*, Antv. 1583. 12o. Herdr. Lipsiae 1647. 12o.

Zie Vriemoet, *Ath. Frisiacae*, p. LXXXV, LXXXVI; Paquot, *Mémoir.* T. II. p. 55.

HAERSOLTE (Rutger van), broeder van den voorgaande, werd geboren in 1528 en was burgemeester van Harderwijk en lid van het collegie tot de nadere Unie, hetwelk destijds om het gevaar voor de aanslagen van Rennenberg te Kampen zitting hield. In 1585 was hij lid der Staten Generaal en werd na den dood van Willem I, wegens Gelderland, met anderen naar Engeland gezonden, om de opperheerschappij over ons land aan koningin Elisabeth op te dragen. Hij keerde spoedig terug, had zitting in den Raad van State en overleed in 1585. Hij was gehuwd met Johanna van Wijnbergen, bij wie hij kinderen verwekte, onder anderen een zoon, Zweder, die volgt.

Zie Scheltema, *Staatk. Ned.* D. I. bl. 409, door ons hier gevolgd.

HAERSOLTE (Zweder van), zoon van den voorgaande, was heer tot Haerst, Harxen en Zwaluwenburg, lid van de Ridderschap van Overijssel, landrentmeester en in 1639 drost van Salland, alsmede in 1621 lid der Staten Generaal, in welk jaar hij met anderen afgezonden werd naar Denemarken, ten einde een verbond van vereeniging te sluiten. Hij sloot in 1624 een gelijk verbond voor den Staat met den keurvorst van Brandenburg, hernieuwde in het volgende jaar eene overeenkomst met Engeland, over het vereenigen der vloot tegen Spanje, en sloot in 1630 de alliantie met Frankrijk. Hij bekleedde vervolgens nog andere belangrijke bezendingen en werd meermalen tot de onderhandelingen met vreemde ministers benoemd.

Groot was zijn invloed in het land. Door denzelven wist hij in 1631 te bewerken dat de provinciën Utrecht en Overijssel een staatsbesluit namen, om aan prins Willem II de opvolging in zijns vaders ambten en waardigheden op te dragen. Hij stond deswege in groote gunst bij prins Frederik Hendrik en werd beschuldigd van de twist tusschen die van Friesland en Groningen over het bevelhebberschap van Koeverden gestookt te hebben. Hij was in 1639 voorzitter der staatsvergadering en bij de eerste beraadslagingen over het benoemen van onderhandelaars tot den vredehandel te Munster, in 1643, werd hij tot afgezant wegens Overijssel benoemd. Deze benoeming werd vruchteloos, daar hij in October 1644 overleed. Hij was gehuwd met Johanna van Doornik, bij wie hij kinderen naliet, onder anderen een zoon, Rutger, die volgt.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XI. bl. 139; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 412—414, door ons hier gevolgd.

HAERSOLTE (Rutger van), zoon van den voorgaande, komt het eerst voor als landrentmeester van Salland, daarna als drossaard van Lingen. Hij was de belangen van het huis van Oranje bijzonder toegedaan en werd in 1655 tot drost van Twente, bij meerderheid van stemmen, gekozen. Er kwam ten gevolge van deze benoeming eene scheuring in den landdag en de twist liep zoo hoog, dat beide partijen tegen elkander volk werfden en wapenden. De Staten van Holland wendden te vergeefs pogingen aan om tot eene verzoening te komen. Eindelijk werd door de bemoeijingen van Johan de Witt en door de uitspraak van Hunne Hoogmogenden de zoen getroffen, maar daarbij de benoeming van van Haersolte tot drost van Twente te niet gedaan.

Na in 1660 tot drost van Salland verkozen te zijn, beproefde hij in het volgende jaar op nieuw de bevordering van prins Willem III tot stadhouder van Overijssel. Het verhaal van de daaruit ontstane oneenigheden is elders te lezen. Ook nu waren de Staten van Holland scheidslieden, en ten gevolge van hunne uitspraak moest Haersolte zich een jaar onthouden van de waarneming van het drostambt, en zoude niet voor 1674 mogen voorzitten ter staatsvergadering van Overijssel. Hij overleed in hetzelfde jaar en kan met regt het slagtoffer genoemd worden van zijne vurige zucht om de belangen van het huis van Oranje voor te staan. Bij zijne echtgenoot Elisabeth Margriet van Pallandt liet hij geene kinderen na.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XII. bl. 403, D. XIII. bl. 344, 345; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XX, bl. 389—392; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 409—411, door ons hier gevolgd; *Overijss. Alman. voor Oudh. en Letteren*, 1845. bl. 38.

HAERSOLTE (Johan van), zoon van Arend van Haersolte en Anna Elisabeth van Haersolte, was, als heer van den Kranenburg, beschreven in de ridderschap van Overijssel en werd burgemeester van Bolsward, en in 1686 wegens Friesland benoemd tot lid van de vergadering der Staten-Generaal. In dat jaar tot curator der hoogeschool te Franeker verkozen, bekleedde hij die waardigheid met veel lof, tot dat hij als buitengewoon gezant bij den Neder Saksischen kreits te Hamburg gezonden, en in 1700 belast werd met eene zending namens de Staten tot den koning van Zweden. In 1701, zich toen weder te Hamburg ophoudende, werd hij door de Staten-Generaal naar Polen gezonden, met bepaalden last om tot bevordering van den vrede tusschen den koning van Polen en dien van Zweden al het mogelijke aan te wenden. De rassche gang der zaken maakte zijne pogingen vruchteloos. Na het afloopen hiervan zich andermaal te Hamburg bevindende, werd hij in 1702 als gezant aan czaar Peter I gezonden, met wien hij eene zamenkomst te Thorn had, doch waar niets onderhandeld werd. Hij bleef als buitengewoon gezant aan het Russische hof tot in Junij 1703, toen hij zijn ontslag vroeg. Gaarne had men hem nog wat gehouden, maar zijne klimmende jaren maakten hem ongeschikt voor het gestadig reizen en trekken en voor de drukke levenswijze aan het czaarsche hof. Hij overleed in 1708 en werd te Zwolle begraven. Hij was eerst gehuwd met Machteld Hendrine Wolthera Merthens *tot den Borgel*, en daarna met Anna Sickinge, bij wie hij drie kinderen naliet.

Zie van Wijn, *Aanm. en Bijv.* op Wagenaar, D. XVII. bl. 92; Vriemoet, *Ath. Frisiacae*, p. LXXXVI; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 408, 409; dezelfde, *Rusland en de Ned.* D. III. bl. 63, 79, 140, 141, 233—236, 253.

HAERSOLTE (Willem van), zoon van Dirk van Haersolte en Joachima Elisabeth van Rechteren, werd in 1720 geboren en in 1741 in de ridderschap der Veluwe aangenomen. Hij was heer tot Yrst en steeg tot verschillende ambten en commissiën op; behalve burgemeester en dijkgraaf van Hattem, was hij buitengewoon raad in den hove van Gelderland, curator der Geldersche hoogeschool, ridder en kommandeur der Duitsche orde, en eindelijk in 1780 landdrost van de Veluwe.

Onder andere bezendingen, die hij waarnam, behoort ook die in 1748, toen hij door Willem IV naar Steenwijk gezonden werd, om de rust te herstellen. Voortdurend had hij deel aan het bestuur van zaken, en niet onwaarschijnlijk is het, dat hij in de gebeurtenissen van 1786 in Gelderland eene voorname hand gehad heeft. Men prijst zijne kunde in de geschiedenis des vaderlands, vooral ook in de genealogiën der voorname geslachten. Hij overleed in 1791 en was gehuwd met Henriette Geertruid van Essen, bij wie hij eene dochter naliet.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 411, 412; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 224, 481, 657.

HAERSOLTE (Arent van), zoon van Rutger van Haersolte en Anna Elisabeth van Haersolte *tot Hexen en Egede*, werd in 1704 grietman van Barradeel, en verwelkomde in 1734, als gecommitteerde staat in het Mindergetal, prins Willem IV en zijne gemalin. In 1748 was hij lid der Staten van Friesland. Hij overleed den 6den Januarij 1760, nadat hij verscheidene jaren te voren afstand van de grietenij had gedaan. Hij was eerst gehuwd met Rienkje Alegonda van Camstra, en had bij haar geene kinderen, daarna met Jets Maria Sirtema van Grovestins en verwekte bij haar elf kinderen. Hij woonde eerst te Sexbierum en naderhand op klein Hermana te Minnertsga. Zijn zoon Rutger werd den 28sten November 1753 aangesteld tot grietman van Barradeel, en in 1748 tot lid der Staten van Friesland.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 218, 219.

HAERSOLTE (Anthonie Frederik Robbert Evert baron van), heer van Staveren, was ontvanger generaal van Gelderland, en werd in Augustus 1798 tot lid van het uitvoerend bewind van de Bataafsche Republiek benoemd, welke waardigheid hij bekleedde tot October 1801, toen hij met Pijman en Besier medewerkte tot eene herzie-

ning der toenmalige staatsregeling. Hij was gehuwd met Jacoba Catharina Johanna baronnesse Taets van Amerongen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XL, bl. 146; *de Navorscher*, D. IX. bl. 133, 161, uit medegedeelde berigten aangevuld.

HAERST (Johan van), zoon van Herman van Haerst en N. Roepers, werd in de eerste helft der zestiende eeuw geboren. Tot burgemeester van Zwolle benoemd, was hij van 1553 tot 1571 onderscheidene malen gecommitteerd op de vergadering der Staten van Overijssel. Bijzonder beijverde hij zich, om, na den overdragt aan Filips II, dezen vorst binnen de toen gemaakte bepalingen te houden, en billijke aanspraak heeft hij op den lof destijds door de regering van Overijssel deswege verworven. Hij was het ook die met Arend van Boecop naar Brussel trok, om den hertog van Alva te overtuigen van den overlast welken Kampen en Zwolle leden van de ruiterbenden destijds aldaar in bezetting en die, geslaagd zijnde in hunnen wensch tot verwijdering dezer soldaten, met den meesten spoed huiswaarts reisden, om vóór den Zondag te huis te zijn, zelfs met levensgevaar bij het opsteken van storm, opdat de voldoening van eene week soldij bespaard zou worden.

De tijd van zijn overlijden is niet bekend; hij is waarschijnlijk in 1571 overleden. Hij was gehuwd met Catharina van Haersolte, en zijne vier nagelaten zonen, waarvan wij er twee vermeld hebben, namen den naam hunner moeder aan.

Zie Revius, *Davent-Illustr.* p. 276, 295, 307, 329, 332, 344, 350, 352, 355, 357, 365, 402, 425, 432, 447; Scheltema, *Staatk. Nederl.* hier door ons gevolgd.

HAES (Frans de), leefde in de zeventiende eeuw en was een aanzienlijk koopman te Rotterdam, die de ledige uren, die hem van zijn beroep overbleven, aan de beoefening der dichtkunst wijdde. Zijne uitgegevene gedichten, die onder den titel van *Mengeldichten* te Rotterdam 1711 in 4°., door zijn zoon Joan, zijn uitgegeven, zijn niet talrijk en bestaan in eenige psalmberijmingen en andere meestal gelegenheidsgedichten, waarin, naar het oordeel van Witsen Geysbeek, doorgaans meer welwillendheid en vroomheid, dan dichterlijk vuur en weinig geestverheffing gevonden wordt.

De Haes was gehuwd met Kornelia Brandt, eene dochter van den geschiedschrijver Geeraert Brandt. Hun zoon volgt.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

HAES (Joan de), zoon van den voorgaande, werd te Rotterdam den 3den November 1685 geboren en overleed er den 12den Februarij 1723. Hij was een welgezeten koopman en een wakker voorstander der geleerdheid en fraaije letteren. Bij de gedichten van zijnen vader, die in 1711 werden uitgegeven, voegde hij eenige der zijnen en gaf nog afzonderlijk uit:

Judas de Verrader, Rott. 1714. 4°.

Eerkroon voor Rotterdam, Rott. 1716. folio en 4°.

Jonas de Boetgezant, Delft, 1723. 4°.

Nadat eenige zijner dichtwerken reeds te Rotterdam in 1720 in 4°. in het licht gegeven waren, werden zij na zijnen dood door den dichter Poot in 1724 te Amsterdam in 4°. op nieuw uitgegeven. In de voorrede tot dat werk zegt deze: „dat hy (de Haes) als erfgenaem van den yver en geest zyner beroemde voorouderen en vyf talen kundigh, vloeyend is van styl, fraei van gedachten, gelukkigh in 't uitdrukken derzelve, en, in rijm en onrijm, de Nederduitsche spraek zulx op haren hoogsten trap voert van nette sierlykheit, dat men met reden mogt twyfelen, of iemant, zoo lang Hollant Hollant zyn zal, hem hierin gelyk zal wezen."

Aan deze uitbundige lofspraak is in lateren tijd zooveel afgedaan, dat Witsen Geysbeek, twee zijner opgenoemde werken tot scheurpapier bestemde, maar, zegt de dichter D. van Hoogstraten onder de afbeelding van de Haes:

De moeder van de negen zanggodinnen
Heeft zich dit beelt geëigent voor altijd.
Dus blijft de Haes de wangunst overwinnen,
En zijn vernuft d' onsterflijkheit gewijdt.

Waar zulke groote mannen in beoordeeling verschillen achten wij het beter te zwijgen.

Als proza-schrijver maakte de Haes zich verdienstelijk door het beschrijven van het leven van zijnen grootvader van moederszijde, Geeraert Brandt. Dit werk zag door de zorg van Jakob Spex, eerst in 1740 te 's Hage in 4°. het licht. Brandt's *leven* is in denzelfden stijl opgesteld als diens *leven van* Vondel, hetwelk de Haes zich tot model schijnt genomen te hebben.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; de Vries, *Proeve eener geschied. der Ned. Dichtk.* D. II. bl. 25—28; Siegenbeek, *Bekn. geschied. der Ned. Letterk.* bl. 236, 292; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned Dichtk.*; (Bodel Nyenhuis) *Opgave van beschryv. der Gewest. enz.* in den *Vriend des Vaderl.* D. V. bl. 209; van Kampen, *Geschied. der Letterk. en Wetensch.* D. II. bl. 101, die hem met zijn zoon verwart; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. St. 2, bl. 232, *Aant.* bl. 684—686; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* 2de *Bijv.* bl. 26; Muller, *Catal. van Portrett.*

HAES (Frans de), zoon van den voorgaande, werd te Rotterdam den 18den April 1708 geboren en is aldaar den 14den April 1761 overleden. Hij was in 1726 medeoprigter van het Rotterdamsche dichtgenootschap: *Natura et Arte*, en was een der netste dichters van zijnen tijd, die veel smaak en oordeelkunde aan den dag legde, hoewel zijne gedichten stoutheid, levendigheid, kracht van voorstelling en schildering missen en De Haes ook mank ging aan de bekrompene taalzifterij, waarmede men in zijn tijd zooveel op had, en waarin hij ook zooveel belang stelde, dat hij tot zijn eigen gebruik eene Nederduitsche spraakkunst schreef, die met zijne gedichten is uitgegeven. Van hem ziet het licht:

Poëtische Uitbreiding en Bespiegeling over de Euangelische Gelijkenis van den verloren Zoon, Rott. 1744. 4°. 2de druk ald., 1753. 4°.

Twee Bijschriften op de afbeeldingen van zijne Hoogheid den Heere Prince van Oranje en H. K. H. Anna, *enz.*, Rott. 1747.

Stichtelijke Gedichten, Amst. 1746. 4°.

Het Verheerlijkt en vernederd Portugal met eene Verzameling van verscheidene gedichten, Amst. 1758. 4°.

Nagelaten Gedichten en Nederduitsche Spraakkunst (door zijne weduwe uitgegeven) Amst. 1764. 4°. 2 deelen.

De Haes maakte zich ook door eenige goede vertalingen verdienstelijk, onder anderen:

Lettergeschenk, of eene zekere wegwijzer voor een leerling, om door een goed gedrag bij zijnen meester en in de waereld achting en middelen te verkrijgen, uit het Engelsch vertaalu, Rott. 1746. 8°.

Lettergeschenk voor de Jongelingschap, inhoudende wijze raadgevingen omtrent de verkeering in de waereld en inzonderheid hoe een leerling zig in den dienst van zijn meester te gedragen hebbe, Amst. 1749. 8°.

Gedenkschriften van Filip van Comines enz. *uit het Fransch vert. met aant. van* Fr. de Haes, Amst. 1757. 2 st. 1 deel met kaart. 8°.

Hij gaf ook de *Poezij* van Hendrik Snakenburg (Leid. 1753. 4°) uit. Zijne afbeelding ziet het licht met het volgende bijschrift van K. Westerbaen, Wz.

Roemt Nederland, met recht, bij alle Puikverstanden,
Op d'eedle Dichtkunst der van Baerles en der Branden,
Het ziet hunn' schrandren geest en taelkunde in de Haes,
Hunn' Naneef, treffelijk berleeven aan de Maes.
Men zett' deez' Dichter dan eene eerkroon op de haeren,
Die zijner Vadren kroon in duur kan evenaeren.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. IV. bl. 64, St. V. bl. 57, St. VI. bl. 27; Dezelfde, *Lijst van alle tractaten, gedicht. enz. uitgekom. ter geleg. van het Huwelijk van* W. C. H. Friso enz. bl. 28; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; de Vries, *Proeve eener geschied. der Ned. Dichtk.* D. II. bl. 233—237; Siegenbeek, *Bekn. Geschied. der Ned. Letterk.* bl. 254: Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; Nieuwenhuis, *Woordenb.*; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. St. II. bl. 281—287; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 251, 256, D. II. bl. 45; Muller, *Cat. van Portrett.*

HAES (Jan de). Zie HAAS (Jan de):

HAES (Joannes de). Zie HAZE (Joannes de).

HAES (Gillis de) was, in het midden der zeventiende eeuw, een Nederlander in dienst van de Venetiaansche

republiek. Tijdens den door deze met Turkije gevoerden oorlog hadden vele Nederlanders een werkzaam deel aan den worstelstrijd tegen de ongeloovigen. De Venetianen namen een groot aantal schepen in hunne dienst, en duizende Nederlanders voegden zich bij hunne land- en zeemagt. Gedurende dien oorlog bewees de Haes, in hoedanigheid van kolonel, aan Venetië gewigtige diensten. Onder alle anderen onderscheidde hij zich bijzonder door zijne dapperheid en bekwaamheid. Hij muntte vooral uit bij twee uitvallen, door de bezetting der stad Kandia tot verdrijving des vijands ondernomen. Hij was daar in 1649 aangekomen, en werd, tot belooning van zijne heldhaftigheid, onder de toejuichingen van het krijgsvolk en der inwoners, tot eersten bevelhebber der troepen onder den opperbevelhebber Mocenigo benoemd. Ook hielp hij Mirabello vermeesteren. Doch de gewigtigste dienst, die hij bewees, bestond daarin, dat hij eenmaal de stad Kandia door zijne geestkracht voor eenen bijkans wissen val bewaarde. De door hem verworven roem maakte hem hoogmoedig en onhandelbaar, zoodat hij voor allen, die zich in de stad bevonden, ondragelijk werd. Welligt nogtans verwekten zijn lof en zijne verheffing den nijd bij sommigen, zoo als maar al te dikwerf het geval was onder de zee- en legerhoofden der republiek. Hoe dit ook zij, de bevelhebber oordeelde het noodig hem te verwijderen en hem naar Venetië te zenden om zich te verantwoorden. De senaat sprak hem nogtans vrij, dewijl het gebleken was, dat hij zich niet zoo zeer aan eenige misdaad had schuldig gemaakt, dan wel aan het voeren van onvoorzigtige gesprekken. Hij werd evenwel niet meer naar Kandia teruggezonden, maar naar Dalmatie verplaatst, waar hij eenigen tijd doorbragt. Hij woonde later een zeetogt bij onder Leonardo Foscolo, en was aan het hoofd van het Venetiaansche krijgsvolk, dat Canea trachtte te overrompelen, doch die onderneming slaagde niet naar wensch. Zijne moeijelijke geaardheid of zijne benijders berokkenden hem daarna nieuwe bezwaren, die voor hem onaangenamer gevolgen hadden. Hij werd in 1653 naar Corfu gebannen en verliet kort daarop de Venetiaansche dienst. Er wordt bij den eersten hier aangehaalden schrijver eene *Beschrijvinge van Candia en desselfs Belegh*, in 12° vermeld, waarvan zekere de Haes de schrijver zou zijn. Wij kunnen alzoo nu aannemen dat zulks Gillis de Haes zal geweest zijn. Wanneer en waar dat werk het licht zag wordt niet vermeld.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III. bl. 87; de Jonge, *Nederl. en Venetië*, bl. 234, 235, hier door ons gevolgd.

HAESE (Adriaan de). Zie HAZE (Adriaan de).

HAESEBROECK (Herman Jacob Severijn) werd den 26sten Julij 1817 te Nijmegen geboren, en was de zoon van IJsbrand Jacob Haesebroeck en Jacqueline Suzanna de Bruijn. Na zijne opleiding verkregen te hebben aan de Militaire Akademie, waar hij den 15den September 1833 als kadet werd aangenomen, werd hij den 13den September 1837 aangesteld tot tweede luitenant-ingenieur en den 20sten April 1841 benoemd tot ambtenaar van den waterstaat in Nederlandsch Indië. Daar gekomen zijnde werd hij spoedig in andere betrekkingen geplaatst, welke hem, ware hij voor het vaderland gespaard gebleven, zeer zeker tot de hoogste ambten zou hebben gebragt.

De gouverneur-generaal Merkus, die zijne bekwaamheden had weten te waarderen, benoemde hem in Januarij 1843 tot eerste commies bij de directie van de cultures; hij werd den 26sten Augustus van dat jaar bevorderd tot hoofd commies en den 10den Julij 1844 tijdelijk als adjunct inspecteur aangesteld. Na sedert den 16den September 1845 den post van secretaris van de residentie Soerabaja te hebben waargenomen, werd hij den 20sten December 1847 benoemd tot inspecteur bij de directie der middelen en domeinen, en den 7den September 1850 tot commissaris met rang en tractement van resident te Bangka. Na aldaar de rust hersteld te hebben, kwam hij den 4den Maart 1851 op Batavia terug, waar hij zijne benoeming tot hoofd-inspecteur van finantiën vond. Als zoodanig werd hem eene belangrijke zending naar Padang opgedragen, welke hij volkomen ten genoegen van de hooge regering ten einde bragt. Zijne gezondheid door het klimaat veel geleden hebbende, was het voor hem wenschelijk Indië tijdelijk te verlaten, doch hij mogt het niet beleven zijn vaderland terug te zien, daar hij, aan boord van het schip waarop hij zich had ingescheept, ter reede van Batavia op den 22sten October 1851 overleed.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

HAESEVENS (J. Cz.) schreef:

Kenteecken van den waren Gesant Godts: Joannes Rothe, Amst. 1673. 4°.

Zie *Catal. van de Bibl. der Stad Amsterdam*, 1ste gedeelte, bl. 116.

HAESTENS (Hendrik van) was boekdrukker te Leiden op het laatst der zestiende en in het begin der zeventiende eeuw. Hij vervaardigde de *Grondkaart van Rotterdam* te Leiden in 1599 uitgegeven en schreef:

(Met Jan Orlers) *De Nassausche Laurencrans*, enz. Leid. 1610. fol.

De bloedige ende strenge Belegeringhe der Stadt Oostende in Vlaenderen, Leid. 1613. 4°. met platen; 2de druk *met vlijt oversien, vergroot en vermeerderd door* H. L. van Haestens, Leid. 1614. 4°. m. pl. In het Fransch vertaald onder den titel van *La nouvelle Troye, ou Histoire du siège d'Ostende, avec figures*, Leid. 1615. 4°.

De Magnificentie ofte lusthoff van gantsch Christenryck, Amst. 1619. 4°. m. plat.

Zie Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. I. bl. 179; van Reyn, *Beschrijv. der Stad Rott.* D. I. bl. 131, noot; de Wind, *Bibl. van Ned. Historieschrijv.* D. I. bl. 319, 570; (Bodel Nyenhuis) *Opgave van Beschrijv. der Gewest.* enz. in *den Vriend des Vaderl.* D. I. bl. 204; *Catal. Bibl. Thysian.* p. 28.

HAEY (Jan van) was een kunstschilder te Leiden geboren in 1545. Hij werd later hofschilder van Hendrik IV, koning van Frankrijk, welke vorst hem ook het opzigt over zijn schilderijen-kabinet opdroeg; hij voerde ook den titel van koninklijk kamerdienaar. Hij overleed in 1615.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAFESTEINIUS. Zie AFFENSTEIN.

HAFHAKKER (Aegidius). Zie AFHAKKER (Aegidius).

HAGA (Cornelis) werd te Schiedam den 28sten Januarij 1578 geboren. Van zijne afkomst en jeugd zijn ons geene bijzonderheden bekend; wel weten wij, dat hij aan eene onzer hoogescholen in de regtsgeleerdheid gestudeerd heeft en tot advocaat is bevorderd. Zeker is het, dat hij zich te 's Gravenhage als zoodanig heeft nedergezet en weldra als een kundig en schrander man bekend stond.

Zijne bekwaamheden werden spoedig door de hooge regering des lands opgemerkt, ten gevolge waarvan hij in 1610 naar Zweden werd gezonden, om uit naam der Staten de teruggave te vorderen van twee schepen, die door de Zweden genomen waren, als verdacht zijnde voor de toen door hen belegerde stad Riga bestemd te zijn.

Wij hebben elders, meer uitvoerig over Haga handelende, ook meer in het bijzonder zijne handelwijze en ontvangst aan het Zweedsche hof medegedeeld. Hier zij alzoo genoeg de vermelding, dat Haga bewerkte dat een der beide schepen ontslagen werd; dat omtrent het andere een onpartijdig onderzoek zou in het werk gesteld worden en dat Karel IX koning van Zweden niet ongenegen was de voorwaarden van den vrijen handel met de Staten te regelen. Haga keerde, na eene afwezigheid van omstreeks vijf maanden, te 's Hage weder, om van zijne verrigtingen verslag te doen. Als eene bijvrucht van zijne zending verdient vermeld te worden, dat hij gedurende zijn verblijf te Stokholm met de zich aldaar ophoudende gezanten van het Russische rijk handelsverdragen aanging, die later voor de beurs van Amsterdam, betrekkelijk den handel in Lijfland, en verder in Moscoviën ten hoogste vruchtbaar zijn geweest.

Belangrijke diensten bewees Haga al verder aan Nederland, toen hij in het jaar 1611 als afgezant naar Konstantinopel, van wege de Staten, gezonden werd. De uitslag van zijne vorige zending, zijne schranderheid en ook omdat hij vroeger Konstantinopel bezocht had, deden bijzonder op hem de keuze der Staten daartoe vallen.

Ook van die zending is door ons uitvoerig elders verslag gegeven. Hoogst moeijelijk was de zaak die Haga te wachten stond. Hij had toch niet alleen de bezwaren te overwinnen, die er noodzakelijk moesten ontstaan bij de regeling der wederzijdsche belangen, tusschen twee volken die nog nimmer eenige aanraking met elkander gehad hadden, maar er waren ook nog andere die zijne schranderheid moest te boven komen. De Fransche en Venetiaansche gezanten aan het Turksche hof, hadden, op het gerucht dat de Turken met de Nederlanders een verbond zouden aangaan, allerlei nadeelige geruchten van de laatsten verspreid, hen uitmakende voor een hoop zeeschuimers en weerspannelingen.

Het gevolg hiervan was, dat men Haga, die den 14den Maart 1612 zijne toelating bij den Sultan verzocht had, slechts als een bijzonder persoon, niet als een gezant van eene vrije en onafhankelijke natie gehoor wilde verleenen. Dit werd echter door hem geweigerd en openlijk verklaarde hij, „dat hij liever zijn hoofd wilde verliezen, dan dat sijnen Heeren ende Meesters soodanighe cleijnichheid ende verachtsaemheyt soude aangedaen worden, tot groote vreucht ende triumphe van de vyanden derselfder." Eindelijk kwam hij dan ook door zijne onversaagdheid en beleid alle hinderpalen te boven, en op den 1sten Mei 1612 had hij een plegtig gehoor ten hove, ten gevolge waarvan er op den 6den Julij daaraanvolgende een tractaat met den sultan gesloten werd. Wij verwierven daarbij vrijen handel op de Levant en vrijlating der slaven in Turkije gevangen gehouden.

Gedurende acht en twintig jaren bewees Haga in zijne betrekking van orator of ambassadeur in Turkije het vaderland belangrijke diensten, en geene pogingen liet hij onbeproefd om zijnen landgenooten nuttig te zijn. Gestadig hield hij dan ook het oog op de Nederlandsche kooplieden gevestigd, ijverde voor hunne belangen, en menigmaal wendde hij, zoowel door zijnen krachtigen invloed, als door zijne wijze gematigdheid, vele gevaren van hen en hunne bezittingen af. De zeerooverijen in de Middellandsche Zee en elders, die gedurende eenige jaren aanmerkelijk waren toegenomen, vorderden al zijne zorg, en het was op aanschrijven der Staten-Generaal, dat hij in 1617 bij den Sultan bewerkte, dat deze een bevel uitvaardigde, waarbij aan allen bevolen werd „de schepen der Staten niet anders te tracteeren dan de vrientschap vereyscht, sonder deselfde eenigen hinder ofte schade te doen." Met de ambassadeurs van andere landen leefde hij thans in gestadigen vrede, en, als een bewijs van zijn braaf en regtschapen karakter, kunnen wij hierbij voegen, dat, ofschoon deze bij zijne komst allerlei lasterlijke berigten hadden uitgestrooid, zoo van hem als ook van hen die hem gezonden hadden, hij in 1617, toen de Fransche ambassadeur door zeker voorval in groote moeijelijkheden geraakte en zelfs gevangen genomen werd, niet aarzelde, om, in vereeniging met de ambassadeurs van Engeland en Venetië, alles te beproeven om de bewuste zaak te schikken en alle onaangenaamheden, uit haar voortgevloeid te vereffenen. Verre van zijn vaderland verwijderd, nam hij een werkzaam deel aan de gebeurtenissen des tijds en hield het oog op de handelingen der Spanjaarden onafgebroken gevestigd. De Grieksche kerk in Turkije vond in hem een krachtig beschermer. Zóó groot was zijn invloed, dat hij haar de vrije godsdienstoefening, die zij nimmer in Turkije bezeten had, bezorgde. Volgens een brief van den beroemden Griekschen patriarch Cyrillus Lucaris aan Festus Hommius, had Haga, door zijne waakzame voorzigtigheid en zijn beleid, vele gevaren van die kerk afgewend, en de pogingen van eerstgenoemde ter hervorming der kerk uitgelokt en ondersteund.

In 1639 keerde Haga naar het vaderland weder. Hem werd in Maart 1640 van wege de Staten verzocht „om bij gheschrift te stellen ende te vervatten, de nobelste en remarcabelste saecken van regeeringhe, soo polityeke als militaire, met de veranderinghe, historien en gheschiedenissen in 't Ottomannische ryck en ghebied hem voorghevallen geduyrende het verblijf en de residentie tot Constantinopolen," maar het blijkt niet dat daaraan door hem is gehoor gegeven. Lang verliep het, eer hij eene aan zijne verdiensten geëvenredigde betrekking erlangde. Wat hiervan de oorzaak was is ons nergens gebleken, wel dat de beroemde Hugo de Groot daarover zijn leedwezen aan den Zweedschen gezant Camerarius te kennen gaf. Eindelijk toch werd Haga, na zich op nieuw aan de beoefening der regtsgeleerdheid gewijd te hebben, in 1645 tot Voorzitter van den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland benoemd. Den 8sten Julij van dat jaar deed hij den eed, en schijnt bij zijne benoeming tot lid, tevens de waardigheid van voorzitter te hebben bekomen.

Haga's handelingen in deze betrekking zijn minder voor vermelding vatbaar. Wij twijfelen niet, of hij zal zich ook als zoodanig waardig getoond hebben, zoo als hij altijd deed, wanneer het de belangen van het vaderland gold. Als een bewijs daarvan strekt het gebeurde tijdens het gewigtige jaar 1650. Toen het bekend werd, dat prins Willem II voornemens was zich naar het in den omtrek van Amsterdam gelegerde krijgsvolk te begeven, was het Haga, die, als tolk der beide hoven van justitie, na bekomene audiëntie, aan den prins zijn leedwezen te kennen gaf, zoowel over het gevangen nemen der zes bekende staatsmannen, als over het aanstaande vertrek van zijne hoogheid tot het krijgsvolk bij Amsterdam; oordeelende hij dat daaruit niets dan groote onheilen voor den Staat en gevaar voor den persoon van zijne hoogheid zouden te duchten zijn. Hij was het, die den prins verzocht zijne voorgenomene reis uit te stellen en aanbood alle goede officiën aan te wenden, die van de beide hoven zouden mogen gevorderd worden.

Niet lang meer mogt Haga ten dienste zijns vaderlands werkzaam zijn. Hij overleed te 's Gravenhage op den 12den Augustus 1654. Geacht en bemind van allen daalde hij ten grave. Zoo hoog als hij om zijne bekwaamheden bij 's lands regering stond aangeteekend, zoo zeer was hij gezien bij de groote mannen van zijnen tijd. Bij Floris II van Pallant, bij de Groot, Adriaan Pauw, Festus Hommius, Caspar Barlaeus en anderen stond hij in hooge achting, en zijne groote verdiensten werden door hen op den regten prijs gesteld.

Haga was gehuwd met Aletta Brasser, uit een aanzienlijk Schiedamsch en Delftsch geslacht geboren. Na 32 jaren door een gelukkigen echt met hem verbonden te zijn geweest, volgde zij hem binnen het tijdsverloop van een jaar. Beiden werden te Schiedam in de St. Jans-Kerk begraven, en hunne erfgenamen stelden in 1656, aldaar, tegen een der pilaren, op toetssteen, omringd door een wit marmeren portiek naar de Jonische orde, met hunne wapens aan den voet, een deftig grafschrift, hen ter eere, hetwelk thans nog in genoemde kerk te vinden is en aldus luidt:

Deo triuno s(acrum). Cornely Haghae *viri illustris, qui Constantinopoli annos XXVIII legatione fungens, post in suprema Hollandiae Selandiaeque praeses, foris ac domi et de patria bene meritus fuit. Et* Alitheae Brasseriae, *spectatae virtutibus matronae, quae cum conjuge XXXII annos pie et peramanter vixit, Haghae defunctorum intra eundum annum animabus coelo redditis. Heic ubi a sacro baptismate primum ille spiritum hausit, ex utriusque voto, mortales conduntur, exuviae dum immortales resurgant. Nat(us) ille* XIↃLXXVIII *Jan(uarii)* XXVIII, *haec* XIↃLXXIX. *Dena(us) ille* XIↃCLIV *Aug(usti)* XII. *Haec* XIↃCLV *July* XXIV. *Terra utrisque levis sit, qui graves nemini fuerunt, omnibus benigni. Memoriae p(erpetuae) p(osuerunt) communes amborum haeredes A(nno) D(omini)* XIↃCLVI. Dat is: Den drieëenigen God gewijd. Van Cornelis Haga, een uitstekend man, die acht en twintig jaren te Konstantinopel als gezant, naderhand als voorzitter in de hoogste raadszaal van Holland en Zeeland, zoo buiten als binnen 's lands zich verdienstelijk heeft gemaakt, en van Aletta Brasser, eene vrouw, voortreffelijk door hare deugden, die met haren echtgenoot twee en dertig jaren vroom en liefdevol geleefd heeft, beiden te 's Hage binnen het tijdsverloop van een jaar zalig ontslapen zijnde, is hier, waar hij den heiligen doop ontving, op beider verlangen, het sterfelijk overschot begraven, tot dat het onsterfelijk zal opstaan. Hij was geboren den 28sten Januarij 1578. Zij in 1579. Hij overleed den 12den Augustus 1654. Zij den 24sten Julij 1655. De aarde drukke hen zacht, die niemand hard vielen, maar

voor allen weldadig waren. Beider gezamenlijke erfgenamen hebben dit gedenkteeken opgerigt in het jaar des Heeren 1656.

Eene geschilderde afbeelding van Haga en zijne echtgenoot is voorhanden bij den heer A. D. Schinkel te 's Gravenhage, bij wien ook eene hoogst belangrijke verzameling, meest eigenhandige brieven van Haga, berust, door hem, van 1613 tot 1616, geschreven uit Konstantinopel aan den raadpensionaris Adriaan Pauw. Het op die brieven voorkomende wapen van Haga, hetwelk ook van elders bevestigd wordt dat zijn wapen was, vertoont een gaande beer aan een paal, die voor hem staat, verbonden, op een zilver veld. Blijkens eene vriendelijke mededeeling ons geworden door den heer rijks archivaris R. C. Bakhuizen van den Brink, berusten er op 's rijks archief een aantal geschriften van Haga, bestaande uit zeven vrij dikke liassen of pakken, waarvan het te wenschen ware dat er voor de kennis van onze betrekkingen en handel op de Levant een nuttig gebruik werd gemaakt.

Zie Baudartius, *Memoryen of cort verhael der Gedenckwaerdigste gheschied.* B. IV. bl. 179—182, B. VIII. bl. 54—56, B. IX. bl. 111, 226; Revius, *Daventr. Illustr.* p. 670; van Meteren, *Ned. Hist.* D. X. bl. 348, 351, 466—470; Barlaei, *Poemata*, (Amst. 1655, 8°). pars II. p. 379; *Groot Placcaatboek*, D. III. B. I. 13de titel, bl. 383 en volgg.; Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. II. B. XIX. bl. 623, B. XX. bl. 667; van Leeuwen, *Batav. Illustr.* D. II. bl. 1483; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 49, 50; van Wijn, *Aanm. en Bijv.* D. X. bl. 26; Dezelfde, *Nalezingen* enz. D. I. Bijl. II; te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 441, 442, D. III. bl. 537; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 415, 416; Dezelfde, *Rusl. en Nederl.* D. I. bl. 404; Vreede, *Nederl. en Zweden*, bl. 25—42, 75, 141—143, 168, 203, 204; Dezelfde, *Verh. over den Hoogen Raad*, enz. in het *Jaarb. van de Regterl. Magt*, 1839, bl. 32, 33; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. *Aant.* bl. 187—189; Canneman, *Diss. de Batavorum Mercatura Levantica*, p. 28, 98, 141, 163; Kist en Royaards, *Nederl. Archief voor Kerk. geschied.* D. II. bl. 421, 422; Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. geschied. en Oudheidk.* D. IV. bl. 28; van Harderwijk, *Levensschets van Mr.* Cornelis Haga, en *Nog iets over Mr.* Cornelis Haga, in *Jaarb. voor de Stad en het Kanton Schiedam*, 1849 en 1850.

HAGA (Hermannus), geboren te Sneek in 1750, werd in 1773 beroepen tot predikant te Oldeboorn, van waar hij in 1781 naar Hindelopen vertrok en in 1786 naar Deersum en Poppingawier, waar hij onverwachts overleed den 26sten October 1804. Hij schreef:

Redevoering over Psalm CL vs. 3—5, *ter inwijdinge van 't orgel in de kerk te Oldeboorn op den* 27sten *Mei* 1779 *uitgesproken*, Leeuw. 1779. 8°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1773. b. bl. 259, 1779. b. bl. 339; 1781, 1786, 1804.

HAGBOLT (Jacob), geboren den 17^{den} April 1775 te Urdingen, bij Duisburg, leerde het boetseren in was te Keulen bij Caspar Lodewijk Hardy, kwam in 1803 in Holland en zette zich te Amsterdam neder, waar hij veel werk vond met het boetseren van profil-portretten, die doorgaans van goede gelijkenis waren. Hij woonde in 1827 te Londen, bevond zich in 1842 te 's Gravenhage, na zich in 1840 te Keulen voor goed te hebben nedergezet, waar hij den 13^{den} Junij 1849 overleed. Hoewel hij, zegt de heer Kramm, zijne kunst niet tot de hoogte van zijne uitmuntende leermeesters heeft gebragt, zoo is hem echter de eer ten deel gevallen, door den onsterfelijken Göthe geroemd te worden. Onder zijne werken worden genoemd: Het *Borstbeeld van Koning Lodewijk*, eene *Maria met het Kind*, *Kinderportretjes*, *Christus de Kinderen zegenende*, *De dood van Alcibiades* enz.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAGE (J. van den) verdichte naam van J. F. Oltmans. Zie aldaar.

HAGEDOORN (Gerrit) vervaardigde een *Troost en Segenwensch op het overlyden van* Willem IV, *Prins van Oranje*, in 1751. Welligt is hij dezelfde met Gerrit Hagedoorn wijnkooper te Rotterdam, wiens huis en pakhuizen in laatstgenoemd jaar door het graauw geplunderd werden, omdat hij den gevorderden wijnkoopers-eed gedaan had, die door zijne collega's geweigerd werd.

Zie *Beroerd Nederl.* D. III. bl. 191—194; *Aanhangs. van de Dichtk. Cypressenbl.* bl. 73; van der Aa, *Woordenb. van Ned. Dichtk.*

HAGEDOORN (Adolph Hendrik), welligt een zoon van den voorgaande, werd althans te Rotterdam in 1743 of 1744 geboren, en oefende er later den koophandel uit. Hij maakte zich als dichter bekend door zijn dichtstuk getiteld: *Lof van den Nederlandschen Koophandel*, waarvoor hem den gouden eerepenning bij het dichtlievend genootschap te 's Hage *Kunstliefde spaart geen vlijt* ten deel viel, en dat in het 5de deel van de *Proeve van Poëtische Mengelstoffen* te vinden is. Verder gaf hij uit:

(Met B. Fremery, J. P. van Heel enz.) *Gemengde Dichtproeven, van eenige letterlievende vrienden*, Dord. 1788. 8°.

Gedichten, Rott. 1794. 8°.

Ofschoon er op de hoedanigheid van zijne verzen heel wat is af te wijzen, ontkennen bevoegde kunstregters niet, dat er in sommigen van dezelven veel schoons en verdienstelijks gevonden wordt.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1779, *a.* bl. 290; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Catal. van de Bib. van Mr.* Robidé van der Aa, bl. 116, 119.

HAGELBERG (F. Duffer) gaf, na het vertrek van Willem V, in 1795, twee smakelooze dichtstukjes uit, getiteld: *Eenige Nederlandsche gezichten tusschen September* 1787 *en Januarij* 1795, die hem als een vijand van dien vorst deden kennen.

Zie Herings, in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 149.

HAGELIS (Joannes) werd te Amsterdam den 22sten November 1676 geboren, studeerde te Franeker en vertoefde eenigen tijd bij den destijds vermaarden Salomon van Til te Dordrecht, van wien hij mede onderwijs genoot. Hij werd in 1701 predikant te Koudum, in 1705 te Asperen, in 1709 te Brielle, in 1714 te Dordrecht en in 1718 te Amsterdam. Daar staande ging er een groote roep van zijne geleerdheid uit, en dat dit geen ijdele roep was bleek daaruit, dat hij in 1727 tot hoogleeraar in de godgeleerdheid te Utrecht beroepen werd, voor welk ambt hij evenwel bedankte. Hij overleed te Amsterdam den 16^{den} November 1735 en werd onder de beroemdste theologanten en philologen der achttiende eeuw gerangschikt. Hij was in 1704 gehuwd met Maria van Anstenraedt, bij wie hij een zoon verwekte. Men vervaardigde op hem dit vierregelig gedicht:

Beroemde Hagelis, nooit naar waardij te roemen,
Steld al zijn roem in God, een roem die kan bestaan,
Wie kan hem, die dus roemt, trots of hovaardig noemen?
Men kan op Christus zich beroemen zonder waan.

Er bestaan van hem geene uitgegevene geschriften.

Zie Croese, *Kerk. Reg. der Pred. van Amst.* bl. 171, 172; Beekman, *Beschrijv. van Asperen*, bl. 391; Schotel, *Kerk. Dord.* D. II. bl. 289—291.

HAGELMAN (P.) schreef:

Homo Microcosmus, of den mensch een kleijne wereldt, Amst. 1740. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I.

HAGEMAN (Henricus) geboren te Amsterdam in 1706, studeerde eerst bij Hermanus Garél, Luthersch predikant aldaar, en daarna te Rostock. In 1726 werd hij predikant bij de Luthersche gemeente te Enkhuizen, in 1740 te Gouda en in 1741 te Amsterdam. Aldaar werd hij in 1767 emeritus en overleed den 12^{den} Januarij 1774. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij schreef:

Habakuks wagttoren en vesting, Enkh. 1735. 4°.

Verhandeling wegens het boek van Luther *over den knegtelijken wil*, *tegen* Erasmus. Amst. 1760. 8°. Herdrukt aldaar 1762. 8°.

Aanhangsel tot de Symbolische boeken der Evangelische Luthersche Kerke, Amst. 1760. 8°. Herdrukt ald. 1762. 8°. 2 deelen en nog eens aldaar 1792. 8°. 2 deelen.

Historische Aanmerkingen over de beide Catechismussen van Lutherus, Amst. 1760. 8°.

De groote Catechismus van Dr. M. Lutherus *in vragen en antwoorden opgesteld door* J. Spangenberg, *waar agter de kleine Catechismus van* Lutherus, *benevens het Corpus Doctrina door* Mattheus Judex, Amst. 1761. 8°.

Verzameling van Nederduitsche Bijvoegelijke Naamwoorden, uit verscheiden schrijvers getrokken, Amst. 1771, 1772. 8°. 2 deelen.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I.; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de geschied. der Evang.-Luth. Kerk in de Nederl.* St. VII. bl. 72, 73. Muller, *Cat. van Godgel. Werk.* bl. 131; Dezelfde, *Cat. van Portrett.*; Domela Nieuwenhuis, *Gesch. der Amst. Luthersche Gemeente*, bl. 151, 152.

HAGEMAN (EDUARD), zoon van Cornelius Hageman, geneesheer te Amsterdam, werd aldaar den 20sten November 1749 geboren. Hij studeerde te Leiden in de regten, verkreeg er in 1773 het doctoraat en werd in 1777 tot buitengewoon hoogleeraar in de regten te Duisburg beroepen; in 1784 werd hij aldaar gewoon hoogleeraar in dezelfde faculteit en onderwees er als zoodanig een tijdvak van twaalf jaren. Van daar als hoogleeraar naar Harderwijk geroepen, nam hij, den 18den October 1796, zitting in den senaat, en aanvaardde zijne nieuwe taak. Zijn spoedig vertrek naar Leiden was oorzaak dat men oordeelde hem van het houden eener inwijdings-rede te moeten verschoonen. Aldaar werd hij nog in hetzelfde jaar tot hoogleeraar in het natuur- staats- en volkenregt beroepen, en opende zijne lessen, den 22sten September 1797, met eene redevoering: *de Ecclesia a Republica separatas rationes habente.* In 1801 en 1810 met de rectorale waardigheid bekleed, hield hij bij het nederleggen van dezelve twee redevoeringen; de eerste maal handelende *de perfecti Doctoris Academici Juris publici officio difficillimo;* de andere maal, wanneer hij aan den beroemden Pestel hulde toebragt, door te spreken: *de Pestelio ejusque in jure publico meritis.* In 1819 werd hem, als zeventigjarig grijsaard, eene eervolle rust verleend, van welke hij tot in het jaar 1827 genot mogt hebben, toen hij op den 19den of den 20sten November 1827 overleed. Zijne afbeelding ziet het licht. Geschriften gingen van er hem niet in druk uit.

Zie *Nieuwe Alg. Konst- en Letterb.* 1796. D. VI. bl 121. 1797. D. VII. bl. 28. D. VIII. bl. 97; *Algem. Konst- en Letterb.* 1827. D. II. bl. 340, 341; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 353. D. II. *Toev. en Bijl.* bl 240, 241; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 520, 521; Muller, *Cat. van Portr.*

HAGEN (CHRISTIAAN), verkeerdelijk Hagens genoemd, was een Amsterdamsch graveur, die in de tweede helft der zeventiende eeuw portretten van aanzienlijke personaadjes naar schilderwerk van Tilmans, Berkmans en anderen, somtijds ook naar zijne eigene teekening, op eene niet onverdienstelijke wijze in het koper gebragt heeft. Op het stadhuis te Delft is eene zeer groote *Kaart van de Stad Leyden*, met sierlijk bijwerk, van hem voorhanden.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAGEN (DIRK VAN) of Theodoricus ab Haghen, geboren te Utrecht, was een natuur- en sterrekundige, die in het midden der zeventiende eeuw te Utrecht leefde en schreef:

Prognosticon stellare ab orbe condito in diem usque novissimum juxta errantium siderum habitudines, Traject. 1552. 4o.

Zie Sweertuis, *Ath. Belg.* p. 686; Burman, *Traject. erudit.* p. 125, die de uitgave van dit boek honderd jaren later stelt.

HAGEN (JACOB SCHULTZ VAN). Zie SCHULTZ VAN HAEGEN (JACOB).

HAGEN (JAN VAN). Zie HAAGEN (JORIS VAN DER).

HAGEN (WILLEM VAN) was, blijkens een door hem op perkament geteekend *portret van eene bejaarde dame*, een verdienstelijk kunstenaar, door den heer Kramm voor het eerst vermeld. Hij leefde, waarschijnlijk te Middelburg, in de tweede helft der achttiende eeuw.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAGEN (A. VAN DER) schreef of bezorgde:

Responsiones diversae, ofte verscheyden Antwoorden op de vraghe: wat ghelijckst van naem, en onghelijckst van krachten is; Wtghegheven den 2 Aug. 1612 *in de Rederyckers. Kamer van Liefd' boven al tot Haerlem*, Haarl. 1613. 8o. met een pl.

Zie *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk.* te Leid. D. I. bl. 222.

HAGEN (C. VAN DER), geboren te Bommel, was een kunstenaar, blijkens een door hem geschilderd stuk voorstellende: *Een Mars en Venus*, hetwelk voorkomt in den *Catalogus* van Hoet D. I. bl. 251, No. 43.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAGEN (GODFRIED VAN DER) was een uitmuntend Latijnsch dichter, die te Middelburg werd geboren op het laatst der zestiende eeuw en in 1617 te St Andrews in Schotland studeerde. Levensbijzonderheden of berigten over zijne gedichten zijn er van hem niet bekend.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.* 2de druk, bl. 73; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. geschied.* D. VIII. bl. 418.

HAGEN (JAN VAN DER). Zie HAAGEN (JORIS VAN DER).

HAGEN (Jonker JAQUES VAN DER). Zie HAEGEN (Jonker JAQUES VAN DER).

HAGEN (PETRUS VAN DER) werd te Amsterdam geboren den 26sten Februarij 1641, en studeerde te Leiden in de godgeleerdheid. Na zijne bevordering tot proponent vertrok hij in 1660 naar Engeland, en van daar in het volgende jaar naar Frankrijk, waar hij in October predikant werd van de buitengewone Nederlandsche gezanten te Parijs. Van daar in den zomer van 1662 wedergekeerd, werd hij beroepen aan den Leidschendam en in Februarij 1663 aldaar bevestigd. In het volgende jaar vertrok hij naar Leiden en in 1670 naar Amsterdam. Hier begon hij zijne verklaring over den *Brief van* Paulus *aan de Ephesen*, doch nog maar tien preêken daar over gedaan en het eerste gedeelte van het 7de vers van het 1ste hoofdstuk verklaard hebbende, werd hij in den bloei zijner jaren, den 3den Julij 1671, door den dood weggerukt en den 8sten derzelfde maand in de Nieuwezijds kapel begraven. Zijne afbeelding ziet het licht Hij was den 24sten April 1663 gehuwd met Adriana van Wassenaar, dochter van Johannes van Wassenaar, laatstelijk predikant te Buiksloot. Deze vrouw overleed den 12den Mei 1667, nalatende een zoon Johannes, die volgt, en eene dochter. Den 4den Februarij 1670 begaf hij zich wederom in den echt met Maria du Noys. Van hem zijn gedrukt en na zijn overlijden uitgegeven de volgende werken:

Predicatien over de Philipensen, Amst. 1673. 4o. Herdrukt aldaar 1734. 4o.

Predicatien over de Catechismus, Amst. 1676. 4o. Herdrukt aldaar 1736. 4o.

Boet- en Bededags-Predikatien, Amst. 1676. 4o. Herdrukt ald. 1687, 1737, beiden in 4o.

Verborgentheid der Godzaligheid, Amst. 1677. 4o. Herdrukt ald. voor de zesde maal, 1736. 4o.

Verzameling van Predikatien, Amst. 1681. 4o. 5 deelen. Meermalen herdrukt, onder anderen te Amst. 1735. 4o.

Zie Croese, *Kerk. Regist. der Predik. te Amst.* bl. 98—101; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. I. bl. 179, 180; Muller, *Cat. van Portr.*

HAGEN (JOHANNES VAN DER), zoon van den voorgaande en van diens eerste vrouw Adriana van Wassenaar, werd te Leiden geboren den 20sten September 1665. Hij studeerde drie jaren te Leiden, daarna twee jaren te Herborn in het Nassau-Dillenburgsche, en werd den 26sten Julij 1691 bevestigd te Bathmen bij Deventer. Van daar vertrok hij in 1692 naar Wageningen, in 1693 naar Edam, in 1696 naar Arnhem, in 1702 naar Leiden en in 1704 naar Amsterdam. Hij werd in 1729 wegens ouderdom en zwakheid op zijn verzoek ontslagen, en overleed te Amsterdam den 25sten Junij 1739, wordende in de Oude Kerk aldaar begraven. Zijne afbeelding gaat in prent uit. Hij was den 27sten September 1695 gehuwd met Clara Elisabeth van Wassenaar, dochter van den geneesheer Joan van Wassenaar, die den 9den Mei 1705 overleed, hem nalatende twee dochters en een zoon Petrus, die in 1737 als predikant te Kamerik bij Woerden op zijn verzoek werd ontslagen.

Van der Hagen maakte zich hoogst verdienstelijk door zijne onderzoekingen omtrent de tijdrekenkunde, vooral de kerkelijke, in het bijzonder den Cyclus van het Paaschfeest in de Oostersche en Westersche kerken. De bescheidene man verborg daarbij zijnen naam op de werken door hem geschreven, die getiteld zijn:

Observationes in Prosperi Aquitani Chronicon integrum, ejusque LXXXIV annorum Cyclum et in Anonymi Cyclum LXXXIV annorum a Muratorio editum, nec non in Anonymi Laterculum Paschalem C. annorum a Bucherio editum, Amst. 1733. 4o.

Observationes in veterum Patrum et Pontificum Prologos, et Epistolas Paschales, aliosque antiquos de ratione Paschali Scriptores. Accedit Dissertatio de Cyclo Lunari Dionysii et Bedae, Amst. 1734. 4o

Observationes in Theonis Fastos Graecos priores et in ejusdem Fragmentum in expeditos Canones. Accedit de Canone Regum Astronomico, ejusque Auctoribus, Editionibus, MSctis, et qua, eo pertinent, Dissertatio, in qua duplex Canon Regum Astronomicus nunc primum editur ex Codice MScpto Lugduno-Batavo et ejusdem quoque Codicis ampla notitia exhibetur, Amst. 1735. 4o.

Observationes in Heraclii Imperatoris Methodum Paschalem, et in Maximi Monachi Computum Paschalem, nec non in Anonymi Chronicon Paschale, ejusque Chronotaxin, et Methodum Paschalem, Amst. 1736. 4o.

Dissertationes de Cyclis Paschalibus, qui Enneadecaëteride Alexandrina nituntur, Dionisii scilicet, et Bedae, Ravennatensi, Isidori, Felicis, Cyrilli, Theophili, Aniani, Panadori, Metrodori, Anatolii, Eusebii, Synodi Nicaenae, et Athanasii, ut et de Enneadecaëteridis Alexandrinae natura, et constitutione, ut et de Computo lunari Alexandrinorum, ut et de Computo Solari in genere, et Pauli Alexandrini, atque Alexandrinorum in specie, Amst. 1736. 4o.

Zie Croese, *Kerk. Regist. der Pred. van Amst.* bl. 144—146; *verbetering.* bl. 10; Saxe, *Onom. Literar.* T. VI. p. 497, 498; *Biograph. univers.* T. IX. p. 169; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. I. bl. 414.

HAGEN (Steven van der) was een der eerste grondleggers van de vaart der Nederlanders op Oost-Indië. Na de oprigting der Maatschappij van Verre werd hij door hare bewindhebbers met drie schepen, *de Zon*, *de Maan* en *de Morgenster* in 1599 naar Oost-Indië gezonden. Hij zeilde den 6den April van dat jaar uit Texel, kwam den 13den Maart 1600 voor Bantam en liet op den 2den Mei het anker voor Ambon vallen. Terwijl hij daar lag hadden hem de hoofden der Amboinezen, en vooral die van Hitoe en de koning van Noessanivel, zeer ernstig verzocht, dat hij hen tegen de Portugezen te hulp wilde komen. Hij sloeg dit eenige malen af, maar zeide hun ten laatste, door hun smeeken bewogen, zijne hulp toe, en kwam met hen overeen om de Portugezen met vereenigde krachten te beoorlogen en zoo mogelijk te verdrijven. De Amboinezen, door de Nederlanders ondersteund, bouwden dadelijk een kasteel, om zich tegen den overlast der Portugezen te beschermen. Tengevolge der verleende hulp verbonden zich de Amboinezen, om den geheelen nagelenoogst nu en altijd uitsluitend aan de Nederlanders tot vastgestelde prijzen te verkoopen, zoodat aan van der Hagen de eer toekomt, het eerste handelsverbond te hebben gesloten, dat later de grondslag was van alle verdragen tusschen de Nederlanders en de Moluksche vorsten.

Van der Hagen kwam met eene rijke lading kruidnagelen in het laatst van 1601 in het vaderland weder, en weldra was men er op bedacht hem aan het hoofd eener tweede, maar nu grootere vloot derwaarts te zenden. Hij stak den 18den December 1603 met dertien schepen in zee en zeilde naar de Moluksche eilanden. Hier sloot hij een meer uitgebreid handelsverbond, nam eenige Portugesche schepen en veroverde in Februarij 1605 met behulp der Amboinezen het kasteel Victoria, eertijds Kotta-Laha genoemd, dat door de Portugezen in 1580 gebouwd werd. Hij kwam in Mei 1606 behouden in Nederland terug. Het verder levenslot van van der Hagen ligt in het duister. Hij leefde nog in 1616.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XX. bl. 400—402; *Nederl. Reizen*, D. I. bl. 5, 13, 14, D. III. bl. 72—95, D. IV. bl. 97 en volgg.; Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indië* (Nieuwe uitgave) D. I bl. 86, 87, 105, 106, 126, 131, 364, 405, D. II. bl. 107, 387, 397, 405—409, D. III. bl. 336, 337; Teenstra, *Bekn. Beschrijv. van de Nederl. bezitt.* D. I. bl. 59, 69, D. II. bl. 559, 599; *Kron. van het Hist. Genootsch.* D. VIII. bl. 340.

HAGENAAR (Hendrik) maakte zich vermaard door zijn togt naar Oost-Indië, op last van de bewindhebbers der Oost-Indische Compagnie, in het jaar 1631, met twee schepen en een jacht ondernomen. Het verhaal van dien togt, die eerst in 1638 eindigde, in welk jaar Hagenaar weder in het vaderland kwam, beslaat in den tweeden hier onder aangehaalden bron 56 bladzijden, en is, ofschoon hoogst lezenswaardig, voor geen uittreksel vatbaar. Hij bewees de Maatschappij gewigtige diensten op die reize en onderscheidene belangrijke zendingen naar Perzië, Socotara, Malabar, Anchadivis, alwaar hij van eene Portugesche vloot onderscheidene fregatten nam en vele gevangenen maakte, naar Firando, in Japan, de Moluksche eilanden, Jedo, Tabour en Cambodia, werden door hem met gunstig gevolg waargenomen, tot dat hij wegens aanhoudende ongesteldheid verlof verzocht naar het vaderland terug te keeren, waar hij in Julij van 1638 behouden aankwam.

Zie Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indië*, D. I. bl. 125, 224; *Nederl. Reiz.* D. IX. bl. 1—56; van Kampen, *Gesch. der Ned. buiten Europa*, D. I. bl. 370, 371, D. II. bl. 128.

HAGENS (Christiaan). Zie HAGEN (Christiaan).

HAGHE (Geerlof van der) was uit een aanzienlijk geslacht van Vlaanderen gesproten en was in 1577 en 1578 pensionaris van Gent. Als zoodanig teekende hij in eerstgenoemd jaar de Unie van Brussel, terwijl hij in het laatstgenoemde door de algemeene Staten tot archivaris van Vlaanderen benoemd werd.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 198.

HAGHEN (Theodoricus ab). Zie HAGEN (Dirk van).

HAGHEN (Jan van der) of Jan Dumaeus, werd te Renay, in het graafschap Vlaanderen, omstreeks 1520 geboren. Na het voorbereidend onderwijs genoten te hebben, begaf hij zich te Gent in de orde der Dominikanen, en legde den 13den Augustus 1540 zijne gelofte af. Na eerst eenigen tijd te 's Gravenhage lector in de godgeleerdheid geweest te zijn, werd hij prior te Leeuwarden en daarna onder-prior te Rotterdam. Bij het uitbreken van den beeldstorm in 1566 begon hij met alle kracht tegen de nieuwe leer te prediken, waardoor hij aan vele gevaren was blootgesteld. Na gedurende twee jaren met ongeloofelijken ijver werkzaam te zijn geweest was zijn stem zoo heesch geworden, dat hij genoodzaakt was op te houden met prediken. Hij leefde vervolgens nog vijf jaren en overleed in zijne geboorteplaats in 1573. Hij heeft geene werken in druk uitgegeven, maar eenige handschriften die waarschijnlijk zijn verloren gegaan.

Zie Paquot, *Mémoires*, T. I. p. 390, 391.

HAGIUS (Joannes), geboren te Delft, schreef: *Den Lusthof der Medecijnen*, Dord. 1616. fol.

Zie van Bleiswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 795; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. V.

HAHN (Johannes David) werd te Heidelberg den 8sten Julij 1729 geboren, en verwierf te Leiden den 23sten April 1751 den graad van doctor in de geneeskunde en wijsbegeerte op eene medische dissertatie *de Consuetudine* en eene philosophische *de efficacia mixtionis in mutandis corporum voluminibus.* Waar hij de practijk oefende is ons niet bekend. De roem zijner geleerdheid deed curatoren der Utrechtsche hoogeschool hem pas twee jaren later tot hoogleeraar in de wijsbegeerte en proefnemende natuur- en sterrekunde beroepen, welk ambt hij den 21sten Junij 1753 aanvaardde met het houden eener redevoering *over de noodige verbeteringen ter vastere proefnemingen in de natuurkunde.*

Na verloop van eenige jaren werd hem ook het onderwijs in de schei- en plantenkunde opgedragen, en hij verbond zich tot zijne dubbele bediening door het houden eener *oratio de conjunctione chemiae et botanices utili et pulchra.* Na vroeger voor een beroep naar Göttingen bedankt te hebben, werd hij in 1775 tot hoogleeraar der practische genees- en scheikunde te Leiden beroepen, en hij opende zijne lessen den 25sten September van dat jaar met eene redevoering *de medico speculatore.* Niet lang mogt de hoogeschool zich in zijn bezit verheugen. Reeds bij zijne komst was zijne gezondheid zwak, zoodat men hem in 1783 den

Utrechtschen geneesheer F. J. Voltelen, daartoe op zijne aanbeveling gekozen, tot helper moest geven, die hem dan ook in 1784 opvolgde, toen de dood zijnen leermeester den 19den Maart van dat jaar uit het leven rukte. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij liet een zoon na die volgt. Eene belangrijke verzameling van zeegewassen, door hem bijeengebragt, werd in 1785 ten behoeve der hoogeschool aangekocht.

De hoogleeraar Hahn muntte uit door bondige geleerdheid en zijn onderwijs was voortreffelijk. Hij schreef behalve de genoemde academische verhandelingen:

De vera Logica, Ultr. 1756. 4o.

Explicatio quaestionum mathematicarum de maximo et minimo in scientia machinali, Ultr. 1761. 4o.

De usu venenorum in medicina, Ultr. 1773.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1753, *b*. bl. 232, 1759, *a*. bl. 219, 368; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 314, 318, D. II. bl. 91, *Toev. en Bijl.* bl. 220, 221; *Biograph. univ.* T. IX. p. 171; Muller, *Cat. van Portrett.*

HAHN (Jacob George Jeronimo), zoon van den voorgaande, studeerde te Leiden en werd, eenigen tijd na zijne bevordering op *Theses* den 24sten Mei 1783, tot doctor in de regtsgeleerdheid, tot secretaris der vierschaar van curatoren der Leidsche hoogeschool benoemd. Nadat hij verscheidene jaren dien post had waargenomen, werd hij den 9den Februarij 1795 zelf tot curator aangesteld. Bij de omwenteling van 1795 stond hij aan het hoofd der representanten, en werd hij later ook tot lid van de Nationale Vergadering benoemd. Als zoodanig speelde hij eene aanzienlijke rol op het staatstooneel, en deed hij zich kennen als een vurig voorstander van de vrijheid en tevens als een verklaard tegenstander van het huis van Oranje. Zijne handelingen zijn als zoodanig niet dan in den lijst van zijnen tijd te vermelden, en dit brengt ons plan niet mede. Het spreekt van zelf dat zijn gedrag door de aanhangers van het stadhouderlijke bewind met de zwartste kleuren afgeschilderd werd, terwijl de tegenpartij zijne daden hemelhoog verhief. Wat men hem ook ten laste legde of hoe men hem ook roemde, dit is niet te ontkennen, dat in al de handelingen van Hahn eene vaderlandsliefde doorstraalt, die onovertroffen is; dat hem eene buitengewone kennis ten dienste stond, waardoor hij er als van zelf toe geroepen werd om zich aan het hoofd der beweging te stellen; en eindelijk, dat hij, bij alles wat hij ondernam, eene eerlijkheid aan den dag legde, die zelfs door zijne vijanden niet kon ontkend worden. Met dat al werd het vele goede en voortreffelijke dat in hem was verduisterd, door zijne buitengewone hartstogtelijkheid, die zich bij verschillende gelegenheden openbaarde.

Bij de tegenomwenteling van 1798 verzocht Hahn zijn ontslag, hetwelk hem op den 16den November van dat jaar eervol geschonken werd. Hij schijnt zich toen van het staatstooneel verwijderd te hebben, maar zijn werkzame geest kon niet nalaten belang te stellen in alles wat rondom hem voorviel, datgene nog te doen wat nuttig door hem voor het vaderland geacht werd. Hij zette het werk van B. Constant, *des Réactions Politiques*, niet alleen in het Hollandsch over, maar vulde het aan en nam er van af wat hem voor den Hollandschen lezer minder dienstig scheen; hij voegde er eene uitmuntende voorrede aan toe en gaf het geheel uit onder den titel van:

Over de wederwerkingen in den staat, of politieke reactiën, 's Hage en Amst. 1800. 8o.

Waar Hahn zich sedert ophield is ons niet bekend. Hij stierf in het jaar 1820. Zijne afbeelding ziet het licht.

Zie *Nieuwe Algem. Konst en Letterb.* 1800. D. XIII bl. 14; *Verv. op de Vad. Hist. van* Wagenaar, D. XXVIII. XXIX. (met portr.) XXX. XXXI. XXXIII—XXXV. XXXVII—XXXIX. de *Registers* op Hahn; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.* de *Bladwijzer* op Hahn; de Jong, *Naaml. van Boek.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl 356. 357, *Toev. en Bijl.* bl. 29, 30; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 324.

HAILING (Herman van der). Zie HELLING (Herman).

HAITSMA (Hessel) was een Friesch edelman, die in 1566 behoorde tot de verbondene edelen. Hij schijnt zich in 1567 door de vlugt te hebben willen redden, doch werd bij de Lemmer gevangen genomen en naar Leeuwarden gevoerd. Zijn verder lot is ons niet bekend.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 442; 443.

HAITSMA (Aggeus), zoon van Johannes Haitsma, raad en meermalen burgemeester te Franeker, en van Anna Maria Ennema, werd te Franeker in 1722 geboren, studeerde er van 1740 zes jaren in de godgeleerdheid, verdedigde er eene *Dissertatio de Aulaeo Adyti Tabern. Levit. ejusque ratione liter. et mysterio* (Fran. 1744), en ging nog een jaar naar Leiden, om er het onderwijs van den grooten Schultens te ontvangen. Hij werd in 1747 proponent, in 1748 predikant te Wier en in 1758 te Midlum, waar hij den 3den Julij 1784 ongehuwd overleed. Hij was den 15den Maart 1773 te Franeker tot doctor in de godgeleerdheid bevorderd, na verdediging van zijn *Specimen observationum Miscellanearum, ad textum Hebraeum sacri codicis, ex Poëmatii Doreidaei, scholiorumque Arabic. locutionibus*.

Aggeus Haitsma was een in de Oostersche talen, vooral in het Arabisch en Hebreeuwsch, zeer ervaren man. Daarvan kan getuigen zijne vertaling van het dichtstuk van Ibn Doreid, hetwelk hij uitgaf onder den titel van:

Poemation Ibn Doreidi, *cum scholiis Arabicis excerptis. Edidit* Aggaeus Haitsma, Franeq. 1773. 4o.

Als godgeleerde deed hij zich, behalve door zijne reeds genoemde dissertatie, kennen door zijne:

Curae philologico-exegeticae in Genesin, Fran. 1753. 4o. Herdrukt Haarl. 1766. 4o.

Commentatio in Exodum, Fran. 1756 4o., Herdrukt aldaar 1771. 4o.

Ook gaf hij uit:

Twee gelegenheids Leerredenen, Franek. 1768. 4o.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1768. *a* bl 639, 1773 *a*. bl. 344, 1784. *b* bl 134—136: Greydanus, *Naaml der Pred in de Classis van Franek.* bl. 75; Laurman; *Naaml. van Pred. in de Classis van Leeuw.* bl. 62; Steenstra, *Oudheidk. Aanteek. van Franekeradeel*, bl. 29; 32ste *Verslag der Hand. van het Friesch Genootsch.* 1850. bl. 331; *Cat. van de Bib. der vereen. Doopsgez. Gem. te Amst.* bl. 14.

HAJE (Jean de la). Zie HAYE (Jean de la).

HAJO was een Fries van geboorte, die door zijne dapperheid veel toebragt aan de inneming van Damiate in 1219.

Zie Westendorp, *Jaarb. van Groning.* D. I. bl. 239.

HAJO (Herman), te Groningen geboren in het begin der zestiende eeuw. Van hem is ons niets bekend; doch de lofspraken van den grooten Erasmus op hem noodzaken ons zijnen naam alhier te vermelden.

Erasmus schreef: „Die jongman (Hajo) was mij door de brieven van vele personen ernstig aanbevolen; waarvoor ik hen bedank, omdat ik daardoor kennis heb gekregen met een verstand, dat uit zoo vele hoofden waardig is bemind te worden.” Elders noemt hij hem „een jongman van eene zeer groote verwachting,” en verder „een jongman die onder de geleerden vermaard zal worden;” op een andere plaats getuigt hij van hem „dat hij van zoo gelukkigen inborst is, dat hij alleen bekwaam schijnt te zijn om de opvolger van Rudolf Agricola's lof te worden, en den roem van zoo groot een man gaande te houden, wiens landsman en nabestaande hij ook is.”

Voorst heeft Erasmus twee brieven aan Hajo geschreven; de eerste, de 609de van zijne gedrukte brieven, is uit Leuven geschreven in 1521; de tweede, zijnde de 689ste van gemelde brieven, is uit Bazel geschreven in 1514.

Zie (van Heussen en van Rhijn) *Oudhed. van Gron.* bl. 132.

HAJONIDES (Nollius), den 3den December 1634 te Bolsward geboren, studeerde te Franeker in de godgeleerdheid, werd aldaar op twintigjarigen leeftijd proponent en spoedig daarop tot rector der Latijnsche school in zijne geboorteplaats benoemd. Nadat hij aldaar in 1656 met Auckjen Claeses gehuwd was, werd hij in 1658 predikant te Berlikum, van waar hij in 1664 een beroep naar Emden aannam. Hij overleed aldaar den 19den Februarij 1671 en werd in het koor van de Groote Kerk

begraven. Zijne eerste vrouw den 15den Junij 1661 overleden zijnde, hertrouwde hij, in 1664, te Workum met Anna Schotanus van Rinckema, dochter van Willem Schotanus van Rinckema, emeritus predikant van Amsterdam; alleen uit het eerste huwelijk is een zoon overgebleven, Gajus genaamd, die ook predikant te Berlikum is geweest.

Hajonides was een zeer geleerd man, die, behalve het Latijn en het Grieksch, ook het Engelsch verstond. Hij vertaalde daaruit:

Twaalf Boet-Predicatien, Bolsw. 1659. 4o., herdrukt ald. 1663.

Zie Laurman, *Naaml. der Pred. in de Classis van Leeuw.* bl. 63, 64; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. V; P. Nota, *Twee Leerredenen*, (Fran. 1781), bl. 126, 130; Halbertsma, *Hulde aan* Gysbert Japiks, D. II. bl. 375.

HAKEN (Hendrik van). Zie AKEN (Hendrik van).

HAKKERT (Jan). Zie HACKAERT (Jan).

HAKKIUS (Petrus). Zie HACKIUS (Petrus).

HAKKUZE (Willem) wordt onder de geleerde personen van Deventer genoemd, omdat hij het werkje van Erasmus, *over de welgemanierdheid*, met korte aanmerkingen opgehelderde en uitgaf te Bergen in Henegouwen 1607. 4o.

Zie (van Heussen en van Rhijn) *Oudh. van Devent.* D. I. bl. 332.

HAL. (van) Zie de personen van dien naam op HALL. (van)

HALBERTSMA (Eeltje), zoon van Hidde Halbertsma, koopman, werd den 8sten October 1797 in het Friesche dorp Grouw geboren en, voor de studie bestemd, met zijn ouderen broeder, naar Leeuwarden gezonden ter beoefening van de talen, onder den voortreffelijken rector Valentinus Slothouwer. Kort na het jaar 1813 vertrok hij naar Leiden, om er de geneeskunde te beoefenen, hoorde er vier jaren lang de lessen van de beroemdste hoogleeraren, bezocht ook Duitschland, en keerde na een verblijf van ruim een half jaar te Heidelberg, waar hij mede de lessen aan de Hoogeschool had bijgewoond, naar Leiden terug, waar hij op den 8sten October 1818 tot doctor in de geneeskunde bevorderd werd.

Hij zette zich te Purmerend als geneesheer neder, doch was verpligt om, na een verblijf van anderhalf jaar, tot herstel van zijne gezondheid, zich naar zijne geboorteplaats bij zijne familie te begeven. Verschillende omstandigheden werkten vervolgens mede, om hem te doen besluiten te Grouw de praktijk te blijven uitoefenen.

Tot op het jaar 1854 bleef hij daar met roem werkzaam. Men achtte den kundigen geneesheer hoog, en men beminde hem om zijne bescheidenheid, rondborstig karakter, geestige opmerkingen, luimige verhalen en altijd opgeruimde en vervrolijkende gesprekken. De laatste tien jaren van zijn verblijf te Grouw waren jaren van veel leed voor hem geweest, daar hij, bij klimmenden ouderdom, eerst zijne oudste dochter, uit zijn huwelijk met Mejufvrouw Baukje Fockens, die te Alkmaar gehuwd was, daarna zijn oudsten zoon, predikant bij de Doopsgezinden te Emden, en eindelijk zijne dochter Anna ten grave zag dalen, terwijl een zoontje van zijn broeder Tjalling, die hem eerlang insgelijks ontviel, ook door den dood van zijne zijde werd weggerukt.

Na zoo veel verliezen verlangde hij naar rust, droeg zijne praktijk aan zijn zoon over en ging te Leeuwarden wonen, voor zoover hij niet een tijdlang bij zijne familie te Bolsward, te Deventer of te Emden doorbragt. De plaats, waar hij het grootste gedeelte van zijn leven had doorgebragt, was ook de plaats van zijn overlijden, daar hij den 22sten Maart 1858 te Grouw overleed.

„Gedurende ruim dertig jaren, zegt de Heer Eekhoff, had Halbertsma door zijne geestige pennevruchten en bijzonder door zijne, deels luimige, deels roerende verzen zoo vele harten gewonnen, zoowel voor zijn persoon als voor de Friesche taal, welke *hij vooral* uit hare diepe vernedering had opgeheven en in hare waarde en schoonheid, doen kennen en vereeren, — dat hij een man des volks, een voorwerp van algemeene belangstelling en vereering was geworden." En zulks te regt. De geschriften, wier lijst wij hier tevens overnemen, die hij met zijnen broeder, den thans nog levenden letterkundige te Deventer, Dr J. H. Halbertsma, uitgaf, getuigen het, dat hij een voortreffelijk dichter en volksschrijver was wiens schoone verzen, geestige verhalen en naïve voorstelling krachtig hebben medegewerkt tot verlevendiging van der Friezen volksgeest en goeden smaak, en die eenen belangrijken invloed hebben uitgeoefend, om eene nieuwere Friesche letterkunde in het leven te roepen.

De geschriften van Eeltje Halbertsma, meest door en in vereeniging met die van zijn broeder, Ds. J. H. Halbertsma, uitgegeven, zijn de volgende:

De Lape koer fen Gabe Skroor, Dimter 1822. kl. 16o. 2de druk ald. 1829. in post 12o. 3de druk ald. 1834. gr. 12o. Voor een groot gedeelte in het Hoogduitsch vertaald door K. J. Clement, en in 1846 te Leipzig uitgegeven onder den titel van: *Lappenkorb von Gabe Schneiderus a. Westfrisland, mit Zuthaten aus Nord-Frisland.*

De Sceerwinkel fen Joute-baes, Dimter, 1835. kl. 8o.

Hierin is ingevlochten een vertoog: *Boërkerij in Kjepmanscip*, geschreven door den derden broeder Tjalling Halbertsma, de boterkooper.

De Treemter (It. Reventer) fen it Sint Anthoni Gasthuws to Ljouwert, of trye leugeners troch ién greate ljeagen forbettere, fen Dr. E. H. *mei kântteikeningen fen* J. H. Halbertsma, Dimter, 1836. kl. 8o.

De Noärcher Ruen van Gabe scroar. Ien Brief screaun yn de Moanne, foun in opbrocht troch syn omke Doctor E. H. *fen Grouwergea, mei kântteikeningen fen* J. H. H. Dimter, 1836. kl. 8o.

Oan Eölus oer it Needwaer fen de 29sten *Novimber* 1836; *ien letter fen* J. H. H. Dimter, 1837, kl. 8o.

Eölus, Grewa fen storm in onwaer, syn antwird oan Doctor J. H. H. *mei oar Grjimmank*, Dimter, 1837. kl. 8o.

Twígen uwt ien âlde stamme, uwtjown troch Dr. E. H. *mei oanteikeningen fen* J. H. H. Dimter, 1840, gr. 12o. In het Hollandsch vertaald door J. J. A. Gouverneur onder den titel van: *Twijgen, uit een ouden stam opgeschoten*, Dev. 1841. 8.

De Foarname Uut-fen-huwzers yn Frieslân, trog Dr. E. H. Ljeauw. 1841. gr. 8o.

Minne Jorrits Reis nei it Kollummer oproer, bescreauwn troch Dr. E. H. Snits, 1851. kl. 8o.

Leed in Wille fen E. H. *in de Flotgaerzen fen* J. H. H. Dimter, 1854. gr. 12o.

De Quickborn. Plat duetske Rymkes, yn it Friesk oerbrogt. trog Dr. E. H. Liouwerd, 1857. kl. 8o.

De Jonkerboer, of Krystyd in Sint Steffen yn âld Frieslân. Leste schrift fen Dr. E. H. *nei syn dead mei een oersicht fen syn libben uutjuwn trog ien fen syn fruenen.* Liouw. 1858, kl. 8o.; 2de druk ald. 1859. 8o.

De volgende bijdragen zijn mede van E. Halbertsma:

Ybel in Jelke, of de Boosk op it ys. Tollens *fen fieren neifôlge*; in het *Friesch Jierboeckjen foar* 1833, bl. 41.

De iere Maimoärne in de Minsce; in hetzelfde jaarboekje voor 1834, bl. 65.

Het dorp Grouw; in den Friesche Volks-Almanak voor 1837, bl. 125.

Een Doctor aan een Meisje, dat hem om een Sint Nikolaas vroeg; in den *Overijss. Alm. voor Oudh. en Lett. voor* 1836

Rosa aan de Meisjes; in denzelfden *Alm. voor* 1837.

Batthyanys Dead; in de *Swanneblummen for* 1851, bl. 3.

Teltsjes fen de wise mannen fen Esonstéd; in de *Friske Húsfriena*, 1858.

Zie van Leeuwen, *Cat. der provinc. biblioth. van Friesl.* bl. 213—218; *Leeuwarder Courant*, 25 Maart 1859; Eekhoff, *Levensbeschouwing van* Dr. Eeltje Halbertsma, vóór *De Jonkerboer.*

HALEN (Adam van) geboren in 1650, werd in 1678 predikant te Oude Tonge, en overleed aldaar den 20sten Januarij 1719. Hij beoefende ook de dichtkunst, blijkens vier klinkdichtjes te vinden op een der koperen kaarsenkroonen in de Hervormde kerk van genoemde gemeente. Hij schreef ook:

Triumph der Waarheid, Doesb. 1683. 12o.

Urim en Thummim, Rott. 1695. 8o.

Lijkpredicatie op Koning Willem de IIIde, Rott. 1702. 4o.

Fondament des Geloofs, Rott. 1705. 8o.

J. Lijdius en Joh. Lomeier, *Spreekwijzen ontleent uit de strijden der Grieken en Romeinen; overgezet en vermeerderd door* A. van Halen, Rott. 1703. 8o.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1719, *a.* bl. 137; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III; Boers, *Beschrijv. van het eiland Goedereede en Overflakkee*, bl. 198, 199, 205; *Cat. der Boek. van den Heer* W. van Dam van Brakel, (1859) bl. 3.

HALEN (Arnoud of Arend) woonde te Amsterdam, waar hij in 1732 overleed. Hij was een teekenaar en schilder, ook niet onbedreven in het boetseren en graveren in mezzo-tinto, en deed dat alles uit liefhebberij. Zijne prenten in mezzo-tinto vervaardigd, teekende hij meestal met de Latijnsche vertaling van zijnen voornaam, Aquila.

Bijzonder vermaard maakte hij zich met de zamenstelling van zijn *Pan Poëticum Batavum*. Dit was namelijk eene verzameling van door hem of anderen geschilderde afbeeldingen der voornaamste Nederlandsche dichters en dichteressen. In 1719 was het getal daarvan reeds tot 200 geklommen, zoodat zij aan Lambert Bidloo aanleiding gaven tot eene dichterlijke beschrijving, welke hij verschijnen deed onder den titel van *Pan Poëticum Batavum* etc. (Amst. 1720. 4°.) Na van Halen's dood kwam de verzameling door aankoop, voor eene aanzienlijke som, in handen van Michiel de Roode, die haar vermeerderde met 111 afbeeldingen. Hij legde tevens een stamboek aan, waarin de meeste van die portretten, door de voornaamste dichters van zijnen tijd (1732), met lofdichten en bijschriften vereerd werden. Dit stamboek werd ten jare 1773, te Leiden in 8°. onder den naam van *Pan Poëticon verheerlijkt door lofdichten en bijschriften*, uitgegeven, door het Leidsche dicht-genootschap *Kunst wordt door arbeid verkregen*, hetwelk toen in bezit der verzameling was, nadat Arnoud de Jongh, die haar in Maart 1771 op de boekverkooping van den boedel van Michiel de Roode kocht, nog eenigen tijd bezitter van dezelve geweest was, en haar met drie portretten vermeerderd had. Genoemd genootschap spaarde geene kosten dezelve te verfraaijen en te volledigen, ook met gegraveerde portretten, zoodat het getal weldra tot 350 stuks opklom. In 1809 werd de verzameling, bij de ontbinding van genoemd dichtgenootschap aan koning Lodewijk te koop aangeboden, die er voor bedankte; waar dezelve toen gebleven is, is onbekend, maar ze was in het kabinet schilderijen en zeldzaamheden, nagelaten door Anthonia Raidt, wed. Anthonie Kluytenaar, te Amsterdam, waarvan de openbare verkoop den 16den October 1849 te Amsterdam heeft plaats gehad.

De afbeelding van van Halen ziet het licht.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. I. bl. 25. D. III. bl. 631; *De Navorscher*, D. II. bl. 188, D. III. bl. 187, 188; D. IV. *Bijbl.* bl. CXVII.

HALEN (Gosewinus van) werd in de tweede helft der vijftiende eeuw geboren, en was een der meest vertrouwde en dankbare leerlingen van den beroemden Wessel Gansfort. Met dezen, en met den vermaarden Rudolf Agricola, vertoefde hij geruimen tijd in de abdij van Aduard, was bij het einde der vijftiende en bij het begin der zestiende eeuw overste van het fraterhuis te Groningen, en later prior van het Minderbroeder-klooster in die stad. Als zoodanig maakte hij zich door zijn onderwijs zeer verdienstelijk, en voorzeker was hij het die, in het jeugdig gemoed van eenen Regnerus Praedinius en Albertus Hardenberg de zaden der gezuiverde godsdienst opwekte en aankweekte, waardoor vooral de eerste zulk een belangrijke invloed uitoefende op den voortgang der kerkhervorming in ons vaderland.

Van Halen overleed in 1530. Met een Willem Frederiks en een Melanchton stond hij in vriendschapsbetrekkingen. Erasmus achtte hem hoog en noemde hem „een allervoortreffelijkst, in alle soorten van wetenschap uitstekend bedreven man, daarbij vroom, zedig, opregt, achtbaar en voorzigtig." Melanchton roemde zijne vroomheid en zijn verstand.

Er bestaan van van Halen geene geschriften. Eenige brieven komen voor in de *Opera* Wesselii, (Gron. 1614) bl. 7 en vervolgens der *Introductio*. Zij leeren ons hem kennen als een man van hooge wetenschappelijke beschaving, die, in de schriften der Ouden ervaren, den Bijbel als het boek der hoogste wijsheid beschouwde en zijne aandachtige lezing als een eerste vereischte tot wetenschappelijke ontwikkeling stelde.

Van Halen wordt teregt onder de bevorderaars der kerkhervorming geteld, al is het dat hij, even als een Erasmus, aan de Roomsche kerk getrouw bleef. Wij danken aan hem een aantal naauwkeurige berigten omtrent zijnen leermeester Gansfort, die hij aan Melanchton mededeelde en die tot bouwstoffen gediend hebben voor de gedachtenisrede op dezen, door een van Melanchton's leerlingen, Johannes Saxonius, zamengesteld.

Zie Delprat, *Verh. over de broedersch. van* G. Groote, (2de druk) bl. 140, 141; Glasius, *Godgel. Nederl.* door ons hier gevolgd.

HALEN (Herman van), éénige zoon van Bartholomaeus van Halen en Lucretia Bylandt, werd in 1633 te Utrecht geboren. Hij ontving aldaar het onderwijs in de talen en legde zich aan de hoogeschool op de wijsbegeerte en godgeleerdheid toe, onder Voetius, Hoornbeek en Essenius. In 1658 tot proponent bevorderd, werd hij in dat jaar beroepen te Klein-Ammers, van waar hij in 1664 als predikant naar Utrecht vertrok. Hij werd aldaar in 1681 buitengewoon en twee jaren daarna gewoon hoogleeraar in de godgeleerdheid, welke waardigheid hij met roem waarnam tot aan zijn overlijden, hetwelk den 4den Maart 1701 plaats had.

Van Halen was een uitmuntend godgeleerde en een voorbeeld van zachtmoedigheid, waardoor hij te allen tijde bij iedereen geacht en bemind was. Slechts weinig is door hem in druk uitgegeven. Wij bezitten van hem niets dan een werkje getiteld:

Judicium de usu rationis in rebus theologicis, Ultr. 1686. 8°.

De afbeelding van van Halen ziet het licht. Hij huwde eerst met Petronella de Cuperre, later met Catharina Elisabeth de Meijer.

Zie P. Burmanni, *Orat. fun. in obit.* H. van Halen, Ultr. 1701; Burman, *Traject. erudit* p. 135, 136; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Muller, *Cat. van Portrett.*

HALEWIJN (Johan) was muntmeester in het hertogdom Gelderland en het graafschap Zutphen. Johannes Isacus Pontanus maakte eenige Latijnsche verzen op zijn huwelijk met Adela Wijnbergen, in 1621 gesloten.

Zie Pontani, *Poemata*, p. 48; Schrassert, *Beschrijv. van Harderwijk*, D. I. bl. 69.

HALEWIJN (Kapitein) voerde het bevel over *de Arend* van 24 stukken, een der vijf schepen, die ter bescherming der uit de Oostzee en Noorwegen verwacht wordende koopvaardijvloot waren uitgezonden in 1696. Op de tehuis reis werden deze schepen door den gevreesden vrijbuiter Jean Bart, den 18den Junij, aangevallen. *De Arend* werd ondanks dapperen tegenstand veroverd en kapitein Halewijn sneuvelde daarbij.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeewez.* D. IV. St. II. bl. 86, 93.

HALEWIJN (Johannes) werd, na zijne bevordering tot proponent, predikant te Bunschoten, in 1736, waar hij den 17den Februarij 1768 in den ouderdom van 58 jaren overleed. Hij beoefende nu en dan de dichtkunst, blijkens een gedicht op den dood van Gerardus Sandifort, predikant te 's Hage, in 1758, en een op het sterven van den hoogleeraar J. van den Honert te Leiden in hetzelfde jaar.

Zie *Boekz. der gel. Wereld.* 1736, *a.* bl. 12, 247, 1758, *a.* bl. 93, 94, 454—455, 1768. *a.* bl. 236.

HALEWIJN (François) was een lid van het Leidsche dichtgenootschap: *Kunst wordt door arbeid verkregen*, in welks werken sommige zijner stukjes voorkomen, die even als alle andere verzen van hem zeer beneden het middelmatige zijn. Verder zien van hem het licht:

Poëtische Uitspanningen. Leid. 1771. 8°.

Vaerzen op het 2de Eeuwgetijde van Leydens verlossinge, Leid. 1774. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb.*; Kist, *Letterk. overz. der geschied. van het beleg en ontzet van Leid.* bl. 31, noot.

HALEWIJN (Jan van). Het geslacht Haleuwin, Haluin of Halewin werd alzoo genoemd naar den burgt van dien naam, gelegen in de kasteleneije van Rijssel, op twee uren afstand van Kortrijk, en waar in 1054,

François van Halewijn, gouverneur van Vlaanderen, naar benoemd werd.

Tot dit geslacht behoorde de genoemde Jan van Halewijn. Hij was regtsgeleerde en volgens Ubbo Emmius in de letteren ervaren (*Literis bonas doctus*). Over de heerlijkheid Zweverselen of Zwevegem, in Vlaanderen was hij heer. Hij was ook ridder en werd in 1463 raad van hertog Karel van Bourgondië. Van 1475 tot 1477 bekleedde hij de waardigheid van voorzitter van het Hof van Holland, doch werd in laatstgenoemd jaar als zoodanig ontslagen, omdat volgens privilegie van vrouwe Maria geene vreemdelingen meer regeren mogten. Hij was een man van veel invloed en gehuwd met Beatrix van den Rijne.

Zie Ubbo Emmius, *Hist. rerum Frisicar.* p. 398; Burman, *Utr. Jaarb.* D. III. bl. 23; van der Chijs, *De Munten van Utrecht*, bl. 192; *De Navorscher*, D. V. bl. 310.

HALEWIJN (François), heer van Sweveghem, behoorde tot het geslacht van den voorgaande, en was een der aanzienlijkste en bekwaamste staatsmannen van zijnen tijd. De Algemeene Staten stelden daarom veel vertrouwen in hem, te meer omdat hij toonde de zaak der vrijheid niet alleen met hart en ziel toegedaan te zijn, maar ook, omdat hij, daarvan zelf voor zich gebruik makende, een belijder der Hervormde godsdienst geworden was. Hij werd, in 1572, na het innemen van Mechelen, tot gouverneur dier stad benoemd, van waar hij in 1573 naar Oudenaarde verplaatst werd. In die stad werd hij tot hoog baljuw en bevelhebber aangesteld, en hij kwam als zoodanig in 1576 namens de Staten als mede gemagtigde bij den vredehandel te Gent; en toen deze in hetzelfde jaar besloten zich tot den krijg tegen Spanje toe te rusten, zonden zij van Halewijn, op het laatst van het jaar, naar Engeland, om bijstand van koningin Elisabeth te verzoeken. Van dezen last kweet hij zich uitnemend; want hij bragt, tot ondersteuning van de zaak der vrijheid, eene som van 20,000 ponden sterling ter leen mede, zonder verpligting tot het betalen van eenigen interest. Hij was in 1577 mede een der afgevaardigden der Staten om met don Jan van Oostenrijk te onderhandelen, en teekende in dat jaar ook de Unie van Brussel. Bij het ontstaan der verdeeldheid tusschen vele edelen der Zuidelijke Nederlanden, bepaaldelijk tusschen Filips van Croy, hertog van Aarschot, die met eene Johanna van Halewijn gehuwd was, en den prins van Oranje, koos hij openlijk de zijde van den eerstgenoemde, maar deelende in diens plannen, werd hij ook met dezen door de Gentenaren gevangen genomen. Na eene tweejarige gevangenschap had hij het geluk te ontsnappen, waarna hij, gedrongen door zijne verkleefdheid aan Aarschot, en zijne overhelling, naar het schijnt, andermaal tot het Roomsche geloof, de zaak der vrijheid verliet, en zich met den koning verzoende. Bij de verovering van Kortrijk door de Spanjaarden, in 1581, werd hij tot gouverneur der stad aangesteld. Als zoodanig betoonde hij zich jegens gevangenen om het geloof even zoo wreed en bloeddorstig, als dat hij vroeger ijverig was, om de zaak der vrijheid te doen zegevieren.

Zie de Jonge, *De Unie van Brussel*, D. I. bl. 70, 71, *Bijv. en Verb.* bl. 37, 38; Wiersbitzky, *de Tuchtigj. Oorl.* D. II. bl. 635, D. III. bl. 41, 42, 144, 161, 369; Janssen, *de Kerkherv. te Brugge*, D. II. bl. 182, 183.

HALEWIJN (Alewijn van), waarschijnlijk uit hetzelfde geslacht van den voorgaande gesproten, was de zoon van François van Halewijn, schepen en raad der stad Dordrecht. Even als zijn vader bekleedde hij in zijne geboorteplaats Dordrecht verschillende eereambten. Reeds in 1634 komt hij als schepen en raad aldaar voor, bekleedde dat ambt verscheidene jaren, en werd als zoodanig in 1660, volgens de bestaande lijsten van schepenen en raden te Dordrecht, het laatst tot dat ambt verkozen. Op het laatst van dat jaar en ook in het volgende was hij burgemeester van Dordrecht, doch na dien tijd komt zijn naam op de regeringslijsten niet meer voor.

Toen in 1653 binnen de stad Enkhuizen eenige onlusten uitgebroken waren, ter gelegenheid dat een tamboer, in naam der Algemeene Staten, rond sloeg om volk te werven, doch door het graauw gedwongen werd om dit insgelijks in naam van den prins van Oranje te doen, en 's lands Staten op verzoek der regering besloten hadden eenige afgevaardigden derwaarts te zenden, bevond van Halewijn zich onder dezen. Hij kwam bij die gelegenheid in groot gevaar. Nevens Jakob van Nieuwstad, burgemeester van Alkmaar, een zijner medeafgevaardigden, op een wagen gezeten en digt bij de stad genaderd zijnde, komt er een uit het volk, met een bierkan in de hand, hun te gemoet, en met de andere den toom der paarden grijpende, vraagt hij hun, waar zij heen wilden? Op het antwoord dat hem zulks niet aanging, kwam eene andere vraag, of zij prinsen of Staten volk waren? Statenvolk, antwoordde van Halewijn: naauwelijks was dit antwoord gesproken, of de oproermaker riep uit, zoo zult gij niet levend van hier gaan. De daad bij het woord voegende, werpt hij zijnen bierkan weg, trekt zijn mes en wil de gemagtigden te lijf. Door het aanzetten der paarden ontkwam men het gevaar. Voor de stad genaderd, vond men de poorten digt, de valbrug opgehaald en een deel volk op de muren, schreeuwende, „gij zult er niet binnen; vertrekt, vertrekt." De gemagtigden verzochten met heusche woorden, dat men hen zou inlaten om met de heeren te spreken, maar het antwoord was, „wij zijn de heeren, wij zijn de burgemeesters; wij willen u niet in de stad hebben." De gemagtigden, ziende dat er niets aan te doen was, keerden naar Hoorn terug.

Wanneer van Halewijn gestorven is, weten wij niet. In 1662 leefde hij nog. Hij was, behalve in de regering van Dordrecht, bewindhebber van de West-Indische Compagnie, equipagemeester van 's lands vloot en rentmeester van de kerk- en kapittelgoederen. Hij was gehuwd met Arnoudina van Beaumont, die hem vier dochters en drie zonen schonk, waarvan er twee ook volgen.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordrecht*, bl. 263, 335, 340, 936; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XII. bl. 288—291.

HALEWIJN (François Teresteyn van), van hem is ons niets bekend, dan dat hij raad was in het Hof van Holland, en, in 1672, met andere afgevaardigden naar Engeland werd gezonden, om te onderzoeken op welke voorwaarden met Karel II den vrede zou kunnen getroffen worden. Uit het gewigt van het destijds afgezonden gezantschap, mogen wij zijn aanzien en bekwaamheid afleiden.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV. bl. 43.

HALEWIJN (Simon van), heer van Abbenbroek, oudste zoon van Alewijn van Halewijn voornoemd, werd te Dordrecht geboren, studeerde te Harderwijk in de regten, en verwierf er den 13den April 1675 den doctoralen graad. Hij bekleedde even als zijn vader aanzienlijke ambten in zijne geboorteplaats, en klom ook tot dat van burgemeester op. Hij betoonde zich als zoodanig een ijverig voorstander van de belangen van prins Willem III, doch na diens verheffing op den Engelschen troon veranderde hij van gevoelen, en neigde naar vrede met Frankrijk. En geen wonder! Van Halewijn, zegt de heer van Kampen teregt, was republikein, en de heerschzuchtige handelwijs van Koning Willem stuitte hem tegen de borst. Daarbij kostte de oorlog aan het land geweldige sommen; een oorlog die meestal met ongelukkigen uitslag werd gevoerd en jaar op jaar nieuwe verliezen ten gevolge had.

Na den slag bij Steenkerken, in 1692, deed van Halewijn eene reis naar Duitschland en Zwitserland, om den toestand der grenzen aan de zijde van Frankrijk te onderzoeken, en vooral om den Franschen gezant in Zwitserland, d'Amelot, over de gezindheid zijns meesters, met opzigt tot den vrede, te polsen. Dit was de eerste stap op de voor van Halewijn verderfelijke loopbaan. Eenmaal daarop gekomen zijnde, was terugkeeren moeijelijk; hij liet zich door de Fransche staatkunde medeslepen, verloor alle voorzigtigheid uit het oog, handelde met den geheimen Franschen agent hier te lande, Robert de Piles, die hem, namens het Fransche bewind eene som van 20,000 rijksdaalders toezegde, indien hij Dordrecht wist te bewegen in te stemmen in een ontwerp van algemeenen vrede. Van Halewijn bedankte voor die aanbieding, doch zijne handeling werd door het onderscheppen van brieven van de Piles ontdekt. Hierop werd van Halewijn gevat

en te 's Hage op de gevangenpoort in bewaring gesteld. In zijn verhoor verdedigde hij zich mannelijk beleed in het geheim over den vrede met Frankrijk gehandeld te hebben, doch ontkende daarmede misdaan te hebben, alzoo hij niets anders dan 's lands welzijn bedoeld had. Hij meende dat zijne vorige handelingen genoegzaam het bewijs opleverden van zijne zucht voor het heil des vaderlands. Meer en meer klom zijn drift bij zijne verdediging, en dit besliste zijn lot. Gevraagd hebbende om vrijmoedig te mogen uiten wat hem op het hart lag, betuigde hij van gevoelen te zijn, „dat iemand die eerlijke middelen in het werk stelde ter bewerking van een goeden vrede, zoo weinig misdadig was, dat, verre van hem als strafschuldig aan te merken, hem veeleer een standbeeld behoorde te worden opgerigt. Zulk eene handeling," zeide hij, „schroomde hij niet te ondernemen, zelf met gevaar zijns levens, en wilde liever sterven, dan langer zien, dat men de landzaten goed en bloed deed ten beste geven om *dobbe dobbe dob* en *fan fare* te spelen voor den koning van Engeland."

Het Hof van Holland, aan wien de beoordeeling dezer zaak was afgestaan, met verkrachting der privilegiën van de burgers van Dordrecht, wel verre van hem een standbeeld op te rigten, veroordeelde van Halewijn tot eene levenslange gevangenisstraf, met verbeurdverklaring zijner goederen. Willem III oordeelde dit vonnis te zacht, maar schijnt op geene verzwaring van hetzelve te hebben aangedrongen. In Julij 1693 werd van Halewijn naar het slot Loevestein vervoerd. Hij werd daar in de kamer, naast die waarin Hugo de Groot had gevangen gezeten, bewaard en verbleef er, tot hij in 1696 ontsnapte. Omtrent dit ontsnappen bestaan verschillende berigten. Volgens den een heeft hij een gat (dat er nog is) in den vloer gebrand door eene ijzeren gordijnroede, volgens een ander heeft hij het uitgesneden. Volgens het eene berigt heeft hij zich door dat gat, door middel van een door hem zelven gebreid vischnet nedergelaten, volgens anderen door de dekens van zijn bed aan reepen te snijden. Terwijl volgens het eene berigt hij, na zich in de kerk, die onder zijne kamer was, te hebben nedergelaten, van hier uit het raam in de gracht sprong, door welke hij heen zwom, als ook door die van het fort, meldt een ander dat hij, door beschikking van eenen onderofficier, militaire kleeding vond en verder buiten het slot geholpen naar Rotterdam vlugtte. Wat hier van zij, zeker is het dat hij ontkwam en dat het Hof van Holland na zijne vlugt bij bijzondere publicatie eene som van 3000 gulden op zijn hoofd zette. Van Halewijn zich hier niet veilig wanende vertrok naar Suriname, alwaar hij ongehuwd overleed. De tijd wanneer is niet bekend.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 936; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVI. bl. 230—238; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; van Wijn, *Bijv. en Aanm.* D. XVI. bl. 69—77; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 419, 420, D. II. bl. 588, 589; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* bl. 390—392; *Geschiedk. aanteek. betrekk. het Slot Loevestein*, bl. 27, 115. *Lijl.* bl. 37; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. I. bl. 368.

HALEWIJN (Kornelis Teresteyn van), broeder van den voorgaande, te Dordrecht geboren, werd even als dezen doctor in de regtsgeleerdheid. Reeds op jeugdigen leeftijd was hij pensionaris in den Briel, werd toen reeds ingewijd in de geheimen der staatkunde, en onderscheidde zich door zijnen ijver voor het eeuwig edict.

Even als zijn broeder, zegt de heer van Kampen, was hij republikein in den eigenlijksten zin van het woord, en het was hem tegen de borst, dat de Witt het geheele bewind van zaken voerde; en toch achtte hij een gezag in den staat noodig, om de gedurige verdeeldheden te doen ophouden, en dit gezag wilde hij uitgeoefend zien door den prins van Oranje, dien hij, zoowel om zijne eigene verdiensten als om die van zijn huis, hoogachtte, en in wiens gunst hij daarom rijkelijk deelde.

Na reeds tot verschillende eereposten in zijne geboorteplaats gekozen te zijn, werd hij ook raad in den Hove van Holland en Zeeland, en deed als zoodanig den 22sten Maart 1670 den gevorderden eed. Hij werd vervolgens door den prins in belangrijke bezendingen gebruikt, wanneer het aanzien en de magt van dezen moest gehandhaafd of vermeerderd worden. Zoo was hij benoemd, bij het geschil te Dordrecht in 1684, over de nominatie van de luiden van Achtten, waarbij hij alles naar 's prinsen wensch bestuurde; zoo was hij in 1685 in gezantschap naar Engeland, ter vereffening der geschillen met de Oost-Indische Compagnie, van waar hij echter onverrigter zake wederkeerde, en, ofschoon geen lid der regering van Dordrecht zijnde, werd hij in 1688 door regenten van deze stad gemagtigd tot de behandeling van de geheimen van staat.

In 1690 tot vroedschap te Dordrecht benoemd, rees er verschil op of hij daarbij zijne betrekking van raad in den Hove mogt blijven behouden. Ondanks sterke tegenkanting van Amsterdam hield de prins hem de hand boven het hoofd, en wist de regering van Dordrecht ten zijnen gunste te doen stemmen. Hij trok in dat zelfde jaar met anderen, in gezantschap naar Overijssel, ter bijlegging van geschillen aldaar gerezen, en dat was zijn laatste bedrijf op zijne staatkundige loopbaan, dat vermeld wordt. Hij verkreeg in 1691 namens Dordrecht zitting in de Staten-Generaal, en legde toen zijn ambt als lid van het Hof vrijwillig neder. Toen zijn broeder, gelijk wij boven zagen, in 1693, in gevangenschap geraakte, werd ook hij verdacht van deel genomen te hebben aan diens plannen. Hij werd dientengevolge door twee boden op last der Staten in zijn huis bewaakt, van af den 15den September tot den 2den Mei, doch toen van alle vervolging ontslagen. Hij had echter de gunst van Willem III verbeurd, en het was op diens afdoend bevel, dat hij van alle zijne waardigheden en aandeel in Hollandsch en Dordrechtsch regering ontslagen werd. Alleen behield hij zijne betrekking van curator der Leidsche hoogeschool, waartoe hij den 9den Januarij 1690 werd geroepen, hoedanig hij vooral werkzaam was in het verbeteren der regtsgeleerde studiën, en waarin hij bleef tot 1697, toen hij waarschijnlijk door den dood werd weggerukt.

Van Halewijn was een man van wien de groote Burnet, die hem zeer goed kende, getuigde, dat hij voor niemand hooger achting had. „Zijne geleerdheid, zegt de heer van Kampen, was groot en veel uitgebreider dan zijn vak, waarin hij toch een der eerste rangen verdiende te bekleeden. Hij had de godgeleerdheid, de geschiedenis in den ruimsten omvang en de oude letterkunde beoefend; voegde bij groote levendigheid vlugheid van begrip en veel oordeel. Zijn stijl was in het spreken lakonisch, maar vol ziel en kracht Zijne adviezen droegen den stempel zijner gemeenzaamheid met de ouden, naar wier verhevenste voorbeelden hij zich gevormd had. In alles was van Halewijn een man van gestrenge zedelijkheid, en volijverig in zijnen post als regter in den Hove, gelijk het een minnaar zijns vaderlands en christen wijsgeer past."

Van Halewijn was gehuwd met Johanna van Hartigsveld, dochter van Kornelis van Hartigsveld, burgemeester van Rotterdam. Zij schonk hem ééne dochter, Agnieta, en één zoon, die volgt.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 936; van Leeuwen, *Batav. Illustr.* bl. 1477; Wagenaar, *Vaderl Hist* het *Regist.*; van Wijn, *Bijv en Aanm.* D. XVI bl. 24, 70, 77, 78; Scheltema, *Staatk. Nederl;* van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. II. bl 388—390; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 241, 242, 245; *Toev. en Bijl.* bl. 18, 19; *de Navorscher*, D. V. bl. 238, 310, D. VI. bl. 74, 247.

HALEWIJN. (François Teresteyn van), heer van Abbenbroek, zoon van den voorgaande, werd te Dordrecht in 1677 geboren. Er zijn van dezen staatsman weinig bijzonderheden bekend. Hij was in 1723 aangesteld tot pensionaris van Dordrecht, en wordt genoemd een der voornaamste bewindslieden. Een bewijs van zijne bekwaamheid vinden wij daarin, dat hem in 1727 en in 1740, bij ziekte van den raadpensionaris van Holland, de waarneming van dit ambt werd opgedragen, waarvan hij zich met lof kweet. Hierdoor vermeerderde zijn gezag, waardoor hij de staatsgezinde partij een sterke steun was. Bij de bewegingen te 's Hage, in 1747, bij de verheffing van Willem IV, geraakte hij in groot levensgevaar. Nadat hij bij het scheiden van eene der vergaderingen de dreigementen van het graauw ontkomen was, greep hem een ander bij de keel, en dreigde hem met een mes te ver-

moorden, doch gelukkig schoot de klerk Diderichs, met anderen, toe en ontzette hem.

Hij overleed den 16den Julij 1751. Zijne zedelijke hoedanigheden werden geroemd.

Zie *Ned. Jaarb.* 1751, bl. 561, Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XX. bl. 91; van Wijn, *Bijv. en Aanm.* D. XIX. bl. 88, 105; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

HALFCAEGH (Gerrit) was een moedig zeeman, die jaren lang onder de Ruiter diende. Hij maakte zich in 1675, als commandeur bij de admiraliteit van de Maas, verdienstelijk, door de bemagtiging van een Duinkerksche kaper. Niet dan na veertien of vijftien uren jagens achterhaalde hij zijnen vijand, en vermeesterde diens schip niet, dan na eenen bijzonder hevigen tegenstand. Er komt te dier tijd ook een Kornelis Halfcaegh op 's lands vloot voor; welligt was dat een broeder van Gerrit.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 684, 712, 778, 785, 812; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeew.* D. III. St. II bl. 213.

HALL (Herman van) was een man van bekende dapperheid, die als bevelhebber van de stad Hattem, in 1528, zich met roem overlaadde. Hij verdedigde die plaats voor zijnen meester, hertog Karel van Gelder, tegen de Oostenrijksche en bisschoppelijke troepen onder Floris van Egmond. Bij eene tweede bestorming was hij evenwel genoodzaakt te onderhandelen.

Zie Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 424.

HALL (F. A. van) was in de achttiende eeuw lid van het Schiedamsche dichtlievend genootschap *Vlijt volmaakt*, en leverde in de *Proeve van Poëzye* van dat genootschap een zededicht; *Schets van 's waerelds ydelheid.*

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

HALL (Maurits Cornelis van), zoon van Floris Adriaan van Hall, schout en notaris te Vianen, welligt de voorgaande, en van Anna van Noorle, werd, den 4den Februarij 1768, ter genoemde plaatse geboren Na het schoolonderwijs genoten te hebben, ontving hij van den predikant te Leerdam, J Claassen, het noodige onderrigt, om de akademische lessen met vrucht te kunnen waarnemen. Hij genoot die lessen eerst aan de Utrechtsche hoogeschool, sedert 1783, van de hoogleeraren Rossijn, in de wiskunde, logica en metaphysica, Saxe, in de oude letteren, en van M. Tydeman, Bondam en Roorda, in de regtsgeleerdheid en staatswetenschappen, terwijl hij vervolgens te Leiden het onderwijs genoot van de hoogleeraren Pestel en van der Keessel, en in 1787 in de regtsgeleerdheid promoveerde op eene *Dissertatio de continentia causarum*, (Lugd. Bat. 1787. 4o.)

Van Hall zette zich vervolgens als advocaat te Amsterdam neder, en verwierf er zich door zijne welbespraaktheid een grooten en welverdienden naam. In 1790 verkreeg hij ook eene aanstelling tot notaris onder Nieuwer-Amstel, welke betrekking hij waarnam tot zijne benoeming van procureur der gemeente Amsterdam, welke moeijelijke en gevaarvolle post hem, kort na de omwenteling in 1795, ofschoon tegen zijn zin, werd opgedragen, en die hij met moed en beleid waarnam tot in het begin van 1798, toen een ander bestuur aan het roer van zaken kwam, en hij van hetzelve zijn afscheid kreeg. Toen echter spoedig daarop de verdrevene partij andermaal aan het bewind kwam, werd van Hall op nieuw aangesteld, en bleef hij in zijne vroegere betrekking tot in 1801, wanneer de tijd eindigde waarvoor hij tot procureur der gemeente benoemd was. Gedurende de waarneming van deze zijne moeijelijke ambtsbediening, werd van Hall in 1798 ook tot een nog hoogere werkkring geroepen, door de aanbieding van het lidmaatschap der toenmalige Eerste Kamer van het vertegenwoordigend ligchaam. Als zoodanig bewees hij, in de belangrijke dagen die hij beleefde, gewigtige diensten, en waren het voornamelijk zijne krachtvolle bemoeijingen ter ondersteuning van den Gallo-Bataafschen tegenstand, waardoor de inval der Engelschen en Russen, in den nazomer van 1799, met zulk een ongunstigen uitslag werd bekroond. Hij ontzag moeite noch gevaar, en begaf zich met anderen in persoon naar het oorlogstooneel, om de noodige maatregelen te nemen. Zoo zeer stelde men het door hem verrigte op prijs, dat hij met algemeene stemmen tot voorzitter der vergadering gekozen werd.

In den zomer van 1800 werd van Hall benoemd tot lid van de Tweede Kamer van het Wetgevend Ligchaam eene betrekking, meer gemakkelijk en rustig dan zijne vorige, en die hij tot in 1801 waarnam, toen de duur van zijn mandaat ten einde geloopen was. Hij vatte, na zijn aftreden van het staatstooneel, de regtsgeleerde praktijk weder op, genoot daarbij een ruim vertrouwen van alle zijne medeburgers, waardoor hem dien uitgebreiden invloed ten deel viel, waarin hij zich, ook, onder de inlijving van ons land, mogt verheugen. Zoo zeer bezat hij het vertrouwen van koning Lodewijk, dat hij de briefwisseling en stukken, tot 's konings afstand van den troon betrekkelijk, gezamentlijk met den afgetreden minister Appelius in bewaring had, tot na Neêrlands herstelling in 1813. Na die heugchelijke gebeurtenis genoot van Hall, niettegenstaande zijne vroegere anti-stadhoudersgezinde gevoelens, het vertrouwen van de eerste bewerkers van 's lands bevrijding. Als commissaris van het hoogste bestuur des lands werd hij, met de heeren Fannius Scholten en Kemper, naar Amsterdam gezonden, en in 1815 tot lid der Eerste Kamer benoemd, waarvoor hij evenwel, in het belang zijner vele werkzaamheden te Amsterdam, bedankte en bleef bedanken, ook toen in 1823 dezelfde aanbieding tot hem kwam. Maar toen onder de regering van Willem II hem, in 1842, voor de derde maal die onderscheiding te beurt viel, weigerde hij niet langer en bekleedde die aanzienlijke betrekking tot 1848.

Inmiddels was van Hall reeds in 1831 door Willem I benoemd tot staatsraad in buitengewone dienst, en daarna tot voorzitter der regtbank van eersten aanleg (later arrondissements-regtbank). Met den 31sten December 1856 ontving hij op zijn verzoek een eervol ontslag uit laatstgenoemde betrekking, doch had van de hem verleende rust weinig genot. Ten gevolge van een ongemak aan een der beenen, bragt hij, de twee laatste jaren zijns levens meestal liggende door, tot dat hij den 19den Januarij 1858 te Amsterdam overleed. Hij was in 1815 door koning Willem I tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw benoemd, in 1841 door koning Willem II tot kommandeur dier orde, en in 1854 door koning Willem III tot ridder der orde van de Eikenkroon met de Ster. Deze laatste onderscheiding werd hem verleend bij gelegenheid dat hij, als dijkgraaf van den zeedijk beoosten Muiden, zijn vijftig jarig lidmaatschap van dat heemraadschap herdacht. Van Hall was, behalve van andere wetenschappelijke instellingen, sedert 1834 hoofdbestuurder der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, en sedert 1805 lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, die hem in 1857 het eerelidmaatschap opdroeg.

Van Hall was in 1790 gehuwd met Elisabeth Christina Klinkhamer. Zij schonk hem twee dochters en vier zonen. Onder dezen waren mr. Floris Adriaan baron van Hall, thans minister van staat, mr. Jacob van Hall, die volgt, en H. C. van Hall, hoogleeraar te Groningen. Nadat deze zijne eerste gade hem den 20sten Mei 1802 door den dood ontvallen was, hertrouwde hij later met hare volle nicht Christina Maria Klinkhamer, uit welk huwelijk, dat bijna het vierde eener eeuw heeft stand gehouden, tien kinderen gesproten zijn. De afbeelding van van Hall ziet op verschillende wijzen het licht.

Was het openbare leven van van Hall zoodanig, dat hij een der merkwaardigste mannen mogt genoemd worden, die ons vaderland op het eind der vorige en gedurende de eerste helft dezer eeuw op het staatstooneel zag uitblinken, ook als dichter en prozaschrijver zal zijn naam met luister prijken in de jaarboeken der Nederlandsche letterkunde. Als dichter besloeg hij eene eigenaardige plaats; als redenaar was hij krachtig en kernachtig; als beoefenaar der ouden deed hij zich door onderscheidene schriften kennen; als regtsgeleerde danken wij aan hem menig belangrijk resultaat zijner onderzoekingen en eigene ervaring, terwijl vooral in het latere gedeelte van zijn leven, van Hall zich ook op de geschiedkunde toelegde, van welks beoefening eenige hoogstbelangrijke werken de vruchten zijn,

die hem eene aanzienlijke plaats onder onze schrijvers in dat vak waardig maken.

Het is door alle die uitmuntende eigenschappen, waardoor van Hall een sieraad van zijn vaderland was. Wij onthouden ons verder in zijnen lof uit te wijden, en zulks te meer, omdat nog niet lang geleden door mr. H. J. Koenen, in de *Handelingen van de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde te Leiden*, eene welverdiende hulde aan zijne groote talenten werd toegebragt.

Achter die hulde is eene opgave van de gedrukte geschriften van van Hall, waaruit wij de optelling zijner voornaamste geschriften hier volgen laten:

Verhandeling over het Hekeldicht, met goud bekroond door het Amsterdamsch dicht- en letteroefenend genootschap en in het 2de deel van deszelfs werken opgenomen.

Lofrede op Timoleon, in het *Algem. Magaz. van wetensch., kunst en smaak*, 1791.

Lofrede op Hendrik van Brederode; in hetzelfde *Magazijn*, 1792.

Lijkrede op Martinus Nieuwenhuijzen, *medeoprigter der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*, Amst. 1793. 8°.

In de *Christelijke gezangen voor de geopenbaarde Godsdienst*, (Amst. 1796. 8°.), Gezang 6, 16, 47, 84, 97, 122.

Verschillende stukken in *de Democraten* voorkomende (1797).

Onderscheidene adviezen enz. in de *Handelingen van het Wetgevend Ligchaam* (1798, 1799, 1800). 4°.

(Met W. Y. van Hamelsveld) Harmen Alfkens, *of eene wijsgeerige en rechtskundige bijdrage tot de geschiedenis van het lijfstraffelijke recht*, Amst. 1798. 8°.

Zeven *Redevoeringen*, gehouden in de Algemeene Vergaderingen der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, (Amst. 1800, 1807, 1812, 1817, 1827, 1831, 1834. 8°.)

C. Caecilius Plinius Secundus, Amst. 1809. 8°. In het Fransch vert. Amst. 1823. 8°. en te Parijs 1825. 8°.

Aanspraken bij de algemeene vergaderingen enz. van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, Amst. 1812, 1814, 1817. 4°.

Gedichten, Amst. 1818. 8°.

Verhandeling over de pleitrede van C. Caecilius Plinius Secundus *voor* Accia Variola; in de *werken der IIIde klasse van het Ned. Instituut* (1820) 2de deel 4°.

C. Laelius de Wijze, *uitgesproken* 1823; in de *Werken van het Kon. Ned. Inst.* IIIde kl., 3de deel (1826) 4°.

M. Valerius Messala Corvinus *geschetst in eenige tafereelen uit de Romeinsche geschiedenis, gedurende zijn leven*, Amst. 1820. 8°. 2 deelen.

Mr. H. Noodkerk *beschouwd als Nederduitsch redenaar en letterkundige;* in het *Magazijn van* N. G. van Kampen, D. II. (1823).

Redevoering over het wijsgeerige en karaktermatige van Tacitus, *als geschiedschrijver;* in hetzelfde *Magazijn*, D. VI. (1826).

Redevoering over J. van den Vondel, *als schrijver in ondicht;* in het *Holl. Mag. van* N. G. van Kampen, D. I. (1832).

Elf regtsgeleerde verhandelingen in de *Bijdragen voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving van* Mr. C. A. den Tex *en* Mr. J. van Hall.

Gedichten, 2de *verzameling*, Amst. 1829. 8°.

Gedenkschriften van en door Frank Floriszoon van Arkel, Amst. 1832. 8°.

Op deze Gedenkschriften, die ook in het maandschrift de *Recensent ook der Recensenten* zijn opgenomen (1829, 1830, 1831, 1832) gaf van Hall *Bijvoegselen* in hetzelfde *maandschrift* voor 1837, 1838, 1839, 1840.

Regtsgeleerde Verhandelingen en Geschriften, Amst. 1838. 8°.

Gedichten, 3de *Verzameling*, Amst. 1839. 8°.

Het leven en karakter van den admiraal Jan Hendrik van Kinsbergen, Amst. 1841. 8°. met portr. en 70 facsimilés. Herdrukt met vermeerderingen ald. 1843. De vermeerderingen verschenen ook afzonderlijk als *Bijvoegselen* tot den eersten druk, met plaat.

Hendrik *graaf* van Brederode, *mede grondlegger der Nederlandsche vrijheid verdedigd*, Amst. 1844. 8°. m. pl.

Wederwoord (daarover) *aan Mr.* Groen van Prinsterer, Amst. 1845. 8°.

Rutger Jan Schimmelpenninck *als bataafsch afgezant op het vredes congres te Amiëns* in 1802, Amst. 1847. 8°.

Gemengde schriften, betrekkelijk tot de geschiedenis, de letterkunde en de geschiedenis der Vaderlandsche Regtsgeleerdheid, Amst. 1848. 8°.

Aan Mr. D. J. van Lennep, *bij de viering van zijn 50jarig Hoogleeraarsambt*, 19 *November* 1849 (gedicht), Amst. 1849. 8°.

Mr. Johannes Kinker, *Bijdragen tot zijn leven, karakter en schriften*, Amst. 1850. 8°.

Meerenberg, en het aldaar op den avond van Zondag 9 *Maart* 1851 *gevierd feest herdacht* (gedicht), Amst. 1851. 8°.

Aan den Hoogleeraar Abr. des Amorie van der Hoeven, 28 *November* 1852 (gedicht), Amst. 1852. 8°.

De zelfstandigheid der ziel, aan Prof. Schroeder van der Kolk, dichtstuk, Amst. 1852. 8°.

Levensberigt van Jhr. Mr. P. S. Dedel; in de *Hand. van de Maatsch. der Ned. Letterk.* 1853.

Mr. Johannes van der Linden *en* Mr. J. D. Meijer *als regtsgeleerden herinnerd*, Amst. 1853. 8°.

Dichterlijk geschenk aan mijne kinderen enz. Amst. 1854. 8°. (Niet in den handel).

Navolgingen uit oude Latijnsche dichters, Amst. 1855. (Buiten den handel).

Aan Mr. C. H. B. Boot, *Burgemeester der stad Amsterdam*, 22 *Februarij* 1855 (dichtregelen), 8°.

Brief van dankzegging aan de advocaten en procureurs, wegens de mij geschonkene medaille met mijn borstbeeld, Februarij 1856. Amst. 1856. 8°.

Afscheidsgroet, als Voorzitter van de Arrondissements Regtbank te Amsterdam, na 25jarige ambtsbediening, 10 *December* 1856, Amst. 1856. 8°.

Zonder zijn naam kwam uit:

De geest van onzen tijd. De poezy onzer dagen. Aan J. M. Calisch (dichtregelen), *door* Jodocus de Wandelaar, *vroeger genoemd* Post, *lid en voorstander van alle bestaande en toekomstige vereenigingen*, Schoonhov. (1847). 8°.

Adres van Amsterdamsche moeders, voor hunne goederen het gebruik der koopmansbeurs gedurende de eerste week der kermis reclamerende, Amst. (18..) 8°.

Voorloopig programma van een congres van Nederlandsche schrijvers, 8°. (1849).

De letterkundige nalatenschap van van Hall, zooverre als die in openlijke veiling gebragt is, bestaande in boeken, prentwerken, prenten en portretten, is te Amsterdam in April 1858 verkocht, even als eene door hem bijeengebragte belangrijke verzameling authographen van vorstelijke en beroemde personen, staatsmannen, zee- en krijgsbevelhebbers, dichters, geleerden enz.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXXV. bl. 233, met portr., D. XLI. bl. 78, 200, 235, 278; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.*, de *Bladwijzer* op het woord; *Algem. Konst- en Letterb.* 1792, D. VIII bl. 162; van Kampen, *Geschied. der lett. en wetensch. in Ned.* D. II. bl. 449, 450, D. III. bl. 202; Muller, *Cat. van Portrett.*; *Algem. Konst- en Letterb.* 1857, bl. 206; 1858, bl. 44, 45; Mr. H. J. Koenen, *Levensb. van* Mr. M. C. van Hall, in de *Handel. der Jaarl. Verg. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* 1859.

HALL (Jacob van), zoon van den voorgaande en van diens eerste vrouw Elisabeth Christina Klinkhamer, werd te Amsterdam op den 14den April 1799 geboren. Hij ontving het voorbereidend onderwijs aan de Latijnsche school, en legde zich aan het athenaeum illustre in zijne geboorteplaats op de regtsgeleerdheid toe. Met eenen uitmuntenden aanleg voorzien, oefende hij zich met ijver op de wetenschappen, daartoe ook aangespoord door het voorbeeld van zijnen beroemden vader en door dat van zijnen ouderen broeder, die zich toen reeds bijzonder onderscheidde en toonde wat hij later worden zou.

Die ijver van den jongen van Hall werd dan ook naar verdienste beloond; want terwijl hij nog student was verwierf hij in 1820 te Utrecht een accessit op eene aldaar uitgeschrevene prijsvraag van den volgenden inhoud: *Disquiratur, quaenam universe fuerit tragoediae graecae ratio, ad eamque exigatur nobilissima* Vondelii *fabula:* Gijsbrecht van Amstel; en een jaar later verkreeg hij van de regtsgeleerde faculteit der Utrechtsche hoogeschool

den gouden eerepenning, voor eene prijsverhandeling: *De origine et progressu quaestionis per tormenta.* Na de voleindiging zijner studiën behaalde van Hall, in 1821, den doctoralen graad in de regtsgeleerdheid aan de Utrechtsche hoogeschool, op zijne welbewerkte dissertatie *De Magistro navis*, waarvan hij het eerste gedeelte te Amsterdam en het tweede te Utrecht verdedigde, zijnde hij in 1820 reeds tot doctor in de letteren bevorderd met eene dissertatie *de Tragoedia apud Graecos.*

Van Hall zette zich nu als advokaat te 's Gravenhage neder, waar hij, begunstigd door den grooten naam zijns vaders, zich eene niet onbelangrijke praktijk verwierf, bij wier uitoefening hij echter zijne letterkundige studiën niet uit het oog verloor. Niet lang zou echter zijne loopbaan als pleitbezorger duren, want reeds in 1823 werd hij tot hoogleeraar in de regten te Amsterdam beroepen, welke waardigheid hij den 12den April 1824 aanvaardde met het houden eener *Oratio de meritis Belgarum in excolendo historico Juris Romani studio*, welke onder dien titel het licht zag (Amst. 1824. 4o.)

Na gedurende twintig jaren een sieraad van het Amsterdamsche athenaeum geweest te zijn, werd van Hall in 1848 als hoogleeraar in de regten te Utrecht beroepen. Hij aanvaardde dien post, den 14den September van dat jaar, met eene *Oratio de tuenda colendaque jurisprudentiae*, en bekleedde denzelven tot aan zijnen dood, die den 19den Maart 1859 te Utrecht voorviel. Zijne afbeelding ziet het licht.

Hij was ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw en kommandeur van de Eikenkroon. Tweemalen was hij gehuwd; eerst met Mejufvrouw Susanna Gerardina Vrolik, die hem na eene echtvereeniging van drie jaren door den dood ontviel, en in 1832 met Mejufvrouw Maria Theresia Marcella, die hem overleefde. Van Hall was ook voorzitter van de Letterkundige Afdeeling der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, en het was in die betrekking dat de secretaris dier afdeeling, mr. H. J. Koenen, hulde bragt aan zijne nagedachtenis, naar aanleiding waarvan wij hier het levensberigt van den verdienstelijken man hebben medegedeeld.

Van Hall schreef de volgende werken:

(Met C. A. den Tex) *Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving*, Amst. 1826—1838. 8o. 13 deelen in 52 stukk.

(Met denzelfden) *Nederlandsche Jaarboeken voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving*, Amst. 1839—1843. 8o. 5 deelen in 21 stukk.

(Met denzelfden) *Nieuwe Bijdragen voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving*. Amst. 1851. 8o.

(Met denzelfden) *Regtsgeleerd Bijblad, behoorende tot de Nederlandsche jaarboeken*, Amst. 1839—1843. 8o. 5 deelen.

(Met denzelfden) *Bijblad behoorende tot de nieuwe bijdragen*, Amst. 1851. 8o.

(Met anderen) *Aanmerkingen op het ontwerp van het Wetboek van Strafvordering*, Amst. 1829.

Redevoering gehouden ter feestviering van het vijf en twintig jarig bestaan van het Koninklijk Nederlandsch Instituut op 27 Augustus 1833, Amst. 1833. 4o.

Handleiding tot de beoefening van het Burgerlijk Regt, Amst. 1851—1852, 8o. 2 st.

Levensberigt van Mr. C. A. den Tex; in de *Handelingen der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* 1855.

Voorts had, naar veler meening, van Hall een belangrijk aandeel in de bewerking van het weekblad *de Noordstar*, en was hij waarschijnlijk de oprigter van het dagblad *de Nederlander*, dat later in andere handen is overgegaan.

Zie van Lennep, *Illustr. Amst. Athen. memorab.* p. 289; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 187, *2de bijv.* bl. 141; *Cat. der Prov. Bibl. van Friesl.* bl. 53, 359; Muller, *Cat. van Portr.*; Dezelfde; *Cat. van Regtsgel. Werk.* bl. 61; *Haarl. Cour.* 23 Maart 1859; *Nieuw Amst. Effectenbl.* 1859. No. 83, No. 96 *Bijv.*; *Mr.* H. J. Koenen, *Levensb. van* Jacob van Hall, in het *Jaarb.* 1859 *der Kon. Akadem. van Wetensch.*; Mr. J. de Wal, *Levensber. van* Mr. Jacob van Hall, in de *Hand. der Jaarl. Verg. van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leiden*, 1859.

HALLEMAN (Thomas) was een historie- en portretschilder, die te Rotterdam werd geboren. Wanneer hij leefde is ons niet bekend.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HALLEMIUS (Regnerus) geboren te Hallum in Friesland, studeerde te Heidelberg omstreeks 1565. Hij schreef: *Carmen Elegiacum in obitum* Mariae *uxoris* Frederici *Comitis Palatini Electoris*, Heidelb. 1567.

Zie Suffridus Petrus, *De Script. Frisiae*. p. 181.

HALLINCG (Screvel), afkomstig uit het vermaarde Dordsche geslacht van dien naam, waarvan reeds in den loop der dertiende eeuw personen voorkomen, dat gedurende een reeks van jaren een aantal verdienstelijke regenten te Dordrecht heeft opgeleverd, en tot wapen voerde een veld van goud beladen met drie halve leeuwen van sabel, getongd en geklaauwd van keel.

Screvel Hallincg was de oudste zoon van Ocker Hallincg, schepen en thesaurier van Dordrecht, en van Maria van Vliet. In 1542 en 1543 was hij raad, in 1550 behoorde hij tot de luiden van Achtten, in 1551 en 1552 was hij schepen en bekleedde van 1555 tot 1558 het ambt van thesaurier te Dordrecht. Hij was een man van veel invloed, in wiens woning de hertog van Alva zijn intrek nam, bij de huldiging van Filips, zoon van Karel V, in 1548, tot erfheer der Nederlanden. Toen laatstgenoemde vorst in 1555 de Nederlanden aan zijn zoon afstond, werd Screvel Hallincg naar Brussel afgevaardigd, om daar mede tegenwoordig te zijn. Hij overleed den 18den April 1558 en werd in de Augustijnerkerk begraven. Hij was gehuwd met Willemina van Moesyenbrouk, bij welke hij vijf kinderen verwekte, waaronder eene dochter, die de moeder werd van den kronijkschrijver Wouter van Goudhoeven.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 1073, 1074.

HALLINCG (Jacob), zoon van Pouwels Hallincg, ritmeester in staatsche dienst, en van Margaretha Oem, werd te Dordrecht in 1532 geboren, studeerde in de regtsgeleerdheid, verwierf zich den graad van meester, en werd den 28sten Januarij 1558 secretaris van zijne geboorteplaats. Hij werd den 15den Julij 1572 gecommitteerd ter vergadering van de Staten van Holland te Dordrecht, en den 10den Maart 1575 tot pensionaris van die stad verkozen. Hij werd in 1579, met Filips van der Aa, gouverneur van Gorinchem, namens prins Willem I aan de magistraat van Bommel gezonden, ten gevolge van de burgerlijke oneenigheden aldaar ontstaan. Hij kweet zich zoo wel van de hem opgedragen last, dat genoemde magistraat hem, in 1581, met een vergulden kop, waarop een toepasselijk Latijnsch geschrift, vereerde. In 1590 tot raadsheer in het Hof van Holland benoemd, overleed hij den 25sten October 1596. Hij was den 18den Januarij 1563 gehuwd met Kornelia van der Bies, waarbij hij tien kinderen verwekte, waaronder een zoon, Jan, die, in 1564 geboren, opklom tot den rang van generaal der artillerie en den 7den Februarij 1592 te Dieppe, ongehuwd, overleed.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 124, 846, 1077, 1078, 1201, 1202.

HALLINCG (Jan), broeder van den voorgaande, werd, waarschijnlijk te Dordrecht, den 14den November 1540 geboren. Hij was aldaar in 1575, 1576 en 1588 schepen; en in 1575 raad; hij werd in 1584 licent-meester van de convoyen en licenten te Dordrecht, in 1588 dijkgraaf, in 1586 gecommitteerde raad van Holland, in 1590 bijzonder raad van prins Maurits bij het leger te velde, in 1593 lid van den Raad van State, en in 1596 rekenmeester van Holland. Hij bekleedde dit aanzienlijk ambt tot aan zijnen dood, die den 10den Januarij 1605 plaats had. Hij was gehuwd den 3den Junij 1560 met Elisabeth van der Bies, eene zuster van de vrouw zijns broeders. Zij verwekten twaalf kinderen, en werden in de Nieuwe Kerk te Dordrecht begraven.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.* bl. 1079.

HALLINCG (Johan), zoon van Herman Hallincg, burgemeester van Dordrecht, lid van de Generaliteits Rekenkamer en van die van Holland, en van Anna de Jonge, en kleinzoon van den voorgaande, werd te Dordrecht den 14den Maart 1616 geboren. Even als zijn

vader werd hij tot verschillende ambten te Dordrecht beroepen. Hij was aldaar meermalen schepen, raad en eindelijk in 1656 burgemeester.

Als lid der stads regering en der staatsvergadering van Holland ijverde hij tegen de verheffing van Willem III. Bij de wending van zaken in 1672 geraakte hij deswege in levensgevaar. Men had de regering te Dordrecht gedwongen om, in eene daartoe opzettelijk te houden vroedschaps-vergadering, den prins tot stadhouder te kiezen. De burgemeester Hallincg werd bij het verlaten van het stadhuis met een grooten bijl gedreigd, indien hij weigerde te voldoen aan de begeerte der burgerij. Straks daar op werd hij met anderen gedwongen den prins binnen de stad te geleiden, om kennis van zaken te doen nemen. De vorst kwam, werd behoorlijk onthaald en door het volk begroet, maar de regering sprak niet van het stadhouderschap. Hierop sloeg het volk aan het morren, en zwoer den prins niet uit de stad te laten gaan, voor men verzekerd was dat hij van de wethouderschap voldoening had ontvangen. Men ijlt de koets, waarin de vorst met burgemeester Hallincg gezeten was, na, zette laatstgenoemde een geladen pistool op de borst, en vroeg of men den prins voldoening had gegeven. Ten gevolge van een en ander besloten de regenten het eeuwig edict te vernietigen, en den prins tot stadhouder van Holland te verkiezen. Ook Hallincg teekende de acte daartoe, waarvan ons door den heer de Jonge een facsimilé is bezorgd.

Toen weinig tijds na het boven verhaalde Hallincg, met Johan Meerman en Cornelis Geelvinck, op last der Staten pogingen deed, om de ingezetenen ten platte lande te wapenen tegen de aannaderende Franschen, werd de haat van het opgehitste volk jegens hem hoe langer hoe heviger. Zijn huis te Dordrecht en zijne hofstede in Beijerland werden geplunderd, waardoor hem, volgens zijne berekening, eene schade van minstens twaalf duizend gulden berokkend werd. Bij de spoedig daarop gevolgde verandering der regering werd hij, om zijne ijverige staats-gezindheid, ontslagen, ofschoon hij in 1670 nog tot dijkgraaf werd aangesteld. Verder ontmoeten wij hem niet meer. David van Hoogstraten maakte bij het vieren van Hallincg's zeven en zeventigste verjaardag een eervers, terwijl T. van Bockhoven een gedicht ter zijner uitvaart vervaardigde. Daaruit bleek ons dat hij negentig jaren is oud geworden, en bij alzoo in 1706 is overleden. Hij was den 2den October 1640 gehuwd met Margaretha Berk, waarbij hij elf kinderen verwekte.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 1083; *Nederd. en Lat. Keurdigt.* bl. 274—279; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV. bl. 73, 198; de Jonge, *Verh. en onuitgeg. Stukk.* D. II. bl. 480; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

HALLIUS (Joannes), omstreeks 1594 geboren, was afkomstig uit de Palts, waar hij de kerk gediend bad en van waar hij met goede getuigenis was overgekomen. Hij werd in 1579 predikant te Leiden, woonde aldaar bij Casper Coolhaes in, doch was diens tegenstander, toen deze met zijnen ambtgenoot, Lucas Hespe in openbaren twist geraakte. Zijn kortstondig verblijf te Leiden was toe te schrijven aan de aldaar aanhoudende beroeringen; en welkom was aan Hallius het beroep der gemeente te Amsterdam, waar hij den 12den October 1581 bevestigd werd. Hij was een man van veel invloed in de kerk, was niet alleen tegenwoordig op de vergaderingen van kerkelijken in 1612 te 's Gravenhage en in 1615 te Amsterdam tot het wegnemen der geschillen belegd, maar ook op die ter laatstgemelde plaatse in 1616 gehouden, tot het beramen van „eenig middel van accomodatie", waarvan ons de handelingen, door wijlen Ds. J. Borsius, naar de oorspronkelijke akten, in der tijd zijn medegedeeld. Hallius overleed te Amsterdam op den 1sten October 1619. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was gehuwd eerst met Neeltgen Mertens dr., daarna, den 19den Maart 1593, met Neeltgen Hendriks dr.

Zie Croese, *Kerk. Reg. der Pred. te Amst.* bl. 26, 27; Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Gesch.* D. III. bl, 208, 213, 223; Muller, *Cat. van Portrett.*; *Naaml. der Pred. te Leid.* achter de *Orde der Feest- en Lijdensteksten* ald. bl. 93, 94; *de Navorscher*, D. VIII. bl. 318, alwaar de sterfdag van Hallius op den 20sten October gesteld wordt: Rogge, *C. J. Coolhaes*, D. I. bl. 57, 107, 116, 122, 171, 180, 206.

HALM (Anastasius Jacobus van) was in 1781 kapitein ter zee en nam in dien rang deel aan het in dat jaar op de hoogte van Antigua tegen de Engelschen geleverd scheepsgevecht, onder den schout bij nacht Willem Crull. Nadat deze bevelhebber gesneuveld was zette van Halm den strijd nog lang, maar vruchteloos voort, zoodat hij zich ten laatste moest overgeven en gevangen genomen werd. De hooge zeekrijgsraad sprak hem echter volkomen vrij van alle schuld.

In 1787 behoorde van Halm tot het eskader onder den kapitein-commandeur Willem Silvester, bestemd naar Oost-Indië. Hij voerde toen het bevel op de *Ceres* van 36 stukken, doch kreeg, na de aankomst te Batavia, last om met een smaldeel van het eskader een togt naar de Molukkos te ondernemen. Ofschoon op denzelven geene merkwaardige gebeurtenissen plaats hadden, werd door de doeltreffende maatregelen van van Halm, in overeenstemming met de dienaren der Oost-Indische Maatschappij, het gezag van dezen, dat in de Molukkos zeer vervallen was, hersteld, en haar aanzien en hare magt bevestigd. Ook deed hij eenige voor de zeevaarders niet onbelangrijke ontdekkingen. Uit de Molukkos teruggekeerd werd van Halm met zijn smaldeel onmiddellijk gezonden naar Malakka, werwaarts de bezetting van Riouw gevlugt was, nadat die stad door Sooloosche zeeroovers veroverd was. Hij had vervolgens deel aan de daarop gevolgde herovering van die plaats, en nam met het eskader in 1789 de terugreis naar het vaderland aan.

In 1793 had de kolonel en kapitein ter zee van Halm het bevel over den regter vleugel der vloot, strekkende van de Willemstad tot de Steenbergsche Vliet, en werkte als zoodanig mede tot het behoud van de provincie Holland, bij den inval der Franschen in ons land. Hij voerde toen het bevel op het fregat *de Prinses Frederika Wilhelmina*, waarmede hij ook, in vereeniging met den kapitein van Woensel, de Oost Indische retourvloot tot Hitland te gemoet zeilde en behouden in het vaderland bragt.

Het verdere levenslot van den verdienstelijken van Halm is ons niet bekend. In welken graad van bloedverwantschap hij tot den kadet ter zee van Halm stond, die in 1784 bij de verovering van Malakka sneuvelde, is ons niet bekend.

Zie *Vervolg op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. III. bl. 245; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. III. bl. 342; van Hall, *Lev. en karakt. van* van Kinsbergen, bl. 74; de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeewez.* D. V. bl. 527, D. VI. St. 1. bl 198, 240, 245, 252, 468.

HALMA (François) werd geboren den 13den Januarij 1653 te Langerak bezuiden de Lek, in de provincie Utrecht, alwaar zijn vader, Reinier Halma, van 1640 tot 1660 predikant was. Na diens dood vertrok Halma's moeder naar Utrecht, alwaar haar zoon onderwijs kreeg in de Latijnsche taal en tot predikant bestemd werd. Een zamenloop van omstandigheden verijdelde dit plan, en hij legde zich vervolgens met ijver op het aanleeren van den boekhandel toe, waarbij zijne verworvene taalkennis hem bijzonder te stade kwam, welke hij, wat de Fransche taal aanging, nog vermeerderde door den omgang met Fransche officieren, die, tijdens Utrecht in 1672 door de Franschen bezet werd, dagelijks in zijne meesters woning verkeerden.

In 1674 zette Halma zich te Utrecht als boekhandelaar neder, en werd er tot akademie-drukker aangesteld. Zijn roem als drukker werd weldra even groot als zijn naam bekend door zijne schriften, zoodat hij niet alleen binnen maar ook buiten 's lands bij de vermaardste geleerden geacht en geëerd werd. Te Utrecht leefde hij ruim bemiddeld en vergenoegd tot 1699, toen hij zijnen handel naar Amsterdam overbragt. Hij bleef er met denzelfden lof werkzaam tot 1710, toen de staten van Friesland hem tot landschaps-drukker aanstelden, waarop hij zich te Leeuwarden nederzette. Ook daar genoot hij ruime achting, totdat de dood op den 13den Januarij 1722 een einde aan zijn nuttig en werkzaam leven maakte.

Hij was gehuwd met Machteld Pos en bij haar vader van vier dochters en zes zonen, onder welke laatsten Franciscus, die in 1733 als predikant te Amsterdam over-

leed. De afbeelding van François Halma ziet het licht met het volgende bijschrift van M. Brouërius van Nidek:

Het uiterlijk gelaat van Halma, vol van ijver
Voor Godt en zedenplicht, vertoont ons dit papier.
Hoe veel is Nederland aan dien Historyschrijver,
Hoé duur Parnas verschult dien Dichter vol van zwier!
Zijn drukpers, groote geest en Christe poëzye,
Hoe schoon hem Ottens snijd, maekt best zijn schilderye.

Wij willen aan dien lof niets afdoen. Doch ofschoon niet onverdienstelijk dichter, stond hij echter als zoodanig verre beneden velen zijner beroemde tijdgenooten. Zijne verzen waren meest van ernstigen en godsdienstigen inhoud, laten zich geleidelijk lezen, maar halen, naar het oordeel van Witsen Geysbeek, lang niet in sierlijkheid en kracht van uitdrukking bij de bijbelsche dichtstukken van Bake.

Als letter-, geschied-, oudheid- en aardrijkskundige deed Halma zich van eene gunstige zijde kennen door de volgende geschriften:

Holland aan de voeten des Konings, door La Volpelière, *uit het Fransch, met tegenzangen*, Amst. 1707. 12°. met plaat.

Davids *Harpzangen, of de CL Psalmen op nieuw op de gewone zangwijze in dichtmaat gebragt*, Amst. 1707. 8°.

Woordenboek der Nederduitsche en Fransche talen, Amst. 1708. 8°; Utr. 1710. 4°; Leid. en Utr. 1758. 4°; 's Hage, 1782. 4°. 2 deelen.

Friesland in rouw over den dood van Johan Willem Friso, Leeuw. 1711. fol.

Goddelyke begeerte van een geloovige ziel, Leeuw. 8°.

't Gereformeert Gezangboek over de voornaamste gevallen en waarheden van 't Christendom in dichtmaat gebragt, Leeuw. 1712. 12°; Leeuw. 1721. 8°.

Het kasteel van Aigermonte, en d' omliggende landstreeken in de Heerlykheit van Nederkan, nevens de stadt Maastricht, in heldendicht afgeschetst, Leeuw. 1715. 4°. met pl.

Woordenboek der H. Schrift, Leeuw. 1716. folio.

J. Lamigue, *het Leven van* Johan Willem Friso, *Prins van Oranje*, door F. Halma *vertaald en vermeerderd*, Amst. 1716. 8°. 2 deelen met pl.

Geographisch Woordenboek van het Land Kanaän, 1717. 4°. met pl.

Kaartboek van Friesland, Amst. 1718. folio.

Heilige feestzangen, Leeuw. 1718. 4°. met pl.

Bijbelsche Mengelzangen, Leeuw. 1718. 4°.

Toneel der Vereenigde Nederlanden en onderhoorige landschappen, geopent in een algemeen historisch, genealogisch, geographisch staatkundig woordenboek, Leeuw. 1725. fol. met pl. 2 deelen.

Halma bragt dit werk tot letter W. en Brouërius van Nidek voltooide het en gaf het uit.

Zie *Het Leven van* Fr. Halma *beschreven door* M. Brouërius van Nidek, vóór het *Toneel der Vereenigde Nederl.*; Saxe, *Onom. Liter.* T. VI. p. 130, 646; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I—IV; Croese, *Kerk. reg. der pred. van Amst.* bl. 204; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*: van Iperen, *Kerk. Hist. van het Psalmgezang*, D. I. bl. 221; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dichters*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 91, 174, 246, D. II. bl. 170; Muller, *Cat. van Portr.*; Dezelfde, *Cat. van Boek. over Ned. Geschied.* enz. bl. 37; van der Chijs, *de Munten van Friesl., Gron. en Drenth.* bl. 115.

HALMAEL (Geertruyd van) vereerde het *Stamboek* van Johanna Koerten met eene vrucht van hare muze, die niet van de minste, daar ter neder geschreven, is.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dichtk.*

HALMAEL (Hendrik van), de vader, zoon van Jan Jacobse, geboren in 1654, gehuwd in 1679 met Janneke Swartepaert, en overleden vóór 1720 te Amsterdam. Onder de zinspreuk: *Purgat et ornat* (Hij zuivert en versiert), zinspelende op de kam, die op de titelvignetten zijner werken voorkomt, gaf hij een aantal tooneelspelen uit, die getiteld zijn:

Zedemeester en kantoorknecht, Bedriegers, Blijspel, Amst. 1698. 8°; 3de druk ald. 1707. 4°.

Wijsheid en Zotheid, Zinnespel, Amst. 1699. 4°.

Waarheid en Loogen, Zinnespel, Amst. 1700. 4°.

De Panlikker, Blijspel, Amst. 1704. 4°.

Krispijn bedrieger, of gewaande Baron, Blijspel, Amst. 1707. 4°.

Krispijn, Boek- en Kashouder, Bedrieger, Blijspel, Amst. 1707. 4°.

Krispijn en Krispiaan Bedriegers, of de Gestrafte Beurs en Kelderplaag, Tooneelspel, Amst. 1708. 4°.

Krispijn Weezenplaag en Bloedverzaaker, Zedenspel, Amst. 1708. 4°.

Geveinsde Kwaaker, Blijspel, Amst. 1708. 4°.

Schijnheilig, of de Vermomde Bedrieger, Blijspel, Amst. 1708. 4°.

Vervolg van de Geveinsde Kwaaker, Tweede Blijspel, Amst. 1708. 4°.

Ongelijke Broeders, Blijspel, Amst. 1709. 4°.

Verliefde Grijsaart betrapt, Blijspel, Amst. 1709. 4°.

Fijnman, Jonker, Blijspel, Amst. 1709. 4°.

Verboden Vleeschverkoper, bedrogen, Blijspel, Amst. 1709 4°.

Hoop en Vrees, of roemzuchtige overtocht van Willem den Derde, Treurspel, Amst. 1709. 4°.

Vervolg van de eerste en tweede Geveinsde Kwaaker, Derde Blijspel, Amst. 1711. 4°.

Herstelde Zoon, Blijspel, Amst. 1711. 4°.

Geswoore Bedrieger bedroogen, Blijspel, Amst. 1711. 4°.

Bedrooge Cessionant, Blijspel, Amst. 1711. 4°.

Edelmoedige Vrinden, Blijspel, Amst. 1711. 4°.

Schijnheilig Weeuwtje, Blijspel, Amst. 1711. 4°.

Koning van Luylekkerland, Blijspel, Amst. 1711. 4°.

Verstand en deugd, Zinnespel, Amst. 1711. 4°.

Als men 't niet verwagt, of de Gewaande Prins, Blijspel, Amst. 1711. 4°.

Fijne Bedriegerijen ontdekt, Blijspel, Amst. 1713. 4°.

Listige Juffer betrapt, Blijspel, Amst. 1713. 4°.

Onberaade Minnaar, gelukkig door 't Geval, Blijspel, Amst. 1713. 4°.

Gestrafte Pasquin, Blijspel, Amst. 1713. 4°.

Prins van Platte Marij of de Schijnheilige Bedrieger, Blijspel, Amst. 1713. 4°.

Bedrieger Erfgenaam bedroogen, Blijspel, Amst. 1714. 4°.

Gierigheid en Overdaad, Zinnespel, Amst. 1714. 4°.

Al deze tooneelspelen zijn voorzien met platen van P. van den Berge.

Van Halmael verwekte een zoon, mede Hendrik geheeten. Onze voorganger vergist zich, door dezen voor den schrijver van bovenstaande tooneelspelen te houden.

Zie van der Marck, *Naemrol der Nederduitsche Tooneelspellen*, bl. 15, 16; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 105, 106.

HALMAEL (Arent van) Jr., zoon van Arent van Halmael, handelaar in effecten, en Sara Stadnitski, werd te Amsterdam den 17den October 1788 geboren. Zorgvuldig opgevoed door zijne brave moeder, die daarin ondersteund werd door den beroemden kanselredenaar Martinus Stuart, met een aantal voorbereidende kundigheden voorzien, die hij aan zijne inwoning bij den geleerden IJsbrand van Hamelsveld te danken had, studeerde hij aan het athenaeum zijner geboortestad in de regtsgeleerdheid, en verkreeg hij den 20sten Julij 1810 aan de Leidsche hoogeschool den graad van doctor in de regten, waarna hij zich te Amsterdam als advokaat nederzette en zich spoedig als een bekwaam regtsgeleerde deed kennen. Tijdens de inlijving van ons vaderland werd ook hij genoodzaakt de wapens op te vatten voor den Franschen alleenheerscher, en hij vertoefde geruimen tijd als garde d'honneur te Metz. Herwaarts teruggekeerd, verliet hij in 1815 de pleitzaal, om Bilderdijk's plaats als auditeur-militair te Amsterdam te bekleeden. Ruim een jaar had hij die betrekking vervuld, toen hij als zoodanig naar Friesland verplaatst werd, waaraan later de provinciën Groningen en Drenthe mede werden toegevoegd. Hij rigtte in 1819 te Leeuwarden het Taal- en Letterkundig Genootschap *Constanter* op, huwde er den 1sten November 1820 met mejufvrouw Catharina Anna Ruitinga, werd in 1841 vereerd met de Orde van den Nederlandschen Leeuw, in 1828 benoemd tot lid van de Maatschappij

der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, in 1839 tot correspondent der Tweede Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut en tot lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap, en overleed er, zonder kinderen na te laten, den 29sten September 1850.

Ziedaar de hoofdpunten uit het leven van eenen beroemden man, wiens verdiensten als dichter, als letterkundige en als beoefenaar der Friesche geschied- en oudheidkunde door eenen dankbaren vriend naar waarde geschetst zijn. Warm en gepast is de hulde aan van Halmael door Eekhoff toegebragt. Niet alleen heeft deze in een uitvoerig levensberigt, geplaatst in de *Handelingen der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden*, de onmiskenbare talenten van zijnen beschermer en veeljarigen vriend naar waarheid doen kennen, maar hij werd er ook toe gedrongen om 's mans verdiensten, jegens de Friesche geschiedenis en letterkunde, meer in het bijzonder in het licht te stellen, in eene vergadering van het Friesch genootschap, hetwelk van Halmael niet onder zijne leden tellen mogt. Beide stukken, door den druk bekend gemaakt, moeten in deszelfs geheel gelezen worden, om een juist denkbeeld te kunnen vormen van de grootheid eens mans, die èn als historicus èn als genealogist, niet alleen als dramatisch dichter, maar ook als tooneelkenner, de zeldzaamste gaven bezat, en wiens verdiensten als geleerde verhoogd werden door zijne deugden en beminnelijke hoedanigheden als mensch.

Naar die bronnen verwijzende, achten wij het ongepast verder over van Halmael uit te wijden. Door hier eene lijst te laten volgen van zijne vele en voortreffelijke werken, meenen wij reeds genoeg aan te toonen, wat hij voor de Nederlandsche letterkunde gewerkt en geschreven heeft:

De Echt (van den Kroonprins) *door de Goden gesloten en gevierd*, Amst. 1816. 8o.

Gerard van Velzen, *Treurspel*, Amst. 1817. 8o.

De Hekelaar, *Blijspel*, Amst. 1817. 8o.

Antigone, *Treurspel*, Leeuw. 1820. 8o.

Reinier en Willem van Oldenbarneveldt, *Treurspel*, Leeuw. 1828. 8o.

Ats Bonninga, *Treurspel*, Leeuw. 1830. 8o.

Adel en Ida, *of de Bevrijding van Friesland*, *Treurspel*, Leeuw. 1831. 8o.

Nieuwjaarwensch van Thomas-Vaêr enz. Leeuw. 1831. 8o.

Ter Nagedachtenis van van Speyk, Leeuw. 1831. 8o.

Peter de Groote, *Treurspel*, Leeuw. 1834. 8o.

Dichtregelen ter feestviering van het 50jarig Bestaan van het Departement Leeuwarden, Leeuw. 1834. 8o.

Mathilde en Struensee, Leeuw. 1837. 8o.

Radboud de Tweede, *Koning van Friesland*, Leeuw. 1839. 8o.

Bijdrage tot de Geschiedenis van het Tooneel, *de Tooneelspeelkunst en de Tooneelspelen in Nederland*, Leeuw. 1840. 8o.

Frieslands Hulde aan Neêrlands Koning en Koningin, Leeuw. 1841.

De Schieringers en de Vetkoopers, *Romantisch-Dramatische Tafereelen uit de Geschiedenis van Friesland*, *in de* 15de *eeuw*, (proza en poëzij) Leeuw. 1841. 8o.

(Met Jhr. de Haan Hettema) *Stamboek van den Frieschen Adel*, Leeuw. 1842—1846. fol. 2 deelen met 42 bladen of 252 gekleurde wapens.

(Met H. van Wijn en B. A. Plemper van Balen) *Wetenswaardigheden uit de Geschiedenis van Noord-Holland*, Hoorn, 1843. 8o. met pl.

De Dwaling van den Dag, *Blijspel*, Leeuw. 1844 8o.

Henri Picard, *of: de Nederlandsche Zanger*, *te Parijs*, *Blijspel*, Leeuw. 1846. 8o.

Behalve deze afzonderlijk uitgegevene werken leverde van Halmael, de volgende bijdragen: 3 in het *Friesch Jierboeckjen*, 1 in het *Jaarboekje voor de Katholyken in Friesland*, 13 in den *Friesche Volks-Almanak*, 2 in *de Vrije Fries*, 3 in de *Bijdragen tot de Boeken- en Menschenkennis* van Schull *en* van der Hoop, 8 in den *Nederlandsche Muzen-Almanak*, 7 in den *Almanak voor het Schoone en Goede*, 1 in Robidé van der Aa's *Hulde aan* H. J. Groen, (Leeuw. 1825. 8o.) en 1 in diens *Oud-Nederlandsche Burgten en Kasteelen*, 1 in het *Magazijn van Nederlandsche Romans en verhalen*, 27 in het *Mengelwerk der Leeuwarder Courant*. Voorts hielp hij mede vervaardigen den *Catalogus der Bibliotheek van* Mr. D. H. Beucker Andreae, leverde eene vertaling van Bowring's *Iets over de Hollandsche Taal- en Letterkunde*, in diens *Brieven over Holland*, *Friesland en Groningen* (Leeuw. 1829. 8o.), en zette de verzen over, voorkomende in Steenbergen van Goor's vertaling van de *Atheensche Brieven*, *Artemidorus in het Romeinsche Rijk* enz. Een aantal zijner verzen en verhandelingen zijn ongedrukt gebleven.

Zie Eekhoff, *Levensberigt van* Mr. Arent van Halmael, Jr. in de *Handel. der Jaarl. Algem. Vergader. van de Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* 1851. bl. 31—45 van de *Levensberigten*; Dezelfde, *Voorlezing over het leven van* Mr. Arent van Halmael, Jr. *en zijne verdiensten omtrent de Geschiedenis en Letterk. van Friesl.* geplaatst in *de Vrije Fries*, D. VI. bl. 270—299; de Jong en Brinkman, *Naaml. van Ned. Boek.*; Eekhoff, *Letterk. Nalatensch. van* J. van Leeuwen (1857) bl. 69.

HALMAELE (Cornelis van) is de opsteller van een stukje, getiteld: *Algemeene vreugde ter altijd aangename gedachtenis van het* 47 *verjaren van* Z. D. H Willem III, *gevierd* 1698.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

HALMALE (J. F.) schreef:

Mercurius verheerlijkt of Verhandeling over het kwikzilver, Amst. 1707. 8o.

Ontleding van de Amsterdamsche Apotheek, Amst. 1739. 8o.; herdrukt ald. 1762. 8o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I.; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*

HALS (Frans) werd te Mechelen in 1584 geboren en was de zoon van Mr. Pieter Hals, die in 1574 en 1575 schepen en weesmeester te Haarlem geweest is. Door Carel van Mander in de kunst onderwezen, werd hij onder de portretschilders der vroegere Hollandsche school een eerste meester, die zich ter uitoefening zijner kunst te Haarlem had nedergezet, waar hij den 24sten Augustus 1666 overleed en op eene deftige wijze op het koor in de groote Kerk begraven werd. Zijne afbeelding ziet op verschillende wijzen het licht.

Volgens het oordeel van den heer Immerzeel was de schilderwijze van Frans Hals geheel oorspronkelijk en schoon. Niet alleen gaf hij de gelijkenis op het treffendst weder, maar hij wist daarmede eene verwonderlijke uitdrukking en het karakter van den geportretteerde tevens te verbinden. Zijn koloriet is uitstekend en natuurlijk. Bij het doodverwen legde hij de kleurtinten op eene bijzondere manier aan, en wist bij het opschilderen de verwonderlijkste kracht met een vrij en meesterlijk penseel te weeg te brengen. Hierin was, zeide hij, het geheim der kunst gelegen; hieraan moest de hand des meesters zich doen kennen.

De portretten door Frans Hals geschilderd, die in het buitenland nog voorhanden zijn, worden door den heer Kramm vermeld. De volgende stukken van hem in openbare verzamelingen hier te lande aanwezig zijn, op 's Rijks Museum te Amsterdam:

Portretten van Frans Hals en zijne vrouw.

Een vrolijk en lustig man.

Het portret van Ripperda, *kapitein bij de belegering van Haarlem.*

Op het Museum Boymans te Rotterdam:

Het portret van den historieschrijver Pieter Bor Christiaans zoon.

Op de burgemeesters kamer te Haarlem:

Een schutters maaltijd.

In de raadkamer aldaar:

Drie stukken, voorstellende *officieren van de schutterij in* 1627, 1633 *en* 1639.

In het Oude-mannenhuis aldaar:

Twee portretstukken met regenten en regentessen.

In het St. Elisabeth's gasthuis aldaar:

Een afbeeldsel van regenten van 1641.

De geruchten omtrent het zedelooze leven van Frans Hals, door onze vroegere schrijvers verspreid, door latere nageschreven, door buitenlandsche schrijvers, zelfs geïllustreerd medegedeeld, zijn door den heer Immerzeel het eerst wedersproken. Hem komt de eere toe een onzer

grootste vernuften van den blaam, die op hem rustte, gezuiverd te hebben, en zeer juist is zijne opmerking, dat het onwaarschijnlijk is, dat een man die zoo vele heerlijke kunstwerken vervaardigd heeft, dagelijks aan het misbruik van geestrijke dranken zou verslaafd geweest zijn. Neen, zoo verre is het er af, dat Frans Hals zich aan eene zoo verfoeijelijke levenswijze zou hebben schuldig gemaakt, dat men in de notulen van het St. Lucas-gilde te Haarlem vindt aangeteekend, dat hij in 1644 vinder en overman van dat gild was, waartoe men gewoon was welgezeten en onbesproken gildebroeders te verkiezen; terwijl men er tevens bij aangeteekend vindt: *dat hij was een man van een opgeruimd humeur en algemeen bemind.*

Zoo lang er dus geene grondige tegenbewijzen van het door Immerzeel aangevoerde kunnen bijgebragt worden, houden wij, met den heer Kramm, alle verhalen en anecdoten omtrent het zedeloos leven van Frans Hals voor „spinrokpraatjes", en wij zullen alzoo onze lezers, die wij vermeenen dat niet alleen belangstellen in den roem onzer verdienstelijke mannen, maar ook in het berigt dat zij dien roem met eere droegen, niet met de mededeeling daarvan bezighouden. Van meer belang achten wij hier de vermelding, dat de groote van Dijck, die eenmaal onbekend door Frans Hals werd geschilderd, en die onmiddellijk daarop het portret van dezen maakte, en terstond door Hals aan koloriet en penseel werd herkend, van Hals getuigde dat, als hij wat meer teerheid in zijne vleeschkleur had gebragt, hij stellig de grootste portretschilder van zijnen tijd zou geweest zijn.

Hals liet verscheidene zonen na, die allen de schilderkunst beoefend hebben.

Zie Houbraken, *Schouwburg der Ned. Kunstsch.*; Weijerman, *de Levensbeschrijv. der Ned. Kunstsch.*; Hoogstraten, *Woordenb.*; *Levensbeschrijv. van Ned. mann. en vrouw.* D. II. bl. 329—334; Koning, *Tafereel der stad Haarl.* D. IV. bl. 152, 155, 205; *Aanwijz. der schild. op 's Rijks Museum te Amst.* bl. 24; *Cat. van schild. in het Museum* Boymans *te Rotterd.* bl. 17; van Eynden en van der Willigen, *Gesch. der Vad. schilderk.*; D. I. bl. 374—376, *Aanhangs.* bl. 142—144; Dubourq, *Beschrijv. der schild. op 's Rijks Museum te Amst.* bl. 51; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 324.

HALS (Jan), zoon van den voorgaande, wordt door den heer Kramm vermeld als den vervaardiger van eenige schilderstukjes, boerenbruiloften en boerengezelschappen voorstellende. Hij werd *Gulden Ezel* bijgenaamd.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HALS (Willem), welligt mede een zoon van Frans Hals die de kunst beoefende, blijkens *Een Stilleven* door hem vervaardigd.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HALS (Nicolaas), jongste zoon van Frans Hals, die zich als kunstenaar kennen deed door het schilderen van landschappen, stads- en dorpsgezigten met boeren en paarden.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HALS (Dirk), broeder van Frans Hals, mede te Mechelen, in 1589, geboren, was een leerling van Abraham Bloemaart, onder wiens leiding hij voornamelijk zich toelegde op het schilderen van dieren. Naderhand bepaalde hij zich uitsluitend tot het vervaardigen van gezelschapstukjes. Hij overleed te Haarlem in 1656.

Zie Koning, *Tafereel. der Stad Haarl.* D. IV. bl. 155; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; *Biograph. univ.* T. IX. p. 180.

HALSBERGIUS (Johannes) werd, na zijne bevordering tot proponent, den 4den Mei 1589 te Amsterdam aangenomen om zich aldaar verder in het prediken te bekwamen, waarna hij den 7den Junij 1590 beroepen werd tot predikant in de gasthuis kerk aldaar en in 1599 tot leeraar in alle kerken. Hij overleed in het begin van 1607, onverwachts, in de kracht zijns levens. Arminius, die hem nog tot ambtgenoot had gehad, achtte hem hoog, „als synen trouwen vriendt, en seer lieven broeder in den geloove." Van hem is ons het volgende uiterst zeldzaam boek ter hand gekomen:

Bybel der nature, dat is, van de waerheyt der christ. religie, teghens de Atheisten, Epicureën, Heydenen, Joden, Mahumedisten, ende ander ongheloovighe, door Philips Mornay, *heere van Plessis. Nu eerst verduyscht, met verclaringen veler duystere woorden, redenen ende spreucken. Hier by zijn noch ghedaen drie registers door* J. Halsbergium, Amst. 1602. 4o.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 70; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. II. bl. 143; Croese, *Kerk. Regist. der Pred. te Amst.* bl. 30, 31.

HALSEMA (Diderik Frederik Johan van), geboren te Groningen, den 11den November 1736, studeerde aldaar, onder de hoogleeraren Eck en Rücker, en zette er zich, na zijne bevordering tot doctor in de regtsgeleerdheid den 23sten Julij 1756 op eene dissertatie *de Probationibus*, als advokaat neder. Hij schreef in het 2de deel der Verhandelingen van het Genootschap *Pro Excolendo Jure Patrio* (Gron. 1778. 8o.) het navolgende doorwrochte stuk:

Oordeelkundige Verhandeling over den Staat en Regeringsvorm der Ommelanden tusschen den Eems en de Lauwers, van derzelver allereerste opkomst tot op deze tijden; waarin de grondbeginselen van derzelver Staats- en bijzonder Recht, voornaamlijk in de oudste tijden, gelijk ook van dat van 't aloud Friesland worden nagespoord en aangetoond; gevolgd door

Het aloude Ommelander Wetboek van Hunsingo, in het oorspronkelijk oud Vriesch, naar een handschrift der 13de *eeuw; met een voorberigt van* D. F. J. van Halsema.

Deze enkele, hoogst voortreffelijke, verhandeling, welke meer bekend moest zijn, omdat zij van diepe studie en rijke zaakkennis getuigt, is genoeg, om den schrijver eene plaats onder de beroemde taal-, geschied- en regtskundigen toe te kennen.

De Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden bezit van hem in handschrift:

Naamlijst van eenige Woorden, welke van het gewoon Nederduitsch eenigzins in spelling, als betekenis afwijken, en dagelijks in de Groninger Ommelanden gebruikt worden. 1776. 30 bladzijden in 4o.

Het gemelde Groninger Genootschap, waarvan van Halsema in 1762 lid werd, bezit van hem nog in handschrift:

Verhandeling over het elfde tot het achttiende artikel van het eerste boek van het Ommelander Landregt.

Verhandeling over de bloedwraak in de doodslagen en over de plegtigheid van over de dooden te roepen.

Over nog meerdere onderwerpen had hij te Groningen gelezen of beloofd naar Leiden opstellen te zenden, doch zijn ontijdig afsterven belette de vervulling hiervan.

Van Halsema, die den 24sten April 1784 in mannelijken leeftijd te Wirdum overleed, werd in 1768 lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, was medelid der Ommelander vergadering, hoofdling te Wirdum in de Ommelanden, en richter van Ooster-Wijtwert Wirdum en Loppersum.

Hij ligt in de kerk te Wirdum begraven, alwaar, niet ver van een grafsteen, dien hij voor zijn eigen vader met gepast latijnsch opschrift leggen liet, zijne weduwe voor hem een grafsteen met latijnsch opschrift plaatste en waarop daarenboven het volgend latijnsch vers van den hoogleeraar Jacobus de Rhoer gebeiteld werd:

Qui veterum leges ritusque docebat avorum
Frisiadum et patriae publica jura suae,
Fama viri superest, latumque perambulat orbem,
Exiguus quamvis hic tegat ossa lapis.

Zijn wapen, aldaar ook afgebeeld, vertoont een man die een zwaard over het hoofd zwaait. Onzeker is het of dit op zijn naam doelt.

Zie de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 672; *Catal. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 161, 483; *Handel. van dezelfde Maatsch. van* 1774, 1780, 1781, 1783; van der Chijs, *de Munten van Friesl., Gron. en Drenth.* bl. 39, uit bijzondere berigten aangevuld.

HALTEREN (M. van) was secretaris van Klaaswaal, en vervaardigde een klinkdicht op de *Blijde inkomste van Ds.* Simon Jacob Colthoff aldaar in 1759.

Zie hetzelve in de *Boekz. der Gel. Wereld*, 1759, *b.* bl. 264, 265.

HALTEREN (Daniel van) werd den 28sten April 1771 te Leiden uit deftige ouders geboren. Zijn vader, mr.

Hendrik Balthasar van Halteren, was burgemeester der genoemde stad, zijne moeder heette Cornelia van Poot. Hij genoot eene beschaafde en zorgvuldige opvoeding, eerst aan de latijnsche, en daarna aan de hoogeschool in zijne geboorteplaats. Aldaar den 4den November 1791 tot doctor in de beide regten bevorderd, ten gevolge der loffelijke verdediging van zijn academisch proefschrift *de arbitris*, bleef hij geruimen tijd buiten bediening, zich voornamelijk bezighoudende met het bestuur eener uitgebreide en belangrijke fabriek. Eerst in 1803 werd hem, door het toenmalig departementaal bestuur van Holland, den post van schepen der stad Leiden opgedragen. In het volgende jaar werd hij door het staatsbewind der Bataafsche Republiek tot directeur van den Levantschen handel aangesteld, en in 1808, door koning Lodewijk tot hoofdofficier van zijne geboorteplaats, waarmede de waardigheid van promotor bij de universiteits-vierschaar verbonden was. Tijdens de Fransche overheersching werd hem in 1811 door keizer Napoleon den post van president der regtbank van eersten aanleg, zitting houdende te Leiden, opgedragen, in welken hij later door koning Willem I bevestigd werd. Deze betrekking, te gelijk met die van hoogheemraad van Rijnland, waarmede hij in 1818 bekleed werd, nam van Halteren met ijver waar, totdat de dood, den 13den November 1828 te Leiden, een einde aan zijn allezins werkzaam en hoogst nuttig leven maakte. 's Mans lof is naar waarheid verkondigd door den hoogleeraar Siegenbeek, in de hier onder aangehaalde bron.

Van Halteren, die, behalve de genoemde, nog vele andere maatschappelijke betrekkingen vervulde, had geen tijd om eenig deel der letteren en wetenschappen opzettelijk te beoefenen. Nogtans was hij met eene groote liefde tot dezelve bezield, en bezat hij geene geringe mate van algemeene kennis en beschaafdheid. In het bijzonder hield hij zich, zooveel hij kon, met de beoefening der geschiedenis en der wiskundige wetenschappen onledig, en vonden alle inrigtingen ter bevordering van letteren, kunsten en wetenschappen bij hem eene ijverige ondersteuning. De Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde vereerde hem in 1809 met haar lidmaatschap en hij was die onderscheiding ten volle waardig.

Hij was den 17den Mei 1796 in het huwelijk getreden met Adriana Agatha Cau, dochter van mr. Iman Meynard Cau, raad der stad Delft en commies van 's lands magazijnen aldaar, en van Geertruid Anna van der Burch. Dit huwelijk werd met acht kinderen gezegend.

Zie *Handelingen der jaarl. verg. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* 1829. bl. 34—41, door ons hier gevolgd.

HAM (G.) schreef:

Zedezangen en Stigtelijke Liederen, Gouda, 1718. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I.

HAM (Jean Baptiste), in 1771 te Middelburg geboren, genoot het eerste onderwijs op de teeken-academie aldaar, en begaf zich vervolgens naar Luik, waar hij, onder de leiding van den kunstschilder Le Franc, zich op het genre schilderen toelegde. Naar zijne geboorteplaats teruggekeerd, overleed hij aldaar den 2den April 1802.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAM (Frederik Uten) Utenham, of Wt den Ham, behoorde tot een aanzienlijk geslacht, dat langen tijd in de provincie Utrecht gebloeid, en deszelfs naam waarschijnlijk van het huis ten Ham genomen had, hetwelk in die provincie, tusschen de dorpen Vleuten en Harmelen, gelegen was. Een zijner voorzaten, mede Frederik genaamd, had zich met zijn zoon Peter in 1347 verbonden om nooit iets vijandigs tegen den bisschop of de stad Utrecht te ondernemen. Hij was in 1465 maarschalk van het Nederkwartier, en maakte zich met zijn zoon, mede Frederik geheeten, berucht door zijne geweldenarijen tegen de inwoners der stad Utrecht ondernomen. Hij werd dien ten gevolge door de regering der stad, met zijn zoon, gevangen genomen en veroordeeld om de gemaakte schaden aan de betrokkene personen te vergoeden. Hij weigerde echter aan dit vonnis te voldoen, en werd daarom gedurende meer dan een jaar op de Katrijne poort gevangen gehouden, tot dat hij met behulp van zekeren Jan de Brabander, en twee vrouwen, uit zijne gevangenis brak en ontvlugtte, waarop hij door den raad der stad gebannen werd.

Dit vonnis schijnt evenwel in 1471 reeds te zijn opgeheven, daar uit de kameraars-rekeningen der stad blijkt dat hij in genoemd jaar door den bisschop naar Utrecht ontboden werd, om op de vergadering der staten te komen. Hij komt in 1478 weder als maarschalk van het Neder-sticht voor, toen hij met de stad verschil had over het storen van zekeren Jan van Hamerstein in het bezit zijner tienden.

Frederik van Uten Ham ging intusschen met zijne geweldenarijen voort, en stoorde zich weinig aan de waarschuwingen der regering. Verscheidene ingezetenen werden door hem mishandeld. Hij werd ten lange leste in 1479 door den raad der stad tot boetedoening gedrongen en genoodzaakt voor het vervolg beterschap te beloven. Doch in datzelfde jaar was de raad andermaal verpligt een harer burgers tegen hem in bescherming te nemen.

Eindelijk was de maat zijner euveldaden vol. In den twist tusschen de stad Utrecht ter eener, en bisschop David van Bourgondië en de Hollanders ter anderer zijde, ten jare 1481 uitgebroken, trok hij, als maarschalk van het Neder-sticht, partij voor den bisschop. Hij had zich op zijn huis ten Ham versterkt, en wachtte daar, voortgaande met zijne geweldenarijen, den loop der zaken af. De Utrechtschen besloten hierop zijn huis te belegeren, op grond dat zijn voorzaat zich verbonden had nooit iets tegen de stad te ondernemen. Zij namen het in, plunderden het en staken het in brand. Uten Ham geraakte kort daarop mede in hunne handen, en werd naar Utrecht gevoerd, alwaar hij door den bijstand der soldaten ter naauwernood tegen de woede van het gemeen kon beschermd worden. Niettegenstaande hij een groot losgeld bood, waren schepenen der stad, op aandrang van het volk, genoodzaakt hem eenigen tijd daarna ten zwaarde te verwijzen.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.* D. I. bl. 82, D. II. bl. 477, 495, 522, D III. bl. 54, 252, 257, 314, 315, 411, 514; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XX. bl. 414, 415.

HAM (Meinert van) was een Geldersch krijgsoverste in dienst van hertog Karel van Gelder. Reeds in 1533 had hij voor dien vorst in de provincie Utrecht troepen geworven, en de bijeenbrenging van dat krijgsvolk, dat, naar het zeggen was, naar Oost-Friesland moest gevoerd worden, had aldaar en in Holland niet weinig opschudding gegeven.

Drie jaren later bragt hij wederom troepen bijeen, om, zoo het heette, Christiaan III, koning van Denemarken, te ondersteunen tegen den paltsgraaf Frederik, die naar de Deensche kroon stond. Die bijeenbrenging had evenwel een ander doel. In Mei 1536 rukte hij in Groningerland en legerde zich te Appingadam, van waaruit hij tot aan de poorten van Groningen stroopte en de voorstad in brand stak. Alom ontbood hij daarop de landzaten met spaden en schoppen, om Appingadam te versterken, en gaf zich zelve deswege den naam van *Schoppen-Koning*, en noemde zich ook tevens een *Geesel Gods*, die alles verdelgen zou.

De Groningers, verwonderd over het voorgevallene, wendden zich hierop tot den Gelderschen vorst, om zekerheid te hebben over de betrekking van Meinard van Ham tot dezen. De hertog van Gelder ontkende alle betrekking tot hem. Maar weldra bleek het tegendeel duidelijk, toen Barend van Hakcfort (zie aldaar), welke met krijgsvolk te Esens in Oost-Friesland lag, op 's hertogs bevel zich met het grof geschut bij van Ham voegde. De oogen der Groningers gingen nu open, en om tegen den Gelderschen vorst veilig te zijn, kozen zij keizer Karel voor hunnen heer. Het gevolg hiervan was, dat George Schenk, heer van Tautenburg en stadhouder van Friesland, weldra met eene aanzienlijke krijgsmagt tegen Meinard te velde trok. Appingadam werd belegerd en ingenomen en Meinard gevangen genomen. Naar Vilvoorden gevoerd, bleef hij daar geruimen tijd

gevangen, doch later bij het sluiten van den vrede ontslagen. Zijn verder levenslot is niet bekend.

Zie Beninga, *Hist. van Oostfriesl.* (in Matth. *Anal.* T. IV. p. 486, 662). Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 658, 667; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 655—658; *Groninger Volks-Alman.* 1843, bl. 180—185; *Kron. van het Hist. Genootsch. te Utr.* D. VII. bl. 205, 206, 342—351, 354, 355—368.

HAM (Frederik van den), zoon van Wouterus van den Ham, werd geboren te Barneveld den 5den Junij 1773. Hij studeerde aan de Harderwijksche hoogeschool, werd in 1798 proponent en in datzelfde jaar predikant te Otterloo, in 1804 te IJsselstein en in 1816 te Rotterdam, waar hij in 1840 emeritus werd. Hij stierf te Utrecht den 18den Julij 1855, en was den 24sten April 1811 gehuwd met Sophia Constantia Petronella van der Muelen. Zijne afbeelding ziet het licht. Van hem verscheen in druk:

Opwekkingsrede, naar aanleiding van Zach. IV: 6*b. gehouden voor het Nederlandsche Zendeling genootschap den* 16den *Julij* 1835, Rott. 1835. 8o.

Zie van Harderwijk, *Naaml. en Levensbijz. der Predik. te Rott.* bl. 115, 116; Brinkman, *Naaml. van Boek.*; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 324.

HAM (Martinus van den). De naam van dezen edelen en onverschrokken menschenvriend mag hier niet onvermeld blijven. Hij werd den 8sten Maart 1795 te Bergen op Zoom geboren. Zijn vader soldaat zijnde, genoot van den Ham eene zeer onvolledige opvoeding, en was hij reeds 12 jaren oud, zonder dat er aan zijne vorming eenige hand was gelegd. Toen gelukte het echter zijn vader den moedigen en sterken knaap eene plaats te bezorgen in de kweekschool te 's Gravenhage. Daar genoot hij slechts drie maanden het onderwijs, toen zijn vader uit de dienst werd ontslagen en zich met der woon naar den Helder begaf, werwaarts Martinus hem volgde, en nu geheel van het onderwijs verstoken, met visschen en varen zijn tijd doorbragt, hetgeen later zijne broodwinning werd.

Op achttienjarigen ouderdom nam hij als soldaat dienst; maar deze stap berouwde hem spoedig, daar de zee het eenige element was, waarop hij zich kon bewegen. Toen Koning Willem I echter uit de landmagt de zoodanigen opriep, die lust hadden om naar Oost-Indië te gaan, was van den Ham de eerste die zich daartoe aanbood.

Gedurende een achttal jaren diende hij nu als matroos het land, nadat hij met Elisabeth Mulder, van Rotterdam, gehuwd was, die hem, ingevolge het hem daartoe verleende gunstig verlof, op zijne togten vergezelde, en hem vier kinderen schonk, die in even zoo vele werelddeelen geboren werden. In 1821 gepasporteerd, zette hij zich aan den Helder neder en kocht, voor zijne spaarpenningen, een vaartuig, waarmede hij in zijn onderhoud en dat der zijnen voorzag, maar waarmede hij zich ook een naam maakte, die naast Naerebout en Woltemade behoort genoemd te worden.

Ons bestek laat niet toe in het breede uit te wijden over 's mans stoute en herhaalde pogingen ter redding van zijnen evenmensch. Nadat hij bij onderscheidene gelegenheden zijn moed getoond had, in het redden van schipbreukelingen bij hevigen storm, kwam aan den avond van den 17den October 1834 het berigt tot hem, dat bij Kalandsoog een brik was gestrand. De zee was tot zulk eene verbazende hoogte gestegen, dat de reddingboot niet meer langs het strand te krijgen was. De moed van velen bezwijkt; die van van den Ham niet. Weldra is zijn vermetel plan tot rijpheid gekomen. Vier der zijnen, Jan Dito, Pieter Nannings, Martinus Steil en Harmen Zeeman, allen aan den Helder woonachtig, moeten hem in de uitvoering helpen. Hij bindt zich eene lijn om het lijf, plaatst de vier genoemden tot aan de borst in de bruischende zee, en terwijl zij het andere einde van de lijn vasthouden begeeft hij zich te water en beproeft met zijn ligchaam de golven te breken. Na herhaalde pogingen en onbeschrijfelijke inspanning van krachten bereikt hij het schip, welks wand reeds gedeeltelijk over boord was geslagen. De dertienjarige zoon van den verdronken kapitein wordt het eerst gered. Met dezen aan het strand getrokken, klieft hij tot elf malen achter elkander de golven en heeft het geluk al de schipbreukelingen te redden. De dichter H. J. Foppe schetste 's mans edel bedrijf, en de heer W. P. Vrugt, hof- en kamerzanger van Z. M. den koning, zong dat vers op het concert ten voordeele van M. van den Ham, in den stadsschouwburg te Amsterdam, gegeven, naar aanleiding van muzijk des heeren J. B. van Bree.

Wanneer van den Ham overleden is, is ons niet bekend. Zijne afbeelding is geplaatst vóór de hier aangehaalde levensschets, met het volgende bijschrift:

Waar moed, door menschenmin, de lauwerkroon behaalt,
De man, om zijn bedrijf, om 't kleed niet wordt gehuldigd,
Daar brengt u vorst en volk den eerbied u verschuldigd,
Daar heeft de menschheid zelve uw adeldom bepaald!

Zie *Beknopte levensschets van* Martinus van den Ham enz. Amst. 1835. 8o.

HAMAKER (Hendrik Arent) werd te Amsterdam den 25sten Februarij 1789 geboren en door zijn vader voor den koophandel opgeleid. Reeds vroeg toonde hij blijken van ongemeene schranderheid en lust tot beoefening der oude talen. Maar de vooruitzigten om eene geleerde opvoeding te erlangen waren hem niet gunstig. Eindelijk gelukte het hem toch, door tusschenkomst van edelmoedige begunstigers, zich geheel aan zijne neiging over te kunnen geven, en zich onder de bijzondere leiding der hoogleeraren van Lennep en Wilmett, aan de illustre school zijner geboortestad, verder op de talen en inzonderheid op het Oostersch toe te leggen. Tot in 1815 buiten openbare betrekking gebleven, werd hij in dat jaar tot hoogleeraar in de Oostersche talen aan het athenaeum te Franeker beroepen, welke waardigheid hij in October aanvaardde met eene redevoering: *de Graecis Latinisque historicis medii aevi, ex orientalibus fontibus illustrandis.*

Niet lang was hij daar werkzaam, daar de roem zijner geleerdheid hem, in 1817, eene beroeping naar Leiden deed te beurt vallen, ter bekleeding van het buitengewoon hoogleeraarambt der Oostersche talen en dat van uitlegger van het legaat van Warner. Hij aanvaardde zijnen post op den 11den October van laatstgenoemd jaar met eene redevoering: *de religione Mohammedica, magno virtutis bellicae apud Orientales incitamento.* In 1822 tot gewoon hoogleeraar bevorderd, hield hij, op den 28sten September eene redevoering: *de vita et meritis* Gulielmi Jonesii. De drie genoemde redevoeringen zien het licht; de eerste in de *Annales Academiae Groninganae*, de beide laatsten in de *Annales Academiae Lugduno-Batavae.*

Wat Hamaker voor de kennis der Oostersche letterkunde en talen, door mondelingen voordragt en door zijne geschriften, gedaan heeft, is niet in weinige regels zamen te vatten. Zoo iemand, dan was hij de man, om onzen reeds verkregenen roem, in de beoefening der Oostersche taal- en letterkunde, bij geheel Europa en ook daar buiten staande te houden. Jammer maar, dat hij, na een leven van zes en veertig jaren, doorgebragt in de onophoudelijke inspanning van de diepste en moeijelijkste letterkundige nasporingen, van voortreffelijk onderwijs, en van de gedurige mededeeling van hetgeen zijne voorbeeldelooze scherpzinnigheid en schatrijke kennis hadden zamengesteld, in den bloei zijner jaren werd weggerukt, en op den 7den October 1835, tot een schier onherstelbaar verlies der wetenschap, ontsliep, nadat hij weinige dagen te voren zijne gade Johanna Camper, welke hem zeven kinderen naliet, ten grave had zien dalen.

Hamaker, die zich ook als mensch door voortreffelijke eigenschappen onderscheidde, aan wien de aanbieding van het lidmaatschap van een aantal geleerde instellingen te beurt viel, en die in 1829 met de ridderorde van den Nederlandschen Leeuw versierd werd, schreef de volgende verhandelingen en werken:

Claudianus *nostrorum temporum vates.* Claudianus *de dichter onzer eeuw*, Amst. 1814. 8o.

Dit werk is eene geschiedenis van Bonaparte, in latijnsche verzen uit Claudianus te zamengesteld door L. A. Decampo, met Nederduitsche vertaling van Hamaker daar tegenover.

Lectiones Philostrataeae, Lugd. Bat. 1816. 8o.

Verhandeling over den godsdienstigen, zedelijken en maatschappelijken invloed der dichtkunst; in de *Mnemosyne*, D. III. (Dordr. 1817. 8o.)

Specimen Catalogi codicum MSS. Orientalium bibliothecae academiae Lugduno-Batavae, Lugd. Bat. 1820. 4o.

Diatribe philologico-critica, Monumentorum aliquot Punicorum, nuper in Africa repertorum, interpretationem exhibens, cet. Lugd. Bat. 1822. 4o.

Over de Sakontala van den Indischen Dichter Calidas in de *Mnemosyne*, D. XII. (Dordr. 1822. 8o.)

Commentatio ad locum Takyoddini Ahmedis Al-Makrizi *de expeditionibus a Graecis Francisque adversus* Dimyathum, *ab anno Christi 702—1221, susceptis*, Amstel. 1824. 4o.

Incerti auctoris liber de expugnatione Memphidis et Alexandriae, Lugd. Bat. 1825. 4o.

Lettre à M. Raoul Rochette *sur une inscription en caractères Phéniciens et Grecs, récemment découverte à Cyrène*, Leid. 1825. 4o.

Réflexions critiques sur quelques points contestés de l'histoire orientale; pour servir de réponse aux éclaircissements de M. de Hammer, *publiés dans le Nouveau Journal Asiatique, cahier d'Avril* 1829. Leid. 1829. 8o.

Hamaker had namelijk deel genomen aan de uitgave der *Bibliotheca Critica nova*, en daarin, onder meer boekbeoordeelingen, welke tot het vak der Oostersche letterkunde behoorden, ook eene recensie van een werk van von Hammer geplaatst, welke aanleiding gaf tot een zeer hevigen uitval tegen hem in een buitenlandsch tijdschrift, die hij in genoemde *Réflexions* uitmuntend van zich afweerde.

Miscellanea Phoenicia, Lugd. Bat. 1828. 4o.

Redevoering over den aard der Zelfstandigheid, haar gewigt voor volken en personen, en hare noodzakelijkheid voor Nederland, Leid. 1831. 8o.

Specimen criticum, exhibens locos Ibn Rhacanis de Ibn Zeidouno, ex codicibus Bibliothecae Lugd. Batav. et Gothanae editos, Lugd. Bat. 1832. 4o.

Commentatio in libr. de vita et morte Prophetarum, qui Graece circumfertur, cet. Amst. 1833. 4o.

Aanmerkingen over de Samaritanen en hunne briefwisseling met eenige Europesche Geleerden: ter gelegenheid der uitgave van eenen nog onbekenden Samaritaanschen brief; geplaatst in Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Gesch.* D. V. (Leid. 1834. 8o.)

Akademische Voorlezingen over het nut en de belangrijkheid der grammatische vergelijking van het Grieksch, het Latijn en de Germaansche tongvallen met het Sanskrit, Leid. 1835. 8o.

Als niet onverdienstelijk Nederduitsch dichter deed Hamaker zich mede kennen, door een dichtstuk: *Aan Professor* M. Tydeman, *bij de gelijktijdige promotie van drie zijner zonen, den* 8sten *November* 1822, hetwelk op bl. 376 van het 13de deel der *Mnemosyne* gevonden wordt.

Voorts leverde Hamaker bijdragen tot Siegenbeek's *Museum* en van Kampen's *Magazijn*, en hebben wij aan hem de vertaling te danken van het 2de deel van J. von Muller's *Algemeene Geschiedenis*.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1835. D. II. bl. 274—277; *Handel. van de Jaarl. vergad. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* 1836, bl. 20—27; Collot d'Escury, *Holl. roem*. D. III. bl. 93, 94; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 429, 430, 436, *Toev. en Bijl.* bl. 258; Juynboll, *Orat.* in *Ann. Acad. Gron.* 1835—1836; *Aanhangs. op het Woordenb. van* Gt. Nieuwenhuis, op den naam; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetensch.* D. II. bl. 573—575; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 542; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dichters; Biograph. univers.* T. IX. p. 180; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 268, D. II. bl. 620, 2de *Bijv.* bl. 18.

HAMAL (G.). Zie HAMEL. (G.).

HAMBROECK (Antonius), geboren te Rotterdam op het einde van 1605 of in het begin van 1606, werd na loffelijke studiën in 1632 predikant te Schiplui c. a., vertrok vervolgens als predikant naar Oost-Indië van wege de classis van Rotterdam, en kwam den 11den October 1647 te Batavia aan. Hij werd den 20sten April 1648 naar Formosa beroepen, waar hij zich in de liefde en achting zijner gemeente verheugen mogt.

Toen genoemd eiland in 1661 door den Chineeschen zeeroover Coxinga ten deele bemagtigd werd, was Hambroeck, met zijne vrouw, een zoon en eene dochter in 's vijands handen gevallen terwijl twee zijner dochters gevlugt waren op het fort Zeelandia, waarop de bevelhebber van Formosa, Frederik Coyet, zich met zijne overgeblevene manschappen versterkt had en tegenstand bood. Terwijl op het eiland alles in de magt van Coxinga was, en men aldaar de afschuwelijkste wreedheden pleegde, vreesde Coxinga maar al te zeer dat, zoo de bezetting op het fort stand hield tot er ontzet van Batavia kwam, hij in gevaarlijken toestand geraken zou. Bekend met den invloed dien Hambroeck op de zijnen uitoefende, zond hij dezen naar Coyet, om hem tot de overgave van het fort te bewegen. Hambroeck, niet luisterende naar de stem der bloedverwantschap, maar alleen met pligt en eer voor oogen, wendde integendeel alle middelen aan om de bezetting tot standvastige verwering aan te sporen. Men wilde den braven leeraar op het fort houden, doch ofschoon door geene belofte aan den vijand verbonden, was er niets, zelfs zijne beide dochters niet, in staat om hem van zijn voornemen, om tot zijne overige betrekkingen, die in vijands handen waren, terug te keeren, af te houden, ofschoon ook hij met een weigerend antwoord bij Coxinga terugkomende, den dood te gemoet kon zien.

Ofschoon hij, zoo als door sommige schrijvers vermeld wordt, niet dadelijk werd omgebragt, geschiedde dit echter niet lang daarna. Want toen vervolgens een opstand onder de Formosanen uitbrak, en Coxinga meende dat die op aanstoken der Nederlandsche gevangenen was uitgebroken, gaf hij last deze allen om te brengen. Hambroeck's hoofd viel, op den 5den Julij 1661, in het bijzijn zijner bloedverwanten, die ook hem weldra in den dood moesten volgen.

's Mans edel bestaan is zoo wel in proza als poëzij door een aantal schrijvers met lof vermeld, en zijne edele zelfopoffering door de schilderkunst vereeuwigd.

Zie W. Schouten, *Reistogt naar en door Oost-Indiën*, D. I. bl. 161—168; Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. IV. St. II. bl. 89—92; *de Philosooph* (II. 1767) Nr. 58, bl. 47, 48; Vereul, *Gedicht. voor godsdienst, deugd en vaderl.* (Amst. 1791.) bl. 5—42; van Wijn, *Bijv. op Wagenaar*, D. III. bl. 43, 44; Helmers, *de Holl. Natie*, 1ste *Zang*, bl. 25; W. Terpstra, in Tydeman en van Kampen, *Mnemosyne*, D. V. bl. 269—282; van Kampen, *Geschied. der Ned. buiten Europa*, D. II. bl. 108—110, 445; Dezelfde, *Vaderl. Karakterk.* D. II. St. I. bl. 328—331; van der Aa, *Herinner.* D. II. bl. 341—358; Prof. Visscher, in *Algem. Letterliev. Maandschr.* 1850, *Mengelw.* bl. 199, 200; Prof. Lauts, in *Algem. Konst- en Letterb.* 1851. D. II. bl. 119—125.

HAMBURGER (Mevrouw) geboren Ellen, echtgenoote van den verdienstelijken miniatuurschilder Johan Conrad Hamburger, maakte zich door menig voortreffelijk voortbrengsel van haar penseel verdienstelijk, en voorzeker zou haar uitmuntend talent als schilderes nog meer zijn ontwikkeld, indien zij niet op niet gevorderden leeftijd aan haren echtgenoot en gezin, in het begin van Julij 1858, te Amsterdam, door den dood ontrukt ware.

Zie *Rott. Cour.* 3 Julij 1858; *Nieuw Amst. Handels- en Effectenblad* 3 Julij 1858.

HAMCONIUS (Martinus), wiens eigenlijke naam Maarten Hamkema was, werd omstreeks 1550 te Follega, in Friesland, geboren. Hij was de zoon van Hamke Hamkema en N. Boelema. Eerst tot excijnsmeester in zijne geboorteplaats benoemd, werd hij op verzoek van Idzard Stijnthiema, grietman van Lemsterland, in 1574 tot deszelfs substituut aangesteld, doch om zijne staatkundige gevoelens, daar hij den koning van Spanje aanhing, gebannen, bekwam hij, na zijne terugkomst, het dijkgraafschap van Zevenwouden. Andermaal het land uitgeweken, werd hij bij zijne tweede terugkomst tot grietman van Doniawarstal verkozen, ofschoon voor korten tijd; want in 1581 werd reeds zijn opvolger benoemd, en schijnt hij zich bij den vijand te hebben opgehouden; althans hij was in Julij van laatstgenoemd jaar tegenwoordig bij het gevecht dat bij Grijpskerk in Groningerland plaats had, en waarin Sonoy en Norrits het leger van Rennenberg sloegen. Zich verder bij den vijand ophoudende, bevond hij zich in Steenwijk, Gronin-

gen, Lingen en Doetinchem, gedurende de belegering en overgave dier steden door en aan de Staatsche troepen, en hij redde zich met zwemmen van Staveren, hetwelk de onzen bij nacht hadden ingenomen. Te midden van zoo vele levensbeslommeringen vergat hij de beoefening der letteren niet, en zich toe te leggen op de geschiedenis zijns vaderlands. Hij deed het tot aan zijn dood, die kort vóór 1620 plaats had. Hij was gehuwd met Benne Holkema, die hem drie zonen en eene dochter schonk. Zijn portret ziet het licht, ook aan het hoofd van zijne hier na te noemen *Frisia*. Zijne zinspreuk was: *Crucis ambio finem*. (Ik streef naar het einde, het doel, des kruises).

De volgende werken zien van Hamconius het licht:

Acrostichis de expeditione Joannes Casimiro *adversus* Ernestum *Bavarum Archiepiscopum Coloniensem ad praestantissimum virum ac* D. N. Coquellum *exercitus*.

Calendarium, heroïco carmine, ad morem Cisiojani veteris.

Carmen gratulatorium ad R. D. Gellium Ilstanum, *electum commendatorem in virtute*; geplaatst in Suffridus Petrus, *de Scriptorib. Fris.* p. 487—492.

Certamen Catholicorum cum Calvinistis, heroïco carmine, continuo charactere C. conscriptum, adjecta sunt Anagramata chronologica et quaedam alia, Monast. 1607. 4o. Lovan. 1612. 4o.

Frisia, seu de viris rebusque Frisiae illustribus libri duo. Adjecti sunt pontifices Frisiorum ethnici etc. Monast. 1609. 4o. Dezelfde druk met vernieuwden titel en verschillende opdragt te Franek. 1620. 4o. en te Amst. 1623. 4o.

Verthoninge der Coninghen, Bisschoppen, Princen, Potestaten, Heeren ende Graven van Vrieslant, met de gedenckweerdichtste saecken van haer, soo buiten als binnen 's lants gedaen van aenbegin tot den jaere MDCXVII, Fran. 1617. fol. Herdrukt in de *Vrije Fries*, D. III. bl. 332—410.

Zie Suffridus Petrus, *de Script. Fris.* p. 485—492; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 549, 550; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 855; Pars, *Ind. Batav.* p. 77, 78; Paquot, *Mémoir.* T. I. p. 230, 231; te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. IV. bl. 371, 372; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.* bl. 76, 77; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.* bl. 345, 346; de Wind, *Bibl. der Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 348, 349, Mr. J. Dirks in de *Vrije Fries*. D. III. bl. 315—323, 332—410; van Leeuwen, *Cat. van de prov. Bibl. van Friesl.* bl. 220, 221; Muller, *Cat. van Portrett.*; *de Navorscher*, D. IV. bl. 58, 289, 290, D. V. bl. 76.

HAMEEL (Allaert du), een graveur, die in het laatst der vijftiende eeuw bloeide en te 's Hertogenbosch geboren werd. Onder zijne werken, die genoemd worden, munten uit:

Het laatste oordeel naar Hieronymus Bos.

Constantijn aan het hoofd van het Christenleger optrekkende.

De koperen slang in de woestijn opgerigt.

Eene kapel benevens ruiters.

De olifant.

Reliquie-kast naar eene beker gelijkend.

Het Heilige Sacrament in den vorm eener spits van een middeleeuwschen toren.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Rathgeber, *Beredeneerde Geschied. der Ned. Schilder-, houtsny- en graveerk.* bl. 65, 326, 327; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAMEL (G.) ook Hamal gespeld, behoorde tot de verbondene edelen. Onzeker is het evenwel uit welk geslacht hij afstamde, daar geene berigten omtrent zijn leven bekend zijn.

Zie te Water, *Hist van het verb. der Edel.* D. III. bl. 443, 444, D. III. bl. 538.

HAMEL (Hendrik), geboren te Gorinchem, was schrijver op het schip *de Sperwer*, hetwelk den 10den Januarij 1653 uit Texel zeilde en den 1sten Junij te Batavia aankwam. Hij vertrok veertien dagen later met den nieuwen gouverneur van Formosa, Cornelis Lessen, derwaarts. Zij wendden den steven naar Japan, doch strandden ten zuiden van Corea op een eiland, hetwelk zij Quelpaart noemden. Zij werden hier door twee duizend Chinezen gevangen genomen en naar de stad Moysou of Hokso gevoerd. Na gedurende dertien jaren onder verschillende lotgevallen en plaatsverwisselingen gevangen geweest te zijn, gelukte het Hamel met de nog overgeblevene Hollanders in 1666 op een visschersvaartuig naar Japan te ontsnappen. Hij keerde met zijne lotgenooten in 1668 of 1669 in Holland terug, en gaf van zijne lotgevallen een uitvoerig verhaal uit, hetwelk in verscheidene talen vertaald het licht ziet.

Zie *Nederl. Reizen*, D. XI. bl 21—51; van Kampen, *Geschied. der Nederl. buiten Europa*, D. II. bl. 121—127; *Biograph. univers.* T. IX. p. 182.

HAMEL (P. van) schreef:

Pharmacopaea Hodierna, ofte hedendaagsche Apotheek, waarin de voornaamste en meest in gebruik zijnde Geneesmiddelen, derzelver bereidingen, gebruik en kragten, beschreven, ook alle Chemysche Preparatien geleert worden, met een voorafgaande uitlegging van de Chemysche characters, de tekens van de maten en gewigten, alsmede een lijst van verscheide enkelde, onder een naam begrepene Geneesmiddelen; mitsgaders de hoe grootheid der giften, in 't Nederduits zamengestelt, Utr. 1719. 8o.

Zie van Abkoude, *Naaml. van Ned. Boek.* D. I. St. III.

HAMEL BRUYNINCX (Gerard). Zie BRUYNINCX (Gerard Hamel).

HAMEL BRUYNINCX (J. J.). Zie BRUYNINCX (J. J. Hamel).

HAMELAU (Johannes) werd den 23sten Maart 1737 te Amsterdam uit Luthersche ouders geboren en voor de predikdienst opgeleid. Door Hermanus van Garél, Luthersch predikant in zijne geboorteplaats, voorbereid, studeerde hij verder te Rostock en werd in 1760 predikant te Amersfoort. Hij vertrok van daar in 1762 naar Bodegraven, in 1772 naar Leiden en in 1779 naar Amsterdam. Aan de twisten die de gemeente aldaar in 1791 beroerden, en die eene scheuring ten gevolge hadden, nam hij een zeer werkzaam deel, en bij de afscheiding werd hij tot leeraar der nieuwe gemeente, die zich Herstelde Luthersche noemde, aangesteld. Deze betrekking nam hij waar tot aan zijnen dood, die den 23sten September 1804 plaats had. Zijne afbeelding ziet het licht.

Hamelau deed zich als een hartelijk en stichtelijk predikant kennen door de volgende geschriften:

Leerrede over Ephez. 5, vs. 19, *ter inwijding van het orgel in de Luthersche kerk te Bodegraven*, Gouda, 1771. 8o.

Godvruchtige overdenkingen van waarheden der Heilige Schrift, Gouda, 1771. 8o.

Leerrede over Ps. LXXI, vs. 17, 18, *ter gedachtenis van zijn 25jarige predikdienst*, Amst. 1785. 8o.

Schets der eerste leerrede voor de Herstelde Luthersche gemeente, Amst. 1791. 8o.

De liefde maaltijden der eerste Christenen in den aanbrekenden Evangeliedag, Amst. 1791. 8o.

Leerrede ter inwijding van de kerk der Herstelde Luthersche Gemeente, Amst. 1793. 8o.

Handleiding voor Katecheseermeesters en meesteressen, Amst. 1793. 8o.

Iets voor een christelijk huisgezin of gebeden en gezangen op iederen dag der week, Amst. 1796. 8o.

Aanwijzing der Geloofsleer voor de Jeugd.

De verlichte tijd. Naar het Hoogduitsch, Amst. 1783. 8o.

Hamelau beoefende ook de dichtkunst, blijkens twee bundeltjes, die getiteld zijn:

Gedachten in slapelooze nachten, Amst. 1796. 8o.

Nuttige uitspanningen in eenzame uren, nagelaten door wijlen Ds. J. Hamelau. Amst. 1805. 8o.

Het oordeel van Witsen Geysbeek over 's mans rijmen is niet zeer gunstig. Hij weet niet of hij er zich over bedroeven dan wel hartelijk om lagchen moet.

Als eene bijdrage tot het karakter van ds. Hamelau wordt gemeld, dat hij op zekeren nieuwjaarsdag te Leiden visite-kaartjes liet rondbrengen, waarop aan de eene zijde stond: J. Hamelau, *Beroerder des volks, in navolging van Jezus Christus*, en op de keerzijde: *Reizigers haast U. Redt uw ziel. Het einde komt. Ik verkondig u leven en dood, zegen en vloek.*

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; de Jong, *Naaml van Boek.*; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk*, St. II. bl. 106, St. V. bl. 41, 42, St. VII. bl. 126; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Muller

Cat. van Portrett. bl. 107; 397; Domela Nieuwenhuis, *Geschied. der Amst. Luth. Gemeente*, bl. 168, 250.

HAMELBERG (Hendrik Antonie) was schoolopziener, lector in de wis- en natuurkunde en arrondissements-ijker te Amersfoort. Hij overleed den 5den October 1852 te Brussel en maakte zich door het schrijven van de navolgende werkjes zeer verdienstelijk:

Doe wel en zie niet om, Amst. 1831. 8°.

Inleiding tot de Fransche taal; een lees- en vertaalboek voor eerstbeginnenden in dezelve, Dord. 1836, 1837. gr. 12. 2 stukk.

Syntaxische regelen der Fransche taal, opgehelderd door eene menigte voorbeelden en gevolgd door eene uitgebreide verzameling van opstellen ter toepassing, Dord. 1844—1848. gr. 12°. 3 stukk.

Hoogduitsche spraakkunst voor Nederlanders met raadpleging van de beste en nieuwste taalkundige werken, ten gebruike op de scholen, Zutph. 1837. 8°; 2de druk ald. 1841. 8°.

Original text of the collection of instructive and amusing pieces, to be translated in to English, Dord. 1843. 12°.

Verzameling van leerzame en onderhoudende stukken, ter vertaling in het Engelsch met volledige aanwijzingen, om de overbrenging naar behooren te doen enz. en een zorgvuldig bewerkt woordenboekje, Dord. 1843. 12°.

Zie de Jong, *Naaml. van Boek*; Brinkman, *Naaml. van Boek.*; uit medegedeelde berigten aangevuld.

HAMELL (Anthony) had in 1784 als majoor deel aan den togt van den kapitein Jacob Pieter van Braam naar Oost-Indië, waarvan wij op diens artikel hebben melding gemaakt. Reeds vroeger had hij bij den opstand der slaven in Berbice en te Suriname uitstekende bewijzen van moed en beleid gegeven. Hij kreeg het opperbevel over de onderneming tegen Toele-Kapatang, waar de onzen eene volkomene overwinning behaalden en Hamell zich met roem overlaadde. Hij had vervolgens een belangrijk deel aan de tuchtiging der Boeginezen en werd, met van Braam, na eene afwezigheid van drie jaren in het vaderland teruggekeerd, met een geschenk van 2500 gulden, voor zijne diensten aan het land bewezen, vereerd.

Zie van Kampen, *Geschied. der Ned. buiten Europa*, D. III. St. I. bl. 324; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. VI. St. I. 193—238; Dit *Woordenb.* D. II. bl. 1137, 1138.

HAMELL (Jan Willem van), luitenant ter zee, voerde in 1788 het bevel over 's land schip *de Admiraal Piet Hein* en lag met dien bodem op het IJ voor Amsterdam, toen op den 18den Junij van genoemd jaar de Kattenburgers, die den zeildag vierden, door een geweldigen stormvlaag overvallen werden, en omstreeks 60 hunner den dood in de golven vonden. Van Hamell had het geluk een achttal personen, met behulp van den tweeden luitenant Schmidt, den kwartiermeester Kamp en hunnen manschap, van den dood te redden. Hij ontving daarvoor met de zijnen van de stadsregering een geschenk van 100 zilveren dukatons.

In 1791 had van Hamell, bevelvoerende op de *Bellona*, deel aan den togt van den kapitein Jan Izaak Werner Gobius naar Goram, waarvan wij op diens artikel hebben melding gemaakt. In 1793, met den rang van kapitein luitenant, bevel voerende op 's lands fregat *de Waakzaamheid* van 24 stukken, had hij, met den kapitein F. C. Duym, de koopvaardijvloot van den staat naar de noordkust van Spanje, Lissabon, Cadix en Malaga begeleid, en in het begin van Mei 1794, andermaal een groot aantal koopvaarders in bescherming genomen hebbende, de terugreis naar het vaderland aangenomen. Op de hoogte van Brest ontmoette hij twee Fransche fregatten, die jagt op hem maakten.

Ten einde den kapitein Duym gelegenheid te geven met zijn schip, dat eene rijke lading in geld en koopwaren in had, te vlugten, besloot van Hamell alleen den vijand af te wachten, aan wien hij echter na eenen zeer dapperen tegenstand, die door den vijand zelven geroemd werd, genoodzaakt was zijnen bodem over te geven. Als krijgsgevangen woonde hij vervolgens de beroemde zeeslagen bij van den 28sten en 29sten Mei en van den 1sten Junij, welke tusschen de Fransche en Britsche vloten geleverd werden, en bleef daarna nog veertien maanden met de zijnen opgesloten in een klooster te Quimper Corantin, waar aan alles gebrek was. Met het sluiten van den vrede in 1795 is hij ontslagen en naar het vaderland teruggekeerd.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv.* op Wagenaar, D. XXI. bl. 47; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. VI. St. I. bl. 261, 474—494; Dit *Woordenb.* artik. Gobius.

HAMELSVELD (IJsbrand van), uit eene Utrechtsche familie gesproten, was de zoon van IJsbrand van Hamelsveld, kaarsenfabriekant te Utrecht, en van Elisabeth Wiggers. Hij werd op den 7den Februarij 1743 ter gemelde plaatse geboren, en ofschoon opgeleid om zijns vaders opvolger in de fabriek te zijn, vertoonde zich reeds vroeg bij hem zulk eene buitengewone lust tot de wetenschappen, dat zijne ouders, op aanraden van den predikant J. Schermer, besloten hem der studie toe te wijden.

In 1754 ter latijnsche school vertrokken, maakte hij zich in vier jaren tijd zoo zeer bekwaam in de talen, dat hij in 1758 als student in de godgeleerdheid aan de Utrechtsche hoogeschool werd opgenomen. Eene proeve van zijne aanhoudende studie gaf hij in 1764 door de verdediging eener *dissertatio philologico-antiquaria de aedibus veterum Hebraeorum*, en in 1765 van eene *dissertatio Theologica inauguralis de moribus antediluvianis typo morum adventum servatoris antecessurorum*, waarop hem den graad van doctor in de godgeleerdheid geschonken werd.

In hetzelfde jaar proponent geworden, werd hij in het begin van het volgende tot predikant te Durgerdam beroepen. Nadat hij aldaar tien jaren het Evangelie verkondigd had, vertrok hij in 1776 als predikant naar Grootebroek, en van daar in 1777 naar Goes, in Zuidbeveland. Slechts twee jaren was hij daar werkzaam toen eenige gerezene geschillen hem zijn prediktambt aldaar deden nederleggen. Wel werd hem zijn ontslag geweigerd, maar zoo als uit een destijds door hem uitgegeven geschrift blijkt, hij meende zich geregtigd hetzelve te nemen.

Naar Utrecht met de zijnen vertrokken, leefde hij aldaar stil en ambteloos, en hield zich met de zamenstelling en uitgave van eenige geschriften bezig, totdat hij in 1784 aldaar als hoogleeraar in de godgeleerdheid beroepen werd, welke betrekking hij den 26sten Februarij van genoemd jaar aanvaardde met eene redevoering: *de statu rei Christianae, hodierno, laeto an tristi? quidque in posterum de eo sperare vel timere debeamus?*

Niet gewoon zijne gevoelens te ontveinzen, betoonde hij zich bij de staatsomwenteling van 1787 een ijverig aanhanger der patriottische partij. Uit vrees voor onaangenaamheden, waarmede men hem gedreigd had, besloot hij, nadat men hem het hoogleerambt ontnomen had, Utrecht te verlaten. Na zijn vertrek werd hem niet alleen het regt om in de provincie Utrecht te prediken ontnomen, maar ook zijn afbeeldsel uit de senaatskamer genomen en met een honend opschrift elders geborgen.

Voornemens zijnde zich te Amsterdam neder te zetten, werd hem de inwoning in die plaats ontzegd, waarop hij toen naar Durgerdam, zijne eerste standplaats, vertrok.

Na tot in 1789 aldaar gewoond te hebben, begaf hij zich in dat jaar met zijn gezin naar Leiden, waar zijn zoon, die volgt, zich op de regtsgeleerdheid ging toeleggen. Bij de staatsomwenteling van 1795 werd hem in de plaats van den afgezetten hoogleeraar Boers de godgeleerde leerstoel te Leiden aangeboden, doch het blijkt niet dat hij die betrekking heeft aangenomen. Die omwenteling rukte hem weder uit de aangename stilte, en voerde hem in eene politieke loopbaan, waarin hij het vaderland meende van dienst te kunnen zijn.

In 1796 weder te Utrecht gekomen, werden de voor hem onteerende besluiten, in 1787 genomen, niet alleen ingetrokken, maar hem ook weder het hoogleeraarambt aangeboden. Daar dit ten koste zou zijn van hem, die het toen vervulde, bedankte hij voor die aanbieding en ging, na het overlijden zijner eenige dochter, met der woon naar Amsterdam, welke stad hij evenwel kort daarna met den Haag verwisselde, toen hij tot lid der Nationale Vergadering verkozen werd. Tot Augustus 1797 nam hij het voorzitterschap van die vergadering waar, en werd nog in

dat jaar tot lid der Tweede Nationale Vergadering verkozen. Ofschoon velen weigerden die benoeming aan te nemen, bedankte hij daarvoor niet, maar achtte het meer dan ooit zijn pligt, op zijn post te staan en door zijn voorbeeld te toonen, dat een echt beminnaar des vaderlands standvastig blijft, ook in het barnen der gevaren. En toen in 1798 de tegenomwenteling daar was, deelde hij in het lot van zoo velen zijner medeleden, en zag zich niet alleen uit zijne waardigheid ontzet, maar ook eenigen tijd in de gevangenis.

Daaruit ontslagen, woonde hij vervolgens te Amsterdam, ten huize van zijnen zoon, en overleed er den 19den Mei 1812. Volgens zijne uitdrukkelijke begeerte werd hij den 14den Mei daaraanvolgende te Durgerdam begraven, in het graf, waarin ook zijn vader ter ruste werd gelegd. Hij was aldaar in 1769 gehuwd met Susanna Flandreau, weduwe van Albert Alders, in leven kapitein in dienst der Oost-Indische Compagnie. Zij schonk hem ééne dochter en één zoon, die volgt. Zijne afbeelding ziet op meer dan éénе wijze het licht.

Van Hamelsveld toonde zich door zijne menigvuldige geschriften een man van groote en veelzijdige geleerdheid. Ervaren in de oude en nieuwere talen, voorzien met een aantal kundigheden over verschillende vakken van wetenschap, en begaafd met een sterk geheugen, was hij niet alleen groot als beoefenaar der bijbelsche en kerkelijke geschiedenis, en van de Oostersche en gewijde oudheden, maar hij maakte zich ook hoogst verdienstelijk als vertaler en uitlegger der Heilige Schrift en als apologeet des christendoms. In één woord, waar wij hem op het gebied der geleerdheid ontmoeten, overal doet hij zich kennen als, het zijn de woorden van den eerwaarden Glasius, een ijverig, werkzaam en uitmuntend godgeleerde, die zich omtrent de theologische wetenschappen, niet het minste in hare praktikale toepassing bij ongeleerden, hoogst verdienstelijk gemaakt heeft.

Van van Hamelsveld's talrijke vertalingen, bij sommige van welke hij zijne aanteekeningen voegde, zwijgende, laten wij hier eene lijst volgen van zijne oorspronkelijke werken:

't Gevoelen van den Heere J. C. Harenberg, *dat sommige afdeelingen der H. Schrift onder elkander vermengt en verward geraakt zouden zijn, ter toetse gebragt en wederlegt;* in de *Nederl. letterverlustiging*, Amst. 1763, 2de deel, bl. 477.

Zedig onderzoek nopens de doode zee, of dezelve de plaats beslaat, waar eertijds de steden Sodom, Gomorrha enz. gestaan hebben, dan niet; in de *Nederl. letterverlustiging*, Amst. 1763, 2de deel, bl. 362.

Verhandeling over de pyramiden van Egypte enz.; in de *Akademie der geleerden*, Amst. 1764, 1ste deel, bl. 121.

Geschiedenis der Medische Koningen; in hetzelfde werk, 1ste deel bl. 195.

Geschiedenis der Assyrische Koningen; in hetzelfde werk, 3de deel, bl. 172.

Zes leerredenen over Hanna's lied, 1 *Sam.* II: 1—10, Utr. 1773. 8°.

Aanmerkingen over het verhaal van Flavius Josephus, *aangaande Alexander den Grooten;* in de *Ned. Biblioth.* 1774, 2de deel, 2de stuk, bl. 209.

Durgerdams waterwee, Amst. 1775. 8°.

Berigt aangaande de redenen die hem bewogen om zijne dimissie als predikant te Goes in Zuid Beveland te vraagen, en deze hem geweigerd zijnde zijn ambt intusschen aldaar neer te leggen, Utr. 1779.

Bibliotheca exegetico-theologica ex actis Eruditorum Lipsiensibus adornata, *Pars* I—III. Traject. ad Rhen. 1780. 8°.

Vaticinium Jeremiae XXXI: 31—40 *illustratum*, Traject ad Rhen. 1780. 8°.

Twee redevoeringen over het IX en X kapittel van het boek Esther, Utr. 1782. 8°.

Parodie van Horatius 1 *Boek, lierz.* 22; in de *tweede proeve van het Genootsch. Dulces ante omnia musae*, Utr. 1782.

Bedenkingen op A. H. Niemeijer, *Characterkunde van den Bijbel, betreffende de geschiedenis van Esther;* in de *Nieuwe Nederl. Bibl.* 1782, 2de deel, 2de stuk, bl. 403.

De Bijbel verdedigd, Amst. 1783. 8°, 8 deelen; 2de druk, Amst. 1797. 8°. 8 deelen.

De voortreffelijkheid, nuttigheid en noodzakelijkheid van de geschiedenissen des O. Testaments betoogd in eene redevoering over I Cor. X: 11, Utr. 1783. 8°.

Twee leerredenen over Math. VII: 1—11, Utr. 1784. 8°.

Inwijings redevoering, Utr. 1784. 8°.

Leerreden over het 18 *en* 19 *vers van den* XIV *Psalm*, Amst. 1785. 8°.

De gronden van hoop op verhooring van onze plegtige gebeden, in eene leerreden over Psalm 145, vs. 18 en 19, Utr. 1785.

Over de weigering der Joden, om de Samaritanen deelgenooten in den herbouw van den tempel te maken; in de *Verh. van het Prov. Utr. Gen.* Utr. 1785, 2de deel.

Ophelderingen der Heilige Schrift uit de Nieuwe Oostersche en Uitlegkundige Bibliotheek van Michaëlis, Leid. 1786. 8°. 1ste stuk.

Aardrijkskunde des Bijbels, Amst. 1790—1798. 8°. 6 deelen met kaarten. In het Hoogd. vert. door R. Jänisch.

Het Oude en Nieuwe Testament en de Apocryfe Boeken, met aanmerkingen, Amst. 1791. 8°, 16 deelen; 2de druk, Amst. 1802. 8°. 10 deelen.

De welmeenende raadgever, Amst. 1791. 8°, 5 deelen.

De zedelijke toestand der Nederlandsche Natie op het einde der XVIII *eeuw*, Amst. 1791. 8°. 2de druk.

Brief behelzende eenige bijzonderheden wegens B. Meulman, Amst. 1791.

De Vraagal, Leid. en Amst. 1791—1796. 8°. 6 deelen.

Nodig bericht aan het publiek nopens de handelingen van P. van Hemert *omtrent hem*, Amst. 1793.

Bijbelgeschiedenis, Amst. 1797. 8°. 2 deelen, met platen, 2de druk ald. 1819. 8°. 2 deelen met platen.

De ongeveinsde Christen, Amst. 1797—1804. 8°.

De Christen bevestigd in zijn geloof, Amst. 1799. 8°.

Historisch handboekje van den Bijbel, 3de druk. Amst. 1799. 8°. met platen; 4de druk ald. 1830. 8°. met platen.

Algemeene Kerkelijke geschiedenis der Christenen, vervolgd door A. Ypey, Haarl. 1799—1817. 8°. 26 deelen, met platen en portrett.

Het Nieuwe Testament uit het Grieksch, Amst. 1800. 12°. met platen.

Kort Begrip der algemeene geschiedenis, Amst. 1802. 8°; 2de druk, Haarl. 1820. 8°.

De geschiedenis van Abraham, voor kinderen, Amst. 1804. 8°. 2 stukjes; 4de druk ald. 1843. 8°.

De geschiedenis van Isaäk, voor kinderen, Amst. 1804. 8°.

De Bijbel, uit het Hebreeuwsch en Grieksch, Amst. 1805. 12°. met platen.

De geschiedenis van Jacob, voor kinderen, Amst. 1805. 8°.

Romeinsche geschiedenissen, van M. Stuart *verkort*, Amst. 1806. 8°. 4 deelen, met platen.

Geschiedenis der Joden, sedert de verwoesting van stad en tempel, tot den tegenwoordigen tijd, Amst. 1807. 8°.

De redelijke Christen, Weekblad, Amst. 1807. 8°.

Algemeene geschiedenis, ten gebruike der jeugd, vermeerderd door A. van der Swan, Amst. 1809. 8°. 2 stukjes.

Het Evangelie volgens het Oude Testament, of onderzoek, welke kundigheden van den godsdienst en zedeleer de menschen volgens den inhoud der boeken des O. T., van de alleroudste tijden af, van eeuw tot eeuw door goddelijk onderwijs, gehad mogen hebben, Amst. 1810. 8°.

Het Evangelie volgens het Oude Testament, Amst. 1810. 8°.

Zie S. Ravii, *Oratio* anni 1786, No. 100; J. Heringa, *Oratio* anni 1825, No. 100; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXI. bl. 25, 44, 132, D. XXXII. bl. 242, D. XXXIV. bl. 332, D. XXXV. bl. 76, 111, D. XXXVII. bl. 196, 197, D. XXXVIII, bl. 190; *Algem. Konst- en Letterb.* 1812. D. I. bl. 322, D. II. bl. 148—153; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.;* Saxe, *Onomast. liter.* T. VIII. p. 425, 426; Ypey, *Geschied. der Christel. kerk in de* 18de *eeuw*, D. II. bl. 87—89, D. VII. bl. 454—456, D. VIII. bl. 452, 723—727; Ypey en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. III. bl. 606, 611, D. IV. *aant.* bl. 66; de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 224, 225, 670 en *Supplem.;* van Kampen, *Geschied. der lett. en wetensch. in Ned.* D. II. bl. 546, 575; Brinkman, *Naaml. van Boek.;* Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. III. bl. 89, *Aant.* bl. 399, 400. D. V. bl. 83, 198, 211, 383, 384; Koenen, *Geschied. der Joden in Nederl.* bl. 20, 21; van der Aa, *Nieuw Woordenb. der Ned. Dicht.;* Glasius, *Godgel. Nederl.;* Vreede, *Bijdr. tot de Geschied. der Omwent. van* 1795 *tot* 1798, 2de St. bl. 50; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 107, 315.

HAMELSVELD (WILLEM IJSBRAND VAN), zoon van den voorgaande, werd in 1771 te Durgerdam geboren en vertrok, na het voorbereidend onderwijs ontvangen te hebben, in 1789 naar de Leidsche hoogeschool, waar hij in 1793 tot doctor in de regtsgeleerdheid bevorderd werd. Zich te Amsterdam als advokaat nedergezet hebbende, klom hij weldra tot aanzienlijke regterlijke waardigheden op, en overleed als raadsheer in het Hoog Geregtshof te 's Gravenhage den 12den Februarij 1835. Hij was gehuwd met Brigitta Cornelia Simons, en maakte zich als kundig regtsgeleerde door de volgende werken bekend:

Handleiding tot de regtszaken, volgens de Fransche wetten, Amst. 1811. 8o.

Zamenstel van voorschriften, volgens de handleiding tot de regtszaken, Amst. 1811. 8o.

Verhandeling over het middel van boedelafstand of cessie, Amst. 1812. 8o.

De Grondwet voor de Vereenigde Nederlanden, van 29 Maart 1814, op oudheid, zeden, gewoonten en behoeften des volks gegrond, Amst. 1815. 8o.

Bijdrage tot het lijfstraffelijk regt, Amst. 1817. 8o.

Manier van procederen in burgerlijke regtszaken, Amst. 1824. 8o. 8 deelen.

Verzameling van gewijsden van het hoog geregtshof te 's Gravenhage, beginnende met het jaar 1814 *tot* 1822, Delft, 1827—1836. 8o. 5 deelen. Vervolg op dit werk, beginnende met het jaar 1823 tot 1827, Delft, 1826—1835. 8o. 6 deelen.

Algemeen Regtsgeleerd Magazijn, Delft, 1826. 8o. 2 stukk.

Nederlandsche Pandecten of Verzameling van Wetten in het Koningrijk der Nederlanden. Voortgezet door P. Simons, Delft en Amst. 1827—1844. 8o. 10 deelen.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1812. D. II. bl. 150, 1835. D. I. bl. 116; de Jong, *Naaml. van Boek.*; Brinkman, *Naaml. van Boek.*; Muller, *Cat. van Regtsgel. Werk.* bl. 62.

HAMER (HENDRIK) geboren te Frankfort den 27sten September 1594, was de zoon van Abraham Hamer en Margareta van der Hagen. Zijn vader was in 1600 van genoemde stad naar Hanau verhuisd, waar hij een van de stichters der nieuwe stad en der Hervormde gemeente geweest is, en later niet alleen met de burgemeesterlijke waardigheid bekleed is geworden, maar ook in 1602 door keizer Rudolf II met zijne wettige nakomelingen in den adelstand is verheven, ter belooning zijner diensten gedurende den oorlog in Hongarijen tegen de Turken bewezen. Hij overleed den 17den Maart 1641.

Hendrik Hamer, een van de negen kinderen zijner ouders, ontving te Hanau het onderwijs in de oude talen, en kwam, na verschillende hoogescholen in Duitschland, Zwitserland en Frankrijk bezocht te hebben, te Leiden, hield er eene *disputatio de creatione*, werd, na volbragte studiën, den 23sten November 1620, tot proponent bij de Waalsche gemeente geëxamineerd, en in het volgende jaar tot Nederduitsch predikant te 's Gravendeel beroepen. Hij toonde zich daar in het verkrijgen van een nieuw tempelgebouw een ijverig en vermogend verzorger van de belangen der gemeente, maar ook een warm verdediger van de leer der Hervormde kerk. In 1653 naar Manheim beroepen zijnde, was hij reeds losgemaakt, maar hij overleed te 's Gravendeel den 29sten November van dat jaar. Hij was den 29sten November 1623 te Hanau gehuwd met Elisabeth Inderschmitten, dochter van Adolf Inderschmitten en Christina Wechels, die hem dertien kinderen schonk, waarvan een zoon volgt, en die den 10den September 1653 overleed. Hij schreef:

Annotatien tot verdediging der Hervormde religie tegen en over zekere collatie of sermoenen van den Jesuit G. Landsheer, Dord. 1646. 8o.

Achitophels strick of eerste deel der Verantwoordinge op de Collatien van Pater Landsheer, Dord. 1647 en 1648. 8o. 2 deelen.

Momus redivivus in den Jesuit G. Landsheer *afgebeeld*, Dord. 1650. 8o.

Zie Soermans, *Kerk. regist. der pred. van Zuid-Holl.* bl. 16; Hoogstraten, *Woordenb.* Vrolikhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 252; Paquot, *Mémoires*, T. I. p. 234.

HAMER (PETRUS), zoon van den voorgaande, werd te 's Gravendeel den 14den October des jaars 1646 geboren. Naauwelijks zeven jaren oud ouderloos geworden, werd hij door zijne oudere broeders en zusters opgevoed. In de voorbereidende wetenschappen onderwezen, vertrok hij in 1662 naar de Leidsche hoogeschool en werd daar den 29sten Mei 1669, na openlijke verdediging van eene twistrede over den oorsprong van het goede, in November van hetzelfde jaar tot de predikdienst toegelaten, en bij de classis van Leiden tot proponent bevorderd. Genegen zijnde om ook de dienst in de Fransche taal te kunnen waarnemen, begaf hij zich in April des volgenden jaars naar Frankrijk, van waar het gerucht van eenen ophanden zijnden oorlog met Nederland hem in 1672 huiswaarts voerde. Den 27sten November van hetzelfde jaar werd hij te Numansdorp beroepen, waar hij het Evangelie verkondigd heeft tot aan zijnen dood, die den 12den Januarij 1716 plaats had. Hij was in December 1677 gehuwd met Helena van Tiel, dochter van Adam van Tiel, koopman te Dordrecht, en Catharina van Dorsten, en verwekte bij haar negen kinderen, waarvan twee zonen, Adam en Petrus, mede het predikambt bediend hebben, de een te Vlissingen en de andere te Kruiningen, op Zuid-Beveland.

Petrus Hamer was een Coccejaansch godgeleerde, die zich door een aantal werken als zoodanig bekend maakte. Hij was een heftig medestrijder in de godgeleerde twisten van zijnen tijd, en trok voornamelijk tegen de schriften van Bekker, Leenhof en Deurhoff te velde. Van hem ging in druk uit:

Ontwerp om de onteerde oudheit van Godskerk in luister te doen herstellen, Dord. 1674. 4o.

Smaadt en laster, die Gods naam wordt aangedaan door de onteerde oudheit, onder den naam van beide, van Zacharias *de Oude*, Dordr. 1674. 4o.

Nieuwejaars-wensch over Lucas II: 21, Dordr. 1674. 4o.

Onderrechting voor den kerkenraadt over Act. XX: 28, Rott. 1675 4o.

Verval van kerk en politie als in de dagen Noë, Rott. 1675. 4o.

Over Deut. XXXII, *tot wederlegging van* Ridderus *zijn Schriftuurlijk Licht aangaande de verklaring der Prophetische schriften*, Leid. 1676 4o.; herdrukt *met vermeerderingen van de prophetische waarheit in witte klederen* ald. 1676 4o.

Over 't boek der Psalmen, Rott. en Amst. 1680—1690. 4o. 3 deelen.

Patrofilus Eliëser, Dordr. 1689. 12o.

Twee Missiven met een Na-courier aan Ds. Bekker *over zijn Betoverde wereldt, Daniel en de Kometen*, 's Hage. 1692. 4o.

Voorloper tot de volstrekte wederlegging van 't gene de heeren Orchard, Daillon *en* Bekker *hebben aan 't licht gebracht aangaande de werken en macht der geesten, en met name de duivelen.* 's Hage 1692. 4o.

Swadder, die E. W. *de Coccejanen en Cartesianen hadt aangewreven in zijn aardige duivelsrije, afgevaagt, onder den naam van Iratiël Leetsozonius*, 1692 4o.

Volstrekte wederlegging van Orchard, Daillon *en* Bekker *enz.* Dordr. 1693. 4o.

Bazuine Gods aan den mondt genomen over de doodt van William *den* III, Rott. 1702. 4o.

Consideratie voor en tegen den brief van den Paus aan den hertog van Wolfenbuttel, wegens zijn overgang tot Romens gemeenschap, strekkende tot een waarschuwing om elk Romens strikken te doen mijden. 1710. 4o.

Technologemata Sacra, of heilige kunstredenen, in eenige staalties vertoont, 's Hage, 1699. 8o.

Nederlands wonderjaar van 1702, *met een paraphrasis over Jesaia* LVII—LIX, Rott. 1703. 8o.

Missive over Leenhof's *Hemel op aarde*, Dordr. 1704. 4o.

Willem Deurhof's *verkeerde gronden ontdekt en verijdelt in drie brieven van een vriendt aan een vriendt*, Rott. 1706. 8o.

Kerk- en Wereld-staat vertoont in de last van Dumah, Jes. XXI: 11—12, *met een Paraphrasis over Nahum*, Leid. 1707. 8o.

Brief ter verdediging der prophetische aanmerkingen enz. in

het wonderjaar van 1702 *tegen de aanvallen van* J o n c o u r t, 1708. 8°.

Vredeschool geopent over reine en onreine dieren volgens de wet, en hoe men de Prophetische schriften zich in deze dagen ten nutte zal maken, Leid. 1710. 8°.

Kroon des geloofs, hoe te ontfangen of te verliezen, voorgestelt ter bevestiging van zijn oudsten zoon in den Nieuwenhoorn, Rotterd. 1711. 8°.

Zions klaagstoffe in Numansdorp, 1712. 8°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1716. *a.* bl. 579, *b.* bl. 101; S o e r m a n s, *Kerk. Reg. der Pred. van Zuid-Holl.* bl. 19; H o o g s t r a t e n, *Woordenb.*; V r o l i k h e r t, *Vliss. Kerkhem.* bl. 252; P a q u o t, *Mémoir.* T. I. p. 234; G l a s i u s, *Godgel. Nederl.*

HAMER (Petrus), geboren te Deventer in 1716 en bloedverwant van de voorgaanden, werd, na zijne bevordering tot proponent, beroepen te Wijbelzum in 1742, te Wirdum in 1744, te Leer in 1752 en te Emden in 1760, waar hij den 2den December 1779 overleed. Achter de *Acht uitgesogte Kerckredenen* van zijn overleden ambtgenoot S c h r ö d e r, in 1768 uitgegeven, plaatste hij eene *Lijkrede op* Ds. T. V i s s e r i n g. In deze lijkrede trok hij te velde tegen de geschriften van den Doopsgezinden leeraar H e n d r i k W a e r m a, te Deventer, die zich daar tegen met eene *Noodige Beantwoordinge tegen* H a m e r verdedigde, waarop deze weder geantwoord heeft.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1742. *a.* bl. 109, 1744. *b.* bl. 740, 1752. *a.* bl. 582, 1760. *b.* bl. 517, 660—662; R e e r s h e m i u s, *Ostfr. Pred. Denkmahl*, s. 522; B l a u p o t t e n C a t e, *Geschied der Doopsgez. te Gron.* D. I. bl. 164.

HAMERKEN (Johannes en Thomas). Zie KEMPIS (Johannes en Thomas à)

HAMERS (Pieter). Zie over hem het artikel van C o r n e l i s G e r r i t s.

HAMERSTEDE (Johannes) werd eerst predikant te Gilze en Rijen in 1646, vervolgens te Heusden in 1651, te Maastricht in 1659, te 's Hertogenbosch in 1671 waar hij overleed. Hij schreef:

Bileams Raadt of Nooddringen van het Paapsche afgoden offer, 's Hertogenb. 16. . 8°.

Den Minneb oeder in zijn kappe of loose Alarm, 's Hertogenb. 16. . 8°.

Den H. Servaas ontmaskert, Utr. 1667. 8°.

Zie v a n A b k o u d e, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St III; d e J o n g h, *Naaml der Pred. van Geld.* bl. 317.

HAMERSTER (Dominicus), geboren te Leeuwarden den 14den November 1689, was de zoon van A g g a e u s H a m e r s t e r, raadsheer van het Hof van Friesland en gecommitteerde ter vergadering der provinciale staten van dat gewest, en van J e l t j e W i e l i n g a, dochter van E p o W i e l i n g a, burgemeester van Leeuwarden en lid van de provinciale staten van Friesland. Na zijne voorbereidende studiën voleindigd te hebben, kwam hij in 1706 aan de Franeker hoogeschool, om in de regten te studeren. Daar hoorde hij A n t o n i u s S c h u l t i n g en Z a c h a r i a s H u b e r, onder wier voorzitting hij meermalen twistredenen verdedigde, waaronder eene door hem zelf zamengesteld. Na den 1sten October 1711 te Franeker tot doctor in de beide regten bevorderd te zijn, zette hij zich te Leeuwarden als advokaat neder, en werd in het begin van Maart 1715 in zijns vaders plaats tot raadsheer benoemd, welke waardigheid hij gedurende acht en veertig jaren met roem bekleedde. Vervolgens tot lid der provinciale staten van Friesland benoemd, stichtte hij ook als zoodanig veel goeds. Hij overleed te Leeuwarden den 11den Mei 1774 en werd aldaar begraven. Hij was gehuwd met M a r i a A g n e s H u b e r, dochter van H e r m a n u s H u b e r, bij welke hij achttien kinderen verwekte, waarvan er vijf tot den mannelijken leeftijd kwamen. Eene dochter van hem, E l i z a b e t h S u f f r i d a genaamd, was gehuwd met R u t g e r u s S c h u t t e, predikant te Amsterdam, die zijn schoonvader's lof in een lijkgedicht bezong. Een zoon van hem volgt en een ander, H e r m a n U l r i c h genaamd, was mede raadsheer in het Hof van Friesland.

H a m e r s t e r schreef de volgende werken:

Disputatio juridica, qua illustratur locus Pauli, desumtus ex Titulo 13 *de judicato, qui exstat in libro ejus Sententiarum ad filium*, Fran. 1710. 4°.

Disputatio juridica inauguralis, qua tractatur origo juris accressendi: sublatio ejus per Legem Juliam Papiam Poppaeam; et an post constitutionem Justiniani, qua Legi Juliae derogatum est, inter legatarios verbis tantum conjunctos, etiam locum habeat jus accressendi, Fran. 1711. 4°.

Naukeurige en duidelijke verklaring over de Statuten, Ordonnantiën, Reglementen en Costumen van Rechte in Frieslandt, uit het gemeene Keizerlijke recht opgeheldert; en met zeer vele Gewijsde zaaken van den Provincialen Hove aldaar nader bevestigd, Leeuw. 1743 en 1745. 4°. 2 deelen; 2de druk ald. 1753, 1755. 4°. 2 deelen; 3de druk ald. 1760. 4°. 2 deelen, vermeerderd met een 3de deel, door U l r i c u s J o h a n n e s H u b e r bezorgd, Franeker, 1783. 4°.

Zie K r o e s e, *Kerk. Regist. der Pred. te Amst.* bl. 256; *Naamrol der Raden 's Hoffs van Friesl.* bl. 49, 53; d e W a l, *Orat. de clar. Fris. Juriscons.* p. 59, *Annot.* p. 202—205; M u l l e r, *Cat. van Regtsgel. Werk.* bl. 62; v a n L e e u w e n, *Cat. der prov. Bibl. van Friesl.* bl. 221.

HAMERSTER (Ludovicus), zoon van den voorgaande, geboren te Leeuwarden den 25sten Februarij 1727, bezocht de latijnsche scholen te Leeuwarden en te Dokkum, vertrok in 1743 naar de hoogeschool te Franeker en van daar in 1746 naar Leiden. Op den 24sten Februarij 1749 tot proponent aangenomen, werd hij in 1750 predikant te Apeldoorn, en in 1755 te Zutphen. In 1763 werd hij op het drietal te Leeuwarden geplaatst, maar verzocht in geene verdere aanmerking te komen. Na in 1768 ook voor een beroep naar Middelburg bedankt te hebben, koos hem in 1771 de gemeente van Amsterdam tot haren leeraar, waar hij den 1sten Januarij 1789 overleed. Hij was gehuwd met A d r i a n a A g n e t h a H o o g e n b e r g h, bij wie hij eene dochter, M a r i a A g n e s genaamd, verwekte.

H a m e r s t e r was in zijnen tijd een zeer geacht en geliefd predikant. Tijdens zijne dienst te Zutphen bragt hij in 1763 er ook veel bij toe om eene nieuwe Psalmberijming te doen vervaardigen. Geschriften bestaan er niet van hem, dan eene *Lijkrede* op zijn zwager en ambtgenoot S c h u t t e *over Psalm* LXXIII : 24—26 *uitgesproken den 2den van Louwmaand* 1785 *'s avonds in de Westerkerk* en uitgegeven te Amst. 1785. 8°.

Zie K r o e s e, *Kerk. Regist. der Pred. te Amst.* bl 347—349 en *Pyv.* bl. 21; v a n I p e r e n, *Kerk. Hist. van het Psalm-gezang*, D. I. bl 293; S c h o t e l, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 369.

HAMES (Nicolaas de), door sommigen d e H a m m e s genoemd, was òf de zoon van een Franschen priester, òf van een bevelhebber van het kasteel van Ham in Picardië. Zeker is het dat hij een onecht kind was, dat zijne moeder A g n e s v a n S c h o o r e heette, van Vlaamsche afkomst was en dat hij eene zuster had, F r a n c i s c a genaamd, die met P e t e r d e R e n t i e r, heer van Courcelles en schildknaap, gehuwd was.

Met zijne moeder en zuster op jeugdigen leeftijd in de Nederlanden gekomen, ontmoeten wij hem in 1545 als student te Leuven, en werd hem in 1551 door K a r e l V den rang en de regten van Nederlander toegekend. In 1557 benoemde hem F i l i p s II tot commissaris der monstering, in 1559 tot edelman der artillerie of onderbevelhebber des veldtuigmeesters, en in 1561 tot wapenkoning en raadsheer der Gulden Vlies-orde.

Leveren de bovenstaande benoemingen ons reeds het bewijs van de groote bekwaamheden die de H a m e s bezat, niet minder bleken die later uit het aanzoek des Duitschen keizers aan de Nederlandsche landvoogdes gedaan, om d e H a m e s aan hem af te staan tot bediening van het geschut in den oorlog tegen de Turken. Des keizers opperbevelhebber, de vermaarde L a z a r u s v a n S c h w e n d y, wenschte niet minder dat d e H a m e s hem in den aan te vangen veldtogt zou bijstaan. Ongaarne stond de landvoogdes hem af, maar moest toch eindelijk toegeven.

Inmiddels had d e H a m e s getoond de Hervormde leer te zijn toegedaan. Bij den aanvang der beroerten in de Nederlanden was hij niet alleen een der eerste en ijverigste onderteekenaars van het verbond der edelen, maar ook een der hartstochtelijkste aanhangers der nieuwe leer. Namens den prins van Oranje werd hij in 1566, met

Jan van Marnix, heer van Toulouse, naar Antwerpen gezonden, om te bewerken dat de Hervormden zich voorloopig zouden vergenoegen met te mogen prediken in de nieuwe stad. Daar toonde hij zich, even als kort daarna, een ijverig beschermer hunner regten, en hij ontzag zich evenmin om te Antwerpen, versierd met het Gulden Vlies, hand aan hand te gaan met den heer van Toulouse, die den geuzen penning droeg, als te Brussel om de Hervormde burgers naar de preêk te geleiden.

Door dit laatste had hij wel de uitbarsting van erger tooneelen voorgekomen, maar ook den haat der landvoogdes zich op den hals gehaald. Daarom weigerde zij hem naar het Duitsche hof te zenden, omdat zij hem een erger lot had toebereid. Hare staatkunde raadde haar echter voor alsnog den zachten weg in te slaan, en liever de Hames te verwijderen, dan nu reeds eene poging te wagen om den, om zijne bekwaamheden als om zijne invloed, voor haar zoo gevaarlijken man te doen veroordeelen.

Niet dan ongaarne verliet deze het land. Hij vond voor zijne vrijwillige ballingschap geene vergoeding in zijne nieuwe krijgsdienst. Ook bij keizer Maximiliaan II, die tegen hem als Calvinist een zware grief had, vermogt hij geen goed te doen. Men wantrouwde hem en sloeg zijne gangen naauwkeurig gade. De Hames vroeg en kreeg zijn ontslag, maar bleef te Weenen, en leefde afgezonderd, ofschoon men pogingen aanwendde om hem daaruit te verwijderen. Eindelijk gelukte het te bewerken dat de keizer zijn vertrek verlangde. Maar nu strekte de graaf Gunther van Schwartzburg, de zwager van den prins van Oranje, zijne magtige bescherming over de Hames uit, en hij zond hem in het geheim, daar men hem wilde opligten, met een gedeelte van het leger naar Saxen, dat bestemd was om Gotha te belegeren. Hij verkreeg van den graaf eene aanstelling in het leger, ofschoon tegen de bedoeling des keizers, die tegen den persoon van de Hames bleef waarschuwen, maar nogtans lijdelijk moest toezien dat hij in het leger bleef. Het was van daar dat hij in April 1567 twee brieven aan de landvoogdes schreef, die evenwel onbeantwoord bleven, en door haar als nieuwe grieven tegen den schrijver er van naar den keizer werden gezonden, om als aanmoediging te dienen, ten einde zonder eenig ontzag jegens hem te handelen. De Hames werd in dat jaar door Alva gebannen en zijne goederen verbeurd verklaard. Onbekend is het waar hij tijdens het beleg van Gotha bleef. Het plan van den graaf van Schwartzburg, waarvan ook de Hames kennis droeg, om, na het eindigen dier belegering, de troepen naar Nederland ter hulpe des prinsen van Oranje te zenden, mislukte. Maar toen deze het zwaard tegen Spanje had uitgetrokken, werden ook door hem de diensten van de Hames ingeroepen. Hij kwam in de Nederlanden, en ofschoon graaf Lodewijk van Nassau hem bij zich wilde hebben, om het geschut te bedienen bij den voorgenomen aanval op Groningen, stond de prins er op hem bij zich te houden, zoolang die aanval nog geen plaats had. Niet lang meer zou de Hames echter het vaderland dienen. Bij den prins van Oranje gebleven, om hem als overste van het geschut ter zijde te staan, was hij ook tegenwoordig toen de muiterij over schaarschte van mondbehoeften zich omstreeks September 1568, terwijl het leger zich nog op het grondgebied der keurvorsten van Trier en Keulen bevond, openbaarde en de Duitsche en Waalsche soldaten daarbij handgemeen werden. De Hames wierp zich met anderen tusschen de strijdenden, om het bloedbad te voorkomen, doch werd daarbij zelf het eerste slagtoffer van eene onderneming welke aan zoo vele dapperen het leven heeft gekost.

De Hames was gehuwd met Philippotte van den Hertvelde, vroeger weduwe van den voormaligen griffier der Vlies-orde Laurens du Blioul. Zij overleed voor haren tweeden echtgenoot, in 1564, zonder hem kinderen na te laten. De zuster van de Hames verkreeg van den koning in 1570 opheffing van de verbeurdverklaring zijner goederen, tegen betaling der schulden door hem nagelaten en afstand van de achterstallige vorderingen, die hij op den koning mogt hebben.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. II. bl. 62; Brandt, *Hist. der Reform.* D. I. bl 351, *Bijv. en verb.* bl. 53, 54; (de Beaufort) *Lev. van* Willem I, D. I. bl. 521; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 123, 287; van Wijn, *Nalez.* D. I. bl. 255; te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. I. bl. 119, D. II. bl. 444—447, D. III. bl. 433, D. IV. bl. 424; Groen van Prinsterer, *Arch.* T. II. p. 34, 35, 38, 60, 115, 235, T. III. p. 232, 261, 292; *Kron. van het Hist. Genootsch. te Utr.* D. VII. bl. 330; Borgnet, *de Nederl. onder Koning* Filips II, *vertaald door* van Vloten, bl. 37, 38, 264—276, door ons voornamelijk gevolgd.

HAMILTON (John), Schotsch ritmeester in staatsche dienst, nam deel aan het ruitergevecht in 1599 tusschen graaf Lodewijk van Nassau en Landrino, en sneuvelde bij Nieuwpoort in 1600.

Zie (Schüller tot Peursem) *Verz. berigt. omtr. de krijgsbevelh. bij Nieuwpoort*, bl. 53.

HAMKEMA (Marten). Zie HAMCONIUS (Martinus).

HAMME (Willem van), een Utrechtsch burger, nam in 1436 deel aan den mislukten aanslag tegen de stad Utrecht, waarbij hij gevangen genomen en kort daarna werd opgehangen.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.* D. I. bl. 470.

HAMMEN (David van der), geboren te 's Hertogenbosch, werd na zijne bevordering tot proponent, beroepen te Grootschermer in 1748 en overleed er in November 1782, oud ruim 59 jaren. Hij gaf in 1763 eene leerrede uit tot inwijding van de nieuw gebouwde kerk aldaar, waarvan een uittreksel in het tweede hier aangehaalde werk gevonden wordt.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1748, *b.* bl. 701, 1763. *a.* bl. 203, 1782, *b.* bl. 635; (J. P. Sprenger van Eijk) *de Kanselontluistering in de Nederl. Herv. Kerk*, bl. 143—145.

HAMMES (Nicolaas de). Zie HAMES (Nicolaas de).

HAN (Henry du) was sedert 1732 ingenieur en sneuvelde als zoodanig bij de verdediging van Bergen op Zoom in 1747.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. II. bl. 631.

HANA (Henricus) werd den 18den April 1766 geboren, studeerde te Leiden onder Ruhnkenius in de letteren, en was zeer bij hem en bij Wijttenbach gezien, wier invloed hem, in 1787, te Amersfoort en, in 1796, te Amsterdam het rectoraat der latijnsche scholen bezorgde. Hij had Phrynichus Arabius, een Attisch schrijver, voor de uitgave bewerkt, en was op het punt van te Franeker als hoogleeraar in de letteren beroepen te worden, toen hij onverwacht, te Amsterdam den 11den Mei 1806, overleed. Hij schreef:

Oratio de puerorum apud Graecos, Athenienses inprimis, institutione, Amst. 1796. 4°.

Zie Wijttenbach, in *vita Ruhnkenii* p. 199; Saxe, *Onom. Liter.* T. VIII. p. 450; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 412; de Jong, *Naaml. van Boek.*; uit familieberigten aangevuld.

HANAPIER (Jaques) was uit eene zeer vermogende en aanzienlijke familie te Nantes geboren, en aldaar in de leer der Roomsch Katholieke kerk opgevoed. Op dertienjarigen leeftijd naar Holland gezonden, om zich in den handel te bekwamen en de Nederduitsche taal aan te leeren, werd hij naar een instituut te Bodegraven gezonden, waar hij door het lezen van Bunyan's werkje, *Eens Christens Reize naar de Eeuwigheid*, tot het Hervormd geloof werd overgehaald. Te Rotterdam op een kantoor besteld, vond hij gelegenheid om in aanraking te komen met de predikanten Daniel de Superville en Wilhelmus à Brakel, door wier toedoen hij niet alleen in de Hervormde leer onderwezen werd, maar ook de lagen en listen ontging, die zijn vader in het werk stelde om hem weder naar Nantes te voeren. Daartoe vond men goed den jongen Hanapier eene veilige schuilplaats te bezorgen bij Frederik van Houten, predikant te Kaag bij Leiden, onder wiens leiding hij, met verloochening van alle voordeelen en bezittingen die hij in zijn vaderland achterliet, tot de Gereformeerde gemeente overging en wien hij in 1702 naar Middelburg volgde. Aldaar zijnde ontving hij het doodsberigt van zijnen vader, en nu hield niets hem terug om zich aan de predikdienst te wijden. Hij vertrok in 1707 naar de Leidsche hoogeschool, en

werd in 1710 bij de klassis van Walcheren tot proponent aangenomen. Hij werd in 1712 predikant te Kapelle in Zuid-Beveland, en in 1713 te 's Gravendeel, waar hij den 12den Junij des jaars 1751 overleed. Hij was gehuwd met Sara Strype, die hem overleefde. Van hem ziet het licht:

Synodale Leerreden over Psalm CXX vs. 3 *tot* 6. waarbij *Twee. Leerredenen over I brief van Petri* I. vs. 22 en *over de brief van Judas* vs. 22. Middelb. 1746. 8°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1751. *a.* bl. 701; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. VI; Brans, *Kerk. Regist.* bl. 15. Mr. H. J. Koenen, in *de Christelijke Stemmen*, Julij 1846.

HANCKAERT (Lambert), abt van de abdij en heer van de stad Gemblours, werd geboren te Ath en was beroemd, vooral als godgeleerde. Bij den aanvang der onlusten in de Nederlanden, was hij een ijverig voorstander der staatsgezinde partij, maar hij onderwierp zich aan, en verzoende zich met don Jan van Oostenrijk, na de nederlaag welke het staatsche leger in 1578, in de nabijheid van Gemblours, onderging. Hij overleed nog in hetzelfde jaar, en was tegenwoordig bij het sluiten der Unie van Brussel in 1577.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 36, 37.

HANCOCK (Johannes) leefde in het begin der achttiende eeuw te Amsterdam, en beoefende nu en dan de dichtkunst, blijkens onder anderen een grafschrift op Petrus Boudaen, predikant te Amsterdam, en een lofdicht vóór van Leeuwaarden's *Des godsdienstigen Christens Zielsverlustiging*, Amst. 1719.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Nederl. Dicht.* D. IV. bl. 177; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

HANECOP (Cornelis), ook Hanecopius en Hancopius, werd den 17den December 1577 geboren. In 1607 tot predikant te Brandwijk en Molenaarsgraaf beroepen, vertrok hij van daar in 1610 naar Sprang en Besoyen, welke dorpen in 1613 gescheiden wordende, hij op het eerstgemelde verbleef, tot dat hij in 1616 beroepen werd te Breda.

Zoo geliefd maakte hij zich daar, dat, toen hij in 1619 naar Rotterdam werd beroepen, de kerkeraad te Breda hem weigerde te ontslaan en die weigering bekrachtigd werd door de klassis van Breda, omdat door zijn vertrek „de kerk van Breda in desolaten toestand zou gebragt worden." Zijn verblijf in die stad werd ook gekenmerkt door zijn twist met zijn ambtgenoot Boxhornius, wien hij van onregtzinnigheid beschuldigde. Deze twist, waarover door den heer Glasius belangrijke berigten uit de *Handelingen der Klassis van Breda* zijn medegedeeld, eindigde niet, dan nadat Breda, in 1625, in handen der Spanjaarden viel en de openbare uitoefening der Hervormde eeredienst aldaar verhinderd werd. De stad verlaten hebbende, duurde het niet lang of Hanecop werd te Amsterdam beroepen, en den 29sten Julij van genoemd jaar aldaar bevestigd. Nadat hij hier slechts eenige maanden met grooten opgang het Evangelie verkondigd had, werd hij, die zich zulk een groot voorvechter der regtzinnigheid te Breda betoond had, zelf van onregtzinnigheid beschuldigd, omdat hij openlijk afkeurde de maatregelen die tegen de Remonstranten genomen werden, en omdat hij het waagde zich jegens hen minder onverdraagzaam te toonen. Duur kwam hem dit te staan; want niet alleen werd hij voornamelijk op aanstoken van Warner Ernst Bassen, oud schepen en raad der stad, in zijne dienst geschorst, maar ook van het avondmaal geweerd. De Noord-Hollandsche Synode, in 1627 te Haarlem gehouden, bekrachtigde dit vonnis, maar stelde hem toch in de gelegenheid, om, door eene verklaring, dat hij in al de geloofspunten der Hervormde kerk instemde, zich weder tot het avondmaal toegelaten te zien, en zich, na eene beproeving van zes maanden, overal buiten Amsterdam weder beroepbaar te stellen. Hanecop voldeed hieraan, behield zijne jaarwedde, doch bleef buiten kerkelijke bediening. Ofschoon hij het in sommige opzigten met de Remonstranten eens was, verschilde hij toch ook met hen in anderen. Als een bewijs hiervan deelen wij mede, dat uit een brief van Episcopius aan den Rotterdamschen Remonstrantschen leeraar Petrus Cupus, ten jare 1643 geschreven, blijkt, dat Hanecop in dat jaar, en welligt reeds vroeger, onderhandelingen had aangeknoopt om tot leeraar bij de Remonstranten te worden aangenomen hetwelk echter geen gevolg gehad heeft. „Wij hebben, dus schrijft Episcopius, hier wederom eens gesproken met Galli caput (Hanecop), ende bevonden, dat de goede man in meest alle onse dingen met ons symbolizeert; 't ware een gewenst man, indien hij, in dit stuck van de absolute verkiesinge en volherdinge, soo stijf niet en ging; alhoewel hij te kennen geeft, dat hijder nooijt en soude van spreecken of prediken dan 't geene ter wederzijde welgenomen soude connen worden, ende niet dan tot stichtinge en soude dienen. Vreesde ick niet, dus vervolgt Episcopius, dat hij een hoop Contraremonstranten met hem slepen soude, die noch al meenen dat hij in 't principeale met de publijcke kerke hout, en die ons groote moeijte en verwerringe souden connen toebrengen, ick soude het voor mijn deel wel derven met den man wagen". enz.

Hanecop overleed te Amsterdam den 15den Julij 1655. Hij schreef:

Schriftuurlijke Leidsterre ter Zaligheid, Amst. 1658. 4°.

Welk werk door zijn zoon Cornelis is uitgegeven en waartegen de klassis van Zutphen in 1664 waarschuwde. Een andere zoon van hem, Arnoldus genaamd, verwierf van stadswege eene plaats als kweekeling in het Statencollegie te Leiden. De dichter Vondel heeft, in zijn *Rommelpot van 't Hanekot*, het gebeurde met Hanecop, zoo te Breda als te Amsterdam, bezongen.

Zie Croese, *Kerk. Regist.* bl. 51, 52; Vondel, *Hekeldicht* (Amsterf. 1736. 4°.) bl. 60; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. IV. bl. 381; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* bl 144; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XX. bl. 421—423; Ypey en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*. D. II. bl. 228—230; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. II. bl. 19—23, D. III. bl. 662; Tiele, *Bibl. van Pamflett.* bl. 276.

HANEDOES (Isaac) was kommandeur bij de admiraliteit van de Maze, en voerde in 1703 het bevel over het fregat *de Mercurius* van 20 stukken. In de maand Augustus van dat jaar werd hij in de Noordzee door eenen vijandelijken kaper aangevallen. Hanedoes kweet zich kloekmoedig van zijnen pligt en takelde den kaper zoodanig toe, dat deze op de vlugt sloeg en zijn behoud alleen aan zijne meerdere bezeildheid te danken had.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. IV. St. II. bl. 261.

HANEGRAVE (Cornelius) of Haengrefs, werd in het thans Belgische dorp Lemmel, dat vroeger tot de Meijerij van 's Hertogenbosch behoorde, geboren en was eerst, behalve andere bedieningen, pastoor te Broechem geweest, in het bisdom van Antwerpen. Hij was te Rome ook apostolisch protonotaris geworden en aangesteld als procureur-generaal of algemeen zaakgelastigde bij den H. Stoel voor de praemonstratenser orde, en tweede president van het Norbertijnsch Collegie aldaar. Op voorschrift van zijn geneesheer zich in den Tiber badende, verdronk hij. Hij schreef, behalve het leven van den heiligen Hermanus Joseph in de Italiaansche taal:

Compendium vitae et instituti S. Norberti, Rom. 1632. 8°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 202, 203; (van Gils) *Kath. Meijerijsch Memorieb.* bl. 141.

HANEKUYK (Hylke), geboren te Harlingen, schreef: *Verhandelingen over de voortreffelijkheid der Christelijke Zedeleer en Geloofsleer.*

Tijd en plaats van uitgave zijn ons niet bekend.

Zie Blaupot ten Cate, *Geschied. van de Doopsgez. in Friesl.* bl. 238.

HANELOU (Hendrik) was regtsgeleerde en beoefende de latijnsche dichtkunst, blijkens zijn:

Imperatores Romani a Julio Caesare usque ad sacramentissimum imperatorum qui nunc rerum potitur, carmine perpetuo descripti, Ultraj. 1696. folio

Zie Rabus, *Boekz. van Europa*, 1695. bl. 459.

HANENBERCH (Ambrosius van) werd in 1526 aangesteld tot bouwmeester van 's Hertogenbosch.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HANETON (Philip) werd omstreeks het midden der vijftiende eeuw geboren. Na de voleindiging zijner studiën

legde hij zich op de staatszaken toe en kwam hij aan het hof van koning Filips I (de Schoone), die hem weldra tot een zijner secretarissen aanstelde. Hij vervulde dezelfde betrekking bij koning Karel, later keizer, wiens eerste secretaris of audienciër hij werd. Sedert 1494 was hij tevens secretaris van den Grooten Raad geweest, welke betrekking hij nog in 1517 bekleedde. Als zoodanig bewees hij gewigtige diensten bij gezantschappen en vredesonderhandelingen, als te Utrecht, Kamerijk, Montpellier en Sittart. In 1520 klom hij op tot de eervolle betrekking van tresorier der Vliesorde, welken post hij tot aan zijn dood vervulde. Hij overleed den 18den April 1528, en werd met zijne vrouw, Margaretha Numan, die den 29sten April 1531 overleed, in de St. Gudule kerk te Brussel begraven, alwaar zijne rustplaats met een grafschrift voorzien werd. Hij verwekte drie kinderen, als: Jean, regtsgeleerde, proost van Deventer en aartsdiaken van de St. Lebuinus kerk aldaar, overleden den 3den Maart 1559; Charles, secretaris van keizer Karel V, overleden den 23sten Julij 1560 en gehuwd met Maximiliana Rifflart; Marguérite, gehuwd met Jean de Masnuy. Philip Haneton liet in handschrift na:

Histoire des traictez de Loys XII., ou Recueil faict par le premier Secretaire, ou Audiencier du roi de Castille, contenant les tiltres, actes, et traitez faicts entre le Roy Loys XII., *et le dict Roy de Castille, depuis l'an* 1498; *jusqu'en* 1507.

Zie Revius, *Daventr. Illustr.* p. 326; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1034; Paquot, *Mémoires*, T. III. p. 521, 522; du Rieu, *de Intrede en Huldig. van* Karel V. *te Dordr.* bl. 144, 145.

HANEWINKEL (Stephanus), geboren te Nunen den 30sten September 1766, waar zijn vader, Herman Christiaan Hanewinkel, toen predikant was. Proponent zijnde, trad hij eerst in dienst te Bakel in 1790, vertrok naar Aarle, Beek en Lieshout in 1791, naar Oostgrafdijk in 1798, naar Vierlingsbeek in 1802, waaraan Sambeek in 1806 werd toegevoegd, naar Warns en Scharl in 1811 naar Ravenstein in 1818, waarmede Dieden in 1825 vereenigd werd. Hij werd er den 1sten Julij 1841 emeritus en overleed er den 15den December 1856. Hij schreef, behalve een *Krijgsmans-Handboek*, bekroond door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, en een *Handboek voor Zeelieden*, de volgende werken:

Geschied- en aardrijkskundige beschrijving der stad en meijerij van 's Hertogenbosch, Nijmegen, 1803. 8o. met eene kaart.

Verhandeling over de gronden, op welke men kan vaststellen, dat de Brieven van Paulus, zoo als die in de Schriften des Nieuwen Verbonds voor handen zijn, door hem zelven zijn vervaardigd, en dus niet moeten worden aangemerkt, als alleen hoofdgedachten van Paulus behelzende, welke door anderen, ons onbekenden, zouden uitgebreid en beschreven zijn. Met goud bekroond door het Haagsche Genootschap tot verded. van de Christel. Godsdienst, en in deszelfs *Nieuwe Verhandelingen* (1818) opgenomen.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, op de genoemde jaren: van Kampen, *Geschied. der Ned. lett. en wetensch.* D. III. bl 278; Royaards, *Het Haagsche Genootsch. geschiedk. geschetst*, bl. 150; *Kerkel. Cour.* 1856. No. 52.

HANGEST (Egbert Marinus Frederik d') gezegd d'Yvoy, werd te Utrecht in Februarij 1746 geboren en bekleedde als liefhebber onder de Nederlandsche schilders eene aanzienlijke plaats. Nog jong betoonde hij reeds eene groote genegenheid tot de teekenkunst, en werd door zijnen vader, raad in de vroedschap der stad Utrecht, onder de leiding gesteld van den bekenden teekenaar en schilder J. Verstege. Met diens hulp en ijverige zelfsoefening bragt hij het tot eene aanzienlijke hoogte. Zijne studiën geëindigd hebbende, teekende hij meer naar de natuur, met Oost-Indischen inkt of sapverw, eene menigte staden landgezigten, die later ook door hem geschilderd zijn. Ofschoon in 1782 aangesteld tot den ontvang der bisschoppelijke tienden in het Sticht van Utrecht, en op het einde des zelfden jaars tot kameraar der Lekdijk bovendams in gemelde provincie, voor zes jaren, bleef hij nogtans de kunst met ijver beoefenen. Maar toen hij, in 1787, wegens de admiraliteit van Amsterdam tot hunnen ontvanger in de provincie Utrecht werd benoemd, moest hij zijnen arbeid staken, tot dat hij in 1796, door de verandering van den regeringsvorm, van zijnen post werd ontslagen en nu zijne kunst weder kon voortzetten. Hij overleed te Utrecht in December 1810. Bij zijn leven nimmer eenig werk verkocht hebbende, is dit ook na zijnen dood niet geschied, ofschoon zijne erfgenamen, benevens twintig schilderijen, meer dan tweehonderd teekeningen van hem vonden. Hij beoefende ook de graveerkunst.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vad. schilderk.* D. II. bl. 338—344; Immerzeel, *Lev. en werk. der Kunstsch.*

HANIA (Gale), afkomstig uit een oud en edel Friesch geslacht, was een invloedrijk aanhanger van de Schieringers op het einde der veertiende eeuw, en stond bekend als een dapper krijgsman, die in de oorlogen, in Duitschland en in Italië gevoerd, veel roem had verworven. In 1398, bij den aanval van hertog Albrecht van Beijeren op Friesland, tot potestaat gekozen, wees hij, uit staatkunde, die aanzienlijke waardigheid van de hand, en begaf zich eenigen tijd buiten 's lands, gedurende welken hij aan zijne goederen veel schade leed, daar zijn slot of state, in het dorp Weidum staande, door de Vetkoopers werd omvergehaald. In het vaderland teruggekeerd, overleed hij aldaar in 1409 of 1414. Hem gaat de roem na van vele pogingen in het werk gesteld te hebben om het uitbarsten der burgertwisten in Friesland tegen te houden.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Westendorp, *Jaarb. voor de provincie Groning.* D. II. bl. 272; Eekhoff, *Bekn. geschied. van Friesl.* bl. 491; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. II bl. 315.

HANIA (Jorrit), bloedverwant van den voorgaande en zoon van Seerp Hania en ..... van Andringa. Hij behoorde tot de verbondene edelen, en werd deswege door Alva ter verantwoording naar Antwerpen geroepen. Hij is niet gevlugt, maar woonde in 1569 met zijne gade, Ydt Scheltes van Aetsma, te Roordahuizen. Hij leefde nog in 1602.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 447.

HANIA (Leo) was mede een der verbondene edelen, tegen wien het banvonnis te Leeuwarden openlijk is afgekondigd.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 448.

HANIA (Otto) behoorde ook tot de verbondene edelen en was genoodzaakt het land te ruimen.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 448.

HANIA (Sjoerd), zoon van Gale Hania en Saeck Rinia, studeerde aan de Franeker hoogeschool in de regtsgeleerdheid en verkreeg er de doctorale waardigheid. Hij werd in 1597 raad in het hof van Friesland en in 1626 curator der Franeker hoogeschool, welke waardigheden hij bekleedde tot aan zijnen dood, die den 7den April 1630 plaats had. Hij was gehuwd met Margaretha van Arentsma.

Zie Vriemoet, *Ath. Frisiae*, p. LI; *Naamrol der Raden 's Hoffs van Friesl.* bl. 31; de Wal, *Orat. de clar. Fris. jurecons.* p. 36, 433.

HANIA (Albert Christoffel van), kleinzoon van den voorgaande, was kapitein in staatsche dienst, en maakte zich vermaard door zijne overwinning op de Munstersche troepen, in 1672, bij Baarlo, alsmede door zijne moedige en belangrijke inneming van Blokzijl, aan het hoofd der Friesche benden, op den 23sten Augustus van genoemd jaar. Hij was gehuwd met Wiskje Fockens.

Zie Valkenier, *'t Verwerd Europa*, D. II. bl. 803; Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. II. bl. 126; Eekhoff, *Bekn. Geschied. van Friesl.* bl. 276.

HANIUS (Guilielm). Zie HAEN (Willem de).

HANNAART (Johannes), geboren te Breda, heeft te 's Hage, in 1683, het meesterschap van de confreriekamer der beeldhouwers verkregen en overleed ook in die stad.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HANNEMAN (Jan) behoorde tot een aanzienlijk Haagsch geslacht en was raad en rentmeester generaal van Holland, namens den koning van Spanje. Later werd hij rekenmeester van Holland. Hij overleed den 23sten April 1573 en behoorde in 1567 tot hen die voor commissarissen van

den Hove gedagvaard en gecompareerd zijn tot aflegging van den gerequireerden eed van trouw aan den koning.

Zie Timareten, *Vers. van Gedenkst.* D. II. bl. 19; d'Yvoy van Mijdrecht, *Verb. en Smeekschr. der Edel.* bl. 57.

HANNEMAN (ADRIAAN), welligt een afstammeling van den voorgaande, werd te 's Hage in 1601 of 1611 geboren, genoot het onderwijs van Daniel Mytens *de Oude*, daarna van Antonie van Dyck. Hij was een der beste schilders van portretten en zinnebeeldige voorstellingen van zijnen tijd, en vertoefde geruimen tijd in Engeland. In 1656 woonde hij te 's Hage en was er in dat jaar een der mede oprigters van het schildersgild *Pictura*, waarvan hij tot de eerste deken verkozen werd, en welk gild aan zijn goed beheer veel te danken had. Hij voerde den titel van schilder van de prinses Maria van Oranje, wier portret hij schilderde. Hij stierf in 1668 of 1669. Vele van zijne kunstwerken getuigen van vlijtige beoefening van van Dyck's meesterlijken stijl. Van hem worden genoemd de volgende stukken:

Op het stadhuis te 's Gravenhage:

Eene geblinddoekte geregtigheid met eene weegschaal in de hand.

In de vergaderzaal der Staten van Holland te 's Gravenhage:

Een emblematisch schoorsteenstuk op den vrede.

Portret van Willem II.

Portret van Karel II.

Het landgoed van den hertog van Norfolk.

Portret van den hertog van Hamilton te Windsor.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk der Kunstsch.*

HANNES (BOKKE). Zie ENNES (BOKKE).

HANNES (C. R.) schreef:

Verhandeling over de onschuld der boomvruchten in het voortbrengen van de Roode Loop, Nijmeg. 1774. 8o.

Brief aan Baldinger *over de Geerst uitslag en andere waarnemingen*, Arnh. 1776. 8o.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*

HANNES (J. A. VAN THYE). Zie THYE HANNES (J. A. VAN).

HANNETON (PHILIP). Zie HANETON (PHILIP).

HANNOT (MICHAEL KERWAL) werd, proponent zijnde, beroepen te Avenhorn en Groothuizen in 1752, te Middelharnis in 1757. Tijdens zijne dienst aldaar vierde hij, op den 1sten Februarij 1765, met eene feestrede naar aanleiding van I Sam. VII: 12, het driehonderdjarig feest ter gedachtenis van de eerste uitgift en bedijking van het Oude land van Middelharnis. In een door hem zamengesteld handschrift, behelzende: *Een kort doch zakelijk historisch verhaal van Middelharnis, opgemaakt bij gelegenheid van het jubeljaar voor Middelharnis van* 1 *Februarij* 1765, leverde hij omtrent die plaats belangrijke aanteekeningen, die door den schrijver van *De Nederlandsche stad- en dorpbeschrijver* in zijn berigt over Middelharnis zijn medegedeeld. Hij werd in 1792 emeritus verklaard en overleed te Middelharnis den 19den Februarij 1803, oud ruim 75 jaren.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1752. *b.* bl. 256, 1757. *b.* bl. 743; Boers, *Beschrijv. van het eiland Goedereede en Overflakkee*, bl. 264, 285, 293.

HANSENIUS (JOANNES BAPTISTA) werd te Haarlem, in de tweede helft der zestiende eeuw, geboren. Hij studeerde te Leuven in de letteren en regtsgeleerdheid en bezocht vervolgens Rome en Genève, Milaan en Genua. Zoo groot was zijn roem, dat hij tot hoogleeraar in de regten te Toulouse in Frankrijk beroepen werd. Hij schreef:

Oratio auspicalis de Funeris Romani antiquitate, Genevae, 1606. 4o.

Commentarius de Jurejurando veterum, Tolosae 1614. 4o.; herdrukt in Graevii, *Thesaur. rom. antiq.*

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 392; Ampsing, *Beschrijv van Haarl.* bl. 113, 114; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 570.; Jöcher, *Gel. Lex.*

HANSEN (CAREL LODEWIJK) werd geboren te Amsterdam in 1765 en genoot het onderwijs van Pieter Barbiers Pietersz., onder wiens leiding hij zich tot een voortreffelijk landschap en stadsgezigtschilder vormde. Menigvuldige schitterende bewijzen van zijn talent leverde hij, na in 1813 bij de Maatschappij *Felix Meritis* een gouden medaille behaald te hebben. Hij was ook een der schilders van het belangrijke *Panorama van den roemruchtigen veldslag bij Waterloo*, en lid van de Koninklijke Academie der Beeldende Kunsten te Amsterdam. Hij voerde op eene zeer verdienstelijke wijze de etsnaald en overleed op den 8sten of 9den Julij te Vaassen, in Gelderland, alwaar hij sedert eenigen tijd woonachtig was. Hij was gehuwd met Jacoba van Geenhuysen. Een zoon van hem volgt.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der vad. schilderk.* D. III. bl. 112—115; *Algem. Konst- en Letterb.* 1840. D. II. bl. 35; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HANSEN (LAMBERTUS JOHANNES), zoon van den voorgaande, werd te Staphorst, in Overijssel, den 12den Augustus 1803 geboren. Hij genoot, behalve het onderwijs van zijnen vader, dat van de heeren J. W. Pieneman en J. A. Daiwaille, terwijl hij de lessen en raadgevingen van andere talenten, die aan het huis van zijnen vader verkeerden, ijverig ter harte nam. Zijn hoofdvak was het schilderen van binnenhuizen, met doorzigten en invallende lichten. Zoowel bij de Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam, als ook bij de Maatschappij *Felix Meritis*, behaalde hij onderscheidene prijzen. Van voormelde akademie was hij sedert 1833 lid en ook onderwijzer bij dezelve. Hij overleed tot groot verlies voor de kunst in April 1859, en was in 1834 gehuwd met Cornelia Helena Anna Christiani, die hij verloor, nadat zij hem drie zonen geschonken had.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch*; uit medegedeelde berigten aangevuld.

HANSKEN (FOKKE). Zie FOCCO (JOHANNES).

HANSZOON (HANS), van Kleef afkomstig, was een niet onaanzienlijk burger van Vlissingen, die aldaar in 1580 en 1581 schepen geweest was, handel dreef en in Maart 1584 door zekeren Fries, Aukema genaamd, beschuldigd werd van een ontwerp beraamd te hebben om prins Willem I te vermoorden en de stad aan den vijand over te leveren. Volgens de beschuldiging zou hij voornemens geweest zijn buskruid te brengen onder het vertrek, waar de prins gewoon was den maaltijd te houden, of ook wel om en bij zijn gestoelte in de kerk. Indien het een en ander hem mislukte, zou hij andere middelen beproefd hebben, om met eigen hand den vorst van het leven te berooven. Hanszoon gevat zijnde, bekende zijn opzet, en tevens dat hij over zijn voornemen met den Spaanschen ambassadeur in Frankrijk gehandeld had. Hij werd kort daarop onthalsd. Zijn zoon, die zich Jan Stramman noemde, begaf zich opzettelijk uit Italië naar Vlissingen, om zijns vaders dood te wreken en deszelfs aanklager te doorsteken. De naaste vrienden van den teregtgestelden Hanszoon wendden zich bij rekwest tot den prins, ten einde het hoofd van Hanszoon, dat aan een staak op de stads vest gehecht was, mogt afgenomen worden. De prins stelde dit verzoek in handen van de wethouders, doch het blijkt niet dat aan hetzelve onmiddellijk voldaan is.

Zie Hooft, *Ned. Hist.* bl. 836; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl. 529; Brahe, *Redenv. ter gelegenh. van het tweede eeuwgetijde der Vlissingsche Vrijh.* bl. 57, noot *a*; Groen van Prinsterer, *Archiv.* 1e série, T. VIII. p. 338; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. III. St. I. bl. 99.

HAPS (PIETER VAN) schreef:

Nijmeegs Lof, Nijmegen, 1646. 4o.

Hollants Vreetooneel, 1648.

Zie Arkstee, *Beschrijv. van Nijmeg.* bl. 5; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leiden.* D. II. bl. 514.

HAPS (PIETER WILLEM VAN), waarschijnlijk een zoon van den voorgaande, was een niet onverdienstelijk tooneeldichter, blijkens de volgende tooneelstukken, die hij onder de zinspreuk: *Paulatim ad fastigium* en met platen van Romein de Hooghe, A. Schoonebeek en J. Punt, het licht deed zien:

Het Huwelijk door List, Amst. 1694. 8o.

Sophonisba, treurspel, Amst. 1698. 8o.; 3de druk ald. 1733. 8o.

Het zevende Schimpdicht van Juvenalis nagevolgt, en op onze tijden toegepast, Amst. 1699. 8o.

De Mansmoer, kluchtspel, Amst. 1699. 8o.; herdr. ald. 1762. 8o.

Verliefde Brechje, kluchtspel, Amst. 1705. 8o.

Brieven van Minnaars en Minnaressen, Amst. 1705. 8o.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Lett. te Leid.* D. I. *b.* bl. 106, D. II bl. 514.

HAPT (ANTONIE VAN DER), ook bekend onder den naam van jonker Antonie, was kapitein ter zee en voerde in 1635 het bevel over eenige schepen, ter bescherming van de haringvloot tegen de Duinkerksche kapers in zee gezonden. Het lafhartig gedrag van van der Hapt veroorzaakte het verlies van verscheidene buizen, die door de kapers aangevallen werden, ten gevolge waarvan hij op bevel van de admiraliteit van Amsterdam, benevens andere bevelhebbers, in hechtenis werd genomen en in 1636, door de over hem aangestelde regters, onbekwaam geoordeeld werd om verder het land te dienen en veroordeeld werd tot eene vijf en twintigjarige gevangenisstraf.

Zie Aitzema, *Saken van Staat en Oorlog*, D. II. bl. 350.

HARAEUS (FRANCISCUS) van der Haer of Verhaer, werd te Utrecht, omstreeks de helft der zestiende eeuw, geboren. Zijne voorbereidende studiën aldaar volbragt hebbende, vertrok hij naar Leuven, om er in de wijsbegeerte en vervolgens in de godgeleerdheid te studeren, in welke laatste wetenschap hij de lessen van Johannes Molanus en Thomas Stapleton bijwoonde. Vervolgens te Douai aangesteld zijnde, om er, in het koninklijk collegie de rethorica te onderwijzen, zette hij zijne godgeleerde studiën voort en verkreeg er den graad van licentiaat in de godgeleerdheid. Hij reisde vervolgens in Duitschland en Italië, alwaar hij in kennis geraakte met den jezuit Possevin, die door den paus, in 1581, als nuntius naar Polen en Rusland gezonden werd werwaarts Haraeus hem vergezelde. Teruggekeerd werd hij kanonik te 's Hertogenbosch, maar de tijdsomstandigheden hinderden hem in het rustige bezit van die betrekking, weshalve hij zich naar Utrecht begaf. Eenigen tijd daarna verkreeg hij eene kanoniksplaats te Namen en vervolgens omstreeks 1623, te Leuven, waar hij den 11den Januarij 1632 overleed. Hij werd begraven in de St. Pieterskerk, nabij de graftombe van zijnen leermeester Stapleton. Zijne zinspreuk was: *Dextrè et gnaviter* (schrander en naarstig). Men verwarre hem niet met Floris van der Haer, waarschijnlijk zijn bloedverwant, die, hoewel uit een Utrechtsch geslacht, te Leuven geboren werd, en alzoo onder de Belgische geleerden gerangschikt moet worden.

Als godgeleerde, beoefenaar der oude kerkelijke geschiedenis en die des vaderlands deed Haraeus zich kennen door de volgende werken:

Den gheestelycken Medicynmeester, Antw. 1589 (of 1599.) 12o.

Vitae Sanctorum ex probatissimis authoribus et potissimum ex R. D. Aloysio Lipomano, *et* R. P. Laur. Surio *brevi compendio summa fide collectae*, Antv. 1591. 8o.; herdrukt Lugd. 1592. 8o.; Antv. 1594. 8o.; Col. 1605. fol. met veranderden titel.

Lumen Historiarum per Orientem, illustrandis Bibliis sacris, Martyrologiis et aliis multis.

Chronologia brevis ab orbe condito usque ad Christum passum, clare demonstrans Jezum Nazarenum esse Messiam, Dan. IX. *praenuntiatum*, Antv. 12o.

Olympiades et Fasti, concordi serie Historiae sacrae et profanae usque ad Christum passum. Col. 1602. 4o.; herdr. 1614. fol. met veranderden titel.

Onpartijdige Verklaringhe der oorsaken des Nederlantsche Oorloghs sedert 't jaer 1566 *tot* 1608, Antw. 1612. kl. 8o.

Annales Ducum, seu Principum Brabantiae, totiusque Belgii Tomi tres: quorum primo solius Brabantiae, secundo Belgii uniti Principum res gestae, tertio Belgici tumultus usque ad inducias, anno MDCIX pactas, enarrantur, Antv. 1623. fol. 2 vol.

Het derde boek van dit werk heeft Haraeus naderhand op nieuw omgewerkt en vermeerderd, doch het handschrift, dat in 1776 te Antwerpen uit de rijke bibliotheek van J. B. Verdussen verkocht is, is nooit in druk uitgegeven.

Epitome Catenae aureae D. Thomae *in quatuor Euangelia, a* Franc. Haraeo *concinnata, et scholiis illustrata*, Antv. 1625. 8o.

Expositio S. S. *Patrum in omnes Epistolas S.* Pauli *Apostoli; colligebat et scholiis illustrabat* R. D. Franc. Haraeus, Lov. 1627. 8o.

Biblia sacra Vulgatae editionis, Sixti V. P. M. *jussu recognita atque edita*; etc. Antv. 1630. fol.

Zie Swertius, *Ath. Belg.* p. 244; Burman, *Traj. Erud.* p. 126—129; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 294, 295; Pars, *Naamrol*, bl. 85; Paquot, *Memoires*, T. II. p. 170, 171; (van Heussen en van Rhijn) *Hist. van 't Utr. Bisd.* D. I. bl. 563, 564, 570; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedschrijv.* D. I. bl. 360—364.

HARCKENROTH. Zie de personen van dien naam op HARKENROTH.

HARCX (DOUWE) of Harkes, een Fries, was een moedig zeeman, die in 1665 zijn naam vereeuwigde door een roemrijk wapenfeit. Met het Nederlandsche smaldeel op de hoogte van Tanger kruisende, ontdekte Harcx, wiens schip 24 stukken en 100 mannen voerde, een Engelsch fregat van gelijke sterkte, *de Salamander* geheeten, hetwelk hij terstond volgde, en dat hij, na eene jagt van 36 uren, onder het bereik van zijn geschut kreeg. Nu ontstond er een kortstondig, doch hevig gevecht. Douwe klampte den Brit aan boord, enterde hem en maakte zich na eenen kloekmoedigen strijd van vijf kwartieruurs meester van het schip. Ongelukkig geraakte hetzelve weinige oogenblikken na de verovering in brand en werd eene prooi der vlammen, zoodat hem van dezen rijken buit niets overschoot dan de vlag, de gevangenen en het bewustzijn van als een braaf held gevochten te hebben. Acht jaren later, in 1673, bragt hij te Amsterdam drie Barbados- en Virginie-vaarders op.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeew.* D. II. St. II. bl. 243, D. III. St. I. bl. 381, hier door ons geheel gevolgd.

HARDA (PIBO). Het adelijk Friesch geslacht van Harda, Haarda of Haerda was in vroeger tijd Mernstra genaamd. Men vindt het onder dien naam, op de geslachtlijsten, omtrent het jaar 1460 te Pietersbierum gezeten. Pibo Harda was een zoon van Fedde Harda en Saeck Herweij, woonde te Ternaard en had zich bij den aanvang der beroerten bij de edelen gevoegd en het verbond geteekend. Sedert had hij zich in het gevolg van Brederode te Amsterdam opgehouden, en was medepligtig geweest aan het nemen der papieren van den secretaris de la Torre. Om het treurig lot van zoo velen te ontgaan, was hij in 1567 gevlugt, en werd een jaar later door den raad van Friesland gebannen en zijne goederen verbeurd verklaard.

Te vergeefs deed hij met anderen eene poging om eer en goed te redden, doch onthield zich van geweldige maatregelen en keurde de handelingen der watergeuzen ten sterkste af. Hij woonde later op Ameland, met het weemoedig voornemen om van daar ten minste de vaderlandsche kusten te aanschouwen, die hij niet meer betreden mogt, en waar zijne gade en kroost verlaten omzwierven. Hier woonde hij totdat in 1572 het krijgsvolk van Robles een inval op Ameland deed en hij, genoodzaakt het zwaard te trekken, door een Spanjaard doorstoken werd. Hij was gehuwd met His Bootsma, dochter van Sierck Bootsma en Sithe Feitsma. Een zoon van hem, Fedde genaamd, vlugtte mede uit het land, maar keerde later terug.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 448, 449; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 243, 244.

HARDENBERG (CORNELIS VAN) werd uit een aanzienlijk geslacht, den 4den Mei 1755, te Rotterdam geboren en was sedert een aantal jaren onderwijzer in de teeken-, bouw- en doorzigtkunde bij de Renswoudsche stichting te Utrecht, welke post hem in 1780 opgedragen werd als opvolger van Jacob Maurer. Hij dreef ook handel in schilderijen en andere voorwerpen. Zonder eenig onderrigt had hij in de teekenkunst eene aanzienlijke hoogte bereikt, en zijn voortreffelijk onderwijs, in al de vakken der kunst, veroorzaakte dat onder zijne leiding vele goede teekenaars

gevormd werden. Groot is de lof die den verdienstelijken man over zijn werk te beurt viel. Een bevoegd beoordeelaar zegt van hem. „In de anatomie, zoowel als in de doorzigtkunde, de bouwkunde, landkaarten, het landschap, uit- en inlandsch gevogelte, binnenhuizen met beelden, kerken enz. in dat alles was hij zeer bedreven, en teekende alles met de meeste vlugheid en met dat hooge gevoel voor de kunst, dat oorspronkelijke wat het genie kenmerkt; en daarbij bezat hij de bescheidenheid en nederigheid van den christen. Zijne manier van wasschen met sapverwen was wonderlijk; en zijne ordonnantiën of compositiën altijd rijk, dichterlijk, ja geheel de veredelde natuur. Hij had veel theorie en wist die op de gelukkigste wijze in praktijk te brengen. Zijne veelvuldige bezigheden lieten het niet toe, zich veel aan het schilderen met olieverw toe te wijden; echter heeft hij eenige portretten en fraaije kabinetstukjes geschilderd."

Uit een ander berigt voegen wij hierbij, dat hij met zorg en geestig de etsnaald hanteerde. In 1809 benoemde de vierde klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut hem tot correspondent, en koning Lodewijk stelde hem als professeur de dessin bij zijne pages aan, voor welk aanbod hij evenwel heuschelijk bedankte. Ook van andere kunst- en letterlievende genootschappen en maatschappijen was hij lid, bij welke laatste hij zich als besturend en medewerkend lid, als man van smaak en als geestig beoefenaar der dichtkunst ook verdienstelijk maakte.

Veelvuldig zijn de werken door van Hardenberg vervaardigd. Vele zijner teekeningen zijn in plaat gebragt. Een zijner verdienstelijkste stukken is een *Gezicht van de Roomsche Kerk te Rotterdam*, te Parijs gegraveerd door N. Ransonnette. Ook komen er verscheidene platen door hem geteekend voor in de *Beschrijving van den Watersnood in* 1799 *en* 1800, door Cornelis Zillesen, die door Vinkeles en Brouwer gegraveerd zijn.

Bemind om zijne eenvoudige godsvrucht en kalmen christenzin, overleed van Hardenberg te Haastrecht, op den 2den Februarij 1843.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. schilderk.* D. III. bl. 80, 81; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; *Algem. Konst- en Letterb.* 1843. D. I. bl. 161—163; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HARDENBERGIUS (Albertus Rizaeus). Zie RIZAEUS (Albertus)

HARDENBROEK (Jacob van) werd omstreeks 1678 geboren, trad in 's lands dienst en klom op tot den rang van kapitein. Den 20sten November 1722 werd hij kommandeur van Loevestein, en den 20sten April 1725 luitenant-kolonel der infanterie. Na later tot kolonel bevorderd te zijn, overleed hij den 20sten Augustus 1759.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1759. *b.* bl. 268; *Geschiedk. Aanteek. betrekkel. het slot Loevestein bijlage*, bl. 20, uit medegedeelde berigten aangevuld.

HARDENBROEK (Jan Adolph baron van), heer van Hardenbroek, Lokhorst enz., zoon van den kapitein ter zee Jan Lodewijk baron van Hardenbroek, en van Johanna Charlotta baronnesse van Renesse tot Lokhorst, werd den 9den Junij 1739 luitenant-kolonel der infanterie, den 1sten Januarij 1748 kolonel in het regiment van Croyé en tevens kommandeur der vesting 's Hertogenbosch, den 14den Maart 1766 generaal-majoor en daarna luitenant-generaal en gouverneur van Bergen op Zoom. Hij huwde in 1769 met Suzanna van Slingelandt, daarna met Suzanna Civile gravin d'Aumale.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

HARDERUS (Hieronymus) werd door curatoren der Leidsche hoogeschool, in 1669, gemagtigd tot het houden van openbare lessen over de Arabische en andere Oostersche talen. In 1671 werd hij met den titel van buitengewoon hoogleeraar vereerd, en kreeg verlof, om, tot uitbreiding van zijne kundigheden, naar het Oosten te reizen, waartoe hij van een loffelijk getuigschrift voorzien werd; doch op de tijding dat hij zijne reize gestaakt had, werd zijn lastbrief als hoogleeraar eerlang ingetrokken.

Zie Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. II. *Toev. en Bijl.* bl. 272.

HARDERWIJCK (Gerard van), ook Gerard de Raedt genoemd, werd in Gelderland, waarschijnlijk te Harderwijk, in het midden der vijftiende eeuw geboren, studeerde voornamelijk te Keulen en verkreeg er den graad van meester in de vrije kunsten en licentiaat in de godgeleerdheid.

Hij onderwees er vervolgens de wijsbegeerte, was er in 1476, 1480 en 1486 deken van de faculteit der kunsten, en zag zich den 28sten Junij 1500 tot rector der akademie verkozen. Hij overleed in 1503, nadat hij jaren lang het priesterambt te Keulen bekleed had. Hij schreef:

Commentum libri primi Hermenias Aristotelis, similiter et aliorum librorum veteris artis, studiose ex diversis doctorum dictis maxime ex scriptis venerabilis Domini Alberti Doctoris Magni, etc. (Colon.) 1486. fol.

Commentum supra veterem artem Aristotelis secundum viam Albertistarum, etc. (Colon.) 1486. fol.

Commentaria in Summulas Petri Hispani Alberto-Centonas continentia, quae sunt quaedam Progymnasmata in libros philosophi secundum processum Bursae Laurentianae Colon. etc. Col. (1488.) fol.

Commentarii in omnes parvos Tractatus Parvorum Logicalium Petri Hispani junctis nonnullis Modernorum, processum Bursae Laurentianae in Universitate Coloniensi continentes, Colon. 1493. folio.

Textus trium librorum de Anima Aristotelis, cum commentario secundum doctrinam Domini Alberti Magni, etc. Colon. fol.

Opus quadrupartitum postillarum Divi Alberti Magni, etc. Hagen. 1504. fol.

Alberti Magni postilla super Lucam impressa opera Gerardi de Harderwick, Hagen. 1504. fol.

Materia de Crucibus quae in vestibus hominum apparuerunt anno MD.I., etc. Colon. 1508. 4o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 351; Paquot, *Mémoir.* T. I. 457, 458; de Feller, *Diction. Histor.*

HARDERWIJCK (Aalt van) te Harderwijk geboren, was raad van hertog Karel van Gelder, jegens wien hij zich zeer verdienstelijk maakte, door zijne dappere verdediging van de stad Hattem in 1528.

Zie Schrassert, *Beschrijv. van Harderwijk*, bl. 121.

HARDERWIJK (Ysbrand van) werd omstreeks 1515 uit deftige ouders te Harderwijk geboren en door Johannes Keppel, abt van het klooster Lidlum in Barradeel, tot den geestelijken stand opgeleid. Zijne groote zucht voor de letteren en zijne welbespraaktheid bragten hem toen reeds bij velen in gunst. Tot de priesterlijke waardigheid verheven, werd hij eerst kapellaan te Menaldum en een weinig later pastoor te Spannum. Vervolgens te Berlikum als zoodanig aangesteld, werd hij daar zoodanig ingenomen met de nieuwe leer, dat hij zijne bezittingen te gelde maakte en in den herfst van 1545 naar Lidlum trok, om van daar zijnen boezemvriend Cyriacus Donia naar Wittenberg te volgen. Hij moest evenwel dit voornemen tot het voorjaar van 1546 uitstellen, verwisselde toen het geestelijk gewaad met een burgerlijk, aanvaardde de reis naar laatstgenoemde plaats, en werd er in April in het album der akademie ingeschreven. Zijn verblijf aldaar was evenwel van zeer korten duur: want omstreeks Julij riep keizer Karel V, op straffe van weerspannigheid en muiterij, allen terug, die verboden hoogescholen bezochten, en hiervoor bevreesd, keerde van Harderwijk naar Friesland terug. Niet dan met veel moeite werd hij door den abt van Lidlum weder opgenomen, doch na eene geringe boetedoening niet alleen in genade weder aangenomen, maar ook de kerk van Spannum bij vernieuwing aan zijne zorg toevertrouwd.

Weldra rees hij nu zoo in aanzien, dat hij, in 1553, tot abt van Lidlum werd aangesteld. Na zijne benoeming reisde hij naar Utrecht en werd er door den bisschoppelijken vicaris, Nicolaas van Nieuwland, gewijd. Later uit de geestelijkheid tot lid der staten geroepen, deed hij zich door zijn hevig verzet tegen den benoemden bisschop van Friesland, Remigius Dirutius, kennen, en was hij een dergenen, die, na met de staten en met de regering van Leeuwarden geraadpleegd te heb-

ben, in October 1565 weigerden in de synode te komen, die door den bisschop van Utrecht was zamengeroepen. Hij vergat bij dat alles zijne studiën niet, drong dieper door in de heilige schrift en was ijverig in het onderzoeken der schriften van den grooten Luther. Dit vervulde hem met zulk een weêrzin tegen het kloosterleven, dat hij in 1569 zijn ontslag verzocht en verkreeg, met eene jaarlijksche toelage van vijfhonderd gulden. Nog vóór zijn vertrek naar elders was de nieuw benoemde bisschop van Leeuwarden, Cunerus Petri, zelf te Lidlum gekomen, om rekenschap te vragen van het gehouden beheer van de geldmiddelen der abtdij. Het schijnt wel, dat van Harderwijk hieraan niet gaarne heeft willen of kunnen voldoen, daar hij, zelf voor den bisschop gedagvaard zijnde, ijlings de vlugt naar Emden nam. Hier trad hij, na lang aarzelen, met eene protestantsche vrouw in het huwelijk, die hij echter spoedig te Frankfort aan de pest verloor. Hij zelf werd door die ziekte aangetast en, schijnbaar hersteld, trok hij tot herstel van zijne gezondheid naar Keulen. Daar heerschte dezelfde ziekte, die hem andermaal aantastte en waaraan hij nu, in 1571, bezweek. Het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde bezit van hem een op perkament geschreven:

Missale Romanum, quod scribi curavit D. Ysbrandus Harderwijck, *Abbas monasterii Lidlum, anno* 1563.

Zie (van Heussen en van Rhijn), *Oudhed. en Gesticht. van Vriesl.* D. I. bl. 280, D. II. bl. 204—207; Steenstra, *Oudheidk. Aanteek. van Barradeel*, bl. 93, 94; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk*, St. V. bl. 179—181, door ons voornamelijk gevolgd; Visscher, *Voorlez. over de Geschied. der Roomsche-Kath. Kerk* enz. 2de Voorl. bl. 55; *Zestiende Versl. der Hand. van het Friesch Genootsch. ter beoef. der Friesche Geschied-, Oudheid- en Taalk.* (1844) bl. 124.

HARDERWIJK (Isak van) werd den 19den Januarij 1784 te Huizum, bij Leeuwarden, uit fatsoenlijke burgerouders geboren. Zijn vader, Reinier van Harderwijk, reeds vroeg eene zucht voor de studie bij zijnen oudsten zoon bespeurende, deed hem, na het gewone schoolonderwijs genoten te hebben, op de latijnsche school te Leeuwarden. De dood van zijnen vader veroorzaakte eene belangrijke verandering in zijn lot, in zoo verre, dat hij met zijn jongeren broeder, die volgt, naar Rotterdam vertrok, waar hun oom, Jan van Harderwijk, handelaar in koffij en thee, zelf kinderloos zijnde, zich met de zorgen der opvoeding dezer beide zonen van zijn broeder wilde belasten. De jeugdige knaap zette nu zijne voorbereidende studiën onder den geleerden Rotterdamschen rector Nodell voort, en werd in 1799 tot de akademische lessen bevorderd. Hij vertrok naar de hoogeschool te Utrecht, om zich tot het predikambt voor te bereiden, en volgde de lessen van Heringa en Bonnet met vrucht. De geschillen, die tusschen deze beroemde mannen ontstonden, noopten van Harderwijk de Utrechtsche hoogeschool voor de Leidsche te verruilen. Hier genoot hij het onderwijs van de hoogleeraren te Water en van Voorst, en onder hunne leiding bragt hij, in 1804, zijne studiën ten einde, en werd hij door de classis van Schieland tot het predikambt toegelaten. Nog in datzelfde jaar werd hij als leeraar te Abbenbroek beroepen, doch den vereischten ouderdom nog niet bereikt hebbende, moest dat beroep worden ingetrokken. In 1805 te Vinkeveen beroepen, bleef hij daar zeven jaren met ijver werkzaam, toen hij, in 1812, te gelijktijdig een beroep ontving naar Warmenhuizen in Noord-Holland en een naar Warrega, Warstiens en Wartena in Friesland. Het laatste beroep werd door hem aangenomen, en hij bleef op die standplaats vijf jaren tot het jaar 1817, toen de gemeente te Katwijk aan Zee hem tot haren leeraar verkoos. Hier verkondigde hij gedurende dertig jaren met rijken zegen het Evangelie, totdat hij op den 31sten December 1847 aan zijne hem liefhebbende betrekkingen en gemeente en aan de wetenschap ontviel. Hij was eerst gehuwd met Jannetje van Dam, die hij in 1816 verloor, daarna met Maria Johanna Wintzant, die hem drie dagen na zijne ter aarde bestelling in het graf volgde. Bij beiden verwekte hij kinderen.

Aan eenen onvermoeiden ijver voor de waarneming zijner ambtspligten, paarde van Harderwijk eene vurige liefde voor de wetenschappen. In de beoefening der Latijnsche letteren, maar meer nog in die der Nederlandsche, vooral Oud-Nederlandsche letterkunde, kerkelijke geschiedenis en penningkunde, vond hij als het ware zijne eenige uitspanning; terwijl de bijeenbrenging eener kostbare en talrijke boekerij schier de eenige uitgave was, die hij zich voor zijn genoegen veroorloofde. Zij werd met zijne verzameling penningen, oudheden en rariteiten in 1848 te Rotterdam verkocht. De catalogus er van ziet onder den titel van *Bibliotheca Harderwijkiana* het licht.

De vruchten van van Harderwijk's onderzoekingen, waarin hij zich als een naauwkeurig, scherpzinnig en onbevooroordeeld geschiedkenner en letterkundige kennen deed zijn:

Verslag van een Handschrift, bevattende Jacob van Maerlants *Nederduitsche Prozaïsche Bijbelvertaling, met Aanteekeningen en Bijlagen*, 's Gravenh. 1831. 8°.

Geschied- en Letterkundige Bijdragen, Rotterd. 1837. 8°.

Fragment van den Roman van Parthénopéus *en* Meliore; *met eene Inleiding en Aanteekeningen*; in de *Nieuwe Werk. van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leid.* D. V. St. II. (1841).

Bijdrage tot de Geschiedenis der Heidens of Egijptiërs in de Noordelijke Nederlanden; in de *Aanteek. van het verhandelde in de Sectie-Vergaderingen van het Prov: Utrechtsch Genootsch. in het jaar* 1847, bl. 82.

Bijdrage tot de kennis der schriften van David Joris; in het *Ned. Arch. voor Kerk. Geschied. van* Kist en Royaards, D. VIII. bl. 393—411.

De Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden en het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen bragten, de eerste in 1834 en het tweede in 1840, hulde aan de veelzijdige geleerdheid van van Harderwijk, door hem het lidmaatschap aan te bieden.

Zie Lants in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1848 D. I. bl. 66—72; *Handel. van de Jaarl. Vergad. van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leid.* 1848. bl. 46—49.

HARDERWIJK (Jan van) Rz., broeder van den voorgaande, werd den 4den October 1790 te Huizum bij Leeuwarden geboren. Door zijnen oom, Jan van Harderwijk, te gelijk met zijn ouderen broeder, te Rotterdam opgevoed, genoot hij aldaar eene beschaafde, ofschoon niet geleerde opleiding, en onderscheidde hij zich reeds vroeg door eene groote vlugheid van geest en bevattelijkheid in het aanleeren van datgene, wat hem later in den voor hem bestemden werkkring zou te pas komen. Hij beoefende daarbij het teekenen en de muziek, en legde vooral in de eerstgenoemde kunst zulke belangrijke vorderingen aan den dag, dat men er eenigen tijd aan dacht hem geheel aan de schilderkunst toe te wijden. Dit gebeurde evenwel niet. Van Harderwijk, na de noodige kundigheden daartoe op een geacht handelskantoor verkregen te hebben, kwam in den koffij- en theehandel van zijnen oom, dien hij later geheel voor zijne rekening dreef, en dien hij in 1838 in handen van den jongsten zoon van zijnen oudsten broeder overgaf.

Zoo iemand, dan was het van Harderwijk, aan wien de stad zijner inwoning en het vaderland de grootste verpligting had. Vele toch zijn de betrekkingen, waartoe hij geroepen werd en die hij met den meesten lof vervulde. Was het vroeger het teekengenootschap: *Hier door tot Hooger*, dat hem eerst onder zijne verdienstelijke leerlingen telde, en welks belangen hij daarna ook als commissaris en secretaris met ijver voorstond, later, na de vereeniging van dat genootschap met een ander, onder de zinspreuk: *Hierdoor tot Hooger en Arti Sacrum vereenigd*, werd hij met eenparige stemmen tot hun eersten voorzitter benoemd, en was hij jaren lang hun steun en sieraad. Hij verdiende alzoo ten volle de onderscheiding, die hem in 1837 ten deel viel, door de benoeming tot lid van verdienste van dat genootschap, welke benoeming, in 1840, gevolgd werd, ook als eene waardige hulde aan zijne kunsttalenten, door de verkiezing tot lid van de Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam, en tot lid van verdienste der later te Rotterdam gevestigde Akademie van Beeldende Kunsten en

Technische Wetenschappen. Zoowel de Maatschappij: *Verscheidenheid en Overeenstemming*, als de Rotterdamsche afdeeling der Hollandsche Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen, en het Rotterdamsche Departement der Maatschappij: *tot Nut van 't Algemeen*, vonden in van Harderwijk òf een waardige voorzitter, òf een verdienstelijk bestuurs lid, òf een onvermoeid medewerker aan hunne werkzaamheden en bemoeijingen. Gedurende een tijdvak van ruim vijf en twintig jaren was hij secretaris van het collegie collectanten tot instandhouding van de openbare eeredienst bij de Nederduitsche Hervormde gemeente, voorts voorzitter van eene der bijbelvereenigingen en eindelijk secretaris van een der Schalisten-kwartieren. In al die betrekkingen was hij de man, die alles bestuurde, wien geene moeiten te groot waren en die niet terugdeinsde, wanneer er met kracht moest gehandeld worden.

Heeft alzoo de stad Rotterdam veel aan hem te danken, niet minder verdienstelijk maakte hij zich jegens het vaderland en het vorstelijk stamhuis van Oranje. Waren zijne gezangen en gedichten voor een groot deel aan beiden gewijd, en was hij er steeds op uit, liefde tot beiden in aller harten te ontvlammen, ook dan wanneer de vaderlandsche grond werd bedreigd en de geliefde naam van Oranje werd gelasterd, hij achtte ook geene inspanningen te zwaar om dat vaderland op andere wijze nuttig te zijn. Want toen in 1830 de Nederlandsche krijgsmagt naar de grenzen was opgerukt, tot beveiliging van den dierbaren geboortegrond en tot handhaving van de eer en den roem des lands, toen vormde van Harderwijk, met de heeren G. C. Tielenius Kruijthoff en H. H. van Dam, die bekende commissie, welke door hare bemoeijingen zulke belangrijke ondersteuning aan het Nederlandsche leger heeft kunnen verschaffen, en die zoo belangloos en met opoffering van tijd, rust en genoegen heeft medegewerkt, om geslagen wonden te heelen en rampen te leenigen. Zooveel ijver en vaderlandsliefde bleven niet onopgemerkt, maar zijn nooit beloond.

Van Harderwijk overleed den 27sten December 1858 en was gehuwd met Carolina Jacoba Schoor, die hem drie dochters en drie zonen schonk, van welke de middelste de voortzetter van dit woordenboek is. Zijne afbeelding, naar de schilderij van W. H. Schmidt, ziet het licht vóór den *Nederlandsche Muzen-Almanak voor* 1840. De Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden erkende zijne verdiensten als letterkundige en dichter, door hem in 1836 haar lidmaatschap aan te bieden. Die verdiensten zijn ook op te maken uit de door hem in druk gegevene werken, waarvan wij hier eene opgave laten volgen, zonder gewag te maken van de talrijke hier en daar verspreide en ook onuitgegevene stukken, zoowel in proza als in poëzij:

Lofdicht op Jan van Eijk. In 1822 bekroond met zilver door de Koninklijke Maatschappij van Taal- en Letterkunde te Brugge, en in hare werken opgenomen.

Lofdicht op de Noordelijke en Zuidelijke Volkplantingen van Frederiksoord. Met goud bekroond, in 1823, door dezelfde Maatschappij, en mede in hare werken opgenomen.

Korte schets van de beroemdste daden onzer voorvaderen en van de bijzonderste gebeurtenissen der Nederlanden, ten einde de vaderlandsliefde bij alle standen, en voornamelijk bij de jeugd, op te wekken en te versterken. In 1823 met goud bekroond door dezelfde Maatschappij en in hare werken opgenomen.

Proeve eener lofrede op Hieronymus van Alphen; in derde *Mnemosyne*, 1829, D. I. bl. 125—193.

Gedichten, Rott. 1836. 8o.

(Met J. A. Bakker en G. van Reyn) *Euthymia, Bijdragen uit het gebied der zede- en letterkunde*, Rott. 1837. 8o. 2 stukk.

Het Menschelijk Leven, in vier zangen, Amst. 1837. 8o. (Overdruk uit de *Vaderl. Letteroef.* van dat jaar).

Lijkrede bij den dood van Neêrlands Koningin, Z. M. den Koning en Hoogstdesz. aanverwanten, met vaderl. deelneming toegeëigend. (Rott. 12 Oct. 1837). 8o. Niet in den handel.

De Lof der Schilderkunst, Cantate, Rott. 1838. 8o.

Gedachtenis-offer aan J. C. Schotel, *Zeeschilder*, Rott. 1839. 8o.

Leerrijke keur uit Benjamin Franklin's *Zedekundige Schriften.* Met goud bekroond door de Maatschappij: tot Nut van 't Algemeen en door haar uitgegeven. Amst. 1843. 8o.

Frederik Gottlieb Klopstock *beschouwd als Mensch, als Dichter en als Christen*, Amst. 1843. 8o.

Gedachten bij de slooping van het gebouw de Zuiderkerk der Nederduitsche Gereformeerde Gemeente te Rotterdam. Dichtstuk, Rott. 1844. 8o.

Redevoeringen, Dord. en Rott. 1844. 8o.

Gezangen bij gelegenheid van het examen en de prijsuitdeeling der Rotterdamsche Departements-school, Rott. 1845. 8o.

December 1848, Rott. 1848. 8o.

Bij de inhuldiging van Z. M. Willem III, *den* 12den *Mei* 1849. Rott. 1849. 8o.

Herinnering aan den kunstschilder Willem Hendrik Schmidt, 's Hage, 1849. 8o.

Levensberigt van R. H. van Someren; in de *Handel. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* 1851.

Gijsbrecht Karel van Hogendorp, *Lofdicht*, Rott. 1853. 8o.

Luim en Ernst, afgeluisterd in den vreemde, Rott. 1854. 12o. met pl.

Oud en nieuw, uit de portefeuille van Narrator bijeenverzameld, Rott. 1854. kl. 8o.

Het bezoek of de wijsheid van vader Philander, medegedeeld door Christianus. Met een woord vooraf van D. T. Huët, Rott. 1855. 8o.

Behalve deze genoemde geschriften leverde van Harderwijk een aantal bijdragen in den *Nederlandsche Muzen-Almanak* en in andere jaarboekjes, in de *Vaderlandsche Letteroefeningen*, waarvan hij met den heer G. van Reyn te Rotterdam, gedurende het jaar 1839 tot 1848 de redactie op zich nam, en eindelijk in het werk van wijlen J. P. Sprenger van Eijk, *de Fakkel* getiteld.

Uit familieberigten bijeengebragt.

HARDES (J.) schreef:

Copy van een Brief, geschreven uit Nieukerk, door een vader aan zijne dogter, wegens het berugte werk der bekeering aldaer; met eenige Aenmerkingen en Waerschouwingen, Amst. 1750. 4o.

Zie *Reg. van gedr. Schrift. voor en tegen het berugte werk der beroer. en bekeer. te Nieukerk*, enz. (Leid. 1753) bl. 17.

HARDEVELDT (Anthony van), op het laatst der zeventiende eeuw geboren, werd in 1721 predikant te Eethen en Drongelen en in 1723 te Wijk bij Heusden. In 1777 emeritus geworden, overleed hij in dat zelfde jaar. Hij maakte zich eenigen naam in de kerkelijke geschiedenis, door, in 1747, met pen en mond te ijveren voor eene verbroedering tusschen de Lutherschen en Hervormden. Een zijner zonen volgt. Zijne dochter, Allegonda Klara, beoefende de Nederduitsche dichtkunst blijkens een grafschrift op de gouvernante prinses Anna, in 1759 overleden. Hij schreef de volgende werken:

Dank-Altaar, Gorinch. 1729. 8o.

Absalons Pylaar vergeestelykt, Gorinch. 1732. 8o.; herdr. Leid. 1746. 8o.

Verklaring over den LXXXIX *Psalm*, Utr. 1735. 4o.

De ontdekte wolf in de pot, Utr. 1735. 4o.

De verspiede vos in den wijngaard, Utr. 1735. 4o.

Vriendelijk Buurpraatje gehouden tussen drie buuren, Dordr. 1739. 8o.

Noodige verdediging tegen de ongegronde en spotagtige Aanmerkingen van Th. de Hartog, Dordr. 1740. 8o.

De verbaasde en erbarmelijke vlucht der inwoonders des landts van Heusden, wegens de laaste overstroominge, vertoont in eene predikatie, Dordr. 1741. 4o.

De kerk gereformeert in zeeden, met een kort berigt van de kerkform der zoogenaamde Hernhutters, Dordr. 1741. 4o.

De huys-predikant of Noachs voorbeeld, Leid. 1742. 4o.

Het schip van Staat, genaamt Prudentia ofte Voorzigtigheid om van alle regte gronden van Staat, zoo in oorlog als vrede recht te oordeelen, met bijzondere toepassing op het Verecnigt Nederlandt in deze dagen, Leid. 1744. 4o.

De Joodsche Republiek in derzelver opkomst en ondergang, ten spiegel van Nederlands gemeenebest vertoont, alles met

een bijzonder oogmerk op dezen tegenwoordigen tijd toegepast in een bededags predicatie uit Zephanja I. *vs.* 2, Leid. 1745. 8°.

Huys predikant tot dienst van alle Christelyke huysgezinnen, in een leerreeden uyt Hebreen II. *vs.* 7. Leid. 1746. 4°.

Kerkelijk pleidoy, vertoonende, op eene bescheidene wijze, de onpartijdige redenen, waarom de gereformeerden hunne vereeniging wel met de Evangelische Lutherschen, en niet met de Roomschen kunnen zoeken. — Waarbij de onpartijdige middelen eener nadere vereeniging tusschen de Gereformeerden en Lutherschen onderscheidenlijk worden opgegeven, zoowel, als de wezenlijke verschillen tusschen beide, tot wegneming van vele ongunstige vooroordeelen der broederen in den grond beschouwd worden, Amst. 1747. 4°.

De zuyvere genade weg van Godt in zijn Heyligdom, betreffende het weezen der waaragtige bekeeringe des menschen; enz. Utr. 1750. 4°.

Antwoord op die deelen van het eerste pleitgeding van Ds. Ger. Kuypers, *betreffende de Brieven van den Heer* Brocades, *ten anderen des schrijvers oogmerk in zijn boekje genaamt de zuyvere genade weg van Godt in zijn Heyligdom enz. tot rust en vreede der kerke, en behoudenis der broederlijke liefde.* Leid. 1752. 4°.

Kerkelyk pleidoy wegens de vereeniging der Gereformeerden, Lutherschen en Roomschen, met een bewerp van correspondentie tusschen de Protestantsche kerken in Nederland, opgedragen aan de Ed. Mog. Commiss. Politiek der beide Synoden van Zuid-Holland, Amst. 1755. 4°.

Gedachten van Swaar-Hoofd, Ligt-Hoofd en Kloek-Hart, over het criticq gestel der zaken van Europa. Benevens den Pruisischen oorlog. Tot nut en dienst van alle Protestantsche Patriotten. Amst. 1758. 4°.

Historisch vertoog, betreffende de verscheidene crisissen, of gevaarlijke tijdsgewrichten, in welke het protestantendom sedert keizer Karel den Vijfden tot op dezen tijd zich bevonden heeft, Leid. 1759. 4°.

Hardeveldt droeg dit werk aan de theologische faculteit der Leidsche hoogeschool op. Namens dezelve schreef de hoogleeraar B. de Moor hem een brief tot dankzegging, waarin op eene onderscheidende wijze 's mans verdiensten geroemd werden. Die brief wordt gevonden in de *Boekzaal der geleerde wereld* 1759. *b.* bl. 33.

Religie der Russen, Amst. 1763. 8°.

Romen in brand, wegens den Portugeeschen oorlog, met den Paus en de Jezuiten, verhandelt in een zamenspraak tusschen een Protestant, Papist en Roomsche, Amst. 1760. 8°.

Vriendelijk onderrigt aangaande den Belisarius van Marmontel, Leid. 1769. 4°.

Eene volledige Historie der zo genaamde Piëtisten, aangaande derzelver opkomst, voortgang en uiteinde, Leid. 1770. 4°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1758. *a.* bl. 87, 1759. *a.* bl. 383. 1761. *b.* bl. 173—187; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III. IV. V. VI; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; Ypey, *Geschied. der Christ. Kerk in de* 18de *Eeuw*, D. IV. bl. 109; Ypey en Dermout, *Geschied. der Herv. Kerk in Nederl.* D. III. bl. 272, *Aanteek.* bl. 132; Schotel, *Kerk. Dord.* D. II. bl. 208; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 24, 25, D. II. bl. 662.

HARDEVELDT (Samuel van), zoon van den voorgaande, studeerde te Leiden, werd, in 1747, proponent en in 1750 predikant te Valkenburg. Na acht en dertig jaren aldaar het Evangelie verkondigd te hebben, verkreeg hij in 1788 zijn emeritaat en overleed in 1790. Van hem ziet het licht:

Voorbereiding tot de aanstaande Kerkhervorming over Matth. III. vs. 12, Leid. 1757. 4°.

Betrekkelijke Staatsverandering der uitverkorenen, Leid. 1769. 8°.

Harmonie van noodige waarheden, Leid. 1769. 8°.

Beantwoording van zes vragen, welke volgens de beginselen en denkwijze van Johannes Eusebius Voet *is ontworpen, uit liefde tot waarheid en christelijke vreede, kortelijk overwoogen: met eenige bedenkingen aangaande sommige begrippen van welgemelden Heer en met aanmerkingen omtrent zulke wijsgeerige stellingen, waarop 't wel het meest ter afdoening der zaaken, wat het Philosophische betreft zal aankomen*, Leid. 1777. 8°.

Bijzondere uitlegginge van alle bewoordingen in 't gebed des Heeren, Leid. 1780. 8°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1758. *a.* bl. 629. 1759. *b.* bl. 699. 1777. *a.* bl. 670. 1781. *b.* 155—161; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; Brans, *Kerk. Reg. der Pred.* bl. 64.

HARDIME (Pieter), en niet Hadriné, werd geboren in 1678 te Antwerpen, en had tot onderwijzer zijn broeder Simon, die een niet onverdienstelijk bloemschilder was. Hij woonde sedert 1697 te 's Gravenhage, en schilderde zoowel daar als in andere Hollandsche steden, eene menigte deur- en schoorsteenstukken met fruit en gebloemte. Hij overleed te 's Hage in 1758.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* op Hardrine verbeterd door Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* op Hardime.

HARDMAN (Poppo), een Fries, die, volgens de fabelachtige voorstelling der kronijkschrijvers, in het jaar 350 overleden zou zijn en geschreven zou hebben:

De privilegiis et praerogativis comitum, ducum ac regum.

Zie Suffridus Petrus, *de Script. Fris.* p. 17, 18; de Wal, *Orat. de clar. Fris. Jurecons.* p. 6, *Annot.* p. 2.

HARDOMANS (Suffridus) beoefende de Nederduitsche dichtkunst, blijkens een lofvers voor de *Friesche Historiën* van Christianus Schotanus, in 1658 uitgegeven.

Zie aldaar bl. 31 (ongepagineerd).

HARDT (A. van der) was een bekwaam bouwmeester te Amsterdam, op het laatst der achttiende eeuw. Onder zijn toezigt is in 1780 de vleeschhal, op de Oude-Zijds-Voorburgwal vergroot, en in 1778 de stads geschut- en klokgieterij gebouwd.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HARDTMAN (Epe) was een Friesch edelman, die in 1096 aan den eersten kruistogt naar het H. Land deelnam en in 1099 bij de belegering van Nicea sneuvelde.

Zie Sjoerds, *Friesche Jaarb.* D. II. bl. 273, 275; Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. I. bl. 34; Dirks, in de *Vrije Fries*, D. II. bl. 143.

HARDY (Adrianus) werd, proponent zijnde, beroepen te Waardenburg en Neerijnen in 1747 en is in 1756 als zoodanig op zijn verzoek ontslagen. Behalve een *Brief aan* J. E. Jungius over den inhoud van zijn boek ('s Hage 1750. 4°.) 2 stukjes, gaf hij uit:

Poëtische en stigtelijke Mengeldigten over verscheide stoffen, Gorinch. 1750. 8°.; herdr. Zalt-Bomm. 1751. 4°.; Leeuw. 1769. 4°.

Het oordeel van Witsen Geysbeek over dit werkje is hoogst ongunstig.

Van hem is ook nog:

Schets der gepreزen Nederduitsche dichtkunde, enz., 's Hage, 1795. 4°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1747. *b.* bl. 107. 1756. *b.* bl. 244; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*; *Cat. van de Bibl. van Mr.* Robidé van der Aa, bl. 84; *Cat. van Boek. enz. nagelaten door* W. van Dam van Brakel (1859) bl. 33; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

HAREN (Jan) werd te Valenciennes, tegen het midden der zestiende eeuw, geboren en in het Hervormde geloof opgevoed. Zijn vader was predikant en om het geloof ter dood veroordeeld. De zoon was ter goeder ure naar Genève gevlugt, en genoot er de vriendschap van Calvijn, dien hij in 1564 sterven zag. Naar Nederland teruggekeerd, had hij op onderscheidene plaatsen het Evangelie verkondigd, onder andere te Brugge van 1566 tot 1567, doch in Alva's tijd, om zijne goederen te redden, „zijn pardon gehaald en genoten." Daarover berouw toonende, werd hij wederom tot het predikambt toegelaten, ofschoon tegen de meening en den wil van velen, die hem beter kenden en hem voor eerloos hielden.

Omstreeks 1578, of in het begin van 1579, moet Haren te Brugge als predikant teruggekomen zijn. Hij was toen gehuwd, doch de naam zijner vrouw wordt niet genoemd. Hij bewoonde een gedeelte van het Karmeliter klooster, waar de Roomschgezinden op den 3den Julij 1579 heensnelden om hem te vermoorden. Vermits hij niet in huis was, moest zijne vrouw het misgelden; men sloeg haar, sleepte haar langs den grond en trapte haar met voeten. Toen de volgende dag de stad door staatsche troepen bezet was, wapende zich Haren insgelijks en strijdig met de leer, die hij verkondigde, liet hij zich door wraakzucht medeslepen en snelde, aan het hoofd eener bende Waalsche

soldaten, naar het huis van den kolonel de Mal, om het der plundering prijs te geven.

Haren was een man van veel aanzien en invloed in de Fransche kerk. Dit blijkt daaruit, dat hij op de Synode te Gent, den 16den Maart 1580 gehouden, de waardigheid van scriba bekleedde, en op die van den 19den September 1582 te Antwerpen het voorzitterschap waarnam, nadat hij ze met eene redevoering geopend had. Weldra kwam hij met Karel van Croy, prins van Chimay, die wij vroeger behandeld hebben, in aanraking, nadat deze in Augustus 1583 als gouverneur van Brugge gevestigd was. Welligt heeft hij dezen als hofprediker gediend, en dat hij bij hem in groote achting stond is daaruit op te maken, dat hij door hem naar Middelburg tot den prins van Oranje werd afgezonden, om aan dezen aldaar de credentie-brieven van Chimay en der vier leden van Vlaanderen te overhandigen. Ook bij den prins genoot hij zulk een vertrouwen, dat deze hem den 2den September met een brief aan zijn broeder, graaf Jan van Nassau, zond en hem kort daarop eene zending naar Keulen bij Jan Casimir opdroeg, waarna hij weder naar Brugge terugkeerde.

Hier bleef hij tot aan de verovering der stad door de Spanjaarden, en trok vervolgens met den prins van Chimay, in wiens vertrouwen hij deelde, naar diens goederen, zonder aan zijne kerkelijke overheid eenig berigt te zenden. Op de aanmaning om op eene volgende Synode van zijn stilzwijgen en verblijf kennis te geven, antwoordde hij niet, en hij wierp zich in de armen der jezuiten, bij wie hij den 3den Maart 1586 het Hervormde geloof afzwoer.

Spoedig daarop bezocht hij niet alleen verschillende steden, onder anderen ook Antwerpen en Keulen, om van zijne geloofsverandering openbaar getuigen te geven, maar hij haastte zich ook om, door het schrijven en uitgeven van eenige geschriften, zulks aan de geheele wereld bekend te maken. Deze geschriften zijn getiteld:

Brief discours des causes justes et équitables, qui ont meues M. Jean Haren, *jadis Ministre, de quitter la Réligion prétendue Réformée, pour se renger au giron de l'Eglise Catholique, recitées publicquement au peuple d'Anvers en la grande salle du collège des Pères de la Société de Jésus, le IX jour de Mars* 1586 *par ledit* Haren. *Aquel sont adjoustées certaines demandes Chrestiennes, proposées par ledit* Jean Haren *à un certain Ministre Protestant* (Ambrosius Wille) *touchant les principaux pointz de la Réligion Catholique*, etc. Anv. 1587. 12°.; in het Hollandsch reeds in 1586 aldaar verschenen met een opdragt aan Karel van Croy, prins van Chimay.

Treize Catechèses contre Calvin *et les Calvinistes*, Nancy 1599. 12°.

Profession Catholique de Jean Haren, Nancy, 1599. 12°.

Epitre et Demande Chrestienne de Jean Haren *à* Ambroise Wille, *Ministre des étrangers Walons retirez en la ville d'Aix-la Chappelle*, Nancy 1599. 12°.

Het tweede van deze geschriften was opgedragen aan de prinses Antoinette van Lotharingen, die in het huwelijk was getreden met den hertog Jan Willem van Gulik. Haren schijnt daardoor met deze vorsten in kennis en in dienst der hertogin gekomen te zijn. In 1602 werd hij verdacht de schrijver te zijn van een „libel fameux," waarvan ons den titel onbekend is, doch waarin de protestantsche vorsten schandelijk beschuldigd werden. Hij werd dien ten gevolge in hechtenis genomen, van meer andere dingen beticht, doch omstreeks 1609 ontslagen. Hierop te Wezel gekomen, wenschte hij wederom tot de Hervormde kerk terug te keeren, en deed daarvan den 7den Maart 1610 in de Waalsche kerk aldaar openlijk belijdenis niet alleen, maar even als hij vroeger zijne terugkeering tot de Roomsche kerk bij geschrifte had bekend gemaakt, gaf hij ook nu van zijne wederaanneming van het Hervormd geloof kennis door zijn geschrift:

La Repentance de Jean Haren *et son Retour en l'église de Dieu, publiquement par lui récitée en l'église Wallonne de Wesel*, tot het doen drukken waarvan „in de Walsche en Duytsche Sprake" door de Staten-Generaal octrooi werd verleend, den 29sten April 1610, voor den tijd van zes jaren.

Haren schijnt vervolgens zich naar Holland begeven te hebben. De Synode te Amsterdam, in April van 1610 gehouden, wantrouwde hem, en het uittreksel uit hare handelingen, door den heer Janssen ons medegedeeld, bewijst genoegzaam dat Haren niet te Wezel als leeraar is aangenomen. Bovendien had hij bij resolutie van de Staten, in dato 1 Julij 1610, verlof gekregen om zich met zijne huisvrouw in Holland te vestigen. Waar dit evenwel geschiedde, is niet bekend. Ook zijn verder levenslot ligt in het duister. Alleen wordt nog gemeld, dat de Waalsche Synode in 1611 te Dordrecht gehouden, hem tegemoet kwam met eene som van 100 daalders, en hem hare hulp verder aanbood. In 1612 bood Haren de Synode te Rotterdam gehouden eenige kleine geschriften ter goedkeuring aan, en dit is de laatste maal dat van hem gewag wordt gemaakt. Teregt zegt de heer Janssen, wiens berigten over Haren hier door ons met die van anderen zijn overgenomen: „Zoo moest dan de ongelukkige, onder den last der schande en vernedering, die op hem rustte, door zijne pen in zijn karig levensonderhoud voorzien en schier van de milddadigheid afhangen. Wat verschil met vroegere dagen, toen hij, vereerd als één der aanzienlijkste mannen in de kerk en aan 't hoofd eener bloeijende stadgemeente, tot een prinsenhof den toegang had en met vorstengunst overladen werd!"

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XXI. bl. 849 (120); van Meteren, *Ned. Hist.* D. III. bl. 270, D. IV. bl. 159, D. VIII. bl. 107; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 653; Paquot, *Mémoires*, T. I. p. 379; Groen van Prinsterer, *Archiv.* 1e *Serie*, T. VIII. p. 239, 241, 255; *de Navorscher*, D. III. bl. 347, 348; Janssen, *de Kerkherverm. te Brugge*, D. I. bl. 204, 207, 253, 255, 257, 260—266, 268, D. II. bl. 25, 56, 184, 192, 193, 200.

HAREN (Adam of Daam van). Het geslacht van Haren is niet van Nederlandsche, maar van Duitsche afkomst. Ogier van Haren, dien men als de stamhouder kan aannemen, leefde omstreeks het jaar 1240 en woonde te Aken. Veelvuldig zijn de berigten omtrent de beroemde personen uit dit geslacht afkomstig, en te verwonderen is het daarom, dat omtrent den man, dien wij aan het hoofd van dit artikel noemden, in vroegere dagen berigten zijn medegedeeld, die later bleken op zijn zoon te moeten toegepast worden. Terwijl toch vroeger slechts één persoon van dien naam genoemd werd, noodzaakte later eene tastbare tegenstrijdigheid, in de genealogische berigten van dit geslacht, een tweeden persoon, evenzoo genaamd, aan te nemen. En ofschoon daarmede het bestaande bezwaar omtrent die twee personen wel wordt verminderd, zoo blijft er echter omtrent het al of niet naauwkeurige van die oplossing eenigen twijfel bestaan, die wij althans niet hebben kunnen wegnemen.

Adam of Daam van Haren, de vader, was de oudste zoon van Everard van Haren, schepen te Aken, en van Margriet Hagens. Hij was gehuwd met Margriet Coenen, afstammende van een oud adellijk geslacht uit Noord-Brabant. Naar Nederland gekomen, had hij deel genomen aan het verbond der edelen, en moest ten gevolge daarvan, met verbeurdverklaring zijner goederen, zijn aangenomen vaderland verlaten. Hij woonde eenigen tijd met zijn gezin te Aken, doch schijnt spoedig in dienst van graaf Johan van Nassau gekomen te zijn. Als zoodanig woonde hij te Arnhem, waar hij den 3den Mei 1589 overleed. Zijn lijk werd te Leeuwarden in de Groote kerk begraven. Twee zonen van hem volgen.

Zie Ferwerda, *Wapenboek in de Genealogie van* van Haren; Vriemoet, *Athen. Fris.* p. LXXXI; van Halmael en de Haan Hettema, *Stamboek van den Frieschen Adel*; te Water, *Hist. van het Verb. der Edel.* D. II. bl. 450; Halbertsma, *het geslacht der van Haren's*, bl. 35, 227—233; *Biograph. univers.* T. IX. p. 197; van Groningen, *Geschied. der Watergeuz.* bl. 245, 456.

HAREN (Adam of Daam van) de zoon. In verband met het bovenstaande rijst hier de vraag bij ons op, of hij wel degelijk een zoon van den eerstgenoemde geweest is. Zoo ja, dan was hij een broeder van Willem, die volgt, zoo als door Halbertsma gemeld wordt (bl. 228). Maar dan doet zich ook hier weder een bezwaar op, dat Adam van Haren, de vader, een zoon had die reeds

in 1572 als watergeus diende, en een die in 1581 eerst geboren werd. Ofschoon zulks wel niet tot de onmogelijkheden behoort, moeten wij er toch aan twijfelen, even als het ons onbekend is, hoe de drie kinderen van Adam, de vader, genaamd zijn geweest, die, in den krijgsdienst bevorderd, hun leven voor het vaderland lieten, zoo als door Halbertsma (bl. 228), mede naar Zacharias Huber, is medegedeeld.

Adam van Haren, de zoon, meer bekend onder den naam van hopman Daam, had, bij den algemeenen nood des vaderlands, ook zijn heil in de vlugt gezocht en getracht zijn geluk te water te beproeven. Hij was een der eersten bij de inneming van den Briel door de watergeuzen in 1572, waar hij in 1573 met zijne vrouw en vier kinderen nog vertoefde. Ten gevolge van zijn dapper gedrag had hij zich de bijzondere genegenheid van prins Willem I verworven, en was hij door dezen tot zijnen raad en hofmeester aangesteld. Zoolang de prins leefde deelde hij in diens vertrouwen, en na den dood van dien vorst ging hij over in de dienst van Willem Lodewijk, stadhouder van Friesland. Als zoodanig overleed hij in 1590 en werd te Leeuwarden begraven. Dit is de eenige geleidelijke voorstelling die wij van 's mans levensloop kunnen geven; doch wij kunnen ons niet onthouden de opmerking te maken, dat de geheele plaats door Halbertsma (bladz. 227 en 228) uit de lijkrede van Zacharias Huber op Willem van Haren den ambassadeur medegedeeld, zóó verward is, dat wij ten slotte nog zouden overhellen om het medegedeelde in onze beide artikels slechts op één persoon toe te passen.

Van Haren heeft in de Fransche taal een dagverhaal geschreven van zijne omzwervingen sedert Alva's komst in de Nederlanden, tot op de verovering van den Briel. Dit journaal is in December 1732, bij den brand, die toen het huis van Willem van Haren, den dichter, te St. Anna-Parochie trof, verloren gegaan.

Als een blijk hoezeer de bevelhebber der watergeuzen, Willem van Lumey, graaf van der Mark, Adam van Haren genegen was, deelt men ons mede, dat, onder wijlen den baron van Asbeck te Leeuwarden voorheen berustte een zwaard of hartsvanger, uit de familie van Haren afkomstig, en volgens overlevering door Lumey aan van Haren vereerd.

Zie, behalve de schrijvers in het vorige artikel aangehaald, Bor, *Ned. Oorl.* B. VI. bl. 365 (265); van Wijn, *Bijvoegs. op* Wagen. D. VI. bl. 78, uit medegedeelde berigten aangevuld.

HAREN (Willem van), zoon van Adam van Haren, den vader, werd te Arnhem den 19den Januarij 1581 geboren. Hij was ritmeester en opper-stalmeester van graaf Willem Lodewijk van Nassau en had als gedeputeerde der edelen van Friesland zitting in de vergadering der Staten-Generaal. Als zoodanig overleed hij te 's Gravenhage den 9den December 1649 en werd in de Groote Kerk aldaar begraven. Hij was gehuwd met Magdalena van Vierssen, bij welke hij tien kinderen verwekte. Twee zonen van hem volgen; eene dochter Margareta genaamd, te Blija in Ferwerderadeel geboren, was in 1639 gehuwd met Allard Pieter Jongestall (zie aldaar), dien zij in 1653 en 1654 naar Engeland volgde. Zij werd aan het hof van Cromwel, door diens echtgenoot, met veel onderscheiding ontvangen, en overleed den 9den November 1676.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Halbertsma, *het Geslacht der van Haren's*, bl. 51—61, uit medegedeelde berigten aangevuld.

HAREN (Ernst van), derde zoon van den voorgaande, werd den 13den December 1623 te Leeuwarden geboren. Vroeg in dienst getreden zijnde, was hij reeds in 1645 ritmeester, in 1659 majoor en in 1668 kolonel van een regiment infanterie. Op den 20sten Julij 1673 voerde hij, onder het bevel van den markies de Montpouillon, in een gevecht bij Zwartsluis de ruiterij aan. De toenmalige regering aan Ernst een blijk van hare erkentelijkheid willende geven voor zijne aan den lande bewezene diensten, benoemde hem den 4den Augustus 1673 tot grietman van West-Stellingwerf, welke betrekking hij waarschijnlijk tot 1686 heeft waargenomen, toen hij tot lid van Gedeputeerde Staten werd aangesteld. Hij woonde te Wolvega en overleed te Heerenveen den 15den Augustus 1701. Zijne gade, Catharina van Oenema, schonk hem zeven kinderen, waarvan een zoon, Willem genaamd, later volgt.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Halbertsma, *het Geslacht der van Haren's*, bl. 35, 60, 61; van Sminia, *Naaml. van Grietmann.* bl. 404.

HAREN (Willem van), broeder van den voorgaande, werd den 17den October 1626 te Leeuwarden geboren en genoot aanvankelijk in het ouderlijke huis eene beschaafde opvoeding. In 1640 vertrok hij naar de akademie te Franeker, waar hij onder de leiding van Pierius Winsemius zich vlijtig oefende, en vervolgens naar die van Utrecht en Leiden. Het blijkt niet of hij eenigen graad behaald heeft. Na het voleindigen zijner studiën, ging hij, naar de gewoonte van die dagen, in 1647 op reis, onder het geleide van den vermaarden Joachim Frencelius, naderhand hoogleeraar in de geneeskunde te Franeker, wiens privaat-onderwijs hij mede genoten had. Twee jaren te Parijs doorgebragt hebbende, meende hij ook Italie te bezoeken, en had zich daartoe reeds naar Marseille begeven, toen hij wegens de ziekte zijns vaders naar huis ontboden werd. Spoedig na zijne terugkomst werd hij tot staatsambten geroepen. In 1650 ook tot gevolmagtigde ten landsdage en rentmeester generaal van de domeinen, en in 1652 tot grietman van het Bildt verkozen, werd hij kort daarna tot lid van den Raad van State benoemd, welke waardigheid hij gedurende zes jaren met lof bekleedde.

Zijne buitengewone bekwaamheden riepen hem weldra tot belangrijke bezendingen, waarvan wij slechts met een enkel woord kunnen melding maken. In 1659 was hij een der gevolmagtigden op de vloot van de Ruiter, bestemd naar de Oostzee, om den vrede tusschen Zweden en Denemarken tot stand te brengen, en hij had alzoo een belangrijk aandeel aan het sluiten van den vrede van het Noorden, voor welke bemoeijingen hij plegtig bedankt, en hem de titel en waardigheid van gewoon lid in het kollegie van hunne hoogmogenden werd toegelegd. In 1663 aan het hoofd van een gezantschap naar Oost-Friesland gezonden, om het uitbreken van den oorlog tusschen dit land en den bisschop van Munster te voorkomen, waren de vijandelijkheden reeds begonnen, waarop van Haren benoemd werd den staatschen veldheer bij te staan, die tegen den bisschop mede was te velde getrokken. In 1665 was van Haren met Johan de Witt afgevaardigde op de vloot, en hielp dezen de vloot, tegen den zin der loodsen, door eene onbevarene diepte in zee brengen. Vervolgens volbragt hij eenige minder belangrijke bezendingen naar Luik, Berlijn, Kleef enz., maakte zich als lid van Gedeputeerde Staten van Friesland beroemd in het bestuur der provincie, en herstelde de rust aan de akademie te Franeker. In 1671 werd hij naar Zweden gezonden, om voor dezen staat het genot van het drievoudig verbond in te roepen, doch slaagde gedeeltelijk. Hij maakte zich echter zoo bemind bij den koning, dat deze hem tot den gravenstand wilde verheffen, welke aanbieding hij van de hand wees, doch van den vorst deszelfs portret met diamanten omzet ten geschenke kreeg. Teruggekeerd, werd hij mede afgevaardigd tot de vruchtelooze vredehandeling te Aken en te Keulen, en benoemd tot lid van het gezantschap, hetwelk in Mei 1674, na het sluiten van den vrede, naar Engeland werd gezonden, om de oude verdragen van vriendschap met dat rijk te vernieuwen. Op zijne terugkomst digt bij de vaderlandsche kusten gekomen, werd het schip, waarop hij zich bevond, door een hevigen storm beloopen. Alle hoop op behoud was reeds bij elkeen verloren, maar bij van Haren niet; en het was alleen aan zijne onverschrokkenheid en bedaardheid te wijten, dat er handen aan het werk geslagen en maatregelen genomen werden, waardoor het vaartuig behouden werd. Vervolgens tot den vredehandel te Nijmegen in 1675 afgezonden, toonde hij op nieuw zijne bekwaamheden, en werd hij, nog vóór zijne tehuiskomst, tot curator der Friesche hoogeschool benoemd.

In 1683 en 1690 bekleedde van Haren op nieuw twee gewigtige gezantschappen in Zweden, en werd in

1697 benoemd tot gevolmagtigde op de Rijswijksche vredehandeling. Hij sloot zijne verrigtingen als onderhandelaar, door in 1702 nogmaals deel te nemen aan een gezantschap naar Engeland, om, na den dood van koning Willem III, zijne opvolgster, Anna, met hare komst tot den troon geluk te wenschen, en tevens de bestaande verbindtenissen tusschen Engeland en onzen staat te vernieuwen. Hij leefde vervolgens in rust in zijn vaderland, doch, ofschoon hij van zijn ambt als grietman reeds in 1701, ten behoeve van een zijner neven, had afstand gedaan, was hij echter, vooral als lid van Gedeputeerde Staten van Friesland, waartoe hij in 1707 op nieuw gekozen werd, nog steeds ijverig werkzaam en bleef tot aan zijn dood de belangen van Friesland onvermoeid behartigen.

Van Haren overleed den 15den April 1708 te Leeuwarden, en werd bijgezet aan de kerk te St. Anna-Parochie, in eene kapel met koperen deuren, door hem voor zijne familie gesticht, alwaar een deftig Latijnsch grafschrift zijne verdiensten verkondigde. De hoogleeraar Zacharias Huber hield op hem eene lijkrede, die later door den druk is bekend gemaakt, doch de senaat der Friesche hoogeschool gunde hem niet eene officiele hulde. Zijne aanteekeningen over zijne gezantschappen en commissiën had hij in dertig folianten bijeenverzameld. Dit onschatbaar manuscript, waarbij ook het genoemd journaal van Adam van Haren en het geuzennapje zich bevonden, werd bij den brand van het slot der van Haren's, waarvan wij reeds melding maakten, eene prooi der vlammen. Zoo belangrijk werden die handschriften geacht, dat, toen de tijding van den ramp bij den griffier Fagel kwam, deze verklaarde zijne halve bibliotheek te hebben willen missen voor derzelver behoud.

Van Haren was in 1658 gehuwd met Elisabeth, dochter van Duco van Hemmema en Barbara Erntreuter von Hofreit, bij welke hij een kind verwekte dat jong gestorven is. Zij overleed reeds in 1688. Eene afbeelding van van Haren, fraai geschilderd, wordt bewaard in het huis, thans bewoond door den heer J. Sickenga, burgemeester der gemeente West-Stellingwerf, die zulks bij erflating verkregen heeft uit de nalatenschap van Jan Poppe Andree van Haren, die den 24sten Maart 1800 in dat gebouw overleden is. Zijne afbeelding gaat ook in prent uit.

Zie Zach. Huber, *Oratio funebris in obitum illustr. Guil. ab Haren* (Franeq. 1708. fol.), en naar dezen Luiscius, *Woordenb.*; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. LXXXI—LXXXIII; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Halbertsma, *het Geslacht der van Haren's*, bl. 1—40; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. II. bl. 259—261; de Wal, *Oratio de clar. Fris. Jurecons.* p. 40, *Annot.* p. 155—158, 300, *Add.* p. 439; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 318, 319; Muller, *Cat. van Portrett.*; uit medegedeelde berigten aangevuld.

HAREN (Willem van), zoon van Ernst van Haren, voornoemd, en Catharina van Oenema, werd den 6den Januarij 1655 te Heerenveen geboren en den 18den Februarij 1679 aangesteld tot grietman van Doniawarstal, den 14den April 1688 tot grietman van West-Stellingwerf en den 5den Januarij 1718 van het Bildt. Behalve deze betrekking had hij zitting in het collegie van Gedeputeerde Staten, en was gecommitteerd in bijna alle provinciale en generaliteits commissiën. Hij stierf den 18den September 1728 te St. Anna-Parochie, en was gehuwd met Frouk, dochter van Duco van Burmania, grietman van Wymbritseradeel, die hem zes kinderen schonk, en den 25sten Junij 1702 te Wolvega overleed, en daarna, den 10den Junij 1708, met Rixt van Andrée, weduwe van Casper van Tiddinga, die kapitein en edelman van prinses Amelia, douairière van den stadhouder van Friesland, Hendrik Casimir van Nassau, geweest is. Een zoon van Willem van Haren volgt.

Zie Halbertsma, *het Geslacht der van Haren's*, bl. 61—75; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 350.

HAREN (Adam Ernst van), oudste zoon van den voorgaande en van diens eerste vrouw, Frouk van Burmania, werd den 25sten October 1683 te Leeuwarden geboren. Door afstand van zijn oud-oom, den ambassadeur voornoemd, die hem ook tot zoon had aangenomen, werd hij den 25sten Februarij 1698 aangesteld tot grietman van 't Bildt. In 1708 was hij lid van gedeputeerde staten en tevens ontvanger-generaal van 't Bildt, later ook lid ter admiraliteit te Harlingen. Hij huwde den 21sten April 1709 met Amelia Henrietta Wilhelmina, dochter van David Constantijn baron du Tour en Albertina Taminga. Bij deze vrouw verwekte hij twee zonen, die beiden volgen, en eene dochter, Frouk genaamd, die in 1731 overleed. Adam Ernst van Haren overleed te Leeuwarden den 12den Mei 1717; zijne weduwe stierf den 13den November 1731, in den ouderdom van 45 jaren.

Zie Halbertsma, *het Geslacht der van Haren's*, bl. 61—63, 89; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 320.

HAREN (Willem van), oudste zoon van den voorgaande, werd den 21sten Februarij 1710 te Leeuwarden geboren. Naauwelijks zeven jaren oud, verloor hij zijnen vader. Zijn grootvader belastte zich met zijne opvoeding, door wiens zorg hij naar Leeuwarden vertrok, alwaar hij bij Isaac Valckenaer onderwijs kreeg in de oude talen, en zulke goede vorderingen maakte, dat hij reeds op zijn twaalfde jaar eenen brief, in tamelijk goed latijn, aan zijne moeder kon schrijven. Op veertienjarigen leeftijd vertrok hij naar de hoogeschool te Franeker, alwaar Hemsterhuis toen het grieksch onderwees, Wesseling de geschiedenis en Heineccius de regten. Zijn verblijf aldaar was van korten duur, daar hij zich in het volgende jaar naar Groningen begaf en zijnen intrek nam bij den hoogleeraar in de regten Jean Barbeyrac, een man, vermaard, niet zoo zeer om den roem van geleerdheid, als wel om de hoffelijkheid zijner manieren en de zuiverheid zijner uitspraak van de Fransche taal, die hem beiden als Franschman waren aangeboren. Onder diens leiding zette de jeugdige van Haren zijne studiën met het beste gevolg voort, en het was hier, dat hij niet alleen die gezonde en verhevene begrippen van godsdienst ontving, welke hij naderhand in zijne dichtstukken heeft ten toon gespreid, maar waar ook bij hem eene zucht voor muziek, poëzij en teekenkunst ontstond en aanwakkerde, die hem gedurende zijn geheele leven is bijgebleven.

Hoe lang hij te Groningen vertoefde is niet bekend; zeker is het, dat toen in September 1728 zijn grootvader kwam te sterven, hij het voorouderlijk slot te St. Anna-Parochie betrok, en nu in het vrije bezit kwam, niet alleen van zijne eigene bezittingen, maar ook van de inkomsten der rijke grietenij van 't Bildt, waarvan zijn grootvader reeds in 1723 ten zijnen behoeve afstand gedaan had. Met loffelijken ijver behartigde hij de belangen der ingezetenen zijner grietenij, van welke hij tevens als ontvanger-generaal was aangesteld. Maar toen reeds waren rampen zijn deel. In korten tijd zijne moeder en zuster aan de kinderziekte verliezende, werd hij zelf door die ziekte aangetast, ten gevolge waarvan hij tot aan zijn dood toe een zwak gezigt behield. Korten tijd na deze smartelijke verliezen trof hem, in December 1732, andermaal een groot ongeluk. Terwijl hij zelf afwezig was, ontstond er brand in zijne woning, waardoor het middelste gedeelte van het huis in de asch gelegd en groote schade aan belangrijke papieren en handschriften geleden werd. Om zich eenigzins van deze rampen te herstellen, deed hij, in 1734, terwijl zijn huis hersteld werd, een reisje naar Engeland, waar hij in kennis kwam met zekere dame, Marianne Charles geheeten, de dochter van eenen kapitein in Hannoversche dienst, welke tot het gevolg behoorde van prinses Anna, gemalin van Willem IV, met wie hij den 24sten Mei 1737 in het huwelijk trad, niet zonder aanvankelijke tegenkanting van de zijde zijner vorstelijke begunstigers.

Terwijl van Haren zich toen reeds met ijver op de dichtkunst begon toe te leggen, zag hij zich tot vele binnenlandsche bezendingen gebruikt. Hij was gedeputeerde te velde in 1747 en 1748, in welke betrekking hij gewigtige diensten bewees, vooral bij den aanvang der belegering van Bergen op Zoom. Zijn verblijf in Noord-Brabant gaf in laatstgenoemd jaar aanleiding om het kasteel te St. Oedenrode, in de meijerij van 's Hertogenbosch gelegen, te koopen, waarbij hij tevens tot kwartierschout

en dijkgraaf van Peelland werd aangesteld. Maar terwijl hij hier de algemeene belangen behartigde, leed hij in de zijne groote schade. Uit wraak werd zijn huis te St. Anna-Parochie door sommige, met ligte boete gestrafte, boeren geplunderd en alles wat aan geld en kostbaarheden voorhanden was gestolen. Hij zag zich hierdoor in groote schulden gedompeld, die mogelijk door den verkoop van alles wat hij in Friesland bezat nog niet zouden kunnen betaald worden. Deze gebeurtenis vervreemde zijn hart voor altoos van den Frieschen bodem, en zijn besluit om zich aan de republiek en haar opperhoofd te onttrekken, werd alleen gewijzigd door de bijzondere deelneming van zijnen vorst en zijne vrienden, wier krachtige hulp hem evenwel niet van moeijelijkheden vrijwaarde, die hij niet dan met groot verlies en opofferingen te boven kwam, en die hem in 1763, als laatste redmiddel, noodzaakten zijne grietenij te verkoopen.

Sedert den vrede van 1748 was van Haren afgezant aan het hof van den hertog van Lotharingen, gouverneur-generaal der Oostenrijksche Nederlanden, te Brussel. Hij mogt zich, ofschoon door sommigen benijd, voortdurend in de vriendschap en toegenegenheid van zijnen vorst en diens gemalin verheugen. Grievend leed deed het hem, toen Willem IV hem door den dood ontviel en het groote vertrouwen, dat hij van prinses Anna mogt genieten, was alleen in staat om de diepe smart, die hij over dat verlies gevoelde, eenigzins te matigen. Dat hij dat vertrouwen volkomen bezat, is daaruit ook op te maken, dat hij, bij de onderhandelingen tusschen onzen staat en de Oostenrijksche Nederlanden, die in Februarij 1752 te Brussel geopend waren, tot commissaris der prinses werd aangesteld. En dit vertrouwen was hij wegens zijne onkreukbare trouw en bekwaamheid ten volle waardig. Doch hij deelde ook daarvoor in het lot van zoovele verdienstelijke mannen, die alles voor hun vaderland en vorst veil hebben, doch die aan den nijd en de afgunst van anderen ten doel staan. Ongelukkig is de fortuin dikwijls lagen zielen gunstig. En zoo was het ook bij van Haren. Hij had zijne brave en deugdzame gade, bij wie hij geene kinderen verwekt had, op den 27sten Junij 1758 verloren. Met haar had hij de moeijelijkheden des levens gedragen. Zij en de beoefening der dichtkunst waren hem een steun op de rampspoedige baan welke hij te loopen had. Daar stond op eenmaal de zwaar beproefde man alleen, aan wien zelfs de troost niet geschonken was zijne stervende gade in hare laatste oogenblikken bij te staan. Wat wonder dat hij andermaal steun zocht bij eene andere levensgezellin, bij zekere Anna Catharina Louisa de Natalis, bij anderen ook Natalis Pfeffer genoemd. Doch ook nu verhief de laster zijne stem, en zoowel in den spoed, waarmede dat huwelijk, na den dood zijner eerste gade, ter sprake kwam, als omdat men meende dat hij door hetzelve zijn geslacht zoude onteeren, vond men een middel om het hart van prinses Anna voor altijd van hem te vervreemden. Wat stond nu van Haren te doen? Slechts twee wegen stonden hem open. Of de gunst verliezen van zijne vorstelijke beschermster, òf haar verzaken, die hij zich, volgens het regt van elken sterveling, tot zijne tweede gade gekozen had. Hij koos het laatste. Doch toen hem eindelijk in 1759 ook zijne vorstelijke beschermster ontviel, toen was niet alleen het gevolg daarvan de verbindtenis met bovengenoemde vrouw zijner keuze, maar ook dat zijne benijders nu vrij spel hadden en de aanslagen tegen zijne eer, reeds bij het leven der prinses begonnen, straffeloos hunnen weg konden vervolgen. „Aldus, het zijn de woorden van Halbertsma, aangegrepen in het bloed door den dood, in het goed door de muitzucht, in staat en eer door den laster dergenen, die hem en zijn geslacht verderf, ontwortelend, reddeloos verderf gezworen hadden, was hij nu den gebrekkigen ouderdom genaderd, om, in plaats eener eervolle overvloedige rust, in bekrompenheid en vergetelheid weg te kwijnen." Intusschen mogt hij de achting behouden, die hij altijd aan het Oostenrijksche hof te Brussel genoten had, en zoo was hij tot aan den laten avond zijns levens voor de belangen zijner landgenooten werkzaam, met grooter nut nog, dan ooit een ander in zijne plaats te weeg kon brengen. Doch dat leven, in 1760 door eene kwaadaardige ziekte en zeven jaren later door eenen zwaren val bedreigd, spoedde ten einde, en de beproefde man, die gloeide van ijver voor de zaak zijns vaderlands, des regts en van hetgeen hij voor billijk en heilzaam hield, de bekwame staatsman, de vertrouweling van koningen op het slagveld en in het kabinet, de boezemvriend van Willem IV, eindigde zijn leven onverwacht te Brussel op den 4den Julij 1768. Het verhaal, dat hij door het innemen van vergif een einde aan zijn leven gemaakt heeft, is niet bewezen, en zal welligt het gevolg zijn eener laatste poging zijner vijanden, om hem na zijn dood nog te belasteren. Zijn lijk gebalsemd zijnde, is naar St. Oedenrode vervoerd en in de kerk aldaar bijgezet. Door anderen is verkeerdelijk gemeld, dat hij daar was gestorven en dat zijn lijk naar Brussel vervoerd is. Bij zijne tweede vrouw verwekte hij een zoon en een dochter.

Ons blijft nog over met een enkel woord van van Haren's overige verdiensten te spreken. „Geleerdheid," zegt de heer de Vries, „menschenkennis, geschiedkunde versierden zijnen geest; eene levendige verbeeldingskracht, een scherp oordeel en een stout vernuft gaven hem natuurlijk als dichter groote bekwaamheden." Als heldendichter komt van Haren door zijne *Gevallen van Friso, koning der Gangariden en Prasiaten* wel het meest in aanmerking; maar, had hij als zoodanig uitstekende verdiensten, niet minder voortreffelijk deed hij zich als lierdichter, door zijnen *Leonidas* en *het Menschelijk Leven* kennen. Ofschoon wij hier niet in het breede kunnen uitwijden over de verdiensten van zijne verzen, toch onderschrijven wij gaarne het oordeel, dat een bevoegd geleerde over hem uitsprak, dit namelijk, „dat Willem van Haren en zijn broeder onder de talrijke gladde en vloeijende verzenmakers hunner eeuw misschien de eenigen waren, die den naam van dichters toekwam, in de eigenlijke beteekenis des woords." Ook als prozaschrijver muntte hij uit en zijne welsprekendheid wordt geroemd. Voltaire, die hem een fraai lofdicht zond, noemde hem de Demosthenes in den raad, de Pindarus op den zangberg.

De *Leonidas* en *Lierzangen* van Willem van Haren zijn met vele gedichten voor en tegen hem, die, bij duizenden verkocht, zooveel gerucht maakten, in 1742 te 's Hage en Harderwijk in 8°. uitgekomen. Met vele andere zijn deze herdrukt, te gelijk met die van zijnen broeder, door de zorg van den heer M. Westerman, te Amsterdam in 1824, 6 deelen kl. 12°. Zijn *Gevallen van Friso*, boven genoemd, is tweemaal uitgegeven. De eerste druk (1742) is, volgens het oordeel van een bevoegd kunstregter, veel rijker aan dichterlijke schoonheden, dan de, in 1758, op raad van van Haren's Fransche kunstvrienden veranderde en omgewerkte herdruk. Eene Fransche vertaling er van door Jansen, zag te Parijs het licht in 1785, 2 deelen in 8°.

Eene fraaije collectie handschriften, platen en gedrukte werken, brieven van en aan de beide broeders van Haren werd door den heer Jacob van Leeuwen verzameld en na diens dood, in 1857, te Leeuwarden verkocht aan de Provinciale Bibliotheek van Friesland. De afbeelding van Willem van Haren ziet op meer dan eene wijze het licht, onder anderen fraai door P. Tanjé gegraveerd, met een Latijnsch bijschrift van Gerardus Schröder.

Zie van Wijn, *Bijv. en Aanm.* op Wagenaar, D. XX. bl. 58—60, 114; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 427, D. II. bl. 589; van Kampen, *Geschied. der Lett. en Wetensch.* D. II. bl. 135—150; Dezelfde, *Vaderl. Karakterk.* D. II. bl. 607—609; Halbertsma, *het Geslacht der van Haren's*, bl. 76—206, 233—260; Dezelfde, *Letterk. Näoogst*, 2de stukje, bl. 478, 479; de Vries, *Geschied. der Ned. Dichtk.* D. II. bl. 178—200; de Vries, Brief voor het 1ste deel der *Dicht. werken*, 1826; Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelw.* D. I. St. I. bl. 132—161; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. III. bl. 71—93; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. St. II. bl. 116, 244, 251, 263, 264, *Aant.* bl. 404, 405, 409, 687—691; *Algem. Konst- en Letterb.* 1837, D. I. bl. 225—227, 1851, D. I. bl. 209—211, 241; *Woordenb. der Zamenlev.* alwaar zijne levensgevallen met die van zijnen voorzaat en naamgenoot geheel verward zijn; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 321—323; *Friesche Volks-Almanak*, 1836, bl. 48—65; Muller, *Cat. van Portrett.*; Eekhoff, *Letterk. Nalatensch. van J. van Leeuwen*, (1857) 2de gedeelte bl. 1—7.

HAREN (Henriette Amelie van). Zie NERAH (Madame de).

HAREN (Onno Zwier van), broeder van Willem van Haren, werd te Leeuwarden, den 2den April 1711 (niet 1713), geboren. Reeds vroeg waren tegenspoeden zijn deel. Het vroegtijdig verlies van zijnen vader was daarom voor hem dubbel groot, omdat zijne moeder hem verwaarloosde. Door zijn oom, Duco van Haren, werd hij aan den Zwolschen rector Gijsbert Wessel Duker toevertrouwd, en hij maakte bij dezen in de voorbereidende wetenschappen zulke groote vorderingen, dat hij reeds in 1727 de lessen aan de Franeker hoogeschool met goed gevolg kon waarnemen. Bij den hoogleeraar in de regtsgeleerdheid Jacobus Voorda ontving hij zijne verdere opvoeding, en hij volgde dezen in 1730 naar Utrecht.

Aldaar zijne studiën geëindigd hebbende, keerde hij naar Friesland terug en zag zich niet alleen spoedig met verschillende aanzienlijke ambten bekleed, maar ook vereerd met de vriendschap en het vertrouwen van prins Willem IV. Achtereenvolgend zien wij hem aangesteld, in 1734, tot historieschrijver van Friesland, in 1742 tot grietman van West-Stellingwerf, tot commissaris-generaal van de Zwitsersche troepen in dienst van den staat, tot lid van de Staten van Friesland, van den Raad van State, van de Admiraliteit te Amsterdam en van de Staten-Generaal, tot gedeputeerde te velde, tot afgezant bij de Protestantsche Zwitsersche kantons en tot den vredehandel te Aken. Als zoodanig, en in meer andere betrekkingen, was hij met den meesten lof werkzaam.

Hij muntte door bekwaamheid, onbaatzuchtige vaderlandsliefde en als getrouw vriend van Oranje uit, en in de verheffing van Willem IV zag hij zijnen vurigsten wensch en zijne ijverige pogingen vervuld en bekroond. Geen wonder dan ook, dat hij bij dezen vorst veel vermogt, en na diens dood van zijne gemalin bij voortduring blijken van vriendschap en gunst mogt ontvangen. Maar, even als bij zijnen broeder, was ook daarom nijd en afgunst zijn deel. Naauwelijks was de prinses overleden, of zijne vijanden slaagden er in hem te doen vallen, en hem eene plaats te doen verlaten, die hij ruim vijf en twintig jaren met eere op het staatstooneel had bekleed. En welke waren nu de middelen welke men daartoe bezigde? De laagste, die men zich denken kan. Men beschuldigde van Haren van bloedschande met zijne eigene dochter, en berokkende hem een regtsgeding, dat in der tijd veel gerucht maakte en aanleiding gaf tot de verschijning van een aantal geschriften, zoo voor als tegen den beschuldigde. Ofschoon de regtbank, waarop hij zich beroepen had, zijne onschuld, uit hoofde zijner magtige vijanden, niet durfde erkennen, heeft deze nooit het schuldig over hem kunnen uitspreken. Niettegenstaande dat, viel hij toch, en zijn staatkundige tegenstrever, de hertog van Brunswijk-Wolfenbuttel, die tot voogd over den minderjarigen prins Willem V was aangesteld, zegevierde over den man, die, in het belang des vaderlands, zich niet ontzien had, om, toen hij het noodig achtte, hem, als vreemdeling, den voet dwars te zetten. Eene kleine bijdrage daartoe, die tevens tot bewijs kan dienen van van Haren's rondborstige openhartigheid, wordt door Halbertsma verhaald. Bij de hooge collegien van staat stond voor den minderjarigen prins Willem V een ledige stoel open. Het gebeurde, na den dood der prinses-gouvernante, dat bij de zitting van eene commissie der Staten-Generaal de hertog beweging maakte om als besturende voogd en vertegenwoordiger in dien stoel zitting te nemen, waarop van Haren zeide: *„Mijnheer, dat is uwe plaats niet."*

Van het staatstooneel verwijderd, bleef van Haren zijn ambt als grietman behouden en leefde vervolgens, als een eerlijk man, die bewust is van zijne onschuld, te Wolvega. Maar ook hier vervolgde hem de haat zijner vijanden. In 1769 onderging zijn huis eene geweldige inbraak, ondernomen met het doel om stukken in handen te krijgen, die voor zijne tegenstanders van belang waren. In 1777 ontstond ten zijnen huize plotseling een brand, waarbij hij nevens zijne goederen eene kostbare boekerij, de vrucht van 43 jaren verzamelens, verloor; ja het ontbreekt niet aan meeningen, dat die brand gesticht is geweest, om, zoo al niet zijn leven te schaden, dan toch die stukken te vernielen, die men te vergeefs getracht had door diefstal magtig te worden. Maar ondanks die grievende slagen, niettegenstaande hij bij de wereld van zijne eer beroofd, van zijne kinderen verwijderd en van zijne rust verstoken was, onder dat alles bleef van Haren kalm en gelaten. Want toen iemand zijne verwondering te kennen gaf, hoe hij bij het verlies van zijn letterschat zoo bedaard kon blijven, gaf hij ten antwoord: „Indien mijne boeken mij niet geleerd hadden in tegenspoed gelaten te zijn, dan hadden zij mij weinig geleerd." En toen twee jaren daarna, de zwaar vervolgde man, op den 2den September 1779, het hoofd ter ruste legde, toen stierf hij gerust als wijsgeer en christen, in de volle bewustheid zijner onschuld.

Het stoffelijk overschot van van Haren werd in de familiekapel te St. Anna-Parochie bijgezet. Simon Nauta, destijds predikant te Wolvega, hield op hem eene lijkrede. Daarin ontzag deze zich niet om hulde te brengen aan de deugden en verdiensten van den afgestorvene. „Hij blonk uit, zoo sprak hij, in bijkans alle soorten van geleerdheid. Hij sprak verscheidene talen zeer vaardig, en nog meer verstond hij er. Hij was een groot geschiedkundige, zoowel in de algemeene en kerkelijke, als meer bijzonder in de vaderlandsche historie. Als doorkneed staatsman, door Voorda en Fagel gevormd, was hij te gelijk een uitmuntend regtsgeleerde, wijsgeer, natuurkundige en zelfs godgeleerde. Alle deze wetenschappen beoefende hij met eene liefde, eene geestdrift, welke hij door gemeenzaam onderwijs zocht over te gieten bij zijne kinderen. Niettegenstaande de beschuldiging, op hem geworpen, droeg hij den roem wegens zuiverheid van zeden, eerlijkheid van bedoelingen en regtschapenheid van wandel met zich ten grave"; en verder: „Hij was vroom en ingetogen van zeden, de deugd zelf beoefenende en aan anderen inscherpende, deftig van houding, maar gul en gemeenzaam in den omgang, vooral onder vrienden; in zijne gesprekken nuttig en aangenaam, boertende, maar niet smakeloos; in het oordeelen voorzigtig, in het regeren wijs, en altijd tot vrede radende."

Deze lofspraak overnemende, vermeenen wij verder over 's mans verdiensten niet in het breede te moeten uitwijden, overtuigd ook als wij zijn, dat toch zijn lof in een kort bestek niet te vermelden is, en wij daarom verwijzen moeten naar de bronnen aan het einde van dit artikel aangehaald. Doch over van Haren als dichter hebben wij nog niet gesproken. En welk een onvergankelijken roem hij zich in andere opzigten verworven hebbe, als zoodanig schitterde hij het meest toen hij op reeds vergevorderden leeftijd de hand aan de lier sloeg en dat beroemde dichtstuk, *de Geuzen*, zamenstelde, ter vereeuwiging van der vaderen grootheid in den worstelstrijd tegen Spanje, of toen hij het ondernam om Nederlandsche treurspelen te dichten en door den druk bekend te maken. Anderen mogen van Haren den eernaam van dichter ontzeggen; wij noemen hem, met den heer de Vries, het uitstekendst sieraad der achttiende eeuw, die alleen in Poot eenen waardigen mededinger vond. Ook als prozaschrijver toonde van Haren zich een man van schrander oordeel en grondige kennis, hoedanig en als dichter wij hem leeren kennen door zijne werken, die getiteld zijn:

Aanspraak gedaan als President van den Raad van Staate, op den 29 December 1746. 8°.

Van Japan: met betrekking tot de Hollandse natie en de Christelijke Gods-dienst, Zwolle, 1775. 8°.

Lijkreeden over wijlen zijne Hoogheid Willem *de IVde*, Leeuw. 1766. 8°; Amst. 1832. 8°.

Zeedige aanmerkingen over de Veengraveryen in Friesland; Leeuw. 1766.

De Koophandel. Lierzang, Zwolle, 1769. 8°.

Agon, Sulthan van Bantam, Treurspel, Leeuw. 1769. 8°., Zwolle, 1773. 8°.; ald. 1779. 8°. In het Fransch vertaald en uitgegeven te 's Hage in 1770.

De Geusen, 2de druk, Zwolle, 1771, 3de druk ald. 1772, 4de druk ald. 1776, 5de druk, door Bilderdijk bezorgd, ald. 1785. 8°. 2 deelen, herdrukt in 2 deelen post 8°, 's Hage 1826; laatste druk Amst. 1830. 8°.

De eerste druk verscheen onder den titel van: *Aan het Vaderland*, Leeuw. 1769.

Proeve op de Levensbeschrijving der Nederlandsche Doorlugtige Mannen, behelzende het Leven van Johannes Kamphuis, Leeuw. 1772. 8o.

Willem de Eerste. Treurspel, Zwolle, 1773, ald. 1779. 8o.

Proeve van overzetting uit het Engelsch. Pope's *Essay on Man*, Zwolle, 1776. 8o.

De komst van den Messias. Lofzang, Zwolle, 1776. 8o.

De Herschijning. Lierzang, z. pl. 1776. 8o.

Verhandeling over de nationaale of vaderlandsche gedichten, in het 6de deel der *Verh. van het Zeeuwsche Genootsch. te Vliss.* (1778).

De Landbouw. Lierzang, Zwolle, 1777. 8o.

De Inenting. Lierzang, Zwolle, 1777. 8o.

Nieuwjaarsbrief aan mijn jongste soon, 1778. 8o.

De Vrijheid. Lierzang, 1778. 8o.

Vaarwel van een ouden vader aan syn soon, vaarende op 's Lands schip van oorlog de Argo enz., *Lierzang*, 1778. 8o.

De Koopman, Zwolle, 1778. 8o.

De Staatsman, Zwolle, 1778. 8o.

De Schimmen. Lierzang, Zwolle, 1778. 8o.

Proeve van eene nationale zeedelijke Leer-reden, Zwolle, 1779. 8o.

Pietje en Agnietje of de Doos van Pandora, Tooneelspel, 1779. 8o.

De Offerhande van Themistocles, Lierzang van Pindarus, z. pl. en J. 8o.

Onbekend gedicht van een bekenden dichter, uitgegeven door J. H. Halbertsma, Devent. 1835. 8o.

De dichterlijke werken van Onno Zwier van Haren zijn, te gelijk met die van zijnen broeder, in 1824 uitgegeven te Amsterdam, onder den titel van: *Dichterlijke werken van* Willem *en* Onno Zwier van Haren.

Behalve deze werken bestaat er van van Haren nog eene redevoering, ten minste ze wordt aan hem toegeschreven, die hij in het Hollandsch, ongeveer in 1746, hield, in het Engelsch vertaald en uit het Engelsch weder in het Hollandsch uitgegeven is onder den titel van:

De gevoelens van een Hollands Patriot, of Redevoering gedaan in een doorluchte Vergadering over den tegenwoordigen staat der zaken, en nopens het nodig besluit, in die omstandigheden tot zekerheid der Republiek te nemen; vertaald uit het Engelsch, Londen. (1746?)

De afbeelding van van Haren, welke prachtig geschilderd, op het stadhuis te Aken onder de vredehandelaars eene eervolle plaats bekleed, komt alleen, door Velin gegraveerd, in de genoemde *Dichtwerken* voor. Hij was in Februarij 1738 gehuwd met Sara Adeleide van Huls, bij wie hij elf kinderen verwekte, als: 1. Amelia Henrietta Wilhelmina, gehuwd eerst met Johan Alexander van Sandick, gedeputeerde ter vergadering der Staten-Generaal en bewindhebber van de West-Indische Compagnie, daarna met J. C. F. Schmid, kolonel van een regiment Zwitsers. 2. Doekje, gehuwd met baron van Nockern van Schorren, kolonel bij de infanterie; 3. Carolina Wilhelmina, gehuwd met Willem Diederijk van Hogendorp; 4. Willem; 5. Marianne Elisabeth; 6. Magdalena Adriana; gehuwd met Frederik Ernst van Hohenlohe; 7. Duco, die volgt; 8. Willem Anne, die volgt; 9. Jan Poppe Andrée, die volgt; 10. Carel Willem, die volgt; 11. Wilhelmina Carolina, gehuwd met Jasper Gerrit baron van Ittersum, heer tot Rielaar, kapitein der infanterie bij het regement van Nostitz.

Zie *Analecta of enige oude ongedrukte schriften van diversen inhoud tot Friesl. alleen specterende*, bl. 39; Simon Nauta, *Lijkrede over het afsterv. van* O. Z. van Haren, Zwolle, 1779; *Vaderl. Hist. ten onmidd. verv. op* Wagenaar, D. XXXIII. bl. 207—217; Stuart, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 159—163; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 422, 423; van Wijn, *Aanm. en Bijv.* D. XV. bl. 58, D. XIX. bl. 124, D. XX. bl. 81, 82; Hareniana, in de *Nieuwe Mnemosyne* van H. W. en B. F. Tydeman, D. III. bl. 188—196; de Vries, *geschied. der Ned. Dichtk.* D. II. bl. 210—231; van Kampen, *geschied. der Ned. Lett. en Wetenschapp.* D. II. bl. 151—156; Dezelfde, *Karakterk. der Vaderl. geschied.* D. II. bl. 610—620; Halbertsma, *het geslacht der* van Haren's, bl. 207—223, 260, 288, 294—300; Kemper, *Verhand.* D. II. bl. 1 volgg.; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; Siegenbeek, *geschied. der Ned. Letterk.* bl. 258—260, 291, 313, 314; *De kracht der Christel. Godsd. in Karaktersch. uit de Ned. geschied.* (Amst. 1824) D. II. bl. 273; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. II. bl. 38, 40, D. IV. St. II. bl. 116, 252—257, 262, 264—272, 452, 453, *Aant.* bl. 298, 409, 625, 626, 498, 574—580; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 666, *Supplem.* bl. 53; van Leeuwen, *Cat. van de Prov. Biblioth. van Friesl.* bl. 223, 224; *Cat. van de Biblioth. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 258, 259, *b.* bl. 107, D. II. bl. 75, 76, 579; *Friesche Volks-Almanak*, 1837, bl. 50—72; Eekhoff, *geschied. van Friesl.* bl. 403, 404, 414, 465; *Algem. Konst- en Letterb.* 1847, D. II. bl. 227—231, 1856, bl. 203; *Cat. van de Biblioth. van Mr.* Robidé van der Aa, 1851, bl. 2, 113; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 404—406; *Letterk. Nalatensch.* van J. van Leeuwen (1857) 2de gedeelte bl. 8 en 9; *de Navorscher*, D. VII. bl. 135, 283, 340; Muller, *Cat. van Portrett.*

HAREN (Duco van), oudste zoon van den voorgaande, geboren te 's Gravenhage den 6den November 1747, bekleedde eerst verschillende eerampten in Friesland; maar, den 11den Mei 1772 eene vertooning in den schouwburg te Amsterdam bijwonende, redde hij bij gelegenheid van den brand, de eenige dochter van den heer van den Heuvel, Sara genaamd, hetwelk niet slechts een huwelijk tusschen hen beiden ten gevolge had, maar ook, dat hij zich te Amsterdam nederzette, om zijnen schoonvader, die op onze West-Indische volksplantingen handelde, in de zaken op te volgen. Hij behoorde tot hen, die in 1781 te Amsterdam het Vaderlandsch Fonds ter aanmoediging van 's lands zeedienst en ter ondersteuning der behoeftige weduwen van gesneuvelde zeevarenden oprigtten. In 1787, bij den inval der Pruissen, verliet hij Amsterdam en begaf zich naar het Bildt, waar hij in het volgende jaar tot grietman gekozen werd. De omwenteling van 1795 noodzaakte hem zijnen post te verlaten en de wijk naar Duitschland te nemen. Zijn vermogen door het bedrog van eenen zijner klerken, en door zijne onbegrensde hulpvaardigheid, uitgeput zijnde, moest hij naar een middel van bestaan uitzien, en zag hij zich aangesteld tot gouverneur van den jongen prins van Saksen-Weimar. Op het laatst van zijn leven trof hem het ongeval, dat een zware koffer bij het omvallen van een postwagen op zijne borst viel, en eene kwijning ten gevolge had, die in 1801 te Weimar een einde aan zijn leven maakte. Hij was een man van buitengewone ligchaamsschoonheid, en tevens van voortreffelijke zielsvermogens; bovenal wordt zijn uitstekend geheugen geroemd. Zijne vrouw overleed in 1785. Zij schonk hem vier kinderen, als: 1. Pieter Willem, lid van de ridderschap van Friesland en later majoor in Engelsche dienst. Met hem stierf in 1850 het laatste mannelijk lid van het geslacht van Haren uit; 2. Jan Poppe Andrée, ritmeester, in 1801 overleden; 3. Sara Adel; 4. Anna Johanna Maria, gehuwd met jonkheer L. R. Ockers Gevaerts, lid der Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland.

Zie *Verv. op de Vaderl. Hist.* van Wagenaar, D. III. bl. 345, 353—355; Halbertsma, *het Geslacht der* van Haren's, bl. 290; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 323, 324.

HAREN (Willem Anne van), tweede zoon van Onno Zwier van Haren voornoemd, werd te 's Hage den 24sten Augustus 1749 geboren en genoemd naar prins Willem IV en diens gemalin prinses Anne. Door de prinses voor de zeedienst bestemd, kwam hij in 1758 onder de leiding van den kapitein Binkes, en diende het land gedurende vijftien jaren. In 1773, toen zijn broeder Duco naar Amsterdam vertrokken was, volgde hij dezen in zijne ambten op, en werd in 1779 grietman van West-Stellingwerf. In 1795 van zijn post ontzet, vertrok hij naar buiten 's lands tot op het jaar 1813, toen hij in Friesland terugkeerde. Vervolgens tot lid van de Staten van dit gewest benoemd, deed hij als zoodanig veel nut, wegens zijne uitgebreide kennis van de waterstaatswerken. Hij woonde op den huize Vogelzang onder Veenklooster, en overleed aldaar den 22sten April 1835. Hij was gehuwd met jonkvrouwe Cecilia Johanna van Heemstra, die den 25sten Februarij 1836 te Leiden overleed, en bij wie hij geene kinderen verwekte.

Hoogst loffelijk is het getuigenis dat de heer J. H. Hal-

bertsma van hem geeft, in de voorrede van het met hem gehouden *Gesprek in den Voghelen-sanck*. „Alles, zegt hij, was in hem voortreffelijk. Oorspronkelijk en helder in zijne denkbeelden; schrander in het opmerken; juist in zijne gevolgtrekkingen; duidelijk en eigenaardig, dikwerf geestig, altijd onwankelbaar in de uitdrukking; vast en onafhankelijk van geest; voor zich zelven denkende, besluitende en handelende; even vol van levenswijsheid, als van wereld- en menschenkennis, door geene kunstgrepen te misleiden; door de ondervinding volleerd in het bestier van openbare en bijzondere belangen, en gewapend met eenen diepen en verrezienden blik in de staatkunde, was jonkheer Willem Anne het orakel in de vergaderingen en gezelschappen, waar hij zich vertoonde." Zijne gesteendrukte afbeelding ziet het licht.

Zie Halbertsma, *het Geslacht der van Haren's*, bl. 290, 291; van Smirnia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 406; *Verslagen van het Prov. Friesch Genootsch.* 1828—1841, b. 160: van Hall, *Bijv. tot den eersten druk van het Leven van* Jan Hendr. van Kinsbergen, bl. 22—38.

HAREN (Jan Poppe Andrée van), derde zoon van Onno Zwier van Haren, voornoemd, werd te Amsterdam den 25sten Februarij 1755 geboren en studeerde te Utrecht. Na het voltooijen zijner studiën zou hij, met den kolonel van Kinsbergen eene reis naar de Levant doen, doch hiervan is evenwel niets gekomen. Naderhand (1780) tot raadsheer in het hof van Friesland benoemd, nam hij deze betrekking waar tot 1795, toen hij zich, ten gevolge der maatregelen van het voorloopig bestuur, daarvan ontslagen achtte. Hij verliet in 1802 het land, zette zich te Dusseldorp neder en overleed er den 14den Maart 1818.

Ook deze van Haren was een man rijk in deugden. Beoefenaar der wetenschappen als hij was, bezat hij eene bijzondere lust voor de geschiedenis, waarvan een foliohandschrift, door hem met eigen hand in het Fransch geschreven, getuigen kan. Hij was gehuwd te Odijk, in 1784, met jonkvrouwe Beatrix Laurentia van Roosmale van Utrecht afkomstig, die geroemd wordt als zijn evenbeeld in de uitmuntendste hoedanigheden van het hart. Hunne drie kinderen, Daam, Adel en Louisa, overleden op jeugdigen leeftijd.

Zie Halbertsma, *het Geslacht der van Haren's*, bl. 291—293.

HAREN (Carel Willem van), vierde zoon van Onno Zwier van Haren, werd den 17den Februarij 1758 te 's Hage geboren. Vroegtijdig geneigdheid tot de krijgsdienst toonende, werd hij daarvoor niet alleen opgeleid, maar ook met een aantal andere kundigheden voorzien. Hij werd ritmeester in het regiment garde dragonders, en was als zoodanig tegenwoordig bij de overgave van Geertruidenberg op den 4den Maart 1793. Hij werd op den 13den September 1793 bij den aftogt van den erfprins uit Meenen doodgeschoten, was gehuwd met Cecile Hartsinck en verwekte bij haar een zoon, die volgt.

Zie Halbertsma, *het Geslacht der van Haren's*, bl. 293; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 25.

HAREN (Charles Frederik Sigismund van), zoon van den voorgaande, was kamerheer bij prinses Wilhelmina van Pruissen, tot dat hij bij de terugkomst van Napoleon van Elba vrijwillig dienst nam en den 18den Junij 1815, in den slag bij Waterloo, als luitenant en buitengewoon adjudant van den graaf van Bylandt, het leven liet voor het vaderland. Zijn grafschrift werd in de kerk van het dorp aldaar aangetroffen.

Zie Halbertsma, *het Geslacht der van Haren's*, bl. 223, 293, 294; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 496; *de Navorscher*, D. VII. bl. 340.

HAREN (Jury Faes van) was een plaatsnijder en etser, die in het begin der zeventiende eeuw bloeide, hij maakte met Cornelis Bosch, landmeter, eene *Caerte ende affcontrefeytsel van 's Gravenhage*, en verkreeg bij resolutie der Staten van den 6den April 1616 daarvoor octrooi voor zeven jaren.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAREN (J. J. van) geboren Beaumont, was eene dichteres blijkens hare:

Fabelen, geschiedenissen en voorbeelden in dichtmaat, 2de uitgave, Amst. 1800. 8o.

Hare afbeelding ziet het licht.

Zie de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 232; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 107.

HARENCARSPEL (Dirk van), afkomstig uit het geslacht van dien naam, ook wel van Haringcarspel genoemd, was de zoon van Jacob van Harencarspel, schepen en raad van Amsterdam, en van Margaretha van Oudshoorn. Hij woonde te Amsterdam en was kapitein van eene kompagnie mariniers. Als zoodanig kreeg hij in 1671 bevel om op 's lands vloot in zee te steken. Terwijl de schepen voor Texel lagen was hij op zekeren dag in het dorp Het Schild gekomen en aldaar in twist geraakt met Otto de Rumoer, die denzelfden post als hij bekleedde. Van dreigen kwam men tot dadelijkheden, onder welke de Rumoer, die de eerste aanvaller was, eene zoo zware wond bekwam, dat hij eenige dagen daarna er aan overleed. Na zich eenigen tijd schuil gehouden te hebben, verzocht van Harencarspel verlof om zich te verantwoorden. Ten gevolge van dit verzoek ontstond er geschil tusschen de stad Amsterdam, het hof van justitie te 's Hage en den hoogen raad, over de vraag wie zijne regters waren. Wij zullen hierover niet verder uitwijden, maar alleen melden dat van Harencarspel, door het geregt te Amsterdam onschuldig werd verklaard.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.* D. V. bl. 320—330; *de Navorscher*, D. III. bl. 379.

HARENCARSPEL (Alexander van) werd geboren te Eenigenburg waar zijn vader, Abraham van Harencarspel in 1773 als predikant overleed. Hij werd in 1782 predikant te Bunschoten, van waar hij in 1785 naar Thiel vertrok en in 1797 naar Amsterdam, waar hij den 2den April 1817 overleed. Hij schreef:

Betoog en verdediging van de achtbaarheit der geschiedkundige Boeken des Ouden Testaments, Utr. 1782. 8o. 2 deelen.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; *Catal. de la Bibl de Théol.* de van Voorst, T. I. p. 34; de *Boekz. der gel. wereld*, op genoemde jaren.

HARENNIUS (Joannes). Zie HAREN (Jan).

HARGER (J.) schreef:

Over het onderhoud der armen; in *Verh. van het Zeeuwsche Genootsch. der Wetensch.* D. VII. (1780).

Verhandeling over de vraag: welke zijn de waare oorzaken en kenteekenen van de najaars-koortsen in de garnizoensplaatsen van Staats-Vlaanderen, en welke zijn de beste behoed- en geneesmiddelen, die daar tegen vooral, bij militairen kunnen aangewend worden; in dezelfde *Verh.* D. X. (1784).

Antwoord op de vraag behelzende: het kortste, zakelijkste en zekerste bericht, belangende de bouwingen der schepen, en 't gene daartoe behoort, voor zooveel zulks zijn invloed heeft op de gezondheid en 't goed der zeevarenden; de onderhouding der manschap enz., in dezelfde *Verh.* D. X. (1784).

Zie de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 666, 667; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.* p. 127.

HARI (Johannes) *Senior*, werd geboren te 's Gravenhage den 24sten October 1772 en was de zoon van Johannes Hari, secretaris bij het regiment Zwitsersche gardes, en Jeanne Catharina Lormier. Hij genoot het onderwijs in de kunst van J. G. Teissier en vormde zich tot een hoogst verdienstelijk schilder van portretten en binnenhuizen, waaronder eenige van geschiedkundigen aard. Sedert 1810 was hij secretaris bij de Haagsche Teeken-Akademie en werd in 1839 aangesteld tot medelid en secretaris van den raad van bestuur derzelfde akademie. Ook werd hij in 1835 verkozen tot lid van de Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam. Hij overleed waarschijnlijk in 1850. In het Koninklijk Museum op het Paviljoen te Haarlem zijn van hem twee schilderijen, binnenvertrekken voorstellende. Zijn zoon, mede Johannes geheeten, schildert stadsgezigten en portretten, en vervaardigt teekeningen in potlood.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HARINCKMAN (Pieter) was in staatsche dienst en maakte zich in 1596 berucht door aan de Spanjaarden

de behulpzame hand te bieden in eenen aanslag tegen Tholen. De aanslag werd echter in October ontdekt en hij ter dood gebragt.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. IV. bl. 378, 379; Tiele, *Bibl. van Pamflett.* bl. 51; Wierbitzky, *de Tachtigj. Oorl.* D. IV. bl. 649.

HARING (J.) schreef:

Aanmerkingen over de Christelijke religie, Utr. 1694. 4o.; herdr. Amst. 1733. 4o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. I. bl. 183.

HARING (JAN). Zie HAREN (JAN).

HARING (JAN) was een burger van Hoorn, wiens naam met eere in 's lands historiebladen vermeld staat. Gedurende het beleg van Haarlem, ten jare 1573, had Sonoy, de gouverneur van Noord-Holland, den Diemerdijk bemagtigd, van waar hij den vijand alle toevoer naar het leger van Haarlem kon afsnijden. De manschappen aldaar tot behoud van dien post achtergelaten, werden door de Amsterdammers, die nog de Spaansche zijde hielden, met eene groote overmagt overvallen en waren genoodzaakt, na zich eerst dapper verdedigd te hebben, te vlugten. Zij wierpen zich in eenige vaartuigen en kwamen onder begunstiging van den nacht, door 's vijands schepen heen op den Waterlandschen wal. De Spanjaarden zaten hen echter zoo kort op de hielen, dat velen hunner het leven lieten. In dezen uitersten nood houdt Jan Haring op eene engte van den dijk, aan den eenen kant door het IJ, aan den anderen door een binnenmeer besloten, kloekmoedig stand, en keert alleen de vijandelijke overloopers af. Toen eindelijk de drang hem te zwaar viel, sprong hij van boven neder in het meer, en had het geluk van, te midden der vijandelijke kogels, behouden naar de andere zijde over te zwemmen, en voorts langs het veld met de overige vlugtelingen, die hunne redding aan hem te danken hadden, te Monnikendam aan te komen.

Nog in hetzelfde jaar verrigtte Haring een ander, niet minder stoutmoedig, bedrijf. Toen namelijk in October 1573 die merkwaardige overwinning op de Zuiderzee plaats had, waarbij de vloot van den graaf van Bossu vernield en hij zelf gevangen genomen werd, verstoutte Haring zich, om in den vroegen morgen van den tweeden dag van den strijd, bij de takels van Bossu's schip op te klauteren, de vlag van de steng te rukken en daarmede neder te dalen; doch beneden gekomen werd hij uit een der luiken door een kogel in de borst geschoten, zoodat hij onmiddellijk den geest gaf. De vlag, door hem vermeesterd, werd in de Groote kerk te Hoorn opgehangen, ter gedachtenis der behaalde overwinning.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. VI. bl. 456 (335); Hooft, *Ned. Hist.* bl. 336, 337; Velius, *Chron. van Hoorn*, bl. 371, 397; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerwap. in Nederl.* bl. 61—63; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. V. bl. 258, 316, 317.

HARING (NICOLAAS) plaatste een vers getiteld: *De gangen Gods in 't heiligdom*, vóór het rijmwerk van Henrica van Hoolwerf, *Kracht in zwakheid.*

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

HARINGCARSPEL. Zie de personen van dien naam op Harencarspel.

HARINGHOUK (SAMUEL VAN) was boekdrukker en boekverkooper te Bolsward, en volgens overlevering een Engelschman van geboorte, hetwelk eenigzins bevestigd wordt door zijn vlijt om bij voorkeur Engelsche predikatien in het licht te geven, die voor het grootste deel ook door hem zelven vertaald werden. De Hollandsche verzen, waarmede Gysbert Jacobsz deze bundels vereerde, geven te kennen, dat hij en van Haringhouk zeer gemeenzame vrienden zijn geweest. Een duurzaam gedenkteeken van hunne vriendschap gaf Haringhouk ten jare 1668, toen hij de rijmelarij zijns vriends, na diens dood, voor het eerst in druk liet uitgaan. De waarde van dezen druk, met wien geen der nadrukken zich eenigzins in zuiverheid of naauwkeurigheid meten kan, de meesterlijke proeven van zijnen stijl door Halbertsma van hem gezien, en de geleerdheid, die hij in zijne vertalingen ten toon spreidt, toonen ons, dat hij in staat was om het werk zijns vriends op den regten prijs te stellen.

Hij huwde den 16den April 1656 met Lamke Siersma, dochter van Gysbertus Siersma, secretaris van Bolsward. Uit dit huwelijk kwam een zoon, Mattheus genaamd, die in 1716 als predikant te Nes en Wierum overleed. Het sterfjaar van zijn vader is ons niet bekend.

Zie Halbertsma, *Hulde aan* Gysbert Japiks, D. II. bl. 381—382.

HARINGHS (DANIEL), verkeerdelijk Haring genoemd, werd omstreeks 1636 te Loosduinen geboren, alwaar zijn vader koster was; hij was een niet onverdienstelijk portretschilder, waarin hij den stijl van Gaspard Netscher, zijn tweeden leermeester, poogde na te bootsen. Arnoldus van Ravesteyn was zijn eerste leermeester. Hij besteedde echter den meesten tijd aan het geven van onderwijs in de teekenkunst, aan jonge lieden uit den aanzienlijken stand. In 1669 trad hij in de Haagsche broederschap van Pictura, en was verscheiden malen hoofdman van de kunstkamer en bestuurder van de akademie. Hij overleed te 's Hage in 1706.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* die hem nog eens op Harling vermeldt; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HARINGHS (MATHIJS) of Haaringhs, te Leeuwarden geboren, bloeide aldaar reeds in 1636. Hij schilderde portretten met een malsch penseel en was bijzonder gelukkig in het treffen van gelijkenissen. Hij schilderde in 1637 het portret van Gysbert Jacobsz en in 1664 dat van Rippertus Sixtus, predikant te Leeuwarden. Beiden gaan in prent uit.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* op Harings, verbeterd door Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* op Haringhs.

HARINGMAN (MAERTEN), en niet Haringsman, zoo als hij door sommigen genoemd wordt, werd te Middelburg den 15den December 1715 geboren en was in 1758 kapitein van het schip *Veere*, van 50 stukken, toen hij bij eene ontmoeting met twee Britsche oorlogsschepen de eer van 's lands vlag mannelijk handhaafde. Na te Genua een koopvaarder te hebben binnengebragt, had hij zich naar Marseille begeven, om aldaar eenige andere koopvaarders af te halen. Op de hoogte van Toulon gekomen, werd hij door twee Engelsche bodems aangemaand om zijn schip te laten onderzoeken, daar zij in het zekere onderrigt waren, dat in hetzelve geschut en krijgsbehoeften geborgen waren. Zonder te onderzoeken welk antwoord hierop door Haringman gegeven werd, waaromtrent verschillende berigten bestaan, zij hier de vermelding genoeg, dat hij dat onderzoek weigerde en verklaarde liever het uiterste en laatste te zullen wagen dan dat onderzoek toe te staan, ten gevolge waarvan de Britsche bevelhebbers, overtuigd van niet dan met geweld hun oogmerk te kunnen bereiken, van verdere pogingen afzagen en Haringman zijne reize ongestoord lieten voortzetten.

In 1763 werd Haringman aan het hoofd der zeemagt gesteld die door de Staten naar de West-Indische volkplanting Berbice werd afgezonden, waar een hevige opstand was uitgebroken. Het gelukte hem de opstandelingen te tuchtigen, waardoor het verlies van Berbice, en, als een gevolg daarvan, van al de West-Indische volkplantingen, voorgekomen werd. Kort voor het einde der expeditie werd hij door eene landziekte aangetast, die hem noodzaakte naar zijnen bodem terug te keeren. Hersteld zijnde keerde hij in het laatst van Februarij 1764 naar het vaderland weder, waar hem slechts de goedkeuring van het collegie van de Maas, als de eenigste belooning voor het door hem verrigtte, ten deel viel. De admiraliteit van Zeeland verhief hem den 28sten Mei 1766 tot schout-bij-nacht. Meerdere bijzonderheden zijn ons omtrent hem niet bekend. Hij overleed den 23sten Januarij 1784.

Zie *Onmidd. verv. op* Wagenaar, D. XXII. bl. 419; Stuart, *Vaderl. Hist.* D. I. bl. 475, 476, D. II. bl. 187, 226; van Kampen, *Geschied. der Ned. buiten Europa*, D. III. St. I. bl. 271; Engelbertus Gerrits, *Gedenkstuk van Neêrl. held. ter zee*, D. II. bl. 353; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. V. bl. 337, 338, 364—371; uit medegedeelde berigten aangevuld.

HARINGMAN (JAN SCHREUDER), waarschijnlijk een zoon van den voorgaande en mede te Middelburg, den 29sten Maart 1747, geboren, werd in 1777 kapitein ter zee, hoedanig hij in 1782 deel nam aan den togt van den schout bij nacht van Kinsbergen, om de uit Ber-

gen in Noorwegen verwacht wordende Oost-Indievaarders in veiligheid herwaarts te geleiden.

Gedurende dien togt, waarop het voorgestelde doel niet bereikt werd, voerde Haringman het bevel op het linieschip *Zierikzee* van 64 stukken. In denzelfden storm waarin het linieschip *de Unie*, waarop de graaf van Welderen bevel voerde, te gronde ging, werd het schip van Haringman zoo lek en kreeg zoo veel schade, dat het met gedurig pompen boven water moest gehouden worden. Dit deed den kapitein besluiten, naar de Sont te zeilen, ten einde aldaar zijn schip te laten herstellen. Op de terugreis naar het vaderland trof zijn herstelden bodem een grooter ongeluk, daar deze in den nacht tusschen den 1sten en 2den November, bij hevigen wind, dikke lucht, sneeuw en zware regenbuijen, op de Jutsche kust, tusschen den hoek van Schagen en Horsels, vast geraakte, aan stukken stootte, en grootendeels in het land welde. Haringman werd, even als de meeste der zijnen, gered, zijn gehouden gedrag, op last van den stadhouder, als admiraal-generaal, door een hoogen zeekrijgsraad onderzocht, en hij van alle schuld vrijgesproken.

In 1787 had Haringman het bevel over een eskader in de Middellandsche Zee, en werd den 14den April 1788 door hunne hoogmogenden benoemd tot gezant bij den keizer van Marocco. Als zoodanig had hij het genoegen de vredelievende betrekkingen met dien vorst te onderhouden. Er bestaat een:

Dag-journaal van een verblijf van acht weken in het Keizerrijk Marocco, en landreize naar Mecquinez in 1788, 's Hage, 1803. 8o.

waarvan de titel ons haast zou doen besluiten dit geschrift aan den gezant toe te schrijven, ware het niet dat daarop de naam H. Haringman gevonden wordt.

Toen in 1792 ten gevolge der omwenteling in Frankrijk een inval in de Oostenrijksche Nederlanden plaats had en zelfs een Fransch smaldeel de Schelde opzeilde in het gezigt van het voor het fort Bath liggende Nederlandsch wachtschip, kreeg Haringman bevel, onmiddellijk naar Zeeland te vertrekken, en het gebied over de zich aldaar reeds bevindende schepen op zich te nemen. Onvermoeid stelde hij alles in het werk om de provincie Zeeland voor eenen onverhoedschen aanval te bewaren, en krachtig waren de maatregelen die hij nam tot handhaving van de eer en de onafhankelijkheid van den staat.

Dit was hem evenwel niet genoeg. Den vijand moest ook afbreuk gedaan worden. Een plan, door hem met den kapitein graaf van Bylandt gevormd, om de forten Lillo en Liefkenshoek te vermeesteren, werd nader als niet aan te raden beschouwd. Een ander, om het Fransche wachtschip, *la St. Lucie* aan te tasten, te overrompelen en in zegepraal weg te voeren of in brand te steken, werd onder bevel van den luitenant Willem Otto Bloys van Treslong gelukkig volvoerd, waarvan wij op diens artikel het verhaal gegeven hebben. Ten gevolge der opdragt van het algemeen gebied over de scheepsmagt binnen de rivieren en stroomen, en dus ook in Zeeland, aan den vice-admiraal van Kinsbergen, legde Haringman den 11den April 1793 zijn commando in Zeeland neder en keerde naar Holland terug. Hij leverde den 29sten April daaraanvolgende een omstandig verslag nopens zijne verrigtingen aan den prins in, hetwelk in het oorspronkelijke in 's konings huis-archief nog bewaard wordt.

Bij de omwenteling van 1795, toen van Kinsbergen, tot loon zijner diensten gedurende eene halve eeuw aan den lande bewezen, uit de zeedienst ontzet was, werd aan Haringman, in 1793 reeds tot schout-bij-nacht bevorderd, weder het gebied over de in Zeeland zich bevindende scheepsmagt opgedragen. Moeijelijke taak wachtte hem als zoodanig. Hij was genoodzaakt om het eiland Walcheren en de schepen van oorlog aan de overwinnende wapenen der Fransche republiek af te staan, waarna het scheepsvolk, zich uit 's lands dienst ontslagen rekende, spoedig in volslagen opstand geraakte en op hoogen toon betaling hunner soldij eischte, van welke velen sinds vijftien maanden geen enkelen penning hadden ontvangen. Het kloek beleid van Haringman, ondersteund door de onbaatzuchtige hulp van Abraham Louyssen, wist het dreigende gevaar af te wenden, en hij verdiende alzoo ten volle den dank, dien de Staten hem voor zijnen ijver en trouw toebragten. Hij werd in 1807 lid van de hooge militaire vierschaar, en na dien tijd wordt zijn naam niet meer vermeld. Hij was ridder van de orde der Unie en stierf den 9den October 1811.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXVI. bl. 13—19, D. XXIX. bl. 171; Stuart, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 256, D. IV. bl. 490, 491; *Gedenkschr. van de Kon. Orde der Unie*, bl. 42; de Jong, *Naaml. van Boek.*; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. IV. St. I. bl. 138—140, 417, 420—422, 441—451, 503—510; dit *Woordenb.* D. II. bl. 647.

HARINXMA (Haring) werd volgens den een in 1397 en volgens den ander in 1404 tot potestaat van Friesland voor Westergoo gekozen, terwijl Sjoerd Wiarda voor Oostergoo als zoodanig benoemd werd. Onder hun bestuur gelukte het den Friezen zich van het Hollandsche gezag te ontslaan en de Friesche vrijheid te herstellen. Jammer dat nu weldra de partijschappen tusschen de Schieringers en Vetkoopers op nieuw ontwaakten, waardoor het geheele bestuur eerlang weder in de war liep. Intusschen wordt Harinxma wegens gematigdheid en regtvaardigheid hoogelijk geroemd. Hij was gehuwd met Jeltke..... bij wie hij vier zonen verwekte, alle hoofden van een bijzonder geslacht Harinxma, die in de Friesche geschiedenis bekend zijn geworden door hun aandeel in de gevoerde oorlogen en twisten en tot onderscheiding Harinxma *thoe Heeg, thoe Slooten, thoe Ylst* of Donia genoemd. De personen van laatstgenoemden tak hebben wij op hunne plaats reeds vermeld; andere tot de eerstgenoemde takken behoorende, laten wij onvermeld, omdat hunne handelingen, beter vermeld kunnen worden in de geschiedenis van hunnen tijd, dan, wegens de schraalheid der bescheiden, in dit woordenboek.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 229; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 429; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. II. bl. 410, 411; Eekhoff, *Geschied. van Friesl.* bl. 491.

HARINXMA (Bocko), zoon van Feicke Harinxma en van diens tweede vrouw Lits Oenema, werd in 1492 hoveling te Sneek en grietman van Wymbritseradeel. Hij speelde in de twisten tusschen de Schieringers en Vetkoopers eene hoogst belangrijke rol. Als zoodanig staat zijn levenslot in zulk een naauw verband met de geschiedenis van zijnen tijd, dat wij er slechts de hoofdpunten van kunnen aanstippen en den weetgierigen lezer naar de hier onder aangehaalde bronnen verwijzen moeten.

Aan het hoofd der Schieringers staande en te Sneek zijn verblijf houdende, trachtte hij in 1492 de stad Leeuwarden te overrompelen, doch zijn aanslag mislukte en hij was genoodzaakt om vrede te vragen, die hem ook, hoewel op harde voorwaarden, geschonken werd. De spijt over het toen gesloten verdrag verkropte hij niet lang en hij verbrak hetzelve zoodra zich gelegenheid daartoe aanbood. Wij kunnen hem op al zijne rooftogten of op die, welke op zijnen last of door zijne onderhoorigen plaats hadden, hier niet volgen. Dan eens overwon hij, dan weder delfde hij het onderspit. Door Nittert Fox te Sneek in 1497 gevangen genomen, werd hij naar Groningen gevoerd, van waar hij, met behulp van zekeren Jan Kanneke, uit de gevangenis ontvlugtte.

Nog meer verbitterd op zijne vijanden ontbraken hem echter de middelen om zich te wreken, en was hij een der eersten die den hertog van Saksen als beschermheer van Friesland aannam. Hij was een van de gezanten aan dezen in 1498 en een van de zes edelen, die den overdragtsbrief van het gebied teekenden en den hertog in zijnen stadhouder huldigden.

Hij beleefde de gevolgen hiervan niet lang, daar hij in 1499 overleed. Hij was gehuwd met Ansck Jongema, dochter van Tjaerd Jongema en Wijts Juwsma, bij wie hij eene dochter naliet, die met Kempo Martena huwde.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 137; *Tegenw. staat van stad en Lande*, D. I. bl. 197; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 427—429, D. II. bl. 589; *Friesche Volks-Alm.* 1839, bl. 3—22, 1841, bl. 139; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl.

283—287; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 454—456, 460—466.

HARINXMA (Pieter) *thoe Slooten* was de zoon van Watze Harinxma en Saek Cammingha, en werd in 1470 hoveling te Sneek en in 1487 grietman van Wymbritseradeel. Hij was gehuwd met Rixt Jongema, wier broeder Juw hem om hulp kwam vragen, toen deze uit Bolsward de vlugt had genomen. Dien ten gevolge trok hij gewapend op, voorzag Waltastins te Tjerkwerd van het noodige, belegerde Hottingastins te Nieuwland, doch werd van daar weggelokt door Sicke Sjaerdema, die Bolsward had ingenomen. In het daarop binnen die stad geleverde gevecht bleef hij overwinnaar, verdreef de benden van Sjaerdema, trok naar Wommels en verbrandde en plunderde verscheidene huizen van de Sjaerdema's en Hottinga's. In 1482 verdreef hij de gebroeders Heslinga en nam stormenderhand hun huis te Poppingawier in. Kort daarop door den abt van Hemelum ter hulp geroepen, tot ontzet van het aan dat klooster toebehoorend slot, *de Spijker* genaamd, begaf hij zich met eene groote magt derwaarts, maar keerde onverrigter zake weder terug, daar hij onder weg vernam, dat het slot, zich reeds had overgegeven. Na dien tijd wordt zijn naam niet meer genoemd en overleed hij in 1488, tot groote schade der Schieringsche partij, die in hem een krachtig voorvechter vond.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naamlijst van Grietmann.* bl. 282, 283, door ons hier gevolgd; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 243.

HARINXMA (Haring en Hartman) *thoe Heeg*, bij sommige schrijvers verkeerdelijk Haersma genoemd, waren twee broeders, die deel namen aan het verbond der edelen. Zij hadden het bevel over eenig krijgsvolk, dat in 1572 van Enkhuizen naar Friesland overstak, met oogmerk om dat gewest voor den prins van Oranje te verzekeren. Het gelukte hun zich meester van de stad Sloten te maken, doch, door het volk van Robles geslagen, moesten zij die stad weder verlaten en de vlugt nemen. Hunne kloekmoedigheid was zoo groot, dat een hunner, toen hem zijn arm doorschoten was, zonder eenig blijk van pijn te geven, het vaandel met den anderen arm opnam en de zijnen andermaal ten strijde voerde. Haring Harinxma was gehuwd aan Wysk Uninga van Hoytema, welke te gelijk met hem in 1581 stierf en begraven werd, en Hartman Harinxma huwde aan Kinsck Ropta, weduwe van den grietman Taeke Hermana, op Papinga-state wonende. Zijn sterfjaar is niet bekend. Zij overleed den 15den Julij 1581.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 439, 440.

HARINXMA (Haring) *thoe Heeg*, zoon van Douwe Harinxma, kapitein, en Machteld van Dunnewoldt of Dunewalt, werd den 27sten Augustus 1604 te Doesburg, waar zijn vader denkelijk toenmaals in garnizoen lag, geboren, en trad den 19den Maart 1629 in dienst als vaandrig in de kompagnie van Roussel. Later tot kapitein bevorderd, werd hij tot stalmeester van graaf Willem Frederik, stadhouder van Friesland, verkozen en behoorde tot het krijgsvolk, dat ter hulp der stad Emden tegen Enno, graaf van Oost-Friesland, derwaarts gezonden werd. Een tijdlang was hij kommandant van die troepen, doch schijnt in 1651 de dienst verlaten te hebben. Hij overleed den 14den October 1669, en was eerst gehuwd met Geertruy, dochter van George van Quadt, die hem zes kinderen schonk, daarna met Sjuw of Sjouk, dochter van Saeckle van Popma. Hij schreef in het album van Hiskia Harinxma *thoe Slooten* twee Nederduitsche gedichten en vertaalde het volgende werkje:

Seven wonderlycke Ghesichten van Dom Francisco de Quevedo, Villegas, Ridder van S. Jaques Ordre. In welcke alle de Gebreken deser Eeuwe, onder alle Staten van Menschen, vermaecklijck en ook stichtelijck, werden bestraft; ende als in een Schilderije naecktelijck vertoont, Leeuw. 1641. 12o. Er komen ook exemplaren voor, waarvan op den titel Amsterdam als plaats van uitgave vermeld wordt.

Het werkje is opgedragen aan den schilder Wybrand de Geest, die het portret van zijn vriend Harinxma schilderde, hetwelk nog voorhanden is. In de *Analecta of enige oude ongedrukte Schriften van diversen inhoud tot Friesland alleen specterende*, (Leeuw. 1750. 4o.) komt bl. 118—120 van Haringh van Harinxma voor een Hollandsch gedicht *op het afsterven van* Hendrick, *Graaf van Nassau, Stadtholder en Capitein Generael over Frieslant, Stadt Groeningen, Ommelanden ende Drenthe*, enz.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. IX. bl. 124, 126, 128, 311, D. XIX. bl. 483; te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 439, noot; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 557; van Sminia in *de Vrije Fries*, D. VIII. bl. 83—88, 133.

HARINXMA (Pieter Edzard) *thoe Slooten*, zoon van Ernst Mockema van Harinxma *thoe Slooten* en Tjemck van Scheltema, geboren den 30sten November 1682, studeerde aan de Franeker hoogeschool in de regtsgeleerdheid en werd, door afstand van zijn vader, in 1701 grietman van Baarderadeel, met verlof om zich tot voortzetting zijner studiën een paar jaren buiten de grietenij te mogen ophouden, welke zijn vader middelerwijl als substituut bleef bedienen. Hij bekleedde later verschillende ambten. In 1700, bij het nemen van de resolutie tot invoering van den verbeterden Juliaanschen stijl, was hij lid van de Staten van Friesland. Hij overleed, ongehuwd, als lid van de Staten-Generaal, op het onverwachtst te 's Gravenhage, den 11den Februarij 1708, en werd te Waaxens begraven. Hij beoefende de Latijnsche dichtkunst, blijkens een *Epigramma in quartam Monarchiam Caesaream et Papalem Oratione publica ab Academiae Gron. Oml. Exrectore Cl. viro Dno. Alexandro Pagenstechero* etc. achter de uitgave dier *Oratio*, Gron. 1699. bl. 56, en in de meermalen aangehaalde *Analecta* te vinden.

Zie dat werk bl. 121; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.*, bl. 236.

HARIUS (Henricus) of Hendrik ter Haer, was de zoon van een welgestelden boer te Ruurloo en werd aldaar in 1550 of 1551 geboren. Hij was de jongste van negen kinderen en werd tot de studiën opgeleid te Lochem, waar hij vier jaren vertoefde. Na het verlaten dezer school begaf hij zich naar de hoogeschool te Leuven, waar hij vooral Elbertus Leoninus en Joannes Ramus hoorde en hunne lessen in de regtsgeleerdheid met ijver volgde. Welligt heeft hij ook nog te Douai gestudeerd en aldaar de doctorale waardigheid verkregen, die hem regt gaf om zich te Arnhem als advokaat neder te zetten. Geene bezittingen hebbende, was hij in 1570 genoodzaakt naar Zutphen te trekken, waar hij aangesteld werd als gerichtsschrijver aan het scholtampt van Zutphen. Niet lang was hij als zoodanig werkzaam geweest, toen deze stad zich aan de zijde van prins Willem I schaarde en zij in staat van tegenweer werd gesteld. Vrees voor het krijgsrumoer, of welligt dat hij zich niet aan 's prinsen zijde wilde scharen, bewoog hem naar eene gelegenheid om te zien om de stad te verlaten. Hij vertoefde daar nog evenwel toen Alva's zoon haar belegerde, doch wist zich gedurende dat beleg heimelijk te verwijderen, nadat hij eerst gelegenheid gevonden had om zijne vrouw ter stad uit te krijgen, niettegenstaande het verbod aan de burgerij, om de stad te verlaten op straffe van verbeurdverklaring van goederen. Na veel zwervens kwam hij eerst te Ruurloo en hield zich vervolgens buiten de grenzen op. Nadat de stad bezweken, uitgemoord en geplunderd was, keerde hij er in den winter van 1573 weder en werd er tot rector der Latijnsche school gekozen, welken post hij uit nood op zich nam, omdat zijn ambt geene voordeelen meer aanbragt. Zijne verdere lotgevallen liggen in het duister. Alleen blijkt het dat hij Zutphen andermaal verlaten heeft, naar Westphalen geweken is, te Paderborn onderwijzer geweest is en zich ook te Dulmen, in het Munstersche heeft opgehouden. Ook zijn sterfjaar is niet bekend. Hij was te Zutphen gehuwd met Agnes of Nieske van Os, bij wie hij kinderen verwekte, die zich later weder te Zutphen hebben nedergezet.

Harius beoefende de Latijnsche dichtkunst. Zijne gedichten zijn door Henricus Cannegieter voor het eerst uitgegeven onder den titel van:

Henrici Harii Sicambri JCti, Tristium libri nunc primum editi, Arnh. 1766. 4o.

Het oordeel over deze gedichten komt daarop neder, dat zij zoowel ten opzigte van taal en stijl, als van maat, vele leemten en ruwheden bevatten; dat zij ons geen bewijs opleveren van de hooge vlugt van zijne dichtkunst, maar dat het niet te ontkennen is, dat zijne verzen eene Ovidiaansche of Catsiaansche gemakkelijkheid hebben.

Behalve deze *Tristia* worden er ook nog van Harius vermeld:

Elegiae Heroicae liber I, Colon. 1585. 8o.,

welk boek echter later door niemand gezien is. Er zou van hem ook nog ergens in handschrift berusten eene:

Descriptio Dioecesis Paderbornensis.

Harius plaatste mede een Latijnsch lofvers vóór *Centuria Consiliorum* van Elb. Leoninus (Antv. 1584. fol.), welligt is van hem ook het *Epitaphium Martini Schinkii* dat in de *Kronijk van het Historisch Genootschap te Utrecht* (D. IV. bl. 134, 135) wordt medegedeeld.

Zie Cannegieter in *Praefatione ad Harii Tristium libros*; *Boekz. der gel. wereld*, 1767. *b.* bl. 460—465; Saxe, *Onom. liter.* T. III. p. 574; (van Hasselt) *Beschrijv. van Bommel*, bl. 124; Mr. P. Bosscha, *Levensberigt omtrent Hendrik ter Haer enz.* in den *Gelderschen Volks-Alman. voor* 1837. bl. 136—146; Hoeufft, *Parnas. Latin. Belg.* p. 61; Peerlkamp, *de Poëtis Latin. Nederl.* p. 139—144; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. St. I. Aant. bl. 122, 123.

HARIUS (Johannes) of Johannes van der Haer, was eerst kanonik te Gorcum, waar hij geboren werd, daarna te 's Gravenhage, waar hij in 1582 overleed. Hij had, gedurende de Spaansche beroerten hier te lande, met groote kosten eene zeer uitgebreide bibliotheek bijëengebragt, waardoor hij den bijnaam van *Jan met de boeken* kreeg. Hij vermaakte ze aan Karel V als graaf van Holland, „omme daarvan," gelijk in de oorspronkelijke akte, voor den hove aangegaan, staat uitgedrukt, „nae syn doot gemaect te worden eene publycke liberarye tot behoef en profyte van den suppoesten en alle studiosen." Bij de ongelukken, den Haag gedurende den Spaanschen krijg overkomen, is echter die verzameling te loor gegaan.

Zie de Riemer, *Beschrijv. van 's Gravenhage*, D. I. bl. 256; Hoogstraten, *Woordenb.* artik Harius; Saxe, *Onom. Literar.* T. III. p 91, 592; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. St. 2. Aanteek. bl. 51.

HARKENROHT (Eilardus Folcardus), derde zoon van Johannes Harkenroht en Martina Doeyma, werd te Emden den 15den Mei 1670 uit eene oude familie geboren, die vroeger in Limburg gewoond had, doch door de vervolging om het geloof zich te Emden had nedergezet. Daar hij in ons land zijne opleiding erlangde en in onze taal schreef, in Nederlandsche geschriften, willen wij ook hier van hem melding maken.

Na de Latijnsche scholen in zijne geboorteplaats doorloopen en in 1688 verlaten te hebben met eene oratie *de vera linguae Latinae pronunciatione*, studeerde hij in de godgeleerdheid te Groningen, vervolgens van 1689 te Leiden en eindelijk te Franeker, waar hij in 1691 met eene *disputatio de Mediatore Mose ad Gal.* III: 19, en vervolgens te Emden tot de predikdienst werd toegelaten. Hij werd vervolgens in 1692 predikant te Hamswerum, in 1695 te Pilzum, in 1697 te Hinta en in 1714 te Emden, waar hij den 28sten Februarij 1732 overleed en den 5den Maart in de Gasthuiskerk begraven werd. Hij was gehuwd met Maria Elizabeth de Lorie, te Leiden geboren, bij wie hij twee kinderen verwekte, waaronder een zoon, die mede volgt.

Harkenroht beoefende, behalve de Latijnsche dichtkunst, de Nederlandsche geschied- en oudheidkunde en die van zijne geboorteplaats. Wij bezitten van zijne hand de volgende geschriften:

Eggerik Beninga, Volledige Chronyk van Oost-frieslant, Behelsende niet alleenlik de Historie van Oost-frieslant, maer ook van alle Nabuirige Volkeren ten Oosten en ten Westen, besonder de allerseldsaemste Geschiedenissen van het oude en hedendaegse Friesland, zoo ten tijde des Heidendoms, als sedert het is gekristent geworden. Met Rand en Kantteekeningen, oude Versegelingen en andere stukken verrijkt en vermeerdert, in druk uytgegeven door Eilhardus Folkardus Harkenroth, Emden, 1723. 4o.

Geschiedenissen behorende tot de Moederkerke in Emden en Oost-friesland, eerste boek, Harl. 1726.

Aanmerkingen nopens de Hervormde Huis- en Kruiskerken in Nederland. Uit de oude stukken, bewaert by de oude moederkerk van Nederlandt te Emden, samengestelt. Geplaatst in de *Boekz. der gel. wereld voor* 1731. *a.* bl. 333, 569, *b.* bl. 66, 454.

In de *Bibliotheca Bremensis* zijn mede eenige geleerde verhandelingen van hem te vinden. Hij liet in handschrift na:

Emder Kerkstaet voor, in en na de Reformatie.

Een vervolg op de kronijk van Beninga.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1732. *a.* bl. 383, 628—638; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 269; *Cat. van de Prov. Bibl. van Friesl.* bl. 46, 47.

HARKENROHT (Jacobus Isebrandus), jongste broeder van den voorgaande, werd te Emden den 27sten Julij 1676 geboren. Na op de Latijnsche scholen aldaar zich tot de akademische lessen voorbereid te hebben, studeerde hij in de godgeleerdheid te Groningen, keerde in 1695 naar zijne geboorteplaats weder, werd er onder de proponenten opgenomen en in 1701 te Rijzum beroepen. Hij vertrok van daar in 1712 naar Larrelt, waar hij in 1717 zonder bezoldiging geraakte, daar, door den watervloed van dat jaar, al de pastorale inkomsten vernietigd waren. Welkom was hem alzoo in 1722 een beroep als rector en predikant te Appingadam, waar hij den 25sten Mei zijne intrede deed en den 17den Augustus zijn inaugurale oratie: *de Didactica Christiana* hield. Hij overleed er den 8sten Februarij 1736 en was gehuwd met Anna Indijs, die hem verscheidene kinderen schonk, waarvan slechts eene dochter tot jaren kwam.

Harkenroht deed zich als ijverig prediker en als beoefenaar der geschiedenis kennen door zijne geschriften, wier titels hier volgen:

Chronik van Oostvriesland, Emd. 1700. 12o.

Catechismus of *Catechisatie boekje*, 1706.

Oostfriesche Oorspronkelijkheden van alle Steden, Vlekken, Dorpen, Rivieren enz. in ende buiten Oostfriesland en Harrellingeland, uit oude Boeken, Verzegelingen, Gedenkteekenen, Opschriften en Aanteekeningen, volgens onze oudste Landtaale enz. Emden, 1712. kl. 8o.; 2de druk Gron. 1731. kl. 8o.

Embdens Harderstaf dragende de Naam-Lijst der Predikanten in de Nederduitsche Gemeente van de Moederkerke Embden sedert de Hervorming aldaar begonnen in 't Jaar 1520 *tot op het Jaar* 1716, Embden, 1716. 8o. Hierachter zijn geplaatst de *Acten van het Synode der Nederduitsche Kerk* in 1571 *te Embden gehouden*, en Harkenroht's *Aanspraak aan 't coetus van Oost-Vriesland, binnen Embden.*

Jaarlijks Oostfriesch berigt, 1717.

Oost-Vrieslands jubeljaar over de Reformatie der Godsdienst, zeedert 't jaar 1519 *in de maand Junius aangetoont uyt* 1 *Kor.* XV vers 1, 2. *Waar by gevoegt is Oostfrieslands Muysejaar. Aangetoont uit Exodus* VIII *vers* 21. *In deese jammerlijke dagen uitgegeeven tot grootmaking van de goedertierentheden des Heeren onses Gods ter godvrugtigheid en waare bekeering aangedrongen, breeder uytgebreyd uyt de oudheden en taalen*, Amst. 1722. 8o.

Oostfriesche Watersnood, in eene kerkrede over den Kersvloedt van het jaar 1717 *ende deszelfs kort ontwerp; alsmede een kort verhael des Nieujaars vloed van het jaar* 1720. *Met oudheden en prentverbeeldingen ook des Dollarts uitgebreit*, Emden, 1723. 8o.

Worm in Nederlands paalwerk voor de zeedijken, tot eene buitengewoone straffe van den Heere beschikt, Gron. 1733. 8o.

Kerkgeschiedenissen in Oostfriesland, Harl. 8o.

Behalve eene *Epistola de origine, progressu, divisione et restitutione Ven. Coet. Fris. Orient.*, voorkomende in de *Bibl. Brem.* gaf hij nog uit zijne predikatiën over Jes. VII: 21. Ps. LXXVIII: 50. Zefan. I: 2, 3, bij gelegenheid van de sterfte onder het rundvee gedaan. Als Nederduitsch dichter deed hij zich kennen door zijne lofverzen vóór het werk van G. Outhof, *Over Ruth* (Emd. en Amst. 1711). Eenige zijner werken zijn onuitgegeven gebleven. In de bibliotheek van de Maatschappij der Ned. Letterk. te Leiden zijn van hem 21 brieven, aan Ludolf Smids geschreven, voorhanden.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1732. *a.* bl. 631, 1736. *a.* bl. 376—379; de Jongh, *Naam-lijst der Predikant. van Gelderl. Voorberigt*; bl. 10 (ongepagineerd); Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 269—271; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 82, D. II. bl. 364, 365; Heringa, in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 149; Eekhoff, *Letterk. Nalutensch. van J. van Leeuwen*, bl. 74; Muller, *Cat. van Werk. over Neerl. waterst.* bl. 19.

HARKENROHT (Isebrandus Eilardus), zoon van Eilardus Folcardus Harkenroht voornoemd, werd te Hamswerum den 3den Junij 1693 geboren. In 1711 tot proponent bevorderd, werd hij in 1713 predikant te Loppersum, in 1714 te Hinta, in 1721 te Hindelopen en in 1725 te Harlingen. In de beide laatste plaatsen werd hem ook den post van rector der Latijnsche school opgedragen. Hij is den 24sten Februarij 1770 overleden, en in het volgende jaar zijn zijne boeken verkocht. Als godgeleerde en wijsgeer deed hij zich kennen door de volgende verhandelingen en werken:

Dissertatio epistolaris de Busto Lharledano, Traject. 1721. 8o.; herdr. achter de *Oostfriesche Watersnood* van zijn oom bovengenoemd, Emd. 1723. 8o.

Epiphyllidum Critico-Sacrarum Fasciculus I; in *Miscellaneis Observationibus*, vol. X. T. I. pag. 69—84.

Sicilimentorum ex Hesychii Glossis Manipulus primus; in hetzelfde werk vol. X. T. II. p. 311—316 en T. III. p. 321—335.

Conjectanea de Athenodoro Sandonis F. Cananita, *Pauli literario formatore*, *Philosopho Stoico*; in *Miscellaneis Observationibus criticis Novis*, T. I. p. 49—62.

Ook van hem komen er in de *Bibl. Bremens.* verhandelingen voor, en ook hij liet verscheidene werken onuitgegeven na, die reeds voor de pers gereed lagen.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1721. *b.* 134, 1724. *a.* 357, 1725. *a.* 374, 493, 616, 1729. *a.* 240, 1732, *a.* 635; Saxe, *Onom. liter.* T. VI. p. 388; Ferwerda, *Cat. Univ.* D. I. St. VIII. bl. 19; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 269, 270; *Catal. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 365.

HARKSON (Antoni) komt voor onder de dichters in den *Eerzuil bij de verheffing van* Z. H. W. C. H. Friso enz. *tot Stadhouder*, *Capitein en Admiraal Generaal der Vereenigde Provintien*, *opgeregt door verscheyde Nederduytsche Dichters*, *op de aanmoediging en onder het opzigt van Philomusus*, Amst. 1747. 4o.

Zie van Abkoude, *Lijst van alle tractaten enz.*, *ter gelegenheid van het huwelijk en de verheffing van* W. C. H. Friso.

HARLEMENSIS en HARLEMIUS. Zie de personen van die namen op HAARLEM.

HARLING (Daniel), door Immerzeel vermeld, is dezelfde persoon als Daniel Haringhs boven genoemd.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HARLINGEN (Eduard van) schreef of dichtte:

Christus geslagt ten Pascha, Utr. 1686. 8o.

Hij plaatste ook eenige verzen in het *Aanhangsel van de Dichtkundige Cypressenbladen.*

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

HARLINGEN (Jan Jacobsz. van), welligt de zelfde als Jan Jacobsz, dien wij vroeger noemden. Hij gaf uit:

Eenighe gheestelijcke Liedekens, Amst. 1612. 12o.

Zie dit *Woordenb.* D. VIII. bl. 65; *Cat. van de Bibl. der vereen. Doopsgez. Gemeente te Amst. 2de afdeel.* bl. 58.

HARLINGEN (Martinus van), geboren omstreeks 1643, te Nichtevecht, waar zijn vader, Henrikus Martinus, toen predikant was. Hij werd eerst in 1668 predikant te Renswoude, daarna in 1669 te Rijswijk, in 1671 te Amersfoort, in 1674 te Delft in de Gasthuiskerk en te Hoorn in 1677, waar hij den 23sten Februarij 1721 overleed. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was niet alleen een zeer bekwaam predikant, maar ook een niet onverdienstelijk taal- en dichtkundige. Hij gaf verscheidene traktaatjes uit, waarvan ons de titels onbekend zijn, behalve van een, bevattende eene *Verklaring over de Urim en Tummin*; zijne eerste en laatste leerrede te Delft ziet ook het licht. Als Latijnsch dichter deed hij zich kennen door:

Heroica Belgarum expeditio pro reparanda Protestantium in Anglia libertate suscepta Auspicatissimo ductu Guiljelmi III. *etc. horico carmine enarrata.* 1689.

De tijd van uitgave is ons niet bekend. Hij werd er door Willem III, Koning van Engeland, met een fraaije gouden medaille voor vereerd.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1721. *a.* bl. 245, 246; van Rhenen, *Lijst der Pred. in de prov. Utrecht*, bl. 142, 180; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III; Muller, *Cat. van Porttret.*

HARLINGEN (Pieter van). Zie FEDDES (Pieter).

HARMACARUS of Harmokar wordt genoemd de zesde bisschop van Utrecht en het jaar zijner verheffing 791 of 800. Hij volgde Theotardus als zoodanig op. Hoe lang hij het bisdom bestuurd heeft is niet met zekerheid te bepalen. Terwijl toch sommige schrijvers geheel van hem zwijgen, melden anderen dat hij zeven en twintig jaren regeerde. Sommigen echter geven hem maar zeventien, anderen eindelijk maar vijftien en dertien jaren van bestuur over het Sticht. Hij was volgens den een een Fries en volgens den ander een Engelschman van geboorte, en wordt genoemd een geleerd, deugdzaam en bedaard man en een uitmuntend prediker, die de gewoonte had van 's nachts zijne gebeden te doen en bij dag de menschen tot godvruchtigheid op te wekken.

Zie Sjoerds, *Friesche Jaarb.* D. I. bl. 445; Blondeel, *Beschrijv. van Utrecht*, bl. 214; *Tegenw. Staat van Utrecht*, bl. 19; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; van der Chijs, *de Munten van Utrecht*, bl. 8.; (van Gils) *Kathol. Meyerysch Memorieb.* bl. 63.

HARMANSZ (Harman) afkomstig van Emden, was een varensgezel, wonende te Rotterdam, die deelnam aan den aanslag op het leven van prins Maurits in 1623. Hij werd deswege ter dood veroordeeld en te 's Gravenhage den 23sten Februarij van dat jaar onthoofd, zijn ligchaam op een rad gelegd, zijn hoofd op een staak gesteld en zijne goederen verbeurd verklaard.

Zie *Sententiën bij den Hove van Holland ghearrest, jegens Harman Harmansz ens.* ('s Hage 1623. 4o.)

HARMANSEN (Wolphert). Zie HARMENSZ. (Wolphert.)

HARMEN (Hopman) voerde het bevel over een vaandel soldaten, waarmede hij te Grave kwam, juist toen de stad aan de Spanjaarden verraden was en deze reeds gedeeltelijk in het bezit er van waren. Onverschrokken valt hij den vijand aan en drijft dien met behulp van de burgers de stad uit, die daardoor onder het bestuur bleef van den prins van Oranje tot 1586.

Zie Paringet en van Alen, *Beschrijv. van Grave*, bl. 373.

HARMEN was een beruchte wederdooper, die in het jaar 1534 in éénen nacht drie honderd bedrogene menschen herdoopte op het Zand in Groningerland, waar hij woonde en schoenmaker was. Zijne dweepzucht bragt hem tot razernij en schonk hem eene reuzenkracht, die schier alles overtrof. Men verhaalt, dat hij, in zijne razernij vlugtende, over eene bijt, of in het ijs gehakte waterruimte van omtrent twintig voeten, heen sprong, met zulk eene vaart, alsof, het zijn de woorden van het berigt, de duivel hem daarover voerde; almede dat toen op last van den stadhouder van Groningen de geregtsdienaars kwamen om hem te vatten, hij, slechts met een gaffel gewapend, hen alle, met andere omstanders, veertig in getal, de vlugt deed nemen, en eindelijk gelijk een woedend boschdier, niet dan door list gevangen werd, waarna hij te Groningen in den kerker overleed, in zijne onzinnige dweeperij volhardende tot zijnen dood toe.

Zie C. Adami, *Naaml. der Pred. in de prov. en stad Gron.* bl 71, 72; Ypey en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. *Aant.* bl. 43, 44.

HARMEN, de profeet van den Overtoom, was een Duitscher van geboorte, die op een katoendrukkerij aan den Slooterweg werkte. Hij maakte zich in 1789 vermaard door zijne voorspellingen van de aanstaande gebeurtenissen, bijzonder die des vaderlands betreffende. Eene schare van ligtgeloovigen, van allerlei rang en stand, kwam tot hem om zijne zoogenaamde voorzeggingen te hooren. Sommigen om er den gek mede te steken, anderen, verblind door het van tijd tot tijd uitkomen zijner gissingen, met volle

vertrouwen omtrent de waarheid van hetgeen door hem voorspeld werd. Zoo breidde zijn roem door het geheele land uit en weldra zweefde de naam van den Overtoomschen profeet op ieders lippen. De regering liet hem ongemoeid, daar de meeste zijner voorzeggingen bijzonder strookten met hare begrippen. Ware zulks het geval niet geweest, dan had men den armen profeet niet met rust gelaten, maar hem al spoedig zijne wijsheid met verbanning of gekkenhuis beloond.

Zie *Vervolg op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XXIII. bl. 46—48.

HARMENSZ. (Wolphert) of Wolfaert Hermansz. was een Hollandsch kapitein ter zee, die, onder den titel van admiraal, met twee schepen in April 1601 uit Texel gevaren, met vijf derzelve, op den 25sten December van het zelfde jaar met zijnen vice-admiraal Hans Brouwer eene Portugesche vloot, onder bevel van Andrea Fortado de Mendoça, sterk 30 schepen, zoo groote als kleine, versloeg, welke aan ons den toegang tot Bantam wilde betwisten. Hij keerde in 1603 behouden in het vaderland terug.

Zie *Nederl. Reiz.* D. I. bl. 13, D. III. bl. 125—145; *Biograph. univers.* T. IX. p. 201 *Neêrl. heldend. ter Zee*, D. I. bl. 206.

HARMOKAR. Zie HARMACARUS.

HARMSEN (Dirk Karel) geboren te 's Gravenhage, werd, na zijne bevordering tot proponent, in 1797 beroepen te Ter Heide bij 's Gravenhage, in 1798 te Oegstgeest, in 1807 te Steenbergen, in 1815 te Maastricht, waar hij den 29sten Maart 1821 overleed, oud ruim 49 jaren.

Behalve dat hij zich als beoefenaar der Nederduitsche dichtkunst deed kennen door eenige stukken in de werken van het Haagsche dichtgenootschap: *Kunstliefde spaart geen vlijt*, waarvan hij lid was, bleek ook zijne kunde uit zijne in 1804 bij het Haagsch genootschap bekroonde en uitgegevene *Verhandeling over den Heer Jezus, als Borg van zondaren.*

Zie *Boekz. der gel. wereld*, op genoemde jaren; Brans, *Kerk. Reg. der Predik.* bl. 62, 147; Roysards, *Het Haagsche Genootschap geschiedk. geschetst*, bl. 148; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

HARN (Willem Johan van) werd te Arnhem den 7den Augustus 1783 uit een aanzienlijk en oud geslacht geboren. Onder zijne voorzaten telde hij Willem van Harn in 1513 geboren, naderhand burgemeester der stad Rhenen; Josias van Harn, zoon van Willem, lijfarts en vriend van Floris I van Pallant, graaf van Culenborg; Gerrit van Harn, benoemd tot opvolger van Jan van Riebeek, commandeur van de Kaap de Goede Hoop, doch op de reize derwaarts in 1661 overleden, en mr. Johan van Harn, ordinaris raad des furstendoms Gelre en graafschaps Zutphen en oud burgemeester der stad Arnhem.

Hij ontving zijne eerste opleiding aan het gymnasium te Deventer, studeerde en promoveerde vervolgens te Harderwijk in de regtsgeleerdheid. Zich te Arnhem als advokaat nedergezet hebbende, werd hij aldaar commies-griffier bij het geregtshof van Gelderland en was laatstelijk als hoofdcommies van de administratie der posterijen te 's Gravenhage werkzaam. Als zoodanig gepensioneerd, bragt hij zijne overige levensjaren in geletterden rust te Vianen door, waar hij op den 1sten Januarij 1858 overleed. Hij was gehuwd met Johanna Christina Swaving, die hem één zoon en eene dochter schonk.

Als letter- en geschiedkundige deed van Harn zich gunstig kennen door de volgende werken:

Flora Campbell. Een geschenk voor Neêrlands dochteren, 's Hage 1848. kl. 8o. met platen.

Een vlugtige blik op het oude en hedendaagsche Vianen, Schoonh. 1851. gr. 12o.

Passie-bloemen geplukt op vreemden bodem, Gorinch. 1851. 12o.

Hans-Joris! Eene episode uit mijn academie-leven te Harderwijk, 's Hage 1852. kl. 8o.

Iets over Everardus Reidanus, Nassawsche Raet, (geb. 1550, overl. 1602), in verband met vele aanzienlijke geslachten in ons vaderland, die vóór en na dezen voortreffelijken staatsman geleefd hebben, Gorinch. 1852. 8o. met afb.

Allerlei. Een woord van opwekking tot onderlinge verdraagzaamheid in het geloof, Vianen, 1853. 8o.

Het geslacht Stalpert van der Wiele. 1279—1853. Vianen, 1854. 8o.

Van Harn vertaalde ook de volgende werken:

De dochter des landmans. Een waar verhaal. Uit het Engelsch van L. Richmond, Utr. 1844. 12o.

Rosa's Lijden, of beproeving en uitkomst. Naar het Fransch, 's Hage 1848. kl. 8o.

Vrede met God, of de laatste dagen van J. W. Howell. Vrij gevolgd naar de Fransche vertaling uit het Engelsch. 's Hage 1848. kl. 8o.

Gedachten van A. von Haller. Vrij vertaald, Amst. 1850. 8o.

Caledonia of bloemen geplukt op Schotschen bodem, vrij gevolgd naar de Fransche vertaling uit het Engelsch, Arnh. 1851. 12o. met plaat.

De godvreezende Dorp-arts, of een bezoek bij mijnen oom Seaton. Vrij gevolgd naar eene Fransche vertaling uit het Engelsch, Gorinch. 1851. 12o.

Zie Brinkman, *Naaml. van Boek.*; Dezelfde, *Alphab. Naaml. van Boek.* 1850, 1851, 1852, 1853, 1854; *Kron. van het Hist. Gen. te Utrecht*, D. X. bl. 126, 127, 130; uit familieberigten aangevuld.

HARNEY (Martinus) werd te Amsterdam den 6den Mei 1634 uit Roomsche ouders geboren. Na zijne voorbereidende studiën voltooid te hebben, begaf hij zich naar Leuven, om er zich op de wijsbegeerte toe te leggen. Hij begaf zich vervolgens in de orde der Dominikanen, nam het kleed daarvan te Brussel den 21sten November 1650 aan, en deed het volgende jaar als zoodanig zijne gelofte. Twee jaren daarna zijne godgeleerde studiën voleindigd hebbende, keerde hij naar Leuven weder, waar hem het onderwijs in de wijsbegeerte werd opgedragen en hij den graad van licentiaat in de godgeleerdheid verkreeg. Daarna naar Brussel terug gezonden, werd hij als hoogleeraar der godgeleerdheid aangesteld. Hij kwam in 1669 wederom te Leuven en ontving er den 24sten September van dat jaar den doctoralen graad. Hij zette vervolgens zijn onderwijs te Brussel tot in 1672 voort, toen hij in dienst van den generaal zijner orde, Jean Thomas de Rocaberti, naar Rome geroepen werd. Hij keerde van daar in 1675 naar Leuven weder en was er van 1676 tot 1679 regent van de hoogeschool (régent d'étude). Ondertusschen deed hij eene tweede reize naar Rome in 1677 in hoedanigheid van algemeen beslisser (définiteur général) zijner orde en hij gaf er zijne goedkeuring aan de verkiezing van Antoine de Monroy tot generaal der orde. In 1678 werd hij prefect of inspecteur der Dominicaner-zendelingen in Holland, waartoe hij naderhand nog driemalen verkozen werd. Hij werd door een kapittel te Braine le Comte in 1680 tot provinciaal verheven, en het was als zoodanig dat hij in 1692 tot het kapittel te Leuven en in 1694 naar dat te Rome gehouden werd afgevaardigd. Hij werd in 1696 regent der godgeleerde faculteit te Leuven, na ook tot meester der godgeleerdheid bij zijne orde en tot boekenkeurder verheven te zijn.

Nadat hij nog meermalen voor zijne provincie naar Rome was afgevaardigd, en ook eenmaal prior van het klooster te Brussel geweest was, overleed hij te Leuven den 22sten April 1704. Hij werd in de kerk van het Dominikanerkapittel aldaar begraven en eene graftombe, met een lofvermeldend Latijnsch opschrift, voor hem opgerigt.

Harney verstond, behalve zijne moedertaal, het Fransch, Italiaansch en Spaansch. Hij kende ook het Grieksch en Hebreeuwsch en was in de godgeleerdheid zeer ervaren. Hij was een ervaren en warm verdediger van de regten des Heiligen Stoels en verwierf zich daardoor den dank en de achting der Pausen, die hem, in antwoord op zijne brieven, door de pen der kardinalen meermalen van hunne achting de verzekering gaven. Van hem ziet het licht:

Epistolae apologetica ad R. *admod.* P. F. *Petrum de Alva et Astorga, lectorem jubilatum, suprimae Inquisitionis Qualificatorem, totius Religionis Minorum Patrem et Exprocuratorem generalem in Romana curia, provinciae Simensis filium, etc. de secunda editione ejus Nodi indissolubilis, et publica-*

tione libelli, cui titulum fecit: certum quid, Brux. 1664. 4°.

Oratio in laudem Doctoris Angelici D. Thomae Aquinatis, dicta Lovanii 1678 *et Bruxellis* 1679. *nunc aucta* Brux. 1683. 16°.

Redelycke gehoorsaamheyt der Catholycke Nederlanden in het lesen der H. Schriftuer in ghemeyne taele ten gronde ondersocht, ende bewesen . . . . . teghens de heftige, onbedachtichheden van Monsieur A. A. (Antonie Arnauld) *in synen boeck: de la lecture de l'Écriture Sainte; met sommighe authentieke stucken hier toe dienende*, Antw. 1686. 12°.

De lectione Gallicae translationis Novi Testamenti, ceu Montibus impressae, Fragmentum è libro de lectione S. Scripturae linguis vulgaribus, edito Belgicè et Latinè edendo adversus quaedam scripta D. Antonii Arnoldi, Lov. 1689. 12°.

De sacra scriptura linguis vulgaribus legenda, Rationabile Obsequium Belgii Catholici, Lov. 1693. 12°.

(Met anderen) *Declaratio trium Provincialium sacri Ordinis Praedicatorum in Belgio, doctrinam Thomisticam explicans contra Doctoris Hennebel et sociorum ejus de Gratia sententiam; in Reflexiones ad nuperrimam declarationem Doctoris Hennebel per Franc. Martin*, Lov. 1701. 12°.

Oratio in exequiis R^mi^, *Amplissimi, et Eximii Domini Martini Steyaert. S. Th. Facultatis Lovaniensis Doctoris etc. habita Lovanii* 19 *April.* 1701. 12°.

Zie Paquot, *Mémoires*, T. I. p. 560—562.

HARNSIUS (P. A.), door buitenlandsche schrijvers als een Haarlemsche kunstgraveur genoemd, is volgens den heer Kramm niemand anders dan de kunstenaar Pieter Feddes.

Zie Kramm, *Leven en Werk. der Kunstsch.*

HARON UBBO wordt gehouden voor den zoon van Ubbo en een der zeven hertogen, die over Friesland zouden geregeerd hebben. Hij volgde zijn vader in 299 op, nadat hij eene dochter des konings van Denemarken gehuwd had, aan wiens hof hij was opgevoed. Van zijne overwinningen gaan verscheidene verhalen, aan wier waarheid weinig te hechten is. Hij zou zich met de Denen verbonden, Diderik, den koning van West-Friesland bestreden, overwonnen en daarvan een verhaal hebben geschreven. In zijn lusthuis bij het Roode Klif, zou hij, 97 jaren oud, in 335 gestorven zijn. Zijn jongste zoon Odilbald volgde hem op.

Zie Suffridus Petrus, *de Scriptorib. Frisiae*, pag. 16, 17; Sjoerds, *Friesche Jaarb.* D. I. bl. 334, 335. Eekhoff, *Geschied. van Friesl.* bl. 488; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. I. bl. 374.

HARP (VAN), wiens voornaam niet opgegeven wordt, was, volgens Immerzeel, een Hollandsch kunstenaar in het midden der zeventiende eeuw, die naakte beeldjes en kinderen, ook Ceres- en Bacchusfeesten schilderde. Men vindt aangeteekend dat hij zijne ordonnanties menigmaal uit prenten zamenstelde. Het is nog onzeker of hij niet dezelfde is met een anderen kunstenaar van dien naam, ook van Harp genaamd, die te Antwerpen te huis behoort.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HARP (MARTEN), geboren te Westzaandam, waar hij naderhand geneesheer en Doopsgezind leeraar was. Later vertrok hij naar Ilp. Hij schreef:

Lijkpredikatie op Dirksz. tot Landsmeer, Amst. 4°.

Troost in droefheid wegens de sterfte onder het Rundvee, in vier predicatiën, Amst. 1717. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*; *Zaanl. Jaarb.* 1853. bl. 38.

HARPIUS (HENRICUS). Zie ERP (HENRICUS VAN).

HARSINGH (NICOLAAS) of Hartingh, was opperkoopman en gecommitteerde tot de zaken van den inlander en werd, in 1754, ter vervanging van den dapperen majoor von Hohendorff, gouverneur van Java's Noord-Oostkust. Zijn bestuur was dat van een schrander, met de taal en zeden der Javanen door en door bekend man, die op eene min kostbare en doeltreffende wijze tevens aan den veertienjarigen oorlog op Java een einde wist te maken, door het op den 17^den^ Maart 1757 te Salatiga gesloten verdrag, en wiens bestuur zich vervolgens door wijsheid en bekwaamheid kenmerkte.

Zie van Kampen, *Geschied. der Nederl. buiten Europa*, D. III. bl. 775—778; Teenstra, *Bekn. beschrijv. van de Ned. Overz. bezitting.* bl. 275, 276.

HART (ABRAHAM VAN DER) werd den 27sten Mei 1757 te Amsterdam, geboren, en was aldaar later architect en sedert 1777 directeur over de stads werken en gebouwen aldaar, welken post hij met lof bekleedde. Onder de door hem tot stand gebragte werken behoort het werkhuis. Hij was lid van de vierde klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut. Aan zijne teekening voor het te Soestdijk op te rigten gedenkteeken van Neêrlands dapperheid, te Quatre Bras aan den dag gelegd, viel de eer der bekrooning te beurt, even als aan zijn plan voor eene nieuwe akademie te Leiden, na den ramp van 1807. Hij overleed te Amsterdam den 3^den^ (niet den 7^den^) Februarij 1820, en werd om zijne zeldzame bekwaamheden, en om zijne vaste beginselen van eerlijkheid en naauwgezetheid, welke geheel zijn leven en gedrag kenmerkten, zeer betreurd. Van hem ziet het licht:

Memorie aan den Raad van Amsterdam nopens de werken die met de Amsterdamsche geoctroyeerde cement zijn gemaakt, Amst. 1796. 8°.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1816. D. II. bl. 28, 1820. D. I. bl. 82; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Muller, *Cat. van boeken over Neêrl. waterst.* bl. 50.

HART (HERMANUS ADRIEANUS DE) geboren te 's Hertogenbosch den 13^den^ December 1785, was de zoon van Wesselus de Hart en Wilhelmina Catharina Bangeman en trad, in 1799, als kadet in Bataafsche dienst bij de artillerie. Na tot tweede luitenant bevorderd te zijn, vertrok hij in 1802 naar de Kaap de Goede Hoop, alwaar hij tot Junij 1806 bleef en onderscheidene gevechten bijwoonde. Kort na zijne terugkomst ging hij over bij de infanterie, en wel bij de garde jagers van koning Lodewijk Napoleon. Hij was in laatstgenoemd jaar in het gevecht bij Hamelen tegenwoordig en in de volgende jaren maakte hij mede de veldtogten in Duitschland en in 1809 in Zeeland, toen hij tot kapitein bevorderd was.

Na de inlijving in het Fransche keizerrijk ingedeeld zijnde bij het 33ste regiment ligte infanterie, dat in de jaren 1810 en 1811 tot bewaking der kusten langs de Oostzee was aangewezen, streed hij vervolgens in 1812 in Rusland, en werd hij bij Krasnoi, alwaar hij door een geweerkogel aan het regterbeen gewond en den 17^den^ November gevangen genomen werd.

Na Neêrlands herstelling uit de krijgsgevangenschap ontslagen zijnde, werd hij, in 1814, als kapitein geplaatst bij het 5de bataillon jagers en in het volgende jaar als majoor bij het 23ste bataillon infanterie. Steeds bij dat wapen dienst gedaan hebbende, werd hem in 1831 het bevel opgedragen over de 17de afdeeling en bleef hij in die betrekking voortdurend bij het leger te velde, waartoe hij ook in 1830 behoord had, toen het bij Antwerpen zulke zware offers bragt.

Na afloop van den tiendaagschen veldtogt verkreeg hij het ridderkruis der Militaire Willemsorde 4de klasse, en nadat hij reeds een jaar te voren het bevel over eene brigade infanterie gevoerd had, werd hij in 1838 bevorderd tot generaal-majoor en in het begin van 1840 tot chef van de afdeeling personeel bij het ministerie van oorlog geplaatst. Hij bleef echter niet lang dáár werkzaam, en werd op nieuw aan het hoofd van eene der brigades geplaatst, terwijl hij daarna nog de provinciale kommando's van Gelderland en Utrecht heeft waargenomen.

Als zoodanig gepensioneerd, vestigde hij zich met der woon te Arnhem, waar hij kort daarop, den 1sten Julij 1853, overleed. Hij was gehuwd met P. van IJzendoorn en verwekte bij haar geene kinderen. In de onderscheidene betrekkingen welke hij bekleedde verwierf hij zich de achting en toegenegenheid zijner ondergeschikten, en mogt hij zich verheugen in de gunst van het vorstelijk geslacht, waarvan zijne benoeming tot buitengewoon adjudant des konings, en het ontvangen van een prachtexemplaar van Bosscha's *Leven van* Willem II uit handen van zijnen Majesteit Willem III, ten bewijze kan strekken. En werd hij vroeger versierd met de ridderorde van den Nederland-

schen Leeuw en met het kommandeurskruis met de ster van de Eikenkroon, nog grooter eer viel hem te beurt in de tranen van weemoed over zijn afsterven, door de armen gestort, die in hem steeds een liefderijk verzorger vonden en waarvan er niet een ooit met ledige handen door hem werd heen gezonden.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt; *Algem. Handelsblad* van 4 Julij 1853.

HART (FLORIS WILLEMSZ. VAN DER) schreef: *Den nieuwen Katwycker Christelycke Zeevaart, versien met nieuwe Christelycke gezangen, rijmen en gebeden*, 2de druk, 's Hage 1732. 8o.

Zie *Catal. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* 2de *Bijvoegs.* bl. 38.

HART (WILLEM AUGUST VAN DER) diende vroeger als kapitein ter zee, doch had in 1789 zijn ontslag uit 's lands dienst genomen. Bij de omwenteling van 1813 voelde hij zijn oude ijver ontbranden en bood, op den 17den November van dat jaar, bij den graaf van Limburg Stirum te 's Gravenhage, en daarna bij den admiraal Kikkert te Rotterdam, zijne diensten aan. Tot kolonel aangesteld en belast met het opzigt over de werf en havens, rigtte hij, ofschoon met groote moeite, een korps vrijwilligers op, waarmede hij zich gereed maakte de Buitensluis te vermeesteren, welke onderneming door de ingezetenen zelven gelukkig volvoerd werd. Voorts leende hij zich tot onderscheidene gevaarlijke verkenningen, zoo te Vlaardingen als te Brielle, in welke laatste plaats hij in hechtenis genomen, doch weder ontslagen werd, en eindelijk tot het maken der noodige toebereidselen ter verdediging van Brielle en Hellevoetsluis bij eenen mogelijken aanval. Meerdere bijzonderheden zijn ons van hem niet bekend. Hij was ridder der orde van de Unie.

Zie Konijnenburg, *Nation. Gedenkb* enz. bl. 216; *Nadere bijv. en verb.* tot dit werk, bl. 28, 29; *Gedenkschr. van de Koninkl. orde der Unie*, bl. 42.

HART (ALEXANDER VAN DER) werd den 19den Augustus 1808 te Rotterdam geboren. Op nog jeugdigen leeftijd ontkiemde in hem de lust voor den krijgsmansstand, en, helder van geestvermogens, verlangend om zijne loopbaan te beginnen, doch nog te jong om als soldaat in dienst te treden, deed zijn ijver hem reeds op dertienjarigen ouderdom het ouderlijke huis verlaten, om als scheepsjongen bij de oorlogsmarine naar Neêrlands Indië overgevoerd te worden, hoedanig hij daar in 1821 de tweede Palembangsche expeditie bijwoonde. Zich door leerlust en werkzaamheid onderscheidende, werd hij in het volgende jaar als élève op de militaire school te Samarang geplaatst en in 1826 benoemd tot tweede luitenant bij het wapen der artillerie.

Aan den oorlog, welke destijds op Java tegen den opstandeling Diepo Negoro gevoerd werd, nam van der Hart een werkzaam deel. In December 1827 was hij belast met het aanleggen van eene verschansing te Semen, tusschen Tempel en Kalidjingking, aan den grooten weg van Djocjocarta naar Magelang, die in weinige dagen gereed was, en verscheidene malen werd aangevallen. Na ruim een jaar gediend te hebben, werd hij bij de 19de afdeeling nationale infanterie overgeplaatst en, den Java-oorlog tot 1830 bijwonende, later deswege met de achtkante bronzen medaille versierd.

In 1830 naar de westkust van Sumatra overgeplaatst, en in December bij het 1ste bataljon infanterie ingedeeld, nam hij al dadelijk deel aan de krijgsverrigtingen, welke op dien tijd op genoemde kust plaats grepen en zoo vele jaren hebben voortgeduurd. Den 12den December van dat jaar onderscheidde hij zich door moed en dapperheid, bij den aanval op het versterkte Naras, en den 8sten Junij van het volgende jaar bij de derde, nu beter gelukkende poging om er zich van meester te maken, werd hij door een ranjoe aan den voet gewond. Twee dagen te voren was hij ook tegenwoordig geweest bij de verovering van het mede zeer versterkte Mangong.

Na achtervolgens deel te hebben genomen aan de operatiën tegen de VII Kotta's Athar en Kappau, volgde hij verder, met de compagnie Boeginezen, waarbij hij geplaatst was, den luitenant-kolonel Vermeulen Krieger, altijd tegenwoordig zijnde waar eer en roem in te oogsten was. Bij het vermeesteren van Lintou, in 1832, werd hij door een geweerkogel in den regterdij getroffen, waardoor hij wel eenigen tijd van het slagveld terug gehouden werd, maar toch spoedig genoeg herstelde om tegenwoordig te zijn bij de operatiën in de maand October 1832 tegen de L Kotta's gerigt.

Eene ongesteldheid, hem overvallen ten gevolge van de aanhoudende vermoeijenissen, hield hem eenigen tijd terug, doch was naauwelijks geweken, toen hij andermaal aan het hoofd zijner Boeginezen oprukte, om hen voor de linie van Gadoci en Loeak op nieuw in den strijd voor te gaan. Ook daarbij verrigtte hij wonderen van dapperheid. Op de borstwering der vijandelijke sterkte doorgedrongen, bestreed hij in persoon de verdedigers, en werkte krachtig mede tot de weldra gevolgde overwinning. Ofschoon met lauweren overladen, moest hij zijn spoedig deelnemen aan de krijgsverrigtingen na zijne ziekte, met eene nog ernstigere ongesteldheid boeten en andermaal zijne compagnie verlaten. Zijn uitstekend gedrag verwierf hem in September 1834 de Militaire Willemsorde 4de klasse.

Zijn opvliegende en onstuimige aard veroorzaakte dat hij, ofschoon de oorlog op de Westkust van Sumatra bleef voortduren, daaraan geen verder deel nam. Zich, bij zekere gelegenheid, in zijne uitdrukkingen te ver vergetende, werd hij, op last van den gouverneur-generaal in Januarij 1833, voor zes maanden op non-activiteit gesteld. Zijne verdiensten werden echter weder erkend, toen hij, bij besluit van Januarij 1834, tot 1ste luitenant bevorderd werd. Als zoodanig nam hij geen deel aan de krijgsverrigtingen welke in de jaren 1833, 1834 en 1835 op de Westkust van Sumatra voorvielen, doch bij besluit van den gouverneur-generaal ad interim, van Maart 1834, overgeplaatst zijnde bij het 6de bataljon infanterie, vertrok hij met dat corps en de overige troepen, welke onder den generaal Cleerens, ter versterking naar gemelde kust gezonden werden, in het begin van 1836 naar Padang, en kort daarop zien wij hem reeds op het tooneel van den oorlog werkzaam optreden en nieuwe lauweren plukken.

In 1836 tot kapitein bevorderd, werkte hij in dien rang, als kommandant zijner compagnie Amboinezen en eenige hulptroepen, het plan door den generaal Cochius voor den aanval op Bondjol gemaakt, krachtdadig in de hand, door het innemen van eene vijandelijke schans, en hielp hij mede om de kampong Tandjong Boea te vermeesteren. Overal zien wij van der Hart met even veel moed als beleid in de verdere gevechten en belegering van Bondjol handelen, en wèl verdiend was alzoo het koninklijk besluit van Mei 1838, hetwelk bepaalde dat hij, onder anderen, bij afzonderlijke dagorders, zoo in Nederland als in Indië, eervol zou worden vermeld, en zijne benoeming tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw was eene waardige belooning voor de diensten door hem in den oorlog op Sumatra's Westkust, van Mei 1835 tot Augustus 1837 bewezen.

In het begin van 1838 wegens ziekte naar Batavia vertrokken, werd hij, bij besluit van den gouverneur-generaal van den 24sten Februarij 1838, benoemd tot kapitein-adjoint bij den generalen staf, en aanvaardde hij den 1sten Maart die betrekking; doch een jaar later vertrok hij ten derdemale naar de Westkust van Sumatra, ten gevolge van zijne verplaatsing bij den generalen staf aldaar. Ook als zoodanig bewees hij al de diensten, welke men van een ijverig en daarvoor geheel geschikt officier verwachten kon, niet alleen als hij die ten behoeve van het administratief gedeelte aanwenden moest, maar ook vooral, als hij den, sedert tot civilen en militairen gouverneur van Sumatra's Westkust benoemden, kolonel Michiels volgde en ter zijde stond, bij de verschillende operatiën, welke die chef nu achtervolgens tegen de XIII Kotta's en het zoo lang tegenstand geboden hebbende Daloe-Daloe, in 1839 en 1840 tegen Baros en Singkel en in 1841 tegen Saidnihoeta en Batipo, met zoo veel beleid en doorzigt ondernam en roemrijk ten uitvoer bragt. Ook vóór dat de laatstgenoemde affaires nog plaats hadden gevonden, werd van der Hart reeds benoemd tot ridder der Militaire Willemsorde, 3de klasse.

In 1843 werd hij benoemd tot majoor-adjoint bij den

generalen staf, in dat zelfde jaar ook geplaatst bij het 11de bataljon infanterie, en tevens aangesteld tot waarnemend resident van Tapanolie. Hierdoor was aan hem, benevens zijne militaire functie, ook het burgerlijk gezag opgedragen in de landstreek zijner bestemming, zoodat eene dubbele en niet gemakkelijke taak op hem rustte.

Op het laatst van Januarij 1844 ondernam van der Hart, op last van den generaal Michiels, een togt naar Rapat, ten einde de aldaar heerschende kwalijkgezindheid te onderdrukken. Alhoewel de gevangenneming van zekeren radja Soassa, het hoofd der opstandelingen, door zijne ontvlugting, niet bereikt werd, had deze togt nogtans het gewenschte gevolg, en van der Hart toonde ook daarbij dat het hem zoo min aan moed als aan beleid en geestkracht ontbrak.

In 1845 tot luitenant-kolonel bevorderd, bleef hij daarbij zijne betrekking van waarnemend resident en militairen kommandant der noordelijke afdeeling behouden, en den 12den Februarij van hetzelfde jaar werd hem het onderscheidingsteeken van langdurige Nederlandsche dienst als officier toegekend.

Onder het bestuur van van der Hart werden vele nuttige zaken in de Batta-landen tot stand gebragt. De landbouw, tot dusverre door de inwoners weinig behartigd, was het voorwerp zijner onvermoeide zorg. Daartoe behoorde in de eerste plaats de cultuur van rijst, van peper en van koffij. Ook strekte die zorg zich uit tot alles wat dienen kon tot vermeerdering van welvaart onder de bevolking. Hij was niet alleen bedacht op het aanleggen van gemakkelijke en doelmatige binnenwegen, en om de gemeenschap tusschen de verschillende districten te bevorderen, maar ook om overal waar hij kon beschaving en vooruitgang te bevorderen en in persoon alles te onderzoeken en ten uitvoer te brengen, wat tot heil der kolonie noodig was. Ofschoon lankmoedig in zijn bestuur, aarzelde hij nogtans niet om, wanneer het noodig was, krachtige maatregelen te nemen, om de pogingen der woelzieken en oproerlingen te fnuiken en hen daarna voorbeeldig te straffen.

In 1848 werd hem de tijdelijke waarneming van resident der Padangsche bovenlanden opgedragen, en hij tevens belast met het militair commando in die streken. Ook daar liet hij in de eerste betrekking niets na om geluk en welvaart onder de bevolking te brengen. Toen de generaal majoor Michiels in 1849 naar Java vertrok, om de derde expeditie tegen Balie aan te voeren, werd van der Hart de waarneming van het civiel en militair gezag op Sumatra's Westkust opgedragen, en bleef hij daarmede, ten gevolge van het sneuvelen van genoemden generaal, bijna gedurende een jaar belast. Eene kleine opschudding, welke gedurende dezen tijd in de afdeeling Priaman plaats had, werd door de gepaste maatregelen van van der Hart spoedig gestild.

Bij besluit van den gouverneur-generaal, van April 1853, werd van der Hart belast met de waarneming der betrekking van Gouverneur van Celebes en onderhoorigheden en met die van militairen kommandant aldaar en tevens tot kolonel bevorderd. Eene maritime demonstratie tegen eenige weerspannige vorsten, die in Augustus 1853 op zijne uitnoodiging plaats vond, en een togt naar Palos, welke hij in 1854 in persoon bijwoonde, hadden het beste gevolg, en bragten veel toe tot vermeerdering en bevestiging van ons gezag en onzen invloed, en tot het sluiten van contracten met eenige vorsten, waartoe reeds jaren lang vruchtelooze pogingen waren aangewend.

Niet lang meer zou van der Hart daar werkzaam zijn; de hand eens sluipmoordenaars bedreigde zijn leven, en in den nacht van den 25sten op den 26sten Mei 1855 wist een zijner bedienden, die zich des avonds reeds in de woning van zijnen meester ongemerkt verborgen had, de gruwelijke misdaad te volbrengen, waartoe hij reeds lang te voren het plan gesmeed en beraamd had. Negen maanden vroeger was die man, te zamen met een anderen bediende, wegens mishandeling van eene vrouw, aan de magistratuur te Makassar overgegeven, en door deze autoriteit gestraft geworden. Beiden door wraakzucht gedreven vormden het plan om van der Hart en de zijnen het leven te benemen. Ten twee ure in den morgen, toen de kolonel met zijne vrouw en zijn dochtertje in diepen slaap lag, was de moordenaar stil het bed genaderd en bragt hem den eersten steek in zijn voet toe. Dadelijk opspringende ontmoette hij dezen vóór het bed en aldaar vond eene worsteling plaats, waarbij de kolonel den moordenaar met zijn eigen wapen eene wond in de buik toebragt, maar dezen toch niet verhinderen kon zich los te rukken, andermaal naar het bed te vliegen, zijne vrouw, die uit ontsteltenis en vrees zich daaronder verborgen had, in den arm te verwonden en te vervolgen, toen deze uit de kamer vlugtte, en daarna op nieuw den kolonel aan te vallen, die zwaar gewond, in zijn zoeken naar wapens en hulp, niet verder dan in de naaste kamer had kunnen komen, en nu hier den slag ontving, die hem levenloos deed nederstorten.

„Zoo was het einde van een man, die zoo dikwijls zijn leven voor het vaderland gewaagd had en zoo dikwijls aan de gevaren van den oorlog in Oost-Indië had blootgestaan; die zich zoo menige opoffering en ontbering in het belang van ons land en volk had laten welgevallen, en die zijn leven nooit ontzien had, zoo dikwerf eer en pligt tot den soldaat spraken en het bewijs van moed, beleid en trouw vorderden.

„Met den kolonel van der Hart verloor het Indische leger ontegenzeggelijk een zijner verdienstelijkste hoofden; de officieren een hunner schoonste voorbeelden, de kolonie een harer ijverigste ambtenaren, het gouvernement een zijner beste dienaren."

Zie Militaire Spectator 1856; *Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage van* 26, 27 *en* 28 *Augustus* 1856; *Handel. van het Indisch Genootsch. te 's Gravenh.* 1856, bl. 383 en volgg.

HARTAING (Daniel de) of de Hertaing, heer van Marquette, was de zoon van een Henegouwsch edelman, die lang aan de staatsche zijde in Vlaanderen gestreden had, en in 1584, na de overgave van Yperen, waarvan hij gouverneur was, zich naar de Noordelijke gewesten begaf.

Zijn zoon begaf zich reeds vroeg in de dienst der staten, en onderscheidde zich zoowel door dapperheid als edelmoedigheid. Wij ontmoeten hem in 1584 als bevelhebber in Bergen op Zoom, welke vesting hij aanmerkelijk versterkte. Aan den slag bij Nieuwpoort, in 1600, nam hij, als bevelhebber van het regiment nieuwe Geuzen, een dapper aandeel, hielp vervolgens Oostende verdedigen en was de laatste der gouverneurs die deze vesting zoo lang tegen de magt van Spanje met roem verdedigd hebben. Hij verloor gedurende de belegering een arm en een been, en gaf de in puinhoopen geschoten stad den 2den September 1604, bij eene eervolle capitulatie, aan de aartshertogen over, en vestigde zich, bij het sluiten van het bestand, hier te lande op de door hem gekochte heerlijkheid *Heemskerk*, welke hij met bewilliging der staten van Holland in 1612, naar zekere heerlijkheid in Henegouwen hem toebehoord hebbende, *Marquette* vernoemde.

Toen men over het stellen der regters van Oldenbarnevelt en zijne lotgenooten raadpleegde, vond prins Maurits, bij wien de Hartaing in hooge achting stond, het dienstig voor zijne oogmerken om de ridderschap van Holland met twee nieuwe leden te vermeerderen, en stelde hij de Hartaing en François van Aerssen als zoodanig voor. Ofschoon dit voorstel veel tegenstand ontmoette, werden zij nogtans met eene acte van non praejudicie aangenomen.

In 1618 ontving hij van genoemden vorst een bijzonder blijk van vertrouwen, daar hij, na den dood van Maurits broeder, Filips Willem, in genoemd jaar het vorstendom Oranje voor hem in bezit ging nemen. Na het eindigen van het bestand, was hij luitenant-generaal der kavallerie, als hoedanig hij zich door eene onverklaarbare werkeloosheid kennen deed, en waaraan het te wijten was dat in 1624 het Spaansche leger, onder graaf Hendrik van den Berg, ongehinderd over den IJssel kon trekken. Hij werd daarom, niet ongegrond verdacht van Spaanschgezindheid, en de haat jegens hem ging zoo ver, dat door den koster in de kerk te Arnhem, in welke plaats de Hartaing meest zijn verblijf toen hield, een papier

gevonden werd, waarop rondom een portret geschreven was: Marquet *is een verrader van 't landt*, terwijl onderaan een galg stond met een man er aan opgehangen.

De Hartaing is in 1625 overleden en werd in de kapel te Heemskerk begraven. Hij was gehuwd eerst aan Cornelia van der Mijle, daarna aan Leonora de Hennin, dochter van den graaf van Bossu. Bij laatstgenoemde verwekte hij drie zonen: Willem, kapitein over eene kompagnie voetvolk, Hendrik en Maximiliaan, de laatste ritmeester in staatsche dienst. Zijne heerlijkheid *Marquette* ging later bij verkoop in handen van de familie Rendorp over.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VIII. bl. 21, D. IX. bl. 170, D. X. bl. 332; van Wijn, *Bijv. op Wagenaar*, D. VIII. bl. 105, D. IX. bl. 77, 84; Alex. van der Capellen, *Gedenkschrift.* D. I. bl. 84, 85, 219, 233—236, 261, 264, 290—292, 294, 298, 346, 347, 357, 375; Hoogstraten, *Woordenb.* artikel Marquette; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I bl. 429—431, D. II. bl. 589; (Schüller tot Peursum) *Verz. berigt. omtr. de krijgsbevelh. bij Nieuwp.* bl. 49, 50; *Kronijk van het Hist. Gen. te Utr.* D. V. bl. 345; D. IX. bl. 163.

HARTEVELD (Gijsbrecht van) oudste hopman der schutterij te Utrecht, maakte zich in 1618 bekend door zijne weigering van tegen den prins en de algemeene staten te dienen, welke weigering hij volhield, toen hij deswege door de staten van Utrecht, in hunne bekende vergadering op het kasteel Zuilenstein, onderhouden werd en door Gilles van Ledenberg voor een lafaard werd uitgescholden. Hij had door dit zijn gedrag een belangrijken invloed op den loop der zaken, en prins Maurits, die zijne trouw aan hem roemde, benoemde hem tot lid van de vroedschap.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 229, 230, 233; Wiersbitzky, *de Tuchtigj. oorl.* D. VI. bl. 98, 100.

HARTEVELT (Kaspar) was in de eerste helft der veertiende eeuw kanonik van de St. Kathrijne kerk te Grave. Hij schreef eene kronijk van Gelderland, die, voor zoover bekend is, niet is uitgegeven.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 327; Vonck, *Voorreden vóór Huygen's Beschrijv. van Doesburg.* bl. LV.; Hermans, *Conspect. Onom. Literar.* in *Introd.*, *in Notit. rei literar. Brab. Sept.*, p. 2, die zijn sterfjaar omstreeks 1445 stelt.

HARTHOUWER (David) behoorde in 1661 en 1662 tot de verdedigers van het kasteel *Zeelandia*, onder den dapperen Coyet tegen den Chineschen vrijbuiter Coxinga. Coyet, geen uitkomst meer ziende om deze sterkte langer te verdedigen, besloot tot de overgave. David Harthouwer en Thomas van Yperen werden gemagtigd tot de onderhandeling, die de overgave ten gevolge had, maar ook den vrijen aftogt der Nederlanders.

In 1666 behoorde hij, als koopman, tot het gezantschap, dat, onder Pieter van Hoorn, buitengewoon gezant van Indië, aan den keizer van Tartarije gezonden werd.

In 1676 tot twintigsten landvoogd der Moluccos gekozen, overleed hij den 8sten Mei van dat jaar op de reis tusschen Macassar en Ternate, omtrent Boero, en werd op den 31sten daaraan volgende in Ternate begraven.

Zie *Nederl. Reiz.* D. X. bl. 51; Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*, (Nieuwe uitgave) D. I. bl. 499; van der Aa, *Herinner. uit het gebied der Ned. Geschied.* D. II. bl. 357.

HARTIGVELDT (Johan) werd te Rotterdam in 1618 geboren. Zijne ouders waren Cornelis Hartigveldt, burgemeester aldaar, en Agatha Welhoek, uit een aanzienlijk Delftsch geslacht gesproten. Door dezen, die met hunnen handel een aanzienlijk vermogen verworven hadden, tot de wetenschappen opgeleid, volbragt hij zijne letteroefeningen met roem te Leiden en bezocht hierop vreemde landen en volken. Hij vergezelde in 1641, als edelman, prins Willem II naar Engeland, om deszelfs koninklijke bruid af te halen, en trok later naar Frankrijk, waar hij tot het hof gelijken toegang had. Aldus groot naar de wereld, uitmuntende door geestesgaven en schoonheid van ligchaam, in het bezit van eene bloeijende gezondheid en aardsche schatten, ontvangt hij te midden der wereldsche vermaken, in 1645, het berigt van het overlijden zijns vaders en van den wensch zijner moeder, om tot haar te komen. Ernstig gestemd komt hij te huis, eene ziekte overvalt hem en zij is het middel der Voorzienigheid om hem alle aardsche beslommeringen vaarwel te doen zeggen en geheel voor Christus te doen leven.

Op een hem toebehoorend buitenverblijf nabij Brielle vond hij rust voor zijn geschokt gemoed. Daar had hij zich heen begeven, niet, om, gelijk in een klooster, zich alleen met boetedoening bezig te houden, maar om, van het stads gewoel verwijderd, te woekeren met de talenten hem geschonken, en om door zijne bezittingen ware armoede te leenigen, zieken hulp te verschaffen en te troosten, stervenden den weg des heils te wijzen. Het kon niet anders of zulk eene handelwijs werd door sommigen bespot en Hartigveldt door anderen een dweeper genoemd. Zich niet kunnende vereenigen met de leer der voorbeschikking, had hij zich aan het Remonstrantsche kerkgenootschap aangesloten; doch dit verhinderde hem niet, om, even als hij personen van alle gezindheden ter hulpe was, om ook met anderen, niet tot de broederschap behoorende, gemeenzame omgang te houden. Zoo geraakte hij in kennis met Gerrit van Velsen en Jan Dionijszoon Verburg, beiden groote voorstanders van de collegianten te Rotterdam, en zag zich daardoor gewikkeld in de geschillen, die vooral daar ter plaatse in de gemeente ontstonden, en waardoor hij aanleiding kreeg tot het schrijven der beide eerste hieronder genoemde geschriften.

Door sommigen om zijne denkwijze met den naam van Sociniaan beschonken, door zijne vrienden betreurd, en door de dichters van zijnen tijd bezongen, overleed Hartigveldt den 22sten October 1668. De vermaarde staatsman Coenraad van Beuningen, die hem van nabij kende, noemde Hartigveldt een man „voor wien men instaan konde, dat hij naar het boek (den Bijbel) leefde."

Zijne geschriften zijn getiteld:

Bijvoegsel bij de aanmerckingen over het verhaal van (Passchier de Fijne) *van het eerste begin en opkoomen der Rijnsburgers*, Rott. 1672. 4o.

Schrifluerlycke waardeeringe van het heedendaaghse predicken en kerckgaan, tegens 't Tafel-praatjen, Rott. 1672. 4o.

Na zijn dood kwam nog van hem uit:

De recht weerloose Christen, Rott. 1678. 4o.

Zie Paquot, *Mémoires*. T. II. p. 623; Scheltema, *Geschied- en letterk. Mengelw.* D. I. St. I. bl. 125—131; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. II. bl. 26—28; D. III. bl. 662; die, even als Paquot, zijn sterfjaar in 1678 stelt.

HARTINGH (Nicolaas). Zie HARSINGH (Nicolaas).

HARTLEY, wiens voornaam onbekend is, was kommandeur bij de admiraliteit van de Maas, en gaf als zoodanig den 11den November 1709 een blijk van zijne dapperheid en trouw. Bevelvoerende op het schip *Hardenbroek* van 52 stukken, ontmoette hij, op genoemden dag, van eene konvooireis naar de Maas terugkeerende, zeven of acht mijlen van Texel, twee Duinkerksche kapers, die hem eerlang op zijde kwamen en met wie hij een hardnekkig gevecht aanging. Zijn schip werd vreesselijk geteisterd, doch hij wilde echter niets van overgave hooren. Hierop enterden de Duinkerkers het schip en maakten zich, na eenen bloedigen strijd, van hetzelve meester. Hartley werd daarbij zwaar gekwetst.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeewez.* D. IV. St. II. bl. 529.

HARTLOOP (Elizabeth) schreef:

Tobias, tooneelspel, Amst. 1688. 8o.

Zie *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. *b.* bl. 107.

HARTMAN (Hendrik) was een dapper zeeman, die het bevel had over zeven schepen, waarmede hij naar Africa en Brazilië voer, en van waar hij met buit en roem terugkwam. In 1602 voerde hij het schip *de Leeuwin* en nam dapper deel aan de overwinning der onzen op de galeijen van Frederik Spinola. Voor zijn daarbij betoonden moed, werd zijn wapen verrijkt en met de spreuk: *volhardt altijd* versierd, en hij begiftigd met een gouden keten, waaraan een goud geëmailleerd schip hangende was.

Zie W. van der Pot, *Endeldijk*, bl. 63, die Hartman onder zijne voorvaderen telde en bij wien diens afbeelding voorhanden was.

HARTMAN (HERMANUS) was een verdienstelijk zeeofficier, van wien ons niets meer bekend is, dan hetgeen door ons vermeld is op het artikel van Isaäk Jan Werner Gobius.

Zie dit *Woordenb* D. VI. bl. 219.

HARTMAN (JOHANNES GOTHOFREDUS) werd te Negapatnam in Indië geboren, ontving zijne opvoeding te Amsterdam aan het gymnasium, onder de leiding van den geleerden rector Richeus van Ommeren, waarna hij aan de Harderwijksche hoogeschool in de regtsgeleerdheid studeerde. Zijne studiën geëindigd hebbende, keerde hij naar Batavia terug en verkreeg er een openbaar ambt, hetwelk hij echter niet lang bekleedde, daar hij op jeugdigen leeftijd overleed. De tijd wanneer is ons niet bekend. Als veelbelovend Latijnsch dichter deed hij zich kennen door de uitgave van zijne:

Primitiae poëticae, Amst. 1788.

Zie Ant. de Rooy, *Eleg. Praef.*; Hoeufft, *Parnas. Lat.—Belg.* p. 251, 252; Peerlkamp, *de Poëtis Latin. Nederl.* p. 523—524.

HARTMAN (NICOLAAS) was de zoon van Constantinus Hartman, eerst predikant te Rijswijk, daarna te Enkhuizen, waar hij in 1693 overleed. Hij werd in 1701 predikant te Warder, in 1710 te Jisp en in 1719 te Zwolle, waar hij in 1748 emeritus werd en den 26sten Maart van dat jaar overleed, in den ouderdom van een en zeventig jaren. Een zoon van hem, Constantinus genaamd, was predikant te Oosterhesselen en later te Koekange.

Nicolaas Hartman was een zeer geleerd en bekend regtzinnig predikant, bij wien het aan geen ijver en ongemeene kennis ontbrak, doch die, gelijk vele van zijne tijdgenooten, de dwaasheid had om over onderwerpen te twisten, die volstrekt niet in verband stonden met den bloei der kerk en het welzijn der gemeente, welke twisten, met hevigheid gevoerd, aan vele verstandige braven tot groote ergernis waren.

Zoo voerde hij met den hoogleeraar Anthonius Driessen een onvruchtbaren strijd over de tijdperken der in Johannes openbaringsboek voorkomende zegelen. Zoo twistte hij met den hoogleeraar Bernard Sebastiaan Cremer over den prophetischen zin der wonderwerken van den Zaligmaker, die door Hartman grootendeels ontkend werd. Eindelijk trad hij mede in den strijd tegen Wilhelmus Schortinghuis, predikant te Midwolde, op, waarvan wij op diens artikel nader verslag zullen geven.

De volgende geschriften zien van Hartman het licht:

Bedriegelijke Philosooph, Zwolle, 1724. 8o.

Ongeveinsde Christen in zijn geloof en wandel, Zwolle, 1732. 4o.; 5de druk ald. 1736. 8o.

Aanmerkingen tegen Cremer, Zwolle, 1733. 4o.

Op de Aanmerkingen tegen Cremer, Zwolle, 1734. 4o.

Huisbijbel of verklaring over de geheele H. Schrift, uitgezonderd de Psalmen, Zwolle, 1734—1742. 4o. 8 deelen. herdr. ald. 1745.

Aanmerkingen over het Boek van Schortinghuys, het Innigste Christendom, Zwolle, 1741. 8o.

Aanmerkingen tegen Schortinghuys, Zwolle, 1742. 4o.

Bekentmaking betrekkelijk op het Boekje van de vier predicanten van Embden, genaamt Zedige voorspraaken, Zwolle, 1742. 8o.

Tien bekende vragen in den schoot van Neerlands kerk nedergelegt, Amst. 1744. 8o.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1719. *a.* bl. 640, *b.* bl. 118, 248], 1748. *a.* bl. 379; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*; Ypey, *Geschied. der Christ. Kerk in de 18de eeuw*, D. II. bl. 332, 453, D. VIII. bl. 427, 428; Ypey en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 327, *Aant.* bl. 155; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 313, 388, D. II. bl. 25, 26, D. III. bl. 662.

HARTMAN (PIETER), leeraar der Doopsgezinden te Rijp, ontving in 1791 eenen zilveren eereprijs, voor zijnen volks-roman *Hendrik en Anna*, door de Maatschappij: tot Nut van 't Algemeen daaraan toegewezen en door haar in twee stukjes uitgegeven.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1791. D. VII. bl. 59; *Gedenkschr. der Maatsch.: tot Nut van 't Algem.* 1809—1834. bl. 286.

HARTMAN (RUDOLPH) schreef:

Voorbeeld der gezonde woorden, ofte kort begrip van de voornaamste grondwaarheden der leere Christi, tot huijs-oeffeninge voor die geene welke haar willen begeven tot het doen van hun belydenisse, enz. 2de druk, Enkh. 1752. 8o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. V.

HARTOCHT (MICHIEL DE) was eerst predikant bij de Nederlandsche ambassade te Parijs, eenige jaren daarna, en wel in 1675, veldprediker en werd in 1678 beroepen te Loenen waar hij in September 1701 overleed. Hij was een zeer middelmatig rijmer, blijkens zijne regels in het *Stamboek* van Johanna Koerten.

Zie de Paauw, *Verm. Alphab.* bl. 96; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

HARTOG (DIRK) of, zoo als hij zich schreef, Dyrck Hartooch, was een Oost-Indisch schipper, die in 1616 de westkust van Nieuw Holland ontdekte en dat land naar zijn schip *het land de Eendragt* noemde.

Zie Mol, *Verh. over eenige vroegere Zeetogt. der Nederl.* bl. 173, 196, 198; Bennet en van Wijk, *Nederl. Ontdekk.* bl. 126; Lauts in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1841. D. II. bl. 278, 279.

HARTOG (HENDRIK DE) werd omstreeks 1750 te Amsterdam geboren, openbaarde van zijne jeugd af aan eenen bijzonderen aanleg voor de beoefening van de wiskunde, en had aan zich zelven alleen zijne gelukkige ontwikkeling daarin en in het aanleeren der Grieksche talen te danken.

Na te Groningen als mathematicus en landmeter toegelaten en vervolgens tot examinator der zee-officieren van de Oost-Indische Compagnie ter kamer van Amsterdam te zijn aangesteld, werd hij in 1793 waardig gekeurd om den beroemden Pieter Nieuwland als lector in de wis- sterre- en zeevaartkunde aan de doorluchtige school van Amsterdam op te volgen, welke betrekking hij, op den 26sten November van dat jaar, aanvaardde met het houden eener inwijdingsrede, welke hij, uit te ver gedrevene nederigheid, niet in het licht deed verschijnen, en vervolgens vervulde met eene duidelijkheid in het onderwijs en vaardigheid, om het geleerde in toepassing te brengen, die aller lof weg droeg. Hij overleed te Amsterdam den 21sten October 1838 en gaf de volgende geschriften in het licht:

Volledige verhandeling over de berekening der lengte op zee, Amst. 1793 8o.

Nieuwe manier om schepen te meten, Amst. 1828. 8o

Sinus tafelen van 6 tot 6 seconden, Amst. 8o.

Reductie-tafelen, om de waarde van wisselbrieven op de handeldrijvende plaatsen van Europa te berekenen, Amst. 1799. 4o.

Verhandeling over de lijn van evenwigt, toegepast op eene nieuwe soort van ophaalbruggen, Amst. 1803. 8o.

Nieuwe theorie der wijnroei- en peilkunde, Amst. 1815. 8o.

Wiskundige beschrijving van eene nieuwe ophaalbrug, met 4 uitsl. platen; in het 4de deel 1ste stuk van de *Verh. van het Prov. Utr. Gen. voor Kunst. en Wetensch* Utr. 8o.

Over de onmogelijkheid der kwadratuur des cirkels, Amst. 1827. 8o.

Verhandeling over de volmaakte molenwieken, Amst. 1829. 8o., met afb.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1793. D. XI. bl. 161, 1838. D. IX. bl. 323, 1839. D. II. bl. 215, 216; *Programma van het Prov. Utr. Genootsch.* 1839. bl. 4, 5; de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 233, 671, *Supplem.* bl. 54; Muller, *Cat. van boek. enz. over Neêrl. Waterst.* bl. 19.

HARTOGH (FRANS ADAM DE) leefde op het laatst der zeventiende en in het begin der achttiende eeuw, en was lid van het Haagsche genootschap *Kunstliefde spaart geen vlijt* in welks werken zijne meeste verzen gevonden worden, welke zich niet boven het middelmatige verheffen.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

HARTOGH (JASPER DE) of de Hertog, werd in 1666 te Rotterdam geboren, bezocht de hoogescholen te Oxford en Cambridge in 1684, studeerde vervolgens te Leiden en daarna drie jaren bij den Lutherschen predikant Haan te Delft, en een jaar te Jena, alwaar hij openlijk verde-

digde eene disputatie *over de gewoonten der volkeren omtrent de verbonden.* Hij werd in 1690 te Dordrecht beroepen bij de Luthersche gemeente, in 1692 te Haarlem en in 1702 te Leiden, waar hij in 1727 overleed. Ds. Boon hield op hem eene lijkrede, naar aanleiding van *Klaagl. lied.* 5 vs. 16, die te Rotterdam gedrukt is. Zijn zoon volgt.

De Hartogh wordt genoemd een uitmuntend man, zoo in geleerdheid als andere, ook zedelijke, hoedanigheden, die bij de meeste godgeleerden van zijnen tijd in hooge achting stond en met vele van hen in vriendschap verkeerde. Behalve zijne genoemde disputatie die, indien wij ons niet bedriegen, een pennevrucht was van den beroemden regtsgeleerde Georg Schubart, ziet van hem het licht:

Lijkpredikatie over de dood van Do. J. F. Mitzen, Leid. 1720. 4o.

Wegwijzer der eenvoudigen: volgens den trant van Luther's kleine Catechismus, Leid. 1727. 8o., 3de druk ald. 1735, 4de druk ald. 1738, 8ste druk Amst. 1767, 9de druk 1776, 12de druk 1793.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek*; Schotel, *Kerk. Dord.* D. I. bl. 356, D. II. bl. 222, 785; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de geschied. der Ev. Luth. Kerk*, St. I. bl. 56, 57, St. V. bl. 39; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 28, D. II. bl. 662.

HARTOGH (Theodorus de), zoon van den voorgaande, zal denkelijk te Leiden gestudeerd hebben, en werd, na zijne bevordering tot proponent, predikant bij de Luthersche gemeente te Middelburg. Zich met de aldaar in die gemeente heerschende twisten bijzonder bemoeid hebbende, werd hij afgezet. Veertig ledematen verlieten, na zijne afzetting, het kerkgenootschap, vestigden zich, met vergunning der regering, als eene afzonderlijke Luthersche gemeente te Vlissingen en beriepen de Hartogh als hunnen eersten leeraar. Tot aan zijn dood toe, die den 13den Januarij 1741 plaats had, genoot hij de achting en liefde niet alleen van zijne gemeente, maar ook van den magistraat der stad.

De Hartogh maakte zich vooral bekend, in 1738, door zijne inmenging in den twist van den Haarlemschen predikant Jan van den Honert, over diens geschriften *Over Gods niet algemeene, maar bijzondere genade.* Hij gaf daartoe uit:

Aanmerkingen over de bekendmaking van den Heer Professor van den Honert, Middelb. 1738. 8o.

Verder verscheen van hem eene, ter gelegenheid van het tweede eeuwfeest van de overlevering der Augsburgsche Confessie, uitgesproken leerrede onder den titel van:

Het vermetel Baebel gevallen en verwoest, naar Jesaïs Voorzegginge, kap. XIV. vs. 12–17, Middelb. 1730 4o.

Uit een vers, vóór dit werk door hem gemaakt, blijkt het dat hij ook de dichtkunst, hoewel zeer middelmatig, beoefende.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1740 a. bl. 47; Ypey, *Kerk. Gesch. der achttiende eeuw*, D. VII. bl. 140; Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk*, D. III. bl. 270; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk*, St. V. bl. 113, 114, 123, St. V. bl. 69, 70; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 29, D. II. bl. 662; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

HARTOGVELDT (Christoffel van) vervaardigde in de zeventiende eeuw een kaartje van Amsterdam, zoo als de stad zich omstreeks het jaar 1220 vertoond heeft. Uit een critisch onderzoek van le Long en anderen is het evenwel gebleken, dat daaruit omtrent de ware gedaante der stad in het begin der dertiende eeuw niets met zekerheid te besluiten is.

Zie le Long, *Hist. der Reform. van Amst.* bl. 112; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. I. bl. 23, 24, D. XIII. bl. 271.

HARTS (Anthony van der). Zie HAER (Anthony van der).

HARTSEN (Anthony) werd den 17den November 1719 te Amsterdam geboren, en was er later een aanzienlijk koopman en curator van de kweekschool der Doopsgezinde gemeente bij het lam en den toren, waarvan hij lidmaat was. Hij overleed er den 12den Mei 1782, om zijne braafheid en andere goede hoedanigheden geacht en bemind.

Hartsen was lid van het dichtgenootschap: *Oefening beschaaft de Kunsten*, en zocht, in de beoefening der fraaije letteren en dichtkunst, zijne uitspanning na inspannenden arbeid op zijn kantoor. Zijne verzen, meestal vertalingen, toonen smaak en beschaafdheid en zijn onberispelijk. Voor den Amsterdamschen schouwburg hielp hij eenige tooneelstukken overzetten, en voor het genoemde dichtgenootschap zette hij uit het Fransch en Hoogduitsch een vijftal tooneelstukken over, waarvan er sommige herhaalde malen op den Amsterdamschen schouwburg gespeeld zijn en die te zamen uitgegeven zijn onder den titel van:

Tooneel-Poëzy, Amst. 1770. 8o. 2 deelen.

Er bestaan van die tooneelspelen ook afzonderlijke uitgaven, die getiteld zijn:

De wedergevonden zoon, Amst. 1759. 8o.; ald. 1761 en 1770.

De moeder, vertrouwde van hare dochter, Amst. 1762. 8o.

Mahomet, Amst. 1770. 8o.

De vrouw naar de wereld, Amst. 1777. 8o.

De adelijke landman, Amst. 1779. 8o.

Nog zagen van hem het licht:

Brederode, vertaald naar het Latijn van P. Burman, Amst. 1767. 8o.

De Heer Cassander of de uitwerkingen van de Liefde en het Koperrood; zeer burgerlijk treurspel of aller-akeligste drama, naar het Fransch, Amst. 1778. 8o.

Een uitvoerig dichtstuk van Hartsen, aan niemand der hier onder aangehaalde schrijvers bekend, getiteld: *Aan onze Doopsgezinde gemeente; ter gedachtenisse van onzen leeraar Klaas de Vries, op den 23 Julij 1766 onverwacht overleden*, vindt men achter Hulshoff's *Lijkrede* op dien leeraar, Amst. 1766. 4o.

Zie *Verv. op de Beschrijv. van Amsterdam* door Wagenaar, D. XXI. bl. 103; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; de Vries, *Geschied. der Ned. Dichtk.*, D. II. bl. 173; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. van Mr. Robidé van der Aa*, bl. 116; *Cat. van de Bibl. der Maatschappij van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 107, 108.

HARTSINCK (Carel), even als de volgenden van dien naam afkomstig uit een aanzienlijk Amsterdamsch geslacht, was de zoon van Joris Hartsinck en Catharina Blancq, en geboren op Japan den 12den Julij 1638. Van zijne levensbijzonderheden is ons niets anders bekend, dan dat hem, in 1644 als commandeur met de retourvloot te huis gekomen, eene vereering toegelegd werd van vijf honderd gulden, met belofte dat, zoo hij mogt resolveren weder naar Indië te gaan, men op zijne gedane goede diensten zou letten; dat hij later resident van het Noorder-Coromandel en in 1685 raad en directeur-generaal van Neêrlandsch Indië was, en als zoodanig gewigtige diensten bewees. Hij had zich reeds in 1682 hoogst verdienstelijk gemaakt, door aan het hoofd der troepen stormenderhand Tangerang te vermeesteren. Hij keerde kort daarop naar het vaderland terug en overleed te Beverwijk den 22sten Mei 1689. Hij was gehuwd met Sara Solemne. Zijne afbeelding, door Houbraken gegraveerd, ziet het licht.

Zie D. Havart, *Grafschriften*, bl. 168; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, Dl. XV. bl. 309; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; van Kampen, *Geschied. der Ned. buiten Europa*, D. II. bl. 232; Muller, *Cat. van Portr.*, bl. 108; *de Navorscher*, D. X. bl. 182, uit medegedeelde berigten aangevuld.

HARTSINCK (Jan Jacob), bloedverwant van den voorgaande en zoon van mr. Jan Casper Hartsinck en van Johanna Cornelia Pels; hij werd den 14den October 1716 te Amsterdam geboren, in 1724 werd hij klerk ter secretarie van het edelmogend collegie ter admiraliteit van Amsterdam, vervolgens in 1743 heemraad van de Watergraafs-meer, voorts in 1762 charter- en rekwestmeester van de admiraliteit, president van de hoofdparticipanten der West-Indische Compagnie, mitsgaders directeur van het Zeeuwsche Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen, en eindelijk in 1774 directeur van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem. Hij was ook regent van het oude mannenhuis te Amster-

dam en dienvolgens ook van den schouwburg. Hij overleed te Amsterdam den 28sten October 1779 en was gehuwd eerst met Geertruida Constantia Sweedenryck, die even als hij de poëzij beminde en beoefende, en welke hij den 23sten Februarij 1742 door den dood verloor, daarna met Anna Adriana Hasselaar, die hem overleefde. Zijne afbeelding, door J. Houbraken gegraveerd naar de teekening van H. Pothoven, ziet het licht.

Hartsinck was een in vele opzigten kundig man, met een goed oordeel en meer dan gewone kennis begaafd. Alhoewel hij de dichtkunst beoefende zijn er geene dichtstukken van hem uitgegeven; doch die in handschrift bij zijne familie voorhanden waren, zijn, naar het oordeel van Witsen Geysbeek, aan wien de inzage verleend was en die een paar proeven er van mededeelt, meestal geestig, luimig, en moeten, hoezeer van geene hooge vlugt, toch ongetwijfeld in zijn tijd behaagd hebben.

Als bestuurder van den schouwburg was Hartsinck niet alleen door een naauwkeurig toevoorzigt, maar ook door goeden voorgang en gepaste werkzaamheid, nuttig. Hij leverde aan denzelven de vier volgende tooneelstukken, waarvan de drie eerste met smaak en oordeel uit het Fransch overgenomen, en naar onze zeden, gebruiken en spreekwijzen door hem ingerigt zijn, terwijl het vierde, oorspronkelijk van hem, eerst na zijn dood, in 1780, werd ten tooneele gevoerd. Zij zijn getiteld:

De Minderjarige, blijspel, Amst. 1758. 8o.

De Hagenaar te Enkhuizen, blijspel, Amst. 1758. 8o.

De deugdzame Armoede, zeedig blijspel, Amst. 1776. 8o. herdr. ald. 1780. kl. 8o.

De Edelmoedige Rijkdom, blijspel, Amst. 1780. 8o.

Voorts zien van hem het licht:

Redevoering over de Nederduitsche Welsprekendheid en Dichtkunde; in de *Letteroef. van het Kunstgen. Diligentiae omnia*, bl. 285 en verv.

Beschrijving van Guiana of de Wilde kust, in Zuid America, voornamelijk de volkplantingen der Nederlanderen, als Essequebo, Demerary, Berbice, Suriname, Amst. 1770. 4o. 2 deelen met kaarten.

Beschrijving en afbeelding van eene geoctroyeerde schepschijf voor allerhande watermolens, Amst. 1771. 8o. met plaat.

Zie *Verv. op de Beschrijv. van Amst. door* Wagenaar, D. XXI. XXB. bl. 100, 101; de Vries, *Geschied. der Ned. Dichtk.*; D. II. bl. 173; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 108; Muller, *Cat. van Portrett.*; Dezelfde, *Cat. van Boek. en kaart. over Neêrl. waterstaat*, bl. 19; Dezelfde, *Cat. van Boek.*, enz. *over de Ned. Bezitting*.

HARTSINCK (Andries), broeder van den voorgaande, werd den 25sten April 1720 te Amsterdam geboren. Reeds vroeg voor de zeedienst opgeleid, doorliep hij de lagere rangen, werd in 1742 kapitein ter admiraliteit van Amsterdam en in 1774 schout bij nacht. Als zoodanig had hij in 1775 het bevel over het eskader dat tegen de Maroccanen werd uitgezonden. Daar deze zich niet verstoutten hunne havens te verlaten, kon dat eskader gedurende de negen maanden, welke het op de Afrikaansche kusten vertoefde, bijkans niet anders verrigten dan op den vijand gedurig een wakend oog te houden en de koopvaarders naar de plaatsen hunner bestemming in veiligheid te geleiden.

Toen in het volgende jaar de staten besloten een grootere magt derwaarts te zenden, onder het bevel van den schout bij nacht Daniel Pichot, legde Hartsinck het door hem gevoerde gebied neder, keerde vervolgens naar het vaderland weder en werd den 30sten April 1776 tot vice-admiraal aangesteld. Gebrek aan de noodige berigten verhinderen ons zijne verrigtingen als zoodanig nader te schetsen. Hij zat in den hoogen zeekrijgsraad, te zamen geroepen om het gedrag van den graaf Lodewijk van Bylandt, bij diens ontmoeting met den Engelschen commodore Fielding, te beoordeelen, en werd in datzelfde jaar aangesteld tot bevelhebber over de vloot, die de koopvaarders naar de Noordzee geleiden en beschermen zou.

Tot het jaar 1783 stond Hartsinck aan het hoofd van 's lands vloot, en het was dus tijdens hij het bevel voerde, dat er, door een zamenloop van omstandigheden, niets werd uitgevoerd en de door den stadhouder voorgestelden togt naar Brest onuitgevoerd bleef. Dat hij daardoor, gelijk alle andere hoofdofficieren der vloot, bloot stond aan opspraak en beschimping, is niet te verwonderen, maar ook niet dat hij daarna aan het hoofd stond van hen, die aan de algemeene staatsvergadering hunne klagt inleverden over de aanranding hunner eer te dier zake in de nieuwspapieren. Hij achtte het vervolgens onraadzaam langer den lande te dienen, en na een verhaal aan 's lands staten ingeleverd te hebben van al zijne verrigtingen, hetwelk naderhand in het licht is gegeven, verzocht hij in 1783 zijn ontslag uit de dienst, hetwelk hem gegeven werd.

De tijd wanneer Hartsinck overleed is ons niet bekend. Hij was den 30sten April 1747 gehuwd met Johanna Cornelia de Bas. Zijn zoon volgt.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. III. bl. 230, 358; D. IV. bl. 207, 222, 223, 298, D. V. bl. 280, D. VI. bl. 135, 155, 159, 178, D. XI. bl. 420; Stuart, *Vad. Hist.* D. IV. bl. 157, 234, 272—279, 394, 401, 443, 453, 462, 467, 477; de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeewez.*, D. V. bl. 384, 457, 477, 545, 547, D. VI. St. I. bl. 25, 61—80; uit medegedeelde berigten aangevuld.

HARTSINCK (Pieter), zoon van den voorgaande, werd, even als zijn vader, voor de zeedienst opgeleid. Berigten omtrent zijne jeugd en eerste verrigtingen ontbreken ten eenemale. Alleen blijkt het, dat hij in den zeeslag bij Doggersbank tegenwoordig was en zich door zijnen moed reeds op jeugdigen leeftijd onverwelkbre lauweren verwierf.

Als kapitein, waartoe hij in 1797 bevorderd was, was Hartsinck tegenwoordig op het eskader dat onder den vice-admiraal Braak naar Suriname was gezonden, en dat sedert de eerste helft van 1796 aldaar gelegen had, zonder dat het iets tot afbreuk van den vijand had kunnen doen. Na den dood van Braak nam Hartsinck het bevel op zich, en voldeed aan den last om het eskader in een der Noorweegsche havens te doen binnenloopen, omdat men de schepen wegens de Fransche kapers niet huiswaarts durfde laten komen. Zij kwamen in Junij 1799 behouden deels te Dronthem, deels te Bergen aan, en toen men hen, wegens de onveiligheid der zee, nog niet huiswaarts kon doen terugkeeren, werden zij op last der staten verkocht.

In 1806, toen koning Lodewijk Napoleon een corps d'élite van koninklijke grenadiers der marine oprigtte, werd Hartsinck, na reeds den 19den October 1802 tot schout bij nacht benoemd te zijn, aangesteld als opperbevelhebber over dat corps, onder den titel van kolonel-generaal. Twee jaren te voren was hem het bevel over de vloot opgedragen in Oost-Indië, met bepaalden last om voor het behoud van Java te waken, met uitdrukkelijk verbod immer de wateren van Batavia te verlaten. Hieraan gehoorzamende, weigerde hij gehoor te geven aan den voorslag van den schout bij nacht Linois, om met vereenigde magt op de van China onder weg zijnde Engelsche retourvloot te gaan kruisen, waardoor waarschijnlijk die geheele rijke retourvloot in onze handen gevallen zou zijn. Men heeft Hartsinck te groote getrouwheid aan de letter zijner instructie verweten, en keizer Napoleon I heeft verklaard, dat zoo Hartsinck met Linois had medegewerkt om de rijke China-vloot te vermeesteren, het lot van Europa in Indië had kunnen beslist worden. Hoe dit zij, met den beroemden schrijver van de *Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen* beslissen wij over 's mans gedrag niet, doch merken alleen op, dat hij de miskenning niet verdiende, die hem te beurt viel, toen hij, door de benoeming van den gouverneur-generaal Wiese tot opperbevelhebber der zee- en landmagt in Oost-Indië, zich van hoofd- tot tweeden bevelhebber over de vloot verlaagd zag. Daarom, en omdat zijne gezondheid veel had geleden, verzocht hij dan ook van den gouverneur-generaal zijn ontslag, en tevens verlof om naar het vaderland weder te keeren, hetwelk hem vergund werd. Door eene nieuwe hevige ziekte aangetast, liep het tot den 28sten September 1807 aan, dat hij Java kon verlaten, wanneer hij met eenen Amerikaanschen koopvaarder de reis aanvaardde en behouden te New-York aankwam. Verpligt zijnde om ten

gevolge van een algemeen embargo, hetwelk op de schepen van alle natiën in de Vereenigde Staten gelegd was, maanden lang in Amerika te vertoeven, werd hij andermaal door eene ziekte aangetast, waaraan hij den 8sten Julij 1808 te Baltimore bezweek. Hij was kommandeur der orde van de Unie, en korten tijd vóór zijn dood tot vice-admiraal benoemd.

Zie van Kampen, *Geschied. der Nederl. buiten Europa*, D. III. bl. 444, 445; *Gedenkschr. van de Kon. orde der Unie*, bl. 58, 162, 189; De Jonge, *Geschied. van het Ned. zeewez.*, D. VI. St. II. bl. 432, 584—607, uit medegedeelde berigten aangevuld.

HARTSOEKER (Christiaan) wiens naam, even als die van de volgenden, ook Hartsoecker en Hartzoeker gespeld wordt, was de zoon van Nicolaas Hartsoeker, predikant te IJsselstein, als zoodanig om zijne Remonstrantsche gevoelens, en omdat hij de acte van stilstand weigerde te teekenen, in 1619, ontzet en gebannen. Hij werd den 16den December 1626 geboren, in 1651 proponent bij de Remonstrantsche broederschap, vertrok het volgende jaar naar Frederikstadt, keerde in 1654 weder en werd in dat jaar beroepen te Moordrecht, welk beroep den 11den September door de broederschap werd goedgekeurd. Ofschoon te Gouda wonende, bediende hij deze gemeente tot in 1661; toen vertrok hij naar Alkmaar, van waar hij den 19den Julij 1669 naar Rotterdam beroepen werd. Hij overleed aldaar den 6den Augustus 1683 en was gehuwd met Anna van der Mey. Zijn zoon volgt. Zijn portret gaat uit naar de teekening van A. Bakker, in zwarte kunst door P. Schenk.

Hartsoeker maakte zich als uitlegkundige beroemd door de volgende geschriften:

Aenteekeningen over het eerste boek des nieuwen testaments, het heilige euangelium van Matthaeus, Amst. 1668. 4o.; herdrukt ald. 1684. 4o.

Aenteekeningen over het heilig euangelium van Marcus, Amst. 1671. 4o.

Het nieuwe testament of verbondt, uit het Grieksch op nieuw vertaelt, Amst. 1680. 8o. 3 deelen; herdrukt ald. 1684. 4o.

Aenteekeningen over het heilig euangelium van Lucas, Amst. 1687. 4o.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 60; Cattenburgh *Bibl. remonstr.* p. 92, 93; Soermans, *Kerk Regist. van Zuid-Holl.* bl. 148; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. I.; Tideman, *de Rem. Broedersch.*; bl. 53, 134, 242, 330, 367; *de Navorscher*, D. IX. bl. 15, 332.

HARTSOEKER (Nicolaas), zoon van den voorgaande, werd te Gouda den 26sten Maart 1656 geboren. Op jeugdigen leeftijd was het hem reeds tot een vermaak de hemel en de sterren te beschouwen, en overal waar hij kon van het uitspansel te lezen. Vernomen hebbende dat er eene wetenschap, de wiskunde, bestond, waarnaar de loop der sterren kon bepaald worden, wilde hij die leeren, onaangezien de bezwaren die er zijn vader tegen had, die hem liever voor den predikstoel had opgeleid. Hij besteedde zijne gespaarde penningen om zich in stilte te doen onderwijzen, en omdat de som, die hij daartoe bezat, zoo klein was, dat hij slechts zeven maanden in het onderwijs kon voorzien, moest hij zijnen vlijt verdubbelen en den nacht met studeren doorbrengen, terwijl zijne ouders meenden dat hij zich ter ruste gelegd had.

Op zijn achttiende jaar, in 1674, zond zijn vader, die thans tot andere gedachten gekomen was, hem naar Leiden, om zich op de wijsbegeerte en ontleedkunde toe te leggen. Drie jaren daarna vertrok hij naar Amsterdam, met voornemen om naar Frankrijk te reizen en daar zijne studiën voort te zetten. Te Amsterdam zich met microscopische waarnemingen onledig houdende, geraakte hij in kennis met den vermaarden Christiaan Huygens, met wien hij vervolgens in 1678 naar Parijs trok, waar hij met Cassini vriendschapsbetrekkingen aanknoopte.

Na een jaar verblijf aldaar keerde hij in het vaderland terug, doch bleef er weinig langer dan noodig was om een huwelijk aan te gaan. Hij nam daarop de reis naar Frankrijk weder aan, en woonde met zijne gade gedurende twaalf jaren te Parijs, onder het genot eener jaarwedde, welke hem aldaar was toegelegd, en vriendschap houdende met Malebranche en den markies de l'Hôpital.

In 1696 was hij genoodzaakt Parijs te verlaten, wegens het niet geregeld of niet meer ontvangen zijner jaarwedde, en wegens de duurte der levensmiddelen aldaar. Hij woonde vervolgens eenigen tijd te Rotterdam, waar welligt zijne moeder toen nog leefde.

Omstreeks dezen tijd vertoefde de Russische keizer hier te lande. Peter de Groote verlangde ook onderwijs in de sterrekunde en hooge wiskunde. De regering van Amsterdam oordeelde Hartsoeker de geschiktste man, om aan het verlangen van den vorst te voldoen, en noodigde hem uit zich daartoe naar Amsterdam te begeven. Van den keizer genoot Hartsoeker vele blijken van genegenheid, en hij kreeg aanzoek om hem naar Rusland te vergezellen, waarvoor hij evenwel bedankte. Hij werd van stadswege voor zijne overkomst en verblijf te Amsterdam beloond en maakte nog eenigen tijd gebruik van het observatorium, dat ten behoeve van den czaar was opgerigt.

Het was nu daar dat de keurvorst van den Paltz, die een groot begunstiger der wetenschappen was, hem meermalen bezocht en zijne natuurkundige bekwaamheden op hoogen prijs leerde schatten. Weldra deed hij hem de meest gunstige aanbiedingen. Hartsoeker weigerde gedurende drie jaren zijn vaderland te verlaten. Eindelijk gaf hij toe, en nu werd hij benoemd tot honorair hoogleeraar, met den titel van eerste wiskunstenaar, aan de hoogeschool te Dusseldorp. Hier leefde hij onder voortdurende beoefening der natuurkundige wetenschappen, van tijd tot tijd verschillende oorden van Duitschland bezoekende, totdat de keurvorst overleed en diens weduwe weder naar Italië, haar vaderland, terug trok. Hartsoeker begaf zich vervolgens met der woon naar Utrecht, alwaar hij den 10den December 1725 overleed.

Wij zouden voorzeker de grenzen van ons bestek verre overschrijden, indien wij, zoo ons dit al mogelijk ware, naar waarheid wilden uiteen zetten wat door Hartsoeker ten behoeve der bij hem geliefkoosde wetenschappen gedaan is. Wij zouden dan uitvoerig moeten vermelden, wat hij tot verbetering der mikroskopen en teleskopen gedaan heeft, welke voortreffelijke glazen hij vervaardigd, en welke belangrijke ontdekkingen hij daardoor met anderen gedaan heeft. Wij zouden dan moeten gewagen van zijne ontdekking der animalcula spermatica, die hem ook door anderen betwist wordt, en hoe groot een wijsgeer hij was, al is het dat men hem niet van overdrevenheid, bij het voorstellen en ontwikkelen zijner wijsgeerige denkbeelden mag vrijspreken. In één woord, wij zouden dan breed moeten uitweiden over zijne veelvuldige verdiensten, ook dan wanneer hij het ondernam het stelsel van Newton, aangaande zwaartekracht en aantrekkingsvermogen, aan te tasten, en zoo als die zijn op te maken uit zijne vele werken; dan eindelijk zouden wij tot het besluit komen, dat Hartsoeker „onder onze voorname mannen mag gerangschikt worden, en zijn naam vermeld, wanneer men van onzen roem in de wetenschappen gewaagt."

Als zoodanig was Hartsoeker reeds in zijnen tijd geëerd en gezien. Vorsten en geleerden bragten als om strijd hulde aan zijne talenten. Bij de akademie van wetenschappen te Parijs werd hij als buitenlandsch lid aangenomen, terwijl hij dezelfde eer bij de koninklijke societeit te Berlijn genoot. Niet onopgemerkt mogen wij het laten, dat Hartsoeker zich zoo weinig op deze onderscheiding liet voorstaan, dat hij nimmer op zijne werken zijne eeretitels vermeld heeft.

De voornaamste van die werken zijn:

Essai de Dioptrique, Paris, 1694. 4o.

Principes de Physique, Paris, 1696. 4o.

Conjectures Physiques, Amst. 1707. 4o.

Suite des Conjectures Physiques, 1708, 4o.

Description de deux niveaux d'une nouvelle invention, Amst. 1711. 4o.

Eclaircissemens sur les Conjectures Physiques, Amst. 1712. 4o.

IIe *Partie de la Suite des Conjectures Physiques*, Amst.

Suite des Eclaircissemens des Conjectures Physiques, Amst. 1712. 4o.

Recueil de plusieurs pièces de Physique où l'on fait principalement voir l'invalidité du système de Newton, Utr. 1722.
Cours de Physique, La Haye, 1730. 4°.

Voorts leverde hij belangrijke bijdragen tot het *Journal des savants*, de *Miscellanées Berolins*, de *Nouvelles de la république des lettres*, het *Journal littéraire* en de *Bibliothèque ancienne et moderne*.

Zie Luiscius, *Woordenb.* D. V. bl. 320, 321; *Levensbeschr. van Ned. Mann. en Vrouw.*, D. II. bl. 167—186; Saxe, *Onom. liter.* T. V. p. 257, 624, *Biogr. univers.*, T. IX. p. 209, 210; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VI. St. I. bl. 217, 218, D. VII. bl. 54—62; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.*, D. II. bl. 70—73, van der Boon, *Geschied. der ontdekk. in de ontleedk. van den Mensch*, bl. 61, 252, 253; *Cat. libror. Bibl. Univers. Lugd. Bat.* p. 150; *de Navorscher*, D. IX. p. 15; Poggendorff, *Handwörtenb. zur Geschichte der exacten Wissenschaften*, s. 1026—1027.

HARTWECH (Adam), van Rotterdam afkomstig, was een Contra Remonstrantsch ijveraar, van wien ons geene levensberigten bekend zijn. Hij deed zich kennen door brieven, gewisseld tusschen hem en Caerle Bluffier, „Saey trappier bij de Koepoorte" te Leiden, en die hij uitgaf onder den titel van:

Copie van sekere brieven de welcke twee personen aen malcanderen hebben gheschreven, handelende van de perseverantie ofte volherdinghe der Heylighen. Hier is noch by ghevoecht eene antwoorde op de vraghe van de hedendaagsche gheschillen, de salicheyt betreffende . . . . Wtghegheven door een Liefhebber der Waerheyt, Dord. 1612.

Zie Tiele, *Bibl. van Pamflett.*, No. 1023; *de Navorscher*, D. VI. bl. 435.

HARTZOEKER (Theodoor), volgens van Gool een zoon van Christiaan Hartsoeker voornoemd, doch bij ons twijfelachtig. Hij werd te Utrecht tegen het laatst der zeventiende eeuw geboren, behoorde, volgens Immerzeel, tot een bemiddeld geslacht en beoefende de schilderkunst blootelijk als eene verlustiging. Hij bevond zich lang in Italië en Venetië, waar hij zich de lessen van den Venetiaanschen kunstenaar Balestra ten nutte maakte. In 1720 of 1721 terugkeerende, hield hij zich veelal te Rijswijk op bij zijne aanverwanten, en overleed omstreeks 1740, althans vóór 1742, te Utrecht. De door den heer Kramm genoemden kunstenaar F. Hartzoeker zal wel een zijn met den bovengenoemde.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; de Jonge, *Nederl. en Venetië*, bl. 330.

HARWARDEN (Elisabeth van) gehuwd met J. J. Vriesekolk, deed zich als uitlegkundige kennen door hare werken, waarvan wij de titels hier afschrijven:

Verhandeling van de zuyvere godtsdienst in drie deelen, 't eerste in Vragen en Antwoorden, voor die zig zoeken te begeven tot des Heeren Heyligen avondmaal; het tweede is eene redenering tusschen een Gereformeerde tegens Roomsche, Luthersche, Mennoniten uyt de Zon, tegens die uyt 't Lam, de Spyker en 't Arkje, tegens Socianen, Remonstranten, Deurhovianen, Hernhutters, gewezene Vrije Metzelaars enz.; het derde een Samenspreking tusschen een Christen met verscheide Joodsche Rabijnen, en een korte verklaring over de vier Evangelisten en Actoren, over Matth. IV. *vs.* 5—10 *en Lucas* XV. : 7. Amst. 1749. 8°.

Een Stigtelijke Samenspreking tusschen een Christen met verscheide Joodsche Rabijnen, en een korte verklaring over de Historie van de Joodsche Mannen, en een kort begrip hoe men de Propheten moet verstaan, als zij spreken van de XIV *stammen Israëls, Genesis* XLIX: *vs.* 28. Amst. 1749. 8°.

De verklaring van de waare Menschheid Jobs, waarin voorkomt zijn stam en afkomst, de plaats en tijdt van zijn geboorte, de tijdt zijner regeringe, zijn sterven, en de plaats zijner begraaffenisse, als mede een korte aanmerkinge over hetzelve tot troost van alle geloovigen, en tot wederleggingе van die geene die de ware Menschheid Jobs en deszelfs gantschen boeks durven ontkennen, enz. Amst. 1750. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. IV.

HARWOOD (Eduard), ridder, geboren te Norfolk, trad in 1599 in dienst der staten en was tegenwoordig bij de belegering van Bommel in dat jaar door prins Maurits. In 1602 woonde hij eenigen tijd de belegering van Ostende bij, en werd vervolgens met een vendel krijgsknechten beschonken. Als luitenant was hij in 1606 voor Rijnberk, waarna hij tot kapitein werd aangesteld. Als kolonel diende hij onder Robbert Sidney en werd, na eene drie en dertig jarige dienst, in 1632, bij de belegering van Maastricht, door Frederik Hendrik, doorschoten. Hij werd om zijne dapperheid algemeen betreurd. De ridders Henrik Herbert en Nicolaas Byron, mede bevelhebbers bij de Engelsche krijgsbenden, deden hem ter eere, in 1636, in de Groote kerk te 's Gravenhage een gedenkstuk tegen den oostmuur stellen.

Zie Timareten, *Verz. van Gedenkst.*, D. II. bl. 196, 197.

HARY was een niet onverdienstelijk schilder, die te 's Hage woonde en aldaar in 1772 geboren werd. In het Koninklijk Kabinet te 's Hage is van hem:

Een binnenvertrek daar eene meid een ketel schuurt.

Zie *Notitie der schild. van het Koninklijk Kabinet te 's Gravenh.*, bl. 11.

HASAERT (Pieter) was een der eerste en moedigste predikers hier te lande en elders, na de invoering der hervorming. Hij wordt ook Hazard genoemd en meermalen verward met Peter de Haze, die mede hier volgt. Gedurende vijftig jaren zwierf hij, het Evangelie verkondigende, rond. Eerst in West-Vlaanderen, zijn vaderland, daarna in Engeland, Holland en Duitschland. Tweemalen werd hij gebannen: eerst door den raad van Vlaanderen en na 1566 uit Antwerpen. Tegen het verbod der regering preêkte hij te Yperen, en hij schijnt zelf plan gehad te hebben, de stad met geweld te veroveren. In 1567 hield hij zich te Norwich, in 1579 te Sluis en in 1598 te Naaldwijk op, waar hij in dat jaar overleed. Zijne laatste predicatie werd door hem te Naaldwijk op Pinksterdag 1598 gehouden en uitgegeven door Pieter Louwijck, predikant aldaar, te Delft in 1598.

Zie Janssen, *de Kerkherv. te Brugge*, D. II. bl. 289, 290, 293, 294; *de Navorscher*, D. III. bl. 226; J. Wiarda, *Huibert Duifhuis, de prediker van St. Jacob*, bl. 61.

HASE (Peter de) of Petrus Hasius, was geboren te Comines of Comine, een stadje ten zuidoosten van Yperen op de Leije bij Warneton of Waestend gelegen. Hij was een gewoon leek, maar daarna, vervuld met de gevoelens der Calvinisten, een hervormd prediker geworden zijnde, week hij naar Engeland. Niet overeenstemmende met de stellingen der andere Vlaamsche vlugtelingen, keerde hij in den zomer van 1568 naar Vlaanderen terug, waar hij ontdekt, gepijnigd en te Yperen den 24sten October verbrand werd.

Zie Janssen, *de Kerkherv. te Brugge*, D. I. bl. 145, D. II. bl. 255, 256, 293, door ons hier gevolgd.

HASE (Elias de), gewoon raad van Indië, werd in 1741, te gelijk met de raden Gustaaf Willem baron van Imhoff en Isaac van Schinne, door den gouverneurgeneraal van Neêrlands Indië gevankelijk naar Nederland opgezonden, wegens redenen door ons op het artikel van van Imhoff vermeld. In plaats van als een gevangene werd hij als een verongelijkte ontvangen, en, na onderzoek der zaak, geheel onschuldig verklaard aan de hem ten laste gelegde misdrijven. Gevraagd zijnde of hij weder naar Indië wilde terug keeren, verzocht hij de surcéance van het directeurgeneraalschap, daar hij anders niet meer derwaarts wilde gaan; welk verzoek hem werd toegestaan en hij tevens bedankt voor zijne gedane diensten, met vereering van een stuk zilver, ter waarde van vijf duizend gulden.

Zie Dubois, *Hist. beschrijv. der reizen*, D. XX. bl. 362—274; dit *Woordenb.* D. VI. bl. 12, 13; P. A. Leupe, in de *Bijdr. tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederl. Indië, Nieuwe volgr.* D. II. bl. 361—370.

HASIUS (Adrianus) was, na zijne bevordering tot proponent, predikant te Kralingen in 1623, in 1627 te Poortugaal, te Brielle in 1636 en te Leeuwarden in 1645. Van daar in 1650 naar Rotterdam beroepen, van de gemeente te Leeuwarden reeds los gemaakt en in Augustus van dat jaar naar zijne nieuwe gemeente overgekomen zijnde, is hij aldaar, den 14den September van genoemd jaar, vóór zijne bevestiging overleden. Van hem ziet het licht:

Den geestelijken Alarm, Leeuw. 1653, 4o. Amst. 1681. 8o. Gron. 1722. 4o.
Koninklijke Leidster. Leeuw. 1650. 8o.

Zie Soermans, *Kerk. Reg. van Zuid-Holland*, bl. 85, 87, 110; Greydanus, *Naaml. der Pred. in de class. van Franek.* bl. 129; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. I. III.; Ferwerda, *Naaml. van Boek*, D. I. St. II. bl. 155; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; van Harderwijk, *Naaml. en Levensbijz. der Predik. te Rotterd.*, bl. 37.

HASIUS (Joannes). Zie HAZE (Joannes de).

HASIUS (Nicolaas) werd in 1613, door curatoren der Leidsche hoogeschool aangenomen, om, op de proef, voorlezingen over de wijsbegeerte te houden. Hij moet ook tot buitengewoon hoogleeraar daarin zijn aangesteld, doch in 1615 weder vertrokken zijn.

Zie Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche hoogesch. Toev. en Bijl.* bl. 267.

HASIUS (Petrus). Zie HASE (Peter de).

HASSELAAR (Kenau) werd te Haarlem in 1526 geboren. Zij was de dochter van Simon Hasselaar en Grietje Coenen, en de kleindochter van Gerrit Hasselaar en Trijntje van Ruyven, die eene dochter was van Maarten van Ruyven, tot de aanzienlijkste familiën in Haarlem behoorende. Door het huwelijk harer zuster Adriana met Hadrianus Junius was zij ook aan Hollands grootste geleerde verwant, terwijl haar echtgenoot Nanning Gerbrandsz. Borst, die het vak van scheepmaker uitoefende, mede uit eene deftige familie gesproten was.

In Augustus 1571 was Kenau reeds weduwe, blijkens eene acte op den 5den dier maand te Haarlem gepasseerd, waarin zij de weduwe van Nanninck Gerbrandsz. genoemd wordt. Zeker is het, dat zij vier kinderen gehad heeft: een zoon, Gerbrand genaamd, en drie dochters, met name Guert, Griete en Guerte, ook *jonge* Guijert genaamd.

Het schijnt dat Kenau de scheepmakerij, na het overlijden van haren man, niet heeft aangehouden; mogelijk echter bleef zij wel handel in scheepstimmerhout drijven, of bezat zij nog het hout, door haren man als scheepstimmerman nagelaten; althans in het begin van 1573 heeft zij een grooten hoop eikenhout geleverd, om zekere galei te bouwen, die gedurende de belegering van Haarlem in 1572 en 1573 dienst moest doen.

Het was gedurende die belegering dat Kenau Hasselaar zich zoo verdienstelijk maakte, dat haar naam sedert dien tijd met eere in 's lands historiebladen geboekt staat, en die steeds zal genoemd worden, daar waar van vrouwelijke moed en vaderlandsliefde sprake is. Bezield met eenen ijver, die tot het verrigten van groote daden in staat stelt, wenschte ook zij mede te werken tot het behoud van de fel belegerde stad. Het ontvonkte haren moed wanneer zij zag dat oud en jong bezig was aan het herstellen der wallen en aan het graven eener gracht voor een nieuw werk, dat oprijzen zou, wanneer het daarvoor staande zou vernield zijn.

En nu rijst het denkbeeld in haar op om ook zand aan te brengen en ook te graven, ten einde het werk daardoor zoo veel mogelijk te bespoedigen. Haar ontwerp mede te deelen aan andere vrouwen, en zich met het noodige gereedschap naar de werkplaats te begeven, is het werk van een oogenblik. Straks wordt haar voorbeeld door anderen gevolgd, en weldra staan drie honderd heldinnen daar verzameld, om den gemeenschappelijken vijand te bestrijden. Met spietsen en vuurroers gewapend, aangevoerd door de dappere Kenau, streed deze schare op de muren der stad, geen gevaar noch dood ontziende, noch hare krachten tegen die van mannen berekenende. Schrik en dood bragten die vrouwen in 's vijands legerplaats, en in de harten harer stadgenooten ontvonkten zij dien blakenden moed, welke helden vormt en doorluchtige daden doet verrigten. „Hoe, zijn de vrouwen hier mannen geworden, of zullen wij ons van vrouwen laten kloppen!" riepen de verbaasde Spanjaarden uit, en terwijl de moed der belegeraars begint te bezwijken bij het ontdekken van zoo veel vaderlandsliefde, klimt die der belegerden, naar mate men meer en meer de overtuiging krijgt tegen den vijand opgewassen te zijn. Voorwaar, had honger niet tot de overgave geprangd, de zoon van Alva, hoe ook door eerzucht en door zijnen vader aangespoord, had nooit meester van Haarlem geworden, tenzij de laatste verdediger op de wallen gesneuveld ware!

Op welke wijze Kenau Hasselaar de stad heeft verlaten, vóór die aan de Spaansche krijgsknechten werd overgegeven, is ons niet bekend. Zij ontkwam evenwel de wraak van den Spaanschen veldheer, wiens beste soldaten den dood hadden gevonden, ook door haren heldenmoed. Waar zij zich na het verlaten der stad heeft opgehouden weten wij ook niet, maar bekend is het, dat zij bij resolutie van den 2den September 1574 door de staten van Holland en Zeeland, ter belooning van het door haar verrigtte, met het waagmeesterschap en tevens met het ontvangerschap van den impost op den turf te Arnemuiden beschonken is. Deze betrekking kan voor dien tijd, bij den meerderen bloei van die plaats, als middel van bestaan zeer ruim zijn geweest, zeker echter is het dat Kenau die niet langer dan tot 1577 bekleed heeft, als wanneer zij, nadat de stad weder aan de zijde van den prins van Oranje gekomen was, weder in Haarlem is teruggekomen en hare woning in de Spaarnwouderstraat, thans geteekend wijk I, no. 262, weder betrokken heeft.

Kenau moet des maandags voor St. Jansdag in 1588 nog geleefd hebben, en voor den 21sten Julij 1589 reeds overleden zijn. Op eerstgenoemden datum heeft zij uit een schip op Vlieland nog een brief aan hare kinderen geschreven, waaruit schijnt te blijken, dat zij koopmansgoederen in dat schip had, en wel die haar toebehoorden; den tweeden datum heeft een brief van prins Maurits aan burgemeesteren van Haarlem, ter geleide van een request door hare dochters aan den Hove van Holland gepresenteerd. Zij is dus in den ouderdom van 61 of 62 jaren overleden, daar de geschiedschrijvers vermelden, dat zij tijdens de belegering 46 jaren oud was.

De afbeelding van Kenau Hasselaar ziet op verschillende wijze het licht. Op den Cloveniers-Doelen te Haarlem vindt men in eene kamer, *Kenau's kamer* genaamd, haar geschilderd afbeeldsel, in vrouwelijk gewaad, met eene spietse in de hand, een zwaard op zijde en een sjerp over den schouder, met dit onderschrift:

Dit 's Kenau Hasselaar, de Kenmer Amazoon,
Der vrouwen aartsheldin op Haarlemsch veege wallen,
De vrijheid ziet haar beeld met eyndloos welgevallen,
De onsterflijke eer verstrekt haar hooge deugd ten loon.

Eene plaat, naar die schilderij genomen, vindt men in het aan te halen werk van de Koning, D. II. tegen over bl. 114. Hare zinspreuk was: *Spaert Heere U volck.*

Volgens een berigt van den reiziger Björnstähl berustte het schild, door haar gebruikt, in 1774 nog bij den burgemeester Gevers te Rotterdam. Ook hare andere wapenen moeten nog lang bij hare nazaten bewaard zijn gebleven. Sommige harer afbeeldingen vertoonen ons haar met een eerepenning omhangen. Men meent daarom dat zulk een penning haar ter belooning harer verdiensten geschonken is.

Zie, behalve de geschiedschrijvers, Kok, *Vad. Woordenb.*; *Levensbeschr. van voorn. Mannen en Vrouw.* D. I. bl. 364—368; de Koning, *Tafereel der stad Haarl.* D. II. bl. 111—115; Björnstähl, *Reize door Europa*, D. V. bl. 472; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 53, *Aanteek.* bl. 140—142; Wolff, *Beschrijv. der Groote of St. Bavo Kerk te Haarl.*, bl. 72; van de Capelle, *Belangr. stukk. voor geschied- en oudh.*, bl. 50—53; *de Navorscher*, D. VII. bl. 104, D. X. bl. 67; Muller, *Cat. van Portrett.*

HASSELAAR (Dirk), broeder van Kenau Hasselaar, was mede een ijverig voorstander der vrijheid, die ook het zwaard had aangegord in den worstelstrijd tegen Spanje. Hij werd ten jare 1568 in een gevecht tegen de Spanjaarden gevangen genomen, ontwapend en door een Spaansch lancier doorstoken. Hij was gehuwd met Achie Hoos. Hun zoon volgt. Eene dochter, Dieuwertje genaamd, was gehuwd met Andries Suyderhoeff, secretaris bij de Nederlandsche Ambassade te Konstantinopel.

Zie W. van der Pot, *Endeldijk*, bl. 63; van de Capelle, *Belangr. stukk. voor geschied- en oudheidk. betrekk. het beleg van Haarlem*, bl. 59; van Harderwijk, in *Jaarboek. voor de stad Schied.*, 1848. bl. 34; *de Navorscher*, D. III. *Bijbl.* bl. XCVI.

HASSELAAR (Pieter Dirksz.), zoon van den voorgaande, werd omstreeks 1555 te Haarlem geboren, aangezien er gemeld wordt, dat hij tijdens het beleg der stad den ouderdom van 18 jaren bereikt had. Hij was vaandrig der burgerij, en nam als zoodanig deel aan menig gewaagd krijgsbedrijf. Bijzonder bedreven in het behandelen van het geweer en bijzonder goed kunnende treffen, deed hij den vijand veel afbreuk. Hij woonde als het ware op de stads wallen, alwaar hem zijne moeder spijs en drank, kruid en lood brengen kwam.

Toen de Spanjaarden den Spaarndammer dijk, bij het huis Ter Hart of Zwanenburg, op Halfweg, tusschen Haarlem en Amsterdam, hadden doorgegraven, en door de opening eene vloot van Amsterdamsche schepen uit het IJ, in het Haarlemmermeer gevoerd hadden, wilden zij het gat sluiten en tot dekking der vloot eene schans opwerpen. Het nadeel, hieruit voor Haarlem voortvloeijende, wekte den ijver van Hasselaar op, om dien toeleg te verhinderen. Hij deelde zijn ontwerp mede aan zijnen broeder Nicolaas en eenige andere Haarlemsche jongelingen. Gezamentlijk bemannen zij eene galei en roeijen naar de schans. Tot op eenen kleinen afstand genaderd zijnde, vinden zij, tot hun leedwezen, het werk reeds te ver gevorderd om het te verijdelen. Intusschen was het wederkeeren naar Haarlem hun afgesneden; weshalve zij zich begaven naar de Kaag, alwaar de staatsche vloot was bijeen verzameld. Van hier begaf zich Hasselaar naar Leiden, waar hij eenigen tijd vertoefde, tot dat er zich weder eene gelegenheid opdeed om, naar Haarlem terugkeerende, de stad andermaal dienst te doen. Er moesten brieven van veel gewigt naar de stad gebragt worden, daar vele der duiven reeds in handen der Spanjaarden gevallen waren. Hasselaar bood zich bij den prins tot de overbrenging van die brieven aan, hetwelk werd aangenomen. Men deed hem, eer hij vertrok, zich bij eede verbinden dat hij, daar hij in 's vijands handen vallende toch moest sterven, de brieven, die in een looden koker geborgen waren, in het water zou laten zinken, en zich liever van het leven zou beroven, dan door pijn zich zou laten vervoeren de plaats aan te wijzen waar zulks geschied was. Hierop aanvaardde Hasselaar zijn last en kwam, deels te voet deels zwemmende, behouden binnen Haarlem aan. De geschiedschrijver Hooft, welke ons deze bijzonderheid bewaard heeft, deelt verder mede uit eigen mond later van Hasselaar vernomen te hebben, „dat hij niet wist, hoedanig hij in 't nijpen van den nood te moede zou geweest zijn, doch dat hij dacht, dat hij eerder zijn eed zou gehouden, dan dien verbroken hebben."

Bij het overgaan der stad viel Hasselaar in handen der Spanjaarden. Men zocht den held ten huize van zijne moeder, waar hij met zijne bloedverwanten en met zijn broeder Nicolaas aan de tafel zat. Bij vergissing tastte de vijand dezen aan. Fluks springt Hasselaar op, en met den uitroep „*zoo gij den vendrig zoekt, laat dezen los, ik ben 't*," geeft hij zich gevangen.

Nog in hetzelfde jaar 1573 werd hij, met eenige zijner stadgenooten uitgewisseld tegen eenige Spanjaarden, welke op de Zuiderzee in handen der onzen gevallen waren. Sinds dien tijd, althans niet lang daarna, schijnt hij zich met der woon naar Amsterdam te hebben begeven, en zich daar op den handel te hebben toegelegd. In 1595 vinden wij zijn naam op de lijst van hen, welke den eersten togt van Cornelis de Houtman naar Oost-Indië bekostigden. De ongelukkige uitkomst van die onderneming schrikte hem, zoo min als de overigen, af, om andermaal eene kans te wagen. Drie jaren later nam hij deel aan de uitrusting eener vloot van acht schepen, welke onder bevel van Jacob Corneliszoon van Neck werd uitgezonden en eerlang uit het Oosten met eene rijke lading wederkeerden.

Maar niet alleen mogen wij hem alzoo als een der grondleggers der Oost-Indische Maatschappij aanmerken, hij was ook de man, die als raad en schepen der stad Amsterdam hare belangen met ijver behartigde. In 1594 tot raad bevorderd, treffen wij hem van 1597 tot 1615 negen maal als schepen aan. Waarschijnlijk is hij in dat jaar, of in het begin van 1616, overleden, daar bij, in laatstgenoemd jaar, aan de beurt zijnde om de waardigheid van voorzittend schepen te bekleeden, niet meer op de regeringslijsten vermeld wordt. De drossaard Hooft schreef eene *lijkklacht* op zijnen dood, in welke hij zijne nagedachtenis met uitvoerigen lof vereerd, terwijl hij hem in het volgende korte, maar krachtige grafschrift naar waarheid afschetste:

Dit graf houdt Hasselaar, geborgen in den schoot,
Geen man ooit achtte meer de deught, oft min de doodt.

Zijne afbeelding ziet op verschillende wijzen het licht. Zijne vrouw heette Aafje van Beverweerd. Zijn zoon volgt.

Zie, behalve de geschiedschrijvers, Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. III. bl. 339—340; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 55, *Aant.* bl. 140; Scheltema, *Rusl. en de Nederl.* D. I. bl. 51, 61; van de Capelle, *Belangr. stukk. voor geschied- en oudheidk.* bl. 59, 60; *Vrucht. van de rederijkkam. de Wijngaardranken te Haarl.* D. I. bl. 192—202; Muller, *Cat. van Portrett.*

HASSELAAR (Nikolaas), zoon van den voorgaande, doorgaans bekend onder den naam van de *Majoor Hasselaar*. Meer dan eens gaf hij blijken dat hij uitmuntend voor die betrekking geschikt was. Toen in 1626 het gemeen eene Remonstrantsche vergadering gestoord, en het huis, waarin dezelve was gehouden, uitgeplunderd had, werd Hasselaar derwaarts met eenige soldaten gezonden en maakte hij met geweld een einde aan de ongeregeldheden. Twee jaren later, toen andermaal een oploop ontstond ter oorzaak van eene godsdienstige bijeenkomst der Remonstranten, wist hij wederom de plunderaars te bedwingen. Maar zoo ooit, dan bleek zijne onverschrokkenheid, toen de matrozen van 's lands vloot eenen aanval dreigden te doen op het West-Indisch huis, waarin de buit, door Piet Hein veroverd, bewaard was. Met den wachtmeester Jacob Wijts derwaarts gezonden, bragten zij, alleen door hunne tegenwoordigheid, zulk eenen schrik onder den plunderzuchtigen hoop, dat zij dien deden uit een gaan, zonder dat hunne manschap daar onder had behoeven te schieten. Zijne afbeelding ziet het licht. Verdere bijzonderheden schijnen er van hem niet bekend te zijn. Een zoon van hem volgt.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. IV. bl. 377, 392, 436; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Muller, *Cat. van Portrett.*

HASSELAAR (Gerard), zoon van den voorgaande, werd te Amsterdam in 1621 geboren en bekleedde van 1650 af tot aan het einde van zijn leven de gewigtigste ambten in zijne geboortestad. In 1665 was hij burgemeester. Hij schijnt een man van veel kunde geweest te zijn, althans hij werd in 1667 met Joan Eleman, lid der vroedschap van Leiden, belast met het voorzien van 's lands vloot van geschut, buskruid en andere behoeften, waarvan zij zich met ijver, beleid, eerlijkheid en spaarzaamheid gekweten hadden. In het volgende jaar werd hij met denzelfde, door gecommitteerde raden, gemagtigd tot het versterken van Naarden. Daartoe was alles ter besteding door hen gereed gemaakt, toen de verandering der regering van Amsterdam de plannen daartoe in duigen deed vallen.

In 1669 tot hoofdschout der stad aangesteld, was hij met anderen in het volgende jaar belast met het toezigt over het door hem mede ontworpen plan tot het leggen der sluizen in den Binnen-Amstel. Later tot hoofdofficier bevorderd, had de hoofdstad in 1672 aan zijne voortreffelijke zorg en onvermoeiden ijver het behoud van rust te danken; maar die ijver kostte hem in hetzelfde jaar het leven. In den nacht tusschen den 28sten en 29sten Junij als gewoonlijk bij nacht de ronde doende, om te zien of de posten behoorlijk bezet waren, werd hij door eenen op schildwacht staanden burger, tegen deszelfs wil, in de dije gekwetst, waardoor hij na langdurig en bitter lijden op den 11den Junij 1673 overleed.

Hasselaar was gehuwd eerst met Agatha Hasselaar, daarna met Susanna Noirot. Zijne afbeelding ziet het licht.

Zie Valkenier, *Verwerd Europa*, bl. 712, 713; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIII. bl. 361; Dezelfde, *Beschrijv. van Amst.* D. V.

bl. 291, 319, 344—346; Kok, *Vaderl. Woordenb.*. Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Muller, *Cat. van Portrett.*

HASSELAAR (Pieter), zoon van Gerrit Dirksz. Hasselaar, werd in 1626 raad en schepen te Amsterdam, welken laatsten post hij in 1633 wederom bekleedde. Acht malen werd hij tot burgemeester verkozen. Als zoodanig ontving hij Maria de Medicis, welke de stad met hare tegenwoordigheid vereerde, en werd hij, in 1650, benevens zijn ambtgenoot Antony Oetgens van Waveren, afgevaardigd, om prins Willem II den toegang tot de stad te ontzeggen en het gehoor te weigeren. Na nog gedurende 1646 tot 1648 het schoutsampt waargenomen te hebben, is hij welligt in laatstgenoemd jaar overleden. Hij was gehuwd met Agniet Schellinger. Een zoon van hem volgt.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. V. bl. 21, 80; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; uit medegedeelde berigten aangevuld.

HASSELAAR (Gerard), geboren te Amsterdam den 27sten Junij 1644, was de zoon van den voorgaande en maakte zich jegens het vaderland verdienstelijk, door, in het voor ons noodlottige jaar 1672, zich met 40 matrozen, op zijne kosten geworven, als vrijwilliger te begeven op 's lands vloot. Hij bevond zich daarmede op 's lands schip *de Beschermer*, gevoerd door kapitein David Sweers, tijdens den slag bij Solebay op den 7den Junij door de Ruiter aan de vereenigde Fransche en Engelsche vloten geleverd. Aan het hoofd zijner manschappen dapper strijdende, werd hij, in het heetst van het gevecht, door een vijandelijken kogel zoodanig getroffen, dat hij nederstortte en spoedig daarop stierf. Hij was gehuwd met Aagje Hasselaar, dochter van den burgemeester Gerard Hasselaar voornoemd, die voor hem ten grave daalde, en liet na twee dochters, beiden nog van jeugdigen leeftijd.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV. bl. 24; Dezelfde, *Beschrijv. van Amst.* D. V. bl. 335. D. XI. bl. 269; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. *Aant.* bl. 289; uit medegedeelde berigten aangevuld.

HASSELAAR (Gerard Arnoud), zoon van Gerrit Hasselaar en van Susanna van Collen, werd te Amsterdam in 1698 geboren en toonde in zijne jeugd eene ongemeene zucht voor de beoefening van fraaije kunsten en wetenschappen. De luister van zijn aanzienlijk geslacht, gepaard met zijne uitgebreide kundigheden, baande hem spoedig den weg tot de aanzienlijkste eereposten in zijne geboorteplaats. In 1720 werd hij kapitein van eene kompagnie der schutterij, in 1738 bewindhebber der Oost-Indische Maatschappij en in het volgende jaar raad en schepen der stad. Nog tweemaal bekleedde hij laatstgemelden post, in 1745 en 1746. Toen in 1748 tusschen de oorlogvoerende mogendheden eene bijeenkomst was beleid, om de loopende geschillen bij te leggen, werd Hasselaar onder anderen gekozen, namens de provincie Holland, om als afgevaardigde naar den vredehandel te Aken te gaan. Hij was aldaar een der werkzaamste gezanten en ontdekte met leedwezen, dat men thans niet meer zoo voordeelig kon handelen als te Breda, zoodat hij aarzelde in de onderteekening der voorafgaande voorwaarden, en slechts door de bedreiging van het slechten van de vesting Bergen op Zoom, en door de vrees voor nadeeliger gevolgen, daartoe werd overgehaald. Gedurende zijn verblijf te Aken werd hij, bij de buitengewone verandering der regering te Amsterdam, door Prins Willem IV, tot burgemeester der hoofdstad gekozen. Toen van die keuze aan het volk werd kennis gegeven, te gelijk met die van de drie andere benoemden, merkte men op, dat, bij het noemen der namen van dezen een algemeen gejuich opging, doch dat toen Hasselaar's naam werd uitgesproken de menigte zweeg. In 1749 werd hij door den prins tot zijnen plaatsbekleeder in het collegie der admiraliteit gekozen, in welke hoedanigheid hij ook 's prinsen persoon vertegenwoordigde, bij de begrafenis van den luitenant-admiraal Henrik Grave.

In 1750 werd Hasselaar naar Engeland gezonden, om, in vereeniging met der staten gewonen gezant Hop, eene bepaling nopens de haringvangst op de Schotsche kust te maken. Hij gaf zich in deze zaak veel moeite, maar kon het oogmerk zijner zending niet bereiken. Hij nam vervolgens, behalve andere bedieningen ten nutte der stad, nog tienmaal de burgermeesterlijke waardigheid waar, en droeg er veel toe bij, dat ons land onzijdig bleef in den, bijna algemeenen, zevenjarigen oorlog. Hierdoor bewees hij het vaderland eene groote dienst, die niet genoeg kan op prijs gesteld worden.

Hasselaar overleed op zijne hofstede *Bosbeek*, bij Haarlem op den 12den Julij 1766. Hij was gehuwd met Elisabeth Clignet, bij wie hij twee dochters naliet. Zijne afbeelding ziet het licht, ook bij Wagenaar.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XX. bl. 179, 183, 241, 242, 290, 334, 338; van Wijn, *Bijv. op Wagenaar*, D. XX. bl. 113, 314; *Vervolg op de Beschrijv. van Amst. door Wagenaar*, D. XXI. bl. 67—69; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; van Kampen, *Karakterk. der Vad. Gesch.* D. II. bl. 605, 606; Muller, *Cat. van Portrett.*

HASSELAAR (Cornelis), heer van beide de Eemnessen, werd geboren den 16den Februarij 1674 en was de zoon van Cornelis Hasselaar en van Susanna Tack. Hij was ordinaris raad, en later directeur-generaal van Oost-Indië, zijnde hij in 1720 als commissaris naar de Moluccos gezonden, met volmagt over den landvoogd en raad, om hun gedrag na te vorschen. Hij stierf te Amsterdam den 18den November 1737 en was in 1715 gehuwd met Geertruida Constantia Clement. Hun zoon volgt.

Zie Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indië* (Nieuwe uitgave) D. I. bl. 536, 540; uit medegedeelde berigten aangevuld.

HASSELAAR (Pieter Cornelis), heer van beide de Eemnessen, was de zoon van den voorgaande en werd te Batavia den 24sten Maart 1720 geboren. Na tot meester in de beide regten hier te lande bevorderd te zijn, werd hij in 1746 commissaris te Amsterdam, in 1749 schepen, in 1753 raad en in 1754 waterfiskaal aldaar. Hij vertrok den 6den December 1755 naar Texel en van daar den 2den Februarij 1756 als waterfiskaal naar Oost-Indië, werd aldaar in Maart 1757 resident van Cheribon, in 1765 extraordinaris raad en in 1771 ordinaris raad van Indië. Hij verliet Batavia in November 1771 en keerde den 31sten Mei 1772 als admiraal van de retourvloot, aan boord van het schip *Azia*, in het vaderland weder. In Februarij 1773 werd hij burgemeester van Amsterdam, in 1774 meesterknaap van Gooiland en in 1777 bewindhebber van de Oost-Indische Compagnie. Hij stierf den 27sten April 1796 en was driemalen gehuwd; eerst den 12den April 1740 met Clara Wendela Sautijn, die den 18den Januarij 1756 ter reede van Texel stierf, daarna te Batavia den 24sten April 1757 met Geertruida Margaretha Mossel, en eindelijk te Haarlem den 10den October 1773 met Laurentia Clara Elisabeth van Haeften.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

HASSELT (Gerardus van) behoorde tot de edelen die Filips graaf van Vlaanderen, in 1183, naar Duitschland tot den keizer vergezelden.

Zie P. d'Oudegherst, *Kronijck van Vlaander.* op dat jaar.

HASSELT (Willem van) was een voornaam veldoverste, die reeds onder hertog Adolf van Gelre diende en in den slag bij Stralen, in 1468, gewond werd. In 1478 komt hij voor onder de oude en ervarene krijgsoversten, welke Catharina, voogdesse van hertog Karel van Gelre, zich bevlijtigde in hare dienst op te nemen; ook wordt hij genoemd onder de veldheeren van Karel van Egmond, hertog van Gelre, in den strijd tegen Maximiliaan van Oostenrijk.

Zie W. J. C. van Hasselt in de *Bijdr. voor vaderl. geschied. en oudheidk. van* Nijhoff, D. VI. bl. 187, 188.

HASSELT (Johan van) reisde in de eerste helft der zeventiende eeuw in Italië, Turkije, Egypte, Arabië enz. Hij bezocht het hof van den koning van Perzië, en werd door dezen aangesteld tot agent bij de staten, aan wie hij namens gezegden vorst, op den 26sten Junij 1630, een voorstel van onderlingen koophandel deed, ten gevolge waarvan op den 7den Februarij 1631 eene capitulatie of een verbond van koophandel tusschen Perzië en de Nederlanden werd gesloten, waarvan de artikelen in het *Groot-Placaatboek*, D. IV, bl. 286, te vinden zijn. Hij was

van 1629 tot 1632 directeur van den handel in Perzië. In 1634 schonk prins Frederik Hendrik hem eene compagnie voetvolk van de nieuwe ligting. Meerdere bijzonderheden zijn er van hem niet bekend.

Zie van Wijn, *Aanm. en Bijv. op Wagenaar*, D. XI. bl. 71; *de Navorscher*, D. IV. bl. 167.

HASSELT (JOAN VAN) werd geboren te Zutphen in 1668 en was de zoon van Johan van Hasselt en Helena van Munster. Hij was regtsgeleerde en burgemeester zijner geboorteplaats. Den 16den April 1711 werd hij ordinaris raad en later president van den Hove van Gelderland, voorts stadhouder van de leenen van het vorstendom Gelre en het graafschap Zutphen. Hij stierf te Arnhem den 24sten Januarij 1739, en was tweemaal gehuwd: 1o. te Zutphen den 13den Julij 1699 met Catharina Engelen, 2o. mede te Zutphen, den 31sten Julij 1707, met Margaretha van Essen.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

HASSELT (JACOB VAN), broeder van den voorgaande, was te Zutphen den 14den Januarij 1674 geboren. Hij trad in 's lands dienst en klom op tot majoor der infanterie. In 1702 was hij tegenwoordig bij de overwinning door onze vloot in de baai van Vigos behaald. Hij overleed den 6den November 1723, en was gehuwd met Ida Geertruid Copes. Drie zonen van hem volgen.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

HASSELT (JOHAN COENRAD COPES VAN), zoon van den voorgaande, werd geboren te Zutphen den 30sten December 1709, studeerde waarschijnlijk aan de Harderwijksche hoogeschool, werd in 1729 meester in de regten op eene zeer belangrijke dissertatie, van welks tweeden druk wij den titel hieronder vermelden zullen. Als advokaat bij het Hof van Gelderland, zette hij zich te Arnhem neder en bekleedde verscheidene aanzienlijke betrekkingen. Hij was schepen van de heerlijkheid Rosendaal, stadhouder en griffier van de leenen onder de hooge en lage heerlijkheid van Rosande, en in 1773 ordinaris lid van het Hof van Gelderland. Hij overleed te Arnhem den 14den April 1780, of, volgens eene andere opgave, den 15den Maart 1781. Hij was gehuwd met Jacoba Grothe, en verwekte bij haar slechts één zoon, die mede volgt.

Van hem ziet het licht:

Dissertatio de Jurisdictione Criminali in Gelria, summo Imperanti unice propria, editio altera, Arnh. 1763. 4o. (Hier is bijgevoegd de dissertatie van zijn zoon, die straks volgt).

Intendith, waar bij bewezen word, dat die van de Joodsche Natie, in de Provintie van Gelderland, verpligt zijn zich na de Echtordening der Staten van die Provintie te gedragen, Arnh. 1769. 4o.

De Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden bezit van hem een handschrift, getiteld:

Handboek, behelsende de uitlegginge en oirspronk van verscheidene duystere en verouderde woorden, spreekwijsen, en gewoontens, in de Geldersche en enige naburige Regten voorkomende. Op eene proeve samengebragt door Mr. J. C. C. v. H. Afschrift van 235 bladen op de eene zijde beschreven, fol.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1763. *a.* bl. 610; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.; Cat. van de bibliotheek der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 65, D. II. bl. 111; Uit familie- en andere berigten aangevuld.

HASSELT. (WILLEM BARTHOLD VAN), broeder van den voorgaande, werd te Zutphen in 1715 geboren, trad in 1730 in militaire dienst en werd in 1737 ingenieur van de 3de klasse. Na in dien rang gedurende twintig jaren het land gediend te hebben, werd hij in 1757 luitenant-kolonel en ingedeeld bij het kavallerie-regiment van van Rechteren. Hij was gehuwd met Bernardina Jacobson en stierf den 19den April 1768 te Leersum, waar zijn zoon, Gerrit Jan, destijds predikant was.

Hij schreef, en droeg aan prins Willem V op, het volgende werk:

De kragt des oorlogs, bestaande hooftzakelijk in 't geen bij de drie volgende deelen word voorgesteld. Handelende het Iste deel van de Praktikale Hollandsche Artillery; het IIde deel de Theorie en Praktijk der Mienes; en het IIIde deel de geattaqueerde en daar tegen de gefendeerde Fortressen; enz., Utrecht, 1767 en 1768. fol.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; Uit familie- en andere berigten aangevuld.

HASSELT (JOHAN JACOB VAN), broeder van den voorgaande, werd geboren te Zutphen in 1717, studeerde te Harderwijk en was vervolgens advocaat voor den Hove van Gelderland en auditeur-militair te Arnhem. Hij overleed aldaar den 27sten Maart 1783, was gehuwd met Maria Elizabeth Bouricius en verwekte bij haar onder anderen een zoon Gerard, die mede volgt.

Van Hasselt was een kundig regtsgeleerde en schrijver van vele in zijn tijd zeer geachte werken, waarvan sommige thans grootendeels hunne waarde verloren hebben. Zij zijn getiteld:

Tractatus de Jurisdictione Militari in Praesidiis Belgicis, of Verhandeling over het gezag der Jurisdictie der militairen in de Guarnisoenen van den Staat der Vereenigde Nederlanden, Arnh. 1762. 8o.

Onderrigt over het houden van een krijgsraad in de guarnisoenen van den Staat der Vereenigde Nederlanden, Arnh. 1763. 4o.

(Met *Mr.* J. Moorman) *Verhandeling over de Misdaden en derselver straffen*, Arnh. 1764. 4o.; 2de druk Dord. 1772 4o.; 3de druk Leid. 1779. 4o., 4de druk Amst. 1801. 4o.

Rechtsgeleerde verhandelinge over het consent en auctoriteit, hetgeen een Leen-Heer voornaamentlijk tot het verbinden der Leen-goederen aan een Leen-Man in de Provintie van Gelderland verleent. Met eenige bijgevoegde Advijsen van voorname Geldersche Rechtsgeleerden tot de verhandelde stoffe behoorende; en daar bij wel voornaamentlijk dat van wijlen den Heer Mr. Peter Noyen, Raadsheer enz., waarbij verscheidene Leen-Quaestien gedecideert en beantwoord worden, Arnh. 1765. 4o.

Nader Bijvoegsel en Vermeerderingen op het Onderrigt, over het houden van krijgsraad in de guarnisoenen van den Staat der Vereenigde Nederlanden, Arnh. 1765. 4o.

(Zonder naam) *Beschrijving der stad Bommel, behelzende in het kort al het geene men omtrent die Stad en Inwoonders, met opzigt tot desselfs Opkomst, Aanwas, Voorregten, Regeeringe, Daden en Handelingen heeft kunnen vinden*; enz. Arnh. 1765. 8o.; 2de uitgave ald. 1774. 8o.

Verhandeling over het gezag der militairen in de guarnisoenen van den Staat der Vereenigde Nederlanden, Arnh. 1766. 4o.

Dissertatio juridica de muliere praegnante mortua, antequam partus ei excidatur, non sepelienda, Amst. 1766. 8o. Ook in het Hollandsch onder dezen titel.

Verhandeling over de noodzaaklijkheit van het snijden der vrugt uit het doode ligchaam van een moeder, Arnh. 1766. 4o.

Aanteekeningen over het Landrecht van het graafschap Zutphen, Arnh. 1767. 4o.

Verhandeling over de straf van de kruiwagen, Arnh. 1769. 4o.

Consultatien, Advysen, Processen en verdere Aanteekeningen over Leen- en andere Servile goederen, Arnh. 1769. 4o.

Scholia ad reformationem Comitatus Zutphaniae; of aanteekeningen op de reformatie der Land-Rechten, Gebruyken en Gewoontheyden der Graafschap Zutphen, Arnh. 1771. 4o.

Rechtsgeleerde Verhandelingen over de noodzakelijkheid van het schouwen der doode ligchamen, en wat daaromtrent moet in acht genomen worden, Arnh. 1772. 4o.

Verhandeling over het ampt der geweldige provoosten in de guarnisoenen van den Staat der Vereenigde Nederlanden, Arnh. 1773. 4o.

Wijdloopig proces, advys en vonnis, bij den krijgsraad van het guarnisoen te Arnhem geslagen, over een soldaten-vrouw welke haar kind, een jongetje van 14 jaren, met een bijl het hoofd ingeslagen en dus van het leven beroofd heeft, Arnh. 1773. 4o.

Consilia Militaria of Regtsgeleerde Advysen, Processen, Sententiën en andere stukken, over verscheidene voorvallen en quaestiën, zoo met relatie tot lijfstraffelijke als andere zaaken, bij den volke van oorlog, in dienst van den Staat der Vereenigde Nederlanden gepasseert, Arnh. 1775—1779. 4o. 3 deelen.

Dissertationes Juridiciae varii argumenti, quarum aliquot

Latino, nonnullae vero Belgico sermone sunt conscriptae a J. J. van Hasselt etc. (Latijn en Hollandsch) Arnh. 1776. 8°.

Notae et observationes ad Ant. Matthaei libros quatuor de Nobilitate, etc. Traj. ad Rhen. 1777. 4°.

Aanteekeningen op de gereformeerde landrechten van het rijk van Nijmegen, Nijmegen, 1777. 8°. 3 deelen.

Rechtsgeleerde Brieven, Utr. 1778. 8°.

Zevental Rechtsgeleerde Werken, Arnh. 1778. 4°.

Leges forenses Mosaicae, coll. a Sam. Strykio, Neomag. 1780. 8°

Annotationes ad A. Matthaei Paroemias, Neom. 1780. 8°.

Aanteekeningen en Bijvoegselen op de Hollandsche Consultatiën, Advysen enz., Nijmeg. 1780. 4°. 4 deelen.

Verhandeling over het laatste oordeel in Veluwen; in de *Verh. van het gen. Pro Excolendo Jure Patrio*, (1781) 3de deel 1ste stuk.

Van Hasselt zag ook op verzoek des uitgevers na de: *Geographische beschrijving van Gelderland*, Amst. 1772. 8°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1762. *b.* 340, 1765. *a.* 365, 765, 1779. *a.* 255, 282, *b.* 38, 1780. *a.* 286, 1781 *b.* 318—322; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek*; Hermans, *Mengelw over Noord-Brab.* D. II. bl. 380; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. XII; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* 1ste *Bijv.* bl. 65, 2de *Bijv.* bl. 101; Muller, *Cat. van Regtsgel. werk.; Cat. van de Prov. Bibl. van Friesl.*; Uit familie-berigten aangevuld.

HASSELT (Jacob Copes van), zoon van Johan Conrad Copes van Hasselt, voornoemd, en van Jacoba Grothe, studeerde te Utrecht en verkreeg aldaar den 9den Januarij 1760 den doctoralen graad in de regtsgeleerdheid. Hij woonde te Arnhem en was daar later ordinaris raad in het Hof van Gelderland.

Hij was gehuwd met Margaretha Jacoba Homoet, waarbij hij onder anderen verwekte een zoon, Conrad Jacob Gerhard Copes van Hasselt die mede volgt.

Jacob van Hasselt deed zich als kundig regtsgeleerde kennen door zijne, ook gelijktijdig met die van zijn vader, uitgegeven:

Dissertatio de usu atque autoritate Juris Civilis Romanorum in Gelria, Arnh. 1760. 8°. *editio altera* Arnh. 1763. 4°.

Zie van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. III. bl. 184; Uit familie- en andere berigten aangevuld.

HASSELT (Gerard van), jongste zoon van Johan Jacob van Hasselt, voornoemd, en van Maria Elizabeth Bouricius, werd geboren te Arnhem den 27sten Augustus 1751. Na het voltooijen zijner studiën vertoefde hij eenigen tijd aan het athenæum te Deventer, studeerde vervolgens te Utrecht in de regten, en verkreeg er den 24sten Junij 1743 den doctoralen graad, na verdediging zijner Dissertatio *de Carnifice*. Zich te Arnhem als advokaat nedergezet hebbende, werd hij tot belangrijke posten geroepen. In 1779 werd hij adjunct en in 1783 ordinaris secretaris van de rekenkamer der domeinen en der rekeningen van Gelderland. In 1786 verkoos men hem tot schepen en raad en in 1789 tot burgemeester van Arnhem, terwijl prins Willem V, die zijne gehechtheid aan het huis van Oranje kende, hem tot raad en historieschrijver aanstelde. Hij werd in 1790 en 1794 afgevaardigd ter staten-generaal, doch, ten gevolge der gebeurtenissen, in 1795 van al zijne ambten ontslagen. In 1802 of 1803 werd hij echter tot auditeur van Gelderland en chartermeester benoemd, welke betrekking hij met ijver waarnam tot onze inlijving in het Fransche keizerrijk. Hij leefde vervolgens in geletterde rust en stierf op den huize Daalhuizen bij Velp, den 16den December 1825. Hij werd te Arnhem begraven en was den 17den December 1781 te Herwijnen gehuwd met Adriana Maria Johanna van den Steen. Hij verwekte, behalve vier kinderen, jong overleden, twee zonen; de eerste mr. Johan Jakob van Hasselt, gedurende 50 jaren secretaris van Arnhem, lid der provinciale staten van Gelderland en van het collegie van toevoorzigt der hervormde kerken in dat gewest, ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, gehuwd met vrouwe M. J. E. baronnesse van Haersolte, in den ouderdom van ruim 77 jaren te Arnhem, den 5den Maart 1860 overleden, en mr. Diederik Gerard Adriaan van Hasselt, burgemeester van Dieren en Velp, in 1848 te Daalhuizen overleden.

Gerard van Hasselt was een hoogst verdienstelijk oudheid- en geschiedkenner, die, door een groot aantal belangrijke werken over geschied- en oudheidkunde, zich een blijvenden naam onder de Nederlandsche geleerden verzekerd heeft, en ten volle verdiende de onderscheiding die hem te beurt viel, door zijne benoeming in 1793 tot lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden en in 1809 tot correspondent van de tweede klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut. Ook als regtsgeleerde en taalkundige deed hij zich kennen. Wij hebben getracht eene zooveel mogelijk volledige lijst zijner werken zamen te stellen, die hier volgt.

Etymologicon Teutonicae Linguae s. Dictionarium Teutonico-Latinum Cornelii Kiliani Dufflaei, adjunctis observationibus suis instauravit, Traject. 1777. 4°. 2 volumin.

Ampulla Isidis Egyptiaci, nunc primum luce publica donata et illustrata, Traject. 1777. 8°.

Adnotationibus Matthaei Analecta illustravit, Neom. 1780. 8°.

Vas etruscum omnium, quotquot hactenus innotuerunt, maximum e Gulielmi V Museo edidit et illustravit, Traject. 1780. 8°.; Arnh. 1792. 8°.

Over de Jacoba's Kannetjes, Amst. 1780. 8°. met platen.

Verhandeling over het huis van Maarten van Rossum, te Arnhem, (Arnh.) 1780. 8°.

Over de eerste Vaderlandsche Klugtspelen, Utr. 1780. 8°.

Apologie van Prins Willem I van 1580, met de Geleibrief van den Prins aan de Coninghen enz. der Christenheit, zijne Verthooninghe aan de Generale Staaten, enz.; met geschiedkundige aanteekeningen voorzien door Mr. G. van Hasselt, Arnh. 1789. 8°. (Deze druk is nooit verkocht).

(Zonder naam). *Kronyk van Arnhem*, Arnh. 1790. 8°.

Stukken voor de Vaderlandsche Historie, Arnh. 1792 1793. 8°. 4 deelen.

Explicatio Tibii calicis antiqui; in *Verh. van het Utr. Genootsch.* (1793) D. I. bl. 255—265.

Oorsprong van het Hof van Gelderland, Arnh. 1793. 8°.

Dissertatio de potestate legislatoria principibus olim Gelriae tamquam summo imperante, unice propria, Traj. 1803. 4°.

Arnhemsche Oudheden, Arnh. 1803, 1804. 8°. 4 deelen.

Het oorspronkelijk Schildery van Karel van Egmond, Hertoge van Gelre en Grave van Zutphen, uitgelegd, Haarl. 1804. fol. met plaat.

Twee schetsen van Geldersche Klaarbanken van 't Hooge Gerigt van Veluwe en Veluwen zoom aan Engelanderholt, Arnh. 1805. fol. met pl.

Bijdragen voor den burg van Nijmegen, Arnh. 1805. 8°.

Bijdragen voor d' oude Geldersche maaltijden, Arnh. 1805. 8°.

Stof voor eene Geldersche historie der heidenen, Arnh. 1805. 8°.

Brieven gewisseld tusschen Nijmegen met hare Spaansche bezetting te Arnhem in 1587. Arnh. 1805. fol.

Geldersche oudheden, Arnh. 1806. 8°. 1 deel, niet verder verschenen.

Geldersch maandwerk, Arnh. 1807. 8°. 2 deelen.

Geldersche Bijzonderheden, Arnh. 1808, 1809. 8°. 3 st.

Roosendaal als de prachtigste bezitting van de Geldersche Graven en Hertogen, en derzelver hofhouding aldaar, met echte bewijzen bekend gemaakt, Arnh. 1808. 8°.

Het Hertog Rijk van den Hertog van Gelre, en zijn Troon, Scheptor en Kroon nagespoord, Arnh. 1821. 8°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1781. *a.* bl. 531; Saxe, *Onom. liter.*, T. VIII. p. 414, 415; (van Hasselt) *Kron. van Arnh.*, bl. 311; de Jong, *Naaml van Boek.*; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. III. bl. 255; Engelberts Gerrits, *Biogr. Handwoordenb*; *Cat. van de Prov. Bibl. van Friesl.*; *Galerie hist. des contempor. ou Nouv. Biograph.*, T. V. pag. 275; *Suppl. à la Gal. hist. des contempor.*, T. I. pag. 196.; Muller, *Cat. van Regtsgel. Werk.*; Dezelfde, *Cat. van Boek. over Nederl. Gesch.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.*, D. I. bl. 5, D. II. bl. 53, 110, 111, 113, 115, 116, 169, 1ste *Bijv.* bl. 65, 66; *Cat. libr. Bibl. publ. univers. Lugd. Batav.*; van der Chijs, *de munten van Braband en Limb.* bl. 96; *de Munten der Grav. en Hertog. van Gelderl.* bl. 140, 164; *de Munten der Heeren en Steden van Gelderl.*, bl. 106, 108, 112; *de Munten van Overijssel*, bl. 265; *de Munten der Bissch. van Utrecht*, bl. 148; *Haarl. Courant* 9 Maart 1860; uit familie- en andere berigten aangevuld.

HASSELT. (Willem Hendrik van), zoon van mr. Bar-

thold van Hasselt en Maria Theodora van Essen, werd te Zutphen den 26sten Februarij 1732 geboren, studeerde in de regtsgeleerdheid en zette zich, na zijne promotie, als advokaat te Arnhem neder. Hij was aldaar in kennis gekomen met den leeraar der Waalsche gemeente Gevanon, uit Languedoc afkomstig, die hem bekend maakte met het aankweeken van zijdewormen. Van Hasselt, eene proeve willende nemen in hoeverre dit ook hier te lande kon geschieden, kocht in 1776 een landgoed nabij Zutphen en begon, naar de onderrigtingen van den eerwaarden Gevanon, vermeerderd door het naarstig lezen van verschillende schrijvers over dat onderwerp, zijdewormen te kweeken en zijde te winnen. Zijne volharding in deze zaak, begonnen terwijl velen het hem afraadden, kwam alle hinderpalen te boven, en na verloop van een tiental jaren, won hij witte en geele zijde, die deskundigen met de Fransche en Italiaansche gelijk stelden. Hij gaf van zijne verrigtingen verslag in de *Verhandelingen der Hollandsche Maatschappij van wetenschappen te Haarlem*, van welke maatschappij hij lid was, onder de volgende opschriften:

Proeve omtrent het planten van moerbezieboomen, het opvoeden van zijdewormen, en het aanwinnen van zijde, met afb. (Haarlem 1777) D. IV. bl. 1.

Dagverhaal nopens het uitbroeijen der zijwormen en het opvoeden derzelve in het jaar 1776. (Haarl. 1777) D. V. bl 3. van de berigten.

Wanneer van Hasselt stierf is ons niet gebleken. Hij stierf ongehuwd.

Zie *Verv. op de Vad. Hist. van Wagenaar*, D. I. bl. 167, 188; uit familie-berigten aangevuld.

HASSELT (Johannes Willem van), geboren te Hillegom den 1sten Mei 1752, was de oudste zoon van Arendt van Hasselt, predikant aldaar, en van Sara Maria van Blommestein. Hij genoot eene goede opvoeding, en werd nog jong op de destijds bloeijende kostschool te Tilburg besteld. Later zette hij zich te Amsterdam neder, waar hij onder de firma Cornelis Kuyper Drz. een uitgebreiden handel in tabak dreef en tot verschillende belangrijke betrekkingen geroepen werd. In 1795 werd hij, met negen anderen, tot lid van het comitté revolutionair gekozen, en in 1798 benoemd tot lid van het uitvoerend bewind der Bataafsche Republiek. Ongaarne aanvaardde hij die betrekking, doch de redenen door hem ingebragt om er van ontslagen te worden werden onvoldoende geacht. Op den 16den van genoemde maand werd hij in den Haag plegtig aangesteld, en op de aanspraak van den toenmaligen voorzitter der vergadering van Leyden gaf hij een welpassend antwoord, dat in zijn geheel in het *Vervolg op de Vaderlandsche Historie* van Wagenaar te vinden is.

Nog in genoemd jaar tot voorzitter van het uitvoerend bewind gekozen, had hij een belangrijk deel aan de destijds uitgevaardigde besluiten. In 1804 werd hij gekozen tot lid van het wetgevend ligchaam en in 1806 aangesteld tot ontvanger van het klein zegel te Amsterdam. Onder Napoleon bekleedde hij de belangrijke betrekking van regiseur van den tabak, en werd den 1sten Januarij 1814 hoofdontvanger der belastingen in de provincie Noordholland en Utrecht. Hij werd als zoodanig in 1820 gepensioneerd en overleed den 3den Mei 1833, zijnde gehuwd met Wijntje Vos, bij wie hij een zoon en twee dochters verwekte, van welke de jongste aan den minister I. J. H. Gogel (zie aldaar) is gehuwd geweest.

Van Hasselt wordt genoemd een man van strenge beginselen, naauwgezet in de vervulling zijner pligten, eenvoudig en matig in zijne levenswijze en van eene ongekreukte eerlijkheid. Bij vele andere bekwaamheden paarde hij eene groote liefde voor de dichtkunst en was hij, tot in de laatste jaren van zijn leven, een ijverig beoefenaar der teeken- en schilderkunst. Als dichter deed hij zich behalve door verscheidene proeven, nog bij zijne familie voorhanden, op verschillende tijden kennen. In 1787 was hij lid van het te Parimaribo gevestigd genootschap: *de Surinaamsche lettervriënden*, en werkend lid van het dicht- en letteroefenend genootschap te Amsterdam, bij welke laatste hij in genoemd jaar een zilveren eerprijs behaalde wegens zijne lierzang: *de lof der Vaderlandsche zeevaart*, en een accessit wegens eene *cantate* op hetzelfde onderwerp. Voorts gaf hij uit doch zonder naam:

Aan mijne veel gelievde Landgenooten en waarde Medeburgers, de in en opgezeetenen van het Dorp Hillegom, voorstanders en beoeffenaars van den Wapenhandel, toegezongen, Amst. 1785. 8o.

Abraham en Isaäc, Godsdienstig Schouwspel, gevolgd naar 't Hoogduitsch van J. C. Lavater, Amst. 1788. 8o.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op Wagenaar*, D. XL. bl. 146, 160; van de Poll, *Versam. van vaderl. wetten en besluiten*. bl. 101, 106 alwaar eenige verordeningen voorkomen door van Hasselt uitgevaardigd; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*, door ons voornamelijk gevolgd; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.*. D. I. bl. 268; *de Navorscher*, D. IX. bl. 161.

HASSELT (Johan Coenraad van), zoon van mr. Johan Coenraad van Hasselt, burgemeester te Zutphen en van Arnoldina Lucretia Wentholt, werd geboren te Zutphen den 12den Julij 1754. In 's lands dienst getreden, werd hij in 1774 luitenant in het regiment infanterie van den erfprins van Oranje en doorliep verder alle rangen, totdat hij den 18den Julij 1803 tot kolonel van het 5de bataljon infanterie werd bevorderd en den 15den October 1806 als generaal-majoor bij de infanterie werd geplaatst.

In dien rang nam hij deel aan de krijgsverrigtingen der Hollanders in Pommeren en Pruissen in 1806, en was hem de taak om Kolberg te bedwingen opgedragen. Hij was ook tegenwoordig in den slag bij Friedland, den 14den Junij 1807, en gedroeg zich daar zoo dapper, dat de generaal Grouchy in zijn rapport omtrent dien slag aan den minister van oorlog zeide: Mr. *le General* van Hasselt *entrainait les troupes par son exemple et son courage*.

Aan van Hasselt werd de vereerende taak opgedragee de Hollandsche troepen uit Duitschland terug te voeren. Hij voldeed hieraan in Augustus 1809. Na dien tijd werd hij tot het uitvoeren van belangrijke zaken gebruikt, doch na de herstelling van ons volksbestaan heeft hij het land niet meer gediend, en is hij in zijnen rang gepensionneerd geworden.

Hij was ridder der orde van de Unie en overleed te Rijswijk bij 's Gravenhage den 9den of 29sten November 1829. Hij was gehuwd, eerst met zijne nicht Arnoldina Margaretha Anna van Hasselt, waarbij hij verwekte één zoon, die ongehuwd overleed, daarna met Maria Adriana van Vredenburch.

Zie Kraijenhoff, *Bijdr. tot de Vaderl. Gesch.* van 1809 en 1810, bl. 83, 98, 125, 132; *Gedenkschr. van de Orde der Unie*, bl. 42; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land*, D. III. bl. 255, 258; uit familie- en andere berigten aangevuld.

HASSELT (Jan Hendrik Cornelis van), zoon van mr. Johan van Hasselt en van Susanna Françoise van Sonsbeeck, werd geboren te Zutphen den 27sten Maart 1776. In 's lands dienst getreden, was hij in 1799 luitenant der kavallerie, en nam hij deel aan de krijgsverrigtingen der Bataven in Noord-Holland, waarbij hij in een der gevechten tegen de Engelschen gekwetst werd. Hij was tegenwoordig bij de opvolgende gevechten, en trok als kolonel-majoor bij het regiment Hollandsche uhlanen van Napoleon met dezen naar Rusland. Op den terugtogt werd hij, ten gevolge der doorgestane vermoeijenissen, te Elbing in Pruissen ziek en overleed aldaar den 30sten December 1812. Hij liet bij zijne gade, Maria Catharina Klein, kinderen na. Hij was ook ridder der orde van de Unie.

Zie *Gedenkschr. van de Orde der Unie*, bl. 42; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land*, D. III. bl. 195, 397, 401, door wien hij ter laatst gemelde plaats verkeerdelijk Jan Hendrik Carel genoemd wordt; uit familie-berigten aangevuld.

HASSELT (Coenraad Jacob Gerbrand Copes van), zoon van Jacob Copes van Hasselt voornoemd en Margaretha Jacoba Homoet, werd te Tiel den 17den Mei 1777 geboren. Na aan de Latijnsche school te Arnhem de voorbereidende lessen voor de hoogeschool ontvangen te hebben, studeerde hij te Utrecht en werd daar, in 1798, tot doctor in de beide regten bevorderd. Met vele kundigheden voorzien, warm gehecht aan vorst en

volk, en de belangen des vaderlands met hart en ziel toegedaan, zien wij van Hasselt zijn geheele leven door in de belangrijkste betrekkingen geplaatst, waarvan wij de opsomming, naar aanleiding van familie-berigten, hier kunnen laten volgen.

Na in 1802 als auditeur militair voor 's lands troepen aan de kaap de Goede Hoop derwaarts te zijn vertrokken, werd hij er in het volgende jaar tot tweede gouvernements-secretaris, chartermeester en waarnemend prokureur-generaal benoemd en in 1804 tot raad en secretaris in het hooge Hof van justitie verkozen. Hij keerde in 1806 in het vaderland terug, en werd nog in dat jaar tot raadsheer in het Hof van Gelderland aangesteld, welke waardigheid hij in 1811 verwisselde met die van raadsheer in het keizerlijk Geregts-hof te 's Gravenhage, en deze in 1814 weder met die van advokaat-fiskaal voor de middelen te lande in Gelderland. Zijne buitengewone bekwaamheden verwierven hem in 1819 de betrekking van directeur en hoofd-inspecteur der belastingen in Limburg, en in 1822 als zoodanig in West-Vlaanderen. In 1823 op zijn verzoek daaruit eervol ontslagen, werd hij tegelijk tot auditeur-militair in Noord-Holland benoemd. De staten van Holland kozen hem in 1827 tot griffier van dat collegie, welke betrekking hij waarnam tot in 1836, toen hij tot lid van den Raad van State verkozen werd. In 1839 was hij voorzittend lid der Nederlandsche commissie te Antwerpen, tot regeling van de vaart op de Schelde en andere onderwerpen, en in 1843 werd hij op zijn verzoek eervol ontslagen uit de betrekking van lid van den Raad van State en te gelijk benoemd tot staatsraad in buitengewone dienst. Als zoodanig overleed hij te Haarlem op den 1sten Mei 1860. In 1829 werd hij ridder en in 1842 kommandeur van de orde van den Nederlandschen Leeuw. Hij was tweemaal gehuwd: den 28sten October 1804 met Anna Wilhelmina Janssens, dochter van jhr. Jan Willem Janssens (zie aldaar), en in Februarij 1830 met Cornelia Elisabeth Anna de Lange.

Uit familie- en andere berigten bijeengebragt.

HASSELT (Johan Coenraad van), zoon van mr. Barthold van Hasselt en Bernardina Antonia Rasch, werd te Doesburg den 24sten Junij 1797 geboren, en vertoefde, na het gewoon schoolonderwijs ontvangen te hebben, gedurende vier jaren aan de latijnsche school van zijne geboorteplaats, waar hij in het ouderlijke huis zijne studiën, onder de leiding van den praeceptor Weelinck, voortzette, totdat hij in het begin van 1815 naar Groningen vertrok, om zich op de geneeskunde toe te leggen

Deze wetenschap toch stond in naauwe betrekking tot de natuurwetenschap, waartoe van Hasselt reeds zeer vroeg eene bijzondere neiging aan den dag legde. De beoefening der natuurlijke historie was steeds zijne uitspanning geweest, en hij spaarde geene moeite om aan zijne onbegrensde zucht daarnaar te voldoen, die zoo mogelijk nog aanwakkerde, toen hij aan de Groningsche hoogeschool de student Heinrich Kuhl ontmoette, die, bepaald in de natuurlijke historie studerende, geene mindere liefde voor die wetenschap koesterde.

Met hem wedijverde hij in 1817 in de beantwoording der prijsvraag *over den zachten overgang in de klasse der Zoogdieren*, waarbij aan van Hasselt het accessit en aan Kuhl den eersten prijs werd toegewezen; met hem werd hij gelijktijdig door het natuur- en scheikundig genootschap te Groningen tot honorair lid aangenomen, en met hem ondernam hij in 1818 eene voetreis door Duitschland, na het volbrengen waarvan van Hasselt zijne medische studiën ijverig voortzette, om alzoo na zijnen geheelen academischen cursus volbragt te hebben, tegen het begin van den winter van 1819 en 1820, naar Zwitserland en Frankrijk te vertrekken, ten einde zich voor te bereiden voor zijne reis naar Oost-Indië.

Na zijne terugkomst uit Frankrijks hoofdstad, in Februarij 1820, verkreeg hij den 13den Mei daaraanvolgende, te Groningen, den graad van doctor in de geneeskunde, nadat hij te voren bij koninklijk besluit van den 2den Mei, tot amanuënsis van den directeur Kuhl benoemd was, met wien hij naar Oost-Indië zou reizen, met het bepaalde doel om de wetenschappelijke kennis van de voortbrengselen der natuur in die landen uit te breiden.

Vergezeld van den schilder Keultjes en den ontleedkundige van Raalte, nam van Hasselt met zijn vriend Kuhl, op den 11den Junij 1820, de reis naar Java aan, en kwam met zijne reisgezellen in het laatst van December op Batavia.

Wat hij in vereeniging met Kuhl, en later na diens overlijden met van Raalte, voor de natuurkundige wetenschappen gedaan heeft is niet met weinige woorden te vermelden. Onafgebroken bezig om aan het beoogde doel te voldoen en voortgestuwd door eene onbegrensde zucht naar wetenschap, werden geene bezwaren door hem geteld of gevaren berekend. Het resultaat van zijne onderzoekingen gaf hij gedeeltelijk in een brief aan den hoogleeraar van Swinderen en in een aan den heer W. de Haan, terwijl de talrijke door hem verzamelde planten en zeeproducten, benevens een groot aantal teekeningen van visschen, naar de natuur genomen, en skeletten van deze zeedieren, het bewijs opleverden, dat geene moeite was ontzien, om nuttig te zijn voor het vak, waarvoor hij altijd eene groote liefde had aan den dag gelegd.

Dan, de oorzaak van het vroegtijdig afsterven van zijn vriend en reisgenoot Kuhl, was het ook van zijn dood. Zich in Augustus 1823, met de heeren van Raalte en Bick, naar de binnenlanden van Bantam, de woestste en meest onbewoonde streken van Java, begeven hebbende, werd hij door eene zware ongesteldheid aangetast en keerde hij, onder geleide van laatstgenoemde, na eene hoogstmoeijelijke reis, op Buitenzorg, waar hij zijn gewoon verblijf hield, terug. In den beginne scheen de ziekte eene gunstige keer te nemen; doch weldra veranderde dit, en op den 23sten September 1823 werd hij door den dood aan het vaderland en de natuurkundige wetenschap ontrukt, welke laatste hij met den onvermoeidsten ijver en geestdrift beoefende en tot welks uitbreiding nog zoo veel goeds van hem te verwachten was. In hetzelfde graf, dat het overschot van zijn vriend Kuhl bewaart, rust ook zijn stof, en het Natuur- en Scheikundig Genootschap te Groningen vierde op den 31sten Maart 1824, in eene buitengewone vergadering, zijne nagedachtenis, waarbij de hoogleeraar van Swinderen de verdiensten van van Hasselt omtrent de natuurlijke historie aantoonde.

Zie van Swinderen, *Bijdr. tot eene schets van het leven, het karakter en de verdiensten van wijlen Dr. J. C. van Hasselt*, (Gron. 1824. 8o.) en daarnaar de *Algem. Konst- en Letterb.* 1825. D. I. bl. 198, 213, 230; hetzelfde Weekblad 1824. D. I. bl. 20—24, 34—39, 54—55, 227—232, alwaar de genoemde brieven gevonden worden.

HATTEM (Olivier van), van adelijke afkomst, werd te Utrecht tegen het einde van 1572 geboren en in de hervormde leer opgevoed. Hij studeerde gedeeltelijk in zijne geboorteplaats, deels te Leiden in de godgeleerdheid, en werd na de voleindiging daarvan in 1593 beroepen tot predikant te Hagestein, van waar hij in 1599 naar St. Anthony-polder of Cillershoek vertrok. Soermans, uit wiens *Kerkregister* ons de standplaatsen van van Hattem bekend werden, zegt dat hij in 1608 werd afgezet. Dit komt niet overeen met andere berigten, die melden dat hij reeds in 1607 het hervormd geloof afzwoer. Hoe dit zij, zeker is het, dat hij met zijne vrouw en negen kinderen tot de roomsche kerk overging, te Leuven vervolgens in de geneeskunde studeerde, daarin den doctoralen graad bekwam en zich vervolgens te Antwerpen als geneesheer nederzette, waar hij reeds den 23sten December 1610 overleed. Hij werd in de kerk der Minnebroeders begraven, alwaar hem ter eere een grafschrift gesteld werd. Zijne kinderen hebben zich meest allen in de dienst der kerk begeven.

Van Hattem schreef:

Verdedigingh teghen de Bedienaars van den Ghereformeerde Godsdienst.

Tijd en plaats van uitgave schijnen niet bekend. Misschien is dit de eerste druk van het volgende geschrift:

Justificatio Oliferii Hattem, genomen wt de kenteickenen der kerke Godts; daer wt een yder sal moogen spooren, hoe men de waarachtige Kercke, niet alleen nu, maer oock ten allen tijden, wt de Kettersche Synagogen onderscheyden sal. Beschreven door den selven Oliferius Hattem. De tweede

editie, bij den Autheur in veel deelen vermeerdert ende verlicht, Leuv. 1610. 12°.

Van Hattem droeg dit werk, waarin hij hoofdzakelijk Bathazar Lydius, predikant te Dordrecht, aanviel, aan de regering van Antwerpen op. Volgens sommigen zou hij ook nog geschreven hebben eene *Apostille op seeckere culumnieuse Requeste aen den Paus teghen Oliv. Hattem ghepresenteert.*

Zie Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 589; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 932; Soermans. *Kerk. Reg. der Pred. van Zuid-Holland*, bl. 13; Burman, *Traject. Erudit.* bl. 129, 130; (van Heussen en van Rijn) *Hist. van 't Utr. Bisd.* D. I. bl. 559, 560; Paquot, *Mémoir*, T. II. p. 248, 249; Regenboog, *Hist. der Remonstr.*, D. II. bl. 243, 244.

HATTEM (ISABELLA VAN) was de vrouw van Simon Lucas Bysterus, vroeger vermeld. Moge zij al het genoegen niet gehad hebben als eene tweede Maria van Reigersbergen, haar echtgenoot uit den Loevesteinschen kerker te verlossen, haar naam verdient toch bewaard te blijven, om hare buitengewone huwelijkstrouw en zelfsopoffering.

Vruchteloos getracht hebbende haren man, die toen nog op de voorpoort te 's Hage bewaard werd, te mogen bezoeken, was het haar gelukt om hem schrijfgereedschap te doen toekomen en brieven van hem te ontvangen, door behulp van den knecht van zekeren de Graaf, die in een vertrek boven haar man in gijzeling zat. Intusschen werd alles wat zij hem zond, vruchten, spijs of drank ter verversching, zorgvuldig doorzocht. Eindelijk had zij, op haar aanhoudend verzoek de vergunning verkregen hem eens te spreken, ook mogt zijn dochtertje, zes of zeven jaren oud, hem een dag gezelschap houden. Toen Bysterus tot eene eeuwigdurende gevangenis op Loevestein veroordeeld was, vernam zijne vrouw wanneer hij des nachts zou vervoerd worden. Onmiddelijk deed zij aanzoek om hem voor zijn vertrek nog eens te mogen spreken, welk verzoek evenwel werd afgeslagen. Niettegenstaande dat, ging zij met drie vrouwen en des cipiers-zwager naar de gevangenis, om daar op het uitbrengen van haren man te wachten. Na middernacht had zulks plaats. De deuren openden zich en Isabella drong binnen. Men weerde haar niet, hetzij omdat hare zwangere toestand medelijden verwekte, hetzij men vreesde voor de gevolgen eener al te strenge handelwijze. Kort was evenwel het onderhoud, en de diep bedroefde vrouw had geene gelegenheid om haar echtgenoot eenig geld mede te geven. Terwijl men deze vervoerde, werd zij gedurende dien nacht gevangen gehouden, doch des anderendaags vrij gelaten. Hare toestand liet niet toe iets tot verligting van haar man's lot op Loevestein te ondernemen, doch toen zij uit het kraambed hersteld was, en voornemens was daartoe naar den Haag te reizen, trok zij eerst van Gorcum, waar zij zich met der woon had nedergezet naar Loevestein, daar zij Bysterus, die uit een venster lag toeriep wat haar voornemen was. Een soldaat maakte spoedig een einde aan hun gesprek. Hierop verzocht zij te 's Hage met hare kinderen op Loevestein bij haar man gevangen te blijven, hetwelk haar echter geweigerd werd. Zij hield echter zoo langaan met smeeken, dat de staten eindelijk, in Maart 1622, toestonden, dat zij voor den tijd van zes maanden, eens ter week, toegang tot haren man mogt hebben. Doch daarna verwierf zij, dat zij met hare kinderen bij hem opgesloten bleef, willende liever met hem zijn hard lot deelen, dan hare vrijheid genieten. Hare verdere levensbijzonderheden zijn niet bekend. Het blijkt niet of zij nog leefde toen Bysterus, na eene tienjarige gevangenschap, met zeven andere predikanten, wist te ontsnappen.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.* D. IV. bl. 551—558; Rogge, *Bezoeken op Loevestein in* 1624, bl. 79; dit *Woordenb.* D. II. bl. 1716.

HATTEM (PONTIAAN) werd te Bergen op Zoom in 1641 geboren, en vertrok op twintigjarigen leeftijd als student in de godgeleerdheid naar de Leidsche hoogeschool. Hij bezocht later die van Saumur en deed zich toen reeds als een aanhanger van de gevoelens van Spinosa kennen. Hier te lande teruggekeerd, werd hij tot de predikdienst toegelaten, te Philipsland beroepen en aldaar den 31sten Julij 1672 bevestigd. In 1676 te Brouwershaven uitgenoodigd zijnde op nominatie te prediken, bedankte hij in een schrijven, waarin hij zich als een nederig, gemoedelijk, hoogst ernstig denkend en van het gewigt zijner bediening diep doordrongen man kennen deed. Langzamerhand ontwikkelden zich bij hem die eigenaardige gevoelens, die hij in zijne *Verhandeling of lessen over den Catechismus* bekend maakte. Hij werd ten gevolge van dit boek in 1683 van zijne bediening ontzet, op grond van 37 punten van beschuldiging door den Zeeuwschen Coetus tegen hem ingebragt. Hij poogde zich in eene *Verantwoording aan den Coetus* 1685 8°., te verontschuldigen, doch dit hielp niets. Niet weinigen hadden intusschen de gevoelens van van Hattem omhelsd, en weldra verspreidden zich deze door het geheele land. Zelfs predikanten waren er die met Hattemistische begrippen besmet waren. Ten einde onze lezers in het kort met deze begrippen bekend te maken, nemen wij hier over het berigt door anderen daar over gegeven. De leer van van Hattem was hoofdzakelijk deze: „Alles is noodzakelijk. De zonde ligt niet in de daden van den mensch, maar in zijne gesteldheid. Daarom wordt hij door de eerste noch kwaad, noch goed, maar is hij voor geene verandering vatbaar. De zonden geven God dus ook geene oorzaak tot misnoegen. Christus heeft, ons van den dood vrijkoopende, ons niet anders doen worden, dan wij reeds waren; maar ons doen weten hoe wij te voren waren. Zijn dood maakt ons bekend, dat wij van God geregtvaardigd zijn, en ten gevolge van die regtvaardiging kan niemand tegen Gods wil handelen. De mensch is derhalve zoo als hij behoort te zijn, en kan zelfs gezegd worden nooit eenige zonden bedreven te hebben. De uitverkorene bedrijft dus geene zonde meer en behoeft zich nergens om te bekommeren dewijl hij voor God geregtvaardigd is. De wil van God wordt niet volbragt door handelen, maar door lijden, en het geloof is niets anders, dan datgene aannemen, hetwelk Christus ons door zijnen dood geopenbaard heeft, enz."

Ons plan laat niet toe hierover verder uit te weiden. Na van Hattem's dood, die in 1706 plaats had, waarschijnlijk te Bergen op Zoom, waar hij zich met der woon vestigde na zijne afzetting, en twee malen in de week godsdienstoefening hield, werd zijne leer door Jacob Bril, Marinus Booms, Dina Jans, Gosuinus van Buitendyck en Jakob Roggeveen verder verkondigd en verspreid, doch zijn aanhang verminderde allengs door de krachtige maatregelen van het hooge staatsbestuur, dat in 1692 het drukken en uitgeven van zijne werken verbood, en ging weldra geheel te niet, ofschoon 's mans meening omtrent een lijdelijk geloof nog lang heeft stand gehouden en nog aanhangers vindt.

Van van Hattem zagen nog het licht:

Petrus verlost uit de magt van zijn misbruiken, 's Hage, 1700. 8°.

Brief aan zeker Friesch godgeleerde, 8°.

terwijl na zijn dood nog werd uitgegeven:

Den val van 's werelts Afgod ofte het Geloove der Heyligen, zegepralende over de leere van eygen geregtigheyt, vertoont in de nagelatene geschriften van Pontiaen van Hattem, *uitgegeven door Mr.* J. Roggeveen, 's Hage en Amst. 1718—1727. 4°. 4 deelen.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XXIII. bl. 196, 197; Saxe, *Onom. Liter.* T. V. p. 278; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XX. bl. 469—471; Ypeij, *Geschied. van de Krist. Kerk in de 18de eeuw*, D. VII. bl. 290—297; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. III. bl. 124—128; Glasius, *Geschied. der Christ. kerk en godsdienst in Nederl.* D. II. bl. 223—226; Borsius in Kist en Royaards, *Nederl. Archief voor Kerk. Geschied.* D. I. bl. 270, 275, 352 en volgg., D. III. bl. 411—416, D. VIII. bl. 87, 92; Glasius, *Godgel. Nederl.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 225.

HATTEN (P. VAN) was een commissievaarder, die, in 1691, met Frans Janssen zes prijzen bemagtigde en daarmede in Julij van dat jaar behouden binnen Vlissingen kwam.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. IV. St. I. bl. 299.

HATTINGA (ABDIAS), geboren te Leeuwarden, werd

in 1694 predikant te Midwolda en de Leek in Groningerland, van waar hij in 1702 beroepen werd naar Sluis in Vlaanderen. Hij was in 1694 gehuwd met Maria Thielenius, van Leeuwarden, en overleed te Amsterdam in November 1731 bij gelegenheid dat hij aldaar eene collecte deed voor het in 1730 te Sluis afgebrande weeshuis. Hij beschuldigde in 1705 zijn ambtgenoot Johannes van Leeuwen van valsche leeringe, waaruit een hevige twist ontstond, die de classis te vergeefs trachtte bij te leggen. Hij gaf in druk uit:

Lijkrede over het afsterven van den Heer Generaal Baron Frederik Nicolaas Fagel, gedaan in de kerk te Sluis in Vlaanderen, ten dage der begravenisse den 2den *Maart des jaars* 1718, Middelb. 1718. 4o.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1731. *b.* bl. 628; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 189; Kist en Royaards, *Nederl. Arch. voor Kerk. Gesch.* D. VI. bl. 141, 142; *de Navorscher*, D. VIII. bl. 199. D. IX. bl. 5; Uit medegedeelde berigten aangevuld.

HATTINGA (Willem Tiberius), geneesheer van het lands- en legerhospitaal op Zuidbeveland, in 1759 Burgemeester van Hulst en later regerend schepen van Hulsterambagt, was een bekwaam teekenaar en zamensteller van landkaarten. Hij vervaardigde in 1744 eene *nieuwe kaart van het eiland Tholen*, *Nieuw Vosmaar en Philipland*, en in 1747 en 1748, op last van den prins van Oranje en den Raad van State, eene *nieuwe kaart van het eiland Zuidbeveland*. Beiden zijn in het 2de deel van den *Tegenwoordige Staat van Zeeland* te vinden. Zijne zonen volgen.

Zie aldaar en het *Voorberigt* bl. 3; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XX. bl. 63.

HATTINGA (David Willem Carel en Anthonie), zonen van den voorgaande, waren beiden ingenieurs, die, op last van den prins van Oranje, in de jaren 1750, 1751 en 1752, eene nieuwe kaart van de provincie Zeeland vervaardigden, in zeven stukken 4½ v. hoog en tusschen de 5 en 6 voeten breed. „Alles over de ketting afgesleept, de hoeken afgezien en op de voeten afgegaan". Voor de som van 2100 gulden hebben zij daarna van deze kaart ten behoeve van de staten van Zeeland eene copie gemaakt, waartoe deze laatsten vooral besloten, dewijl sedert de kaart van Visscher, waarop door verloop van tijd weinig staat kon gemaakt worden, geene naauwkeurige kaart van Zeeland bestond. In het 2de deel van den *Tegenwoordige Staat van Zeeland* komen van hen voor:

Kaart van het eiland Walcheren.

Kaarte der eilanden Noordbeveland, Wolphartsdijk en Oostbeveland.

Kaarte van Schouwen en Duiveland.

Eene groote menigte geteekende kaarten van Zeeland van hunne hand berustte voor weinige jaren nog te 's Hage bij een hunner erfgenamen.

Anthonie Hattinga was met P. Swart de bouwmeester van de Delftsche poort te Rotterdam.

Zie *de Notulen der Staten van Zeeland*, bl. 614, 615, 634; *Tegenw. Staat van Zeel.* D. II. *Voorberigt* bl. 3; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; *de Navorscher*, D. X. bl. 123, alwaar de ons reeds bekende bijzonderheid wordt medegedeeld, dat onze voorganger, door eene verkeerde lezing misleid, de eerste der hier genoemde broeders verkeerdelijk op Carel (D. W.) vermeld heeft.

HATTUM (Anna van). Zie over haar dit *Woordenboek*, 3de deel bl. 751.

HATTUM (Burchard Johan van) was regtsgeleerde en schrijver van:

Geschiedenissen der Stad Zwolle, uit Stads boeken, egte stukken en oude Chronyken by een vergadert en beschreven, Zwolle 1767, 1768, 1769, 1773, 1776. 8o. D. I—V. St. I. Niet verder verscheen.

Zijn plan om de onuitgegeven Overijsselsche kronijken van vier verschillende schrijvers, Theodorus Weylerus, Gerard Coccius, Harmannus Vechtensis en een onbekende, in het licht te geven, heeft geen voortgang gehad.

Levensbijzonderheden zijn van hem niet bekend. De tijdelijke voorzitter van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde heeft van zijn overlijden, dat na Julij 1776 schijnt plaats gehad te hebben, geen gewag gemaakt.

Zie *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 157, 159; Muller, *Cat. van Boek. over Ned. Geschied.* enz. bl. 135.

HATTUM (G. van) wijdde aan de weduwe van J. Six eenen lijkzang toe op den dood van haren gemaal, die in het 3e deel bl. 136 van het *Dichtkundig Praaltooneel van Neêrlands Wonderen* te vinden is.

Zie Heringa, in den *Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 149.

HATTUM (Maurits van) was in den loop van de eerste helft der achttiende eeuw een goed acteur en verdienstelijk comicus. Hij muntte uit in de rol van tuinierskneeht in het blijspel: *Het ontdekt geheim*. Hij was ook de vertaler uit het Fransch van eenige tooneelstukken, getiteld:

De Orakelvaas, kluchtige opera, Amst., 1740. 8o.

De verkeerde Waereldt, kluchtige opera, Amst. 1740. 8o.

De spokende Tamboer, kluchtspel, Amst. 1745. 8o.

Het vermakelijk Avont-uur, kluchtspel, Amst. 1767. 8o.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; Van Halmael, *Bijdr. tot de geschied. van het tooneel.* bl. 31. *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. *b.* bl. 108.

HAUCHIN (David de), een der afgevaardigden van Henegouwen die de Unie van Brussel in 1577 teekenden. Hij was toen ter tijd pensionaris der stad Mons en in het jaar 1578 schepen aldaar. In 1579 teekende hij, in naam zijner stad, het verdrag van verzoening met Parma. Hij was gehuwd met Isabella de la Croix. Een zijner bloedverwanten was waarschijnlijk Jean de Hauchin, aartsbisschop van Mechelen.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.* D. IV. bl. 426, 427; de Jonge, *de Unie van Brussel in* 1577, bl. 203, 204.

HAUCK (August Christiaan) werd te Mannheim in 1742 geboren. Zijn vader was hofschilder van den keurvorst van den Paltz. Dezen vroeg verloren hebbende, kwam hij als portretschilder naar de Nederlanden, woonde eenigen tijd te Maastricht, te Leiden, waar hij huwde, en eindelijk te Rotterdam. Daar hield hij zich voornamentlijk met het schilderen van portretten en met les geven in de teekenkunst bezig. Hij bezat vele verdiensten en overleed te Rotterdam in 1801, nalatende eene dochter, die met wijlen den kunstschilder A. Bakker gehuwd was.

Op 's Rijks Museum te Amsterdam is van hem een geschilderd portret van den vice-admiraal Jan Arnold Zoutman.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der vad. schilderk.*, D. II. bl. 328. Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Dubourcq, *Beschrijv. der schild. op 's Rijks Museum te Amst.* bl. 62.

HAUDEIANS (Andries) behoorde misschien tot het geslacht Audeians of Haudeians, dat oorspronkelijk uit Zuidbeveland was. Hij teekende, waarschijnlijk als schepen van Brugge, de Unie van Brussel in 1577.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel in* 1577, bl. 199, *Bijv. en Verb.* bl. 52, 53.

HAUDUN (Nalterre de) gezegd *Gitrici*, behoorde tot de verbondene edelen, doch er is niets van hem bekend.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 452, D. IV. bl. 138.

HAUFF (Wilhelm Gottlief), geboren te Nijmegen den 16den Maart 1793, was de zoon van Wilhelm Gottlief Hauff, organist en klokkenist aldaar, en van Johanna Barbara Lintz. Veel aanleg voor de muzijk hebbende, ontbrak het hem geheel aan wetenschappelijke opleiding en moest hij, bij het gebrekkig onderwijs van zijnen vader, zich zelven vormen. In het algemeen het orgel treffend bespelende werd hij in 1816 te Groningen tot organist der Groote- of Martini-kerk benoemd en overleed hij als zoodanig aldaar den 1sten November 1858. In 1833 bedankte hij voor een beroep als organist van de Nieuwe kerk te Amsterdam. Hij was eerst gehuwd met Maria Anna Catharina Roijer, na diens dood met Maria Catharina Meijer, thans nog in leven. Bij beiden liet hij kinderen na. Van zijne compositiën, die naar het oordeel van deskundigen weinig waarde hebben, vinden wij vermeld:

H. van Alphen, *Vijftien kleine schoolliederen, voor*

piano en zang gecomponeerd, *door* W. G. Hauff, Gron. lang 4o.

Melodiën der Evangelische Gezangen bij de Hervormde Kerk van Nederland in gebruik, *gezet voor orgel of pianoforte met de noodige harmonie in generaal basstijl*, Gron. 1840. breed 4o.

VI *kleine Naspelen bij het uitgaan der godsdienstoefening, voor orgel met twee clavieren en pedaal*, Gron. 1847. breed 4o.

Praeludiën of voorspelen, *dienende voor de Psalmen en Gezangen voor het orgel*, Gron. breed 8o.

De 150 *Psalmen*, *benevens lof- en bedezangen*, *gezet voor orgel of pianoforte*, *met de noodige harmonie- en generaal-bas* 3de verbeterde druk, Gron. 1848. breed 4o.

Zie *Algem. Handels- en Effecten blad* 5 *Nov.* 1858; Brinkman, *Naaml. van Boek.*; Uit familie-berigten aangevuld.

HAUG (Lodewijk Frederik Christiaan) werd te Ludwigsburg, in Wurtemberg, den 24sten December 1773 geboren, en was de zoon van Balthazar Haug, hoogleeraar aan het gymnasium te Stuttgart en hofprediker en paltsgraaf van den hertog van Wurtemberg. Door zijnen vader in de voorbereidende wetenschappen onderwezen, vertrok hij naar de vermaarde hooge Karels-school te Stuttgart, met de aanvankelijke bestemming, om tot eene der wetenschappelijke wapens te worden opgeleid. Zich intusschen ook op de regtsgeleerdheid toegelegd hebbende, verwierf hij daarin den graad van doctor, waarna hij, door de tijdsomstandigheden gedrongen, zich in Holland vestigde.

Zijne veelzijdige bekwaamheden, blijkbaar in twee achtereenvolgens uitgegevene werken, wekten spoedig de aandacht der regering hier te lande, en zag hij zich daardoor in 1807 als hoogleeraar in de Nederlandsche letteren en geschiedenis bij de militaire school te Hondsholredijk aangesteld, welke waardigheid hij ook bleef bekleeden na de verplaatsing der school naar 's Gravenhage in 1809, tot de inlijving van ons land, die de ontbinding dezer instelling ten gevolge had.

Op aanbeveling van den beroemden Cuvier, die Haug in al zijne waarde kende en kon schatten, werd hij als hoogleeraar in de geschied- en aardrijkskunde, de Duitsche taal en fraaije letteren aan de militaire school te la Flêche aangesteld. Vijf jaren lang bekleedde Haug deze betrekking, geroemd om zijn uitmuntend onderwijs en bemind om zijn niet minder uitmuntend karakter. Het staat tot zijne eer aangeteekend, dat hij met nog drie andere leeraren, de eenige was, die, tijdens de honderddaagsche tusschenregering van Napoleon, de van alle ambtenaren gevorderde belofte van trouw en gehechtheid aan den overweldiger standvastig weigerde af te leggen en ook niet over te halen was tot de onderteekening der acte, waarbij de Bourbons voor eeuwig vervallen werden verklaard van den Franschen troon.

De spoedig daarop gevolgde val van Napoleon maakte weldra aan den uit zijne weigering ontstanen, hagchelijken toestand van Haug een einde. De nieuwe Fransche regering haastte zich zijn braaf en cordaat gedrag te beloonen, door hem de orde der Réunie te schenken en hem eene eervolle betrekking aan te bieden; doch alle pogingen om hem in Frankrijk te doen blijven waren vruchteloos, te meer toen uit het geliefd Holland eene roepstem tot hem kwam, en hem aan de pas opgerigte koninklijke artillerie- en genieschool te Delft het onderwijs in de geschied- en aardrijkskunde werd opgedragen.

In 1816 aanvaardde hij die betrekking. Uitgebreid was de kring der wetenschappen, door hem zelven of onder zijne leiding onderwezen. Gedurende twaalf jaren was hij met klimmenden ijver werkzaam en talrijke leerlingen, later in zeer aanzienlijke krijgs-betrekkingen geplaatst, erkenden gaarne wat zij aan het voortreffelijk onderwijs van Haug te danken hadden.

Bij de ontbinding der school te Delft, die door de oprigting der koninklijke akademie te Breda gevolgd werd, besloot Haug zijnen loopbaan als hoogleeraar neder te leggen. Het krijgsbestuur erkennende en waarderende 's mans vele bekwaamheden, benoemde hem in 1829 en 1830 tot lid der commissie, aan welke te Delft het examen der kadets en onderofficieren bij de infanterie en kavallerie was opgedragen.

Voortgaande met zich in de door hem geliefde vakken te oefenen, met geestdrift werkende aan alles wat de roem van zijn aangenomen vaderland kon uitbreiden, onafgebroken bezig om de vruchten van zijnen letterarbeid, hetzij door openbare voorlezingen of door de drukpers in ruimer kring, bekend te maken, overviel hem eene slepende ziekte en langzaam verval van krachten, die den 20sten April 1834, te Delft, een einde aan zijn nuttig en werkzaam leven maakten.

Behalve een groot aantal verhandelingen over verschillende onderwerpen schreef Haug de volgende werken, die door den druk zijn bekend gemaakt.

Brieven uit Amsterdam over het nationaal tooneel en de Nederlandsche letterkunde; *uit het Hoogduitsch*, Amst. 1805. 12o.

Beschouwing over den oorsprong der Duitsche schouwspelen en schouwspeldichters; *uit het Hoogduitsch*, Haarl. 1806. 8o.

Redevoering over het nut en gewigt der geschiedenis. Delft, 1816. 8o.

Inleiding tot de algemeene geschiedenis, *en betoog van het nut en gewigt derzelve*, Delft, 1820. kl. 8o. 2e druk.

Verhandeling over den geest en de zeden der middeleeuwen, *en voornamenlijk over de heimelijke en openlijke geregten*, *tournooijen*, *kruistogten enz.* Amst. 18 ?. 8o.

De dertigjarige oorlog; *eene bijdrage tot de krijgskundige geschiedenis*; *met de levens- en karakterschetsen der beroemdste Veldheeren.* Delft, 1826. 8o. 2 deelen.

Behalve deze werken leverde Haug in het *Morgenblatt der Freymuthige*, in den *Algemeene Konst- en Letterbode*, in den *Militaire Spectator* en andere tijdschriften, menig belangrijk artikel, door welk een en ander hij zich jegens onze letterkunde hoogst verdienstelijk maakte en daarom ten volle verdiende de onderscheiding die hem ten deel viel, door zijne benoeming tot lid van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, van die der Nederlandsche Letterkunde te Leiden en van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap. Die allen deden hulde aan hetgeen door hem voor letteren en wetenschappen gedaan was, terwijl hij als mensch, door zijne regtschapenheid, beschaafdheid van zeden, aangename omgang en wat dies meer zij, zich de achting en genegenheid van allen die hem kenden verworven had.

Als dichter deed Haug zich kennen door een paar niet onverdienstelijke puntdichten, geplaatst in de vierde verzameling *Dichtvruchten van den vriendenkring*: *kunst door vriendschap volmaakter*, van welken kring Haug lid was. Hij teekende die C. F. Haug, onder welken naam alles, verscheen wat hij uitgaf.

Zie Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelw.* D. V. St. III. bl. 260—268; (C. A. Geisweit van der Netten) in den *Milit. Spectat.* D. II. bl. 212, 213. D. III. bl. 20—24; *Algem. Konst- en Letterb.* 1834, D. I. bl. 273, 274; *Handel. der jaarl. vergad. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* 1834. bl. 54—57; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*; de Jonge, *Naaml. van Boek.*

HAULTAIN (Alexander, Filips, en Willem de Zoete van). Zie ZOETE (Alexander, Filips en Willem de).

HAULTEPENNE (de heer van). Zie BARLAYMONT (Claude van).

HAUTAIN (Alexander, Filips en Willem de Zoete van). Zie ZOETE (Alexander, Filips en Willem de).

HAUTECOUR (Henri Philiponeau de) was de oudste zoon van Jean Philiponeau, heer van Montargyer en Elisabeth Bazin, beiden van eene edele en aanzienlijke familie afkomstig. Hij werd te Duche in Neder-Normandië geboren den 5den September 1646, en reeds op negenjarigen leeftijd naar Saumur gezonden, waar hij in zes jaren zich voor de hoogeschool bekwaam maakte, vervolgens aldaar in de wijsbegeerte studeerde, en in 1664 den graad van meester in de vrije kunsten verwierf.

Na eenigen tijd in de wijsbegeerte onderwijs gegeven te hebben, in de plaats van den hoogleeraar Robert Choüet, die naar Genève beroepen was, besloot de Hautecour zich op de godgeleerdheid en oostersche talen toe te leggen. Hij deed dat met zoo veel inspanning, dat hij reeds in 1669 zijne *dissertatio de fide* verdedigde en twee jaren daarna tot predikant te Saumur werd beroepen, waar hem het onderwijs in de godgeleerdheid werd opge-

dragen. Hij nam die betrekking tot in 1685 waar, toen de hoogeschool op last van Lodewijk XIV werd opgeheven. De Hautecour, het gevaar inziende dat het protestantisme in Frankrijk dreigde, wenschte het tijdig te ontgaan, en wist, door den invloed van bloedverwanten en vrienden, vergunning te erlangen om zijne goederen te verkoopen en met zijne bezittingen en betrekkingen Frankrijk te verlaten.

Hij kwam den 7den Februarij 1686 in Holland aan, en dadelijk bood men hem een beroep te Deventer en gelijktijdig te Middelburg, mede als hoogleeraar, aan. Nog niet besloten zijnde welke roepstem te volgen, boden curatoren der Franeker hoogeschool hem den 31sten Mei daaraanvolgende den godgeleerden leerstoel aan. Hij aanvaardde deze betrekking den 17den Junij van hetzelfde jaar met eene *Oratio de vera ratione ordinis decretorum Divinorum de salute generis humani*, nadat hem kort te voren het doctoraat in de godgeleerdheid was opgedragen. Hij vervulde zijn ambt met grooten lof, tot hij den 25sten October 1715 door eene beroerte overvallen werd, die hem den 30sten dier zelfde maand ten grave sleepte. Zijn ambtgenoot Campegius Vitringa hield op hem eene lijkrede. Hij was in 1673 gehuwd met Helène Perroteau, die te Franeker in 1689 overleed, na hem verscheidene kinderen te hebben geschonken, waarvan hem slechts eene dochter overleefde, die in 1709 huwde met Isaac la Migue, Fransch predikant te Leeuwarden. In 1696 hertrouwde de Hautecour met Louise Mauricette l'Huillier, die hij den 27sten Maart 1711 verloor en bij wie hij slechts ééne dochter verwekte.

De Hautecour gaf in druk uit de volgende verhandelingen:

Dissertatio de Mysterio pietatis ad locum I. T. III. 16. Franeq. 1687 4o.

Dissertatio ad Oraculum Genes. III: 15. Franeq. 1689. 4o.

Dissertationes de Symbolo Apostolico, Franeq. 1691—1692. 4o. Op nieuw uitgegeven, zonder des schrijvers naam, onder den titel van: *Disquisitio de Symbolo* etc. Amst. 1702. 4o.

Dissertatio de peccato in spiritum sanctum, *ad Marc.* III. 28, 29, 30, Franeq. 1702. 4o.

Dissertatio ad historiam Daemoniaci a Christo sancti, Marc. IV: 1—20, Franeq. 1704. 4o.

Dissertatio de Lege et Evangelico, *ad Joh* I: 17, Franeq. 1707. 4o. Ibid. 1710. 4o.

Controversiarum de Religione brevissima Synopsis, Franeq. 1709. 12o.

Behalve deze geschriften stelde de Hautecour nog een groot aantal academische verhandelingen op, waarvan echter niets is uitgegeven.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiae*, p. 682—688; Paquot, *Mémoir.* T. I. p. 566; Glasius, *Godgel. Nederl.*

HAUTEMER (WILLEM VAN), heer van Fervaques, behoorde tot de edellieden in het gevolg van den hertog van Anjou, die door zijne welsprekendheid den hertog in 1583 wist over te halen tot het verkrachten van zijnen eed aan de staten en tot het besluiten om zich van eenige belangrijke plaatsen in de Nederlanden meester te maken, om de staten daardoor te dwingen aan koning Hendrik III de voorwaarden in te willigen, waarop hij hun hulp tegen de Spanjaarden wilde verleenen. Bij den aanslag op Antwerpen, kort daarop ondernomen, zich van den persoon des prinsen van Oranje willende meester maken, werd hij in tegendeel gevangen genomen, terwijl zijne manschappen op de vlugt sloegen. Verdere bijzonderheden zijn ons van hem niet bekend.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl. 473; Wiersbitzky, *de tachtigjar. oorl.* D. III. bl. 595, 606.

HAUTENUS (JANUS). Zie HOUT (JAN VAN).

HAUTEPENNE (de heer VAN). Zie BARLAYMONT (CLAUDE VAN).

HAVART (DANIEL) omstreeks 1656 te Amsterdam geboren, was blijkens den titel van een zijner werken geneesheer, als hoedanig hij zich welligt ook als scheepsdoctor, naar de kust van Coromandel begaf. Hoe het zij, zeker is het, dat hij aldaar eene vertaling maakte in verzen van de treurdichten van Ovidius, en nog andere werken schreef, die hij, na in den jare 1686 in het vaderland te zijn teruggekeerd, onder de volgende titels uitgaf:

De Persiaansche Bogaard, Amst. 1688. 12o. Naar Sadi's *Rosarium*.

De Persiaansche Secretaris, Amst. 1689. 12o.

P. Ovidii Nasonis Tristium Lib. V. *dat is de vijf boeken der Treurgezangen*, Utr. 1692. 12o. De tweede druk verscheen onder den titel van:

De treurende Ovidius (*het troostdigt aan Livia*, 4 *boeken der Brieven van Pontus kust*, *neevens de klaagende Nooteboom*), *uit het Latijn in Nederduytsche rijmtrant overgeset; waarbij gevoegd zijn* 100 *uytgezogte Grafschriften*, *door Dan. Havart*, *Med. Dr.* Utr. 1702. 8o.; aldaar 1718. 8o.

De Grafschriften kwamen ook afzonderlijk uit te Rotterdam in 1718. 8o., en zijn eene belangrijke bron voor levensbijzonderheden van Hollanders, tusschen 1673 en 1688 in onze kantoren in Hindostan overleden.

Op- en ondergang van Coromandel, *alsmede de handel der Hollanders op Coromandel*, enz., Amst. 1693. 4o. 3 deelen met plat. en kaart.

Praktijk der Heelkonst. 4o.

Hij koos in 1687 Utrecht tot zijne woonplaats.

De tijd van zijn overlijden is onbekend; misschien had zulks tusschen 1702 en 1718 plaats.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; van Kampen *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. III. bl. 175; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* 1ste *Bijv.* bl. 19; *Cat. van de bibl. van Schouten* (1853), bl. 103; Muller, *Cat. van boek. enz. van de Ned. Bezitt.* bl. 28.

HAVEN (GERBRANDUS en THEODORUS VAN DER) waren twee broeders en beeldhouwers van Groningen, die aldaar in de laatste helft der achttiende eeuw bloeiden. De eerste, die ook bouwmeester was, wordt als de bedrevenste vermeld. De tweede stierf te Groningen in 1780. De beelden geplaatst op het hoofdwerk des orgels in de Groote kerk te Leeuwarden, zijn slechts door een der broeders in 1724 gebeeldhouwd; waarschijnlijk is zulks Gerbrandus geweest.

Zie *Tegenw. Staat van Friesl.* D. III. bl. 153, van Eynden en van der Willigen, *Gesch. der vaderl. schilderk.*, D. II. bl. 247; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAVENBOORGH (P. VAN) schreef:

Eenige Schriftuerlicke Liedekens, tot onderwysinge ende versterckinge der Swacke, (Amst.) 1612. kl. 8o.

Zie *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 550.

HAVENS (ARNOLDUS) of Havensis, werd te 's Hertogenbosch in 1540 geboren en genoot aldaar zijne eerste opleiding bij de Hieronymianen. Hij vertrok vervolgens naar Keulen, ter voortzetting zijner studiën, en trad er in 1558 in de orde der Jezuiten. Tot baccalaureus in de godgeleerdheid bevorderd, werd hij priester en rector van het jezuiten-collegie te Keulen. Als zoodanig was hij in 1581 te Rome tegenwoordig bij de verkiezing van den nieuwen generaal der orde Aquaviva. Reeds te voren tot doctor in de godgeleerdheid bevorderd zijnde, besloot hij in 1586 de orde te verlaten en zich onder de Karthuizers te begeven, bij wie hij onderscheidene kloosterlijke waardigheden bekleedde, zoo als te Leuven, Roermond, 's Hertogenbosch, Brussel en Gent, in welke laatste plaats hij, volgens den een in 1609, volgens den ander in 1611 overleden is. Van hem ziet het licht:

De erectione novorum episcopatuum in Belgio: in quo libro vitae Gulielmi Lindani et Henrici Cuyckii, episcoporum Ruremundensium, Ruremund. 1608. 8o. Colon. 1609. 4o.

Historia relatio duodecim martyrum cartusianorum, qui Ruremundae Geldriae, anno 1572 *agonem feliciter compleverunt. Accessit exhortatio ad cartusianos de observantia disciplinae regularis vitaeque solitariae commendatione*, Gand. 1608. 8o. et 4o.; in het vlaamsch vertaald en uitgegeven te Roermond 1649. 4o.

Speculum haereticae crudelitatis sive de crudelitate moribusque priscorum ac recentium haereticorum, Colon. 1608. 8o.

Oratio quodlibetica de Dei dogmatibus, Colon. 1610 8o.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 142; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 96; *Oudhed. van 's Hertogenb.*, bl. 567; Hoogstraten, *Woor-*

denb. die hem verkeerdelijk Havenius noemt; (van Gils) *Kathol. Meijerijsch Memorieb.* bl. 182; de Wind, *Bibl. van Ned. geschiedschr.*, bl. 375, 580; Glasius, *Godgel. Nederl.*, D. I. bl. 37, 38, D. III. bl. 662.

HAVER (Thomas Henricus) werd te Unna in Westfale, in 1697, geboren, studeerde acht jaren te Rostock en bekleedde sedert den 1sten Mei 1726 het predikambt bij de Luthersche gemeente in zijne geboortestad. Van daar werd hij den 19den Februarij 1728 bij dezelfde gemeente te Amsterdam beroepen, doch overleed aldaar reeds in Augustus 1737. Behalve eene lijkrede op ds. Franciscus Bosch van Bodegraven, die te Amsterdam in 1736, in 4o. het licht zag, gaf hij uit eene leerrede over Psalm CXIX: 30 en 31, op het tweede eeuwfeest der overgave van de Augsburgsche Confessie, onder den titel van:

Vier Pfeiler und Grundvesten des Euangelischen Lutherthumbs, Amst. 1730. 4o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. I.; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de geschied. der Luth. kerk in Nederl.*, St. VII. bl. 56; Domela Nieuwenhuis, *Geschied. der Luth. gem. te Amst.* bl. 148.

HAVER DROEZE (Frederik Jan). Zie DROEZE (Frederik Jan Haver).

HAVERCAMP. (Hendrik van). Zie AVERCAM (Hendrik van)

HAVERKAMP (Syvert of Sigebertus), zoon van Evert of Everhardus Haverkamp, werd niet te Utrecht maar te Leeuwarden, volgens het doopboek aldaar, in December 1684 geboren en, na volbragte studie te Utrecht, tot predikant bij de Hervormde gemeente van Stad aan 't Haringvliet, gelegen op het eiland Overflakkee, in 1710 beroepen. In 1720 werd hij aan de Leidsche hoogeschool tot lector in de Grieksche taal aangesteld. Hij aanvaardde die betrekking den 1sten Junij van genoemd jaar met eene redevoering: *de quaestione, utrum, armis an literis Graecia sibi majus nomen paraverit.* Een jaar later droeg hem de Franeker hoogeschool het professoraat in de Grieksche taal op, waarvoor hij evenwel bedankte, omdat curatoren der Leidsche hoogeschool hem, op aanbeveling van den hoogleeraar P. Burman, die de benoeming van Tiberius Hemsterhuis daardoor wilde voorkomen, als gewoon hoogleeraar in de Grieksche taal benoemden. Als zoodanig opende hij den 2den December 1721 zijne lessen met eene: *Oratio qua probatur, vigente aemulatione et gloriae studio, virtutem Graecorum ad maxima imperii et literarum incrementa pervenisse, at vero, sublata aemulatione et exstincto gloriae ardore, omne decus literarum, una cum imperio, concidisse.* (Lugd. Bat. 1721. 4o.)

Nadat hij gedurende drie jaren deze betrekking met ijver vervuld had, werd hem in 1724 ook het onderwijs in de welsprekendheid en geschiedenis opgedragen, en hij aanvaardde dien post op den 18den December van dat jaar, met eene redevoering: *de actione Oratoris, sive corporis eloquentia.* Hij was tevens sedert 1741 curator der Latijnsche school en overleed te Leiden, volgens de *Boekzaal* den 25sten of volgens anderen den 27sten April 1742. Zijne afbeelding ziet het licht. Zijn zoon Abraham volgt. Een andere zoon, Everhard Siwartz geheeten, was predikant te Nijmegen.

Haverkamp deed zich door een groot aantal voortreffelijke werken als een kundig man kennen. In geschiedenis, zoowel algemeene als bijzondere, was hij zeer ervaren. Zijne uitgaven van verscheidene Latijnsche schrijvers getuigen van eene grondige beoefening der oude letterkunde, en zijne historische werken, met een tal van afbeeldingen van gedenkpenningen versierd, leveren ons het bewijs dat hij in de penningkunde bijzonder ervaren was.

Zijne werken zijn, behalve de gemelde verhandelingen:

Tertulliani Apologeticus recogn. et perpetuo commentario illustrav., Lugd. Bat. 1718. 8o.

Disquisitio de vera aetate Apologetici, Lugd. Bat. 1720. 8o.

Dissertationes de Alexandri Magni numismate, quo quatuor summa orbis terrarum imperia continentur, et de nummis contorniatis, Lugd. Bat. 1722. 4o.

Oratio de actione oratoris, sive corporis eloquentia, Lugd. Bat. 1724. 4o.

T. Lucretii Cari de Rerum natura libri VI. *cum annotationibus*, Lugd. Bat. 1725. 4o., 2 tom.

Flav. Josephi Opera omnia, graece et latine, cum plurimorum interpretum animadversionibus, Amst. 1726. folio, 2 tom.

Series Numismatum antiquorum Henr. Adriani a Mark, Lugd. Bat. 1727. 8o.

Museum Uilenbroekianum, (zonder plaats van uitgave). 1729. 3 vol. 8o.

Eutropii et Sexti Rufi Breviarium Historiae Romanae cum annotationibus, Lugd. Bat. 1729. 8o.

Thesaurus Morellianus, sive Familiarum Romanarum Numismata omnia commentario perpetuo illustrata, Amst. 1734. fol. 2 tom.

Algemeene Historie der zaken in Asie, Afrike en Europe, en in derzelver Koningrijken, Landschappen, Staten en Steden, sedert het ophouden der Fabel-Eeuwe, tot op de Heerschappij van Karel den Grooten, en tot den tijdt, doorgaans de Middel-Eeuwe genaamt, voorgevallen, met meer dan duizent historiepenningen verrijkt en opgeheldert, 's Hage, 1736, 1737, 1739. fol. 3 deelen.

Sylloge scriptorum de Pronunciatione Graecae Linguae, Lugd. Bat. 1736, 1740. 8o., 2 tom.

Dionysius Periegetes, Graece et Latine, cum Aristophanis Pluto, Lugd. Bat. 1736. 8o.

Regum et Imperatorum Romanorum Numismata ducis Croyiaci et Arschotani etc., Amst. 1738. 4o.

Orosii adversus Paganos Historiarum libri VII., Lugd. Bat. 1738. 4o.

Jo. Nicolai libellus de Luctu Christianorum, ex ejus bibliotheca editus, Lugd. Bat. 1739. 8o.

Introductio in historiam patriam, Lugd. Bat. 1739. 8o.

Jo. Nicolai Adnotationes ad libellum Domini de Fleury de moribus Patriarcharum, et ad Bonav. Cornel. Bertramum de republica Ebraeorum, Lugd. Bat. 1740. 8o.

Josephi Abudacni seu Barbati Historia Jacobitarum seu Coptorum in Aegypto etc. cum annot. Jo. Nicolai, Lugd. Bat. 1740. 8o.

Introductio in Antiquitates Romanas: et Antiquitatum Graecarum, praecipue Atticarum descriptio brevis, Lugd. Bat. 1740. 8o.

Museum Wildianum, Amst. 1741. 8o.

Numophylacium Reginae Christianae cum commentario, Hagae-Comit. 1742. fol., ook in het Fransch vertaald ald. 1742. fol.

C. Crispi Sallustii quae extant, cum observationibus, Amst. 1742. 4o. 2 tom.

Censorinus de die natali, et Lucilii Satirarum reliquae, Lugd. Bat. 1743. 8o.

Behalve deze werken leverde Haverkamp een aantal vertalingen uit het Italiaansch, ten behoeve van den grooten *Thesaurus Rerum Italicarum.* Omtrent zijne algemeene historie moeten wij hier nog ééne bijzonderheid mededeelen. Haverkamp had namelijk het plan om aan zijn werk een vierde deel toe te voegen, behelzende de Grieksche geschiedenis, mede door gedenkpenningen opgehelderd. Dit plan werd slechts ten deele volvoerd en werkelijk zijn van het vierde deel eenige platen en vellen letterdruk afgedrukt geworden, die, hoewel hoogst zeldzaam, bij sommige exemplaren gevonden worden. Dat Haverkamp ook niet onverdienstelijk de dichtkunst beoefende, blijkt uit eenige goede dichtregelen in het *Stamboek* van Johanna Koerten. Hij had ook deel aan de uitgave der *Poëtae Latini rei venaticae* van Bruce.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1720. *a.* bl. 624, *b.* 311, 493, 1721. *b.* 640, 751, 1724. *a.* 356, *b.* 773, 1730. *a.* 172—182, 1741. *b.* 83, 1742. *a.* 457; Saxe, *Onom. Liter.*, T. VI. p. 346, 711; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.*, D. II. bl. 211, 212, 242, 243; te Water, *Narratio*, p. 211, 212; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. II. *Toev.* en *Bijv.* bl. 185, 186, 275; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. III. *Aant.* bl. 190, 191, D. IV. St. I. bl. 40, *Aant.* bl. 185; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Muller, *Cat. van Portrett.*

HAVERKAMP (Abraham), zoon van den voorgaande, werd te Leiden geboren, studeerde aldaar en was een bekwaam regtsgeleerde en wijsgeer. Van hem ziet het licht:

Specimen juridicum inaugurale ad Constantini Harmenopuli Promptuarium, etc., Lugd. Bat. 1738. 4°.

Zie Saxe, *Onom. Literar.*, T. VI. p. 562.

HAVERKAMP (Gerard), zoon van Everhard Haverkamp, werd in 1701 predikant te Wilsveen en Stompwijk, te Heenvliet in 1710, te Oud-Beijerland in 1715, te 's Hertogenbosch in 1720. Hij werd aldaar tevens aangesteld tot hoogleeraar in de Grieksche taal den 10den Julij 1730, welke betrekking hij op den 10den Augustus daaraanvolgende aanvaardde met eene: *Oratio linguae graecae commendatrix*. In 1747 emeritus geworden, overleed hij te 's Hertogenbosch den 24sten September 1752. Zijn zoon Ludovicus Haverkamp à Kerkhoven was predikant te Meeuwen. Van den vader ziet het licht:

Zalige uitkomst van Enochs Wandeling of Lijk-Predicatie over Do. Grimes, Delft, 1713. 4°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, op de genoemde jaren; de Jongh, *Naaml. der Predik. van Gelderl.*, bl. 321; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. I.; Velingius, *Redenv. over de Ill. schoole te 's Hertogenb.*, bl. 83.

HAVERKAMP (Johannes) werd te Amsterdam geboren en bloeide in de eerste helft der achttiende eeuw. Hij vertaalde eenige Fransche treurspelen, ten dienste van den Amsterdamschen schouwburg, wier titels hier volgen, met die van zijne overige vertaalde en oorspronkelijke werken:

De dood van Nero, treurspel, Amst. 1709. 8°. met pl. 2de druk, ald. 1720. 8°.

Geta of de Broedermoord van Antoninus, treurspel (gedeeltelijk door K. Lescailje). Amst. 1713. 8°. met pl.; 2de druk ald. 1735. 8°.

Sartorius, treurspel naar het Fransch, Amst. 1722. 8°. met pl.

Clotilde, treurspel naar het Fransch, Amst. 1732. 8°. met pl.

Sabinus en Eponina, treurspel naar het Fransch. Amst. 1738. 8°. met pl. 2de druk, ald. 1741.

Brutus, treurspel naar het Fransch, Amst. 1736. 8°. met pl. 2de druk, ald. 1752. 8°.

Gedichten, 1713. 4°.

Bijbelpoëzij, Amst. 1729.

Historie van Gustavus den 1sten, Koning van Zweden, uit het Fransch van den abt van Vertot, Amst. 1735. 8°.

Staatsgeheimen van Europa, of Historie der voornaamste gevallen, Amst. 1740. 8°. 22 deeltjes.

Echt verhaal van de groote Staatsverwisseling, voorgevallen in de Republiek der Vereenigde Nederlanden, in den jaare 1747, met eene Genealogische Tafel van verscheide takken van het huis van Nassauw, en een verhaal van den Franschen inval in het Hollandsch Vlaanderen, en van de beweegreden van dezen onrechtvaardigen oorlog. Uit het Fransch van J. Rousset *vertaald*, Amst. 1747. 8°.

's Lands verijdelde hoope ter geheugenisse der ingezetenen, vertoont in een kort begrip der historie van het leven van zijne D. H. W. K. H. Friso enz., Amst. 1753. 8°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1736. *a* bl. 321—333; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. I. D. IV., V.; *Naamreg. van Ned. Tooneelsp.* van van der Marck, bl. 66; de Vries, *Geschied. der Ned. Dichtk.*, D. II. bl. 102; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. *b.* bl. 108, 109; *Cat. van de Bibl. van* J. Schouten (1853) bl. 33.

HAVERKORN (Willem) Willemsz. werd te Amsterdam geboren en was aldaar langen tijd bestuurder en tot aan zijn dood commissaris van den stads schouwburg. Hij overleed den 29sten September 1829, op zijne hofstede *Meerhuizen*, aan den Amstel. Als treurspeldichter deed hij zich kennen door de volgende stukken:

Robbert de Vries, treurspel, Amst. 1777. kl. 8°.; herdrukt ald. 1778. kl 8°.

Aleid van Poelgeest, treurspel, Amst. 1778. kl. 8°.

Claudius Civilis, treurspel, Amst. 1779. kl. 8°.

Elizabeth Woodeville, Weduwe van Eduard IV. Koning van Engeland, treurspel, Amst. 1784. kl. 8°. met platen.

De aanslag op Antwerpen, treurspel, Amst. z. j. 8°.

De meeste dezer stukken, die jaren lang op den Amsterdamschen schouwburg, en elders, vertoond werden, hebben eene vloeijende versificatie, en de verdeeling der bedrijven en aaneenschakeling der tooneelen geven een natuurlijk beloop der zaak aan de hand.

Behalve onderscheidene stukjes in de *Kleine Dichterlijke Handschriften*, gaf Haverkorn nog uit:

Op het afsterven van Mr. Jan Jac. Hartsinck, Amst. 1779 kl. 8°.

Op het afsterven van den dichtlievenden Heere Lucas Pater, Amst. 1781. kl. 8°.

Hilverbeek; Hofdicht, Amst. 1783. kl. 8°.

Poezij, Amst. 1784. 8°. (waarvan slechts 60 exemplaren gedrukt werden).

Zie *Algem. Konst- en Letterb.*, 1826. D. II. bl. 244; *Cat. van de Bibl. van Mr.* Robidé van der Aa, bl. 119; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. *b.* bl. 109.

HAVERMAN (Margaretha), de dochter van een schoolmeester te Amsterdam, waar zij omstreeks 1720 geboren werd. Van haren vader, die zelf uit liefhebberij de kunst beoefende, leerde zij de eerste beginselen en vervolgens genoot zij het onderrigt van den beroemden Jan van Huysum. Zij was weldra zoo ervaren in het bloemen fruitschilderen, dat haar meester er naijverig op werd, en op middelen bedacht was haar van zich te verwijderen. De gelegenheid werd hem daartoe geschonken, toen Margaretha het slagtoffer werd der verleiding. Ondanks herhaalde trouwbelofte, werd zij door haren verleider verlaten. Genoodzaakt haar vaderland te verlaten, trok zij naar Parijs, waar zij omstreeks 1750 nog leefde, onder de leden der koninklijke akademie opgenomen, met zekeren Mondotige gebuwd was, en grooten opgang maakte door hare kunst. Zij moet aldaar tegen het einde der achttiende eeuw overleden zijn. Door haar verblijf buiten 's lands is haar werk hier hoogst zeldzaam.

Zie *Biograph. univers.*, T. IX. p. 223; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAVERMANS (Adriaan) te Breda uit een oud Brabantsch geslacht geboren, was regtsgeleerde en griffier van zijne geboorteplaats. Zijne geschiedkundige kennis is op te maken uit het volgende werk, dat met veel moeite en naauwkeurigheid is zamengesteld en ten titel draagt:

Kort begrijp en berigt van de Historie van Brabant, Leid. 1752. 4°.

Hij overleed te Breda in 1653.

Zie van Goor, *Beschrijv. van Breda*, bl. 305; Pars, *Naamrol*, bl. 103, 104.

HAVETIUS (Antonius) behoorde tot de orde der Dominicanen en werd in 1559 de eerste bisschop van Namen, bij de invoering der nieuwe bisdommen in de Nederlanden door Filips II. Hij behoorde als zoodanig tot de Brusselsche Synode, in 1565 door de landvoogdes bijeen geroepen, om, zoo het heette, inlichtingen te geven ten aanzien van eenige besluiten en stellingen der Trentsche kerkvergadering. Hij deed zich daarbij kennen als een voorstander van het strenge straffen der ketters. Bij eene andere gelegenheid toonde hij evenwel niet van wijsheid ontbloot te zijn, daar hij de belastingen, welke Alva het volk opgelegd had, zeer afkeurde. Aan de landvoogdes daarover schrijvende, kwam hij rond voor zijn gevoelen uit, en meende dat de prins van Oranje, voor den 10den en 20sten penning, een nieuw vorstendom gekocht had. Bij den algemeenen opstand tegen Spanje, koos hij de zijde der Staten, teekende in 1577 de unie van Brussel en overleed in 1578. Zijne zinspreuk was: *Hoc age!* (Luister toe!)

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 142, 143; Wiersbitzky, *de Tachtigj. oorlog*, D. I. bl. 214; van Groningen, *Kort verh. van de invoer. der Bisdomm. in Nederl.*, bl. 18, 19.

HAVINGA (Gerardus) was in de eerste helft der achttiende eeuw organist van de Groote kerk te Alkmaar, en een van de drie voorname toonkunstenaars, aan wie in 1738 het onderzoek over het nieuwe orgel in de Groote kerk te Haarlem werd opgedragen. Er schijnen verder van dezen verdienstelijken man geene levensbijzonderheden bekend te zijn. Hij schreef:

Oorspronk en voortgang der Orgelen en voortreffelijkheid van het Alkmaarsche Orgel, Alkmaar, 1727. 8°.

Onderrechtinge van de generaal-Bass, 's Hage, 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. I.; Wolf, *Beschrijv. der Groote Kerk te Haarlem*, bl. 159; *Cat. de la Bibl. de* van Voorst (1859) T. III. p. 141.

HAVIUS (JACOBUS) schreef een zoogenaamd treurspel getiteld:

Zoriadres en Odatis, 's Hage, 1658, 4o.

Zie *Cat. van tooneelsp. van* van der Marck, bl. 29; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

HAVIX (MEUS), zoo als hij door Bor genoemd wordt, was een dapper aanvoerder van de ruiterbende uit de burgers opgerigt, tijdens de belegering der stad Leiden in 1574. Bij een uitval, op de Boshuizer-schans ondernomen, werd hij gekwetst en stierf kort daarna aan zijne wonden.

Zie Bor, *Ned. oorl.* B. VII. bl. 532 (42); Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. V. bl. 384.

HAVRÉ (de markies van). Zie CROY (KAREL FILIPS VAN).

HAWAWENS (C. VAN) schreef:

Het vermakelijk weekelijks Jooden Concert, of de vrolijke Amsterdamse Vrijster-Markt, waarin de klugt van de twee welbekende, onlangs bedrogen, Juffrouwen, boertig afgemaalt, z. pl. en j. kl. 8o.

Zie *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.*, D. I. bl. 109.

HAYE (JEAN DE LA) was ridder en edelman uit een aanzienlijk Vlaamsch geslacht gesproten. Vroeger in Spaansche dienst zijnde, behoorde hij tot het regiment van Mondragon, doch na de omwenteling van 1576 koos hij de zijde der algemeene Staten en was namens hen bij de unie van Brussel in 1577 afgevaardigde. In October van hetzelfde jaar werd hij, met de heeren de la Croys en mr. Sille naar Gent gezonden, om, bij de gebeurtenissen aldaar voorgevallen, orde op de zaken te stellen.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 120; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. VI. bl. 217.

HAYE (JOHANNES DE LA) werd in 1609 predikant bij de Nederduitsche gemeente te 's Gravenhage en sedert 1611 bij de Fransche gemeente aldaar. Hij overleed in 1618, en was gehuwd met Margriete van Zeventer. Hij toonde zich een gematigd en zeer verdraagzaam man, blijkens zijn geschrift:

Den ghematichden Christen, of van de maticheyt die men ghebruycken moet in religions verschillen, tot ghemeene rust der kercke, eenicheyt der Christenen ende 's landts welvaren, enz.; 's Gravenh. 1613. 4o.

Zie Soermans, *Kerk. Reg. van Predik. in Zuidholl.*, bl. 128; Regenbogen, *Hist. der Remonstr.* D. I. bl. 116, 117; *de Navorscher*, D. VIII. bl. 258, D. IX. bl. 78.

HAYE (REINIER DE LA) werd niet te Amsterdam maar te 's Gravenhage geboren. In laatstgemelde plaats was hij nog in 1662 woonachtig en ingeschreven als gezelschapsschilder bij de kamer van Pictura aldaar. In 1669 was hij naar Utrecht verhuisd. Hij volgde in zijne stukken de manier van Verburg, wien hij echter bij lange niet in verdienste evenaarde. Zijn sterfjaar schijnt niet bekend.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*, verbeterd door Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HAYEN (ALBERT) of Haeyen, van Haarlem geboortig, in de eerste helft der zestiende eeuw, was een onzer eerste stuurlieden, zoo niet de allereerste, die zeekaarten ten onzent uitgaf. Het was, gelijk hij in de opdragt getuigt, op verzoek der regering van Amsterdam, alwaar hij ten jare 1585 woonachtig was, dat hij „eene reformatie van eenen nieuwen, soo vele moghelick oprechter zeecaerte" uitgaf, loopende van de Hoofden (het Kanaal) tot aan Schagen (Denemarken's noordoostelijken hoek) toe, met begeleidenden tekst, welke in 56 hoofdstukken met vijf daarin gevoegde heele vels kaarten en de noodige registers, in het volgende jaar het licht zag en twintig jaren later eenen nieuwen verbeterden druk behoefde, ook door hem bezorgd. Uit zijne opdragt aan de Amsterdamsche regering en het woord aan den lezer blijkt zijne eenvoudigheid en nederigheid ten duidelijkste. Op den titel dezer Amsterdamsche zeekaarten is, in een medaillon, eene afbeelding der stad uit zee te zien van den jare 1586 door Joan à Doetecom gegraveerd. De kaarten zijn deels van Harmen Muller, deels van Henricus Rijcken van Haarlem gesneden: op deze bladen is zijn naam Hayen gespeld. Hij verkreeg er een privilegie van tien jaren op, in dato 12 October 1585 van wege de generale staten der geünieerde provinciën. Zijn sterftijd is onbekend. De titel der kaarten luidt aldus:

Amsterdamsche Zee-caerten. Niet sonder excessive costen der selver stede, met grooter nersticheit ende moeiten, den zeevarenden ten besten nieuwelijck bij een vergadert. Door Aelbert Haeyen. *Met previlegie voor tien jaren.*

Op 't nieuws door den Aucteur overgesien, ende alle verloop ghebetert ende oock seer vermeerdert. Men vindt se te coop bij Cornelis Claesz., *op 't Water, in 't Schrijfboeck* 1605; in 4o. of klein folio.

De spelling van Hayen is soms vreemd. In het privilegie der staten wordt zijn werk genaamd eene inventie door hem gemaakt, en wordt mede vermeld en opgenomen een ander boek van hem, „waerinne den middel ghedoceert werdt, waerbij de schippers en stuerluijden sonder eenighe metinghe haer hooghten bij den firmamente souden moghen speuren: Ende voorder haren voortganck ende spoet t' allen uren van den daghe mogen ghissen."

Van hem is zeker ook het volgende werk, dat zeer waarschijnlijk ook te Amsterdam uitkwam:

Eene corte onderrichtinge belangende de Kunst van Zeevaert, waerin gehandelt wordt, hoe men dezelfve zal mogen verbeteren; ende oock met één wederlegt die abuysen die dagelycx, door onbequame leermeesters, om havens te vinden, wassen en toenemen.

Het octrooi ter uitgave werd door de Staten-Generaal den 18den November 1599 verleend. Robbert Robbertsz. schreef er zijn *Breeder verklaring* tegen.

Zie *de Navorscher*, D. IV. bl. 255; Uit medegedeelde berigten aangevuld.

HAYENS (REMKO) werd in 1727 predikant te Hellum in Groningerland, in 1728 te Geervliet, te Schiedam in 1733, waar hij den 26sten September 1762 in den ouderdom van 67 jaren overleed. Hij gaf uit:

Jacob laatste beveelen of Lijkreden op Do. Joh. Rotteveen Rott. 1734. 4o.

Over het Ongeloof, Rott. 1737. 8o.

Aanmerkingen over 't Boek genaamd Ziels Eenzaame Meditatien, Rott. 1739. 8o.

Nederlands Rechtmatige blijdschap door de verkiezing en aanstelling van zijne doorluchtige hoogheid W. C. H. Friso, *tot Stadhouder enz. over de VII Vereenigde Provintiën enz. Als een Heiland en Meester op het roepen van het bedrukte Zion ter verlossing van God gezonden, aangetoond in een Leerreden uyt Jesaia* XIX : 20. Rott. 1747. 4o.

Opwekkende vermaning tot Standvastigheid en Volharding in het werk des Heeren, genomen tot een afscheids reede van het Synode van Zuyd-Holland, vergadert binnen Dordt, voorgestelt den 13 Julij 1753 over 2 Corinthen XV. *vs.* 58. Dordr. 1753. 4o.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, op genoemde jaren; van Abkoude, *Naamreg van Ned. Boek.*, D. I. St. I, IV. V.; Brans, *Kerk. Reg.*, bl. 88, 129; (Sprenger van Eyk) *de Kansel-ontluist. in de Ned. Herv. kerk*, bl. 97—99.

HAYES (AUKE), een Fries van geboorte, was een dier dappere scheepsbevelhebbers, die in 1631 zich verdienstelijk maakten door de bestrijding der Duinkerkers. Hij veroverde in dat jaar een vijandelijk schip, en werd voor zijne dapperheid door de admiraliteit van Amsterdam met een gouden keten beloond.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.*, D. I. bl. 363, 397.

HAYNIN (FRANÇOIS DE) was ridder en heer van Brunecq en behoorde tot een zeer edel en aanzienlijk geslacht in Fransch Vlaanderen. Hij komt onder de onderteekenaars van de unie van Brussel in 1577 voor.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel in* 1577, bl. 122.

HAZAART (JACOBUS ARNOLDUS) werd te Koepang den 8sten Januarij 1773 geboren. Als luitenant diende hij eenigen tijd de Oost-Indische Compagnie, dreef, na zijn ontslag, voor zich zelven koopmanschap, en lag met zijn vaartuig ter reede van Koepang, toen in 1809 het opperhoofd te Timor, Stopkeerb genaamd, zijn ontslag verzocht. De directeur der financiën, Veeckens, bekend met de vele bekwaamheden van Hazaart, haalde hem, niet zonder lang tegenstreven, over, om de waardigheid van drost van Timor (dien titel voerde toenmaals ons op-

perhoofd) van den gouverneur-generaal van Neerlands Indië voor zich te vragen.

Zonder eenige bepaalde instructie als zoodanig aangesteld, en geheel vrij om naar de omstandigheden te handelen, werd zijne energie en bekwaamheid spoedig daarop op eene sterke proef gesteld. In Junij 1810 trachtte een Engelsch oorlogsschip, des nachts ter reede van Koepang geankerd, het fort Concordia te verrassen, hetgeen maar al te wel gelukte. Hazaart hiervan berigt gekregen hebbende, verzamelde in allerijl eenige honderde Timoresche scherpschutters, en wist daarmede den vijand af te slaan en tot den aftogt te dwingen.

Toen in 1811 Java in handen der Engelschen gevallen was en een Engelsch korvet, gekommandeerd door kapitein Ternton, voor Koepang verscheen en Nederlandsch Timor opeischte, moest Hazaart voor den drang der omstandigheden bezwijken, en kon hij de overgave niet weigeren. Zwaar griefde het hem, toen de nationale vlag, die ongeveer twee eeuwen op Timor gewapperd had, voor de Engelsche plaats moest maken, al ware het ook dat de Engelsche bevelhebber getuigen moest, dat Hazaart de Hollandsche vlag, in het vorige jaar, toch dapper genoeg verdedigd had.

Hazaart, voorloopig met het bestuur te Koepang door de Engelschen belast, wilde echter voortdurend niet in dienst van een vreemd gouvernement blijven. Er werd derhalve weldra een ander in zijne plaats benoemd, en hij bleef, ofschoon handel drijvende, bestendig te Koepang zijn verblijf houden. Het slechte beheer van elkander spoedig opvolgende gezaghebbers was hoogst nadeelig voor de inwoners van het eiland, en zulks zou nog erger geweest zijn, indien Hazaart zijne hulp en raad geheel onthouden had. Het was zijne waakzaamheid die twee aanslagen op de Europeanen wist te verijdelen.

Na in 1814 tegenwoordig geweest te zijn bij de expeditie, onder bevel van den secretaris Curtois, tegen de Amanoebangers, werd hij kort daarop, na het opvolgend overlijden van twee waarnemende opperhoofden, en bij gebrek aan een daartoe geschikt Engelsch onderdaan, dringend uitgenoodigd zich met het provisioneel bestuur van Timor te belasten. Het besef der dringende noodzakelijkheid deed hem vroegere bezwaren thans ter zijde zetten, en hij werd daarop door het bewind te Makassar als Britsch resident van Timor erkend en bevestigd, terwijl, na de verandering van zaken in Europa en de herstelling van ons volksbestaan, het Nederlandsche gouvernement hem weder in een Nederlandsch resident herschiep.

Het zoude ons te ver voeren, hier in het breede te willen vermelden welke diensten Hazaart den lande bewees. Elders is dit met gepaste uitvoerigheid geschied. Dan eens waren het de Portugezen, die onze regten bedreigden, die hij in 1818 strafte en onderwierp, dan weder, in 1822, de Amanoebangers, die hij voor hun verzet tegen het Nederlandsche gouvernement tuchtigde. Wel mogt het hem, door de bekrompenheid zijner strijdkrachten, niet gelukken deze geduchte vijanden geheel te onderwerpen, maar hij wist toch gepaste maatregelen te nemen, waardoor de rooverijen der Amanoebangers zeldzamer en binnen enger grenzen beperkt werden. Op alle mogelijke wijzen zocht intusschen Hazaart den bloei zijner residentie te bevorderen. Voor den rijstbouw geschikte gronden werden ter ontginning aangewezen. Zijne pogingen om eene steenbakkerij op te rigten en den op Timor nog onbekenden ploeg in te voeren mislukten echter. De aanplanting van kokosboomen en het aanfokken van vee en kippen werd door hem aangemoedigd, ofschoon ook daarin, even als in zijne pogingen om het paardenras op Rotti te verbeteren, teleurstelling somtijds zijn deel was. Het welzijn der bevolking was zijn gedurig streven. De vaccine voerde hij in. Het plan tot den in het belang van het algemeen zoo nuttigen weg van Koepang naar Babauw werd door hem ontworpen; hij legde er den grondslag toe en voltooide er een gedeelte van. Ook de koperrijkdom van Timor trok zijne aandacht, en het is alleen aan eene ongelukkige zamenloop van omstandigheden toe te schrijven, dat 's mans ijver, betoond onder den last van gevorderde jaren en verzwakte gezondheid, met zulk een ongunstigen uitslag bekroond werd.

Eindelijk begon, op zestigjarigen leeftijd, de last des bestuurs zwaar op Hazaart te drukken, en welkom was het hem derhalve toen hij daarin, in 1832, vervangen werd. Hij bleef intusschen nog altijd werkzaam. In 1838 had hij nog eene reis gedaan naar het eiland Sumba, die misschien in eenig verband stond met den moord, aldaar in 1833 aan zijn broeder gepleegd, en bevond hij zich, van daar terugkeerende, op het eiland Savoe, waar hij, op verzoek van den resident eenige geschillen tusschen de inlandsche hoofden zou onderzoeken en regelen, toen de dood hem den 19den December 1838 wegrukte. Zijne asch rust te Koepang en zijne nagedachtenis leefde er nog lang in de harten der dankbare ingezetenen. Zijne loopbaan levert een der vele bewijzen op van de ongegrondheid des vooroordeels, doorgaans jegens de zoogenaamde inlandsche kinderen gekoesterd.

Zie Prof. P. J. Veth, *het eiland Timor*, bl. 83—104, 111, en daar naar de *Handelingen van het Indisch Genootschap te 's Hage*, 1858. bl. 43.

HAZARD (Balthazar) was een verdienstelijk ingenieur in staatsche dienst. Reeds in 1688 werd hij in de plaats van den ingenieur d'Yvoy aangesteld tot extraordinaris ingenieur, en spoedig daarop tot hooger rangen bevorderd. In 1702 werd hij, op voorstel van van Coehoorn directeur der fortificatien. Hij was tevens sergeant-majoor in het regiment van den brigadier van Pallandt.

De prins van Nassau-Saarbruck, die in 1702 bevelhebber van het leger vóór Keizersweerd was, wenschte Hazard bij zich te hebben. Aan dit verlangen werd evenwel niet voldaan, daar hij reeds last had om bij de troepen te dienen, welke toen waren ingescheept en waarbij hij als directeur der approches zou kunnen nuttig zijn. Hij stond in groot aanzien bij den vermaarden van Coehoorn en heeft ook een groot deel gehad aan de vele belangrijke werken onder dien beroemden man daargesteld.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

HAZARD (Pieter). Zie HASAERT (Pieter).

HAZE (Adriaan de), ook de Haese genaamd, was de zoon van Jacob Haze, burgemeester van Veere, en van Catharina Velters. Reeds vroeg in dienst getreden zijnde, werd hij in 1659 kapitein ter zee bij de admiraliteit van Zeeland, ter belooning van zijn uitmuntend gedrag in al de zware zeeslagen van den eersten en tweeden Engelschen oorlog betoond. Hij had in 1665 het bevel op het schip *Dordrecht*, behoorende tot het eskader van den vice-admiraal Cornelis Evertsen, en in 1666 op het schip *ter Vere* onder de Ruiter. In 1672 het bevel hebbende over de rijke Smirnasche vloot, werd deze den 23sten Maart, nabij het eiland Wight, door de Engelschen aangevallen, doch door de onzen dapper verdedigd. Aan den avond van dien dag werd de Haze doodelijk getroffen, en gaf hij zoo spoedig den geest, dat hij den gelukkigen afloop van den strijd niet beleefde. Hij was den 19den Maart 1667 gehuwd met Marie d'Ablaing, weduwe van Jacob van Berck, raad ter admiraliteit van Zeeland.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 645, de Jonge, *Geschied. van het Ned. zeewez.*, D. III. St. I. bl. 57—59; Uit medegedeelde berigten aangevuld.

HAZE (Joannes de), ook de Haes genoemd, werd te 's Hertogenbosch omstreeks 1543 geboren. Hij behoorde tot de orde der Jezuiten en werd doctor in de godgeleerdheid te Wurtzburg. Na eerst te Keulen in de wijsbegeerte eenigen tijd onderwijs gegeven te hebben, werd hij te Wurtzburg tot hoogleeraar der godgeleerdheid beroepen. Later werd hij provinciaal van zijne orde te Emmerik en overleed aldaar den 25sten Maart 1624. Behalve dat hij de hand had in de uitgave van andere werken, maakte hij zich verdienstelijk door de bezorging van het *Opus Catecheticum* van Petrus Busaeus

Zie Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 434; Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 654; dit *Woordenb.* D. II. bl. 1658.

HAZE (Jeronimo de), vrijheer van Mijnden en de beide Loosdrechten, zoon van George de Haze en Vrouwtje Blaauw, werd geboren te Amsterdam en bekleedde aldaar verschillende eerambten. Hij werd in 1680

schepen, in 1683 raad en in 1695 burgemeester. Bij het oproer in het volgende jaar uitgebroken werd zijn huis mede met plundering bedreigd. In 1702 werd hij afgevaardigd ter Staten-Generaal, in 1708 verkozen tot bewindhebber in de Oost-Indische Compagnie en in 1710 tot raad ter admiraliteit. Hij stierf den 19den Julij 1725 en was gehuwd met zijne nicht Magdalena Clara de Haze, vrouwe van Stabroek, bij wie hij geene kinderen verwekte.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterdam*, D. VI. bl. 211; Uit medegedeelde berigten aangevuld.

HAZEBROEK (J. W.) schreef, in het midden der achttiende eeuw, lofdichten vóór de werken zijner tijdgenooten; onder anderen gaf hij de verklaring van de titelplaat vóór de *Vermakelijke Leijdsche buiten-cingels* (Leid. 1734. 8o.)

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

HAZEU (JOHANNES) CORNELISZ. werd te Schoonhoven in 1754 geboren en overleed den 25sten November 1835, in bijna tachtigjarigen ouderdom, te Haarlem. Hij was eerst als boekverkooper, later als boekdrukker te Amsterdam gevestigd, en maakte zich door het schrijven van een groot aantal werkjes voor de jeugd, en eenige godsdienstige geschriften voor volwassenen zeer verdienstelijk. De laatste jaren van zijn werkzaam leven bragt hij in stille maar nooit ledige rust in Haarlem en deszelfs omstreken door, en toonde door zijnen christelijken handel en wandel, dat hij de lessen, in zijne veelvuldige geschriften gegeven, zelf behartigde en naleefde. Hoewel hij als dichter geenszins uitmuntte, werden zijne stichtelijke gezangen en liederen in vele huisgezinnen en zanggezelschappen met stichting gezongen. Zijne afbeelding ziet het licht. De volgende geschriften zien van hem het licht:

Lijkzang op J. Bellamy, Amst. 1787. 8o.

De Zegepraal van Mr. J. Necker, *tooneelspel*, Amst. 1789. 8o. met portr.

De Heidelbergsche katechismus in LII. *gezangen*, Amst. 1790. 8o.

Leerzame gesprekjes, of de vlijt der kinderen opgewekt, 10de druk, Amst. 1822. kl. 8o. 2 stukk. met pl.

Aangenaam onderwijs, in voorbeelden, vragen en gebeden voor kinderen, nieuwe uitgave, Amst. 1792. 8o. met pl.

Gezangen op de geboorte, het lijden, sterven en de verheerlijking van Jezus Christus, Amst. 1794. 8o.

Kinderpligt en zinnebeelden, 3de druk, Haarl. 1809. kl. 8o. 2 stukk. met pl.

Historie der omwentelingen in vaderlandsche gesprekken, voor kinderen, Amst. 1796. 8o. met pl.

Het Psalmgezang, gemakkelijk gemaakt, in gezangen voor kinderen, Amst. 1797. 8o.

Het beloofde geschenk, of belangrijke lessen voor kinderen, 3de druk, Amst. 1819. 8o. met pl.

Het leven van Jezus, in Evangelische gesprekken voor de jeugd, nieuwe uitgave, Sneek, 1817. 8o. 2 deelen, met pl.

Gesprekken voor de jeugd over inlandsche insekten, Amst. 1805. 8o. met pl.

Stichtelijke gezangen, ontleend uit den peinzenden Christen van P. Broes, Amst. 1801. 8o. 3 deelen met portr.

Nieuwe stichtelijke liederen, voor de huisgezinnen en gezelschappen der christenen, met een choraalboek voor dezelve, door D. van der Reyden, Nz., 5de druk, Amst. 1822. 8o. 2 deelen.

De Nieuwe stichtelijke liederen op vier stemmen gebragt, door D. van der Reyden, Nz. Amst. 1822. 8o.

Bijbelsche mengelzangen, voor de huisselijke godsdienst en de zanggezelschappen der christenen, met twee-, vier- en eenstemmig muzijk, door D. van der Reyden, Nz., Amst. 1824. 8o. 2 stukken.

Ouderlievende gesprekken, een leesboek voor kinderen, Amst. 1809. 8o. met pl.

Gebeden, overdenkingen en gezangen, Amst. 1809. 8o.

De dankbare weeskinderen, een leesboekje voor de scholen der liefdadigheid, Amst. 1815. 8o. met pl.

Leerzame voorstellen, in proza en poëzij, Amst. 1816. 16o. met pl.

Reinharts raadgevingen aan Eduard en Louize ter verkrijging van het ware genot des levens, Amst. 8o.

De geschiedenis van Laura Guldenbeek, Amst. 8o.

Bijbelsche geschiedenissen uit het nieuwe testament voor minvermogenden, Amst. 1817. 8o.

De onderwijzende landman met zijne kinderen, in gesprekken over den landbouw en de landhuishoudkunde, Amst. 1820. kl. 8o. met pl.

Kinderspelen, in gedichtjes, Amst. 1827. 8o. met pl.

Grootvader Goedhart met zijne kleinkinderen, Amst. 1826. kl. 8o.; ald. 1838. kl. 8o. met pl.

De mensch, het bijzondere voorwerp van Gods liefde; in bespiegelingen, Amst. 1827. 8o.

De heilrijke gevolgen van een deugdzaam leven, Amst. 1828. kl. 8o. met pl.

Leerzame dichtstukjes voor kinderen, Amst. 1828. kl. 8o.

Onderwijzende gedichtjes uit de natuur ontleend, Amst. 1828. kl. 8o. met pl.

Pligten en leerbeelden voor mijne jeugdige landgenooten, Amst. 1828. 8o.

Onderwijzende leesoefeningen en zangstukjes, Amst. 1829. kl. 8o.

Fabelen uit het dierenrijk; in dichtmaat, Amst. 1830. kl. 8o.

Het hartelijk vaarwel aan alle leerlingen die de scholen verlaten, Amst. 1830. 8o.

Liederen aan de huisselijke godsdienst gewijd, Amst. 1830. 8o.

Natuuronderwijzende gesprekken voor de jeugd in het buitenleven, Amst. 1831. 8o. met pl.

Mijn laatste werk op aarde. Na zijn dood met een voorrede en naschrift, het leven en de schriften des afgestorvene betreffende, uitgegeven door A. Hazeu, Haarl. 1836. 8o.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.*, 1834. D. II. bl 369, 370; de Jong, *Naaml. van Boek. en Supplem.*; Brinkman, *Naaml. van Boek.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.*, D. I. bl. 260, 281, *b.* 109; Muller, *Cat. van Portrett.*, die hem verkeerdelijk predikant te Haarlem noemt.

HAZEVOET (SERVATIUS), zoon van Jacobus Hazevoet en Anna Frank, werd te Middelburg den 2den April 1657 geboren. Van zijne jeugd af aan in de Heilige Schriften onderwezen, werd hij door zoo grooten lust bevangen tot de beoefening der godgeleerdheid, dat hij, ofschoon voor een ander beroep bestemd, zich daaraan toewijdde. In de voorbereidende wetenschappen behoorlijk onderwezen, vertrok hij in 1680 naar de Franeker hoogeschool, alwaar hij voornamelijk de lessen van de hoogleeraren van der Waeijen en Vitringa, de vader, volgde. Hij zette zijne studiën zoo wèl voort, dat hij in 1685 tot proponent werd aangenomen. Hij werd vervolgens in 1688 predikant te Krabbendijke, in 1701 te Steenbergen en in 1705 te Vlissingen, waar hij, na eene getrouw vervulde Evangeliebediening van 37 jaren, den 17den April 1725 overleed. Hij was in 1691 ook legerpredikant geweest. Tweemaal was hij gehuwd; eerst met eene dochter van Johannes Willemsen, ouderling te Middelburg, daarna met .... Anemaet. Bij deze verwekte hij vier dochters.

Hazevoet maakte zich als godgeleerd schrijver bekend door de volgende geschriften:

De vijftien liederen Hamaaloth met eene naspeuringe van derzelver profetis oogwit, verklaringe der woorden, historisse vervullinge en gebruik tot godvruchtigheid, Rott. 1707. 8o.

Brief van den H. Apostel Paulus aan de gemeente van Efezen en Filippi ontleedt, verklaart en betoogt, Leid. 1715. 4o.

De brieven van den Apostel Paulus aan de gemeente der Galaters en Kolossensen, Leid. 1720. 4o.

Brief van den H. Apostel Paulus aan de gemeente te Rome, Leid. 1725. 4o.

Hazevoet was ook geen ongelukkig beoefenaar der Nederduitsche dichtkunst, gelijk blijkt uit verscheidene gedichten, op onderscheidene tijden en gelegenheden uitgegeven. Reeds op twintigjarigen leeftijd beoefende hij die, blijkens zijne:

Historie van het lijden onzes Heilands, Middelb. 1677 4o.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, op genoemde jaren; de la Rue, *Geleti. Zeeland*, 2de druk, bl. 73—75; Vrolikhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 208—211; Glasius, *Godgel. Nederl.*

HEBBELINCK (Johan) was een ingenieur onder van Coehoorn werkzaam tot het verbeteren der Nederlandsche fortificatiën. Na in 1696 als extraordinair ingenieur in dienst te zijn getreden, werd hij in 1701 directeur en belast met het toezigt over de werken welke van Groningen tot Zutphen zijn uitgevoerd, volgens de ontwerpen van van Coehoorn. In 1706 komt hij nog als directeur der approches voor.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

HEBER (Theofilus van) was een verdichte naam van den schrijver van het volgende werk, dat zonder jaartal, plaats van uitgave of naam van den uitgever in 4o. verscheen, onder den titel van:

Verhandeling over den naam van Antinomiaanen en Antinomianerij in Nederland.

Zie Ypey, *Kerk. Gesch. van de achttiende eeuw*, D. VII. bl. 299—301.

HECK (A. van der) of van der Heek, een onbekend kunstenaar, door den heer Kramm vermeld, en vervaardiger van een schilderij voorstellende: *het verzoek der Joden aan Pilatus*, hetwelk te Amsterdam in 1743 voor eene aanzienlijke som werd verkocht, terwijl stukken van groote meesters weinig opbragten.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HECKE (Paul van). Zie HILLEGAART (Paulus van).

HECKE (Nicolaas van der) was een leerling van Jan Nagel, en zeer bedreven in het schilderen, zoo van historiën als landschappen. Hij werd te Alkmaar geboren en schilderde aldaar op de schepenskamer drie stukken, waaronder een *Salomo's eerste Regt* der beschouwing overwaardig is. Hij schilderde ook boerenkermissen en bloeide in 1631 nog, in welk jaar hij een der oprigters was van het kunstgenootschap van *St. Lucas* te Alkmaar. Een zoon van hem, Marten Heemskerk van der Hecke genaamd, welke naam hij aannam als vermaagschapt aan het geslacht van Marten Heemskerk, kwam in 1653 in het gemelde schilders gild, en had verdiensten in het voorstellen van landgezigten met Hollandsche kasteelen en sloten in den trant van Rogman.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HECKEL (G. van) was een Hollandsch schilder, die omstreeks 1660 bloeide, en waarschijnlijk een leerling was van Gerard Dou. Hij schilderde gelijksoortige onderwerpen als deze groote meester, en ofschoon van minder allooi, bezitten zijne stukken echter veel verdienste.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HECKIUS (Johannes) of Eckius, werd in 1580 te Deventer geboren en was misschien een zoon van Willem van Heeck, raad en schepen dier stad. Na tot doctor in de geneeskunde bevorderd te zijn, vertrok hij op jeugdigen leeftijd naar Rome, waar hij lid werd van de bekende akademie der Lynciërs en de geneeskunde uitoefende. Hij wordt genoemd een man vol vuur en geestdrift, die zich op wijsbegeerte, werktuigkunde en natuurlijke historie toelegde en een groot aantal onuitgegevene werken, waaronder ook tooneelstukken, naliet, waarvan de meeste in de boekerij der geneeskundige school te Montpellier nog bewaard worden. Onder anderen bevindt zich daarbij het eigenhandig verslag van eene wetenschappelijke reis door Heckius in het begin der zeventiende eeuw ondernomen. Twee handschriften van hem werden voor ettelijke jaren bij eene openbare veiling verkocht. Het eene bevat een werk over cosmographie en tevens blijspelen, één Italiaansch: *La donna pudica*, één in Latijnsche verzen, waarvan het opschrift luidt: *Hecastus, Comoedia sacra, a* Joanne Heckio, *Belga Daventriensi, anno Di* 1594 *et aetatis suae* 14; 3 Martii. De andere band, een stevige foliant, houdt eene groote menigte afbeeldingen in van werktuigen, met de verklaring, voorafgegaan van eenen hoogst belangrijken brief van Heckius van 1605, aan den prins Frederik Cesi, markies van Monticelli, een der oprigters van de genoemde akademie. Intusschen berokkende zijne deelneming aan deze akademie hem groote moeijelijkheden. De inquisitie beschuldigde hem van ketterij, ten gevolge waarvan hij, even als de meeste leden der akademie, zich uit de voeten moest maken. Dit had in het begin van 1605 plaats. Heckius begaf zich op reis en keerde naar Deventer terug, waar hij weldra uitgaf:

Disputatio de peste et quare praecipue grassatur tot ab hinc annis in Belgio, Davent., 1605. 4o.

Verdere levensberigten zijn ons van hem niet bekend.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 435; Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 655; *Overijss. Alm. voor Oudh. en Lett.*, 1844. bl. 87—91; *de Navorscher*, D. IV. bl. 94, 368; *Livr. anc. et modern. en vente chez* Mart. Nijhoff, 1858. N. 4. p. 56.

HECX (Gosuin). Zie HEXIUS (Goswinus).

HEDA (Willem) werd, omstreeks de helft der vijftiende eeuw, te Egmond, of volgens anderen te Alphen, geboren. Zich aan den geestelijken stand toegewijd hebbende, steeg hij op tot hooge kerkelijke waardigheden. Hij was kanonik te Utrecht, aartsdeken van Arnhem en geheimschrijver van koning Filips I. Als man van aanzien en bekend wegens zijne kunde en geleerdheid, werd aan hem en nog vier anderen, door de Utrechtsche kerk, opgedragen de onderscheidene charterverzamelingen en boekerijen te doorzoeken, ten einde alzoo alles op te sporen, wat voor de geschiedenis der kerk dienstig kon zijn, om later op 's lands kosten te doen uitgeven. Aldus meer dan anderen in de gelegenheid zijnde, om veel belangrijks mede te deelen, zette hij zich, onaangezien de vele beslommeringen zijner betrekkingen, om eene geheel nieuwe geschiedenis der Utrechtsche bisschoppen zamen te stellen. Daaraan hebben wij dat uitmuntend werk te danken, dat het eerst uitkwam door de zorg van Bernardus Furmerius, onder den titel van:

Historia veterum Episcoporum Ultrajectinae sedis et Comitum Hollandiae, explicata Chronico Joh. de Beca usque ad a. 1345. *et Historia Guilh. Hedae, completa Append. usque ad a. C.* 1574 *auctore Suffrido Petri; B. Furmerio rec. et notis illustr.* Franeq. 1612. 4o.

Daar deze uitgave zeer gebrekkig was, heeft Arnoldus Buchelius eene betere gereed gemaakt, welke na zijnen dood door G. Lap van Waveren is uitgegeven onder den titel, dien wij op het artikel van Buchelius hebben opgegeven.

Heda overleed te Antwerpen den 5den November 1525, en is in de Lieve Vrouwe kerk aldaar begraven.

Heda liet in handschrift na:

Genealogia Caroli V. imp. ex familia Habsburgica.

Vitae S. S. qui ex Britannia digressi Frisiam et Bataviam ad Christi cultum converterunt.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 309; Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 405, 406; Paré, *Naamrol*, bl. 41—43; Saxe, *Onom. Liter.*, T. III. p. 28, 583; van Wijn, *Huiszitt. Leven*, D. I. bl. 75; de Wind, *Bibl. der Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 113—115; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 41; *Dit Woordenb.* D. II. bl. 276, 1542, D. VI. bl. 274.

HEDA (Willem Klaasz.) werd in 1594 te Haarlem geboren en was een verdienstelijk schilder van stillevens en ook van portretten. Hij bereikte een hoogen ouderdom, daar op 84jarigen leeftijd zijn portret door Jacob de Bray geschilderd werd.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEDDINGH (Lucas) of Hiddink, was bevelhebber van Rijnberk, toen die vesting in 1598 door de Spanjaarden belegerd werd. Door hem aangevoerd en door zijn dapper voorbeeld aangemoedigd, had de stad nog lang weêrstand kunnen bieden, indien het toeval den vijand niet in de hand gewerkt had, door het springen van den kruidtoren, in de nabijheid van de Rijnpoort. Bij dat onheil, waardoor de belegerden, bij gebrek aan kruid, met den vijand onderhandelen moesten, stortte een groot aantal huizen in, en onder een van dezen vond Heddingh den dood.

Zie Bor, *Ned. oorl.* B. XXXV. bl. 51, 170, Wiersbitzky, *de Tachtigj. oorl.*, D. V. bl. 39.

HEECKEREN (Evert van). Het geslacht van Heeckeren, waarvan sommige leden zich ook van Heike-

ren en van Hekeren schreven, heeft zich zeer vroeg, gedeeltelijk reeds in het begin der dertiende eeuw, in verschillende takken gesplitst, de navolgende namen dragende:

Heeckeren. De personen die zich aldus schreven volgen hier.

Heeckeren genaamd *van der Ese*, of ook wel eenvoudig *van der Ese*. De eerste volgen hier mede, de laatsten zijn op van der Ese vermeld.

Heeckeren genaamd *Rechteren*, later enkel *Rechteren*, nu de graven van Rechteren. Deze zullen op Rechteren behandeld worden. Een tak, nog wel de oudste, eigenaar der heerlijkheden Voorst en Keppel, komt later onder den naam van Voorst voor. Deze moet echter niet verward worden met:

Rechteren genaamd *Voerst*, nu de baronnen van Voorst tot Voorst.

Heeckeren genaamd *Ulft*, of liever eenvoudig *Ulft*, waarbij behoort:

Ulft genaamd *Matelanck* of *Matelang*, ook wel eenvoudig Matelanck, en eindelijk:

De Rode van Heeckeren.

Evert van Heeckeren, of zoo als zijn naam gespeld voorkomt van Hekeren of Heikeren, wordt in 1236 reeds als ridder genoemd in eene gift aan het klooster Bethlehem bij Doetinchem. In 1253 was hij getuige bij het vredesverdrag, gesloten tusschen Otto, graaf van Gelre en Zutphen, en Hendrik van Vianden, bisschop van Utrecht, en hunne verbondenen. Den 5den Mei 1258 was hij een der vier borgen, wier bezittingen aan den regter IJsseloever lagen, die van wege den graaf van Gelre als zoodanig gesteld werden, en die, bij niet nakoming van het verdrag zich in leisting te Deventer zullen begeven. In 1263 komt hij nog voor als getuige bij de stadsvrijheid, door graaf Otto aan Nieuw Wageningen gegeven.

Zie Bondam, *Charterboek*, bl. 531, 659; Uit familie-berigten bijeengebragt.

HEECKEREN (Frederik van) of, zoo als men den naam gespeld vindt, Heekere of Hijkere, komt met den toenaam *van der Ese* voor. In 1277 en 1299 wordt hij genoemd Fredericus de Hijkere gezegd *de Heza*; in 1305 was hij ridder. Als raad van Reynald, zoon van Reynald I. graaf van Gelre en Zutphen, die in onmin met zijnen vader leefde, was hij den 3den September 1318 tegenwoordig bij de uitspraak door Willem III, graaf van Henegouwen en Holland, als scheidsman in hun geschil geroepen, gewezen. Den 14den December 1318 bezegelde hij mede de bevestiging der regten en vrijheden van de stad Zutphen, en den 1sten April 1320 de belofte door Reynald aan de steden Zutphen, Wageningen, Harderwijk, Elburg en Hattum gedaan, dat hij de 1500 pond, die zij hem voorgeschoten hadden, uit den tol te Lobede zou betalen.

In dat zelfde jaar overleed hij. Een zoon van hem volgt; eene dochter, Lumilda, was gehuwd met Herbordt heer van Putten.

Zie Nijhoff, *Gedenkw. uit de geschied. van Geld.*, D. I. bl. 184, 187, 193, D. II bl. XL.

HEECKEREN (Frederik van) of, zoo als hij zich schreef, Hekeren, nog meer bekend onder den naam van van der Ese, naar de havezathe van dien naam, bij het dorp Almen, aan het riviertje de Berkel gelegen, die hem, even als het kasteel te Hekeren bij Steenderen en waarschijnlijk Heeckeren bij Goor, toebehoorde, was de zoon van den voorgaande. Bezitter van een aanzienlijk vermogen, was hij daarenboven met groote ligchaamskracht bedeeld en een stout ridder. In 1323 had hij reeds den riddersiag ontvangen en sedert 1324 komt hij voor onder de raden van graaf, later hertog, Reynald II. van Gelre en Zutphen. Hij was getuige den 1sten Julij van laatstgenoemd jaar, toen Reynald de burgers van Zutphen bij hunne oude vrijheden beloofde te bewaren; in Maart 1325, toen hij hun de vrijheid van den tol te Lobede gaf; in 1327, wanneer de stadsvrijheid bevestigd werd en den 7den Julij 1330, bij de bepalingen nopens de schepensverkiezingen. In 1331 was hij tegenwoordig bij het huwelijk van Reynald met Alianora van Engeland, en bezegelde den 1sten Maart 1333 met meer anderen de huwelijksvoorwaarden van Willem, graaf van Gulik, en Margareta van Gelre, en den 27sten Maart 1335 het testament van Reynald.

In 1344 trof aan Gelderland een zware slag door den dood van Reynald, nalatende twee onmondige zonen, van welke de oudste, ook Reynald genaamd, hem, terwijl een landraad de teugels van het bewind in handen nam, opvolgde. Van dezen landraad maakte Frederik geen deel uit. Hij bewees intusschen den jeugdigen hertog diensten, welke wordt niet gemeld, waarvoor de landraad hem den 17den Julij 1344 schadeloosstelling beloofde. Den 14den October van dat jaar werd hij onder de raden en vrienden des hertogs gesteld, en bezegelde als zoodanig mede de bevestiging van de regten en vrijheden der stad Zutphen.

Gelijk in vele gevallen van minderjarigheid der regerende vorsten, zoo ging het ook in Gelderland. Men twistte over het bestuur der staatsaangelegenheden en de wanorde nam dagelijks toe. Het kasteel van Hekeren, zeer digt bij Steenderen gelegen, op de plaats waar nu eene boerenwoning staat, de *Heeckerensche kolk* geheeten, rondom welke nog de sporen van voormalige grachten zigtbaar zijn, was geen half uur gaans van dat van Bronckhorst verwijderd; reden genoeg tot het heerschen van vijandschap tusschen de bezitters dier naburige goederen, al was het dan ook maar alleen om het regt van jagt, visscherij en weide.

Tegen de magt van den bannerheer van Bronckhorst zou Frederik niet bestand geweest zijn, maar hij had vermogende vrienden, onder welke vooral de heeren van Voerst bij Zwol mogen genoemd worden, aan welke hij door bloedverwant- of zwagerschap schijnt verbonden geweest te zijn, hoewel de geslachtsnaam zijner vrouw, die ook wel Honnepel kan zijn, evenmin als die zijner moeder, van welke wij alleen den voornaam Machtelt kennen, niet tot ons gekomen en men daaromtrent in het onzekere is. Frederik's magt werd ook vermeerderd door de aanzienlijke huwelijken zijner zonen, waarvan Frederik, de oudste, huwde met Luitgardis van Voerst, vrouwe van Rechteren, en Evert met Beatrix, vrouwe van Almelo.

De twisten tusschen de beide partijen, die Gelderland verdeelden, en als hare hoofden erkenden aan de eene zijde Frederik, aan de andere Gijsbrecht van Bronckhorst, namen al meer en meer toe, toen eene aanleiding van buiten het smeulende vuur in lichte laaije vlam deed uitbarsten. Jan van Arkel, bisschop van Utrecht, geraakte in 1348 met den heer van Bronckhorst in oorlog; de laatste viel in Overijssel en verbrandde het huis te Goor, nu het huis te Heeckeren, hoogst waarschijnlijk reeds eene bezitting van Frederik, welk vermoeden versterkt wordt door den invloed, welke hij in Overijssel blijkt gehad te hebben en de gretigheid waarmede hij zijnen leenpligt verzaakte en de partij van den bisschop koos. Zijn leenheer toch, hertog Reynald, had, toen de bisschop Borculo, eene bezitting van Bronckhorst, ingenomen en verbrand had, dien kerkvoogd den oorlog aangezegd en deze versterkte zich daarentegen door een bondgenootschap met Zweder, heer van Voerst en Keppel, en met Frederik, die belast werd met de verdediging van Sallandt, Twenthe en Diepenheim, en alzoo van gansch Overijssel, met uitzondering van Vollenhoven. Bijzonderheden van den oorlog zijn niet tot ons gekomen; alleen weten wij dat de heer van Voerst zijne bezitting Keppel, hem ontnomen, belegerde. In 1349 bezocht de *zwarte dood* deze gewesten en zal mede aanleiding gegeven hebben tot een bestand tusschen de oorlogvoerende partijen.

Had de bisschop bondgenooten gehad, die hem in den oorlog trouw hadden bijgestaan, zij lieten niet na hem die hulp duur te doen betalen. De heer van Voerst bragt 5000 schilden in rekening wegens oorlogskosten en belegeringstoestellen, terwijl het aanzienlijk vermogen van Frederik daaruit blijkt, dat hij beweerde niet minder dan 42000 oude schilden te moeten ontvangen, welk aantal nog vermeerderd werd met 13000, wegens een inval door de heeren van Ghemen, Ahaus en Steynfürt met nog

andere Munstersche edelen in Overijssel gedaan, maar door Frederik met groot verlies terug geslagen. Met den heer van Voerst rekende de bisschop af, bij gelegenheid van een verdrag wegens het Mastenbroek, maar Frederik kon hij niet voldoen, dan door hem, hoe ongaarne ook, het geheele Oversticht in pandschap te laten, welk pandschap Frederik behield tot het jaar 1354, toen het, tegen voldoening der schuld, die op 28000 pond gangbaar geld verminderd was, werd afgelost.

Tot aan en na den oorlog met den bisschop van Utrecht had de partij van Bronckhorst de overhand in den raad van hertog Reynald; zij had den oorlog met het Sticht doen ontbranden, eene naauwe verbindtenis met koning Eduard van Engeland voorgestaan en den hertog in de legerplaats van Calais gelokt, waar hij in 's konings magt was. Zeventien jaren oud geworden, bemerkte hij dat hij tot nu toe slechts dienstbaar was geweest aan vreemde oogmerken en, om zijne vrijheid te herkrijgen, verliet hij heimelijk de legerplaats te Calais en wierp zich in de armen der Heeckeren's.

Dat was een zware slag voor de Bronckhorsten, die van hunnen kant zich versterkten door Eduard, 's hertogs jongeren broeder, in hunne belangen over te halen, hetwelk bij den vurigen, dapperen, maar te eerzuchtigen jongeling niet moeijelijk was. Aanvankelijk gingen zijne eischen niet zoo ver, dat hij zijne handen naar den hertogelijken hoed uitstrekte, maar begeerde bij slechts een deel der goederen in het land van Zutphen, dat hij dadelijk zijn eigen land noemde. In Maart 1350 scheurden de broeders zich van elkander af.

Geheel Gelderland deelde zich nu in twee partijen, die niet veel van elkander in kracht verschilden, hoewel de meeste steden Eduard's zijde hielden. De vreemde bondgenooten waren aan den kant der Heeckeren's, de graaf van Cleef, de bisschoppen van Utrecht en Munster, de heer van Arkel, in Holland een van de hoofden der Kabeljaauwschen, aan dien der Bronckhorsten de graven van Meurs en van der Mark.

Aanvankelijk verklaarde zich het oorlogsgeluk voor de Heeckerens; Nijmegen werd den 16den April, Tiel den 24sten Augustus 1350 stormenderhand ingenomen, bij welke gelegenheid vele menschen, in de St. Walburgskerk gevlugt, hunnen dood in de vlammen vonden. Het beleg van Bronckhorst moest echter opgebroken worden, en in 1352 werd een bestand gesloten, waarbij aan Eduard Roermond en het land van Kessel werden afgestaan, met het vruchtgebruik der Veluwe. Vóór Mei 1353 was dit bestand weder verbroken en volgde er in October een nog nadeeliger, waarbij aan Reynald weinig meer dan den hertogelijken titel overbleef. Het schijnt echter lang niet de algemeene goedkeuring weggedragen te hebben, althans de oorlog ontbrandde in 1354 op nieuw. De Veluwe was er het hoofdtooneel van. Onder de leus der vrijheid liepen de eigenhoorigen ten behoeve van Reynald te wapen. Aan den voet van den Vryenberg bij Loenen kwam het tot eenen slag, waarin het voordeel eerst aan de zijde van het landvolk was, en de heer van Baer en de banierdrager van Bronckhorst sneuvelden, maar de kans keerde spoedig en de zwaar gewapende ridders behaalden op hunne ongeoefende tegenstanders eene belangrijke overwinning. Ook in Maas en Waal stond het landvolk op, doch werd door Eduard bedwongen. De graaf van Cleef maakte intusschen van de omstandigheden gebruik en nam Emmerik, het gewigtige Lobith, Arnhem, Tiel, Venlo en Roermonde in, doch de aanval van den bisschop van Munster op het Zutphensche werd afgeslagen.

De door Reynald genomen maatregel, om het landvolk te wapenen, dat zich, als altijd in zulke gevallen, aan roof, plundering en moord overgaf en schatting weigerde te betalen, werkte intusschen op zijnen eigenen aanhang verkeerd, en menig Heeckeren's gezinde, met regt verstoord, ging tot de Bronckhorsten over. Den 13den Maart 1355 waren deze weder meester van Arnhem, en Reynald, zoo door schulden bezwaard, dat hij Zevenaar en de Lijmers aan den graaf van Cleef moest verpanden, leende den 7den April de handen tot een verdrag. Een landraad, waarvan Frederik mede lid was, uit acht leden, vier uit elke partij, bestaande, was daarbij ingesteld, die op de heilige reliquien zou zweren onpartijdig en naar beste overtuiging voor de zaken des lands en der beide broeders te raadplegen en binnen ééne maand regt te spreken, met hooger beroep, als zij het niet eens konden worden, op drie andere ridders, terwijl Reynald en Eduard den eed zouden doen zich aan die uitspraak te onderwerpen en voor dien tijd Arnhem niet te verlaten. De beslissing over de landvoogdij was aan de graven van Cleef en van der Mark opgedragen.

Dat Reynald's toestand ongunstig was blijkt daaruit, dat hem niets dan de Veluwe overbleef en de landvoogdij aan Eduard gegeven werd. De vrede was ook niet van langen duur; vóór het einde van 1356 was hij verbroken en werd Eduard door keizer Karel IV zelven, die hem de inkomsten van den tol te Nijmegen verpandde, hertog van Gelre en graaf van Zutphen genoemd, waarom Reynald zich nu geheel aan de staatszaken onttrok.

Frederik van Heeckeren, die in 1340, 1353 en 1354 ook als scholtus van Sallandt voorkomt, stierf den 6den April 1357 te Deventer. Zijne kinderen waren Frederik en Evert, die beiden volgen; Jakob in 1367 getuige zijner broeders bij het vredesverdrag met bisschop Jan van Vernenburg en in December 1373 overleden; Jan, genaamd *van der Ese*, welken wij op dien naam vermeld hebben; Wolter; Diederik; Egbert, eerst kanonik van St. Walburg te Zutphen, later van den Dom te Utrecht, doch die juist geen stichtelijk leven schijnt geleid te hebben, en Hillegonda, gehuwd met den heer van Wilpe.

Zie Goudhoeven, *Kronijk van Holl.*, bl. 383, 384, 390; Nijhoff, *Gedenkwaardigheden uit de geschied. van Geldert.* D. I. bl. 198, 267, 304, 345, 422, D. II. bl. X., XXX; III. en volgg., 15, 72, 88. Zijn zegel is in dat deel afgebeeld; P. Nijhoff, *Het voornaamste uit de geschied. van Geldert.* bl. 101, 103.

HEECKEREN (Frederik van) of, zoo als men toen schreef, Hekeren of Heker, meerendeels onder dien naam, soms ook als Frederik van der Ese, enkel ook wel als Frederik van Rechteren bekend, was de stamvader van het geslacht Heeckeren genaamd Rechteren, nu de graven van Rechteren. Hij was de zoon van den voorgaande en kan, na den dood zijns vaders, beschouwd worden als het hoofd van de partij der Heeckerens. Vóór 1347 schijnt hij reeds met Luitgardis van Voerst, vrouwe van Rechteren, gehuwd te zijn. Den 22sten Februarij 1356 bezweert en bezegelt hij, heer Frederik van der Ese *de jonge* genoemd, met zes andere ridders den landvrede tusschen Reynald en Eduard van Gelre en graaf Jan van Cleef. Den 19den Junij van dat zelfde jaar was hij getuige van hertog Reynald in een verdrag over de Veluwe met den Utrechtschen bisschop Jan van Arkel. Dat hij en niet zijn vader het was, blijkt uit de omstandigheid dat, terwijl deze laatste het gewone wapen van Heeckeren, het kruis, gebruikte, het bij hem beladen was met, zoo het schijnt, een klimmend leeuwtje.

De landvrede hield niet lang stand; het jaar 1358 kenmerkte zich door krijgsbedrijven, waarvan ons geene bijzonderheden bekend zijn, en die den 21sten door een verdrag eindigden, waarbij het vorige grootendeels tot grondslag gelegd werd. De toestand van Gelderland was evenwel jammerlijk. De onafgebrokene veten der edelen lieten het land geen rust; geplunderde steden en afgebrande dorpen, woeste akkers en onbebouwde velden getuigden luide van den wederzijdschen haat der partijen. Om daarin zoo veel mogelijk te voorzien was er een landvrede, onder de bemiddeling van den graaf van Cleef gesloten, voor den tijd dat Eduard met de landvoogdij zou belast blijven. De verschillen zouden gebragt worden voor eenen raad van scheidslieden, waarvan Frederik er een was, die maandelijks beurtelings te Arnhem, Goch en Cleef zouden bijeenkomen. In 1360 was de oorlog echter op nieuw uitgebarsten, Eduard op het uiterste gebragt en genoodzaakt in den burg te Gelder eene veilige schuilplaats te zoeken, uit welke netelige omstandigheid hem alleen een verbond met Albrecht van Beijeren, ruwaard van Holland, redde.

Nu was ook de tijd daar dat Eduard de landvoogdij moest nederleggen en Reynald de hertogelijke waardigheid terug bekomen. Lang duurde dit evenwel niet, en de burgeroorlog ontbrandde op nieuw. Frederik bleef hem getrouw; op Vrijdag na Paschen 1361 deed hij nog uitspraak over een geschil tusschen de steden Zutphen en Deventer en den 25sten Mei daaraanvolgende nam hij deel aan den heftigen strijd bij Tiel, welke stad, waarin Eduard zich geworpen had, door Reynald belegerd werd. De Heeckerens, in eene ongunstige stelling tusschen den Waal en den dijk geplaatst, werden spoedig overvleugeld. De erfmaarschalk Frederik van Ulft, Borro van Doornick van Hemmen en anderen sneuvelden. Reynald zelf, met zijne vrienden Arend van Arckel, Dirk van Lynden, Gerard van den Rijn en ook Frederik werd gevangen genomen, eerst naar Roosendaal en toen naar Nijenbeek gebragt, waar hij van de waardigheid van hertog van Gelder en graaf van Zutphen afstand deed.

Hoe lang Frederik in krijgsgevangenschap zuchtte, wordt niet gemeld. Lang schijnt dit niet geduurd te hebben. Volgens Butkens in zijne *Annales de la maison de Lynden*, waar hij den voor Eduard alles behalve roemrijken togt van Albrecht van Beijeren naar den Heymenberg in 1362 beschrijft, had deze de voorhoede van zijn leger toevertrouwd aan „quatre seigneurs de marque du pays de Gueldre, lesquels furent les seigneurs de Heckeren, Lynden, Poyeroyen et de Varick". De uitgeweken Heeckeren's, en onder deze Frederik, hadden, òf bij dien vorst, òf bij den graaf van Cleef eene schuilplaats gezocht, en het blijkt genoegzaam uit de oorkonden, dat de overwonnen partij alles behalve zacht door Eduard behandeld werd.

Van nu af vinden wij Frederik, hoewel hij in Gelderland bezittingen, met name Hekeren, waarmede hij in 1381 beleend werd, had, weinig meer in de Geldersche, maar des te meer in de Overijsselsche zaken betrokken. De oprigting in 1359 van eenen vrijstoel in Sallandt en Twenthe, bij vergunning van Karel IV door bisschop Jan van Arkel, had aanleiding tot vijandelijkheden gegeven, waaraan Sweder, heer van Voerst en Keppel, onze Frederik en zijn broeder Evert, heer van Almelo, deel namen.

Uit Rechteren, Frederik's bezitting, trok Sweder, op eenen vroegen morgen in October 1361, naar Zwolle en verbrandde de voorsteden, nadat vele der voornaamste burgers geslagen, gesneuveld of op de vlugt gevangen genomen waren. Frederik, die waarschijnlijk toen nog wel krijgsgevangen geweest zal zijn, is er misschien voor zijn persoon onschuldig aan. De daad bleef niet ongewroken en, na een gedenkwaardig beleg, werd den 9den November 1362 het slot te Voerst door den bisschop, ondersteund door hertog Eduard en de Zwollenaren, ingenomen en tot den grond toe geslecht. Sweder, gevangen genomen, ontsnapte, doch overleed reeds den 21sten Januarij 1363. Op Maandag na St. Odulphus dag 1363 verzoende zich de bisschop met de kinderen van Sweder en met Frederik en Evert. Op St. Walpurgisdag van hetzelfde jaar bekent de bisschop „heren Vrederick van Heker, ridder, onsen swagher", 3300 pond Deventersch geld schuldig te zijn, waarvoor hij hem het in het gericht Haaksbergen gelegen goed Luttenberg verpandt. Dit woord zwager is slechts eene beleefdheids formule, want noch de geslachtlijsten van Arckel, noch die van Heeckeren vermelden de echtverbindtenis van Frederik met des bisschops zuster. Op zondag na Paschen van 1364 eindelijk verpandde de bisschop het hooge en lage gericht van Haaksbergen, voor 4000 pond aan Frederik en zijne vrouw Luitgardis en aan Evert en zijne vrouw Bate, onder beding van zonder des bisschops toestemming er geene nieuwe vesting te bouwen. Uit een en ander blijkt dat de beide broeders door den oorlog nog niet geheel en al uitgeput waren.

Vóór 1367 zien wij hen, hunnen oorlogzuchtigen aard getrouw, weder in eenen strijd gewikkeld tegen den toenmaligen Utrechtschen bisschop Jan van Vernenburg, en dit ten gevolge van eene vete van Frederik met den domdeken van Utrecht, wegens de nieuwe tienden, grove en smalle, van Emmermarck bij Dalfsen. De bisschop nam nu ook zijnen toevlugt tot geestelijke wapens en deed Frederik in den ban, waaronder hij lang gezucht heeft, en die niet opgeheven werd dan na eene boete, hem bij het verdrag van 1367, Donderdag na O. L. V. Hemelvaart, opgelegd, terwijl hij overigens den bisschop verscheidene voordeelen af moest staan. Het toen gesloten verdrag berust nog in originali op den huize Almelo.

Sedert dien tijd bleef hij in vrede met den bisschop, stichtte in 1373 met zijne vrouw de kapel te Rechteren, ter eere van God en de Heilige Jonkvrouwe en in 1377 maakten zij hun testament in tegenwoordigheid van bisschop Jan van Vernenburg en van Wolter, heer van Voerst en Keppel.

Behalve Hekeren bij Steenderen bezat Frederik, die ook in 1359 als scholtus van Sallandt voorkomt, de havezathe Rhaen en waarschijnlijk Hekeren bij Goor. Hij stierf, zijne echtgenoote overlevende, in 1386. Zij lieten na: Zweder, heer van Rechteren, Heeckeren en Rhaen, gehuwd met Sophia van Groesbeek, hij was drost van Coeverden en amptman van Drenthe, en op zijn verzoek, en op dat van den monnik Egbert, Mulert, stond bisschop Frederik van Blankenheim toe het klooster St. Agnes bij Zwolle te bouwen; Frederik, gehuwd met Margaretha van Culenborg; Jan; Diederik, in 1423 proost te Oldenzaal; Swedera, gehuwd met Johan, heer van Runen, na den dood van haren man in 1402 stichtster en eerste abdis van het klooster te Diepenheim en in 1407 gestorven; Hillegonda; Adelheid, gehuwd met Jan van Enteninck, neef van bisschop Jan van Vernenburg.

Zie Gouthoeven, *Kron. van Holl.*, bl. 398; *de Deductie van Almelo*; La Comblet, *Urkundenb. des Niederrheins*, het register; Nijhoff, *Gedenkw. uit de geschied. van Gelderl.*, D. II. bl. XXXII. 88; P. Nijhoff, *het voornaamste uit de geschied. van Gelderl.* bl. 103.

HEECKEREN (Evert van), broeder van den voorgaande, meerendeels bekend als Evert van Hekeren of wel Evert van Heker, genaamd *van der Ese*. Door zijn huwelijk met de rijke Bate of Beatrix, de erfdochter der magtige heeren van Almelo en Vrieseveen, steeg hij tot hoog aanzien en had veel invloed op de Overijsselsche zaken. Zijn wapen was gevierendeeld van Heeckeren en Almelo.

In de Geldersche geschiedenis komt hij weinig voor. Hij heeft den 6den Januarij 1377 den landvrede mede bezegeld en op Dingsdag na Paschen 1383 erkende hij, zich noemende Evert van Heker, heer tot Almelo, geld schuldig te zijn aan de stad Zutphen.

In de oorlogen met de bisschoppen van Utrecht, Jan van Arckel en Jan van Vernenburg, was hij de steeds trouwe bondgenoot zijns broeders en de bijzonderheden daarvan zijn door ons op diens leven vermeld. In 1387 sloot hij met den graaf van Bentheim en de heeren van Steinfürt, Gutterswijk en Voerst en Keppel een verbond van onderlingen bijstand, dat bekrachtigd werd door den hertog van Gelder, de graven van der Mark en Tekelenburg en den bisschop van Munster. Den 29sten December 1394 sloten hij en zijne vrouw een verdrag met den Utrechtschen bisschop Frederik van Blankenheijm, waarbij zij hem de heerlijkheid Almelo in leen opdroegen.

In 1393 hadden de beide echtelieden het klooster Frenswege mede helpen stichten. Hij overleed vóór het jaar 1400. Zij overleefde hem en was in 1407 nog niet gestorven. Zij lieten na een zoon Egbert genaamd, heer van Almelo en Vriesenveen, die volgt, en drie dochters, Herbrecht, Elisabeth en Mechteld.

Zie *Deductie van Almelo*; *Oorkonden*; *Tijdrek. Regist. op het archief te Zutphen*, bl. 37; van der Chijs, *de munten der Heeren en Steden van Overijssel*, pl. XVII. alwaar eene munt van hem is afgebeeld.

HEECKEREN (Egbert van), heer van Almelo en Vriesenveen, zoon van den voorgaande, was gehuwd met Elisabeth van Voerst. Met zijne moeder en vrouw was hij in 1406 de voorname stichter van het klooster te Sibculo en in 1407 van dat van Almelo. In 1420 gaven

hij en zijne vrouw aan de ingezetenen van Almelo en Vriesenveen verscheidene voorregten, krijgende daarbij Almelo den naam van stad. Met zijnen neef Frederik van Heeckeren genaamd *Rechteren* en andere Overijsselsche edelen bezegelde hij den 7den Augustus 1425 het te Deventer genomen besluit, om Rudolph van Diepholt tot postulaat-bisschop, met uitsluiting van Zweder van Culenborg, te erkennen, en den 8sten October 1426 sloten die edelen en de steden Deventer, Kampen en Zwolle een nader verbond met Rudolph.

Egbert gaf in 1453 de heerlijkheid Almelo, in het bijzijn van den bisschop van Utrecht, aan zijnen eenigen zoon Johan, met Johanna van Reede van Saasfeld gehuwd, over; doch deze, kinderloos blijvende, droeg haar in 1457 op aan zijnen neef Zweder van Heeckeren genaamd *Rechteren*, heer van Voerst en Keppel, wiens nakomelingen haar nog bezitten.

Zie *Deductie van Almelo*; Uit familie-berigten aangevuld.

HEECKEREN (Jacob van) of, zoo als hij in de oorkonden voorkomt, Heker of Hekeren, heer van Roderlo, stond in 1395 Frederik van Bronkhorst, heer van Borculo, bij, in den oorlog met de stad Deventer. In 1418 en 1436 bezegelde hij, met de overige ridders van het graafschap Zutphen, het verdrag van ridderschap en steden van Gelre en Zutphen mede. Hij was gehuwd, 1o. met Bertha van Ampsen; 2o. met Elisabeth van Keppel genaamd Oelde, en is omstreeks 1440 overleden, nalatende een zoon Evert, die volgt.

Zie Dumbar, *Kerk. en Wereldl. Devent.*, bl. 625; Nijhoff, *Gedenkw. uit de geschied. van Gelderl.*, D. III. bl. 353, D. IV. bl. 136.

HEECKEREN (Evert van) of Hekeren, heer van Roderlo, was de zoon van den voorgaande en van diens tweede vrouw Elisabeth van Keppel genaamd Oelde. Hij was in 1440, toen hij, bij doode zijns vaders, met Roderlo beleend werd, nog niet mondig. Den 21sten November 1449, had hij de meerderjarigheid bereikt, want toen trad hij toe tot het verbond van edelen en steden des furstendoms Gelre en het graafschap Zutphen. Op Donderdag na St. Peters dag 1458 huwde hij met Eylarda van Methelen, dochter van Hendrik, heer van Nettelhorst en van Geertrui van Langen. In 1465 viel haar, na doode van haren broeder Berent, het huis en de havezathe Nettelhorst toe, tot 1834 onafgebroken door den oudsten tak en sedert dien tijd door eenen anderen harer afstammelingen, den heer van Heeckeren van Wassenaer, bezeten.

Evert van Heeckeren verschijnt steeds als een ijverig aanhanger van hertog Adolf en zijne kinderen en als een bestrijder van de Bourgondische en Oostenrijksche heerschappij. Den 27sten Junij 1458 bezegelt hij den renversaal of verbondsbrief van hertog Adolf aan Gijsbrecht, heer tot Bronckhorst en Borculo. Toen de nationale partij, na den dood diens hertogs en de gevankelijke wegvoering zijner kinderen, Karel en Filippa, van alle kanten in het naauw gebragt, hulp zocht bij Hendrik van Schwarzenberg, bisschop van Munster, en hem als pandheer van het graafschap Zutphen, voor den jongen hertog erkende, was, op den 7den September 1478 Evert een der ridders, die het verdrag mede bezegelden. De bisschop kon echter niet veel doen; door andere bondgenooten verlaten, zocht hij hulp bij Lodewijk XI, koning van Frankrijk, en sloot met hem, op den 25sten Januarij 1480 een verdrag te Bar-le-Duc, dat op den 12den Maart door Katharina, dochter van Gelre, een deel der bannerheeren, de ridderschap, waaronder Evert, en der steden bezegeld werd. Lodewijk bleef in zijne belofte nalatig, de bisschop kreeg twist in zijne eigene staten, de Oostenrijkers maakten telkens meer voortgang en in het laatst van Julij 1481 moest het graafschap zich onderwerpen. Toen legden, bij eene geheime notariëele acte, den 1sten Augustus 1481 opgemaakt, de bannerheeren van Bronckhorst en Wisch, eenige ridders, waaronder Evert, en stadsgezanten de verklaring af, dat zij door blijkbaren nood gedrongen en uit vrees voor het verlies van leven en bezitting, den aartshertog Maximiliaan trouw hadden gezworen, maar dat zij daarmede niet wilden geacht worden te kort te doen aan het ontwijfelbaar regt der kinderen van wijlen hertog Adolf.

Het behoeft dus bijna niet vermeld te worden dat Evert in 1499 op St. Petrus avond er bij tegenwoordig was, toen bannerheeren, ridderschap en steden van het graafschap Zutphen besloten hertog Karel als hunnen erfheer te erkennen. In hetzelfde jaar bleef hij borg voor den hertog bij de stad Deventer, voor eene som van 500 guldens. Hij schijnt in het begin der 16de eeuw overleden te zijn; zijne weduwe stierf in 1529. Zij lieten na:

1o. Jacob, heer van Roderlo, in 1507 gehuwd met Aleid van Keppel, vrouwe van Westerholt, dochter van Jacob, heer van Westerholt, en van Fenne van Egmont. Het schijnt dat hij ook niet op den besten voet met de Bourgondische partij stond; want in 1504 gaf Filips, aartshertog van Oostenrijk, de hooge heerlijkheden van Vorden en Roderlo aan Johan van Wisch, heer van Wildenborch. Hier is echter niet van gekomen, ofschoon in 1555 Ermgard van Wisch er nog hare aanspraken op liet gelden. Jacob stierf reeds in 1508. Zijn zoon volgt; 2o. Hendrik; 3o. Egbert; 4o. Evert, in 1496 gehuwd met Sophia van de Water; 5. Elsa, gehuwd met Johan van Ulft, heer tot Loackhuizen.

Zie Nijhoff, *Gedenkw. uit de geschied. van Gelderl.*, D. III. bl. 183, 430, D. V. bl. 122, 149; Tadama, *Geschied. van Zutphen*, bl. 146; Dezelfde, *Inventaris van het Zutphensche Archief*, bl. 65, 73, 75, 81, 83, 84; *Zutphensche Archief; Enghuizer Archief*; Uit familie aanteekeningen aangevuld.

HEECKEREN (Evert van) of Hekeren, heer van Roderlo en Nettelhorst, zoon van Jacob van Heeckeren, heer van Roderlo en van Aleid van Keppel, vrouwe van Westerholt, was omstreeks 1508 geboren. Even als zijn grootvader Evert, was hij een voorstander der nationale partij en tegenstander van het huis van Oostenrijk. Op den 27sten Januarij 1538 was hij op den landdag te Nijmegen en bezegelde de oorkonde mede, waarin hertog Karel van Gelre prins Willem van Cleef tot zijnen opvolger aannam. Hij overleed in 1562. In 1530 was hij gehuwd met Agnes van Hackfort, dochter van Berent, heer van Hackfort en Herxen, landdrost van het graafschap Zutphen en bekend krijgsoverste van hertog Karel van Gelre en van Margareta van Egmont, genaamd Baeck. Hunne kinderen waren:

1o. Margareta, in 1546 gehuwd met Gijsbert van Broeckhuijsen, heer van Barlham, hopman, der Staatsgezinde partij toegedaan en van 1567 tot 1572 volger van Willem, graaf van den Berg, wien hij op zijnen krijgstogt door Gelderland en Overijssel vergezelde. Zij overleed in 1597; 2o. Jacob, heer van Roderlo, Westerholt en Dedingweerd, die volgt; 3o. Evert, heer van Nettelhorst, beschreven in de ridderschap van het graafschap Zutphen en in 1559 raad in den hove van Gelderland. Hij was gehuwd met Johanna van Erp en stierf in 1575; 4o. Anna, priorin ter Hunnepe, in 1609 overleden; 5o. Margareta, geestelijke; 6o. Fenne, geestelijke in het witte klooster te Boekholt; 7o. Johanna, geestelijke te Weerselo; 8o. Jacoba, gehuwd met Wolter Smullinck; 9o. Agnes; 10. Christina, gehuwd met Bartelt van Diemen; 11o. Catharina, gehuwd met Reinier van Keppel *tot Langen*; 12o. Joost, eerst Elderick genoemd, die mede volgt.

Uit familie-aanteekeningen bijeengebragt.

HEECKEREN (Jacob van) of Hekeren, heer van Roderlo, Westerwolt en Dedingweerd, zoon van den voorgaande, werd omstreeks 1532 of 1533 geboren en was gehuwd met Elisabeth van Pallandt, dochter van Johan, heer van IJssem en van Elisabeth van Rechteren, vrouwe van Voerst en Keppel. Even als zijne voorouders betoonde hij zich een groot tegenstander van de vreemde, nu Spaansche, overheersching, en was hij een ijverig voorstander van de staatsgezinde partij. Hij wordt bij Slichtenhorst genoemd als een der edelen, welke met Willem, graaf van den Berg, die voor de Spanjaarden uit Gelderland was geweken, briefwisseling hielden, toen de staten besloten hadden zich van de

Spaansche krijgsbenden te ontdoen, en behoorde onder diegenen, welke op den 8sten Maart 1574 door den stadhouder don Louis de Requesens van het algemeen pardon waren uitgesloten. Den 11den en 24sten Maart van dat zelfde jaar noodigde de graaf van den Berg hem uit om te Munster bij hem te komen. In 1577 werd hij, op den landdag te Nijmegen, met Joachim van Lier, tot gedeputeerde van het graafschap Zutphen benoemd, om over de zaken van het landschap, betreffende de toetreding tot de Unie, te handelen, en den 27sten Mei 1579 komt hij voor, zich mede sterk makende voor zijnen broeder Joost en meer anderen, om voor die toetreding te doen stemmen. Eene maand later, den 28sten Junij, stierf hij kinderloos. Den 26sten Februarij van dat zelfde jaar was hij raad in den hove van Gelderland geworden. Zijne weduwe hertrouwde met Johan van Weijhe, heer van Echtelt, en stierf in 1600.

Zie van Hasselt, *Stukk. voor de Vaderl. histor.*, D. II. No. 141; Uit familie-aanteekeningen aangevuld.

HEECKEREN (Joost van), of Hekeren, broeder van den voorgaande, was heer van Diepenbroek en Roderlo, welke laatste havezathe hij van zijn broeder Jacob erfde, en beschreven in de ridderschap van het graafschap Zutphen. Hij liet den 27sten Mei 1579 door zijn broeder Jacob verklaren, dat hij gezind was om tot de Unie van Utrecht toe te treden. In 1601 werd hem, benevens andere edelen, „die onder viands sauvegarde sitten," het regt betwist om op land- en quartier dagen te verschijnen. Hij stierf in 1620 en wordt voornamelijk hier genoemd, omdat verscheidene zijner zonen in 's lands dienst waren en daarin sneuvelden. Bij zijne eerste vrouw, Agnes van Haeften, dochter van Alert, heer van Ophemert en van Cunigonda van Keppel, vrouwe van Verwolde, waarmede hij in 1571 huwde, verwekte hij: 1o. Evert, luitenant, sterft in 1602; 2o. Alert, sneuvelt voor Damme; 3o. Cunigond; 4o. Agnes, na den dood van al hare broeders, vrouwe van Roderlo en Diepenbroek, in 1606 gehuwd met Wigbold de Rode van Heeckeren, heer van Overlaar; 5o. Alert, sneuvelt den 1sten Augustus 1604 voor Sluis; 6o. Jacoba, juffer ter Hunnep, in 1611 gehuwd met Assuerus Mattisius, predikant te Deventer, 7o. Berent, vaandrig, sterft in 1607; 8o. Joachim, vaandrig, sneuvelt den 4den Augustus 1603 in het beleg van Ostende; 9o. Cunigond.

Hij hertrouwde in 1589 met Jasperina van Raesfeld, dochter van Reinier, heer van Romborch, en van Stéphania van Mechelen *tot Santvoort.* Uit dit huwelijk sproot: 10o. Jasper, in 1614 gestorven.

Ten derden male huwde hij, in 1592, met Henrica van Bevervoorde, dochter van Berent en Anna Grubbe. Uit dit huwelijk sproten: 11o. Anna, in 1666 overleden; 12o. Agnes Maria, abdis ter Hunnepe, in 1658 overleden; 13o. Margaretha; 14o. Johanna, eerst abdis te Weerselo, in 1641 gehuwd met Jan van Rechteren, heer van Almelo, Vriesenveen, Rechteren en Bredenhorst en in 1643 met Willem Jacob van den Boetselaer, heer van de Pol; 15o. Berent, sterft in 1602; 16o. Bernarda; 17o. Everharda, in 1632 gehuwd met Derk van Haeften, heer van Verwolde; 18o. Maria, in 1653 overleden.

Uit Quartier-recessen van het graafschap Zutphen en uit familieberigten bijeengebragt.

HEECKEREN (Walraven van) of Hekeren, heer van Nettelhorst en Enghuizen, zoon van Evert, heer van Nettelhorst, en van Johanna van Erp, werd omstreeks 1570 geboren. Den 20sten December 1599 werd hij kapitein van eene compagnie voetvolk, waarmede hij lange jaren in Vlaanderen gelegen heeft. Den 21sten Junij 1601 huwde hij met Agnes van Aeswijn, dochter van Reinier, heer van Brakel, en van Machtelt, vrouwe van Isendoorn. In 1603 onderschreef hij, met meer anderen, de afzwering van den koning van Spanje en werd wegens Nettelhorst in de ridderschap van het graafschap Zutphen beschreven. In 1606 tot rekenmeester benoemd, bedankte hij „'t quartier voor deze faveur." Ondertusschen stierf zijne vrouw reeds in 1609 en hij hertrouwde den 7den Januarij 1612, in de hervormde kerk te Zutphen, met Walburg van Lijnden, dochter van Steven, heer tot Sinderen en van Antonia van Amstel van Mijnden, vrouwe van Loosdrecht en Oudekerk.

In krijgsdienst blijvende, was hij echter niet vreemd aan het bestuur van het graafschap Zutphen en protesteerde hij onder anderen op den 24sten en 25sten Februarij 1623 tegen de examinatie van de lijst der middelen in tegenwoordigheid van Alexander van der Capellen, wien men niet in de ridderschap toe wilde laten, omdat niet genoeg bewezen was dat de *Boedelhof* eene havezathe zou zijn. Den 19den September 1623 verkreeg hij dat het quartier zijne voorspraak zou zijn, opdat zijne compagnie van Vlaanderen naar Zutphen verlegd werd.

Den 27sten Junij 1625 werd hij „genomineerd om te gaan in 't collegie van de Admiraliteit van Rotterdam, indien ZEd. den militairen dienst sal komen te quitteeren." Na den dood van Derck van Dort, heer van Dort, kolonel, landdrost van het graafschap Zutphen en scholtus binnen en buiten Zutphen, in 1625, werd hij in diens plaats gekozen, doch had nog eens gelegenheid om het leger goede diensten te bewijzen, namelijk in September 1627, toen hij op last van prins Frederik Hendrik den aftogt dekte van het leger van Grol en over den gunstigen afloop daarvan door den vorst geprezen werd. Als landdrost oefende hij intusschen veel invloed uit en hij wist den 14den December 1629 te bewerken, dat het landdrostambt niet zou gelost worden, zoo lang hij en zijn zoon Evert leefden, en dat het „na doode of resignatie" op dien zoon moest komen. Langzamerhand vormde er zich echter in de ridderschap eene den landdrost vijandige partij, die echter niet op kon wegen tegen de zijne. Hevige twisten waren daarvan dikwijls de gevolgen en het gebeurde niet zelden dat deze tot dadelijkheden overgingen.

Walraven van Heeckeren, die ook nog de betrekking van burgemeester van Lochem bekleedde, overleed den 11den October 1645. Zijne kinderen uit het eerste huwelijk waren: 1o. Johanna, in 1631 gehuwd met Coenraad van Huus *tho die Rees*, in 1652 overleden; 2o. Agnes, in 1642 gehuwd met Adriaan van Beest van Rhenoy en in 1647 gestorven. Uit het tweede huwelijk had hij een zoon, Evert genaamd, die volgt.

Zie van de Capellen, *Gedenkschr.* D. I. bl. 431, 432; *Quartier recessen van het graafschap Zutphen*; Uit familie-aanteekeningen aangevuld.

HEECKEREN (Evert van), heer van Nettelhorst, Enghuizen en Barlham, zoon van den voorgaande en van diens tweede vrouw Walburg van Lijnden, werd omstreeks 1614 geboren. Hij was de eenig overgeblevene van zijnen naam en van hem stammen dus allen af die verder hier volgen.

Reeds op den 14den December 1629 ontving hij de survivance van het door zijnen vader bekleedde landdrostambt van het graafschap Zutphen. Den 5den Junij 1637 werd hij beschreven in de ridderschap, den 12den Junij daaraanvolgende gecommitteerd tot de admiraliteit van Amsterdam en den 21sten November 1638 tot de generaliteits-rekenkamer. Den 16den Januarij 1642 huwde hij met Maria Torck, dochter van Lubbert en van Jacoba van Arnhem, eene vrouw, wier portret, waarop zij als weduwe uitgeschilderd is, haar op reeds gevorderden leeftijd doet kennen als eene knappe, doch ook heerschzuchtige vrouw, waarvoor zij ook te boek stond en men haar den bijnaam van *Mevrouw Driebeen* gegeven had. Haar man daarentegen was zeer goedhartig van aard.

Na den dood zijns vaders aanvaardde Evert het landdrostambt. De vraag of daaraan het voorzitterschap van de ridderschaps-vergadering verbonden was, gaf al dadelijk aanleiding tot twist. De scholtus binnen en buiten Lochem, Eck, beweerde dat hem, als oudste ridder, dit regt toekwam. De tegenstanders van zijn vader, waaronder voornamelijk Alexander van der Capellen, waren ook tegen den jongen landdrost; de zaak werd voor het

Hof gebragt, dat eerst provisioneel en later bij een bepaald vonnis besliste, dat de landdrost om zijne betrekking voorzitter der Zutphensche ridderschap was. Ook wie als gedeputeerde op zou volgen, gaf aanleiding tot verschil. Haeften van Verwolde en Evert van Heeckeren dongen er naar. Van der Capellen, die over deze zaak breed uitwijdt, schrijft de eindelijke benoeming van den laatsten aan den invloed van Torck van Rosendael, oom van Maria, toe. Bij de raadslagen over de toelating van nieuwe ridders was Evert minder uitsluitend dan zijn vader, doch had daarin de meerderheid tegen zich.

In Januarij 1651, na den dood van den stadhouder Willem II, met Alexander van der Capellen van wege de ridderschap van het graafschap Zutphen naar de groote vergadering te 's Hage afgevaardigd, zochten zij de benoeming van eenen stadhouder en kapitein-generaal te bewerken, doch werden door de andere quartieren niet bijgestaan, waarvan eenige jonge edelen, door Holland gewonnen, de steden toevielen. Met nadruk wezen zij op het gevaarlijke van den toestand op de grenzen, wanneer er geen kapitein-generaal was, doch de invloed was te groot en men kent den uitslag der zaak.

Evert werd den 6den April 1653 tot extraordinaris raad in het Hof van Gelderland benoemd, en aan zijnen oudsten zoon Walraven den 28sten April 1670 de survivance van het landdrostambt toegezegd. Ondertusschen naderde het noodlottige jaar 1672. De ridderschap van het graafschap Zutphen, van ouds aan het huis van Oranje verkleefd, had met leede oogen de besluiten der groote vergadering aangezien. De overheersching der Loevesteinsche factie, de magt der „Hollandsche kooplieden en kramers" onder het bestuur van Jan de Witt, was aan de Geldersche edelen onverdragelijk en zij haakten naar het oogenblik dat de prins van Oranje weder in het bezit van de waardigheden zijner voorouders zou hersteld worden. Die haat tegen de bovendrijvende partij moge gedeeltelijk tot verontschuldiging strekken van het flaauwhartige gedrag der Zutphensche ridderschap in het algemeen en van Evert in het bijzonder, toen de stad Zutphen, destijds eene der sterkste plaatsen in ons land, door koning Lodewijk XIV in 1672 opgeeischt onmiddellijk werd overgegeven, en terwijl een Jan Coulman, hoofdman der burgerij, dien wij vroeger noemden, door zijne mannelijke taal die overgave zocht te voorkomen, was het Evert van Heeckeren die meende „dat men de aangebodene conditiën niet moest verwerpen, maar aannemen, omdat anders het graafschap in bloet en vlam zou gestelt worden" en was het zijne gade, die de vrouw van den genoemden Coulman trachtte te winnen, om door haren invloed zijne standvastigheid aan het wankelen te brengen.

Tot aan zijnen dood bleef Evert van Heeckeren de betrekking van landdrost waarnemen. Hij moest de smart ondervinden van het nog te beleven, dat drie zijner zonen sneuvelden en een aan eene ziekte overleed. Hij stierf den 23sten April 1680, en zijne gade den 21sten Februarij 1690. Beiden zijn in de Groote of St. Walburgs kerk te Zutphen begraven, waar hunne kinderen ter hunner eere eene sierlijke marmeren graftombe hebben doen oprigten. Zij prijkt met de borstbeelden der beide echtelingen; daaronder zijn twee schreijende kinderen met omgekeerde en uitgebluschte fakkelen, en in het midden een feniks uit zijne asch verrijzende. Lager ziet men doodshoofden, zandloopers en dergelijke zinnebeelden van de kortheid en broosheid des menschelijken levens. Rondom staan de zestien kwartieren, regts: *Heeckeren*, *Lijnden*, *Erp*, *Aemstel*, *Hackfort*, *Veen*, *Besten*, *Isendoorn*; links: *Torck*, *Arnhem*, *Sallandt*, *Ittersum*, *Wittenhorst*, *Speulde*, *Stepradt*, *Mulert*.

Hunne kinderen waren:

1o. Walraven, heer van Nettelhorst, van wien nader zal gesproken worden; 2o. Lubbert Frederik, geboren in 1645, overleden in 1668; 3o. Jan Frederik, geboren in 1648, kapitein. Hij stierf op Zondag den 16den October 1672 te Leiden, nadat hij den 12den te voren op zijnen post voor Woerden, dat door den prins van Oranje belegerd werd, eene zware kwetsuur, door eenen kogel in den mond, die niet door was gegaan, gekregen had; 4o. Robbert, heer van Enghuizen, te Zutphen den 7den December 1650 gedoopt. Hij was beschreven in de ridderschap van het graafschap Zutphen, gedeputeerde des graafschaps, extraordinairis raad in den Hove van Gelderland en curator der provinciale akademie te Harderwijk. Hij was een bekwaam regtsgeleerde. Voor zijnen broeder Walraven was hij stadhouder van de stad en meijerij van 's Hertogenbosch, en werd aldaar in 1694 gehuldigd. Uit de *Quartier-recessen* blijkt het, dat hij tot vele en velerlei commissiën gebruikt werd. Hij was gehuwd met Anna Wilhelmina Caecilia van Keppel, vrouwe van Molecaten en Camferbeek, en stierf den 16den November 1699; zijne weduwe den 10den Julij 1714; 5o. Gerrit, gedoopt te Zutphen den 19den Mei 1652, was kolonel van een regiment vreemde troepen en is den 21sten Augustus 1696, bij de bestorming van het kasteel van Namen, gesneuveld. Uit de brieven aan zijne zuster Walburg, die nog bestaan, blijkt het, dat hij van eene vrolijke, levendige inborst was; 6o. Evert Jacob, gedoopt te Zutphen den 7den December 1653, was kapitein bij het regiment van Limburg Stirum, en werd den 11den Augustus 1674 in den slag bij Senef gekwetst. Hij stierf, als majoor bij hetzelfde regiment den 30sten Augustus 1678, nadat hij op den 14den Augustus bevorens, in den veldslag bij St. Denis, een schot onder de wang gekregen had; 7o. Steven, gedoopt te Zutphen den 5den September 1655, was vaandrig en sneuvelde in 1676, bij het beleg van Grave; 8o. Jacob Derk, heer van Barlham en Enghuizen, die later mede volgt; 9o. Walburg, in 1680 gehuwd met Elbert Anthonij van Pallandt, heer van Voorst, Oosterveen, Batingen en Clooster, en in 1711 met Anthonij Adolph van Haersolte, heer van Haerst. Zij stierf kinderloos in 1721.

Zie J. Vollenhoven, *Triomfkroon voor den Hoog Edelen Welgeb. Heer, Gerhardt, Baron van Hekeren, enz.*; Bouman, *Gesch. der Geld. Hoogesch.*, D. I. bl. 153, D. II. bl. 5; *Zutphensche Quartier-recessen*; Tadama, *Geschied. van Zutphen*; bl. 251; Uit familie-aanteekeningen aangevuld.

HEECKEREN (Walraven van), heer van Nettelhorst, oudste zoon van den voorgaande, geboren in 1643, werd den 18den April 1665 in de ridderschap van het graafschap Zutphen beschreven, ontving in 1670 de survivance van het landdrostambt, volgde in 1680 zijnen vader daarin op en was voorzitter van de gedeputeerde staten van het graafschap. Een zeer bekwaam man zijnde, werden hem gewigtige betrekkingen opgedragen en had hij lang zitting in de vergadering der Staten-Generaal. In 1689 kreeg hij eene zending naar Brandenburg, Saksen, Munster en Lunenburg, om deze staten aan te sporen tot het leveren hunner contingenten, waarin zij zeer traag waren. In April derwaarts vertrokken, hield hij zich meestal te Zell, de residentie van den hertog van Lunenburg, op. Nadat hij te vergeefs getracht had den hertog van Wolfenbuttel, namens koning Willem, door voordeelige aanbiedingen tot het bondgenootschap over te halen, werd hij in 1693 als buitengewoon gezant naar Zweden gezonden, waar hij het gerezen ongenoegen, ontstaan door het nemen van Zweedsche schepen, die op Frankrijk voeren, uit den weg ruimde. Terwijl hij zich daar bevond, werd hij tot erkentenis voor de trouwe diensten, aan den staat bewezen, in het bijzonder in het toen bekleede gezantschap, in Februarij 1694, benoemd tot hoofdschout der stad en meijerij van 's Hertogenbosch, waar zijn broeder Robbert, zoo als reeds boven vermeld is, als zijn stadhouder gehuldigd werd. Een groot vriend van den beroemden Gysbertus Cuperus zijnde, en gestadige briefwisseling met hem onderhoudende, schreef hij hem in 1697 uit Stokholm: „dit hof is soo vol intriges, dat men nergens staet op kan maeken en daerom wilde ik wel van hier sijn, alsoo men wel kan verzekert sijn, dat Sweden van 't humeur, daer de coninck van is, ons wel geen quaet sal doen, maer veel goets en hebben wij daer oock niet van te verwaghten, soodat mijn verblijf hier 't eenemaal inutil is." Hij stierf ongehuwd te Osnabrück, den 21sten Augustus 1701, op zijne terugreize uit Zweden, waar hij echter niet altijd door gebleven was, ten minste het blijkt uit de *Quartier-recessen*

dat hij in 1700 op eene vergadering te Zutphen tegenwoordig was.

Walraven van Heeckeren was een groot liefhebber van oudheden en munten. Zijne briefwisseling met Gysbertus Cuperus berust sedert 1854 op het Rijks-Archief.

Zie Sylvius, *Vervolg op* Aitzema, D. III. bl. 100; N. van der Meer, *Zegenwensch aan . . . den Heer Walraven van Heeckeren enz., benoemd tot hoogschout van 's Hertogenbosch enz.;* Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVI. bl. 251; *Nales. op* Wagenaar, D. I. bl. 413; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 434; *Zutphensche Quartiers-recessen;* Uit familie-aanteekeningen aangevuld.

HEECKEREN (Jacob Derk van), heer van Barlham, later ook van Enghuizen, Roderlo en Brandsenburg, was de broeder van den voorgaande, werd den 16den December 1665 te Zutphen gedoopt en in 1686 door Prins Willem III tot burgemeester dier stad benoemd, welke betrekking hij tot 1699, toen hij tot de ridderschap overging, waarnam. Den 25sten Februarij 1691 was hij rekenmeester van Gelderland geworden en den 20sten Februarij 1706 werd hij, in plaats van Johan van Lintelo, landdrost des graafschaps Zutphen en bleef dat tot den 19den Februarij 1740, toen hem toegestaan werd dat hij zijnen zoon Frans Jan dit ambt afstond, behoudens zijnen rang in de vergaderingen, dien hij hem eerst op den 22sten November 1747 overgaf, zijnde hij toen misschien de oudste regent der Unie. Door kunde en ervaring had hij zich veel invloed en door braafheid en heuschheid veler achting weten te verwerven.

Sedert leefde hij nog anderhalf jaar in welverdiende rust, totdat hij te Zutphen den 22sten April 1749 overleed. Hij was in 1691 gehuwd met Heilwich Charlotte van Lijnden, geboren in 1661, dochter van Frans, heer van Hemmen en Blitterswijk, en van Charlotte van Brienen *toe Mussenberg en Cloeraat;* zij stierf den 2den Julij 1728. Hunne kinderen waren:

1o. Frans Jan, heer van Enghuizen, Beurse, Cloese, Langen en Suideras, die volgt; 2o. Evert, heer van Barlham, geboren in 1696, als student overleden in 1719; 3o. Assueer, heer van Roderlo, geboren in 1699, van 1719 tot 1749 schepen en sedert dien tijd tot aan zijnen dood, 13 October 1767, burgemeester van Zutphen; afgevaardigde tot de vergadering van hunne hoogmogenden, raad en rekenmeester van Gelderland, curator der hoogeschool te Harderwijk, lid van de commissie tot beneficering van Neder-Rijn en IJssel, baljuw en dijkgraaf van Prinseland. Hij werd in 1719 te Harderwijk eershalve tot doctor in de regten bevorderd en was in 1730 gehuwd met Henriette Johanna Elisabeth Agatha Walrave van Laer, vrouwe van Kell, Rees, Engelenburg en Lichtenberg, die in 1755 stierf; 4o. Walraven Robbert, heer van Brandsenburg en Barlham, geboren in 1704, was beschreven in de ridderschap des graafschaps Zutphen, burgemeester der stad Groenlo, extraordinaris raad in den Hove van Gelderland, afgevaardigde tot de generaliteits rekenkamer en ter vergadering van de Staten-Generaal, houtvester en scholtus binnen en buiten Zutphen. Hij trouwde in 1725 met Johanna Sophia von dem Bussche *zu Hunnefeldt* en in 1739 met Barbara Elisabeth de la Fontaine. Hij stierf den 15den Junij 1758; zijne weduwe in 1772.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 213, 214; *Zutphensche Quartier-recessen;* Uit familie-aanteekeningen aangevuld.

HEECKEREN (Frans Jan van) heer van Enghuizen, Beurse, Cloese, Langen en Suideras, oudste zoon van den voorgaande, werd geboren in 1692. Hij was burgemeester der stad Doetinchem, den 16den October 1716 beschreven in de ridderschap van het graafschap Zutphen, den 25sten November daaraanvolgende landrentmeester-generaal van Gelderland, gecommitteerde tot de admiraliteiten van Friesland en van de Maze, tot den Raad van State, curator der Geldersche hoogeschool, richter van Doesburg tot 1740, toen hij door afstand van zijn vader landdrost van het graafschap Zutphen werd, en in 1747 president van de gedeputeerde staten. Hij was daarbij ook gecommitteerde tot beneficering van Neder-Rijn en IJssel, welke betrekking hij in 1750 aan zijnen zoon Jacob Adolph afstond, en was gedurende meer dan een halve eeuw een zeer voornaam regent, die, vooral in het laatst zijns levens, zeer veel invloed uitoefende en de hem opgedragen commissiën met veel lof volvoerde.

Hij was in 1722 gehuwd met Transisalania Charlotte Juliana Agnes Adelheid, gravin van Rechteren, dochter van Adolf Hendrik, heer van Almelo en Vriesenveen, en van Sophia Juliana gravin van Castel Rudenhausen, in 1704 geboren en in 1756 gestorven. Hij overleed te 's Hage den 10den Mei 1767. Zij verwekten 16 kinderen, waarvan er verscheidene op jeugdigen leeftijd stierven en waarvan wij slechts noemen 1o. Jacob Adolph, heer van Enghuizen, Beurse, Cloese en Lange, geboren den 6den Julij 1724, beschreven in de ridderschap van het graafschap Zutphen, ordinaris raad in den Hove van Gelderland, scholtus binnen en buiten Zutphen, president van gedeputeerde staten, landrentmeester-generaal van Gelderland, curator der provinciale akademie van Harderwijk, burgemeester van Doetinchem, gecommitteerde ter beneficering van Neder-Rijn en IJssel. Hij is in 1751 gehuwd met Charlotte Alexandrina van Westerholt en in Februarij 1792 overleden; 2o. Evert Frans Joachim Philip Assueer, onderluitenant bij de cavallerie, geboren 1727 gestorven 1743; 3o. Frederik Walraven Reinhardt Burchardt Rudolph, heer van de Cloese, geboren in 1729, in 1743 onderluitenant in plaats van zijnen broeder, overleden in 1769 als luitenant-kolonel bij het regiment van Randwijck; 4o. Maria Adelheid Elisabeth, geboren in 1742, in 1774 gehuwd met den kolonel François Mackay en in 1791 gestorven; 5o. August Robbert, heer van Suideras, die volgt.

Zie *Nederl. Jaarb.*, 1767. bl. 757; *Tegenw. Staat van Gelderl.*, D. III. de *Opdragt;* Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. II. bl. 14, 210, 217; *Zutphensche Quartier-recessen;* Uit familie-aanteekeningen aangevuld.

HEECKEREN (August Robbert van), heer van Suideras, zoon van den voorgaande, werd den 31sten Julij 1743 geboren en den 24sten October 1763 in de ridderschap van het graafschap Zutphen beschreven, welke hij van 1781 tot 1792, toen hij weder inviel, verliet, om burgemeester of liever schepen der stad Zutphen te worden. Hij was voorts extraordinaris raad in den Hove van Gelderland, burgemeester der stad Groenlo, drossaard der stad en heerlijkheid Borculo en in 1792 scholtus binnen en buiten Zutphen en president van de gedeputeerde staten des graafschaps.

De twisten tusschen de Oranje-partij en de patriotten heerschten in Zutphen sedert 1783. De Capellen's waren ijverig bezig om er ongenoegen en oproer te verbreiden. Een adres, waarschijnlijk door den burgemeester van der Capellen *van Rijsselt* opgesteld, waarin op herstel der grieven werd aangedrongen en op hetwelk zijn broeder Capellen *van de Marsch*, lid der ridderschap, de tweede onderteekenaar was, dat op den 15den Maart van genoemd jaar aan de gemeenslieden werd ingediend, gaf het sein tot de beweging. De gemeenslieden namen het goed op en leverden het aan den raad in, die voor het meerendeel uit aanhangers van het huis van Oranje bestond en waarin Suideras, zoo wordt hij gewoonlijk genoemd, „een waardig evenbeeld van Capellen *van de Marsch*, even onvoorzigtig en doldriftig als deze, even heftig ijverende voor den prins, als Capellen voor de patriotten, en (naar het schijnt) ook persoonlijk vijand van zijnen politieken tegenstander" veel invloed uitoefende. De raad wees, tegen het protest der burgemeesters Capellen *van Rijsselt*, Verstegen en de Rode van Heeckeren, het rekwest van de hand, en verzocht er niet mede lastig gevallen te worden. Het protest der drie raadsleden werd door den druk bekend gemaakt, waarop de burgers hun een dankadres indienden, en tevens een naamloos geschrift, te Deventer uitgegeven, waarin het volk aangespoord werd om de wapens op te vatten, verspreid. De

patriotsgezinde regering van Deventer weigerde aan het verzoek, om een onderzoek naar den drukker en verspreider van dit oproerschrift in te stellen, te voldoen; eene premie van 1000 gulden werd toen te Zutphen op de ontdekking van den schrijver gesteld. Beducht voor oproer, besloot, in eene geheime vergadering, de raad, den generaal-majoor van Heeckeren van Molecaten, kommandant der stad, te verzoeken, in dat geval tusschen beiden te treden.

De drie protesteerende burgemeesters zorgden wel dat de zaak niet geheim bleef, en er kwam weldra een tweede naamloos geschrift voor den dag, waarin — wat vroeger door de Zuid-Hollandsche Courant ook reeds was medegedeeld — Suideras beschuldigd werd er voor uitgekomen te zijn aan den prins gezegd te hebben, dat het noodzakelijk was dat er te Zutphen burgerbloed gestort werd. Hij verklaarde dat voor laster; hij had alleen, toen er over de garnizoens vermeerdering gesproken werd, en men hem had doen opmerken dat, indien zulks tegen den zin der burgers geschiedde, het tot een bloedbad zou kunnen komen, geantwoord: „dat zij, die daarvan oorzaak waren, het aan zich zelven te wijten hadden." De vermeerdering van het garnizoen had plaats, zonder dat er eenige onlusten ontstonden.

Al de onlusten op te sommen, tusschen de regering van Zutphen en hare minderheid, waaraan Rode van Heeckeren, toen de zaken te erg begonnen te loopen, zich ook reeds onttrokken had, is onnoodig. Hoezeer zich de patriotten ook roerden, eenige patriciers op hunne hand hadden, door velen uit den middenstand met een goed oog aangezien werden, de meerderheid, ook der mindere volksklasse, bleef den ouden staat van zaken getrouw. Het jaar 1787 was daar; de patriottische partij werd overal overwonnen; Suideras ondernam het haar in Zutphen geheel te fnuiken en hij deed dat stout genoeg, maar op eene wijze, die de schromelijkste verwarring veroorzaakte en tot bloedige tooneelen had kunnen aanleiding geven. Op den 24sten Junij verscheen hij met eene Oranje-kokarde versierd op de parade, begaf zich van daar naar het stadhuis en oogenblikkelijk begonnen de officieren en soldaten aan hunne gehechtheid voor het huis van Oranje lucht te geven door vechtpartijen met de patriotten. De generaal van Heeckeren *van Molecaten* liet deze ontwapenen en de patrouilles verdubbelen, doch de onrust nam hoe langer hoe meer toe. Bij bekende patriotten werden de glazen ingeslagen en een der hevigste van deze, de schoenmaker David Reinders, schoot uit zijn huis eenen soldaat dood. Het woedende krijgsvolk wilde hem vermoorden, doch de officieren wisten dat te beletten en hem ongedeerd naar de gevangenis te brengen. Den volgenden dag, den 26sten Junij, haalden de soldaten overal op eigen gezag de vaandels, degens enz. op, des middags werd het Oranje vaandel uit het stadhuis gestoken en de omwenteling was volbragt.

Geen wonder dat Suideras, toen in 1795 de patriotten, met behulp der Fransche broeders zegevierden, hunnen haat in dubbele mate ondervond. Van Groenlo, waar hij eene magistraatsvergadering had bijgewoond, teruggekeerd en op het landgoed *het Velde*, op drie kwart uur afstand van Zutphen, den baron van Dorth toebehoorende, verblijf houdende, werd hij op den 11den Februarij door den burger-luitenant ter Horst, op last van den burgerkommandant de Roy, die zeide daartoe van de municipaliteit te Zutphen bevel te hebben, gearresteerd en met veel ophef naar die stad en het huis zijner doodzieke zuster Louise Leopoldine Isabelle overgebragt, daar streng bewaakt en den volgenden morgen, niettegenstaande hij eene hevige koorts had gekregen, onder geleide van gewapende burgers naar het stadhuis gebragt en daar gevangen gezet.

Den 16den Februarij verzocht hij aan de municipaliteit om ontslagen te worden, belovende hij om in het vervolg ambteloos, met de zijnen, buiten den tijd door te brengen en af te wachten „wat de Voorzienigheid over het gefolterd vaderland zou beschoren hebben." Niet voor den 7den Maart werd dit verzoek, dat in handen was gesteld van de tien burgers, die het arrest gevraagd hadden, voor de burgerij gebragt, die op aanstoken van de Roy, bepaalde, dat het in alle herbergen ter lezing zou gelegd en ten platte lande rond gezonden worden, om elken ingezetene in de gelegenheid te stellen iets tegen Suideras in te brengen.

Hoewel genoemde de Roy en zijne vrienden zich daar veel moeite voor gaven, de eerste zelfs de burgerij van den predikstoel der Groote kerk daartoe liet aansporen, er kwamen geene beschuldigingen, en van het platte land ontving Suideras zelfs vele bewijzen van achting. Daarom was ook de municipaliteit onwillig de burgerij op te roepen, dat door bewerking van eenige beter gezinde burgers echter op Zondag, 22sten Maart, geschiedde; niettegenstaande de Roy met groote hevigheid het verzoek van Suideras bestreed, bewerkten echter twee andere zijner tegenstanders, nu tot betere inzigten gekomen, dat hij ontslagen werd, na op handtasting, in plaats van eede, aan de municipaliteit beloofd te hebben, zich niet buiten de stad te begeven of met regeringszaken zich te bemoeijen. Hij begaf zich nu naar zijne zuster, die hij meermalen verlangd had te spreken, doch het was te laat, zij was reeds buiten kennis en stierf den volgenden dag.

Hij nam daarop zijne toevlugt tot den Franschen generaal van Damme, wiens hoofdkwartier op het huis *de Voorst* bij Zutphen gevestigd was, stelde hem voor dat hij altijd een voorstander der oude constitutie en der erfstadhouderlijke waardigheid geweest was, en onveranderlijk daaraan en aan den prins zou gehecht blijven; dat hij evenwel aan de resolutie zich onderworpen had, zonder daartegen iets te ondernemen, maar dat men hem evenwel zes weken lang onverhoord gevangen gehouden had, waarom hij verzocht dat de zaak werde afgedaan en hij vrijgesproken of gestraft. De generaal hoorde hem welwillend aan, en gaf hem eenige dagen later eene schriftelijke vergunning om de stad te verlaten en in Holland te reizen, waarvan hij gebruik maakte en, na de municipaliteit er kennis van gegeven te hebben, naar zijn landgoed vertrok.

De municipaliteit, hierover zeer ontevreden, maar nogthans uit vrees voor de Franschen, hem niet durvende gevangen zetten, dagvaardde hem, doch hij weigerde te gehoorzamen en bleef zijn ambt als scholtus binnen en buiten Zutphen waarnemen, daarin gerugsteund door den Franschen generaal-adjudant de la Court. Zich echter niet langer veilig rekenende, begaf hij zich op Pruissisch grondgebied, meestal verblijf houdende op het kasteel Ringelberg bij Wezel, toebehoorende aan den baron van Spaen.

Het provinciaal collegie van policie, financie en algemeen welzijn van het volk van Gelderland liet daarop den 4den November eene publicatie uitgaan, waarin op het hoofd van Suideras, omdat hij „niettegenstaande de afgelegde belofte zonder de toestemming der regering van Zutphen, zich niet alleen buiten de stad, maar vervolgens buiten deze provincie heeft geabsenteerd", terwijl buitendien „zeer vehemente suspicien exteeren, dat hij aldaar kwade machinatiën tegen zijn vaderland getracht heeft ten uitvoer te brengen", eene premie van duizend gouden ducaten gesteld werd. Hieruit blijkt dat, haatte men hem, men hem niet minder vreesde. Bij vonnis der municipaliteit van Zutphen werd hij ten eeuwigen dage uit Gelderland verbannen en in de kosten der procedure veroordeeld. Dat zijn goed onder sequester gesteld was, zal wel niet behoeven vermeld te worden.

Later werd de postmeester Haamel te Doesborgh bij verstek veroordeeld om met het zwaard over het hoofd geslagen en vijftien jaren in een tuchthuis opgesloten te worden, „omdat hij ook de briefwisseling met den beruchten veldvlugtigen August Robbert van Heeckeren van Suideras en anderen gefavoriseerd heeft." Suideras ontkent echter na de revolutie eenige briefwisseling met Haamel gehad te hebben. Zijne *Apologie* tegen de aan hem te last gelegde misdaden zag in 1797 in 8o. het licht.

In het Pruissische waren zijne gedachten op eene tegenomwenteling gevestigd, zocht hij zijne mede-emigranten te bewerken en was hij in verstandhouding met den erfprins van Oranje, die zich te Lingen ophield, met de uitgewekene officieren en de vrienden van het huis van Oranje, die zich op het grondgebied der Bataafsche republiek be-

vonden. Vruchteloos zocht men de Pruissische regering te bewegen om hulp te verleenen, maar toen de landing der Engelschen en Russen in Noord-Holland betere uitzigten opende, besloot men ook zonder haar eenen slag te slaan; onbezonnen aangelegd, liep echter de onderneming ellendig af.

Suideras in het graafschap Zutphen, de baron van Lijnden *van Hoevelaken* op de Veluwe, de baron d'Yvoy in het Sticht, waren er de hoofden van; eenige uitgewekenen onder den overste Spengler zouden zich van Arnhem meester maken, anderen in Twenthe dringen. Suideras kwam op Donderdag den 5den September 1799, de beruchte *gele Donderdag*, met een aantal uitgewekenen van het kasteel te Ghemen, waar hij toen verblijf hield, te Winterswijk aan; herstelde de vorige regering; stak de Oranje-vlag uit en begaf zich toen naar Bredevoort en Aalten, waar hetzelfde plaats vond; de proclamatie van den prins van Oranje werd gelezen en het gerucht verspreid dat er Pruissen in aantogt waren. De ingezetenen, aan het huis van Oranje gehecht, sloegen geloof daaraan en betuigden openlijk hunne vreugde over de herstelling der voormalige orde van zaken. Suideras bleef hier echter slechts kort, kwam over Dinxperlo weder op Pruissisch gebied en was den 7den reeds te Ghemen terug. De Fransche generaal Girod en vrijwilligers uit Arnhem waren weldra te Bredevoort en Winterswijk aangekomen, verscheidenen werden gevangen genomen doch weder losgelaten, uitgenomen de freule van Dorth *tot Holthuizen*, waarvan wij vroeger hebben melding gemaakt. Suideras legde met zijne dolle onderneming weinig eer in. De premie op zijn hoofd werd nog eens uitgeloofd.

Na den vrede van Amiens keerde hij in het vaderland weder en woonde meestal te Zutphen. In 1811 werd hij vrederegter te Warnsveld, maar overleed reeds den 7den October van dat jaar. Hij was in 1776 gehuwd met Aleida Jacoba van Westreenen, dochter van Jan André van Westreenen, heer van Sterkenburg, en van Pauline Lucretia Godin. Uit dit huwelijk is éene dochter gesproten, Charlotte Sophia, in 1781 geboren, met Wolter Harmen Roelof van Broeckhuysen getrouwd en in 1839 gestorven.

Zie *Verv. op de Vaderl. Hist.* van Wagenaar, D. VI. bl. 232 en volg., D. XVIII. bl. 168, 169; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, artik. *Zutphen*; van der Aa, *Geschied. van den laatsten Oorl.*; D. VIII. bl. 222—226, 239: *Apologie van A. R. van Heeckeren van Suideras*: Bilderdijk, *Vaderl. Geschied. in Oph. en Bijv.* van Tydeman, D. XII. bl. 234; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. II. bl. 289, 413; Tadama, *Geschied. van Zutphen*, bl. 282 en volgg.; Uit familie-berigten aangevuld.

HEECKEREN (Reinhardt Burchardt Willem van), heer van *Molecaten*, geboren den 25sten Mei 1721, zoon van Evert, heer van Nettelhorst en Molecaten, en van Jacoba Judith Isabella van Rechteren, kreeg in 1734 een vendel in het regiment van Plotho en in 1742 eene compagnie in het regiment van Lijnden *van Blitterswijk*. Achtereenvolgens klom hij op tot hoogere militaire waardigheden; hij was luitenant-generaal, kolonel van een regiment kavallerie, de naderhand zoo beroemde hussaren *van Heeckeren*, oorspronkelijk door den rijngraaf van Salm opgerigt, daarna op de repartitie van Gelderland gekomen en in de oorlogen tegen de Franschen, waar het zich uitmuntend van zijnen pligt kweet, door den kolonel van Lijnden *van Hoevelaken* aangevoerd, verscheidene jaren kommandant van Zutphen, later gouverneur van Sluis in Vlaanderen, eindelijk voorzitter der hooge militaire vierschaar. In 1795 legde hij met zijne drie zonen en drie schoonzonen al zijne betrekkingen neder en overleed den 29sten April 1799.

Hij heeft veel toegebragt, tijdens hij kommandant van Zutphen was, tot het bewaren der orde in die stad, waar door Capellen *van de Marsch* en andere heethoofden de gemoederen zeer aan het gisten waren. In 1783 was hem door de regering verzocht om des noods de sterke hand der militie te gebruiken, ten einde hunne personen en huizen te beveiligen, waarvoor de bezetting ook versterkt werd. Deventersche vrijwilligers, die zoo zij zeiden overgekomen waren om de wapenoefeningen der compagnie van Capellen *van Rijssell* bij te wonen, doch waarschijnlijk meer in hun schild voerden, werden door hem aan de poort ontwapend. Hevig klaagde de Deventersche regering daarover, doch met weinig gevolg. Op den 26sten Junij 1787, toen de patriotten waren ten onder gebragt, ontwapende hij hen, doch voorkwam de plundering, die de lang getergde en nu overwinnende Oranje-partij, ook door het onverstandige gedrag van Heeckeren *van Suideras* (zie aldaar) opgewonden, wel had willen aanvangen.

Den 1sten Augustus 1758, kolonel-kommandant van het regiment van Cannenburg zijnde, was hij gehuwd met Henriette van Lintelo, dochter van den luitenant-generaal Arnold Willem Tijmen, heer van de Marsch, en van Elisabeth des Vilattes.

Hunne kinderen waren: 1°. Evert Willem, heer van Molecaten, geboren in 1760, laatst generaal-majoor en kommandant van Zutphen, gehuwd met Anna Maria van de Spiegel, dochter van den raadpensionaris, en in 1819 overleden; 2°. Elisabeth Jacoba Judith, geboren in 1763, gehuwd met den majoor Jan Dirk van de Wall en in 1830 overleden; 3°. Willemina Johanna Agnes Isabella, geboren in 1764, gehuwd met den majoor Bernhard Heidenrijk van Hopbergen en in 1801 overleden; 4°. Anna Maria Theodora, geboren in 1766, gehuwd met Jan de Bruyn, laatst kantonregter te Zutphen, en in 1825 overleden; 5°. Josina Reiniera Petronella, geboren in 1761, gehuwd met den kapitein Franciscus Johannes Andrau en in 1832 overleden; 6°. Robbert August Adolf Maurits Carel, na zijnen oudsten broeder heer van Molecaten, geboren in 1770, page bij prins Willem V, daarna luitenant bij de garde, emigreerde naar Engeland in 1795 en nam in 1799 deel aan den veldtogt in Noord-Holland tegen de Bataafsche republiek. Na den vrede van Amiens in het vaderland teruggekeerd, trad hij in 1814 als luitenant-kolonel weder in militaire dienst, woonde den veldslag bij Waterloo bij en werd benoemd tot ridder der militaire Willemsorde 3de klasse. Daarop was hij achtervolgens commies-generaal der convooijen en licenten, ontvanger der in- en uitgaande regten en ontvanger-partikulier te Zutphen; tevens was hij beschreven in de ridderschap en lid der provinciale staten van Gelderland. Hij huwde in 1815 met Charlotte Alexandrina van Westerholt en stierf in 1838; 7° Willem Hendrik, geboren in 1773, luitenant bij de gardes, in 1797 overleden.

Zie *Verv. op de Vaderl. Hist.* van Wagenaar, D. VIII. bl. 239. volg.; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, in voce *Zutphen*; Tadama, *Geschied. van Zutphen*, bl. 285 en volgg.; Uit familie-aanteekeningen aangevuld.

HEECKEREN (Jacob Derk Carel), heer van Roderlo, Lichtenberg en Kell, zoon van Assueer, heer van Roderlo en van Henriette Johanna Elisabeth Agatha Walrave van Laer, vrouwe van Kell, Rees, Lichtenberg en Engelenburg, werd den 31sten October 1730 geboren. In 1747 werd hij rentmeester van het geestelijk rentambt Borculo en in 1751 beschreven in de ridderschap van het graafschap Zutphen, zijnde hij toen ook edelman van de kamer des stadhouders Willem IV. Later nam hij aanzienlijke betrekkingen waar. Hij was extra-ordinaris raad in het Hof van Gelderland, burgemeester van Groenlo, gecommitteerde tot de Staten-Generaal en lange jaren tot den Raad van State. Wegens die commissie veeltijds in 's Hage vertoevende, was hij, hoewel ook landdrost van het graafschap Zutphen, niet, als gewoonlijk, president van de gedeputeerde staten van dat gewest, welke betrekking achtervolgens door J. A. van Heeckeren *van Enghuizen* en A. R. van Heeckeren *van Suideras*, beide scholtus binnen en buiten Zutphen, werd waargenomen. Hij was ook opperstalmeester en kamerheer van prins Willem V, en genoot de algemeene achting, zoo zelfs dat de omwentelaars van 1795 ten zijnen behoeve eene uitzondering maakten, hem niet afzetten, maar hem, wiens dood, daar hij aan eene slepende ziekte leed, toch spoedig kon te gemoet gezien worden, in vrede als landdrost lieten sterven. Hij overleed te Zutphen den 11den Julij 1795.

In 1771 was hij gehuwd met Johanna Juliana gravin van Wassenaer *Starrenburg*, dochter van Pieter, heer van Starrenburg, en Anna Arnoldina van den Boetselaar, in 1739 geboren en in 1811 gestorven. Hunne kinderen waren:

1°. Sophia Willemina, geboren in 1772, in 1808 gehuwd met Unico Willem, graaf van Wassenaer, heer van Twickel, Wassenaer, Obdam, Spierdijk enz. Hij stierf in 1812. Zij was daarna grootmeesteresse van het huis van H.H. M.M. Frederika Louise Wilhelmina en Anna Paulowna, koninginnen der Nederlanden, en dame van de orde van St. Catharina van Rusland, eene vrouw van veel invloed, doch hoogst eenvoudig van levenswijze. Zij stierf te 's Hage den 13den Februarij 1847; 2°. Willem Hendrik Alexander Carel, heer van Roderlo en Kell, die volgt; Louise Wilhelmina Frederika, geboren in 1776, met den predikant Woldringh gehuwd en in 1851 overleden.

Uit familie-aanteekeningen zamengesteld.

HEECKEREN (Willem Hendrik Alexander Carel van), heer van Roderlo en Kell, zoon van Jacob Derk Carel, heer van Roderlo, Lichtenberg en Kell, en Johanna Juliana van Wassenaer-*Starrenburg*, werd den 12den Augustus 1776 geboren. Met de omwenteling van 1795 uitgeweken, huwde hij den 1sten October 1800 met Sara Agatha van Pabst, dochter van Johan Maurits, heer van Bingerden en van Sara Agatha Hop.

Bij de herstelling van ons volksbestaan werd hij, met zijnen zwager J. C. E. graaf van Lijnden, commissaris voor de provincie Gelderland en daarop beschreven in de ridderschap van die provincie, lid van de tweede kamer der Staten-Generaal en hoofdschout van Doesborgh. In 1825 volgde hij zijnen zwager van Lijnden op als gouverneur van Gelderland en werd ook voorzitter der ridderschap en staatsraad in buitengewone dienst.

Hij bleef de betrekking van gouverneur van Gelderland tot 1846 met eere waarnemen, werd toen, op zijn verzoek, ontslagen en benoemd tot minister van staat en grootkruis der orde van den Nederlandschen Leeuw. Hij had echter niet lang genot van zijne rust, want hij stierf reeds den 24sten Julij 1847 op zijn kasteel te Roderlo. Zijne kinderen waren: 1°. Sara Agatha; 2°. Jacoba Charlotta Juliana, in 1851 weduwe van Derk Willem Gerard Johan Hendrik Brantsen, heer van de Zijp, lid van de gedeputeerde staten van Gelderland; 3°. Johanna Mauritia Agneta; 4°. Sophia Willemina; 5°. Jacob Derk Carel, heer van Wassenaer, Twickel, Nettelhorst enz., lid van de eerste kamer der Staten-Generaal, opperstalmeester van Z. M. Willem III, gehuwd eerst met Maria Cornelia, gravin van Wassenaer-Twickel, in 1850 overleden, daarna met Isabella Antonette Sloet; 6 Jacoba Louise, gehuwd met Julius Bernard graaf van Limburg Stirum, intendant der koninklijke paleizen; 7°. Willem, heer van Bingerden, burgemeester van Angerloo, daarna lid der gedeputeerde staten van Gelderland, gehuwd met Sophia Johanna Justine Taets van Amerongen; 8°. Alexandrina Maria Unica Charlotte, in 1849 overleden.

Uit familie-aanteekeningen bijeengebragt.

HEECKEREN (Derk Jan van), heer van Brandsenburg en Boelensteijn, zoon van Walraven Robbert, heer van Barlham en Brandsenburg, en van Barbara Elisabeth de la Fontaine, werd den 14den Januarij 1742 geboren, was kanonik van St. Jan te Utrecht en daarvan geëligeerde tot de staten der provincie, quartierschout van Oisterwijk, gecommitteerde tot de vergadering der Staten-Generaal en gezant aan de hoven van Spanje in 1778 en van Rusland in 1780. In 1780 werd hij met Wassenaer-Starrenburg naar Petersburg gezonden, ter zake van de gewapende neutraliteit. Hij was een bekwaam man, maar dikwijls zeer afgetrokken.

In 1772 was hij gehuwd met Anna Petronella van Heemskerk, geboren in 1746, dochter van Anthony en van Antonia Petronella Elsevier en weduwe van Willem Hendrik van Schuylenburch. Zij stierf in 1794; hij in 1796. Hunne kinderen waren:

1°. Sophia Willemina, geboren in 1774, gehuwd met Willem Anne Beelaerts van Blokland, lid der ridderschap en provinciale staten van Utrecht, in 1849 gestorven. Zij overleed in 1848; 2°. Walraven Robbert, geboren den 19den November 1776, burgemeester en daarna wethouder der stad Utrecht, lid der ridderschap en staten en in 1828, na den dood van zijn broeder Willem Anthony Hendrik, lid van gedeputeerde staten der provincie Utrecht, en van 1838 tot zijnen dood lid van de tweede kamer der Staten-Generaal. Ook was hij ridder van de Orde van den Nederlandschen Leeuw. Hij stierf te Utrecht den 23sten Julij 1845 en was gehuwd geweest met Johanna van Renesse *van Wilp*, in 1828 overleden; 3°. Willem Anthony Hendrik, geboren in 1779, lid van de ridderschap en gedeputeerde staten der provincie Utrecht, in 1828 overleden. Hij was tweemalen gehuwd, eerst met Cornelia Sara van Renesse *van Wilp*, in 1820 overleden, daarna met Johanna Dorothea Barchman Wuytiers; 4°. Derk Jan Gideon, geboren in 1783, als controleur van het postkantoor te Middelburg in 1851 overleden, en gehuwd met Elisabeth van Beek; 5°. Frans Jan, geboren te 's Hage in 1784, waradijn van 's rijks munt te Utrecht, in 1846 overleden. Hij was een verdienstelijk beoefenaar der schilderkunst en bezat eene uitmuntende verzameling van kunst, die na zijn dood verkocht is. Zijne weduwe, Cornelia Adriana Voorduyn, stierf in 1857; 6°. Carel Hendrik Augustus, geboren in 1787, lid der ridderschap en provinciale staten der provincie Utrecht, kolonel-kommandant der stedelijke schutterij aldaar, ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, in 1836 gestorven. Hij was gehuwd met Anna Maria Straalman, in 1828 overleden.

Uit familie-berigten bijeengebragt: *Vervolg op de Vaderl. Historie van* Wagenaar, D. II. bl. 376, 420; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEECKEREN (Evert Christiaan Carel Willem van), heer van Nettelhorst, Batingen en Cloosten, zoon van Adolph Jacob Hendrik, heer van Nettelhorst, Batingen en Cloosten, en van Petronella van Lintelo, vrouwe van de Heest, werd den 30sten Augustus 1744 geboren, den 9den Augustus 1766 in de ridderschap van het graafschap Zutphen beschreven en bekleedde vele betrekkingen en commissiën met eere. Hij was extraordinaris gedeputeerde van het graafschap, burgemeester van Lochem en van Groenlo, en op verschillende tijden afgevaardigde tot de generaliteits rekenkamer, de admiraliteiten van de Maas en Amsterdam en ter vergadering der Staten-Generaal.

Een bekend voorstander van het huis van Oranje zijnde werd hij in 1795 van al zijne betrekkingen ontzet niet alleen, maar ook het sequester op zijne goederen gelegd. Hoewel er kennis van dragende en kort te voren met zijnen broeder, den heer van Overlaar, den erfprins van Oranje te Lingen in het geheim bezocht hebbende, nam hij geen deel aan de pogingen, door Heeckeren *van Suideras* en anderen aangewend, om eenen opstand in het Zutphensche te bewerken.

Onder de Bataafsche republiek en het koningrijk Holland leefde hij ambteloos; gedurende de Fransche overheersching was hij lid van den arrondissements-raad van Zutphen. De souvereine vorst benoemde hem tot een der notabelen, die de grondwet zouden helpen aannemen en later tot lid der ridderschap en provinciale staten van Gelderland. Hij was in 1781 gehuwd met Henriette Syna van Wassenaer, dochter van Willem, heer van Duivenvoorde, luitenant-admiraal van Holland en West-Friesland, en van Johanna Wilda van Weyhe, vrouwe van Echtelt, en stierf den 10den September 1816, zijne weduwe den 29sten November 1832. Hunne kinderen waren:

1°. Adolph Jacob Hendrik Willem, die volgt; 2°. Pieter Reinhardt Johan Wildt, heer van Marhulsen, geboren in 1785, gehuwd met zijne volle nicht Wilhelmina Jacoba Anna Maria van

Heeckeren *tot de Heest*, in 1835 gestorven. Hij was te gelijker tijd controleur der belastingen, burgemeester, secretaris en notaris te Eibergen, schoolopziener, adjunct-houtvester, lid der provinciale staten en later ook nog waarnemend districts commissaris van Borculo. Al deze betrekkingen nam hij met den meesten ijver waar, doch vooral was de gemeente Eibergen hem dierbaar, die hij, met eene dikwijls te ver gedreven belangeloosheid, zocht te doen bloeijen. De vermoeijenissen, aan zijne werkzaamheden verbonden, sloopten zijn sterk ligchaams gestel en hij overleed reeds den 5den Januarij 1835; 3o. Charlotte Elisabeth Jeannette Walburg, geboren in 1791; 4o. Louise Wilhelmine Henrietta Caroline, geboren in 1793, overleden in 1839; 5o. Willem Frederik Jacob Johan, geboren in 1796, achtereenvolgens officier bij de jagers en mariniers, gehuwd geweest met Hermina Geertruida Jacoba van Lockhorst en in 1827 overleden.

Uit familie-berigten bijeengebragt.

HEECKEREN (Adolf Jacob Hendrik Willem van), heer van Batingen, geboren op den huize Nettelhorst, in de gemeente Laren, den 14den Junij 1784, was de zoon van den voorgaande; hij studeerde eerst aan het athenaeum te Deventer en vervolgens te Utrecht, waar hij den graad van meester in de regten, in 1807, ontving, na publieke verdediging eener dissertatie over den oorsprong der marken. Gedurende de jaren 1807 en 1808 was hij als advokaat te Arnhem gevestigd, en werd in 1809 tot auditeur militair te Zutphen benoemd, welke betrekking hij in 1811 verwisselde met die van substituut officier van Justitie te Arnhem en die hij tot 1818 waarnam.

Sedert dien tijd tot 1822 leefde hij ambteloos, doch werd in laatstgenoemd jaar tot regter in de arrondissements regtbank te Zutphen benoemd en daarvan in 1830 eervol ontslagen, om voor goed het ambtelijk leven vaarwel te zeggen en het overige zijner dagen buiten door te brengen.

Met den 1sten Januarij 1847 werd hij door den koning tot tweede of jongste jonkheer in de ridderlijke duitsche orde, balye van Utrecht, benoemd. Den 1sten Januarij 1849 tot jongste commandeur dier orde opgeklommen, werd hij in Mei 1857 als coadjutor der orde aan den koning voorgedragen, doch vóór zijne benoeming overleed hij op den huize Zwanenburg, bij Gendringen, den 16den Junij 1857. Hij was gehuwd met Adriana Luthera Agnes Lubbertina van Heeckeren *tot Walien* en verwekte bij haar twaalf kinderen.

Uit familie-berigten bijeengebragt.

HEECKEREN (Evert Frederik van), heer van Enghuizen en Beurse, zoon van Jakob Adolph, heer van Enghuizen, Beurse, Cloese en Langen, en van Charlotte Alexandrine van Westerholt, werd den 23sten December 1755 geboren. Hij trad in militaire dienst en verkreeg den rang van majoor bij de kavallerie; in 1782 huwde hij met Henriette Susanna Maria gravin van Nassau *la Lecq*, vrouwe van Beverwaard en Odijk, geboren in 1765, dochter van Hendrik Carel, heer van Beverwaard en Odijk, en van Johanna Gevaerts. In 1783 werd hij beschreven in de ridderschap van het graafschap Zutphen en door haar gecommitteerd tot de vergadering der Staten-Generaal. Tijdens de onlusten van 1787 helde hij meer over tot de patriotten, doch later was hij een aanhanger van de oude constitutie en van den stadhouder. Hij was de voorzitter der staten toen op den 19den Januarij 1795 de prins zich naar Engeland inscheepte, en hij vergezelde hem tot aan de pink, waarmede de vorst den vaderlandschen bodem verliet. Zelf week hij ook eenigen tijd buiten 's lands, maar nam onder het staatsbewind weder deel aan de regering als lid van het departementaal bestuur van Gelderland; onder koning Lodewijk was hij lid van den staatsraad. In 1814 was hij een der notabelen, die de grondwet hielpen aannemen, en werd door den souvereinen vorst benoemd tot lid der ridderschap en provinciale staten van Gelderland. In 1815 werd hij lid van de eerste kamer der Staten-Generaal. Hij stierf den 13den Januarij 1831; zijne vrouw was reeds in 1810 overleden. Hunne kinderen waren:

1o. Charlotte Alexandrina, geboren in 1783, in 1803 gehuwd met Abraham Willem van der Staal, heer van Oud Beijerland en Piershil; 2o. Jacob Adolph; 3o. Hendrik Jacob Carel, heer van Enghuizen, Beurse, Beverwaard en Odijk, geboren in 1785, trad in militaire dienst en was in 1816 luitenant kolonel bij de kavallerie en adjudant van koning Willem I, toen hij met Elise Williams Hope trouwde en de dienst vaarwel zeide. Van 1848 tot 1851 was hij lid van de eerste kamer der Staten-Generaal; 4o. Charlotte Juliana Louise geboren in 1786, gehuwd met J. L. Onderdewijngaard Canzius, en in 1852 gestorven; 5o. Louise Florentina Maria, gehuwd geweest met Hendrik Antonie Zwier de Vos van Steenwijk genaamd *van Essen*, heer van Windesheim en Abbenbroek; 6o. Jacob Derk Burchardt Anne, geboren in 1791, thans gezant te Weenen, na vroeger die betrekking te Petersburg bekleed te hebben; 7o. Lodewijk Jacob, geboren in 1793, adelborst, in 1811 voor de Willemstad verdronken.

Uit familie-berigten bijeengebragt.

HEECKEREN (Ludolph Frederik Hendrik van), geboren den 12den Julij 1758, zoon van Evert Ludolph, heer van Waliën en Kemnade, en van Adriana Agnes Lubbertina van Heeckeren *tot Brandsenburg*, wordt hier alleen genoemd, omdat hij de eenige van zijn geslacht was, die in 1795 de revolutie voorstond, waartoe zijn huwelijk met Coenradina Anna van Haersolte, dochter van Coenraad Willem, heer van Staveren en Zwaluenburg en van Luthera Anna Agatha van der Capellen, welke laatste de zuster was der heeren van *de Marsch* en *Rijsselt*, wel veel zal bijgedragen hebben. Trad, na de omwenteling, zijn vader als lid van de oude regering af, hij kwam als provisioneel representant van het volk van Zutphen in zijne plaats, en werd gecommitteerd om de Fransche vrienden te helpen inhalen. Later verscheen hij ook op de quartier- en landdagen, doch overleed reeds den 1sten Januarij 1798; zijne weduwe in 1805. Zijne kinderen waren:

1o. Evert Ludolph, die volgt; 2o. Adriana Luthera Agnes Lubbertina, nu weduwe van Adolph Jacob Hendrik Willem van Heeckeren, laatst regter te Zutphen; 3o. Anna Philippina Frederika Carolina Robbertina, weduwe van Jacob Adriaan van Hasselt, lid der provinciale staten van Gelderland, secretaris en notaris te Zutphen; 4o. Heilwich Johanna Henriette, weduwe van Willem Hendrik Andrau, laatst rijksontvanger te Zalt-Bommel; 5o. Godard Philip Cornelis, geboren in 1791, schoolopziener en kantonregter, later burgemeester te Zutphen, ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw. Hij was eerst gehuwd met Theodora Anna Amelia Schluiter, daarna met zijne volle nicht Coenradina Henriette van Haersolte, en overleed in 1853.

Uit familie-berigten bijeengebragt.

HEECKEREN (Evert Ludolph van), zoon van den voorgaande, werd op den 30sten November 1784 te Zutphen geboren. Na onder de leiding van de hoogleeraren Kemper, wiens meest geliefde leerling hij was, en Arntzenius uitmuntend gestudeerd te hebben, werd hij in 1808 benoemd tot schepen te Zutphen en tot substituut fiscaal van de onbeschrevene middelen, later, in 1811, tot regter van instructie en in 1814 tot officier van justitie. Aanbiedingen hem gedaan eerst om te Harderwijk, later om te Groningen het hoogleeraarambt in de regten te aanvaarden, wees hij van de hand. In 1821 vertrok hij als raadfiscaal naar de kolonie Suriname, werd in 1828 procureur-generaal, in December 1831, na het afsterven van den schout bij nacht Cantz'laar, gouverneur generaal ad interim der Nederlandsche West-Indische bezittingen en in Maart daaraanvolgende door den koning als zoodanig benoemd. Achtereenvolgens zag hij zich benoemd tot rid-

der en kommandeur der Orde van den Nederlandschen Leeuw en overleed den 15den Junij 1838 te Curaçao, op zijne terugreis naar het moederland. Hem gaat de lof na een voorstander te zijn geweest van al wat goed was, ook al lag het niet onmiddellijk in zijnen werkkring. De Curaçaosche predikant Conradi hield op hem eene lijkrede, die door den druk is bekend gemaakt. Er bestaat van hem eene afbeelding, die niet uitgegeven en hoogst zeldzaam is.

Zijn tweede huwelijk met Henriette Elisabeth Ising, die hem slechts weinige maanden overleefde, bleef kinderloos; uit het eerste huwelijk met Petronella Susanna Helena Lulofs zijn gesproten: 1o. Ludolph Anne Frederik Hendrik, vroeger zeeofficier, aan wien wij de mededeeling van sommige der vorenstaande berigten omtrent de leden van zijn vermaard geslacht te danken hebben; 2o. Johan Constant Wilhelm, in 1858 assistent-resident op Sumatra.

Uit familie-berigten bijeengebragt; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. II. bl. 526, 570; Muller, *Cat. van Portrett.*

HEEKEREN (Jan van) werd op den 26sten December 1774 te Amsterdam geboren, waar zijn vader Jan van Heekeren, het beroep van apotheker uitoefende. Door dezen tot geneeskundige bestemd, ontving hij aan het gymnasium en athenaeum illustre in zijne geboortestad het voorbereidend onderwijs van van Ommeren, Wijttenbach, Bonn en van Swinden, en vertrok, door hen toegerust, in 1791 naar de Leidsche hoogeschool, waar hij zich vooral onder Brugmans op de genees- en ontleedkunde toelegde, en de lessen van Pestel in de natuurlijke regtsgeleerdheid en van Rau in de welsprekendheid bijwoonde. Voorts had hij omgang met eenige verdienstelijke jongelingen, die later sieraden der maatschappij werden, en die eenen belangrijken invloed uitoefenden op zijne kennis en karakter.

Na het verdedigen van eene verhandeling, *de Osteogenesi praeternaturali* (L. B. 1797. 4o. cum tab.) ontving hij den doctoralen graad en zette hij zich te Amsterdam als geneesheer neder, waar hem weldra eene uitgebreide praktijk zou te beurt gevallen zijn, ware hem niet in den aanvang des jaars 1798 het secretariaat bij het agentschap van nationale opvoeding aangeboden, hetwelk hij aannam, zijnde hij reeds vroeger benoemd tot lid der commissie van geneeskundig toevoorzigt binnen Amsterdam.

Naauwelijks had hij zijn secretariaat aanvaard, of curatoren van het Amsterdamsch gymnasium plaatsten hem boven aan op het tweetal voor het hoogleeraarambt in de ontleedkunde. Zijn chef, de agent van Kooten, wist hem echter over te halen om, voor zijne benoeming nog, curatoren te verzoeken geene verdere aandacht aan zijn persoon te wijden. Kort was echter zijne loopbaan als secretaris bij genoemden agent, want toen deze in 1799 als gezantschaps-secretaris naar Spanje vertrok en door den hoogleeraar van der Palm werd opgevolgd, stelde deze aan van Heekeren voor, om het secretariaat des agentschaps met den post van commissaris tot de zaken der geneeskundige staatsregeling te verwisselen.

In die betrekking is door van Heekeren in korten tijd veel tot stand gebragt, dat strekken kon tot verbetering van alles wat in ons vaderland op de geneeskunde betrekking had. Wij kunnen deswege niet in bijzonderheden treden; maar men heeft slechts het werk: *Geneeskundige verordeningen van het Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek* in te zien, om zich een denkbeeld te vormen van de werkzaamheden, die in weinige maanden volbragt werden, en waaraan van Heekeren geen gering aandeel had.

Bij die werkzaamheden bleef hij de voortbrengselen der nieuwere letterkunde beoefenen en ging hij voort alles wat in zijn vak uitkwam met ijver na te gaan. Ook bleef hij niet achter om eigene waarnemingen naauwkeurig op te teekenen, en somtijds algemeen bekend te maken. De vaccinatie trok bijzonder zijne aandacht; alles wat hij daarvan bij gelegenheid van een verblijf te Zierikzee had opgeteekend bleef, voor zoover ons bekend is, door zijnen ontijdigen dood, ongedrukt.

Aan zulk een werkzaam leven, maakte de dood, na eene ziekte van slechts weinige dagen, in den nog jeugdigen leeftijd van 29 jaren, een einde. Van Heekeren overleed den 1sten Junij 1803, mejufvrouw Adriana de Jongh als zijne treurende bruid achter latende.

Van zijne hand ziet het licht:

(Met B. J. Kronenberg) *Verhaal van het gebeurde tusschen* S. van Schaik, *Med. Student en den Majoor* L. E. van de Graaff; *met de gevolgen van dien*, Leid. 1794. 8o.

Verregaande onkunde en wrede handelwijze van twee zogenaamde vroedmeesters; in den *Nieuwe Alg. Konst- en Letterbode*, 1799. D. I. bl. 19. *a.*

Benoeming door het uitvoerend bewind van eene commissie van vijf geneeskundigen tot het vervaardigen van eene pharmacopoea Batava; in hetzelfde weekblad, 1799. D. I. bl. 122. *b.*

Rapport omtrent het invoeren van geboorte- trouw- en sterfregisters, uit een geneeskundig oogpunt beschouwd; in het *Geneeskundig Magazijn* door Stipriaan Luïscius en anderen, 1801. D. I. St. 2. bl. 90.

Voordragt ter bevordering en algemeener verspreiding van de inënting der kinderziekte; in hetzelfde *Magazijn*, 1801. D. I. St. I. bl. 127.

Invoering der Pharmacopoea Batava, in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1803. D. I. bl. 307.

Voordragt van den raad van binnenlandsche zaken aan het staatsbewind ter invoering van de Pharmacopoea Batava; in genoemd *Geneeskundig Magazijn*, 1804. D. III. St. I. bl. 124.

Zie *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.* 1797, D. VIII. bl. 117; *Algem. Konst- en Letterb.* 1803. D. I. bl. 401; (J. H. van der Palm) *Korte Schets, bevattende eenige levens-bijzonderheden, betrekkel. . . . . J. van Heekeren enz.*, in het *Geneesk. Magazijn*, D. III; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. VII. bl. 469, 470; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.*, bl. 130, 131; Muller, *Cat. van Boek. over Nederd. geschied. enz.*, bl. 125.

HEEL (Jakob Petrus van) van Rotterdam, was een dichter die op het laatst der achttiende eeuw bloeide. Hij behaalde bij de Leidsche en Haagsche dichtgenootschappen gouden medailles. Niettegenstaande die bekrooningen is het latere oordeel over zijne verzen alles behalve gunstig. Zijne gedichten komen deels voor in de *Lauwerbladen voor de Zonen der Vrijheid*, *Gemengde Dichtproeven*, deels in maandwerken en almanakken. Hij overleed voor of in 1796.

Afzonderlijk verscheen van hem:

Vaderlandsche gedichten, Rott. 1785. 8o.

(Met anderen) *Gemengde Dichtproeven*, Dordr. 1788. 8o.

Iets van J. P. van Heel, 1790. 8o.

Nagelaten gedichten, Rott. 1796. 8o.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1791. D. VII. bl. 2; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.; Cat. van Boek. van Mr. Robidé van der Aa*, bl. 116; *Cat. der Bibl. van Tollens*, bl. 38.

HEEM (David de) werd te Utrecht in 1570 geboren en was een uitmuntend schilder van bloemen, vruchten, goud, zilver, kristallen vazen en andere voorwerpen van stilleven. Hij overleed in 1632. Zijne beide zonen volgen. In het museum te Brussel berust van hem een bloemstuk. In den catalogus van Terwesten worden drie schilderijen van hem beschreven, als:

Tulpen en andere bloemen.

Een extra fraai Bloemstukje.

Een fruitstukje.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; (Dubourcq) *Beschrijv. der schilder. op 's Rijks Museum te Amst.*, bl. 53.

HEEM (Jan Davids de), zoon en leerling van den voorgaande, werd te Utrecht in 1600 geboren en overleed te Antwerpen in 1674. Hij was, volgens Immerzeel, een kunstrijk schilder van vruchten, bloemen, insecten en verschillende andere voorwerpen. Al wat zijn breed en tevens malsch penseel voortbragt was keurig uitgevoerd en bedriegend natuurlijk. In zijne afbeeldingen van metalen en marmers, en van glazen bokalen, waarin de omringende voorwerpen uit het planten- en dierenrijk zich afspiegelden, wist hij door de oordeelkundigste schikking der kleuren, eene verwonderlijke harmonie en het behaaglijkst effect in het ensemble te weeg te brengen.

In het bijzonder muntte hij uit in het schilderen van goud en zilver. Daarom zong de dichter:

Wanneer de Heem vol vuurs, op 't onbezield paneel,
't Nieuwsgierig oog verschalkt door streken van 't penseel,
Verwondert zich natuur, die voor den gloed der verwen,
Haar ooft, hoe glansrijk, ziet verbleeken en besterven.
't Is ijdel dat men van den vrekken Midas rept:
Hier heeft de kunst de verw in klinkklaar goud herschept.

Zijne stukken bragten dan ook belangrijke prijzen op. De schilder Johan van der Meer betaalde hem voor een groot tafereel, voorstellende een krans van allerhande fruit en bloemen, 2000 gulden.

Op 's Rijks Museum te Amsterdam berust van hem:

Een Bloem- en Fruitstuk.

Op het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage vindt men van hem:

Eene tafel met vruchten en verder bijwerk.

Een Feston met bloemen en vruchten.

In het Museum Boymans te Rotterdam:

Een krans van bloemen en vruchten rond eenen rijnwijnroemer.

De afbeelding van de Heem ziet het licht. Zijn zoon volgt nader. Onder zijne discipelen behoorden de beroemde Abraham Mignon en de Utrechtenaar Hendrik Schook.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; *Notitie der Schild. van het Koninkl. Kab. te 's Hage*, bl. 11; *Cat. van Schild. in het Museum Boymans te Rott.* bl. 17; Engelberts Gerrits, *Biogr. Handwoordb.*; (Dubourcq) *Beschrijv. der Schild. op 's Rijks Museum te Amst.*, bl. 52, 53.

HEEM (David Davidsz. de) is, waarschijnlijk, een broeder geweest van den voorgaande. Welk vak hij heeft uitgeoefend blijkt niet. Hij komt als kunstschilder voor in het *Register van het St. Lucasgild te Utrecht*, op het jaar 1668. Hij is waarschijnlijk dezelfde met David de Heem, die in 1694 in het *Register van St. Lucas te Antwerpen* voorkomt als meester schilder.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEEM (Jan de), vroeger voor een broeder, thans door den heer Kramm, met meer regt, voor een neef van den voorgaande aangezien. In het Museum te Amsterdam komt van hem voor:

Een Stilleven.

Op den catalogus verkeerdelijk aan Jan Davids de Heem toegeschreven.

Hij was in 1603 geboren en overleed in 1650. Een zoon van hem kan geweest zijn Johan de Heem, die in 1669 als kunstschilder vermeld wordt in het *Register van het St. Lucasgild te Utrecht.*

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEEM (Cornelis de), zoon van Jan Davidsz. de Heem voornoemd, was een zeer bekwaam kunstenaar, die het vak van zijn vader met lust heeft beoefend. Hij werd in 1623 te Utrecht geboren en woonde later te Antwerpen, waar hij in 1660 of 1680 als lid van het St. Lucasgild werd opgenomen. Van zijn werk vindt men op het *Museum Boymans* te Rotterdam: *eene Guirlande van verschillende vruchten.*

Zie *Cat. der Schild. op het Museum Boymans te Rott.*, bl. 17; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEEMERT (Gerrit van) een tot dus ver ongenoemd dichter, van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, doch van wien wij in handschrift bezitten: *Lijktraanen op het ontijdig afsterven van den Hoog Eerwaarden Hooggeleerden Godzaligen Heere Nicolaas Hoogvliet, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Leiden*, 29 *April* 1778.

HEEMS (Abrahams) was een Haarlemsche wever, die zich als dichter bekend maakte in den trant van Claas Bruin. Zijne rijmen hebben echter geen de minste verdiensten. Van hem verscheen:

Absalon of de gestrafte Heerschzucht, *treursp.*, Haarl. z. j. 8o.

Antipater of de dood van Alexander en Aristobulus, *treurspel*. Amst. 1723. 8o.

Bijbel Poëzij, Amst. 1729. 4o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. I; *Naamrol van Noderd. Tooneelsp. verzameld door* van der Marck, bl. 66; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Lett. te Leid.* D. I. *b.* bl. 109.

HEEMS (J.), te 's Gravenhage geboren, bloeide in het jaar 1723 en was een bekwaam portretschilder in olijverf, doch voornamelijk in miniatuur. Hij zou ook vele kabinetstukken van Adriaan en Pieter van der Werf bedriegelijk hebben gecopiëerd.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEEMSKERK (Abraham) schreef:

De ongerijmdheit en schadelijkheit van de stelling, betreffende het onfeilbaar vermogen van den koortsbast in het genezen van alle afgaande koortsen, Rott. 1774. 8o.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*

HEEMSKERK (B.) was een schilder van landschappen, met figuren, als ook van onderscheiden beesten enz. Hij bloeide in 1730.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEEMSKERK (David) was een kunstenaar die lid en bestuurder was van het Haagsche schildersgild. Welk kunstvak hij beoefende blijkt niet.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEEMSKERK (Hendrik) was een schilder van boerengezelschappen, van wie ook *Een landschap met eene Valkenjacht* vermeld wordt.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEEMSKERK (Laurens) behoorde tot die Nederlandsche kapiteinen, die wegens hun lafhartig gedrag in den tweeden Engelschen oorlog, ten jare 1665, strengelijk gestraft werden. Afwezig zijnde, werd hij bij verstek veroordeeld het land voor eeuwig te verlaten, nam toen bij de Engelschen dienst en was dezen in het volgende jaar behulpzaam in het vernielen der weerlooze Nederlandsche koopvaardijvloot in het Vlie liggende. Nog eenmaal ontmoeten wij hem in Fransche dienst, ten jare 1672, andermaal strijdende tegen zijne landgenooten in den voor ons roemrijken zeeslag van Solesbay.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.*, D. II. St. II. bl. 214, 375, D. III. St. I. bl. 130.

HEEMSKERK (Marten) werd in 1498 te Heemskerk, aan welk dorp hij zijn naam ontleende, geboren. Zijn vader heette Jacob Willemsen van Veen, oefende den landbouw uit en wilde zijn zoon ook in dat bedrijf opleiden. Deze had echter daarin geen lust en wilde schilder worden. Hij ontving het eerste onderwijs in de kunst van den Haarlemschen schilder Cornelis Willemsz., kwam later te Delft bij Jan Lucas en daarna te Haarlem bij den beroemden Jan Schoorl, die, zijne groote vorderingen ziende, hem van zich verwijderde. Hij vertrok nu, na het vervaardigen van eenige verdienstelijke stukken, naar Italië, alwaar hij drie jaren bleef en zich met alle vlijt oefende. Teruggekomen zette hij zich te Haarlem neder, was er met eer, roem en voordeel werkzaam en overleed er op den 1sten October 1574. Hij werd in de Groote Kerk aan de noordzijde in de kapel begraven.

Heemskerk was een braaf man, die twee en twintig jaren te Haarlem het ambt van kerkmeester bekleedde. Een tijdgenoot van hem beschrijft hem als zeer vreesachtig en kleinmoedig. De vrees werkte zoo sterk bij hem, dat hij niet alleen, met toestemming van den raad, bij den aanvang van het beleg der stad in 1572, zich naar Amsterdam begaf, maar dat hij zelf naar een der omgangen van den toren der Groote kerk week, wanneer de schutterij optrok en op de Groote markt vuren zou.

Heemskerk was gehuwd met Maria Jacobs, doch verwekte geene kinderen. Veel geld met zijne kunst verdienende, zuinig, ja gierig van aard zijnde, kon hij eene aanzienlijke som besparen, die hij, bij zijn overlijden, gedeeltelijk aan de armen schonk en gedeeltelijk tot een vreemd doel bestemde.

Hij wees namelijk een stuk land, te Heemskerk liggende aan, waarvan de jaarlijksche opbrengst strekken zou tot huwelijksgift voor hen, die zich op zijn graf in den echt zouden willen verbinden, met deze bepaling echter, dat een van beiden te Heemskerk moest geboren zijn. Sedert het jaar 1750 heeft deze plegtigheid echter geen plaats meer gehad.

Door Alfred Michiels, in zijn aan te halen werk, worden 129 stuks, zoowel originele als kopijen, door Heemskerk vervaardigd, opgeteld. Hij schilderde verscheidene altaarstukken, voor kerken en particulieren, die thans grootendeels wel zullen zijn verloren gegaan. Ook muntte hij uit als portretschilder, etste ook en heeft ook in hout gesneden. Het Museum Boymans te Rotterdam bezit van hem:

De aanbidding der wijzen.
Eene zinnebeeldige voorstelling.

De afbeelding van Heemskerk ziet het licht. Zijne zinspreuk was: *Een yder schilder, die wil bedijen, Vermijde sieraten en metzelrijen.*

Zie Ampzing, *Beschrijv. van Haerl.*, bl. 247; Koning, *Tafereel der Stad Haarl.*, D. IV. bl. 136—141; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Wolff, *Beschr. der Groote of St. Bavo kerk te Haarlem*, bl. 43, 44; *Cat. der Schild. op het Museum Boymans te Rott.*, bl. 17; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; *de Navorscher*, D. VII. bl. 170, 310, D. VIII. bl. 19; Michiels, *Hist. de la Peinture Flamande et Hollandaise, etc.*, p. 207; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEEMSKERK (SEBASTIAAN) was een Rotterdamsch schilder, die tegen het einde der zeventiende eeuw nog leefde. Hij schilderde boeren-binnenhuizen en drinkgelagen, die hij geestig en luimig op het natuurlijkst voorstelde. Volgens Immerzeel had zijne schildertrant eenige overeenkomst met die Jan Miense Molenaar, en vervaardigde hij tafereelen, die meesterstukken in hunne soort, ook wat de schildering en den toon betreft, mogen genoemd worden.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEEMSKERK (GERRIT VAN) behoorde tot het aloude en aanzienlijke geslacht van dien naam en was ridder en baljuw van Kennemerland. Door koning Willem II werd hem, omstreeks 1252, het toen gebouwde slot Heemskerk ter bewaring gegeven, om de West-Friezen te beteugelen, die hij den 11den Mei 1254, in eenen scheepsstrijd overwon.

Zie van Leeuwen, *Batav. Illustr.*, bl. 978; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 400.

HEEMSKERK (WOUTER VAN) behoorde tot het geslacht van den voorgaande, was ridder en geraakte in vijandschap met hertog Albrecht van Beijeren. Hij huisvestte den man die gepoogd had Reinoud van Brederode, baljuw van Kennemerland, te vermoorden, en daarom werd Heemskerk op last van den hertog door Dirk van Polanen in 1359 belegerd. Deze lag er elf weken voor eer het slot bij verdrag overging, waarbij Wouter van Heemskerk gevangen gehouden werd. Naar Zeeland gevoerd, bleef hij er eenige jaren en kreeg toen, met den hertog verzoenende, zijne goederen en ook zijn slot weder. Hij stierf in 1380, zonder kinderen natelaten.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 979; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. II. bl. 296, 297; Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.* D. II. St. II. bl. 261, die hem verkeerdelijk Willem noemt.

HEEMSKERK (GERRIT VAN), ridder, drost van Muiden, trok in 1397 op last van hertog Albrecht van Beijeren naar Friesland, waar hij echter zoo wèl onthaald werd, dat hij met verlies van veel volk moest terug keeren. In 1398 voerde hij het bevel over het krijgsvolk binnen Stavoren. Hij overleed in 1403 en was gehuwd met Margaretha van Cralingen, dochter van Willem van Cralingen en Christina van Zuidwijk, vrouwe van Rodenrijs, bij wie hij, behalve een zoon, jong gestorven, verwekte eene dochter, Clementia genaamd, die met Gysbert van Vianen huwde.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 979; Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 309, 313.

HEEMSKERK (WILLEM VAN) behoorde waarschijnlijk tot het geslacht van de voorgaanden, was de zoon van Jan Reijerszoon van Heemskerk en Elsje van Buitenwegh en werd in 1526 geboren. Niet eerder dan op middelbaren leeftijd ontmoeten wij hem en wel in 1564 als burgemeester van Leiden.

Bij de vervolgingen door den bloedraad was hij naar Emden gevlugt, doch zeer gezien zijnde bij den prins van Oranje, werd hij in vele geheime verrigtingen gebruikt. Hij handelde destijds met van der Werff, werd borg voor geschoten geld ten dienste der goede zaak, en vertrok zelf naar Dillenburg.

Bij de goede wending der zaken in het vaderland teruggekeerd, werd hij een der raden van den prins en was hij lid van de eerste vergadering der staten van Holland. Bij de belegering van Leiden in 1574 was hij afwezig als afgevaardigde ter staatsvergadering, doch werkte zoo veel hij kon mede ter bevordering van het ontzet.

In belangrijke zaken werd hij vervolgens gebruikt. Hij teekende mede den krachtigen brief, uit Gouda, in 1576, door de aldaar in het belang des vaderlands vergaderden geschreven, aan de staten van Gelderland gerigt, om dezen tot volharding en tegenstand van de Spaansche dwinglandij aan te moedigen. Hij behoorde verder tot de onderhandelaars om den prins van Oranje het hoog gezag op te dragen en was een der benoemden ter bijwoning van de zamenspreking tusschen de Leidsche hoogleeraren Adrianus Saravia en Dirk Volkertz. Coornhert. Bij de inwijding der Leidsche hoogeschool was hij mede tegenwoordig.

Meermalen bekleedde hij de burgemeesterlijke waardigheid te Leiden en bleef tot aan zijn overlijden tot de bezorging van de gewigtigste belangen van het land gebruikt. Hij stierf den 21sten Februarij 1592 en was gehuwd geweest met 1o. Grietje Proost (ook Ramp en Proost genoemd), dochter van Engelbert Proost of Ramp, burgemeester van Haarlem, en 2o. met Neeltje Pieters dochter, weduwe van Joost Jacobszoon de Bije; bij de eerste vrouw liet hij vijf kinderen na. Zijn naam wordt bij van Meteren geheel verkeerd opgegeven.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, door ons hier gevolgd.

HEEMSKERK (CLAAS VAN) werd te Leiden in 1536 geboren en was de zoon van Symon van Heemskerk en Johanna van Montfoort. Hij ontving het eerste onderrigt te Antwerpen en leerde daar de Latijnsche, Fransche, Spaansche en Italiaansche talen. Zijn huwelijk met Hillegonde Fops deed hem Amsterdam tot zijne woonplaats kiezen.

De hervormde leer toegedaan, bleef hij eenigen tijd buiten het bewind, doch na 1578 werd hij lid van de vroedschap en in 1581 tot andere ambten geroepen, waarin hij bij afwisseling werkzaam bleef. Meermalen was hij president schepen. Bij de oprigting van het collegie van gekommitteerde raden van Holland, in 1581, was hij een der gekozenen en bediende hij verscheidene jaren deze gewigtige bediening.

Na 1602 tot rekenmeester van Holland benoemd, verwierf hij veel lof door eerlijkheid en trouw. Hij keerde in 1608 te Amsterdam terug en stierf in 1616. Hij verwekte drie kinderen.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, door ons hier gevolgd.

HEEMSKERK (JACOB VAN), waarschijnlijk uit het geslacht van de voorgaanden gesproten, was de zoon van Hendrik van Beest van Heemskerk en van Aagje, Alida of Adelheid Jacobs dochter. Te Amsterdam den 1sten Maart 1567 geboren, betoonde hij al vroeg eene ongemeene zucht om de aardrijkskunde te beoefenen, en toen er later gesproken werd dat van wege den staat pogingen in het werk zouden gesteld worden, om eenen weg langs het Noorden naar Oost-Indië te ontdekken, wenschte hij niets vuriger dan deel te nemen aan dien togt, als een uitmuntend middel om zijne verkregene bekwaamheden te vermeerderen.

Aan boord van het schip *Amsterdam*, waarop de bevelhebber zich bevond, zeilde Heemskerk in het begin van Julij des jaars 1595 uit Texel. De onderneming mislukte echter, en Heemskerk keerde in October van het-

zelfde jaar te Amsterdam terug. Ofschoon 's lands staten geen lust meer gevoelden eene herhaling van dien togt voor hunne rekening te doen, besloot nogtans de regering van Amsterdam daartoe twee schepen te doen uitrusten. Over dezelven voerde Heemskerk, als schipper en koopman, en Willem Barendsz als opperstuurman het bevel. Op het artikel van laatstgenoemde hebben wij een verhaal van dien togt en de overwintering op Nova Zembla gegeven, waarnaar wij thans, kortheidshalve, verwijzen kunnen.

Niettegenstaande het mislukken dezer onderneming was de naam van Heemskerk gevestigd, en aarzelden 's lands staten niet hem, in 1603, als admiraal naar Oost-Indië te zenden, ter bescherming van den handel. Op die reize had hij het geluk, naar Djohor stevenende, om aldaar eene lading in te nemen, eene kostbaar geladene Portugesche kraak te vermeesteren en behouden in het vaderland te brengen.

Meer en meer rees hij in aanzien bij 's lands staten. In 1607 stelden zij hem over eene vloot van zeventien oorlogschepen, om daarmede naar de Spaansche kusten te stevenen en de Spanjaarden allen mogelijken afbreuk te doen. Een bewijs van belangeloosheid gaf hij bij deze opdragt, bij welke hij geen loon begeerde, tenzij hij prijzen maakte boven de vijfmaalhonderdduizend gulden waardig.

In Maart liep Heemskerk met zijne vloot in zee en wendde den steven regtstreeks naar Spanje, met het voornemen om, waar ook eene vijandelijke scheepsmagt mogt ontmoet worden, dezelve aan te tasten. Ofschoon de onderneming in vele opzigten zeer hagchelijk was, werd Heemskerk door het gevaar echter niet afgeschrikt. Na den vijand te vergeefs te Lissabon gezocht te hebben, vond hij dien in de baai van Gibraltar, geankerd onder het geschut van de stad en het kasteel, sterk een en twintig bodems en bemand met een aanzienlijk getal koppen. Krijgsraad belegd en de scheepsbevelhebbers tot pligtsbetrachting aangespoord hebbende, had de aanval onmiddellijk plaats. Vreesselijk was de strijd en onvergelijkbaar de onverschrokkenheid door de Nederlandsche zeelieden aan den dag gelegd. Roemrijk was dan ook het einde, maar treurig tevens. Staande op de kampagne in volle harnas met den helm op het hoofd en het zwaard in de hand, werd Heemskerk reeds door het tweede schot uit het vijandelijk vice-admiraalschip doodelijk getroffen en blies hij kort daarna den laatsten adem uit, zijnen schepelingen vermanende voorttegaan gelijk zij begonnen waren en zijne ziel Gode bevelende.

's Mans lijk naar Amsterdam gevoerd, werd den 8sten Junij 1607 met een gevolg van meer dan achthonderd personen plegtig ter aarde besteld ten noorden van het hooge koor in de oude kerk aldaar. Op hoog bevel werd er boven zijn graf een praalsteen geplaatst, welks latijnsch opschrift herinnert aan 's mans treffelijke daden en hulde brengt aan zijne dapperheid. Onder aan den voet van den steen was de zeeslag voor Gibraltar afgebeeld, van welk beeldhouwwerk thans niets meer te onderscheiden is. Boven hetzelve leest men deze twee kernachtige regels van Pieter Corneliszoon Hooft:

> Heemskerk; die dwers door 't ijs en 't ijzer durde streeven,
> Liet d' eer aan 't land, hier 't lijf, voor Gibraltar het leeven.

Jacob van Heemskerk was den 14den September 1604 gehuwd met Maria, dochter van Johan of Hans Colderman, burgemeester te Haarlem, en van Pietertje Gerrits van Adrichem. Hij verwekte geene kinderen. Zijne afbeelding ziet het licht, ook eene plaat van de hem ter eere gestelde graftombe. Zijn laatste wapenfeit is mede in plaat gebragt, door de dichtkunst bezongen en door de stempelkunst vereeuwigd.

Zie Bor, *Ned. Oorl.*, het regist. op Jacob; van Meteren, *Ned. Hist.*, het regist. op Jacob; Brandt, *Leven van de Ruiter*, het regist. op Jacob; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, het regist. op Heemskerk; Dezelfde, *Beschrijv. van Amsterd.*, D. IV. bl. 95, VII. bl. 340, 343, XI. bl. 234; van Wijn, *Nalez. op de Vaderl. Hist.*, D. I. bl. 329; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; *Levensbeschrijv. van voorn. Mannen en Vrouwen*, D. I. bl. 84—89; *Ned. Reiz.*, D. I. *Inl.* bl. 3—15, III. bl. 118—124; *Lev. en daden der doorl. Zeeheld.*, 2de druk, bl. 293—305; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. St. I. bl. 86, 87; Swalue, *de daden der Zeeuwen*, bl. 167—170; Engelberts Gerrits, *Gedenkst. van Neêrl. Heldend. ter Zee*, D. I. bl. 207—209; de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeewez.*, D. I. bl. 300—305; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. II. bl. 67, 68, *Aant.*, bl. 191—193, D. VI. St. I. bl. 318; Muller, *Cat. van Portrett.*; *de Navorscher*, D. I. bl. 98, D. III. bl. 99, D. IV. bl. 83, 128, *Bijbl.*, bl. LXXXII, CIV, D. V. bl. 16, D. VI. bl. 171, 338, 348.

HEEMSKERK (Johan van), kleinzoon van den voorgaande, werd in het jaar 1597 te Amsterdam geboren, uit Reynier van Heemskerk en Geertruid Cant. Te Bajonne opgevoed, kwam hij in 1617 te Leiden in de regtsgeleerdheid studeren, beoefende aldaar met Doublet en Verburg de Nederduitsche dichtkunst en trok in 1621 met den eersten buiten 's lands. Vier jaren besteedde hij in het bezoeken der voornaamste rijken van Europa, en ontving te Bourges den graad van meester in de regten. Den zomer van 1624 bragt hij bij zijnen bloedverwant Hugo de Groot te Parijs door, vestigde zich vervolgens als advocaat te 's Gravenhage, waar hij zich weldra als bekwaam en gelukkig pleiter zulk een roem verwierf, dat hij in 1628 tot advokaat der Oost-Indische Maatschappij werd aangesteld. Als zoodanig vertrok hij eerlang met drie bewindhebberen naar Engeland, om de geschillen over het gebeurde te Amboina te vereffenen; maar ofschoon zij zich daartoe zes jaren in Engeland ophielden, moesten zij nogtans onverrigter zake terug keeren. Heemskerk erlangde tot een blijk van goedkeuring op zijne pogingen een geschenk van zes duizend gulden boven zijne aanvraag en kosten.

Hij bleef vervolgens te 's Gravenhage de regtsgeleerde praktijk beoefenen, die hem, volgens eigen schrijven, meer voordeel gaf dan het beste ambt. Later vestigde hij zich te Amsterdam, alwaar hij in 1640 het ambt van schepen bekleedde, en de stad in verscheiden ambten, gedurende vijf jaren, diende. Toen tot lid van den Hoogen Raad benoemd zijnde, deed hij als zoodanig den 11den Julij 1645 den gevorderden eed, en bleef die achtbare betrekking waarnemen tot aan zijnen dood, die onverwachts op den 27sten Februarij 1656 plaats had. Een jaar te voren stond hij op het drietal voor de keuze tot president van den Hoogen Raad.

In gevorderden leeftijd is Heemskerk gehuwd met Alida of Aletta van Beuningen, oudere zuster van den beroemden staatsman van dien naam, bij wie hij vier zonen verwekte, waarvan twee volgen. De vermaarde Casper Barlaeus bezong dat huwelijk in een latijnsch-gedicht.

Als dichter en prozaschrijver staat Johan van Heemskerk met roem vermeld in de jaarboeken der Nederlandsche letterkunde. Kundige mannen en bevoegde beoordeelaars hebben hem als zoodanig vooral in latere dagen bekend gemaakt. Als dichter tot nog vóór weinige jaren minder bekend, werd hij door onzen Scheltema in het ware licht geplaatst. Deze leerde ons hem kennen als lieftallig minnedichter, en ook als navolger van eenige lierzangen van Horatius, of dichtwerken van Ovidius. Hij maakte geene zwarigheid hem als minnedichter, na Hooft en Poot, bij Cats, Jonctys, Reaal en Westerbaen in den eersten rang te stellen, terwijl dat oordeel door Witsen Geysbeek en andere bevoegde kunstregters als waar en juist erkend is.

Als prozaschrijver, bijzonder als de zamensteller der *Batavische arcadia*, hebben wij Heemskerk leeren kennen uit de verhandelingen aan den voet van dit artikel aangehaald. Daarnaar verwijzende, achten wij het geheel onnoodig hier verder over dat uitmuntend voortbrengsel van 's mans geest en vernuft uit te wijden, en besluiten wij dit artikel met eene naauwkeurige mededeeling omtrent de door hem uitgegevene schriften.

Als dichter deed hij zich kennen door:

Minne-kunst, *Minne-baet*, *Minne-dichten*, *Mengeldichten*, Amst. 1622. kl. 8o. met pl.; herdrukt aldaar 1626. 8o. met meerdere fraaije plaatjes; 3e. druk ald. 1628. langw. 8o.; nog eens ald. 1660. langw. 8o. met pl.

Minnepligt, *ten toon gesteld in de vrijagie van Diana en*

Flandre; een van de waardigste stukjes uit de onwaardeerlijke Astrea, Amst. 1625. 12°.

Minnekunde, ofte de Philosophie der Liefde, uit het Fransch vertaald, Amst. 1628. 12°.

De verduijtste Cid, blyeind treurspel, Amst. 1641. 12°.; ald. 1662. kl. 8°.; na dien tijd nog vijfmaal herdrukt.

De ongestadige Hylas, de veranderlijcke Stella, de lichtveerdige Pamphilus, 3e druk, Amst. 1670. 12°.

De eerste druk der *Batavische Arcadia* van Johan van Heemskerk verscheen onder den titel van: *Inleijdinghe tot het ontwerp van eene Batavische Arcadia*, Amst. 1637. 12°. Deze druk komt hoogst zeldzaam voor. Hij verscheen zonder naam des schrijvers en is slechts eene schets van het werk dat later volgen zou; doch bevat echter nog meer dan de volgende drukken, want aan het slot komt voor eene *Minneklachte*, die 11 bladzijden beslaat en in de volgende niet gevonden wordt.

De tweede druk zag in 1647 het licht, onder den titel van:

Batavische Arcadia, waer in, onder 't Loofwerck van Liefkooserijtjes, gehandelt werdt van den oorspronck van 't oud Batavien, Vrijheidt der Bataviërs, Vrije Zee, Zeevonden, Vinders van verburgen schatten, Verbeurt-maecken van Goederen, Vyt perssen der waerheydt door pijnigen, Onheyl van der lanckwyligheydt der Rechtsplegingen, en andere diergelycke ernstige saken meer, Amst. 1647. 12°.

Ook deze tweede druk, misschien even zeldzaam als de eerste, verscheen zonder naam van den schrijver, maar met een „*narede van den uytgever*" geteekend C. v. B., waarvoor thans Caspar van Baerle gehouden wordt, die echter niet de vertaler kan zijn der Latijnsche aanteekeningen, die in het Nederduitsch vertaald voorkomen in den derden druk, die met des schrijvers naam verscheen te Amsterdam, in 1657, mede in 12°., zonder de narede. Ook deze druk komt zeldzaam voor en moet in typographische waarde voor den tweeden onderdoen.

De vierde druk zag in 1662 te Amsterdam in kl. 8°. het licht, vermeerderd, verbeterd en met den naam des schrijvers voorzien. Het jaartal der bijgevoegde privilegie is 1663, terwijl op den titel staat 1662. De boven vermelde narede volgt onmiddellijk op de voorrede, doch is ongeteekend.

De vijfde druk, mede in kl. 8°., weinig verschillende van den vierde, verscheen te Amsterdam in 1678.

In 1707 volgens de titelplaat, in 1708 volgens den titel verscheen te Amsterdam een zesde druk „*door een voornaam liefhebber van alle misslagen gezuiverd.*" In deze uitgave komen het eerst platen voor van J. Lamsvelt, zeven in getal. Hij is mede in kl. 8°.

Reeds in 1729 verscheen de zevende druk (waarvan achter op den titel geene melding wordt gemaakt), opgedragen aan Joan van der Does, raad in den Hoogen Raad. Deze is mede in kl. 8°., doch de platen zijn geheel anders dan in den zesden druk.

Eindelijk zag in 1751 een nieuwe, achtste, druk, en wel in gr. 8°. te Amsterdam het licht, die de beste van al de drukken is. Hij is voorzien met platen, gedeeltelijk dezelfde als die van den vorigen druk, en werd in 1756, 1765 en 1786 te 's Hage met vernieuwden titel uitgegeven. De laatste uitgave had plaats te 's Gravenhage 1852. in 32°. In den *Bloemkrans van verscheidene gedichten* (Amst. 1659. 8°.) vindt men van Johan van Heemskerk nog: *Helden-zelfsprake van den Admiraal* Heemskerk.

Zie Barlaei, *Poëmata*, pars II. p. 141, 142; Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelw.*, D. I. St. 3. bl. 48—144; van Kampen, *Geschied. der Ned. lett. en wetensch.*, D. I. bl. 205—207; Siegenbeek, *Geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 144—146, 206; Schotel, *Beoordeeling der Arcadia's gedurende de XVII en XVIII Eeuw, in ons vaderland uitgegeven*, in Schull en van der Hoop, *Bijdr. tot Boek. en Menschenk.*, D. I., *Boekbeoord.*, bl. 178—184, en van Hasselt, *Brief aan G. D. J. Schotel* in dezelfde *Bijdragen*, D. II. St. 3; Vreede, *de Hooge raad van Holland enz.*, in *Jaarb. van de Regt. Magt in Nederl.*, 1839. bl. 45; J. van Harderwijk, Rz., *Redev. over Mr. Joh. van Heemskerk, bijzonder als proza-schrijver enz.*, in de *Vaderl. Letteroef.*, 1841. St. XIII; *de Navorscher*, D. I. bl. 205, D. II. 152, D. III. bl. 146, *Bijbl.* bl. CXXXI, CLXI, D. IV. *Bijbl.* LXXXIV, D. VI. bl. 234, D. VII. bl. 27, 147, 204.

HEEMSKERK (. . . VAN), oudste zoon van den voorgaande, wiens voornaam niet bekend is, was ritmeester in staatsche dienst. Zijn naam staat met roem vermeld in 's lands historiebladen. Toen Willem III in 1672 Naarden belegerde had Heemskerk eene ontmoeting met de Fransche ruiterij bij Eemnes. Ofschoon tegen eene driedubbele magt strijdende, sloeg hij zich tweemaal door den vijand heen en sneuvelde met roem, onder betooning van de grootste dapperheid.

Zie Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelw.*, D. St. 3. bl. 59; Bosscha, *Neêrl. Heldend te Land*, D. II. bl. 147, noot 2.

HEEMSKERK (COENRAAD VAN), derde zoon van Johan van Heemskerk voornoemd en van Alida van Beuningen, werd waarschijnlijk te Amsterdam in 1647 geboren. Door zijnen uitmuntenden vader opgevoed, werden zijne verstandelijke vermogens op het gunstigst ontwikkeld.

Het eerst dat wij van hem melding gemaakt vinden is toen hij, in 1672, een bewijs gaf van zijne vaderlandsliefde en moed. Bij den algemeenen nood waarmede het land toen bedreigd werd, wilde ook hij niet achterblijven. Op eigene kosten had hij vijftig matrozen bezoldigd en gekleed, waarmede hij zich op 's lands vloot begaf, die gereed lag tegen den gemeenschappelijken vijand in zee te gaan. De opperbevelhebber derzelve, de Ruiter, plaatste hem op het schip van den admiraal van Gent, en het was daar dat hij, in den daarop gevolgden zeeslag bij Solebay, zich met dapperheid overlaadde en met roem en eere huiswaarts keerde.

Waarschijnlijk tot loon van zijn gedrag werd hij nog in laatstgenoemd jaar tot secretaris en, in het begin des volgenden jaars, tot pensionaris van Amsterdam aangesteld. Sedert tot raad der stad gekozen, had hij in 1679 van wege dezelve zitting in de vergadering van gecommitteerde raden. Als zoodanig gaf hij de regering van Amsterdam kennis van den voorslag van prins Willem III om Naarden te versterken. In de onaangenaamheden hierover met de stad Amsterdam ontstaan werd Heemskerk bijzonder gewikkeld. De regering hield hem echter de hand boven het hoofd en de zaak liep zonder verdere gevolgen af.

Kort hierna, in het laatst van genoemd of in het begin van het jaar 1680, werd Heemskerk als ambassadeur naar Madrid gezonden, waar hij onder anderen de geschillen tusschen dat hof en den keurvorst van Brandenburg bijlegde. In 1689 voor een tijd herwaarts gekeerd, werd hij naar Hamburg gezonden, en had daar het genoegen grootendeels den twist te dempen tusschen den koning van Denemarken en den hertog van Holstein, die het Noorden van Europa met eenen nieuwen oorlog bedreigde. Hij keerde vervolgens naar Madrid terug, bleef er tot 1691, toen hij door Arnoud van Citters als ambassadeur werd vervangen. De staten zijne bekwaamheden op hoogen prijs stellende en daarvan zoo veel mogelijk gebruik willende maken, bedienden zich van hem om den vrede tusschen den keizer van het Duitsche rijk en den sultan te bemiddelen. Daartoe bleef hij tot in September 1692 aan het Weener hof, en vertrok toen op last der staten naar Turkije. Hij handelde eerst te Belgrado, daarna te Adrianopel, doch slaagde niet. Van daar eindelijk naar Weenen teruggekeerd, handelde hij aldaar tot het sluiten eens verdrags van koophandel, hetwelk door den oorlog niet in werking kwam.

Na het sluiten van den Rijswijkschen vrede, werd Heemskerk in 1698 als gezant naar Frankrijk gezonden. Ook daar waren zijne verrigtingen belangrijk bij de nieuw oprijzende twisten over het Spaansche successieregt. Toen de koning van Frankrijk stellig toonde, na het overlijden van Jacobus II, den prins van Wallis (den pretendent) als koning van Engeland te erkennen, kreeg Heemskerk last Parijs te verlaten. Hij nam schriftelijk afscheid van den koning.

Na dien tijd schijnt hij in geene nieuwe bezendingen te zijn gebruikt. Hij overleed op den 23sten Julij 1702, een zoon en eene dochter nalatende bij Cornelia Pauw, vrouwe van Achttienhoven en Bosch. Bij keizer Leopold stond hij bijzonder in achting; deze verhief hem en zijne nakomelingen tot den rijksgravenstand en vermeerderde zijn

wapen met aanzienlijke teekenen van eer, volgens diploma van 12 December 1697. Zijne nederigheid deed hem geen gebruik van dien titel maken. Zijne afbeelding ziet het licht.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 24, D. XV. bl. 36, 52, 164, D. XVI. bl. 196, 197, D. XVII. bl. 4, 59, 65; van Wijn, *Bijv. op Wagenaar*, D. XV. bl. 5, D. XVI. bl. 19, 67, D. XVII. bl. 28; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, voornamelijk door ons gevolgd; Muller, *Cat. van Portrett.*

HEEMSKERK (WILLEM VAN). Vreemd is het dat van dezen niet onverdienstelijken dichter en kunstschrijver op glas geene levensbijzonderheden bekend zijn. Zijne afbeelding, door J. van Mieris geschilderd en door J. A. Blooteling in zwarte kunst gebragt, leert ons dat hij in 1613 geboren werd en in 1687 nog leefde. Geertruid Gordon de Graeuw vereerde zijne afbeelding met het volgende bijschrift:

Terwijl gij vreemdeling dees' stomme print bekijkt,
En U den omtrek toont van Heemskerk's broose wesen;
Soo weet dat dit heel wel, en nogtans minst gelijkt,
Wiens hand en geest op glas en blank papier te lesen,
Doorlugter blijken geeft der ware wesentheid
Van Welhem, die door beids zal leven als hij scheid.

Als dichter deed Heemskerk zich kennen, behalve door eenige gelegenheidsverzen, gedrukt in den *Bloemkrans van verscheidene Gedichten* (Amst. 1659. 8o.) Afzonderlijk gaf hij in het licht:

Hebreeuwsche Heldinne, *treurspel*, Rott. 1647. 4o.

Koning Konradijn en Hartoogh Frederijck, *treurspel*, Leid. 1649. 4o.

In het *Apollineum* van Witsen Geysbeek (D. II. bl. 184—186) worden nog twee ongedrukte gedichten van hem medegedeeld. Een daarvan is geteekend met zijne zinspreuk: *Wel hem die wel wil.*

Als kunstig schrijver op glas met de diamantstift deed van Heemskerk zich mede kennen. De heer A. D. Schinkel te 's Gravenhage is in het bezit van den Hens-beker, vroeger bij het hoogheemraadschap van Delfland, Schieland en Rijnland in gebruik. Op die beker is door Willem van Heemskerk met cierlijke letters zijne zinspreuk geschreven, terwijl hij rondom den voet, in kleine doch zeer duidelijke letters, een, in verband met die spreuk, toepasselijk versje gegrifd heeft. De peer of knop bevat zijn naam en het jaartal 1686.

Behalve dit glas is het bekend dat Willem van Heemkerk, in 1687, op het drinkglas, door Hugo de Groot op Loevestein gebruikt, een fraai Latijnsch vers, met zeldzame netheid en zorg, gegraveerd heeft.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb van Ned. Dicht.*; Boonzajer en Merkus, *Geschiedk. Aanteek. betrekkel. het slot Loevestein*, bl. 97, *Bijl.* bl. 42, 43; Schinkel, *Oudheidk. Bijdragen*, bl. 28, 29; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.*, D. I. *b.* bl. 110; Muller, *Cat. van Portrett.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. III. bl. 655.

HEEMSKERK (WILLEM VAN), geboren den 6den April 1718, was de zoon van Jan Henri graaf van Heemskerk, heer van Achttienhoven, den Bosch en Eindschot en van Anna Petronella van Schuylenburch. Hij voerde den aan zijnen voorvader verleenden titel van graaf des Heiligen Roomschen rijks. Hij werd in 1744 schepen, in 1753 raad, later burgemeester van Amsterdam, bewindhebber van de Oost-Indische Compagnie, raad ter admiraliteit eerst in het Noorderkwartier, daarna van de Maze, in 1757 lid van den raad van State, en daaruit verkozen in de staten-generaal. Hij stierf den 28sten Augustus 1784 en was eerst gehuwd met Hedwyna Antonia Backer, daarna met Cornelia Jacoba van Schuylenburch. Eene afbeelding van zijn gelaat, in O.I. inkt, is voorhanden, maar werd nooit in plaat gebragt.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt; Muller, *Cat. van Portretten.*

HEEMSKERK (WILLEM VAN) was luitenant ter zee en in 1799 bevelhebber op de Bataafsche schoener de *Pegasus*, waarmede hij den 1sten September ten anker lag in de Noorweegsche haven Grömstadt. Heemskerk, zich op de onzijdigheid der plaats verlatende en niets kwaads vermoedende, bevond zich aan wal, toen onverwacht, op helderen middag, de door hem gevoerde schoener door zeven gewapende sloepen van het niet verre van daar, zich te Mardai ophoudende Engelsche fregat, *the Isis*, kapitein Brisac, aangetast, geënterd, met den blanken sabel vermeesterd en weggevoerd werd, zonder dat het klein getal manschappen van den *Pegasus* in staat was, eenigen tegenstand van aanbelang te bieden, of dat de Deensche batterijen, onder wier bereik dit voorval geschiedde, iets deden, om deze openlijke schending van het onzijdig grondgebied te beletten. Later liepen wel een Deensch linieschip, twee fregatten en een brik uit, om den overmoedigen Brit te achterhalen en het genomen vaartuig te ontzetten, doch vruchteloos, daar deze zich bij tijds verwijderd had. Ernstige klagten werden, op verzoek van het Bataafsch bewind, door de Deensche regering over deze schending van het regt der volken bij het Engelsche kabinet ingediend, doch het blijkt niet dat zij ingang vonden. De zaak van den luitenant van Heemskerk werd onderzocht en hij in 1802, op voordragt van den advokaat-fiscaal, door den hoogen zeekrijgsraad, van alle pligtverzuim vrijgesproken.

Zie de Jong, *Geschied. van het Ned. Zeewez.*, D. VI. St. II. bl. 430, 431, door ons hier gevolgd.

HEEMSKERK (EGBERT VAN). Zijn wij omtrent eenige der bovenstaande personen, die den naam van Heemskerk voeren, in het onzekere of zij tot het vermaarde geslacht van dien naam hebben behoord, deze en zijn zoon stonden er in geene betrekking mede. Hij was te Haarlem in 1610 geboren, werkte in de manier van Teniers en Brouwer, en hoewel hij het niet tot de hoogte van deze meesters gebragt heeft, dragen toch zijne werken blijken van veel bekwaamheid. Zijne geliefkoosde onderwerpen waren drinkgezelschappen en herbergen, waaraan hij al het eigenaardige van dergelijke tafereelen wist bij te zetten, terwijl hij de verschillende karakters, die hij wilde voorstellen, zeer natuurlijk wist uit te drukken. Zijne teekening, zegt de heer Immerzeel, wiens berigt over vader en zoon wij hier overnemen, was naauwkeurig, zijn koloriet natuurlijk en doorschijnend, zijne penseelsbehandeling vrij, vast en geestig. Hij is in 1680 overleden. Zijn zoon volgt.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEEMSKERK (EGBERT VAN) *de jonge*, zoon van den voorgaande, werd in 1645 te Haarlem geboren. Hij ontving het onderwijs in de kunst van Pieter Grebber, doch volgde de manier van Brouwer en van zijnen vader. Zich te Londen gevestigd hebbende, stonden zijne stukken daar lang in hooge waarde. Bij veel geest paarde hij eene levendige verbeelding en vervaardigde bij voorkeur wilde, grillige en ongemeene onderwerpen. Ook schilderde hij drinkgezelschappen en landelijke vermaken, die hij op eene zeer geestige manier voorstelde. Hij overleed in 1704 te Londen. Zijn portret, door hem zelven gegraveerd in zwarte kunst, ziet het licht, doch is zeer zeldzaam.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEEMSTEDE (ADRIAAN VAN). Zie HAEMSTEDE (ADRIAAN VAN).

HEEMSTEDE (DIRK VAN), in het dorp van dien naam geboren, was student in de regten, toen hij zich, in 1505, in het Karthuizer klooster te Leuven begaf, waar hij, na verschillende ambten te hebben waargenomen, den 3den April 1542 overleed. Hij wordt gezegd te zijn geweest een behendig schilder en schrijver.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEEMSTEDE (JOHANNES VAN), geboren te Haarlem, was een geleerd man, die met vele kundige lieden briefwisseling hield, en van wien Erasmus met lof gewaagde. Van zijnen arbeid is niets tot ons gekomen, ook weet men niets meer van hem, dan alleen dat hij in het Karthuizer klooster te Leuven was en aldaar van 1525 tot 1533 zijnen letterarbeid heeft verrigt.

Zie Koning, *Tafereel der stad Haarl.* D. IV. bl. 11.

HEEMSTEDE (ADRIAAN PAUW, heer van). Zie PAUW (ADRIAAN).

HEEMSTEDE (jonkheer JACOB MAURITS CAREL baron VAN UTENHOVE VAN). Zie UTENHOVE (jonkheer JACOB MAURITS CAREL baron VAN HEEMSTEDE VAN).

HEEMSTRA (FEYE VAN) wordt als de stamvader genoemd van het aloude en aanzienlijke geslacht Heemstra, dat gedurende een viertal eeuwen een aanzienlijk getal van vermaarde personen, van kundige regenten en van dappere krijgslieden heeft opgeleverd. De geschiedenis van dit geslacht staat zoo naauw in verband met die des vaderlands in het algemeen en van Friesland in het bijzonder, dat wij, om niet al te uitvoerig te worden, slechts de hoofdzaken vermelden kunnen, zonder in bijzonderheden te treden van gebeurtenissen, die misschien meer het land dan de daarin betrokkene personen betreffen.

Feye van Heemstra, ook wel Feye van Dokkum, waar hij woonde, genaamd, nam op het laatst der veertiende eeuw een belangrijk deel aan de twisten tusschen de Schieringers en Vetkoopers, van welke laatste hij een der hoofden en bevriend was met Albrecht van Beijeren, graaf van Holland. Door hem in 1396 tot ridder, mederegter en baljuw van Friesland benoemd, moest hij zulks in 1397 bezuren bij den vernieuwden strijd tusschen beide partijen in Friesland, waarbij nu de Schieringers overwonnen, en zijn huis te Dokkum geplunderd en omvergehaald werd. Hij verliet in 1400 het land, doch genoot van gemelden hertog van toen af tot in 1411, als wanneer hij, ten gevolge van het verdrag tusschen de Hollanders en Friezen, verlof bekwam om terug te keeren en zijne goederen wederom te aanvaarden, een jaarlijksch pensioen van twee honderd gulden.

Feye van Heemstra verwekte, behalve twee dochters, drie zonen; vroeger bragt men dit getal op vier. Zijn oudste zoon, Abbe, mede de partij der Vetkoopers toegedaan, onthield zich bij zijne partij, van 1416 tot 1420, te Groningen en teekende in 1422 het zoogenaamd eeuwig verbond tusschen de Oost-Friezen, de Groningers, de Ommelanden en de Friezen gesloten. Hij wordt hoveling in Dongeradeel genoemd. De tweede zoon, Feye genaamd, was hoveling te Dokkum. Even als zijn broeder moest hij de wijk naar Groningen nemen, doch keerde ten gevolge van een verdrag in 1420 in Friesland terug. De derde zoon, Taecke genaamd, leefde in 1443, in welk jaar zijn huis, door de Schieringers, onder aanvoering van Focke Ripperda, verbrand werd, waarna hij met zijne tegenpartij een wapenstilstand sloot. Men twijfelt er aan of hij mede een zoon van Feye is, maar meent dat hij veeleer een zoon is geweest van Feye Feyes, die vroeger zijn broeder genaamd wordt. De vierde zoon, van wien niets te melden is, heette Poppe.

Zie Schotanus, *Friesche Historiën*, bl. 218, 219, 243, 310, 312; Sjoerds, *Jaarboek.*, D. IV. bl. 421, 484; de Haan Hettema en van Halmael, *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 167, D. II. bl. 106, door ons hier gevolgd.

HEEMSTRA (POPPE VAN) was een zoon van Taecke Obbema, gehuwd met Auck van Heemstra, die voor zich en zijne nakomelingen den naam van Heemstra aannam. Hij bekleedde den rang van kapitein, werd in een gevecht tegen de Bourgondische partij, bij Genum, in den arm geschoten en kwam aan de gevolgen dier wonde te overlijden. Hij was in 1529 gehuwd met Teth Auckesd. van Unia.

Zie Winsemius, *Chron. van Friesl.*, bl. 441; Schotanus, *Friesche Hist.*, bl. 585; de Haan Hettema en van Halmael, *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 167, D. II. bl. 107, door ons hier gevolgd.

HEEMSTRA (FEYE VAN), zoon van Feye van Heemstra en Ebel Alefsd. Hemmema, werd op Heemstra-state te Oenkerk in 1545 geboren. Reeds vroeg toonde hij zich een voorstander der vrijheid, waardoor hij dan ook spoedig bevriend geraakte met Frieslands stadhouder, graaf Willem Lodewijk van Nassau, en lid werd van de staten van dit gewest. Den 22sten Februarij 1581 onderteekende hij den lastbrief voor eenige heeren, om met prins Willem I te spreken en te handelen over de herstelling van 's lands privilegien en politie en de grondvesting der hervorming. Op den landdag te Franeker in 1584 betoonde hij zich een groot voorstander van de propositie, door eenige predikanten gedaan, om van het overschot der kloosters en geestelijke renten een seminarium of collegium op te rigten tot onderwijs der jeugd, waarop in 1585 tot de oprigting der Franeker academie besloten werd. Hij werd in 1610 grietman van Tietjerksteradeel, woonde op Heemstra-state te Oenkerk, was in 1618 nog lid van de Friesche staten en overleed den 30sten Junij 1621. Hij was gehuwd met Aelke, dochter van Nicolaas Tjaerda van Starkenborgh en Tet van Unia, bij welke hij vier kinderen verwekte. Zijn zoon volgt mede.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.*, bl. 131; *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 168, D. II. bl. 108.

HEEMSTRA (ULBE VAN), broeder van den voorgaande, was een voornaam voorstander der vrijheid; in het bekende gevecht bij Boxum werd hij, in 1586, gevangen genomen en naar Koevorden gevoerd. Zijn verder lot is ons niet bekend. Hij was gehuwd met Bauck Ayckema, weduwe van Werp Sjoerds van Heemstra, daarna met Claer Abbesd. van Bootsma, weduwe van Lieuwe van Beijma.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 168, D. II. bl. 108.

HEEMSTRA (EPE VAN), zoon van Feye van Heemstra, voornoemd, en Ebel Alefsd. Hemmema, werd in 1575 geboren, trad reeds vroeg in 's lands dienst, woonde met het Friesch Nassausche regiment in 1594 de belegering van Groningen bij, en was in 1600 tegenwoordig bij den slag bij Nieuwpoort. Hij was in 1606 hopman en overleed reeds den 24sten December 1611. Hij was gehuwd met Ebel van Heemstra, die in 1607 overleed, en werd met haar te Kimswerd begraven.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 169, D. II. bl. 107; Kobus en de Rivecourt, *Biograph. Handwoordenb.*

HEEMSTRA (FEYE VAN), zoon van Nicolaas van Heemstra en Anna Gerroltsd. van Feytsma, studeerde te Franeker in de regten en werd er tot doctor in die wetenschap bevorderd. Daarop in 's lands dienst getreden, werd hij luitenant van eene kompagnie ruiterij. In 1635 begraven wordende, ontwaakte hij door het geweldig trommelen van een tamboer uit zijn schijndood. Hij overleed den 4den Januarij 1636 en was gehuwd met Catharina Herman, bij welke hij een zoon en eene dochter verwekte.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 168; D. II. bl. 108; Kobus en de Rivecourt, *Biograph. Handwoordenb.*

HEEMSTRA (FEYE VAN), geboren in 1630, was de zoon van Feye van Heemstra, luitenant in Friesche dienst en van Maria Bannier. Insgelijks de krijgsdienst gekozen hebbende, klom hij op tot kapitein, in 1672 tot sergeant-majoor, vervolgens tot kolonel en kommandant, eerst van Ravenstein en van 1677 tot 1682 van Emden. Hier geraakte hij in twist met de andere bezetting, werd door de regering ontzet en aangezegd de stad te verlaten. Toen hij daaraan niet gehoorzaamde, scheepte men hem en zijn huisgezin in en voerde hem naar Delfzijl. Willem III, de raadpensionaris Fagel en de staten-generaal waren hier over zeer ontevreden op de regering der stad, en hieruit ontstonden vervolgens vele onaangenaamheden, wier vermelding hier niet te huis behoort. Heemstra stond bij Willem III in groot aanzien, en meermalen maakte deze van zijne raadgevingen gebruik. Hij was een voornaam beoefenaar der vaderlandsche en Friesche geschiedenis en overleed den 7den Maart 1690. Hij was in 1658 gehuwd met Tjets Scheltesd. van Aysma, die den 11den Januarij 1685 overleed. Hunne zonen volgen.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 169, D. II. bl. 108; Kobus en de Rivecourt, *Biograph. Handwoordenb.*

HEEMSTRA (FEYE VAN), oudste zoon van den voorgaande, werd den 19den October 1662 geboren, koos de militaire loopbaan, werd achtereenvolgens kapitein, in 1696 sergeant-majoor, in 1699 overste-luitenant. In 1703

als luitenant-kolonel bij Ekeren strijdende, werd hij gekwetst en overleed den 28sten Januarij 1704.

Zie Bosscha, *Neêrl. heldend. te land*, D. II. bl. 325; *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 169, D. II. bl. 108.

HEEMSTRA (Schelte van), broeder van den voorgaande, werd den 27sten Mei 1665 geboren en trad reeds vroeg in de krijgsdienst. Tot den rang van kolonel bevorderd, werd hij reeds op 25jarigen leeftijd vice-kommandant van Emden. Hij verliet echter, na den dood zijner eerste gade, de krijgsdienst, zette zich met der woon op Dotinga-state te Dronrijp neder en had vervolgens het bijzonder opzigt over de opvoeding van Johan Willem Friso. Hij vergezelde dien vorst in 1703 naar het leger en woonde met hem het gevecht bij Ekeren bij.

Als staatsman verdient Heemstra niet minder lof. Gedurende een lange reeks van jaren was hij een der meest achtbare regenten van Friesland. Hij was burgemeester van Bolsward en bekleedde onafgebroken vele aanzienlijke commissiën, meestal binnen 's lands. Als voorstander en beoefenaar van letteren en wetenschappen, stond hij bij de geleerden bekend. Hij overleed te Oenkerk den 15den Januarij 1733 en was gehuwd eerst, in 1686, met Luts Upckesd. van Burmania, daarna, in 1694 met Catharina Johannesd. van Scheltinga, weduwe van Douwe Oenes Sirtema van Grovestins. Hij verwekte bij de eerste vrouw een zoon en eene dochter en bij de tweede twee zonen, die mede volgen.

Zie Scheltema, *Staatk. Ned.* D. I. bl. 459, 460; *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 169, D. II. bl. 108; Kobus en de Rivecourt, *Biograph. Handwoordenb.*

HEEMSTRA (Georg Sigismund van), broeder van den voorgaande, werd in December 1668 geboren en trad mede reeds vroeg in staatsche dienst, waarin hij zich door buitengewone dapperheid en persoonlijken moed onderscheidde. Hij nam deel aan den slag bij Fleurus in 1690, maakte den veldtogt van 1702 mede, werd in 1704 luitenant-kolonel, na den slag bij Ekeren, deelde voorts in de veldtogten van 1704 en 1705, was bij den slag bij Ramelies in 1706 en in 1709 bij dien van Malplaquet. Op drie verschillende plaatsen belangrijk gekwetst, week zijn moed niet. Met den degen in de vuist gaf hij nog zijne bevelen en stervende vermaande hij zijne soldaten tot moed en volharding. Hij bezweek op den 11den September 1709.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 169, D. II. bl. 108; Kobus en de Rivecourt, *Biograph. Handwoordenb.*

HEEMSTRA (Gerrolt Nicolaas van), zoon van Feye van Heemstra en Maria Bannier, was gehuwd met Ath van Heemstra, zuster van de drie voorgaanden. Ook hij was van zijne jeugd af in militaire betrekking, klom allengs op tot den rang van kapitein, was tegenwoordig bij de belegering van Bonn en Keizerswaard in 1689, bij den veldtogt bij Fleurus in 1690, bij het beleg van Venlo in 1702, bij het gevecht bij Ekeren in 1703, bij de veldslagen van 1704 en 1705, bij die bij Ramelies in 1706 en bij Malplaquet in 1709, waar hij sneuvelde.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 169, D. II. bl. 108; Kobus en de Rivecourt, *Biograph. Handwoordenb.*

HEEMSTRA (Feye van), oudste zoon van Schelte van Heemstra en van diens tweede vrouw Catharina Johannesd. van Scheltinga, werd in 1694 op Dotinga-state bij Dronrijp geboren. Even als zoo vele leden van zijn geslacht toonde ook hij reeds vroeg neiging tot de krijgsdienst, en nam als vrijwilliger bij de Friesche garde deel aan den Spaanschen successie-oorlog. In 1728 tot kapitein bevorderd, werd hij nog den 8sten Julij van dat jaar sergeant-majoor titulair en den 16den Maart 1730 effectief. Den 21sten November 1738 werd hij luitenant-kolonel en den 1sten Maart 1743 kolonel. Als zoodanig nam hij deel aan den oorlog tegen Lodewijk XV in de Oostenrijksche Nederlanden. In den slag bij Fontenoi in 1745 werd hij gekwetst in den schouder, door een musketkogel, welke hem onder den strot is uitgesneden geworden, en in dien bij Rocroy in 1746, mede door een musketkogel in de zijde van den buik. Op het slagveld tot luitenant-generaal der infanterie benoemd, moest hij het echter voor goed verlaten. Hij leefde vervolgens in rust te midden der zijnen en overleed op Heemstra-state den 7den September 1748. Hij is begraven te Oenkerk en was in 1733 gehuwd met Titia Helena Ulbesd. van Burmania en verwekte geene kinderen.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 169, D. II. bl. 108; Kobus en de Rivecourt, *Biograph. Handwoordenb.*

HEEMSTRA (Willem Hendrik van), broeder van den voorgaande, werd op Dotinga-state bij Dronrijp den 20sten Junij 1696 geboren, ontving eene geleerde opvoeding en volgde zijn vader in 1713 als postmeester-generaal van Friesland op. Den 1sten Februarij 1743 werd hij grietman van Kollumerland, in 1748 lid van de staten, en in 1751 lid van de gedeputeerden. Hij was gehuwd met Wija Catharina Vincentiusd. van Glinstra, verwekte vijf kinderen en overleed, algemeen bemind en geacht, te Veenklooster op Vogelzang-state, den 18den September 1775.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 169, D. II. bl. 108; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 102.

HEEMSTRA (Feye Jan van), oudste zoon van den voorgaande, trad mede in 's lands dienst en was in 1746 kapitein. Er wordt vermoed, dat hij die Feye van Heemstra geweest is, die zich, in 1748, zoo zeer heeft onderscheiden in eenen uitval uit het door de Franschen belegerde Bergen op Zoom.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 169, D. II. bl. 108.

HEEMSTRA (Schelte van), broeder van den voorgaande, was volmagt ten landsdage, lid van de provinciale rekenkamer, burgemeester van Bolsward, houtvester der provincie enz. Als ijverig voorstander van het huis van Oranje werd hij, in 1795, genoodzaakt het vaderland, met achterlating van alles, te verlaten en naar Emden te vlugten, ten einde den kerker te ontgaan. Hij bleef buiten 's lands tot kort vóór zijn overlijden, hetwelk te Oenkerk den 16den Maart 1803 plaats had. Hij was gehuwd in Januarij 1764 met Wiskje Cornelisd. van Scheltinga, bij wie hij drie zonen verwekte.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 169, D. II. bl. 108.

HEEMSTRA (Cornelis Scheltinga baron van), geboren in 1767, oudste zoon van Schelte van Heemstra voornoemd en van Wiskje Cornelisd. van Scheltinga. Hij trad eerst in militaire dienst en heeft, als kapitein, twee veldtogten tegen de Franschen bijgewoond. Hij is later maire van Oenkerk en eindelijk militie-kommissaris en lid der provinciale staten van Friesland geweest. Hij overleed op Heemstra-state te Oenkerk, den 30sten Januarij 1820, was gehuwd met Anna Agatha Geertruida van Sixma en verwekte bij haar tien kinderen.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 170, D. II. bl. 108.

HEEMSTRA (Willem Hendrik baron van), geboren den 18den October 1779, broeder van den voorgaande, was eerst in Engelsche dienst, werd in 1809 commissaris van de verponding te Kollum en in 1813 maire van Oudwoude. Bij de omwenteling rigtte hij een vrijkorps van drie kompleete compagnien op, kommandeerde het beleg van de vesting Koevorden, door de Franschen bezet, in 1814, en werd nog in dat zelfde jaar aangesteld tot majoor bij het leger.

In 1818 verliet hij zijne militaire loopbaan als luitenant-kolonel en werd, dadelijk daarop, grietman van Kollumerland en Nieuw Kruisland, alsmede lid der staten van Friesland. Bij de oprigting van de ridderschap in dat gewest werd hij lid van dezelve, en in 1822 lid van de tweede Kamer der Staten-Generaal. Hij overleed te Leeuwarden den 30sten December 1826, werd te Oenkerk begraven en was gehuwd met Johanna Balthazarina van Idsinga. Zij hadden vier zonen en eene dochter.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 170, D. II. bl. 109; van Sminia, *Vervolg op de Naamlijst van Grietmann.*

HEENCK (Jabes) werd den 27sten October 1752 te

's Gravenhage geboren en ontving onderwijs in de kunst van Aart Schouman, op wiens voetspoor hij vogels teekende en schilderde, die fraai genoemd worden. Hij is in November 1782 te Leiden overleden. Hij heeft ook volgens den heer Kramm op zeer verdienstelijke wijze de etsnaald gevoerd en een aantal fraaije prenten vervaardigd. Hij dreef ook kunsthandel.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der vad. schilderk.*, D. II bl. 399; *Aanh.*, bl. 187; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; *de Navorscher*, D. VI. bl. 238, D. VII. bl. 155.

HEENEMAN (H. P.) van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, schreef:

Dissertatio de precariis Comitum (vulgo de Graaflijke beden) et antiqua Nobilitatis Hollandiae ab illis immunitate, Lugd. Bat. 1781. 4o.

Deze verhandeling zag ook het licht onder den titel van: *Verhandeling over de Graaflijke beden in Holland*, Leid. 1792. 8o.

Zie Muller, *Cat. van Boek. over Ned. Geschied.* enz., bl. 38.

HEENEMAN (Daniel Jacob) werd op den 5den Julij 1767 te 's Gravenhage geboren. Na de voordeelen eener beschaafde en geletterde opvoeding genoten te hebben, volbragt hij zijne studiën op de Leidsche hoogeschool, waar hij, in 1789, op eene loffelijke wijze de waardigheid van doctor in de regten verkreeg. In 1792 werd hij pensionaris der stad Brielle en twee jaren later secretaris van het jagtgerigt van Holland. Na de omkeering van zaken in 1795, bragt hij een geruimen tijd in geletterde rust door, tot hij, in 1805, den hem opgedragen post van griffier bij het provinciaal geregtshof van Holland aanvaardde. Na de inlijving in het Fransche keizerrijk, in 1810, werd hij tot raadsheer in het hooge geregtshof benoemd, welken aanzienlijken post hij tot aan zijn overlijden bekleedde, en waarin hij zich zoo veel lofs verwierf, dat hij in 1832 tot de waardigheid van president van het hof bevorderd werd. Hij overleed den 28sten Junij 1838 en was gehuwd met Constantia Magdalena van Son.

Zie Siegenbeek, in de *Hand. der Jaarl. Algem. vergad. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* 1839., bl. 5, 6.

HEENVLIEDT (Simon van) schreef:

Theologico-Politica Dissertatio ofte Discours, Utr. 1662. 8o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. V.; *Cat. van de Handschr. en boek. der Rem. gem. te Amst.* bl. 93.

HEENVLIET (Jan van), afkomstig uit het aanzienlijke geslacht van dien naam, was de zoon van ridder Jan van Heenvliet en Alijt van Borssele. Vele bijzonderheden uit zijn leven zijn ons niet bekend. Hertog Albrecht van Beijeren stelde hem, tegelijk met Gerrit van Egmond, in 1397, tot admiraal der vloot aan, en het was in die hoedanigheid dat hij in het volgende jaar den togt tegen de Friezen ondernam en met roem ten einde bragt. Verdere krijgsbedrijven zijn er van hem niet vermeld. Hij stierf in 1410 en verwekte bij ... van den Coulster, dochter van Willem van den Coulster, drie zonen en eene dochter.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 982; Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.* D. II. St. II. bl. 311, de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.*, D. I. bl. 51.

HEER (J. Jonc-). Zie JONCKHEER (J.).

HEER (Margareta de) was de kleindochter van Bartholomeus de Heer, die, met zijne vrouw Mayken, in 1609 bij de gereformeerde gemeente te Bolsward kwam. Haar vader, wiens voornaam niet vermeld wordt, was gehuwd met eene zuster van den vermaarden Frieschen dichter Gysbert Jacobsz.

Zij woonde te Leeuwarden en legde zich toe op het schilderen in waterverw van allerlei tafereelen, inzonderheid van vogels, bloemen of insecten. Deze voortbrengselen gingen door den loop der eeuwen schier allen verloren. Die op perkament bleven tot op heden ongeschonden bewaard. De heer Kramm bezit van haar twee groote teekeningen op perkament, voorstellende:

Tafels met eenige bloemen, vlinders en torren. 1651.

Voorts kwamen op de verkooping van boeken en schilderijen van mr. P. Wierdsma, in Junij 1813 te Leeuwarden gehouden, onder No. 31—41 van den Catalogus, negen stuks schilderwerken van haar voor, zijnde meestal landschappen met gevogelte, waaronder er twee met waterverw worden opgegeven, zoodat de overigen met olieverw zouden zijn geschilderd. Het stedelijk archief van Leeuwarden en het Friesch kabinet van oudheden aldaar bezitten thans onderscheidene fraaije stukken van hare hand. In *Klioo's Kraam* (van 1657) komen verscheidene lofverzen op hare kunst voor.

Verder is ons van haar niets meer bekend. Haar werk, zeker zeer uitvoerig en in de bijzonderheden allerkeurigst, was somtijds zonder eenige bevalligheid in den stand of de ordonnantie der figuren. Het was in den trant van Bronkhorst en Holstein, maar minder uitvoerig bewerkt. Twee harer broeders beoefenden mede de kunst. Van Simon zijn geen andere kunstwerken bekend dan sierlijk met kleuren bestikte kussens en andere voorwerpen. Willem volgt.

Zie Halbertsma, *Hulde aan Gijsbert Japiks*, D. II. bl. 354, 355; Epkema, *Woordenb. op Gijsbert Japicx*, bl. 564; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEER (Willem of Guilliam de), een broeder van de voorgaande, van wien geene levensbijzonderheden bekend zijn. Hij leefde omstreeks het midden der zeventiende eeuw te Leeuwarden en teekende op perkament de volgende stukken:

Een Dorpsfeest.

Een Vlaamsch Feest.

Een binnenhuis met acht vrolijke boeren en boerinnen.

Vier dansende personen in een landschap (Met de pen).

Twee teekeningen met vogels en bloemen met kleuren, in miniatuur.

Eene teekening met vlinders. (1664).

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEER (Hugo de), geboortig van Maassluis, was kadet op 's lands oorlogschip de *Staten Generaal* en sneuvelde als zoodanig, na zich met roem te hebben overladen, in een gevecht tegen de Engelschen, op den 11den October 1797, in den ouderdom van 20 jaren.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

HEER (Pieter Otto Coenraad Vorsselman de) werd te Valburg, provincie Gelderland, op den 20sten September 1809 geboren. Zijn vader, Jan de Heer, was aldaar, later te Geertruidenberg, predikant; zijne moeder was Frederica Wilhelmina Verwey. Na te Elst, een dorp in de Betuwe, vervolgens te Geertruidenberg, en eindelijk te Culenborg, de gronden der academische studiën gelegd te hebben, vertrok hij in 1826 naar de Utrechtsche hoogeschool om in de godgeleerdheid te studeren, die hij weldra met de letterkunde verwisselde.

De verpligting der studenten in de letterkunde, om een examen in de wiskunde af te leggen, bragt de Heer in aanraking met den hoogleeraar Moll. In hem vond hij den man, die hem op eene nieuwe baan zoude leiden, en den meer en meer toenemenden zucht tot wetenschap in eene blakende vlam zoude doen overgaan. Met een enkele blik had Moll de Heer in zijn streven naar waarheid doorgrond en den rijkdom van des jongelings geest opgemerkt. Maar ook de Heer voelde zich spoedig aan het genie van Moll onwederstaanbaar aangetrokken en weldra was dan nu ook het besluit genomen, om zich onder de leiding van Moll aan de beoefening der natuurkunde toe te wijden, ofschoon hij daarmede voor de letterkunde grootendeels verloren scheen.

Bij het uitbreken der Belgische omwenteling in 1830, volgde hij, gelijk zoo velen, de roepstem des konings, werd een der mede-oprigters van het vrijwillig jagercorps der Utrechtsche studenten en daarbij onmiddelijk tot sergeant-majoor benoemd. Na den veldtogt teruggekeerd en de koning aan de compagnie een blijk zijner hooge goedkeuring willende geven, door aan een van deszelfs leden de Militaire Willems-orde te verleenen, was de Heer daartoe

niet alleen door zijne chefs, maar ook door de geheele compagnie, tot deze onderscheiding aangewezen.

Op den 22sten April 1833 den graad van doctor in de wis- en natuurkunde verkregen hebbende, na het verdedigen eener dissertatie: *de fractionibus continuis*, gevoelde hij eenen sterken trek naar reizen. De klassieke bodem van het schoone Italië lachte hem het meeste toe, en derwaarts nam hij, den dag na zijne promotie, de reis aan.

Uit zijn gehouden journaal is elders het een en ander medegedeeld. Hier ook is het de plaats niet er over uit te wijden. Na eene afwezigheid van veertien maanden keerde hij, met een schat van wetenschap verrijkt, in het vaderland weder. Hij had, te Florence vertoevende, eene aanstelling tot hoogleeraar in de wis- en natuurkunde aan het athenaeum te Deventer ontvangen, welke betrekking hij op den 7den November 1834 aanvaardde met eene redevoering: *de virium doctrina in Physica disciplina rite adhibenda.*

Met ijver had de Heer zijnen arbeid begonnen, met ijver zette hij dien voort. Het duurde dan ook niet lang of men leerde te Deventer den jeugdigen hoogleeraar in al zijne waarde kennen. Ook als thesaurier van het aldaar gevestigde natuur- en scheikundig genootschap werkte hij krachtig mede om natuurkundige kennis meer algemeen te maken. Den studenten was hij een medeleerling, zonder dat daaronder het ontzag voor den leermeester leed. Voor allen, uit welken stand der maatschappij ook, was hij een vraagbaak en vriend, die nooit weigerde te helpen, en die dan ook door allen bemind werd.

Het is ons plan niet hier in het breede uit te wijden over de zeldzame en voortreffelijke talenten aan de Heer geschonken. Teregt noemde hem een buitenlandsch geleerde: *de beroemde Deventer professor.* Jong van jaren, maar oud in wetenschap, werd hij eensklaps in zijne hooge vlugt gestuit, en weldra had men een verlies te betreuren, dat schier onherstelbaar kon genoemd worden.

Na slechts eene korte ongesteldheid overleed de Heer plotseling op den 26sten December 1841. Algemeen was de droefheid over het verlies, dat het vaderland en de wetenschap in hem geleden hadden. Niet alleen de vele buiten- en binnenlandsche geleerde genootschappen, waarvan de Heer lid was, betreurden zijn verlies en waren onuitputtelijk in lof jegens hem, maar ook in den stillen burgerkring had de Heer zijne vrienden, en ook daar werd een niet minder warmen traan aan zijne nagedachtenis gewijd.

De afbeelding van de Heer ziet het licht, met het volgend bijschrift van den heer B. Meijlink:

In jaren jong, in kennis grijs;
Met kind'ren kind, bij wijzen wijs;
De ziel en levens 't zout van alle vriendschapskringen;
Door half Europa reeds vermaard;
Vol vuur — met ned'righeid gepaard; —
Bemind en hoog vereerd, door wie hem mogt omringen;
Bij tweeëndertig jaar reeds rijp voor hooger sfeer:
Een lichtstar van zijn tijd was — Vorsselman de Heer!

De werken en losse geschriften van de Heer zijn:

Responsio ad quaestionem: Detur succinta expositio praecipuarum methodorum, quae ad circuli quadraturam ducunt, Gron. 1832. 8o.

Voor dit antwoord werd de Heer met goud bekroond aan de Groningsche hoogeschool. In den beginne zijner akademische loopbaan had hij eene prijsvraag beantwoord, door de literarische faculteit te Utrecht uitgeschreven, en daarop het accessit bekomen. Zulks ontving hij ook voor een antwoord op eene prijsvraag aan eene der Belgische hoogescholen geschreven, doch hij maakte alstoen zijn naam niet bekend.

Specimen Inaugurale de fractionibus continuis, Traj. ad Rhen. 1833. 8o.

Oratio de virium doctrina in Physica disciplina rite adhibenda, Daventr. 1834. 8o.

Note sur le calcul de l'Inclinaison magnétique (*Extrait d'une lettre de Mr. P. O. C. Vorsselman de Heer à Mr. le Baron F. Maurice, officier de la légion d'honneur, Membre de l'institution de France etc., inserée dans la Bibliothèque Universelle, Novembre* 1835.)

Levensberigt van den Hoogleeraar A. C. G. Suerman, Utr. 1841. 8o.

Over het Electro-Magnetismus als bewegende kracht; in Meijlink's *Nieuwe Schei- Artsenijmeng- en Natuurkundige Bibliotheek*, D. III. December 1838. Eene Hoogduitsche vertaling van dit stukje vindt men in Poggendorff's *Annalen* 1839. No. 5, B. XLVII. I.

Recherches sur quelques points de l'Electricité voltaique; in *le Bulletin* 1839. 5 Livr.

Over 't bepalen van den dag en datum der vaste en bewegelijke Feestdagen; in de *Overijss. Alm. voor oudheid en letteren*, 1839.

Gronden der Zeevaartkunde, vooral ten gebruike bij de Sterre- en Zeevaartkundige tafels van Jacob Swart. Dev. 1840. 8o.

Redevoering over de voordeelen eener wetenschappelijke beoefening van handwerken en kunsten, gehouden te Deventer, den 2 April 1841. Dev. 1841. 8o.

Théorie de la Télégraphie électrique avec la description d'un nouveau Télégraphe fondé sur les actions physiologiques de l'Électricité; Devent. 1839. 8o. Eene Hoogduitsche vertaling van die werken gaf Poggendorff in zijne *Annalen* 1839. No. 3. B. XLVI.

In den *Algemeene Konst- en Letterbode* komen nog de volgende opstellen van hem voor:

Iets over de ontdekking der Boekdrukkunst. 2 Aug. 1835.

Electro-magnetische Proefnemingen met gegoten ijzer. 11 April 1836.

Waarneming van vallende sterren, in den nacht van 12—13 *November* 1836.

Middel om van de Magneto-Electriciteit tot Chemische ontledingen zich te bedienen. 14 Maart 1837.

Over de Thermo-Electriciteit van het kwikzilver. 6 April 1838 en 4 Mei 1838. (Vertaald in Poggendorff's *Annal.* en Sturgeoris *Annals of Electricit.* 1841 Juni).

Iets over eene Proef van Aug. de la Rive. 20 April 1838. (In dezelfde *Annal.* vertaald).

Iets over de bekorte manier tot het herleiden der Maansafstanden en de tafels van Pilaar daartoe betrekkelijk. 4 Junij 1839.

Antwoord aan den Heer Pilaar. 1 Februarij 1840.

In de Gids van 1840 vindt men een stukje van hem, over de beoordeeling van zijne gronden der zeevaartkunde.

De Nederduitsche en Latijnsche dichtkunst beoefende de Heer reeds op jeugdigen leeftijd. Stukjes, op veertienjarigen leeftijd door hem in het Nederduitsch vervaardigd, ademen een stillen geest en getuigen van een gevoelig hart. In aanleg voor de Latijnsche poëzij had hij eene treffende overeenkomst met Pieter Nieuwland, en voorzeker had hij, bij meerder oefening, het daarin tot eene belangrijke hoogte kunnen brengen. Ernstiger studiën hadden hem reeds vroeg de lier ter zijde doen hangen. Eene overzetting in Latijnsche verzen van Simons beroemden lierzang: *Vergeet uw afkomst, o Bataven!* vindt men van hem in den *Utrechtsche Studenten-Almanak* van 1832. Zijne elegie op het overlijden van zijnen vriend den hoogleeraar A. C. G. Suerman komt voor in denzelfden almanak 1841.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.*, 1842. D. I. bl. 1—3; *Programma van het Utr. Genootsch.*, 1842. bl. 6; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. VI. St. II. bl. 30, noot, D. VII. bl. 160, 101; *Levensschets van P. O. C. Vorsselman de Heer*, enz., *door Mr.* B. W. A. E. Sloet tot Oldhuis, *met Bijlagen van* J. F. L. Schröder, G. J. Mulder en S. van Delden, Dev. 1843. 8o. met portret; J. H. Halbertsma, *Lijkrede op de Heer*, gedrukt voor zijne *de Doopsgezinden en hunne herkomst* (Dev. 1843).

HEERCKMANS (Elias), Zie HERCKMANS (Elias).

HEERDEWIJNDEN (Bruisten van). Zie HERWIJNEN (Bruisten van).

HEERDT (Karel Eduard baron van), zoon van Thimon Cornelis, graaf van Heerdt *tot Eversberg*, opperhofmaarschalk van koning Willem I, en van Ester Rendaf. Geboren te Kingston, in het graafschap Surrey, den 21sten Februarij 1797, trad hij in de krijgsdienst in het jaar 1814 als jager bij het korps van prins Frederik, waarbij hij spoedig daarop tot 2e luitenant bevorderd werd. Hij was tegenwoordig bij de blokkade van Bergen op Zoom in dat zelfde jaar en in het volgende bij het leger te velde,

bij het 6e bataillon jagers. In 1815 werd hij als secretaris toegevoegd bij de buitengewone ambassade naar Rusland, en in 1820 ging hij als 1e luitenant over bij het regiment hussaren. Hij doorliep vervolgens bij de kavallerie alle rangen en werd in 1848 aan het hoofd geplaatst van het 2e regiment lanciers, later het 4e regiment dragonders, en in 1854 bevorderd tot generaal-majoor en bevelhebber der 1e brigade kavallerie.

In die betrekking overleed hij te 's Gravenhage den 27sten Augustus 1855. Hij was versierd met de beide Nederlandsche orders en was kommandeur met de ster van de Eikenkroon; terwijl hij kort vóór zijnen dood nog ontving het ridderkruis der 2e klasse met de ster van de roode Adelaar van Pruissen.

Uit particuliere berigten bijeengebragt.

HEERE (Jan Lieven) was kapitein binnen Zierikzee, toen deze stad in 1575 door de Spanjaarden belegerd werd. De nood al meer en meer toenemende, wilde men daarvan den prins van Oranje kennis geven, waartoe zich aanboden de kapiteinen Jan Lieven Heere en Jan Schagt.

De brieven gereed zijnde, begaven zij zich te water, en wisten gelukkig den hen beloerenden vijand te ontkomen. Maar de tweede reis, op den 21sten April ondernomen, weder te water gegaan zijnde en bemerkende dat zij ontdekt waren, wanhoopten zij van er door te komen, waarop Schagt tot zijnen makker zeide: „laat ons naar land zwemmen, en ons aan den vijand overgeven, wij zullen het leven wel behouden." Jan Lieven Heere weigerde dit, zeggende: „ik ga niet naar den vijand, laten wij, zoo hier geen hoop is om over te zwemmen, malkanderen in de armen nemen en te zamen verdrinken." Schagt is toen van hem afgeweken en naar Borrendamme gezwommen, waar hij door den vijand streng onderzocht werd, en is aldaar gebleven, tot de stad over was, als wanneer hij zijn wedervaren aan een ieder verhaald heeft. Maar Heere, aan eed en pligt getrouw, heeft zijn dood in de golven gevonden. Zijne zelfopoffering is door Tollens uitmuntend bezongen.

Zie J. van de Velde, *Tweehonderdj. jubelfeest ter ged. der verlossing van Zierikzee*, bl. 52, 127; de Kanter, *Chron. van Zierikzee*, bl. 147.

HEEREBOORT (Adrianus) werd te Leiden omstreeks 1614 geboren, volbragt er, zoo niet geheel dan toch ten deele, zijne studiën, en werd er tot doctor in de wijsbegeerte bevorderd. Kort daarna, in 1640, verkreeg hij eene aanstelling tot buitengewoon hoogleeraar der redeneerkunde te Leiden en twee jaren daarna tot onderregent van het staten-collegie aldaar, welken laatsten post hij tot het begin van 1654 bekleedde, toen hij op zijn verzoek daarvan ontslagen werd. In 1644 werd hij gewoon hoogleeraar der wijsbegeerte, in welke hoedanigheid hem, in het vervolg, nevens het onderwijs der redeneerkunde, ook dat der zedekunde en in 1648, nog dat der staatkunde opgedragen werd. Voorts zij hier gemeld, dat hij een der eersten was, die de wijsbegeerte van Descartes eenigen opgang aan de Leidsche hoogeschool deed verkrijgen; doch de ernstige maatregelen, die curatoren, wegens den geweldigen afkeer der meeste geestelijken van die wijsbegeerte, tegen hare voortplanting meenden te moeten nemen, waren oorzaak dat hij daarvan in zijn onderwijs weinig of geen gebruik kon maken. Dat trok de geleerde en hoog ingenomen volger van Descartes zich zóó sterk aan, dat hij, daardoor welligt, tot dronkenschap vervallen is, gelijk uit de kerkelijke actaboeken te Leiden van den 2den September 1659 is op te maken en waaruit blijkt dat de predikant en ouderling van zijn wijk uit naam van den kerkenraad, zich tot hem begaven, hem deswege bestraften en hem het gebruik des avondmaals ontzegden.

Heereboort beloofde beterschap. Hij is op den 17den Junij 1661 overleden. Zijne afbeelding ziet op verschillende wijzen het licht. Zijne wijsgeerige geschriften zijn:

Selectarum de Philosophia disputationum volumen primum, Lugd. Bat. 1650. 16o.

Meletemata Philosophica, maximam partem Metaphysica, Lugd. Bat. 1654. 4o.; Neomag. 1664. 4o.; Amst. 1665. 4o.

Philosophia Naturalis, Lugd. Bat. 12o.; Oxon. 1665. 12o.

Praxis Logica, ad seriem et ordinem Logicae Burgersdicianae instituta. De tijd en plaats van uitgave van den eersten en tweeden druk van dit werk zijn niet bekend. De 3e en 4e druk verscheen met het volgende werk.

Ἑρμηνεία *Logica, seu Explicatio, tum per notas, tum per exempla, Synopseos Logicae Burgersdicianae, authoritate ill. ord. Holl. et Westfris., introductae in scholas ejusdem provinciae: ad usum earundem scholarum et Philosophiae tyronum. Accedit ejusdum Authoris Praxis Logica*, edit. tert. Lugd. Bat. 1657. 16o.; edit. quart. ibid. 1660. 12o.

Logica Erotematica.

Collegium Ethicum.

Philosophia Naturalis, Moralis, Rationalis.

Pneumatica.

De tijd en plaats van uitgave dezer vier laatste werken zijn niet bekend. De gedichten van Huygens, uitgave van 1655, zijn voorzien van eenen brief van Heereboort, uit Leiden den 24sten Julij 1644 geschreven.

Zie Paquot, *Mémoires*, T. II. p. 360, 361; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.*, D. I. bl. 152, 155, 161—163, 174, 182, 207, *Toev. en Bijl.*, bl. 122, 123, 288, 357; Kist en Royaards, *Ned. Arch. van Kerk. Geschied.*, D. V. bl. 308; Muller, *Cat. van Portrett;* Prof. J. van Vloten, in de *Ysselkout* van 1855. bl. 65.

HEEREMANS (J.). Op den catalogus van J. de Bosch, Amst. 1785, onder No. 367, vond de heer Kramm van hem vermeld:

Een Strandgezigt.

Een Dorpsgezigt.

Beiden uitvoerig met O. I. inkt behandeld. Hij was welligt een broeder van den volgende.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEEREMANSZ (Frans) misschien een broeder van den voorgaande, was een bekwaam kunstenaar, die omstreeks 1670 bloeide. Zijne werken komen zeldzaam voor.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEEREMIET (Hidde). Ofschoon niet met de uitvoerigheid van zijnen lofredenaar, willen wij echter met een enkel woord melding maken van een man die, hoewel hij niet uitmuntte door buitengewone talenten, nogtans een sieraad was van de stad zijner inwoning, van den handel, dien hij diende en van de maatschappijen en genootschappen, wier lid hij was.

Te Amsterdam den 21sten Januarij 1756 geboren, uit Meijndert Heeremiet en Margaretha van Heerden, verraadden zich in hem reeds vroeg een kloek verstand en vlug begrip, hetwelk hem gedurende zijn geheele leven bijbleef en door anderen in hem bewonderd is.

Na eerst als koopman in lijnwaden en manufacturen werkzaam te zijn geweest, aanvaardde hij, na verloop van weinige jaren, het bestuur over eene moppen-steenbakkerij, gelegen aan de Lek, terwijl hij vervolgens als administrateur eener zeer voorname katoendrukkerij, gelegen aan den Overtoomschen weg, met het beste gevolg, gedurende eenige jaren, werkzaam was.

In 1784 tot adsistent-boekhouder der convoijen en licenten bij het edelmogend collegie ter admiraliteit van Amsterdam benoemd, toonde hij zich door zijnen arbeid zoo zeer geschikt voor elke administrative betrekking, dat hij in 1789 door genoemd collegie als tabelhouder der in-, uit- en doorgevoerd wordende goederen over het kantoor Amsterdam en deszelfs ressort is aangesteld geworden. Bij de ontbinding van dat collegie, werd hij den 27sten Junij 1791, door het comité tot de zaken der marine, belast met den gewigtigen post van boekhouder der convoijen en licenten te Amsterdam, welken hij tot het laatst van Februarij 1805 trouw en ijverig waarnam, tegelijk met nog andere commissiën, wier opsomming hier onnoodig is.

Onder het Fransch keizerrijk tot receveur aux déclarations aangesteld, deed hij alles wat mogelijk was om het den Hollandschen koopman zoo gemakkelijk mogelijk te maken en het onaangename voor hem te verzachten. Hij was echter eindelijk genoodzaakt zijn ontslag te nemen, doch werd drie dagen daarna als ambtenaar op het zoogenaamd bureau van de comptabiliteit geplaatst. Als zoodanig bleef hij

werkzaam tot de omwenteling van 1813, toen hij weder in zijne vorige betrekking van boekhouder der convoijen en licenten werd hersteld. Als zoodanig overleed hij den 22sten Maart 1821. Hij was gehuwd in 1776 met zijne nicht Anna van der Voort, welke hem echter na weinige jaren door den dood ontrukt werd, even als twee kinderen in dien echt verwekt.

Over 's mans verdiensten als ambtenaar zullen wij hier niet uitwijden. De naam van: lieveling van Amstels beurs, dien hij droeg, sluit reeds veel in. Maar men noemde hem ook vurig beminnaar van wetenschappen en kunsten. En die eernaam kwam hem toe. Lid van schier alle vereenigingen en maatschappijen in ons vaderland, was hij aller vraagbaak, en gedurende bijna veertig jaren, nam hij, geheel belangeloos, het secretariaat der maatschappij *Felix Meritis*, met warmte waar, en deze vereeniging heeft in de bange dagen die zij beleefde veel aan hem te danken.

Ook nog in andere opzigten zouden wij de verdiensten van Heeremiet kunnen uiteenzetten, maar wij eindigen dit artikel met te verwijzen naar eene lofrede, in eene opzettelijke bijeenkomst der laatstgenoemde maatschappij gehouden.

Zie J. H. Trieper, Jun. *Lofrede op Hidde Heeremiet, in leven secretaris der maatschappij Felix Meritis, uitgesproken op den 11den October 1821 te Amsterdam, in genoemde maatschappij*, Amst. 1823. 8o. met afbeelding.

HEERKENS (Gerhardus Nicolaus) werd in het Kleine Meer, nabij Sappemeer, provincie Groningen, den 8sten Julij 1726 geboren. Op 12jarigen leeftijd werd hij naar het collegie der Jezuiten te Meppen gezonden, die aldaar een instituut hadden, om het latijn te leeren. Hier bleef hij tot in 1743, toen hij zich naar Groningen begaf en aldaar drie jaren studeerde. Hij vertoefde nog twee jaren te Leiden, een jaar te Parijs, waar hij candidaat in de medicijnen werd, en eindelijk te Rheims, alwaar hij in September 1749 de doctorale waardigheid, met al de plegtigheden eener promotie met de kap, verwierf. Hij schijnt echter bij die gelegenheid geene akademische verhandeling geschreven, maar slechts *theses* verdedigd te hebben.

Hij zette zich, na zijne promotie te Groningen teruggekeerd, aldaar niet als geneesheer neder. Integendeel, hij heeft de praktijk nimmer uitgeoefend, maar vond in een matig vermogen, dat hij bezat, door eene spaarzame levenswijze zijn bestaan. Tot op 1761 was hij veel al reizende, zich in Frankrijk, Duitschland, Italië en Zwitserland ophoudende en met onderscheidene geleerden vriendschapsbetrekkingen aanknoopende. Na 1761 kwam hij weder te Groningen terug, vestigde aldaar onafgebroken zijn verblijf, en bragt vervolgens het schoonste gedeelte van het jaar op een buitenplaatsje in het Kleine Meer door. Hij stierf te Groningen den 8sten November 1801.

Als letterkundige was Heerkens zeer beroemd; uitgebreid was zijne geleerdheid. Als Latijnsch dichter bezat hij onmiskenbare verdiensten, die slechts verduisterd werden door de scherpe toon, die in dezelve heerschte. Daardoor haalde hij zich veler haat op den hals en had hij weinig omgang met menschen. Zijne scherpe en bijtende verzen gaf hij uit onder verdichten naam, die van Curil of Curillus (een Grieksch woord, hetwelk zijn naam uitdrukt, als beteekenende *Heertje* of *Heerke*) of onder de letters G. H.

De voornaamste werken door Heerkens uitgegeven zijn de volgende:

De Valetudine literatorum poëma, libri tres, Lugd. Bat. 1749. 8o.; Gron. 1790. 8o.

Satyra de Moribus Parhisiorum et Frisiae, Lugd. Bat. et Gron. 1750. 4o.

De Officio Medici Poëma, dedicatum Cardinali Angelo Mariae Quirini, Gron. 1752. 8o.

Eginhardi, de vita Caroli Magni liber, cum annot., Gron. 1755.

(Onder den naam van Marius Curillus) *Satyrae*, Gron. 1758. 8o.

Iter Venetum, Venet. 1760. 8o.

Italicorum, liber unus, Gron. 1762. 8o. Herdrukt vermeerderd. Gron. 1793. 8o.

Notabilium Libr. II. Gron. 1765 8o. *Libri* III et IV. ibid. 1770. 8o.

Anni Rustici Januarius, Gron. 1767. 8o.

Empedocles sive Physica epigrammata, Gron. 1783. 8o.; ibid. 1798. 8o.

In obitum nob. cons. fidel. viri Lucae Hammink, Domini in Tellens, JCti. cet Gron. 1783. kl. 8o.

Aves Frisicae, Roterod. 1787. 8o.

Icones, Utr. 1787. 8o.

Behalve van buitenlandsche geleerde genootschappen, was Heerkens lid van het Zeeuwsche genootschap der wetenschappen te Vlissingen, en van de Hollandsche maatschappij van wetenschappen te Haarlem.

Zie Saxe, *Onom. literar.* T. VIII. p. 124, 125; *Biogr. univers. anc. et moderne* (Paris 1811) T. XIX. p. 567, 568; van Kampen, *Geschied. der Lett. en Wetensch.*, D. II. bl. 272, D. III. bl. 170; Hoeufft, *Parnas. Latin. Belg*, p. 227, 228; *Woordenb. der Zamenlev.*; Peerlkamp, *de Poëtis Latin. Neërl.* p. 538—541.

HEERMALE (Floris van), omtrent wiens afkomst en geboorte geene berigten bekend zijn, was kanonik en thesaurier van het kapittel van Oud-Munster te Utrecht en een ijverig bevorderaar van de veiligheid, de rust en het welzijn van zijn gewest. Hij teekende in 1577 de Unie van Brussel en was, bij den handel in 1578 tot het sluiten der nadere Unie, een der voornaamsten, die in het Sticht de oogmerken van Willem I bevorderden. Na het teekenen van het verbond kwam hij in het collegie der nadere Unie, en door hetzelve werd hij in verschillende gewigtige bezendingen gebruikt, zoo als in Junij 1579 als afgevaardigd tot de algemeene staten, destijds te Antwerpen vergaderd.

Later speelde hij eene belangrijke rol in de twisten met Leycester. Hij wilde niet bukken voor de heerschzucht van Prouninck, en daarom werd hij in 1586 met anderen de stad uitgezet. Leycester wilde dit vonnis niet intrekken, maar wijzigde het, door hen naar Friesland te bannen. Zij bleven nogtans in Holland, waar de staten Heermale in bijzondere bescherming namen. Hij is later in zijne waardigheden hersteld. Zijn verder levenslot is ons onbekend.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 248. D. VIII. bl. 169; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 152; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. VI. bl. 183, St. VII. bl. 207, 427.

HEERMAN (Franciscus) werd in Friesland omstreeks 1610 geboren, studeerde in de regtsgeleerdheid te Wittenberg en elders, en zette zich, na zijne promotie op eene *dissertatio de jure clebitoris ne egeat* etc., te Amsterdam als advokaat neder. Verdere levensbijzonderheden zijn er van hem niet bekend. Ook blijkt niet dat hij tot het Hollandsche geslacht van dien naam behoorde. Hij leefde nog in 1670. Zijne afbeelding ziet fraai gegraveerd het licht. Anna Roemers Visscher bezong zijn lof aldus

. . . .
Maer ick O Heereman! derf van u kennis booghen,
Niet van u lichaem, maer met innerlijcke ooghen
Sie ick u braef verstant, en ken u groote gheest,
U sucht tot wijsheit en wat loflijck heeft ghewecst,
U onvermoeijde vlijt, die uyt soo vele boecken,
Met grondigh oordeel, weet de spreucken op te soeken
Van soo veel eeuwen, en ons eeuw daer me vereert;
Dies blyckt daaruyt, dat ghy sijt wys en hooch gheleert.

Zij had in deze regels het oog op Heerman's werk, waarvan de zesde druk het licht zag onder dezen titel:

Guldene Annotatien, vertoonende de heerlykste deuchden, daden, leeringen ende sententien van de alderdoorluchste ende vermaerste mannen der weerelt, Leeuw. 1642. 4o.

De eerste druk verscheen in kl. 8o. te Amsterdam in 1634, gelijk op den titelprent staat, hoewel aan het slot te lezen is: „Amsterdam 1636." In 1642 verscheen te Leeuwarden een druk in 4o. In 1645 verschenen twee verschillende uitgaven; eene te Haarlem in 18o., en eene te Leeuwarden in 8o. Dit was de zevende uitgave. De

30

negende druk is van Haarlem 1650, kl. 12o. De tiende druk verscheen te Amsterdam 1653. in 8o., de twaalfde aldaar 1657. in 8o., de dertiende te Leeuwarden 1661, kl. 8o. de zestiende te Leeuwarden in 1670 in 8o., de achtentwintigste te Amsterdam in 1685 in 8o., de dertigste aldaar in 1715, in 8o., de laatste aldaar in 1739 in 8o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. I. bl. 148; Ferwerda, *Naaml.*, D. I. St. I. bl. 184, St. II. bl. 157; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; Schotel, *Avondstonden*, bl. 93; *de Navorscher*, D. III. bl. 159, D. IV. bl. 121, D. V.; *Bijbl.* bl. XXXIX, D. VI. bl. 338, D. VII. bl. 16; Muller, *Cat. van Portrett.*, bl. 110, 397; *Cat. van J. van Leeuwen*, (1857) bl. 78; *Cat. L. G. Visscher*, (1859) bl. 60; *Handel. van het Friesch Genootsch.*, 1858/59, bl. 307.

HEERMANS (JACOB) is de schrijver van een tooneelstuk: *Chriseide en Arimant*, in 1694 gedrukt. Nog bestaat er:

De treurige, doch bly-eindigende Historie van onsen Tydt, onder de naem van Lysander en Caliste, geschiet in Vranckrijck, meest binnen en omtrent Parys, in 't jaer 1606. enz. Eertydts in 't Francoys gestelt door Daudiquier, en nu in 't Nederduyts vertaelt door J. Heerman, Rechtsgeleerde, laatste druk bezorgd en vermeerderd door Mr. Joan Blasius, Amst. 1663. 12o.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Lett. te Leid.* D. II. bl. 554.

HEERSCHOP (HENDRIK) of Heerschap, was een Haarlemsch schilder en bekwaam plaat-etser, die in 1627 geboren werd, en die gezegd wordt een discipel van Rembrandt te zijn geweest. De heer Kramm noemt van zijn schilderwerk op:

Eene kraamvrouw, met eenige vrouwtjes bij haar.

Een ziek vrouwtje, flaauw liggende.

Een soldaat, die met een meisje kaart speelt.

Het inwendige eener arbeids-woning.

De volgende prenten worden door denzelfden van Heerschop vermeld.

Een Heremiet, onder een boom zittende, 1652.

Venus, slapende onder een groep tentboomen, waarnevens een Amor, 1652.

Zijn portret werd in 1649 vervaardigd.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEERSTAL (GERRIT VAN) was een Haarlemsch beeldhouwer en in 1722 de vervaardiger van het standbeeld van Lourens Coster, vroeger geplaatst in den Hortus medicus te Haarlem, daarna in 1801 op het marktplein aldaar, en eindelijk in 1856 naar deszelfs eerste standplaats terug gebragt.

In den harden winter van 1740 vervaardigde hij achter zijn huis fraaije beelden van sneeuw, die met water begoten en hard bevroren zijnde, uit keurig wit marmer schenen gehouwen te wezen. Onder deze beelden bevond zich een *Centaurus*, die aanleiding gaf tot eene aankondiging door de straatroepsters van Amsterdam en elders, die verhaalden, dat er te Haarlem een uit de lucht gevallen monster te zien was, zijnde half mensch en half paard. Honderden van rondom kwamen daarnaar kijken.

In het begin van de tweede helft der achttiende eeuw is van Heerstal overleden. Hij woonde op het plein buiten de groote houtpoort, en zijn huis is kenbaar aan het fraaije beeldhouwwerk dat men er tegen en op den voorgevel ziet, en dat, door een vrouwenbeeld met toepasselijke bijvoegsels, in halfverheven beeldwerk, alsmede door eenige kindergroepjes op de beeldhouwkunst zinspeelt.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vad. Schilderk.*, D. II. bl. 105—107; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

HEES (EVERARDUS VAN) te Amersfoort geboren en onder de geleerde mannen van die stad genoemd. Hij was licentiaat in de godgeleerdheid en president van het collegie van St. Willebrordus te Leuven.

Zie van Bemmel, *Beschrijv. der stad Amersfoort*, D. I. bl. 435.

HEES VAN BERKEL (JOAN IGNATIUS VAN) was uit een aanzienlijk geslacht gesproten en te Rotterdam den 20sten Maart 1806 geboren. Hij studeerde met lof in de regten aan de Utrechtsche hoogeschool en promoveerde in het openbaar, in 1829, waarna hij zich te 's Gravenhage als advocaat nederzette. Bij den Belgischen opstand in 1830 gordde ook hij de wapenen aan en, geplaatst bij het 2e bataljon jagers, onderscheidde hij zich gedurende den tiendaagschen veldtogt door schitterende blijken van moed. In het gevecht van den 2den Augustus 1831 werd hij te Sondereijgen zeer bedenkelijk gewond en tot erkenning daarvan versierd met de Militaire Willemsorde 4e klasse, en later, ten aandenken van eene bijna driejarige militaire loopbaan, met het metalen kruis begiftigd. Teruggekeerd wijdde hij zich aan de regtsgeleerde praktijk en tevens aan anderen letterarbeid. In 1836 werd hem het ambt van substituut-officier van justitie te Amersfoort opgedragen, dat hij in 1838 voor dat van officier van justitie bij de arrondissements-regtbank te Utrecht verwisselde. Onaangenaamheden, waarin hij zich weldra gewikkeld zag, deden eene verandering van werkkring voor hem wenschelijk achten, en welkom was hem derhalve de betrekking van dijkgraaf van Rijnland, waartoe hij bij koninklijk besluit van den 19den Mei 1840 benoemd werd. Dit ambt, benevens de waardigheid van lid van de provinciale staten van Zuid-holland, waartoe hij zich in 1852 zag gekozen, bleef hij waarnemen tot aan zijnen onverwachten dood, die den 11den Julij 1854 te 's Gravenhage plaats had.

De volgende groote en kleine werken, van hem in druk verschenen, getuigen van zijne werkzaamheid van geest en staatsregterlijke en geschiedkundige kennis.

Disputatio Historico-Juridica inauguralis de Nobilibus ac urbium Delegatis, sub Comitum Hollandiae regimine Ordines constituentibus, Traj. ad Rhen. 1829. 8o.

Bekroonde beantwoording der prijsvraag over het stelsel der gemeenten in het graafschap Vlaanderen, uitgeschreven door de koninklijke academie van wetenschappen en fraaije letteren te Brussel, Bruss. 1835. 4o.

Proeve eener beschouwing over staatsregt vooral in betrekking tot ons vaderland, onder de heerschappij der Franken en de regering der Graven, Utr. 1836. 8o.

Proeve eener beschouwing over de bronnen van het Nederlandsche Staatsregt en derzelver invloed op de grondwet van 1815. Twee stukjes niet in den handel 8o.

Beschouwingen der vroegere wetgevingen omtrent den handel in Nederland, vooral in betrekking tot het daarbij verhandelde ten aanzien der in- en uitgaande regten, Utr. 1838. 8o.

Iets over de wetgeving betrekkelijk het tweegevecht en de beleedigingen, 's Hage 1842. 8o.

Keizer Karel V en 's lands Staten; in den *Gids*, 1842. No. 1.

In hoe verre voorziet Art. 311 *van het Wetboek van Strafregt ten aanzien der slagen, door ouders aan hunne kinderen toegebragt?*; in de *Jaarb. voor Regtsgel. en Wetgev.* 1842. D. IV. bl. 81—volg.

Betoog der noodzakelijkheid eener spoedige herziening der grondwet, 1ste naamloos uitgegeven druk, 1843; 2de druk, 1844. 8o.

Iets betrekkelijk het aangeboden ontwerp van tarief op den in- uit- en doorvoer, 1ste stukje, 1844. 4o. Het 2de stukje dat het ontwerp van een nieuw tarief zou behelzen is nooit verschenen.

Proeve van een ontwerp van een nieuw Nederlandsch wetboek van strafregt voor het krijgsvolk hier te lande, 1845. 8o.; 2de druk, 's Hage, 1854. 8o.

Nederland vóór en na de Fransche omwenteling van Februarij ll., in betrekking tot zijne buitenlandsche aangelegenheden bij oorlog, 1848. 8o.

Eenige beschouwingen over een nieuw in te voeren wetboek van regtspleging voor het krijgsvolk te lande, Haarl. 1848. 8o.

Iets betrekkelijk de regten der Ingelanden van Rijnland op eene behoorlijke uitwatering, 's Hage 1848. 8o.

Van Hees van Berkel was lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden; de heer A. Elink Sterk Jr. beschreef zijn leven voor de handelingen dier maatschappij.

Zie *Handelingen der Jaarl. Algem. Vergad. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leiden*, 1855. bl. 70—74 der *Levensberigten* door ons hier gevolgd.

HEESE (Nicasius van) of Hesius was minderbroeder te Gorcum en werd na de inneming van den Briel, in 1572, met anderen op last van Lumey Graaf van der Mark opgehangen. Er bestaat van hem:

De Innighe Alleen-sprake des Eerw. Br. Gerlacus Peterssen, Regulier tot Windesem. Overgestelt wt den Lat. in Duyts, door Nicas. van Heese, *Minrebr. tot Gorcum ende Martelaer in den Briel. Ende nu neerstelyck ghecorr. door* J. van Gorcum, *Priester tot 's Hertogenbossche*, 's Hertogenb. 1621. 8o. met houtsn. pl.

Zie Bor, *Ned. Oorl.*, B. VI. bl. 367 (266); *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 448.

HEESER (Johannes) werd, proponent zijnde, beroepen te Otterlo in 1690, te Doesburg in 1700, waar hij in 1716 overleed. Hij was bijzonder vermaard door zijne Hebreeuwsche en Grieksche taalkennis. Van hem zien het licht:

Prodromus criticus sive Observationes criticae in voces chaldaea Veteris Testamenti, Amst. 1696. 8o.

Eben Hagneser, id est lapis adjutorii, sive Lexicon Philologicum Hebraeo- Chaldaeum. Hard. 1716. 1ste deel.

Ofschoon gemeld wordt dat dit werk reeds zóó ver afgewerkt was, dat er hoop bestond het door 's mans zoon zou kunnen worden uitgegeven, is er, voor zoo ver ons bekend is, verder niets verschenen.

Ook werd door hem uitgegeven:

Historisch Verhaal van de geboorte, het leven en de dood van C. Jansenius, 4o.

Zie *Boekzaal der gel. wereld*, 1716. *b.* bl. 217, 1717. *a.* bl. 255—302; de Jongh, *Naaml. der Pred. van Gelderl.* bl. 327; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; *Cat. van de Bibl der Doopsgez. Gemeente te Amsterdam*, 1ste a/d. bl. 35.

HEESPER (Casparus), was geboren te Werden, sedert 1689 veldprediker, in 1701 predikant der Luthersche gemeente te Edam, in 1705 te Gouda, waar hij in 1734 emeritus werd en in 1736 overleed. Van hem is gedrukt:

De ijdele verwachting der Joden na de komste van den Messias. Dooprede over Gen. 49 *vs.* 10, *uitgesproken bij gelegenheid des doops van een Jood.* 1721.

Zie Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de geschied. der Luth. Kerk in de Nederl.*, St. V. bl. 65, St. VII. bl. 53.

HEEZE (Willem van Hoorne, heer van). Zie HOORNE (Willem van).

HEGELSOM (Jan van) werd uit een burgemeesterlijk geslacht te Breda geboren en was een vroom, geleerd en aan het Katholiek geloof zeer gehecht man. Bij de invoering der hervorming had hij zijne geboorteplaats verlaten, was naar Luik vertrokken en werd aldaar priester in de groote of St. Lamberts kerk. Hij stierf er in 1632. Hij beoefende de Latijnsche dichtkunst blijkens het door hem uitgegeven:

Panegyricum Ferdinando Bavaro, *Episcopo, Principi Leodiensi etc.*, Leov. 1618. 4o.

Zie van Goor, *Beschrijv. van Breda*, bl. 305; Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 656.

HEGEMAN (Wolter) was een Harderwijker van geboorte, die zich in den vrijheidskamp tegen Spanje door zijne daden zulk een naam maakte, dat die naam alleen geschikt was om den vijand te doen verschrikken.

Hij diende onder Sonoy in 1573 en sloeg in dat jaar de Spanjaarden bij Nieuwkerk. In 1575 had hij het bevel op Wieringen en verijdelde door zijne waakzaamheid 's vijands poging om er zich meester van te maken. Hij overviel in 1577 de benden van Barthold Entens van Mentheda en verstrooide ze. Eene aanslag op Kampen, kort daarop door hem ondernomen, mislukte; beter slaagde hij in 1578, toen hij de brug en werken bij Deventer vernielde. In het volgende jaar belegerde hij het slot Blijenbeek, maar werd zelf door Maarten Schenk ingesloten en genoodzaakt zich over te geven. In 1580 overviel hij het stadje Anholt, dat weder de Spaansche zijde gekozen had, plunderde het uit en verbrandde het. Ook de burgt van Hattem werd door hem in dit jaar ingenomen. Eindelijk werd hij in het beleg van Bronkhorst, door een knoop, in plaats van een kogel, door een deserteur, die te voren onder hem gediend had en hem kende, getroffen, waaraan hij twee dagen daarna bezweek.

Zie Bor, *Ned. Oorl.*, B. VI., bl. 441 (324); Schrassert, *Beschrijv. van Harderwijk*, D. I. bl. 121, 122, D. II. bl. 126; Wiersbitzky, *de Tachtigjar. Oorl.*, D. II. bl. 129, 531, D. III. bl. 214, 216; Arend, *Alg. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. VI. bl. 272, 274, 343, op welke eerste plaats hij verkeerdelijk Willem genoemd wordt.

HEGENITIUS (Gotfried) was een Duitscher, waarschijnlijk een Silezïer van geboorte. Omstreeks 1627 zette hij zich hier te lande en wel te Leiden neder, waar hij zich waarschijnlijk met les geven zal bezig gehouden hebben. Vóór 1627 bezocht hij de voornaamste plaatsen van ons land en teekende alles met naauwkeurigheid op wat hij zag. Daaraan hebben wij te danken zijn:

Itinerarium Frisio-Hollandicum,

hetwelk, met Abr. Ortellii *Itinerarium Gallo-Brabanticum*, te Leiden door de gebroeders Elzevier, in 1630, in 12o. werd uitgegeven. Eene tweede uitgave van beide werkjes verscheen te Leiden 1661 in 12o., en eene derde aldaar 1667. 12o.

Voorts zag van zijne hand het licht:

De possessione, Hanau, 1611. 8o.

C. à Burgsdorf, *Elect. Brand, Cansellarius, supremus effigiatus* etc., 1645. fol.

Zie (Bodel Nijenhuis) *Opgave van Beschrijv. der gewesten, steden, enz.* in den *Vriend des Vaderl.*, D. IV. St. IV. bl. 302; de *Navorscher*, D. VII. bl. 31, 186, 187.

HEGGERUS (Rudolphus), afkomstig van Lingen, was eerst Luthersch predikant te Dordrecht en sedert 1623 te Leiden, waar hij in 1665 overleed. Zijne afbeelding ziet het licht. Van hem kwam uit:

Lijckpredicatie op Petrus Viebban, *Pred. te Leiden*, ald. 1642.

Zie Paauw, *Europa's Lutherdom*, bl. 382; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 167, noot; Muller, *Cat. van Portrett.*; de *Navorscher*, D. X. bl. 148.

HEGIUS (Alexander) werd omstreeks 1420, volgens anderen in 1433, te Heck, nabij Horstmar in Westphalen, geboren. De eerste jaren zijns levens gingen vruchteloos voorbij en hij verwierf, door zich op de schoolsche wetenschappen toe te leggen, slechts kennis voor zich zelven. Eerst op veertigjarigen leeftijd ontwaakte in hem een nieuw leven, door dat hij met den grooten Rudolphus Agricola in kennis kwam. Na eerst te Wezel, vervolgens te Emmerik de school bestuurd te hebben, kwam hij omstreeks 1469 te Deventer en werd daar aan het hoofd der frater-school geplaatst. Grooten roem als zoodanig behaalde hij. Zijn onderwijs was zoo uitmuntend, zijn ijver zoo groot en zijne geleerdheid zoo uitgebreid dat de Deventer school weldra een getal van 2200 toehoorders bevatte. Het kon niet anders of zulk een man moest niet alleen grooten invloed uitoefenen op den gang der wetenschappen in ons vaderland, maar er moesten ook door hem bekwame leerlingen gevormd worden, in wier harten het zaad door hem uitgestrooid welige wortels schoot. Zoo zien wij een Erasmus, Johannes Murmellius, Hermannus Busschius, Henricus Agricola, Johannes Caesarius, Hermannus Torrentinus met ijver en ingenomenheid luisteren naar de lessen die van zijne lippen vloeiden en zich op de kennis van de Grieksche taal toeleggen, waar Hegius hun het belang van die kennis tot verklaring van het Nieuwe Testament uit den grondtekst aanbeveelt.

Veel bijzonderheden levert het onderwijzersleven van Hegius niet te vermelden op. Niet alleen door persoonlijk onderwijs wilde hij nuttig zijn, ook door het schrijven van een aantal schoolwerken, waarvan thans de titels niet meer bekend zijn, trachtte hij verlichting en beschaving in de hand te werken. Daartoe was hem zelfs aan den avond zijns levens geene moeite te zwaar. Op gevorder-

den leeftijd ondernam hij de reis naar Cues aan de Moezel, om de boekerij te bezigtigen, gesticht door den kardinaal de Cusa. Daar nam hij met behulp der broederen afschriften van Latijnsche, Grieksche en zelfs Hebreeuwsche handschriften. Nog later, op hoogen ouderdom, ondernam hij een togt naar de abdij van Sponheim, niet ver van Kreutznach, weder met oogmerk om de alom vermaarde boekerij, door den abt Trithemius gesticht, in oogenschouw te nemen, en met jeugdig vuur gaf hij, te Deventer teruggekeerd, verslag van hetgeen hij daar gezien had. Kort daarop, op een der laatste dagen van het jaar 1498 is Hegius te Deventer overleden. Zijn dood was een groot verlies voor de school, maar hij liet leerlingen na, die zijn werk met ijver hebben voortgezet. Op het laatst zijns levens wijdde hij zich aan godgeleerde studiën en ontving de priesterwijding. Zijn stoffelijk overschot werd den 24sten December in de Groote Kerk te Deventer, aan de linkerzijde onder het koor der krocht, ter ruste gelegd.

De werken, door Hegius geschreven, zijn na zijn dood door een zijner leerlingen, Jacobus Faber, bezorgd onder den titel van *Opuscula* Alexandri Hegii, in 2 deelen in 4o., ten jare 1501 en 1502 te Deventer. De *dialogus de utilitatibus artium grammaticae, logicae et rhetoricae*, was vroeger gedrukt te Deventer, in 1500. 4o.; zijne *Carmina* zagen in 1501 en 1503 mede aldaar het licht in 4o.

Er bestaat nog een brief van hem aan Agricola en een aan Wessel Gansfort. Ook was hij zeer bevriend met den Munsterschen domheer Rudolf van Langen, die hem te vergeefs aan het hoofd der school te Munster wilde plaatsen.

Zie Revius, *Daventr. Illustr.*, p. 129—132; Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 44; Saxe, *Onom. Liter.*, T. VII. p. 354; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. I. bl. 7, *Aant.* 1.; Scheltema, *Geschied. en Letterk. Mengelw.*, D. I. bl. 71—74; van Eck en Bosscha, *het Tweede eeuwfeest van het Athen. Illustr. te Devent.*, bl. 8, 41, Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. St. I. *Aant.* bl. 83; *Overijss. Alm. voor oudh. en lett.*, 1842. bl. 42, 1852. bl. 37—66; Delprat, *Verh. over de Broedersch. van G. Groote*, (2de druk) bl. 68—73; Glasius, *Godgel. Nederl* en de aldaar aangehaalde schrijvers.

HEIBERG (. . . .) wiens voornaam onbekend is, doch wiens naam aan de vergetelheid behoort onttrokken te worden. Hij kwam in 1793 in Hollandsche zeedienst en was bij den slag van Camperduin, op den 11den October 1797, eerste luitenant op het schip *Delft*, dat, door drie Engelsche oorlogschepen omsingeld, gedurende vijf kwartier uurs tegen deze een allerhardnekkigst gevecht uithield, maar eindelijk genoodzaakt was, de vlag te strijken. Toen de Engelsche officier, zijnde de luitenant Charles Bullen, aan boord kwam, om bezit van het schip te nemen, vond hij het zeer beschadigd, hebbende verscheiden schoten in den romp en het wand, en de groote mast en raâ weggeschoten: met twee officieren en 41 man gedood, en een officier en 99 gemeenen gewond. Hij zond den kapitein, met 2 officieren en 90 gemeenen, aan boord van zijn eigen schip de *Russel*, en verzocht den luitenant Heiberg, die niet gewond was, om met zijn onderhebbende manschap, het schip boven water te houden: hetwelk hem gelukte tot den 14den October, toen er een storm opstak, die het schip in het uiterste gevaar bragt, krijgende het tien voeten water in, zoo dat alle hoop, om het te redden, weldra geheel verdween. Luitenant Bullen bragt dit Heiberg onder het oog, zeggende, dat hij op zeker teeken, zich met de zijnen in de groote boot zou werpen, en hem noodigende om ook voor hem zelven zich van deze gelegenheid ter ontkoming te bedienen. „Maar hoe kan ik deze ongelukkige menschen verlaten?" gaf deze ten antwoord, wijzende op de gewonde matrozen, die men op het dek had moeten brengen, nademaal het hol reeds vol water stond. Luitenant Bullen, getroffen door dit antwoord, riep: „God zegene u brave jongen! hier is mijn hand, ik geef u mijn woord, dat ik hier bij u zal blijven." Hij liet toen zijn eigen volk van het schip, en bleef zelf, om de Hollanders bij te staan. De *Russel* zond spoedig één van deszelfs booten ter hulp, en haalde zoo veel man af als de boot kon bergen: keerende oogenblikkelijk terug, om eene tweede lading af te halen, hetwelk evenzeer gelukte. Men had echter maar weinige van de gewonden, hoezeer de beide officieren te zamen hun best daartoe deden, kunnen wegkrijgen: zij bleven dus nog met de meesten derzelven, en met drie onderofficieren en 30 matrozen, op het schip. Zij hoopten nog dat de boot voor de derde maal zou terug komen om hen aftehalen, doch thans was het doodelijk oogenblik daar, en eensklaps zonk de *Delft*. Luitenant Bullen sprong in zee en zwom naar zijn eigen schip: maar de ongelukkige Heiberg raakte om het leven, en werd dus het slagtoffer van zijn moed en menschlievendheid.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1803. D. I. bl. 206, 207; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.*, D. VI. St. II. bl. 225, 226.

HEIBLOCQ (Jacob) in 1623 geboren en voor predikant bij de Waalsche gemeente opgeleid. Tot proponent bevorderd, kreeg hij geen beroep en begon zich toen op het onderwijzen der jeugd in de oude talen toe te leggen. Sommige schrijvers melden, dat hij rector der Latijnsche School te Amsterdam is geweest. Zijne afbeelding ziet het licht.

Heiblocq beoefende de Latijnsche en Nederduitsche dichtkunst. Wat hij daarvan uitgaf is echter zeer middelmatig. Hij gaf eene verzameling van bruilofts-, verjaar- en andere gelegenheidsgedichten in het licht, onder den titel van:

Farrago Latino-Belgica, of Mengelmoes van Latijnsche en Nederduitsche Gedichten, Amst. 1662. kl. 8o.

Zie Hoeufft, *Parnas. Latino-Belg.*, p. 186; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; Peerlkamp, *de Poëtis Latin. Nederl.*, p. 405, 406; Muller, *Cat. van Portrett.*

HEIDANUS (Casparus), of van der Heiden, werd in 1530 te Mechelen uit een aanzienlijk geslacht geboren, waar zijn vader Gerard van der Heiden een aanzienlijk inwoner was, die zijn zoon voor den geestelijken stand bestemd had en hem alzoo eene geleerde opvoeding liet geven.

Op zestienjarigen leeftijd met de leer der hervorming bekend geworden, verliet hij zijns vaders huis, òf omdat het te Mechelen al te gevaarlijk voor de Hervormden was, òf, en dit is het waarschijnlijkste, omdat zijn vader hem niet langer dulden wilde. Van slechts zeer weinig voorzien, begaf hij zich naar Antwerpen, verdiende er vervolgens de kost door zich bij een schoenmaker te begeven, dien hij eerlang ontdekte, dat mede de hervormde leer beleed. Onder het getrouw en vlijtig waarnemen van zijn beroep, oefende hij zich zoo, dat hij eerlang, op twintigjarigen leeftijd in de heimelijke gemeente te Antwerpen tot leeraar verkozen werd. Deze verkiezing was evenwel bij voorraad, daar hij zich in het vervolg naar Emden begaf. In 1557 te Antwerpen teruggekeerd, nam hij zijne dienst met ijver en zorgvuldig waar, ofschoon niet met zoo veel vuur als Adriaan van Haamstede, zijn ambtgenoot in de gemeente. Hij stond niet te min als dezen aan de vervolgingen bloot, en liep meermalen gevaar zijn leven te verliezen, daar op zijn hoofd een prijs van 300 gulden gezet was. Weldra werd dan ook het verblijf te Antwerpen zoo gevaarlijk, dat hij de wijk naar den Paltz nam, waar hij in 1563 niet alleen met Dathenus en Taffin de belangen der Nederlandsche vlugtelingen bij den Keurvorst behartigde, maar ook als predikant bij de Nederlandsche gemeente te Frankenthal optrad.

Toen in 1566 de hoop op eene betere toekomst den protestanten tegenlachte, vertrok Heidanus weder naar Antwerpen; doch toen die hoop weder verijdeld werd, week hij naar Vlaanderen, en predikte te Hulst en te Axel. Weldra werd hij ook genoodzaakt van daar te vertrekken, waarna hij zich wederom naar Antwerpen begaf.

Daar gekomen werd hem de taak opgedragen om met twee ouderlingen der gemeente naar Amsterdam te vertrekken, en den kerkeraad aldaar te onderhouden over zijne al te groote toegevendheid omtrent de Lutherschen en hunne leer over het Avondmaal. De Remonstrantsche Brandt beschuldigt Heidanus van groote heftigheid te dezer gelegenheid, terwijl de ijverige Gereformeerde te Water diens verhaal in twijfel trekt. Bij gemis van

gelijktijdige bescheiden is dienaangaande eene beslissing moeijelijk.

Weldra evenwel werd dit geschil afgebroken door de plaatsgrijpende gebeurtenissen. Ten gevolge daarvan werd de Hervormde godsdienst ook te Antwerpen verboden. Op den 10den April 1567 nam Heidanus een plegtig afscheid van de regering, begaf zich op nieuw naar den Paltz en aanvaardde weder de predikdienst te Frankenthal, die hij tot in het begin van 1574 bediend heeft. Of hij toen door den keurvorst van den Paltz is aangesteld tot hofprediker bij zijnen zoon Christoffel, die met eenige krijgsbenden de Nederlanderen te hulp kwam, doch die bij de nederlaag op de Mokerheide in April van laatstgenoemd jaar mede verslagen zijn, gelijk sommigen melden, is niet met zekerheid te bepalen. Toen echter Middelburg aan den prins van Oranje was overgegaan, besloot men Heidanus aldaar te beroepen. Hij kwam er en besprak er op den 8sten Junij 1574 de voorwaarden waarop hij zijne dienst wenschte te aanvaarden, welke hem allen werden toegestaan. Nog in hetzelfde jaar was hij voorzitter van de synode van Holland en Zeeland, toenmaals te Dordrecht vergaderd. In October 1571 had hij reeds de voorzittersstoel op de synode der Nederlandsche kerken te Emden gehouden bekleed.

Heidanus genoot gedurende zijn verblijf te Middelburg algemeene achting en vertrouwen. Zoo zeer stelde men op zijne uitspraken prijs, dat belangrijke zaken, soms bij zijne afwezigheid voorkomende, werden uitgesteld. In 1577 werd hij naar Engeland gezonden, om nog eenen predikant voor zijne gemeente te zoeken, en op den 5den Februarij 1578 door de klassis gelast naar Holland te reizen ter bevordering der nationale synode, doch deze reize werd uitgesteld ten gevolge der plaatshebbende gebeurtenissen.

In Junij van datzelfde jaar tot de synode te Dordrecht afgevaardigd, verzocht deze vergadering dat hij naar Antwerpen zou worden afgezonden. Hier eenigen tijd vertoefd hebbende, werd hij door deze gemeente op nieuw tot leeraar verlangd. Ongaarne gaf Middelburg hiertoe hare toestemming; maar Heidanus, ondersteund door Willem I, wist de zaak ten gunste van Antwerpen te doen afloopen. Hij predikte den 4den October 1579 te Middelburg zijn afscheid en behoorde dus weder als leeraar tot die gemeente, die hem het eerst had verzorgd. Alles was er om hem het leven te veraangenamen. De stad was getreden tot de Unie van Utrecht en Marnix van St. Aldegonde, een van Heidanus voornaamste vrienden, was er burgemeester geworden. Maar weldra pakten er nieuwe onweêrsbuijen boven zijn hoofd te zamen, en toen Parma in 1585 meester van de stad was geworden moest hij andermaal zijn geliefd Antwerpen verlaten.

Na in 1586 voor een beroep naar Vlissingen bedankt te hebben, vond hij geraden andermaal naar den Paltz te gaan, waar hem weldra eene beroeping naar Frankenthal werd opgedragen, die hij ook aannam en gereed stond te gaan vervullen, toen eene ziekte hem overkwam en hij te Bacharach den 7den Mei 1586 ontsliep, na gedurende zes en dertig veelal onrustvolle jaren in de dienst der kerk te hebben doorgebragt.

Heidanus was voorzeker een der merkwaardigste personen op het kerkelijk gebied der zestiende eeuw. Om zijne vergevorderde bijbel-kennis, godvruchtigheid, naarstigheid in de dienst, voorzigtig beleid, schranderheid en zelfstandigheid was hij bij allerlei personen van welken rang of stand ook gezien en geëerd. Bij de kerkeraden van Antwerpen en Middelburg en bij de synoden der Nederlandsche kerken stond hij niet alleen in hooge achting, maar hij genoot die ook van den keurvorst van den Paltz en deszelfs zonen, van prins Willem I, den heer van St. Aldegonde en andere groote mannen van zijnen tijd. De zorgen der tijden die hij beleefde, de zwaarwigtigheid van zijn dienst en gedurige plaatsveranderingen, hebben hem niet toegelaten schriften van grooten omvang uit te geven, maar dat verlies is rijkelijk vergoed door kleine schriften, die in nuttigheid vele groote overtreffen. Want ofschoon hij niet de schrijver of opsteller is der zoo beroemde *ziekentroost*, welke gemeenlijk achter onze bijbels gevonden wordt, nogtans verdient hij allen lof door zijnen arbeid aan den Heidelbergschen Catechismus, welks vertaling hij niet alleen nazag en verbeterde, maar er ook de bewijsplaatsen uit den bijbel bijvoegde. Zij kwam uit onder den volgenden titel:

De Psalmen Davids door Philip van Marnix, *Heer van Aldegonde. Antwerpen* 1580, *midtsgaders de Catechismus, Ceremonien enz., overzien door Gasparus van der Heiden. Eerste druk voor de Gereformeerde Gemeente te Antwerpen en onder 't Kruis, met privilegie van den Koning van Spanje* enz., 8o.

De Catechismus en de daarbij gevoegde ceremonien en gebeden werden in 1580 te Antwerpen herdrukt, terwijl de Staten van Holland nog in het zelfde jaar aan Andries Verschout te Leiden een octrooi van vijf jaren voor de uitgave van dien arbeid van van der Heiden verleenden.

Een ander boekje van Heidanus wordt vermeld onder dezen titel:

Christelijke Confessie van Frederik *de derde, Paltzgraven bij den Rhijn, den* 26 *October* 1576 *daarop in den Heer ontslapen, overgezet door Casparus Heidanus*, Dordr. 1577.

Heidanus behoorde tot de voornaamste schrijvers tegen de Doopsgezinden, en als zoodanig, zegt men, toonde hij zich onverdraagzaam. Hij zette niet alleen het protocol, van de onderhandeling met de Doopsgezinden te Frankenthal, ten jare 1571 over en deed hetzelve het licht zien, maar hij trad ook in een geschrift tegen hen op, waarvan de titel aldus luidt:

Cort ende claer Bewijs van den H. Doop, wat hij eygentlijck zij, ende wien hij toekomt . . . . Mitsgaders een korte wederlegginghe eens boecxkens ghedruckt Ao. 1581 *gheintituleert: Een gantsch klare grondighe bewijsinghe* etc. *Daer in d' Autheur arbeyt te bewijsen, dat de kinderdoop van menschen ingheset zy. Ten 3de mael ghedruckt ende nu van nieuw oversien ende verbetert.* Haarlem 16 . . kl. 8o. De eerste druk verscheen te Antwerpen, 1582, 8o.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 387, 388, D. II. bl. 216—225, 228, 229; W. te Water, *Tweede Eeuw-getijde van de Geloofsbelijd.*, bl. 18; Dezelfde, in de *Boekz. der gel. wereld*, 1754, bl. 434—465; J. W. te Water, *kort verh. der Reform. van Zeel.*, bl. 388—410; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 182; Muller, *Cat. van Godgel. werk.*, *Supplem.*, bl. 127; Groen van Prinsterer, *Archiv*, T. V. p. 223.

HEIDANUS (Casparus), zoon van den voorgaande werd in 1566 geboren en koos, op het voorbeeld zijns vaders, de predikdienst tot zijnen werkkring. Hij was eerst predikant te Wolmersheim in den Nederpaltz bij Landau, vertrok van daar in 1594 naar Frankenthal en in 1608 naar Amsterdam, waar hij in 1620 op verzoek van den kerkeraad eenigen tijd in de Hoogduitsche taal predikte. In de kerkelijke oneenigheden van zijnen tijd speelde hij eenen belangrijken rol en deed zich als een hevig Contra-remonstrant kennen. Hij was het, die tegen Simon Episcopius bij den doop van het kind van diens broeder zoo hevig uitvoer. Door geschriften heeft hij zich niet bekend gemaakt. Hij was gehuwd met Clara van Varick, gezegd *van den Borne*, bij wie hij veertien kinderen verwekte, waaronder twee zonen, die volgen.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 218 en volgg.; Regenbogen, *Hist. der Remonstr.*, D. I. bl. 129—133; Groese, *Kerk. Regist.*, bl. 38.

HEIDANUS (Abraham), zoon van den voorgaande, werd den 1sten Augustus 1597 te Frankenthal in den Paltz geboren, doch kwam reeds in 1608 met zijn vader te Amsterdam, waar hij het voorbereidend onderwijs op de Latijnsche scholen genoot. Eenen voortreffelijken aanleg toonende, vormde hij zich op het Waalsche collegie te Leiden onder het opzigt van den vermaarden Daniel Colonius en zag zich vervolgens tot proponent bij de Waalsche synode met lof aangenomen. Na twee jaren op eene reize door Duitschland, Zwitserland, Frankrijk en Engeland doorgebragt te hebben, waar hij met de voornaamste geleerden gemeenzamen omgang had, kwam hij alhier terug en werd in 1623 tot predikant bij de Waalsche

gemeente te Naarden beroepen, van waar hij in 1628 naar Leiden vertrok, om aldaar de Nederduitsche gemeente te bedienen.

Niet lang had Heidanus te Leiden gestaan, of hem wedervoeren eenige onaangenaamheden. Ofschoon zuiver regtzinnig in de leer, was hij het met sommige ijveraars van zijnen tijd niet eens over de behandeling der Remonstranten. Hij was van oordeel, dat gelijk deze hunne gevoelens met bewijzen staafden, dezelve niet met hardheid, maar met gelijke wapenen moesten bestreden worden. Men vatte hierom tegen Heidanus eenige vermoedens van onregtzinnigheid op, waarvan hij het noodig achtte zich te zuiveren; daarom gaf hij in 1641 zijne *Proeve ende Wederlegginghe des Remonstrantschen Catechismi, benevens eene aanspraak aan de Remonstrantsche gemeenten in Nederland*, (2de druk, 1641, 3de 1645, Leid. 8o), uit waarop door Episcopius werd geantwoord en waarop Heidanus weder antwoordde door zijne *Causa Dei contra homines*, waarin hij de Remonstranten voor Pelagianen hield.

Het kon niet anders, of Heidanus moest zich hierdoor naam maken. Weldra waren curatoren der Harderwijksche hoogeschool er op uit, hem aan hunne instelling te verbinden. Op zeer voordeelige voorwaarden boden zij in 1648 Heidanus den godgeleerden leerstoel aan; doch de gemeente te Leiden wist hem daarvoor te doen bedanken, en zulks te gemakkelijker, daar, terzelfder tijd curatoren der Leidsche hoogeschool hem het professoraat in de godgeleerdheid aanboden. Hij aanvaardde deze laatste betrekking met lust en ijver, terwijl hij tevens zijn leeraarambt bleef waarnemen.

Te midden van aller achting diende Heidanus gedurende vele jaren de hoogeschool. Zijn roem bleef niet binnen de grenzen van het vaderland bepaald, maar verbreidde zich ook naar buiten. De keurvorst van den Paltz beriep hem naar Heidelberg, doch Heidanus bedankte er voor en ontving nogtans buitengewone onderscheiding van dien vorst. Op de zaken der hoogeschool had hij eenen belangrijken invloed. De beroepingen van de hoogleeraren Hoornbeek, met wien hij later in twist geraakte, en later van Coccejus, Wittichius en de Volder te Leiden, was aan dien invloed toe te schrijven. Overal, waar hij slechts kon, trachtte hij nut te stichten en de belangen der hem dierbare instelling voor te staan Weinig was het te voorzien, dat zoo veel zorg met zoo veel ondank zou beloond worden. Daartoe had het volgende aanleiding gegeven.

Heidanus, afkeerig der schoolsche wijsbegeerte, nam bij de komst van den vermaarden Renatus Descartes diens wijsgeerige stellingen met warmte aan en bragt niet weinig toe, om die hier te lande te verspreiden. Dit veroorzaakte 's mans val. Op aanstoken van de hoogleeraren Frederik Spanheim Jr. en Anthonius Hulsius namen curatoren een besluit, inhoudende een aantal stellingen, welker verdediging zij op de Leidsche hoogeschool verboden wilden hebben. Heidanus, verontwaardigd over die handelwijs, stelde een werkje te zamen en gaf het in het licht onder den titel van *Consideratien over eenige saecken onlanghs voorgevallen in de Universiteyt binnen Leyden*, (ald. 1676. 4o.; in het Latijn, Hamburg, 1678), waarin hij de genomene maatregelen van curatoren met gematigdheid en vrijmoedigheid beoordeelde. Curatoren achtten zich door dit geschrift beleedigd, ontboden den schrijver en ontsloegen hem den 4den Mei 1676 van zijnen post, op zijne verklaring dat hij het genoemde geschrift voor het zijne erkend had.

Heidanus behield zijn predikambt en volhardde in de waarneming daarvan tot aan zijn dood, die op den 15den October 1678 plaats had. Ofschoon hij van zijn ambt was ontzet, hield nogtans de hoogleeraar Wittichius eene akademische lijkrede op hem.

Heidanus was een geleerd en welsprekend man, die, vrolijk van geest zijnde, aangenaam was in den omgang en wiens geestige scherts steeds gepaard ging met de uiterste bescheidenheid. Het deed dan ook hem eere aan, dat niet alle curatoren, zoo als de curator van Beverningh, met zijne afzetting hadden ingestemd. Hij had zich overigens als een ijverig voorstander van het Coccejanismus en Cartesianismus doen kennen. Als theologant, zegt de heer Glasius, was hij overigens hartelijk ingenomen met Calvyn en, hoezeer geen vriend van hardheid en geweld, op den duur bestrijder der Remonstranten.

De afbeelding van Heidanus ziet het licht. De beste is die door Suyderhoef naar A. Blooteling in plaat is gebragt. Hij was den 29sten April 1627 gehuwd met Sara Loten van Amsterdam, bij wie hij één zoon en twee dochters naliet. De eerste, Karel genaamd, is geweest secretaris van Leiden, en bekend als groot liefhebber en verzamelaar van oude gedenkpenningen. Zijne eene dochter Maria was eerst gehuwd met den Nijmeegschen predikant Dionisius Crusius en later met den Utrechtschen hoogleeraar in de godgeleerdheid, Franciscus Burman. De andere dochter was gehuwd met den heer Borncoer, eerst hoofdschout en daarna mede Burgemeester te Leiden.

Behalve de genoemde werkjes zagen de volgende geschriften van Heidanus het licht:

De Causa Dei. Dat is: de sake Godts verdedight tegen den mensche. Ofte wederlegginge van de Antwoorde van S. Episcopius. *Mitsgaders een digressu tegen het: Klaer ende volkomen schriftuerlick bericht van* J. Batelier, Leid. 1645 8o.

Oratio funebris in obitum Frederici Spanhemii, Lugd. Bat. 1649. 4o. Ook in het Hollandsch vertaald.

De Sabbatho, Lugd. Bat. 1658. 8o.; ook in het Hollandsch vertaald en uitgegeven onder den titel van:

Consideratiën over de Heyliging van den Sabat ende den dagh des Heeren, tot vrede der Kercken, Leid. 1659. 12o, 2 deelen.

Fasciculus disputationum de Socianismo, Lugd. Bat. 1659. 8o.

Laus perroationis, Amst. 1660. 4o.

Corpus theologiae christianae in XV locos digestum, Lugd. Bat. 1676. 4o. 2 vol.; herdrukt 1682. 4o. 2 vol.; ald. 1686. 4o. 2 vol.

De origine erroris, Amst. 1678. 4o.

Behalve deze werken gaf hij ook in het licht eene redevoering door hem in November 1669 gehouden, toen de Leidsche school, ten gevolge der zware pestziekte, van zes harer sieraden beroofd werd. Grootendeels was Heidanus rede aan den lof van Coccejus toegewijd.

Ook hield hij reeds vroeger *Lijkpredicatiën* op de hoogleeraren Ludovicus de Dieu en Frederik Spanheim Sr., uitgegeven te Leiden in 1650.

In de *Responsa prudentum ad auctorem dissertationis de organo, in Ecclesiis Confoed. Belgii, ordine quo missa fuerunt* (Lugd. Bat. 1644) komen brieven van Heidanus aan Huigens voor.

Zie Bayle, *Dict. hist. et critiq.*, p. 1403; Soermans, *Acad. Reg.*, bl. 27, 28, 40; Ypeij, *Geschied. der systh. Godgel.*, D. II. bl. 145; *Levensbeschrijv. van voorn. Mann. en Vrouwen*, D. IV. bl. 259–271; Saxe, *Onom. literar.*, T. IV. p 521; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XX. bl. 507–509; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche hoogesch.* het *Register* op Heijdanus; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 22, 99 en de aldaar aangehaalde schrijvers; Bouman, *Geschied. der Geld. hoogesch.*, D. I. bl. 133, 134, 157; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. geschied.*, D. IX. bl. 490 met facsimile zijner handteekening, D. X. bl. 272; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Muller, *Cat. van Portrett.*; *de Navorscher*, D. VIII. bl. 318.

HEIDANUS (Johannes), broeder van den voorgaande, werd mede te Frankenthal in 1604 geboren. Te Amsterdam in de voorbereidende wetenschappen onderwezen, ontving hij te Leiden het academisch onderwijs. Tot proponent bevorderd, werd hij in de plaats zijns broeders, in 1628, predikant te Naarden, van waar hij in 1638 naar Rotterdam vertrok. Deze standplaats verwisselde hij in 1649 met Amsterdam, waar hij den 14den Julij 1670 overleed. Hij was gehuwd met Hillegonda Pater, waarbij hij eene dochter naliet, die in den echt trad met den Amsterdamschen geschiedschrijver Casparus Commelin.

Bij eene vroegere gelegenheid hebben wij Heidanus den lijkredenaar doen zijn van Lud. de Dieu en Fr. Spanhemius. Later is ons gebleken, dat de op zijn naam bij van Abkoude opgegevene geschriften voor een groot deel althans door zijn broeder geschreven zijn. Wij danken evenwel aan Heidanus den catalogus van de Bibliotheek der stad Amsterdam, dien hij in 1668 het licht deed zien.

Zie Croese, *Kerk. Reg. der Pred. te Amsterdam*, bl. 68, 69; van Lennep, *Illustr. Amst. Athen. memorab.*, pag. 96; van Harderwijk, *Naaml. der Pred. te Rott.*, bl. 32; *Cat. van de Biblioth. der stad Amsterdam*, *Voorberigt*, bl. V.

HEIDE (A. DE) woonde in de tweede helft der zeventiende eeuw te Middelburg, waar hij waarschijnlijk de genees- of heelkunde uitoefende. Hij maakte zich als een kundig man door het schrijven der volgende werken bekend:

Nieuw lichtende fakkel der chirurgie, met aanteekeningen en platen, Amst. 1680. 4°.

Nieuw licht der Apothekers, beneffens eenige ontleed-, genees- en heelkundige waarnemingen, verzeld met een vertoog over de onzekerheit der piskijkerij en de bedriegelijkheit der piskijkeren, Amst. 1682. 8°. met platen.

Anatome mytuli, Belgice Mossel, Amst. 1684. cum fig. 8°. Ook in het Hollandsch vertaald onder den titel van: *Ontleedkundige waarnemingen des Mossels*, Amst. 1684. 8°. met pl.

Experimenta circa sanguinis missionem fibras motrices, utricam marinam, etc., Amst. 1686. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. I. III.; Ferwerda, *Cat. univers.*, D. I. St. VIII. bl. 89; dezelfde, *Naaml. van Boek.*, D. I. St. II. bl. 161; van Kampen, *Geschied. der Ned. lett. en wetensch.*, D. II. bl. 64.

HEIDE (CASPARUS VAN DER) werd den 7den October 1727 te Amsterdam geboren. Na den akademischen graad van meester in de vrije kunsten en doctor in de wijsbegeerte bekomen te hebben, werd hij in 1750 proponent bij de Luthersche gemeente en in 1752 beroepen te Zierikzee. Hij verwierf zich door zijne geleerdheid en predikgaven een grooten naam en sterken toeloop der Hervormden, bijzonder van regeringsleden en andere aanzienlijken. Ten gevolge daarvan was eene uitbreiding van het kerkgebouw noodig, die dan ook in zijn tijd heeft plaats gehad, en welk uitgebreid en verfraaid kerkgebouw hij op den 18den Januarij 1756 inwijdde met eene rede over Jesaia 54. vs. 2 en 3a, die te Zierikzee kort daarna is in het licht gegeven.

Inmiddels was van der Heide in hetzelfde jaar naar Gouda beroepen, welke gemeente hij in 1757 met die van 's Gravenhage verwisselde, waar hij insgelijks de nieuw gebouwde kerk in 1761 met eene predikatie heeft ingewijd en waar hij in 1791 overleed.

De beide genoemde leerredenen zijn getiteld:

De heerlijke uitbrijding der kerke Gods, voorzegt door Jehovah's Geest en opgeteekent door zijnen H. Ziender Jesaias, Cap. 54. vs. 2, 3, Zierikzee, 1756. 4°.

Het echte geschrift der Godgewijde kerk-tempelen, vervat in Jacobs verrukkende taal, Genes. 28. *vs.* 27, 's Gravenh. 1761.

Hij leverde voorts eene verbeterde uitgave van het *Geestelyk Zielenvermaak* van Martini.

Zie Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Luth. Kerk in de Nederl.*, St. VI. bl. 22—29, St. VII. bl. 76—81; Domela Nieuwenhuis, *Geschied. der Luth. Gemeente te 's Hoge*, bl. 64, 97.

HEIDE (JOAN VAN DER). Zie HEYDEN (JAN VAN DER).

HEIDE (JOANNES VAN DER) leverde *Gedachten op de tytelplaat* vóór Pauw's *Europa's Lutherdom.*

Zie dat werk.

HEIDEN (LODEWIJK SIGISMUND VINCENT GUSTAAF graaf VAN) werd te Zuidlaren, of volgens sommigen te 's Gravenhage, den 6den September 1773 geboren, en was de tweede zoon van Sigismund Pieter Alexander, heer van Reinestein en Laarwoud, en van Maria Frederika, baronnesse van Reede van Amerongen.

Even negen jaren oud zijnde, trad hij als kadet in Hollandsche zeedienst en ontving zijne eerste opleiding van den beroemden van Kinsbergen. In 1789 tot luitenant bevorderd bleef hij tot 1795 in dienst en vergezelde toen Willem V naar Engeland. Bij zijne terugkomst te 's Gravenhage werd hij gevangen gezet, doch niet lang daarna, weder ontslagen.

Eenigen tijd ambteloos bij zijne ouders gewoond hebbende, vertrok hij vervolgens naar Rusland, alwaar hij tot kapitein luitenant werd benoemd, hoedanig hij tot 1803 diende op de Russische vloten in de Zwarte zee.

In dat jaar nog bevorderd tot kapitein, diende hij tot 1808 bij het kadettenkorps van de marine en bij het collegie der admiraliteit. In den oorlog tegen Zweden voerde hij het bevel over een smaldeel fregatten, waarmede hij zich naar Sweaburg begaf. Vervolgens, in 1808, tot kapitein der 1e klasse bevorderd, werd hem het bevel opgedragen over eene divisie van de flotille. In de drie gevechten welke hij daarmede leverde, kenmerkte hij zich door zijn beleid en moed zoodanig, dat hij tot belooning zijner diensten met de orde van St. Wladimir en van St. Anna begiftigd werd. Nadat hem in 1809 het opperbevel over de flotille van Nieuw-Finland was toevertrouwd, ontving hij in 1813 last van den keizer, om met zijne schepen naar Dantzig te stevenen en het beleg dier stad krachtdadig te bevorderen. Ook hier gaf hij blijken van bekwaamheid en moed. De belooning bleef niet achter. De keizer schonk hem den rang van kapitein-commodore en vereerde hem een gouden eerendegen. In 1815 werd hij benoemd tot gouverneur van Sweaburg en opperbevelhebber der zeemagt in Finland, en twee jaren later tot schout-bij-nacht. De keizer was zoo zeer over zijn gedrag voldaan, dat hij hem met eigene handen met het grootkruis der St. Anna-orde versierde.

In den zeeslag van Navarino, 8 October 1826, overlaadde van Heiden zich met roem, onderscheidde zich door zijne koelbloedigheid en bewaarde zijn naam voor de vergetelheid. Hij ontving het grootkruis der Bath-orde van Engeland, van den Heiligen Lodewijk van Frankrijk en van St. George van Rusland, en werd tot vice-admiraal benoemd.

In 1835 werd hij bevorderd tot admiraal en militairen kommandant van Reval. De meest beroemdste eereteekenen van de vorsten van Europa, waaronder ook de beide Nederlandsche orden, werden hem geschonken en hij was in hooge mate geëerd en bemind bij allen die hem kenden. Hij overleed in zijne genoemde betrekking te Reval den 17den October 1850. Zijne afbeelding ziet het licht zoowel naar de teekening van J. J. G. van Wicherer, gesteendrukt door Desguerrois en Co., in groot folio, als ook voor den *Drentsche volksalmanak* van 1839. Hij was gehuwd met eene dochter van den Zweedschen admiraal d'Akelije. Drie zijner zonen bekleeden in Rusland belangrijke betrekkingen.

Zie *Drentsche Volksalmanak* 1837. bl. 150—156, door ons hier gevolgd en uit medegedeelde berigten aangevuld.

HEIDEN (F. J. VAN DER) schreef:

Vervarelyke Schipbreuk van 't Oost-Indisch Jacht Terschelling, onder het Landt van Bengale, verhaelende desselfs verongelucken en hongersnoodt, benevens eene bondige beschryving der koningrijken Arrakan, Bengale, Martaban, Tanassery, enz. Amst. 1675. 4°. met pl.

Zie Fred. Muller, *Cat. van boeken enz. over de Nederl. Bezitt.* bl. 29.

HEIDEN (JACOB VAN DER) vervaardigde een tooneelstuk, getiteld:

Cleander en Amaril, ofte gestadige liefde, 1681. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

HEIDEN (JAN VAN DER). Zie HEYDEN (JAN VAN DER).

HEIDENRIJK (MENSO) werd geboren te Wezel den 9den Februarij 1644 uit Johan Anthonij Heidenrijk, kapitein ten dienste dezer landen en Drieske Honnerts. Na voorbereidend onderwijs vertrok hij naar de Harderwijksche akademie, om in de godgeleerdheid te studeren, en genoot er het onderwijs van de hoogleeraren Thiel in de wijsbegeerte, Hermannides in de oudheidkunde, en van Colonius, Wolferdus en Wilhelmius in de godgeleerdheid.

In 1666 tot proponent bevorderd, werd hij in 1668 als eerste predikant beroepen te Climmen, een dorp, omstreeks drie uren van Maastricht, van waar hij in 1673 door de Franschen verdreven werd. In het volgende jaar tot de legerdienst geroepen, werd hij achtereenvolgens geplaatst bij de bezettingen te Leiden, te Diest en te Hasselt, waarna hij, in 1678, toen Maastricht onder het gebied

der Staten teruggekeerd was, aldaar beroepen en den 22sten Januarij 1679 bevestigd werd. Daar verkondigde hij het evangelie tot aan zijn dood, die den 12den October 1724 plaats had. Hij was tweemaal gehuwd: eerst met Johanna Catharina van der Beek, bij wie hij geene kinderen verwekte, daarna met Aletta van Heusbergen, die hem vijf kinderen schonk, waarvan er drie hunne ouders overleefden.

De volgende geschriften zien van hem het licht:

Het uitgedoofde Vagevuur, behelzende een voorstel over de leer van den oud-vader Augustinus, *aangaande het vagevuur, door Pater* Bonaventura Moors, *in die tyd Prediker onder de Augustynen te Maastrigt, en daartegen een wederlegging van des Paters redenen en bewysstukken, enz.* Harderw. 1700. 8o.

De Canonisatie der heiligen en de Excanonisatie van Paus Pius den V, *in een gemeen betoog van de onzekerheit der Roomsche heiligen, nevens eene verdediginge van de Waldenzen, door* Dominicus *en* Pius den V *vervolgt tegen zekeren Pater* Mattheus Dolmans, *Prediker onder de Dominicanen te Maestrigt*, Harderw. 1713. 8o.

't Jubeljaer van Menso Heidenryk, *geviert te Maestrigt den* 16 *September* 1718 *in een leerrede over* 2 *Petr.* I. 13, *ter gelegenheit van zijne vijftigiarige Predikdienst, nevens den ontdekten Dolleman: zynde eene bescherming van de waerheit in* Heidenryk's *Tractaet, genoemt de zekere onzekerheit der Roomsche Heiligen, en de belasterde Waldenzen verdedigd tegen denzelven Pater* Dolmans, Harderw. 1721. 8o.

Zie Boekz. der gel. wereld, 1722. *a.* bl. 197, 1724. *b.* bl. 521, 653—655.

HEILBRON Cz. (DAVID) werd te 's Gravenhage den 4den Julij 1762 uit deftige Israëlitische ouders geboren, en genoot reeds vroeg alles wat tot eene beschaafde en geleerde opvoeding behoort. Zijn gelukkige aanleg voor de studie vertoonde zich weldra en hij werd daarom naar Leiden gezonden ter beoefening der geneeskunde, waar hij in April 1784 den doctoralen graad ontving.

Zich in zijne geboorteplaats als praktiserend geneesheer nedergezet hebbende, legde hij zich met verdubbelden ijver niet alleen op zijn vak toe, maar ook op alles wat daar eenigermate mede in verband stond. Alle oude en nieuwe schrijvers werden door hem met oordeel gelezen en vergeleken. De roem zijner geleerdheid nam dermate toe, dat hij door het gouvernement tot verschillende belangrijke commissiën en ambten geroepen werd. Zoo werd hij in 1795, 1796 en 1797 van hoogerhand afgezonden naar verschillende dorpen in ons vaderland, die door besmettelijke ziekten waren aangetast; zoo werd hem door 's lands regering opgedragen om het verloskundig werk door dr. Bake geschreven, en in lateren tijd uitgegeven, naar eisch te onderzoeken. Gelijktijdig werd hem ook het doen van nasporingen opgedragen over den aard der in de Noord-Amerikaansche en Spaansche havens geheerscht hebbende ziekten, alsmede over de doelmatigste middelen, om het overbrengen der smetstof in onze havens tegen te gaan.

In 1800 zich te Amsterdam nedergezet hebbende, verwierf hij zich daar ter stede eene aanzienlijke praktijk, die tot aan zijn dood toe duurde en door hem tot in hoogen ouderdom met ijver en lust werd waargenomen. Daarbij werd hij in 1808 benoemd tot chef van het vierde bureau der eerste divisie bij het ministerie van binnenlandsche zaken voor het geneeskundige, voor welke betrekking hij in 1810 moest bedanken, als zijnde niet vereenigbaar met zijn aanhoudend verblijf te Amsterdam, later was hij lid der commissie tot het afnemen der examina van de aspirant-veeartsen, en daar hij zich sedert vele jaren op de kennis van dit bijzonder gedeelte zijner kunst met de borst had toegelegd, werd hem niet alleen den 10den November 1815 de herziening der wetten nopens het veeartsenijkundige opgedragen, maar weinige dagen later zijn volhardende arbeid beloond, door zijne benoeming tot eersten commies bij het ministerie van binnenlandsche zaken, voor het veeartsenijkundig vak, met de bevoegdheid om als geneesheer te Amsterdam te blijven practiseren.

In 1818 werd Heilbron overgeplaatst van binnenlandsche zaken naar het ministerie van het publieke onderwijs, nationale nijverheid- en de koloniën; en drie jaren later zag hij zich benoemd tot lid der commissie te Haarlem vereenigd, om de aspiranten voor de veeartsenijkundige school te examineren; terwijl hem den 20sten Julij 1822 het lidmaatschap werd opgedragen in de commissie, welke zich met het fonds van den landbouw in de provincie Noordholland had onledig te houden. In al deze betrekkingen, ook als lid der godsdienstige Israëlietische schoolcommissie over het synagogaal ressort van Amsterdam, eindelijk ook als voorzitter der ingestelde staats-commissie tot het afnemen der examina van aspirant Israëlietische godsdienst-onderwijzers, toonde Heilbron eenen ijver, zeldzaam geëvenaard, en eene geleerdheid in Hebreeuwsche taal- en letterkunde, Bijbelverklaring, algemeene en bijzondere geschiedenis enz., die door de kundigste mannen uit het rijk bewonderd werd.

In 1825 kreeg Heilbron zijn eervol ontslag uit zijne betrekking als commies bij het ministerie van het publieke onderwijs, enz.; terwijl bij de ontbinding der commissie tot het afnemen van het examen der veeartsen, hem 's lands dank voor de in die hoedanigheid bewezene hoogst belangrijke diensten werd betuigd. De tijd zijner rust was evenwel nog niet gekomen, daar hem weldra bezigheden van geheel anderen aard, doch niet minder met zijne kunde, zijnen ijver en lust tot werken overeenkomende, werden opgedragen. Hij werd, bij besluit van den 27sten December 1826, benoemd tot geneeskundig lid van het armbestuur en het ziekenhuis der Nederlandsch-Israëlietische gemeente te Amsterdam. Wat hij als zoodanig verrigtte, zullen wij hier niet uit een zetten; genoeg, de inrigting kreeg weldra onder zijne leiding een geheel ander aanzien. Hij nam deze betrekking en zijne uitgebreide praktijk waar genoegzaam tot aan zijnen dood, die te Amsterdam den 5den Junij 1847 plaats vond. Zonder eenige praal werd zijn stoffelijk overschot op de begraafplaats te Muiderberg ter ruste gezet.

„Krachtig van geest, vast van wil, zuiver van zeden, diepdenkend, geleerd, werkzaam, was hij te regt bij zijne natuurgenooten en de overheid geacht en bij zeer velen op buitengewonen prijs gesteld." De koning had hem het ridderkruis der orde van den Nederlandschen Leeuw geschonken en onderscheidene maatschappijen en genootschappen benoemden hem tot lid. Reeds in 1796 tot lid der Hollandsche maatschappij van kunsten en wetenschappen te Haarlem gekozen, vierde deze geleerde kring in 1846 het jubelfeest van Heilbron's lidmaatschap, door te doen vervaardigen eene medaille ter zijner eere, waaruit bleek dat hij het oudste lid dier maatschappij was.

Heilbron was gehuwd, doch de naam zijner vrouw wordt niet vermeld. Hij liet na ééne dochter en één zoon.

Bij zoo veel werkzaamheden wist Heilbron nog den tijd te vinden om voor de pers te werken en alzoo in ruimeren kring werkzaam te zijn. Aan vele geneeskundige en niet geneeskundige tijdschriften was hij een ijverig medewerker. Wij laten hier eene opgave volgen van hetgeen ons van zijnen arbeid bekend is:

Verhandeling over het bezigen van purgeermiddelen in de borstziekte. Bekroond door het genootschap: *Servandis Civibus* en in zijne verhandelingen opgenomen. (1790. 8o.)

Iets over het verband van de scrophuleuse klierziekten, Engelsche ziekten en dauwworm. In den *Algem. Konst- en Letterb.* 1791. D. II. bl. 19a.

Verhandeling over de oorzaken van het beslag op de tong, deszelfs verscheidenheden, enz. Met zilver bekroond door het Bataafsch genootschap van proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam en in het 10e deel (1796 4o) van zijne verhandelingen opgenomen. Deze verhandeling is ook in het Hoogduitsch overgezet.

Adres en vertoog ter verbetering van het genees- en heelkundige in 1796 *aan de Nationale vergadering overgegeven, enz.* 's Hage 1797. 8o.

Verhandeling over de ziekteteekenen uit de oogen in heete ziekten. Met zilver bekroond door het Bataafsch genootschap te Rotterdam en in het 11e deel (1798 4o.) zijner verhandelingen opgenomen.

Verhandeling over de teekens of verschijnselen der oogen in sleepende ziekten. Met goud bekroond door hetzelfde genootschap en in het 2e deel (1801. 4o.) zijner nieuwe verhandelingen opgenomen.

Bedenkingen, aangaande het beproefd middel tegen den dollen hondsbeet, van C. J. de Moneta. In de *Nieuwe Vaderlandsche Bibliotheek* D. V. st. 2. bl. 585. (1801.)

Over het afwisselend gebruik van het gewoon planten-looggzout en den opium, in hevige stuiptrekkingen. In de *Algem. Vaderl. Letteroefen.* 1801. D. XI. st. II. bl. 10, en in het *Geneesk. Magazijn* van Stipriaan Luiscius, 1801. D. I. st. I. bl. 199.

(Met B. Buchner.) *Opmerkenswaardige genezing van eene verlamming der bovenste en onderste ledematen door het gebruik der baden in het badhuis te Amsterdam.* In de *Algem. Vaderl. Letteroef.* 1802. D. XII. st. II. bl. 237, en in het *Geneesk. Magaz.* van Stipriaan Luiscius en anderen, 1803. D. II. st. I. bl. 249.

Een werkzaam middel in teeringziekten. In de *Scheik. Bibl.* 1803. D. I. bl. 3.

Schets van eene in 1808 *in de provincien Gelderland en Braband geheerscht hebbende koortsziekte onder het rundvee*, Amst. 1815. 8o.

Verhandeling over de middelen tegen de besmetting van de ware veepest. Met goud bekroond door de Hollandsche maatschappij der wetenschappen te Haarlem en in het XIII deel (1824. 8o.) van hare Natuurkundige verhandelingen opgenomen.

In 1791 vertaalde hij de *Brieven aan Geneesheeren* door prof. Hertz, en in 1793 gaf hij in het Nederduitsch uit het werk van Hoffmann, over *de Zwangere vrouwen.*

Zie S. J. Mulder in *Algem. Konst- en Letterb.*, 1847. D. I. bl. 385—393, door ons voornamelijk gevolgd; de Jong, *Naaml. van Boek.*; Holtrop, *Biblioth. Medico-Chirurg*, p. 132, 133.

HEILERSIGIUS (Johannes), van wien ons alleen bekend is, dat hij de leermeester was in de talen en wetenschappen van prins Willem II, en dat deze vorst hem later tot zijnen geheimen raad en secretaris gebruikt heeft.

Zie *Leven van Willem* II ('s Hage 1738 8o.) D. I. bl. 14; Groen van Prinsterer, *Archives*, Sér. II. T. IV.

HEILIGERS (Johannes Petrus) werd te Schiedam den 8sten Augustus 1807 geboren en overleed er op jeugdigen leeftijd den 13den Januarij 1836. Hij was een waardig kweekeling van den heer Kruseman te Amsterdam. Als portretschilder oogstte hij lof in wegens gelijkenis en keurigheid van bewerking, waarvan de blijken, dat zulks wel verdiend was, in onderscheidene portretten, door hem vervaardigd, aanwezig zijn.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.*, 1836. D. I. bl. 66, 67; *Jaarb. voor de Stad en het Kanton Schiedam*, 1852. bl. 18.

HEILO (Frederik van), aldus genaamd naar de plaats zijner geboorte, een dorp tusschen Alkmaar en Egmond in Noordholland gelegen. Hij werd monnik in het nieuw opgerigte klooster in dat dorp. Tot priester gewijd, bestuurde hij achter elkander de konventen van geestelijke maagden te Warmond, te Leiden en te Beverwijk. Op het einde zijner dagen keerde hij te Heilo in het klooster terug en overleed er den 11den October 1455.

Hij was een zeer godvruchtig en zeer geleerd man, „een deftig poëet, een redenaar en godgeleerde." Hij stelde een aantal werken te zamen, die evenwel niet door den druk zijn bekend gemaakt, en die later bij verkoop uit het klooster in handen van den hoogleeraar Boxhoom zijn overgegaan. De Leidsche hoogleeraar N. C. Kist werd door zijn overlijden verhinderd, deze werken uit te geven. Heilo moet een voor zijn tijd zeer verlicht geestelijke geweest zijn, blijkens zijn schrijven tegen en openlijk afkeuren van de bedevaarten.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 320; Paquot, *Mémoir.*, T. II. p. 55; (van Heussen en van Rijn) *Oudh. van Noord-Holland*, D. II. bl. 20, 21; Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, D. I. bl. 792, 793.

HEIM (Anthony van der), zoon van Anthony van der Heim, rekenmeester der domeinen van Holland, en van Catharina Heinsius, zuster van den raadpensionaris, werd in 1693 geboren. Wij ontmoeten hem het eerst in 1727 als secretaris van de generaliteits rekenkamer en griffier der leenen van Holland, toen hij in de plaats van Simon van Slingeland tot secretaris van den Raad van Staate benoemd werd. Als zoodanig, en eenigen tijd later als thesaurier generaal der Unie, had hij veel ondervinding opgedaan, toen hij in 1737 tot raadpensionaris van Holland verkozen werd. Reeds dadelijk gaf hij een blijk van beminnelijke zedigheid, door te erkennen, dat hij de bekwaamheden voor dat ambt vereischt, niet bezat, doch in de hoop op den bijstand der Voorzienigheid en op dien der staten hetzelve ten dienste des lands zou trachten te bekleeden.

Loffelijk kweet hij zich in hetzelve. Zijn bestuur was in de eerste vier jaren rustig, doch werd in de vijf laatste niet weinig zorgelijk door den Oostenrijkschen successieoorlog. Nogtans was het vertrouwen, hetwelk men stelde op zijn ijver, naarstigheid en oplettendheid algemeen. Ook met dat van buitenlandsche vorsten werd hij vereerd. Een bewijs hiervan is, onder anderen, dat toen de koning van Frankrijk, in 1743, door zijnen gezant in 's Hage deed verklaren, aan geene mogendheid eenige opening van een vredesontwerp te hebben laten doen, dan aan den staat der Vereenigde Nederlanden, waarvan van der Heim kennis had gekregen.

Dat van der Heim aan zijne lastgevers zeer voldeed, ja voor onmisbaar gehouden was, bleek wel daaruit, dat de staten-generaal hem zeer gaarne in de plaats van den uitmuntenden Fagel hadden benoemd, terwijl Hollands staten hem drongen om den post van raadpensionaris te behouden. Hij koos het laatste, en werd daarvoor door Holland plegtig bedankt.

Tot aan zijn dood toe was van der Heim met den meesten ijver en trouw voor 's lands belangen werkzaam. Nog in 1745 hield hij zeer belangrijke onderhandelingen met den abt de la Ville. Zijne veelvuldige zwaarwigtige bezigheden en de inspanning waarmede hij die verrigtte, hadden eenen nadeeligen invloed op zijne gezondheid. Men raadde hem het gebruik der wateren te Spa aan, en het was op zijne reize derwaarts, dat hij op den 16den Julij of volgens anderen, op 15den Augustus 1746 overleed. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was gehuwd met Catharina van der Waeyen en liet één zoon en twee dochters na.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIX. bl. 225. 394. 475, D. XX. bl. 46; van Wijn, *Bijvoegs.*, D. XVIII. bl. 117, D. XX. bl. 7—12; *Nalezingen op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. II. bl. 402—406; Scheltema, *Staatk. Nederl*, D. I. bl. 449, D. II. bl. 590; van Kampen, *Karakterk. der Vaderl. Geschied.*, D. II. St. II. bl. 598—600; Muller, *Cat. van Portrett.*

HEIMENBERG (Henricus van), van wien ons niets anders bekend is dan de titels zijner werken:

De komste van den Schiloh, Utr. 1695. 8o.

De propheteerende Hanna en Ethan. Amst. 1714. 4o.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*

HEIMENBERG (Casparus van), zoon van den voorgaande, werd in 1681 predikant te Kudelstaart, in 1682 te Wijk bij Duurstede, in 1685 te Kampen, waar hij in 1731 emeritus werd na 50jarige predikdienst, bij welke gelegenheid zijn zoon eene feestrede hield, die door den druk is bekend gemaakt. Hij overleed te Kampen den 22sten Februarij 1734, oud ruim 75 jaren en was gehuwd met Catharina van Breen, Petrus dochter, predikant te Utrecht. Drie hunner zonen verkondigden naderhand het evangelie, één hunner volgt. Hij schreef:

Mozes en Aäron of pligten der overheden en leeraren. Kampen, 1710 8o.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1734. a. bl. 246, 368—373; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*

HEIMENBERG (Casparus Henricus van), zoon van den voorgaande, was geboren te Kampen, alwaar zijn vader toen predikant was, den 18den November 1694, studeerde te Utrecht, werd in 1716 proponent, in 1720 predikant te

Midlie, in 1721 te Wormerveer, waar hij in 1762 emeritus werd. Hij overleed te Haarlem den 27sten October 1764. Hij gaf de volgende werken in het licht:

Vaders Jubilé door den zoon geviert. Amst. 1732. 4o.

Elias hemelvaart of Lykreden op zijn vader, Amst. 1734. 4o.

Hoofdsomme der waarheden die het gereformeert Christendom belijd als noodzakelyk om te weten, te geloven en te betragten tot zaligheid, Amst. (1736.) 8o.

Wormerveers kerk Jubilé, Amst. 1739. 4o.

Pharao's droom, volgens Josephs verklaringe in Egyptens zevenjarige overvloed, door God vervuld; in 18 leerredenen over Gen. XLI–XLVII; *waarbij gevoegt zijn twee Biddagspredikatien over Ezech.* IV: 9—17, *en Jes.* VII: 17—20, Leid. 1742. 4o.

Vriendenraad tot wijsheid, door de Opperste wijsheid en derzelver dienaren, op het liefelijkst voorgesteld en met overtuiging van de zekerheid der waarheid kragtig aangedrongen, of Leerrede over Salomos Spreuken XXII vs. 17 en 18, *ter gedagtenisse van de 25jarige predikdienst in zijn gemeynte te Wormerveer, uitgesprooken den* 20 *van Slagtmaand* 1746. West-Zaand. 1747. 4o.

Eeuwgetyden van Nederlands vrijheit, door de heeren die over hetzelve geheerst hebben ten vollen erkent, in de Munstersche vredehandeling en door den Heere onze Godt tot hiertoe bewaart by vryheit en godsdienst, den 13 *Maart* 1748; *zijnde een dank- vast- en bededag, kort voorgestelt over Jesaia* XXVI vs. 33. West-Zaand. 1748. 4o.

Vreede Boethazuyn op den dank- en bededag over den vreede te Aken gesloten op den 18 *van Wijnmaandt des jaars* 1748 *en gevierdt den* 11 *van Zomermaand* 1749 *in twee kerkredenen over Ps.* XXXIX *en* 2 *Koningen* XXII *vs.* 15 *tot* 20. Haarl. 1749 4o.

Laatste eerbewyzinge van gantsch Juda aan den koning Hiskia, toegepast ter gelegentheid van het begraven van Zyn Hoogheid W. C. H. Friso *enz., uyt* 2 *Chron.* XXXII *vs.* 33. Amst. 1752. 4o.

Van Heimenberg beoefende ook de Nederlandsche dichtkunst, hoewel op eene weinig verdienstelijke wijze. Een uitvoerig vers van hem komt voor vóór Marcus *sententiën van den hertog van Alba.* (Amst. 1735. 8o.).

Zie *Boekz der gel. wereld*, 1764. *b.* bl. 663—665; van Abcoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. I, III, IV, V, VI; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

HEIN (Pieter Pieterszoon) werd uit geringe ouders in 1578 te Delfshaven geboren. Even als van de meeste onzer zeehelden is er omtrent zijne afkomst, jeugd en jongelingsjaren niets bekend. Zijn vader, Pieter Hein genaamd, hield zich met de reederij ter haringvangst bezig. Met eene edele zucht tot roemwaardige bedrijven bezield, schijnt hij, tegen den wensch zijner moeder, de zee tot het tooneel zijns levens gekozen te hebben. Weinig goeds voor hem wordt er van zijne reizen vermeld. Schier oneindige gevaren had hij door te staan, waarin hij niet zelden door zijne dapperheid en zijnen moed gekomen was. Indië, Spanje, Vlaanderen waren van zijne gedragingen getuigen, tot dat hij door de Spanjaarden gevangen genomen werd. Deze mishandelden hem wreedelijk. Hij moest roeijen op eene der galeijen van Spinola en werd niet ontslagen, dan bij uitwisseling tegen den admirant van Arragon. Nu moeten er betere tijden gevolgd zijn. Tusschen 1608 en 1617 ter koopvaardij varende, klom hij gestadig in vermogen en maakte bijna jaarlijks een ander testament, en boezeer hij hierbij telkens: „eerzame schipper heet," sprak hij toch van zilver en goud, van eenen diamanten ring en meer zaken van waarde bij verschillende legaten.

Bij de oprigting der West-Indische maatschappij was hij de tweede bewindhebber ter kamer Rotterdam. In 1623 trad hij voor het eerst, als vice-admiraal, in dienst der maatschappij en behaalde bij in het volgende jaar de eerste lauweren op den door de maatschappij bevolen togt naar Amerika onder Jacob Willekens en Piet Hein ondernomen. Voor St. Salvador, in de Allerheiligen baai gelegen, stootte men het hoofd en deze stad moest, het koste wat het wilde, veroverd worden. Op den 8sten Mei 1624 had de aanval plaats en werd met eene uitmuntende uitkomst bekroond. Piet Hein had tot die verovering veel bijgedragen. Na den trompetter, was hij de eerste op 's vijands verschansing, door welk luisterrijk voorbeeld hij zijn volk in den heldhaftigsten moed ontvonkte.

In 1626 werd Piet Hein door de West-indische maatschappij, met algemeene stemmen tot admiraal der vloot aangesteld, echter onder het opperbevel van den admiraal Bouwe Heyns, die zich destijds met een ander deel der vloot in West-Indië bevond. Piet Hein had in last zich met hem te vereenigen en gezamelijk de Portugezen te bestrijden. Die vereeniging had echter geen plaats en daardoor mislukte ook dit jaar de verovering der Spaansche zilvervloot. Hij bleef evenwel in zee en beproefde een aanval op de vijandelijke schepen, in de haven der Allerheiligen baai ten anker liggende. Roekeloos schier was deze onderneming. Onder het geschut der stad ligt een Spaansch-Portugesche vloot van zesentwintig schepen ten anker. Slechts drie zijner schepen kunnen de naauwe ruimte door, om de vloot te bereiken en toch, met behulp van de booten, door zijn volk bemand, neemt hij drieëntwintig schepen des vijands met buit uit de kolonie geladen, zeilt van daar de geheele Braziliaansche kust zegepralend langs, verbrandt of neemt nog vijf vaartuigen en keert, slechts met verlies van twee zijner schepen, naar het vaderland weder. Hij had op dien togt twee ligte wonden ontvangen, eene van een musketkogel aan den arm, een ander, door een splinter aan het been.

In 1628 met een nieuwe vloot van vierentwintig schepen uitgezeild, had Piet Hein het geluk zonder slag of stoot, in de baai van Matanzas op het eiland Cuba, de rijke Spaansche zilvervloot te veroveren en behouden in het vaderland te brengen. Het verhaal van deze overwinning, elders uitvoerig te vinden, gaan wij stilzwijgend voorbij. Piet Hein had van dezelve een nederig verslag aan de bewindhebbers gezonden en werd met vreugde in het vaderland ontvangen. Allerwege wijdde men, bij het gezigt der groote schatten, in zijnen lof uit, doch hij bleef nederig en vergenoegde zich met aan den bewindhebber de Laet toe te voegen, „Zie hoe het volk nu raast, om dat ik zulke schatten te huis breng, daar ik weinig voor gedaan heb; te voren, als ik er voor gevochten en veel grootere daden gedaan had dan deze, heeft men zich niet aan mij gekeerd."

De staten-generaal schreven een dank- en vreugdedag uit. Op denzelven werd Piet Hein door den stadhouder Frederik Hendrik te gast genoodigd en toen van 's lands wege met den grooten gouden keten en demedaille beschonken.

Na het verdeelen van den buit, waarvan Piet Hein een aanzienlijk deel verwierf, kocht hij te Delft eene voor hem passende woning en wenschte zijne overige dagen in rust door te brengen. Het vaderland verlangde evenwel nog zijne diensten en in de plaats van den bij Grol gesneuvelden Willem van Nassau werd hij tot het aanzienlijk ambt van luitenant-admiraal van Holland bevorderd, als hoedanig hij op den 19den April 1629 den eed deed.

In Mei van dat jaar naar zee gegaan zijnde, ter bestrijding der Duinkerkers, ontmoette men, op den 20sten Junij daaraanvolgende, digt bij de haven, drie kaperschepen, die tegenstand boden. Piet Hein gaat er met zijne gewone stoutmoedigheid op los, maar de Duinkerkers geven hem de volle laag, waarbij hij door een kogel zoodanig in den schouder getroffen wordt, dat hij dood ter nedervalt.

Zijn dood werd door eene glansrijke overwinning gewroken, maar het vaderland was in diepen rouw gedompeld en van hoog en laag, van klein en groot werd zijn sterven met heete tranen betreurd, daar men van hem den hoogsten bloei en roem ter zee verwachtte. 's Lands staten wilden dan ook toonen op hoe hoogen prijs hij bij hen stond, want hij werd niet alleen, op koste van den lande, met groote plegtigheid en door kapiteins gedragen, te Delft in de Oude Kerk ter aarde besteld, maar zij stichtten ook, hem ter eere, eene heerlijke graftombe, welke nog

in het koor van genoemde kerk gezien wordt, en welker Latijnsch opschrift 's mans daden kortelijk onder de billijkste lofspraak vervat.

Was Hein's dapperheid groot, niet minder roemt men zijnen christelijken inborst. Dionysius Sprankhuizen, van 1625 tot 1656 predikant te Delft, en dus tijdgenoot van hem, bezong zijne triumphen en hield bij zijnen dood eene lijkrede op hem, waarin hij dit merkwaardig getuigenis van hem gaf: „dat hij zich nooit ter zee begaf, zonder eerst en vooral zijn ziel te bezorgen, die wassende door de hand des geloofs en des gebeds in het bloed des Lams, en voorts dezelve bevelende in de handen van den getrouwen Schepper der ziele, den eeuwigen, almagtigen en barmhartigen God."

Piet Hein was gehuwd met Annetje Claasdochter de Reus, bij welke hij geene kinderen had en die den 10den November 1640 overleed en te Rotterdam in de groote kerk, waar haar grafzerk nog te zien is, begraven werd. Hein's afbeelding ziet op verschillende wijzen, ook de plaat van zijne graftombe, het licht Joost van den Vondel voegde er het volgende bijschrift aan toe:

De blixem, die het beelt van 's aardryx dwingelant
Lest sloeg de kroon van 't hoofd, de scepter uit de hand,
Voorspelde dezen Hein, den zeeschrik van Delfshaven,
Die 't al verovert, wat West-Indië kan graven.
't Vereenigt Neêrlant vrees voortaan voor geen belegh:
Filippus leit in zwijm, en heeft den doodsteek wech.

Aan Piet Hein wordt de uitvinding toegeschreven van het koperen der schepen.

Zie *Leven en daden der doorlughtige Zeeheld.*, (Amst. 1683) bl. 481—511; van Bleyswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 178, met afbeelding der graftombe, 802—808; van der Capellen, *Gedenkschriften*, D. I. bl. 305, 366, 478, 488—490, 492, 499, 507, 511; Timareten; *Verz. van Gedenksch.*, D. I. bl. 22—26; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. X. bl. 483, D. XI. bl. 12, 68, 111; van Wijn, *Bijv. op de Vaderl. Hist.*, het register op Hein; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, *Levensbeschr. von voorn. Mannen en Vrouwen*, D. I. bl. 173—184; Bussingh, *Tweede eeuwget. van de Herv. Godsd. te Delfshaven*, bl. 72, *Bijl.* bl. 11—14; Scheltema, *Geschied. en Letterk. Mengelw.* D. I. St. 3. bl. 145—158; van Kampen, *Vaderl. karakterk*, D. II. St. I. bl. 137—140; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. II. bl. 73, 103, *Aant.*, bl. 203—207, D. VI. St. I. bl. 420; de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeewez.*, D. I. bl. 317, 323, 355—359; Engelberts Gerrits, *Gedenkst. van Neêrl. Held. ter Zee*, D. I. bl. 264—270, 285—293, 301—305, 307—312; Muller, *Cat. von Portrett.*; *de Navorscher*, D. IV. bl. 294. D. V. bl. 166, 170, 234, D. VI. bl. 20, 44, 45, 79, 112, 241, 313.

HEINCK (D.) Pz. schreef de volgende Tooneelspelen, die alle op den Amsterdamschen Schouwburg gespeeld zijn:

De gestrafte kroonzucht, *treurspel*, Amst. 1650. 4°.

Don Louis de Vergas, *of edelmoedige wraak*, *treurspel*, Amst. 1668. 4°; herdr. ald. 1762. 8°., Dendermonde, 1783 8°.

Veranderlyk geval of stantvastige liefde, *blyspel*, Amst. 1663. 4°.; ald. 1669. 8°.; ald. 1733. 8°.

Zie *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. *b.* bl. 110.

HEINDRICXSSEN (Evert) was geboren te Zoutelande op Walcheren, alwaar hij zich waarschijnlijk op den koophandel en visscherij toelegde. Onzeker is het, wanneer hij zich van daar naar Vlissingen heeft begeven; genoeg, wij ontmoeten er hem voor het eerst in 1572, nadat deze stad de zijde van den prins van Oranje gekozen had, en wel bij de Watergeuzen, met wie hij meermalen den vijand afbreuk deed. Het eerste blijk van zijnen moed gaf hij als onderbevelhebber van Joos de Moor, met wien hij een schip, met rijken buit beladen, veroverde. Tot kapitein over een oorlogschip gesteld, werd aan hem en Joos de Moor in 1573 de uitvoering van eenen aanslag tegen Zeeburg of Rammekens opgedragen, die door hen uitmuntend werd uitgevoerd. In dat jaar was hij waarschijnlijk ook tegenwoordig bij de veelvuldige gevechten door de admiralen Horst en Boisot aan den vijand geleverd.

In 1574 nabij Arnemuiden ten anker liggende, stapte hij aan wal en wilde, door sommigen vergezeld, zich te Vlissingen gaan ververschen. Onverhoeds werd hij door eenen vijandelijken hoop omringd en, na eene moedige tegenweer, moet hij zich overgeven en wordt gevankelijk weggevoerd. Ruim een jaar had hij in de gevangenis gezeten, toen hij, door uitwisseling tegen den Spaanschen krijgsoverste Trenchant, zijne vrijheid weder verkreeg.

Spoedig daarop trad hij weder in dienst en had hij deel aan de belangrijke overwinning van Boisot op de Spaansche vloot bij Antwerpen in Mei 1574. Na dien tijd wordt zijn naam niet meer genoemd. Zeker echter is het, dat hij het vaderland nog eenen geruimen tijd dienst deed. Hij bewaakte de kusten van Zeeland aan de Vlaamsche zijde, nam in 1588 zeer waarschijnlijk deel aan den togt van de admiralen van Warmont en Justinus van Nassau, strekkende om mede te werken tot vernieling der onoverwinnelijke vloot. Na dien tijd, hield hij, uitgezonderd eene reize in het jaar 1591 naar Frankrijk, weder onafgebroken de wacht op de Vlaamsche kusten, en is hij in die standplaats gebleven, tot dat hij op den 31sten Julij 1600 zijn eervol ontslag verkreeg. Hij ontving den dank van de leden van den zeeraad voor zijne langdurige en getrouwe diensten en tevens, eene voor dien tijd niet onaanzienlijke jaarwedde van twee honderd gulden.

Niet lang had hij van een en ander genot, daar hij in het begin van April of Mei des jaars 1601 te Vlissingen overleed, alwaar hij ook begraven is.

In hooge achting stond Evert Heindricxssen bij zijne tijdgenooten. De getuigenis der geschiedschrijvers, zoo wel als de verklaringen zijner overheden, strekken hiervan ten bewijze; terwijl de bijzonderheid, dat sedert dien tijd, gedurende eene reeks van jaren, een wachtschip op de Schelde naar hem de *Evert* genaamd werd, ons ook hiervan mag overtuigen. Bij zijne familie waren voorhanden twee sierlijke zilveren drinkschalen, welke hij van den raad der admiraliteit van Zeeland in 1590 ten geschenke ontving. Van een derzelve is ons in het hieronder aangehaalde werk van mr. de Jonge eene afbeelding en beschrijving bewaard gebleven.

Evert Heindricxssen was gehuwd met Leyntje Leynse, daarna met Aarnoutje Bastiaansse. Bij de eerste verwekte hij drie zonen, die den naam van Evertsen aannamen, en waarvan de middelste diegeen is, waaruit de personen sproten die wij op de artikels Evertsen behandeld hebben. Bij zijne tweede vrouw verwekte hij eene dochter.

Zie Mr. J. C. de Jonge, *Levensb. van Joh. en Cornel. Evertsen*, *Inleid.*, bl. 2—9 en de daarbij gevoegde geslachtslijst, door ons hier gevolgd, en voorts de bronnen aan den voet van de artikels over de Evertsen in dit Woordenboek aangehaald.

HEINE (J. G.) te 's Hage den 7den September 1838 overleden, waar hij geneesheer was en titulair hoogleeraar. Hij maakte zich verdienstelijk door de stichting van het voortreffelijk orthopaedisch instituut te Wurtzburg in Beijeren en van een soortgelijk gesticht nabij 's Gravenhage. Hij bereikte den ouderdom van 65 jaren en was ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, en der Pruissische orde van den Roo len Adelaar 4de klasse.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.*, 1838. D. II. bl. 210.

HEINECKE (Johann Gottlieb) of Heineccius, werd te Eisenberg in Saksen den 21sten September 1681 geboren. Zijn vader was Johann Michiel Heinecke en zijne moeder Dorothea Pruferus, beiden tot den aanzienlijken stand behoorende. Na eerst van zijnen vader, vervolgens op de Latijnsche scholen het voorbereidend onderwijs ontvangen te hebben, vertrok hij in 1700 naar de hoogeschool te Leipzig. Hier legde hij zich met zulk eenen ijver op de wetenschappen toe, dat hij na een jaar vertoevens aan de akademie, en alzoo op 19jarigen leeftijd openlijk kon verdedigen eene door hem zamengestelde en later in zijne werken opgenomen *disputatio de habitu et insignibus Apostolorum sacerdotalibus contra Baronium.* Reeds den 8sten Februarij 1703 werd hij tot meester in de wijsbegeerte bevorderd.

In 1708 reeds met het onderwijs in de wijsbegeerte, ofschoon zonder bepaalden titel, aan de hoogeschool te Halle belast, werd hem in 1713 het hoogleeraarambt in die

wetenschap aangeboden, hetwelk hij in 1720 verwisselde met dat in de regtsgeleerdheid, nadat hij in 1716 den doctoralen graad in de regten met grooten lof verkregen had. In het volgende jaar verkreeg hij den titel van raad des konings van Pruissen.

In 1723 werd Heinecke naar Franeker op zeer voordeelige voorwaarden beroepen, om er de regtsgeleerdheid te onderwijzen, en den 23sten Maart des volgenden jaars aanvaardde hij dien post met het houden eener *oratio de jurisprudentia veterum Romanorum formularia ritibusque, quibus negotia civilia explicabant, sollemnibus.*

Met uitgebreiden roem was Heinecke, die intusschen eene Europesche vermaardheid verworven had, te Franeker werkzaam. De Friesche lucht was evenwel minder gunstig voor zijne gezondheid, zoodat hem eene beroeping naar Frankfort aan den Oder in Junij 1727 hoogst welkom was, en hij dan ook in 1729 voor een aanzoek, om te Utrecht den regtsgeleerden leerstoel te beklimmen, bedankte.

In 1733 andermaal tot hoogleeraar in de wijsbegeerte en regten te Halle aangesteld, beriepen hem in 1737 de curatoren der Leidsche hoogeschool. De koning van Pruissen wilde hem echter geen ontslag verleenen. Hij bleef dus te Halle en overleed er den 31sten Julij 1741. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was gehuwd met Henrica Clara Johanna Heiringius en verwekte bij haar kinderen, waarvan een zoon, Johann Christiaan Gottlieb, welke zich mede als beroemd regtsgeleerde kennen deed. Ook hij was hoogleeraar te Halle toen hij in 1740 te Franeker tot hoogleeraar der regten beroepen werd, doch niet verscheen, daar hij in het volgende jaar reeds overleed.

Johann Gottlieb Heinecke, dien wij alleen om zijn kortstondig verblijf aan de Friesche hoogeschool te vermelden hadden, was een der geleerdste en vermaardste mannen van zijnen tijd en was voornamelijk als regtsgeleerde beroemd. Hij schreef een groot aantal werken, die afzonderlijk uitgegeven meermalen herdrukt zijn en die onder den titel van: *Opera in* VIII *tomos distributa*, te Genève van 1744—1749 in 4o. het licht zagen.

Een supplement deel verscheen in 1771; de pausselijke stoel plaatste deze werken op den Index.

Zie J. C. G. Heineccius, *de vita, fatis et scriptis Jo. Gottl. Heineccii patris*, in het eerste deel der *Opera*; Vriemoet, *Athen. Fris.*, p. 799—811; *Boekz. der gel. wereld*, 1723. *b.* bl. 365, 1724. *a.* bl. 356, 587, 1727. *a.* bl. 727, 1729. *b.* bl. 93, 219, 1740. *b.* 222, 1742. *a.* bl. 439; Saxe, *Onom. Literar.* T. II. p. 269—271, 685; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 267, 268, 269; Muller, *Cat. van Portrett.*; van Leeuwen, *Cat. van de Bibl. van Friesl.*, bl. 227.

HEINEKEN (Nikolaus) werd te Bremen geboren en den 20sten December 1735 te Harderwijk als student ingeschreven. Hij studeerde aldaar onafgebroken in de wijsbegeerte en godgeleerdheid, tot dat hij den 11den Julij 1740, na openlijke verdediging eener *dissertatio de gravitate universali ejusque caussa*, het doctoraat in het eerstgenoemde vak kreeg. Vervolgens tot proponent bevorderd, werd hij in 1743 predikant te Veessen. Twee jaren had hij deze gemeente bediend, toen hem de bezorgers van het athenaeum illustre te Deventer tot hoogleeraar in de wijsbegeerte aanstelden. Hij aanvaardde zijn ambt den 23sten December 1745 met eene *Oratio de recta via ad veram eruditionem*, en bekleedde hetzelve 29 jaren, toen hij, om den staat zijner gezondheid in 1775 emeritus geworden, zich met zijn gezin naar Amsterdam begaf. Hij overleed te Elburg bij zijn broeder, die volgt, den 7den Julij 1782.

Hij was een zeer geleerd man, die zich echter, voor zoo ver wij weten, door geene geschriften heeft bekend gemaakt.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1743. *a.* bl. 585. *b.* 238, 1745, *b.* 358, 623; 1756. *a.* 252, 534; de Jongh, *Naaml. der Predik. van Gelderl.* bl. 324; van Eck en Bosscha, *het tweede eeuwf. van het Ath. Ill. te Dev.*, bl. III; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 199.

HEINEKEN (Diderik), broeder van den voorgaande, studeerde even als deze in de godgeleerdheid en wijsbegeerte aan de Harderwijksche hoogeschool en verkreeg aldaar den 5den Junij 1753, na het verdedigen zijner *dissertatio de Physica scientiarum indagatrice*, den graad van doctor in de wijsbegeerte. Tot proponent bevorderd, beriep hem de gemeente te Doornspijk, welk beroep hij aannam, doch te Elburg bleef wonen. Ook was hij in zijnen tijd een man van naam, die bij curatoren der Harderwijksche hoogeschool keer op keer voor den wijsgeerigen en godgeleerden leerstoel in aanmerking kwam. Het jaar zijns overlijdens is ons onbekend. Hij was gehuwd met Theodora Zegerina van Lom.

Als schrijver maakte hij zich bekend door een in den Coccejaanschen geest geschreven werkje, getiteld:

De planting van Jezus kerke door dienst der Apostelen, zeer levendig afgebeeld onder de vier doorluchtigste wonderwerken van den Heere Christus, beschreven Math. 8:2—16. *In helder daglicht gesteld en op zijn rechte onderwerp toegepast*, Amst. 1769. 8o.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. II. bl. 200, 237, 293, 300, 315; Glasius, *Godgel. Nederl.*

HEINRICO (Godfried) werd te Berlijn in 1667 geboren, te Leipzig geordend en tot Hoogduitsch predikant bij de Luthersche gemeente te Koppenhagen beroepen, alwaar hij wegens een hem aangedaan proces over het ontvreemden van een zilveren pokaal en 50 exemplaren der *Postillen* van dr. Lassenius van deszelfs weduwe, in 1705 van de predikdienst was ontslagen. Daarna in ons vaderland gekomen, moet hij te Harderwijk den graad van doctor in de geneeskunde verkregen en later te Zaandam in het Hoogduitsch gepredikt hebben. Toen het Amsterdamsch collegie hem den 5den September 1708 den predikstoel had geweigerd, trachtte hij te Buiksloot of aan den Overtoom eene predikantsplaats in te rigten, en predikte ook in November van dat jaar in een huis op de Lindengracht in het Hoogduitsch, volgens berigt, wel voor driehonderd personen van geringen stand. Den 5den December voor het consistorie ontboden, beloofde hij zich van prediken te zullen onthouden, en het volgende jaar 1709 werd hij te Purmerend beroepen. In 1716 te 's Gravenhage beroepen, gaven de brieven over hem uit Erfurt en Koppenhagen ontvangen geen grond om hem te weren, doch de gezanten van de vreemde hoven, sedert 9 Mei 1708 stemgeregtigd bij het kiezen van predikanten, protesteerden tegen zijn beroep, het Koppenhaagsche regtsgeding werd weder opgewarmd en er verscheen een stukje getiteld: *Sententie tegen G. Heinrici te Coppenhagen uitgesproken den* 21 *Februarij* 1705, *waarbij de voorz. H. wegens dieverij van het predikambt aldus geremoveerd wordt*, (in 4o. voorhanden in de *Bibliotheca Duncaniana* te 's Hage). Hier tegen werd door een vriend van Heinrici de vertaling van zijne laatste predikatie, te Koppenhagen gehouden over Exod. 32: 1—16 en 16—28, in het licht gegeven onder den titel van: *de gevallen maar niet weggeworpen Aäron* (Rott. 1717. 4o) en hij zelf gaf in het licht: *Bescheyden verantwoordinge op seeker Geschrift, genaemt Sententie die uitgesprooken soude sijn tot Copenhagen den* 21 *Februarij* 1705, 's Hage 1716, waarin zeer gunstige attestatiën aangaande zijn gedrag door den raad der stad, de gereformeerde predikanten en den Lutherschen kerkeraad voorkomen. Er werd over deze zaak geprocedeerd en het Hof van Holland stelde de opposanten in het ongelijk. Heinrici kwam en aanvaardde zijne dienst met eenen vredegroet. Hij vierde in 1730 het tweede eeuwfeest der overgave van de Augsburgsche Confessie op eene plegtige wijze en overleed den 7den Maart 1742.

Behalve de genoemde geschriften zijn van hem uitgegeven:

Waarachtige Species facti en volslagen afschrift uit het Protocol van het gevolgd proces, (1705).

Lijkrede op Pesarovius, Amst. 1709.

De heilige wooningen des Hoogsten bij den Christen, in eene inwijings-Predicatie van een nieuw gebouwt Godshuis binnen Purmerende, Amst. 1712. 4o.

Laatste zegenwensch, uytgestort over de gemeynte Jesu Christi binnen Purmerend, 's Hage, 1716. 4o.

D' eerste Vreedengroet aan de Gemeynte Jesu Christi in 's Gravenhage, uit het Hoogduitsch, 's Hage, 1716. 4o.

Zie Manné, *Aanm. over het werk der Reform.*, enz., bl. 332, 393; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de geschied. der Luth. kerk. in de Nederl.*, St. V. bl. 75—77; Domela Nieuwenhuis, *Geschiedenis der Evangel. Luth. gem. te 's Hage*, bl. 36—39.

HEINS (Daniel) of Heinsius, zoon van Nicolaas Heins en van Elizabeth Houweel, werd niet in 1581 of 1582, gelijk meest alle zijne levensbeschrijvers melden, maar, blijkens eene eigenhandige aanteekening zijner moeder, den 9 Junij (30 Mei o. s.) 1580 te Gend geboren. Hij werd waarschijnlijk Daniel genoemd naar Daniel de Burchgrave, secretaris van Leycester, gehuwd met Martina Naveghen, dochter van Pieter Naveghen en van .... Houweel, zuster van Elizabeth, gehuwd met Nicolaas Heins.

Nog geen drie jaren bereikt hebbende zond zijn vader hem met zijne moeder uit zijne geboortestad, toen door tweedragt, twist en heerschzucht verscheurd, en kort daarop ten buit der Spanjaarden, naar Veere in Zeeland, waar hij zich welhaast bij hen voegde om naar Engeland over te steken. Daar Engeland hem geen rustig verblijf aanbood, keerde hij naar de Nederlanden terug, en zette zich eerst te Rijswijk en later te Vlissingen neder. Daniel's eerste leermeester was zijn vader. Later genoot hij het onderwijs van den Vlissingschen rector Thomas Schmeringius en van den predikant Nicolaas Olivarius. Ook werd hij, blijkens de opdragt van zijn onuitgegeven gedicht, *In obitum Paludani* (van den Broecke), weleer in het bezit van den hoogleeraar Wesseling, door zekeren Johannes Belosius onderwezen. Mogelijk deelde hij diens onderwijs met een zijner oudste vrienden, Petrus, zoon van den Vlissingschen leeraar Cornelis de Hondt, die zich later als dichter, o. a. van de bekende *Mouffeschans* (waarvoor Heinsius een lofdicht plaatste), heeft bekend gemaakt.

Reeds zeer vroeg schijnt onze Heinsius zijne lust tot de beoefening der Nederduitsche en Latijnsche poëzij gevierd te hebben, zelfs zijn de achtregelige versjes, die hij in zijne kindschheid, op verzoek van den drukker en plaatsnijder, bij de *Emblemata amatoria* en den *Spiegel der doorluchtige Vrouwen* voegde, uitgegeven, onder den naam van Theocritus van Gent, welke benaming op zijne geboorteplaats doelde en op den beroemden Griekschen Herdersdichter, welken hij zeer beminde, van wien hij in zijne gedichten veel vertaalde of navolgde en van wien hij twee uitgaven bezorgde, waarvan vooral de laatste nog heden in achting is. Ook vindt men achter de door zijn zoon Nikolaas in 1640 verzamelde en te Leiden uitgegeven *Poëmata* eenige door hem „*ab adolescente aut propemodum puero conscripta*, en onder deze een *Elegia ad* Petrum Hondium.

Toen hij den leeftijd van veertien jaren had bereikt, zond zijn vader hem naar Franeker om de juridische lessen van den hoogleeraar Henricus Schotanus bij te wonen. Hij deed zulks tweemaal daags; maar was met geest en hart bij zijne klassieke schrijvers, die hij vlijtig bestudeerde; zelfs begon hij de Grieksche taal te beoefenen, en maakte zulke snelle vorderingen, dat hij reeds weinige maanden later eenen moeijelijken dichter kon verklaren. Een halfjaar na zijne komst verwisselde hij de Franekersche hoogeschool met de Leidsche, om zich verder onder Everard Bronckhorst en Gerard Tuningius in de regten te oefenen; edoch men ontmoette hem meer in het auditorium van Bonaventura Vulcanius dan in die der beide genoemde hoogleeraren. Zoodra zijn vader, die hem tot advocaat had bestemd, zulks vernam ontbood hij hem naar Vlissingen, doch kort daarop vinden wij hem weder te Leiden, in gezelschap der geleerdste mannen en uitstekendste jongelingen, wier lof en roem, vriendschap en liefde hij in schoone liederen bezong. Tot de eerste behoorden Marnix van Aldegonde, Janus Douza, Petrus Forestus, Paulus Merula en, dien ik voor allen moest noemen, Joseph Scaliger, de „vorst der geleerden," de „prins der Muzen." Deze had den schranderen jongeling, die zoo bevallig de latijnsche en grieksche snaren tokkelde, en zoo veel buitengemeene scherpzinnigheid in het verklaren en herstellen van den tekst der Ouden verraadde, en „alles wilde weten, allen wilde kennen," spoedig opgemerkt en nam hem onder zijn jeugdige vrienden op. „*Domum ejus terebant* (schreef Francius) Baudii, Scriverii, Grotii *et dilectus illi prae caeteris, praetextatus pene etiamnum*, Daniel Heinsius. *Hujus ille ingenium juvenis firmare, componere, fingere et ad magna quaevis et praeclara incendere.*" *Orat. p.* 121.

Hoe dankbaar Heinsius voor deze weldaad was, blijkt uit zijne mannelijke en krachtige lofrede op hem gehouden; zijne heerlijke gedichten aan hem gewijd en zijnen moedigen strijd tegen Scioppius ter eere van zijnen grooten leermeester, en de zorg aan de uitgaaf van diens *Jambi Gnomici* en *Epistolae* besteed. Hoe Scaliger hem waardeerde blijkt uit zijne brieven, de gedichten van Heinsius zelven en die van de Groot. Hij noemde hem *ingenium extra aleam, praesertim in ea aetate.* (*Epp. p.* 526.) De hulde door Scaliger en Douza hem opentlijk toegebragt; zijne *Elegiae et Sylvae*, zijn *Hymnus in Pandoram* en andere gedichten, zijne uitgaaf van *Silius Italicus* bragten hem in betrekking niet alleen tot binnen-, maar ook tot buitenlandsche geleerden. Dominicus Baudius, Justus Lipsius, Johannes Meursius, Gerardus Johannesz. Vossius, Joh. Polyander à Kerckhove, Constantijn Huygens, de Casaubonussen, Pithoeus, Faber en vele anderen schreven hem brieven; Petrus Cunaeus, de jonge Tuningius, Douza, Johannes Foreest, Cornelis van der Mijle, Petrus Scriverius en vooral Hugo Grotius dongen naar zijne vriendschap en wisselden boeken en gedichten met hem. Met den laatste vooral was hij innig verbonden. Hij en de jonge Tuningius waren zelfs speeljonkers op zijne bruiloft, die hij door een schoon *Epithalamium* vereeuwigd heeft. Later werd die schoone band verbroken en de haat even sterk als vroeger de liefde was. Zoo vele en zoo zeldzame talenten bewogen Curatoren, op voordragt van Scaliger, den jeugdigen Heinsius aan de hoogeschool te verbinden, eerst door hem, in 1602, verlof te geven tot het openlijk verklaren van Latijnsche dichters, op eene jaarwedde van *f* 400, en in het volgende jaar tot buitengewoon hoogleeraar in de dichtkunde te benoemen. Twee jaren later werd hem het onderwijs der Grieksche taal en dat der staatkunde en na den dood van Merula (1607) ook het ambt van bibliothecaris opgedragen; vijf jaren later werd hij tot opvolger van Baudius in het onderwijs der geschiedenis benoemd, na, reeds vroeger tot de waardigheid van gewoon hoogleeraar bevorderd en met vele bewijzen van achting door Curatoren vereerd te zijn geweest, onder welke zijne aanstelling tot Secretaris van den akademischen senaat. Zoo iemand verdiende Heinsius dit alles, zoo door zijne geleerde geschriften, als uitnemende gedichten, die jaarlijks talrijker en schooner werden, en vooral door zijn uitmuntend onderwijs, waardoor hij de hoogeschool tot een „Tempel der Muzen", tot „de Glorie van Holland", „de Roem der geleerde Wereld" verhief. Zijne geschriften waren deels door hem uitgesproken redevoeringen en verhandelingen, deels verbeterde uitgaven der Classici met zijne aanteekeningen, zoo als van eenige werken van Aristoteles, Themistius, Maximus Tyrius, Theophrastes, Nonnus, Clemens Alexandrinus, Theocritus, Moschus en Bion, Hesiodus, Horatius, Virgilius, Terentius, Seneca en andere; deels van geschied- en staatkundigen inhoud, deels scherpe en geestige hekelschriften. Zijne gedichten waren zóó geliefd, dat de bundel er van binnen weinige jaren twaalfmaal in Nederland en Engeland herdrukt werd en zelfs zijne Nederduitsche zangen in het Duitsch en Fransch en sommigen in het Russisch werden overgezet. Nimmer was de hoogeschool, welligt de tijden van Boerhave uitgezonderd, meer bezocht dan toen. Allen wilden Heinsius, „de Eer der hoogeschool", „de Phoenix der Muzen", „de Fakkel der geleerdheid" hooren. In zijne scholen werden de Gronoviussen, Pyliussen, Vossiussen, Blyenburghen, Beveroviciussen, een Petrus Winsemius, Antonius Thysius, en honderden, die als letterkundigen in de XVIe eeuw hebben uitgemunt, gevormd. Zijn groote naam lokte jongelingen uit Duitschland, Engeland en Noorwegen naar Leiden en onder deze een Vincent Fabricius en Martin Opitz, beide later als dichters beroemd. De uitstekendste geleerden, zoo als Andreas Gryph, Digby, Puteanus, Huet, Descartes, Mersenne, Patin, Gassendi, Isaac Casaubonus, Elmenhorstius, Graswinckel,

Neuhusius, Colvius, Schoockius, Polyander, Rutgersius, Beverovicius, Vlietius, bezochten hem; anderen zoo als Barlaeus, Huygens, Boxhorn, Vossius, Meursius, Cunaeus, Baudius, Salmasius, Gudius, Wouwerus, Cabeljavius, en onder de uitheemsch-geleerden Richter, Kirchmannus, Scipio Gentilis, Erycius Puteanus, Isaacus Casaubonus, Buxtorfius, Joachim Gerdes, Ludovicus Camerarius, Thomas Bangius, Reinholdus Frankenberg, Vincent Fabricius, Joh. Baptista Donius en honderde anderen raadpleegden hem over moeijelijke plaatsen uit de schriften der Ouden; Grotius, Beverovicius, Boxhorn, Huygens, Kinschot, Rekenarius, Scriverius, B. Vulcanius, Bodecherus Baningh, Nyendalius, Zevecotius, Westenburgius, Hofferus, Cats, de Groot, Douza en Scaliger wijdden hem hunne zangen.

De Engelsche gezant, Dudley Carleton, noemde hem: *„l'honneur de l'université de Leide."* — Gabriel Naudaeus: „Heinsii *nomen cujus prope divinum est.*" Barthius *„vir ubique pari ingeniosus, eruditus et disertus, scriptor hujus seculi primarius, veterum non paucis superior, paucis omnibus inferior;"* — Bochartus: *„vir vere magnus, summus ac doctissimus."* — Polyander: *„magnum seculi nostri ornamentum;"* — Vossius: *„summus vir, vere que Musarum et Charitum* μεγ' ἄγαλμα*;"* — Erycius Puteanus: *„Belgae nisi te agnoscant Apollinem;"* — Jacobus Crucius: *„vir incomparabilis, in quem ùt* Zeuxis *in suam Venerem aut* Phydias *in Clypeum Minervae, natura contulisse videtur quidquid est Venerum et Gratiarum;"* Beverwyck: „den *nooit volprezen* Heinsius," „den *ridderlijken Poëet.*" Ook verhief hij zijne *groote geleerdheid* in *Oostersche en Westersche talen*, en stelde zijne Latijnsche en Grieksche verzen zelfs boven die der Ouden. Dit oordeel over zijne Oostersche taalgeleerdheid en poëzij wordt door vele anderen bevestigd. Hij hielp o. a. Ludovicus de Dieu bij de uitgave der *Openbaring van Johannes* in het Syrisch, en Polyander noemde hem: *„vir admirabili eloquentiâ, altissimâ eruditione et multiplici linguarum Orientalium atque Occidentalium peritia a Deo exornatus."*

Nopens zijne *Latijnsche* en *Grieksche* gedichten schreef hem Casaubonus: *„cum versus Graecos tuos lego,* Homerum *non* Heinsium *puto me legere; cum Latinos,* Ovidium *aut* Propertium," en Scaliger: *„Anacreontica tua Graeca indicent quantus in hoc genere futurus sis;"* een oordeel door Booth, Borrichius, Vossius, Hoeufft en Peerlkamp bevestigd. Nopens zijne *Nederduitsche* gedichten is het oordeel van vroegere en latere schrijvers niet minder gunstig. Wij beroepen ons hier slechts op de getuigenissen van Meerman, van de Capelle, de Vries, Siegenbeek, Kantelaar, Witsen Geysbeek en van Kampen.

Hij verdiende dus ten vollen de eer hem door Curatoren en de Hooge Regering, welke laatste hem o. a. tot Secretaris der Synode Nationaal in 1618—1619 te Dordrecht gehouden, benoemden, bewezen. Maar niet alleen binnens- maar ook buitenlands werd hij met eere overladen. Gustaaf Adolf, koning van Zweden, schonk hem den titel van Historieschrijver en Raad, en de Republiek van Venetië verhief hem tot de waardigheid van Ridder. Jammer dat al te groote hooggevoeligheid van zichzelven en daaruit gesprotene lage afgunst omtrent andere beroemde geleerden zijn karakter en gedrag ontluisterden.

Wij willen van andere beschuldigingen van de zijde zijner vijanden en van Bern. Dwinglo, in zijne *Grouwel der verwoestinghe* of de *„Nulliteyten der Dortsche Synode"* zwijgen, en zijne letterkundige twisten met Grotius, Vossius, Croyus, Salmasius, Scioppius niet aanroeren, en laten de geschiedenis daarvan aan zijnen toekomenden levensbeschrijver over, ons vergenoegende met hier slechts de bronnen te vermelden, waaruit deze zal kunnen putten. Even als Barlaeus en Vossius verdienden Heinsius' leven en geschriften opzettelijk te worden behandeld. Hij huwde 1617 met Ermgard, zuster van den beroemden Janus Rutgersius; een huwelijk dat door de uitstekendste dichters werd bezongen. In het laatst van zijn leven verloor hij zijn geheugen. Hij overleed den 25 van Sprokkelmaand 1655 in den ouderdom van 75 jaren, twee kinderen nalatende.

GESCHRIFTEN.

AANTEEKENINGEN OP HET N. TESTAMENT.

1. *Exercitationes Sacrae in N. T.* Lugd. Bat. 1639. fol. *Cum autogr. autoris* op *Cat.* Ten Brink, 1840; p. 3, n. 59. *Cantabrig.* 1648, 4°. et 8°. „Heinsius *notas in Novum Testamentum absolvit, opus summum exspectationis,*" schreef J. F. Gronovius aan J. Kirchmannus, (M. Gudii *Epist.* p. 325). *Apologia pro* Daniele Heinsio, *adversus* Crocii *calumnias.* Lugd. Bat. 1646. 8°. zie Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk*, D. II. bl. 280, 281. Te Water, *Ref. van Gend*, bl. 149—164.

ORATIONES.

2. Danielis Heinsii *Orationes.* Lugd. Bat. 1609. *(Orationes tres).* Lugd. Bat. 1614. 4°. 1615. *(editio nova, altera parte auctior)*, 1620, 1627, 1642, 1652, 1657, 8°. *ex edit.* N. Heinsii, 8°.

De uitgaaf Lugd. Bat. apud Lud. Elsevirium 1615 8°. bevat:

1. *In* Josephi Scaligeri *Funere.*
2. *Ad Academiae Curatores, et eorum collegas Vrbis Consules, Pro Bibliothecarii munere, Gratiarum Actio.*
3. Pindari *Pythys praemissa, in qua ostenditur, quo modo veteres philosophi, poëtarum scriptores sint usi.*
4. *In librum De Mundo, qui vulgo* Aristoteli *inscribitur, cum Dissertatione de eodem.*
5. *De conjungendis Graecorum lingua et disciplinis.*
6. Socrates, *sive, De doctrina* Socratis *et moribus.*
7. *De Utilitate quae e electione tragoediarum percipitur, cum Electram* Sophoclis *inchoaturus esset.*
8. *Cum professionem Graecae linguae collegae traderet: cui adjuncta est Disputatio de inscriptione* Senecae *libelli qui* ἀποκολοκυνθωσις *inscribitur.*
9. *De Politica scientia, cum professionem eam suscepisset, cum praefatione secundo* Aristotelis *Politicorum praemissa.*
10. *Cum libellum de Magistratibus Romanis auspicaturus esset.*
11. *De Historiae praestantia, habita cum historicam professionem suscepisset.*
12. *De prima Romanorum aetate, habita cum ad secundum* Flori *et externa bella pervenisset.*
13. *De secunda Rom. et ultima aetate: in qua et de* C. Cornelii Taciti *prestantia.*
14. *Homilia sacra in Natalem Domini.*
15. *Homilia sacra in Passionem Domini.*
16. *De Stoica philosophia.*
17. *Panegyricus sive laudatio funebris* Jani Dousae, *Nordowici et Cattendici Toparchae.*
18. *Panegyricus* Josepho Scaligero *dictus.*
19. *De Poëtis et eorum interpretibus.*
20. *Ad Academiae Curatores et Professores, lectionibus in* Horatium *praemissa.*
21. *Oratio* Scipionis, *postquam in Africam venisset, ante primum conflictum.*
22. *Declamatio, ex persona Euphorionis Callimachi patris, qui proelio Marathonico stans expiravit.*
23. *Laus Pediculi ad mendicorum Patres Conscriptos.*
24. *Epistolae quibus singulae orationes singulis inscriptae olim fuerunt*

Z. J. Jonsii *de Script. Hist. Phil.* p. 153.

3. Danielis Heinsii *de politica sapientia oratio. Cui duae aliae, et praefationes sive dissertationes totidem, quarum argumentum primae paginae praefigitur, accedunt.* Lugd. Bat. apud Ludov. Elzevir. Anno 1614. 4°. Opgedragen aan Nicolaas Seystius, *Reipublicae L. B. Syndicus et Acad. Curatt. a Secretis.*

Inhoud:

1. *De civili sapientia oratio.*
2. *Ad secundum politicorum* (Aristotelis) *praefatio postridie habita.*

3. *Oratio habita cum graecarum literarum professionem collegae traderet; et Libellum* Senecae, *cui titulus est Apocolocynthesis s. ludus in* Claudium, *interpretaturus esset.*
4. *Dissertatio de libello eodem, et praesertim de inscriptionis causa.*
5. *Oratio habita, cum libellum de Magistratibus Romanis interpretari inciperet.*

AFZONDERLIJK GEDRUKT.

4. Danielis Heinsii *in obitum V. Illustr.* Josephi Scaligeri Jul. Caes. a Burden *F. eruditorum Principis orationes duae. Accedunt Epicedia ejusdem et aliorum: effigies item ac monumentum* Scaligeri, *et principum Veronensium aeri incisa. Ex officina Plantiniana Raphelengii* 1609. Daar onder Lugd. Bat. *prostant apud* Lud. Elsevirium *et* Andream Cloucquium. 4°. Hierin: D. H. *in* Jos. Scaligeri *obitum funebris oratio, habita in auditorio Theologico statim ab exequiis, XXV Januarij* 1609. D. H. *oratio II. Ad ampliss. Acad. Curatores, et Urbis Consules, de monumento* Josepho Scaligero *ab iis decreto.* Hug. Grotii *Epigrammata.* Daaronder een: *In effigiem* Heinsii, *quae in Bibliotheca publica servatur.*

Puteanus schreef aan Heinsius, VI eid. April. 1609: *De* Scaligeri *obitu nuper audiveram, quem tamen virum in te nunc superstitem habemus etc.*; en IV eid. Sept.: *Orationes et epicedia jam in manibus mihi sunt, de quibus nisi id sentiam, quid tribuere vix aevo nostro audeam, in ipsam eruditionem et virtutem peccem.*

3. Danielis Heinsii, *Orationes duae in obitum viri illustr.* J. Scaligeri. L. B. *ex officinis* Plant. Raphel. 1608. 4°.

4. *Epistola de morte* J. Scaligeri. Vid. *Vitae selectorum aliquot virorum cet.* Londini 1681. p. 417.

5. *Panegyrici duo,* Jos. Scaligero *dicti. Ex offic.* Plant Raphel. 1608. 4°.

6. Danielis Heinsii, *Panegyricus sive laudatio funebris* Jani Dousae. Vid. Meerman *op* Grotii. *Parall. Rerumpubl.* p. 398, 399.

7. Danielis Heinsii, *Oratio funebris in obitum,* P. Cluverii, uit het Latijn in het Hollandsch overgebragt door Jacob Love. *Lijkgesprek over den doot van* Philippus Cluverius, *wereldbeschrijver*, in P. C. *Bataafsche Oudheden*, Amst. 1719. d. II. bl. 292 volgg.

8. Danielis Heinsii, *Oratio funebris in* Mauritium. — *Apologia adversus* Crojum. 1646. 12°.

9. Danielis Heinsii, Socrates: *sive de moribus et vita Socratis oratio. Habita cum vitam illius philosophi, a* Diogene Laertio *descriptam, inchoaturus esset. Lugduni Batavorum, excudebat* Henricus Lodovici ab Haestens. *Anno* 1612. Lugd. Bat. 1613. 4°. Opgedragen aan Cornelius Nicolai (Cornelis Claesz.) President van het collegie ter admiraliteit te Rotterdam.

10. Danielis Heinsii, *Oratio de studio politico et* Aristotelis *Politicis.*

11. Danielis Heinsii, *Oratio de Stoica Philosoph., praemissa* L. A. Senecae *Phil. Opp.*, Amst. 1619. 8°. Vid. *Supplem. Bibl. Lat.* J. A. Fabricii p. 157.

12. Danielis Heinsii, *Oratio cum libellum de Magistratibus Romanis auspicaturus esset.*

13. Danielis Heinsii, *Oratio de Historiae praestantia.*

14. Danielis Heinsii, *Oratio de prima Romanorum aetate et prima ejus populi virtute.* Lugd. Bat. Lud. Elsevier. 1614. 4°.

15. Danielis Heinsii, *Panegyricus Regi Sueciae.* Vid. Fabricii *Epist. ad* H. Vagetium. p. 272.

16. Danielis Heinsii, *Gratulatio ad Senatum Reip. Venetae pro foedere cum Ordinibus Belgii Foederati inito.* „*Anno* 1621. *pace Hollandos inter et Venetos facta, scripsit ea de re gratulationem, in quam acriter invehitur* Cunaeus *Epp.* p. 183. *Venetis quidem adeo placuit, ut* Heinsium, *Ordini Equestri D. Marci adscripserint.*" Vid. Collot d'Escury, *Holl. Roem*, d. IV. bl. 187, 179. P. Burmanni *Annot. in* P. Cunaei *Epp.* p. 184.

17. Danielis Heinsii, *In cruentum* Christi *sacrificium sive Domini Passionem Homilia.* Lugd. Bat. Lud. Elsevier 1613. 4°.

18. Danielis Heinsii, *In natalem Domini et ejus Passionem.* L. B. 1613. 4°.

19. *Gespreck over den geboortedag onzes Heeren J. C.*, 1622. 12°. Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 273. Ook in het Fransch vertaald.

20. *De Electione*, 12°. zie *Cat. Bibl.* N. Heinsii, T. I. p. 124.

UITGAVEN VAN EN AANTEEKENINGEN OP GRIEKSCHE EN LATIJNSCHE DICHTERS EN PROZA-SCHRIJVERS.

21. Theocriti, Moschi, Bionis, Simmii *quae extant, Gr. et Lat. cum Graecis in* Theocritum *scholiis, notis* Jos. Scaligeri, Is. Casauboni *et* Dan. Heinsii, *qui editionem curavit. E. Bibliopolio Commeliano*, 1604. 8°, Antv. 1604. 4°. Verg. *Dict. Bibliogr.*, *Hist. et Crit.*, T. III. p. 99. „*Il paraît que le libraire* Commelin *en arrêta une première édition fautive* (1603) *et que l'ouvrage reparut l'année suivante* (1604)."

22. Hesiodus *Gr. et Lat. cum Scholiis Graecis et Notis* D. Heinsii, *ap.* Plantin., 1603. 4°., 1613. 4°. Hesiodi Ascraei *quae extant*, D. H. *interprete, infinitis locis emendavit. Introductionem in Opera et Dies, in qua* Hesiodi *Philosophia nunc primum exponitur, item Notas addidit.* L. B. *ex off.* Jo. Patii 1613, 1622. 8°. De *Notae* en *Introd.* van H. zijn in latere edities overgenomen, b. v. Hesiodi Ascraei *quaecumque exstant* J. Clerici, *cum ejusdem Animadversionibus, Accessere Notae* Jos. Scaligeri, Dan. Heinsii, Franc. Cajetii *et* Stephani Clerici, *nec non in altero volumine* Joh. Georgii Graevii *Lectiones Hesiodeae, nunc auctiores ac* Dan. Heinsii *Introductio in Doctrinam Operum et Dierum nec non Index* Georg. Pasoris, Amst. 1701. II vol. 8°.

23. Aristoteles *de Poëtica Gr. et Lat. Accedit Dissert. de Constitutione tragica secundum* Aristotelem D. Heinsii, L. B. 1611. 8°. (*cum Annot. mss.* D. Wijttenbacchii in fine *Cat. D. Wijttenb.* p. 111, 1621. 4°. 1643. 12°.; *Gr. cum notis* F. Sylburgii *et* D. Heinsii (*ed.* T. Upton) *Cantabr.* 1696. 8°.

24. *Politicorum Libri* VIII. *Gr. et Lat. cum perpetua* D. Heinsii *in omnes libros Paraphrasi.* L. B. *ex offic.* Elzev. 1621. 8°.

25. *Ethicorum Nicomachiorum Paraphrasis incerto Auctore antiquo et eximio Peripatetico, ex Bibliotheca Lugduno-Batavâ, nunc primum Graecè edita, emendata et Latinè reddita a* D. Heinsio, Lugd. Bat. *ex offic.* Joh. Patii, 1607. 4°. (*cum* Aristotelis *effigie ex Bibliothecâ Lugduno-Batavâ*). Conf. Fabricii *Bibl. Graeca*, T. II. p. 150.

26. Theophrasti *Opera Gr. et Lat. edita et correcta ab* D. Heinsio, L. B. 1611. 1613. fol. (*Ab* Is. Vossio *cum vetere codice collata*, (1716.) *Cat. Bibl. Univ. Lugd.* p. 131). — *Historia Plantarum* Scaligeri *et* Heinsii, *Gr.—Lat.* 1644. fol.

27. *Aristarchus Sacer sive Exercitationes ad* Nonni *Metaphrasin in* Johannem, Lugd. Bat. 1627. 8°. en achter de *Exercitat. Sacrae*, L. B. 1639. p. 635—966.

28. Andronicus Rhodius, *Gr.—Lat.* D. Heinsii, L. B. 1607. 4°. Jo. Patius, 1617. 8°., *interpret.* Heinsii, *cui subjungitur ejusdem libellus* περὶ Παθῶν *id est de Animi Affectionibus. Cantabrig.* 1679. 8°. *Oxon.* 1809. 8°. Zie *Cat. Bibl. publ. Univ. Lugd. Bat.* (1716.) p. 334.

29. *Annotationes in* Longum. V. D'Ansse de Villoison, *edit.* Longi, *Proleg.* p. LIX.

30. Themistii *Orationes quasdam, ante non editas, publicavit* D. H. Vide *Alma Acad. Leyd.*

31. *Nonni* Panopolitae *Dionysiaca, Gr. et Lat. cum* P. Cunaei *Animadversionibus.* D. Heinsii *Dissertatio de* Nonni *Dionysiacis et Ejusdem Paraphrasi.* Josephi Scaliger *Conjectanea, cum vulgata versione et* Gerardi Falkenburgi *Lectionibus*, Hanoviae 1610. 8°. — *Dissertatio de* Nonni Dionys., Amst. 1610. 8°.

32. Clementis Alexandrini *Opera, Gr. et Lat. cum notis* F. Sylburgii, *interpretatione nunc demum emendata per* D. H., L. B. 1616. fol.

33. Maximi Tyrii *Dissert.* XIV, *Gr. et Lat., cum emend,* D. H. — Alcinoi *in doctrinam Platonis intro-*

ductio cet. Lugd. Bat. Jo. Patius 1607, 1614. *Lugduni, sumptibus* Cl. Larjot, Typogr. Regii, 1639. 8o., *Cantabr.* 1607, 1614. 8o., *cum notis* D. H. *nec non* Joan. Davisii, 1703. 8o. Leg. P. Cunaei *Epp.* p. 114.

34. Silius Italicus *de secundo bello Punico.* L. B. ex offic. Rapheling., 1600, 1601., *Cantabrig.* 1646. 12o. V. Fabricii, *Bibl. Lat.* T. 1. p. 400, 401.

35. Horatius *cum animadvers.* D. H., Lugd. Bat. Lud. Elzev., 1610. 1612. (*cum Animadversionibus ac Notis* D. H., *longe auctioribus — Ejusdem* H., *Liber de Satyra* Horat.,) 1622, 1628, 1629. (Q. Horatius Flac. *Accedunt nunc* D. H. *de Satyra Horatiana libri duo, in quibus totum poëtae institutum et genium expenditur, cum ejusdem in omnia poëtae animadversionibus longe auctioribus*, L. B. ex offic. 3 vol. 24o.) verkocht bij Caillard voor 60, bij Jourdain voor 76, bij Mac Carthy voor 82 fr., bij Meerman voor *f* 30. Renouard, T. II. p. 258. Amst. 1680, 1690. 12o. (*Cat. Bibl. Univ. L.* p. 266).

36. Terentius *ex recensione* D. H., *praemissa Dissertatione de* Plauto *et* Terentio. Amsterd. 1618. Lugd. Bat. 1635. 12o. Terentii *Afri Comoediae ex recens.* D. Heinsii, *collatae ad antiquissimos mss. codices Bibliothecae Vaticanae cum variantibus lectionibus, larvis et personis, depromtis ex iisdem codd. et Italica versione. Recensuit, notasque antiquam artem comicam et non nulla Antiquitates Roman. monumenta illustrantes addidit* Carolus Cocquelinus, Romae 1768. fol, *Hac editione* Cocquelinum *parum praestitisse censent Litterati Gotting.*

De Satyr. Horat. Libri II. L. B. 1629. 12o., Is. Casaubonus in *Tractatu de Satyrica Graecorum poësi et Romanorum Satyra*, Paris. 1605 in 8o. edito, *magnam esse utriusque differentiam Graecorum satiricam poësin cum Latina eandem esse evictum* etc. *cui vero se opposuit* D. H. *scriptis duobus libris de Satyra Horatiana.* Lugd. Bat. 1629. *qui utriusque puritatem amico dissidio adversus* Casaubonum *propugnat, ast et ipse adversarium post fata expertus placidissimum, summum in omni genere eruditionis virum illustrem* Ezechielem Spanhemium cet. Morhoff, *Polyhist.* T. I. p. 1014, 1015.

37. Virgilii *Opera ex recensione* D. H. *cum brevibus notis, ex* Jos. Scaligeri *potissimum Codice et* Palat. J. Gruteri, L. B. ex offic. Elzevir., 3 T. 1629. 12o. Amst. 1630. 12o. (*Cat. Bibl. Univ. Lugd. Bat.* p. 269) 1653. 12o.

38. Senecae *Tragoediae cum castig.* P. Scriverii *et* D. Heinsii, *cujus etiam Diss. de Tragoediarum auctoribus adjuncta est*, L. B. 1611. 8o. Amst. 1619. 8o.

39. Ovidii *Opera ex recensione* D. H. *cum brevibus notis, ex* Jos. Scaligeri *potissimum Codice et Palatinis* J. Gruteri, L. B. ex offic. Elzevir. 3 T. 1629. Amst. 1630. 12o. (*Cat. Bibl. Univ. Lugd.* p. 269.), 1653. 12o. J. L. C. Jacobs (Bonav. en Abrah. Elzevier bl. 9) geeft den titel aldus op:

P. O N. *Opera.* D. H. *textum recensuit, breves Notae ex collatione Codd.* Scaligeri *et* Palat. Jani Gruteri, L. B., ex offic. Elzevirii.

41. Titus Livius. L. B. 1620, 1631 et 1634. 12o. Titi Livii *Historiarum altera ex recensione Heinsiana*, L. B. ex offic. Elzevir., 1634. 3 vol. 12o. Vid. *Dict. Bibliogr.* T. II. p. 148. De uitgave van 1634 vind ik als de derde vermeld.

42. Aur. Prudentius *cum notis*, 1637. 4o., 1670. 12o.

LATIJNSCHE EN GRIEKSCHE GEDICHTEN.

42. Danielis Heinsii, *Poëmata.* Lugd. Bat. 1605, 1606, 1610, 1613, 1617, 1621, 1631, 1640 in 12o, (met het *Poëma de Contemptu mortis*). *Cantabrig.* 1610, 1613, 1617 in 8o. 1640 in 12o. Amst. 1617, 1649. (*auct. ed.* N. Heinsio met *Herod. Infant.* en *de Contemptu mortis*) 1666 in 12o.

Hymnus Heinsianus *in* J. C. *Cantabr.* 1646. 8o.

43. Danielis Heinsii, *Jambi, partim morales partim ad amicos.* L. B. 1602. 4o.

AFZONDERLIJK.

44. Danielis Heinsii, *Elegiae et Sylvae.* Lugd. Bat. 1603.

45. Danielis Heinsii, *Hymnus in Pandoram* Hesiodi. Gr. 1603. 4o. Ook vóór zijne uitgaaf van Hesiodus. 1613. 8o.

46. Danielis Heinsii, *Naenia.* Zie V. Fabricii, *Epist. ad Blyenb. Opp.* p. 288. (Hugenii, *Moment. desult.* p. 87. P. Cunaei, *Epp.* p. 276)

47. Danielis Heinsii, *Epithalamium in nuptias* H. Grotii *et* Mariae Reigersbergae. *Accedunt ejusdem* Grotii *Erotopaegnia.* Lugd. Bat. Joh. a Dorp. 1608. fol. Ook in D. H. *Poëm.* (*ed* N. Heinsio, en H. Grotii *Poëm.*

48. Danielis Heinsii, *Auriacus sive Libertas saucia. Accedunt ejusdem Jambi.* L. B. ap. Cloucquium. 1602. 4o. Op den *Cat.* van N. Heinsius T. II. p. 181, komt een exemplaar voor met verbeteringen van den dichter zelven. Ten onregte heeft men *Princeps Auriacus, sive Libertas defensa, Tragoedia nova, auctore* Casparo Caspario. *Delphis. ex offic.* Brunonis Schinkelii. 1598 in 4o. met het eerstgemelde verward.

Verg. Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p. 99. *Alma Leidens. Acad.* p. 207. Meurssii, Ath. Bat. p. 211. H. Grotii, *Poëm.* p. 230. (ed. L. B. 1617). *Cat. Bibl.* Roverian, P. I. p. 281. *Cat. Bibl.* Scholten p. 42 en *Cat. Bibl.* Alberti, waarop voorkomen D. Heinsii, *Auriacus*, L. B. 1602. 4o. en D. Heinsii, *Auriacus sive* Lipsii *Saturnalia, ap. Plant.* 1582.

49. Danielis Heinsii, *Herodes Infanticida et Auriacus sive Libertas saucia* 8o. Lugd. Bat. 1632. 8o. Amst. 1649. *Ned.* D. Heins, *de moord der Onnooselen. Treurspel* 1613. Amst. 1649. 4o. Marie de Gournay zette eenige gedeelten van dat stuk in het Fransch over en Opitz vertaalde het in het Duitsch.

Tot de literatuur van dit Treurspel behooren: *Discours sur une Tragedie de Mr.* Heinsius *Herod. Infant. par* Balsac 1636. 8o. D. H. *ad* Balsacum *Epist. de Herod. infant.* 1616. 8o. *ed.* Boxhornio. — Met een brief van Balsac aan Huygens *Conseiller et Secretaire d'Estat de Mons. le Prince d'Aurange* 10 *Sept.* 1636 op *Cat. Heringa* p. 120. n. 469. *Responce à la lettre de* Balsac *sur une tragëdie de* Heinsio, *intitulée Herod. Infant.* 1642. 8o. — Cl. Salmasii *ad* Aegidium Menagium *Epistola super Herod. Infant. viri celeberr. tragoedia et censura* Balsacii. *Parisiis.* Vid. Math. Dupuis 1644, 1648. 8o. Ook onder de *Epistolae* Cl. Salmasii *edit.* Antonio Clementio. L. B 1656. 4o.

Verg. V. Fabricii, *Epist.* p. 272. Th. Gatakeri, *Oper.* p. 14. P. Cunaei, *Epist.* p. 309. Hoefftii, *Parn. Lat. Belg.* p. 122. Beverwyck, *Uitnem. des Vrouw. Geslachts*, d. II. bl. 61. De la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 307. Feith en Kantelaar, *Bijdragen enz.* d. I. bl. 183. Morhoff, *Polyhist.* T. I. p. 1069.

50. Danielis Heinsii, *De Contemptu mortis, in pergameno excusus.* L. B. 1621, 1624. 4o. 12o. V. Collot d'Escury, *Hollands Roem.* d. IV. bl. 24, 25. „*Ce Poëme est très remarquable, toute la doctrine de* Platon *s'y trouve exposée avec un art infini. et couronnée au dernier chant par la doctrine Evangelique. Il n'est peut être pas de production moderne de ce genre, qui puisse y être comparée avec avantage.*" *Bibl. Univ.* p. 583.

51. Danielis Heinsii, *Peplus Graecorum Epigrammatum.* L. B. 1613, 1623. (?) 4o.

52. D. Erasmi, Th. Mori, D. Heinsii, Scriverii, Gevartii, *varia de re amatoria poëmata.* L. B. 1638. 8o.

53. Men vindt ook gedichten van D. H. in *Deliciae Poeticae.* Lugd. Bat. 1796, en afzonderlijk zijn uitgegeven zijn *Carmen in Obitum Paludani* en het grafschrift op den Franschen gezant Benj. Aubery du Maurier, Zie *Mém. pour servir à l'Histoire de Holl.* p. 337. (Heinsii, *Poëm.* p. 372, *Ep. ad* Vossium P. II. N. 2). Verder vindt men gedichten van hem achter zijne *Orationes* 1610; vóór de *Inst. orat.*, en de eerste uitgaaf der *Rhet. Contr.* van G. J. Vossius, niet onder de *Poëm.* te vinden, vóór Flor. Schoon-

hovii, *Goud., Poëm.* L. B. 1613; voor *Hortus publicus Acad. Lugd. Bat.* 1603 8°.; in *ms.* voor en achter een exemplaar der *Annales* van Janus Dousa, *Hagae Comitum ex offic.* Alberti Henrici, 1599. 4°. (*Cat.* Rover. T. I. p. 206); vóór en in de werken van Hofferus, Beverwyck, Bales, Heermans, Cats en in R. Neuhusi *J. C. Poëmata posteriora.* Een Lat. gedicht van H. in ms. komt voor op *Cat.* J. Koning, d. II. bl. 3.

NEDERDUITSCHE GEDICHTEN.

54. Danielis Heinsii, *Nederduytsche Poëmata, by een vergadert en uytgegeven door* P. S(criverius), Amst. 1616. Antw. 1619, 1622. 4°. Amst. 1622. 4°. met den *Lofsanck van J. C. en andere gedichten vroeger niet uitgegeven. Lofsanck van J. C. den eenigen en eeuwigen Sone Godes: Ende zyne andere Nederduytse Poëmata.* Amst. 1650. 8°. (met *mss.* aanteek. van J. van Broukhuizen op *Cat.* der Bibl. van D. van Hoogstraten, bl. 18), uitg. onbekend bij Kantelaar en Siegenbeek, *Euterpe* d. I. bl. 184.

55. *Lofzanck van* Jezus Christus, Amst. 1616, 1618, 1621, 1622. 4°. achter de *Nederd. Poëm.*, van 1616, 1622. 4°., 1650. 8°.

Mart. Opitz *Deutsche Poëmata und Aristarchus wider die Verachtung der Deutschen Sprache.* Item *Verdeutschung* D. H. *Lobgesangs* Jesu Christi *und Hymni in* Bacchum *samt einem Anhang mehr auserlesener Gedichte andrer deutscher Poëten.* Straszburg, 1624. 4°. Breszlau, 1625. 4°. Frankfort am Main, 1628. 8°. — D. Heinsii *Lobgesang* Jesu Christi *den einigen und ewigen Sohnes Gottes, aus dem Holl. ins Hochd. gebracht durch* Mart. Opitzium met eene Lat. opdragt aan Heinrich Albert Hamilton. In het 3e deel der *Poëm.* M. Opitzii, Frankf. u. Leipzig, 1724. 8°. S. 223—228. De eerste afzonderlijke uitgaaf van den *Hymnus* verscheen waarschijnlijk in Schlesiën, 1621, vervolgens te Brieg, 1633, 4°. opgedragen aan hertog George Rudolph van Schlesiën, met de overzetting en aanmerkingen van Heinsius op zijn Lofzang, die echter in de volgende uitgaven gemist worden. Alle de uitgaven van Opitz gedichten hebben dezen Lofzang, zoo als de eerste Straatsburger, 1624, S. 118—142, met eene voorrede aan den Lezer, die in de volgende uitgaven ontbreekt. In de 2e uitgave, 1625, door Opitz zelven bezorgd, vindt men hem in het eerste boek der *Wälder* met een opdragt aan Kaspar Kirchner, die in de volgende uitgaven niet meer voorkomt.

Martin Nessel bragt ook dezen *Hymnus* in het Hoogd. over en droeg hem aan Opitz op.

56. *Hymnus aan* Bacchus, afzonderlijk en ook onder de *Nederd. Poëmata* gedrukt. Heinsius zond hem op den Vastenavond van 1614 aan zijn vriend P. Scriverius, met een' brief tot geleide, waarin hij hem schreef: „Bewaert dit voor u alleen, ten sy ghy het liever hebt te branden." Hij komt met mss. aanmerk. van J. van Broekhuysen voor op *Cat.* D. v. Hoogstraten, p. 18. Lieuwe van Aitzema bragt hem in Lat. (*Poëmata Juvenilia,* Franeq. 1617. 4°. p. 87 seqq.) en Opitz in Hoogd: verzen over. D. H. *Hymnus oder Lobgesang* Bacchi *darinne der Gebrauch und Miszbrauch des Weines beschrieben wird, aus dem Holländ. in Hochd.* 1622. 4°. *mit einer Lat. Inschrift in Verzen an den Kaiserlichen Rath und Liegnitzischen Kanzler* Andreas Güszler, die echter in andere uitgaven niet voorkomt. „M. Opitz machte indessen nicht den blossen Uebersetzer, sondern schältete auch bald hier und da von dem Seinigen etwas in." Jördens, *Lex.* T. IV. S. 124.

57. Theocr. à Ganda, *Emblemata amatoria, ex Bibl.* Commelini, 1604. 4°. (2de uitgave), Amst. 1608. 1616. langw. form. Rotterd. 1625. 4°. (Ook achter de *Nederd. Poëm.* van 1616 en vervolgens). *Het ambacht van Cupido door* Th. à Ganda, Lugd. 1615. 4°. Th. à Ganda, *Flora of Boogaerd der lieflijkste bloemen ende vruchten,* Amst. 1615. Zie Koning, *Cat.* D. II. bl. 331. *Euterpe,* D. I. bl. 98—106. P. Cunaei, *Epist.* p. 48.

58. Nog vindt men Ned. gedichten van Heins. in *Bloemkrans van verscheiden Gedichten,* Amst. 1959. (*op* Tromps *viktory in Duins*), in *Gedichten ontleend aan de Noord- en Zuid-Nederlandsche Letterkunde — gerangschikt en toegelicht door* J. A. Alberdingk Thijm; in *Keur van Nederl. Letteren,* 2de Jaarg.; vóór J. Bodecherus Benninghs, *Oorlof-daghen of Nederduytsche Gedichten,* Amst. 1630. 4°.; vóór Jacobi Zevecoti, *Belegh van Leyden, Treurspel,* Leyd. 1626. 4°.; vóór de *Vertalinghe van de eerste weecke der scheppinghe des Werrelts, ghedaen in 't François bij* G. de Salluste, Heere van Bartas, door Wessel van den Boetseler, 's Gravenh. 1622. 4°.; vóór *de Nederduytsche Poëmata van* Adrianus Hofferus, Amst. 1635. 4°. Voorts vindt men gedichten van hem in Balen's, *Beschrijving van Dordrecht,* in de wercken van J. Triglandius, in Joh. Beverwyck, *van de Uitnemendheyt des Vrouwelycken Geslachts,* Dordr. 1639, 1643. kl. 8°. en welligt elders.

Vergel. *Navorscher* 1861. Isak van Harderwijk deelt nog een onuitgegeven (Lat.) puntdicht van hem mede in zijne *Geschied- en Letterkundige Bijdragen,* Rotterd. 1837.

HISTORISCHE WERKEN.

59. D. Heinsii *Rerum ad Sylvam-Ducis atque alibi in Belgio aut a Belgis Anno* 1629 *gestarum historia,* Lugd. Bat. 1631. fol., door Rivet in het Fransch overgezet. L. B. ex offic. Elzevir., 1631. 4°.

Zie de Wind, *Bibl. van Nederl. Gesch.*, bl. 412.

60. Over Heinsii *Operum Histor. Collectio,* I & II. Lugd. Bat. 1673. 8°., zie Vogt. *Cat. Libr. rar.*, pag. 334.

VARIA.

61. Schoockii *Exercitatio de lingua Hellenistica et de Hellenistis,* L. B. 1643. 8°., waartegen Claud. Salmasius, die Heinsius voor den schrijver der *Exercitatio* hield, schreef: *de Lingua Hellenistica et origine ac Dialectis Graecae linguae,* L. B. Elzev. 1643. 8°.; waar op Salmasius antwoordde met *Funus Linguae Hellenisticae et ossilegium,* L. B. J. Maire, 1643.; waarop Schoockius schreef, doch niet uitgaf, *Rogum funeris Hellenistici.* Sommigen schreven eenige dezer stukken aan Heinsius toe. Zie Burman *Traj. erud.* p. 239.

62. *Virgula Divina.* Zie *Alm. Leid.* p. 206.

63. *Hercules tuam fidem, sive Munsterus Hypobolimaeus, id est, Satira Menippaea, de vita, origine et moribus* Gasp. Scioppii. *Editio secunda. Accessit Fabulae Burdoniae confutatio.* Lugd. Bat. Jo. Patius, 1608. 12°. Zie *Huëtiana,* cap. V. p. 8. seqq.

64. Danielis Heinsii *Crepundia Siliana. — Dissertatio de verae criticae apud veteres ortu, progressu et usu* cet., *et Exercitatio critica,* Lugd. Bat. ap. Raphel. 1600. Cantabrig. 1646. 12°. door Drakenborch in zijne uitgaaf van Silius Italicus opgenomen. Men leze Lefebvre de Villebrune, *Seconde guerre Punique, Poëme de Sil. Ital.* Tom. I. *Préface* p. XXV, XXVI.

65. Danielis Heinsii *Laus Asini,* L. B., ex offic. Elzev., 1623. 4°., 1629. 12°. (*tertia parte auctior cum aliis festivis opusculis*) 1633. 4°. Traduit en Français par Couppe de L'oise, Paris, An. V. 18°. — *Veeler wonderens wonderbaerelyck lof, het waere lof des Uyls en des Ezels,* Leyd. 1623. 4°., Amst. 1664. 12°. Vid. Schelhornii *Amoenit liter.* Tom. IV. p. 551. *Rabbeliana,* p. 608, 609. *Bibliothèque Curieuse Historique et Critique,* Tom. II. p. 163. *Dict. Bibliogr., Histor. et Critiq.* T. II. p. 42.

66. *Encomium pediculi ad conscriptos mendicorum patres.* Traduit par Mercier de Compiègne.

67. Men weet dat Heinsius ook de autheur is van het bekende *Cras credo hodie nihil* en van de voorrede der *Acta Synodi Nationalis Dordrac.*

68. Danielis Heinsii *Cento Virgilianus.* „Dom. Baudius *habuit familiaria vitia, quae vehementer ipsi obstiterunt ad altiora tendenti, Venerem et Bacchum; amoribus enim paulo plus quam licebat per honestatem et ordinem, deditus fuit; quod occasionem dedit eleganti illi Centoni Virgiliano, quem* Dan. Heinsius *in ipsum, dissimulato nomine, scripsit, qui reperitur inter Poëmata ejus* p. 426." Morhoff, *Polyh.* T. I. p. 303.

WERKEN VAN ANDEREN DOOR HEINSIUS UITGEGEVEN.

69. *Epistolae* J. Scaligeri, *quae reperiri potuerunt nunc primum collectae ac editae*, L. B. 1627. 8o. „D. Heinsius, *l'éditeur, a fait précéder ce volume de la fameuse lettre à* Dousa *de Gente* Scalig. *On trouve dans ces lettres des particularités et des détails intéressants.*"

70. Scaligeri *Jambi Gnomici. Ed.* D. Heinsio, Lugd. Bat. 1607. 12o.

BRIEVEN VAN EN AAN HEINSIUS.

71. Er zijn vele brieven van en door hem geschreven in de *Sylloge Epist. ed.* Burmanno; Tom. II. p. 445—481 seqq. onder de *Epistolae celeb. virorum ex scriniis* J. Brandtii, Amst. 1715. p. 79, 133 en in andere verzamelingen. Joh. Cabeliavi *Epistolae ad* Heinsium zijn te 's Hage 1631 in 8o. uitgekomen. Voorts vindt men Brieven aan hem van Petrus Cunaeus (P. Cunaei *Epist. cura* P. Burmanni, Lugd. 1725). Kirchmannus, Sarravius (M. Gudii *et* Claudii Sarravii *Epist.* Ultraj. 1697), Eryceus Puteanus (*Epist. Apparat. Ep.* 32). Casaubonus (*Epist.* 318, 526.) Baudius (*Centur.* IV. *Ep.* 2. 82). Boxhornius (*Epist.* 277), Barlaeus (*Epist.* p. 138, 154), J. Scaliger (*Epist.* p. 277), Michael Piccart (Schelhornii *Amoenit. Litt.* Tom. IV. p. 552). J. Wouwerus (*Epist. Cent.* II. p. 41, 70). *Epistolae* D. H. *ad* George Rechter, in J. Rutgersii *Variar. Lect. lib.* VI. *Epistola* Rutgersii *ad* D. H. in J. Rutgersii *Var. Lect.* p. 387. *Epistola* Er. Puteano in Visschers' *Hist. Tijdschr.* p. 130., in de oudheidkundige werkjes van G. C. in de Betouw en elders.

HANDSCHRIFTEN.

Tom. I. *Cat.* N. Heinsii:

P. 103, S. Dionysii *liber de Coel. Hier.*, *Divin. Nominib.*, *Pontific. Dignit.* 1516. *cum annott. Mss.* D. H.

P. 197, Aristotelis *Opera*, Bas. 1550. fol.

P. 236, Diog. Laertius, Bas. 1535. 4o.

P. 239, Aristotelis *Ethica Gr. Opera* Petri Pictorii, Francof. 1584. 4o.

P. 264, Polybius Casauboni. Paris, 1619. fol.

P. 285, Procopii *Hist. lib.* VIII. Aug. Vind. 1597. fol.

P. 303, *Bataviae Holl. Annales* Dousae, apud Plant 1601. 4o.

P. 370, C. Tacitus, Paris., ap. C. Morel, 1611. 12o.

Tom. II. *Cat.* N. Heinsii:

P. 2, *Glossarium* B. Vulcanii, L. B. 1600.

P. 59, Tenestella *de Magistratibus, Rom. Item* Pomp. Lactus. Raph. Volaterranus *et* Bibelius *de iisdem, in quibus* D. H. *multa annotavit.*

P. 82, Nonni *Dionysiaca*, *Gr. et Lat.*, Paris, 1581. *cum Annot.* D. H.

P. 89, *Anthol. Graec. Epigram.*, apud H. Steph. 1506.

P. 108, Cato *et* P. Syrus, *Lat. et Gr. per* Jos. Scaligerum, Lugd. Bat. 1626.

P. 180, Euripides, apud Hervag. 1551. *cum annott. Mss.* Plautus, apud Raphel. 1594. 12o. (1)

In de verzameling van den heer van Dam van Noordeloos zijn, behalve een brief van Heinsius L. B. 1629, onderscheidene papieren van diens hand, de *Synode, van Dordrecht* betreffende.

Jonkheer Beeldsnijder van Voshol bezat in zijne verzameling van Mss. een Lat. brief (L. B. 21 Nov. 1618) van Dan. Heinsius, zijnde volgens den *Catalogus* dier collectie „*Een rapport*" op eene aan hem gedane vraag, door de Staten, wegens de bekwaamheden van Isaac Palasschio *Judaeo, ante tempus aliquod ad fid.* Christ. *reverso* en deszelfs *eruditio in lingua Orient.* Onder hem berustten almede eenige albumblaadjes van Heinsius in de vriendenrollen van Joh. Raffelaert, Mart. Dornkampf (1630), Johan Gronovius (1634), Caspar Burden (1605) en Joh. Narsius geschreven. Op de verkooping van *Autogr.*, Amst. April 1840, vindt men bl. 6, No. 62, een albumblad van D. H., verkocht voor *f* 5.25.

Ms. brief van D. Heinsius aan Scipio Gentilis, komt voor op *Cat.* J. Koning, D. II. bl. 111, waar ook een door H. vervaardigd en geschreven gedicht vermeld wordt. Ook komen er brieven voor op *Catt. Bibl.* Gronov., Te Water, Schouten, van Voorst, en andd. Ook berusten er zoo Brieven als Mss. op de Bibl. publ. Lugd. Bat. In de *Collection de plus de* 1500 *lettres autographes écrites à* Erycius Puteanus *de* 1600 *à* 1646 *par les premiers personnages de son temps*, ontmoet men ook *mss.* brieven van Heinsius. Zie: *Compte rendu des séances de la Commission Royale d'Histoire*, Tom. IV. p. 135. De *Cat. Bibl.* D. Heinsii verscheen L. B. 1651. 8o.

Het *Symbolum* van D. H. was: *Quantum est, quod nescimus.* Zijn portret vindt men o. a. vóór zijne *Exercitationes;* in de *Alma Acad. Leid.* bij Meursius en van der Capellen. Zie verder Muller, *Cat. van Portr.*

Zie Ant. Thysii, *Orat. funeb. in obitum Dan. Heinsii*, S. Marci, *Equitis et Hist. Professoris;* H. Witten, *Mem. Phil.*, T. II. p. 171—200; Foppensii, *Bibl. Belg.* T. I. p. 126; *Alma Acad. Leyd.*, Lugd. Bat. 1614. p. 201. seqq.; Meursii, *Ath. Bat.* p. 210, Sweertii, *Ath. Bat.*, p. 203; Jonsius, *de Script. Hist. Phil. Jenae*, 1716. III. 28 1.; Saxii, *Onom. Liter.*, T. IV. p. 126; Barth, *Advers.*, p. 2803; Morhovii, *Polyh.*, T. I. p. 61, 303, 868, 1014, 1015, 1069, T. II. p. 36, 42, 43; Seldenus, *Praef. ad Lib. De Diis Syr.;* J. Rutgersii, *Var. lect. Lib.* III, (Heinsii laus); Vossius, *de Hist. Lat.*, p. 138; Almelovenii, *Plag. Syll.*, p. 18; Borremans, *de Poëtis*, p. 55; *Epist. praest. viror.*, (1660) p. 475; Borrichius, *de Poëtis*, p. 143; Beverovicii, *Lib. de Vitae Term.*, (1651). p. 382; Pope Blount, *Censura celeb. Auth.*, p. 903, seqq.; Imperialis, *Museum Historicum*, p. 204; Burmannus *ad* Lotichium, *passim.; Vita* Cl. Salmasii, vóór zijne *Epistolae, passim; Sylloge Epistol.* ed. Burmanno, *passim;* P. Cunaei, *Epist. passim;* M. Gudii et C. Sarravii, *Epist.;* E. Puteani, *Epist.* p. 164; *Epist. ad* Anton. Magliab, p. 201; 313; J. Scaligeri, *Epist.* p. 656, Boxhornii, *Epist.*, p. 277; Baudii, *Cent. Epp.*, IV, *Ep.* 2, 82; V. Fabricii, *Epist. et Poëm.* (Francof. et Lipsiae 1685) *passim;* Octavii Ferrarii, *Opusc.*, T. I. p. 155; P. Francii, *Orat.*, p. 121; Jac. Crucii, *Merc. Bat.* p. 70; J. Casauboni, *Epist. passim;* Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica*, o. h. w. D. Heinsius; Te Water, *Narratio de reb. Acad.*, Lugd. Bat. p. 73; Kiefek, *Bibl. erud. Praec.*, p. 156, 157; Th. Gatakeri, *Oper.*, p. 14; J. H. Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 121, 122; Peerlkamp, *de Poëtis Lat. Neerl.*, pag. 378, seqq.; *Vita* Nic. Heinsii vóór zijne *Adversaria* door Burman uitgegeven; (Graevii?) *Cohors Muserum*, p. 351; Clarisse, *Encyclop. Theol.*, p. 153, 173, 214, 221, Opitz, *Poëtische Wäldren*, B. I.; *Weltl. Poëm.*, II Th. S. 43; *Geistliche Poëm.*, S. 377; *Niederl. Museum*, 1837, Th. I; Meijer, *Geschichte der Schrifterklärung*, Th. III. S. 180; Bauer, *Hist.; Biogr.*, *Litt. Handwörterb.*, Th. II. S. 294; *Biogr. Univers.*, T. XIX. p. 380, seqq.; Coupé, *Soirées Littéraires*, T. II. p. 22; Baillet, *Jugemens des Savans*, § 1482, Dudley Carleton, *Lettres et Negoçiations*, T. II. p. 109, T. III. p. 157; *Oeuvres de* Voltaire, T. VIII. p. 1329; *Diction. Bibliogr. Hist. et Crit.*, T. III. p. 99; Clement, *Bibl. Cur.*, *Préf.; Messager des beaux arts*, 1850, p. 225; Beverwyck, *Schat der Gezondh. en Ongez.* passim; Dezelfde, *Uytnem. des Vrouwel. Geslachts*, D. III. p. 97, 122, 146, 162, 184, 185; Pars, *Naamrol*, bl. 83, 276; Balen, *B. v. D.*, bl. 1136; Burigny, *Vie de Grotius;* Brandt en Cattenb., *Leven van* de Groot; Luden, *Leven van* de Groot, passim.; Vollenhoven en Schotel, *Brieven van* M. van Reigersbergh; Ypeij en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk*, D. II. bl. 396 en noot (465); Scheltema, *Gesch. en Letterk. Mengelw.*, D. III. St. III. bl. 52, D. II. St. II. bl. 249; J. Koning, *Catal.*, D. II. bl. 330, 331; Te Water, *Ref. van Gent*, bl. 148, volgg.; Bidloo, *Pampoët.*, p. 29; J. P. van Cappellen, *Bijdragen tot de Geschied. der Wetensch. en Letteren in Nederland*, bl. 200—222; M. Siegenbeek, *Geschied. der Nederl. Letterk.*, bl. 112, 114; Feith en Kantelaar, *Bijdragen*, D. I. bl. 183; *Euterpe*, door Kantelaar en Siegenbeek, D. I. bl. 98—206; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 194, volgg.; Collot d'Escury, *Hollands roem*, D. IV. bl. 175—181; De Wind, *Bibl. van Nederl. Gesch.*, D. 5, bl. 410—412; Meerman, *Aanteek.* op Grotii *Parall. Rerumpubl.* D. III. bl. 369—376, 399—400; Siegenbeek, *Geschied. der Leydsche Hoogesch.*, D. I. passim., D. II. bl. 90, 92, 266, 267, 279; Soermans, *Acad. Reg.*, bl. 10, *Toevoegs.* bl. 90—92; De Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederl. Dichtk.*, D. I. bl. 131—134; Willems, *Verhand. over de Nederl. taal- en letterk.*, D. II. bl. 35, volgg.; Snellaert, *Verh. over de Vaderl. Dichtk. in België*, bl. 221, volgg.; *Godgel. Bijdragen*, D. XIV. St. II. bl. 222; van Voorst, *Verhand. over de Letterk. Verd. van* de Groot, bl. 48, 62, 68, 70; Vrolijkhert, *Vlissing. Kerkhemel*, bl. 54; W. de Clercq, *Verhand.* bl. 179,

(1) Op al deze werken zijn marginale noten van D. H.

182, enz.; Huydecoper, *Proeve van Taal- en Dichtk.*, passim.; Visscher, *Hist. Tijds.*, bl. 115, 122; Schotel, *Geschied-, Letter- en Oudheidk. Avondst.*, bl. 173, volgg.; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XX. bl. 515; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. X. bl. 316, 317; voorts Nieuwenhuis, Hoogstraten, Morhoff, Luiscius, Bayle en and.

Over de twisten tusschen H. en Balzac, zie *Lettres de Bayle*, p. 449; met Salmasius en Crojus, Bayle, *Biogr. Univers.*, in voce Salmasius en Crojus; voorts: Paquot, *Mém.*, T. III. p. 317, 318; Collomiés, *Gall. Orient.*, p. 185; Amgrant, *Specimen Animadvers.*, *Praef.*; A. Rivet, *Ep. Apol.*; Sarravius, *Epistol. ad Alex. Morum scripta. Lutetiae id. Januarii* 1642, pag. 39, 4o., edit. altera 1697; *Epithalamium in nuptias* Dan. Heinsii *et* Ermgardii Rutgersiae, *scriptum a* Jano Casp. Gevartio, L. B. 1617. 4o.; *Carmina Epithalamia in nuptias* etc., ibid. 1617. 4o.

Gedichten ter zijner eer vindt men onder de gedichten van Scaliger, Rekenarius, Scriverius, Douza, Huygens, Grotius, Naeranus, B. Vulcanius, Vincentius Fabricius, Neuhusius, Bodecherus Banningius, Nyendalius, Westerbaen, Zevecotius, Cats, Spex, Kinschot, Huygens, N. Heinsius, Rutgersius en.

HEINSIUS (NICOLAAS), zoon van Daniel Heinsius en van Ermgard Rutgers, werd den 20sten Julij 1620 te Leyden geboren; ontving onder toezigt van zijnen geleerden vader, eene voortreffelijke opvoeding en had van zijne prille jeugd eene hartstogtelijke liefde voor de klassieke letterkunde en poëzy. Reeds op elfjarigen leeftijd vervaardigde hij een *Carmen panegyricum in* Christinam *Reginam Sueciae* (onder zijne *Juvenilia* gedrukt) en in 1637 gaf hij: *Breda expugnata* met eenige *Epigrammata* in het licht. Ook knoopte hij reeds vroeg vriendschapsbetrekkingen aan met Cornelis van der Myle, Constantijn Huyghens, Joh. Fred. Gronovius, Hendrik Bruno, Isaac Vossius, Bodecher Banningh, Vincent Fabricius en anderen. In 1642 begaf hij zich naar Engeland om bibliotheken te bezoeken en handschriften der Ouden te vergelijken. Hij werd in Engeland niet met die minzaamheid en hulpvaardigheid bejegend, welke hij zich had beloofd, en mogt slechts eenige codices van zijnen geliefden schrijver Ovidius vergelijken. In 1644 bezocht hij, op raad zijner geneesheeren, de wateren te Spa, met het beste gevolg, zoodat hij uit dankbaarheid aan dezelve een gedicht wijdde (*Votum ad fontes Spadanos*). Op zijne terugreis bezocht hij België; knoopte met Puteanus, Tuldenus, Plempius, Valerius Andreas en Vernulaeus te Leuven vriendschapsbetrekkingen aan en hield zich met het onderzoeken van oude codices bezig. Van Leuven begaf hij zich naar Brussel, waar hij den geschiedschrijver Nicolaas Burgundus en Albert Rubbens, vooral door zijn werk *De re Vestiaria* bekend, en wiens dood hij later in eene voortreffelijke Elegie betreurde, leerde kennen. Te Mechelen ontmoette hij een zijner nabestaanden, den letterkundigen en dichter Joh. Franc. van Slingelandt, en te Antwerpen mogt hij wederom eenige codices van Ovidius en van Claudianus, van welken schrijver hij, op raad van Caspar Gevartius, eene nieuwe uitgaaf bewerkte, doorloopen. Na een kort verblijf te Leyden, vertrok hij naar Parijs, waar hij door de geleerden met de meeste voorkomendheid ontvangen werd; alle bibliotheken (onder andere die der du Puis) voor hem ontsloten werden en hij eenige Latijnsche gedichten in het licht gaf, die algemeene goedkeuring wegdroegen. Hij brandde van verlangen om Italië te bezoeken, doch werd te Lyon en Marseille door eene ziekte aangetast, die hem te Pisa en te Florence nog niet had verlaten, doch hem niet belette zijn verblijf aldaar zoo nuttig mogelijk te besteden en met geleerden kennis te maken.

Hij zag daar onder anderen eenige handschriften van Ovidius en van de *Historiae* van Justinus in de bibliotheek der Medicis, en collationeerde een uitmuntend handschrift der *Metamorphosen* in de bliblioтheek van St. Marcus. Uit Florence begaf hij zich naar Rome. De morgens bragt hij aldaar door in de bibliotheek van het Vatikaan, waar hij een oud handschrift van Martialis voor zijnen vriend Vossius nazag, en de namiddagen besteedde hij met geleerden te bezoeken, de overblijfselen der oudheid te zien en opschriften en oude penningen te verzamelen. Men gaf hem zelfs verlof handschriften uit de Vatikaansche bibliotheek en uit die van den kardinaal Barberino in zijne herberg te onderzoeken. Veel dienst bewees hem te Rome de beroemde Lucas Holstein. Ook gaf deze hem het werk *de Fastis Romanorum* van eenen Griekschen schrijver, Joannes Lydus; een handschrift dat eerst in deze eeuw door Hase is in het licht gegeven. In den zomer van het jaar 1647 vertrok hij naar Napels met aanbevelingsbrieven en een paspoort van den onderkoning, die hij, wijl de vrede tusschen Spanje en de Vereenigde Nederlanden nog niet geteekend was, behoefde. Hij kon zich niet verzadigen met het beschouwen van den berg Pausilippo, die hem in dichterlijke verrukking bragt. Hij verzuimde echter het hoofddoel zijner reis niet, en ging voort met het verzamelen van oude penningen, van welke hij reeds 700 stuks bezat. Hij schreef ook Arusianus Messus *de Elocutionibus* af, dien hij in handschrift in de bibliotheek der Reguliere-Kanunniken vond. Terwijl hij zich in zijne studie verdiepte, stonden de Napolitanen in den aanvang van Julij, onder Mas Aniello op. De vreemdelingen hadden alles te vreezen van een oproerig volk, dat hen verdacht en reeds hunne huizen begon te plunderen. In deze omstandigheid schoot aan Heinsius niets anders over dan de vlugt. Hij scheepte zich des nachts, na zijne boeken en penningen aan een koopman toevertrouwd te hebben, naar Livorno in. Onder weg verkreeg hij nog eenige Grieksche handschriften te Bologne, en na korten tijd in Venetië doorgebragt te hebben, ging hij in October naar Padua, waar hij tot den aanvang van 1648 vertoefde en zijne *Italica* uitgaf, die de goedkeuring zijner landgenooten niet wegdroegen, wijl hij met minachting daarin van zijn vaderland gesproken had, b. v. in dit distichon:

»Di facerent, tractu nasci liquisset in illo!
Patria, da veniam; rustica terra tua est."

Op zijne terugreis naar Holland hield hij zich te Milaan op, waar hij in de Ambrosiaansche bibliotheek verscheidene handschriften van Ovidius collationeerde. Gaarne had hij in Zwitserland de bibliotheek van Bongars te Bern en die van het klooster te St. Gallen doorzocht, maar de klimmende jaren van zijn vader drongen hem zijne reis naar Holland te verhaasten, waar hij na een driejarige afwezigheid wederkeerde.

Tot nu toe had Heinsius naar geen ambt gedongen en zelfs de betrekking van hoogleeraar te Bologne, die men hem, onder voorwaarde dat hij van godsdienst zou veranderen, had aangeboden, afgeslagen; maar Isaac Vossius, die toen aan het hof der koningin Christina was, beval hem zóó aan deze aan, dat zij hem in Mei 1649 gelastte, haar de te Parijs en Padua uitgegeven gedichten van Heinsius toe te zenden. Heinsius, hiervan onderrigt, haastte zich eene nieuwe uitgaaf van deze bundels te laten drukken en ze aan haar op te dragen. Hierdoor won hij geheel de gunst van Christina die hem welhaast naar Stokholm riep. In October vertrok hij te scheep derwaarts en eindigde op reis zijne aanteekeningen op Claudianus. Deze reis was zeer gelukkig, ook werd hij zeer goed ten hove ontvangen. In 1650 keerde hij naar Leyden terug om zijne papieren te halen en handschriften en penningen voor de koningin te koopen. Onderweg hield hij zich te Kopenhagen op, om een handschrift van Ovidius te zien, als ook te Sora, Gottorp, Hamburg, Bremen en te Groningen. Zijn verblijf te Leyden was zeer kort: hij kwam er in de maand April aan en was in Julij wederom te Stokholm, waar kort daarna ook Salmasius, de bitterste vijand van zijn vader, aankwam, die, alles aanwendde om diens zoon in ongenade te brengen bij de koningin, te meer wijl hij vermoedde dat hij Milton schandelijke anecdoten nopens hem en zijne vrouw had medegedeeld. Den 19 Februarij 1651 vertrok Heinsius voor de tweede maal naar Italië. In het einde van Maart kwam hij te Leyden aan, scheepte zich den 27 Julij naar Dièppe in en vertrok van daar naar Parijs, waar hij in de bibliotheek van den president de Thou, de *Saturnalien* van Macrobius en eenige handschriften van Ovidius en Martialis zag. In September reisde hij over Dyon, Châlons, Lyon, Vienne en Grenoble naar Turin, waar hij van de hertoginne Douairière de 27 deelen *Antiquitates Ro-*

manae van Ligorius, voor de koningin Christina ten geschenke ontving. Te Milaan aangekomen, liet hij er zijn secretaris Langerman achter om handschriften te collationeren en te koopen (o. a. Dioscorides en Pollux). Te Ferrara kocht hij verschillende zeldzame boeken en te Venetië eenige kabinetten met penningen. Uit Venetië ging hij over Florence naar Rome, zoo om aankoopen te doen voor de koningin, als om handschriften van Ovidius en Claudianus te vergelijken. Wedergekeerd te Florence werd hij aldaar lid van de academie de Crusca en der Apasthisten en kreeg verschillende Grieksche handschriften van den hertog Salviati ten geschenke voor de koningin. Daar het gerucht zich verspreid had, dat de koningin hem had gezonden om boeken en penningen te koopen, werden deze op zulk een hoogen prijs gehouden, dat hij niets meer kon erlangen: daarenboven ontving hij noch geld noch brieven uit Stokholm en was genoodzaakt op eigen kosten te leven. Hij verzocht derhalve verlof naar Holland weder te keeren, wijl zijne zaken zijne tegenwoordigheid vorderden. Na dit verkregen te hebben, vertrok hij in 1652 naar Bologne, waar de *Hannibalica* van Appianus hem in handen vielen. Van daar begaf hij zich naar Ferrara en Padua, van waar hij aan Henri de Valois de *Panegyrica* van Berengarius, die hij gevonden had, zond. Te Milaan schafte hij zich een handschrift van Stephanus *de Urbibus* aan. Te Bazel zag hij handschriften van Virgilius en van Ovidius in de openbare bibliotheek, en in die van Faerith. Te Straatsburg vergeleek hij eenige handschriften van Ovidius en kocht eene verzameling van brieven van Casaubonus. Den 29 Julij kwam hij weder te Leyden aan.

De dood van Salmasius, die voort was gegaan hem op de grofste wijze te beleedigen en bij de koningin in ongunst te brengen, 't geen Heinsius tot het dichten van zijn *Scazon in Alastorem* (*Poëm.* p. 161—177) bewoog, en het vertrek van Vossius naar Zweden, gaven Heinsius hoop dat hij op nieuw bij de koningin in gunst en tot zijne, haar voorgeschotene penningen (*f* 30,000) zou geraken.

Hij vertrok dan in September en bragt den winter te Upsal, wijl de pest te Stokholm heerschte, door; doch de koningin deed afstand van de regering, en op zijne herhaalde bede om teruggave van zijn geld, kreeg hij niets als ijdele beloften van landgoederen in Pommeren, een kanunnikaat te Hamburg, een vikariaat te Bremen, den titel van Secretaris en van 4000 kroonen, doch van dit alles kwam niets. In dezen treurigen toestand ontving hij de aangename tijding, dat de Staten hem, op eene wedde van *f* 4000, tot hunnen resident aan het Zweedsche hof hadden benoemd. (7 October 1654.) Doch spoedig werd deze vreugde afgewisseld door diepe droefheid over het verlies van zijnen vader (15 Februarij 1655). Hij verzocht en verkreeg verlof om naar Holland te vertrekken. Op reis werd hij door een hevigen storm overvallen, die hem dwong te Dantzig binnen te loopen, waar hij 36 dagen ziek lag. Te 's Hage teruggekeerd, betuigden de Staten hem hunne tevredenheid over zijn gedrag in Zweden en gaven hem de keus tusschen een gezantschap naar Pruissen en Denemarken; doch zijne gezondheid belette hem een van beide te aanvaarden. Hij vestigde zich in 1656 te Amsterdam, waar hij tot stadssecretaris werd aangesteld. De rust van het overige van zijn leven werd vergald door een proces, dat hem door Margaretha Wullen, die hij huwelijksbeloften had gegeven en bij welke hij twee kinderen had, werd aangedaan. Hij verloor dit proces te Amsterdam, 't geen hem noopte zijn secretariaat neêrteleggen en zich op het hof van Holland te beroepen, dat in 1662 de uitspraak van Amsterdam bevestigde. In dien tusschentijd werd hij in 1660 voor de tweede maal tot resident in Zweden benoemd. Hij vertrok in het volgende jaar en verkreeg in 1667 verlof naar Holland weder te keeren. Hij bleef er een jaar, gedurende hetwelk hij zijn vonnis te vergeefs trachtte te laten herroepen. In 1668 kwam hij in Zweden terug, en werd in 1669 tot buitengewoon gezant naar den czaar van Moscovie benoemd. Twee jaren later vroeg en kreeg hij verlof om weder te keeren. In 1672 werd hij door de Staten naar Oostvriesland en Bremen afgevaardigd. Van daar ging hij voor zijne gezondheid naar Paderborn en Wiesbaden. In 1673 voerde hij op nieuw een proces met zijne naaste bloedverwanten over de erfenis van zijn vader. Daar zijne gezondheid dagelijks afnam en de staat zijner zaken steeds verergerde, besloot hij in stilte te gaan leven, en woonde eerst (1675) op een buitengoed bij Utrecht en kort daarop te Vianen. Ook daar vervolgde hem het ongeluk. Hij was op het punt door zijne dienstmaagd, die hem ook zijne gouden en zilveren penningen ontstolen had, vergiftigd te worden. Eindelijk werd hij den 7den October 1681 volgens getuigenis van Petrus Burmannus in *Vita Heinsii*, p. 53, en niet den 7den November, zoo als G. Brandt, (*Dagwijzer*, bl. 584) meldt, te 's Hage, werwaarts hij gegaan was om de bruiloft zijner nicht bij te wonen, krank en stierf in het huis van zijn schoonbroeder. Zijn lijk werd naar Leyden gevoerd en in de St. Pieterskerk bij dat van zijn vader bijgezet.

Heinsius was een onzer beroemdste letterkundigen, en met Marron mogen wij zeggen: „*Peu de philologues ont exercé sur les poètes latins une critique aussi ingénieuse que celle de* Nicolas Heinsius," en met Peerlkamp: „*illum se a nullo quidem doctrinae genere exclusisse, sed praecipue in Latinis Poëtis emendandis quasi habitasse.*" Zijne aanteekeningen op Phaedrus, Ovidius, Virgilius, Silius Italicus, Claudianus, Valerius Flaccus, Tibullus, Propertius zijn nog geacht en even als die op Tacitus, Vellejus Paterculus, Florus, Quintus Curtius, Seneca, Suetonius, Petronius en andere schrijvers in latere uitgaven opgenomen. Brouckhusius noemde hem in zijne aanteekeningen op Propertius en Tibullus: „*Poetarum Latinorum magnus sospitator;*" „*Veterum poëtarum felix restitutor ingeniosissimus pariter atque felicissimus;*" „*Vir unice ad salutem Poëtarum Latinorum natus;*" „*princeps ingeniorum;*" *Vir magnae et malae invidiae capax, quemque non nisi mortuum lacerare ausi sunt foedi quidam vulturii.*" Petrus Burmannus schrijft in *Praef. ad* Ovidium (Amst. 1727): „*se in* Ovidii *verbis exhibendis fere secutum fuisse editionem* Nic. Heinsii, Ao. 1668, *cui ipse praefuit; saepe tamen* (voegt hij er bij) *ob causas in annott. dictas ab illo discessisse, neque semper obsecutum fuisse viro doctissimo*, SED NOVANDI LIBIDINE SAEPE ABLATO IN DIVERSA. Minder gunstig is het oordeel van Gierig in zijne *Praefatio*, geplaatst vóór zijne uitgaaf van P. Ovidii Nasonis *Metamorphoses*, p. IV der 3de uitgaaf, bezorgd door J. C. Jahn, Leipz. 1821.:

„*Non melius versatus est* Nic. Heinsius, *qui etiamsi quam maximum Codicum collationumque numerum habuit (de qua re nonnulla disputavit Burmannus secundus in Vita Heinsii, quam eius Adversariis praefixit); in enotanda tamen lectionis varietate negligentissimus fuit. Cum enim in hac re male versatum arguunt non solum ea loca, quibus, ut at Metam.* II. 567, *ipse fatetur, se pigere, varias lectiones adferre* 1); *sed etiam infra pauca exempla dabo.* Heinsii *collecta ad* Ovidium *habuit* Burmannus, *qui et ipse nonnullos Codices et quasdam editiones veteres passim inspexit.*"

1) *Huc pertinent etiam euismodi loca, in quibus aut aliquam lectionem veram praedicat, reliquas vero reticet (ut Metam.* VIII. 775), *aut scripsit*, „*alii aliter*," *vel* „*Codices magnopere variant.*"

Als Latijnsch dichter zou hij zelfs zijn vader overtroffen hebben, en te regt werd hij door Brouckhusius „*Princeps Poëtarum;*" *felicissimus ille Musarum Pallas* genoemd.

„*Il est peu de poëtes Latins modernes*, (zijn de woorden van Marron) *qui pour l'elégance et la pureté approchent de* Heinsius," en Peerlkamp schrijft: „*omnia et singula* Heinsii *Carmina tanto nitore, ea numerorum concinnitate, ingenii ubertate, et sententiarum pondere sunt perpolita, ut non macilenta quaedam species, sed sanguine et succo Romano corpus perpastum appareat.*"

Zijne *Poëmata* zijn niet zoo algemeen als die van zijnen vader en voor zoo ver mij bekend is, slechts tweemaal uitgegeven. Jammer dat eene groote collectie onuitgegevene gedichten van zijne hand zijn verloren. Laurens van Santen heeft er 53, die niet onder zijne *Poëmata* zijn

opgenomen, in zijne *Deliciae Poëticae* uitgegeven. Onuitgegeven is ook het volgende, uit de verzameling van Handschriften van den heer van Dam van Noordeloos te Rotterdam.

AD MUSAS

THEOLOGI ET POETAE EXIMII

D. JACOBI REVII

CUM SACROSANCTAE THEOLOGIAE DOCTOR

RENUNCIARETUR

VI EID. FEBR. CIϽIϽCXLII.

Reviades Musae, non vos Helicone profano
 Imbuit Aöniae Cynthius arte lyrae:
Non vos Cyrrhaeis obsessa furoribus antra,
 Sacrave mentili detricuere Dei.
Felices! vero possessum numine pectus
 Queis pius afflavit relligionis amor.
Vobis Uranie coelestibus ignea curis
 Sacra Palaestinis proluit ora vadis.
Ipse Deus vatem ter Jordano contigit unda:
 Cantanti et laudes annuit ille suas.
Non vestro steterunt Phaebeae in vertice lauri,
 Aut hederae doctum circulere caput:
Cinxit Idumaea radiantia tempora palma
 Virgineas Solymae disposuitque comas.
Nunc quoque sed maiore chelyn impellite dextra;
 Nunc, Divae, tragico celsius ite gradu.
Ecce meo vati solennia sacra parantur:
 Jamque sui pretium grande laboris habet.
Damnatae toties inter sua scrinia noctes,
 Et longo exacti saepe labore dies,
Vos ego nunc testor; doctrinae praemia tantae
 Dignus haec ulli vix potuisse dari,
At vos Reviades divina poemata Musae
 Pergite sed soli rite dicare Deo.

Extempore,

NICOLAUS HEINSIUS.

Er waren geen philologen in de XVIIde en XVIIIde eeuw wier werken niet schier op elke bladzijde getuigenis dragen van hunne ingenomenheid met Heinsius' schriften, en naauwelijks een dichter die hem geen loflied heeft gewijd. Van velen noemen wij slechts Hugo Grotius, Graswinckel, Bruno, Daniel Heinsius, Brouckhusius, David van Hoogstraten, Petrus Francius, Esza de Ceffinius, C. Huygens, Joachim Pastorius, Jac. Perizonius, Isac. Treughorn, Caspar Kinschot, Janus Vlietius, Aegidius Menagius, Johannes Commurius, Fred. Bened. Carpzovius, Reinerus Neuhusius, P. D. Huet, Clootvicius, Vollenhoven en anderen.

Zijn beeldtenis vindt men o. a. bij Kok, vóór de *Bibliotheca Heinsiana et Catalogus librorum*, Lugd. Bat. 1682. en vóór zijne *Adversaria*, met de volgende regels van Joh. Goes van Absmade:

»Heinsiades sic ora tulit, sic reddidit illum,
»Qua datur, artifici picta tabella manu:
»Ingenium, mores, et amicas Regibus artes,
»Sat bene, qui potuit pingere, solus erat."

Zijne rijke bibliotheek werd door de erfgenamen aan de Leydsche hoogeschool te koop aangeboden, edoch dit aanbod afgeslagen en zij openlijk verkocht voor de aanzienlijke som van *f* 23.833.

GESCHRIFTEN.

Claudianus, Lugd. Bat. 1650, in 12°. c. n. N. Heinsii ap. Elzev.; Amst. in 12°. 1665, *altera fere parte nunc auctior*, 1677, 1678, 1688. Petavii, 1734 in 8°. c. n. integris Delrii N. Heinsii *et ineditis* Petri Burmanni, 1760. Verg. *Notitia litterar. de* Cl. Claudiano, editioni *Bipontinae* praefixa. *Vita* N. Heinsii, p. 5, 6, 8, 14, 19, 25, 41; Burmanni, *Sylloge Epist.* t. II. p. 777. *Biogr. Univ.* t. XIX. p. 586.

Ovidius, Amst. 1652, 1658, 1661, 1668, 1688. 3 vol. 12°. „Editionem 1688, *cum eiusdem notis integris recudendam curavit* Jo. Frid. Frischerus, Lips. 1758." 4 vol. 8°. *Les notes se trouvent retouchées et plus complètes dans* l'Ovide *de* P. Burman, Amst. 1727. 4 vol. 4°. Verg. *Vita* Heinsii, en *Biogr. Univ. l. c.*

Virgilius Heinsii sine notis. Amst. 1676. 12°. Ultraj. 1704. 12°. *Plenissima editio est cum commentariis.* Servii *aliorumque ac Notis* N. Heinsii, *quam inchoavit* P. Burmannus, *eoque mortuo*, *absolvit* P. Burmannus II. Amst. 1746. 4 voll. in 4°. z. *Epistolae ad* Antonium Magliabechium, T. II. p. 87. Alb. Fabricii, *Bibl. Lat.* Tom. II. p. 289. *Vita* Heinsii, p. 6, 8, 41, 42.

Valerius Flaccus, sine notis, Amst. 1680, 1702, in 12°. C. n. N. Heinsii *et Praef.* P. Burmanni, Traj. 1724. 12°.

In de uitgaaf van dien dichter door Petrus Burmannus, c. n. var. L. B. 1724. 4°. en in die van T. O. Harles, (c. n. integris Burm. *et selectis al. suisque ed.* T. C. H. Altenb. 1781 8°.) zijn de noten van Heinsius opgenomen. Zie *Vita* Heinsij, p. 41, 42. Fabricii, *Bibl. Lat.* Tom. I. p. 420 en de *Praefatio* der *Bipont.* uitgaaf 1726. 8°.

Prudentius c. n. Heinsii, Amst. 1667. Coloniae 1750. c. n. Heinsii, *et Varior. doct. virorum.* 12°. „*Has notas suas ipse* Heinsius *subitaneas et non satis elaboratas fatetur* in *Epist. ad* Graevium: vid. *Syllog. Epist.* Tom. 4. p. 47. N. Heinsii, *Vita* p. 44.

De aanteekeningen van Heinsius op Petronius en Phaedrus zijn door Burmannus, die op Silius Halicus door Drakenborch, die op Florus door Graevius en Dukerus in hunne uitgaven van die schrijvers overgenomen. Petrus Burman gaf ook uit Nicolai Heinsii Dan. *fil. Adversariorum libri* IV *nunquam antea editi. Subjiciuntur Ejusdem notae ad* Catullum *et* Propertium, voorafgegaan door eene uitvoerige *Commentarius de Vita* N. Heinsii, Harlingae 1742. 4°. Burman haalt herhaaldelijk in zijne *Anthologia* de onuitgegevene aanteekeningen van Heinsius op Tacitus den schrijver van *De claris Oratoribus* en op de *Catalecta veterum Poëtarum* aan: desgelijks Broekhuizen, van Santen en andere philologen in hunne uitgaven der classici.

Poëmata. *Quaedam acc.* J. Rutgersii L. B. ap. Elzev. 1653 in 12°. De beste uitgaaf is die te Amsterdam 1666 ap. Dan. Elzevir. *Accedunt* Johannis Rutgersii *Postuma et Adoptivorum Carminum libri II*, opgedragen aan den hertog van Montausier. Deze bundel bevat 2 boeken met *Elegiae*, twee met *Juvenilia*, één met *Saturnalia*, waarin hij Cornelius Bojus en Franciscus Plante, twee onbeduidende dichters, onder de namen van Cornelius Cossus en Franc. Santra bespot. Er bestaat een exemplaar met m. ss. aanteek. in margine van Hoeufft. Verg. Theod. Rijckii, Joh. Georgii Graevii, Nicolai Heinsii, *cet. Epistolae ineditae.* Edente G. D. J. Schotel, p. 97. *Vita* Heinsii, p. 4, 6, 7, 10, 13, 17, 43. Burmanni, *Sylloge Epist.* T. III. p. 208, 806. *Biogr. Univ.* p. 586.

Breda expugnata Accedunt Epigrammata aliquot eodem auctore L. B. *ex. offic.* Elsevir. 1637. fol.

Elegiarum liber et varia diversi argumenti Poëmatia Parisiis 1645. 4°. Heinsii *Vita* p. 4, 6, 7.

Italica. Petavii 1648. Heinsii *Vita* p. 10, 17, 43.

Bij Schotel t. a. p. p. 99, vindt men een in de uitg. van 1666 niet voorkomend gedicht, Michaeli Rutero, „*Ductori classis Foederatae Belgicae, Brittannicae victori.*"

Vellejus Paterculus, *c. notis* Nic. Heinsii, Amst. 1678. 12°.

Brieven van en aan N. Heinsius vindt men in de *Syllog. Epistol.* van P. Burman, 5 vol. 4°. Ook gewaagt hij in zijne *Anthologia Latina*, Tom. I. p. 295, van andere onuitgegevene Brieven van H.

Epistolae N. Heinsii *Nobilissimo Viro* D. Stanislao Lubienictzky de Lubienictz in *Epistolae celeb. virorum. — Ex scriniis literariis* Jani Brantii, Amstelaed. 1715. in 8°. p. 227, seqq. *Epistolae* N. Heinsii *ad* Adr. Blyenburgum, ed. G. D. J. Schotel, Hagae Comit. 1843, 4°. *Epistolae* Vincentii Fabricii, Hamburg. *Jurisconsulti*, Nicolao Heinsio, in Fabricii *Epist.*, Hamb. 1685.

Epistolae N. Heinsii *ad* Ant. Magliabechium *et* XXVIII *ad* Carol. Datum *Patric. Fl. Litterarum human. in Patrio Lycaeo Prof.*, cet. in Tom. I. *Clar. Belg. ad* Antonium Magliabechium *Epist. Florentiae*, 1745. 8o. Mss. Brieven komen voor op *Cat. Gronov.*, te Water, Koning, van Voorst, Schouten enz., en mogelijk ook Handschriften op de *Bibl. publ. Lugd. Bat.* Gedichten op hem vindt men o. a. in de *Deliciae Poëticae.*

Het was een der plannen van den Utrechtschen hoogleeraar Graevius het leven van zijnen vriend Heinsius in het licht te geven; doch Petrus Burmannus Junior, toen hoogleeraar in de geschiedenis en welsprekendheid aan de hoogeschool te Franeker, nam op zijn verzoek die taak op zich, en gaf in 1724 te Harlingen, te gelijk met N. Heinsii *Adversariorum libri*, V een *Commentarius de Vita* N. Heinsii in het licht. Verg. Burmanni, *Sylloge Epist.* Tom. IV. p. 717: Petri Burmanni Heinsii *Vita*, p. 2, 3. Zie verder over H. de *Praefationes* van P. Burman *ad* Phaedrum, Valerium Flaccum, Virgilium, Ovidium en *ad Anthologiam;* Jo. Georg. Graevius Ezech. Spanhemio, Traj. ad Rhen. 6, *Kal. Nov.* 1672, in *Sylloge nova Epistolarum varii argum. Norimb.* 1760, Vol. I. p. 548; Graevius in *Praef. ad Epp.* Cicer. *ad Div.* p. 32; *Praef. et Epistol. Sylloges Fabricianae;* Koenigii, *Bibl. Vet. et Nov.*, voc. Baillet, *Jugem.*, Tom. II. p. 255, 256, No. 557, Tom. IV. p. 312, 313, No. 1525; Morhoff, *Polijh. Lit. c.* VII. § 36, p. 59, *c.* XVIII. § 70, p. 213, *c.* XXIV. § 115, p. 307, L. IV. *c.* XI. § 16, p. 871; Crenii, *Animadv. Philol.*, V. P. p. 35, P. VIII. p. 2, P. IX. p. 217, P. XII. p. 33, s. 124, P. XIII. p. 239, P. XVI. p. 274, P. XVII. p. 105; Jo. Fabricii *Hist. Biblioth.* P. III. p. 464; Foppens, *Biblioth. Belg.* Tom. II. p. 911, 912; Vinc. Fabricius, *Epist.* p. 328, *Orat. et Poëm.*, p. 645; Brouckhusius in Propertium *et* Tibullum passim.; *Cat. Biblioth. Bunav.* Tom. I. Vol. II. p. 1307; P. Burmanni *sec. praef. ad* Claudian., p. XVI—XXI, Gierig, *Praef. ad* Ovidii *Metamorph.*, p. 4, edit. III. ed. J. C. Jahn; Ruhnkenius *Elog.* Hemsterhusii, p. 14; T. C. Harlesii *Introd. in Historiam Linguae Latinae*, Bremae 1773, p. 15, 67, 92, 93, 155, 258, 259; Saxii *Onom. liter.*, P. IV. p. 505—507; *Anal.*, p. 603; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 178 seqq.; Peerlkamp, *de Poëtis Lat. Neërl.*, p. 426 seqq.; Theod. Ryckii, Joh. Georgii Graevii, Nicolai Heinsii *ad* Adr. Blyenburgum *et* Adr. Blyenburgii *ad diversos Epp. ineditae. Edidit commemorationem meritorum gentis Blyenburgicae in patriam literasque et annotationes adjecit* G. D. J. Schotel, Hagae Comit., 1843, 4o *Biogr. Univ.*, Tom. XIX. p. 585 seqq.; Brunet, *Manuel du Libraire*, Tom. II. p. 534; *Bibliothèque raisonnée des ouvrages des Savans de l'Europe*, T. XXIX. p. 73, 74, 76, *suiv.* 85, T. XLVI. p. 340; Balen, *Beschryving van Dordrecht*, bl. 1156; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIII; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 445; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, Zie het *Register*; Kok, *Vaderl. Woordenb*, D. XX. bl. 516, 517; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunsten en Wetenschappen*, o. h. w.; Baur, *B. Handwörterb.*, Th. II. S. 694, 695; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, d. I. bl. 193; Siegenbeek, *Geschied. der Leydsche Hoogesch.*, D. II. bl. 22, 23; Muller, *Cat. van Portret.*; *Kronyk van het Historisch Genootschap*, D. II. bl. 132, D. IX. bl. 374.

HEINSIUS (Anthonij), de eenige zoon onder de vier kinderen van Anthonij Heinsius, raad en schepen der stad Delft, en van Maria Dedel, werd den 22sten van slagtmaand 1641 te Delft geboren, en, na het meesterschap in de regten aan de hoogeschool te Leiden verworven te hebben, in 1679 pensionaris zijner geboortestad. Zijne buitengewone schranderheid opende hem den weg tot eervolle en dikwerf moeijelijke betrekkingen, en zijne rondborstigheid en eerlijkheid verwierven hem het volste vertrouwen zijner meesters. In 1681 behoorde hij tot het gezantschap door Hun Edelmogenden naar Vriesland gezonden tot vereffening van een geschil nopens eene belasting op de Hollandsche bieren, en toen Lodewijk XIV in 1682 de muren en poorten van Oranje, in het prinsdom van dien naam, had laten omverwerpen, in weerwil der ernstige vertoogen van den ambassadeur van Sterrenberg, zonden de Staten, die zulks als een schennis van het vier jaren te voren gesloten Nijmeegsche vredeverbond hielden, Heinsius naar Frankrijk, om den koning hierover te onderhouden en pogingen aan te wenden, om den prins in het vredig genot van zijn vorstendom te herstellen. Heinsius nam deze zending schoorvoetende en na herhaalde weigering aan doch, gelijk d'Avaux hem voorspeld had, kwam hij onverrigter zake terug en had zelfs Louvois zoo tegen zich ingenomen, dat deze hem met de Bastilje bedreigde. Van dezen tijd teekent zijn afkeer van Frankrijk. Na zijne terugkomst schreef d'Avaux: „Il est revenu de cet emploi autant ennemi de la France et autant attaché au Prince d'Orange qu'il avait été avant son départ opposé à ce Prince, et attaché aux intérêts du Roi; et ainsi on a perdu un homme qui est à cette heure Pensionnaire des États de Hollande."

Hier van strekte o. a. ten blijke, dat hij de werving van 16000 man door den prins en de Staten voorgesteld en door Amsterdam en Delft hardnekkig geweigerd doorzette en onvermoeid werkzaam was, om 's prinsen overtogt naar Engeland (waarheen Heinsius in het vorige jaar (1687) en ambassade was vertrokken om de geschillen der Nederlandsche en Engelsche O. I. Compagniën te vereffenen) te bevorderen (1688). Groot was dan ook sedert de invloed, dien hij bij den prins had en het vertrouwen dat deze in hem stelde. Onafgebroken waren zij met elkander in briefwisseling, doch Heinsius mogt den blaam niet ontgaan van zich te veel naar den prins geschikt te hebben. Door diens bemoeijingen werd Heinsius na het overlijden van Gaspard Fagel en van den pensionaris Michiel ten Hove, aan wien terstond, na den dood van den eerste, het ambt van raadpensionaris was opgedragen, tot dit gewigtig ambt bevorderd. Het raadpensionarisschap was toen op verre na zoo gevaarlijk niet als ten tijde van de Witt, niet alleen omdat er minder partijschap onder de gewesten was, maar ook omdat de Witt meer ondernemend en doorzettend van aard was, en Heinsius, schoon een man van veel bekwaamheid en geacht bij buitenlandsche mogendheden, zich meer dan de Witt schijnt te hebben doen voorlichten door de voornaamste staatkundigen van zijn tijd, aan welken hij meermalen den voorloopigen handel der gewigtigste punten, met name der traktaten van vrede en oorlog, plagt toe te vertrouwen; zoo echter dat deze hem telkens van den staat der zaken kennis gaven en niet, dan als 't ware, onder zijne voorzitting en bewilliging tot eenig besluit kwamen. De *Memorien* van de Torcy kunnen hier voorbeelden van opleveren. Langs dezen weg vond en behield hij langer steun in de vriendschap van eenen Hop, Buijs, van der Dussen, van Citters en anderen dan aan de Witt, in die van van Beuningen en Beverningh had mogen te beurt vallen. Sommigen willen dat Heinsius zich, nadat hij door Willems' voorspraak en aanbeveling raadpensionaris van Holland en pensionaris der ridderschap, grootzegelbewaarder en stadhouder der leenen in Holland was geworden, zich ijveriger voor het stadhouderlijk belang zou getoond hebben; doch te regt oordeelde van Wijn, dat hij toen zijne oude gevoelens, ten voordeele van het stadhouderlijk belang, slechts openlijker aan den dag legde dan hij te voren, nog pensionaris van Delft zijnde, gedaan had of doen konde. Immers, dat de begrippen en de last van die stad, welke hij echter getrouwelijk volbragt, niet altijd overeenkomstig waren met zijne bijzondere denkbeelden kan men uit menige bijzonderheid uit zijn leven opmaken. Het zou ons te verre afleiden, indien wij al zijne verrigtingen als raadpensionaris, gedurende zijn dertigjarig bestuur, wilden vermelden en beoordeelen. Voldoende zij het de voornaamste aan te stippen, terwijl wij den lezer, die meer verlangt te weten, naar de hier onder vermelde bronnen verwijzen. Bevreemden kan het ons niet, dat hij in het beruchte geschil over het zenden der nominatie van schepenen van Amsterdam aan den koning, terwijl deze uitlandig was, de zijde van den stedehouder hield. Nadat hij in datzelfde jaar (1690) als een van de gemagtigden der staten in de Haagsche bijeenkomst was verschenen, wedervoer hem eenigen tijd daarna, in den jare 1693, eenige onaangenaamheid, ter gelegenheid dat de Dordrechtsche oud-burgemeester, Simon van Halewijn, verdacht van ongeoorloofde verstandhouding met Frankrijk, hem beschuldigde aan sommigen kennis te hebben gegeven, hoe het Fransche hof, sints het overgaan van Bergen in Henegouwen, te 's Gravenhage aanzoek tot vrede had laten doen en alzoo zich insgelijks aan verboden gemeenschap met dat hof zou bezoedeld hebben. Heinsius, hierover door de heeren van 't Hof ondervraagd, deed deswege wel geene bekentenis, doch zijne ontkenning was ook zeer flaauw. Naderhand kwam hij openlijk voor de zaak uit in de vergadering van Holland; doch voegde er bij, dat niemand door hem in 't geheim was toegelaten als Koning Willem, in de hoedanigheid van Stadhouder.

Nog eene andere ongeoorloofde geheimhouding leide Halewijn hem ten laste, die tevens ten bewijs diende van zijne gehechtheid aan den prins van Oranje. Zij bestond hierin, dat hij, toen ter staatsvergadering was gehandeld over de vermeerdering van 's lands zeemagt met 30 schepen, had verzwegen 't geen hij toen reeds wist en behoorde geopenbaard te hebben, dat Engeland namelijk zijn aandeel in deze vermeerdering niet wilde dragen. De burgemeester noemde dit een *Blindhokken van Holland.* In 1697 verscheen hij onder de staatsche afgevaardigden op de Rijswijksche vredehandeling en nam sedert van tijd tot tijd deel in de gewigtigste staatsbelangen, en was zijn invloed van zooveel gewigt, dat hij voor de oorzaak werd aangezien, die verhinderde dat het vereenigde leger met het Fransche niet handgemeen werd in den jare 1702, en twee jaren later het regelen van den veldtogt met den hertog van Marlborough aan hem — die met dezen en den prins Eugenius, in den successie-oorlog het driemanschap uitmaakte, dat in verscheidene opzigten Europa bestuurde — werd toevertrouwd. Toen, in den jare 1706 het Fransche hof eenige heimelijke voorslagen van vrede deed, nam men den raadpensionaris en de regering van Amsterdam in den arm. De zoon van den beroemden geneesheer Helvetius, uit Parijs, waar hij toen woonde, herwaarts gekomen, onder voorgeven van een bezoek aan zijn vader, hield met Heinsius verschillende gesprekken over dit onderwerp en stelde hem brieven en boodschappen ter hand van den president Rouillé, gelijk hij ook vervolgens een ontwerp, door de Amsterdamsche regering goedgekeurd, den Engelsche staatsdienaren toezond. De punten, daarin vervat, werkte hij vervolgens uit, en bragt ze, ten getale van 40, op het papier. Men weet dat deze onderhandeling den vrede niet ten gevolge had. Heinsius ontving hierover van de Fransche staatsdienaren eenen brief, opgevuld met bittere klagten over het gedrag van de afgevaardigden tot die onderhandeling.

Van deze en ontelbare andere staatsbezigheden afgesloofd, overleed de raadpensionaris den 3 Augustus 1720, in den ouderdom van 78 jaren en ruim 7 maanden, tot welken hooggeklommen leeftijd niemand zijner voorzaten of navolgeren het raadpensionarisschap dezer provincie heeft bekleed. Zijn lijk werd in het familiegraf te Delft ter aarde besteld. Met hem, daar hij ongehuwd bleef, stierf zijn huis uit. Men heeft aangemerkt, dat hij, na den dood van Willem III, van gevoelen veranderde, zonder evenwel tot de Franschgezinde zijde over te hellen. Verschillend is het oordeel der nakomelingschap over Heinsius. Bilderdijk noemt hem den *nietigen* Heinsius, doch prof. Tydeman onderteekende dat oordeel niet. Zoo, schreef hij, komt hij noch in de gedenkschriften van Torcy, noch in die van Marlborough, die geen van beiden reden hadden om hem te vleijen, voor. Torcy noemt hem: „un homme consommé dans les affaires, d'un abord froid, poli dans sa conversation, n'ayant rien de rude et s'échauffant rarement dans la dispute. Son extérieur (voegt hij er bij) était souple; nul faste dans sa maison; son domestique composé d'un secrétaire, d'un cocher, d'un laquais, d'une servante, n'indiquait pas le crédit d'un premier ministre." Ook gaf hij hem de volgende vereerende getuigenis: „qu'il n'était accusé ni de se complaire assez dans la considération que lui donnait la continuation de la guerre, pour la vouloir prolonger, ni d'aucune vue d'intérêt personel." Voltaire stelt Heinsius, in zijn *Siècle de* Louis XIV, voor als een „Spartiate fier d'avoir abaissé un Roi de Perse", toen Lodewijk XIV in 1709 de Torcy naar 's Hage had gezonden om den vrede te vragen. Van Wijn, die het met Wagenaar ten opzigte van dezen staatsdienaar niet altijd eens was, noemt hem een grijsaard van zeer eenvoudige zeden en levenswijs; en Scheltema schrijft: „In de laatste achttien jaren was zijn ambt even gewigtig geworden als in den tijd van de Witt, doch minder gevaarlijk. Hij liet zich beter bezoldigen dan dezen." en iets verder: „Zijne reden waren zeer eenvoudig. Hij was koel van inborst, begreep langzaam en dikwijls zeer veel. Zijne besluiten werden ook niet dan na een voorzigtig en langdurig overleg genomen. Hij verbeeldde zich dit echter ook dat niemand iets beter kon weten dan hij."

Dus luidt ook de aanvang van een zeer merkwaardig berigt van van Haren in de Bijvoegselen achter zijne *Geuzen.* De laatste vervolgt dus. „altijd even stil, arbeidzaam en matig, waren alle vermaken van het leven, tot zelfs die van de tafel, zoo niet onbekend bij hem, ten minste buiten gebruik. Uit deze goede hoedanigheden vloeide evenwel, dat de kunst om menschen te kennen zijne sterkste zijde niet was en hij niet gaarne toestemde, dat een ander beter kon weten dan hij. Dus bij voorbeeld, wanneer de Fransche predikant Basnage hem in het voorjaar van 1707 waarschuwde, dat er, niettegenstaande de hevigheid van den oorlog, eene geheime conventie tusschen de hoven van Weenen en Versailles was gesloten, waarbij gestipuleerd was dat het huis van Oostenrijk het koningrijk Napels zonder wederstand zoude nemen, mits doende mislukken de onderneming op Toulon, die reeds drie jaren in overleg was tusschen Heinsius en de hoven van Londen en Turin, werd Basnage weinig geloofd bij hem, die het belagchelijk vond, dat een Fransch predikant beter zoude geinformeerd zijn van geheimen van het kabinet dan een raadpensionaris: niettegenstaande Fagel meende, dat die waarschuwing op alle wijze moest nagegaan worden. Ook maakte de uitkomst zelve geen indruk op Heinsius, maar wel op Fagel, van wien ik die gebeurtenis ten tijde van de deliberatiën over de neutraliteit van de republiek, en den oorlog van het jaar 1735, met nadruk heb hooren bijbrengen."

„Hoe zonderling Heinsius (dus vervolgt van Haren), na den vrede van Utrecht, midden in den Haag, van de pest is aangetast en genezen; en hoe door zijne koele bedaardheid, de voorzigtigheid van dr. de Bie en de stille en wijze maatregelen van den heer van Wassenaer Sterrenburg, president van gecommitteerde raden en van Fagel, griffier van hunne Hoog Mog., dat verschrikkelijk voorval, onder hen is geheim gehouden, en nog lange jaren daarna is geheim gebleven, vindt men in het breede in het *Leven van* Fr. Fagel. Heinsius is de laatste geweest van de Hollandsche regenten en ministers, die mantel en bef heeft gedragen."

Ook de graaf van Bentinck heeft in zijne Ms. *Aanteekeningen* op het woord Slingelandt en op het woord *Raadpensionaris* de volgende bijzonderheden nopens onzen staatsman aangeteekend:

„De raadpensionaris (Slingelandt) had boven zijne langdurige ervarenheid, eene seer groote penetratie; soo dat hij een saak aanstons in sijn hart aantastte, en van alle kanten kon beschouwen. Hij was geweest een compleet minister in een koningrijk: wat te sterk in een republyk. — Heinsius was gewoon eer hij een saak doordrong, te ondertasten bij de voornaamste leeden, of en hoe deselve zoude succedeeren, maar Mijnh. v. Slingelandt bragt veeltijds sijn plans in sijn cabinet gewerkt voor den dag, en wilde die dan doordringen, hetgeen stuitte. Hij voelde zijn capaciteit en steunde volkomen op sig selven. Het was een geluk geweest voor de Republyk indien hij aanstonts na den dood van Heinsius had kunnen raadpensionaris worden; want dan had hij de financiën, die Heinsius niet publyk maakte, kunnen openleggen, en door het schielijk en onverwacht vertoog van de slegte constitutie van deselve, de Regenten veelligt kunnen bewegen om middelen van redres aan te wenden, daar zij nu door de beleening van Stormbeek reeds gewend waren geworden aan de slegte staat der financiën."

Heeren, die van *„die eigensinnige Beschränktheit"* van Heinsius spreekt, wordt grondig wederlegd door prof. Vreede in de voorrede zijner, voor het leven van Heinsius en de beschouwing van den staatkundigen toestand van dien tijd, onontbeerlijke *Correspondance diplomatique et militaire du Duc de* Marlborough, *du Grand-Pensionnaire* Heinsius *et du Trésorier-Général des Provinces-Unies*, Jacques Hop, Amst. 1850. Hier voor heeft hij gebruik gemaakt van een gedeelte der nagelaten papieren van den raadpensionaris, die hem door Mr. M. A. J. van der Heim, griffier der tweede kamer der statengeneraal, in den bloei van zijn leven overleden, ten gebruike waren gegeven. Deze depêches en brieven, die onze staatsman gedurende een lange reeks van jaren ontving en schreef,

gaven den gemelden heer van der Heim aanleiding tot het opstellen zijner *Dissertatio Historico-Politica Inauguralis de* Antonio Heinsio, *Consiliario*, Lugd. Bat. 1834. (207 pp. 8o.), waarin hij zijnen grooten voorzaat mannelijk tegen de beschuldigingen tegen zijn bestuur en handelwijze verdedigde.

Het portret van Heinsius in jeugdigen leeftijd deelt van Wijn in het XIVe stukje zijner *Bijvoegselen* op Wagenaar mede en wordt ook gevonden voor het gemelde werk van prof. Vreede.

De beroemde hoogleeraar Petrus Francius vervaardigde de volgende regelen tot zijn lof:

ANTONIO HEINSIO

MAGNI SIGILLI

CUSTODI.

Heinsio maxime, nomen eruditum,
Nomen laurifero celebre Pindo
Rei gloria publicae, virorum.
Jugens praesidium politicorum;
Quod vultu placido, quod ore laeto,
Meque exceperis & meas Comoenas,
Quas grates tibi, quo sono, rependam?
Itet Respublica floreatque nostra,
Tuis fulta humeris; tibi que tantum
Pares nominis & celebritatis
Haec per oppida, rebus in gerundis,
Quantum nominis eruditione
Doctrinaque sibi sua pararunt
Parens Heinsius, Heinsiusque gnatus;
Et certamine nobili Batavi
Contendant proceres, virique docti,
Claro nominis gentis Heinsianae
Sit illustrior eminentiorque
Resne Publica, Resne Litterata.

Zie W. Coxe, *Memoirs of* John *Duke of* Marlborough, *Memoirs of the Kings of Span.; History of the House of Austria*, passim.; Id. *Herzogs* Johann von Marlborough *Leben und Denkwürdigkeiten; nebst dessen Original-Briefwechsel aus den Familien Archiven zu Blenheim und andern echten Quellen gezogen; aus dem Englischen übersetzt von* F. A. v. H., 6 Theile in 8o., Wien, 1820—1822. passim.; *Histoire de* Jean Churchill, *duc de* Marlborough, 3 vol. in 8o., avec plans, Paris, 1808; Sir George Murray, Marlborough *Dispatches*, passim.; *Memoirs of the Life and administration of Sir* Robert Walpole, *Earl of Orford, Memoirs of* Horatio *Lord* Walpole, *Selected from his correspondence and papers and connected with the history of the Tories, until his Death in* 1757, passim.; Maccauly, *History of England*, (Tauchnitz edition) T. VI. p. 176, T. VII. p. 76; *Mémoires de M.* de Torcy; *Mémoires pour servir à l'Histoire du* 18e *siècle par M.* de Lamberty, passim.; *Négociations de Monsieur le Comte* d'Avaux *en Hollande depuis* 1679 *jusqu'en* 1684, passim.; *Lettr. de* Louis XIV au Comte de Briard, No. XXXI, p. 142; *Biogr. Univ.*, T. XIX. p. 587, suiv.; Heeren, *Gesch. der Europ. Staatensyst.*, T. I. S. 282; Burnet, *Geschied. van Engeland*, D. VI. bl. 360, 552, D. VII. bl. 350; passim; *Le Général* de Vault, *Mémoires militaires rélatifs à la succession d'Espagne sous* Louis XIV; *extraits de la Correspondance de la cour et des généraux; revus, publiés et précédés d'une introduction par le Lt.-Général* Pelet, passim.; *Oorlogstooneel van Europa, zijnde eene beschrijving van den gepasseerden oorlog tot op het teekenen van den vrede in het jaar* 1748, 2 dln., Leiden, 1750. passim.; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 443, volgg.; O. Zwier van Haren, *De Geuzen*, *Opheld.*, 286—288; *Holl. Merc.* van 1684, bl. 266—268, van 1685, bl. 153, van 1689, bl. 272, 277, 278, van 1690, bl. 104, 105; *Résol. Holl.* 24, 29, 31 Maart, 22 April, 27 Mei, 23, 24, 25 Junij, 1689, bl. 188, 192, 197, 224, 284, 300, 338, 346, 352; 14, 19 Julij, 1689, bl. 402, 419, 27 Jan. 1690, 14 Mei, 1693, 18 Junij, 1694, 5 Junij, 1699, 29 April, 3 Mei, 1710; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XV, XVI, XVII, XVIII, (zie het *Register*); van Wijn, *Nazingen op* Wagenaar, D. XV, XVI, XVII, XVIII, (zie het *Register*); van de Wall, *Privileg. van Dordrecht*, VIII St. bl. 1783 (7); Bilderdijk, *Geschied. des Vaderlands*, D. X, XI, passim., (zie *Register*); Cerisier, *Geschied. der Vereenigde Ned.*, D. IX. bl. 147; Collot d'Escury, *Hollands roem in Kunsten en Wetenschappen*, D. II. bl. 389—391; Scheltema, *Peter de Groote in Holland*, D. I. bl. 181; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XX. bl. 517, volgg.; *Kronyk van het Historisch Genootschap*, D. V. bl. 39, D. IX, bl. 171; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 303; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 454, 456, 457; Muller, *Cat. van Portrett.*; Francii *Poëmata*, p. 392; *Cat.* J. Koning, D. I. bl. 109.

HEINSIUS (A . . .); volgens den heer Kramm vermeldt Pieter ten Westen in zijn Ms. op het jaar 1767 dezen „als een portretschilder, die te 's Gravenhage woonde en ook zeer fraaije en welgelijkende portretten maakte met potlood, daar hij veel mede won, doch nimmer genoeg had en van daar met de noorderzon, zoo gezegd werd, naar Utrecht is vertrokken." Kramm bezit eene prent, voorstellende het portret van den schout bij nacht Willem Krul, heer van *Burghst* in fol. door hem geteekend en door R. Muys gegraveerd, onbevallig van ordonnantie en middelmatig gegraveerd.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III. bl. 665.

HEINSIUS (Hemmo) predikant te Zevenhoven, maakte zich reeds als S. S. Min. Cand. te Groningen als dichter bekend door eene *Lijkklagte ter Gedachtenisse van* Albertus Alberthoma, Groningen bij B. Greydanus, 1758. In 1762 gaf hij *Amstelsche Uitspanningen of Stichtelijke Gezangen*, Amst. 2 dln. 8o., in het licht.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anthol. en Hist. Woordenb.*, D. I. bl. 212, 213; *Boekz. der gel. wereld*, 1760, bl. 369.

HEINSIUS (Nicolaas). De bovengemelde Nicolaas Heinsius had bij Margaretha Wullen twee zoons, Daniel en Nicolaas, die nadat hij, op regterlijk bevel met haar gehuwd was, den naam van Heinsius aannamen. Daniel promoveerde den 23 October 1669 te Harderwijk in de regten, en huwde Isabella Maria, dochter van Simon Willemsz. van Veen, hoofdofficier te Alkmaar en van Maria Cuik van Mierop, die den 5 Mei 1699 kinderloos stierf.

Nicolaas werd waarschijnlijk in 1656 te 's Hage geboren, ontving van zijne ligtzinnige en dartele moeder eene slechte opvoeding, studeerde aan de Duitsche hoogescholen en werd tot medicinae en philosophiae doctor bevorderd. Toen zijne moeder met zekeren Duitscher, dien zij buiten 's lands voor haren man liet doorgaan, naar Zweden reisde, ging Nicolaas mede, zonder zich het minst aan de levenswijze zijner moeder geërgerd te hebben. Wanneer hij in Holland is teruggekomen is onbekend, doch men weet dat hij een zeer losbandig leven heeft geleid, en den 28 December 1677 bij nacht langs de straat zwierende eenen manslag beging, waarop hij door den Hove van Holland met confiscatie zijner goederen uit het land werd gebannen. Hij vlugtte naar Parijs, waar hij zich bij Colbert en andere aanzienlijken zocht in te dringen, doch zonder gelukkig gevolg. In het volgende jaar ontmoeten wij hem te Londen; ook bezocht hij Duitschland, waar hij bijzondere studie van de warme baden te Aken, Ems enz. maakte, en Frankrijk, waar hij zich o. a. te Montpellier en te Toulon ophield. In 1679 vinden wij hem in Italië, en maakte hij zijn hof bij koningin Christina, die toen te Rome haar verblijf hield. Dit gelukte hem; hij was eer bij daar aankwam Roomsch geworden. Aan Christina verhaalde hij, dat hij dit op aanraden zijns vaders gedaan had, en verzekerde, dat hij met dezen op den besten voet stond. Dit alles was echter geheel bezijden de waarheid. Zijn vader verklaart in eenen brief aan de koningin dat Nicolaas hem veel last en verdriet aandeed, en zelfs gedreigd had hem te zullen vermoorden, indien hij zijne moeder niet onderhield, iets waartoe de oude Heinsius niet verpligt was. Volgens zijne eigene verklaring, bleef de jonge Nicolaas eenige jaren bij Christina. Uit eenige regels van een paar lofdichten voor zijne *Kwijnende Venus* blijkt dat hij aldaar eenig ambt (doch welk is onbekend) bekleed heeft.

»Dat straald (zong A. Wagardas, *j. u. d.*) het glans-rijk licht, dat me op uw hoofd siet swieren
»Te Romen eerst ontfonkt, door al de wereld heen.
»Men eer dan Heins niet min als Hermes of Galeen.

»Wanneer ik overdenk hoe dat (zijn de woorden van dr. H. van Lewen.)
»Den eersten knoop in 't band van onse vriendschap sloeg
»Alwaar uw groote Geest U in de gunst deed komen
»Van Swedens Koningin en al wat purper droeg.
»Die Noordstar, flikkerende aan den Hemel der Geleerden,
»En die dees luyster trok van die U 't leven gaf,
»Bespeurd in U die Geest, die s' in uw Vader eerde,
»En liet van hem op U haar achting dalen af.
»Sij sag verheugd door U het waardig ampt bekleeden,
»Door 't welk haar pragtig hof een nieuwe luyster steeg:
»Haar dagt dat sy haar jonst niet beter kost besteden
»Als aan U voor wiens naam het Choor der Musen neeg."

In 1687 was hij gewoon geneesheer van den keurvorst van Brandenburg en praktiseerde over de kinderen van diens raadsheer, woonde waarschijnlijk te Kleef en vertrok van daar in 1695 naar Culemborch „om nader aan zijne patienten en correspondentiën in Holland te zijn, zonder zich nogtans te veel van die in Duitschland af te begeven." De waarheid was, dat hij nog altijd schroomde met de justitie in Holland in aanraking te komen. De buitenpatienten, die hij volgens zijne eigene getuigenis bezocht, zullen wel in Duitschland gewoond hebben. Op den titel der tweede uitgaaf van zijne *Kwijnende Venus* heet hij hofraad en eerste lijf-medicus van zijne Hoog Vorst. Doorlucht. den Hertog van Saxen-Coburg, en al glooven wij hem niet op zijn woord, wanneer hij zegt, „dat vele geneesheeren uit Polen, Zweden, Denemarck enz. zijne *arcana* ontbieden en vele Vorsten, Graven en Soevereinen hem d'eere doen hem dagelijks hun glorieus en dierbaar leven te vertrouwen," gelijk hij zegt in de voorrede van het aangehaalde werk (waar hij veel spreekt van zijne zedigheid), het is toch zeker, dat hij een drukke praktijk had. Dit boekje moet vooral dienen tot bekendmaking en aanbeveling van zijn *arcanum anti-venereum*, dat in den vorm van kleine pillen werd gegeven (zoo bitter als de pillen van doctor H. . . ., (*aurum potabile*, *aurum destructum*, *arcanum antipodragicum*) zegt hij *Verm. Avant.* bl. 155). De verhalen van genezingen, daardoor verrigt, die bijna de helft van het boek vullen, hebben veel overeenkomst met de attesten die wij dagelijks in de dagbladen vinden omtrent de werking van de Holloway-pillen en dergelijke middelen, maar behoeven voor de beste van die soort niet onder te doen. Men behoeft slechts een paar bladzijden te lezen van den schrijver van den *Vermakelijken Avanturier* en van *don Clarazel*, eene navolging van *don Quixote*, te herkennen, dezelfde stijl, dezelfde geestigheid en levendigheid, dezelfde woordenrijkheid, die niet zelden langwijlig wordt, en dezelfde onkiesche onaardigheden.

In een gedrukt request van dezen Nicolaas Heinsius aan de Staten-Generaal van den jare 1707 verzoekt hij, na herhaalde schoon vruchtelooze pogingen bij Willem III aangewend te hebben, weder in het land te mogen komen, waaruit hij door het Hof van Holland was gebannen. Uit dit stuk blijkt dat hij reeds 30 jaren met vrouw en kinderen in vreemde landen had doorgebragt en toont aan, dat hij den manslag op den persoon van Jan Lamberts de Wild, die hem en zijne medgezellen, Willem van Nispen, bailluw van Voshol en Scipio Hil, luit.-kolonel in Engelsche dienst, had aangerand, niet kan hebben begaan ten gevolge der lijkschouwing, waarvan hij niets heeft geweten.

In de kerk te Vianen is een halve zerk met den naam Heinsius. De andere helft ontbreekt. Wie van dezen naam daar begraven ligt, is onbekend. De begrafenisboeken, die daaromtrent opheldering zouden kunnen geven, zijn vernield. Zeker heeft deze steen het graf niet gedekt van den overgrootvader van dr. Heinsius, die te Vere begraven ligt, ook niet van zijn grootvader of vader, die in de St. Pieterskerk te Leiden zijn begraven.

Dr. Nicolaas Heinsius schreef:

Het ontdekt vergift der zoo genaamde Melk-Cuur, behelsende deszelfs schadelijkheid in Scheurbuik, Gigt en Podagra, lichaam- en longtering, en in alle uit het Zuer voortkomende ziektens, beneffens aanwyzing der geneesmiddelen, en manier hoe dese Qualen zeker kunnen geholpen en genezen worden. Klaarlyk volgens de beginselen van Cartesius *opgesteld, door* Nic. Heinsius, Nic. *fil. Med. & Phil. Doct. en Practizijn in de Keurvorstelijke residentie-stadt Cleve.* t'Utregt by Anthony Schouten, 1693, 8°. Ook in dat jaar ald. bij C. Krebber, 1693, 12°.

Armamentarium Sanitatis, ofte Wapen-huis der gezontheit, behelsende verscheide heilzame geneesmiddelen, voortreffelijke, bysondere en tot nog toe onbekende geheimenissen ofte arcana, dienende tot genezing van verscheide zware en voor ongeneesbaar gehoudene qualen en ziektens, als podagra en gigt, tering, graveel, waterzugt en veel andere toevallen meer, te vinden in het Medicinaal Cabinet van Nic. Heinsius, Nic. *fil. Med. & Phil. Doctor en Practizijn in de Keurvorstelijke residentie-stad Cleve.* t' Utregt by Anthony Schouten, 1694, 8°.

Naaukeurige verhandeling van het Podagra, en d' algemeene Gigt, vervattende derselver oorsprong en beginselen in het bloed, als ook den aart en ware eigenschap van deszelfs pijnlijk ferment, beneffens verscheide beweerde recepten, of voorschriften, en de beschrijving van vele deftige Geneesmiddelen en derselver toebereiding in deze Quale, tot troost der gigtigen, en onderwijzing der leergierigen, op d' onwrikbare gronden van goede reden en ervarenheid opgesteld door Nic. Heinsius, Nic. *fil. Med. & Phil. Doctor tot Kuilenborg.* t' Amsterdam by Jan ten Hoorn, 1698, 8°.

Heinsius verijdelt (schrijft Ralus) in dit werkje het oude spreukje van Naso:

Tollere nodosam nescit medicina Podagram.

d. i.:

Daer is geen middel voor te schrijven
Om 't knobblig voetseer te verdrijven.

In het gedicht van dr. D. Havart voor dit werk hebben de letterzetters den regel:

»En waar ze zitplaats heeft gekregen.

overgeslagen.

De Kwijnende Venus, Amsterd. 1697. Utrecht, 1700, 8°.
Gemartelde Venus, 8°.
Over de Venusziekte, Rotterdam, H. Kentlinck, 1736, 8°.
Verhandeling over het Kwikzilver, 's Hage, F. Boucquet, 1704, 8°.
Eene Verhandeling over de Pokken. Mogelijk hetzelfde met de *Kwijnende Venus.*
Don Clarazel de Contarnos, ofte den buiten-spoorigen Dolenden Ridder enz., 2 dln. m. pl., Amst. 1697. 8°.
De vermakelijke Avanturier, Amst., 1738, 2 dln. m. pl.

Zie de belangrijke berigten in *Navorscher*, 1856, bl. 192, 291, 325, die wij meest zijn gevolgd. *Voorrede van de Kwijnende Venus* en van *Don Clarazel*, *Rabus*, *Boekzaal van Europe*, 1693, p. 4, p. 483 p. I. p. 155, 1698, p. I. p. 153; Jan de Regt, *Mengeldichten*, bl. 49; Te Water, *Hist. der Herv. Kerk te Gend*, bl. 149; Abcoude en Arrenberg, *Naamregister*, bl. 322; *Sylloge Epistol.*, ed. P. Burmanno, T. III. p. 353, 356, 360, 384, 405, 684, 873, 877, 879; Burman, *Vita Heinsii*, p. 41; Bouman, *Geschied. der voormalige Geld. Hoogeschool*, D. I. bl. 368; Hoogstraten, *Woordenboek*, *Aanhangsel* op het laatste Deel, bl. 61; Mr. C. L. Schuller, *Voorles. over den Don Quixote*, Utrecht, 1842, bl. 26, *Aanteek.*

HEINSIUS (Petrus). Zie HEIJNS.

HEINSBERGEN (Henricus van) predikant te Haamstede en Burg, op Schouwen, in 1580, vervolgens te St. Maartensdijk waar hij nog stond in 1597.

Zie J. W. te Water, *Kort verhaal der Reformatie in Zeeland*, bl. 241, 242, 319.

HEINSBERGEN (Johannes van). Johannes VIII, bijgenaamd van Heinsbergen, was proost van Aken toen hij door het kapittel met eenparige stemmen op den bisschoppelijken stoel werd geplaatst. Hij volgde de voetstappen van zijnen voorzaat Johannes van Walenrode met de Luiksche wetten in goede orde te brengen. Die wetten werden in 1424 door de drie staten des lands bekrachtigd. Het wetboek van Johannes van Heinsbergen is tot den inval der Franschen, op het laatste der vorige eeuw, in stand gebleven. De kerkvoogd woonde niet alleen in het genoemde jaar de provinciale kerkvergadering van Keulen bij; maar hij hield ook in 1455 eene kerkvergadering in zijn bisdom, en deed de verordeningen, welke zoo door zijne voorzaten als door hem waren gemaakt, bijeenverzamelen: dezelve zijn in 1500 te Leuven gedrukt geworden. Tijdens het bestaan van dezen bisschop werd te Leuven, hetwelk toen onder het bisdom van Luik behoorde, door paus Martinus V eene hoogeschool opgerigt. In 1455 deed hij ten behoeve van zijn opvolger afstand van het bisdom en stierf den 18 October 1459 te Heinsbergen.

Zie Hartzheim, *Bibl. Colon.*, p. 180; Miraei, *Dipl.*, T. I. p. 223; Chapeauville, *Gesta Pontif. Tungr.*, T. III. p. 116, 117, 130; Wichmans, *Brab. Mar.*, L. III. C. LVI, p. 844;

Nieuwe Geschiedenis van het Bisdom van 's Hertogenbosch, naar aanleiding van het *Katholyk Meyerysch Memorieboek* van A. van Gils door J. A. Coppens, D. I. bl. 63—65.

HEINTZENBERG (Jan Frederik), burgerkoopman te Batavia, was de eerste die de lang gewenschte tijding uit den mond van den gouverneur (van Imhoff) vernam, dat op zijn aanzoek en door zijne pogingen, gedurende zijn verblijf in Nederland, de bewindhebbers der O. I. Compagnie, en vervolgens ook de Staten Generaal hadden besloten, den Lutherschen op Batavia vrije uitoefening van godsdienst te verleenen. Op zijne uitnoodiging en aan zijne woning kwamen den 2 Julij 1743 eenige broederen te zamen, ten getale van elf, die „het zielverkwikkend nieuws der vergunde vrije uitoefening van hunne godsdienst vernamen met nederige erkentelijkheid en onder het uitstorten der innigste vreugde."

Zie J. C. Schultz Jacobi, *Bijdragen tot de Geschiedenis der Evangel.-Luth. Kerk in Nederland*, St. VI. bl. 86, 87.

HEISTER of HEYSTER (Laurens), een der uitstekendste geneesheeren, zoo door de uitgestrektheid en verscheidenheid zijner kennis als door het getal en de waarde zijner geschriften, werd den 21 September 1683 te Frankfort aan de Main geboren. Reeds in zijn prille jeugd toonde hij zoo veel geest en zulk een gunstigen aanleg, om door oefening de gaven die hij van de natuur had ontvangen aan te kweeken, dat zijn vader, hoewel een arme herbergier, groote opofferingen deed om hem eene goede opvoeding te geven. Snel waren zijne vorderingen en hij onderscheidde zich vooral in de dicht- en schilderkunst. De toejuichingen, die hij ontving, verleidden hem niet zich aan deze te wijden; op 18jarigen leeftijd begaf hij zich naar de hoogeschool te Giessen om in de geneeskunst te studeren. Gedurende vier jaren bezocht hij de collegien van Moeller over de geneeskunst en van Barthold over de ontleedkunde. Van daar begaf hij zich naar Leiden en Amsterdam, waar hij de ontleedkundige lessen van Ruijsch en de heelkundige van Rau bijwoonde. Welhaast werd hij de vriend van beide beroemde mannen, die zijne verdiensten waardeerden en niets verzuimden om zijne kennis te vermeerderen. Om dit doel te bereiken bezorgden zij hem de betrekking van chirurgijn-majoor bij het leger in Brabant; doch, na het eindigen van den veldtogt kon hij zijn verlangen geen weêrstand bieden om Boerhave en Albinus te hooren. In 1708 liet hij zich door zijn vriend Almeloveen, dien hij te Amsterdam had leeren kennen, overhalen, hem naar Harderwijk, waar hij het hoogleerambt in de geneeskunst bekleedde, te volgen.

Hier werd hij, na opentlijke verdediging zijner *Dissertatio de tunicâ hiroidea oculo (over den vaatrok van het oog)*, tot doctor in de geneeskunst gepromoveerd. Nu wenschte Ruijsch, die veel vriendschap voor hem gevoelde, hem als medehelper in het onderwijs van de ontleed- en heelkunde te Amsterdam te bezitten; doch Heister verlangde liever naar het leger terug te keeren, waar de militaire hospitalen hem zulk eene uitnemende gelegenheid aanboden om zich in de praktijk te oefenen. Op aanbeveling van Ruijsch werd hij tot den rang van opper-geneesheer en heelmeester bevorderd; doch Heister, die een buitengewone neiging voor de heelkunde had, legde zich vooral op het verrigten van operatiën toe en de oogziekte die toen in het leger heerschte, was hem een vruchtbaar veld voor zijne nasporingen. „Heister," lezen wij bij een zijner biografisten, „fit d'utiles récherches sur la cataracte, dont la nature était encore ignorée, et vérifia, l'un des premiers, que la cécité, dans cette maladie, dépend de l'opacité du cristallin." Na het sluiten van den vrede aanvaardde Heister een leerstoel in de heel- en ontleedkunde aan de hoogeschool te Altorf, welke hij gedurende tien jaren met zoo veel roem bekleedde, dat zijn naam als heel- en ontleedkundige door geheel Europa bekend werd. Na dat tijdsverloop werden hem door twee hoogescholen, die van Kiel en Helmstadt, een leerstoel in dezelfde vakken aangeboden. Hij besliste ten voordeele van de laatste uit genegenheid voor den hertog van Luneburg, die sterk bij hem had aangehouden om zich aan die hoogeschool te verbinden. Na gedurende 20 jaren de chirurgie en anatomie onderwezen te hebben, aanvaardde hij in 1730 die in de botanie en vervolgens in de practische geneeskunde, schoon hij steeds met zijne lessen in de chirurgie voortging. Zij trokken een groot aantal leerlingen naar Helmstadt, want hij werd in dien tijd voor den beroemdsten hoogleeraar in dat vak gehouden. Zijne werkzaamheden aan zijn ambt, die aan een uitgebreiden praktijk zoo in als buiten de stad verbonden, en de tallooze consulten die hij dagelijks aan vorsten en de aanzienlijkste personen gaf, beletten hem niet eene menigte uitstekende werken te schrijven, die door geheel de wereld beroemd zijn geworden. Peter *de Groote* deed te vergeefs moeite om hem over te halen zich te Petersburg te vestigen. Hij kon niet besluiten zijn land, waar hij in zoo hooge achting stond, te verlaten. Hij eindigde zijn roemvolle loopbaan den 18 April 1758 te Helmstadt als Brunswijk-Luneburgsch hofraad en lijfarts en als hoogleeraar in de genees-, heel- en kruidkunde. Volgens een artikel over hem van Fournier in de *Biographie Universelle*, schreef hij, behalve zijne *Dissertatio:*

De hypothesium medicorum fallaciâ et pernicie, Altorf, 1710. 4°.

De difficultate veritatis inveniendae in physicâ et medicinâ, Altorf, 1710. 4°.

De Cataractâ, glaucomate et amaurosi tractatio, Altorf, 1713 et 1720, 4°.

„C'est dans cet ouvrage qu'il expose ses recherches sur l'opacité du cristallin, comme cause de la cécité dans la cataracte. Sa découverte, faite à l'armée, fut publiée en 1711; diverses dissertations sur le même sujet ont été fondues dans l'édition de 1720."

De Entero et Gastroraphe, Altorf, 1715, 4°.

Chirurgiae nova Adumbratio, Ibid., 1714, 4°.

De novo methodo sanandi fistulas lacrymales, Ibid., 1716, 4°.

„Cette partie de l'art était alors dans l'enfance et l'auteur lui fit faire un pas; mais ses successeurs ont fait oublier la sienne."

Compendium Anatomicum, veterum recentiorumque observationes brevissime complectens.

„Ce traité d'Anatomie bien supérieur à tout ce qui avait été publié jusqu'alors dans ce genre, devint classique et l'a été pendant longtemps. Indépendammant des faits nouveaux dus à ses recherches, l'auteur enrichit son livre de beaucoup d'érudition, ce qui en rend encore aujourd'hui la lecture intéressante; car depuis Heister l'anatomie descriptive a fait de tels progrès, que son traité a singulièrement vieilli, et qu'on y découvre un grand nombre d'erreurs. La vogue de cet ouvrage fut prodigieuse; il eut un grand nombre d'éditions, et fut traduit dans presque toutes les langues d'Europe."

De optima cancrorum mammaram extirpendi ratione, Helmstadt, 1720, 4°.

De Anatomes subtilioris utilitate, praesertim in chirurgia, Ibid., 1720, 4°.

„Ce livre est un de ceux de l'auteur qu'on lira toujours avec intérêt, puisqu'il fait connaître les avantages de l'anatomie et les fautes, dans lesquelles peut tomber le chirurgien qui ne possède qu'imparfaitement cette science."

De medicamentis Germaniae indigenis sufficientibus, Ibid. 1730, 4°., in 't Fransch overgezet (1777 4°.).

Observationes med. miscellaneae, Ibid., 1730, 4°.

Compendium medicorum, Ibid., 1736, 4°.

De medicinae mechanicae praestantiâ, Ibid., 1758, 4°.

„C'est une critique judicieuse de la doctrine de Stahl's *Institutiones chirurgicae*, Amst. 1739, 2 vol., 4°. c. fig.

„Heister qui avait professé et pratiqué la chirurgie avec un grand succès, composa cet ouvrage avec ceux de ses prédécesseurs, et au moyen de ses propres découvertes. C'est un monument historique, qui présente l'état de la science à l'époque où il fut publié; rien d'aussi complet, d'aussi exact, n'avait paru depuis Fabrice d'Aquapendente et Paré. Le livre de Heister, reimprimé souvent, et traduit en diverses langues a été pendant plus de 60 ans, le seul traité général, que possédât la chirurgie moderne. Aujourd'hui il est remplacé par des ouvrages plus complets, d'ailleurs, quoique utile encore à consulter, les immenses progrès que l'art a fait rendent l'usage des

Institutions de **Heister** insuffisans et même inutiles aux élèves. Les savants ne l'étudieront point sans avantage dans beaucoup de cas."

De Lithotomiae Celsianae praestantia et usu, Ibid., 1745, 8°. In het Fransch, Paris, 1751, 8°.

Systema generale plantarum ex fructificatione, cui adnectuntur regulae de nominibus plantarum a celeb. Linnaeo *longè diversae*, Ibid., 1748.

Dit is het laatste werk dat Heister in het licht gaf. Na zijn dood verschenen nog zijne *Medicinische, Chirurgische und Anatomische Wahrnehmungen.* Zijne *Institutiones Chir.*, in 1750 verbeterd te Amsterdam verschenen, zijn oorspronkelijk in het Hoogd. (*Chirurgie, in welcher alles, was zur Wund-Arzneij gehört, nach der neuesten und besten Art abgehandelt werd*) het eerst in 1718 te Neurenberg verschenen en sedert dikwerf herdrukt.

In het Nederduitsch bezitten wij:

Ontleedkunde, Amst., 1728, m. pl. 8°.

Redevoering over den aanwas der ontleedkunde, Dordr., 1746, 8°.

Heelkundige Onderwijzing, met aanteekeningen van A. Ulhoorn, Amst. 1755, 2 dln. met pl. 4°. Hiervan verscheen een 3de druk.

Geneeskundig Handboek, Amst., 1762, 8°.

Kort begrip der Heelkonst, Amst. 1764, met pl. 8°.

Zijn zoon Elias Frederik Heister, in 1715 te Altorf geboren en in 1740 te Leiden gestorven, gaf behalve eene Latijnsche overzetting van het Engelsche werk van Douglas over de *Peritoine*, een belangrijk werk in het licht, getiteld: *Apologia pro medicis atheismi accusatis*, Amst. 1736, dat sommigen, schoon volgens Haller ten onregte, aan zijn vader hebben toegeschreven. Hij was een jongeling van groote verwachting.

L. Heisterus gaat op onderscheidene wijzen in fol., 4°. en 8°. in plaat uit.

Zie Saxe, *Onom. Lit.*, i. v.; *Biogr. Univers.*, T. XIX. p. 590; *Nova Act. med. phys.*, T. II.; *Vaderl. Letteroef.* 1763, D. II. bl. 53, volgg.; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogeschool*, D. II. bl. 197; *Aanhangsel op* Nieuwenhuis' *Woordenb. van Kunst. en Wetensch.*, D. III. bl. 360; Arrenberg, *Naamreg. van Nederl. Boeken*, bl. 221, 222; *Naaml. van Nederd. Boeken*, 1790—1833, bl. 239; *Bibliothèque Raisonnée*, T. XXXI, p. 275, 280; van der Groe, *Cat. Libr.* (1765) bl. 100.

HEK (Jan) een dier moedige zeevoogden, welke zich in het midden der XVIIde eeuw onder Tromp en de Ruiter onderscheidden. Hij werd te Hoorn geboren, en was in 1651, toen hij door de Engelsche roovers werd gevangen genomen, kapitein. In de zeeslagen tusschen de Ruiter en de Engelschen was hij gezagvoerder der *Justina van Nassau.* In 1673 voerde hij als oudste kapitein onder het kollegie van West-Vriesland in 't Noorderkwartier, tijdelijk het gezag over de schepen en vaartuigen van dat kollegie. In hetzelfde jaar woonde hij als bevelhebber van het schip *West-Vriesland* den slag bij Schooneveld bij. Sedert komt hij niet meer voor.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 593, 653, 686, 713, 776, 812, 813; Abbing, *Vervolg op* Velius *Chronyk van Hoorn*, bl. 60, 145, 147.

HEKER of Evert van Hekeren geheeten van den Ese, huwde in het laatst der XIVde eeuw Bate van Almelo, eenige dochter van Egbert van Almelo, door welk huwelijk met eene erfdochter de *Heerlijkheid Almelo* in zijn geslacht kwam. Van hem zijn twee muntjes overgebleven die hij als heer van Almelo heeft laten slaan. Een daarvan is afgebeeld in van der Chijs, de *Munten der Heeren en Steden van Overijssel*, pl. XVII, en beschreven op bl. 846. Een ander exemplaar berust elders.

HEKER (Hartwich the heker of die) behoorde niet tot het adellijke geslacht van Heeckeren, hoewel zijne voorouders er waarschijnlijk door bastaardij uit gesproten waren, maar denkelijk tot een, ook in de regering van Zutphen voorkomende, dat eenen boom tot wapen en tot helmteeken voerde. Zijn vader, Egbert of Elbert, schijnt in 1449 gestorven te zijn, in welk jaar zijn oudere broeder Daem met „*Gomphen* ofte *Hekersmaet*, gelegen to *Heker*, kerspel van Doesborg," ten Zutphensche regten beleend werd. Daem stierf kinderloos en Hartwich werd in 1456 met hetzelfde goed beleend.

Vele jaren is hij richter van Doesborgh geweest. Hij zal dezelfde zijn als Hartwinus de Hekeren, den 1 Augustus 1481 voorkomende onder de voorname stedelingen, toen sommigen hunner met eenige bannerheeren en ridders de geheime notariele verklaring aflegden, dat zij, slechts door den nood gedrongen, zich aan aartshertog Maximiliaan onderworpen hadden, maar niet geacht wilden worden daarmede iets te kort te doen aan de regten van de kinderen van hertog Adolf van Gelre.

Den 12 Augustus 1481 hebben die van Arnhem en Doesborgh een verdrag met den aartshertog gesloten, dat naderhand in het klooster herzien werd in tegenwoordigheid van Maas Blijffer en Hartwych te Heker. In 1482 hebben, om den hertog van Cleef het beleg van Wageningen te doen opbreken, de Gelderschen, en onder hen 200 burgers van Doesborgh, onder bevel van Hartwych te Heker en Sander van der Groetenhuys, in de tweede week na Paschen eenen krijgstogt naar de Hetter gedaan en aldaar de Cleefsche landzaten door rooven en blaken geplaagd.

Wanneer Hartwich gestorven is blijkt niet; zijn zoon Hartwich werd in 1540 beleend.

Zie Nijhoff, *Gedenkwaardigheden uit de Geldersche Geschiedenis;* Slichtenhorst, *Geldersche geschiedenis; Bergsche Leenregister.*

HEKKENHOEK of HECKENHOEK (A.) verliet de latijnsche school te Dordrecht in 1761 met eene latijnsche oratie over Constantijn *de Groote*, die door hem zelven overgezet en gedrukt is, (Dordr. 1761).

Zie Schotel, *Illustre school te Dordrecht*, bl. 67.

HEKMAN (C.) vervaardigde in het laatst der XVIIIde eeuw eenige gelegenheidsverzen, die afzonderlijk zijn in het licht gegeven.

HEKMAN (B.) Ook van deze, die tenzelfden tijde leefde, zijn gelegenheidsverzen voor handen.

Zie over beiden van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 213.

HEKMAN (Barent), wiens naam der vergetelheid verdient ontrukt te worden, wegens zijn dapper gedrag, bij gelegenheid van den overtogt van Lodewijk XIV over den Rijn. Hij, die toen luitenant was, behoorde tot de weinigen, die den dood ontsnapten en gevankelijk naar Emmerik werden gevoerd, waar zij zich langer dan twee maanden met water en brood moesten behelpen.

Zie Heldring, *Overtogt van* Lodewijk XIV *over den Rijn* in I. A. Nijhoff's *Bijdragen voor Vaderl. Geschied- en Oudheidkund.*, St. II. bl. 101.

HEL (Arnoldus van der) of VERHEL, in 1580 te Amersfoort geboren en aan de Latijnsche school aldaar onderwezen, beoefende reeds in jeugdigen leeftijd de wijsbegeerte en had naauwelijks den ouderdom van 16 jaren bereikt, toen hij reeds tot *Artium Lib. Magister* werd bevorderd. Na verschillende hoogescholen bezocht te hebben, begaf hij zich in 1616 naar die van Franeker, verkreeg aldaar in 1617 den titel van *Jur. utr. Dr.*, en werd in 1618 tot buitengewoon hoogleeraar in de wijsbegeerte aan dezelve benoemd. Twee jaren later werd hij gewoon hoogleeraar en in 1633 volgde hij Meinh. Schotanus als bibliothecaris op, welk ambt hij tot 1648, toen het aan zijn ambtgenoot van der Linden werd overgedragen, waarnam. Uit zijn schriften blijkt dat hij een ijverig beoefenaar en hevig voorstander der Aristotelische of Peripatetische wijsbegeerte was, terwijl zijn ambtgenoot Johannes Greydanus die van Descartes was toegedaan, 't geen aanleiding tot hevige twisten tusschen beide geleerde mannen gaf. Overigens stond hij in hooge achting, zoo om zijne geleerdheid als zijn godvruchtigen levenswandel. Hij stierf den 14 Februarij 1664 in den hoogen ouderdom van 84 jaren. Zijn ambtgenoot Ulricus Huber hield

eene lijkrede op hem en zijn lijk werd in de Martinuskerk ter aarde besteld.
Op zijn grafzerk leest men:

IN OBITUM
NOBILISS. SPECTATISS. CLARISS.
CONSULTISS. ET ACVTISSIMI VIRI
DN. ARNOLDI VERHEL, I. V. D. L. A. M. PHILOSOPH. PROFESS. PRIMARII IN ACADEMIA FRANEKERANA ANNOS XLVII.
NATI AMISFORTII MDLXXX, ET
DENATI QUARTO RECTORIS MAGNIFICI MDCLXIV.

»Cessisti tandem fatis, Grandaeve Verhelli,
Vitamque Christo, cui dicaveras, reddis.
Graecia Nestoreos extollat laudibus annos,
Prudentiamque praedicet senectutis.
Nestoreum prope cum spatium tua viderit aetas,
Virtute eam prudentiaque vicisti.
Si qua fides pietasque fuit, si candor in orbe,
Pars magna tecum condita est sepultura."

Collegae venerabilis memoriae,
P. V. HUBER.

En op een tweeden grafsteen:

IN TUMULUM INCOMPARABILIS PHILOSOPHI
D. ARNOLDI VERHEL.

Conditur hac parva magnus Verhellius urnae
Ingenium tanti non habet urna viri.
Quo sophiae Doctor per seros claruit annos
Aeternasque tibi conciliavit opes.

H. NEUHUSIUS.

Zijne uitgegevene schriften zijn:
Selectissimarum Quaestionum sylva et accurata Methodus Universae Philosophiae Aristotelicae, praestantissimorum Philosophorum auctoritatibus adornatae, Franeq. 1623. 8o.
Summa metaphysicae, Franeq. 1622 & 1654, 4o.
Ideae Aristotelicae, Physica, Metaphysica, Ethica, Politica, Oeconomica ex altera edit. Franeq., 1636, 12o.
Sylva Quaestionum Physicarum de Anima rationali, Franeq., 1662, 4o.
Speculum Primae Philosophiae Entis, in se & suis principiis, synonymiis, etc. scholastice digestum, Franeq., 1662, 4o.
Idea Logicae Aristotelicae, Franeq., 1663, 8o.
Oratio funebris in exequias Joannis Hachtingii, *Professoris Logices*, Leov., 1630, 4o.
Hij huwde Riemke, dochter van Joh. Martinus Gravius en van Barbara Hoitama, die in 1659 in den ouderdom van 54 jaren overleed. Hun zoon volgt.

Zie Vriemoet, *Athenae Frisiacae*, p. 200, seqq.: Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 87; Burmanni, *Traject. crud.*, p. 389, seqq., (die hem verkeerdelijk Vechellius noemt); Lipenius, *Biblioth. Philosoph.*, p. CCCCXXXIX; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 105; Jo. Copes, *in Carmine Sylvae Quaest. physic. de Anima rationali praefixo; Dedicatio speculi Primae Philosophiae*; van Bemmel, *Beschrijv. van Amersfoort*, D. I. bl. 443; R. Neuhusii, *Poëm. juven.*, Lib. II. p. 166.

HEL (Joannes van der) of Verhel, zoon van Arnoldus Verhel en van Riemke Gravius; hij is te Franeker geboren en werd in 1649 student in de regten aan de hoogeschool dier stad en in 1655 tot doctor juris bevorderd. Hij werd advocaat bij het hof van Vriesland en in 1657 bibliothecaris aan de hoogeschool, welk ambt hij slechts tot 1658 waarnam, waarna hij praetor van het Vriesch militair geregtshof werd, na reeds het vorige jaar tot lid der vroedschap zijner geboortestad te zijn gekozen. Hij huwde in 1657 Froukia a Bonnema, weduwe van prof. Joh. Maccovius, later, na haar overlijden, met Gellia Mol, eenige dochter van den hoogleeraar Petrus Mol.

Zie Vriemoet, *Athenae Frisiacae*, p. 200, 204; Ulr. Huber, *Specim. Epistol. ad* Emonem Aldrichs, p. 18; Ern. Baders, *Camoen. juven.*, p. 101, 106; C. Schotani, *Beschrijv. van Friesl.*, p. 240, 243.

HELAND (A.) Van dezen schilder was in 1819 op de tentoonstelling te 's Hage:
Het portret van Z. M. Koning Willem I;
Een Mans- en Vrouwenportret, en dat eener
Vrouw van 104 *jaren*, den 15 October 1715 geboren.
Zijn portret met dat van A. L. Zeelander komt voor in het *Prentwerk* van J. E. Marcus.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III. bl. 665.

HELD (W. van der) schreef:
Belangrijke Bijdragen tot het animalisch magnetisme, in Brieven, Dordr. 1816, 8o.

Zie *Naaml. van Nederd. Boeken*, 1790—1832, bl. 239.

HELDEN (Adriaan van), heer van Gellicum, zoon van Diederik en van Agatha Jacomijna van Hardenbroek. Hij werd geboren te Werkendam in 1747 en overleed ongehuwd te 's Gravenhage den 14 Februarij 1822.
In dienst getreden als extra-ordinair ingenieur in 1764, doorliep hij bij het wapen der genie de eerste rangen; werd in 1779 tot kapitein en in 1787 tot majoor bevorderd en tevens benoemd tot kwartiermeester-generaal der troepen in dienst van de provincie Holland. Als officier der genie was hij verscheidene jaren adjudant van den directeur-generaal Du Moulin en in 1787 onder den rijngraaf van Solm belast met het in verdedigbaren staat brengen van Amsterdam tegen de Pruissen. Hij ging daarop naar Frankrijk, na geweigerd te hebben een zeer voordeelig aanbod om in dienst van Rusland over te gaan, en werd daar geplaatst als majoor in het regement *Royal-Liégois*. Hij werd ook vervolgens tot de hoogere rangen bevorderd en in 1792 kolonel en adjudant-generaal bij het leger van den Rijn, en nog in dat zelfde jaar kommandant van Frankfort, welke vesting den 28 November 1793 door de Pruissen werd opgeëischt en den 7 December daaraanvolgende bij capitulatie werd overgegeven. Tot September 1795 bleef hij in krijgsgevangenschap en werd daarna bij het Bataafsche leger geplaatst als generaal-majoor, terwijl hem voorts werd opgedragen de uitvoering te regelen der werken, welke tot versterking van den Helder zouden worden gemaakt.
In 1805 bevorderd zijnde tot luitenant-generaal werd hij tevens kommandant der vesting 's Bosch, daarna van Bergen op Zoom, en nadat koning Lodewijk de regering had aanvaard, werd hij geplaatst als bevelhebber in het 1ste en later in het 2de militaire arrondissement der kusten en kommandant-superieur van Brielle en Hellevoetsluis.
Na de inlijving van Holland in het Fransche keizerrijk schijnt hij te zijn gepensionneerd geworden. Hij was ridder der orde van de Unie van Holland. Er is een tijd geweest dat Adr. van Helden den titel voerde van „Maréchal des camps et armées Françaises", trouwens dit is gegraveerd boven aan het portret door Chrétien te Parijs (en médaillon) in 't koper gesneden. Hij schreef:
Rélation de la prise de Francfort sur le Mein par S. M. le roi de Prusse, en
Nadere pointen voor een itinéraire der Bataafsche Republiek, fol.
HELDT of HELT (Matthias), te Arlon in het hertogdom Luxemburg geboren, was vice-kanselier van keizer Karel V, tot in 1540, toen hij door de bemoeijing van Perenot, naderhand kardinaal Granville, bevel ontving het hof des keizers te verlaten en tot een ambteloos leven terug te keeren, omdat hij te hevig was in de raadsvergaderingen en den keizer bijna tegen zijn' wil tot den oorlog had bewogen. Hij was de bijzondere vriend en beschermer van Viglius, die hem zeer hoogschatte, maar toch niet te bewegen was om eene zijner dochters ten huwelijk te nemen, hoe sterk de vader daarop aandrong. Viglius draaide zich in allerlei bogten, om van dat huwelijk af te komen; hoogst waarschijnlijk omdat Heldt, als ongehuwd, hem slechts eene bastaarddochter kon aanbieden. Hij had namelijk verscheidene bastaarden. Waarschijnlijk was door Viglius' weigering de naauwe vriend-

schap eenigzins verkoeld; doch in latere jaren, toen Heldt oud was geworden, werd die band hernieuwd, en de grijsaard raadpleegde zijn vroegeren vriend over het verzorgen zijner onechte kinderen. Viglius gaf in een' uitvoerigen brief omtrent die zaak een' welwillenden raad. Deze brief is van den 3 Januarij 1561, (denkelijk naar den hofstijl, die het nieuwe jaar eerst met Paschen begon en dus 1562).

Zie *Vita* Viglii *ab* Aytta Zuichemii, in de *Analecta* van C. P. Hoynck van Papendrecht, T. I. P. I. p. 12, 18, 74, 88, 97, 99, 100, 102, 130, T. II. P. I. p. 123, 165, 182, vooral p. 96 der *Notas ad vitam* Viglii; Nic. Frehori, *Theatr.*, p. 829, col. 2; *Navorscher*, Jaargang VI. bl. 204, 206.

HELDT of HELT (Matthijs), een der meest bekende helden uit het turfschip van Breda en mogelijk een der nazaten van den bovengemelden. Hij trok, met de overigen, die zich in het schip bevonden, zijn ponjaard, om zich zelven het hart te doorsteken, zoo door zijn hoesten de aanslag gevaar liep.

Minder bekend is het hoe dezelfde krijgsman eenige weken daarna eenen hem aanbetrouwden post verdedigd heeft. Toen namelijk Breda verrast was, kreeg Karel van Mansveldt van Parma last, om de vesting te hernemen. Te dien einde werden de naast omgelegene plaatsen bezet; doch te Zevenbergen hadden de Staten eene schans Noorddam geheeten, op welke Heldt, om zijn wakker gedrag bij de verrassing van Breda tot kapitein bevorderd, met zijn vendel in bezetting lag. In het water, 't welk de schans bespoelde, liet Mansveldt een groot schip leggen, gevuld met goede schutters. Stormbruggen en ander gereedschap werden aangevoerd, en in den nacht (11—12 Mei 1590) door zeven vuurmonden de borstweringen geheel weggeschoten. De vijand, naar het schijnt, weinig tegenstand hopende te vinden, had de vermetelheid, reeds nu den storm te wagen, maar werd teruggedreven. In den volgenden nacht werd het vuur hervat, met dat gevolg, dat er eene bruikbare bres geopend werd, terwijl de inspanning der belegerden, om de ontstane schade te herstellen, door het onophoudelijk schieten uit het boven bedoelde schip, zonder voortgang bleef. Nu scheen de kans schooner te staan tot het wel gelukken van den storm. Met de grootste verwoedheid werd dezelve herhaald; maar de vijand met bebloede koppen hebbende moeten afdeinzen, ondervond den volgenden dag, bij eene derde poging, eene derde teleurstelling. De heldhaftige verdediging kostte hem 800 man aan dooden, en het schip, 't welk in brand geschoten, met al dat er op was, een prooi der vlammen werd. De dappere Heldt verhief in 1595 te vergeefs alleen alom zijne stem tegen de overgaaf van Hulst. Twee jaren later (1597) sneuvelde hij voor Venlo, waartegen Maurits een mislukten aanslag deed.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 289, 290, 333; Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXVII. fol. 24, B. XXXIV. bl. 19; van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. VI. bl. 385, 386; *Navorscher*, Jaarg. VI. bl. 205; van Goor, *Beschryv. van Breda*, bl. 153; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 434, 467.

HELDERBERG of HELDENBERG (Gery), een beeldhouwer uit het laatst der XVIIde eeuw, werd in de omstreken van Luik geboren. Hij vervaardigde het kolossale *Neptunus-beeld*, boven den voorgevel der vischmarkt te Gend; het marmeren standbeeld van den *Bisschop* P. E. van den Noot, behoorende tot het praalgraf van dien prelaat in de St. Bavo aldaar. Ook het *Praalgraf van den Bisschop* van den Bosch in die kerk; de *Preekstoel* in de St. Michiels-kerk, de *vier marmeren beelden* tegen de pilaren rondom het groote altaar in de kerk der St. Pieters-abdij, en de fraaije steenen beelden rondom en in den buik dier kerk te Gent van zijne hand.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Hollandsche en Vlaamsche Kunstsch.*, D. II. bl. 26; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.*, D. III. bl. 665; Felix Bogaerts, *Esquisse d'une histoire des Arts en Belgique*, p. 51.

HELDEREN (J. Gosens van) een taalkundige uit de XVIIde eeuw, schrijver van een *Konstschrift Boek* en van een *Nederduitse Spelkonst*, Amst. 1683, vermeld op *Catal. der Bibl. v. d. Maatsch. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 126.

HELDRING (Gerhard Hendrik von), zoon van Hans Hendrik en van Dorothea Grupen, geboren te Rinteln (Hessen) den 14 September 1751.

Eerst in 1768 in Hollandsche dienst getreden, daarna in 1776 in Engelsche dienst overgegaan, werd hij in 1785 op nieuw als kapitein in Nederlandsche dienst geplaatst bij eene der bataillons van Waldeck, waarbij hij den 1 April 1794 tot kolonel en den 18 Junij 1803 tot generaal majoor bevorderd werd.

In die onderscheidene dienstbetrekkingen had hij op het oorlogsveld veel ondervinding opgedaan. Met de Engelschen was hij bij het innemen van het fort Washington in Amerika, en heeft van 1776—1783 een werkzaam deel gehad aan vele verrigtingen aldaar. In 1793 streed hij in Brabant en Holland tegen de Franschen en in den slag van Fleurus voerde hij het 5de bataillon Waldeckers ten strijde. In het jaar 1808 ging von Heldring over in dienst van den koning van Westphalen, die hem zeer spoedig daarna den rang van luitenant-generaal schonk. Tot Neêrlands herstelling bleef hij daar en werd toen in zijnen rang geplaatst bij het Nederlandsche leger als bevelhebber in het 5de groot militair kommando.

In het jaar 1830 op non-activiteit gesteld, werd hem in 1835 het pensioen toegelegd. Hij overleed den 19 September 1835 te Nijmegen.

Hij was ridder der Militaire Willemsorde 3e klasse benoemd in 1816 en in 1821 bevorderd tot kommandeur van die orde.

HELIGER of HELIGERIUS (Petrus), leefde in de XVIde eeuw, was regulier kanunnik te Tongeren en schreef:

Armariolum veritatis, in quo solidè convincitur D. Augustinum *Canonici ordinis Instauratorum, non Eremitarum Institutorem esse, Lovanii*, 1631, 12°. pp. 74.

Dit werk heeft betrekking tot een twist, die sedert lang is gesmoord en is gedagteekend van den 4 Julij 1508.

Zie Paquot, *Mémoires*, T. I. p. 140; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 983.

HELIUS (Arnoldus) geboren te Middelburg, studeerde te Heidelberg en beoefende de Latijnsche poëzij. Zijne *Poëmata* werden te Neurenburg in 8°. gedrukt. Eenige weinige zijn uit dezen Bundel overgenomen in *Deliciis Poëtar. Belgicar.*, P. II. p. 1132.

Zie Valerius Andreas, *Biblioth. Belg.*, p. 82; M. Z. Boxhorn, *Chronyk van Zeeland*, D. I. bl. 464; De la Rue, *Gelett. Zeeland*, bl. 39; Sweertius, *Ath. Bat.*, p. 142; Peerlkamp, *de Poëtis Latinis Neêrl.*, p. 200.

HELL (Arent van der) een der helden die bij het beleg van Ostende verwierf en sneuvelde. Hij had den rang van overste en was te Harderwijk geboren.

Zie Schrassert, *Beschrijv. van Harderwijk*, D. I. bl. 122.

HELL (Arnold van) studeerde te Franeker onder Johannes Maccovius, blijkens

Collegii Theologici Controversarum Quaestionum Disputatio prima, quae est de Quaestione hac, Utrum Deus velit omnes et singulos salvos fieri, ad quam A. D. O. M., *Praeside nobilissimo ac clarissimo viro* D. Johanne Maccovio *respondebit* Arnoldus ab Hell, Franeq. 1618.

Zie Kist en Royaards, *Archief voor Kerkel. Geschied.*, D. III. bl. 566.

HELL (Casijn van der), heer van den *Wildbaan*, *Klaerenbeeck* en *Veenacker*, afstammeling van een adellijk geslacht, dat gedurende meer dan vier eeuwen aan Gelderland beroemde staats- en krijgsmannen had gegeven, en met de geslachten van Oldenbarneveld en Dompseler van eenen stam was, werd in 1644 te Zutphen geboren. Zijn vader was Gerhard Casijn van der Hell, curator der hoogeschool te Harderwijk, waaraan hij in de regtsgeleerdheid studeerde. Reeds in 1664 werd hij onder de riddermatigen des kwartiers van Veluwe aangenomen, en in 't laatst van 1680 burgemeester van Lochem gewor-

den zijnde, is hij kort daarop (23 Febr. 1681) in plaats van zijn vader, van wege het graafschap Zutphen aangesteld tot raad ordinaris van het hof van Gelderland, van hetwelk hij in 1720 president is geworden. Ook was hij stadhouder van de Leenen der gemelde provincie, welke beide eerambten hij tot in hoogen ouderdom waargenomen heeft. Hij stierf den 25 September 1732, in den ouderdom van 88 jaren, nadat hij de raadsheerlijke waardigheid over de 50 jaren met grooten roem had bekleed.

Bij de staatstwisten in 1704 trof hem het ongeluk, dat hij met Johan van Arnhem door die van de steden gevankelijk naar Arnhem gebragt, en niet dan op aanhouden van het Hof, na eenigen tijd ontslagen werd. Hij was een ijverig en kundig beoefenaar der vaderlandsche geschiedenis en voltooide het werk van zijn vader, waarvoor hij uit de verschillende archiven van Gelderland zeer vele belangrijke stukken, betreffende de geschiedenis en de regering van dat gewest, had verzameld. Die schat kwam later in het bezit van den geleerden Herman Schomaker die zoo wel als mr. P. Bondam er een nuttig gebruik van maakten, de laatste vooral bij zijne *Verzameling van onuitgegevene stukken.*

Hij was gehuwd met Wilhelmina Catharina, dochter van Rutger Krugers, die hem drie kinderen schonk. Zijne dochter Anna Margaretha, in 1677 geboren, huwde den baron van Till, luitenant-kolonel en kapitein van een Geldersch regiment voetvolk en kommandant van het fort St. Andries. Gerhard Casijn van der Hell tot *de Wildbaan* werd in 1675 en Rutger van der Hell tot *de Hoeve* in 1678 geboren. Beide werden in 1724 in de ridderschap van het kwartier van Veluwe beschreven en stierven kinderloos.

Zie Bondam, *Verzameling van onuitgegeven stukken*, D. I. *Voorb.* l. XV—XVII; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVI, bl. 239; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 446, 447; Bouman, *Geschied. der Geldersche Hoogeschool*, D. I. bl. 150.

HELL (Gerhard Casijn van der) tot *de Wildbaan*, werd in 1598 geboren, was sedert 1634 lid der regering der stad Zutphen en in 1648 curator der pas gestichte provinciale akademie te Harderwijk, in 1649 raad ordinaris van het hof van Gelderland, waarna hij de regering van gemelde stad verlaten hebbende, in 1652 tot de ridderschap der Veluwe overging. In 1673 was hij president of oudste raad van het hof, en stond dat ambt kort voor zijn overlijden (21 Mei 1681) aan zijn zoon Casijn af. Hij was een man van smaak, een bekwaam regtsgeleerde en staatsman en had grooten invloed op het binnenlandsch bestuur. Even als zijn zoon beoefende hij de vaderlandsche geschiedenis, en legde den grondslag der in het vorige artikel vermelde verzameling.

Zie Bondam, *Verzameling van onuitgegeven stukken*, *Voorb.* bl. XI. volgg.; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 447, 448; Bouman, *Geschied. der Geldersche Hoogeschool*, D. I. bl. 133, 149, 291, 314, D. II. bl. 648.

HELL (Herman van der), een dapper Geldersch krijgsman, die zich in den oorlog tusschen Philips van Bourgondië en de Gelderschen (1511) onderscheidde, en de stad Harderwijk (1518) met hertog Karel verzoende.

Zie Schrassert, *Beschrijving van Harderwijk*, D. II. p. 60, 63.

HELLE (Johan de) een stempelsnijder, die in 1430 te Brussel woonde en ook voor de hertogen van Bourgondië arbeidde, blijkens een post op de rekening der laatsten van dat jaar, berustende in het archief te Ryssel, aangehaald bij *le Comte* de la Borde, *les Ducs de Bourgogne* etc., T. I. Sec. Part. p. 257, en bij Kramm, *Lev. en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III. bl. 665.

HELLEMANS (Barend) te Amsterdam den 18 October 1680 overleden, die de diakonie aldaar tot zijn erfgenaam maakte.

Voor den schoorsteen leest men deze regelen van Daniel Willink:

Heeft Hellemans zijn goed der Broed'ren zorg bevoolen
Toen hij zijn oogen sloot, van Aken volgt dit spoor
Van Liefdewerk, en houdt geen grooter schat verboolen
Maar leent de Elendigen een mededoogend oor.
Wie ooit de Liefde zal een eedle hoofddeugd noemen,
Zal Jan van Aken om zijn Liefdens weldaad roemen.

Zie Wagenaar, *Amsterdam*, D. VIII. bl. 480, 495.

HELLEMANS (Leonora) weduwe van Johan Baptista Bartaloth van den Heuvel, gaf hare hand in 1627 aan Pieter Cornelisz. Hooft. Dit huwelijk werd door de gelukwenschingen van de voornaamste dichters, zoo als Vondel, Reael en Barlaeus vereerd en stortte een rijke bron van zegen uit over de beide echtelingen. Zij was eene vrouw van beminnelijke zeden, allezins bezield met het vermogen en den wil, om aan Hooft het verlies zijner eerste gade te vergoeden; eene vrouw

»die de reden en de zinnen
»Met wijze eenstemmigheid hem rieden te beminnen."

Zij was eene beminnares der poëzij en niet onbedreven in het klavierspel.

Hooft verwekte bij haar een zoon Arnout Hellemans, en eene dochter Christina genaamd, later gehuwd met Coenraad Burgh, thesaurier generaal, die beide hem overleefden; doch van wie geene nakomelingen zijn overgebleven.

Zie J. Koning, *Geschiedenis van het slot Muiden*, bl. 53, 69; Hoofts' *Brieven*, Nos. 474—484, 536—543, 554, 771; Brandt, *Leven van Hooft*, passim.; Scheltema, *Redev. over de Brieven van* Hooft, bl. 31, 32, 95, 96, 97, 98; Vondel, *Poëzy* 1658, bl. 478; G. Brandt *de Jonge*, *Gedichten*, (1649) bl. 88; Barlaei, *Poëm.*, p. 70; *Cat. Mss.* van Voorst, p. 173.

HELLEMANS (Marie Josephine) te Brussel geboren, nicht van den schilder Petrus Johannes Hellemans, met welke hij in 1821 in het huwelijk trad. Hij onderwees haar in het schilderen van bloemen, vruchten en dood wild. Hare voortbrengsels, waarvan er eenige op de Belgische tentoonstellingen aanwezig waren, onderscheidden zich door getrouwe nabootsing van de natuur, een vasten en fijnen toets en een levendig koloriet. Zij stierf den 1 October 1837 in bijna twee en veertigjarigen ouderdom.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders*, o. h. w.

HELLEMANS (Petrus) werd omstreeks 1680 te Mechelen geboren. Zijn vader was Adriaan Hellemans, advokaat bij den Hoogen-Raad der Nederlanden, zijne moeder N. van den Sande, dochter van een burgemeester te Antwerpen en kleindochter van Antonie van den Sande, geboren te Bergen op Zoom. Na de scholen der Jezuiten te Mechelen doorloopen te hebben, werd hij lid hunner orde, die hij na het voleindigen zijner studiën verliet, en wereldlijke priester. Hij was biechtvader van den kardinaal de Bouillon, gedurende diens verblijf te Bergen op Zoom, en te gelijker tijd aalmoezenier van den prins van Auvergne. Hij predikte in het Fransch, Vlaamsch en zelfs in het Latijn.

In weerwil van alle pogingen gelukte het hem niet eene hem door den nuntius van Keulen toegewezen betrekking van pastoor te Delft te bekleeden, doch hij werd vice-plebaan van St. Gudule te Brussel (1709), vervolgens ging hij met brieven van voorschrijving van Jan Willem, keurvorst van de Paltz, naar Italië, waar hij te Rome een prebende kreeg van O. L. V. *dell' anima* en kapellaan van het Duitsche hospitaal werd. Gedurende zijn verblijf aldaar hield hij zich bezig met het slijpen van brillen- en andere glazen. Hij schreef:

Cort verhael van een nieuw verschil, in 't begin van dit jaer (1711) *binnen Bergen op Zoom, om de Catholycke Plebanye, tusschen de Munniken en de wereldsche Priesters door* Jacob Catz, *Licentiaet in de rechten. Tot Keulen bij* Audifax van der Cuppen, *onder het Uythangh-bort van den* H. Franciscus, 1711. 4°.

Zie Paquot, *Mémoires*, T. I. p. 351, 352; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* i. v.

HELLEMANS (Petrus Johannes) zoon van Joannes Josephus Hellemans, fabrikant in garens en koopman in kramerijen te Brussel en van Maria Alexis Doremans, werd aldaar den 21 November 1787 geboren. Zijne opleiding genoot hij aan de akademie zijner geboortestad, bij welke hij achtereenvolgens al de eerste prijzen behaalde, en van den historie- en portretschilder Jean Baptiste Rubens, bijgenaamd *le petit Rubens.* Na zich eenigen tijd op het historische vak te hebben toegelegd, wijdde hij zich vervolgens, onder leiding van den beestenschilder Jean Baptiste de Roy aan het landschap, welk kunstvak hij vervolgens met roem beoefende tot zijn dood (13 Augustus 1845). Sedert 1815 exposeerde hij op de voornaamste binnen- en buitenlandsche tentoonstellingen. In het kabinet van mr. de Martini te Amsterdam berust van hem een uitmuntend *Boschgezigt.* Hij was sedert 1825 lid van de Koninklijke Maatschappij van Schoone Kunsten te Amsterdam. Zijn portret is door J. J. Eeckhout geteekend en door G. P. van den Burggraaff gelithographeerd.

Zie *Dictionnaire des hommes de lettres etc. de la Belgique*, Bruxelles, 1837; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, o. h. w.; Kramm, *Lev. en Werk. der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, o. h. w.

HELLENBROEK (Abraham), een voornaam voetiaansch predikant, werd den 3 December 1658 te Amsterdam geboren, en bekleedde achtereenvolgende het predikambt te Zwammerdam (1683), Zwijndrecht (1691), Zalt-Bommel (1694) en te Rotterdam, van 1695 tot 1728, toen hij zijn emeritaat verkreeg. Hij overleed den 16 December 1731.

Hellenbroek was een arbeidzaam en vroom man en geen onverdienstelijk exegeet, waarvan zijn *Evangelische Jesaia*, *Hooglied* en zijne *Bijbelsche Keurstoffen* veel blijk geven. Zijne verklaringen lijden echter aan het gewone gebrek der voetiaansche wijze van uitlegging. Hij trachtte alles te vergeestelijken en speelde, ofschoon soms niet onvernuftig, met den wezentlijken zin des bijbels. Hellenbroek werd, even als Borstius en Brakel, voor een uitstekend kanselredenaar gehouden. Zijne leerredenen waren populair, eenvoudig, innemend, zich soms tot hartelijke, krachtige, ongekunstelde welsprekendheid verheffende en hadden geen geringen invloed op het verbeteren der hoogst gebrekkige predikwijze dier dagen. Zij waren echter niet vrij van de toenmaals in zwang zijnde gebreken, zoo als aanhalingen uit geleerde schriften van vroegeren en lateren tijd, van Hebreeuwsche, Grieksche en Latijnsche spreuken en dichtstukken. Zijne toepassingen zijn, schoon in den gewonen voetiaanschen vorm, gemoedelijk. Zijn meeste roem dankte hij aan zijn katechetisch leerboekje, getiteld: *Voorbeeld der Goddelijke waarheden voor eenvoudigen, die zich bereiden tot de belijdenisse des geloofs.* Rotterd. 1706, in 1797 voor de vier en twintigste maal, en later nog zesmaal herdrukt. Omstreeks 1759 voegde men er een nieuw hoofdstuk over den raad des vredes en eenige nieuwe vragen en antwoorden bij. Ook vulde men den tekst met een aantal ongelukkig gekozen bijbelteksten aan, zoodat het werkje met omtrent dertig bladzijden vermeerderd werd, en den naam van *Groot Hellenbroek* bekwam. In 1798 stelde D. van Wijngaarden, gewezen onderwijzer, koster en voorzanger te Willemstad, dit onderwijsboekje op rijm (Hellenbroek's *voorbeeld van Goddelijke waarheden in rijm gesteld, om alle de hoofdstukken op de Psalmwijze te kunnen bezingen.* Rotterd.). Geen godsdienstig onderwijsboekje heeft immer in de Nederlandsche Hervormde kerk zoo grooten opgang gemaakt en zelfs is het nog heden bij sommigen in gebruik. Niet alleen gaf J. Nupoort *korte en eenvoudige catechisatie over het voorbeeld der Goddel. waarheden,* Utrecht 1777; maar de geleerde en overigens zeer verlichte S. van Emdre, schreef in 1780 *het voorbeeld der Godd. waarh. van A. H. tegen het gevoelen van partijen verdedigd.* Ph. J. Resler, predikant te Maassluis, voelde zich opgewekt om Hellenbroek's werk te vereenvoudigen en meer bruikbaar te maken. *(Het leerboekje van H. verkort door* Ph. J. R. *tot gebruik zijner leerlingen, bijzonder voor minvermogenden*, waarvan in 1803 te Rotterdam een tweede druk verscheen.)

Het portret van Hellenbroek, door P. van der Werff geschilderd en J. Gole gegraveerd, heeft een vierregelig versje van C. Cocq. In de collectie handschr. van den heer van Dam van Noordeloos bevindt zich een gedicht op het afbeeldsel van den heer mr. Hellenbroek en een ander op den heere A. Hoekenbrill (Hellenbroek).

Het eerstgemelde luidt:

Zie hier de beeldtenis van broeder Zwavelstok,
Gedrongen als een wolf in Christus schapenhok,
Om Zijne lammeren te slaan en te verteeren,
Die als men hem te recht van top tot teen bekijkt,
Niet qualijk 't vale paert van Charons boot gelijkt,
En daarom Helle- in plaats van Hemel-broek geheeten.

Hij schreef behalve het *Voorbeeld:*

De Evangelische Jesaia, *ofte deszelfs voorname Evangelische Prophetiën, in haar samenhang, eigen inhoud, oogwit, vervulling en nuttig gebruik vertoond.* Rotterd. 1702. Amst. 1736. 4 d. 4°.

Het Hooglied van Salomo, *verklaart en vergeestelijk door* A. H. Rotterd. 1718. Amst. 1736. 2 d. 4°.

Bijbelsche Keurstoffen. Amst. 1735. 2 d. 4°. (2de druk.)

Kruistriomph van vorst Messias, *of Predikatiën over het Lijden.* Amst. 1745, 1764. Dordr. 1777. 4°.

Nuttige Mengelstoffen. 1742, 1772. 4°.

Lijkpredikatie op W. à Brakel, *uit Prediker* XII : 5 Amst. 1737. 4°. (Er bestaan 7 drukken van).

Zie *Boekzaal* 1731, *b.* bl. 721, 1732, *a.* bl. 235—247; H. de Jongh, *Naamreg. van Pred.*, bl. 525; G. Noordbeek en B. Mourik, *Naamrol van Godgel. schrijvers*, o. h. w.; Rabus, *Twee Maandel. uittreks.*, *Jan.* en *Febr.* 1702, bl. 24; *Republiek der Gel.*, *Maart* en *April* 1718; *Bibliotheca Bremensis Classis* II. p. 891; van Iperen, *Brieven over het Hooglied*, D. I. *Voorrede*; *Catal.* Heringa, p. 45; Ypey, *Geschied. der Christel. Kerk in de* XVIIe *eeuw*, D. VIII. bl. 395, *verv.*, 408, 748, *verv.*; Ypey en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 371, D. II. bl. 280; Glasius, *Godgel. Nederl.*, o. h. w.; Kist en Royaards, *Ned. Archief*, D. II. bl. 175; Bouman, *Geschied. der Geldersche Hoogeschool*, D. I. bl. 239; van der Aa, *Nieuw Anth. Biogr. en Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 402; Schotel, *Kerkel. Dordr.*, D. II. bl. 246, 322, 325, 785; Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boek.*, bl. 222; Muller, *Catal. van Portrett.*

HELLENBROEK (F. H.), maakte zich als dichter bekend, door een uitvoerig vers: *Ter Nagedachtenis van mr.* P. Boddaert, secretaris der admiraliteit in Zeeland.

Zie *Nagel. Gedichten van* P. Boddaert, bl. 64; van der Aa, *Nieuw Anthol. Biogr. en Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 214.

HELLENBUYCK (Olivier), een schilder uit de 2de helft der XVI eeuw, van wien men niets anders weet dan dat hij in het jaar 1576 lid van het St. Lucas gild te Antwerpen was.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. II. bl. 665.

HELLENIUS (Abraham Exters) werd den 28 Sept. 1713 te Dordrecht geboren, als proponent in 1737 te Naarden, 1746 te Schoonhoven en 1751 te Nijmegen beroepen, waar hij, na voor een beroep naar Middelburg bedankt te hebben, in Oct. van 1756 op voordragt van Burgemeester Corn. Walr. Vonck, tot hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de herstelde hoogeschool benoemd. Doch reeds in het volgende jaar 1757 zag men te Nijmegen de kerkelijke burgertwisten van 1705 herboren en daardoor de pas opgerigte hoogeschool versterven, te schielijker daar zij ook in den Haag tegenstand vond. Hij stierf den 8 Augustus 1768.

Zie *Boekzaal der Geleerde Wereld*, 1737, *a.* bl. 735, *b.* 363, 1746, *b.* bl. 317, 358, 1751, *b.* bl. 342, 737, 1756, *b.* bl. 112, 244, 492; B. Keppel, *Alphabeth. Naamrol van Pred.*, bl. 69;

Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. I. bl. 269; van Berkum, *Beschrijv. van Schoonhoven*, bl. 414.

HELLERUS (Christoffel) werd in 1607 als proponent te Rotterdam beroepen. Hij was de partij der Remonstranten toegedaan, en werd dien ten gevolge door de regering zijner standplaats, later door de synode afgezet (1619), doch teekende de acte van stilstand.

Hij behoorde tot de afgezonderden der classis van Rotterdam naar Poortugaal en Hoogvliet, om den predikant Petrus Wassenburgh te noodzaken de kerkordening van den jare 1591, benevens al de besluiten tot onderhouding van de eenigheid en vrede der kerk, staatswijze genomen, aan te nemen.

Zie Brandt, *Historie der Reformatie*, D. II. bl. 707, 792, 872, 873, 914; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 376.

HELLIGERS (Hendrik), te Dordrecht geboren, als proponent beroepen te Zuilichem en Niewael, 25 April 1753, was van 1755—1783 predikant te Doeveren en Genderen, waar hij overleed den 17 Maart 1782, in den ouderdom van ruim 69 jaren en eene weduwe met twee kinderen naliet.

Hij schreef eene *Verhandeling over het onderscheid der kennis van de waarheden van het Evangelium in den onwedergeboorenen en wedergeboorenen staat* enz. Gornich. 1762. 4o.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1753. *a.* bl. 572, *b.* bl. 106, 1755. *a.* bl. 621, 622, *b.* bl. 369, 1762. *b.* bl. 692, 1782. *a.* bl. 455.

HELLING (Jonkh. Herman van der) had reeds in 1573 het onbepaald vertrouwen van den prins, doch is vooral vermaard om zijnen veel gewaagden aanslag op Amsterdam in 1577, ten tijde dat die stad het nog met den koning van Spanje hield. Het belang dat 's lands staten stelden in het winnen van Amsterdam, had hem reeds eenigen tijd doen bedacht zijn op middelen om haar van partij te doen wisselen, en nog onlangs zeer nauw doen insluiten. Daar echter openbaar geweld mislukte namen zij de toevlugt tot list. Het hoofdbeleid des belegs vertrouwden zij aan Helling, kolonel over het voetvolk, en aan Nikolaas Ruichaver, denzelfden die den Briel had helpen bemagtigen, en van geboorte een Amsterdammer, doch om zijne staatsgezindheid uit die stad geweken.

Te zamen hadden zij onder zich tien vaandelen knechten. Volgens het plan moesten vier vaandels zich te scheep heimelijk naar de stad begeven en de zes overige zorgen in den vroegen morgen van den 23 November voor de Haarlemmer poort te zijn. Dewijl hun last alleen inhield Amsterdam voor de staten te winnen en geenszins om buit te maken, deed Helling de zijnen zich vooraf schriftelijk verbinden, ingeval zij de stad meester werden, niets te plunderen. 's Daags vóór den bestemden toeleg zond Helling zijnen luitenant François Circourt met nog acht kloeke gezellen naar Amsterdam, waar zij, onder voorwaarde hun geweer aan de poort af te leggen, werden binnengelaten. Om geen argwaan te verwekken, bragten zij den nacht in vrolijkheid met drinken, zingen en dansen door. Met het aanbreken van den dag begaven zij zich naar de Haarlemmer poort, vroegen hun geweer terug en gingen naar buiten. Hier ontmoetten zij eenige knechten, behoorende tot de vier bovengemelde vaandels, die in den nacht voor de stad genaderd, nu op of omtrent Droogbak, 't welk toen nog buiten de stad lag, aan land waren gestapt. Men hield zich over en weder vreemd, kwam in gesprek en eindelijk in woorden, die zoo hoog liepen, dat de degens uit de scheden raakten. De poortwacht hierop toeschietende om hen te scheiden, ligtten zij het masker af, vielen gezamentlijk op de Amsterdammers aan, doodden of verjoegen ze, ijlden naar de poort, stormden de stad binnen, roepende Victorie! Victorie! Val aan! Val aan! De stad is ons! Al het volk in de schepen trad nu aan land en voegde zich bij de overige vaandels. Op elk die tegenstand bood werd geschoten, doch al de anderen werden ongemoeid gelaten. Onder het juichen van Oranje! Oranje! De stad is ons! liepen de meesten naar den Dam, terwijl eenige stil hielden bij het koornmetershuisje op de Kolk, dat zij voor het stadhuis aanzagen. Op den Dam ontmoetten de Staatschen krachtigen tegenstand van de burgers en soldaten, die aldaar de wacht hielden. Ondertusschen verwonderde zich Helling niet weinig over het achterblijven der zes overige vaandels, tot dat hij vernam dat zij uit misverstand, in plaats van voor de Haarlemmer poort, zich vervoegd hadden voor de poort te Haarlem. In allerijl zond hij iemand naar Haarlem om zijn volk te doen aanrukken, doch hij zelf deinsde, door de overmagt belet om post te vatten, af, langs den Nieuwen Dijk tot op de hoogte van de Oude Haarlemmersluis, daar hij zich, zoo goed hij kon, verschanste, in afwachting der zes vaandelen. Ook zond hij iemand naar Zaandam aan den hopman van Vliet, die aldaar lag, om versterking, doch deze kon niet besluiten, haar op een mondelinge boodschap toe te zenden. Om de Amsterdammers tot staan te brengen, deed hij wijders eenige briefjes strooijen, inhoudende, dat het oogmerk zijner komst alleen diende, om hen te herstellen in den ouden welvaart, over welks verval thans algemeen werd geklaagd, met belofte dat indien elk zich stil hield, niemand eenig leed zou wedervaren, maar integendeel ingeval van weêrstand de stad aan plundering en vlam zou ten prooi worden gegeven. Dit alles baatte echter niet. Het achterblijven der hulp deed den moed der stedelingen rijzen. Zij speelden nu op de Staatschen uit twee stukjes geschut, en troffen den hopman Helling zóó dat hij dood nederviel. Dit bragt zulk een schrik onder zijn volk, dat het met verhaaste optogt, ter opene poort uit, naar buiten vlugtte. Ruichaver, die in huis een wijkplaats had gezocht, werd aldaar ontdekt, door iemand welke hem kende en hem een doodelijken haat toedroeg, en vervolgens in koelen bloede doorstoken. De veel gewaagde aanslag op Amsterdam liep hiermede geheel te leur.

Zie Bor, *Nederl. Hist.*, B. XI. bl. 310 (906); Hooft, *Nederl. Hist.*, B. XII. bl. 544 volgg.; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.* D. III. bl. 428 volgg. en *Bijlage B. Vaderl. Historie*, D. VII. bl. 185, 186; Cerisier, *Tafereel van de Algem. Gesch. der Vereenigde Nederl.*, D. VII. bl. 403: Beaufort, *Leven van Willem I*, D. III. bl. 161, 162; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. VI. bl. 207; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XX. bl. 525; Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange Nassau*, T. IV., V., VI., passim.

HELLINGA (Sibren), geboren te Twijzel in Friesland den 28 Mei of Augustus 1724, als proponent in 1750 tot predikant te Norg beroepen, en aldaar den 7 Junij van dat jaar bevestigd, werd door de synode van Drenthe benoemd, om mede de psalmberijming van J. E. Voet nauwkeurig over te zien, en met andere gemaakte berijmingen, bijzonder met die van het kunstgenootschap *Laus Deo Salus Populo*, te vergelijken en van hunne bevinding aan de synode verslag te doen. Hij werd in 1798 emeritus en overleed aldaar den 9 Januarij 1802.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1751. *a.* bl. 480, *b.* 266; van Iperen, *Kerk. Hist. van het Psalmgezang*, D. I. bl. 317, 318; F. A. Romein, *Herv. Predik. van Drenthe*, bl. 83.

HELLINGWERFF (Cornelis Johannes) geboren te Alkmaar, was een beoefenaar der oudheid- en natuurkunde, waarvan o. a. zijne Mss. *Oudheid- en Geschiedkundige berigten van de Binnen-Egmonden* 1841. 45, *met geteekende kaarten en andere afbeeldingen* 4o., door hem aan de Maatschappij van Nederl. Letterk. te Leiden vereerd, ten bewijze strekt. De tweede klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut benoemde hem tot haren correspondent. Ook was hij lid van andere geleerde genootschappen. Zijne fraaije bibliotheek en kabinet van physische-, optische- en andere instrumenten, oudheden, penningen, munten, schelpen enz. is in Augustus en September 1857 te Alkmaar verkocht.

Zie *Handel. der Maatsch. van Ned. Letterk.* 1854, bl. 34 en v.; *Cat. van de Maatschappij der Ned. Letterk., Bijv.* 1853—57, bl. 5; *Kronyk van het Histor. Genootsch.*, Jaarg. II, bl. 66; Muller, *Cat. van Portrett.*

HELLINGWERF (PIETER VAN), wiskundige uit het begin der XVIII eeuw schreef:

Wiskundige oefeningen van de Mathesis, behelzende: I. de Weegkunde; II. de Zang- en Speelkunde; III. de Zonnewijzerskunde; IV. de Vloeistoffen; V. Mathematische Mengelstoffen. Amst. 1718. 4°.

Beknopte Boschschieterij, alsmede het werpen der bomben. Amst. 4°.

Vermaak der Zeelieden of Stuurmans-regel. Amsterd. 8°.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Boeken*, bl. 223.

HELLINX (T.) schreef: *Meditatiën op het lijden van* Jezus Christus. Amst. 1779. 4 d. 8°.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Boeken*, bl. 222.

HELLIUS (SIMON), in Augustus 1648 te Overschie als proponent gekomen, beroepen te Weesp in Mei 1650, te Hoorn in Augustus 1654, te Haarlem in Julij 1656 en aldaar gestorven in April 1704, na 56jarige dienst, oud 78 jaren. Deze hoorde den „beroemden" Salomon van Til, toen predikant te Rijp, na afloop der namiddag-godsdienstoefening voor eenige meer gevorderden het *Evangelie van Mattheus* verklaren, met zulk een genoegen, dat hij zich niet kon weerhouden de gemeente gelukkig te prijzen van zulk een leeraar te bezitten, van Til aan te sporen, om op dien voet voort te gaan, en, in een hartelijk gebed, Gods zegen over dit werk af te smeeken.

Zie Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 33.

HELM (LAMBERT). Zie PITHOPOEUS.
HELM (LUDOLF). Zie PITHOPOEUS.
HELM (WILLEM VAN DER) was in de tweede helft der XVIIde eeuw bouwmeester der stad Leyden. Naar zijne teekening werd de Marsch-, vroeger de Galgpoort, te Leyden gebouwd. (1667—1669).

Zie van Mieris, *Beschrijv. der Stad Leyden*, D. I. bl. 23; Kramm, *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Schilders*, D. II. bl. 665.

HELMBREKER (THEODORUS), werd in 1624 te Haarlem geboren en zou door zijn vader, die aldaar organist was, voor de toonkunst zijn opgebragt, indien de natuur geen andere neiging in zijnen geest had gelegd. Hij werd schilder, en bereikte onder Pieter Grebber eene aanzienlijke hoogte in de kunst. Na het overlijden van zijn vader trok hij naar Italië, en vond te Venetië in den senator Loredano en te Rome in den kardinaal de Medicis edelmoedige beschermers. Het overlijden zijner moeder deed hem besluiten wederom naar het vaderland terug te keeren, doch spoedig begaf hij zich op nieuw naar Rome, waar hij in 1694 overleed.

„Hij had", volgens Immerzeel, „op het voetspoor van Houbraken en Jacob Campo Weijerman, eene voortreffelijke manier van schilderen. Zijne ordonnanties waren rijk; zijne figuren met smaak en bevalligheid geteekend; zijn koloriet was aangenaam en natuurlijk, zijn penseel vast en keurig. Hij schilderde gezelschappen, feesten, bedelaars, militaire transporten en dergelijken, maar ook gewijde onderwerpen met een niet minder verheven talent. Somtijds volgde hij den stijl van de Laar, voor wien hij niet behoefde te wijken, en had zelfs een helderder toon dan deze, vooral in zijn laatsten tijd." Meest al zijne stukken zijn in Italië. Immerzeel vermeldt er eenigen van, en Kramm zijn door hem zelven met rood krijt geteekend portret.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Schilders*, D. II. bl. 23; Kramm, *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Schilders*, D. II. bl. 665; *Cat. van* Goll van Franckenstein, bl. 102; *Cat. der Verz. van* Ploos van Amstel, bl. 10.

HELMDUINEN (ADRIAAN ROBBERTSZOON) werd in 1575 door Willem I tot lid van den landraad over Holland benoemd.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Historie*, D. VII. bl. 23.

HELMERS (JAN FREDRIK), zoon van Hendrikus Hermanus en Elisabeth de Vries, werd den 7den Maart 1767 te Amsterdam geboren. In zijn prille jeugd werd hij in de Fransche, Engelsche en Hoogduitsche talen onderwezen. Vurig van geest, begaafd met een uitstekend geheugen, kende zijne weetlust geene perken, iedere bespaarde penning werd aan het koopen van boeken, ieder aan de schoolwerkzaamheden en later aan het beroep (hij had het vaderlijke en voorvaderlijke van metselaar verkozen), ontwoekerd uur aan het lezen er van besteed. Geen vak van wetenschap was hem vreemd. Geschiedenis, aardrijks-, sterrekunde werden door hem beoefend; in de geschiedenis der wijsbegeerte en letteren was hij geen vreemdeling; de Ouden, voor zoo ver ze (want hij was onbedreven in de klassieke talen) voor hem toegankelijk waren, wat Engeland, Frankrijk en Duitschland klassieks hadden voortgebragt, vooral vroegere en latere Hollandsche dichters kende hij; voor de beeldende kunsten had hij niet slechts veel gevoel, maar hanteerde zelve de teekenpen en tokkelde ter harer eere de snaren. Getuige zijn schoone *Lierzang op de Schilderkunst*, na welks voordragt hem zijn vriend H. H. Klijn een lofdicht toezond; het *Museum van aloude standbeelden*, in het Museum te Parijs, en andere gedichten. Reeds vroeg ontwikkelde zich bij hem eene bijzondere neiging voor de poëzij. De toen gevierde P. J. Uijlenbroek, een man van veel kennis, gevoel en smaak, maar nog niet geheel los van de banden, waarin de dichtgenootschappen den geest gekluisterd hielden onderwees hem in het werktuigelijke der dichtkunst en opende zijne bundels van *Kleine Dichterlijke Handschriften* voor de eerstelingen van zijn genie. Die eerstelingen (1786—1789) waren dan ook naar de voorschriften der Feitama's en Steenwijk's gevormd; doch reeds in zijne *Ode aan den Nacht* had hij die kluisters verbroken, dat schoolsche stof afgeschud. In 1790 verscheen zijn *Socrates, in drie zangen*, in 4°., „een dichtstuk," volgens bevoegde regters van dien tijd, „dat onmiskenbaar des dichters vroegtijdigen en oorspronkelijken aanleg tot de dichtkunst, zijne verlichte denkwijze en verheven gevoel verraadt. Hij schilderde zijn held met waarheid en vuur en vertoont zich hier als dien edelen dichter welke, terwijl hij ons de kracht der deugd bij de worsteling met het lot afmaalt, ons tevens door het schilderen van tafereelen, personen en hartstogten weet te treffen." Zoo oordeelden bevoegde kunstregters; doch de Zoïlussen der oude school, wier gezag toen nog gold, spraken het vonnis der verwerping over dit kunststuk uit. Hoe het publiek nog onder het juk dier Aristarchen gebogen ging bleek daaruit, dat de geheele oplaag voor misdruk verkocht werd. In 1815 werd eene nieuwe uitgaaf o. a. in gr. 8°. spoedig uitverkocht. Ook is het in Helmers *Gedichten*. D. III. (3de druk) te Rotterdam bij J. Immerzeel Jr. te vinden.

Reeds in zijne vroege jeugd was Helmers een hartstogtelijk beminnaar van het tooneel, waarop toen een Passé, Bingley, Cruys, Sardet en Wattier schitterden. Zijn heldere blik ontdekte echter weldra wat aan zijne volmaaktheid ontbrak, en om die zoo mogelijk te bereiken, vereenigde hij zich met zijn zwager C. Loots, P. J. Uijlenbroek, H. Ogelwight en dr. J. G. Doornik, tot het schrijven van het tooneelmatig tijdschrift *de Amsterdamsche Nationale Schouwburg.* Naauwelijks waren er echter zes nommers van verschenen, toen de uitgaaf reeds, ten gevolge der verwijdering, die er tusschen de schrijvers en het bestuur van den schouwburg, onder welke zich een boezemvriend van Helmers bevond,

wiens kunstvoortbrengsels echter niet door deze, maar door een ander in dit blad waren gegispt, werd gestaakt. Voor dit tooneel bewerkte onze dichter het treurspel *Dinomaché*, *of de Verlossing van Athene*, waarvan de vinding — schoon inhoud, stijl, taal en kracht van verzen den dichter verraden, — niet oorspronkelijk en waarschijnlijk aan Voltaire's *Meropé* en van Merken's *Gelonide* is ontleend. Helmers zelve had niet met dezen eersteling op, en ware zijn levensdraad niet zoo vroeg afgeknipt, zoo had hij ook in dit vak der dichtkunst iets voortreffelijks geleverd.

Helmers had door dit treurspel evenmin als door zijn' *Socrates* en zijne in Uijlenbroek's *Kleine Dichterlijke Handschriften* en in de *Dichterlijke Gedachtenbeelden* opgenomen gedichten en een paar afzonderlijk gedrukte gelegenheidsverzen grooten roem ingeoogst bij een publiek dat nog met de kwartijnen der 18de eeuw dweepte. Naauwelijks zagen echter zijne beide bundels Gedichten te Amsterdam, bij J. Immerzeel, 1809—1810 gr. 8o., het licht, of zijn hoofd werd met lauweren omgeven. Van alle zijden werden hem kransen toegeworpen. Wiselius, Feith, Immerzeel, Tollens, Loots, Klijn, Witsen Geysbeek, van Kampen en anderen, toen gezagvoerders in de republiek der letteren, wedijverden met elkander in het roemen zijner zangen. Die geestdrift was echter niet te vergelijken bij die waarmede de *Hollandsche Natie* in 1812 werd begroet; maar ook wel nimmer zal een dichtstuk op een tijdstip zijn verschenen, dat het volk zulk eene behoefte had om vertroost en versterkt te worden, als dat van Helmers, waarin *Holland's* aloude glorie bezongen wordt, op een oogenblik, dat Holland van de lijst der onafhankelijke staten van Europa werd uitgewischt, en elke poging, om het volk zijn vroegere grootheid te herinneren, als oproer en muiterij werd uitgekreten. Het heeft echter, evenmin als de Philippische Redevoeringen van Demosthenes zijne vermaardheid alleen aan den tijd, waarin het verscheen, te danken, maar ook als dichtstuk verdiensten. De warmte, het vuur dat in dat dichtstuk gloeit, het schilderachtige, het verhevene van verscheidene beschrijvingen zullen altijd de bewondering blijven wegdragen. Bevoegde regters noemden het teregt een gedicht, waardoor Helmers als mensch, burger en dichter een onsterfelijken naam heeft verworven. Zoo dachten ook Tollens, Siegenbeek, de Vries, van Kampen, Feith, Cras en de grijze admiraal van Kinsbergen, en hoe dierbaar het der natie was bewijzen de negen uitgaven, die het reeds heeft beleefd, terwijl het in den vreemde naar eene Engelsche, Fransche (van Clavareau) en Maleitsche overzetting gelezen wordt.

Helmers was niet slechts een voortreffelijk dichter maar ook een uitmuntend prozaschrijver, waarvan eene *Lofrede op* Lucretia Wilhelmina van Merken, op Julianus *den Afvallige* en Michel Angelo, die schoone vergelijking tusschen de Fransche en vaderlandsche dichters in het Heldendicht, Treurspel en Lierzang, in *Felix Meritis* uitgesproken, en een reeks van aanspraken tot opening der vergaderingen van de Amsterdamsche afdeeling der Maatschappij van fraaije Kunsten en Wetenschappen en van het Genootschap *Concordia et Libertate* bewijzen gaven.

Ofschoon Helmers met het diepste gevoel voor het schoone en edele was geboren, zoo had zijn verblijf in 1803 te Parijs grooten invloed op de veredeling van zijn kunstgevoel. Aan die reis, waarover elders uitvoerig is gehandeld, hebben wij zijn *Apollo*, *Laokoôn*, *Rafaël* en zoo vele andere juweelen te danken.

Den 2 Februarij 1813 sprak Helmers, bij gelegenheid der uitdeeling van de eereprijzen der stads teeken-akademie, in de Remonstrantsche kerk nog met vuur en nadruk een uitmuntend dichtstuk uit, kort daarop stortte hij in een doodelijke krankheid. Naauwelijks eenigzins hersteld trof hem de onverwachte dood van zijn jongsten lieveling zoo hevig, dat zijne ziekte met dubbele woede ontwaakte, en hij den 26 dier maand bezweek. Eenige dagen later werd zijn overschot te Muiderberg ter aarde besteld. Den 26 Februarij 1814, en dus op den eersten verjaardag van zijn overlijden, werd zijne lijkgedachtenis plegtig gevierd in de Amsterdamsche Afdeeling der Hollandsche Maatschappij van fraaije Kunsten en Wetenschappen, met eene schoone lofrede door den heer G. J. Meijer, later hoogleeraar aan het athenaeum te Brussel, en een voortreffelijk dichtstuk van den heer mr. M. C. van Hall. Dergelijke lofrede hield de heer H. H. Klijn op den 25 November daaraanvolgende in de Maatschappij *Felix Meritis*, gevolgd door een roerend dichtstuk van C. Loots en afgewisseld door muzijk, vervaardigd door den heer B. Klijn Bzn., in muzijk gebragt door den heer J. W. Wilms. In 1815 bezorgden de heeren van Hall en Klijn, te Haarlem, Helmers' *Nagelatene Gedichten* in twee deelen. De tweede druk, in 1821 te 's Hage uitgegeven, bewees, met welk genoegen de Hollandsche Natie deze dichterlijke nalatenschap van haren onvergetelijken dichter heeft ontvangen; eene *Nalezing* zijner gedichten is door bezorging van den heer Witsen Geysbeek in 1815 in het licht verschenen. In 1823 kwam bij J. Immerzeel, te Rotterdam, de derde druk der *Gedichten* en *Nagelatene Gedichten* van Helmers in het licht.

Helmers liet bij zijne weduwe, Catharina Wessels, een zoon, Frederik Helmers, na. Over de portretten van Helmers zie Muller, *Catalogus van Portretten*, bl. 313. Chrestien teekende te Parijs, gelijk Helmers zelf schreef, zijn onbeduidend gelaat. Dat portret en een ander in miniatuur is in bezit van zijn zoon. Ook vindt men er een voor het derde deel zijner *Gedichten*. Zijne buste, door van der Meulen, vindt men voor de *Nalezing der Gedichten*.

Brieven tusschen Helmers en Tollens gewisseld, vindt men in Tollens *en zijn tijd*, en brieven van R. Feith, N. G. van Kampen, H. C. Cras, J. H. van Kinsbergen, J. Immerzeel en B. Klijn aan Helmers in *Herinnering aan* Jan Frederik Helmers, beide van dr. G. D. J. Schotel. Ook op *Cat.* J. Koning, bl. 79, en op die van van Voorst (*Cat. raisonné de la précieuse collection de manuscrits et d'autographes*), p. 172, komen brieven en fragmenten van gedichten van Helmers voor. Terwijl de heeren Schouten, (*Cat.* bl. 123), Robidé van der Aa, (*Cat.* bl. 139), A. J. van der Aa, (*Cat.* bl. 76), Willems, Wiselius, Kinker, (zie hunne *Catall.*) compleete verzamelingen zijner werken hadden.

Afzonderlijk is uitgegeven *de Lofzang op Jezus van Nazareth*, doch slechts 12 exemplaren zijn voor bijzondere vrienden getrokken, welke 48 regels meer, en varianten bevatten, die „om gewigtige redenen niet in de gewone uitgaven voorkomen;" voorts *Lijkzang* op B. de Bosch en op de grootste Nederlandsche actrice, mejufvrouw Cornelia Wattier, beide in de bundels van Helmers niet opgenomen.

Over de oneindige volmaakbaarheid der menschelijke Natuur, Lierzang. Amst., 8o.

De *Dinomaché*, verscheen te Amsterdam bij Abraham Muis, 1789.

Dit stuk is in 1798 op het Amsterdamsch tooneel vertoond. Wattier vervulde de rol van *Dinomaché*.

Tot de vrienden van Helmers behoorden zijn zwager Loots, de gebroeders Klijn, M. C. van Hall, Tollens, Meijer, Wattier, Snoek, Bingley, Bilderdijk, die de volgende regels in zijn *Hollands Verlossing* aan hem wijdde:

O Helmers, dierbre Vriend, en glorie onzer zangeren,
O dat uw bruischend vuur hier boezems mocht bezwangeren!
O dat gij voor een wijl van uit uw rustplaats reest,
En, zelf de doffe lier bezieldet met uw geest!
Of hoort gij in den hof waarin uw beenders molmen,
Het lispend windtjen niet dat dartelt door zijne olmen,
En met zijn vlerkgeruisch, in nieuwe melody
Den velden tegenroept: Dit Holland is weer vrij!
Zoudt, zoudt ge uw Vaderland, en dezen kring vergeten?
Den Vriend, aan wien uw hart zich altijd heeft gekweten,
Met wien ge eenstemmig schreide, als alles juichte en zong,
In dronkenschap van vreugde aan Frankrijk Sinons long,
En snoeren, ketenen, voor eigen hals moest smeden? —
Hebt ge in den nood gedeeld, met stad en volk geleden,
En is 't om niet geduld? Sluit de onvermurwbre dood
Den geest, die in U leefde, in eenen ijzren schoot?

Dien geest, die starren peilde, en hooger dan zij drijven;
En door de kringen vloog, waar zij heur baan beschrijven!
Die meester van het hart, aan aller ziel gebood! —
Neen, die is 't stof te vreemd, en Englen speelgenoot.

Welaan dan, 't zij uw ziel uit dunne luchtgewaden
Die tranen heeft geteld die ons de wangen baadden,
Het zij verbeelding U in 't droombeeld van de nacht,
't Voorleden duurzaam maalt door eigen scheppingskracht;
Waar om mij! breek het staal der grendelen en krammen
Der poort van 't doodenrijk! zijn diamanten dammen!
En vare uw dichtgloed in mijne aadren! Ja, geniet
De lang verbeide stond, die eind maakt aan 't verdriet.
Zweef door ons midden heen! door 't midden uwer Vrinden
Wie Vaderland en kunst U scheuringloos verbinden!
Sla zelf de snaren, die mijn krachtelooze hand
Niet aanroert, of misgrijpt, en elken greep, ontspant!

Eens bezocht Bilderdijk zijn vriend Helmers. Mevrouw Helmers noodigde hem op een boterham. „Ik eet nooit" was zijn antwoord. „Waar leeft gij dan van", vroeg Helmers? „Van de poezij" hernam Bilderdijk.

Uit familie-berigten. Zie behalve de in den tekst vermelde lofredenen, Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 129, volgg.; Siegenbeek, *Geschied. der Nederl. Letterk.*, bl. van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetenschappen*, D. II. bl. 432, 433, 434—436, 437, 438—440; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunsten en Wetenschappen*, D. III. bl. 441, volgg.; Dr. G. D. J. Schotel, *Herinnering aan* Jan Frederik Helmers, afzonderlijk en in *Europa* 1859; *Navorscher*, 2e Jaarg., bl. 234; *Bijblad* tot den 4en Jaarg., bl. 119; *Vaderl. Letteroef.*, Ve D. Ie St., bl. 248, 1809, Ie St. bl. 599, 1810, Ie St., bl. 663; *Brief en dichtmatig Iets aan* J. F. Helmers *bij de uitgave van het eerste deel zijner Gedichten van* S. J. Wiselius; Loots, *Gedicht.*, D. I. bl. 113; Dr. Schotel, Tollens *en zijn Tijd*; *Voorberigt* voor het Ie D. der *Nagel. Gedicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatschappij van Nederd. Letterk.*, D. I. bl. 110; *Bijv.* 1848—1852, bl. 26; *Bijv.*, 1853, 1857, bl. 20; Collot d'Escury, *Hollands roem*, D. III. bl. 244; Mr. B. H. Lulofs, *Toelichtingen en Bedenkingen op* Dr. John Bowrings *Aanmerkingen op onze Vaderl. Letterk.*, bl. 76; *Konst- en Letterb.*, 1851 (over de *verschillende Lezingen der Holl. Natie.*)

HELMERS ZOON (Dirk Jan) stichtte in het jaar 1465 eene der eerste vicarijen op het St. Anthonies Altaar in de *Oude* of *Sint Nicolaas Parochie kerk* te Amsterdam.

Zie van Heussen, *Kerk. Oudhed.*, D. IV. bl. 177, 217—219, 278, 286; Le Long, *Geschied. der Reform. van Amsterdam*, bl. 355, 480, 502; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, D. II. bl. 98; Kist en Royaards, *Nederl. Archief*, D. III. bl. 175.

HELMICH (Elzenerus), zoon van den organist Egbert Helmich. in 1776 te Goor in Twenthe doof en stom geboren, werd in Junij 1790 aan het Instituut voor Doofstommen te Groningen opgenomen, door den heer H. D. Guyot onderwezen, en genoot het onderwijs van G. de San in de teekenkunst. Welhaast was hij een zijner beste leerlingen en behaalde den hoogsten prijs met het teekenen van een academie-beeld naar het leven. Vervolgens werd hij met een loffelijk getuigschrift en in Oct. 1793 op kosten van het Instituut tot verdere vorming van zijn talent naar Parijs gezonden, waar hij twee of drie jaren vertoefde en van waar hij drie door hem vervaardigde schilderijen aan het Instituut zond, die bij hetzelve bewaard worden. Den 8 Maart 1797 kwam hij weder aan het Instituut, en bleef er tot in 1802, toen hij als zeer bekwaam werd ontslagen. Toen vestigde hij zich te Leiden, waar hij zich bezig hield met het miniatuurschilderen en het geven van onderwijs in de teekenkunst; later vertrok hij naar Londen, waar hij stierf. De heer Immerzeel zag eenige portretjes van hem, die kunstig bewerkt waren.

Zie Immerzeel, *Levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. II. bl. 27, 28.

HELMICH (Splinter van). Deze hopman was (1586) kastelein van het slot te Wel, toen de graaf van Mansfeld, door Parma gezonden, het opeischte. Deze van Helmich een weigerend antwoord ontvangen hebbende, rukte voor Venlo, dat hij beide van de Geldersche en Brabandsche zijde belegerde. Na het overgaan dier stad werd het slot ten tweedenmale door Hautepenne opgeëischt. Helmich zocht het te houden, ten minste tot er behoorlijk bres zou zijn geschoten, doch hij werd door ontrouw en muitzucht van zijn eigen volk genoodzaakt tot verdrag met den vijand te komen. Hautepenne luisterde naar geen billijke voorwaarden. Nogtans beloofde hij Helmich vrijen uittogt met zijn paard. Doch hij hield zijn woord niet. De hopman en zijn gezin werden, na het overleveren der plaats, naakt uitgeschud en van alles beroofd. Hij en een groot deel zijns volks kwamen te Utrecht, daar drie van de muiters, op zijne aanklagt, ten galge verwezen werden.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXI, bl. 26, 27; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VIII, bl. 129, 130, 131.

HELMICHIUS (Wernerus) werd in 1551 te Utrecht geboren. Zijne ouders zijn onbekend, en van zijne vroegste lotgevallen zijn bijna geene berigten tot ons gekomen. Toch weten wij dat hij in 1576 predikant was bij de Hervormden te Frankfort. Dit bleek ons uit eene *Treffelijke predicatie op 't* 1ste *vers van den* XV *Psalm Davids. Gepredickt door den seer waarden ende godsaligen d.* W. Helmichius, *sal. ghed., den* 23 *Jan.* 1576 *binnen Franckfort*, welke eerst in 1628 te Amsterdam in 16o. het licht zag. Reeds vóór het midden van 1578 treffen wij Helmichius als geleend predikant te Utrecht aan, tegen een halfjaars tractement van *f* 150. Een jaar later werd hij bij besluit van den raad van 1 Aug. als vast predikant aangesteld, „op de gagie van *f* 300 's jaers."

Vele en belangrijk waren de bemoeijingen van Helmichius ten opzigte der Hervormden te Utrecht. Tot de vestiging en uitbreiding der Consistorialen bragt hij niet weinig toe. Verdraagzaamheid en gematigdheid waren hoofdtrekken van zijn karakter, waardoor hij zich gunstig van zijne ambtgenooten Modet en Sopingius onderscheidde, en hij zich naauwer aansloot aan Uytenbogaert. Dat de oneenigheden met de gemeente van Duifhuis zoo hoog liepen geschiedde voorzeker niet door zijn toedoen, evenmin als het hem te wijten was, dat een mondgesprek met Duifhuis, waarbij Sopingius en Arnoldus Cornelis van Delft hem vergezelden, geenzints aan het doel beantwoordde. Hij was 't, die den 15 Jan. 1581 de eerste leerrede in de Domkerk uitsprak. Niet lang hierna bood hij zich ook als voorganger bij de Waalsche gemeente aan. Den 21 Jan. 1583 preekte hij het eerst voor de Walen in de Reguliers of Weeskerk, hetgeen hij vervolgens voortzette. Onder zijne leiding en die van Uytenbogaert werd deze gemeente in Utrecht gevestigd.

Ofschoon Helmichius zich geenzints aansloot aan de voorstanders dier vrijere rigting, waartoe bij voorbeeld Uytenbogaert behoorde, zoo was hij toch, als volger van Calvijn hoogst gematigd. Niet ten onregte trad hij dus in de twisten met Coolhaes en Herberts als bemiddelaar op, en kon hij in broederlijke gezindheid leven met Arminius, die, zijne denkwijze kennende, hem desniettemin later als predikant te Amsterdam aanbeval. Evenwel was hij op de hand van Leycester, den ijverigen voorstander van de belangen der Hervormden. Hij woonde in 1586 de Synode bij, door dezen te 's Gravenhage belegd, en twee jaren later maakte hij een lid uit van het kerkelijk gezantschap, dat bij Elisabeth de behartiging der protestantsche belangen, bij de vredes onderhandelingen met Spanje moest aandringen.

In 1589 echter veranderde in Utrecht de stand van zaken. De partij van Leycester was in de regering vervangen door anderen, die het Consistorie geenzints gunstig waren. Bij besluit van den raad d. 10 Novemb. 1589 werden alle predikanten, en dus ook Helmichius, uit hunne dienst ontslagen. Het kan zijn dat Helmichius niet onkundig was van, ja zelfs de hand gehad heeft in een zeker *Dis-*

cours tegen het placcaat der Utrechtsche regering, waarvan Bor spreekt, maar zonder grond beweert Glasius, dat hij er de uitgever van is. Wel verscheen er in 1611 te Delft een *Grondig bericht van de wettelycke beroepinghe der predicanten, midtsgaders van de nootwendicheydt des kerkenraedts; eertijdts beschreven door* W. Helmichium, *ten tyde syner bedieninghe der kercke Christi binnen Utrecht*, en dit geschrift was voorzeker door hem met oog op de toenmalige omstandighéden gesteld.

Helmichius ontving, na zijn ontslag, verschillende aanzoeken, onder anderen naar 's Hage en Dordrecht. In 1590 echter nam hij eene beroeping naar Delft aan. Gedurende zijn verblijf aldaar werd hij in 1592 aangezocht voor het hoogleeraarambt te Leiden, hetgeen hij echter afsloeg, voornamelijk omdat de gemeente den geliefden leeraar niet wilde ontslaan. Echter gaf hij den 10 Julij 1601 gehoor aan eene roeping naar Amsterdam, waar hij den 12 Junij des volgenden jaars werd bevestigd. Gedurende zijn verblijf in deze gemeente deed hij zich inzonderheid als een getrouw herder kennen, vooral bij het woeden eener hevige pestziekte, weshalve hij aller liefde won, en Arminius in een schrijven aan Uytenbogaert de schoonste getuigenis van hem aflegde. Te ontkennen is het evenmin, dat Helmichius hier, onder den invloed van Plancius, en bij de steeds toenemende godsdiensttwisten, zich meer bepaald bij de partij van Gomarus aansloot, en ondanks zijne verdraagzaamheid tot stappen kwam, die hij welligt vroeger niet gedaan zou hebben. Toch werd de vriendschap tusschen hem en Uytenbogaert niet verbroken, en Arminius bleef hem hoogachten. Daarom bood de Leidsche hoogleeraar hem boven anderen een mondgesprek aan en kon Arminius zich voor hem van beschuldigingen zuiveren, die anderen niet zoo spoedig zouden hebben teruggenomen.

Geen wonder dat zulk een man, van wien de Contra-Remonstranten, met name Trigland en Voetius, de schoonste getuigenissen afleggen, ook door de Remonstranten zeer werd geacht, wegens zijne zachtmoedigheid en verdraagzaamheid. Uytenbogaert aarzelt niet hem „een van de geleerste, treffelijkste, godsaligste en welsprekenste mannen van 't gansche land" te noemen. Behalve door zijne innige godsvrucht en edele gematigdheid muntte Helmichius als geleerde uit. Weinige blijvende proeven heeft hij hiervan kunnen geven. Behalve de genoemde geschriften bezitten wij van hem nog:

Goliats sweert ende riedt-stock van Pater Frans Coster, jesuwyt, Leyden, 1609. 8°.

Bovendien zag nog na zijn dood het licht:

Psalmorum Davidis et aliorum prophetarum analysis, Amst. 1641. 4°.

Sommigen maken ook nog gewag van eene

Epistola scripta Abrahamo Muysenholio.

Doch dat zijne tijdgenooten hem als godgeleerde waardeerden moge hieruit blijken, dat de Zuid-Hollandsche Synode hem mede in 1587 de vertaling des bijbels opdroeg, terwijl hij later werd benoemd om het werk van Marnix te overzien, en na diens dood, om het voort te zetten. In 1607 leverde hij bij de Noord-Hollandsche Synode eene bijna volledige vertaling van Genesis in. De dood verhinderde hem zijn arbeid verder voort te zetten. Hij overleed den 29 Augustus 1608.

Zijn portret in gr. 8°, werd uitgegeven door C. Koning.

Zie, behalve Bor, en de Kerk. geschiedschrijvers van dien tijd, als Baudart, Uytenbogaert, Trigland en Brandt, meer bijzonder: *Epist. eccl. et theol.*, ed. 1704, p. 105 et 111; Voetius, *Polit. Eccles.*, P. II. l. III. Tract. II. c. X; *Disp. Theol.*, T. III. p. 1112, T. V. p. 419, 436; Witte, *Dict. Biogr. ad ann.* 1608; Le Long, *Biblioth. Sacr.*, T. II. p. 769; Crenii, *Animadv. Phil. et Hist.*, p. XVII. p. 113; J. W. te Water, *Kort verhaal der Reformatie in Zeeland*, bl. 226, 230; W. te Water, *Tweede eeuwgetijde der Nederl. Geloofsbelijdenis*, bl. 83, 84; A. W. K. Voet, *Naamlijst der Predikanten in de provincie Utrecht*, bl. 4; A. 's Gravezande, *de Unie van Utrecht herdacht*, bl. 174; *Ordre volgens welke de Feest- en Lijdens-teksten in de Nederd. Herv. Gemeente te Leiden gepredikt worden*, bl. 96; Paquot, *Mém. pour servir à l'Histoire Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 138; H. J. Royaards, *Geschied. der Herv. in de stad Utrecht*, passim.; Muller, *Cat. van Portr.*; *Cat. Bibl. Thysian.*, p. 29; *Cat. mss. & autogr.* v. Voorst, p. 192; Burman, *Trajectum erud.*, p. 130—132; Hinlopen, *Geschied. v. d. Nederl. overzetting des Bijbels*, bl. 32—55; Ypey en Dermout, *Gesch. der Nederl. Herv. kerk*, D. II. bl. 348, v. v. en *Aant.*, bl. 242—245; Kist en Royaards, *Archief van kerk. geschied.*, D. IX. bl. 316, 366; Royaards, *Gesch. der Herv. in Utrecht*, bl. 165, v. v., 222, 228, 329, 339, v. v.; *Beknopt Biograph. Woordenb. van Nederland* (Zutphen) afl. 9; *Kerkelijk placcaatboek*, D. II. bl. 120, 122; Rogge, *C. J. Coolhaes*, D. I. bl. 184, v. v., D. II. p. 167, v. v., 183, 223; Muller, *Bibl. van Pamfl.*, Nos. 978 en 979; Glasius, *Godgel. Nederl.*, D. II., bl. 60—64; *de Navorscher*, D. VIII. bl. 293, D. IX. bl. 26, 119; Mevr. Bosboom—Toussaint heeft in haar *Leycester in Nederland* menigen belangrijken wenk omtrent Helmichius en zijn karakter gegeven.

HELMOLT (J.), regtsgeleerde en dichter. In 1704 huwde een procureur van zijne kennis. Bij deze gelegenheid vervaardigde hij met twee andere regtsgeleerden een proces op rijm, waarvan na re- en dupliek, het laatste de *uitspraak*, zijn werk was, daarin bestaande, dat de bruid veroordeeld werd, de door haar veroorzaakte liefdepijn des bruidegoms voor altijd te stillen.

Zijne zinspreuk was: *Tandem bona causa triumphat, Eindelijk overwint de goede zaak.*

Zie *Lat. en Nederd. Keurdichten*, 9e verv., bl. 101; Heringa, *Bijdrage tot de Nederl. Dichters*, bl. 47; K. J. R. van Harderwijk, *Zinspreuken van Nederl. vermaarde Mannen en Vrouwen.*

HELMONDANUS (Andreas), uit Grave in Noord-Brabant, schreef:

Commentaria in invectivas orationes Ciceronis *et* Sallustii; apud Oporinum, in *Volumine commentariorum in orationes* Ciceronis

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 53.

HELMONT (Franciscus Mercurius van) zoon van Jan Baptiste van Helmont, werd waarschijnlijk in 1618 te Vilvoorde geboren en erfde van zijn vader de smaak tot geheime wetenschappen en beoefende, ofschoon zeer oppervlakkig, de scheikunde, wijl deze met zijne neiging overeenkwam, en hem geld en eer, die hij beide meer dan de wetenschap beminde, beloofde.

Vlug en levendig van geest, maakte hij zich spoedig met de meeste kunsten en handwerken gemeen. Zoo kon hij schilderen, graveren, draaijen, zelfs linnenweven en schoenmaken. Hij voegde zich bij een troep Zigeuners om met hunne taal en zeden bekend te worden, en doorkruiste met hen een gedeelte van Europa. In Italië werd hij gevangen genomen en in de holen der Inquisitie geworpen. Wederom in vrijheid gesteld, reisde hij naar Duitschland, waar hij bekend maakte, dat hij de taal, die de menschen voor den val spraken, had terug gevonden, en ging zoo verre van te beweren, dat een geboren doofstomme op het eerste gezigt de letters er van kon uitspreken. Het is te verwonderen dat Leibnitz aan deze droomerijen geloof gaf en hem in weerwil zijner buitensporige denkbeelden hoogachtte. Van Helmont noemde zich *zoeker* en de keurvorstin van Hanover zeide dat hij zich zelve niet begreep. Hij geloofde of veinsde te gelooven aan de zielsverhuizing, den steen der wijzen enz. Sommigen verzekeren zelfs dat hij het geheim kende van goud te maken, wijl hij weinig verdiende en echter prachtig leefde.

Hij was te Amsterdam in groot aanzien, deed kort voor zijn dood, op aanhouden der koningin van Pruisen, eene reis naar Berlijn, en stierf niet, gelijk J. G. Wachten meende te Emmerik in December 1698, noch in Zwitserland, gelijk Foppens wil, noch gelijk Moreri en Luiscius schreven te Keulen, maar in 1699 in den ouderdom van 81 jaren te Cölln aan de Spree, een der voorsteden van Berlijn. Van den dood van dezen man, die gedurende zijn leven zoo veel van zich liet hooren, werd weinig gesproken. Leibnitz schreef daaromtrent: „Ce bon M. van Helmont est délogé sans trompette et sans carillon; mais j'espère que sa cousine ne laissera pas de lui faire des obsèques dans quelque église. S'il n'y en avait pas d'autres, on pourrait peut-être obtenir dispense à Wolfenbutel pour les faire dans le jardin de Saltzdulen, où M. le duc le voulait ensévelir vivant."

Zijn zoon gaf zijne nagelatene geschriften in het licht

onder den titel van *Opuscula medica inedita*, Amst. Elzevir. 1648. 4o., doch niet met de noodige zorg.

Bij zijn leven verschenen:

Alphabeti veri naturalis hebraici brevissima delineatio quae simul methodam suppeditat juxta quam qui surdi nati sunt, sac informari possunt, ut non alios saltem loquentes intelligens, sed et ipsi ad sermonis usum perveniant, Sulzbach, 1667. met 36 platen „dont les 33 premières (lezen wij elders) représentent les mouvements de la langue dans la bouche, pour l'articulation de chaque consonne. C'est dans ce livre dont il existe des traductions en Allemand et en Hollandais, qu'il cherche à prouver que l'Hébreu est une langue si naturelle aux hommes, que les caractères en sont comme nés avec eux, puisque la forme de chaque lettre, dans l'alphabeth Hébreu, n'est selon lui, que la réprésentation de la position des organes vocaux nécessaire pour la prononcer. On a réproduit de nos jours (1816) l'idée bizarre de chercher dans la langue Hébraïque et dans la Genèse l'art de faire parler les sourds-muets."

Opuscula philosophica quibus continentur principia philosophiae antiquissimae et recentissimae, item philosophiae vulgaris refutatae; quibus subjecta sunt CC problemata de resolutione animarum humanarum, Amst. 1690. 12o.

Seder olam sive saeculorum historica enarratio doctrinae, 1693. 12o.

Volgens Reimmann is er sedert de uitvinding der boekdrukkunst geen dwazer boek in het licht gegeven. Luiscius meldt echter dat van Helmont nooit wilde bekend staan voor den schrijver er van.

Quaedam premeditatae et consideratae cogitationes super quatuor prima capita libri primi Moïsis, Genesis nominati, Amst. 1697.

Voorts nog verscheidene andere stukjes in het Duitsch en Hollandsch; *de Remediis contra pestem*, *De Attrib. Div.*, *de Inferno*.

In het Nederduitsch bezitten wij:

Francisci Mercurii van Helmonts *Paradoxale discoursen ofte ongemeene meeningen van de groote en kleine wereld, desselfs vereeniging in alle natuurlyke zaken en speciaal van de wederkeering der menschelyke zielen. Uit het Engels vertaald door* C. K., t' Amsterdam bij Henrik Janssen, 1693. in 12o.

Aanmerkingen van Franciscus Mercurius van Helmont, *over den mensch en desselfs ziektens; allen op gewisse en onfeilbare gronden, zoo van de natuurlyke reden als ervarentheid gevestigd*, Amsterdam bij Pieter Rottendam, 1694. 12o. 2 d. Door Amman in het Latijn vertaald en te Amsterd. bij Jan Wolters gedrukt.

Afbeelding van het ware natuurl. Hebreeuwsche A. B. C., *alsmede* J. C. Amman, *Verhand. om de doofgeboorenen te leeren spreken*, Amst. 1697. 12o.

Zie behalve de Woordenboeken van Moreri, Luiscius, Hoogstraten, Foppens, *la Biogr. Univ.*, T. XX. p. 19, suiv.; *Biogr. des hommes vivants*, op Fabre d'Olivet; Reimmann, *Hist. Atheismi;* Adelung, *Histoire de la folie humaine*, T. IV. p. 294, 325; Croesii, *Hist. Quaker.*, L. III., p. 282; Arnold, *Ketter Historie*, D. III.; *Nouvelles de la Rép. des Lettres*, 1699. p. 694; *Bibliothèque raisonnée des ouvrages des Savans de l'Europe*, T. XXI. p. 144; Brunet, *Manuel des Libraires*, T. II. p. 160; Rabus, *Boekzaal van Europa*, *Mei* en *Junij* 1694. bl. 519, *Jan.* en *Febr.* 1693. bl. 60; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. I. bl. 100.

HELMONT (Jacques van). De scherpzinnige Kramm waagt het niet te beslissen of deze dezelfde is met den later te vermelden Segers Jacobus van Helmont. Volgens hem staat duidelijk J. van Helmont *pinx.* op de door Houbraken gegraveerde plaat in 8o., voorstellende het *portret* van Adriaan van Borselen, *Heer van Geldermalsem.* Ook vond hij hem als Jacques van Helmont opgegeven onder de kunstenaars, die voor de St. Gudule Kerk te Brussel de geschiedenis der *Miraculeuse Hostie* vervaardigd hebben, welke voorstellingen, door J. Harrewijn gegraveerd, in prent uitgaan. Zijn portret komt voor bij Descamps, in zijne *Voyage pittoresque de la Flandre et du Brabant.*

Zie Kramm, *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III. bl. 666 en het door hem aangehaalde werk, Cafmeijer, *Histoire du St. Sacrament*, Bruxelles, 1720, in 12o.

HELMONT (Jan Baptiste van), vader van Franciscus Mercurius, was de afstammeling van een edel Brabantsch geslacht en werd in 1577 te Brussel geboren. Hij was heer van *Rooyenbroeck*, *Merode*, *Oorschot*, *Pellines* etc., en had het vooruitzigt van hooge waardigheden in zijn vaderland te bekleeden, doch hij deed er vrijwillig afstand van, en legde zich, in weerwil van den hevigen tegenstand zijner moeder, Marie de Stassart, en van een vaderlijken oom, die, daar zijn vader toen hij nog zeer jong was, was overleden, zijne opvoeding bestierde, op de geneeskunst toe. Zijn liefde voor de studie was zoo groot, dat hij reeds op twintigjarigen leeftijd een uitgebreide kennis bezat, geput uit de werken van Grieksche, Latijnsche en Arabische geneesheeren.

Zijne schitterende gaven verwierven hem den leerstoel in de chirurgie te Leuven. Eenigen tijd onderwees hij daar met roem, doch eensklaps deed hij afstand van zijn post, en vatte zulk een afkeer van de geneeskunde op, dat hij uit verachting voor haar het geld, dat hem zijne geneeskundige schriften hadden opgeleverd, doorbragt. Vervolgens deed hij eene reis door de voornaamste gewesten van het beschaafde Europa, en toen hij in zijn vaderland was wedergekeerd, huwde hij een rijke en edele vrouw en vestigde zich te Vilvoorden, waar hij zich, in navolging van Paracelsus, dien hij zich tot voorbeeld had gekozen, aan chemische onderzoekingen overgaf; de schitterende aanbiedingen van de keizers Rudolph II, Mathias en Ferdinand II van de hand wees en zijn laboratorium de overige dertig jaren van zijn leven (hij stierf den 30 December 1644) niet meer verliet. Hij beroemde zich het middel om het leven en de gezondheid te verlengen gevonden te hebben en noemde zich *medicus per ignem*, met zinspeling op de bron, waaruit zijne geneesmiddelen voortvloeiden. Hij zelf getuigt duizende kranken genezen te hebben. „Il est à croire" voegt er zijn biografist bij, „que ceux qui venaient le consulter dans son cabinet ne souffraient que dans leur imagination." Nieuwe ontdekkingen, waaronder die van het *magnetismus* waren de vruchten van zijn arbeid en tevens de beletselen zijner rust en van zijn genoegen. Zijne natuurlijke reden, die hij ook in zijne schriften van de magnetische genezing gaf, en waarvan men meende dat zij het geloof aan de wonderwerken van den Zaligmaker zou doen verminderen, berokkende hem vervolgingen, waartegen hij zich moedig verzette.

Voor zijn dood gaf hij zijne handschriften aan zijn zoon Franciscus Mercurius, die ze later heeft uitgegeven. De beroemde Elzevir werd belast met de uitgave der werken van van Helmont onder dezen titel:

Ortus medicinae, id est initia Physicae inaudita, progressus medicinae novus, in morborum ultionem ad vitam longam, Amsterd., 1648, 1652, 4o., Venetie, 1651. fol.

Deze verzameling zijner werken is sedert meermalen onder den titel van *Opera omnia* herdrukt, en in het Hollandsch, Fransch en Engelsch overgezet. De beste uitgaaf is de tweede die door Elzevir in 1652 is gedrukt. De meeste der overige zijn onnaauwkeurig en bevatten inlasschingen van vreemde handen. In deze verzameling komen o. a. voor: *Febrium doctrina inaudita*, Antv. 1642. 4o., en *De Magneticâ vulnerum naturali et legitimâ curatione contra* Joh. Roberti, *Soc. Jes.*, Paris, 1621. 8o. In het Hollandsch zijn afzonderlijk uitgegeven:

Nieuwe opkomst der Geneeskonst, Amst. 1659. 4o., en

J. B. van Helmont en Amman, *Konst om doof geborenen te leeren.*

Zie, behalve Foppens, Valerius Andreas, Hoogstraten, Luiscius, Moreri, Nieuwenhuis en andere Woordenboeken. Baumes, *Essai d'un système chimique pour servir de fondament à la science des Maladies* 1795; *Plutarque des Pays-Bas*, T. II. p. 278—289; Ladvocat, *Dict. Hist.*, i. v., *Wapenkaart van Amsterdam; Biogr. Univ.*, T. XX. p. 15, seqq., Arrenberg, *Naamlijst van Boeken*, p. 222; Rabus, *Boekzaal van Europa*, *Jan.* en *Febr.* 1697. bl. 133; Brunet, *Manuel du Libraire*, T. II. p. 160; Arnold, *Ketter Historie*, D. III.; *Navorscher*, Jaarg. III. bl. 100, Jaarg. VIII. bl. 323, Jaarg. IX. bl. 125; *Bijblad* 1854. bl. XVI.; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetensch.*, D. I. bl. 315, 316; Barlaei, *Poëm.*, T. II. p. 154.

HELMONT (Johannes van) of Helmontius, waar-

schijnlijk te Helmond geboren en voor 1517 als wijbisschop van Trier overleden. In aanteekeningen van den kanunnik Foppens op een werk 't welk den titel van *Histoire ecclésiastique d'Allemagne* voert, wordt gezegd dat hij uit de Meijerij van 's Bosch afkomstig is, en de Benediktijner-abdij van O. L. Vrouw bij Laxenburg, in welke hij in 1510 de hervorming van Bursfeld had ingevoerd, in hoedanigheid van abt heeft bestuurd.

Zie J. A. Coppens, *Nieuwe beschrijving van het Bisdom van 's Hertogenbosch*, D. III. bl. 369.

HELMONT (Matheus van) werd te Brussel in 1650 geboren en was volgens sommigen een leerling van David Teniers *de jonge*. Hij legde zich op het glasschilderen toe, en schilderde zijne beste stukken te Parijs voor Lodewijk XIV. Zijne stukken stellen meest winkels, chemisten, kwakzalvers voor, in eene manier, die doet veronderstellen dat hij ook Italië heeft bezocht. Hij werkte in den trant van Teniers. Zijn koloriet of vorm is doorschijnend, maar zijn penseelstreek is minder stout dan die zijns meesters. Zijne behandeling is breed, en zijne figuren, die goed geteekend zijn, vol uitdrukking. Hij stierf in 1739 te Antwerpen.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Hollandsche Kunstschilders*, D. II. bl. 28; F. Bogaerts, *Esquisse d'une histoire des arts en Belgique*, p. 107.

HELMONT (Pieter Aertsen van). Ter griffie van Goes berust een vonnis van Februarij 1571, behelzende dat „de balju tegen Pieter Aertsen van Helmont eisch gedaen heeft dat hij met de doot en confiscatie van goederen gestraft zoude worden onder anderen, omdat hij openbaere en gedelibereerde bespottinge des H. Sacraments hadde gedaen, alzoo hij ten huize van mijn Heer den Pastoor was gekomen, denselven toonende een Nieuw Testament, en hebbende een blooten degen onder den arm, als meede denselven gevraegt hadde, waer staet het geschreeven, dat men 7 st. moet geven voor biechten? en zeggende ik hoop dat de tijd nog komen zal, dat men zingen zal vivent les gueux," hetwelk men hield te strijden „jegens 't oprecht gevoelen der Catholyke Religie, en tegen de veneratie die hij den geestelijken staet schuldig is." Alhoewel nu de gedaagde „berouw toonde, zig excuseerende op zijn dronkenschap, en toonde naderhant voor den Pastoor gebiecht te hebben," is hij evenwel „gecondemneert op het schavot in 't openbaer een half uure ten toon te staen met twee spinrokken, aen ieder zijde een, voorts met roeden gegeeselt te worden en 12 jaeren op eene galije gebannen."

Zie J. W. te Water, *Kort verhaal der Reformatie in Zeeland*, bl. 150, 151; A. 's Gravezande, *de Unie van Utrecht herdacht in eene kerkrede over Ps.* CXXXIII : 1*b*, bl. 182.

HELMONT (Segres Jacobus van) zoon en leerling van Matheus, werd in 1683 te Antwerpen geboren, ontwikkelde zich reeds vroeg, en was reeds een bekwaam schilder, als anderen nog in de kunst onderwezen worden. Na den dood zijns vaders vestigde hij zich te Brussel en bereikte door eigen oefening en vlijtige studie naar de eerste modellen een hoogen trap van volmaking. Zijn beste stukken zijn in de kerken te Brussel, waar hij in 1726 overleed.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. II. bl. 28; F. Bogaerts, *Esquisse d'une histoire des arts en Belgique*, p. 115; Descamps, *Voyage pittoresque de la Flandre et du Brabant*, die een aantal werken van dezen meester beschrijft, en waarin zijn portret voorkomt; Kramm, *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. II. bl. 666; *Cat. van het Museum te Gend*, waar op No. 70 een *stervende Christus* van hem voorkomt.

HELPEN (Koenraad van), vice-admiraal bij het kollegie ter admiraliteit van Friesland, behoorde tot de voorhoede aangevoerd door de luitenant-admiralen Jan Evertsen en Tjerk Hiddes *de Vries*, in den tweeden zeeslag van 1666 tegen de Engelschen. Hij sneuvelde in het gevecht met den vijandelijken admiraal Thomas Allen.

Zie van Wijn op Wagenaar's *Vad. Hist.*, D. XIII. bl. 166; De Witt, *Brieven*, D. II. bl. 320; Aitzema, *Zaken van staat en oorlog*, D. X. bl. 181.

HELSDINGEN (Abraham van), student in de regten vervaardigde een vierregelig grafschrift op het overlijden van den kandidaat in de medicijnen H. J. Schröder, den 16 October 1731, ten gevolge van een schot.

Zie *Lat. en Nederd. Keurd.*, 9e verv., bl. 101, en Heringa, *Bijdrage tot de lijst der Nederl. Dichters*, bl. 47.

HELSDINGEN (Hendrik van), vroeger raad en schepen, wist met jonkheer Dirk Kanter, weleer burgemeester van Utrecht, in 1610 door oproer verandering in de regering dier stad te bewerken, in schijn van herstelling van stads privilegiën, doch inderdaad om in hunne waardigheden hersteld te worden. Dit gelukte: beide werden tot burgemeesters aangesteld, doch niet lang bleven zij in het bewind. Nog in hetzelfde jaar werden zij door den Raad van State van hun ambt ontslagen. Om dit terug te bekomen, gingen zij met anderen eene zamenzwering aan, om de nieuwe regering den voet te ligten. Doch het ontwerp kwam ter oore der wethouderschap en van Helsdingen en Kanter werden beide met ballingschap en daarenboven de eerste met verbeurdverklaring van de helft en de andere van al zijne goederen gestraft. Zij begaven zich Kanter naar Leeuwarden en Helsdingen naar Amsterdam, waar beide stierven.

Zie van den Sande, *Ned. Hist.*, B. V. bl. 60; van Meteren, *Nederl. Hist.*, B. XXXI. f. 595 vers. 598, B. XXXII. f. 621 vers.; Brandt, *Hist. der Ref.*, D. II. bl. 156; *Groot Utr. Plakaatb.*, D. I. bl. 190, 193, 429, 739; *Resol. Holland.*, 8 *Febr.*—3 *April* 1610, bl. 9—12, 4, 5, 7, 8 *Maart* 1611, bl. 2—5; *Sententiën* van Kanter en Hilsdingen, gedrukt te Utrecht 1611; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. X. bl. 27—33; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XX. bl. 526—527; *Chronyk van het Hist. Genoots.*, D. VI; *Cat. van Handschriften en eigenh. Brieven, verzameld door Jonkh.* G. J. Beeldsnijder van Voshol, bl. 72.

HELST (Bartholomeus van der). Deze beroemde schilder werd in 1613 te Haarlem geboren, vestigde zich te Amsterdam, stierf aldaar in 1670 en liet aan zijne vrouw, met welke hij reeds op jaren gekomen gehuwd was, een aanzienlijk vermogen na en een' zoon (die volgt). Welk een uitnemend kunstenaar hij geweest is blijkt uit de schilderijen, die van hem in koninklijke en particuliere kabinetten berusten, en vooral die welke in 's Rijks Museum te Amsterdam bewaard worden. In het laatste vindt men de beroemde *Schuttersmaaltijd*, ter gelegenheid van het sluiten van den Munsterschen vrede in 1648, waar Cornelis Jan Wits of Witsen, als kapitein vooraan zit, door hem op vijfendertigjarigen leeftijd vervaardigd. „Alles," schrijft Immerzeel, „is even loffelijk en kunstig in dit meesterstuk; de ordonnantie is rijk en oordeelkundig; het natuurlijk koloriet frisch en gloeijend, de teekening volkomen; de schildering uitvoerig en toch breed. De kleedij, de gouden en zilveren kelken en andere feestelijke voorwerpen en versierselen, zijn allen naar hunnen stoffelijken aard met de grootste naauwkeurigheid en waarheid afgemaald. Het geheel is van het wonderbaarlijkst effect en doet den beschouwer schier vergeten, dat hij hier niet het dadelijk leven, maar een kunstwerk voor oogen heeft." De lof, aan dit stuk sedert nagenoeg twee eeuwen zonder voorbehoud door alle kenners toegezwaaid, strekt tot een onwraakbaar getuigenis van deszelfs kunstvolkomenheid.

De beroemde Engelsche schilder sir Joshua Reynolds, een bevoegd regter en zelf een verdienstelijk schilder, zeide van hetzelve: „dat er welligt geen schooner portretstuk in de wereld was, als in zich bevattende meer van die eigenschappen, welke in afbeeldsels gevorderd worden dan eenig ander dat hem ooit onder de oogen gekomen was," doch hij vergiste zich wanneer hij er bijvoegde „dat zich onder de genoodigden de Spaansche ambassadeur bevindt, dien de hand geschud wordt door een

der voornaamste personen van dat feest." Het is, gelijk de heer Kramm te regt opmerkt, de luitenant Jan van Waveren, wien door Cornelis Jan Wits zoo hartelijk de hand wordt gedrukt

Duchesne *aîné* getuigde van dit kunstjuweel: „dat stuk is een der meesterstukken van de Hollandsche school. Compositie, kleur, harmonie, uitdrukking, alles is schoon, alles volmaakt. Van Dijk en Rubens zouden het niet beter hebben kunnen doen. Men moet het bewonderingswaardig stuk gezien hebben, om te oordeelen tot welk een hoogte de schilderkunst zich verheffen kan."

„Hier ziet gij van der Helst," schrijft Collot d'Escury, „in al zijn kracht; het is het feestmaal der Amsterdamsche Schutterij, gehouden na het sluiten van den Munsterschen vrede in 1648, waarvan ons de voortreffelijke afbeelding van Ter Burch's hand nog in het geheugen ligt. Maar dit van van der Helst is eenig, en door in- en uitlanders gehouden voor het meesterstuk onzer school, in dit gedeelte der kunst. En hier voegt het dan met Loots uit te roepen:

»Ja, 'k buig mij voor uw kunstgewrochten
»Met eerbied en verbazing neêr,
»o Gij, die laauwren hebt bevochten
»Op 't vreemd penseel, tot Neêrlands eer;
»U van der Helst! te mogen noemen,
»Doet op mijn Vaderland mij roemen."

Volgens Kramm was er eene groote teekening in sapverw in de kunstverzameling van G. van der Palz te Rotterdam, en in de beroemde kunstverzameling van Ploos van Amstel eene andere kapitale van dit stuk. Ook de hoogst verdienstelijke graveur Henricus Wilhelmus Couwenberg vervaardigde eene teekening met Oost-Indischen inkt van dezen *Schuttersmaaltijd*, die en zoo uitvoerig en tevens met zoo veel talent bewerkt is, dat hij op zich zelve een meesterstuk heeten mag. Zij bevond zich bij het leven van den heer Immerzeel in de kunstverzameling van den heer Moijet.

Op het Amsterdamsche Museum bevindt zich ook eene andere schilderij, bekend onder den naam van het *Doelestuk*, in 1657 geschilderd. Zij hing vroeger in de groote zaal van den Schuttersdoele op den Singel te dier stede. Zij stelt voor de portretten van drie Doelheeren en van een vierde, hetgeen men voor dat van den schilder houdt, allen in zwart fluweel gekleed en zittende aan eene tafel. De drie eerstgemelden hebben de prijzen of eereteekenen in de hand van den St. Sebastiaandoele, waarover zij in gesprek schijnen te zijn met den laatstgemelde. Verder eenige zilveren bekers, drinkhorens enz. Nog ziet men in dezelfde kunstgalerij van van der Helst de portretten van den *Vice-Admiraal Egbert Meeuwsz. Kortenaar;* van *Maria van Engeland*, *Princesse Douairière van Prins Willem* II *van Oranje;* van den *Vice-Admiraal A. Stellingwerf; den Luitenant-Admiraal Aart van Nes* en *deszelfs Echtgenoot*, van welke beide laatste de achtergronden door Ludolf Bakhuizen zijn geschilderd, en nog twee andere portretten. In het koninglijk kabinet te 's Hage is van dezen meester het *Portret van Paulus Potter.*

In het Museum te Parijs berust van hem:

Burgemeesters, die den prijs van den handboog uitreiken, en een *Mans en Vrouwenportret.*

Te Dresden:

Het portret eener Vrouw, die een klein meisje aan hare hand leidt, en een

Mansportret als buste, met zwart tot op de schouders afhangend haar en die den slip zijns mantels opligt.

Voorts zijn er stukken te Salzthagen; in de kunstverzameling van H. T. Hope te Londen, op het stedelijk Museum te Utrecht; op het Museum te Brussel:

Zijn portret, door hem zelven geschilderd en het pendant *dat van zijne vrouw*, en in dat van jhr. J. P. Six te Amsterdam een ander door hem geschilderd portret en dat *zijner vrouw zittende aan een vrolijken disch.*

Ook in de verzameling van 321 kunstenaarsportretten, in de Galerij van Florence, bevindt zich het portret van van der Helst. Onvermeld mogen wij ook niet laten het door de heeren A. Weimar en P. van Schendel in 1845, op de publieke verkooping van wijlen mejufvr. Bichon Vis aangekochte familiestuk, zamengesteld uit vier levens groote figuren te voeten uit, dat later de galerij van koning Willem II versierde.

Deze alle en andere kunstjuweelen van den grooten meester worden in het voortreffelijk werk van Kramm beschreven. Allerlezenswaardig is het artikel, dat hij aan dezen meester heeft gewijd en waarin hij ook mededeelt dat van der Helst ook historiële onderwerpen heeft behandeld, waarvan er een, *Eene Venus met den Paris-appel in de hand*, in zijn bezit is en een ander op het stedelijk Museum te Utrecht berust.

Minder gunstig wordt er over de kunst van van der Helst in de *Biographie Universelle* geoordeeld. „Falconet," lezen wij aldaar, „ne craint point de le placer dans ce genre (le portrait) au-dessus de Rembrandt, de van Dijck et des autres grands maîtres de l'école Hollandaise; mais il est permis de croire que ces éloges sont fort exagérés;" doch dit oordeel wordt weêrsproken door Louis David, wiens getuigenis door onzen Kramm wordt aangehaald.

Zie behalve Houbraken, Jacob Campo Weijerman, van der Willigen, Immerzeel, Kramm en andere bekende werken over de schilders, de catalogi der in den tekst en bij Kramm vermelde kabinetten, ook dien van het Museum Boymans, waarop zich het portret van den gouverneur-generaal Rijklof van Goens met vrouw en kind bevindt; de *Biographie Universelle* (Paris 1841), T. III. p. 183; Duchesne *aîné*, *Musée de Peinture et de Sculpture par* Reveil, T. X; *Museo Florentino*, T. III. p. 55; Collot d'Escury, *Hollands roem*, D. II. bl. 73, 74; *Konst- en Letterb.*, 1836 No. 13; Wagenaar, *Amst.* D.; P. C. Wonder, *Alphabetische Lijst van de geboorte en sterfjaren der voornaamste oude Nederl. Kunstschilders en Beeldtenaars;* verder de Woordenboeken van Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis; *Nederd. en Lat. Keurd.*, Rotterd. 1710. D. I. bl. 400; Loots, *Lofzang aan de Schilderk.* in *Gedicht.* D. III. bl. 74; *Navorscher*, Jaarg. III. bl. 96; Muller, *Lijst van Portretten.*

HELST (Lodewijk van der), zoon van Bartholomeus, was, ofschoon ver beneden zijn vader, een goed portretschilder. Kramm vermeldt van hem een groot portret van *Augustus Stellingwerf*, *Admiraal van Friesland*, door Blooteling gegraveerd, en dat van den Amsterdamschen klokkenist Verbeek, verkeerdelijk voor dat van Jacob van Campen gehouden.

Zie Kramm, *Leven en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III. bl. 669.

HELTELIUS (Hugo) een Groninger van geboorte. Hij studeerde te Leuven, toen Maarten van Rossem zich in 1542 bij het klooster Bethlehem, voor die stad, nedersloeg, en haar, in naam van den koning van Frankrijk, opeischte, daar hij wist, dat zij van alle bezetting ontbloot, en verlaten was door den burgemeester Jan van der Tommen, en door de weinige krijgslieden, welke de landvoogdes, onder George Rollin, graaf Coenraad Warneburg en Philip Dorlay derwaarts had gezonden. De raad antwoordde, dat hij slechts keizer Karel voor zijnen heer erkende en de overgaaf weigerde, doch door bange geruchten bevreesd gemaakt, besloot hij van Rossem met geld af te koopen, en kwam, na onderhandeling, eindelijk met hem voor 50,000 gouden leliën overeen, benevens zoo veel wijn en leeftogt, als van Rossem en Longueville met hunnen stoet noodig hadden. Reeds werd de wijn de poort uitgevoerd, toen de studenten achterdocht kregen, dat van Rossem de stad, onder de aflevering van het bedongene, zoude trachten te verrassen en het waren vooral Hugo Heltelius, Severinus à Feyla van Harlingen en Damianus à Goes, die hunne medestudenten overhaalden zulks te beletten. Zij sneden de strengen van den wagen, waarop de wijnvaten lagen, juist toen die in de poort was door, stopten hierdoor den doorgang, begaven zich naar de wallen, brandden de stukken geschut, die zich aldaar bevonden, op de Rossemschen los. Nu sloten zich ook anderen bij hen aan; zelfs vrouwen en jonge dochters van edelen huize bragten steenen, kogels en allerlei oorlogstuig bij, en allen stelden het zich ten pligt om den vijand te weerstaan, die niets dan bloedigen moord dreigde.

Dezen loop van zaken had van Rossem niet verwacht, hij brak zijn leger op en Leuven was gered. De keizer beloonde de drie wakkere jongelingen met brieven van adeldom. Van Leuven begaf zich Heltelius naar Salamanca, waar hij zich vestigde en stierf. Hij was zeer ervaren in de Grieksche en Latijnsche talen en vertolkte Gregorii Nysseni *Homilia in* Christi *Natalem & in* B. Stephanum, Salamenticae 1553. 8o.

Planisphaerium, Ibid. 4o., en

Catena Graecorum Patrum in Esaiam *Prophetam* in het Spaansch.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 353; Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 495; Mr. J. D. W. Pape, *de Levensgeschiedenis van* Maarten van Rossem, p. 70, 71.

HELU (*Broeder* JAN VAN) ook Jan van Leeuwe, waarschijnlijk wijl hij in dat Brabantsche stadje (Léau) mogelijk wel te Heelen, omstreeks een vierde uur er van af, geboren is. Volgens van Spaen zou hij een afstammeling zijn van het geslacht der heeren van Hella in Gelderland, doch zulks is zeer te betwijfelen. Volgens Butkens was hij ridder der Teutonische orde en kommandeur van Beckevort. Hij beschreef in twee boeken (9966 regels lang) in het jaar 1288 den slag bij Woeronc of Woeringen, een klein steedje bij Keulen, die Reinout, grave van Gelderland, won. Hij zelf was als aanschouwer bij den slag tegenwoordig, en beschrijft wat hij gezien heeft. Als dichter heeft Helu eenige verdiensten, schoon hij niet met Willem van Brittanje (Guillaume le Breton) en Wolfram van Eschenbach kan vergeleken worden.

Er bestaan vele afschriften van dat werk, doch van latere dagteekening: alleen dat van van Wijn, op parkement, groot 282 bladzijden in kl. fol., is uit het begin der XVde eeuw. De commissie door den koning belast met de uitgave van onderscheidene handschriften betrekkelijk de vaderlandsche geschiedenis, droeg de uitgave van Jan van Helu aan den heer J. F. Willems te Antwerpen op, en in 1836 verscheen dezelve te Brussel met den titel van *Rijmkronyk van* Jan van Heelu, *betreffende den slag van Woeringhen van het jaar* 1288, *uitgegeven met ophelderingen en aanteekeningen van* J. F. Willems in 4o. Later verscheen:

Letter- en Geschiedkundige Aanteekeningen op de Rijm-Kronijk van J. van Heelu, *nagelaten door* H. van Wijn, *uitgegeven door* Jonckbloet *en* Kroon, 's Grav. 1840, in 4o.

Over Jan van Heelu *en zijn Gedicht: De slag bij Woeringen; eene voorlezing door* Mr. Carbasius C. Z. in *Nieuwe Werken van de Maatsch. der Ned. Letterk.*, D. III. St. II.

Toevoegsel tot het geschiedkundig gedeelte van de voorlezing door wijlen den heer N. Carbasius C. Z. *over* Jan van Heelu *en zijn Gedicht de slag van Woeringen*, *door* J. Smits Sn. te Dordrecht. In de bovengemelde werken.

Dit werk werd door een onbekende (Foppens houdt er Frans van Donghelberge voor) in het Latijn vertaald en door de zorg van Erycius Puteanus uitgegeven met dezen titel:

Proelium Woeringarum Joannes I *Lotharingiae, Brabantiae ducis et S. Imp. Marchionis*, *quo memorabili partâ victoriâ anno Dei* 1288, *die* V *Juny*, *ducatus Limburgi ad Brabantiam accessio aeternum mansit obfirmata*, Bruxellae apud Godefridum Schoevartium, anno 1641. in fol.

Kort daarop verscheen eene andere verkorte uitgaaf der Chronyk van Heelu, in Vlaamsch proza, met dezen titel:

Den strijt ende slach van Woeringen, *ghelijck dien waerachtichlijck is gheschiet tot grooter eeren van den lande van Brabant*, *ende vast vercrijgh van den hertochdomme van Limborch*, *door hertoghe* Jan van Brabant, *den eersten van dien name*, *op den* 5 *Junij anno* 1288. *Tot vermaeck van alle oprechte liefhebbers van het Vader-landt. Eerst in druck uyt gheghеven door* G(ovaerdt) S(choevaerdts). *Tot Brussel*, *bij* Govaerdt Schoevaerdts, *op de Kesemerkt in den Schryf-boek*, *anno* 1646. 72 bladz. in 4o.

In den Catalogus der bibliotheek van P. van Musschenbroek (1826, p. 38, 4o. No. 511) komt een exemplaar met deze aanteekening voor: „Deze overbrenging is den HH. van Wijn, Huydecoper en Lelyveld geheel onbekend, en zoo veel men weet is er geen tweede exemplaar van aanwezig." In het midden der vorige eeuw verscheen een nieuwe uitgaaf van het werk van Schoevaerdts bij J. P. G. Michel te Leuven, 159 bladz. in 8o., met den titel:

Proelium Woeringarum, *ofte strijdt ende slach van Woeringen*, *tusschen* Jan den I, *hertogh van Lothrijk en Brabant ende marckgraef des H. Rijcks en Walerand*, *hertogh van Limborch*, *ofte de victorie behaelt den* V *Junij* 1288, *door de welcke dit laesten hertogdom voor altijdt aen het eersten is gevoeght gebleven. Eerst in oud Nederduyts berijmt door Broeder* Jan van Heelu, *geseyt van Leeuwe*, *daer naer in 't Latijn gedicht* 1641 *door den seer edelen heere* Hendrick Carel van Dongelberge, *raedsheer in den souverijnen raede van Brabant*, *baron van Reves enz. ende ten laetsten in Nederduyts proza uijt-gegeven bij den voorschreven heer ten jaere* 1646, *ende nu oversien door* J. M. V. L. G. D., S. D. S. L. (Joannes Michael van Langendonck, Secretaris der Stad Loven.)

Zie de *Introductien* vóór de uitgave van Willems, Valerius Andreas, *Bibliotheca Belgica*, p. 513; Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 655; Paquot, *Mém. pour servir à l'histoire littér. des Pays-Bas*, T. III. p. 198; Butkens, *Trophées du Brabant*, T. I. p. 321; *Supplément*, T. I. p. 146; van Wijn, *Avondstonden*, D. I. bl. 285; Lelyveld op Huydecoper's *Proeve van Ned. Taal- en Dichtk.*, D. I. 507; Mirabeau, *Aux Bataves sur le Stadhoudérat*, édit. de 1788, *notes*, p. 7; Saxius, *Onom. litter.*, T. VII. p. 353; de Rustenberg, *Mémoires de* du Clerq, D. I. bl. 135; J. de Vries, *Geschied. der Nederl. Dichtk.*, D. I. bl. 10; Laserne Santander, *Mémoire historique sur la bibliothèque de Bourgogne*, p. 147; Ypey, *Geschied. der Nederl. tale*, bl. 342, J. F. Willems, *Verhand. over de Ned. Taal- en Dichtk.*, D. I. bl. 164; Witsen Geysbeek, *Biogr. en Anthol. Woordenb.*, D. III. bl. 156; Siegenbeek, *Geschied. der Nederl. Letterk.*, bl. 7; van Kampen, *Geschied. der Letter. in de Nederl.*, D. I. bl. 12; N. Carbasius, t. a. p.; C. J. Kremer, *Akademische Beiträge zur Gülik- und Bergischen Geschichte*, Manheim, 1781, in 4o., p. 79; Hoffmann Fallerslebensis, *Horae Belgicae*, T. I. p. 77; de Wind, *Bibl. der Geschied.*, bl. 88; *Konst- en Letterbode*, 1829. No. 39; Berigt voor de *Biblioth. Willemsiana*; *Bibl. Willems*, T. II. p. 157.

HELVETIUS (ADRIAAN), zoon van Jan Frederik Helvetius, werd omstreeks 1661 te 's Hage geboren, studeerde te Leiden, en werd door zijn vader naar Frankrijk gezonden, om de merkwaardigheden van dat land te zien en de poeders van zijn maaksel te verkoopen. Daar de aftrek van deze poeders gering was, keerde hij naar Holland terug; doch zijn vader zond hem met andere poeders terug, die evenwel niet verkocht werden. Te Parijs maakte hij kennis met een rijk drogist, die door den geneesheer Dafforty behandeld werd. Na zijne genezing bood hem de drogist uit dankbaarheid eenige ponden van den wortel van Brasilië (racine de Brasil) aan, doch daar deze er weinig waarde aan hechtte, gaf hij ze aan den jongen Helvetius. Daar deze, na menigvuldige proeven, ontdekte dat deze wortel een uitmuntend geneesmiddel tegen de roode loop was, maakte hij deze ontdekking overal bekend. Zijn naam werd welhaast beroemd en de minister Colbert vereerde hem met zijn vertrouwen en bescherming. Omstreeks dien tijd werd de dauphin, zoon van Lodewijk XIV, door de roode loop aangetast. Daquin, toen eerste geneesheer, zond om Helvetius, die aanbood, door nieuwe proeven in de hospitalen, de kracht van zijn geneesmiddel te bewijzen en bekende zelve aan Daquin, dat dit geneesmiddel niets anders dan de ipécacuanha, waarvan men het gebruik nog niet kende, was. Daar de roem van dit geneesmiddel zich meer en meer bevestigde, bewoog vader Lachaise, biechtvader van Lodewijk XIV, Helvetius het aan den missionaris Beize, onder belofte van geheimhouding, mede te deelen. Lachaise onderhield den koning over de verwonderlijke kracht van het geneesmiddel, waarop Helvetius bevel ontving het geheim openbaar te maken en een gratificatie van 1500 louis ontving. Van dien tijd af zweefde de naam van den Hollandschen geneesmeester op aller lippen, en hij werd met roem en eer overladen, werd schildknaap, koninklijke raad, inspecteur-generaal van alle hospitalen in Fransch Vlaanderen en geneesheer

van den hertog van Orleans, regent van Frankrijk. Hij stierf den 20 Februarij 1727 in den ouderdom van 65 jaren.

Hij schreef:

Remèdes contre les cours de ventre, Paris, 1680 in 12°.

Lettres sur la nature et la guérison du Cancer, 1691. 4°, 1706. 12°.

Méthode pour guérir toutes sortes de fièvres sans rien prendre par la bouche, Paris, 1694 en 1746. in 12°., Amsterdam en Leipzig, 1694. in 8°. in het Latijn.

Traité des pertes de sang, avec leur remède spécifique, accompagné d'une lettre sur la nature et la guérison du Cancer, Paris, 1697 en 1706. in 12°.

Dissertation sur les bons effets de l'alun, Paris, 1704. in 12°.

Mémoires instructifs de différents remèdes pour les armées du Roi, Paris, 1705. in 12°.

Traité des maladies les plus fréquentes et des remèdes spécifiques pour les guérir, Paris, 1703, 1707, in 12°., 1724. 2 vol. in 8°. 1739.

Remèdes contre la peste, Paris, 1721 in 12°.

In het Nederduitsch zag het licht:

Ontleedkunde van 's Menschen Ligchaam, Amst. 1738. 8°.

Van de Kinderpokken, Rotterd., 1724 8°.

Manier om de koortsen te genezen, 's Hage, 1711. 8°.

Verhandeling over de voornaamste ziektens en over de Pedro del Porco, Amst., 1749. 8°.

Zie P. Griffet, *Histoire des négociations qui précédèrent le traité d'Utrecht*, p. 125; Hirsching, *Dict. hist. littér. des personnages du dix-huitième siècle*, art. Helvetius; *Biogr. Univ*, T. XX. p. 25; Abcoude en Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 223.

HELVETIUS (JOANNES FRIDERICUS), geboren tegen het einde van den jare 1630 te Cöthen in het vorstendom Anhalt, beroemd geneesheer van zijnen tijd, kwam in 1649 naar Holland, en zijne studiën, te Harderwijk, na verdediging eener *Dissertatio de Peste*, volbragt hebbende, zette hij zich eerst te Amsterdam, later te 's Gravenhage neder, alwaar hij geneesheer van den prins van Oranje en van de Staten Generaal (?) werd Hij veranderde zijn naam Sweitzer in dien van Helvetius en was aldaar zestig jaren lang een zeer geacht geneesheer, die tot zijnen dood, in hoogen ouderdom voorgevallen, de praktijk uitoefende en daarbij nog den tijd vond om veel te schrijven dat nog geruimen tijd na zijnen dood steek hield.

Hij overleed daar ter plaatse den 29 Augustus 1709, in zijn 80sten levensjaar, en was sinds jaren met den titel van *'s Lands Doctor* vereerd. Hij liet kinderen na, één waarvan, Adriaan geheeten, in 't zelfde vak groot gebragt, onder zijn vader gevormd, in Frankrijk zich nederzette, gelukkig de praktijk uitoefende, tot geneesheer van den hertog van Orleans, den regent, gekozen, in 1727, 65 jaren oud, stierf. Deze werd vader van Jean Claude Adrien Helvetius, die de geneeskundige praktijk mede gelukkig dreef, staatsraad des konings van Frankrijk en eerste lijfmedicus van koningin Maria Liezinsky werd en aldaar in 1755, 70 jaren oud, stierf.

Op den grootvader, met wien wij hier eigenlijk alleen te doen hebben, werd na zijnen dood een gedenkpenning geslagen, waarop het standbeeld van Apollo, met chymische teekenen der metalen, en 't omschrift: *cito tute et jucunde.* Tweemalen werd hij ook in portret afgebeeld, eens door Fleischmann in de verzameling van jbr. Rothscholz; eens voor zijn eigen geschrift: *miscroscopium medicum*, met het omschrift: *contra vim mortis nullum est medicamen in hortis*,

Hij schreef:

Diribitorium medicum de omnium morborum accidentiumque in et externorum definitionibus ac curationibus, Amstelod. 1670, 12°.

Xystus herbarum (in het Duitsch).

Beryllus medicus.

De morte morborum, Heidelberg, 1661, 8°.

Amphitheatrum physiognomiae medicum, 1664.

De drie laatste in 't Hoog- en in 't Neerduitsch (*Schouwburg der Medicinale Gezigtkunst*, 's Hage, 1664, 8°.) verschenen.

Microscopicum physiognomiae medicum, id est tractatus de physiognomia, Hagae Com. 1664, 12°. Amst. 1676, 12°. Duitsch, Heidelb. 1660, 8°.

Kleine Schouwplaats des triumpherenden Hercules.

Lustige Wandelweg der Cruyden.

Den ontwapenden Pest-dood in den theriakel-pot.

Van de Ziekten, Rotterdam, laatste druk 1729.

Korte ontleedkunde, laatstelijk, 1738 te Amsterdam; ook te Middelburg verschenen.

Van de Koortsen, Rotterdam.

Van de Kinderpokken, laatstelijk 1724 te Rotterdam; ook te Middelburg verschenen.

Voorlooper aan C. Bontekoe, *tegen zijn Nieuw Bewijs*, 's Hage, 1681. 8°.

Herbarius of Kruidboek, 8°.

Apocalypsis Hieroglyphyca of gezigten in, uit en door den Apocalypsis geëxpliceerd, 8°.

Adams oud graf met Cartesiaansche, Coccejaansche en Spinosistische doodsbeenderen gevuld, 's Hage, 1687.

Nieuwe Cartesiaansche Antichrist, 8°.

Triumpherende Hercules.

Schouwtooneel, 8°.

Davids Slingersteen, 1682. 8°.

Gouden Kalf, waar in aangetoond wordt hoe door middel van den philosophischen steen het Lood in Goud is veranderd, Amst. 1749.

De Alchymia opuscula complura vett. philosophorum, Francofort., 1650, in het Duitsch (London) 1652. 4°.

Vitulus aureus quem mundus adorat et orat, in quo tractatur de rarissimo naturae miraculo transmutandi metalla &c., Amstelod. 1667. 12°., Francof. 1677. 4°., ook in het *Musaeum hermeticum reformatum et amplificatum*, en in de *Bibliotheca Chymica* van Manget.

Waaruit blijkt, dat hij zich ook, naar de gewoonte dier tijden, met alchemie schijnt te hebben bezig gehouden; doch vooral in zijnen vroegeren tijd.

Zie Jöcher, *Gelehrten-Lexicon*, in voce; Adelung, *Forts. zu G—L.*, in voce; J. van Abkoude, *Naamreg.*, in voce; J. C. W. Moehsen, *Verzeichn. einer Sammlung von Bildn. berühmter Aertze*, in voce; N. F. J. Eloy, *Dictionnaire hist. de la médicine anc. et mod.*, T. II. 1778. p. 482 et suiv.; Langlet Dufresnoy, *Histoire de la philosophie hermétique*, T. II. p. 47; *Biogr. Univ.*, T. XX. p. 22; *Cat.* J. Schouten, p. 52; *Cat.* Heringa, p. 199; *Letterkundig Magazijn voor Wetenschap, Kunst en Smaak voor* 1823. Uit zijn achterkleindochter, Maria Elisabeth Helvetius, gehuwd in 1760 aan Mr. Pieter van den Bergh, advocaat te Nijmegen, is de bekende familie Helvetius van den Bergh gesproten.

HELVETIUS (JOHANNES), zoon van een Amsterdamsch koopman, en zoo men wil uit het geslacht der bovengemelden, had reeds vroeg smaak voor de letterkunde, en zou op veertienjarigen leeftijd gemeenzaam met Demosthenes zijn geweest. Na voleindigde studie reisde hij door Engeland en Frankrijk. Na den dood van zijn vader misbruikte men zijn vertrouwen en verloor hij bijna geheel zijn vaderlijk erfgoed en later zijne boekverzameling. Zijne vrienden bezorgden hem eene betrekking, die wel beneden zijne verdiensten was, maar hem voor de gevaren, die hij tot nu toe geloopen had, waarborgde. Gedurende geheel zijn leven beoefende hij met geestdrift de letteren en beminde hij hartstogtelijk de vrijheid, welke hij meermalen bezong. Men noemt hem onder de goede Latijnsche dichters van zijn tijd. In de elegie was Propertius meer dan anderen en Tibullus zijn voorbeeld, in de ode volgde hij Horatius na. Marin schreef: „Ces idées étaient grandes, ses expressions et ses images hardies; quelque fois chez lui l'élévation nuit à la clarté. Comme jadis les titres de prophète et de poète étaient synonymes, on ne fut pas très étonné de quelques prédictions remarquables sur le sort de la Hollande et sur la révolution Américaine, qu'offraient les vers d'Helvetius." Peerlkamp: „Erat in Helvetio grandis spiritus, multus color, quem cupido libertatis et desiderium avitae virtutis in dies alebant et magis magisque inflammabant, adeo ut duplici ardore correptus, splendidus ex alto animo sententias cieret, easque gravi et concitata oratione efferret, in qua Romana elegantia non minus quam majestas elucent." Tot zijne vrienden behoorden Burmannus Secundus, Janus Grotius, L. van Santen en Hinlopen, wiens dood hij in

treffende verzen bezong en zich zoo aantrok dat hij niet lang daarna, 22 April 1772, overleed.

Hij schreef:

Britannia ad Gerardum Hooft, Juniorem, *illuc profecturum*, volgens Hoeufft: „magni spiritus, sed satis extensum licet, nondum absolutum poëma."

Dit komt ook voor onder zijne *Poëmata*, door L. van Santen te Leyden in 8°. uitgegeven. Later gaf van Santen *Anecdota Helvetiana* en nam in zijn *Deliciis Poëticis* 3 elegiën van hem op. Ook gaf hij een Fransch gedicht van hem ('s Hage 1773) in het licht, waarvoor hij zijn leven plaatste. Dit laatste gedicht is ook in het Nederd. overgezet: „Helvetius, *Het geluk, in zes zangen;* en Leonard, *Het geluk, dichtstuk*, naar het Fransch, beide door L. Sloppendaal Pz., gr. 8°. Amst. 1806.

Zie *Bibliothèque des sciences* 1773, p. 240, suiv.; *Nouvelle Bibliothèque Belgique* 1782, p. 453, seqq., *Biographie Universelle*, T. XX. p. 37; Peerlkamp, *de Poëtis Lat. Neërl.*, p. 509, seqq.; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 227; Id. *Per. Poët.*, p. 85; *Cat. de la biblioth. de lit. de M.* van Voorst, p. 154; Collot d'Escury, *Hollands roem*, D. IV. (1) 46, A. IV. (1) 266, 267.

HELVETIUS (J. A.), middelmatig dichter uit het midden der 18de eeuw, vervaardigde een klinkdicht op mr. Jacob Drijfhout en andere kleine stukjes.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr., Anth. en Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 214.

HELVETIUS (P. M.) schreef:

Teeltuin van het Menschelijk Geslacht. Leid. 1698. 4°.

Verhandeling over de Jigt. 4°.

HEM (Carel van der), volgens Kramm een middelmatig plaatsnijder voor boekwerken, waarvan er eenige worden gevonden in het *Schilderboek* van G. de Lairesse. Ook is de opdragtsprent vóór de overzetting der werken van Flavius Josephus, Amsterd. bij J. Oosterwijk, 1722. in fol., van zijne hand.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstsch.*, D. III. bl. 669.

HEM (Gerard van). Er bestaat een alphabetische naamlijst van officieren die bij eene kompagnie wenschten geplaatst te worden, kort voor of na het eindigen van het twaalfjarig bestand opgemaakt, waarop voorkomt G. v. d. Hem, „lieutenant van wijlen capitein Houtuyn, XXV jaren de landen gediend hebbende ende XV jaren de compagnie als lieutenant geleyd hebbende, ende tweemael gelegen binnen de belegerde stadt Oostende, oick de stadt Hulst helpen defenderen."

Zie *Chronyk van het Hist. Genootsch.*, D. IX. bl. 164.

HEMBYZE (Burchard van), afstammeling van het edele Vlaamsche geslacht van dien naam, (ook Ymbiese, Imbiese, Hembiese, Imbise) was een Gentenaar en vriend van Willem I. In 1579 was hij in plaats van den heer van Assche overste van het paardevolk, en deed met eenige ruiters van Ryhove, onder Mortagne, schoonzoon van van Assche, de boeren te Mariakerk en Wondelghem grooten last aan. In het volgende jaar werd hij met zijn schoonbroeder Joos Triest, van Aalst, op zijne hoeve te Gentbrugge door de Egmondsche ruiters gevangen genomen, doch in 1581 met zekeren predikant tegen de bisschoppen van Iperen en Brugge, die drie jaren hadden gevangen gezeten, uitgewisseld.

Zie L'Espinoy, *Récherche etc.*, p. 817, 842, 864, 868, 900—906, 934; *Vlaemsche Kronyk of Dagregister van al het gene gedenkweerdig voorgevallen is, binnen de stad Gend*, bl. 229, 245, 284.

HEMBYZE (Jonkh. Mr. Frans van), Ridder, een ijverig Kalvinist, die in 1559, 1564, 1566, 1567, 1569 schepen en in 1581 hoofdschepen te Gend was. Ook was hij kolonel en lid van den krijgsraad, waarvoor in 1580 de notabelen der stad, kapiteinen en hoofdmannen werden gedagvaard om hun eed te doen tot handhaving der nieuwe religie.

In 1583 reed hij met eenige predikanten en ruiters naar Dendermonde, om het geschil dat er tusschen den hoogbaljuw Rijhove en de stad Gend was gerezen bij te leggen. Hij behoorde tot de onderteekenaars der Unie van Brussel in 1577.

Zie *Dagregister enz.*, bl. 23, 28, 70, 104, 252, 285, 320, 322; J. C. de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 198.

HEMBYZE (Jonker Jan van), zoon van Willem Hembyze en van Wilhelmina Triest, werd in 1513 te Gend geboren, ontving eene goede opvoeding, en vermeerderde zijne kennis door verschillende reizen door Europa. Hij had een scherpzinnig oordeel, was buitengewoon welsprekend, ongemeen ervaren in de wetten en de staatsinrigtingen van Vlaanderen, had een zekere begaafdheid voor staatkundige handgrepen, was buitengewoon matig, doch onbestendig, woelziek, wreed, lafhartig, verraderlijk, driftig en vooral heerschzuchtig.

Hij meende niet beter de partij der Geuzen te kunnen ten onder brengen en zich alzoo tot de souvereiniteit over het volk te kunnen verheffen, dan door de Spanjaarden en de katholyken een onverzoenlijken haat te zweeren en tot de gereformeerde kerk over te gaan.

Hij beschikte naar zijn wil over een talrijke in den krijg geharde en aan plundering en roof gewone menigte. Op zijn wenk werd hij door 30,000 gewapende mannen gehoorzaamd. Zijne broeders Frans, Antonie en Roeland en zijn neef Bussaert van Hembyze, heer van Gils, waren de blinde werktuigen zijner heerschzuchtige plannen. Zij stonden hem, wanneer de omstandigheden zulks eischten, met raad en daad bij, en waren door hem leden van den Gendschen magistraat, waartoe hij zelf behoorde, geworden. Hij erkende geen meester, dan in zoo verre hij oordeelde dat deze hem kon dienen in zijne plannen. Even groot was zijn afkeer van den prins van Oranje als van den aartshertog Matthias en hen die dezen opvolgden; maar hij haatte vooral Frankrijk, zonder twijfel omdat de tusschenkomst dezer magtige monarchie zijne republikeinsche plannen in den weg stond. Het tichten, van een republiek, waarvan hij het hoofd zou zijn, was het groote doel dat hij zich voorstelde en waarvoor hij alles veil had. Hij wilde van Gend een tweede Geneve maken. Zijne eerste poging daartoe wendde hij aan door de gevangenneming van den hertog van Aerschot en anderen. De prins zond Arend van Dorp naar Gend om de hoofden des oproers over de geweldadigheid hunner maatregelen te onderhouden en het ontslag der gevangenen te eischen; een eisch die alleen ten opzigte van Aerschot werd ingewilligd. In 1578 tot voorschepen benoemd, was hij de aanstoker van een nieuw oproer, waartoe de door Matthias en de algemeene staten afgekondigde godsdienstvrede (7 Julij 1578) aanleiding gaf. Hier tegen verzette hij zich hevig en werd door Petrus Dathenus ondersteund. Het gepeupel kwam woedend tegen de katholyken op de been, brak al hunne beelden aan stuk, vernielde al hunne altaarstukken, ontroofde hun vele goederen van waarde en wierp eindelijk de papisten zelve de stad uit. Hierop kwam Oranje te Gend, bragt de gemoederen tot rust en kreeg het zoo ver, dat de godsdienstvrede ook den 27 Dec. 1578 te Gend afgekondigd werd, en de roomschen in het bezit hunner kerken hersteld werden.

De vreedzame schikkingen van den prins hielden voor een korte poos stand; doch in het begin van Maart 1579 zette de woelzieke Hembyze het gemeen andermaal tot oproer aan. Wederom werden de bezittingen der katholyken, geestelijken en leeken, geplunderd; wederom de katholyken zelven, van alle standen, mishandeld. De raad, met Hembyze aan het hoofd, moedigde de rustverstoorders veeleer aan, dan dat hij hen bestrafte; doch naauwelijks had Oranje van het gebeurde kennis gekregen, of hij haastte zich hen ten ernstigste te waarschuwen en te vermanen. Deze vermaningen deden voor een oogenblik heilzame uitwerking; doch al spoedig ging het met de zaken van kwaad tot erger. Hembyze voor 's prinsen invloed beducht, ontzag zich niet van luidkeels op hem te schimpen. Hij legde hem heimelijke zamenspanning met Frankrijk, uit baatzuchtige bedoelingen, ten last; kreet hem uit voor een vermomden papist, die den zoogenaamden gods-

dienstvrede wilde invoeren, louter met oogmerk om de roomsche afgoderij weder op de been te helpen. Bij al dit dolzinnig bestaan werd de volksleider allerkrachtigst door Petrus Dathenus bijgestaan. Zijne zinnelooze maar hevige scheldtaal bragt de verbeelding van het zwakkere deel zijner hoorders op hol. Meer en meer kreeg de partij van Hembyze de overhand. Te vergeefs kantte zich Rijhoven tegen hem aan; een aanslag op zijn leven mislukte. Andermaal riep een aanzienlijk deel der Gendsche burgerij de tusschenkomst van den prins in. Deze zond (24 Julij 1579) een brief, die behoorde gelezen en herlezen te worden door allen die in het karakter van Willem van Oranje belang stellen. Den volgenden dag bragt Hembyze een *coup d'état* ten uitvoer. Met omtrent twee duizend soldaten, die hij tot zijne beschikking had, nam hij den raad en andere aanzienlijke ingezetenen, die van hem in denkwijze verschilden, in hechtenis, en stelde daarop eenen nieuwen raad van achttien verantwoordelijke leden in, volgens een lijst, die hij op zijn eigen gezag had ontworpen, en liet dadelijk eene bekendmaking afkondigen in veertien artikelen, waarin hij deze eigendunkelijke handelwijze poogde te regtvaardigen, terwijl een vlugschrift, dat Dathenus te dien einde reeds opzettelijk gereed had gemaakt, allerwege in omloop werd gebragt. Trots alle pogingen van Hembyze en diens aanhang om zijne komst te verhinderen, kwam de prins te Gend. Zijne tegenwoordigheid werkte als met tooverkracht. De volksleider en zijn geheele aanhang stoven uiteen. Hembyze waagde het niet hem onder de oogen te komen. Heimelijk sloop hij in den nacht voor 's prinsen komst weg en werd in de kajuit van een schip, waar hij half dood van vrees verscholen zat, door een kroeghouder, die tot zijn warme aanhangers behoorde, ontdekt en voor den prins gebragt. Hij ontving een ernstige bestraffing, en nam met Dathenus de wijk naar Duitschland. In 1583 werd hij, bij gelegenheid dat er te Gend eene nieuwe beroerte was ontstaan, door zijne aanhangers uit Duitschland derwaarts ontboden. Zoodra hij daar was gekomen, werd hij op nieuw tot voorschepen benoemd, en dreef door dat de Gentenaars een verbond met Parma sloten; doch terwijl hij de stad aan Parma's zijde zocht over te brengen, werd zijn toeleg verraden en hij gevat, in hechtenis gezet en na vier maanden zittens opentlijk onthalsd.

Twee muntstukken, op zijn last geslagen, één in het zilver, één in het koper, zijn nog in bezit der nakomelingen van jonkhr. Jacob van Hembyze, de broeder van Jan. Zijn wapen was volgens den *Boomgaert der Wapenen*: „d'or bordé et endentelé de guelles à bande d'azur;" zijn devies: *Sobre et vigilante.* Hij was gehuwd met Jeanne de Waerhem en na haar dood met de dochter van een edelman, raadsheer in den raad van Vlaanderen, wier afstammelingen nog in West-Vlaanderen leven. Op dit huwelijk en op den dood van Hembyze vervaardigde Maximiliaan de Vriendt een geestige satyre en een distichon in Latijnsche verzen.

Zie Bentivoglio, *Ned. Geburt.*; Michael ab Isselt, *Sui temporis historia*, op de jaren 1577, 1578, B. XII. bl. 60, B. XIII. bl. 9, 114, 126, B. XVIII. bl. 37, B. XIX. bl. 15; Bor, *Nederl. Hist.*, B. XI. bl. 305, 308, 317; Hooft, *Ned. Hist.*, B. XII. bl. 547, B. XX. bl. 893; Reyd, *Nederl. Oorl.*, B. II. bl. 18; van Meteren, *Nederl. Geboert.*, B. VIII. fol. 142, vers., B. IX. bl. 149, B. X. fol. 160, vers.; Te Water, *Historie der Hervormde Kerk te Gend*, bl. 54, 58, 65, 205; Te Water, *Verbond der Edelen*, D. I. bl. 267, D. III. bl. 441; Spiegel, *Onuitgegeven stukken behoorende tot de Historie der Unie*, D. II. bl. 3.; Arnold Raissius, *in Notis ad Vigl. vit.*, p. 172; Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk*, D. I. bl. 100, (*Aant.*) 242, 244; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VII. bl. 176, 177, 217, 233, 288, 289, 290, 506, 508, D. VIII. bl. 17; van der Vynckt, *Nederl. beroerten*, D. II. bl. 282, D. III. bl. 38, 39, 199; *Gentsche Geschied.*, D. II. bl. 39, 167, 333; *Dagregister* enz., passim.: Groen van Prinsterer, *Archives*, T. VI. p. 451, seqq., 465, 479, 481, 482, 496, T. VII. p. 31, 33, 34, 81; J. L. Motley, *de Opkomst van de Nederl. Republiek*, St. XI en XII. bl. 107, 183, 244; *Kronyk van het Hist. Genoots.*, D. V. bl. 50; C. A. Vervier, *Bijdrage tot de Levensgeschiedenis van jonker Jan van Hembyze*, in het *Belgisch Museum*, 1844, 2e *Aflev.*; L. F. de Beaufort, *Leven van Willem I*, D. IX. bl. 147, B. X. bl. 235, 326; voorts Beaucourt de Noortvelde, *Tableau fidèle des troubles et révolutions de Flandre et ses environs*; J. P. van Male, *Geschiedenis van Vlaanderen van het jaar 1566 tot den vrede van Munster*; *Alphab. beredeneerde Naamlijst der Gentenaren, die eenen onsterfelijken naem verworven hebben*; achter Marcus van Vaernewyck, *Historie van Belgie*, Gend, 1830. 2 dln. 8o.; *Messager des Sciences et des Arts*, T. VI. p. 431; A. Voisin, Jean van Hembyze, in *Messager*, *année* 1835. p. 41, (m. portr. en handteek.); *Additions et Corrections* op dit deel; van Loon, *Ned. Histp.* D. I. bl. 332.

HEMBYZE (Jonkhr. Willem van), vermoedelijk een der verbondene edelen, werd in 't jaar 1569 door den prins aangesteld tot een der scheepsvoogden van zijn vloot en hield na dien tijd eigenhandige briefwisseling met hem. Zijne kloekmoedige pogingen voor de vrijheid namen een einde ten jare 1572, toen hij in gevaar gebragt om in 's vijands handen te vallen, in zee sprong en verdronk, kiezende de genade der golven boven de wreedheid der Spanjaarden.

Zie van Meteren, *Nederl. Geboert.*, B. III. bl. 66; Bor, *Ned. Oorl.*, B. V. bl. 208; Hooft, *Ned. Hist.*, B. VII. bl. 276; *Gentsche Geschied.*, D. I. bl. 286; Te Water, *Verb. der Edelen*, bl. 267; Te Water, *Hist. der Herv. Kerk te Gent.*

HEME (Pieter), te Katwijk geboren, bloeide in het midden der XVIe eeuw, als teekenaar en schilder. Hij was een leerling van Pieter Vlerick, en kwam, volgens van Mander, zijn meester al vrij nabij, bijzonder in het schilderen van gebouwen en perspectiven.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III. bl. 669.

HEMEL (W.), een dichter uit de eerste helft der XVIIIe eeuw. Hij gaf in het licht:

Koning David's val en wederoprijzing. Amst. 1713. 4o.

Zie *Cat.* van Mr. C. P. E. Robidé van der Aa, bl. 79.

HEMELAERS (Jan) of Johannes Hemelarius, werd omstreeks 1580 te 's Hage geboren. Zijne ouders voedden hem in de Hervormde godsdienst op; doch de jezuit Gillis Schoondonck en de geleerde Justus Lipsius bragten hem tot de Roomsch Katholyke terug. Hij studeerde onder den laatste te Leuven, en de brieven die deze hem schreef, en de getuigenis, die hij in 1600 van hem aflegde, zijn zoo vele bewijzen van de hooge achting die hij voor zijn leerling koesterde. Na groote vorderingen in de oude letteren te hebben gemaakt, keerde hij naar 's Hage terug, en reisde kort daarop naar Italie, waar hij zes jaren te Rome bij den kardinaal Barthol. Cési, aartsbisschop van Conza, inwoonde. Deze kardinaal stelde hem in 1602 in de gelegenheid Clemens VIII geluk te wenschen, toen deze tien jaren de pauselijke waardigheid had bekleed. De paus was zoo tevreden over de redevoering van Hemelaers, dat hij hem de keuze liet tusschen de betrekking van bibliothecaris van het Vatikaan en eene rijke prebende. Hij vergenoegde zich met een kanunnikaat in de hoofdkerk te Antwerpen, waar hij zich in 1607 vestigde en den 6 November 1655 stierf. Hij was bevriend met Huig de Groot, dien hij na zijn ontsnapping uit den kerker op Loevestein in verzen gelukwenschte. Zijne poëzij was echter zeer middelmatig, groot daarentegen zijne ervarenheid in de oudheid- en penningkunde. Hij was de oom van moederszijde van Jacobus Golius, hoogleeraar te Leyden, dien hij even als diens broeder Petrus, doch te vergeefsch, tot de R. C. kerk trachtte over te halen. Hij schreef:

Gratulatio in Inaugurationem R. D. Christiani Michaelii, D. Michaelis apud Antverpienses Praemonstratensis coenobii Abbatis, Antv. Joan Moretus, 1613.

Imperatorum Romanorum, a Julio Caesare ad Heraclium usque, Numismata aurea, Excellentissimi (2e uitg. *nuper dum viveret*) *Caroli Ducis Croyi et Arschotani etc., magno et sumptuoso studio collecta: nec minorum fide, arte Jacobi de Bye, ex architypis in aes incisa.* (2e uitg. *operâ autem atque industriâ Joannis Hemelarii, canonici cathedralis Eccles. Antverp.*) *brevi et historico commentario explicata*, Antverp., Hieron. Verdussius, 1614 of 1615. 4o. *Editio altera, priore auctior*, Ibid., Petrus *et* Joannes Belleri, 1627. 4o. pp. 247 (de beste uitg.). *It. Post priores editiones insigni Auctuario locupletata.* Ibid. Henr. Aertssius. Met lofver-

zen van Justus de Weerdt, Justus Rycquius, Willem de Bye, Albert Rubens, zoon van den schilder.

Paraeneticon Angeli custodis ad Hugonem Grotium super ejus carcere, Antv., Joan Moretus, 1621. 12°. Dit gedeelte is in jambische verzen. Paquot meldt dat er op de Leidsche bibliotheek nog twee brieven van Grotius berusten, waaruit het blijkt dat Hemelaers pogingen heeft aangewend om hem tot de R. C. over te halen.

Oratio in funere admodum illustris et Reverendiss. Domini D. Joannis Malderi, *S. Theologiae Doctoris, Antverpiensium Episcopi quinti, VIII Kal. Nov. MDCXXXIII. habita a Joanni Hemelario ejusdem Ecclesiae canonico* (Antv.) in 4°.

Ook gaf hij uit:

De sacra antiquitate B. Mariae de monte Carmelo, Tractatus duo, quorum primus originem et laudes ejus recenset: alter quorundam sequius sentientium objectiones refellit. Auctore R. P. J. Joanne de Carthagenâ, Ord. Minorum de observantia, Antv., Gulielm. à Tongris, 1620. kl. 12°. herdrukt in de verzameling, welke tot titel voert: *De ortu, progressu ac viris illustribus ordinis . . . . de Monte Carmelo* . . . . Coloniae, Agr. Jodocus Kalckhoven, 1643. in 12°. pp. 239—368.

Zijne aanteekeningen op de V boeken van Hegesippus over de Joodsche oorlogen zijn niet in het licht verschenen. Zijne gedichten zijn verspreid, één wordt door Paquot medegedeeld.

Zie Lipsius, *Ep. 48 primae, et 85 secundae Centuriae ad Belgas;* Phil. Labbé, *Biblioth. Nummeria*, p. 262, 263; Gronovii, *Oratio in funere* Jacobi Golii, p. 7, 8, 9; Colomies, *Mélanges historiq.*, p. 76; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 514; Sweertius, *Athen. Belg.*, p. 456, 1201; Paquot, *Mém. pour servir à l'hist. lit. des Pays-Bas*, T. III. p. 488, seqq; Bayle, *Diction.*, T. VII. p. 575, seqq.; Peerlkamp, *de Poët. Lat. Neêrl.*, p. 376, 377; Burmanni, *Syll. Epist.* (zie den *Index*). Voorts de Woordenboeken van Hoogstraten, Luiscius, Moreri, Kok; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.*, D. I. bl. 275.

HEMERT (Antonius van) werd in het begin der 16de eeuw te Nederhemert geboren, en aanvaardde het kloosterleven in het gesticht *den Hage* onder Woensel en werd regulier kanunnik te Marienhage bij Eindhoven. Na dat hij tot priester gewijd was, meent men dat hij eenigen tijd het nonnenklooster *Zoeterbeek*, onder Nunen (dekanaat Helmond), bestuurd heeft. Het jaar van zijn overlijden is niet bekend.

Hij schreef de volgende zedekundige werkjes:

Speculum perfectionis, olim quidem Germanicè editum, nunc vero recens Latinitate donatum per Ant. Hemertium . . . *Accessere meditationes septem ad singulos Hebdomadae dies, per eundem*, Antv, 1547. 12°.

Vertroostinghe in alle liden ende teghenspoet. Een devoot ende seer troostelyck Boecxken voor alle bedructe herten, bevesticht metter Godliker Schriftueren, ende metten heyligen Vaderen leeringen.

Item noch seven Meditacien op elcken dach van der weken, Antw., 1549. 24°.

In het Latijn *Paraclesis afflictae mentis, sive de Patientiâ libri tres*, Antv., 1551. 24°.

Door den autheur herzien en op nieuw uitgegeven met den titel *Paracleseôn, sive consolationum afflictarum mentium libri tres iis, qui ob aerumnas et calamitates moerore anguntur, certissima ad patientiam retinendam promentes remedia*, Ibid. 1560. 24°. (3de uitg.)

Het is gedagteekend uit Zoeterbeek en aan zijnen leermeester Dirk Spierinck, abt van Bern, opgedragen.

Dat merck der Zielen, oft van volcomenheyt alder Deuchden. Een seer innich ende devoot Boecxken; waer inne meer wort ghetreft den gront der Zielen, dan den wtwendighen schijn. Ghemaeckt door den seer verlichten Doctoor Johannes Taulerus, *ende overgheset wt de Overlandsche tale in de Nederlantsche door heere* Anthonis van Hemert, *Regulier buyten Eyndhoven*, Antw., 1557. 12°., Brussel, 1607. 12°., Antw., 1634. 12°.

De Evangetische Lanterne, Antw., z. j. 12°., 1622. 12°.

De XV Psalmen van den Eerw. Vader Joannes, *Bisschop van Rochester in Engeland*, Antw. 12°. z. j., 1622. 12°. (De laatste uitgaaf is door Franc. Sweertius bezorgd). Dit werkje uit het Latijn overgebragt, is aan de echtgenooten van Lodewijk en Roger Claris opgedragen.

Ook zette hij over:

S. Augustijns vierighe Meditacien oft andachten. Ende die alleenspraken der sielen tot God. Ende dat handboecxken van d' aenscouwingen Christi. Noch S. Bernardus deuote aendachten. Ende een boecxken van S. Ancelmus, ghenaemt Die strale der Godlijcker Liefden met sommighe van sinen ghebeden, Thantw. 1548. met houtsn. kl. 8°.

Zie Sweertius, *Athen. Belg.*, p. 183; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 67; Paquot, *Mémoires*, T. XI. p. 435—438; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 79; J. A. Coppens, *Nieuwe beschrijving van het bisdom van 's Hertogenbosch* D. III. bl. 34, 189; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leyden*, D. I. bl. 202.

HEMERT (B. van), een Nederduitsch dichter uit de XVIIde eeuw, van wien wij bezitten:

Stryd of kamp tusschen kuysheid en geylheid, door J. van Vondel uitgegeven te Amsterdam bij J. Az. Colom, in langw. 12°.

Twee geestige liedekens (een minne- en wiechliedeken), van welke wij eene proeve vinden bij

Van der Aa, *Nieuw Biogr., Anth. en Crit. Woordenb*, D. II. bl. 215.

HEMERT (Gerardus van of van den) bekleedde het predikambt achtereenvolgende te Hellevoetsluis (1720), Voorschoten (1721) en te Middelburg (1722), werd aan de hoogeschool aldaar tot hoogleeraar in de wijsbegeerte beroepen (1726), en stierf den 10 October 1759, oud 60 jaren. Hij sloeg in 1725 een beroep als predikant te Delft en in 1737 als hoogleeraar te Utrecht af. Hij schreef:

Gerhardus de Wit ontmaskerd, Middelb., 1738. 8°.

Brief aan Maatschoen over den oorsprong der Mennonieten, Middelb. 1744. 8°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1719. *b.* 242, 1720. *a.* 627. 1721. *a.* 738, *b.* 126, 1722. *a.* 117, 500, 621, 1725. *b.* 367, 510, 640, 1726. *a.* 244, 1737. *a.* 725, *b.* 86, 226, 1759. *a.* 578, 579; Brans, *Kerk. Reg.* bl. 65, 124; Arrenberg, *Naamlijst*, bl. 223.

HEMERT (Godefridus van) leefde in 't begin der XVde eeuw, was overste van het Fraterhuis te Amersfoort, en heeft met eenige priesters en godvruchtige broeders te Hulsbergen bij Hattem, het Fraterhuis te Amersfoort wederom hersteld en bewoond.

Zie van Bemmel, *Beschrijv. van Amersfoort*, D. I. bl. 186.

HEMERT (Johan Maurits van), vrijheer van Etten en Meeuwen, raad en burgemeester der stad Gornichem, en wegens die stad in het Collegie van de Ed. Mog. Heeren Gecommitteerde Raden van Zuid-Holland en gedeputeerde in het Collegie van de Ed. Mog. Heeren Raden van Staten der Vereenigde Nederlanden, beoefende de geschiedenis des vaderlands, waarvan zijne

Levensbeschrijving der Hollandsche Graven, Gornichem, 1749. 8°. blijk draagt.

De uitgever van den verbeterden druk van het werk van Emanuel van Meteren, Gornichem, 1749. droeg dit werk aan hem op.

Zie *de Opdragt; Navorscher*, D. X. bl. 80; de Wind, *Naaml. der Nederl. Geschied.*, bl. 16.

HEMERT (Johan van), burgemeester van Deventer en van wege deze stad afgevaardigde ter algemeene Statenvergadering, was een der 24 regters van Oldebarneveld, Hogerbeets en de Groot.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XX. bl. 531; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 341; Molhuizen, *Leerrede op den 150sten verjaardag van de stichting der Ned. Herv. Gemeente te Deventer*, bl. 72.

HEMERT (Joost von), geboren den 22 Junij 1696, staatsraad, dreef te Kopenhagen een zeer uitgebreiden han-

del, waarin hij zich gedurende zijn geheele leven door ongekreukte eerlijkheid en goede trouw onderscheidde. Hij stierf aldaar den 15 Junij 1775, oud 80 jaren. Zijne erfgenamen in Denemarken, Frankrijk en de Nederlanden lieten uit eerbied en erkentelijkheid, na zijn dood, door Johannes Ephraim Bauert een gedenkpenning slaan, die afgebeeld is in *Bes Krivelse over Danske Mynter og Medailler i den Kongelige Samling*, *Kiöbenhavn*, 1791. bl. 785. Hij was gehuwd met vrouwe Petronella Elisabeth Mesteker, en had 7 kinderen.

Pierre Théodore von Hemert, een der kinderen van zijn tweeden zoon, Joost Johan von Hemert, gehuwd met Susanna d'Egmont, vestigde zich te Amsterdam en associëerde zich in 1795 met den toen reeds onder de firma Alstorpius en Comp. handelenden heer Jan Alstorpius. De firma werd toen veranderd in die van Alstorpius & von Hemert.

Zie *Navorscher*, D. XI. bl. 150, 235.

HEMERT (Julia van), eene menschlievende vrouw, wier verdienste beschreven is in *Levensbijzonderheden van* J. van Hemert, *of godsvereering, deugd, huwelijksliefde, menschlievendheid en vriendschap*, Zalt-Bommel, 1830. 8o.

HEMERT (Paulus van) ontving aan het Athenaeum te Amsterdam, waar hij in 1756 geboren werd, zijne eerste opleiding tot het predikambt onder de Hervormden, waarna hij te Leiden en te Utrecht zijne studiën voortzette en voltooide, en te Baarn nabij Utrecht als vaste adjunct in dienst trad den 1 April 1781, welke standplaats hij in November 1781 reeds met Wijk bij Duurstede verwisselde. Aldaar wegens afwijking van het kerkelijk leerstelsel der Hervormden aangeklaagd, legde hij zijn ambt vrijwillig neder, en verantwoordde zich opentlijk over den gedanen stap, en legde zijne gevoelens vrijmoedig open in een drietal brieven aan zijnen leermeester, den Utrechtschen hoogleeraar Gysbert Bonnet, *over de rede en haar gezag in den godsdienst*.

Op den eersten dezer *Brieven* in 1784 en op den tweede, in 1786 verschenen, antwoordde de hoogleeraar; doch de derde liet hij onbeantwoord. Intusschen had zich van Hemert te Rotterdam ter woon gevestigd, en aan de Remonstrantsch-Gereformeerde Gemeente gesloten. Hij leefde hier ambteloos en sleet zijn tijd met de beoefening van letteren en wetenschappen, terwijl hij van tijd tot tijd in de vergadering der Collegianten de broederen stichtte. In 1788 werd hem op zijn verzoek door de Remonstrantsche Broederschap het lidmaatschap harer groote vergadering benevens de *facultas docendi* verleend. Dien ten gevolge keerde hij naar Amsterdam terug, en gaf aldaar, op aanzoek eeniger studenten onderwijs in de Hebreeuwsche taal, doch werd kort daarop tot hoogleeraar in de letteren en wijsbegeerte aan de Remonstrantsche kweekschool benoemd, welken post hij den 24 November 1790 met eene *Oratio de prudenti Christi*, *Apostolorum atque Evangelistarum consilio, sermones suos ac scripta ad captum atque intellectum vulgi quantum illud fieri potuit accomodantium*, welke in het volgende jaar ook in het Nederduitsch overgezet, het licht zag, aanvaardde. Bijna te gelijker tijd verschenen twee zijner bij Teijler's Genootschap met goud bekroonde prijsvragen en drie jaren later werd eene derde met het accessit en een zilveren medaille bekroond.

In zijne betrekking als hoogleeraar hield hij op den 19 Junij 1792 eene lijkrede op prof. A. A. van der Meersch, doch reeds vier jaren later (1796) deed hij afstand van zijne betrekking, tot welken stap hij noode en door gebiedende omstandigheden gedrongen kwam, en begaf hij zich naar zijn landgoed *Reckenburg* boven Emmerik, waar hij, die in een anonym geschrift, dat in 1792 verscheen, de leer van den Koningbergschen wijsgeer had bestreden, zijn werk over de *Beginselen der Kantiaansche wijsbegeerte* in het licht gaf. Omstreeks 1798 verloor hij zijne tweede gade, en keerde hij naar Amsterdam terug, waar hij zich geheel aan de beoefening en handhaving der kritische wijsbegeerte wijdde en tot meer algemeene verbreiding er van in ons vaderland met mond en pen, door redevoeringen op het spreekgestoelte der maatschappij *Felix Meritis* en andere letterkundige genootschappen, maar vooral door de uitgave van belangrijke schriften ijverig werkzaam was. Langen tijd liet men van Hemert en zijne schriften over de Kantiaansche wijsbegeerte, die hij voorstond en verdedigde, ongemoeid; doch in 1809 deed de beroemde Daniel Wijttenbach, in zijne *Bibliotheca critica*, een aanval op die wijsbegeerte. Van Hemert bleef hem geen antwoord schuldig, en deed ook in de taal der geleerden een brief verschijnen, die door den aanvaller in zijne *Philomathia* beantwoord zijnde, van Hemert tot de uitgave van een *Trias Epistolarum* noodzaakte. Hierop antwoordde de hoogleeraar niet; maar toen een zijner leerlingen, de hoogleeraar Mahne zulks in 1813 in diens plaats deed, liet van Hemert den deftigen toon varen, waarop hij zijne vorige brieven gestemd had, en eindigde dezen strijd met een satyriek of welligt sarcastisch geschrift dat in 1814 in het licht verscheen, en in den vorm van gesprekken eene zeggenskracht, bevalligheid en zuiverheid van latiniteit ontwikkelde, die zelden bij iemand gevonden worden, die, gelijk van Hemert in verscheidene jaren niet in die taal de pen gevoerd had. Dit was, zoo ver bekend is, de laatste arbeid van van Hemert.

Reeds tot de jaren der grijsheid genaderd, sloeg hij eenen geheel nieuwen loopbaan in, minder, naar men denken mogt, voor zijn wijsgeerig hoofd, als wel voor zijn edel en menschlievend hart geschikt. Naar 's Gravenhage vertrokken, wijdde hij zich geheel aan de bevordering der Maatschappij van Weldadigheid, waarbij hij den werkzamen post van secretaris der permanente commissie tot zijn dood met trouw en ijver bekleedde.

Hij stierf den 10 Februarij 1825 in bijna negenenzestigjarigen ouderdom en is gehuwd geweest met een dochter van Cornelius van Dam, predikant te Werkendam. Verschillende geleerde genootschappen huldigden zijne verdiensten door de opdragt van hun lidmaatschap. Koning Lodewijk benoemde hem tot lid der Tweede Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, welke hij zelf, volgens het daartoe gegeven verlof, met de Derde verwisselde; ook was hij sedert 1792 lid van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem en later lid der Hollandsche Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen. Hij is door J. E. Marcus naar H. W. Caspari in het koper gegraveerd.

„Het valt niet te ontkennen," schreef professor Des Amorie van der Hoeven, „dat van Hemert's ijverige pogingen ter verspreiding der Kantiaansche gevoelens een grooten en duurzamen invloed hebben gehad op velen onzer landgenooten, en dat hij eene school gesticht heeft, die wel geheel verdwenen is, doch van wier aanwezen en werkzaamheid diepe sporen zijn achtergelaten." Zóó wegslepend was zijne welsprekendheid, dat zelfs een Jeronimo de Bosch, de boezemvriend van Wijttenbach, en even als deze hoogst afkeerig van wijsgeerige spitsvondigheden en kunsttermen, zich door hem liet verleiden om de duistere redekunde der kritische wijsbegeerte in Latijnsche verzen te bezingen, en eenmaal bij het verlaten der gehoorzaal, waar van Hemert was opgetreden, getuigde: „Paulus van Hemert zou als een andere Petrus de Heremiet geheel Europa ten kruistogt hebben kunnen bewegen." Zijne schriften zijn:

De rede en haar gezag in de godsdienst, *in brieven aan* G. Bonnet, 3 stukken, Dordr., 1787. gr. 8o.

Brief aan de classis van Rhenen en Wijk, Utrecht, 1784, 8o.

Onder den naam van Paulus Samosatenus, *over de gevoelens der eerste Christenen en Kerkvaders betrekkelijk den persoon van Christus.*

De verborgenheid, *die van alle eeuwen en geslachten verborgen was*, *openbaar gemaakt door het Evangelie. Uit het Engelsch.* Rott. 1786—1787. 8o.

Proeve eener geschiedenis van het Arianismus, *door* J. A. Starck. Rotterd. 1788. 8o.

Brieven van een Vriend, *over de dertien brieven van* Z. H. Alewijn. Rotterd. 1788. 8o.

De handvol aanteekeningen teruggekaatst, Rott., 1787. gr. 8o.

Over het regt en de verpligting, om in zaken van godsdienst voor zich zelven te oordeelen, *in Verhandel. van Teylers genootsch.*, D. XI.

Oratio de prudenti etc., Leovardiae 1791. 8o.

Idem uit het Latijn vertaald, Leeuwarden 1791. 8o.

Verhandeling over de vraag: of Jezus en zijne leerlingen zich somtijds naar de volksbegrippen hebben geschikt, te Haarl. 1792. gr. 8o. (met die van W. de Vos) *en in Verh. van Teyl. G.* D. XII.

Oratio funeb. in obitum viri clar. A. A. van der Meersch, Amst. 1791. 4o.

Lijkrede op A. A. van der Meersch, *uit het Latijn vertaald door* P. Weiland, Leeuwarden 1792. gr. 8o.

Zijn er goede gronden om Gode hartstogten en aandoeningen toe te schrijven, in Verh. v. T. G. D. XIV.

Proeve ter beantwoording der vrage, betreffende het bestaan van beginselen eener belanglooze goedwilligheid in het menschelijke hart, Leeuwarden 1798. gr. 8o.

Beginselen der Kantiaansche wijsbegeerte, Amsterdam, 1796—1798. 4 D. gr. 8o.

Magazijn voor de Kritische wijsbegeerte en de geschiedenis van dezelve, 6 d., 18 stukken, Amsterd. 1799, 1803.

Over 's menschen voortreffelijken aanleg, zigtbaar ook in zijne vatbaarheid voor het verhevene, den 1 *Febr.* 1804 *in Felix Meritis gehouden*, Leeuwarden 1804. 8o.

Zelfverdediging tegen de beschuldiging van G. Bonnet, Amst. 1804. gr. 8o.

Aan van Hamelsveld, Amsterd. 1808, gr. 8o.

Lektuur bij de ontbijt- en theetafel, 10 stukken, 1804—1808.

Epistola ad Danielem Wyttenbachium, Amst. 1809. 8o. maj. Hiervan verscheen in hetzelfde jaar nog eene uitgaaf.

Trias Epistolarum, ad D. Wyttenbach., Amsterd. 1810. 8o. maj.

Strena ad Danielem Wyttenbachium, *missa ipsis Cal. Januariis* 1815, Hagae, 1814. 8o. maj.

Zie *Konst- en Letterbode*, 1825. D. I. bl. 96, 130; Des Amorie van der Hoeven, *Tweede Eeuwfeest van het Semenarie der Remonstranten*, bl. 194, volgg.; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunsten en Wetenschappen*, D. III. *Aanhangsel*, o. h. w.; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.*, D. II. bl. 589, 590, 591; Glasius, *Godgel. Nederl.*, 5de Aflev., bl. 67; Bouman, *over* J. Heringa *als voorstander van het Vaderland*, bl. 146, verv.; Kist en Royaards, *Kerk. Archief*, D. V. bl. 242, 253, 259, 296, D. VI. bl. 210, 212; *Verslag van de Derde Kl. van het Kon. Ned. Inst.* 1821; Tideman, *de Remonstr. Broederschap*, bl. 25; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. II. bl. 296; *Biogr. Univers.*, T. III. p. 185; Arrenberg, *Naamreg.*, o. h. w.; *Alphab. Naamreg. van Boeken van* 1790—1831, bl. 241, *Cat.* J. Heringa; Muller, *Cat. van Portt.*; Rogge, *Bibliotheek van Remonstr. Geschriften*, bl. 84—86; *Boekzaal der Gel. Wereld*, 1781. *a.* bl. 450, *b.* bl. 768.

HEMERT (Petrus van), geboortig van Nederhemert, was abt van Bern, en volgens sommigen schrijver van *De Evangelische Lanterne*, door anderen aan Antonius van Hemert toegeschreven.

Zie Paquot, *Mémoir.*, T. XI. p. 436.

HEMERT (W. Fl. van) schreef eene

Dissertatio juris publ. Belg. de Nobilitate, tam veteri, quam recentiori. impr. Trans-Isalanica, Lugd. Bat. 1775, 4o.

HEMERT (Willem Hendrik van), een kunstschilder, bij Hoet, *Leven der Schilders* en Kramm, *Levens en Werken der Holl. Schilders*, D. III. bl. 670, vermeld.

HEMERT (Jonkheer Mr. Willem Joannes Junius van) geboren in 1790, zoon van W. Junius van Hemert, broeder van Paulus hiervoren vermeld, was laatstelijk lid van de 1e Kamer der Staten Generaal, procureur-generaal bij het prov. geregtshof van Zuid-Holland, ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, groot officier van de orde van den Eikenkroon. Hij stierf op den huize *Jagtlust* bij de Bildt 1 Augustus 1858. Hij was gehuwd met E. J. L. Reitz.

HEMESSEN (Gerhard von), beroemd godgeleerde uit het midden der XVIIIde eeuw, bezocht de hoogeschool te Leiden, werd de eerste predikant der Hervormden te Göttingen, nadat men hun in 1751 vrijheid van godsdienst verleend had; bekleedde van 1766 tot aan zijn sterfjaar, 1783, hetzelfde ambt aan de Stephani-kerk te Bremen. De hoogeschool te Harderwijk bood hem, die door zijne schriften bekend was, eershalve het doctoraat in de godgeleerdheid aan.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, bl. 418, 419, en aangehaalde schrijvers.

HEMLING (Hans), ook Hemmelinck, doch verkeerdelijk naar de lezing van den heer Nieuwenhuijs, Memling of Memmelinck genoemd, werd volgens den een te Damme bij Brugge, volgens anderen te Brugge omstreeks 1440 geboren en zou een leerling van Rogier van Brugge zijn geweest. Hij bezocht Italië en Duitschland en eindelijk ook Spanje, waar hij omstreeks 1499 nog in leven was. Hemling was in het schilderen met olieverw een der eerste opvolgers van de van Eijcken.

De beide altaarstukken in het St. Janshuis te Brugge, beide door Immerzeel en Kramm beschreven, dragen het jaartal 1479. Een dezer was zoo kunstig bewerkt, dat er, volgens van Mander, meermalen een „rijve van fijn zilver" voor werd geboden. Behalve deze gemelde stukken zijn er aldaar nog andere, door Descamps in zijn *voyage pittoresque de la Flandre et du Brabant* beschreven. Deze roemt bij uitnemendheid de *St. Christoffel met het kind Jezus* in het gasthuis van St. Julien aldaar. In de bijzondere verzameling van Willem II waren 9 stukken van hem en andere die op zijn naam doorgaan. In 1857 werden er te Parijs drie meesterstukken van Hemling, zijnde een *Tripticon*, voorstellende *St. Stephanus met pijlen doorschoten*, *de Opstanding van Christus* en *de Hemelvaart* voor 20,000 francs verkocht. Men vindt ook stukken van hem in het Museum van Antwerpen; fraaije stukken van Hemling, door Ertborn aan die stad vereerd en in de St. Pieterskerk te Leuven (doch verg. *Konst en Letterbode*, 1858, Nr. 18). In de *Messager des sciences et des arts de la Belgique*, p. 1, wordt een schilderij van Hemling, *l'Annonciation* en in de *Messager des sciences historiques en Belgique*, p. 57 een *St. Barbe* beschreven en afgebeeld. De opsteller van dit stukje schrijft o. a.

„Tous les tableaux de Memling ne sont pas connus comme ceux de Raphael, qui sont annotés, comptés et même dénomés jusqu'au dernier: quand le hasard en fait encore découvrir, échappés qu'ils sont comme par merveille aux dégoutantes et vindicatives saturnales de nos dissentions réligieuses du XVIme siècle, ils ne nous apparaissent presque toujours que ternis, endommagés et qui sûr est, souvent on les confie à des mains inhabiles, qui donnent à van Eyck, ce que revient à Memling, et les traverstissent d'une manière méconnaissable." — Immerzeel gewaagt van Hemling's kunst in Spanje en handelt uitvoerig over een zijner schoonste kunstwerken, het *Breviarium* van Grimani te Venetië „de echtste en bewonderingswaardigste verzameling van miniaturen," die door de kunstenaren der XVde eeuw geteekend zijn. Aan den scherpzinnigen Kramm danken wij eene uitvoerige opgave der bronnen over onzen schilder.

Zie beide bekende en meermaal aangehaalde werken van Immerzeel, Kramm enz.; voorts het *Schilderboeck* van C. van Mander bl. 204, vs.

HEMMEMA (Doeke) werd in 1450 geboren en was olderman van de Friesche stad thans dorp Berlikum, behoorde tot de Schieringers en moest veel lijden van de Vetkoopers. Zijn kasteel Hemmema-slot werd in 1496 door de Groningers belegerd, doch dapper door zijne vrouw Bauck Popma verdedigd.

Voor meerdere magt moetende bezwijken, werd zij naar Groningen gevoerd en, hoewel hoog zwanger, in den kerker geworpen, waarin zij van tweelingen beviel. Zij stierf in 1501, hij in 1503. Hemmema werd op den 13 October 1503 door den hertog van Saksen beleend met een landgoed op het Bildt, onder St. Jacobi-Parochie, genaamd de Nijefenne, het eenigste leen dat in Friesland bekend was en bij den lande moest verheft worden. Het is, na het uitsterven van het geslacht Hemmema, gekomen in dat van du Tour.

Zie Gabbema, *Verhaal van Leeuwaarden*, bl. 196, 199; P. Nota, *Tweetal Leerred*, bl. 89; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 448, 449.

HEMMEMA (DOEKE VAN), jongere broeder van Sicke (die volgt), is in 1608 geboren, nam dienst en was in 1632 luitenant, in 1645 kolonel van de garde, later lid van Gedeputeerde Staten van Friesland. In 1646 ontving hij te Berlikum een bezoek van den kardinaal Fabio Chigi, die toen als gezant van den H. Stoel naar de Westphaalsche vredehandeling reisde en naderhand met den naam van Alexander VI paus werd. Na den dood van zijn broeder werd hij zesde leenbezitter van de Nijefenne, stierf in 1698, en werd te Berlikum, nevens zijne echtgenoote Barbara Erentreuter von Hofzeit, met welke hij in 1632 gehuwd was, begraven.

HEMMEMA (SICKE VAN), op wien, na den dood van zijn vader Syrik, het tot dat geslacht behoorende heerlijke leen de Nijefenne, als vijfde leenbezitter was vervallen. Hij was gehuwd met Wompk van Unia, weduwe van Douwe Roorda, en is in 1664 zonder kinderen overleden.

HEMMEMA. (ERASMUS VAN) sneuvelde als kapitein in den veldslag tegen de Zweden bij Funen 1659.

Zie Aitzema, *Saken van Staat en oorlog*, D. IV. bl. 431, volgg.; Brandt, *Leven van de Ruijter*, D. I. bl. 438; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 17; *Leven en daden der Doorl. Zeehelden*, D. II. bl. 185.

HEMMES of HEMMUS (FRANS), advocaat te Leeuwarden, was een der verbonden edelen, ontweek het vaderland en werd op uitdrukkelijken last des konings den 9 Aug. 1568 ingedaagd en naderhand gebannen. Hij was gehuwd met Hijlk Oetsma, die hertrouwde met Wijbe Groustins, grietman van Menaldumadeel.

Zie Winsemius, *Hist.*, Lib. II. p 90; *Charterboek van Friesland*, D. III. bl. 744, 762; Te Water, *Verbond der Edelen*, D. II. bl. 453, D. III. bl. 540; *Charterb. van Friesl.*, D. III. bl. 744, 762; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XX. bl. 531.

HEMMERSEN (JAN VAN). Zie HEMSEN.

HEMMING, een broeder of zoon van den Deenschen Koning Heriold, kreeg nadat zijn broeder of zoon van den troon verjaagd was, van keizer Lodewijk, *den Godvruchtige*, eenig beheer op 't eiland Walcheren, en sneuvelde in een oorlog tegen de Deenen, den 17 van Zomermaand 837.

Zie *Annal. Fuld. ad ann.* 837; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. II. bl. 52, 54; Bilderdijk, *Gesch. des Vaderl.*, D. I. bl. 101.

HEMMINGA (A.), omstreeks 1820 onderwijzer te Offengawier bij Sneek, gaf in het licht:

Figuren voor de vormleer van Pestalozzi, Rotterdam, z. j.

Zie *Alphab. Naamlijst van Boeken van* 1790—1831, bl. 241.

HEMMINGA (SICKE of SIXTUS VAN), zoon van Hette en van Barbara van Gratinga, werd den 6 Febr. 1533 te Berlikum in Friesland geboren. Hij studeerde aanvankelijk te Groningen en naderhand te Keulen, Leuven en Parijs. Hij is den 15 April 1586 overleden; had bij Ath van Bootsma 6 kinderen en heeft in het licht gegeven:

Astrologiae ratione et experientia refutatae Liber etc., Antwerpen, 1583. 4o. typis Plant.

In dat werk toonde hij de ijdelheid aan van de astrologie van Cyprianus Leovitus, Hieronymus Cardanus en anderen, als welke tegen rede en ondervinding aandruischten. Deze Sixtus had een broeder, Duco genaamd, die eveneens een bekwaam wiskundige was en veel werk maakte van de meet- en doorzigtkunde.

Zie *Nieuwe Friesche Volksalmanak* 1860, bl. 6; Poggendorff, *Handwörterbuch zur Geschichte der exacten Wissenschaften*; Suffride Petri *Script. Fris. Dec.* XII. C. IX.; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 815; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 1105; Halbertsma, *de van Harens*, bl. 39.

HEMONI (FRANS en PIETER), gebroeders, volgens sommigen te Zutphen, volgens anderen te Levecourt in Lotharingen geboren, hadden als toonkunstenaars en klokkegieters in het midden der XVIIde eeuw een Europeeschen roem. Zij goten in 1646 te Zutphen de 26 klokken voor den Wijnhuistoren en in 1647 de 25 voor den toren der Lebuinus-kerk te Deventer. Later verplaatsten zij zich naar Amsterdam, waar de regering hun toestond aan het uiteinde van de Keizersgracht eene goed ingerigte klokgieterij te bouwen. Hier goten zij in 1658 het klokkenspel voor den nieuw gebouwden toren der Oude kerk tot een omvang van 35 klokken, en vervaardigden welligt ook dat voor de Zuider- en Westerkerk, voor den Regulierstoren en het stadhuis. Ook voor andere steden vervaardigden zij speelwerken, zooals het uurwerk en klokkenspel van twee octaaf voor de stad Brielle, het klokkenspel van den Zuidertoren en van den Drommedaristoren te Enkhuizen, van een der torens te Hoorn, van de Groote kerk en Bakenestoren te Haarlem, van den grooten toren en den stadhuistoren te Rotterdam, van den Dom- en St. Nicolaastoren te Utrecht, te Amersfoort, Leiden, Arnhem, Kampen, Groningen, Middelstum, Purmerend, Medemblik, Barneveld, Diest in Braband, Ostende in Vlaanderen, te Antwerpen, Tongerloo en te Gend.

Te Utrecht woonden zij tijdens hun bedrijf op het Huis te Voorn aan den Leydschen Rijn. Terwijl zij aldaar woonden besteedden zij (volgens den steller van het artikel *over het Belfort en den Beyaerd* in den *Almanach-Wegwijzer der stad Gend* 1830,) met eenen edelman, genaamd mijnheer van Hecke (volgens Kramm, de edele jonkheer Jakob van Eijck, musicijn en directeur van de klokwercken te Utrecht, schrijver van een werkje: *Der Fluyten Lusthof*, Amst. 1654. in 4 oblong) die blind geboren was, „grooten arbeid, zorgvuldigheid en onkosten, om de ware kunst van het klokgieten te achterhalen, en om de klokken tot accoord te brengen, want te voren was de kunst om klokken tot volmaakt accoord te brengen, nog niet uitgevonden; het was meer een geluk als wetenschap; maar aan de twee broeders moet toegeschreven worden, dat zij die kunst eerst gevonden hebben met mijnheer van Hecke, dewelke (gelijk gemeenlijk bij de blinden gebeurd) een zoo scherp gehoor had, dat hij den minsten valschen toon gewaar werd.

Zij muntten ook uit in het aanbrengen van sieraden, terwijl een der gebroeders de uitvinder eener harmonica was, uit vierkante staafjes bestaande, die even als de toetsen der piano-forte naast elkander gelegd, met houten hamertjes werden aangeslagen, gelijk men er in later dagen van glasstaven heeft vervaardigd, die met kurken hamertjes aan buigzaam balein gestoken, worden bespeeld. Vondel zwaaide hen in zijn *Lierdicht op het klokkenspel te Amsterdam* (1660) welverdienden lof toe.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. II. bl. 672, 673; *Tegenw. staat der Vereenigde Nederlanden*, D. V.; van Til, *Beschrijving van Zutphen*; Dumbar, *Kerkel. en wereldl. Deventer*; Commelin, *Beschrijv. van Amsterdam*; Abbing, *Beknopte Geschied. der stad Hoorn*; van Alkemade en van der Schellen, *Beschrijv. van de Briel*; *Utrechts. Volksalmanak*, 1846. bl. 141; Dr. Scheltema, *Aemstels Oudheid enz.*, D. II., M. Fokkens, *Beschrijv. van Amsterd.*, bl. 198; J. P. A. Fischer, klokkenist te Utrecht, *Verhandeling over de klokken en het klokkespel*, Utrecht, 1738; Gerber, *Neuestes hist.-biogr. Lexicon der Tonkünstler*; *Navorscher*, D. VI. bl. 380, D. VII. bl. 124, 205, 299, D. VIII. bl. 366; Eekhoff, *Geschiedk. beschrijv. van Leeuw.*, D. II. bl. 147.

HEMPEL (ANTONIE TER). Zie TER HEMPEL (ANTONIE).

HEMPEL (GERRIT), een bekwaam sterrekundige, werd in 1466 geboren. Hij was in 1512 en later, een van de wethouders der stad Gouda en had vroeger eene plaats in den raad bekleed. Hij vond eene hemelglobe van een nieuw maaksel uit, en eene gemakkelijke manier om de afstanden der sterren te meten. Hij heeft zijne handelwijze nedergelegd in een boek, getiteld: *Astrolabii Fabrica tam Universalis, quam particularis stellati*, dat in 1619 te Arnhem gedrukt is.

Zie van Kampen, *Geschied. der Wetenschappen*, D. III. bl. 54.

HEMRICA (ANNA), dichteres in het midden der XVIIIde eeuw.

Zie *Dichtk. Lauwerbl.*, D. IV. bl. 90; Heringa, *Bijdrage tot de Lijst der Nederl. Dichters*, bl. 47, 48.

HEMRICOURT (JACQUES DE), een Luiksch edelman, ridder van St. Jan van Jeruzalem. Zijn familienaam was Tombort. Hij stamde van moeders zijde uit het Huis van Dammartin en werd in 1433 te Luik of in het dorp Hemricourt of Remicourt in Hasbaye bij Warem geboren; bekleedde er de betrekking van burgemeester en secretaris van schepenen en stierf den 18 Dec. 1404.

Op zijn graf leest men:

Chi gist Messires Jakes de Hemricourt, *Chevalie de l'ordene Sains Johan de Jerusalem, ki en ses veufvies et anciens jours entra en la dure Religion sur son propre patrimoine, sans prendre les binfai de celi, & trespassat lan de grace* MCCCC *& trois le* XVIII *jour el mois de Decembre.*

Hij liet na:

Miroir des nobles de Hesbaye, composé en forme de Chronique par Jacques de Hemriecourt, *chevalier de St. Jean de Jerusalem, l'an* 1353, *où il traite des généalogies de l'ancienne noblesse de Liège et des environs, depuis l'an* 1102 *jusques en l'an* 1398. *Avec l'histoire des guerres civiles du dict Pays, qui ont duré l'espace de* 45 *ans* (1290—1335) *et le traitté de Paive, qui fut conclue ensuite des dites guerres.*

Dit werk of liever beide werken zijn in 1673 te Brussel in fol. uitgegeven door de Salbray met eene vertaling in nieuw Fransch, die niet naauwkeurig en soms even duister als het oorspronkelijke is. Zijn werk is nog heden van groot belang voor de kennis der adelijke geslachten niet alleen van Luikerland, maar van het grootste gedeelte der Nederlanden. De kanunnik Jalteau gaf er eene nieuwe uitgaaf van (Liège chez Bassompierre, 1791. fol.) en nog voor weinige jaren A. Vasse te Brussel.

Ook schreef hij een

Traîté de la temporalité et autres curieux Récueils, die nimmer is uitgegeven.

Zie een artikel over hem van den abt de Villenfagne in *l'Esprit des Journaux* 1786 en in zijne *Memoires* (1788) p. 231—238; *Recherches sur l'Histoire de Liège* (1817), T. I. p. 451, T. II. p. 452, suiv.; *Biogr. Univ.*, T. XX. p. 42, 43; Foppens, *Bibl. Belge*, T. I. p. 516; Paquot, *Memoires*, T. I. p. 570; Reiffenberg, *Ph. Mouches*, T. I. p. CCCLI; Dewez, *H. G. de la Belgique*, T. VII. p. XXV.; de Wind, *Biblioth. van Geschiedschr.*, St. I. bl. 63.

HEMSCHOT (P. VAN). De heer Kramm vond op den *Catalogue raisonné de Dessins et d'Estampes etc.* de Ch. van Hulthem, onder de teekeningen der oude Vlaamsche en Nederlandsche school, p. 33, no. 245 van dezen meester vermeld „*un martyr qu'on décapite.*"

Zie Kramm, *Levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III. bl. 673.

HEMSEN (CATHARINA VAN), dochter van Jan van Hemsen, eene miniatuur schilderes, gehuwd met Kerstiaen, „een excellent speelman op instrumenten." De koningin van Hongarije nam beide mede naar Spanje, en verzekerde hun een aanzienlijk pensioen.

Zie Guicciardyn, *Beschrijv. der Nederlanden*, Arnhem, 1617. bl. 127; Kramm, *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III. bl. 673.

HEMSEN (JAN). Deze werd hoogstwaarschijnlijk omtrent 1512 te Haarlem geboren en heeft zich te Antwerpen opgehouden. In de Gildeboeken van *St. Lucas* staat hij in 1537 als meester en in 1547 als deken vermeld. De heer Kramm, wien wij een belangrijk artikel over dezen beroemden schilder danken, geeft een lijst van zijne voornaamste stukken. In de kapel der H. Dymphna in de St. Jacobskerk te Antwerpen is een

Epitaphium der familie Rockox.

De schilderij, als middelstuk, het *Laatste Oordeel* voorstellende is door hem vervaardigd.

In het Museum te Parijs bevindt zich:

De jonge Tobias, vergezeld van een Engel, geneest zijn vader van de blindheid;

Te Munchen:

Christus aan het volk vertoond;

Isaäk zegent zijn zoon Jacob;

Johannes predikende in de woestijn;

In het Museum te Brussel:

De Afneming van het Kruis, deurstuk-Tripticon, welke twee deuren tot één stuk zijn zaamgevoegd, voorstellende:

Jezus tusschen Judas en de krijgsknechten;

In het paleis te Hamtoncourt in Engeland, een

St. Hieronymus;

In de Weener-Galerij, een

Knielenden St. Hieronymus voor een crucifix in een grot;

Christus roepende Matthaeus den Tollenaar tot zijn Discipel;

Twee schilderijen, beide voorstellende:

De Roeping door Christus van Matthaeus den Tollenaar tot de Discipelen;

Het portret van den voortreffelijken kunstschilder Jan de Mabuse;

Maria, het kindeke Jezus, de H. Johannes en de H. Joseph;

Karel de Stoute, hertog van Bourgondië, een stuk naar van Hemsen;

Abraham staat bereid zijn zoon Isaäk te offeren;

De Aanbidding der Wijzen;

Eene heilige familie enz.

Van Hemsen heeft, over het algemeen, groote stukken geschilderd. In zijn eersten tijd waren de vleeschtoonen roodachtig en alles scherp behandeld. Later is hij dit, door het meer bestuderen der natuur, geheel te boven gekomen, hetgeen vooral in zijne historische onderwerpen, welke hij van 1537 tot 1548 vervaardigd heeft en die bekend zijn, te zien is.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken van Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. II. bl. 90.; Kramm, *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. II. bl. 676; van Mander, *Levens der Schilders*, bl. 205a.; S. van Ampzing, *Beschr. van Haarlem*, bl. 345; Schrivelius, *de eerste stichtinghe van Haarlem*, bl. 360; Kist en Royaards, *Archief voor Kerkelijke Geschied.*, D. IV. bl. 166; Guicciardyn, *Beschrijv. der Nederl.*, bl. 126.

HEMSTERHUIS (TIBERIUS), vermoedelijk een genees- of heelkundige, te Sneek woonachtig, gehuwd met Judith, zuster van Tobias Tegnejus, predikant te Warns en Scharl, Sneek, Leeuwarden en 's Hage, waar hij in 1661 zijn dienst eindigde, had twee zonen, Siboldus en Franciscus, die volgen.

Zie Mr. J. W. de Crane, *Bijzonderheden de familie Hemsterhuis betreffende*, bl. 6, 7.

HEMSTERHUIS (SIBOUT of SIBOLDUS TIBERIUS) werd omstreeks 1629 te Sneek geboren, en na, hetzij door vaderlijk onderwijs of op de scholen zijner geboorteplaats, die in deze eeuw reeds eene uitmuntende inrigting hadden, in de oude talen bedreven te zijn geworden, liet hij zich den 23 Mei 1651 als student in de medicijnen te Leiden inschrijven en nam zijn intrek bij professor van der Linden. Te Leiden maakte hij in 1652 kennis met den jeugdigen Olaus Rudbeck, die aldaar zijne ontdekkingen van de *Vasa Lymphatica* aan den ijverigen ontleedkundige Johan van Horne toonde. In het geschil immers dat in het volgend jaar tusschen Rudbeck en Thomas Bartholinus om de eer dier uitvinding ontstond, bleek de vriendschappelijke ijver van Hemsterhuis voor den eersten. Rudbeck zond hem een elftal fraaije teekeningen daartoe betrekkelijk, en Hemsterhuis maakte daarvan gebruik in eene verzameling van kleine geschriften over dit onderwerp, door hem in 1654 in het licht gegeven, onder den titel: *Messis aurea triennalis exhibens Anatomica: novissima experimenta de Vasis Lymphaticis et Tabulae Rudbeckianae*, Lugd. Bat. 1654, 12o. Heidelb. 1659, 8o. Na tot doctor in de heel- en geneeskunde bevorderd te zijn, zette hij zich te Leeuwarden neder, waar hij de achting en het vertrouwen zijner medeburgers genoot, en aan het hof van prins Willem Frederik, stadhouder van Friesland, als

archiater of lijfarts van het Huis van Nassau in groot aanzien stond. Hij was ook een der geneesheeren, die in 1664 berigt gaven van den toestand, waarin bovengenoemde vorst, na het bekomen der ongelukkige wond door eigen pistool, zich bevond. Hij huwde in 1654 te Leeuwarden met Margaretha Swilda, die hem twee zonen en twee dochters schonk. De oudste zoon Tiberius stierf jong. Johannes volgt. Zijne dochter Judith huwde aan Franciscus van Velsen, predikant te Wommels (1675), te Bergum (1679) en te Harlingen (1693), waar hij den 22 Maart 1724 overleed. Zijne tweede dochter Sara stierf mede in 1724. Blijkens een vers in het album van zijn' broeder beoefende hij de Latijnsche poëzy; ook gaf hij, behalve het gemelde werk, in het licht:

Historia et analysis Anthritidis vagae, Leovardiae, 1666. 12°.

Zie de Crane, *Bijzonderheden de familie Hemsterhuis betreffende*, bl. 8, volgg.; Dezelfde, *Letter- en Geschiedk. Verzameling van eenige biogr. bijdragen en berigten*, bl. 51, volgg.; Kurt Sprengel, *Versuch einer Pragm. Geschichte der Artzneikunde*, Th. IV. S. 167; Hallers *Bibl. Med. Pract.*, Vol. II. p. 194; van Swieten, *Boerhav. Aphor.*, Tom. V.; Thomas Bartholinus, *Anatome*, p. 621; Aitzema, *saken van Staat* enz., D. XI. bl. 115; Vriemoet, *Ath. Fris.*, p. 742; J. C. Adelung, *Fortsetsung von* Jöchers *Gelehrten Lexicon*, B. II. S. 1908, Art. *Hemsterhuis*; U. Huber, *Oratio de vita gloriosa et exitu tragico Cels.* Guil. Fred. in de *Auspicia Dom. Orat.* XI. p. 260 seq. *Op. Min.; Boekzaal der Gel. Wereld, April* 1724. bl. 497.

HEMSTERHUIS (Johannes), zoon van Sibout Hemsterhuis en van Margaretha Swilda, te Leeuwarden geboren, werd den 3 April 1674, op zijn achttiende jaar, als student ingeschreven en bezocht vervolgens de Leidsche hoogeschool, waar hij in 1678, na het verdedigen eener *Dissertatio Historiam laborantis chlorosi exhibens* tot doctor in de geneeskunde werd bevorderd. Na eenigen tijd met lof de geneeskunde in zijne geboortestad te hebben uitgeoefend, werd hij in 1704 tot hoogleeraar in de geneeskunst te Deventer beroepen, en aanvaardde zijn ambt den 11 Junij van dat jaar met eene *Oratio de Medicinae necessitate, dignitate, causisque infrequentioris successus.* Nog geen twee jaren na zijne aanstelling, den 6 Januarij 1706, overleed hij in den ouderdom van 49 jaren. Zijn lijk werd in de Westerkerk te Leeuwarden begraven en zijne stiefdochter Jetske Reinou van der Malen vereerde zijne nagedachtenis met een lijkdicht. Hij huwde Rixt de Horn, wed. van Mich. van der Malen, in leven j. u. d. oud-schepen der stad Leeuwarden en president van het Nassausche krijgsgerigt. Hij was volgens getuigenis van Camp. Vitringa een ijverig beoefenaar der wiskunde, doch liet geen werken na behalve zijn *Oratio*, Franeq. 1704, fol. Hem werd door zijn landgenoot R. Roukema, chirurgijn te Leeuwarden, in 't zelfde jaar nog opgedragen zijn *Naamboek der beroemde genees- en heelmeesters van alle eeuwen.*

Zie de Crane, *Bijzonderheden de familie Hemsterhuis betreffende*, bl. 9, volgg.; Dezelfde, *Letter- en Geschiedk. Verzameling van eenige biogr. bijdragen en berigten*, bl. 53, 54; Vriemoet, *Ath. Fris.*, p. 742; Haller, *Bibl. Med. Pract.*, Vol. IV. p. 384; J. R. van der Malen, *Zede-, Mengel- en Lijkdichten*, Leeuw., 1728. bl. 128; Camp. Vitringa, *Programma funebre.*

HEMSTERHUIS (Franciscus), tweede zoon van Tiberius Hemsterhuis en van Judith Tegnejus, werd omstreeks 1631 te Sneek geboren. Na het voorbereidende onderwijs aldaar genoten te hebben, werd hij student in de geneeskunde te Leiden, en bezocht in September 1658 de hoogeschool te Groningen, waar hij den rang van *Phil. et Medicinae Candidatus* verwierf. Op dertigjarigen leeftijd deed hij een reis naar Italië, om te Padua de waardigheid van doctor in de wijsbegeerte en medicijnen te verkrijgen. Zijn album, waarin de voortreffelijkste mannen van zijn tijd tot zijnen lof schreven, en dat van zijn zoon Tiberius, gaven prof. de Crane aanleiding tot het schrijven van zijne *Bijzonderheden de Familie* Hemsterhuis *betreffende.*

Hij verliet in Herfstmaand 1561 Groningen, reisde door Vriesland, Holland en vervolgens langs den Rijn naar Zwitserland en vertoefde tot in het najaar van 1662 te Padua. Verder bezocht hij Florence, Rome, Napels en keerde over Frankrijk en Engeland naar zijn vaderland terug. Na zijne terugkomst schijnt hij nog in langen tijd de praktijk niet uitgeoefend te hebben en hield hij zich meestal te Leeuwarden op. Daar stond hij in bijzondere achting en gunst bij het stadhouderlijk gezin en was onder de geneesheeren, die prins Johan Maurits van Nassau, toen deze den 6 Jan. 1665, te Franeker den gevaarlijken val met zijn paard in het water gedaan had, alle dienst en hulp bewees. Later schijnt hij zich te Groningen gevestigd en aldaar de praktijk uitgeoefend te hebben. Hij was een man van uitstekende kunde en bekwaamheid, zoo in de Hebreeuwsche, Grieksche, Latijnsche als moderne talen, en die algemeene achting genoot, en wiens naam de Crane teregt aan de vergetelheid heeft ontrukt.

Hij huwde Maria Gronswols of Groenewout en verwekte bij haar twee zonen, Tiberius en Meinardus. Onzeker is zijn sterfjaar, doch de Crane meent dat hij een tachtigjarigen leeftijd bereikt heeft.

Zie de Crane, *Bijzonderheden de familie Hemsterhuis betreffende*, bl. 13, volgg.; Dezelfde, *Letter- en Geschiedk. Verzameling* enz., bl. 55, 56; Dezelfde, *Oratio de* Johanne Mauritio in *Anal. Acad. Gron.* 1815—1816, p. 212; Vriemoet, *Ath. Fris.*, p. 782, *Elogium* Tib. Hemsterh., p. 18.

HEMSTERHUIS (Tiberius), oudste zoon van Franciscus Hemsterhuis en van Maria Groenewout, werd tegen of in het begin van 1685 te Groningen geboren. Bij de zeldzame ontwikkeling zijner verstandelijke vermogens in nog kinderlijken leeftijd, droeg zijn wijze vader zorg voor derzelver gelukkige leiding in het leeren van talen en wetenschappen, zoo door eigen onderwijs, als door dat van bekwame leermeesters, onder welke Jodocus Riemsnider, conrector, en Joannes Greven, rector te Groningen. Reeds in het najaar van 1698 begon hij zijne academische studiën aan de hoogeschool zijner geboorteplaats en was welhaast een der uitstekendste leerlingen van Joh. Bernoully, hoogleeraar in de wiskunde en wijsbegeerte, van Jacobus Gousset, in het Grieksch, de wijsbegeerte en godgeleerdheid, van Joannes Braunius, in de Hebreeuwsche taal, oudheden en in de theologie. Ook hoorde hij later de lessen van Adam Menso Isinck, die in 1699 Joannes Mensinga als hoogleeraar in de Grieksche taal, welsprekendheid en geschiedenis opvolgde. Verbazend waren de vorderingen, die hij in drie jaren maakte, zoodat de ruim zestienjarige jongeling nu niet als een voortreffelijk leerling, maar als een jong geleerde overal verscheen, en bewonderd werd, toen hij in den nazomer des jaars 1701 met zijn vader een reis naar Holland deed, kennis maakte met de voornaamste geleerden in dat gewest, die hem, blijkens zijn album, met de uitgezochtste loftuitingen hulde bewezen. Het volgend jaar bragt hij tot aan den herfst te Groningen door en vertrok toen naar Leyden, waar hij de studie der godgeleerdheid en der oostersche talen liet varen en zich onder Jacobus Gronovius en Jacobus Perizonius op de westersche talen toelegde. Te Leyden bragt hij, op last van curatoren, de handschriften der boekerij in eene betere orde, en nam de bewerking en uitgave van het *Onomasticon* van Pollux, door J. Henricus Lederlin aangevangen, op zich en zoo groot was toen reeds de roem zijner geleerdheid, dat curatoren der doorluchtige school te Amsterdam hem, nog geen 20 jaren, den 20 December 1704, tot hoogleeraar in de wijsbegeerte en de wiskunde beriepen. Hier ging hij met J. Broekhuysen, H. Berglerus, L. Kuster, Schalbruch, David van Hoogstraten, Hero Sibersma, Joh. Brandt en Nicolaus Colvius, om. Het was ook hier dat hij Cornelia Maria de Wilde, dochter van den beroemden penningkundige Jacob de Wilde en van Henderina Veen, leerde kennen en huwde (18 Oct. 1716).

Slechts weinige maanden na het voltrokken huwelijk werd hij te Franeker, in plaats van den vermaarden L. Bos, tot hoogleeraar in de Grieksche letterkunde beroepen, doch eerst drie jaren later — iets niet ongewoons aan de Friesche universiteit — geinaugureerd. Het was

hier dat hij de Grieksche school, die naar zijnen naam is genoemd, stichtte en gedurende drie-en-twintig jaren uitbreidde, en den voortreffelijken George d'Arnaud, zijn beroemdsten leerling en grooten opvolger Lodewijk Caspar Valckenair, Jacobus George de Chaufepiè, naderhand beroemd door zijn *Dictionaire Historique et Critique*, de gebroeders Theodorus en Gerlacus Scheltinga, Joannes Stinstra, Pieter Fontein, Joannes Schrader en anderen vormde. Ook hield hij er lijkredenen op Campegius Vitringa, Jo. Cunr. Rungius en G. d. Arnauld, en onderwees prins Willem Karel Hendrik Friso in de vaderlandsche geschiedenis. Ook bekleedde hij driemaal de waardigheid van rector magnificus. Hij sprak bij het neêrleggen dezer waardigheid de *Paulo Apostolo* en de *Mathematum et Philosophiae studio cum literis humanioribus conjungendis*.

Reeds in 1720 wenschten vele kundige voorstanders van den roem der Leydsche academie Hemsterhuis aldaar geplaatst gezien, doch deze wensch, toen door de baatzucht van sommigen verijdeld, werd eerst in 1740 vervuld, toen hij op den 25 van Slagtmaand den hem opgedragen post van hoogleeraar der Grieksche taal en vaderlandsche geschiedenis, aanvaardde met eene redevoering *de Literarum humaniorum studiis ad morum emendationem et virtutis cultum conferendis*. Sedert mogt deze hoogeschool, nog ruim 25 jaren, zich op het bezit van eenen man verheffen, die door alle kundigen aan het hoofd van de beoefenaars der Grieksche letterkunde gesteld werd; aan wien de Grieksche taal en letterkunde geene mindere verpligtingen dan de Hebreeuwsche aan Schultens heeft. Op den 28 van Wijnmaand des jaars 1765 werd hem eene eervolle rust verleend, doch van dezelve mogt hij geen lang genot hebben, daar hij reeds den 7 van Grasmaand van het volgend jaar overleed.

Hij liet bij zijne huisvrouw, die hem slechts weinige dagen overleefde, drie kinderen na, allen zoons, van welke de middelste alleen zijne ouders overleefde.

Jacob Hemsterhuis, in 1717 te Amsterdam geboren die in zeedienst trad en vroeg overleed.

Franciscus (die volgt).

Tiberius Hemsterhuis, in 1724 te Franeker geboren en in 1749 aan de kinderziekte overleden.

Zijn gelaatstrekken zijn der nakomelingschap overgebragt geworden, door een zeer fraai portret in zijnen ouderdom, in zwarte kunst, naar eene schilderij van J. Palthe; terwijl op eenen afdruk in het bruin (en bistre) van dit portret bij den heer Bodel Nijenhuis te Leyden voorhanden, W. Pirther als graveur vermeld staat. De thesaurier generaal van der Hoop, door erfenis bezitter geworden van vele nagelatene handschriften en beschrevene gedrukte boeken van den onsterfelijken man, leidde zijne genegenheid voor de Leydsche hoogeschool aan den dag, door hare boekerij met dien onwaardeerbaren schat te verrijken. Een ander gedeelte van dien schat werd later het eigendom der hoogeschool. Zij gaven aan prof. Geel de bouwstoffen voor zijne *Anecdota Hemsterhusiana*.

Men bezit van hem:

Julii Pollucis Onomastici Libri tres posteriores, (*prioribus* VII *curatis a* I. Henr. Lederlino) *cum var. Lect. & Notis, ac praefixa ampla Praefatione de Polluce aliisque Onomasticorum Scriptoribus*, Amst. 1706. fol. II. voll.

Luciani *Colloquia Selecta & Timon, aliaque. Cum Notis*, Amst. 1708. 12o.

Aristophanis *Plutus, cum schol. vet. Variis Lectionibus et Notis*, Harlingae 1744. 8o., curâ Schaeferi, Lips. 1811.

Luciani *Opera* ex editione, quae III Tomis an. 1743. *prodiit, cum nova Versione et Notis ad Tomum* I *usque ad* pag. 521.

Hemsterhusii *Animadversionum in Lucianum appendix*, *ed.* J. Geel. L. B., 1824. 4o.

T. S. H. S. *Notae et emendationes ad Xenophontem Ephesium*, in *Miscellaneis criticis Amstelaedamensibus*. Vol. III. p. 402 et seq., Vol. IV. p. 282 et seq., Vol. V. T. I. p. 17 et seq., T. III. p. 49 et seq., Vol. VI. p. 292 et seq., p. 338 et seq.

Observationes nonnullae ad Chrysostomi Homel. in Ep. ad Philemona, additae Raphelii Adnotationibus in N. Test. ex edit. Leidensi T. II. p. 76, seq.

Latijnsche overzetting der *Aves* van Aristophanes in de uitgave van Kuster.

Voortreffelijke aanteekeningen op den *Thomas Magister* van St. Bernard (L. B., 1757. 8o.) den *Kallimachus* van Ernesti (Traj. ad Rhen., 1761. 2 vol. 8o.), den *Hesychius* van Alberti (L. B., 1766.), den *Propertius* van Burman (Traj., 1780. 4o.

D. Ruhnkenii *Epistolae ad* Valckenaer, Wyttenbach *et diversos* ed. a G. L. Mahne, Vliss. 1832—1834. 3 fasc. 8o.

Oratio de Graecae linguae praestantia ex ingenio Graecorum et moribus probata, Franeq., 1720. fol.

Oratio funebris in memoriam Camp. Vitringae, Franeq. 1723. fol.

Programma van Hemsterhuis dat het *Elogium* van Guil. Coetier bevat, gedrukt voor de *Oratio in obitum* Coetierii, Franeq., 1724. fol.

Programma tot de lijkstatie van Jo. Regius, *Phil. Professor*, d. 9 Sept. 1738 overleden en de lijkrede over hem door Gothofr. du Bois te houden.

Oratio de Mathematum et Philosophiae Studio cum literis humanioribus conjugendis, z. t. of pl.

Oratio in obitum Georgii Arnoldi.

Oratio de Literarum Humaniorum studiis ad mores emendandos virtutisque cultum conferendis.

Oratio ad celsissimum Principem Arausii et Nassaviae, Gubernatorem Belgii foederati et Imperatorem Rei bellicae terra marique summum, decreto et nomine Senatu Academiae Batavae, quae Leydae est, habita a Tiberio Hemsterhusio *Rectore ad* d. XXIX *Junii* 1747. fol. In het Nederduitsch overgezet in 4o. en in Latijnsche Epigramma door H. Snakenburg bezongen.

De meeste dezer *Orationes* vindt men in:

T. Hemsterhusii et L. C. Valckenaerii *Orationes et spec. Obss. crit. in N. T.*, L. B., 1784. 8o.

Lectio publica de Originibus Linguae Graecae, uitgegeven door Dr. Halbertsma in *Letterk. Naoogst*, 2de Stuk.

Bij gelegenheid der twisten over het karakter van den raadpensionaris de Witt toen Burman een Latijnsch gedicht *Ad manes violatos* Jani Wittii had uitgegeven, onder den naam van Philalethes Batavus, schreef Hemsterhuis, schoon nameloos, *Colloquium de scriptis et scriptoribus memoriam Jani Wittii, Magni Ordinum Hollandiae quondam consiliarii, et in ea acerba patriae vulnera hodie impestive refricantibus*, Lugd. Bat., 1757.

Dat Hemsterhuis vroeger zijne gevoeligheid en verachting tegen Burman heimelijk bot gevierd zou hebben door met Is. Verburg zamen te spannen tot het schrijven van de bittere satyre, of meer dan satyre, welke onder den titel van *Chrestomathia Petronio-Burmanniana te Florence*, zoo het heet, of wel te Amsterdam in 1734 gedrukt is, wordt door de Crane weêrsproken.

Behalve de door Mahne uitgegeven Brieven van Hemsterhuis is er een aan J. P. d'Orville, naar de eigenhandige, in de *Bibliotheca Bodleiana*, gedrukt in *Neues Archiv für Philologie und Paedagogik von* Gotfr. Seebode, *Erster Jahrg.* 1 *Heft*, *S.* 148. Ook waren er in de bibliotheek van te Water.

Handschriften van Hemsterhuis vindt men op de Bibl. der Leidsche hoogeschool, der Maatschappij van Ned. Letterkunde, (T. Hemsterhusii *Dictata in Antiquitates Graecas*, 4o., *Excerpta ex ore V. ll.* Tib. Hemsterhusii *in Historiam patriam usque ad exstinctam Comit. Holland. Domum primam*, 4o.). Op Cat. van Voorst (*Dictata varia de Hist. Graecis*, *in Cebetis Tabulam*, *in Homeri Odysseae*, *Lib.* I. etc.)

Zie D. Ruhnkenii, *Elogium Tib. Hemsterhusii*, *acc.* R. Bentleji *ad T. Hemst. Epp. duae*, L. B., 1789. 8o.; Dan. Wyttenbachii *Vita D. Ruhnkenii*, Ed. J. T. Bergman, L. B., 1823 8o.; J. W. de Crane, *Bijzonderheden de familie Hemsterhuis betreffende*, bl. 33, volgg.; Dezelfde, *Letter- en Geschiedk. Verzameling van eenige biogr. bijdragen en berigten*, bl. 57; Vriemoet, *Ath. Fris.*, p. 782, seq.; Saxe, *Onom. Liter.*, P. VI. p. 100—102; te Water, *Narratio de rebus Acad. Lugd. Bat.*, p. 44, 499, 220; Wyttenbach, *Bibl. Crit.*, Vol. III. Pars 2, p. 118; Id. *Vita Ruhnkenii*,

p. 141, 142; Kuhne in Aristoph. *Plutum*, p. 238, 350; van Swinden, *Oratio de Hypothes. Phys.*, p. 101; Verschuur, *Elogium H. Venema*, p. 4; J. Geel, *Anecdota Hemsterhusiana*, T. I. (*Praef.*); Burmanni, *Orat.*, p. 645; d'Orville, *Orat. Sec.*, p. 29; T. C. Harlesii, *Introduct. in Historiam Linguae Latinae*, (Bremae 1773) p. 23; Weytingh, *Historia Liter.*, p. 168; *Bibl. Bremensis*, T. VI. p. 332; Brouckhusii, *Poëm.*: D. Hoogstratani, *Poëm.*, p. 177; Joh. Brandt, *Gedicht.*, bl. 107; *Biogr. Univers.*, T. XIX. p. 43, suiv.; *Bibliothèque raisonnée*, T. XXXI. p. 4, suiv.; *Bibl. Choisie*, Tom. X. p. 276, suiv., Tom. XVI, p. 411; N. G. van Kampen, *Beknopte Geschied. der Letter. en Wetens., in de Nederl.*, D. II. bl. 238—242, D. III. bl. 159—161; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogeschool*, (zie *Reg.*); Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetensch.*, o. h. w.; J. Halbertsma, *het geslacht der van Harens*, bl. 76; Wagenaar, *Tractaten*, D. II. bl. 426; *Bibl. Meermannia*, T. II. p. 52; *Biblioth. de J. van Voorst*, T. III. p. 172, 173, T. IV. p. 8; R. M. van Goens, *Catal.*, Vol. I. p. 590; *Cat. der Maatsch. van Nederl. Letterk*, D. I. bl. 72, D. II. bl. 76; *Bijv.*, 1853—1857, bl. 7; *Alphab. Naamlijst van Boeken*, 1790—1830, bl. 242; von Uffenbach, *Reisen*, T. III. S. 594; D. J. van Lennep, *Annot. ad* d'Orvillii *Oratio in Athen. Amstelod. memorabilibus*, p. 125, 139; Muller, *Cat. van Portt.*

HEMSTERHUIS (MEINARDUS), tweede zoon van Franciscus Hemsterhuis en Maria Gronwols, éénige, ruim twee jaren jongere, broeder van Tiberius, werd in April 1687 te Groningen geboren, en na zijne studiën aan de Groninger hoogeschool voleindigd te hebben, in 1715 quartus-præceptor, in 1742 sub-præceptor en in het laatst van 1745 conrector. Langer dan twintig jaren nog bleef hij dat, zonder tot rector op te klimmen, terwijl hij in de laatste jaren te vergeefs naar het emeritaat trachtte, dat hij toch eindelijk in het jaar 1768, nu reeds 81 jaren oud, verkreeg. Hij beoefende in zijne jeugd de wiskunde en de Hollandsche en Latijnsche poezij, van welke beide laatste nog blijken voor handen zijn, dat hij er zich in zijn ouderdom nog mede bezig hield. In beide de talen vindt men van zijne dichtkunst een voorbeeld in zekere verzameling van lofverzen op twee gelijktijdige promotiën met de kap te Groningen, van Sam. Veltman en Sam. Cruijdner, tot doctoren in de regten, d. 19 Dec. 1714.

Voorts *In luctuosum* Sibonis Andreae Isingii *Classium Groninganarum Subconrectoris dignissimi obitum*, te gelijk met een *Carmen* van den Rector A. Buning gedrukt, geteekend VI Kal. April 1747.

Oranje de Hersteller, (van 108 regels) 1747. 4°.

Klinkdicht aan den Wel Ed. Heere Mr. Pieter Muntinghe *en Mejufvrouw* Gezyne Geertruida Kiers, *door den echt verbonden te Beilen den 22 September* 1744.

Ter blijde verjaringe van mijn' jongste dochter Gerarda Theodora, *toen zij haar 13de jaar intrad*, *den* 24 *Julij* 1748, in handschrift.

Musa gratulans, *in Auspicatissimum exoptatissimumque Maximi Principis* Wilhelmi *Quinti etc. etc. cum Augustissima Principe Conjuge* Frederica Sophia Wilhelmina *introitum in Urbem Groningam*, die verscheen in 1768 met een Nederduitsche overzetting of navolging in ms.

Hij was, volgens het getuigenis van hen, die hem gekend hebben, een uitmuntend literator, maar stug en norsch van aard, ruw en ongevoelig vooral in zijnen ouderdom. Hij stierf den 16 November 1774 in den ouderdom van 87 jaren en 7 maanden. Uit zijn huwelijk met Ida Geertruida, dochter van Gerard Wedda en Aldegonda Wiggeringa, sproten drie dochters, Maria Aldegonda, Sara Gerardina en Gerarda Theodora, alle in 1780 nog in leven, en een zoon, Franciscus Tiberius, die in 1749 student te Groningen werd en den 5 Julij 1758 tot juris utriusque doctor op eene dissertatie *de Legibus civilibus* promoveerde. In 1787 werd deze lid van het collegie van gezworenen te Groningen, doch bij latere omwenteling uit hoofde der partij, die hij op het voetspoor der zijnen was toegedaan, daarvan ontzet. Hij was geen liefhebber of beoefenaar van wetenschappen, maar een hartstogtelijk liefhebber van hasardspelen. Hij overleed te Groningen den 22 Julij 1818, in den ouderdom van omtrent 83 jaren. Het portret van zijnen oom Tiberius heeft hij aan de bibliotheek der akademie te Groningen ten geschenke gegeven. Hij liet weinige boeken na, zoodat zij slechts te gelijk met zijne meubelen openlijk verkocht zijn geworden, en daaronder, nevens andere stukken en papieren van de Hemsterhuizen, ook de beide Albums, welke later wederom bij openbaren verkoop het eigendom van den heer Potter van Loon te Appingadam zijn geworden.

Zie de Crane, *Bijzonderheden de familie Hemsterhuis betreffende*, bl. 94, volgg.; van der Aa, *Biogr. Anth. en Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 216.

HEMSTERHUIS (FRANCISCUS of FRANÇOIS), zoon van Tiberius Hemsterhuis en Cornelia Maria de Wilde, werd tegen of in het begin van 1722 te Franeker geboren. Van zijne eerste levensjaren is niets bekend. Wij weten alleen dat hij zich in vroeger jaren te Leiden ophield en vervolgens naar 's Hage vertrok, waar hij eenigen tijd den post van eersten kommies van staat bekleedde en vervolgens in zomermaand 1790 stierf. Hij beoefende inzonderheid de wijsbegeerte van Socrates en bediende zich in zijne werken voornamelijk van den levendigen vorm van gesprekken. Johann Forster zegt in zijne *Ansichten vom Niederrhein* van hem: „Wanneer het nog eenig bewijs behoeft, dat fijnheid van gevoel, rijkdom en keur van denkbeelden, beschaafde smaak, vereenigd met vaardigheid en het fijne stekelachtige van echt vernuft, eene opgeklaarde, warme wijsbegeerte en het dichterlijk tooisel eener alles verjongende verbeeldingskracht, niet aan een oord der wereld verbonden zijn, dan zoude ten minste een man als deze, het bewijs opleveren, dat Holland onder het getal der landen behoort, waar de edelste krachten en de teederste vatbaarheden der menschelijke natuur zich ontwikkelen en de rijpste vruchten kunnen voortbrengen."

Zijn eerste werk was *Lettre sur la sculpture*, in 1765 te 's Hage opgesteld en in 1769 in 4°. te Amsterdam gedrukt. „Il y cherche," schrijft De Gerando, à puisser dans les facultés de l'ame le principe des beaux arts; l'ame veut avoir la plus grande étendue d'idées dans le moins de temps possible; son essor est maîtrisé par les organes du corps, qui la soumettent à la succession du temps et à la division des parties; les arts du dessin satisfont au besoin de l'ame en même temps, qu'aux conditions des organes." Een jaar later verscheen *Lettre sur les désirs*, als vervolg van den voorgaanden. „Il y a dans l'ame une sorte de force attractive, qui la porte hors d'elle vers l'idéal; une force étrangère et d'inertie combat ce noble élan: la première de ces deux forces tend à l'union, la seconde à l'isolement: la première est l'amour, principe de la vie morale et intellectuelle; la seconde est la personnalité." Hierop volgde in 1772 *Lettre sur l'homme et ses rapports*, eene inleiding tot de beide zamenspraken *Sophyle ou la Philosophie* en *Aristée ou de la Divinité* in 1778 en 1779 uitgegeven, waarin voornamelijk zijne denkbeelden over de wijsbegeerte in het algemeen zijn vervat, en waarvan *Alexis ou de l'Age d'Or*, Riga 1787, en *Simon ou des Facultés de l'ame* in 1787 opgesteld, doch na zijn dood in het licht gegeven, het slot zijn.

„Dans ces quatre dialogues," schrijft De Gerando, „Hemsterhuis a employé la méthode Socratique, qu'il affectionnait particulièrement, et dont il a fait un heureux usage. L'esprit de la philosophie de Socrate l'anime aussi: il en emprunte le but, celui de faire consister la sagesse à devenir meilleur, il soumet les systèmes métaphysiques au tribunal du sens commun; mais il se montre ensuite disciple et imitateur de Platon; avec lui, il porte et dirige vers l'idéal l'activité intellectuelle et morale de l'homme; avec lui, il se complaît quelquefois même dans les formes poétiques et quelquefois dans les allégories ou des hypothèses auxquelles on ne saurait dire s'il n'accorde pas une certaine réalité." Nog gaf Hemsterhuis bij zijn leven *Lettre de Dioclès à Diotime sur l'Athéisme*. Na zijn dood verschenen: *Description philosophique du caractère de feu M. Fagel*, 1773; *Lettre sur une pierre antique du cabinet de Mr. F. de Smeth*, in 1762 geschreven. Aan dezen laatsten droeg hij zijne brieven *sur la Sculpture* en *sur les Désirs* en aan Fagel zijn brief *sur l'homme et ses rapports* op. Hij genoot ook de achting en het vertrouwen van de prinses Gallitzin, aan welke hij eenige zijner schriften, onder den naam van-

Diotime, opdroeg, en van den graaf von Fürstenberg, in welker beider gezelschap hij eene reis door Duitschland deed. Al de stukken zijn gezamenlijk onder den naam van *Oeuvres philosophiques de* Fr. Hemsterhuis in 1792, en vervolgens in 1809 te Parijs in 2 deelen, door Jansen uitgegeven, beide met vignetten door Hemsterhuis zelve voor de oorspronkelijke uitgave geteekend, versierd, ook voegde hij er een brief bij van Herder *de l'amour et de l'égoisme*, als vervolg op dien *sur les désirs*, en een ander van Jacobi aan den Hollandschen wijsgeer, met wien hij door naauwe vriendschap verbonden was. In 1825 bezorgde de heer Silvain van de Weijer te Leuven eene derde en in 1846 dr. L. S. P. Meyboom eene vierde uitgaaf, met den titel van *Oeuvres philosophiques de* François Hemsterhuis, *nouvelle édition, augmentée de plusieurs pièces inédites, de notes et d'une étude sur l'auteur et sa philosophie, avec planches, vignettes et portraits*, 3 vol. Leuwarde chez W. Eekhoff, 1846—1850.

Halbertsma gaf in het eerste stuk van zijn *Letterkundige Naoogst*, *Ébauché d'un avis du conseil d'État par* F. H., en in het tweede *Réflexions sur la République des Provinces Unies à Madame la Princesse de Gallitzin et à Monsieur le Baron F. de Furstenberg*, en mr. M. des Amorie van der Hoeven, *Ariste, ou le vrai ami* (1850), waarover zie een stukje van J. van Vloten in *Kunst- en Letterbode* 1850, p. 306, en van Domela Nieuwenhuis, t. a. p. bl. 385.

Hemsterhuis had uitgestrekte kundigheden en beoefende vooral de sterre- en wiskunde, had vele historische kennis; ook teekende hij voortreffelijk en bezat eene kostbare verzameling van gegraveerde steenen en voorwerpen van beeldhouwkunst.

Zie Saxe, *Onom.*, T. VIII, p. 242; Nieuwenhuis, *Woordenboek van Kunst. en Wetensch.*, o. h. w.; *Biogr. Univers.*, T. XX. p. 46, 47; Chandon et Deladine, *Nouveau Dict. Hist.*, T. VI. p. 143; De Crane, *Bijzonderheden de familie Hemsterhuis betreffende*, bl. 92; *Konst- en Letterbode* 23 *Julij* 1790, 1850 p. 39; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.*, D. II. bl. 300—304, D. III. bl. 184; Immerzeel, *Levens der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders*, o. h. w.; Collot d'Escury, *Hollands roem*, (*Register*); van Eynden in van der Willigen, *Geschied. der Vad. Schilderk.*, D. II. bl. 152—154; Dr. P. H. Tydeman, *Proeve eener Lofrede op* Fr. Hemsterhuis, Leid. 1834; Dezelfde, *Letter- en Geschiedk. Verzamel. van Biogr. Bijdragen*, bl. 491, en andere schrijvers achter Meijboom's uitg. der *Oeuvres philos.*

HEMSTERHUIS (Hendrik), een zeer middelmatig dichter in het begin der 18de eeuw, blijkens zijn vers voor A. E. Crous, *droef- en blyeindespel niet min stichtelick als droef- en vermakelick om te lezen*, Groning., 1721. 8o.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. en Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 215.

HEN (Anthony de), vriend van Brahé en Berkhey, beoefende de dichtkunst blijkens een gedicht voor het *Verheerlijkt Leyden*, Leyden, 1774 van den laatsten.

Zie Heringa, *Bijdrage tot de lijst der Nederl. Dicht.*, bl. 48.

HENDREGT (J. P. van) chirurgijn te dichtte in het midden der XVIIIde eeuw o. a. in het *Aanhangsel van de dichtkundige Cypressenbladen*, 1752.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. en Crit. Woordenboek*, D. II. bl. 216.

HENDRICKX (Anthony) leefde in het midden der XVIIde eeuw en gaf in 1654 een *Klucht van de Moffetrouw* in het licht.

Zie *Cat. der Tooneelst. van* W. Hemskes, bl. 12.; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 158; *Cat.* J. Schouten, bl. 40.

HENDRICKS (Govert) glasschilder, leerling van Crabeth te Gouda.

Zie Kramm, *Levens der Hollandsche en Vlaamsche Schilders*, D. III. bl. 671.

HENDRICX (Gillis) kunstgraveur en uitgever, waarschijnlijk van Antwerpen. Hij gaf de *Kleine Landschappen* door Bolswart naar Rubens en vele portretten naar van Dijk in het licht, en graveerde *Eene Heilige Familie* naar Rubens.

Zie *Cat. der Kunstverz. van* Jan Bisschop te Rotterdam, 1771 bl. 99. No. 5. en No. 20; Kramm, *Levens der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III. bl. 677.

HENDRICKZ (Justus of Joost), Doopsgezind predikant te Harlingen, waar hij, na er dertien jaren het Evangelie te hebben verkondigd, den 2 Maart 1644 stierf. Hij moet in zijn tijd door welsprekendheid hebben uitgemunt en voerde een hevigen pennestrijd met P. Bontemps. Hiertoe behooren:

P. Bontemps, *Verkeertheijt van de leere der Wederdoopers*, Haarlem, 1643.

J. Hendriksz, *Wederlegginge van* P. Bontemps, Amst., 1643.

P. Bontemps, *Wederlegginge van* J. Hendriksz, Dordr. 1643.

J. Hendriksz, *Spongie tot afwasschinge van de vlecken, de Mennisten door* P. Bontemps *aenghewreven*, Amst. 1643.

G. van Vrijburgh, *Hollandsche zeep tegen de vlecken, daermede* P. Bontemps *de Mennoniten heeft soecken te bekladden*, Amst., 1643.

Hendriksz heeft ook in het licht gegeven:

Tractaetjen van 't weder-aennemen der buijten-getrouwden, Amst., 1647.

XXXVIII *Predicatiën*, Amst., 1646. fol., 1647. 8o;

Mogelijk dezelfde met *Corte en stichtelijke Predicatiën*, Amst., 1646 en *Predicatie op den Kersdagh*, 4o.

Zie Schijn, *Hist. Mennon.*, T. II. p. 356; *Cat. der Bibl. van de Rem.-Geref. Kerk te Amsterdam*, bl. 78, 79; *Cat.* J. Heringa, bl. 82; *Cat.* J. Schouten, bl. 12; *Cat.* de Groe, bl. 158; Muller, *Cat. van Portr.*

HENDRIK II, hertog van Beijeren, regeerde van 1002—1024 als keizer van het Duitsche rijk. Hij werd als de vroomste man van zijn tijd vereerd en in 't vervolg, gelijk ook zijne gemalin Kunigonde, onder de heiligen geplaatst. Ten tijde dat de moedige Friezen hunne onafhankelijkheid tegen den minderjarigen Dirk III, graaf van Holland, trachtten te handhaven, rustte hij, op bede van 's graven moeder, eene zuster zijner gemalin, een vloot uit en dwong hen tot onderwerping (1005). Toen later de graaf door het handhaven van zijne jagt en visscherij den Utrechtschen bisschop en andere geestelijken, en door zijn tol te Dordrecht de kooplieden tot vijanden had gemaakt, bewogen beiden den keizer, die zich in de lente van 1018 te Nijmegen bevond, om aldaar het paaschfeest te vieren, den graaf den oorlog aan te doen, doch geraakte na het sluiten des vredes met bisschop Adelbold wederom in gunst van zijnen leenheer.

Van zijn gezag over een gedeelte dezer gewesten gaf hij een blijk, in zijn gunstbewijs aan Boudewijn IV, graaf van Vlaanderen, aan wien hij het eiland Walcheren, en, volgens sommigen, nog andere Zeeuwsche eilanden als een rijksleen opdroeg. Hij overleed den 13 Julij 1024. Te Bamberg, waar hij het bisdom stichtte en met rijke goederen beschonk, ligt hij begraven.

Zie Becker, *Algem. Geschied.*, D. III. bl. 142; Weber, *Weltgeschichte*, Th. I. S. 323; Dithmari *Chronicon*, Liber VI, p. 380; Alpert., *De Diversit. Temp.*, Lib. II. Cap. XX. Col. 118; *Ann. Saxo ad annum* 1018; Baldrici *Chron. Camerac.*, Lib. III. Cap. XXII.; *Vita* Meinwerci, *Episc. Paderbr.*, Cap. XCIII., in *Coll.* Leibnitii, Tom. I. pag. 559; Kluit, *Hist. Crit. Comit. Holl. & Zeel.*, T. II. P. I. p. 104, seqq.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 133, 141, 155; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, o. h. w.

HENDRIK III, zoon van keizer Koenraad II, was 22 jaren oud toen hij in 1039 de regering aanvaardde. Hij was evenmin als zijn vader van wetenschappelijke kennis ontbloot, daar zijne verstandige moeder Gisela hem

dikwijls voorgehouden had, dat men boeken moest lezen. Hij bevond zich te Utrecht toen zijn vader aldaar op het paaschfeest van 1039 overleed. 's Vorsten ingewanden werden ter aarde besteld in de St. Maartens kerk, waarom dezelve door Hendrik III begiftigd werd met verscheidene landerijen, gelegen in den omtrek van de tegenwoordige stad Groningen, welke in den keizerlijken giftbrief den naam van villa draagt. In 1046 bevond zich de keizer wederom te Utrecht om er het paaschfeest te vieren. Gedurende zijn verblijf aldaar deed hij aan de rivier de Maas een aanzienlijke vloot uitrusten, om te dienen tegen Dirk IV, graaf van Holland, met wien hij thans in oorlog was. De vloot, voor Dordrecht genaderd zijnde, maakte zich meester van de stad, welke, op keizerlijk bevel, van krijgsbezetting werd voorzien. Vervolgens zakte de vloot af naar Vlaardingen, alwaar de graaf zich thans bevond. Ook deze plaats moest voor 's keizers overmagt bukken. Hierop verliet de keizer deze landen en begaf zich naar Spiers. Hier ontving hij in 1047 berigt van nieuwe vijandelijkheden van graaf Dirk, weshalve hij andermaal eene vloot naar Vlaardingen deed afzakken, aan boord van welke zich de keizer in eigen persoon bevond. Deze togt viel ongelukkig uit. De troepen konden te lande van wegen het vergevorderde jaargetij weinig uitvoeren; de schepen waren slecht van noodwendigheden voorzien, en werden een gemakkelijke prooi van graaf Dirk. Om de schrik, hierdoor onder de gelande troepen ontstaan, was de keizer genoodzaakt in allerijl naar Utrecht de wijk te nemen, waar hij ter naauwernood en niet zonder een groot verlies binnen kwam. Dordrecht en al het overige, dat de keizer den graaf had afhandig gemaakt, werd thans door dezen met geringe moeite overmeesterd. Hij stierf in zijn 39ste jaar (5 October 1056) te Botfeld in den Hartz, werwaarts hij zich begeven had om te jagen.

Zie Becker, *Algem. Geschied.*, D. IV. bl. 153; Weber, *Weltgeschichte*, Th. I. S. 325; Heda, *Hist. Epp. Ultraject.*, p. 120, 121; Anselmus in *Wazone*, Cap. CVII.; *Gesta Episc. Leod.*, Cap. LXIII apud Mart. & Durand, *Veter. Monum*, T. IV. p. 903; *Magn. chron. Belg.*, p. 114; Lamb. Schafnaburg., *ad annum* 1047; *Chronic.* Herveld *ad annum* 1047; Struvius, *Hist. Germ.* in Henrico IV, § II. p. 358, *Ed.* Schardii, T. I.; Hermannus Contract. *ad annum* 1047; Joh. de Beka, *Chron. Ultraj.*, p. 28; Kluit, *Hist. Crit. Comit. Holl. & Zeel.*, T. I. P. I. p. 48, Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 154, 157, 158, 167; Kok; *Vad. Woordenb.*, o. h. w.; v. d. Chijs, *de Munten der Bisschoppen enz. van Utrecht*, bl. 21—24.

HENDRIK IV, zoon van Hendrik III, was bij den dood zijns vaders naauwelijks 8 jaren, en werd door zijne moeder, keizerin Agnes, eene verstandige vrouw, opgevoed. Al vroeg kwam hij aan het bewind, ter gelegenheid dat zijne moeder, op vermoeden van eene onbetamelijke gemeenzaamheid met haren raadsman, bisschop Hendrik van Augsburg, van de voogdijschap werd ontzet.

Op het voorbeeld zijner vaderen, vierde hij van tijd tot tijd het paaschfeest te Utrecht, daar hem, door listige en schraapzuchtige hovelingen, misbruik makende van 's keizers jeugd en onervarenheid, vele gunstbewijzen werden afgetroond. Ook wist de bisschop van Utrecht zich deze zelfde gelegenheid ten nutte te maken, om aan zijne kerk door den jongen keizer verscheidene landerijen te doen afstaan, welke, zoo als hij voorgaf, door eenige Hollandsche graven der Utrechtsche kerk onregtvaardig ontweldigd waren. Daarenboven bevestigde de keizer Baudewijn V in het regt op de Zeeuwsche eilanden, aan zijnen vader door Hendrik II opgedragen. Zijne mildheid in 't wegschenken van landerijen, deed hem eindelijk aan Hendrik *den dikke*, grave van Saxen, het markgraafschap van Friesland, bij wijze van leengoed afstaan. Door zijn ontaarden zoon gedwongen om de kroon neder te leggen, overleed hij den 7 Augustus 1106 te Luik van verdriet.

Zie Becker, *Algemeene Geschiedenis*, D. IV. bl. 227; Weber, *Weltgeschichte*, Th. I. S. 326; Lambert. Schafnab. *ad annum* 1063; Heda, *Hist. Epp. Ultraj.*, p. 128, 129; Struv., *Corp. Hist. Germ.* in Henric. IV., § 49; *Annal. Saxo ad annum* 1082; Melis Stoke, *Rijmkronyk*, B. II. bl. 359, (uitg. van B. Huydecoper); J. Iperi *chron. S. Bertin.*, Cap. XXXVII, P. II. apud Martin & Durand, *Thes.*, T. III., C. 577; Kluit, *Hist. Crit. Comit. Holl. & Zel.*, T. I. P. I. p. 59, 65, *Batavia Sacra*, T. I. p. 174—176; van Gils, *Katholyk Meyereysch Memorieboek*, bl. 23, 24; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 171, 175, 183, 199, 208; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, o. h. w.

HENDRIK V sloot kort na zijne verheffing op den keizerlijken troon (1108) een verbond met den Hollandschen graaf Floris II, rakende het graafschap Vlaanderen, het eiland Walcheren en de eilanden Bewester Schelde. Op Vlaanderen meende de keizer eenig regt te hebben, gelijk de Hollander op de gemelde eilanden. Dit verbond duurde niet lang. Na het overlijden van graaf Floris kwam het bewind, voor eenigen tijd, aan zijne weduwe Petronella. Deze, eene vrouw van mannelijken moed, was de zuster en bevorderde de belangen van Lotharius, hertog van Saxen, met welken de keizer in vete was. Dit had ten gevolge dat de keizer een leger op de been bragt, en daarmede in 1124 een inval in Holland deed en, hoewel niet zonder veel moeite, de moedige voogdesse des minderjarigen graafs noodzaakte hare afhankelijkheid van het keizerrijk te erkennen. De keizer stierf in het volgende jaar te Utrecht

»Doe men screef XI hondert iaer (schreef Stoke)
»En XXV quam evel snaer
»Den keizer Heinric an t Utrecht;
»Daer galt hi der naturen recht,
»Als ghelden moet een iegbelike."

Zie Becker, *Algem. Geschied.*, D. IV. bl. 227; Melis Stoke, *Rijmkronyk*, B. II. bl. 359, (uitg. van B. Huydecoper); Meijerus, *Annal. Rerum Flandriae ad annum* 1108; Sigeb. Gemblac., *Chron. ad annum* 1108; Rodulphii *Chron. S. Trudonis*, Lib. X. p. 692, in *Collect.* L. d'Achery, T. II; Abb. Usperg, *ad annum* 1123, 1124; *Annal. Saxo ad annum* 1124; Alb. Crantz, *Saxonia*, Lib. V. C. 44; Kluit *Hist. Crit. Comit. Holl. & Zel.*, T. I. p. 71; Matthaei, *Anal.*, T. V. p. 520; *Bat. Sacra*, T. I. p. 179, 185; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 208, 216, 217; Kok, *Vad. Woordenb.*, o. h. w.

HENDRIK VI volgde zijn vader Frederik I in 1190 als keizer van Duitschland op. Gedurende zijne regering poogde Dirk VII, graaf van Holland, zich te ontslaan van de leenroerigheid, die hij, volgens de overeenkomst in 1168 tusschen de graven Philips en Floris III getroffen, den Vlaamschen graaf schuldig was, en wenschte de Zeeuwsche eilanden Bewester Schelde voortaan alleen van het rijk in leen te mogen houden. Doch de keizer weigerde hiertoe zijne stem te geven. In 1195 bevestigde de keizer graaf Dirk in de Geervlietsche tollen. Deze werden sedert niet alleen ten scherpste ingevorderd, maar men perste de Vlaamsche kooplieden in plaats van vijf dikwijls tien ten honderd af, terwijl het heffen van eenigen tol met het Xde artikel van het verdrag van den jare 1168 streed. Deze schending had een inval der Vlamingers in Walcheren ten gevolge. Doch zij werden door de Hollanders wederom verdreven.

Hendrik VI stierf, ten gevolge van een koelen dronk, nadat hij zich bovenmatig verhit had, den 28 September 1197 te Messina in het tweeënderdigste jaar van zijnen ouderdom, en liet slechts éénen zoon na, die toen eerst drie jaren oud was.

Zie Becker, *Algem. Geschied.*, D. IV. bl. 279; du Chesne, *Rer. Normannic. Script.*, p. 1031; *Diplom. Henrici* VI, apud Mart. & Durand; *Thes. Anecd.*, T. I. Col. 601; Meyerus, *Annales Rer. Flandr. ad annum* 1195; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 275, 277, 331.

HENDRIK I, werd in 1075 bisschop van Luik. Hij was uit het Huis der hertogen van Bouillon en aan den vermaarden Godfried van Bouillon, den veroveraar van Jeruzalem, vermaagschapt. Hij werkte ijverig tot herstel der kloostertucht, die in sommige gestichten zeer verzwakt was. In 1079 vereenigde hij de kapittelkerk van Agincourt met de abdij van den H. Laurentius bij de stad Luik en in 1092 bevestigde hij de oprigting der abdij van Flône, in de nabijheid van Huy, die door reguliere kanunniken van den H. Augustinus werd

bewoond. Hij vestigde ook den vrede onder zijne onderhoorigen met een vredegeregt op te rigten en eene wet uit te geven, waarbij het dragen van wapenen, buiten zekere omstandigheden, verboden werd. Hierom is hij de vreedzame (*pacificus*) bijgenoemd. Hendrik I overleed in 1091 en werd in de hoofdkerk van Huy begraven.

Zie Miraei, *Dipl.* T. III. p. 17, 309; Ernst, *Histoire du Limbourg*, T. II. p. 149—161; *Appendix*, *Litt. A*; van Gils, *Katholyk Meyereysch Memorieboek*, bl. 23; J. A. Coppens, *Nieuwe Beschrijving van het bisdom van 's Hertogenbosch*, D. I. bl. 39; Renesse-Breidebach, *Monnoyes de l'Évêché de Liège*.

HENDRIK II, genaamd van *Leyen*, was proost der hoofdkerk van Luik toen hij in 1145 met eenparige stemmen tot bisschop werd verkozen. Onder hem werden de goederen des bisdoms aanzienlijk vermeerderd, en verscheidene kloosters gesticht, zoo als in 1145 te Scharnen, in de nabijheid van Maastricht, een vrouwenklooster der orde van den H. Augustinus, dat zes jaren later naar Sinnich, in de nabijheid van Aken, werd verplaatst. In 1147 bevestigde hij de invoering van de reguliere kanunniken der orde van den H. Augustinus in de abdij van Malone bij Namen, en in 1148 gaf hij aan de orde van Cistercien de abdij van Alne over, waarin door zijn voorzaat Albero II eenige religieusen der orde van den H. Augustinus waren geplaatst geworden. Hij deed zulks uit achting voor den H. Bernardus, den voornaamsten voortplanter der orde van Cistercien, die in 1147 andermaal in het bisdom van Luik was gekomen, en om de menigvuldige wonderen, die hij verrigtte, algemeenen eerbied en bewondering had verwekt. Henricus herstelde in 1162 de Norbertijner-abdij van den H. Joannes *den Dooper*, in 1136 in de nabijheid van Maazeik gesticht, doch vervolgens verwoest geworden. Hij bevestigde de giften van de kerk van Nispen (1157), aan de abdij van Tongerloo (1157) en Diest (1163).

Hij nam met keizer Frederik I (*Rosbaard*) ijverig deel in eene scheuring, die, na den dood van paus Adriaan IV, bij de verkiezing van Alexander III plaats had. Toen de ingedrongen paus, onder den naam van Victor III, in 1164 was overleden, werd Hendrik door de scheurmakende partij tot diens opvolger benoemd. Hij weigerde deze benoeming, doch wijdde met eigen handen Paschasius III, Victor's opvolger. Hij stierf hetzelfde jaar te Pavië in Italië.

Zie Miraei, *Diplom.*, T. III. p. 707, 710, 728; *Annot.* in Miraei *Diplom.*, T. II. p. 723, 824; Ernst, *Hist. du Limb.*, T. II. p. 276—278; Chapeauville, *Gesta Pontif. Tungr.*, T. II. p. 104; Smet, *Heyl. en roemw. Pers.*, D. II. bl. 178, 206—209; Hugo, *Annales Proem.*, T. II. p. 868; van Goor, *Beschrijv. van Breda*, bl. 516; van Gils, *Katholyk Meyereysch Memorieboek*, bl. 25; J. A. Coppens, *Nieuwe Beschrijv. van 's Hertogenb.*, D. I. bl. 44.

HENDRIK III, uit het huis der graven van Gelderland, werd in jeugdigen leeftijd tot bisschop van Luik gekozen. Eerst toen hij als *gekozene bisschop* het bisdom twaalf jaren had bestuurd, ontving hij, op aandrang van het kapittel, de priesterlijke en vervolgens de bisschoppelijke wijding. Meer krijgsman dan bisschop, was hij steeds tegen zijne onderdanen en met uitlandsche vijanden in oorlog. Te vergeefs poogde paus Gregorius X, die hem reeds vroeger, toen hij nog Theobaldus, aartsdiaken van Luik was, ernstig vermaand had tot inkeer te brengen, hetgeen ten gevolge had dat hij naar het 14e algemeene concilie, dat in 1274 te Lyon gehouden werd, geroepen, van zijn bisdom afstand deed.

Hij is in 1284 overleden. Onder de gedenkstukken der abdij van Postel is nog een oorspronkelijke brief van dezen bisschop, waarbij hij in 1251 het begevingsregt der kerk van Oerle met een gedeelte der tienden, ten behoeve der abdij van Floreffe bevestigt. Hij maakte ook in 1256 eenige verordeningen wegens het voormalige kapittel van St. Oedenrode, en bevestigde in 1270 de stichting van het Bagijnhof te Breda, dat nog heden in wezen is.

Zie Smet, *Heyl. en roemw. Personen*, D. II. bl. 296; Chapeauville, *Gesta Pontif. Tungr.*, T. II. p. 315; Miraei, *Dipl.*, T. III. p. 127; *R. K. Jaarb. voor het Koningrijk der Nederlanden* 1836, bl. 120—130; van Gils, *Katholyk Meyereysch Memorieboek*, bl. 29; J. A. Coppens, *Nieuwe Beschrijv. van het bisdom van 's Hertogenb.*, D. I. bl. 64

HENDRIK *de Berghes*, volgde in 1480 Joannes VIII als bisschop van Kamerijk op. Hij hield in 1481 eene bisschoppelijke synode in de kerk der H. Gudula, en ondernam drie groote bedevaarten, naar Jeruzalem, naar Rome en naar Compostella in Spanje. Van de laatste wedergekomen, overleed hij den 7 Oct. 1502 te Cambrésis. Hij liet den roem van godvruchtigheid en milddadigheid jegens de armen na.

Zie Smet, *de R. C. Relig.*, p. 158; van Gils, *Katholyk Meyereysch Memorieboek*, bl. 57; J. A. Coppens, *Nieuwe Beschrijving van het bisdom van 's Hertogenbosch*, D. I. bl. 109.

HENDRIK I, of van Vianden, bisschop van Utrecht, zoon van den graaf van Vianden, aartsdiaken der Keulsche kerk en bloedverwant van den bisschop van Keulen, volgde in 1250 Goesuinus als bisschop van Utrecht op. Op aansporing van den bisschop van Keulen, deed hij de Gelderschen den oorlog aan. Na hun leger geslagen te hebben, stroopte hij op de Veluwe en stichtte uit den buit het slot Vredeland, een prachtig en kostelijk werk, tegen de sluiperijen der Amstelaren. Ook legde hij den grond tot den nieuwen Utrechtschen Dom; begiftigde het nonnenklooster van de H. Maagd Maria te Horst boven Honepe, niet verre van Deventer; gaf op verzoek zijner nicht, de huisvrouw van Jan van Avennes, in 1263 aan de kapel van het oude gasthuis, anders het H. Geest gasthuis, te Delft, de regten eener parochiekerk. Ook stichtte hij in 1257, of volgens anderen in 1262, een kapittel binnen Steenwijk.

Men is het oneens over den tijd van zijnen dood, doch algemeen meent men dat hij den 2 Junij 1267 is overleden.

Zie Beka, *Chron. Ultraj.*, p. 78; Buchelius in Hedam. *Hist. Episc. Ultraj.*, p. 90; *Batav Sacra*, T. I. p. 226; van Gils, *Katholijk Meyereysch Memorieboek*, bl. 30; J. A. Coppens, *Nieuwe beschrijving van het bisdom van 's Hertogenbosch*, D. I. bl. 75; van der Chijs, *Munten der Bisschoppen van Utrecht*, bl. 80—85.

HENDRIK II, of van Beijeren, bisschop van Utrecht, uit het geslacht der hertogen van Beijeren, zoon van Philips, keurvorst van de Paltz, was bisschop van Spiers, toen hij in 1524, met eenparige stemmen der kapittels verkozen en door paus Clemens VII als bisschop van Utrecht bevestigd werd. Hij belegde in 1525 eene kerkvergadering in zijn bisdom, waarin eenige nieuwe feestdagen werden ingesteld, die in het choor en in de Zondaagsche kerkdienst moesten onderhouden worden. Toen de raad van Amsterdam een ordonnantie had gegeven tegen de heimelijke huwelijken, die door de gierigheid des dekens in zwang waren gekomen, keurde Hendrik die af en dagvaardde den raad te Utrecht; doch deze leverde zijne klagten in bij keizer Karel V, dat hij om een regtvaardig plakkaat buiten zijn gebied was gedaagd tegen de vergunning van paus Leo X, waarop de keizer den raad onder zijne bescherming nam; een brief aan den bisschop en diens raadslieden zond en hen voor zijnen raad te 's Hage daagde. Een inval van den hertog van Gelderland in het Sticht en de verjaging van den bisschop, had ten gevolge dat hij het tijdelijk bewind over zijn bisdom aan keizer Karel, als hertog van Brabant en graaf van Holland overgaf, terwijl hij voor zich en de bisschoppen, zijne nazaten, alleen de kerkelijke magt en het kerkelijk regtsgebied behield. Deze overgave geschiedde den 21 October 1528 en werd den 20 Augustus 1529 door paus Clemens VII bekrachtigd. Henricus heeft in laatstgenoemd jaar ook van het bisschoppelijk bewind van Utrecht afstand gedaan, en is daarna tot bisschop van Worms gekozen en tot bisschop van Frisingen aangesteld. Hij is den 11 Julij 1552 overleden.

Zie Suffridus Petrus, *Appendix Chron. Ultraj.*; Joh. de Beka, p. 162; Henricae ab Erp., *Annales Vernaculae* ap. Matthaeum

Anal. vet. aevi, T. I. p. 100, 103; Hoynck van Papendrecht, *Anal. Belgic.*, T. III. P. I. p. 5, 7; Miraeus, *Dipl.*, T. I. p. 600, 603; Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, (Register); *Batavia Sacra*, p. 239; H. van Heussen en H. van Rhijn, *Kerkel. Oudh.*, D. I. bl. 325, volgg.; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. IV. bl. 447, 468, 473, 479, 495, D. V. bl. 131; van Gils, *Katholyk Meyereysch Memorieboek*, bl. 28; J. A. Coppens, *Nieuwe Beschr. van het bisdom van 's Hertogenbosch*, D. I. bl. 144; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 450; van der Chijs, *de Munten der Bisschoppen van Utrecht*, bl. 251—259.

HENDRIK I, zoon van Geerard van Nassau, volgde zijn vader in 1131 als graaf van Gelre en Zutphen op. Hij was „een man van groote gaven, bespraakte zedigheid, overfraai en levendig van gestaltenis, daarenboven godvreezend, openhartig en zeer wel ter taal". In 1161 nam hij deel aan de twisten tusschen Godefried, bisschop van Utrecht, en de erfgenamen van Ludolf, broeder van Sifferd, over de steevoogdij van Groningen. Graaf Hendrik koos de partij der laatsten, die de steevoogdij van hem ter leen wilden hebben, en bemagtigde Groningen. Graaf Floris III, die de zijde van den bisschop hield, trok, door hem vergezeld, voor Groningen en sloeg er het beleg voor, doch deze stad werd door den graaf van Gelder en door Dirk, heer van Batenburg, zoo dapper verdedigd, dat de belegeraars, geen kans ziende ze te bemagtigen, naar een verdrag begonnen te luisteren, hetwelk eindelijk, door bemiddeling van Reinold, aartsbisschop van Keulen, dien keizer Frederik ten dezen einde herwaarts gezonden had, werd getroffen. Slichtenhorst geeft verslag van zijne vrome schenkingen en stelt zijn dood op 1162, doch anderen stellen die later. Hij liet bij Seinare, dochter van Godfried van Bouillon, Koning van Jeruzalem, verscheidene kinderen na.

Zie Slichtenhorst, *Geld. Gesch.*, bl. 76, volgg.; Anonym., *de Reb. Ultraj.*, Cap. III. p. 3; Joh. de Beka, *Chron. Ultraj.*, p. 39; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. II. bl. 241; van Wijn, *Verv. op Wagenaar, Vad. Hist.*, D. II. bl. 72, 92, 93; van der Chijs. *de Munten der Graven en Hertogen van Gelderland*, bl. 8—18.

HENDRIK, hertog van Saksen, erfgouverneur van Friesland, tweede zoon van hertog Albert van Saksen, in 1473 geboren. Zijn vader liet hem bij zijn vertrek naar Duitschland in 1499 in Friesland achter en droeg hem het oppergezag over dit gewest op. Doch jong, onbedreven, heerschzuchtig en onvoorzigtig in het vorderen van nieuwe schattingen, bragt hij de Friesen tot opstand. Deze belegerden hem in Franeker (waar hij op Sjaardamahuis zijne woonplaats hield). Hertog Albert en Erik van Brunswijk snelden hem te hulpe en versloegen de Friesen, waarop het beleg werd opgebroken. Hertog Albert stierf kort daarop en liet zijn zoon George zijne Duitsche Staten en Hendrik Friesland na; doch deze ondervond in het bewind over dit gewest zooveel tegenkanting van de Friesen, die zich niet naar het Saksische juk konden schikken, dat hij zijn gebied aan zijn broeder George afstond, die in 1504 werd gehuldigd. Hendrik, die daarna in bedevaart naar Spanje trok, was echter later een der eerste vorsten, die de leer van Luther omhelsden en toen hij, na den dood van zijn broeder, erfgenaam van diens staten was geworden, voerde hij de Hervormde godsdienst opentlijk in. Kort voor zijn overlijden droeg hij de regering aan den beroemden Maurits van Saksen over, en stierf den 28 Augustus 1541. Behalve dezen zoon, liet hij bij zijne vrouw Catharina van Batenburg nog een zoon, den keurvorst Albert, en 3 dochters na.

Zie Albert Crantz, *Saxon*, L. 13; Hamconii, *Frisia*, p. 49; Ocko Scharlensis, *Chron. en waaragt. beschrijv. van Friesland*, bl. 349, volgg.; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 450; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. IV. bl. 317, 318, 319, 325; W. Eekhoff, *Geschied. van Friesland*, bl. 130, 492.

HENDRIK *van Nassau*, Vianden, Dietz en Catzenellebogen, heer van Breda, Grimbergen, Dietz enz., ridder van het guldenvlies, zoon van graaf Jan van Nassau en Dietz, en Elisabeth, dochter van Hendrik, landgraaf van Hessen, graaf van Catzenellebogen, werd geboren, volgde zijn oom Engelbrecht van Nassau, den 31 Mei 1504, zonder wettige nakomelingen te Brussel gestorven, volgens schikking met zijn broeder Willem, die de Duitsche Staten erfde, in alle zijne Nederlandsche heerlijkheden op. Hij maakte zich onder Philips *de Schoone*, Maximiliaan en Karel V, als staats- en krijgsman verdienstelijk, werd om zijne schranderheid, voorzigtigheid en beleid hoog geacht en stond steeds in blakende gunst bij zijne meesters. Hij bekleedde het stadhouderschap van Gelderland (1505) en Holland, en toonde veel heldenmoed in de Geldersche oorlogen. Meermalen werd hij als gezant naar vreemde mogendheden gezonden, zoo als in 1507 tot het sluiten van een huwelijksverbond tusschen den jongen Karel en Maria, oudste dochter van Hendrik VII van Engeland; in 1515 naar Frans I, Koning van Frankrijk, om hem over zijne komst tot den troon geluk te wenschen, het verbond van vrede te vernieuwen en een huwelijk te sluiten tusschen Karel en de jongste dochter van den overleden koning Lodewijk VII, dat naderhand evenmin als dat met de Engelsche prinses is voltrokken. Ook zond hem keizer Maximiliaan naar koning Frans, om in diens handen den leeneed wegens de graafschappen van Vlaanderen en Artois af te leggen. Op den derden van Junij 1515 teekende hij mede in de vergadering der staten te Dordrecht de acte van huldiging van Karel, als graaf van Holland.

In 1519 zond Karel hem, benevens vele andere heeren in gezantschap naar de keurvorsten van het rijk, toen te Frankfort vergaderd om een keizer te kiezen. Het was vooral aan zijn beleid en ijver toe te schrijven dat zijn meester de keizerlijke kroon bekwam. Willem I ontzag zich niet in zijne *Apologie* te zeggen, „dat hij (Hendrik van Nassau) geweest is degene, die den keyser heeft de keyserlyke kroon op 't hooft geset, hebbende in dier voege dese saek vervolgt (doe de keyzer synde in Spanjen, soowel door syn afwesen, als door zijn jonkheit van jaeren, de gelegentheit niet en hadde, om selve sulks te vervolgen) dat hij de ceurvorsten daer toe bragt, dat sy den voorschreven keyser praefereerden voor den conink van Vrankryk, die ook nae deselve troon was staande."

Vervolgens gebood graaf Hendrik het leger van den keizer tegen Frankrijk. Hij toog over de Maas, belegerde Mouzon en veroverde die stad bij verdrag. Daarna tastte hij de stad Mezieres met groot geweld aan, doch die werd door den ridder Bayart zoo dapper verdedigd, dat hij het beleg moest opbreken en aftrekken. Eindelijk gaf Karel aan den graaf van Nassau en den graaf van Reux het opperbevel over een leger van 20,000 voetknechten en van 6000 tegen Frankrijk. Zij rukten met het leger in Picardie en verwoestten het platte land, veroverden Braye op de Somme en Guise, doch werden voor Peronne met verlies afgewezen. Na het eindigen van den veldtogt is Hendrik van Nassau, den 7 October 1538 te Breda overleden, tot „groot leedwezen (meldt de geschiedenis) van den keizer, dewyle hem de voornaemste saeken van de regering der Nederlanden, onder het beheer van de coninginne Maria, waeren toevertrouwt geweest, en hy door syn wysheit en goet beleyd, die landen in rust en eendragt hadde helpen houden."

Hij huwde 1. Françoise van Savoye, dochter van Jacob van Savoye, graaf van Vaulx en Romond en van Marie van Luxemburg, naderhand hertogin van Vendomois; 2. Claude, eenige dochter van Jan van Châlons, prins van Oranje en van vrouwe Philipote van Luxemburg; 3. Mencia de Mendoza, dochter des hertogs van Calabrië, die hem 't markgraafschap Zenette ten huwelijk aanbragt. De eerste en laatste stierven kinderloos, de tweede schonk hem een zoon, Réné van Châlons, prins van Oranje, welks erfgenaam vervolgens prins Willem I werd. De vader van dezen graaf, Willem van Nassau-Dillenburg, was de broeder van graaf Hendrik van Nassau.

Zie Orlers, *Afkomste en de Daden der Graven van Nassauw*, bl. 31; La Pise, *Hist. des Princes d'Orange*, *Apologie du Prince d'Orange*, p. 13; van Goor, *Beschrijv. van Breda*, bl. 34; Goudhoeven, *Chron.*, bl 130, 575, 711; Reigersbergh, *Chron. van Zeel.*, bl. 368; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, p. 811 en 1378;

Beaufort, *Leven van Willem* I, D. I. bl. 23; Heuterus, *Rer. Austr.*, Lib. II. p. 255, Lib. VIII. p. 184; Thuanus, *Hist.*, Lib. I; Pontanus, *Hist. Gelr.*, Lib. XI. p. 631, 632; Henric. van Erp., *Chron.*, p. 98; *Repert. der Plak. van Holl.*, bl. 4; *Groote Chron. Devis.*, XXXII. Cap. 46; *Groot Plakaatb.*, D. II. bl. 13; Mr. Aert van der Goes, *Register*, bl. 144, 146; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. IV. bl. 331, 358, 399, 400, 402, 405, 422, D. V. bl. 13, 191; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 452; Kok, *Vad. Woordenb.*, o. h. w.; van Meteren, *Ned. Hist.*, D. III. bl. 474, *Stamlijst van het Stadhouderlijk Geslacht van Oranje en Nassau van deszelfs oorsprong tot op onzen tegenwoordigen Koning.*

HENDRIK, graaf van *Nassau*, Vianden, Dietz, Dillenburg enz., zoon van Willem, graaf van Nassau en van Juliana, dochter van Boltho, graaf van Stolburch en Coningsteijn, weduwe van den graaf van Hanau, „eene vrouwe vermaert in cloeckheyt, deucht ende vruchtbaerheyt", werd den 15 October 1541 op het slot te Dillenburg geboren; in zijne jeugd in de Latijnsche taal en in die kunsten en wetenschappen onderwezen, welke tot een vorstelijke opvoeding behooren. Van zijne jeugd af had hij lust in den wapenhandel, en in vroegen leeftijd begaf hij zich naar zijne broeders en deelde met hen in de gevaren des oorlogs zoo in Frankrijk als in de Nederlanden. Hij was in het leger van Willem I bij den roemrijken togt over de Maas, door Brabant en naar Frankrijk, en toen Willem I het te Straatsburg had afgedankt, vervoegde hij zich met zijne beide broeders bij den hertog van Tweebruggen en na den dood van dezen en de terugkeering van Willem naar Duitschland, bleef hij met zijn broeder Lodewijk in Frankrijk, en streed dapper aan diens zijde. Wij ontmoeten hem weder in 's prinsen leger bij de poging om Mons, door de Spanjaarden belegerd, te ontzetten. En onder de nadrukkelijke aanvallen op de Spaansche verschansingen gedaan onderscheidde hij zich wakker. Hij sneuvelde met zijn broeder Lodewijk in den slag op de Mokerheide (1574), in den ouderdom van omtrent 33 jaren. Hunne lijken zijn nooit gevonden. Volgens sommigen zijn zij in het heetste van het gevecht van hunne paarden gestooten, en hunne ligchamen door de overwinnaars, naar krijgsgebruik, beroofd en uitgekleed, onder de overige lijken vermengd geraakt. Anderen verhalen, dat zij in een boerenwoning, waar zij zich tot het uiterste verdedigden, door de vlammen zijn omgekomen.

Zie Orlers, *Afkomste en de Daden der Graven van Nassauw*, bl. 39; Beaufort, *Leven van Willem* I, D. II. bl. 128, 147, 466, 471; van Meteren, *Ned. Hist.*, D. II. bl. 109, 239; Bentivoglio, *Nederl. Oorl.*, bl. 145; Strada, *de bello Belgico*, p. 461; M. ab Isselt, *Historia sui temporis*, p. 156, 277, 367; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VI. bl. 470; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 147, 176, 189; 's Gravenzande, *Unie van Utr.*, bl. 125.

HENDRIK CASIMIR I, graaf van *Nassau*, ook door sommige geschiedschrijvers Hendrik Ernst Casimir genoemd; zoon van graaf Ernst Casimir van Nassau, stadhouder van Friesland, Groningen en Drenthe, en van Hedwig Sophia, dochter van Hendrik Julius, hertog van Brunswijk, werd in 1611 geboren.

Nadat prins Frederik Hendrik had weten te bewerken, dat het regt van opvolging in de stadhouderlijke waardigheid aan zijn zoon, prins Willem, een kind van vijf jaren, werd opgedragen, nam de provincie Friesland, niet lang daarna, een dergelijk besluit ten behoeve van graaf Hendrik; doch de provincie van Stad en Lande, hier omtrent niet gehoord zijnde door de Friesche Staten, nam dit zoo euvel, dat zij, voor alsnog, daartoe niet kon besluiten; doch toen graaf Ernst in 't volgend jaar voor Roermonde, terwijl hij de loopgraven bezigtigde, door een musketkogel zoo werd getroffen, dat hij er aan stierf, en aan Hendrik niet alleen zijns vaders regiment maar ook het stadhouderschap over Friesland werd opgedragen, kwamen ook Stad en Lande tot andere gedachten, en erkenden hem voor hunnen stadhouder. Sedert stelden de beide gewesten één gemeen berigtschrift, op 't welk hij in den eed genomen en waarin onder anderen bedongen werd, dat hij voor niemand het regt van opvolging in zijne ambten en waardigheden zou mogen verzoeken: want er verliep nog eenigen tijd eer het stadhouderschap in zijn geslacht voor erfelijk werd verklaard. Hij betoonde zich een voorstander der Friesche vrijheid, want toen er in 1634 oproerige bewegingen in Friesland, wegens de zware lasten des krijgs en andere oorzaken ontstaan waren, en de algemeene staten krijgsvolk hadden gezonden, met bevel om regelregt naar Leeuwarden op te rukken, bragt hij, daar hij verstond, dat zulks buiten bewilliging der staten van Friesland niet mogt geschieden, zoo veel te weeg, dat het te Makkum aan land ging en in sommige steden verdeeld werd.

Hij sleet het grootste deel van zijn leven te velde in het leger van Frederik Hendrik, nam deel aan de meeste gevechten en woonde het beleg van vele steden bij. Den 6 Julij 1640 bezig zijnde met het bestormen van een fort ontving hij, nabij Hulst in Vlaanderen, een pistoolschot in het achterhoofd; eene wonde, waaraan hij acht dagen later overleed. Zijn broeder en opvolger Willem Frederik voerde het lijk naar Leeuwarden, waar het statig werd begraven.

Zie Aitzema, *Saken van Staat en Oorlog*, D. I. bl. 1190—92, 1225, 1227, 1228, D. II. bl. 159, 704; J. v. d. Sande, *Hist. Epit.*, p. 258, 339; *Leven van Frederik Hendrik*, passim.; Ypey en Dermout, *Geschied. der Herv. Kerk*, D. II. bl. 468, Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 488; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XI bl. 141, 151, 152, 273, 290, 291; Kok, *Vad. Woordenb.* o. h. w.; Eekhoff, *Geschiedk. beschrijv. van Leeuw.*, D. I. bl. 3; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 453; J. L. Schuer, *Nederl. Merkw. Gebeurt.*, D. I. bl. 155, 198; *Nassouwer heldens proncktoneel*, bl. 120, 242; *Leven van Willem* IV, bl. 8; J. v. d. Sande, *Ned. Hist.*, Vervolg op Reyd, fol. 215; Dezelfde, *Geschied. van Friesl.*, bl. 213, 296; Muller, *Cat. van Porttr.*

HENDRIK CASIMIR II, prins van *Nassau*, zoon van den dapperen Willem Frederik, stadhouder van Friesland en Groningen en van Albertina Agnes, princesse van *Oranje-Nassau*, dochter van Frederik Hendrik, werd den 18 Januarij 1657 te 's Gravenhage geboren. Hij was 7 jaren oud toen zijn vader door het plotseling losgaan van een pistool, dat door hem beproefd wordende, hem in het hoofd trof, stierf. Reeds in 1659 had deze toezegging gekregen, dat, zoo hem iets menschelijks mogt wedervaren, zijn zoon hem in de stadhouderlijke waardigheid zou opvolgen. Die toezegging werd, na zijn dood, door de staten van Friesland bekrachtigd, door het verleenen van een lastbrief en berigtschrift aan den jongen vorst, op welke hij, zoodra hij meerderjarig zou geworden zijn, het stadhouderlijk bewind zou aanvaarden. Tot dien tijd zou hij staan onder de voogdij van zijne moeder. Graaf Willem had nog bij zijn leven aan de staten van Holland de opvolging der krijgsambten, die hij in hun dienst bekleedde, verzocht. De Friesche staten herhaalden dit verzoek na zijn dood. Hier op kwam echter een weigerend antwoord, ten gevolge van een besluit bij die van Holland genomen, volgens hetwelk voortaan alle de zoodanigen, die ze niet in eigen persoon konden bedienen, van 't bezit van krijgsambten werden uitgesloten. Gedurende de minderjarigheid van Hendrik Casimir hield zijne moeder eens een gesprek met den Franschen gezant, grave d'Estrades, om een ontwerp, door dezen uitgedacht, om de provincien Friesland en Groningen voor den koning van Frankrijk te verzekeren, in zoo verre, dat deze zich altoos naar de begeerte zijner majesteit zouden moeten schikken, en alzoo ter algemeene staatsvergadering hare belangen in de hand werken. Deze onderhandeling was echter niets anders dan eene listige staatkunde van de zijde der prinses-weduwe. Zij had namelijk van de Fransche kroon een uitstaande schuld van honderd duizend guldens te vorderen. Om aan deze penningen te geraken, geliet zij zich alsof de uitzigten van Frankrijk haar ter harte gingen. Doch zoo ras begreep zij niet, dat hiertoe voor haar geen kans was, of zij verklaarde zich tegen Frankrijk.

Toen Hendrik Casimir den ouderdom van 15 jaren had bereikt, leidde hij als toekomend stadhouder, in handen der staten van Friesland, den eed af. Drie jaren later (1675) werd deze waardigheid door dezelfde staten, gelijk ook door die van Stad en Lande en van het landschap Drenthe in zijn huis voor erfelijk verklaard. Van wegen het hoog gezag dat zich zijne moeder had weten aan te matigen of uit eenige andere, ons onbekende, oorzaak, kreeg hij niet vroeger dan toen hij den ouderdom van 22 jaren had bereikt, het stadhouderlijk bewind vol-

komen in handen. Tot zoo lang had de prinsesse-weduwe daaraan eenig deel gehad. Thans ontdeed zij zich van alle bewind en begaf zich in 1679 met ter woon naar Duitschland, hoewel zij niet lang daarna terugkwam.

Gedurende den tijd, welke Graaf Hendrik, 't zij alleen of te gader met zijne moeder het bewind voerde, ontstonden er van tijd tot tijd oneenigheden tusschen hem en prins Willem III. De eerste aanleiding daartoe gaf het bevel van den prins van Oranje, in den jare 1677, aan eenige troepen, die in de provincie Friesland en Groningen in bezetting lagen, om die gewesten te verlaten en zich bij het staatsche leger te voegen. Zulks geschiedde buiten kennis van de staten en van den stadhouder der beide landschappen, die, met reden, dat eigendunkelijk bevel zeer euvel namen, en daarom weigerden, het krijgsvolk te laten vertrekken. Een andere oorzaak van misverstand was het afdanken van het krijgsvolk door prins Willem III en onder hetzelve van eenige troepen, welke ter betaling van Friesland en Stad en Lande stonden. De staten van Friesland namen dat zeer kwalijk, als van oordeel zijnde, dat zulks behoorde te geschieden door hunnen stadhouder, die nu ook den rang van kapitein-generaal bekleedde. Deze verwijdering duurde tot in den jare 1685, toen het uitzigt van prins Willem op de kroon van Engeland, die hij niet zonder merkelijken bijstand zich op het hoofd kon zetten, en waartoe hij de hulp der beide gewesten behoefde, en waarop hij zonder met den stadhouder verzoend te zijn, weinig hoop had, tot toenadering uitzigt gaf. De eensgezindheid werd hersteld, door bemiddeling van Johannes van der Waayen, in 1677 door prins Willem zelven uit Zeeland gezet, in Friesland tot hoogleeraar in de godgeleerdheid aangesteld, en door den stadhouder Hendrik Casimir tot zijnen raad verkozen. Na de verzoening droegen hem de algemeene staten, op voorspraak van Willem III, den post op van derden veldmaarschalk over de legers van den staat, nadat hij kort te voren een reis naar Londen had gedaan, om zich der koninklijke gunst aan te bevelen. In deze hoedanigheid woonde hij verscheidene veldtogten bij. streed bij Senef en nam deel aan den slag bij Fleurus. In 1689 werd hij tweede veldmaarschalk, doch de staten van Friesland namen het euvel, toen na den dood van den vorst van Waldek, de hertog van Holstein tot eersten veldmaarschalk werd aangesteld. Zijne zwakke ligchaamsgesteldheid maakte hem onbekwaam tot de vermoeijenissen van het veldleven. Een borstkwaal, veroorzaakt door een val van het paard, maakte den 25 Maart 1696 een einde aan zijn leven. Hij had den ouderdom van 39 jaren en bijkans 3 maanden bereikt. Hij was gehuwd met Amalia van Anhalt, die hij zwanger naliet, na alvorens moeder te zijn geweest van twee zonen en zes dochters. Een der zonen, Johan Willem Friso, volgde zijn vader in zijne ambten en waardigheden op.

Van zijn 7 tot zijn 12 jaar hield hij met zijne moeder eene kinderlijke briefwisseling welke uitgegeven is in *Archives de la maison d'Orange-Nassau* 11e *Série*, T. V. p. 237—246.

Zie Aitzema, *Saken van Staat en Oorlog*, D. V. bl. 58—63; d'Estrades, *Lettres et Négoç.*, T. III. p. 459, 481, 486—492, 505, 514, 515, 531; *Tweejaar-Geschied.*, bl. 478; *Holl. Merc.*, 1670, bl. 98—157, 1679, bl. 121, 1682, bl. 153, 1684, bl. 263, 1689, bl. 277, 278, 1690, bl. 93—97; *Négoçiations du comte* d'Avaux, T. IV. p. 120, 128, 130, 294, 334, 350, T. V. p. 137, 189, 205; *Europ. Merc.*, Jan.—Maart 1696, bl. 328, April—Junij 1696, bl. 324; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XI. bl. 395, D. XIII. bl. 98, 180, 181, D. XIV. bl. 367, 453, D. XV. bl. 35, 195, 423, D. XVI. bl. 50, 99, 315; van Wijn, *Verv. op* Wagenaar, D. XV. bl. 30, 70, D. XVI. bl. 79, 80, 81, 91, 92; *Leven en bedrijf van* Willem Henrik, bl. 45; *Leven van* Willem II, bl. 819; Eekhoff, *Geschiedk. Beschrijv. van Leeuwarden*, D. II. bl. 78, 137, 299, 310; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 454; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 168, 239, 240, 258; Kok, *Vad. Woordenb.*, o. h. w.; *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, 11e Série, T. V. op verschillende plaatsen; Muller, *Cat. van Porttr.*

HENDRIK van *Nassau*, heer van Ouwerkerk, een kleinzoon van prins Maurits en van de jonkvrouw van Mechelen, zoon van Lodewijk van Nassau, heer van der Lecke, Beverweerd en Odijk, broeder van den als staatsman bekenden heer van Odijk en van den heer van der Lecke, welke drie broeders keizer Leopold in 1679 met den grafelijken titel begiftigde. Reeds in zijn jeugd trad Ouwerkerk in dienst en werd in den slag van Senef gekwetst. Eenigen tijd later redde hij in den slag van St. Denis het leven van Willem III (1678). De prins, die zelf overal in het felste van den strijd was, was eenmaal zoo digt onder den vijand, dat de ridder d'Esclainvilliers hem reeds het pistool op het lijf zette, toen Ouwerkerk den Franschman uit den zadel schoot; eene dienst aan het vaderland, ja aan Europa bewezen, welke door de staten-generaal met het geschenk van een' eeredegen, prachtige pistolen en gouden toomsieraden dankbaar erkend is.

De prins maakte hem terstond hopman, en sedert vergezelde hij hem op meest alle zijne veldtogten. Te Neerwinden (1693) joeg hij, aan het hoofd der kompagnie Hollandsche gardes, twee Fransche eskadrons overhoop, trok door een derde heen en bekwam eenige standaarden en gevangenen, en in 1695 was hij bij den meesterlijken terugtogt van den prins de Vaudemont.

In Engeland leerde hij, als Engelsch generaal, den hertog van Marlborough kennen, onder wien en mogelijk op wiens aanbevelen, hij tot veldmaarschalk benoemd werd. De Britsche held wist hem op prijs te stellen. Ouwerkerk's dapperheid was niet onberaden, doch vast en onwrikbaar. Onder Marlborough nam hij deel aan meest alle veldtogten en veldslagen in den Spaanschen Successieoorlog en bleef zijn bestendige vriend.

In 1702 bragt hij hem van zijn geliefkoosd plan om de Fransche liniën door te breken, waartoe hij thans schoonder kans dan ooit meende te hebben, af, en in den veldtogt van 1703 weerhield hij met de Nederlanders het Fransche hoofdleger om iets tegen Luik of Maastricht te ondernemen. In den veldtogt van 1704 bleef Ouwerkerk in de Nederlanden, waar zijn bombardement van Brugge, zonder eenige vrucht dan de afpersing van eenig geld, en dat van Namen hem bezwaarlijk tot eere kan worden gerekend. In 1705 hielp hij de Fransche linie veroveren, en stemde alléén met Marlborough tot aanval des Franschen legers, hetwelk door de afgevaardigden te velde, en vooral door Slangenburg's tegenwerking, mislukte en Marlborough bitter griefde. Veel deel had Ouwerkerk aan de overwinning bij Ramillies, waar hij in eigen persoon aan het hoofd zijner Nederlanders die meer verloren dan de Britten, streed. Hier had hem zijn edelmoedigheid bijkans het leven gekost. Een Beijersch ritmeester gaf zich over. Ouwerkerk liet hem zijn sabel behouden. De ellendeling wilde den veldmaarschalk, die zich omgekeerd had, daarmede van achteren doorboren, toen een rijknecht het zag en hem doorschoot. Hij stierf in 1708, zevenenzestig jaren oud, na zich nog met roem in den slag bij Oudenaarden te hebben bedekt. Een half uur voor zijn dood onderteekende hij de afschaffing der piek bij het leger, die door de bajonet vervangen werd. Van hem bestaat een zeer schoon portret in zwarte kunst.

Zie *Herzogs* Johann von Marlborough *Leben und Denkwürdigkeiten, nebst dessen Original-Briefwechsel, aus den Familien-Archiven zu Blenheim und andern echten Quellen gezogen; aus dem Englischen übersetzt von* F. A. v. H., 6 Th. in 8o. Wien; 1820—22; *Histoire de* Jean Churchill, *duc de Marlborough*, 3 vol. 8o., *avec plans*, 1808; A. de Vrijer, *Historie van* Joan Churchill, *hertog van Marlborough*, Amsterd. 1738. 4o. 4 dln.; de Massiac, *Mémoires de ce qui s'est passé de plus considérable pendant la guerre depuis l'an* 1688 *jusqu'en* 1698, Paris 1698; *Haerlemsche* en *Leydse Couranten* van 27—29 Mei 1706, behelzende verslagen van den slag bij Ramillies 23 Mei 1706; Quincy, *Hist. milit. de Louis le Grand*, T. I. p. 594; *Rélation du Ressort secret qui a donné lieu à la bataille de Ramillies*, in Lambertys *Mémoires*, T. IV. p. 51; *Eur. Merc*, 1700—1708, passim; *Holl. Merc.* 1678, p. 166—184; Burnet, *Life of William* III, Vol. I. p. 423; Sylvius, *Vervolg op* Aitzema, 16 B. bl. 150; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XIV, XVI, (Register); van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. St. II. bl. 522; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 172, 207, 255, 286, 324, 340, 344, 348, 351, 359, 361, 382—391, 392, 396, 416.

HENDRIK ADAMSZ., een doopsgezinde, die den 22 October 1558 te Aken om het geloof met een strik aan een paal geworgd, voorts met een keten daaraan gebonden en met vuur verteerd werd. „Als men nu" schrijft van Braght „den broeder Hendrik Adamsz. met de

andere ter doodwaert voerde, soo bond de scherpregter syn handen soo styf dat syn vingeren daer swart af wierden, maer hy hief syn handen op tot God en loofde Hem, dat hy sulks te lyden weerdig was; ondertusschen werden de banden aan syn handen los, sy werden weder gebonden, immers soo hart als voor henen, maer 't en holp niet, want wanneer hy syn handen weder ophief, soo vielen sy wederom af, dat geschiede eenige mael, daer over de rechter toornig werde, en sprak tot den scherprechter dat hy het doch wel vast binden zoude, maer de scherprechter sprak: „Gij siet wel dat er geen binden aen helpt". „De laetste mael wierp Hendrik den band henen wech onder 't volk, dat hy ook niet meer gebonden en worde, en seyde: „God wil niet hebben dat ik gebonden zijn zal." „Hy seyde ook dat sulk geweld Godt tegen was, en sprak voort vrymoedig tot den eynde toe."

Zie T. J. van Braght, *Het bloedigh tooneel der Martelaren*, bl. 211.

HENDRIK AERTS, hoedenmaker, doopsgezinde, werd in 1563 om den geloove op het kasteel te Rijssel in den kerker geworpen en tien dagen later op een schavot op de Markt geworgd.

Zie T. J. van Braght, *Het bloedigh tooneel der Martelaren*, bl. 299.

HENDRIK ALEWIJNSZ., doopsgezinde, van zijn ambacht, een tasmaker, „een ijverig navolger van Jezus Christus, die door de gemeente tot dienaar des goddelijken woords was gekozen", werd den 9 Februarij 1569 te Middelburg om het geloof levendig verbrand. Hij liet eene vrouw en drie kinderen na. Hij schreef in zijne gevangenis „schoone leeswaerdige brieven, tafereelen en liedekens" aan zijne gemeente en kinderen die gedrukt zijn, o. a.

Een sendbrief van Hendrik Alewijnsz. *gesonden aen de lieve kinderen Gods in Zeeland, geschreven in syn gevangenis tot Middelburg, alwaer hy de waerheyd Gods met zyn dood standvastig betuygt heeft, den* 9 *Februarius Anno* 1569, gedrukt in 1581 in 12o. als ook een geschrift dat hij „aan de heeren overgaf by de pynbank", beiden opgenomen door van Braght in zijn *Bloedigh Tooneel*, bl. 389, volg.

Zie 's Gravezande, *Tweede Eeuwgedachtenis der Middelburgsche vrijheid*, bl. 485; *Cat. der Doopsgezinden te Amsterdam*. 2de volgreeks, bl. 7.

HENDRIK ALBERTSZ., werd in Augustus 1567 levend om den geloove verbrand, wijl hij hardnekkig in zijne dwalingen bleef.

Zie *Verbalen van* Grijspere en Lent, *Commissarissen van den Roet der Troublen in den jaere* 1567, 1568; Brandt, *Historie der Ref.* D. I. (Bijl.), bl. 56.

HENDRIK ALBERTSZ., brouwer te Nijmegen, had in 1622 zijn huis verleend tot de bijeenkomst der remonstranten. Hierom voor den magistraat ontboden, verzocht hij zijne beschuldigers te mogen weten. Men antwoordde: „De heeren zijn daar genoeg van verzekerd, gij hebt van hen niet anders te verwachten en schik de boeten te betalen eer u iets ergers geschiede." Men verwees hem in de boete van *f* 200.— en schorste zijne neering tot dat hij het gewijsde zou hebben voldaan, verbiedende dat op het accijshuis bieren op zijnen naam zouden worden gegeven. „Geen aentuiging" schrijft Brandt „daertegen, noch ootmoedige verzoeken, geen beroepen op burgemeesteren, noch op den inhoud der plakaten konden hem helpen, hij moest het geld, naer een tegenstreving van vijftien daegen, ten vollen betaelen."

Zie Brandt, *Hist. der Ref.*, D. IV. bl. 730; *Historie der Procedures tegens de Remonstr. te Nieumegen*, p. 8, 9; *Nulliteiten der Dortsche Synode*, D. II. p. 164.

HENDRIK ANTONISZ., doopsgezinde, werd den 6 Augustus 1552 te Amsterdam levendig verbrand.

Zie van Braght, *bloedigh tooneel enz.*, bl. 142.

HENDKIK ARENTSZ., scheepstimmerman in den Briel. Toen er in 1568 een schip voor die stad kwam, dat lek was, verzocht de kapitein hem het digt te maken. Terwijl hij daarmede bezig was, vernam de magistraat van Rotterdam dat het een vrijbuiter was, en zond soldaten naar den Briel, die het schip bemagtigden en het met het scheepsvolk, en onder dit ook Hendrik Arentsz., naar Delft voerden. Doch daar die van Delft het niet begeerden in te nemen, werd het naar Rotterdam opgezonden. De vrijbuiters werden veroordeeld om gehangen te worden. Hendrik Arentsz. vroeg hierop: „of hij in een stad van regt of geweld gekomen was, waarom zij den onschuldigen met den schuldigen wilden verdoemen?" en vervolgde: „dat hij niet gevangen was van wegen eenige misdaad, zoo zij naar hem en zijn geloof vroegen, zij zouden het alzoo bevinden." De gouverneur, dat hoorende, vroeg: „Wat zegt hij, wat is dit voor een ketter? Is hij een van de wederdoopers, zoo zal hij niet hangen, maar men zal hem doen branden." Hierop werd hij wegens zijn geloof onderzocht en een doopsgezinde bevonden zijnde, levendig verbrand.

Zie van Braght, *Bloedigh tooneel*, bl. 383.

HENDRIK ARNOLDUS, ook Hendrik Arnoldz. van der Linden, predikant te IJsselmonde (1605), en later te Delft, een ijverig contraremonstrant, president der Delftsche synode en lid der Nationale synode te Dordrecht, voer op die synode hevig tegen Grevinkhuizen uit, wegens zeker boek, waarin deze hem van leugens had overtuigd; ook was hij als president der Delftsche synode de aanklager van den beroemden Franciscus Junius. Hij behoorde tot de deputatie door de synode benoemd om de verkorte acten te examineren en te approberen. Hij „sustineerde dat de overheydt alle hare onderdanen, die na voorgaende waerschuwingen, haer niet binnen ses maenden tot de ghereformeerde kercken niet en begaeven, behoorde met een briefken te lande uyt te senden."

Bernardus Dwinglo beschuldigt hem in zijne *Nulliteyten der Nation. Synode* van „openbare leugenen, muyteryen, meer dan Lombaertsche woekeryen en andere ongoddelycke legenden." Hij stierf in December 1637.

Zie Dwinglo, *Nulliteyten der Nat. Synode*, D. I. bl. 67, 78; Brandt, *Hist. der Ref.*, D. III. bl. 82, 83, 319, 344, 348; *Der Remonstranten Kerkgangh*, p. 74; *Beschrijving van Delft*, 1792, fol. bl. 440.

HENDRIK DIRKSZ., doopsgezinde, werd te Leiden om den geloove verbrand.

HENDRIK DIRKSZ. (Mr.), een man van groot aanzien te Amsterdam, in en om het midden der XVIde eeuw. In het jaar 1525 werd hij verkozen tot lid van den raad, zat vervolgens in 1526, 1528, 1531, 1533, 1535 en 1537 in schepens bank en bekleedde tusschen 1539 en 1564 veertienmaal de burgemeesterlijke waardigheid. Ondanks dit aanzien staan van hem eenige bijzonderheden aangeteekend, welke zijnen naam een onuitwischbaren vlek hebben aangewreven. In het jaar 1545 heerschte hier te lande eene groote duurte van het koorn. In 't vermoeden dat de kleine voorraad hiervan de oorzaak was en met het voornemen om den uitvoer te verbieden, zond de landvoogdes iemand van harentwege naar Amsterdam, om op te nemen hoeveel er nog voorhanden was. Toen wist burgemeester Hendrik Dirksz. te bewerken dat de koornhandelaars twee lasten voor één opgaven, waardoor de uitvoer open bleef, tot voordeel van eenige kooplieden, doch tot drukkenden last voor de schamele gemeente. Eenigen tijd daarna (1533) werd hem ten laste gelegd, dat hij, bij het vorderen van den tienden penning van Holland, van de waarde der huizen en vaste goederen, van de *f* 13,000, welke Amsterdam daartoe moest opbrengen, meer dan *f* 4000 had achtergehouden. Doch 't geen zijn naam vooral een kladde heeft aangewreven, was zijn gedrag omtrent den schout Willem Dirkzoon Bardes, 't welk zich in dezer voege heeft toegedragen:

Het schoutambt der stad in 1542 opengevallen zijnde, was het, op aanbeveling van burgemeester Hendrik Dirkszoon, aan den gemelden Bardes, een man van goede zeden, doch onder verdenking van tot het Lutherdom over te hellen, opgedragen. Maar hieraan bekreunde zich de burgemeester niet, zeggende „dat men hem altoos

kon afzetten, indien hij niet naar de hand wilde gaan," dat is, naar de pijpen der burgemeesters dansen.

Nogtans hadden deze, gedurende de acht eerste jaren zijner bediening geen reden tot klagen. Alleenlijk wil men, dat, hoewel hij in 't algemeen de hand hield aan de uitvoering der plakaten, nogtans, wanneer er een scherpe huiszoeking naar onroomschen op handen was, ze plagt te waarschuwen, door de volgende woorden, die hij zorg droeg van oor tot oor te doen vloeijen door de stad: „Jozef nam de moeder en het kind, en is daar mede in Egypte gevlugt," alsmede dat hij, na het overdrijven der wolk, dit tot een leuze stelde: „zij zijn dood, die 't kind naar 't leven stonden." Onder dit alles behield hij de gunst van burgemeesteren.

Evenwel de zaken namen een andere keer, sints Bardes ten hove wist te bewerken dat hij schout van 's keizers wege, en dus minder afhankelijk van de regering der stad werd. Burgemeester Hendrik Dirkszoon, die inderdaad Bardes meest bevorderd had, nam dit zeer euvel, en stelde van dien tijd af alles te werk om zijn verderf te berokkenen. Geen korter weg was er dan om hem verdacht te maken van ketterij, vooral van heimelijke genegenheid voor de Herdoopers; eene gezindte, die, vooral sints het voorgevallene met de naaktloopers, in den jare 1535, hier ter stede voornamelijk in den haat was. Om dit oogmerk te bereiken spande de burgemeester zamen met Floris Egbertszoon, onder-inquisiteur en pastoor der Oude-kerk. Een arme vrouw, verspiedster der Onroomschen, in de wandeling Geele Fy genaamd, voorts nog een ander wijf, Volkje Willems, nevens de notaris Kornelis Maartszoon en een Adriaan Janszoon werden door hem aangezocht tot het doen van de verklaring: dat Bardes en zijne huisvrouw herdoopt waren en soms de vergaderingen der Wederdoopers bijwoonden, en die beschuldiging aan den opper-inquisiteur te Leuven overgebriefd.

Schout Bardes ontdekte welke pogingen tot zijn verderf werden aangewend, vervoegde zich bij de landvoogdesse te Brussel en bragt te weeg, dat er gemagtigden naar Amsterdam werden gezonden tot nader onderzoek. Deze ontdekten spoedig dat er iets anders dan ijver voor de leer hier onder school, waarvan de verklaring, die Fy en Volkje in den Haag, werwaarts zij gevoerd waren, aflegden: „dat zij, staande op een bankje, door de glazen van zeker speel- of tuinhuis aan 't Reguliershof, even buiten de poort, door den schout, sedert eenige jaren in huur gebruikt, met hare eigene oogen gezien hadden, dat de schout en zijne huisvrouw herdoopt werden," een duidelijk bewijs was; want een der gemagtigden, naar het speelhuis gezonden om de zaak te onderzoeken, klom op het bankje, en vond de glazen te hoog om die zelfs met zijn arm te bereiken, waarop hij den schout, die daarbij tegenwoordig was, met blijdschap toevoegde: „Heb goeden moed, heer schout, uwe zaken zijn behouden." Toen werden burgemeester Dirkszoon en de pastoor gevat en gevankelijk naar 's Hage gevoerd, alwaar het eerlang bleek, dat de beschuldigers door aandrijven genoopt waren tot het geven van valsche getuigenissen. De pastoor werd gebannen, de notaris afgezet en Adriaan Janszoon gegeeseld. Geele Fy werd de tong uit de keel gehaald, geworgd, geblakerd en naar het galgeveld gesleept. Zoolang zij spreken kon hield zij staande, dat burgemeester Hendrik Dirkszoon haar had omgekocht. Vele weken zat deze op de gevangenpoort, en kreeg naderhand den Haag tot een gevangenis op een borgtogt van *f* 20,000, indien hij de plaats verliet en zich niet op het eerste ontbod voor den Hove stelde.

Een jaar verliep eer het hem werd toegestaan naar Amsterdam terug te keeren, en toen nog niet dan onder verdubbeling van den borgtogt, en sedert nog vier jaren, voor dat de zaak volkomen was afgedaan. Hij wist echter zijn aanzien op nieuw in zoo verre te herstellen, dat hij in 1563 en 1564 op nieuw de burgemeesterlijke waardigheid bekleedde. Naderhand schijnt hij echter in minachting te zijn vervallen en wij ontmoeten hem niet dan in den jare 1578, onder de dienende en oud-regenten, die bij de merkwaardige verandering der Regering, ter stad werden uitgevoerd. Een zonderling gedrag hield hij bij die gelegenheid. Nevens anderen in een vaartuig ingescheept, om daarmede IJwaarts gevoerd te worden, zond hem zijne huisvrouw twee hembden na. Doch hij, geen andere gedachte hebbende, of men zoude hem buiten den Boom in den grond boren, gaf ze aan de brengster terug, zeggende, dat hij ze niet meer zou noodig hebben. Tegen verwachting werd hij met anderen, even buiten de stad, aan den St. Antonys dijk aan land gezet, vanwaar hij zich naar Haarlem begaf. Hier scheen hem de hoop op een gelukkige omwenteling niet begeven te hebben. Althans gevraagd zijnde naar zijne gedachten over de verandering in de regering, plagt hij met een lage uitdrukking te antwoorden: „Huimetuit, hoedt u voor de weêrstuit," beteekenende dat zij, die nu op 't kussen zaten, op hunne beurt wel eens het onderspit konden delven. Doch hij beleefde die omwenteling niet. Hij overleed te Haarlem, door een ieder veracht, vooral door den gemeenen man, die zulk een haat tegen hem had opgevat, dat bij zijne begrafenis verspreid werd, dat zijn lijk op eene wonderdadige wijze was weggevoerd en een spooksel de ledige plaats in de kist had ingenomen.

Zie Hooft, *Ned. Hist.*, B. II. bl. 57, 61; Wagenaar, *Amsterdam*, D. III. bl. 63, 82, 97, 100, 226, 474; Dezelfde, *Vad. Hist.* D. V. bl. 293, 387, 413, D. VII. bl. 207, 208; Kok, *Vad. Woordenb.*, o. h. w.; Viglii, *Epist. Select.*, N. I. XLVIII, p. 372.

HENDRIK GILLESZ. en zijn broeder Jan, zonen van Gillis Spaens, messemaker te Utrecht, hadden de beeldbreking te Utrecht begonnen en werden met den zwaarde gedood.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.*, D. I. (Bijl.) bl. 55.

HENDRIK VAN GORKUM, tijdgenoot en vriend van Geert Groote. In ms. bestaat van hem *Responsio* Heinrici *de Gorinchem.*

Zie Kist en Rooyaards, *Archief voor Kerkel. Geschied.*, D. III. bl. 59.

HENDRIK GYSBRECHTSZ., geboortig van Kampen, Doopsgezinde, werd om zijn geloof in Junij 1535 te Hoorn onthoofd.

Zie van Braght, *Bloedigh tooneel*, D. II. bl. 36.

HENDRIK HENDRIKSZ. Toen de Remonstranten te Amsterdam en eenige der Waalsche gemeente in 1617 afzonderlijke vergaderingen hadden beginnen te houden, en zulks niet door de wethouderschap verhinderd werd, schreven eenige Remonstranten aan sommige predikanten van hun gevoelen te Leiden om eenen leeraar, die hen in de Nederduitsche taal mogt komen stichten. Een der 17 personen, die dezen brief onderteekenden, was Hendrik Hendriksz. Hierop kwam Christiaan Sopingius, predikant te Warmond, te Amsterdam prediken.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterdam*, D. IV. bl. 275, volgg.

HENDRIK van *'s Hertogenbosch* of *Sylvaeducensis* en Paulus van Nimwegen, pastoors te Köldingen, met welke de Gereformeerden in een „christelijck gespreck" wenschten te treden, waarop zij antwoordden: „dat zulks niet noodig was, dewijl noch de koning, noch zij zelve aan de leere, die in Denemarken geleerd werd, in 't minst niet twijfelden."

Zie Utenhovii, *Narratio*, p. 48, 49, 87; Brandt, *Hist. der Ref.*, D. II. bl. 318.

HENDRIK JANSZOON of *lange Hendrik*, hopman, van Amsterdam, sneuvelde in den scheepsstrijd voor Gibraltar (1607).

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. IX. bl. 255.

HENDRIK *de Kleermaker*, ouderling bij de Hervormde gemeente te Antwerpen, een zeer vredelievend man, die zorgde, dat er in de gemeente geen twist ontstond, vooral omtrent de leer, en zeer ijverig was in het onderwijzen van het kuddeke, dat aan zijne zorg was toevertrouwd, in de fondamenten of catechismus, en toen

er sommige „verwerrede en twistighe gheesten" opstonden, „heeft hij ze dapperlick met de schriftueren tegen gestaen." Eindelijk is hij gevangen genomen en gepijnigd, en hoewel de markgraaf hem »seer wreedelick hanteerde," zoo heeft hij die pijniging geduldig verdragen en niemand „in verdriet" gebragt. Hij werd met anderen den 19 Januarij 1559 ter dood gebragt en verbrand.

Adriaan van Haamstede geeft hiervan een uitvoerig berigt, als ook van het oproer dat bij die gelegenheid ontstond en deelt *Hendrik's Vermaninghe tot de stad van Antwerpen* mede.

Zie *Historie oft geschiedenissen der vromen Martelaren, die om het gethuyghenïsse des Evangelijs haar bloed vergoten hebben, van den tijde Christi af tot den jare* M. D. LXVI *toe op het eerste bij eenvergadert.* Anno 1566, bl. 537—539. (Over deze en andere uitgaven van het Martelaarsboek van A. van Haamstede zie G. D. J. Schotel, in *Konst- en Letterb.* 1838, N. VI. bl. 182, 183); J. Ab Utrecht Dresselhuis in Kist en Royaards, *Archief voor Kerkel. Geschied., inzonderheid van Nederland*, D. VI. bl. 17, 60, 83, 105.

HENDRIK *de leerverkooper*, is in 1558 te Antwerpen om der waarheid wille gevangen en ter dood gebragt.

Zie van Braght, *Bloedig tooneel*, D. II. bl. 202.

HENDRIK NIKOLAAS, een ijlhoofdig en dolzinnig dweeper in de XVIde eeuw te Munster, in Westphalen, geboren, doch die een aanmerkelijk gedeelte zijns levens te Amsterdam heeft doorgebragt. Ook vertoefde hij geruimen tijd te Embden, daar hij vader was van *'t Huis der Liefde*, 't welk, meldt Brandt, „wegens liefde, die te ligchamelijk, en geestdrijverij die te vleeschelijk was," verdacht werd gehouden. Hij kwam het eerst omtrent 1540 met zijne dweeperij ter baan, verhief zich boven het menschelijke en noemde zich den vergoden mensch. Hij was, meende hij, meer dan Mozes en Christus, omdat, zoo als hij voorwendde, Mozes den menschen de *Hoop* had geleerd, Christus het *Geloof*, maar hij zelve de *Liefde* leerde, die meer was dan die beide, en hij zelve diensvolgens grooter leeraar dan de even genoemden. Mozes zeide hij, was in het voorhof des heiligdoms geweest, Christus had de bedieninge des Geloofs in 't heilige gehad, hij daarentegen, schreef hij in zijnen *Spiegel der Geregtigheid*, had zijne bediening der Liefde in 't allerheiligste. Daarenboven sprak hij van zijne menschheid en 't wezen zijner godheid, ook van 't koningrijk Israëls, dat, onder zijne dienst, opgerigt of bevestigd zou worden. Een opstanding der dooden zoude er nimmer zijn. De oordeelsdag was reeds gekomen en Hendrik was regter. Sommigen zijner kinderen (zoo noemde hij zijne leerlingen) waardeerden zijne schriften boven die der Heilige Schrift; doch lieden van kunde en oordeel, o. a. de vermaarde Dirk Volkertz. Coornhert, getuigden nimmer iets te hebben gelezen, waarin men minder blijken van gezond verstand, duchtige bewijzen en wettige besluiten vond. De zoo even genoemde Coornhert raakte met hem in kennis bij gelegenheid als deze op een reis van Embden naar Brabant zijnen weg over Amsterdam nemende, eenigen tijd bij hem huisvestte. In dien tusschentijd gaf hij zijnen vriend te lezen zijnen *Spiegel der Geregtigheid*, toen nog niet gedrukt. Meer dan eens bragt Coornhert hem tot zwijgen, door kracht van redenen. Om in zulk een geval zich uit verlegenheid te redden, gaf hij voor, dat de Geest hem het zwijgen opleidde. Ook plagt hij te zeggen, „dat de wijsheid van hare kinderen moest geoordeeld worden."

Zijne leerlingen, die zijne stelsels nog overdreven, beweerden dat zij alleen uitverkoorenen en alle anderen verworpelingen waren. Eenigen onder hen sloegen voort tot de uitzinnigheid van te beweren dat zij God waren.

Zoo van hem als van zijne leerlingen zijn verscheidene schriften uitgegeven, zoo als:

Revelatio Dei, of God in zijne groote voorzegging; eene blijde boodschap van het rijk van God en Christus; Eene afbeelding van den waaren en geestlyken Tabernakel; Eerste vermaaning aan zijne kinderen en de familie der Liefde; en eene *Geloofsbelijdenis van de Waare en Christelijke Religie*, opgedragen aan den Engelschen koning Jacobus en gevonden wordt in een werk getiteld:

Kort verhael van het geloof der goedwilligen in Engelland, genoemd de Familie der Liefde, uitgegeven 1604.

Comoedia. Ein gedicht des spels van Sinnen, dorch H. N(iclaes) *am dach gegeuen, unde van em uppet nye öuerseen unde vorbetert*, z. pl. van druk (Embden?) 1575, m. houtsn., langw. kl. 8o.

De Lieder edder Gesangen H. N(claes); *For goede Leve unde stichtinge, dem Hüsgesinne der Lieften, unde en allen dia sick daer-thoe wenden.*

Refereinen unde Rondelen edder rymische Spröken. Dorch H. N. *am dach gegeuen unde van em uppet nye överseen unde vorbetert.*

Dre gründige Refereinen, die H. N. *wedder syne Vyanden am dach gegeuen heft.*

Alle drie z. pl. van druk, doch ter zelfder plaatse als het voorgaande, 1575, Duitsche letter met houtsn., langw. 12o.

De drie laatsten bevinden zich in de bibliotheek der Maatschappij van Ned. Letterkunde te Leyden, benevens de volgende handschriften:

Chronika des Hüsgesinnes der Lieften: daer inne betuget wert de Wunderwercken Godes tot lester tydt: unde idt iene dat H. N. *under dem Hüsgesinne der Lieften wederfaren is. Dorch* Daniel, *ein Mede Older mit* H. N. *in dem Hüsgesinne der Lieften, am-dach gegeuen.* 160 bladz.

Ordo Sacerdotis, de Ordeningen des Priesterlicken States, in dem Hüsgesinne der Lieften, also H. N. *desulve, uth dem Munde unde Worde des Heren, nae idt waeraftige Wesen, sulvert geschreven, under den Olderen ende Ministeren in dem Hüsgesinne der Lieften over antwortet heft.* 78 bladz.

Acta H. N. *De Gescheften* H. N. *unde etlicke hemmelsche Werckinge des Heren und Godes, die* H. N. *van syner Jöget ann, wedderfaren synt. Dorch* Zacharias, *ein Mede-Older in dem Hüsgesinne der Lieften, am-dach gegeuen.* 70 bladen.

Te zamen 308 kl. octavo bladen in 2 dln. h. b.

Institutio puerorum. De gantze Boeckstauen der A. B. C. De Thien vornömpste Geboden Godes. De twelf Höuet artyckelen des Christen Geloues. Mit noch etlike goede Leringen vnde gebeden. Dorch H. N. *op Rym verordenet vnde am dach gegeuen: und uppet Nye ouerseen vnd vorbetert* . . . . . 1573, kl. 8o.

——— ? *Bibelsche Figuren.* Verzameling van 83 Bijbelplaten, gegraveerd door P. E. van Borcht, 1582, met tekst onder iedere plaat.

——— a. *Zeugnusse ausz der Heyl. Schrifft; Vom rechten Weinstock; Zeugnusse von Sion; Abbildung der zweierley Wege etc.; Von der waren Frucht der Gerechten; Heulest oder Weinet.*

6 Zinnebeeldige prenten met tekst rondom in plat Duitsch, alle onderteekend *Charitas extorsit.* Gedruckt in Colln, dorch Niclas Bohmbargen.

——— b. *Nu geit idt Gerichte over de Werlt etc.* Apocalyptische prent als de voorgaande met tekst in zoogenaamd Neder-Saksisch. Onder aan:

Vti Lieften an dach gegeuen dorch H. N.

Zie Mosheim, *Kerk. Geschied.*, D. VII. bl. 291—293; Walch, *Bibl. Theol. Select.* T. II. p. 47, 48; Stockmann, *Elucid. Haeresium*, p. 145, 148; Jo. Hornbeckii, *Summa Controversiar*, Lib. VI. p. 393; Godfr. Arnold, *Historie der kerken en ketters*, D. I. B. XVI. H. XX. § 36; Anton. Wilh. Böhm, *Englische Ref. Historie*, IV. B. V. St. bl. 541; Hend. Morus, *Grand explication of the Mystery of Godliness*, B. VI. C. XII—XVIII; William Sewel, *Historie der Quakers*, B. III; Brandt, *Historie der Ref.*, D. I. bl. 187, 188; *Leven en wercken van* D. V. Coornhert, passim; Ypey, *Geschied. der System. Godgeleerdheid*, D. III. bl. 17; Kist en Royaards, *Kerk. Archief, inzonderheid voor Nederland*, D. V. bl. 358, 388, *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 39, 216; (eerste) *Catal.* (van Jac. Koning) Amst. Sept. 1828. bl. 48, N. 54, bl. 55, N. 171, 2; Kok, *Vad. Woordenb.*, o. h. w.; G. D. J. Schotel, *Kerk. Dordrecht*, D. I. bl. 165; *Catal. eener uitmuntende verzameling van Uitheemsche Bijbels enz., verzameld door en verkrijgbaar bij* F. Muller, 1857, bl. 97; Dr. F. Nippold van Emmerik heeft laatstelijk (1861) over hem geschreven in een Duitsch letterkund. Tijdschrift.

HENDRIKS. Dat hij, die zich in een nijpend gevaar kloekmoedig betoont en zijne tegenwoordigheid van geest niet verliest, meer kans heeft om er zich uit te redden, dan hij die zich lafhartig gedraagt en dadelijk verlegen

staat, is eene ontegenzeggelijke waarheid, welke in het volgende vooral bevestigd wordt.

Gedurende den Padri-oorlog op Sumatra's Westkust (1821—1837), was de luitenant Hendriks in 1833 civile en militaire kommandant van Boewa, in de Padangsche Bovenlanden gelegen.

Op zekeren namiddag geheel alleen zijnen gewonen wandelrid doende, kwamen, bij zijne terugkomst door een bosch, toen hij nog tien minuten van het fort verwijderd was, onverwachts een twaalf- of veertiental Padries ter zijde van den weg uitgeschoten, waarvan eenigen het paard bij den toom grepen, en de anderen hem met hunnen klewang (een scherpsnijdend zwaard met eenen zeer dikken en zwaren rug), onderscheidene wonden toebragten en van het paard aftrokken. Terwijl zij nu zeker wilden overgaan, om hem van het leven te berooven, ontwaakte Hendriks uit zijne verbazing, en zich tot de aanvallers wendende, begon hij hen op eene grove wijze uit te schelden. „Wat heb ik u gedaan honden," zegt hij, „om mij zoo te behandelen? Ben ik immer ongevoelig geweest voor billijke verzoeken? Is dit nu voor mijn goed doen schurken? enz. enz." De vijand zoo onverwacht bij eene dusdanige gelegenheid toegesproken is verwonderd, en staart hem aan, voor een oogenblik het moorddadige wapen langs de zijde latende nederhangen. Hendriks maakt van dit oogenblik gebruik om te paard te stijgen, zonder dat de vijand hem zulks belet, met zijne lange zweep regts en links slaande, opent hij zich den weg, en rent voort om het fort te bereiken. Eer de vijand van zijne verwondering terug komt, is Hendriks reeds ver weg; bij het voorbij rijden van een paar huizen, digt bij het fort, worden hem eenige steenen achterna geworpen en voor de brug gekomen valt hij bijna levenloos neder; men brengt hem dadelijk naar binnen; de brug wordt tevens opgehaald en de brave Hendriks is gered. Twaalf diepe houwen over de knieën, de beenen en den rug had hij bij deze gelegenheid bekomen, en aan zijn corpulent gestel, hetwelk van dien aard was dat hij zelden zijn wederga ontmoette, had hij stellig het leven te danken, daar de houwen, vooral in de knie, zoo diep waren, dat zij bij een ander zeker het been zouden verbrijzeld hebben, waardoor dan de ontvlugting onmogelijk zou zijn geworden.

Zie Boelhouwer, *Herinnering van mijn verblijf op Sumatra's Westkust, gedurende de jaren* 1831—34, bl. 189.

HENDRIKS (Boudewijn) of Balduinus Henrici, van Zierikzee, was doktor en professor in het kanoniekregt te Leuven. Hij bloeide in het jaar 1460 en heeft geschreven:

Lectura ad Libros V *Decretalium tomis* V, welk boek bij de St. Martens heeren te Leuven gevonden wordt.

In Librum IV *Decretalium Lectura.*

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belgica*, p. 99; Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 117; De la Rue, *Geleti. Zeeland*, p. 177.

HENDRIKS (Gozewijn) of Gozewinus Henrici. In de XVI eeuw te Venlo geboren, nam te Keulen het kleed der Dominikanen aan en stierf in een klooster van zijn orde in Duitschland den 19 Januarij 1640.

Hij schreef:

Aurea Corona anni M. S. S. Rosarii per singula Euangelia Dominicalia, variis figuris, allegoriis, hieroglyphicis, & exemplis coelata; id est Manuale Praedicatorum, tum caeterorum, tum praecipue S. S. Rosarii, in quo vita Christi *et* Mariae *varie illustrata, ac moribus christianis accommodata, Colon. Agripp.*, Constantinus Munich, 1634. 12°. pp. 413. *Pars altera.* Ibid. Idem, 1634. 12°. pp. 234.

Hortulus conclusus, cunctis Deiparae Virginis cultoribus in *S. S. Rosarii reseratus. Colon.* Bern. Gualterus, 1635. 12°. pp. 416.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 297; Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 278; Paquot, *Mémoir.*, T. II. p. 165.

HENDRIKS (G.) of Henrici, predikant te Purmerend en 's Hage, schreef:

Afscheydspredikatie van Purmerende. 4°.

Intreëpredikatie in 's Gravenhage 4°.

Inwijding van een kerk te Purmerende. 4°.

Zie Maurik en Noordbeek, *Naamrol der Godgel. Schrijvers.*

HENDRIKS (Hieronymus) was muntmeester te Arnhem in de laatste helft der XVIde eeuw. Hem werd het munten van heele en halve stuivers opgedragen onder *voorbehoud van de kerk* (de St. Eusebius-kerk te Arnhem) *haar geregtigheid.* Later ontving hij verlof tot het slaan van duiten onder hetzelfde voorbehoud.

HENDRIKS (J.) Friesch wiskundige, leefde in de XVIe en begin der XVIIe eeuw. Zijne wiskundige bekwaamheden werden tot een spreekwoord. Hij ontving in het begin der XVIIe eeuw een jaarwedde van *f* 1200, van de Staten Generaal, uithoofde zijner bekwaamheden in dat vak.

Zie van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.*, D. III. bl. 115, 116.

HENDRIKS (Pieter) of Hendricks, Doopsgezind predikant, schreef:

De redelijke en bevindelijke Godsdienst der weerlooze christenen, eenvoudig en duidelijk voorgesteld in LXX *korte predikatiën.* Groningen. 1747. 8°.

Schriftuurlijke Catechismus, waar in de grondleer der Doopsgezinden in 't gemeen, doch der zoogenaamde oude Vlamingen in 't bijzonder, werd aangetoond, nevens een aanhangsel, behelzende de schets der leer van Menno Simons Groningen 1747. 8°.

Korte schets van verscheiden waarheden des Christendoms, voorgesteld in XVI *overwegingen over* 1 *Petrus* II : 9. Groningen 1747. 8°.

Zie Maurik en Noordbeek, *Naamrol van Godgel. Schrijvers;* Arrenberg, *Naamregister*, bl. 224.

HENDRIKS (Thomas) of Henrici, uit Luxemburg, doctor in de godgeleerdheid en hoogleeraar aan de hoogeschool te Freiburg.

Schreef:

Doctrinae Moralis libri IV *potissimum ex Senecae et Plutarchi verbis, vere Christianis, concinnati Friburgi.* 1628. 12°.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 836; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1135.

HENDRIKS (Wijbrand), werd den 21 Junij 1744 te Amsterdam geboren en ontving zijne eerste opleiding in de teeken- en schilderkunst aan de teeken-academie aldaar. Hij vestigde zich te Haarlem, waar hij in eene behangselfabriek werkzaam was, daarna deed hij eene reis naar Engeland, koos, na zijne terugkomst, zijne woonplaats te Eden, in Gelderland, vervolgens in 1786 wederom te Haarlem, waar hij kastelein in Teijler's Stichting en opzigter van het kunstkabinet werd, welke post hij 33 jaren bekleed heeft. Hij gaf schier in alle kunstvakken proeven van zijn talent en schilderde land en stadsgezigten, portretten, bloem-, regenten- en familiestukken. Ook vervaardigde hij keurige teekeningen, zoo eigen ordonnantie als naar schilderijen van Frans Hals, Cornelis van Haarlem en andere oude meesters. Ook beoefende hij de etskunst. Hij overleed te Haarlem, den 28 Januarij 1831. Zijne kunstnalatenschap werd in Februarij 1832 verkocht, bestond uit 126 schilderijen, van welke hij zelf er 96 had vervaardigd, 92 stuks teekeningen en prenten in lijsten met glas; een menigte kunstboeken en omslagen met teekeningen en prenten. Hendriks was een geruimen tijd medebestuurder van de Haarlemsche Stads-Teeken-Academie en correspondent van de 4de klasse van het Kon. Ned. Inst. Hij huwde 1. de weduwe van den kunstschilder Anthonie Palthe, 2. met de weduwe van J. Radeker, die ook voor hem is overleden.

Zie Immerzeel, *Levens der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. II. bl. 677; Muller, *Cat. van Portr.;* Gerrit Lamberts, *Lijst van Autographen enz.*, bl. 4.

HENDRICKSEN (Evert), geboortig van Zoutelande in Walcheren, stamvader der Evertsen of Evertszoons, die het vaderland groote diensten hebben bewezen ter zee. Hij was een der bevelhebbers van de staatsche smak- en ligte razeilen, die den 30 Mei 1574, onder den admiraal

Louis Boisot, de vloot des konings bij Antwerpen besprongen.

Met eenige der ligtste en bestbezeilde schepen ontmoette hij op de wacht twee van 's konings smakzeilen, die hij terstond nam en met hun volk bij den admiraal Boisot bragt. Kort daarop was hij bij het gevecht te Calloo, waar door de Staatschen eenige schepen veroverd en vernield werden en de vijandelijke admiraal Adolf van Haemstede gevangen raakte.

Zijne nakomelingen bewaarden twee gebeeldwerkte zilveren kelken of schalen, hem door de admiraliteit van Zeeland geschonken, op welker bodem men een sprietzeilschip met grof kanon en vlaggen, met het wapen van Vlissingen zag. Rondom deze schalen las men:

Deur* Godts* Ghenade* als* expaerde*
Heeft* Evert* Heindricksen* 't lant* voor*
ghestan* met* den* swaerde* 1590*

Ter belooning van zijne diensten kreeg hij ook van 's lands overheid eene jaarlijksche rente voor één zijner zonen, die blind was.

Zie E. van Meteren, *Nederl. Hist.*, fol. 10, vso.; Bor, *Ned. Hist.*, VII. B., bl. 16; Smallegang, *Chronyk van Zeeland*, bl. 772; La Rue, *Heldh. Zeel.*, bl. 180; de Jonge, *Nederl. Zeewezen*, D. I. bl. 182; de Jonge, *Levensbeschrijving van J. en C. Evertsen*, bl. 8 en 9.

HENDRIKSEN (Mr. Jan Both) in 1763 student geworden te Utrecht, was van 1788—1796 raadsheer in den hove provinciaal van Utrecht; en weder 1802—1811 in dezelfde betrekking werkzaam. Hij werd in 1817 curator der hoogeschool te Utrecht en stierf den 25 Augustus van dat jaar, in den ouderdom van 73 jaren.

Zie Mr. J. I. D. Nepveu, *Het Leven van Mr. Hieron. van Alphen*, voor het derde deel der *Dichtwerken van* Mr. H. van Alphen, bl. XXXVII, 1ste druk; *Konst- en Letterbode* 1817, D. II. bl. 274.

HENDRIKSEN (Mr. Willem Jan Both), zoon van den voorgaanden, lid van den stedelijken raad en der provinciale staten van Utrecht, ridder van den Nederl. Leeuw, gaf het voorbeeld van onafhankelijkheid en naauwgezetheid in de behartiging der belangen van stad en gewest; ondersteunde alle pogingen tot bevordering van godsdienstig leven en van christendom en ware beschaving. In het bijzonder wijdde hij zich met ingenomenheid aan de zaak van bijbel- en zendelinggenootschap en besteedde ijverige zorg aan het welzijn van Utrechts gymnasium. Een hoofdtrek van zijn karakter was een opregt, eenvoudig, godsdienstig gemoedsbestaan, geoefend in de beproevingen des levens, waarin ook hij zijn deel had, vast geloof aan Gods vaderlijke zorg, steunende op levendige overtuiging omtrent de hoofdwaarheden des christendoms. Hij overleed te Utrecht den 30 December 1853 in den ouderdom van 73 jaren.

Zie *Utrechtsche Volksalmanak* 1855, bl. 73—75.

HENDRIKSEN (Willem), stond aan het hoofd van een fraterhuis, in 1403 te Amersfoort gebouwd. Hij was een boezemvriend van Floris Radewijns, uit wiens brieven wij hem als een ijverig en godvruchtig menschenvriend leeren kennen. Hij was zeer bedreven in het wereldlijk en kerkelijk regt, en won als leeraar der jeugd de algemeene liefde en achting zijner stadgenooten. Hij stierf in 1414.

Zie Dumbar, *Analecta*, T. I. p. 110; Matthaei, *Scriptor. Amersford.*, p. 47; van Bemmel, *Beschrijving van Amersfoort*, D. I. bl. 182; Burman, *Traj. erudit*, p. ; Delprat, *Verhandel. over de Broederschap van* G. Groote, bl. 85.

HENDRIKSZ. (Boudewijn), was admiraal van een der vloten, in 1625 door de West-Indische maatschappij naar Brasilië gezonden. Hij poogde te vergeefs de stad St. Salvador in de Bahia de todos los Sanctos of Allerheilige baai, van de Spanjaarden te herwinnen, waarop hij naar de haven van Porto Rico vertrok, welke stad hij overweldigde en verbrandde, doch hij stiet zijn hoofd voor 't kasteel. Aan Sierra Leona in Guinea gekomen, vereenigde Hendriksz. zich met de vloot onder Jan Dirkszoon Lam, die na hem uit het vaderland gezeild was. Menondernam, in Wijnmaand, een aanslag op het kasteel Del Mina, die ongelukkig afliep, wordende de onzen, vermoeid van den togt te lande naar dat kasteel, onverhoeds overvallen van den vijand, en ten getale van meer dan 400 afgemaakt. De overigen, die geland waren, bergden zich met de vlugt. De vloot stak in het volgende voorjaar wederom over naar Brasilië, daar zij eenigen buit behaalde en eenige vijandelijke schepen veroverde en vernielde. Van daar tot aan de Havana voortgezeild, overleed de admiraal Hendrikszoon op den tweeden van hooimaand 1626. 't Gezag was toen uit op de vloot, het scheepsvolk sloeg aan het muiten en men zag zich genoodzaakt, naar 't vaderland terug te keeren, alwaar de meeste schepen schier ledig en beschadigd terug kwamen.

Zie J. de Laat, *Verh. van West-Indië*, bl. 10—54, 59, 70, 72—83; Aitzema, *Saken van Staat en Oorlog*, D. I. bl. 336—343, 419, 553, 582; van den Sande, *Nederl. Hist.*, bl. 120; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI., bl. 13, verv.

HENDRIKSZ. (Daniel Henricus) te Schiedam geboren, predikant te Zunderdorp (1789), Krimpen (1791), Groningen (1801), was vele jaren praeses van het Classicaal en Provinciaal Kerkbestuur en stierf den 7 Maart 1841, oud bijna 75 jaren. Hij schreef:

Onderwijs in de leer van de Godsdienst. Rotterd. 1800. gr. 8°.

Zie *Naamlijst van Ned. Boeken van* 1790—1832.

HENDRIKSZ. (Dirk), een weerloos burger te Arnhem, die in het oproer aldaar in 1786 door de soldaten van het regiment van Douglas, terwijl hij met een roomkannetje in de hand over de Markt naar de beek ging, gewond werd, zoodat hij zwemmende in zijn bloed en zieltogende op straat bleef liggen en na verloop van weinige dagen overleed.

Zie *Het Beroerd Nederland*, D. IV. bl. 233.

HENDRIKSZ. (Hendrik), een dapper zeeheld, die zich in 1667, toen hij den rang van kommandeur bekleedde, op de rivier van Chattam onderscheidde. „De kommandeur" schrijft Brandt, „Hendrik Hendrikszoon, met het brandschip *de Catharina*, die toen stoutelijk volgde, meende toen het schip *Karolus Quintus*, insgelijks door de Engelschen van de Nederlanders weleer genoomen, en toen gemonteert met 't sestig stukken, aan boort te koomen, maar werd in de grond geschooten, en zonk voor de boeg ten deele aan de zijde van den *Karolus Quintus*."

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 575; *Leven en Daden der Doorluchtigste Zeehelden*, D. II. bl. 252; *Hollandsche Mercurius* 1667, bl. 87.

HENDRIKSZ, (Jan) leefde in de tweede helft der XVIIe eeuw. Hij vervaardigde een vierregelig gedicht op de *Lofbasuyn* van A. Jongheleijn, *over de Ryswyksche vrede.* Leyden 1697.

Zie Heringa, *Bijdrage tot de Lijst der Ned. Dichters*, bl. 48.

HENDRIKSZ. (Henricus) werd in Zeeland geboren en predikant te Wilnis en Vinkeveen in Julij 1737, vertrok van daar in 1742 naar West-Indiën, waar hij overleed in het laatst van 1743. Hij wijdde de nieuwe kerk te Wilnis in 4 Febr. 1742 met Hagg. II: 10. Hij schreef:

Acht en dertig stigtelijke predikatiën. 8°.
Inwijdingspredikatie van een Nieuwe kerk te Wilnisse. 4°.

Zie Noordbeek en Mourik, *Naamrol der Godgel. schrijvers*; *Boekzaal* over die jaren.

HENDRIKSZ. (Pieter), werd 20 Augustus 1779 te Enkhuizen geboren; een zoon van Anthonius Petrus en van Adriana de Lange, broeder van den reeds genoemden Daniel Henricus. Aanvankelijk voor de

burgerlijke heelkundige praktijksoefening bestemd, en als heelmeester voor eene stad bij de provinciale geneeskundige commissie van Groningen, in den jare 1804, bevorderd, ging later over tot de militaire geneeskundige dienst, waarin hij tot den graad van chirurgijn-majoor opklom. Vervolgens verliet hij de militaire dienst, ten gevolge van een beroep als lector in de ontleed- en heelkunde aan de Groninger hoogeschool. Deze betrekking werd vervangen door die van buitengewoon hoogleeraar aan dezelfde academie, waarbij hem tevens den graad van medicinae en chirurgiae doctor verleend werd. Eindelijk in 1829 werd hij benoemd tot gewoon hoogleeraar aan dezelfde hoogeschool. In den jare 1826, toen voornamelijk de provincie Groningen door een allernoodlottigste volksziekte geteisterd werd, maakte prof. Hendriksz. zich verdienstelijk, door het tot stand brengen van een hospitaal te Groningen, ter verpleging van menigvuldige hulpelooze zieken. Toen in 1831 de Aziatische cholera al dieper in Europa doordrong en ook onze gewesten bedreigde, werd hij met de Med. doctoren Beckers en Arntzenius, gesteld aan het hoofd eener commissie tot het onderzoek der ziekte op de plaats zelve, alwaar zij destijds in groote hevigheid woedde, en bezocht en verbleef dienvolgens vele maanden te Hamburg en te Berlijn. Na den afloop dier zending en het ontwerpen van een doorwrocht rapport, werd hij met zijne mede-gecommitteerden door den Koning met een kostbaren ring met brillanten vereerd. In 1832 verzocht en verkreeg hij zijn eervol ontslag als gewoon hoogleeraar aan de Groningsche hoogeschool. Een beroep op hem uitgebragt, als hoogleeraar aan de clinische school te Amsterdam, waartoe hij aanvankelijk niet ongenegen scheen, heeft hij echter bij nader beraad begrepen niet te moeten aannemen, maar verkoos zich in de nabijheid van 's Gravenhage, op het aangenaam buitenverblijf *Zuijderburgh*, neder te zetten, om zich aldaar aan de verpleging, voornamelijk van heelkundige belangrijke ziektegevallen, toe te wijden. Hij was ridder van den Nederlandschen Leeuw, en lid van bijna alle inlandsche geleerde en van zeer vele buitenlandsche genootschappen. Laatstelijk nog in het jaar 1841, werd hij door den Koning benoemd als lid eener commissie tot herziening der geneeskundige wetten en verordeningen in Nederland. Een gouden medaille door Z. M. aan de leden der commissie voor dien arbeid toegewezen, heeft hij echter door de vertraagde vervaardiging van het eerbewijs, voor zijnen dood niet kunnen ontvangen. Hij overleed, na een langdurig lijden, den 30 October 1843, op zijn buitenverblijf *Zuijderburgh*. Hij zond in het licht, behalve in tijdschriften en in vereeniging met anderen:

Oordeelkundige beschrijving van de voornaamste heelkundige operatiën in het Nosocomium Academicum te Groningen van 1810—1815 *met platen*. Gron. 1816. gr. 8°.

Heelkundige operatiën en waarnemingen in het Nosocomium Academicum te Groningen, gedurende 1815—1817 *met platen*. Amsterd. 1823. gr. 8°.

In de *Annales Gron.* 1828—1829, *Oratio de Medicina et Chirurgia non sine utriusque damno separandis.*

Zie *Konst- en Letterbode* 1843, N. 46; Muller, *Cat. van Portrett.; Naamlijst van Nederd. Boeken* 1790—1832; *Handelsblad* 5 Sept. 1857 en het *Acad. Programma.*

HENDRIKX, (AUGUSTINUS) werd te Rethy geboren, studeerde te Leuven, werd aldaar in 1688 primus, vervolgens hoogleeraar in de philosophie in het collegie of pedagogie de Lelie en licentiaat in de godgeleerdheid, in 1697 president van het Bossche Collegie. In 1704 werd hij kanunnik der Hoofdkerk te Leuven, president in het collegie Malderi, door den Antwerpschen bisschop van dien naam gesticht. In dit collegie liet hij beurzen na, inzonderheid voor zijne landgenooten, inboorlingen van Rethy. „Hij had een doordringend verstand, diepe wetenschappelijke kennis en een volmaakt priesterlijk leven."

Zie van Gils, *Katholyk Meijereysch Memorieboek*, bl. 152; van Gils en Coppens, *Nieuwe beschrijving van het bisdom van 's Hertogenbosch*, D. I. bl. 354.

HENDRIKX, (JOHANNES BAPTISTA) schoolmeester te Zelle bij Dendermonde, gaf in 1722 te Gend in het licht een treurspel, getiteld: „*De verdruckte Godvrugtigheyt, afgebeeld in het Houwelyck, Lyden en Doodt van de H. Maget en Martelaeresse Godelieve, in 7 bedrijven.*

Zie Willems, *Verhand. over de Nederl. Taal- en Letterkunde*, D. II. bl. 168; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. en Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 158; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 110.

HENGEL (H. F. VAN), kunstschilder, die door Herman van der Mijn te Londen in de kunst werd onderwezen, en zich vervolgens te Utrecht vestigde, waar hij in 1785 overleed. Hij schilderde portretten, binnenhuisjes en landschappen.

Zie Immerzeel, *Levens der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III. bl. 30.

HENGEL (MARIA VAN), in 1613 geboren en in 1697 gestorven, huisvrouw van Johannes Baccherus. Jan Roman, een Amsterdamsch boekverkooper, die in 1737 hare *Nagelaten Gedichten en Gezangen* uitgaf, berigt den lezer als iets zeer aanmerkelijks, „dat haar Edl. in de bedroefde tijden van de Spaansche, Engelsche en Fransche oorlogen, zonder haar aan den uitslag van dien te kreunen, haar zeer ongemeen heeft geoefent in de goddelijke en zedekundige wetenschappen, en inzonderheid de dichtkunde."

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. en Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 160; *Cat.* R. van der Aa, bl. 114.

HENGEL (DANIEL VAN), den 26 October 1618 te Amsterdam geboren, predikant (1646) te Amerongen, en te Utrecht (1648), waar hij overleed 22 Augustus 1689. Hij schreef:

Beknopte Weegschaal.

waartegen pater Cornelis Havart schreef:

Bedenckingen voor Mynheer Daniel van Hengel, *predikant der genoemde Ghereformeerden tot Uytrecht, hem toeghesonden van Pater* Cornelis Havart, *enz., over een seker schrift onlancx int licht ghegheven door den voorsegden Heere* van Hengel, *met dezen tytel: Beknopte Weegschaal, etc.* Antw. 1676.

Daniel van Hengel, *predikant enz., Opgheweghen in zijn eijghen Weegschale ende bevonden te licht te sijn.* Antw. 1677, 8°.

Het Afkeer ende de Bitterheyt over 't verschil der Religie gematicht ende recht bestiert enz. Utrecht 1673.

Onpartijdig Recuel ofte versam. van de wederzyts argumenten redenen en replicen over de questie van den Sabbath enz. Utrecht 1668.

Nehemia, ofte voor-beelt van een godvruchtich vorst ende wel-gestelde Regeeringe. Utrecht 1674.

Zedigh en grondigh Bericht over het gebruyck der genaemde geestelycke goederen, bijs. in den Gestichte van Utrecht enz. Utrecht 1661.

Staet des geschils over 't stuck van de Bancken van Leeningen, sommierlick geopent door Christianus Philalethes. Utrecht 1665.

Soliloquium ofte eensprake en H. bedenking van een gelovige ziele over den inhoud en praktyke des Heyl. Doops. 1657.

Zie Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 411; *Cat.* J. Schouten, bl. 14; *Cat.* Heringa, bl. 93; *Cat. van een uiterst zeldz. versamel. van Bijbels enz.* verzameld door F. Muller, bl. 84; H. van Rhenen, enz., bl. 45; *Boekzaal*, 1733, *b.* bl. 469.

HENGEL (DANIEL VAN) zoon van David, en kleinzoon van Daniel, beide predikanten te Utrecht, werd 3 Maart 1689 aan de Bildt, de eerste standplaats zijns vaders, geboren; na aan de Utrechtsche hoogeschool zijne studien volbragt te hebben en tot doctor in de wijsbegeerte bevorderd te zijn, in 1711, predikant bij de hervormde gemeente te Purmerende, vier jaren later te Koog aan de Zaan, bedankte in 1716 voor Vlaardingen, en nam in December van datzelfde jaar het beroep

aan te Rotterdam, waar hij den 25 Augustus 1733 overleed. Hij schreef:

Over den dood van Ds. P. van Eijndhoven. 4°,
Over het negentiende capittel van de Handel, der Apostelen. 8°.
Voorbeeld van een godvruchtig vorst. 4°.
Over het afsterven van Ds. Eversdijck. 4°.

Zie *Boekzaal der gel. wer.*, 1716, *b.* bl. 554, 661, 691, 1733, *b.* bl. 238, 496; Noordbeek en Mourik, *Naamrol van Godgel. Schrijv.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*, 5de Aflev., bl. 69; K. J. R. van Harderwijk, *Naamlijst der Rotterdamsche Predik.* N. 67.

HENGHEL (Hermanus van) gaf in 1799 eene verzameling van *Stichtelijke Gezangen* in het licht, die zeer middelmatig zijn.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. en Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 217.

HENGELENBERG (M.) een dichter wiens spreuk was: *Vreede best.*

Zie Harderwijk, *Zinspreuken van Nederl. voorname Mannen en Vrouwen.*

HENGIST en Horsa, volgens de Friesche sage, zonen van den Frieschen hertog Udolf Haron. Toen Friesland te overbevolkt werd, werd de hertog dagelijks aangespoord, om, naar oud gebruik, de beste en stoutste jongelingen te vergaderen, om bij loting als volkplanters uit te trekken. De hertog gaf eindelijk aan den wensch zijner onderdanen gehoor; de vergadering werd belegd en het lot viel op zijne zonen Hengist en Horsa, die kort daarop, omstreeks het jaar 385, aan het hoofd eener vloot naar Brittanje zeilden, waar Hengist den koning dus aansprak: „Wij zijn de zonen van Udolf, hertog der Friesen en met onze manschap bij het lot uitgezonden om elders landwinning te zoeken, en wij beiden zijn daarover tot hoofden aangesteld. Aldus uit gehoorzaamheid aan onze landswetten en overheid scheep gegaan, zijn wij onder het geleide van Wodan, dien wij bijzonder vereeren, en de godinne Fridi, hier aangeland, om u, of eenig ander vorst, dien onze hulp welkom is, te dienst te staan."

Toen de koning den naam Wodan hoorde, vroeg hij daarop naar hunne godsdienst, en toen hij vernam dat zij heidenen waren, sprak hij: „Van uw geloof, dat niet dan ongeloof is, heb ik spijt, maar uwe komst verheugt mij, wijl ik u tegen mijne vijanden noodig heb, en zoo gij mij trouw dient en mijn land helpt beschermen, zult gij rijkelijk beloond worden."

De Friesen zwoeren hem trouw en verdreven de Schotten uit Engeland.

Kort daarop liet Hengist nog meer zijner landgenooten overkomen en bouwde eene stad, waartoe hij, gelijk Dido, zoo veel land, als hij met een ossenhuid kon bedekken, verkregen en ook even zoo als zij te werk gegaan had. Aan deze stad gaf hij den naam van Cancastre, welke naderhand in die van Lancaster is veranderd. Niet lang daarna kwamen er nog meer Friesen, onder welke zijne schoone nicht Ronixa, over. Deze bragt, bij gelegenheid dat Hengist den koning in zijne stad had genoodigd en hem een feest gaf, dezen, eerbiedig buigende, uit een gouden beker met kostelijken wijn, een dronk toe en kuste hem met deze woorden: „Du leaver King wacht heil." De koning, door hare schoonheid betooverd, verkreeg hare hand, onder voorwaarde dat aan Hengist en Horsa zekere landstreek, Cantuarie genoemd, zou worden afgestaan. Verbitterd over dezen afstand onttroonden de rijksgrooten hunnen vorst. De broeders namen terstond de wapenen voor hem op, doch Horsa sneuvelde in een veldslag en Hengist werd gedwongen met de zijnen Engeland te verlaten. Het duurde echter niet lang of de koning werd hersteld, de nieuw benoemde gedood en Hengist, doch eerst in 't geheim met een klein gevolg, later, ten spijt der landzaten, met eene vloot teruggeroepen. Hengist wist den koning over te halen om een nieuw verbond met hem te sluiten, valt heimelijk bij de leus: „nimath ure saxas" zijne edelen aan en doodde er meer dan 450. Hiermede niet tevreden, koelt Hengist zijne wraak aan alle Britten zonder onderscheid met zulk een woede, dat de koning het rijk verlaat; doch door de Britten wederom ingehaald, verbranden zij hem, als de oorzaak van alle hunne rampen in een toren. Een nieuwe vorst wordt gekozen en Hengist, door zekeren prins van Gloster gevangen, opentlijk in het leger onthoofd. Zijne landgenooten werden verslagen, verstrooid en als slaven verkocht.

Zie *Die Chronycke van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslant*, (1517) fol. XLIIII. volgg.; O. Scharlensis, *Chronyk van Friesland*, (Leeuw. 1742) bl. 28; Marcellini, *Vita Suidberti* apud Ubb. Emmenium, *Rer. Fris.*, L. III. p. 41; Bedae, *Hist. Eccles.*, Lib. V. Cap. 9; Gildas, *Epist.*, Cap. XXIII.; Nennius, *Hist. Brit.*, Cap. XLVIII.; *Chronyk van* Claas Goete bij van Loon, *Aloude Holl. Hist.*, D. I. bl. 236; M. Hamconii *Frisia*, p. 20; *Oude Goudtsche Kronycxken*, bl. 7; *Toetsteen*, bl. 205; F. Sjoerds, *Friesche Jaarboeken*, D. I. bl. 270; Westendorp, *Jaarb. van Cron.*; St. I. bl. 26; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. I. bl. 290, Kok, *Vaderl. Woordenb.*, o. h. w.; v. d. Bergh, *Ned. Volks overlev.* bl. 43, 136.

HENGIST en Horsa. De Friesche overlevering stelt twee Hengisten en Horsaas, de eerste zonen van Udolf Haron, de tweede van den Frieschen koning Odilbald en van Haddinga, dochter van den koning van Denemarken.

De Engelsche geschiedschrijvers noemen echter slechts éénen Hengist en Horsa, zonen van den Saksischen veldheer Witigisil; ook van den Bergh houdt deze voor Saxische opperhoofden. De togt door den laatsten omstreeks 470 of 527 naar Engeland ondernomen, is zeer onnaauwkeurig en verward geboekt, terwijl de eerste geheel fabelachtig is. Volgens de sage zou de tweede togt ondernomen zijn om wraak te nemen over den dood van Hengist en der Friesen. Op aanhouden zijner onderdanen, zond Richard II, zoon en opvolger van Odilbald, eene vloot, onder bevel zijner broeders Hengist en Horsa, naar Engeland, ter ondersteuning van koning Vortigern tegen de Picten en Schotten, die zij het land uitdreven. Vortigern beloont hen rijkelijk, en eene plaats in het zuiden des lands wordt hun ter woonstede aangewezen. Hier beramen zij het plan zich van Engeland meester te maken en laten tot dat doel vele landgenooten overkomen. De Britten, het gevaar ziende, sloten eene overeenkomst met hen, onder voorwaarden van hen eenige landerijen af te staan en den gemeenen vijand steeds te zullen weren. Zij verbreken echter de belofte, nemen onverhoeds Vortigern gevangen, verzoenen zich met de Picten, trekken over den Humber en verwoesten alom het land. De Britten roepen hierop Ambrosius Aurelius, wiens vader en broeders vroeger door Vortigern waren ter dood gebragt, en die toen uit het rijk was gevlugt, terug. Deze stelt zich aan hun hoofd, vereenigt zich met de Schotten en zegepraalt in drie veldslagen over Friesen en Saksen. Nog eenmaal wagen dezen, door nieuwe hulpbenden versterkt, een inval in Cumberland; doch ook hier werden zij verslagen, Hengist zelf gevangen en de meesten der Friesen gedood. Die zich door de vlugt konden redden, namen onder het beleid van Hengist's zoon Occo, en zijn neef Horsa de wijk naar de grenzen van Schotland, waar zij zich nestelden en sedert zijn gebleven.

Zie Rapin Thoyras, *Abrégé de l'Histoire d'Angleterre*, Vol. I. p. 8; *A History of England in a series of lettres from a Nobleman to his son*, Vol. I. p. 25; Suffr. Petri, *Orig. Fris.* L. II. C. 5; F. Sjoerds, *Friesche Jaarboeken*, D. I. bl. 270; Beda, *Hist. Eccl.*, L. I. C. 14; van Loon, *Aloude Holl. Hist.*, D. I. bl. 236; v. d. Bergh, *Nederl. Volks overlev.*, bl. 43, 136.

HENGST (Mr. C. M. van), in 1849 te Utrecht overleden, liet eene aanzienlijke verzameling van handschriften en oude papieren na, van welke men berigt vindt in *Chron. van het Hist. Genootsch.*, 1849, bl. 168.

HENGST (Willem), te Nijmegen geboren, oefende zich in het portretschilderen onder voorname meesters. Ook legde hij zich toe op het schilderen van kunstige basrelieven. Hij stierf in 1784 of 1785 te Kuik.

Zie Immerzeel, *Levens van Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III. bl. 31.

HENGSTENBURGH (HERMAN), den 9 October 1667 te Hoorn geboren, leerde de eerste beginselen der teekenkunst zonder meester, en oefende zich vooral in het waterverwen, naar teekeningen van allerlei vogelen en landschappen van Pieter Holstein. Zijne ouders bestelden hem in 1683 bij Johannes Bronkhorst, „een overvlieger in het schilderen van allerlei vogels in waterverw," bij wien hij tevens het portretteren leerde. Weldra overtrof hij zijn meester en in 1695 begon hij zich ook op het schilderen van bloemen en fruitgewassen toeteleggen, waarin hij gelukkig slaagde. Hij schilderde zijne waterverwen veel op perkament en zwaar kardoespapier, en teekende de bloem- en fruitstukjes tegen bruine gronden. Het bijwerk is meest vogeltjes, kapelletjes, torren, hagedissen en slangetjes, die hij zoo natuurlijk wist te plaatsen en te schilderen, dat zijne kunsttafereelen door hunne kunstrijke natuurlijkheid den geest der aanschouwers in eene verrukkelijke bedriegelijkheid als wegsleepten. Toen de beroemde historieschilder Mattheus Ter Westen hem, bij gelegenheid dat hij voor den heer van Oosthuizen te Hoorn schilderijen moest vervaardigen, aldaar bezocht, zeide hij onder het beschouwen van zijn werk meermalen: „Maar man is 't mogelijk! ik heb uwen naam nooit hooren noemen; zoo onbekend is uw edel kunstvermogen, schoon het de achting der geheele kunstlievende wereld verdient." Hij stierf den 30 October 1726. Zijne kunst bevond zich zoo in Engelsche als Nederlandsche kabinetten, o. a. bij den heer Pieter van den Brande te Middelburg en te Hoorn bij den heer van Beverwijk. In het stamboek van jufvrouw Koerten Blok berustten eene teekening en het portret van onzen kunstenaar met dit opschrift van Feitama:

Een' Zeuxis, die 't papier hervormende in tafreelen,
Een Kanaän vertoont in Ooft en eêl Gebloemt,
Beschouwt ge in Hengstenburgh, wiens werk, in alle deelen,
Door kunstig Pluimgediert op 't hoogst zijn meester roemt.
Die Fenix doet, door 't puik der schoonste kunstgeschenken,
Ons 't zijner eeuwige eer, aan Koerten's kunst gedenken.

Zie behalve Immerzeel en Kramm t. a. p., Koerten Blok's *Stamboek*; van Gool, *Schouburg van Nederl. Konstschilders*, D. III. bl. 242; Abbing, *Vervolg op* Velius, *Beschrijv. van Hoorn*, D. II. bl. 71.

HENGSTENBURGH, (ANTONY) zoon van den voorgaanden, legde zich ook op de schilderkunst toe. Tot zijne leerlingen behoorde Jan Kray of Kraay.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vad. Schilderk.*, D. II. bl. 210; Abbing, *Vervolg op* Velius, *Beschrijv. van Hoorn*, D. II. bl. 73, 201; Immerzeel en Kramm, t. a. p.

HENKE, (Hs.) een middelmatig graveur, die in het laatst der 18e eeuw te Amsterdam leefde.

Men heeft van hem:

Verzameling van verscheide Tuin-gezigten naar Chinees gevolgt, zoogenaamde grotwerken, koepels, kabinetten, boogen en zitbanken enz. van nieuwe en vreemde vinding, zoo hier als elders, op Buitenplaatsen gebouwd en geschilderd van Pr. Barbiers, *en in 't koper gebragt door* Hs. Henke. 4°.

Zie Kramm, *Levens der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders* D. III. bl. 677.

HENKELS, (JOH.), een der 7 personen, op bevel van den keurvorst van de Paltz te Solingen gearresteerd, doch op voorspraak der Staten van Holland, den 20 November 1720, na een gevangenis van 3 jaren en 11 maanden weder ontslagen.

Zie *Doopsgez. Bijdragen*, uitgegeven onder Redactie van Dr. Harting en P. Cool 1861, *Eerste Jaargang*.

HENNE (CHARLES), werd te Nivelles uit fatsoenlijke ouders, in het midden der 17de eeuw, geboren, studeerde te Leuven, werd aldaar baccalaureus in de godgeleerdheid en vervolgens pastoor van St. Jacob te Nivelles, welke betrekking hij gedurende 36 jaren met trouw en ijver vervulde. Hij stierf den 22 Maart 1723, in den ouderdom van 70 jaren, op zijn graf leest men:

Icy repose le corps de Mr. Charles Henne bachelier en la St. Théologie, en son temps pasteur de cette église l'espace de 39 ans, décédé le 22 Mars 1723.

Hij gaf uit:

Abrégé de l'Histoire et des Miracles de Nôtre-Dame du Pilier, recueilli par les soins de Mr. Charles Henne, *Curé de la Paroisse de St. Jacques à Nivelles*, Mons, 1720. 12°.

Opgedragen aan Claude François Tserclaes, graaf van Tilly. Dit werk is getrokken uit een uitvoeriger werk, dat een officier van het garnizoen te Mons in 1707 had laten drukken. Dit laatste was wederom getrokken uit een Spaansch werk, geschreven door D. Joseph Felix de Amada, kanunnik bij de hoofdkerk te Saragossa en intendant der kapel van *Nuestra Senora del Pilar*.

Zie Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 149.

HENNEBEL (JAN LIBERT), zoon van N. Hennebel en van Jeanne Oos, werd den 20 Januarij 1652 te Byland, in de parochie van Wavre, eene kleine stad niet verre van Namen geboren, studeerde te Leuven, werd aldaar den 13 October 1673 doctor in de godgeleerdheid, vervolgens lector en later vice-president van het collegie van Bay. Den 16 Julij 1684 verwisselde hij die betrekking met die van president van het collegie van Viglius. In de godgeleerde twisten tusschen de Formularisten en de Rigoristen stond hij aan het hoofd der laatsten, en vertrok als zoodanig naar Rome om die geschillen door den H. Stoel te laten vereffenen. Na een verblijf van ruim acht jaren keerde hij in 1701 naar Leuven terug en werd kanunnik der hoofdkerk van Gent, doch deed bijna terstond afstand van die betrekking ten gunste van zijn bloedverwant Cornelis Janssens. In November 1708 teekende hij de bul *Vineam Domini*, doch scheen zijne eerste gevoelens nog niet verloochend te hebben. Eene declaratie, die hij in zijne betrekking als deken, in naam der faculteit opstelde, en, den laatsten April 1709 teekende, kon hem niet van alle verdenking ontheffen. Eindelijk verzoende hij zich met de godgeleerden, die opregtelijk aan den H. Stoel en de kerk onderworpen waren en nam de bul *Unigenitus* aan.

Hij stierf in zijn collegie van Viglius den 3 Augustus 1720, in den ouderdom van 69 jaren. Zijn asch rust in het koor van St. Quentin onder een blaauwen steen aan de zijde van het Evangelie.

Hij schreef:

Notae breves ac modestae in propositiones XXXI, *S. Inquisitionis decreto nuper proscriptas*, Coloniae, 1691, 4°.

Hij had deel aan *Responsio ad Articulos* XLII, *quos Eximii D. D. ad M. M. nostri* Martinus Harney & Martinus Steyaert ..... *attestantur, authoribus* Gummaro Huygens, *aliisque, ut loquuntur, ei adhaerentibus ..... tradi et inculcari ..... Refutatio Synopseos opponendorum Responsioni ad Articulos* XLII, Lovanii, 1691, 4°.

Apologia pro R. adm. atque Eximio viro J. Liberto Hennebel, *S. Th. D., ab Academiâ Lovaniensi ad S. Sedem Deputato, adversus rumorem publicum, qui spargitur in Belgio, quasi propositionem aliquam Romae sustineat, aut haereticam, aut de haeresi suspectam*, 1693, 4°. z. n. van pl. en dr.

Memorial al Rey N. Senor Carlos II, *en defensa de sus Reales Decretos en el País-Baxo Catholico, nomine ac jussu Rmi Patris Thyssi Gonzales, Soc. Jesu Praepositi generalis, per* R. P. Joannem de Palazol, *ejusdem Societatis Sacerdotem professum, Majestati suae Catholicae primum oblati, ac deinde ab Inquisitione Hispaniae, die* 28 *Septembris* 1698, *proscripti Confutatio per Belgas Theologos*, 1699, in 8°. z. n. van pl., dr. en schr.

Sommigen hebben dit opstel aan Opstraet toegeschreven. Er is echter groote waarschijnlijkheid dat velen er de hand aan hebben gehad, en dat het te Brussel bij Eugène Henri Fricx is gedrukt. Doorgaans wordt er het werk bijgevoegd, dat er in wordt aangevallen (*Mémorial Espagnol, présenté à sa Majesté Catholique contre*

les Prétendus Jansenistes des Pays-Bas, au nom et par l'ordre du Très-Révérend P. Général de la Société, condamné par un décret de l'Inquisition générale d'Espagne. Le tout traduit en François. 1699, in 8°.)

Propositiones Quadraginta, excerptae ex libro, cui titulus: Nodus Praedestionis; adjunctis quibusdam Notis. te vinden in:

Augustiniana Ecclesiae Romanae doctrina, à Cardinalis Sfondrati *Nodo extricata per varios S. Augustini discipulos*, 1700, in 12°.

Hennebel ontwierp in 1696 dit opstel. Het werd te Rome door du Vaucel en eenige anderen herzien.

Declaratio circa Articulos Doctrinae in Belgio controversae, per Ex. D. J. L. Hennebel, *S. T. D. die* 10 *Septemb.* 1700, *coram sede Apostolicâ in urbe exhibita. Accedunt . . . Articuli anno* 1677 *per Deputatos Lovanienses sedi Apostolicae oblati. Item Articuli a Discipulis S. Augustini anno* 1683 *oblati Episcopo Convenarum*, Lovanii 1701, in 12°.

Memoriale Pacis, Romam missum die 4 *Martii* 1701, *& ibidem sacrae Congregationi S. Officii exhibitum*, in 12°.

Hennebel gaf nog andere Memorien, aan dezelfde congregatie gerigt, in het licht, die men vindt in het 2de deel van het *Commonitorium ad Orthodoxos* van P. Désirant en in 1701 te Leuven gedrukt. Men vindt hier ook een brief van Hennebel, die den aartsbisschop Humbert de Précipien mishaagde. De meeste dezer stukken vindt men ook in het *Commonitorium* van Opstraet van het jaar 1702. Ook ontmoet men er eenige in een werk getiteld: *La paix de Clément* IX, etc. Chamberri, Jean-Baptiste Giraux (Brux.) 1700, in 12°.

Zie ook:

*Responsio pro Eruditissimo viro ***, Epistolae Leodiensis Confutatore*, pp. 12—21.

Via Pacis, seu status Controversiae inter Theologos Lovanienses, ex collatâ hinc unius partis Declaratione, inde alterius Declaratione pleniore elicitus, Leodii, 1701, 4°. Ofschoon Hennebel nimmer erkend heeft de schrijver van dit werk te zijn, wordt het hem echter toegeschreven.

Opuscula Eximii viri D. J. L. Hennebel, *S. T. D. in Universitate Lovaniensi. Accedunt R^{mi} D.* Martini Steyaert *Theses de Sacerdote lapso & Assertio Censurae Lovaniensis & Duacensis adversus quorumdam hodie objectiones*, Lovanii, 1703, in 12°.

Declaratio Facultatis Theologicae Lovaniensis contra Quinque Jansenii *propositiones, ab Apostolicâ sede damnatas.*

Epistola ad illustrissimum D. Fenelonum, *Archiepiscopum Cameracensem.*

De beide laatste in *Molinismus profligatus* van P. Henri de S. Ignace, in 1717 gedrukt.

Fragmenten van Brieven van Hennebel aan Quesnel en aan diens Secretaris *Brigode* in *Caussa Quesnelliana.*

Dissertationes Ariovisti & Venantii de Scripto quodam sub nomine Doctoris Hennebel, *ab aliquot Belgis Theologis edito; collectae per* Nicephorum Borradum, Leodii, in 12°.

Zie *Caussa Quesnelliana* passim; Désirant in *Commonitor. ad Orthodoxos* passim, & *Concordant. litterar.*, p. 139; Opstratii *de Commonitorio ad Orthodox.*; *Commonitor Orthodox.*, passim; J. G. Walch, *Biblioth. Theol. Select.*, T. II. p. 962—965; *Anecdotes, ou mémoires secrets de la Constitution Unigenitus*, Utrecht, 1732, 3 t.; *Journal de Mr. l'Abbé* d'Orsanne, Rome, 1735, 6 t. 8o.; P. F. J. Afiteau, *Hist. de la Constit. Unig.*, Paris, 1737, 3 t. 8o; Paquot, *Mém. pour servir à l'hist. litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 630, seq.

HENNEBERT (Jaques), werd te Sluis in Vlaanderen geboren, en begaf zich van daar onder de Watergeuzen; nam deel aan de inneming van den Briel en was onder de verdedigers van Alkmaar tegen Don Frederik. Hij werd met Dirk Duivel beschuldigd den bevelhebber Cabeljauw meer dan eens te hebben willen dwingen tot het verlaten der stad, gevangen gezet, doch vrijgesproken, schoon Cabeljauw niet zoo geheel van hunne onschuld overtuigd was. Welligt heeft Hennebert toen de dienst verlaten, ten minste, kort daarop wordt de dappere Michiel Samplon als kapitein van zijn vendel vermeld. Hennebert's nageslacht was in de dagen van O. Z. van Haren nog in wezen. Een, die in regte linie van Jaques, den Watergeus, afstamde, werd hem, in een zijner Vlaamsche commissiën, aanbevolen.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, D. VI. fol. 265; Hooft, *Nederl. Hist.* B. VI. bl. 228; Alkemade, *Beschrijv. van den Briel*, bl. 123 en *Bijvoegs.*, bl 374; van Meteren, *Nederl. Hist.*, B. III. fol. 63, vers.; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VI. bl. 345, 364; Velius, *Chron. van Hoorn*, bl. 331; D. P. Pers, *Verwarde Adelaar; Mnemosyne*, door H. H. en P. T. Tydeman, D. III. bl. 184; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 247, 457; *Navorscher*, D. VI. bl. 266.

HENNEBO (Robert), een Fries van geboorte, begaf zich vroegtijdig in de krijgsdienst, verliet haar omstreeks 1716, en zette zich toen als herbergier te Amsterdam, in de nabijheid van het stadhuis, toen nog het prinsenhof genoemd, neder. Zijn herberg heette het Gulden Vlies en hij was „befaamd in het prepareren van rosbief, taelingen en koteletten." Vervolgens werd hij kastelein van het koffijhuis de Karsenboom, in de Kalverstraat en eindelijk acteur op den schouwburg.

In 1720 door den beruchten actiehandel rijk geworden, kocht hij een fraaije buitenplaats aan den Moordrechtschen dijk, nabij Gouda, die weleer aan het Goudsche geslacht Trist toebehoorde en in de wandeling Tristenhuis werd genoemd. Hij noemde haar Actiehoven. Zijn fortuin op dezelfde wijze als hij er aan gekomen was, verloren hebbende, begon hij werken uit de Fransche en Engelsche talen te vertolken en werd hij makelaar in effecten. Hij stierf in 1737, zijne weduwe zooveel middelen nalatende dat zij onbezorgd leven kon. Hennebo was een luimig dichter. Hij had zich Focquenbroch tot voorbeeld gesteld, doch overtrof hem verre.

Afzonderlijk zien van hem het licht:

Een plaat van *het trekken der Hollandsche Loterij op de zaal van 't Hof in 's Gravenhage*, met een bijgevoegd vers van Rob. Hennebo, uitgegeven Amsterdam bij Hendrik Blank op den Dam in de Visscher, omstreeks 1731.

Rouwklachten van den Heere Jac. Veenhuyzen, *over het afsterven van zijn goudvink, kanary, hond en paerd;* benevens het 1*ste en* 2*de deel van de Lof der Jenever*. met pl. en portr. van den dichter, door Houbraken, naar Wandelaar, Amst. 1736, gr. 8°.

De uytvaerd van Meester Andries, *blijsp. u. d. Fr. taal overgezet*, Amst. 1720, kl. 8°.

Leven en Memorien van Sally Salisbury, Amst. 1723, 8°.

Schim en Pourtret, Amst. 1767, 8°.

Bruiloftsgedicht op het Huwelijk van IJsbrand Vincent *en* Johanna Pauw.

Verzamelde Gedichten van Robert Hennebo, m. pl.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. en Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 162; De Vries, *over de verdiensten der Dichters in de* XVIII*de eeuw*, D. II. bl. 79; Siegenbeek, *Geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 256, 257; *Zuid- en Noordholl. Volksalman.* 1845, p. 134, (R. Hennebo, eene *Voorlezing* door A. J. van der Aa); *Kunst- en Letterbode* 1861, No. 21; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk*, D. I. bl. 254, *b.* bl. 111; Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 224; *Cat.* Witsen Geysbeek, bl. 62.

HENNENBERG (Margaretha of Machteld van), dochter van graaf Floris IV en van Machteld, gehuwd aan Herman, grave van Hennenberg, baarde, volgens de legende, 365 kinderen in eenen dragt, die door Guido, wijbisschop van Utrecht, in twee bekkens, de jongentjes met den naam van Jan, de meisjes met dien van Elizabeth gedoopt werden. Niet lang na de geboorte zouden allen gestorven en in de kerk van Loosduinen begraven zijn. Men vindt dit verhaal niet bij Stoke, Beka en andere gelijktijdige schrijvers. Eerst in de XVIde eeuw werd het geboekt, terwijl sommigen de gebeurtenis in 1214, anderen in 1266 en wederom anderen in 1276 stellen.

De oudste chronykschrijvers, ja zelfs Westerbaen en Smits, in de XVIIde eeuw, hebben er geloof aan gehecht; doch reeds Erasmus spotte er mede, gelijk ook Scriverius, van Rhyn, van Heussen, Oudaan en anderen. Intusschen verzekert men dat het verhaal van dit wonderbaar kinderbaren vóór de beeldstormerij, aan de

noordzijde der kerk te Loosduinen, op een bord te lezen stond, en dat daar naast de bekkens hingen in welke de kinderkens gedoopt waren. Na het sloopen dier gedenkstukken heeft men de bekkens hernieuwd, en daar naast een opschrift in de Latijnsche taal opgehangen, behelzende een verhaal van het zonderlinge voorval, waarvan de zin, volgens een oude overzetting, hierop neêrkomt:

„Margaretha de huisvrouw van Herman, graave van Hennenberg, dogter van Floris den IV, graave van Holland & Zeeland, zuster van Willem, Roomschkoning, & daarnaa keyzer en van Aleyd, graavinne van Henegouwen, wiens oom van vaders wege was bisschop van Utrecht; de zoon van haren oom, aan moeders zijde, was hertog van Brabandt & graaf van Thuringen. Deeze hooggeborene graavin omtrent 52 jaren oud zijnde, heeft op Goeden Vrijdag omtrent 9 uure in de jaare 1276, 365 kinderen gebaard, die alle te zamen in 2 kopere bekkens door Gudo wijbischop van Utrecht gedoopt zijn; wordende de knegtjes zooveele als er waren, allen Jan, en alle de meisjes Elisabeth genaamd, welke allen te zamen tenzelfden dage met de moeder gestorven zijn, & hier te Loosduinen in de kerk begraven. Deze zaak is gebeurd om zekere arme vrouw, welke 2 kinderen van eenen dragt op haren arm droeg; waarover de gravin verwonderd zijnde, zeide dat zulks bij éénen man niet konde geschieden, & haar smaadelijk afwees. Weshalven de vrouw in haar gemoed ontroerdt & ontsteld zijnde, haar zooveele kinderen t eener dragt toewenschte, als er dagen in een jaar zijn, hetwelk ook tegen den loop der natuur tot algemeene verbazing geschiedt is, gelijk zulks alhier tot eene eeuwige gedachtenisse der zaake, uit de oude, zoo met de hand geschrevene als gedrukte, kronijke, kortelijk ter neder gesteld & vermeld is. De allerhoogste God moet om deze zaake gevreesd, geëerd en geprezen worden tot in alle eeuwigheid Amen."

Volgens Boxhorn zou men te Loosduinen eertijds de volgende kreupele rijmregels gelezen hebben:

D'onspreeckelieke Godes kracht,
Mach men meninksins wel mercken,
Want eens een frouken voortbracht,
Twee kynde te zamen in der wercken;
Dat verwonderde heur vrouw Margriet Hertogin,
Dat een wyf bij eens mans beleydt noch dragen kynder niet meer dan ien.
Daar na leet God geschyen,
Wonder groot; want zij wan,
Vierde half hondert kynderen & de 15 tot eenre dracht bij eenre man.
De kynder kerstede Bisschop Gij in een Becken klaer,
Daer waren hoge gebooren Peeten, als Princen, Vorsten vrouwen, dats, waer.
Der fruchten starfsi, en de was Germana van Allemannien,
Willems Coninck, van Holland Grave, al zonder wane.
Dit was een wonderlich dinck. Doe zij bleef
Men jaeren duysen CC en de LXXVI schreef
Op ten goeden Frydach, ten negen uuren,
Haer siel moet in eeuwigheyt dueren.

De 365 kinderen zouden, volgens den *Ouden Sergeant*, D. II, bl. 174 (vergel. met *Vaderl. Letteroeff.*, 1838, No. 3, bl. 342), te Amsterdam op het stadhuis in eene flesch bewaard worden.

Volgens eene overlevering zou het slot Pouderoijen, ook wel Puideroijen, Puderoijen en bij verkorting Puirroijen en Puroijen genoemd, ook Arx puerorum geheeten hebben, omdat er ter gedachtenisse van de gravinne van Hennenberg zoo vele vensters aan gemaakt waren, als zij, te Loosduinen, ter eener dragt, kinderen had voortgebragt.

De belachelijke benaming van Arx puerorum vindt men vermeld bij Matthaeus, *Anal.*, T. I. p. 333, en daar uit in *Staat van alle Volkeren* overgenomen, doch niet hetgeen Matthaeus er bijvoegt: „sunt qui ajunt vocatam a poederen quod fit in littore Mosae Fluminis," hetgeen waarschijnlijker voorkomt. Z. Weiland's *Woordenb.* op het woord peuren. Te 's Hertogenbosch en elders heet het nog poeieren.

Dr. Römer schrijft: in eene M. S. *beschrijving van de abdie van Loosduinen bekrachtigt met deszelfs egte bewijsstukke, afbeeldingen enz. daartoe behoorende* door K. van Alkemade en P. van der Schelling, lees ik het navolgende: „nog is er een algemeen erfgerugt & overlevering bij de goede & eenvoudige luyden te Losduynen woonende, dat op zeker stuk weylands, de Bergweij genaamd, gelegen in 't oosten, digt aan het dorp nevens de Heerweg, in welkers midden zig een grooten ronden heuvel opdoet & vertoont, ter dezer plaats weleer gestaan heeft het hof & de woonplaats van de gravin (graven?) van Henneberg, alwaar de weelde & dartelheid in spijs, drank & allerley wellust & overdaad tot walgens toe overvloeyde, tot dat et eindelijk de Goddelyke Almagt verdrietende dit geheele hof tot een straf van hun overdaad & ten spiegel voor andere als een tweede Sodoma is omgekeert & verzonken & dat alzoo op dees plaats dezen sandheuvel is voortgekomen, & ter naader bevestiging van dit praatje maakt het gemeene volk malkander wijs, dat des middernagts op dezen heuvel het gerammel van het keukengereedschap & der loopende speeten nog gehoord kan worden, om hetwelke te verneemen veele hun slaap & tijd vruchteloos verspillen. Het is den heer van Brandwijk die dit erfgerucht aardiglyk berymt & beschreeven heeft, 't geen wij niet konde nalaaten alhier in te voegen.

Zie aan de slinkerhand een berg van groene sooden,
Die op haar lekkernij de koe te gast durft nooden,
En weet, indien bij u geen oudheid is verdagt
Nog d' overleevering ten deele uitgelagt,
Dat hier het graaveslot van Henneberg gestaan heeft,
En door des Hemels toorn zig d' aardrijk opgedaan heeft,
En in zijn ingewand swolg hof & hofgezin
En gaf aan desen berg zijn weesen en begin;
Weet dat die 's middernachts, juist als de klok in 't slaan is,
Leyt met zijn oor, dat ver van 't slinker niet van daan is,
Op dees begraasde bult, die duyst nog veeren heeft
En dikwijls is het bed van die hij voedsel geeft,
Bescheydelyken hoort, hoe dat de speeten loopen
Wat pot & keetelen & leepels om te droopen,
En braadpan voor geraas daarin de keuken maakt;
Weet dat, zoo ymand komt die na de waarheid haakt,
En 't delven daar bestaat & gaeren was aan 't vatten
Na zilvere schotelen & de versonke schatten,
Hij haast gebrooken ziet zijn schoppen & zijn spaan,
En eeven wijs & rijk wel mag naar huis toe gaan."

Een onzer dichters uit de XVIIe eeuw vervaardigde een *Blij-, treur-, eyndespel van de Gravinne van Hennenberg*, waarvan een gedeelte, door de hand van Alkemade geschreven, nog aanwezig is.

Zie Amandus van Zierikzee, *Chron. ab init. mundi ad Ann.* 1514; Parival, *Vermakel. van Holland*, bl. 129; *Batavia Sacra*, T. I. p. 224; R. Snoy, *Archiatri, de Rebus Batavicis Libri* XIII, in de *Rerum Belgicar. Annales* van Fr. Sweertius, Francof. 1620, fol. ; *Die Chronycke van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt*, Leyden 1517 en de overige uitgaven der *Divisie Chronyk* in het *Leven van* Floris IV; M. van Vaernewyck, *Die Historie van Belgis*, Gent, 1565; M. Crommer, *Hist. Polon.*, L. I.; Guicciardyn, *Beschrijv. der Nederl.*, bl. 447; Boxhorn, *Tooneel van Hollandt*, p. 364; Junius, *Batavia*, p. 570; Schotanus, *Fris. Geschied.*, bl. 144; Buchelius *in Bekam*, p. 71; Schriverius, *Beschrijv. van Oud Batavia*, bl. 190 volgg.; Dezelfde, *Toetsteen op het Goudsch Kronyckske*, bl. 254; M. Vossius, *Annal. Holl. Zeel.*, p. 148; Smids, *Schatkamer*, bl. 212; *Chronica de Hollandia et ejus Comitatu* in Matthaei *Vet. Aevi Analect.* T. V. p. 536, T. VI, p. 19—42; *Beschrijv. der Nederl.*, (Amst. 1660) D. II. bl. 73. (Deze beschrijving vindt men bijna woordelijk overgenomen in de *Vyerighe Colom*); Bleyswyk, *Beschrijv. van Delft*, bl. 20—26; *Batavia Illustrata*, p. 1314—1317; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Schotel, *Letter- en Geschiedk. Uitspann.*, bl. 130; *Nederl. en Kleefsche Oudheden*, D. III. bl. 240, volgg.; Phil. Timaretes, *Collect. Monument. Foed. Belgii*, p. 226; *Navorscher*, D. III. (*Bijblad*) bl. XLVIII, D. VII. bl. 160; *Cat. Mss.* J. van Voorst, p. 124; *Cat.* C. van Alkemade en P. van der Schelling, bladz. 40; Westerbaen, *Ockenborgh*, bl. 25; J. Oudaen, *Gedichten*, D. III. bl. 70; J. C. Hennings, *Over de Leer aangaande Geesten en Geestenzienders*, 2 dln. bl. 38.

HENNEPIN (Louis) werd omstreeks 1640 te Ath in Henegouwen geboren. Na voleindigde studiën nam hij, met verscheidene zijner medestudenten het Franciscaner kleed aan, begaf zich in een klooster te Parijs en werd aldaar tot priester gewijd. Onder het lezen van geschiedkundige werken en vooral der berigten van de zendelingen naar Amerika en andere werelddeelen, ontstak zijne reislust en wenschte ook hij op hun voetspoor het christendom onder de barbaarsche volken voort te planten. Tot bereiking van dit doel, vertrok hij naar Gent om het Vlaamsch te leeren. Eene zijner zusters, die aldaar gehuwd was, poogde hem van dit plan aftebrengen, doch zijn lust tot reizen en de raad van eenige Amsterdamsche

vrienden deden hem besluiten het, zoo mogelijk, te volvoeren. Hij begaf zich dien ten gevolge naar Italië, waar hij van den generaal zijner orde den last ontving, zoo in dat land als in Duitschland de voornaamste kerken en kloosters te bezoeken. In Vlaanderen wedergekeerd, zond hem Willem Herincx, later bisschop van Iperen, naar het klooster Hall in Henegouwen om er gedurende een jaar te prediken; vervolgens beval men hem naar het klooster Biez in Artois en daarna naar Calais te reizen, vanwaar hij over Duinkerken naar Biez wederkeerde. Op deze togten kon hij, zonder aan voedsel te denken, dagen en nachten in de herbergen, waarin hij zijn intrek had genomen, achter de deuren staan luisteren naar de verhalen der zeelieden. Met vreugde nam hij dan ook een zending aan naar de Hollandsche steden. Te Maastricht aanvaardde hij de betrekking van aalmoezenier bij een regiment, en was als zoodanig bij den veldslag bij Senef. Na meermalen in de gevaren des oorlogs gedeeld te hebben, werd hij naar Rochelle gezonden, om zich aldaar als missionaris naar Canada in te schepen. In 1667 vertrok hij met den vromen François de Laval, bisschop van Petraea in *partibus infidelium* en later bisschop van Quebec. Te Quebec aangekomen, bleef hij niet ledig, en het was gedurende zijn verblijf in het fort Frontenac of Cataroconi dat hij onder het lezen van reisbeschrijvingen, het voornemen opvatte door den Ohio de zee te bereiken. Weldra was hij in de gelegenheid er aan te voldoen, daar hij eene uitnoodiging van den provinciaal van Artois ontving Lasalle op zijne ontdekkingstogten, die hij, op bevel van den koning, ondernam, te vergezellen. Zij vertrokken den 18 Augustus 1678 en bragten den winter bij de Niagara door, van waar Hennepin naar het fort Frontenac terugkeerde om twee andere monniken aftehalen om hem te vergezellen. Zij reisden vervolgens door de groote meeren van Canada tot Michillimakinac, waar zij den 26 Augustus 1679 aankwamen. Die plaats was toen nog zeldzaam bezocht geworden. Zij kwamen in het meer Michigan en bereikten de rivier der Ilinoisen, aan welker boorden zij een sterkte bouwden. Verschillende tegenspoeden noodzaakten Lasalle naar Frontenac terug te keeren. Voor zijn vertrek gelastte hij echter Hennepin en nog een persoon om de groote rivier Meschasipi, van welke de Wilden hem gesproken hadden, te ontdekken. Hennepin vertrok den 28 Februarij 1680. Hij verhaalt dat hij uit de rivier der Ilinoisen in de Meschasipi kwam en den loop van deze tot aan de zee volgde; dat hij haar vervolgens weder opvoer; dat hij door de Wilden gevangen genomen en vervoerd werd, en dat hij na een verblijf van 8 maanden onder die volken, welke hij, door zijne kennis in de heelkunst, aan zich verbonden had, doorgebragt te hebben, door de Franschen die te Canada waren gekomen verlost werd. Hij bragt den winter door te Michillimakinac en keerde vervolgens naar Europa terug, waar hij den 5 April 1682 aankwam. Hij gaf er het verhaal zijner reizen in het licht; werd vervolgens gardiaan van het klooster Renly in Artois, weigerde naar Amerika terug te keeren, en ten gevolge van vele onaangenaamheden, begaf hij zich in 1697, met verlof zijner oversten naar Holland; vestigde zich eerst te 's Hage, vervolgens te Amsterdam, eindelijk te Utrecht waar hij stierf. Hij gaf in het licht:

I. *Description de la Lousiane nouvellement découverte au sud-ouest de la nouvelle France, avec la carte du pays, les moeurs et la manière de vivre des Sauvages.* Paris 1683, 1688, in 12o.; in het Italiaansch vertaald door Casimir Frischotti, Bologne, 1686 in 12o. en in het Hoogd. Neurenberg 1689, in 12o. Dit verhaal is opgedragen aan Lodewijk XIV. In deze opdragt, waarin hij den koning zeer vleit, noemt hij zich onderdaan van den koning van Frankrijk. Zij bevat de verschillende togten van den schrijver en verdient eer den naam van reis dan van beschrijving. Men vindt er niets bij nopens de ontdekking van de Meschasipi. In Holland verscheen:

II. *Nouvelle découverte d'un très grand pays situé dans l'Amérique, entre le nouveau Mexique et la mer Glaciale etc.* Utrecht, 1697, in 12o., m. pl. Amsterdam 1698, ald. 1704, 1711 en 1720, met de reizen van Laborde naar de Caraïbische eilanden.

In dit werk geeft de schrijver een volledig verhaal van zijne reizen en de redenen op, die hem belet hebben er zoo uitvoerig in het eerste van te gewagen.

Hij wilde Lasalle bij zijn leven de eer der ontdekking van de Meschasipi niet betwisten.

III. *Nouvelle voyage dans un pays plus grand que l'Europe, entre la mer Glaciale et le nouveau Mexique, depuis* 1679 *jusqu'en* 1682, *avec réflections sur les entreprises du sieur* Lasalle, Utrecht, 1698, in 12o., m. pl., in het Hoogd., Bremen, 1697, in 12o., m. pl. Dit werk en het vorige zijn van een even vleijende opdragt als het eerste aan Lodewijk XIV, aan Willem III voorzien.

Men vindt het 2de werk in het IXde en het 3de in het Vde deel van *Recueil de voyages du Nord.* Beide bevatten weinig belangrijks met betrekking tot de aardrijkskunde, ofschoon deze monnik de eerste is geweest die de Missisippi zoo hoog is opgevaren. In zijn 2de werk gewaagt hij van eene rivier, komende van het Westen, die hem bijna even groot toescheen als de Meschasipi, waarin zij valt.

De schilderij, die hij geeft van haren oorsprong, naar de verhalen der Wilden, komt volkomen overeen met hetgeen men later over de bronnen van de Missouri is te weten gekomen. Hennepin is soms ligtgeloovig, doch hij verdient de verwijtingen niet die hem Charlevoix gedaan heeft.

Volgens Foppens is Hennepin ook de schrijver van *La Morale Pratique du Jansenisme, avec un Appel comme d'Abus au Pape Innocent* XII; doch Paquot betwijfelt zulks.

In het Nederduitsch bestaan van hem:

Reizen door nieuw ontdekte Landen. Utrecht 1698. 4o.

Reizen naar Noord-Amerika of ontdekking van Louisiana, Amst. 1703. 4.

Beschrijving van Europa, Utrecht 1698. 4o.

Zie *Biogr. Univers.*, T. XX. p. 62; Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 832; 833; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire Littér. des Pays-Bas*, T. III. p. 623; Brunet, *Manuel du Libraire*, T. II. p 162; Arrenberg, *Naamregister*, bl. 224.

HENNEQUART of HENNEKERT (JEHAN), een wapenschilder in het laatst der XVde eeuw. In de archieven der oude grafelijke rekenkamer der hertogen van Bourgondië vindt men de volgende posten op rekeningen van 1467—1468:

„A Jehan Hennequart, paintre et valet de chambre de Mds. pour six vins grands blasons, armoiez des armes dudit feu Ms. miz et employés en ladite église de saint Donas LXXIJ p."

„A Jehan Hennequart, valet de chambre et paintre de Mds. pour la facon du grand estandart de Mds. de taffetas blanc, ou a esté paint et figuré à deux endroits, l'ymage de Ms. saint George à cheval, combattant le dragon et y a esté escript de grand lettre d'or mot et devese de Mds. XXXVI p."

Zie Le Comte de Laborde, *Les Ducs de Bourgogne*, T. I. P. II. p. 500, 503; Kramm, *Levens der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III. bl. 678.

HENNEQUIER (JERÔME), in 1633 te St. Omer geboren, legde in 1650 aldaar zijne gelofte als Dominikaan af. Zijne oversten zonden hem naar het collegie van St. Thomas van Aquino, te Douay, om in de godgeleerdheid te studeren. Na voleindigde studien onderwees hij haar zelf en was tusschen 1669 en 1672 eerste regent van het genoemde collegie. Zijn ijver voor de leerstellingen der Thomisten berokkende hem onaangenaamheden, die echter vergoed werden door de bedieningen, welke zijne orde hem opdroeg. In 1673 werd hij prior van het klooster te Doornik en twee jaren later zond men hem naar Kamerijk, om de godgeleerdheid te onderwijzen. Zijn generaal benoemde hem in 1678 tot meester of doctor in deze wetenschap.

Sedert werd hij definitor der provincie van St Roza, nieuwelings in de Fransche Nederlanden opgerigt, te Luik, en in deze betrekking begaf hij zich in 1686 naar Rome, om een nieuwen generaal te kiezen. Te St. Omer teruggekeerd, was hij er drie jaren prior, en zijne broeders

waren zoo over hem tevreden, dat zij hem herkozen. Zijn laatste levensjaren wijdde hij aan de studie en het vervullen der pligten, die zijne orde hem oplegde. Hij stierf den 18 Maart 1712, in den ouderdom van 79 jaren.

Hij schreef:

Vanitas triumphorum quos ab auctoritate adversus Praedeterminationes physicas pro scientiâ mediâ erigere nititur Germanus Philalethes Eupistinus, Auctore amico Philalethi consentaneo, Duaci, 1670. 12°.

Cultus Beatae Virginis Mariae vindicatus adversus Monitorem Anonymum. Audomari, 1670, 12°.

Waarvan eene Fransche overzetting bestaat, in hetzelfde jaar in 12°. uitgekomen.

Expunctio notarum, quas in favorem Monitoris anonymi alter anonymus inurere nititur cultus B. Mariae Virginis vindicato. Cameraci, 1675, 12°.

Dissertatio Theologica de absolutione sacramentali percipiendâ et impertiendâ, ad Sacrosancti Concilii Tridentini, nec non Scholarum Angeli sensum expressa, atque in duas partes distributa. Audomari, 1682, 8°.

Approbation à l'Eclaircissement touchant l'usage de l'absolution des Consuetudinairs & recidives etc. du P. Charles de l'Ansomption. Liège, 1682, 8°.

Epistola ad illustrissimum D. D. de Choiseul, Episcopum Tornacensem super Recidivorum absolutione, Antv. 1702, 12°.

Ook had hij waarschijnlijk deel aan *l'Oppression de la vérité dans tout son jour, contre les Signatures de Douay, par la Préface d'une lettre du R. P. Henneguieres, de l'ordre des E. E. Prêcheurs, & Docteur en Théologie, à son disciple du temps passé, & par trois vers du R. P. Placide Skinner, Anglois-Bénédictin, Licencié & Professeur de Théologie, aux petits esprits, mais dociles: traduits du Latin en François*, in 4°.

Tractatus Theologicus, quo demonstratur, uti Eximius ac Reverendus admodum Dominus, D. de la Verdure, S. Theologiae Doctor & Ordinarius Duaci Professor, contra se ipsum dimicet in Controversia de recidivorum Absolatione, Audomari, 1685, 12°.

Oratio in laudem Angelici & Cammunis Ecclesiae Doctoris S. Thomae Aquinatis, habita Audomari an. MDCCII, Antv., 1702, 12°.

Ad Liberium Gratianum super Dissertatione primâ ipsius de mente Concilii Tridentini circa Gratiam physicè praedeterminantem Epistolae IV, in 12°.

In handschrift:

Expensio obligationis, quae ordinis nostri Fratribus incumbit, Missam Conventualem quotidie decantandi.

Tractatus de Deo Trino & Uno, de Jure et Justitia, de Sacramentis in genere et specie.

Tractatus Apologeticus quo ostenditur R. P. Josephum a Vitâ Dominicanum, non esse alienum à sententiâ Thomistarum in Praediterminatione Physica.

Tractatus de motione Dei ad id quod entitatis est in actione peccati, contra Patrem Platel Soc. Jesu.

Oratio altera in laudem Divi Thomae Aquinatis.

Zie *Scriptores Ord. Praed.*, T. II. p. 281; Paquot *Mémoires pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. I. p. 269.

HENNEQUIN, uit Luik, een voornaam beeldhouwer, die in de tweede helft der XIVde eeuw in Frankrijk bloeide en belangrijke werken vervaardigde.

Zie Le Comte de Laborde, *Les Ducs de Bourgogne etc.*, *Introduction*, p. XXII; Kramm, *Levens der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III. bl. 678; Zie over het geslacht der Hennequins gekomen uit Vlaanderen, dat zich te Troyes in Champagne nederzette, van waar deszelfs takken (Blanchard vermeldt 17 stamtakken) zich in verschillende plaatsen van Frankrijk en inzonderheid binnen Parijs verspreidden; behalve Moreri en Hoogstraten, Blanchard, *Les Présidents a mortier du Parlement de Paris depuis* 1331, Paris, 1647, in fol.; Le Long, *Bibliothéque de France*, T. III. N. 32928; Schotel, *Geschied- en Letterk. Uitspann.*, bl. 108, 109; Le Carpentier, *Histoire de Cambrai; Navorscher*, D. II. bl. 154, D. III. bl. 175, D. VIII. bl. 263, *Bijblad*, 1853, bl. CXXXIII; 1854, bl. LXXXI.

HENNEQUIN (FRANÇOISE), echtgenoot van François Hennequin, zoon van Pierre Hennequin, Jacques Hennequinne en Jehan Hennequinne, beschuldigd van deel genomen te hebben aan de gebeurtenissen, tijdens de inneming van Bergen, door graaf Lodewijk van Nassau, in 1572, werden, na de herovering dier stad door Alva's troepen, veroordeeld om levend verbrand te worden. Zij hadden echter de vlugt genomen, en alleen hunne goederen werden aangeslagen.

Zie Altmeijer, *Une succursale du Tribunal de Sang; Navorscher*, *Bijblad* voor 1854, bl. XXXIV.

HENNEQUIN (FRANCOIS), broeder van Etienne Hennequin, den 1 Aug. 1610 gehuwd met Anna Coulon, bij welke hij kinderen verwekte. In zijn ms. *Livre de tous ses enfants*, leest men: „Memoire que nous sommes party d'Anvers avec ma femme et mon petit fils (né le 15 Juin 1612 — baptisé le 25 du dit moy a mon très grand regret d'autant que je ne voulais pas qu'il fust este baptisé à l'Eglise Romaine) pour venir demeurer en Hollande le 17 de Novembre l'an 1612 et sommes arrivé à Amsterdam le 21 du dit moy après avoir séjourné à Rotterdam après de mon frère Augustin de l'Orme."

HENNEQUIN (JACOB), zoon van Pieter Hennequin en van Maria le Leu, vlugtte met zijn vader, moeder en drie broeders den 31 Augustus 1698 uit het gebied van den koning van Frankrijk naar deze landen. „Zij hadden besloten om den 14 Augustus 1698 te komen, doch alzoo zij van hunne verkochte vaste goederen geen geld konden ontvangen, zoo hebben zij nog moeten tarderen tot den gemelden 31 Augustus, en als wanneer zij met groote benaauwdheid des nachts van daar zijn vertrokken. Het goud dat zij hadden, had zijn moeder eenige uren te voren in een brood gebakken."

Het is echter blijkbaar, dat reeds vroeger, ja reeds in 1686, afstammelingen van het geslacht zich in het land van Katzand bevonden hebben.

Zie *Aanteekeningen* van Pieter Hennequin, *filius* Jacob, ten jare 1733, in *Navorscher*, D. II. bl. 155.

HENNEQUIN (GUALTHERUS) burgemeester van Rotterdam, hield briefwisseling met de Chamellard, die in 1706 door hem een voorslag van vrede liet doen. Toen echter de zaken in het einde van dat jaar wat voordeeliger voor Frankrijk begonnen te staan, sloeg het Fransche hof terstond een anderen toon aan. Chamellard schreef aan Hennequin dat hij God dankte, dat zijn ontwerp niet was aangenomen, dat hij zich voortaan buiten de handeling dacht te houden en dat Hennequin zich niet meer tot hem maar tot den markgraaf de Torcy moest vervoegen. Hierop schreef Hennequin aan de Torcy, met kennis van Heinsius en Buys, die het in de vergadering van Holland gebragt hadden, dàt men hier niet ongenegen zou zijn tot een mondgesprek, mits de koning van Frankrijk bij den voorgaanden voorslag bleef.

De Torcy antwoordde beleefd, waarop besloten werd, dat Hennequin eene reis naar Parijs zou doen, van waar hij in April 1707 terugkwam met een ontwerp van een verdrag, hem, door de Torcy, in 't bijzijn van d'Avaux, voorgezegd. Doch alzoo dit ontwerp, in verschillende opzigten nadeeliger was dan het vorige, bleef men hier dringen op de herhaling en zelfs verbetering van het ontwerp. Doch de uitslag van den veldtogt en een bedekte handel met het Engelsche hof, waren oorzaak dat de onderhandelingen eerst in het volgende jaar (1708) heimelijk werden voortgezet.

Toen er in 1725 tusschen Frankrijk, Groot-Brittanje en Pruissen te Herrenhausen een verbond werd gesloten tot onderlinge bescherming in Polen, Duitschland en elders, het verdrag van Hanover genoemd, werd ook Nederland aangezocht er deel in te nemen. Onder degenen die zich tegen dat verdrag verzetten was ook de oud-burgemeester Hennequin, die aangezocht werd om in Zeeland tegen de aanneming er van te werken, waarover, en vooral over zekere briefwisseling met Bouciquault, een afhangeling van Spanje en met François Michiel Janiçon in den Haag, en over het doen van zekere voorslagen tot

verdrag aan het Spaansche hof, zonder daartoe van hooger hand gemagtigd te zijn, hij in moeijelijkheden geraakte; ja zulks werd zoo euvel geduid, dat Hennequin, op verzoek der staten van Holland, te Parijs in civiel arrest werd genomen, doch, kort daarop, onder belofte van zich ten allen tijde ten verhoor te zullen stellen, ontslagen werd en herwaarts kwam, waar hij op last der staten door eenige leden der gecommitteerde raden een verhoor onderging. De uitslag was dat hij niet zoo schuldig werd bevonden; ten minste, hij bleef in de regering van Rotterdam en zitting houden in de admiraliteit van Zeeland. In 1730 was hij nog in dezelfde ambtsbetrekkingen.

Zie *Projet de Paix de Mr. de Torcy, Ms.;* Wagenaar, *Vad. Hist.,* D. XVII. bl. 292, 314, 326, D. XVIII. bl. 336; van Wijn, *Nalez.*, D. I. bl. 424—428.

HENNEQUIN (J.) gaf in het licht:
Predikatien, 4 D. Amsterdam, T. Craijenschot, in 8°.

Zie Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 224.

HENNEQUIN (Philippe Auguste) werd in 1762 te Lyon geboren, verloor naauwelijks 7 jaren oud zijne moeder en bijna door een hevige oogziekte het gezigt. Na zijne herstelling, legde hij zich toe op het teekenen van bloemen, en ontving eenig onderrigt aan de akademie zijner geboorteplaats. Daar zijn vader hem niet toestond zich aan zijne neiging voor de kunst geheel over te geven, verliet hij, op veertienjarigen leeftijd, heimelijk het ouderlijk huis en begaf zich naar Parijs, waar hij een plaats op het atelier van den schilder David verkreeg. Na zich twee jaren onder dezen en vervolgens in de rijke galerij van den hertog van Orleans geoefend te hebben, terwijl hij inmiddels de lessen aan de akademie volgde, begaf hij zich naar Florence en van daar naar Rome, waar hij tot de staatkundige gebeurtenissen in het laatst der 18de eeuw vertoefde. In zijn vaderland teruggekeerd, vestigde hij zich in de nabijheid zijner geboortestad. Bij gelegenheid van het beleg dier stad, zag hij zijne woning vernielen en al zijne teekeningen, studiën en schetsen, die hij uit Rome had medegebragt aan de vlammen prijsgeven. Te Parijs, werwaarts hij vervolgens vertrok, werd hij in de zaak van Grenelle betrokken en in de staatsgevangenis geworpen. Na zijn ontslag, werd eene door hem geschilderde *allegorische voorstelling* door hem ten toon gesteld, door het Instituut bekroond, en zijn naam in het veld van Mars, te gelijk met dien van den dichter Parny luide uitgeroepen. In het daarop volgende, het achtste der Fransche republiek, leverde hij een zijner beroemdste voorstellingen *Orestes door de Furiën vervolgd wordende*, op de tentoonstelling aldaar, welke den eersten prijs van het instituut mogt verwerven. Sedert ontving hij aanzienlijke bestellingen, zoo van wege Napoleon als van andere aanzienlijke personen, doch een zamenloop van ongelukkige omstandigheden, zooals het afzeggen van schilderijen, b. v. van eene voorstelling der krooning van de keizerin Josephine, hem door keizer Napoleon en den *dood van Nero*, door Lucien Bonaparte besteld, bewogen hem zich naar Milaan te begeven, waar hij schilderijen in fresko vervaardigde. Van hier reisde hij naar Holland, van plan om zich naar Zweden te begeven. Te 's Hage gekomen, bewoog koning Lodewijk hem echter om aldaar te blijven en het inwendige van het paviljoen van Haarlem, met voorstellingen aan de geschiedenis van zijn koningrijk ontleend, in fresko te schilderen. 's Konings kort daarop gevolgde afstand, stelde zijne verwachtingen op nieuw te leur, en nu vestigde hij zich in België, en woonde achtereenvolgens te Brussel, Antwerpen en Luik, in welke laatste stad hij aan het hoofd van een athenaeum van schilder- en teekenkunst werd geplaatst. Eenige jaren later werd hij professor aan de Akademie te Doornik, en bleef in deze betrekking werkzaam tot aan zijn dood, die den 12 Mei 1833 voorviel. Tot het getal zijner leerlingen behoorde de beroemde historieschilder Louis Gallait.

Zijne beroemdste schilderijen bevonden zich in de galerij der Louvre, zooals *Orestes door de furiën vervolgd*, en de *slag der Piramiden* en in het hôtel der Invaliden, het *portret ten voeten uit van den maarschalk Perignose*, ook schilderde hij voor Napoleon den slag bij *Nazareth* en bij *Quiberon*. Voor de zaal der antieken op de Louvre vervaardigde hij een plafond, Frankrijk voorstellende, en op last van den heer Delacepède, groot-kanselier van het legioen van eer, de *uitreiking der ridderkruisen van het legioen van eer aan het leger der kusten van den Oceaan te Boulogne*.

Te Luik bevindt zich de *zelfopoffering der 300 Franchimontezen*, een nationaal onderwerp; in de kerk van St. Jan aldaar, *St Jan, de Apocalypsis schryvende;* in het kostschool te Ekerme, bij Rijssel, eene *Heilige Maagd* en vier schilderijen betrekking hebbende tot de geschiedenis van den H. Benedictus; boven het hoofdaltaar der kerk te Malmedy, eene voorstelling van het *Vagevuur*. Voorts vervaardigde hij een *Christus in het graf;* 5 tafereelen uit de geschiedenis van St. Hubert in de aan dien heilige gewijde kapel in de kerk van St. Piat te Doornik; *Socrates zijnen leerlingen lessen van wijsheid gevende*, te Rijssel; het *portret ten voeten uit van den maarschalk Dumonceau*, te Amsterdam geschilderd; de *geboorte des Konings van Rome;* voorts een aantal portretten, landschappen en genrestukken.

Zie Immerzeel, *Levens der Hollandsche en Vlaamsche Schilders*, D. III. bl. 33; Nayler, *Küntsler Lexicon*, T. VI. p. 101.

HENNEQUIN (Pieter), zoon van Pieter en van Cornelia de Jonge, den 1 Februarij 1765 te Sluis geboren, diende als 1ste luitenant ingenieur te Sluis, toen deze vesting, na eene dappere verdediging in Augustus 1794 aan den Franschen generaal Moreau werd overgegeven. Hij doorliep verder alle rangen bij het corps der genie; werd in Augustus 1825 bevorderd tot generaal-majoor, en was directeur in de 3e directie van fortificatiën, toen hij den 10 Mei 1826 te Utrecht overleed. Hij was vereerd met het ridderkruis der militaire Willemsorde 3e klasse. Bij zijne vrouw, Françoise Adrienne de Cliver, liet hij twee zonen na, Johannes Jacobus en Daen Cornelis, die beide als kapitein bij het corps ingenieurs en mineurs en sappeurs zijn gepensioneerd geworden.

Zie Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 111. en particuliere berigten.

HENNERT (Johan Frederik) werd in 1733 te Berlijn geboren en ontving zijne eerste wetenschappelijke opleiding in het Joachimtalische collegie onder den rector Heinsius, en sedert 1747 van den beroemden Sulzer, die als leeraar der wiskunde aan dat collegie was aangesteld. Onder dezen legde hij den grondslag zijner algemeene en wiskundige kennis, welke laatste hij, onder leiding van den onsterfelijken Leonard Euler, mogt voltooijen. Reeds in zijne eerste verhandelingen over wijsgeerige en dramatische onderwerpen, straalde buitengewone kennis van de stelsels der oude en latere wijsgeeren, welwikkend oordeel en kiesche smaak in het vak der schoone kunsten door. Omstreeks 1755 vertrok Hennert naar Parijs om aldaar zijne kennis uit te breiden, woonde bijna twee jaren in het huis van den beroemden Nicolas Joseph Delisle, toen astronome de la marine en hoogleeraar in de sterrekunde aan het Collège de France, wiens lessen over de sterrekunde en sterrekundige werktuigen hij gelijk ook die van Lamonnier, hoogleeraar in de wiskundige natuurkunde bijwoonde.

Uit Parijs reisde hij naar ons vaderland, welks welvaart en burgerlijke vrijheid hem voor zich innam, zoodat hij besloot zich aldaar neder te zetten. Met toestemming der hoogleeraren opende hij te Leiden eene wiskundige school, en telde onder zijne leerlingen den later zoo beroemden van Swinden.

In 1764 werd Hennert in plaats van den beroemden J. de Castillon, die naar Berlijn was beroepen, eerst tot buitengewoon en in 1764 tot gewoon hoogleeraar in de wijsbegeerte, wis- en sterrekunde te Utrecht aangesteld, en begon aldaar, zoo ten behoeve der studenten als ten algemeenen nutte, een leerboek der wiskunde, dat toen nog niet bestond, te bewerken. Tien jaren arbeidde hij aan dit uitgebreide werk, dat uit 9 deelen bestaat, waarvan de 3 eerste de *Elementa Matheseos purae:* de 6 overige de *Elementa Matheseos duplicatae* bevatten. Voor meer ge-

vorderden voegde hij er bij, *Institutiones Astronomiae Scientiarumque conjunctarum, Gnomonices, Chronologiae, Geographiae, Artisque Nauticae.*

Naderhand was hij, bij de vorderingen, welke de sterrekunde in zijnen tijd maakte, over dit gedeelte niet tevreden, terwijl ook andere gedeelten er van door lateren arbeid van wiskundigen wordt overtroffen. Daar het getal beoefenaren der hoogere wiskunde gering was, gaf hij ook collegie in de wijsbegeerte, naar aanleiding van zijne *Aphorismi Philosophiae*, in 1781 te Utrecht gedrukt. Vele christen leeraars hebben met erkentelijkheid van het nut uit zijne lessen getrokken gesproken, doch Hennert zelve meende, dat jongelingen, die volgens den gewonen akademischen leertrant, zonder mathematische of andere kundigheden verworven te hebben, met de *Logica* begonnen en het daarbij lieten blijven, geene of zeer geringe vorderingen in de ware wijsbegeerte konden maken. Liever had hij de wijsbegeerte, volgens de wijze van Beattie, wiens *Principles of moral science* hij aanprees, en van welke hij eene Nederduitsche overzetting met bijvoegselen en voorrede bezorgde, onderwezen. Ook bezorgde hij de Nederduitsche overzetting van *uitgelezene verhandelingen over de wijsbegeerte en fraaije letteren, getrokken uit de werken van de koninklijke maatschappij der wetenschappen te Berlijn.* Bij gemis van astronomische werktuigen tot het doen van naauwkeurige berekeningen hield Hennert zich onledig met schrijven van belangrijke zoo wijsgeerige als wiskunstige verhandelingen, die zoo door de koninklijke maatschappij te Berlijn als door directeuren van het Stolpiaansch legaat bekroond werden, en zoo in de werken dier maatschappijen als in die van het Bataafsch genootschap van proefondervindelijke wijsbegeerte, van het Zeeuwsch genootschap en in mengelwerken van in- en buitenlandsche verzamelaars zijn uitgegeven.

Na door eene ontsteking zijn regteroog verloren te hebben, en zijn linker langzamerhand verzwakte, verkreeg hij in 1802, op zijn verzoek, zijn eervol ontslag als hoogleeraar. Hij stierf den 30 Mei 1813 aan de gevolgen eener beroerte, in het 80ste jaar zijns levens.

Hij was naauwgezet, regtvaardig, goedwillig, dienstvaardig en edelmoedig, liever weldaden bewijzende dan te ontvangen. Vol ijver voor wetenschappen en kunsten, werkte hij zelf onvermoeid aan hare bevordering, en achtte allen hoog, in welke hij den wil en het vermogen daartoe ontdekte. In den kring zijner vrienden gaf hij, door vernuftige scherts, leven en vrolijkheid aan het gezelschap. Bij anderen baarde zijne haastigheid, vurige tegenspraak en spottende luim wel eens ongenoegen. Een min kiesche manier van uitdrukking in den dagelijkschen omgang, bragt hem nu en dan in verdenking van oneerbiedigheid en ongodsdienstigheid; doch die argwaan konde niet vatten op hen, die den man uit zijne schriften, lessen en ernstige gesprekken over onderwerpen van algemeenen en christelijken godsdienst kenden.

Een onbekend dichter vervaardigde op hem het volgende bijschrift:

De grijze Hennert zat aan zijn gewone taak,
De ontwikkeling van een vraag door wiskunst voorgeschreven,
Toen hem de dood verraste en stoorde in zijn vermaak,
»Wat" zegt hij, »doet gij daar op 't eind nog van uw leven,
Daar gij toch geen figuur of letterschrift meer ziet."
Maar Hennert graauwt hem toe: »scherminkel, 't raakt u niet!
Ik zie veel meer dan gij; mijn ziel kan lezen, schrijven,
En wat zij leest of schrijft, zal eeuwig waarheid blijven."

Hij schreef:

Genaue Harmonie des Sinnlichen mit dem Vernünftigen in der Natur des Menschen (1753).

Nachricht von der Schuchischen Schauspieler Gesellschaft zu Berlin, behelzende een oordeelkundig verslag van eenige vertooningen aldaar gegeven.

Gedanken über den Werth und Nutzen der Lustspiele, zeer wijsgeerig geschreven, wijst den middelweg aan in het beoordeelen der tooneel- en blijspelen.

Deze drie verhandelingen zijn geplaatst in het maandwerk getiteld:

Neue Erweiterungen der Erkenntniss und des Vergnügens.

Traité du Thermomètres, où il est parlé d'une nouvelle loix de chaleur. La Haye 1759.

Redevoering over de welsprekendheid. Rotterdam 1767. 4°.

Grondbeginsels der wiskunde. Utrecht 1769. 8°.

Dissertations Physicques et Mathématiques. 1778.

Uitgelezene verhandelingen over de wijsgeerte en fraaije letteren, getrokken uit de werken der koninklijke akademie der wetenschappen te Berlijn, en uit het Fransch vertaald. Met bijvoegselen vermeerdert door J. F. Hennert. Utrecht 1780—1795. 6 d. 8°.

Redevoering over de gelaatkunde. Utrecht 1783. 8°.

Aphorismi philosophici. Ultraj. 1781. 8°.

Oratio de Physiognomia, publice habita die XI*mo* *Aprilis* 1782. *Cum Academiae Rheno-Trajectinae Magisterio iterum se abdicavit.* Trajecti ad Rhenum, 1782. 4°.

Commentatio de Barometria. Ultraj. 1787. 8°. maj.

Elementa matheseos purae et applicatae. 9 vol. Ultraj. 1760—1775. 9 vol. fig. 8o.

Institutiones astronomiae. Ultraj. 8.

Lessen over de eerste beginselen der wijsbegeerte, uit het Latijn vertaald door G. O. Spaan. Leyden 1822. gr. 8°.

Beattie, *Grondbeginselen der zedel. wetenschappen met Bijvoegs. en voorrede van* J. F. Hennert, uit het Engelsch vertaald door Y. van Hamelsveld. Utrecht 1795. 3 d. 4 stukken. 8°.

In de werken van de koninklijke academie van Berlijn, verhandelingen:

Sur la vie d'Archimède. (1766).

Sur les moyens de donner la plus grande perfection aux lunettes dont les objectifs sont composés de deux verres.

In de werken van het Bataafsch Genootschap van proefonderv. wijsbegeerte:

Over Astromatische of Dollandsche verrekijkers, bevattende de algemeene eigenschappen der werktuigen. (1772).

In de werken uitgegeven door het Stolpiaansch legaat:

De Sensu morali. (1774).

In de werken van het konink. Ned.-Instituut:

Verhandeling over de ophaalbruggen. (1812)

In de werken van het Zeeuwsch genootschap:

Onderzoek omtrent de ware gedaante der aarde (1772).

Onderzoek of de onzekerheid omtrent de ware gedaante der aarde eenen aanmerkelijken invloed hebbe op sterrekunde en navigatie.

Voorts vinden wij verhandelingen van hem in de *Acta eruditorum Lipsiensia*, in de *Bibliothèque des sciences et des beaux arts*, in de werken der Hollandsche maatschappij te Haarlem en vele anderen.

Zie Prof. Nieuwenhuis, *Redevoering over het leven en de wijsgeerige verdiensten van den Hoogleeraar* J. F. Hennert, voor het 1ste deel van diens *Lessen over de eerste beginselen der Wijsbegeerte, uit het Latijn vertaald door* G. C. Spaan, Leijden 1822; Hennert, *Uitgel. Verh.*, Voorr; Heringa in *Kunst- en Letterb.* 1813, D. I. bl. 274, 291, 1814, D. I. bl. 198. 217. 277, 324; Nieuwenhuis, *Woordenboek van Kunsten en Wetenschappen*, o. h. w.; Clarisse, *Encyclop. Theologica*, p. 85, 99. 105, 106, 165, 199, 346, 511; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.*, D. II. bl. 307; Collot d'Escury, *Hollands roem*, D. IV. St. II. bl. 664; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. IV. bl. 300; *Navorscher*, D. V. bl. 168; Arrenberg, *Naamreg. van Boeken*, bl. 224; *Alphab. Naaml. van Boeken* 1790—1831, bl. 242; *Boekz. der gel. wer.* 1764, *a.* bl. 95; Muller, *Cat. van Porttr.*

HENNIGE (Frederik August), nam als chirurgijn-majoor deel aan den veldtogt naar Rusland.

Zie Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 397.

HENNIN (Jacob de), schreef:

Zinrijke Gedachten, toegepast op de vijf zinnen, Amst. 1681.

„In dit werkje" schrijft Heringa, „worden de zinnen of zintuigen zelve minder behandeld, dan wel eene enkele werkzaamheid van hen, bij voorbeeld in dat gedeelte, dat over het gezigt handelt, wordt de lezer aangetoond, wat in een gedeelte van Zuid-Holland en 's Hage te zien is. Bij het einde van elk hoofdstuk geeft hij een dichtstuk."

Zie Heringa, *Bijdrage tot de Lijst der Nederl. Dichters*, bl. 48.

HENNIN (Antonius de), graaf van Bossu of Boussu, zoon van Jan de Hennin Lietard, heer van Bossu, broe-

der van Jacob en Maximiliaan de Bossu, volgde in 1572 Cornelius van Mijerop, heer van Ketel en Spalant, Raad van den hove van Holland, als domproost van Utrecht op. Hij was de laatste domproost die de R. C. godsdienst beleed.

Zie van Leeuwen, *Batavia Illustr.*, p. 1019; Viglii ab Aytta *Epistolae ad* Joach. Hopperum in *Analect.* C. P. Hoynck van Papendrecht, T. I. P. II. p. 898, 708.

HENNIN (Balduinus) abt van Hennin. De abdij van Hennin, ook Hennin-Lietard genoemd, werd in 1040 gesticht en lag in de nabijheid van een groot vlek of stadje, ook Hennin geheeten, niet verre van Douay. De abt teekende de Unie van Brussel, in 1577 als vertegenwoordiger der stad Aire.

Zie Miraei *Opp. Diplom.*, T. I. p. 172, 179; J. C. de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 202.

HENNIN (Jacob de), heer van Bossu of Boussu, zijn naam was eigenlijk Jacques de Hennin-Lietard, marquis van Vere, heer van Auxi, zoon van Jan de Hennin-Lietard, heer van Bossu, broeder van Antonius en Maximiliaan.

Deze edelman was bevelhebber der stad Aalst en grootmeester der bosschen van Henegouwen.

Bij den aanvang der Spaansche beroerten hield hij, even als zijne broeders, de partij van Philips, doch toen Requesens was gestorven en de Spaansche soldaten geweldenarijen begonnen te plegen, helde hij tot de zaak der vrijheid over. In 1576 naar den prins van Oranje gezonden, sprak hij ijverig voor de zaak van zijn broeder, en verzocht en verwierf onderstand tot de belegering van het kasteel van Gent.

In 1577 teekende hij de Unie van Brussel, en dikwerf nam hij deel aan de raadplegingen der algemeene staten, in wier naam hij het bevelhebberschap over de stad Kamerijk voerde. Doch het leed niet lang of hij verzoende zich, gelijk de overige Henegouwsche edelen, met den koning van Spanje.

Zie *Nobiliaire des Pays-Bas*, T. I. p. 52; *Apologie van Willem* I, bl. 87; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 107; Beaufort, *Leven van Willem* I, bl. 464; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 101, 102.

HENNIN (Jacob de), heer van Gislengien, volgens de not. der algemeene staten, 3 Aug. 1577, een der afgevaardigden naar Rijssel en bailluw van Comines. Hij teekende de Unie van Brussel, in 1577 en in 1579 het verdrag der verzoening met Parma.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, D. II. bl. 101; J. C. de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 125.

HENNIN (Jan de), of Hennin-Lietard, heer van Bossu, vader van Antonius, Jacob en Maximiliaan, werd in 1562 door Margaretha van Parma naar Valenciennes gezonden, om aldaar het oproer te dempen.

Zie Strada, *de bello Belgico*, p. 132.

HENNIN (Maximiliaan de), zoon van Jan van Hennin-Lietard, heer van Bossu, werd in 1542 geboren. Hij was de zoon van Maximiliaan van Bourgondië, die hem tot zijn erfgenaam maakte, doch daar diens boedel met schulden bezwaard was, had hij geen voordeel van deze erflating.

Reeds vroeg geraakte hij in eere. Philips benoemde hem, toen hij naauwelijks 14 jaren bereikt had (1556), tot lid van den raad van state, en 3 jaren later (1559), tot bevelhebber van een zijner 14 benden van ordonnantie. Hij was geen deelgenoot van de vergaderingen en ontwerpen der verbonden edelen en bleef de vriend van Granvelle, die hem wijzer en rijper dan men van zijnen leeftijd kon wachten, achtte. Na het vertrek van Willem I werd hij voorloopig in diens plaats tot stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht benoemd (1567), en behartigde in deze betrekking de belangen van zijnen vorst. In 1568 nam hij den advocaat van den Ende gevangen, verstrooide het volk dat in Waterland en West-Friesland voor den prins van Oranje werd geworven, en in 1572 ijverde hij voor den 10den penning, die op bevel van Alva moest opgebragt worden.

Toen de Watergeuzen in 1572 den Briel hadden ingenomen, trok hij derwaarts, doch, in plaats van de stad te heroveren, begaf hij zich, de onmogelijkheid ziende om zich van haar meester te maken, en na de helft van zijn volk, deels gedood en gevangen, deels in het water omgekomen, verloren te hebben, door het water en slijk der Bornisse naar Putten, van daar naar Nieuw-Beijerland en kwam des avonds voor Paschen (6 April 1572) voor Dordrecht, met plan om in deze stad zijne vermoeide, natte en beslijkte soldaten te verfrisschen en onderstand van Alva af te wachten. De burgerij, in den waan dat men met geweld den tienden penning kwam vorderen, raakte in rep en roer; nam de wapenen op, sloot de poorten en riep: „dat zij den Spanjaard niet in wilde hebben." De regering, voor erger beducht, en zelf niet gezind om het volk in te laten, zond burgemeester van der Mijle en den raadsheer Cornelis van Beveren naar den stadhouder, die met zijne manschappen reeds voor de Rietdijksche poort lag, af, om hem hare vrees voor oproer, indien hij de stad binnen trok, mede te deelen, en dringend te verzoeken van zijn opzet af te zien en buiten te blijven, met aanbod om al het noodige tot verkwikking van hem en zijn volk te bezorgen. Bossu, in zijn voornemen te leur gesteld, barstte in gramschap los, en beet, op den grijzen baard van den burgemeester wijzende, de zijnen toe: Deze oude is mede den Koningh ontrouw," waarop van der Mijle bedaard en ernstig antwoordde: „Dat hij de stadt nu oock wel, gelijck hij dickwils en langh gedaen hadde, sonder soldaten, in gehoorsaamheijt van den Koningh soude bewaaren." In weerwil dat hij het den graaf en zijn volk aan niets liet ontbreken, verlieten zij de stad, onder het uitbraken van verwenschingen en bedreigingen; verbrandden moedwillig het naburige slot Develstein, en kwamen, gedeeltelijk over land, gedeeltelijk over water, te Rotterdam aan, waar zij, „listig binnen geraekt, haren toornigen moet met het bloet van de ingezetenen wreedelick koelden. Hetwelck de burgers van Dordrecht niet en dede berouwen, dat se de Spaengjaers uijt gehouden hadden." Te vergeefs beschreef hij de staten van Holland te 's Hage. De meeste steden toch hadden reeds het Spaansche juk afgeschud. Sommigen, zoo als Gouda, Haarlem en Medemblik, trachtte hij door verraad te bemagtigen, in andere, gelijk Amersfoort, legde hij bezetting. Naarden ging, om de West-Friezen ten onder te brengen, bij verdrag over. Eindelijk rustte hij te Amsterdam eene vloot uit en raakte met de onzen slaags op de Zuiderzee, werd overwonnen en gevangen genomen.

Drie jaren bleef hij in de gevangenis, tot dat hij, op voorspraak van zijnen broeder, tijdens den Gentschen vrede, tegen Marnix van St. Aldegonde werd uitgewisseld. Nu omhelsde hij de zaak des vaderlands en betoonde zich ijverig voor hare bevordering. Zijn aanzien steeg door zijne bekwaamheden en door zijne dapperheid.

Terstond gaven de algemeene staten hem zitting in den raad van state en in den raad van oorlog, en vaardigden hem af naar Utrecht, om de onrust in dat gewest te doen ophouden en de Spanjaarden van daar te verdrijven; zelfs vond hij te dien tijde voorspraak in de vergadering der algemeene staten, toen hij naar het stadhouderschap van Vriesland dong. Na eerst als kolonel in het leger der staten gediend te hebben, werd hij, op aanbeveling van den prins van Oranje, tot veldoverste verheven, en diende in beide betrekkingen het land met trouw en dapperheid. Op deze wijze het vaderland dienende, werd hij in het midden zijner loopbaan plotseling door den dood, in het jaar 1579, weggerukt, „wordende hij," gelijk Hooft schreef, „lankzaam vergeeten, om d' achtbaarheid van zijne deugden, en men betreurde hem niet minder om zijne zedigheit en aanminnigheit, dan den prins van Oranje en andere voortreffelijke regeerders, over het gemis van zijne dapperheit en ervarenheit."

Zijn plotselinge dood gaf den Spaanschgezinden aanleiding, om den prins van Oranje te verdenken, alsof deze Bossu zou vergeven hebben, doch tegen die verdenking is de eer

van den grooten en edelen redder van ons vaderland waardiglijk verdedigd. **Bor** verhaalt zelfs, „dat de prins de vriendschap van den graaf hoogachtte, en zelfs bij de staten van Holland voor hem sprak, ten einde hem een jaargeld van *f* 5000 mogt toegelegd worden, en dat hem de heerlijkheden van Putten en Geervliet tot belooning van zijne goede diensten mogten gegeven worden."

Hij gaat op verschillende wijzen in plaat uit.

Zie behalve de bekende geschiedschrijvers Hooft, Meursius, Goudhoeven, Boxhorn, van Meteren, Bor, Bentivoglio, Strada, Wagenaar, van Wijn, Bilderdijk, Arend, Beeloo, Motley; *Geuse-Liedt-boeck* (1667), bl. 58, 84; A. Thysius, *de bello navali*, p. 40; N. Burgundius, *de bello Belgico*, passim; M. ab Isselt, *Historia sui temporis*, passim; Hugo Grotius, *Annales et Historiae*, passim; M. Vossius, *Annales Hollandiae Zelandiaeque*, passim; J. Duym, *Corte Historische Beschryvinghe der Nederl. Oorlogen*, bl. 15; Hoynck van Papendrecht, *Analecta*, T. III. P. I & II, passim; *Epp.* Viglii *ad* Hopperum in *Analecta* cet., T. I. P. II. passim; *Repertorium van Placaten in Holland*, bl. 131; van Alkemade en van der Schelling, *Beschrijving van den Briel*, D. I. bl. 123; Balen, *Beschrijving van Dordrecht*, bl. 841, 842; Beverwyck, *Beschrijving van Dordrecht*, bl. 348; van Oudenhoven, *Beschrijving van Dordrecht*, bl. 526; J. W. te Water, *Tweede Eeuwfeest van de vrijheid binnen de stad Vlissingen*, bl. 41 der *Bijlagen*; J. J. Brahé, *Kerkel. Redevoering*, Vlissingen, 1772, bl. 10, 11; Bareuth, *Holl. en Zeel. Jubeljaar*, bl. 66; van der Wall, *Privil. van Dordrecht*, bl. 1371; Beaufort, *Leven van Willem* I, D. I. bl. 604, D. II. bl. 266, 328, 329, 367, 409, 410, 411, 418, 651, D. III. bl. 48, 49, 213, 244; Jan Gerritsz., *Chron. van* Rotterdam, Ms., p. 343; Boxhorn, *Theatrum Urbium Holland.*; J. B. de Tassis, *de Tumultibus Belgicis*, Lib. I. in Hoynck van Papendrecht, *Anal. Belg.*, T. II. P. II. van Kampen, *Vaderl. Karakterkunde*, D. I. bl. 381, 382; Velius, *Beschrijv. van Hoorn*, bl. 373; van Wijn, *Bijvoegs.* en *Nal.* op Wagenaar, D. VI., bl. 68, 76, 103, D. VII. bl. 47, 66; Dez., *Nalez.*, D. I. bl. 283, 291, 293; Schrevelii, *Harlemens.*, p. 59; Bleyswyk, *Beschrijving van Delft*, bl. 436; Cleyn, *Eeuwgetijde in den Briel*, bl. 40; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 215, 256; Gachard, *Correspond. de Philippe* II, T. II. p. 16, 18, 124, 137, 148, 179, 184, 215, 254, 276, 336, suiv., 352 suiv., 364, 365, 372—382, 412, 413, 418—422, 423; *Correspond. de Guillaume le Taciturne*, T. IV. p. 97, 108; Schotel, *Kerkel. Dordr.*, D. I. bl. 44; Dezelfde, *Geschied-, Letter- en Oudheidkund. Uitspann.*, bl. 59; Dezelfde, *Dordrecht* (1858) bl. 9; J. C. de Jonge, *Nederl. Heldend. ter Zee*, D. , bl. ; Dezelfde, *de Unie van Utrecht*, bl. 123, 124; P. J. Schotel, *Nederl. Heldend. ter Zee* (Voorstelling van den zeeslag op de Zuiderzee); Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 455; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 103, 403; Voorts de Woordenboeken van Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis; *de Navorscher*, D. X. bl. 250, (Brief van Bossu 1570).

HENNING (Christiaan), werd den 20 Augustus 1741 te Erfurt geboren en reeds vroeg tot de teeken- en schilderkunst opgeleid. In Holland gekomen, stond hij met zijn broeder Godfried aan het hoofd der behangselfabriek van de zoogenaamde Hoornsche maatschappij, wier prentteekeningen bekend zijn. Later bestuurde hij mede de stads teeken-akademie te Haarlem. Zijn vak was voornamelijk het teekenen en schilderen van vogels en landschappen, ook schilderde hij tooneelwerken voor den schouwburg te Amsterdam. Van zijne etskunst bestaan een zestal door hem geëtste *Gezigten op de buitenplaats Biljoen.* Hij dreef kunsthandel en overleed te Zeist, den 2 Augustus 1822.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders*, D. II. bl. 32; *Konst- en Letterb.* 1822, D. II. bl. 116.

HENNINIUS (Henricus Christianus), of de Hennin, ofschoon geen Nederlander, verdient melding om zijn vierjarig verblijf in Nederland, en zijne uitgebreide letterkundige betrekking met de geleerde Nederlanders van zijn tijd, en vooral met Jacobus Tollius, wiens leven hij beschreef (*Vita* Jacobi Tollii *conscripta per* Henr. Christ. Henninium, waarvan het oorspronkelijke ms. berust bij den heer van Dam van Noordeloos te Rotterdam), en wiens brieven hij uitgaf met den titel:

Jacobi Tollii *Epistolae itinerariae, ex auctoris schedis posthumis, recensitae, suppletae, digestae; annotationibus, observationibus & figuris adornatae, cura et studio* Henr. Christ. Henninii. Amstelod. 1704.

Hij was geboren te Hanau, geneesheer eerst te Tiel, daarna te Duisburg, waar hij omstreeks 1704 overleed.

Hij beoefende, gelijk Almelovenius, de genees- en letterkunde en was hoogleeraar in de geneeskunde, geschiedenis, welsprekendheid en Grieksche taal, aan de akademie te Duisburg.

Na den dood van Nuberus dachtten curatoren der Harderwijksche hoogeschool er aan, hem den literarischen stoel aldaar te geven. Hij schreef:

Dissertatio de Graeca lingua secundum accentus non pronuntianda, Traj. ad Rhen. 1684, 4o.

Ook gaf hij *Juvenalis* met aanteek. uit, Ultraj. 1685, 4o.

Hij vertaalde in het Latijn en gaf uit:

Nic. Bergier, 5 *livres sur les chemins publics et militaires des Romains*, en

De la Mothe Le Vayer, *Dissertations sur Q. Curce.*

Onuitgegeven:

Dissertatio de Origine urbis Tilanae.

Zie *Epistolae ad* Ant. Magliabechium, T. II. p. 337, (over de Aanteekeningen van Henninius op de *Epp.* Tollii); *Miscell. Daventr.*, T. I. p. 540, 541; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogeschool*, D. II. bl. 38, 650; Saxe, *Onomast.*, T. V. p. 329 seq.; *Cat.* C. A. van Wachendorff, Utrecht 1811, bl. 199, 200; Rink, *Beschrijving van Tiel*, bl. 321.

HENNOTELLE (Ange), te Rijssel geboren, trad in 1637 in de orde der Dominikanen te Doornik, studeerde te Douay in de godgeleerdheid, en onderwees haar zelve in het collegie van Thomas van Aquino, waarvan hij tweemaal regent was, in dezelfde stad. In 1642 werd hij doctor aan dezelfde universiteit, was tweemaal prior te Doornik, eens te Douay, en stierf den 10 Mei 1678, in den ouderdom van 58 jaren, in zijn klooster. Hij werd eenmaal met den jezuit Antoine de Boulogne naar Rome gezonden, om de zaak der monniken, tegen de Choiseul du Plessis-Praslin, bisschop van Doornik, te bepleiten. Hierop hebben de beide volgende geschriften, van zijne pen, betrekking:

Response à un Ecrit intitulé: Mémoire sur le différend, qui est entre Mgr. l'Evesque de Tournay, & les Réguliers de son diocèse. Paris, 1672, 4o. Lille, 1672, 12o.

Response à la Replique du Rme. Evesque de Tournay. Ms. te Rijssel.

Zie Jacques Eckard, *Scriptores Ordinis Praedicat.*, T. II. p. 675; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. I. p. 646.

HENRARD (Henri Joseph), kunstschilder, te Luik geboren. Hij schilderde te Parijs, waar hij in de kunst onderwijs gaf, voornamelijk landschappen en portretten.

Op de tentoonstelling in de Galerij Le Brun aldaar, in 1827, vond men van hem:

Een *gezigt in de omstreken van Luik;* een dito *in Italië bij ondergaande zon;* een *Watermolen*, enz.

Zie Ch. Gabet, *Diction. des Artistes*, Paris, 1831, in 8o.; Kramm, *Levens en Werken van Holl. en Vlaamsche Schilders*, D. III. bl. 618.

HENRARD (Robert), een Karthuizer en uitmuntend Nederlandsch beeldhouwer. Hij vervaardigde o. a. een schoon *Beeld van de H. Jonkvrouw*, voor de hoofdkerk te Luik.

Zie Kramm, *Levens en Werken van Holl. en Vlaamsche Schilders*, D. II. bl. 618.

HENRI, *Chetif*, zoon des Keizers van Marokko, werd te Leiden in de christelijke kerk gedoopt en diende, gelijk Descartes, Gustaaf Adolf, Turenne, Rabenhaupt, enz., onder Maurits, op zijn verzoek in de kompagnie van Frederik Hendrik, die geregtigd was hem *f* 50 per maand te geven en hem te doen wapenen en monteren met twee paarden en een bidèt.

Zie Valckenier, *Verwerd Europa*, D. I. bl. 20; van Wijn, *Nalez. en Bijv. op* Wagenaar, D. XI. bl. 160; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 495.

HENRICKSZ. (Rijck), een beeldsnijder te Utrecht, in het midden der XVIe eeuw, die o. a. in de Buurtkerk aldaar, „de foey onder de orgelen sneed."

Zie *Rekeningen van de Buurtkerk te Utrecht* bij Dodt van Flensburg, *Archief*, D. VI. bl. 313; Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Schilders*, D. III. bl. 678.

HENRICSZ. (DIRK), geboortig te Oudheusden, oefende de schilderkunst uit te Utrecht in den aanvang der XVIe eeuw.

Zie *Kameraars rekeningen der stad Utrecht* 1511—1513 bij Dodt van Flensburg, *Archief*, D. III. bl. 204; Kramm, *Levens der Holl. en Vlaamsche Schilders*, D. III. bl. 678.

HENRICUS FRISO, of *de Fries*. Zie FRISO.

HENRICUS A GANDAVO, aldus genoemd naar zijn geboorteplaats Gent, maakte zijn naam roemruchtig in de XIIIe eeuw. De naam van zijn geslacht was Goethals, of gelijk Marcantius beweert, Mudanus (of van der Mude). Hij was leeraar te Parijs en doctor der Sorbonne. Men gaf hem den bijnaam van doctor solemnis, d. i. plegtige doctor. Men verzekert dat hij aartsdiaken te Doornik is geweest. Hij stierf den 8 September 1293, in den ouderdom van 76 jaren. Daar is eene familie Goethals te Doornik, om welke reden Valerius Andreas van gevoelen is, dat hij misschien afkomstig van deze stad kan zijn. Vader Archangelus Giovani, schrijver van de jaarboeken der Serviten, wil, dat hij monnik van deze orde is geweest; doch anderen zijn niet van dat gevoelen.

Hij schreef:

Theologia Quodlibeta in IV *libros Sententiarum*, ap. Badium Paris 1518. fol. en met de *Commentaria Vitalis* Zuccelii, Venet. ap. Majettum.

Commentariorum & Quaestionum in Physica, Aristotelis Libri VIII.

Commentariorum & Quaestionum in Metaphysica, Aristotelis Libri XIV.

Summa Theologiae seu Quaestionum ordinariorum, Parisiis ap. Badium. 1520 fol.

De viris seu scriptoribus illustribus usque ad annum 1280, *cum appendice* XI *Capitum, auctore* Sillebert o *cognomento Universali ad* Sigebertum, Coloniae, 1580, 8°. door Suffridus Petri uitgegeven *cum vulgatis jam ante* Hieronymo, Gennadio, Isidoro, Honorio. Dit werk is ook uitgegeven door Aubertus Miraeus in Antv. 1639, fol. door Fabricius (*cum Bibl. Eccles.*, Trithemio *aliisque auctariis*) Hamb. 1718, fol.

Vita S. Eleutherii, Tornacensis Episcopi.

Elevatio Corporis ejusdem S. Eleutherii in hands.

Mogelijk dezelfde als die welke Bollandus, zonder naam van schrijver, heeft uitgegeven in *Actis Sanctor*, Tom. III. Febr. 20, p. 180.

Summa de Poenitentia in hands.

Quodlibetum de Mercimoniis et Negotiationibus, in hands.

Quodlibeta de variis materiis, in hands.

Tractatus de castitate Virginum et Viduarum, in hands.

Sermo de Purificatione Virginis Deiparae, in hands.

Sermones, in hands.

Zie Fabricius, *Bibl. mediae et infim. Latin.*, T. VI. p. 640; Labbens, *de S. E.*, T. I. p. 423, seq.; Bulaeus, *Hist. Acad. Paris.*, T. III. p. 410; Trithemius, *de S. E.*, Cap. 497; de *Scriptoribus Germ.*, C. 90; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 345; Vossius, *de Hist. Lat.*, p. 480, 490; Luiscius, *Algem. Hist. Geogr. Woordenb.*, D. V. bl. 153; Over hem schreef afzonderlijk François Huet, hoogleeraar te Gent, in zijn werk: *Récherches historiques et critiques sur la vie, les ouvrages et la doctrine de Henri de Gand*, Gand et Paris, 1838, 8o. 209 bl.

HENRICUS DE GAUDA. Zie GOUDA.

HENRICUS GORCOMIUS. Zie GORKUM.

HENRICUS GRAVIUS, naar zijne geboorteplaats Grave. Hij had tot bijnaam Vermolanus, was prior en lector bij de Dominikanen te Nijmegen en overleed 22 October 1552. Hij schreef:

Scholia et Annotationes in Hieronymi *Epistolas*, van welke de eerste Decade verscheen te Antwerpen 1568. 8o. De overige gaf And. Schottus te Parijs in 1609 in fol. en verbeterd te Keulen in 1618 in het licht.

Annotatiunculae in D. Paulini *Opera*, Colon. B. Cyprianum. Colon. 1544, 1560. 8°.

S. Joannis Damasceni Opera. Coloniae 1560. fol.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 354; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 449; Eckard, *Script. Ord. Praedic.*, T. II. p. 140; Luiscius, *Algem. Hist. Geogr. Woordenb.*, D. V. bl. 153.

HENRICUS HESSICUS. Zie ERP.

HENRICUS HOLLANDUS. Zie HOLLANDUS.

HENRICUS JOANNIS, een Hollander, lector te Keulen, schreef:

Commentaria in tres morales Praefationes Plinii. Colon. 1514.

Zie Valer. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 356.

HENRICUS, kanunnik te Doornik, tijdgenoot van Bernard van Clairvaux en bekend bij Herimannus, abt van St. Maarten te Doornik.

Hij schreef in het Latijn het leven van den H. Eleutherius, dat de heilige zelve hem in de pen zou gegeven hebben. Het Hs. er van berustte weleer in de bibliotheek der abtdij van St. Maarten te Doornik. Vooraan was met een oude hand geschreven:

> Erat Tornaci Clericus, puer, Civis, Canonicus,
> Henricus dictus nomine, alumnus magnae Dominae,
> Cui revelantur omnia huius libri sequentia,
> Quae fuerant igni data a gente nimis alata.

Ook schreef hij een boekje *De Antiquitate urbis Tornacencis* in hands.

Zie *Auctarium ad Chronicon* Anselmi *Abbatis Gemblacensis* ad annum 1140; Fabricius, *Bibl. Med. & Infim. Latinit.*, T. V. p. 272; Valer. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 370.

HENRICUS WORMERIANUS. Zie WORMER.

HENRICUS DE SOEMEREN. Zie SOMEREN.

HENRIC VAN ZUTPHEN. Zie ZUTPHEN.

HENRICXS (CHRISTIAAN) gaf in 1625 te Arnhem in het licht een treurspel, getiteld:

David en Absalon.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr., Anth. en Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 160.

HENRION Belgisch beeldhouwer, geboren te Nivelles en aldaar in 1775 gestorven. De marmeren *standbeelden van Petrus* en *van de Godsdienst* in de St. Jacobskerk te Brussel en het beeldhouwwerk aan den voorgevel dier kerk, zijn van zijne hand. Ook in de gewezen abdij van Affllighem vond men voortbrengselen van zijnen beitel.

Zie Immerzeel, *Levens der Holl. en Vlaamsche Schilders*, D. III. bl. 33.

HENRION (DENIS), een Franschman van geboorte, verdient hier eenige vermelding, omdat hij, luidens de berigten, zich een geruimen tijd in de Nederlanden heeft opgehouden. Hij werd in de tweede helft der 16e eeuw geboren en diende alhier bij het Staatsche leger als ingenieur, onder de bevelen van den prins van Oranje, tot op de jaren 1606 of 1607, toen hij, de dienst verlatende, weder naar zijn geboorteland terugkeerde. Van zijne verrigtingen hier te lande vinden wij geene bijzonderheden opgeteekend, doch wel van die, toen hij in Frankrijk was teruggekeerd.

Hij gaf vele blijken van zijne uitgebreide wiskundige kennis, want in het jaar 1607 belastte hij zich te Parijs met het geven van lessen aan jongelieden uit den adelstand, ten behoeve waarvan hij een werk schreef onder den titel:

Mémoires mathématiques recueillis et dressés en faveur de la noblesse Françoise. Paris, 1612, in 4o., herdrukt en vermeerderd in 1623, in 8o.

Het tweede deel van dit werk zag in 1627 het licht. Naar men zegt was hij in Frankrijk een der eersten die eene goed berekende Sinus-tafel bezorgde, welke later van eene groote menigte wiskundige werken gevolgd werd. Wij laten de titels dier boeken hier volgen. Zij zijn:

Les quinze livres des Elémens d'Euclide, traduits de

latin en françois; Paris 1615, in 8o.; 2e édit., revue et corrigée; Paris 1621, in 8o.

Les Élémens et les données d'Euclide, traduits en français avec des commentaires; Paris 1632, in 4o.

Elémens géométriques d'Euclide, traduits et commentés par D. Henrion, Rouen, 1649, 1676, 2 vol. in 8o.; Paris, 1683, 1685, 2 vol. in 8o.

Réponse apologétique pour les traducteurs et interprètes des Elémens d'Euclide, à un nommé P. le Mardelé, avec un Sommaire de l'Algèbre; Paris 1623. in 8o.

Les Elémens Sphériques de Théodose Tripolitain, traduits en françois; Paris 1615, in 8o. (zeer zeldzaam.)

Traité des Triangles sphériques, ibid. 1617, herdrukt in Tom. II. van de *Mémoires Mathématiques.*

Traité des globes et de leur usage, par Robert Hues, traduit du latin, avec des Notes; ibid. 1618. in 8o.

La Géométrie pratique de J. Errard, revue et augmentée; ibid. 1619. Anonyme.

Canon manuel des sinus, tangentes et coupantes; ibid. 1619; herdrukt in 1623.

Cosmographie, ou traité général des choses tant célestes qu'élémentaires; ibid. 1620, 1626 in 8o.

Collection ou recueil de divers Traités de Mathématiques; ibid. 1621, 4o.

Traité des Logarithmes; ibid. 1626 in 8o.; herdrukt in Tom. II. des *Mémoires Mathématiques.*

Tables des directions et projections de Jean de Mont-Royal (Regiomontanus) corrigées et augmentées, et leur usage; traduites du latin en françois, avec des annotations et des figures; ibid. 1626, in 4o.

Dit werk bevat de logarithmen der natuurlijke getallen van 1 tot 20000 met 10 decimalen en van die der sinussen en tangenten van minuut tot minuut met 7 decimalen.

Notes sur les Récréations mathématiques et la fin de divers problèmes, servant à l'intelligence des choses difficiles et obscures; ibid. 1627.

L'usage de Mecomètre, qui est un instrument géométrique pour mésurer les longueurs et distances visibles etc.; ibid. 1630, 1677, in 8o.

L'usage du Compas de proportion; ibid. 1631, in 8o., nouvelle édition, revue et augmentée par Deshayes, ibid. 1681.

Dit laatste werk heeft een twintigtal uitgaven beleefd.

De tijd van Henrions overlijden schijnt niet naauwkeurig bekend te zijn, doch het moet omstreeks het jaar 1640 zijn voorgevallen.

Zie *Nouvelle Biographie Générale par* Dr. Hoefer, T. 24, p. 170; Poggendorff, *Handwörterbuch zur Geschichte der exacten Wissenschaften.*

HENRIQUEZ (Jan Chrysostomus), een monnik van de orde van Citeaux, werd in 1595 uit een aanzienlijk geslacht te Madrid geboren. Hij maakte in de eerste jaren van zijn kloosterleven groote vorderingen in de wetenschappen. Zijne ouders en broeders, die aan het aartshertogelijk hof te Brussel leefden, en de aartshertog Albertus zelve, verzochten zijne oversten hem naar de Nederlanden te zenden; hier werd hij in 1622 tot geschiedschrijver zijner orde benoemd en verkreeg hij in het volgende jaar den titel van padre of vader, dien men tot hier toe slechts aan de abten, definitoren en visitatoren had gegeven. Valeriaan de Espinosa, generaal zijner orde in Spanje, bevestigde deze titels en de abt van Morimont voegde er dien van groot-prior van de orde van Calatrava bij. Hij beoefende gedurende zijn leven met grooten ijver de geschiedenis en vooral die zijner orde. Hij stierf te Leuven den 23 December 1632, in den ouderdom van 38 jaren. Hij ligt begraven te la Vignette, eene kleine abdij der Bernardijnen aldaar, waar men zijn grafschrift, denkelijk door Erycius Puteanus vervaardigd, leest. Hij schreef:

Thesaurus Euangelicus; seu de Viris sanctitate egregiis Congregationis Hispanicae. Item Relatio illustrium Virorum, quos Ordo Cisterciensis habuit in Hiberniâ nostro aevo, Matriti, 1619, 4o.

Kalendarium Ordinis Cisterciensis, Brux. 1620.

Abrégé des Principaux Statuts de l'Ordre Militaire de Calatrava sous la règle de Côtaux; avec la manière dont les Chevaliers doivent réciter leurs Heures. In het Spaansch, Bruxelles, 1622, 12o. Opgedragen aan Diego Sarmiento de Acugna, Graaf van Gondomar, Ridder van Calatrava.

Sol Cisterciensis in Belgio; sive de Viris sanctitate illustribus sacrae Villariensium Eremi, Brux. 1622, in den vorm eener kaart.

Arbor Martyrum Ordinis Cisterciensis, Brux. 1622, als voren.

Vita Joannis Rusbroquii, *Prioris Viridis Vallis, Ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini,* apud Bruxellam, Bruxell. 1622, 12o.

B. Ida de Lovanio, Ordin. Cisterc. in Valli Rosarum prope Mecliniam (in den vorm eener kaart, die de voornaamste daden dezer Heilige voorstelt), 1623.

Apologeticus Tractatus; sive de Benedicto V *Carmelitâ, & Benedicto* XII *Cisterciensi, Pontificibus summis Judicium,* Brux., 1623, 4o.

Fasciculus Sanctorum Ordinis Cisterciensis, complectens Cisterciensium Ascetarum praeclarissima gesta, hujus Ordinis exordium, incrementum, progressum, praecipuarum Abbatiarum per universum orbem fundationes, ordinum Militarium origines, Brux., 1623, 2 vol. fol.

Constantia Catholica, seu de persequutionibus Hibernorum Libri II, Brux., 1623.

Las Imagines de algunas Reynas, 1624. Ook in het Fransch en Vlaamsch, in den vorm eener kaart.

Relatio ad serenissimos Principes Austriacae Domûs, de servitiis quae in Angliâ fecit, Brux. 1624, 12o.

Orationes, y Litanias de San Joseph, Brux. 1624, 12o.

Bernardus Immaculatus duobus libris; hoc est, de ejusdem certâ sententiâ circa Deiparae conceptionem, sancti Joannis sanctificationem in utero materno, & animarum Beatitudine ante universalem corporum resurrectionem, Brux. 1624, 12o.

Corona sacra de la Religion Cisterciense en que se refieren las heroycas virtudes de algunas Reynas, Infantas, y Princesas sanctas de la Orden de N. P. S. Bernardo; compuesta por el P. Fray Chrystomo Henriquez, Bruxellas 1624, 4o., m. pl.

Triunfo de l'Amor de Dios, Brusselas 1624, 12o.

Guilielmi Aquitani Cisterciensis liber apologeticus, quo ostenditur S. Guilielmum, Benedictinum Cisterciensem, non Augustinianum fuisse, Brux. 1626, 12o.

Phoenix reviviscens, hoc est, de antiquis, Angliae et modernis Hispaniae scriptoribus ordinis Cisterciensis, Bruxel. 1624, 4o.

Vida de los P. P. del Desierto de Dunas, Amberes 1629.

Compendio de la Vida del Senor Don Juan de Vendevilla, Obispo de Tournay etc. Por el P. F. Chrysost. Enriquez, Brusselas 1630, 4o. Getrokken uit het leven van dezen bisschop door Nicolaas Zoësius.

Quinque prudentes Virgines, Beatricis de Nazareth, Aleidis de Scharenbekâ, Idae Nivellâ, Idae de Lovanio & Idae de Leuwis, Ordinis Cisterciensis, praeclara gesta ex antiquis Mss. erata. Accessit catalogus sanctorum et sanctarum maxime illustrium ejusdem Instituti, Antv. 1630, 12o.

Menologium Cisterciense, Notationibus illustratum, Antv. 1630, fol.

Regula, Constitutiones & Privilegia Ordinis Cisterc. item Congregationum Monasticarum & Militarium, quae Cisterciense Institutum observant; collecta & in ordinem redacta operâ et studio R. P. F. Chrys. Henriquez, *Hortensis, S. Theol. Magistri et Ordin. Cister. Historiogr.*, Antv. 1630, fol.

Vida, Virtudes, y Milagros de la venerable madre Ana de S. Bartolome, companera de la santa Madre Teresa de Jesu, Carmelitas Descalças, y Priora del Monasterio de Amberes. Brusellas 1632, fol.

In Handschrift.

Lilia Cistercii, in quibus vitae Sanctorum Ordin. Cisterc. Libri VI. ms. in 3 dln.

Historia Collegii Meirensis in Gallaecia veda de Candido Furlongio, Irlandes, Mingo Cisterciense, hyo del monasterio de Nugales, 4o.

Paradisus Ordinis Cisterciensis, sive arbor virorum

omnium ac Foeminarum ejusdem Ordinis illustrium. Una cum Relatione Privilegiorum omnium eidem concessorum Silva sanctorum: Arboretum Beatorum: Theatrum Heroum: Paradisus Honoris: hoc est catalogus gloriae Hispaniae Coronae & *Austriacae Domus.*

Enchiridium heroïcum septem serenissimorum Principum Austriacae domûs nunc viventium, Caesaris Ferdinandi II, Regis Catholici, Philippi IV, Ferdinandi Ernesti, Regis Ungariae Caesaris filii, Caroli et Ferdinandi Hispaniarum Infantum, Leopoldi Caesarum Nepotis et fratris, ac Leopoldi Guilielmi Archiducum Austriae.

Speculum Crystallinum & *Christianum Octo Serenissimarum Dominarum Austriacae Domus.*

Paradisus Hispaniae, sive selectiorum, et antiquiorum circiter CL Hispaniae sanctorum Elogia.

Apologia en defensa de la Epistola, que escrivio S. Bernardo a los Canonigos de Leon, in 4o.

Miracula nostri temporis, libris II in 4o.

Rosae Cistercii; sive de Cisterciensibus viris sanctitate claris lib. VI in fol.

Joseph Cisterciensis; sive de Ordinis sanctitate claris lib. VI hujus apud Hispanos prima Reformatione.

Albion-Ibere, hoc est, summa historico-politica & *genealogica motivorum amicitiae et affinitatis inter Britannos et Hispanos, ex occasione tractationis habitae de conjugio inter Walliae principem Carolum* & *Mariam Hispaniarum Infantem.*

Ook had hij uit het Latijn in het Spaansch overgezet de werken van Jacques Manuel de Kirconel, Schotsch Ridder, *De antiquitatibus et Genealogiis Regiis.*

Zie de Visch, *Scriptores S. Ord. Cisterc.*, p. 65—69; Nic. Antonii, *Bibliotheca Hispana Nova*, T. I. p. 194—196; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 499.

HENRY *de Bruxelles*, beeldhouwer in de tweede helft der XIVde eeuw, te Brussel geboren, reisde, naar gebruik van die tijden, door verschillende landen, tot uitoefening zijner kunst. In 1381 was hij o. a. te Troyes, in Champagne, waar hij zich boven zijne mededingers verhief.

Zie Le Comte de la Borde, *les Ducs de Bourgogne, Introd.*, p. LXXXI; Kramm, *Levens en Werken van Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. III. bl. 678.

HENRY (Guslain Joseph), werd den 20 Mei 1754 te Dinant geboren, vertrok, na voorbereidende studiën in zijn vaderland, naar Rome, om zich op de beeldhouwkunde toe te leggen. Zijne vorderingen waren zoo uitstekend, dat hij in Mei 1779 den grooten prijs in zijn vak behaalde, en hem den titel van honorair professor aan de akademie van St. Lucas werd geschonken. Van Rome begaf hij zich naar Frankrijk, waar Lodewijk XVI hem tot honorair architect benoemde en verschillende werken, zoo als met den architekt Crucy, den schouwburg en het vondelingshuis opdroeg. In zijn vaderland wedergekeerd, vestigde hij zich te Brussel, waar hij, op last van prins Karel, plannen maakte voor een paleis en een schouwburg aldaar, die echter door de omwenteling niet ten uitvoer gebragt werden. De keizer van Oostenrijk, keizer Napoleon en koning Willem I benoemden hem achtereenvolgende tot hunnen architekt.

Onder zijn opzigt werd in 1802 het toen zeer vervallen kasteel van Laeken hersteld. Ook bouwde hij het kasteel van Duras, bij St. Truijen, dat van Zangri, bij Maastricht, een lusthuis en den faubourg de Namur te Brussel, waar hij zich oók bezig hield met het verfraaijen en vergrooten van het koninklijk paleis. Hij overleed den 3 Februarij 1820.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. II. bl. 33; *Konst- en Letterbode.*

HENSAEUS (Renatus), te Scherpenzeel in Gulikerland geboren, was eerst monnik in het benediktijner klooster van St. Pantaleon te Keulen, waarin hij eenige malen de waardigheid van prior bekleedde. Vervolgens werd hij karthuizer en stierf te Bruina, in Moravië.

Hij schreef:

Tirocinium militiae sacrae ac religiosae in Partes III *distributum*, eerst in 1607 in Moravië en in 1609 te Keulen gedrukt.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 1066.

HENSBERCH (Vincent), dominikaan te Antwerpen, werd te Jodoigne, een kleine stad in Waalsch-Brabant, geboren; bekleedde twee of driemaal de betrekking van onder-prior van zijn klooster, was vicaris te Lire en directeur der dominicaner nonnen van Val-Duchesse, te Auderghem, bij Brussel. Hij stierf in geen gevorderden ouderdom, te Antwerpen, den 4 Julij 1634.

Hij schreef:

Den gheestelycken Rooselaer der alderweerdichste Moeder Godts, verciert met schoone Roosen der meditatien, ghebeden ende mirakelen van 't H. Roosenkransken, Antw. 1614, 16o., 1617, 16o. (verbeterd) 1619, 12o.

Viridarium Marianum, variis Rosariorum, Exercitiorum, Exemplorumque plantationibus peramoenam, in gratiam et usum cultorum Deiparae Virginis Mariae concinnatum, Antv. 1615, 16o., 1626, 12o.

Rosarium gloriosissimae Deiparae Virginis Mariae, per choros distinctum, ac 150 articulos vitae Christi, variisque hymnis, antiphonis & *orationibus perpulchrè exornatum*, Antv. 1619, 12o.

Des Coninck Wynkelder. De Croone Ons Heeren, inhoudende XXXIII van de besonderste poincten of Mysterien des Levens en der Passie Christi. Watter van noode is den gheenen die wel ende profytelyck begheert te bidden, oft te mediteeren, Antw. 1621, 16o., Leuv., 1649, 16o.

Des Bruydegoms bloemigch beddeken, leerende hoe een Bruydt Christi sal een beddeken bereydt maecken voor haeren Bruydegom, door P. van Hensberch. — *ende noch bygevoecht is een kleyn Tractaetken van het Kribbeken voor het kindeken Jesus ghemaekt door heer* M. Peter Calentyn, *op deese woorden: Puernoster est nobis*, Esaia 9, Leuven, 1649, 12o.

Apotheke der gheestelycke remedien, inhoudende het wonder cracht, ende vruchten van 't H. Roosenkransken, Antw. 1632, 12o.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 665; de Jonghe, *Belg. Dominican.*, p. 227; Eckard, *Script. Ordin. Praedic.*, T. II. p. 480, 481; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. I. p. 138.

HENRIX (S.), een vriend van den geschiedschrijver Bor, voor wiens *Nederlantsche Oorloghen* hij een gedicht plaatste.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr.*, *Anthol. en Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 216.

HENSBERGEN (Johan) was in de eerste helft der XVIIIe eeuw muntmeester te Harderwijk.

Zie Schrassert, *Beschrijvinghe der stadt Harderwijk*, D. I. bl. 69.

HENSBERGEN (J. van), in het midden der XVIIIe eeuw heelmeester te Amersfoort, leverde in 1752 bijdragen in het *Aanhangsel van de Dichtkundige Cypressenbladen.*

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr.*, *Anthol. en Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 217.

HENSBROEK (Adriaan van), dichter, in het begin der XVIIIe eeuw, o. a. van een kluchtspel *Het levendige Gebraat vertoond op de Haarlemsche schouwplaats.* Haarl. 1718.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr.*, *Anthol. en Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 173; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. b. bl. 111.

HENSCHENIUS (Godefridus), werd te Venrad, een stadje in Gelderland, geboren, legde zich op de Latijnsche school te 's Bosch, onder Johannes Bollandus, op de oude talen toe en bezocht vervolgens de gymnasiën te Kortrijk en andere Vlaamsche steden, waar hij zulk een ervarenheid in het latijn en grieksch verkreeg, dat hij in

beide talen gedichten kon vervaardigen. In 1635 vereenigde hij zich met zijnen voormaligen leermeester Bollandus tot de bewerking van de *Acta S. S*, en gaf met hem in 1643 de *Acta Januarii* in II vol. en in 1658 de *Acta Februarii* in III vol. in het licht. Op uitnoodiging van paus Alexander VII en van Goswijn Nickel, generaal der Jezuiten (hij zelf behoorde tot die orde) begaf hij zich naar Rome om daar stoffe voor zijne *Acta S. S.* te verzamelen. Na aldaar 29 maanden bezig te zijn geweest, keerde hij in 1661 naar Antwerpen terug. In 1665 verscheen het eerste deel der *Acta Mensis Martii*, toen Bollandus stierf. Hij koos zich Daniel Papenbroeckius, die hem naar Rome vergezeld had, tot medearbeider en bewerkte met hem de *Acta Mensis Aprilis*, die in 1675 verschenen. Een tweede medearbeider, Daniel Cardonius, werd door de pest, die in 1678 te Antwerpen woedde, aangetast en stierf, waarop Conrardus Janningus, onderwijzer in de Grieksche taal aan het gymnasium te Mechelen, in diens plaats gekozen werd, waarna in 1680 de drie eerste deelen van de *Acta Mensis Maji* verschenen. Behalve Papenbroeck en Janningus, arbeidde ook Franciscus Baertius aan de voortzetting van dat werk, toen Henschenius, den 12 September 1681, in het 81ste jaar zijns ouderdoms, overleed.

Hij schreef, behalve de bovengemelde *Acta S. S.*:

Exegesis Historica, seu Diatriba de Episcopatu Tungrensi & Trajectensi, cum Episcoporum Regumque Franciae iis coaevorum Chronologia & populis Dioecesi illi subjectis. Antv. 1653. 4°. Ook aan het hoofd van *Tomi* III *Actorum S. S. Moji.*

Chronographia S. Theophanis illustrata, in Tomo III. *Actor. SS. Martii.*

Vita R. P. Joannis Bollandi, *è Societ. Jesu, primi Hagiographi* in Tom. I. *Actor. Martii.*

De Genealogico Stemmate Regum Franciae primae stirpis, per tres Dagobertos, in Tom. III. *Actor. Martii.*

De tribus Dagobertis Francorum Regibus Diatriba, Antv. 1655, 4°. vóór Tom. III, *Actor. Aprilis.*

Diatriba in Catalogos veterum Romanorum Pontificum, vóór Tom. I. *Actor. Aprilis.*

Exercitatio singularis de anno & die mortis S. Ambrosii in Tom. I. *Actor. April.* p. XXXVIII.

Notitiae breves Italiae, Hispaniae, Galliae, Belgii, Germaniae, ex Actis SS. Januarii & Februarii, Antv. 1658, 8o.

Notitiae breves triplicis Statûs. Ecclesiastici, Monastici et Saecularis, ex Actis SS. Januarii, Februarii et Martis, Antv. 1668, 8°.

Zie zijn *Leven* door Daniel Papenbrochius geschreven en geplaatst voor Tom. VII. *Actarum SS. Mensis Maji*; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 372; *Biogr. Univ.*, T. XX. p. 208.

HENSKENS (Willem) een dichter uit de eerste helft der XVIIIde eeuw, wiens poëzy in de *Dichtkundige Lauwerbladen voor Z. D. H. Willem Karel Hendrik Friso* (D. 2, bl. 117), *Eeuwgetijde der Nederl. Vrijheid* (bl. 262) en vóór de werken zijner tijdgenooten, zoo als voor Maurik's *Naamrol van regtsgeleerde schrijvers*, verspreid zijn. Hij bezat eene prachtige verzameling van tooneelspelen, den 20 December 1754 in het openbaar te Amsterdam verkocht.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr.*, *Anthol. en Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 173.

HENSLER (K. F.) schreef:

Leer om Leer, kluchtig blijspel, Amst. 1800, kl. 8°.

De Gelukkige Morgen, tooneelspel door R. Bahr, ald. 1802, kl. 8o.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. *b.* bl. 111.

HENST Gz. (A. van der). Van dezen bezitten wij:

Het verloren en wedergevonden, tooneelspel, Leyden 1818, kl. 8o.

Zie *Bijv. van Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, 1848—1853, bl. 36.

HENTENIUS (Joannes), in Luikerland geboren, vertrok in zijne jeugd naar Portugal, trad daar in de orde van den H. Hieronymus, vervolgens te Leuven in die van den H. Dominicus en werd den 12 Mei 1551 aldaar doctor in de godgeleerdheid. Hij was onvermoeid in den arbeid, scherpzinnig van oordeel en ervaren in drie talen. Hiervan heeft hij ook vele blijken gegeven, o. a. arbeidde hij mede aan de uitgave der Heilige Schrift, op bevel van Karel V in het licht gegeven (Lovanii 1547 cum fig., Antverpiae 1570, Lovanii 1580.)

Hij zette uit het Grieksch over:

Euthymus Zigabenus *in* IV *Euangelia*, waarbij hij voegde *Refutatio libelli de legali Christi sacerdotio*, Lovanii 1548, ook te Parijs en elders herdrukt.

Oecumenium in Acta Apostol. D. Paulum & Canonicas Epistolas, Lovanii & Antv. 1545, ook te Parijs, 2 t. in 8o.

Aretha *in Apocalypsin*, Antv. 1545, waarbij hij voegde:

Remigius *Altisiodorensis Episcopus in* XI *posteriores Prophetas minores.*

Alphonsus *Madriliensis libellus de vera Dei inserviendi methodo*, uit het Spaansch in het Latijn, Lovanii 1577, 12°., Coloniae 1606, 12°.

Commentarii in Genesin, Ecclesiasten, Acta Apostolorum & Evangelistas, weleer in hands. te Leuven bij de Dominikanen.

Hij stierf in 1566 in den ouderdom van meer dan 67 jaren.

Petrus Baccherius vervaardigde het volgende grafschrift ter zijner eere:

»Praetulit Hentenius privatis publica rebus
»Commoda, Caenobio dives, inopsque sibi,
»Jactet Aristidem praeclarum Graecia Roma
»Publicolam Hentenio dum sit uterque minor."

Zie P. de Jonghe, *Belgium Dominic.*, p. 152; P. le Long, *Bibliotheca Sacra*, T. I. p. 263; Foppens, *Biblioth. Belg.*, p. 157.

HENTZEPETER (H.), schreef:

De aanstaande wederkomst van onzen Heer, onder de vijfde monarchij, volgens de Openbaringen van Johannes en de Gezigten van Daniel. Amst., 1819, gr. 8°.

Eerste en laatste tooneelen der Wereld. 's Hage, 1822, gr. 8°.

De nabijzijnde ondergang der Wereld. 's Hage, 1823, gr. 8°.

Zie *Naamlijst van Boeken* 1790—1832, bl. 235.

HEPPE (J. W.), schreef:

Waarnemingen over verscheidene soorten van etterziekten, enz. Utrecht, 1802, gr. 8°.

Zie *Naamlijst van Boeken* 1790—1832, bl. 243.

HEPPENER (H.), was predikant te Dragten in Friesland, werd tweemaal bekroond door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen wegens verhandelingen *over de kracht en invloed der gewoonte* en *Pligten jegens het Huwelijk.* Ook schreef hij:

Redevoering over den weldadigen invloed van een wel ingerigte opvoeding en onderwijs op het geluk van den mensch en de maatschappij. Amst., 8°.

Zie *Naamlijst van Boeken* 1790—1832, bl. 243.

HERAUGUIÈRES (Charles de), een Kamerijksch edelman, en een moedig krijgsman, ten tijde van prins Maurits, vermaard om 't gelukkig volvoeren van den schranderen list, uitgedacht ter verovering van het kasteel te Breda, door middel van een turfschip. Hij onderleide en volbragt het stuk op de volgende wijze. In het einde van Februarij des jaars 1590, nam hij tot zich ongeveer zeventig uitgelezene soldaten, gekozen uit onderscheidene kompagnien, om alle argwaan te vermijden, en trad daarmede, zonder van iemand gezien te worden, bij nacht, te Zevenbergen, aan boord van het schip van eenen Adriaan Janszoon van Bergen, turfschipper, gewoon om in het kasteel turf te leveren. In het ruim lag het volk, en op eene zoldering van planken een bovenlast van turven. Na een langen en moeijelijken togt, op welken het volk veel ongemaks leed, zoo door de belemmeringen van tegenwind en ijs, als door honger en koude, kwam men

eindelijk binnen het kasteel. Hier werd het turfschip bezigtigd door eenen korporaal, doch zoo onnaauwkeurig, dat hij geen onraad vernam, iets, 't welk ligtelijk zou hebben kunnen gebeuren, wijl het verscholen krijgsvolk met den hoest merkelijk gekweld was. Onderling hadden de soldaten zich verbonden, dat, indien iemand een hoest overviel, welke den toeleg zou kunnen doen uitlekken, deze van zijne medgezellen straks zoude gedood worden.

Het gebrek, welk de bezetting van het kasteel aan brand leed, was oorzaak dat het turfschip, met ijver en blijmoedigheid, door het ijs naar binnen werd gehaald. Straks ging men aan 't lossen, en haalde spoedig een goed gedeelte van den bovenlast aan land. Gaarne wilden de soldaten den arbeid verder voortzetten, doch de schipper en zijne knechts, wetende wat er achter schuilde, hielden zich alsof zij vermoeid waren, en stelden 't overige uit tot den volgenden dag. Intusschen was het verstopte krijgsvolk vol angst voor verder lossen, wijl het door de reten der zoldering reeds het daglicht konde ontwaar worden. Ook werd het onverduldig over de langdurige opsluiting in het ruim, in 't welk, door de snijding van het ijs, een lek ontstaan was, en gestadig water binnen liep. Te middernacht hier aan volgende, bij eene heldere maneschijn, deed Herauguières de opgeslotene knechten uit hunnen kerker te voorschijn treden, terwijl van Bergen en zijne knechts gedurig pompten, onder schijn van het lek in het schip, doch inderdaad om het onvermijdelijk gedruis der soldaten te verdoven. De buitenwacht werd straks overrompeld en afgemaakt, gelijk ook eene bende, welke kort daarop een uitval deed. Thans drong Herauguières door tot in het kasteel, zonder dat de burgers, die uit de stad hem dreigden aan te vallen, iets daartegen vermogten. Tot loon zijner welgeslaagde onderneming werdt hij sedert door prins Maurits tot bevelhebber der stad aangesteld. De soldaten, gelijk ook de turfschipper en zijne knechts, ontvingen belooningen.

De gelukkige uitslag van dezen veelgewaagden togt, bewoog prins Maurits, in den jare 1595, hem de volvoering van eenen anderen verrassenden aanslag toe te betrouwen. Deze betrof de stad Huy, in Luikerland, zeer gevoegelijk gelegen om eenen weg over de Maas naar Luxemburg te openen. In 't begin van Februarij des gemelden jaars begaf Herauguières zich naar Diepenbeek, met twaalfhonderd soldaten en zeshonderd ruiters. Hier vatte hij post met het gros der bende, doch zond dertig kloeke mannen af naar het huis, daar Herauguières heimelijk verstand hield, staande in het hangen van eenen heuvel, op welken het kasteel van Huy lag. In 't holste van den nacht bestonden dezen waaghalzen 't kasteel te beklimmen, 't welk hun gedeeltelijk gelukte, en hen van de bezetting en voorts van de sterkte deed meester worden. Herauguières, daar op toe gekomen, trok spoedig derwaarts, en nam vervolgens ook de stad in bezit. Doch vermits de Spanjaards den weerloozen staat van Huy zich ten nutte maakten, door het spoedig zenden van eene talrijke bende, moest hij, na verloop van eene maand, de stad wederom verlaten, doch niet dan op zeer eerlijke voorwaarden. De verovering van Lier is het laatste bedrijf, dat wij van dezen onverzaagden krijgsman vinden aangeteekend. De baldadigheid en plunderzucht zijner soldaten was oorzaak, dat ook deze verovering door de Spaansche overmagt, hem spoedig wederom ontweldigd werdt.

Hij huwde Maria van Groeneveld, waarbij hij één zoon verwekte, Maurits, die ook als krijgsman naam verwierf, met Johanna van Sypestein huwde en in 1610, in den ouderdom van 45 jaren, overleed.

Zijn portret gaat in prent uit, door Velyn gegraveerd en in steendruk.

Zie Bor, *Ned. Hist.*, B. XXXII. (*Register*); van Meteren, *Ned. Hist.*, D. V. bl. 333 en 340, D. VI. bl. 177, 185; Hooft, *Ned. Hist.*, *Bevelhebbers van Nieuwpoort*, bl. 22; *Ned. Vorsten. Helden en Staatsmannen*, D. I. bl. 89; *Batavische Romein.*, bl. 66; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VIII. bl. 341, 408, 425; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 1153; Hoogstraten, *Woordenb.*, D. V. bl. 333, 340; *Vaderl. Letteroeff.* 1838, N. 13 (*Mengelwerk*); *Chronyk van het Hist. Genootsch.*, D. IX. bl. 168; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XX. bl. 558, 559; van Goor, *Beschrijv. van Breda*, bl. 158; van der Aa, *Beschrijv. van Breda*, bl. 79; Arend *Vad. Geschied.*, D. VII. bl. 409; Bosscha, *Ned. Heldend. te Land*, D. I. bl. 327; Jean de Carpentier, *Histoire de Cambray et de Cambrésis*, 1664, p. 72, 227, 459, 460 (over het geslacht); Palier *Lijst eener Prentverzameling der Vaderl. Geschiedenis*, bl. 22; Muller, *Cat. van Porttr.*

HERBAIUS (THOMAS), werd omstreeks 1570 te Herbaayum bij Franeker geboren, was advocaat fiscaal of procureur generaal van het Hof van Friesland en stierf den 20 Mei 1613 te Leeuwarden.

Hij was van een zeer zachtzinnig karakter, en onderscheidde zich niet minder als letterkundige dan als regtsgeleerde. Tot zijne vrienden behoorden Nikolaas Mullerius, Pierius Winsemius, D. Leontius, J. Lenzius, Godfried Sopingius, Sibrand Siccama, H. Bouricius, G. Hardomans, die alle treurzangen bij zijn overlijden hebben vervaardigd; voorts Marcus Lycklama en Joan Saeckma, uitgever van:

Thomae Herbaii, *Rerum quotidianarum liber singularis, Arnhemii*, Joan. Janssonius, 1614, 12o. It. Ed. 2a, *cui ex adversariis autoris accessit*, *caput* XX.; *Quota ex parte quisque institutus aut substitutus videatur.* Leov. Jo. Janssonius de Fries, 1642, 18o. It. 1697, 16o.

Herbaius maakte ook aanteekeningen op de ordonnantiën van Friesland, waarvan eene proeve voorkomt in de 2e uitg. der *Rer. Quotid.*

Zie de Voorr. der *Rer. Quot.*; Sweertii, *Ath. Belg.*, p. 696, Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II., p. 1135; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. I. p. 295; de Wal, *Oratio de claris Frisiae jureconsultis*, Leov. 1825, p. 38, 127, 435.

HERBELL (JOH. FR. MAURITS), geboren in 1752 te Rees in Kleefsland. Hij studeerde te Duisburg en Franeker en werd gouverneur des zoons van den baron G. F. thoe Schwartzenberg, na wiens overlijden hem in 1788 de voortzetting werd opgedragen van het *Groot Placaat en Charterboek van Vriesland*, waarvan hij in 1793 het 5de deel uitgaf en voor het 6de deel 105 vellen druks bezorgde, toen de omwenteling van 1795 die uitgaaf staakte.

Intusschen werd hij eerst secretaris van Franeker (1790—1795), daarna van Sneek (1802—1811), eindelijk aldaar voorzitter der regtbank (1811—1819) en stierf den 25 Januarij 1819.

Zie *Konst- en Letterbode* 1819, D. II., bl. 116, 130; *Vrije Fries*, D. VII, bl. 324—361; *Woordenboek der Zamenleving; Cat. der Bibl. van Nederl. Letterk.*, D. II. bl. 155; *Levensschets* door W. Eekhoff in de Geschiedenis van dat Charterboek in de *Vrije Fries*, D. VII., bl. 351.

HERBELE (J. ANDRÉ), waarschijnlijk in het begin der XVIIIe eeuw te Utrecht geboren, was kunstgraveur en vervaardigde afbeeldingen van adellijke kasteelen in het Sticht van Utrecht, met anderen, bij Specht aldaar uitgegeven, om voor de groote kaart dier provincie als lijst of rand te dienen. Volgens Kramm was hij een zeer middelmatig graveur.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III. bl. 679.

HERBENUS (MATTHAEUS), geboortig van Maastricht, rector der St. Servaes school aldaar, bloeide in 1495, toen hij den abt Johannes Trithemius te Spanheim bezocht en met hem over letterkundige onderwerpen sprak. Hij was een uitstekend godgeleerde en dichter. Hij schreef:

De origine rebusque gestis Trajectensium ad Mosam.
De miraculis S. Servatii (een gedicht).
De Natura vocis.
Praecepta Musicae.
De Conceptione Virginis Deiparae.
De instauratione natalis soli Trajectensis Opidi.
Alle in handss.

Zie Sweertii *Ath. Belg.*, p. 555; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 867.

HERBERST. Kolonel, hoveling van **Frederik Hendrik**. In de aanteekeningen van **Bontemantel**, komt deze **Herberst** voor. Hij wordt aldaar vergeleken bij den „hooftman **Cornelius**, die dagelijks in de Synagoge was", wijl hij „zelden een predicatie versuymde."

Zie *Kronyk van het Hist. Genootsch.*, D. II. bl. 188.

HERBERT, een monnik, in de abdij van St. Hubert te Luik, omstreeks 1027, beoefende de schilderkunst in zijne abdij, verwierf daardoor veel roem, en werd, toen hij in jeugdigen leeftijd overleed, zeer betreurd.

Zie le Comte de Becdelièvre, *Biographie Liegeoise* etc. Anno 1027; Kramm, *Levens der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. III. bl. 679.

HERBERT, ook wel **Herebertus** en **Hardbertus** genoemd, bisschop van Utrecht, in Vriesland geboren, was een dier moedige kerkvoogden, welke zoowel het zwaard des tijdlijken arms als dat des geestes wisten te voeren. Sints zijne verheffing op den bisschoppelijken stoel, had hij, op 't voorbeeld zijner voorzaten, zich merkelijk gezag aangematigd in Groningen en Drenthe. Zeer euvel namen dit de landzaten en tevens het besluit, het onnatuurlijk tijdelijk juk eens geestlijken herders bij de eerste gelegenheid af te schudden. De gelegenheid daartoe meenden zij gevonden te hebben gedurende eene reis, welke de bisschop, in den jare 1138, kort na zijne verheffing, naar Rome deed. Zij versterkten de St. Walburgskerk, met oogmerk om zich daaruit tegen de bisschoppelijke magt te verdedigen. **Herbert**, hiervan de weet ontvangen hebbende, trok met een leger op Groningen en zoo hevig tegen de versterkte kerk aan, dat de Groningers genoodzaakt waren zich over te geven. Tot zoo verre bragt hen toen de bisschop ten onder, dat zij hem als hunnen heer moesten hulde doen, en plechtig zweeren, de stad, zonder zijne uitdrukkelijke bewilliging, nooit met muren, poorten of torens te zullen versterken. Hoewel de arm, de moed der Groningers was daarom nog niet ontwapend. Van die gezindheid meende **Dirk de VI**, graaf van Holland, zich te bedienen, om den bisschop afbreuk te doen. Eene bende krijgsvolk verzameld hebbende, was hij van plan om hem, onverhoeds, daarmede op het lijf te vallen. Doch **Herbert**, bijkans zoo vaardig in 't uitvoeren als in 't beramen van hulpmiddelen, verzamelde insgelijks zooveel volks, als hij in der haast konde bijeen brengen. Spoedig raakten de beide legers aan elkander, tot merkelijk nadeel van graaf **Dirk**, wiens benden deels sneuvelden, deels verstrooid werden, wordende, daar en boven, zijn zwager **Otto**, die er het bevel over voerde, gevangen genomen en naar Utrecht gevoerd. Zoo euvel nam dit graaf **Dirk**, dat hij den bisschop **Herbert** in zijne stad Utrecht belegerde en zeer naauw opsloot. Hij ging nog verder. Stout op zijne overmagt, en aan de verdediging bespeurende, dat de stad, indien hij ernstig doortastte, de zijne zou zijn, deed hij alles tot een storm gereed maken. Nog ontzonk den bisschop de moed niet. Zoo vruchtbaar in het uitvinden van hulpmiddelen, wanneer de nood drong, als kloekmoedig en onverzaagd, werd hij nu te rade, terwijl de tijdelijke arm te kort schoot, den geestelijken te baat te nemen. Uitgedoscht in zijn kerkelijk plegtgewaad, omringd en gevolgd van een stoet van geestelijken, trok hij de poort uit, houdende in de eene hand zijnen bisschoppelijke herdersstaf, in de andere een boek, waaruit hij den graaf het banvonnis wilde voorlezen, ingeval deze het beleg niet op staande voet opbrak. In meer verlichtte tijden zou deze toestel niets anders geweest dan een schim om kinderen te vervaren. Toen dacht men geheel anders. Krijgshelden, die eene hagelbui van pijlen manmoedig durfden te gemoet streven, waren bang voor den kerkelijken banbliksem. Graaf **Dirk** kreeg den krijgshaftigen kerkvoogd niet in 't oog, of straks ontviel hem de moed. Met ongedekte hoofde en blootvoets nadert hij den bisschop, valt voor hem op de knieën en smeekt om vergiffenis van zijn heiligschendend ontwerp in 't bestormen der bisschoppelijke stad. **Herbert**, reeds bijkans overwonnen, gedraagt zich nu als overwinnaar; hij verwaardigt den vernederden graaf met eenen kus des vredes, en sluit met hem een verbond van vriendschap, het welk niet dan met het leven eindigde. Bisschop **Herbert** overleed in den jare 1150.

Zie *Chronicon* Joh. de Beka, *continens res gestas Episc. sedis*, Ultraj., p. 36, seqq.; Joh a Leydis, *de origine ac rebus gestis*, Lib. XVII. Cap. 14; Wilhelmi Monachi et D. D. de Brederode in Matthaei *Anal. vet. aevi*, T. I. p. 694; *Procur. Egmond. Chronic.* apud Matthaeum *Anal. Med Aevi*, T. II. p. 463; Eggerit Beninga, *Historie van Oostfrieslant* bij Matthaeus *Anal. Med. aevi* T. IV. p. 102, 104; Joannes de Lemmege, *Chronicon Groninganum* apud Matthaeum *Anal. Med aevi*, T. I. p. 71, 84; Heda, *Hist. Ultraj.*, p. 121; *Chronicon Anonymi, de Rebus Ultraject.*, ed. A. Matthaeo, Cap. 2, p. 2; Ubbo Emmius, *Rer. Fris.*, Lib. XI. p. 270, 271; *Batavia Sacra*, T. I. p. 196, seqq.; *Hist. Ep. Ultraj.*, p. 14; *Histoire des Révolutions de l'Eglise d'Utrecht* par Mozzi, p. 7—12; *Katholyk Meyereysch Memorieboek*, bl. 68; A. van Gils en J. A. Coppens, *Nieuwe Beschrijving van het bisdom van 's Hertogenbosch*, D. I. bl. 133. Voorts Goudhoeven; Barlandus in *Cat. Episc. Ultraj.*; Scriverius, Boxhorn, Wagenaar, Kok, Hoogstraten, Bilderdijk, Arend. Bosscha, *Nedrl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 46; Kist en Royaards, *Nederl. Archief voor Kerk. Geschied*, D. I. bl. 413, D. II. bl. 392.

HERBERTS van wien niets meer bekend is dan dat hij in het midden der XVIIde eeuw leefde en portretschilder was.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III. bl. 679.

HERBERTS (HERMAN) of **Herbers**, zag in Junij 1540 te Grol het levenslicht. Bij de Roomsche kerk opgevoed, werd hij tusschen 1560 en 1564 als conventuaal in het Burlosche klooster opgenomen. Daar leerde hij behalve de Heilige Schrift ook de boeken der Hervormers kennen. In 1566 verliet hij dat klooster om als pastoor van Winterswijk in hervormden geest werkzaam te zijn. De groote verandering in dat jaar door **Alva**'s komst deed hem naar elders vlugten. Eerlang werd hij predikant bij de Hervormde gemeente te Neder-Wezel, van waar hij in 1577 naar Dordrecht werd beroepen. Door zijne groote welsprekendheid maakte hij spoedig zich zulk een naam, dat verschillende gemeenten hem tot predikant begeerden. Inzonderheid deed Gouda hiertoe alle moeite, doch aanvankelijk zonder vrucht.

Herberts stond in zijne denkwijze met **Coornhert**, **Coolhaes** en anderen op ééne lijn, zijne begrippen aangaande vrijheid van onderzoek en de magt der overheden in kerkelijke zaken stemden geheel overeen met die van deze mannen. Dit had ten gevolge, dat hij weldra met zijne Calvinistische ambtgenooten te Dordrecht, die bovendien de onderscheiding welke hij genoot met leede oogen aanzagen, in oneenigheid geraakte. Die oneenigheid kreeg een ernstig aanzien toen **Herberts** in 1582 op eigen gezag de prediking van den Catechismus naliet. Op verzoek van den kerkeraad hield hij met zijne ambtgenooten en een medelid der classis een mondgesprek, dat evenwel den gewenschten uitslag niet had. Nu moeide zich ook de regering met de twist, en ontsloeg **Herberts**, die inmiddels reeds naar Gouda was vertrokken, tot groot misnoegen der gemeente. De Goudsche kerkeraad was van gansch andere gedachte dan die van Dordrecht. Weldra beriepen zij **Herberts** en hij nam gaarne die beroeping aan.

Inmiddels was er door de schranderheid van den raadsheer **Adriaan van der Myle** eene verzoening beproefd en werkelijk tot stand gekomen, maar even spoedig was deze vruchteloos gemaakt door de ontoegevendheid van **Herberts** tegenpartij. De zaak, waarmede ook de prins was gemoeid, kwam nu voor de Synode, maar de regering van Gouda, die geheel op **Herberts** hand was, wilde hem voor kerkelijke vergaderingen niet laten verschijnen. Wij zullen alle onderhandelingen met den Goudschen predikant, die zijne zaak intusschen niet verbeterd had door de uitgave van geschriften, welke men nu onregtzinnig hield, niet nagaan. Genoeg zij gezegd, dat op eene provinciale vergadering, in 1591 te 's Gravenhage gehouden, tot zijne excommunicatie werd besloten. Geluk-

kig kwam het zoo ver niet. De Staten van Holland traden tusschenbeide. **Johannes Uytenbogaart** en **Franciscus van Lansbergen** traden als bemiddelaars op, en de eerste besloot den strijd, die ruim elf jaren had geduurd, met eene vrede predicatie in de groote kerk te Gouda, den 22 Augustus 1593. Sedert mogt **Herberts** rustig zijn ambt vervullen. Na een werkzaam leven ontsliep hij den 23 Februarij 1607, nalatende een zoon **Dirk**, die volgt.

Herberts was een der voornaamste godgeleerden van zijnen tijd, en mag met alle regt als een voorlooper der Remonstranten worden beschouwd. „Hij wilde vrijheid van overtuiging" — dus is in den laatsten tijd van hen getuigd — „vrijheid van onderzoek, geen bindend gezag van Geloofsbelijdenis en Catechismus. Waar de Heilige Schrift hem, door zelfstandig onderzoek, tot een gevoelen had gebragt, dat verschilde van hetgeen door vele zijner tijdgenooten voor waarheid werd gehouden, dan wilde hij door niemand gebonden worden aan vaste geloofsregelen. Was hij misschien wat al te stout tegenover zijne verbitterde tegenpartij, zijn verzet is gemakkelijker te begrijpen, wanneer wij bedenken, dat de meerderheid der toenmalige Calvanistische predikanten zulk een bindend gezag aan de uitspraken van Catechismus en Geloofsbelijdenis wilde toegekend hebben, dat daarbij van een vrij onderzoek der Schrift, van een voortdurend zoeken en streven naar de waarheid, geen sprake meer zijn kon.

Vele en belangrijke geschriften heeft **Herberts** uitgegeven, welke wij hier laten volgen.

Corte verclaringe over de woorden Pauli geschreven totten Romeynen, Cap. 2, *vers* 28: Want dat en is geen Jode, die wtwendich een Jode is, enz. *Ghedruckt bij* **Dierick Mullem**, 1584 12°.

Hiertoe behoort:

Kort ende waerachtigh verhael, waeromme de particuliere Synodus van Zuyt-Hollant het boeck **Hermanni Herberts** *predicants ter Goude, genaemt* Korte verklaringe over de woorden Pauli, Rom. 2 etc. *als onsuyver end schadelick gheoordeelt, ende hem van het predick-ampt ghesuspendeert oft opgeschorst heeft. In 's Gravenhage by Aelbrecht Heyndricxz* 1592, kl. 8°.

Teghen-bericht **Hermanni Herberts**, *Dienaer des Woorts binnen ter Goude, gestelt tegens een seecker boecxken, geintituleert* **Cort ende waerachtig verhael** *etc., welcke wt den name van den Zuyt-Hollantschen Synodo onlangs teghen hem wtghegheven is: alles tot een vry oordeel van alle Godmeynende. Rom.* 2, *vers* 23: „Gby die U beroemet in die wet onteerdy Godt deur die overtredinge der wet: want om uwent-wille wort die Name des Heeren ghelastert onder den Heydenen." *Ghedruckt in 't jaar* 1592, kl. 8°.

Eene corte ende grondige verclaringhe van den Antichrist. Waerinne angewesen wordt, dat die Paus niet alleene een Antichrist sy, maer oock een yeghelyc Mensche by hemselven (vervreemdet zijnde van den Gheest Christi). Ghedruckt tot Vianen bij Dierick Mullem, kl. 8°.

Bekentenisse des gheloofs van verscheyden art. der Christ. leere. Ter Goude 1591, 8°.

Waerachtighe beschryvinghe aller articulen ende poincten, waermede **Henric van den Corput** *en* **Servaes Janssoon**, *dienaers des Woordts binnen Dordrecht,* **Hermannus Herbers** *haeren ghewesenen mede Dienaer, van valsche Leere beschuldicht hebben: Waer benevens ghevoecht is* **Hermanni** *antwoorde. Ter Goude in 't jaer* 1592. Zonder pagin. in kl. 8°.

Naerder Verklaringhe over XXXII *articul. door* **Hermannum Herberts**, *Dienaer des Woorts binnen der Goude ghedaan: welcke* **Caspar Zwerinckhuysen**, *Dienaer des Woorts, wt die ghedruckte schriften desselvighen* **Hermanni** *getrocken, ende in een missive aen ettelicke Vlaemsche mannen (woonachtich binnen der Goude) overgheschreven heeft: welcke hy seyt, die te syn, die de ghecommitteerde der Synode met* **Hermanno** *te handelen hadden, etc. Ende hy dieselvighe met den voorghenoemden oock (sonder breeder verclaringhe te sien) niet can toestaan*, 2 *Cor.* II *vers* 3. z. n. v. d. of jaartal, 152 bladz. kl. 8°.

Bekentenisse van de rechtveerdich-makende ghenade Jesu Christi. 1592, 8°.

Een Corte verclaringhe over die woorden des Apostels Pauli beschreuen 2 *Thess.* 11 *vers* 3: En laet U van niemant verleyden in gheenderley wyse enz. *Ghedruckt by Dierick Mullem*, kl. 8°. zonder pagin.

Van de eeuwige predestinatie. Antwoorde H. **Herberts**. 8°.

Antwoort H. **Herberts**, *op verscheyden objecten, Rott.* by D. **Mullem**, 8°.

Korte onderwijsinghe in de Christ. religie. Ter Goude, 1607, 8°.

Zie behalve **Uytenbogaart**, **Baudartius**, **Regenboog**, **Kok**, **Wagenaar**, *Acta des Kerkeraads van Dordrecht en der, Classis van Z. H.* en *Dordsche Tres. reken.* 1577—1582; **Bor**, *Ned. Oorl.*, B. XXI. bl. 81, 107; **Trigland**, *Kerk. Geschied*, D. III. bl. 213 enz.; **Brandt**, *Hist. der Reformatie*, D. I. bl. 692, 693, 715, 716; D. II. bl. 69; **Soermans**, *Kerk. Reg.*, bl. 3; *Brieven ter verdediging van de leer en eer der Gereformeerde Kerk tegen den laster denzelven aangewreven in 't Eerste Deel van de Historie der Remonstranten door* J. **Regenboog**, bl. 59—63; **Te Water**, *Tweede Eeuwgetijde van de Belijdenis der Geref. Kerk*, D. II. *Aanteeken.*, bl. 73, 75; **Ypey** en **Dermout**, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. II. *Aanteek.*, bl. 73, 75; **Bareuth**, *Hist. Voorrede vóór den Catechismus van* **Alb. Schultens**, bl. XXIV; **Cattenburgh**, *Bibl. Script. Remonstr.*, p. 94; **Koecher**, *Hist. van den Heidelb. Catech.* bl. 398; **Schotel**, *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 127; **Kist** en **Royaards**, *Archief voor Kerk. Geschied.*, D. IX. bl. 312, 313, 317, 362; **Glasius**, *Godgel. Nederl.*, Aflev. V. bl. 69, volgg.; **Rogge**, *over* **Coolhaes**, D. II. bl. 236; *Navorscher*, D. IX. bl. 329; *Cat.* **te Water**, 1823, bl. 25, No. 118; *Cat.* **van Voorst**, T. I. p. 168. No. 2970, *Cat.* **Schouten**, bl. 60; *Kort end waerachtich verhael, waeromme de particuliere synode van Z. Holl. het boeck H. Herberts .... schadelick gheoordeelt, ende hem .... ghesuspendeert heeft*, 's Grav., 1592; **Rogge**, in de monografie over **Herberts** in de *Kalender voor de Protest. in Nederland*, Jaarg. 1858, bl. 140—171; **Jansen** en **van Dale**, *Bijdrogen tot de oudh. en gesch.*, D. III. bl. 23—25; **Rogge**, *Bibl. van Remonstr. Geschr.*, bl. 17, 18; *Gesch. der Remonstr.*, bl. 6.

HERBERTS (THEODORUS) of **Dirk Hermansz. Herberts** was de zoon van den vorigen. Na te Leiden gestudeerd te hebben, werd hij in 1597, waarschijnlijk op aandrang zijns vaders, als proponent te Gouda beroepen. Hij trad aldaar voor het eerst als derde predikant op. Hem bezielde den geest zijns vaders, zoodat hij geheel diens voetspoor volgde. Hiervan gaf hij sprekende bewijzen door zich met zijne ambtgenooten aan de zijde der Remonstranten te scharen, alsmede door zijne geschriften. Zoo deelde hij ook in 1619 in het lot der Remonstranten. Het was te vergeefs dat de overheden te Gouda pogingen in het werk stelden om hem te behouden. Ofschoon door deze in den aanvang teruggehouden zoo verscheen hij toch ditzelfde jaar voor de Zuid-Hollandsche Synode. Hij weigerde zoowel de handelingen der Dordsche Synode, alsmede de acte van stilstand te onderteekenen. Later liet hij door een ander als borg die acte teekenen, terwijl hij heimelijk nog zijne partij begunstigde. Hiermede stelde zich echter de Zuid-Hollandsche Synode niet te vreden. Doch vóór dat deze Synode in 1621 te Rotterdam werd gehouden had hij de acte onderteekend. Sedert schijnt hij zich teruggetrokken te hebben. Althans men verneemt niets meer van hem. De derde uitgave van zijn eerste geschrift doet ons vermoeden, dat hij in 1647 nog leefde.

Van hem zijn ons de volgende geschriften bekend:

Cort ende claer bewijs uyt de heylige schriftuyr van 't ghevoelen der ghereformeerde leeraren die ten huydighen daghe van sommighe Remonstranten ghenoemt worden, aengaende de godlycke praedestinatie, ende andere aenclevende poincten. Met corte opening ende verclaring van de principale schriftuyrplaetsen, die hier souden moghen schijnen teghen te strijden. In vier capittelen afghedeelt, ende ghestelt tot dienst van deghene, die in 't corte eenvoudigh onderricht hiervan soecken; door Th. **Herbers**. *Ter Goude bij Andries Burien*, 1616, 8°.

In hetzelfde jaar zag nog een 2de editie te Gouda het licht, „*van nieuws oversien ende alleen in de voorrede tot vrede vermeerdert.*" In 1647 verscheen een 3de editie te Rotterdam bij J. **Naeranus**.

Van dit geschrift verscheen ook eene Fransche uitgave: *Vérification briefve et claire par la parole de Dieu de l'opinion des ministres reformés etc. A der Gouw, chez André Bourier* 1616, 8°.

Jacobus Revius, toen predikant te Deventer, later

regent van het staten-collegie, gaf hier tegen in 1617 een *Teghenbericht* uit. Volgens Trigland zou Herberts daar nooit op hebben durven antwoorden. Dit is echter onwaar, want in 1617 verscheen nog van hem:

Christelijcke verdedigingh ende breeder bewijs uyt de H. Schriftuyr van de Leere der gereformeerde kerckendienaren, die men Remonstranten noemt, aengaende de godtlycke Praedestinatie, gestelt op 't Tegenbericht J. Revii *onlancx van hem uytgegeven tegen mijn Cort ende cluer bewijs etc.; verdeelt in vijf deelen. In welcke drie eerste de leere van d' absoluyte verkiesing ende verwerping der menschen ondersocht ende met Gods Woordt wederleyt wordt, ende in de twee laetste de verkiesing der geloovigen ende verwerping allen der ongheloovigen hartneckigen, bewaeret ende veelvuldelyck versterckt wordt. Tot dienst van dieghene die naerder onderricht hier van soecken. Door* d. H. Herbers. *Ter Goude by A. Burier*, 1617, 8o.

Zie Baudart., *Memorien*, B. IX. bl. 27. vv.; Trigland, *Kerck. Gesch.*, bl. 770; Brandt, *Hist. der Ref.*, D. III. bl. 309, 813, v., 880, v.; Regenboog, *Hist. der Remonstr.*, passim.; Kist, *Synod. hand. betreff. de zaak der Remonstr.*, bl. 49, 127, v., 142; Glasius, *Godgel. Nederl.*, in voce; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Geschied.*, D. VII. bl. 49, vv., Rogge, *Bibl. van Remonstr. Geschr.*

HERBIG (Johan George). Deze uitstekende krijgsheld werd in 1754 geboren, was in 1786 kornet in het kavallerie regiment van van Stocken, daarna luitenant der infanterie bij het regiment van Hessen-Darmstad, in 1795 luitenant kolonel, chef van een bataillon der 5de halve brigade infanterie. Hij sneuvelde 27 Augustus 1799 bij Petten.

Toen hij nog vaandrig was in het regiment van den kolonel, prins van Hessen-Darmstad ten dienste dezer lande, werd hem, Hermanus Oneïdes, erfgezeten te Exmorra en Jacob van Manen, Adz., secretaris van het genootschap van wapenhandel Pro Patria et Libertate te Utrecht, voor het beantwoorden eener prijsvraag door een genootschap der vrije Friezen, nopens de beste instellingen voor de vrij-corps en schutterijen, 3 gouden eereprijzen, te zamen van 80 ducaten, een gouden en 2 zilveren medailles van het exercitie-genootschap te Utrecht toegewezen.

Hij schreef:

Verhandeling over de gewapende Schutterijen, 1784, 8o.

Ontwerp van eene beweegbare bedekking tegen grof geschut, Amst. 1787, gr. 8o.

Iets over het redekundige omtrent de kleine krijgsbewegingen of militaire evolutien, Zwolle 1803, gr. 8o.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 171; Kraijenhoff, *Landing der Engelschen in* 1799; *Beroerd Nederl.*, D. X. bl. 304; *Cat.* Schouten, bl. 60; *Naamlijst van Boeken*, 1790—1832, bl. 245.

HERBIG (Froukje), dochter van den voorgaanden, schreef verscheiden romans en een tooneelstuk getiteld:

De Graven van Horst, Leeuw. 1830, 2 dln.

Hillegonda van Teylingen, Leeuw. 1832, 2 dln.

De arme Luitenant en zijn huisgezin, Leeuw. 1833.

De Verloren Zoon of Breda verrast, Gron. 1830, 12o.

De Gelofte of de zegepraal der Deugd; Familie tafereel, Leeuw. 1837.

Later leefde deze bekwame en brave vrouw rustig te Harlingen, waar zij onderrigt gaf aan meisjes en omstreeks 1855 overleed.

Zie Hermans. *Bijdragen tot de Geschiedenis enz. der provincie Noord-Braband*, D. I. bl. 213, 265. en *Boekenlijst van* van Cleeff en Brinkman.

HERBY (Andreas) van Brugge, kanunnik der hoofdkerk te Arras, schreef:

Vitae SS. Luglii et Lugliani.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, i. v.; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 53.

HERBOIRT (Tymen) maarschalk van het Oversticht, raad van den bisschop van Utrecht bloeide, in 1476.

Zie *Chron. van het Hist. Genoots.* D. II. bl. 83.

HERCKENROYE (Willem) werd in 1560 te St. Trond in het land van Luik geboren. Hij was reguliér kanunnik der orde van St. Augustinus, prior der abdij te Tongerloo, visitator, commissaris en prior generaal van Windesheim. Hij was een man van buitengewone godsvrucht en strenge zeden, doch zeer nederig en liefderijk omtrent de armen.

Hij schreef:

Collationum seu Exhortationum capitularium volumen.

Remedia contra pusillamimitatem & scrupulos ex SS. Patrum dictis.

Modus juvandi morituros.

Meditatiionum liber, cum modo meditandi.

Modus Visitandi Monasteria.

Exercitia Pietatis, per serias distributa.

Hij overleed den 23 Maart 1632, in den ouderdom van 72 jaren.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 406, Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 319; Sanderi, *Bibl. Belg.*, Ms. T. II. p. 191; Paquot, *Mémoir.*, T. II. p. 372.

HERCKMANS (Elias) een beroemd zeeman, raad in Brazil, gouverneur van Paraïba (1634). In Maart 1635 was hij weder in Nederland. In 1643 volgde hij Hendrick Brouwer op den togt van Chili op. Hij was dichter van:

Zeevaerts Lofs in VI *boecken* in fol., Amsterdam bij J. P. Wachter, 1634, met platen,

onder welke een (het scheepje van fortuin) tegen over bl. 97 door Rembrandt geëtst.

Ofschoon dit werk door Revius, Scriverius, Bidloo, Barlaeus, Boxhorn, Suffridus Sixtinus, C. Lov en S. van Swol, met wien hij, gelijk ook met C. Huyghens, bevriend was, als dichtstuk zeer geprezen wordt, is het evenwel meer van historische dan van dichterlijke waarde. Het werd in 't volgend jaar gevolgd door een ander gedicht, getiteld:

Encomium calvitii, ofte Lof der Kaalkoppen. Amst. 1635, fol.

Hij had voor de pers gereed:

Een Historisch verhael van de voornaemste beroerten des Keyserrycks van Russia, ontstaen door den Demetrium Ivanowyts, die den valschen Demetrius t' onrecht genoemt wert. Eigen Hs. Ao. 1625, Amsterdam, 190 bl. 4o. velin, weleer in bezit van den generaal majoor L. J. de Petit.

Zie C. Barlaeus, *de rebus Mauritii comitis in Brasil. variis locus*; Goerée, *Kerk- en Wereldgeschiedenis*, bl. 264—267; van den Bosch, *Leven en daden der Doorluchtige Zeeheld.*, D. I. bl. 288; *Nederl. Reizen*, D. XIV. bl. 83; Bidloo, *Panpoëticon Batavum*, p. 105—138; van Haren, *Geuzen*, (Uitgave van Bilderdijk), D. II. bl. 327; Siegenbeek, *Geschied. der Ned. Letterk.* bl. 140; van Kampen, *Geschied. der Ned. buiten Europa*, D. I. bl. 440—445; Dezelfde, *Levens van beroemde Nederl.*, D. II. bl. 212, 291, 304—308; Witsen Geysbeek, *Biogr., Anth. en Crit. Woordenb.*, D. III., bl. 173; *Cat. van Ms.* van Voorst, p. 172, No. 1318, Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 225; *Cat. der Maatschappij van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 239, *Cat.* L. J. de Petit, (La Haye 1853) p. 10, No. 139; T. III. 2e Partie, p. 63, No. 4952.

HERKMANS (Gualtherus) in 1652 als proponent beroepen te Oosterbeek en aldaar in 1666 overleden, een vriend van den dichter W. Sluiter, wiens *Psalmen, Gezangen en Geestelijke Liedekens*, Amst. 1687, hij in een gedicht prees.

Zie de Jongh, *Naamregister der Predikanten van Gelderland*, bl. 326; Heringa, *Bijdrage tot de Lijst van Dichters*, bl. 48.

HERCON, bastaardbroeder van den Frieschen koning Adgillus, dien hij tot den jare 1505 had laten onderwijzen, doch merkende dat hij weinig lust tot de studie had, liet hij hem in het schermen, steken en breken onderrigten. Toen hij den ouderdom van 15 jaren bereikt had, zond hij hem, op begeerte van Karloman, hertog van Brabant, naar Londen; later ging hij met diens zoon naar Clotarius, koning van Frankrijk, die hem met eere ontving en aan wiens hof hij, en zijn vriend, den zoon des hertogs, zich in alle ridderlijke oefeningen bekwaamde. Na vier jaren (606—610) aan 's konings hof vertoefd en aldaar in groot aanzien gestaan te hebben

werd hem door sommigen, die hem vijandig waren, gezegd, dat Clotarius hem, gelijk hij zijn vader had gedaan, wilde dooden. Hierop vlugtte hij uit Frankrijk naar Schotland, waar hij door koning Engeric heimlijk werd ontvangen.

Toen hij twee jaren aan het hof van Engeric vertoefd had, en deze hem aan de jongste dochter van zijn neef, die zeer schoon was, wilde uithuwelijken, kwam er, juist toen alles tot het huwelijk gereed was, een gerucht, dat er een groote troep vijanden uit Frankrijk aan de Schotsche grenzen was gekomen, om Hercon wederom met geweld naar Frankrijk te voeren.

Engeric bragt terstond een leger op de been en gaf het opperbevel er van aan Hercon, die terstond den vijand te gemoet trok, en in zijne nabijheid gekomen, naar de reden zijner komst vroeg. Toen hij die had vernomen zeide hij: „Het zoude met zijnen wille, zoo lang het leven en de adem in hem was, niet geschieden; zij zouden daarom wel doen weder terug te trekken, want zij noch reden noch oorzaak op hem hadden." Daar zulks echter niet mogt geschieden en zij bevel hadden hem levendig of dood te moeten brengen, had er een veldslag plaats, waarin de Schotten werden verslagen en Hercon, daar hij zich niet levend wilde gevangen geven, werd gedood.

Zie Ocko Scharlensis, *Chronyk en waarachtige beschrijving van Friesland*, bl. 37.

HERDE (Lodewijk d' of de) in 1591 predikant te Grijpskerke, en van daar, op verzoek van Marnix van Aldegonde, in 1595 te West-Souburg beroepen. Ten minste in de notulen der heeren staten van Zeeland van den 14 Januarij 1593 staat aangeteekend, dat hij bijstand verzocht tot opbouw der kerk van de Hervormden van West-Souburg, en onderstand voor den predikant en schoolmeester, 't welk echter zijn vol beslag omtrent het jaar 1595 eerst schijnt gekregen te hebben.

Zie Vrolykhert, *Vlissingsche Kerkhemel*, bl. 165 in de *Aanteek.*; Te Water, *Kort Verhael der Reform. in Zeel.*, bl. 202, 209, 210.

HERDE (Linnus de) ouderling te Vlissingen, door prins Willem I naar Engeland gezonden in het jaar 1575, om onderstand voor dien vorst te verzoeken aan de Hervormde kerken in Engeland.

Zie Gerdesii, *Scrin. Antiq.*, T. I. p. II. p. 294; Te Water, *Kort Verhaal der Reform. in Zeel.*; bl. 282; Vrolykhert, *Vlissingsche Kerkhemel*, bl. 8, 9.

HERDEGOM (Gerard van) den 28 April 1617 te Mechelen geboren, legde den 24 December 1637 zijne gelofte af in de abdij van Tongerloo; werd in 1644 vicaris te Alphen in Noord-Brabant en rector van het altaar aan den H. Geest, den H. Willebrord en aan het H. Kruis gewijd te dier plaats. In 1649 werd hij pastoor te Baerle bij Venlo, en stichtte er eene kapel, gelijk aan die van O. L. Vrouw van Loretto, waarvan hij in 1643 op zijne terugreis van Rome een afbeelding had medegebragt. Hij stierf den 6 October 1675.

Hij schreef:

Diva Virgo candida, candidi ordinis Praemonstratensis Mater tutelaris et Domina, tribus libris destincta, Brux. 1650, 4o. Hij maakte gebruik van de bronnen, welke de abt Wichmans had bijeengebragt voor zijne *Corona stellarum duodecim.*

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 351; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 351.

HERDENBROUC (Gijsbert Eertze van), ook wel Jonge Gijsbert van Herdenbroec, een burger van Utrecht, koos in de geschillen tusschen David van Bourgondië en Gijsbert van Brederode, de zijde des eerstgenoemden en werd diensvolgens in 1456 voor zijn leven lang ter stad uit gebannen, terwijl daarbij tevens bepaald werd, dat hem nooit zou worden toegestaan met eenen nieuwen bisschop weder in te komen; doch toen bisschop David in Augustus van dat jaar de overhand kreeg, werd hem weder vrijheid gegeven om in de stad te komen, mits behoorlijk oirvede doende.

Zie Burman, *Utrechts Jaarb.*, D. II. bl. 313, 331.

HERDER (C.) geboren te Groningen, historieschilder uit de XVIde eeuw. Hij bevond zich te gelijk met Karel van Mander te Rome, en legde zich daar op de kunst toe. Deze historieschilder overleed in zijne geboortestad in 1609.

Zie van Mander, *Levens der Schilders*, bl. ; Immerzeel, *Levens der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. III. bl. 34.

HERDER (H.) schreef:

Verhandeling over twee van Jezus broederen, Utr. 1778, 8o.

Zie Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 225.

HERDER (Adrianus de) of Harder, predikant te Bleiswijk omstreeks den jare 1671, verliet zijne gemeente na negenjarige dienst, om te Rotterdam eene zuivere kerk te stichten. In den aanvang maakte hij eenen grooten opgang, die echter weldra verminderde, zoodat zijn plan geheel te niet liep. Hij had te Rotterdam eene afzonderlijke gemeente gesticht, die uit 28 lidmaten bestond, maar allengskens in getal van verminderde. In zijne bijeenkomsten veroorloofde hij zich zelfs kinderen te doopen, die zich met hem van de openbare Hervormde kerk geheel hadden afgescheiden.

Zie *Handelingen der Z. H. Sijnode in* 1672, Art. 20 en 1674, Artt. 23, 30; Brakel, *Redelijke Godsdienst*, D. I. bl. 595, (19e uitg.); Koelman, *Verhaal van de Labadisten*, bl. 116; Ypey en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. I. bl. 29 en *Aanteek.*, bl. 10; Soermans, *Reg. der Pred. van Z. Holland*, bl. 84.

HERDINCK was secretaris van Philips van Bourgondië, bisschop van Utrecht.

Zie *Chronyk van het Hist. Genootschap*, D. IV. bl. 264—268.

HERDINCK (Adolf) of Harding, van 1517—1535 rentmeester van Zeeland, bewester Schelde, in welk ambt hij Philips van Bourgondië, later bisschop van Utrecht, opvolgde. In 1535 werd hij in Brabant ten hove ontboden en in zijn arm dood gelaten. Zijn opvolger was heer Adriaen van Heetvelde, die in Julij 1537, door een misdadiger, die hij buiten de poort poogde te vangen, in den buik werd doodgestoken.

Zie *Chronyk van het Hist. Genootschap*, D. X. bl. 484; Smallegange, *Chronyk van Zeeland*, bl. 320.

HEREMA (Otto) of Herama, afstammeling uit een oud adelijk Friesch geslacht, was een der eedgenooten in 1566. In 1578 was hij grietman van Rauwerderhem, hield zijn verblijf op Haxta state te Deersum, en was gehuwd met Mary Gratinga, bij welke hij vijf kinderen had. Zijn ijver tot het voortzetten der Utrechtsche Unie toont genoeg, dat hij volhardde in dezelfde gezindheid, welke hij in 't jaar 1572 te Sneek aan den dag legde.

Zie Winsemius, *Hist.* Lib. I. p. 72, Lib. II. p. 114; *Chronyck*, B. XVIII. bl. 630; J. Carolus, Lib. I. p. 79; te Water, *Verbond der Edelen*, D. II. bl. 453—454 en D. III. bl. 540; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XX. bl. 563; Over het Geslacht: Winsemius, *Hist.*, Lib. I. p. 4, 35, Lib. II. p. 162; Dez.; *Chronyck*, B. XVIII. bl. 629, 630; *Frisia Nobilis*, p. 62, 63, 131—138; te Water, t. a. p.; van Sminia, *Grietmannen*, bl. 62.

HEREMA (Valerius), zoo noemde zich Watthie, of, gelijk men het uitsprak, Watze, uit hetzelfde adelijke geslacht dat vele moedige ijveraars voor burgerlijke en kerkelijke vrijheid, maar ook vele handhavers van de Spaansche en Roomsche heerschzucht opleverde. Tot den laatsten tak behoorde Valerius Herema, sedert 1550 pastoor en deken in de bij Bolsward gelegene parochie Nieuwland en in 1560 te Bolsward.

Hij was een groot regtsgeleerde, die te Brussel van godsdienstgevoelens veranderde en ergens in Holland Hervormd predikant zou geweest zijn. Zijn naam wordt echter op de lijsten der predikanten niet gevonden. Hij was

de biechtvader van den vermaarden Frieschen edelman Sjoerd Beyem of Beyma van Leeuwarden, die met Hartman Galama van Weirdum den 2den van Zomermaand van 1568 te Brussel onthoofd is. Volgens Acronius had men Beyma, te Brussel in den kerker zittende, Herema tot biechtvader toegevoegd. Beyma kon het met hem wel vinden en overtuigde hem door zijne redenen zoo, dat deze naderhand verklaarde: „ik meende hem te bekeeren, maar hij bekeerde mij."

Zie *Kerkel. Historie en Oudheden der 7 Vereenigde Provintiën* door H. van R(hijn) en H. van H(eussen), D. V. bl. 137, 144; Dez., *Oudheden en Gestichten van Vriesland*, D. II. bl. 1, 31, 32; Ypey en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. I. bl. 78, (*Aanteek.*); Winsemii, *Rer. Fris. Historia*, Lib. II. p. 92; E. Wesselus Acronius, *Loerred. over Jes.* II: 3, Harlingen 1652; Te Water, *Verbond der Edelen*, D. II. bl. 187, 188.

HEEREGRAAFIUS. Van dezen bestaat eene *Oratio habita in ill. urbis Traject. Gymnasium* Ao. 1634. Ultraj. 1634, 4°.

Zie *Cat.* L. G. Visscher, bl. 48, No. 1806.

HEERENBEECK (Jan van) te Antwerpen geboren en klooster geestelijke aldaar, schreef:

Het leven van den salighen Henricus Suso, Antw. 1627, 12°.

Zie Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. II. pag. 291.

HEREMIET (Hidde). *Zie* HEEREMIET.

HERENBERG (A. 's) een niet onverdienstelijk dichter uit den aanvang der XVIIIde eeuw. Zijne poëzij is verspreid, b. v. voor de *Kruisheldt of het leven van den grooten Apostel Paulus*, door J. van Hoogstraten, 2de druk, Gouda 1712.

HERENTALS (Pieter van), aldus genoemd naar zijne geboorteplaats, waar hij omtrent het jaar 1320 geboren werd. Reeds vroegtijdig legde hij in de beroemde abdij van Floreffe, van de orde der Premonstratensen, de gelofte af, waarin hij prior werd, en na omtrent dertig jaren die betrekking bekleed te hebben, niet, gelijk sommigen willen in 1436, maar den 12den Januarij 1390 stierf.

Hij schreef:

Expositio super librum psalmorum regii prophete per reverendum et religiosum petrum de harenthals priorem floreffiensem premonstratensis ordinis, fol.

Men leest aan het slot: „*Explicit collectorius super librum psalmorum collectus et finitus per patrem petrum de harentals canonicum priorem floreffiensem premonstratensis ordinis ad preces reverendi patris johannis de arkel quondam trajectensis postea leodiensis episcopi approbatus et admissus ab alma facultate coloniensi impressus autem et consummatus per me johannem guldenschaff an. dom. incarnationis* M. CCCC. LXXXIII, *sabbato ante dominicum oculi ad laudem in honorem omnipotentis dei et ad utilitatem ecclesie sue sancte qui est benedictus in seculum seculorum amen.*" It. ibid. in fol. Aan het einde: „*Explicit collectorius . . . . ad opus reverendi patris ioannis de arkel . . . . impressus autem et consummatus per me conradum de homborch ipso die s. laurentii martyris . . . rursum recusus colonie* M. CCCC. LXXXVII, H. Rutlangae, 1494.

Ook met dezen titel: *Psalterii expositio* Petri de Herentals, *viri religione clarissimi, Prioris Floreffiensis Premonstratensis ordinis, ex multis variisque Doctorum sententiis, ut puta* Augustini, Hieronymi, Gregorii, Cassiodori, Hugonis de Sancto Victore, Nicolai de Lyra *et caeterorum Psalmorum hujus libri interpretum, ad Ecclesiasticorum virorum, eos carentium, legentiumve instructionem solertissimè reddita. Paris. Verumdantur a* Johanne Parvo . . . . *et* Roberto Mace."

Aan het einde: *Exaratum ad preces Reverendi Patris* Johannis de Arkel . . . . *approbatum . . . . ab alma universitate Coloniensi . . . . Rothomagi denuo impressum in officina* Laurentii Hostinque *et* Jameti Loys, *Anno* 1504, *ex die* 11 *Januarii.* It. Colon. Agrip. 1554.

Het oorspronkelijke Hands., dat te Floreffe berustte, heeft tot titel: *Collectarius super librum Psalmorum, finibus anno* M. CCC. LXXIV *in mense Januario die* IV.

In Septem Psalmos Poenitentiales of *Poenitentiarii Commentarius.*

In XV *Cantica graduum liber unus.*

Collectarius Euangeliorum, finitus anno à nativitate Domini M. CCC. LXIV, *in crastino Processi & Martiniani martyrum*, 2 t. in fol.

Catalogus ad rer. gestas Abbatum Floreffiensium.

Chronica ab orbis initio (tot 1385).

De onbekende schrijver van het *Magnum Chronicon Belgicum* haalt dikwerf dit werk aan. Stephanus Baluzius heeft er in zijn *Vitae Pap. Avenion.* T. I. Parisiis 1693, 4°., verschillende stukken, zoo als *Vita quinta Papae Johannis* XXII, *Vita Clementis* VI; *Quinta Gregorii* XI en *Vita secunda Clementis Papae* VII uit overgenomen.

Biblia pauperum.

Epistolae et diversa Opera.

Zie Sweertius, *Athen. Belg.*, p. 621; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 744; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 983; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 393, 394; Waghenare, *Praemonstr. scriptis illustres*, p. 345, 346; Oudin, *Supplem.*, p. 657; Hartzheim, *Biblioth.*, Colon., p. 36; Hugo, *Annales Praemonstr.*, T. I. Col. 102; Simler *Epitome* Gesneri, edit. 1555, fol. 147 *recto.*

HERENTHALS (Thomas van) een Franciscaner monnik, waarschijnlijk te Herenthals in het laatst der XVde eeuw geboren. Gramaye meent dat hij in het Franciscaner klooster zijner geboorteplaats leefde, dat in 1252 gesticht werd. Sweertius noemt hem een regtsgeleerde. Volgens *Den Spieghel enz.* was hij gardiaan van het klooster te Yperen en predikheer van de Collegiale kerk van St. Martijn. Omtrent 1529 was hij lector, waarschijnlijk in de godgeleerdheid in zijn klooster.

Hij schreef:

Den Speghel des Kersten leuens. Besluitende tverclaers van den thien gheboden Gods en vanden VII *Sacramenten der heliger Kercke . . . Wtgegeven bij broeder* Thomas Herentals, *minderbroeder, van der obseruantie in Vlaenderen.* (Op 't einde) *Gheprint Thantwerpen op die Lombaerde Veste teghen die gulden hant over. Bi my Symon Cock. In 't jaer ons Heeren* M. CCCCC ende XXXII (1532) *den* XXIII *dagh van Meerte.* In 12°. Goth. letters.

Den Speghel des Kersten leuens. Besluytende tverclaers vanden X *geboden gods enz. . . . Gheprint anderwerf met . . . . correctie ende metten quotatie der scriftueren, Bi mi Symon Cock in 't jaer ons Heeren* M. CCCCC ende XXXIII (1533). In 12°. Goth. letters.

Vermeerderde herdruk van dit werkje. Er zijn bijgevoegd eenige bl. beginnende: *Hier beghinnen thien Artikelen, gemaect bi broed.* Thomas Herentals (5 ff.); voorts de *declaratie van sommige woorden in dit boecxken gestelt*, en een *Tafel* (4 ff.)

Den Spieghel des Kersten leuens . . . . gheprent anderwerf . . . . bi mi Symon Cock in 't jaer ons Heeren M. CCCCC ende XXXVII (1537.)

Den Spieghele des Kersten leuens . . . . Thantwerpen . . . By mi Symon Cock. Anno M. CCCCC en XLV (1545) 12°.

Tacitus Nicolaas Zegers heeft dit werkje met dezen titel in het Latijn vertaald:

Christianae vitae speculum . . . . Nicol. Zegero *Minorita interprete*, Antv. Joan Steelsius, 1549, 16°.

Zie Gramaye, *Antverpiae Antiq. ed. ult.*, p. 30; Sweertii, *Athen. Belg.*, p. 694, 695; Valer. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 836; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 1135; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Litt. des Paijs-Bas*, T. 1. p. 335; *Catal. eener uiterst zeldzame verzameling van Holl. Bijbels enz.*, verz. bij Fred. Muller, bl. 78, 79, No. 731—733.

HERFST (Michiel), zoon van Matthijs Herfst en Margaretha Plaat, geboren te Amsterdam den 24sten Januarij 1749, werd van October 1770 tot April 1773 belast met eene ambassade naar de Russische armee in Wallachije. Zijne zuster, Margaretha Elisabeth, geboren den 12 Mei 1735, huwde den 27 Maart 1759 met Johannes Hilkes, wier afstammelingen nog leven.

Zie *Navorscher*, D. VIII. bl. 120.

HERINCX (Wilhelmus), 12de bisschop van Iperen, zag in 1618 te Helmond het licht, verkreeg in 1636 te Leuven, waar hij zich op de wijsbegeerte toelegde, de eerste plaats en trad kort daarna in dezelfde stad in de orde der Minnebroeders. Hij was een zeer welsprekend man, ervaren in de godgeleerdheid en in andere kerkelijke wetenschappen. In zijne orde bekleedde hij de hoogste bedieningen. Onder anderen was hij bestuurder der zendingen van Holland, Engeland en andere Noordsche landen, in welke de openbare oefening der Katholyke godsdienst verboden was. Zijne bekwaamheid en deugden werden door geheel Europa, welke hij dikwijls moest doorreizen, zeer geëerbiedigd. Den 24sten October 1677 werd hij bisschop te Iperen gewijd; doch hij bekleedde deze waardigheid nog geen jaar, dewijl hij den 17 Augustus 1678, in den ouderdom van 59 jaren overleed. Hij is in het koor zijner kathedrale kerk, aan de regterzijde van zijnen voorzaat Jansenius, met een uitgebreid Latijnsch grafschrift begraven.

Hij schreef:

Summa Theologiae scholasticae et moralis ad mentem S. Bonaventurae Doctoris Seraphici, Antverpiae apud Petr. Bellerum, IV vol. fol.

Nog andere werken had hij voor de pers in gereedheid gebragt, welker uitgave, om zijnen dood, niet gevolgd is.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 1165; van de Velde, *Syn.*, T. III. p. 813; van Gils en Coppens, *Nieuwe beschrijving van het bisdom van 's Hertogenbosch*, D. III. bl. 367, 368; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.*, D. II. bl. 23; Muller, *Cat. van Portrett.*

HERING (J. H.) geschiedschrijver, geboren te Rotterdam 11 December 1731, schreef:

Bespiegeling over Neêrlands Watersnood tusschen den 14 en 15 Nov. 1775 en 22 Nov. 1776, Amst. 1776, 2 dln. met pl. 8o.

Tegenwoordige Staat en Beschrijving van Curaçao, Amst. 1779, 8o.

Aanhangsel tot de Vaderlandsche Historie van Jan Wagenaar, *inhoudende de levensschetsen der Vaderlandsche Staatsmannen, Land- en Zeehelden*, Amst. 1780, (Eerste Stuk).

Tafereel van harde winters, Amst. (1784) m. pl. 8o.

Tooneel der Staatsgeschiedenissen des Vaderlands, beginnende met 1555, Amst. 1789, 4 dln.

Het juichend Amsterdam. of Verhaal der bijzonderheden, bij gelegenheid van het bezoek der Erfstadhouderlijke familie in October 1790. Amst. 1790, gr. 8o.

Hij stierf in of na het laatstgemelde jaar.

Zie de Wind, *Bibl. der Ned. Geschied.* D., II. bl. 26; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.*, D. II. bl. 535; *Cat.* L. G. Visscher, bl. 8, 21; *Naamlijst van Boeken van* 1790—1833, bl. 244: *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. II. bl. 581; *Cat.* Meerman, T. II p. 68; *Cat.* J. te Water, p. 301; Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 219; *Navorscher*, D. IV. bl. 351; Muller, *Cat. van Portrett.*

HERINGA (Douwe), afstammeling van een edel Friesch geslacht, dat vroeger den naam van Camstra voerde, een edelmoedig verdediger der vrijheid, die het verbond der Edelen teekende, werd den 10 van Herfstmaand 1568 door Alva gebannen.

Zie Te Water, *Verbond der Edelen*, D. II. bl. 455; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XX. bl. 563; Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 127; Over het geslacht; Ferwerda, *Wapenboek*, D. I. St. I. bl. 37—40; *Charterboek van Vriesland*, D. I. bl. 602, 614, 672, 703; Emmius, *de Agro Frisiae*, p. 101; Te Water, t. a. p.; Kok, t. a. p.

HERINGA (Edo), Hoveling in Rauwerd, was mede lid van het Verbond der Edelen, verliet in 1568 zijn vaderland en werd omtrent een jaar later verbannen. Hij vertrok met zijne vrouw, Anna Roorda, naar Embden, waar hij den 13 van Oogstmaand 1575, zij in 1586 overleed. Zij werden aldaar begraven, doch hunne beenderen in 1611 opgegraven, naar Rauwerd vervoerd, en in het voorouderlijk graf bijgezet. Hij had een zoon, Eelke, die in 's vaders omzwerven deelde, en twee dochters, Fekel, die met Pieter, en Wompk, die met Tjalling van Eysinga huwde.

Zie Winsemius, *Chron.*, Lib. II. p. 90, 114, 115; Te Water, *Verbond der Edelen*, D. II. bl. 388, 456; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XX. bl. 563.

HERINGA (Juw), zoon van Haring Heringa en His Aebinga, bondgenoot der Edelen, door Alva gebannen, welk banvonnis ook te Leeuwarden werd afgekondigd. Hij huwde Tiets Harinxma, welke, gedurende haar leven in 't volle gebruik harer goederen is gebleven.

Zie *Sententiën van Alva*, bl. 127; Winsemius, Lib. II. p. 115; Te Water, *Verbond der Edelen*, D. II. bl. 455; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XX. bl. 563.

HERINGA (Laas), zoon van Hobbe Heringa en van Doed Eelsma. Ook hij werd als deelgenoot aan het Verbond der Edelen, door Alva gedagvaard, om zich te Antwerpen te komen verantwoorden. Hij overleed in April 1571.

Zie Winsemius, Lib. p 114; Te Water, *Verbond der Edelen*, D. II. bl. 456; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XX. bl. 564.

HERINGA (Oene), zoon van Haring Heringa en van His Aebinga, behoorde mede tot het Verbond der Edelen, zocht zijne veiligheid in de vlugt, werd door Alva gedagvaard, en niet verschijnende, gebannen. Hij huwde Fokel van Aylva en stierf in 1575.

Zie Winsemius, Lib. II. p. 90, 114, 115; Te Water, *Verbond der Edelen*, D. II. bl. 457; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XX. bl. 564.

HERINGA (Binnert), volgens te Water, de laatste van dit geslacht. Hij werd in 1619 kapitein. overleed den 10 Januarij 1638 en werd begraven te Hijum. Zijne zuster, Rixt Heringa, laatst getrouwd met Andries Waltinga, stierf in 1654 en had tot erfgenaam Binnert Roorda te Dronrijp en den kapitein Johan Roorda.

Zie Te Water, *Verbond der Edelen*, D. II. bl. 455; Kok, *Vad. Woordenb.*, bl. 563.

HERINGA (Dirk), rector te Schoonhoven, in 1699 praeceptor aan de illustre school te Dordrecht, in 1705 naar 's Hage vertrokken. Bij gelegenheid van het jubeljaar 1700 schonk Munckerus, rector aan de Latijnsche school te Dordrecht, aan burgemeesteren, wethouders en curatoren aldaar eene mythologische, allegorische plaat, waarop de Dordsche maagd met het Pallas beeldje op de hand, eene vrij duistere verklaring er van en een *Carmen seculare coronis* met den titel van *Festivitas* XVII *a salute partu etc. Cal. Jan. repraesentata a* Samuele Munkero, *Gymnasiarcha.* Hierbij behoorde *Onderhoud tusschen Philomusus en Philopragmon over Prent en Gedicht van den geleerden en beroemden heer* Samuel Munkerus *op 't jubeljaar* 1700 *Na de Geboorte onses Heilands, als ook omtrent de stigtinge van d' Aloude Bataviersche Moeder-stad Dordrecht. Opgestelt door* Dirk Heringa.

Zie Schotel, *Illustre School te Dordrecht*, bl. 97, 107.

HERINGA (Jodocus), of Jouke, zoon van Watze Joukes, den 3 Februarij 1704 te Minnertsga geboren, afstammeling van een der edelen, hiervoren op bladz. 648 en 649 genoemd, toonde reeds vroeg lust tot het Evangelie ambt. In de doode talen werd hij onderwezen door den Deinumschen predikant Braunius en genoot aan de academie te Groningen de opleiding van de hoogleeraren Verbrugge, Tilburg, Engelhard, Driessen, Voget, Gerdes en van Velzen. Hij werd door de classis van Bolsward geëxamineerd, in 1737 beroepen te Simonswold en in 1741 te Drogeham en Harkema-Opeinde. Op laatstgemelde plaats stierf hij zeer zacht en in den slaap tusschen 21 en 22 Junij 1782. Hij huwde eerst met Catharina Camphuis en daarna met Elisa-

beth Wiersma, weduwe Wittinga, die hij beide overleefde. Bij de eerste verwekte hij drie zonen: Petrus, regerend schepen te Leeuwarden, Johannes, predikant te 's Hage en Eliza, procureur-fiscaal te Leeuwarden (vader van den beroemden Utrechtschen hoogleeraar), en twee dochters, Margaretha en Catharina.

Van Heringa's hand zijn slechts kleine geschriften en eenige gedichten bekend geworden, doch zooveel te meer zijne grondige geleerdheid en practische gaven. Hij was de vraagbaak en hulp van het grootste gedeelte zijner ambtgenooten in Friesland, en getrouw aan de spreuk van zijn geslacht: *fortiter in re, suavis in modo*, werd hij bemind door een ieder.

HERINGA (ADRIANUS) geboren te Leeuwarden was med. doctor aldaar. Leerling van Tiberius Hemsterhuis beoefende hij in zijne vrije uren de Grieksche en Latijnsche letterkunde en deelde kritische opmerkingen en verbeteringen mede op onderscheidene meest Grieksche schrijvers. Hij overleed in 1779.

Hij schreef:

Observationum Criticarum liber singularis in quo passim veteres auctores Graeci maxime emendantur, Leovardiae 1749, 8o.

Zie van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.*, D. II. bl. 261; Saxe, *Onom.*, T. VII. p. 140; de Crane, *over de familie Hemsterhuis* bl. 137.

HERINGA (JOHANNES), predikant der Hervormde gemeente te 's Gravenhage, werd den 11 Januarij 1733 te Drogeham in Friesland, waar zijn vader, J. Heringa, predikant was, geboren. Zijne moeder heette Catharina Camphuis, geboren te Makkum. Hij was het, die de ouders van zijnen neef, den later zoo beroemden Jodocus Heringa, raadde, om hem, die op het land opgevoed, en door zijne ouders bestemd was om heelmeester te worden, en in wiens kinderlijke ziel hij neiging en lust voor de godgeleerdheid ontdekte, voor den predikdienst op te leiden. Hij was het, die het jongske vermaande en raadde; die hem in zijne jongelingsjaren beroemde leermeesters, die zijne vrienden waren, aanbeval, hem in 1786 tot predikant te Nijkerk aan de Veluwe plegtig inwijdde, die hem tot het schrijven van verhandelingen aanzette, en, in naam des Haagschen Genootschaps, de antwoorden der hoogleeraren Piper en Uhle ter vertaling uit het Latijn in het Nederduitsch op eene vereerende wijze heeft toevertrouwd. In lief en leed, in bedenkelijke en moeijelijke gevallen, was hij hem een bij uitstek wijs raadsman en getrouw vertrooster. Nadat hij den eenigen zijner zonen, den uitstekenden Sybrand Heringa, predikant te Leyden, door den dood had verloren, droeg hij, bij uitersten wil, hem op den catalogus zijner boekerij te vervaardigen en voor derzelver verkoop te zorgen, en schonk hij hem zijne zeer belangrijke Latijnsche aanteekeningen. Hij was hem tot voorbeeld van eene liberale geleerdheid en eener ongeveinsde godsvrucht. Trouwens in zijne jeugd had hij de Grieksche en Latijnsche letterkunde bij Valckenaer en Schrader geleerd, en vervaardigde hij Latijnsche verzen, een werk, waarin hij in mannelijken leeftijd, ja zelfs nog in hoogen ouderdom vermaak schepte. Op de Friesche hoogeschool was hij in de Oostersche letterkunde door Vriemoet onderwezen en daarna te Groningen door den uitstekenden schriftverklaarder Schroeder. Hier verkreeg hij dan ook door de lessen van Gerdes, Chevallier en Hollebeek dien smaak in eene naauwkeurige en liberale godgeleerdheid, welke hem gedurende geheel zijn volgend leven versierde.

De eerste jaren van zijn openbaar dienstwerk heeft hij besteed aan de gemeenten van Beesterzwaag en van Marsum in Friesland, vervolgens heeft hij het leeraarsambt bekleed te Winschoten en te Scheemda in Groningerland, daarna diende hij een jaar de gemeente te Nijmegen. De laatste veertig jaren zijns levens heeft hij sinds 1772 onvermoeid gearbeid binnen 's Gravenhage, in weerwil der moeijelijkheden, die hem aldaar hebben gekweld en getroffen.

Ofschoon een vriend van vrede en eendragt, werd hij nogtans in kerkelijke twisten gewikkeld, door hen, die David Kleman, toen leeraar te Voorburg, van onregtzinnigheid beschuldigden en eene zware bestraffing waardig oordeelden, van wege een geschrift, door dezen uitgegeven, onder den titel van *De orde des heils, volgens welke God aan bijzondere menschen Zijne zaligmakende genade schenkt; of het verband tusschen Genade en Pligt*, te 's Hage 1777.

Heringa, een der zoogenaamde visitatores librorum in de Haagsche classis, keurde wel het gevoelen van Kleman niet goed, maar pleitte het echter vrij van dien blaam, als ware het eene verderfelijke en voortaan veroordeelde dwaling. Te dien einde schreef hij een boekje, ter bevrediging strekkende, en kort daarna, buiten zijn weten, in druk uitgegeven door een zich noemenden Justus Aletophilus Pacificus, onder den titel van: *Rapport aangaande de verdediging der regtzinnigheid van D. Kleman, op de classis van 's Gravenhage, den 6 November 1778 uitgebracht door Visitatores librorum.* Hij is des naar waarheid beoordeeld door Wilhelmus Broes, in het met veel schranderheid geschreven en regt tijdig uitgegeven *Geschiedkundig onderzoek over de vereeniging der Protestanten in de Nederlanden*, 's Hage 1822, bl. 221. Wat hij al meer te dien tijde, met andere gematigde godgeleerden, ten voordeele van Kleman, met goeden uitslag, heeft beproefd, wordt door den hooggel. Ypeij berigt in zijne *Geschiedenis van de Christelijke Kerk in de achttiende eeuw*, Deel VII, bl. 420—427, waarmede men vergelijke de beoordeelingen der geschriften, in de zaak van Kleman uitgegeven, voorkomende in de *Hedendaagsche Vaderl. Letteroefeningen*, Deel III, Stuk I, bl. 535—540, Deel IV, Stuk I, bl. 110, 293—297, 357, 440—443, Deel V, Stuk I, bl. 36—41, 205—209, 484, 485.

Door de staatsgeschillen, die kort daarna uitbraken, is Heringa, niet minder dan door die kerkelijke twisten verongelijkt. Hij hield wel nooit op, het huis van Oranje hoog te schatten, of den stadhouder Willem V een genegen hart toe te dragen, maar hij keurde al de raadslagen en ontwerpen niet goed van hen, die 's prinsen zaak waren toegedaan, of die er den schijn en den naam van wenschten te hebben. Hij hield zich overtuigd, dat men van de eene of andere zijde ongelijk had, en de ronde en opregte man was niet gewoon dit te ontveinzen. Maar hierom werd hij gehaat en beleedigd door partijzuchtigen, vooral door onruststokers en wel uit het gepeupel. Hoe schandelijk de blinde en onbeteugelde woede van deze lieden den man, die een braaf burger was, heeft mishandeld, en hoeveel moeite het, bij de omwenteling van het jaar 1787, gekost hebbe dezelve te bedwingen, kan men opmaken uit de verhalen in de *Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken*, Deel XXII, bl. 4574—4579, 5161—5162, 5193, 5194, 5196—5199, 5211—5213, 5913—5916 en 5920, alsmede uit de *Vaderlandsche Historie ten vervolge op* Wagenaar, Deel XLIV, bl. 348—352.

Intusschen ging hij met allen ijver en volharding voort, gelijk in de vervulling van zijn dienstwerk, zoo ook in het bestuur van het Haagsche Genootschap, *tot verdediging van den Christelijken godsdienst*, 't welk, op zijnen raad, in het jaar 1785 was opgerigt. Eerst had de wakkere man, in vereeniging met vier medeafgevaardigden tot de Zuid-Hollandsche Synode van dat jaar, de predikanten Adrianus van Assendelft, van Leiden, Martinus Rummerink, van Dordrecht, Johannes Kneppelhout, van Gorinchem, en Daniel Albertus Reguleth, van Haarlem, later naar 's Gravenhage vertrokken, de uitgave bezorgd der bekroonde verhandelingen, door Abdias Velingius, Carolus Segaar en Cornelius Gavel geschreven, ter wederlegging van de dwalingen van Jozef Priestley, in zijn werk, *over de verbastering van het Christendom.* Ook waren deze verhandelingen, in het jaar 1787 uitgegeven, door hem vermeerderd met eene voorrede, waarin hij verslag deed van den oorsprong des Genootschaps, en tevens de zuivere geloofsleer der Waldenzen, tegen het gevoelen van Priestley verdedigde. Vervolgens heeft hij, geholpen door onderscheidene, van tijd tot tijd verkoren medebestuurders, onder welke Royaards een der eersten was, het werk van bestuurder en tevens van voorzitter waargenomen, tot het jaar 1815, toen hij het aardsche leven vaarwel zeide. In Januarij 1814

werd hij emeritus. Lezenswaardig is het verslag, hetwelk van dit genootschap is gedaan, door den hooggeleerden Ypeij, in het aangehaalde werk, deel VI bl. 683—694.

Meermalen ook heeft de waardige man, in de openbare vergaderingen des genootschaps, het woord gevoerd, blijkens de gedenkstukken, daarvan uitgegeven in deszelfs werken voor de jaren 1787 en 1804. Na zijn overlijden heeft Hermanus Royaards in eene redevoering, den 5 September 1816 in de openbare vergadering des genootschaps gehouden, het volgende van hem gezegd:

„Terwijl ik dit zegge, wordt mijn hart getroffen en 't uwe gewisselijk met mij, daar wij een onzer waardige medebestuurders missen, in 't afgeloopen jaar ons door den dood ontnomen, den verdienstelijken Heringa. Een man, die een der eerste oprigters dezer maatschappij geweest is, die begaafd met eene grondige kennis van en met een hartelijke zucht voor de waarheden van onzen christelijken godsdienst, onafgebroken werkzaam is geweest, ter opbouwing van 't rijk van waarheid en deugd. Die, ver gevorderd in jaren, veel met het ligchaam te strijden had, maar nu in zaliger gewesten leeft bij zijnen God, bij zijnen Zaligmaker en de vrucht zijner werkdadige pogingen, 't genot van 't geen hij anderen heeft aangeprezen en voor zichzelven beoefende, in de ruimste mate geniet."

Heringa was een niet ongelukkig beoefenaar der Latijnsche poëzij en leverde daarvan enkele proeven in de *Boekzaal der geleerde Wereld.* Hij was lid van het genootschap *Kunstliefde spaart geen vlijt.*

Behalve de in den tekst gemelde geschriften heeft men van hem:

Auson. Greidanus en J. H(eringa), *Naamlijst der Predikanten, die sedert de Hervorming gedient hebben in de Classis van Franeker. Met eene voorrede, meldende de Ed. Mog. H. Commiss. die tot de Prov. Synode zijn afgevaardigd.* Leeuw. 1761. 8°.

Zie Jod. Heringa, *Oratio de Auditorio Academiae Rheno-Trajectinae, variam olim fortunam experto, nunc praesenti ejus conditioni adaptato, dicta publice d. 25 Martii a.* 1825; *Boekzaal der Geleerde Wereld, a.* bl. 203, *b.* bl. 118; Kist en Royaards, *Kerkelijk Archief*, D. V. bl. 302; *Cat. der Bibl. van Ned. Letterk., bijv.* 1853—1857, bl. 97.

HERINGA (Petrus) vertaalde uit het Latijn in het Nederd. J. de Labadie, *Verzameling van eenichtige gront-regels der Christelyke leere*, Amst. Joan van Someren, 1666. 2e dr.

HERINGA (Sybrand), zoon van Johannes Heringa en van Maria Peiffers, werd in 1764 te Winschoten geboren; in 1788 predikant te Hendrik-Ido-Ambacht, in 1792 te Bloemendaal, in 1794 te Vlissingen en twee jaren later te Leyden. Reeds in 1801, dus in krachtigen leeftijd, bezweek ter laatstgemelde plaatse de man, die om zijne vele gaven en deugden algemeen geëerd en bemind was; nalatende bij zijne vrouw, Maria Jacoba Scheidius, slechts ééne dochter, Johanna Houckjen, die gehuwd is geweest, eerst met den Groningschen hoogleeraar T. A. Clarisse, later met den heer Blussé van Oud-Alblas te Dordrecht.

Hij was een der voornaamste oprigters van het Nederlandsch Zendelinggenootschap en beoefende ook de Nederlandsche dichtkunst, waarvan eene proeve voorkomt bij:

Heringa, *Bijdrage tot de lijst van Nederl. Dichters*, bl. 49.

HERINGA (Jodocus Eliza'szoon), den 14 October 1765 te Gordijk in Friesland geboren, was de zoon van Eliza Heringa, genees- en Heelkundige aldaar, later procureur-fiscaal te Leeuwarden, en van Janke Halbertsma.

Met zijn tiende jaar werd hij naar de Latijnsche school te Groningen gezonden, en na hare onderscheidene klassen in vier jaren te hebben doorloopen, nog slechts 15 jaren oud zijnde, als student der Groninger hoogeschool ingeschreven. Hier legde hij zich nu met den meesten ijver niet alleen op de verdere kennis der Latijnsche en Grieksche talen toe, waarin hij zich onder Ruardi oefende, maar ook op die der Hebreeuwsche en Arabische talen onder N. W. Schroeder, en na in deze genoegzame vorderingen gemaakt te hebben, gaf hij zich aan de beoefening der godgeleerdheid over, onder de leiding van Paulus Chevallier, Gerardus Kuijpers, Theodorus Lubbers en Petrus Abresch. Alle deze mannen, zooals ook de toenmalige Groninger predikant Johannes Frantzen, droegen een ieder het zijne bij tot zijne vorming. Maar Schroeder, Abresch en Lubbers schijnen echter het meeste invloed op hem gehad te hebben. Zes jaren vertoefde hij aan genoemde hoogeschool, en hoe hij zijn akademie tijd heeft besteed, kon men reeds opmerken uit zijne *Dissertatio Philologico-Theologica de formula Baptismi*, welke hij in 1785 onder Abresch verdedigde, en in dat jaar te Utrecht het licht deed zien. Reeds in 1786 werd hij door den hoogleeraar Kuijpers aan . . . Nagel, predikant te Nijkerk op de Veluwe aanbevolen, toen deze, van wegen zijne zwakheid, een hulpprediker behoefde. Heringa aanvaardde deze betrekking en hield den 21 Mei 1786 zijne eerste leerrede. Hier voldeed hij zóó, dat, toen Nagel kort daarna zijne bediening nederlegde, zijn hulpprediker eenstemmig in diens plaats werd gekozen. In 1791 naar Vlissingen beroepen, meende hij die roepstem te moeten volgen, en toen hij aldaar anderhalf jaar met ijver en hooge goedkeuring der gemeente was werkzaam geweest, ontving hij eene beroeping naar Gorinchem, voor welke hij echter vrijheid vond te bedanken. Nog geen jaar was sedert dit beroep verloopen, of hij ontving de eervolle aanstelling tot hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de hoogeschool te Utrecht, eene roeping die hij niet dan met moeite aannam, daar zij hem niet alleen tot de werkzaamheden aan het hoogleeraarambt verbonden, maar ook tot de waarneming van eene volle predikdienst verpligtte.

Nadat hij den 2 April 1792 tot doctor in de godgeleerdheid bevorderd was, aanvaardde hij zijnen post den 5 Junij deszelfden jaars met eene *Oratio de Theol. in Scholis institutione ad praesentem Reipublicae Christianae conditionem prudenter accommodanda*, welke de gunstige verwachting, die men van hem koesterde, niet slechts bevestigde, maar nog verre overtrof. Tien dagen later begon hij zijne predikdienst met eene leerrede over Joh. XVI : 8—11. In beide betrekkingen maakte hij al spoedig grooten opgang. Zijne lessen en zijn omgang waren aan de studenten, en zijne leerredenen aan het meest verlichte en minst bevooroordeelde gedeelte der gemeente bijzonder aangenaam. Daarenboven werd zijn roem nog vermeerderd door de bekrooning zijner schriften bij het Haagsch Genootschap. Geen wonder dan ook dat andere gemeenten naijverig waren op zijn bezit en dat de hoofdstad des rijks hem tot leeraar en tevens tot hoogleeraar der natuurlijke godgeleerdheid aan het Athenaeum Illustre verlangde, waaraan hij evenwel geen gehoor gaf, evenmin als aan eene beroeping naar Leyden's hoogeschool in 1799. Op den 10 December 1797 verbond hij zich op nieuw aan zijne gemeente met eene leerrede over Joh. 3 : 4 en den volgenden dag werd hem door den raad der stad den titel van hoogleeraar zoowel in de natuurlijke als christelijke godgeleerdheid opgedragen, aan welken titel hij ook, door beiden te onderwijzen, heeft beantwoord. Na zijn bedanken voor het beroep naar Leiden, verbond hij zich op nieuw aan de hoogeschool, bij het nederleggen van zijn eerste rectoraat, den 17 April 1799, met eene *Oratio de christianae societatis perpetuitate fidenter expectanda*, welke echter niet uitgegeven is, en aan de gemeente met eene leerrede over 2 Cor. I : 13*b*, 14. Als blijk van goedkeuring ontving hij nu den 22 April 1799 den titel van hoogleeraar in de uitlegkunde van het Nieuwe Testament.

Van toen af wijdde hij zich onafgebroken aan de Utrechtsche hoogeschool en kerk, en toen eerstgenoemde instelling door het Fransche bewind overtollig gerekend werd en tot eene school van den tweeden rang verlaagd en kort daarop met eene algeheele ondergang bedreigd werd, was het voornamelijk Heringa, wiens wijsheid en kloekmoedigheid dit gevaar wist af te wenden. Gedurende de jaren der Fransche overheersching, hield hij dan ook met vaste hand het roer geklemd; en om te beoordeelen wat hij in vereeniging met zijne ambtgenooten in dat moeijelijke tijdsgewricht gedaan heeft, leze men zijne *Oratio de rebus, quae Academiae Rheno-Trajectinae, ipso Rectore, acciderunt, prosperis et adversis*, welke bij het

nederleggen van zijn rectoraat den 26 Maart 1816 door hem gehouden is. Toen herleefde de hoogeschool; zij werd zelfs uitgebreid en opgeluisterd, en Heringa had het genoegen, haar met eene redevoering plegtig in te wijden en haar nog jaren ten dienst te staan; totdat hij in 1835 zijn emeritaat verkreeg. Zelfs na het verkrijgen daarvan, en nadat door zijnen invloed zijn vriend en leerling H. E. Vinke in zijne plaats was benoemd, ging hij voort met het houden van collegiën. Aan den avond van den 17 Januarij 1840 gaf hij nog onderwijs aan bejaarde catechisanten en in den daarop volgenden nacht ontsliep hij, zonder eenigen doodstrijd en ongemerkt, even als zijn grootvader Jodocus, de hiervoren gemelden predikant te Drogeham.

Heringa was een der uitmuntendste godgeleerden die ons vaderland heeft opgeleverd. Geen gedeelte der theologische wetenschappen was hem vreemd. Als uitlegkundige en uitlegger der Heilige Schrift had hij uitnemende verdiensten. Op de school van Abresch was hij in de hermeneutische beginselen van Ernesti opgeleid, maar waar anderen het stelsel van dien geleerden misbruikten en tot eene laxe of empyrische uitlegging vervielen, was hij, die ernstig daartegen waarschuwde en aan het goede van dat stelsel onafgebroken vasthield. Hij zocht niet slechts de uitlegkundige studiën door zijn mondeling onderwijs, maar ook door schriftelijken arbeid te bevorderen. Zijne leerstellige godgeleerdheid was geheel bijbelsch. Hij trachtte haar van alle menschelijke spitsvondigheid en het schoolsche, dat haar in vroeger tijd had gekenmerkt, te zuiveren. Het godgeleerd stelsel dat bij zijn leerlingen gaf was beknopt en volledig, geleidelijk, helder en duidelijk, eenvoudig maar net gerangschikt. Met angstvallige omzigtigheid, 't geen hem wel eens ten kwade werd geduid, verklaarde hij de verborgenheden des geloofs. De christelijke zedekunde bragt hij zelf in praktijk, en niet alleen drong hij daarop bij anderen aan, maar hij was hen tevens een liefdevolle en wijze raadsman. Buitengewoon was hij ervaren in de kerkelijke geschiedenis, vooral in die des vaderlands, waarvoor hij in zijne rijke bibliotheek een schat van bronnen bezat. Groot was de verpligting, die vooral de pastorale wetenschap aan Heringa had. „Reeds vroeg door de ervaring daarin onderwezen, bleef hij met gemoedelijke trouw en voorbeeldigen ijver met het herderlijke werk in de Utrechtsche gemeente voortgaan, en putte uit dien rijken en kostbaren schat van eigen ondervinding en van ernstig nadenken in de lessen voor zijne leerlingen." Wat hij hieromtrent in zijne collegiën deed, trachtte hij op ruimer veld voor zijne discipelen duurzaam te bevorderen door zijnen *Kerkelijken Raadvrager* en *Raadgever*. Groot was ook zijn roem als prediker en onderwijzer in de homiletiek. Reeds vroeg werd hem als kanselredenaar, door een der bevoegdste beoordeelaars, hooge lof toegezwaaid. Zijne predikwijze was populair, eenvoudig en hartelijk. Hij wist het verstand met bijbelsche waarheden te verlichten en het hart christelijk te vormen. Hij volgde steeds zijne eigene overtuiging en inzigten, doch deze gegrond op het onderwijs van Christus en zijne Apostelen. Zulks bragt hem in den aanvang van zijn professoraat in de verdenking van onregtzinnigheid en in zijne laatste levensjaren in die van bekrompene verkleefdheid aan de leer der kerk. Hevige twisten ontstonden tusschen hem en zijne ambtgenooten, de hoogleeraren Bonnet en H. J. Royaards. Hij was voor zijne leerlingen een onvergelijkelijk leermeester „die aan zijn onderwijs minzamen raad en vaderlijke leiding verbond." Onvermoeid was hij werkzaam en in welke betrekkingen hij ook werd geroepen, steeds vervulde hij zijn post met de strengste getrouwheid, en zelfs bij huisselijke rampen beklom hij met kalm gelaat en helderen geest het preekgestoelte.

Groot is de verpligting die de Utrechtsche hoogeschool aan hem heeft gehad. Meermalen bekleedde hij er de rectorale waardigheid, maar gedurende de Fransche overheersching en bij menige dreigende gebeurtenis, zooals in het najaar van 1825, was hij haar steun en krachtige beschermer; voor de gemeente was hij een trouw herder en leeraar; van Bijbel- en Zendeling-Genootschap een hartelijk voorstander; een warm bevorderaar van het Matigheids Genootschap. Ook was het schoolwezen een voorwerp zijner bijzondere belangstelling. Elfmaal was hij praeadviserend lid der Synode. Begaafd met een helder verstand, zeldzame scherpzinnigheid, naauwkeurige en grondige geleerdheid, was zijn geheele leven een voorbeeld van orde, naauwgezetheid, arbeidzaamheid, wijze spaarzaamheid in het gebruik van den tijd, vooral van gemoedelijken en christelijken zin en evangelisch geloof. De meeste geleerde genootschappen van ons vaderland namen hem onder hunne medeleden op. Zoo werd hij in Junij 1794 benoemd tot lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, in 1797 van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, in 1797 van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, in 1826 corresponderend lid van het Bataviaansch Genootschap van Wetenschappen, in 1827 lid der derde klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, in 1828 van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leyden, terwijl Z. M. de Koning zijne borst met de ridderorde van den Nederlandschen Leeuw versierde. Viermaal gaat 's mans beeldtenis in plaat uit, behalve een portret in olieverw in de senaatkamer te Utrecht, en een bij de familie berustende; in schaduwbeeld door G. Kockers in 1794; in steendruk bij Jobard, geteekend door Madou; in schaduwbeeld vóór de Hollandsche vertaling van de redevoering van Dr. H. E. Vinke, *over de krachtvolle werking van de Christelijke Godsdienst;* en gesteendrukt door Bakker vóór H. Bouman, Jodocus Heringa *als voorstander van het Vaderland geschetst.*

Tweemaal is hij gehuwd geweest. Eerst met Geertruid Wolvega, den 25 December 1796 overleden, die hem twee zonen, Koenraad, het laatst predikant te Delfzijl, thans emeritus, en Eliza, laatst predikant te Blaauw-Kapel, in 1861 overleden, en eene dochter met Anthonie van Wetering, predikant te Purmerend, gehuwd, naliet. Zijne tweede vrouw Clara Judith Nagel, den 16 December 1825 gestorven, schonk hem geene kinderen.

Hij schreef:

Redevoering bij het overlijden van Steven Jan van Geuns. Utrecht, 1795, 8°., met portr. 8°.

Leerrede over het betamend gebruik der vrijheid. Utrecht, 1795, 8°.

Praktikale aanmerkingen en bijvoegsels op H. C. Bergen, *Gedenkwaardigheden uit het leven van* Jezus. 2 D. Leyden, 1800, gr. 8°.

Afgeperste verdediging. Utrecht, 1803, 3 stukjes, 8°.

Ter gedachtenis van wijlen Jan Frederik van Beeck Calkoen, *Hoogl. in de Wijsbeg., Wis- en Sterrek. aan de Hoogeschool te Utrecht.* Utrecht, 1813, 8°.

Redevoering over het Gode gevallige der onderneming van het Zendeling Genootschap. Utrecht, 1813, 8°.

Redevoering ter inwijding van de Academie van Utrecht. Utrecht, 1815.

Tiental Bijbeloefeningen in Leerredenen. Amst., 1818, gr. 8°.

Tiental Leerredenen ter aanprijzing van Christelijke deugden. Amst., 1826, gr. 8°.

Kerkelijke Raadvrager en Raadgever. Utrecht, 1826—1843, 4 deelen, 8°.

Raad en aanmoediging tot biddend werken en strijden, voor het bedreigde Vaderland, in twee Leerredenen. Utrecht, 1831, kl. 12°.

Leerrede over Psalm 77 : 12*a in de Academische Leerredenen*, in 1830 voor het vaderland uitgegeven door den hoogleeraar Bouman.

Beoordeeling van de nieuwe uitgave der Prolegomena in N. T. van J. J. Wetstein, Amst. 1832. Deze beoordeeling is overgedrukt uit *Godgel. Bijdr.*, 1832, bl. 781—869, Sepp noemt haar teregt eene meesterlijke beoordeeling, die nu nog den lezer de jammerklagt afperst dat Heringa zelf zoo weinig over critische vraagstukken geschreven heeft.

Berigt aangaande de zeven stellingen betreffende de formulieren van eenigheid des geloofs in de Nederl. Herv. kerk, onder voorzitting van den Utrechtschen hoogleeraar der Herv. kerk, J. Heringa, *verdedigd, nu nader door hem verklaard.* Utrecht, 1835, gr. 8°.

Nagelatene Leerredenen. Utrecht, 1840—1842, 2 d., gr. 8°.

Behalve de in den tekst vermelde Orationes:

Oratio, de Auditorio Academiae Rheno-Trajectinae, variam olim fortunam experto, nunc praesenti ejus conditioni adaptato, dicta publice, d. 25 Martii, Ao. 1825.

Dissertatio de codice Boreeliano nunc Rheno-Traject. Traj. 1843, 4o.

Opera exegetica et hermeneutica. Edidit adjectis annotationibus; Operis conspectu; Indicibus et praemissa Praefatione, H. E. Vinke. Traj. ad Rhen., 1845; 8o.

In de werken van het *Genootschap ter verdediging van den Christelijken Godsdienst tegen deszelfs bestrijders.*

1789, 1ste stuk. *Betoog dat* Jezus *en zijne Apostelen zich doorgaans niet geschikt hebben naar de verkeerde denkbeelden van hunne tijdgenooten.*

1790, 3de stuk. *Vertoog over het vereischt gebruik en hedendaagsch misbruik der kritiek, in de behandeling der Heilige Schriften, met een Bijvoegsel.*

1797, 2de stuk. *Verhandeling over het ware denkbeeld, hetwelk de Bijbelschrijvers hechten aan de Koninklijke waardigheid van* Jezus Christus.

1804, 1ste stuk. *Redevoering over het belang der regte kennis van* Jezus.

1811, 1ste stuk. *Verhandeling over het bestaan der Engelen.*

In het *Archief voor Kerkelijke Geschiedenis, inzonderheid van Nederland, door de Hoogleeraren* Kist *en* Royaards,

D. III. *De twistzaak van* Maccovius.
Levensberigt van J. H. Pareau.

D. V. *Bijzonderheden betreffende de Nederl. Bijbelvertalingen.*

In de werken der 3e *kl. van het Koninklijk Nederl. Instituut:*

Twee voorlezingen over een Grieksch handschrift der vier Evangeliën, op parkement, met cunciaalschrift, denkelijk in de achtste of negende eeuw onzer jaartelling geschreven.

Dissertatio de L. C. Valckenaerii *sententia, qua Interpretes N. T. Belgae doctorum virorum conjecturas, nullo etiam codice confirmatas, in versionem recepisse dicuntur.*

In de werken uitgegeven door de *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen:*

D. XIV. *Verklaring der Bergrede van* Jezus. 1814, 8o.

In het tijdschrift voor *Munt- en Penningkunde* van Prof. P. O. van der Chijs.

Voorlezing over de Godsdienstigheid der Nederlanders bij de grondvesting van hun Gemeenebest, blijkbaar uit hunne Gedenkpenningen.

Hij vertaalde uit het Latijn T. C. Piper, *over de overeenkomst en het verschil tusschen de vroegere en latere bestrijders van den Christelijken Godsdienst;* T. J. L. Lavater, *Brieven aan Jongelingen met Gebeden en Gezangen van* Lavater *en* Gellert, Amst. 1834, gr. 8o. Ook bezorgde hij eene met zijne aanmerkingen voorziene uitgave van G. F. Seiler, *Bijbelsche uitlegkunde of grondstellingen en regelen ter verklaring der schriften des Nieuwen Testaments*, Leyden, 1805, 8o.; en het vierde stuk van de *Paraphrasis et Annotationes in Epistolam ad Hebraeos* van Abresch.

Voorts leverde hij bijdragen in de *Nieuwe Nederlandsche Bibliotheek* (b. v. in D. VIII *Proeve eener verklaring van Luc.* XIII : 24); in de *Godgel. Bijdragen;* in *Dagboek ten gebruike bij den Bijbelschen Almanak* (1834); in *Konst- en Letterbode*, over den hoogl. Hennert (1814), M. van Geuns (1819), J. H. Pareau (1833), breeder bewerkt in het aangeh. *Archief voor Kerk. Gesch.;* G. van Oordt (1837). Ook komen in *Kerk. Raadvr. en Raadgev.*, D. I, St. I, bl. 135 verv., een biografie van Jac. Hinlopen, en in zijne *Oratio de Auditorio*, biografien van H. Royaards, Hamelsveld en Joh. Heringa, door hem bewerkt, voor. In de *Aanteekeningen op de Lijkrede van* N. Swart *over* Westerbaen, vindt men de mededeeling van prof. Heringa over de verdiensten van Westerbaen, tot de *inrichting van het verbeterd onderwijs*, waaraan de wet van den jare 1806 haar oorsprong is verschuldigd. In het Hoogd. is overgezet *Ueber die Lehrart. Jesu u. seine Apost.* Offenb. 1792.

De hoogleeraar Vinke bezorgde eenen catalogus van Heringa's rijke bibliotheek, die te Utrecht openlijk verkocht, circa *f* 14000.— opbragt.

Zie Ypey en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. IV, bl. 279 en *Aanteek.*, b. 39 (211); Ypey, *Geschied. der Christelijke Kerk in de XVIIIde eeuw*, D. VII. bl. 420; Saxe, *Onomastic. Litt.*, T. VIII. p. 434; Clarisse, *Voorlez. over de uiterl. Kanselwelsprekendh. volgens* Ewald, bl. 170, 276, 2de Uitg.; Dez., *Encyclopaed. Theol.*, p. 154, 187, 198, 221, 226, 227, 325, 356, 368, 522, 529, 536, 591; Kist en Royaards, *Archief voor Kerkel. Gesch. in Nederl.*, D. IV. bl. 256, D. V. bl. 238, 241, 259, 265, 266, D. VI. bl. 79, D. IX. bl. 301; Dez., *Ned. Archief voor Kerkel. Gesch.*, D. II. bl. 187; *Tafereelen uit de Geschied. der Christel. Kerk. Annales Acad. Groning.;* Chr. Sepp. *Pragmatische Gesch. der Theologie hier te lande*, bl. 110, 127, volgg.; Glasius, *Godgeleerd Nederland*, o. h. w.; Collot d'Escury, *Hollands roem in Kunsten en Wetenschappen*, D. V. bl. 15, 16; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.*, D. II. bl. 580, D. III. bl. 251; *Chronyk van het Hist. Genootsch.*, D. II. bl. 79, 95, volgg.; Steven, *History of the English Church at Rotterdam*, p. ; Nijhoff, *Redev. over den Munst. vrede*, bl. 16; *Utrechtsche Courant*, 20 Jan. en 7 Febr. 1840; H. E. Vinke en A. Francken, *Hulde aan* Heringa *bij het graf toegebragt;* H. E. Vinke, *Leerrede na het afsterven van* J. Heringa Eliza'szoon, Utrecht 1840; Dez., *Oratio de relig. Christ. in confirmandis hominum animis usque consolandis ri atyne essierectate*, Traject. ad Rhen., p. 11, seq.; Dez., *over de practische werking van de Christelijke godsdienst in de vorming en vertroosting van 's menschen gemoed, gehouden den* 26 *Maart* 1840; H. Bouman, Heringa *als voorganger der Christ. Gemeente geschetst*, Utrecht 1840; Dez., J. Heringa Eliza'szoon *als voorstander van het Vaderland en deszelfs heilzame instellingen;* C. W. Stronck, *Lijkrede op* J. Heringa, Dordrecht, 1840; *Herinnering aan* J. H. Ez. *door een zijner leerlingen;* R. A. Soetbrood Picardt, *Herinnering aan* J. Heringa, Utrecht, 1840; *Godgeleerde Bijdragen voor* 1840 *Boekbeschouwing*, bl. 319, verv.; Jod. Heringa Eliza'sz. *een biographische schets*, (19 Jan. 1840) Utrecht, 1840, overgedr. uit het Tijdschrift voor *Gesch., Oudh. en Statist. van Utrecht*; Wesselii Scholten, *Epistola de* Jodoco Heringa El. fil., Traj. ad Rhen., 1841; J. Heringa Eliza'sz. *in zijnen dagelijkschen omgang geschetst voor zijne vrienden*, Utrecht 1846; *Algem. Konst- en Letterbode* 1840, D. I. bl. 50, 57; *Utrechtsche Studenten-Almanak* 1841, bl. 265—326; *Evangelische Kerkbode*, 1841, No. 9; *Het gevoelen van professor* Heringa *over het brengen van meer Ouderlingen in de Besturen der Hervormde Kerk verdedigd*, Utrecht, 1842; *Handel. der Synode* voor 1820, bl. 36, voor 1822, bl. 39, voor 1832, bl. 128; *Programma van het Prov. Utr. Genootschap* 1840; *Friesche Volksalmanak* 1840; *Navorscher*, D. X. bl. 94; *Naamlijst van Boeken* van 1790—1832 en het *Vervolg* o. h. w.; *Cat. der Bibl. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 156, D. II. bl. 89, 227, 232, 236, *Bijv.* 1848—1852, bl. 25; *Cat.* J. te Water, T. II. p. 17; *Cat.* J. van Voorst, T. I. p. 46; Muller, *Cat. van Portt.;* G. Lamberts, *Lijst van Autographen*, bl. 4.

HERINGH (Philips van), raad van hare hoogheid, de prinses Douairière van Nassau, als moeder van zijne vorstelijke doorluchtigheid van Nassau, erfstadhouder, kapitein-generaal van de stad Groningen en Ommelanden, was als zoodanig bij het openen van het testament van Willem III.

Zie het *Verbaal wegens het openen van het Testament enz.*, medegedeeld door A. D. Schinkel, in *Kronyk van het Hist. Genootschap*, D. VII. bl. 496.

HERIOLD, zoon van Arulo, Koning van Denemarken, regeerde, nadat zijn vader gesneuveld was, met zijn broeder Reginfrid. Door de Deenen verjaagd, zocht hij hulp bij keizer Lodewijk, zoon en opvolger van Karel de Groote. Deze zond hem naar Saksen, en stelde hem in staat zijne tegenpartij door gedurige invallen en strooperijen te kwellen, zoodat zij herhaaldelijk om vrede verzocht, doch Heriold wist steeds te bewerken dat men hare aanbiedingen voor geveinsd hield en voortging hem hulp te verleenen. Eindelijk werd hem (809) deel aan de regering gegeven. Welhaast ontstond er echter verdeeldheid tusschen hem en zijne mederegenten, en er verschenen gezanten van beide partijen op den rijksdag te Frankfort (822). Het verschil werd door Lodewijk bijgelegd en zij vertrokken onder vredelievende betuigingen. Doch in het volgende jaar verscheen Heriold zelf op den rijksdag te Compiegne en drong op ondersteuning tegen zijne vijanden aan. Lodewijk zond de graven Theotar en Hruodmond voor hem uit om zijne zaak en tevens den ganschen toestand der noordelijke gewesten te onderzoeken. Zij gaven bij hunne terugkomst den keizer van alles verslag, doch de zaken bleven slepende schoon men tot vrede scheen te neigen, die echter niet volgde. In 826 ging Heriold tot het christendom over en verzekerde zich alzoo van de krachtdadige ondersteuning van Lodewijk, die ten sterkste op de uitbreiding van het christendom gesteld was. Hij kwam met verscheidene schepen en talrijk

gevolg door Friesland, d. i. langs den Rhijn, te Sugelenheim, en werd met zijne vrouw en kinderen, benevens ruim vier honderd zijner volgelingen van beide geslachten, plegtig gedoopt. Lodewijk stond ook als gevader over Heriold, de keizerin Judith over zijne vrouw, en 's keizers oudste zoon Lotharius over zijn zoon of zonen. Er werden bij deze gelegenheid schitterende feesten en prachtige jagtpartijen gegeven. Men spaarde moeite noch kosten om den Noorman van 's keizers magt en aanzien een hoog denkbeeld te geven. Deze werd dan ook hierdoor zoo zeer getroffen, dat hij den keizer voor zijn rijk in Denemarken op nieuw leenhulde deed, eene plegtigheid, waarvan de slimme Deen het nietsbeduidende wel zal hebben ingezien, maar waarvan Lodewijk's hovelingen breed opgaven. Hij en de zijnen werden met groote eerbewijzingen en rijke geschenken begiftigd; en de keizer, meenende dat Heriold nu nog minder in zijn vaderland zou worden opgenomen, gaf hem een vrij groot graafschap in Oost-Friesland, Rhiustri (Rustringen) geheeten, in leen, opdat hij derwaarts met de zijnen eene veilige toevlugt mogt hebben. Dit graafschap lag bij Heriold's bezittingen en dus in het oostelijke gedeelte van Friesland, zoodat hij door deze gift in ons land nog geen gezag kreeg. Doch de keizer moet hem, of toen, of kort daarop, ook met bezittingen in ons land hebben beleend. In geloofwaardige schriften leest men, dat Rorik (Roruk) de Noorman met zijn broeder Heriold, ten tijde van keizer Lodewijk Duurstede (vicum Dorestadum) ter leen heeft gehouden. Op eene andere plaats vindt men melding van de graafschappen en leenen in Kinnin (Kennemerland) die dezelfde Rorik van de Frankische koningen ter leen heeft gehad. Eindelijk maakt men uit dezelfde jaarboeken op, dat aan Hemming eenig gebied op Walcheren is verleend.

Toen Heriold langs denzelfden weg, welke hij gekomen was, terugkeerde, bleven zijn zoon en kleinzoon of neef aan het Frankische hof, waar zij, onder de hovelingen opgenomen, in de zeden en gewoonten der Franken en bovenal in de christelijke godsdienst werden onderwezen. Men gaf Heriold bij zijn vertrek ook den toestel mede tot de heilige dienst en twee monniken, Ausganin en Autbertus, om hem verder in het christendom te onderwijzen en te versterken. Later werd Heriold uit zijn rijk gedreven en zocht de bescherming des keizers. Deze trok zich zijne belangen aan en werd door hem in zijn rijk hersteld, doch op nieuw werd hij (827) van de regering ontzet en genoodzaakt het land te verlaten. De keizer beproefde nogmaals hem door onderhandelingen te helpen en een verbond met zijn mededinger te sluiten, doch te vergeefs. Sedert zal Heriold niet stil hebben gezeten, doch daar zijne ondernemingen telkens mislukten leefde hij voortaan onder de Franken, en dus wel meestal hier te lande, waar hij vele jaren in groote eere en achting stond.

Zie Einhardi *Annales* bij Pertz *Monumenta Germani Historica*, T. I p. 201 seqq.; Thegani *Vita Ludovic. Pii*, bij Pertz, T. II. p. 619 seqq.; Ermoldus Nigellus, *de Rebus Ludov. Pii*, Lib. IV. vs. 147—180 bij Pertz, T. II. p. 501 seqq.; *Annales Fuldenses* ad annum 812, 850, 851, 852; *Annales Bertin* ad annum 814, 815, 817, 819, 821, 822, 823, 826 seqq.; Astronomi *Vita Ludovici Pii* ad annum 814; Eginhardi *Annales* ad annum 815, 817, 819; *Acta S. S. Mens. Febr.*, T. I. p. 392; Siegebertus Gemblacensis bij Pistorius *Rerum Germ.* S. S. ed. Struvio, p. 788 seqq.; Marianus Scotus bij Pistorius, T. I. p. 658; Bolhuis, *de Noormannen in Nederland*, bl. 49 volgg.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 42 volgg.; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. I. bl. 100 verv., 162 verv., 148.

HERK (Kornelis van). Deze vertaalde de *Kronyk van Egmond of Jaarboeken der vorstelijke abten van Egmond, in 't Latijn beschreven door broeder* Jan van Leyden, *vervolgt en met de vertaalinge der grafschriften verrijkt, door* Gerardus Kempher, *uytgegeven en vermeerdert met een lijst van de donatien, en de naamen dergeenen die in de abdije begraaven zijn, door* Simon Eikelenberg, Alkmaar, 1739, in 4o., met platen.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, *Bijv.* 1853—1857, bl. 107; *Cat.* Willems, T. I. p. 159.

HERLEMANNUS (Albertus), geboren te Diest, schreef: *Institutiones Grammaticae Tabulis contractae. Typis Plantinianis in* 8o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 41.

HERLOMIUS (Jacobus), in 1604 geboren, doch waar is onbekend. Men kent hem als Latijnsch dichter uit Gruterus, *Del.* Tom. II, p. 1138—1139, waar een gedicht: *Dialogus Pacis Sepultae*, van hem voorkomt.

Zie Peerlkamp, *de Poëtis Lat. Neêrl.*, p. 200.

HERLIN (Anne Marie), geboren te Arras, was non in het Dominikaner klooster van St. Catharina van Siennes te Douay, waar zij nog in het einde der XVIIe eeuw leefde. Zij schreef:

Les vies et actions religieuses des vénérables soeurs Joanne de St. Cathérine & Dominique de la Croix, professes du Monastère de St. Cathérine de Sienne de Douay, extractes du R. P. Jean de St. Marie, avec l'Eloge de soeur Cathérine de l'Annonciation tiré des Actes du chapitre général de M. DC. 4, Douay, Jean Sennurier.

Zie Eckard, *Script. ord. Praedic.*, T. II. p. 847; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. I. p. 148.

HERLIN (Gautier), geboren te Valenciennes, zoon van Michael Herlin den Oude, een ijverig Hervormde en kapitein der burgerij gedurende het beleg zijner vaderstad. Toen Valenciennes in 1567 door Noircarmes werd ingenomen moest de oude Herlin zijnen ijver met den dood boeten. Acht dagen later werd zijn oudste zoon om het geloof in Jezus Christus onthoofd. De drie broeders die nog overig waren, en van welken Gautier een was, begaven zich in radeloosheid onder de wilde Geuzen. Twee werden in het volgende jaar door den provoost Pelle gegrepen en aan een boom opgehangen. Gautier werden neus en ooren afgesneden en de brandstapel wachtte hem. Hij wist echter te ontkomen en was sedert gewoon alle priesters en Spanjaarden, die hij grijpen kon, op dezelfde wijze te behandelen en die te verbranden. Hij was onder de opperhoofden der Watergeuzen bij den Briel. Het is onzeker wanneer hij overleden is. Volgens van Groningen heeft van Haren Herlin te sterk gekleurd, toen hij zong:

»En hy, die bitter staat te zuchten
Bij 't swarte vaandel, stijf van bloed,
Is voor den Briel het meest te duchten
En meer dan tijger als hij woedt."

omdat de geschiedenis van dergelijke wraakoefeningen niet spreekt. De moord aan de Gorcumsche geestelijken gepleegd was zeer wreed, doch van verbranden lezen wij niets en Herlin wordt er niet bij genoemd.

Zie Bor, *Ned. Oorl.*; *Martelaarsboek*. Dordrecht bij Savany, 1657, fol. 436; O. Z. van Haren, *de Geuzen*, (Uitg. van Bilderdijk) 8e Zang, D. I. bl. 18 en D. II. bl. 50; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 247, 457; *Chron. van het Hist. Genootsch.*, D. VIII. bl. 29, 30; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 447.

HERLIN (Michiel), zoon van Michael, broeder van Gautier Herlin, die zich onder de edelen, te St. Truijen, vergaderd bevond, werd acht dagen, nadat zijn vader gedood was, onthoofd. Zijn laatste gebed bewoog allen tot innig medelijden, zelfs de beul zonk naast hem op de knieën en hoorde zijn gebed aan.

Zie *Martelaarsboek*, Dordrecht bij Savary, 1657, fol. 436; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 457; *Chronyk van het Hist. Genootsch.*, D. VIII. bl. 29, 30.

HERLS (Cornelis), stads-chirurgijn te Middelburg, gaf in het licht:

Examen tractatus Medici de Moscho, a Davide Ultra laco in lucem editi Middelb. ad S. Moulert, 1613, 8o.

Examen der Chyrurgie byeenvergadert door mr. Cornelis Herls, *nu doorgaans verbetert en vermeerdert nae de hedendaagsche speculatien en practyck, gelyck de voorreden aanwyst, beneffens een Aanhangsel van de omloop des bloeds*

en kort Examen van de Doses der purgatien, vomitiven en operaten. 1666. 8o.

Chirurgyns scheepskist. 1723. 8o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 260; G. M. König, *Biblioth. Vet. et Nova*, p. 394; J. A. van der Linden, *de Script. Med.*, p. 127; de la Rue, *Geleit. Zeel.*, bl. 39, 244; Arrenberg, *Naamreg.*; *Cat. Mensuel de la Librairie ancienne de* F. Muller, *Juin* 1860.

HERMAN, graaf van Kuinre, in het laatst der XIVe en begin der XVe eeuw. In 1407 stond hij en zijne beide zonen het huis en het graafschap van Kuinre aan bisschop Frederik van Blankenheim voor zes duizend twee honderd Frankrijksche schilden af.

Zie Dumbar, *Kerkel. en Wereldl. Deventer*, bl. 641 B, en 643 A. Een dubbele groot of botdrager van hem is afgebeeld en beschreven bij v. d. Chijs, *de Munten van Overijssel*, bl. 176.

HERMAN, graaf van der Lippe, een broeder en stadhouder van den Utrechtschen bisschop Otto van der Lippe, tijdens deze met graaf Willem I van Holland aan een kruistogt deel nam. Hij kwam ook zijn broeder te hulp tegen graaf Gerard van Gelre en de heeren van Bukhorst en Voerst; sloeg de vijanden; belegerde en verbrandde de sterke huizen Bukhorst en Voerst en bragt de wederspannigen wederom tot hun pligt, waarna het in 't volgende jaar, 1224, tot een openbare oorlog kwam.

Zie Dumbar, *Kerkel. en Wereldl. Deventer*, bl. 490; van der Chijs, *de Munten der Heeren en Steden van Overijssel*, bl. 44; Dez., *de Munten der bisschoppen van Utrecht*, bl. 64.

HERMAN, (*kapitein*) van Leyden, de Leyenaer genoemd, was gezagvoerder op een der schepen van de vloot, die onder bevel van Jacob van Heemskerk, in 1607 de togt naar Gibraltar ondernam.

Zie L. v. d. Bosch, *Doorluchte Zeehelden*, D. II. bl. 5.

HERMAN, (*Doopsgezinde*). In 1563 werden verscheidene personen te Halewijn door den pastoor N. van den Kasteele verraderlijk overgeleverd aan den deken van Ronse, inquisiteur in Vlaanderen, die in stilte aldaar uit Rijssel kwam, ze gevangen nam en op het kasteel te Rijssel plaatste. Eens dat verscheidene broeders en zusters tegenover het kasteel de gevangenen troostrijke woorden toeriepen, werd Herman die zich onder hen bevond, door een der stadsdienaren gegrepen, en later levendig verbrand.

Zie van Braght, *Bloedigh tooneel der Doopsgezinden*, bl. 300.

HERMAN (ALBERT), geboren te Gouda en pastoor te Baardwijk, leefde in den aanvang der Nederlandsche beroerte, beoefende de Latijnsche poëzy, blijkens:

Sanctae Mariae Ecclesiae Querela, carmine elegiaco, inscripta Jacobo de Jonghe, Curiae Hollandiae a Secretis.

Poëmata Miscellanea, inscripta N. V. Cornelio de Jonghe, Baerdtwuici Domino.

Manuale D. Augustini S. Libellus de Contemplatione Christi, carmine lyrico.

Deze alle berustten weleer in mss. bij M. Zuerius Boxhorn.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 37; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 4; *Batavia Sacra*, T. II. p. 489; Heringa, *Bijdrage tot de lijst der Ned. Dichters*, bl. 50.

HERMAN (ALBERTSZ.), koster te Amsterdam, een heftig contra-remonstrant, blijkens zijn boekske *Spiegel der Jeucht*, door hem in het licht gegeven, bij gelegenheid der afzetting van Herman Barendsz., krankbezoeker, in 1620 te Amsterdam.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 149.

HERMAN (BARENDSZ.) krankbezoeker te Amsterdam, werd door den kerkeraad, buiten weten van burgemeesteren afgezet, wijl hij, gewoon met zijne medebroeders eenig gesprek te houden, hun gevoelen aangaande de predestinatie niet deelde. Hierdoor geraakte hij, met vrouw en kinderen beladen in groote ongelegenheid. Hij klaagde het aan burgemeesteren, die medelijden met hem hadden, en de zaak bij den kerkeraad poogden te bemiddelen, doch te vergeefs. Petrus Plancius zeide rondelijk tot den burgemeester: „Hij moght by zyn vrienden t' Uitrecht gaen, die mogten hem helpen." Eindelijk moest hij, in 1613, wilde hij in de behoefte van 't gezin voorzien, naar O.-Indië vertrekken.

Zie Uitenbogaart's *Leven*, bl. 141; Taurinus, *van d' onderl. verdraegsaemheit*, D. I. C. XII. vers 19; Brandt, *Hist. der Ref.*, D. I. bl. 149.

HERMAN (CATHARINA), eene Noordhollandsche vrouw, hoewel van klein aanzien in de wereld, nogtans om hare kloekmoedigheid, huwelijkstrouw en andere deugden, waardig aan de vergetelijkheid ontrukt te worden. Gedurende het beleg van Ostende, in de Nederlandsche beroerten, gelukte het de Spanjaarden, een goed aantal Hollandsche matrozen en eenige loodsen krijgsgevangen te nemen, welke zij voorts in ketenen kluisterden. Catharina was de huisvrouw van een dier ongelukkigen. De ramp, haren man overgekomen had zij niet vernomen, of haar besluit was straks gereed, om, ware het mogelijk, hem uit zijnen kerker te verlossen. Ten dien einde snijdt zij haar lang hoofdhaar af, verkleedt zich in mansgewaad, en begeeft zich naar de vijandelijke legerplaats voor Ostende. Doch hier strekte hare uitmuntende ligchaamsschoonheid haar tot een hinderpaal. Door deze trok zij elks oogen tot zich; doch tevens hare spraak, welke haar, eerlang, voor eenen verspieder van prins Maurits deed houden. Op vermoeden gevat, werd zij insgelijks in den kerker geworpen, aan handen en voeten geboeid en zeer streng behandeld. Gelukkig nog zou zij zich gerekend hebben, indien zij met haren man dezelfde gevangenis ter bewaarplaats gekregen had. Doch deze troost mogt zij niet smaken. Tot vermeerdering van hare droefheid vernam zij, op zekeren dag, dat van de gevangene Hollanders, zeven met den dood gestraft en de overige voor altijd in ketenen zouden gesloten blijven, 't zij om hier te lande een zwaren arbeid te verrigten of om naar Spanje vervoerd te worden.

Onkundig met het lot dat haren echtgenoot beschoren was, en vandaar in droefheid gedompeld, zag de vermomde getrouwe Catharina een vader jesuit binnen treden, om, naar gewoonte de gevangenen te bezoeken. Aan dezen, welke ook haar de biecht afnam, besloot zij haar geheim te openbaren. Met verbaasdheid en getroffen over de kloekmoedigheid dezer vrouw, beloofde hij haar allen mogelijken bijstand. En inderdaad hij hield zijn woord. Aan den graaf van Bucquoy gaf hij kennis van zijne zonderlinge ontmoeting en verwierf dat de doorbedroefde vrouw werd overgebragt naar den kerker in welke haren man zat opgesloten. Naauwlijks had zij dezen in 't oog gekregen of zij viel in onmagt neder. Met vele moeite tot zichzelve gebragt zijnde, vernam zij, aan den toestand in welken zij zich thans bevond, dat het tijd was zichzelve en haar doelwit te openbaren. Nevens de reden harer vermomming verhaalde zij, al wat zij van eenige waarde bezat verkocht te hebben, om voor den prijs daarvan haar mans vrijheid te koopen of indien dat haar mislukte, dan nog moeds genoeg te bezitten, om hem in den hardsten arbeid, zelfs in den wreedsten dood te vergezellen. Te vreemd was dit voorval, om het voor den graaf van Bucquoy verborgen te houden. Hij liet het liefhebbend paar in zijne tegenwoordigheid verschijnen, prees Catharina om hare kloekmoedige huwelijksliefde, en schonk aan beiden hunne vrijheid.

Zie Hoogstraten, Nieuwenhuis, Kok, o. h. w.

HERMAN (JANSSENS) van Amsterdam, bussenmaker van beroep, werd in 1559 door Jan van Immerseele, markgraaf van Antwerpen, om den geloove gevat, gepijnigd en verbrand. Uit zijne banden te Antwerpen schreef hij aan zijne vrienden te Amsterdam een brief behelzende eene „ghetuyghenisse zijns geloofs."

Zie *Historien oft Gheschiedenissen der vromen Martelaren*, Anno 1566, bl. 541 volgg.

HERMAN (JANSZ.), Waterlandsch doopsgezinde te Embden, medeonderteekenaar van een brief aan de ver-

eenigde Friezen en Hoogduitschen, waarin aan deze het voorstel gedaan werd om zich met de Waterlandsche broederen te vereenigen. Deze brief is door Blaupot ten Cate in zijne *Geschied. der Doopsgez. in Overijssel, Groningen en Oost-Friesl.* D. I, bl. 115, medegedeeld uit de *Vriendelycke Aenspraeck*, 1613, door J. T.

HERMAN (Jansz.) *van Sollem*, aldus naar zijne geboorteplaats genoemd, werd „na veel aenstoots en quellingh om hem van het geloove af te trecken", te Amsterdam veroordeeld om „als een ketter metten vyere geëxecuteert te worden", hetwelk den 16 Januarij 1553 opentlijk geschiedde.

Zie van Braght, *Bloedigh tooneel der Doopsgezinden*, bl. 148; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterdam.*

HERMAN Klaaszoon, brouwer te Utrecht, werd beschuldigd geld van de predikatiën der Gereformeerden verzameld, den predikant op stoel gebragt, een ton biers gezonden te hebben aan de werklieden van den nieuwen tempel, de Sandtkerk genaamd, en zich te hebben laten vinden bij die van het kapittel van St. Jan, „vrij met hen te verdraegen over seker plaets hun eigen, bequaem tot hunne predikatiën", en dien ten gevolge gebannen.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 566.

HERMAN (Paulus) werd den 30 Junij 1646 te Halle in Saksen geboren, en had van zijne jeugd af aan een bijzondere lust voor de beoefening der kruidkunde. Om zijne kennis daarvoor uit te breiden en te volmaken, bezocht hij de voornaamste hoogescholen, onder welke de Leidsche en werd in 1670 te Padua tot doctor in de geneeskunde bevorderd.

Na Italië doorreisd te hebben, begaf hij zich naar Holland, waar zijne groote vermaardheid als natuur- en bijzonder als plantenkenner aanleiding gaf, dat de hooge regering hem in 1672 den last gaf om, op hare kosten, eene reis naar Indië, Africa en Ceylon te ondernemen, ten einde aldaar merkwaardige kruiden en planten te verzamelen.

Nog voor zijne terugkomst werd hem in 1678 den opengevallen leerstoel der genees- en kruidkunde te Leyden opgedragen. In 1680 van Ceylon, waar hij het laatst vertoefd had, in Holland teruggekeerd, aanvaardde hij dien post met eene redevoering *de usu hortorum et nata inde oblectatione.* Hij beantwoordde volkomen aan de hooge verwachting, die men van hem koesterde. Dag en nacht hield hij zich bezig met het vermeerderen, uitleggen, beschrijven, afteekenen en uitgeven der planten, die hij in den hof zelve gevonden, zelve derwaarts gebragt had, of nog dagelijks van alle oorden aan haren voorraad toevoegde, zoodat, onder zijn bestuur de akademische kruidhof een grooteren aanwas verkreeg, dan onder dat van alle zijne voorgangers te zamen. Hij overleed den 25 Januarij 1695 met den naam van een der grootste kruidkundigen zijner eeuw geweest te zijn.

Hij schreef:

Horti Academici Lugduno-Batavi catalogus exhibens Plantarum omnium nomina, quibus ab Anno MDCLXXXI *ad annum* MDCLXXXVI *Hortus fuit instructus, ut et plurimarum in eodem cultarum, et a nomine huc usque editarum Descriptiones et Icones*, Lugd. Bat. 1687, 8°.

Florae Lugduno-Batavae flores, sive Enumeratio Stirpium Ao. 1689 *in Lectionibus tum publicis quam privatis expositarum a* P. Hermanno, *Med. et Botan. P. P. Nunc in gratiam Botanophilorum primum in lucem editarum opera* Lotharii Zumbach, *condicti* Coesveld, *Med. Cand.*, Lugd. Bat. 1690, 8°.

Zie Boerhaave, *horti brevis historia*, p. 29—32; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogeschool*, D. II. bl. 74, 76—78, 152, 153; Pars, *Naamrol*, bl. 387; *Acta Lipsiens.* 1696; *Mémoires du temps; Res curiosae et exoticae in ambulacro Horti Academici Lugd. Bat. visendae*, 1696, 8o.

HERMAN *de Schoenmaker*, een wederdooper, gaf zich in 1535 in een nacht in het dorp het Zandt genaamd, prov. Groningen, voor den Messias, ja voor God den vader uit, roepende met een vervaarlijke stemme: „Slaet doodt, slaet doodt alle paepen en monnicken; slaet doodt alle overheit, de gansche werelt en vooral, die hier regeren. Betert u, betert u; siet uw verlossing is voorhanden." Op dat gerucht liep het volk, meenende dat het jongste oordeel nabij was, van alle kanten derwaarts, en liet zich dienzelfden nacht, ten getale van omtrent 300 personen herdoopen, zich diets makende, dat allen, die zich niet lieten herdoopen verdoemd zouden worden. Doch Herman werd, na het plegen van meer andere dolligheden, gevangen, en naar Groningen gevoerd, waar hij, na gepijnigd te zijn, zijne dagen in den kerker eindigde.

Zie Ubbo Emmius, *Hist. Fris.*, C.LVII. p. 884, 885; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 119; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, 111.

HERMAN VAN RIJSWIJK. Zie RIJSWIJK.

HERMAN, timmerman, werd in 1569 te Antwerpen met nog tien broeders en eene zuster „om 't beleden van Gods woord en het getuigenis der waarheid" gevangen, onderzocht, gepijnigd en ter dood veroordeeld.

Hij schreef eene

Korte doch grondige en Christelyke bekentenis des Geloofs: van den eenwesigen God Vader, Soon en Heylige Geest: en van de eeuwige Godheyd Christi des Soons Gods: Alsoo ook van de Menschwerdinge, sienlijkheid, lijden en sterven, van den eeuwig en eenig geboren Soon des levendigen Gods onses Heeren en Saligmakers Jesu Christi.

Negen jaren te voren had hij een werkje laten drukken tegen Menno en Dirk Philips aangaande den ban.

Zie van Braght, *Bloedigh tooneel der Doopsgezinden*, bl. 415; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 501.

HERMAN *de Verwer*, doopsgezinde, werd in Maart 1571 met anderen te Deventer door de Spanjaarden gevangen, gepijnigd en den 25 Mei van dat jaar op den Brink, om den geloove verbrand.

Zie van Braght, *Bloedigh tooneel der Doopsgezinden*, bl. 551, volgg.

HERMAN VAN WOERDEN. Zie WOERDEN.

HERMANI (J.) een Fries, die in de eerste helft der XVIde eeuw zich op de graveerkunst toelegde. Hij vervaardigde o. a. naar de teekeningen van J. Reijners een prachtwerk in breed groot quarto, voorstellende

De Begrafenis van Ernst Casimir, Leeuwarden 1633.

Er zijn ook enkele portretten van zijne hand gesneden.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.* D. II. bl. 679.

HERMANNI (Petrus), te Harlingen geboren, was predikant in de classis van Leeuwarden, toen hij in 1613 te Dokkum werd beroepen, waar hij met zijn ambtgenoot Haio Lamberti in 1620 werd afgezet, wijl hij wel zwarigheid maakte de Dordsche canons te onderteekenen, doch daartoe eindelijk overging. Gedeputeerde staten gelastten hem 7 Julij 1621 uit Dokkum te vertrekken. In 1621 en 1624 wendde hij zich met Lamberti tot de Synoden in Friesland, om herstel en tolerantie, doch werd afgewezen. In 1624 werden de twee predikanten H. Kolde en P. Eilfhemius gecommitteerd, om beide met de leer der Hervormde Kerk te vereenigen, welke poging vruchteloos schijnt geweest te zijn. Van hem is nog een brief aan D. Snecanus, predikant en rector te Sneek voor handen, in 1616 geschreven.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Blg.*, p. 381; Diest Lorgion, *de Ned. Herv. Kerk in Friesland*, bl. 67, 69, 73; Ypey en Dermout, *Geschied. der Herv. Kerk*, D. II. bl. 178, (295); Columba, *Naamreg. der Predd. van Dokkum*, 1766, bl. 71; *Cat.* C. van Alkemade en P. van der Schelling, p. 69.

HERMANNI (Philippus). Men vindt van hem:

Een constich Distillier-boeck, inhoudende die rechte ende waerachtige Conste, om alderhande Wateren, Cruyden, Bloemen, Wortelen, ende alle andere dingen te leeren distilieren, op 't alder constichste beschreven door M. Philippum Hermanni enz. *Nu op het*

nieu weder oversien, gecorrigeert ende verbetert. Gedruckt tot Amst. bij Broer Jansz. 1622, kl. 8o.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. II. bl. 475.

HERMANNI (Wesselus of Basilius). Zie GANSFORT.

HERMANNIDES (Rutgerus) werd te Wilda, in het koningrijk Polen, geboren. Na volbragte studien doorreisde hij Frankrijk, Engeland en het Noorden van Europa en werd, na zoo de wereld te hebben gezien, in 1647 rector aan het gymnasium te Harderwijk en hield den 30 van Wintermaand eene oratie *de Scholis et Literis.* Kort daarna werd hij doctor der regten, in welk vak hij bijzonder ervaren schijnt geweest te zijn, wijl hij, bij ontstentenis van eenen juridischen hoogleeraar, meermaal als promotor diens plaats vervulde. Niet minder was hij ervaren in de wijsbegeerte. Zelfs benoemden hem curatoren, tijdens de verheffing hunner school, tot buitengewoon hoogleeraar der redeneerkunde en de senaat verklaarde hem eenige jaren later tot doctor in de wijsbegeerte „wegens de uitnemende geleerdheid, daarin door zijn openbaar en bijzonder leven aan den dag gelegd."

Reeds vroeger, den 15 Junij 1654, was hij Corn. Tollius als gewoon hoogleeraar der historie- en staatsleer opgevolgd. Op verschillende wijze zag hij zijne verdiensten erkend. Groot was de dienst die hij aan wetenschap en letteren bewees; grooter nog, toen hij, na den intogt der Franschen in 1672, ten jare 1673—1675, het rectoraat bekleedende, het zieltogende leven der akademie hielp verlengen. Hij overleed den 29 Maart 1687, bij Basilia van Beeck drie zonen nalatende. Johannes, voornaam koopman te Rotterdam, wiens dochter, Johanna, huwde met 1. Daniel de Ram, koopman te Amsterdam en 2. met Theod. van den Houte, als predikant te Maasland in 1743 overleden. Theodorus en Rutgerus, die volgen.

Hij schreef:

Britannia Magna, Amst. 1661, 12o.

Peninsularum regnum Sueciae, Daniae, Norwegiae, Hard. 1666, 12o.

Slesonii et Holsatiae descriptio nova.

Orthotonia s. doctrina de accentibus Graecis, tertium em. et aucta, Amst., 1664, 8o.

De Graeciâ.

Ook gaf hij uit:

Sallustius, Amst., 1661, 8o.

Florus, c. n. Salmasii *ed.* R. H., Neomag., 1662, 8o.

Petronii Satyricon, Amst., 1663, 16o.

Corn. Nepos, 1685, 12o.

Zie Saxe, *Onom. Liter.*, T. V. p. 89; Jöcher, *Gelehrt. Lex.*, i. v.; Schrassert, *Beschrijv. van Harderwijk*, D. I. bl. 74; *Bat.* J. G. de Crane, p. 122—123; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. I. bl. 180 volgg., 322 323, 333, 338, D. II. bl. 651; *Boekzaal der geleerde Wereld*, D. I. bl. 569.

HERMANNIDES (Theodorus) te Harderwijk geboren, werd aldaar in 1664 student en den 10 November 1671? Op verzoek van den senaat gaven curatoren hem het regt „extra ordinem publice docendi et collegia habendi."

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. I. bl. 183, 184, 361.

HERMANNIDES (Rutgerus), broeder van Theodorus, werd ten jare 1696, na het geven van een lofdicht vóór den *Pomponius Mela* van Jacobus Gronovius, in den hevigen lettertwist gewikkeld tusschen Petrus Francius en C. Valerius Accinctus, d. i. Jac. Perizonius. Aan hem werd toen een scherpen brief gerigt, getiteld Gerardi Havercampii *ep. ad* R. Herm. *J. U. D.* Hij behoorde onder die leerlingen van Francius, welke door de tegenpartij Petrullii genoemd werden.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. I. bl. 182.

HERMANNIUS (Henr.) te Bremen geboren, was candidaat, toen hij bij de classis van Groningen, den 9 Junij 1645, bevestigd werd tot predikant te Phernambuk in Braziliën, werwaarts hij dat jaar vertrok; na 9 jaren dienst aldaar was hij genoodzaakt, door de verovering van dat land, naar Nederland terug te keeren. Hij verzocht aan de synode van Stad en Lande in 1655, om zijn achterstallig traktement en recommandatie tot eenige plaats. Hij werd als 1ste predikant te Veendam bevestigd den 16 December 1655 en overleed er 1 Mei 1687.

Hij schreef:

Tweetal Leerredenen met eene Voorrede en drie Leerred. uitgegeven van H. Janssonius, Gron. 1772, 8o.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Boeken*, bl. 229; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 232.

HERMANS (Louis), een bloem- en fruitschilder, den 16 October 1750 te Maastricht geboren, en aldaar den 16 Julij 1833 gestorven.

Zie *Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique* 1857; Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. II. bl. 680.

HERMANS (François), broeder van den bovengemelde, een historieschilder, vervaardigde met dezen verscheidene zinnebeeldige schilderstukken, die, met bloemen en vruchten versierd, nog heden in de O. L. V. kerk te Maastricht aanwezig zijn.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. II. bl. 679.

HERMANS (M.), een beeldhouwer, van wien op *Catal.* van Jacob Otten Husly, Amsterd. 1798, No. 6, voorkomt, een beeldwerk voorstellende *de Liefde, afgebeeld door eene zittende vrouw met drie kindertjes*, volgens Kramm meesterlijk fraai. Deze meent dat het niet onmogelijk is, dat hij een der beide broeders was, die in de voorgaande artikels vermeld zijn en welligt de vader van den volgende.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. III. bl. 680.

HERMANS (Matthieu), neef van Louis en François, den 8 September 1789 te Maastricht geboren, schilder en bouwmeester, bestuurder der teekenscholen zijner geboortestad. Van hem zijn de teekeningen der in de Romeinsche badstoven gevonden oudheden in het werk van dr. Leemans over de *Thermes de Maestricht.* Zijn voornaamste werk is de groote steenen boog der brug over de Maas te Maastricht, door hem ontworpen en in 1828 voltooid. Hij overleed in 1842.

Zie *Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique* 1857; Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. III. bl. 680.

HERMANS (Michael) een Antwerpsch kunstschilder, van wien alleen bekend is, dat hij in 1550 medelid der broederschap van St. Lucas te Antwerpen was.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. III. bl. 680.

HERMANS (G.), R. C. pastoor te Grave en vicegeneraal van Noord-Brabant. Hij stierf in 1840 in den ouderdom van 79 jaren. Hij was ridder der orde van den Nederl. Leeuw.

Zie Muller, *Cat. van Portrett.*

HERMANS (Godf.) in 1725 geboren, 44ste abt van Tongerloo, wiens portret voorkomt bij Muller, *Cat. van Portrett.*

HERMANS (Jan) schijnt een aanzienlijk regeringslid te Dordrecht geweest te zijn ten tijde van graaf Willem V van Beijeren. Hij komt als zoodanig voor in een stuk van April 1416 betrekkelijk zaken in het muntgebouw dier stad behandeld wordende.

Zie van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeeland enz.*, bl. 294 *noot.*

HERMANSZ. (Evert) werd te Amsterdam geboren. Toen de regenten van het gasthuis te Amsterdam besloten hadden een predikant te beroepen, verzochten zij burgemeesteren dat hun Evert of Everhard Her-

mansz o o n, sedert 1576 predikant te Maasland, mogt worden toegestaan. In dit verzoek werd bewilligd en verwezen regenten aan den kerkeraad, opdat het beroep ook met diens toestemming mogt geschieden. De kerkeraad hoorde den voorgeslagen predikant op drie punten: 1. of hy ook een trek hadde ende hem inwendig voelde geroert om zijne vaderstad, indien hy beroepen werd, te dienen? 2. of hy ook stigtelijk van zijne gemeente zou kunnen ontslaagen worden? 3. of hy zich in leere en kerkelijke vergaderingen ook met de andere dienaars dezer stede zou kunnen voegen? Na hierop voldoend geantwoord te hebben, werd hij in 1582 tot predikant in het gasthuis bevestigd, en overleed er in 1589.

Zie Wagenaar, *Beschrijving van Amsterdam*, D. VII. bl. 431, volgg.; Croese, *Kerkel. reg. der Pred. te Amst.*, bl. 27.

HERMANSZ. (Herman) In 1567 werd door de regering van Amsterdam aan de Hervormden aldaar drie predikplaatsen aangewezen, en onder deze de spijker, schuur of het pakhuis van Herman Hermansz., die zij het Nieuw Jeruzalem noemden, op de Oude-Zijds Kolk. Den 30 Maart 1567, vier weken vóór het vertrek van Brederode uit Amsterdam, verbonden zich aldaar de voornaamste Gereformeerden, „bij eere, trouw en mannenwaarheid, om den 100sten penning hunner goederen op te brengen tot vervalling van omtrent elfduizend guldens aan wapenen, pakhuishuur, reis- en andere kosten, ten dienste der gemeene zaak, uitgegeven; alzoo men voorzag dat de gemeente niet langer stand zou kunnen houden, en het tijd werd elk zijn verschot te voldoen."

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, D. VII. bl. 214, 252.

HERMANSZ. (Herman) van Emden, varensgezel, wonende te Rotterdam, werd in 1623 door Cornelis Gerritszoon, zwager van Slatius, aangezocht tot het doen van den aanslag op het leven van prins Maurits. Petrus Scriverius meende echter dat noch Hermansz. noch zijne beide makkers, Jan Klaesz. en Dirk Leendertz., immer het regte fondament der zaak geweten hebben. Drie dagen voor de aanslag zou geschieden, begon hij echter te twijfelen, waarop Cornelis Gerritszoon hem moed insprak, zeggende: „Hoe sit gy dus? Het quaetdst sal alleen sijn om den Prins te vervoeren." Hij werd kort daarna gevangen genomen en onthoofd.

Zie J. van der Sande, *Hist.*, B. VII. bl. 269; Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, B. III. bl. 395; Baudartius, *Memoriën*, B. XV. bl. 44; Scriverius, *Aanhangsel op 't Oud Batavia*, p. 193; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 911, 919, 930, 932, 989.

HERMANSZ. (Willem) van Gouda of Hermannus Goudanus, broeders zoon van Cornelius Aurelius, contubernaal van Erasmus in het Augustijner klooster van Steyn bij Gouda, waarin ook Hermansz. monnik was. Erasmus, met wien hij zeer bevriend was, noemde hem den geleerdsten onder de geleerden en den deugdzaamsten onder de deugdzamen. Hij overleed in den jare 1510. Alardus van Amsterdam vervaardigde dit grafschrift op hem:

Guilielmus a Gouda aureâ venâ fluens,
Bonus arte dicendi, sed ex tempore
Melior Poëta et optimus historicus
Gouda, hac quiescit abditus urnâ.

Hij beschreef den oorlog tusschen de Hollanders en Gelderschen van 1507—1509, waarin men een breedvoerig verhaal van het innemen van Muiden en Weesp, het gevaar van Amsterdam, met nog andere zaken daartoe betrekkelijk vindt. Antonius Matthaeus heeft dit werkje vroeger (*de bello Geldro Germaniae*, te Amsterdam 1517 uitgegeven) eene plaats gegeven in het eerste deel zijner *Analecta vet. et medii aevi*, p. 321 seqq. (Guilielmi Hermanni *Goudani Hollandiae Gelriaeque bellum quod gestum circa Ann.* 1507 *et deinceps*).

Aan het hoofd er van noemt hij zich: Wilhelmus Hermannus, Olandus Goudanus & Divi Augustini in Stein prope Goudam. Pontanus beklaagt zich, in een brief aan Arnold van Buchel (waar hij verkeerdelijk Cornelius Goudanus wordt genoemd) en aan Lappius à Waveren, dat hij, bij het schrijven zijner Geldersche Geschiedenissen, dit stuk niet had kunnen magtig worden, en beschuldigt zijn neef M. Zuerius van Boxhorn, die door Scriverius (een boezemvriend van Pontanus te vergeefs daartoe was aangezet) van onheuschheid. Inderdaad vindt men hier veel geboekt, 't welk Pontanus elders niet vinden kon, waarvan Matthaeus in zijne voorrede een voorbeeld geeft.

Erasmus roemt op meer dan eene plaats zijne gedichten (*Odarum Sylva* 1494, Parisiis 1497 in 4o. edente Erasmo) welk oordeel later door Peerlkamp is bevestigd. Hij gaf ook in het licht:

Exportulatio Christi morituri, Antv., 1559. Typis Joann. Belleri, 16o., *cum aliis similis argumentis libellis*, Antv. 1562, achter de *Quatuor Virtutis* Dominici Mancini.

Ook vertaalde hij eenige fabelen van Aesopus, te vinden in de *Fabulae Aesopi ed. a* Martini Dorpio, Antv. 1539, p. 83, en schreef een heldendicht, getiteld:

D. Hieronis Vita et Passio,

dat vroeger in handschr. te Leuven werd bewaard.

Zie Beatus Rhenanus in zijnen opdragtsbrief aan keizer Karel V, voor de werken van Erasmus; Fabricius, *Bibl. med. et insim. aet.*, T. III. p. 435; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 320; Vossius, *de Hist. Lat.*, Lib. III. C. 10; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 407; *Dedicatio* van A. Matthaeus *Anal. Vet. et Med. aevi*, T. I. p. XX; Ant. Matthaeus, *Sylloge Epistolarum*, p. 138, 231; M. Vonck, *Voorrede* op Huijgen's *Doesburg*, bl. 29—34; J. Walvis, *Beschrijving van der Goude*, D. I. bl. 239—244; Jac. Scheltema, *Mengelwerk*, D. I. bl. 89; Delprat, *over de broederschap van Geert Groote*, bl. 173, 174; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 6; Scriverius, *Op. poët.*, p. 128; Adr. Junii, *Batavia*, C. 16; Peerlkamp, *Vitae Belgarum qui Lat. Harmina scripserunt*, p. 20; Dodt van Flensburg, in *Konst- en Letterb.* 1831, No. 21, bl. 328—330; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschied.*, bl. 109, 527.

HERMANSZOON (Jacob). Zie JACOBUS ARMINIUS.

HERMANSZOON (Wolfert). Philips III onzen handel in de Indiën trachtende te beletten, gaf in 1601 Don Andreas Hurtado de Mendoza, bevelhebber eener Indische vloot, last naar Bantam, waar de onzen, met verlof der regering, hunnen meesten handel dreven, te vertrekken. Doch hier trof hij vijf Hollandsche schepen aan, onder den admiraal Wolfert Hermanszoon, die hem op den 27 December 1601 zoo veel werks gaven, met gedurige schietgevechten, dat hij, twee schepen verloren hebbende, de wijk nam. Hij zeilde toen naar Amboina, daar hij alle plaatsen, die met de onzen gehandeld hadden, deerlijk verwoestte, de specerijboomen alomme verdelgde en uitroeide. Wolfert Hermanszoon, met groote blijdschap te Bantam ingehaald, begaf zich eerlang naar Banda, waar de beste noten-muscaat-boomen wassen, en sloot aldaar een verbond met de eilanders, bij hetwelk hij het eiland beloofde te beschermen tegen de Portugezen, mits zij hunne specerijen alleen aan de onzen verhandelden. Voorts verbond men zich elkander, in zake van godsdienst, niet lastig te zullen vallen en elkanders overloopers niet te zullen aanhouden. Hij keerde in 1603 weder in 't vaderland terug.

Zie van Meteren, *Ned. Hist.*, B. XXV, fol. 474. vers.; Grotii, *Histor.*, Lib. XI. p. 426; *Begin en voortgang der O. I. Comp.*, D. I; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. IX. bl. 143, 144; *Ned. Heldend. ter Zee*, D. I. bl. 206; de Jonge, *Ned. Zeew.*, D. I. bl. 311.

HERMANNUS VAN HOORN, bisschop van Utrecht, werd niet zonder hevige oneenigheden, na den dood van Heribertus, in 1150 tot bisschop van Utrecht gekozen. Hij bestuurde de Kerk met al te groote zwakheid en slapheid en overleed, na eene regering van bijna 6 jaren, den 27 Maart 1156.

Zie *Chronicon* Joh. de Beka, *continens res gestas Episcop. Ultraj.* p. 38; Buchelius in Bekam, p. 40; *Chronicon auctius*

Joh. de Beka, in A. Matthaei *Anal. Vet. Aevi*, T. III. p. 98; Barlandus in *Cat. Episc. Ultraj.*; Otto Frisingensis, *de rebus gestis Freder. I. Imp.* C. 82; *Batavia Sacra*, T. I. p. 202; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. II. bl. 236; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. II. bl. 49; van Gils, *Katholyk Meyerysch Memorieboek*, bl. 69; van Gils en Coppers, *Nieuwe beschr. van het bisdom van 's Hertogenb.* D. I. bl. 133; Dumbar, *Kerkel. en Wereldl. Deventer*, bl. 447; van der Chijs, *de Munten van Utrecht*, bl. 48; *de Munten van Holland en Zeeland*, bl. 12.

HERMANNUS, bisschop van Leona, wij-bisschop van Willebrandus bisschop van Utrecht, leefde in de eerste helft der XIIIde eeuw. Hij wijdde de kapel op den Hoef of Rijnegom met het kerkhof. Hij overleed te Utrecht en werd in de St. Servaas-kerk aldaar begraven met Balduinus, ook wij-bisschop van denzelfden Willibrandus.

Zie *Chronyk van Egmond*, bl. 40; *Batavia Sacra*, D. I. bl. 221.

HERMANNUS, monnik van St. Vincent van Laon, naderhand abt van St. Martinus te Doornik, van de orde der Benedictijnen, van 1127—1137.

Hij schreef:

Narratio restaurationis Abbatiae S. Martini Tornacensis, het eerst door Lucas Dacherius in Tom. XII *Specilegii*, p. 358 seqq. (ed. novae Tom. II. p. 888) uitgegeven. *Cum additionibus aliorum auctorum*, pag. 922 & 926 ab anno 1127 usque ad annum 1160.

Men heeft nog drie boeken van hem, behelzende de wonderen van de maagd Maria van Laon, gedrukt met de werken van Guibert van Nojent, en eene verhandeling over de Menschwording Christi, opgedragen aan Stephanus, aartsbisschop van Weenen.

Men vindt ook iets van hem in *Veterum aliquot Galliae et Belgii scriptorum opuscula sacra, numquam edita, jam vero e Mss. Codicibus Bibliothecarum Galliae in lucem prodeuntia*, Leiden, P. v. d. Meersche, 1692, 1 vol. 12o., met de portretten der schrijvers, Hincmarus, S. Fulbertus, Hermannus *abbas Tornac.*, Ernaldus *abbus Bonaevallis*, Guillielmus *abbas Rhem.*, *et* Gualterus de Castellione, *Torn. Canon. Praep.*

Zie Fabricii, *Bibl. Med. et Infim. Lat.*, T. VI. p. 718; Vossius, *de Hist. Lat.*, p. 433; *Bat.* Willems, T. I. p. 7; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 378; Du Pui, *Bibl. des auteurs ecclésiast.*

HERMANNUS, de XXVste abt van Adewert, werd, op den dag van St. Pieters' Stoel 1500, tot die waardigheid verheven. Hij was een man van een eerlijk leven, van zeer goede zeden en een groot ijveraar voor de belangen der orde. Hij regeerde echter slechts 4 jaren en 3 weken, deed toen, in tegenwoordigheid aller Bernardijner abten van Friesland, afstand, en behield slechts een jaargeld voor zich. Sedert leefde hij nog 12 jaren en 2 maanden, en stierf als een arme monnik in 1516, 's daags voor het feest van paus Sylvester.

Zie *Batavia Sacra*, D. IV. bl. 340.

HERMANNUS, kapellaan, abt van het klooster van St. Laurentius, van de orde van St. Benedictus buiten Utrecht. Hij sprak, als pauselijk regter, regt in een twist tusschen Rudolf van Yzendoren, proost van St. Pieter, te Utrecht, zoon van wijlen den ridder Arnold van der Lawijc, betreffende de curtis van Zeelbeek en andere goederen, behoorende aan den proost en de kerk van St. Pieter te Utrecht, 3 October 1403.

Zie *Kronyk van het Hist. Genoots.*, D. VII. bl. 73.

HERMANNUS, (Onno), ook van Gelder genaamd, predikant te Jemgum, raadpleegde, bij gelegenheid der ziekte zijner vrouw een duivelbanner (1579). Toen zulks bij het coetus van O. Friesland was bekend geworden, werd hij der bedieninge van de kerk onwaardig gekeurd. Hermannus wendde nu alles aan opdat het coetus dit vonnis mogt herroepen. Zulks weigerde het, wijl het meende, „dat hij meer om de predikantsplaats als van wegen der zonde bekommerd was" en zette hem af. Den 15 Augustus 1580 verscheen Ligarius, hofprediker van graaf Edzard, voor het coetus en betuigde, dat het de wil was van den graaf, dat Hermannus, schoon onboetvaardig blijvende, zou hersteld worden. Aan dit bevel werd door het coetus gehoorzaamd.

Hij moet er omstreeks 1584 overleden zijn.

Zie E. Meiners, *Oostvrieslandsche Kerkel. Gesch.*, D. I. bl. 151—158; Reershemius, *Ostfr. Pred.-Denkm.* (1765) bl. 96.

HERMANNUS *Aquilomontanus*, omstreeks 1544 predikant in het Ouden-Mannenhuis te Embden, vriend van Henricus Bullingerus, die hem in een brief aan Johannes à Lasco liet groeten.

Zie Eggeric Beninga, *Historie van Oostvriesland*, bij Matthaeus, *Anal. Vet. Aevi*, T. IV. p. 784; Gabbema, *Cent. I. Epist.* 18, 19.

HERMANNUS GERARDUS, predikant te Enkhuizen, was gedeputeerde der Noordhollandsche Synode in 1619, bij welke gelegenheid J. Geesteranus, predikant te Alkmaar, over de beroerte, die aldaar plaats had gegrepen, werd ondervraagd.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. III. bl. 357, 359, 362, 465; Paauw, *Kerkel. Alphab.*, bl. 96.

HERMANNUS (Haio), omtrent het jaar 1500 geboren, een Friesch, doctor in de beide regten en raadsheer van Karel V. Hij gaf het boekje van Lucanus περὶ τοῦ μὴ ταδίως πιςτέυιν τῇ διαβολῇ *de non facile credendis delationibus* door R. Agricola in het Latijn vertaald, *Addità praefatione ad Erardum à Marca, Card. & Episc. Leodicensem*, Lovanii apud Rutgerum Rescium, 1530, 8o., in het licht

Er zijn ook brieven van hem aan Erasmus, die onder die van den laatste voorkomen. Erasmus prees di brieven zeer en maakt ook melding van hem in eene voorrede voor Seneca. Hij huwde in 1528 Anna, zuster van Sibrant Occo.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 559; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 430; *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. II. bl. 44.

HERMANNUS HENRICI, eerst een der 12 priesters aan de Groote kerk te Embden, later (1524) aldaar de tweede predikant en ambtgenoot van Georgius Aportanus. Zijn afkomst en het jaar van zijn overlijden zijn onbekend, doch stellen sommigen in 1536.

Zie E. Meiners, *Oostvrieslandsche Kerk. Geschied.*, D. II. bl. 201, 202.

HERMANNUS JOHANNES, eertijds monnik, was een der eerste leeraars onder het kruis.

Zie H. Ant. van der Linden, in *Epistola Syntag. Theol. praefixa*; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 149.

HERMANNUS (Ludolfus) een geleerde te Deventer, die in 1525 door Gerard Geldenhauer aldaar bezocht werd, blijkens diens *Itinerarium* door dr. L. J. F. Janssen, uitgegeven in Kist en Royaards, *Archief voor Kerkel. Geschied.*, D. IX. bl. 509.

HERMANVILLE (d') schreef:

L'histoire de la vie et du ministère du B. Abbé Idesbalde (van der Gracht) sous Thierry d'Alsace, comte de Flandre: qui contient les événemens du XIIme siècle; avec une Diss. sur l'orthodoxie du culte des Saints etc., le tout enrichi de notes par Mr. * * *, *doct. en Théol.*, Brux. J. Léonard 1715, kl. 8o.

Zie *Cat. der Bibl. van de Maatsch. van Ned. Letterk.* D. II. bl. 180.

HERMEGISKEL, koning der Warniërs, trad in een tweede huwelijk met eene dochter van Theodorik, koning van Oost-Frankrijk, wijl hij 't voor het belang zijner onderzaten dienstig keurde, dat hij op 't nauwst met de Franken, wier rijk slechts door den Rijn van 't zijne afgescheiden werd, verbonden was. 't Is ten hoogste waarschijnlijk dat deze dochter Theodechilde zal geweest zijn, gelijk uit het vervolg is af te leiden.

Hermegiskel, dus met de Franken vermaagschapt, had voor zijnen zoon Radigis, toen deze nog een kind

was, de zuster van zekeren koning der overzeesche Anglen of Engelschen tot eene vrouw verkozen, aan welke haar broeder eene aanzienlijke bruidschat toegelegd had. De voltrekking van het huwelijk werd echter, of om de jonge jaren van het paar, of om eenige andere reden, een geruimen tijd uitgesteld. Radigis bleef bij de Warners en zijne bruid in Engeland.

Hermegiskel ondertusschen zijnen dood voelende naderen, en zich in het gezelschap van de voornaamste der Warners bevindende, verklaart hun „dat de zucht om 's lands welstand te bevorderen hem alleen had doen besluiten om voor zich eene vrouw uit het naburig Oost-Frankrijk te zoeken, en zijn zoon eene bruid uit het overzeesch eiland Britannie toe te schikken; doch dat hij geene kinderen bij zijne Frankische vrouw verwekt hebbende, voorzag dat de vriendschap tusschen de Warners en Franken te zeer verkoelen zou, wanneer het huwelijk van Radigis met de Britsche prinses voortgang had. 't Was ondertusschen zijns oordeels, het belang der Warners, met de Franken liever dan met de Britten vermaagschapt te zijn. Met de laatsten zouden ze, uithoofde van de verdere afgelegenheid, zich niet dan met veel moeite en na verloop van eenen geruimen tijd, kunnen vermaagschappen. De Franken werden alleen door den Rijnstroom van hen afgescheiden. Ook waren de Franken veel magtiger dan de Britten, en konden den Warners daarom veel voordeels of nadeels toebrengen, naar dat hun 't staatsbelang drijven zou. Onderlinge huwelijken waren bekwaam, om de vriendschap der Franken te verkrijgen. Werd deze band niet tusschen de twee volken gelegd, de Franken, als de magtigsten, zouden welhaast gelegenheid vinden, om hunne grenzen tot in het land hunner magtelooze naburen uit te breiden, of hun, onder een of ander voorwendsel, den oorlog aan te doen." Hermegiskel, den edelen onder de Warners deze zwarigheden op het nadrukkelijkst hebbende voorgesteld, maakte hen begeerig om te weten, wat hij, tot wegneming er van, wist aan de hand te geven. Hij raadt hen dan, dat zij, na zijn afsterven, zijnen zoon zouden trachten te bewegen, om de trouwbeloften, aan de Britsche prinses gedaan te breken, en zijne stiefmoeder, volgens lands gebruik, ten huwelijk te nemen. Kort daarna stierf Hermegiskel.

Zie verder artikel Radigis; Procopius, *de bello Gotthico*, Lib. IV. C. 20; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. I. bl. 314.

HERMKHUIZEN (Joannes Sybing van) zoo schreef hij zich zelf, theol. doctor, kwam als proponent in 1716 te Rolde, in 1724 te Utrecht, waar hij overleed den 28 Jan. 1740, in den ouderdom van 50 jaren. Hij was twaalf jaren oud, toen hij een gedicht op den dood van den Leidschen predikant Knibbe, in 1701 overleden, vervaardigde. Bij gelegenheid van het eeuwfeest der Utrechtsche akademie vervaardigde hij een Latijnsch gedicht, getiteld:

Felicitas saecularis Acad. Traj., 1736.

Zie *Naamlijst der Predikanten* achter het zoogenaamde *Utrechtsche Passieboekje* 1763; La Rue, *Geletterd Zeeland*, bl. 81; Heringa, *Bijdrage tot de Lijst der Nederl. Dichters*, bl. 50; *Navorscher*, D. IX. bl. 57, 195, 252; *Cat.* de Crane, bl. 91; *Cat.* de Groe, bl. 68.

HERMKHUYSEN (Bernardus van), was candidaat toen hij in Sept. 1679 beroepen werd te Meliskerken. Later was hij predikant te Oost-Zaandam en in 1696 te Leiden, waar hij in 1701 stierf. Hij schreef:

De wet der schaduwen aangaande den Tabernakel der getuygenisse, deszelfs gewijde Dienaars en pligtelijke vyerdagen, uit de Woorden Gods en de Instellingen der Jooden opgehelderd, tot de afgebeelde genade overgebragt, en tot oeffeninge van Geloof en Heyligmakinge toegepast. Amst., 1700, 1720, (derde druk) 1738, 4o.

In dezen bundel komt de oudste, aan prof. Kist bekende, leerrede op *Leiden's Ontzet* voor.

Zie N. C. Kist, *Letterk. en beoordeel. overzigt der geschied. van het beleg en ontzet der stad Leiden*, bl. 25; *Orde volgens welke de Feest- en Lijdensteksten in de N. H. Gemeente te Leiden gepredikt worden*, bl. 120; Arrenberg, *Naamlijst*, bl. 225; *Cat.* de Groe, bl. 68; Neocori, *Bibl. Libri Nov.*, T. V. pag. 754 seqq.; Paauw, a. v. bl. 96, die zegt dat hij in Julij 1700 overleed.

HERMSEN (Herman), godsdienstoefenaar te Rotterdam, schreef: *De uitnemende kracht van Christus liefde*, Rott., 1757, 1764, 8o., Amst., 1770, 6e druk, 8o. Hetwelk hij in 1757 introk.

Zie Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 225; *Cat.* de Groe, bl. 171; Muller, *Cat. van Portr.*; *Boekzaal* 1757 *b.*, bl. 240.

HERO (Albertus), een Fries van geboorte, een der eerste kweekelingen aan het collegie van Viglius te Leuven. Aldaar zijne godgeleerde studiën geëindigd hebbende, begaf hij zich naar Keulen en onderwees aldaar de wijsbegeerte in het gymnasium Laurentianum. Hij stierf als pastoor te Gerritstein bij Dusseldorp in 1589, omstreeks 40 jaren oud.

Men heeft van hem:

Epigrammata diversa Latinè, Graecè et Hebraicè.

De Providentia Dei Libri V, Coloniae, 1532, 8o.

Censura de tribus Lutheranorum agendis, in *Bibliotheca Ecclesiastica Cornelii Schultingii*, p. 77.

Zie Suffridus Petri, *de Script. Frisiae Decade*, XIV; Valer. Andreas, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 41.

HERON (Pieter Johannes) werd in 1778 te Middelburg geboren. Na de lagere scholen bezocht te hebben, werd hij door den predikant A. van Deinse, die tevens praeceptor aan de Latijnsche school aldaar was, in de Latijnsche taal onderwezen, zoodat hij twee jaren later reeds de collegiën van K. K. Reitz over de regtsgeleerdheid met vrucht bij kon wonen. Nog voor hij het doel zijner ijverige pogingen bereikte, stierf hij den 18 Sept. 1803. Reeds vroeg beoefende hij de dichtkunst, en er heerscht in zijne gedichten een weemoedig zacht gevoel, eene aandoenlijke somberheid en tevens eene kracht, die ze al dadelijk van het laffe sentimenteele onderscheidt, dat toen uit Duitschland tot ons was overgewaaid. Zijne eerste stukjes, waarvan de lezing niet genoeg kan worden aanbevolen, zijn in de *Kleine Dichterlijke Handschriften* geplaatst. Op het einde van zijn leven had hij een bundeltje met dichtstukjes ter uitgave gerangschikt, dat kort na zijn overlijden te Middelburg in 1803, onder den titel van *Letterkransje* in het licht verscheen.

Zie *Kleine Dicht. Hands.* XIII *Sch.*; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woord.*, D. III. bl. 173; Willems, *Cat.*, D. I. bl. 108.

HERFOLD (J. H. of J. M.) Van dezen kunstenaar komen teekeningen van bloemen en vruchten voor op *Cat.* van J. de Vos, Amst. 1833, bl. 43, No. 20, 21, en op *Cat.* van Goll van Frankenstein, ibid. 1833, bladz. 8.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunsts.*, D. III. bl. 680.

HERP (   ), deze wordt door sommigen voor een leerling van Rubens gehouden, schilderde binnenhuizen, waarvan er een op de verkooping van Wiersma te Amsterdam voor ƒ 2040.00 werd verkocht. Volgens Immerzeel is zijn werk in de manier van den prins der Vlaamsche school, zoowel wat de kracht en het koloriet als het transparante en de schaduwpartijen betreft. Zijne ordonnanties zijn rijk en zijne beelden kunstig geteekend.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaamsche Kunsts.*, D. II. bl. 34; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 680.

HERP (Gerard van), een schilder van historische onderwerpen. In het Museum te Brussel vindt men van hem

St. Nicolaas van Tolentin,

en in dat van Berlijn (*Cat.* No. 414) de zoogenaamde

Heet- en Koudblazers en *eene Boerenwoning.*

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunsts.*, D. III. bl. 680.

HERP (Heinric), gardiaan van het Minnebroeders klooster te Mechelen, schreef:

Dits die grote ende nieuwe Spiegel der volcomenheyt. Ende heeft gemaect een seer deuoet minderbroeder gheheyten broeds. Heynric herp, gardiaen tot mechelen. Ende is een seer deuoet ende profitelike materie beide voor geestelyc ende weerlike personen, om te comen tot rechte kennisse Gods ende ons selfs. Gheprent Tantwerpen. Binnen die Camer poorte In thuys van

Delf. Bij mij Henrick eckert van Homberch. Int jaer ons h. M. CCCCC. II (1502) *den* XXVI *dach van Maerte*, 8o.

Zie *Cat. van Holl. Godgel. werken*, verz. door F. Muller, bl. 34; *Cat.* van Voorst, T. I. p. 196.

HERPE (Hieronymus van) in 1432 te Gend geboren, en aldaar in 1486 gestorven, teekende met de pen en schilderde met waterverw in goud en zilver op papier of andere voorwerpen (*enlumineur*). Hij werd in 1463 lid van het schuttersgild te Gend, waarvan ook zijne zwagers en kunstgenooten, Jacob van Buren en Jacob van Guchte leden waren.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 34.

HERPENER (Peter de), lid der Rederijkkamer de *Violieren* te Antwerpen, schrijver eener

Factie oft spel, voor den Coninck Philippus onsen genadichsten Lantsheere, met vele andere edele Heeren, openbaerlyck van de Violieren binnen Antwerpen gespeelt den 23 *Febr.* 1556 *tot verheughinghe der ghemeynten, duer de blyde tydinghe des bestands. Gheordineert ende in dichte ghestelt duer* Peter de Herpener, *ende ter begheerten van vele Heeren, goede Vrienden, ende liefhebbers der const gedruct. By Gillis van Diest, Thantwerpen den* 20 *Meert* 1556. 4o.

Zie J. F. Willems, *Verhand. van de Ned. Taal- en Letterk.*, D. I. bl. 254; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 179; van der Aa, *N. Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 211; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 221; *Cat.* Willems, D. II. bl. 131.

HERRE (Dominique de), omstreeks 1607 te Brussel geboren, begaf zich op zeventienjarigen ouderdom in de orde der Dominikanen te Antwerpen, werd tweemaal onder prior en eens prior van zijn klooster. Later werd hij directeur der Dominikanen te Antwerpen en van het nonnenklooster van de orde van St. Franciscus van Luythaegen; biechtvader der Vlaamsche natie te Ryssel, missionaris te Alkmaar. Hij stierf den 11 Mei 1687 in den ouderdom van 87 jaren.

Hij schreef:

L'Année Dominicaine, où l'on donne pour chaque jour de l'année une vie abrégée d'un Saint ou bienheureux de l'ordre de S. Dominique, décédé à pareil jour, avec une réflexion sur ses principales vertus & quelque Maxime qui s'y rapporte, tirée des Ecrits de Ste Cathérine de Siennes ou du B. Henri Suso, traduit du François en Flamand. Anvers, 1675, 4o., Gand, 1697, 8o.

Zie de Jonghe, *Belgium Dom.*, p. 253. 254; Echard, *Script. Ord. Praed.*, D. II. p. 711; Paquot, *Mémoires pour servir à l'hist. littér. des Pays-Bas*, T. I. p. 80.

HERREGOUTS (David), historieschilder, omtrent het jaar 1600 te Mechelen geboren. In 1646 schilderde hij te Ravemonde zijn meesterstuk. In de St. Catharina-kerk te Mechelen vindt men van hem eene schilderij, den *H. Joseph, die door een Engel opgewekt wordt*, voorstellende; ook zijn waarschijnlijk de landschappen van Jan Asselyn en Lucas Francois door hem gestoffeerd.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunstsch.*, D. II. bl. 34; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 681.

HERREGOUTS (Hendrick), niet, gelijk Pilkington, Descamps, Weyermann en Immerzeel willen, in 1666, maar, gelijk Kramm wil, veel vroeger te Brugge geboren. Omstreeks 1660 hield hij zich te Keulen op, en vervaardigde er voortreffelijke schilderijen. Een zijner kapitaalste stukken, voorstellende het *Laatste Oordeel*, bevindt zich in de St. Anna-kerk te Brugge. Ook wordt in de St. Ursula-kerk te Keulen eene *Pietà*, of de voorstelling van *Maria met den dooden Heiland op haren schoot*, aan hem toegeschreven, ofschoon de *Verlossing der lijdenden in het Vagevuur*, in de hoogte van het middenschip der kerk, eerder voor zijn werk is te houden. In de *Kerkelijke Geschiedenis van de geheele wereld* van P. Hazart, S. J., Antwerpen, 1668, 4 dln. in fol., komt eene gravure van hem voor, voorstellende *Franciscus, Koning van Bungo, verlaat zijn rijk enz.*, die eene fraaije compositie is. Ook is de fraaije titelplaat van *Coelum empyreum in festa et gesta sanctorum, per* Henricum Engelgrave, Tom. I., door hem geteekend.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 35; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 681.

HERREGOUTS (Jan Baptist), zoon, of liever gelijk Kramm wil, kleinzoon van den bovengemelden, in 1700 te Brugge geboren. Zijne beste stukken bevinden zich in de St. Anna- en de Carmelieten-kerk aldaar. Men heeft ook enkele etsen van hem, o. a. eene *St. Cecilia omringd door Engelen.*

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 35; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 681.

HERREGOUTS (Maximiliaan), mogelijk de vader van Jan Baptist. Men heeft van hem o. a. een *Keuken, waarin eene vrouw bezig is koeken te bakken* (1674).

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 35.

HERREYNS (Guillaume Jacques), zoon van Jacques Herreyns (die volgt), werd den 10 Junij 1743 te Antwerpen geboren. Zijn vader was zijn eerste leermeester en tevens oefende hij zich aan de teeken-akademie, en behaalde in 1765 den eersten prijs met eene teekening naar het naakt model. In 1765 volgde hij d'Heur als hoogleeraar in de meet- bouw- en doorzigtkunde op, en werd nog in hetzelfde jaar door de Antwerpsche regering tot hoogleeraar in de teekenkunst aangesteld. In 1767 ontbood hem de groote raad van Mechelen, om, op last van 's lands bestuur, de voorname gebeurtenissen uit 's lands historie in teekeningen voor te stellen. Deze teekeningen werden naderhand, onder Maria Theresia, in de keizerlijke kunstschool ten toon gesteld. In 1771 stichtte hij te Mechelen eene stads akademie van schilder-, beeldhouw- en bouwkunde, die hertog Karel van Lotharingen tot beschermheer had. In 1775 had hij het bestuur over het eeuwfeest van St. Romboud. De zegewagens, waarvan hij voor die gelegenheid de teekeningen ontwierp, munten door stoutheid van behandeling en rijkdom van verbeelding uit. Meermalen werd hij, zoowel binnen- als buiten 's lands, tot voordeelige en vereerende betrekkingen geroepen, doch hij hield zich tevreden met den titel van historieschilder van den koning van Zweden en van eersten schilder der staten van Brabant.

In 1798 vertrok Herreyns uit Brussel, waar keizer Josephus in 1781 hem in zijn atelier bezocht had, naar Antwerpen, waar hij bestuurder en hoogleeraar der koninklijke akademie van schoone kunsten was. In onderscheidene openbare gebouwen van Brabant, vindt men van Herreyns groote historische ordonnantien, onder welke verschillende onderwerpen uit het leven van den H. Rumaldus te Mechelen, het *Nachtmaal* in de St. Nikolaas kerk te Brussel, de *Hemelvaart van Maria* in eene abdij bij Leuven, de *Emmausgangers* in de Hoofdkerk te Antwerpen. De Brusselsche graveur A. Cardon bragt het door hem geschilderde portret van keizer Josephus II, ten voeten uit, in plaat. Hij was lid der 4de klasse van het Kon. Ned. Instit. en stierf den 18 Augustus 1827.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 35; *Konst- en Letterbode voor* 1827, D. II. bl. 113; Muller, *Cat. van Portr.*

HERREYNS (Jacques), de Oude, zoon van Daniel Herreyns en Maria van Dorp, werd in December 1643 te Antwerpen geboren. Hij teekende patronen voor tapijten met historische voorstellingen ter versiering van kerken. Ook stoffeerde hij de landschappen van Karel van de Cruys en anderen. In het museum te Antwerpen is een *God de Vader op een wolkentroon gezeten* van zijn penseel.

Zie Kramm, *Lev. en Werk der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 681; *Catalogue du Musée d'Anvers*, 1857.

HERRY (De *Ridder*) historieschilder, bloeide in de tweede helft der 18de eeuw te Antwerpen. Zijn *Eed van Hannibal* is beroemd.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 682.

HERSEECKE, landschapschilder. Hij stoffeerde in 1684 den achtergrond eener schilderij, voorstellende de *Verzoeking van St. Antonius*, weleer op het stadhuis te Gend aanwezig.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 682.

HERSELLES (Jehan de) leefde in het midden der XVde eeuw, en komt als „graveur des seaulx" voor in de rekeningen der hertogen van Bourgondie 1431—1432.

Zie Le Comte de la Borde, *Les Ducs de Bourgogne*, T. I. p. 262; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 682.

HERST (H.) dichter uit het laatst der XVIIIde eeuw, blijkens zijn gedicht op P. Hofstede, te vinden in den bundel van *Lijkgezangen ter nagedachtenis van den Hooggeleerden* P. Hofstede, uitgegeven door J. Scharp te Rotterdam bij J. P. van Ginkel, 1804.

Zie v. d. Aa, *N. Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 218.

HERT (Anthony van der) tresorier en schepen van Brussel, was een der onderteekenaars van de Unie van Brussel in 1577.

Zie J. C. de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 50.

HERTANIUS (Hermannus), Benedictijn te St. Amand in Henegouwen, zeer ervaren in het Grieksch en Latijn, gaf in het licht:

Oratio de mirabilibus Eucharisticis, Homilia historica de Translatione Amandi, 1604.

Oratio in laudem Linguae Graecae, Duaci 1609, 4o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 475.

HERTELL (Christiaan Frederik). Deze, welke gedurende vele jaren als directeur-generaal aan het hoofd heeft gestaan van het bestuur der fortificatiën, komt in het jaar 1698 reeds voor als ingenieur. In 1704 werd hij directeur der approches, fortificatiën en loopgraven, in plaats van den brigadier Rheinhard; in 1707 luitenant kolonel, in 1710 kolonel, in 1713 sergeant majoor of wachtmeester der stad Namen; in 1725 directeur der fortificatiën. Den 15 Augustus 1730 stelden hem de staten generaal tot luitenant-generaal en directeur-generaal der fortificatiën aan.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 640 en particuliere berigten.

HERTEVELT (Willem van) of Hardeveld, burgemeester van Amersfoort, was afgevaardigde op de Synode van Dordrecht in 1618—1619. Zijne zinspreuk was: *Haec vita via est, non patria.*

Zie van Bemmel, *Beschrijv. van Amersfoort*, D. II. bl. 626; Harderwijk, *Zinspreuk. van Ned. verm. Mannen en Vrouwen.*

HERTHALS (Jean François), zoon van Guillaume, licentiaat in de regten en van Catherina van der Haghen, ontving eerst onderwijs in het collegie der H. Drieëenheid en vervolgens in dat van den Valk te Leuven. Hij verwierf den achtsten rang bij de algemeene promotie in 1690. Daarna studeerde hij in de god- en regtsgeleerdheid aan dezelfde universiteit, werd den 16 Junij 1696 tot priester gewijd en verkreeg den 13 der volgende maand den graad van licentiaat in de regten. Den 15 Januarij 1705 volgde hij dr. Jean Liser als gewoon hoogleeraar in het kanonieke regt op, en den 14 October van hetzelfde jaar werd hij doctor in de beide regten. Na den dood van Nicolaas Lamme, werd hij president van het koninklijk collegie. Den 26 Maart 1712 volgde hij dr. Ignace Françoys de la Hamayde als eerste hoogleeraar in het burgerlijk regt op. Hij overleed den 6 December 1720 in den ouderdom van 50 jaren. Zijn overschot rust in de parochiale kerk van St. Quentin, waar men zijn grafschrift op een blaauwen steen ziet uitgehouwen.

Men heeft van hem:

Gregorii IX Decretalium liber I, II, III, *per principia et exempla explicati, per rationes et authoritates confirmati*, Lovan. 1708, 12o.

— — — — IV et V . . .

Quibus annectitur explicatio titulorum libri III *de contractibus & Testamentis*, Ibid. 1708, 12o.

Er verscheen in 1729 te Leuven in 2 dln. in 12o. eene tweede uitgaaf van dit werk.

Zie Paquot, *Mémoires pour servir à l'hist. littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 77.

HERTHEMEL (Dirck) uit Vlaanderen geboren, luitenant van de compagnie van den luitenant kolonel Weths, majoor over het krijgsvolk binnen Rotterdam, behoorde kort voor of na het eindigen van het twaalfjarig bestand onder de officieren, die bij eene compagnie wenschten geplaatst te zijn.

Zie *Kronyk van het Hist. Genoots.*, D. IX. bl. 161.

HERTOCHS (Benedictus) of Benoît Ducis, beroemd componist uit de XVIde eeuw. Sommigen houden hem voor een Duitscher, doch het is waarschijnlijker dat hij een Vlaming en een leerling van Josquin is geweest. Zeker is het, dat hij een navolger en bewonderaar van dezen grooten meester was en zijn lijkzang heeft vervaardigd. Al de voortbrengsels van dezen componist hebben groote verdiensten. De bibliotheek van Kamerijk bezit van hem eene mis en liederen in handschr. Zijne *Harmonies* voor 3 of 4 stemmen, op de Oden van Horatius, zijn in 1539, maar met een Duitschen tekst gedrukt. Het is niet bekend dat er meer van zijn werk dan eenige muzykstukken in sommige chrestomatiën van hem zijn uitgegeven. Hij vervaardigde ook Anagrammen en Epigrammen.

Zie De Ring, *Esquisse historique de l'Ecole de musique Flamande, au moyen âge*, in *Messager des Sciences Historiques et Archives des arts de Belgique* 1848, 2e *Livr.*, p. 149.

HERTOGENBOSCH (Cornelis van), geboortig van Antwerpen, was aldaar glasschilder, doch reeds in 1581 overleden.

Zie Guicciardijn, *Beschrijving der Nederl.* op het Artikel *Antwerpen*; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. III. bl. 683.

HERTOGHE (Polycarpus de) te Antwerpen geboren, begaf zich in de orde der Norbertijnen, legde zich te Leuven op de wijsbegeerte en godgeleerdheid toe en onderwees beide in het klooster zijner orde te Antwerpen.

Hij schreef:

Panegyrici varii in Natales SS. sui ordinis.

Comoedia de conversione S. Norberti.

Tragoedia de Vita & Martyrio S. Cornelii.

Compendium totius Theologiae.

Vita S. Norberti a Jo. Chrysost. van der Sterre, Abbate S. Michaelis edita, novis Notationibus illustravit, Antv. 1656, 4o.

Religio Canonicorum ord. Praem. sive Tractatus candidi et canonici ord. Praem. Instituta exponens, Antv. 1663, 8o.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 781; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 1047.

HERTOGHE (Gillis de) een schrijver uit de XVde eeuw, waarschijnlijk in Brabant geboren, en zoon van Gilles en Agnes, natuurlijke dochter van Jan Steynemeulen. Zijne zuster huwde met Luc. de la Croix. Hij oefende zich in de geneeskunde en werd mogelijk geneesheer van Matthias Corvinus, die den 24 Jan. 1458 den Hongaarschen troon beklom en den 6 April 1490 stierf, ten minste, het was aan dezen vorst dat hij schreef:

Epistola de gestatione foetus mortui per tredecim annos.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 26; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I, p. 30; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire Littéraire des Pays-Bas*, T. II. p. 637.

HERTOGHE (Jean Philippe de) werd in den aanvang der XVIIde eeuw te Dendermonde geboren, en nam het monniksgewaad aan in het klooster der predikheeren te Mons. Terstond werd hem het onderwijs opgedragen in het collegie der Dominikanen te Antwerpen. Hij stierf, na van een reis naar Italië te zijn wedergekeerd, in 1668 te Bergen aan de pest. Hij had uitgegeven:

La vie de St. Christienne, vierge et martire très-fameuse, mise & composée en vers. Anvers Michel Paris 1695 4o.

Zie Echard, T. II. p. 624; De Jonghe, *Belg. Dominic.*, p. 208, 361, 364; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire Littéraire des Pays-Bas*, T. II. p. 316.

HERTOG (Johan de) of Hertoghe, heer van Valkenburg, zoon van Willem de Hertoghe, gesproten uit een bekend en niet onaanzienlijk Nederlandsch geslacht, werd aan het hof van prins Maurits opgevoed, en door dezen met een compagnie voetknechten begiftigd.

In 1629 deed hij met prins Frederik Hendrik en Emanuel van Portugal eene reis naar Oranje. Cronset, die toen aldaar het bewind voerde, werd, wijl hij met Spanje in heimelijke verstandhouding stond, afgezet en zijne betrekking aanden Portugeeschen prins opgedragen. Deze voerde nogtans alleen den titel, of omdat hij R. C., of omdat hij voor zulk een ambt nog te jong en onervaren was. Zeker is het, dat de Hertoghe alles uitvoerde, en dat hij niet slechts voor de vestingwerken zorgde maar hier en daar nog verscheidene andere heilzame schikkingen maakte.

Omtrent dezen tijd was het kommandement van Nijmegen en eene plaats in den krijgsraad open gevallen. Hertoghe stond naar beide, doch zoowel het een als het ander werd hem geweigerd. Hierover misnoegd, leende hij het oor aan eenige Fransche staatsdienaren, die hem aanzochten, om met hunnen meester tot het onderdrukken der Hervormden zamen te spannen. Wijders werd aan de Hertoghe ten laste gelegd, dat hij de kwistzucht van den prins van Portugal voedde, door hem telkens van penningen te voorzien. Hij bereikte hiermede zijn oogmerk dat, namelijk, de prins opontboden en de landvoogdij alleen aan hem opgedragen werd. Eenigen tijd daarna deed hij eene reis naar Holland, om zich door prins Maurits in zijne betrekking te laten bevestigen. Jakob de la Pise, een der oudste staatsbedienden van het prinsdom Oranje, volgde hem en gaf den prins opening van alle geheimen. De Hertoghe werd echter in zijne betrekking voor den tijd van drie jaren, en sedert, na den dood van zijnen broeder, door Frederik Hendrik, bevestigd. Velen, zoo hier te lande als elders, verwonderden zich hierover, vermits door het parlement van Oranje, zware klagten werden ingebragt over de willekeurige handelingen van zekeren aanhang, aan welks hoofd de Hertoghe zich bevond. Men zond wel van 's Prinsen wege eenige afgevaardigden naar Oranje, tot het doen van onderzoek, doch hij weigerde hun den toegang tot het slot. Wijders maakte hij zich zoo gehaat in zijne landvoogdij door overdadige pracht en wellust, en door het voeden en stijven van buitenlandsche onlusten, dat de landzaten, hun misnoegen niet kunnende verbergen, aan Frederik Hendrik schreven, dat de Hertoghe bij de kroonen van Engeland en Spanje, ja zelfs bij den Pauselijken nuntius en elders bescherming had gezocht, en, 't geen nog verder ging, dat hij met Frankrijk in onderhandeling was over de overgifte van het kasteel van Oranje voor een som van honderdduizend rijksdaalders, met behoud der slotvoogdij voor hem en zijne nakomelingen. In weerwil hiervan onttrok Frederik Hendrik hem zijne gunst niet, maar vermaande hem alleen in zijne brieven tot getrouwheid.

Het zij echter uit achterdocht of uit andere beweegredenen, eindelijk ontbood zijne Hoogheid den landvoogd en bood hem het stadhouderschap over Noordholland aan. Dat trof echter geen doel. De Hertoghe weigerde ronduit dit stadhouderschap, hem van 's prinsen wege gezonden, te ontvangen, begon zeer kwalijk van zijne Hoogheid te spreken en gaf aan eenige inwoners van Oranje, die opentlijk vreugde over de verovering van 's Hertogenbosch bedreven, bevel de stad te ruimen. Toen besloot de prins ernstiger maatregelen te nemen, 't geen echter wegens den listigen aard en het gezag van de Hertoghe met list moest geschieden. Jan de Knuyt, heimelijk in de stad gekomen, onder voorwendsel van volk voor den Italiaanschen oorlog te werven, vervoegde zich bij den gouverneur, en beloofde hem honderdduizend gulden en de slotvoogdijschap voor zijn geheele leven. Doch vermits de Hertoghe aandrong op het erfelijk bezit daarvan in zijn geslacht, en dat, in geval het aan een ander overging, de vestingen moesten geslecht worden, vertrok de Knuyt, onder voorwendsel van nieuwen last te gaan halen, en na tien dagen te zullen wederkeeren. In dien tusschentijd had de Knuyt heimelijk eenige soldaten in de stad weten te brengen. Sommigen, die het met de Hertoghe hielden, gaven hem hiervan wel berigt, doch hij weigerde er geloof aan te geven. Op zekeren tijd, als hij zich ten huize van de la Pise bevond, werd hij door het volk van de Knuyt aangevallen, gewond en in verzekering genomen; maar kon ook toen niet bewogen worden om het kasteel over te geven. Ten laatste, ten gevolge der bekomen wonden, zijn einde voelende naderen, liet hij er zich toe bewegen, en het bevel daartoe door zijne huisvrouw onderteekenen Doch nog voor dit bevel werd uitgevoerd stierf hij.

Zijne zelfverdediging had hij in een brief aan Frederik Hendrik vervat, die te lezen staat bij Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange*, Série II. Tom. III. pag. 22 et s.

Zie La Pise, *Tableau de l'histoire d'Orange*; Aubery, *Mémoir.*, p. 351; *Gedenkschriften van Holland*, bl. 296; *Fragmens de Convers. in Lettres du Comte d'Estrades*, T. I. p. 52, (édit. 1745); Aitzema, *Zaken van Staat en Oorlog*, D. I. bl. 1030—1055; Wagenaar, *Vad. Histor.*, D. XI. bl. 131; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. VIII. bl. 126; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XX. bl. 572.

HERTOGH (George de) heer van Valkenburg, bloedverwant van den bovenstaande, onderscheidde zich door zijne dapperheid in den oorlog met Frankrijk (1672 tot 1673). Hij was het o. a., die aan het hoofd der staatsche dragonders in 1673 Rijnbach stormerderhand innam. Hij werd in den slag bij Senef gekwetst en gevangen genomen.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 152, *Bijl.*, 4, 11.

HERTOGH (Michael de) was in 1666 predikant bij den Hollandschen ambassadeur te Parijs, in 1675 veldprediker bij het Hollandsche leger, in 1678 predikant te Loenen aan de Vecht, en is aldaar gestorven in September 1701.

Zie Veeris, *Kerk. Alph.*, bl. 68.

HERTOGHIUS (Abraham), in 1619 predikant te Zwammerdam, in 1621 om zwakheid ontslagen, in 1626 wederom in dienst te Sluijpwijk, waar hij in 1655 overleed. Hij gaf in het licht:

Predikatie in de Oude Kerk over de victorie in 't jaar 1631, 4o.

Zie Dodt van Flensburg, *Arch.*, D. III. bl. 284; Moorik en Noordbeek, *Naaml. van Godgel. schrijvers.*

HERTS (Franciscus), jezuit, in 1712 gestorven, werd, na eenigen tijd de lagere klassen onderwezen te hebben, repetitor der jongelieden, die voor het onderwijs waren bestemd. Hij was een goed Latijnsch dichter en muntte vooral in het lierdicht uit.

Men heeft van hem:

Serenissimo Delphino, ab defensos ab hostili populatione et tributo Insulensis agros Ode, in 12o., in Sapphische verzen

Ad Ludovicum magnum Ode, in 12o., gelijk de volgende gedichten in Alcaïsche verzen.

Serenissimo Principi Ludovico-Josepho, Duci Vindocinensi, ob expugnatam Barcinonem, Epinicium, in 12o.

Ludovico magno, Orbis Pacatori, Ode, in 12o.

Serenissimo Principi Maximiliano Emmanueli, utriusque Bavariae, nec non Palatinatus Duci, Comiti Palatini Rheni, S. Imperii Romani Dapifero, Electori, Landt-Gravio Liechtemburgensi, supremo Belgii Gubernatori etc. Montes Hannoniae metropolin invisenti, Ode. Inducitur ipsa Metropolis suam Duci libertatem acceptam referens. — Collegium Montense societatis Jesu. Montibus, Laurent. Preudhomme, 1698 12°.

Ad Marianos adolescentes Ode. Aan het einde: *Rhetores Insulenses Collegii Societatis Jesu*, 1699, in 12°.

Men schrijft hem ook toe:

Societatis Jesu Praeposito Generali, ab secundo commissum R. P. Bernardo le Waitte Collegii Montensis regimen, Ode, in 12°.

De Pace, Elegia, in 12°. Aan het einde: *Poëtae Duacenses Collegii Aquicinetini*, 1697.

Zie Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire Littéraire des Pays-Bas*, T. II. p. 587; Hoeufft, *Parn. Latino—Belgicus*, p. 200; Peerlkamp, *de Poëtis Latinis Neerl.*, p. 464.

HERTVELT (Steven van) of Herteveld, oorspronkelijk von Hertefeld, afstammeling van een aanzienlijk Kleefsch geslacht, dat aanvangt met Steven van Herteveld, die in 1300 leefde en gehuwd was met Machteld van den Boetzelaer. Tot welk hoog aanzien dat geslacht geklommen is, blijkt o. a. uit Samuel, vrijheer van en tot Hertefeld, ridder van den Zwarten Adelaar, rijkelijk met ambten en heerlijkheden bedeeld, overleden te Berlijn den 16 Januarij 1730. Het was aan de geslachten van Wachtendonck, Utenhoven, Randwijk, Zuylen van Nijevelt, Treslong, Pallandt, Malapert, Efferen enz. verbonden. Steven van Hertvelt was een der bondgenooten in 1566, ambtman te Stevenswaard en heer van Kaldenhaven, welke plaats hem aankwam door zijn huwelijk met Hilleken van Friedhoff. Hij was hopman van een vaandel voetknechten, tot voordeel en bijstand van de oproerigen, naar 't getuigenis van Alva, die hem gebannen heeft. Hij overleed in 1571.

Zie Te Water, *Verbond der Edelen*, D. II. bl. 457, D. III. bl. 540, 541; *Sententiën van Alva*, bl. 128—130.

HERTVELT (Hendrik van) of Herteveld, zoon van Steven van Herteveld en van Hilleken van Friedhoff. sneuvelde in den beroemden veldslag op de Mookerheide in 1574.

Zie Te Water, *Verbond der Edelen*, D. III. bl. 541.

HERTWICKSEN (Cajus), een Deen van geboorte, was als kapitein in den slag bij Nieuwpoort (1600), en sneuvelde twee jaren later bij het beleg van Grave.

Zie *Verzamelde berigten omtrent de Krijgsbevelhebbers bij Nieuwpoort, 2 Julij* 1600, (Utrecht 1836) bl. 36.

HERTSWORMS (Arnold), regulier kanunnik van de orde van het H. Kruis, pastoor te Schwartzenbroich, twee mijlen van Duren, werd te Weisweiler in het Guliksche geboren. Zijne verdiensten deden hem tot prior van dit huis verkiezen; in 1648 was hij het van dat van Maaseik en in 1661 van dat van Venlo, waar hij, in gevorderden leeftijd, in 1693 stierf, nadat hij tot definitor in het generale kapittel zijner orde, in 1684 gehouden, was gekozen.

Men heeft van hem:

Vacantia sacra, sive Hebdomas sacrarum feriarum, ad usum bene riventium & orantium exarata per R. P. Arnold Hertsworms, S. Crucis priorem, Mosaci, Leod. 1648, 12°.

Religio S. Crucis, seu brevis Historia de ortu, progressu ac statu praesenti hujus ordinis, nec non de Sanctis ac praeclaris viris . . . . . per Arn. Hertsworms, ejusdem ordinis, Priorem conventus Venlonensis, Buremundae, 1661, 12°., *cum auctario*, Ibid. 1686, 12°.

Alter, sive novus Joseph accrescens, per imagines et theoreses patheticas S. Josephi primo patientis, dein gaudentis, accretionem membranam considerans, Coloniae, 1680, 12°.

Zie Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire Littéraire des Pays-Bas*, T. I. P. 523.

HERTZVELD (H. J.) den 19 November 1781 te Groot Glogau in Silezië geboren, was jaren lang rabbijn te Zwolle en ridder van den Nederl. Leeuw. Hij stierf aldaar den 30 Januarij 1846.

Zie *de Tijd* 1846, bl. 5.

HERTZVELD (M), zoon van den voorgaande, werd in 1819 te Zwolle geboren. Reeds in zijne jeugd toonde hij veel weetlust en ieder was bereid er aan te voldoen. Van daar, dat, toen hij nog op de Latijnsche school ging, hij tevens onderwijs genoot van zijn vader in de Hebreeuwsche, van van Senden in de Arabische taal, en van Ter Pelkwijk in de mathesis. Ter zijner opleiding tot geneesheer begaf hij zich vervolgens naar Amsterdam, alwaar hij studeerde onder de leiding van de professoren Swart, W. Vrolik, Tilanus en Suringar. Hij promoveerde te Leiden in 1842, na de verdediging eener *Dissertatio de Haemorrhagiacerebri*. Later heeft hij, onder medewerking van dr. van Deen eene Nederduitsche vertaling van Remak's *Diagnotische en Phatologische onderzoekingen* met aanteekeningen uitgegeven, en kort voor zijn dood bewerkte hij het eerste deel van Hornung's *Inwendige ziekte-processen en derzelver geneeswijze*. Buitendien was hij medearbeider van den *Moniteur des Indes*, in welk laatste tijdschrift oorspronkelijke stukken en boekbeoordeelingen van hem geplaatst zijn, die van zijn helderen geest en de grondigheid zijner wetenschap getuigen.

Hertzveld was sedert zijn verblijf te Zwolle, waar hij zich als med. dr. gevestigd had, bijna uitsluitend belast met de geregtelijk geneeskundige onderzoekingen, die daar van tijd tot tijd voorkwamen. In het laatste jaar zijns levens nam hij ook een gedeelte der armen praktijk waar. Zoo werkte hij voort, toen hij in Mei 1848 door een allerhevigsten typhus aangetast werd. Daarvan pas hersteld kreeg hij eene haemoptoe, waarna eene phthisis volgde, die hem langzaam ten grave sleepte.

Kalm en bedaard zag hij den dood naderen zonder een leven terug te wenschen, hetwelk voor velen met groote wederwaardigheden gepaard gaat, en waarvan hij ook reeds de treurige zijde had leeren kennen.

Hij overleed in den ouderdom van slechts 29 jaren.

Zie J. van Dam in *N. Archief* 1849.

HERVET (Mr. Gentiaen), in 1499 te Olivet bij Orleans geboren, werd van zijne jeugd af in de Grieksche en Latijnsche talen onderwezen, en leermeester van Claude de l'Aubespine, sedert secretaris van staat. Hij vestigde zich vervolgens te Parijs, waar hij met Eduard Lupset, een Engelschman, aan eene uitgaaf van Galenus arbeidde. Hij volgde Lupset naar Engeland, waar hem de opvoeding van Artus Polus werd toevertrouwd. Van daar werd hij door den kardinaal Polus naar Rome geroepen, om de Grieksche schrijvers in het Latijn over te zetten. Hij verwierf zich de achting en vriendschap van dezen prelaat en van de uitstekendste mannen in Italië, verscheen met glans op het concilie van Trente, was grootvikaris van Noyon en Orleans en eindelijk kanunnik van Rheims. Zijne laatste dagen bragt hij aldaar door en stierf er den 12 September 1584, in den ouderdom van 85 jaren. Hij was een man, die meer geleerdheid dan sierlijkheid van geest bezat, en schreef vele werken in het Latijn en Fransch, die elders geroemd worden. In ons vaderland heeft hij zich bekend gemaakt als bestrijder van den *Bijenkorf* van St. Aldegonde, in zijn uit het Fransch overgezet geschrift:

Missive aen de verdoolde van de Christen gheloove deur Gentiaen Hervet van Orleans, Antw. 1567, 8°.

Zelfs was de *Bijenkorf* zelve reeds hoofdzakelijk gerig tegen het werk van Hervet: *Sentbrief aen de afgedwaeld van de H. Roomsche Catholycksche Kercke.*

Zie Du Verdier, *Bibl. Franç.*; Possevinus, *Appar. Sacr.*; La Croix du Maine, *Biblioth. Franç.*; Charles du Sausset et Simph. Guion, *Hist. d'Orléans*; Quenstedt, *de Patr. illustr.*, p. 46; La Boulaye, *Hist. Acad. Parisiens.*; Miraeus, *de script. Lec.* XVI; P. Freheri, *Theatr. viror. erudit. eruditione clarorum*, T. I. p. 257; Hoogstraten, *Woordenb.* o. h. w.; Baillet, *Jugemens des Scavans*, T. II; Niceron, *Mémoires*; Morhofii, *Polyhist.*; *Byenkorf der H. R. K.* van Marnix, Utrecht

1844; L'Advocat, *Diction. histor. et bibliogr.* o. h. w.; *Cat.* J. Koning, D. II. N. 993; *Navorscher*, D. VI. bl. 76, 223, 381, D. VII. bl. 71, 221, 274.

HERVY (Jehan) een schilder te Brugge, die in het laatst der XVde en begin der XVIde eeuw leefde. Hij maakte het ontwerp voor het vorstelijke graven hek- en kroonwerk rond en boven het mausoleum van Maria van Bourgondië, in de Lieve-Vrouwe-kerk te Brugge. De teekening er van bood hij zelve Philips *de Schoone* te Gend aan, waarvoor hij, alsmede voor andere werkzaamheden, hem bij de uitvoering opgedragen, 60 ponden Vlaamsch ontving.

Zie *Bulletin de l'Acad. Royale des Sciences*, Tom. XVIII, p. 229; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschilders*, D. II. bl. 683.

HERWERDEN (Henricus van), zoon van Hendrik van Herwerden, ouderling te Amsterdam, en van Hendrina, dochter van Cornelis van Beveren, predikant te Gouda, werd den 23 December 1731 aldaar geboren; bezocht, na de Latijnsche scholen zijner geboorteplaats te hebben doorloopen, de Leidsche hoogeschool en verdedigde er, onder den beroemden J. J. Schultens, eene *Dissertatio philologica, exhibens specimen observationum; ad quaedam veteris Testamenti loca* (*Amos* VI: 4, 7, 8; *Micha* VII: 3, 11, 12; *Habac.* III: 11; *Zephanja* III: 18; *Zach.* IV: 10, 11). Na vervolgens zijne studiën te Utrecht voortgezet en voltooid te hebben, werd hij den 23 November 1755 als predikant bij de Hervormde gemeente te Thamen aan den Uithoorn bevestigd. In 1764 vertrok hij naar Zalt-Bommel, in 1766 naar Zutphen, bedankte in 1770 voor een beroep te Groningen en vertrok in 1773 naar Amsterdam, waar hij, gelijk in zijne vorige gemeenten, grooten opgang maakte, en steeds door eene aanzienlijke schare werd gehoord. Niet alleen was hij om zijne regtschapenheid, maar ook om zijne geleerdheid, voortreffelijke predikwijze en gemoedelijkheid bijzonder hoog geacht. Hij wijdde zijne krachten vooral aan het verklaren van moeijelijke bijbelplaatsen, en maakte ze dienstbaar aan de verdediging der godsdienstige waarheid. Van Augustus 1785 tot 1788 was hij directeur en later ook directeur en corresponderend lid van het Haagsch Genootschap. In 1796 weigerde hij met andere predikanten den door het bestuur gevorderden eed, en werd dien ten gevolge van zijn ambt ontzet; later hersteld.

Hij overleed te Haarlem na een langdurig en smartelijk ligchaamslijden den 19 December 1805. Zijn portret is naar Brijer door R. Vinkeles in plaat gebragt. Bij zijne weduwe, Hendrina Geertruida de Bruin, dochter van Florentius Adrianus, predikant te Nieuwland, liet hij ééne dochter na. Hij gaf proeven zijner godgeleerde en exegetische studiën in zijne verhandelingen *over 's Heilands verzoekingen in de woestijne* en *over de geschiedenis van den staat der regtheid en val onzer eerste ouderen*, Amst. 1787, 8o., welke beide onderwerpen hij eerst in leerredenen van den predikstoel voordroeg en in een eenigzins anderen vorm voor de pers veranderde. Meer waarde bezit zijn werk *Over het Evangelie van Joannes*, Amst. 1799. 5 deelen in 8o., hetwelk, ofschoon het niet van te groote uitvoerigheid is vrij te pleiten, den man doet kennen, die in de exegetische studie ver boven zijn tijd stond, en een diepen blik in de Evangeliewaarheid, met name in de waardering der menschelijke verschijning van den Heer geworpen had.

Ook gaf hij in het licht:

Godtgeleerd en redenkundig vertoog over Openb. XIII *en over de laatste tijden uit Zach.* XIV, *Dan.* VII *en* XII. Amst. 1751, 4o.

Betoog over het verschilstuk der toekomstige tijden, tusschen de Heeren Jansen en Jungius, Amst. 4o.

Verklaring over Zach. IV, 1—6 *en* 11—14. Amst. 1770 4o.

Korte en hoofdzaakelijke schets der Hervormde Geloofsbelijdenis, volgens den leiddraad der 12 *Artykelen*. Amst. 1770, 4o.

Proefnemend onderzoek naar de plaats, waarin de vijanden der Kerke voor den aanvang van het Rijk der Heiligen zullen verzameld en overgebragt worden, waarbij gevoegd is Aärons inwijing of Leerredenen over Exod. XL: *ter bevestiging van den Weleerw. Heer* Henricus van Herwerden, *tot predikant te Thamen aan den Uithoorn*, Amst. 1761.

Zie Ypey en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. IV. bl. 279; *Boekzaal voor de gel. wereld* 1761 *a.* bl. 84, 1773 *a.* bl. 116, 117, voor *Januarij* 1806, bl. 91, verv.; Croese, *Kerk. Regist. der Amst. Predik.*, bl. 358, 25, No. 204; H. J. Royaards, *Het Haagsch Genootschap geschiedk. geschetst*; Glasius, *Godgel. Nederl.* o. h. w.; *Cat.* Heringa, bl. 49, 225; Arrenberg, *Naaml. van Boeken*, bl. 227; van Cleeff, *Naaml. van Boeken*, bl. 247; Mourik en Noordbeek, *Naaml. van Godgel schrijvers.*

HERWERDEN (Claudius Henricus van), zoon van Claudius Henricus en van Geertruida Agneta Crommelin, werd den 11 Maart 1767 te Amsterdam geboren, in 1790 predikant te Jutphaas, in 1792 te Zalt-Bommel, in 1797 te Zutphen, waar hij zich niet alleen verdienstelijk maakte als leeraar, maar sedert 1816 als onderwijzer in de Grieksche en Latijnsche fabelleer en Oostersche talen aan 't gymnasium aldaar. Ook hield hij verscheidene wijsgeerige en geschiedkundige verhandelingen in het Natuur- en Letterkundig-Genootschap: *Nut is ons doel.* Hij onderscheidde zich door eene even degelijke als gemoedelijke predikwijze. Hij overleed den 25 Januarij 1820, en liet bij zijne vrouw Sara Maria Wolterbeek drie zonen en eene dochter na.

Zie Kobus en Rivecourt, *Handwoordenb.*, D. I. bl. 749.

HERWERDEN (Johannes van) art. lib. mag. en phil. doct., werd te Amsterdam geboren, in 1739 predikant te Limmen, in 1741 te Jisp, waar hij in October 1768 emeritus werd. Hij overleed te Leiden den 31 December 1772, oud 59 jaren, en liet bij zijne weduwe 5 kinderen na. Hij schreef:

Twee verhandelingen over Lucas II: 9 en *Zacharias* IV: 1—6, Amst. 1770, 4o.

Deurhofs godgeleerdheid uit zijne gedrukte en ongedrukte schriften in het net gebragt, Amst. 8o.

Onderzoek naar de plaats, waarin de Koningen der aarde voor den aanvang van het rijk der heiligen zullen verzameld en omgebragt worden, volgens Openb. XVI: 16.

HERWYCH (Gysbertuszoon), ook Hervicius of Herwyck van Amsterdam, had te Heidelberg eene kerkelijke beneficie, toen burgemeesters van Amsterdam hem tot pater of overste der Bagijnen benoemden, of, gelijk er in den uitnoodigingsbrief van 20 Mei 1477 staat, uitnoodigden, „om het regiment van de Bagijnen, die hoer pater onlanx gesturven was, an te nemen," onder belofte van hem jaarlijks een zekere som tot zijn onderhoud te zullen toeleggen. Hij behoorde tot de voornaamste Heidelbergsche godgeleerden, die in 1479 gemagtigd werden, om doctor Jan van Wezel, die te Mentz wegens ketterij te regt werd gesteld, over het stuk der leer te onderzoeken.

Zie J. Bertelii, *Hist. Luxemburg.* ap. *Pontanum Lib.* II. CXXVIII, p. 236; Wagenaar, *Amsterd.*, D. VIII. bl. 582, D. XI. bl. 189.

HERWYNEN (Brusteyn van), afstammeling van het adelijk Geldersch geslacht van dien naam, volgens sommigen een tak van het aanzienlijk huis van Harcourt in Frankrijk, die den naam van deze heerlijkheid heeft aangenomen. Tot zijn voorvaderen behoorden in het begin der XIVde eeuw, Johan van Herwijnen, wiens zoon in 1327 regter van de Veluwe was, en die de tienden, 't gemaal en den wind van Herwijnen ter leen van den graaf bezat en in 1342 stierf.

Zijn vader was Johan van Herwijnen, ridder, die de verdragen van 1376 en 1377 mede sloot. Hij huwde met Wilhelmina, bastaard dochter van hertog Albrecht van Beijeren, graaf van Holland, bij Aleyd van Poelgeest verwekt; welk huwelijk hem de heerlijkheid Stavenisse in Zeeland deed bekomen. Hertog Albrecht vergunde hem in of na den jare 1391 Stavenisse te bedijken; ook was hij (1389) rentmeester van Beooster Schelde. Zich te diep in 's lands zaken gestoken hebbende, werd hij in 1396, „en dat om meniger hande breuken wille" balling van zijne landen gemaakt. Hij werd in 1402 met Herwijnen beleend en had eene tweede vrouw, Lies-

beth genaamd, die in 1415 weduwe was. Zijne dochter Adelise erfde Herwijnen, en werd nevens haar man, heer Otto van Haeften, ridder, daarmede in 1415 beleend, gelijk ook met de tienden en het gemaal aldaar in 1435 en 1440.

Zie Boxhorn, op Reigersbergh, *Chron. van Zeeland*, D. I. bl. 446; Smallegange, *Chron. van Zeeland*, bl. 749; Te Water, *Adel. Zeeland*, bl. 178: van Spaen, *Inleid. tot de Hist. van Gelderl.*, D. III. bl. 308, 309.

HERXEN (Diderik van) of Hercxen, ook Derck van Harpen, omtrent 1381 geboren en in 1457 gestorven, was een zeer vermogend man, die het Zwolsche fraterhuis 47 jaren met zulk een onbeperkten ijver en zoo veel wijsheid bestierde, dat men, schreef Thomas à Kempis, ten zijnen tijd de inwoners van dit huis als eene vergadering van heiligen kon aanmerken. Hij was ook de stichter der te Doesburg, Harderwijk en Groningen gevestigde fraterhuizen en schijnt tot de oprigting van andere veel te hebben bijgedragen.

Hij schreef:

Septimana Christiana, door Paulus Montius in het Fransch overgezet en uitgegeven te Douay 1592.

De passione Domini.

De moriendi desiderio.

Super Oratione Dominica etc.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.*; Val. Andreas, *Ath. Belg.*; Foppens, *Ath. Belg.*, T. II. p. 1117; Trithemius, *de Script. Eccles.*; Thomas à Kempis, *Chronicon Montagnet*, p. 116; van Heussen, *Hist. Ep. Daventr.*, p. 123; Dumbar, *Analecta*, T. I. p. 76; *Oudheden en gestichten van Groningen*, verh. door H. v. R. bl. 62; J. Schrassert, *Beschrijv. der stad Harderwijk*, D. I. bl. 37; *Oudheden van Deventer*, D. II. bl. 367; Delprat, *over de Broederschap van G. Groote*, bl. 69, 113, 119, 184; Bouman, *Gesch. der Geld. Hoogesch.*, D. I. bl. 8.

HERZEELE (Mr. T. van) schreef:

Aanmerkingen over het verstand van het decreet van 24 *Januarij* 1812, *betrekkelijk de substitutiën*, 's Hage en Amsterdam, 1817, gr. 8o.

Zie van Cleeff, *Naaml. van Boek.*, bl. 247; *Cat.* L. G. Visscher, bl. 23.

HERZELLES (Philips van) heer van Monsbroeck en Boeselles, afstammeling van een edel geslacht van Vlaanderen, van hetwelk een der leden in 1689 tot markies werd verheven. Waarschijnlijk is het Philips, die in 1579 de Unie van Brussel heeft geteekend. Hij overleed in het jaar 1638 in hoogen onderdom.

Zie *Nob. des Paijs-Bas*, T. II. p. 560; J. C. de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 194.

HES (Hanso), de eerste predikant te Boornbergum c. a., (1667) na de scheiding van Dragten, vervolgens te Aengwirden (1684), in 1689 en 1690, en op verzoek van Z. D. H., ook in 1691 en 1692 in dienst bij 't leger, werd emeritus in Augustus 1718 en overleed in 1719.

Hij schreef:

Intreepredikatie te Aengwirden, 8o.

Afscheijdspredikatie te Boornbergum en Hemmen, 8o.

Leerrede over Joh. X : 7, *Christus de Deure.*

Zie Mourik en Noordbeek, *Naamrol van Godgel. Schrijvers.*

HES of Valenhen aanvoerder van *'t Kasteel Medemblik*, een der schepenen van West-Vriesland, was in den zeeslag onder Wassenaar, heer van Obdam, op de Sont tegen de Zweden in 1658.

Zie van den Bosch, *Lev. der doorl. Zeeheld*, D. II. bl. 131; Aitzema, *Saken van Staet en Oorlog*, D. IV. bl. 241.

HES (J. H. de), geneesheer en dichter. Men heeft van hem:

Genees-regtskundige verhandeling over den kindermoord, Arnhem 1824, gr. 8o.

J. H. de Hes en W. Egeling, *Waarnemingen over het gebruik der Faba Peschurim in den Fluor Albus*, Leyden, 1816, gr. 8o. en

De Slag van Algiers, dichtstuk, Zutphen, 1817, gr. 8o.

Zie van Cleeff, *Naaml. van Boek.*, bl. 246.

HESDIN (Jean de). Joan de Isdinio, Hudinio of Hesdinio, aldus genoemd naar Aesdin in Artois, waar hij, waarschijnlijk omtrent 1320, werd geboren. Men wil dat hij als aalmoezenier in de orde der Hospitalieten van St. Jan te Jeruzalem is geweest, en een groot gedeelte van zijn leven te Parijs heeft doorgebragt. Hij heeft er ten minste gestudeerd en er in het openbaar de godgeleerdheid onderwezen. Later verbond hij zich aan den kardinaal Gui de Bologne, zoon van Robert, graaf van Bologne en Auvergne, en van Maria van Vlaanderen, en volgde hem op zijne verschillende legatiën, zoo in Frankrijk als in Hongarijen en Spanje. Nadat deze prelaat den 25 November 1373 te Lenda, in Katalonien, was gestorven, werd hij huiskapelaan van Philip van Alençon, kleinzoon van koning Philippus, *de Stoutmoedige*, aartsbisschop van Rouen, bisschop van Ostia, later patriarch van Jeruzalem, dien hij overleefde. Hij stierf na 1400 en liet na de volgende handschriften:

Explanationis in Job liber unus.

In Euangelium Marci liber unus.

In Euangelium Johannis liber unus.

Commentarius in Epistolas XIV *S. Apostoli Pauli.*

De Annuntiatione Dominicâ.

Sermones varii.

Zie Trithemii, *Scriptores Eccl.*, Cap. 678, ult. ed. p. 158, 159; Sixti Senensis, *Biblioth. Sancta*, edit. Neap. 1742, T. I. p. 421; Baluzii, *Vita papar. Avenion*, T. I. p. 245, 286, 837—840, 1240 etc.; Oudin, T. III. p. 1225, 1226; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 658; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 345.

HESDIN (Simon de), doctor in de godgeleerdheid, waarschijnlijk te Hesdin in Artois geboren, was geestelijke van de orde der Hospitalieten van St. Jan van Jeruzalem, en leefde omstreeks 1364 onder koning Karel V in Frankrijk.

Hij schreef:

Les sept premiers livres des exemples mémorables de Valère le Grand (Valerius Maximus) *annotez et augmentez de plusieurs choses de l'invention* (du Traducteur), Lyon, Matthieu Husz 1485, fol.

Hierbij is gevoegd de overzetting der beide laatste boeken, in 1401, op bevel van den hertog van Berry en Auvergne, graaf van Poitou, door Nicolas de Gonnesse, mr. in de kunsten en godgeleerdheid.

Zie Du Verdier, *Bibl.*, p. 915, 1137; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. , p. ; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. I. p. 417.

HESDIN, Jean d'Ostin *dit* Hesdin, een der vertrouwelingen van Margaretha van Oostenrijk, landvoogdes der Nederlanden. In 1507 ontmoeten wij hem als „maarschalk der logiesen" bij den prins van Anhalt. Hij werd dikwerf met gewigtige boodschappen naar den keizer gezonden; zijne poging om in 1511 met Karel van Gelder de in het Utrechtsche gedane beleedigingen te herstellen, liep vruchteloos af; die zaak werd eerst later door Adriaan Florisz. en Maximiliaan van Hoorn afgedaan. In 1516, 1519 en 1524 ging hij naar Engeland, om Hendrik VIII tot een handelstractaat te bewegen en voor zijne onzijdigheid te zorgen bij de keuze van een keizer, en toen Karel was gekozen, gaf Hesdin schitterende feesten en liet groote vreugdevuren ontsteken.

Zie W. N. du Rieu, *De Intrede en Huldiging van Karel V binnen Dordrecht*, bl. 125.

HESDIN (   ) wapenheraut van Namen, schreef over koning Zwentibold van Lotharingen, zoon van keizer Arnulf, in het begin der Xde eeuw, en over Herman van Saksen, echtgenoot van Rijkholda van Henegouwen.

Zie van Kampen, *Geschied. der Ned. Letteren en Wetens.*, D. III. bl. 134.

HESHUSIUS (WILHELMUS), zoon van Samuel Heshusius, predikant te Terwolde (1717) en Epe (1740), proponent geworden den 23 Julij 1743, in 1744 predikant te Oen, Renkum en Heelsum en laatst te Hinlopen, was niet alleen een godgeleerde maar ook Latijnsch dichter.

Hij schreef:

De wetenschap der levendigen dat zij sterven zullen, vertoont uit Pred. IX: 5a — *zijnde dit eene uitvoerige Kerkelijke Redevoering bij gelegenheid van den onverwagten dood van H. D. H. Maria Louisa van Hessen-Kassel*, Amsterd. 1765, 4°.

Leerreden uit Jes. XLIX: 23 *bij gelegenheid van het huwelijk van Prins Willem den* V. Amst., 4°.

Viertal Kerkelijke Redevoeringen, Leeuw. 1768, 4°.

Drietal Leerredenen, uitgesproken bij merkwaardige gebeurtnissen, Dokkum 1777, 4°.

Van zijne poëzij vindt men de volgende proeven:

Carmen congratulatorium dedic. il et doct. viro H. J. Arntzenio, J. U. D., in gymnasio Zutphaniensi Prof. Scholarum Rectori & Bibliothecario.

Naenia funebris in tristem obitum viri Revend. Guilielmi Themmenii.

Epitaphium in acerbissimum mortem viri Reverend. Wynandi Winterswyk.

Zie *Boekzaal der geleerde wereld* 1763 *b.* p. 485, 486. 1765 *b.* p. 255, 266, 366, 367, 1766, *b.* p. 626; Braas, *Kerk. Reg.*; B. Keppel, *Alphab. Naamrol van Predik.*, bl. 72; Arrenberg, *Naamreg. van Boeken*, bl. 227.

HESIUS (EVERARDUS) (van Hees) geboren te Amersfoort, licentiaat in de godgeleerdheid, en bestuurder van het collegie van St. Willebrord te Leuven, waar hij in 1635 stierf. Hij wordt onder de geleerde Amersfoorders gerangschikt, schoon hij waarschijnlijk niets heeft in het licht gegeven.

Zie Val. Andr., *Fast. Acad. Lovan.*, p. 332; Verhoeven, bij Matthaeus, *Rer. Amersf. Script.*, p. 50; Heussen, *Hist. Eccl.*, p. 199; Burman, *Traj. erud.*, p. 132; van Bemmel, *Beschryving van Amersfoort*, D. I, bl. 433.

HESIUS (GUILIELMUS) (van Hees) een Antwerpenaar, behoorde tot de orde der Jezuiten, onderwees de wiskunde en wijsbegeerte, en was een welsprekend redenaar, die gedurende vele jaren in de Bourgondische kapel te Brussel, voor den aartshertog Leopold, in de Latijnsche taal predikte. Hij heeft vele collegiën bestuurd en was regent van zijn klooster te Antwerpen. Hij stierf in 1673. Hij beoefende de Latijnsche dichtkunst en gaf in het licht:

Emblemata sacra de Fide, Spe, Charitate, Typis Plantini, 1636, 12°.

Emblema Elegiarum duplex: quo applaudit libris Matthiae Casimiri Sarbievii ex eadem Societate. Ibid. 1634, 12°.

Legatus fidelis ad Oratores Christianos, Antv. 1657, 12°.

In de bibliotheek der hoogeschool te Leiden berust een handschrift getiteld:

Guilielmus Hesius, *de systemate Saturnino.*

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* i. v.; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. 1. p. 407; Morhof, *Polyh. Litt.*, L. VII. C. 3, § 9; Hoeufft, *Parn. Latino—Belg.*, p. 164.

HESIUS (JOHANNES) of Hees, een Utrechtsch priester, die bekend is door zijne reizen in 1398 door Arabie, Indië, Aethiopie en andere verwijderde landschappen ondernomen, en door hem beschreven in zijn *Itinerarium, sive Peregrinatio Hierosolymitana*, kort na de uitvinding der boekdrukkunst uitgegeven met *Literae Soldani ad Pium Papam*, en diens antwoord en met *Epistola Johannis Presbyteri Imperatoris Aethiopici*, vervolgens *Daventriae typis. Rich. Pafraet* 1490; Paris, in 4°. (op de bibliotheek der Leidsche hoogeschool). Antv. 1565 in 8°. gedrukt.

Zie Oudinus, *de Script. Eccl.* T. III. p. 1240; Pez, *Dissert. Isogog. ad Tom.* I, *part.* III *Thes. Anecd. Noviss.*, p. 87; Fabricius, *Bibl. Med. et Inf. Latinit.*, Lib. VIII. p. 581; Franc. Ferdinand de Cordova, *Multipl. Didascal.*, c. IX. p. 113, die o. a. schrijft: totum hoc itinerarium innumeris et portentiosis scatere mendaciis fabulisque"; Vossius, *de Hist. Lat.*, p. 539; Burman, *Traj. erud.*, p. 133; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 514; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 658; Sweertii, *Ath. Belg.*, p. 438, *Bibl. publ. L. B.*, p. 18, 212.

HESIUS (RICHARDUS), een Utrechtenaar, trad in 1588, in den ouderdom van 41 jaren, in de orde der Jezuiten. Drie en veertig jaren heeft hij in Venetië geleefd en zich bezig gehouden met de beoefening der fraaije letteren. Hij was zeer ervaren in de Grieksche taal en stierf den 19 November 1631, in den ouderdom van 83 jaren te Plaisance in Italië.

Hij schreef:

Institutiones Linguae Latinae.

Institutiones Linguae Graecae.

Compendium Linguae Graecae uit Nicolaas Clenardus.

Compendium Linguae Latinae uit Emanuel Alvarus.

Compendium Prosodiae als boven.

De quantitate Syllabarum.

Ook zette hij *Simmias Rhrodii Pipenne*, die achter Theocritus gevoegd wordt, uit het Grieksch in het Latijn over.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 1069.

HESMAN (GERRIT), med. dr., leefde in den aanvang der XVIIIde eeuw, ongehuwd als ambteloos burger te Dokkum en liet bij zijn overlijden in hands. na: *Cupidoos Mengelwerken* of *Minnespiegel der deugden*, waarin hij in drie afdeelingen, eerst de pligten der gehuwden, of die naar het huwelijk staan, door gelijkenissen aanwijst, en vervolgens dit zedelijk toepast op het christelijk leven, bij iedere spreuk of zinnebeeld een bijbeltekst aan het hoofd plaatsende. Claas Bruin gaf dit hands. in 1728 bij Johannes van Septeren en Jan Kouwe, *nagezien* en *verbetert*, met gravuren in het licht. Beide, gravuren en verzen, zijn even slecht.

Ook verscheen in 1707 te Amsterdam, zijn *Klokgeslag der Heylige Schriftuur*, en in 1728 te Deventer, in 4°., zijne *Christelijke aandachten of vlammend zielzuchten, gerijmt, met eene voorrede van* G. Outhof, (waarin eene literatuur van Emblemata-schrijvers) en *gegraveerde zinnebeelden.*

Mr. Fockema hield eene voorlezing over een hands. van Hesman, behelzende aanteekeningen van hetgeen sedert de jaren 10 na de geboorte onzes Heeren en Zaligmakers te Dokkum is voorgevallen.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. en Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 218; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 253; *Cat.* K. van der Aa, bl. 81; *Vrije Fris.*, D. VI. bl. 128.

HESPE (LUCAS), predikant te Schagen, Nieuwveen en Leiden (1579). Hij was toen reeds hoog bejaard, wijl hij den 15 Maart 1580 zijn ontslag vroeg, wegens zijn krank memorie, en wijl het prediken hem, van wege zijn vergevorderden leeftijd, moeijelijk viel. Hij bekwam zijn ontslag, met de toezegging van zijn tractement tot Mei. Spoedig hierna werd hij te Haarlem beroepen. Hij is bekend om zijne twisten met Coolhaes, die zoo hoog liepen dat de Staten aan beiden het prediken verboden. Opmerkelijk is het dat Coolhaes hem „een degelijk man" noemt en getuigt: „Hij heeft goede gaven in 't prediken, hij leert duidelijk en wel".

Zie Rogge, *C. J. Coolhaes*, D. I, bl. 116, 121, 171; *Naamlijst van Predikanten te Leyden*, achter de *Orde der Feest- en Lijdensteksten, bl.* 94.

HESPE (JAN CHRISTIAAN), advocaat te Amsterdam, redacteur van de *Politieke Kruijer*. Hij werd met den boekverkooper en uitgever van dit blad, J. Verlem, gevangen gezet, wegens het 224ste Nommer, waarin een brief was geplaatst, geteekend *Justus Plebejus*, waarin men oordeelde dat beschuldigingen werden ingebragt tegen een voornaam regent van Amsterdam. Te vergeefs verzochten de huisvrouwen dier beide mannen, in een verzoekschrift aan schepenen, dat zij mogten ontslagen worden; de advocaat Hespe werd verwezen tot eene gevangenis van 14 dagen te water en te brood, en daarenboven in eene boete van *f* 3000 of, bij nalatigheid daarvan, op het schavot gegeeseld en voor altijd gebannen te worden uit de provintie Holland en West-Friesland, onder bedreiging van nog zwaardere straffen, en eindelijk met vergoe-

ding van de kosten en misen der justitie. De veroordeelden vervoegden zich terstond bij het hof van Holland om mandament van appèl met de clausulen van vernietiging van vonnis. Het hof verwees hem, bij resolutie van den 14 van Louwmaand 1774, naar de staten van den lande. Hij leverde nu een behoorlijk verzoekschrift aan dezen in, met bede, dat zijn vonnis niet mogt vallen in de termen der resolutie van den tienden van Herfstmaand 1591, nader verklaard door het besluit van den 25 van Bloeimaand 1735, maar dat het zou gehouden worden als voor nadere beroeping vatbaar. Dit verzoekschrift werd in handen gesteld van den hove, om te dienen van consideratie en advies, alsmede in die van schout en schepenen van Amsterdam om te dienen van berigt, wordende inmiddels uit zijn hechtenis ontslagen, mits dat opgelegde geldboete onder behoorlijke consignatie gesteld werd.

Beiden verlieten, onder een grooten toeloop van volk, den kerker. Van alle zijden, zelfs buiten de provintie van Holland, ontvingen zij blijken van deelneming en werden inschrijvingen gedaan van aanmerkelijke sommen tot een geschenk. Verscheidene genootschappen van wapenhandel, door het gansche gewest, boden hun het lidmaatschap aan, zelfs eerepenningen op den stempel van hun genootschap geslagen. Beiden, Hespe en Verlem, betuigden, bij openbare aankondiging in de nieuwsbladen, hunnen dank voor deze blijken van genegenheid. Bij de meeste burgers, die hen in hunnen kerker bezocht hadden, legden zij tegenbezoeken af. Bij het rondrijden leverde de advocaat Hespe aan de huizen af een gedrukt zinnebeeldig kaartje, waarop verbrokene ketenen en andere teekenen van herstelde vrijheid gegraveerd waren.

Toen in 1783 de nummers van den *Politieken Kruijer* zoo vele waren, dat zij een bekwaam boekdeel konden uitmaken, vond men goed voor dit eerste deel een afzonderlijken titel met een prentje te plaatsen, dat sedert veel geruchts maakte. Het prentje verbeeldde een burgt, waarop de vrijheid zit, houdende in haar regterhand een speer, en in de linkerhand een schild, met hetwelk zij zoekt af te weren een gewapend krijgsman, die met geweld den burgt opklimt en de vrijheid schijnt te willen bestrijden. Hij houdt in zijn regterhand een uitgetogen zwaard en in de linkerhand een speer met een vaandel er aan vastgehecht, in hetwelk een appel staat afgebeeld. Achter hem aan den voet van den burgt, vertoont zich een slang, die den krijgsman aanblaast Aan den anderen kant van den burgt ligt een bundel met een zegel er aan vastgehecht. Onder het prentje leest men het volgende:

Ziet, hoe 't heerschzugtig Hoofd de Vrijheid wil verdelgen,
En stout ten zetel steigt; — dies wapend U, ô Belgen!
Red haar, uw eigendom, en 't wankelend Vaderland:
En veld het wangedrocht, eer het zijn standaard plant.

J. C. HESPE.

Volgens het onderschrift was het prentje geteekend door P. Wagenaar Jr. en in 't koper gebragt door Th. Koning. De boekverkooper J. Verlem stond bekend voor uitgever van het weekblad. Naauwelijks was deze titelplaat bekend geworden, of burgemeesters deden door den gildeknecht den boekverkooper aanzeggen, voortaan het gemelde titelblad niet te mogen verkoopen, noch eenige naamlooze paskwillen en geschriften te drukken, verkoopen of verspreiden, door welke de rust kon verstoord worden, of in welke zijne hoogheid of eenig lid der regering werd gelasterd of ten toon gesteld. Ook moesten de boekverkoopers, op last van den hoofdofficier, de afdrukken, welke zij in handen hadden, aan den gildeknecht afgeven.

In de onderstelling, dat de titelplaat en de dichtregelen op den prins erfstadhouder doelden, besloot men om mr. Jan Christiaan Hespe, als dichter, P. Wagenaar, als uitvinder en teekenaar, en Th. Koning, als plaatsnijder van het prentje, als zijnde „ten uitersten ergerlijk, oproerig en scandaleus" te doen dagvaarden. Zij verklaarden, dat zij geenszins den prins hadden bedoeld en gaven een andere uitlegging er aan, zoodat er geen regtsvervolging deswege plaats had. In 1787 ontmoeten wij dezen patriot als secretaris der burgersocieteit bij de afzetting der negen raden te Amsterdam.

Sedert verliezen wij hem uit het oog. Behalve het gemelde gedicht, vindt men ook verzen van hem in de *Eerekrans op de hoofden der doorluchtige Staatsmannen*, Dordr. 1782.

Zie *Vervolg op* Wagenaar, D. VI. bl. 379, 381, D. X. bl. 175—179; *Beroerd Nederland*, D. IV. bl. 155—160, D. XI. bl. 5, 6, D. XII. bl. 23; G. Paape, *Geschied. der Burger-wapening*, bl. 67; Herings, *Bijdrage tot de lijst der Nederl. Dichters*, bl. 60.

HESPAIGNE. Zoo deze naam goed is opgegeven door Bor, behoorde hij tot de Verbonden Edelen in 1566.

Zie te Water, *Verbond der Edelen*, D. II. bl. 457.

HESPEL (Hendrik van den) geboren te Dort, 26 October 1742, studeerde te Groningen: werd in 1770 proponent, hulpprediker te Amsterdam, predikant te Heerjansdam (1775), Overzande en Driewegen (1780), West-Zonburg (1785), emeritus in 1807 en overleed te Middelburg 15 October 1828. Hij huwde 1785 Anna Maria van Nederveen. Hij was lid van het Zeeuwsch genootschap, en een hartelijk voorstander en bevorderaar van de Bijbel-, Zendeling- en Tractaat-genootschappen.

Hij schreef:

Gods liefderijk bestier in de omwenteling van Nederland aangewezen, Middelburg en Amsterdam 1796, 8°.

Nieuwe leerwijze om kinderen het lezen en schrijven gelijktijdig te leeren, 2de uitg. Middelb. 1799, 8°.

Leven en sterven van Joh. Karel Ellemer, 22 *Maart geguillotineerd te Middelburg*, *in twee brieven*, Middelb. 1814.

Bedenkingen over Matth. XXI: 19, in *Bibl. van Theol. Letterk.* voor 1809, St. I. bl. 296.

Vriendenraad omtrent het misbruik van den heiligen naam des Heeren.

Opwekking omtrent het Christelijk geven en ontvangen van aalmoessen.

Zie van Cleef, *Naaml. van Boeken*, bl. 247; *Cat. der Bibl. van de Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. II. bl. 80; *Boekz.* 1829, *a.* bl. 116.

HESPEL (Jan van den) heelmeester te Dordrecht, zoon van Hendrik van den Hespel, predikant te Overzande en Driewegen, in Zuid-Beveland, schreef verhandelingen *over de Zijdewonde, welke onze Zaligmaker aan 't Kruis ontving ontleed- en zielkundig beschouwd en ontleedkundige aanmerkingen over de genezing van het afgehouwen oor van Malchus* in het *Genees-, Natuur- en Huishoudkundig Kabinet*, uitgegeven door J. Voegen van Engelen.

Zie Schotel, *Kerk. Dordrecht*, D. II. bl. 195.

HESPELIUS (Guilielmus), een Vlaamsch geleerde uit het laatst der XVIde eeuw, die met Nansius, Rekemarius, Pilius en B. Valcanius bevriend was en gedichten vóór hunne Latijnsche en Grieksche werken schreef, b. v. vóór Nonni *Panopolitani Graeca Paraphrasis Sancti Euangelii secundum Joannem operâ* Franc. Nansii, Lugd. Bat. 1589 en Martinii Pilius, *Septimontii*, *de ambitione liber et alia Poëmata*, Lugd. Bat. 1633 (door zijn neef Jacobus Pilius uitgegeven.)

Zie Schotel, *Illustre School te Dordrecht*, bl. 38.

HESS (Joachim) organist en orgelmaker te Gouda. Hij vervaardigde o. a. dat der Augustijnen kerk te Dordrecht. Hij schreef:

Handeling tot het leeren van Clavecimbel of Orgel, Gouda 1769, 4°.

Luister van het orgel of naauwkeurige aanwijzing hoe men door eene gepaste registreering en geschikte bespeling de voortreffelijke hoedanigheden van een Kerk- of Huis-orgel kan vertoonen, Gouda 1772, 8°.

Dispositien der merkwaardigste Kerkorgelen welke in de 7 Vereenigde Provincien alsmede in Duijtsland en elders aangetroffen worden. Benevens eene Beschrijving van het nieuw en uitmuntend Orgel in de St. Janskerk te Gouda. Dienende tot vervolg op den Luister van het Orgel, Gouda 1774, 8°.

Dispositien der merkwaardigste Kerk-Orgelen in Duitschland en de Nederlanden, Gouda 1774, 4°.

Dispositien der merkwaardigste Kerk-Orgelen, *welke in de*

Provincie Friesland, Groningen en elders aangetroffen worden. Kunnende verstrekken tot een vervolg van het werk door den Heer J. Hess, *door* N. A. Knock, *J. U. D. Grietman over Stellingwerf* enz., Groningen 1788.

Ofschoon het beiden schrijvers voornamelijk om de dispositien te doen was, hebben zij echter de geschiedenis niet geheel voorbijgezien, maar, meestal althans, ook den tijd der vervaardiging of verbetering der door hen beschrevene orgelen aangestipt, zoodat deze geschriften goede bronnen waren voor de verhandeling van den hoogleeraar N. C. Kist, getiteld:

Kerkelijk Orgelgebruik in *Archief* voor *Kerkelijke Geschiedenis inzonderheid van Nederland*, D. X.

Zie *Boekzaal* 1776 *a*, bl. 205; G. D. J. Schotel, *Het Klooster, Het Hof en De Kerk der Augustijnen te Dordrecht*, bl. 44; Arrenberg, *Naaml. van Boeken*, bl. 226, 227.

HESS, adjudant onder-officier (Sept. 1810), onderscheidde zich in den slag bij Ocana in Spanje, en niet minder bij Civdad Real. „De troepen aldaar" schrijft Bosscha, „werden dagelijks door de opstandelingen verontrust, en toen dezen een meer ernstigen aanval deden, werd er, om hen terug te drijven, een uitval gedaan. Hess met zes soldaten zich te ver hebbende gewaagd, zag zich plotseling omsingeld door 200 ruiters, aangevoerd door een berucht Guerilla-hoofd, Leon geheeten. „Overgaaf of dood" was de kreet. „Verweert u" was het antwoord, en Hess trof met eigen hand den aanvoerder en diens onderbevelhebber, zoodat de laatste op de plaats dood bleef, en Leon den volgenden dag overleed. Maar nu was ook het lot van het dappere zevental beslist. Allen lieten het leven, maar geen hunner ongewroken."

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 369, 374.

HESSEL (Guilliam), woonde waarschijnlijk in het sticht van Utrecht, en bloeide in het begin der XVIIe eeuw. Hij maakte o. a. de gravuren naar teekeningen van David Vinckeboon. Zoo als afbeeldingen van *adelijke kasteelen in het sticht van Utrecht*, onder den naam der *vier jaargetijden*, bij Claes Jansz. Visscher, en later bij F. de Wildt, in folio oblong, uitgegeven, als: 1. *Het slot Loendersloot in de Lente*; 2. *Neijenroden in den Zomer*; 3. *Maarsen in den Herfst*; en 4. *Zuijlen in den Winter*. Zijn naam is noch Guillaume Hassel, noch Hessel Gerritz., Willem Hassel of J. Hessels, gelijk Brulliot, Heller en Immerzeel beweren.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. van Holl. en Vlaams. Kunstsch.*, D. III. bl. 685.

HESSELBUCH (F C.) schreef:

Over den oorsprong der liesbreuken, m. pl. Amst. gr. 8o. z. j.

HESSELING (Pieter Andriesz.) was in 1615 leeraar bij de Vereenigde Hoogduitsche, Friesche en Waterlandsche Mennoniten te Amsterdam. Hij stierf in den ouderdom van 57 jaren, na een ruim dertigjarigen dienst.

Zie over hem Schijn, *Gesch. d. Mennon.*, D. III. (Reg.) waarin ook zijn portret voorkomt.

HESSELINK (Gerrit) werd den 26 October 1755 te Groningen geboren, vroeg had hij lust tot de zoogenaamde exacte studiën en het natuurregt. Om het onderwijs van professor van der Marck — die ten gevolge der beschuldiging van onregtzinnigheid de Groninger hoogeschool had moeten verlaten — te kunnen genieten, volgde hij hem naar Lingen. Te Groningen teruggekeerd, werd hij op eene *Dissertatio de montibus ignivomis ac terrae motibus eorumque cognatione*, in 1778 tot meester in de vrije kunsten en doctor in de wijsbegeerte bevorderd en vertrok vervolgens, na alvorens de lessen van den hoogleeraar Chevallier te hebben bijgewoond, naar Amsterdam, om aldaar aan de Doopsgezinde kweekschool zich voor het leeraarambt voor te bereiden. Hij genoot hier het onderwijs van Oosterbaan en van den Remonstrantschen hoogleeraar van der Meersch, en behaalde als student de zilveren medaille bij Teylers godgeleerde stichting op zijne *verhandeling over het onderscheidend kenmerk der christelijke openbaring en derzelver verband met den natuurlijken en Joodschen godsdienst*. Te Bolsward, waar hij in 1781 tot predikant bij de doopsgezinde gemeente beroepen was, behaalde hij andermaal een medaille op zijne verhandeling *over de dwaasheid der twijfelarij, de ongerijmdheid van het meesterachtig beslissen en den middelweg tusschen beiden*, bij hetzelfde genootschap. Vijf jaren later viel de keus van curatoren van het kweekschool, na den dood van Oosterbaan, op Hesselink, die het hoogleeraarambt den 9 October 1786 aanvaardde, met eene *Oratio de causis, cur doctrina Evangelica, praestantia longe eminens luculentissimisque miraculis munita, a plurimis licet protinus recepta, a multis tamen tam ex Judaeis, quam ex gentibus, rejecta fuerit.* Niet alleen nam hij de hem opgedragene collegiën getrouw en met ijver waar, maar hij voorzag ook, in 1797 en 1798, tijdens de afwezigheid van den hoogleeraar Konijnenburg, in het onderwijs der Remonstrantsche studenten, en werd, toen de hoogleeraar van Swinden, in 1800, tot andere werkzaamheden was geroepen, met diens lessen in de mathesis, logica, metaphysica en physica belast. Hij kweet zich met naauwkeurigheid en grondigheid van deze taak en toonde dat hij geen vreemdeling was gebleven in de vorderingen welke de philosophie sedert zijne jeugd had gemaakt. De philosophie van Wolf en Leibnitz, waarin hij opgevoed was, had hij echter verlaten; ook bestreed hij de Kantiaansche. Als natuurkundige maakte hij vooral naam door zijne waterweegkundige ontdekking en zijne bestrijding van Franklins theorie over de electriciteit, als godgeleerde, door zijne bekroonde prijsverhandelingen en door zijn *Uitlegkundig Woordenboek ter opheldering van de schriften des N. Testaments*, Amst. 1790, 1804 2 d., dat door den een hoog genoemd, door den anderen neologisch genoemd werd, wijl hij zich in hetzelve als vrij, zelfstandig en onafhankelijk uitlegger deed kennen. Dit woordenboek werd in 1793 in een geschrift getiteld: *de nieuwe Hervorming onder de Doopsgezinden, volgens het Uitlegkundig Woordenboek van H.* hevig bestreden. Hesselink verdedigde het in een brief *aan de lezeren van het Uitlegk. Woordenb.* en in de tweede, hier en daar veranderde, uitgave er van.

Hij toonde zich niet slechts in dit werk, maar ook in zijne dogmatiek, een historisch-grammatikaal exegeet. Ook buiten zijn eigenlijke werkkring was Hesselink nuttig ter aankweking van kunsten en wetenschappen. Ook beoefende hij de Nederlandsche letterkunde, blijkens zijne *Hollandsche dichtmaat en prosodie toegepast op het rythmus en metrum der ouden*, in *Felix Meritis* voorgedragen en te Amsterdam 1808 gedrukt. Als christen was hij verdraagzaam en verlicht, als mensch nederig en hulpvaardig. Hij beijverde zich de verbroedering der gemeenten en de oprigting der algemeene doopsgezinde societeit, die in 1811 tot stand kwam, te bevorderen, en zijn overlijden (7 November 1811) was een ramp voor de wetenschap in het algemeen en zijn genootschap in het bijzonder. Zijn portret vindt men voor zijn *Uitlegk. Woordenb.*

Behalve de in den tekst genoemde werken schreef hij:

Hydrostatische verhandeling over de stelling: Vloeistoffen wegen in gelijksoortige vloeistoffen. Amst. 1807, gr. 8o.

Verhandel. over den invloed van het burgerlijk bestuur op zaken van godsdienst, door Teyler's Genootschap bekroond, in *Werken van Teyler's Godgel. Genoots.*, D. XVII.

Verhandel. over de begrippen die de schrijver van den brief aan de Hebreën had aangaande het hoogepriesterschap van Jezus Christus, als boven, in *Werken van Teyler's Genoots.* voor 1798, 2de stuk.

Zie R. Koopman, *Hulde aan G. Hesselink*, Amst. 1812; Ypey, *Geschied. der Christ. Kerk in de* 18de *eeuw*, D. IX. bl. 174; S. Muller, *Geschied. van het onderwijs in de Theologie bij de Ned. Doopsgez.*, bl. 56; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holland*, D. II. bl. 18, 21, 104, 127, 129, 163, 181; *Biogr. Univ.*, T. XX. p. 328; *Jaarb. der Doopsgez. voor* 1837; *Werken van Teylers Genootsch.* D. I. en VII.; Tideman, *de Remonstr. Broederschap*, bl. 20; Clarisse, *Encyclop. Theol.*, p. 356, 459; Glasius, *Godgel. Nederl.* o. h. w.; *Kunst- en Letterbode* 1812; van Cleef, *Naaml. van Boeken*, bl. 248; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 204; *Cat.* Visscher, p. 69.

HESSELIUS (Franciscus), Latijnsch dichter en letter-

kundige, in 1680 te Rotterdam geboren, werd in 1702 hoogleeraar in de welsprekendheid en geschiedenis aan de Erasmiaansche school aldaar. In 1708 werd hij kanunnik bij het kapittel van St. Marie te Utrecht, waar hij in 1746 stierf.

Hesselius was een vrij goed dichter, waarvan echter slechts weinige proeven voorhanden zijn vóór de werken zijner beroemde tijdgenooten en in handschriften, weleer in bezit van P. van der Schelling, Petrus Barmannus Secundus en J. H. Hoeufft.

De eenige bundel, die van hem het licht ziet, voert ten titel *Otia Hagana* (Lugd. Bat. 1702 8o.) of 20 Elegiën aan Francius en Brouckhusius, waarvan Hoeufft een door hem nagezien en verbeterd hands. bezat. Later gaf Laurens van Santen nog drie gedichten van hem in zijne *Deliciae Poëtic.* Ook beoefende hij, doch minder gelukkig, de Nederlandsche poëzij. Als letterkundige heeft hij zich bekend gemaakt door eene nieuwe uitgaaf der *Fragmenta Q. Ennii* (Amst. 1707 4o.) waarvan Hoeufft een exemplaar bezat met mss. aanteekeningen van Petrus Burman; eene uitgaaf van Vibius Arbiter *de Fluminibus* etc. Rotterd. 1711 8o. en der *Inscriptiones* door Gudius verzameld (Leeuw. 1731 fol.), welk laatste met weinig zorg en naauwkeurigheid is geschied.

Hesselius had een uitgebreide vriendenkring, met welke hij in briefwisseling was en gedachten wisselde. Tot deze behoorden Alkemade, Almeloveen Arntzenius, P. Bayle, P. Burmannus, Hier. Brinckmannus, J. Brouckhusius, G. Bidloo, Cornelius ab Eike, Arnoldus Drakenborch, Joh. Albert. Fabricius, Petrus Francius, D. van Hoogstraten, J. Jensius, Gerard Noodt, A. Pars, J. Scherpezelius, Joh. Herman. Schmincke, Antonius Schultingius, Jan Suderman, Arnoldus de Sterken, Antonius Slichers, Petrus Texelius, Joh. Hildebrand Westhovius, F. G. Westhovius, J. de Witt en anderen, wier brieven in verschillende verzamelingen en in de bibliotheek der Remonstranten te Amsterdam berusten.

Zie Saxe, *Onom.*, p. VII. p. 114; Burmanni, *sec. praef. ad Lotichium*, p. 7, *Orat.*, p. 160, 161; *Biogr. Univ.*, T. XX. p. 350; Hoeufft, *Parnassus Lat. Belg.*, p. 208; Peerlkamp, *de Poëtis Lat. Neêrl.*, p. 492; Brouckhusii, *Poëm.*, p. 288; Francii, *Poëm.*, p. 70; Hoogstraten, *Carm.*, p. 323; Pars, *Naamrol van Bat. en Holl. Schrijvers*, bl. 50, 480; *Cat.* C. van Alkemade en P. v. d. Schellings, bl. 62 volgg. (Amst. 1848): *Cat.* Hoeufft, p. 170; *Cat. der Bibl. van de Rem. te Amsterdam*, bl. 15; Heringa, *Bijdr. tot de Lijst van Ned. Dichters*, bl. 50.

HESSELIUS (Johannes), doctor en hoogleeraar in de godgeleerdheid, ambtgenoot en boezemvriend van Michiel Bajus, werd in 1522 te Leuven geboren. Nadat hij den loop zijner studiën in de philosophie en theologie aldaar had geëindigd, gaf hij lessen in de godgeleerdheid, gedurende acht achtereenvolgende jaren in de abdij van Park van de orde der Premonstratenzen, en volgde Martinus Riethovius, die tot bisschop gewijd was, op in den koninklijken hoogleeraarstoel in de godgeleerdheid te Leuven. Hij vertrok, in 1563, met Michiel Bajus en Cornelius Jansenius, naar de kerkvergadering te Trente, en stierf aan eene beroerte den 7 November 1566, in den ouderdom van 44 jaren.

Hij schreef:

Catechismus Latinus, Lovanii 1571 in 8o., vervolgens in 4o. De drie eerste boeken waren reeds vroeger en meermalen gedrukt, de vier laatste eerst in 1660. In 1674 verscheen te Leuven de 7de uitgaaf.

Commentarius in Passionem Dominicam, Ibid. 1558, 8o.

Commentarius in priorem B. Pauli Epistolam ad Timotheum: item in priorum B. Petri canonicam, Ibid. 1568.

Commentarius in Epistolas canonicas S. Joannis, Antv. 1601, 8o.

In Evangelium secundum Matthaeum, Lovanii 1572, 8o.

De Schismaticis Templis Judaeorum & vero Dei Templo ex historia Josephi, Ibid., 8o.

De Cathedrae Petri perpetua firitate.

Confutatio Fideinovitiae, quam specialem vocant, adversus Joan. Monhemium, Ibid. 1568.

De invocatione Sanctorum contra eundem Ibid. 8o.

De communione sub unica specie, adversus Georgium Cassandrum, 1573.

De corporali praesentia Corporis et Sanguinis Domini in Eucharistia, Ibid. 1564, 1568, Paris 1583, 8o.

De Celebratione divinorum officiorum.

De officio pii viri vigente haeresi adversus Cassandrum, Antv. ap. Plantin, 1566, 8o.

Censura de quibusdam Sanctorum Historiis, Lovanii, 1568, 8o.

Epistola de conceptione Virginis Dei-parae, in Tom. II, *Bibl. Eccles. Corn. Schultingii.*

Binae Epistolae ad Cassandrum, in *Epistol. Select. Illustr. viror. a* Petro Bertio, edit. Leidae 1617.

Zie verder behalve Hoogstraten, Luiscius, Valerius Andreas, Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 658.

HESSELS (Geert), was muntmeester te Groningen en komt als zoodanig voor ten jare 1492, toen hem werd opgedragen de vervaardiging van jagers. Hij schijnt tot in 1498 gewerkt te hebben.

Zie v. d. Chijs, *de Munten van Friesland, Groningen en Drenthe*, bl. 488, 525.

HESSELS (Arnoldus), procurator en later prior van Tongerloo, een ervaren letterkundige en zeer welsprekend leeraar. Hij schreef:

Tractatus de peccatis mortalibus.

De Differentia inter Mortale et Veniale, Ms.

Hij stierf den 1 April 1486 te Tongerloo.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 70; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 97.

HESSELS (Andreas), werd in 1598 mede naar Engeland gezonden, om der koningin tien millioen guldens voor hare achterstallen toe te staan.

Zie Bor, *Ned. Oorl.*, B. XXXV. bl. 45, (478).

HESSELS (Mr. Jacob), raadsheer te Gend, lid van den Bloedraad in 1566, was een man van aanzien, gehuwd met Jetze Hoytema, weduwe van Frank van den Berg van Delft, koninklijk raadsheer in den raad van Holland en daarna raad te Mechelen. Deze Jetze was eene nicht van Viglius, dochter van zijne zuster Mintze Hessels, die, even als haar oom, tot gematigdheid geneigd, ongaarne zag, dat hij zitting in den raad van beroerte nam, en reeds voor het aangaan van het huwelijk bedongen had dat hij het ambt van procureur-generaal, 't welk hij toen bekleedde, afleggen en zich mede van hatelijke bedieningen onthouden zou. Hij had hier echter, schreef Wagenaar, geen ooren naar. Men wil, dat hij, gewoon in den raad te slapen, wanneer zijne stem gevraagd werd, half ontwaakt, alleen plagt te zeggen: *ad patibulum, ad patibulum.* Doch Viglius, die dikwijls in zijne brieven van hem gewaagt, beschrijft hem nergens als zoo dom en vadsig. Alva bediende zich van hem in de zaak van den tienden penning, en Viglius achtte hem bekwaam om in den heimelijken raad te zitten. Later werd hij procureur-generaal van den raad van Vlaanderen te Gend. Hessels is in 1577 door de Gentenaars opgehangen. In een geschrift, getiteld: *Elogium ac martyrium amplissimi nobilissimique* Jacobi Hesselii, *Equitis Aurati*, wordt verhaald, dat zijn lijk, 9 jaren na zijn dood, 3 Oct. 1785, opgegraven, nog in zijn geheel en ongeschonden gevonden is, dat door het volk voor een groot wonder werd gehouden.

Zie van Meteren, *Ned. Hist.*, B. VIII. f. 143; Bor, *Ned. Hist.*, B. XI. bl. 308 (903); Hooft, *Ned. Hist.*, B. XIV. bl. 606; Viglius *ad Hopper, Epist.* 38, p. 436, 77 p. 495, 234 p. 815, in *Anal. Belg.* van Hoynck van Papendrecht in het *Vita Viglii* aldaar, T. I. p. 170—172; Beaufort, *Leven van Willem I*, D. III. bl. 148, 233, 245; Wagenaar, *Vad. Geschied.*, D. VI. bl. 251, 252, D. VII. bl. 178, 179, 233; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XX. bl. 580.

HESSELSZ (ANDRIES), pensionaris van s Hertogenbosch, teekende in 1589 de Unie van Brussel.

Zie J. C. de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 53.

HESSEN wordt geroemd als schrijver *over 't lijden van Jesu Christi*, 1733, 4°.

HESSEN (W.), schreef:

Verhandeling over de Legitime en Trebellianique Portien, alsmede over het Hollandsche versterfregt, Utrecht, 1775.

Judiciele Formulieren, concernerende de Zeezaken en Avarijen, 's Hage, 1776. 8°.

Judicieel Formulierboek van allerhande Schrifturen, dienende tot een supplement van de Papegai of Formulierboek van W. van Alphen, Utrecht 1776, 4 d. 8°.

Zie Arrenberg, *Naaml. v. Boeken*, bl. 227.

HESSEN (W), tooneeldichter uit de eerste helft der XVIIde eeuw, schreef:

Orestes en Hermione, treursp., Haarlem, 1725.

Beleegering van Haerlem, versiert met vertooningen, treursp. door 't Kunstgen. In Liefde boven al, aldaar, 1739, kl. 8°. m. pl.

Ook verschenen er van hem *Zinspelende Liefdensgezangen* „Theologische klinkklank en mystieke wartaal", volgens Witsen Geysbeek.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 180, 181. *Cat. d. Maatsch. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 117.

HESSEN-CASSEL (FREDERIK, erfprins van), zoon van Karel en van Maria Amelia, hertogin van Koerland, geboren 28 April 1676, werd generaal in Nederlandsche dienst, later in plaats van Karel XII, koning van Zweden (2 April 1720). Hij overleed 5 April 1571. Hij huwde: 1. Louisa Dorothea, prinses van Pruissen; 2. Helena Eleonora, zuster van Karel XII, koning van Zweden.

HESSEN-CASSEL (FREDERIK, prins van), geboren 11 Febr. 1747, zoon van Frederik en van Maria, dochter van George II van Engeland, werd in April 1768 generaal-majoor der kavallerie, den 24 Augustus 1772 generaal-luitenant, den 17 Maart 1793 gouverneur van Maastricht. Hij verdedigde die stad, wier bezetting door eenige duizenden uitgeweken Franschen versterkt was, in Februarij 1793, met voorbeeldige dapperheid tegen een leger van 15000 man, onder den generaal Miranda; onderscheidde zich later in het gevecht bij de Sambre tegen den Franschen generaal Jourdan, doch toen in September van het genoemde jaar Maastricht op nieuw door de Franschen werd belegerd, was hij verpligt deze vesting, den 4 November, bij verdrag over te geven. Prins Frederik huwde Carolina Polixena, prinses van Nassau-Usingen. Hij overleed 20 Mei 1837.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land*, D. III. bl. 34, 94, 122, 126. *Bijv. en Verb.*, bl. 36.

HESSEN-CASSEL (WILHELM, erfprins van), broeder van prins Frederik Jakob, hierboven gemeld, kolonel van de Hollandsche gardedragonders, in dienst van dezen lande, nam in 1702 deel aan de belegering van Bonn, was in Augustus 1704 in den veldslag bij Hochstädt en Blenheim, in 1709 in dien bij Malplaquet, en onderscheidde zich steeds door zijne dapperheid en kloekmoedigheid. Later werd hij gouverneur van Maastricht, en in 1715 door hunne hoogmogenden als tweede generaal bij de ruiterij aangesteld. Hij zou echter van die commissie en van zijn gouvernement van Maastricht vervallen, zoodra hij een hoogen krijgsrang bij eenige uitlandsche mogendheid verkreeg, of de regering der Hessen-Casselsche landen, onder wat naam of titel ook, aanvaardde. Hij werd landgraaf in 1751 en overleed 31 Januarij 1760. Hij huwde 1714 Wilhelmina Charlotta, prinses van Anholt-Bernburg.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 321, 350, 459, 466, 473 volgg.; van Wijn vervolg op Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XVIII. bl. 105; J. L. Schuer, *Nederl. Geboort.*, D. II. passim.

HESSEN-CASSEL (MARIA LOUISA), geboren 7 Februarij 1688, dochter van Karel, landgraaf van Hessen-Cassel. Zij huwde, 28 April 1709, Jan Willem Friso. Zij had twee kinderen, Anna Charlotta, geboren 2 October 1710, naderhand gehuwd aan den erfprins van Baden Durlach, en Willem Karel Hendrik Friso, den 1 van Herfstmaand van dat jaar, zes weken na den dood van zijn vader, die aan den Moerdijk verdronk, geboren. Maria Louisa bleef voogdes tot de meerderjarigheid van haren zoon, en werd door de staten van Friesland, voor hare zorg, met een geschenk en jaarrente van ƒ 5000 vereerd. Na het overlijden van dezen zoon, werd aan haar en aan de weduwe op nieuw, door de staten van Friesland, de waarneming van eenige deelen van het stadhouderlijk bewind opgedragen. Zij beleefde de meerderjarigheid van haren kleinzoon niet, maar stierf den 9 April 1765 en werd, op 's lands kosten, te Leeuwarden begraven. Zij muntte bijzonder uit in nederigheid, milddadigheid en andere christelijke deugden. Zij was in Friesland zoo geliefd, dat zij er overal den bijnaam van *Maryke-moei* verkregen had. Haar portret gaat op onderscheidene wijs uit.

Zie *Afkomst, godvruchtig leven en zalige dood van H. D. H. Maria Louise, prinsesse Douairière van Oranje en Nassau, geb. landgravin van Hessen-Cassel, uit echte stukken zamengesteld*, Leeuw. 1765, 8o.; *Leven van Willem IV*, bl. 12, 13; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. II. bl. 63; Muller, *Cat. v. Portrett.*

HESSEN-DARMSTADT (CHRISTIAAN LODEWIJK, prins van), zoon van Lodewijk IX, landgraaf, en van Henriette Caroline Christina, gravin van Tweebrugge, werd geboren 25 November 1763, in Februarij 1787 generaal-majoor der infanterie, in dienst der staten, kommandant van Grave, sloeg 12 September 1793 den vijand bij Werwick terug en werd daarbij gekwetst; werd later luitenant-veldmaarschalk, en overleed in 1830.

Zie Bosscha, *Neerl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 49, 60, 75.

HESSEN-DARMSTADT (GEORGE, prins van), geboren 25 April 1669, was bevelhebber der Engelsch-Nederlandsche vloot in de Middellandsche Zee; volbragt gelukkig eene landing te Gibraltar (1 Aug. 1704), welke vesting zich terstond overgaf, en verdedigde zich dapper tegen den markies de Villadarias. In de belegering van Barcelona werd hij dood geschoten, 14 September 1705.

Zie Bosscha, *Neerl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 353, 354 tot 356.

HESSEN-DARMSTADT (HENDRIK, prins van), broeder van den voorgemelden, geboren 29 September 1674, werd in het beleg van Gibraltar (1704) gekwetst. Hij overleed later in Duitschland.

Zie *Eur. Mercurius* 1705 *Maart*, bl. 169; Bosscha, *Neerl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 356.

HESSEN-HOMBURG (FREDERIK JAKOB, landgraaf van), zoon van Frederik en van Louisa Elisabeth, hertogin van Koerland, werd den 19 Mei 1673 geboren en volgde, den 24 Januarij 1708, zijn vader in de regering op, onderscheidde zich als brigadier in het gevecht bij Ekeren (1702). Den 1 Januarij 1709 was hij luitenant-generaal der kavallerie, den 1 Januarij 1742 generaal gouverneur van Doornik, later van 's Hertogenbosch en Breda. Hij huwde: 1. (1700) Elisabeth Dorothea, dochter van Lodewijk VI van Hessen-Darmstadt, die 29 September 1721 overleed; 2. (1728) Christina, gravin van Nassau, weduwe van graaf Carel Lodewijk van Nassau-Saerbrugge. Hij stierf te 's Hertogenbosch den 7 Junij 1746. In de archiven-kamer te Groningen berust een groote en fraaije glazen beker. Op het deksel loopt tusschen loofwerk een band heen, waarop staat: *Vivant de Heeren Taalmannen en Geswoorens Gemeente tot Groningen.* Op de kelk staan drie medaillons. In het eerste

ziet men een fraaije grafelijke of hermelijnen kroon en daaronder deze woorden:

FREDERICK JACOB
LANTGRAFFE TOT HESSEN
HEEFFT D' EER
AS
SUPERNUMERARIES TALMAN
VAN DE
GESWOORENS GEMEENTE
TOT
GRONINGEN
ERKIEST TE SIEN
1693.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 335; *Groninger Volksalmanak*, 1839, bl. 179.

HESSEN-PHILIPSTHAL (Ernst prins van), zoon van Willem, landgraaf van Hessen-Philipsthal, dezelfde die beroemd is geworden door zijne heldhaftige verdediging van Gaëta, waar hij den 10 Julij 1806 gesneuveld is, was geboren 8 Augustus 1771. Hij was luitenant-kolonel, en een der bevelhebbers te 's Hertogenbosch, waarvan zijn vader gouverneur was, toen deze vesting door Pichegru, in 1794, belegerd werd. Toen hij met Pichegru over eene capitulatie onderhandelde en hem verzocht om hem behulpzaam te zijn in het redden der emigranten, antwoordde deze: „Je ne connais personne".

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 119, 120.

HESSEN-PHILIPSTHAL (Frederik prins van), geboren 4 September 1764, streed, na uit de Russische dienst in de Nederlandsche te zijn overgegaan, in 1794, aan het hoofd der dragonders van Bylandt op het later zoo beroemd geworden slagveld van Waterloo, en werd, midden onder de vijanden geraakt zijnde, met een pistool doodgeschoten. Desniettemin sloegen de dragonders den vijand terug en bleven meester van het lijk huns dapperen aanvoerders.

Zie *Leven van Prins Frederik*, bl. 230; Crossard, *Mém. Milit.*, p. 107; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 105.

HESSEN-PHILIPSTHAL (Willem, landgraaf van), zoon van Karel en van Carolina Christina van Saxen-Eisenach, werd den 19 Aug. 1726 geboren, den 15 Julij 1770 luitenant-generaal, in Maart 1774 generaal, den 10 Januarij 1784 gouverneur van Deventer en later van 's Hertogenbosch, tijdens de belegering dier vesting door Pichegru in 1794. Hij huwde Ulrique Eleonora van Hessen.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 118—122.

HESSEN-PHILIPSTHAL (Willem Lodewijk, prins van), in 1721 generaal geworden van de kavallerie. Hij voerde het bevel over een regement ter repartitie van Holland. In 1743 wordt hij genoemd onder de „generaals te emploijeren bij het korps te geven aan de koningin van Hongarije en Bohemen," welke hulp uit 4140 man kavallerie en 15910 man infanterie bestond; verdedigde in 1744 Yperen tegen de Franschen, dat in hunne handen viel. Twee jaren later werd hij gouverneur van Mons, dat bij capitulatie aan den vijand overging, en in 1747 van Bergen-op-Zoom, dat hij ook voor hun moest ruimen. Hij was echter een wakker man en gaf bij die laatste gelegenheid vooral blijken van moed en tegenwoordigheid van geest onder den uittogt der bezetting, die onder zijn bevel in goede orde geschiedde, en ontving hij een wond aan het been. Waarschijnlijk was hij het, die, omstreeks 1730 of later, het buitengoed Hessenhof, naast het tolhek aan den Scheveningschen weg bewoonde. Het werd later het eigendom van den raadpensionaris van Bleijswijk; sedert herdoopt Buitenrust, was het onder anderen een korten tijd eene orthopaedische inrigting van Dr. Heijne. Thans is Buitenrust ineengesmolten met Zorgvliet. Mogelijk was het zijne gemalin die, den 21 November 1761, het leven verloor bij het springen van het kruidmagazijn te Maastricht.

Zie *Europ. Mercurius*. Junij 1744, Julij, Aug. 1746, Aug. 1747; Jean Faure, *Histoire Abrégée de la ville de Bergen-op Zoom*, La Haye 1760; *Kort en beknopt verhaal van 't gepasseerde ten tijde van de overrompeling der stad Bergen op Zoom op den* 16 *September* 1747, *alsmede de Detailje van 't Guarnizoen, en de Dispositie des daags te voren gemaakt door* Joh. Janssen, Rotterdam 1747, 4o.; *Kort en beknopt verhaal van 't gepasseerde bij de overrompeling der stad Bergen op Zoom;* J. A. Folkers, *Jehovaas aanbiddelijke wonderwegen in de verlossinge der stad Bergen op Zoom;* van Wijn, *Vervolg op* Wagenaar's *Vad. Hist.*, D. XX. bl. 64, 67, 68; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 563, 595, 618, 638, 649; *Navorscher*, D. VIII. bl. 277, D. IX. bl. 44.

HESSIUS (Willem), Jesuit, bouwmeester der kerk van den H. Michaël te Leuven, 1653.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 683.

HESSLER (J. C.), landschapschilder. Op *Cat.* van de Neufville Brents, Amst. 23 Maart 1829, komt van hem voor:

Twee stuks landschappen met schapen, uitvoerig geschilderd.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 683.

HESSOM (D. C.), schreef:

Noodige doch korte aanmerkingen over de Natuurkunde van J. Musschenbroek, Gron. 1738. 4o.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Boek.*, bl. 228.

HESZLEN (H.), bloeide waarschijnlijk te Leyden. Hij etste in 1828 *een schaapje en een landschap*, dat in kl. 8o. is uitgegeven en veel verdiensten heeft.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 683.

HETEREN (Leonard van), te 's Hage geboren, werd in 1701, na de verdediging eener *Dissertatio de arbitr. compromiss.* aan de hoogeschool te Harderwijk tot doctor in de beide regten bevorderd en volgde, den 6 van Hooimaand 1703, Andreas Feith als secretaris van dezelve op. Vervolgens burgemeester van Harderwijk geworden, zag hij zich, den 12 van Grasmaand 1717, almede tot secretaris van curatoren benoemd. Hij bekleedde deze betrekking tot zijn dood in 1721, na reeds in 1716 afstand te hebben gedaan van zijne eerstgenoemde academische bediening. Bouman prijst zijne naauwkeurigheid en talenten.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. II. bl. 179.

HETEREN (Hendrik van), in het begin der XVIIIde eeuw vroedschap te 's Hage, was een beroemd penningkundige, wiens penningkas, als zeldzame munten en penningen bevattende, meermalen door van Loon wordt vermeld.

Zie Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. I. bl. 81, 107.

HETTINGA (Epo van), uit een adellijk Friesch geslacht, zoon van Tiete, gehuwd met Jel Hommema van Dronrijp. Hij maakte zijn uitersten wil in 1483, als heerschap te Hommerts.

Volgens de ms. *genealogie* van Upko Burmania, zou hij in het jaar 1494 gesneuveld zijn, nadat hij, vier jaren vroeger, het kasteel van Pier Foppes Sjaerda in Offenhuizum met list verwoest had; doch van elders blijkt, dat hij, in het jaar 1486, in een huis te Bakhuizen, dat door eigen vuur in brand geraakt was, verbrandde. Epo liet kinderen na, onder welke Douwe, die het kasteel van Foppe Sjaerda in Abbega, in het jaar 1490 verwoestte; Homme, die, te gelijk met zijn broeder Douwe, grietman van Wymbritseradeel was, de een buiten-, de ander binnendijks, en wiens kinderen gescheiden zijn in den jare 1538; Benedictus, heerschap in Teroele, wiens zoon, Walte Benedictus, voorkomt in een belangrijk vonnis, den 3 Junij 1606 door het hof van Friesland uitgesproken.

Zie Ferwerda, D. I. St. I. bl. 83—86; te Water, *Verb. der Edelen*, D. II. bl. 458.

HETTINGA (Homme van), zoon van een lateren Epo in de Hommerts en van Auck Herema in Tjum, was van 1558—67 grietman van Baarderadeel en generaal-ontvanger van den omslag, gemaakt over de Floreenrente, tot opgraving van de Zwette.

Hij was van het begin der woelingen af, een ijverig voorstander van vaderland en hervorming, nam deel aan het verbond der edelen, verliet zijn vaderland en werd door Alva ingedaagd en gebannen. Ondanks het banvonnis, keerde hij naar Friesland terug en voegde zich aan de zijde van Lodewijk van Nassau. Ofschoon het werven van volk, onder Hijlke Martens of wilde Hijlke, op last van Hettinga, weinig voorspoed had, had hij echter bij Lodewijks intogt in Groningen een vendel onder zijne bevelen. Zelfs had hij op eigen kosten te Dokkum en in Dongeradeel volk geworven, waarmede hij niet alleen Lodewijk ter hulpe wilde komen, maar welligt Friesland tot hulp des graven doen opstaan: want reeds voor Lodewijks inval werd Quirijn Lacey van Buren aan het hoofd van 200 man tegen hem gezonden, waarop hij moest wijken, en zich bij den graaf vervoegde. Na het mislukken van dezen togt, nam hij de toevlugt op zee, vergezeld door zijne beide zonen, ten minste door Duco. Hij nam deel aan de verovering van den Briel. Onwaarschijnlijk is het dat hij te Zwol gewoond heeft, toen Friesland voor de bannelingen ontoegankelijk was, daar hij uit den Briel naar Zeeland ging, en het bevel voerde over een vendel knechten te Veere, welke door die stad werd bezoldigd. Hij heette toen commissaris, misschien hetzelfde als krijgscommissaris in Holland.

Hij moet reeds vóór het jaar 1574 overleden zijn, daar in dat jaar zijne huisvrouw Trijn Ringe of Rinia als weduwe voorkomt. Zijne vrijheidsliefde ging zoo ver, dat hij al zijne bezittingen opofferde, en aan zijne kinderen niets dan hunne moederlijke goederen naliet.

Zie Ferwerda, D. I. St. I. bl. 83--86; Winsemius, *Hist.*, Lib. II. p. 90, 102, 114, 115; *Chron.*, B. XVI. bl. 541; *Frisia Nobilis*, p. 62, 66; J. Carolus, *de Reb.*, Lib. I. p. 11; Schotanus, B. XXI. bl. 749; *Sententiën van Alva*, bl. 128—130; Gabbema, *Verh. van Leeuw.*, bl 500, 509; Le Petit, *Gr. Chr.*, T. II. p. 665, 761; *Hareniana* in *Mnemosyne* van H. W. en B. J. Tydeman, D. III. bl. 184; te Water, *Verb. der Edelen*, D. II. bl. 457; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 250; Kok, *Vad. Woordenb.* o. h. w.; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 457; van Wijn, *Bijv. op* Wagenaar, D. VI. bl. 64; *Tegenw. Staat van Friesl.*, D. III. bl. 498.

HETTINGA (Duco of Doecke van), zoon van Homme, vatte met dezen en zijn broeder Taco of Taecke, onder graaf Lodewijk, de wapenen op tot bevrijding des vaderlands, werd met zijn broeder den 21 Mei 1569 door Alva gebannen en was met zijn vader op de vloot der Watergeuzen en bij den Briel waar hij diende als vaandrig in het vendel van Rollé, gewezen baljuw van Veere. Mogelijk sneuvelde hij in een der menigvuldige gevechten in Zeeland.

Zie Winsemius, B. XVII. bl. 553—555; te Water, *Verb. der Edelen*, D. II. bl. 460; van Groningen, *Geschied. der Waterg.*, bl. 248; Kok, *Vad. Woordenb.* o. h. w.

HETTINGA (Taco of Taecke van), zoon van Homme, broeder van Duco; vatte, mede onder graaf Lodewijk de wapenen op tot bevrijding van het vaderland. Het is onzeker of hij behoort heeft tot de Watergeuzen, die den Briel innamen. In 1580 rigtte hij, tot Hohenlo's dienst, in Dantumadeel een vendel op, en werd met hetzelve naar het leger van dien graaf opontboden. Later lag zijn volk in de schans de Opslag, terwijl hij met hopman Selsma naar Leeuwarden ging om ontzet te vragen. Terwijl hij afwezig was, gaven de twee overgebleven hoplieden, Stamler en Idtsen, lafhartig de schans aan Rennenberg over. In 1589 werd hij overste luitenant van graaf Willem Lodewijk, en in 1593 lag hij met eene bende van 800 man op de Drentsche grenzen om Friesland tegen Verdugo te bewaren; veroverde de kerk te Midwolda, die door de Spanjaarden was bezet, en was gedurende het beleg van Hulst luitenant van den graaf van Solms. Hij was bij den slag van Nieuwpoort tegenwoordi en had daar het bevel over het derde bataillon der tweede divisie, den middentogt van het leger van Prins Maurits.

Zie van Reijd, *Ned. Hist.*, bl. 246, 304, 330; Schotanus, bl. 859, 860, 862; Le Petit, *Gr. Chr.*, T. II. bl. 665, 761; Winsemius, *Chr.*, B. XVIII. bl. 752, 781; *Sent. van Alva*, bl. 192; te Water, *Verb. der Edelen*, D. II. bl. 460; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 248; Kok, *Vaderl. Woordenb.* o. h. w.; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 457.

HETTINGA (Tiete van), zoon van Epo, doch uit zijn tweede huwelijk met Wijpk van Hoitema, heeft geen minderen roem dan zijn broeder Homme. Reeds in den aanvang der beroerten koos hij de zijde van Oranje, en viel in den haat van Alva, die hem te vergeefs naar Antwerpen ontbood. Sedert dien tijd oordeelde hij het veiligst zich stil te houden tot het jaar 1572. Toen was hij onder de voornaamste hoofden der vrijbuiters, kwam der Enkhuizenaren te hulp, en wendde alle pogingen aan, om Leeuwarden en andere Friesche steden aan 's prinsen zijde te brengen. Sneek, waar hij tot bevelhebber aangesteld werd, was getuige van zijne heldhaftigheid, schoon hij genoodzaakt werd de stad te verlaten. Uit Friesland moetende wijken, begaf hij zich met zijne aangeworven knechten naar Holland en versloeg bij Wormer dertien of veertien honderd Spanjaarden en Duitschers, hoewel zijn volk niet meer dan twee honderd sterk was. Niet begrepen in de algemeene vergiffenis van 1574, had hij niet veel goeds te wachten, doch hij stierf omtrent dienzelfden tijd, nalatende eene weduwe Hijlk Galama, dochter van Tonis en Knier Jonsma, en vier kinderen, over welke Rienk Doijem de voogdij aannam.

Zie Ferwerda, *Wapenb.*, bl. 84; J. Carolus, *de rebus Billaei in Frisia gestis*, p. 69—71, 103, 155, 239; Winsemius, *Hist.*, Lib. I. p. 68, Lib. II. p. 114, 139; Bor, *Ned. Oorl.*, B. VI. bl. 279, B. VII. bl. 29; Hooft, *Ned. Hist.*, B. VI. bl. 247; J. B. de Tassis, *Comment. de Tumult. Belg. sui temporis*, Lib. V. p. 396 in C. P. Hoynck van Papendrecht, *Anal.*, T. II. p. 11., te Water, *Verb. der Edelen*, D. II. bl. 461; van Groningen, *Watergeuzen*, bl. 290, 308, 316, 319, 458.

HETTINGA (Ype of Epe van), een Friesch kunstschilder, den 15 Mei 1691 geboren en in hoogen ouderdom te Bolsward overleden.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel, door* de Haan Hettema en van Halmael, D. I. bl. 207, D. II. bl. 141, waar al de overige leden van dit beroemde geslacht voorkomen, en Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunstsch.*, D. II. bl. 683.

HETZELAER (Antonij Filip), kolonel titulair bij een regiment Hollandsche infanterie, sneuvelde in den slag bij Malplaquet.

Zie *Leben und Denkwürdigk. Reichsgraf. von der Schulenburg*, Th. I. S. 424; Bosscha, *Neerl. Heldend. te Land*, D. II. *Bijl.*, bl. 22.

HEU (Boutzon le), „tappitzier” en „afsetter van tappitzerie, een goet werck gheselle van zijn hantwerck,” vluchtte uit Doornik, om des evangeliums wille, naar Antwerpen, om aldaar Gods woord in de Waalsche gemeente vrijelijk te hooren. Met Anthonio Verdickt van Antwerpen naar Brussel reizende, werden beide gevangen genomen, naar Antwerpen teruggevoerd en in Januarij 1559 onthoofd. Hij was een opregt, goed, godvruchtig en geduldig man, die dikwerf plagt te zeggen: „o hoe gheluckigh soude ick zijn, dat mij de Heere tot een ghetuyghe zijnder waerheijt riepe, wat grooter eere soude mij dan van God geschieden.”

Zie Haemstede, *Hist. der Martelaren*, (Anno 1566) bl. 540; Kist en Royaards, *Kerk. Archief*, D. VI. bl. 85.

HEUCK (Hendrik) Zijne spreuk was: „selden onberispt”. Zijn portret, in zwarte kunst in het midden der XVIIde eeuw door G. Wingendorp, is omgeven door een krans

van speeren, harnassen, strijdaksen, pijlkokers, pijlen en andere oorlogswapenen, pokalen, schenkkannen met schotels enz.

Zie *Navorscher*, D. VIII. bl. 226.

HEUGELENBURGH (W. VAN), tooneeldichter uit de tweede helft der 17e eeuw, schreef:

Fleremont en Arbacis, ofte de spiegel der verdraegzaemheyt; treur-, blij-eyndend-spel, op zijn spreuck: Verdraecht het schelden; voor de 3de maal vertoont bij 't Broederschap der Patiency-blommen, in Leyderdorp, den 11 van Herfstmaand 1679, 2de *druk verm. en verb.*, Leyden 1679.

Adriaan en Alida, ofte de herstelde Min, op den regel: Liefd' van hooger hand gevest; 't ga soo 't wil, het vougd ten lest; blij-eynd'spel, Ald. 1689, kl. 8o.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 181: *Cat. der Bibl. van de Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. *b.* bl. 111.

HEUKELOM (BERTHA VAN), echtgenoote van Gijsbert van Amstel, eene vrouw van uitnemenden heldenmoed, die het kasteel IJsselstein een jaar lang mannelijk tegen de Hollanders in 1297 verdedigde, leefde in de XIIIde eeuw en ligt met haar man en haar zoon Arnold van IJsselstein en diens echtgenoot Maria van Henegouwen, in een der praalgraven te IJsselstein, door het Prov. Utrechtsch Genoots. in 1858 hersteld.

Zie Melis Stoke, *Rijmkron.* (uitg. van Huydecoper), D. II. bl. 484; *Chron. van Holl.*, bl. 180; *Het Oude Gouds. Chron.*, bl. 80; en P. Scriverii, *Toetssteen*, bl. 266: *Chron.* Joh. de Beka, p. 89; Wagenaar, *Amst.*, D. II. bl. 48; van Spaen, *Hist. der Heeren van Amstel, van Ysselstein enz.*, bl. 110; *Konst- en Letterb.* 1860, bl. 12.

HEUKELOM of Heukelum (JOHANNES VAN) eerste predikant te Maastricht in Limburg in 1570, kwam, nadat Maastricht met Spaansch krijgsvolk was bezet, te Aken in 1574, ofschoon bij daar reeds in 1571 met Johannes Christiani gevestigd was. Hoe lang hij daar gebleven is, is onzeker, doch hij was predikant te Nieuwland onder Sneek den 6 Mei 1589 en vertrok naar Middelharnis in 1604, waar hij in 1606 overleed.

Zie H. de Jong, *Naaml. der Pred. van Gelderl.*, bl. 327; W. A. Bachiene, *Kerk. Geogr.*, bl. 99; *Acta der Synode te Emden* 1571, art. 50; Gerdes, *Hist. Ecc. Ren.*, T. III. p. 272; Reinalda, *Naamr. der Pred. van Sneek*, bl. 25; M. Soermans, *Kerk. Reg. van Zuid-Holl.*, bl. 123; 's Gravesande, *Syn. te Wesel*, bl. 196; A. Greijdanus, *Naaml. der Predik. van Franeker*, bl. 160.

HEUKELOM (MARTIN VAN) kolonel, werd in een allerhardnekkigst gevecht van zeven uren, den 5 Mei 1747, bij een aanval der Franschen op het fort de Sandberg bij Hulst, gewond.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 608.

HEUKELUM (WILLEM VAN) werd bij de belegering van Namen, in 1692, door Willem III, van brigadier tot generaal majoor bevorderd, en hielp die stad veroveren. Hij nam deel aan de veldtogten van 1704 en 1705; gaf blijk van buitengewone dapperheid bij het overtrekken van den Dyle bij Neêr-Yssche, hielp Ath hernemen en was met zijn regiment bij het gevecht te Wijnendaal.

Zie *Europ. Merc.* 1692, 1704, 1705; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 274, 275, 364—367, 396, 441.

HEULE een afstammeling uit het oud-adellijk geslacht van dien naam in Vlaanderen, was lid van het Verbond der Edelen.

Zie te Water, *Verb. der Edel.*, D. II. bl. 462, en over het geslacht; l'Espinoy, *Recherch. de Noblesse de Flandres*, Livr. I. p. 84, 91, 214, 287, 288, 291, 292, Livr. II. p. 350; Sanderus, *Verh. Vlaand.*, D. II. bl. 34; Le Carpentier, *Hist. de Cambray et de Cambresis*, P. III. p. 689, 690 en *Nobil. des P. B.*, T. I. p. 224; *Les Quartiers Généal.*, T. I. p. 152, 175, 204; *Le Jardin d'Armoiries.*

HEULE (CHRISTIAAN VAN) een Leidsch wiskunstenaar, gaf in 1612 te Haarlem een werkje in het licht *De Nederduytsche Spelling*, en liet daarop volgen in 1626 te Leiden zijne *Nederduytsche Grammatica, ofte Spraec-konst, waar in de gemeyne deelen der Nederduytsche-Spraeke (na de manier der Grieken en Latynen) beschreven zijn*, opgedragen aan een der voornaamste arbeiders aan het herstel van onze Nederlandsche taal, Anthony de Hubert. Dit werkje (meermalen, o. a. Leyden 1633 in 8o., herdrukt) is het eerste stelsel eener Nederlandsche spraakkunst, dat op de niet onvoegelijke leest der Latijnsche grammatica geschoeid is; zóó evenwel, dat alle, daaruit ontleende, kunsttermen in het Nederlandsch vertaald zijn. Achter het werkje vindt men de oudste geslachtlijst van zelfstandige naamwoorden. Deze was wel zeer onvolledig, maar is toch de grondslag geweest, waarop de volgende taalkundigen met vrucht gebouwd hebben. Het is geheel naar de schoolsche methode van de geleerden van dien tijd ingerigt, doch heeft des onaangezien voorheen den taallievenden tot geen gering licht verstrekt. Van Heule was voor de volgende beoefenaars van dit studievak de ijsbreker langs een allermoeijelijkst pad. Het werk is door Ampsing, Huydecoper, Ypey, Siegenbeek en andere taalvorschers zeer geprezen. Hij gaf ook eene, in taalkundigopzigt, zeer belangrijke proeve van verbetering der berijming van Datheen in

De CL Psalmen des Proph. Davids, van P. Dathenus gedicht, en nu verbetert door — Mitsg. de Chr. Catechismus enz. Leyden, Jac. Roels 1649, kl. 12o.

Zie S. Ampsing, *Beschrijv. van Haarlem*, bl. 153 (*Nederlands Taalberigt*); Pars, *Naamr. van Bat. Schrijv.*, bl. 392; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 60; Andriessen, *Aanmerk.*, bl. 184; van Iperen, *Kerkel. Hist. van het Psalmgez.*, D. I. bl. 178; *Cat. van Ned. Letterk*, D. I. bl. 125, 170; *Cat.* Willems, D. II. bl. 63; *Cat.* van Voorst, D. I. bl. 182; Ypey, *Geschied. der Ned. Kerk*, D. I. bl. 532; Siegenbeek, *Beknopte Geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 225; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett.*

HEULE (JACQUE VAN) gehuwd met Johanna van Bailleul, mogelijk een der Verbonden Edelen.

Zie te Water, *Verb. der Edel.*, D. II. bl. 453, 542; *Addit. et supplém. des trophées du Brabant*, T. II. p. 2.

HEULEN (MATTHIJS VAN). Tooneeldichter uit het laatst der XVIIde en begin der XVIIIde eeuw. Men heeft van hem, onder de spreuk: *Crescit Occulte*:

De onbedreeve Minnaar, kluchtsp. (Amst.) 1699, 1752, kl. 8o.

De gekroonde na haar dood, treursp., ald. 1701, kl. 8o.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III, bl. 181; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. *b.* bl. III.

HEUMEN (JOHAN VAN) in het begin van de XVIIde eeuw te Utrecht geboren, werd licenciaat in de godgeleerdheid, R. C. pastoor te Schoonhoven, en tevens apostolisch-protonotarius. In 1642 werd hij pastoor te Rotterdam, vervolgens aartspriester van Delft en een der assessoren en later president van het vicariaat van Utrecht, in 1633 door Philippus Rovenius, aartsbisschop van Philippi en apostolisch vicaris in Holland, gesticht.

Hij nam den titel van deken van het aartsbisschoppelijk kapittel van Utrecht aan en stierf den 26 Augustus 1673 te Rotterdam. Hij was getrouw en ijverig in het vervullen zijner ambtspligten en geen vriend der Jesuiten. Van zijne geleerdheid gaf hij de volgende blijken.

Den onsterfelijcken Adam, Antw. 1651, 4o, 1750 (5e druk) 4o.

De Mediterende duyf over de Sondaghen en HH. daghen, Antw. 1658, 12o.

Het clooster van Sion in VI deelen, Antw. 1658, 32o.

Joseph Somnians, complectens falsas variorum imaginationes,

Antv. 1660, kl. 12°, opgedragen aan Zacharias de Metz, aartsbisschop van Tralles, apostolisch vicaris in Holland.

Joseph accrescens, docens conversionem Peccatoris ad Justitiam, et modos ac media justi ad perfectionem. Nunc primum in lucem prodit, Antv. 1668, opgedragen aan Jan van Neercassel, opvolger van Zacharias de Metz.

Job patiens, docens conditionem tribulationum humanarum et modum patiendi eas. Nunc primum in lucem prodit, Antv. 1668, 4°.

Van Heussen bezat nog een hands. van hem getiteld: *Tractatus de matrimonio Catholici cum Acatholicâ.*

Zie *Bat. Sacra*, T. II. p. 199; *Kerk. Oudhed. van Zuidholl.*, bl. 441; Burman, *Traj. erud.*, p. 133; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. I. p. 272; Glasius, *Godgel. Nederl.*, Aflev. 5, bl. 91; Arrenberg, *Naamreg. van Boek.*, bl. 161.

HEUMEN (Ludolphus van), broeder van den voorgaande, licentiaat in de theologie, protonotarius, aartsdiaken van Castorie en pastoor te Dordrecht. In 1639 volgde hij Hermanoem als zoodanig op.

Zie *Bat. Sacra*, T. II. p. 555; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. I. p. 273; Glasius, *Godgel. Ned.*, Aflev. 5, bl. 92.

HEUR (Joseph Cornelis de), in 1707 te Antwerpen geboren, leerling van P. Snijers en P. Hooremans, professor in de bouw- en doorzigtkunde aldaar. Hij schilderde historiën en huiselijke onderwerpen. Op *Cat.* van Barchman Wuytiers, Utrecht 1792, komt o. a. een teekening van hem voor *een familiestuk, voorstellende Balth. Gerbier met zijne vrouw en negen kinderen in een prachtig gebouw*, meesterlijk met potlood geteekend naar eene schilderij van A. van Dijck.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunstsch.*, D. II. bl. 684.

HEURAET (van), Wiskundige, geboren te Haarlem, die de eerste schijnt geweest te zijn, welke in het meten of berekenen eener kromme lijn onderwijs heeft gegeven. Tusschen 1650 en 1666 hield hij zich op te Saumu en leefde daar, de wetenschap beoefenende, afgezonderd.

Zie Montuola, *Hist. des Mathématiques*, T. I.; Ch. Bossut, *Hist. génér. des Mathémat.*; *Geschiedk. Overzigt der vorderingen van den menschelijken geest in de wetenschappen*, 1822, bl. 129; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. VI. St. I. bl. 111; *Navorscher*, D. III. bl. 320, D. IV. bl. 328.

HEURDT (Jacobus), doctor in de wijsbegeerte, predikant te Veenendaal in 1705, te Harderwijk in 1719, te Haarlem in 1729, aldaar den 2 Mei 1737 overleden, oud 56 jaren, kwam als hoogleeraar in het vak der Godgeleerdheid en Oostersche talen in aanmerking te Harderwijk, na den dood van den hoogleeraar Meier. Hij bedankte in 1722 voor Kampen.

Zie de Jongh, *Naaml. van Pred. van Gelderl.*, bl. 328; Bouman, *Gesch. der Geld. Hoogesch.*, D. II. bl. 113.

HEUREN (H. van) schreef:

Onderwijzinge in de christelijke Religie.

Zie Abcoude, *Naamw.*

HEURN (Johan Hendrik van), werd den 13 Aug. 1716 te 's Hertogenbosch, uit het huwelijk van Jan van Heurn en Antonia Emelia Wolfsen, geboren, was schepen en raad dier stad en griffier der leenen tolkamer aldaar. Hij overleed in 1779. Hij legde zich van zijne jeugd af op de geschiedkunde toe en schreef de geschiedenis van zijn geboorteplaats met den titel:

Historie der Stad en Meijerij van 's Hertogenbosch, alsmede van de voornaamste daden der hertogen van Brabant, Utrecht 1776, 8°, 4 d. met pl.

De plaatsbeschrijving zelve, die op deze historie had moeten volgen, was door van Heurn, ten minste wat de stad betreft, reeds grootendeels vervaardigd. Zijn vergevorderde leeftijd en opgevolgd overlijden hebben de uitgaaf belet. Zijne handschriften in 2 deelen in folio berusten bij de Erven Louis Gast, overleden 1840 als lid van den gemeenteraad van 's Hertogenbosch.

Hij schreef nog:

Vertoog over het nuttige om heide- tot bouw- en weiland te maken in de Meijerij, 's Bosch 1776, 8°.

Bij Anna Roemer, dochter van den predikant en professor van dien naam, was hij vader van twee zoons, waarvan de oudste volgt.

Zie K. J. R. van Harderwijk, *Mededeelingen omtrent vroegere schrijvers der voornaamste Land-, Stad- en Dorpbeschrijvingen van Braband in het algemeen en van de Provincie Noord-Braband in het bijzonder*, bl. 12; De Wind, *Bibl. van Neerl. geschiedschr.*, D. I. St. 5, bl. 21; *Naaml. van Nederl. geschiedschr.*

HEURN (Johan van), zoon van den bovengenoemde, geboren den 6 Maart 1751, ontving het onderwijs van den bekwamen rector Oliphant te 's Hertogenbosch, en wijdde zich, op het voetspoor van zijn vader, aan de beoefening der geschiedenis en oudheden van zijne geboortegrond. In 1772 werd hij, na voleindigde studiën, te Utrecht tot doctor in de beide regten bevorderd, waarna hij zich te 's Bosch als advocaat vestigde en griffier werd ter Leen- en Tolkamer. Den 3 Augustus 1776 werd hij door de stads regering aangesteld als hoogleeraar in het burgerlijk en hedendaagsch regt, in erkentenis van het kostbaar gebonden boekgeschenk, namelijk *de Historie der stad en Meijerij van 's Hertogenbosch*, 4 D. 8°., door zijn vader der stad aangeboden. Hij aanvaardde deze betrekking met eene redevoering: *De Jure Romano neque Laris instar colendo neque ad bestias damnando.* Hij hield collegie over de instituten, tot dat hij zoo voor als na de omwenteling van die dagen in verschillende ambtsbetrekkingen werd geplaatst. Hij was in 1803 assessor van den landdrost van het dep. Brabant, staatsraad in buitengewone dienst en ridder der koninklijke orde der Unie. Hij was gehuwd met Geertruid van Genderen en overleed den 29 Maart 1815, in den ouderdom van 64 jaren, als lid der provinciale staten, nalatende eene dochter in 1804 gehuwd met den heer van Galen. Hij schreef:

Dissertatio de regalibus in Belgio praecipue in agro Sylva-Ducensi usitatis. Traj. ad Rhen. 1772. 4°.

Om de stijl, het onderwerp en de oordeelkundige ontwikkeling zal deze dissertatie steeds waarde behouden, voor allen, die belang stellen in de domaniale regten, zoo van Nederland in het algemeen, als van de Meijerij in het bijzonder. In het archief van het Zeeuwsch Genootschap vindt men van hem eene missive van zijne hand aan N. C. Lambrechtsen (8 Dec. 1806), over *de Zaak der Gilden.*

Zie Hermans, *Geschied. der Ill. en Lat. scholen te 's Hertogenbosch*, bl. 35; Gratama, *Regtsgeleerd Magazijn*, Gron. 1809, St. I.; *Konst- en Letterb.* 1815, bl. 196; *Inventaris der Handschriften van het Zeeuwsch Genootsch.* door J. P. van Visvliet, bl. 6.

HEURNE of HEURNIUS (Johan van), zoon van Otto de Hornes en van Geertruy van Velsen, afstammeling van hetzelfde aanzienlijke geslacht als de beide voorgaanden; voornoemden Otto de Hornes, eenige zoon van Jean de Hornes, in 1479 geboren en in 1524 in den oorlog tegen de Turken gedood, was wijnhandelaar te Utrecht; Geertruida van Velsen, was de dochter van Lambert van Velsen en van Elisabeth de Rijck, en werd den 25 Januarij 1543 te Utrecht geboren. In zijne jeugd had men weinig verwachting van hem, op zijn tiende jaar toch kon hij naauwelijks lezen, op zijn veertiende kende hij de regelen der spraakkunst nog niet. Spoedig echter herstelde hij dit verzuim, toen hij onder Georgius Macropedius en Arnold Eijckens op de Hiero-

nymiaansche school zijne letteroefeningen voortzette en voleindigde. Toen hij negentien jaren oud was, zond zijn vader hem naar Leuven, waar hij zich op de wijsbegeerte, en onder Jeremias Triverius, Pieter Breughel, Andreas Balenus en Cornelius Gemma (bij wien hij inwoonde) op de genees- en heelkunst toelegde. Een jaar later bezocht hij Parijs, om de lessen van Louis Duret, geneesheer van Karel IX en Hendrik III, over de geneeskunst, die van Rabus en Charpentier over de wijsbegeerte en van Turnebius en Dorat over de fraaije letteren bij te wonen. Na zulks drie jaren te hebben gedaan, wilde hij Spanje bezoeken. Zijne vrienden raadden hem zulks af en hij reisde met Petrus Forestus, Joh. Duvius, Busenius en Teilingius, naar Italië. Langen tijd hield hij zich te Padua op en bezocht daar de scholen van Jeronimus. Capivaccio, Mariano Stephanelli, Jeronimo Mercurialis, Bernardino Paterno, Jeronimo Fabricio d'Aguapendente en van Melchior Guillandini. Van daar begaf hij zich in 1571 naar Pavia, waar hij de lessen van Gabriel Cunerius over de anatomie bijwoonde en de doctorale waardigheid verkreeg.

In 1573 te Utrecht wedergekeerd, oefende hij aldaar de geneeskunst uit, en werd geneesheer der graven van Egmond en van den heer van Noircarmes, gouverneur der provincie. Nadat de stad aan de staatsche zijde was overgegaan, stelde hem de prins van Oranje tot schepen aan. Hij nam die betrekking met weerzin aan, wegens de onlusten die toen heerschten, en ontdeed er zich zoo spoedig mogelijk van. In 1581 werd hij tot gewoon hoogleeraar aan de academie te Leiden beroepen, welker bloei en luister hij, door de voortreffelijkheid van zijn onderwijs en de uitgave van geleerde geschriften, omstreeks twintig jaren achtereen krachtig bevorderde. Zijne groote vermaardheid was oorzaak, dat ook Willem I en naderhand Maurits zich van zijne hulp als geneesheer bedienden. Hij was medeopsteller van het merkwaardig advys (1583) der geneeskundige faculteit, hetwelk de waterproef ter ontdekking van tooverij in de heksenprocessen afkeurde. Hij overleed den 11 van Oogstmaand des jaars 1601, in den ouderdom van 58 jaren en werd te Leiden in de St. Pieterskerk begraven. Bij Melchior Adam wordt zijn grafschrift gevonden. Dido Richea, Sweertius, Meursius, Freherus en anderen vermelden een ander met eenige Latijnsche dichtregels van dr. Verdoes er onder. Ook vervaardigde D. Heinsius zijn epitaphium. Vroegere en latere schrijvers spreken met lof van hem en van zijne schriften. Stratenus noemde hem „Urbis Trajecti decus & Academiae Lugduno-Batavae lumen;" Lipsius „medicus fidus, peritus & quae ei laus propria cautus." Bor schrijft: „dat hij, behalve zijne geleertheijd, een zeer sachtmoedig, beleeft en vriendelijk man was." Beverwijck noemde hem „een wereldberoemd man, een doorgeleerd man, doorkneed in de kennis der oudheid, ook om zijne diepe menschenkennis en buitengewone minzaamheid algemeen geacht en bemind." Siegenbeek schrijft, „dat hij een der eerste eigenlijk gezegde hoogleeraren der geneeskunst was; een man ook in de oude letterkunde meer dan middelmatig bedreven, die niet alleen door zijn onderwijs veel nut stichtte en daardoor voor zich zelven en de hoogeschool grooten roem verwierf; zich onsterfelijk maakte door zijne schriften, die naar het oordeel van deskundigen ook nog, zoo wegens hunnen inhoud, als inzonderheid wegens de zuiverheid en bevalligheid van stijl, daar in heerschende, lof verdient." Hij prees er ook, met veel oordeel en ten toon spreiding van groote gemeenzaamheid met dezelve de beoefening der ouden, in aan. In 't bijzonder worden zijne commentariën over Hippocrates tot de beste in hunne soort gebragt.

Hij huwde Christine Beyer, dochter van Willem Beyer van Boppard, en van Margaretha Leijster, die hem elf kinderen schonk, van welke hem negen overleefden. Zijne beeltenis vindt men in de *Alma Acad. L.* en bij Meursius, en is ook door W. Swanenburch bewaard gebleven. Men vindt zijn geschilderd portret op de bibliotheek der hoogeschool te Leiden. J. Anraet en Ezech. Valens vervaardigden er bijschriften voor, die, even als zijn *Elogium* door J. Posthuis, van Oreers en zijn epitaphium door Heinsius in de *Alma Acad. L. B.* zijn te vinden.

Hij schreef:

De naturâ et praesagio horrendi Cometae, qui anno M. D. LXXVII *orbem terrarum terruit*, z. pl. of dr. door M. Adam hem toegeschreven.

D. Thomae Aquinatis Secreta Alchimiae magnalia de corporibus supercaelestibus, & quod in rebus inferioribus inveniantur, quoque modo extrahantur: de lapide minerali, animali et plantali: item thesaurus Alchemiae secretissimus, quem dedit fratri suo Reinaldo. Johannis de Rupe-scissâ liber Lucis. Et Raymundi Lullii opus, quod inscribitur Clavicula, et Apertorium, sine quo alii sui libri intelligi nequeunt. Omnia operâ Danielis Brouckhuisii in lucem edita. Colon. Agripp. 1579, 4°. De voorrede van Heurnius is eene lofrede op de alchimie.

Praxis medicinae nova ratio; quâ libris tribus Methodi ad praxim Medicam aditus facillimus aperitur, ad omnes morbos curandos. Lugd. Bat. Franc. Raphelengius, 1567, 1590, 1599, 4°. It. Ibid. 1609, 4°.

It. *ex accuratâ recensione Zach. Sylvii Medici Amstelodamensis*, Roterod. Arnold. Leers, 1650, 8°.

Institutiones Medicinae. Accessit modus ratioque studendi eorum qui Medicinae operam dicârunt, Lugd. Bat., Franc. Raphel., 1592, 12°., Hannoncae 1593, 12°., Lugd. Bat., 1596, 1609, 12°.; *editio altera, priori emendatior et auctior operâ authoris filii Othonis Heurnii*; Ibid. Joan. Maire, 1638, 16°., Ibid. 1666, 16°. De schrijver droeg dit werk op aan Hendrik Ranzow, gouverneur der hertogdommen van Sleeswijk en Holstein en van het graafschap Dithmarsen. Aan het hoofd bevindt zich J. Heurnii *Ultrajectini Oratio de Medicinae origine, Aesculapidum ac Hippocratis stirpe et scriptis.* Het laatste stuk is afzonderlijk uitgegeven Hannoviae, Genl. Antonius, 1595, 12°.; It. *Editio prioribus longe emendatior et auctior*, Lugd. Bat., Salomon Wagner, 1666, 12°. Ook met den titel:

De studio medicinae bene instituendo, met Hugo Grotii *et aliorum Dissertationes de studiis instituendis*, Amst. Lud. Elzevir, 1645, 12°., Ultraj. 1651, 12°.

De morbis qui in singulis partibus humani capitis insidere consueverunt. Hic artificiosâ methodo, & incredibili facilitate, Morborum ideae, causae, et cujusque causae morbificae, partesque aegrae signa, prognoses, & curatio rationalis & empyrica graphicè discribuntur, Lugd. Bat., Franc. Raphel., 1594, 4°. Ibid. *Post mortem authoris* Otho Heurnius, *edidit.* Ibid. 1609, 4°.

Hippocratis Coi Prolegomena et Prognosticorum libri tres; cum paraphrasticâ versione et brevibus commentariis, Lugd. Bat., Franc. Raphel., 1597, 1603, 4°.

De verhandelingen van Hippocrates, die men hier onder den naam van *Prolegomena* aantreft zijn *Jusjurandum; de Medico; Lex; de Arte; de veteri Medicina; de Elegantia; Praeceptiones; de Carnibus, sive principiis; de Purgatoriis remediis.*

Deze laatste treft men ook aan in de uitgaaf der werken van Hippocratis door Anutius Foës, Genevae, 1657. Ook met het volgende onder den titel van:

Hippocratis *Aphorismi, Prognostica, Prorrhetica, Coacae praenotiones, aliaque decem opuscula, Graecè et Latinè, pleraque ex interpretatione* J. Heurnii, Lugd. Bat., Joan Maire, 1627, 12°.

Hippocratis Coi Aphorismi, Graecè et Latinè; brevi enarratione, fidâque interpretatione ita illustrati, ut ab omnibus facile intelligi possint, cum historiis, observationibus, cautionibus et remediis selectis, Lugd. Bat., Franc. Raphel., 1601, 1609, 4°. et 12°., Ibid. Joan Maire, 1623, 1638, 16°., Hagae, com. Adr. Vlacius, 1664, 16°., Jenae et Lipsiae, 1677, 4°.

De Febribus liber, Lugd. Bat., Fr. Raphel., 1598, 4°.

De peste liber, Lugd. Bat., Fr. Raphel., 1600, 4°.

De morbis oculorum, aurium, nasi, dentium et oris, liber editus post mortem autoris ab ejus filio Othone Heurnio, Lugd. Bat., Fr. Raphel., 1602, 4°.

Scaliger schreef, bij gelegenheid der uitgaaf van dit boek:

»Quo libro tanto libros supereminet omnes,
»Quanto cuncta super cetera membra caput."

De morbis pectoris liber, met het vorige.

De gravissimis morbis mulierum, liber: de humanâ felicitate, liber: & de morbis novis et mirandis, Epistola. Edidit Otho Heurnius, Lugd. Bat., Franc. Raphel., 1607, 4°.

De morbis ventriculi, liber: Responsum ad nobilem Praesidem Johannem Banchemium & Consiliarios supremae curiae Hollandiae, Zelandiae et Westfrisiae, nullum esse aquae innatationem lamiarum . . . Edidit Otho Heurnius, Lugd. Bat., Fr. Raphel., 1608, 4°.

In Hippocratis Coi de Hominis naturâ libros duos Commentarius. Edidit Otho Heurnius, Lugd. Bat., Franc. Raphel., 1609, 4°.

In Hippocrates Coi de victus ratione in morbis acutis libros IV. *Commentarius. Edidit Otho Heurnius*, Lugd. Bat., Franc. Raphel.

De meeste dezer stukken vindt men in Johannes Heurnii *Opera omnia, tam ad theoriam, quam ad praxin medicam spectantia, ab Othone Heurnio in duos tomos distributa ac edita.* Lugd. Bat., Fr. Raphel., 1609, 4°., It. Lugd. Bat. (Joan) Anton. Huguetan & Marc. Ant. Ravaud, 1658, fol.

Notae, observationes et remedia secreta (zie het volgend artikel).

Volgens Melchior Adam heeft Heurnius ook de vier boeken van Aristoteles over de Meteoren en diens drie boeken over de Ziel gecommentarieerd.

Zie, behalve de *Biogr. Univ.*, Hoogstraten, Luiscius, Kok, Nieuwenhuizen, Jöcher, Melch. Adami, *Vitae Med. Germ.* p. 164—168; Sweertius, *Ath. Belg.*, p 438, 439; Meursii *Ath. Belg.*, p. 135—138; *Alma Acad. Lugd. Bat.*; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 517, 518; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 660, 661; Pope Blount, *Cens. Celebr. Auct.*, p. 799; Freher, *Theatrum vir. ill.*, P. III. p. 807; Witte, *Diar. Biogr. ad ann.* MDCI; Quensted, *de Patr. Ill. Viror*, p. 124; Merklini, *Linden renov.*, p. 605; Philel. Timareti *Collect. Monument.*, p. 82; Niceron, *Mém.*, T. 37, p. 36—45; Burman, *Traj. erud.*, p. 134; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 259; Beverwijck, *Schat der gezond. en ongezond.* passim.; Dr. Ali Cohen, *Oude en Middelgeschied. der geneesk* (Reg.); H. Sprengel, *Versuch einer pragmatis. Geschichte der Arzneikunde*, Th. III. S. 227—229; P L. E. Sandifort, *Dis de Judic. Dei*, p. 35; G. D. J. Schotel, *Johan van Beverwijck*, bl. 4, Saxe, *Onom. Liter*, P. IV. p. 127, 128, 577; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.*, D. I. bl. 37, 38, 69, 215, 216, D. II. bl. 65, 66; Delprat, *over de Broederschap van G. Gurte*, bl. 134; Bor, *Ned. Hist.*, B XXXIX, p. 23; Dodo Richea of Ottho Aicher, *Theatr. Funebr.*, P. III. Sc. V. p. 330; G. Stratenus, *Orat. inaug.* 1836. Lipsius, *Epist. Select Cent.* 1. *Miscell.*, 90; Voetius, *Disput. Theol.*, p. 573; *Delic. Poët. Belg.*, p. 512; 531; Heinsii, *Poëm.*, p. 578; Joh. Meursii, *Poëm.*, p. 221, J. Dousae, *Poëm.*, p. 55, 69; J. Posthii, *Archiatri Wurzeburgici*, *Lib.* 2 *Sylvar.*; Draud, *Bibl. Class.*, T. I. p. 427; Lipenii, *Bibl. Med.*, p. 317 enz.; Thomsius, *de Plagiar.*, § 461; p. 204; Kist en Royaards, *Archief voor Kerkel Geschied. inzonderh. in Nederl.*, D. VIII. bl. 32; *Chron. van het Hist. Genootsch.*; *Vrye Fries*, 1859 p. 116; Muller, *Cat. van Portrett.*

HEURNE of HEURNIUS (OTTO VAN), zoon van Joh. Heurnius en van Christina Beyer, werd den 8 September 1577 te Utrecht geboren, ontving het onderwijs van Nicolaas Stochius, en liet zich, vijftien jaren oud, als student te Leiden inschrijven, studeerde onder Petrus Molinaeus in de wijsbegeerte, vervolgens, onder zijn vader in de medicijnen. Na den 24 Augustus 1599 tot meester in de kunsten te zijn bevorderd, werd hij den 8 Mei 1600 hoogleeraar in de redeneerkunde, den 7 Julij 1601 tot doctor in de geneeskunst bevorderd en tegen het einde van dat jaar, kort na het overlijden van zijn vader, tot buitengewoon hoogleeraar in de geneeskunde aangesteld. In 1611 werd hij gewoon hoogleeraar in de geneeskunst en hem zeven jaren later tevens het onderwijs der ontleedkunde opgedragen. Caspar Barlaeus meldt in een zijner brieven, dat Otto Heurnius vele vijanden had, en beklaagt zich dat deze geleerde geneesheer, na dertig jaren het hoogleeraarambt vervuld te hebben, niet eenmaal de waardigheid van rector had bekleed. Hij werd echter in 1648, toen hij emeritus-professor was, tot rector gekozen. Hij stierf den 14 Julij 1652 in den ouderdom van bijna 75 jaren. Hij huwde in 1602 Johanna van Swaenswijck die hem een zoon schonk, Jan van Heurne, (die volgt) en eene dochter Johanna, gehuwd met haren vollen neef Laurens Storm van 's Gravesande, schepen, raad en controleur van uit- en ingaande regten te 's Hertogenbosch. Otto Heurnius had tot devies *cito, tuto, sjucunde morbi curandi.* Zijn afbeelding vindt men bij Meursius in de *Alma Acad. Lugd. Bat.* Ook is hij geschilderd door C. de Pas. Daniel Heinsius en Stephanus Helsdingius vervaardigden bijschriften onder zijne beeldtenis. Hij gaf verschillende werken van zijn vader uit, en zelf in het licht een gedicht getiteld:

Propempticon in discessum Jacobi Dyckii, Legati Sueciae apud foederatos ordines, quum Sueciam peteret, 1697, fol.

Babylonica, Indica, Aegyptia etc. Philosophiae promodia, Lugd. Bat., Franc. Raphelengius, 1600, 12°. H. Joann. Maire, 1619, 16°., bestaande:

1. *Opdragt aan de Staten van Holland*, geteekend 1600.
2. *Voorrede* van 7 bladzijden.
3. *Christiani Bruningi Ultrajectini, JCti. Breviarium Barbaricae Philosophiae Antiquitatum Otthonis Heurni Joannes filii, versib. elegiac.*
4. *Barbaricae Philosophiae Antiquitatum Liber* I., *qui et Chaldaicus inscribitur.*
5. *Marci Antonii Sabbellici, de rerum et artium Inventoribus Poëma.*
6. *Barbaricae Philosophiae Antiquitatum Liber* II., *qui et Indicus inscribitur.*

Joannis Fernelii universa Medicina, sive Opera Medicinalia; primum quidam studio et diligentiâ Guilielmi Plantii elimata: Novâ hac editione, quae obscura erant, illustrata et quae deficiebant, suppleta sunt. Omnia notis, observationibus et remediis secretis Johannis et Otthonis Heurnii, aliorumque praestantissimorum Medicorum scholiis illustrati. Cum indice locupletissimo, Ultraj., Gis. à Zijll & Theod. ab Ackersdijck, 1656, 4°. It. met nieuwe vermeerderd, Genevae, Samuel de Tournes, 1679, fol.

Epistolae ad Johannem Meursium mss.

Zie Jöcher, *Gel. Lex.*; *Alma Acad. L. B.*, p. 159; Sweertius, *Ath Belg.*, p. 589; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 709, Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 936; Merklini, *Lindenii renov.*, p. 862; Morhoff, *Polyhist.*, L. I. C. 25, § 9; Moreri; Hoogstraten, Luiscius, *Biogr. Univ.*; Meursii *Ath. Bat.*, p. 277, 278; Burmanni, *Traj. erud.*, p. 141—144; Crenii, *Animad.*, P. XII, p. 210; Johan. Imperialis, *Mus. Hist.*, p. 210; Struvius, *Bibl. phil.*, T. III. § 2; Boeclerus, *Bibliogr. Crit.*, C. XL. § VIII.; Fabricii *Bibl. Graec.*, Lib. I. C. XXXVI. § 8; Stollius, *Introd. in Hist. Liter.*, P. II. C. 1, p. 435; Freteri *Theatr. Ur. Illustr.*, P. III. p. 1341; J. Jonsii, *de script. Hist. Philos.*, p. 144; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 261; Saxe, *Onom. Liter.*, P. IV. p. 127; G. Sandifort, *Museum Anat.* (*Introd.*), P. VI. VII.; Siegenbeek, *Gesch. der Leydsche Hooges.*, D. I. bl. 70, 92, 148, 150, 216, D. II. bl. 86, 109, 110, 168, 266; te Water, *Placaatb.*, D. II. bl. 1054; E. Barlaei, *Epp.*, p. 168; D. Heinsii, *Poëm.*, *Delic. Poët. Belg.*, p. 1568; *Cat. Bibl. Ultraj.*, P. I. p. 91; *Cat. Univ. c. pretiis*, p. 87; Muller, *Cat. van Portr.*

HEURNE of HEURNIUS (JOHANNES VAN), zoon van Otto en Johanna van Swaenswijck, doctor in de regten, werd 1 Oct. 1635 raad in de vroedschap te Utrecht, 22 Oct 1639 raadsheer bij het prov. hof aldaar; hij was een ijverig beoefenaar der wiskunde en overleed ongehuwd in 1669.

Zie Barlaei, *Poëm.*, P. II. p. 131.

HEURNE of HEURNIUS (JUSTUS VAN), broeder van Otto, kwam in 1624 als predikant in Indië en werd te Batavia beroepen, waar hij tot in 1632 werkzaam was. In dat jaar deed hij eene reis naar de kusten van Coromandel, doch vertrok hetzelfde jaar naar de Molukken, waar hij op het eiland Hominoa als predikant geplaatst werd. In 1638 keerde hij naar Batavia en vervolgens naar het vaderland terug. Hij schreef:

Admonitio de legatione evangelica ad Indos capessenda, s.

de vocatione Ethnicorum et Judaeorum ad fidem Christianam, L. B. 1678.

Schriftelijk rapport aengaende de gelegenheyt van 't eyland Ende, tot het voortplanten van de Christelyke religie en van wegens de gelegentheyt van Bali 1638; medegedeeld door P. A. Leupe in de *Bijdragen van de Taal- Land- en Volkenkunde van Neêrl. Indie*, D. III. bl. 253.

Vocabularium ofte Woordenboeck in 't Duitsch en Maleisch, eertyds gecomponeerd en uitgegeven door Casparum Wiltens ende Sebastiaen Danckaerts, ende nu met meer dan 3000 soo woorden als manieren van spreken, vermeerdert uyt de Schriften van Jan van Hosel ende Albert Ruyl door J. H. Amst 1650, 4°.

Later vermeerderd door de predikanten Fred. Gueynier en Melch. Leydecker. Batavia, 1707, 1708.

Over de IV Evangelisten en Handelingen der Apostelen in 't Nederduytsch en Maleitsch, Amst. 1651, 4°.

Zie Jöcher's *Gelehrt. Lex.*, S. 1580; *Het Gezantschap naar Bali onder den Gouverneur Hendrik Brouwer in* 1633, medegedeeld door P. A. Leupe in de genoemde *Bijdragen*, D. V. bl. 1; Bodel Nyenhuis, in *Tijdschrift voor Ned. Indië*, IIIde Jaarg., bl. 157; *Cat. van Boek. van het Hist. Genoots. te Utrecht*, bl. 12; Valentyn, *O. en N. Oost-Indië*, D. III. St. I. fol. 47—51, D. IV. St II fol. 8—16, 19, 115; J. J. de Hollander, *Letterk Leercursus* etc, bl. 173; L. Poppe, *de Zuid-Afrikaan*, Nr. 59 1833; *Cat. Univ. c. pretiis*, p. 87.

HEUSCH of HEUS (Abraham de), in het midden der 17e eeuw te Utrecht geboren, oefende zich onder Christiaan Striep in de schilderkunst, en schilderde met de stiptste naauwkeurigheid slangen, hagedissen, kapellen en kleine insecten naar het leven. Na zijne vrouw verloren te hebben, voer hij als kapitein van een brander ter zee. Hij huwde andermaal, wijdde zich wederom aan de kunst, vestigde zich te Leerdam en bekleedde aldaar de waardigheid van burgemeester.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 37.

HEUSCH of HEUS (Jacob de), landschapschilder, in 1657 te Utrecht geboren, oefende zich eerst onder zijn oom Willem de Heusch (die volgt) en vertrok vervolgens naar Italië, waar hij de kunst en natuur bestudeerde, en zijn stijl, inzonderheid zijne figuren, eenigermate naar die van Salvator Rosa wijzigde. Hij was een goed teekenaar, die door veel op de academie naar het leven te teekenen een vaste hand verkreeg. Na een geruimen tijd, zoo te Rome als te Venetië, de kunst beoefend te hebben, keerde hij, volgens den een naar Utrecht terug, waar hij den 9 Mei 1701 overleed, doch volgens den ander was Amsterdam de plaats waar hij zich vestigde en overleed. Zijne kunst vindt men meestal in Italië. Waarschijnlijk is het landschap met laag geboomte, ruïnen en struikgewas op den middengrond en een herder, visscher en eenige geiten en schapen, op den catalogus der hertogelijke galerij te Saltzthalen voorkomende en aan P. Heusch toegeschreven, van zijn penseel.

Zie, behalve Hoogstraten, Houbraken, Kok, Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 374; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 684.

HEUSCH of HEUS (Willem of Guilleam de) oom van den bovengemelde, werd te Utrecht in 1638 geboren en was een leerling van den beroemden Jan Both, wiens schildertrant hij, zoo in ordonnanties van Italiaansche landschappen als warm koloriet en dartele penseelsbehandeling navolgde. Hij hield zich een geruimen tijd in Italië, en vooral te Rome op. Te Utrecht wedergekeerd, bleef hij tot in hoogen ouderdom zijnkunstvak voortzetten. Zijn sterfjaar is onbekend, doch in 1699 was hij nog in leven. Zijn kunstwerk werd naar verdienste gezocht en gewaardeerd. Hij verrijkte zijne landschappen, die beurtelings gezigten van den Rijn en den Tiber, van Frascati en Tivoli voorstelden, met fraaije figuren en dieren, die goed geteekend en fiks getoetst zijn. Hij koos doorgaans jagten, herfsttooneelen of herders en landlieden, zich met veldarbeid bezig houdende of zich vermakende, tot zijn onderwerpen. Men vindt van hem op het Haagsch museum twee kleine landschapjes. Op de verkooping van van der Linden van Slingeland gold zijn *landschapje* op koper, zeer delicaat en uitvoerig geschilderd *f* 600.00; een grooter *bergachtig landschap*, meesterlijk en zonachtig, *f* 710.00. De hoogleeraar Bleuland bezat van hem 5 schilderijen, van welke een *Italiaansch landschap*, voor *f* 320 00 en een *bergachtig landschap* met jagende nymphen, door Poelenburg gestoffeerd, voor *f* 465.00 verkocht zijn.

Een *landschap met Zoneffekt* is in de Louvre te Parijs te zien.

Bartsch en Kramm maken melding van 10 door hem in den trant van Both geëtste landschappen. De goede afdrukken zijn voortreffelijk schoon. Een stel, waarvan No. 1 ontbrak, werd op de verkooping van von Fries voor *f* 270.00; 2 andere zeer zeldzame, bij Bartsch onbekende landschappen voor *f* 250.00 verkocht.

Zie, behalve Hoogstraten, Houbraken, Kok en anderen, Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 37; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 684.

HEUSDANUS (G. S.) schreef:

In L. Apuleji *Opera omnia, Quaestiones et Conjecturae*, Antv. Plant. 1586, 12°.

HEUSDE (Philippus Wilhelmus van), zoon van Cornelis van Heusde en van Catharina Josina Wijbo, werd den 17 Junij 1778 te Rotterdam geboren. Na aldaar en te Delft het voorbereidend onderwijs van bekwame leermeesters te hebben genoten, bezocht hij de Erasmiaansche school te Rotterdam, die toen den geleerden en smaakvollen J. A. Nodell aan het hoofd had. Deze maakte hem met de schriften van Plato en Hemsterhuis bekend, en gaf hem, nadat hij reeds de school had verlaten, nog drie jaren privaat onderwijs. Eerst in 1797 vertrok hij naar Amsterdam om zijne letterkundige studiën onder den beroemden Wijttenbach en van Swinden te vervolgen en zich onder Cras op de regten toe te leggen. Niet alleen was hij de leerling maar de vriend dezer mannen, vooral van Wijttenbach, die hem zijne letterkundige schatten mededeelde en hem de ouden, inzonderheid Plato, leerde verstaan. Zóó gehecht was hij aan Wijttenbach, dat hij hem naar Leyden, waar hij tot opvolger van Ruhnkenius was benoemd, volgde. Ook daar bleef hij de leerling bij uitnemendheid van Wijttenbach, schoon hij ook de scholen van van den Heessel, Kluit en Siegenbeek bezocht. De eerste vrucht zijner letterkundige studie was het door Wijttenbach, Bonnet, Heyne en Buttmann zoo geprezen *Specimen criticum de Platone*, dat hij aan curatoren opdroeg, die hem daarvoor een kostbaar boekgeschenk met een eervol inschrift vereerden. Een uitstapje naar Parijs bragt hem met verschillende Fransche geleerden in kennis, en naauwelijks was hij tot doctor in de beide regten bevorderd of hij hield reeds te Utrecht (1804) zijne intree-rede *de Antiqua Eloquentia cum recentiore comparata* (Traj. ad Rhen. 1805) als hoogleeraar in de geschiedenis, oudheidkunde, welsprekendheid en Grieksche taal. Zes en dertig jaren bleef hij de steun en het sieraad dier hoogeschool, niet alleen door zijne uitgebreide geleerdheid, kiesche smaak en innemende leerwijze, maar ook door de goedheid van zijn hart, de reinheid zijner godsdienstige beginselen en het voorbeeld van zijnen vromen wandel, ingerigt naar het evangelie van Jezus Christus, wien hij als zijnen Zaligmaker en Heer beleed. Als geleerde had hij ongemeene verdiensten, maar als onderwijzer, als vormer en opleider der jongelingschap, had hij naauwelijks wederga. Hierin vond hij den hoogsten lust van zijn leven; hieraan wijdde hij de heerlijke begaafdheden van zijnen geest met rusteloozen ijver toe. De door hem gestichte school, zoo groot, als door weinige hoogleeraren in ons vaderland gevormd werd, droeg daarvan de sprekendste bewijzen en brengt gewis de weldadige vruchten tot de verste nakomelingschap over. Driemaal begeerde men hem te Leyden tot hoogleeraar. Tweemaal

bekleedde hij de waardigheid van rector-magnificus, die hij (1807) met eene *Oratio de vi et efficacia quam ad excolendas recentiores gentes antiquae habuerint literas* en (1818) met eene *Oratio de pulchri amore* nederlegde. In 1816 werd hij tot bibliothecaris der Academische bibliotheek aangesteld, welker Catalogus hij met eene voorrede in 1835 het licht deed zien. Hij was curator van het Gymnasium, ridder van den Nederlandschen Leeuw, lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut en van vele binnen- en buitenlandsche geschied- en letterkundige genootschappen. Meermalen werd hij tot gewigtige betrekkingen geroepen en toen hij, den 28 Julij 1839, op eene reis door Zwitserland te Genéve stierf, was de rouw in ons vaderland algemeen. In alle geleerde genootschappen, waarvan hij lid was, werd met de hoogste lof van hem gesproken en vele zijner leerlingen bragten hunnen onvergetelijken meester in proza en poëzij hunne hulde.

Zijne schriften zijn:

Diatribe in civitates antiquas, in *Comment. Lat. Tert. Cl. Inst. Regii Neërl.* 1817, 4°.

Initia Philosophiae Platonicae, Traj. ad Rhen. 1827 tot 1836, 3 vol. 4 part. 8°.

Brieven over den aard en strekking van Hooger Onderwijs, Utrecht 1829. Hiervan verschenen 3 uitgaven en 2 Hoogduitsche overzettingen, namelijk van Leon Weydmann, *Prediger zu Monsheim*, Crefeld 1839, en van J. Klein, *mit einer Vorrede begleitet von* F. H. C. Schwarz, Heidelb. u. Leipz. 1830.

De Socratische School of Wijsgeerte voor de negentiende eeuw, Utrecht 1834—1839, 4 dln., gr. 8°. Hierop hebben betrekking:

F. C. de Greuve, *in antwoord op de Brieven van den Hoogleeraar Ph. W. van Heusde, benevens de wederlegging van het derde deel der Socratische School*, en

Ph. W. van Heusde, de Socratische School, vierde deel, de Metaphysica, nader toegelicht en beoordeeld door J. Nieuwenhuis, Leiden 1840, 8°.

Het derde deel is ook afzonderlijk verschenen in drie stukken met den titel van

Proeven van wijsgeerige navorschingen in de talen, Utr. 1837.

Dr. S. Leutbecker gaf van het eerste deel eene Hoogduitsche overzetting, Erlangen 1838, 2 stukken.

Characterismi Principum Philosophorum veterum, Socrates, Platonis, Aristotelis ad criticam philosophandi rationem commendandam, Amst. 1839, 8°.

De School van Polybius, of Geschiedkunde voor de negentiende eeuw, Utrecht 1841, gr. 8°.

Oratio de naturali artium et doctrinarum conjunctione, alteris celebrandis Acad. Rheno-Trajectinae Saecularibus, habita d. 13 m. Junii a. 1836: *accedit Protrepticus ad filium promotionis more majorum opportunitate*, Ultraj. 1836.

Esquisses philosophiques, dédiées à l'Acad. des Sciences morales et politiques, sect. Philosophie. par Ph. W. van Heusde, *Membre Correspondant de l'Institut de France*, ook in het Nederd. vóór den 2den druk der *Socrat. School.*

Cornelis Willem de Rhoer gekenschetst, bijzonder als Geschiedkundige, Utr. 1821.

Herinneringen aan Willem Hendrik de Beaufort, Utr. 1823.

Beiden met den titel: *Ter nagedachtenis van C. W. de Rhoer* en *W. H. de Beaufort*, Utr. 1830, 8°.

De *Praefatio* vóór den Catal. der Acad. Bibl. Ook afzonderlijk *accedentibus tum aliis Bibliothecam spectantibus tum Senatus Urbani Trajectensis decretis*, Ultraj. 1835.

Aanspraken aan de Vrijwillige Jagers, Studenten der Utrechtsche Hoogeschool, te Hilvarenbeek 2 Aug. en te Oorschot 22 Aug. 1831.

Zie *Memoriam Heusdii commend.* J. A. C. Rovers, Traj. ad Rhen. 1841: *Memoriam Heusdii c. discip. recol.* N. C. Kist, *Lectiones auspicans etc.* Ao. 1839—1840 *habend.*, L. B. 1839, 8o. maj.; A. Ekker, *Epist. in Heusdii memor.* in *Symbol. Litter.*, T. IV.; P. C. Pruijs van der Hoeven, *de Instit. Acad.*, L. B. 1840; Mr. C. Star Numan, *ter Nagedachtenis van Ph. W. v. H.*, Gron. 1839, 8o.; Goudoever, *Sermo ad discip. hab. die XVIII m. Septembr. a.* 1839, Ultraj. 1839; *Hulde aan v. H. bij zijn graf hem toegebrogt door* A. van Goudoever en H. J. Royaards; *Levensb. van wijlen den Hoogl. Ph. W. v. H. door zijn ambtgen.* Mr. A. van Goudoever, met *Hulde bij het graf* in *Utr. Stud. Alm.* voor 1840; *Het overlijden van v. H. herdacht in de openbare zitting van de 3e Klasse van het Kon. Ned. Inst op 27 Aug.* 1839 *door* Mr. C. A. den Tex; *Konst- en Letterbode* 1839, D. II. bl. 82, 112, 291; *Verslag van de jaarl Alg. Verg. van het Prov. Utr Genoots.* 1840; M. Siegenbeek in *Handel. der jaarl. Vergad. der Maats. van Ned. Letterk. te Leyden* 1840, (met een gedicht); R. H. Graedt Jonkers, *Hulde aan de Naged. van den Hoogl. Ph. W. v. H.*; R. P. Verbeek, *Ontboez. bij den dood van mijnen hooggeachten leerm. Ph. W. v. H.*; J. Roulez, *Notice Biogr. sur Ph W. v. H.*, Brux. 1841; Gerh. Stöckfeld, *Andenken an den grossen hochberühmten Herrn Prof. Ph. W. v H*; H. E. Vinke, *Levensberigt van den Hoogl J. Heringa* in *Utr. Stud. Alm. voor het jaar* 1841; Dez. in *Or. de relig. Christ. in conform. homin. animis tisq. consol. vi atq. effic.* en in *Godgel Tijds Waarheid in Liefde* 1840, bl. 597; S. Karsten, in *Or. de antiq litt. doctr c. philos. conjung.* passim; J W. Scholten, *Or. de vitando in J. C. hist. interpretanda docetismo, nobili, ad rem Christian. promovendum hodiernae Theologiae munere*, p. 29; W. Muurling, *Philalethes, over de Waarheidsliefde*, bl. 32; L. G. Pareau, *Vorming van toekomstige Godgeleerden* in *Waarheid in Liefde* 1839, D. IV. bl. 913; H. R. Royaards, *v. H. en zijn onderwijs als paedagogisch tot de godgel. wetens en v. H. als geschiedkundige en leeraar der geschied*, Utr. 1839; P. Hofstede de Groot, *Beschouw van v. H's denkbeeld omtrent het lager onderwijs, eene voorlez den 3 Julij 1840 in de Algem. Vergad. van het Schoolonderwijzers Gezelschap der Prov. Gron gehouden in Tijdschr. voor Onderwijzers*, Gron. 1840, IV.; Dez., *Over de verhouding van de Godsdienst en de Wetenschap tot het Onderwijs: denkbeelden van Graser, v Heusde, Cousin en van Hemmel*. Gron. 1841; Holtius, *Or. de liberal. major nostror. quae academus instituendis augendisque cognita est*, p 62. 63; Wyttenbach, *Bibl. Crit.*, T. III. P. 3, p. 66; Dez., *Epist. ad Heusd*; S. Karsten in *Ded. Xenophanis Coloph. Carm Rel.*; Friedmanni, *Bibl. scripta ac Poët. Latin. aetatis recens. selecta A script.* I. 2. 163; J. Bake, in *Bibl. Crit. nova*, T. IV. p. 39; *Annal. Acad. Traj.* 1820—1821, p. 64, 1834 tot 1835, p. 47; J. A. C. van Heusde, *Epist. ad Patrem Disquisitione de Cicerone Philoplat. praem.* en in *Praef. ed. sec. Schol. Socrat.*, p. 13; J. A. C. van Heusde. *Epist. ad Patrem, Diatribae praem.* in *locum. de Consolatione* en in *Praef. Disquisit. historico-juridicae de lege Poetelia Papiria*, Traj. 1842; Heyne, in *Götting Gel. Anz.* 1804; Buttmanni *Auctora animadv. in Plat. Gorgiam et Theaetetum*, Vol. II. ed. Heindorf; *Allgem Liter. Zeit. Erg, Bl* 1809, Nr. 27; *Int. Bl.* 1839, Nr. 52, S. 420; *Heidelb. Jahrb* 1840, S. 785; *Gött. Gel Anz* 1840, S. 608; *Die Unruhen in der Niederl Reform. Kirche während der Jahre* 1833 *bis* 1839 *von X. Herausgegeb. von* J. C. L. Gieseler, Hamb. 1840, S. 199; *Krit. Zeitschr. für Rechtwissens und Gesetzg. d Auslandes, herausgegeben von* Mittermaier u. Zachariae 1839, Th. I. S. 37; L. J. F. Janssen. in *Theol Stud u. Krit.* 1837, S. 379—412; *Konst- en Letterb.* 1806, D. I. bl. 402, 1810, D. I. bl. 233, 1827, D. I. bl. 19, D. II. bl. 33, 1834, D. II. bl. 362, 1836, D. II. bl. 355; *Schouwb. van In- en Uitl Letter- en Oudheidk* 1806, Nr. 2, bl. 101, Nr. 4, bl. 216; *Godgel. Tijdschr. Waarheid in Liefde*, 1837, D. IV. bl. 792, 1840, D. III. bl 598, 600, 1841, D. II. bl. 365; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Gesch inzond in Ned.*, D. X. bl. 8; *De laatste Evangelieraad van* P. Bonnet, Utrecht 1804 bl. 70; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.*, D. I. bl. 377, 380; Sepp, *Proeve eener dogmat geschied der Theol in Nederl*, bl. 56, 96, 162, 259; *Bijdr tot Regtsgel. en Wetgev door* C. A. den Tex en P. v. Hall, 1838. No. 1. bl. 134; *Geschied der Christ. Kerk in Tafer.*; Kobus en Rivecourt, *Handwoordenb* en o. h w.; *Cat. der Bibl van de Maatsch. van Ned. Letterk.* D. I. bl. 100; Muller, *Cat. van Portrett.*

HEUSDEN (Boudewijn van), afstammeling van een zeer oud en aanzienlijk geslacht, dat in de mannelijke lijn reeds voor eeuwen is uitgestorven en zijn oorsprong ontleende aan de graven van Teisterbant en Kleef, door Robbert, tweede zoon van Robbert van Kleef, graaf van Teisterbant en van Kunegonda, dochter van den graaf van Huy. Boudewijns vader, Robbert, was de eerste heer van Heusden, terwijl diens broeder Lodewijk zijn vader als graaf van Teisterbant opvolgde en een andere, Diderik, de heerlijkheid van Altena tot zijn erfdeel bekwam. Gedurende het leven van Boudewijns vader (839) verwoestten de Noormannen en Deenen de stad en het slot van Heusden. Hij overleed in 857. De moeder van Boudewijn was Ada, dochter van den graaf van Cuik. Boudewijn was „een vroom en wijs jongeling." Tot meerdere jaren gekomen, reisde hij met Heinaldo, graaf van Angiens, naar Frankrijk en vervolgens naar Engeland, waar hij koning Admond, Eadmond, Edmond ook Edericus genoemd, diende. Sophia, de dochter van dezen vorst, ontvonkte in liefde tot hem en beiden vertrokken, gevolgd door een dienaar en dienares, van het hof en kwamen te Vlissingen, vervolgens te Zutphen en, toen Robbert gestorven was, te Heusden. Lang bleef zij hier verborgen eer de koning eenig narigt van haar verblijf

bekwam. Eindelijk werd zij door een Engelsch koopman ontdekt. De koning, van haar verblijf verwittigd, zond een edelman derwaarts, die haar op het huis vond, bezig met spinnen van purperen zijde op een rood wiel. Na onderzoek te hebben gedaan naar haren toestand, kinderen enz., ontbood de koning zijn zoon en dochter met hunne kinderen naar Engeland, ontving ze met blijdschap en begiftigde ze rijkelijk. Volgens een ander verhaal vertrokken slechts Boudewijns beide zonen, Edmond en Robbert, bij het leven hunner moeder, naar Engeland, hield de koning den oudsten bij zich en zond den jongsten naar zijne moeder terug en „gaf hem een wapene grootelijken begaeft, te voeren uyt conincklyken authoriteyt, een schilt van goude met een root raderken, en daer op eenen helm van goude en daer boven een kroon van lasuer, en tusschen de kroon twee lange ezelsooren en daer tusschen een root rat."

Boudewijn stierf in het jaar 870 en zijne vrouw Sophia in 890 en werden in de kerk van Oud-Heusden begraven.

Zie Wilhelm Malmesburiens., Lib. II, *de gestis Reg.; Angl; Chron. Saxon. ad annum* 1370; Joh. à Leydis, *Orig. et reb gest.*; D D. Brederode bij *Matthaei Anal. Vet. et Med. aevi*, T. I, p. 614; Oudenhoven, *Beschr. v. Heusden*, bl. 34, 35, 42, 46; Devisie, *Kronijk*; Pontanus, *Hist. Gelr.*; P. Heuterus, *Geneal. Praecip. Alequot. e Gallia Francica ac Belgica Famil.*, p. 54; van Leeuwen, *Bat Ill.*, p. 983; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XX, bl. 588; Bolhuis, *De Noormannen in Nederland*, bl. 113.

HEUSDEN (Willem i heer van), zoon van Jan den III en van Christina, dochter van den graaf van Arensbergen, trok met keizer Coenraad en koning Lodewijk van Frankrijk, naar het heilige land en stierf in het jaar 1153. Hij liet bij zijne vrouw, eene dochter des graven van Lijningen, geen kinderen na. Zijn broeder Arnold huwde met eene dochter van den graaf van Salm en stierf in het jaar 1168.

Zie van Oudenhoven, *Beschrijv. v. Heusden*, bl. 39, 47.

HEUSDEN (Johan iv heer van), zoon van Arent of Arnold en N. N. van Salm, trok met hertog Hendrik van Brabant naar het heilige land en werd daar ridder geslagen. Hij stierf in 1192, bij zijne vrouw, dochter van den heer van Hoorne, nalatende Robbrecht, die hem opvolgde.

Zie van Oudenhoven, *Beschrijv. v. Heusden*, bl. 39, 47.

HEUSDEN (Johan vi heer van), kleinzoon van Robbrecht, zoon van Jan V en van de dochter des graven van Vernenburg. Hij werd ridder geslagen in 't heilige land en stierf in 1279. Hij liet na bij zijn vrouw, eene dochter des graven van Loon, Johan, die volgt, en Jan van Heerbeen en Arent van der Sluys, ridders.

Zie van Oudenhoven, *Beschrijv. v. Heusden*, bl. 40, 48.

HEUSDEN (Arnout van), broeder van Johan, die volgt, was in 1288 in den slag van Woeringen met zijn broeder. In de kronijk leest men nopens hem:

»Dees heeren broeder van Hoesdinne
»Arnaut hiet hi, ende was clerc;
»Maer ridderlike was sijn werc."

Zie *Rijmkronijk* van Jan van Heelu, bl. 191.

HEUSDEN (Jan vii heer van), zoon van Jan VI en van N. N. van Loon, nam met de misnoegde edelen deel aan de zamenzweering tegen graaf Floris V, die bij zijn dochter Isabella een bastaard teelde, met name Witte, de eerste heer van Haamstede in Zeeland. Hij trok met vele ridders aan den Rijn naar 't heilige land en streed aan de zijde van Jan I, hertog van Brabant, in den slag van Woeringen. Hij verzoende zich door bemiddeling van den hertog met graaf Jan II en stierf in 1303.

Zie Goudhoeven, *Chron. v. Holl.*, bl. 145, 340; Balen, *Beschr. v. Dordr.*, bl. 720, 725, 726; Oudenhoven, *Beschr. v. Heusden*, bl. 37; van Wijn op Wagenaar, *Vad. Hist.*, D III, bl. 42; *Rijmkronijk* van Jan van Heelu (uitg. Willems), bl. 341.

HEUSDEN (Jan viii heer van), zoon van Jan de VIIde en van de dochter des graven van Wichingen, diende den hertog van Brabant tegen den Koning van Frankrijk, waarvoor hem de hertog „4000 ponden tornoys in eens en nog eeuweliken ende erffelijken, 100 pond Brabants" gaf. Hij huwde 1. Margaretha, dochter van den graaf van Cuyk en 2. Sophia, dochter van den heer van Cranendonk. Bij de eerste liet hij na, Johan IX, die met Cunigonde, dochter van Jan van Arkel, huwde, tot ridder in het heilige land werd geslagen, en tegen den zin van zijn oom, ridder Jan van Drongelen en zijne zuster Sophia van Saffenberch, de heerlijkheid Heusden met al haar toebehooren aan Jan, hertog van Brabant verkocht.

Zie van Oudenhoven, *Beschr. v. Heusden*, bl. 49.

HEUSDEN VAN ELSHOUT (Jan van), derde zoon van Jan VII, achttiende heer van Heusden, en Alida van Wijbestein, leefde omtrent 1320 en was de stamvader van dat geslacht. Hij huwde met eene erfdochter uit den huize Elshout, die het slot en de heerlijkheid van dien naam in het geslacht van Heusden bragt. Gerhard, een der afstammelingen van heer Jan, werd in 1414 door de Gelderschen omgebragt. Diens kleinzoon, mede Gerhard genaamd, overleed in 1588 en liet vier zonen na, die volgen.

Zie Bucel, *Stemmat.*, p. 11, 113; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XX, bl 593.

HEUSDEN VAN ELSHOUT (Kornelis van), zoon van Gerhard, gouverneur van Heusden en onderhavige landen.

HEUSDEN VAN ELSHOUT (Egidius van), zoon van Gerhard, president van de rekenkamer in Gelderland, in 1635 geboren. Hij liet verscheidene zonen na.

HEUSDEN VAN ELSHOUT (Ivo van), zoon van Gerhard, ontvanger-generaal van wege den koning van Spanje in Gelderland en Zutphen, gestorven in 1620.

HEUSDEN VAN ELSHOUT (Jan van), ontvanger-generaal van wege den koning van Spanje in Zeeland. Hij overleed in 1661.

HEUSDEN VAN ELSHOUT (Diderik van), zoon van Kornelis, bovengenoemd, sneuvelde, in 1642, als luitenant-kolonel in den slag bij Leipzig.

HEUSDEN VAN ELSHOUT (Diderik), zoon van Jan, voornoemd, ridder, baronnet, heer van Middelswaele en Zeijssele, hoofdopziener van wege den Spaanschen koning over de kanalen, te Brussel, eerste schepen in 1688 en 1689, burgemeester dier stad in 1690, werd door koning Karel II, 2 Maart 1688, tot baron van Heusden verheven.

Zie Bucel, *Stemmat.*, p, 11, 113; *Nobiliaire des Pays-Bas et du Comté de Bourgogne*, T. II, p. 513, 550; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XX, bl. 593.

HEUSDEN (Henricus van), behoorde tot die mannen, welke het werk der hervorming, door Geert Groote aangevangen, vervolgden en voleindigden.

Zie Kist en Royaards, *Archief voor Kerkel. Geschied. inzonderheid in Nederland*, D. VIII, bl. 261.

HEUSDEN (Kornelis van), krankbezoeker te Amster-

dam, schreef een werkje tegen **Deurhoff**, Amst. 1719, 8°., waarop volgde:

Afgeperste verantwoording wegens het gedicht voorheen uitgegeven ter uitvaert van Willem Deurhoff, Amst. 1719, 8°.

In 1734 gaf hij te Amsterdam *Brieven tegen de Hattemisten* uit, in 4°.

Zie Abcoude, *Naamr. van Ned. boeken*, bl. 162.

HEUSDEN (PETRUS VAN), te Geervliet, leefde in het midden der 18de eeuw en wijdde:

Een nederige zegezang aan Samuel Hushusius, bij diens bevestiging tot predikant te Abbenbroek. 1759.

Zie *Boekzaal der Gel. Wereld*, 1759, bl. 521, 522.

HEUSDEN (JACOB VAN), zoon van den notaris en procureur Cornelis van Heusden en van Johanna van der Plas, werd den 30 Januarij 1757 te Hilvarenbeek geboren, studeerde, na voorbereidend onderwijs genoten te hebben te Leyden, werd adjunct- en vervolgens predikant te St. Oedenrode (1784), en acht jaren later (1792) te Hilvarenbeek. Aan deze gemeente was hij zóó gehecht dat hij er zijn gansche leven bleef, voor een beroep naar Arnemuide bedankte en dat naar Vlissingen voorkwam. In 1839 verkreeg hij, na eene zevenenveertig-jarige evangelieverkondiging, zijn emeritaat en overleed den 20 Februarij van dat jaar.

Hij was een waardig evangeliedienaar en trouw herder en verwierf zoo bij haar als elders den eerbiedwaardigen naam van *vader*. Hij beleefde in hun midden echter treurige dagen. Aan de Protestanten werd door de Roomsch-Katholijken de kerk ontnomen, hen de verpligting opgelegd voor de pastory huur te betalen, eindelijk ook het gebruik van deze ontzegd. Van Heusden wist echter, door zijne toevlugt te nemen tot Lodewijk Napoleon, het inzamelen van giften, het uitgeven eener leerrede over Ps. CXXXIII, fondsen bijeen te brengen tot het aankoopen eener predikantswoning en het opbouwen eener nieuwe kerk. Doch zijn werkkring was niet tot zijne gemeente beperkt; veelzijdig zijn zijne verdiensten jegens de Nederlandsche Hervormde kerk. De godgeleerde wetenschappen vonden in hem, die bij uitnemendheid in de oude talen bedreven was, een gelukkig beoefenaar, getuige zijne bekroonde prijsverhandeling bij het Genootschap ter verdediging van de Christelijke godsdienst, en andere geschriften. Als theologant was hij mild, verdraagzaam en een voorstander des vredes, trachtte de hitte der gemoederen, bij de separatistische twisten te bedaren, verzoende den Goudschen predikant Bussingh met zijn ambtgenoot. De regten der Hervormden werden in hem door woord en pen mannelijk verdedigd, toen zij door de omwentelingen bedreigd werden, ook bestreed hij de meening dat de staat niet verpligt zou zijn in het tractement der Hervormde predikanten te voorzien. Hij stelde warm belang in allerlei inrigtingen tot bevordering van het Protestantisme, zooals in de Maatschappij van Weldadigheid, en was de ontwerper en stichter van de Maatschappij van Welstand (18 Julij 1822). Nog kort voor zijn dood werd hij door Z. M. den koning tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw benoemd. Hij was bevriend met den hoogleeraar van der Palm en den predik. E. Kist.

Van Heusden huwde den 9 April 1790 mejufvrouw W. C. de Bruijn, die hem een aantal kinderen schonk Zijn portret is in steendruk. Hij schreef:

Eene aanprijzing van het onderzoek der H. Schrift der Christenen, zoo voor zich zelven, als met hunne huisgenooten, waarin tevens wordt aangetoond, hoe hetzelve op de meest gevoegelijke wijze, tot regt verstand en troostvolle bevestiging der waarheid kan worden in het werk gesteld in *Werk. van het Haagsch Genootschap* 1789.

Leerred. over het beminnelijke van de plegtige Samenkomsten der Christenen, naar aanleiding van Psalm CXXXIII, 1809.

Kort onderwijs in de Christelijke Godsdienst, naar de belijdenis der Hervormden, 's Hertogenbosch 1836 (3de druk).

De dag des Heeren, eene zamenspraak tusschen den heer B. en mevrouw V. z. n. 's Bosch 1824.

Aanmerkingen op een geschrift, getiteld: de Godsdienst afgezonderd van den Staat. Opgedragen aan de aanstaande nationale vergadering der Nederlandsche Republiek; waarin hij de stelling dat de Staat met de bezoldiging der Hervormde geestelijkheid niets te maken had met bescheidenheid, maar met de meeste bondigheid bestrijdt. Dordr. bij P. v. Braam. z. n.

Een Praeadvys, hoe de leeraars der Hervormde Kerk, ingevolge het decreet der nationale vergadering ter afschaffing van alle heerschende Godsdienst, zich voortaan te gedragen hebben. Vlugschrift z. n. v. s. of d.

Voorlezing over het gebruik van Geloofsbelydenissen of Symbolische boeken. 's Bosch 1825.

Over het behoorlijk eerbiedigen van de Geloofs-Formulieren der Hervormde Kerk in Nederland, beschouwd als het geschiktste middel ter bereiking van derzelver doel, de eenigheid des geloofs, ook bij de tegenwoordige onrust, in dezelve verwekt.

Over de voortreffelijkheid van het Gereformeerde boven het Roomsche Geloof, in gemeenzame gesprekken. z. n. Breda 1830.

Het groot belang der Gereformeerden om zich van de Roomsche Kerk gescheiden te houden. z. n. Amsterdam bij J. van Kesteren en Rotterdam bij J. van Baalen.

Ook gaf hij eene kleine verhandeling onder de spreuk Crispus Sallustius: *Pulchrum est bene facere Reipublicae, etiam bene dicere haud absurdum est*, waarin hij zijn wensch uitdrukte, dat de grondbeginselen der Maatschappij van Weldadigheid op de provincie Noord-Brabant werden toegepast. 's Bosch 1818, 1837.

Peter en Anna of de gelukkige Landbouw. Breda 1837.

Zie *Jacob van Heusden in zijn verdienstelijk leven geschetst door* S. S. Sprenger van Eijk, Rotterd. 1841; *N. Vaderl. Bibl.*, D VI, No. 10; J. W. Bussingh, *Leerredenen*, Rotterd. 1802; *Boekzaal voor* 1841, *Maart*, bl. 405, *April*, bl. 530; *Versl. d Maatsch v. Welstand van* 1824, 1826; Glasius, *Godgel. Nederl.*, 5de St., bl. 93; Muller, *Cat. van Portrett.*

HEUSDEN (Mr. A. VAN) lid der vroedschap van Leiden, werd in Februarij 1795, op den eisch der Leidsche revolutionairen, door Fransche huzaren gevankelijk van 's Hage naar Leiden vervoerd.

Zie van der Aa, *Geschied. van den Oorlog* 1793—1802.

HEUSSEN (FRANS ESAUSZ. DEN), werd in 1624 als predikant te Oost-Vlieland beroepen, en overleed aldaar in 1679, na sedert 1662 Johannes Roos (in 1684 gestorven) tot adjunct gehad te hebben. Hij was in zijn tijd als godgeleerde en dichter bekend door:

Thien schriftuurlijke Redenen, tot bewijs dat de jonge kinderen der Geloovigen moeten gedoopt worden. Kort en klaer, tot onderrichtinghe van de eenvoudige t' samen gestelt. T' Amstelredam *gedaen voor* Marten Jansz. Brant 1637. 24°. Hier achter een *Nieuwe-jaers-vereeringh* in poëzy op muziek.

Den Christelijcken Visscher, voor-ghestelt bij forme van t' samen-spreeckinghe tusschen een Visscher en de Predikant: Tot stichtelijcke onderwijsinghe, aen alle Visschers en Zeevarende luyden. De derde druck, van nieuws oversien ende verbetert, na de nieuwe oversettinge des Bijbels, in alle plaetsen der H. Schrifture. T' Amstelredam bij Marten Jansz. Brandt. 1640. Kl. 8°.

In dit boeksken, aan de regering van Enkhuizen en West- en Oost-Vlielandt opgedragen, vindt men plaatjes, proza en poëzy. Volgens de toespraak *Tot den Christelijcken leser* werd de eerste en de tweede druk binnen vier jaren geheel uitverkocht. Het was een hand- en schatboek onzer visschers te West- en Oost-Vlielandt.

Gouden Breydel voor de quade en ongebonden Tonge ofte verklar. van het Derde Gebodt. — Met Aenhangsel vervat: eenige politycke en Kerchel. wetten en ordonn. tegen het vloecken, sweeren enz. Amst. wed. A. van den Burgh, 1676. kl. 8°.

Noachs Arcke en Zions Burght, een sommarisch verhael van 't gepasseerde desen vergangen somer. 1672.

Catechisatie over de Christelijke Catechismus, der Gereformeerde Kerken in de Vereenigde Nederlanden. Enkhuijzen 1668, 8°., 1658.

Zie Koecher, *Hist. d Heidelb Catech*, bl. 312; van der Aa, *Nieuw Biogr Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 219; F. Muller, *Catal. eener uiterst zeldz. verz. van Boeken*, bl. 79.

HEUSSEN (N. DOEMER DEN), zoon van den voorgaande, beoefenaar der dichtkunst, schrijver van een stichtelijk werkje, blijkens de *Inleiding* tot hetzelve van zijn vader in *Noach's Arcke*, enz.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth Crit. Woordenb.*, D. II. bl 220.

HEUSSEN (DIRK VAN), jur. utr. dr., na verdediging eener dissertatie over het huwelijksregt, Leyden, 4 Mei 1648. Bij deze gelegenheid vervaardigden R. van Wesel en Willem van Heemskerk gedichten, die bl. 266 van den *Bloemkrans van verscheidene gedichten* voorkomen.

HEUSSEN (HUGO FRANCISCUS VAN) werd den 26 Januarij 1654 te 's Gravenhage uit een rijk en aanzienlijk geslacht geboren, studeerde te Mechelen en te Leuven, waar hij licentiaat in de godgeleerdheid werd. Na eenigen tijd rector in het nonnenklooster te Huissen te zijn geweest begiftigde hem de pauselijke vicaris, Johannes van Neerkassel, met een kanunniksplaats in het aartsbisschoppelijk kapittel te Utrecht. Ook vestigde hij, met toestemming van dezen prelaat, eene statie op de Hooigracht te Leiden. Van Heussen was geheel een Nederlander, van vurige liefde voor de katholieke kerk, maar ook voor zijn vaderland doordrongen. Toen eene partij het Nederlandsche bisschoppelijke bestaan wilde doen vallen en daartoe geen middel onbeproefd liet, schreef hij zijne geschiedkundige werken, waaruit ten duidelijkste blijkt, dat, hetgeen de Jesuiten als Jansenisme en Gallicaansche ketterij scholden, inderdaad niet anders was dan de oude katholieke leer, die hier door de beste godgeleerden en bisschoppen steeds was voorgestaan, en het was een bewijs hoezeer zijn geest die van de geestelijkheid zijner dagen was, toen het aartsbisschoppelijk kapittel hem, na den dood van Neerkassel, wiens warme vriend en Timotheus hij geweest was, het aartsbisschoppelijk bestuur wilde opdragen. Van 's mans geleerdheid en kracht en Nederlandsche degelijkheid wachtten de Ultramontanen te veel tegenstand dan dat men zijne benoeming niet zou hebben tegengewerkt. Reeds hadden zij weten te bewerken dat eene verhandeling van de aflaten en het jubilé, vroeger te Leuven uitgegeven, te Rome werd verboden, omdat de kracht der aflaten, volgens het Jesuitisch gevoelen, hier in werd verkleind. Van Heussen gaf het hierop veranderd voor de tweedemaal in het Hollandsch en ook in het Latijn uit met opdragt aan den kardinaal Columna, die hem nu zelf verlof gaf om het dus veranderd weer uit te geven. In weerwil van de veranderingen en goedkeuringen van dezen kardinaal, bleef de Jesuiten-partij de naar Rome's wensch herzienen druk nog steeds vervolgen en verketterde zij wat zelfs te Rome was goedgekeurd. De later afgevallen Theodorus de Cock, drong te Rome op van Heussens benoeming aan. Aartsbisschop werd hij evenwel niet, tot zijne groote vreugde werd Codde benoemd, die in van Heussen een warmen vriend bezat, en toen de eerste in 1700 ter verantwoording naar Rome werd ontboden, behoorde van Heussen tot zijne provicarissen. Na de afzetting van Codde, werd aan van Heussen het uitoefenen van het provicariaat wel verboden, doch hij ging er desniettegenstaande mede voort. De in 1705 nieuw benoemde pauselijke vicaris, Gerardus Potkamp, benoemde van Heussen insgelijks tot vicaris, in welke betrekking hem, na diens kort hierop gevolgden dood, de kapittelen van Haarlem en Utrecht niet alleen bevestigden, maar hem, gedurende het openstaan van den aartsbisschoppelijken zetel, met Jacobus Catz, het algemeen vicariaat opdroegen. Na den dood van den laatsten volgde van Heussen op als deken van het Utrechtsch kapittel (1712). Sterk door de kennis der beginselen van de oude katholieke kerk in het algemeen en van de Nederlandsche in het bijzonder, bleef hij in een hoogst moeijelijken tijd de beginselen en regten van de vaderlandsche kerk verdedigen, zonder zich aan scheldnamen en banbliksems uit Rome te storen. Hij stierf in de pastorie op de Hooigracht te Leyden, 14 Februarij 1719.

Van Heussen was een grondig beoefenaar der vaderlandsche geschiedenis en oudheden in het algemeen, maar vooral van de kerkelijke in het bijzonder en zijne werken zijn, ofschoon er veel in voorkomt dat sporen draagt van te haastige bewerking en gebrek aan critiek, toch nog schatboeken voor de beoefenaars dier vakken. Hij had tot zijn gebruik een menigte handschriften en zeldzame geschriften en was met de voornaamste oudheidkundigen in briefwisseling.

Van Heussen heeft eene vertaling gegeven van de *Verhandeling van de eere en dienst der HH. en allermeest van de Allerh. M. Maria, door J. Bisschop van Castorie,* (Neêrkassel), Antw. 1675.

en onder den pseudonym Ad. van Loo, uitgegeven: *De Gyges van Michel Loeffius overwogen, te ligt en met veele misslagen, valsheden en vervalsingen opgehoopt gevonden.*

Van veel meer belang is echter zijnen arbeid op het gebied der kerkelijke oudheden en geschiedenis van ons vaderland en nog altijd zijn zijne

Batavia Sacra, sive res gestae apostolicorum virorum, qui fidem Bataviae primi intulerunt, in duas partes cum typis aeneis. Omnia industria ac studio T. S. F. H. L. H. S. T. L. P. V. T. (*Trajectini Suffraganei F. H. L. Heussenii sac. theol. Licentiati, Provicarii Ultrajectensis*), Brux. 1714 fol., met afb., en zijne:

Historia Episcopatuum Belgii, ulpote metropolitani Ultrajetini, nec non suffraganeorum Harlemensis, Daventriensis, Leovardiensis, Groningensis et Middelburgensis etc. per H. F. V. H. Sac. T. L. *Vic.* T. Lugd. Brux. 1719 2 vol. fol. *Nova editio*, Ibid. 1755 et *altera pars* Antv. 1755, schatboeken voor den beoefenaar dier vakken, fol. m. k. pl.

Het is bekend dat Hugo van Rijn deze beide werken in het Nederduitsch overgebragt en met aanteekeningen vermeerderd heeft, van welke vertaling twee uitgaven, een in folio, een in octavo, bestaan. Men moet echter deze werken met behoedzaamheid gebruiken, daar er veel onnaauwkeurigheden ingeslopen zijn, en de geleerde schrijvers, in den geest van hunnen tijd, meer verzameld dan critisch onderzocht en getoetst hebben. Zijne afbeelding in olieverw berust in de pastorie der clerezy te Leyden en staat voor de folio uitgave der Hollandsche vertaling 1726.

Zie M. G. Dupac de Bellegarde, *Histoire abrégée de l'Eglise Métropolitaine d'Utrecht*, Utrecht, 1852 (3e édit); *Esquisse historique sur l'ancienne Eglise Catholique dans les Pays-Bas, en partie traduite du Holland. par* C. H. V. V(loten), Paris 1861; Saxe, *Onom.* T VI.; *Anal.*, p 673; Hoynck van Papendrecht, *Hist. der Utr. Kerke*, bl. 87; *Analecta* (Indices) J. le Clerc, *Bibl. anc. et mod.*, T. XI. p. 256; *Navorscher*, D. II. bl. 75, 141; Goethals, *Lectures relatives à l'Histoire des sciences en Belgique etc.*, T. III. p. 219 suiv.; *Roomsch Katholyk Jaarboekje voor het Koningrijk der Nederlanden* 1843, bl. 108; van der Chijs, *De Munten van Utrecht*, bl. 7. *Overijssel*, bl. 228; Glasius, *Godgel. Nederl.* o. h. w.; *Chron. van het Hist. Genootsch.*, D. VII. bl. 131; Muller, *Cat. van Portr.*

HEUSSENIUS (NIKOLAAS) schreef:

Catechismus der Gereformeerde Nederlandsche kerken, in haare waarheid bevestigd, met de getuigenissen der oudvaderen, Rotterd. 1657 8°.

Gebeden over den Catechismus, Leiden 1655 8°.

Zie Kircher, *Hist. van den Heidelb. Catech.*, bl. 312.

HEUTER (JOHANNES), Huyter of de Huyter, zoon van Jan Huyter en van Agatha Sonck, beiden van edele geslachten, in regte lijn afstammende van Nicolaas Huyter, in 1378 gestorven. Hij werd omstreeks 1475 te Delft geboren en was in 1500 baljuw en dijkgraaf van die stad. Van 1536—1538 bekleedde hij er de betrekking van schout. Ook komt hij in 1540 en den 1 October 1541 als zoodanig voor. Hij stierf in dat jaar, verscheidene kinderen bij zijne huisvrouw Petronella van Diepenhorst nalatende. In 1521 bezocht hij het heilige land met Jan Schorel, kanunnik te Utrecht, en Lambertus Varick, licentiaat in de godgeleerdheid en pastoor bij de St. Hypolituskerk te Utrecht, en sedert dien tijd nam hij den titel van ridder van Jeruzalem

of het heilige graf aan, die hem ook door Lambert Snoij wordt gegeven. Zijne beschrijving van Jeruzalem en de heilige plaatsen, werd door zijn kleinzoon, ook Johannes Heuter geheeten, aan Christ. Adrichemius medegedeeld om hem voor zijne beschrijving van Jeruzalem te dienen.

Zie Adrichemii *Urbis Hieros. descr.*, ed. 1588, p. 132, Lamb. Snoy, *Génésl. Holland.*, ms. fol. 192; *Beschr. der stad Delft* (1729) bl. 123, 124; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. I. p. 557.

HEUTER (Pontus), Huiterus of Huyter, natuurlijke zoon van den bovengemelden, werd den 23 Augustus 1535 te Delft geboren, aldaar en vervolgens te Leyden onderwezen, en was in de laatste stad den 29 September 1549, bij de inhuldiging van Philippus II als graaf van Holland en Zeeland. Ook hij hief de handen hemelwaarts en legde den eed van getrouwheid af, dien hij, volgens zijn eigene getuigenis, nimmer heeft geschonden. In het volgende jaar werd hij naar Mechelen gezonden, om er, onder Frans Pauli, een geleerd en vroom priester, zijne studiën te vervolgen. Den 26 Augustus 1555 bevond hij zich te Brussel, en hoorde de toespraak van Karel V, toen deze de Nederlanden aan zijn zoon Philips afstond. In 1560 reisde hij door Frankrijk, vertoefde eenigen tijd te Parijs, omhelsde, na zijne terugkomst in Holland, den kerkelijken staat en werd kanunnik te Gorkum. Toen zich in 1572 de Geuzen van deze stad hadden meester gemaakt, werd ook hij gevangen genomen, naar den Briel gevoerd en in den kerker geworpen. Hij werd ter dood veroordeeld, doch kreeg, na tot de Protestantsche kerk te zijn overgegaan, lijfsgenade. Welhaast keerde hij tot de Roomsche kerk terug en wijdde zich sedert dien tijd aan de beoefening der geschiedenis van Bourgondie en de Nederlanden. Met dit oogmerk begaf hij zich naar Fransche Comté, en bleef eenigen tijd te Dole, waar hij tegen het einde van 1582 kennis maakte met den raadsheer Claude Masii de Morteau en diens bloedverwant Pierre Saulget, een uitstekend beoefenaar der geschiedenis. Vele aanzienlijke en geleerde mannen ondersteunden hem bij zijne geleerde onderzoekingen, door hunne mededeelingen en voorlichtingen, zoo als Willem de Pamele, Cristophel d' Assonleville, Willem Criep, kanselier van Gelderland, Regner van der Duijn, raadsheer te Spiers, Nicolaas Oudart, Otto Harts, Hendrik Uwens, Lucas van Opmeer, Jan Boot, Flaminius Garnier, Philippus Numan, Jan Gevaerts, Adriaan de Latser en Antonie Roose van Kortrijk, geleerd oudheid- en geslachtkundige, in 1681 gestorven. Heuterus werd in 1585 kanunnik bij de cathedrale-kerk te Deventer, welke stad toen in de magt der Staten was en den 31 Januarij 1587 onder het gezag van den koning van Spanje wederkeerde. Nadat prins Maurits, den 11 Junij, 1592 Deventer had hernomen, vertrok Heuterus naar Brussel, waar hij pastoor van het St. Jans gasthuis werd; vervolgens werd hij pastoor en kannunnik onzer L. V. kerk te St. Truijen in het land van Luik. Eenigen tijd daarna of later werd hij proost van Arnhem, voor hem slechts een titel. Na 28 jaren in ballingschap geleefd te hebben, stierf hij den 6 Augustus 1602 te St. Truijen, in den ouderdom van 67 jaren.

Nicolaas Oudart, officiaal van Mechelen, vervaardigde zijn grafschrift, dat men bij Paquot vindt. Zijn portret vindt men vóór eenige zijner werken, in 4°.

Heuterus was zeker een der uitstekendste geschiedschrijvers van zijn tijd, die als oog- en oorgetuige veel merkwaardigs kon mededeelen en die tevens door zijne geleerde en maatschappelijke betrekkingen den toegang tot belangrijke verzamelingen had.

Zij, die echter in later tijd de geschiedenis behandelden, hebben hem van vele en groote onnauwkeurigheden overtuigd. Hij is ook niet van eenzijdigheid vrij te pleiten en veroorlooft zich niet zelden harde uitdrukkingen tegen andersdenkenden. In zijne genealogische berigten zijn menigvuldige misslagen, zelfs verdenkt men hem te dien opzigte van kwade trouw.

Hij schreef:

Nederduytsche Orthographie, Antw. Christ. Plantijn, 1581 8°.

Rerum Burgundicarum libri sex, in quibus describuntur res gestae Regum, Ducum, Comitumque utriusque Burgundiae; ac inprimis Philippi andacis, Joannis intrepidi, Philippi boni imperii Belgici conditoris, Caroli pugnacis, qui e Valesiâ Regum familiâ apud Burgundos imperarunt, Quorum postremus liber, qui est sextus, continet Genealogias familiarum, eorum maxime principum de quibus in universo opere fit mentio; docens quoque rationem stemmatum per avita insignia disponendorum, Antv. Christ. Plantinus, 1563 fol., Hagae-Comit. Theod. Maire, 1639 8°., aan Philippus II opgedragen, die er echter den schrijver weinig dank voor weet. Bij het te zamen stellen van dit werk had hij het voorregt uit een aantal handschriften, die kort daarna verloren gingen, te mogen putten. Men houdt het voor een der beste zijner schriften en schat het, zoo om de getrouwheid als om den goeden en gemakkelijken stijl, zeer hoog. Paquot, te Water en Meerman laken echter in dit werk, dat het alleen de eigenlijk gezegde gebeurtenissen, als oorlogen en oproeren, bevat, en niets omtrent den staat der beschaving, zeden, regeringswijze of den bloei der kunsten mededeelt. Het verspreidt echter, in weerwil zijner misslagen, veel licht over de genealogie van het Bourgondische huis.

Rerum Belgicarum libri quindecim, quibus describuntur pace belloque gesta a Principibus Austriacis in Belgio, nempe Maximliano primo Caesare, Philippo secundo, Hispaniarum Rege. Continentur hoc opere ea potissimum quae hactenus ab aliis sunt omissa, ut obiter tantum narrata. Praemissus est operi libellus singularis de vetustate et nobilitate familiae Habsburgicae ac Austriacae, Antv. Mart. Nutius, 1598. 4°.

Deze geschiedenis, welke van 1477—1565 loopt, is opgedragen aan den aartshertog Albertus, die er den schrijver voor beloonde. Ook dit werk is uit zeer goede, meest onuitgegevene bronnen opgesteld. Onder anderen heeft hij er, doch zonder den naam des schrijvers te vermelden, er een groot gedeelte der *Kronyk van* Sicco Beningha in overgenomen, waarover hij, en te regt, strengelijk door Ubbo Emmius is berispt.

Deze meldt dat Heuterus een slecht afschrift dezer kronyk moet gehad hebben, daar hij de namen van personen en plaatsen zoo gebrekkig opgeeft, dat geboren Friesen en Groningers soms niet weten welke hij bedoelt, terwijl hij hem hier en daar niet goed verstaan heeft en, zoodra hij hem verlaat, omtrent de Friesche en Groningsche zaken als in het duister ronddoolt.

Ook Paquot en van Mieris oordeelen er niet gunstig over. „J'y ai remarqué (schrijft de eerste) des anachronismes, des fautes de géographie et d'autres inexactitudes."

Met dat al moet men erkennen, dat de schrijver mededeelt, wat door anderen voorbijgegaan of los behandeld is. In waarde staat het echter verre beneden de overigen.

In dit werk (L. IV. C. VIII p. 114) beweerde de schrijver dat de Hollanders en Zeeuwen in 1492 in de zeevaart verre achter Brugge en Sluis stonden, geen denkbeeld van de haringvisscherij hadden, en buiten Engeland en Schotland, alleen de Friesche en Saksische kusten bevoeren.

Dit gevoelen is door Pontanus in een brief aan Boxhorn, in diens *Theatrum Hollandiae*, kortelijk weêrsproken. Later gaf Boxhorn er eene meer volledige wederlegging van, onder den titel:

Aplogia pro navigationibus Hollandorum, adversus Pontum Heuterum, qua praecedentium seculorum Navigationes earumque jura et constituta, ex tabulis praesertim publicis, asseruntur. L. B. 1633. 24°. (Achter het *Mare liberum* van Grotius).

De Veterum ac sui saeculi Belgio, libri duo, Antv. Joan Keerbergius, 1600. 4°.

Nopens dit werk schrijft Paquot:

„Ce n'est pas une description de la Belgique ancienne et moderne, comme le titre l'insinue: c'est un Traité fort sec, ou l'Auteur tâche de fixer la situation, et les limites des colonies établies dans ces contrées sous les Romains et de les comparer avec les divisions modernes. Il y a bien du hasard dans ce qu'il avance."

Declaratio valoris Monetae aereae, argenteae, et aureae quae olim apud Hebraeos, Graecos, et Latinos, praecipue usi sunt; ejusdemque, quantum fieri potuit, cum nostri saeculi, anni a nato Christi M. DC monetâ Analogica comparatio. Item Tractatus de mensuris Longitudinum, quibus olim Graeci, Romani, Hebraei, ac Peregrini in faciendis itineribus praecipue usi sunt, Historiarum lectoribus scitu perquam necessarium.

Deze verhandeling, hoofdzakelijk uit de werken van Budaeus en George Agricola, getrokken, vindt men achter het bovengemelde p. 177—214.

Veterum aliquot Germanorum utriusque sexûs hominum, propriorum nominum restitutiones, ac significationes ex Etymis eorum desumptae, Ibid. p. 215—235.

De liberâ hominis nativitate, seu de Liberis naturalibus, Ibid. p. 243—299; ook achter Gabrielis Palaeoti *tractatus de Nothis spuriisque filiis*, Hagae-Comit. 1655. 12°.

Alle deze werken, uitgenomen het eerste, zijn gezamenlijk verschenen in 1643 onder den titel van:

Ponti Heuteri *Opera historica omnia: Burgundica, Austriaca, Belgica. Insertus est ejusdem de vetustate et nobilitate familiae Habsburg. et Austr. lib. sing. Accessereque de Veterum ac sui Saeculi Belgio Libri II aliaque. Nunc primum simul edita Lovanii ex officina Justi Coppenii* 1643, fol. Ibid 1649, fol. Ibid 1651, fol.

In de tweede en derde uitgaaf vindt men ook een vervolg op de *Res Belgicae*, getiteld: *Historia secessionis Belgicae*, welligt vroeger afzonderlijk uitgegeven. Het loopt van 1560—1569. Heuterus maakte nog voor de de pers gereed: *Libellus de officio Legati castrensis* en eene bijzondere beschrijving der Nederlanden, van het hertogdom Bourgondie en Fransche-comté, waarvoor Pierre Saulget hem bronnen had gegeven.

Zie Estii, *Hist. Martyr. Gorcom.*, L. I. C. 21, L. III. C. 24, L. IV. C. 17; Petr. Opmeerus, *de Martyrib. Holl. Dec.*, T. I. lib. 3; Sweertii *Ath. Bat.*, p. 649, 650; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 781, 782; Sweertii *Necrol.*, p. 649, 650; Foppens, *Bibl. Belg.*, P. II. p. 1047, 1049; *Beschrijv. der stad Delft* (1729) p. 706, 707; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. I. p. 558; Saxii *Onom.*, P. III. p. 542; Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, *Biogr. Univ.*; Ubbo Emmius in *Epist. de Ponto Heutero et Hermanno Hamelmanno. praefix Edit. Op. Emmii* Elzev., 1616, fol.; Bor, *Ned. Hist.*, B. VII. bl. 506 (24); Pars. *Ind. Bat.*, p. 55; Hoynck van Papendrecht, *Analect.*, T. III. P. I. p. 112, P. II. p. 278; te Water, *Verb. der Edel.*, D. IV, bl. 369; Meerman, *Orig. Typogr.*, T. I. p. 43; de Nelis, *Prodrom.*, p. 14 seqq., *Zographos* (Fr. van Mieris) *over het schrijven der historien*, bl. 225 volgg.; Scheltema, *Mengelw.*, D. II. St. II. bl. 28; Dodt van Flensburg in *Konst- en Letterb.* 1833, Nr. 46, de Wind, *Bibl. van Gesch.*, bl. 192, 437, 447, 549; Siegenbeek, *Gesch. der Nederl. Lett.*; van Kampen, *Gesch. der Ned. Lett. en Wetensch.*, D. I. bl. 223; Dewez, *Hist. Gén. de la Belgique*, T. I. Préf. p. XVI., T. VII. p. XXVI.; *Cat.* van Voorst. T. II. p. 31; *Cat.* Visser, p. 11; *Cat.* v. Hullthem, (Index); Muller, *Cat. van Portr.*

HEUTER (Jonkheer Jan de) en jonkheer Jacob de Huijter, komen voor op de *Lijst der personen, welke in den jare 1567 voor Commissarissen van den Hoven zijn gedagvaerd tot aflegging van den gerequireerden Eed van Trouwe aen den Koning, met aenwijsing van hen welke al of niet zijn gecompareerd.*

Zie Bar. M. d'Yvoy van Mydrecht, *Verb. en Smeekschr. der Ned. Edel.*, bl. 51.

HEUVEL (Antonie van den), ook in de wandeling den Antonio genoemd, werd in den aanvang der XVIIde eeuw te Gend geboren, leerde de schilderkunst bij Gaspard de Craijer, hield zich lang in Italië op, doch overleed den 5 Augustus 1677 in zijne geboorteplaats, waar hij in de H. Bavo's kerk begraven ligt. Zijne kunst vindt men vooral in kerken en kabinetten in België en is zeer verdienstelijk. Inzonderheid worden geprezen zijn *Marteldood van H. Aurelia* (?) in het Museum te Brussel en de *Overspelige Vrouw* in de H. Bavo's kerk te Gend. Hij vervaardigde ook bedriegelijke copyen naar beroemde meesters. Kramm zag een zeer fraai door G. du Vivier geëtst prentje in 4°. oblong, naar A. v. d. H., voorstellende: *Een keuken, waar een meid bij eene tafel zit* en geplukte hanen verder gereed maakt, terwijl eene andere meid in eene kan drinken schijnt te brengen; alles in den geest van Metsu of Brekelerkamp.

Zie J. C. Weijerman, *Lev. der Schild.*, D. IV. bl. 56; Immerzeel, *Lev. en Werk der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 36; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 686.

HEUVEL (G. van den) werd te Amsterdam geboren, verkreeg in 1768 op de Confrèriekamer te 's Hage den rang van meester. Nog in 1776 was hij aldaar werkzaam met het schilderen van vogels en landschappen.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 686.

HEUVEL (Hendrik van den), portretschilder in de tweede helft der XVIIIde eeuw. Op *Cat.* van der Marck, te Leijden, 1773, bl. 225, Nr. 1837, komt zijn door hem zelven met O. I. inkt en roet gewasschen portret voor.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunstsch.*, D. III. bl. 687.

HEUVEL (Joachim van den) werd te Utrecht geboren, schilderde voor het St. Jobs Gasthuis aldaar een *Geneesheer met onderscheidene behoeftige zieken, die hem komen raadplegen.* Ook teekende hij fraaije portretten met zwart krijt en potlood.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunstsch.*, D. II. bl. 37.

HEUVEL (Elisabeth van den), huisvrouw van Johannes Carpentier, predikant te Barendrecht, in het laatst van 1660 of 1661 gestorven. Zij gaf na den dood verschillende werkjes van haar man in het licht, en maakte zich als dichteres bekend door gedichten, die zij voor boekwerken en in bundels met mengeldichten, tusschen 1660—1670 uitgegeven, plaatste, zooals in de *Herstelde Zeeg-Triumf van Karel den tweede*, Dordrecht 1660. Waarschijnlijk is de *Vorstelijke Eeretrap*, in 1689 4°. uitgegeven, van haar.

Zie Schotel, *Aanteek. betreffende drie vaderl. dichteressen uit de XVIIde eeuw* in *Konst- en Letterbode* 1843, D. I. bl. 290; van der Aa, *Nieuw Biogr., Anth., Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 220.

HEUVEL (M. van den), dichteres in het midden der XVIIde eeuw, wier gedicht getiteld: *De loop des Werelds*, voorkomt in *Apollo's Harp*, bl. 400.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr., Anth., Crit. Woordenb.* D. II. bl. 226.

HEUVEL (Adriaan van den) Dirksz., Burgemeester te Gorinchem, behoorde tot de vrienden van Willem I en bevorderde de invoering der hervorming en der preek aldaar in 1566. In 1568 was hij voortvluchtig en werd door Alva uit de omstreken zijner goederen gebannen.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VI. bl. 68; Marcus, *Sententien van Alva*, bl. 86, 89, 326, 330.

HEUVEL (Izaak van den), was oud-schepen en raad van Amsterdam, toen hij in 1685 naar Engeland werd gezonden om aldaar de geschillen met de Engelsche Oost-Indische Maatschappij te vereffenen. Hij keerde onverrigter zake terug.

Zie *Holl. Merc.* 1684, bl. 266, 1685, bl. 153; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XV, bl. 312.

HEUVEL (Hendrik Herman van den), zoon van Adr. Gust. Fred. W. van den Heuvel en Hermina Lijnslager, werd in 1732 te Utrecht geboren. Na voleindigde studiën werd hij in 1754 substituut griffier bij het Hof te Utrecht, vervolgens griffier, in 1781

secretaris bij het Hof van Financie en adjunct secretaris der Staten van Utrecht. Hij maakte zich, zoo door de getrouwe vervulling van zijn ambt als door zijnen ijver om den geest van vaderlandsliefde ter bevordering van algemeene welvaart op te wekken, verdienstelijk. In 1771 behaalde hij den gouden eereprijs bij de Maatschappij te Haarlem, voor de beste verhandeling omtrent de meest geschikte middelen ter verbetering van handel- en fabriekwezen. Deze verhandeling had de oprigting der Oekonomischen taks ten gevolge. Hij was directeur der Hollandsche maatschappij van wetenschappen te Haarlem.

Hij schreef:

Verhandeling over de Industrie, Utrecht, 1780, 2 *d.* 8°.

Verhandeling over het ondersteunen van de gemeene Industrie in Spanje, uit het Spaansch van don P. R. Campomanes, met eene Verhandeling van H. H. van den Heuvel, Utrecht, 1780.

Ook schreef hij eene voorrede, voor:

Prijzen door de Maatsch. ter bevordering van Kunsten, Handwerken en Koophandel te Londen aangeboden, uit het Eng. vertaald. Utrecht, 1777, 8°.

Het is ons onbekend of zijne nagelatene schriften het licht zien. Van den Heuvel overleed den 25 October 1785.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 458. *Bibl. Hultherus*, No. 4945, 9018, 19, 18345, 46, 300068.

HEUVEL (Mr. Jacob Adriaan van den), broeder van den bovengemelde, steeg langs verschillende ambten tot dat van geëligeerden raad of van het eerste lid van staten, verwierf veel roem door zijne kunst in zake van politie en financie. Hij stierf den 24 April 1800.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. II. bl. 459.

HEUVEL (Izaak van den), diende den lande in het laatst van den successie-oorlog, werd den 15 October 1708 ordinaris ingenieur en bij het beleg van Aire in 1710 doodgeschoten.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 508.

HEUVEL (C. A. van den), onderscheidde zich in den Posten-oorlog in Vlaanderen en gedroeg zich vooral uitnemend in het moorddadig posten-gevecht bij Tourcoing. Hij was later ritmeester en baande zich, vergezeld van 38 ruiters, met de sabel in de vuist, een weg over de lijken der vijanden, tegen eene vijandelijke batterij tot behoud der zijnen en meer dan 60 grenadiers.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 157.

HEUVEL (Antonie van den), zoon van Jan Hubert van den Heuvel, kapitein der genie, en van Petronella Geertruida de Tumal, werd den 5 Augustus 1744 te Zutphen geboren. Den 12 Februarij 1769 werd hij extra-ordinair ingenieur, in 1776 luitenant, in 1782 kapitein, in 1795 luitenant-kolonel, in 1799 geplaatst bij de brigade ingenieurs bij het leger in Noord-Holland, en wel belast met de bezorging van de pontons, en als directeur in het departement van de Waal en IJssel tot de Zuiderzee, in 1805 gepensioneerd.

Hij huwde 1. Christine Adriana Stuten; 2. Theodora Hermina Vos, en overleed te Wageningen.

Partic. Berigt.

HEUVEL (A. van Linden van den) schreef:

Proefondervindelijke verhandeling over de stelling water weegt in water, gr. 8°. 's Hage, B. Scheurleer.

HEUVELMAN, een schoonschrijver, die o. a. een gedicht in het stamboek van J. Koerten schreef.

Zie J. Koerten, *Stambock*, bl. 190; Schotel, *Geschied- Letter- en Oudheidk. Avondstonden*, bl. 79.

HEUVEMAN (J.), dichter uit het midden der XVIIIde eeuw, blijkens zijn *Rouwklacht op het overlijden van en Grafschrift op Willem* IV.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr.*, *Anth.*, *Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 221.

HEUVEN (R. van), schreef:

Verhael van de kerkelijke proceduren tegen de beroepinge te Gouda. Gouda 1743.

Zie Abcoude, *Naamr.*, bl. 125; *Cat.* van de Groe, bl. 89.

HEUVICK (Casper), zoon van Josse Heuvick, een Vlaamsch schilder, die in 1550 te Oudenaarde, waar zijn vader fabrikant in tapijten was (tapitsier), geboren werd, zich in jeugdigen leeftijd naar Italië begaf en aldaar het onderwijs van Lorenzo Costa, schilder van den hertog van Mantua, genoot. Onder zijn leiding werd hij een verdienstelijk historieschilder. In 1587 keerde hij naar zijne geboortestad terug. Men vermoedt dat hij in 1611 in Italië is overleden.

Zie van Mande, *Schilderb.*, fol. 295 verso; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 37; *Messager des sciences historiq.* 1845, p. 1 suiv.

HEVEN (W.), schreef:

Judicieel Formulierboek van allerhande Formulieren, dagelijks in de praktijk gebruikelijk voor hooge en lagere Rechtbanken, Utrecht, 1781, 4°.

HEX (Gosuinus), Hecx, Hecxius, Haekx, volgens Boxhorn te Vlissingen, doch volgens Val. Andreas te Loenhout in Brabant geboren, theol. doctor te Parijs, carmeliet in zijne geboortestad, vervolgens bisschop van Hieropolis en wijbisschop te Utrecht. Hij was een geleerd man, blijkens de volgende schriften die in handschriften bestonden:

Commentarius in lib. I et II sententiarum.
Directorium perturbatae conscientiae.
Quaestiones de virtutibus Theologcis et cardinalibus.
De decem Praeceptis lib. I.
De modo praedicandi lib. I.
De exemplorum copia.
Quadragesimale.
Sermones de Tempore et Sanctis.

Hij stierf te Utrecht den 1 April 1475 en ligt in het koor van de kerk der Carmeliten begraven. Zijn grafschrift vindt men bij Val. Andreas.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 297, 298; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 67; M. Z. van Boxhorn, *Chr. van Zeel.*, D. I. bl. 466; *Bat. Sacra*, p. 312, 313; *Oudhed. en Gestigt van Zeel.*, bl. 57; Le Roc, *Gelett. Zeel.*, bl. 123; Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 294.

HEXHAM (Henry), een der Engelsche officieren die de roemvolle belegeringen van Frederik Hendrik hebben bijgewoond, kwartiermeester van 't regiment van den kolonel Goring, was ooggetuige van het beleg en de verovering van Breda en andere vestingen.

Hij schreef:

A true and briefe Relation of the famous seige of Breda besciged and taken in under the able and victorious conduct of his Highnesse the prince of Orange, captaine Generall of the states Armie, and Admiral of the seas, etc. composed bij Henry Hexham; quarter master to the Regiment of the honorable coronell Goring. Printed at Delft by James Moxon, and to be sould at Hendricus Hondius neere the gevangen Port in the Hagh, Anno 1637. 4°. 46 bladz., voorwerk 8 bladz., nawerk 20 bladz., met een uitslaande plattegrond der belegeringswerken.

Ook in het Nederduitsch:

Journaal ofte een ware en korts verhael van 't vermaerde Beleg van de stad Breda, door het kloekmoedig Ende victorieus beleydt van syn Hoogheydt de Prins van Orangien etc. Cappiteyn Generael, ende Admirael der Vereenighde Nederlanden, geschreven ende gecomposeert door Henry Hexham, Quartiermeester van 't regiment van den Heer Coronel Goring, ende uyt Englesch in de

Nederduytch tale getranslateert ende geaugmenteert, *gedrukt te Delft voor Henricus Hondius*, *wonende by de gevanghen poort in den Haeghe*, *alwaar sy te koop zyn*, *Anno* 1638 4°. 55 bladz., voorwerk 8 bladz.

The Principles of the Arts Militaire.

Relating of the Siege of the Bush, 1630, 8°.

Ook in het Nederduitsch vertaald:

Cort Historisch Relaes, *ofte Eenvoudigh verhael van de belegeringhe ende veroveringhe der vermaerde stadt 's Hertogenbosch*, *mitsgaders de verrasschinge ende inneminghe van de goede Wesel enz.*, 4°.

Journal of the taking in of Venlo, Roermond, Stralen etc., waarvan Langenhoven eene Hollandsche overzetting bezorgde.

(*Korte beschrijvinghe ofte Journael van de optreckinge des doorluchtigen Prince van Orangien*, *den* 29 *Mei* 1629 - 1632, *van Nieu-megen naer de Mase. De inneminge der steden Venlo*, *Rourmonde*, *Stralen en Maestricht enz.*, *mitsgaders eene lijst van de geblevene Graven, Colonellen, Capiteijnen enz.*, 's Gravenh. 1633, fol.)

Englisch Dutch Dictionairy etc., Rotterd. 1648, 4°.

Enriched, de by Dan. Manly, Rotterd. 1675, 4°., verrijckt etc. door D. Manly, Ib. 1678, 4°.

Voorts vertaalde hij nog:

De Konincklicke wech tot den hemel ofte de leere van Gods eeuwighe verkiesinghe door Th. Tuke, 1611, en *Seker vraghen ende antwoorden*, *belanghende de leere van de predest.*, *waerinne yeder mach claerlick sien*, *dat de kercken van Groot Brittanje in de leere met onse kercken van Nederland overeencomen*; uit den Enghelschen bybel 1611.

Zie *Chr. van het Hist. Genootsch.*, D. III. bl. 41, D. VII. bl. 151; Hermann, *Bijdr.* D. I. bl. 275; Bosscha, *Neêrl. Heldendaden te land*, D. II. bl. 475; *Navorscher*, D. IV. bl. 162, D. VII. bl. 258, D. VIII. bl. 67; Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 183.

HEY (JAN), een Spaanschgezind Hollander, die zich met andere uitgewekenen te Utrecht bevond, toen Gouda in de magt van den prins en der staten was. Hij was, in 1574, „een der principaalste beleyders om deze stad weder in handen der Spanjaarden te brengen", doch zijn aanslag mislukte.

Zie Bor, *Ned. Oorl.*, B. VII. fol. 8 vso.

HEY (JAN), leefde in het laatst der 18de eeuw en gaf in 1787 een erbarmelijk rijm in het licht, getiteld:

De edelmoedigheid, *de hoofddeugd van eenen Vorst*, in vier zangen, te Rotterd. bij Nicol. Cornel 1787.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr.*, *Anth. en Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 221.

HEY (CORNELIS DE), leefde in de 2e helft der 18de eeuw en maakte zich als liefhebber der poëzij bekend door een bundel met *Dichtlievende Mengelstoffen*, in 1779 uitgegeven; twee uit het Fransch vertaalde tooneelstukken, *de Aderlating* en *het Slaveneiland*, beide in hetzelfde jaar en het oorspronkelijke *Lydia of de zegepralende deugd*, in 1783 uitgegeven.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr.*, *Anth.*, *Crit. Woordenb.*, D. IV. bl. 181; *Cat.* van der Aa, bl. 110.

HEY (CATHARINA VAN DER), dochter van Jan Hendrik van Leeuwen en Alida Guykens, werd den 6 April 1769 te Amsterdam geboren, huwde Johannes van der Hey en stierf den 24 Augustus 1838 te 's Graveland, 4 zonen en 2 dochters nalatende. Hare dichtstukjes zijn verspreid, en komen ook in de *Dichterlijke Handschriften* voor. Van der Aa deelt haar opschrift onder het portret van den Amsterdamschen predikant T. J. G. van Essen mede in zijn *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. I. bl. 222.

Partic. berigt.

HEY JACOBSZ. (JOHANNES VAN DER), behuwdbroeder van den voorgaanden en boekverkooper te Amsterdam, waar hij in 1840 overleed, meer als uitgever van dichtwerken dan als dichter bekend. Men vindt een paar proeven van zijn talent in de *Kleine Dichterlijke Handschriften* en van der Aa deelt zijne *Dankzegging aan de dichters der Lijkzangen op J. H. van Dongen* mede in zijn *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. II. bl. 422.

Afzonderlijk gaf hij in het licht:

Eerzuil voor Neêrlands Hooge Magten wegens de gehouden onzijdigheit in den jongst geëindigden oorlog, Amst. 1766. 8°.

Bescheiden wederleggingen der aanmerkingen van F. C. van der Beets, *over de onbestaanbaerheit der Weduwen Beurzen*, *Prebenden*, Amst. 1768 fol.

Zie Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 183; *Bibl. Hulthens*, No. 27016.

HEY (VAN DER), een „Fenixschrijver", genoemd in een gedicht van A. Allart in het *Stamboek van Johanna Koerten*, bl. 192.

Zie Schotel, *Gesch. Letter- en Oudheidk. Avondst.*, bl. 79.

HEIBLOCQ BERNARDUSZ. (JACOBUS), een Amsterdammer van geboorte, bloeide in de tweede helft der 17de eeuw en was als Latijnsch en Hollandsch dichter onder zijne tijdgenooten en vrienden bekend.

Hij was bevriend met Rob. Keuchenius, Christenius, Henricus Bruno, Spranger, Guil. d'Amour, Joannes Fabricius, J. L. Blasius, wier lofverzen men vindt voor zijn:

Farrago Latino-Belgica of *Mengelmoes van Latijnsche en Duitsche gedichten*, *gepast op allerhande gelegentheden en voorvallen*, Amsterd. bij P. van den Berge, 1662. kl. 8°.

Hij was toen kandidaat in de godgeleerdheid en waarschijnlijk praeceptor aan de Latijnsche school. Omstreeks dat jaar 1685 was bij te Amsterdam rector van de nieuwe zijde der stad (in nova urbis parte). Toen verscheen zijn fraai portret in zwarte kunst door W. Vaillant.

Zie H. Verheyk, *Orat. sec. de antiquit. schol. Amstelaed. publ.*, p. 50, 114; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, Peerlkamp, *de Poët. Lat. Neerl.*, Witsen Geysbeek, *Biogr. Crit. Anth. Woord.* D. III. bl. 113.

HEYBLOM (A.), huisonderwijzer te Leyden, leefde in het laatst der 18de eeuw en vervaardigde erbarmelijke gelegenheidsverzen.

Afzonderlijk gaf hij in 1780 met J. 'T Hooft een bundel *Huwelijkszangen* en in 1781 *Spore tot Rouwzangen aan Nederlands dichteren op G. J. Nahuis* in het licht.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. en Crit. Woordenb.*, D. II. p. 225.

HEYBLOM (P. J.), werd in 1782 te Utrecht jur. utr. docter na het verdedigen van een specimen inaug. *sistens Miscellanea quaedam Juris capita illustrata*, Traj. ad Rhen. 1782. 4°.

HEYDANUS (P.), advocaat voor den hove van Holland en West-Friesland, vertaalde de

Bedenkingen over den oorsprong van het vergenoegen; volgens het gevoelen van Cartesius door Kaestner.

Verhandeling over het geweeten, door Formey.

Bedenkingen over de ruimte en den tijd, door Euler.

Ontwikkeling van het denkbeeld des smaaks, door Formey;

Over de begeerte, *en schets der Prijsverhandeling van den heer Herder over den oorspronk der spraak*, door Merian.

Zij komen voor in de

Uitgelezene verhandelingen over de wijsgeerte en fraaije letteren van Joh. Fred. Hennert, Utrecht 1780. 6 d.

HEYDE (HARTMAN Baron DE), generaal in het Nederlandsche leger, gedroeg zich dapper toen de Franschen zich in 1693 bij verrassing van Woerden wilden meester maken, werd bij Fleurus gekwetst en berende den 1 Julij 1695 met Athlone de stad Namen.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 109; *Bijl.* bl. 272.

HEYDE (JOHAN FREDERIK, Baron DE) maakte zich als krijgsman beroemd. Hij was kapitein toen hij den 11 Augustus 1674 in den slag bij Senef sneuvelde.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. *Bijl.* 9.

HEYDE (Kolonel DE) wordt onder de bevelhebbers gevonden, die in 1695 Namen veroverden.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 276.

HEYDE tot Ootmarsum (Baron DE) onderscheidde zich in den Spaanschen successie-oorlog, was als luitenant generaal bij den slag van Malplaquet waar hij gekwetst werd, en hielp in 1710 Douai innemen.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 473, *Bijl.* 20, bl. 600.

HEYDE (Wachtmeester VAN DER), verdient wegens zijne dapperheid, in 1809 te Straalsond betoond, aan de vergetelheid ontrukt te worden.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 274.

HEYDE (GERRIT VAN DE) schreef, onder de zinspreuk: *„Tragt na beter"*:

Flora in 't Lazarushuis of dolle blijdschap, *kaamerspel*, Amst., Alb. Klumper, 1737.

Apologie van Gerrit van der Heyde, onder den naam van Belizarius, tegen de drie deelen van Flora's Bloemwarande, Haarl., *gedrukt voor den Auth.*, 1736 kl. 8°.

Vooraan de kleine plaat, getiteld:

Floraes Geckskap.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 110.

HEYDEHAUSEN (J. G. L.) was als sous luitenant bij het beleg en de verdediging van de Willemstad in Maart 1793 en onderscheidde zich door zijne dapperheid.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 32, *Bijv en Verb.* 35; P. van Oldenborgh, *De belegering en de verdediging van de Willemstad.*

HEYDELBERGH (GERT) een beeldhouwer van Gent. Hij vervaardigde aldaar in de St. Bavo-kerk het Praalgraf van den bisschop van den Bussche en in de kerk van St. Michiel den Preêkstoel. Volgens Kramm is zijn werk verre beneden dat van de Duquesnoys.

Zie J. B. Descamps, *Voyage pittoresque de la Flandre*, Paris 1768, p. 224, 229; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. IV. bl. 687.

HEYDEN (S. VAN DER); schreef:

D' Adellykke Juffer, of de Bedroge Trotsheyd; Kluchtsp. op de zinspreuk: Nobilitas non est virtus, sed virtus est sola atque unica Nobilitas, 2e druk; *Oversien en verb.*, Utr. J. Klerk, 1668 8°.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 110.

HEYDEN (LUCAS VAN DER) schreef:

Hier beghint een Boecxken lerende hoe dat een mensche zijn gebet ordineren sal om oflaten te verdienen, Leiden, Jan Seversen, 1518, 8°.

Zie *Cat.* van Oosten de Bruijn, bl. 5.

HEYDEN (JAN VAN DER), beroemd schilder en werktuigkundige, werd in 1637 te Gorinchem geboren. In zijne jeugd oefende hij zich eerst onder een glasschilder of glasschrijver en vervolgens te Amsterdam in de teeken- en schilderkunst. Het ontging hem aldaar niet, dat de middelen tot behoorlijke verlichting der straten en tot blussching van den brand zeer gebrekkig waren, en zijn vindingrijk brein spitste zich op beide deze voor het algemeen welzijn zoo belangrijke onderwerpen, met het gelukkig gevolg, dat hij slaagde om in een en ander verbeteringen aan de hand te geven, die door het stadsbestuur onderzocht, goedgekeurd en aangewend werden. Reeds in 1669 werden de straten, onder zijn opzigt, voldoende verlicht met lantaarnen, naar zijne uitvinding ingerigt en aangebragt. Drie jaren later vond hij de slangbrandspuiten uit, die sedert, zoo in Amsterdam als elders, algemeen in gebruik kwamen en nog als het beste middel tot stuiting en blussching van den brand beschouwd en aangewend worden.

In 1672 werd hij door de regering tot algemeen brandmeester aangesteld, en met octrooi tot het vervaardigen van slangbrandspuiten begiftigd. In 1690 gaf hij met zijn zoon, Jan van der Heyden, *de Jonge*, eene

Beschrijving der Slangbrandspuiten en hare wijze van brandblussching, in folio, in het licht.

Intusschen vergat hij de schilderkunst niet, integendeel hield hij zich onvermoeid met teekenen en schilderen van stadsgezigten bezig en bereikte in dat vak eene hoogte, die vroeger niet gekend en later niet bereikt is. Hij teekende niet slechts de gebouwen met de grootste naauwkeurigheid naar het leven af, maar hij schilderde ook het metselwerk der gebouwen met de grootste uitvoerigheid, alsmede de straten, schier steen voor steen, zonder dat zulks de minste stijfheid gaf of naar werktuigelijk treuzelwerk geleek, waarin vóór en na hem zoo velen vervallen zijn, die zich aan dit moeijelijk kunstvak wijdden. Hij bezat, meldt Immerzeel, het zeldzame talent, om de verscheidenheden van kleuren en tinten, die zekere massa's van gevels en muurwerken aanboden, op het natuurlijkst na te bootsen en in de bekoorlijkste harmonie te houden met zijne ordonnanties; daarbij eene bijzondere bedrevenheid toonende in de afnemende grootte der metsel- en straatsteenen en het temperen der wijkende toonen. Verwonderlijk zijn ook in alle zijne tafereelen de gewone dag- en zonlichten, naar eisch van zaken, onderscheidenlijk en naar waarheid op de schilderachtigste wijze en met een meesterlijk penseel in acht genomen."

Zijne stukken, meest allen door Adriaan en Willem van de Velde gestoffeerd, zijn in de voornaamste kabinetten van Europa en worden op de verkoopingen goed betaald. In de vorstelijke galerij te Parijs vindt men van hem *een gezigt op het stadhuis te Amsterdam met een gedeelte van den Dam en verdere gebouwen*, door A. van de Velde, *een dorpsgezigt aan een rivier*, door W. van de Velde gestoffeerd, en *een plein met eene kerk in eene Hollandsche stad.* In de galerij van Saltzhagen berust *een oud kasteel met nevengebouwen.* Koning George IV bezat *een Hollandsh stadsgezigt aan een gracht* en *eene marktplein in eene kleine stad*, door A. van de Velde gestoffeerd; die stoffeerde ook de schilderij, voorstellende *eene Hollandsche stad met grachten doorsneden*, waarin eene brug de hoofdordonnantie uitmaakt, in het kabinet van Bridgewater. In het kabinet van H. T. Hope zijn drie door A. van de Velde gestoffeerde schilderijen, namelijk *een gezigt in eene stadsstraat met prachtige gebouwen en eene kerk*, *een Dorpsgezigt met eene op eene hoogte gelegene kerk* en *een pendant;* in dat van lord Grosvenor, *een gezigt aan de Vecht bij Maarsen*; in dat van lord Peel, *een straat in Keulen*, gestoffeerd door A. van de Velde, waarvoor hij circa *f* 5000 heeft betaald; in dat van lord Ashburton, *een gezigt in het dorp Heemskerk bij Haarlem*, voor *f* 7200 gekocht. In het Museum te Amsterdam en 's Hage zijn zijne stadsgezichten en drie landschappen, allen door A. van de Velde gestoffeerd; op de verkooping van A. de Haas werd van hem een *gezigt op den Dam*, *een gedeelte van het voormalig stadhuis en de Nieuwe Kerk te Amsterdam*, met stoffaadje van van de Velde, voor *f* 3,410.00; op die van G. Muller, *een gezigt op een ruim plein met hoog geboomte beplant*, mede door A. van de Velde gestoffeerd, voor *f* 4,510.00 verkocht.

Na den dood van A. van de Velde, in 1672, hebben Eglon van der Neer en anderen van der Heyden's kunstwerken gestoffeerd. Toen hij 74 jaren oud was, had hij nog zulk een vaste hand en scherp gezigt, dat hij een klein stukje schilderde, verbeeldende eene bibliotheekkamer, waarin op eene tafel een opengeslagen boek lag, in hetwelk hij den letterdruk met de grootste naauwkeurigheid nabootste. Het grootste gedeelte zijner kunstwerken zijn tusschen 1660 en 1667 vervaardigd.

Niet onbelangrijk zijn de sommen, die voor teekeningen van dezen meester besteed worden. Op de verkooping van de Vos, golden de *Ruïne van eene verbrande stokerij te Amsterdam* *f* 215.00; *een verbrand huis in de Bloedstraat*

aldaar f 300.00, beide met zwart krijt en O. I. inkt; *een hertenkamp f* 180.00.

Op de verkooping van Verstolk van Soelen waren vier teekeningen met zwart krijt en O. I. inkt opgewasschen: *De ruïne van een verbrande Distilleerfabriek; de ruïne van het verbrande stadhuis te Amsterdam* 1652, met de pen er op gewasschen; *een stadsgezigt, waarin het bovenste gedeelte van een huis verbrand is*; en *een gezigt van de oude Beurs te Amsterdam, met toestel van een brandspuit in den doorgang*, die gezamenlijk *f* 586 opbragten. Op de *Tentoonstelling van voorwerpen van Kunst en Nijverheid uit vroegere tijden*, te Amsterdam in 1854, was van hem: *De teekening van den predikstoel in de Nieuwe Kerk te Amsterdam*, waarvan een prent bestaat, door Pieter Holsteijn geestig geëtst.

Zijn portret is door J. Houbraken naar de originele schilderij gegraveerd. Anderen vermelden Kramm en Muller; ook vindt men het bij Kok en Immerzeel.

Zie, behalve Houbraken, v.d. Eynden en van der Willigen, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, *Biogr Univ.*; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd*, D. VII. bl. 451, D. X. bl. 142, D. XI bl 422; Immerzeel, *Lev en Werk der Holl en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 37; Kramm, *Lev en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. IV. bl. 687; *Konst- en Letterb.* 1854; Muller, *Cat. van Portr.*

HEYDEN (Jan van der). Deze weinig bekende historie- en portretschilder, bloeide in België en overleed te Londen in 1686, 1687 of 1691. Te Brussel in de kerk der Religieusen van Berlagmont vindt men zijne *Aanbidding der Koningen*; in de H. Gudule-kerk aldaar, eenige stukken, voorstellende *de Geschiedenis van het H. Sacrament*, door J. Harrewijn in plaat gebragt; in de kapel van St. Marcoul aldaar, *St. Marcoul, den armen aalmoezen uitreikende.*

Zie *Histoire du St. Sacrament*, Brux. 1720, p. 2; *Le Peintre amateur et curieux* etc. par G. P. Mensaert, *Peintre* etc., Brux. 1763, 1 part. p 83; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. IV. bl. 688.

HEYDEN (Cornelis van der), leefde in de XVde eeuw te Gend en was waarschijnlijk een wereldlijk geestelijke. Men heeft van hem:

Korte Instructie, ende Onderwijs, hoe yghelyc mensche met God, ende synen even naesten mensche schuldich is ende behoort te leven; ghemaeckt by Meester Cornelis van der Heyden, m. pl., Gend, 1545, 12o.

Dit werk is verboden en staat op de *Index* van Philippus II van 1569 en op den *Catalogue des livres réprouvez*, Leuven, 1550, p. 20.

Zie Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 652.

HEYDEN (Herman van der), zoon van Mr. Hendrik van der Heyden en van Leonora N..., werd den 18 December 1572 te Leuven geboren. Waarschijnlijk studeerde hij aldaar en verwierf hij er den graad van licenciaat in de geneeskunde. Hij vestigde zich vervolgens te Gend, waar hij nog in 1649 de praktijk uitoefende. Van der Heyden was niet slechts een bekwaam geneesheer, maar hij beoefende ook de oude letterkunde en inzonderheid de poëzy. Het jaar van zijn overlijden wordt niet vermeld. Hij was gehuwd en liet 2 of 3 zonen na, die gestudeerd hebben.

Hij schreef:

Elegiae duae in adventum perillustris viri Caroli à Burgundiâ, Gend 1619. (Karel van Bourgondië, baron van Wackene, ridder van de orde van St. Jacob, werd in 1618 groot-bailluw van Gend en stierf in 1632.)

Discours et avis sur les flux de ventre douloureux, soit qu'il y ait du sang, ou point: sur le trousse-galant, dit cholera-morbus; la peste: les effects signalez de l'eau: la vraye génération; cause, préservation et curation de la goutte: les fièvres tierces, et quartes, et leurs accidens survenans, causes de l'infection des Poldres, et terres avoisinées de la mer, Gend, 1643, 4o.

Ook in het Latijn:

Discursus quinque in quibus claré et compendiosé deducuntur Seri lactis in fluxu torminali, et maxime dysenteric: aquae frigidae, inter inauditos et incredibiles alios effectus, podagrae dolores vel sistentis, vel mirabiliter demulcentis et ischiadicos novitios penitus exterminantis, et securè absque omni suppuratione et defiguratione primo apparatu persanantis vulnera: et aceti in preservatione a pesti et ejusdem curatione, aliisque morbis venenatis, ut in praecautione ab hydrophobia praestantissimae facultates explicantur et commendantur; multis additis observationibus novis et lectu necessariis, Gand, 1669 12o., Londini, 1653 12o., Lugd. Bat. 1752 12o., Lov. (omstreeks) 1760 12o.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 344; Valer. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 381; Foppens, *Bibl. Belg*, T. I. p. 244; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 243.

HEYDEN (Petrus van der) of Petrus à Thymo, werd in 1393 te Ghierle bij Turnhout geboren. Levensbijzonderheden zijn niet van hem bekend. Men weet alleen dat hij in de regten en theologie studeerde, in de eerste den rang van licenciaat of doctor verwierf en priester werd. Hij zette zich te Brussel neder, waar hij kanunnik der St. Gudule en tresaurier dezer cathedrale was, en gedurende 58 jaren de betrekking van advocaat, niet tot zijn eigen voordeel, maar tot ondersteuning der armen uitoefende. Hij stierf te Brussel den 28 April 1473 in den ouderdom van 80 jaren en werd in de St. Gudule begraven, waar men zijn grafschrift leest.

Hij schreef:

Chronicon Brabantiae, die hij tot zijn tijd vervolgde en van welke het handschrift in 3 d. in fol op het stadhuis te Brussel werd bewaard tot het bombardement van 1695. Sedert dien tijd is het verloren. Oudinus gist, dat het hetzelfde is dat G. J. Vossius op de bibliotheek te Amsterdam met den titel *De laude Brabanciae* zag en door Paquot is beschreven. Van der Heyden liet deze kronyk in Nederduitsche verzen overbrengen, volgens de schrijver van de Vlaamsche kronyk van Brabant in 1512 te Antwerpen gedrukt. De heer Verdussen, schepen te Antwerpen, bezat een handschrift in folio van deze vertaling, getiteld:

Petrus Timonis, *Chronicon ab anno* 1351 *ad annum* 1432 *in rythmos vernaculos translatum.*

Men houdt deze chronyk voor het vervolg van die van Nicolas de Clercq.

In de *Nouvelles Archives* de Reiffenberg, vol. V, p. 450 (1830 Nr. 6) komt onder de aangekondigde werken voor:

Petri à Thymo, vulgo van der Heyden, *Historia Brabantiae Diplomatica, Edidit F. A. Baro de Reyffenberg*, Bruxelles, 1830 8o., LXVIII en 330 pp.

De gebeurtenissen van dat jaar schijnen echter de werkelijke uitgave verhinderd te hebben; de Nelis oordeelde de chronyk van à Thymo belangrijk.

Volgens Valerius Andreas, zou hij nog een *Martyrologinus* hebben uitgegeven en beroept zich op eene plaats bij Molanus; doch Paquot schreef: „Tout ce qu'on peut lire de Molanus, c'est que de Thimo avoit écrit quelque chose de rélatif aux Martyrologes ou aux vies des saints."

Zie Valer. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 764; *Fast.*, p. 39, 60, 173; Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 637; Vossius, *de Hist. Lat.*, ed. 1651, p. 554, 555; Oudinus, T. III. Col. 2634, 2635; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Paijs-Bas*, T. II. p. 289; *Messager des sciences et des arts* 1833, p. 312; De Nelis, *Prodr.*, p. 32—50; De Wind, *Bibl. van Neêrl. Geschiedschr.* bl. 90, 518.

HEYDEN (Jodocus van der) geboren te Calmpthoudt, tusschen Antwerpen en Bergen op Zoom, studeerde te Leuven, werd aldaar meester in de vrije kunsten en onderwijzer der jeugd, zoo aldaar als te Hasselt. Hij vertaalde uit het Grieksch en schreef: *Notae politicae* op *Lysiae Atheniensis orationes* XXXIV *quas de* CCC *reliquae sunt, Francof. Typis. Wechelianis.*

Zie Valer. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 593; Foppens, *Bibl. Belg.*

HEYDEN (Willebrord van der), in 1595 te Middel-

beers in Brabantsch Kempenland geboren, studeerde tusschen 1622 en 1626 te Leuven in de godgeleerdheid, trad in de orde der Jezuiten en kwam in April 1627 als missionaris dier orde in Friesland. Hij overleed in December 1638 en liet een Latijnsch handschrift na, door doctor H. Amersfoordt en mr. W. A. Evertsz overgezet, met aanteekeningen voorzien en in 1842 te Leeuwarden uitgegeven met den titel:

Verhaal van de verrigtingen der Jezuieten in Friesland, door Pater Willebr. van der Heijden, Lid van de orde der Jezuiten.

Zie het *Voorber.* van dat werk in het *Tijdschr. voor Gesch., Oudh. en Statist. van Utrecht*, D. IX. bl. 236.

HEYDEN (Hendrik van der) te Leuven geboren, leefde in de XVde en den aanvang der XVIde eeuw. Hij huwde de dochter van Jan Gossart, meer bekend onder den naam van Jean de Maubeuge zijne geboorteplaats, en volgde waarschijnlijk zijn schoonvader naar Middelburg. Hij was er omstreeks 1528. Hij schilderde o. a. de achterdeuren der kapel van St. Anna en St. Pieter.

Zie *De Dietsche Warande*, D. IV. bl. 27, 35, 41.

HEYDEN (Jan van der), een boekverlichter of *illuminator librorum*, die in de rekening der stad Middelburg van 1500 voorkomt.

Zie *De Dietsche Warande*, D. IV. bl. 28.

HYE (R.) schreef:

Schadelijke gevolgen van het spel, Amst. 1785.

Zie *Cat.* de Crane, bl. 61.

HEYDENDAL (Hendrik), dichter uit de eerste helft der XVIIde eeuw, door Jan van der Veen een *Rijmliever* genoemd. Hij plaatste voor diens *Adams-Appel* een rijmpje: *Aen den IJssel*, over de gedichten van J. Revius.

Zie J. van der Veen, *Overzeesche Zege- en Bruiloftszangen*, Amsterd. bij F. Pels, langw. form. voorw.; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 223.

HEYDENREICH (George Otto) werd den 12 Maart 1818 te Antwerpen geboren. Hij vergezelde, bij het uitbarsten van den Belgischen opstand, zijne ouders, Willem Frederik Heydenreich, destijds onderdirecteur bij de stapel- en constructie-magazijnen in die vesting, later kolonel, kommanderende het tweede regiment vesting-artillerie, en vrouwe Henrietta Jacoba van der Plaat, naar de noordelijke provinciën. Na bij den heer van Woelderen, rijksontvanger te Velp, bij Arnhem, zijne voorloopige wetenschappelijke opleiding te hebben genoten, werd hij den 1 September 1832, aan het daartoe gevorderd examen voldaan hebbende, aangesteld als vrijwilliger, dingende naar den rang van officier bij het eerste battaillon veldartillerie, destijds in garnizoen te Nijmegen. In April 1833 als zoodanig overgeplaatst bij het vierde battaillon artillerie-nationale-militie, voltooide hij aldaar zijne militaire opleiding onder den eersten luitenant, later kapitein-instructeur, Johan Valentin Bomberg. Opgeroepen om, den 19 April 1837, voor de commissie te 's Gravenhage, het voor de luitenants der artillerie vereischt examen af te leggen, voldeed hij daaraan, even als zijn te vroeg ontslapen vriend en studiekameraad Pieter Anthonij de Boer, op eene uitstekende wijze, zoodat de Boer, als de oudste in dienstjaren, de eerste, en Heydenreich de tweede van de vijf en twintig geëxamineerde aspiranten gerangschikt werd. Diensvolgens, den 16 December 1837, aangesteld als tweede luitenant bij het eerste battaillon veldartillerie, werd hij kort daarna ingedeeld bij de twaalfponder-batterij Nr. 11, en bleef daarbij tot die ingerukt en opgelegd werd.

Met de reorganisatie der artillerie, op den 1 April 1841, werd hij geplaatst bij eene vesting-kompagnie van het eerste regiment veld- en vesting-artillerie, en later daarvan overgeplaatst bij de elfde kompagnie van het tweede regiment van dat wapen, toen te Bergen-op-Zoom in bezetting, van waar hij, ten gevolge van garnizoens-verandering, later vertrok naar 's Hertogenbosch, en, eindelijk, naar Breda, waar zich allengs eene teringachtige ongesteldheid bij hem openbaarde, die, in het begin van 1852, met zooveel hevigheid toenam, dat men het raadzaam oordeelde hem met verlof naar de ouderlijke woning te Vlissingen te doen vertrekken, waar hij den 25 Junij dezes jaars voor het geweld der ziekte en bijkomend verval van krachten bezweek, in de armen zijner diep bedroefde ouders, wier eenige zoon hij was.

Heydenreich was reeds van zijne jeugd af zeer leergierig en werkzaam, en dat bleef hem tot zijne laatste levensdagen bij. Liever dan zich aan de gewone uitspanningen der jeugd over te geven, verkoos hij zich op eene leerzame en nuttige wijze van zijne dienstverpligtingen, die bij hem steeds op den voorgrond stonden, te verpoozen; zich met de aardrijkskunde, vooral die van ons vaderland, en met de statistiek der Nederlanden bezig te houden, was zijne geliefkoosde uitspanning, en dat hij daar buitengewoon in ervaren was, mogt van der Aa, ontelbare malen ondervinden: onderscheiden artikels toch van het *Aardrijkskundig Woordenboek*, vooral die betrekking hebben op de verdediging van ons land of op den loop der wateren, werden door hem opgesteld, of, nadat van der Aa ze had opgesteld, geheel omgewerkt; en alleen eene vergelijking van zijn door hem met kantteekeningen voorzien exemplaar van dat *Woordenboek* met het *Aanhangsel* op dat werk, zou genoeg zijn, om te doen zien, welk een aandeel hij vooral in de bewerking van dat *Aanhangsel* gehad heeft. Ook was geen moeite hem te groot, om zijne kennis te dien opzigte uit te breiden. Zoo had eene aanvraag om verlof alleen ten doel, om zich meer bijzonder met deze of gene provincie van ons vaderland bekend te maken, en bevond hij zich dan ter plaatse zijner bestemming, dan ontzag hij zich niet, om wandelingen van acht of tien uren daags te doen, ten einde alles met eigen oogen te zien en te onderzoeken. Misschien is hij alzoo wel het slagtoffer van zijne onbegrensde zucht voor de wetenschap geworden, door op zulke wandelingen verhit zijnde, en zich niet genoegzaam tegen spoedige verkoeling gewaarborgd hebbende, de kiem zijner ziekte op te doen. Ook de geschiedenis, vooral die van ons vaderland, beoefende hij met geestdrift. De wapenkunde van Nederland was mede voor hem eene geliefkoosde verpoozing: getuige daarvan eene aanzienlijke verzameling van door hem geteekende wapens, zoo van steden als van familiën, en eene door hem, zoo als opgegeven wordt, voltooide wapenleer (blason), welke, te oordeelen naar zijne bekwaamheid, die zoo vaak ook in dit vak gebleken is, zonder twijfel van groot nut voor de beoefenaren der wetenschap kan zijn. De keurige uitvoerigheid, waarmede hij sommige der bedoelde wapens in het net gebragt heeft, doen hem tevens als een zeer bekwaam teekenaar kennen. Wel verre van met deze kundigheden te pronken, zocht hij die vaak zelfs voor zijne naaste betrekkingen te verbergen; ongaarne toch zag hij, dat men inzage nam van hetgeen hij opgesteld of vervaardigd had. Het was dan ook niet dan met veel moeite, dat hij er toe kon worden overgehaald, om van der Aa de aanteekeningen, welke hij op het *Aardrijkskundig Woordenboek* gemaakt had, over te zenden.

Bij gezonde en heldere geestvermogens paarde Heydenreich een vast en regtschapen karakter, dat geen geveinsdheid kende, en niemand, van welken rang ook, wanneer hij hem als onopregt kende, of er iets op hem te zeggen viel, blijken van achting kon geven, welke hij hem in zijn hart niet toedroeg. Vandaar dat zij, die hem niet goed kenden, vaak zijn omgang niet aangenaam, maar zelfs terugstootend vonden; doch zijne bekenden en kameraden, zoomede zijne meerderen, die zijne goede hoedanigheden op prijs wisten te stellen, achtten en beminden hem als een getrouw vriend en goed kameraad.

Zie *Astrea* Julij 1852.

HEYE (Jurriaan). Men heeft van hem:

Nootwendigh berigt en verantwoording van Samuel Heye enz., 1696, waarin belangrijke berigten voorkomen omtrent de twisten in de Luthersche kerk van 1679 tot 1696.

Zie Prof. Nieuwenhuis, *Gesch. der Amst. Luth. Gem.*, Afd. 2, bl. 129.

HEYE (Cornelis) te Dordrecht geboren, trad in 1794 als kadet in dienst bij de voormalige O. I. Compagnie, ging in 1795, als adelborst, over in dienst van het land en werd in dezen rang aan boord van het linieschip *Hercules*, onder bevel van den kapitein ter zee, G. J. van Rijsoort, geplaatst.

Hij was op dezen bodem als luitenant titulair tegenwoordig bij, en deelgenoot van den bloedigen zeeslag, den 11 October 1797 door den vice-admiraal J. W. de Winter, op de hoogte van Kamperduin tegen de Engelschen geleverd. In 1798 werd hij tot luitenant der 2e klasse bevorderd en deed als zoodanig in 1802 met het linieschip *Admiraal Kortenaar*, onder kommando van den kapitein ter zee, S. B. Zeegers, een reis naar Oost-Indië en van daar naar St. Mauritius en de Kaap de Goede Hoop, waarna hij verschillende togten in de Indiën volbragt. Inmiddels in 1804 tot luitenant ter zee 1e klasse en in 1808 tot opper-luitenant (een rang onder de regering van Lodewijk Bonaparte bekend) benoemd, keerde hij in 1810 aan boord van een koopvaardijschip naar het vaderland terug. Op de terugreis had men het ongeluk in de bogt van Frankrijk het Engelsch blokkade-eskader in den mond te loopen. Heye werd, na van alles beroofd te zijn, gevangen genomen en eerst in het volgende jaar ontslagen. In 1814 deed hij, als luitenant ter zee 1e klasse en eerste officier aan boord van Z. M. brik *Spion*, onder bevel van den kapitein-luitenant M. L. van der Loeff, andermaal een reis naar de O. Indië. In het volgende jaar keerde hij met dien bodem in het vaderland terug, en verrigtte binnenlandsche diensten tot dat hem in 1819 het bevel werd opgedragen over Z. M. brik *Kozak*, bestemd naar West-Indië. Met dezen bodem in het laatst van December van hetzelfde jaar, op de Engelsche kust gestrand, mogt hij op een wonderbare wijze zijn leven behouden. Hij verantwoordde den hem toevertrouwden, doch gestranden bodem voor het hoog-militair geregtshof, dat hem den 15 Mei 1820 eervol vrijsprak.

Vergezeld van zijn huisgezin, ondernam hij in 1821 andermaal eene reis naar Oost-Indië, ging daarop over in dienst der koloniale marine, waarbij hij den rang van kapitein-luitenant ter zee bekwam. Als zoodanig voerde hij achtereenvolgende het bevel over het wachtschip vóór Batavia, de korvet *Zwaluw* en de brik *Orestes*. Met laatstgemelden bodem nam hij een luisterrijk en roemvol deel aan de Celebessche expeditie, waarvoor hij de vereerende goedkeuring van den kommandant van Z. M. zeemagt en der hooge regering van Oost-Indië wegdroeg en tot Ridder der Militaire Willemsorde benoemd werd. In 1825 werd hij aangesteld tot divisie-kommandant, haven- en equipagemeester te Soerabaya, in welke betrekking hij drie jaren later naar Batavia werd overgeplaatst. Eenigen tijd daarna werd hij tot lid van het hoog militaire geregtshof van Neêrlandsch Indië benoemd. In 1850 keerde hij naar Nederland terug en stierf.

Zie J. Koning, *Leven van Jan Carel Josephus van Speijk*, *Aanm.* bl. 8.

HEYE (Jan van der) bloeide in het laatst der XVIIde eeuw te 's Hage, waar hij een voornaam beeldhouwer en een der hoofdmannen van de *Beeldhouwers Gebroederschap* was.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunstt.*, D. IV. bl. 689.

HEYEN (S.) schreef:
De voortreffelijkheid der Hervormde Kerk, Amst. 1816, 8o.

Zie *Bibl.* Hulthem. Nr. 2224.

HEYER (J. H.) dichter, leefde in het midden der vorige eeuw, en leverde bijdragen in de *Dichtkundige Cypressenbladen.*

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr.*, *Anth. en Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 225.

HEYES (Albert) een der voornaamste burgers van Amsterdam, die in 1566 de openbare preek begunstigden.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, D. III. bl. 154, *Vad. Hist.*, D. VI. bl. 165.

HEYGEN (Casper van), werd door den bisschop van Paderborn in 1593 aan de staten generaal, raad van staten en prins Maurits gezonden om zich te beklagen over de moedwilligheid der staatsche ruiterij.

Zie Bor, *Ned. Oorl.*, B. XXX. bl. 36.

HEYLAN (Franciscus), een kunstgraveur te Antwerpen, die zich in 1608 te Sevila in Spanje bevond. Kramm bezit van hem een zeer groote plaat, voorstellende: *De Christelijke Stamboom, waarop de Groote Heiligen der beide kunne in glorie zijn geplaatst, bestraald door den H. Geest:* aan den voet van dien boom staat de *H. Franciscus die Christus omhelst.*

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 689.

HEYLBROECK of HEYLBROUCK (Michel), schilder en graveur, te Gent geboren, vestigde zich te Verona, waar hij grooten roem verwierf en tot den ridderstand werd verheven. Hij bereikte bijna den ouderdom van 100 jaren en werkte eenige weken voor zijn dood nog zonder bril. Op den *Prent-Catalogus* van van Hulthem komen van hem voor: *Les quatre parties du jour, d'après le Brun;* M. Heylbroeck, *Sculp.; Quatorze sujets, parmi lesquels vue de l'ancien Château de Tervuren*, *La Flagellation*, *La Vierge et l'Enfant*, *d'après van Dijck*, etc.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 39; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. IV. bl. 689.

HEYLBROECK (Norbertus), de oude, graveur van de munt te Brugge, in welke stad hij zich in 1749 met zijne familie vestigde, om aldaar bij het openen der munt zijne kunst uit te oefenen. De platen van de *Chronyk van Vlaenderen van af* 621—1725 enz., Brugge, IV D. in fol., werden door hem zeer goed gegraveerd.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 39; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. IV. bl. 689.

HEYLBROECK (Norbertus), zoon van den vorigen, werd door zijn vader in de teekenkunst onderwezen, vervolgens bezocht hij de academie, won er in 1757 den eersten prijs en begaf zich naar Parijs om zich verder te bekwamen. Bij zijne terugkomst zette hij zich eerst te Brussel, vervolgens te Gent neder, werd aldaar in 1775 adjunct professor en stierf den 8 Dec. 1785 aan een kwijnende ziekte. Zijne prenten komen zeldzaam voor.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunst.*, D. II. bl. 39; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. IV. bl. 690.

HEYLEN (Gonzales van), geboren te Antwerpen, leefde omtrent 1794. Hij sneed in een losse en geestige manier in hout, en graveerde titelplaten en trekprenten.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 39.

HEYLEN (Adrianus), kanunnik en archivist der abdij van Tongerloo, werd ten jare 1787 bekroond bij de toen keizerlijk-koninklijke academie van Brussel, voor zijne in datzelfde jaar in 4o. uitgegevene prijsverhandeling getiteld: *Antwoord op het vraegstuk: Aen te toonen de steden of andere plaetsen der Nederlanden in de welke de respectieve Souvereynen Geld-specien hebben doen slagen geduerende de* XIVde *en* XVde *Eeuw*, *en vooral volgens de ordinantien geëmaneerd binnen deeze twee Eeuwen*, *of bij gebrek van deeze volgens andere geloof-weerdige bewys-stukken*, *&c; aen te toonen den Titel van het Goud of van het Zilver*, *het*

Gewigt en de Evaluatie van die Geld-specien (binnen de Nederlanden gemunt geduerende de XIVde *en* XVde *Eeuw) in de Nederlandsche of Fransche Munte onzer dagen; eyndelijk te doen kennen de plaetsen der Historie-schrijvers en van de zelfs-tijdsche beuijs-stukken, dewelke gewag maeken van deeze oude Nederlandsche Geld-specien.*

Schreef:

Verhandeling over de Kempen, deszelfs gesteltenis in vroegere eeuwen en ten tijde haerer kloosters, het voordeel door deeze gestichten aen den staet toegebragt, enz., enz., Lier, 1790, 8°. *Nieuwen druk, merkelijk vermeerderd en verbeterd*, Turnhout, 1837, 8°.

Zie P. O. van der Chijs, *de Munten der Hertogdommen Braband en Limburg; de Munten der Graven en Hertogen van Gelderland; de Munten der Heeren en Steden van Gelderland; de Munten der Heeren en Steden van Overijssel; de Munten van Friesland, Groningen en Drenthe; de Munten der Graafschappen Holland en Zeeland; de Munten der Bisschoppen van de Heerlijkheid en de Stad Utrecht; de Munten der groote en kleine Leenen in Braband en Limburg* enz., alle op de *Registers*; Hermans, *Bijdr.*, D. 1. bl. 234.

HEYLEN (P. J.), van deze vindt men in de *Mémoires Couronnés par l'Acad. de Bruxelles:*

De Mutationibus Belgicae hodiernae fluviis, Brux. 1754.

Commentarius de praecipuis Belgicae hodiernae fluviis, Brux. 1771.

De jure scripta et justitiae ratione apud Belgas in seculo VII ad XIII. Ibid 1774.

De tempore quo Ecclesiastcii coeperunt esse membrum ordinum Brabantiae, Brux. 1783.

En eene verhandeling over de kennis van het Romeinsch regt in de Oostenrijksche Nederlanden ook in het latijn.

Zie *Bibl.* Hulthem., Nrs. 23096, 23099.

HEYLIGERS (Franciscus Philippus), werd te Breda geboren, bezocht in 1793 de hoogeschool te Harderwijk en later andere, ook buitenlandsche hoogescholen; werd in 1803, na het verdedigen eener *Dissertatio de fabrica articulationum interna* tot doctor in de geneeskunde bevorderd. Na te vergeefs tot het hoogleeraarsambt te Franeker en Harderwijk te zijn uitgenoodigd, werd hij te Utrecht chirurgiae et artis obstetricae lector, vervolgens in 1820 professor medicinae extraordinarius, welk ambt hij met eene *Oratio de vero chirurgo* aanvaarde. Hij stierf, na herhaalde aanvallen van beroerte, die hem reeds twee jaren buiten staat gesteld hadden zijn ambt waar te nemen, den 28 Februarij 1830, in den ouderdom van 55 jaren.

Zie *Konst- en Letterb.* 1830, D. I. Heringa, *de Auditorio*, p. 160, seqq.; Bouman, *Or. rect.* in *Ann. Acad. Rh. traj.* a. 1829—1830, p. 36, 165; Dez., *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 568; *Utr. Stud. Alm. voor* 1831, bl. 103—108; Hermans, *Not. rei. liter.*, p. 28.

HEYLIGERS (Gijsbertus Martinus Cort), zoon van Rudolf en van Anna Euphemia Cort, geboren te Heusden, 26 Julij 1770.

Hij trad in dienst als vaandrig bij het regiment mariniers van den rijngraaf van Salm in Hollandsche dienst 1786, en ging, als 2e luitenant na de ontbinding van dat korps, in 1788, over in Fransche dienst en werd reeds in het volgende jaar 1e luitenant in het regiment koninklijke Luikerwalen. Na de omwenteling van 1795 kwam hij in Bataafsche dienst als kapitein bij het 4e battaillon jagers, werd in 1805 tot majoor van de garde van den raadpensionaris Schimmelpenninck, daarop tot luitenant-kolonel, en in 1808 tot kolonel van het regiment jagers van de garde van koning Lodewijk bevorderd. Den 7 Augustus 1809 werd hij generaal-majoor. Hij had in 1799 bijgewoond den veldtogt in Noordholland, 1800 en 1801 in Duitschland en in 1809 tegen de Engelschen in Zeeland.

In 1787 bekwam hij bij de verdediging van Amstelveen eene wonde. In 1809 doorwaadde bij aan het hoofd der karabiniers de Schelde.

In Fransche dienst overgegaan, werd hij in 1810, bij de vereeniging van Holland met Frankrijk, benoemd tot brigade-generaal en verliet als luitenant-generaal in 1814 de Fransche dienst. Hij had den veldtogt van Rusland in 1812 medegemaakt en was gewond bij Krasuri en bij die gelegenheid gevangen genomen.

Na de omwenteling in Nederland teruggekeerd, werd hij in 1815 als generaal-majoor en kort daarna tot luitenant-generaal benoemd, nam verschillende hooge betrekkingen waar, als kommandant van het 2e groot militair kommando en later van de 1e divisie infanterie.

In 1830, na dat de opstand in België was uitgebroken, werd hij belast met het oppertoezigt over de algemeene volkswapening en later opperbevelhebber der troepen bij Nijmegen en Grave. Als bevelhebber der reserve brigade, nam hij deel aan den tiendaagschen veldtogt.

Met den rang van generaal der infanterie werd hij in 1838 gepensioneerd en overleed op den huize Brinkgreve bij Deventer den 16 November 1849.

Hij was ridder van het legioen van eer, ridder der Militaire Willemsorde, (1816), kommandeur van die orde, (1831), en van den Nederlandschen Leeuw.

Partic. Berigt.

HEYLIGERS (Cornelis), dichter uit de 18de eeuw, blijkens zijn bijschrift bij het door Pothoven geteekende en door Houbraken gegraveerde portret van J. le Francq van Berkhey.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de Lijst der Nederl. dicht.*, bl. 50.

HEYLINCK (Piat), omstreeks 1623 te Rijssel geboren, trad in 1639 te Doornik in de orde der Dominikanen, werd tot driemaal toe prior van zijn klooster aldaar. Ook was hij zulks in dat van Namen en van St. Thomas te Douai. Hij stierf waarschijnlijk in 1669 en gaf in het licht.

Panégyrique des illustres éloges de la Mère de Dieu, Douay.

Le voeu du saint Rosaire, et très dévote façon de communier; avec le voeu de S. Dominique pour les quinze mardis, Tournay, 1669 16°.

Zie Echard, *Ord. Praem.*, T. II. p. 629; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 130.

HEYM (Adam van der), burgemeester te Schiedam in 't midden der 17de eeuw. Hornius vervaardigde een *Prosopopocia urbis Schiedamensis ad clar. amplissimumque virum Dr. Adamum van der Heym etc.*

Zie G. Hornii *Poëm.* p. 332.

HEYMAN, een schilder uit het midden der 15de eeuw. Men vindt in de *Thesauriers-rekening*, Ao. 1454, der stad Haarlem aangeteekend: „Heyman de schilder vervaardigde een model of ontwerp voor eene nieuwe stedekamer, welke vervolgens op het raadhuis werd gemaakt".

Zie J. Koning, *Verhand. over de Boekdrukk.*, bl. 360; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 690.

HEYMAN (Johannes), werd in 1667 te Wezel geboren, was van 8 Junij 1700 tot 1706 predikant te Smyrna, vervolgens te Urmond in het hertogdom Limburg. In 1707 gaven curatoren der Leydsche hoogeschool hem hoop tot het hoogleeraarambt in de Oostersche talen en ondersteunden hem, voor den tijd van twee jaren, met eene som van vijf honderd guldens, ter volbrenging van zijn voornemen, om tot zijne verdere oefening in de Perzische en Arabische talen, waarin hij reeds merkelijk bedreven was, eene reis naar het Oosten te doen. In 1709 keerde hij terug en werd toen met het beloofde hoogleeraarambt begiftigd. Hij aanvaardde den 26 Maart 1710 zijn post met eene *Oratio de commendando Orientalium Literarum studio.* Hij stierf den 7 April 1737. Twintig jaren later gaf zijn neef J. W. Heyman het verhaal zijner reize in 2 deelen in 4°. in het licht. Ongelukkig is de uitgever op den zonderlingen inval gekomen om de reizen van Heyman met die van Egmond van der Nyenburg van 1720—1723 in dezelfde streken gedaan, tot een geheel te versmelten, zoodat men niet weet wat aan dezen, wat aan genen toebehoort. De titel is:

Reizen door een gedeelte van Europa, Klein-Aziën, enz.,

enz., in den beginne dezer eeuw gedaan door *J. A. van Egmond van der Nyenburg en Joh. Heyman*, opgemaakt uit beider schriften door *J. W. Heyman*, Leyden, 1758, 2 deelen, 4o.

In de Effigies bij van der Aa is zijne beeldtenis te vinden.

Zie Saxe, *Onom. Liter.*, P. V. p. 535; te Water, *Narratio*, p. 203; Siegenbeek, *Geschied. der Leydsche Hoogesch.*, D. I. bl. 256, 257, D. II. bl. 171; Kist en Royaards, *Nederl. Archief*, D. II. bl. 250, D. VII bl. 168, 171; *Kerk. Archief inzonderheid voor Nederl.*, D. V. bl. 17, 18, 19, D. IX. bl. 413, 447; *Cat. der Bibl. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 15, Muller, *Cat. van Portrett.*

HEYMAN (Johan Willem), neef van den bovengemelde, geneesheer, schreef, behalve het uitgeven van het evengemelde werk van zijnen oom,

De verstandige Natuuronderzoeker, op eene aangename wijze verscheiden Natuur-, Genees- en Zedekundige stoffen en beknopte vertogen en verhandelingen onderzoekende en ophelderende, Leyden, 1753 3 d.

Kunst om lang, vrolijk en vergenoegd te leven, Leyden, 2 deelen, 8o.

Gedenkwaardige Deensche brieven, Leyden, 1759, 7 d., 8o. 2de druk, 1763, 3de druk.

Leven en gedrag der hedendaagsche Christenen, Leyden 8o.

De Nederlandsche Patriot, 4 stukjes, Leyden 8o.

Commentaria in Herm. Boerhavii Institutiones Medic., 7 T. 8o.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Ned. Boek.* bl. 182; *Cat. de Crane*, bl. 67.

HEYMANS (J.), waarschijnlijk, volgens Kramm, een Friesch schilder. Hij schilderde in 1677 het portret van Hermanus Witsius, hoogleeraar te Franeker, waarnaar A. Zylvelt een gravure vervaardigde, in fol. uitgegeven.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 690.

HEYMANS (Johannes), werd in 1757 te 's Hage geboren, leerde aldaar de beginselen der kunst bij den behangselschilder Davrance, bezocht vervolgens de akademie en behaalde er drie prijzen, dat in 1792 nog aan niemand was te beurt gevallen. Hij werd in 1805 tot hoofdman der confrerie-kamer, *Pictura*, aangesteld, schilderde historische tafereelen, gezelschappen en andere voorwerpen, en won bij zijne kunstbroeders in pracht.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 690.

HEYMANSZ (Jan), ambachtsheer van 's Gravenambacht, woonde te 's Hage en behoorde tot hen die in 1567 voor de commissarissen van den Hove zijn gedagvaard tot aflegging van den gerequireerden eed van trouw aan den koning.

Zie M. d'Yvoy van Mijdrecht, *Verbond en Smeekschrift der Edelen*, bl. 55.

HEYMANSZ (Jan), een der Haarlemsche burgers, die bij den overgang der stad Haarlem aan de Spanjaarden in 1573, niet in het pardon waren begrepen.

Zie Bor, *Ned. Hist.*, B. 6, bl. 325.

HEYMBACH (Bernard von) of Heimbachius, werd omstreeks 1620 te Zulpach, in het voormalige keurvorstendom Keulen geboren, studeerde aldaar en verwierf er den rang van bacetolier in de godgeleerdheid. Eenigen tijd daarna begaf hij zich naar Maastricht en werd in 1647 onderwijzer in de rethorica aan de school van St. Servatius. Hij gaf in die betrekking zoo vele blijken van ijver dat de regering hem met het burgerregt wilde vereeren, doch hij verliet reeds 2 jaren later deze stad en begaf zich naar Leuven, waar hij in 1669 Nicolaus Vernulaeus als hoogleeraar in de Latijnsche taal, in het collegie der Drie-talen opvolgde. Hij vergenoegde zich niet met het uitleggen der spraakkunst, maar gaf ook collegie over staatkunde en geschiedenis, en hield openbare disputen, die vele jeugdige Duitsche edellieden naar Leuven lokten. Ook legde hij zich op de regtsgeleerdheid toe, en verkreeg uiterlijk in 1654 den rang van licentiaat in de beide regten. Kort daarna volgde hij Johannes Normeuton of de Brun, een Engelschman, als hoogleeraar in de Grieksche taal op, en vervulde deze twee betrekkingen aan het collegie der drie talen. De aartshertog Leopold benoemde hem tot zijnen geschiedschrijver en zijnen bijzonderen raad. Hij stierf te Leuven den 8 Julij 1664 en werd in de St. Pieterskerk, in de kapel van Carolus Borromaeus, begraven. Hij had een uitgebreide kennis van de Grieksche en Latijnsche letterkunde en de oude geschiedenis, doch men vindt in zijne schriften veel valsch vernuft. Hij schreef:

Seiversi Octavianus, sive Tungrensis. Drama Sacrum. Traj. ad Mosum, 1644, 4o.

Sylvae Servatianae, seu diverse Lufus Poëtici de vitâ S. Servatius primi Trajectensium ad Mosam Episcopi praemissâ synopsi vitae ejusdem Divi. Lovan. 1650, 4o.

Historia, et verus ex illâ fructus ostensus ex Historiâ Romanâ. Lovan 1650, 4o.

Nobilissimo Domino D. Ferdinando à Spoelbergh, Toparchae de Lovenjoul, etc. Lauream filiorum suorum Caroli Ferdinandi et Christophori à Spoelbergh, gratulatur Bern. Heymbachius, J. C. Historiarum et Politices Profess. publicus et ordinar. Lovan. 1654. 4o.

Pio et docto, ex primâ in fonte salutifero παλιγγενεσια *(regeneratione) Huberto Heymbachio, ex alterâ, sub FF, Minorum capucinorum instituto fratri suo dulcissimo, S. D. Bernardus Heymbachius*, Lovan. 1654, 4o.

De Historiae cum Jurisprudentia conjunctione Dissertatio Epistolica, Lovan. 1655, 12o. Opgedragen aan Valerius Andreas.

Vervolg van het *Epitome Historiarum* van Vernulaeus van 1150 tot de XVIIde eeuw.

Q. Septimii Tertulliani Apologeticon intricatum pro Pallio ex recensione Bern. Heymbachii. Prodroma ad plenos commentarios, secuturos explanationem in publicis scholis habendam, Lovan. 1655, 12o.

Otium Itenerarium, in quo Tragoediae natura examinata. Ad praestabilem ortu, honore et multiplici eruditione virum, Antoninus Vaes, J. C. Civitatis Trajectensis ad Mosam Grammateum. Syndicum etc. Achter de *Tragoediae* van *Vernulaeus*, 2de uitg. Lovan. Pet. Sassenus etc., 1656, 12o.

Justa Valeriana, seu laudatio funebris Valerii Andreae Deselii. Accessere Epistolae aliquot selectae Clarorum virorum ad eum scriptae. Dictum in Basilica D. Petri coram Academiae totius confessu, Lovan. 1656, 4o.

Vindiciae Poëticae adversus Misomusos quosdam, Poësin a sacris, seu Theologiae studiis proscribentes, ad Rdum et Eruditissimum D. D. Petrum a S. Trudone, S. T. Licentiatum, coenobii ad S. Martinum Lovanii Priorem, achter de geschiedenis van het *O. T.* in Latijnsche verzen door Joh. Impens, monnik in hetzelfde klooster, Lov., 1656, 4o.

Poëta Christianus, Exercitatione epistolicâ adumbratus, achter de geschiedenis van het *N. T.* door denzelfden. Heymbach rigt deze *Exercitatio* aan Augustus Wichmans, abt van Tongerloo.

Diatriba historico-epistolica de nuperâ Vegerrae apud Sunicos, seu urbis Aquensis deflagratione. Item ejusdem urbis Prosopopoeia (in verzen) *Aliaque*, Lov. 1657 12o.

Diva Lovaniensis, seu mira beneficia a Dei parente, Lovanii ad aram sibi sacram in aede D. Petri, mortalibus impetrata; libri tres, Lov. 1665 4o.

Men vindt ook verzen van Heymbach voor de werken zijner tijdgenooten, b. v. voor den *Apparatus posthumus Epistolarum* van Erycius Puteanus, de *Historia N. T.* van Joh. Impens, etc.

Zie Vernulaei, *Acad. Lovan.*, 2e edit. p. 74, 75; Paquot, *Mem. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. I. p. 513.

HEYMENBERG. Zie HEINENBERG.

HEYN (Johannes ô), een Iersch monnik, in het klooster

van Atheury, in het graafschap Galloway, waar hij den 4 Augustus 1666 zijne gelofte deed. Zijne oversten zonden hem naar Burgos in Castilie, vanwaar hij naar Salamanca vertrok, waar hij in de wijsbegeerte en godgeleerdheid studeerde. Na het eerste vak te Caen onderwezen te hebben, ging hij naar Leuven, en werd eerste regent in het Iersche klooster. In zijn vaderland teruggekeerd, stichtte hij er een Thomistische school. De vervolgingen, welke te dien tijde tegen de Katholieken werden in het werk gesteld, dwongen hem zich bij den bisschop van Elfine te verbergen. Hij keerde naar Leuven, en toen de storm in Ierland was uitgewoed, naar Ierland terug, bekleedde er de betrekking van missionaris en prior van het huis van Urlary. Toen de vervolgingen wederom aanvingen, verliet hij op nieuw het eiland en keerde naar Leuven terug, waar hij hoofdvicaris en chronologist zijner provintie werd. Hij stierf den 11 December 1715 in den ouderdom van 67 of 68 jaren. Hij verstond het Iersch, Engelsch, Spaansch, Vlaamsch en Fransch en kon in al die talen prediken.

Hij schreef:

Epilogus chronologicus, exponens succincte conventus et fundationes sacri Ordinis Praedicatorum, in regno Hyberniae, et nomina pariter illustrium filiorum ejusdem provinciae tam mortuorum quam in exilio irrentium.

Zie Paquot, *Mem. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 375.

HEYN (Nicolaas), Nicolaasz., man en voogd van Wendelmoet, dochter van Heyman van Hilp of Stilp, Dirk Jacobsen Boel den ouden en Dirk Jacobsen Boel den jongen, gebroeders en wettige kinderen van Katrijn Heymans, zuster van Wendelmoet voornoemd, stichtte op het Verwersaltaar in de nieuwe kerk te Amsterdam in 1500 een vicary.

Zie Wagenaar, *Amst.* D. VII. bl. 373.

HEYNCK (J.), burgemeester te Deventer, die toen de verrader William Stanley 1200 man in die stad had gezonden, haar verliet. Hij werd met een predikant, Joh. Gerobulus, naar koningin Elisabeth gezonden, om haar den nood van hen, die met hen de stad hadden verlaten en in ellende omdoolden, te kennen te geven, doch Elisabeth gaf geen hulp en liet ze troosteloos zonder zelfs hunne brieven gelezen te hebben, vertrekken. Toen de stad den 30 Mei 1591, na eene hevige belegering van 10 dagen, aan Maurits was overgegaan, keerde hij terug en werd lid van den eersten kerkenraad.

Zie Molhuizen, *Leerred. op den 250sten verjaardag van de sticht. der Devent. Herv. Gem.*, bl. 62—67.

HEYNCK (Dirk), een tooneeldichter uit de eerste helft der 17de eeuw, vertaalde drie tooneelstukken uit het Spaansch:

De gestrafte kroonzucht, treursp., Amst. 1650 kl. 8o.

Don Louis de Vargas of Edelmoedige Wraek, treursp., Ald. 1663, 1762, 1783, 8o.

Wonderlijk geval of standvastige liefde, blijsp. (met de spreuk) l'Amour peut tout, Ald. 1663 4o., 1669 kl. 8o., 3e druk Amst. 1733 kl. 8o.

De beide laatsten hebben zich niet lang op het Amsterdamsche tooneel staande gehouden.

Op *Cat.* J. Schouten, bl. 40, komt voor D. Heynck en Neuijes, *Tooneelpoëzy*, Amst. 1668, 2e d. 4o.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. IV. bl. 184.

HEYNDRICKSZEN (Bartout) kunstschilder te Haarlem, behoorde tot de 57 burgers dier stad, die niet in het pardon van Alva op den 27 Julij 1573 begrepen waren.

Zie Ampsing, *Beschrijv. van Haarl.*, bl. 242; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaamsche schild.*, D. III. bl. 690.

HEYNEN Meinertszoon (Ysbrand), burgemeester van Amsterdam, werd in 1417 door vrouw Jacoba den wissel, dien hij reeds te voren had waargenomen, geschonken. Behalve den grafelijken wisselaar, mogt niemand zich het wisselen onderwinden.

Zie Mieris, *Charterb.*, D. IV. bl. 429; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. II. bl. 176, 216, 219.

HEYNEN (J.) beroemd oculist, overleed te 's Hage den 11 April 1860, in den ouderdom van 70 jaren.

Hij schreef:

Raadgevingen aan minkundigen, tot conservatie van het gezigt, en over het gebruik en misbruik van Brillen en ooglazen, m. pl. Utrecht 1839.

Zie *Handelsblad* 15 *April* 1860.

HEYNENBERG (C.), schreef:

Boetbazuin in twee leerredenen over Ps. XXIX *en* 2 *Kon.* XXII : 15—20, Westzaandam 1776.

Zie *Boekzaal der Gel. Wereld*, 1779, a bl. 54.

HEYNINCX (Egidius Stephanus), werd den 27 Februarij 1813 te Breda geboren, ontving het bouwkundig onderwijs van den ridder Felix Duban, architekt van den minister van publieke werken en der school van schoone kunsten te Parijs. Van 1835—1839 doorreisde hij België, Frankrijk, Italië en een gedeelte van Duitschland en Zwitserland tot bevordering zijner studiën.

In 1840 bevond zich van hem op de expositie te 's Hage eene *bouwkundige compositie*. Hij behaalde den prijs van het ontwerp tot een *monument voor den industrieel Auswordt*. Hij behoorde tot de redactie van het *Tijdschrift tot bevordering der Bouwkunst*, waarin ook eenige stukken en beschouwingen van hem voorkomen. Ook gaf hij een prospectus uit getiteld:

Verzameling der hoofdbestanddeelen van Grieksche en Romeinsche Monumenten, de leer van de Germaansche of zoogenaamde Gothische bouwkunst, benevens de leerstellingen der voornaamste bouwmeesters enz.

Heinincx was sedert 1840 lid der koninklijke academie der beeldende kunsten te Amsterdam, waar hij, slechts 35 jaren oud, in 1848 stierf.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams Kunsts.* D. II. bl. 40; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.* D. III. bl. 690.

HEYNINGEN (Hendrik van), werd den 22 October 1787 te Oostzaan geboren en in de oude talen te Amsterdam onderwezen, woonde de lessen aan het athenaeum bij, en voltooide in 1811 zijne studiën te Leiden. Te 's Gravenhage proponent geworden, werd hij terstond te Langerak bezuiden de Lek beroepen. Ofschoon de koninklijke goedkeuring op het uitgebragte beroep niet volgde, nam hij er echter de dienst waar. Eerst na den 18 Januarij 1814 kon, nadat de souvereine vorst de approbatie had gegeven, de bevestiging plaats hebben. Nog in het zelfde en in 't volgende jaar, werd hij legerpredikant en was als zoodanig in België, vooral te Namen, werkzaam. In 1815 aanvaardde hij het beroep te Rijswijk, in 1831 te Meppel, waar hij den 1 Januarij 1851 voor het laatst optrad, predikende over Ephes. I : 17, 18, en er overleed 4 Februarij 1851. Het vertrouwen van zijne ambtgenooten en van Z. M. den Koning riep hem tot het kerkbestuur van Drenthe, dat hij dikwijls op de synode vertegenwoordigde, alwaar men hem, gelijk overal elders, als een man van uitgebreide kundigheden, van gematigde beginselen en van voorzigtigen ijver leerde waarderen. Naauwgezet in zijn dagelijksch werk, wist hij zich toch door gepaste tijdverdeeling, ook voor ruimer kring dan zijne Meppelsche gemeente nuttig te maken, door zijne talrijke geschriften, vooral in het vak der populaire uitlegkunde des Bijbels. Zijne pogingen tot verdediging van den christelijken godsdienst werden met eermetaal bekroond. Z. M. de Koning benoemde hem in 1842 tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw en de maatschappij van Nederlandsche letterkunde erkende zijne verdiensten door hem in 1842 tot medelid te benoemen.

Zijn zoon G. P. Kits van Heyningen is predikant te Deventer en P. A. C. van Heyningen te Lydenburg in Zuid-Afrika.

Hij schreef:

Bijbeloefeningen over het Evangelie van Mattheus, Delft, 1820, 2 d. 8o.

Idem over het Evangelie van Lucas, Delft, 1824, 2 d. 8o.

Idem over het Evangelie van Joannes, Schoonh., 1842, 3 d. 8o.

Idem over de Handelingen der Apostelen, Rott. 1829, 3 d.

Idem over de Brieven van Paulus aan de Romeinen, Delft, 1821, 8o.

Idem over den eersten Brief aan de Corinthers, Delft, 1826.

Idem over den tweeden Brief aan de Corinthers, Rott., 1827.

Idem over den Brief aan de Galatiërs, Rott., 1830.

Idem over den Brief aan de Ephesiërs, Rott., 1830.

Idem over de Brieven aan de Philippensen, Rott. 1831.

Idem over den Brief aan de Colossensen, Rott. 1831.

Idem over den Brief aan de Thessalonicensen, Rott. 1831.

Idem over de Brieven aan Timotheus, Titus en Philemon, Amst., 1834, 2 st.

Idem over de Algemeene Zendbrieven van den Apostel Johannes.

Bijbelsch handboek voor alle Christenen om den Bijbel met nut te gebruiken, Delft, 1822.

Handboek der Bijbelsche geschiedenis, met pl., Rott. en 's Hage, 1832. 4o.

De leer des Bijbels aangaande de werking des H. Geestes.

De onfeilbaarheid der Apostelen in de verkondiging van het Evangelie betoogd, Utrecht, 1845.

Aanmerkingen op de beoordeeling mijner Verhandeling over de onfeilbaarheid der Apostelen in de verkondiging van het Evangelie, Utrecht 1845. 8o.

Opgave van de Geloofs- en Zedeleer van Paulus uit zijne redevoeringen in de Handelingen der Apostelen en uit zijne Brieven aan de Romeinen en Galatiers, in Werken van het Haagsch Genootsch., voor 1817, 2e stuk.

Tafereelen uit de Geschiedenis der Christelijke kerk, m. pl., 4o.

De gemoedsgesteldheid van David onder zijne verschillende lotgevallen uit zijne Psalmen opgemaakt en den Christenen tot stichting voorgesteld, in Leerredenen, 's Grav. 1826, 3 d.

Beknopt zamenstel der Christelijke Zedeleer voor de Jeugd, Delft, 1825. 8o.

Vragen over de Christelijke Zedeleer uit het beknopt zamenstel te beantwoorden, Delft, 1825. 8o.

Leerredenen, Rott., 1827. 8o.

Abraham, de Christenen ter stichting voorgesteld, Utr. en Meppel, 1850. 8o.

De vereeniging der Christenen, Rott., 1827, z. n.

Lessen der wijsheid uit de Romeinsche geschiedenis, 3 twaalftallen, m. pl., 's Hage, Amst. en Breda, 1820. 8o.

Zestal voorlezingen gehouden in de Maatschappij Diligentia te 's Hage, Amst., 1833.

Zie Glasius, *Godgel. Nederl.*; *Handel. der Jaarl. algem. vergad. der Maats. van Ned. Letterk.* 1851.

HEYNINGEN BOSCH (Mattheus van), werd den 13 November 1773 te Groningen geboren, kwam in 1791, na het Latijn zoo door bijzonder onderwijs als op de Latijnsche scholen te hebben geleerd, als student op de Groninger hoogeschool, van plan in de regten te studeren, doch de woelige tijden die invielen, verijdelden dat voornemen en bragten hem tot andere betrekkingen. In 1796 was hij lid van het collegie der heeren Gedeputeerde Staten van Stad en Lande, en werd nog terzelfde jare tot secretaris der stad Groningen benoemd. Uit een lofwaardig en edelmoedig beginsel bedankte hij voor deze bediening en leefde sedert tot 1806 afgezonderd op het land, zich bezig houdende met dicht- en letterkunde. In dat jaar werd hij schrijver, drukker en uitgever van de *Ommelander*, naderhand *Departementale* en vervolgens *Provinciale Groninger Courant.*

Van Heyningen Bosch was een zoetvloeijend dichter, doch maakte zich vooral beroemd als schrijver voor de jeugd. Hij schreef:

Lierzang op den vrede van Amiëns in 1803.

Overzetting der *Leonore van Burger.*

De gestolen Kersen, tooneelspel voor jonge lieden, Gron., 1804. 8o.

De kleine kindervriend, een schoolboekje voor jonge kinderen, Gron. 1804. Dit werkje, in het Hoogduitsch overgezet, is 46maal herdrukt.

Vader Jakob en zijne kindertjes, of vervolg op den kleinen kindervriend; een *schoolboekje*, Gron. 1806. Hiervan verscheen in 1862 de 44ste druk.

Jan en zijn zusje of eerste leeslesjes, met een prentje bij ieder lesje, Gron. 1816, 1821; 12malen herdrukt.

Moeder Anna en hare kindertjes, een schoolboekje, Gron. 1806, 2 stukjes, waarvan het eerste 24maal en het tweede 18maal herdrukt is.

Roosje Vlijtig of twee leeslesjes, met een prentje bij ieder lesje, Gron. 1818, 1821; 10malen herdrukt.

Grootmoeder en haar kindje of derde leeslesjes, met een prentje bij ieder lesje, Gron. 1819, 1821; 8 malen herdrukt.

Figuurlijk onderwijs: 1. *A. B., Prentjes voor Moeder en Kind in zeventien losse kaartjes;* 2. *A. B. een eerste Woordenboekje voor de Nederlandsche schooljeugd;* 3. *A. B., Prenten voor schoolhouders die klassikaal onderwijzen*, Gron. 1820.

Berigt houdende eenige wenken over het eerste onderwijs aan Doofstommen, benevens het Hand-Alphabeth, in het koper gegraveerd, Gron. 1821. Hiervan zagen 2 drukken het licht.

Adolf, een leerzame geschiedenis met gekleurde platen, Gron. 2de, benevens een schooluitgave 3de druk.

Voorts zijn van hem uitgegeven:

Nagelaten Gedichten, Gron. 1824, m. portr.

Hij nam ook werkzaam deel aan het blad *voor den gemeenen man.*

Hij huwde: 1. Margaretha Lucretia Elizabeth Willinge, waarbij hij eene dochter verwekte; 2. Johanna Riedel, waarbij een zoon en eene dochter, die hem overleefden. Hij overleed den 28 December 1821. Zijne afbeelding ziet het licht.

Zie Mr. H. O. Feith, *Redev. bij gelegenheid van het Vijfentwintigjarig Feest van het Depart. Gron. der Maatsch. tot Nut van 't Algemeen*; *Konst- en Letterb.* 1821. Muller, *Cat. van Portrett.* op Bosch (van Heyningen).

HEYNRICKSZ (Heyndrick), een beeldsnijder te Utrecht die in 1523 voorkomt.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 691.

HEYNRICSZ (Roeloff), kunstschilder te Utrecht, die in 1523 voorkomt.

Zie Dodt van Flensburg, *Archief*, D. III; Kramm, *Lev. en Werk. van Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 691.

HEYNRICZOON (Pieter), goudsmid en snijder van muntstempels, zegels enz., te Haarlem in 1420 werkzaam.

Zie J. Koning, *Verhand. over de Boekdrukk.*, bl. 358; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 691.

HEYNS (J.), behoorde tot de burgers van de Kaap, die tusschen 16 Julij 1761 en 27 April 1762, onder kapitein Hop, op eigen kosten, de noordwaarts van de grenzen der kolonie gelegene landen onderzochten om die zooveel mogelijk dienstbaar te maken ten behoeve der Oost-Indische compagnie.

Zie *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. VIII. bl. 372.

HEYNS (J.) vertaalde:

De Historiën van Paulus Jovius, bisschop van Nocera, Amst. 1604, fol.

Zie *Cat.* J. Schouten, bl. 7.

HEYNS (Michiel Ernest), bloeide in de eerste helft der XVIIde eeuw. Hij was een voornaam meester op het orgel en andere musicale instrumenten te Arnhem. Hij werd in 1737 op een inkomen van *f* 150 te Nijmegen tot zangmeester aangesteld, „sullende in dese qualiteit gehouden wesen, tweemaal des weeks, 's Woensdags en Saturdags 's morgens de jongelingen op de Latijnsche scholen, in de sangkunst en singen te instueeren."

Zie *Chron. van het Hist. Genoots.* D. II. bl 135.

HEYNS (Pieter) of Petrus Heynsius, omstreeks 1537 te Antwerpen geboren, werd aldaar schoolmeester en legde zich op de aardrijkskunde en de Fransche en Vlaamsche letterkunde toe. Hij stierf in 1597 in den ouderdom van omstreeks 60 jaren. Hij was zeer bevriend met den beroemden Abraham Ortelius. Zijn portret gaat uit met het volgende omschrift: *Bien heureux qui en Dieu se fie: Wel hem die God betrout P. H. Antv. aetat.* 58, 1595, en deze regels er onder:

Voiez de Heyns le front, son esprit et scavoir
Pourras en ses Miroirs au vif cognoistre et voir.

Hij schreef:

Spieghel der Wereldt, ghestelt in Ryme, waerin letterlyck ende figuerlyck de gheleghentheydt, natuure ende aerdt aller landen, claerlyck afghebeeldt ende beschreven wordt. Antv. 1576, 1596, 4o., langw. form. Bij ieder der 75 kaarten welke in dezen *Spieghel* voorkomen, en die waarschijnlijk door Ph. Galle gegraveerd zijn, is eene korte beschrijving in verzen gewijd.

Hetzelfde werk in proza.

Le Miroir du Monde, ou Epitome du Théatre d'Ortelius, auquel se représente, tant par figures, que par charactères, la vraye situation, nature et propriété de la terre universelle. Aggrandi et enrichi entre autres de plusieurs belles cartes des Pays-Bas. Amst., pour Zacharie Heyns, 1598, petit en 4o. oblong.

Ook vervaardigde hij in Fransche verzen: *La Vie et la Passion de Jesus Christ.*, Anvers 1795.

Le Miroir des Vefves, tragédie sacrée d' Holoferne et Judith. (representée à Anvers l'an 1582) *Impr. à Harlem par Gilles Romain, pour* Z. Heyns, à Amst., 1596 8o., opgedragen aan Mejufvr. van Nispen wed. Hooftman, te Haarlem.

Zijne Vlaamsche verzen verheffen zich niet boven het middelmatige.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. ; Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 621; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 983; Paquot, *Mémoir. pour servir à l'Histoire Litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 658; De Vries, *Geschied. der Ned. dichtk.*, D. I. bl. 54; Willems, *Verhand. over de Ned. Taal- en Letterk.*, D. I. bl 285; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. en Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 182; M. Siegenbeek, *Beknopte Geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 64; *Cat.* van Voorst, T. III. p. 44.

HEYNS (Zacharias), zoon van den vorigen, in 1570 te Antwerpen geboren, vestigde zich, na zijns vaders dood, eerst te Amsterdam, later te Zwolle, waar hij ook het vak van boekdrukker uitoefende. Hij overtrof zijn vader verre als dichter en was tevens een goed plaatsnijder. Hij huwde de dochter van Wouter del Prato, koopman te Keulen en stierf omtrent 1640. Zijne afbeelding ziet het licht.

Hij schreef:

Den Nederlandschen handtspiegel in rymen gestelt, waarin dat letterlijck ende figuerlijck de ghelegentheijt, aert ende nature van de Nederlanden met de omligghende grensen claerlijck afgheheelt ende beschreven wordt, Amst., Z. Heyns, 1599 4o. oblong. Met houtsneekaart.

Uxoris Mempsigamos, Twee-spraeck van een goede Huijsvrouwe, ende een quaet Huijswijf. — Dialogue d'une bonne Matrone et mauvaise Mesnagere. Ghedruckt 't Haarlem, bij Gilles Rooman, voor Zacharias Heyns, Boekverkooper in de drie Deuchden, 1592.

Het dracht-toneel van de gansche wereld met hout. pl., Amst., 1610.

Vriendts-spieghel, waer in de Historie Joannis Bocatij de vriendtschap prijsende, speelsche wijse voor ooghen ghestelt wordt; ghespeelt by de Camer uyt levender jonste, 25 *Februarij* 1602, Amst. Z. Heyns, 1602, kl. 8o.

Pest-spieghel, waarin speelsche wijse, tot beteringhe des levens, deerlijck bewezen ende voor ooghen ghesteldt wordt dat de peste niet bij gheval, maer door Godes ghehengenisse den menschen tot een straffe overcomt, Amstelr., Sach. Heynes, 1602, kl. 8o.

Emblemata, volsinnighe uytbeeldsels bij Gabrielein Rollenhagium uyt andere versamelt, en vermeerdert met sijn eijgene sinrijcke vindingen, Arnhem, 1615, 1616, 4o., in oude Duitsche schrijfletters.

Emblemata. Emblemes Chretiennes et Morales; Sinne spel van de dry hoofddeuchden; Emblemata moralia, les emblemes morales, de Sinnebeelden; Deuchden schole, ofte spieghel der jonghe dochteren, Allen te Rott., P. van Waesberghe, 1625, m. pl. 4o.

W. Salluste, Heere van Bartas, werken, (vert.) Zwol, 1616, en Zwol en Amst. 1621, 2 d. m. pl., 4o., geheel met schrijfletters gedrukt; herdrukt met een

Vervolgh van de werken van Bartas, Rott. 1628, 2 d., m. pl., 4o.

Sinne-spel van de dry hoofddeuchden, Rott., 1625, m. pl.

Emblemata, of sinnebeelden tot christelicke bedenckingen ende leere der zedicheijt, m. pl., Rott. 1625.

Weg-wijzer ter salicheijt, Zwolle, 1629.

Voorbeeldsels der oude wyse: ut de Indische sprake overghezet, Amst. 1634, 8o.

Voor de werken van dezen dichter schreven Anna Roemers, Vondel, Starter en Anthony Smijters van Antwerpen Sonnetten.

Zie Paquot, *Mémoir. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. XII. p. 367; Bauer, *Handwörterb.*, Th. IV. S. 176; Siegenbeek, *Bekn. Geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 75; Willems, *Verhand. over de Nederd. Taal- en Letterk.*, D. II. bl 65, 260; de Vries, *Geschied. der Ned Dichtk.*, D. I. bl. 55; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. en Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 183; van Kampen, *Geschied der Ned. Letter. en Wetens.*, D. I. bl. 211; *Cat. der Maats. van Ned. Lett.*, D. I. bl. 220, 233; *Verv.* 1848—52, bl. 33; *Cat* J. Koning, D II. bl. 334; *Cat.* v. d. Aa, bl. 66; *Cat.* Schouten, bl. 39. 99; *Cat.* van Voorst T III., p. 55; *Navorscher*, D. III. bl. 35; *Cat.* Röver, T. I. p. 290, 291. Muller, *Catal. van Portr.* in voce.

HEYNS (Maria), volgens sommigen de dochter van Zacharias, omstreeks 1620 geboren; want zij was nog geen 30 jaren oud, toen zij in 1647 bij J. J. Schipper te Amsterdam, in het licht gaf:

Bloemhof der doorluchtige voorbeelden daerin, door ware, vreemde en deftige geschiedenissen, leeringen en eigenschappen, alles dat de mensch tot nut en vermaeck verstrekken kan, te bemerken is, uit de schriften van Philippus Camerarius, Michel de Montaigne en andere schrijvers getrokken en vertaalt.

Deze vrij lijvige kwartijn is grootendeels proza, maar met verzen en prenten uit de *Emblemata* van Z. Heyns nu en dan afgewisseld, terwijl er hier en daar ook korte rijmpjes van Maria voorkomen, meest uit het Latijn, dat zij even als het Grieksch schijnt te hebben verstaan. Zij hield haar verblijf te Schoonhoven, gelijk uit de geestige opdragt aan Sybilla van Griethuysen, die mede nu en dan de lier handteerde, blijkt. Zij had de vorming van haren stijl geheel aan het lezen van Vondel te danken, zonder dat zij daarin eenig onderrigt bekwam, hetgeen doet vermoeden, dat zij verre maagschap van Zacharias en Peter was.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. en Crit. Woordenb.*, D. IV. bl. 224; M. Siegenbeek, *Beknopte Geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 209; Collot d'Escury, *Holl roem in Kunst. en Wetens.*, D. IV. St. I. A. bl. 320—323; *Navorscher*, D. IV. bl. 140, 141; *Bibl.* Visscher, bl. 59.

HEYNS (Bouwen) of Heynsse, bevelhebber eener vloot der West-Indische Compagnie, vermeesterde in 1626 Porto-Rico, doch bij gebrek aan volk het kasteel niet durvende aantasten, plunderde hij de stad en stak ze in brand, wijl de gouverneur zulks niet wilde af-

koopen, zeggende: „dat er in 't bosch en op 't eiland hout en materialen genoeg waren, en zij geld genoeg hadden." Hierop stevende hij naar Hispagnola en de haven van St. Domingo, waar hij een geladen galjoen meende te vinden. Daar deze expeditie niet gunstig afliep, kreeg de Compagnie een grooten knak.

Zie van der Capellen, *Gedenkschr.*, D. I. bl. 393; *Chron. op het Hist. Genoots.*, D. IV. bl. 281

HEYNSHELMANS (Mr. JAN ANDRIES.) Hendrik de Coster of Costerius gaf te Antwerpen bij Henr. Wouters, in 1591, 8°., in het licht.

Historie van d' oudtheyt en voortgank der H. Roomsch Catholyk geloove in de Belgische Nederlanden, gepredikt tegen alle nieuwicheyt der vremde secten, door Meester Jan And. Heynshelmans begonnen en nu volmaekt bij Meester Hendrik Costerius, pastoor der Cathedrale kercke van O. L. V. binnen Antwerpen.

Zie De Wind, *Bibl. der Ned. Geschied.*, D. I. bl. 234.

HEYS (JAN) werd te Geertruidenberg geboren, trad in 1649 in de congregatie van het oratorium en onderwees sedert te Mechelen de letteren. Hij was liefhebber en beoefenaar der Latijnsche poëzij, doch kon nimmer besluiten zijne dichtstukken te laten drukken. Hij stierf den 16 Jan. 1665 op het eiland Noordstrandt bij het hertogdom Holstein. Hij liet in handschrift na:

Een Latijnsch gedicht ter eere der H. Maagd.

Een treurspel getiteld: *Septemdecim provinciae*, betreffende den Munsterschen vrede, dat Heys liet spelen voor de raadsheeren van het parlement van Mechelen en die van de Chambre Mi-partie. Het beviel zóó, dat de raadsheeren hem een ton wijn schonken en de geheele schouwplaats op hunne kosten lieten herstellen.

Zie Sweertius, *Chronic. Orator.*, p 73; Paquot, *Mémoir. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. I. p. 116.

HEYST (W. VAN) schreef:

Chronyk van 't beginsel der wereldt tot 1560; uytgegeven door J. le Long, Amst. 1753, 8°.

Zie *Bibl. Hulthemii*, Nr. 15250.

HEYST (JOANNES VAN) werd in het laatst der XVIde eeuw te Zierikzee geboren, studeerde in de godgeleerdheid en geneeskunde, en verwierf in de laatste den rang van doctor. Hij was predikant te Bruinisse en te Brouwershaven (1630), nam in 1640 eenigen tijd de legerdienst waar, en stierf in 1662.

Hij schreef:

Opweckende of Hemelsche basuyne aen den slaepsuchtigen Nederlander over de 5 eerste veersen van het 2 capittel Judicum, ghepast op den teghenwoordighen tyd en staet des lands, Zier. 1636.

Voorloper der uytstortinghe van de zevende phiole der toornicheden Gods over Matth. XXIV : 4—8, *op occasie van de aerdbeweginghe, geschied den 4 April* 1640, *des nachts omtrent dry uren*, Middelb. 1640.

Heerschende hemel of spiegel der voorzienigheit Gods, bij occasie van alle ongevallen en droeve elenden dezes tyts, zynde eene verhandeling over Jes. XLV : 7, Amst. 1657.

Zie P. de la Rue, *Gelett. Zeeland*, bl. 573; Glasius, *Godgel. Nederl.* o. h. w.; Mourik en Noordbeek, *Naaml. van Godgel. Schrijvers.*

HEYST (MARIA VAN), weduwe A. Vinkenra, leverde vele zangstukjes in de *Volksliedjes*, uitgegeven door de Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen.* Zij wist den juisten volkstoon te treffen, alle hare liedjes vliegen zangerig daarhenen. Zij stierf in Maart 1821, in den ouderdom van 80 jaren.

Zie van der Aa, *Biogr. Anth. en Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 225; *Konst- en Letterbode* 1821.

HEYST (DAVID VAN) werd te Amsterdam geboren, studeerde te Leiden en verkreeg aldaar, 24 Junij 1828, den graad van theol. doctor, na het verdedigen eener Dissertatio *de Judaeo Christianismo qusque vi et efficacitate, quam exseruit in rem Christianiam seculo primo.*

Den 4 Mei 1828 werd hij predikant te Muidenberg, in 1830 te Hazerswoude, in 1831 te Gouda en vertrok in 1836 naar Leiden. Hij werd door ongesteldheid verhinderd te Gouda afscheid te nemen en overleed te Leiden, voor zijne bevestiging, den 21 Augustus 1836. Hij behaalde bij het Haagsch Genootschap de gouden medaille op eene voortreffelijke monographie over den *Canon van Eusebius* (1835).

Behalve zijn prijsverhandeling schreef hij:

Redevoering over den invloed der vrouwen ter bewaring van het volkskarakter in het algemeen en van dat van onze Natie in het bijzonder, in het Dep. Gouda tot Nut van 't Algemeen 1832 *in Mengelw. van den Rec. ook der Rec.* 1833 8°.

Zie Sepp, *Proeve eener Pragm. Geschied. der Theol.*, bl. 35, 249; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 319.

HEYST (DAVID VAN) schreef:

Verzameling van eenige uitgelezene Predikaatsiën, Amst. 1769, 8°.

Onderwijs nopens de voornaamste leerstukken van den Christelijken godsdienst, Amst. 1753 8.

Onzijdig onderzoek uit de H. Schriften van de wijduitgestrekte verlossing door Christus rantsoendood, Haarl. 8°.

Zie Arrenberg, *Naamlijst van Boeken*, bl. 182; Maurik en Noordbeek, *Naamrol van Godgel. Boeken.*

HEYST (W. VAN) schreef:

Kronyk der Nederlanden, Amst. 8°.

Zie Arrenberg, *Naamrol van Boeken*, bl. 182.

HEYVELD (J.) een teekenaar van landschappen, van wien een *Geldersch landschap in O. I. inkt* voorkomt: op *Cat.* van J. Vollenhoven, Amst. 1822, bl. 10, Nr. 25.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.* D. III. bl. 691.

H. (F. B) Een graveur, die in de tweede helft der XVIde eeuw de etskunst in Holland beoefende. Er gaat een karikatuurprent van hem uit met den volgenden titel:

Die blau Huicke is dit meest ghenaemt, maer des weerelts abuisen hem beter betaempt.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 691.

HEZE. Zie GUILL. DE HORNES.

HEZECQUES (RAIMOND DE) werd omstreeks 1584 te Valenciennes geboren, en trad in 1600 in de orde der Dominikanen. Hij studeerde vervolgens in de wijsbegeerte in Spanje en de godgeleerdheid in het klooster van St. Jakob te Parijs. Hij ging vervolgens naar Leuven, vanwaar hij wederom naar Parijs werd gezonden, waar hij achtereenvolgende meester in de vrije kunsten, lector van den bijbel en bacchelier werd. In 1624 verkreeg hij den rang van doctor. Sedert wijdde hij zich aan het predikambt en predikte, zoo in Frankrijk als in de Nederlanden, waarheen hij de koningin Maria de Medicis volgde. Sedert werd hij vicaris-generaal *in spiritualibus* van Charles de Noailles, bisschop van Saint-Flour in Auvergne. Hij eindigde zijn leven in zijn klooster te Valenciennes, waar hij den 9 Januarij 1670 in hoogen ouderdom overleed. Henzecques was een zeer geleerd man, die de Hebreeuwsche, Grieksche, Latijnsche, Vlaamsche, Spaansche en Fransche talen verstond. Hij schreef:

Doctes et rares sermons pour tous les jours de caresme, composez en Portugais par le R. P. F. Antoine de Feo, de l'ordre de S. Dominiques etc. (gestorven in 1622)

nouvellement traduits en Francais, Paris 1618, 2 vol, 8o.

Jsâias, inter majores Prophetas primus, a R. P. Hieronymo Oleastro Lusitano, quondam Inquistore etc. Commentariis illustratus, Nunc primum prodit curâ et diligentiâ R. P. M. F. Calvi, concionatoris Regii Lusitani, ordinis Praedicatorum, Lutetiae, 1622 fol., met een opdragt aan den kardinaal **Mazarin**, op nieuw uitgegeven door Henzeques, Ibid. 1656 fol.

L'Homme de douleurs, son art de pleurer et son salaire Paris, 1646 fol., volgens Echard een zeer geleerd werk,

Instances theologiques et affectives pour la beauté corporelle du plus beau de tous les hommes Jesus-Christ., contre un escrit de ce temps, qui le défigure, Ms. in fol.

Discussio secretorum animae.

Margaritae gratiam ferentes Justi Conversi.

Triplex Foedus aeternum 1. Naturae divinae et humanae; 2. Virginitatis et maternitatis; 3. Maria et Joseph, superillud Euangelium: cum esset desponsata Mater Jesu, Maria, Joseph.

Zie Echard, *Hist. Ord. Praedic.*, T. II. p. 637, 638; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. III. p. 33; Foppens, *Bibl. Belg.*

HEZIUS (Jacobus), „een man in kunsten en wetenschappen en in verscheide talen zeer ervaren en die in 't maken van comediën de minste niet was."

Zie van Bemmel, *Beschrijv. van Amersfoort*, D. I. bl. 42.

HIBBAEUS MAGNUS, werd in 1574, volgens den een te Middelburg, volgens den ander te Weimar geboren, was van 1603 tot 1613 predikant bij de Luthersche gemeente te Resterhafe in Oost-Friesland, vervolgens van den 15 Julij 1613 tot 6 Maart 1618 te Utrecht, van waar hij wegens „cortborstigheit" naar Wismar, mogelijk de plaats zijner geboorte, vertrok. In 1618 werd hij rector te Norden en in 1624 predikant bij de Luthersche gemeente te 's Gravenhage, waar hij den 22 Augustus 1638 is overleden. Hij nam niet alleen deel aan de Synode, welke in 1614 te Amsterdam gehouden werd, maar zag zich ook door haar benoemd tot lid van het algemeen consistorium, door haar voor het bestuur der gemeenten opgerigt en uit drie predikanten en even zoo vele politieke mannen zamengesteld.

Hij was een Evangelisch leeraar, die de gemeente in eenvoudigheid voorging, en zich steeds zorgvuldig onthield van dogmatische geschillen, iets dat zelfs te weeg bragt, dat er in de Haagsche kerk na zijn afsterven twist ontstond over het gebruik van de woorden *wezentlijk* en *waerachtig* bij de bediening des H. Avondmaals, 't welk een gedeelte zijner opvolgers ten kwade duidde, op grond dat het door dom. Hibbaeus Magnus nagelaten was. Hij was de grondlegger der Utrechtsche gemeente, en toen, in 1620 de Luthersche kerk te 's Hage voltrokken was, werd later door Magnus de kerkelijke regering in goede orde gebragt, en in 1626 de eerste consistoriale vergadering gehouden.

Onder zijn portret, op kosten zijner zonen en door een hunner bezorgd, alsmede door C. van Quebo (dat is C. van Queboren) in koper gebragt, en thans uiterst zeldzaam, leest men het volgende, door Herm. Glaserus vervaardigd:

Corde pius, gravis ore, sacro sermone disertus,
Praeco Dei, Magnus nomine reque fuit.
Mors licet, in nihilum clauso sua membra sepulchro
Verterit, at Magnus, quando resurget, erit.

Hij vertaalde uit het Hoogduitsch:

Christelycke Motiven ende oorsaacken, welcke een oprecht Christenmensch aanporren ende beweghen sullen, om het Hooghwaardighe Sacrament des H. Avondmaals onses Heeren en Salichmakers Jesu Christi dickwyls en eerbiediglyk te gebruycken; mitsgaders sommighe vragen ende aandachtige gebedekens tot het waardige gebruick des H. Avondmaals nuttelyck ende stichtelyck, waarvan in 1644 bij Lubbert Meinderts te Amsterdam een tweede uitgaaf verscheen.

Zie Paauw, *Geschied. der Luth. Kerk*, bl. 69, 342, 380; J. C. Schultz Jacobi, *Geschied. der Evang. Luth. Gemeente te Rotterdam*, bl. 163; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdrage tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk in de Nederl.* St. I. bl. 82, 83; de Riemer, *Beschr. van 's Gravenh.*, bl. 416, 419 *Navorscher*, D. II. bl. 316, D. III. bl. 214.

HIDDE. Zie VRIES (Hidde de).

HIDDE, Herewins zoon en Liudger, Redgers zoon, schonken aan den bisschop Liudger een gedeelte van hun erfgoed in de villa Doornspijk in *locis Quarsing seli et Berugtanscotan* (Schotenburg) gelegen, volgens een brief gegeven te Bedingahem April 23, 805.

Zie *Chron. van het Hist. Genoots.*, D III. bl. 101.

HIDDEMA (George) een beroemd regtsgeleerde, werd door den senaat van Franeker aan de curatoren der akademie te Harderwijk, als opvolger van Zach. Huber, toen deze in 1716 de professorale toga met den Frieschen raadsheers tabberd verwisselde, aanbevolen.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. II. bl 34; Sandbrink, *Advoc. Hist. Belg.*, p. 121; de Wal, *Orat. de clar. Fris.*, p. 330, 331.

HIDDEMA te Peize in Drenthe, bestuurde, ofschoon reeds een grijsaard, de omwenteling van 1747 in dat landschap. „Hij was, zegt Meijer, een man in vele dingen ervaren en vol moed om zwaarwigtige zaken te ondernemen." Den 30 van bloeimaand van dat jaar vervoegden zich eenige Drenthenaars ten zijnen huize en verzochten om in de vergadering van Volmagten, welke 's anderen daags te Anlo zou gehouden worden, te helpen bevorderen, dat het stadhouderschap in de mannelijke en vrouwelijke linie erfelijk werd verklaard. Hij beloofde het en hield woord. Men wilde in de vergadering beginnen met te vragen, waar de vijftigste penning (de kort te voren geheven belasting van twee ten honderd) gebleven was. Hij raadde dat men eerst de bevordering van den prins tot erfstadhouder op den voorgrond moest zetten en dan aan de regenten vragen, waar de eerstbetaalde termijn was gebleven, zonder 't welk men geen tweeden voldoen zou; eindelijk, dat men eene algemeene vergadering van gevolmagtigden (vertegenwoordigers) uit alle dorpen zou oproepen. De Regenten zochten dat te beletten, en noemden in eene afkondiging, uit naam des stadhouders, de landlieden die deze eischen deden, oproermakers. Deze aarzelden nu om te Schoonloo ter dagvaart te komen. Doch Hiddema, wel verre van ontmoedigd te zijn, riep met jeugdig vuur in de aderen uit: „dat het nu geen tijd was zich te laten afschrikken, en dat hij er heen zou gaan, al ging er niemand; ja hij durfde de volgende kreupele rijmen, maar waarin zijn onbezweken gemoed doorstraalde, onder de afkondiging plaatsen:

»Wanneer dat ik beswijk voor 't welzijn van 't gemeen,
»God geve dat ik breke hals en been,
»o Neen! ik ga u voor, ja zelfs tot in den dood;
»De dood aan mij volbragt, God help mij uit den nood."

Dit voorbeeld werkte: de volmagten of vertegenwoordigers kwamen te Schoonloo en zwoeren elkander trouw.

Hiddema belaste zich met een ander landman, Hekkema, om het daar ontworpen verzoekschrift zelf naar Assen aan de Staten te brengen. Aldaar gekomen, gaf hij het aan den deurwaarder over, zonder binnen te gaan, hetgeen hij zelfs weigerde toen de Staten hem lieten vragen, waarom hij zelf niet naar binnen ging. „Ik ben", was zijn antwoord „met mijn ambtgenoot geen hoofd, maar slechts lid der gemeente, en bedank dus hunne Edelmogenden voor hunne aanbieding". Nogmaals gevraagd, of hij niet begeerde dat men van deze zaak aan zijne hoogheid eerst kennis zou geven, was zijn antwoord „dat zulks niet behoefde: het waren zaken die de gemeente zelve betroffen." In de volgende onderhandelingen was Hiddema wederom de ziel van alles en de leidsman der gemeente; hij was het, die voornamelijk op de bovenvermelde eischen van Drenthe aandrong; en toen men in de ver-

gadering der Staten, niet wetende dat hij met volmagten voorzien was, hem buiten liet staan, sloeg hij op zijne borst zeggende: „volgens de regten van den mensch ben ik zoo zeer als iemand geregtigd, om hier te staan." Hij ging echter naar buiten, maar werd door de gemeente weder naar binnen gedragen, en deed de eischen der gemeente doorgaan. Onder de kreet: Vivat Oranje! werd deze tijding ontvangen, en Hiddema onder het geroep: Hier ziet gij onzen vader, onzen vader van Drenthe, naar de herberg gedragen, daar men de beker lustig deed rondgaan. De afgod van het volk keerde eerlang naar de vergadering terug, waar men voorts alle artikels goedkeurde en onderteekende. De President der vergadering las ze vervolgens voor aan de menigte, die echter daarin geen genoegen nam voor en aleer zulks door Hiddema geschied ware.

De Staten durfden zich, schoon zij alles hadden ingewilligd, niet naar buiten begeven en verzochten diensvolgens vrijgeleide van Hiddema, die hen tusschen twee geschaarde reijen, met stokken en knuppels gewapend, onder het zwaaijen van hoeden en mutsen naar de herberg geleidde. Alles kwam eindelijk tot rust, nadat de Volmagten Hiddema en nog eenige anderen benoemd hadden, om zijne Hoogheid met de verheffing geluk te wenschen. Zij voldeden aan dien last en keerden wel voldaan over 's prinsen onthaal terug.

Zie *Beroerd Nederl.*, D. II. bl. 156 volgg.; Meijer, *Nederl. Gesch.*, D. III. bl. 417—422; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XX. bl. 208; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. St. II. bl. 591 volgg.

HIDDINCK (G.) schreef:
Goddelijke kenteekenen der Heilige Schriften, 8o.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.*, bl. 182.

HIDDINGA (Herman). Toen in 1635 Leuven door een vereenigd Nederlandsch-Fransch leger belegerd werd, riep de rector magnificus, Antonius d' Ave, de studenten der hoogeschool te wapen, ter verdediging der stad. Over deze bende voerde Joannes Franc. de Robles, graaf van Annappe, het bevel, en onder hem Karel Wignacourt en Herman Hiddinga „armorum usu ipso peritus".

Zie Eryc. Puteani, *Hist. Belg. lib. sing.*, p. 60; *Triumphus Lovaniensium ob solutam urbis suae obsidionem per recessum duorum potentissimorum exercituum Christianissimi Franciae Regis et Foederatorum Belgii Ordinum Stylo Nic. Vernulaei adornatus. Lovanii*, 1635, 4o.; *Navorscher*, D. V. bl. 200, 266.

HIEMSTRA (Schelte van), burgemeester van Bolsward, zoon van Feyo van Hiemstra, kolonel kommandant te Embden, en van Tjiets van Aysma, gedurende eene reeks van jaren een der invloedrijkste regenten van Friesland, die inzonderheid in de kamer der steden een bijzonder gezag had. Hij bekleedde onafgebroken vele en gewigtige commissiën van staat, meerendeels binnen 's lands; had het bijzonder toezigt over de opvoeding van prins Jan Willem Friso, en was als kundig bevorderaar der geleerdheid zeer gezien bij de geleerden. Hij huwde 1. Lucia van Burmania; 2. Catharina van Scheltinga. Het jaar zijner geboorte en van zijn dood is onzeker. Hij leefde in het laatst der XVII en tegen de XVIII eeuw.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 459.

HIERDEN (Petrus van), predikant te Varik, schreef:
Nietigheid van alle vleesch en de bestendigheid van Godts woord, uitgesproken bij 't afsterven van den Weleerw. Heer Petrus Doesburg, rustend leeraar te Varik, over de woorden Jesaya XL : 6, 7, 8. Bommel 1763.

HIGT (Ernst Willem) werd in April 1723 te Dokkum geboren en werd, na zijn vader, een deftig burger, zilversmid van beroep en raad in de vroedschap zijner geboortestad, verloren te hebben, door zijne moeder bij een chirurgijn te Groningen in de leer besteld. Hij had echter weinig zin in dat vak, keerde naar Dokkum terug en door den rector der latijnsche school, bij welke zijne moeder den post van claviger of portierster bekleedde, in de Latijnsche en Grieksche talen onderwezen. Hij maakte zulke vorderingen dat hij zich reeds in 1740 of 1741 naar de hoogeschool te Franeker kon begeven, waar hij bijna zes jaren het onderwijs van Valckenaer, Schrader, Bondam en Pierson mogt bijwonen. Van daar begaf hij zich naar Leyden, van plan om zich voor den predikdienst te bekwamen, doch kennis en vriendschap gemaakt hebbende met den geleerden P. Burman, hoogleeraar aan het athenaeum te Amsterdam, zag hij af van het predikambt, gaf zich geheel aan de beoefening der fraaije letteren over en werd in 1749 rector der latijnsche school te Alkmaar, en trad nog in hetzelfde jaar met Dorothea Lemke in het huwelijk, welk huwelijk zijn vriend P. Huisinga Bakker met twee geestige dichtstukjes bezong. Dertien jaren was hij in zijnen post met onvermoeiden ijver werkzaam geweest, toen hij den 22 Junij 1762, na eene ziekte van slechts weinige dagen overleed. Higt was een zeer verdienstelijk geleerde en zeer bedreven in de Grieksche en Latijnsche letterkunde en was een uitstekend beoefenaar der Latijnsche poëzy. „Zijne Latijnsche poëzy" schreef Ypey „was gestemd geheel in den toon der ouden, zonder dat er lappen van de ouden tusschen ingeslopen waren, hetgeen men anders in de gedichten van velen zijner kunstgenooten, te dier tijde aantreft." Niet minder groot is de lof hem door Pierson, Wassenbergh, Valckenaer, Schrader, Hoeufft en Peerlkamp ten dien aanzien gegeven. Zijne gedichten zijn meest alle in tragadsche verzen, zoo als zijne Latijnsche overzetting van *Dionis carmina et Moschi epitaphium Bionis*, achter *Theocriti Bioni et Moschi carmina bucolica Graecè et Latinè* van Valckenaer, Lugd. Bat. 1781 8o., en met eenige verbeteringen in de *Deliciae Poeticae* van van Santen, waarin nog 6 andere Latijnsche gedichten van hem voorkomen, en o. a. het zeer geprezene *in Fragilitatem et inconstantiam vitae humanae*, naar het Hollandsch van Willem van Haren. In *Deliciae poëticae*, edente Theod. van Kooten, komen nog twee andere gedichten van hem voor. Ook zijn *Carmina G. Hooft, L. van Santen, H. Z. Conderc, L. Schipper, Jordensii, Hightii. P. d'Orville* enz., te Amsterdam 1770 8o. in het licht verschenen.

Afzonderlijk verschenen ook zijn schoon *Carmen trochaicum in reditum veris dictum Alcamriae in auditorio publico* a. D. XXII *Martii* 1758, Alcm. 1758 4o.;

Genethliacon Jani Valckenaerii, nati die XII *Jan.* 1759 *ad J. C. Valckenaerium patrem; Oratio funebris sive Elegia in obitum Cels. Araus. principis G. C. H. Frisonis* Alcm. 1752 4o., *Anni* CIↃ CCLIX *auspicia ad vir. clar. Pet. Burmannum secundum.*

En zijn Zwanezang *Doctissimi viri E. G. H. Cantus Cygneus in aedis sacrae Alcm. minoris fata, conflagratae* XII *calend. Septembr. anni* CIↃIↃCCLX, *e cineribus deinde revocatae, et per senem plurimum venerandum D. Cornelium Stuurmannum, solemniter inauguratae* XVII *calend. Jan.* CIↃIↃCCLXIII, *quem diem Auctori, vitae erepto* X *calend. Quinct. hujus anni* CIↃIↃCCLXII *videre non contigit*, Alcm. 1762 8o., met zijne Nederduitsche vertaling er nevens.

Voorts wordt er nog vermeld:

Pax Aquisgranensis carmine heroico publice celebrata Daventriae 1749. Ook achter de *Feriae Daventrienses*, Traj. ad Rhen. 1758.

Carmina lugubria in obitum ampliss. spectatissemiqae viri J. J. Vrijbergh, Alcm. 1745.

Zijn *carmen in reditum veris* is door zijn vriend P. H. Bakker in Nederduitsche verzen gebragt. (Amst. 1761 8o.)

Van Hullthem bezat in ms. Hightii *Oratio in praemiorum distributione habita anno* 1813 *Zericzeae.*

„Als men in aanmerking neemt dat Higt bloeide in een tijdvak dat de Nederduitsche dichtkunst diep vervallen was, of ten minste bukte onder de heerschappij van Feitama en de overige behendige vertalers van Fransche treurspelen en andere dichtwerken, moet men zich verwonderen over 's mans oorspronkelijkheid, zoowel in de

Latijnsche als Nederduitsche poëzy." Dit oordeel van Witsen Geysbeek wordt door Siegenbeek, Collot d'Escury, van Kampen, de Vries en anderen, die hem, in hunne bekende werken over onze letterkunde vermeldden, bevestigd. Beide, zijne verspreide Latijnsche en Nederduitsche poëzy, zijn door A. Ypey bijeenverzameld en in 1803 te Harderwijk in een bundel uitgegeven.

Afzonderlijk verschenen ook:

Franeker in vreugd over de blijde inkomst der hoogl. en wijdber. heeren P. Conradi, C. H. Trotz en J. C. Valckenaer, Fran. 1741 4o.

Toejuiching aan den gel. heer Izak Cahuc, z. j. 4o.

Tranen gestort op het lijk van Wyerus Gulielm. Muys, hoogl. te Franeker, z. j. 4o.

Lijkzang op Willem Loré, hoogl. in de wiskunst te Franeker, z. j. 4o.

Nisa, veldzang op het overlijden van mevrouw Maria Elisabeth van der Streng, huisvrouw van Mr. Pieter Burman, Franek. 1745 4o.

Aan den gel. heer N. Lambsma ter gelegenheid dat zijn Ed., na een openbaar zintwisten over het gevoelen der ouden aangaande de kleuren, tot leeraar in de wijsbegeerte verheven werd, z. j. 4o.

Ter eere van Herm. Venema, toen zijn Ed. den 1 *van Wiedemaand* 1745 *het jaarlijks opperschoolbestuur aanvaardde*, z. j. 4o.

Aan den hooggel. heer L. C. Valckenaer op zijn doorwrochte redevoering, z. j. 4o.

Bruiloftszang ter eere van den heer Willem Coulon en Anna Juliana Tholen, 17 *April* 1746.

Ter blijde inhuldiging van Frederik Winter, beroepen hoogleeraar in de genees- en stofscheidkunde en Samuel Koenig, beroepen hoogleeraar in de Wijsbegeerte, 26 *April* 1746 4o.

Veldzang ter bruiloft van Mr. Pieter Burman, hoogleeraar der geschiedenis, welsprekendheid, dichtkunde en talen, te Amsterdam, en mejufvrouw Anna Knuijse van Hoorn, 1746, z. j. 4o.

Klinkdicht ter eere van den gel. heere Pieter Bondam, tot der beide rechten doctor verheven, 7 *Julij* 1746, z. j. 4o.

Bruiloftzang voor den hooggel. heere Johannes Schrader, Praelector in de geschiedenis en Latijnsche taal te Franeker, en mejufvrouw Alida Beata Schrader, in den echt vereenigd 25 *van Hooimaand* 1746, Leiden 1746 4o.

Groete zijne doorl. hoogheid W. K. H. Friso enz., bij deszelfs aanstelling tot stadhouder enz., in drie lierzangen, Haarl. 1747 4o.

Lierzang den jongen erfprinse van Oranje en Nassau, grave van Buren, erfstadhouder enz., toegezongen op zijn gebooretdag 8 *van Lentemaand* 1748 4o.

Lierzang op het huwelijk van Nikolaas Ypei, hoogleeraar in de wiskunst te Franeker, en mejufvrouw Elisabeth Helena Smit, 7 *van Hooimaand* 1748.

Aan den heer Lodewijk Casper Valckenaer op zijne redevoering over de oude en onlangs bestaande wisselvalligheid der Nederlandsche zaaken, uitgespr. te Franeker den XI *Dec.* 1748 4o.

L. C. Valckenaer, redevoering over de oude enz. uit het Latijn, Leeuw. 1749 8o.

Lierzang aan den hooggel. heer Joan Alberti op zijne redevoer. over de dichtkunst, uitgespr. te Leyden den 8 *van Sprokkelmaand* 1749, z. j. 4o.

Op het huwelijk van Quirijn de Blau, regtsgel., en Bouwina Johanna Bulderen, vereenigt den 9 *van Oogstmaand* 1750, z. j. 4o.

Ter uitvaart van den hooggel. heer Dom. Balck, doctor en hoogl. in de regten te Franeker, aan deszelfs broeder Joh. Balck, overl. 17 *Mei* 1750.

Op het zalig afsterven van mevrouw Anna Lalané, mijne nigte, huisvrouw van den heer Dominicus Balck, z. j. 4o.

Op het huwelijk van Jan de Kruijf en Anna Usbranda Tiboel, z. j. 4o.

J. Schraders lijkklagt over W. K. H. Friso, uit het Latijn in Nederlandsche dichtmaat overgebragt, Leeuw. 1752 4o.

Dichterlijk togtje naar Friesland tot de bruyloft van den heer Jan Althuysen, leeraar in 's Heeren gemeente op Hiaure, en jonkvrouw Titia Krab, in den echt vereenigd den 25 *van Wiedemaand* 1752 4o.

Menalkas, Herderskout, ter bruiloft van den hoogwelgeb. heer Epo Sjerk van Burmania en Romelia Maria van Haarsma, z. j. 4o.

Lof der Tooneelpoëzij, achter zijne Nederlandsche vertaling van S. Werenfelsii, *Oratio de Utilitate Comoediae*, Leeuw. 1746.

Hij beoefende ook de Friesche taal en gaf o. a. er eene proeve van in dichtmaat vóór J. Althuijsens *Friesche Rijmlerij*. Van zijne philologische kennis en gelukkige conjecturen vindt men proeven in *Mantissa Observationum*, achter de *Anthologia Latina* van Burmannus Secundus.

Zie *voorrede* van Ypey vóór de uitgave der gedichten van Higt; Saxe, *Onom.*, P. VIII. p. 75; *Biogr. Univ.*, T. XX. p. 371; *Dict. Univ.*, T. VIII. p. 441; Piersonus, *Praef. Moeridis Atticistae*, p. 5; E v. Wassenberghius, *Laud. funeb. Joan. Scraderi*, p. 13; Valckenaer, *Praef. Carm. Theocriti, Bionis et Mosschi; Dez. ad Phalar. Epist*, p. 14; P. Burmann Secundi, *Carm.*, p. 418—422; Peerlkamp, *de Poëtis Lat. Neêrl*, p. 500; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 225; Ypey en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. III. bl. 154; Nieuwenhuis, *Alg. Woordenb. van Kunst. en Wetensch.*, o. h. w.; Collot d'Escury, *Holl roem in Kunst. en Wetensch.*, D. IV. (1), bl. 46, D. IV. (1), bl. 265, 266, D. IV (2) bl. 319, 359; *Vrijè Fries*, D. IV. bl. 265—268; de Vries, *Geschiedenis der Nederlandsche Dichtk.*; van Kampen, *Geschied. der Ned Lett. en Wetensch.*; Siegenbeek, *Bekn. geschied. der Ned. Letterk.*; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. I. bl. 204, 205, D. III. bl. 185; *Navorscher*, D. VIII. bl. 325, D. IX. bl. 51, 81; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. *Byv.* 2, Arrenberg, *Naamreg.* bl. 281; *Cat* Hoeufft, bl. 70; *Cat.* van der Aa, bl. 82, 138; *Cat.* Visscher, bl 63; *Cat.* van Voorst, T III. p. 154.

HIL (Joan) schreef:

Brieven der Natuurlijke historie en wijsbegeerte, behelzende eene reeks van ontdekkingen, gedaan door het microscoop, Utrecht 1765 8o.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Boeken*, bl. 183.

HILAND (..), waarschijnlijk een kunstenaar, die ten tijde van J. E. Marcus te Amsterdam de kunst beoefende. Hij is afgebeeld in het bekende prentwerk van den laatsten, door H. W. Caspari gegraveerd.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunstsch.*, D. IV. bl. 690.

HILARIDES (Johannes), volgde zijn broeder Nicolaas Hilarides, secretaris en rector der Latijnsche school te Hinlopen, in de laatste betrekking op; daarna werd hij conrector en boekverkooper op de Hoogstraat te Dokkum en stierf in 1726 als rector te Bolsward. Omstreeks 1695 kwam Hilarides, bij gelegenheid dat zijn uithangbord moest vernieuwd worden, op den zonderlingen inval, om daarop, als voor zijne nering passende, te laten schilderen aan de eene zijde een kerkboek met zilver beslag en ketting met het woord *Bijbel* daaronder; aan de andere zijde een hand houdende vijf speelkaarten, vertoonende het toen zeer gebruikelijk spel *Lanterluij* genaamd en daaronder de woorden *een schoone*. Dit gaf groote ergernis; te meer daar het huis aan den westkant der Hoogstraat staande, de bijbel zich vertoonde aan hen die ter kerk gingen, doch het kaartspel aan degenen welke daaruit terugkwamen in het oog viel. Men dacht over 's mans oogmerk niet gunstig, en gaf daaraan velerlei uitlegging; het baarde groot gemor en ontevredenheid, die op bedreigingen en misschien dadelijkheden uitliepen, waarom hij over de zijde, waar het kaartspel stond, eene gevlochte mat liet hangen. Of het daarbij gebleven is, tot dat de drift allengskens bekoeld was, dan of hij het bord op bevel der regering heeft moeten wegnemen, is onzeker. Het eerste zou men uit zijn eigen woorden opmaken.

»Danck heb ons Overheit, die haar voorsichtig toonen,
»Geen burger om een bord met smaad te willen hoonen,
»Strax nae de drift van volk, soo die 't op 't domste afmaald;
»Dat niemand in syn recht onbillijk werd bepaald;
»Om 't geen men vry verkoopt, niet vry in 't bord te setten."

In 1695 gaf hij een gedicht in het licht van 24 bladzijden in kl. 8o., onder dezen titel:
Uithangbord van Johannes Hilarides als burger en Boekverkooper in de Hoochstraat te Dokkum, alwaar het caartspel en ergernissen beide ten toon staan:

Al eeven eens, hoe dat men 't maakt;
Daar d' eene 't prijst dat d' ander laakt.

waaronder in een koperen plaat de beide zijden van het reeds beschrevene uithangbord worden afgebeeld, zoodat voor de tegenzijde een loshangend plaatje, verbeeldende eene mat, boven vastgehecht is, hetwelk, opgeligt zijnde, de hand met kaarten laat zien, boven het jaartal 1695; onder aan het titelblad leest men nog:

»De burgerij van Waard
»Was van een doode roch vervaard."

In het stuk zelve, een soort van hekeldicht, ruim 900 verzen groot, toont hij het onschuldig gebruik van het kaartspel, beklaagt zich over de genomene ergernis, wederlegt die, verklaart en verdedigt zijn oogmerk enz. Het stukje is afzonderlijk uitgegeven en ook achter de 2de uitgave van zijn *Phaedrus* gevoegd.

In 1686 gaf hij te Leeuwarden eene vertaling van Cornelius Nepos, onder den titel van *Cornelius Nepos van het leeven der doorluchtige veld-overste, onder de aeloude Grieken en andere, met kopere heldebeelden opgericht*, in 12o. in het licht.

Voor dit werk vindt men een taalkundige voorrede, waarin Hilarides zijne bijzondere denkbeelden nopens taal en spelling mededeelt. In 1694 gaf hij te Franeker bij Leonard Strik eene uitgaaf van *de Fabelen van Phaedrus*, met de Fransche vertaling van Guget en zijne Nederduitsche met den titel:

Phaedri Fabularum Aesopicarum libri quinque cum annotationibus Johannis Schefferi Argentoratensis et Francisci Guyeti notis, cum his primum publicatis, Editio quinta, prioribus emendatior, in qua jungitur interpretatio Gallica cum notis et index Latinus uberrimus. In Belgicum autem metrum convertebat Joh. Hilarides.

De vier eerste boeken zijn in rijm doch het vijfde of laatste in rijmlooze verzen. Rabus, die in zijn *Boekzaal van Europa*, voor de maanden Julij en Augustus 1694, eene beoordeeling van dit werk geeft, zegt: „dat deze overzetting op sommige plaatsen schor en hard van lezing is."

Reeds in het volgende jaar verscheen er echter een tweede druk, met den titel:

Phaedri Fabulae Aesopicae: quas e Latino in Belgicum metricum convertebat J. H. curis secundis. Dat is: *Phaedrus, Esopische vertellingen, in Nederduytschen dichte vertaald door Johannes Hilarides en, bij deezen tweeden druk naader oversien; veel verbeterd en vermeerderd. Te Dokkum, by Joh. Hilarides, in de Hoochstraat, in de Schoone* 1695. De uitvoerige voorrede *„aan den schranderen en seer doorzigtigen Willem Deurhoff; burger binnen Amsterdam; de naauwkeurigste ondersoeker der grondwaarheeden en der seekerheit van dien;* is geteekend *te Dokkum* 10 *m.* 1696, met de spreuk: *Moniti Meliora Sequamur. Ik geev het myn om beeter.*

Deze overzetting werd hevig aangevallen. Men noemde Hilarides een Friesche ezel „een pedant"; zijn werk „den monstreuzen Phaedrus," en bestormde hem met schimpschriften, zoo als: *Gravhoogte of pronkaltaar voor de poëzije van Bolswart, ter verhooging van den afgebeten letterknauwer Hilarides, aardsvriend der Nederduitse tale en derzelver begunstigers; Dankoffer ontsteken op de gravhoogte van den letterknauwerd en ezel Hilarides; Taallievende groete aan den weldoorzulten en doorkernden letterknauwer Hilarides, rector, conrector, boekbinder en dominé van de eerste school te Bolsward; Lofkrans, nieuw gevlochten voor den Friesen letterknauwer te Bolsward; De Bolzwartse raaf in den gedrogtelijken Phaedrus van Hilarides; Op het titelplaatje van Phaedrus door de Hr. D. v. H. in 12o; De Vriesse letterknauwer in het woort Hummeling vertoornt; Op een blad van Phaedrus door Hilarides, dat met toebak opgevult iemand in een kroeg voor een stuiver gegeven wiert; Op het uythangbord of Blaauwboekje van' Hilarides;* en andere te vinden in *Schemp- en hekeldigten uit verscheide poëten, gevolgt na den Roomsen Juvenalis en de Latijnse gezigten van den Spaanschen Quevedo*, Hoorn 1726 8o., bl. 179 volgg.

Zijn antagonist was denkelijk David van Hoogstraten, die bijna te gelijker tijd de *fabelen van Phaedrus* uit het Latijn in het Nederduitsch overgezet en uitgegeven had.

In 1705 verschenen nog te Franeker van Hilarides in 8o.:
Taalgronden der Nederduytsche taal, wegens het gebruyk voorleedekeus in de Nederl. woordrekkinge.

Hij schijnt ook een kunstliefhebber te zijn geweest, ten minste onder eene afbeelding van Balthazar Bekker, schrijver der *Betoverde Wereld*, met zinnebeeldig bijwerk voor een titelplaat, leest men: *Joh. Hilarides inv. in Majo* 1690, zonder naam van graveur. Ook vervaardigde hij een plattengrond van het *Friesche doolhof*, het beruchte Molkworren of Molkwerum in Friesland, *gemeten en geteekend* 1718 *door Joh. Hilarides, Rector Scholarum te Bolswerd*, onder zijn zinspreuk: *indomata tentat*, (Amst.) apud P. Schenck *jun.*, plano.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 198; Mr. J. W. de Crane, *Letter- en Geschiedk. Verzamel. van eenige Biogr. Bijdragen en Berigten*, bl. 40; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. IV bl. 692; Engelsma, *Volgl. der classis van Zevenw.*; *Vrije Fries*, D. VI. bl. 387; *Nieuw Archief van Taalk.*, St. I.; Nijhoff, *Livres anciens et modernes* 1859, Nr. 23, 1860, Nr. 23; *Cat.* v. d. Aa, bl. 101; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 126, 198; *Cat.* de Crane, bl. 118.

HILARIUS (Gerardus), predikant te Wanneperveen, schreef:
Godts albestier, bestaende in zes leerredenen, gepredikt voor de gemeente van Wanneperveen, wegens de groote sterfte aldaar onder het rundvee. Als mede op Bid- en Dankdagen tot troost der geloovigen en tot overtuiging der goddeloozen, Steenwijk 1719, 8o.

Zie *Boekz. der Gel. Wereld* 1720, *a* bl. 707.

HILARIUS (Lullius) zie SANDBEEK. (H.)

HILDANUS (Guil. Fabricius), schreef:
Aanmerking rakende de Genees- en Heelkunst, Rott. 1656, 4o.
Veld-Chirurgie, Amst. 1664 4o.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Boeken*, bl. 183.

HILDEBRAND (C. J. P. W.), schreef:
Iets over de onsterfelijkheid der dieren als een hinderpaal in het beoordeelen der grondwaarheden van de Christelijke godsdienst, gr. 8o., Amst.
Natuurkundige, wijsgeerige en zedekundige overdenkingen over verscheidene grondwaarheden en dichtmaat, 3 stukjes, Amst. gr. 8o. 1817.
Leerrede van J. Decker Zimmerman op het feest der hervorming ter toetse gebragt, Amst. gr. 8o. 1817.

HILDEBRAND (M. Schutte), predikant te Harlingen, schreef:
Leerredenen, Leyden 1814 8o.
Ook beoefende hij de poëzy, blijkens zijn dichtstuk achter: *Woerden in* 1813, *door* Mr. J. Meulman, 's Hage, 1814.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de lijst van Nederl. Dicht.*, bl. 50.

HILDEBRAND (P. J.), gaf uit:
Sterre-, Wis- en Rekenkundige altoos durende Almanak, Zalt-Bommel bij J. Noman, plano.

HILDEBRAND (H.), schreef:

Navolging der Latijnsche hymnen in Nederduitsche dichtmaat op muzijk gesteld door G. F. Rappe, 2 stukken, Rotterdam, J. J. Thompson.

HILDERNISSEM (Willem van) of Hildernisse, waarschijnlijk naar het dorp Hildernesse bij Bergen-op-

Zoom, waar hij echter niet geboren is, gelijk sommigen beweren. Zijn geboorteplaats is Mechelen en zijn geboortejaar omstrent 1358. Omstreeks 1374 begaf hij zich in de orde der Karmeliten te Mechelen en deed, onder den prior Frans Wellepeere zijne gelofte. Na zijne studiën voleindigd te hebben en tot priester gewijd te zijn, werd hij door het kapittel in 1385 te Bamberg gehouden, gekozen om de sententiae te lezen en de godgeleerdheid te onderwijzen in het klooster te Trier. Het kapittel omstreeks St. Jan in 1386 gehouden benoemde hem tot onderprior te Maintz. Hij had deze betrekking tot 1390 toen hij tot lector te Mechelen werd benoemd. In 1391 ging hij de sententiae in het klooster te Brussel lezen en was aldaar in korten tijd prior. In 1399 en een gedeelte van 1400 bekleedde hij er dezelfde waardigheid, waarschijnlijk begon hij toen als aanhanger van Gilles le Chantre (Aegidius Cantoris) bekend te worden. Hij heeft echter zijne dwalingen herroepen, want omstreeks 1422 werd hij wederom lector te Tirlemont en de drie volgende jaren te Brussel. Waarschijnlijk is hij omstreeks 1425 gestorven. Nopens Hildernessem bestaat niets meer dan eenige stukken van zijn proces dat hem werd aangedaan en met den titel:

Errores sectae Hominum intelligentiae et Processus factus contra fratrem Willelmun de Hildernissem, ordinis beatae Mariae de Monte Carmeli, per Petrum de Alliaco, Epriscopum Cameracensem anno Christi M. CCCC. XI., door Baluzius in het 2de deel zijner *Marcellanea* p. 277—297 en door d'Argentré in zijne *Collectio Judiciorum* T. I. P. II. p. 201—209 opgenomen, en van hetwelk men een verslag vindt bij Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litter. des Pays-Bas*, T. II. p. 136.

Zie ook Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 345; Hermans, *Compact. Rei Liter.*, p. 2.

HILDEGAARD, vrouw van graaf Dirk II, schonk aan St. Aalbers te Egmond

»Enen Euangelien-boec der mede,
»Ghemaect, met groter dierheden,
»Van edelen stenen ende finen goude,"

in het Chron. Egmond genoemd: „*Textus Ewangeliorum auro lapidibusque preciosis exornatus*", en bij à Leydis: „*Textus Ev. auro fulvo pretiosisque lapidibtus circumtectus.*" Dr. Swalue gist dat er daarna afschriften van zijn gemaakt, gelijk er, even als van het *Psalterium*, vele gevonden worden.

Zie Melis Stoke, *Rymcron.*, B. II. vs. 624, (edit. van Huydecoper, D. I. bl. 68): *Chron. Egmond.*, ed. Kluitii, p. 31; à. Leydis, *Annal. Egmond.*, p. 9; van Wijn, *Huiszittend leven*, Nr. 3, bl. 268; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk Geschied.*, D. I. bl. 376; van der Chijs, *Munten van Holland en Zeel. enz.*, bl. 10, 13; Römer, *Geschied. der Abd.*

HILLE (Cornelis van) of Cornelis Jodoci Hillenius, was de zoon van Joost van Hille en Catelijne van Comines, en werd den 20 Februarij 1540 te Yperen geboren. Hij was het eerst predikant te Haamstede en Burg in Zeeland, van waar hij in 1577 bij leening vertrok naar Oudenaarden. Nadat hij als predikant van Rotterdam wordt vermeld van 1589 tot 1598 verliezen wij hem uit het oog. Van zijne verdere lotgevallen konden wij niets te weten komen. Alleen is ons bekend, dat hij met Digna van Dongen was gehuwd, en dat deze hem een zoon schonk, die volgt.

Hillenius heeft zich een onsterfelijken roem verworven door het schrijven van den *Siecken-Troost.* Langen tijd heeft men hem echter als de schrijver van dit stuk miskend. Op voorgang van Ens en Le Long, die aan de letters C. V. H. eene verkeerde verklaring hadden gegeven, hield men langen tijd Caspar van der Heiden voor den schrijver. Evenwel reeds 's Gravesande kende dit allerbelangrijkste vertoog aan Hillenius toe. Voor ons ligt eene uitgave in kl. 8o. welke ten titel heeft:

Den Siecken-Troost twelck is een onderwijsinge, van den rechte gheloove, in den wech der salicheyt, om gewillichlyck te sterven. Midtsgaders sommige christelicke gebeden: als ooc een christelick sermoen tot dien propooste dienende. Ghemaeckt door Cornelis van Hille, *dienaer des Goddelicken woorts. Tot Leyden voor* J. Adriaensz. 1596.

De eerste uitgave verscheen te Gent bij de weduwe van Pieter de Clerck 1579. Onder anderen komt dit geschrift ook achter de psalmberijming van Datheen van 1587 voor.

Hillenius gaf van dit geschrift ook een uittreksel in het licht, en wel gelijktijdig met het bovengenoemd vertoog, te Gent in 1579, onder den titel: *Den cleenen Siecken-Troost.* Van dit uittreksel is ons ook een uitgave in kl. 8o. bekend, te Middelburg in 1591 door R. Schilders in het licht gegeven. Men weet dat Oldenbarneveld, kort vóór zijn dood, zich door den predikant Beyerus uit dit uittreksel liet voorlezen, en dat hij voor Walaeus betuigde, te zullen sterven in het geloof in den *Siecken-Troost* vervat.

Zie 's Gravezande, *Tweehonderdjarige gedacht. der Syn. van Wesel*, bl. 225; te Water, *Reform. van Zeeland*, bl. 239—241, 408; Soermans, *Kerk. register van Zuid-Holland*, bl 79; Ypey en Dermout, *Geschied. der Ned Herv. Kerk*, D. I. bl. 536, *Aanh.*, bl. 256; Kist en Royaards, *Archief van Kerk. Gesch.*, D. III. bl. 660; van Harderwijk, *Naaml. der Predik. van Rotterdam*, bl. 15 vv.; Glasius, *Godgel. Nederl.*, D. II., bl. 101 vv.

HILLE (Cornelis) of Cornelis Hillenius, de zoon van Cornelis en Digna van Dongen, zag in Engeland het levenslicht, werwaarts zijne ouders wegens de vervolging hier te lande waren gevlugt. Den 30 September 1568 werd hij te Norwich door Theophilus Ryckwaert, predikant bij de Nederlandsche Hervormde gemeente aldaar, gedoopt. Ook hij wijdde zich aan de Evangelie-bediening en na te Uitgeest en Akersloot, en te Hillegondsberg zijn standplaats te hebben gehad, werd hij te Alkmaar beroepen. In de toen zich openbarende twisten tusschen Arminius en Gomarus deed Hillenius zich als een heftig voorstander kennen van de leerstellingen des laatsten. Hij was het vooral, die de onvoorwaardelijke onderteekening van confessie en catechismus doordreef, niettegenstaande de staten op eene herziening dezer symbolische schriften hadden aangedrongen. Door zijn toedoen ook werden enkele predikanten, die deze onderteekening weigerden, in hunne bediening geschorst, waaruit de eerste moeijelijkheden ontstonden. Dreigender werden de twisten toen Hillenius zich tegen zijn ambtgenoot, den even onrustigen Venator verzette, en de oneenigheden zich uitbreidden onder den kerkeraad en de regering. De staten van Holland moesten tusschen beiden treden, en het gevolg was, dat Hillenius in 1609 werd afgezet. Voor zijne aanhangers predikte hij nog gedurende eenigen tijd te Koedijk. Daarna begaf hij zich naar Amsterdam, waar men hem met opene armen ontving. In 1612 werd hij te Groningen beroepen. Hij ging er heen, na den 31 Mei te Egmond binnen met eene predikatie over I Petr. V. vs. 10 van zijne Alkmaarsche gemeente afscheid genomen te hebben. Wanneer hij te Groningen overleden is, is ons niet bekend.

Als Contra Remonstrant bekleedde Hillenius onder zijne geestverwanten eene voorname plaats, zoowel op de vergadering van 1612 te 's Gravenhage als op die van 1615 te Amsterdam was hij tegenwoordig. In de Contra-Remonstrantsche vergadering van 1616 te Amsterdam nam hij het scribaat waar, en door Groningen werd hij ter nationale synode van 1618 afgevaardigd. Lodewijk Willem van Nassau achtte hem hoog, en gaf hiervan bewijs door hem het oppertoezigt over kerkelijke zaken in Drenthe op te dragen. Dit is het eenig voorbeeld van een kerkelijk super-intendantschap in ons vaderland.

Van Hillenius kennen wij de volgende geschriften:

Corte ende waeracht. verantw. over de proceduren ende resol., die de vroedsch. van Alckmar gelyck teghen andere, als insonderheyt over ende teghen C. Hillenium op den 17 *Jul.* 1610 *hebben ghenomen, enz. Enckhuysen* 1610, 4o.

Provisionele ontdeckinge eeniger misslaghen, dewelcke A. Venetor . . . . teghen het lasterboeck C. Hillenii ende syner voorstanders . . . . heeft begaen ende voortgebracht enz. Franeker 1611, 4o.

Sermoen waarin bewesen wort, dat de mensche geensins door de wercken voor God wort gherechtveerdicht. Ghedaen door C. Hillenium, den 13 Mart . . . . binnen Amsterdam. '*t Amst.* 1612.

Sermoen ofte predicatie waarmede C. Hillenius, na Groeninghen verreysende . . . . van syn oude . . . . gemeynte . . afscheyt heeft genomen, enz. t' Amst. 1614.

Zie Uytenbogaert, *Kerck. hist.*, bl. 460 vv., 490—495; Trigland, *Kerck. gesch.*, bl. 612—517; Brandt, *Hist. der Ref.*, D. II. bl. 90, 105, 112—114, 430, 931, D. III bl. 644, 654; Ypey en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. I., *Aanhangs.*, bl. 165, D. II. *Aanhangs.*, bl. 55; Kist en Royaards, *Nederl. Archief*, D. III. bl. 208, 214, 223, 251; Muller, *Bibl. van Pamfl.*, Nrs. 887, 925, 1018, 1116.

HILLE (Jesaias van) of Hillenius, Ommelander, werd predikant te Drogeham en Harkema-Oosteinde (1725), te IJlst (1726), Drachten (1742), waar hij 22 Julij 1759 stierf.

Hij schreef:

Christus de ware en eenige grond van heil en zaligheit, uit Jesaia XLV : 24, 25 *en Philipp.* III : 7, 8, 's Hage 1743 8o.

De mensch beschouwd in den staat der ellende, genade en heerlijkheit, Leeuw. 1751—1752, 2 d. 4o.

Eenige keurstoffen uit het O. en N. Testament, Leeuw. 1750, Amsterd. S. van Esveld, 3de druk 8o.

Schriftuurlijke voorbeelden van bijzondere personen, Leeuw. 1767 2de druk.

Zie Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 185; Columba en Dreas, *Naaml. der Predik.*, *onder 't ressort van de E. Classis van Dokkum*, bl. 84.

HILLEBRANDS (Jacob), burgemeester van Groningen, verliet in 1569, toen Karel Quarre, ridder en raad in het hof van Brabant, uit Friesland te Groningen was gekomen, met last van Alva, om de daders der kerkplundering op te zoeken en te straffen, goed en bloed en ging vrijwillig buiten 's lands in ballingschap.

Na de pacificatie van Gend kwam hij in het gevolg van den stadhouder George van Salms, naderhand bekend onder den naam van graaf van Rennenberg, stadhouder van Friesland, Groningen, Ommelanden en van het graafschap Drenthe, terug (den 22 van Wintermaand of den 7 van Hooimaand 1577). Hij sneuvelde in het oproer te Groningen, bij gelegenheid dat Rennenberg, op sterk aanraden zijner zuster, die stad trouweloos en verraderlijk voor den Koning zijn meester overmeesterde. Hij was een man van groot gezag, vroom en openhartig, op wien de onroomschen voornamelijk steunden. Men verhaalt, dat toen hij den 2 Maart 1580 bij den graaf at, hij dezen trouwhartig openbaarde dat er eenig vermoeden tegen hem bestond, en dat zijne genade iets kwaads in den zin zou hebben, waarop de graaf hem dit antwoord gaf: „o mijn vader, die ik voor mijn vader houde, zoudt gij zulke dingen van mij vermoeden, hebt daar geen vrees voor."

Zie Bor, *Ned. Hist.*, D. II. bl. 168; Dumbar, *Anal.*, T. III. p. 204; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII., bl. 325; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 460; *Groninger Volksalman.* 1839, bl. 98; Arend, *Vad. Geschied.*, D. VII. bl. 306; Brucherus, *Geschied. van de opkomst der Kerkherv. te Groningen*, bl. 162, 204, 226.

HILLEBRANDI (Johannes), waarschijnlijk reeds in 1588 predikant te Ysbrechtum, Tjalhuisen en Tirns, in 1598 te Hylaard en Lyons, in 1604 te Dronrijp, was meermalen praeses en deputatus synode. Hij was in 1587 lid der Synode te Sneek en onderteekende als zoodanig mede het request, dat door de Friesche synode aan den ambassadeur Buckingham gezonden werd, om aan de koningin Elisabeth van Engeland te worden gepresenteerd.

Zie Uytenbogaerd, *Kerk. Hist.*, D. III. bl. 245; Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Classis van Franeker*, bl. 11, 145, 159.

HILLEGERSBERCH (Willem van) of Hillegaersberch. Deze dichter en spreker komt herhaaldelijk voor van 1383 tot 1407 of 1408 en wel onder den naam van Mr. Willem *de spreker*, of vol-uit van Mr. Willem van Hildegaersbergh *de spreker* of *de dichter*. Hij was in het dorp van dien naam, in de nabijheid van Rotterdam, geboren. Volgens Clignett was hij een tijdgenoot van graaf Willem III in 1337 overleden, doch Jonckbloet weêrspreekt zulks en meent dat hij omstreeks 1350 geboren is. Even onzeker is zijn sterfjaar. Van Wijn stelt het omstreeks 1405, omdat men in de rekening der grafelijkheid op dat jaar vindt aangeteekend: „Item betailt van enen boeck, dat myn lieve Heere dede copen, daerin stonden vele scone sproken, die Willem van Hillegaertsberge gemaeckt hadde." Clignett kwam die gevolgtrekking niet genoegzaam voor, omdat die aankoop even goed lang na des dichters afsterven kon hebben plaats gehad, doch de rekeningen bewijzen, dat die aankoop eenige jaren vóór des dichters dood plaats had, en dat hij in 1408 nog leefde. Hij was een rondreizend dichter of spreker. Zijn jeugd besteedde hij onnut en jaagde de wereld na. Hij droeg, hoewel „maet van goede" het hart hoog, „als een baroen", waarom zijne magen en vrienden de hand van hem aftrokken, en hij eindelijk in volslagen armoede verviel. Hij doorzwierf vele landen. Hij kende geen Latijn; sprak gewoonlijk voor een voornaam gehoor, in den regel voor het grafelijke hof, meestal te 's Hage, eenmaal te Middelburg, en beklaagde zich dat zijne openhartige taal hem dikwerf smaller belooning deed toekomen dan waarop hij regt meende te hebben.

Dit is alles, hetgeen de heer Jonckbloet nopens hem uit zijne eigene gedichten heeft verzameld. Er zijn 117 gedichten van hem bekend, doch het is onzeker of hij er niet meer vervaardigd heeft.

Men heeft van hem deels in hs. deels in druk:

Van den thien gheboden, „eene gerekte, uiterst langwijlige moralisatie" op verzoek der abdis van Rijnsburg vervaardigd.

Van den coninc van Poortegael, „vrij levendig behandeld."

Dit is van ere, „een lofdicht op den voortijd."

Dits van Reyer die Vos, uitgegeven in Willems *Belg. Mus.*, D. VI, achter den *Reinaert*, 2e uitg. bl. 372, in het *Mirakelgeloof van Buddingh*, bl. 80.

Dat is van beschermen, „langwijlige klacht."

Van enen cruut dat hiet selve, „een bispel."

Van den vrouwen die hoer kucken wachtten, „eene moralisatie."

Van het Notabel.

Van Reijnaert ende van Aven, uitgegeven in Willems' *Belg. Mus.* en *Reinaert*, 2e uitg. bl. 374.

Van drien bloemen, „eene mystieke bespiegeling."

Van den waghen, „niet onaardig, maar veel te gerekt."

Een notabel van een hont.

Van Mer (maar), „geen onaardige satyre."

Van drien figuren, „drie gelijkenissen, breed en langdradig verklaard."

Van den doemsdaghe ende van sterven, „gerekte bespiegeling."

Van den goeden ridder.

Van der wankelre brugghe „eene allegorie."

Van den serpent, „een fabel."

Dat evangelium van Paeschen.

Van den paep die zijn baeck ghestolen wert, „eene dartele wereldsche sproke."

Van drien ghebroederen, „langwijlig bispel."

Van sterven.

Van den ouden ende van den jonghen.

Van Dominus.

Van den goede vrouwen.

Van de wrake Gods.

Van Affricanus.

Van een wijnvaet.

Van den ghesellen die ommeseylden, „moralisatie."

Van den meerblade, „onder dit beeld gispt de dichter de zeden van zijn tijd."

Van der gheboorten Christi.

Van seven doechden der mannen.

Van den hontsseede, bij Mone *Uebers.*, p. 283, n. 412, met afwijkende lezing.

Van den rycken vrecken.
Van den hont die vertroeyt wert.
Een Notabel, „een gebed aan de H. Maagd."
Van twifel, „hoogstlangdradige bespiegeling."
Van drierhande staet van heren.
Hoe man ende wijf sullen leven, een uittreksel uit den *Lekenspiegel*, 3 B. C 9, 3 D. bl. 115.
Van de twaelf maenden, „moralizeerende bespiegeling."
Van sempelen ghelove, ontleend aan den *Lekenspiegel*, D. 1. bl. 15.
Een exempel van partijen.
Van geduricheit.
Van den lieven tijt.
Een notabel, „korte klacht over de schalkheid der eeuw."
Van feeste van hijlic, „langwijlige moralisatie over de waarde van het huwelijk."
Van den Corencopers.
Van den heijlighen kerken, „klacht over het verval der kerk;" een zijner beste stukken.
Van den dwalinghe.
Dit is van scheyden.
Van den ghelden, „beschouwing van de geestelijke broederschappen."
Van rechtigen rechters.
Van dien achte salicheiden.
Een notabel van tween wijndel, „parabel."
Van drierhande lijden.
Een notabel, „32 verzen op het thema: men moet werken terwijl het dag is."
Van den spieghel, „gelijkenis."
Van den verrisenis, „bespiegeling over Jezus' opstanding."
Van ses articulen der werlt.
Van telen.
Een notabel, afgedrukt in *Doctrinale* bl. 336.
Dit is van der ghiericheit.
Van Sinte Gheertruden min, uitgegeven door mr. Jac. Arn. Clignett, in *Bijdr. tot de oude Nederl. Letterk.*, bl. 380 volgg.
Een exempel van heren, „vrijmoedige raadgevingen aan de hoghe, wise lantsheren stout om naar hun geweten hun pligt te volbrengen.
Een onderscheit van hilic ende van gheesteliken. Men vindt er uittreksels uit in *Doctr.*, *Inleid.*, bl. XV—XVI.
Van den ghedenke, „langwijlige moralisatie."
Van den zekeren hope, „langwijlige bespiegeling."
Van den woeckeraer.
Van Ruste.
Hoe men voor die eere gaet schulen.
Van den sacramente, bekend door de afzonderlijke uitgave van Leendertz en prof. Pluim.
Van den moninck.
Van rechters.
Van den avontuer.
Van hoveerde.
Een Ewangelie.
Van den figure van den mensch.
Van tween bomen, „waarschuwing tegen overspel."
Van feeste van Heren.
Van Ja ende Neen.
Van hoede.
Van den avontmael, „allegorisch droomgezigt."
Van den droem.
Van den drierehande staet der werlt, „uiteenzetting van de pligten van den priester, den ridder en den krijgsman.
Van den XL *daghen*, „langwijlige moralisatie over de brooschheid der vijf zinnen."
Van den doorn ende van der Liude.
Van ghenoechten, „lof der tevredenheid."
Hoe die heren eerst quamen, in den trant van Jan de Clerc.
Een disputacie.
Salomons woert.
Van den lichte.
Een notabel van heren.
Van Karitas.
Van den boghe, „tot de eendragt, een allegorie."
Hoe die joecht overgaet, „betrachting over de onbestendigheid des levens."
Van den vier cussen.
Hoe men houden sel vrienscap.
Ic ben al moede, ic wil gaen rusten.
Twisschen wil ende die waerheit.
Van den bedevaert.
Wat een reyn wijff waerdich is.
Van goeden ghedachte.
Hoe douden jonc willen wesen.
Hoe men tende sal kennen voer 't begin.
Op 't voersien.
Van den hofman.
Van 't regiment van goeden Heren, gedeeltelijk uitgegeven door van Wijn vóór J. C. de Jonge, *Verhand. over den oorsprong der Hoeksche en Kabelj. twisten* bl. XXX.
Hoe deerste partien in Hollant quamen. Afgedrukt bij J. C. de Jonge, t. a. p., bl. 269 volgg.
Al deze gedichten vindt men naar de opgave van prof. Jonckbloet in handschrift op de Koninklijke Bibliotheek te 's Hage, benevens eene reeks van spreuken, door prof. de Vries uitgegeven in *Verslagen en Berigten* 1847, bl. 29–41, die Jonckbloet evenwel betwijfelt of zij wel aan Willem van Hillegaersberch moeten worden toegeschreven. De Maatschappij van Ned. Letterk. te Leiden bezit nog eenige fragmenten, vermeld op *Cat.* D. II. bl.

Zie Siegenbeek, *Bekn. Gesch. der Ned. Letterk.*, bl. 34; van Kampen, *Geschied. der Lett. en Wetens.*, D. I.; Collot d'Escury, *Hollands Roem in Kunsten en Wetenschappen*, D. IV. (1) 65—67, A. IV (1) bl. 288, 289, 307; van Wijn, *Historische Avondstonden*, D. I. bl 340—343; Clignett, *Bijdrage tot de oude Nederl. Letterk.*, *Voorber.*, bl. XXIII volgg.; Mr. J. C. de Jonge, *Verhand. over den oorsprong der Hoeksche en Kabelj. twisten* (Brief van van Wijn); Mone, *Alt-Niederl. Volks-Literatur*, S. 125, 132, 188; Snellaert, *Schets eener beknopte geschied. der Nederl. Letterk.*, bl. 35; Hoffmann von Fallersleben, *Horae Belgicae*, T I. p. 38; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. III. bl. 125; Dr. Jonckbloet, *Geschied. der Middeneeuwsche Dichtkunde*, D. III. St. II. bl. 404 volgg.; *Bibl.* Hulthem., T. VI. p. 54—55.

HILLEMA (Gellius) zoon van Oedse Arends van Bergum werd in 1585 advokaat voor het hof van Friesland en secretaris van Leeuwarden, en in 1597 raad in den hove van Friesland. In 1602 werd hij met eenige anderen benoemd om voor Friesland een wetboek, aldaar bekend onder den naam van *'s Lands Ordonnantie*, te ontwerpen. Hij was afgevaardigde naar de Staten Generaal te 's Hage, en in 1608 en 1609 gemagtigde tot den handel over het bestand.
In 1605 werd hij curator der akademie te Franeker. Hij stierf in 1626 en liet bij zijne vrouw Hauk Haersma, drie zonen en eene dochter na, welke huwde met den beroemden regtsgeleerde en regter Hector Bouricius.

Zie Vriemoet, *Ath. Frisiacae*, XXXIX; *Naamrol der Raden*, bl. 31; *Leg. et Statute Frisiae* ab ann. 1602; *Praefat* Dom. Baudii *de Indiciis belli Belgici*, waar zijn afbeeldsel voorkomt; P. Cunaei *Epp.*, p. 221; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, o. h. w.; *Friesche Volksalm.* 1838, bl. 77, 1855, bl. 132; Muller, *Cat. van Portrett.*

HILLENIUS (Michael) geboren te Hoogstraten, vestigde zich te Antwerpen, waar hij omtrent 1524, na Adrianus van Liesveld, de boekdrukkunst uitoefende. Hij was zeer ervaren in het Grieksch en Latijn, en heeft verscheidene aanteekeningen en voorredenen bij de door hem uitgegeven boeken gevoegd.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 893.

HILLERS (Herman) werd te Aurich in Oost-Friesland geboren. Hij genoot eene wetenschappelijke opleiding. Na zich op de beoefening der genees- en heelkunde toegelegd te hebben, zette hij zich als chirurgijn te Schoonhoven neder. Eerlang ging hij van het Luthersche kerkgenootschap tot het Remonstrantsche over, en liet hij zich door vrienden bewegen, om bij het laatste zich aan de Evangeliebediening te wijden. In 1681 werd hij als proponent bij de broederschap aangenomen, en reeds het volgende jaar zag hij zich te Tiel beroepen. Van daar vertrok hij

in 1685 naar Hoorn, alwaar hij den 28 October 1695 op 42jarigen leeftijd stierf. Zijn ambtgenoot Joannes Bremer roemde vooral „zijne geleerdheid in de kennis der kerkelijke historien en oudtvaders, die hij als doorbladert had," terwijl hij als prediker des Evangelies vooral twee dingen niet uit het oog verloor, namelijk: „vredelieventheit en godzaligheit."

Hillers gaf slechts twee geschriften uit:

Lyk-predikatie uit Heb. XIII *vs.* 7, *over den eerwaardigen* Michaël Klinkhamer, *leeraar in de Remonstr. gem. tot Hoorn, overl. den* 16 *van Bloeymaandt* 1695. *Uitgesproken door* H. Hillers. Tot Hoorn 1695, 4°.

De Gelykenis van den rykeman en Lazarus, verhandeld in XVIII *predikatiën; noch* XXII *andere over verscheyde stoffen, waaronder eenige der voornaamste uit den Isten Zendbrief van Petrus.* Amst. 1698, 4°. in 1702 en 1720 herdrukt.

Zie J. Bremer, *Lijk pred. uit* II *Kon.* XX *vs.* 1b *over H. Hillers;* Cattenburgh, *Bibl. Remonstr.*, p. 95; Tideman, *de Remonstr. Broed.*, bl. 249, 290, 369; Paquot, *Mémoires*, T. II. p. 75. 76; Rotus, *Boekzaal van Europa* 1698; Glasius, *Godgeleerd Nederl.*, o. h. w.; de Crane, *Over de familie Hemsterhuis*, bl. 95; Rogge, *Bibl. van Remonstr.*, bl. 195; Arrenberg, *Naaml. van Boeken.*

HILLERS (Gerard Jan) geboren te Groningen, 1706, predikant, 1728, te Noordhoven, 1732, te Anloo, overleed aldaar, 29 Mei 1756 en schreef:

Verhandeling van de konstwoorden en uitdrukkingen, welke men in de Christelijke zedeleer wél of kwalijk gebruikt, Gron. 1741, 8°.

Afscheid- en Intreepredikatie, Gron. 1733, 8°.

Zie Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 194; Romein, *Herv. Pred. te Drenthe*, bl. 27; Arrenberg, *Naaml. van Boeken*, bl. 183.

HILLINGER (J. G.) schreef:

Handelingen der Godlijke genade benevens eene Leerrede over de Wedergeboorte, Amst. 1769, 8°.

HILTROP (J. van), kunstgraveur te Utrecht, in het midden der XVIIIde eeuw, vervaardigde de prenten voor het akademiefeest te Utrecht, in 1766, bij gelegenheid der verheffing van prins Willem V tot stadhouder, en eene beschrijving van dat feest, in 8°. voorkomende. Overigens graveerde hij verschillende gezigten te Utrecht en omstreken, zoo als *Een gezigt op het dorp Cooten*, naar de teekening van D. v. d. Burg, kl. fol. oblong; *Gezigt na het bolwerk Sonnenburg langs de Singel op Bellevue en de Maliepoort te Utrecht enz.*

Zijn werk verheft zich niet boven het middelmatige.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 693.

HILVERDINK (Geertruida Jacoba). Zie GREVELINK.

HIMNIDICUS (Jason) een arts, te Zierikzee geboren, door Ger. Noviomagus, nevens nog twee anderen, namelijk eenen Lazarus, geletterd jongeling, en zekeren Franciscus Upidi, een leerling van Erasmus, onder de geleerde Zierikzeenaars geplaatst. Welligt is hij dezelfde met Jason Pratensis.

Zie G. Noviom., *Epist. in Opusc. H. Barlandi*, p. 262; de la Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 317.

HIMPEL. Zie TER HIMPEL.

HINCKART (Jan van) of Hinckaert, heer van Ohain, Corbaix, Wattingies enz., uit het adellijk Brabantsch geslacht van dien naam, was ridder, postmeester generaal en groot jagermeester van Brabant, lid van het bondgenootschap der edelen in 1566. In 1577 werd hij door den prins van Oranje, Willem I, naar Gend gezonden om te zien hoe de beroerte, in die stad verwekt, zou afloopen. Sedert werd hij tot de gewigtigste zaken gebruikt. Bij de onderhandeling met den hertog van Anjou over het aannemen der hooge overheid van Nederland werd hij wegens Brabant aan denzelven afgezonden, en trok naar Engeland om 's hertogs overkomst te verhaasten. Eenige jaren later was hij een der gezanten, die de bescherming en heerschappij dezer landen, uit naam van de Algemeene Staten aan den koning van Frankrijk opdroegen. Hij overleed kort daarna, den 24 Januarij 1585 en werd te Antwerpen begraven. Hij huwde Lucretia Randerode van der Aa, dochter van Karel, ridder en van Catharina van Borneval, en liet bij haar vier dochters na, van welke de oudste, Catharina, huwde met Karel van Levin, heere van Famars, mede een der bondgenooten.

Zie Hooft, *Ned. Hist.*, B. XII, bl. 541, B. XVI, bl. 712; Bor, *Ned. Hist.*, B. XV. bl. 230, B. XVII. bl. 11, 45, B. XIX, bl. 32; Le Petit, *Chr.*, Livr. XIII. p. 504, 505; *Gendsche Geschied.*, D. II. bl. 236, Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VII. bl. 236, D. VIII. bl. 423; te Water, *Hist. van het Verb. en Smeekschr. der Edelen*, D. II. bl. 27, 28, 464, 465; Kok, *Vad. Woordenb.*, o. h. w. *Dolhain;* Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange-Nassau; Chron. van het Hist. Gen.*, D. VIII. bl. 43; *Over het Geslacht te Water*, t. a. p.; De Rouck, *Ned. Heraut*, bl. 340; d'Espinoy, *Récherch.*, Livr. I. p. 241; Christinaeus, *Jurisprud. Her.*, p. I. p. 353, P. II. p. 110; *Quaestion. Généal.*, T. I. p. 174; Le Carpentier, *Hist. de Cambray et de Cambrésis*, P. III. p. 396, 652, 689, 690, 730.

HINJOSSA (Jhr. Adriaan Pieter de) of Hinosa, kapitein in staten dienst, door den krijgsraad in het leger voor Bodegraven op den 6 Augustus 1672 wegens lafhartigheid bij de overgave van Wesel aan de Franschen ter dood veroordeeld. Hij stamde af van het adellijk geslacht van dien naam uit Genua afkomstig en dat zich later in Zeeland vestigde.

Zie *Staatk. Hist. van Holland*, D. 73, bl. 123; Wagenaar *Vad. Hist.*, D. XIV. bl. 63; *Navorscher;* D. IX. bl. 276.

HINLOPEN (Reynier Ottszoon) vlugtte in den jare 1572 uit Hinlopen in Friesland naar Amsterdam en vestigde zich later te Hoorn. Hier woonde hij in het tweede of derde huis tusschen de Oude en Nieuwe Oosterpoort, en was de eerste houtkooper, die de nering te Hoorn in 't groot, door zijne eigen schepen uit Noorwegen liet halen. Hij liet bij zijne huisvrouw Catharina Thijssen, onderscheidene kinderen na en is de stamvader der Hinlopens, die later in kerk en staat beroemd zijn geworden.

Zie Abbing, *Verv. der Chron. van Velius*, *Bijl.* bl. 135.

HINLOPEN (Gerard), zoon van Reynier en Trijntje Thijsd van Noy, werd 30 September 1644 te Hoorn geboren. Hij was in 1677 en 1679 schepen, vendrik, onder kapitein G. Schagen, van 165 man Hoornsche burgers, die van daar, 7 Februarij 1673, naar Amsterdam vertrokken. Hij huwde den 20 April 1681 met Margaretha Hoogtwoud, weduwe van Daniel Marcus. Zij overleed in de kraam van haren zoon Reynier, geboren 18 Februarij 1684, later (1717) raad, en rentmeester (1721) te Hoorn.

Hij schreef:

Journaal en Aanteekeninge, gehouden op mijne zee- en landtreijsen, gedaan in de jaren 1670 *en* 1671 *naar Hispangien, Italia, Sicilia, Graecia* etc.

Memorie van 't gepasseerde int uyttrekken van 111 *van onse comp. burgers naar Amsterdam.*

Het laatste medegedeeld door Abbing in de *Bijl.* van zijn *Vervolg op Velius*, bl. 141—147.

Zie Abbing, *Vervolg* enz., bl. 144, *Bijl.* bl. 136.

HINLOPEN (Jacob Groot), zoon van Jelmer Hinlopen, schepen te Hoorn en van Petronella Groot, werd ter genoemde plaatse den 5 Mei 1723 geboren, en op de Latijnsche school besteld, welke hij in 1738 na het houden eener *oratiuncula de potestate tribunorum Romanorum* verliet. Vervolgens woonde hij te Harderwijk de lessen van Struchtmeyer en Ens, te Franeker die van Burman, Hemsterhuis, Valckenaer, Vriemoet, Dubois, Venema en Laan bij. De geleerde rabbijn Mierolitz, die de leer van het Evangelie had omhelsd, onderwees hem in het Rabbijnsch.

In 1743 verliet hij het athenaeum te Franeker en begaf hij zich naar Utrecht, waar hij de collegiën van Wesseling over de geschiedenis en die van de theologische professoren van Irhoven en Elsnerus bijwoonde. Na zijne studiën voltooid te hebben, werd hij in 1745 proponent onder de classis van Hoorn, en nog in hetzelfde jaar te Zonnemaire beroepen, en aanvaardde er den 20 Maart 1746 zijne dienst. Van daar vertrok hij naar Goes, waar hij den 23 Mei 1748 zijne intrede predikte, en den 28 November 1751 aanvaardde hij zijne dienst te Utrecht, waar hij een en vijftig jaren werkzaam bleef. Hinlopen was een der uitmuntendste godgeleerden en kerkredenaars van zijn tijd. „Onder alle leeraars", getuigde Heringa, „die ik immer persoonlijk heb leeren kennen, herinner ik mij niet iemand ontmoet te hebben, die, mijnes achtens, meer wijsheid met wetenschap, meer voorzigtigheid met ijver, meer bevalligheid met achtbaarheid, meer ootmoedigheid met bewustheid van hetgeen hij was en had, zamenpaarde dan de godvruchtige en menschlievende dienaar van Jezus Christus in de gemeente Utrecht, Jacobus Hinlopen." Verschillende proeven heeft hij van zijne godgeleerde kennis in het licht gegeven, ook maakte de hoogleeraar Nuijs Klinkenberg van zijne aanteekeningen in zijne Bijbelverklaring gebruik. Als schriftverklaarder had hij zijne eigene oorspronkelijke zienswijze. Hij bezat eene grondige bijbelkennis en een juist en onbevangen oordeel en paarde aan eene krachtige, zijne meening en overtuiging ontwikkelende redenering, kieschheid, bescheidenheid, verdraagzaamheid en vredelievendheid. Ypey stelde hem onder de verdienstelijke uitleggers in het laatst der vorige eeuw.

Bijzonder waren echter Hinlopen's verdiensten als predikant. Zijne leerredenen waren eenvoudig, bevattelijk, populair. Zij ademen eene eigene innig godvruchtige stemming en verraden wijsheid en menschenkennis. Hij was ook een trouw en voorbeeldeloos herder zijner gemeente. Zijn omgang met de gemeente was ootmoedig en liefdevol. Gedurende de staatkundige woelingen in het laatst der 18de eeuw, werd hij, de Oranje-gezinde, van lage streken en verregaanden hoogmoed beschuldigd en in 1795 van antirevolutionair gedrag beticht, en zou hij op bevel van Pichegru uit Utrecht zijn gebannen indien zijn zoon hem niet zoo mannelijk verdedigd had. Hij huwde Isabella Cornelia van den Burgh, in 1752, die hem twee zonen schonk, Jelmer, en Jan, die beide volgen.

Hij overleed den 23 Junij 1803, nadat hij kort te voren nog zijn opvolger Hus ly Viervant bevestigd had.

W. A. van Vloten noemde hem „den Utrechtschen Gellert" en Ockerse „hoogsteerwaardig, wijs en voor Utrecht en de Nederlandsche kerk onvergetelijk." Jeronimo de Bosch vereerde zijne nagedachtenis met eene *Consolatio ad virum amplissimum Janum Hinlopen de morte patris.* Petrus Brouwer schreef onder zijne afbeelding, voorkomende in J. van Iperen's *Kerkel. geschied. van het Psalmgezang*, tegenover bl. 119 van dl. 2:

Geen digter, maar volleerd in digtren werk te keuren;
Die Neêrlands Psalmgezang voortreflijk op hielp beuren;
Der vromen boezemvriend; den schrik van 't helsche rot;
't Sieraad van Utrechts Kerk; den lieveling van God;
Hinlopen in één woord, vertoonen deeze trekken,
Die 's Mans gedagtenis tot flaauw behulp verstrekken.

Hij gaf in het licht:

De Unie van Utrecht herdacht, Utrecht 1779, 8o.

Leerredenen, Utrecht 1781, 8o.

Overdenkingen, Utr. 1797, 8o.

Vervolg der Overdenkingen, Utr. 1797, 8o.

Gedachten over eenige plaatsen en zaken in de H. S. voorkomende, Utr. 1800—1801, in vervolgnummers.

Viering van den vijftigjarigen dienst aan Christus gemeente te Utrecht den 29 November 1801, Utr. 1801, onlangs op nieuw door 's mans achterkleinzoon, den Haarlemschen predikant F. C. Hinlopen, in het licht gegeven.

Aanmerkingen omtrent de middelen ter verbreiding der Evangeliekennis onder onze landgenooten, medegedeeld in J. Heringa's *Kerkel. Raadvr. en Raadgev.*, D. II. St. II. bl. 458 verv.

Zie Abbing, *Vervolg op Velius*, D. II. bl. 134; van Iperen, *Kerk. Hist. van het Psalmgez*; Bouman, *Geschied. der Geldersche Hooges.* D. II. bl. 126; Ab Utrecht Dresselhuis, *de Herv. gem. te Goes*, bl. XXVI; Heringa, *Kerk. Raadvr. en Raadgev.*, D. I. St. I. bl. 133 verv.; Ypey, *Kerk. Geschied. der XVIIIde eeuw*, D. VIII. bl. 441; *Hinlopiana of gulde legende van Endewijl en Alzo, te Utrecht bij F. Fijnbaert* 1784 *met Privilegie van Mylord Athlone; Boekz. der Gel. Wereld* 1803, D. I. bl. 324; Glasius, *Godgel. Nederl.*, o. h. w.; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Gesch.*, D. VIII. bl. 328; *Nederl. Archief*, D. II. bl. 188; Clarisse, *Encycl. Theol.*, p. 204, 459, 470, 552; Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelw.*, D. III. St. I. bl. 181; te Water, *Aanspraak in de jaarl. vergad. van Ned. Letterk.*, 1809; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 316; *Cat.* Heringa, bl. 242; Muller, *Cat. van Portrett.*

HINLOPEN (Nicolaas), zoon van den schepen Jelmer Hinlopen en van Petronella Groot, broeder van Jacob, werd in 1724 te Hoorn geboren, den 1 Februarij 1745 conrector der Latijnsche school te Hoorn, doch toen den 27 Julij 1754, in de plaats van den overleden rector Curtius Nording Doitsma, de rector van Enkhuizen, Johannes Biman, tot rector der Hoornsche school benoemd was, bedankte Hinlopen den 29 Maart deszelfden jaars en werd Notaris. Ook werd hij in 1759 president-commissaris, in 1760 schepen, kapitein in den nieuwen Doelen 1765, en was van 1761 tot 1772 regent van 't burger-weeshuis, doch vertrok in 1787 naar Alkmaar. Hij huwde den 16 Augustus 1750 Anna Pieters van den Heuvel, hertrouwde na haren dood Lietje Klaer Ketel, doch liet geene kinderen na. Hij stierf 16 Junij 1762. Hinlopen was een ijverig beoefenaar der taalkunde op het spoor van Hemsterhuis, Schultens, Valckenaer en ten Kate. Scheltema noemt hem een kweekeling van Huydecoper, voor zooveel de kennis van onze taal en de daaraan verwante taaltakken betreft. Na den dood van Frans van Lelyveld bezorgde en verrijkte hij de nieuwe uitgave van B. Huydecoper's *Proeve van taal- en dichtkunde*, en zijne *aanm. op Vondel's Hersch. van Ovidius.*

In het 1e deel der verhandelingen der Leydsche maatschappij komt voor Mr. Z. H. Alewijn, *Mengelingen, behelzende verbasterde spreekwijzen, en een aanhangsel van verminkte plaatsen in oude schrijveren, met Bijlagen van* N. Hinlopen, en in het 2e deel, 1e stuk (1806) komt een verhandeling van N. Hinlopen voor *Over het duistere in de werken van Constantyn Huygens wat de tale aangaat.*

Hij had ook het plan van een werk gelijk aan dat van B. Huydecopers *Proeve van Taal- en Dichtkunde* uit te geven en liet vele handschriften over de taalkunde, o. a. een woordenboek van Kiliaan met ontelbare aanteekeningen en een groote verzameling van brieven van voorname mannen enz., na. De maatschappij van Ned. Letterk. te Leyden bezit van hem:

Aanteekening van waarschijnlijke redenen dat J. van Vondel in het Lof der Zeevaart vs. 5 *had behooren te schrijven Noppers niet Toppers; aan de Maatschappij ingeleverd in* 1782, 5 bl. fol.

Hinlopen was ook een beoefenaar der dichtkunst. Zijn broeder Jacobus ging dikwijls met hem te rade, toen hij van wegen de staten van Utrecht tot verbetering der Psalmberijming mede was afgevaardigd. Ook beijverde hij zich van den jare 1760 tot 1765 om een soort van wegwijzer of leiddraad tot het zingen van de beste liederen te geven, zoo als dit voegen zoude in een gezelschap fatsoenlijke en eerlijke lieden. Het geheel moet hierdoor een soort van drama gegeven hebben; en deze leiddraad werd dan ook te Purmerend, aan de Zaan en op andere plaatsen in Noordholland gevolgd, wanneer men hieraan den naam gaf van het *Mopsie afzingen.* Zijn meest beroemd werk is de *Geschiedenis van de Nederduitsche overzetting des Bijbels*, Utrecht 1777, 8o.

Zie J. Scheltema, *Mengelw.*, D. III. St. I. bl. 187, 188, D. IV. St. III. bl. 287; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Geschied.*, D. V. bl. 59; M. Siegenbeek, *Bekn. Geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 326, 327; Ypey, *Geschied. der Ned. tale*, bl. 547; Abbing, *Vervolg op Velius*, D. II. bl. 139, *Bijl.*; Glasius, *God-*

gel. Nederl., o. h. w. **Hinlopen**; v. d. **Aa**, *N. Biogr. Woordenb.*, o. h. w.; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 69, 155, D. II. bl. 199.

HINLOPEN (Jelmer), zoon van Jacob Hinlopen en van Isabella Cornelia van den Burgh, predikant aan de Vuursche, te Loosduinen en te Zalt-Bommel, huwde 27 April 1778 jonkvrouwe Petronella Johanna Godin van Drakenstein, geboren te Utrecht 28 Julij 1753, en bezweek door zijn grooten ijver voor de studiën in jeugdigen leeftijd, twee zonen nalatende, Jacob geboren 1779, gehuwd met jonkvrouw Henriëtte Margaretha Wttewaall, die kinderen naliet, en Pieter Anthonij, heer van Sterkenburg, lid der Gedeputeerde Staten van Utrecht, gehuwd met jonkvrouwe Anna Maria Cornelia van Westrenen.

Hij schreef:

Dissertatio phil. de eo quod Arabes ab Aramaeis acceperunt et in suam loquendi ac scribendi rationem derivarunt, Traj. Bat. 1775, 4°.

Zie Scheltema, *Mengelw.*, D. III. St. I. bl. 187; Abbing, *Vervolg op Vekius*, D. II. bl. 140, *Bijl*; Glasius, *Godgel. Nederl.*, o. h. w. Hinlopen; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. II. bl. 429.

HINLOPEN (Mr. Jan), jongste zoon van Jacobus Hinlopen en van Isabella Cornelia van den Burgh, werd den 25 October 1759 te Utrecht geboren. In zijn vroegste jeugd was zijn groei geenzins gelukkig: veel geleden hebbende door stuipen, voedde men vrees voor het behoud zijner verstandelijke vermogens. De eerste vorderingen op de Fransche en Latijnsche scholen waren dan ook min gunstig en gelukkig, doch allengskens ontwikkelden zich, onder de leiding van zijnen verstandigen vader, zijn oom Nicolaas en zijn broeder Jelmer, die zeven jaren ouder was dan hij, zijne vermogens. Ook vond hij later op de Latijnsche scholen eenen geschikten leidsman in den geleerden rector Johannes Fredericus Reitz. Onder diens leiding en op aansporing van zijn vader, las en herlas hij herhaalde malen de Latijnsche en Grieksche schrijvers, zes of zevenmaal zelfs Julius Caesar *de bello Gallico*. Vroeg reeds toonde hij aanleg voor de Latijnsche dichtkunst, vroeg verwierf hij eenigen naam, die niet weinig vermeerderde, toen hij bij het verlaten der scholen, eene lofspraak in verzen hield over Joseph als regent van Egypte. Te dien tijde bevond zich de beroemde Hieronymus van Alphen te Utrecht. Om dezen of bij hem had zich een kring van zeer verdienstelijke beoefenaars der letterkunde gevormd, waaronder van de Kasteele, Both Hendriksen en Craayvanger uitmuntten. De leden van dezen kring waren vooral werkzaam om jongelieden op te leiden. Welhaast onderscheidden zij onzen Hinlopen, en wakkerden het reeds door zijn vader en oom bij hem ontdekte en aangeblazen dichtvuur aan. Ondertusschen werd Hinlopen een kweekeling der Utrechtsche school en eerst de leerling later de lieveling van Saxe, Reitz, Hennert, Rossijn en van Goens; later legde hij zich onder Petrus Bondam, Jan Hendrik Voorda en Meinard Tydeman op de regten toe, en verliet in 1780 de hoogeschool, na het verdedigen eener dissertatie getiteld: *Periculum observationum apologeticarum de fictionibus juris civilis Romani*, de akademie en zette zich als advocaat te Utrecht neder. Terwijl hij nog student was (1777) werd hij lid van het aldaar sedert 1759 gevestigde letterkundig genootschap *Dulces ante omnia Musae.* Het inleveren van verscheidene taal- en dichtkundige proeven bezorgde hem weldra de eer dat hij tot buitengewoon en honorair lid benoemd werd. Nevens dit genootschap ontstond eerlang een klein gezelschap van bekwame jongelingen (1780 of 1781), die aan het huis van Hinlopen bijeenkwamen en zich opzettelijk met de poëzy en hare theorie bezig hielden. Uit dien kleinen kring ontstond welhaast een grootere, die der *genialische Vrienden*, zoo als Bellamy, of de *Keurlingen*, zoo als anderen hen noemden, en waartoe hij zelf, Hinlopen, J. P. Kleijn, W. Ockerse en W. Carp behoorden. Deze kring werkte in stilte en voerde geen leus of spreuk en beoefende bijna alle takken van fraaije letteren. „Hier deelde men, schreef Teissèdre l'Ange, met gulle opregtheid en strenge getrouwheid elkander de onderscheidene voortbrengselen mede van eenen geoefenden geest, eene rijke dichtader en eene schoone luim. Hier voerde eene vrije oordeelkunde hare weldadige tuchtroede. Hier werd het gevoel opgewekt, geleid, gezuiverd en veredeld. Hier leerde men de stem en de gebaren buigen naar de wetten der natuur en de regelen der kunst. Hier werd de liefde bezongen zonder de kuischheid te doen blozen. Hier sloegen alle harten eenstemmig voor God, de vriendschap en het vaderland." Schitterde Bellamy onder deze bekwame jongelieden uit door fijnheid van gevoel, weelde van vernuft, oorspronkelijkheid en hooge vlugt van genie, Hinlopen deed het niet minder door uitgestrektheid van zaak- en menschenkennis en hooge zedelijkheid van karakter.

Niemand werd en was aan Bellamy zoo getrouw en voor hem zoo nuttig, niemand heeft zoo lang en zoo veel met hem omgegaan; niemand deelde zoodanig in de geheimen van zijn hart dan Hinlopen. Aan dezen boezemde hij het uit in dat beroemde vers *de gevoelens der kindsche jaren.* Bij hem vond hij troost en hulp op het ziek- en sterfbed. Behalve de dichtstukken, die hier beslepen en verfraaid, later in de bundels van Zelandus, Kleijn en anderen verschenen, kwamen nog uit deze werkplaats *de poëtische Spectator* (Amst. 1784), *Proeven voor het verstand, den smaak en het hart* (Utrecht 1784) en *Nieuwe Proeven* (Utrecht 1794). Welk deel Hinlopen aan deze werkjes had, is onbekend, alléén weet men dat de levensschets van Hyman Dullaart, schilder en dichter, in den smaak der levensbeschrijvingen van den Engelschen dichter Johnson bewerkt, uit zijne pen is gevloeid. Een door hem vervaardigd keurig en krachtig dichtstuk op Dullaart, en in dat gezelschap voorgelezen, is niet in het licht gegeven. Het was nog in dezen kring dat Hinlopen zich vooral als de gelukkige en meest geschikte navolger der oude dichters deed kennen door de bevalligste voortbrengsels der Grieksche en Latijnsche lier in de Nederduitsche taal over te brengen. Hinlopen werd in 1782 lid der vroedschap van Utrecht en in 1783 secretaris van het geregt, in welke bediening hij ongelijk minder te maken had met de opkomende staatstwisten, van welke hij reeds het leed had ondervonden, door bloot te staan aan afkeuring en laster, terwijl hij den moed getoond had om, daartoe geroepen, rond voor zijn gevoelen uit te komen. In 1786 en 1787 bleef hij in dezen werkkring, doch van 1795—1802 bragt hij als ambteloos burger door. Intusschen behartigde hij de belangen der stichting van de vrouwe van Renswoude te Utrecht, van het stads arm- en kinderhuis, en van het Utrechtsch genootschap, waarvan hij in 1781 werkend lid en in 1785 directeur was. Ook was hij lid van het Zeeuwsch Genootschap, van de Maatschappij der Nederduitsche Letterkunde te Leyden en honorair lid van het genootschap *tot vlijt vereenigd.* Hinlopen leefde voor zijne vrienden; de achtingwaardigste personen zochten zijnen omgang, zijn huis was een ander Muiden, waar men den zonnenschijn schiep als het van buiten regende. Hij sprak en schreef vlug Latijn, verstond het Grieksch, Engelsch, Fransch, Duitsch, ook eenigzins het Italiaansch en Spaansch, beoefende de godgeleerdheid, geschiedenis, regtsgeleerdheid, gelaatkunde, eenigzins de muzijk en teekenkunst, bij voorkeur hanteerde hij echter de Nederlandsche lier, en met onderscheiding worden zijn rouwdicht op den dood van den voorzitter van het Zeeuwsch Genootschap, Isaac Winkelman, in hare werken bewaard; zijne Ode aan Rau, na het lezen van diens voortreffelijke redevoering over het karakter van Jezus, zijne cantate *Bethlehem* in de lofrede van Teissèdre l'Ange op Rau, zijne *Xenicae*, aan zijn vriend Willem van der Paauw, in 1798 naar Hamburg vertrokken en twee dichtstukjes van langeren adem, getiteld: *een woord op reize aan* Mr. W. van der Paauw door van Goudoever in *Mnemosyne*, D. V. bl. 311—320, medegedeeld. Ook zijn het 49ste, 56ste en 61ste der Evangelische gezangen van hem.

In 1801 werd hij gekozen om met anderen ter regeling der gewestelijke zaken van Utrecht te werken en liet hij zich tot secretaris van het departementaal bestuur benoemen, verwierf door zijn beleid en ijver den hoogsten lof, en genoot, gedurende het bewind van Schimmelpenninck, een gelijk vertrouwen. Bij de voorloopige reis van Lodewijk Bonaparte door deze gewesten, werd hij, benevens zijn vriend Craayvanger, benoemd om den prins, uit naam van het gewestelijk bestuur, te begroeten. Na zijne komst tot den troon benoemde Lodewijk beide tot staatsraden in buitengewone dienst. Toen de landdrosten de departementale besturen vervingen, werd hij zijnen getrouwen vriend J. H. baron van Lynden tot Lunenburg, tot dit belangrijk ambt benoemd, als algemeenen secretaris toegevoegd.

Door koning Lodewijk tot staatsraad in vaste dienst benoemd, werd hij in het zorg- en werkvol vak der financiën geplaatst en tevens door den koning bij ontelbare andere zaken geraadpleegd. Lodewijk schonk hem den lof dat hij in Hinlopen den volmaakten raadsman, den waren vriend vond. Bij het beleid der zaken bij de tweede sectie van den staatsraad, als voorzitter, werd hem nog de waarneming der zaken van den directeur der publieke schuld toegevoegd. Hier was hij in de moeijelijkste betrekking. De koning wilde het algemeen bankroet voorkomen, doch de nood klom van dag tot dag door het schromelijk vermeerderen der uitgaven en het verminderen der inkomsten bij den achterstand der renten. Vele memorien werden te dien tijde door hem gesteld. Scheltema meende te weten, dat van ééne dezer memorien *over de mogelijke verzachtingen en voorzieningen bij eene eventuëele reductie der interessen van de publieke fondsen*, in 1810, na de verschrikkelijke beslissing, is gebruik gemaakt, om, ware het mogelijk, de eigendommen der wees- en godshuizen en andere gestichten van weldadigheid voor den noodlottigen slag te behoeden. Inmiddels had de koning hem tot lid der ridderorde der Unie, en bij de eerste aanvulling der opene plaatsen werd hij door de leden zelven tot lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut benoemd. De koning voedde het voornemen Hinlopen tot minister van binnenlandsche zaken te beroepen, doch ten gevolge der innen overspanning vertoonden zich eerst afwisselende koortsen, die eerlang tot eene ziekte oversloegen aan welke hij den 21 Dec. 1808 te Amsterdam bezweek. De rouw was algemeen. De koning ging voor. Hij liet het lijk op 's rijks kosten ten grave brengen, gaf bevel tot het oprigten van een gedenkteeken en zond de weduwe een brief van rouwbeklag. De dichters Perponcher, Strick van Linschoten, Dornseiffen, van der Loo en Beelaerts bezongen zijne verdiensten in roerende treurzangen. Zijn zinspreuk was: *La vertu pour guide.*

Het gewigt van dien slag erkende Lodewijk ook later door het getuigenis: „dat Hinlopen hem waarschijnlijk van het hoogste nut had kunnen zijn in de moeijelijke en zware tijden, welke volgden."

In 1790 was hij gehuwd met Anna Elisabeth Schorer, die hem vijf kinderen schonk: Isabella Cornelia, gehuwd met mr. A. C. G. van Rappard, Johan Gulielmus, lid der staten van Zeeland en, gedurende vele jaren, lid van de Tweede Kamer der Staten Generaal, gehuwd met zijne nicht jonkvrouwe S. M. Schorer, Jan, jong overleden, Anna Henriette, in 1822 gestorven, Jelmer, wethouder der stad Utrecht.

Behalve de genoemde geschriften heeft men van hem:

Sur la mort de Monsieur Rau, (in vers) Utrecht, 5 Dec. 1807, 8°.

Klaagzang ter gedachtenis van Jr. D. F. Godin in de *Tweede Proeve van Oudheid- Taal- en Dichtkunde*, bl. 305.

Op den dood van Isaäc van Nuyssenburg, Predikant te Geertruidenberg, gevoegd bij 's mans *Gedichten*, Utrecht, 1778, bl. 217.

Verjaarliedeken aan den Eerwaarden Petrus Ameshoff, Rustend Leeraar, 1808, medegedeeld door J. W. te Water, bij zijne *Lofspraak.*

De beroemde *Alleenspraak* uit het treurspel *Hamlet*, door Hinlopen vervaardigd, ten dienste van den Eerw. C. W. Westerbaen, bij het vertalen van het werk van Schröck. Zie *Kort begrip der Algem. Geschied.*, D. V. bl. 147.

Ook vindt men eenige zijner verspreide gedichten opgenomen of aangewezen in J. Scheltema's *Geschied- en Letterk. Mengelwerk*, D. III. St. I.

Zie Mr. J. Scheltema, *Geschied- en Letterkundig Mengelwerk*, D. III. St. 1. bl. 175, volgg.; *Herinneringen aan de verdiensten van Mr. Jan Hinlopen*, volgg.; J. W. te Water, Lofspraak gehouden in de *Jaarl. Vergad. van de Maatsch. van Ned. Letterk. te Leyden op den* 12 *van Hooimaand* 1809; *Aanspraak van den Hoogleeraar* J. H. van Swinden, *als Voorzitter bij het openen der Algem. Vergad. van het Kon. Inst. op den* 28 *van Oogstmaand* 1809, ook bij Scheltema t. a. p., bl. 247; *Redev. door* J. H. v. d. Palm, *als Redenaar der orde van de Unie, gehouden bij de Algem. Vergad. der Ridders op den* 4 *van Herfstmaand* 1809 in *Gedenkschriften van de Kon. Orde der Unie voor de jaren* 1807—1809, bl. 182—186; *Onze Tijd, bevattende merkwaardige gebeurtenissen onzer dagen, mitsgaders levens- en karakterschetsen van vermaarde tijdgenooten* 1848, bl. 305; *Algem. Woordenb. der Zamenlev.* o. h. w.; Bar. van Lijnden van Lunenburg, *Toespraak gehouden ter gelegenheid der 60ste verjaring van zijne politieke dienst op den* 28 *April* 1848; *Documens historiques de la Hollande par* Louis Bonaparte *ex-roi de la Hollande*, T. II. p. 396, 397, 398; J. G. Hinlopen, *Aan de Redactie van het Tijdschrift de Algem. Konst- en Letterbode* in *Konst- en Letterbode* 1849; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 200; Teissèdre l'Ange, *Lofrede op S. F. J. Rau*, bl. 18; *Gedenkzuil op het graf van J. Bellamy*, bl. 211; *N. Verhand. van het Zeeuwsche Genootsch. der Wetensch.*, D. I. bl. 27; J. Clarisse, *over Hier. van Alphen als dichter*, bl. 19; Abbing, *Verv. op Velius*, (*Bijdr.*) D. II. bl. 126; *Utrechtsche Volksalmanak*, 1858, bl. 49—50, 1861, bl. 116—118; *Poët. Spect*, bl. 58; Bellamy, *Gedichten*, bl. 98; *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.*, D. II. bl. 227.

HINLOPEN (Jacob Jacobszoon), raad te Amsterdam, behoorde tot de raden, die daags voor dat er besloten werd het eeuwig edict af te schaffen, het voorstel van burgemeester Gilles Valckenier, om het eeuwig edict in wezen te laten, den prins echter tot stadhouder aan te stellen en zelfs van stadswege tot graaf te verheffen, goedkeurden.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XIV. bl. 85; *Amsterd.*, D. V. bl. 332.

HINLOPEN (Jan Jacobsz.) schepen, raad en burgerkapitein te Amsterdam, bevelhebber van een vendel Amsterdamsche burgers te Bommel in bezetting gelegd in 1624. Zijn portret door Houbraken komt voor onder de later aan Wagenaar's *Vaderl. Hist.* toegevoegde.

Zie Wagenaar, *Amsterd.*, D. IV. bl. 361; Muller, *Cat. van Portr.*, in voce.

HINLOOPEN (Dirk van) maakte zich als algemeen penningmeester der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, maar vooral door eene door die Maatschappij bekroonde en uitgegeven prijsverhandeling *Over de landeigene goede en kwade zeden der Nederlanderen*, waarbij hij in 1792 nog twee verhandelingen over hetzelfde onderwerp, eene ruimer verklaring of uitbreiding der eerste, voegde.

Hij overleed den 12 van Zomermaand 1811, in den ouderdom van 72 jaren.

Zie *Konst- en Letterbode* 1811, D. II. bl. 386; *Prijsverhand. uitgegeven door 't Nut van 't Algemeen*, 1791, D. II.

HINS (Albertus Antonius) orgelmaker in de 2de helft der 18de eeuw. Hij vervaardigde o. a. het orgel in de kerk te Minnertsga, op kosten van Johannes Gerlofsma, secretaris van het gericht van Barradeel.

Zie *Bockz. der Gel. Wereld*, 1778 *a.* bl. 317.

HINUBER (Marie Joseph) ritmeester, onderscheidde zich, blijkens het rapport van den kolonel Quaita, in het archief van het departement van oorlog, in den aanval op Castricum in Noordholland in 1799.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 226.

HINXT (Kapitein), van Leeuwarden, bevelhebber van den *Beschermer*, het 2de schip van de bataafsche voorhoede, gedroeg zich dapper in den zeeslag van Kamperduin 11 October 1797, doch ontving een wond, waaraan hij later overleed.

Zie J. C. de Jonge, *Neêrl. Zeew.*, D. VI*b*. bl. 195.

HIOLE (Esaias), Remonstrantschgezinde, komt voor in de geschiedenis der Remonstranten te Amsterdam. Hij was het o. a. die den Spijker sloot, waarin de Remonstranten bijeenkwamen, bij gelegenheid van het oproer in 1617.

Zie Wagenaar, *Amsterd.*, D. IV. bl. 279.

HIRNIUS (Hieronymus) predikant bij de Evang. Luthersche Gemeente te Rotterdam, aldaar beroepen in 1616 en gestorven in 't laatst van Maart 1648. Aan de dragers van zijn lijk werd eenen ovalen zilveren begrafenispenning gegeven, waar aan de keerzijde het opschrift aanving met de woorden: *Gerust Int Midden van de Baeren.*

Hij schreef:

Raed ende bedencken sommiger Lutherschen Hoogd. Leeraers, van 't vrye en middelmatige gebruik I. van tweederley Biecht etc., II. *van 't broodbreecken ende in de hand geeven etc.*, Leyden 1629.

Ook was hij vermoedelijk de schrijver van eenen omstreeks dien tijd te Rotterdam gedrukten Hoogduitschen catechismus, waarin Luther's spoor geheel was verlaten en de schrijver zijn eigen weg had genomen.

Zie Schultz Jacobi, *Geschied. der Luth. Gem. te Rotterdam*, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk*, D. I. bl. 46; Pauw, *Europa's Lutherdom*, bl. 341; *Navorscher*, D. II. bl. 280.

HIQUAEUS (Antonius) of Hicki, geboren in het graafschap Clare in Ierland, onderwees de Grieksche taal en de scholastische godgeleerdheid te Keulen en Leuven, werd in 1630 tot gardiaan van het klooster van St. Antonius van Padua in deze laatste stad benoemd en in 1639 definitor generaal zijner orde. Zijn vriend en landgenoot, vader Luc Wadding, liet hem door zijn generaal Benignus van Genua, naar Rome komen, om hem bij te staan in het verzamelen der bouwstoffen voor de zamenstelling zijner Annalen der orde van St. Franciscus. Hij stierf den 26 Junij te Rome en werd in het klooster van St. Justinus begraven.

Hij schreef:

Nitela Franciscanae Religionis, et abstersio sordium, quibus eam conspurcare frustra tentavit Abrahamus Bzovius. Parenti optimae Fr. Dermicius Thadaei, pius filius, S. Th. Lector, mutuam vicem reddit, opus accuratum ac varium, quo pleraque summorum Pontificum decreta illustrantur; multa ad temporum notitiam spectantia educuntur in lucem, aliajam olim stabilita confirmantur; inprimisque eminentissima Christi servatoris ac Domini nostri paupertas solidè et perspicue defenditur. Prodit nunc primum Lugd. 1627, 4o.

Commentarii in Librum IV sententiarum juxta mentem Joannis Scoti, Doctoris subtilis, Lugd. 1693, 3 vol. fol.

De Stigmatibus S. Catharinae Senensis.

Zie Wadding, *Scriptores Ord. Minor.*, p. 33, 34; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. I. p. 414.

HISDINIO (Jean de). Zie HESDIN (Jean de).

HISPANUS (Gaugericus) werd den 18 Julij 1617 Theol. Doctor te Douay en was pastoor bij de H. Kruiskerk te Atrecht. Hij schreef:

Instructio ad Parochos de cura animarum.

Summula Caietani, Scholiis et Indice illustrata.

Zie Valer. Andreas, *Bibl. Belg.*; p. 258; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 70.

HITCHCOCK (John Thomas), werd in 1812 te Amsterdam geboren, vertrok reeds op jeugdigen leeftijd naar Engeland, bleef 8 jaren te Londen, waar hij bouwkundig onderwijs van den architect P. Hardwich verkreeg. Na gedurende twee jaren Groot-Brittanje doorreisd te hebben, keerde hij naar Amsterdam terug, van waar hij in 1841, na een verblijf van vijf jaren, naar Java op reis ging om aldaar zijne bouwkundige talenten te benuttigen. Zijne loopbaan was slechts kort, daar hij den 11 Maart 1845, in den ouderdom van 33 jaren, in Indië overleed.

Gedurende zijn verblijf in Nederland bragt hij een aantal werken tot stand, zoo als het huis van den heer Casso bij de Velperpoort te Arnhem; de buitenverblijven van de heeren Insinger bij Haarlem, Boekhorst, Rothuis en Rutgers van Rozenburg bij Soestdijk, van F. A. van Hall bij Velzen, een Belvedère op het buitenverblijf van den heer Hope te Heemstede, de koepel van den heer Stoop op den Amersfoortschen weg, de societeit *de Vriendschap* te Amsterdam en andere gebouwen.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.*, D. II. bl 40; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. IV. bl. 693.

HJORTER (Olof Peter), een Zweedsch sterrekundige, verdient hier eene beknopte vermelding, omdat hij in de vorige eeuw zich een geruimen tijd in de Nederlanden heeft opgehouden. Hij werd in 1696 in de provincie Jamtland geboren, en scheen op kinderlijken leeftijd reeds veel lust te gevoelen, om den sterrenhemel met aandacht gade te slaan. Op zevenjarigen ouderdom boeide eene maansverduistering dermate zijne oplettendheid, dat hij, naar zijne wijze van zien, berekeningen maakte aangaande den stand en den loop der hemel-ligchamen. Hij vertrok in 1713 naar Upsala, en werd aldaar huisonderwijzer bij den graaf Oxenstjerna, die zijne schranderheid en zijnen buitengewonen aanleg bemerkende, hem zoo veel mogelijk de behulpzame hand bood, om zich verder te oefenen. In 1723 deed hij in gezelschap van een jong edelman eene buitenlandsche reis, en in Holland komende vertoefde hij vier achtereenvolgende jaren aan de hooge school te Utrecht met het doel, om zich al meer en meer in de sterre- en natuurkunde, alsmede in de algemeene geschiedenis te bekwamen. Hij vertrok vervolgens naar Amsterdam, waar hij ten behoeve van jonge zeelieden voorlezingen hield over de stuurmans-kunst en de beginselen der sterrekunde. Hij keerde daarna naar Zweden terug.

Toen in 1733 eene groote zonsverduistering op handen was, gaf hij bevorens in het licht: *Deutlichen Unterricht wie ein Jeder diese Sonnenfinsterniss beobachten kunne*, welk werkje op kosten van de Wetenschappelijke Societeit te Upsala gedrukt, en algemeen door het geheele rijk verspreid werd.

In 1739 deed hij eene wetenschappelijke reis door Upland, Westmanland, Nersko, Dalarne en Gestrikland, met het oogmerk, om de geographische lengte en breedte van de voornaamste plaatsen in die gewesten te bepalen, ten einde zoodoende de noodige gegevens te verkrijgen tot het ontwerpen en in het licht geven van provinciaal-kaarten, waaraan destijds nog groote behoefte was. Tien jaren later (1749) werd deze reis nog eens door hem herhaald. In 1746 werd hij aangesteld tot koninklijk observator aan de sterrewacht te Upsala, doch deze betrekking mogt hij slechts vijf jaren lang waarnemen, want hij overleed in 1751.

Als een blijk van zijne liefde voor de sterrewacht en zijne gehechtheid aan de Universiteit, vermaakte hij haar zijne kostbare verzameling van wis- en natuurkundige boekwerken (1500 banden) alsmede zijne astronomische werktuigen, die hem zooveel genot verschaft hadden bij het bespieden van het heelal, en het peilen der mateloozе ruimte. Behalve het reeds genoemde werkje, gaf hij met nog meer andere geschriften in het licht:

Observationer på den Stora Cometen ar 1744 etc.

Om magnetnålens åtskilliger ändringar, som af framl. Prof. Andr. Celsius blifvit jaktange och Sedan Vidare observarada.

Deze twee laatste zijn opgenomen in de *Vetensk. Acad. Handl.* 1745, 1746 *en* 1747.

Zie Meijer's *Conversations Lexicon*, 15ter Band, S. 838; Poggendorff, *Handwörterbuch zur Geschichte der exacten Wissenschaften*, S. 1114, 1115.

HOBBEMA (Meindert). Niet meer is het onzeker, waar deze groote landschapschilder is geboren. De een wilde dat hij in Friesland, een ander te Haarlem, een derde in Drenthe het levenslicht aanschouwde, terwijl er zijn die Antwerpen en Hamburg als de plaats zijner geboorte aanwijzen. Eerst in 1861 is het ontdekt dat hij te Amsterdam, in 1638, werd geboren. Van zijne lotgevallen is niets met zekerheid bekend; alleen weet men

met zekerheid, dat hij in Holland heeft gewoond en gewerkt. Men kent hem alleen uit de voortbrengselen van zijn penseel, en daaruit maakt men op, dat de Geldersche streken met hare watermolens, de Drentsche met den bijzonderen bouw harer hoeven en in 't algemeen de schilderachtigste partijen van ons land beurtelings zijnen opmerkzamen geest trokken en zijn onnavolgbaar penseel bezig hielden. Immerzeel stelt hem in rang, zoo niet boven, althans met Jacob Ruisdaal gelijk. Hij verstond, volgens dezen, de zoo moeijelijke kunst om in de even behaaglijke als natuurlijke voorstelling van betooverende schoone landstreken, helderheid met kracht te vereenigen. Zijn koloriet is schitterend, waar de speling der middag zonnestralen zulks vereischte, of weder zedig bij gewonen dag of betrokken lucht. In de tempering der wijkende lichttinten was hij onnavolgbaar waar, zijne gronden zijn vlak en breed gepenseeld, zijn boomslag is dartel en zijne wolken zijn dun en drijven, met goudgloed gezoomd, in harmonie met den toon van het landschap, achter het hoog oprijzend geboomte statig henen. Waar het welbegrepen kunstbegrip het vorderde, was hij transparant in de schaduwtinten, en daardoor wist hij oneindig veel tot het magiek effect in het geheel bij te dragen."

Van de Velde, Berchem, Lingelbach en anderen hebben eenige zijner landschappen gestoffeerd. Bij zijn leven heeft hij weinig naam gemaakt. Hij behoorde tot die weinige geniën, die zich, onafhankelijk van den heerschenden smaak des tijds, zelf een eigen trant gevormd hebben, die eerst door de meer onpartijdig oordeelende nakomelingschap regt gewaardeerd kon worden. Daaraan moet men het toeschrijven, dat men vroeger zijne stukken „pleizierig geschilderd" noemde, terwijl zij thans met verrukking worden bewonderd. In 1735 werden te 's Gravenhage twee kapitale landschappen van dezen meester, zijnde pendanten, verkocht, het eene voor *f* 40,00, het andere voor *f* 70.00; in 1739 te Amsterdam een gestoffeerd door Lingelbach voor *f* 71.00; in 1751 ook te Amsterdam, een ander, hoog 1 voet 10½ dm., breed 3 voet en ½ dm., voor *f* 13.00. In 1760 konden twee der beste stukken van dezen meester slechts *f* 105.00 en *f* 120.00 gelden, zeven jaren later werd voor zijn meesterstuk te Amsterdam: *een extra fraai boschachtig landschap, f* 604.00 betaald. In het laatst der vorige eeuw, toen men „het schoone en verhevene stelde ook te kunnen bestaan bij de eenvoudigste onderwerpen, tot een overeenstemmend geheel gebragt, en men de kunst meer wijsgeerig beoordeelde" begon de prijs van Hobbema's werken verbazend te stijgen. In 1808 besteedde men reeds *f* 6000.00 voor sommige zijner kapitale werken. In 1810 werden op de verkooping van den heer P. Smeth van Alphen een boomrijk landschap met een breed water, een landweg en boerenwoning en verlevendigd door een hengelaar en tuinlieden, voor *f* 3250.00 en het bovengemelde Amsterdamsche stadsgezigt voor *f* 1000.00 verkocht. Op de in 1822 te Amsterdam gehouden verkooping van den heer Stinstra gold een *heuvelachtig en boschrijk landschap f* 7000.00; op die van den heer G. Muller in 1827 een *kloek landschap met watermolen f* 13,075.00; op die van den heer Jacob Vos een *Geldersch landschap f* 11,400.00; op die van den heer J. Harman te Londen, 1844, een *landschap f* 23,304.00 (in 1806 goldt dit *f* 5040.00, in 1827 *f* 9324.00); op die van den kardinaal Fesch te Rome voor een stuk ruim *f* 22,000.00; op de verkooping van Jan Gildemeester in 1800 te Amsterdam werd voor een klein stuk, doch van de beste soort, *f* 2100.00 betaald; later werd een dergelijk stukje op de verkooping van Goll van Frankenstein voor *f* 1990.00 aangekocht en op de verkooping van den heer J. de Vos voor *f* 10,000.00; dit werd aan den baron van Brienen van de Groote Lindt toegewezen. De bekende uitmuntende schilderij van mejufvrouw Hooftman te Haarlem, (*de Watermolen*) is tot nog veel hooger prijs in het kabinet van Z. M. koning Willem II overgegaan, en in 1850 in diens nalatenschap voor de som van *f* 27,000.00 voor lord Herfort aangekocht. In December 1854 werd te Parijs, op de kunstverkooping van den baron de Mecklenbourg een stuk van Hobbema voor 72,000 francs; in 1858 op die van W. Hope aldaar een *Watermolen* voor 43,000 francs verkocht. De heer Theodorus Patureau te Parijs kocht in 1851 te Brussel voor 78,000 francs het beroemde stuk met de *Molentjes*, dat in 1857 voor de som van 96 500 francs werd verkocht.

Ook de papieren kunst van Hobbema, die hoogst zeldzaam is, wordt zeer duur betaald. Twee stuks teekeningen met zwart krijt en met O. I. inkt opgewasschen, voorstellende *Watermolens in schilderachtige landstreken*, de eene in *Gelderland* en de andere in *Bentheim*, *naar de natuur geschilderd door* Meindert Hobbema, werden op de verkooping van Verstolk van Soelen te Amsterdam in 1847 met *f* 1830 en een idem teekening met *f* 860 betaald. Er zijn ook naar zijne schilderijen ettelijke platen gegraveerd.

Onzeker is het wanneer Hobbema is overleden. Zijne stukken dragen meest alle de jaarmerken uit het zesde en zevende tiental jaren en denkelijk is hij dus voor 1670 gestorven. Hobbema huwde den 2 Oct. 1668 Eeltie (Aeltie) Vinck van Gorcum.

Zie Houbraken, Weyerman, Kok, Nieuwenhuis, van Eynden en van der Willigen, *Gesch. der Vaderl. Schilderk. sedert de helft der XVIIIde eeuw*, D. I. bl. 126, 127; Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.*, D. II. bl. 41; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.*, D. III. bl. 695; G. Hoet, *Cat. van Schilderijen met prijzen*, 's Gravenhage 1752, D. I. bl. 432, 602, D. II. bl. 338; P. A. Koppius, *Meindert Hobbema*, in *Drenthsche Volksalm.* 1839 en 1840; *National-Zeit.* (*Morgen-Ausgabe*), Berlin 9 Marz 1858; *Kunstblatt*, behoorende bij het *Morgenblatt für gebildete Stände*, Nr. 9, 2 Febr; Nagler, *Künste-Lexic.* in voce; *Leeuward. Cour.* (*Mengelw.*) 1843, Nr. 43, 1846, Nr. 24; *Bijbl. van het Handelsbl.* Nr 10, 1846; *Konst- en Letterb.* 1831, 1861, Nr. 44; *Navorscher*, D. IV. bl. 30, 329, 330, D. X bl. 231, 376; *Kunstkr.*, *N. S.* D. I. bl. 64—68; P. v. d. Noten, *Receuil de Paysages dont plusieurs d'après Hobbema*; Hevis, *Not. rais. sur la vie et les ouvr. de M. H.*; *Cat. van Schild. Leeuw. April* 1846 Nr. 1; *Cat.* Vegelin van Claerbergen, bl. 20, Nr. 13.

HOBERGH (Chr.) schreef:
Levendige Herts-Theologie, Amst. 1738 8°.

Zie *Cat. v. d.* Aa, bl. 105.

HOBIUS (Jacob), burgemeester van Brouwershaven, was een tijdgenoot van Cats en blijkens zijne gedichten in den *Zeeuwschen Nachtegaal* geen onbevallig dichter.

Zie La Rue, *Gelett. Zeeland*, bl. 223, 224; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 104; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 210; de Vries, *Geschied. der Ned. Dichtk.*, I. bl. Casp. Kinschotii, *Poëm.*, p. 112.

HOBIUS (Johanna), dochter van den bovengemelde, gehuwd met Aernoud van Beijeren, gaf in 1643 te Amsterdam in het licht een rijmwerkje, getiteld: *Het lof der Vrouwen, met nog eenige verzen.*

Zie La Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 224; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 104; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 210; Schotel, *Geschied- Letter- en Oudheidk. Avondst.*, bl. 95.

HOBOKEN (Nicolaas), vriend en bloedverwant van den beroemden hoogleeraar Coccejus, was uit Bremen of de omstreken, althans uit Duitschland afkomstig, werd in 1632 te Utrecht geboren, studeerde aldaar onder Diemerbroek in de geneeskunde, en waarschijnlijk onder Berkringer in de wijsbegeerte, waar hij in 1658 opentlijk tot doctor werd bevorderd. Na eenige jaren vreemde academiën bezocht en ten minste vreemde landen doorreisd te hebben, werd hij in 1662 te Utrecht tot med. doctor bevorderd. Reeds in het volgende jaar werd hij tot hoogleeraar der genees- en vroedkunde aan het athenaeum te Steinfurth en tevens tot archiater of opperarts van het daar regerend vorstenhuis aangesteld. Wat hij hier gedurende zes jaren verrigtte, getuigde zoowel van zijne werkzaamheid als van zijne talenten. Immers, hoeveel tijd hij ook aan zijne overige werkzaamheden besteedde, zoo hield hij niet minder dan zes openlijke redevoeringen, die later in het licht kwamen. Ook bewerkte hij zijne later uitgegevene *Physiologie* en eene verhandeling over de

zitplaats der ziel. Zijne vrienden deden in 1676, toen te Leiden eene medische katheder openkwam, te vergeefsche moeite hem daarop te brengen; doch in 1669 benoemden hem curatoren te Harderwijk tot gewoon hoogleeraar in de geneeskunde en tot buitengewoon in de wiskunde, in plaats van Cochius. Eerst na lange briefwisseling, besloot hij Steinfurth te verlaten en aanvaardde den 23 Januarij 1670, zijne bediening te Harderwijk met eene oratie *De professionis medicae cum mathematicâ conjunctione* (Hard. 1607 4º.) In weerwil van den zwaren arbeid die op hem rustte, bleef hem nog tijd over tot beoefening der godgeleerdheid en zedeleer. Veel had de *vergelijkende ontleedkunde* aan hem te danken, zoodat hij onder de voorloopers mag gerekend worden, die later een nieuw licht over deze wetenschap deden opgaan. Naauwelijks was hij in 1672 met het rectoraat bekleed, toen de Franschen kwamen en hij ijlings de vlugt nam. Waar hij zich vervolgens heeft gevestigd is onzeker, doch hij bleef, zonder naar Harderwijk terug te keeren, voor de wetenschap leven. Ook het jaar van zijn dood is onbekend, doch men gist dat hij tusschen zijn veertigste en vijftigste levensjaar, doch voor 1 Mei 1678 overleden is. Zijn afbeelding vindt men vóór de uitgaaf zijner *Anatomia secundinae humanae repetitae* van 1669.

Hij schreef:

Novus ductus salivalis Blasianus in lucem protractus, Traj., 1662. 12º.

Manuductoria Epistola ad prudentiam politicam — Epistola de copia rerum verborumque inquirenda et conservanda — Epistola de formando indice rerum verborum et actorum, Ibid., 1662. 12º.

Oratio de unione omnium scientiarum et disciplinarum, Steinfurti, 1643. 4º.

Oratio de incompatibilitate, seu incongruentia servitutis cum Philosophiâ et Philosophi veri munere, Amst., 1668. 8º.

Oratio de observato hodie circa medicinam abusu et inordinatione et de doctoribus promotis, proprio medicinae faciendae et consiliorum dandorum jure, Traj., 1668. 4º.

Oratio funebris in obitum Illustr. D. D. Comitis Philippi Conradi Comitis Steinfurtensis etc., Traj. 1668. 4º.

De sede animae, seu mentis humanae in corpore humano, Exercitatio bipartita, qua genuina conjunctionis humanae animae cum corpore humano ratio perspicue traditur, Arnh. 1668. 12º.

Conradi Redekeri brevis discriptio initio Julii anni 1666, detecti saluberrimi Bilfeldiani fontis et usus ejusdem succinctis selectioribus sanatorum exemplis, Latinitate reddita et nonnullis animadversionibus aucta, Amstel, 1668. 8º.

Anatomia secundinae humanae quindecim figuris aeneis ad vivum propria auctoris manu delineatis illustrata, cum annexo spicilegio Epistolarum rem potissimum generatoriam referentium, Traj. 1669, 1672. 8º.

Oratio de nobilitate medicorum, qua praeter memoratam rem subjectam Prorectoratus conferendi solennia Steinfurtensia ostenduntur, Ibid., 1669. 4º.

Oratio valedictoria de Academiarum, scholarumque communione et concordi comparatione, Steinfurti, 1669. 4º

Cognitio Physiologica medica, accuratissima et clarissima methodo tradita, qua humani corporis sanitas et quae eam significant, et imprimis probant, Hominis actiones omni numero absolutae, clare et distincte explicantur. Praefigitur ejusdem auctoris oratio de Medicorum nobilitate, Traj., 1670 en 1685. 4º. Bij deze laatste uitgaaf zijn gevoegd: *Tabulae Synopticae hanc cognitionem medicam physiologicam distincte delineantes.*

Anatomia secundinae humanae repetita, aucta, roborata, et quadraginta quatuor figuris, propria auctoris manu delineatis, insuper illustrata, quae praeter novissime observatam naturam ac constitutionem universae secundinae illius, ac partium singularum usum quoque ac utilitatem docet. Praemittuntur literae D. Henrici Eyssonii cum auctoris responsionibus, Ibid., 1675. 8º.

Anatomia secundinae vitulinae triginta octo figuris propria auctoris manu delineatis illustrata, quae praeter observatam naturam et constitutionem universae secundinae illius, ac partium singularum usum quoque et utilitatem docet. Praemittuntur literae Thomae Bartholini cum auctoris ad eundem responsionibus. Traj. 1675, 8º.

De door hem beloofde dissertatio *de Medicinae imperfectione ejusque causis, ac de perficiendis modo ac mediis*, is niet in het licht verschenen.

Zie Merklin, *Lindin. renovat.*, p. 835; Burman, *Traj. erud.*, p. 144 seqq.; Cocceji, *Opp.*, T. VIII. *ep.* 136; *Anecd.*, T. II. *epit.* 374; Jöcher, o. h. w.; van Kampen, *Geschied. der Lett. en Wetensch.*, D. II. bl. 63; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. I. bl. 220, 328, D. II. bl. 606, 655; *Cat. Bibl.* à Roy, T. I. p. 343; *Woordenb. der Zamenlev.*; *Aanhangs. op* Nieuwenhuis, o. h. w.; Kobus en de Rivecourt, *Biogr. Handwoordenb.*; Poggendorff, *Handwörterb. zur Geschichte der exacten Wissenschaften*, o. h. w.; *Cat. der Amst. Bibl.*, p. 191, 193, 194.

HOBOKEN (Anthony van), heer van Rhoon, Pendrecht en Cortgene, chef van het te Rotterdam gevestigde handelshuis A. van Hoboken & Zonen. Het leven van dezen merkwaardigen man was een reeks van gelukkig geslaagde handelsondernemingen, gedurende welligt 75 jaren. Hij begon den handel in zijne geboortestad Rotterdam op jeugdigen leeftijd en op nederige wijze en hij eindigde als een zeer vermogend zeehandelaar, toen hij den 14 Januarij 1850 daar in 93jarigen ouderdom ontsliep. Met betrekking tot Nederlandsch-Indië onderscheidde hij zich op velerlei wijze, vooral tijdens de regering van koning Willem I. De diensten, welke hij voor en na aan het ministerie van koloniën bewees, waren talloos en zouden eene afzonderlijke vermelding waardig zijn. Het uitgebreid vertrouwen dat hij genoot en het aanwezen te Batavia van een algemeen geacht agentschap van zijn huis, sedert de eerste tijden der weder in bezitneming der O. I. koloniën, bekend onder den naam van ten Brink en Reijnst, later en nu nog onder dien van Reijnst en Vinju, gaven daartoe gedurige aanleiding. En toen de graaf van den Bosch in 1830 het kultuurstelsel op Java invoerde, en de producten ter verkoop naar Nederland zond, was het voornamelijk Anthony van Hoboken, die een koopvaardijvloot in de vaart bragt, met regt een sieraad van Nederland. Willem I schonk hem eerst het ridderkruis, Willem II het kommandeurskruis der orde van den Nederlandschen leeuw en eindelijk Willem III het ridderkruis met de ster van de orde van de eikenkroon. Hoboken stond in hooge achting bij zijne land- en stadgenooten en verdiende de hulde hem zoo bij zijn leven als na zijn dood toegebragt. Van Tollens bestaat een *Feestdronk op de inhuldiging van A. van Hoboken als Heer van Rhoon en Pendrecht.*

Zie *Nieuwe Rotterd. Courant* 15 Jan. 1850; *Handel. van het Ind. Genootsch.* 1860, bl. 72; Tollens, *Nalez. onuitg. en verspr. ged.* bl. 67.

HOCHEDAEUS (Jean) of Hochedé, gezegd de la Vigne, de tweede Waalsche predikant in 1585 uit Antwerpen te Amsterdam beroepen, in 1622 in den ouderdom van 80 jaren overleden. Zijn zinspreuk was *Patienter et prudenter.* Men vindt zijn afbeeldsel met een Latijnsch en Fransch vers van J. Crucius en een uitvoerig randschrift in het Latijn.

Zie Wagenaar, *Amst.*, D. VII. bl. 577; Harderwijk, *Zinspreuken van Nederl. Mannen*; Muller, *Cat. van Portr.*

HOCHEPIED (Daniel Jan Baron de). geboren 1657. Wij ontmoeten hem het eerst als secretaris van den Nederlandschen ambassadeur aan het Ottomannische hof, toen deze in 1680 zijne openbare intrede te Konstantinopel deed. In 1687 met commissie van genoemden ambassadeur in het vaderland teruggekeerd, werd hij door de Staten tot consul van Smirna aangesteld. Aldaar kwam hij den 23 Junij 1688 behouden aan. Met denzelfden ijver, waarmede hij de belangen der Hervormde Gemeente te Smirna voorstond, beschermde hij de verdrukte Joden in de Levant, en door zijne geschenken van oudheden aan het oudheidkundig kabinet te Leiden, betoonde hij zich een voorstander der wetenschappen. Hij was bevriend met Gijsbert Cuper, met wien hij tusschen 1687 en 1716 eene briefwisseling onderhield, van welke (1702—1716) de Deventersche hoogleeraar P. Bosscha een uittreksel heeft gegeven. Hij stierf

te Smirna den 10 November 1723 in den ouderdom van 66 jaren als consul van H. H. M. in Anatolië, Mitilene en Scio. Den 14 van die maand werd er te Smirna een lijkrede op hem gehouden uit Openb. XIV : 13 door **Herman van der Horst**, van 6 April 1718 tot 9 Maart 1727 predikant aldaar, die het volgende grafschrift op hem vervaardigde:

»Heusch, minsaem, vriendelijk, onschendbaar in zijn handel,
»Rondborstig, blank en trouw, voorbeeldigh in den wandel,
»In grootheid needrig, ver van waen of ydle pragt,
»Bij vriend en vreemdeling geëert, gemint, geacht.
»Trouw minnaar van de deugd, in liefdepligten blaekend,
»In godsvrugt ongeveijnst, in allen opzigt waekend
»Ten voordeel van 't gemeen, en allen zielen lust,
»Was hij, wiens overschot in deze lijkbus rust.
»De leemen hut, gekrenkt door smart op ramp gehoopt,
»Wierd na lang wagglens, door den dood geheel gesloopt,
»Wat wonder? want die was onmagtigh te bevatten,
»Den rijken zamenvloet van zoo veel dierbre schatten."

Hij huwde eerst met de zuster van **Justinus Colyer**, daarna met diens dochter **Catharina Clara**. De eerste stond in hooge achting bij de sultane **Validé**, of weduwe van **Mahomed IV**, gelijk blijkt uit den brief door **de Hochepied** geschreven en door dr. **Schotel** medegedeeld, waardoor het berigt van **van Wijn** ter plaatse hieronder vermeld, volkomen bevestigd wordt.

Bij de laatste verwekte hij de volgende kinderen: **Justinus Constantinus**, geboren 22 Junij 1680, die hem denkelijk als consul van Smirna opvolgde; **Geertruida Constantia**, die in 1718 huwde met **Johan Cooke** Esq. Engelsch consul te Smirna; **Daniel Alexander**, die in 1727 huwde met **Catharina Elisabeth Tremeaux**; en **Jacobus Byzantinus**.

Zie *Holl. Merc.* van 1687, bl. 174; **van Wijn** op **Wagenaar**, *Vad. Hist.*, D. XVIII. bl. 6; **van Kampen**, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 484; **Collot d'Escury**, *Hollands Roem*, D II bl. 354; de *Aanteek.*; **Björnståhl**, *Reise*, D. VI. bl. 24; **Schotel**, *Gesch. Lett en Oudheidk. Uitspann.*, bl. 194; **Kist** en **Royaards**, *Neêrl. Archief voor Kerkel. Geschied*, D. VIII. bl. 302; M. **Siegenbeek**, *Geschied. der Leijdsche Hoogeschool*, D. II. bl. 125; J. G. **te Water**, *Narratio* etc., p. 159—163; Mr. H. J. **Koenen**, *Geschied. der Joden in Nederl.*, bl 255; K. J. R. **van Harderwijk**, *Iets over Justinus Colyer*, in **Nijhoff's** *Bijdr. van Nederl Geschied. en Oudheidk.*, D. VII. bl. 71; P. **Bosscha**, *Geschied. van Oostelijk en Noordelijk Europa*, *Voorrede* en bl. 240 volgg.; Mr. **Bodel Nijenhuis** in *Konst- en Letterb.* 1861, bl. 29; *Navorscher*, D. II. bl. 282; **van der Chijs**, *Notice sur le Cabinet Numismatique de l'Université de Leyde*, *Introd.*

HOCK (Jan van). Zie **Hoecke**.

HOCXEMIUS (Joannes), **Hoxsemius** of **Honsemius**, aldus genoemd naar Hocsem, een dorp in het land van Luik, werd in Februarij 1278 geboren, gelijk hij zelve schreef:

»Mille ducenteno bis quarto septuagimo,
»Anno, sum mundo natus sub mense secundo."

Na te Leuven, Orleans en elders zich op de wiskunde, wijsbegeerte en regtsgeleerdheid toegelegd te hebben, werd hij eindelijk kanunnik en scholasticus bij de St. Lambertus kerk te Luik. Hij is meermalen ten behoeve van de kerk te Luik als gezant naar Rome gezonden, en heeft ook brieven aan den paus, de kardinalen, den koning van Frankrijk en den hertog van Braband geschreven. Hij was een scherpzinnig, geestig en rondborstig man, beoefende de wijsbegeerte, regtsgeleerdheid, geschiedenis en dichtkunde, en heeft daarvan de volgende bewijzen gegeven:

Historia et res gestae Episcoporum Leodiensium (*ab anno* 1247 *ad sua tempora*) *edita et notis illustrata a Joan. Chapeavillio. Leodii*, 1613. 4o. in Tom. II. *Syllog. Scriptorum de Episcop. Leid.* p. 273—514.

Digitus florum utriusque Juris ordine Alphabetico.

Flores Auctorum et Philosophorum ordine Alphabetico.

Hij stierf in 1348. Zijn grafschrift werd in de cathedrale te Luik gelezen en wordt ook vermeld bij **Valerius Andreas**.

Zie **Fabricii** *Bibl. med. et inf. Latin.*, Lib. VIII. p. 798; **Vossius**, *de Hist. Lat.*, p. 529; **Valer. Andreas**, *Bibl. Belg.*, p. 519; **Foppens**, *Bibl. Belg.*, T. P.

HODENPIJL (Jan van), afstammeling uit het aloude Hollandsche geslacht van dien naam, afkomstig, als men meent, van de heeren **van Avennes**, uit Henegouwen, zoon van **Dirk van Hodenpijl** en van de dochter van **Gerrit van Heemstede** en **Maria van Polanen**, was een dapper krijgsman en sneuvelde in 1426 in den slag bij Brouwershaven tusschen de Hoekschen en Engelschen, onder **Filswater**, en de Kabeljaauwschen.

Hij huwde **Elisabeth**, dochter van **Floris van Heemstede** en liet kinderen na.

Zie **Goudhoeven**, **Hoogstraten**, **van Leeuwen** en **Kok** in de Genealogiën van dat geslacht; **Meyerus** *ad annum* 1425; **Divaei** *Rer. Brabant.*, Libr. XVIII. p. 239; Vermeerderde **Beka**, p. 406; **Mieris**, *Charterb.*, D. IV. bl. 829, 832, 845; **Balen**, *Beschrijv. van Dordrecht*, bl. 753; **Smids**, *Schatk.*, bl. 139.

HODENPIJL (Diderik van) is op last van **Maximiliaan van Oostenrijk**, op Maria Hemelvaart 1490, te Dordrecht met meer andere edelen en gemeenen van de Kabeljaauwsche zijde om het leven gebragt. Hij liet een zoon na **Albert**, die in het liedeken, *Als Didrik uit den huyse* enz., meer dan eenmaal genoemd wordt **Edelhart**.

Zie *Navorscher*, D. II. bl. 281.

HODENPIJL (Adriaan), ridder, stalmeester en kapitein van de compagnie voetknechten van zijne excellentie prins **Hendrik van Nassau**, redde in 1605 diens leven bij het huis te Broek, stierf den 27 September 1610 en werd in het koor van de nieuwe kerk te Delft begraven.

Zie *Leven van Fredrik Hendrik*, D. I. bl. 19; **Bosscha**, *Heldend. te Land*, D. I. bl. 409; **Wagenaar**, *Vad. Hist.*, D. IX. bl. 193; *Navorscher*, D. II. bl. 285.

HODENPIJL (J. Gijsberti) beroemd geneesheer te Rotterdam, overleden aldaar 13 October 1837.

Hij schreef behalve *Waarnemingen omtrent de thans heerschende epidemie der kinderziekte* (Rotterd. 1818 8o.), en over de *cholera*, eenige *Bijdragen* tot Duitsche journalen, die zijne benoeming tot lid der geneeskundige maatschappij te Berlijn ten gevolge hadden.

Zie *Konst- en Letterb.* 1837, D. II. bl. 274.

HODENPIJL (Mr. A. Gijsberti), neef van den vorigen, geboren 2 December 1809 te Schiedam, gestorven te Leyden, schreef, behalve eenige verhandelingen:

Willem van Bergen, student aan de Leidsche hoogeschool, Leid. (Amst.) 1839. 2 d. gr. 8o.

HODGES (Charles Howard) beroemd portretschilder, een Engelschman van geboorte doch sedert 1788 te Amsterdam gevestigd. Volgens **Immerzeel** vereenigde zich in al zijne afbeeldingen eene onovertrefbare gelijkenis, een krachtig en schoon koloriet en een breede penseelsbehandeling. „Men moet **Hodges**," getuigt **Kramm**, „de zeldzame, hem alleen eigen bekwaamheid toekennen, van destijds aan zijne portretten een hoogst edel en fatsoenlijk uiterlijk te hebben gegeven, niettegenstaande de natuur hem dit niet altijd voorspiegelde. — „Hij voegde daarbij eene treffende gelijkenis, waarin het volle karakter van den persoon, door hem als het ware op eene betooverende wijze, bij de wezenstrekken werd uitgedrukt."

Hij schilderde een aantal voorname staatslieden, geleerden en kunstenaars van zijn tijd, o. a. den raadpensionaris **Schimmelpenninck** en **Lodewijk Napoleon**, ten voeten uit, Z. M. koning **Willem I**, **Jeronimus de Bosch**, **M. van Marum**, **Reinier Vinkeles**, Mevrouw **Ziesenis**, geboren **Wattier**, de professoren **te Water**, **Cras**, **Willmet** en anderen in het Trippenhuis te Amsterdam. Hij spoorde ook een aantal koperen platen door **Scheltus** en **Boëtius Bolswert**, **Pontius** en **Vorsterman** gegraveerd op, om die op nieuw uit te geven.

(*Oeuvres de Rubens et van Dyck, ou Recueil des principaux Tableaux de ces deux illustres Peintres, gravés par*

Scheltus et Boëtius Bolswert, *Vorsterman et Paul Pontius*, Amst. 1808, Atlas formaat.)

Hij moet ook onder de beste mezzo-tinto graveurs van zijn tijd worden gerangschikt. Als zoodanig vervaardigde hij de fraaije *Afbeelding van Wierd Adels, stuurman op het Hollandsche kofschip de Bloeijende Blom*, *die zig van dezen bodem*, *nadat dezelve door de Franschen was genomen*, *met veel bravoure meester gemaakt*, *en den* 5 *Augustus* 1794 *te Vlissingen opgebracht heeft* en van *Christiaan Cornelis*, *matroos op het Hollandsche kofschip de Vriendschap*, *die zich van dezen bodem*, *nadat dezelve door de Franschen genomen was*, *met veel bravoure meester gemaakt en den* 1 *Augustus* 1794 *te Vlissingen opgebracht heeft*; het *Portret van den Raadpensionaris Schimmelpenninck*, een *Haringvrouwtje* naar Metzu, een fraaije plaat naar de beroemde schilderij van Rembrandt, bekend onder den naam van den *Scheepsbouwmeester* thans te Londen, een *Gekruiste Christus met Maria en Johannes* naar van Dyck en anderen. Ook etste hij een naauwkeurige copij naar het hoogstzeldzame prentje van B. Breenberg, *Bak-beer* genaamd. Hodges behoorde tot de commissie, die na de herstelling van Nederlands zelfstandigheid de, ons door de Franschen ontroofde schilderijen uit Parijs heeft terug gehaald. Hij was lid der 4e klasse van het koninklijk Nederlandsch instituut en stierf te Amsterdam, den 24 Julij 1837 in den ouderdom van 73 jaren.

Een aantal zijner fraaiste gegraveerde portretten, waaronder eenige proefdrukken, berusten in het Leidsche Plaatkabinet der hoogeschool.

Zie *Verslag der Openb. zitting van het Kon. Ned. Inst.* 1838; *Konst- en Letterb.* 1837, D. II. bl. 49; Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.*, D. II. bl. 41; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.*, D. IV. bl. 699.

HODGES (J. N.), zoon van den vorige, beoefende de kunst en dreef handel in oude prenten in compagnieschap met een Duitsch huis.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.*, D. IV. bl. 699.

HODORP (Henrik), een Hollandsch koopvaardijschipper, beroemd door zijn manhaftig bedrijf tegen de Turken.

In 1693 zich met zijn schip in de Middellandsche zee bevindende, werd hij door drie Turksche zeeroovers aangetast. Na lang en hevig vechten gelukte het den Turken hem aan boord te klampen en honderd man op zijn schip over te zetten. Hodorp begaf zich hierop naar den bak en de schans, en verweerde zich van daar zoo dapper, dat als de Turken op hem zochten in te dringen, hij, door middel van springkisten, een goed getal van dezelve deed in de lucht vliegen. Toen deed hij met de zijnen eenen uitval, zuiverde zijn halfdek van de vijanden, en noodzaakte ze in het voorste gedeelte van het schip eene wijkplaats te zoeken. Vervolgens wierp hij zoo hevig met handgranaten, en schoot langs het schip met zijn geschut zoo geweldig, dat de Turken ten langen laatste genoodzaakt werden zijn schip te verlaten. Thans wendde het Hodorp naar den wal, met oogmerk om zijnen vijand te ontzeilen, doch de Turken vervolgden hem derwaarts en vielen van nieuws op hem aan.

De moedige kapitein was nu zeer zwaar gekwetst, en had van al zijn volk, zoo aan gewonden als gekwetsten, niet meer overig dan drie en dertig man, een veel te zwak getal om aan de roovers, het hoofd te kunnen bieden. Om evenwel hunnen wensch te verijdelen, werd Hodorp nu te rade zijn schip in brand te steken, en zich voorts met al zijn volk in de boot aan de genade der golven over te geven, in de hoop van eenig schip of land te zullen aantreffen.

Hij voerde twee gevangene Turken mede van degenen die eerst zijn schip geënterd hadden. Na eenig omzwerven in zee naderden zij de Spaansche kust. Hier ontmoetten zij vijf galeijen, die Hodorp nevens de andere gekwetsten overnamen. Het gezond volk vervolgde zijne reis met de boot en kwam behouden in Spanje aan wal.

Zie *Europ. Merc.*, D. I. S. 4; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XX. bl. 610. J. C. de Jonge, *Gesch. van Neerl. Zeew.*, D. IV. bl. 532.

HOECGEEST (Cornelis), schilder, van wien men eene schilderij, het inwendige der nieuwe kerk te Delft voorstellende, uitmuntend van effect en fiks gepenseeld, heeft, in het koninklijk museum te 's Hage.

Hij beoefende ook de graveerkunst. De eenige prent, die van hem bestaat, *het inwendige eener kerk met beelden*, is door Kramm beschreven.

Zie van Gool, *Nieuwe Schouwb. der Nederl. Kunstsch.*, bl. 29; Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.*, D. II. bl. 43; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. IV. bl. 699.

HOECGEEST (Joachim), portretschilder te 's Hage; mogelijk de vader van Cornelis, werd lid van het St. Lucasgild aldaar in 1610, hoofdman in 1632, deken in 1628. Hij is vóór 1656 overleden.

Zie van Gool, *Lev. der Schild.*, D. II. bl. 508; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.*, D. IV. bl. 699.

HOECK (Jan van), of van den Hoecke, zoon van Willem van Hoeck en van Apolline Janssens, werd den 6 September 1598 te Antwerpen geboren, werd leerling van Rubens, dien hij nagenoeg in talenten en verworvene eereblijken heeft geëvenaard. Hij beoefende in zijn jeugd ook de letteren en wetenschappen, en meester en leerling hadden dus denzelfden smaak gemeen. Reeds had hij groote vorderingen in de kunst gemaakt, toen hij zich over Duitschland naar Italië begaf, en studeerde eenigen tijd, zonder zich bekend te maken, te Rome. Men verlangde dat hij zich daar mogt vestigen, doch hij begaf zich liever naar het hof van keizer Ferdinand II, waar hij uitstekende kunstwerken voor kerken en paleizen, de afbeeldsels der prinsen en grooten van Duitschland, ook aan de hoven der keurvorsten vervaardigde, en groote roem, eer en voordeel inoogstte. Gaarne had men hem te Weenen gehouden, doch liefde voor zijn vaderland deed hem besluiten den aartshertog Leopold naar Vlaanderen te volgen, hij verkreeg den titel van eersten schilder van diens huis. Hij bleef de kunst beoefenen tot het jaar 1650 of 1651, dat van zijn dood. Van Hoeck teekende vast en naauwkeurig; zijn koloriet was krachtig en natuurlijk, ook in zijne groote werken was zijn delicaat penseel kennelijk. Zijn portretten zweemden naar die van van Dijk.

Men vindt van hem te Leuven in de kerk van St. Quentin een *Grafiegging*, te Brugge een *Grafiegging* en een *Christus aan het kruis*; te Antwerpen in de St. Jacobskerk *de Aanbidding der Wijzen*; te Weenen in de groote entrée-galerij het *Portret van Leopold Wilhelm*, geharnast te paard gezeten, en door geniussen omringd, in de galerij het *Portret van Philips IV koning van Spanje*.

Er wordt hem ook een geëtste prent, de *H. Johannes* ten halve lijve voorstellende, toegeschreven.

Zie van Mander, Houbraken, Jacob Casper Weyerman, Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunsts.*, D. II. bl. 43; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunsts.*, D. IV. bl. 706; *Cat. du Musée d'Anvers* 1857.

HOECK (Jasper van) een Antwerpsch schilder, die in 1596 door Julijaen Teniers in het St. Lucasgild aldaar als leerling en in 1604 als meester ontvangen werd.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. IV. bl. 700.

HOECK (Karel van) of Hoecke. Van hem komt voor op den catalogus der nagelaten kunstverzameling van den conferentieraad Bugges te Kopenhagen (1837) een *landschap met een grot aan het water*, waarbij op den voorgrond woningen, en verder met vee en beelden gestoffeerd.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.*, D. IV. bl. 700.

HOECK (Robert van) of Hoecke, mogelijk wel een zoon van Jan. Men wil dat hij in 1609 te Antwerpen is geboren, doch welligt moet dit later gesteld worden, wijl hij eerst in 1645 als meesters zoon in het St. Lucasgild te Antwerpen werd ingeschreven. Hij was een con-

troleur der vestingwerken van geheel Vlaanderen en schilderde kampementen, belegeringen, optogten, waarvan de figuurtjes zoo klein zijn, dat men, om ze naar waarde te schatten, een vergrootglas moet gebruiken. Te Parijs zag Descamps van hem een kamp met een uitgestrekt veld en een talrijk leger, waarbij men krijgsmanoeuvres, strafoefeningen enz. zag voorgesteld.

Voor de abdijkerk van St. Winox te St. Winoxbergen bij Duinkerken, schilderde hij, in twaalf tafereelen, de apostelen met hunnen marteldood op den achtergrond.

In de Weenergalerij bevinden zich acht schilderijen van dezen meester, waarvan er eene, voorstellende *een binnenkamer, waarin een aanregt, bedekt met een tafellaken, liggende op een ton, waarop een steenen etenstak, een veldflesch en een kleine mand op den grond, met een ketel, een oude lantaarn en ander huisraad*, de overige stellen *batailles* of *landgezigten met legerkampen* voor. Hij was ook een bekwaam graveur.

Nagler beschrijft 24 zijner werken. Zijn portret komt voor in de Bie, *G. Coques pinxit O. Caukercken Sculpsit*, in 4o.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunsts.*, D. II. bl. 44, Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunsts.*, D. IV. bl. 700.

HOECK (Jacobus), of Jacobus Angularius, deken te Naaldwijk, berispte Wessel Gansfort over zijn gevoelen wegens den aflaat, en bewijst integendeel de gegrondheid er van aan.

Zie Wesseli Gansfortii, *Opera*, (Gron. 1614) p. 871; Kist en Royaards, *Kerk. Archief inzonderheid van Nederland*, D. I. bl. 193.

HOECKWATER (Chrispijn), wonende in de Poten, in de Groene tent te 's Hage, in 1667, uitgever van de stedelijke courant, getiteld: de *Haegse Post-Tijdingen*, op een half vel in klein folio formaat gedrukt.

Zie van den Bergh, *'s Gravenh. Bijzonderh.*, D. I. bl. 53, 61.

HOEDT (J. H.). Van dien kunstenaar komt voor het *Portret van Ward Bingley in het caracter van Avangaro*, Rotterd. bij J. Hofhout en Zn., 1802.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. IV. bl. 701.

HOEDT (J. H.), beroemd tooneelspeler, mededirecteur van de koninklijke Nederduitsche schouwburg. Hij vierde den 16 Januarij 1824 als zoodanig de vijfentwintigste verjaring van die betrekking.

Zie *Konst- en Letterb.* 1824, D. I. bl. 62.

HOEF (Adriaan van der), lid van het hof van Holland te 's Hage. Toen de Spaanschgezinde leden van het hof, na het overgaan van Delft en Rotterdam aan de Spaansche zijde, 's Hage verlieten en naar Utrecht vertrokken (1572), bleef hij en eenige andere staatsgezinden aldaar achter.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 288, (396—397); Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VI. bl. 381.

HOEF (Cornelis Jacob van der), licentiaat in de beide regten, ontsliep, na zijn terugkomst uit Frankrijk, den 1 Maart 1603 te Oudewater, in den ouderdom van bijna 24 jaren. Zijn grafschrift leest men in de kerk te Oudewater en bij Kinschot, *Beschrijv. van Oudewater*, bl. 37.

HOEFHAMER (H.) schreef:

Redev. over den invloed der weldadigheid op het burgerlijk en volksgeluk, Amst. 1825. 8o.

HOEFHAMER (IJsbrandus), zoon van Albertus Hoefhamer, predikant te Bedijkte Schermer (1727), werd daar geboren 23 November 1727, studeerde te Harderwijk en laatst te Leyden, predikant te Graft 11 Maart 1753, te Nieuwe Niedorp in 1757, den 29 Januarij 1765 van Nieuwe Niedorp te Dordrecht beroepen en vertrok in het begin van 1769 naar Amsterdam, waar hij den 26 Februarij 1798 overleed. Hij beoefende de Nederduitsche poëzy, blijkens zijne voor de pers gereed gemaakte doch niet uitgegevene *Verzameling van geesteleike gedigten* in 4o. Hij huwde Agneta Margaretha Wakker, die in 1796 overleed, waarbij hij 5 zonen en 3 dochters verwekte, en bij zijn overlijden nog 2 zonen en 1 dochter in leven waren.

Zie Philips Serrurier, *De getrouwe en voorspoedige leeraar, voorgestelt in eene inwijings rede over I Tim. IV: 16, ter bevestiging van IJsbrandus Hoefhamer* enz., Amsterdam, 1769, 8o.; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 599 volgg.; en Croese, *Naamreg. der Predik. van Amst.*, bl. 341 en 't vervolg bl. 141.

HOEFNAGEL (Joris) of George Hoefnaghel, afstammeling van een aanzienlijk geslacht, in 1545 te Antwerpen geboren, oefende zich reeds vroeg in de letteren en wetenschappen. Ook had hij een onbedwingbaren lust voor de teeken- en schilderkunst, genoot daarin het onderwijs van Hans Bol, en hield zich op zijne reizen door vreemde landen bestendig bezig met het teekenen van land- en stadsgezigten, beelden van verschillende kleederdragten, dieren enz., welke hij alle met groote naauwkeurigheid en uitvoerigheid behandelde; ook werd hij een uitstekend miniatuurschilder. In 1560 bezocht en teekende hij Fransche plaatsen, vooral in de provincie Orleans, van 1564 tot 1567 bereisde hij het grootste deel van Spanje, vooral der zuidelijke gewesten, in 1577 en 1578 Italië.

Toen hij bij de plundering van Antwerpen al zijne bezittingen had verloren, begaf hij zich met den beroemden Abraham Ortelius naar Augsburg, waar de schatrijke Fuggers hem een aanbevelingsbrief gaf aan den hertog van Beijeren, die hem honderd gouden kroonen voor een teekening gaf en aanbood in zijn dienst te nemen, hetgeen Hoefnagel aannam, nadat hij Italië zou bezocht hebben. Te vergeefs poogde de kardinaal Farnese hem te Rome te houden, hij keerde naar zijn weldoener terug, die hem tot zijn hofschilder benoemde. Na den dood van den hertog van Beijeren trad hij in dienst van Ferdinand van Oostenrijk, hertog van Tyrol te Inspruck, waar hij acht jaren aan het schilderen van een prachtig misboek arbeidde, waarvoor de hertog hem 2000 gouden kroonen en een gouden keten van 200 gouden kroonen schonk. Voor keizer Rudolph maakte hij vier boeken met teekeningen van alle bekende viervoetige en kruipende dieren, vogelen en visschen en deze nam hem in dienst tegen een vorstelijk jaargeld. Overigens was hij een geleerd en welsprekend man, en een gelukkig beoefenaar der Latijnsche en Nederduitsche poëzy. Hij stierf in 1600 te Weenen. Op vele platen van het *Theatrum civitatum et admirandorum Italiae etc. a Joanne Blauw, G. F. Amstelodani* 1663, leest men *Georgius Hoefnagel depingebat*, die niet weinig tot sieraad van dit prachtwerk strekten, dat op zichzelf twee deelen vormt van den beroemden *Grooten Atlas van Blauw*. Ook gaf hij *Diversae insectorum volatilium icones, ad virum depictae per D. J. Hoefnagel typisque mandatae a N. Visscher* 1630, in 16 platen in 4 oblong, een gedeelte van het werk getiteld: *Les insectes de George Hoefnagel. gravés par son fils Jaques, à l'age de 17 ans à Francfort en 52 pl. et dont la suite de fleurs par Adr. Collaert en 24 pl.*, in 4 oblong.

Hij leverde vele afbeeldingen van Spaansche steden aan den Keulschen kanunnik George Braun, broeder van den beroemden Keulschen kunstenaar Augustus Braun, schrijver van *Civitates orbis terrarum, in aes incisae et excusae et descriptione typographica, morali et poëtica illustratae, Tom. VI, collaborantibus Francisco Hogenbergio. Chalcographo et Georgio Hoefnagel in fo majore, Coloniae ab anno* 1572 *ad* 1618.

Ook in het Fransch overgezet *Théâtre des cités du monde*.

De Bourgondische bibliotheek is in het bezit van een buitengewoon schoon door hem geschilderd miniatuur, voorstellende een *gezigt op de stad Sevilla*.

Kramm bezit van hem eene zeer fraaije teekening in kleuren op parkement, waarschijnlijk een albumblad, waarop een *menschenschedel en twee rozen op haren steel aan beide zijden van het tafereel geplaatst, tegen het cranium in eene buigende gedaante zijn afgebeeld*, verder een aantal *vruchten, vlinders en insecten* enz. die elkander onderling tot voedsel verstrekken en alzoo vernietigen. Boven dit

alles is, op een epitaaf, op een grond van ultramarijn, met gouden letters geschreven: *Contuere hoc quid sit genio tantumque vacato—quam lubet: huic fies tu similisquo semel.*

In het werk van *Marco Pagliarini*, *Racolta di lettere sulla pittura, scultura e architectura*, komt een belangrijke brief van Hoefnagel aan den Ridder Gaddi voor, die door Fétis uit het Italiaansch in het Fransch overgezet is en die ook bij Kramm voorkomt. Zijn portret is door J. Sadeler gegraveerd.

Zie Hoogstraten, Luiscius, Kok, *Biogr. Univ.*; *Bulletin de l'Académie Royale de Belgique*, Brux. 1854, Tom. XXI (waarin eene verhandeling van Ed. Fétis over hem); van Mander, *Lev. der Schilders*, fol. 179; Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunsts.*, D. II. bl. 43; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunsts.*, D. IV. bl. 702; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. IV. bl. 210; Willems, *Verhand. over de Nederd. Tael- en Letterk.*, D. I. bl. 284; *Cat.* van Hulthem, Nrs. 7086, 14334.

HOEFNAGEL (Jacob), zoon van den bovengemelde, in 1575 geboren, bragt op zeventienjarigen leeftijd de studiën van zijn vader in het koper. Hij stierf volgens sommigen in dat jaar van zijn leven (1592), doch volgens Basan in 1629.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. IV. bl. 700.

HOEFNAGEL (Frans), mystiek en onverdienstelijk dichter uit de 18de eeuw, leverde twintig stichtelijke rijmen in de *Geur van geestelijcke specerijen uytgebreyt en eenige stichtelyke rijmwerken over verscheyde stoffe tot Haerlem bij Claes Bruin* z. j. in het licht gegeven onder de zinspreuk: *Emanuel altijdt.*

Zie van der Aa, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 227.

HOEFNAGEL (J.).
Schreef:
Schaduw en lighaam der Profeetzyen, Haarl., 1717. 8o.
Over de Openbaringen van Johannes, Haarl., 1718. 8o.
Over 't getal 666, Haarl., 1722. 8o.
Over 't lijden van Christus, Haarl. 1726. 8o.
Geestelijke bedenkingen, Haarl., 1728.
Over Melchizedeks hoogepriesterschap, Haarl., 1729.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Boek.*, bl. 189.

HOEFNAGEL (Nicolaas), tooneelschrijver uit de 17de eeuw, gaf uit:

De Huichelaars of het Leydsche eeuwfeest, ten huize van de geklopte kastelijn of de listen van waard Kogchel, en zijn vrouw Mager en Kwaad ontdekt; kluchtsp. onder de zinspreuk: Loon na werk, alom te bekomen, z. j.

De gestrafte comptoirnar of het bedrogen juffertje, kluchtsp. onder de zinspreuk: Loon na werken, gedrukt voor 't Genootschap, te bekomen 's Hage bij van Os, Leiden Hinkoop, en elders, z. j. kl. 8o.

Ook is hij dichter van:

Het juichend Noordholland, of verhaal van de reis van Prins Willem V in Junij 1773. Amst. 8o.

Het verheugd Friesland, of verhaal der reis van Prins Willem V van den 4 *Julij tot den* 3 *Augustus* 1773, Amst. 8o.

Zie van der Aa, *N. Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 228; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 111; Arrenberg, *Naamreg. van Boek.*

HOEFNAGEL (N.) schreef:
Plan ter verbetering van Neêrlands zeewezen, om ook de schepen der O. en W. I. Compagnie bevaaren volk te bezorgen, Amst. 17..

HOEFIJZER (Mr. Jan), in 1520 te Rijnsburg geboren, brouwer in het eerste hoefijzer te Delft, in wiens huis en mouterij, voor de verandering der godsdienst onder het kruis gepredikt werd. Hij was in 1571 met nog een burger van Delft door den prins gemagtigd, om door hulp der ingezetenen den aanhang van Alva te helpen weeren en het vaderland uit zijne slavernij te verlossen. Hij huwde in 1550 met Baartje Maartens, bij welke hij verwekte een zoon en vier dochters. Zijne dochter Dina huwde met Abraham van der Mijl.

Zie Vrolykhert, *Vliss. Kerkherv.*, bl. 43; Ms. *Genealogie der Hoefyzers.*

HOËINGIUS (Jodocus) of Joost Hoëingha of Hoëingius, geboren te Onnae of Unna, in den lande van der Mark, was van 1603—1637 rector der kwartierschool te Harderwijk. Hij genoot eene algemeene achting in de geleerde wereld, en het ontbrak in de Dordsche synode niet aan stemmen die hem al aanstonds eene plaats, onder de Bijbel-overzetters wilden aangewezen hebben. Werkelijk werd hij tot plaatsvervanger aangesteld, en hij zoude als zoodanig opgetreden zijn, ware hij niet reeds overleden, toen de dood van vroeger benoemde overzetters zijn dienst deed vereischen. Volgens een oud bescheid was hij „een man van heilzame strafheid, door giften onbekoorlijk en onverzettelijk door bedreigingen, die altoos meer het gemeene dan eigen voordeel gezocht heeft."

Hij overleed den 9 Julij 1637. Welk een indruk op de geleerden zijn overlijden maakte, blijkt uit een brief van l'Empereur aan Pontanus.

Zie Burmanni *Analect.*, T. II. p. 389 seq.; Hinlopen, *Hist. der Nederl. Overzett.*, bl. 77; Kist en Royaards, *Kerk. Archief inzonderheid voor Nederl.*, D. V. bl. 117, 142, 146; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. I. bl. 78, 112.

HOEJEWILT (Hendrik Albertsz.), vriend en tijdgenoot van J. A. Leegwater, vereerde diens *Haarlemmermeerboeck* met een lofgedicht en schreef ook een vers *aan den lezer op den inhoud van J. A. Leeghwaters kronykjen.* In den *Rijper Zeepostel* van E. A. van Dooregeest en C. A. Posjager, vindt men het volgende aangeteekend.

„Hendrik Albertszoon Hoejewilt, die men teregt den Rijper poëet mag noemen is om vele redenen in ons register niet over te slaan. Hij was een persoon die regt en slecht een eerlijk en deftig leven leidde en levendig en schrander van geest en vernuft kon hij, naar de regelen eener goede en bevallige poëzy, beide het ernstige en vermakelijke met veel aardigheid, hetzij om te stichten, hetzij om te verheugen, te zamen voegen, waarvan zeer vele liederen en aangename gedichten, bij allerlei gelegenheden, door hem gemaakt, nog duidelijke blijken en getuigen zijn." Onder al zijne schoone en aardige gedichten, mag wel genoemd worden zijn rijmwerk kort voor zijn dood geschreven, inhoudende *Gulden regelen, aangaande het leven en doen der menschen, volgens het A, B, C.*

Hij stierf den 14 Februarij 1667, oud 61 jaren, in de Rijp.

Zie *Navorscher* 1862, bl. 168.

HOEK (H) schreef:
Het heilzaam oogmerk Gods in zijne oordeelen en gerichten over Amos XV : 11, 12, Westzaandam.

Zie *Boekz. der gel. wer.* 1779, *a.* bl. 54.

HOEK (J. G.). Van dezen schilder komt in *Cat.* C. Buijs (Amst. 1828) bl. 39 voor *Een blad met toorns.*

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. IV. bl. 704.

HOEK (Johan), zeeschilder. Op *Cat.* Terwesten, bl. 460, No. 81, komt van hem voor *Een kabbelende zee met verscheiden schepen*, in 't graauw geschilderd op een witten grond, zeer uitvoerig.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. IV. bl. 704.

HOEK (C. van) schreef:
Vernederde en verhoogde Christus of des Heilants geboorte, leven, lijden enz., met het zitten aan Gods rechterhand, komste ten oordeel, met pl. en verzen, Rott. 1715, 1716. 8o. (2de druk) Amst. 1726. 8o.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Boek.*, bl. 189; *Boekz. der gel. wer.* 1715, *b.* bl. 218, 1716, *b.* bl. 630.

HOEK (C. VAN) leverde in 1806 eene overzetting van J. J. Bellersman's *Handboek der Bijbelsche letterkunde.*

Zie Sepp, *Proeve van eene Pragmat. Geschied. der Theol. in Nederland*, bl. 51.

HOEK (G. VAN) Een Zeeuw, nam 26 Maart 1695 een Franschen kaper met een snaphaanschot.

HOEK (K. VAN) schreef:

Ongebondene licentie, de grondslag der Rhijnsburgsche verdraagzaamheid, Amst. 1702.

Zie *Cat. de Remonstr.* te Amsterdam, bl. 100

HOEK (M.) schreef:

Godsdienstige oefeningen over den Heidelb. Katechismus, Rotterd. 1826. 2 d. 8o.

HOEK (SANDER VAN) werd in 1757 geboren te Rotterdam, werd predikant te Gandersum 4 November 1781, in 1785 te Wadenoijen, in 1789 te Aalburg en Heesbeen, en eindelijk in 1807 bij de Engelsche gemeente te Middelburg en Vlissingen. Hij overleed te Middelburg den 4 October 1816. Van Hoek was een werkzaam en geleerd man, en lid van het Zeeuwsch genootschap van kunsten en wetenschappen.

Hij schreef:

Gedenkwaardigheden uit de geschiedenis der Israëliten, met ophelderende en praktikale aanmerkingen, Amst. 1805, waarvan slechts één deel is uitgegeven.

Natuur- en geschiedkundige beschrijving van den verschrikkelijken watervloed tusschen 14 *en* 15 *van Louwmaand* 1808, Haarl. 1809, 3 d. met pl.

Geschiedkundig verhaal van de landing en den inval der Engelschen in Zeeland, Haarl. 1810, 1ste d.

Het vervolg is, uithoofde van de kort daarop plaats vindende inlijving van ons vaderland in het Fransche keizerrijk, niet uitgekomen.

Zie *Konst- en Letterb.* voor 1816, bl. 241, verv., Glasius, *Godgel. Nederl.*, D. I. bl. 113; *Cat.* J. Schouten, bl. 62; *Cat.* Heringa, bl. 135.

HOEK (P. VAN DEN) gaf uit:

Alle zijne *Gedichten*, benevens zijn *Karel de Stoute*, Amst. 1716. 4o.

Zie Arrenberg, *Naamlijst van Boek.*, bl. 109.

HOEK (D. VAN DER), geboren te Zierikzee, 24 Februarij 1733, werd predikant in 1757 te Ouddorp, in 1770 te Waarden, in 1776 te Oudelande, in 1780 te Poortvliet, in 1787 te Overzande, in 1792 te Baarland, in 1799 te Grijpskerke, daar hij overleed 7 Januarij 1803. Hij schreef:

Belijdenis des Geloofs der Gereformeerde kerken in Nederland verklaard, Utrecht 1794, 2 st. 8o.

Zie *Boekz.* 1803, *a.* bl. 295.

HOEKE (PETRUS VAN), predikant te Nieuwenhoorn, in het land van den Briel (1685), te Edam (1696), Leeuwarden (1698), Enkhuizen (1702), Leyden (1705) en aldaar gestorven in April 1711. Schreef:

Korte schets der Goddelijke waerheden, Leiden, 1718. 8o., ook in het Latijn in 1708 uitgegeven.

Over Haggai, Zacharia en Malleachi, Leiden, Amst. 4o.

Over Nahum, Habakuk en Zephanja, Enkh. 1706, Leiden 1709. 4o.

Over Job, Franeker 1709, Amst. 1729, 4o.

In *Epistola ad Hibraeos*, Lugd. Bat. 1693. 4o.

Over de brief aan de Hebreen, Amst. 1718 4o.

De Wet en het Evangelie, Leid. bij Joh. de Vivié, 1696 8o.

Zie *Boekzaal der gel. wer.* 1778, *a.* bl. 496; de Paauw, *Verv. op Veeris*, *Nam der Pred.*, bl. 98, Arrenberg, *Naamreg. van Boek.*, bl. 189; *Cat.* de Groe, bl. 40, 41.

HOEKSTRA (ALBERT TEN BROECKE). In 1765 uit een aanzienlijk geslacht in Friesland geboren, werd hij tot de studiën, en met name tot die der regten opgeleid en verzuimde daarbij niet de Grieksche en Latijnsche letterkunde naarstig te beoefenen. Een geruimentijd bekleedde hij in zijn vaderlijk gewest den eervollen en belangrijken post van grietman, dan zijne gehechtheid aan het vorstelijk huis van Oranje was oorzaak, dat hij met de omwenteling van 1795 niet slechts buiten alle openbare betrekking geraakte, maar ook waarschijnlijk voor een geruimen tijd het land verliet. De letteroefeningen, die hij nooit uit het oog had verloren, maakten voor hem toen zijne hoofdbezigheid uit. In het bijzonder vestigde zijne smaak zich thans op de beoefening der oud-Friesche taal; en om tot hare kennis dieper door te dringen, hield hij zich bezig met het lezen en door het vervaardigen van uittreksels zich ten nutte te maken van alle de overblijfselen der Mesogothische, Angelsaksische en oud-Duitsche, mitsgaders der oud-Nederlandsche, bijzonder der oud-Friesche taal, welke hij kon magtig worden.

Ongelooflijk is de arbeid hieraan door hem besteed, en de menigte van aanteekeningen, op die wijze door hem bijeenverzameld, zoo groot, dat niet ligt eenig geleerd taalbeoefenaar, in ons vaderland althans, een gelijken voorraad zal hebben aan te wijzen. In de eerste plaats wilde hij dien voorraad aan de bewerking eener nieuwe uitgave der kunstgewrochten van den beroemden landfrieschen dichter Gijsbert Japiks dienstbaar maken. In 1813, toen hij reeds sedert een geruimen tijd te Haarlem gevestigd was, deelde hij, met een berigt van inteekening op eene nieuwe uitgave van dien dichter, door middel van de *Konst- en Letterbode*, eenige proeven van zijne voorgenomene bewerking mede, welke door den rijkdom van belezenheid en diepe taalkennis, daarin doorblinkende, de bewondering van alle deskundigen wekten; doch het ongunstige der tijdsomstandigheden was oorzaak dat het plan van inteekening geen genoegzame deelneming vond, om de uitgave van het werk te doen ondernemen. Hoekstra werd daardoor niet afgeschrikt zijne geleerde taalstudiën voort te zetten. Van nu af hielden inzonderheid ook etymologische nasporingen hem onledig, ten welken einde hij meest alle bekende, vooral oude talen onderling vergeleek, en tot hare innige verwantschap zocht door te dringen. De roem, dien hij als taalkundige zich had verworven, was oorzaak dat hem de leerstoel der Nederlandsche taal- en letterkunde aan de hoogeschool te Leuven werd aangeboden, doch hij had meer geschiktheid om de grondige kennis der taal door de uitgaaf van geleerde schrijvers dan door onderwijs te geven. Hij legde dus zijn ambt neder en vestigde zich te Amsterdam, waar de tweede klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut hem tot medelid aannam. Vele redenen had de klasse om zich met deze keuze geluk te wenschen, daar zij gedurig hoogst belangrijke en leerzame proeven van zijne diepgaande en uitgebreide taalgeleerdheid ontving. Een der merkwaardigste was zijn *Specimen Etymologici Philosophi* naar aanleiding der Angel-saksische Paraphrasis van *Genesis*, welke door een Engelschen monnik, met name Caedmon in de VIIde eeuw vervaardigd werd. In het laatst van zijn leven werd hem van gouvernementswege de taak opgedragen om de nog in het duister schuilende overblijfselen onzer oude taal- en letterkunde uit de XIIIde en XIVde eeuw, tot opheldering van de taal en zeden der oudheid in het licht te brengen en ter uitgave gereed te maken, waartoe 's lands drukkerij werd opengesteld. Doch het mogt hem niet gebeuren zijn arbeid zoo ver te voltooijen dat er iets van in het licht kon verschijnen. Hij stierf den 27 van Oogstmaand 1829, in den ouderdom van 63 jaren. Hij schreef:

Nuttigheid van de Taalkennis der Middel-eeuwen, alsmede die der Oude Vriezen, (Amst. 18 . .) 8o.

Proeve ter inteekening op eene uitgave van G. Japix Vriesche Rijmlerij in 3 dln. naar den druk van 1668, *verbeterd en met taalk. bijdragen* in *Konst- en Letterb.* 1813, 1814, 3 st.

De *Maatsch. van Ned. Letterk.* bezit van hem in hands.

Twee brieven van Mr. A. ten Broecke Hoekstra, de eene in d. 26 *April* 1814 *aan . . . . over de afleiding van Kealje, Keal, Kalven, Kalf; de andere in d.* 29 *Wijnm.* 1815 *aan den Hoogl. A. Ypey te Groningen in het Boeren-Friesch*, 4o.

Anglo Normannica cujusdam in Monachos et Moniales Satyra, quae Dialecti Normannico Saxonicae offert specimen ex Hickesii Thes. Gramm. Anglo-Sax. et Moesogoth.; met Nederduitsche aanteekeningen van A. ten Broecke Hoekstra 67 *bladz. Met adviezen van de Heeren H. W. Tydeman, Is. van Harderwijk en L. Ph. C. van den Bergh*, 4°.

Het Krakumal van Regner Lodbrog, met vertaling en verklaring van N. Westendorp en compositie op muzyk, 13 *bladz.* 4°; *alsmede een ander afschrift, met Latijnsche vertaling en korte aanteek. van A. t. B. H.*, 16 *bladz. fol. Daarbij het advis van een der beoordeelaars, Ds. H. S. Halbertsma, fol.*

Zie *Konst- en Letterb.* 1828, D. II. bl 147, 1829, D. II. bl. 372; *Versl. der openb. zitting van het Kon. Ned. Inst.* 1830; *Handel. der Jaarl. Vergad. van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leijden* 1829; *Handel. der Maatsch van Nederl. Letterk.* 1837, bl. 58, 59; 1838, bl. 64; Ypey, *Geschied der Ned. tale*; *Cat. der Maatsch. van Ned Letterk*, D. I. bl 66, 88, 332, 333. Sminia, *N. Naaml. der Grietm.*, bl. 75.

HOEKSTRA, (Freerk) werd in 1765 geboren, was langen tijd leeraar der Doopsgezinde gemeente te Harlingen, bewees het kerkgenootschap waartoe hij behoorde in Friesland gewigtige diensten, en stierf in 1831.

Hij schreef:

Godsdienstige vertoogen, Harlingen 1800, 8°.

Vragen en antwoorden over de Godsdienst, Haarl. 1805.

Lijkrede op Oosterbaan, Amst. 1807.

Kerkelijke redevoeringen bij gewone en buitengewone gelegenheden, Gron. 1815.

De geschiedenis van Jezus, in gesprekken, Harl. 1815.

De geschiedenis der Apostelen, in gesprekken, Harl. 1818.

De gelijkenissen van Jezus, in gesprekken, Haarl. 1821.

Zedelijke en godsdienstige Vertoogen, 1ste en 2de Stuk, Arnh.

Kerkelijke redevoeringen, Haarl. 1837.

Zie Glasius, *Godgel. Nederl.*, D. I. bl. 114; de Crane, *Cat.*, bl. 80.

HOEKSTRA (J. A. S.) leeraar bij de gemeente der Mennonieten, leefde in de XVIIIde eeuw en maakte zich als dichter bekend door verschillende stukjes in *Mengelingen van het Utrechts Genootschap: Vlyt de voedster der wetenschappen.*

Hij schreef ook:

Dichtk. Mengelingen, Amst. 1800, 4 st. 8°.

Leerredenen en Bedestonden, Utrecht, 1787, 8°.

Leerredenen, Utrecht, 1793. 8°.

Iets ter handhaving en bevordering van waarheid en pligt in leerredenen, Amst. 1794, 8°.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de lijst der Ned. Dicht.*, bl. 51.

HOEKSTRA (Mr. Klaas Pieters) leefde in het laatst der XVIIde eeuw te Leeuwarden. Was „ervaaren schutter, bondigh beeldsnijder, vermaard boom- kruyd- en bloemkundige en bovenal volmaeckte Dichter." Van zijne *Rymkonstige wercken*, getiteld: *De Hoeck- en Noordt-star der Poëzy* verscheen in 1679 te Amsterdam een tweede druk, 8°. Hij behoort tot de ellendigste rijmelaars van zijn tijd. Hij was een tuinier of mandemaker van beroep.

Zie van der Aa, *N. Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 228; *Cat.* J. Schouten, bl. 101.

HOEKSTRA (S. B.) leeraar der Doopsgezinden te Texel, schreef:

Bespiegelende en Prakticale Verklaringe over het geheele derde Hoofdstuk van 't eerste boek van Mozes, genaamd Genesis — nu met eene lijkrede vermeerderd door deszelfs Eerw. Zoon S. B. Hoekstra, Leeraar der Mennonieten te Westzaandam, West-Zaandam 1766, 4°.

Verhandel. over de natuur van J. C., Amst. 1787. 8°.

Zie *Boekz. der gel. wer.* 1779, a. bl. 54; Arrenberg, *Naamr. van Boek.*, bl. 189.

HOEKSTRA (W. S.) schreef:

Leerzame en vertroostende Gedachten opzigtelijk 's menschen dood, Rotterd. 1797. 8°.

HOELANDS, luitenant ter zee, onderscheidde zich in 1790 bij de overrompeling van het Fransch wachtschip St. Lucie, onder geleide van den luitenant W. O. Blois van Treslong.

Zie J. C. de Jonge, *Geschied. van Neêrl. Zeew.*, D. VI. bl. 447.

HOELZLIN (Jeremias) werd voor het einde der 16de eeuw te Neurenberg geboren, studeerde, na zich te Augsburg in de voorbereidende wetenschappen geoefend te hebben, te Altorf. Een vlijtig beoefenaar en beminnaar der Grieksche taal las hij Aristotelis, Themistius, Alexander van Aphrodise, Simplicius, Ammonius, Plato, in het oorspronkelijke en de oude uitleggers dier schrijvers. Na acht jaren gestudeerd te hebben, werd hij meester in de kunsten en legde zich bijzonder op de godgeleerdheid en het Hebreeuwsch toe. Eenigen tijd was hij rector te Amberg in den Opper Paltz. De oorlog dwong hem vervolgens naar Bremen de vlugt te nemen, en na van al zijne goederen beroofd te zijn, bood hem de graaf van Bentheim het rectoraat van zijn collegie van Rhede aan. De plotselinge dood van dezen belette hem dit ambt te aanvaarden, doch hij werd rector te Ham. De verwoestingen, die de soldaten van den keizer van Duitschland in Westphalen aanrigtten, dwongen hem een schuilplaats in Holland te zoeken. Hij vestigde zich te Leyden en gaf er eene overzetting der Psalmen in het licht, die door Thysius zeer geprezen werd. Hij werd vervolgens rector te Middelburg en te Brielle en werd van daar in 1632 naar Leyden beroepen om den beroemden Gerardus Johannesz. Vossius te vervangen. Hij aanvaardde zijn ambt met eene redevoering de *Linguae Graecae praestantia*, Lugd. Bat. 1632 4°.

Hij overleed den 25 Januarij 1641. Antonius Thijsius hield eene lijkrede op hem.

Hij gaf in het licht:

Le Livre des Pseaumes nouvellement traduit en Allemand, omstreeks 1628 gedrukt.

Davidis reg. et prophet. Psalm. paraphras. epica nova Lugd. Bat. B. et A. Elsev. 1630. 8°.

Apollonii Rhodii Argonauticôn Libr. IV. Graecè cum scholiis Graecis et ab Jeremiâ Hoëlzlino in Latinum Conversi, commentariis et notis illustrati, emaculati, Lugd. Bat. Elsev. 1641. 8°.

Zie *Oratio habita in fun Hierem Hoezlini ab Ant. Thijsio*, Lugd. Bat. 1642 4°. Paquot, *Mém. pour servir à l' Hist. Littér des Pays-Bas*, T. II. p. 486; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche hoogesch.* D. II. bl. 117, 118; Kobus en de Rivecourt, *Biogr. Handwoordenb.*; Hoogstraten, Kok, Bayle, *Cat. Bibl. Thys.*, p. 31.

HOEMMEN (Joachim van) of Hoemen, afstammeling van een aanzienlijk geslacht, Drost tot Leede, was een der verbondene edelen. Hij huwde Geertruid of Gerberich van Wijhe van Echteld.

Zie *Nobil. des Pays-Bas*, T. II. p. 469; *Chronic. Tielense*, p. 410; Tulleken, *de Diplom. Reinoldi Nassavii*, p. 56; te Water, *Verb. en Smeeks. der. Edelen*, D. II. bl. 466; D. III. bl. 542, 543.

HOEN (Cornelius) of Honius, raadsheer in den Hove van Holland, vermaard regtsgeleerde te Delft, een vriend van Erasmus en ijveraar voor de zuivere Evangelieleer, die, nadat hij veel voor deze gedaan en geleden had, in 1524 in den kerker te 's Hage overleed. Hij vond bij het overlijden van Jacobus Angularius of Hoeck, deken van Naaldwijk, in den aanvang der XVIde eeuw gestorven, onder zijne papieren een geschrift *over het Avondmaal des Heeren (de coena Domini)*, volgens sommigen een opstel van Wessel Gansfort, volgens anderen van ouderen datum, en waarin het ligchamelijk eten van Christus ligchaam en bloed bestreden en de woorden: dit *is* mijn ligchaam, door: dit *beteekent* mijn ligchaam verklaard werd.

Hoen vond met anderen goed over een zaak van zoo veel gewigt het oordeel van kundigen in te roepen en Henricus Rhodius, rector van het tratestum te Utrecht en Georgius Saganus of Sylvanus, ver-

trokken dientengevolge in den aanvang van 1521 met een brief van Hoen, een uiteenzetten van den inhoud van dat geschrift behelzende, naar Luther te Wittenberg.

Luther was met de verklaring in dat boek niet ingenomen, Carlstadt kon er zich op zijne wijze mede vereenigen. Deze ontmoeting legde den eersten grond tot de opgevolgde verwijdering tusschen Luther en zijn ambtgenoot.

Zie Erasmi, *Epist.*, p. 1059; G. Grapheeus, *Voorrede van 't saemenspreek. tusschen Theoph. en Lazar. Jac. Revii Praefat. Hist. Joh. Pistorii praefix.*; Kist en Royaards, *Neërl. Archief voor Kerkel. geschied.*, D. II. bl. 115, D. III. bl. 386, D. V. bl. 362; Brandt, *Hist. der Ref.*, D. I, bl. 92, 95.

HOEN (Jacop), een beeldhouwer die in de XVde eeuw te Oudenaarde bloeide.

Zie *Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique*, T. XI. 3e Livrais. p. 232—237; Kramm, *Lev. der schild.*, D. IV. bl. 704.

HOEN (Cornelis 't Jonge) van Hoorn, vice-commandeur, een dapper zeevoogd, die zich in de oorlogen tusschen Engeland en Nederland, in het midden der XVIIde eeuw, onderscheidde. Wij ontmoeten hem o. a. in den slag bij Duins, 21 October 1639. Toen in 1640 vier Nederlandsche oorlogschepen, die bij Hitland op de te huis komende Oost-Indische schepen lagen te wachten, door tien Duinkerksche kapers overvallen werden, werd het schip van Hoen genomen en de drie anderen op het land gejaagd. Hij sneuvelde als vice-commandeur in den zeeslag den 6 September 1652, tusschen de eilanden Elba en Monte Christo door van Galen tegen de Engelschen geleverd.

Zijn verlies werd zeer betreurd.

Zie Commelin, *Lev. en bedrijf van Fred. Hendr. van Nassau*, D. II. bl. 52; Brandt, *Lev. van de Ruiter*; J. C. de Jonge, *Geschied. van het Neerl. Zeew.*, D. II. a, 109; Velius, *Chr. van Hoorn*, bl. 60; Abbing, *Vervolg op de Chron. van Hoorn*, D. I. bl. 21, 24, 51.

HOEN (Mattheus), doctor in de godgeleerdheid en openbaar hoogleeraar te Keulen, gaf in het licht:

Explicatio litteralis Psalmorum Davidis, Col. 1630, 1641. 8o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 867.

HOEN (T.) schreef:

Natuurlijke Astrologie, Leeuw. 1689.

HOEN (. . 't), een Noordhollandsche boer, die in Maart 1573 aan het hoofd van niet meer dan 18 vrijbuiters, op den Hoogendijk tusschen Amsterdam en Sparendam, een geheele kornet speerruiters, destijds tot 125 man sterk, tot den laatsten man toe vernield heeft, zoodat men hier zonder overdrijving zeggen kon, dat er niet één was overgebleven om de tijding dezer nederlaag te boodschappen. Door dit en dergelijke feiten maakte 't Hoen zich zoo vermaard, dat een der vijandelijke hoofdbevelhebbers, de baron de Ligues, hem, onder vrijgeleide, bij zich liet komen, en verbaasd dat deze held een eenvoudige boer was, hem geschenken aanbood. 't Hoen wees die grootmoedig van de hand, doch naderhand krijgsgevangen gemaakt, werd hij, op voorspraak van de Ligues, zonder losgeld, vrijgelaten.

Zie Ampsing, *Beschrijv. van Haarl.*, bl. 213; Hooft, *Nederl. Hist.*, B. VIII. bl. 309; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 214, 215.

HOEN (Govert Albrechtsz. 't), die tot de waardigheid van schout-bij-nacht opklom en zich onderscheidde in de zeegevechten in het midden der XVIIde eeuw door onze vaderen geleverd. In 1659 werd hij door de Zweden die den wapenstilstand schonden, tegen het land gejaagd.

Hij nam krachtdadig deel aan de gevechten tusschen de Ruiter en de Engelschen in 1665 en 1666 geleverd en werd in den zeeslag van 3 en 4 Augustus 1666 doodgeschoten. Abbing verrijkte ons met zijn portret.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 350, 503, 516; J. C. de Jonge, *Geschied. van Neêrl. Zeew.*, D. II. b, bl. 354; Abbing, *Verv. op Velius, Chron. van Hoorn*, D. I. bl. 51; *Navorscher*, D. VI. bl. 32, 187; Muller, *Cat. van Portr.*

HOEN (Pieter 't), in 1745 te Utrecht geboren en in 1828 overleden, een der hoofden der patriottische partij, schrijver van het algemeen en sterk gelezen tijdschrift: *De post van den Nederrhijn*. Hij was een niet ongelukkig dichter en vooral bevallig kinderdichter. Zijn gegraveerd portret bestaat.

Hij schreef:

Proeve van kleine gedichten voor kinderen, Utrecht 1776.

Nieuwe proeven van kleine gedichten, 6 stukjes, Amst. 1779. 8o. m. pl.

Ter glorierijke nagedachtenis van van Bentinck, 1781.

Nieuwe spectatoriaale schouwburg, behelzende oorspronkelijke tooneelstukken, ter verbetering der Nederduitsche zeden, versierd met nieuw geinvent. kunstpl., Amst. 1782—1789, 2 d. 8o.

Mars in boeijen of het herstel van den vrede; boertig godenspel, Arnhem 1802.

Het verjaaringsfeest of de te Amiens geslooten vrede, blijsp. ald. 1802. kl. 8o.

Zie *Beroerd Nederl.*, D. IV.; van Kampen, *Vad. Karakterk.*, D. II bl. 709; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 229; Arrenberg, *Naamreg. van Boek.*, bl. 189; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 111.

HOEN (Rem 't), tweede luitenant op het schip van kapitein Jacob Wildschut, die den vice-admiraal van Nes den 19 September 1665, toen hij de Engelschen zag naderen, verlaten had. Hij werd als medepligtige afgezet, eerloos verklaard en voor schelm weggejaagd.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 433.

HOENDORFF (Sebastiaan van) vendrig van de garde van graaf Ernest van Nassau, was in Ostende gedurende het beleg, diende in Moscovië en Brunswijk als kapitein en sergeant-majoor, eindelijk in Savoijen, met brieven van recommandatie van den koning van Groot-Brittanje en graaf Ernst. Kort vóór of na het eindigen van het twaalfjarig bestand, komt hij voor op de *Alphabetische Naamlijst van officieren die bij een kompagnie wenschen geplaatst te worden.*

Zie *Chronyk van het Hist. Genoots.*, D. IX. bl. 169.

HOENRAAD (Lubbertus) werd te Deventer geboren uit een geslacht dat vele regeringsleden heeft opgeleverd. Ten tijde van de overheersching van Deventer door de Spanjaarden, na het verraad van Stanley, bevond hij zich te 's Hage, waar hij in 1588, benevens den graaf van Hohenlo, Johan van Duivenvoorde van Warmont, Floris van Brederode en Nicasius de Sille, tot lid van een statelijk gezelschap naar Denemarken werd benoemd. Zij verwierven, schoon zij weinig in het hoofdoogmerk hunner zending slaagden, de goedkeuring hunner meesters. In 1589 werd hij alleen naar de voornaamste Duitsche Protestantsche vorsten gezonden, om te handelen over eenige zaken den lande betreffende, en het verbond met hen te vorderen, waarop de koning van Navarre bijzonder aandrong. Een oorlogschip van den staat bragt hem naar Bremen of Hamburg. Van Stade schreef hij verscheidene zaken van belang ter onderrigting over. Hij was een geleerd man en de staat kon nog veel van hem verwachten, doch zijne zeden waren niet overeenkomstig zijne bekwaamheden. Hij verviel tot het onmatig gebruik van wijn, en stierf, op reis naar Spiers, haastig bij Straatsburg op een wagen.

Zie Revii *Dav. ill.*, p. 522, 523; Bor, *Neêrl. Oorl.*, B. III. bl. 296, 444, 459, 543; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 461, 462; Kobus en de Rivecourt, *Biogr. Handwoordenb.* o. h. w.

HOEP (C.)

Schreef:

Nieuwe gecorrigeerde Tafelen van Sinus, Tangens, Secans, Logarithmus enz., Amst. 8o.

Ook kwamen deze tafelen afzonderlijk in het licht.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Boek.*, bl. 189.

HOEPFNER.

Van hem bezitten wij:

Jus naturae singulorum hominum, societatum et gentium, Coevordiae 1793, 8º.

HOERMAER (Godefridus) een der gevangene monniken en priesters, door den graaf van der Marck gevangen genomen, en, op zijn bevel, in den Briel opgehangen.

Zie Bor, *Nederl. Hist.*, B. VI. bl. 266.

HOESWINKEL (Philippus van) van Antwerpen geboortig, kanunnik in Tongerloo, pastoor te Duffel en bewaarder van de kapel van Maria, door het zich daarin bevindend wonderbeeld vermaard, schreef:

De origine prodigiosae Imaginis Deiparae in Duffel, quae dicitur S. Maria bonae voluntatis, Antv. 1644, 1667, 1717, door de zorg van Norbet Martens van Brussel, Kanunnik van Tongerloo, in 1728 te Rome gestorven.

Wonderheden van O. L. Vrouwe van Duffel, door den Eerw. J. Norb. Martens, Antw. 1717, 8º.

Wonderlycke Openbaringhe van den Gheest van Elisabeth de Vos, geschiedt in de Capelle van O. L. Vrouwe van Duffel, Antw. 1654, kl. 8º

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 1035; *Bibl. Hulth.*, Nr. 25536.

HOET (Gerard) de Oude, een glasschilder te Bommel.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. II. bl. 44.

HOET (Gerard) werd in 1648 te Bommel geboren. Hij ontving het onderwijs van zijn vader en van Warnard van Rijsen. Als meester woonde hij beurtelings te Utrecht, te Amsterdam en in den Haag, en hield zich aldaar bezig met het schilderen van plafonds, zaal- deuren schoorsteenstukken, waartoe zijne grondige kennis van geschiedenis en fabelkunde, gevoegd bij een vlugge hand, hem bijzonder te stade kwam. Ook schilderde hij kleine, wel geordonneerde stukjes met voorstellingen uit de gewijde en ongewijde geschiedenis, die vroeger van 2 tot 400 gulden golden.

Hoet heeft eene menigte teekeningen voor boekprenten vervaardigd en uitgegeven, zoo als

Tafereelen der voornaamste geschiedenissen van het O. en N. Testament, 1728, 3 d. fol.

Ontslote deure der Teekenkonst, met de etsnaald in 't koper gebragt door P. Bodart, Leeuw. 1713, in fol., waarvan eene latere uitgave met Franschen titel te Leyden in 1723 is verschenen.

Ook hanteerde hij de etsnaald los en geestig en werkte goed in mezzo-tinto. De afdrukken zijner etsen zijn zeer zeldzaam. Kramm vermeldt een *landschap* naar F. Milet en *Paris zweert aan Oenone eeuwige trouw.*

Het Amsterdamsch Museum bezit van hem het *Huwelijk van Alexander en Roxane*, een *Triumph van Alexander* en 2 *Landschappen.* Hij stierf in 1733 te 's Hage. Zijn portret bestaat in zwarte kunst door A. Schouman.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. II. bl. 44; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. IV. bl. 705; voorts Houbraken, van Eynden en van der Willigen; Kobus en de Rivecourt, *Biogr. Handwoordenb.* o. h. w.

HOET (Gerard) *de Jonge*, zoon van den vorige, was een der voornaamste en vermogendste kunsthandelaren van zijnen tijd. Bij het verschijnen van *de Schouwburg van het leven der Schilders door* J. van Gool ergerde hij zich over diens bevooroordeeld schrijven over vele kunstschilders en over zijn haat jegens de kunstkoopers, die hij *Keelbeulen* noemde, en schreef:

Aanmerkingen over den Nieuwen Schouwburg der Nederl. Kunstschilders van J. van Gool en *Brief aan een Vriend over denzelfden Schouwburg*, 1751, 8º. Ook gaf hij:

Naamlijst der Schilderijen met derzelver prijzen, Amst. en 's Hage 1752, 2 d. 8º., waarbij later een derde deel gevoegd werd:

Catal. van Schilderijen met derzelver prijzen, sedert een langen reeks van jaaren in Holland als op andere plaatsen openbaar verkocht door G. Hoet *en* P. Terwesten, 's Grav. 1752—1779, 3 d. 8º.

Hij overleed in 1760 te 's Hage. Zijne kunstnalatenschap werd in dat jaar aldaar verkocht, blijkens de *Catalogue du Cabinet des Tableaux* etc., ook in het Hollandsch in het licht verschenen.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. II. bl. 44; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. IV. bl. 44; Björnsthål, *Reize*, D. V. bl. 262; Arrenberg, *Naaml. van Boek.*, bl. 189; *Bibl.* Hulth. (*Reg.*)

HOET (H.), volgens Kramm waarschijnlijk de vader van Gerard Hoet *de Oude*, glasschilder te Bommel, was een bekwaam teekenaar, blijkens eene *Topographische voorstelling van de stad Bommel* met eenig bijwerk, voorkomende in *Tooneel der steden van de Vereenigde Nederlanden* bij J. van Blaeu, Amst. 1650.

Ook is het portret van den Utrechtschen hoogleeraar Andreas Essenius, door S. van Lamsweerde naar zijne teekening gegraveerd.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. IV. bl. 707.

HOET (Hendrik Jacob), broeder van Gerard Hoet *de Jonge*, geboren in 1693 en overleden in 1738, schilderde moderne gezelschappen, bloemen en vruchten in den trant van den beroemden van Huijsum.

Kramm vermeldt *Een oud vrouwtje in een nisse, met veel bijwerk, curieus en uitvoerig* door hem geschilderd, en *Joseph, Maria en Simeon met het kindeke Jezus op zijnen arm in den Tempel door* Rembrandt.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. II. bl. 44; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. IV. bl. 766.

HOET (Jan) of Hooft, was in 1474 medelid van het St. Lucasgild te Antwerpen; voorts is er niets nopens hem vermeld.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. IV. bl. 766.

HOET (H.), een middelmatig dichter uit de 2de helft der XVIIde eeuw. Bundels zien van hem niet het licht, doch hij plaatste verzen voor en in de werken zijner stadgenooten, gelijk vóór de *Herstelde zeeg-triumf van Karel* II, Dordrecht 1660 en andere werken van van den Bos, van Oort's *Stuarts ongelukkige heerschappij*, Dordr. 1689. 8º. *Ontlokene Roose*, Dordr. 1661. 8o. enz.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II., bl. 230.

HOET Jz. (Cornelis ten), Notaris te Beek en Ubbergen, werd den 19 April 1796 te Nijmegen geboren en stierf aldaar in het voorjaar van 1832. Hij was een dichter, wiens poëzy blijken draagt van fijn en levendig gevoel en warmen godsdienstzin. Zijne verzen vloeijen gemakkelijk en vonden in zijn leven veel bijval.

Wij bezitten van hem:

Toonen der verrukking en weemoed uit de jaren der jeugd, Nijmegen 1824. gr. 8º., bij de wed. J. C. Vieweg.

Gustaaf en Amanda of de dag der Verloving, een beschrijvend gedicht, ald. bij J. F. Thieme, 1827.

Citherklanken den vrede der ziele gewijd, bij denzelfden, 1832, na zijn dood, door zijn vriend Ds. K. Sybrandi uitgegeven.

Ook vertolkte hij menig lied uit het Hoogduitsch, die, met andere vruchten zijner poëzy in de jaarboekjes van dien tijd voorkomen.

Voorts heeft men van hem:

Het Geldersch lustoord of beschrijving van de stad Nijmegen en deszelfs ommestreken, Nijmeg. de wed. J. C. Vieweg, 1825 8º., waarachter een lofgedicht *Aan mijn geboorteplekje* voorkomt.

Gronden der regtsgeleerdheid met betrekking tot de vrijwillige akten en contracten, ald. 1828. gr. 8°.

Zie *Konst- en Letterb.* 1832, D. I. bl. 321; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 230; *Aanhangs.* op Nieuwenhuis; *Cat.* van Brinkman; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leyden*, D. I. bl. 292; *Cat.* van Hulthem, Nr. 29201.

HOETINCK (Arent), geboren te Zutphen, legde zich aan de Latijnsche school zijner geboortestad op de letteren toe, doch toen hij in 1788 naar de hoogeschool dacht te gaan, plunderden de militairen het huis zijner ouders. Daarop vervoegde hij zich met eenige stadgenooten bij eene patriottische Geldersche brigade, welke te Utrecht werd opgerigt. Na den inval der Pruissen in Holland week hij uit naar St. Omer in Frankrijk, vanwaar hij, ten gevolge van eenige hem loszinnig ontvallen woorden, over de grenzen naar de Oostenrijksche Nederlanden werd gebragt. Hier nam hij dienst bij de Belgische vrijwilligers, vervolgens na de omwenteling van 1795 in het vaderland teruggekeerd, werd hij tooneelspeler en stond lang aan het hoofd eener reizende troep, bij welke hij zich niet onverdienstelijk maakte. Later echter die loopbaan verlatende, werd hij commies bij de belastingen.

Hij heeft onderscheidene niet onaardige tooneelstukjes geschreven, als daar zijn:

Buonaparte te Milano, of de verlossing der Cis-Alpijnsche patriotten, tooneelsp. Westzaand en Amst. 1800.

De hereende gelieven of de ontdekte emigrant, tooneelsp. Gron.

Zie Bruining, *Herinn. met betrekking tot de omwenteling in Kerk en Staat*, bl. 215—220; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. *b.* bl. 112.

HOEUFFT (Jan), afstammeling uit een oud adelijk geslacht, oorspronkelijk uit Waalsch Vlaanderen, en waarvan zich eenige takken door de Nederlanden hebben uitgespreid. Hij was de zoon van Jan Hoeufft en L. van Delffe, gezegd Enxerwers, en een dapper krijgsman, ridder, raad en kamerheer van den hertog van Brabant. Hij diende onder den burggraaf van Lemburg en was in den slag van Bascrilze in Gulikerland. Dit blijkt uit een bevel van den hertog van Bourgondië en Brabant van den jare 1368 aan Jan gezonden, waarin hij vermaand werd krijgsvolk aan te voeren en de goede voorbeelden zijner voorouders na te volgen, als die ten allen tijde hunne vorsten getrouwelijk gediend hadden. Hij nam Roermonde tot zijn vast verblijf, zijne nakomelingen werden aldaar tot den adelstand verheven en tot de regering bevorderd en vertoefde er tot 1586. Hij huwde Maria Crummel en liet een zoon na, Diderik genoemd.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XX. bl. 614.

HOEUFFT (Jan), afstammeling van den bovengemelde, was lid der regering van Roermonde tot in het jaar 1586, wanneer hij, wijl hij de protestantsche godsdienst was toegedaan, zich genoodzaakt vond zijne woonstede te verlaten. Eerst trok hij met zijn gezin naar Aken, voorts naar Luik en eindelijk naar Hinsbergen, waar hij in 1621, in het vijfentachtigste jaar zijns ouderdoms overleed. Sommige van zijn gezin bleven in dat land, anderen begaven zich naar Frankrijk en Holland. Hij liet zeven kinderen na.

Zie Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XX. bl. 615.

HOEUFFT (Jan) of Heufft, zoon van den zoo even gemelden Jan, werd te Parijs raad en secretaris van den koning Lodewijk XIII en commissaris der Staten Generaal der Ver. Nederlanden. Hij bleek een man van vertrouwen te zijn en als zoodanig beschouwd te worden, beide door 't Fransche hof en de Nederlandsche Staten.

Zie een brief van hem aan Constantijn Huijgens, van den jare 1641, onder de mss. brieven van Huijgens ter biblioth. van de Leydsche hoogeschool. Eenige brieven van hem gaf mr. Groen van Prinsterer, in zijne *Archives de la Maison d'Orange*, 1634—1640, als ook eene memorie van zijne hand.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, XX. bl. 615; Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange*, T. III. p. 53, 65, 67, 78, 97, 101, 250, T. V. p. 116.

HOEUFFT (Matthaeus), heer van Oijen en Onsenoord, zoon van Mattheus Hoeufft, heer van Buttingen, Santhorst en Oyen, burgemeester van Doesburg en van Maria Sweerts de Landas, was in 1677 kapitein, in 1683 majoor, in 1690 als kolonel in den veldslag van de Boyne in Ierland, vervolgens brigadier, in 1704 luitenant-generaal van de ruiterij in dienst der algemeene Staten. Hij huwde Constantia Theodora Doublet van St. Anneland, bij welke hij dertien kinderen verwekte.

Hij stierf 1720.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XX. bl. 617; Partic. berigt.

HOEUFFT (Leendert of Leonard), broeder van Matthaeus voormeld, geboren 21 Augustus 1651, was ritmeester der kavallerie en aide de camp van den graaf van Nassau-Saarbrugge. Hij werd gekwetst in de bataille van St. Omer en sneuvelde in den slag bij Senef 11 April 1677 ongehuwd.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D XX. bl. 616; Partic. berigt.

HOEUFFT (Philippe) heer van Oyen en Onsenoord, zoon van Matthaeus Hoeufft en Constantia Theodora Doublet, geboren 1 October 1686, kolonel 11 November 1735, brigadier 1 Januarij 1742, luitenant-generaal der kavallerie. Hij werd te Rocour (1746) gewond, en overleed in 1754 ongehuwd.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 602; Partic. berigt.

HOEUFFT (Mattheus) heer van Oyen en Onsenoort, zoon van Mattheus Hoeufft voornoemd, geboren 10 September 1690, werd 16 September 1735 kolonel der kavallerie (carabenier), 1 Januarij 1742 generaal-majoor, 16 Mei 1747 luitenant-generaal, huwde met Anna Isabella, gravin van Nassau la Lecq, en stierf 5 Februarij 1765 kinderloos.

Partic. berigt.

HOEUFFT (Leonard), heer van Oyen en Onsenoort; zoon van Mattheus voormeld, geboren 9 April 1697, werd 2 November 1748 generaal-majoor bij de gardes van Holland, 14 Maart 1766 luitenant-generaal en eindelijk president van den hoogen krijgsraad. Hij overleed 1772. Hij was gehuwd met Margaretha Eelbo, bij welke hij twee zonen verwekte.

Partic. berigt.

HOEUFFT (Jan Philippe) heer van Oyen en Onsenoort, zoon van Leonard Hoeufft, werd 22 Junij 1779 kolonel van een regiment kavallerie, later generaal-majoor. Hij overleed te Utrecht 7 Januarij 1795.

Hij huwde 1. Maria Sara gravin van Hogendorp, wed. . . . Broncke, 2. Louisa Cornelia Elisabeth Klundert, wed. van Jean Louis de Casembroot, heer van Willige Langerak, na zijn dood hertrouwd met den markies de la Valette.

Partic. berigt.

HOEUFFT (Jan Diderik), zoon van Mattheus voormeld, broeder van Philippus, Mattheus en Leonard, geboren 28 October 1698, ongehuwd overleden in 1742, was kapitein ter zee.

Partic. berigt.

HOEUFFT (Jan Diderik), heer van Buttingen, zoon van Jan Diderik Hoeufft, heer van Buttingen, en Agatha Pauw van Heemstede. Hij was kapitein onder de ruiterij in staatsche dienst, en sneuvelde nog voor zijns vaders dood (1712) in eene ontmoeting bij Bergen. Hij werd buiten Bergen in Henegouwen begraven.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XX. bl. 616.

HOEUFFT (Mr. BENJAMIN PAUW geboren), heer van Buttingen, Heemstede, Rietwijk en Rietwijkeroort, raad en oudschepen van Haarlem, zoon van mr. Gerard Pauw geboren Hoeufft, heer van Heemstede, en vrouwe Geertruida Dutry, werd den 30 October 1717 te Haarlem geboren en bekleedde achtereenvolgende belangrijke posten in zijn vaderstad. Den 4 Maart 1743 werd hij tot raad en vroedschap en in September 1744 tot schepen verkozen. Hij was een ervaren regent, en gaf vele blijken van verstand en deftigen inborst. Hij huwde in 1738 met vrouwe Agneta Sylvius en overleed den 2 Mei 1747 aan de kinderziekte. Zijne weduwe hertrouwde in 1749 met Nicolaes Albrecht van Aersen Beijeren, heer van Voshol, Meteren, generaal majoor der infanterie.

Zie *Nederl. Jaarb.*, *Mei* 1747.

HOEUFFT (Jhr. DAVID) zoon van mr. Jan Diderik Pauw geboren Hoeufft, schepen, raad en burgemeester der stad Haarlem, en van Maria Suzanna Arethusa Silvestre, werd den 25 November 1762 te Haarlem geboren. In 1816 werd hij burgemeester zijner geboortestad, welke betrekking hij tot zijn dood bekleedde, was hoogheemraad van Rijnland, lid van de ridderschap en provinciale staten van Noordholland, ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw. Den 15 April 1815 werd hij tot den Nederl. adelstand verheven.

Hij huwde Eva Jacoba Gerlings, en stierf te Haarlem 23 Mei 1836, drie zoons nalatende:

Jhr. Jan Diederik Hoeufft, hoofd-inspecteur van het kadaster, overleden 2 Januarij 1858 te Haarlem; jhr. Paul Quiryn Hoeufft, page van koning Lodewijk Napoleon, eerste luitenant der dragonders, in 1812 in Rusland gesneuveld of gestorven; jhr. Willem Hendrik Hoeufft, bewaarder der hypotheken te Haarlem, aldaar overleden 18 October 1844.

HOEUFFT (JOAN) zoon van Diderik Hoeufft en Anna Luls, geboren 8 Februarij 1601, was heer van Fontaine Peureuse, in 1669 domheer van Utrecht, aide de camp van den heer van Heumen, luitenant-generaal over de ruiterij in 1672, kommandant van de krijgsbezetting binnen Gouda in 1673 en kapitein bij de ruiterij in 1676; afgevaardigde bij den hertog van Vilkermosa. In 1638 huwde hij Isabella Deutz en zette zich met er woon te Utrecht neder. Hier had hij zitting onder de gedeputeerde staten dier provincie en was in 1707 en eenige volgende jaren bewindhebber der Oost-Indische Maatschappij ter kamer Amsterdam.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XX. bl. 618.

HOEUFFT (POMPEJUS) geboren 11 April 1702, zoon van mr. Jacob Hoeufft en van Sophia Everwijn, was raadsheer in den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Vriesland. Hij stierf 21 November 1787 en was gehuwd met Susanna Isabella Hooft.

J. H. Hoeufft vervaardigde een gedicht op hem.

HOEUFFT (JAN) zoon van Jacob Hoeufft, burgemeester te Dordrecht, en Sophia Everwijn, geboren 3 December 1709, werd van zijne jeugd af voor de zeedienst opgeleid. In 1736 was hij kapitein ter zee en den 19 November van het volgende jaar, het fregat het *Zeepaard* van 24 stukken voerende, viel hij met zijne sloepen en barkassen niet verre van Salee twee vijandelijke vaartuigen aan, welke door die van Salee, om de onzen te ontgaan, op strand gezet waren. Hij stak ze ten aanschouwe van duizenden bewoners dier stad in brand. Later sneed hij een derde vijandelijk vaartuig, dat mede den wil naar Salee had, af, waarop de Mooren het wanhopend besluit namen het in de branding te zetten, terwijl de zee hemelhoog stond, met dat gevolg, dat het vaartuig binnen weinige oogenblikken tot spaanders geslagen werd en al het volk jammerlijk verdronk. Den 8 Maart 1773 werd hij luitenant-admiraal bij de admiraliteit van de Maze en in 1781 kolonel van het eerste of lijfregiment (corps de marine) van prins Willem V. Hij huwde Louise Margaretha van Diest. Hij overleed 19 Febr. 1793.

Partic. berigt.

HOEUFFT (SAMUEL), een ouder broeder van den vader van den Latijnschen dichter van dien naam, werd te Dordrecht den 15 Mei 1703 geboren en had tot ouders mr. Jacob Hoeufft, burgemeester dier stad, en Sophia Everwijn. Zijne overhellende geneigdheid voor de godgeleerde wetenschappen deed hem zich geheel aan dezelve overgeven tegen den zin zijner familie, dewijl in dien tijd weinigen, uit aanzienlijke geslachten geboren, zich aan den geestelijken stand toewijdden, om welke reden hij zich ook tot doctor in de H. godgeleerdheid, een toen minder dan thans gemeene titel, deed bevorderen. Terstond na zijne bevordering werd hij tot predikant van de gemeente Hardinxveld beroepen en twee jaren later in 1732 tot predikant in de hervormde gemeente te Breda, alwaar hij in 1788 emeritus werd en in 1789 overleden is. Zijn werkje tegen de inenting der natuurlijke kinderziekte draagt te vele blijken van de stijle, zoogenaamde regtzinnigheid dier tijden, dan dat het eenige aandacht verdiene.

De titel van dit werk is:

De inenting der pokjes, gemeenlijk de kinderziekte genaamd, in hare onbetamelijkheid en schandelijkheid klaar en naakt bij het ligt der reden aangetoont, waarbij gevoegd is een besluit ofte aanhangsel behelzende verscheide middelen, om deze quaade practijk tegen te gaan, 's Hage 1770, gr. 8°, pp. 168.

In het eerste gedeelte betoogt hij de onbetamelijkheid der koepok-inenting, en aarzelt niet de geneeskundigen, die zulks durven bestaan, als moordenaars uit te krijten. In het tweede gedeelte tracht hij de argumenten der voorstanders te ontzenuwen. Zoo vindt toch immer het goede mits het nieuw zij, zelfs bij de regtzinnigste en braafste lieden tegenstand. Hij stierf in Januarij 1789. Zijn neef J. H. Hoeufft vervaardigde bij die gelegenheid een Latijnsch gedicht, dat met de Latijnsche overzetting van Pieter van Braam in het licht kwam.

Zie Hermans, *Bijdr. tot de Geschied. van Noordbrab.*, St. IV. bl. 358. Kist en Royaards, *Kerk. Gesch. inzond. van Nederl*, D. IV. bl. 499.

HOEUFFT (JACOB HENRIK) werd den 29 Julij 1756 te Dordrecht geboren. Zijn vader was Jan Hoeufft, zijne moeder Louise Margaretha baronnesse van Diest. De eerste was toenmaals kapitein ter zee. Ook onze Hoeufft had in zijne vroege jeugd veel neiging tot de zeedienst, doch werd door zijnen vader, wiens eenig kind hij was, overgehaald om eene andere loopbaan te volgen. Hij maakte zijne eerste studiën in zijne geboorteplaats, doch vertoefde slechts korten tijd aan de latijnsche school aldaar, welke hij verliet voor de Haagsche school. Had hij te Dordrecht reeds vele blijken van zijnen gelukkigen aanleg voor de studien gegeven, te 's Hage behaalde hij steeds den eersten prijs in de verschillende klassen, die hij doorliep, en, daar het toen zeer algemeen in gebruik was op de latijnsche scholen, de jeugd te oefenen in het vervaardigen van Latijnsche verzen, gaf hij toen reeds vele blijken van zijn dichterlijk vernuft. Op zijn vijftiende jaar werd hij, na het uitspreken eener Latijnsche redevoering, door hem zelven vervaardigd, waardig gekeurd om de akademische lessen te volgen, doch zijn vader verkoos hem, wegens zijnen jeugdigen leeftijd, nog een paar jaren het privaat onderwijs van den toenmaligen rector der Dordsche school te doen genieten.

Aan dezen man (Petrus van Dorp) erkent Hoeufft in een aan hem gerigt dichtstuk, de eerste vorming van zijnen smaak voor de beoefening der Latijnsche dichtkunst verschuldigd te zijn, welke later hem zooveel roem bezorgde.

In September 1773 begaf hij zich naar Leyden, om aldaar, zonder verdere oefening in de voorbereidende wetenschappen, de lessen over de regtsgeleerdheid met meer vrucht bij te wonen. De beroemde mannen, Fredericus Guilielmus Pestel en Bavius Voorda waren hier zijne voornaamste leermeesters, de eerste in het natuurregt, de laatste, aan wien hij nog lang daarna, in openbaren geschrifte, met veel hartelijkheid herdacht, in de Pandecten. Na een vierjarig verblijf werd hij, in 1777,

tot doctor in de beide regten bevorderd ten gevolge der openbare loffelijke verdediging van een akademisch proefschrift: *De Imperio eminenti*. Lang te voren zond hem de geleerde boekdrukker en dichter Petrus van Braam een Latijnsch *Propempticon*, dat even als het vers, hem bij zijne promotie toegezonden, onder de *Carmina* van van Braam gevonden wordt. In het jaar 1780 vestigde hij zich als advokaat te 's Hage, minder met het doel, om zich op den duur aan de practijk te wijden, dan wel om zich tot het bekleeden van regeringsposten in de stad zijner geboorte, waarop zijne aanzienlijke afkomst hem uitzigt gaf, bekwaam te maken. Naar Dordrecht teruggekeerd, werd hij in 1784 lid en in 1787 voorzitter van het Collegie van Achten. In 1793 vertrok hij naar Breda, waar hij eerst als ambteloos burger leefde, maar na de gezegende omwenteling van 1813 de betrekking van lid van den raad aannam; doch de hem aangeboden waardigheid van burgemeester weigerde hij te aanvaarden. Hij stond aan het hoofd van het armbestuur te dier stede en was voorts in onderscheidene andere nuttige betrekkingen werkzaam, die hij tot zijn dood toe met den meesten ijver en naauwgezetheid vervulde. Reeds vroegtijdig ontwikkelde zich, gelijk wij meldden, bij onzen Hoeufft, bij den gelukkigsten aanleg, eene heerschende neiging voor de beoefening der Latijnsche poezij, waarin hij het tot zulk eene groote hoogte bragt, dat hem te regt in later tijd den naam van *Nestor* der Latijnsche dichters in ons vaderland werd toegekend. Reeds in 1778 gaf hij in gemeenschap met F. P. Burman een Latijnsch dichtwerk, onder den titel van *Carmina Juvenilia* (Lugduni Batavorum 1778, 8o.) in het licht.

Daarop volgde in 1783 het 1ste stuk zijner *Pericula Poëtica*, waarvan later nog drie stukjes verschenen, welke stukken echter niet in den handel kwamen, maar alleen tot geschenken voor des dichters vrienden gedrukt werden. Deze dichtbundels werden gevolgd door eene vertaling der *Elegiën* en *Oden* van Anacreon, in Latijnsche verzen, te Dordrecht in 1795 en 1797 gedrukt. Van denzelfden dichter had hij ook eene zoogenaamde metrische Nederlandsche vertaling voor de pers gereed gemaakt, toen die van den heer Dornseiffen in het licht verscheen.

Dit deed hem besluiten de zijne te onderdrukken, doch de geruststellende meening van eenige zijner kunstvrienden, dat zij, ook na die van den heer Dornseiffen, niet geheel overtollig zou zijn, haalde hem later in 1806 over, ze te Breda uit te geven, en misschien ter kwader ure, aan het oordeel van het publiek te onderwerpen. In het jaar 1801 bezorgde hij eene volledige verzameling der gedichten van L. van Santen, met uitzondering echter van diens vertalingen uit Callimachus, welke hij vermeende beter te kunnen voegen bij eene uitgave van den Griekschen dichter door van Santen begonnen en ter voltooijing door hem aan wijlen professor Everwinus Wassenburg opgedragen. Hoeufft deed deze verzameling voorafgaan van een uitvoerig berigt over het leven en de werken van den dichter.

In 1805 verschenen te Breda zijne *Carmina*, en in 1808, insgelijks te Breda, zijne *Pericula critica*, bevattende emandatiën van sommige duistere plaatsen van eenige oude Latijnsche dichters, die gedeeltelijk reeds vroeger hij het 3de stuk zijner *Pericula Poëtica* waren gevoegd. In 1819 verscheen zijn *Parnassus-Latino-Belgicus, sive plerique e poëtis Belgii Latinis epigrammate atque adnotatione illustrati*, zijnde de beantwoording eener prijsvraag door de koninklijke maatschappij van wetenschappen te Brussel uitgeschreven, waarmede hij echter niet naar den prijs dong, doch deze memorie aan de maatschappij toezond, tijdens zij over de ingekomen stukken uitspraak zou doen, waarvoor het gezegd genootschap onzen Hoeufft een zilveren gedenkpenning en het diploma van het lidmaatschap aanbood, terwijl deze zijn arbeid zeer gewaardeerd werd, ook om de vele daarin voorkomende geleerde aanteekeningen, betrekkelijk de werken en de uitgaven van de Nederlandsch-Latijnsche dichters. Later is Hoeufft aangezocht geworden om zijnen *Parnassus*, welken hij met vele geschrevene aanteekeningen verrijkt had, op nieuw uit te geven, doch hij heeft zulks niet verkozen, omdat hij wist dat de hoogleeraar Peerlkamp eene nieuwe uitgaaf van zijn werk over de Nederlandsche dichters, die Latijnsche verzen gemaakt hebben, voor de pers gereed maakte.

In 1825 gaf hij een gedicht uit van den vermaarden Carolus Antonius Wetstein, welke deze niet had uitgegeven uit bescheidenheid jegens professor Adrianus van Rooijen, die, gelijk bekend is, een *Carmen Seculare* te dier gelegenheid uitsprak. Hoeufft deed dit stuk vergezeld gaan van eene vrij uitvoerige elegie, van hem zelven en van een goed geslaagde overzetting van Wetstein's dichtregels, vervaardigd door den heer A. N. van Pellecom, predikant te Prinsenhage.

(*Caroli Antonii Wetstenii carmen elegiacum in saeculari altera Academiae Leidensis, nunc primum editum a Mr. J. H. Hoeufft. Belgicum versionem addidit A. N. van Pellecom.* 4o.)

Ook verscheen in 1828 te Breda zijn gedicht in *Auspicia Athenaei Bredani Militiae consecrati A. D.* XXIV *Novembris* 1828 (Bredae 4o.), en in 1839 zijn *Carminum Epidosis*, de getuigen van de uitmuntende dichterlijke begaafdheden van den meer dan tachtigjarigen grijsaard.

Doch deze waren de laatste getuigen niet. Sedert verschenen nog drie gedichten, één voor de *Epistolae ineditae N. Heinsii etc.*, uitgegeven door dr. G. D. J. Schotel; één bij den dood van den zeeschilder J. C. Schotel, dat nog ongedrukt is en eindelijk een grafschrift op dezen schilder met eene Nederduitsche overzetting in het *Leven van den zeeschilder* J. C. Schotel, Haarlem 1840 gedrukt.

Ook als beoefenaar van andere talen verdiende Hoeufft alle lof. Hij was met vele oude en nieuwe talen bekend, had zich vooral sedert zijn jeugd op de Etymologie toegelegd. Van zijne *Taalkundige aanmerkingen op eenige Oud-Friesche spreekwoorden*, verscheen in 1815 een tweede uitgaaf, vermeerderd met een beredeneerd register.

In het volgende jaar zagen zijne *Taalkundige bijdragen tot de naamsuitgangen van eenige meest Nederlandsche plaatsen*, (Breda 1816) het licht. De laatste door hem uitgegeven letterkundigen arbeid is zijne *Proeve van Bredasch Taaleigen*, waarvan in 1836 de laatste aflevering verscheen, en die in 1838 door een *Aanhangsel* gevolgd werd, en voorts zijne *Verzameling van Fransche woorden uit de Noordsche talen afkomstig of door sommigen afgeleid*, in 1836 tot 1840 te Breda uitgegeven.

Tot in den laten avond van zijn leven bleef hij dan ook met lust de letteren en wetenschappen beoefenen, en hoewel in de laatste jaren van zijn leven van het gezigt beroofd, bleef hij nogtans tot niet lang voor zijn einde, eene bewonderingswaardige helderheid en scherpzinnigheid van geest behouden, alhoewel hij in de twee laatste jaren voor zijn dood, ten gevolge van zijnen vergevorderden ouderdom, steeds in krachten afnam.

Hoeufft overleed den 14 Februarij 1843 in ruim zesentachtigjarigen ouderdom, zijnde zijne stoffelijke overblijfselen, naar uiterste wilsbeschikking, naar zijn familiegraf te Dordrecht vervoerd. Zijne verdiensten werden door allen, die prijs op geleerdheid en smaak stelden, naar waarde geschat; onze vaderlandsche wetenschappelijke maatschappijen, zooals die te Leyden en te Utrecht en het Friesch genootschap ter beoefening van Friesche geschied-, oudheid- en taalkunde hadden hem het lidmaatschap aangeboden; ook was hij lid van het koninklijke Nederlandsche instituut, terwijl Z. M. de Koning hulde aan zijne verdiensten bragt door hem te benoemen tot ridder der orde van den Nederlandschen leeuw. Hij liet eene rijke bibliotheek na, die uitmuntte door vele kostbare uitgaven der klassieke schrijvers, en door een voortreffelijke verzameling van zeldzame bijbeluitgaven en moderne Latijnsche dichters en te Amsterdam openlijk verkocht is.

Ook was Hoeufft, toen hij nog het zintuig des gezigts bezat, een ijverig verzamelaar van antieke penningen en liet een kostbaar penningkabinet na.

Ook vermaakte hij eene som geld aan het koninklijk Nederlandsch instituut, om daaruit te vergoeden de onkosten van gouden of zilveren medailles, uit te reiken aan de overwinnaars in den jaarlijkschen dichterlijken kampstrijd.

De eerste luitenant der infanterie P. van Eijnden, heeft in 1832 een welgelijkend portret van den dichter gemaakt, dat in steendruk gebragt slechts aan zijne vrienden

is rondgezonden. Marron plaatste er een vierregelig Latijnsch vers onder, door de Klover en Wap in het Nederlandsch overgezet. Speijert van der Eijk en P. Bosscha hebben mede met eenige Latijnsche dichtregels Hoeufft gehuldigd bij het ontvangen van zijn portret.

Zie *Galerie historique des Contemporains*, overgedrukt in de *Biogr. nouvelle des Contemporains ou Dict. histor. et raisonné*, Paris 1827, T. IX. p. 200; *Supplém. à la Galerie histor. des Contemp.*, 1826, T. I. p. 199; Hermans, *Bijdr. tot de Geschied. van Noordbrab.*, St. IV. bl. 356 volgg.; van Kampen, *Geschied. der Kunst. en Wetensch.*, D. II. bl. 565; Collot d'Escury, *Hollands roem*, (Reg.), *Konst- en Letterb.* 1832, D. I. bl. 315, D. II. bl. 20, 42, 403, 1833, D. II. bl. 6, 1843, D. I. bl. 193; *Bredasche Courant* 28 *Febr.* 1843; *Verslag der opentlijke Vergadering van het Koninkl. Nederl. Inst.*; *Programma van het Prov. Utr. Genoots.* 1843, bl. 23; *Handel der Jaarl. Vergad. van de Maatsch. van Nederl. Letterk.*, 1843; *Almanak der Kon. Akad. te Breda*, *Eerste Jaargang*, bl. 10; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.; *Delic. poetic.* p. 511, 514, 541, *Eerekroon der Staatsmannen, Zeehelden*, Dordr. 1782, 2 d. (waarin gedichten van Hoeufft); *Carmina in nuptias H. Collot d'Escury et Corneliae Rees, celeb. Dordraci a. d. XVI Sept.* 1799, p. 5; P. van Braam, *Carm.* p. 541; P. S. Schull, *Salutatio solemnis data et reddita, quum vir consult. J. H. Hoeufft; Sodaliter Liter. insigniti Diversa sed una societatem summo cum honore auspicaretur* (met de Hollandsche overzetting van A. P. van Groningen), Dordr. 1832; P. S. Schull, *in effigiem J. H. Hoeufft, delineatum a P. van den Eynde*; Peerlkamp, *de Poëtis Lat.*; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 146, 191, 333, D. II. 187, 210, 270, 282, 483, 489, 491; *Bijv.* 1853, bl. 8; *Cat.* Visscher, bl. 22, 74.

HOEUFFT (Mr. J. D.) kapitein ter zee en secretaris van 's lands vloot, gaf eene uitvoerige beschrijving van het gebeurde ten tijde van den inval der Franschen in 1793 in ons land, benevens de middelen van defensie aangewend door den ridder van Kinsbergen, Amst. 1794, 2 dln., 8o.

Zie M. C. van Hall, *Leven en karakter van Kinsbergen*, bl. 166, 325; *Cat.* J. Hoeufft, bl. 106.

HOEUFFT (Petrus) burgemeester van Dordrecht, in de 2de helft der 18de eeuw, op wien een Latijnsch gedicht van J. H. Hoeufft.

Zie *Per. poët.*, p. 81.

HOEVEL (Frederik met den) of van Haver, een man van aanzienlijke geboorte in Overijssel. Na den dood van den Utrechtschen bisschop Heribertus, was hij de kandidaat van de Utrechtsche en Deventersche burgerijen, alsmede van de ingezetenen des plattelands voor den opengevallen zetel, doch de kuiperijen van den Hollandschen graaf, die ook eindelijk geweld pleegde, deden Herimannus den zetel beklimmen.

Zie van der Chijs, *de Munten der Heeren en Steden van Overijssel*, bl. 40; *de Munten der Bisschoppen, van de Heerlijkheid en de Stad Utrecht*, bl. 48.

HOEVELAAR (de brigadier), sloeg in 1806 in Zweden, aan het hoofd van 6 hussaren, eene Zweedsche patrouille van 5 man door een wachtmeester aangevoerd, in dier voege, dat hij allen als krijgsgevangenen medevoerde.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 266.

HOEVE (Matthijs van der). Zie HOUVEN (Matthijs van der).

HOEVEN (M. van), een dichter uit het laatst der XVIIde eeuw, vriend van W. van Someren, vóór wiens *Uytspanning der vernuften*, Nijm. 1668, men o. a. iets van zijne pen aantreft.

Zie *Konst- en Letterb.* 1848, D. I. bl. 165.

HOEVEN (Kornelis Jacobsz. van der), een dapper zee-officier, diende als brander commandeur en later kapitein onder den admiraal de Ruiter, onderscheidde zich in verschillende zeeslagen, inzonderheid op de rivier van Rochester, en was o. a. in 1672 in den slag van Soelbay als kapitein van het advysyacht *de Fama*, en in 1673 van het fregat *Schiedam* in den slag bij Schooneveld. In hetzelfde jaar veroverde hij een verguld Koningsyacht, *Katharina* genoemd, bemand met 28 man, komende van de rivier van Londen.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 816, 855, 870; J. C. de Jonge, *Geschied. van Neêrl. Zeew.*, D. II. *b.* bl. 445, D. III. *a.* bl. 82, 161, 286, 414.

HOEVEN (Emanuel van der) omstreeks 1660, waarschijnlijk in Amsterdam geboren, waar hij in 1709 woonde en de betrekking had van agent van den regerenden hertog van Saxen-Weissenfels, Querfurt etc. en van het hof en den raad der hertoginne van Saxe-Mersburg. Hij was lid van het letterlievend genootschap *In magnis voluisse sat est.* Als dichter heeft hij veel, doch niet gelukkig, voor het tooneel gearbeid.

Er verschenen van hem:

Trapolijn, klugtsp. u. h. Fr. gev. Amst. 1686, 1688, 8o.
De Waarzegster, blijsp., ald. 1712, 1715, 8o.
De Hovenier door liefde, blijsp., ald. 1717.
Arlequyn Phaëton, blijsp., ald. 1724.
Het viervoudig Huwelijk, klugtig blijsp., ald. z. j.
De drie Hamburgers, klugtsp., ald. 1727.

Zij zijn later vereenigd in 2 dn. m. pl. door S. Fokke en anderen in kl. 8o. onder den titel van *Tooneelspelen* op nieuw in het licht gegeven.

Als historieschrijver is van der Hoeven schier even onbeduidend als in de poëzy. Hij staat ten minste niet hooger dan Sylvius, Pers en anderen van dat soort. Hij is doorgaans partijdig, omslagtig, onnaauwkeurig en oppervlakkig. Men heeft van hem:

Het leven en dood van Cornelis en Johan de Witt, Amst. 1705, 4o.

Hollands aloude vryheyd buyten het stadhouderschap, Amst. 1706, 4o. pl.

Chronologische Taafelen, van de schepping der waereld af, tot aan den jaare na de geboorte Jesu Christi 1700 *en derzelver historische aanmerckingen; daar in begrepen de algemeene gedenckschriften van 't volk Godts, der Assyrische, Persische, Macedonische en Roomsche monarchiën, alsmede een byzonder verhaal der Koningen van Schotland, Sweeden, Denemarken, Engeland, Frankrijk, Spangen, Poolen, Portugal, Czaar van Mocoviën, Keu vorsten van Saxen, Stadhouders der Nederlanden, Grieksche en Turksche Keizers, die in de laatste seeven hondert jaren geleefd hebben; nevens alle de Pausen van Romen, derselver schismaas of scheuringen; de vervolgingen der eerste Christenen; de conciliën en andere aanmercklyke zaken*, Amst. 1716, gr. fol.

Spiegel van Staat, Amst. 4o.
De Generaliteit, in 4o.

Zie Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*; T. III. p. 161; *Regist. der Nederl. Tooneelspel Dichteren*, bl. 53 de Wind, *Naaml. der Nederl. Geschiedschr.*, bl. 10; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. IV. bl. 211; *Navorscher*, D. III. bl. 383, D. IV. bl. 303; *Cat. der Bibl. van de Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. *a.* bl. 112; *Cat. der Tooneelsp. van* W. Henskens, Nr. 208; *Cat.* J. Schouten, bl. 18; R. Arrenberg, *Naaml. van Boek.*, bl. 190.

HOEVEN (H. van der) schreef:
Consideratiën van staat of politieke weegschaal, 1660 8o.

Zie Arrenberg, *Naamreg.*

HOEVEN (Salomon van der), baljuw van Schieland, werd door de verbitterde geestelijkheid wegens het niet ten uitvoer brengen van het plakaat van Karel V tegen Luther, diens aanhangers en boeken, ook hier te lande afgekondigd, bij den hove van Holland aangeklaagd en in de gevangenis geworpen, waaruit hij in 1528 ontsnapte.

Zie Alkemade en van der Schelling, *Beschrijv. van den Briel*, D. I. bl. 374; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 23.

HOEVEN (Willem van der), tooneeldichter uit het laatst der XVIIde en de eerste helft der XVIIIde eeuw, schreef:

De schrandere tooneelspeelder, blijsp., Amst. 1693.
't Koffijhuis, klugtsp., ald. 1712.
Filipyns belachelyke schaaking, klugtsp., ald. 1712.

De doodelyke minnenyd, treursp., ald. 1714, 1743.
De vermomde Minnaar, blijsp., ald. 1714.
De vermomde Minnares, blijsp., ald. 1717.
De dood van Sultan Selim, Turks Keizer, treursp., ald. 1717, 1731.
De Rechter in zijn eigen zaak, blijsp., ald. 1718.
De belachelyke Lotery, blijsp., ald. 1719, vooraan een pl. getiteld: *Schouwburg der woekerende en belaggelijke Lothandelaars*, met een vers daaronder.
Isabella, Princesse van Iberië, hof- en landsp., ald. 1720.
Arlequin, Toovenaar en Barbier, klugtsp., ald. 1730.
Meest alle met titelplaten van M. Elgersma en anderen, kl. 8°.
De nieuwe belagchelijke Loterij, blijsp. getrokken uit het oude blijsp. van W. van der Hoeven, onder de zinspr.: Varia est opinio, Amst. 1790, gr. 8°. en kl. 8°.
Onder zijne afbeelding leest men:

Dit 's Vondel, Hooft nog Vos, maar Willem van der Hoeven
Bequaam de blijdschap te herstellen in de droeven,
Wen hij den schouburg op zijn Blijspel juichen doet,
Op 's grijzen Dichters zang in Speeltooneelen zoet.
Wie des de blijden kiest te aanschouwen voor de droeven,
Zoek Vondel, Hooft nog Vos maar Willem van der Hoeven.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anthol. Crit. Woordenb.*, D. IV. bl. 211; *Ned. Keurdigten*, 4de vervolg, bl. 182; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. *b.* bl. 112; *Cat. van Tooneelspel. van* W. Henskens, Nr. 34.

HOEVEN (Abraham des Amorie van der) zag het levenslicht te Rotterdam, den 22 Februarij 1798. Hij was de zoon van Abraham van der Hoeven en Maria van der Wallen van Vollenhoven, welke laatste met doctor M. Buijs hertrouwde, toen de eerste in 1803 overleden was. Zijne eerste opleiding genoot hij op het Erasmiaansch gymnasium te Rotterdam, en reeds vroeg was veler aandacht op hem gevestigd wegens zijnen aanleg voor de uiterlijke welsprekendheid. Onder leiding zijner vrome moeder en van de predikanten Messchaert, Scharp en Frets ontwaakte bij hem de lust tot de evangelie-bediening. Hij verliet daarom op zijn 15de jaar zijne geboortestad, om aan de Leidsche hoogeschool zijne studiën voort te zetten, onder de hoogleeraren Wijttenbach, van de Wijnpersse, Siegenbeek, van der Palm, van Voorst en Borger. Met de schoonste getuigschriften der drie laatste voorzien, vertrok hij in Junij 1816 naar Amsterdam, om aldaar aan het seminarium der Remonstrantsche broederschap zijne godgeleerde opleiding te voltooijen. Terwijl hij de collegie's zoo van Konijnenburg, als van van Hengel, Rinse Koopmans en Wilmet bijwoonde, bereidde hij zich nu tot zijne toekomstige bestemming, door het vlijtig hooren der beste predikers. Eerlang sprak hij zijne eerste kanselrede uit, die de verwachtingen van hem gekoesterd geenszints te leur stelde. En den 22 Junij 1819 werd hij tot proponent der broederschap bevorderd. Zijn proefschrift door hem bij die gelegenheid ingeleverd, was een gedeelte van zijne *Interpretatio sermonis Jesu*, Joh. V : 17—47, waarop hij in het vorige jaar een accessit aan de hoogeschool te Groningen had verworven.

Reeds vóór dat van der Hoeven openlijk als kanselredenaar optrad, ging er een roep van zijne welsprekendheid uit. Gedurende slechts weinige maanden had hij de gemeente van Oude-Wetering bediend, toen hij in Januarij 1820 te Rotterdam werd beroepen. Zijn schoonvader, M. Stuart, want in April was hij met diens dochter Agatha in het huwelijk getreden, bevestigde hem den 14 Mei, naar aanleiding van Paulus woorden I Tim. I 18, 19; terwijl van der Hoeven met eene rede over Jer. I : 6, 7 zijne intrede deed. De taak door van der Hoeven in de talrijkste en aanzienlijkste gemeente der broederschap aanvaard, ging met eigenaardige moeijelijkheden gepaard. Genoot hij een buitengewonen bijval ook aan tegenwerking ontbrak het niet, die echter allengs verminderde. Zijn roem verbreidde zich nog te meer, toen hij ook te Brussel, in tegenwoordigheid van Koning Willem I was opgetreden.

Van der Hoeven, niet ten onregte op het gedenkteeken, dat zijn graf op de begraafplaats te Utrecht siert, de Chrysosthomus van zijn tijd genoemd, muntte als kanselredenaar uit boven alle zijne tijdgenooten. Hij behandelde meest algemeen bekende teksten, die bijzonder geschikt waren, tot opwekking van geestelijk leven. Bij voorkeur koos hij geschiedkundige onderwerpen. In het voordragen van geloofswaarheden hield hij zich stipt aan den Bijbel, met vermijding van alle duistere uitdrukkingen. De plannen zijner preken waren doorgaans hoogst eenvoudig en zooveel mogelijk naar den tekst ingerigt. Hij zorgde voor verscheidenheid in vorm, terwijl de verdeeling hem nooit doel maar slechts middel was. Zijn stijl was eenvoudig zonder dorheid, sierlijk zonder opschik. Behalve aan de bewerking besteedde hij bijzonder veel zorg aan de voordragt, beide toch beschouwde hij als een geheel. Die voordragt was altijd hoogst plegtig, zonder gemaakte deftigheid. Zijne uitspraak was zuiver en in alle opzigten aangenaam. Zijne gebaren waren voorbeeldig. Bovendien beschouwde hij het prediken in verband met de geheele godsdienstoefening, welke hij altijd zoo plegtig mogelijk inrigtte. Het voorlezen van preken, zoowel als het improviseren keurde hij ten sterkste af, terwijl hij zelf gewoon was zijne kanselredenen letterlijk te memoriseren. Betrekkelijk heeft hij maar weinig proeven zijner kanselwelsprekendheid in druk nagelaten. Wij bezitten van hem twee bundels *Leerredenen*, waarvan de eerste in 1835, de tweede in 1847 verscheen. Bovendien zagen afzonderlijk het licht: zijne *Afscheidsrede* van de Rotterdamsche gemeente, zijne *Feestrede* bij de viering van zijn 25jarig hoogleeraarsambt, en eene *Opwekkende rede* ter algemeene vergadering van het Nederlandsch Zendeling-Genootschap gehouden. Deze werden opgenomen in zijne *Verspreide Geschriften*, na zijn dood (1856) afzonderlijk uitgegeven, met *Een woord ter nagedachtenis van den ontslapene*, door M. Cohen Stuart. Zijne gedachten over de kanselwelsprekendheid heeft van der Hoeven uitgesproken in zijne Joannes Chrysostomus, *voornamelijk beschouwd als een voorbeeld van kanselwelsprekendheid*, in 1825 voor het eerst en in 1852 herzien en vermeerderd uitgegeven. De beoordeelingen door hem over de leerredenen en enkele andere werken in verschillende tijdschriften geleverd, heeft de hoogleeraar Domela Nieuwenhuis in zijne monografie aangeteekend.

Toen de hoogleeraar der broederschap Konijnenburg zijn emeritaat had verzocht, werd van der Hoeven door de algemeene vergadering der broederschap, den 20 Junij 1827 tot zijn opvolger benoemd. Den 27 October nam bij zijn afscheid van Rotterdam, en den 28 November aanvaardde hij zijn ambt als hoogleeraar in de godgeleerdheid en kerkelijke geschiedenis aan het seminarium met eene inwijdingsrede: *De Germano theologo, literarum sacrarum interprete.* Zoowel de Latijnsche rede als eene Hollandsche vertaling van den predikant C. W. Westerbaan, welke ook in de *Verspreide Geschriften* is opgenomen, zagen het licht.

In deze gewigtige betrekking wijdde hij zijne beste krachten aan de vorming van aanstaande leeraars. Hij was van oordeel dat de waarde van een hoogleeraar niet daarin bestond, dat hij de vruchten van zijn onderzoek in boeken mededeelde, maar dat hij in de harten zijner leerlingen prentte, wat hij zelf na streng onderzoek voor waarheid had erkend. Vandaar dat van der Hoeven zoo weinig ter perse heeft gelegd. De lessen door hem gegeven betroffen de dogmatiek, de homilitiek, de practische theologie en de geschiedenis der kanselwelsprekendheid. Vooral het laatste was hoogst belangrijk. Zeldzaam slechts gaf hij exegetische lessen. Ook van der Hoevens onderwijs was, zoowel naar inhoud als in vorm bij uitnemendheid practisch.

Dat van der Hoeven in uiterlijke welsprekendheid het meesterschap had bereikt, bleek ook waar hij als redenaar optrad, ofschoon hij zelf erkende in de gehoorzaal niet te kunnen zijn, wat hij op den kansel was. Wij bezitten van hem slechts één bundel met 10 *redevoeringen*. Zijne *redevoeringen* bij de inhuldiging van het standbeeld van de Ruiter en bij de onthulling van het standbeeld van Willem I zagen afzonderlijk het licht, alsmede de

Feestrede bij de plegtige viering van het tweede eeuwfeest van het seminarium der Remonstranten. De laatste werd in 1840 met een schat van allerbelangrijkste aanteekeningen uitgegeven, als *Gedenkschrift van het seminarium der Remonstranten* en door den toenmaligen predikant van Frederikstadt in het Duitsch vertaald en in het *Zeitschrift für die histor. Theologie* geplaatst. Ook zijn de drie laatste in de *Verspreide Geschriften* opgenomen.

Behalve als hoogleeraar was van der Hoeven in verschillende andere kerkelijke, letterkundige en maatschappelijke betrekkingen werkzaam. Zoo was hij niet alleen lid van het koninklijk Nederlandsch instituut, maar later ook van de academie van wetenschappen. Hem viel de onderscheiding te beurt van in 1840 tot lid der staatscommissie tot onderzoek der bezwaren omtrent het onderwijs benoemd te worden. Gaarne voldeed hij in 1853 aan het vereerend verzoek der Synodale commissie, om mede te werken aan de nieuwe vertaling des bijbels. Meermalen leidde hij als voorzitter de handelingen der Noordhollandsche predikanten-vereeniging, en hoe hij als lid, secretaris en president van het hoofdbestuur van het Nederlandsche bijbelgenootschap werkzaam was, moge blijken uit zijne warme liefde voor de zaak der bijbelverspreiding, in drie verschillende openingsredenen uitgesproken, welke mede in de *Verspreide Geschriften* zijn opgenomen. Bij alle dergelijke vergaderingen maakte hij den indruk van gemakkelijkheid in behandeling van zaken, gematigdheid in de beoordeeling van anderen, beknoptheid bij het adviseren, eerbiediging van ieders overtuiging, en fijne beschaving bij de wederlegging van meeningen die hij niet kon goedkeuren.

Veel heeft van der Hoeven gearbeid door zijne veelzijdige bemoeijingen en zijne geheele persoonlijkheid. Behalve dat van het oogenblik dat hij den kansel beklom, eene nieuwe ontwikkeling der gewijde welsprekendheid in ons vaderland dagteekent, zoo heeft hij ook al zijne gaven gewijd aan de bevordering van den geest des vredes, der liefde en der verdraagzaamheid. Zijne rede over de spreuk *Eenheid in het noodige, vrijheid in het twijfelachtige, in alles de liefde*, in de *Verspreide Geschriften* herdrukt, moge hiervan getuigen. Tot de algemeene verbroedering der christenen van verschillende belijdenis heeft hij niet weinig toegebragt. Inzonderheid heeft de Remonstrantsche broederschap aan hem hare herleving en bloei te danken. Bij al zijne bezigheden onderhield hij nog briefwisseling met vele binnen- en buitenlandsche geleerden. Ontbrak hem in later dagen hiertoe den tijd, uit vroeger jaren bezitten wij, behalve het genoemde, nog enkele andere voortbrengselen zijner letterkundige studiën. Zijne *Tafereelen bij de bijbelsche landschappen* werden in 1853 andermaal uitgegeven, en een paar kleinere geschriften werden uit tijdschriften in de *Verspreide Geschriften* overgenomen. Heeft hij als dichter zich niet beroemd gemaakt, toch bezitten wij van hem enkele verzen, die inderdaad van dichterlijk talent getuigen. Wat hij in jeugdigen leeftijd op dit gebied leverde is door den hoogleeraar Nieuwenhuis opgeteekend.

Den 28 November 1852 mogt van der Hoeven zijne 25jarige ambtsbediening vieren. Bij de belangstelling en liefde hem echter toen bij uitnemendheid betoond, en bij den roem en de achting die hem van alle zijden werd toegebragt, troffen den echtgenoot en vader ook zware slagen. Zijne gade overleed den 31 Julij 1835, na hem 9 kinderen geschonken te hebben, waarvan het jongste na weinige maanden stierf, de oudste zoon Abraham, die volgt, hem in 1848 van het hart was gescheurd, terwijl hij in 1854 ook een zijner dochters ten grave zag dragen. In 1837 huwde hij andermaal met Jacoba Theodora Jungbluth Burer. Zij schonk hem, behalve eene dochter, nog een zoon, die echter op vierjarigen leeftijd stierf.

Van der Hoevens werkzaam en veel bewogen leven, vol vermoeijenissen, zorgen en zware beproevingen, werkten mede tot zijn vroegtijdigen dood. Eene kwijnende ziekte deed allengs zijne krachten afnemen. In den zomer 1855 begaf hij zich voor zijn herstel op reis, doch bezweek op den terugreis, den 29 Julij. Den 2 Augustus werd zijn stoffelijk overschot, met waardige hulde op het kerkhof te Utrecht ter aarde besteld.

Er bestaan van van der Hoeven onderscheidene portretten.

Zie J. Tideman, *de Remonstr. Broederschap*, bl. 15, 20, 37, 230, 376; Dezelfde, *de Hoogl.* A. des Amorie van der Hoeven *herdacht*; A. A. Stuart, A. des Amorie van der Hoeven *herdacht in de Remonstr. Geref. Kerk te Amsterdam* 12 *Augustus* 1855; H. P. Rogge, A. des Amorie van der Hoeven *als hoogleeraar voor zijne studenten* (*Kerkel. Cour. Aug.* 1855); J. H. de Ridder, *de beeldtenis van* A. des Amorie van der Hoeven *als handhaver der nationaliteit*; L. de Jong, *Leerrede na het afsterven van* A. des Amorie van der Hoeven; W. Vrolik, *Leveneschets van* van der Hoeven (in *Nederland en de Nederlanders in de* XIXde *eeuw*, 1e Serie, Art. 6); J. H. Maronier, *Levensberigt van* van der Hoeven (in de *Hand. der Maatsch. van Letterk.* 1856); F. J. Domela Nieuwenhuis, A. des Amorie van der Hoeven, *als een voorbeeld van kanselwelsprekendheid*; Dezelfde, *Leven en Karakter van* A. des Amorie van der Hoeven, *gedeeltelijk uit onuitgegevene brieven en zijne schriftelijke nalatenschap*, met facsimile, Amst. 1859; Schotel, *Tollens en zijn tijd.* Sepp, *Proeve van eene Fragm. Geschied der Theol. in Nederl.* (Reg.); Glasius, *Godgel. Nederl.*; *Cat. der Maatsch. van Nederl. Letterk.*; Muller, *Cat. van Portr.*

HOEVEN Jr. (Abraham des Amorie van der) zag den 15 Februarij 1821 te Rotterdam het levenslicht, als de eerste telg uit het huwelijk van Abraham des Amorie van der Hoeven en Agatha Stuart. Daar zijn vader in 1827 zich met der woon naar Amsterdam had begeven, wegens zijne benoeming tot hoogleeraar aan het Remonstrantsch seminarium, zoo bezocht de toen reeds veel belovende jongeling, op 10jarigen leeftijd, de Latijnsche school aldaar. Hij doorliep geregeld alle klassen, en werd telkens met de eerste prijzen tot een hoogere orde bevorderd, tot dat hij in Maart 1836 deze school verliet, na het uitspreken van een door hemzelven vervaardigd *Carmen de Vejis a Camillo expugnatis*.

Was een oogenblik het denkbeeld bij hem opgekomen om zich aan de zendingsarbeid te wijden, zijn vader wist hem tot andere overtuigingen te brengen. Zoo leidde hij zich dan met hart en ziel op de studie der godgeleerdheid toe. Van 1836 tot 1843 volbragt hij zijne studiën aan het Amsterdamsch athenaeum en het seminarium der broederschap. Na onder voorzitting zijns vaders te Amsterdam eenige theses openlijk verdedigd te hebben, werd hij te Leiden, met den hoogsten lof, tot doctor in de letteren en in de godgeleerdheid bevorderd, na de verdediging van twee proefschriften: *De Joanne Clerico et Philippo à Limborch dissertationes duae*, Amst. 1843.

In datzelfde jaar werd hij tot proponent bij de broederschap aangenomen, waarna hij eene Duitsche academiereis ondernam. Zijne ervaringen en ontmoetingen op die reis maakte hij in 1845 openbaar als *Herinneringen van mijne academiereis in* 1843 (Leeuw.), welk boek uitmunt, zoo door schoonheid van stijl, als door rijkdom van inhoud. Drie jaren later zag eene Duitsche vertaling van Dr. L. T. Moseler (L. Tross) het licht.

In het vaderland wedergekeerd werd van der Hoeven, na in verschillende gemeenten te zijn opgetreden, den 14 April 1844 te Boscoop door zijn vader bevestigd. Ruim een jaar vertoefde hij in deze gemeente. Een ruimer werkkring was hem weggelegd. De gemeente van Utrecht beriep hem tot haren leeraar, en den 13 Julij 1845 aanvaardde hij aldaar zijn dienst. Niet lang mogt men zich in zijne uitstekende kanselwelsprekendheid en zijne voorbeeldige herderlijke zorgen verheugen. Reeds den 20 Maart 1848 ontsliep hij aldaar, ten gevolge eener schielijk toenemende tering.

Van der Hoeven, zoo vroeg reeds aan de wetenschap en zijn kerkgenootschap ontvallen, van welke hij een sieraad en kroon genoemd mogt worden, heeft zich bij uitnemendheid als kanselredenaar doen kennen. Dat de roem welke hij als zoodanig zich verwierf niet ongegrond was, bewezen de 10 leerredenen, welke zijn vader na zijn dood uitgaf onder den titel: *Nagelaten leerredenen van* A. des Amorie van der Hoeven Jr., *voorafgegaan door eene levens- en karakterschets* (Leeuw. 1849), maar ook als wetenschappelijk godgeleerde was hij algemeen geacht. Van zijne diepzinnige en toch heldere studiën getuigde een belangrijk artikel in de *Jaarboeken voor wetensch. theol.* (D. V, st. 3) hetwelk spoedig afzonderlijk

verscheen onder den titel: *De godsdienst het wezen van den mensch* (Leeuw. 1848). Vele waren de scherpzinnige beoordeelingen en bijdragen die hij van tijd tot tijd in de *Referent*, *de Gids*, alsmede de *Jenaische Literatur Zeitung* plaatste. De merkwaardigste dezer bijdragen werden na zijn dood bijeenverzameld en door zijn vader uitgegeven onder den titel: *Proza en Poëzy van* A. des Amorie van der Hoeven Jr. (Leeuw. 1850), voorafgegaan door eene herinnering aan den ontslapenen van Dr. J. J. van Oosterzee. Ook als gevoelig en krachtvol dichter heeft van der Hoeven zich doen kennen, gelijk uit dit laatste werk kan blijken. Zijn *Colholnis-roos. O-Sprook*, te Amst. in 1841 verschenen, kan van zijn vindingrijk vernuft getuigen. Al zijne vroeger en later uitgegevene werken, zijn door den uitgever in ééne nieuwe uitgave vereenigd.

Zijn portret is voor zijne leerredenen geplaatst.

Zie, behalve de genoemde *Levens- en Karakterschets* zijns vaders en de *Herinnering* van Dr. van Oosterzee, *Gids* 1848, bl. 480 vv.; *Konst- en Letterb.* 1848, bl. Nr. 13; *Boekz. der gel. wer.* 1848, bl. 516 vv.; Kist, *Openingsrede ter jaarl. vergad. van de Maatsch. der Nederl. Letterk.* 1848, bl. 20, 21, 55 vv.; Glasius, *Godgel. Nederl.*, D. II. bl. 114—119; *Konst- en Letterb.* 1848, D. I. bl. 197, 201; Sepp, *Proeve eener Fragm. Geschied. der Theol. in Nederl.* (Reg.); *Cat. der Maatsch. van Nederl. Letterk.*; Muller, *Cat. van Portr.*

HOEVENAAR (Adrianus) werd den 14 Maart 1732 uit burgerlijke ouders te Utrecht geboren, en stond aan het hoofd der Utrechtsche kunstbroederschap. Vooral door zijne medewerking werd er in een grooter locaal voorzien, bij welke gelegenheid hij, als oudste inspecteur, in de zaal voor het teekencollegie, boven het stads zegelhuis, den 8 Januarij 1778, een inwijdings rede heeft gehouden.

Redevoering gehouden ter gelegenheid van de inwijding van het Teekencollegie, op de nieuw gebouwde zaal enz. op den 8 *Jan.* 1778, Utr. 1778 8°.

Hij mengde zich in de toenmalige staatsbewegingen, week uit en stierf in 1795 of 1796 te Duinkerken, een berooid fortuin, benevens eene weduwe en kinderen nalatende. Hij maakte zich vooral bekend door het etsen in glas.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 706; *Boekz. der gel. wer.* 1778 *a*, bl. 277.

HOEVENAAR (Adrianus), zoon van bovengemelde, werd in 1764 te Utrecht geboren, etste even als zijn vader in glas, huwde Maria Josepha Lefèvre uit Valenciennes en overleed den 17 Augustus 1832. Hunne zonen Willem Pieter en Cornelis Willem zijn verdienstelijke kunstenaars. Willem Pieter is in bezit van eenige graveerwerken van zijn vader Adriaan, waaronder een kleine bokaal, waarop uitvoerig is geëtst het *Borstbeeld van Lodewijk*, *koning van Holland* en het *volks wapen* aan de tegenoverzijde.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 767.

HOEVENAAR (A. A.), lidmaat der Gereformeerde kerk te Rotterdam, schreef:

Zes Samenspraken tusschen een geloovig werkende Christen, een geestelijke Christen, een treurige, een bekommerde en werkheilige, Rott. 1779 8°. (2e druk) 1785 (3e druk).

Volgens een berigt van R. van der Zwaan te Bergen op Zoom, in de *Boekzaal* van 1778 *a* bl. 280, was Hoevenaar de schrijver van dat werk niet, maar gaf er zich slechts voor uit, gelijk hij ook later verklaarde.

Zie *Boekz. der gel. wer.* 1778 *a*, bl. 280, 401, 402, 1779 *b*, bl. 443.

HOEVENAAR (A.), notaris en procureur te Utrecht, schreef:

Onderzoek over den wettigen rechter in kerkelijke geschillen, zo ter eerster instantie als in cas d'appel, Utrecht 1765 8°.

Aanmerkingen over het Ouderlingschap, Utrecht 1764 8°.

Zie *Boekz. der gel. wer.* 1765 *b*, bl. 227; *Cat.* de Crane, bl. 25.

HOEVENAAR (N. L.), adjudant majoor, redde zijn kolonel Roest van Alkemade het leven, in het gevecht bij Civdad Real (1809).

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 536.

HOEX (Lambertus) werd te Berchem (dekenaat van Oss) geboren, en in 1726 te Leuven primus verklaard. Hij werd daarna professor in het collegie het *Varken*, en bekwam den 7 Mei 1737 den graad van licentiaat in de godgeleerdheid, waarop hij kanunnik in de kathedrale kerk te Brugge werd. Hij verliet deze waardigheid om in het vicariaat van 's Bosch dienst te doen, en werd in 1745 plebaan in de bidplaats der parochie van St. Jan en deken der stad 's Bosch. Hij werd den 8 April 1756 door Benedictus XIV tot apostolijk vicaris aangesteld, en zoude ongetwijfeld door de regering als zoodanig zijn erkend geworden, had de drossaart van 's Bosch zich tegen deze aanstelling niet verzet.

Zie van Gils, *Kath. Meyer. Memorieb.*, bl. 121, 197, 233; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschrijv. van het Bisdom van 's Hertogenbosch*, D. I. bl. 295, 296.

HOEY (Mr. Abraham van), zoon van Gaspar van Hoey en van Cornelia van der Esch, te Gorkum in 1684 geboren, werd eerst pensionaris zijner geboortestad, vervolgens in 1713 raad van den hove van Holland, in 1717 raad en rekenmeester der domeinen van Holland. Toen hij door de stad Gorinchem tot pensionaris honorair was aangesteld en als zoodanig in de staatsvergadering van Holland zitting had genomen, gaf zulks aanleiding tot een vrij hevig geschil met die van Amsterdam. Hij verscheen, na den 17 van Herfstmaand 1717, nooit weêr als afgevaardigde van Gorinchem ter vergadering van Holland, doch werd ten jare 1725 door hunne Edel Grootmogenden, met toestemming van Amsterdam, tot drossaart van Gorinchem en dijkgraaf van den lande van Arkel aangesteld, ondanks hij rekenmeester bleef. Ja het vertrouwen op dezen heer groeide sedert zoo aan, dat hij ruim twee jaren daarna, en, altijd de laatstgemelde bediening behoudende, op voorslag van Holland, door de algemeene Staten, in plaats van J. Boreel als ambassadeur naar Frankrijk werd gezonden. Als zoodanig bewees hij het vaderland gewigtige diensten, inzonderheid door het sluiten van het vermaard verdrag van koophandel in 1739. Groot „schrijft Scheltema" zouden zijne diensten geweest zijn, indien men hier te lande zijn raad had gevolgd om den vrede te bewaren, door zich onzijdig te houden in de twisten, die destijds Europa in vuur en vlam zetten. De ernstige vertoogen, die hij hierover in 1743 bij zijne meesters deed, werden ten kwade geduid. Evenwel bleef hij in zijn vaderlandslievende pogingen tot heil van den staat volharden, sprak met zeldzame cordaatheid, doch hoe gezien hij ook bij de Fransche staatsministers was, kon hij den oorlog niet voorkomen. Na herhaald aanzoek om terug geroepen te worden, kreeg hij, doch niet voor 1747, verlof een reis herwaarts te doen. Bij zijn vertrek ontving hij van den koning van Frankrijk een buitengewoon geschenk van gouden medailles. Bij zijne komst in het vaderland dreigde hem hetzelfde lot als Johan de Witt. De gerustheid van zijn geweten, deed hem alle bedreigingen verachten. Moedig ging hij door den Haag. Ten tijde van den zevenjarigen oorlog zag hij de leer der onzijdigheid, te voren zoo zeer door hem aangeprezen, dadelijk omhelsd en de welvaart van den staat en deszelfs burgers hierdoor zigtbaar toenemen. Hij sleet het overige van zijn leven ambteloos in zijn vaderland en stierf in 1766 op zijn hofstede Marlot bij 's Hage. Hij was te 's Hage gehuwd met Alette van Neck en had bij haar eene dochter Cornelia Jeannette van Hoey, gehuwd met Gijsbert Karel van Hogendorp, burgemeester van Wageningen en gedeputeerde ter vergadering van H. H. Mogenden.

Eenige brieven door hem, zoo met de Fransche als Staatsche ministers zijn in een deeltje gedrukt en belangrijk voor de geschiedenis.

Zie Montgon, *Mémoir.*, T. IV. p. 205, 366, 368; *Europ. Merc. Julij—Dec.* 1743, bl. 40; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XVIII. bl. 439, D. XIX. bl. 286, 403, 411, D. XX. bl. 335; van Wijn,

Bijv. op D. XVIII. bl. 53, 61; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 463; Martinet, *Geschied. der wereld*, D. VI. bl. 166.

HOEY (J. J. VAN) was bevelhebber van het schip *Rotterdam*, behoorende tot het convooi, dat in 1777 onder Lodewijk, graaf van Bylandt, naar de West-Indiën vertrok om den handel en zeevaart te beschermen. In 1782 was hij schout bij nacht en vertrok hij naar 's Hage om de beruchte expeditie naar Brest te voorkomen.

Zie J. C. de Jonge, *Geschied. van Neêrl. Zeew.*, D. V. bl. 604, D. VI. *a.* bl. 71.

HOEY (JAN PIETER VAN), heer van Vlijmen en Engelen, zoon van Gerard Diederik van Hoey en Agatha Sophia van Overveld, den 30 Julij 1755 te 's Hage geboren; werd in 1769 kadet bij de gardes te voet, in 1772 vaandrig, in 1773 luitenant bij de gardes, in 1775 kapitein, in 1783 luitenant kolonel, in 1794 kolonel, en den 6 April 1797 gepensioneerd. Na de omwenteling in 1814 werd hij kolonel plaatselijk commandant te 's Hertogenbosch, den 17 Maart 1814 generaal majoor titulair, den 21 April 1815 luitenant generaal, den 10 December 1822 lid van het hoog militair geregtshof en den 14 Junij 1825 gepensioneerd.
In 1794 had hij den veldtogt in Brabant medegemaakt, en was tegenwoordig bij de inneming van Landrecies.

Uit Partic. berigten.

HOEY SCHILTHOUWER VAN OOSTÉE (ADOLPH VAN) zoon van Johan en van Cornelia Boudina Mathia van Oostée, geboren te Gorinchem 30 Junij 1756. Deze Nederlandsche krijgsman is in zijne zestigjarige loopbaan van den laagsten tot den hoogsten militairen rang opgeklommen, en kan gezegd worden aan zijn vaderland groote diensten te hebben bewezen. In 1769 als kadet bij het wapen der artillerie in dienst getreden, in 1776 tot 2den luitenant bevorderd zijnde, werd hij met den rang van kapitein in 1787 als adjudant toegevoegd aan den veldmaarschalk, hertog van Brunswijk, in een oogenblik, dat belangrijke diensten moesten bewezen worden en dat zulk eene benoeming wel strekken moest tot bewijs van het groote vertrouwen dat men in hem stelde. Hij is tegenwoordig geweest bij het innemen van Gorinchem en den Overtoom bij Amsterdam.
Bij de oprigting van een korps rijdende artillerie werd van Hoey als kapitein effectief van de 2de brigade daar bij geplaatst. In dien rang maakte hij den veldtogt in Brabant mede en was bij de meeste krijgsbedrijven van eenig belang van die jaren tegenwoordig. In den slag van Werwick werd hij aan den linkerarm gewond en bij de ontruiming van Nijmegen was ook hij getuige van de laatste verrigtingen der Nederlandsche troepen, die de Fransche heerschappij niet hebben kunnen tegenhouden.
Na de omwenteling in 1795 zijn ontslag uit de dienst verzocht hebbende ging hij in 1799 in Engelsche dienst over, en maakte met de Engelschen den veldtogt in Noord-Holland mede. Hij bleef, na in 1802 op wachtgeld te zijn gesteld, buiten betrekking en eerst nadat de prins van Oranje als souverein vorst in Nederland de teugels van het bewind had aanvaard, trad van Hoey op nieuw in de gelederen van het Nederlandsche leger en wel in den rang van kolonel bij de artillerie. Na eerst het bevel te hebben gevoerd over eene der nieuw opgerigte bataillons artillerie nationale militie, werd hij in het jaar 1815 bevorderd tot generaal majoor. In het jaar 1829 werd hij met den rang van luitenant-generaal gepensioneerd.
Hij was ridder der Militaire Willemsorde 3de klasse.
Hij schreef:
Verhandeling over het buskruid, Delft 1818, 8o.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 50, 63, 87, 130, 132; *Militaire Spectator*, D. II. bl. 255; Huguenin, *Milit. Spectator*, D. II. bl. 204.

HOEY SCHILTHOUWER VAN OOSTÉE (B. VAN), artillerie kapitein, ridder der 4de klasse van de Milit. Willems-Orde, die zich bij het oproer te Brussel onderscheidde, later de citadel van Antwerpen hielp verdedigen en bij het verdedigen van het bastion Toledo, den 13 December 1832, in 34jarigen ouderdom sneuvelde.

Zie *de Veteraan of de krijgsbedrijven der Hollanders in België, leesboek voor onder-officieren en manschappen door den Kolonel* C. A. Gieswelt van der Netten, bl. 96; Jhr. van Sypestein, *Gesch. der rijd. artill.*, bl. 264; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 613, 771.

HOEY (JAN VAN), of de of Jean de Hooy, ook Jan de Hooij genaamd, volgens van Mander kleinzoon van Lucas van Leyden en broeder van Lucas Damissen. De Jongh zegt, dat hij in 1545 te Leyden geboren en een discipel van zijn broeder Lucas was. Hij reisde naar Italië en vervolgens naar Frankrijk, waar hij zich aan het hof van Koning Hendrik IV zoo aangenaam maakte, dat die vorst hem tot zijn kamerdienaar en opzigter over al zijne schilderijen benoemde, welke voordeelige ambten hij tot zijn dood, in 1615, bekleedde. Hij zou te Parijs gestorven zijn.

Zie van Mander, *Lev. der Schild.*; Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 45; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 747.

HOEY (LUCAS VAN) of de. Zie DAMISSEN (LUCAS).

HOEY (NICOLAES VAN) of de, *de Oude*, waarschijnlijk een zoon van Jan van Hoey, of verwant aan Nicolaes van Hoey of Hoie. Kramm bezit een prent door P. Perret gegraveerd naar N. de Hoey, voorstellende *Een visioen van den profeet Zacharias, met een Engel, die hem het verschijnsel aan den hemel vertoont*, in 8o.
Zijn portret, geteekend door G. Gagliari in fol., staat vermeld onder No. 1426 van Weigels *Kunst-Catalog.*, Leipzig 1856, No. 27.

HOEY (NICOLAES VAN) of Hoie, *de Jonge*, zoon van Nicolaes van Hoey, *de Oude*. Hij zou hofschilder zijn geweest te Weenen en platen voor het kabinet van Teniers vervaardigd hebben. Zijne etsen zijn volgens Kramm weinig in getal en van geringe verdiensten. Hij graveerde ook naar Tentoret, D. Fetti, Barroci, Raphael. Gewoonlijk is zijn monogram N. V. H.

Zie S. Davidis Teniers, *Theatrum Pictorum seu Pictura quas Sereniss. Archidux in Pinacothecam suam Bruxelli collegit Antv.* fol.; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*

HOEY (NICOLAAS VAN), zoon van Nicolaàs *den Jonge*. Volgens Mechel werd hij omtrent 1660 te Antwerpen geboren, en overleed in 1710 als keizerlijk hofschilder te Weenen. Van dezen meester zijn in de galerij te Weenen twee schilderijen, *ruitergevechten* voorstellende.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 707.

HOEY (WILLEM VAN), volgens Nagler welligt een broeder van Jan van Hoey, die omstreeks 1540 te Parijs werkzaam was, en het kasteel Fontainebleau versierde, volgens Kramm, eer de vader of oom van Jan, in 1545 te Leyden geboren.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 708.

HOEY (DR. VAN), te 's Hage, bezitter eener rijke verzameling van natuurlijke zeldzaamheden, door Björnstähl gezien.

Zie Björnstähl, *Reizen*, D. V. bl. 338.

HOEYE (ROMBOUT VAN DEN), kunstenaar, graveur en kunsthandelaar te Amsterdam, uit het midden der 17de eeuw. Kramm bezit en beschrijft van hem het
Tractaat van vrede, besloten den 30 Januarij dezes tegenwoordighen jaers 1648 *binnen de stadt van Munster in Westphalen enz. Te Amsterdam, bij Rombout van den Hoeye, kaart- en kunstverkooper, wonende in de Calverstraat, in de drie Rosen Hoeyen*, Ao. 1648.
Ch. van Hulthem bezat van hem volgens zijn *Catal.* *Une vue de Schellebelle, village en Flandre, d'après Rombout van den Hoeye, par Henri Hondius.*

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 708; *Catal. des Dessins et d'Estampes etc. de* Ch. van Hulthem, Gand 1846, Nr. 1718.

HOF (C. G. van der) een dichter uit de tweede helft der 18de eeuw, van wien een paar stukjes voorkomen in het *Nieuwe Hoornse Speelwerck.*

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 232.

HOF (Jan van der) een dichter uit de tweede helft der 18de eeuw. Hij vervaardigde o. a. een grafschrift op van der Vliet, voorkomende in diens *Vruchten der Dichtlievendheid*, Leiden 1779.

Ook vindt men een gedicht van hem op *de Vijfentwintig jarige dienst van J. W. der Heijde te Rotterdam*; op *de Bevestiging van J. L. Verster te Rotterdam* 1777.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de Lijst van Nederl. Dichters; Boekzaal der gel. wer.* 1776, bl. 375, 1777 *a.* bl. 701.

HOF (Pieter IJsbrand van der) dichter uit de tweede helft der 18de eeuw, van wien eene menigte geestelijke en wereldlijke rijmen voorkomen in *Nieuw Hoornse Speelwerck.*

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 233.

HOF (Luitenant van 't) onderscheidde zich bij de bestorming en inneming van Koevorden in 1672.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 153; *Drentsche Volksalman.* 1837, bl. 59.

HOFDIJK (Willem) een Alkmaarsch dichter uit de tweede helft der 18de eeuw, schreef:

Het beteugeld geweld of Alkmaar op den Zeventienden van Wijnmaand 1799; *treurspel*, Alkmaar 1801, kl. 8o.

Ook vindt men een gedicht van hem in den *Politieken Kruijer*, D. IX. bl. 270.

De Bibliotheek der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leyden bezit: *Mengelingen in dicht en ondicht; deels al, deels niet uitgegeven, waaronder van J. Guepin, W. Hofdijk en anderen uit de tweede helft der 18de eeuw*, 4o.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de Lijst der Nederl. Dichters; Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 12, *b.* bl. 113.

HOFF (Frederik Hendrik Christiaan) promoveerde den 15 Maart 1763 te Harderwijk opentlijk tot med. dr., op eene belangrijke natuur- en geneeskundige verhandeling *de aëre ipsiusque efficaciâ in corpore humano*, was vele jaren een beroemd arts in Arnhem en kwam te Harderwijk als hoogleeraar in de geneeskunde in aanmerking.

Zie *Letter-, Hist.- en Boekbesch.*, D. I. bl. 195 en 490; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. II. bl. 536.

HOFF (George Willem Frederik von) onderscheidde zich, onder kapitein Pieter Johannes van Loon, bij de verdediging van het fort Loison (2 Julij 1807) en werd bij die gelegenheid gekwetst.

Zie Bosscha, *Neerl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 259.

HOFF (J.) adjudant, onderscheidde zich bij het beleg van de Willemstad in Maart 1793.

Zie P. van Oldenborgh, *de beleg. en verded. van de Willemstad*, bl. 144; Bosscha, *Neerl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 33, *Bijv. en verb.*, bl. 35.

HOFF (J. B. van den) een bekwaam teekenaar. Hij teekende o. a. twee stuks *dorpsgezichten aan rivieren met beeldjes, schuiten en eenden gestoffeerd met roet en O. I. inkt.*

Zie *Cat.* van W. P. Kops, Amst. 1808, *b.* 63, Nr. 3; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 708.

HOFF (P. Theunisz.) dichter uit de tweede helft der 17de eeuw, vriend van Heiblocq, achter wiens *Farago Lat. Belg.* Amst. 1662, een gedicht van hem voorkomt.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de Lijst van Nederl. Dichters.*

HOFFER (Rochus Adriaanse) of Houffer, een man van naam en aanzien, die achtmaal de burgemeesterlijke waardigheid te Zierikzee, en van 1576 en 1581 af en vervolgens die van het rentmeesterschap van Zeeland beooster Schelde bekleedde. Hij werd door Alva „om de bekentenis van de Calvinistische leere" gebannen. Hij huwde Susanna Eeuwout Teylinghx en stierf den 10 April 1606, in den ouderdom van 65 jaren. Zijne weduwe overleefde hem en stierf den 8 November 1625, in den ouderdom van 74 jaren. Hun zoon Adriaan vervaardigde *Tranen of te Lyckdicht wtgestort op het graf van den Erntfesten ende seer Godsalighen Heere R. Hoffers enz.*

»Segt ghy 't selver yder aan,
»Wat hy U al heeft gedaan.
»Wie uw borghers heeft geleyd?
»Wien ghij voormaals hebt beschreyd?
»Wie den yver van Gods huys,
»Heeft ghetoont in druck end kruys?
»Wie Duc d'Alvaas wreed gemoed
»Wie syn leven end syn goed
»Wie syn eere minder hiel
»Als den vrydom van syn ziel?
»Wie U in Gods eerste licht
»Heeft geholpen, end gesticht?
»Wie uw stad in droeve rouw
»Heeft geboden syne trouw?
»End uw vrybeyd voorgestaan?
»End het Pausdom ver doen gaan?
— — — — — —
»Wie uw slotels heeft bewaart?
»Wie uw schatten heeft gespaart?
»Doe hy, Borghers, in uw stad
»Als uw Heer, end Meester sat."

Zie *Sententien van Alva*, bl. 177, 178; Smallegange, *Chron. van Zeeland*, bl. 502, 507, 508; Boxhorn *op Reigersbergh*, D. II. bl. 574. Te Water, *Reform. van Zeel.*, bl. 112; van der Velde, *200jarig Jubelfeest te Zierikzee*, bl. 22, 59; A. Hoffer, *Nederd. Poëm.*, p. 311.

HOFFER (Adriaan), heer van Bommenede, zoon van Rochus Hoffer en Susanna Eeuwout Teylinghx, werd den 24 Mei 1589 te Zierikzee geboren. Hij bekleedde verscheidene ambten, zooals die van schepen, raad en burgemeester zijner geboortestad, en werd door de staten aangesteld tot rentmeester-generaal der grafelijke domeinen van Zeeland, beooster Schelde. Hij was ouderling, toen hij in 1618 met den predikant Godfried Udemans, predikant te Zierikzee, tot lid der synode van Dordrecht werd benoemd. Hoffer was een zeer geleerd man, die niet slechts verschillende godgeleerde werken uit de Latijnsche taal overgebragt, maar ook zelf Latijnsche en Nederd. verzen vervaardigde. Hij beoefende ook de geschied- en oudheidkunde, hielp Boxhorn bij het zamenstellen van zijne *Zeeuwsche Chronyk* en Valerius Andreas van zijne *Bibliotheca Belgica.* Tot zijne letterkundige vrienden behoorden, behalve deze beide geleerden: Jacob Cats, Caspar van Kinschot, Daniel Heinsius, Herm. de Hubert, Abraham van der Meer, Antonius Walaeus, Petrus Cunaeus, Petrus Scriverius, Samuel Lecherniere de la Rivière, Joh. Isaacus Pontanus, Pierus Winsemius, Cornelis Boy, A. van den Brouk, Joh. Rogiers, Samuel van den Ende, Jacobus Revius, Hermannus Faukelius, Ludovicus Berchemius, Guilielmus Baudartius, met wie hij brieven en verzen wisselde. Revius zette eenige zijner verzen in 't Grieksch over.

Hij huwde Magdalena de Jonghe, dochter van Johan Anthonisse de Jonghe, heer van Oosterland en St. Jansland, burgemeester van Zierikzee, op wiens overlijden (19 December 1617, in den ouderdom van 72 jaren) hij een gedicht vervaardigde (*Ned. Poëm.* bl. 80). Hij overleed den 21 Mei 1644. Boxhorn maakte op zijn beeldtenis, door J. Sarragon in het koper gebragt, een Latijnsch bijschrift.

Hij schreef:

Proteus sive Disticha Synonyma in insolitam, nec auditam a multo retro tempore, anno 1615 *seccitatem etc.* Zzeae, ap. J. Hiltenium eodem anno.

Proteus auctius, Lugd. Bat. 1628, Ultraj. ap C. Noenaert, 1670 4°.

Paraphrasis Poëtica Epistolae Catholicae S. Jacobi Apostoli, Harderv. ap. Nic. v. Wieringen, 1634. 4°.

Epigrammata in urbes Zelandicas.

Nederduytsche Poëmata, Amst. bij Broer Jansz. 1635. 4°. m. pl.

Hij vertaalde:

D. Heinsius, *Gesprek over den geboortedag onzes Heeren*, 1622. 12°.

D. Heinsius, *Over de bloedige offerhande Christi*, Zzee, 1613. 12°.

Johan baroen van Kitslitz, *Rechtsinnige bevestiginge van de ware gemeenschap des lichaams en des bloeds onzes Heeren J. C.*, Zzee, 1614. 12°.

Lucas Trelcatius, de jonge, *Theses van de eeuwige Godheyd Christi of des eeuwigen Zoons Gods*, Zzee, 1614. 12°.

Een korte belijdenisse des Geloofs, door Theod. Beza, Zzee, 1614. 12°.

Ook vindt men Nederduitsche verzen van Hofferus in den *Zeeuwschen Nachtegaal*, Rotterd. 1622 langw.

Zie Jöcher, *Gelehrt. Lexic.*, T. IV.; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 10; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 13; La Rue, *Gelett. Zeel.*, p. 177; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 202; Te Water, *Kort Verh. der Reform. in Zeel.*, bl. 112; *Acta Syn. Dordr.*, p. 11; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Gesch.*, D. IV. bl. 221, 242; Siegenbeek, *Geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 130; De Vries, *Geschied der Ned. Dichtk.*, D. I. bl. 220; van Kampen, *Geschied der Ned Lett en Wetensch*, D. I. bl. 205; Kok, *Vad Woordenb.*, D. XX. bl. 620; Glasius, *Geschied. der Nat. Syn.*, St. III. bl. 52; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 293, 297, 634; G. M. Konigii, *Bibl Vet. et Nova*, p. 408; Boxhorn op Reigersbergh *Chron.*, D. I. bl. 105, 318, 356, 357, 371, 431, 436, 454, 437, 468; M. Z. Boxhornii, *Epist*, p. 176 etc.; *Poëm.*, p. 42; Heinsii, *Poëm*, p. 75; C. Kinschotii, *Poëm.*, p. 23, 31; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 177; Arrenberg, *Naamreg. van Boek.*; *Cat.* van Voorst, T. II. p. 63.

HOFFER (Rochus) of Hofferus, zoon van den bovengemelden heer van Bommenede, raad, thesaurier en burgemeester zijner geboortestad Zierikzee. Ook hij was een Latijnsch en Nederlandsch dichter en vriend van Kinschot, Boxhorn, Hendrik Bruno, Arnoldus Slichtenhorst en N. Heinsius. Hij huwde Johanna Udemans, dochter van Godfried Udemans, op wier beeldtenis Bruno een vierregelig vers maakte. Hendrik Bruno maakte ook drie bijschriften op zijne afbeelding. Hij schreef:

Paraphrasis Poëtica in Prophetiam Nahumi, Lugd. Bat. 1681, aan N. Heinsius opgedragen.

Paraphrasis in Prophetiam Obadiae, cui accedunt et alia carmina, Lugd. Bat. typis D. W. van der Box, 1664. 4°. Ook gaf hij in het licht:

Jacobi Eyndii Haemstedii Domini centurioris Militia.

Marci Zucri Boxhornii Opera posthuma.

Zie La Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 180; Hoeufft, *Parn. Bat. Belg.*, p 177; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg*, T. I. p. 67; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III bl. 213; Bruno, *Mengelw. van versch gedichten*, bl. 10 enz.; M. Z. Boxhorn, *Epistolae*, p. 118, 150, 156, 166, 175; C Kinschotii, *Poëm.*, p. 30, 31, 43; N. Heinsii, *Adopt.*, p. 61, 77; Burmanni, *Syl. Epp.*, T. III. p. 775, 776.

HOFFER (Godfried), zoon van den bovenstaande, beoefende ook de Latijnsche poëzy, en gaf daarvan eene proeve vóór zijn vaders *Obadja*. Ook bezorgde hij den laatsten druk van zijn grootvaders *Proteus* (1670) met een opdragt aan zijnen vader.

Zie La Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 180.

HOFFHAM (Otto Christiaan Frederik) werd den 2 Junij 1744 te Custrin, waar zijn vader Christiaan Hoffham, in 1740 als Hoogduitsch predikant, doch zonder gevolg te Amsterdam beroepen, hervormd hofpredikant was, geboren. Zijne moeder heette Dorothea Carolina Jablonski, dochter van den beroemden hofprediker Daniel Ernst Jablonski.

Na de eerste gronden der Latijnsche taal in zijne geboortestad te hebben gelegd, ging hij met zijne ouders in 1754 naar Amsterdam, waar hij aan de zorg van zijn oom, den koopman Hendrik Hoffham werd toevertrouwd. Deze liet hem in de Fransche taal en wetenschappen onderwijzen en plaatste hem vervolgens als klerk bij een Notaris en later op een koopmanskantoor. In 1769 reisde hij voor zijn patroon naar Duitschland en bezocht zijne moeder, die als weduwe te Alt-Landsberg bij Berlijn woonde, waar zijn vader, nadat Custrin in 1758 door het vreeselijk bombardement der Russen in een puinhoop was verkeerd, van schrik en ziekte overleden was. Hij keerde nog in hetzelfde jaar te Amsterdam terug. In 1773 bezocht hij andermaal zijne moeder, die hem bewoog bij haar te blijven. Van October 1774 tot October 1775 was hij te Berlijn en reisde toen naar Löhme, waar hij zich tot in 1778 ophield en zich in de landhuishoudkunde oefende. Van hier begaf hij zich wederom naar Amsterdam, nam afscheid van zijne Hollandsche vrienden, en keerde nog in hetzelfde jaar naar Löhme terug, kocht in het volgende jaar het landgoed Karolinenhof bij Landsberg aan de Warthe, en betrok het met zijne moeder. Hier huwde hij in 1780 Johanna Elisabeth Schramm van Prenslow, dochter van den toen reeds overleden Lutherschen predikant Jacob Schramm. In 1781 ontdeed hij zich van Karolinenhof en kocht het Krausengoed te Alt-Huttendorp, in de Uttermark, dat hij met zijne moeder en echtgenoote betrok. Toen hij in 1786 zijne moeder had verloren, verkocht hij ook het Krausengoed en begaf zich met zijne echtgenoot naar Prenslow ter woon. Hier sleet hij zijne overige levensdagen in onvermoeide werkzaamheid bij de stiefouders zijner echtgenoote, tot hij door hun overmoedig gedrag eensklaps ongelukkig werd en ten gevolge van den schrik, na eene ziekte van weinige dagen, den 21 Januarij 1799 overleed. Hij begon zijne letterkundige loopbaan met het leveren van eenige vrolijke vertoogen tot het weekblad *de Denker*, dat toen met veel graagte werd gelezen. Ook schreef hij te Löhme bij Berlijn vele vertoogen van den *Kosmopoliet* of *Wereldburger*, een weekblad in den smaak van Steeles *Spectator*, in 1776—1777 te Amsterdam in het licht gegeven. In 1781 gaf hij eenige *Hekelschriften en andere gedichten*, die hem den eerenaam van Hollandschen Boileau waardig maakte; in 1783 een geestig blijspel: *Al stond er de galg op! of de verijdelde Tooneelkomparitie*, een scherpe satyre op de zucht voor tooneelliefhebberij van dien tijd. Het is niet duidelijk wat hij met zijn zoogenaamd voorspel (1784), geschikt voor de vertooning van *Medea* en getiteld: *De Broek*, bedoelde. Regt geestig en luimig zijn zijne twee en dertig onderscheidene stukjes over een en hetzelfde onderwerp, *den Slaap*, in 17[illegible]5 onder den titel van *Proeve van slaapdichten* uitgegeven. Al deze stukjes zijn rijmloos en in de voetmaten der Grieksche en Latijnsche dichters opgesteld. Niet ongelukkig volgde hij hun geest en stijl er in na. Zijn in 1788 en in 1809 te Groningen uitgegeven: *Proeve eener Theorie van Nederduitsche Poëzy*, is welligt het geestigste oorspronkelijk hekelschrift dat immer in onze taal is verschenen. Hij gaf een menigte aardige en geestige stukjes in de *Kleine Dichterlijke Handschriften*. Hij was ook een snedig puntdichter en een voortreffelijk epigrammatist, blijkens zijner *Losse Gedachten* in proza, achter zijne nagelaten schriften, door zijn vriend Uylenbroek in 1801 onder den titel van *Boerenschouwburg, de kluchtige Opera, Tooneelfragment*, *Gedichten* en *Losse Gedachten*, uitgegeven, getuigen. Het kluchtig blijspel *Boerenschouwburg* schijnt hij naar Alewijns *Latona of de verandering van Boeren in Kikvorschen* gecopieerd te hebben. Dit laatste is echter geestiger. *De kluchtige Opera* is eene parodie van het tooneelstukje *De zijden schoenen*, met bedoeling om de luchtbollen en zangspelen belagchelijk te maken.

Volgens getuigenis van Duitschers en Nederlanders was hij een beminnelijk, braaf en goed mensch, wiens deugdzaam en edel karakter aan Gellert en wiens letterkundige bekwaamheden aan Rabener herinnerden, die hij beide zoo gelukkig op zijde streefde. „Het is inderdaad" schreef Uylenbroek „een zeldzaam verschijnsel, dat een Duitscher, die slechts in zijne jongelingsjaren eenigen tijd in Nederland heeft verkeerd, in den verderen loopbaan

van zijn leven, diep in Duitschland, de Nederduitsche taal- en dichtkunde, beiden, niet oppervlakkig, als vele hedendaagschen, maar grondig, beoefent, met eene scherpzinnigheid, waarvan, wat men ook zegge, misschien niet ligt een wedergade zal te vinden zijn." Witsen Geysbeek geeft hem grooten lof. Siegenbeek roemt zijn geestigheid. De Vries kent hem veel geest en aanleg toe, doch is niet met zijn *Slaup* en *Losse Gedachten* ingenomen.

Zie P. J. Uylenbroek vóór de *Nagelaten Schriften of Boereschouwb*; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb*, D. III. bl. 217; Siegenbeek, *Bekn. Geschied der Nederl. Letterk.*, bl 276; de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederl. Dichtk*, D. II. bl. 291; Strick van Linschoten, *Gedicht.*, bl. 178; *Epigramm. Anthol*, bl. 191; Schotel, *Letterk. Geschied. van de Tabak, Koffij en Thee*, bl. 117; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. *b*, bl. 112; *Cat.* van Hulthem, Nr. 23859.

HOFFLACK (Jacob), een kunstenaar, die in de XVIde eeuw te Amersfoort bloeide. In een testament uit het laatst der XVIde eeuw komt een *Crucifix* van hem voor.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstsch.*, D. III. bl. 700.

HOFFMAN (J. C.) schreef:

Onbedriegelijke hemelweg der waare belijders van J. C., over 't Avondmaal, Amst. 1737. 8o.

Zie Aboude, *Naamreg.*, bl. 164.

HOFFMAN (H.), predikant te Hoevelaken, leefde en dichtte in het laatst der XVIIIde eeuw. Hij was o. a. bevriend met A. van den Berg, wien hij een lied wijdde, vóór de *Stichtelijke Gezangen* van B. Elskink, Amst. 1769.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de Lijst der Ned. Dicht.*

HOFFMAN (J. A.) schreef:

Rust en vrede des gemoeds, benevens deszelfs levensloop, Amst. 1764. 8o.

Zie Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 190.

HOFFMAN (Johannes Martinus), in 1721 predikant te St. Andries, als proponent beroepen, in 1729 te Geertruidenberg, in 1737 te Maaslandsluis.

Hij schreef:

Waarheyd en Deugt, vloeyende yut de waare belijders van Jezus Christus door 't Avondmaal, Amst. 8o.
Vervallen Christendom van geleerden, 8o.
Genade Verbond, 8o.
Vreede Bazuyn, Rott. 1700. 12o.
's Weerelds schouwtooneel, 8o.
Koning Jezus gekroond op zijn vrije genade throon, Rott. 1702. 12o.
Rechte en beste hemel op aarde, Dordr. 1704. 8o.
Zielsverlustiging, Amst. 8o.
De heylbanier van des Heeren volk en bondgenooten, Amst. 1707 8o.
Davids triumph in den Almagtigen God, Rott. 1716 8o.
Triomph der Goddelijke waarheden, 8o.
De goede weg en heil tot vrede, Amst. 1733 8o.
Geboorte des doods, 8o.
Vreede des gemoeds, Amst. 1726 8o.
De zwaare last en zoete rust van de krachten des Heeren, Dordr. 1730.
Leerredenen over Jezaia, XXX : 20, *ter Eeuwgetijde van de Groote Kerk te Maassluis*, 's Hage 1740 4o.
Groot heil aan Gods kerk geschonken ten tijde der hervorming, Dordr. 4o.
Lijkreden ter uitvaart van zijne doorluchtige Hoogheid W. C. A. Friso over I *Sam.* XXV : 1, Middelb. 1752 4o.
Een leeraar in zijn voorbeeldig gedrag vertoont uit I *Cor.* I : 12, *zijnde een vervolg van de zwaare last en zoete rust*, Maassluis 1752 4o.
De spijze door het gebed en de dankzegging geheiligt of beredeneerd betoog over de betamelijkheid der christelijke verpligtinge tot het bidden en dankzeggen op de gewone maaltijden, ingericht tegen eenen bijzonderen tak van inkruipende ongodsdienstigheid, 's Hage 1765 8o.
Voorbehoedsel en tegengift omtrent de besmetting van het ongeloof, ten nutte van het tegenwoordige en opkomende geslacht, Amst. 1775 8o.
Is. Watts, *waarschuwing tegen 't ongeloof enz.*, uit het Engelsch, 's Hage, 1764 8o.

Zie H. de Jongh, *Naamreg. der Pred. van Gelderl.*, bl. 329; Aboude, *Naamreg. van Ned Boek.*, bl. 164; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*, bl. 190; *Boekz. der gel. wer.* 1765, *b.* bl 71; *Cat* van Hulthem, Nr. 2205; *Cat.* Heringa, bl. 72; *Cat.* de Groe, bl. 173.

HOFFMAN (Melchior) hoewel een uitlander, verdient nogtans hier vermeld te worden, deels om de uitsporigheid zijner begrippen, deels ook omdat hij hier te lande eenigen tijd vele voorstanders heeft gevonden. Hij was geboren in Lyfland, en hoewel ongeoefend en slechts een gemeen handwerksman, beving hem echter de zucht tot prediken. In den jare 1527 vertrok hij uit Saxen naar Holstein en werd door den koning van Denemarken tot leeraar te Kiel aangesteld. Twee jaren oefende hij dat ambt uit, zeer tegen den zin van Luther, wien het mishaagde, dat iemand zich het prediken verstoutte, zonder alvorens wettiglijk daartoe bekwaam verklaard te zijn. Hij predikte eene leer, welke aan de eene zijde aan de gevoelens der Zwinglianen, en aan de andere aan die der geestdrijvers grensde. Doorgaans onderhield hij zijne toehoorders over het maaksel en de deelen des tabernakels van Mozes, over de Openbaring aan Johannes en soortgelijke duisterheden. Waagde iemand het hem daarover te onderhouden, hij kon staat maken op een hoogmoedig en vinnig antwoord. Om de geschillen, tusschen hem en anderen ontstaan, te vereffenen, deed de Deensche koning, in den jare 1529, te Flensburg eene bijeenkomst beleggen, in welke Hoffman in 't ongelijk gesteld werd. Nogtans hield hij niet af van het openlijk verspreiden van zijne begrippen, weshalve hem het verblijf in Holstein werd opgezegd. Hoffman begaf zich hierop naar Straatsburg. Hier gaf hij in 't licht een verhaal van de Flensburgsche bijeenkomst, waarin hij staande hield, Pomeranus, een zijner tegenstrevers, den mond gestopt te hebben en dat de geheimschrijvers der vergadering bedriegers en meineedigen waren. Ter zijner wederlegging gaf Pomeranus de akten der vergadering in 't licht, en voegde daarnevens de wederlegging van Hoffman's geschrift.

Niet lang schijnt Hoffman zich te Straatsburg te hebben opgehouden, maar van daar te zijn vertrokken naar Emden, verzeld van een talrijken aanhang. Meer openlijk begon hij hier zijne bijzondere begrippen te verspreiden, en zoo openbaar en met dien ijver en opgang, dat hij bij velen voor den hoofdaanleider der Nederlandsche Herdoopers wordt aangezien. Zoo opgewonden en dweepzuchtig maakte hij zijne aanhangers, dat ze hem aanzagen voor den Elias, die voor den oordeelsdag in de wereld zou verschijnen.

Gedurende zijn verblijf te Emden was hem door zekeren grijsaard uit Friesland, eene voorspelling gedaan, welke zijne eerzucht grootelijks streelde. In de hoop van de vervulling der voorzegging binnen Straatsburg te zullen beleven, keerde hij weder naar die stad. Hier predikte hij openlijk de gevoelens, die op rekening der Herdoopers gemeenlijk gesteld worden, en veroorzaakte daardoor geen kleine opschudding. Te dier oorzaak werd, in de gemelde stad, in de maand Junij des jaars 1532, eene synode belegd, en hem vrijheid gegeven, om met de leeraars te mogen redetwisten. Ondanks de bewijzen, krachtig genoeg, zoo men meende, om hem tot zwijgen te brengen, welke tegen hem werden aangevoerd, ging hij nogtans voort met prediken, weshalve men eindelijk te rade werd hem in bewaring te nemen. Men meende daartoe voldoende redenen te hebben, ofschoon de vrees bestond voor eene gevaarlijke opschudding, vermits zijne aanhangers verspreidden, dat Straatsburg het Nieuwe Jeruzalem zou wezen, alwaar het nieuwe koningrijk van Christus zou worden opgerigt; alsmede dat, gelijk Hoffman de Elias was,

welke moest komen, zekere Polterman hem tot eenen Enoch zou dienen, om hem te helpen. Toen Hoffman's vrienden zijne gevangenneming vernamen, verzekerden zij, dat hij uit de gevangenis te voorschijn zou komen, met honderd vierenveertig geteekenden, die de wereld zouden vervloeken, en alle de hinderpalen, die hun in den weg zouden gelegd worden, te boven komen. Elias en Enoch, dat is, Hoffman en Polterman, zeiden ze, waren de twee olijfboomen en de twee kandelaars uit het Boek der Openbaringen, welke niemand zoude kunnen hinderen; of, zoo iemand dat zoude durven bestaan, zou er vuur uit hunnen mond komen en hunne vijanden verslinden.

Geene kleine verslagenheid, intusschen, beving Hoffman's vrienden, toen zij, op eenen tijd, door zekere profeten bepaald, hem niet uit zijne gevangenis zagen te voorschijn treden. Om hunnen moed op te beuren, deed hij hun boodschappen, dat hij en zijn medgezel Polterman twee jaren zouden rusten, naar 't voorbeeld van Ezra en Haggia, die insgelijks genoodzaakt waren geweest, den tempelbouw zoo veel tijds te staken. Doch Hoffman bleek een valsch profeet te zijn. Hij beleefde den afloop dier twee rustjaren niet, maar stierf in den jare 1533, in de gevangenis, en verijdelde aldus de hoop en verwachting zijner aanhangers.

De voornaamste en meest onderscheidene leerbegrippen welke aan Hoffman worden te laste gelegd, waren de vier volgende: I. Dat het Woord zich niet had vereenigd met een Vleeschelijk Ligchaam, genomen van dat der H. Maagd, om reden, zeide hij, dat alle menschelijk vleesch door de zonde bestaat, en, dienvolgens, vervloekt is. II. Dat Christus niet meer dan ééne Natuur had. III. Dat de verkrijging der zaligheid van de menschen zelve afhangt, en dat zij zalig of verdoemd worden, naar gelang van het gebruik, dat zij van hunnen vrijen wil maken. IV. Dat de doop der kinderen meer van den vijand Gods en der menschen dan van God afkomstig is.

Zie Fr. Spanhemius, *de Orig et Progr. Anabapt.*; J. H. Ottius, *Hist. Anabapt.*; Hoornbeek, *Summa Controvers.*; Godfried Arnold, *Unparteyische Kirchen und Ketzer Historie* (Reg); Dr. J. Aschbach, *Allgemeine Kirchen Lexic.*, T. V.; Meines, *Kerk. Geschied. van Oost Friesland*, D. I. bl. 39; Pauuw, *Europ. Lutherd.*, bl 385; Ypey en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. I. bl 121; Ypey, *Kerk. Geschied der XVIIIde eeuw*, D. II. bl. 86, 87; Kist en Royaards, *Archief voor Kerkel. Geschied.*, D. V. bl. 18, 57; Jöcher, Kok, Hoogstraten, Luiscius; *Grouwelen der voorn. Hooft-Ketteren*, al. . (1660), m. portr.

HOFFMAN (Frederik Anthonius Jacobus), een niet onverdienstelijk dichter in het begin dezer eeuw, lid van den dichterlijken vriendenkring: *Kunst wordt door Vriendschap volmaakter*, in wiens *Dichtvruchten* men onderscheidene stukken van hem aantreft.

Zie *Dichtvruchten enz.*, D. III. bl. 64; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 234.

HOFFMAN (T. B.), leefde en dichtte in den aanvang dezer eeuw, o. a. *De puinhoopen der stad Leyden*.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 235.

HOFFMANN (Mr. Nicolaas Jan Agatho Christiaan), lid der Staten van Holland en wethouder van Rotterdam, werd den 17 van Hooimaand des jaars 1788 te Zutphen geboren, waar zijn vader Bernard Hoffmann het predikambt onder de Hervormden bekleedde. Naauwelijks drie jaren oud verloor hij zijn vader, die inmiddels ter bekleeding derzelfde waardigheid met de zijnen van Zutphen naar Middelburg verhuisd was. Dit verlies werd zooveel mogelijk vergoed door de zorg zijner godvruchtige en verstandige moeder Geertruida Anna Elisabeth Bruistens, en het voorregt, 't welk hem te beurt viel, van in den hoogleeraar van der Palm, sedert het jaar 1788 te Middelburg gevestigd, en door vriendschap aan zijne moeder verbonden, een man te vinden, die met vaderlijke zorgvuldigheid naar zijne vorming trachtte. Hij vertrok naar de Utrechtsche hoogeschool, doch toen van der Palm tot hoogleeraar te Leyden was benoemd, werd hij aldaar student. Zijn eerste plan was in de godgeleerdheid te studeren, doch hij liet dit plan varen en wijdde zich aan de beoefening der regtsgeleerdheid. In den jare 1801, na de openbare verdediging van zijn akademisch proefschrift met lof tot doctor in de regten bevorderd te zijn, zette hij zich eerlang als advokaat te Rotterdam neder, en verkreeg welhaast als zoodanig een drukke praktijk en grooten roem. In 1824 werd hij tot wethouder benoemd, in welke waardigheid hij de belangen dier stad, tot aan zijnen dood, met even onvermoeiden als wijsselijk bestuurden ijver behartigde. Zijne bezigheden en de opvoeding van zijn talrijk kroost beletten hem zich aan gezette en aanhoudende letteroefeningen over te geven, doch hij betoonde zich steeds een vurig voorstander van letteren en wetenschappen, en had groote hoogachting voor hare beoefenaars. Hij had een beminnelijk en tevens achtingswaardig karakter. Goedwilligheid, menschenliefde en zucht om nuttig te zijn, maakten daarvan de hoofdtrekken uit. Hoffmann was lid der Maatsch. van Nederl. Letterk.. Huwde den 9 Februarij 1807 jonkvrouw A. van der Pot, welk huwelijk met een talrijk kroost werd gezegend. Hij stierf den 5 November 1833 in den ouderdom van ruim 55 jaren.

Zie *Handel. der Jaarl. Vergad. van de Maatsch. van Ned. Letterk. te Leiden* 1834, bl. 22 volgg.

HOFFMEIJER ( ) kolonel en kapitein ter zee. Deze die 7 kanonneerschoeners en 20 kanonneerbooten onder zijn bevel had, werd in de helft der maand Augustus 1805, door de Engelschen aangevallen en hevig bestreden, doch de Bataafsche zeeofficieren en manschappen boden zulk een kloeken tegenstand, en kapitein Hofmeijer bestuurde de aan hem toevertrouwde divisie met zooveel moed en beleid, dat de Britten genoodzaakt werden onverrigter zake af te deinzen, en de Bataafsche schepen alle, uitgenomen één schoener, die door grondschoten genoodzaakt werd het op strand te zetten en daarna aan stukken stootte, behouden ter reede van Ambleteau het anker liet vallen.

Zie J. C. de Jonge, *Geschied. van Neêrl. Zeew.*, D. VI. *b.* bl. 535.

HOFFMEISTER (Jean Henry), majoor in het regiment Zwitsers van Herzel, was in Geertruidenberg toen deze vesting in 1793 aan de Franschen werd overgegeven.

Zie Bosscha, *Heldend. te Land*, D. III. bl. 25.

HOFFREUMONT (Servaas), werd omstreeks 1665 te Verviers geboren, studeerde in 1684 in het collegie de Lelie te Leuven. Twee jaren later behaalde hij den derden prijs bij de algemeene promotie der kunsten. Hij studeerde aan dezelfde hoogeschool in de godgeleerdheid, waar hij den 16 Maart 1690 nog was, toen hij theses verdedigde in het collegie van Viglius, onder doctor Hennebel, president van dit huis. Uit Leuven met den titel van Baccalaureus vertrokken zijnde, begaf hij zich naar de abdij van S. Hubert, waar hij lector in de godgeleerdheid werd, en tevens de betrekking van pastoor der buurt waarnam. In 1705 werd hij pastoor te Grace. De prins Joseph Clement van Beijeren, aartsbisschop van Keulen, bisschop van Luik, mandementen afgekondigd hebbende, waarin hij de geestelijken van zijne diocese beval zich te onderwerpen aan de bul *Unigenitus*, zoo behoorde Hoffreumont tot de weinigen die gehoorzaamheid weigerden. Gedagvaard om voor den groot-vicaris te verschijnen en zich in het volle consistorie te verantwoorden, beriep hij zich op den keizer en diens hofraad. Daartoe in staat gesteld, ging hij naar Weenen, en wist het zoo ver te brengen dat hij een bevel van Karel VI ontving, waarbij de prelaten van Luik bevolen werd hem wegens de bul niet te bemoeijelijken en de zaak in suspensie te houden tot een toekomend concilie. Nader ingelicht, trok de keizer dit bevel weer in, gaf Hoffreumont last binnen twee dagen zijne staten te verlaten en zond hem naar zijnen bisschop terug. In plaats van zich te onderwerpen, verliet hij zijne pastorij, werd afgezet, vertrok naar Holland en werd opgenomen in het seminarie te Amersfoort. Hij onderwees er gedurende drie of vier jaren de godgeleerdheid, en vestigde zich vervolgens te

Rijswijk bij zijn broeder, een monnik van Orval, die zijn klooster had verlaten, om niet genoodzaakt te zijn de bul te onderteekenen. Hij stierf aldaar den 2 Mei 1737 in den ouderdom van 72 jaren.

Hij schreef:

La Faillibilité des Papes dans les Décisions dogmatiques, démontrée par toute la Tradition; d'ou il résulte qu'on n'est point obligé de recevoir aveuglément la constitution Unigenitus, ni aucune autre Décision des souverains Pontifes. Avec des Remarques sur une lettre de M. L. Archivéque de Malines, et des autres Evêques des Pays-Bas, gedrukt in Holland, zonder naam van stad en schrijver, 1720 2 vol. 12o.

Acte d'Appel de M. Servais Hoffreumont, signé le 23 Mars 1733.

Lettre de M. Hoffreumont, ancien curé de Grace près de Lille à M. Barchman, élu Archevêque d'Utrecht. Achter de *Acta et Decreta secundae Synodi Provinciae Ultrajectensis.*

Deze brief is gedateerd uit Ameland den 19 Junij 1725

Zie P. de Sweert, *Necrologium*, p. 59, 60; Foullon, *Historia Ecclesiae Leod.*, *in continuatione, Leodii*, 1737, T. III. p. 491, 492; Th. Bouille, *Hist. de la ville et pays de Liége*, T. III. p. 561, 562, 565; *Mémoires sur ce qui s'est passé par rapport à la Bulle Unigène dans les Pays-Bas*, T. I. p. 570—572; *Acta et decreta secund. Synodi provinc. Ultraj.*, P. II. p. 392; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. III. p. 289.

HOFFSNADER (H.), Groninger raadsheer, gaf een omwerking van de *Kronyk van Groningen en de Ommelanden tot op d. j.* 1743 m. pl., Gron. 1743 8o.

De platen zijn door den schrijver zelven geteekend en gegraveerd.

In 1828 verscheen een berigt van inteekening op een verbeterde en vermeerderde uitgave dier kronyk, doch hiervan schijnt niets te zijn gekomen.

Zie Bodel Nijenhuis, *Bibliogr. der Plaatsbeschr.*, bl. 271; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. II. bl. 161.

HOFFSTADT (Adriaan van) of Hofstadius, werd omtrent 1540 te Leuven geboren. Na voleindigde studiën begaf hij zich in de orde van St. Franciscus en deed zijne gelofte in het groote klooster der Recolletten van Leuven. Hij bestudeerde met goed gevolg de godgeleerdheid, onderwees haar in 1570 in hetzelfde klooster, vervolgens te Keulen en altijd met grooten roem. Hij had ook naam als prediker, welke betrekking hij te Antwerpen, Brussel, Leuven, Keulen, Amsterdam en Utrecht bekleedde. Ook was hij gardiaan van verschillende kloosters zijner provotie en stierf den 22 November 1598 te Maastricht, waar hij in de kerk zijner orde begraven ligt en men zijn grafschrift leest, dat ook bij Foppens en Paquot wordt gevonden.

Hij schreef:

Sermones Eucharistici LXIIX, Antv. 1608 8o., gegeven door zijn leerling Henricus Sedulius. Zij werden te Keulen herdrukt.

Symboli Apostolici Explicatio, in hands.

Decalogi Explanatio, in hands.

Zie Sweertii, *Ath. Belg.*, p. 97; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 11; Sanderus, *Chronog. S. Brab.*, T. III. p. 148, 157; Foppens, *Bibl. Belg.*; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire Littér. des Pays-Bas*, T. I. p. 9.

HOFLANDT (Justus), een dichter uit de 17de eeuw. Hij vervaardigde o. a.: *De moordadige Kroonzucht* of *IJzeren Koning*, een treurspel dat in 1666 op den Amsterdamschen schouwburg werd vertoond. Cornelia van der Veer plaatste er een lofdicht voor.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 230; *Cat. der Bibl. van de Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. II. bl. 133.

HOFMAN (J. B. J.), te Kortrijk geboren, schreef in het laatst der vorige eeuw:

Clarinde of de rampzalige liefde, Treurspel in vijf bedrijven. In druk gegeven door de liefhebbers der Tooneel- en Dichtkunde binnen Kortrijk, en op deszelfs schouwburg voor de eerste maal vertoond ten voordeele der armen dier stad den 10 Julij 1795. Gedrukt te Gent, in 12o.

Behalve dit schreef hij nog eenige burgertreurspelen, eenige blijspelen en een paar kleine opera's. „Bij uitnemendheid poëtisch gestemd," schreef Snellaert, „bezat Hofman in hooge mate de gave van voor de vuist te dichten; vele zijner tooneelstukken vloeiden uit zijne aderen met eene snelheid, waarvan de jaarboeken der letterkunde in Zuid-Nederland zeer weinig voorbeelden noemen."

Zie Willems, *Verhand. over de Ned. Taal- en Letterk.*, D. II. bl. 185; Snellaert, *Schets eener Geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 192; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 236.

HOFMAN (Jan), schrijver van de *Nederlandschen Woordenschat*, door Lodewijk Meijer aangevuld.

Zie Snellaert, *Schets eener Gesch. der Ned. Letterk.*, bl. 173.

HOFMAN (Johan), den 5 Maart 1666 te Dordrecht geboren, verliet reeds vroeg zijne geboortestad en begaf zich naar Londen, waar hij vele vermaarde redenaars hoorde. Te Dordrecht wedergekeerd, vertaalde hij verscheidene Engelsche godgeleerde werken en beoefende ook de dichtkunst, blijkens zijn *Zegenwensch aan Joh. d'Outrein.* Volgens zijn eigen getuigenis gaf hij jaarlijks een werk in het licht Het 17de was de overzetting van Dr. Ouwen's *Gemeenschap met God, Vader, Zoon en H. Geest, in hunne werkinge van genade, liefde en vertroostinge.* Hij schreef ook:

Het verhoogd Nederland, gekroond met Gods goedheid, nu vernederd door 's menschen boosheid, begrepen in XII *Redevoeringen over 's Heeren zegeningen en oordeelen. Gedrukt voor den vertaalder* Ao. 1718.

Zie van der Aa, *N. Biogr. Anth. Crit. Woord.*, D. II. bl. 233.

HOFMAN (J. K.), leefde in de tweede helft der 17de eeuw en vervaardigde o. a. een gedeelte van de *Stichtelijke Rijmen van Camphuijzen*, 18de druk, Amst. 1680, 12o.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de Lijst van Nederl. Dicht.*, bl. 52.

HOFMAN (Jurriaan). Men vindt van hem gedichten in de *Bloemkrans van verscheide Gedichten*, Amst. 1659, o. a. voor dien tijd een vrij goede overzetting der *Zederijmen van Guy du Faur, Heere van Pibrak.*

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 230; *Bloemkrans enz.*, bl. 80, 278, 280, 335.

HOFMAN (Lucia), een aanzienlijke vrouw te Dordrecht, beschikte in 1754 hare geheele bezitting, bij uitersten wil, om met derzelver jaarlijksche renten de huishoudelijke of geldelijke omstandigheden der Indische predikanten te verbeteren en te vernieuwen.

Zie Ypey en Dermout, *Gesch. der Herv. Kerk*, D. IV. bl. 109.

HOFMAN (Pieter), werd den 31 Augustus 1755 te Dordrecht geboren en door Joris Ponsen in de schilderkunst onderwezen. Hij was van jongs af zijn vader, die een schilders- of verwerswinkel had, behulpzaam in het schilderen van huissieraden, deur- en schoorsteenstukken, uithangborden, die toen te Dordrecht door de voornaamste meesters werden vervaardigd. Na zijns vaders dood zette hij den winkel voort, doch bleef tevens de schilderkunst beoefenen. Zijne landschappen, vruchtstukken en graauwtjes zijn niet onverdienstelijk; ook copiëerde hij eene *Vogelverkoopster* van Metzu, doch op verkleinde schaal. Hij was medeoprigter en bestuurder van het Genootschap Pictura en overleed den 9 April 1837. J. Immerzeel, de schrijver van het *Leven der Schilders*, was een zijner leerlingen.

Zie van den Eynden en van der Willigen, *Lev. der Schild.*, D. III. bl. 74; Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstsch.*, D. II. bl. 45; *Jubelfeest ter Vijfentwintigste Verjaring van het Dordrechtsche Genootschap Pictura*, Dordr. 1800; *Feestrier. van het Vijftigjarig bestaan van het Genootschap Pictura*, bl. 67; *Konst- en Letterbode* 1859, D. I. bl. 162; *Convers. Lexic.*, o. h. w.

HOFMAN (Samuel), in 1592 te Zurich geboren, werd door Rubens onderwezen, vertoefde eenigen tijd te

Amsterdam, huwde aldaar waarschijnlijk, vertrok van daar naar zijn geboorte-oord, bleef er kort, en vestigde zich te Frankfort, en stierf aldaar in den bloei zijner jaren in 1640, volgens Fiorillo, doch volgens Nagler in 1648, in den ouderdom van 56 jaren. Zijne weduwe keerde met hare beide zonen naar Amsterdam terug, waar deze de schilderkunst hebben uitgeoefend. Van zijne kunst is Kramm alleen voorgekomen: *Een naekte Touw-Pluyster.* Zijn portret komt voor bij Fussli.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstsch.*, D. II. bl. 709; *Cat. van Schild.*, Amst. 1720.

HOFMANS (Pieter), van Antwerpen, waar hij een leerling was van Bourguignon. Hij reisde veel o. a. in Turkije en Italië, waar hij, onder den naam van Gianizzero, naar zijn bijnaam Janitzer werd genoemd. Hij bloeide omstreeks 1666 en schilderde *Veldslagen.*

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstsch.*, D. II. bl. 709.

HOFRAAT (P. van), bloeide in het midden der 18de eeuw. Hij was een middelmatig dichter, blijkens zijn *Memento Mori, gezongen door de Graaf van Löwendahl voor Bergen-op-Zoom*, in het *Dichtk. Praaltooneel van Neerl. Wonderen.*

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 236.

HOFSTEDE (Johannes), zoon van den Beiler predikant Willem Hofstede, werd in 1720 van Zuidlaren naar Groningen beroepen, waar hij den 31 Mei 1736 overleed. Hij was, voor dien tijd, een man van meer dan gewone talenten, bekend door eene *Afscheidsrede van Zuidlaren*, Gron. 1720 8°, en eene *Hernieuwde intréerede*, na het bedanken voor het beroep van 's Gravenhage, Gron. 1735, en *eenige aanteekeningen, betreffende meest het verborgen leven voor den Heere van* S. Tjaden, Gron. 1751 8°. 3de en 1775 4de uitgaaf.

Hij was ook geen onverdienstelijk dichter blijkens zijne treurzangen:

Op de ontbinding van Mej. A. M. Tjaden, huisvrouw van J. F. Bymolt, ontslapen den 14 *Maart* 1726, te Groningen bij Jurgen Spandaw.

Op het overlijden van Sicco Tjaden, predikant te Boven-Pekel-A, bij denz. 1726.

Ter nagedachtenis van de Godzalige nu zalige Mej. Hibbelina Maria Wolbers, huisvrouw van A. Buning, gestorven den 3 *Julij* 1733, Gron. bij Hajo Spandaw.

Maar vooral stond hij bekend als een weldadig man, die, hoewel vader van een talrijk gezin en niet vermogend zijnde, nooit zijne wijk kon bezoeken, zonder weg te geven wat hij bij zich had. De uitgegevene leerredenen ademen dan ook een liefderijken en werkdadigen christengeest, door wier innige kracht de stijl zelf zich verheft boven den, veelal, onbehagelijken preektrant van dien tijd.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 257; *Drenthsche Volksalmanak* 1841, bl. 104; Arrenberg, *Naamreg. van Boek.*

HOFSTEDE (Petrus), zoon van Johannes Hofstede, werd in 1716 te Groningen geboren, studeerde te Franeker, en werd, na de doctorale waardigheid in de godgeleerdheid verkregen te hebben, predikant te Anjum in Friesland (1739), in 1741 correspondens naar Gelderland, in 1743 lid der synode te Harlingen, in 1743 predikant te Steenwijk, Oost Zaandam (1745) en te Rotterdam (1749) waar de regering hem in 1770 tot hoogleeraar in de godgeleerdheid, kerkelijke geschiedenis en oudheden aan de illustre school benoemde. Hofstede nam nu zijn ontslag als predikant met belofte van jaarlijks eenige leerredenen te houden. In 1799 vierde hij de gedachtenis zijner 50jarige evangeliedienst en overleed den 27 November 1803.

Hofstede was een der merkwaardigste mannen van zijn tijd en van buitengewone geleerdheid, kloek verstand en had de bijzondere gaaf om met menschen van verschillende klassen, aanzienlijken en geringen, om te kunnen gaan.

Van den oogenblik dat hij het leeraarsambt bekleedde, behoorde hij tot de zoogenaamde toleranten, voor wier hoofd de hoogleeraar Venema werd gehouden, en deelde als zoodanig in de gunst van Prins Willem IV, een voorstander van broederlijke verdraagzaamheid; zelfs mogt hij, bij de twisten, in 1755 te Rotterdam over het regt van predikantsberoeping ontstaan, de beschuldiging van onregtzinnigheid niet ontgaan. Van zijne verdraagzaamheid getuigde ook in 1760 zijne verdediging van het huwelijk der prinses Carolina met den Lutherschen vorst van Nassau-Weilburg en gaf hij aan Grotius, Brandt en Cattenburgh in zijne geschriften grooten lof. Opentlijk verklaarde hij zich een vijand van onverdraagzaamheid in zijn in 1769 in het licht gegeven werk *De Belizarius van Marmontel beoordeeld.*

Marmontel had in zijn geschrift gesteld, dat onder alle volkeren van den aardbodem, welke godsdienst zij ook mogten omhelzen, de deugd zulk een kracht had, dat zij den mensch, wie hij ook ware, die haar beoefende, eenen Socrates, eenen Titus, eenen Antoninus, uit de ellende van dit leven door den dood overbragt in de hoogste zaligheid. Hofstede veroordeelde deze stelling als eene deïstische beschouwing van het evangelie, en meende te kunnen bewijzen dat Marmontel een deïst, hoewel niet van de ergste soort, was. Hij noemde hem een *Pelagiaansch-Theologischen naturalist.*

Deze uitdrukking gaf aanleiding tot groot misnoegen bij de remonstranten, die door de contra-remonstranten van pelagianismus beschuldigd, zich in gevaar achtten, ten gevolge van Hofstede's uitdrukking, voor deïsten of naturalisten gehouden te worden. Het misnoegen werd eerst zwijgend gedragen, tot dat de remonstrantsche kerkleeraar Cornelis Nozeman in een geschrift *Socrates eere gehandhaafd*, tegen Hofstede optrad. Hij verdedigde in dit geschrift de eer en de deugd van dezen ouden wijze en betwistte hun den grond niet, waarop zij voor een ander leven zichzelven een eeuwig geluk hadden toegedacht. Hofstede nam hier tegen de pen op en viel vooral zijne partij aan, omdat deze betoogd had dat het staatsbewind aan de remonstranten vrijheid van openbare godsdienst had vergund. Scherpe en bittere geschriften, waarin de eer der hervormde kerk inderdaad werd aangerand, volgden elkander op, zóó scherp en bitter, dat de Staten van Holland in 1773 alle geschriften, waarin van de hervormde leer op eenen verachtenden toon werd gesproken, verboden. Doch van nu af aan was Hofstede's rigting volkomen veranderd. Zoo verdraagzaam hij vroeger was, zoo onverdraagzaam werd hij thans. Zijn driftig karakter, door de bitterheid der twisten ontstoken, kantte zich tegen alles wat remonstrantsch of van milde denkwijze was. Hij plaatste zich aan het hoofd der intoleranten, bragt den Groninger hoogleeraar van der Marck bij den stadhouder in ongunst, en schiep als een opentlijk orgaan zijner denkwijze, in 1774 *de Nederlandsche Bibliotheek*, een tijdschrift, waarvan hij het onderbestuur aan zijn ambtgenoot Habbema opdroeg en dat zich bijzonder plaatste tegenover de *Vaderlandsche Letteroefeningen*, die sedert 1761 het licht zagen. Dit werk schoot zijne scherpe pijlen naar alle zijden uit. Vooral ondervond dit Nikolaas Barkey, vroeger hoogleeraar te Bremen en sedert 1766 hoogduitsch predikant te 's Hage, die in 1774 *het Hooglied door eene gemakkelijke en eenvoudige verklaring van de bezwaren tegen hetzelve ingebragt, vrijgesproken van* J. F. Jacobi, uit het Hoogduitsch vertaald en uitgegeven had. Hofstede viel dit werk zoo in de *Bibliotheek* als in een afzonderlijk geschrift aan. Naar zijn oordeel had Barkey, door de uitgave van dit werkje, aan allen, die voor Gods woord beven, eene schromelijke ergernis en aan den heerschenden spotgeest der dartele eeuw zeer veel voedsel gegeven.

Hij achtte de meening, die aan het *Hooglied* den verborgen geestelijken zin ontnam, verderfelijke ketterij. Noch Barkey, noch Jacobi beantwoordde dit geschrift, doch een ongenoemde schreef in 1775 *Beoordeeling der nieuwe verklaring over het Hooglied ter toetse gebragt, of verdediging van de eer der Hoogeerwaardige Heeren J. F. Jacobi en N. Barkey*, waarin de eer der laatsten verdedigd en Hofstede's zucht om te verketteren ernstig bestraft werd.

De *Bibliotheek* tastte ook den Utrechtschen hoogleeraar R. M. van Goens aan, die bij de overzetting van Mozes Mendelssohn, *over het verhevene en naïve in de fraaije wetenschappen*, bijvoegsels en aanmerkingen had gegeven, en beschuldigde hem niet slechts van te verregaande tolerantie, maar noemde hem een spotter met de christelijke godsdienst. De Utrechtsche regering trok zich deze zaak ernstig aan, verklaarde in eene publicatie van 13 Maart 1775 de *Bibliotheek* een eer en faamroovend libel, en verbood het verkoopen er van op zware geldboete. Habbema poogde zijn tijdschrift bij de Utrechtsche vroedschap te verdedigen en beriep zich, toen zulks vruchteloos was, op het publiek in een *Historisch verhaal nopens het gebeurde te Utrecht met de Nederlandsche Bibliotheek, beneffens de noodige en beloofde verdediging*, waarin naar sommiger meening ook Hofstede de hand zou hebben gehad.

Naauwelijks was dit onweder voorbij of er begon, uit een gansch anderen hoek, een nog erger te woeden tegen de beide Rotterdamsche geleerden. In hun maandwerk van het jaar 1775 waren de Latijnsche gedichten van den geleerden Petrus Burman deerlijk gehavend, omdat hij zich met veel lof had uitgelaten over Oldenbarneveld, de broeders de Witt enz., en daarentegen getoond had het huis van Oranje geheel niet toegedaan te zijn. Een onbekend schrijver nam de verdediging van Burman ter hand, en zocht in een openbaar geschrift aan te toonen, dat er eene verregaande valschheid en kwaadaardigheid bij het beoordeelen van de gemelde gedichten begaan was. Deze twist was een voorbode van die politieke oneenigheden, die daarna ons vaderland zoo deerlijk hebben geschokt. Habbema werd in het laatstgemeld geschrift met bescheidenheid behandeld, doch Hofstede staat er in een zwart verschiet.

Meermalen tastte hij het patriottische tijdschrift *de Post van den Nederrijn* aan, en in 1783 was hij te Utrecht aan persoonlijke mishandeling blootgesteld.

In 1779 werd hij met den lutherschen predikant F. C. G. Butz in een nieuwen twist gewikkeld over de godsdienstige onverdraagzaamheid, bij gelegenheid dat de luthersche gemeente aan de Kaap de Goede Hoop een openbare kerk wenschte te stichten, dat Hofstede tegenwerkte. In die twist spaarde hij de geleerdste mannen, zelfs een Valckenaer en Ruhnkenius, niet.

In 1786 geraakte hij in twist met Hendrik Brinxma, schoolmeester te Hoogebeintum in Friesland, welks pen en hand bestuurd werd door twee schrandere mannen, die misschien te dezen aanzien niet vrij van partijzucht waren, maar zich overigens in vele opzigten, zoo bij het vaderland als bij de kerk, waarlijk verdienstelijk hebben gemaakt, door hunnen welgemeenden ijver voor vrijheid en verlichting. Hofstede nam ook deel in den twist tusschen Habbema en den hoogleeraar Johan Jacob le Sage ten Broek. Eindelijk gaf de door de Pruissische wapenen bewerkte staatsomwenteling van 1787 rust op het kerkelijk gebied en maakte een einde aan Hofstede's twisten. De uitgever der *Vaderlandsche Bibliotheek* gaf de redactie aan Jacobus Kantelaar, die haar in een geheel anderen geest vervolgde.

Leeren wij aan de eene zijde Hofstede als een onverdraagzaam en twistgierig man kennen, aan de andere zijde moeten wij hem als theologant achten. Grooten lof verdienen zijne *Bijzonderheden over de H. Schrift* en zijne *Verhandeling over het kleine getal der echte martelaren*.

Vooral maakte hij zich verdienstelijk door zijne geschriften over de evangelieprediking in de overzeesche bezittingen van ons vaderland. Hij behaalde de gouden medaille op de in 1773 door de Hollandsche maatschappij van wetenschappen te Haarlem als prijsvraag uitgeschreven: *Welke de beste middelen waren om de ware en zuivere leer van het Evangelie onder de bewoners der Koloniën van den Staat meer en meer te bevestigen en in die landstreken voort te planten.*

Ofschoon de zaak zelve en de voorgeslagen middelen ter bereiking van het voorgestelde doel, ten gevolge der tijdsomstandigheden, buiten werking bleven, wekte zij de belangstelling der godgeleerden in hooge mate op en gaf aan Hofstede aanleiding tot het belangrijk werk over de *Oost-Indische Kerkzaken*.

Hofstede beoefende ook de Nederduitsche poëzy en was lid van het Zeeuwsch genootschap van kunsten en wetenschappen.

Hij was gehuwd met Ignatia Maria Visch, die hij negenentwintig jaren voor zijn dood verloor. Zijn portret bestaat met een onderschrift van Scharp.

Hij wordt door een, der kerkelijke zaken in ons vaderland, zeer kundigen geleerde gehouden voor den schrijver van het volgende geestige schimpschrift, dat zonder opgave van plaats, jaar en drukker (omstreeks 1738 of 39) anoniem, in den strijd tusschen de Franeker hoogleeraren P. Laan en H. Venema, in 't licht verscheen:

Pseudo-Studiosus hodiernus, sive Theologus Groninganus detectus, d. i. *Hedendaagsche Naamstudent of Groninger Godgeleerde ontdekt en wederlegt door* R. L. O. R., *S. S. Theol. Studiosus*, 188 bl. groot.

Hij schreef:

De waarheid in Friesland tegen de aanslagen van ketterij verdedigd, Leeuw. 1742 4°. (een gedicht).

Leerrede op de verheffing van prins Willem IV, *uit Pred.* X : 17, Amst. 1747 4°.

Bloemen, gestrooit op het graf van W. C. H. Friso, Rott. 1752 8°.

Recht der Rotterdamsche Kerk, Rott. 1756 8°.

Het Kralinger lasterschrift wederlegd, Rott. 1757 8°.

Bijzonderheden over de Heilige Schrift, Rott. 1766 4°.

Vervolg der Nalezingen op de Bijzonderheden, Rott. 1766 4°.

Tweede vervolg der Nalezingen enz, Rott. 1767 4°.

Derde vervolg der Nalezingen, Rott. 1775 8°.

De Belizarius van den Heer Marmontel beoordeeld en de kwade zeden der vermaardste Heidenen aangetoond, ten bewijze hoe onbedachtzaam men dezelve om hunne deugdzaamheid verzameld heeft, Rott. 1769.

De beoordeeling van den Belisarius, voornamelijk met betrekking tot Socrates, tegen de heeren C. Nozeman en anderen verdedigt, ten nader bewijze, dat de voornaamste Heidenen uithoofde van derzelver deugdzaamheid, geen voorwerpen der Goddelijke barmhartigheid hebben kunnen zijn, Rott. 1769.

J. S. Zimmerman, *de voortreffelijkheid van den Christelijken godsdienst vergeleken met de philosophie van Socrates, met eene voorrede en aanhangsel van P. H.*, Rott. 1770 8°.

Beoordeeling der nieuwe verklaring van Salomo's Hooglied door de schrijvers van de Nederlandsche Bibliotheek.

De waarheit en Godlijkheit der Evangelische verhalen, opgemaakt uit vergelijking van den val van Petrus met den dood van Judas, zoo als die beide gebeurtenissen in het N. Testament beschreven zijn, Rott. 1774 8°.

Brief aan J. J. le Sage ten Broek, over een nieuwe manier van zingen in de gemeente Rotterdam, te gelijk met de Psalmberijming ingevoerd, Rott. 1775 8°.

Oost-Indische Kerkzaken, zoo oude als nieuwe, meest alle uit oorspronkelijke en ongedrukte stukken bijeen verzameld, in orde gebragt en beredeneerd, Rott. 2 d. 8°.

Het leven van den prof. Gerhardus Johannes Nahuijs, Rott. 1782 8°.

Herderlijke brief aan de Rotterdamsche Gemeente, in zich bevattende de egte Gereformeerde leer van 's Heilands borgtogtlijk lijden, Rott. 1784 8°.

Apologie tegen de lasterende Nieuwspapieren en andere schriften van dezen tijd, benevens een noodwendig berigt aangaande zekere correspondentie met wijlen den heer Bareuth, Rott. 1785 8°.

Tweede Apologie, Rott. 1786 8°.

Hofstede wordt ook voor den schrijver van *de Advokaat der Vaderlandsche Kerk* gehouden, doch ten onregte.

Zie Ypey, *Geschied. der Chr. Kerk in de 18de eeuw*, D. I. *a.* bl. 53, D. III. bl. 169, 170, D. VII. bl. 24—43, 163—167, 444, 428 tot 430, 432, 434, 435—442; Ypey en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. III. bl. 621 verv., met de *Aanteek.* IV. bl. 106 verv.; Glasius, *Geschied. der Ned. Herv. Chr. Kerk, na de Herv.*, D. II. bl. 250, 269, 293; Glasius, *Godgel. Nederl.*, o. h. w.; A. F. E. Jacobi, *Der neuesten Religions Zustand in Holland*, S. 73—80; *Gelehrter Briefwechsel zwischen* J. J. Reiske, M. Mendelsohn en G. E. Lessing, Th. I S. 321, 322; *Adv. der Vad. Kerk*, Voorr. St. I. bl. 22, 23; *Valsch en Kwaatäartigheid van de*

schrijvers der Ned Bibl. in de beoordeeling der gedichten van Burmon, bl. 7; Habbema, *Hist. verhaal nopens het gebeurde te Utrecht enz.*, bl. 55, 56; J. van Iperen, *Geschied. der Psalmber.*, D II. bl. 453; Paauw, *Verv. op Veeris Naaml. van Predik.*, bl. 99; Saxe, *Onom. Liter.*, T. VIII. p. 329—331; Kist en Royaards, *Kerk. Archief inzonderheid van Nederl.*, D. V. bl 406, D IX. bl. 497, 498; Mauritsen Noordbeek, *Naamr. van Godgel. Schrijv.*; Columbus en Dreas, *Naaml. der Heeren Predik. die onder 't ressort van de Classis van Dokkum sedert de Reformatie gediend hebben*, bl. 21; *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D IV. bl. 91 verv, D. IX. bl. 336 verv; *Ned. Jaarb. Jan.* 1758, bl. 68; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 238, Collot d'Escury, *Hollands roem*, D. V. bl. 14, 169—171; *Bibl. Hagana*, T. IV. p. 199 seqq.; K. J. R. van Harderwijk, *Naaml. der Pred. van Rotterdam*, bl. 81; *Boekz. der gel. wer* 1756, bl. 774—776, 1757, bl. 217—230, 570; Arrenberg, *Naamreg. van Boek.*; *Cat. der Maatsch van Nederl. Letterk*, D. I. bl. 166, D. II. bl. 76; *Cat. der Bibl. der Rem. te Amsterdam*, bl. 103; *Cat.* J. Schouten, bl. 73; *Cat.* J. Heringa, bl. 75; *Cat. mss. van* J. J. van Voorst, bl. 173; *Cat.* Visscher, bl. 50; Muller, *Cat. van Portr.*

HOFSTEDE (Wolther Hendrik), was officier onder het battaillon Oranje-Drenthe, de eenige afdeeling, ter repartitie staande van het landschap, die te Doornik in garnizoen lag. Kort na de geboorte van eenen zoon nam Hofstede zijn ontslag en begaf zich naar Drenthe, waar zijn vader en grootvader predikant waren geweest. Hier werd hij eerst premierklerk, eene in die dagen zeer belangrijke en geschatte betrekking, en ontvanger der victualiën bij het landschapsbestuur, vervolgens raad en secretaris, welke posten hij jaren lang tot groot nut der provincie bekleedde. Hij was een hoogst werkzaam en zaakkundig man, aan wiens invloed Assen den aanleg van het bosch en Drenthe hare hooftvaart heeft te danken. De voorstellen en plannen van beiden waren van zijne hand. Ook oefende hij, door zijn raad, plannen en ontwerpen, den grootsten invloed op de onderneming tot het graven der vaart van Meppel naar Assen, de Drenthsche hoofdvaart, ter lengte van negen uren met hare sluizen en zijtakken.

Zie *Nederl. Jaarb.*, D. I. bl. 69, D. XI. bl 368; *Drenthsche Volksalmanak* 1840, Mr. *Petrus Hofstede in zijn leven en werken.*

HOFSTEDE (Mr. Petrus), zoon van Wolther Hendrik Hofstede, werd den 14 April 1755 te Doornik, waar zijn vader toen in garnizoen lag, geboren. Na te Meppel de scholen te hebben doorgeloopen, vertrok hij naar de Groninger akademie, waar hij in 1775 op theses tot meester in de regten werd bevorderd. Te Assen weêrgekeerd, werd hij advokaat-fiskaal bij den landdrost en praktiseerde tevens als advokaat. Toen zijn vader in 1784 mr. B. W. Ellents als ordinaris, raad en secretaris opvolgde, begunstigden gedeputeerden den zoon met den daardoor opengekomene betrekking van premier-klerk; daar hij als landdags-comparant uit het lid der Eigenerfden, onder 's lands staten zitting nam, bevolmagtigd door Roswinkel. Hij stond op den landdag, 1786, met hand en tand de landverdervende factie (zoo noemde men de stadhouderlijke partij), die hij gelijk zijn vader en oom was toegedaan, voor. De lasterlijke beschuldigingen, die men tegen hem inbragt, doen zien dat men hem niet tot de weinig beteekenende tegenstanders rekende, maar dat men hem veeleer als de steun van zijne partij beschouwde. Op voordragt des stadhouders, droeg de raad van state hem, in 1789, den post op van ontvanger van den 40sten penning en van de gemeene middelen van Wedde en Westwoldingerland.

Bij gelegenheid der hervorming van het hoogste regtscollegie van het landschap, werd hij met mrs. van Lier en Erkenswijk tot eene sub-commissie uit die staatsleden gekozen, welke met drost en gedeputeerden benoemd waren, tot de herziening van het landregt en het onderzoek der gebreken in het Drenthsche justitiewezen. Het was volgens Hofstedes verslag en dat zijner medebenoemden, volgens de door hen gemaakte ontwerpen en reglementen, dat de staten op den landdag, voorjaar 1791, besloten tot vernietiging van den ouden etstoel en tot daarstelling van een hof van justitie, in hetwelk alleen regtsgeleerden zouden zitten. Dit hof opende, 12 October van hetzelfde jaar, zijne zittingen, en werd door Hofstede, namens het ligchaam der advokaten, met eene aanspraak begroet. De aangebodene raadsheersplaats kon, bij zijne gevestigde praktijk niets aanlokkelijks hebben; hij nam haar niet aan. Twee jaren later daarentegen werd hij, op recommandatie van Z. H., Maart 1793, zijnen vader als raad en secretaris geadjungeerd. In 1795 werd hij van al zijne ambten, zoover zij provinciaal waren, ontslagen en kreeg hij last, het huis, dat hij als landsambtenaar bewoonde, binnen drie dagen te ruimen. Ook kon hij zijne praktijk niet langer uitoefenen, wijl hij den gevorderden eed of belofte van afkeer van den ouden staatsvorm weigerde. Hem bleef alleen het ontvangerschap van Westwoldingerland, doch ook deze betrekking achtte hij zich verpligt in 1797 te moeten neêrleggen. Vijf jaren lang bleef Hofstede ambteloos. Gedurende dien tijd vond hij voedsel voor zijnen werkzamen aard in land- en boschbouw, eene bezigheid, waarvoor hem, in volgenden tijd eene kennenlijke voorliefde tot in den hoogen ouderdom bijbleef, en waaraan Drenthe het te danken heeft, dat talrijke bunders heideveld in welig plantsoen of in bouwland verkeerden. De nieuwe staatsregeling van 1802 droeg talrijke blijken eener ontwaakte zucht om weder meer tot het oude terug te keeren.

Het vertoog over eene algemeene amnestie, hetwelk het staatsbewind aan het wetgevend ligchaam inzond, ademde eene wijsheid en gematigdheid, die de welgezinden aller partijen moest vereenigen, en bij het vrolijk uitzigt in de toekomst, dat de nu geslotene vrede aanbood, een tijdperk van eendragt en welvaart moest doen verwachten, dat de republiek sedert 1780 niet had gekend. Onbekrompen had de voormalige erfstadhouder, Willem V, deze aanvankelijke aannadering der oude staatspartijen bevorderd, door een brief, gedagteekend Oranjestein den 26 December 1801, aan hen die meenden, door het weigeren van openbare betrekkingen, hunne verkleefdheid te moeten betoonen; dat er geene redenen bestonden waarom zij zich aan het bestuur zouden onttrekken, en niet werkzaam zijn ten nutte des vaderlands. Overgroot was dan het getal dergenen die weder deel namen aan het beleid der zaken. Ook Hofstede was onder deze en werd aangesteld als secretaris bij het herstelde hof van justitie van Drenthe. Hoeveel er veranderd was, de staatsregeling van 1802 had, met betrekking tot Drenthe, die van 1798 slechts bekrachtigd, en het, met uitzondering van het justiciële, met Overijssel vereenigd gelaten. Hofstede doorzag al het nadeelige van dien toestand en besloot wat mogelijk was te beproeven om haar te doen ophouden. Hij rigtte op dit punt de aandacht der Drenthenaren, en, door zijn bestel, kwamen op den 17 October 1804, in de kerk te Assen, vierenveertig der achtingswaardigste ingezetenen uit verschillende oorden van Drenthe bijeen, die elkander beloofden, alle wettige middelen in het werk te zullen stellen, om die afscheiding te zullen bewerken. Hofstede, aanvankelijk met mr. C. E. Carsten, werd met de uitvoering belast en naar 's Hage afgezonden. Vruchteloos bleven zijne pogingen, doch Hofstede liet zich niet afschrikken. Zoodra het algemeen gerucht onzen gezant te Parijs, Rutger Jan Schimmelpenninck, als het toekomend hoofd der republiek doodverwde, wendde hij zich tot hem en met een goed gevolg. Den 19 Julij 1805 werd Drenthe van Overijssel afgezonderd, en, met den ouden naam van landschap, onder een afzonderlijk bestuur gebragt, en Hofstede tot secretaris bij het landschapsbestuur benoemd.

In April 1807 benoemde koning Lodewijk, Hofstede tot landdrost, nadat hij reeds vroeger tot ridder van de koninklijke orde van Holland was benoemd. Hoezeer hij zijnen invloed ten voordeele van Drenthe ook bij den nieuwen souverein aanwendde, bleek vooral staande het verblijf des konings aldaar, in het voorjaar van 1809. De koning vatte zulk een gunstig denkbeeld van hem op, dat hij hem, op het einde van dat jaar, het landdrost-ambt van Overijssel opdroeg.

Niet lang na de inlijving in Frankrijk werd Hofstede prefect van de monden van den IJssel, doch hij werd, dewijl men zijne staatkundige denkwijze mistrouwde, in zijne betrekking ontslagen en hij bleef buiten bewind tot aan de omwenteling, die ons volksbestaan herstelde. Onder de notabelen, die zich den 28 Maart 1814 te Amsterdam vereenigden, opgeroepen door den commissaris generaal

van binnenlandsche zaken, om de ontworpene grondwet aan te nemen of te verwerpen, bevond zich ook Hofstede. Zijne werkzaamheden bleven niet bepaald bij deze bloote plegtigheid. Reeds den 17 dierzelfde maand was hij benoemd door den souvereinen vorst tot lid der commissie van twaalven, die met G. K. van Hogendorp, als eerst benoemd lid aan het hoofd, de omtrekken zou vaststellen voor de zamenstelling der provinciale staten.

Na den afloop dezer werkzaamheden, werd hij, bij besluit van den 6 April, tot voorzitter benoemd der commissie, welke den souvereinen vorst bepaaldelijk omtrent de zamenstelling der staten van Drenthe zou adviseren, terwijl hij krachtens hetzelfde besluit, zijne benoeming ontving als gouverneur van Drenthe.

Op zijn herhaald verzoek, in 1831 door Z. M., op de meest vereerende wijze ontslagen als gouverneur van Drenthe, legde hij, in het voorjaar van 1832, die betrekking neder en vertrok met der woon naar Groningen, waar hij den 14 April ontsliep. Hofstede was (sedert 1830) curator der Groninger hoogeschool, commandeur der orde van den Nederlandschen leeuw, correspondent der tweede klasse, Hollandsche letterkunde en geschiedenis, en natuurkunde bij het koninklijk instituut van wetenschappen; en directeur der Hollandsche maatschappij van wetenschappen. Zijn advies aan laatstgenoemde maatschappij, omtrent een antwoord over de Hunnebedden, draagt duidelijke blijken, dat die helderheid van inzigt, welke hem in het werkelijke leven geleidde, in het wetenschappelijke hem evenzeer boven het gewone zou verheven hebben.

Zie Stuart, *Vad. Geschied.*, D. III. bl. 16; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Mr. P. Hofstede *in zijn leven en werken; Konst- en Letterb.* 1839, D. I. bl. 407 volgg.; *Drenthsche Volksalmanak voor* 1839, 1840; Muller, *Cat. van Portr.*

HOFSTEDE (Johannes ter), catechiseermeester te Rotterdam, beoefende de dichtkunst, blijkens zijne *Treurende Godvrucht over het verlies van den dierbaren Erfstadhouder Willem den Vierden en geschetst door* Wilh. Velingius; *Grafschrift op Johannes Paludanus, predikant te Capelle op den IJssel*, Hal 1799, en andere gelegenheidsstukken. Meer bekend is hij door zijne *Natuurlijke Godgeleerdheid in derzelver overeenkomenheid beschouwd*, Rotterdam, A. Bothal, 1769, 8o.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 237; *Boekz. der gel. wer.* 1769, *b.* bl. 267, 268; Arrenberg, *Naamreg. van Boek.*

HOFWAAL (Johan Carel) sergeant, onderscheidde zich in den opstand (1763) onzer West-Indische volksplanting Berbice. Toen het krijgsvolk en de zeelieden, derwaarts gezonden, op het punt stonden te landen, gaven de opstandelingen vuur, met dat gevolg, dat drie officieren der landmagt doodgeschoten, twee der zeemagt, benevens een officier der burgerij zwaar gekwetst werden. Dit ongeval veroorzaakte in de eerste oogenblikken eenige verwarring, daar het land- en zeevolk zich op eens van al zijne officieren beroofd vond; doch spoedig werd de orde hersteld. Hofwaal nam kloekhartig het bevel op zich, en deed uit het geweer en geschut der vaartuigen zulk een hevig vuur maken, dat de opstandelingen terugdeinsden, waarop het krijgsvolk en de zeelieden, onder aanvoering van den kapitein van Oijen, die op het berigt van het gebeurde was toegesneld, aan wal stapten en den vijand dapper aantastten en een goed aantal gevangen namen.

Zie Mr. J. C. de Jonge, *Geschied. van Nedrl. Zeew.*, D. VI. *b.* bl. 535.

HOG (Jacob) gaf in het licht:
Gedenkwaardige en Geestelyke oeffeningen van Jufvr. Catharina Colace, Rott. 1744, 8o.

Zie Abcoude, *Aanhangs. en verv. van Ned. Boek.*, bl. 98.

HOGE (Romein de). Zie HOOGHE (Romein de).

HOGELANDE (Mr. Cornelis van) werd in 1541 pensionaris van Gouda. Hij voerde tegen de stad een proces „over 't indirectelijk gedaan devoir in 't verpachten van het secretarisschap." De stad verloor dit geding in 1549 bij het hof van Holland en beriep zich op den hoogen raad. Hij was reeds in 1546 van zijn ambt verlaten. Mogelijk is hij dezelfde die als pensionaris van Dordrecht van 1553—1562 voorkomt. Deze werd aangesteld om gedurende de ziekte van 's lands advokaat, mr. Adriaan van der Goes, en tot dat in diens plaats een ander zou verkozen zijn, de directie der vergadering de resolutien op te stellen.

Zie C. J. de Lange van Wijngaarden, *Geschied. en Beschrijv. der Stad van de Goude*, D. II. bl. 301; Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 356; van der Goes, *Register*, D. III. bl. 349

HOGELANDE (Theobald van). Zie HOGHELANDE (Theobald van).

HOGELANDE (Johan van) deken van de keizerlijke kerk van St. Maria te Utrecht, zoon van mr. Casper Levynse van Hogelande, eerste president van het hof provinciaal te Utrecht. Hij was een beminnaar der letteren en werd door den aartsbisschop Schenk zeer in achting gehouden. Hij was de Maecenas van den beroemden Lambertus Hortensius, die hem zijne *Pharsalia* opdroeg.

Zie *Plak. boek*, D. II. bl. 1048; Hoynck van Papendrecht, *Anal.*, T. III. P. I. p. 294; Mees, *verhand. over Lambert. Hortensius*, bl. 22, 37.

HÖGELKO (Michel) of Hoegelcke, een Duitscher van geboorte, kwam vermoedelijk in 1572 met de eerste vreemde benden onder Schouwenburg en Bronkhorst in Friesland. Hij komt echter eerst in 1585 als hopman in onze geschiedenis voor, en men verhaalt dat hij toen de schans bij Schooterburen of Oudeschoot aanlegde, en daarna door de staten naar Duitschland werd afgevaardigd om vier vaandels knechten op te rigten. Nadat hij aan deze blijken van vertrouwen had voldaan werd hem het oppergezag van de schans Oterdum ten zuid-oosten van Delfzijl aan de Eems gelegen, opgedragen, in welke betrekking hij in Julij 1586 door hopman Frederik Vervou werd vervangen, terwijl hij zich met zijne kompagnie naar Dockum begaf. In Maart 1587 deden gedeputeerde staten hem de toezegging van Stein Maltissen, die na zijne nederlaag en gevangenschap weder in dienst van den Deenschen koning was overgegaan, als overste luitenant van het krijgsvolk in Friesland te zullen vervangen; doch de stadhouder benoemde gelijktijdig, volgens de aanstelling van den graaf van Leycester en den raad van state, zekeren overste Peter van Sedlnitzky, een Boheemsch vrijheer, tot overste luitenant van al het krijgsvolk te voet en te paard. Deze dubbele benoeming verwekte groote verschillen tusschen de staten en den stadhouder. Beide bleven echter in kracht, doch men zag zich, bij het geven der commissiën, verpligt, die zoo te wijzigen, dat Högelko, onder de vleijendste betuigingen van zijne „vromicheyd, ervarenheyt ende trouwe diensten, deze landen sints vele jaren bewezen", aangesteld werd tot overste luitenant over zeven vaandelen voetvolk, terwijl Sedlnitzky in zijne vroegere benoeming werd bevestigd. Högelko was door zoodanige handelwijze diep gekrenkt, en weigerde eerst de nu veranderde commissie aan te nemen; eindelijk gaf hij zooveel toe, dat hij verklaarde Sedlnitzky te willen erkennen voor zijnen oversten luitenant, wapenbroeder en bevorderaar; evenwel in zoo verre, dat, als zij te zamen in een garnizoen mogten komen, hij Sedlnitzky alleen dan wilde gehoorzamen als de stadhouder uitlandig was.

De zaak zou hierbij gebleven zijn en waarschijnlijk geen verdere gevolgen hebben gehad, indien men elke aanraking der beide oversten had kunnen of willen vermijden. Doch wat gebeurde er. Toen Verdugo, in Junij 1589, met zijne benden naar het oostelijk gedeelte der provincie Groningen was getrokken tot ontzetting van de kort te voren door graaf Willem Lodewijk genomen schans Reide, scheen de kans goed om de schans Nijezijl met proviand te versterken. Sedert Högelko in den aanvang van dit jaar Dockum verlaten en in Maart met kapitein Schay de schans Ematil of Enumatil op een loffelijke wijze

veroverd had, was hem het opperbevel van de vesting Nijezijl, waarin slechts twee vaandelen lagen, toevertrouwd. Terwijl nu de beide hoplieden Frederik van Vervou en Peter Fopsen staan te wachten op de bevelen van den stadhouder en de gedeputeerden omtrent het gemelde konvooi, komt er berigt dat de overste Sedlnitzky uit Holland was aangekomen, en dadelijk werd deze gelast, om met de gemelde hoplieden en 450 manschappen het transport naar Nijezijl te geleiden. Den 19 Junij begaven zij zich naar Dockum op weg, vonden daar 93 wagens met voorraad, trokken hiermede gedurende den nacht voort en kwamen met het aanbreken van den dag tusschen Visvliet en Grijpskerk. Om zeker te gaan had Vervou uit Dockum naar Högelko geschreven, dat hij voor hunne aankomst 50 man naar Grijpskerk zou zenden, wijl men voor de vijandelijke benden uit de schans de Opslag of uit Grijpskerk vreesde. In weerwil dat Högelko aan dit verzoek voldaan had, en het konvooi zelf 450 man sterk was, zag men zich bij Grijpskerk plotseling door een menigte ruiters en knechten aangevallen, die hen het intrekken der schans trachtten te beletten. Hierdoor ontstond eene schermutseling, bij welke drie wagens van den weg in den sloot vielen, ofschoon men na weinig tijds gelukkig Nijezijl bereikte.

Toen de proviand binnen was, overwoog men, hoe het veiligst den terugtogt te ondernemen. Er werd besloten, dat Högelko zijnen hopman Tjaard Jansen Wederspan met 60 man te scheep naar Grijpskerk zou zenden met last aan dezen om 30 man vooruit te laten gaan, ten einde te onderzoeken of de vijand nog in het dorp was, en zoo deze het dorp hadden verlaten, daarvan een teeken te geven door het omdraaijen van den molen. Doch deze krijgslieden, wier voorzigtigheid, volgens Reijd, in dezelfde mate verminderde als hun moed, door het gebruik van den aangebragten Spaanschen wijn vermeerderd was, begaven zich allen te gelijk en in wanorde uit de schepen en geraakten met hunne vijanden in een scherp gevecht, waarin 30 of 40 bleven, onder welke vaandrig Heijndrick van Lubick of Lubeck, Högelko's stiefzoon.

Zoodra deze uit Nijezijl de schermutseling zag vreesde hij het ergste, trad als een wanhopige uit de vesting naar Sedlnitzky, die met zijne 450 man en ruim 80 wagens op den weg reisvaardig stond en het gevecht koelbloedig aanschouwde, roepende: Trekt voort mannen! Trekt voort! Deze weigerde zulks, voorgevende geen de minste kennis van de sterkte des vijands te hebben, en indien hij tegen den overmagtigen vijand ongelukkig streed, Nijezijl in gevaar te brengen van ingenomen te worden.

Deze en andere voorwendsels vonden geen ingang bij Högelko, en toen deze eindelijk de zekerheid van de nederlaag en het sneuvelen van den hopman bekwam, barstte de verontwaardigde krijgsman in een vloed van woorden en verwijtingen los, schold Sedlnitzky voor een trouwelooze en lafhartige, die als schelm waardig was zijn kop te verliezen. Deze toon was voor Sedlnitsky onduldbaar en zijne zucht naar wraak en voldoening steeg ten top, toen hij, na de schans met schepen verlaten te hebben, te Leeuwarden terugkwam en zoowel bij de burgers als bij de gedeputeerden misnoegen bespeurde. Hierop klaagde hij Högelko bij den stadhouder aan en eischte voldoening van eer. De zaak werd op eene bijeenkomst te Dockum en te Kollum gehouden behandeld, waar men te vergeefsch pogingen tot verzoening aanwendde. Eindelijk werd er den 3 October 1590 te Leeuwarden eene sententie uitgesproken, waarbij verklaard werd, dat Sedlnitzky zijn pligt als een voorzigtig bevelhebber gedaan had, dat hij ten onregte gescholden was, en dat de gesneuvelden zich roekeloos in het gevaar hadden gestort. Högelko werd dus in het ongelijk gesteld, in een geldboete van *f* 1000 verwezen en in de kosten van het proces, dat op *f* 1200 begroot werd. Deze uitspraak verwekte hier verbazing, daar afkeuring, te meer wijl Högelko zelve voor zijne regters had betuigd, dat de gesprokene scheldwoorden hem door den drang der gevaarvolle omstandigheden gedreven, uit ongeduldigen ijver en eene natuurlijke ontroering over het sneuvelen van zijn zoon waren ontvallen. Högelko nam nu zijn afscheid, en ontving den 16 Januarij 1591 van den stadhouder een paspoort, waarin hij verklaarde, dat hij hem trouw gediend en zich als een dapper en eerlijk krijgsman gedragen had. Doch weinige dagen voor zijn vertrek gaf hij, in navolging van zijne partij, een gedrukt boekje in het licht, waarin hij den stadhouder en zijne regters van partijdigheid beschuldigde, hetgeen op nieuw aanleiding tot een hevige twist gaf.

De gedeputeerde staten gaven hem van hunne zijde bewijzen van hunne gezindheid over zijn persoon en gedrag, en vereerden hem een halssieraad of gouden keten, waaraan een gedenkpenning hing, met zijn portret en een Latijnsche inscriptie, die nog (1839) in het penningkabinet van den heer A. P. H. Kuipers aanwezig was, en beschreven wordt met eene bijgevoegde *Geschiedenis van de aanleiding tot het ontstaan van den penning* door den heer W. Eekhoff, in het eerste deel van de *Vrije Fries*.

Zie Winsemius, *Chronique van Vriesland*, fol. 753, 755, 770, 798; van Reyd, *Nederl. Oorl.*, fol. 64, 151, 158; *Vriesch Charterb.*, D. IV. fol. 708, 756, 757.

HOGEN (J.) kunstgraveur, van wiens werk het portret uitgaat van Damianus Agoess (Damianus à Goës). Volgens Kramm zou hij dezelfde zijn met Johan Hogenberg.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstsch.*, D. III. bl. 709.

HOGEN (Leendert van) een Nederlandsch portretschilder uit de 18de eeuw.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaamsch. Kunstsch.*, D. III. bl. 709.

HOGENBERG (Frans). Kramm gist dat hij een zoon van Hans *de Oude* en een broeder van Abraham Johan *de Jonge* en van Remigius Hogenberg was. Hij is te Mechelen geboren, was omstreeks 1560 met Remigius in Engeland werkzaam voor de boekhandelaars. Van daar vertrok hij naar Keulen, waar hij tot zijn dood toe (1590) de kunst uitoefende en op het Protestantsche kerkhof werd begraven. Hij had grooten roem en was de eerste die naauwkeurige afbeeldingen voor boekwerken vervaardigde. Hij schilderde veel portretten van Engelsche koningen en koninginnen, o. a. dat van Maria (1555). Tot de voornaamste boekwerken, waarin zijne platen voorkomen, behoort Mich. Aitsingeri, *de Leone Belgico ejusque topographica et historica descriptione liber*, *ab an.* 1559 *ad* 1583, Colon. 1583, in kl. fol. met 112 platen, die in een lokalen toon gesneden zijn en trouwe afbeeldingen geven van steden, volksgebruiken, krijgswerktuigen, rijtuigen, meubelen enz. tot dat tijdvak behoorende. Van dit werk is eene latere uitgave van 1605, na zijn dood verschenen. Ook wordt vermeld: *Civitates orbis terrarum, in aes incisae et excusae et discriptione topographica, morali et politica illustratae, Tom* VI. *Collaborantibus Francisco Hogenbergio, Chalcographo et Georgio Hoefnagel, in fol. majore, Coloniae at ann.* 1572 *ad* 1618.

Zie Merlo, *Kunst und Künstler in Köln*, Köln, 1850, in 8o.; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 709; *Cat.* van Hulthem, Nr. 14334; doch vooral het belangrijk artikel van Fred. Muller in *Navorscher*, D. X. bl. 22 volgg.

HOGENBERG (Hans) of Jan *de Oude*, werd in 1500 te Munchen geboren, bezocht Italië, reisde van daar met een Vlaamsch kunstenaar en vestigde zich te Mechelen, waar hij volgens den een in 1544, volgens den ander in 1554 overleed. Hij vervaardigde historiële stukken voor vele kerken in België, zoo als voor de Ridder-kapel der St. Rombouts-kerk te Mechelen. Hij hanteerde zeer fijn doch droog, meldt Kramm, het penseel, blijkens vele portretten en stichtelijke onderwerpen, die van hem bestaan, en als etsen: *de Intocht van Keyser Karel* V *in Bologne, begeleid door Paus Clemens* VII *in* 1529. „Deze rol," zoo als van Mander hem noemt, bestaat uit *Twee titels en zesendertig groote bladen*, in de hoogte. Een exemplaar van slechts 19 bladen (overdrukken) berust in de Koninklijke Bibliotheek te 's Hage.

Zie Merlo, *Kunst und Künstler in Köln*, Köln, 1850, in 8o.; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 709.

HOGENBERG (Jan), die later leefde. Van hem zijn de werken, die het monogram Joh. H. f. voeren. Kramm bezit van hem een fraai portret van *Janus Antonius Saracenus*, Lugd. Anno 1595 aetate 48 in kl. 4o. Joha Hogenberg sculp. col.

Zie Merlo, *Kunst und Künstler in Köln*, Köln 1850, in 8o; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 712.

HOGENBERG (Remigius), waarschijnlijk de zoon van Hans, broeder van Frans, werd te Mechelen geboren, arbeidde omstreeks 1560 met zijn broeder, als graveur, voor den boekhandel in Engeland. Hij was aldaar nog in 1573, blijkens het door hem in dat jaar gesneden portret van den Engelschen aartsbisschop Mattheus Parker. Blijkens een onderschrift op de *Genealogie der Koningin van Engeland*, blijkt dat hij in dienst van dezen aartsbisschop was.

Zie Merlo, *Kunst und Künstler in Köln*, Köln 1850, in 8o; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 710.

HOGENBERG (T.) schreef:
Kerkelijke redevoering voor het synode van Overijssel te Deventer den 17 Junij 1749 4o.

Zie Mourik en Noordbeek, *Naaml. van Godgel. Boek.*

HOGENDORP (N.) schreef:
Batavische kerkgevaar, 4o.

Zie Maurik en Noordbeek, *Naaml. van Godgel. Boek.*

HOGENDORP (Thomas van) ridder, heer van Spaerenwoude en Penninxveer, afstammeling uit een geslacht, oorspronkelijk uit Noordholland, dat aldaar in de 14de, 15de en 16de eeuw bloeide, in het bezit van onderscheidene leenen en in dienst van 's lands graven was, voerende tot wapen een molenrad met een sabel op een zilveren veld. Thomas was rentmeester van Philips *den Goede*, voor Kennemerland en Noordholland, kwam in een volksoploop bij Alkmaar, op Hemelvaartsdag 1457, om, en werd in de Groote Kerk te Haarlem begraven. Zijne weduwe, Margaretha van Noordwijk, trok naar Brussel, om de investituur zijner leenen voor haren zoon Floris te vragen, die zij ook verkreeg, waarna zij aldaar overleed en in de St. Gudulen kerk begraven werd.

Zie Mr. F. A. van Hall, *Redev. ter gedacht. van G. K. van Hogendorp*, bl. 61.

HOGENDORP (mr. Gijsbert van) achterkleinzoon van Thomas van Hogendorp, kwam, na zijne drie zonen tot 's lands dienst in den vrijheidsoorlog te hebben gegeven, in het jaar 1582 in den Haag met ter woon, ten einde zitting te nemen in den hoogen raad, bij welks eerste oprigting hij is aangesteld. Van dezen Gijsbert van Hogendorp en zijne vrouw Josina Oem van Wijngaerden stammen al de Hogendorpen af.

Zie Bor, *Nederl. oorl.*, B. XVII, bl 29; van Leeuwen, *Batav. illustr.*, bl. 1483; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VII, bl. 451; *Chr. van het Hist. Genoots.*, D. V. bl. 43; Mr. F. A. van Hall, *Redev. ter gedacht. van G. K. van Hogendorp*, bl. 62.

HOGENDORP (Gijsbert van) kleinzoon van bovengenoemde, was in zijn jeugd officier in de lijfwacht van prins Maurits: later generaal in Zweedsche dienst, stond hij, in 1635, als kommandant van Maintz, het beleg tegen de keizerlijken onder den graaf van Dohna uit. In een geschiedverhaal van dit beleg, uit de archiven der stad Maintz, opgemaakt door Frantz Joseph Bodmann, en aldaar in 1812 uitgekomen, komen vele bijzonderheden omtrent dezen Gijsbert van Hogendorp voor, als welke, volgens des schrijvers getuigenis, bl. 126, de burgerij van Maintz nog toen ten tijde (1812) na 176 jaren, naar verdiensten, den roem van een edel, menschlievend en wakker krijgsman toekende. Op ontvangen berigt van den hertog Bernard van Saxen Weymar, dat, en waarom hij op geene hulp of ontzet te rekenen had, ging de stad over bij capitulatie, die alsnog onder de familie berust, en trok van Hogendorp, met alle krijgseer, aan het hoofd van zijn garnizoen uit, hetwelk van 10,000 man tot op 3 000 was versmolten. In zijn vaderland teruggekeerd, overleed hij in den Haag en werd aldaar begraven. Hij was schrijver van het bekende treurspel *de Moordt begaen aen Wilhem, by de Gratie Godts, Prince van Oraengien*, waarmede in 1617 de eerste schouwburg of S. Costers akademie te Amsterdam werd ingewijd. Hij huwde Anna Duyst van Santen.

Zie Mr. F. A. van Hall, *Redev. ter gedacht. van G. K. van Hogendorp*, bl. 63; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 231; *Historie van den Amsterdamschen Schouwburg*, bl. 11; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, D. V. bl. 18; Schotel, *Geschied. der Rederijkers*, D. II, bl. 55.

HOGENDORP (Willem van), waarschijnlijk zoon van den vorige, raad en burgemeester van Rotterdam, van 1629—1650, huwde Wendela Roosmalen. Van dezen stamde Gijsbert Karel graaf van Hogendorp af.

HOGENDORP (Dirk van) raad der stad Rotterdam, rentmeester der publieke kerken, werd in 1748 met andere leden van de wethouderschap afgezet. Hij huwde zijne nicht Catharina Wilhelmina van Hogendorp, dochter van Gijsbrecht van Hogendorp en Catharina Margaretha Beck. Deze Gijsbrecht was vrijheer van St. Janssteen en Hofwegen, drossaard van Steenbergen en later ontvanger generaal der Unie. Hij stierf in 1759. Hij werd door keizer Karel VI voor alle zijne nakomelingen in den gravenstand des H. Rijks verheven.

Hij gaf in het licht:
Verhandelingen der Lijfstraffelijke misdaden en haar berechtingen, naar 't voorschrift des gemeenen Rechts, getrokken uyt de schriften van den Heer B. Carpsovius R. G., in de Nederduitsche spraak overgebragt, Rott. 1752, 2 d. 4o.

Zie *Beroerd Nederl.*, D. III bl. 87, 80; *Nederl. Jaarb* 1748, bl. 978, 983; *Protest van sommige Rotterd. Burgeren over eenige beschuldigingen de Rotterd Regenten en onregte aangedaan*; Abcoude *derde aanhangsel van Ned. Boeken*, bl. 68.

HOGENDORP (Mr. Willem graaf van) zoon van Diderik van Hogendorp, burgemeester van Rotterdam. Hij was raad en vroedschap der stad Rotterdam en in de gecommitteerde raden van Holland. Hij vertrok in 1774 met het schip *Pallas*, in dienst der Oost-Indische Compagnie, met den rang van koopman naar Batavia, zijne vrouw en kinderen te Rotterdam, zijne geboortestad, achterlatende. In hetzelfde jaar werd hij aangesteld tot resident van Rembang en in 1777 tot de destijds zeer winstgevende betrekking van administrateur der Kompagnies etablissementen op het eiland Onrust. J. C. Baane zegt in zijne *Reis door een gedeelte der Nederlandsche bezittingen in O. Indië*, sprekende van zijne aankomst in 1780 te Batavia met het schip *Het slot ter Hooge*, kapitein A. Halfman, aan welks boord de latere gouverneur generaal mr. P. G. van Overstraten, als raad van justitie zich bevond, dat, toen zij bij het eiland Onrust waren, de koopman graaf van Hogendorp, op Onrust van wege de Compagnie bekleed met het gezag over de pakhuizen van tin, japansch koper, peper en koffij, bij hen aan boord kwam en dat de kapitein en passagiers met hem aan wal gingen den avondmaaltijd houden. Van Hogendorp bleef administrateur van Onrust tot 1784 en nam toen met het schip *Harmonia* de terugreis aan naar het vaderland. Van dit schip heeft men nimmermeer gehoord en bij het vergaan daarvan verloor van Hogendorp het leven. Van zijne hand bestaan eenige geschriften, waardoor hij zich deed kennen als een man van wetenschap en kennis. Onder anderen vindt men in het 1ste deel der *Verhandelingen van het Bataviasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen*, waarvan hij bij de oprigting een der directeuren was, eene *Korte schets van de bezittingen der Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij*, benevens eene *beschrijving van het koninkrijk Jacatra en de stad Batavia*,

door hem en den heer Radermacher, de stichter van het gemelde genootschap, te zamen gesteld. Hetzelfde deel der *Verhandelingen* bevat voorts zijne *Beschrijving van het eiland Timor voor zoo ver het tot nog toe bekend is, waarbij gevoegd is de beschrijving van eenige nabijgelegene Eilanden.*

In het jaar 1789 werd voorts te Rotterdam bij R. Arrenberg gedrukt, zijne reeds in 1779 te Batavia in druk verschenen *Sophonisba, of de gelukkige moeder door de inënting van hare dochters, ter lezing voorgesteld aan de moeders te Batavia*, waarin hij deze poogde aan te moedigen om hare kinderen te onderwerpen aan de kunstbewerking der inënting. Tot bevordering daarvan was door het Bataviasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, namens Willem van Hogendorp, uitgeloofd een eereprijs van 100 gouden ducaten voor hem, die zekere prijsvraag deswege het best zoude beantwoorden. Van zijne *Sophonisba* maakte het Genootschap gunstige melding in het voorberigt van het tweede deel zijner *Verhandelingen*. „Dit boekje had ten gevolge," werd daar gezegd, „dat velen tot de inënting overgingen." Doch, na meer dan honderd gelukkig uitgevallen inëntingen, gebeurde het dat een kind onder de kunstbewerking aan eenen zwaren stoelgang en persing overleed. De inwoners dezer stad werden door dit sterfgeval, dat waarschijnlijk aan eene vreemde oorzaak toe te schrijven was, zoo afgeschrikt, dat meest allen de inënting, die in en om Batavia reeds zoo voorspoedig was geweest, afkeurden. Uit dien hoofde gaf de heer van Hogendorp in de maand Februarij 1780 een nieuw stukje onder den titel van *Redevoering der inënting tot de ingezetenen in Batavia* aan het Genootschap over. Die redevoering is een treffend blijk van de menschlievendheid van Willem van Hogendorp.

Hij rustte niet, noch te Batavia, noch te Cheribon en te Samarang, voor dat men overtuigd was van het heilzame der inenting als het eenige middel om den voortgang der toen op Java alom heerschende pokken te stuiten. De zaak is des te merkwaardiger, omdat van Hogendorp geen geneesheer was, en toen, naar het schijnt, de kunstbewerking persoonlijk verrigtte, niet alleen bij de Europesche ingezetenen, maar ook in de woonplaatsen der Javanen en Chinezen. Nog werd in het jaar 1779 te Batavia en in 1780 te Rotterdam door hem bij R. Arrenberg uitgegeven:

Kraspoekol, of de droevige gevolgen van eene te verregaande strengheid jegens de slaaven, 8o.

Hij huwde Carolina Wilhelmina van Haren, dochter van Onno Zwier van Haren.

Zie *Nederl. Jaarb.*, D. XIII. bl. 942, D. XIV. bl. 418, D XVI. bl. 844; *Gids* 1857, bl. 226 volgg.; F. Muller, *Cat. Menstruel*, *Avril* 1858; *Hand. en Geschied. van het Ind. Genoots.: Onderzoek leidt tot waarheid*, *3de Jaarg.*, bl. 33 volgg.

HOGENDORP (Dirk, graaf van) werd te Rotterdam, den 13 October 1761, geboren. Hij was de oudere broeder van den in de geschiedenis des vaderlands zoo bekenden mr. Gijsbert Karel van Hogendorp. Beide waren zonen van mr. Willem van Hogendorp en door hunne moeder kleinzoons van den Frieschen staatsman Onno Zwier van Haren. Willem van Hogendorp, hun vader, bragt zijne laatste levensjaren op Java door, hetgeen voor de beide broeders misschien aanleiding geweest is, om eene bijzondere belangstelling in de Indische zaken aan den dag te leggen. In zijne jeugd was hij gedurende 9 jaren in Pruissische dienst en hij woonde in 1778 de Beijersche successie-oorlog bij. Hij verliet die dienst tijdens den Amerikaanschen oorlog, in welke hij zijn vaderland, tegen Engeland wenschte te dienen. In 1783 begaf hij zich als kapitein onder de infanterie naar Batavia en onderscheidde zich in de expeditie naar Riouw. Te Batavia teruggekeerd trad hij in 1785 in dienst der O. I. Compagnie, eerst als kapitein der dragonders, vervolgens in 1786 als onderkoopman en tweede bestuurder of opperhoofd van Patna in Bengalen. In 1789 werd hij eerste administrateur op het eiland Onrust, in Julij 1791 resident van Japara en eindelijk in 1794 opperkoopman en gezaghebber van Java's oosthoek, tijdens de latere gouverneur generaal mr. Pieter Gerardus van Overstraten, gouverneur over Java's noord-oostkust was.

Nu brak voor van Hogendorp een tijd aan van groote beproeving en wederwaardigheden. Hij was een man van een krachtigen geest, die verkeerdheden en misbruiken, welke hij in de Indische administratie meende te ontdekken aanwees en openlijk zich daarover uitliet. Zulks had ten gevolge dat hij in 1798, op last der Indische regering, als gezaghebber van Java's oosthoek werd geschorst; hem zijne papieren werden ontnomen; hij van zijne vrouw en bezittingen werd afgescheurd, in militair arrest gezet en met een kommando soldaten werd weggevoerd in het afgrijsselijkste weder, langs onbruikbare wegen, door regen en modder van Soerabaija naar Samarang en van daar over zee naar Batavia, zonder gedurende vijf en een halve maand verhoord te worden, zonder dat hem gezegd werd welke de redenen van deze behandeling waren, van welke misdaad hij beschuldigd werd, noch wie zijne aanklagers of beschuldigers waren. Eindelijk vrij zeker onderrigt, dat nog strenger maatregelen tegen hem zouden genomen worden, dat hij namelijk in de Bataviasche stads-boeijen of gevangenis zou worden overgebragt, een verblijf dat bekend stond als zóó ongezond dat weinigen het leven er afbragten, en te Batavia geen regt meenende te kunnen verwachten, besloot hij heimelijk naar het vaderland terug te keeren om daar regt te zoeken. Alzoo een protest achterlatende, waarin hij verklaarde geenszins te vlugten uit vrees voor straf, maar alleen omdat zijne aanklagers tevens zijne regters wilden zijn, en waarin hij, na betuiging zijner onschuld, verzekert naar het vaderland te gaan, ten einde zich daar voor eene onzijdige regtbank te stellen, wist hij aan de waakzaamheid van het over hem gestelde toezigt te ontsnappen, vertrok den 17 Junij 1799, met een Deensch schip en kwam in September van dat jaar in Nederland aan, alwaar hij zich terstond aanmeldde bij den president van het uitvoerend bewind, zich verlatende op de kennis, dat het toenmalige koloniale bestuur in het vaderland, regt en bevoegdheid bezat om over beschuldigde ambtenaren onderzoek te doen, regt te spreken, en mishandeld zijnde, aan hen schadevergoeding toe te kennen.

Volgens van Hogendorp's *verdediging aan het Committé tot den O. I. handel en bezittingen*, te vinden in de gedrukte *Verzameling van stukken, rakende de zaak van Dirk van Hogendorp*, *'s Hage* 1801, waren onderscheidene omstandigheden de oorzaak der door hem ondervondene vervolging, door hem hoofdzakelijk toegeschreven aan den toenmaligen kommissaris generaal Nederburgh. Verschil van inzigt omtrent de politiek schijnt daaronder een voorname plaats bekleed te hebben. Naar zijne meening werden de Engelschen begunstigd daar, waar hen alle mogelijke afbreuk behoorde gedaan te worden, en wilde de regering in Indië zich niet gedragen naar de voorschriften van het in 1795 in het vaderland opgetreden nieuwe bewind. Wanneer men de stukken, rakende de tegen van Hogendorp ingebragte, doch nimmer bewezene, beschuldigingen met aandacht leest, schijnt het ons toe, dat zijne bewering geloof verdient, dat de Indische regering zich van hem verlangde te ontdoen. Dit verlangen lag in den aard der zaak en de tijdsomstandigheden. Van Hogendorp toch was een verklaarde tegenstander van de bestaande orde en gang der zaken, en hij had de omwenteling van 1795 benuttigd om daaraan, zoo mogelijk, een einde te maken. Dit blijkt uit dat gedeelte zijner *Verdediging*, waar hij spreekt van de wijze waarop de vaderlandsche beginselen van hervorming op Oost-Indië zouden behooren te worden toegepast. Eindelijk decreteerde het bewind in het moederland, de in het jaar 1800 ingestelde raad der Aziatische bezittingen, na overwogen te hebben het zeer ampel rapport en het advies van het departement tot de Indische zaken, bij resolutie van den 12 November 1800: „dat aan den gouverneur-generaal en de raden van Indië zal worden te kennen gegeven, dat de raad niet kon approberen de politieke mesures en procedures tegen den heer van Hogendorp in het werk gesteld, maar dezelve desavoueerde als wederregtelijk en ongepast." Kort daarop werd van Hogendorp, bij besluit van den 11

November 1802, aangesteld tot lid der staatscommissie, welke, bij dat besluit geroepen werd om te dienen van advies over de wijze waarop de O. I. bezittingen voortaan zouden behooren te worden bestuurd, voorzeker een schitterend bewijs dat 's lands regering hem beschouwde als haar vertrouwen ten volle waardig. Nog in hetzelfde jaar (26 November 1802) werd van Hogendorp benoemd tot ordinair envoyé en minister plenipotentiaris van den staat bij den keizer van Rusland, in vervanging van Willem Buys, aan wien op zijn verzoek een eervol ontslag was toegekend.

Van Hogendorp was, na het verbreken van den vrede van Amiëns, op het punt om als gezant naar Petersburg te vertrekken, toen eene voorziening in het bestuur van Nederlands Indië dringend noodzakelijk was geworden, daar de gouverneur-generaal Seberg zeer in jaren gevorderd en ziekelijk was en zijn ontslag gevraagd had, en nu werd, bij rapport van den 14 April 1803, door de commissie uit het staatsbewind voor de marine en koloniën aan het staatsbewind voorgedragen om den heer van Hogendorp te benoemen tot gouverneur-generaal. Dit bleef echter buiten gevolg, misschien omdat hij met de zending naar Rusland was belast geworden, of wel omdat het rapport der staatscommissie nog niet was ingezonden en er dus onzekerheid bestond omtrent de voor Indië aan te nemen regelen van bestuur. Van Hogendorp verliet met zijne echtgenoot, de gravin van Hohenlohe, waarmede hij kort te voren gehuwd was, in April 1803 Nederland. Den 28 van die maand kwam hij te Hamburg aan, waar hij eene uitnoodiging vond van den hertog van Mecklenburg-Schwerin, om naar Ludwigslust te komen. Den 3 Mei bevond hij zich daar, vertoefde er drie dagen, begaf zich vervolgens naar Lubeck en scheepte er zich den 11 Mei in naar St. Petersburg. Den 26 Mei moest hij een haven in den Finlandschen zeeboezem binnenloopen en van daar trok hij over land naar Ruslands hoofdstad, waar hij den 31 Mei aankwam en door de keizerlijke familie met onderscheiding ontvangen werd. In 1805 keerde hij naar het vaderland terug, en werd in het volgende jaar door koning Lodewijk tot lid van den staatsraad en president der daartoe behoorende afdeeling „Oorlog" en in 1807 tot minister van oorlog benoemd. In datzelfde jaar werd hij, gedurende de afwezigheid van koning Lodewijk, belast met het bevel over het leger, en tot minister plenipotentiaris en buitengewoon gezant bij den keizer van Oostenrijk aangesteld, in plaats van den heer van Spaen van Voorstonde, en hem gelast zich terstond op weg te begeven en onderwege te vertoeven te Cassel, ten einde prins Jerôme Napoleon te congratuleren met de troonsbeklimming van Westphalen. Reeds den 20 December was hij daar aanwezig. Hij volbragt zijne taak op den volgenden dag, en gedurende zijn verblijf te Cassel werd hij van 's Konings wege met veel onderscheiding behandeld.

Toen hij in de eerste dagen van Januarij 1808 zijne brieven van credentie voor het hof van Oostenrijk ontvangen had, vertrok hij den 10 van die maand, kwam den 14 te Wurtzburg en den 20 te Weenen aan. Hij werd op deze reis vergezeld door zijn zoon, den luitenant van Hogendorp, die, bij besluit van koning Lodewijk, van den 19 Januarij 1808, werd aangesteld tot 's konings auditeur bij de legatie te Weenen, met behoud van militairen rang, tractement en avancement. Deze zoon was de latere raad van Indië, C. S. W. Grave van Hogendorp.

In den loop van dat jaar (1808) ontstonden de verwikkelingen met Frankrijk, welke in 1809 het innemen van Weenen door keizer Napoleon ten gevolge hadden. Van Hogendorp schreef den 23 Januarij 1808 aan den minister Roëll: „Ma première visite a été chez le général Andréossy, ambassadeur de France, auquel j'ai donné les assurances les plus fortes sur mon intention à me tenir réuni avec lui sur tous nos intérêts communs. Son excellence m'a très bien reçu et promis d'en agir réciproquement de même avec moi." Zijne volgende brieven bevatten opvolgende mededeelingen van het aangroeijen der oneensgezindheden met Frankrijk, van de vrees dat Oostenrijk zou worden aangevallen, van krijgstoerustingen en algemeene wapening, van de eindelijke uitbarsting van den oorlog en van het vertrek des Oostenrijkschen keizers en van het geheele hof uit Weenen en van het vergeefsch inroepen der hulp van Rusland. Den 24 April 1809 schreef hij: „Mijne verlegenheid in de tegenwoordige omstandigheden, zonder bepaalde orders of instructien van mijn Hof te wezen, is zeer groot. Na het gedrag dat dit Hof houdt en al hetgeen door hetzelve tegen den persoon van zijne majesteit den keizer Napoleon gezegd wordt, vermeen ik hier onmogelijk langer te kunnen blijven resideren." Hij kon echter het antwoord van het Nederlandsche hof niet afwachten, daar hij, even als in 1798 te Soerabaija, ook hier gedwongen werd zijne vrouw en kinderen te verlaten, van hen werd afgescheurd en over de grenzen gebragt. Naauwelijks was hij te Amsterdam teruggekeerd, toen koning Lodewijk hem benoemde tot gezant te Berlijn. Dit geschiedde bij besluit van 11 Junij 1809. Zijn verblijf aldaar moet slechts kort zijn geweest, daar hij reeds den 17 Junij 1810 benoemd werd tot extraordinair envoyé en minister plenipotentiaris bij het hof van Madrid, doch wij behoeven niet te herinneren, dat ook dit van geenen langen duur kon zijn, daar spoedig hierop de abdicatie van koning Lodewijk en de inlijving van Holland in het Fransche keizerrijk plaats had.

Van Hogendorp werd ten gevolge daarvan uit Spanje teruggeroepen en in Januarij 1811 door keizer Napoleon aangesteld tot divisie-generaal en twee maanden later tot aide de camp. Vervolgens werd hij gouverneur van Oost-Pommeren en in Junij 1812 van Breslau; ook was hij voor en na, kommandant van Königsberg en Wilna en, in 1813, onder den maarschalk Davoust, kommandant in Hamburg. Napoleon verhief hem tot comte de l'Empire. Uit de *„Memoire du général comte de Hogendorp"*, in 1814 tot verdediging van zijn te Hamburg gehouden, en algemeen afgekeurd, gedrag geschreven, blijkt, dat hij in April 1814, toen Nederland zijne onafhankelijkheid terug bekomen had, zich ter beschikking van den souvereinen vorst stelde en in Mei daarop te 's Gravenhage kwam. In den aanvang van 1815, toen Napoleon zich weder in Frankrijk aan het hoofd van een talrijk leger vertoonde, begaf van Hogendorp zich echter weder in 's keizers dienst. Maar Napoleon's val, maakte nu tevens een einde aan van Hogendorp's openbaar leven. Hij bleef aanvankelijk te Parijs en schreef daar een werkje, getiteld: *„Staat en handelkundige beschouwing van het koloniaal systema in Frankrijk"*, 't welk, uit het Fransch vertaald, in 1817 te Amsterdam verkrijgbaar gesteld werd. Daarop begaf hij zich naar Brazilië en hield er zich bezig met ondernemingen van landbouw en nijverheid, bewoonde een eenzaam buitenverblijf bij Rio de Janeiro, en overleed er den 29 October 1822, blijkens eene aankondiging in de *Bataviasche Courant* van den 5 April 1823, geteekend door zijn zoon, C. S. W. Grave van Hogendorp.

Lodewijk Napoleon had hem het kommandeurs kruis en het grootkruis der orde van de Unie geschonken.

Napoleon vermaakte hem bij zijn testament een legaat van honderdduizend francs, blijkens o. a. de bekende *Mémoires du dr.* Autommarchi.

Er bestaan van Dirk van Hogendorp onderscheidene geschriften betreffende de Nederlandsche Oost-Indische bezittingen, in sommige van welke hij de bestaande verkeerdheden van het bestuur aanwees en denkbeelden tot verbetering aangaf. Die geschriften zijn opgevolgd door het rapport der staats commissie van 31 Augustus 1803, waarin hier over gehandeld is, te weten:

Berigt van den tegenwoordigen toestand der Bataviasche bezittingen in Oost-Indië en den handel op dezelve, uitgegeven te Delft in December 1799, 2de dr. Delft 1800.

Stukken over hetzelfde onderwerp, 's Hage 1801.

Ontwerp om de Oost-Indische Compagnie te herstellen tot een handeldrijvend ligchaam, 's Hage 1801.

Antwoord op het onderzoek der gronden van het stelsel van D. van Hogendorp, 's Hage 1802.

Nadere uitlegging en ontwikkeling van het stelsel van Dirk van Hogendorp, en antwoord op het werk van S. C. Nederburgh, getiteld: Verhandeling over de Vragen enz., 1802.

Aanmerkingen op het adres van participanten der Neder-

landsche O. I. Compagnie aan het Staatsbewind der Bataafsche Republiek, 's Hage 1802.

Men heeft ook van hem:

Brief van Dirk van Hogendorp aan alle vrijheid- en vaderlandlievende Bataven in Nederlandsch Oost-Indië enz., Bombay, 9de Januarij 1799.

Ook bestaat er van hem eene vertaling, met aanteekeningen, van een

Brief van Sir George Dallas aan Sir William Pulteney, beide leden van het Engelsche parlement, over het verschil tusschen de Oost-Indische Compagnie en den vrijen handel in Engeland, 's Hage 1802.

Ontwerp om de O. I. Compagnie dezer landen in haren vorigen bloei te herstellen, 's Hage en Amsterd. 1802, 8°.

Staat- en handelkundige beschouwing van het Koloniaal systema in Frankrijk, uit het Fransch, gr. 8°. Amst. 1817.

Memorie ter wederlegging van de nadeelige geruchten en lasteringen, welke tegen hem uitgestrooid zijn gedurende hij gouverneur was van Hamburg, 's Hage en Amst. 1814. 8°.

In het eerstgenoemde werk, *Berigt enz.*, zette hij o. a. ook zijne denkbeelden uiteen over eene trapsgewijze vrijgeving der slaven, en stelde tevens voor, om den slavenhandel, of den verderen aanvoer van slaven van Makassar, Bali enz., dadelijk geheel te verbieden en te stuiten. Hij trachtte de algemeene opinie in het vaderland tegen de slavernij op te wekken en te scherpen, en koos daartoe een middel geheel in den geest van dien tijd. Hij vervaardigde namelijk, naar het oorspronkelijk werkje van zijn vader, getiteld: *Kraspoekol*, een tooneelstuk, onder den titel: *Kraspoekol, of de slavernij, een tafereel der zeden van Nederlandsch Indië*, Delft 1800.

Dit stuk werd te 's Hage ten tooneele gevoerd en verwekte vrij wat opschudding. Van Hogendorp had reeds in 1796, destijds te Soerabaija zijnde, een stuk over dit onderwerp geschreven, dat hij in 1801 uitgaf met den titel:

Proeve over den slavenhandel en de slavernij in Nederlandsch Indië, te vinden in zijne *Stukken rakende den tegenwoordigen toestand der Bataafsche bezittingen in Oost-Indië* en *den handel op dezelve*.

Dirk van Hogendorp huwde in Indië E. M. Bartlo, daarna in 1803 zijne nicht Augusta Eleonora Caroline van Hohenlohe, dochter van prins Frederik Ernest van Hohenlohe Langenburg en van Magdalena Adriana van Haren.

Hij liet bij zijn dood uit het eerste huwelijk een zoon na, die volgt. Er bestaat van hem een portret *en physione trace*, gegraveerd door Gonord, 12 ms.

Zie *Levensschets van Dirk van Hogendorp* in *Handelingen en Geschriften van het Indisch Genootschap, te 's Gravenhage, Derde jaargang*, bl. 33 volgg.; *Galerie des Contemporains*, T. V. p 330; *Zeitgenossen Biographiën und Charakteristiken*, B. IV. S. 164, 165; von Odeleben, *Napoleons Feldzug in Sachsen*; Mr. S. I Wiselius, *Consideratie en advies aan den Aziatischen Raad, betreffende de zaak van D van Hogendorp*; *Weekblad voor het Regt in Nederland* 1858, 8 Febr. Nr. 1928; van Kampen, *Verkorte Geschied. der Nederl.*, D II bl. 344; *Docum. histor. et réflex. sur le gouvernem. de la Hollande par le Prince L. Napoléon*, T. II. p. 179; *Vervolg op het Naamreg. van Ned. Boek. van* R. Arrenberg, bl. 257, 258.

HOGENDORP (Carel Sirardus Willem graaf van), raad van Nederlandsch-Indië, werd te Cassim Bazar in Bengalen, den 15 Augustus 1788 geboren en was zoon van Dirk grave van Hogendorp en van Elisabeth Margaretha, dochter van Sirardus Bartlo, in leven hoofd-baljuw van Batavia. Hij genoot eene voorname en zorgvuldige opvoeding eerst in Nederland; werd vervolgens 13 jaren oud zijnde, op het militaire instituut van Sorèze in Frankrijk geplaatst, en studeerde daarna aan de hoogeschool te Leyden in de regten; maar de destijds algemeen heerschende militaire denkbeelden bragten daarin verandering. Na slechts eenige maanden de academische lessen waargenomen te hebben, zag hij zijne wenschen, in 1805, vervuld door het erlangen der ouderlijke toestemming om in zeedienst te treden, en werd hij den 11 April 1806 benoemd tot kadet volontair ter zee.

Bij gelegenheid van eene muiterij en opstand op het oorlogschip *de Neptunus*, waarop van Hogendorp geplaatst was, onderscheidde hij zich zoo, dat hij met eenige andere officieren aan koning Lodewijk Napoleon werd voorgesteld, en wegens betoonden moed en goed beleid met hen eene geldelijke gratificatie ontving, tot officier benoemd, en als ordonnans officier bij den staf van Lodewijk Napoleon geplaatst werd.

In deze betrekking volgde hij Lodewijk Napoleon in diens korten veldtogt naar Munster, Hamelen en Kassel, tot dat die vorst naar zijne staten terugkeerde. Van Hogendorp daarna als 2e luitenant geplaatst bij het 2e regement kurassiers, woonde met zijn regiment in Junij 1807 de belegering en de inname van Dantzig door den maarschalk Le Fèvre bij, en was vervolgens tegenwoordig bij de beslissende veldslagen van Heilsberg en Friedland, in welke laatste hij onder het oog van keizer Napoleon eenen gelukkigen aanval mede deed op een der centrumbatterijen van den vijand, waardoor deze verbroken werd, en de Fransche infanterie het stadje Friedland bezette. Ten gevolge daarvan werd hij benoemd tot ridder van het Legioen van Eer, en ontving hij het Nederlandsche Kruis van de Unie, zoodat hij op zijn 19e jaar het geluk had twee decoratiën te dragen. Na het groote leger tot Tilsit gevolgd te zijn, was hij aanschouwer van de bijeenkomsten, die, door de drie oorlogvoerende souvereinen gehouden, den vrede van dien naam voorafgingen. Vervolgens naar Hamburg gezonden, werd zijn regiment ingelijfd bij het Hollandsche legercorps van den generaal du Monceau, die hem tot kommandant van het detachement Guides bij zijn staf benoemde.

Op verzoek zijns vaders, destijds Hollandsch gezant bij den keizer van Oostenrijk, den 19 Januarij 1808, en dus op twintigjarigen leeftijd, tot auditeur bij de legatie te Weenen benoemd, met behoud van militairen rang en aanspraak op militaire bevordering, bewees hij zijn vader, belangrijke diensten, en zocht, door zijne betrekkingen in de hoogste kringen te Weenen toegelaten, zijne meeste genoegens in die der geleerde wereld, waar een prins de Ligne, een generaal Andréossy, eene Stäel Holstein, een Schlegel en een Odescalchy te vinden waren.

In 1809 de oorlog weder uitgebroken zijnde, begaf van Hogendorp zich naar zijn regiment in Saksen en maakte den veldtogt tegen den hertog van Brunswijk Oöls mede, die langs de Elbe tot in de nabijheid van Hamburg terugtrok, om zich naar Engeland in te schepen.

De dienst verlaten hebbende, bood van Hogendorp zich bij gelegenheid van de landing der Engelschen in Zeeland, den 3 Junij 1809 als vrijwilliger aan, en maakte den veldtogt op eigen kosten als kapitein adjoint van den staf van den luitenant-generaal du Monceau geheel mede. Op het punt om als kapitein aide-de-camp van den generaal Daendels naar Indië te vertrekken, maakte de abdicatie van Lodewijk Napoleon daarin eene geheele verandering.

Te Parijs zijne diensten aangeboden hebbende, werd van Hogendorp den 16 Maart 1811 benoemd tot ritmeester bij zijn vroeger regiment kurassiers, dat het 14de was geworden en huwde den 11 November 1811 te Rijssel, met jonkvrouwe Cecile Catherine, dochter van den divisie generaal baron Olivier, een der Veteranen van het Fransche leger.

Met zijn regiment, behoorende tot de legerafdeeling, die eerst onder bevel van den maarschalk Oudinot, later onder die van den maarschalk Gouvion St. Cyr stond, bestemd om tegen den Russischen generaal Witgenstein, langs den Duna en op den grooten weg naar Petersburg te manoeuvreren, maakte hij nu den Russischen veldtogt mede. Behalve dagelijks hardnekkige gevechten waren zijne voornaamste krijgsverrigtingen de deelname aan de twee luisterrijke veldslagen, beide voor Polostk, 18 Aug. en 18 Oct. 1812, welke laatste drie dagen duurde, en den terugtogt van het Fransche legerkorps naar den linker Duna oever ten gevolge had. Het corps trok daarna, tot dekking van het groote van Moskou komende leger, op de Berisina terug en vereenigde zich daar met dat van den maarschalk Victor, dat er aan het zegevierende Russische leger eenen geduchten wederstand bood.

Als aide de camp van den maarschalk Gouvion St. Cyr

en benoemd tot chef d'escadron, was van Hogendorp tegenwoordig bij de veldslagen van Lutzen, Bautzen, Dresden en Pirna en deed den luisterrijken uitval den 18 Oct. 1813 mede, die de legers van Tolstoy en Chasteler terugdreef tot over de Boheemsche grenzen.

Door de niet erkenning door de verbondene mogendheden van de kapitulatie van Dresden, door hunne veldheeren gesloten, werd van Hogendorp met den maarschalk Gouvion St. Cyr als krijgsgevangene naar Bohemen gevoerd. Belast met depêches voor den keizer vertrok van Hogendorp heimelijk, na de wintermaanden in Bohemen doorgebragt te hebben. Lang en gevaarlijk was deze reis door landen, bezet door de legers der verbondene mogendheden.

In Frankrijk gekomen was Napoleon reeds te Fontainebleau en van Hogendorp overhandigde de depêches aan den minister van oorlog, hertog van Feltre, terwijl hij de intrede der geallieerden en van Lodewijk den XVIII, in Parijs bijwoonde.

Van zijnen eed en zijne verpligtingen ontslagen, door den afstand van Napoleon, was zijn eerste en eenigste wensch naar zijn vaderland terug te keeren, en het wederom te dienen. Meerdere verzoekschriften zond hij aan den souvereinen vorst en den minister van oorlog; op geene derzelve mogt hij eenige beschikking erlangen; hij vervoegde zich tot dat einde zelf bij prins Frederik en de te Parijs kommanderende generaals. Echtgenoot en vader, wilde hij ook voor deze dierbare panden zorgen, en kon hij in de gegevene omstandigheden niet tot het besluit komen om het zekere voor het onzekere op te offeren; te meer daar hem eene gunstige en spoedige herplaatsing bij het Fransche leger werd verzekerd.

Reeds den 10 Mei 1814 was hij dan ook als chef d'escadron bij het 7de regiment kurassiers benoemd. Destijds was hij 26 jaren oud. Evenwel deed hij nog eene poging tot verplaatsing in zijn vaderland, en wendde zich tot dat einde nogmaals aan den souvereinen vorst en den minister van oorlog, protesterende, dat zijn verder verblijf in vreemde dienst een gevolg was van zijn afhankelijken toestand. Dat zijne goede diensten bij gezegd regiment zijn beloond geworden, blijkt door zijne benoeming tot ridder van de militaire verdienste, die in den *Moniteur* van 20 Maart 1815 heeft gestaan, maar waaraan door de terugkomst en de tusschen regering van Napoleon geen verder gevolg is gegeven.

Eed en eerepligt bestuurden nu van Hogendorps gedrag; deze vorderden, dat hij in deze moeijelijke omstandigheden getrouw bleef aan het vaandel waaronder hij zich in goede tijden had begeven. Hij wilde dus liever de kansen loopen van de schadelijke gevolgen, welke voor hem daardoor konden ontstaan, dan zijne krijgsmakkers schandelijk te verlaten en te verraden. Liever de dood op het slagveld! Vruchteloos zocht hij dien op den 18 Junij 1815. — Met de overblijfselen van het geslagen leger begaf van Hogendorp zich naar de oevers van de Loire, waar de afdanking en de reorganisatie zoude plaats hebben.

Niettegenstaande van Hogendorp op nieuw beloften en vooruitzigten op eene gunstige plaatsing gedaan werden, wilde hij niet blootgesteld zijn, om immer weder zijne landgenooten te moeten bestrijden. Hij vroeg zijn eervol ontslag uit de Fransche dienst, dat hem bij besluit van 14 November 1816 gegeven werd. Eenigen tijd daarna begaf zich van Hogendorp met vrouw en kinderen naar zijn vaderland, en stelde zich daar eenvoudig ter beschikking van den koning. Deze en de toenmalige prins van Oranje ontvingen en behandelden hem op de edelmoedigste wijze. Van Hogendorp zijn wensch te kennen gegeven hebbende in burgerlijke betrekkingen werkzaam te zijn, werden hem daartoe gunstige vooruitzigten geopend en in Augustus 1817 vertrok hij naar Java als ambtenaar der 2e klasse met aanbevelingen van den toenmaligen prins van Oranje.

In Februarij 1818 benoemd tot lid van de algemeene rekenkamer te Batavia, vervolgens den 20 Augustus 1818 tot resident van Buitenzorg, werd hij den 28 Januarij 1823 benoemd tot resident van Batavia, waarbij later de residentien Buitenzorg en Krawang als ondergeschikte afdeelingen gevoegd werden.

Het was in dit tijdvak van 1817—1826 dat naauwe vriendschapsbetrekkingen ontstonden tusschen den gouverneur generaal en mevrouw van der Capellen met van Hogendorp en diens echtgenoot, een band die ook in latere tijden bleef stand houden.

Als resident van Batavia maakte van Hogendorp zich zeer verdienstelijk door de zamenstelling en goede oefening eener talrijke schutterij, toen in 1825 de opstand van Diepo Negoro in het hart van Java uitgebroken was. Van die schutterij was hij kolonel en kommandant. De bezuinigingsmaatregelen van den in 1826 op Java gekomen kommissaris generaal du Bus de Gisignies, betroffen ook de residentie Batavia.

Van Hogendorp oordeelde die bezuinigingen niet in 's lands welbegrepen belang, hetwelk in Augustus 1827 aanleiding gaf tot zijn eervol ontslag en plaatsing op wachtgeld. Du Bus, van zijne vooringenomenheid tegen van Hogendorp teruggekomen, bood hem het gouvernement der Molukken aan; doch van Hogendorp vermeende, dat niets dan de herstelling in zijnen vorigen post, die reeds aan een ander gegeven was, de wijze konde vergoeden, waarop hij was behandeld geworden, en hij volhardde dus bij zijn verzoek, om op veertigjarigen leeftijd, met een tweejarig verlof naar Europa weder te keeren.

Daar de minister, na het eindigen van zijn verlof, op zijn terugkeer naar Java aandrong, zonder dat hij eene vaste benoeming of bestemming reeds in het vaderland kon verkrijgen, zoo verzocht van Hogendorp zijn eervol ontslag uit 's lands koloniale dienst, dat hem bij besluit van 8 October 1830 werd verleend met een aan zijn vroeger door hem bekleeden post geëvenredigd pensioen, terwijl hij later het ridderkruis van de orde van den Nederlandschen Leeuw ontving. In hetzelfde jaar 1830 werd hij in den adelstand verheven, met den titel van graaf, overgaande op zijne wettige mannelijke nakomelingen, bij regt van eerstgeboorte.

Ongeveer ter zelfder tijd had er door de Brusselsche onlusten in Augustus 1830 eene ongunstige verandering in zijn gering wereldlijk vermogen plaats; dit werd hem vergoed, door den toenmaligen prins van Oranje eenige diensten te kunnen bewijzen bij zijne intrede in de hoofdplaats; o. a. mogt hij hem, die toen weinig hovelingen om zich telde, ondersteunen bij het afstijgen van zijn paard, terwijl hij den prins niet verliet, dan toen Z. H. uit Brussel trok. Als getuige van dien vorst heeft van Hogendorp dan ook de schriftelijke overeenkomst geteekend, die tusschen HD. en de burgerwacht van Brussel werd opgemaakt en gesloten; een stuk, dat weinig bekend is geworden.

Nu vestigde van Hogendorp zich te Utrecht, om een zijner zonen de regterlijke studien te doen volgen, en rigtte een negotiehuis op, Julij 1831, voornamelijk bestemd tot kommissie in effektenhandel, om een anderen zoon een eervol middel van bestaan voor te bereiden en zich zelf eene nuttige bezigheid te verschaffen. Weinig gedachte hebbende naar Indie weder te keeren, werd hij door den minister van kolonien ontboden, en met 's konings wensch bekend gemaakt, om, wanneer hij bij zijn vroeger te kennen gegeven denkbeeld om naar Indie weder te keeren, bleef volharden, hem dan als lid van den raad van Neerlands Indie derwaarts te zenden. Van Hogendorp aarzelde niet dit aan te nemen, en werd hij bij besluit van 4 April 1837 als raad van Indie aangesteld.

Omstreeks dezen tijd gaf hij zijne *Tafereelen van Javaansche Zeden* uit, waarin, in den vorm van novellen, Javaansche karakters en toestanden geschetst worden.

Den 2 Januarij 1838 ter reede van Batavia aangekomen, nam van Hogendorp zitting in den raad. In September 1839 werd hij door den gouverneur generaal De Eerens, bij de tijdelijke afwezigheid van oudere leden van den raad, belast met de functien van vicepresident van den raad van Indie, ter gelegenheid der aftreding als zoodanig van jhr. J. C. Goldman; en bij het overlijden van den heer De Eerens, op den 30 Mei 1840, trad hij op als waarnemend gouverneur generaal, tot dat hij, den 6 Januarij 1841, in dit tijdelijk bewind vervangen werd door den heer mr. P. Merkus, krachtens een besluit van koning Willem II. Van Hogen-

dorp hervatte nu zijn ambt als raad van Indie. Maar getroffen door het gemis van eenige goed- of afkeuring van het door hem gevoerde bestuur, meende hij zich aan den koning te moeten wenden met verzoek, dat zijn gedrag mogt worden onderzocht, en hem de gelegenheid mogt worden verschaft om zich te verantwoorden. Hierop werd hem bij missive van 24 Julij 1841 namens den koning door den direkteur van Z. M. kabinet geantwoord: dat de koning met belangstelling kennis had genomen van voornoemd verzoek, doch dat het, na overweging daarvan, zijne majesteit was voorgekomen, dat het overbodig was om ten aanzien van de daarin behandelde punten een nader onderzoek te bevelen, vermits al hetgeen ten aanzien van van Hogendorp was verordend, was geschied voor dat HD. den troon had beklommen, terwijl zijner majesteits denkwijze over het gedrag door hem gehouden als waarnemend gouverneur generaal van Ned. Indie, hem (van Hogendorp) moest zijn kennelijk geworden, door de aan hem onder dagteekening van den 8 Julij verleende bevordering tot kommandeur der orde van den Nederlandschen Leeuw.

Inderdaad had van Hogendorp voor de ontvangst van voormeld kabinet schrijven, de versierselen van dezen graad in de koninklijke orde ontvangen met eene *eigenhandige* missive van den koning, luidende:

„Willende aan u een bewijs geven van Onze tevredenheid over de wijze, waarop de funktien van Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indie, na het afsterven van den Luitenant Generaal de Eerens, tijdelijk door u zijn waargenomen; bevorderen wij u bij deze tot Kommandeur der Orde van den Nederlandschen Leeuw."

's Gravenhage den 8 Julij 1841. (get.) WILLEM.

Van Hogendorp bleef nog tot 1 Januarij 1853 als lid van den raad van Nederlandsch Indie werkzaam; als wanneer hem op zijn verzoek, ingevolge besluit van 15 December 1852, met toekenning van pensioen, een eervol ontslag uit 's lands dienst verleend werd, onder dankbetuiging namens den koning voor de door hem aan den staat bewezen diensten. Gedurende dat tijdsverloop viel hem nog de onderscheiding ten deel, van op den 8 Julij 1846 door den koning der Franschen Louis Philippe bevorderd te worden tot officier van het Legioen van Eer.

Hij keerde naar zijn vaderland terug, om te midden zijner, aldaar zich bevindende betrekkingen, zijne laatste levensdagen door te brengen. Bij zijn vertrek van Batavia ontving hij de treffendste blijken van deelneming en hoogachting.

In Nederland wedergekeerd, erlangde hij de onderscheiding van door den koning bij besluit van 31 December 1853 benoemd te worden, tot ridder met de ster van de groot hertoglijke eikenkroon.

Hij vestigde zich nu te Utrecht. Zijne edele inborst deed hem de achting en genegenheid van allen verwerven, die met hem omgang hadden, doch hij mogt slechts kort zijne welverdiende rust genieten.

Reeds den 29 October 1856 werd hij, in ruim acht en zestig jarigen leeftijd, door den dood aan zijne gade, zijne kinderen en zijne talrijke vrienden ontrukt. Hij stierf met kalmte en gerustheid, bewust van altijd naar eer en pligt gehandeld te hebben.

Kort na zijn overlijden verscheen eene levensschets van van Hogendorp in de *Utrechtsche Courant* van den 14 en 15 November 1856, 't welk overgenomen werd in „*Onze tijd*" aflevering der maand Mei 1857. Wij bezigden het als grondslag van dit overzigt.

HOGENDORP (Mr. Gijsbert Karel graaf van) zoon van Mr. Willem van Hogendorp en van Carolina Wilhelmina van Haren, dochter van den beroemden Onno Zwier van Haren, werd den 27 October 1762 te Rotterdam geboren. Na eerst te 's Gravenhage de gronden eener hoogst beschaafde opvoeding gelegd te hebben, werd hij, op voorspraak der prinses van Oranje, te Berlijn op het kadettenschool geplaatst. Spoedig onderscheidde hij zich aldaar zoodanig, dat hij, ofschoon vreemdeling, door den Pruissischen generaal von Buddenbrock, uit meer dan twee honderd makkers werd gekozen, om Paul I, toen nog grootvorst van Rusland, die Frederik II kwam bezoeken, voor het front van zijn corps in de Fransche taal te begroeten. In 1778 werd hij vaandrig onder het regiment van prins Hendrik van Pruissen, onder wien hij in den Beijerschen successie-oorlog tegen Oostenrijk diende, vervolgens page van gemelden vorst; hij keerde, na den vrede, als officier bij zijn regiment terug. In 1782 keerde hij naar zijn vaderland weder, en kreeg eene officiersplaats bij de garde te voet. Het volgende jaar had hij het geluk, om met het eskader, dat onzen gezant van Berkel naar Noord-Amerika voerde, eene reize derwaarts te doen. Hij vertrok op het schip van den kapitein Aberson, doch was op die reis bijna verongelukt. Hij leed schipbreuk in een orkaan, dobberde gedurende twee maanden op de opene zee en werd met veertig uit drie honderd en vijftig man gered. Zes maanden vertoefde hij in Amerika: voorzien van een aanbevelingsbrief van den vermaarden Franklin, destijds in Nederland zich ophoudende, werd hij gehuisvest bij den grooten Washington, op diens landgoederen in Virginie. Niet, gelijk zooveel anderen, het hoofd vervuld met vreemde denkbeelden, keerde van Hogendorp uit een vreemd land naar zijn vaderland terug. Deze reis had, even als zijn verblijf in Duitschland, den gezigteinder van zijne kennis uitgebreid en het blijkt, dat reeds destijds, ofschoon hij naauwelijks *één* en twintig jaren oud was, de groote mannen die aan het hoofd der Amerikanen stonden, hem zeer onderscheidden. Hij verkeerde veel met Jefferson, met wien hij eene briefwisseling bleef onderhouden, waarvan de sporen nog in de uitgegeven werken van den Amerikaanschen staatsman overgebleven zijn. Bij zijne terugkomst van deze en nog van een Engelsche reis, woonde hij eenigen tijd de lessen van den Leidschen hoogleeraar Pestel bij, en op zijn drie en twintigste jaar promoveerde hij, in het uniform van kapitein der Hollandsche garde, te Leiden in de regten op eene *Dissert. de aequabili descriptione subsidiorum inter gentes foederatas*, L. B. 1786.

Bij het uitbarsten der toenmalige inlandsche onlusten schaarde zich van Hogendorp aan de zijde van het huis van Oranje; bewees het gewigtige diensten, en werd, na de wederherstelling van hetzelve, in 1787, al spoedig aangesteld tot raad en pensionaris der stad Rotterdam. In deze betrekking, waarin hij vooral eene zeer naauwe en vriendschappelijke betrekking met den raadpensionaris van de Spiegel bleef behouden, was hij hoogst werkzaam en nuttig, en verwierf hij zich, in de vergadering van Holland, den roem van een der welsprekendste redenaars.

Na 1795 kon hij in geen ambtsbediening blijven, omdat zijn eed en zijne overtuiging hem alleen veroorloofden, in een vrijen staat, onder het medebestuur van het huis van Oranje, ambtenaar te zijn. Dit echter belette hem niet nuttig te wezen, en zulks was hij door den gezelligen omgang in zijnen kring, door de uitoefening van den koophandel (hij had in 1796 het groote handelhuis van zijne in 1795 overledene schoonmoeder, in Amsterdam, onder de firma van Jacob Schues bestaande, overgenomen en bleef in die stad, onder zijne firma van Gijsbert Karel van Hogendorp & Co. eenige jaren den handel uitoefenen), het uitgeven van eenige tot het algemeen belang betrekking hebbende geschriften en tot het wagen van eene grootsche poging tot herstel van hetgeen in zijne oogen zoo belangrijk was voor het gemeenebest.

Tot deze geschriften behooren:

Iets over de Armen, Amst. 1799.

Missive over het Armenwezen, (in 1794 geschreven) Amst. 1805.

Verhandeling over den Oost-Indischen handel, Amst. 1801 8°.

Brieven aan eenen participant in de Oost-Indische Compagnie, Amst. 1802 8°.

Gedachten over 's lands financien, voorgedragen in aanmerkingen op het rapport tot een stelsel van algemeene belastingen, uitgebragt den 9 *Julij* 1800, Amst. 1802.

Zijn scherpe blik zag dat onze Oost-Indiën, bij eenen vrijen handel, voor ons konden worden een bron van welvaart, rijkdom en herstel van den staat, en hij had het geluk te mogen ontwaren, dat zijne denkbeelden bij de regering, voor wien zijn naam destijds geen aanbeveling

was, ingang vonden. Zijne *Gedachten over 's lands financien* waren een meesterstuk van gezond verstand en redeneerkunst. Hij trad hierin als verdediger van den koophandel op, welken hij teregt als het middel, dat vertier aan den landbouw en fabrieken moest verschaffen, beschouwde.

In dit werk leeren wij hem reeds als een financier en verlicht staats-huishoudkundige kennen. Hij verdedigde daarin, zoowel als in de verhandelingen over Oost-Indiën, die handelsvrijheid, voor welke hij later zooveel heeft opgeofferd.

Toen in 1801 de voorloopige onderhandelingen te Amiëns waren gesloten en de staatkundige gezigteinder over ons vaderland een weinig begon op te helderen, en het ons, even als Zwitserland, vrijgelaten was, onzen eigen regeringsvorm te kiezen, was het Hogendorp alleen, die in eene petitie, die buiten zijn weten in het Fransch en Hollandsch gedrukt werd, (*verklaring aan het staatsbewind over de staatsregeling*) zijne stem voor het stadhouderlijk huis verhief en opentlijk eene constitutie afkeurde, welke niet het huis van Oranje met de erfelijke waardigheid van hoofd van den staat bekleeden zou.

Steeds aan het huis van Oranje getrouw, deed hij zelfs na den vrede van Amiëns, geen poging om eenige landsbediening te erlangen. Hij vormde toen het ontwerp, om in de nog aan de Nederlandsche republiek behoorende kolonie de Kaap de Goede Hoop, eene Nederlandsche volksplanting te vestigen. Doch dit ontwerp, waaraan hij veel opgeofferd had werd verijdeld. Ofschoon een oog in het zeil houdende, o. a. tijdens de beide landingen der Engelschen, (de voorbeeldelooze domheid waarmede deze plaats hadden hield hem terug), nam hij aan de pogingen tot de herstelling van het huis van Oranje en aan de daartoe strekkende beweging in het voorjaar van 1813 geen deel; maar toen de geallieerde legers in den herfst van dat jaar den voet op den vaderlandschen grond zetteden, stelde zich van Hogendorp aan het hoofd zijner landgenooten en bood opentlijk aan de Fransche overheden het hoofd.

Toen de heugelijke omwenteling van 1813 de pogingen van dezen en andere vaderlandslievende mannen had bekroond en een einde had gemaakt aan de Fransche overheersching, schonk hem de vorst, die door de wenschen der geheele natie was ingeroepen, de ondubbelzinnigste bewijzen van achting en vertrouwen. Achtereenvolgende werd hij minister van buitenlandsche zaken, voorzitter der beide commissien tot vervaardiging der grondwet, ná den koning voorzitter van den raad van state, lid van de tweede kamer der staten-generaal en voorzitter van hare eerste gewone vergadering, en in al die betrekkingen was hij werkzaam op eene wijze welke onze grootste bewondering en dankbaarheid verdient; ook benoemde hem de koning tot graaf en grootkruis der orde van den Nederlandschen leeuw. Hij is na 1813 gebleven wat hij vóór dit gewigtig tijdperk in onze geschiedenis, wat hij zijn geheel leven geweest was, de man, die niets dan het welzijn van zijn vaderland op na lang doordenken aangenomen beginselen beoogde. Het was hem niet genoeg zichzelven daarvan rekenschap te geven; zijn geweten legde hem als regent de verpligting op om die verantwoording aan zijne landgenooten te doen, en daaromtrent levert hij ons een zeldzaam voorbeeld. Hij heeft zich de moeite gegeven, in tien vrij aanzienlijke boekdeelen onder den titel van *Bijdragen tot de huishouding van staat van het koningrijk der Nederlanden ten dienste der Staten Generaal*, Delft 1818—1829 8°., in 1859 te Zalt-Bommel, met aanteekeningen van mr. J. R. Thorbecke, in 5 d. 8°. herdrukt, aan de natie niet alleen mede te deelen alles, wat in zijn openbaar leven, met uitzondering, gelijk dit van zelf spreekt, van de hem als minister toevertrouwde staatsgeheimen, door hem verrigt is, maar ook de redenen te ontwikkelen, die hem bewogen, mitsgaders den uitslag welke zijne pogingen gehad hebben.

Men wil dat de verzwakte toestand zijner gezondheid hem niet toeliet de moeijelijke betrekking van vice-president van den raad van state langer te vervullen en hij dien ten gevolge herhaalde malen zijn ontslag uit dien post verzocht, tot dat de koning het hem eindelijk in November 1816 gaf, met behoud van den titel van minister van staat en een jaargeld van *f* 10,000. Deze grond moge door den beschaafden man zijn opgegeven, maar de ware redenen zijn thans wereldkundig. In 1816 verliet hij het ministerie ten einde de grondwettige instellingen in het openbaar te verdedigen. Hoe hij over den gang der zaken dacht, bleek tijdens de behandeling der Domeinwet in 1822 (Zie *Bijdr.* D. VII, bl. 79). Hij droeg er roem op dit ontwerp te hebben doen vallen; doch hetzelfde principe lag in de syndikaat-wet, en zoodra de vertegenwoordiging zich de contrôle der geldmiddelen had laten ontfutselen, achtte van Hogendorp zijn tijd te kostbaar en stelde zich niet meer verkiesbaar. Van Hogendorp was geen man van vertooning. Tot tweemaal toe heeft men zijne stem willen verdooven in de eerste kamer; doch hij meende dat de openbare belangen opentlijk moesten besproken worden. Hij zocht noch de achting noch de goedkeuring zijner medeburgers te verwerven. Hij handelde en sprak overeenkomstig zijne overtuiging, zonder om te zien.

Door zijne gave van wel te spréken, was hij lang het sieraad der nationale vertegenwoordiging, en bij vele belangrijke aangelegenheden was zijn helder oordeel, waren zijne gegronde wenken en beschouwingen de geleidsters van velen en hadden eenen beslissenden invloed in en buiten de hooge staatsvergaderingen. Zijne meer en meer toenemende verzwakking van gezondheid drong hem eindelijk om van de betrekking van vertegenwoordiger en werkdadige behartiger van 's lands belangen afstand te doen. Van 1826 af wijdde hij zich, als het ware, aan een afgezonderd stil burgerlijk leven, zonder in een flaauwhartige ledigheid te vervallen. Ook nu hield hij zijn oog gevestigd op de staatsaangelegenheden van zijn vaderland in het bijzonder, van de wereld in het algemeen, en al wat edel en goed was, vond in hem een ijverigen en werkdadigen voorstander. Zoo gaf hij, tijdens den opstand der fel verdrukte Grieken tegen de Turksche geweldenarij, den eersten spoorslag, om de verdrukten, zoo veel doenlijk was, door geldelijken onderstand te redden en weldra bleek het, dat de hulpbehoevenden zich niet te vergeefsch tot de Nederlanders gewend hadden.

Behalve eenige kleinere, door de omstandigheden van het oogenblik uitgelokte geschriften, had hij nog in 1830 zijne *Brieven over de openbare welvaart*, in de Fransche taal aan een Belg gerigt, uitgegeven, en maakte van die gelegenheid gebruik, om zoo mogelijk onze zuidelijke, toenmalige landgenooten, tot het stelsel van de vrijheid van den handel te bekeeren, terwijl de maatschappij *Felix Meritis* de eer had, dat hij haar verzocht eene prijsvraag uit te schrijven, waarvan de bekroonde vereerd zou worden met een geschenk uit zijne eigene middelen, gevoegd bij den gouden eerepenning dier maatschappij.

De staat van zijn ligchaamsgestel nam ondertusschen hand over hand af, doch hij betoonde, ook onder hevig en bijkans gedurig lijden, onafgebroken de zielskracht, die hem door geheel zijn leven onderscheidde, en die hem ook niet verliet, toen, in het begin van 1833, eene geliefde dochter hem door den dood werd ontrukt. Eindelijk bezweek hij in den avond van den 5 van Oogstmaand 1834. Hij was lid van verschillende genootschappen, o. a. van de maatschappij van Nederlandsche letterkunde. In 1836 werd een fraaije gedenkpenning met zijn beeldtenis geslagen en meer malen is zijne afbeelding in plaat gebragt. In 1789 huwde hij jonkvrouw Hester Clifford. Die echt werd gezegend met tien kinderen, van welke bij zijn dood nog zes in leven waren.

Behalve de gemelde werken heeft men nog van hem:

Advys over de verhand. van J. van Ouwerkerk de Vries, over het verval der oorzaken van het verval des Nederl. handels enz., uitgegeven door prof. H. W. Tydeman, Haarl. 1828, 8°.

De Prins van Oranje, *October* 1830, 's Hage 1830, 8°.

Het krediet (29 *October* 1830), 's Hage 1830, 8°.

De Vrede (3 *November* 1830), 's Hage 1830, 8°.

De Koning (8 *November* 1830), 's Hage 1830, 8°.

De Natie (15 *November* 1830), 's Hage 1830, 8°.

De verantwoordelijkheid (6 *December* 1830) 's Hage 1830.

Lettres sur la prospérité publique, adressées à un Belge dans les années 1826, 1829, 1830, Amst., 1830, 2 t. 8°.

De ontwikkeling, *No.* I—IX, 13 *Dec.* 1830—26 *Jan.* 1831, 's Hage 1830 5 st. 8°.

Séparation de la Hollande et de la Belgique, 22 *Oct.* 1830, 2e *edit.*, Amst. 1830, 8°.

Over de scheiding van Holland en België, naar het Fransch vertaald, 's Hage 1831, 8°.

Advys, *ingeleverd* 17 *April* 1816, *ingevolge van de vereeniging der Noordelijke en Zuidelijke provincien*, 's Hage 1831, 8°.

Opinion émise le 17 *Avril* 1816, *ensuite de la réunion de la Hollande et de la Belgique*, *traduite du Hollandais*, Amst. 1831, 8°.

Zie *Galerie Historique des Contemporains*, T. V. p. 328; *Revue des Deux Mondes*, V. III. p. 67; *Memoirs*, *Correspondence and private papers of* Thomas Jefferson, *late President of the United States*, Vol. I. p. 268, 342; Dr. J. von Arnoldi, *Gijsbert Carel Graf von Hogendorp* in *Zeitgenossen*, *Biographien und Charakteristiken*, B. IV. S 139 ff.; Mr. F. A. van Hall, *Redevoer ter gedachtenis van G. K. Graaf van Hogendorp*, Amst. 1835; *Verhand. over de verdiensten van G K. Graaf van Hogendorp als Staatshuishoudkundige ten aanzien van Nederland*, *door* Mr. O. van Rees, *advokaat enz.*, *uitgegeven door het Prov. Utr. Genoots. van Kunsten en Wetensch.*, 1854, *vergeleken met* H. W. Tijdeman, *G. K. Graaf van Hogendorp als Staatshuishoudkundige* in *Recens.*, *Algem. Maandschr.* 1855; *Mr G. K. v. H. en zijne geschriften over de beginselen van bestuur van Nederlandsch-Indië*, *Bijdrage door een der leden van het Indisch Genootschap*; Mr. S. Vissering, in *Gids*, *Sept.* 1855; van der Palm, *Gedenkschr. van Nederl. Verlossing*; Mr. H. Bosscha, *Geschied. der Staatsomwentel. in Nederland*, *voorgevallen in het jaar* 1813; Stuart, *Jaarb. van het Koningr. der Nederlanden*; Lastdrager, *Gedenkstuk der verlossing en herstelling van Nederland*; van Kampen, *Verkorte Geschied. der Nederl.*, D. II. bl. 465; *'s Gravenh. Stads-Almanak*, bl 37—48; Groen van Prinsterer, *Handb. der Geschied. van het Vaderl.*; Bilderdijk, *Geschied. van het Vaderl.* (*Reg.*); Siegenbeek, *Verslag op de jaarlijksche vergad. der Maatsch. van Letterk* 1835: *Aanhangsel op* Nieuwenhuis *Woordenb.*; *Chron. van het Hist. Genootsch.*, D. II. bl 128; Ypeij en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk*, D. IV. bl. 577; *Konst- en Letterb.*, 1834, D. II. bl. 97, 115; 1835, D II. bl. 171, 11 *Nov.* 1854; van Kampen, *Geschied. der Ned. Letter. en Wetensch.*, D. II. bl. 635, 637; *Brieven van A. R. Falck*, 1795 tot 1843, 's Hage 1863; *Navorscher*, D. VI. bl. 178; *Verslag van de jaarl. vergad. van het Prov. Utr. Genootsch.* 1835; *Staats-courant* 7 *Aug.* 1834; *Algem. Handelsblad* 8 *Aug.* 1834; Mr. G. W. Vreede, *Iets bij den dood van G. K. v. H.*, Gorinchem 1834.; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.* (*Reg.*); Brinkman, *Naaml. van Ned. Boek.*; Muller, *Cat. van Portr.*; Partic. berigt.

HOGENDORP (Willem graaf van), oudste zoon van Gijsbert Karel, werd in 1795 te Rotterdam geboren. Hij studeerde te Leyden in de regten, trok in 1813 en 1815 als vrijwilliger uit en werd, na het verdedigen eener *Dissertatio Historico-Politica*, *inauguralis de Guilielmo* III *Principe Arausiaco*, *libertatis Europae contra dominationem Gallicam vindice* (met lofdichten van Bilderdijk, da Costa en H. C. van der Boon Mesch, Lugd. Bat. 1819) doctor in de beide regten. Deze dissertatie gaf den hoogleeraar N. G. van Kampen aanleiding tot het schrijven van eene *Verdediging der Nederl. Republiek en harer groote mannen* in *Letteroef.*, Maart 1822, No. 3, waartegen *Bedenkingen tegen eenige punten*, *voorkomende in de verdediging enz.*, (Leyden 1822) verscheen. Zij werd zeer gunstig beoordeeld in de *Allg. Hall. Literatur Z.*, 1820, no. 53, overgen. in *A. K. en L. Bode*, 1820, II, bl. 11, 12. Van deze diss. schreef zijn vader in zijn ms. *discours sur la vie de Frédéric Henri*, *Prince d'Orange pour les jeunes Princes d'Orange*, j. 119: „le systême et la conduite politique de Guillaume III ont été dévéloppés par mon fils aîné dans sa dissert. académique où il a rassemblé tout ce qu'il y a de plus rémarquable sur ce sujet."

Van Hogendorp was in meer dan ééne staatkundige missie werkzaam, eerst aan de Nederl. ambassade te Napels, later onder den commissaris generaal du Bus in Oost-Indiën. In 1820 was hij referendaris van den raad van state en later raad van state. Hij stierf in 1838 te 's Hage in den bloei zijns levens en ongehuwd.

Zie *Algem. Litter. Zeitung*, Halle, *Febr.* 1820, Nr. 33, S. 422 Bilderdijk, *Krekelzangen*, D. II. bl. 161. Partic. berigt.

HOGENDORP (Dirk graaf van), derde zoon van Gijsbert Karel werd in 1797 te Amsterdam geboren, studeerde te Leyden in de regten, en werd na het schrijven eener *Dissertatio Historico-Juridica inauguralis de Guilielmo I. Principis Arausiaci*, *liberi cultus divini*, *liberaeque conscientiae vindicis juribus in summum imperium in comitatu Hollandiae* (L. B. 1822) tot doctor in de beide regten bevorderd.

Zijn vader schreef p. 55 van zijn ms. *Discours sur la vie de Fred. Henri Prince d'Orange pour les jeunes Princes des Pays-Bas*, nopens dezen arbeid van zijn zoon: „Mon second (toen in leven: de tweede zoon van George Karel, geboren 1796 te Amsterdam, adjudant van den prins van Oranje, in 1816 te 's Hage gestorven) fils a tiré des archives et des auteurs contemporains des lumières précieuses, mais il s'est laissé trop loin entrainer par l'ardeur de son zèle pour la maison d'Orange, en traitant ce point de la souveraineté. Il a cru découvrir en faveur de Guillaume I un droit positif, auquel celui-ci n'a jamais prétendu".

Bilderdijk, wiens omgang hij te Leyden genoot en wiens collegie over de geschiedenis des vaderlands hij even als zijn broeder bijwoonde, vereerde dit academisch opstel met een lofdicht (*Krekelz.* D. II, bl. 164).

In Julij 1830 werd hij substituut-officier bij de regtbank te Amsterdam, later raadsheer in het provinciaal geregtshof van Zuidholland, en den 8 Julij 1840 tot buitengewoon lid voor de tweede kamer der staten generaal benoemd. Hij vond in die kamer, als gewoon lid, jonkheer mr. A. Warin, welke met eene zijner zusters was gehuwd geweest; doch welk huwelijk reeds onder de bedeeling van het Fransche burgerlijke regt was ontbonden geworden, terwijl alle kinderen, uit dit huwelijk verwekt, mede onder bedeeling van ditzelfde Fransche regt waren overleden. Desniettemin werd hij door de buitengewone vergadering van de tweede kamer der staten generaal, op grond dat hij zwager was van jonkheer mr. A. Warin, en zijne benoeming alzoo strijdig met art. 81 der grondwet, niet erkend. Hierop schreef hij:

Wederlegging van de uitspraak in de dubbele vergadering van de tweede kamer der staten generaal op artikel 81 *der grondwet in* 1840. ('s Hage 1840.)

Eene *wederlegging* hiervan, door jonkhr. mr. W. L. F. C. van Rappard, lid der 2e kamer voor, en president van het provinciaal geregtshof van Gelderland, verscheen in hetzelfde jaar te Arnhem.

Van Hogendorp was een der zeven heeren die in 1841 eene verklaring van het dubbelzinnige *voor zoo ver* van de synode verzochten, en hun verlangen te kennen gaven, dat het wezen en de hoofdzaak verklaard werden te zijn, die waarheden, welke door de opstellers der formulieren en door de Nederlandsche hervormde kerk ten allen tijde als fondamenteel beschouwd waren. Hij huwde den 2 April 1830 met Marianne Catharine van Hogendorp en stierf den 18 Maart 1845 in den ouderdom van 47 jaren, uit een hoogst gelukkigen echt onderscheidene kinderen nalatende.

Uit Particul. berigt.

HOGENDORP (Dirk graaf van), zoon van graaf mr. Dirk van Hogendorp, raadsheer in het provinciaal geregtshof van Zuidholland, den 1 Maart 1833 te Amsterdam geboren, droeg den beroemden geslachtsnaam met eere. Opgevoed in de weldadige atmosfeer van een christelijk gezin, onder de leiding eener vrome moeder en van den vaderlijken vriend zijner jeugd, den voortreffelijken mr. Groen van Prinsterer, gaf hij reeds van jongs af blijken van die zeldzame bekwaamheid en nog zeldzamer vroomheid, die hem later een der sieraden deden zijn van de Leydsche hoogeschool. In ieder opzigt gelukkig ontwikkeld, scheen hij, naarmate hij in jaren vorderde, hoe langer hoe meer voor de toekomst te beloven. Toegerust met de uitnemendste gaven van verstand en hart, paarde hij aan zijne buitengewone kunde eene eenvoudigheid en nederigheid, aan zijn vromen zin een opgeruimdheid en beminnelijkheid, aan zijne zeer positieve overtuiging eene edele echt christelijke humaniteit, die hem de vriendschap en achting deden verwerven, ook dergenen, wier levensrigting het meest van de zijne verschilde. Meer nog dan door zijn verstand, trok hij door zijn vroom gemoed, door zijn helder en open oog, onwillekeurig ieder aan. Gelijk bij

hem zelven het hart meer nog dan het hoofd op den voorgrond trad, zoo wist hij ook dadelijk bij anderen, zonder de vermogens van het laatste gering te achten, allermeest de deugden van het eerste te schatten; geheel zijn leven, hoe kort ook, was, in den volsten zin des woords, de toepassing der schoone spreuk: *Noblesse oblige.* En bij dit alles voegde hij een volhardenden ijver in de studie, eene naauwgezette werkzaamheid, die hem bij zijne leermeesters niet minder hoog dan bij zijne mede-studenten deed aangeschreven staan. Getuige daarvan o. a. zijne *Commentatio de juris gentium studio in patri nostra, post Hugonem Grotium*, (Amst. 1856) door de Utrechtsche hoogeschool met het gouden eermetaal bekroond, en door hem binnen betrekkelijk weinige maanden, tijdens zijn herstel uit eene vorige krankheid geschreven. Deze commentatio werd ook in het buitenland gunstig beoordeeld, b. v. in het *Leipziger Repertorium* van Gersdorff, Jan. 1857, terwijl de beroemde Robert Phillimore, in zijne *Commentaries upon International Law*, vol. III (Lond. 1857). *Preface* p. XIV. de *sketch by M. van Hogendorp, a Dutch jurist of the Dutch school of Jurisprudence founded by Grotius*" onder de *valuable recent accessions to the library of the International Jurist*, rangschikte.

Als candidaat in de letteren en in de beide regten, stond hij gereed zich voor zijne promotiën voor te bereiden, toen de onverbiddelijke hand des doods hem op het ziekbed wierp, en na een smartelijk, maar met geduldige onderwerping gedragen lijden van ongeveer drie weken, aan de zijnen en aan de wetenschap onttrok.

Hij stierf den 25 Januarij 1857 en werd den 28 op het stedelijk kerkhof aan den Scheveningschen weg begraven. Bij het graf werd door den heer Capadose eene treffende aanspraak gehouden.

Zie het opstel (van Corn. des Amorie van der Hoeven) in het *Residentie Blad* Ao. 1857 Nr. 230, en van Prof. Vreede, in *Weekblad van het Regt*, 29 *Jan.* 1857 Nr. 1821; Mr. Groen van Prinsterer, *Adviezen* II, *Voorrede*; *Leidsche Studenten-Almanak*, 1858.

HOGENDORP (mr. Dirk Johan van), vrijheer van Hofwegen, Tilburg en Goirle, zoon van Gijsbert Steenbergensis, graaf van Hogendorp, vrijheer van Hofwegen, Tilburg en Goirle, raad en rentmeester generaal der domeinen van Brabant (geboren 1729, gestorven 1755) en van Jacoba Soetje Broencken, werd in 1753 geboren, was kolonel en kapitein der schutterij en in 1787 schepen te Amsterdam. Hij komt voor in de geschiedenis dier dagen, huwde Johanna Margaretha Munter en stierf in 1802, nalatende Diderik Johan François, lid der ridderschap van Noordbrabant, kamerheer des konings, gehuwd met Maria Johanna van der Sleijden, in 1839 te Tilburg overleden; Andries in 1855 te Dordrecht gestorven en Gijsbert Jacob in 1783 geboren, ridder van de militaire Willemsorde, na den slag bij Waterloo, eerst in diplomatieke betrekkingen, later referendaris bij den raad van state, secretaris van den raad van ministers, die zich in het laatst van zijn leven te Nieuwkerk op de grenzen van Noord- en Zuid-Brabant met het ontginnen en beplanten van heigronden bezig hield, en zich door onbekrompen milddadigheid onderscheidde, in 1845 te Tilburg gestorven.

Het portret van Dirk Johan is geëtst naar en door J. C. Schultz, ook dat van Gijsbert Jacob is op doek gebragt en gelithographeerd.

De vader van Dirk Johan was de zoon van Diderik Johan graaf van Hogendorp, heer van Hofwegen enz., in 1697 geboren en in 1744 gestorven, zoon van Gijsbert van Hogendorp voornoemd en van Maria du Peyron, ter zake van de godsdienst uit Frankrijk gevlugt.

HOGENDORP (Jan François), zoon van mr. Johan François, grave van Hogendorp, baron van St. Janssteen, heer van Steenhuijzen, ontvanger generaal van de Unie, werd in Mei 1746 te 's Hage geboren. Hij had een belangrijk deel aan de omwenteling te 's Hage en te Rotterdam, in Nov. en Dec. 1813. Na de herstelling van het huis van Oranje Nassau, werd hij burgemeester van Rotterdam, lid van de eerste kamer der staten generaal, lid der ridderschap van Holland, en kommandeur der orde van den Nederlandschen Leeuw. Hij stierf te 's Gravenhage.

Zie *Gal. Hist. des Contemporains*, T. V. p. 330; Bosscha, *Geschied der Nederl. Staatsomwentel.*, D. I. bl. 143, 206; *Aanhangs.*, bl. 93.

HOGENDIJK (Steven). Zie HOOGENDIJK (Steven van).

HOGENHEIM ( ) gouverneur van de Berbice, toen in 1763 in deze kolonie een opstand der negerslaven uitbarstte, die, met behulp van een regiment voetvolk onder bevel van den kapitein Haringman, werd bedwongen.

Zie Stuart, *Vad. Geschied.*, D. II. bl. 186, 226.

HOGENHOUCK (Cornelis). Zie HOOGENHOUCK (Cornelis).

HOGENHOUCK (Cornelis). Zie HOOGENHOUCK (Cornelis).

HOGENHOUCK (Justus). Zie HOOGENHOUCK Justus).

HOGENHUIZEN (Elisabeth Georgine) werd in 1776 te 's Hage uit een aanzienlijk geslacht geboren, beoefende de schilderkunst en legde zich bij voorkeur op het schilderen van bloemen en vruchten toe. Zij stierf op 18jarigen leeftijd.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.* D. II. bl. 44.

HOGERBEETS (Hadrianus), zoon van Rombout Hogerbeets, te Haarlem geboren, werd doctor in de beide regten, woonde te Utrecht en was geen ongelukkig beoefenaar der Latijnsche poëzy. Hij bevond zich in 1616 te Parijs, was bevriend met Antonius Aemilius, voor wiens *Orationes et Poëmata* (Traj. ad Rhen. 1651) hij een Latijnsch gedicht schreef.

Afzonderlijk verschenen van hem:

Carmen Elegiacum pro devicta Atrebatum urbe ad Ludovicum III. Gallarum Regem. Ultraj. 1640.

Carmen Panegyricum Reverendo admodum et illustri D. Huberts a Suetendaal, S. S. Theol. Licentiato, Imperialis atque exempti Monasterii S. Trudonis in Hasbania Abbati etc. de anniversario inaugurationis die postridie S. Ursulae, Traj. 1640.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, P. XI; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 14; Burmanni *Traj. erud.*, p. 147; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 170; Moreri i. v.; Abbing, *verv. op Velius*, D. II. bl. 107.

HOGERBEETS (Petrus), afstammeling uit een aanzienlijk geslacht. Zijn overgrootvader Dirk Heyndriksz. Hogerbeets was uit het dorp Beets, alwaar hij op de Hogerbeets woonde, in Hoorn komen wonen. Diens zoon Heyndrik Dirksz. Hogerbeets, was in 1515 schepen en in 1518 en vervolgens, laatst in 1543, in welk jaar hij overleed, burgemeester. Deze had 2 zonen: Pieter Heyndriksz. Hogerbeets, die in 1544 schepen en verscheiden malen en laatstelijk in 1557, in welk jaar hij overleed, burgemeester was, van wien de vader van Petrus Hogerbeets afstamde, en dr. Dirk Heyndriksz. Hogerbeets, vader van den beroemden Rombout Hogerbeets.

Petrus werd den 2 Maart 1542 te Hoorn geboren, studeerde eerst in zijne geboortestad, vervolgens te Leuven en eindelijk te Padua, waar hij tot doctor in de geneeskunde werd bevorderd. Teruggekomen oefende hij met veel lof de geneeskunst en werd op den 12 September 1599, toen de pest te Hoorn vreeslijk woedde, het slagtoffer zijner menschlievende hulpvaardigheid. De overigheid liet hem op stads kosten in de groote kerk een epitaphium oprigten. Hogerbeets was een zeer geleerd en welsprekend man en voor zijn tijd geen onbevallig Latijnsch en Nederduitsch dichter.

„Wat hij schreef (zijn de woorden van Velius) vloeyde hem uyt de penne, en geschiede meest staende voets, sonder veel overlegs of bedenkens, van 't welke wy (als zijn groote bekenden) goede getuygenis kunnen geven, en was dan soo aerdig en net, dat de langduerigen arbeyd van anderen soo hoog selden konden reyken. En dit beyde in prose en gedicht." Dezelfde Velius heeft na zijn dood, zijne Latijnsche en Nederduitsche gedichten bijeen verzameld, laten drukken en aan de Hoornsche regering opgedragen.

De bundel voert tot titel: Petri Hogerbetii, *Hornani, Medici et Poëtae clarissimi Poëmatum reliquiae, Impress. Hornae Westfrisiorum apud Guil. Andream,* Anno 1606, *Latin. et Belg.*, met Grieksche en Latijnsche lofdichten van J. Velius, Josias Vibo, Nicolaus Schonaeus, N. Rijckaert, W. S. Horn, Nicolaas Bullius, Albertus Velanius. Epkema en Abbing, hebben na Borrichius, Hoeufft en Witsen Geysbeek, deze verzen gunstig beoordeeld.

Hogerbeets was met de voornaamste geleerden van zijn tijd in kennis en met enkele wisselde hij brieven en verzen, zooals met Hadrianus Junius, Johan van Foreest, die op zijn beeldtenis een Latijnsch vers schreef, P. Scriverius en Karel van Mander.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 70; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 983; O. Borrichius, *de Poët. Dissert.*, 5 § 179, Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 65; Witsen Geysbeek *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 231; P. Epkema in het *Museum* van Siegenbeek, D. II. bl. 135—148; Velius, *Chron. van Hoorn*, bl. 508, 509, 642; Abbing, *verv. op die Chron.*, D. I. bl. 51, n. A. 108, 109, D. V. bl. 48, n. B. 12—27, O. 200; *Beknopte Geschied. van Hoorn en der Groote Kerk*, bl. 95, 96; P. Scheltema, *Diatribe de A. Junio*, p. 99, 100; P. Pontani, *Poem.*, p. 67; Muller, *Cat. van Portrett.*

HOGERBEETS (Rombout), neef van den vorigen, zoon van dr. Dirk Heyndriksz. Hogerbeets, in 1561 schepen, in 1582 en vervolgens, laatstelijk in 1590 burgemeester te Hoorn, en van Machteld van Steynemolen, werd aldaar den 24 Junij 1561 geboren. Op zevenjarigen leeftijd moest hij zijne ouders, die der Hervorming waren toegedaan, in ballingschap vergezellen, ten einde de vervolgingen van Alva te ontvlugten. Te Wesel leide hij, door het aanleeren der Grieksche en Latijnsche talen, den eersten grondslag zijner letteroefeningen en keerde van daar, eerst in 1577, naar zijn geboortestad en het huis zijner ouderen, sedert 1572 weder in hunne vaderlijke woonstede en het bezit van vorig aanzien en verbeurdverklaarde goederen hersteld, terug. Eerlang vertrok hij naar de hoogeschool te Leyden, waar hij zich vooral op de regtsgeleerdheid toelegde en, den 18 van Herfstmaand 1584, door Donellus tot doctor in de beide regten werd bevorderd. Het is niet zeker, waar hij zich, na het verlaten der hoogeschool, tot uitoefening der regtsgeleerde praktijk neêrzette; doch zeker is het, dat hij zich gedurende zijn verblijf aan de hoogeschool en door zijn verder gedrag bij de regering te Leyden zoo loffelijk had bekend gemaakt, dat zij hem in 1590 het ambt van raad en pensionaris der stad opdroeg, en curatoren der hoogeschool hem tot hunnen secretaris benoemden. Zes jaren later werd hij tot lid van den Hoogen Raad van Holland en Zeeland verheven en verwierf hij zich in deze grooten roem van kunde, onpartijdigheid, regtvaardigheid en ongemeene geschiktheid om partijen te vereenigen. In 1608 werd hij met zijn ambtgenoot Leonard de Voogd en Nicolaas Cromhout, raad in den Hove van Holland, naar Amsterdam gezonden, om die stad over te halen tot bewilliging in het bestand van Spanje, waarin zij ook gelukkig slaagden. Ter gelegenheid der beroerte, in het volgende jaar te Alkmaar ontstaan, vertrok hij als gemagtigde van prins Maurits en van gecommitteerde raden, nevens Reinoud van Brederode, Leonard de Voogd en Steven van der Does, heer van Noordwijk, naar die stad om er de gemoederen tot rust te brengen. Deze poging was echter ondoenlijk, zonder eene buitengewone verandering der regering, weshalve zij, op last der staten, de wethouders en vroedschappen van hunne posten ontsloegen.

Van meer gewigt was de bezending, tot welke Hogerbeets, in 1611 gebruikt werd. De oorlog tusschen Denemarken en Zweden uitgebroken, deed de algemeene staten te rade worden, een gezantschap te zenden naar het Noorden, om, ware het mogelijk, een verdrag tusschen de beide hoven te bemiddelen. De keuze viel op Jacob van Wassenaar, heer van Obdam, dr. Dirk Bas, burgemeester van Amsterdam, en onzen Hogerbeets. Zij aanvaardden in Julij van het genoemde jaar de reis, doch keerden eerlang, zonder hun doel bereikt te hebben, terug. Sedert 1617 begon hij ingewikkeld te worden in de binnenlandsche onlusten. Aanleiding gaf daartoe zeker voorval te Haarlem, waarbij twee burgers, door de wethouderschap uit de stad gebannen, en, wegens het wederkeeren binnentijds, geboetstraft, zich beroepen hadden op den hoogen raad, die deze beroeping aannam. Ondanks het schrijven van gecommitteerde raden, dat de raad zich had te wachten voor regtsplegingen, strijdig met het oogmerk der staten en de uitdrukkelijke verklaring hunner edel groot mogenden, dat de stukken hun moesten overgegeven worden, voer de hooge raad met de regtspleging voort en stelde de Haarlemsche regenten in het ongelijk. Deze echter, gedekt met het gezag der staten, verklaarden zich daartegen.

Intusschen had Hogerbeets, nevens nog zes mede raden, in het besluit van den hoogen raad niet bewilligd, hetgeen hem in onmin bragt met zijne overige ambtgenooten, die hem smadelijk bejegenden, 't geen oorzaak was, dat hij het aanbod der regering te Leyden, om het pensionarisambt, door het overlijden van N. van Zeyst opengevallen, wederom te aanvaarden, aannam.

Een naauwkeurig berigt van de toedragt dier zaak, ontleend uit de eigenhandige aanteekeningen van Hogerbeets voor zijne kinderen gesteld, is bewaard bij Brandt, *Hist. der Ref.*, D. II, bl. 662 volgg. Als pensionaris in de vergadering der staten wederom zitting bekomen hebbende, was hij met Huig de Groot een der ijverigste en bekwaamste voorstanders der maatregelen, door Oldenbarneveld in het bestuur van kerk en staat gevolgd, handelde dus tegen de inzigten van prins Maurits en haalde zich het misnoegen van dezen op den hals. 't Gevolg hiervan was, dat hij, nevens Oldenbarneveld en de Groot, op Zondag den 29 Augustus 1618 op last der algemeene staten in hechtenis werd genomen. Doch Hogerbeets verzekert, in zeker door hem nagelaten geschrift, dat dit in bechtenis nemen in de vergadering der algemeene staten nooit voorgesteld, veel min besloten, maar het werk was van eenigen, die den prins, op eene reis naar Utrecht, onlangs vergezeld, en eerst na de uitvoering dit stuk ter vergadering van hunne groot hoogmogenden en aldaar hadden doen goedkeuren.

Na de gevangenneming had men te Leyden de tijding niet ontvangen of de wethouders dier stad verzochten, dat hun pensionaris onder borgtogt mogt ontslagen worden. Zij gaven tot reden van hun verzoek, dat al wat Hogerbeets gedaan had, geschied was op last der stads regenten, dat deze zulks voor hunne rekening namen, en dat de gevangene, volgens de privilegiën van Leyden, binnen die stad moest worden te regt gesteld. Prins Maurits hierop tot antwoord gegeven hebbende, dat zulks zijn werk niet was, en zij zich, ten dien einde, bij de algemeene staten moesten vervoegen, hervatten de Leydsche afgevaardigden, dat zij zich bij zijne doorluchtigheid vervoegd hadden als stadhouder van het gewest, wiens post het was de privilegiën te handhaven en dat zij de algemeene staten in dit geval niet kenden. Doch de prins bleef bij zijn antwoord en liet de afgevaardigden daarmede vertrekken.

Na viermaal in zijne kamer ondervraagd te zijn, verscheen Hogerbeets op den laatsten Februarij en den eersten en vijfden Maart 1619 voor zijne regters, en na de ter dood brenging van 's lands advokaat, vervoegden zich nog drie zijner regteren bij hem, om hem te bewegen in eigen persoon of door zijne vrienden vergiffenis te verzoeken. Doch hij het een en ander kloekmoedig van de hand wijzende, verlieten hem de regters, in het heengaan hem gramstorig toeduwende: „zoo zult gij dan varen als Barneveld; 't schavot staat er nog." Zulks gebeurde echter

niet; want op den achtsten Mei, door den geweldiger provoost voor de regters ontboden zijnde, werd hij, met verbeurdverklaring zijner goederen, ter eeuwige gevangenis verwezen.

Onder het lezen van dit vonnis werd hij zeer ontsteld en zeide: „dat zijne sententie niet overeenkwam met hetgeen hij verklaard had en hij betering daarvan verzocht." Toen men hem hierop gebood te zwijgen, sloeg hij met zijne hand op de borst en riep, met de woorden van den Latijnschen dichter Horatius:

Hic murus aheneus esto,
Nil conscire sibi, nulla palescere culpa.

Dat is:

Dit zij een kop'ren muur, zich niets bewust te wezen,
En door geen misdaad te verbleeken of te vreezen.

Naderhand had hij echter berouw van zijne hevigheid en verzocht deswegen om verschooning bij hunne hoogmogenden. Van toen af hadden zijne bloedverwanten tot hem vrijen toegang. Hogerbeets bleef te 's Hage, tot den vijfden Junij, wanneer hij, nevens de Groot, 's nachts te elf ure, onder een geleide van vijfentwintig soldaten, over Dordrecht, naar het slot Loevestein gevoerd werd, 't welk hem tot gevangenis moest verstrekken.

Hij zat daar tot in 1625, wanneer, op voorspraak van Frederik Hendrik zijne gevangenis verligt en hij overgebragt werd naar zijn huis te Weer bij Wassenaar. Niet lang had hij genot van de vrije lucht; vijf weken na zijne komst, 7 September 1625, overleed hij, in den ouderdom van 64 jaren. Bij Velius worden verscheidene grafschriften ter zijner eere gevonden.

Brandt geeft eene aandoenlijke beschrijving van zijn vertrek van Loevestein, waar hij zes jaren gevangen geweest was. Dezelfde schrijver geeft hem de getuigenis dat hij was een opregt Hollander en wijs regtsgeleerde, een welsprekend redenaar, een groot theologant, een vroom christen, en een raadsheer van zoo gezet een gewisse dat de Groot hem een voorbeeld van een volmaakt regtsgeleerde noemde, hem houdende voor zoo vroom een man als ooit Holland gedragen heeft.

Op Loevestein hield hij zich bezig met het beoefenen der regts- en godgeleerdheid. Ook vervaardigde hij gedichten en schreef een menigte brieven; o. a. stelde hij op eene *Korte inleiding tot de praktijk voor de hoven van Justitie in Holland*. De heer van Voorst bezat van hem een hands. *van 't aanleggen en volvoeren der processen voor de respectieve hoven van Justitie in Holland, verklaard en uitgebreid door een Hollandsch regtsgeleerde;* waarschijnlijk hetzelfde hands. dat weleer in bezit was der Gronoviussen, en achter H. Grotius, *Inleiding tot de Hollandsche regtsgeleerdheid*, (Amst. 1690) is in het licht gegeven.

Op den catalogus der handschriften van Gronovius wordt ook vermeld: *Copie van een geschrift van wijlen den heer Mr. R. Hoogerbeets, tot gedachtenis van zijne kinderen opgestelt*, waarschijnlijk hetzelfde dat Brandt, in zijne *Geschied. der Regtspl. v. Oldenb.*, zijne *Geschied. d. Reform.* en het *Leven van H. de Groot*, van Hogerbeets gewagende, heeft gebruikt. Andere, zoo juridische als historische hands. van Hogerbeets, door Velius en Foppens vermeld, zijn verstrooid. Indien men de Latijnsche en Nederduitsche brieven, zoo door en aan hem geschreven, en deels in de *Praest. ac erudit. vir. Epp. Eccl. et Theol.*, (Amst. 1684) de *Brieven van verscheyde vermaarde en geleerde mannen dezer eeuwe* (Amst. 1662), achter de *Dichtkunst van verscheide stoffen van Mr. Johan Beets* (Hoorn 1669 4o.), bij Brandt, Velius, Siegenbeek, in de *Chronyk van het Hist. Genoots.* (zie hier onder) in de *Epp. P. Cunaei* uitg. v. Burman, deels in hands. op de catalogi van de Rem. Geref. gemeente te Amsterdam, der Gronoviussen, Koning, van Voorst, van Maanen en welligt anderen voorkomende, bijeenverzamelde, zouden zij gewis een bundel vormen. Op den catal. der hands. van den minister van Maanen, in Dec. 1862 te 's Hage door den heer Nijhoff verkocht, waren, onder den titel van *Wonderbare vond van P. Scriverius, om aan de gevangen heeren Hogerbeets en de Groot te doen weten, wat in hunne zaken gedaan wierdt;* de bekende bladen van het *Itinerarium Gallicum* van J. Dousa en der *Poëmata* van Janus Secundus. Hij hield briefwisseling met Petrus Cunaeus, die hem zijne *Sardi Venales* (L. B. 1612) opdroeg, ook met Apollonius Scotte en andere geleerden. Zijn huwelijk met Hillegonda Wentzen werd door Grotius bezongen. Ook vervaardigde deze haar grafschrift, bij Velius, *Chron. van Hoorn*, bl. 352, 353, bij Brandt, *Leven van de Groot*, bl. 232 en bij Foppens te vinden. Zij stierf op Loevestein en werd te Dordrecht in de Augustijnen kerk, in het graf van haar voorzaat Matthias Wentzen, commissaris generaal van de orde der Minnebroeders, guardiaan in het Minnebroedersklooster te Dordrecht en uitgever van het *Fasciculum Myrrhae*, bijgezet. Zijne kinderen waren Adriaan, Machteld, Christina, Jorijna en Maria. Zijne beeldtenis vindt men bij Velius en Brandt. Brandt vervaardigde er een bijschrift op. Onder de *Poëmata* van Grotius is een gedicht ter zijner eere.

Zie, behalve de kerkelijke geschiedschrijvers, Brandt, Uytenbogaert, Trigland, Baudartius, Hoogstraten, Luiscius, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, *de Levensbeschr. van Ned. Mannen en Vrouwen*, D. V. bl. 65 volgg.; Brandt, *Lev. van de Groot; Regtspl. van Oldenbarneveld;* Bijnkenshoek, *Quaest. jur. dubl.;* H. de Groot, *Verantw. der wettel. Regeer. van Holl. en West-Vriesl.;* Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 804; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 1186; Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 622; *Merc. Franç.* 1618, p. 109, 465; Burigny, *Vie de Grotius*, T. I. p. 90, 92, 115, 117, 167, 168; *Resol. Stat. Gener.* 8 Junij 1619; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 1423; *Grafschrift over den dood van den hooghel. Heer Rombout Hoogerbeets*, s. l. 1625, 4o.; Velius, *Chron van Hoorn*, bl. 351, 352, 648; Abbing, *Verv. op Velius*, bl. 464 volgg.; Boonzajer en Merkes, *Geschiedk. herinner. betrekkelijk het Slot Loevestein;* Morsel en Kneppelhout, *Iets over Loevestein;* Rogge, *Bezoek op Loevestein in* 1624; Jeannin, *Négociat.*, T. III. p. 184, 204, 213, 219; van Meteren, *Nederl. Geschied.*, B. XXXII. fol. 622, 623, 627; Carleton, *Lettres, Mémoires et Négociat.*, T. II. p. 285, 297, 303, T. III. p. 10, 79, 91; Beverwijck, *Uitnem. d. Vrouw. gesl.*, B. III. bl. 184; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IX. bl. 429, D. X. bl. 22, 48, 173, 192, 210, 319, 240, 254, 255, 260, 261, 263, 287, 293, 297, 298, 331, 342, 369, 371, 372, 377—380, 410, 414, D. XI. bl. 45; van Wijn, *Verv. op* Wagenaar, D. X. bl. 129, 130, achter aan bl. 3—6, D. XI. bl. 21, 22; van Kampen, *Karakterk.*, D. II. bl. 53; M. Siegenbeek, *de waarde van R. H. als mensch en christen geschetst uit de brieven van Loevestein geschreven*, in *Redev. en Verhand.* 1836; Collot d'Escury, *Holl. roem in Kunst. en Wetensch.*; Ypey en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk;* Kist en Royaards, *Kerk Archief*, D. V. bl. 490, D. VIII. bl. 28; Vollenhoven, *Broed.-Gevang.*, bl. 60; *Vrije Fries*, D. VIII. bl. 118; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 464 volgg.; E. A. Sandbrink, *Spec. jurid. de Advoc. juribus ut doctrina*, bl. 68, 76; Schotel, *Klooster, Kerk en Hof der Augustijnen te Dordrecht*, bl. 34; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. VIII. bl. 15, 46, 51, 73, 85, 103, 108, D. XI. bl. 259; Veziu's *Geschied. van het straf- en doodrecht van het gelukkig eiland Teneriffe*, bl. 284—289 (vertaling door Prof. H. W. Tijdeman); *Chron. van het Hist. Genootsch.*, D. II. bl. 18, 65, D. V. bl. 44, 454, 457, D. VI. bl. 31, 303, 305, 307, 408, 411, D. VIII. bl. 237—240; *Navorscher*, D. IV. bl. 129, 130; P. Cunaei *Epp.*, p. 6, 8, 25, 47, 48, 120; *Epp. Praest. ac erud. vir.* (Amst. 1684) p. 391, 425; *Brieven van verscheijden verm. en geleerde Mann.* (Amst. 1662), bl. 276*b*, 368, 416, 442, 455, 462, 470*b*; Grotii *Epp.*, 213, p. 74; *Poëm.*, p. 233; *Bibl. Gronov.*, p. 6, 32; *Cat. der Hands.* van J. Koning bl. ; *Cat. Bibl. Rem.*, bl. 11, 18; *Cat. der Hands.* van van Voorst, bl. 173; *Catal. d'une collect. remarq. de Manuscrits etc., vente* 1—3 *Déc.* 1862 *à la Haye*, p. 10, 22, 71; H. W. Tijdeman, in *Hand. der Maatsch. van Ned. Lett.*, 1861, bl. 63, 1862, bl. 67. e. v. De daar bedoelde papieren zijn vermeld in *Cat.* D. III, bl. 28; *Cat.* van Dam van Brakel, bl. 56; Muller, *Cat. van Portr.*

HOGERS (Gozewijn), in 1636 te Deventer geboren, verwierf zich reeds in zijn jeugd grooten roem door zijne geleerdheid, en werd in plaats van J. G. Graevius hoogleeraar in de Latijnsche letterkunde aan het athenaeum te Deventer. Later trad hij in de staatkundige loopbaan en werd hij burgemeester van Deventer. Hij was een moedig voorstander der vrijheid en vriend van den beroemden Rabo Herman Schele, wiens geschriften na zijn dood in zijne handen kwamen en door hem werden uitgegeven. In 1672 was hij lid der vergadering der staten generaal en werd tot het gezantschap aan den koning van Frankrijk benoemd, doch door Eeck, afgevaardigde wegens Groningen, vervangen. In ditzelfde jaar werd hij, bij de verandering der regering, van al zijne ambten verlaten. Sedert leefde hij

voor de wetenschappen en stierf den 14 Maart 1676 in den ouderdom van 40 jaren. Men heeft van hem drie redevoeringen.

Oratio C. Julium Caesarem tyrannum fuisse habita Daventriae a. d. III Non. Maj. CIↃ CLXIV, *in qua adhortationes et monita ad cives de libertate tuendâ.*

Binae Orationes habitae bello Anglico secundo ad senatum populumque Daventriensem, prima, de patria fortiter defendenta, post acceptam cladem anni 1665, *altera, de pace Batavorum et Britannorum illorum virtute confecta an* 1667.

Deze werden eerst door hem tusschen eenige geschriften van zijn vriend Schele, en achter zijne *Poëmata* in het licht gegeven.

In 1772 gaf Petrus Burmannus Secundus ze te Leyden, met de geschriften van Schele, op nieuw uit met den titel:

Rabodi Hermanni Schelii Venebruggae et Welbergii Toparchae, Iselmudani Salaniae agri Praesidis, opuscula politica, quibus comprehenduntur libertas publica; protrepticus de pace, et de caussis belli Anglici primi, ad principes Christianos; et de iure imperii: insertis tribus Theoph. Hogersii orationibus. Quibus accedunt Joannis Georgii Graevii oratio in obitum R. H. Schelii; virorum doctorum carmina ad Schelium; ejusdemque et N. Heinsii Epistolae mutuae, Edidit et Praefationem praefixit P. B. S.

Zij vormen het *Pars Altera* zijner *Analecta Belgica.*

Hogers beoefende ook niet ongelukkig de Latijnsche poëzy. Graevius, Hoeufft en Peerlkamp hebben zijne gedichten geprezen. Hij gaf in 1665 te Deventer, *Lacrymae in Decessum J. Hogersii et utriusque poëmata* 8°. en in 1672 zijne eigene *Poëmata Juvenilia*, eenige van zijn broeder Johannes en van Huet in het licht. (*Poëmata juvenilia etc. J. Hogersii Posthuma et P. D. Huetii Funus C. Salmasii et Iter Suicicum,* Amst. Dan. Elzev. 1672.) Die van Huet heeft Olivetus in *Selectis quinque recentiorum poëtarum carminibus ed. alt.* Lugd. 1743, overgenomen. *Theoph. Hogersii Threnus in immaturum obitum maximi Herois Rabodi Hermanni Schelii*, vindt men achter de *Opuscula politica.*

Zie Saxe, *Onom.*, T. V. p. 112; *Biogr. Univers.*, T. XX. p. 536; Huetii, *Comment. de rerum ad eum pertinentibus*, p. 408; P. Burmanni *Syll Epist.*, T. IV. p. 410, 412; P. Burmanni *Sec. Anal. Belg. Praef.*, p. 45; Graevii *Ant. Rom.*, T. X. *Praef.*; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 187; Peerlkamp, *de Poëtis Lat. Neërl.*, p. 420—422; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 467; *Cat.* van Voorst, T. III. p. 152.

HOGERS (Johannes), broeder van de vorige, studeerde te Leyden en onderteekende in 1663 de formulieren van eenigheid.

Na den dood van Wolferdus en het vertrek van Colonius, waren er voorstanders der kerk te Harderwijk die hem op een dier stoelen trachtten te krijgen, gelijk hij zelf, d. 21 Jan. 1664, aan Coccejus schreef. Zijne Latijnsche gedichten door zijn broeder met de zijne en die van Huet in het licht gegeven, waren beneden de middelmatigheid. Hij schijnt in 1665 gestorven te zijn; toen ten minste verschenen *Lacrymae in decessum J. Hogersii et utriusque poëmata* (Dav. 8°.) door T. Hogersius.

Zie Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 187; Peerlkamp, *de Poëtis Lat. Neërl.*, p. 420—422; Cocc. *Anecd.* II. *Ep.* 103; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. I. bl. 210; Kist en Royaards, *Kerk. Archief*, 1e Serie, D. IX. bl. 495.

HOGERWAARD (Willem), uit den Briel, in 1721 predikant te Batavia. Hij schijnt, volgens zijn portret, in 1732 gestorven te zijn. Hij schreef:

Lijkpredikatie over Jufvr. A. de Haan, 's Hage 1728 4°.
Afscheidspredikatie van Batavia, 's Hage 1728 4°.

Zie Valentin, *O. en N. O.-Indiën*, IV, 2, bl. 112; Maurik en Noordbeek, *Reg. van Godgel. Boek.*; *Cat.* J. Heringa, bl. 82; Muller, *Cat. van Portr.*

HOGESCHANS schreef:

De Wederoprigtinge aller dingen, Amst. 1708.

Zie *Cat. d. Bibl. der Rem. te Amsterd.*, bl. 83.

HOGEVEEN (Albert), als kapitein van de Maze, het schip *Rossem*, van veertig stukken, voerende, veroverde den 26 Augustus 1738 eene Moorsche halve galei, te Tanger te huis behoorende, voor het naauw van de straat van Gibraltar, na een kloeke verdediging. In 1744 werd hij tot schout bij nacht van de Maze en later tot vice admiraal bevorderd. Hij overleed in 1751.

Zie J. C. de Jonge, *Geschied. van het Nederl. zeew.*, D. V. bl. 88, 106.

HOGEVEEN (J.) beoefende de Nederduitsche poëzy en schreef:

Godgeleerde en andere aanteekeningen, Rott. 1733, 8°.
Over het Hooglied van Salomo of hetzelve in rijm gebragt, Leyd. 1726, 4°.

Ook komt er in het 7de vervolg der *Nederl. en Lat. Keurdichten* van hem een gedicht voor, getiteld:

Klagende Godsvrucht.

Uit zijn *berijmd Hooglied* zijn eenige bladzijden als Spinozistisch of om andere redenen, op last der schepenen binnen Leyden verbrand.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 242; Abcoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, bl. 264; Arrenberg, *Naaml. van Ned. Boek.*, bl. 190; Maurik en Noordbeek, *Naamreg. van Godgel. Schrijv.*

HOGEVEEN (G. van). Deze bekwame teekenaar leefde waarschijnlijk te Amsterdam in de 2de helft der XVIIIde eeuw; ten minste bij vervaardigde onderscheiden tooneel decoratiën voor den schouwburg van die stad. De heer Kramm zag er vier van die in prent gebragt en getiteld zijn: *Het Bosch*, *de Tuin*, *Fanny* en *de Kloosterkamer.*

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 711.

HOGEVEEN (mr. Gerald van). Zie HOOGHEVEEN.

HOGEVORST (Hendrik). Deze schilder leefde waarschijnlijk in het begin der XVIIIde eeuw. Kramm zag een vrij goed portret van hem *en buste* geschilderd.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 711.

HOGHELANDE (Theobaldus van), van Middelburg. La Rue noemt hem een zeer geleerd filosoof en stofscheikundige, die zich onder den verbloemden naam van Ewaldus Vogelius plagt te noemen. Hij schreef:

De Alchemiae difficultatibus, Colin. 1594, 8°.
Ook in *Tom I Theatri Chemici*, Argent. 1613, 8°.

Zie J. A. van Linden, *de script. med.*, p. 445; Königii *Biblioth. vet. et nov.*, p. 408; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 822; Boxhorn, *Chron. van Zeel.*, D. I. bl. 460; La Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 40.

HOGIUS (Andreas), letterkundige uit de tweede helft der XVIde eeuw, geboren te Oostburg. In Jacobi Sluperii, *Herzelensis Flandri, Poëmata*, Antv. 1575, 16o. vindt men Latijnsche brieven en gedichten van hem.

Zie Sweertius, p. 97; Paquot, *Mémoir. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 320.

HOGIUS (M.) schreef:

Ontdekkinge des Zielen-Verraets enz., Dordr. 1611, 8°.

Zie *Cat.* T. v. d. Groe, bl. 157.

HOHENLO-LANGENBURG (Frederik Ernst graaf van), geboren 16 Mei 1750, kapitein der infanterie bij het regiment van den graaf van Rechteren, destijds in garnizoen te Leeuwarden, later majoor der stad Harlingen. In 1793 was hij luitenant kolonel en kommandant van een bataillon grenadiers bij het leger te velde in N. Brabant. In een gevecht op den 13 Sept. bij Warwick, dat voor de Nederlanders zoo noodlottig was, werd hij bij Bonsbeek van de hoofdtroep afgescheiden en met zijn geheele bataillon door de Franschen genomen. Hij overleed den 24 October 1794, te velde. Hij huwde 7 Februarij 1773 te Wolvega, Magdalena Adriana, dochter van Onno Zwier van Haren. Zij stierf, 76 jaren

oud, in 1822 ten gevolge van een val van de trappen, tijdens haar verblijf op klein Hermana te Minnertsga, toebehoorende aan jonkr. C. F. E. baron Collot d'Escury.

Zie Geschiedk. Herinner. uit O. en W. Stellingwerf hoofdzakelijk aangaande het geslacht der van Harens, bl. 70.

HOHENLO (PHILIPS graaf VAN), heer van Langenburg, broeder van graaf Wolf, gehuwd met een zuster van Willem I, prins van Oranje, werd geboren den 17 Februarij 1550, kwam den 18 Februarij 1575 uit Duitschland naar Holland, om onder den prins krijgshandel te leeren. Hij landde door tegenwind te Petten in het noorderkwartier aan, vanwaar hij naar Sonoy schreef om convooy, ten einde veilig over land naar 's Hage te mogen reizen. Sonoy begaf zich terstond naar Petten en noodigde hem eenige dagen te Alkmaar uit te rusten, hetgeen hij weigerde, wijl hij eenige gezanten uit Emden bij zich had. Onder geleide van een goed convooy paardenvolk kwam hij, onder onstuimig weêr, langs het strand, te 's Hage, waar hij door den prins met hartelijkheid ontvangen en op een jaarwedde van *f* 5000 in 's lands dienst werd aangenomen. Reeds in het volgende jaar gaf hij blijken van moed en dapperheid door het herwinnen der sterke schans te Krimpen en twee andere in dat oord. In 1577 vereenigde hij zich met den heer van Champagnei, noodzaakte de bezettingen der steden Steenbergen en Tholen de poorten te openen en maakte zich, bij minnelijk verdrag, meester van 's Hertogenbosch. Het vertrouwen, dat hij hierdoor verkreeg, was oorzaak, dat, bij gelegenheid eener reis van prins Willem naar Brabant, de ridderschap en steden een voorslag deden, om hem, gedurende 's prinsen afwezigheid, tot diens stedehouder aan te stellen, om over zaken van oorlog het bewind te voeren. In October van hetzelfde jaar, kwam hij met twaalf vaandelen knechten en honderd vijftig ruiters voor Roermonde, doch na een beleg van twee maanden, dwongen hem Hierges en Mondragon die stad te verlaten, waarop hij zich in eene schans aan de overzijde der Maas (Tolen) wierp, waaruit hij ook werd verdreven, waarop hij, doch niet zonder veel moeite, de steden Gelder en Venlo overhaalde om eenige vendelen van hem in te nemen. Gedurende de werkeloosheid van het staatsche leger, die hierop volgde, kon ook Hohenlo weinig uitvoeren. Alleen bemagtigde hij in 't eind van het jaar, terwijl het hoofdleger de winterkwartieren ging betrekken, de stad en het slot Weerd, doch bleef er niet lang meester van, daar zij, in 't begin van het volgende jaar, door het volk van den hertog van Parma wederom veroverd werden. Terwijl de stad 's Hertogenbosch, in 1579, eenigen tijd in twijfel hing welke zijde zij zou kiezen, de staatsche of die van Parma, maakte Hohenlo van deze gelegenheid gebruik om zich van haar te verzekeren. Hij noodigde ze eerst door brieven uit bezetting van hem in te nemen. Toen zulks met bitsheid geweigerd en daarentegen het volk van Parma, insgelijks in dien oord gelegerd, door haar gespijzigd werd, deed hij aan de gevolmagtigden der nadere vereeniging den voorslag, de stad met het doorsteken van twee steenwegen en van den Maasdijk boven Lithoijen te benaauwen en van den vijand af te snijden. De voorslag werd aangenomen en de Deenersche dijk en de Maasdijk bij Lithoijen doorgedolven. 's Hertogenbosch lag welhaast als in een zee, doch daar het den staten aan de noodige hulpmiddelen ontbrak, was het hen niet mogelijk de stad te belegeren, en moest hij zijn ontwerp staken.

Hohenlo, dus lang onledig met het bezetten en innemen van steden, moest thans het hoofd bieden aan een hoop onbezoldigde boeren. Die van Overijssel, namentlijk, Twente, Zalland en Mastenbroek, lang geplangd met de inlegering van onbetaalde ruiters, hadden het geduld verloren en de wapens opgevat. De graaf trok tegen hen op om hen te stillen of tot reden te brengen. Zulks was echter niet zoo gemakkelijk. De boeren waren eenige duizenden sterk en hadden een goed getal geoefende soldaten aan het hoofd. Zij noemden zich *den vertwijfelden hoop*, en voerden een zwaard met halven eidop en den uitgeloopen dooijer er nevens, in hunne vaandels.

„Zij hadden," zeiden zij, zinspelende op deze leuze, „tot nog niet om het ei willen vechten, doch moesten het nu wel om de schaal doen." Niet zonder gevaar van zijn leven noodzaakten zij Hohenlo tot op de grenzen van het graafschap Berg de wijk te nemen. Kort daarna echter, zich hersteld hebbende, noodzaakte hij hen de wapens neêr te leggen, trok naar Oldenzaal en liet de inwoners zijn eigen vaandel tot bezetting innemen.

Omtrent dezen tijd was er te Zwolle oproer ontstaan, ter gelegenheid dat men aldaar staatsche bezetting weigerde in te nemen, en eenige afgezette regenten om Maarten Schenk, toen nog Spaanschgezind, geschreven hadden. Hohenlo derwaarts getrokken, ontmoet Schenk op de Hardenbergerheide. Op den vollen middag van den 17 Junij 1580 werden zij hier handgemeen. Het was een zeer heete dag, en het volk van Hohenlo, dat bovendien de zon regt in het aangezigt had, zwaar vermoeid, door een moeijelijken togt over een barre heide, op welke verscheidene lieden van aanzien van dorst versmacht waren. Het een en ander deed den strijd een uitslag nemen ten nadeele van Hohenlo, die gezegd werd, hier wel 1500 man, en onder deze verscheidene edellieden, verloren te hebben.

Niet gelukkiger slaagde hij kort daarna in het ontzet van Delfzijl, dat door Schenk en Rennenberg belegerd werd, doch in Augustus ging Koevorden bij verdrag aan hem over. Daarna een gedeelte van zijn leger hier en daar in bezetting gelaten hebbende, voerde hij het overige naar Lingen en voorts naar Wedde, vanwaar hij, het oog hebbende op Delfzijl, derwaarts trok. Rennenberg dit smaldeelen van Hohenlo's krijgsvolk vernemende, zocht daarmede zijn voordeel te doen en viel hem op de Bourtangerheide aan. Hevig werd hier gevochten, met merkelijk verlies aan wêerskanten, doch allermeest aan de zijde van Hohenlo, die hier meer dan duizend man liet, en zelf met het overschot van zijn leger de vlugt moest nemen, het geschut dat hij voor Wedde geplant had in den loop latende. Gunstiger was hem in 1582 het geluk, daar hij, in de maand September, zich van Megen en andere plaatsen in Brabant meester maakte en Lochem ontzette, en in 1583 trok hij met 19 vendelen naar ter Neuze, bij welke plaats hij een schans of geweldig zwaar blokhuis bouwde, om de Schelde te beveiligen en open te houden en den vijand in Vlaanderen afbreuk te doen. Na den dood van Willem I werd hij algemeen veldoverste, van wegen de staten van Holland en Zeeland, op eene maandelijksche wedde van vijftien honderd of ten meeste twee duizend gulden, en trok bij naar Bergen op Zoom, om die stad tegen een verraad, waarvan hij de lucht had gekregen, en die haar door de overste der stad, Beerwoud, gedreigd werd, te dekken. Deze, door Hohenlo in al zijne gangen nagegaan, zag van zijn snood ontwerp af en liep tot Parma over.

In den aanvang van 1585 deed Hohenlo een aanslag op 's Hertogenbosch, die in 't eerst zich gunstig liet aanzien, doch mislukte. Beter gelukte hem, in hetzelfde jaar, zijn aanslag op Liefkenshoek.

Toen Leicester, door 's lands staten tot algemeen landvoogd was aangenomen, liet hij Hohenlo het algemeene luitenantschap over het krijgsvolk van den staat onder hem aanbieden, doch deze bedankte voor deze eer en verkoos de staten van Holland en Zeeland, die hem tot luitenant van hunnen bijzonderen kapitein generaal hadden aangenomen, liever tot betaalsheeren te hebben.

Bestendig onthield zich nu Hohenlo in het oord, waar de Spanjaarden hun voornaamste kracht oefenden. Zij hadden thans het beleg geslagen voor de stad Grave, waarin Hohenlo eenigen voorraad wist te krijgen. Hij en Norrits werden, daarna, nog eens, door Leycester ten zelfden einde derwaarts gezonden. Zij bemagtigden toen eene vijandelijke schans te Lithoijen en vervolgens na een scherp gevecht, de huizen te Batenburg en te Empel. Kort na dit voordeel, deed Hohenlo een inval in Brabant, met oogmerk om zich aldaar van eenige sterkten te verzekeren. Toen hem dit mislukte, beroofde en plunderde hij de Langstraat, legde een hinderlaag bij Breda, deed uit deze een aanval op een Spaansch kornet, versloeg het en kreeg daarenboven zekeren Engelschen hopman, Walta genaamd, gevangen. Deze, welke eertijds Aalst verkocht had en tot den vijand was overgeloopen, werd

door hem naar Leycester gezonden, die hem niet slechts zijne vrijheid schonk, maar hem een plaats onder zijne lijfwacht gaf. Dit veroorzaakte te regt ongenoegen bij Hohenlo en andere Nederlandsche krijgsoversten.

In ditzelfde jaar (1586) trok hij wederom voor Zutphen, waar hij ruim twee jaren geleden zijn heldenmoed had getoond en bemagtigde een der schansen voor de stad, waarin driehonderd soldaten lagen. Bij het bestormen dezer sterkte ontving hij een wond in het aangezigt. Terwijl hij nog aan deze leed, liet hij zich, op de tijding dat Leycester naar Engeland zou vertrekken, naar Delft vervoeren, om afscheid van hem te nemen. Leycester nam zijn weg over Delft naar Maaslandssluis, zonder den graaf te zien of te ontbieden. Hohenlo zulks aan ontevredenheid over zijn gedrag toeschrijvende, schreef aan Leycester dat hij bereid was, indien tegen hem een aanklagt was, zich deswege te zuiveren. Hohenlo bekwam hierop geen ander bescheid, dan dat hij den Engelschen hopman Eduard Norrits verongelijkt had. Toen namelijk deze, met den veldmaarschalk Pelham, bij den graaf te Geertruidenberg ter maaltijd was genoodigd, geraakten beide Engelschen in hevige woordenwisseling. Hohenlo, wien deze storing der vreugde verdroot, legde beiden, met eenige hevigheid het zwijgen op. Toen Norrits, in plaats van te gehoorzamen, hem hierop een bitsch bescheid gaf, wierp hem de graaf, die driftig van aard was, het deksel van een gouden kop naar het hoofd, zoodat hij er door gekwetst werd. Norrits onderdrukte toen zijn toorn, doch kwam later, toen Hohenlo zich te 's Hage bevond, heimelijk met eenige muskettiers, onzeker met wat inzigt, in die stad. De Hollandsche staten zagen dit met geen goed oog en deden hem vertrekken. Sedert zond Norrits aan Hohenlo eene uitdaging tot een tweegevecht. Hohenlo antwoordde, dat hij hem, zoodra hij hersteld was, voldoening zou geven.

Doch zoodra Leycester hier achter kwam, nam hij Norrits, om iets ergers te verhoeden, met zich naar Engeland. Wel werd dit geschil, in de lente des volgenden jaars, door bemiddeling van prins Maurits en van den Engelschen gezant Buckingham bijgelegd, doch Hohenlo verzekerde meer dan eens aan verscheidene personen dat Leycester een aanslag op zijn leven had gesmeed. Ook zijn er bewijzen voor handen, dat koningin Elisabeth bevel had gegeven hem op te ligten, doch dat haar gezant zulks afried, om de zwarigheid daarmede gemoeid, onder welke, dat de graaf thans zoo groot gezag had in de Nederlanden, dat men de steden en plaatsen, onder zijn bewind staande, bezwaarlijk van hem zou aftrekken, alsmede dat het vatten van Hohenlo, prins Maurits, die hem als zijn vader beschouwde, ligtelijk geheel en al van Engeland zou kunnen vervreemden.

Nog had Leycester de reis naar Engeland niet aangenomen, toen Maurits en Hohenlo een inval deden in Brabant, met oogmerk om Parma van Sluis, dat hij belegerde, te verwijderen. Zij verbrandden vele dorpen en gehuchten, plunderden de huizen van Loon en Berkel, en verspreidden schrik en verwoesting door het gansche gewest. Op het naderen van Haultepenne namen zij den aftogt. Maurits reisde naar Zeeland, doch Hohenlo bleef in het gewest, legde een brug over de Maas en sloeg het beleg om de schans Engelen. Haultepenne tastte hem hier aan, doodde bijna driehonderd man, doch verloor er ruim zoo veel, en zelf nog dien eigen dag, aan een bekomen wonde, het leven. De schans viel kort daarna in handen van Hohenlo, die haar voorts den naam van Crève-coeur (hartzeer) gaf. Thans besloot de graaf op 's Hertogenbosch een kans te wagen, 't geen hem waarschijnlijk zou gelukt zijn, indien hem genoegzame versterking was toegeschikt.

Te vergeefs waren de pogingen om Hohenlo met Leycester te verzoenen. Leycester was daartoe niet ongenegen, doch Hohenlo er zoo afkeerig van, dat hij zich zelfs niet wilde laten bewegen om van ter Veere naar Middelburg te komen, tot het houden van een mondgesprek. Hij gaf voor reden geen kans te zien tot een opregte verzoening, na al de blijken van ongenegenheid, hem door den landvoogd bewezen, doch hij voegde er tevens bij, dat hij, gemerkt de onontbeerlijkheid van 's landvoogds bewind tot dienst van den lande, voor zich zelven niets anders begeerde dan een eerlijken ontslagbrief, met verlof om naar Duitschland te keeren, of naar Denemarken, welks koning onlangs om zijne overkomst verzocht had. Alleenlijk vorderde hij vooraf, dat de steden en sterkten, onder zijn gebied, welke hij zou moeten ruimen, gesteld werden onder het gezag van hen, welke hij diende, namelijk de staten van Holland en prins Maurits, met herstelling der voorregten en vrijheden, die ze tijdens Willem I genoten. Te meer drong hij hier op aan, wijl hij vernomen had dat er, ten gevolge der oproerigheid van de ingezetenen tegen de overheid en van het heimelijke beleid en de valsche uitstrooisels van sommige predikanten en andere kerkelijke personen daaromtrent, verscheidene misbruiken en inbreuken waren ingeslopen. Indien deze misbruiken geweerd en zekere personen uit het hof des landvoogds verwijderd werden, wilde hij zich voor de voeten van Leycester werpen, uit eerbied voor hem en vooral voor koningin Elisabeth.

Sedert dien tijd schijnt Hohenlo niet veel gedenkwaardigs verrigt te hebben tot in 1593, wanneer wij hem in het staatsche leger onder prins Maurits, bij het beleg van Geertruidenberg ontmoeten. Een inval van Hohenlo baarde hier een zware ramp voor de belegerden. Gemerkt hebbende dat de bevelhebbers binnen de plaats van den toren der Groote kerk, alles wat in het leger omging bespiedden, en wetende dat er dagelijks ontzet verwacht werd, maakte hij een valsch alarm aan dien kant van welke het ontzet moest naderen. Straks klom de stadvoogd met eenige oversten op den toren om te zien wat er gaande was. Thans nam Hohenlo zijn slag waar. Een menigte stukken geschut, die hij op den toren gerigt had, deed hij op eenmaal te gelijk losbranden, met het gevolg, dat het gebouw instortte en den bevelhebber met eenige oversten in zijn val medesleepte. Naderhand bekwam hij zelf een wonde in een der schermutselingen, welke hij dikwijls te ligtzinnig waagde. Zijn laatste krijgsbedrijf was in 1599 de bemagtiging van Gennep. Sedert gaf hij zich uit verdriet, wijl hij verwaarloosd en ondankbaar meende behandeld te zijn en geen kracht van ziel genoeg had zulks met gelijkmoedigheid te verdragen, en uit verveling, aan onmatigheid en brasserij over, bekwam hierdoor eene stramheid der leden, welke hem tot de dienst onbekwaam maakte en sleepte hem den vijfden Maart 1606 te IJsselstein ten grave, in den ouderdom van ruim 56 jaren. Den 6 April werd zijn uitvaart aldaar met groote pracht en luister gevierd. Doch zijn ligchaam werd eenige weken later door zijne erfgenamen en bloedverwanten naar Duitschland gevoerd en in zijn graafschap bij zijne voorouderen begraven. Bosscha noemt hem een dapper vechter, maar wien het geheel aan groote veldheerstalenten ontbrak.

Hij huwde den 17 Febr. 1595 te Buren, Maria princesse van Orangien, dochter van prins Willem I en Anna gravin van Boren en Leerdam, doch verwekte bij haar geen kinderen. Zijn beeldtenis is meermalen in plaat gebragt.

Zie, behalve van Meteren, Bor, Hooft, Bentivoglio, Wagenaar, Cerisier, Bilderdijk, Arend en andere vroegere en latere geschiedschrijvers, Orlers, *Geslachtboom der Graven van Nassau*, bl. 116, 117; Grotius, *Hist.*, L. XV. p. 496; Oudenhoven, *Beschrijv. van 's Hertogenbosch*; van Heurn, *Beschrijving van 's Hertogenbosch*, D. II. bl 125, 128, 154, 157, 169, 175, 177; Beaufort, *Leven van Willem I*, D. I. bl. 293, 298, D. II. bl. 632, 652, D. III. bl. 82, 403, 736; van de Velde, *Tweehonderdjarig jubelfeest der verlossing van Zierikzee*, bl. 67; Meerman, *Vergel. der Gemeenebest van de Groot*, D. II., bl. 288, 289; Bleiswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 552; van Kampen, *Karakterk. der Vad. Geschied.*, D. I. bl. 416, 417; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land*, D. I. bl. 255, 260—262, 327, 359; Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange-Nassau* (Index); *Chron. van het Hist. Genootsch.* (Index); Arend, *Vad. Geschied.*, D. V. bl. 432, D. VI. bl. 384, 390; *Verzam. berigten omtrent de Krijgsbevelh. te Nieuwpoort*, bl. 30; Schotel, *het Klooster, Hof en de Kerk der August. te Dordr.*, bl. 25; Hoogstraten, Luiscius, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Muller, *Cat. van Portr.*

HOHENLOHE (Maria van). Zie NASSAU (Maria van)

HOHENSAXEN (Johan Philip baron van) of Hogen-

Sachsen, was van een oud Zwitsersch geslacht uit Graubunderland, in den jare 1550 geboren, hofraad van den keurvorst van de Paltz, en daardoor sinds het voorjaar van d. j. 1578 te zamen met een jonger broeder in Nederlandsche krijgsdienst gekomen. Hij sloeg met Friesche troepen in April 1580 een hoop Spaansche troepen bij Keulen en vervolgde ze tot Kerpen; werd in September zeer zwaar gekwetst; nam in April 1582 Maarten Schenk met list gevangen, rantsoeneerde en ontsloeg hem. In Julij 1584 nam hij het slot te Gistelen in; destijds was hij ook in betrekking tot graaf Jan van Nassau, *den Ouden*; in 1587 waarschuwde hij de staten van Holland, dat er vele factiën in Overijssel vielen en eenige steden met den vijand heulden. Na dien tijd komt zijn naam bij onze schrijvers niet voor. Hij stierf in 1596 met den rang van kolonel. Zijn geslacht stierf uit in den jare 1635.

Hij gaat in portret uit, door David Herrliberger in 1748 te Zurich uitgegeven. Ook komt het voor in diens *Schweizerischen Ehrentempel*, 1754 sqq.

Zie Hoogstraten en Luiscius op het woord, over het Geslacht: Bor, *Ned. Oorlogen*, het Register, op Hogen-Saxen; Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*, T. V., VI., VII et VIII; de op 't Register vermelde plaatsen.

HOÏNGIUS (Jodocus of Joost) of Hoëingius, Hoëingha of Hoëingh, werd te Onna of Unna in het land van der Mark geboren, was van 1603—1637, toen hij stierf, rector der kwartierschool te Harderwijk, die waarschijnlijk, toen men nog geen hoogleeraar in de letterkunde aan de Geldersche hoogeschool had, diens taak vervulde. Erasmus noemt hem „dialectices Professorem", en Pontanus tweemaal „ambtgenoot". Hij genoot even algemeene achting in de kerkelijke als in de geleerde wereld. Zijn sterven hoorde men door de geleerdste tijdgenooten betreuren. Volgens een oud bescheid was hij „een man van heilzame strafheid, voor giften onbekoorlijk en onverzettelijk voor bedreigingen, die altoos meer het gemeene dan het eigen voordeel gezocht heeft." Hij legde zich waarschijnlijk ook op de godgeleerdheid toe. Het ontbrak althans op de Dordsche synode niet aan stemmen, die hem eene plaats onder de bijbelvertaalders wilden aangewezen hebben; werkelijk werd hij tot plaatsvervanger aangesteld, en hij zou als zoodanig zijn opgetreden, ware hij niet reeds overleden, toen de dood van vroeger benoemde overzetters zijn dienst deed vereischen. Hij stierf den 19 Junij 1637.

Zie A. Matthaei, *Vet. aevi Anal.*, T. II. p. 389 seq., T. V. p. 1064; Jani Erasmii *Opp. posth.*, T. II. p. 415; A. Walaei *Vita*, p. 651; Hinlopen, *Geschied. der overz. des Bijbels*. bl. 77, 119; Kist en Royaards, *Kerk. Archief*, D. V. bl. 117, 142, 146; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. I. bl. 77, 112, 113.

HOIO (Gerard de) of Gerard van Huy, leefde in de XVIde eeuw en was regulier-kanunnik te Corsendonk in Brabant. Hij verstond het Grieksch en Hebreeuwsch, blijkens zijn *Triglossos, id est, liber trium linguarum, metricè conscriptus*, weleer in hands. aldaar bewaard.

Zie Sanderi *Bibl. Ms.*, T. II. p. 54; Paquot, *Mémoir. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 22.

HOISING (Hermannus Christianus), zeer middelmatig dichter uit de tweede helft der XVIIIde eeuw, blijkens zijn bruiloftslied:

Ter huwelijksvereeniging van zijne dochter Geertruid Hoising met Jacob Haksteen, den 21 November 1771 *te Groningen in den echt verbonden*, Gron. 1771 4°.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 240.

HOITEMA. Zie HOITZEMA.

HOITZEMA (Renicus Gerlacius). Op de lijst der verbondene edelen, die in 1567 uit Friesland moesten wijken, komt voor Renec. Gerlac. Hoitzeman. Daar echter geen Friesch geslacht van dien naam bekend is, leze men liever Hoitema, waarin ook de voornaam Rienk in gebruik is, of Hoitzema, die dan de zoon was van Gerlacus Hoitzema, die den 26 Maart 1539 stierf en te Beers begraven ligt.

Zie Te Water, *Verb. der Edel.*, D. II. bl. 477.

HOIUS (Andreas) of Hoyus, te Brugge geboren, in 1551, was eerst rector aan het Seminarium Marianum te Atrecht, vervolgens der school te Bethune, eindelijk hoogleeraar in de Grieksche taal, welsprekendheid en geschiedenis te Douay. Valerius Andreas, wiens leermeester hij was, en Foppens prijzen zijn vernuft, oordeel en poëzy, doch Hoeufft en Peerlkamp houden hem voor een middelmatig dichter.

Hij gaf behalve Latijnsche gedichten ook redevoeringen in het licht en was een beoefenaar der geschiedenis.

Hij stierf in meer dan 80jarigen ouderdom, in of kort na 1631, en werd door zijn zoon Timotheus Hoius opgevolgd. Hij gaat in portret uit, in folio; voor zijne *Historia Universa.*

Men heeft van hem:

Orationes III *in Quodlibeticis Duaci quaestionibus pronuntiata*: I. *De nova apud Europaeos Monarchia, pro tempore et ad infrigendam Turcicae dominationis potentiam et ad stabiliendum Christianae religionis statum.* II. *De Gallicanis Capetiae stirpis Regibus satyra s. somnium.* III. *De Gentis urbisque Atrebatum laudibus, Panegyris. Accedunt his Bethuniae et Duacum oppida brevi descriptione illustrata.*

Pro Criticis Apologia ad J. Lipsium. Et altera pro Gregorio VII *Pont. Max. adversus Q. Septimium Florentem Christianum*; typis Joan Bogardi, 1594 4°.

Dissertatiunculae III. *De causis corruptae pronuntiationis L. Graecae: De Dialectorum sedibus ac coloniis: De Graeca Hagiographorum editione, editae cum libello ejusdem, de Germana ac recta L. Graecae pronuntiatione, quem* Ὀρθοέπειαν *inscripsit*, typis Joan. Bogardi, 1620 8°.

Oratio in funere Sereniss. Principis Alberti, habita Duaci VI *Non. Octob. an.* CIↃ. IↃC. XXI *dum Principi suo Academia parentaret*, Ibid. 8°.

Historia universa, sacra et profana ab orbe condito ad Christi Domini Natalem, cui Appendicis loco accessere Chronologia ex libris Historiarum S. Orotii contexta, de VII *primis Romanorum regibus syntagma. Item Orationes* III *eodem pertinentes*: I. *De Mardochaei pietate et laudabili adversus Amonem Theomachum constantia.* II. *De sociali Judae Machabaei foedere cum Romanis.* III. *De Pharisaeis, vetere et praepotente apud Judaeos secta.* Ibid. typis Belleri, 1629 fol.

Matthaeus ac Machabaeus, sive constantia, Tragoediae sacrae; cum Elegis aliquot, Ibid. ap Bogardum 1587 8°.

Ezechiel Propheta, paraphrasi poëtica illustratus, Ibid. 1598 4°.

Pugna navalis ad Cassiteridas insulas, Anno 1582.

Men vindt ook gedichten van hem onder de *Poëmata* van Fed. Jamotius, vóór de *Praeludia Poëtica*, J. Rijckii (Duac. 1606) en in de *Delic. Poëtar. Belg.*, t. III, p. 1141. In de *Fama posthuma J. Lipsii* vindt men zijn *Elegia Apologetica pro J. Lipsio.*

Gasp. Loarti Meditationes in passionem J. C. e Gallicis Latina fecit et tetrastichis adornavit, Duaci ap. Bellerum 8°.

Franc. Ariam de imitatione B. Mariae e Gallicis Latina fecit, Antv. 1602 12°.

Vita Jacobi de Vitriaco, card. è Thoma Cartipratensi, alusque praef. Hist. Orientali ejusdem Jac. de Vitriaco cui et notas breviores adjecit, typis Belleri, 1597 8°.

Hij legde ook de *Proverbiales formulas a Tertulliano usurpatas* uit, die door Jac. Pamelius met de *Opera Tertulliani* zijn in het licht gegeven.

Zie Valerius, *Bibl Belg.*, p. 50, 51; Foppens, *Bibl Belg*; Baillet, *Jugem. des Savans*, § 1357; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 33; Peerlkamp, *de Poët. Neërl.* p. 151.

HOL (Jan), in de wandeling Jansz. genaamd, werd te Hedel geboren en was schoenmakersgezel, toen hij in het begin van 1689 te Filippine, op vermoeden van een verspieder te zijn, in hechtenis werd gezet, wijl zijne bekentenis verward en oneenparig was, en men eenige verdachte papieren bij hem vond. Men bragt hem van daar naar Sluis in Vlaanderen en vervolgens naar 's Hage,

waar hij op de voorpoort van den hove geplaatst en voor den raad van state werd gesteld. Hier bekende hij aan commissarissen die hem verhoorden: dat hij in de week van kersmis 1688 met een brief van voorschrijven van Jr. Dan. van Wijngaarden, heer van Werkendam, lid der ridderschap van Holland, aan de burgemeesteren van Amsterdam gekomen was, om den heeren voor te slaan een middel van zijne uitvinding, waardoor men versch water in of nabij de stad zou kunnen brengen; dat zijn voorslag van de hand gewezen was, en hij, kort daarna, op een avond de stad uit willende trekken, op de eerste steenen brug naar de Utrechtsche poort toe, ontmoet was door zekeren heer, die hem, afgevraagd hebbende of hij de man niet was die den brief aan burgemeesteren gebragt had, en ja tot antwoord hebbende bekomen, had medegenomen en gebragt in een huis daar hij nog andere heeren gevonden had; dat hem hier „zoo hij zeide" gevraagd was, of hij wel een eed van geheimhouding wilde doen, wanneer men hem iets van belang openbaren zou; dat hij zich hiertoe bereid getoond had, zoo 't iets goeds ware, en dat men hem daarop gevergd had een brief te brengen aan den gouverneur van Rijnbeck, welke toen in de magt der Franschen was, en een anderen aan den heer de Louvois, staatsdienaar van koning Lodewijk XIV; dat de heeren drie in getal waren geweest; dat een derzelven Appelman (in 1688 regerend burgemeester te Amsterdam) genaamd was; dat zij hem twee brieven, een aan den gouverneur van Rijnbeck, een aan den koning van Frankrijk, hadden medegegeven, onder omslag aan Louvois; dat men hem 100 rijksdaalders vrij geld beloofd had, zoo hij deze brieven bestelde en dat men hem honderd vijfentwintig gulden op hand had gegeven; dat hij daarmede den eersten Januarij 1689 van Amsterdam gereisd was naar Rijnbeck; dat de gouverneur hem, op het vertoonen van dien brief, had voortgeholpen op Urdingen, en dat hij voorts over Nuits, Bonn, Rijnburg, Montroyal, Saint-Louis, Metz, Verdun, Chalons en Parijs naar Versailles getrokken was; dat hij den brief aan den koning gerigt, voor den secretaris van Louvois uit het Nederduitsch in het Hoogduitsch had overgezet, en dat de secretaris dien daaruit in het Fransch had vertaald; dat de brief behelsde een verzoek aan den koning, om hen, tegen half April, met een leger te komen verlossen van de dwingelandij des prinsen van Oranje, ten dien einde in de eerste plaats de steden Nijmegen en Grave in te nemen, en daarna, over de Veluwe en Utrecht op Amsterdam te trekken; dat de brief geteekend was J. Aperz. en Henrik de Laet, en dat hij wel had kunnen merken, dat Louvois dergelijke brieven verwachtte; dat men hem voorts met eenen ongeteekenden brief, zonder opschrift, terug had gezonden, met last van dien aan burgemeester Appelman te bestellen."

Zijne bekentenis was echter niet eensluidend, en toen men hem zeide dat er eenige Amsterdamsche heeren voor de deur stonden, tegen welke men hem hooren zou, barstte hij in deze woorden uit: „o God! ik ken niemand van die heeren. Ik heb ze nooit gezien. Zij zijn onnoozel!" Later bekende hij dat de geheele geschiedenis door hem verdicht was. Zijne lastering bleek verder zoo klaar, dat hij den 31 December 1690 veroordeeld werd gegeeseld en gebrandmerkt, en voor vijftien jaren in het tuchthuis opgesloten te worden. Zulks geschiedde te 's Bosch, waarna hij naar het tuchthuis te Rotterdam werd overgebragt. Hier sloeg deze snoodaard, in 't begin van 1692, den oppasser, die hem dagelijks eten bragt, maar nu, wijl hij zijne taak niet had afgewerkt, hem voorbijging, zoo met een vuurtest of confoir op het hoofd, dat hij dood ter aarde viel. Hol werd voor dezen moord voor schepenen te Rotterdam geworgd en ter dood gebragt.

Zie *Europ. Mercurius* Febr. 1691, bl. 56—59, 1692, bl. 158; Sylvius, *Vervolg op* Aitzema, D. III. B. 31, bl. 17, 18; Wagenaar, *Amsterdam*, D. VI. bl. 169—177; van Wijn, *Bijvoegs. en Aanmerk. op* Wagenaar, D. XVI. bl. 32 volgg.; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XX. bl. 651 volgg.

HOL (Luitenant) behoorde tot de dapperen, die in Julij 1674 eene poging waagden, om het eilandje Middelweert te bemeesteren. Hij werd gekwetst, krijgsgevangen en naar Grave vervoerd. Chamilly liet de officieren hunne degens en sjerpen behouden, betuigende zijne achting voor lieden, die zich zoo braaf hadden gedragen; en de luitenant Hol ontving van den Franschen intendant zijn zilveren degen en kostbaren draagband ten geschenke.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend te Land*, D. II. bl. 182, 184.

HOLAART (J.) omtrent 1710 te Dordrecht uit den deftigen stand geboren, was portret en glasschilder en graveerde ook in Mezzo-tinto.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 45.

HOLANDA (Alberto de) een Nederlandsch glasschilder, die in het midden der 16e eeuw te Toledo veel van die werken vervaardigde en later met zijn zoon Nicolaas de Hollanda naar Avila vertrok, om er hunne kunst voort te zetten.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 711.

HOLANDA (Giraldo of Giralte) een Nederlandsch glasschilder, die in het midden der 16e eeuw in Spanje vele kerkglazen schilderde. Nog zijn er in de kathedrale te Cuenza aanwezig.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 711.

HOLANDA (Martino d') ook Martino d' Anversa door Vasari genoemd, heette eigentlijk Marten van Gend, bloeide in het midden der 15e eeuw, was waarschijnlijk een leerling van de gebroeders van Eijck, doch behoorde zeker tot de school der vroegste olieverwschilders.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. II. bl. 560. 561.

HOLANDA (Nicolaas de) zoon van Alberto voornoemd, oefende te gelijk met zijn vader in Spanje de kunst van glasschilderen uit.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl 711.

HOLANDA (Rodrigo de). Deze kunstenaar was hofschilder van Philips II en III. Van zijn werk is geen spoor meer te ontdekken; Kramm gist dat het waarschijnlijk fresco's of versieringen waren, die in den bouwstijl der paleizen werden aangebragt, en bij de veroudering daarvan, vervallen en te loor zijn gegaan.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 717.

HOLBEEK (Niklaas) waarschijnlijk een Noordhollander, was een watergeus, die zijn zege bezoedelde door zijn plunderzucht en wreedheden. Wij ontmoeten hem te Brielle en Enkhuizen. Toen hij kapitein was onder Sonoy, hebben vooral de Noordhollanders het nadeelige zijner plunderzucht ondervonden.

Zie Bor, *Ned. Hist.*, B. V. bl. 291, B. VI. bl. 374; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 252.

HOLCK (Cathalijntje Willemsdr. van der) werd den 18 Maart 1648 in het schildersgild te Leyden ingeschreven en stierf in 1651. Van deze schilderes is niets verder bekend.

Zie *Navorscher*, D. V. bl. 94.

HOLDINGA (Gabbe), grietman van Oost-Dongeradeel, een vetkooper. Hij onderteekende in 1443 het compromis, waarbij beide partijen, moede van den onderlingen twist en tweedragt en op aanzoek van vredelievende mannen, zich verbonden, alle geschillen, welke binnen de laatste jaren ontstaan waren, binnen 's lands op eene geschikte wijze af te maken, doch, zoo zulks niet kon geschie-

den, de kennisneming en de beslissing er van aan den raad van Groningen op te dragen.

Hij was gehuwd met Tjemck Mockema, en overleed in hoogen onderdom, vermoedelijk in 1489.

Zie Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 77.

HOLDINGA (BOTTE) of van Holdinga, zoon van Wilko Holdinga, kleinzoon van Botte Holdinga. Hij genoot eene geleerde opvoeding verkreeg eene uitgebreide belezenheid in de Latijnsche en Grieksche schrijvers, en deed eene buitenlandsche reis, waarop hij kennis maakte met den beroemden geographist Conradus Peutinger, wiens kaart hij te Turin zag. Bij de komst van Alva vlugtte hij met vele andere Protestanten naar Emden. Hier gaf hij zich aan letteroefeningen over en vervolgde het onvoltooid gebleven werk:

De origine, antiquitate et situ Phrisiae, waaraan hij in 1564 begonnen was.

Behalve dit werk vermeldt Suffridus Petrus nog van hem een naamlijst van Friesche woorden, die met de Grieksche taal overeenkomen. Hij huwde in 1535 Hack Feijes dochter van Eysinga en stierf in 1577 te Emden.

Zie Suffr. Petrus, *de Script. Fris.*, p. 390; Valer. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 75; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 141; Schwartzenberg, *Charterb. van Friesland*, Inl. op D. II. bl. 68, 84 volgg.; de Wal, *Orat. de Clar. Fris. Jurisc.*, *Annot.*, p. 18; te Water, *Verbond der Edelen*, D. II bl. 467; *de Vrije Fries*, D. VIII. bl. 384 volgg.

HOLDINGA (WILKO) zoon van den bovengemelde, studeerde te Leuven, werd raadsheer van het hof en deelgenoot van het Verbond der Edelen. Hij vlood naar Emden, werd naderhand ingedaagd en gebannen. Na verloop van eenige jaren keerde hij naar zijn vaderland terug, waar hij zich vooral op de beoefening der natuurkunde toelegde. Hij heeft verschillende werken in dat vak in hands. nagelaten, die door Suffridus Petrus en na hem door Val. Andreas en Foppens zijn opgenoemd. Driemaal is hij gehuwd: eerst met Tet Sjaardama, te Rinsumageest begraven, naderhand met Haring Roorda, in 1574 te Bremen overleden, bij welke hij verscheidene kinderen won, o. a. Feio, een jongeling van groote verwachting, vroeg gestorven; eindelijk met Helena Bunau, weduwe van Idzerd Donma.

Zie Suffridus Petrus, *de Script. Fris. dec.* XIII. 4, p. 232, 233; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 80; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 141; Viglius ab Aytta, *Epp.*, p. 406, 428; Winsemius, *Hist.*, Lib. I. p. 72, 83, II. p. 90, 115; *Charterb. van Friesland*, D. III. bl. 752; te Water, *Verbond der Edelen*, D. II. bl. 467 volgg., D. III. bl. 543; de Wal, *Orat. de Clar. Fris. Jurisc. annot.*, p. 18; Scheltema, *Staatk. Ned.*, I, 470.

HOLL (GEORGE VAN) een uitstekend Duitsch krijgsoverste, die men te vergeefsch zocht over te halen om Philips II te dienen; over het tweede huwelijk van Willem I te Dresden onderhandelde; den koning van Denemarken tegen Zweden diende; raadsheer van den eersten werd; in de vergaderingen te Breda en te Hoogstraten, tegenwoordig was; het plan opvatte deel te nemen aan den oorlog tegen de Turken, doch, na geweigerd te hebben bij de hertogen van Parma in dienst te treden, de zijde van den prins van Oranje koos, wien hij gewigtige diensten bewees, terwijl hij tot belangrijke zendingen gebruikt werd.

Zie Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*, T. I. p. 22, 50, 51, 60, 81, 82, 98, 160, 162, 278, 399, T. II. p. 23 sv., 27, 38, 122 sv., 155, 176, 177, 203, 271 sv., 405, T. III. p. 231, 259, 260, 343, 344, 346, 358, 392; van der Haer, *de initiis tumult. Belg.*, Lib. II. p. 204, 205; Burgundius, *Hist. Belg.*, p. 117; Henteri *Res Belg.*, p. 398; Bor, *Ned. Oorl.*, B. IV. bl. 141; Te Water, *Verb. der Edel.*, D. I. bl. 133, 139.

HOLLAND (HENDRIK) of Henricus Hollandus, werd in het graafschap Northampton in Engeland geboren, legde zich te Eaton op de letterkunde toe, studeerde (1565) te Oxford, werd meester in de vrije kunsten en verwierf zich reeds toen roem door zijne Latijnsche poëzy. Hij weigerde elke akademische betrekking, verliet het door ketterij besmette Engeland, begaf zich naar de Nederlanden, en werd, na eenige steden van Vlaanderen bezocht te hebben, in 1573 seminarist te Douai. Vervolgens werd hij baccalaureus in de godgeleerdheid en liet zich tot priester wijden. Ten gevolge der onlusten verliet hij in 1578 Douai en nam zijn intrek in het Engelsch collegie te Rheims, waar hij met toejuiching predikte en aan de Engelsche overzetting van den bijbel arbeidde. Eenige jaren later vertrok hij als missionaris naar Engeland, werd naar Douai terug geroepen, licentiaat in de godgeleerdheid, en onderwees deze wetenschap in het collegie van Marchiennes, waar hij den 28 September 1625, in den ouderdom van 72 jaren stierf.

Hij schreef:

De sacrificio Missae, liber unus, Duaci 1609, 12°.

Urna aurea; sue Expositio in Sacro-Santam Missam, Duaei 1612, 12°.

Arca novi Foederis in sacro-sanctae Missae Canone repraesentata, Antv. 1615, 12°.

Carmina diversa (verspreid).

Hij nam deel aan de uitgaaf der werken van Thomas Stapleton, Paris, 1620, en schreef er het leven voor.

Zie Valer. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 75; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 60; Wood, *Athen. Oxon.*, T. I. col 499; Dod, *Church History etc.*, T. II. p. 382; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. III. p. 171.

HOLLAND (DIRK) burgemeester van Amsterdam, was een vermogend man, wien hertog Jan van Beijeren in 1422 verlof gaf om uit zijn eigen middelen een gasthuis te stichten binnen de stad, tegen over de Heilige Stede, en dus op of omtrent de plaats van het tegenwoordige Burger-weeshuis, en een altaar op te rigten in de nieuwe parochie-kerk der Lieve Vrouwe-, die nu de Nieuwe-Kerk heet, en in het jaar 1414 door Willem Eggert, heer van Purmerende, gesticht was. Kort hierna werd Dirk Holland 's hertogen raad. In 1423 werd hij, benevens Jan Jan Heinenszoon, schout der stad Amsterdam, door hertog Jan van Beijeren gemagtigd tot het bijwonen van een dagvaart te Elburg, waar over een verdrag met de Friezen van Oostergo en Westergo stond gehandeld te worden. Het gelukte hun den 21 Maart 1424 een verdrag te treffen, waarbij bedongen werd, dat de Friezen hertog Jan voor heer erkennen en hem de gewoonlijke heeren regten betalen zouden.

Zie Mieris, *Charterb.*, D. IV. bl. 563, 640, 662, 715, 717, 726; Wagenaar, *Amsterd.*, D. II. bl. 215, 220, 222, 228, D. VIII. bl. 409.

HOLLAND (A.), kapitein ter zee, had het bevel over den Wassenaar in den zeeslag van Kamperduin, 11 October 1791.

Zie J. C. de Jonge, *Neêrl. Heldend. ter Zee*, D. II. bl. 163.

HOLLAND (HEYNRIC VAN), dichter uit het eind der XIIIde of begin der XIVde eeuw. Achter het hands. van Maerlant: *Der natueren bloeme*, weleer het eigendom van den heer Visser, vindt men eene berijmde verhandeling van slechts twee en een halve bladzijde, elk van twee kolommen, sprekende over de *Kragt der Maane;* op het einde leest men:

Dit makede van Hollant Heynric
Die daeromme makede een stic,
Eer hyt in Duitsche dus heeft bescreuen.
God gheue hem tewelike leuen!
Ende hem allen, die thoren lesen!
Amen! Ic staes' af met desen.

In dit stukje meet de dichter, volgens den geest dier tijden, het gevaar of ongevaar der ziekte af naar de teekenen, in welke de maan zich gedurende dezelve bevond. Het is onzeker of de dichter een Latijnsch of Fransch voorbeeld volgde.

Er bestaan twee handschriften van, een in de koninklijke bibliotheek te 's Hage en een in die van het koninklijk Nederlandsch instituut te Amsterdam.

Zie van Wijn, *Hist. Avondst.*, D. I. bl. 307; Hoffman von Fallersleben, *Horae Belg.*, Th. I. S. 120; Mone, *Geschichte der Niederl. Volkslit.*, S. 339.

HOLLAND (JAN VAN), dichter, waarschijnlijk uit het laatst der XIIIde of het begin der XIVde eeuw.

Eenige regels van zijn gedicht *van den verwenden Keyser* vindt men bij Mone S. 127 zijner *Geschichte der Niederl. Volkslit.*

HOLLAND (STEVEN VAN). Zie STEVEN VAN HOLLANT.

HOLLANDE (ANTOINE DE), in 1480 hofschilder te Lissabon in Portugal.

Zie le Comte de la Borde, *les Ducs de Bourgogne etc.*, Paris 1849, *Introd.* p. CXXXII; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 711.

HOLLANDER (J. D') werd den 24 December 1785 te Gend geboren, was achtereenvolgende zangmeester bij de St. Jacobs- en St. Salvators-kerk, bij welke laatste hij de opvolger was van zijn vader, die ook zijn leermeester geweest is. Hij hielp de maatschappij d' Harmonie de St. Cecile stichten, en geleidde haar meer dan eenmaal als een ijverig en kundig orchestmeester tot de zegepraal, bij de groote muzijkale mededingingen die te Brugge, Brussel, Rijssel enz. plaats hadden. Hij legde zich reeds vroegtijdig toe op het muzijk-componeren en verwierf teregt veler goedkeuring. Men is hem een groot aantal Romances, Duos, Trios en Quartetten verschuldigd; maar onder zijne werken, die tot den eersten rang behooren, telt men de volgende compositiën:

Hymne à la reconnaissance chanté par la Société de St. Cecile, à Gand en 1814.

Motet d'une messe, exécutée le 28 *Fevrier* 1819.

Messe et chant de Noël, Janvier 1818.

Messe, faite à l'occasion du placement dans l'Eglise du St. Sauveur, en 1830, *d'un Tableau, executé par M. van Hanselaer.*

De Motet *Quis sicut Dominus*, die hij in 1836 schreef, gaat voor zijn meesterstuk door. In 1819 dong hij mede naar den muzijkalen prijs, uitgeloofd door de vierde klasse van het koninklijk Nederlandsch instituut, welken de heer Surmont behaalde, schoon d'Hollanders stuk met den grootsten lof werd vermeld. Bij eene dergelijke gelegenheid verwierf hij te Antwerpen, in 1828, den tweeden prijs, zijnde de eerste aan zijnen vriend J. Mengal ten deele gevallen. Nog in de kracht des levens en geheel levende voor de toonkunst, had men hem een langere loopbaan toegewenscht. Een treurig verschil in staatkundige gevoelens, verwijderde hem uit de toonkundige maatschappij, die hij tot hiertoe zoo wel bestuurd had.

Het verdriet daarover had op zijne gezondheid aanmerkelijken invloed, en in Januarij 1840 overleed hij in den ouderdom van 54 jaren aan een kankerachtige kwaal in de long, die haar geheel verwoestte.

Zie *Konst- en Letterb.* 1840, D. II. bl. 97, 98.

HOLLANDER (JAN D') of Joan d' Hollanderius, werd in het eind der XVIde eeuw te Gend geboren, omhelsde den kerkelijken stand en werd kanunnik van St. Waltrude te Bergen in Henegouwen. Ook was hij pronotarius apostolicus en bekleedde in 1621 en 1624 beide betrekkingen. Hij was een vlijtig beoefenaar der geschiedenis en vooral van de heraldie.

Hij gaf in het licht:

Dionysii Harduini Dissertatio de Nobilitate universim acquirendâ, augendâ, inuendâ, collendâ, Antw. 1621 4o., voorlooper van zijn werk *De Nobilitate Flandricâ*, dat echter niet is verschenen.

Mémoires de Jean d'Hollander, Chanoine de sainte Wauldru sur la Révolte des Ganthois en l'an 1539, *contre Charle V, Empereur des Romains, et Monarque des Espagnes, leur ligitime seigneur, écrits l'an* 1547. *Ex. ms. Bibliotheca D. Jo. B. Achil Godefroy, Directoris Camerae rationalis Insulensis*, la Haye, 1747 4o.

Dit werk wordt door Paquot aan Dionysius Harduinus toegeschreven. D. Hollander zou er slechts de vertaler van zijn geweest, doch zulks wordt betwijfeld door de Wind. Hoynck van Papendrecht heeft het ook uitgegeven in T. III. p. II. p. 239 seqq. van zijne *Analicta* met een *Praefatio.*

d' Hollander liet nog in hands. na:

Compendium, praecipuaque facta Abbatum Sancti Bavonis.

De Vitis Praesidum Sanctioris Concilii in Belgio.

De Vitis Praesidum Concilii Provincialis in Flandriâ.

Deze 3 hands. zijn getrokken uit de nagelatene hands. van Denys Hardouin.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 81; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. VI. p. 385, T. VIII. p. 381; de Wind, *Bibl. van Neêrl. Geschied.*, D. I. bl. 365, 578; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.*, D. III. bl. 60.

HOLLANDER (HANS of JAN) werd in 1494 te Antwerpen geboren, was voor zijn tijd een voortreffelijk landschapschilder, die de natuur met de uiterste getrouwheid nabootste. Zijne vrouw (volgens van Mander was hij de tweede man van de moeder van Gilles van Coninxloy), bezocht in Brabant en Vlaanderen de markten met eene schilderijkraam en vond daarin rijkelijk haar bestaan. Hij stierf in 1553. Zijn portret vindt men in de verzameling van schildersportretten van H. Hondius in 4o. waarnaar het bij van Mander in 8o. voorkomende genomen is.

Zie van Mander, *Lev. der Schild.*, bl. 90; Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 45; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstsch.*, D. III. bl. 711.

HOLLANDT (ROBERT), van Boston in het graafschap Lincoln, en zekere Sidergeg, Engelsche loodsen, met de gelegenheid der rivier van Londen naauwkeurig bekend, wezen in 1667 's lands vloot den weg in die gevaarlijke wateren. Den 20 November 1670 werd Hollandt door de algemeene staten, na het advys van den luitenant admiraal de Ruijter en der afgevaardigden der admiraliteiten ingewonnen te hebben, een som van 200 zilveren ducatons toegelegd „in erkentenisse van zijne gedane diensten, als loods, in den vorigen oorlog, en van zijne menichvoudig geledene ongemakken."

Hij was waarschijnlijk dezelfde met kapitein Hollandt, die in 1672 in den Tower werd opgesloten, omdat hij in den toenmaligen en vorigen oorlog in Holland gediend had en als spion gebruikt was.

Zie J. C. de Jonge, *Neêrl. Heldend. ter Zee*, D. I. bl. 410, 411.

HOLLANDUS (ISAÄC) en zijn zoon Johan Isaäc waren twee beroemde scheikundigen der XVde eeuw (volgens Grotius bloeide de laatste omtrent 1440). Hij werd te Stolkwijk in den Krimpenaarwaard geboren. Stahl en anderen der kundigste chymisten van lateren tijd maken grooten ophef van hunne schriften, en de Encyclopedisten deelen mede dat ze op de metalen gewerkt hebben en dat men hun de daartoe aangewende vlam moet dank weten; dat Paracelsus een gedeelte zijner chymische kundigheden en vooral zijne beroemde leerstelling der drie beginselen aan hun verschuldigd is. Ofschoon zij met den alchemistischen geest hunner eeuw besmet waren, is het zeker dat zij zulke belangrijke proeven namen, dat niet alleen Paracelsus in de XVIde, maar hetgeen veel meer zegt, de beroemde Boyle in de XVIIIde eeuw ze nabootsten en de eer bekwamen, die eigentlijk den eenvoudigen Hollandus toekwam. Paracelsus moet zelfs geheele plaatsen uit Isaäc letterlijk hebben nageschreven en voor zijn werk hebben doen doorgaan. Ondertusschen werd deze laatste, die zich zoo het schijnt met ter woon in Vlaanderen nederzettede, vergeten, terwijl de naam van Paracelsus door geheel Europa weêrgalmde. Zij muntten vooral uit in de kunst van emailleren en het namaken van edelgesteenten. Het is zonderling dat Boerhaave, van wien men zou verwacht hebben, dat hij, ter eere van zijn

vaderland en van de scheikunde, iets meer omtrent hem zou hebben opgeteekend, hen wel in zijn *Elementa Chemica* meermalen aanhaalt, doch in de geschiedenis dier wetenschap, welke het systematische gedeelte voorafgaat, niets anders van hen zegt, dan dat zij uit het Hollandsch stedeken (oppidulum) Stolk geboortig, verscheiden alchemistische boeken geschreven hebben, in welke vele allerzonderlingste proeven voorkomen, waarna hij eenige weinige hunner geschriften optelt, van welke de wetenschap der chymie er een uitmaakt. Lenglet du Fresnoy, vermeldt in zijne *Philosophie Hermetique* tien verschillende chemische, alchemische en botanische geschriften, waarvan negen op naam van Isaäc Hollandus, en een van Johan Isaäc, meest in de XVIIde eeuw in Duitschland, Zwitserland en hier te lande uitgegeven, en op één na, dat in 't Hoogduitsch vertaald is, alle in het Latijn. Zij zijn:

Joh. Isaäci Hollandi, *Fragmenta quaedam chemica, a Combachio edita*, Gesmariae 1647, 12°.

Isaäcus Hollandus, *de triplici ordine Elixiris et Lapidis Theoria* met het *Denarium Medicum van* Bern. Penotus, Bernae 1608, 8°.

Opera vegitabilia, ad ejus alia opera intelligenda necessaria, ubi de Quintis essentiis Vino que agitur, ut de Elixire vitae, mellis essentia, rore solis, Panacaea, Saccharo etc.

Mineralia Opera seu de lapide Philosophico duo libri, Middelb. 1600, 8°.

Opera universalia et vegitabilia, sive de lapide Philosophorum quae reperire potuerunt omnia, Arnh. 1617, 8°.

Libellus rarissimus, dictus secreta revelatio verae operationis manualis, pro universali opere et lapide sapientum, sicut filio suo M. Johanni Isaäco Hollando, e Flandria, paterno animo fidelissimo, manu credidit.

De lapide philosophica, Francof. 1669, 8°.

Alius libellus semper secretissime servatus et servandus, tractans occultata in Arte, dictus, Manus philosophorum secreta et occultata etc.

Opus Saturni, met den *Currus triumphalis Antimonii* van Basilius Valentinus.

Rariores Chemiae operationes, Lips. 1714, 8°.

Boerhaave zegt van vader en zoon beide, dat zij „*varia scripsere Alchemica, de lapide Philosophorum, scientia chemiae, de projectione infinita, de mineralibus et vera metallarum Metamorphosi, de vino, de vegetabilibus et aliis.*"

Zie Moreri *ad h. v.*; Anton Nivi, Lib. V. C. 91, *Art. Vitriaria*; Boerhaave, *Elem. Chem.*, T. I. p. 18; Lenglet du Fresnoy, *Hist. de la Philos. Hermet.*, T. I. p. 231, T. III. p. 191; Meerman op de Groot's *Vergel. der Gemeeneb.*, D. III. bl. 157; van Kampen, *Gesch. der Ned. Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 95; *Aanhangsel op* Nieuwenhuis, o. h. w. *Isaac*; Dr. Idenseo, *Oude- en Middel-Geschied. van de Geneesk.*, bl. 355.

HOLLANDUS (J.), kunstschilder te Antwerpen omtrent 1570, wiens portret vermeld wordt door Muller, *Cat. van portretten.*

HOLLAR (LEENDERT DIRICZ.) of Hollare, Hollaer, Hollaert, vice-admiraal van Zierikzee, bewees de stad Zierikzee gedurende het beleg van 1576 gewigtige diensten; vier zijner huizen leden groote schade, doch in 1586 werd hij door Willem I schadeloos gesteld.

Zie van der Velde, *Tweehonderdj. jubelfeest*, bl. 56, 73, 175.

HOLLAR (MARINUS) of Hollare, Hollaer, Hollaert, van Vlissingen, een dapper zeeheld, die den lande gewigtige diensten heeft bewezen. In den slag voor Gibraltar, welke 's lands admiraal Jacob van Heemskerk het leven kostte, was hij als kapitein van een oorlogschip tegenwoordig. Sedert werd hij verheven tot vice-admiraal van Zeeland. Toen de Spanjaarden in 1631 met een goed aantal schepen, onder het bevel van graaf Jan van Nassau, van Antwerpen afzakten om een aanslag op Zeeland te wagen, voerde Hollar het bevel over de staatsche vloot. Spoedig werd hij met den vijand handgemeen en dreef hen, na een hardnekkig gevecht, met verlies van veel volk en schepen, op de vlugt. Een schielijk opkomende mist gaf den vlugtenden gelegenheid in de zoogenaamde Mosselkreek binnen te loopen. Hollar hen tot zooverre nagezet hebbende, liet voor de kreek het anker vallen. Des anderen daags gaf hij Abraham Tuinman bevel den vijand op te zoeken. Welhaast kreeg hij twaalf sloepen in 't gezigt. Met behulp der kapiteinen Jan Jakobsz. Vlieger en Frans Jansz. rigtte hij onder het volk, dat de sloep bemande, een schromelijke slagting aan. Inmiddels klaarde de mist op. Hierop deed Hollar sein om onder zeil te gaan, liep in slagorde met al zijne schepen op den vijand aan en bragt ze dermate in verwarring, dat verre de meesten, die door de vlugt zich zochten te redden, verdronken of in handen der staatschen vielen. Ook graaf Jan van Nassau, de prins van Barbacon, de graaf van Bossu en eenige anderen moesten insgelijks de wijk nemen en ontkwamen het gevaar met een klein schuitje. Dus deerlijk liep deze onderneming af, over welke 's pausen gezant in de Nederlanden den zegen had uitgesproken met de woorden: „Gaat gij gezegenden, verslaat de gevloekten." Men verkreeg over de 4000 gevangenen, onder welken drie oversten of kolonellen, drie luitenant-kolonels, twee ritmeesters, acht en twintig kapiteins te land, elf kapiteins te water, negen luitenants te land, veertien luitenants te water, vier en twintig vaandrigs te land, zeventien sergeants, dertig andere officieren, zoo adjudants, stuurlieden, fouriers en daarenboven bekwam de staatsche vloot zeven en zeventig vijandelijke bodems. Er wierd een dank- en vierdag verordend, zes gedenkpenningen geslagen, een Latijnsch tijddicht vervaardigd en Cornelis Beukelaar, predikant te Veere, schreef een werk dus getiteld:

Jehovah Nissi ofte Keeten-slachs gedenckteeken ende baniere, opgericht tot gedachtenisse van des Heeren wonderlycke verlossing en victoriën der vereenichde Nederlanden ende insonderheyt van die heerlycke overwinninghe der coninckłycke Spaensche vlote, opde stroomen van Zeelant, tusschen Vianen en Stavenisse, genaemt de Keeten enz., door een beminder des vaderlandts en Dienaer des Goddelychen woordts, Middelb. bij H. v. Hellen, 1631.

Wij ontmoeten Hollar tusschen 1631 en 1637 nog op zee, de Duinkerkers veel afbreuk doende. Zijn sterfjaar is onbekend. Zijne zonen volgden zijn voetspoor. Geraert veroverde in 1630 een Duinkerksch fregat; Jacob sneuvelde in 1646; van Jan zijn ons geen levensbijzonderheden bekend.

Zie Aitzema, *Saken van Staat en Oorlog*; *Beleg van Bergen op Zoom*, bl. 141; *Lev. en bedrijf van Maurits*, bl. 387; *Lev. en bedrijf van Frederik Hendrik*, D. I. bl. 109, 110, 111; *Mémoires de* T. H.; van den Bosch, *Leven en Daden der Doorl. Zeeheld.* D. II. bl 4; Neuville, *Hist. van Holland*, D. I. bl. 348; la Rue, *Heldh. Zeel.*, bl. 181 volgg.; G. van Loon, *Nederl. Historie penn.*, D. II. bl. 197; A. van der Cappelle, *Gedenkschrift.*, D. I. bl. 641; Engelberts Gerrits, *Gedenkstuk van Neêrl. Heldend. ter Zee*, D. I. bl. 320; J. C. de Jonge, *Neerl. Heldend. ter Zee*, D. I. bl. 303, 372, 378, 379; Swalue, *Heldend. der Zeeuwen ter Zee*, bl.

HOLLAR (CORNELIS), Hollare, Hollaer, Holla, dapper zeekapitein, nam deel aan de togten en overwinningen van de Ruijter tusschen 1665—1672. In het laatste jaar was hij bevelhebber van het advys jacht *de Bruinvis.*

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 631, 654; J. C. de Jonge, *Neerl. Heldend. ter Zee*, D. I. bl. 378.

HOLLAR (WENZEL of WENZELIUS) in 1607 te Praag uit een adellijk geslacht geboren. Ofschoon voor den tabbard bestemd, was hij echter, na de verbeurdverklaring der goederen van zijne ouders, die in 1620 in den religie oorlog de partij van den winterkoning gekozen hadden, op twintigjarigen leeftijd verpligt zijn geboortegrond te verlaten, en leerde te Frankfort a. d. Main de behandeling van de graveernaald bij Matthaeus Merian. Omstreeks 1633 begaf hij zich naar Keulen, kwam, eenige jaren later, in kennis met den graaf Arundel, die hem met zich naar Weenen en in 1637 naar Londen nam, waar hij onderwijzer van de kinderen van koning Karel I werd. Na diens val, vlood hij naar Antwerpen, waar hij

voor den broode moest arbeiden en vele afbeeldingen van Nederlanders en van Nederland zelven vervaardigde. In 1652 keerde hij naar Engeland terug, en bragt het portret van Cromwell in koper. Bij de troonsbestijging van Karel II behield hij de aanstelling als koninklijk teekenaar, verloor bij den geweldigen brand van 1666 zijn have en goed, werd aan lord Hendrik Howard op diens reis naar Afrika toegevoegd en keerde in 1669, na vele gevaren doorworsteld en veel gearbeid te hebben, terug, ontving slechts eene belooning van 100 pond sterlings en overleed in 1677 te Londen. Volgens Kramm, die een uitvoerig artikel aan dezen meester gewijd heeft, zijn zijne werken meest geëtst en met de burin en de drooge graveernaald opgewerkt; wist hij de haren der dieren, pelswerken en insecten voortreffelijk uit te werken, en was zijn groote *Katte kop* het non plus ultra in deze kunst. Vele zijner land- en stadsgezigten zijn door hem zelven geteekend. Zijne werken worden op 2400 begroot. Een compleet exemplaar werd in 1828 te Londen bij John Thownley voor 2084 pond sterling, op de verkooping Verstolk van Soelen, Amst. 1847, 205 nommers voor *f* 2500 verkocht.

G. Vertue heeft uitgegeven: *Description of the Works of the ingenious Delineator and Engraver Wenceslaus Hollar, sec. edit., with additions*, Lond. 1759, en in *Wenzel Hollar, Beschreibendes Verzeichniss seiner Kupferstiche von* Gustav Parthey, Berlin, Verlag der Nicol. Buchhandel, 1853 in 8°., worden 2735 prenten beschreven. In 1854 liet dezelfde boekhandel hier op volgen: *Kurzes Verzeichniss der Hollarsche Kupferstiche* enz. De heer Kramm ontdekte later dat er in ons land eene veel grootere verzameling van zijne werken voorkomt in de collectie van Hendrik Busserus, in 1782 te Amsterdam verkocht. Deze verzameling bestond uit 8 deelen en bragt *f* 1400 op. Ook vermeld de heer Kramm nog onbekende prenten van dezen meester. Zijne afbeelding is door hem zelven, naar de schilderij van Joan Meyssens vervaardigd en komt voor in het *Gulden-Cabinet* van de Bie.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. IV. bl. 711; *Konst- en Letterb.* 1857, Nr. 49, bl. 391.

HOLLEBEEK (Jacobus), werd in 1593 te Leyden geboren, in 1623 als proponent te Schermerhoorn beroepen, in 1632 predikant te Amersfoort, in 1636 te Amsterdam, waar hij den 30 November 1650 in den ouderdom van 57 jaren overleed.

Hij schreef:

Lijkreeden over 't afsterven van professor Heydanus, 8°.
Over den Parabel van den verloren Zoon, Amst. 1646 4°.
Boetpredikatiën, 12°.
Bundel predikatiën, 8°.
Geestelijke krijgsman, 8°.
Geestelijke Huijsman, 8°.

Er bestaan van hem onderscheidene portretten; o. a. eene van J. Suyderhoef en P. Groos met een vierregelig vers; een ander van Abraham Conradus, insgelijks met een, doch geheel verschillend Holl. vierregelig vers.

Zie Soermans, *Kerk. Reg.*, bl. 5, 31; Melchior Veeris, *Chronol. Eccles.*, p. 75; van Bemmel, *Beschrijv van Amersf.*, D. I. bl. 196; Wagenaar, *Amsterd.*, D. VII. bl. 187; Glasius, *Godgel Nederl.* o. h. w.; Schotel, *Kerk Dordr.*, D. II. bl. 99, 780; Maurik en Noordbeek, *Naamr. van Godgel. Schrijv.*; Kok, *Vaderl Woordenb.*, D. XXI. bl. 1; Abcoude, *Naamr. van Ned. Boek.*, *Aanh.*, bl. 109; Muller, *Cat. van Portr.*

HOLLEBEEK (Andreas) „een man van priesterlijk geslacht," en een vroom man, die, gelijk Christiaan Scriver, liever één ziel zalig dan honderd geleerd wilde maken, was predikant te Hendrik Ido Ambacht (1677) en te Dordrecht (1688) waar hij in 1710 stierf. Men verhaalt van hem, dat hij vader Hellenbroek dus aansprak: „Domine, hoe komt gij aan zulk een misselijken naam. Ik was liever Hemelbroek of Vrolijkhert geheeten." Hij maakte zich verdacht van de gevoelens der Hebreën te zijn toegedaan, doch hij wierp deze verdenking van zich af in zijn *Wortel der Saken*.

Hij schreef:

Rouwklagt over den dood van Maria Stuart, uyt Micha VII. v. 7 tot 10, Dordr. 1695, 4°.
Rustbed der Zaligen, Dordr. J. van Braam, 4°.
Wortel der Saken, ontdekt door eenige aanmerkingen met Mond en Pen, tot wederlegginge van een tegen-sprekinge over de Verklaringe van de 51 *afdeelinge in de Hervormde Christelyke Catechismus, uit Matth.* VI. : 12, Rott. 1704, 4°.

Als dichter heeft hij zich o. a. door een zeer middelmatig dichtstuk: *Op den Heren J. d'Outrein, veerdig schrivtgeleerden, eerste mond-opening, over de afgesondenen onder hare broederen in Israel*, bekend gemaakt.

Zie *Gedichtkranse gevlochten ter eere van Jacobus Fruytier en alle rechtsinnige worstelaers van hem*, bl. 86; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 99; Glasius, *Godgel. Nederl.* o. h. w.; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Herv. Kerk*, D. III. bl. 144 der *Aanteek.*; Arrenberg, *Naaml. van Ned. Boek.*, bl. 193; Maurik en Noordbeek, *Naamreg. van Godgel. Schrijv.*; *Cat.* J. Heringa.

HOLLEBEEK (A.) was predikant te Leyden.

Hij schreef:

Een natuurlijk mensch in zijn valsche gronden en een geestlijk mensch in zijne ongegronde bekommeringen voorgesteld, Leid. 1750 8°.
Naauwkeurig onderzoek, waarom de bediening van het Evangelium niet meer gezegend werd tot bekeering, Leid. 1757 8°.

Zie Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 780; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*, bl. 194.

HOLLEBEEK (Petrus), broeder van Andreas Hollebeek, predikant te Dordrecht, werd den 26 September 1646 te Leyden geboren, vergezelde, na voleindigde akademische studie, in 1670 den ambassadeur Hieronymus van Beverningh naar Madrid. Op zijne terugreis bezocht hij Genève en leerde er den vermaarden godgeleerde Turretijn kennen. Te Parijs ging hij vriendschappelijk met Claude, predikant te Charenton, om. In 1672 vertrok hij naar Engeland, als beroepen predikant bij den ambassadeur Johan Meerman. Hier bleef hij slechts zes weken en keerde den 10 April van dat jaar terug. In dit jaar werd hij andermaal tot predikant bij den ambassadeur naar Spanje en te gelijk te Valkenburg beroepen. Hij nam het beroep te Valkenburg aan, vertrok in 1675 naar Alphen, in 1679 naar Alkmaar, in 1680 naar Leyden, waar hij in 1684 onderregent en in 1707 regent bij het staten collegie werd en den 4 Februarij 1709 stierf. Robbertus Aemilius hield eene lijkrede op hem, naar aanleiding van I Joh. XI : 17, die in druk is uitgegeven. Hij huwde in 1677 1. Sara Haan, wed. Anthonie van de Vin; in 1704 2. Magteld Scholten, wed. Samuel van der Helft; in 1707 3. Cornelia Maersche, wed. Marcus Penne, predikant te Lede, en laat twee zonen na, Jacobus, predikant te Wieringerwaard (1709), Medenblik (1718), Middelburg (1741), overleden 9 Maart 1764, oud ruim 72 jaren en Jeremias, (die volgt).

Tot zijne geschriften behooren: een *Predikatie over Rom.* I : 17 en een *Bundelke leerredenen, behelzende* 7 *predikatien over* I *Thess.* IV : 13—18 gr. 8°., waaronder een op het afsterven van A. Heydanus, in 1750 te Amsterdam bij P. Schoschen 8°. herdrukt.

Zie Soermans, *Kerk. Reg.*, bl. 51, 60; *Acad. Reg.*, bl. 125, 136; Brans, *Naamreg.*, bl. 49; Veeris, *Kerk. Alphab.*, bl. 100; A. Pars, *Herdersklagt van het herderlose Valkenburg, van wege het vertrek van P. H. na Alfen* 1675; *Alfen's Ligtswijmenis (Eclypsis) en Alkmaar's geluk, over het vertrek van P. H. na Alkmaar* 1679; Pars, *Katw. Oudhed.*, bl. 293; Siegenbeek, *Geschied. der Leydsche Hoogeschool*, D. II. 285, 286, 289; Kist en Royaards, *Nederl. Archief voor Kerk. Geschied.*, D. VIII. bl. 118; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 99; Abcoude, *Naaml. van Boek.*, *Aanhangs.*, bl. 70; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*, bl. 194; *Boekz. der gel. wer.* 1764, *a.* bl. 366, 583, 584.

HOLLEBEEK (Jeremias), zoon van Petrus Hollebeek en Sara Haan, regent van het staten-collegie, was predikant te Haamstede, Leiderdorp (1720), emerit. 1740, gestorven 1775. Hij schreef:

Bevorderlijk genadewerk, in de geloovigen gegrond op vast

en onbedrieglyke merkteekenen, met wegneminge van de groote zwarigheit der kleingeloovigen enz., Leid. 1755, 8o.

Den traagen kerkganger tot ijver opgewekt door den godvruchtigen kerkganger, nevens de dierbaarheid van Godts woordt ieder op het hoogste aangeprezen, Leid. 1746.

De zonde als oorzaak van Gods oordeelen over ons land aan yder tot afschrik voorgesteld, waarbij gevoegt een kort begrip van Godts verbond met den uytverkooren zondaer, Leid. 1747, 8o.

Twee Brieven, de een aan de predikanten, de ander aan de gemeentens van Nederland, Leid. 1748.

De handelingen van een getrouw predikant met zijne gemeente in dichtmaat, Leid. 1747, 8o.

J. van den Honert, *De kerk in Nederlandt beschouwt en tot bekeering vermaant, waarby gevoegt is eene verhandel. over dezelfde stof door Jerem. Hollebeek, rustend predikant te Leiderdorp*, Leid. 1748, 8o.

Een natuurlijk mensch in zijn valsche gronden en een geestelijk mensch in zijn ongegronde bekommering van zalig te worden, voorgestelt en ter toets gebragt aan Godts woordt, waarbij gevoegt is, de zomer en de winter van een waar geloovige, Leid. 1750, 4o.

Bevorderlijke genade werk. in de gelovigen gegrond op vaste en onbedriegelijke merk-tekenen, met wegneming van de groote zwarigheid der kleingelovigen, Leid. 1754, 8o.

Alle praktikale werkjes en Mengelstoffen, Leid., z. j., 6 stukjes, in 8o.

Zie Brans, *Naamr.*, bl. 59; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Woordenb.*, o. h. w.; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 99, 780; Glasius, *Godgel. Nederl.*, o. h. w.; Arrenberg, *Naaml. van Boek.*, bl. 193; Abcoude, *Naaml. van Ned. Boek.*, *Tweede Aanhangs.* bl. 76; *Boekz. der gel. wer.* 1764, a., bl. 586.

HOLLEBEEK (Ewald), zoon van Jeremias Hollebeek, werd in 1719 te Haemstede geboren, studeerde te Leyden in de godgeleerdheid, werd predikant te Oostkapelle, in 1745 te Charlois en Katendrecht en in 1747 te Middelburg; van waar hij in 1752 als hoogleeraar in de godgeleerdheid te Groningen werd beroepen, waar hij zijn ambt aanvaardde met eene redevoering: *De damnis quae praejudicia in rem theologicam inferunt, deque optima iis occurrendi methodo*, die hem als een zachtmoedigen en milden godgeleerden deed kennen, doch niet in den geest viel van velen, die het nog altijd tot pligt achtten het oude met hardheid voor te staan. In 1762 tot hoogleeraar te Leyden benoemd, opende hij aldaar zijn werkkring met eene redevoering: *De theologo non orthodoxo nisi vere pio* (in het Nederduitsch overgezet, Leid. 1763, 4o.) In 1764 sprak hij eene rectorale redevoering uit: *De divinae revelationis in Belgio contemtu atque causis ejus praecipuis* (in het Nederd. overgebragt, Leid. 1766, 4o.).

Reeds lang had hem de in zwang zijnde hoogst onvruchtbare predikwijze gehinderd, en geërgerd dat men in Nederland hierin zoo ten achteren was en hij beproefde daarin eene verbetering te brengen door de uitgave van drie verhandelingen (1768): *De optimo concionum genere, quibus ea divinas literas e suggestu sacro exponendi methodus, quae vulgo Anglicus dicitur, modeste discuditur, et simul principibus, quae viri docti in contrarium adducunt, argumentis placide vindicatur*, die in 1770 (Lugd. Bat.) *multis animadversionibus, tum illustrandi tum confirmandi gratia adjectis auctior* herdrukt werden. Groot opzien baarde deze poging van den anders als zoo zachtmoedig bekenden hoogleeraar, en inderdaad zij was stout te noemen, want was het gebrek in de bestaande predikwijze zeer groot, de Hollebeeksche methode grensde naauw aan die der Doopsgezinden en Remonstranten, en men leefde nog in de eeuw der kettering. Geen wonder dat zij, behalven aan het grootste gedeelte der Leydsche predikanten, aan een ontelbare menigte Hervormde leeraars, die de Engelsche predikmanier beschouwden als eene bron van onverschilligheid omtrent de geloofswaarheden en als een bron tevens van schromelijke ketterij, mishaagde. Onder de tegenstanders behoorde vooral M. Verboom, predikant te Dordrecht, die zich in de voorrede van zijn *Getrouwe zielenraad aan de Christelijke jeugd* (Alk. en Dordr. 1769, 1770, 2 d., 4o.) zeer ten voordeele der oude predikwijze uitliet. Hierop antwoordde de hoogleeraar in den tweeden druk zijner verhandeling, waarop Verboom een open brief (*M. Verboom ad V. Cl. Ew. Hollebeek, Epistola de aliquot in ejus dissertatione locis etc.* 1770) aan den hoogleeraar schreef.

De kort hierop gevolgde dood van Verboom maakte een einde aan dezen twist. Hierop trad de Goudsche predikant Take Sibelius in het krijt met een *amica epistola ad E. H. de optimo* etc., en toen de uitgevers der *Vaderl. Letteroefeningen* ook de Engelsche manier hadden aangeprezen, schreef hij een *Epistola familiaris ad auctores libri cujus titulus est, Vaderlandsche Letteroefeningen* 1771, waarop deze het antwoord niet schuldig bleven (*N. Vad. Letteroef.* D. V. bl. 200—212).

Hollebeek ontbrak het echter niet aan bekwame helpers en hij mogt het nog beleven, dat de predikwijze in zijn tijd hoogst belangrijke verbeteringen onderging. Hij overleed den 24 October 1796. D. C. van Voorst hield eene lijkrede op hem, die het licht ziet.

Behalve de in den tekst gemelde werken ziet van hem het licht zijne in 1780 gehoudene rectorale oratie *de utilitate ex incredulorum contra sacras literas conaminibus in religionem Christianam redundante.*

Prof. Heringa bezat van hem in mss.:

Observ. Theol.-philol. in textus feriales, de conc. methodo et de curâ pastor. 1764, en Dr. Glasius bezit:

Excerpta ex ore celeberrimi viri Ew. Hollebeek *in theologicam dogmaticam.*

Zie D. C. van Voorst, *Lijkrede*; Ypeij, *Gesch. der Christ Kerk in de XVIIIde Eeuw*, D. VII. bl. 112 verv., D. VIII. bl. 645 verv.; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. IV. bl. 60; B. Glasius, *Geschied. der Ned. Christ. Kerk na de Herv.*, D. II. bl. 161; van Einem, *Kerk. Geschied.*, D. III. St. II. bl. 684; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Geschied. voorn. in Ned.*, D. IV. bl. 260, D. VI. bl. 218, D. VIII. bl. 389, D. IX. bl. 491; *Ned. Archief voor Kerk. Geschied.*, D. I. bl. 124; N. Barkey, *Dedic. Bibl. Brem. Nova*, Cl. III. fasc. III. Cl. IV. fasc. II p. 360; *Bibl. Hagana*, T. II. p. 425, T. III. p. 224; W. Broes, *De Eng. Herv. Kerk*, D. II. bl. 148—157; Glasius, *Godgel. Nederl.*, o. h. w.; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 100; C. Sepp, *Proeve eener Pragm. Geschied. der Godgel.*, bl. 65, 100; van Kampen, *Bekn. Geschied. der Ned. Lett. en Wetens.*, D. III. bl. 181; te Water, *Narrat.*, p. 226, 227; Siegenbeek, *Geschied der Leydsche Hoogesch.*, D. II. bl. 208—209; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 262; *Boekz. der gel. wer.*; Arrenberg, *Naaml. van Ned. Boek.*, bl. 194; Heringa, *Cat. Mss.*, bl. 34.

HOLLEBEEK (Josias), zoon van Petrus Georgii Hollebeek, predikant te Schoonhoven (1652) en te Leyden (1660) waar hij in 1683 overleed, werd, na voleindigde studie in 1688 proponent, bekleedde achtereenvolgend van 1690 tot 1702 het predikambt te Gapinge, Overschie, Deventer en Haarlem, van waar hij in het laatstgemelde jaar beroepen werd te Amsterdam, waar hij den 13 Julij 1726 stierf. Hij was een geleerd man, die echter geen schriften naliet.

Zie Soermans, *Kerk. Reg.*, bl. 45, 51; Veeris, *Kerk. Alph. Ms. verv.*, bl. 20; Wagenaar, *Amst.*, D. VII. bl. 492; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XXI. bl. 1; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 100.

HOLLEBEEK (Petrus) zoon van Josias Hollebeek; in 1696 te Overschie geboren, studeerde te Leyden, werd in 1719 proponent, en in 1721 door zijn vader als predikant te Loenen bevestigd. Dertien jaren had hij deze gemeente bediend, toen hij deze standplaats met die van Kampen verwisselde, van waar hij in 1742 naar Amsterdam werd beroepen, waar hij den 14 Julij 1750 overleed. Hij gaf in het licht:

Predicatien over Hebreën XIII. 7, 8, en over het XV *Cap. van Lucas*, 4o.

Hij beschonk de Leydsche hoogeschool met zes marmeren afbeeldingen, hem vroeger van Smyrna toegezonden.

Zijn portret bestaat o. a. geschilderd en gegraveerd (1746) door Philips Endelich, met een vers van J. de la Fontaine.

Zie Veeris, *Kerk. Alph.*, bl. 23; Wagenaar, *Amst.*, D. VII. bl. 494; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XXI. bl. 1; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 500, 780; Oudendorpii *Orat.*, p. 38; *Descriptio leg. Papenbr.* p. 78; te Water, *Narratio*, p. 76, Siegen-

beek, *Geschied der Leydsche Hoogesch.*, D. II. bl. 124; Abcoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, bl. 165; Muller, *Cat. van Portr.*.

HOLLENHAGEN (Henricus) werd in 1704 predikant bij de Luthersche gemeente te Monnikendam, en deed den 18 October 1705 als zoodanig zijne intrede te Utrecht over Rom. XV : 29. Den 1 Sept. 1720 hield hij eene lijkrede op zijn ambtgenoot I. A. Veltgen (*Saligheid der dooden mond- en schriftelijk versekert uit Openb.* 14 *vs.* 13, Utrecht bij Willem Kroon). Hij ontsliep den 25 Maart 1740. Zijn ambtgenoot Joh. Arnoldus Veltgen, broeder van den genoemde, bragt openlijk hulde aan zijne nagedachtenis met eene lijkrede over Hebreën 13 : 7. Twee nagelatene jubelredenen, naar de omslagtige predikwijze van dien tijd te beoordeelen, zijn bewijzen van zijne veelomvattende kennis en echt protestantschen zin. Zij zijn getiteld:

De burgerlijke en goddelijke dienst der Christenen vernieuwt en staande gehouden op het jubelfeest der Reformatie, over Matth. XXII *vs.* 21, Utrecht 1717 (met vele belangrijke bijlagen), 4o.

Het hemelsch jubilé uitgebreid op het tweehondertjarige belijdenis-jubilé der Euangelische Kerk, in eene Leerrede over Luc. XV *vs. 7 en 10, tot viering van het tweede Eeuwgety der geloofs Belijdenis op den Rijksdag te Augsburg den* 25 *Julij* 1530 *overgelevert*, Utrecht 1730.

Zie A. Pauw, *Europa's Lutherdom*, bl 386; J. C. Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Luth. Kerk*, D. I. bl. 112, D. V. bl. 58, 78, D. VII. bl. 65, 81.

HOLLINGERUS (Henricus) werd in 1598, als proponent, tot eersten predikant beroepen te Schenkerschans en vertrok in 1616 naar Grave. Ter nationale synode geciteerd, hield deze hem om zijn vrijmoedig antwoord als gevangen. Ook zijn ambtgenoot te Grave, Paludanus, was Remonstrantsch. Hij werd in 1619 ontzet, met andere geciteerden naar Waalwijk gebragt, kwam van daar te Antwerpen (in het scheiden der tweede vergadering) den 24 Februarij 1621, met Lomannus, waar toen eene vergadering van de directeuren gehouden werd, om de confessie hun voor te lezen en hunne bedenkingen te hooren. Zij hadden enkele aanmerkingen, die tot verbetering leidden, en op hun voorstel werd de confessie door Episcopius met een epilogus gesloten. Voor de drie laatste maanden van 1621 werd hem de bediening van Amersfoort, Bunschoten en Woudenberg opgedragen. In 1622 schreef hij de *Spongia Erasmi oft Uitwissing der Lasteringen van Justus Leeuwius.* De vergadering in de schuilplaats 1624 stelde hem met Borrius, Lansbergen en Sapma, aan tot provisionele klassikale gedeputeerden, aan wie onder anderen de bezorging der kerken en der correspondentie werden opgedragen. Hij nam toen voor vier maanden de bediening voor Alkmaar, Wormer en Schoorl aan. Den 27 November 1629 werd hij van Schoonhoven, in commissie, naar Alkmaar verplaatst. Volgens de Jongh werd hij na zijne herstelling in 1631 te Ter Wolde beroepen en stierf hij in 1636; doch volgens Tideman hielp hij in 1630 de gemeente te Tiel, werd hij in 1642 aldaar vast predikant, was in Augustus van dat jaar op de generale vergadering te Amsterdam, en werd hij in Augustus 1652 vervangen door Bernardus Craeyvanger.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 5, 722; Tideman, *de Remonstr. Broederschap*, bl. 288, 289; Kist en Royaards, *Archief voor Kerkel. Geschied. inzonderheid in Nederl.*, D. IV. bl. 9, 20, 54; de Jongh, *Alphab. Naaml. van Pred. in Gelderl.*, bl. 330.

HOLMANNUS (Johannes) *Secundus*, zoon van Johannes Holmannus *de Eerste*, Luthersch predikant te Staden, werd aldaar in 1523 geboren, ontving eerst te Rostock en vervolgens te Wittenberg onderwijs. In de laatste plaats ging hij vriendschappelijk om met Philippus Melanchton, die niemand geschikter oordeelde dan Holmannus om de kinderen van den hertog van Saksen te onderwijzen. Na zulks met veel lof gedaan te hebben, keerde hij naar zijn vaderland terug, werd hij eerst predikant in de nabuurschap van en vervolgens te Staden zelve. Hier huwde hij, toen hij drieëntwintig jaren oud was, en verwekte kinderen, van welke de oudste, Johannes Holmannus *tertius*, zijn ambtgenoot te Staden werd. Ook deze huwde en kreeg drie kinderen, doch allen, zoowel zijne vrouw als kinderen en kindskinderen stierven en hij was nog alleen overig, toen curatoren der Leydsche hoogeschool hem tot hoogleeraar in de godgeleerdheid beriepen. Hij vertrok in 1581 derwaarts, liet kort daarop Beke van Edenbuttels uit Staden komen, huwde haar en stierf den 26 December 1586 in de armen van Johannes Heurnius, en in de tegenwoordigheid van Janus Dousa, Lipsius en Beima met hunne vrouwen. De hoogleeraar Cornelis de Groot hield een lijkrede en zijn vriend Janus Dousa vervaardigde een Latijnsch lijkdicht op hem. Hij werd in de St. Pieterskerk begraven en vermaakte zijn bibliotheek aan de Leydsche hoogeschool.

Brandt schreef: „Onder d'eerste Professoren der Theologie te Leyden, was ook Johannes Holmannus *secundus*, in 't stuk van de Predestinatie van 't gevoelen van Melanchton, der schoole aangepreesen door den vermaerden Theodorus Beza, toen oordeelende, dat zijne, dat is de Melanchtonische Theologie te dese landen de bequaemste en stichtelijkste was. Van dese verhaelt men, dat hij in een openbaere disputatie tegens Donellus, die de predestinatie naar 't gevoelen van de Geneefsche kerke dreef, opentlijk seide: Vos facitis Deum tyrannum et carnificem, dat is: Gij maekt Godt tot een tyran en beul."

Zie *Alma Acad. Leydensis*; J. Meursii *Ath. Bat. Lib.*, C. XIII. p. 37, waar ook de *Elegia funebris* van Dousa voorkomt; Siegenbeek, *Geschied. der Leydsche Hooges.*, D. I. bl. 37, 53, D. III. bl. 3, 66, 67; Grotius, *Verantw.*, C. III. p. 33; P. Bertii *Oratio in obitum Arm.*, p. 5; Dezelfde, *Aenspraek aan Fr. Gomarus*, p. 103; *Tweede deel van de antw. op der Contrarem. Tegen vertoog*, p. 18, 19, 23, 84; Brandt, *Hist. der Ref.*, D. I. bl. 558; J. Regenboog, *Hist. der Rem.*, D. I. bl. 26; Almeloveen, *Bibl. Prom. et Latens.*, p. 25, 26.

HOLMES (Robbert), schout bij nacht in Engelsche dienst, vertrok in 1661 met een Britsch smaldeel naar de oostelijke kusten van Afrika en pleegde aldaar verschillende gewelddadigheden tegen de Nederlanders. In 1664 werd hij op nieuw derwaarts gezonden, vermeesterde het bij kaap Verd liggend Nederlandsche eiland Goedereede, nam voor St. George del Mina elf Nederlandsche schepen weg, beschoot Kabo Corse en veroverde die sterkte, stak vervolgens naar Nieuw-Nederland in Amerika over, bemagtigde deze veel belovende volkplanting, deed Tabago en St. Eustatius insgelijks voor zijne wapenen bukken en keerde na deze, in diepe vrede behaalde overwinningen, naar Engeland terug.

Den 19 Augustus 1666 werd hij met negen fregatten en andere ligte oorlogschepen, vijf branders en zeven kitsen, ruim van manschappen voorzien, binnengaats gezonden, om de talrijke aldaar liggende koopvaardijschepen te vernielen. Onder geleide van den eerloozen landverrader Laurens Heemskerk, stevenden de Britten het Vlie binnen en verbrandden 140 koopvaarders en plunderden Terschelling. Deze bevelhebber, wiens bedrijf op de kusten van Guinea en in de West-Indiën aanleiding tot den tweeden oorlog tusschen deze gewesten en Groot-Brittannie had gegeven, zag zich in 1672 wederom bestemd om ook thans het werktuig te zijn tot het aanvangen van den aanstaanden krijg. Hij kreeg namelijk bevel om de koopvaardijvloot, komende van Smyrna en andere oorden in de Middellandsche zee, en welker waarde op anderhalf millioen geschat werd, te veroveren, 't geen hem echter niet gelukte.

Zie J. C. de Jonge, *Geschied. van Neêrl. Zeew.*, D. II. *a.* bl. 308, *b.* bl. 374, D. III. *a.* bl. 53.

HOLOGNE (George) of Holonius, niet Halonius of Halowinus, zooals Val. Andreas, Foppens en Sweertius hem noemen, werd in het midden der XVIde eeuw in het land van Luik, mogelijk in het dorp Hologne, niet verre van Luik geboren, en, na zich op

de Grieksche en Latijnsche taal, vooral op de dichtkunst, toegelegd te hebben, onderwijzer der kinderen van den graaf van Barlaimont; bezocht met hen de hoogeschool te Leuven, waar hij in de godgeleerdheid studeerde, eerst licentiaat en vervolgens doctor in dit vak werd. Hij bekleedde eenige geestelijke waardigheden te Luik en was kanunnik der hoofdkerk te Kameryk.

Hij gaf in het licht:

Lambertias, Tragoedia Sacra, Antv. J. Bellerus, 1556, 12°.

Laurentias, Tragoedia Sacra, Antv. J. Bellerus, 1556, 12°.

Catharina, Tragoedia Sacra, Antv. J. Bellerus, 1556, 12°.

Zie Loos Callidius, *Ill. Germ. Script. Catal.*, fol. F & F2; Sweertii *Ath. Bat.*, p. 274; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 263; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II., p. 661; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. I. p. 610.

HOLS ( ) schilderde o. a. volgens dr. Waagen, *het inwendige eener groote prachtige kerk, met twee boven kapellen, een aantal koorstoelen en een met beeldhouwwerk rijk versierd altaar, en waar hier en daar zich menschen in bevonden*, in het museum te Berlijn. Deze schilder is overigens geheel onbekend. Mogelijk is hij dezelfde met Nicolaas, den zoon van Frans Hols, die stadsgezigten geschilderd heeft, volgens de gissing van den heer Kramm.

Zie Dr. Waagen, *Cat. van het Mus. te Berlijn*, Nr. 6515; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 714.

HOLSMAN (Godfried Jacob). Bij het wapen der artillerie doorliep hij van 1787—1807, toen hij kapitein werd alle mindere rangen, ging toen naar Java, alwaar hij in 1808 als luitenant-kolonel der rijdende artillerie werd aangesteld. In 1812 kwam hij in het vaderland terug.

Van 1793 tot zijn vertrek naar Indië, had hij deelgenomen aan meest alle krijgsverrigtingen van het Bataafsche en Hollandsche leger en op Java was hij ook in 1811 bij de officieren bij Meester Cornelis tegenwoordig.

Als majoor der artillerie in het Fransche leger, diende hij van 1812 tot 1814 in Italië, en na de omwenteling van laatst vermeld jaar werd hij luitenant-kolonel bij het 2e bataillon artillerie en vertrok in 1818 als kolonel directeur en chef van de artillerie op Java weder naar Indië, alwaar hij reeds in het volgende jaar tot generaal majoor titulair werd bevorderd.

Partic. Berigt.

HOLST (Alexander), in 1657 commissaris der Staten van Holland in Rusland. Daar deze met de kooplieden in nadere betrekking stond dan met de regering, zoo is er aangaande zijne verrigtingen uit de staatspapieren niets op te maken.

Zie Scheltema, *Rusland en de Nederl.*, D. I. bl. 244, 245.

HOLST (Otto), schreef:

De Godlykheit van het beroep der leeraren en der kerklyke Tugt tegen de schynredenen van J. H. Engelhard, Gron. 1771, 8°.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Nederd. Boek.*, bl. 194.

HOLST (J. van); van hem bestaat:

Voorbereyding tot den Messias, komende in den vleesche, Leeuw. 1660, 8°.

Zions verbodsdag, Leeuw. 1667, 8°.

De onwankelbare belydenisse der Hoope, Leeuw. 1683, 8°.

Beginselen der woorden Godts over den Heidelb. Catech., 8°.

Missive aan een vriend, wegens: de Dansmeester van Franequer geheekelt ende geholpen met het antwoord op denzelven, Amst. 1683, Leeuw. 1683.

Tractaet van de teekenen des Hemels ende gissingen in 't besonder van de cometen, Leeuw. 1681, Rott. 1742, 8°.

Zie *Cat. der Bibl. van de Rem. Gem. te Amsterd.*, bl 93; Abcoude, *Aant. en Verv.*, bl. 100; *Cat.* de Groe, bl. 197; *Cat.* de Crane, bl. 71.

HOLST (Mr. Joan Jacob van) werd den 3 October 1801 geboren. Op zijn achtste jaar ouderloos geworden, genoot hij zijne opvoeding aan het huis en onder het opzigt van zijn oom, Adriaan van Holst, dijkgraaf van Rijnland, woonachtig onder Soeterwoude nabij Leyden.

Van zijn zeventiende jaar af nam hij de dienst van adjunctklerk ter secretarie van Rijnland te Leyden waar, doch oefende zich in zijne snipperuren in de oude talen en wist zich in den ongeloofelijk korten tijd van niet meer dan anderhalf jaar tot de academische lessen aan de Leydsche hoogeschool voor te bereiden. Onbeslist op welk vak zich toe te leggen, nam hij te gelijk met de lessen der Oostersche talen die over de regtsgeleerdheid en werd in den jare 1829 tot doctor in de beide regten gepromoveerd, na het verdedigen eener *Dissertatio Jurid. inaug., de Privilegiis creditorum ex Jure hodierno*, (L. B. 1829, 8°.)

In 1832 werd hij met den hoogsten lof tot doctor in de bespiegelende wijsbegeerte en letteren bevorderd, op een *Specimen Antiquario literarium, de Ernis veterum Graecorum, imprimis ex Jure Attico*, ook met bijzonderen boektitel en eenige verandering in de voorrede, in den handel verkrijgbaar gesteld. (L. B. 1832, 8°.)

Nog lang duurde het eer hij van zijne moeite en opofferingen, met zooveel ijver aan de studie ten koste gelegd, eenige gewenschte vrucht mogt plukken. Eerst in 1834 gelukte het hem, na herhaalde teleurstelling, tot vrederegter te Westzaan te worden aangesteld

Hij overleed te Rotterdam den 21 Junij 1835, in den ouderdom van 33 jaren.

Zie *Konst- en Letterb.* 1835, D. II. bl. 50, volgg.

HOLSTEIN-PLOEN (Rudolf Frederik hertog van) werd in plaats van den prins van Waldeck, in 1693 tot veldmaarschalk aangesteld. Daar hij nooit in 's lands dienst was geweest, en zulks ten nadeele van prins Hendrik Casimir was, waren de staten van Friesland zeer ontevreden over die aanstelling. In 1694 veroverde hij Huy; ook was hij met zijn regiment bij den slag van Senef 1674 en werd in 1693 bij Landen gekwetst.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XVI. bl. 259, 267; van Wijn, *Bijv. en Nalez. op* Wagenaar, D. XVI. bl. 79; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. *Bijl.* 6.

HOLSTEIN-BECK (Prins van) werd aan het hoofd der Hollandsche brigade in den slag bij Hochstadt (1704) vechtende gewond, gevangen genomen, doch weder ontzet.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XVII. bl. 218; van Wijn, *Bijv. en Nalez. op* Wagenaar, D. XVII. bl. 58.

HOLSTEIN (Jacobus van) werd in 1575 met Christoffel Krause uit Sleeswijk naar Madrid en vervolgens naar Nederland gezonden, om over de betaling der krijgslieden, die den koning van Spanje in de Nederlanden gediend hadden, te handelen. Chrysostomus Dudulaeus Westphalus schreef in 1619:

„Als sie wiederumb zu Hause und gegen Schlesewigk kamen, haben sie für eine bestendige Warheit erzehlet, hoch und thewerer es bekräfftiget, dat sie diesen Wundermann, (den eeuwig wandelenden jood) zu Madrid in Hispaniën, in der Gestalt, Leben, Alter, Kleydung und Geberden, auch in der Person gesehen und angetroffen, selbst mit ihme geredet, und neben andern vielen Leuten hohes und nidriges Standes vernomen, das er damals gut Spanisch geredt."

Zie Kist en Royaards, *Archief van Kerk. Geschied., inzonderheid in Nederl.*, D. II. bl. 327.

HOLSTEYN (Pieter) *de Oude*, in 1582, mogelijk vroeger te Haarlem geboren, beoefende het glasschrijven en graveren. Ampzing zong van hem:

»Grootschrijver op het glas, doch dat dyn kloeke geest
Met waterverwen maekt is ver het aldermeest."

Zijne afbeeldingen van viervoetige dieren en vogelen zijn getrouw en keurig als miniaturen, meesterlijk en schoon van kleur geteekend. De heer Kramm bezit er eenige van. Bij de erven van wijlen J. H. baron van Lijnden van Lunenburg, te Utrecht berusten twee zware oblong-folio boekdeelen, in parkement gebonden en fraai verguld, met dezen geschreven titel: *Aves aquatiles ad vivum eleganter depictae a Petro Holsteyn celeberrimo Pictore,* inhoudende meer dan honderd en tachtig zoo woud- als watervogels, alle uitmuntend bewerkt.

Zie Ampzing, *Beschrijv. der stad Haarlem;* Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 715.

HOLSTEYN (Pieter) *de Jonge*, zoon van den vorige, een uitstekend graveur, te Haarlem geboren. Kramm vermeldt van hem: het *Portret van Pieter Florisz., vice-admiraal van Holland*, naar Abraham Liest; dat van *Erasmus, staande in zijn studeervertrek*; van *Johan Picardt*, naar H. Nijhoff, voorkomende in diens werk *Antiquiteyten van Drenthe*, Amst. 1660 4o., stout en krachtig gesneden; van *Maurits, graaf van Benthem*: van *Johan Huydecoper van Maarseveen*; van *Johannes Wierus* en van *Jean de la Chambre, Fransoysche schoolmeester tot Haerlem*, Anno 1660, naar J. de Bray, alle onder de fraaije met een geestig en schilderachtig burin bewerkte prenten te rangschikken. Onder de *Portretten der Plenipotentiarissen op het congres van Munster*, 42 portretten, bij Rombout van Hoee uitgegeven, zijn er vijf door Holsteyn, middelmatig gesneden.

Op *Cat.* van Hulthem, no. 24468, komt het meerendeel daarvan ook voor, onder den titel van:

Vingt six portraits d'Ambassadeurs et d'envoyés qui participèrent à la paix de Munster, gravés par P. Holsteyn, A. van Waesberge, J. Suyderhoef, fol.

Een zijner fraaiste en zeldzaamste portretten is dat met het onderschrift *Excellens et Generosa Domina, Domina Anna de Ruytenburgh, Dom. de Haemstede, Hogersmilde etc.* Er gaat eene zeer groote geëtste plaat van hem uit, voorstellende de afbeelding van den beroemden predikstoel in de nieuwe kerk te Amsterdam, door Albert Vinkenbrink gemaakt naar de originele teekening van Jan van der Heijden. Muller geeft nog op: de portretten van *Balthasar van Byma*, *Balduinis Catz* en *J. Cools.* Ook sneed hij *Constantijn Sohier.*

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II bl 45; Kramm, *Lev. en werk der Holl. en Vlaams Kunsts.*, D. III. bl. 715 716; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, D II. bl. 112 (fol.) Muller, *Catal.* bl. 366 en Nr. 6503.

HOLSTEYN (Cornelis), geboren te Haarlem in 1653, zoon van de vorige, onderscheidde zich als glasschilder, teekenaar en schilder. Volgens Houbraken stelt een zijner kapitaalste stukken voor *De Triomf van Bacchus* met vele naakte vrouwenbeeldjes en kindertjes, verwonderlijk natuurlijk geteekend en geschilderd. Voor het stadhuis te Amsterdam vervaardigde hij verscheidene voortreffelijke kunstwerken. In de Weeskamer (de eetzaal van het tegenwoordige paleis) schilderde hij een *Plafond* met een menigte in de lucht vliegende vogels en voor den schoorsteen het *Zinnebeeld der Geregtigheid*, gezeten op een wolk en omringd door kindertjes. die zij tracht te beschutten in de plooijen van haar kleed dat zij met de regterhand even opheft; in de linkerhand houdt zij een weegschaal. Ook bestaan er van hem gegraveerde prenten, meest Bacchinaliën, kinderspelen en dergelijke, als ook portretten.

Zie, behalve Houbraken, Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.* D. II. bl. 46; Kramm, *Lev. en werk. der Holl en Vlaams Kunsts.*, D III. bl. 715; Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, D II. bl. 112; *Beschrijv. van het Stadhuis te Amst.*, Amst. 1751; *Manuel des Curieux et des Amateurs de l'Art, par* M. Huber *et* C. C. H. Rost, T. V.; *Catal. raisonné d'Estampes de Winckler, par* Huber *et* Himmel, T. III.; Kok, *Vaderl. Woordenboek.*

HOLTEN (Johan ten), van de Rijp, onderscheidde zich als krijgsman in de vrijheids oorlog tegen Spanje. Graaf Lodewijk van Nassau droeg aan hem en aan Barthold Entens de beschansing van Delfzeil op.

Zie Westendorp, in *Alm. van het Dep. Leens voor* 1836, bl. 46; *Groninger Volksalm.* 1838, bl. 4.

HOLTERIUS (Jac.) schreef met Aalstius tegen de Wederdoopers.

Zie Abcoude, *Aant.*, bl. 100.

HOLTHENUS (Albertus) was de zoon van Henricus Holthenus, die in September 1619 onder zekere voorwaarden de acte van stilstand teekende, en broeder van Arnoldus, die in 1650 predikant te Gorinchem was. Na in 1643 tot proponent bij de Remonstrantsche broederschap bevorderd te zijn, zag hij zich het volgend jaar te Noordwijk beroepen; van daar vertrok hij in 1648 naar Nieuwpoort, waarna hij den 22 Junij 1650 te Rotterdam werd beroepen. Aldaar overleed hij, den 18 Junij 1682 na aan zijn kerkgenootschap gewigtige diensten bewezen te hebben.

Slechts twee geschriften heeft hij nagelaten. Het eerste is eene *Lijckpredicatie over het droevig afsterven van Assuerus Mathisius*, tot Rotterdam 1651, 4o.

Het andere is getiteld: *Christelyke borghersplicht in een biddagspredikatie over de laatste bede van het Vader ons: „verlost ons van den boose"; voorgesteld in de Remonstrantsche gemeente tot Rotterdam, den 13 Aug. 1653, tegen alle oproerigheit en voornamentlyk tegen het huisplonderen*, Rott. 1653, 4o.

Zie Cattenburgh, *Bibl. Remonstr.*, p. 95, 96; Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl 52 92, 153, 366; *Cat. der nagel. Mss.* van C. van Alkemade en P. van der Schelling, Amst. 1849, bl. 59.

HOLTHENUS (Arend) dichter uit de eerste helft der 17de eeuw, blijkens zijn dichtstukje *Dat's voor de Prins* en *Bloemkrans van verscheiden gedichten*, bl. 41.

HOLTHENUS (Henricus) predikant te Waddingsveen, werd in 1619 door de provinciale synode van Leyden van zijn dienst ontzet. Hij weigerde toen de akte van stilstand te teekenen, maar deed dit den 13 September op zekere voorwaarden. Hij was echter onder de eersten die de onderteekening herriepen. Hij deed dit reeds drie weken daarna en werd voor het hof gedaagd en gebannen. Hij stierf 18 September 1622 te Alkmaar, waar hij de gemeente toen bediende. Daar was men met zijn lijk zeer verlegen en heeft dit in lakens gepakt, naar Elburg gezonden, waar de burgerij, hem genegen, het lijk met eere ten grave bragt.

Op de bibliotheek der Remonstrantsche gemeente te Amsterdam zijn brieven van hem en zijne huisvrouw S. Steedums, en eenige papieren hem betreffende en aan hem toebehoord hebbende.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. III. bl. 863, 864, 914; Tideman, *de Remonstr. Broedersch.*, bl. 190, 276; Kist en Royaards, *Kerk. Archief*, D. VII. bl. 34; *Cat. der Bibl. van de Remons. Gemeente te Amsterd.*, bl. 16.

HOLTHUIJSEN (Simon), kapitein ter zee, voerde het bevel over *de Vlissingen*, behoorende tot het eskader hier te lande uitgerust, om in de Noordzee te kruissen en Duinkerken te bezetten (1694), onder het bevel van den schout bij nacht Hidde de Vries, en dat door Jan Bart werd geslagen. Holthuijsen werd, even als de overige kapiteinen, van zijn ambt ontzet, onbekwaam verklaard, om den staat immer in eenige betrekking te kunnen dienen en veroordeeld tot een boete van duizend zilveren ducatons, mitsgaders de kosten van het regtsgeding.

Zie J. C. de Jonge, *Geschied. van Neêrl. Zeewezen*, D. IVa. bl. 492—501.

HOLTIUS (Nicolaas), zoon van Gualtherus Hol-

tius, predikant te Koudekerk, werd waarschijnlijk aldaar in het laatst der XVIIde eeuw geboren en volgde in 1617 zijn overleden vader als proponent op. Hij was een geleerd man, doch bemoeiziek, driftig en onbedachtzaam, een voorvechter der regtzinnigheid, welke hij met kracht, door Alexander Comrie geholpen, verdedigde. Hij twistte met bijna allen die eenigermate tolerant waren, bijzonder met en over Lampe, J. van den Honert, A. van der Os, J. J. Schultens en anderen. Hij openbaarde zich als een ultra-voetiaan en een hevige vijand van het Coccejanisme in zijne in 1732 in het licht gegeven *Dissertationum theologicarum varii argumenti fasciculus.*

De Lampianen kreet hij voor Socinianen uit en vooral waren de in dien bundel voorkomende verhandelingen, *de Fonte vitae sive filiatione Christi naturali* en *de Unctione propria et metonymica,* tegen hen gerigt.

Hij stelde in zijne in 1750 uitgegeven *Verhandeling over de regtvaardiging door het geloof* (Leyd. 8o.), het laatste als een vruchtgevolg van het eerste voor, waartegen J. van den Honert en J. J. Schultens optraden, en in zijne *Aanmerkingen over een geschrift, genaamt: Advys der Hoog Eerw. Heeren Professoren der Heylige Godgeleerdheid te Leyden wegens de zaake van Ds. Ant. van der Os, vervat in eene brief aan den Professor Bernh. de Moor* (Leyden 1752), en in de daarop gevolgde *Zaaklyke verdediging van waarheid en geregtigheid tegen de consideratiën van een ongenoemden schrijver op een brief van Ds. N. Holtius aan den Heer Professor over 't zoogenaamd advys der Hollandsche faculteit, betreffende de zaak van Ds. van der Os*, 2e dr., *bij welke op nieuw nog voorkomt, N. Holtius, Naareden op de 2 vorigen, bij welke den onvoeglijken handel des schrijvers van den zesden brief van een vriend aan een vriend wordt vertoond* (Utr. 1752, 4o.), toonde hij zich een even driftig als onbedachtzaam kampioen voor wat hem regtzinnig toescheen.

In 1753 verscheen te Amsterdam de *Eerste Samenspraken* van een veel gerucht makend werk, getiteld: *Examen van het ontwerp van Tolerantie, om de leere in de Dordrechtsche Synode anno* 1619 *vastgesteld, met de veroordeelde leere der Remonstranten te vereenigen, voorgesteld in eenige samenspraken, door een Genootschap van voorstanders der Nederlandsche formulieren van eenigheid geschreven tot versterking van de liefhebbers der waarheid, om door de vleijende naamen van liefde en verdraagzaamheid van de suiverheid des Evangeliums niet afgeleid te worden.* Dit werk, waarvan Holtius en Alexander Comrie de schrijvers waren, is in den vorm van samenspraken. Holtius zelf draagt er den naam van Orthodoxus, Comrie dien van Philaletes, Alberti dien van Euruodius, Schultens dien van Adiaphorus. Het geheele geschrift bedoelde niets anders dan de verdraagzamen, vooral de hoogleeraren Alberti en Schultens van onvergeeflijke ketterij te beschuldigen, het stelsel der dweepende drijvers te doen zegepralen, allen in verdenking te brengen die eenigzins tolerant waren en zoo mogelijk op nieuw eene nationale synode ter nieuwe hervorming der kerk te doen zamenroepen. In 1759 verscheen het tiende stuk van dit examen, waarin het verbond der werken werd behandeld. In de voorrede had men bijzonder de nagedachtenis van J. van den Honert gehoond, maar toen trokken curatoren der Leydsche hoogeschool zich de zaak des ontslapene aan. Holtius werd, op last van de Hollandsche staten, ernstig door den raadpensionaris onderhouden en hem, met bedreiging gelast, om geene theologische schriften zonder verlof der hooge overigheid middelijk of onmiddelijk het licht te doen zien. Tevens werd het uitgeven van godsdienstige geschriften zonder naam des schrijvers en zonder kerkelijke goedkeuring bij publikatie verboden. Zoo eindigde een geschrijf dat groote onrust verwekt en aan Schultens, die er de pen tegen had opgevat, kostbaren tijd ontnam. Holtius bragt zijn gansche leven in onrust en pennestrijd door, doch de hoogleeraar Schultens teekende in zijn *omstandigen brief aan N. Holtius*, hem en zijn vriend Comrie te zwart, zeggende, dat zij, wanneer zij zich buiten het compendium, waaraan zij gewoon waren, bewogen, dikke schillen voor de oogen hadden. Zij waren, schoon driftige, onbedachtzame, hartstogtelijke ijveraars, echter geleerde mannen. Holtius was den Hattemisten, vooral Schortinghuis, niet ongenegen, verkreeg in 1757 zijn emeritaat en eindigde den 10 Februarij 1773, op zijn buitenverblijf Kerkrust bij Koudekerk, zijn rusteloos leven in den ouderdom van ruim 79 jaren.

Behalve de gemelde schriften heeft men van hem:

Godgeleerde verhandeling over 't opregt geloof in een brief aan een mede dienaar geschreeven tot verklaring en bevestiging en naauwkeurige beschrijving van dit gewigtig stuk in de Heidelb. Catech. Leyd. 1747, 8o.

Verhandeling over de Ampten van den Zaligmaker en deszelfs zalvingen tot die Ampten, ter verdediging van deszelfs Regtsinnigheid tegens den ongenoemden schrijver, alsmede tegens de beschuldiging van den Professor J. van den Honert T. H. Z., Utr.

Antwoord aan den Professor van den Honert T. H. Z., waarin de onbetamelijkheid van deszelfs beledigenden handel in zijnen brief van den 25 *Mey* 1754 *aangetoont, en de regtsinnigheid van des schrijvers gedagten, vervat in zijnen onlangs uytgegeven verhandeling over de Ampten van den Zaligmaker, en deszelfs zalvingen tot die Ampten, tegens deszelfs ongegronde beschuldigingen in vollen dagligt gesteld wordt*, Utr. 1754, 4o.

Advertissement in de Leydsche courant van den 21. *November* 1754, *N.* 141, *aan den Prof. Jan Jacob Schultens.*

Brief aan den Hoogeerw. Heer Jan Jacob Schultens, Prof., over het geschrevene in zijn brief genaamt Uytvoerige waarschouwing en aangaande het leerstuk der Regtvaardigmaking, Zwolle 1754, 4o.

Onder den naam van Kunhold (Nic.), *Honderd en Agt Exempelen of voorbeelden van geheele vroome en Godvrugtige kinderen ter verwekkinge van een Heylige Navolginge enz.*, Leyd. 1749, 8o.

De zondaer geregtvaardigd om niet uit de genade Gods enz., verklaart en bevestigt in twee predicatiën over den XXIIIste *en* XXIVste *Zondag van den Catechismus*, Leyd. 1757, 8o.

Vier Predikatiën, Leyd., 4o.

Over het Geloof, Amst., 8o.

Over de regtvaardigmakinge des Zondaers, Leyden, 1757.

De stervende kerk of Leerrede ter opening van het Synode, uit Openb. III : 1—3, Amst. 1758, 4o.

Brief aan J. J. M. Brahé, Amst. 1760.

Over de Ampten van den Zaligmaker, Utr. 1769.

Zie *Boekz. der gel. wer.* 1773 *a.*, bl. 218; *Nederl. Jaarb.*, D. VI. bl. 468, 472, D. XIV bl. 624, 908, D. XV. bl. 852, D. XVI. bl. 317; Ypeij, *Geschied. der Christ. Kerk in de XVIIIde Eeuw*, D. VII. bl. 162 verv., 319 verv., 337 verv.; Ypeij en Dermout, *de Herv. Kerk*, D III. bl. 206 verv., 276 verv., 486 verv.; Glasius, *Godgel. Nederl.*, o. h. w.; *Geschied. der Christ. Kerk na de Herv.*, D. II. bl. 215; Siegenbeek, *Geschied. der Leydsche Hoogesch.*, D. I. bl. 278 verv.; Koecher, *Catech. Hist. der Geref. Kerk*, bl. 375; Vrolijkhert, *Vliss. Kerkhemel*, *Voorrede*, bl. XXXV; Abcoude en Arrenberg, *Naamreg.*

HOLTIUS (Gualterus), zoon van den vorige en van Anna Geertruida Zwaan, was een beroemd regtsgeleerde, advocaat te Leyden en baljuw van Koudekerk, waar hij in November 1783 overleed.

Hij liet een zoon, die volgt, en twee dochters — Elisabet Hester, in 1783 ongehuwd gestorven, Margaretha Nicoletta, gehuwd met mr. Willem Karel Vosmaer, commies ten comptoire der collectieve middelen, later fiscaal en procureur-generaal van Holland en Zeeland — na.

Zie J. Heemskerk, *Levensb. van Mr. A. C. Holtius*, in *Handel. der Algemeene Vergadering van de Maats. van Nederl. Letterk.*, 1863, bl. 234.

HOLTIUS (Hendrik), zoon van den vorige, vrijheer van Koudekerk en heer van Lans-Poelgeest, trad de

militaire loopbaan in, en diende als luitenant in het regiment van den prins van Holstein-Gottorp. Hij huwde Adriana Catharina Vosmaer, zuster van mr. Willem Karel Vosmaer, stierf jong, drie kinderen nalatende, van welke de oudste de krijgsdienst verkoos en in den bloei zijner jaren in Spanje sneuvelde, de tweede nog leeft en de derde volgt. Na zijn dood hertrouwde zijne weduwe met ds. Reinier Sweigholt.

Zie J. Heemskerk, *Levensb. van Mr. A. C. Holtius*, in *Handel. der Alg. Vergad. van de Maats. van Nederl. Letterk.*, 1862, bl. 235.

HOLTIUS (ADRIANUS CATHARINUS), zoon van den vorige en Adriana Catharina Vosmaer, werd den 13 October 1786 te Koudekerk aan den Rijn geboren, genoot eene zorgvuldige opleiding ten huize van zijn stiefvader, ds. Sweigholt, bezocht een school te Leyden en te Heusden en werd klerk op een notaris kantoor te Mijdrecht. De kwijnende staat van zijne gezondheid, die alle inspanning verbood, noodzaakte hem naar het vaderlijk huis te Bommel, werwaarts zijn pleegvader van Mijdrecht, na eerst te Koudekerk gestaan te hebben, beroepen was, te vertrekken. Hier begon hij, die een onweêrstaanbare lust had om zich voor de studie en het academisch onderwijs te bekwamen, zich onder de leiding van Sweigholt op de oude talen toe te leggen, en toen deze in April 1806 naar Zierikzee vertrok, volgde hem Holtius derwaarts, en voltooide aldaar zijne aangevangene studie. In September 1808 ging hij naar de hoogeschool te Utrecht, waar hij een der beste leerlingen van van Heusde werd; vervolgens woonde hij de lessen van de Rhoer en van Arntzenius bij, die hem het allereerst ingenomenheid met de Romeinsche regts-studie en liefde voor het vak, waaraan zijn leven gewijd was, inboezemden. Na verdediging van 31 *Questiones Juridicae inaugurales*, werd hem den 6 April 1811 den titel van doctor juris verleend. Hij vestigde zich als advocaat te Zierikzee en was aldaar lid van het stedelijk bestuur. In het volgende jaar werd hij griffier bij het vredegeregt te Loenen aan de Vecht. Kortstondig was aldaar zijn verblijf. Reeds den 17 Februarij 1814 werd hij aangesteld tot bewaarder der hypotheken te Amersfoort; twee jaren later droegen curatoren van het athenaeum te Deventer hem de eervolle roeping op om den opengevallen leerstoel in de regtsgeleerdheid te komen vervullen, en Holtius aanvaardde die betrekking den 24 October 1816 met eene *oratio de literarum studio inprimis Graecarum cum Jurisprudentiâ conjugendo.*

Bewust hoeveel aan zijne ontwikkeling ontbrak, en niets vuriger wenschende dan het ontbrekende aan te vullen, verzocht en verkreeg hij van curatoren verlof om te Göttingen de lessen van den beroemden stichter der historische regtschool, Gustav Hugo, te gaan bijwonen. Van Mei tot October 1819 laafde Holtius zich aan die bron van kennis, en zijne schriften wezen spoedig aan dat het verblijf te Göttingen niet vruchteloos was geweest. Niet lang mogt zich de school te Deventer in zijn bezit verblijden. Tegen het einde van 1820 was aan de Groningsche academie mr. A. J. Duijmaer van Twist ontvallen en Holtius was de man, van wien hare verzorgers eenige vergoeding hoopten voor dit onherstelbaar verlies. Den 22 September 1821 aanvaardde hij het hoogleeraarambt met eene *oratio de Jure Praetorio, cum apud Romanos tum apud Anglos ad Jus civile supplendum et emendandum aptissimo.* Naauwelijks één jaar na de aanvaarding zijner functiën, op den 30 September 1822, ontving hij de benoeming tot hoogleeraar te Leuven, waar hij den 29 Julij 1823 zijne derde inaugureele oratie hield: *de Juris Romani studio etiam post renovatum jus nostrum legibus pernecessario.* Gedurende zijn verblijf aldaar deed hij zijne eerste reizen naar Parijs en Londen, de eerste om met Blondeau en Pardessus kennis te maken. Ook bezocht hij in 1825 Duitschland. Zijn zwak gestel, door rusteloos werken geknakt, behoefde in 1830 de opwekking van een zacht klimaat, de verpozing van afwisselende bezigheden, de verademing van natuur- en kunstgenot. Hij kreeg verlof om ontheven te worden van de verpligting tot het houden zijner collegiën gedurende de cursus van 1830 op 1831 en tot vrijstelling van de overige werkzaamheden aan het professoraat verbonden.

In de gedenkwaardige Julij-maand vertrok hij naar Zwitserland en vernam te Bern de gebeurtenissen in België die de afscheiding van Noord-Nederland ten gevolge hadden. Hij zette echter de reis voort en begaf zich naar Italië, bezocht Milaan, Pisa, Bologna, Ravenna, Genua, Florence. In al deze steden bezocht hij de bibliotheken en spoorde hij de middeleeuwsche stadsregten in Italië na. Aan zijn verblijf in Milaan danken wij de eerste in 1856 uitgegeven *Verhandeling over de voortduring van het Lombardisch regt in Italië, naar aanleiding van twee plaatsen uit het stadregt van Milaan van* 1206, op de *Ambrosiana* door hem afgeschreven. Te Florence vergeleek hij op de *Magliabecchiana* de handschriften zoo belangrijk voor het wisselregt; te Verona trok de nieuw ontdekte schat, het ms. van Gajus „*den Gajus Veronensis*", zooals hij den echten onvervalschten tekst plagt te noemen, zijne aandacht; te Napels bestudeerde hij naauwkeurig den tekst van Cicero's *Orationes*, de fragmenten van de *Tabula Heracleënsis* en de Paaschweek van 1831 bragt hij te Rome door.

Aldaar ontving hij de tijding, dat hij tijdelijk was toegevoegd aan de regtsgeleerde faculteit der Utrechtsche academie. Herwaarts bragt hij, na zijne terugkomst in het vaderland, zijne boekerij uit Leuven over, en begon, aanvankelijk voor slechts weinig studenten, die het getal der Musen, soms dat der Gratien niet overtroffen, zijne lessen over de Romeinsche regtsgeschiedenis en over de uitlegkunde en behandeling der regtsbronnen. Met klimmende belangstelling werd vooral zijn collegie over handelsregt door een aanzienlijk getal studenten aangehoord. Later (1835) voegde hij ook lessen over Instituten en Pandekten aan zijn onderwijs toe. Eene reis naar Hamburg, in den zomer 1834 ondernomen, droeg vrucht voor zijne studie en lessen betreffende het handelsregt. De vrije universiteit te Brussel gesticht, wenschte hem als hoogleeraar aan de regtsgeleerde faculteit te verbinden. Hij wees het aanbod af en spoedig volgde (23 Februarij 1835) de benoeming tot gewoon hoogleeraar in de plaats van Arntzenius, die zijn emeritaat verkreeg. De weinige ophef door hemzelven van de roeping naar Brussel gemaakt, deed evenwel aan de studerende jongelingschap niet voorbij zien, welk een slag de Utrechtsche hoogeschool bedreigd had. Met dubbele inspanning werden nu zijne lessen gevolgd en gedurende het rectoraat van 1835 op 1836, velerlei blijken van dankbare waardering en blijdschap over zijn behoud aan Holtius geschonken. Hij legde zijne waardigheid neder op den dies natalis (24 Maart) met eene *oratio de liberalitate majorum nostrorum, quae Academiis instituendis augendisque cognita est.* Op eene reis in 1835 naar Hamburg en Kopenhagen, door Noorwegen en Zweden, werd de grond gelegd van zijne kennis aan de Deensche en Zweedsche taal- en letterkunde, die in het vervolg voor de regtswetenschap vrucht droeg, en Holtius nasporingen omtrent de oude waterregten aan de Baltische zeer bevorderlijk was. In den zomer van 1842 bezocht hij Napels en Sicilië, in 1843 Schotland, in 1845 deed hij eene tweede reis naar Noorwegen en Denemarken.

Het jaar 1847 gaf het eerste teeken dat Holtius zwakke gezondheid niet meer bestand was tegen onverpoosde inspanning en dat de afnemende krachten rust behoefden. Hij zelf nam het initiatief om een gedeelte zijner lessen aan een ander te doen opdragen, en op zijn uitdrukkelijk verlangen werd prof. de Geer hem toegevoegd. In den zomer van 1847 begaf Holtius zich weder naar Italië, bragt den winter in Napels door, maar moest van eene voorgenomene reis naar Sicilië, ook toen door omwenteling beroerd, afzien. Na een vlugtigen togt door een deel van Spanje en Portugal, in het vaderland teruggekeerd, hervatte hij zijn geliefkoosde studiën, en bewerkte op nieuw het derde boek van ons wetboek van koophandel, het eenigste collegie dat hij zich had voorbehouden.

Acht jaren verliepen alvorens Holtius bij besluit van 25 October 1856, op zeventigjarigen ouderdom, het emeritaat verkreeg.

Eene ziekte van vijf weken sleepte hem den 29 Maart 1861 naar het graf. „Hij was" schreef zijn biografist, „een degelijk Nederlandsch geleerde van den echten stempel, door strenge en regelmatige studiën gevormd, bezield met eene zucht tot wetenschap die alle hinderpalen van fortuin,

van achterlijke omstandigheden, van wankele gezondheid te bovenkwam, en hem eene eerste plaats deed verwerven onder de uitstekendste juristen van Europa. Vroeg doortrokken van de leeringen der historische school, die in het regt geen voortbrengsel ziet van menschelijke willekeur, maar de langzaam gerijpte vrucht en het erfgoed der eeuwen, was geschiedenis de bron, waaruit hij zijne regtskennis afleidde. Aan die beginselen getrouw heeft hij geleerd en geleefd; zijn naam en zijne werken zullen in eere blijven, zoolang ware verdiensten, gezondheid en wetenschap worden op prijs gesteld."

Holtius was lid der 3de klasse van het Kon. Ned. instituut en werd in 1852 opgenomen onder de leden der nieuwe akademie van wetenschappen; ook was hij lid van de maatschappij van Nederl. letterkunde en van het Prov. Utr. genootschap en sedert 1840 ridder van den Nederl. leeuw. Hij huwde 24 Mei 1815 met jonkvrouwe Cecilia de Brueys, die hem echter geen kinderen schonk.

Hij schreef behalve de in den tekst genoemde oratien:

Prijsverhandeling, uitgegeven door de 3de klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut over de regten, het aanzien en den invloed der Romeinsche regtsgeleerden, onder den titel: Jura, auctoritas, dignitas Jctorum Romanorum inde a temporibus Caesaris Augusti usque ad decessum Justiniani Imperatoris, Amst. 1822.

Analyse du Mémoire couronné par l'Institut des Pays-Bas, sur la Question; Quaenam fuere jura, auctoritas, dignitas, Jctorum Romanorum caet. in *Thémis ou Bibliothèque du Jurisconsulte*, Tom. VII, Liège 1825.

Sur quelques Ouvrages de droit commercial écrits en Hollande, Ibid.

Est ce l'acceptation de l'hérédité, qui produisit en droit romain l'obligation entre l'hérétier et les légataires? in *Thémis*, Paris 1825, T. VII, p. 524, T. IX, p. 546.

Réflextions sur la force probante du livre des courtiers, in *Bibliothèque du Jurisconsulte et du Publiciste*, Liège 1826, Tom. I.

Notice nécrologique de M. Jacques Philippe de Bruyn, Ibid. p. 193.

Analyse de 2 ouvrages:

Observations on the study of civil Law by David Irving L. L. D. the third edition, Edinburg 1823, 8o.

Historical Notices of the Roman Law and of the recent progress of its study in Germany by John Reddie J. U. D., Gött. 1826, 8o., Ibid. p. 122.

Essai sur le beneficium competentiae (Article de droit romain), Ibid. p. 389.

Jurisprudence. Gazette des Tribunaux, Ibid. p. 553.

Oratio de praecipuis eximie in patriâ exculti Juris Romani causis, quam habuit J. D. van Twist, Daventr. 1826. *Analyse dans la Bibliothèque*, Ibid. p. 561.

Coup d'oeil sur les dissertations soutenues dans les Universités des Pays-Bas, 1824, 25, Ibid. T. II, p. 90, 367.

Nouvelle explication de la distinction entre les choses mancipî et nec mancipî chez les Romains par H. Rolin Advocat, Gand. 1827.

A. P. le Lièvre, Dissertatio de usufructu accrescendo. Lovani 1827 in *Bijdragen tot Regtsgel. en wetgeving; Boekbeoordeelingen*, D. III, No. 2, bl. 366.

Observations sur le droit d'accroissement entre Légataires, premier article in *Bibliothèque du Juriscons. et du Public.* Brux. T. II, p. 235, *second article*, Ibid. T. II, p. 534.

Recueils périodiques de Droit. Sur le „Jurist or Quaterly Journal of Jurisprudence and Legislation." Ibid. p 288.

Renseignement du Droit. Université de Londres. Ibid. *Appendice*, p. 562.

Over den zin van het Uti legassit der XII *Tafelen*, in de *Bijdragen tot Regtsgel.*, D. III. Nr. 3, bl. 554.

Bemerkungen über Band IV. *Heft* I. *S.* 76 *der Krit. Zeitschrift für Rechtswissenschaft.* Tubingen 1828.

Over de aditio haereditatis als grondslag der verpligting tusschen den erfgenaam en de legatarissen, tegen Mr. C. J. van Assen, in *Bijdragen*, D. IV. Nr. 4, bl. 485.

Onuitgegeven Brieven, medegedeeld door Mr. A. C. Holtius in *Bijdragen*, D. IV. Nr. 5, bl. 617.

Discours d'ouverture de M. Douglas Cheape, Professeur de droit romain à l'Université d'Edinbourg in *Bibliothèque du Jurisconsulte*, T. IV.

Lettre d'un Jurisconsulte Anglais sur la responsabilité ministérielle, avec remarques, Ibid.

Analyse historique du droit d'accroissement entre légataires d'après le droit romain, les lois de Justinien et les législations modernes, Liège, Desoer, 1810.

Historiae Juris Romani Lineamenta, Leodii 1830.

Ulpian's Ansicht von dem Enstehungsgrunde der actio ex testamento in *Hugo Civilist. Magazin*, Th. III. Nr. 3.

Mededeelingen over Engelsche Regtsgeleerdheid in *Bijdragen* VI, No. 4.

Over het interdictum de vi armata in *Bijdragen* VII, No. 5.

Over de ware definitie van Furtum in het Rom. regt, Ibid VII, No. 1 en 2.

Over bezitverkrijging bij cognossement, Ibid. 181.

Fransche instellingen in het koningrijk Napels sedert 1815.

Regterlijke Magt, Notariaat, Registratie en Hypotheken in *Bijdragen* XII, No 1.

Ueber „adversus hostem aeterna auctoritas" in *Hugo Civil. Magaz.* VI, S. 524.

Historiae Juris Romani lineamenta. Editio altera, Traj. ad Rhen. 1840.

Het wisselregt in de XVIde *eeuw, volgens de Consilia van Baldus*, Amsterd. 1840.

Redevoeringen van Esaias Tegnèr, uit het Zweedsch, Utrecht 1840.

Verhandeling over de leer der Obligatio Naturalis in het Romeinsche regt in *Nederl. Jaarboeken van Regtsgeleerdheid* VII, 1845, bl. 529.

Voorlezing in het Kon. Ned. Instituut over den oorsprong en het beginsel van het Europesche faillitenregt in *Jaarboek* 1847.

Over Wisby en het Wisbysche zeeregt in *Jaarboek* 1847, en *Geschied- en Regtsk. Verhandelingen*, bl. 216.

Voorstel in het Instituut over eene wijziging van art. 927 *van het Burgerlijk Wetboek* in *Jaarboek* 1847.

Verslag van nasporingen in de Italiaansche Bibliotheken, betrekkelijk den oorsprong en de beginselen van het faillitenregt, Ibid. bl. 125.

De vitâ J. R. de Brueys V. Cl. Narratio in *Utrechtsche Studenten-Almanak* 1849.

Het Nederlandsche Faillitenregt, volgens het derde boek van het Wetboek van Koophandel, wetenschappelijk verklaard, Utrecht 1850.

Verhandeling over de Gentiles in het Jus. Gentilitium, gelezen in de 3de *klasse van het Kon. Ned. Instit.* in *Jaarb.* 1851, bl. 66, vertaald in *Nieuwe Bijdragen voor Regtsg. en Wetgeving*, XII, No. 2, 1862, bl. 250.

Commentatio de Consilio sapientis et de transmissione Actorum, Amstelod. 1850. Vergel. *Jaarb. van het Kon. Ned. Instit.* 1851, bl. 67.

Geschied- en Regtskundige Verhandelingen, Utrecht 1851. In het Duitsch vertaald door dr. S. Sutro (*Abhandlungen civilistischen und handelsrechtlichen Inhalts.*)

Oude zeeregten te Dantzig in *Nieuwe Bijdragen voor Regtsgel*, D. III, No. 1, bl. 1.

Het Wisbysche zeeregt: de kritische uitgave daarvan in het *Corpus Juris Sueo-Gotorum antiqui van dr. C. J. Schlyter*, Lund. 1859, in *Nieuwe Bijdragen* D. IV, No. 4, bl. 417.

Drie verhandelingen in de *Recueil de l'Académie de Législation de Toulouse*:

De Jure Gentilitio Romanorum, T. III.

De Praesumtione Mucianâ, T. IV, 2.

Mémoire sur la maxime, dies interpellat pro homine, Ibid. Vert. in de *Nieuwe Bijdragen*, VI, No. 2, bl. 250.

Over de voortduring van het Lombardische regt in Italie, naar aanleiding van twee plaatsen uit het stadregt van Milaan van 1606 in *Nieuwe Bijdragen*, VI, No. 2, bl. 225.

Over de voordragt van dr. Bakhuijzen van den Brink, over de Hollandsche achterleenen in *Verslagen en Mededeelingen der Koninkl. Akademie van Wetens., afdeeling Letterkunde*, II, 2de st., bl. 149.

Voorlezingen over Handels- en Zeeregt uitgegeven door B. J. L. de Geer van Jutfaas, Utrecht 1861, 3 dln.

Zie J. Heemskerk Bzn., *Levensschets van A. C. Holtius* in *Hand. der Jaarl. Vergad. van de Maats. van Ned. Letterk.* 1862; *Utr. Volksalm*, 1861.

HOLTMAN (LAURENTS), jur. utr. doctor, een beroemd regtsgeleerde in de tweede helft der XVIde eeuw, was in 1596 gelastigde van de gravinne van Meurs, weduwe van den graaf van Nieuwenaar, om met de staten generaal te handelen over de neutraliteit der stad Rijnbeek enz.

Zie Bor, *Oorsprong der Ned. Oorl.*, B. XXVII. bl. 8.

HOLTORPIUS (B.), te 's Hage geboren, leefde in de eerste helft der XVIde eeuw, beoefende de Latijnsche poëzy.

Hij gaf in het licht:

De peregrinatione Stan. à Lasco. Regimont. Joan Weinreich, 1548, 4o.

Zie *Cat.* van Voorst, T. III. p. 146.

HOLTROP (WILLEM) werd in 1750 te Dordrecht geboren. Hij dreef eerst te Amsterdam den boekhandel, en, schoon daaraan niet vreemd blijvende, was hij later in onderscheidene betrekkingen bij de politie, als commissaris generaal, onderdirecteur en commandeur van het 3de kanton te Amsterdam werkzaam, gelijk ook belast met de waarneming van het openbaar ministerie bij de regtbank van eerste policie, waarin hij tot weinige maanden voor zijn dood werkzaam was. Zijne onvermoeide werkzaamheid, voorgelicht door schranderheid en veelzijdige verkregen kundigheden (vooral ook de noodige kennis veler moderne talen, welke hij met zooveel gemak en vlugheid sprak, als of het zijne moedertaal was) en aangespoord door hulpvaardigheid en gewillig dienstbetoon, heeft op zijne uitgestrekte loopbaan veel nut ook voor anderen gesticht, en hem de algemeene achting waardig gemaakt niet alleen, maar ook doen verwerven. Onder zijne pogingen tot welzijn der menschheid schittert de welgeslaagde uit, ter oprigting van het instituut voor blinde kinderen te Amsterdam (1808). Holtrop was jaren lang voorzittend meester der loge la Charité te Amsterdam. Hij beoefende ook de poëzy en vervaardigde gelegenheidstukjes die o. a. in het Nederlandsch gezangboek voor de vrije metselarij voorkomen. Hij overleed te Amsterdam den 11 Mei 1835, in den ouderdom van ruim 84 jaren. Zijn lijk werd den 16 Mei plegtig ter aarde besteld. Bij deze gelegenheid hield de afgevaardigde meester der loge, C. van der Vijver, eene rede, waarin hij de groote verdiensten van Holtrop als mensch, burger en meester der loge waardiglijk afschetste.

Zie *Konst- en Letterbode*, D. I. bl 307, 353; *Hulde aan de Nagedachtenis van wijlen W. Holtrop, met portret; Feestrede gehouden ter gelegenheid van het 75jarig bestaan der Vrijmetselaarsloge la Charité en het 50jarig lidmaatschap van haren Voorzitter W. Holtrop, gevierd 18 October 1834, met eene afbeelding der gouden medaille denzelve door de Loge voornoemd aangeboden*; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 240; *Dordsche Courant* 16 *Mei* 1835; Muller, *Cat. van Portr.*

HOLTROP (J.) schreef:

Uitvoerige Engelsche spraakkunst in het Nederduitsch ontvoud, Dordr. Amst. 1780, 8o., Dordr. 1804, 3de druk.

Engelsch en Nederduitsch en Nederduitsch en Engelsch Woordenboek, verbeterd door A. Stevenson, Dordr. 1823.

Koopmans Brieven enz. in zeven talen, Amst. 12o.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Boeken*, bl. 244; Brinkman, *Naaml. van Boeken*, bl. 258.

HOLTROP (J. S. VAN ESVELDT), boekverkooper te Amsterdam, later hoofdambtenaar bij het ministerie van binnenlandsche zaken te 's Hage, vertaalde de volgende tooneelstukken:

Augustin en Theodorus of de twee Pages, treursp. naar het Fransch van Dezède en B. D. M., Haarl. 1789, 8o.

Ieder veege zijn eigen vloer, treursp. uit het Hoogd. van Kotzebue, aldaar 1799.

(V. E. H.) De verhinderde reis, blijsp. door L. B. Picard, Amst. 1800.

De schrijflessenaar of de gevaren der jeugd, treursp. door A. von Kotzebue, aldaar 1807, gr. 8o.

De kruisvaarders, treursp. uit het Hoogd. van A. von Kotzebue, aldaar 1803.

De verwarring, blijsp. naar het Hoogd. van A. von Kotzebue, aldaar 1803.

De dochter van Pharao, blijsp. naar het Hoogd. van A. von Kotzebue, aldaar 1803.

Onze Frits, treursp. naar het Hoogd. van A. von Kotzebue, aldaar 1803.

De Pols, blijsp. naar het Hoogd. van Bato, aldaar 1804.

De mooije kleine mode-maakster, blijsp. naar het Hoogd. van Kotzebue, aldaar 1804.

Docter Gall op reis, blijsp. naar het Hoogd. van dr. W. van Freyging, aldaar 1805.

De spaarpot of de arme Candidaat, blijsp. naar het Hoogd. van A. von. Kotzebue, aldaar 1805.

De Dronkaart, kluchtsp. naar het Hoogd. van A. von Kotzebue, aldaar 1805.

Virginie, treursp. naar het Hoogd. van Julius graaf van Soden, aldaar 1805.

De Turksche gezant, blijsp. naar het Hoogd. van A. von Kotzebue, aldaar 1805.

Moliere's blijspelen, bearbeid door Zschokke, naar het Hoogd., aldaar 1806.

Thalia en Melpomena, Amst. J. S. van Esveldt Holtrop 1806–1808, 3 dl., kl. 8o., (verzameling van vertaalde tooneelspelen).

De verstrooiden, kluchtig blijsp., naar het Hoogd. van A. von Kotzebue, Amst. 1809, kl. 8o.

Ubaldo, tooneelspel naar het Hoogd. van A. von Kotzebue, Amst. 1809, kl. 8o.

De zorgen zonder nood en nood zonder zorgen, blijsp. naar het Hoogd., Amst. 1812, kl. 8o.

Bruid en Bruidegom in een persoon, blijspel naar het Hoogd. van A. von Kotzebue, Amst. 1814, kl. 8o.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 42, 113, 114; *Bijv.* 1848—1852, bl. 36.

HOLTROP (CATHARINA VAN ESVELDT), eerst gehuwd met den heer Braun, professor te Berlijn, later met den heer J. S. van Esveldt Holtrop, te 's Hage geboren, beroemde zangeres, die eene glas zuivere, zeer hooge sopraanstem, met de schoonste zieltreffende contr'-altoonen, bezat. Zij liet zich zoo in Duitschland als in haar vaderland met de meeste toejuiching hooren; had haar talent voor weldoen gaarne veil; waar ramp te lenigen, nood te verzachten viel, daar stond zij steeds voorop. De nieuwe kerk te Amsterdam, op het Damplein, getuige hoe dáár, Braun, het Nederlandsche burgermeisje, als koninginne der kunst, de opgetogene duizende gemoederen heeft beheerscht. Daar werd, in 1807, Händels heerlijk oratorium opgevoerd; daar klonken honderd en honderd stemmen, honderd en honderd speeltuigen, doch wier kracht en schoonheid door het krachtig en roerend geluid hetwelk Catharina Braun in die ruime hooge gewelven deed weergalmen, nog verre overtroffen werd. Quirinus Hoelen, vervaardigde bij die gelegenheid het volgende extempore:

Mogt eertijds Händels roem tot in de wolken zweven,
Toen hij der wereld zijn' Messias heeft gegeven,
Die schepping van 't genie zoo onnavolgbaar stout,
Waaraan een hooger geest zijn lichtstraal heeft vertrouwd!
Kon toen die groote held der toonkunst wel verwachten,
Dat, in een volgende eeuw, bij latere geslachten
Zijn heerlijk schoon gewrocht in prijs nog rijzen zou,
Door 't kunstvermogen van een Nederlandsche Vrouw?
Dat zij, door 't heilig vuur, waarvan haar ziel mag blaken,
Des Meesters diepen zin, als 't ware, zou volmaken?
Dat vraagt, dat juicht elks hart, dat, door haar kunst bekoord,
In Brauns verrukbren zang een Engel heeft gehoord.

Zij stierf in hoogen ouderdom in 1855.

Zie Dr. Wap's *Astrea*, 1855, bl. 38.

HOLTZAPFFEL, (PETRUS, graaf VAN) beklom veel hooger trap dan zijne afkomst scheen te voorspellen. In

den jare 1585, in het graafschap Nassau-Hadamar geboren van eenen geringen schout, werd hij door den tijd tot den adelstand en den aanzienlijken post van keizerlijken generaal-veldmaarschalk verheven. Het deel, hetwelk hij gehad heeft in de Nederlandsche oorlogen, doet ons van hem gewagen. Zijne krijgszucht deed hem al vroeg zich in de oorlogskunde oefenen. Melander was de naam bij welken hij uit dien hoofde 't liefst wilde genoemd worden.

In den jare 1625 wierf hij een regement Duitschers, ten dienste van 't gemeenebest van Venetië en werd overste van hetzelve. In den jare 1633 trad hij in dienst van den landgraaf van Hessen-Kassel, in den rang van generaal-luitenant, met bevel over een regement. Nevens den hertog George van Brunswijk was hij in datzelfde jaar tegenwoordig in het beleg van de stad Hamelen, aan de Wezer. Veel bragt hij toe tot de overwinning, welke de gemelde hertog behaalde in een gevecht bij Aldendorf tegen de keizerlijke generaals Montecuculi, van Gromveldt en Böningshauzen, die Hamelen zochten te ontzetten.

Nog in 't zelfde jaar trok hij aan het hoofd van eenige Hessische troepen naar de Nederlanden, ter hulp van den prins van Oranje. Op den eersten Julij kwam hij in het leger van Boxtel, niet verre van 's Hertogenbosch, doch keerde eerlang naar Duitschland terug. In den jare 1634 trok hij op naar Westfalen tegen den keizerlijken generaal graaf van Geel, doch hier trof hem het ongeluk dat twee van zijne regementen onder de oversten Cratzenstein en Daling geslagen, beiden gevangen genomen en de steden Ham en Lunen veroverd werden. Om de schade te verhalen vereenigde hij zich met den hertog van Brunswijk, ontzette Kresfeld, verloste de gemelde gevangenen en heroverde de twee steden. Tegen het krijgsvolk van de Ligue zeer gelukkig gestreden hebbende, in het sticht Munster en na het doen eener reis in Holland nam hij zijn weg naar den Rijn en Mainstroom. In den jare 1637 deed hij een inval in Oost-Friesland en veroverde de schansen Werden en Stukhauzen, waarna hij nevens de landgraaf van Hessen-Kassel de winterkwartieren betrok; deze prins overleed daarin binnen Lier. Gedurende dit verblijf verscheen Holtzapffel op eene bijeenkomst, in welke door bemiddeling der algemeene staten met den vorst van Oost Friesland een vergelijk werd getroffen, volgens 't welk de Hessische troepen zes maanden in zijne staten zouden ingekwartierd worden. De landgravin weduwe benoemde daarenboven onzen veldheer tot voogd over haren zoon en bevestigde hem in zijne krijgsrangen. In den jare 1640 was hij tegenwoordig in den veldslag bij Saalveld, tusschen de vereenigde Fransche, Zweedsche en Brandenburgsche troepen in 't keizerlijke leger, onder den aartshertog Willem Leopold van Oostenrijk. Thans viel hij onder verdenking van keizersgezindheid, men ontboodt hem te Kassel en gaf hem zijn afscheid. Toen vervoegde hij zich bij den paltzgraaf. Willem van Nieuwenburg kocht van hem het ambacht Angeoort en van graaf Hans Lodewijk van Nassau eenige goederen in het land van Hadamar. Ter gelegenheid van den overgang van den graaf van Geel uit keizerlijken in Keur-Beijerschen dienst, in den jare 1654, werd aan Holtzapffel het opperbevel over 's keizers benden in Westfalen opgedragen en hij tevens tot den adelstand verheven. Nog hooger steeg zijne waardigheid in het volgende jaar, wanneer de post van keizerlijken generaal-veldmaarschalk op hem kwam, door het overlijden van Mathias Gallas. Met een ongelukkigen uitslag leverde hij in die betrekking eenen veldslag aan de Zweedsche legerbenden. Op den zevenden Mei des jaars 1658 met diezelfde mogendheid andermaal handgemeen geworden zijnde, niet verre van Augsburg, ontving hij in de schouder en regter borst twee zoo zware wonden, dat hij in het gasthuis der genoemde stad nog denzelfden dag daaraan overleed. Ruim twee maanden later werd zijn lijk naar zijne landgoederen in Nassau-Hadamar gevoerd. Holtzapffel was in den jare 1638 te Groningen in 't huwelijk getreden met vrouwe van Effern, weduwe van den overste Bernhard Boglaf van Platen. Hij verwekte bij haar eene dochter, Elizabeth Charlotta, die door haar huwelijk met vorst Adolf van Nassau-Siegen de vaderlijke goederen in dat geslacht overbragt.

Zie Puffendorf, *Comment. de Reform. Suecicis* passim.; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XXI. bl. 7 volgg.; Bosscha, *Neerl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 226.

HOLTZAPFFEL (A. van Brandts) vertaalde uit het Hoogduitsch en verrijkte met een voorrede R. W. Marperger's, *Nieuw Avondmaalboekje*, Amst. 1756.

Zie Abcoude, *Naamreg.*, *Derde Aanh.*, bl. 64.

HOLTZAPFFEL (Christoffel van Brandts), predikant bij de Luthersche gemeente te Haarlem, gaf *de omstandige levensbeschrijving van den grooten kerkenleeraar M. Luther, door Andries Paauw, met een voorrede* (Amst. 1772 in het licht.

HOLTZHEIM (Petrus) of Holtzemius, werd in den aanvang der XVIIde eeuw te Deventer geboren. Zijn vader was eerste geneesheer en raad van Ferdinand van Beijeren, keurvorst van Keulen, en van den paltzgraaf van Neuborg, en stierf 20 April 1651. Zijne moeder, Katharina Glasers, stierf 3 April 1664. Beide werden in de parochiekerk van St. Pieter te Keulen begraven. Het was in deze stad dat Petrus zijne opvoeding genoot, de rang van meester in de vrije kunsten en van med. dr. verwierf, en vijf en twintig jaren het hoogleeraarambt in de geneeskunde bekleedde. Philips Willem, paltzgraaf aan den Rhijn, hertog van Beijeren, Kleef, Gulick enz., benoemde hem tot zijn eerste geneesheer en raad. Ook was hij visitator, examinator en dispensator der apothekers en chirurgijns te Keulen. Hij stierf te Keulen den 30 October 1659, eene weduwe (Dorothea Dorhoffs) en vijf zonen nalatende. Holtzheim was een bekwaam arts en een grondig beoefenaar der Grieksche en Latijnsche talen. Hij schreef:

Prognosis Vitae et mortis, longitudinis et brevitatis, resolutionis et permutationis morbi, duobus libris distincta; in quibus, quae ab Hippocrate et Galeno confusè et sine methodo ad hanc doctrinam allata sunt, commodo ordine tradantur, prius quidem versu rhythmico, dein ad singulos versus succinctâ, apertâ et doctâ exegesi comprehensa, Colin 1605, 12°.

Discriptio Fontis Medicati, vulgo Tilleborn dicti, prope Andennacum, Colon. 1620, 12°.

Essentia Hellebori rediviva, secundo extracta, sive rectificata et aucta, in gratiam novorum hujus patriae et saeculi Medicorum, non minus faceta, quam necessaria, Colon. 1623, 12°.

Pharmacopoeia, sive dispensatorium Coloniense, jussu et auctoritate S. P. Q. Agrippinensis revisum et auctum, Cui accedit Examen Simplicium medicamentorum, carmine rhythmico, Nomenclatura item chymicorum, Colon. 1627, fol.

De admiranda curatione scroti post gangraenam delapsi. Epistola in *Centuria Quinta Observationum Chirurgicarum* van *Guil. Fabricius van Hilden*, Francos. 1627, 4°.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 621; Valer. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 744; Revii *Daventr. ill.*, p. 625; Mercklini *Lindenius renov.*, p. 893, 894; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 70; Paquot, *Mémoires*, T. II. p 364.

HOLTZHEY (Martinus), vermaard medailleur, werd te Ulm in 1697 geboren, vestigde zich in de eerste helft der 18de eeuw te Amsterdam, werd muntmeester van Gelderland (1752) en van Zeeland (1754). In 1755 gaf hij te Amsterdam in het licht een uitvoerigen catalogus der door hem vervaardigde kunstwerken, waaronder als bijzonder verdienstelijk gemeld wordt zijn gedenkpenning op Gustaaf Willem, baron van Imhoff, XXVIIste gouverneur-generaal van Neêrlandsch-Indië. Hij huwde Judith Cock, 1 October 1749 te Harderwijk in den ouderdom van 55 jaren overleden; op haar dood werd een gedenkpenning geslagen, en ook op zijn overlijden te Middelburg 1 November 1764, bestaat een gedenkpenning. Zijne geschilderde afbeelding met die van zijne vrouw, keurig in was geboetseerd, en andere authentieke stukken, zijn, door tusschenkomst van dr. Wap, door de

laatste verwante te Utrecht aan 's rijks muntcollegie ten geschenke gegeven.

Hij liet na: Joan George (die volgt); Martinus, 17 December 1737 te Amsterdam geboren, sedert 1764 opvolger zijns vaders als muntmeester van Zeeland, overleden te Middelburg 25 Maart 1788; gehuwd met Petronella Slob, zuster van Esther, de echtgenoot van zijn broeder, geboren te Rhenen 10 Maart 1750, overleden 9 April 1822 te Grave; Catharina, ongehuwd te Middelburg overleden.

Martinus liet na: Martinus, geboren te Middelburg 11 September 1776, overleden in Engeland 1801. Hij bleef ongehuwd en zou, indien de munt niet opgeheven was geworden, zijn vader als muntmeester zijn opgevolgd; Judith Hester Catharina, geboren te Middelburg 15 Januarij 1778, gehuwd 31 October 1799 met Engelbert Hendrik Pepersberg, geboren in de plantaadje Engelrust op Essequebo 15 December 1769 en aldaar kinderloos overleden 27 September 1803; Nicolaas Slob-Holtzhey, geboren te Middelburg 28 Maart 1784, overleden op de plantaadje Engelrust op Essequebo 28 Julij 1800, ongehuwd; Maria Cornelia Margaretha, geboren te Middelburg 31 October 1786, overleden 14 Maart 1835 te Appingadam en gehuwd met Gerrit Hollaer van Gote, geboren te Middelburg 13 Februarij 1776, overleden te Appingadam 20 Mei 1838. De kinderen uit dit huwelijk zijn overleden.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 46, Kramm, *Lev. en werk der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 716, 717; Dr. Wap, *Astrea* 1854, bl. 194, 195, 1856, bl. 21 volgg.; *Vervolg op* van Loon, *Ned. Historie penningen, door de 2de Klasse van het Kon. Nederl. Inst. uitgegeven*, St. V fol. Amst. 1848; *Vaderl. Letteroef.* voor 1849, Nr. 3, bl. 121; *Notulen der Staten van Zeeland*, bl. 314, 315; *Nederl. Jaarb.*, D. I. bl. 941, D. II. bl. 53, 184, 428, D. VII. bl. 14.

HOLTZHEY (Joan George), zoon van Martinus Holtzhey en Judith Cock, in 1729 te Amsterdam geboren, werd muntmeester der provinciale munt te Utrecht en lid van de Hollandsche maatschappij der wetenschappen te Haarlem, voor welker oprigting (21 Mei 1752) hij den gedenkpenning vervaardigde. Hij was een beroemd medailleur, wiens verdiensten niet minder waren dan die van zijn vader. Bolzenthal noemt hem „onwedersprekelijk een der talentrijkste kunstenaars van zijn tijd," en de heeren de Vries en de Jonge bejammerden het, dat de hooge verdiensten der beide kunstenaars, vader en zoon, nog nimmer in het regte licht waren gesteld. Onder zijne beste kunstwerken behooren o. a. de hoogst verdienstelijke medaille waarop de beeldtenis van Lodewijk XVI voorkomt en die op den dood van koning Frederik II van Pruissen, een kunstwerk, dat vooral om de gelijkenis op hoogen prijs werd gesteld.

Hij gaf met zijn vader in het licht een *Catalogus der* (73 *stuks*) *Medailles en Gedenkpenningen, betrekking hebbende op de voornaamste historien der vereenigde Nederlanden*, Amst. 1755, die echter zeer onvolledig is.

Hij huwde 1, 8 Maart 1767 te Leijmuiden, Cornelia Esther Slob, 8 Augustus 1748 te Thamen aan den Amstel geboren en den 2 November 1776 aldaar gestorven. De naam van zijn tweede vrouw is niet tot ons gekomen, doch beide huwelijken bleven kinderloos. Hij overleed 15 Februarij 1808 te Amsterdam in den ouderdom van 82 jaren. Den 18 Maart 1809 werd de door hem nagelaten verzameling van meestal nieuwe penningen voor omtrent *f* 4000 verkocht.

Zie Hennin, *Hist. numismat. de la révolut Franç.*, p. 653; *Konst- en Letterb.* 1809, D. I. bl. 173; Bolzenthal, *Skizzen*. S. 280; Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 46; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 716; *Astrea* 1854, bl. 194, 195; de Vries en de Jonge, *Nederl. Gedenkp. verklaard*, bl. 94; P. O. van der Chijs, *Tijdschr. voor Algem. Munt- en Penningk.*, D. I. bl. 443; *Beschrijv. van Ned. Historiepenn. ten vervolge op het werk van* Mr. G. van Loon, *uitgegeven door de 2de Klasse van het Kon. Ned. Inst.*, St. IV. bl. 312, St. V. bl. 417; *Cat. van Boeken enz.* van Benthem en Jutting, Middelburg Oct. 1858, 4o.; *Ned. Jaarb.*, D. V. bl. 106.

HOLWARDA (Jan Fokkes) of Johannes Phocylides, zoon van Focco Joannis, predikant te Franeker, en Maria Willems, werd den 19 Februarij 1618 te Holwerd in Friesland geboren. Na de Latijnsche school te Franeker onder den med. dr. en rector Wibrandus Renus doorloopen te hebben, werd hij student aan de academie aldaar, waar hij vooral de lessen van Arnold Verhel over de wijsbegeerte en die van Adriaan Metius over de wiskunde bijwoonde. Den 12 December 1637 werd hij meester in de vrije kunsten, en den 19 Augustus 1640 doctor in de geneeskunde, waarin hij het onderwijs van Menelaus Winsemius had genoten. Sedert 23 Augustus 1639 was Holwarda buitengewoon hoogleeraar in de logica, in plaats van Daniel van Dam, naar Leyden beroepen. Eerst den 5 Maart 1647 werd hij gewoon hoogleeraar. Zijne uitvallen tegen de leer van Aristoteles hadden zijne benoeming vertraagd. Elf jaren vervulde hij met toejuiching zijne betrekking, terwijl hij tevens als docter practiseerde en zich op de wiskunde toelegde. Eene slepende ziekte maakte den 21 Januarij 1651 een eind aan zijn leven. Hij had nog geen 32 jaren bereikt. Zijne vrouw Maria Pybinga, dochter van Wibrand Jacobs, burgemeester van Franeker, had hem kinderen geschonken, van welke eene dochter Elisabeth den 29 Januarij 1677 in den ouderdom van 40 jaren overleed.

Hij schreef:

Dissertatio Astronomica in Lansbergium, Franeq. 1640 4o. Nopens dit werk schreef Paquot: „Cet ouvrage fit honneur à Phocylides et lui valut une place dans la lune."

Epitome Astronomicae reformatae, Franeq. 1642, 12o.

Sciagraphia Logicae generalis, Franeq. 1643, 12o.

Collegium Logicum, *Dispututionibus duodecim*, Franeq. 1646, 12o.

In Historiam Philippico-Frisicam clarissimi amplissimique viri D. Pieri Winsemi... amici et collegae quondam intimi ac desideratissimi; een gedicht van ongeveer 250 verzen, gedrukt vóór *Pieri Winsimi rerum sub Philippo* II *per Frisiam gestarum... Libri septem*, Leovardiae 1646, fol.

Elementale Logicum, Franeq. 1648, een uittreksel van de *Scagraphia Logicae generalis*, uitgegeven door Nicolaas Amama, een der uitstekendste leerlingen van Holwerda, die ook de volgende werken in het licht gaf.

Sebastiani Francks Wereld-Spieghel, oft Beschrijving des Aerdkloots; verbetert, vermeerdert met annotatien en sommarie Geographiae beschrijvingen, Bolsward 1649, 4o.

Philosophia Naturalis, sive Physica, vetus-nova, Harlemi 1651 12o., waar achter: *Oratio de Ratione humana*, *habsta idib. Martis*, CIƆ IƆC XLVII.

Friesche sterrekunst, Haarl. 1652, 1663, 12o.

Holwerda had nog ontworpen:

Speculum Medicinae practicum.

Super Creatione commentatio.

Zie de *Orat. Funeb.* Dominci Acronii a Bouma, *Hist. Pol. et Eloq. Profess.* voor de *Phil. Nat.*; Nic. Blancardi *Orat. pro jubil. Acad.*, p. 22, 23; *Amamia ad finem Physices Phoc.*; Schotanus *Beschrijv. v. Friesl.*, p 245; Vriemoet, *Ath. Fris.*, p. 355 tot 362; Paquot, *Mémoir.*, T. III. p. 115; Kobus en de Rivecourt, *Handwoordenb.*, o. h. w.; *Cat.* L. G. Visscher, bl. 52.

HOLWERDA (J.), dichter, bloeide omstreeks de 2de helft der XVIIIde eeuw. Hij schreef o. a. een gedicht voor *De waare aard der Sacramenten* van Hillebr. Janssonius, predikant te Veendam, 2e dr., Gron. 1768.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 240.

HOLY. Zie MUIS VAN HOLY.

HOMBERG (Willem), te Batavia geboren. Zijn vader was Jan Homberg, een Saksisch edelman, die, in zijne jeugd, al zijne goederen verloren hebbende, door gunstige voorspraak en zijne bedrevenheid in de wiskunde bevorderd werd tot de dienst der Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij. Te Batavia werd hem het opzigt over het geschuthuis toevertrouwd. In zijn huwelijk met eene weduwe van een officier verwekte hij vier kinderen, van welke Willem, op een na de oudste, den 8 Jan.

1652 geboren werd. Met zijn tiende jaar trad hij in de krijgsdienst. Doch zijn vader verliet eerlang de dienst dier maatschappij en begaf zich met er woon naar Amsterdam.

Hier bediende hij zich van de goede gelegenheid om de zucht tot geleerdheid, welke hij in zijnen zoon bespeurde, aan te kweeken. Op het Amsterdamsch gymnasium liet hij hem in de talen, te Jena en te Leipzig in de regten onderwijzen; in 1674 werd hij advocaat te Maagdenburg. Terwijl hij de post van een kundig en eerlijk pleitbezorger waarnam, ontwikkelden zich mede de zaden eener kennis, die in het vervolg de grondslag zijner vermaardheid werd. Op een zijner wandelingen buiten de stad viel zijn oog op de plantgewassen in dien oord, en bekroop hem de lust om hare namen en eigenschappen te leeren kennen. Desgelijks trok, bij een helderen avond, de sterrenhemel zijne opmerking. Ongemerkt werd hij een kruid- en sterrekundige. Sterker zelfs dan hem lief was, werkte op hem de zucht voor wetenschappen, wijl de pleitbezorging, de bron van zijn bestaan, daardoor merkelijk achteruit ging. Zijn vindingrijk vernuft deed hem een hemelkloot vervaardigen van merkelijke grootte. Door middel van een klein licht, dat hij daar binnen plaatste, konden aan dit werktuig de voornoemde hemelsche ligchamen even als aan het uitspansel worden waargenomen. Homberg's vermaardheid klom hierdoor allengskens en bragt hem in kennis met den Maagdenburgschen burgemeester Otto Guericke, den uitvinder van de luchtpomp. Ondanks diens geheimhouding zag echter Homberg hem zijne voornaamste ontdekkingen en waarnemingen af. Het verlangen om een man van Homberg's kunst en schranderheid bij zich te houden, noopte zijne vrienden hem te bewegen zich in het huwelijk te begeven, doch hij was er niet toe te bewegen. Zucht ter verdere uitbreiding zijner kennis had in zooverre op hem de overhand bekomen, dat hij de praktijk vaarwel zeide en eene reis naar Italië ondernam. Een jaar vertoefde hij te Padua, onder het vlijtig beoefenen der genees-, ontleed- en kruidkunde. Te Boulogne ontrukte hij een steen, naar die stad genoemd, uit den staat der vergetelheid, in welken hij begraven was; te Rome maakte hij kennis met Marc Antonio Celio, een edelman, zeer beroemd wegens zijne bedrevenheid in de wis-, sterren- en werktuigkunde, en hielp hem in het vervaardigen van zeer groote glazen tot verrekijkers.

Bij dat alles legde hij zich met goed gevolg toe op de schilder- en beeldhouwkunst en de muzyk. Uit Italië reisde Homberg naar Frankrijk, vanwaar hij eerlang naar Engeland vertrok. In beide rijken maakte hij kennis met de beroemdste mannen, vooral in het laatstgenoemde met den grooten Boyle. Na hier eenigen tijd vertoefd te hebben, oefende hij zich in Holland onder den geleerden de Graaf in de ontleedkunde, en begaf zich van daar naar Quedlinburg in Saksen bij zijne bloedverwanten. Niet lang na zijne terugkomst liet hij zich te Wittenberg tot med. doctor bevorderen. Gaarne hadden thans zijne vrienden gezien dat hij zich onder hen nederzette en zich op de geneeskunde toelegde; doch zijn onverzadelijke weetlust stond daar tegen op. Na de geleerden in het Zuiden bezocht te hebben, wilde hij ook met die van Duitschland en het Noorden kennis maken. Een aanzienlijken voorraad van natuurlijke zeldzaamheden had hij verzameld. Met dezen besloot hij handel te drijven of door ruiling den schat te vergrooten. Te dezen tijde had de phosphorus naam gemaakt. Twee soorten daarvan waren slechts bekend, de eene uitgevonden door Christiaan Adolf Balduinus de andere door Kunkel, chemist van den keurvorst van Saksen. Eerst vervoegde zich Homberg bij Balduinus, en bevond diens phosphorus nagenoeg van denzelfden aard als den steen van Boulogne, hoewel een weinig flaauwer van licht; voor eene andere ontdekking kocht hij daarvan het geheim. Daarna begaf hij zich naar Kunkel, wiens phosphorus meer vermaard was, en die soort is, welke van pis gemaakt wordt. Voor de openbaring van de wijze der werking van het manneke van den genoemden Otto Guericke, hetwelk zich tegen den regen verschuilt en met mooi weêr te voorschijn komt, kwam hij ook achter dit geheim. De metaalkunde was een tak van geleerdheid, waarin hij zich tot nogtoe weinig geoefend had. Om aan zijn overige ook die kundigheid te paren, deed hij eene reis door Saksen, Bohemen, Hongarije en Zweden, met oogmerk om de natuur en gesteldheid der mijnen van die onderscheidene metalen zelve met eigene oogen waar te nemen. Terwijl hij zich te Stockholm onthield, arbeidde hij gestadig met Hierna, eersten geneesheer des konings van Zweden, in het laboratorium door dien vorst gesticht, tot welks luister Homberg niet weinig toebragt. Dikwijls kwam men hem raadplegen over de zwaarwigtigste onderwerpen. Daarenboven schreef hij hier verscheidene memoriën, welke in de Hamburgsche bibliotheek gedrukt werden.

Intusschen betuigde Homberg's vader van tijd tot tijd zijn verlangen, dat hij al dat reizen en zwerven eenmaal mogt staken en zich onder de zijnen nederzetten; doch zijne onverzadelijke weetlust dreef hem andermaal tot eene reis naar Frankrijk. Uit het Noorden trok hij over Holland derwaarts, en bezocht de provinciën, die hij op zijne eerste reis niet doorreisd had. Ook hier ontving hij brief op brief van zijn vader om zijne overkomst te verhaasten. Eindelijk besloot hij te gehoorzamen en reeds was de dag van zijn vertrek bepaald, toen hij onverwachts door Colbert, uit 's konings naam, verzocht werd zich in Frankrijk te vestigen, en de voorwaarden waren zoo gunstig dat hij, na een wijl beradens, besloot te blijven. Homberg zich thans als een Franschman beschouwende, omhelsde in 1682 de godsdienst van dat koningrijk, een stap, die zijn vader zoo euvel opnam, dat hij hem onterfde. Bij dit ongeluk kwam de dood van zijnen vriend en Maecenas Colbert. Waarschijnlijk was het een en ander de reden dat hij in 1685 andermaal eene reis naar Rome ondernam, en aldaar zoo gelukkig de geneeskunst uitoefende dat hij eene aanzienlijke som overwon. In 1691 bevond hij zich wederom te Parijs, waar de abt Bignon wist te bewerken dat hij tot lid der koninklijke akademie met het vrije gebruik van het laboratorium benoemd werd. De ongemeene zucht van den hertog van Orleans voor de scheikunde noopte dien prins hem in 1702 in zijne dienst te nemen, met toezegging van eene jaarlijksche wedde en het toezigt over zijn laboratorium. Twee jaren later verkoos hem de hertog tot zijn eersten geneesheer. Voordeelige voorwaarden, hem door den keurvorst van den Paltz gedaan, sloeg hij af. Zoo hoog klom hij bij den hertog in gunst, dat op diens voorspraak de koning hem ontsloeg van eene wet der akademie, dat niemand loontrekkend lid er van mogt wezen die een post bekleedde, welke zijn aanhoudend verblijf buiten Parijs vorderde, 't welk Homberg's post van hertogelijk lijfarts eischte. In de laatste jaren zijns levens leed hij aan de roode loop, die den 24 September 1715 een einde aan zijn leven maakte. In 1700 huwde hij Margaretha Angelica, dochter van den geneesheer Dodart. Groote werken liet Homberg niet na, maar wel een aanzienlijk getal memoriën, over verschillende onderwerpen, in de gedenkschriften van de koninklijke akademie van wetenschappen.

Zie *Biogr. Univ* o. h. w.; *Eloge de Mr. Homberg* in *l'Histoire de l'Académie des Sciences An* 1715; Kok, *Vad. Woordenb.*, o. h. w.

HOMBURCH (Hendrick Eckert van) of HOMBERCH was boekdrukker te Delft, voor hij zich in 1493 te Antwerpen vestigde, o. a. drukte hij ter eerstgemelde plaatse in 1480: *Spieghel des eeuwighen levens* en in 1493: *Opus minus secundae partis Alexandri pro pueris instituendum per Wilhelmum Zenders de Werdt in* 4o., en in het volgende jaar eene vertaling van Olivier van Castilien en Artus van Algarben met dit slot, waaruit blijkt dat Eckert zijne drukkerij had in „Het huys van Delft, bij de Camerpoort": „Hier eyndet die hystorie van Olyvier van Castilien en van sinen getrouwen gheselle Artus van Algarben. En van die schone Helena dochter van den Coninc van Enghelant. En van Heynrick sone van Olyvier die in haren lyden en leven grote vromicheden ende grote faytes van wapenen deden, alsoe als ghi hier voor gehoort hebt. Godt wille haren siele ontfermen ende gedachtich wesen, ende allen Kersen ghelouigen sielen. Amen. Ende is gheprint T antwerpen

bi mi Henric Eckert van Homburch, woonende bi der Cammerpoerten in t huys van Delft." Kort na de uitgaaf van dit werk keerde Eckert naar Delft terug, waar hij slechts kort vertoefde, want wij vinden hem in 1504 te Antwerpen terug. De Brou beschrijft eene uitgaaf der *Euangelien ende epistelen mettens Sermonen*, in 1488 te Delft gedrukt. Aan het einde er van vindt men zijn merk, dat ook op andere voortbrengselen zijner pers wordt gevonden. Men kent niet een der werken die tusschen 1488 en 1498 van zijne pers zijn gekomen. In den loop van het laatste jaar gaf hij de *Fabelen van Esopus*, *Die Duytsche Souter* (Psolter), *Het leven onzes Heeren Jesu*, *Het leven der H. Vaders* en *Het boek van Pelerin;* in 1499 eene overzetting van het eerste boek van het *Passionael* en het *Breviarium* ten gebruike van de reguliere kanunniken van Windesheim, in het licht.

Hij leefde nog in 1521, blijkens *Tessaradecas, een alre costelicste, eerweerdichste ende vertroostelicste boeck, ghenaemt Tessaradecas van XIIII leeringen ende onderwysinghen, dat in XIIII capittelen gedeylt is, ghemaect van heere Martinus Luther tot consolacie ende vertroostinghe van allen Karstenmenschen die bedruct, bedroeft, berooft, gequelt, besiect, gepinicht of vervolcht syn enz., Gheprint T Antwerpen bi mi Heyndrick Eckert van Homberch* 1521 *den* XXV *daghe in Januario*, waarvan mr. W. C. Ackersdijk een uitvoerig verslag heeft gegeven in de *Kunst- en Letterbode.*

Z. j. gaf hij in het licht:

Du collatie van den eerweerdigen vaders broeder Henricus van Santen Gardiaan van Mechelen, kl. 4°.

Zie *Récherches Bibliographiques sur quelques impressions Neerlandaises du quinzième et du seizième Siècle par* E. H. J. du Puy de Montbrun, Leide 1836, p. 62; P. C. van der Meersch, *Récherches sur la vie et les travaux des Imprimeurs Belges et Neêrlandais établis à l'étranger*, T. I. p. 129, 145; *Messager des Sciences historiques* 1849, p. 10, 11; Hain, *Rep. bibl.*, Nr. 12,010; *Algem. Konst en Letterb.* 1835, *Cat. Bibl.* Hulthem, p. 168; *Cat.* Willems, T. II. p. 74; *Supplement tot de Cat. der Tentoonst. te Delft*, Nrs. 4139, 4140; *Cat.* Hoeufft, p. 6, 7.

HOMMA (Laurentius), te Amsterdam geboren, werd predikant te Hem in 1649, te Monnikendam in Julij 1652, te Enkhuizen in Mei 1654, te Amsterdam 16 of 18 December 1661, en stierf aldaar den 4 Januarij 1681, oud 54 jaren. Zijn portret gaat op verschillende wijze uit.

Hij schreef:

De Rechter in het Paradijs, 4°.

Eerste en laatste predikatie, 12°.

Zie Paauw en Veeris, *Vern. Kerk. Alphab.*, bl. 100; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*; Maurik en Noordbeek, *Naamr. van Godgel. Schrijv.*; *Navorscher*, D. IV. bl. 160; Muller, *Cat. van Portr.*

HOMMA (W.) gaf uit het N. T. van onzen Heer J. C., uit het Grieksch vertaald door Regnier Rooleeuw, Amst. 1624, met titelplaat van J. en C. Luiken, kl. 8°.

Zie Le Long, *Boekz. des Bijbels*, bl. 843; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 164.

HOMMENS (R.), van Groningen, werd te Franeker in 1698 jur. utr. doctor, na het verdedigen eener *Dissert. Jurid. de Senatus Consulto Vellejano*, Francq. 1698.

HOMMIUS (Festus) werd den 10 Februarij 1576 te Jelsum in Friesland geboren. Zijn vader, Homme Homminga, behoorde tot een aanzienlijk Friesch geslacht. Zijne moeder, Anna, behoorde tot het geslacht der Schierhuysen. Het eerste onderwijs ontving hij van zijn vader. Op aansporing van den grietman van Donia en andere aanzienlijke mannen zond hij den 9jarigen jongeling naar Leeuwarden om op de Latijnsche school zijne studiën voort te zetten. In 1595 vertrok hij naar de hoogeschool te Franeker. Gedurende zijn tweejarig verblijf aldaar woonde hij bij Sibrandus Lubbertus in huis en hoorde de lessen van Drusius, Arcerius en Roggius. Daarna vertrok hij naar Frankrijk en vertoefde eenigen tijd te Rochelle. Vervolgens bragt hij nog drie jaren te Leyden door, waar hij onder Molinaeus, Vulcanius, Raphelengius, Gomarus, Junius en Trelcatius zijne studiën voortzette. Inzonderheid genoot hij de vriendschap van Johannes Kuchlinus, den regent van het staten-collegie, met wiens dochter Johanna hij later in het huwelijk trad.

In 1599 zijne akademische loopbaan volbragt hebbende, sloeg hij de beroeping naar de dorpen Finkum en Hijum af en nam die naar Dokkum aan. Gedurende zijn verblijf aldaar vertaalde hij: *Ursinus, Uitlegging van den Heidelbergschen catechismus.* In 1602 was hij als predikant bij het staten-leger en woonde het beleg van Grave bij. Nog in dat zelfde jaar werd hij, in Trelcatius plaats, door de gemeente van Leyden beroepen.

Van nu aan werd ook Hommius gewikkeld in de oneenigheden tusschen Arminius en Gomarus. Hij stond den laatsten, zijn leermeester, getrouw ter zijde, onder anderen op de conferentie, die op last der staten in 1605 tusschen de twistende hoogleeraren plaats had, alsmede in de onderhandeling, die vier jaren later te 's Hage werd gehouden. De contra-remonstranten vonden in hem een ijverig en vurig woordvoerder en verdediger hunner denkwijze. Zij kozen hem tot een der afgevaardigden ter Haagsche conferentie in 1611, waar Episcopius, Corvinus en de overige remonstranten in hem een heftigen tegenstander aantroffen. Ook de Delftsche conferentie, mede op zijn aandringen in 1613 gehouden, werd door hem bijgewoond en een verslag daarvan door hem geschreven. En ware hij niet door huisselijke omstandigheden verhinderd, hij zou ook op de contra-remonstrantsche vergadering tegenwoordig zijn geweest, die in 1616 te Amsterdam werd gehouden. Niet minder krachtig deed hij zich tegen Vorstius gelden, toen deze tot opvolger van Arminius was benoemd. Intusschen nam hij getrouw en ijverig zijne bediening waar in de Leydsche gemeente, en vaak gaf hij de studenten homilitische lessen, en zat hij voor bij hunne disputeer-oefeningen, vooral wanneer er geene hoogleeraren aanwezig waren. Dat hij met zijne remonstrantsche ambtgenooten Corvinus en van den Borre, alsmede met Episcopius bezwaarlijk in vrede kon leven, is ligt te denken.

Ook Hommius had aanhoudend op het houden eener algemeene kerkvergadering aangedrongen. Toen nu in 1618 de nationale synode te Dordrecht werd zamengeroepen, vaardigden de kerken van Zuid-Holland hem derwaarts af. Aanstonds zag hij zich met Damman tot scriba gekozen. Aan de handelingen nam hij een zeer werkzaam aandeel. Zijne benoeming onder de revisoren der nieuwe bijbelvertaling en tot het nazien der lithurgische schriften bewees, dat zijne verdiensten werden gehuldigd. Zoo verving hij ook bij de vertaling van het nieuwe testament de plaats van Petrus Cornelii, en bragt alzoo dit moeijelijk werk hoofdzakelijk met Walaeus ten einde.

Na den afloop der synode leidde hij de vergaderingen der provinciale synode te Leyden, waarin vele remonstranten veroordeeld werden. Tevens werd hij in 1619 tot regent van het staten-collegie gekozen, uit welke betrekking hij in 1640 op zijn verzoek eervol ontslagen werd. Nog viel hem eene andere onderscheiding te beurt, namelijk, om de gedrukte handelingen der synode aan Jacobus I van Engeland over te brengen. Zoowel door den koning als door den aartsbisschop werd hij vriendelijk ontvangen, en de hoogeschool te Oxford vereerde hem met het rectoraat.

Na 1620 zette Hommius zijne veelvuldige studiën en werkzaamheden voort, zonder dat men hem verder in het openbaar zag optreden. Onvermoeid bleef hij in zijne verschillende betrekkingen nog jaren aaneen arbeiden, tot dat in 1642 eene ziekte hem aangreep, die hem den 5 Julij ten grave sleepte. Hij liet zijne tweede gade, Hester Hersbeeck, achter, met welke hij den 14 Maart 1635 in het huwelijk was getreden. Of hij kinderen heeft gehad, durven wij niet verzekeren; wel is ons bekend, dat zijn broeder Sixtus hem overleefde. Voorzeker verdient ook Hommius beter te worden gekend, dan tot nu toe het geval is. Zoowel om zijne geleerdheid, als om zijne gematigdheid, waardoor hij zich gunstig van vele anderen onderscheidde, bekleedt hij onder de godgeleerden van zijnen tijd een aanzienlijke plaats.

Enkele geschriften heeft Hommius nagelaten, waarvan sommige zeer zeldzaam zijn geworden. „In de Brabantsche tocht," zoo lezen wij in de *Lyck-oratie*, „heeft hy drie boecken in 't Nederduytsch van den oorlog gheschreven, tot dienst der soldaten." Dit werk moet dus omstreeks 1602 in het licht zijn verschenen, ofschoon wij het nimmer zagen. Verder zegt de *Lyck-oratie*: „Syn antwoordt op de argumenten der remonstranten in de Haaghsche conferentie, in de Nederlandtsche tale by hem ghestelt, heeft by verscheyden druckers om te drucken behandight; oock syn oordeel over de beroepinge van Conradus Vorstius."

Bovendien bezitten wij van hem:

XXII *predicatiën over het ghebedt des Heeren, gedaen door Guil. Buranus, verduytscht door Festus Hommius*, Leyd. 1605 12°. (?), herdrukt in 1658 te Amst.

LXX *disputationes theologicae adversus pontificios, quibus omnes inter Evangelicos et Pontificios controversiae continentur, in gratiam studiosorum in acad. Leyd. institutae, praeside F. Hommio*, L. B. 1614, 12°. (?)

Specimen controversiarum Belgicarum seu confessio ecclesiarum reformatorum in Belgio, cujus singulis articulis subjuncti sunt articuli discrepantes, in quibus nonnulli eccl. Belgicarum doctores hodie a recepta doctrina dissentire videntur. In usum futurae syn. nat. edidit Festus Hommius. Addita est Harmonia synodorum Belgicarum, Lugd. Bat. 1618, 4°.

Van dit geschrift bezorgde Johannes a Lodesteyn nog in dit zelfde jaar eene Nederduitsche vertaling, onder den titel: *Monster van de Nederlantsche verschillen* enz., terwijl de staten van Holland aan den schrijver eene eeregift van 200 gulden schonken.

Narratio historica ortus et progressus controversiarum Belgicarum.

Van de beroepinghe der kercken-dienaren, ja en neen, van Johannes Utenbogaert enz., 1610, 4°.

Op goeden grond houden wij dit geschrift als uit de pen van Hommius gevloeid.

Oordeel der synode nationalis der geref. kercken van de vereenichde Nederlanden, ghehouden binnen Dordrecht, enz., Dordrecht 1619, 4°.

Het schat-boeck der verklaringhen over de catechismus der christ. religie, die in de gheref. kercken ende scholen van Hoogh- ende Neder-duitsch-landt gheleert wordt, uyt de Lat. verklaringen van Ursinus ende van anderen overgheset ende te samenghestelt door F. Hommius enz., Leyd. 1617.

Een herdruk verscheen te Amsterdam in 1642. Aldaar zag in 1664 weder eene nieuwe uitgave het licht „*van nieuws oversien door Johannes Spiljardus*". Nog is ons eene Gorinchemsche uitgave van 1736 bekend, met een voorrede van J. van den Honert.

Glasius maakt nog gewag van eene leerrede, voorafgegaan door een brief aan mr. J. van Brockhoven, welke eerst in 1753 te Workum verscheen; terwijl Polyander nog in zijne *Lyck-oratie* zegt: „Wy hebben ook gesien van syne theologische disputatiën handelende van de H. Schriftuere. Ick heb ook versocht synen eenigen broeder, A. Sixtus Hommius, dat hy aan onse boeckdruckers soude willen gheven om ghedruckt te worden, syne advysen, andtwoorden, oratiën, brieven, homiliën in Mattheum, Marcum, ende in den brief tot den Romeynen, en noch andere wercken, die tot noch toe in syn studoir syn verborgen gheweest; die aanghenomen heeft dat te sullen doen." Zoo ver wij althans weten, is dit echter niet geschied.

Zie behalve de bekende werken van Baudart, Uytenbogaert, Trigland, meer bijzonder Kok, Nieuwenhuis, Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 276; Paquot, *Mémoir.*, T. II p. 69; Meursii *Ath. Bat.*, p. 307—313; *Praest. ac erud. Vir. Epp. Eccl. et Theol. ed.* 1704, p. 149, 267, 372, 417; 473, 513; *Lijck-oratie* van Joh. Polyander van den Kerckhoven, *over het afsterven van F. Hommius*, Leiden 1642; W. te Water, *Tweede eeuwgetijde van de geloofsbelijd.*, bl. 109, 188, 265; Soermans, *Acad. Reg.*, bl. 119 verv; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. I. bl. 532, D. II. *Aant.* bl. 230; Siegenbeek, *Geschied. der Leyds. Hoogesch.*, D. I. bl. 104—106, 112, 120, 153, D. II. bl. 403, F. en B. bl. 284; Regenbogen, *Hist. der Remonstr.*, D. II. bl. 4; Hinlopen, *Geschied. der Ned. Overz.*, bl. 75, 80 volgg.; Kist en Royaards, *Nederl. Arch. van Kerk. Geschied*, D. II. bl. 158, 421, D. III. bl. 213, 259, D. VIII. bl. 27, 375, D. IX. bl. 53; Glasius, *Godgel. Nederl.*, D. II. bl. 132—136; Muller, *Bibl. van Pamfl.* Nr. 880, 881, 1535, 1536, 1601; Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.*; *Cat.* van der Groe, p. 47, 60, 61, 70, 256; H. L. Benthem, *Holl. Kirch- u. Schulen Staat*, Th. II. S. 669; Koecher, *Catech. Hist. van den Heidelb. Catech.*, bl. 313, 314; Schotel, *Gesch. van den Heidelb. Catech.*, bl. 162; Muller, *Cat. v. Portr.*

HOMMINGA (Homme), een Friesch edelman van een aanzienlijk geslacht. Hij bevond sich in 1101 in het Heilig land; in 1119 trok hij voor de tweede maal derwaarts.

Zie F. Sjoerds, *Friesche Jaarb.*, D. II. bl. 281, 321; *Friesche Volksalm.* 1851, bl. 70.

HOMOET (A.), *de jonge*, dichter uit het midden der XVIIIde eeuw. Hij schreef o. a. een *Lofdicht* voor de *Dichtk. Verlust. van B. de Bosch*, Amst. 1758.

Zie Heringa, *Lijst van Nederd. Dicht.*, bl. 52.

HOMOET (Bernardus), studeerde te Leyden in de godgeleerdheid en hield reeds toen eene Latijnsche briefwisseling met zijn geleerden bloedverwant Reinerus Neuhusius, toen rector te Alkmaar, die ook zijn huwelijk met Margaretha van de Ven, in Junij 1660 gesloten, bezong. Hij was toen predikant te Nieuwe Niedorp, waar hij in 1658 als proponent beroepen was; vandaar vertrok hij in 1661 naar Cuilenborg, in 1667 naar Zwolle, in 1669 naar Rotterdam en in 1670 naar Amsterdam, waar hij in Sept. 1708 emeritus werd en den 12 April 1717, 59 jaren nadat hij in dienst was gekomen, stierf. Zijn portret ziet op onderscheidene wijzen het licht.

Zie Rein. Neuhusii *Epist. famil. cent.* IV *et* V (Amst. 1662), p. 108, 143; *Thalia Alcmariana* (Amst. 1661), p. 218; M. Veeris, *Vern. Kerk. Alph.*, bl. 101; Muller, *Cat. van Portr.*

HOMOET (B. G.), een kunstbroeder en vriend van Pieter Boddaert, die o. a. voor de tweede uitgave van diens *Stichtel. Gedicht*, een gedicht plaatste.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 241.

HOMOET (Jan van), ridder, sloot, 27 Mei 1353 een verbond met andere ridders en knapen ten behoeve van Eduard tegen Reinoud, wien zij eene verbreking van beloften te last legden en zich daarop beriepen.

Zie Nijhoff, *Gedenkw. uit de Geschied. van Gelderl.*, D. II. bl. LIV; Arend, *Vad. Geschied.*, D. II. St. II. bl. 224.

HOMOET (Hendrik van) werd in 1376 door de Hekerens, onder Reinoud van Brederode, in een gevecht bij het dorp Oosterbeek gevangen genomen.

Zie J. a Leidis, *de orig. et reb. gestis DD. de Brederode* in Matthaei *Anal.*, T. I. p. 632, 633; *Chron. Tiel.*, p. 393; Pontanus, *Hist. Gelr*, Lib. VIII. p. 314; Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, B. VIII. bl. 161; Arend, *Vad. Geschied.*, D. II. St. II. bl. 364.

HOMPESCH (baron Reinhart Vincent van), geboren omstreeks den jare 1660, een Guliksch edelman en dapper krijgsman in de Nederlandsche oorlogen, was tot den rang van generaal majoor der ruiterij opgeklommen, toen hij in 1702 zich in den slag bij Ekeren onderscheidde. Eene charge van twee regementen werd door hem met zooveel beleid en kracht aangebragt, dat de vijand met een aanmerkelijk verlies naar de zijde van Ekeren werd terug geslagen, en zijnen vervolgeren eenige standaarden en keteltrommen als zegeteekenen moest achterlaten.

Evenzoo onderscheidde hij zich in 1704 in den slag bij Hochstädt. „De Nederlandsche generaal Hompesch" lezen wij bij Bosscha „deed er wonderen van dapperheid." „Ik kan" schreef de prins van Hessen-Kassel aan de staten generaal „uwe hoog mogenden verzekeren dat hare kavallerie wonderen heeft gedaan, gelijk mede alle de generaals. Ook heeft zich de generaal Hompesch zeer gedistingueerd."

Kort daarop werd hij in 't geheim door Marlborough naar 's Hage gezonden, om de noodige volmagt te be-

komen tot uitvoering van zijn plan om de Fransche liniën te overweldigen en het oorlogstooneel in Zuid-Brabant over te brengen; een plan dat door Ouwerkerk met warmte werd verdedigd, doch bij de overige generaals veel tegenstand vond. Bij Ramelies voegde hij nieuwe lauweren bij die hij te Ekeren en Hockstädt had bevochten, doch na zich van 15 Augustus tot 8 September 1712 te Douay dapper tegen de Franschen verdedigd te hebben, moest hij zich en zijne bezetting gevankelijk naar Amiëns zien voeren. In 1726 was hij graaf en de oudste generaal der ruiterij, terwijl de baron van Friesheim oudste generaal niet alleen van het voetvolk maar van 't geheele leger van den staat was. Beiden vervoegden zich schriftelijk bij Holland, met verzoek om, op voordragt hunner edele groot mogenden, bij de bondgenooten tot veldmaarschalk te worden bevorderd. Dit verzoek vond echter geen ingang.

Meermalen werd Hompesch tot meer of min gewigtige zendingen gebruikt. Zoo zonden hem de staten van Holland in 1725 om met Simon Hendrik Adolf graaf van der Lippe-Detmold den koop van de hooge heerlijkheid Vianen en Ameide te sluiten, welke heerlijkheid door huwelijk met Amelia van Dona in zijn bezit was gekomen. Drie jaren later werd hij, na door 's lands staten genaturaliseerd te zijn, als heer van Genderen onder 's lands edelen beschreven. In 1732 besloten de staten der vereenigde gewesten, tot oefening hunner troepen, „die in een twintigjarigen vrede", schreef Wagenaar „de voornaamste bewegingen des oorlogs ontwend waren", tegen den aanvang van herfstmaand, een veldleger op de vlakte van Oosterhout nabij Breda te doen opslaan, onder bevel van den graaf van Hompesch. Hij was sedert 1704 gouverneur van Grave en sedert 1731 van Geertruidenberg en stierf in 1733.

De koning van Pruissen schreef, bij gelegenheid dat hij vertoornd was over het ter dood brengen van den Pruissischen luitenant von Wolschläger te Maastricht, aan den baron van Ginkel: „Je vous suis obligé de la nouvelle, que vous m'avez mandé, que le genéral comte de Hompesch est mort; dont je plains la personne de tout mon coeur et me rejouisse, que la République perd un si brave homme."

Zijn port. is in zwarte kunst door P. Schenk bewerkt, fol.

Zie *Oordeelk. beschrijv. van de veldslagen en beleger. van Prins Eugenius van Savoyen, den Hertog van Marlborough en den Prins van Oranje*, 2 dl. fol. 's Hage 1729; *Europ Merc*, *Julij—Dec.* 1732, bl. 147, *Julij—Dec.* 1744, bl 27; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XVIII. bl. 489, 490, D. XIX. bl 80, 456; van Wijn, *Bijv. en Nalez op* Wagenaar, D. XVII. bl. 51, D. XVIII, bl 96 97, 104, 105; D. XIX, bl. 46; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 332, 350, 359, 384, 536; Paringet, *Mem. Beschrijv. van de stad Grave*, bl. 386; van Nuijssenburg, *Beschrijv. van Geertruidenberg*, bl. 183.

HOMPESCH (Vincent Willem grave van), was als kapitein bij het battaillon van Bosc de la Calmette in de Willemstad, toen deze vesting in Maart 1793 door de Franschen belegerd werd.

Zie P. van Oldenborg, *Beleg en verded. van de Willemstad*, Dordr. en Amst. 1793, waar ook zijn portret voorkomt; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 32, *Bijv. en Verbet.*, bl. 35.

HOMPESCH (Jan Willem graaf van), werd in April 1748 aangesteld tot tweeden kolonel commandant van 't regement van den generaal Trip, had in 1744 het bevel over het fort de Knokke, dat hij op eerlijke voorwaarden aan de Franschen overgaf.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XIX. bl. 457; *Nederl. Jaarb.*, 1748, D. I. bl. 296.

HONAERT (van den). Zie HONERT (van den).

HONDEKOETER (Gilles de), te Amsterdam geboren, uit het oud adelijke geslacht der markiezen van Westerloo, dat de hervormde godsdienst toegedaan, de Spaansche Nederlanden verlaten en zich te Amsterdam gevestigd had. Hij werd in 1627 als kunstschilder op het register van het St. Lucas-gild te Utrecht ingeschreven. Hij schilderde eerst portretten in den trant van R. Saverij en David Vinckeboons, die hem daarin hadden onderwezen. Ook had hij verdienste in het schilderen van vogels. In het museum Boymans is van hem *een tafel waarop verschillend dood gevogelte ligt*. Hij huwde eerst Mayke Gijsbregts en den 2 Maart 1628 te Amsterdam Anna Spieringh van Amsterdam, dochter van Jacques Spieringh en Margriet Hendriks. Een zijner dochters, Josina geheeten, huwde Jan Baptist Weeninx. Hij stierf, volgens Nagler, in 1663. Zijn portret komt voor in Houbraken.

Zie Houbraken, Kok, Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 47; Kramm, *Lev. en werk der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 711; *Cat. van het Mus. Boymans*, bl. 19; *Navorscher*, D. VIII. bl. 318; Muller, *Cat. van Portr.*

HONDEKOETER (Gijsbert de), volgens sommigen zoon, doch waarschijnlijk broeder van den vorige, werd in 1618 te Utrecht geboren, genoot het onderwijs van Gilles, werd in 1627 als kunstschilder in het St. Lucasgild te Utrecht ingeschreven, schilderde zeer natuurlijk hanen, hennen en andere huiselijke vogels en stierf in 1653.

Zie Houbraken, Kok, Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 47; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 711.

HONDEKOETER (Melchior de), zoon van den vorige, werd in het jaar 1636 te Utrecht geboren. Hij woonde eerst te 's Hage, waar hij in 1659 lid was der confrerie kamer van Pictura. Toen hij aldaar als lid een stuk moest geven, was het een *Zeestukje met eenige schepen*, hetwelk hij den 7 April 1661, met kennis der regenten terugnam, en in plaats er van een stukje met *twee doode vogels tegen een muur hangende*, stelde. Dit stukje vereerde hij 2 Junij 1663 aan de kamer, en het was waarschijnlijk dat hij zich toen te Utrecht vestigde. Hier legde hij zich op het schilderen van uit- en inlandsche vogels, waarin hij zijn vader en oom, J. B. Weeninx, tot leermeesters had, en waarin hij zoo uitmuntte, dat Europa hem den eeretitel gaf van de Raphaël der dieren. Immerzeel schreef: „Paauwen, fazanten, kalkoenen, hoenders en andere vogelen, zoo levend als dood, schilderde hij met een meesterlijk penseel. Zijne ordonnanties zijn gevarieerd en rijk; zijn koloriet is waar en schoon. Het zou bezwaarlijk zijn de natuur naderbij te komen. Er behoorde eene levendige verbeelding en een poëtische geest toe, om, zooals hij deed, het pluimgedierte in zijne verschillende bewegingen en neigingen voor te stellen. Men vindt aangeteekend dat hij een haan bezat, dien hij had weten te leeren hem tot model te dienen, met uitgebreide vleugelen, en dat hij naar keuze met zijn maalstok denzelven wist te stellen naar dat hem zulks in zijne ordonnanties te pas kwam. Ook had hij een groote verdienste in het schilderen van viervoetige dieren."

Op het rijks museum te 's Hage en te Amsterdam vindt men verscheidene stukken van zijn penseel. Te 's Hage twee stukken met *verschillend gevogelte*; een dito *waar een raaf van zijne vederen beroofd wordt* en een *Gezigt der diergaarde van koning Willem III op het Loo*; te Amsterdam twee stukken met *levende vogels*; een *Bloemstuk met verscheiden planten, vogels en kapellen*; een stuk met *dood wild*; eene *afbeelding met papegaaijen, andere vreemde vogels en apen*; een *landschap met een dooden reiger aan een tak van een boom hangende, doode eenden, patrijzen, een gans en jagtgereedschap*; een *pendant met fazanten, haas, paauwen* enz., en eindelijk een *gezigt op eene hofstede met een pelikaan en nog eene menigte uitlandsche vogels*. Dit stuk is bekend onder den naam van het drijvend veertje, om een kleine veder, die zeer natuurlijk op het water schijnt te drijven.

Op de verkooping van Braamcamp waren twee schilderijen van hem, het eene voorstellende een *Plein waarop vele vogels gezien worden, als op den voorgrond eenige kuikens, twee hoenderen en een kalkoen, wat verder een kraaijende haan, omringd van verscheiden hennen, in het verschiet eene boerderij*; het ander was een *Landschap, waar bij de stam van een boom een fraaije waterhond ligt*,

en daarachter een bok, geit en andere dieren. Het eerste werd voor *f* 470.00, het andere voor *f* 1,350.00 verkocht. Op de verkooping van de Vos goldt een waterverw-teekening, waarop een *paauw en meer gevogelte*, *f* 50.00. Hij graveerde ook in zwarte kunst. Léon de la Borde vermeldt *pluimgedierte op het bassecour enz.* en een *zittende patrijshond*, naar zijn eigen schilderijen. Op de verkooping van den grave von Fries werden twee prentjes van dezen meester, een *zittende hond* en eene *ordonnantie van vogels*, voor *f* 10.00 verkocht. Hondekoeter oefende de kunst tot op het zestigste jaar zijns ouderdoms; hij overleed den 3 April 1695. Zijn portret is bij Houbraken.

Zie Houbraken, Kok, Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 47, 48; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 718; Léon de Laborde, *Hist. de la Gravure en manière noire*, Paris 1839, 8o.; Muller, *Cat. van Portr.*

HONDEKOETER (Nicolaas de), waarschijnlijk zoon van Gilles, uit het eerste huwelijk, vestigde zich als kunstschilder te Delft. Hij werd in 1614 geboren en huwde op 24 jarigen leeftijd met Sara Coenraets, dochter van Jacob Coenraets en Annetje Andries.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 718.

HONDIUS (Abraham), of de Hond, schilder en graveur, in 1638 te Rotterdam geboren, vestigde zich te Londen. Reeds in 1665 bevond hij zich in die stad, waar hij in 1695 overleed. Hij muntte uit in het schilderen van jagtstukken, die door natuurlijkheid van voorstelling, stoutheid van uitvoering en gemakkelijkheid van penseel, het meest van alle meesters aan dergelijk kunstwerk van Rubens en Snijders komen. Zijne ordonnanties zijn vol vuur, doch zijn koloriet is wel eens buitensporig en niet juist van teekening. De raadsheer Herman Trip te Groningen, bezit of bezat van hem een kapitale schilderij, voorstellende een *Beerenjagt met levensgroote dieren.* Houbraken meldt van hem een bijzonder fraai *maanlicht* gezien te hebben, en dat de *brand van Troye* een zijner schoonste stukken is, doch anderen willen dat deze stukken van eenen anderen Hondius zijn. Bartuf beschrijft in zijn *Peintre graveur* 9 geëtste prentjes van dezen meester. Zij stellen verschillende wilde dieren voor, die kunstig en natuurlijk van teekening, maar uithoofde van de fijne naald eenigzins mager in de arcering zijn. Een exemplaar der prenten van Abraham Hondius, bestaande uit 12 stuks en zijn portret, gold op de verkooping van den grave von Fries, Amsterdam 1824, *f* 135.00.

Zie Houbraken, Kok, Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 48.

HONDIUS (Hendrik) of de Hond, werd in 1573 te Duffel in Noordbrabant geboren. Zijn vader was een geleerde uit een deftig geslacht. Na zich in de teeken- en schilderkunst geoefend te hebben onder J. Wierix en later onder Frederik de Vries, bezocht hij achtereenvolgende tot vermeerdering van zijne kennis Keulen, Parijs, Londen, overal bewijzen nalatende van bedrevenheid in de teeken-, graveur-, bouw-, doorzigt- en krijgsbouwkunde.

Hij vestigde zich te 's Hage, waar hij tijdens de Bie in 1662 als 89jarigen grijsaard nog leefde en zijn *Gulden Cabinet* uitgaf.

Dezelfde de Bie wijdt in het genoemde werk breed uit in den lof van 's mans verdiensten als teekenaar en graveur, er bijvoegende dat zijn werk van vorsten en edelen begeerd werd.

Men heeft van hem:

Beschrijvinge en de afbeeldinge der generale regelen der fortificatie, der artillerie munitie ende vivres van deselver en hare commissiën van de leger, aerde wallen de approchen met het tegenweer ende van vyerwerken, 1624, 4 d., fol., m. pl.

In 1625 is dit werk vertaald en uitgegeven onder den titel: *Déscription et déclaration des règles générales de la fortification de l'artillerie, et des munitions et des vivres.*

Alghemeine regelen der sterkebouw, 's Hage 1625, folio, vertaald en uitgegeven in het Italiaansch met den titel: *Descorsi sopra la necessita delli architectura militaris*, Venet. 1642, 4o.

Van de perspective ook onderrigting in de perspectief kunst, Amst. fol., 's Hage 1622, fol.

Over de Globen.

Theatrum honoris in quo nostri Apellis seculi seu pictorum qui patrum nostrorum memoriae vixerunt celebriorum, praecipue quos Belgium tulit, verae et ad vivum expressae imagines in aes incisae exhibentur, Amst. 1612, 1618, kl. fol. 68 stuks kopyen naar de tweede vermeerderde uitgaaf met verzen van Dominicus Lampsonius, in 1572 door de weduwe van Pieter Clocke van Aelst uitgegeven, door Jeronimo Cock, Wierix en anderen gesneden.

Afbeeldingen van sommige in Gods woordt ervaren mannen die bestreden hebben den Antichrist, in het Latijn door Jac. Verheiden en nu in het Nederlandsch door P. de K., 's Hage 1601, 4o.

De kaarten enz. van het *Toneel oft Beschrijvinge der steden van Holland enz. door Marcus Zuerius Boxhorius*, Amst. 1634, 4 oblong.

Les Pacificateurs Belgiques en 30 Planches par H. Hondius, avec le libre et le discours en Latin à Amsterdam 1618, in 4o.

Les hommes illustres, gravés et inprimés par H. Hondius in 4o. en 21 planches.

Les Portraits des hérésiarques et autres hommes illustres par H. Hondius, J. Muller, J. Matham, J. Stadeler etc., in 86 planches, Petit. in fol.

Topographia variarum regionum etc. ou les vues d'après nature, par Matthieu Bril, très bien gravées sous l'oeil de Henri Hondius, in twee boekjes van 25 en 29 platen in 4 oblong, in 1611 en 1614 uitgegeven.

Pompe funèbre de Charles V, executée par ordre de Philippe II à Bruxelles, en 37 planches, Joan a Duetecum, Luc. Duetecum fec. Hondius exec. 1619.

Waarschijnlijk is het bl. 125 der *Arithmetische ende Geometrische Practycke der Bosschieterye enz. door Willem Claesz. van Utrecht*, Rotterd. 1641 in 4o. aangehaalde werk: *Het Fortivicaty boeck, waerin breedvoerig van de Brug over de Schelde door Parma gemaakt, wordt gesproken*; hetzelfde met de vroeger gemelde *Beschrijving enz.*

Bij Heller komen eenige losse graveerwerken van hem voor, als:

Salomons eerste regt, naar C. van Mander.

Rijk versierde vazen met bloemen, naar Elias Verhulst, 1579.

De Uylenspiegel, copy naar Lucas van Leyden, 1644.

Kramm vermeldt ook nog:

Een dorpsgezigt met landelijke feesten, Schelle, Belle enz., bet. H. Hondius, fec. A. act. 75, 1648.

Volgens Immerzeel heeft hij een reeks van 144 portretten, meest alle van Vlaamsche kunstenaars vervaardigd.

Zijn portret komt voor bij de Bie.

Waarschijnlijk is hij de autheur van *Korte Beschrijving van de generale regelen der Fortificatie* enz. Anno 1620, Hagae comit. fol.

Zie Houbraken, Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 48; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts*, D. II. bl. 719; Arrenberg, *Naaml. van Ned. Boek.*, bl. 195; *Kunst en Letterb.*, 1833, D. II. bl. 7, 19.

HONDIUS (Hendrik), *de Jonge*, door sommigen voor den zoon van Jodocus, door Kramm voor dien van Hendrik gehouden, werd te Londen geboren en bloeide omstreeks 1640. Hij was een goed teekenaar en plaatsnijder en als zoodanig de verdienstelijkste der Hondiussen. Met een aangename en vaste snede bragt hij geschiedkundige onderwerpen, landschappen en portretten op 't koper, zooals *Elisabeth, koningin, Jacobus I, koning van Engeland, Willem, prins van Oranje, Bernard, hertog van Saxen Weimar, Christiaan, hertog van Brunswijk, Ferdinand, keizer van Duitschland, Francis Drake.* Ook bezorgde hij in 1636 een groot plan van Gent in 8 bladen.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunste.*, D. II. bl. 49; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 719; Muller, *Cat. van Portr.*, bl. 366.

HONDIUS (Jodocus), een der vermaardste wereldbeschrijvers van Europa, werd in 1563 te Wacken in West-Vlaanderen geboren, en verhuisde, toen hij twee jaren oud was, met zijne ouders naar Gend. Reeds op zijn achtste jaar begon hij in been en koper te snijden, doch zonder eenig onderwijs. Toen de hertog van Parma zulks vernam, ontbood hij hem, ontving hem minzaam, droeg hem het maken van eenige statuen op, die hij zoo goed vervaardigde dat de hertog bij hem aandrong naar Rome te gaan, waartoe hij echter geen lust had. Zijn schrift was buitengewoon schoon, ook had hij zich het lettergieten eigen gemaakt. In korten tijd leerde hij de Grieksche en Latijnsche talen, en toen hij den ouderdom van 20 jaren bereikt had, begon hij zich geheel aan de beoefening der aardrijkskunde toe te wijden. Hij vervaardigde groote globes, mathemathische instrumenten en geographische kaarten. Later ging hij naar Amsterdam en was daar in 1597 blijkens het hem geaccordeerd octrooi „omme voor tien jaren alleene te mogen maecken eenen niewen *Globum terrestre* by hem met de eygene hant getrocken ende gesneden", werkzaam. Hij overleed er den 10 Februarij 1611.

Tot zijne voornaamste werken behooren:

Nova et exacta totius orbis terrarum descriptio geographica et hydographica.

Atlas maior, Amst. 1627, 4°.

Descriptio Italiae, L. B. 1627, fol.

The theotre of the Empire of Great Britaine: Presenting an exact Geography of the Kingdomes of England, Scotland, Ireland and the Iles adjoyning: with the Shires, Hundreds, Cities and Shire-tounes, with in ye Kingdome of Engeland, divided and described by John Speed, Imprinted at Londen 1627 (eene latere uitgaaf, de eerste was waarschijnlijk van 1610).

Hij bezorgde negen nieuwe oplagen van den grooten Atlas van Gerhard Mercator.

Zijne sierlijk gegraveerde letterschriften hebben mede een Europeschen roem verworven en vooral zijn werk, uitgegeven onder den titel van Jod. Hondii *Theatrum artis scribendi, varia summorum nostri seculi artificum exemplaria complectens, novem diversis linguis exarata*, (Amst. 1614, 4°.); de tweede uitgave is door zijn zoon bezorgd, de eerste is van 1594. „Hij heeft daarin", schrijft zijn zoon, „ook de schrijfkunst opgenomen naar die van Jan van der Velde, Jaquemyn d'Hondt, M. Martin, een Engelschman, Henrix Jean de Beauchesne van Parijs, Felix van Sambix, Pierre Barles een Engelschman, en Cunine van Rome, die, in vinding en zuiverheid van bewerking alsnog niet zijn overtroffen.

Zie Valer. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 768; Luiscius, Moreri, Hoogstraten, Kok; Ebert, *Algem. Bibl. Lexicon*; Jöcher, *Gel. Lexic*; Poggendorff, *Handwörterb. zur Geschichte der exacten Wissenschaften*; Sanderus, *Verheerl. Vlaand.*, D. II. bl. 23; Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams Kunsts.*, D. II. bl. 49; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 726; *Cat. Bibl. publ. L. B.*

HONDIUS (Jodocus), zoon van den vorige, graveur en plaatsnijder te Amsterdam. Hij bezorgde o. a. de tweede uitgaaf van het *Theatrum artis scribendi* van zijnen vader.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstsch.*, D. III. bl. 722.

HONDIUS (Willem), zoon van Hendrik Hondius, *de jonge*, werd in 1600 te 's Hage geboren, en was een der beste graveurs ten tijde van Rubens. Van Dijck, die hem wist te waarderen, deed hem medewerken aan het vervolg zijner prentverzameling.

Na zich lang in den Haag te hebben opgehouden, vertrok hij naar Dantzig, waar hij een aantal portretten, zoo naar zijn eigene teekeningen als naar die van anderen vervaardigde. Aangenaamheid van toon en uitvoerigheid kenmerkten zijne kunst, en hij wist het karakter van den meester, naar welken hij werkte, te bewaren. Hij werkte nog in 1652.

Kramm vermeldt van hem het fraaije portretje van *Gerhardus Comes a Doënhoff* en den titel van J. van der Eyck's *Handvesten, Privilegien enz. van Zuidholland*, Dordr. 1628, 4°., naar de teekening van A. van der Venne. Eene der schoonste portretten door hem naar A. van Dijck gegraveerd, is dat van *François Franck de Jonge.*

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D II. bl. 48; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts*, D. III. bl. 722; Muller, *Cat. van Portr.*, bl. 316.

HONDIUS (Cornelis) of de Hond, geboren te Beveren, volgens Vrolykhert in 't land van Waas, doch volgens A. Walraven, meer waarschijnlijk in het arrondissement Kortrijk, in West-Vlaanderen, waar zijne goederen werden gevonden, na zijn dood, bij het twaalfjarig bestand, aan zijne kinderen teruggegeven. Hij vlugtte waarschijnlijk om de geloofsvervolgingen naar den Paltz, en in het vaderland wedergekeerd, volgde hij in 1578 Cornelius Baselius als predikant te Vlissingen op. Hij was zeer geleerd en genoot veel liefde en toegenegenheid van zijne gemeente. Mogelijk was hij dezelfde, die, volgens Hooft, in 1578 te Goes verscheen, om daar van den magistraat een kerk voor de Gereformeerden te verzoeken. Hij huwde in 1598 te Middelburg voor de tweede maal Janneke van Oosterzeele, van Leuven, weduwe van Lucas Jansse[en], en voor de derde maal te Vlissingen, Betken van der Winkel. Hij was in 1605 nog in leven.

Zie Hooft, *Ned. Hist.*, bl. 547; Uytenbogaerd, *Kerk. Gesch.*, D. III. bl. 197, 198; Vrolykhert, *Vliss. Kerkhem.*, bl. 27—30, 57; A. Walraven, in *Cassandria* 1857, bl. 183.

HONDIUS (Jacobus) of de Hond, zoon van den vorigen, werd te Wattenim in den Paltz geboren, studeerde te Leyden en werd den 1 Junij 1602 als, proponent, te Vlissingen tot adjunct-predikant van zijn vader, vervolgens tot predikant beroepen. Hij was een liefhebber van studie, en blijkens zijn gedichtje op den *Mouffenschans* van zijn broeder een beoefenaar der poëzy.

Hij huwde eerst (1604) te Middelburg met Elsabeth Schijn, j. d. van Antwerpen, vervolgens (den 10 Dec. 1622) met Esther van Keerbergen van Amsterdam. Uit zijn eerste huwelijk won hij (1609) een zoon, Johannes, en twee dochters, Cornelia, gehuwd met Petrus Regenmorterus, predikant te Aardenburg, en Jacomijntje, gehuwd met Charles Everwijn, predikant te Breskens, vervolgens te Aardenburg, van waar hij naar de Waalsche gemeente te Gouda vertrok.

Jacobus overleed in Maart 1625 en werd den 1 April daaraanvolgenden begraven.

Zie Vrolykhert, *Vliss. Kerkhem.*, bl. 57—63.

HONDIUS (Petrus) of de Hond, broeder van den vorige, werd te Vlissingen geboren, studeerde te Leyden in de godgeleerdheid, en onder den hoogleeraar Clusius in de kruidkunde. Ook was hij bijzonder bevriend met Ch. Porret, apotheker en begunstiger van den kruidtuin aldaar. In 1606 werd hij predikant te Neuzen en diende de Hervormde gemeente aldaar tot in 1621, toen hij overleed. Daar hij ongehuwd was, woonde hij in bij den burgemeester Johan Serlippens, die de zoogenaamde Moufe- of Moffenschans met de daarbij behoorende gronden in eigendom verkregen hebbende, ze in een fraaije buitenplaats herschiep.

Hondius, een geleerd en dichtlievend man, en tevens een beoefenaar der kruidkunde, bragt, door zijne ruime tijdelijke middelen daartoe in staat gesteld, al zijn vlijt ten offer, om hier een eerst en hoogst belangrijk voorbeeld van tuinbouw te leveren. Dit vernemen wij uit zijn dichtwerkje getiteld:

Dapes inemptae of de Moufeschans, dat is de soeticheydt des Buytenlevens, vergeselschapt met de Boucken, afgedeelt in X Gangen. Nieuwe Editie. Nu eerst bij den Autheur uyt laeten gaen, 't samen met zijn Hofwetten, Leyd. 1621, 8°.

Eerst verscheen zijn *Hof en Tafel* in 12°., doch toen een onbekend R. C. geestelijke die uitgaaf gehekeld had, wijl de inhoud er van alleen het keukenwerk of de spijsbereiding bevatte, gaf hij, „ook uit een onweerstaanbare begeerte om alzoo zijne hoven, die toen reeds waren, voor de vergetelheid te bewaren", dezen nieuwen druk.

Dit thans zeldzaam voorkomend werk is van een algemeene opdragt aan zijn vriend, den burgemeester Serlippens, voorzien en bestaat uit tien gangen of afdeelingen, elk afzonderlijk nog aan voorname personen opgedragen. I. *Ste-leven vergeleken bij het buytenleven*, toegeëigend aan Guliaume de Soete Haultain, admiraal van Zeelandt; II. *Buytenhof*, aan Dierick van Haestrecht, heere van Druynen en Gansoyen etc.; III. *Bloemhof*, aan Christiaan Porret, vermaerden apothecaris, simplicist ende herbarist; IV. *Moes-cruyden*, aan Caspar Pilletier, geleert en de vermaert medicijn der stadt Middelburgh; V. *Ghenees-cruyden*, aan Everardus Vorstius, hoochgeleert ende vermaert professor in de Medicijne ende curateur van den hof der universiteyt van Leyden; VI. *Spyse*, aan Johanna de Burghgraven, huysvrouwe van den heere Johan Serlippens, oud-burghmeester van Axel, Neuzen, Biervliet; VII. *Ouffeninghe naer den eten*, aan Pieter Courten, trouw ende vermaert coopman tot Middelburgh; VIII. *Ouffeninghe op 't Cantoir*, aan Johan Huyssen, heere van Cattendijck, ghecommitteerde raet 's lants ende gravelicheydts van Zeelandt; IX. *Wandelinghe naer 't studeren*, aan H. van Tuyll van Seroorkerke, heer van Stavenisse, ghecommitteerde raet ter admiraliteyt van Zeelandt en X *Morgenstont-werck*, aan Jacobus Hondius, trouwen ende welgeleerden predicant tot Vlissinghe, terwijl ten slotte de *Hofwetten* zijn opgedragen aan dr. Jeremias van Daalen, vermaert ende ervaren medicyn. Daniel Heinsius vereerde het werk met een lofdicht. Ook was de schrijver bevriend met Jacob Cats, gelijk blijkt uit zijn dichterlijke werken, waarin hij van zijn „lieve vrient Hondi" en meermalen van het werk *de Moufeschans* gewaagt.

Hondius had grooten roem als kruidkundige, en was in drukke briefwisseling met geleerden van zijn tijd.

»En hier (zong hij) laet ik alle dagen
»Licht een ure stille staen,
»Om met lust en welbehagen
»Al mijn brieven ga te slaen,
»Die my levert al gelyck
»Het geheele Christenryck,
»En van Westen en van Oosten
»In mijn eenheyt comen troosten,
»Hondert Heeren aan mij schrijven
»Eer het jaer ten eynde gaet."

En onder die zijnen beroemden lusthof bezochten wordt ook prins Maurits genoemd.

Dat hij een groot kruidkenner was blijkt voornamelijk uit de 3e, 4e, 5e en 7e afdeeling van zijn werk, vergeleken met Dodonaeus, *Cruydtboeck*, bl. 569, 1412, 1476 enz., daar het blijkt dat Hondius hier het eerst heeft aangekweekt het katoenkruid van Canada (Apocynum Canadense), het Chrysantemum of Batates Canadense, door hem eerst Artissokken onder de aerde genoemd, hebbende hij zelf Dodonaeus teregt gewezen omtrent het limoenkruid.

Behalve de *Mouffeschans* gaf hij in het licht: *Leo Belgicus, hoc est Inferioris Germaniae Provinciarum Septemdecim status hodiernus*, L. B. 1598, 4°. Ook arbeidde hij aan een dichtkundige beschrijving van den Spaanschen oorlog en aan een *Herbarius Indicus* of *Afteekening en beschrijving van Oost- en West-Indische gewassen.*

Mogelijk was hij dezelfde wiens mss. Lat. gedichten nog op de bibliotheek der Leydsche hoogeschool berusten.

Zie Smallegange, *Chron. van Zeel.*, bl. 769; La Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 212 volgg.; Vrolykhert, *Vliss. Kerkhem.*, bl. 58; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. IV. bl. 232; *De Moffeschans*, door J. van der Baan, in *Cassandria, Zeeuw-Vlaamsch Jaarboekje voor* 1856; *Petrus Hondius door* A. Walraven, in *Cassandria voor* 1857; Le Francq van Berkhey, *Natuurl. Hist. van Holl*, D. III. bl. 1496; Cats, *Ouderd. en Buytenlev.*; *Euterpe*, D. I. bl. 104; Gerdes, *Florib. Lib. rar.*, p. 173; *Bibl.* Röver., T. II. p. 227; *Bibl. publ. Acad. Leid.*

HONDIUS (Jacobus), zoon van Ludovicus Hondius, predikant te Huissen in het Gooi (1621) en te Schagen (1624), werd als proponent beroepen te Huysduynen en den Helder 1653, te Hoorn 1661 en stierf aldaar in 1691.

Hij gaf uit:
Licht schynende in de duysternisse, Hoorn 1676.
Over den grond der zaligheid, Amst. 1679.
Een waare Christen, 8°.
Swart Register van 1000 sonden, als een staeltje, dienende tot ontdeckinge en de opweckinge van den vervallen ijver en godvruchtigheid der hedendaegsche genaemde ledematen in de Geref. Chr. Gemeynten van Nederland, Amst. 1679, 12°., Amst. 1724, 12°.
Wit Register van veelerley vertroostingen enz., Hoorn 1685, Amst. 1725, 2de uitg.

Zie de Paauw en Veeris, *Naaml. van Pred.*, bl. 101; Abbing, *Geschied. der Stad Hoorn*, D. II. bl. 90; Arrenberg, *Naamreg. van Ned Boeken.*

HONDIUS (Gerardus Puppius), zoon van den vorige, werd te Hoorn geboren. Den naam Puppius had hij van zijn moederlijken grootvader Gerardus Puppius, van 1625—1665 predikant te Hoorn. Hij zelf bekleedde het leeraarambt te Zuidzijpe (1688), Oostzaandam (1691), Nijmegen (1698), Hoorn (1703—1707) en te Amsterdam, waar hij den 9 Maart 1740 stierf. Hij beoefende de Nederduitsche dichtkunst, blijkens zijn gedicht vóór D. Willink, *Lusthof van Christelijke Dank- en Bedezangen.*

Zijn zoon Henricus werd in 1744 predikant te Castricum en Heemskerk en in 1747 te Broek en Waterland.

Zie Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XXI. bl 20; Abbing, *Vervolg der Beschrijv. van Hoorn*, bl. 91; Heringa, *Naaml van Dicht.*, bl. 52; Wagenaar, *Beschr. van Amst.*; Croese, *Kerk. Reg. van Amst*, bl. 149; Paauw en Veeris, *Kerk. Alphab.*, bl. 102; Muller, *Cat. van Portr.*

HONDIUS (L.), leefde in den aanvang der XVIIIde eeuw en beoefende de poëzy. In de *Chronyk van Schagen* vindt men er proeven van.

Zie van der Aa, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 240.

HONDT (Jacob de). Zie CANIS (Jacob).

HONDT (Pieter de). Zie CANIS (Pieter).

HONDT (Jan de). Zie CANIS (Jan).

HONDT (Hendrik de). Zie CANIS (Hendrik).

HONDT (Nicolaas de). Zie CANISIUS (Nicolaas).

HONDT (L. de), kunstschilder, van wien niets meer dan zijne werken bekend zijn. Op den *Catalogus* eener in 1756 te Mechelen gehouden verkooping komt voor: (No. 36) *Twee kleine bataille stukjes*; op eene te Brussel, 1758, (No. 59) twee stukjes, zijnde het een eene *bataille* en 't ander een *campement* en nog een *campement.*

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 721.

HONDT (Philips de). Ook van dezen kunstenaar is niets bekend dan zijn naam en werk. Op den *Catalogus* eener kunstverkooping in 1758 te Brussel gehouden, komen van hem voor:
No. 27. Twee *Landschappen met figuren.*
No. 28. *De kunsten in een Landschap.*
Op *Catalogus* eener verkooping te Brussel 1765:
No. 133. Twee *Landschappen met beesten en figuren,* en op eene andere van 1767 aldaar gehouden:
No. 70. Een *Landschap met menschen, paarden en wagens.*

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 722.

HONERT (Rochus van den), van den Honaert of Honerdus, zoon van Thomas van Wesel, ridder,

die naar zijn landgoed den naam van van den Honert aannam, en van Ida de Jonge Willemsdr., werd 18 Maart 1572 te Dordrecht geboren. Na de Latijnsche scholen aldaar bezocht te hebben, vergezelde hij (1591) Lipsius en Bertius op eene reis door Duitschland en werd in 1593 te Basel licentiaat in de regtsgeleerdheid, waarna hij in het vaderland wedergekeerd, het volgende jaar den eed als advocaat voor den hove van Holland aflegde. In 1596 werd hij pensionaris; in 1597 bij surrogatie en in 1600 „ter voller teelt" schepen te Dordrecht. In 1598 werd hij aangenomen „als gewoonlijk gemagtigde om zich te ontbouden in den Haag om 's lands en stads dienst waar te nemen, op eene wedde van *f* 300"; in 1599 en 1603 gemagtigd tot het hooren der gemeenelands rekening; in 1601 en 1602 was hij lid der gecommitteerde raden van Holland en West-Friesland, en in het laatstgemelde jaar werd hij met Hugo Muijs van Holy en dr. Johan Berck, van wege Dort gezonden naar 't leger voor 's Hertogenbosch, om zijn excell. te verzoeken, dat in de electie bij zijne excell. te doen van twee raden in den hoogenraad, op hem (van den Honert) regard mogt worden genomen, in de nominatie van de heeren staten van Holland." Hij had ook zitting in 's lands rekenkamer en was commissaris politiek op de synode te Dordrecht 1618—1619, waar hij zich zeer gematigd en bescheiden gedroeg. Na het veroordeelen der Remonstranten werden eenige der curatoren van 's lands hoogeschool te Leyden van hun ambt ontzet en van den Honert tot curator aangesteld.

Ook was hij commissaris politiek op de synoden te Hoorn 1623 en te Enkhuizen 1624. In 1627 werd hij met Andries Bicker, Simon van Beaumont en Jo. Gijsbert van den Boetselaer naar het Noorden gezonden, ter bemiddeling van de geschillen tusschen de koningen van Zweden en Polen en om tevens eenige voordeelen te bedingen voor den Oosterschen handel. De gezanten namen den 5 Mei afscheid van de Staten en ontvingen de geloofsbrieven en den last om hunne reis te bespoedigen. Zij werden door den koning van Zweden op de onderscheidendste wijze, door dien van Polen zeer onbeleefd ontvangen en keerden den 11 Junij 1628 genoegzaam onverrigter zake terug. Hij bewerkte naderhand (1635) met A. Bicker en Jo. Andree eene verlenging van het bestand van 1629 tusschen Zweden en Polen en werd bij die gelegenheid door de koningin van Zweden tot ridder geslagen. Van zijne verrigtingen in het Noorden gaf hij een verhaal in zijn *Dachtafel van zijn eerste gezantschap*, met afbeeld., Utrecht 1632.

Tusschen zijn eerste en tweede gezantschap werd hij tot eersten raad in den hoogenraad benoemd en bij het openvallen van het ambt van raadpensionaris, door den dood van A. Duyk, kwam hij het meest, na Paauw, in aanmerking, door den invloed der voorstanders eener gematigde handelwijs in kerkelijke zaken.

Rochus van den Honert was een geleerd man en een niet ongelukkig beoefenaar der Latijnsche dichtkunst, blijkens zijne twee Latijnsche Tragoediën, onder den titel van *Thamara* en *Moses Legifer s. nomenclastes* L. B. 1611 *ex officina Joannis Patii*, f. o., die door Heinsius, Hooft, Huygens en Grotius zeer werden geprezen, doch niet gelijk Witsen Geijsbeek, van Kampen en prof. Siegenbeek willen, in het Nederduitsch zijn overgebragt. Zijne nagelatene mss. gedichten zijn in het bezit van het geslacht van van den Honert gebleven, tot op Cornelis de Witt, heer van Jaersveld, een groot kooper van boeken, van welke hij naderhand wederom een gedeelte verkocht. In de door hem aangelegde verkoopingen stopte hij van tijd tot tijd de handschriften van Rochus van den Honert, die alzoo in bezit van de heeren van Braam, Hoeufft en Schull zijn gekomen. De laatste was van plan de *Epigrammata* van van den Honert in het licht te geven. Hoeufft bezat, behalve de handschriften der beide genoemde tragoediën nog 49 *Epigrammata* 1616—1631 en *Selectiores numi, sive calculi, a celsis et praepotentibus Ordinibus Generalibus et Particularibus Foederati Belgii ab anno* 1555 *usque ad annum* 1609 *cusi, epigrammate explicati*, waarop Huygens een Epigram vervaardigde.

Het blijkt uit dit handschrift dat hij een beminnaar der penningkunde was, dat door van Loon en Collot d'Escury bevestigd wordt.

Van den Honert was in briefwisseling met de geleerdste mannen en beroemdste dichters van zijn tijd en wisselde ook verzen met de laatste; zooals met Grotius, Barlaeus, Heinsius, van Beaumont, Sevecote, die zijn Tragoedia *Maria Graeca* aan hem opdroeg, Huygens, Hooft, die zoo grooten prijs op zijn oordeel stelde, dat hij hem de afgewerkte stukken zijner *Nederlandsche historiën*, vóór de uitgave, ter lezing en beoordeeling zond. Ook was hij zeer bevriend met den beroemden G. J. Vossius en Cunaeus. Hij huwde Margaretha Hallincg, gezegd Pauli, die hem 6 kinderen schonk, die bij Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 1274 worden opgenoemd. Hij overleed te 's Hage, niet gelijk Witsen Geysbeek wil den 30 Januarij 1631, of Scheltema meldt 30 Januarij 1658, maar den 30 Januarij 1638.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 214, 1274, 1275; Valer. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 748; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 1079; *Biogr. Univ.*, T. XX. p. 515; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XXI. bl. 18, 19; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 472; Capellen, *Gedenkschr.*, D. I. bl. 611; Vreede in het *Mengelw. van het Jaarb. v. d. Regt. Magt* 1839, bl. 40; Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. I. bl. 601, 603—647, 708—715, D. II. bl. 233; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. X. bl. 388, D. XI. bl. 65, 213; van Wijn, *Nalez. over de Vad. Hist.*, D. XI. bl. 12; Wicquefort, *l'Ambassad. et ses fonct.*, T. I. p. 417, 447, 499; Brandt, *Hist. der Ref.*, D. III, bl. 23; Glasius, *Gesch. der Syn. te Dordr.*, D. III, bl. 15, 24—26, 278, 279, 289, 291, 293, 342; Tideman, *Ged. van Simon van Beaumont, Inleid.*, bl. X, XI; Scheltema, *Mengelw.*, D. III. bl. 84; en *Staatk. Nederl.*, D. IV; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 232—234; Siegenbeek, *Geschied. der Leydsche Hoogesch.*, D. I. bl. 108, 109, 115, D. II. bl. 10, 11; Pars, *Ind. Bat.*, p. 367; van Kampen, *Bekn. Geschied. der Ned. Lett. en Wetens.*, D. III. bl. 68; *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. bl. Collot d'Escury, *Holl. Roem in Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 80, D. II. bl. 196, 197; van Loon, *Hedend. Penningk.*, D. II. St. 7, p. 131; *Journaal van de Legatie, gedaen in de Jaren* 1627 *en* 1628, *bij de Ed. Erentfeste, Hoogh-Gheleerde, voorname seer discrete Heeren Rochus van den Honaert, — Andries Bicker, — ende Simon van Beaumont, — te samen bij de Hoogh-gem. Heeren Staten Generaal afgezonden op den Vrede-Handel tusschen de Coninghen van Polen ende Sweden enz. enz door A (braham) B (oot) een van de twee secretarissen derzelver ambassade*, Amst. M. Colijn, 1632, obl. fig. De andere secretaris was Schultsen; Coupé, *Soirées Litt.*, Vol. II. p. 22, Vol. VIII. p. 255—259; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 103, 104, *Cat. Bibl.* Hoeufft, p. 232; Hooft, *Mengelw.*, bl. 754; Barlaei *Poëm.*, p. 445, 449, 466, 467; *Epp.*, T. I. p. 289, 293, 425, 508, 519, 556, 599, T. II. p. 59, 663, 708; Dan. Heinsii *Poëm.*, p. 111, 162, 163, 240; Zevecotii, *Poëm.* p. 84, 170; H. Grotii *Poëm.*, p. 170, 255; Hugenii *Epigram.*, p. 89, 90, 91; Burmanni *Syll. Epp.*, T. I. p. 578, T. III. p. 28; *Epp. Clar. Viri ex. scrin. Brandtii*, p. 75, 80; P. Cunaei *Epp.*, CXXVI *ad* CXXXIV *et* p. 45, 46, 49, 75, 76; Hooft, *Brieven*, p. 96, 107, 153; *Praest. ac erud. vir. Epist.*, p. 525, 544, 795; *Rutgersii Variae Lectt.*, p. 445, 447.

HONERT (mr. Johan van den), zoon van den vorige en van Margaretha Hallincg, werd na volbragte studie, advocaat te Dordrecht en lid der regering, schepen in 1647, 1648, 1652, 1653, Raad 1640, 1641, veertig 1650. Hij werd in 1659 als buitengewoon ambassadeur naar Polen gezonden, alwaar hij door zijne handelingen den vrede van het Noorden bevorderde. In 1663 werd hij lid van den hove van Holland en stierf 14 April 1667. Hij huwde Cornelia Hallincg, dochter van Herman Hallincg, bij welke hij verscheidene zonen en dochters won, die vermeld worden bij Balen, *Beschrijving van Dordrecht*, bl. 1275.

Van hem bestaat een *Rapport van het gepasseerde omtrent syne extraord. ambassade na Polen, van waar was gerepatrieerd den* 3 *Julij* 1660.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XII. bl. 480; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 472; van Haren, *de Geuzen*, bl. 281; *Resol. van den Oudraad te Dordrecht* 1660, p. 163.

HONERT (mr. Herman van den), zoon van den vorige, werd den 2 Augustus 1645 te Dordrecht geboren, studeerde te Leyden, waar hij den 29 Junij 1666 den titel van doctor juris verkreeg. In 1670 werd hij oudraad of vroedschap en schepen en in 1671 waterschepen te Dordrecht. In 1672 continueerde hem de prins of verkoos hem op

nieuw tot oudraad en in October van dat jaar werd hij voor de eerstemaal gedeputeerde ter vergadering van de staten van Holland en West-Friesland. Den 12 October 1674 werd hij door zijn hoogheid tot schepen en in dezelfde maand tot secretaris van Dordrecht benoemd, blijvende echter in den oudraad. In 1678 werd hij, bij aanstelling van de heeren raden en rekenmeesters van de domeinen van hun edel groot mogenden ook secretaris van den hove en hooge vierschaar van Zuidholland. Tien jaren daarna (1688) werd hij van wege Dordrecht voor den tijd van drie jaren, gecommitteerd in het collegie van de heeren gecommitteerde raden van de staten van Holland en West-Friesland, gedurende welke commissie hij nevens den heer **van Obdam** en andere heeren door de staten van Holland en West-Friesland benoemd werd om hunne keurvorstelijke doorluchtigheden van Brandenburg uit naam van hun edel groot mogenden op te wachten; gelijk hij ook in Julij van 1706, toen hij voor de tweedemaal burgemeester was, door de staten benoemd werd om met den graaf **van Portland**, de heeren **Witsen** en **Baart** zijne koninklijke majesteit van Pruissen op te wachten. In 1703, 1709, 1715 zat hij wederom in het collegie van gecommitteerde raden, en in April 1706 werd hij aangesteld tot dijkgraaf van den Alblasserwaard. In 1702, na den dood van **Willem III**, benoemde men hem voor burgemeester van Dordrecht, welke betrekking hij ook in 1706, 1712, 1718, 1723, en eindelijk in 1727 bij surrogatie voor een jaar bekleed heeft. In 1703 benoemden hem de staten van Holland en West-Friesland tot curator der universiteit te Leyden, en in Januarij 1705 de raden van de domeinen tot waardijn van de munt van Holland te Dordrecht. Ook aan hem is de *Cat. Bibl. publ. Univers.*, Lugd. Bat. 1716, fol., opgedragen. Hij huwde den 30 Julij 1675 **Anna de Witt**, oudste dochter van mr. **Johan de Witt**, raadpensionaris van Holland, en van vrouwe **Wendela Bickers**. Bij gelegenheid van zijn 50jarig huwelijksfeest, liet hij een gouden penning slaan, op welke de wapens der getrouwden en een toepasselijk gedicht prijkten.

Hij verwekte vijf kinderen: **Cornelis van den Honert**, oudraad en oudschepen der stad Dordrecht, landdrost van Zuidholland, ontvanger van het Hollands convooi te Middelburg, gehuwd met **Alida van der Does**; **Cornelia Wendela**, ongehuwd; **Maria**, gehuwd met **Martinus Domus van Eversdijck**, commies ter kamer van de generaliteits finantie; **Agneta Jacoba**, ongehuwd en **Catharina Wilhelmina van den Honert**, gehuwd met mr. **Cornelis de Witt**, oudraad en oudschepen der stad Dordrecht.

Mr. **Herman van den Honert** overleed den 6 Augustus 1730.

Zie **Balen**, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 1276; *Levensbeschrijv. van Ber. en Gel. Mannen*, D. II. bl. 241—244; **Scheltema**, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 471; **Siegenbeek**, *Geschied. der Leidsche Hoogeschool*, D. II. bl. 19; **Schotel**, *de Wittiana*.

HONERT (Mr. Thomas van den) zoon van **Rochus van den Honert** en van **Margaretha Hallincg**, werd te Dordrecht geboren, was wagenmeester-generaal, en een zeer geleerd man, wien **Reinerus Neuhusius** twee gedichten wijdde. Hij huwde **Baldina Nobelaar** en stierf kinderloos in 1672.

Zie **Balen**, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 1275; R. **Neuhusii** *Jcti Thalia Alcmariana*, p. 114, 247.

HONERT (Tako Hajo van den) zoon van **Johan van den Honert**, ingenieur en krijgscommissaris van den vorst van Oostfriesland, in 1635 te Dordrecht geboren, en kleinzoon van **Johan van den Honert Heeren Dirksz.** en **Hasia van der Meyde**, werd den 16 Maart 1666 te Norden in Oostfriesland geboren. Slechts weinige weken mogt hij zijne moeder, **Ida Hajinga**, (de derde vrouw van **Johan van den Honert**) bezitten, doch hij vond eene brave en waardige opvoedster in zijne grootmoeder. Acht jaren bereikt hebbende werd hij naar de school te Emden gezonden, en toen hij dertien jaren oud was, geschikt geoordeeld om het akademisch onderwijs bij te wonen. Daar zijn vader hem echter daartoe te jong achtte, bleef hij zich nog twee jaren te Norden oefenen, waarna hij zich naar Marburg begaf, waar hij zich op de wetenschappen toelegde, zonder nog eene bepaalde betrekking in de maatschappij te hebben gekozen. In 1683 begaf hij zich naar Leyden, waar zijne keus zich, in weerwil dat zijn vader hem in de regten wenschte te laten studeren, tot de godgeleerdheid bepaalde. Hij genoot het onderwijs van **Wittichius**, **Le Moyne** en **Spanheim**, ook legde hij zich toen op de genees- en ontleedkunde toe. Vroeger had hij zich te Norden, onder zijn vader, in de wiskunde en te Marburg op de talen, wis- en natuurkunde geoefend. Gedurende den loop zijner philosophische studiën verdedigde hij eene *dissertatio de mundi in tempore productione*. Na den dood van **Wittichius** verliet hij de hoogeschool en begaf hij zich naar Dordrecht, en genoot daar het onderwijs van den hoogleeraar **Salomon van Til**, op wiens raad hij vroeger dan zijn plan was, zich tot proponent liet aannemen (1687) en zich de gewoonte eigen maakte zijne leerredenen op schets voor te dragen. In 1689 aanvaardde hij het beroep te Hendrik Ido- en Schildmans-Ambacht. Hier gaf zijne verkeering met een jongeling van de Roomsche godsdienst, dien hij tot de Hervormde poogde over te halen, hem aanleiding tot het zamenstellen van *De waarachtige wegen, die God met den mensch houd, uit een vast grondbeginsel, door hulp van de ingeschapene openbaring Gods afgeleidt en 't zamengeschakelt.* (Het laatste of IVde hoofdstuk behelst *een niet min dan wiskunstig vertoog van de Goddelijke herkomst der ingelijste (kanonyke) Bibelschriften.*)

Dit werk waarvan het eerste deel te Dordrecht in 1695 8°., later te Amsterdam in 1703, 4°., in 1730 vermeerderd en in 1742 (Amst. 2 dln. 4°. 3de dr.) door zijn zoon **Johan van den Honert** werd uitgegeven, en waarvan **J. Verburg**, met toestemming van den schrijver, een stelselmatig uittreksel ten behoeve van studenten, onder den titel: *Theologia naturalis et revelata per aphorismos delineata*, 1715, vervaardigde, doet hem als een Cartesiaansch godgeleerde kennen. Vrij en zonder zich aan stelselmatigen band te houden, ontwikkelt en beredeneert hij de godsdienstige waarheden, de praktische toepassing daarvan niet uit het oog verliezende. Terwijl **van den Honert** daaraan arbeidde, schreef hij ook zijne *Noodige voorbereiding tot ontdekking van de regte meening des Apostels Paulus, in synen uitmuntenden Sentbrief aan de Romeinen*, een werk dat hij aan den magistraat der stad Brielle opdroeg, welke deze eer met een voortreffelijk geschenk aan boeken vergold. Niet lang bekleedde hij het predikambt in den Briel. Hij werd in 1698 te Amsterdam beroepen, waar hij in de maand Mei zijne intrede hield en 36 jaren bleef. Hier schreef hij zijn *Kortbondig vertoog van Christus afkomst uit David, behelsende eene beweering van Mariaas erv-dochterschap, en eene vereffening van de twee geslagtkaarten bij Mattheus en Lucas te vinden* (Amst. 1702, 8°., Leid. 1726, 4°.) met bladwijzers door den proponent **Barth. Bolk**, en gaf hij in het licht: *Syntagma Dissertationum de Stylo Novi Testamenti graeco, quas collegit atque una edi curavit* T. H. v. d. H. *Eccl. Amst.* In deze verzameling vindt men de dissert. van **H. Stephanus** *de Stylo N. T. Graeci*, die van **Beza** *de dono linguarum et apostolico sermone; Idea Graecarum N. T. dialectorum* van **Pasor**, de verhandeling van **J. G. Straube** *de emphasi Graecae linguae*, en eindelijk een brief van **van den Honert** aan **Abraham Boddens**, Waalsch predikant, behelzende zijne gedachten over het, ter gelegenheid van de poging om de psalmberijming van **Marot** en **Beza** te verbeteren, opgeworpen denkbeeld dat het gebruik van oude, versleten en barbaarsche woorden en uitdrukkingen bij de godsdienst van geen belang was, daar men die ook in den Griekschen stijl van het N. T. aantrof. Hier tegen schreef **Elie Benoist**, predikant bij de Waalsche gemeente te Delft, eene *Amica postulatio de Stylo Novi Testamenti*, Delft 1703, 't geen aan **van den Honert** een tweeden brief ontlokte. Ook arbeidde hij aan eene tweede en verbeterde uitgaaf zijner *Waarachtige wegen*, doch terwijl hij hiermede bezig was, werd hij in de ker-

kelijke geschillen van dien tijd gewikkeld. Hij wilde geen werkeloos aanschouwer blijven in den pennestrijd gevoerd over den *Hemel op aarde* van Frederik van Leenhof. Hiertegen gaf hij zeven brieven in het licht en niet minder ijverig bestreed hij Leenhof en het Spinozisme in den tweeden druk van zijne *Waaragtige wegen*, en op de Noordhollandsche synode, welker voorzitter hij ten jare 1706 was. Zijne leerrede, bij de opening dezer vergadering, over Luc. VII : 35, uitgesproken, werd in 1707 in het licht gegeven. Van den Honert was in den aanvang de bescheidenste van alle tegenstanders van Leenhof; doch toen een onbekende had in het licht gegeven: *Redekundige aanmerkingen ter wederlegging van van den Honerts eersten brief*, werd hij in zijnen *Brief aan F. van Leenhof wegens de redenkundige aanmerkingen*, de onverdragelijkste, en durfde schrijven, dat er in den *Hemel op aarde*, behalve de overgangen van het eene tot het andere, wat het zakelijke betrof, geene twintig regels gevonden werden, die niet uit de schriften van Spinoza waren genomen. Niets heeft van Leenhof bij de Hervormde Kerk van Nederland meer in minachting gebragt dan deze beschuldiging door van den Honert tegen hem aangevoerd. Men geloofde den grooten theologant op zijn woord. Ook schaarde hij zich onder de bestrijders van Willem Deurhoff, predikant te Amsterdam, door velen als een pantheist en Spinozist met een zwarte kool gebrandmerkt en voerde de pen tegen hem zoo in zijn *Waarachtige Wegen* als in *Willem Deurhoffs hardnekkigheid*, Amst. 1707, 4°.

Deurhoff verdedigde zich in *Noodzakelijkheit en uitvlugten der werkinge Gods, tot oplossing van tegenwerpingen en uitvlugten van den heer T. H. v. d. H.*, Amst. 1707, 8°.

Niet lang daarna werd van den Honert in een scherpen twist gewikkeld, door de uitgave van zijn *Hoogepriesterschap van Christus, naar de ordeninge van Melchizedek, door eene ontleding en verklaring van het sevende hoofdstuk van Paulus sendbrief aan de Hebreën*, Amst. 1712. D'Outrein, toen predikant te Dordrecht, had kort te voren *De Sendbrief van Paulus aan de Hebreën ontleedet, uitgebreid en verklaart* enz. in het licht gegeven, waarin hij een tegenovergesteld gevoelen aankleefde, en nu meende hij dat van den Honert zijn werk opzettelijk tegen hem had gerigt, 't geen eene scherpe en bittere briefwisseling ten gevolge had, en twee geschriften van d'Outrein, over dit onderwerp verschenen. Van den Honert gaf hierop in het licht: *De Messias verheerlijkt aan des Heeren regterhand, voorgedragen in eene schriftmatige verklaring van den* 110den *Psalm, met een aanhangsel, ter verdediging van Melchizedeks ware menschheid en ligchamelike onstervelijkheid*, Amst. 1714. Nu werd de twist nog heviger. Als verbitterde vijanden stonden beide godgeleerden tegen over elkander toen d'Outrein zijn *Audi et alteram partem ofte afgeperste verdediging* en van den Honert zijn *Antwoord op het ongegronde klaagschrivt, rakende het verschil over den persoon van Melchizedek, dienende tot een vervolg van den* 110den *Psalm*, uitgaf.

Tot zulk een hoogte liep de twist, dat de Amsterdamsche regering tusschen beide moest komen. Hierdoor werden de gemoederen bedaard, terwijl van den Honert zich eerlang een nieuwen werkkring geopend zag, door zijne benoeming in de godgeleerdheid te Leyden, welke betrekking hij den 1 November 1714 met eene redevoering *De mysterio primi et secundi Adami* aanvaardde. In 1721 werd hierbij nog het onderwijs der Hebreeuwsche oudheden gevoegd, waarvan hij op den 4 van Wintermaand een aanvang maakte met eene redevoering *De necessario ad recte interpretandam scripturam sacram, Antiquitatum Hebraicarum cognitune.* Daarenboven hield hij nog twee redevoeringen bij het nederleggen van het rectoraat; de eerste, door zijn zoon vertaald, *over de noodzakelijkheid en het gedurig gebruik der Profetische godgeleerdheid in de kerk* (*Dissert de Theol. Propheticae necessitate, ejusque perpetuo in Ecclesia usu*, Lugd. Bat. 1721, 4°.), en de andere door J. Wena overgezet, *over de onverschilligheid in de godsdienst* (*De Religionis indeferentismo*).

Ook als hoogleeraar wikkelde hij zich in een hevigen twist met Anthonius Driessen, hoogleeraar te Groningen, over het al of niet gegronde zijner beschuldiging van zijn ambtgenoot Wittichius, dien hij bij curatoren wegens spinosismus had aangeklaagd. Van den Honert nam den handschoen voor den beschuldigde op in een brief aan den Groninger predikant Abraham Trommius. Hierop vatte Driessen tegen hem de pen op. Het scheen dat van den Honert met de zaak verlegen was, dewijl zijn antwoord uitbleef, zoodat Driessen het oordeel inriep van de Utrechtsche en Franekersche godgeleerde faculteit. Het oordeel der laatstgenoemde was allergunstigst voor Wittichius; de eerste zond hare bezwaren aan den beschuldigde met uitnoodiging die zelve uit den weg te ruimen, 't geen hij in een Latijnsch geschrift poogde te doen. Dit stuk behaagde Driessen geenszins en hij schreef opnieuw aan van den Honert, die thans in het licht gaf: *Repraesentatio, cur ad criminationes, quibus Cl. Driessen, Cl. Wittichium ob habitam ante aliquot annos de natura Dei disputationem a cathedra Groningana arcere conatus est, nihil responderit.* Doch Driessen wilde geen vrede en ging voort met schrijven, en toen een ongenoemd schrijver, voor wiens verhandeling van den Honert een voorrede plaatste, Wittichius verdedigde, ontbrandde het twistvuur nog heviger. Wij zouden te uitvoerig worden indien wij de verdere geschiedenis van dezen strijd volgden, te meer daar hij uitvoerig door Ypey en Glasius is geboekt. Alleen willen wij nog vermelden dat er van van den Honert nog twee twistschriften verschenen: *Repraesentationis Honertianae vindiciae* en *Brief aan een voornaam Heer.* Gedurende dien twist hield zich de onvermoeide van den Honert nog onledig met het schrijven van geleerde werken en het vermeerderen en verbeteren zijner uitgegevene, tot dat hij den 23 Februarij 1740 in den ouderdom van ruim 73 jaren overleed. Hij is tweemaal gehuwd geweest, in 1689 met Jacomina van Asperen, dochter van Gijsbert van Asperen, veertig der stad Dordrecht, en Maria de Witt, die in 1705 overleed; in 1707 met Elisabeth van Midlum, dochter van Cornelis van Midlum, predikant te 's Graveland. Hij verwekte 13 kinderen, van welke alleen zijn zoon Johan van den Honert onze aandacht verdient. P. van Gunst, J. Houbraken en de *Effigies* bij van der Aa hebben ons zijne afbeelding bewaard. Er bestaat op hem een bundel van Latijnsche en Nederduitsche gedichten, en nog 3 verzen te vinden in *Boekzaal der Gel. Wereld*, 1740, bl. 303 volgg.

Behalve de in den tekst genoemde werken schreef hij:

Afscheidspredikatie te Amsterdam.

Intreêpredikatie te Leyden.

Mengelstoffen, 2 d.

Voorbereyding tot de Sendbrief Pauli aan de Romeinen, Franeker 1698, 4°.

Vijf brieven tegen Leenhof, Amst. 1704, 8°.

Noodige aanteekeningen op de Artykelen van de Satisfactie van den kerkeraad tot Zwol, voorgesteld door T. v. d. H., Amst. 1705, 8°.

Brief tegens Wittichius, Leyden 1718, 4°.

Beknopte samenbinding der Goddelijke Waarheyd, Leyd. 8°.

Schriftmatig vertoog over Luc. VII : 35, 8°

Verklaring van eenige versen van het eerste capittel des Briefs Pauli aan de Romeynen, Leyd. 1742, 4°.

Brieven aan den Heere Witsen, met eenige nagelaten schriften van G. van den Honert, uitgegeven door J. van den Honert, Leyd. 1744, 8°.

Dissertatio de Creatione mundi secundum narrationem.

Mosis. Dissertatio de situ Edenis et hortu, quem Deus in ea regione plantavit. De lingua primarcia ejusque propagatione, Leyd. 1738, 8°.

Hij maakte ook eene *verklaring van het Hooglied* voor de pers gereed.

Zie *het leven en sterven van T. H. v. d. H.* beschreven door J. van den Honert, vóór den vierden druk van de *Waaragtige Wegen*; *Bibl Brem.* Cl. I. p. 154, 437 seqq. (*scripta eristica inter viros clarissimos D. A. Driesenium, D. T. H. van den Honert et Jac. Wittichium nunc super reciprocata*), Cl. II. p. 287, p. 881, (*controversiae Driessenio-Wittichianae continuatio*) Cl. V. p. 148, Cl. VI. p. 160; *Bibl. Groning.*, T. II. p. 384, T. III. p. 678; *Miscell. Gron.*, T. III. p. 768; Saxe, *Onom.*, P. VI. p. 37; *Bibl. Rais.*, T. XXXVIII. p. 37; Ypey, *Geschied. der Christ. Kerk in de 18de eeuw*, D. VII.

bl. 332, D. VIII. bl. 151 verv.; Ypey en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. III. bl. 242 verv.; Glasius, *Geschied. der Christ. Kerk en Godsd. in Nederl.*, D. II. bl. 191; *Godgel. Nederl.*, o. b. w.; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. bl. 176, 177; te Water, *Narratio*, p. 205, 206; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XXI. bl. 25—28; Rabus, *Boekz. van Europa* 1695 *b.*, bl. 265; Schotel, *Kerkelijk Dordr.*, D. II. bl. 317, 318; Kist en Royaards, *Kerkel. Archief inzonderh. voor Nederl.*, D. VII. bl. 285, 308, D. IX. bl. 490, 491; de Paauw en Veeris, *Nam. der Predikanten*, bl. 102, 103; Muller, *Cat. van Portr.*

HONERT (Johannes van den), zoon van den vorige, werd den 1 December 1693 te Henrik-Ido-Ambacht geboren en voor den koophandel bestemd, en reeds bevond hij zich op een kantoor, toen het bleek dat zijne zucht voor de beoefening der wetenschappen onoverwinnelijk was. Gelukkig had hij eene geletterde opvoeding genoten. Zelfs had hij, toen hij vijftien jaren oud was, een naamloozen brief uitgegeven aan H. Verrijn, die toen met d' Outrein over de vraag of de socinianen onder de christenen mogen geteld worden, in geschil was. Hij was eenentwintig jaren oud toen hij de godgeleerdheid begon te beoefenen en zich inzonderheid op de wijsbegeerte toe te leggen, zoodat hij, voor hij de academie verliet, onder voorzitting van Wittichius, eene verhandeling *de essentia et existentia Dei* kon verdedigen. Den 4 Junij 1719 werd hij door zijn vader als predikant te Katwijk aan den Rijn bevestigd, welke standplaats hij in 1721 met Enkhuizen verwisselde. Drie jaren later nam hij een beroep naar Haarlem aan, waar hij in 1725, ten gevolge zijner uitgegevene *Dissertatio de Gratia Dei, non universali sed particulari* in een hevigen twist werd gewikkeld met Johannes Driebergen en Kornelis Westerbaan, predikanten bij de Remonstr. gemeenten te Rotterdam en te Utrecht over het leerstuk der genade, die in Duitschland en in ons vaderland tusschen de godgeleerden werd gevoerd. Te gelijkertijd was hij in vete met de Lutherschen, wijl hij — wiens gezag zoo groot was dat men hem gedurig verzocht voorredenen te schrijven, ten einde aan de uitgegeven werken meer debiet te bezorgen — in zijne voorrede voor het werk van J. M. Mommers, *Luther Gereformeerd* en in andere schriften had beweerd, dat Luther met de Gereformeerden in de voornaamste punten overeenstemde.

Ondertusschen had van den Honert voor eene beroeping naar Amsterdam bedankt, doch dat naar Utrecht, om als hoogleeaar in de godgeleerdheid de plaats van F. A. Lampe te vervullen, aangenomen. Den 20 October 1727 opende hij zijne lessen met eene *Oratio de Divinis nuptiis*, en toen hij in 1732 ook met het onderwijs in de kerkelijke geschiedenis werd belast, aanvaardde hij den 31 Maart dien post met eene *Oratio de historia ecclesiastica theologis maxime necessaria.*

Zijne benoeming tot hoogleeraar was ten algemeenen genoegen en groot het aantal studenten die van alle kanten naar Utrecht gingen om zijne lessen bij te wonen.

Zijne dogmatische lessen hield hij naar aanleiding van de *Fundamenta theologiae didascalicae* van J. Melchior, waarvan hij in 1727 eene nieuwe uitgaaf bezorgde. Later (1730) gaf hij zijne *Institutiones typicae emblematicae et propheticae.* Van den Honert kon evenmin te Utrecht als te Amsterdam zijn twistgierigen aard verloochenen. Kort maar hevig was de strijd die hij met Odé voerde over de dagelijksche gehoorzaamheid van Christus, en de tusschenkomst der regering was noodig om beide geleerden te verzoenen. In 1734 werd hij naar Leyden beroepen, om, als ambtgenoot van zijnen vader, den post van gewoon hoogleeraar der godgeleerdheid te bekleeden. Hij aanvaardde dien, den 15 van Herfstmaand, met eene redevoering, *de regeneratione sive de natis ex connubio Christi cun Ecclesia liberis.* In het vervolg werd hem ook het onderwijs in de kerkelijke geschiedenis en der gewijde welsprekendheid op gedragen. Van het eerste maakte hij den 28 van Louwmaand 1739 een aanvang met eene redevoering *de Bohemorum et Moravorum Ecclesia;* van het laatste, op den 23 van Slagtmaand 1746 met het spreken *de Sapientia et arte Oratoris Ecclesiastici.* Een jaar vroeger had hij, als aftredend rector, eene redevoering gehouden *de mutuo Christianorum tolerantia.* Zoodra hij te Leyden was gekomen vervaardigde hij een eigenen leiddraad voor zijn dogmatisch onderwijs en gaf dien in 1735 met den titel *Institutiones theologicae didactico-elenchticae* in het licht. Ook geraakte hij spoedig in twist met een Roomschgezind schrijver, onder den naam van Zeelander, over het leerstuk der transubstantiatie, waarover hij een werk had in het licht gegeven, en vervolgens met den geleerden Doopsgezinden predikant van Harlingen J. Stinstra, een krachtig voorstander der geloofsvrijheid. Deze had in 1740 *vijf predikatiën over de natuur en gesteldheid van Christus koningrijk, onderdanen kerk en godsdienst* uitgegeven. Van alle kanten had men hem van Socianismus beschuldigd. Ook van den Honert meende niet te mogen zwijgen, zond hem een gedrukten brief, en toen deze dien in zijne *Gedagten over den brief van den heer J. van den Honert*, Harl. 1741, beantwoord had, liet de professor hierop vijf leerredenen over dezelfde teksten, die Stinstra behandeld had, volgen.

Ook bij de godsdienstige beroeringen, die in 1750 te Nijmegen op de Veluwe en elders plaats grepen, bleef van den Honert geen onverschillig aanschouwer. Hij zelf onderzocht en was er niet mede ingenomen, meenende er geheel iets anders dan de bijzondere werking der goddelijke genade in te vinden. Zij gaven hem aanleiding tot het schrijven van een *Eenvoudig verhaal van hetgeen te Nieuwkerk en daaromtrent van den 17 tot den 20 Julij 1750 gezien, gehoord en bevonden is; Aanmerkingen op het getrouw verhaal en de apologie van J. Kuipers; Brieven aan den schrijver van een boekje: Vrijmoedige en ernstige verdediging van het werk Gods te Nieuwkerk, aan Ph. de Roy en aan G. Kuipers,* en andere, waarin niet altijd de geest der verdraagzaamheid en liefde doorstraalt en die dikwijls vrij heftig geschreven waren. Ook tegen Nicolaas Holtius, predikant te Koudekerk, trad hij in het krijt en verzette zich met zijne *Verhandeling over de regtvaardiging des Zondaars uit en door het geloof*, tegen diens geschrift *over de regtvaardiging door het geloof* (1750), en niet gering was het deel dat hij in de zaak van van der Os, Zwolschen predikant, nam; (zie dat artikel).

Het was voor van den Honert moeijelijk zich in al de dogmatische twisten, welke toen onze vaderlandsche kerk beroerden, onzijdig te houden. Groot toch was het gezag aan zijne meening in de vaderlandsche kerk toegeschreven. Men noemde hem den paus van Nederland en raadpleegde hem als een orakel. Zijn aanbeveling was genoegzaam om, wie die verkreeg, in de kerk te bevorderen. Daarenboven vond hij een krachtigen steun in curatoren der Leydsche hoogeschool, die fier op het bezit van zulk een man, alles aanwendden om hem hunne goedkeuring en gunst te bewijzen. Van den Honert was een Coccejaansch godgeleerde in den vollen zin des woords, doch verre van onverdraagzaam omtrent de Voetianen, en krachtig werkte hij mede om de scherpe grenslijnen, die tusschen de kerkelijke partijen werden getrokken, flaauwer te doen worden. Zijne gematigdheid, vooral in de zaak van van Os, gaf dan ook aanleiding dat de hevige voorvechters der kerkelijke orthodoxie hem vergruisden en zijne gedachtenis na zijn overlijden zoo lasterden, dat de curatoren zich geroepen achtten die in hunne bescherming te nemen. Het was vooral de woelzieke Holtius, die in een eerroovend geschrift zijn gal tegen den achtbaren hoogleeraar uitbraakte, en curatoren wisten bij den raadpensionaris Steijn te bewerken, dat er nadrukkelijke maatregelen werden genomen om dien lasteraar te beteugelen.

Van den Honert bekleedde een eervollen rang onder de godgeleerden zijner eeuw. Hij was doorkneed in de godgeleerdheid en alle vakken die met haar in verband stonden, een uitmuntend meester voor zijne leerlingen. Als bijbeluitlegger maakte hij zich verdienstelijk door de voorredenen, die hij voor elk der deelen van de *Verklaring der geheele H. S. door eenige Engelsche godgeleerden*, 1741—1757, 4°., toevoegde; in zijn dogmatiek was hij een streng aanhanger en verdediger der aangenomen leer der Nederduitsch hervormde kerk. Hij huwde te Enkhuizen met Johanna van Loosen die hem drie kinderen schonk, onder welke Tako Hajo van den Honert, geboren den 2 October 1739, predikant te Nichtevegt, en overleed door velen betreurd, den 6 April 1758.

Zijn ambtgenoot J. Lulofs hield eene lijkrede op hem.

Aan J. Houbraken zijn wij zijne afbeelding verschuldigd.

Behalve de genoemde werken heeft men nog van hem:

De Septem Spiritibus Apocalypticis et de die Dominica, Dissertationes duae Theologicae, Traj ad Rhen. 1733, 4o., in *Miscell. Duisburg.*, T. II. p. 189, seqq.

Verzameling van Heylige Mengelstoffen, behelsende een verklaring van den XXIII en LXXXIV *Psalm, beneffens eenige verhandelingen van voornaame Geschiedenissen en Plegtigheden*, 2de dr, Leyden 1728, 4o.

Tweede verzameling van Heylige Mengelstoffen, behelzende een verklaaring van den LXXXVII *Psalm, een vertoog van de schakel der Evangelywaarheden, begreepen in de Heydelbergsche Catechismus, en een verhandeling van den spreekenden Engel in de Bethlehemitische landstreek*, Leyd. 1728, 4o., 3de dr. der beide verzamel. Leyd. 1747, 4o. In 1755 verschenen te Leyd. de 3 verzamel. 2de dr., 4o.

Afscheid- en Intreepredicatie, Leyd. 1728, 4o.

Verhandeling van Gods niet algemeene maar bysondere genade, als meede van 't weesen en aanweesen Gods, Leyd. 1726, 4o.

Antwoord aan de heeren Driebergen en Westerbaan, Leyd. 1726, 4o.

Vertoog van de veelvuldige redenen, door welke J. van den Honert bewogen is, het vervolg der Aanmerkingen van den heer J. Drieberge, vooreerst onbeantwoord te laten, Leyd. 1726, 4o.

Over het XI *hoofdstuk van den Brief aan de Hebreën*, Leyd. 4o.

Over den Sabbath, Leyd. 8o.

't Heylig Hallel of Feestgezang der Israëliten, begrepen in den CIIIden *en vijf daaraanvolgende Psalmen, geopend en verklaard*, Leyd. 1727, 4o.

Leerstukken der voorbeeldige, zinnebeeldige en prophetische godgeleerdheyd, in het Nederduyts vertaald door A. Stochius, Med. Doct. te Leyd, 1732, 4o.

Kerkelijke Redevoering over Titum II *vs.* 14, *ter gelegenheyd van een Dankzegging over des Heeren Heylig en Hoogweerdig Avondmaal*, Leyd. 1729, 4o.

Redevoering over 't leeven en sterven van F. Fabritius, Leyd. 1728, 4o.

Academische redevoering over de Boheemsche en Moravische kerk, hier komt bij deszelfs Geschiedkundige verhandeling van de oude Waldenzen, Bohemers en Moraviers, uyt 't Latijn vertaald door H. Stochius; en nog een verhandeling van Gods eeuwige en onveranderlijke Praedestinatie, 2de dr., 1739, 4o.

Aanmerking over den Brief van Waltteville, Leyd. 1739, 4o.

Verhandeling van de Transubstantiatie, Leyd. 1738, 8o.

Antwoord aan Zeelander over de Transubstantiatie, Leyd. 1742, 2 d. 8o.

Kort begrip der Christelijke Religie, voor die zig willen begeven tot des Heeren Heylig Avondmaal, Leyd. 1742, 1747, 8o.

Idem, in 't klein, 1733, 1743, 8o.

Brief aan J. Stinstra, Leyd. 1741, 8o.

Aanmerkingen over den Brief van Do. Mulder, Amst. 1736, 8o.

De Natuur en gesteltheid van Christus koningrijk, onderdanen, kerk en godsdienst, in vijf predicatiën over dezelve vijf texten van Gods Heylig woord, over welke de heer J. Stinstra vijf predicatiën gedaan en onder dezelve tytel in 't licht gegeven heeft, Leyd. 1742, 8o.

Fr. Fabritius en J. van den Honert, Predicatiën en Leerredenen, Leyd. 1735, 4o.

Lijkpredicatie over den dood van professor Joh. Wesselius, Leyd. 1745, 4o.

Academische Redevoering over de onderlinge verdraagzaamheid der Christenen, Leyd. 1745, 4o.

Bekentmakinge aangaande het geschrift van Th. de Hartogh, 8o. de 2de druk. Amst. 1738.

L. Bidloo, onbepaalde verdraagsaamheid en verwoesting der Doopsgezinden in het jaar 1701, waarby komen notabele stukken van Doopsgezinden en Remonstranten over de verdraagsaamheid, beredeneert door J. v. d. H., Leyd. 1742, 8o.

Aanmerkingen op het onlangs uytgekomen vervolg der gedagten van J. Stinstra over den Brief door den eersten aan den laatsten geschreven den 27 Julij 1741, Amst. 1743, 8o.

Aanmerkingen op het boek dat tegen hem geschreven is onder den tytel van vervolg der vaste gronden van het Catholyk gelove wegens het Heylige sacrament des Autaars door L. Zeelander, Amst. 1744, 8o.

Des Heeren wijnstok in Nederlandt, met deszelfs voorledene, tegenwoordige en toekomstige lotgevallen, beschouwt en beredeneert in eene kerkelijke Redevoering over Psalm LXXXV *vs.* 15 *tot* 20, *op den Algemeenen Dank-, Vast- en Bedendag, den* 13 *Maart* 1748, Leyd. 1748 8o.

Derde Verzameling van Heylige Mengelstoffen, Leyd. 1747, 4o.

Vervolg der Aanmerkingen op het tweede deel van het Boek dat tegen hem geschreven is, onder den tytel van Vervolg der vaste Gronden in het Catholyk gelove, wegens het Heylig Sacrament des Autaars, door J. Zeelander, Leyd. 1747, 8o.

De Kerk in Nederland beschouwd en tot Bekeering vermaand, Leyd. 1748, 8o. 3de druk.

Vraagstukken met derzelver Antwoorden tegen de leer der Papisten, tot bevestiging der Gereformeerde Nederl. Jeugd, gerigt naar Gods zuyver woordt, door een beroemd doctor in beyde de Regten, Leyd. 1746, 8o.

De leere der waarheid die naar de Godzaligheit is, in de hoop des eeuwigen levens, bij wijze van vraagen en Antwoorden ten dienste der Nederl. jeugd beschreven en aan derzelver edelste telg, de jonge Princes van Oranje en Nassau opgedragen, 1748, 8o., 1749, 2de dr. 8o., 1755, 3de dr., 8o., 1763.

De eerste beginselen van dit werk afgescheiden, Leyd. 1756, 8o., 4de dr., 1769.

De Mensch en Christus, zooals hij al en niet bestaat, na den eisch van den redelijken en Evangelischen Godsdienst, Leyd. 1749, 1750, 2de dr., 8o.

Het volk van Nederlandt niet alleen wegens de steeds in het oog loopende ontheiliging van des Heeren Heyligen Dag, maar ook wegens de meer of min by elken mensch onder hande en onopgemerkte overtreding van alle de geboden des Heeren onderzogt en tot bekeering vermaant, Leyd. 1749, 8o.

Aanmerkingen op het werkje van Do. Gerh. Kuijpers uytgegeven met dit opschrift: Getrouw verhaal en Apologie of verdediging der zaaken voorgevallen te Nieuwkerk op de Veluwe, Amst. 1750, 4o., 2de dr., 1751.

Verantwoording van den schrijver wegens de Aanmerkingen van het werkje van Do. Ger. Kuijpers, dat te Amst. by Wor is gedrukt, tegen een geschrift dat te Rotterd. by van Pelt is uitgekomen, onder den tytel: de Eere Gots enz., Amst. 1751, 4o.

Brief aan de schrijver van het Boekje, te Gorinchem gedrukt by Teunis Hornier, genaamd vrijmoedige en ernstige verdediging enz., waar agter een Naschrift wegens een boekje te Rotterd. gedrukt by van Pelt, genaamt Medicinaal Recept enz., beyde geplaatst agter twee andere brieven, de eerste aan Do. Ph. de Roy, over zijne twee uytgegevene Geschriften, en de tweede aan Do. Ger. Kuypers, over zijn brief aan de leeraren onzer Kerke, Amst. 1751, 4o.

Antwoord aan Do Ger. Kuypers, op deszelfs brief geschreven aan de prof., de 2de druk vermeerderd met een *Aanhangsel*, Amst. 1751, 4o.

Tweede Brief op den tweede Brief van Do. Ger. Kuijpers, met een Aanhangsel, Leyd. en Amst. 1751, 4o.

Derde Brief aan Do Ger. Kuijpers, wegens deszelfs twee Historische Verhandelingen, door hem, onder den naam van Oud en Nieuw uytgegeven, Leyd. en Amst. 1751, 4o.

Vierde Brief op den derden Brief van Do. Ger. Kuijpers aan den Professor, Leyd. en Amst. 1751, 4o.

Lijkreden over Zijne Doorl. Hoogh. den Heere W. C. H. Friso, Prince van Oranje en Nassauw, Erf-Stadhouder enz. enz., uytgesprooken den 27 *Oct.* 1751, *over* 2 *Chron.* XXXV *vs.* 24, 25, Leyd. 1751, 4o.

Van deze Lijkreden zijn drie drukken.

Brief aan een zijner vrienden over de zaak van Do. Ant. van der Os, Leyd. 1752, 4o.

Aanmerkingen op het werkje van den ongenoemden aanspreeker, wiens aanspraak aan Do. Ant. van der

Os te Amsterdam, gedrukt is by Nic. Bijl, Leyd. 1753, 4°.

Hiertegen verscheen:

Beschermer van de aanspraak aan Do. Ant. van der Os, ontworpen door een lid van de oude Calviniaanse Societeiten tegen de Aanmerkingen van den Prof. Joan van den Honert, waarin eenige stukken van groot belang, tot onderrigting van Do. A. van der Os, en de geheele Nederlandsche kerke, nader opgeheldert en aangedrongen worden, en de Sophistificatiën van den heer J. v. d. H. ontdekt en bondig opgelost, geschreven door een Meedelid van dezelve Societeit, Amst. 4°.

Het geloof den vaderen, ten spoore der kinderen, uyt Paulus brief, het XI hoofdstuk aan de Hebreën, en naar het beloop van dat hoofdstuk en de overeenstemming der andere Heylige Boeken verklaart, die daar ook omstandig handelt van het wangevoelen, dat den doorgeleerden Simon Patrick, over den aard des waren Saligmakenden Geloofs voorgestelt en aangeprezen heeft, in zijn werkje genaamt Geschiedenis van den Reysiger naar het Hemelsche Jeruzalem, Leyd 1753, 4°.

Vertoog van J. v. d. H. gelijk tegen anderen, zoo ook en wel voornamentlijk tegen den ongenoemden Beschermer der Aansprake des ongenoemden Aansprekers, wiens werkje tegen Do. Ant. van der Os, gedrukt is te Amsterdam by Nic. Bijl, Leyd. 1753, 4°.

Hiertegen verscheen:

Baniere der waarheid, opgerigt tegen den heer J. v. d. H. enz., Amst. 1753, 4°.

Adam en Christus, onderling uyt de schriften der twee verbonden vergeleken met een naareden over de Baniere enz., Leyd. 1753, 8°.

Advys op de vragen aan hen in die kwaliteit voorgestelt wegens de uitspraak door de Eerw. Classis van Zwolle, den 26 April 1754, gedaan in de zaak van Do. Ant. van der Os, Leyd. 1754, 2de dr.

Hiertegen verschenen:

Twee Brieven van Orthodoxus en Philaletes aan Deotraphis, wegens de verantwoording van het meerderdeel tegen het protest der kerkenraad te Zwolle enz., Leeuw. 1754, 4°.

Wederantwoord op het antwoord van Gecommitteerden der Classis van Zwolle in de zaak van Do. Ant. van der Os, Leyd. 1754, 4°.

Twee Brieven, de eene geschreven aan, de andere geschreven van J. v. d. H., wegens de zaak van Do. Ant. v. d. Os, Leyd. 1755, 4°.

Beredeneerd verhaal, wegens den tegenwoordigen toestand en de voorgenomene behandeling der kerkel. proced. in de zaak van Do. Ant. v d. Os, Leyd. 1755, 4°.

Twee nadere Brieven, de eene geschreven aan en de andere van J. v. d. H., wegens de zaak enz., Leyd. 1755, 4°.

Twee nog nadere Brieven, de een enz., Leyd. 1755, 4°.

Antwoord aan eenen ongenoemden schrijver, wegens de dispositiën der Synode van Overijssel, over de zaak van Do. v. d. Os, Leyd. 1755, 4°.

Verantwoording tegen de Doleantie der Gecommitteerd. v. d Classis van Zwolle, Leyd. 1755, 4°.

Memorie ter onderrigting van die geene, die wegens de zaak van Do. Ant. v d. Os veel spreken, en hooren spreken, zonder dat zij alle de stukken, daartoe behoorende, gelezen en onderzogt hebben, Leyd. 1756, 4°.

Aanmerkingen (van A. v. d. Os) op het praeadvys van de Gecommitteerde van de Zwolsche Classis, uytgegeven door J. v. d. H., Leyd. 1755, 4°

Voorwaarde op welke J. v. d. H. meent dat de Gecommitteerden der Zwolsche Cl. tot zijn gevoelen, of hij tot het gevoelen der Gecommitteerden over de zaak van Do. Ant. v. d. Os, Appell. Pred. te Zwolle, behoort over te gaan; dienende tot beantwoordinge van de gemeenen inhoud nadere of twede Doleantie van dezelve Gecommitteerden, Leyd. 1756, 4°.

Vervolg op deze Voorwaarde, Leyd. 1756, 4°.

Brief aan den schrijver van het boekje te Gorinchem gedrukt enz., 4°.

Brief aan Do. Nic Holtius over de verhandel. over de Ampten v d. Zaligmaker en over deszelfs zalving tot die Ampten, met een Bijvoegsel ter verdediging van des schrijvers advys tegen de Gecommitteerden der Zwolsche classis, Leyd. 1754, 8°.

Tweede brief aan Do. Nic. Holtius, over de ampten enz, Leyd. 1755, 8°.

Verhand v. d. regtvaardiging des Zondaars uit en door het geloof, Leyd. 1755, 8°.

De kerk in Nederl. beschouwt en tot bekeeringen vermaant, waarby een verhandeling over dezelve stof door J. Hollebeek, bestaande in 6 stukjes, 8°.

De Mensch in Christus, Leyd. 1761, 3de dr.

Zie Lulofs, *Orat. funeb. in obit.* J. v. d. H., L. B. 1758; Saxii *Onom. Lit.*, T. VI. p. 350; Te Water, *Narratio*, p. 215, 216; G Stolle, *ad Heumannum*, p. 685; Heringa, *de Auditor.*, p. 246; *Miscell. Gron.*, T. II. p. 385, T. III. p. 632. 639 (twist met Stinstra); *Miscell. Duisburg*. T. II. p 380; Clarisse, *Encycl. Theol.* p. 411; Pars en van der Schelling, *Katw. Oudh.*, bl. 266, 267; *Boeks.* 1758; *N. Gelett. Europa*, D. IX. bl. 118—177, D. X. bl. 474—484, D. XIII. bl. 243—245, D. XIV. bl. 559, 560; Kist en Royaards, *Archiv. van Kerk. Gesch. voorn. in Nederl.*, D. VII. bl. 283, 308, D. IX. bl. 494, 498, 2e Ser. D. VI. bl. 124; Ypey, *Geschied. der Christ. Kerk in de XVIIIde Eeuw*, D. VII. bl. 37 verv., bl. 137 verv., 381 verv., D. VIII bl. 57 verv., 172 verv.; Ypeij en Dermout, *Gesch. der Herv. Kerk*, D. III. bl. 267 verv., D. IV. bl. 15 verv.; Paauw en Veeris, *Naaml van Pred*, bl. 103; Schotel, *Kerk. Dordr*. D. II. bl 318; Siegenbeek, *Geschied. der Leydsche Hooges.*, D. I. bl. 278 verv., bl. 291, D. II. *Bijl.* en *Toev.*, bl. 189 verv.; Blaupot ten Kate *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 211; Glasius, *Geschied. der Christ. Ned. Herv. Kerk*, D. II bl. 70; *Godgel. Nederl.* o. h. w.; *Ned. Jaarb.*, D. V., bl. 1149—1153, D. VI. bl. 467—470, D. VIII. bl. 510—514, D. XV. bl. 848 volgg.; Kok, *Vaderl. Woordenb.* o. h. w.; Muller, *Cat. van Portrett.*

HONERT (JOAN VAN DEN) kleinzoon van Joan van den Honert, hoogleeraar te Leyden, zoon van Taco Hayo van den Honert, predikant te Nichtevecht, werd den 26 April 1786 geboren. Na zijne eerste opleiding te Leyden genoten te hebben, vertrok hij naar Amsterdam, waar de notariële of judiciële praktijk aanvankelijk zijne bestemming was. Zucht tot den handel deed hem voor eene wijl zijne vroegere bestemming vaarwel zeggen. Zelfs in lateren leeftijd openbaarde zich bij hem de handelsgeest nog wel, doch gemeenlijk was hem de fortuin ongunstig. De tiercering kwam: en op eenmaal waren ook zijne verwachtingen en berekeningen in duigen gestort. Deze harde les noopte hem om met kracht naar een ander middel van bestaan om te zien Hij vatte het besluit op, door den dringenden raad van achtbare mannen aangespoord, om in de regtsbezorging een loopbaan te zoeken, en alzoo tot den werkkring, welken hij voor den handel verlaten had, terug te keeren. Den 27 Junij 1809 werd hij benoemd tot procureur bij den raad van judicature over de middelen te water en te land, den 29 Januarij 1810 tot procureur bij het hooge nationaal geregtshof, en in 1811 tot procureur bij de regtbank van eersten aanleg te Amsterdam. In deze betrekking bleef hij werkzaam tot de invoering der regterlijke organisatie van 1838. Gedurende dat tijdvak was hij lid en meermalen president der kamer van orde en discipline der procureurs. Na de regterlijke organisatie van 1838 bleef hij voorloopig procureur bij de arrondissements-regtbank te Amsterdam, tot dat hij bij de algemeene aanstelling van procureurs bij de verschillende regterlijke cellegien, den 15 September 1839 benoemd werd tot procureur bij den hoogen raad der Nederlanden en bij het provinciaal geregtshof in Holland. Deze betrekking bekleedde hij slechts kort. Op de voordragt van den toenmaligen minister van justitie, mr. C. F. van Maanen, en zonder om den post verzocht te hebben, werd hij bij Kon. besluit van 31 Julij 1841, Nr. 53, benoemd tot commies bij het departement van justitie en drie jaren later, bij Kon. besluit van 4 November 1844, Nr. 62, tot hoofdcommies bij het zelfde departement.

Hij huwde 26 Februarij 1810 Wilhelmina Susanna Agnita van Helsdingen en stierf den 25 Augustus 1850. Hij schreef:

Alphab. Register of Naamlijst der steden, gemeenten en plaatsen in de Noordelijke prov. van het Kon. der Nederlanden, met aanwijzing der arrondissem. en kantons, waartoe ieder van dezelve zal behooren, Amst. 1838.

De wet op den overgang van de vroegere tot de nieuwe wetgeving, in verband beschouwd met en toegelicht door

de daarover in de jaren 1829 en 1837 plaats gehad hebbende beraadslagingen, Amst. 1838.

Formulierboek der onderscheidene akten, behoorende tot de burgerlijke regtsvordering, Amst. 1841, 2de dr. 8º.

Handboek voor de burg. regtsv. in het Kon. der Ned. met eene voorrede van F. A. van Hall, Amst. 1841.

Geschiedenis en beginselen der Nederl. wetgeving, betrekkelijk de gestichten voor krankzinnigen en de wijze hunner opneming in en ontslag uit dezelve, Amst. 1841, gr. 8º.

Geschiedenis enz. betrekkelijk de onteigening ten algemeenen nutte, Amst. 1841, gr. 8º.

Geschiedenis enz. betrekkelijk de magt der hooge en laage heemraadschappen, dijk- en polderbesturen, Amst. 1842, gr. 8º.

Geschiedenis enz betrekkelijk het Notaris-ambt, 2 dl., gr. 8º., Amst. 1842.

Het tarief van Justitie kosten en salarissen in burgerlijke zaken, in verband beschouwd met vroegere bepalingen en toegelicht door de daarover gehoudene beraadslagingen, 's Hage en Amst., 1843 en 1844, 2 dl. gr. 8º.

Arresten van den Hoogen Raad, strafregt en strafvordering, Amst. 1846 49, 8 dl gr. 8º.

Het tarief voor het honorarium der notarissen, vastgesteld bij de wet van 31 Maart 1847 (Staatsbl. No. 12), in verband beschouwd met en toegelicht door de daarover gehoudene beraadslagingen, 's Hage 1847, gr. 8º.

Het wetboek van strafregt, toegelicht uit de beraadslagingen van de 2de Kamer der Staten Generaal, Amst. 1848.

Zie *Verzameling van Arresten van den Hoogen Raad der Nederlanden, voortgezet door Mr. J. C. M. van den Honert enz.* (1850) 1e D. in 't *Voorberigt*; Brinkman, *Alph. Naaml. van Boek.*, bl. 305.

HONICH (A.) Van dezen overigens onbekenden kunstschilder vindt men eene schilderij, voorstellende een *Gezigt op het stadhuis te Utrecht met een gedeelte der vischmarkt, domtoren en kerk* vóór 1674. Hij bloeide in de helft der XVIIde eeuw.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. I. bl. 723.

HONIG (J.), tooneeldichter.

Zie *Cat. der Boekverkoop. van* Bom, Mei 1845, bl. 65; Heringa, *Lijst van Ned. Dicht.*, bl. 52.

HONIG (KLAAS Jz.), vroeger leeraar bij de Doopsgezinden aan de Oude Sluis, werd 15 Junij 1794 te Purmerend beroepen en aanvaardde zijne bediening met eene leerrede over Psalm CXXVII vs. 1. Den 8 Mei 1796 vierde hij het honderdjarig bestaan der kerk, verwierf zich door zijne bekwaamheid en deugdzaam karakter de liefde en achting van alle weldenkenden en overleed 18 Maart 1832.

Hij schreef:

Redevoering gedaan ter gelegenheid van het plegtig nationaal feest, op den 19 December 1799. Op verzoek van den Raad der gemeente te Purmerende, Purmerend 1800, 8º.

Zie *Astrée* 1855, bl. 57.

HONIG (PAULINA VAN DEN), staatsjuffer van Koningin Elisabeth. In het handboek van den miniatuurschilder Jacob Bherens, 4º., in bezit van den heer Kramm, vindt men eene teekening in kleuren met vijftig fiks en ferm geteekende beeldjes, waaronder men leest: *Hoe koningin Elisabeth van Engeland van seker ambassade op het bassecourt te Richmont aangesproken wordt*, en waarboven *na de ordonnantie van juffrou Paulina van den Honig, staatsjuffer van koningin Elisabeth.*

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 723.

HONIGH (JOHAN), ridder, oudschepen en raad te Middelburg, zoon van Nicolaas Janssen Honigh, van 1633—1634 en 1639 burgemeester van Vlissingen, later gecommitteerde ter rekenkamer van Zeeland, wegens Vlissingen, en van Maria van Roubergen. Hij was een groot begunstiger der geleerdheid en gaf treffelijke boekgeschenken aan de hoogeschool te Franeker.

Hij liet uit zijn eerste huwelijk met Margaretha Schaep, dochter van Gerrit Schaep, extraordinair ambassadeur in Engeland, een zoon na, jonker Nicolaes Johan Honigh, schildknaap, die in veertienjarigen ouderdom in 1681 te Amsterdam overleed. Zijn tweede huwelijk met Hillegonda van Viersen bleef kinderloos. Het portret van zijn vader Nicolaas bestaat, naar Mierevelt door G. Valck zeer fraai gesneden; diens devies was: *Heureuse vie n'est sans envie.*

Zie M. Smallegange, *Chron. van Zeel.*, D. I. bl. 671; *Cat. Bibl. Publ. Acad. Franeq.*, p. 9, 10, 17, 18, 35, 36, 57, 60, 67, 230, 237; La Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 311; *Navorscher*, D. III. bl. 384, D. IV. bl. 329.

HONIGH (PIETER) was het, die het gewigtig nieuws dat de Herdoopers wel ten getale van 600, aan verscheiden oorden der stad Amsterdam bijeentrokken, van meening om de stad te overvallen, aan eenige regeringsleden mededeelde (1635).

Zie Lamb. Hortensius, *Oproer der Wederdoperen.* Amst. 1660, bl. 120; Wagenaar, *Beschr. van Amst.*, D. III. bl. 37.

HONIUS (CORNELIS), geleerd regtsgeleerde te Delft, waar hij een der eerste belijders der Hervormde leer was. Hij was het die van de woorden *Dit is mijn ligchaam*, het woordje *is* met *beteekent* vertolkte. Rhodius en Georgius Sylvanus deelden zijne vertolking aan Luther, Oecolampadius en Zwinglius mede, welke beide laatsten, gelijk ook Graphaeus, Joannes Pistorius, Joannes Sartorius en vele anderen deze opvatting goedkeurden. Dan. Gerdes deelt in zijne *Introductio in Historiam Reform.*, Gron. 1744, 4., mede Cornelii Honii, *Batavi Epistola de vero sensu verborum sacrae coenae A* 1521 *scripta atque Tiguri A* 1525 *edita.*

Zie *Ann. Groning.*, T. III., p. 44, T. IV. p. 528.

HONING (ADRIAAN) een Dortsch landschapschilder, die te Rome den bijnaam van *Lossenbruy* bekwam. Op de verkooping der teekeningen van van der Marck te Leyden (Amsterdam 1773) was van hem *een Gezigt op den Tyber bij Rome*, met de pen in O. I. inkt op graauw papier.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 723.

HONKOOP (A. P.) teekenmeester te Leiden. Hij teekende o. a. het portret van Abraham Arbou, koffijhuisknecht, die in hoogen ouderdom als zoodanig, te midden zijner bezigheden, in de koffijkamer door hem is voorgesteld. W. van Senus vervaardigde eene gravure in fol. naar deze teekening.

Zie Kramm, *Lev en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II bl. 723.

HONORÉ (JAN), koopman te Amsterdam, diaken der Doopsgezinde gemeente aldaar, die hare vergaderingen hield in de kerken bij het Lam en den Toren, was een godvruchtig en liefdadig man en een innig ijveraar voor de instandhouding zijner gezinte. Hij besprak bij uitersten wil een zekere som, van welke de renten, voor zoover zij toereikend waren, moesten worden uitgekeerd aan Doopsgezinde leeraars, die met een huisgezin bezwaard zijn, en welker gewone jaarwedde niet toereikend was tot onderhoud er van. Niet de gewone bestuurders der gemeentelijke middelen, maar de drie oudste leeraars nevens drie dienende of rustende diakenen hebben het opzigt over deze erfmaking. Leeraars, wier gemeenten, door die van Amsterdam in het betalen der wedde ondersteund werden, konden ook uit deze inrigting ondersteund worden.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, D. VIII. bl. 65; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXI. bl. 23.

HONORIUS (Bartholomaeus), kanunnik van Floriffe, van de orde der Norberlijnen, werd te Luik geboren. Zijn vader was uit het Meijerijsche dorp Eersel afkomstig, en het was daarom dat hij bij zijn doopnaam dien van Honorius of van Eersel voegde. Hij werd in 1575 pastoor te Helmond en was zeer ervaren in de Latijnsche dichtkunst en geschiedenis. Tijdens zijn herderlijk bestuur werd Helmond door de Protestantsche krijgsmagt ingenomen, welke echter om den moedigen tegenstand, dien zij van den heer der plaats Adolf van Cortenbach ondervond, deze stad weldra moest verlaten. De overwinning door dien heer behaald, werd door Honorius in een Latijnsch werkje beschreven en in 1582 onder den titel van *Victoria nobilissimi Adolphi de Cortenbach Procomitis Helmondani*, te 's Bosch gedrukt. Bij den inval der Protestanten uit Helmond verjaagd, reisde hij in 1582 naar Rome. Het schijnt dat hij sedert de pastorale zorg niet meer heeft waargenomen. Hij is den 26 December 1589 overleden. Hij zelf vervaardigde een gedicht op zijne afbeelding. Zijn spreuk was *Pareo ne parceam.*

Hij schreef:

Admonitiones ad fratres Inferioris Germaniae. Sylvaed. 1578.

Hodoeporicon Itineris Italici, Ibid. 1581, 4o.

De dictis et factis Caroli V Imp., Ibid.

Elogium S. Norberti, et Catalogus celebriorum Ord. Praemonstratensis per orbem universum Abbatiarum, Ibid. 1584.

Laetus introitus sereniss. Principis Ernesti Bavari, electi Episcopi Leodiensis, partim carmine, partim solulâ oratione, Ibid. 1581, 4o.

Vacca Belgica, ab Aurantio, Casimiro Palatino et similibus exsucta.

Passio D. N. Collignaei. Galliae Architalassi, Bartholomaeanis festis. Parisiis, ironice decantata.

Quaestiones Theologicae LXX *adversus Calvinistas*, 1586, 4o.

Elucidarium B. Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi, hactenus ignoratum, 1586, 8o.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 105, 106; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 126; Van Gils, *Katholyk Mijerijsch Memorieboek*, bl. 364, 365; Van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschrijv. van het Bisdom van 's Hertogenb.*, D. III. bl. 370; Grammay, *Tarand*, p. 3; Hermans, *Conspectus Onom. letter.*, p. 8.

HONRADIUS (dr. Lubbertus) of Hoenraet, geboren te Deventer, werd in Hooimaand 1582 te Leyden tot gewoon hoogleeraar in de regten aangesteld, doch verliet dien post nog, om onbekende redenen, volgens Siegenbeek, voor het einde van hetzelfde jaar. Het blijkt echter uit zijn eigen handschrift dat hij zijn collegie den 9 Junij 1584 heeft gesloten. In 1588 werd hij met anderen door de staten generaal naar Denemarken gezonden, om den jongen koning te condoleren met het afsterven van zijn vader, hem geluk te wenschen met zijne regering en de oude tractaten te contenueren.

„Zij hadden" schrijft Bor „mede commissie aan eenige Duitsche vorsten en om den heere van Fay, ambassadeur van den koning van Navarra, mede te assisteren." In de maand Junij van het volgend jaar werd hij naar eenige Duitsche hoven gezonden om met hen over eenige zaken te handelen en het verbond met den koning van Navarra te bevorderen.

Hij liet in handschriften na:

Praelectiones, Ad tit. Digestorum de Regulis juris antiqui, Anno Christi CIƆIƆXXCIII.

Praelectae, et dictatae in famosa Academia Leidensi, cum eleganti et raro concursu scholarium, finitae et conclusae Anno CIƆIƆLXXXIV, *die* IX *Junii.*

Deze handschriften behoorden weleer aan Jacobus Thysius.

Zie *Revii Deventr. Ill.*, p. 497, 523; Bor, *Ned. Oorl.*, B. 24, f. 107a, B. 26, f. 41a; Siegenbeek, *Geschied. der Leydsche Hoogesch.*, D. I. bl. 37, D. II. bl. 67.

HONT (Bernard d'), Vlaamsch tooneeldichter, die in de eerste helft der XVIIIde eeuw bloeide.

Hij schreef:

Het leven ende dood van den Heyligen ende Glorieusen Pest-Patroon Rochus van Montpellier, treursp. Brugge, P. van de Capelle, (1743) kl. 8o.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Ant. Crit. Woordenb.*, D. IV. bl. 234; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl 114.

HONT (Philippus de), te Westsouburg geboren, stichtte het collegie der kruisbroeders te Leuven, 't welk verpligt was drie priesters dier stad en drie studenten in de godgeleerdheid uit de steden Goes en Namen te onderhouden. Hij overleed den 12 Maart 1493 en werd begraven in de St. Jacobskerk te Leuven. Ruim honderd jaren na zijn dood werd het gemeld collegie ingelijfd in de Luiksche kweekschool te dier stede.

Zie Valerius Andreas, *Fast. Acad. Oudheden en Gestichten van Zeel.*, bl. 63; de la Rue, *Gel. Zeel.* bl. 510.

HONT (Vincent de) schreef:

Een korte bekentenisse ende rekenschap des Geloofs, Haarl. 1630.

Zie *Cat.* J. van Voorst, T. I. p. 129.

HONTEVILLE (Pier de), was raad en muntmeester generaal van den graaf Philips den Goeden.

Zie van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeel. enz.*, bl. 375, 378.

HONTHORST (Gerard) of Gerrit Hondhorst, werd in 1592 te Utrecht geboren, en vertrok, na het onderwijs van Abraham Bloemaert genoten te hebben, naar Rome, waar hij, wegens zijne nachtstukken, die hij met vuur en kunstlicht meesterlijk schilderde, den bijnaam van *Gerardo della Notte (Gerard van den Nacht)* bekwam. Hij schilderde ze zoo voor anderen als vooral voor prins Giustiniani. Tot zijne meest beroemde stukken behoorden *De onthoofding van Johannes den Dooper* in de kerk van Maria della Scala en *Christus voor Pilatus.* Te Utrecht weergekeerd, werd hij (1623) lid van het St. Lucas-gild, doch hij vertoefde er slechts kort, om naar Engeland te reizen, waartoe hij door koning Karel I was uitgenoodigd. Groot is het getal schilderijen, die hij voor dien vorst en zijne edelen vervaardigde. Zij zijn alle door Walpole beschreven. Een der grootste, doch volgens Kramm niet een der beste, zijner werken was in 1808 nog te Hampton'court en stelde voor: *Koning Karel en zijne gemalin, in de gedaante van Apollo en Diana op de wolken gezeten, waarbij de hertog van Buckingham, als Mercurius, die de kunsten en wetenschappen aanvoert;* voor deze compositie ontving hij *f* 3,000, een zilver servies voor 12 personen en een fraai rijpaard. Kramm geeft een uitvoerig berigt van de schilderijen die van hem in verschillende museums in Engeland gevonden worden. Wij vermelden alleen de groote schilderij, voorstellende de *Koningin van Bohemen met hare kinderen* in de kunstverzameling van de lords van Essex te Cashiobury. Honthorst heeft aan deze koningin en hare dochters, van welke sommige het zeer verre in de schilderkunst bragten, onderwijs gegeven. Van eene reis naar Venetie in 1627 wordt twijfelachtig gesproken, doch in het vaderland wedergekeerd, werd hij hofschilder van Frederik Hendrik. Het jaar van zijn overlijden is onbekend, doch hij was, volgens dr. Waagen, in 1666 nog in leven. Het zou de grens ons voor dit artikel toegestaan, verre te buiten gaan, indien wij al de schilderijen, die zoo in particuliere als openbare museums, zoo in den vreemde als in ons Vaderland aanwezig, opsomden. Wij vermelden alleen het *portret van Maria de Medicis, koningin van Frankrijk*, voor een schoorsteen in het paleis te Amsterdam; een stuk door Vos bezongen en in prent vóór de *Blijde inkomst der allerdoorluchtigste koningin Maria de Medicis te Amsterdam*, Amst. 1639, fol., te vinden. In het Amsterdamsch museum zijn 5 schilderijen van hem, onder welke vier portretten, in het Utrechtsch *De dood van Seneca* bij fakkellicht, en op het kasteel Zuilen, bij den baron van Tuijll van Serooskerken van Zuylen, de *Gratiën*, in kleeding van zijn tijd, die hand aan hand, op eene bevallige wijze eene ronde dansen. Het oordeel van Rubens, die Hond-

horst in Holland bezocht, was zeer gunstig over zijn schilderwerk.

In het *Huis Honslaarsdijk* van mevrouw Bosboom Toussaint is hij een der hoofdpersonen.

Onregtvaardig is het vonnis door Bilderdijk over zijne portretten geveld. Alle vreemdelingen en landgenooten vereenigen zich in den lof van zijn penseel, van zijn stijl zoo krachtig en vol effect. Alleen acht men zijn koloriet te bruin, waarschijnlijk door zijne gewoonte om nachtlichten te schilderen. Dat Honthorst veel geëtst heeft blijkt uit de opgave van twee platen door Kramm, die ook uit notariële stukken bewijst dat hij in 1620 gehuwd is met juffer Sophia Coopmans. Zijn afbeeldsel komt voor bij Houbraken, Descamps, de Bie en in het bekende prentwerk van A. van Dijck. Ook berust zijn afbeeldsel, door hemzelven geschilderd in de portrettengalerij te Florence, waar 321 stukken van beroemde kunstenaars bewaard worden.

Zie, behalve Houbraken, Jacob Campo Weijerman, Kok, Nieuwenhuis, *Biogr. Univ*; de Piles, *Lev. der Schild*, bl. 377; J. van Dijk, *Kunst en Hist. kundige Beschrijving van alle de schilderijen op het Stadhuis van Amsterdam*; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, D. VII. bl. 61; Collot d'Escury, *Hollands roem in Kunsten en Wetensch.*, D. I. bl 117, *A.* I. bl. 214; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 50; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 723 volgg.; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IX. bl. 30; *Woordenb. der Zamenlev.* o. h. w.; Kobus en de Rivecourt, *Handwoordenb.* o. h. w.; Jan Vos, *Poëzy*, D. I. bl. 242; Muller, *Cat. van Porttr.*; Orloff, *Essai sur l'Histoire de la Peinture en Italie*, T. I. p. 228; Mr. W. H. Carpentier, *Pictorial Notices of van Dyck and other Painters of the Period*; Dr. Waagen, *Kunstwerke und Künstler in Engeland*, Th. II. S. 408.

HONTHORST. (Jo. Jacobsz.), wapenschilder, buiten de Kathrijnen poort te Utrecht, in 1575 en 1576 vermeld. Mogelijk was hij de vader van Gerard en Willem.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 728.

HONTHORST (Willem), broeder van Gerard, werd in 1604 te Utrecht geboren, was, even als zijn broeder, een leerling van A. Bloemaert en schilderde historiën en portretten. Hij begaf zich in 1646, op aanzoek van prinses Louise Henriëtte van Oranje, gemalin van Frederik Wilhelm, keurvorst van Brandenburg, naar Berlijn, in welk museum men portretten van *Willem II, prins van Oranje*, diens gemalin *Prinses Maria* en dat van *Amalia van Solms*, weduwe van Frederik Hendrik, van hem vindt. Hij huwde zijne volle nicht Sophia Honthorst en stierf volgens den een in 1666, volgens anderen in 1688.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 50; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 729.

HONTHOY (Petrus), van Namen, minderbroeder, schreef:

Conciones de Dominicis et Festis Tomi VI.

Mensa Apostolica, *h. e. Comment. de genuino sensu Epistol. per annum Apost.*, *Coloniae* 1604 typis Mylii.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Paquot, *Mém.*, T. II. p. 984.

HONTSUM (Zegerus van), van Antwerpen, S. Theol. licent, kanunnik der O. L. V. kerk, overleed 19 Jan. 1643.

Hij gaf in het licht:

Declaratio viridica, quod Begginae nomen, Institutum et Virginem habeant a. S. Begga, Brabantiae Ducissa, opposita Historicae Disputationi de eadem re Petri Coens, qui reposuit in eandem Declarationemi Notis.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 1168; Dircksens, *Antverpia nascens*, T. IV. p. 293, 295; Paquot, *Mém.*, T. II. p. 125.

HOOCH (Dirk de) wordt in eene acte van 8 November 1643 als schilder vermeld.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*; D. III. bl. 729.

HOOCH (H. V.) of Hoock, schilder uit de XVIIde eeuw, wiens *bergachtig landschap* vermeld en beschreven wordt door Kramm, *Leven en werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders*, D. III, bl. 729.

HOOCH (Nicolaas van den), werd omstreeks 1580 te Haarlem geboren, legde zich te Leuven op de regtsgeleerdheid toe, en werd te Angers in Frankrijk tot doctor in de beide regten bevorderd. In de Nederlanden wedergekeerd, vestigde hij zich te Mechelen, en werd advocaat bij den hoogen raad aldaar. Na eenigen tijd die betrekking vervuld te hebben, keerde hij naar zijn geboortestad terug, waar hij den 31 October 1624 overleed.

Hij schreef:

Nicolai van den Hooch, sive ab Alto, Albuini J. U. Doctoris et in sacro Mechliniensi consilio Advocati, singularia juris, ex celeberrimorum Jurisconsultorum, et inprimis recentium practicorum scriptione deprompta, nunc primum typis excusa, Antv. 1620, 8o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 688, 689; Paquot, *Mém.*, T. II. p. 172.

HOOCHCAMER (J.), dichter uit het laatst der XVIIde eeuw. Hij vervaardigde o. a. dichtstukken vóór *Salems vrede* (Dordr. 1698) en *het Evang. van Mattheus* van S. van Til.

Zie Heringa, *Lijst van Ned. Dichters*, bl. 52.

HOOCHSTADT (Gerrit van), in de XVIIde eeuw te Brussel geboren, schilderde eerst portretten, later, met beter gevolg, historiestukken. Inzonderheid heeft hij zich onderscheiden door het schilderen van passiestukken en martelingen van kerkheiligen.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.* D. II. bl. 57.

HOOCHSTOEL (Henryck), was raad en rekenmeester in de rekenkamer van Brabant onder de regering van koning Filips II. Hij werd met zijn ambtgenoot Jan van den Dycke uit Brussel afgevaardigd om de rekening te Nijmegen op te nemen en te sluiten van Henrik Hanssen en Hera of Hadewijck, Arnouts dochter, eertijds weduwe van meester Reynier van Eembrugge, in leven muntmeester des konings te Nijmegen.

Zie van der Chijs, *de Munten der Graven en Hertogen van Gelderland*, bl. 357.

HOOCHSTRAT (D. van). Zie HOOGSTRATEN (Dirk van).

HOOCHSTRATANUS (Jacobus). Zie HOOGSTRATEN (Jacob).

HOOCHSTRATEN (S.), een hoogstbekwaam kunstgraveur, denkelijk uit den aanvang der XVIIde eeuw. Kramm geeft een uitvoerig verslag van zijn *Aartsengel Michael* en *Maria met het kind Jesus in haar schoot*, twee zeldzame prenten, in bezit van J. Ph. van der Kellen te Utrecht.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl en Vlaams. Kunstschild.* D. III. bl. 730.

HOOF (Egbert van den), boekdrukker en uitgever te Enkhuizen. De *Historie van Enkhuizen*, Enkh. 1666, 2 d., 1 vol., 4o., met 5 portretten door Bary gegraveerd, *plan der stad*, *wapens*, enz., wordt verkeerdelijk aan hem toegeschreven. Volgens S. Centen is zij het werk van G. Brandt den vader.

Zie Bodel Nijenhuis, *Biogr. Lijst van Plaatsbeschrijv.*, bl. 151.

HOOFD (Johannes) van West-Zanen, werd in 1693 onder Phil. Vitriarius tot med. dr. gepromoveerd, na het verdedigen eener *Diss. med. inaug. de Lethargo* (L. B. Elzev. 1639, 4o.)

HOOFF (Nicolaas Willem op den), een Amsterdamsch heelmeester, vertaalde de beste Fransche blij- en treurspelen voor den Amsterdamschen schouwburg, die met veel goedkeuring werden vertoond. Hij stierf den 8 October 1765.

Men heeft van hem:

De jufvrouw naar de mode; blijspel gev. naar het Fransch van Le Blanc, Amst. 1738.

Aben-Zaïd, keizer der Mogollen; treurspel gev. naar het Fransch van Le Blanc, aldaar 1738.

Mahomet de tweede; treurspel gev. naar het Fransch van de la Noue, aldaar 1740.

De dood van Semiramis; treurspel gev. naar het Fransch van de Crebillon, aldaar 1741.

Fausta; treurspel gev. naar den Franschen Maximiaan van Nivelle de la Chaussée, aldaar 1744.

Het Orakel; blijspel gev. naar het Fransch van De Sainte Foy, aldaar 1747.

Blijde aankomst van zyn Hoogevorstelijke doorl. W. K. H. Friso, Prins van Oranje en Nassau enz., als stadhouder enz. der vereenigde Nederlanden, aldaar 1747.

De Getrouwde Philosooph of de Beschaamde echtgenoot, blijspel gev. naar het Fransch van N. Destouches, ald. 1747.

Timon, de Menschenhater; blijsp. gev. naar het Fransch van de l'Isle, aldaar 1769.

De Nieuwe Beproeving; blijspel gev. naar het Fransch van De Mariveaux, aldaar 1758.

De Onbescheidene Minnaar; blijspel gev. naar het Fransch van de Voltaire, aldaar 1759.

De Nieuwe Wereld; blijspel gev. naar het Fransch, ald. 1759.

Melaniade; blijspel gev. naar het Fransch van Nivelle de la Chaussée, aldaar 1759.

Nanine of het Verwonnen Vooroordeel; blijspel gev. naar het Fransch van de Voltaire, aldaar 1760.

Het Valsch Vooroordeel of de Triompherende Vrouw; blijspel naar het Fransch van Nivelle de la Chaussée, aldaar 1762.

De Groote Bellizarius; treurspel, aldaar 1763.

Zelmire; treurspel gev. naar het Fransch van de Beloy, gedr. voor het tooneel van Corver en Bouhon, 1763.

De Graaf van Warwik; treurspel gev. naar het Fransch van de la Harpe, Amst. 1764.

De Vorstelijke Wees of het Veroverd China; treurspel gev. naar l'Orphelin de la Chine van de Voltaire, aldaar 1765.

Sigismundus, Prins van Polen of het leven is een droom; treurspel, aldaar 1767.

Artaxerxes of de Bezoedelde Onschuld; treurspel, aldaar 1767.

Deucalion en Pirrha; blijspel gev. naar het Fransch, aldaar 1770.

Amelia; treurspel gev. naar het Fransch van de Voltaire, aldaar 1771.

B. le Roy, Het Feest der Zotten; divertissement berymt door N. W. op den Hooff, Amst. 1749.

Treurende Theemis hersteld.

Tooneelpoëzy, 7 dln. met vele vóór en ingevoegde platen in de *Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden.*

Zie Witsen Geysbeek, *Anth. Biogr. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 234; Siegenbeek, *Geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 166; de Vries, *Geschied. der Ned. Dichtk.*, D. II. bl. 103; J. van der Marck, *Naamreg. van Tooneelsp.*, Nr. 1098; *Cat. der Bibl. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 114, 115, 183.

HOOFF (Mr. Johannes op den) is op 5 Maart 1795 uit Lambertus op den Hooff, medicinae doctor en secretaris der stad Vianen, en Anna Maria Schelkes, in genoemde stad geboren. Ofschoon hij het ongeluk had op jeugdigen leeftijd beide zijne ouders te moeten missen, ontving hij eene opvoeding, aan den deftigen stand, waaruit hij gesproten was, geëvenredigd en, na de Latijnsche school te Utrecht te hebben afgeloopen, kwam hij in 1811 aan de secundaire school, waarin toen de academie was herschapen, en woonde hij later aan de hoogeschool aldaar de lessen der hoogleeraren bij, waar zijne voornaamste leermeesters waren van Heusde, de Rhoer, Arntzenius en de Brueys.

Zijn vaderlandsch hart deed hem echter in 1815 zijne studiën afbreken, om vrijwillig dienst te nemen bij de 5de comp. vrijwillige jagers te paard. Met deze naar de omstreken van Parijs getrokken, keerde hij in October 1816 naar Utrecht weder en werd aldaar in December 1817 publiek in de regten gepromoveerd, na het schrijven van eene *Dissertatio sistens doctrinam JCtorum Romanorum de damno injuria dato ad leges aequitatis exactam.*

In de maand Februarij 1818 zette hij zich te Amsterdam als advokaat neder. Zijne uitgebreide kundigheden, heldere en kernachtige voordragt en in handelszaken vooral onwaardeerlijke regtschapenheid maakten hem weldra tot een der grootste sieraden der beroemde balie. Van zijne kennis der bronnen van Neêrlands welvaart gaf hij ook meer openlijk blijk, door het schrijven van het belangrijk geschrift: *Iets over de vaart op den Rhijn* (Amsterdam bij de Erven Gartman, 1826, 148 bl. 8). Dat werkje kwam welhaast ook te Amsterdam in het Fransch en te Mentz in het Hoogduitsch vertaald uit, en strekte, om het standpunt, destijds door de regering ingenomen, als wettig op de verdragen steunende, te verdedigen. Het kenschetste zich, zoo als alles wat Op den Hooff sprak of schreef, door ernstigen, bedaarden gang en naauwgezet, onbevooroordeeld onderzoek. Het lokte tegenschriften in Duitschland, en wel eerst in de *Allgemeine Zeitung* (van 19 en 14 Nov. 1826) uit, waarin, de gronden nog daargelaten, vinnigheid en scherpheid den Nederlander troffen, die geoordeeld had, een pligt te volbrengen met zijn miskend vaderland te verdedigen.

Eene opzettelijke beantwoording van die beschouwingen vindt men in den *Nederl. Hermes*, jaarg. 1826, bl. 47 en volgg., welke beantwoording tot de kennis van het geschilpunt met Duitschland, in dat tijdsgewricht, en tot schatting van Op den Hooff's arbeid, zeer ter lezing is aan te bevelen. De Duitsche schrijver beschuldigde de Nederlanders in het algemeen en den heer Op den Hooff in het bijzonder, dat zij slechts pogingen in het werk wilden stellen, om zich overal monopolie of alleenhandel aan te matigen. De geheele verdere loop der geschiedenis van de Rhijnkwestie en de verdere loopbaan van Op den Hooff bewezen klaar het tegendeel. Zoo iemand, blonk hij uit door de verdediging van verlichte, onbekrompen handelsbeginselen, waartoe hem welhaast meer bepaald ten algemeene nutte de gelegenheid zou worden geboden. Hij deed in zijn geschrift ook wel uitkomen, dat het regt eener vrije natie miskend was, als men beweerde, dat de souvereiniteit der Nederlanden aangekomen was aan de verbondene mogendheden, en door dezen aan het vorstelijk huis van Oranje zou zijn overgedragen. De strijd hield intusschen aldaar aan. Tegen een meer breedvoerig geschrift, dat in Duitschland over hetzelfde onderwerp het licht had gezien, trad de heer Op den Hooff opzettelijk op in een antwoord, getiteld: *Bedenkingen tegen het Duitsche werkje over de Rijnvaart en Rijnhandel voornamelijk met betrekking tot het Koningrijk der Nederlanden*, Amst. 1828, 8°. en aldaar weder ook in het Fransch uitgekomen.

Zijne grondige behandeling van zaken, zijn rond en onafhankelijk, maar tevens bezadigd karakter, deden op hem het oog vestigen, om eene opengevallene plaats in de volksvertegenwoordiging te vervullen. Hoogst moeijelijk was het tijdsgewricht, waarin hij door Hollands staten ter tweede kamer afgevaardigd werd. Het was in de maand December 1829. Juist in het beslissend oogenblik van de spanning, welke zich tusschen Noord en Zuid van het toenmalig koningrijk had opgedaan, en die al sterker en sterker zou worden, om ten laatste in volslagen botsing uit te slaan.

Men herinnert zich nog den algemeenen bijval, dien de keuze wegdroeg, daar men in hem een volksvertegenwoordiger begroette, die de voetstappen van van Hogendorp zou drukken, en waard was naast een Luzac, een zijner hartelijkste vrienden, met wien hij in vele opzigten sympathiseerde, zitting te nemen. Hij voldeed blijkbaar aan die verwachtingen, ook te midden van de meer en meer benard wordende tijden en netelige vraagstukken, die aan de orde kwamen. Hij werd toch in 1832, in 1835 en nog later herkozen, tot 1838, toen hij tot een anderen, niet minder gewigtigen werkkring geroepen werd, dien hij zich intusschen ook, naast de trouwe vervulling van zijne pligten als volksvertegenwoordiger, daar buiten, had waardig gemaakt. Straks stippen wij dit meer bijzonder aan.

Vermelden wij thans nopens zijne parlementaire loopbaan, dat, toen in 1830 het uur der scheiding tusschen Noord en Zuid had geslagen, ook hij niet schroomde, rond en onbevoordeeld voor zijne meening deswege uit te komen. Zijne rede, bij die gelegenheid gehouden, is kort en bondig; men vindt haar o. a. afgedrukt in het *Volledig Verslag* van het verhandelde in de buitengewone zitting van de tweede kamer enz., door den grave van Limburg Stirum, destijds commies van staat bij dien tak der vertegenwoordiging, in 1830 te 's Hage in het licht gegeven. Hij, van het punt des regts uitgaande, wilde nog niet dadelijk toegeven, dat de ondervinding de noodzakelijkheid had aangetoond, om de nationale instellingen te wijzigen; maar hij was er voor, dat, kwam men tot de beslissing, dan de betrekkingen, door de verdragen en de grondwet, tusschen de twee groote afdeelingen des rijks gevestigd, tot bevordering van het gemeenschappelijk belang, in vorm of aard, zouden behooren te worden veranderd; met andere woorden de afscheiding uitgesproken. Hij was aan het hoofd der zes leden, die bij het voorloopig onderzoek eene nota in dien geest inleverden, waarin zij verklaarden, dat het denkbeeld eener geheele en volkomene scheiding hun wenschelijk voorkwam, behoudens altoos de mededeelingen van de regering over de uitvoerbaarheid daarvan en de gepastheid overeenkomstig de inzigten van Europa's staatkunde. „Traktaten, sprak hij ook later in zijne rede, hebben de twee groote afdeelingen van ons rijk innig en volkomen met elkander vereenigd; deze traktaten zullen eerst met gemeen overleg dier mogendheden moeten gewijzigd worden zal er eene afscheiding kunnen tot stand komen." Niet af te treden van een wettigen weg, wat ook ginds in het Zuiden voorviel, was en bleef zijne leus. Zijn oordeel over de grondwet van 1815 sprak hij aldus uit: „Gaarne wil ik erkennen, dat er bepalingen in onze grondwet worden gevonden, die ik liever daarin niet zoude aantreffen, en dat men, omgekeerd, bepalingen in dezelve mist, welke ik zoude wenschen, dat daarin waren opgenomen geworden.

Gaarne wil ik eindelijk erkennen, dat er somtijds te weinig overeenkomst bestaat tusschen den Hollandschen tekst onzer grondwet en deszelfs Fransche vertaling. Ik moet echter hierbij voegen, dat, nu ons staatsverdrag eenmaal is aangenomen, ik liever eenige gebreken daarin wil dulden; want welk menschelijk werk kan men daarvan geheel vrij kennen? dan door te stemmen voor eene wijziging van hetzelve, bij eene voortdurende vereeniging der beide groote deelen van ons koningrijk, misschien tot grootere moeijelijkheden gelegenheid te geven. Wanneer men toch de grondvesten wil verleggen, waarop een gebouw rust, dan loopt men zoo ligt gevaar, om het gebouw zelve eene aanmerkelijke schade toe te brengen."

Wij hebben bij dit punt eenigzins stilgestaan, om het gewigt daarvan, en omdat de hier gesprokene woorden zoo geheel 's mans staatkundige denkwijs zamenvatten; bedachtzame ontwikkeling en vooruitgang, geen omverwerping.

Eens toen de afscheiding was besloten, die feitelijk alreeds was uitgesproken, wenschte de heer Op den Hooff, dat die zoo spoedig doenlijk regtens geregeld werd, en daardoor ook de verandering van de handelswetgeving in onbekrompen zin. Reeds in het begin van 1831 (zitting van 31 Maart) sprak hij, bij gelegenheid van eene aanvrage van buitengewone voorschotten, om in de behoeften des vaderlands te voorzien, met aandrang in dien geest.

Met de handelsbelangen, waren het de geldelijke van den staat, het belastingstelsel, die zijne aandacht bij voorkeur trokken. Daarbij stond hij een zuinig beheer voor, wilde hij de staatkundige aangelegenheden zoo spoedig mogelijk geregeld hebben, ten einde tot een vasten, geregelden gang van zaken te komen, verwarring in de geldmiddelen te verhoeden, de vermeerdering van lasten en verhooging van schulden tegen te gaan, terwijl hij soms, bij het dringende van de omstandigheden, en de gevaren van buiten af, zijne persoonlijke denkwijs aan het algemeene heil ten offer bragt. In 1832 en eerst later was hij een der weinige leden, die zich tegen de staatsbegrooting verklaarden. Steeds, en onder alle omstandigheden, bepleitte hij het gewigt van het behoud van het staatscrediet; wanneer er sprake was van den rentheffer door eene belasting te treffen, stelde hij zich op den voorgrond, om die als onbillijk, als ongemeen bezwarend af te schetsen.

Dat hij, bij zijne denkbeelden over den handel, tegen de graanwet van 1836 was, kan men ligtelijk beseffen.

Zijne redevoering bij die gelegenheid is eene dergenen, die teregt gedenkstukken zijn genoemd van helder inzigt van zaken en diepe kennis vooral van de bronnen, waaruit Neêrlands volkswelvaart voortvloeit.

Het zou ons te ver henen voeren, en met den aard van dit boek minder overeenkomstig zijn, indien wij de geheele loopbaan, de staathuishoudkundige beginselen van den heer Op den Hooff, als volksvertegenwoordiger, in meerdere bijzonderheden wilden doen kennen. Als regtsgeleerde blonk hij in die betrekking niet minder uit. Zoo menig oordeel, door hem, vooral over de handelswetgeving uitgebragt, heeft eene blijvende waarde.

Toen na het afsterven van den eersten president des raads, wijlen mr. A. W. Philipse, de vice-president, de heer mr. W. B. Donker Curtius, in 1845 tot het voorzitterschap werd geroepen, werd den raadsheer Op den Hooff het vice-presidium opgedragen.

Hoe onbezweken werkzaam in de vervulling van zijne nieuwe gewigtige taak, hoe waardig en minzaam tevens hij was, getuigden zij, die onder zijne leiding in Neêrlands eerste vierschaar zaten.

Reeds herinnerde in de op 24 September 1855 gehouden zitting van den hoogen raad der Nederlanden (kamer van strafzaken) de advokaat-generaal Arntzenius, alvorens zijne conclusie in eene aanhangige zaak te nemen in korte doch gevoelvolle woorden aan het smartelijk verlies, dat de raad dezer dagen geleden had, in den eerst sedert kort benoemden president van raad, den heer mr. J. Op den Hooff. Hij zeide, dat hij op dit oogenblik noch mogt, noch kon uitweiden over de verdiensten van den waardigen overledene; dat hij dit niet mogt doen, omdat dit waarschijnlijk aan meer bekwamen was overgelaten en dat hij het niet kon doen, omdat zijn gemoed nog te vol was van het droevig verscheiden van een man, die zelfs in de meest treurige omstandigheden den leden en ambtenaren van den hoogen raad aanspoorde, met ijver hunne ambtspligten te vervullen.

Het scheen dan ook niet meer dan regtmatige erkenning zijner verdiensten, dat hij in 1840 tot ridder der orde van den Nederlandschen leeuw, en in 1849 tot commandeur van genoemde orde, en laatstelijk tot president van den hoogen raad benoemd werd. Ook buiten de vervulling van zijn ambtsbetrekkingen was hij er, waar hij kon, op uit, algemeen nuttig te zijn. In 1840 bekleedde hij het tijdelijke voorzitterschap van de maatschappij tot Nut van 't Algemeen; in de hoofdstad behoorde hij onder de krachtige voorstanders van vele andere inrigtingen van openbaar nut, en ook de stad zijner latere inwoning wist zijne hoedanigheden op prijs te stellen, daar hij in 1845 lid, eerst van het kies-collegie en vervolgens van den raad aldaar werd. Had hij in 1830 de onderscheiding mogen erlangen, dat hij tot lid der maatschappij van Nederl. Letterkunde werd benoemd, twee jaren later werd hem het lidmaatschap van het Utrechtsch genootschap voor kunsten en wetenschappen opgedragen. Zijn werkzame geest vond in de wetenschappen lust en leven, en hij onttrok zich geenszins aan meêdeeling van de vruchten zijner ondervinding en kennis, vooral aan regtsgeleerde tijdschriften.

Nauwelijks had zich de wensch geopenbaard dat ter nagedachtenis van koning Willem II een gedenkteeken zou worden opgerigt, of te 's Hage vormde zich eene commissie, met den heer van Dam van Isselt aan de spits; de heer Op den Hooff trad als vice-president daarvan op; hij mogt in het voorjaar van 1854 de verwezenlijking van die gedachte aanschouwen.

Hij werd in den nacht tusschen 21 en 22 September 1855 plotseling door een hevige beroerte aangetast, die een einde maakte aan zijn leven. Zijn portret in litographie is na zijn dood verschenen.

Zie *Algemeen Handelsblad* van 1 October 1855; *Handel. der Jaarl. Algem. Vergad. van de Maatsch. der Ned. Letterk.* 1856, bl. 140 volgg.

HOOFF (HERMANUS VAN) zoon van Cornelis, kapitein der infanterie, en van Maria Catharina van Castrijnse, geboren te Namen den 19 December 1740. Deze ingenieur is gedurende acht jaren aan het hoofd geplaatst geweest van 's lands fortificatien. In 1762 als extra-ordinaris ingenieur aangesteld geworden, doorliep hij alle rangen in het korps der genie en werd den 9 Julij 1795 met den rang van kolonel in de vermelde hooge betrekking geplaatst.

Gedurende zijne langdurige militaire loopbaan was hij met de uitvoering van onderscheidene belangrijke fortificatien belast geweest, meest aan de oostelijke frontieren, en ook als directeur generaal der fortificatien is hij met belangrijke inspectien belast geworden, waarvan de verslagen nog aanwezig, strekken kunnen tot bewijs van zijne werkzaamheid en ijver in het behartigen van de belangen hem toevertrouwd.

Onder zijne medewerking en door zijn toedoen kwam de eerste school voor de opleiding van jongelingen tot officieren der artillerie en genie, te Zutphen tot stand, eene school aan het hoofd waarvan de waardige kapitein later generaal Voet is geplaatst geworden.

Door de regering werd tot eene verandering in het bestuur der fortificatien besloten, ten gevolge waarvan de betrekking van directeur generaal opgeheven en de kolonel van Hooff den 14 Julij 1803, met den rang van generaal majoor gepensioneerd werd.

Hij overleed te Deventer den 13 Maart 1809, uit zijn huwelijk met Maria Louisa Feriet nalatende twee zoons; Cornelis Christiaan die volgt, en Paulus Statius Reinier, die in 18 . . als luitenant generaal is gepensioneerd geworden en gedurende vele jaren als chef van de algemeene directie der genie aan het hoofd van het korps ingenieurs heeft gestaan.

Uit part. berigten.

HOOFF (CORNELIS CHRISTIAAN VAN) oudste zoon van Hermanus en van Maria Louisa Feriet, geboren te Hasselt (Overijssel) den 2 Augustus 1778.

Hoewel hij eerst zijne studiën in de regtsgeleerdheid had begonnen, legde hij zich evenwel toe op het vak van ingenieur, en na den 28 October 1795 aangesteld zijnde tot luitenant ingenieur werd hij geen vier jaren daarna tot kapitein en den 8 Augustus 1809 tot luitenant kolonel der genie bevorderd. Van af zijne benoeming tot officier, tot dat zijn vader is gepensioneerd geworden was hij 2de adjudant bij den directeur generaal der fortificatiën, en heeft hij tevens bij de uitvoering van belangrijke werken gedurende die jaren het opzigt waargenomen.

In 1799 behoorde hij tot de brigade ingenieurs te velde onder den luitenant generaal Kraijenhoff, geplaatst bij de divisie van den generaal Daendels, en woonde den geheelen veldtogt in Noordholland bij.

Na het jaar 1803 was hij achtervolgens met verschillende werkzaamheden te Zutphen, Amsterdam en eindelijk in de Grebbelinie belast geworden. Vooral door zijne opmetingen en verkenningen der Grebbelinie, heeft hij zich een bijzonderen naam als ingenieur verschaft. De memorie door hem daarvan zamengesteld wordt nog in onze dagen als een hoogst belangrijken arbeid gewaardeerd.

Na eerst den generaal Kraijenhoff bij zijne geologische waarnemingen behulpzaam en ook van af de oprigting van het Groot Comité Central der artillerie en genie aan die instelling nuttig werkzaam te zijn geweest, werd hij geplaatst bij de brigade van den generaal Chassé, welke bestemd was voor Spanje.

Hij maakte daarop den veldtogt mede; zijne verrigtingen tot versterking van Madrid vooral worden door de Fransche generaals op hoogen prijs gesteld. In 1809 naar Holland vertrekkende ontving hij van den generaal Chassé en van de generaals Lary en Sabatier de vleijendste getuigenissen omtrent de diensten welke in den veldtogt door hem bewezen zijn geworden.

Naauwelijks in het vaderland teruggekeerd, gebruikte de toenmalige minister van oorlog Kraijenhoff hem in gewigtige commissiën, o. a. met opzigt tot het in staat van verdediging stellen van Amsterdam. Hij nam voorts nog waar de betrekking van directeur van het depôt generaal van oorlog en van chef van de geographische ingenieurs. Nadat de minister Kraijenhoff uit die hooge betrekking was ontslagen en weder aan zijne geodesiche waarnemingen met ijver was begonnen, was van Hooff hem ter zijde. Deze werkzaamheden waren de laatste van een zeer ijverige en eervolle militaire loopbaan, daar hij op zijn verzoek in October 1810 eervol uit de dienst ontslagen werd. De vermoeijenissen in Spanje doorgestaan, hadden toen reeds zijne gezondheid geschokt en hij overleed te 's Gravenhage den 14 Maart 1812, nalatende bij het korps waarin hij had gediend een welverdienden naam van te zijn geweest een van de kundigste officieren der genie van dien tijd.

Hij was gehuwd geweest met Gijsbertina Maria Drijfhout, waarbij hij twee zonen verwekte, Hermanus Lodewijk, die in het jaar 1842 als kapitein der genie op zijn verzoek eervol uit de dienst werd ontslagen, en Antonie Hendrik Drijfhout van Hooff, thans luitenant kolonel en chef van het bureau der artillerie aan het ministerie van oorlog.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 311, 312; Partic. berigten.

HOOFF (J. F. R. VAN) afgevaardigde ter nationale vergadering, in 1798 te 's Hage gevangen gezet. Men vindt zijn portret vermeld bij Muller, *Cat. van Portr.*

HOOFMAN (CORNELIS) geboren te Haarlem in het laatst der XVIIde eeuw, maakte zich als dichter van de volgende tooneelstukken bekend:

Amintas, *Bosch-tooneelspel van Torquato Tasso*, *uit het Italiaansch*, Amst. 1711.

Adelheide, *Bosch-tooneelspel*, aldaar 1717, kl. 8o.

Papinianus of Regtsgeleerde Heldenmoed, Koningsbergen 1723, opgedragen aan zijne zuster, die volgt.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. IV. bl. 234, 235; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. b. bl. 115.

HOOFMAN (ELISABETH). Zie KOOLAART (ELISABETH.

HOOFMAN (Mejufvrouw M.) te Haarlem, beoefende de teekenkunst en had een der belangrijkste kabinetten van schilderijen in ons land. Na haar dood is in 1844 deze verzameling uit de hand verkocht aan de kunsthandelaars Nieuwenhuijzen, die voor wat er uitmuntends in het kabinet was ruim ƒ 100,000 betaalden, terwijl de voornaamste stukken in de koninklijke galerij van Z. M. Willem II zijn overgegaan.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 51; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 731.

HOOFT (WILLEM JANSZ.) geboren te Zaandam omstreeks 1515, van waar hij, even als zijne voorouders sedert geruimen tijd gedaan hadden, meestal op de Oostzee voer. Hij moet een man van geen gering vermogen geweest zijn; dit blijkt uit een zeer merkwaardige bijzonderheid, die men vindt aangeteekend in een aloud geslachtregister weleer berustende onder den heer de Graaf, heer van Polsbroek en afstammeling van dit geslacht. Het verhaal luidt, dat Willem Hooft, voerende zijn eigen schip, omstreeks 1572 in de Sond liggende om vertold te worden, aldaar, terwijl hij er nog lag, zijne zeven zonen zag ten anker komen, alle schippers en voerende hunne eigen schepen, ieder groot ruim 200 last. Dit zonderlinge voorval kwam spoedig ter ooren van den koning van Denemarken, (die toen juist te Elseneur was) die om de zeldzaamheid der gebeurtenis hen allen ter tafel noodigde en allen voor altoos tolvrijheid in dien oord schonk.

Hij liet na: 1. Jan Hooft, die jong stierf. 2. B. Hooft, verongelukte met zijn vader op zee. 3. Cornelis Willemsz. Hooft, die volgt. 4. Claes Willemsz. Hooft, huwde Diewertje Claesd., schipper op een koopvaardijschip. Hij leefde in 1572 en liet na: 1. Claes Claesz. Hooft, burgemeester van Ouder-Amstel, die huwde met Geertje Willemsdr.; 2. Margaretha

Claesdr. Hooft, in 1568 gehuwd met Jacob Simonsz. de Rijck. Voorts 5. Jan Willemsz. Hooft, genaamd *de Oude*, huwde en liet na Pieter Jansz. Hooft, die te Rochelle in Frankrijk huwde Maria Gille. 6. Jan Willemsz. Hooft, genaamd *de Jonge*, schipper op een koopvaardijschip, huwde te Londen, en liet na Thomas Jansz. Hooft, ook te Londen gehuwd, en Jan Hooft, predikant te Londen en Abcoude. 7. Pieter Willemsz. Hooft, huwde 1. Jannetje Booriks, Hendriksd. 2. Wijbrecht, Jansdr. Waarschijnlijk verliet hij het zeeberoep en vestigde zich te Amsterdam; 8. Gerrit Willemsz. Hooft stierf jong. 9. Quirijn Willemsz. Hooft, huwde Beletje .... en verongelukte met een zoontje op zee bij Duijns, nog andere kinderen nalatende.

Zie Soeteboom, *Saanlants Arcadia*, bl. 527; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 996; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. III. bl. 284; Kok, *Vad. Woord.*, o. h. w.; Kobus en de Rivecourt, o. h. w.

HOOFT (Arnout Hellemans), zoon van Pieter Cornelisz. Hooft, drost van Muiden, van diens tweede vrouw Leonora Hellemans, weduwe van Johan Baptista Bartaloth van den Heuvel. Hij werd in 1630 geboren, en na eene buitenlandsche reis te hebben gedaan in 1656 commissaris, in 1662 schepen van Amsterdam, doch na 1672 buiten bestuur gesteld. Hij was ridder van St. Michiel en huwde (1) Maria van der Houven, dochter van Robbert van der Houven en Maria van Offenburgh, een huwelijk door Vondel bezongen; (2) Anna van Hoorn, weduwe van Jan van Heden. Zijne vijf kinderen uit het eerste bed stierven alle in jeugdigen leeftijd; de jongste, Robbert Hellemans Hooft als student te Padua. Het tweede huwelijk bleef ongezegend. Arnout Hellemans Hooft gaf eenige werken van zijn vader in het licht en overleed 25 Februarij 1680.

Zie Koning, *Slot te Muiden*, bl. 53; Vondel's *Werken*, (uitgave van Westerbaan) D. XII. bl. 103; *Apollo's Harp*, bl. 11; Partic. berigten.

HOOFT (Cornelis Pietersz.) zoon van Pieter Willemsz. Hooft en diens eerste vrouw Jannetje Booriks Hendriksdr. (de tweede was Wybrecht Jansdr.) in 1547 (volgens Scheltema 1546) te Amsterdam geboren, werd in 1582 schepen, in 1584 raad en in 1588 en sedert meermalen burgemeester zijner geboortestad. De geschiedenis maalt hem af als een man van een kloek beleid, vurige vaderlandsliefde, ijverig voorstander van burgerlijke en godsdienstige vrijheid en der voorregten van zijne geboortestad, van buitengewone schranderheid, welsprekendheid, rondborstigheid en gematigdheid, een vijand ven gewetensdwang. Reeds in 1583, toen hij oud-schepen was, gaf hij bewijzen van zijnen kloeken aard en rondborstige gezindheid, toen hij in een uitvoerige rede de gezanten der staten van Holland aan de stad, die haar trachtten te bewegen tot de opdragt der grafelijkheid aan Willem I, prins van Oranje, die opdragt ontried, zoolang Zeeland er niet in bewilligd had. Zijne koenheid in 't verijdelen van Leycesters oogmerken op Amsterdam kwam hem vier jaren later bijkans op 't leven te staan. Ook zijn naam las men op de lijst van veertien der wakkerste voorstanders der vrijheid, welke de graaf den schandelijksten dood had toegedacht. Den 15 October 1597, toen hij voor de vijfdemaal het burgemeesterschap bekleedde, hield hij in de vergadering van regerende en oud-burgemeesters, ter gelegenheid der gevangeneming van Goossen Machielsz. Vogelzang om zijne godsdienstige gevoelens en dat eenige stadspredikanten zich hevig tegen den magistraat en andere gezindheden hadden uitgelaten, een meesterlijke rede tegen de vervolging, een rede die, door Brandt en Wagenaar bewaard, nog gelezen en behartigd verdient te worden. Niet minder verdient zulks zijne redevoering, den 26 Januarij van het volgende jaar, gehouden ten voordeele van den genoemden gevangene, die wel niet zijne geheele vrijspraak maar toch een zachtere straf ten gevolge had. Ook deze kan men bij Brandt en Wagenaar vinden.

Een uitstekende proeve van zijne vrijmoedigheid in 't spreken en van zijn ijver voor de stedelijke voorregten gaf hij in 1618 ter gelegenheid der komst van prins Maurits te Amsterdam, om de regering buiten tijds te veranderen. Op 's Prinsen verklaring in de vroedschap te zijn gekomen om, volgens den last der hooge regering, de 36 raden van hunnen eed en dienst te ontslaan, zwegen de burgemeesters stil. Hooft, thans oud-burgemeester, gevraagd hebbende of niemand iets te zeggen had, en daarop neen tot antwoord bekomen, betuigde hij zich gemoeds en eedshalve gedrongen te gevoelen, om iets te zeggen en verzocht daartoe verlof van zijne Doorluchtigheid. Dit hem toegestaan zijnde sprak hij die uitnemende rede uit, welke even gelijk de vorigen tot ons is gekomen.

Hij trachtte door haar den prins te bewegen om tot die stappen niet te komen, en verzocht de goede stad van Amsterdam en die eerlijke vergadering te verschoonen. „Beste vaer, het moet nu voor dezen tijd zoo wezen, de nood en de dienst van het land vereischen het", was het antwoord op zijne heerlijke aanspraak. Hij bleef wel is waar in de regering, doch had vervolgens weinig deel aan het bewind.

Hooft was afkeerig van het stellig bepalen van duistere en betwistte leerstellingen. Hij zelf verhaalt in een zijner geschreven aanteekeningen, dat het verklaren van het leerstuk der Predestinatie, naar 't gevoelen van Calvinus en Beza, oorzaak was dat hij nevens anderen nooit een lidmaat der Hervormde Gemeente was geworden, „alzoo men hem verpligten wilde, om nimmer met anderen van zijn gevoelen over deze leer te handelen of te spreken, 't welk hem naar te groote dienstbaarheid scheen te smaaken om welke te ontgaan, hij jaren lang buiten 's lands had gezworven."

Veelligt was deze gematigdheid oorzaak dat zijne huisvrouw, van dezelfde begrippen doortrokken, de predikatiën der Mennisten van tijd tot tijd ging hooren, verklarende, op haars mans aanmaning om ter kerk te gaan, aldaar niet zoo wel gestigt te worden als bij anderen.

Hij stierf 1 Jan. 1626 en daalde, volgens Vondel ten grave „met een hoofd vol kreuken maar met een geweten zonder rimpel." Dezelfde dichter vervaardigde op hem dit grafschrift:

„'s Lands Hoofdstad derft haar Hoofd en troost, de goe gemeent
„Haar Vader. Burgers, sprengt met traenen 't vroom gebeent."

Dezelfde dichter vervaardigde nog een klinkdicht op hem dat der lezing overwaardig is. Hij huwde 1578 Anna Blauw, dochter van Jacob Willemsz. Blauw en Grietje Rijcken, volgens Brandt eene zeer verstandige, deftige en deugdzame vrouw, die hem de volgende kinderen schonk: Pieter Cornelisz. Hooft; Agatha, huwt Pieter Hasselaer, zoon van Pieter Hasselaer Dirksz. en van Aechje van Persyn van Beverwaerden Pietersdr.; Jacob, die huwde met Johanna Pauw en kinderloos stierf; Henrik, in 1621 doctor in de regten te Orleans, stierf ongehuwd. Margaretha huwde 1. Herman Tholinx; 2. Jan Hagen; Johanna huwde Pieter Cloeck.

Zijne afbeelding vindt men bij Brandt en Wagenaar. De eerste vervaardigde er het volgende bijschrift op:

o Christen Cato! Hooft vol breins, en vrijheids mondt
Die om 's landts voorstandt op Leycesters moordtrol stondt,
Hoe hebt gy aen het roer van stadt en staet geseten,
Gepleit voor 't heilig recht van 't dwangeloos geweten!
Hoe sagh uw versiend oog de saeken sint gebeurt,
De twist, te licht, te vroeg gemaekt, te laet betreurt!
Oprechte man, uw sorg, uw trou, uw wijsheit leeren,
Dat beste Christenen ook allerbest regeeren.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.*, D. I. bl. 721, 732, 817, 821, 822, 824, 825—835, D. II. bl. 150, 152, 170, 229, 247, 250, 251, 274, 321, 432, 491, 492, 563, 627 839, 840, 867, 868; Hooft, *Ned. Hist.*, B. XXIV. bl. 17, XXVI. bl. 1199, 1200; Bor, *Auth. Stuk.*, D. II. bl. 56; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. IV. bl. 40, 73, 74, 103, volgg., 105, 111, 120, 147, 195, 197, 270, 306, D. XI. bl. 237; *Vad. Hist.*, D. VII. bl. 525, D. VIII. bl. 245, D. X. bl. 83, 84—86, 278; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, o. h. w.; Brandt, *Lev. van P. C. Hooft*, bl. 2, 3; van Kampen, *Karakterk. der Vad. Gesch.*, D. II. bl. 165; Vondel, *Poëzy*, D. I. bl. 297; *Navorscher*, D. IX. bl. 131, 233; *Ms. Geneal. van Hooft*; Kok,

Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. van Portr.*

HOOFT (CORNELIS WILLEMSZ.) zoon van Willem Jansz. Hooft. Wij ontmoeten hem nevens vele andere Amsterdammers met zijne dochter Aeg onder de eerste aanmoedigers der openbare preek voor de hervormden in Holland. Hij zelf woonde de openbare preek te Overveen bij. Hij huwde Annetje Cornelis en liet na Jan Cornelisz. (zie dat artikel) en Aagje, gehuwd met Cornelis Pott.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 319, 320, 321; Bor, *Ned. Oorl.*, B. II. bl. 77; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. III. bl. 160; *Vad. Hist.*, D. VI. bl. 166.

HOOFT (Mr. DANIEL) zoon van mr. Gerrit Hooft en Elisabeth van Gheel, werd 25 December 1675 te Amsterdam geboren. Hij was kerkmeester van de Waalsche kerk en regent van het St. Jans Gasthuis (1702), commissaris (1705), requestmeester (1709), schepen (1729), gecommitteerde raad ter admiraliteit van het Noorderkwartier (1718), burgemeester (1735—1737) aldaar. Hij huwde in Maart 1709 Sophia Maria Reael, vrijvrouwe van Vreêland, dochter van Pieter Hendriksz. Reael, vrijheer van Vreêland, heer van Nichtevecht, en van Maria Eleonora Huijdecoper. Hij stierf 7 Dec. 1743; zij 24 Julij 1742, nalatende: Maria Eleonora Hooft, geboren 11 Februarij 1710, kinderloos gestorven; Gerrit Hooft; Pieter Hooft, geboren 23 Maart 1715, secretaris van Amsterdam, stierf ongehuwd 23 Sept. 1738; Elisabeth Hooft, geboren 30 Januarij 1717, gehuwd met mr. Wouter Valckenier; Hendrik Hooft, Jan Hooft; Daniel Hooft; Willem Hooft.

Familie Aanteekeningen.

HOOFT (Mr. DANIEL) zoon van mr. Daniel Hooft en Sophia Maria Reael, geboren 30 Maart 1721, secretaris der stad Amsterdam, hoogheemraad van de Bijlmer, huwt 22 December 1747 Aletta Elias, dochter van Pieter Elias Gerbrandtsz. en van Maria Philippina van Tongeren. Zij stierf 19 Februarij 1803, nalatende: Daniel Hooft, geboren 25 October 1748, gestorven 21 October 1751; Maria Philippina Hooft, geboren 31 October 1749, gestorven 3 October 1751; mr. Daniel Hooft; mr. Pieter Hooft, geboren in April 1762, in 1782 secretaris van Amsterdam, huwde in 1785 Johanna Maria Hop, dochter van mr. Jan Hop Hendriksz. en van zijne derde vrouw Maria Henrietta van der Hoop Adriaansdr. Hij stierf 20 November 1785. Zij hertrouwde met mr. Jan Six; Elisabeth Hooft, ongehuwd gestorven; Sophia Maria Hooft, geboren 22 Februarij 1758, huwde 5 November 1787 mr. Gilles Alewijn.

Familie Berigten.

HOOFT GERRITSZOON (Mr. DANIEL) zoon van mr. Gerrit Hooft en van Johanna van der Dussen, vrijheer van Vreêland, geboren 11 April 1741, in 1762 commissaris, 1768 raad, 1786 schepen te Amsterdam, in 1787 bij de omwenteling door Willem V geremoveerd, doch bij de weder-omwenteling lid van den raad aldaar. Hij huwde April 1769 Anna Maria Geelvinck, geboren 14 Maart 1752, dochter van mr. Nicolaas Geelvinck, vrijheer van Backum, heer van Castricum en Stabroek, en van Maria Margaretha Corver, Gerritsdr., vrouw van Velzen. Hij liet na Gerrit Hooft, in den ouderdom van omtrent 17 jaren ongehuwd gestorven.

Familie Papieren.

HOOFT (Mr. DANIEL) zoon van mr. Daniel Hooft en van Aletta Elias, geboren 2 September 1753 te Amsterdam, schepen en raad aldaar tot 1787, toen hij werd ontslagen. Hij werd vervolgens ontvanger van de gemeenelands middelen en stierf den 30 van Slagtmaand 1828. Hij handhaafde in den kring, waarin hij werkzaam was, steeds den naam van het aanzienlijk geslacht, van hetwelk hij afstamde. Hij was een vurig en gelukkig beoefenaar der letteren, die in hem ook een getrouwen beschermer vonden. Zijne kennis en smaak, zoowel als gezelligheid en goedheid van aard, gepaard aan een edelen inborst en zachtheid van karakter, verzekerden hem van de toegenegenheid van allen, die hem kenden. Hij was ridder van den Nederlandschen Leeuw, lid der 2de klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, curator van het athenaeum te Amsterdam en medebestuurder van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen.

Hij verrijkte de verzameling van voorlezingen en verhandelingen van de tweede klasse van het Koninklijk Nederlandsche Instituut met

Verhandeling over de gaaf van navolging bij Poot.

Voorlezing over het lenigen der zielesmarten, naar aanleiding van het derde boek der Tusculanae Quaestiones van Cicero.

Voorlezingen over den stijl van den Ridder P. Cornelisz. Hooft.

Voorlezing van eenen Troostzang, gerigt aan den Heer Staatsminister Mr. W. F. Roëll wegens het overlijden van deszelfs echtgenoote.

Voorlezing over de Nederduitsche Synonymen.

Voorlezing eener geschiedenis van het Athenaeum te Amsterdam.

Levensschets van Mr. Hieronymus van Beverningh, gedrukt in de *Verhand. der IIe Klasse van het Konінkl. Ned. Inst.*, D. IV. bl. I.

Over eenige trekken van overeenkomst en verschil tusschen de Dicht- en Schilderkunst.

Hij was een onverdroten medearbeider aan het *Uitlegkundig Woordenboek op Hooft*, door het Koninkl. Nederl. Inst. uitgegeven, vervaardigde een zaakrijk register op de drie deelen der *Nederduitsche Brieven* van Constantyn Huygens en gaf in het licht:

Bloemlezing der Gedichten van H. Kz. Poot met aanmerkingen en portr., Amst. 1823 2 dln., 8o.

Zie *Aanh. op* Nieuwenhuis; *Kunst- en Letterb.* 1828, D. II. bl. 357; *Proces-Verbaal der 22ste algem. vergad. van het Kon. Ned. Inst.*, bl. 16; R. van Ommeren, *Carmina*, p. 59, 130.

HOOFT (mr. GERRIT), burgemeester van Amsterdam, zoon van mr. Hendrik Hooft, heer van Oude Carspel, Koedijk en Schoterbosch, en van Aagje Hasselaer, werd in 1637 (volgens anderen 25 Julij 1649) te Amsterdam geboren, in 1672 pensionaris, 1673 secretaris, 1679 schepen, 1680 raad, 1708 burgemeester te Amsterdam, 1678 bewindhebber der O. I. Compagnie aldaar, gecommitteerde ter vergadering der staten van Holland, in 1685 in ambassade naar Engeland. Hij is vermaard geworden in 's lands geschiedenis door zijn aandeel in de geschillen tusschen den prins van Oranje en de stad Amsterdam over de werving van 16000 man tot ondersteuning der Spaansche regering (1683) en de onderhandelingen met den graaf d'Avaux (1684). Hij was gewoon afgevaardigde ter dagvaart van Holland, benevens Joan Huydecoper en den pensionaris Jacob Hop, toen de stadhouder den onderschepten brief van d'Avaux in de vergadering van Holland bragt. Hij moest haar met Hop verlaten en zich, zoolang de raadpleging duurde, in 't vertrek der staten begeven. Anderhalf uur later traden zij, zonder geroepen te zijn, de vergadering weder binnen. De papieren van Amsterdam en 's Hage werden verzegeld, de heeren van Amsterdam beschuldigd van 't land aan Frankrijk verkocht te hebben. Het regende geschriften voor en tegen de stad, die zich tegen geweldige ondernemingen begon te wapenen. Eindelijk werden de papieren ontzegeld en stemde de stad in den staat van oorlog. Hooft heeft zich moedig in deze verwikkeling gedragen, gelijk ook Oudaen in zijn gedicht op het huwelijk van Izabella Hooft, zuster van mr. Gerrit Hooft, vermeldt.

Hij huwde Elisabeth van Gheel, dochter van Daniel Joansdr. van Gheel, vrijheer van Spanbroek, Zuidermeer en de Zandwerven, en van Johanna Boom Cornelisdr. Hij stierf 1717, zij Jan. 1700, nalatende Agatha Hooft, 17 Junij 1704 gehuwd met Aegidius van Bempden, raad, schepen en (1719) burgemeester

te Amsterdam, bewindhebber der O. I. Compagnie, Daniel Hooft, Hendrik Hooft, Johanna Hooft, geb. 4 Maart 1677, gehuwd met Joan de Graaff, vrijheer van Zuid-Polsbroek, Ilpendam en Purmerland; Isabella Maria Hooft, gehuwd met mr. Jonas Witsen (1693), secretaris van Amsterdam, baljuw en dijkgraaf van Amstelland; Gerrit Hooft.

Zijn portret door Houbraken is bij Wagenaar, D. XV, bl. 180.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XV. bl 151, 163, 181, 182, 186, 312; *Beschrijv. van Amst.*, D. VI. bl. 58, 76, 88, 107; *Negociations d'Avaux*, T. I. II. III. passim; *Holl. Merc.* 1683, 1684, 1685; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, o. h. w.; J. Oudaen, *Poëzy*, D. II. bl. 382; Muller, *Cat. van Portr.*; *Ms. Geneal.*

HOOFT (Mr. Gerrit), zoon van den vorige, werd 2 Mei 1684 te Amsterdam geboren. Hij was Ambachtsheer van Amstelveen en Legmeer, in 1708 commissaris, 1714 schepen, 1744 raad, 1752, 1755, 1758, 1764, 1767, burgemeester te Amsterdam, gecommitteerde raad ter admiraliteit (1709) bewindhebber van de W. I. Compagnie, meesterknaap van Gooiland. Hij stierf 27 November 1767, en was gehuwd 28 Junij 1707 met Hester Hinloopen, dochter van mr. Jacob Jacobsz. Hinloopen en van Hester Ranst Constantinusdr., en liet na mr. Gerrit Hooft, Constantia Hooft, stierf ongehuwd; mr. Henrik Hooft; mr. Jacob Hooft, geb. 1712, secretaris van Amsterdam, huwde 20 Mei 1738 Barbara Cornelia Meulenaer, geb. 26 Januarij 1720, dochter van Dionys Meulenaer en van zijne tweede vrouw Barbara Cornelia Fabricius. Hij stierf 29 Mei 1740 kinderloos. Constantia Elisabeth Hooft, geb. in 1719, huwde mr. Nicolaas Witsen, schepen van Amsterdam; Hester Elisabeth Hooft, geb. in 1719, huwde 1. 1737 mr. Willem Meulenaer, 2. 1743 mr. Nicolaas Geelvinck; Joanna Elisabeth Hooft, stierf jong.

Particuliere Berigten; *Nederl. Jaarb.* 1767, bl. 1466; Muller, *Cat. van Portr.*

HOOFT (Mr. Gerrit), zoon van den vorige, in 1708 te Amsterdam geboren, raad, schepen en burgemeester (1766) van Amsterdam, bewindhebber der O. I. Compagnie, raad ter admiraliteit te Amsterdam, directeur van de societeit van Suriname. Hij stierf den 8 September 1780. Hij was den 27 Mei 1731 gehuwd met zijne volle nicht Catharina, dochter van Jonas Witsen en Isabella Maria Hooft Gerritsdr., die voor 1766 stierf. Hij hertrouwde 14 Mei 1769 met Susanna, dochter van mr. Willem Cornelis Backer Willemsz. en Maria Wilhelmina Weveringh van Holy Maertensdr. Zij stierf kinderloos 23 Februarij 1773. Zijne derde vrouw was Clara Magdalena Dupeyrou, geb. 19 April 1724, dochter van Steven Andreas Dupeyrou en van Clara Magdalena Muysart, wed. van mr. Lucas Trip en daarna van dr. Bernard Siegfried Albinus, med. prof. te Leyden.

Hij liet bij zijne eerste vrouw na: Gerrit Hooft, jong gestorven; Isabella Maria Hooft, kinderloos gestorven; Gerrit Hooft, jong gestorven; Gerrit Hooft.

Uit Particuliere Berigten en *N. Ned. Jaarb.* 1780, bl. 783.

HOOFT (Gerrit), zoon van den vorige, werd 14 Februarij 1750 te Amsterdam geboren. Na het onderwijs van den geleerden Verreyck aan de Latijnsche school en dat van Burmannus Secundus aan het athenaeum genoten te hebben, werd hij, reeds op zestienjarigen leeftijd (24 Maart 1766) secretaris der stad Amsterdam, waar hij 28 December 1768 ongehuwd overleed.

Hooft was een uitstekend beoefenaar der Latijnsche letterkunde en vooral der poëzy waarvan hij bij zijn leven eenige proeven in het licht gaf.

(*Carmina Juvinilia Gerardi Hooft Junioris, Laurentii van Santen, Henrici Zachariae Couderc, Lamberti Schepper. Amstelod. opud viduam et filium van Tongerlo*, 8o. s. a. (1767).

Na zijn dood gaf zijn vriend Hier. de Bosch zijne *Julia* op nieuw met andere zijner nagelatene gedichten uit onder den titel van G. Hooft, *Junioris Civitatis Amstel. abactis Poëmata*, Amst. 1770, 8o., opgedragen aan zijn vader en met het portret van den dichter, in 1769 door J. Houbraken op koper gegraveerd, met een vierregelig gedicht van den genoemden de Bosch. Deze voegde bij dezen bundel een *Praefatio de vita et moribus* en de *Epicedia in fumere G. H. Jun.* Hoeufft, Peerlkamp en de schrijver der *Acta Lipsiensia*, A, 1771, p. 579, hebben die gedichten zeer geprezen.

Zie *N. Ned. Jaarb.* 1766, D. I. bl. 302, 1768, bl 1331; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, A. IV. (1) bl. 204, 205; Saxe, *Onom.*, P. VIII. p. 281; *Biogr. Univ.*, P. XX. p. 536, 537; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 244; Peerlkamp, *de Poët. Neerl.*; P. Burmanni Secund. *Poëm.*, p. 352, 356; *Delic.*, *Poëticae*, p. 24; Hoeufft, *Cat.* p. 170, 232; Muller, *Cat. van Portr.*

HOOFT (Gerrit), zoon van Hendrik Hooft, drossaart en kastelein van Muiden, was luitenant-kolonel en kapitein ter zee, voor het edelmogende collegie ter admiraliteit te Amsterdam en sneuvelde den 10 Julij 1689 in een scherp gevecht tusschen drie fregatten van de Amsterdamsche admiraliteit onder den commandeur Paulus van der Dussen en de Franschen, door een kogel getroffen.

Petrus Francius vervaardigde bij die gelegenheid een gedicht: *Gerardo Hoofdio in pugna contra Gallos maritima fortissime occumbenti.*

Zie de Jonge, *Geschied van het Neêrl. Zeew.*, D. IV. bl. 182; Francii *Poëm.*, p. 391; Familie papieren.

HOOFT (mr. Gerard), zoon van Jacob Hooft en van Margaretha Jacoba Warin, geb. 11 April 1772, studeerde te Leyden en werd, na het verdedigen van een *Spec. jurid. de negotiorum gestione*, 27 Julij tot jur. utriusque doctor bevorderd. Hij was vrijheer van Vreêland en commissaris van Amsterdam, huwde 14 October 1792 Susanna Cornelia Muilman, dochter van Hendrik Muilman, Baanderheer van Heemstede, en van zijne eerste vrouw Susanna Cornelia Hartsinck Pietersdr. en Johanna Margaretha Hasselaer. Zij stierf te Nichtevecht 18 Junij 1846, hij 30 September 1801, drie kinderen nalatende, Susanna Cornelia, Jacob en jonkhr. Hendrik Daniel.

Particuliere Berigten.

HOOFT (Mr. Hendrik) zoon van Daniel Hooft en van Sophia Maria Reael, den 23 Junij 1716 te Amsterdam geboren, commissaris (1738), schepen (1744) en sedert 1769 meermalen burgemeester zijner geboorte stad; voorts lid van het Ed. Mog. Collegie ter admiraliteit te Amsterdam, postmeester van het Hamburger kantoor, heemraad van de Beemster, hoogheemraad van den zeedijk beoosten Muiden. Hij voegde zich na 1780 bij de hevigste tegenstanders van het Huis van Oranje, doch geenszins bij hen, die slechts de oude patricische regering wilden doen herleven. Met een ijver boven zijne jaren (hij was reeds over de zeventig) ondersteunde hij de eischen of begeerten des volks of liever der burgercompagniën, die zich als tolken der natie deden gelden. Hij was den afgod der zuivere demokraten en werd daarom ook vader Hooft genoemd, en in alle kringen en bijeenkomsten der patriotten onder dien naam steeds met geestdrift herdacht.

De maanden Februarij en April 1787 leverden tooneelen waarin deze gezindheid levendig uitblonk. Zij zijn breedvoerig en meesterlijk door mr. J. van Lennep geschetst die tevens een fiksche karakterschets van dezen ijverigen patriot heeft gegeven. Nog in hetzelfde jaar moest de grijsaard, wiens rol op het staatstooneel eerst eigentlijk met zijn zeventigste jaar begonnen was, dit tooneel reeds verlaten, ten gevolge der omwenteling. Hij verliet eenigen tijd het land en de hitte zijner tegenpartij, nadat Deventer en Groningen hem het verblijf binnen hare muren hadden ontzegd. In het vaderland wedergekeerd leefde hij stil en gerust op zijne landhoeve Valkenheining te Loenersloot, en stierf aldaar den 30 Augustus 1794. Zeer verschillend is het oordeel over dezen man. De Oranje-partij verguisde, de die der patriotten vergoodde en noemde hem „een man,

die een engel in menschelijke gedaante was." Doch hoe ook het oordeel over zijne wijsheid, bekwaamheid en oogmerken moge zijn, algemeen is de lof omtrent zijne zedelijke deugden, vooral zijne nederigheid en eerlijkheid, gelijk ook die van zijn ijver voor koophandel en landbouw. Voorts was hij wakker, voortvarend en hartstogtelijk. In het laatst van zijn leven stond hij geheel onder den invloed van den pensionaris van Berckel, een man van groote schranderheid en bekwaamheid, doch weinig naauwgezet met betrekking tot de middelen, welke hij in 't werk stelde.

De regering van Dublin schonk aan Hooft het burgerregt van die stad, bij zijne tegenwoordigheid aldaar in 1769, die van St. Omer in 1788.

Hij huwde 1. Anna Adriana Smissaert, geboren 1722, dochter van Jan Carel Smissaert en van Sophia Eleonora baronnesse Borre van Amerongen; zij stierf 1745. 2. Hester Jacobsdr. Schues, en liet na Hester Hooft, geboren 20 Januarij 1748, gehuwd 12 Mei 1765 met mr. George Clifford, schepen van Amsterdam, en later (23 Julij 1786) met den admiraal van Kinsbergen. Zij overleed te Amsterdam den 15 April 1795. Kinsbergen wenschte zijn schoonvader, dien hij, in weerwil van verschil van politieke gevoelens, zeer hoogachtte, in de hervormde kerk te Vreêland een gedenkteeken met zijn beeldtenis daarop in marmer gebeiteld op te rigten, doch de ongunst dier dagen verhinderde zulks. Op verschillende wijzen is Hooft afgebeeld.

Zie *Vervolg op* Wagenaar, D. XVII. bl. 47; *Beroerd Nederland*, D. XI.; Bilderdijk, *Vaderl. Geschiedenis*, D. XII. bl. 74; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, o. h. w.; van Kampen, *Vaderl. Karakterk*, bl. 683, volgg.; Mr M. C. van Hall, *Leven en Karakter van den Admiraal J. H. van Kinsbergen*, bl. 142; Mr. J. van Lennep, *Het Leven van Mr. C. van Lennep*, bl. 86, volgg.; *Levensbeschrijv. van alle beroemde Nederl. Mannen en Vrouwen* bij D. M. Langeveld; *de Vaderl. Chocoland*, Amst. 1796; Helmers, *Holl. Natie*; Kobus en de Rivecourt; *Navorscher*, D. X. bl. 6, 205, 280, 362; Muller, *Cat. van Portr.*

HOOFT (mr. Hendrik), heer van Oud-Karspel, Koedijk en Schoterbosch, zoon van mr. Hendrik Willemsz. Hooft, regent van het Aalmoezeniershuis te Amsterdam, en van Haasje Houtloock, in 1615 te Amsterdam geboren, in 1645 commissaris, 1655 raad, 1656 schepen, 1662 burgemeester van Amsterdam en fiscaal ter admiraliteit. Hij was een man van grooten invloed en gezag, vooral in zijne geboortestad, doch zonder het te zoeken, te achten of te gebruiken, eerlijk, edelmoedig, rijk, geleerd, schrander, vrolijk, vrij van staatszucht en verbeelding, soms niet vrij van grilligheid, een vriend van Willem III, doch op zulk eene wijze, dat hij altoos het belang van het vaderland in het oog hield. Zijn moed en beleid toonde hij in 1672 in het versterken van Amsterdam. Hem werd dan ook de gewigtige last opgelegd om den prins in een afzonderlijk gehoor de ware gesteldheid der stad en van hare geldmiddelen open te leggen, en in 't bijzonder 's prinsen raad, goeddunken en oordeel te vragen over deze gewigtige vraag „of er, nadat men alles, ook goed en bloed, zou opgezet hebben bij de gemeene zaak, ook eenig middel zou kunnen bedacht worden, waardoor 't geen nog in wezen was zou kunnen behouden en verdere verderfelijke kosten gespaard worden." Ook bood hij de medewerking der stad aan om den prins meerder gezag over 't land in 't gemeen te doen opdragen, doch geenszins gelijk Burnet schrijft, de opperste magt over de stad. Later was hij een der voornaamste bewerkers van den vrede in 1678 te Nijmegen gesloten. Temple, die zulks meldt en aan wien wij een treffende karakterschets van Hooft danken, zegt: dat de prins zich kort na het sluiten van den vrede, naar de Veluwe op de jagt begeven hebbende, hem, die naar Amsterdam stond te vertrekken, verzocht had zijne groeten te doen aan burgemeester Hooft, en hem te zeggen, dat hij niet begeerde dat hij zijne belangen bevorderde, dan zoolang hij, zijne hoogheid, de belangen van den staat zou voorstaan. Temple kweet zich van deze boodschap, en Hooft verzocht hem vrijmoedig en edelmoedig den prins te zeggen: „dat hij doen zou 't geen van hem begeerd was, en zoolang in 's prinsen belang zijn, als de prins in 't belang van zijn vaderland was. Doch zoo zijn hoogheid dit immer verwaarloosde, zou hij de eerste zijn, die zich tegen hem verzetten zou. Tot dien tijd toe kon hij zijn gedrag noch berispen noch mistrouwen, alzoo hij zeer wel wist dat onderling mistrouwen tusschen de staten en den prins tot bederf van 't vaderland strekken moest." Burgemeester Hooft had weinig gelegenheid te doen blijken hoe hij zich, na den vrede, omtrent den prins dacht te gedragen. Hij overleed 12 December 1678, ruim twee maanden na zijn gesprek met Temple.

Temple verhaalt nogthans dat hij in dezen korten tusschentijd te weeg bragt: „dat de groote en agterdochtige stad veel meer vertrouwen kreeg op den prins van Oranje en op deszelfs gansche beleid in staatszaken."

Hooft huwde 1. Agatha Hasselaer, dochter van Dirck Pietersz. Hasselaer en van Brechje Schoterbosch, gestorven 13 Februarij 1664; 2. Maria van Walenburgh, dochter van Pieter van Walenburgh en van Geertruijd Laurensdr. de Lange, vrouw van Oud-Karspel, Schooten, Schoterbosch en Koedijk. Bij deze had hij geen kinderen, doch bij zijn eerste, Brechje, geb. 7 Nov. 1610, gehuwd met Herman van de Poll, secretaris van Amsterdam; mr. Hendrik; Geertruid, gehuwd 1. met Theodoor Brasser, buitengewoon gezant naar Engeland; 2. Frederik Ram, heer van Hagedoorn, kolonel in staten dienst; mr. Dirk, in 1672 commissaris der stad Amsterdam, stierf ongehuwd; mr. Gerrit, geb. in 1635, gehuwd met Elisabeth Gheel; Hansje, gehuwd met mr. Cornelis van Banbeeck, secretaris en burgemeester van Amsterdam; Jan, ongehuwd gestorven; Isabella, gehuwd met mr. Jacob Hop; Willem, gehuwd met 1. Maria de Witt Jansdr.; 2. Adriana Verburgh Nicolaasdr. Hoofts portret vindt men in het XVIde deel van Wagenaars *Vad. Hist.*

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XIV. bl. 204, 205; *Beschrijv. van Amst.*, D. V. bl. 307, 349, 354, 359, 360, 363, D. VI. bl. 25, 31; Temple, *Memoirs*, p. 585, 586, 636—640; *Vervolg op 't Leven van de Groot*, bl. 76; Valckenier, *Verw. Europa*, D. I. bl. 647, 706; Brandt, *Lev. van Hooft*, bl. 2; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, o. h. w.; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 255; Muller, *Cat. van Portr.*; Partic. Berigten.

HOOFT (Mr. Hendrik) zoon van den vorige, geboren te Amsterdam den 14 November 1641, werd in 1664 commissaris, 10 December 1666 Drost van Muiden, baljuw van Gooiland, hoofdofficier van Weesp en Weesper Karspel, raad en assistent fiscaal van het Ed. Mog. Collegie ter admiraliteit te Amsterdam. Toen in 1672 Amsterdam in staat van verdediging werd gebragt, werd hij ritmeester van een der drie opgerigte compagnien vrijwillige ruiters. Hij huwde in 1663 Geertruid, dochter van Gerard Hasselaer Claesz. en van Agatha Hasselaer Pietersd., nalatende o. a. mr. Hendrik Hooft, drossaard van Muiden, baljuw van Gooiland, 1697 schepen te Amsterdam, gehuwd met Agatha Bosch, en gestorven den 8 Januarij 1717.

Mr. Hendrik Hooft stierf 4 Augustus 1707 en zijne vrouw in Januarij 1700.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. V. bl. 342; Koning *Slot te Muiden*, bl. 116; Partic. Berigten.

HOOFT (Hendrik Cornelis) broeder van den drossaart, werd in 1621 dr. in de regten te Orleans, legde 29 Mei 1608 de eerste steen aan de beurs te Amsterdam. Hij beoefende de dichtkunst. Het eenige dichtstuk dat wij van hem bezitten doet hem als een goed dichter kennen. Het wordt bewaard bij Scheltema, *Geschied. en Letterk. Mengelw.*, D. I, st. II, bl. 258. Hij overleed ongehuwd.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 341; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. VII. bl. 91.

HOOFT (Jacobus) j. utr. dr., beoefende de Latijnsche poëzy, blijkens zijn gedicht in *Gelriae historiam a Cl. Slichtenhorstio noviter illustratam* (1654). Aan zijn naamgenoot, mr. Jacob Hooft, zoon van mr. Gerrit en

Maria Johanna van der Dussen, commissaris en schepen te Amsterdam, gestorven 6 Nov. 1795, wijdde R. van Ommeren een gedicht (*Epistola Horatiana.*)

Zie R. V. O. *Carmina*, p. 74, en *Delic. poët. ed. Th. van Kooten*, p. 69.

HOOFT (Jan Cornelisz.) zoon van Cornelis Willemsz. Hooft en van Annetje Cornelis, was raad ter admiraliteit, in 1579 schepen, in 1591 kolonel der burgerij te Amsterdam. Hij was een man lang van ligchaam, zwaar van leden, snedig van geest, kloek van moed, ernstig van taal en ontzaggelijk van wezen. Toen Leycester in 1586 te Amsterdam kwam, had hij eenige fraai versierde schuiten vol jonge manschappen uit de schutterijen gekozen bij zich, met welke hij, onder schijn van den graaf te eeren, het jagt, hetwelk hem voerde, omsingelde en van de overige Engelschen van zijn gevolg afsneed, om dus zijn persoon, zoo hij iets ergs in den zin mogt hebben, altoos in zijn geweld te hebben. Ook gebruikte hij de noodige voorzorgen bij zijne inhaling in 1587. Hij huwde Clara Jacobsdr. Moes en stierf den 15 Februarij 1600 kinderloos.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist*, D. VIII. bl. 173; *Beschrijv. van Amst.*, D. IV. bl. 59, 69; Kok, *Vad. Woordenb.*, o. h. w.; Particuliere Berigten.

HOOFT (Jan Pietersz.) komt voor in het oproer te Amsterdam in 1567. Hij behoorde tot de onroomschen en plantte, met eenige anderen, om de Markt te bestrijken, drie bassen op den steiger van het Damrak, naast het huis van burgemeester Henrik Dirkzoon, daar de *Mol* uithing.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. III. bl. 226.

HOOFT (Jan Andreas) van Huijsduijnen, zoon van Aloysius Hooft, van Huijsduijnen te Utrecht, studeerde te Leyden en werd jur. utr. dr. na het verdedigen eener *Diss. Jur. ad legem Falcidiam*, Traj. ad Rhen. 1779 4o.

HOOFT (Nicolaas) zoon van mr. Hendrik Hooft en broeder van den luitenant kolonel en kapitein ter zee, mr. Hendrik Hooft was cornet van de cavallerie in staten dienst, en sneuvelde ongehuwd voor het vaderland.

Particuliere Berigten.

HOOFT (Nicolaas), in 1664 te 's Hage geboren, kreeg onderwijs in de schilderkunst van Daniel Mytens, Doudyns en Augustinus Terwesten, en werd een uitnemend beeldenschilder; vooral muntte hij uit in het teekenen van akademie beelden. Waarschijnlijk vervaardigde hij de afteekening van het grafmonument van Philippus, landgraaf van Hessen Philipsthal, dat in de Riemer's *Beschrijv. v. 's Hage*, D. I, bl. 199 voorkomt voor de gravure. Hij was hoofdman en regent van de academie. Hij stierf in 1748.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*; D. II. bl. 51; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. IV. bl. 731.

HOOFT (Pieter Cornelisz.), oudste zoon van Cornelis Pietersz. Hooft en van Anna Jakobsdr. Blauw, werd den 16 Maart 1581 te Amsterdam geboren. Volgens Brandt gaf hij reeds ten einde der kindsheid te kennen wat van hem te wachten stond, en liet zijn vader hem van zijne jeugd af in allerlei talen en zaken onderwijzen, niet alleen in de scholen der stad, maar ook in de akademie te Leyden, te dier tijd verheerlijkt door de geleerdste mannen der gansche christenheid; Josephus Scaliger, Franciscus Junius, Paulus Merula, Carolus Clusius, Bonaventura Vulcanius en anderen. In de regten oefende hij zich onder den hoogleeraar Cornelis Pynacker. Volgens zijne geschiedschrijvers deed hij in 1598, na zijne studiën aan de Leydsche hoogeschool volbragt te hebben, eene reis naar Frankrijk en Italië, doch volgens het *album studiosorum* op de bibliotheek der Leydsche hoogeschool, werd hij aldaar eerst den 30 November 1606 op 25jarigen leeftijd, onder het rectoraat van P. Paauw, als student in de regten ingeschreven, te gelijk met Petrus Johannes Hooft, oud 30 jaren, student in de philosophie. Beiden woonden bij meester Christian Sirjaques *ad insignecis. Lovaniensis.* Hij schijnt nog dit jaar de hoogeschool verlaten te hebben, wijl hij den 21 Maart van het volgende jaar onder R. Snellius op nieuw werd ingeschreven.

Reeds vroeg legde hij zijne zucht voor de dichtkunst aan den dag; met zijn zestiende jaar schreef hij een treurspel, *Achilles en Polyxena* genaamd. In dit stuk, hoe gebrekkelijk, lang en hortende de verzen ook mogen zijn, kondigde zich reeds het ontluikende vernuft aan, en de Amsterdamsche kamer: *In liefde bloeijende*, telde hem nog voor zijn 18de jaar onder hare leden, en toen hij in 1598 eene reis door Frankrijk en Italië deed, zond hij uit Florence aan deze kamer een brief in dichtmaat, die nog onlangs, naar het oorspronkelijke handschrift, op nieuw is uitgegeven. In 1601 keerde hij over Duitschland in zijn vaderland terug. Op deze reis „had hij de zoetvloeijendste dichters van Italië in hunne eigene sprake gesproken en gelezen en vond hij bij dezen dat zachte, dat teedere, dat zangrijke in de poëzy, welke hem in Ovidius behaagd had, maar dat hij alsnog in zijne vaderlandsche taal niet had weten na te volgen”.

Hij bevond zich in het vaderland van Dante, in een tijdvak dat met Tasso's dood de gouden eeuw der Italiaansche letterkunde verdwenen en de smaak door Guarini en Marino anders gewijzigd was; laffe woordenwisselingen, schitterend valsch vernuft en zoogenaamde concetti behaagde toen algemeen. Hooft bleef van deze besmetting niet vrij, blijkens sommige zijner minnedichten en vooral uit vele zijner brieven, doch de geest van Petrarca oefende toch zijn vermogen op de ziel van den gevoeligen jongeling, die verrijkt met een schat van kundigheden naar zijn vaderland wederkeerde.

Na zijne terugkomst legde hij zich op het beoefenen der geschiedenis toe, las de beroemdste Grieksche en Romeinsche geschiedschrijvers en bestudeerde de regten, doch vergat daarbij de Muzen niet. In 1601 voltooide hij zijn tooneelstuk *Ariadne en Theseus*, dat in 1602 door *Granida* werd gevolgd.

Ook bleef hij een werkzaam lid van de rederijkerskamer *In Liefde bloeijende*, en hij was het die de negen vertooningen, die zij op den 5 Mei 1609 des avonds op den Dam liet voorstellen, uitdacht en door bijschriften verklaarde. Tot nu toe had hij zich geheel aan de studie en beoefening der schoone letteren gewijd, doch den 28 Mei 1609 werd hij door prins Maurits tot drost van Muiden en hoofdofficier van Weesp en Weesper-Karspel aangesteld. „Zijns vaders verdiensten aan den staat (zegt zijn levensbeschrijver Brandt) en deszelfs bijzondere zucht tot den huize van Nassau, stelde hem op dien hoogen trap van eere, want dit ambt was een der voortreffelijkste van Holland, 't welk van ouds nooit dan bij luiden van grooten adel plagt bediend te worden, ja zelfs, zoo men houdt bij jongere zonen der graven van Holland.” Des zomers hield hij zijn verblijf op dit slot, des winters in zijn woning te Amsterdam op de Keizersgracht tegenover de Groenlandsche pakhuizen. Dáár ontweek hij als een andere Atticus alle beslommering tusschen kerk en regering, vergenoegde zich met zijn ambt zonder naar grooter eer, hooger aanzien of meer voordeel te streven; dáár moeide hij zich niet met de kerkgeschillen die toen het vaderland beroerde; koos niet tusschen Arminius en Gomarus, ja sloot zich even als zijn vader aan geen kerkgenootschap aan, doch was desniettemin een voortreffelijk christen.

Te Muiden bezochten hem of noodigde hij de voortreffelijkste mannen en vrouwen van zijn tijd, Vossius, Barlaeus, Vondel, Huygens, Reael, Zweling, Anna en Maria Tesselschade Visscher, Duarte, om slechts eenigen te noemen. „Hier vervaardigde hij die menigvuldige voortbrengsels van zijnen geest en doorluchtig verstand (die) zich uitgietende in zooveel uitnemende schriften, in 't kort het kleine Muiden veel vermaarder maakten dan de grootste steden des lands,” hier verwierf hij de namen van den Hollandschen „Homeer, den Tacitus zijner eeuw, het hoofd der Poëten en historieschrijvers in

onze taal, den vader der Nederduitsche zanggodinnen, den Fenix van zijne tijdgenooten en van den Drost zonder weêrga". Tot de eerste werken die hij te Muiden opstelde, behoorde, behalve een menigte gedichten, in 1636 met vermelding van zijn naam, door de zorg van Jacob van der Burgh, raad des heeren van Brederode, in het licht gegeven, de treurspelen *Geeraerd van Velzen*, *Baeto oft oorspronck der Hollanderen* en het blijspel *Warenar*, eene gelukkige navolging van de *Aulularia* van Plautus, in 1617 ten tooneele gevoerd, die allen te dien tijde de goedkeuring van kenners wegdroegen, terwijl de daarin heerschende gebreken grootendeels aan den tijd, waarin hij leefde moeten worden toegeschreven. Ofschoon de uitspraak van Huygens:

»Geluckigh Hooftpoëet van all' die Holland baerde
»Of Holland baeren sal,"

overdreven is, verdient echter Hooft een eersten rang onder onze vaderlandsche dichters; vooral bevatten zijne treurspelen schoonheden van de echte soort; zijne *Zederijmen* zijn gouden lessen van voor ieder bruikbare levenswijsheid; in zijne *Heldendichten* ontmoet men uitstekend fraaije groepen; zijne *Minnezinnebeelden* zijn geestig geïnventeerd; zijne *Zangen* ruischen zacht, bevallig en lieflijk.

Sommige zijner *bruiloftszangen* zijn eene fijne, allerliefste vleijerij vol verbeeldingskracht, vinding, rijkdom van taal en muzykale welluidendheid. Hooft's veel omvattende geest kon zich echter bij dit soort van uitspanning niet bepalen. Grootere ontwerpen vormden zich in zijn schrander brein. De geschiedenis moest door hem beoefend en in het helderst licht gesteld worden. In 1618 begon hij zijn *Leven van Hendrik den Vierden*, koning van Frankrijk, zaam te stellen èn uit liefde tot 's vorsten doorluchtigen naam èn om een proef te nemen hoe zich dat werk onder zijne hand zou vleijen. Naauwelijks was dit werk in het licht verschenen of de geleerdste mannen prezen het ten hemel toe. De Groot schreef hem: „Ik wensch de assche des grooten konings geluk, omdat ze zulk een groot schrijver gevonden heeft." Lodewijk XIII beloonde hem in 1639 met brieven van adeldom en met de orde van Sint Michiel. „Frankrijk," schreef hem bij die gelegenheid Barlaeus, „heeft u niet edel gemaakt, maar bekend gemaakt dat gij het waart." Kracht van taal, levendigheid van denkbeelden, wedijverden om den voorrang in dezen eersteling van Hooft's geschiedkundigen arbeid, in welken alléén de uitstekende beschrijving van den St. Bartholomeusnacht genoegzaam is om zijnen roem in het schetsen van tafereelen te vereeuwigen. In 1628 legde hij de eerste hand aan zijn onsterfelijk werk de *Nederlandsche Historiën*, waaraan hij negentien jaren lang en genoegzaam tot zijn dood heeft gearbeid. In de maand September 1631 had de drossaard het eerste boek voltooid en in Junij van het jaar 1634 waren er elf boeken geheel afgeschreven. In 1641 maakte men een begin met het drukken van 20 boeken, die in het volgende jaar met een opdragt aan zijne hoogheid prins Frederik Hendrik in het licht kwamen en met den dood van prins Willem I eindigde. Ter belooning van de opdragt kreeg hij eene vereering van een zilveren lampet en schotel. Eerst na zijn dood gaf zijn zoon Aarnoud het tweede deel in het licht. Dit loopt, in zeven boeken, tot 1587, en wel nagenoeg tot aan het einde der regering van Leycester. Het laatste boek is kennelijk onvoltooid gebleven en blijft steken in het midden van het verhaal van de muiterij te Leyden. Hooft ontzag zich niet om alle de schrijvers van het tijdvak zijner geschiedenis magtig te worden en onderling te vergelijken; raadpleegde krijgskundigen en staatslieden; zijn werk draagt dan ook overal de kennelijkste blijken van de hoogste naauwkeurigheid, waarheidsliefde en geschiedkundige trouw en ook vele bijzonderheden en kenschetsende trekken dier tijden, die men elders niet vindt. Het onderscheidt zich ook door onpartijdigheid, doch vooral door den vorm, waardoor het een kunstgewrocht en het meesterstuk is, dat onze taal voor de geschiedenis heeft opgeleverd. Alle belangrijke gebeurtenissen zijn in den smaak van grootsche en treffende tafereelen behandeld of liever geschilderd. Hij volgde hierin Tacitus, dien hij bewonderde en zich door onophoudelijke lezing eigen gemaakt had. Schoon en menschkundig zijn de karakterschetsen zijner hoofdpersonen, krachtig en welsprekend de redenen en vertoogen, welke hij zijne handelende personen in den mond legt, schrander en leerzaam de opmerkingen, die hij in zijne verhalen vlechtte. Zijn taal is zuiver, vrij van aan vreemden ontleende of bastaardwoorden. Voor den stijl was hij meer bij ons dan zelfs Cicero bij de Romeinen geweest is. Dit zelfde ingedrongen, korte, puntige, krachtige en kernachtige, 't welk den stijl van Tacitus uitmaakt, vindt men bij Hooft weder. Hij heeft hierin in onze letterkunde geen voorganger maar wel ongelukkige navolgers. Doch hoe schoon en onnavolgbaar de stijl van Hooft zijn moge, hij was te angstvallig in het gebruiken van woorden van uitheemschen oorsprong, en bezigde daarvoor, in plaats van woorden, die het burgerregt verkregen hadden, Nederlandsche uitdrukkingen, die niemand in dien tijd verstond. Dit geeft hier en daar eenige stijfheid en iets gekunstelds aan zijn stijl. Hooft staat als welsprekend geschiedschrijver in onze letterkunde bijna alléén. De geschiedvorscher moge in Reyd, van Meteren, Bor en Aitzema belangrijke bijdragen voor den strijd der onafhankelijkheid opsporen, Hooft alleen herinnert bij ons in de geschiedenis aan de eeuw van Augustus en Trajanus.

Intusschen vervaardigde hij (wanneer hij was suffende door het staroogen op de zwaarlijk schiftbare verwarrenissen onzer Nederlandsche zaken) tot uitspanning *de Rampsaligheden der verheffinge van den Huize Medicis*, een boekje, schoon klein van omvang, rijk in treffende voorvallen, op eene krachtige en schilderachtige wijze beschreven, en met vele wijze lessen en schrandere opmerkingen doorvlochten, en vertaalde hij de werken van Tacitus, die hij meer dan vijftigmaal had doorlezen, ten behoeve van zijn zwager Baak, eene vertaling die door getrouwheid en een kunstige navolging van den korten en kernachtigen stijl van Tacitus groote verdiensten heeft, maar juist daardoor eenigzins duister en soms stroef en gedrongen is. Die de keurige Fransche vertaling van Dureau de la Malle leest zal Tacitus beter *verstaan*, wie Hooft bij de hand neemt zal hem misschien beter *herkennen*.

Het laatste werk van Hooft was drie grafdichten op Frederik Hendrik, den 14 Maart 1647 overleden. De begrafenis van dien vorst wenschende te zien, die den 10 Mei eerst zou plaats hebben, vertrok hij, hoewel reeds ongesteld en zwak, met dat oogmerk naar 's Hage. Kort daarna werd hij, ten huize van zijns vrouws schoonzoon Johan van der Meijde, oud burgemeester van Rotterdam en lid der gecommitteerde raden van Holland, door een zware ziekte aangetast, die den 21 Mei 1647 een einde aan zijn leven maakte. Zijn lijk werd naar Amsterdam gevoerd en den 27 in het koor der Nieuwekerk begraven. Den volgenden dag werd op den Amsterdamschen schouwburg door den tooneelspeler Adam Karelsz. van Zjermes eene lijkrede uitgesproken, die door Geeraart Brandt was opgesteld, en terstond daarop werd zijn *Geeraardt van Velzen* vertoond. Anslo betreurde hem in een treurzang getiteld: *Muiden in Rouw*. „Van Baerle," schreef Brandt, „bleef hem die lijkdienst schuldig, zoo had de droefheid zijnen geest, anders zoo vaardig, beklemd."

Ruim een jaar na zijne aanstelling tot drost van Muiden, was hij in het huwelijk getreden met Christina van Erp „eene vrouwe van overwegende deugd en vernuft, zoo schoon, zoo bevallijk, goetaardigh, zeedigh en vriendelijk, als zulk een man mogt wenschen." Zij ontviel hem den 6 Junij 1623, nalatende:

Cornelis Pietersz. Hooft geboren in 1612, gestorven 26 Januarij 1624; Arnout Pietersz. Hooft geboren 1621, gestorven 27 April 1624; Geertruijd Pietersdr. geboren 1622, vier weken oud gestorven.

In het laatst van 1627 begaf Hooft zich op nieuw in het huwelijk met Leonora Hellemans, weduwe van Johan Baptista Bartaloth van den Heuvel, die hem schonk:

Mr. Arnoud Hellemans Hooft, geboren 1630

gestorven 25 Februarij 1680. Christina Hooft, gehuwd met mr. Coenraad Burgh, zoon van dr. Albert Burgh en van Anna van Diemen Wolphertsdr., heer van Kortenhoef, in 1648 commissaris, in 1669 raad en schepen te Amsterdam, daarna thesaurier generaal der Vereenigde Nederlanden. Hij stierf in 1679, zes kinderen nalatende.

Er bestaan van Hooft verschillende afbeeldingen. Voor het beste wordt gehouden dat door R. Persijn, gegraveerd naar de schilderij van Sandrart, hem voorstellende op 62jarigen leeftijd met een fraai Lat. bijschrift van van Baerle. Naar deze prent heeft A. Sylvelt die gegraveerd, welke voor Hoofts *Ned. Hist.* staat met een bijschrift van Vondel. Beroemd is ook de afbeelding door Houbraken gegraveerd naar de schilderij van Miereveld, thans berustende in de gehoorzaal van de Doorluchte School te Amsterdam, en geplaatst vóór de *Brieven van* Hooft, door Huydecoper in 1750 uitgegeven. Naar dit meesterstuk van Houbraken is de kleine prent door Vrijdag in den almanak voor *Ernst en Boert* 1802. De echtheid van het portret van Miereveld wordt betwijfeld. Er bestaat nog een afbeelding in koper geklopt door J. Lutma, het borstbeeld van den drost voorstellende met een lauwerkrans en het bijschrift *Alter Tacitus.* Zijne werken zijn:

Reis heuchenis, (1599—1601). In Hooft's *Brieven*, uitg. van van Vloten, D. II. bl. 407—443.

Achilles en Polyxena, treursp. met Ayax en Ulisses Reden-strijdt, Amst., Rott. 1614, 4°., tegen zijn wil gedrukt.

Het spel van Theseus en Ariadne, Amst., Rott. 1614, 4°.

Oude Tooneelspelen, behelzende Achilles en Polyxena, Theseus ende Ariadne, Nooit te vooren zo gedrukt, Leyd. 1739, fol.

Granida, treursp. behelzende de vrijaadje van Tisiphernis en Daifilo, Amst. 1615, 4°.

Geraerdt van Velzen, treursp. met de dood van graaf Floris van Holland, Amst. 1613, 1618, 1644, Utr. 1649.

Meermalen is de *Echo* in dit stuk, bl. 92 volgg. der *Gedichten* (1636) nagevolgd. Voortreffelijk is vooral de *Echo* van Melissus. *Schediasm. reliquiae*, p. 445.

Baeto, oft oorsprong der Hollanderen, treursp. met de dood van zijn gemalin Rycheldin, Amst. 1626, 1635, 1644, 4°., Haarl. 1847, 8°.

Warenar, dat is: Anlularia van Plautus, nae 's Landts gheleghentheydt verduytschet en ghesp. in de eenighe en eerste Nederduytsche Academi, Amst. 1617, 1620, 4°., 1719, kl. 8°. Met een *inleiding* en *aanteekening* door M. de Vries, Leyd. 1843, gr. 8°.

Paris oordeel. Tafelspel, Amst. 1611, 4°. Ook achter de uitgaaf van *Baeto*, Amst. 1744. In ms. achter een bundel van Hoofts tooneelpoëzy in de bibliotheek van *Diversa sed una* te Dordrecht.

Brief aan de kamer in Liefde bloeijende, in *Mengelwerken*, 1704, in fol. bl. 732, met bijvoeging dat hij in 1607 of 1608 gesteld is, doch zulks had plaats reeds in 1600, blijkens het op- en onderschrift in het Hands. van Hoofts poëzy in de Amsterdamsche boekerij, waarnaar het gedicht op nieuw door van Vloten is uitgegeven in *Konst- en Letterb.* 1853, D. I, bl. 186 volgg.

Afbeeldinghen van Minne, Amst. 1611, 1618, lang 4°.

Triomphe tot Amsterdam enz., Leyd. 1618, 4°.

Lijkklaght op den heer Pieter Dirksz. Hasselaer, Amst. 1616, fol.

Nederl. groet aan den Prinse van Oranje, Amst. 1630, fol.

Brief van Menelaus aan Helena, Amst. 1608, 1615, z. naam van uitgever, 1617, 4o., meermalen in 8°.

Metamorphosis d. i. veranderingh of herschepping van P. Ovidius Naso op nieuws vertaelt met Paris oordeel, noch Menalaus brief aan Helena, door P. C. Hooft berymt, Amst. 1662.

Gedichten van den Heere Pieter C. Hooft, Drost te Muyden, Baljuw van Goeylandt etc. versaemelt en uytgegeven door Jacob van der Burgh, Raedt des Heeren van Brederode, Amst. 1636, kl. fol., (opgedragen aan Const. Huygens. In deze verzameling vindt men *Granida, G. van Velzen, Baeto, Paris oordeel, Minnezinnebeelden, Sonnetten, Zangen Verscheyde Dichten, Bruyloftsdichten, Psalmen*) 1644, 1657, 1668, 8°. m. pl., met aanteekeningen van Bilderdijk, Leyd. 1823, 3 d., kl. 8°.

Men vindt nog gedichten van Hooft in *Emblemata Amatoria, Afbeeldinghen van Minne, Emblemes d'Amour*, Amst. 1611, 1618. *Den nieuwen verbeterden lusthof gheplant vol uytgelesene, eerlycke, amoreuse en vrolycke ghesangen enz., tot een besluyt by ghevoeght een Bruyloftsbancket enz.; den druck gebetert en veel vermeerdert t' Amstelredam by Dirck Pietersz. in die witte Perse by die Oude Brugge aent water Anno* 1607; *Den Bloemhof van de Nederlantsche jeught, beplant met uytgelesene Elegien, Sonnetten, Epithalamien ende Gesangen enz.* als boven Ao. 1608, tweede uitg. bij denz. 1610; *Apollo of Ghesang der Musen, wiens lieflijcke stemmen meerendeels in vrolijcke en eerlijcke gheselschappen werden ghesongen*, bij denz. 1615, verzameld door Bredero; *Minneplicht ende Kuysheits-kamp*, Amst. J. A. Colem, 1622; in *Klioos kraam van verscheiden Gedichten, d' eerste opening*, Leeuw., 1656, kl. 8°.; in *Verscheyde Nederduytsche Gedichten van* Grotius, Hooft, Barlaeus, Huygens, Vondel, Amst. 1659, 12°., en in de *Bloemlezingen van* Siegenbeek, Westerman, Visscher, Alberdingh Thym; in de *Batavian Anthology van* Bowring; in Heemskerk's *Bat. Arcadia;* vóór de werken van Huyghens en anderen.

Henrik de Groote, zijn leven en bedrijf, Amst. 1626, fol., 1638, 4°., 1661, 1662, 12°., (7de dr.) 1671, fol.

Nederlandsche Historiën, sedert de overdraght der heerschappye van Keizer Karel den Vijfden op Koning Philips zijn zoon, fol. Amst., Elzevier, 1ste dr. z. pl. N. H., *tot de doodt des Prinsen van Oranje*, met het *Vervolgh tot het einde der Landtvooghdye des Graaven van Leicester*, fol. bij Blaeuw, 1656, 2de dr., ('t *Vervolgh* alleen, 1ste dr., fol., Amst. bij Blaeuw, 1654) „*naar een boek daar de Drossaardt de leste handt aan hadt geleidt, hebbende 't zelve op ontelbaare plaatsen verbeetert en beschaaft*, fol., Amst., 1677, 3de dr., met het *Leven van Hooft*, door G. Brandt, m. pl., Amst., Leyd., Utr. 1703, 2 d. fol., 4de dr., m. pl., met *aanteekeningen en ophelderingen van* M. Siegenbeek, A. Simons en J. P. van Cappelle. Amst. 1820—1824, 8 d., m. pl., 8°., door dr. W. Hecker, Gron. 1843—1846, 5 d., 12°.

Van de *Ned. Hist.* is in den jare 1810 eene eerste aflevering van een prachtdruk te Brussel, in 8o., verschenen. Wij meenen dat zij niet is voortgezet.

Rampzaligheden der verheffinge van den huize van Medicis, Amst. 1649, 1662, 12°., 3de dr.

C. Cornelius Tacitus, *Jaarboeken en Historiën; ook zijn Germanië en 't leeven van Agricola, in 't Hollandtsch vertaalt*, Amst. 1684, fol. m. portr.; ook in 4o. bezorgd door G. Brandt, Amst., Leyd., Utr. 1704, fol., Amst 1714, 4°.

C. C. Tacitus, *Boeksken van de geleegenheit, zeeden en volken van Germanië, in 't Holl. vert. door P. C. H.*, Leyd. z. j., kl. 8o., met voorber. van dr. J. J. de Gelder, Leid. 1845.

Mengelwerken, ten deele nooit te vooren gedrukt, nu op veel plaatsen verbeterd en vermeerderd, Amst., Leyd., Utr. 1704, fol. uitgegeven door D. van Hoogstraten, bevattende *G. Brandt's Lijkreede, Lijkzangen van Anslo en Vollenhoven, Hendrik de G., Rampzaligh enz. en Brieven, welkomst aan den Prins v. O., vertaalingen, korte leeringen en opmerkingen uit verscheiden schrijvers getogen en vertaalt, Gedichten* (zoo tooneelspelen als anderen).

Balthazar Huydecoper gaf in 1738 eene vermeerderde uitg. der *Brieven* van den drossaart in fol., herdr. Leyd. 1750. P. C. Hooft, *Brieven; nieuwe vermeerderde en naar den oorspronkelijken tekst herziene uitgave met toelichtingen, aanteekeningen en bijlagen*, 4 dln. 1600—1647 (door prof. J. van Vloten) Leyden, 1855—1857, 12°.

Alle de wercken van P. C. Hooft (behalve de *Nederl. Hist.*) door A. Hooft uitgegeven, Amst. 1671, 2 d. fol. 1684, 1703, 4 dl., fol., m. pl. en portr.

Waarnemingen op de Holl. taal, bestaande uit 21 *afdeelingen*, eerst uitgegeven door D. van Hoogstraten, achter de *Lijst der zelfst. n. w.* (in de uitgave van 1700); ten laatste

tot 126 vermeerderd, uitgegeven door L. ten Kate, achter het 1ste deel zijner *Aanleiding tot het verh. deel. d. Ned. sprake.*

Apophthegmen of gouden spreuken van P. Cz. Hooft, uitgegeven door P. G. Witsen Geysbeek, Amst. 1822, 8o.

Uitlegk. Woordenb. op de werken van Hooft, uitgegeven door het *Kon. Ned. Inst.*, 4 d. 8o.

Breve Instruction all' Viaggio d'Italia per il M. Ill. Sig. Hooft, mio Sig. et Provi coland. mi fatte per il suo humiliss. Serv. D. Antonio Marganetti (163.) In 8o., 42 blz., op *Cat.* P. van Musschenbroek, p. 179; Koning *Cat. d. Mss.* bl. 43; van Voorst, *Cat. d. Mss.* p. 126.

Parnassus Bergh, verciert met Geestelijcké ende aerdige deuntjes, zijnde eene verzameling van J. van Vondel, P. C. Hooft, S. Coster, enz. *Ms.* op *Cat. Ms.*, J. Koning, bl. 26.

Op de bibliotheek der doorluchte school te Amsterdam berusten de oorspronkelijke brieven en handschriften van Hooft; brieven komen ook voor op *Cat. Libr. Mss. Bibl. L. B.*, p. 162; *Cat.* van Voorst; *Cat. de Mss.*, p. 173, 174; *Cat. Mss.* van J. Koning; op den *Catal. d'une Collect. remarq. la Haye*, 1—3 Dec. 1862, p. 73.

Spiegel van Rampzaaligheit in de schielyke verheffinge van den burgerlyken huyse Medicis, op rym gestelt met den rymeloosen inhout; gevolgt de beschryvinge van den ridder en drost tot Muyden, P. C. Hooft, door Johan Gribius, Amstel Anno 1665, 4o.; op *Cat. Ms.* J. Koning, bl. 25.

Zie *Biogr. Univ.*; Jöcher, Bauer, Oesinger, Luiscius, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt; Tob. Magiri *Eponym. Critic.*, p. 456; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 984; J. A. Fabricius, *Bibl. Lat.*, Lib. II. C. XXI. p. 476; Saxe, *Onom. Lit.*, P. IV. p. 331; *Anal.* p. 595; Vossius, *de Vit. Lat. Serm.*, C. 34; d'Orville, *Orat. ad diem natalem Ath. Amstel*, p. 23; A. C. van Heusde, *Comment. lit. de Hooftio c. Tacito Comparato*, Gron. 1838, 4o.; Voetii *Bibl. Stud. Theol.*, Lib. II. p. 172; Burman, *Traj. erud.*, p. 32; J. Brouckhusius *ad Propert.*, L. I. *Eleg.* 1, 12, 5, L. III. *Eleg.* VII. p 17, *Eleg.* VIII. p. 17, *Eleg.* XVIII. p. 29; *ad Tibullum*, L. I. *Eleg.* II. p. 19, *Eleg.* VII. p. 21, *Eleg.* IX. p. 5, L. IV. *Eleg.* I. p. 49; Barlaei *Epp.*, p. 311—313; *Poëm.*, p. 279; P. Scriverii *Poëm.*; D. Heinsii *Poëm.*, p. 362; *Cat. Bibl. Bunav.*, T. I. V. I. p. 1334; G. Brandt, *Lijkreeden over den Heer P. C. Hooft, uitgesproken in den schouwburg t' Amsterdam den* 28 *Mey* 1649, ook in den 8o. druk der *Gedichten* van G. Brandt, Rott. 1649, bl. 135 en voor de uitg. van P. C. H. *Mengelwerk*, dr. D. van Hoogstraten, Amst. 1704, fol.; Dezelfde, *Leven van Hooft*, geplaatst voor de 3de en 4de uitg. van de *Ned. Hist.*; *Lev. van Ber. Mannen en Vrouwen*, D. III. bl. 168; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. I. bl. 99, D. IV. bl. 438, 440, 441, D. VIII. *Voorrede*, D. XI. bl. 290 tot 295; *Vad. Hist.*, D. IX. bl. 140; Dapper, *Beschrijv. van Amst.*, bl. 541; Pars, *Naamr*, bl. 282; J. de Kruijff, *Lofrede op P. C. Hooft*, Leyd. 1816, met portr., in het IVde D. van de *Werk. der Holl. Maats. van Fraaije Kunst. en Wet.*; J. de Bosch, *Lofr. op P. C. Hooft*, in *Algem. Magaz. van Wetens., Kunst en Smaak*, D. I. bl. 385 volgg.; G. Brender à Brandis, *Taal-, Dicht- en Letterk. Mag.*, D. I. bl. 57—64 (over zijn geslacht); Bidloo, *Panpoët. Bat.*, bl. 89, 186, 187; M. Siegenbeek, *Bekn. Geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 96—99, 199—201, 225; van Kampen, *Bekn. Geschied. der Ned. Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 123, 125, 126—128, 132, 135, 136, 219, 220, 235, 250, 383, 386; de Vries *Proeve eener Geschied. der Nederl. Dichtk.*, D. 1 bl. 95; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 235; Collot d'Escury, *Holl. roem in Kunst. en Wetens.*, D. III. bl. 36, 37; A. D. III. bl. 257, D. IV. (1) bl. 33, 81, 84, 111, 137, A. D. III. bl. 259—263, D. IV. (1) bl. 82, D. IV (2) 119—122, 124, 126—129, 133, 185, 376, D. IV. (1) 84; W. de Clerq, *Redev. over den invloed der vreemde Letterkunde.*; F. A. Snellaert, *Schets eener Geschiedenis der Ned. Letterk.*, bl. 90, 96, 108, 118—120, 127, 167, 171, 203; J. Bowring, *Iets over de Holl. Taal- en Letterk.*, bl. 31; Mr. B. H. Lulofs, *Toelicht. en Bedenk. van Dr. J. Bowring's Aanmerk. over onze Ned. Letterk.*, bl. 21; J. Hubner en J. L. Schuer, *Algem. Hist. en Geogr. Boekz.*, D. I. p. 3 (*Lev. en werk. van P. C. Hooft*); M. Siegenbeek, *Proev van Nederd Welsprek.*; *Proev. van Ned. Dichtk uit de* XVII*de eeuw*, Leyd. 1808; *Twee Redevoeringen, gevolgd van Aanmerk.*, Leyden; L. Herdingh, *Redevoer. over Hooft als Dichter en Geschiedschrijver*; J. P. Huizinga, Bakker, *Beschouw. van den trant onzer verzen*, in *Werk. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leyden*, D. V. bl. 113 (als dichter); *Proev. van Dicht. Letteroef.*, D III. bl. 109, 122 (als dichter); A Simons, *Verhandel.* 1834 (over *Hooft's G. van Velzen*, bl. 81—208, *de Stijl van Hooft*, bl. 165 volgg., *Over den aanleg van Vondel en zijne poëzy met die van Cats en Hooft vergeleken* bl. 142); Lulofs, *Redev. over den omvang en de uitgebreidh. van het vak der Ned. Letterk. en Welsprek.*, bl. 25; Hinlopen, *over het duistere in de werken van C. Huygens*, in *Nieuwe Werken der Maatschappij van Ned. Letterk.*, D. II. bl. 226; J. P. van Cappelle, *Redevoer. over de verdiensten der Amsterd.*, in *Annal. Acad. L. B.* 1816—1817, p. 11, over Hooft en bepaaldelijk over zijn *Hendrik den Groote*; W. Broes, *F. van Marnix*, in *Voorlez.*; *Vergelijking tusschen Hooft en Schiller als geschiedschrijver* bij v. d. Cappelle, *Bijdrage tot de Geschied. der Nederl.*; Scheltema, *P. C. H. geschetst met zijn eigene woorden, of Redevoering over de Brieven van denzelven*, in *Geschied- en Letterk. Mengelw.*, D. II. St. 2. Ook had hij vele bouwstoffen tot een werk over de deugden en gebreken in den stijl van Hooft (*Leven van J. Scheltema*, bl. 78, 95, 168); *Anna en Maria Tesselschade*, passim; Koning, *Geschied. van het Slot te Muiden*, Amst., 1827; De Wind, *Bibl. van Neérl. Geschieds.*, bl. 461, volgg.; Ypey, *Geschied. der Ned. tale*, D I. bl. 451, D. II. bl. 438—445; *Le Philosophe sans fard*, in de *Taal- en Dichtk. Bijdr.*, D. II. bl. 485; Huydecooper's *Proeve van Taal- en Dichtk.*, D. , bl. ; *Oordeelk. Aanmerk. over de Poëzy en Schilderk.*, D. II. bl. 35, 349; Bilderdijk, *Vad. Geschied.*, D. VI. bl. 127; van Kampen, *Vad. Karakterk.*, D. II. bl. 163; *Niederl. Mus.*, Th. I. (Karakter); Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. (*Reg.*); 's Gravesande, *2de eeuwgetijde der Middelburgsche vrijheid*, bl. 481; Schotel, *Geschied-, Letter- en Oudheidk. Avondst.*, D. II. bl. 105; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerkel. Geschied. voorn. van Nederl.*, D. I. bl. 37, D. X. bl. 272; *Arch. voor Kerk. Geschied.*, D. V. bl. 354, D. VIII. bl. 184; De Jonge, *Nederl. en Venetie*, bl. 390; C. v. d. Vijver, *Geschiedk. Beschrijv. van Amst.*, D. I. bl. 171; *Chron. van het Hist. Genoots.*, (*Reg.*); *Navorscher*, D III. bl. 319, D. IV. bl. 69, 295, 365, D. V. *Bijbl.* L. LX. D. VIII. bl. 155, 1863 bl. 151; (J. Pau) en A. D. Schinkel, *Kunst- en Letterb.* 1847, Nrs. 5 en 11, (Iets over de afbeelding van P. C. Hooft); Muller, *Cat. van Portr.*; G. Brandt, *Ged.* bl. 135; R. Anslo, *Poëzy*, bl. 357; J. Vos, *Ged.*, bl. 253; B. Huydecoper, *Ged.*, bl. 292; Vollenhoven, *Poëzy*, bl. 468; Huygens, *Korenbl.*, passim; Vondel's *Poëzy*, passim; van Someren, *Uitsp. der vernuften*, bl. 250; Francii *Poëm.*, Lib. IV. *El.* 8; Hoogstraten, *Carmen*, p 76; Brockhusii *Carmen*, p. 84; *Naamreg. van* Arrenberg, bl. 98; *Cat. Bibl.* Bunav., T. I. V. I. p. 1134; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk. te Leyden* (*Registers*); *Cat. der Bibl. van Amsterd.* (waar ook hands. van zijn vader op voorkomen).

HOOFT (Pieter Jansz.), vriend van Jacob de Graeff, vrijheer van Zuid-Polsbroek, gecommitteerde raad van Holland en West-Friesland, burgemeester en raad van Amsterdam, bloeide in het begin der XVIIde eeuw. Beide vervaardigden een kunststuk, dat zij den naam van *perpetuum mobile* gaven. De koning van Engeland hiervan iets vernomen hebbende, deed zijn verlangen betuigen om dit kunststuk te zien, waarop het door Jacob de Graeff werd toevertrouwd aan een jongman van Alkmaar, genaamd Cornelis Jansz. Drebbel, die daarmede naar Engeland vertrok, en aldaar, zoo al niet zichzelven als den vervaardiger voordoende, evenwel den naam der uitvinders verzweeg. De koningin het kunststuk beschouwende, deed, welligt door eene te onvoorzigtige behandeling en kwetsing van een der raderen, het werktuig stilstaan; waarin Drebbel, als met de zamenstelling van hetzelve onbekend, niet konde voorzien; terwijl de ware uitvinders naderhand, uit ontevredenheid wegens het gedrag van Drebbel, zich ongezind betoonden om hun verbroken werk te herstellen, of het door een ander te vervangen, zoodat daardoor eene kunst is verloren gegaan, door welke, bij meerder volmaking, gewis een onberekenbaar nut en voordeel in verschillende opzigten, zoude zijn aangebragt.

In het archief van het slot Ilpendam vindt men in hands. *Stukken en bescheiden, betrekkelijk eene commissie in Gelderland, geeffectueerd door Pieter Jansz. Hooft*, 1635.

Stukken, geschreven door Pieter Jansz. Hooft, betreffende Land- en Stadszaken.

Zie G. van Enst Koning, *Het Huis te Ilpendam*, bl. 18, 57.

HOOFT (Reinier), leefde in de XVIIde eeuw en maakte Latijnsche verzen. Men vindt er o. a. een voor Slichtenhorst, *Geld. Geschied.* (Amst. 1659).

HOOFT (Willem), zoon van mr. Hendrik Hooft, heer van Oud-Karspel, Koedijk en Schoterbosch, burgemeester van Amsterdam, en van Aagje Hasselaer, geboren te Amsterdam 1662, secretaris dier stad (1678), daarna kastelein, baljuw en dijkgraaf van Woerden en opperdijkgraaf van Delfland, meesterknaap van Holland, schepen (1708), raad en burgemeester van Delft (1720), bewindhebber der O. I. compagnie aldaar, een man van grooten invloed en een uitstekend regent. Hij huwde in 1680, 1. Maria de Witt, geboren 12 September 1660, dochter van mr. Jan de Witt, raadpensionaris van Holland en West-Friesland en van Wendela Becker, overleden 3 Februarij 1680; 2. Adriana Verburgh Nicolaasdr., weduwe van mr. Gerrit Putman, veertig en raad te Delft. Hij liet bij zijne eerste twee

kinderen na: Joan Hooft, geboren 1682 (volgens het dagboek van Pieter de Graeff 21 April 1683), werd den 13 December 1701, student zijnde, op straat doodgestoken; Agnetha of Agatha Wendela Hooft, geboren 26 Februarij 1681, huwde Rutger Mogge Joansz. Willem Hooft stierf 15 Januarij 1740.

Zie G. van Enst Koning, *Het Huis te Ilpendam*, bl. 64, 65, 66; Particulier Berigt.

HOOFT (Daniel) zoon van mr. Jacob Hooft en van Margaretha Jacoba Warin, werd 24 November 1783 te Amsterdam geboren. Hij was lid van de tweede kamer der staten generaal voor de provincie Noordholland, huwde, 1. Diderika Catharina, baronnesse van Slingeland (1813), 2. Carolina Jeanne van der Goes (1840). Hij overleed te Amsterdam den 24 Februarij 1860. Men heeft van hem;

Verzameling van Adviyzen over het Wetboek van Koophandel voor het Kon. der Nederlanden, uitgesproken in de Vergadering van de Tweede Kamer der Staten Generaal in de zitting van 1825—1626, Amst. 1826, 8o.

HOOFT (A. M. Penninck), gaf in het licht:

Twee berigten aan de Nationale Nederl. huishoudelijke maatschappij te Haarlem, over de cultuur der brandgarst, Haarlem 1827, 8o.

Zie Brinkman, *Naamlijst van Boeken.*

HOOFT (Mr. Gerrit Corver), zoon van mr. Jan Hooft en van Maria Margaretha Corver, werd 1 Januarij 1741 te Amsterdam geboren, was schepen en raad te Amsterdam, drossaart en kastelein van Muiden, baljuw van Naarden en Gooiland, hoogbaljuw en dijkgraaf van Weesp, Weesper-Karspel en Hoog-Bijlmer tot 1795 toen hij werd gerenoveerd. Hij werd in 1807 ridder van de koninklijke orde van de unie van Holland en overleed te 's Graveland den 19 September 1807. Hij huwde Margaretha Straalman, geboren te Amsterdam 4 Februarij 1748, dochter van Willem Straalman, heer van Ruwiel, Françoisz. en van Cornelia van Mekeren Jansdr. Zij stierf 3 Mei 1816 te 's Hage, 7 kinderen nalatende.

HOOFT (Jan Corver), zoon van mr. Gerrit Corver Hooft en van Margaretha Straalman, den 14 December 1778 te Amsterdam geboren, was lid van de 2de kamer der staten generaal voor de provincie Noordholland. Hij huwde 18 November 1813 te Maarssen Ursula baronnesse van Tuyll van Serooskerke, dochter van Jan Diderik, baron van Tuyll van Serooskerke, vrijheer van Heere en Leende, en van Caroline Philippine gravin van Randwijck, en liet vijf kinderen na.

HOOFT (Willem Dirksz.). Deze tooneeldichter leefde in het begin der XVIIde eeuw en gaf in het licht:

Jan Saly, Amst. 1622.
Boortrapte Melis, Amst. 1623.
Klucht van styve Piet, Amst. 1628, 4de dr. Amst. 1682.
Andrea de Piere Peerdekooper, Amst. 1628.
De Hedendaegsche verloren Soon, Amst. 1640.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. IV. bl. 307; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. *b.* bl. 116; *Cat.* J. Koning, bl. 317, 322.

HOOFT (W. J.), kunstliefhebber te Amsterdam. Tusschen 1818—1826 waren *landschappen, dood wild* en een *Mameluk te paard* van hem aanwezig op de vaderlandsche tentoonstellingen.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 731.

HOOFT (François Xavier Richard 't) werd den 23 October 1799 te Dordrecht geboren. Reeds in October 1814 trad hij als stuurmans leerling in 's lands zeedienst, en in Augustus 1815 tot buitengewoon adelborst bevorderd zijnde, vertrok hij kort daarna met het linieschip *de Ruyter* naar Oost-Indie. In Januarij 1816 den rang van adelborst 2de klasse verkregen hebbende, werd hij op het linieschip *de Evertsen* overgeplaatst en was weldra in de gelegenheid zijne eerste wapenfeiten te verrigten, toen het oproer op het eiland Saparoea uitbrak. Bij den aanval op het in handen der opstandelingen gevallen fort Duurstede, op het eiland Honomia, onderscheidde zich de jeugdige adelborst zoodanig door zijne kloekmoedigheid, dat hij kort daarna tot adelborst 1ste klasse bevorderd en later voor zijne betoonde dapperheid tot ridder der Militaire Willemsorde benoemd werd. Gedurende twee maanden (van Aug.—Oct. 1817) gedetacheerd op het fregat Maria Reygersberg, gestationeerd in de baai van Saparoea, woonde 't Hooft dagelijks bloedige voorpostengevechten bij, waar hij dikwerf als aanvoerder zich moedig en beleidvol gedroeg.

In October en November van hetzelfde jaar nam hij een werkzaam deel aan de krijgsverrigtingen op het eiland Honomia.

In Julij 1818 werd hij tot adelborst 1ste kl. bevorderd en nam in het voorjaar van 1819, met het schip *Evertsen* de terugreis naar Nederland aan; doch leed met dien bodem op den 9 April 1819, op de hoogte van het eiland Diego Garcia schipbreuk, en werd na een verblijf van 50 dagen op genoemd eiland, door eene Amerikaansche brik naar Ile de France overgevoerd, van waar hij later met een Engelsch koopvaardijschip naar Nederland werd overgebragt. In Januarij 1822 werd hij bevorderd tot buitengewoon, en in Julij 1824 tot effectief luitenant 2de kl. Hij deed in dien rang verscheidene togten in de Noordzee en in de Middellandsche zee. In April 1830 benoemd tot adjudant van den vice-admiraal Gobius, opperbevelhebber te Vlissingen, nam hij als vrijwilliger (dienstdoende adjudant bij den generaal-majoor des Tombes) deel aan de expeditie in het 5de district van Zeeland. In 1833 werd 't Hooft bevorderd tot luitenant ter zee 1ste kl., en na op de Schelde eene kanonneerboot gecommandeerd te hebben, werd hij als 1ste officier op de brik *de Snelheid* geplaatst, waarmede hij een togt naar de Oostzee maakte. Vervolgens maakte hij verscheidene reizen naar Oost-Indië en de Middellandsche zee met de fregatten *Bellona* en *Rijn*. In November 1841 werd hij benoemd tot kommandant op Zr. Ms. brik *Arend*, naar Oost-Indië, en gedurende de 5 jaren, welke hij op dien bodem en de brik *de Zwaluw* doorbragt, onderscheidde hij zich herhaaldelijk zoowel door zijne stoutheid als zeeman, als door zijne militaire talenten en zijne dapperheid.

Onder zijne krijgsverrigtingen behooren de tuchtiging van de bewoners van Koetei (oostkust Borneo), en het beteugelen van den zeeroof in den O. I. Archipel, waarbij hij als chef eener flotille, bestaande uit de brik *Arend*, stoomschip *Hecla*, schoeners *Janus*, *Zephyr* en *Egmond*, schitterend uitblonk.

In Januarij 1845 bevorderd tot kapitein-luitenant, viel hij in Junij van dat jaar met de brik *de Haai*, zeven groote rooverspraauwen, die zich op de westkust van Kalatoea vertoonden, aan, vernielde vier derzelve, landde op Kalatoea, vernietigde het rooversnest en stak de vaartuigen in brand. In Mei 1846 keerde kapitein-luitenant 't Hooft met de brik *de Zwaluw* uit Oost-Indië in Nederland terug.

In April 1849 benoemd tot adjudant van Z. M. in buitengewone dienst, werd hem in Mei 1849 het bevel opgedragen over Zr. Ms. korvet *Sumatra*. Hij deed met dien bodem togten naar den Atlantischen Oceaan, naar Portugal, naar de West-Indiën en naar de kust van Guinea, en na zijne bevordering tot kapitein ter zee in Januarij 1851, maakte hij met die korvet eene reis naar de Middellandsche zee en naar den Levant. In verschillende moeijelijke omstandigheden, waarin hij met zijn schip geraakte, was hij steeds voor zijne officieren en voor zijne ekwipage, die hem op de handen droegen, een voorbeeld van deugd, van onverschrokkenheid gepaard met bedaard overleg en beleid; kortom hij toonde in den volsten zin des woords een uitmuntend kapitein te zijn.

In 1852 werd hem het bevel over Zr. Ms. fregat *Prins van Oranje* opgedragen, doch eene ernstige ongesteldheid, waarin de kiem reeds schijnt gelegen te hebben van de

kwaal, waaraan hij later bezweek, noodzaakte hem dat kommandement neder te leggen.

In Augustus 1854 kreeg hij het bevel over het fregat (geraseerd linieschip) *de Ruyter* en vertrok daarmede naar Oost-Indië. Na zijne terugkomst in Nederland werd hij den 1 Januarij 1856 bij keuze bevorderd tot schout-bij-nacht. Als president en lid van verschillende commissiën, door het gouvernement te zamen geroepen, waaronder behoorden de commissie ter beoordeeling der geschiktheid van de zee-officieren voor den hoofd officiersrang, die tot inspectie van het militair onderwijs bij de militaire academie voor de zee- en landmagt te Breda en als lid van het comité van defensie, bewees 't Hooft uitstekende diensten. Zijne regtschapenheid en billijkheid, zijne menschenkennis, groote ervaring en helder doorzigt, maar bovenal zijne onbegrensde liefde voor het wapen, waarvan hij steeds een sieraad was, maakten dat hij (schier altijd geraadpleegd wordende, wanneer men belangrijke wijzigingen op het oog had) zoowel in het belang van het personeel, als in dat van het materiëel der zeemagt, hoogst nuttige adviezen uitbragt.

In 1858 en 1859 voerde hij (aanvankelijk als schout-bij-nacht en sedert 1 Mei 1859 als vice-admiraal) het bevel over het oefenings-eskader, bestaande uit de schepen *Evertsen*, *Wassenaar*, *Vice-Admiraal Koopman*, *Citadel van Antwerpen* en *Vesuvius*. Daarbij leerde men hem ook als een braven, hoogst verdienstelijken, regtvaardigen en kundigen vlootvoogd kennen. Hij bleef ook in die hooge waardigheid even minzaam en goedhartig, doch de opgeruimdheid van geest, die weleer overal vreugde bragt, waar 't Hooft zich slechts vertoonde, was grootendeels geweken; de brave admiraal gevoelde reeds inwendig de kwaal toenemen, die helaas zoo spoedig aan zijn nuttig leven een einde zoude maken.

Hij was te regt algemeen bemind en geacht. Zijne voorkomendheid en beminnelijkheid, eene rondborstigheid en openhartigheid, die hem in daden en woorden, „regt door zee" deden gaan, maakten dat hij in hoog aanzien stond. Meermalen genoot hij de eer vorstelijke personen gedurende korteren of langeren tijd op hunne togten te vergezellen, ook was hij door zijne deugden en zijn open karakter bij zijn wapen hooggeacht; in zijn huiselijken kring werd hij door zijne betrekkingen aangebeden.

Zijne grijze vaderstad, waar hij den 16 Maart 1860, in 60jarigen leeftijd, aan eene hartkwaal en na een langdurig, smartelijk lijden bezweek, verloor in hem een regtschapen, braven en verdienstelijken burger, en de deelneming aan zijne betrekkingen bewezen, de stoet, die zijn stoffelijk overschot ter laatste rustplaats geleidde, de diepe smart op aller gelaat zigtbaar, waren zoo vele bewijzen voor de liefde en achting, die hem door zijne medeburgers werden toegedragen.

't Hooft was gedecoreerd met de beide Nederlandsche orden. Hij was versierd met het grootkruis van St. Anna en den heiligen Stanislas 1ste kl. van Rusland; met de Oostenrijksche kommandeurs-orde van Leopold; met de Belgische Leopolds- en de Pruissische Roode Adelaars-orden. Daarbij droeg hij het metalen kruis en de gesp van 40 jaar.

Den 21 Maart werd zijn stoffelijk overschot ter aarde besteld. Op begeerte van den overledene geschiedde de plegtigheid op hoogst eenvoudige wijze en werd het lijk grafwaarts gedragen door eenige van zijne vrienden, leden van de Waalsche gemeente. Z. M. de koning werd daarbij vertegenwoordigd door HD. adjudant den kapitein-luitenant ter zee jhr. de Casembroot. Behalve de adjudant van wijlen den vice-admiraal en de officieren der schutterij, sloten zich nog bij den trein aan, eene commissie uit de loge *la Flamboyante*, een aantal leden van andere loges, eene commissie uit de vereeniging het *Metalen Kruis*, enz. enz. Aan het graf had zich een talrijk publiek uit alle rangen vereenigd, om van deelneming in deze droevige plegtigheid te doen blijken. Toen de kist in het graf was nedergelaten, heeft ds. Perk van de Waalsche gemeente, het woord gevoerd en eene waardige hulde aan de burgerlijke en militaire verdiensten van den overledene gebragt. De adjudant van wijlen den admiraal, de luitenant ter zee Schotborg, sprak een hartelijk woord van dank voor de eer den overledene bewezen, waarmede de droevige handeling eindigde.

Zie *N. Rotterd. Cour.* 21 Maart 1860; *Alg. Handelsbl.* 26 Maart 1860.

HOOFT (H. S. 't) diende als luitenant in het leger der Bataven in 1799, en werd bij de landing der Engelschen en Russen aan den Helder gekwetst.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl 179.

HOOFT (Willem 't), deze dappere zeebevelhebber ging na den Utrechtschen vrede tot de dienst van den koning van Portugal over, waarin hij zich, bij de vermeestering van eenen Algerijnschen roover, na een bloedig gevecht van zeven uren, onderscheidde. Hij behoorde tot het eskader onder den vice-admiraal van Sommelsdijk, dat zich in 1729 met het Engelsche vereenigde. Vijf weken voor dat het eskader de reede van Portsmouth verliet, werden drie schepen van hetzelve, en onder deze de *Twickelo* van 52 stukken, over hetwelk 't Hooft het bevel voerde, op last der algemeene staten naar Algiers gezonden, om op nieuw gerezen geschillen bij te leggen. Kapitein Cornelis Schrijver had het bevel over dit smaldeel. De expeditie bereikte haar doel. In 1744 telde hij meer dan 40 jaren dienst en werd hij door de staten van Holland tot vice-admiraal van de Maze benoemd, en diende als zoodanig bij het hulp- of auxiliair-eskader onder den luitenant-admiraal H. Grave naar Groot-Brittanje gezonden. In 1750 werd hij door prins Willem IV tot luitenant-admiraal van de Maze benoemd. Hij overleed in 1752.

Zie J. C. de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 62, 64, 105, 113.

HOOFT (Kapitein 't) werd door hunne hoog mogenden in 1789 met het fregat de *Centaurus* naar Tripoli gezonden met last om de ware oorzaken der geschillen tusschen den bacha en den Nederlandschen consul Warsman te onderzoeken en te vereffenen. Hij slaagde echter niet, kreeg zelfs het bevel Tripoli te verlaten, en zag zich genoodzaakt den consul en zijn echtgenoot aan boord te nemen en naar Maltha over te voeren, ten einde hen tegen mishandelingen te beveiligen.

Zie J. C. de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeew.*, D. VI. bl. 424.

HOOG (Thomas) zoon van Thomas Hoog (Hog of Hogg) predikant te Lanbert en Dumpace, en van Marjory Murray werd te Lanbert in Augustus 1655 geboren, bezocht de hoogeschool te Edinburg en werd aldaar, na het verdedigen eeniger theses, den rang toegekend van artium magister. Vervolgens legde hij zich op de regten toe, en had de hoop van een uitmuntende praktijk te verkrijgen, doch hij wijdde zich aan de studie der godgeleerdheid en werd tot het predikambt toegelaten. Hij kreeg echter geen standplaats, maar predikte daar waar hij zulks in veiligheid voor zich zelven en zijne Presbyteriaansche landgenooten doen kon. De toestand van zaken deed hem besluiten in 1679 naar Rotterdam te vertrekken, waar zijn oom John Hoog predikant bij de Schotsche gemeente was. Hier predikte hij omtrent een halfjaar met zijn oom, daar diens ambtgenoot Fleming, op een reis naar Edinburg aldaar gevangen was genomen. Na het gevecht te Bothwell Bridge werd hij te Glasgow, waar hij vroeger meermalen gepreekt had, beroepen. Hij vertrok derwaarts doch keerde in 1681 naar Holland terug. Hier legde hij zich op het Hollandsch toe, en werd in 1686 tot rector te Goes beroepen, en bragt door zijne bekwaamheid en ijver veel toe tot den bloei van die school. Hij huwde aldaar Johanna van Strijen, weduwe van den heer Broedelet. In September 1689 beriep hem de Engelsche gemeente te Delft, in plaats van den gestorven John Sinclair. Hij werd daar door zijn oom John, toen emeritus predikant te Rotterdam, bevestigd. In den herfst van 1693 ontving hij een beroep van de Schotsche gemeente te Kamperveen. Hij nam dit aan, werd er in Februarij 1694 bevestigd en diende deze gemeente vijf jaren. Gedurende dien tijd ontving hij verschillende beroepen, zoo als in Januarij 1697 te Clackmannan, omstreeks denzelfden tijd te Ayer. Hij bedankte voor beide, doch nam dat van Rotterdam aan. Toen hij

aldaar drie jaren was geweest, werd hem het professoraat in de godgeleerdheid te Aberdeen aangeboden, en het blijkt uit de briefwisseling over die zaak, dat hij ook tot hoogleeraar aan een der Hollandsche universiteiten beroepen werd. Doch Hoog bleef te Rotterdam, waar hij den 6 Januarij 1723 overleed. Hoog was een man van uitstekende verdiensten, groote geleerdheid en opregte vroomheid. Van zijne geschriften is niets tot het nageslacht overgebragt. Slechts zijn eenige zijner brieven in het straks te noemen werk van Steven bewaard.

Hij liet zeven kinderen na: Martha Marjory, gehuwd aan mr. William Scott van Rotterdam. Zij stierf in December 1755 te Edinburg. Marinus, den 8 April 1690 te Delft geboren, den 21 Januarij 1766 als emeritus predikant van Schoonhoven gestorven; Thomas en James beide jong overleden; John, den 10 Januarij 1697 te Kamperveen geboren, predikant te Brouwershaven, den 15 October 1726 gestorven; William, den 28 Maart 1699 geboren, koopman en lid van den Schotschen kerkeraad te Rotterdam, den 13 Julij 1768 gestorven; Cornelius, den 31 Augustus 1701 geboren, predikant te Ooltgensplaat, den 30 October 1739 gestorven.

Zie W. Steven, *Hist. of the Scottish Church at Rotterd*, p. 86, 87, 137—144, 150, 178, 392, 294, 297, 336, 366—367, 383; Vrolykhert, *Vliss. Kerkh.*, bl. 357; *Boekz. der Gel. wer.* 1723, a. bl. 243, 244.

HOOG (Thomas) zoon van Marinus Hoog, predikant te Schoonhoven bovengemeld, raadsheer in den hoogen raad van Holland, Zeeland en Friesland, een uitstekend jurist en een man van veel smaak en belezenheid. Hij was afgevaardigde van wege de staten generaal in de vergadering van 1772, ter verbetering van de Nederlandsche Psalmberijming te 's Hage en lid van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde. Hij stierf ongehuwd te 's Hage den 27 Februarij 1781 in het 65ste jaar van zijn leven. Zijn portret komt door Houbraken bij van Iperen voor.

Zie van Iperen, *Kerk. Geschied. van het Psalmgez*; Steven, *Hist. of the Scottish Church*, p. 211; *Hand. der Maats. van Ned. Letterk* 1781, bl. 3; *Voorberigt der Werken van die Maatschappij*, D. V. bl. 1, 2; Muller, *Cat. van Portr.*, in voce.

HOOG (Thomas), tweede zoon van Jan Hoog, lid van den raad te Rotterdam, kleinzoon van Marinus Hoog, predikant te Schoonhoven, werd in 1763 te Rotterdam geboren, voltooide zijne studiën aan de hoogeschool te Leyden, werd in 1787 predikant te Katwijk aan den Rijn, van waar hij, toen hij er slechts 3 maanden predikant was geweest, naar Amersfoort werd beroepen. Hij sloeg dit beroep toen af, maar vertrok het volgende jaar, toen het beroep herhaald werd, derwaarts. Gedurende zijn verblijf aldaar kreeg hij beroepen naar de gemeenten van Zutphen en Middelburg en tot gasthuis prediker te Delft; doch in 1791 vertrok hij naar Leeuwarden. Reeds in het volgende jaar volgde hij de roepstem der Rotterdamsche gemeente, en arbeidde hij onder haar tot zijn dood, die den 28 November 1828 plaats had.

Gedurende zijn verblijf aldaar werd hij te 's Hage beroepen. Toen hij ook voor dit beroep bedankte, wijdde zijn ambtgenoot dr. Scharp hem een gedicht. Deze was zijn boezemvriend, bij wiens begrafenis hij een lijkrede uitsprak. Hoog wordt ons door Glasius geschetst als een uitmuntend mensch, vroom christen en verdraagzaam godgeleerde, die zijne zinspreuk, *ora et labora* zijn geheele leven in beoefening bragt. Volgens getuigenis van den hoogleeraar Royaards was zijne predikwijze ernstig, getrouw gemoedelijk, kenbaar door eene gezonde uitlegkunde en duidelijke voorstelling. Bij voorkeur beoefende hij de Oostersche talen en vooral het Arabisch en Japansch, doch alles wat tot het gebied der godgeleerdheid behoorde ging hem ter harte. Warm was zijne belangstelling in de maatschappij tot nut van het algemeen, het bijbel- en zendelinggenootschap en vooral in het genootschap ter verdediging van de christelijke godsdienst, van hetwelk hij van 1797 tot zijn dood toe directeur en van 1809 tot 1825 secretaris was.

In 1793 ontving hij bij dit genootschap den gouden eereprijs voor de gemeenschappelijk met zijn vriend A. Brink, predikant te Leeuwarden, bewerkte verhandeling *Over de voortreffelijkheid der Evangeliebediening ter aanmoediging van jonge lieden van goeden huize.* Zijn drie aanspraken door hem als directeur gehouden in de werken dier maatschappij gedrukt. Hoog was president van de Zuidhollandsche synode en curator der Erasmiaansche school. Hij liet een zoon na Isaäk Marius Jacob, predikant te Barneveld. Hij gaat in plaat uit, naar W. Caspari, door W. van Senus.

Hij schreef:

De aard en voordeelen eener vroege godzaligheid, Leeuw. 1792.

De verpligting om ook in de voortplanting van het ware Christendom Jesus Christus als den Meester en Heer te eerbiedigen, Rott. 1806.

Redevoering bij gelegenheid des vijfentwintigjarigen bestaans van het Nederl. Zendeling Genootschap, Rott. 1823.

Opleiding van het nageslacht tot de dienst des Heeren, voorgesteld in eene leerrede, Rott. 1830; (na zijn dood verschenen.)

Over het naauw verband tusschen verlichting en zedelijkheid in *Fakkel van* Sprenger van Eijk, 1826, bl. 270 volg.

Over den goeden smaak, t. a. p., 1828, bl. 166 volg.

Redev. over den zamenhang onzer denkbeelden, t. a. p., 1839, bl. 125.

Zie H. J. Royaards, *Het Haagsch Genoots.*, bl. 171, verv.; Harderwijk, bl. 107, verv; W. Steven, *History of the Scottish Church*, p. 240—242; de Vletter, *Levensschets van en Bloemlezing uit de Geschriften van J. Scharp*, Rott. 1838.

HOOG (James) med. dr. te Rotterdam, een der meest beroemde geneesheeren van zijn tijd, te Rotterdam den 19 Julij 1763 in het 41ste jaar zijns levens aan de tering gestorven. Men vindt een loffelijk berigt nopens de bekwaamheden en hoedanigheden van dezen geleerde bij Steven, *Hist. of the Scot. Church*, p. 197.

HOOG (Johannes) zoon van mr. Hermannus Pieter Hoog, broeder van Thomas Hoog, predikant te Rotterdam en van Marinus Hoog, burgemeester van Rotterdam, en van Maria de Witt, dochter van mr. Herman Cornelis de Witt en Magdalena Cornelia Buck, de laatste afstammelinge van het beroemde broederenpaar, werd den 6 December 1799 te Dordrecht geboren, doorliep aldaar de Latijnsche scholen en studeerde te Leyden in de godgeleerdheid. Hij promoveerde bij het vijfde halve eeuwfeest dier hoogeschool met de kap. Zijn

Specimen Acad. Inaug. de coetus Christianorum Philippensis conditione primaeva ex eius epistola ab Apostolo Paulo scripta praecipue dejudicanda (L. B. 1825) bij die gelegenheid verdedigd en later allergunstigst beoordeeld, deed een groote verwachting van hem koesteren.

Hij werd in 1826 predikant te Hemmen, in hetzelfde jaar te Ysselmonde, van daar beriep men hem te Hoorn, doch nog voor zijn vertrek, 25 Julij 1827, stierf hij bij zijne echtgenoot Hermiena Cramer (geboren 6 October 1801, overleden te Arnhem in Mei 1853) eene dochter, Maria, (geboren 27 Maart 1825, overleden te Noordwijkerhout 25 Julij 1841) nalatende.

Zie *Boekzaal der gel. wereld*, 1827, a., bl. 230; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 445; Part. berigt.

HOOGE (Ruth de) beoefende de schilderkunst. Zij komt in 1453 als meesteresse in de registers van het St. Lucasgild te Antwerpen voor.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 734.

HOOGEBOOM (Jan), geboren te Vlissingen, kapitein ter zee, in 1781 bevelhebber van twee snelzeilende tot kotters toegeruste kapers, *de Hercules* en *Mars*, over welke zijn zoon kapitein Pieter Hoogeboom het bewind voerde. Den 2 December werden zij door twee vijandelijke koningsfregatten gepraaid, en door de wind van elkander gejaagd verviel Jan Hoogeboom onder hun

geschut, doch door den donker ontsnapte hij het gevaar. Den 3 December wederom vereenigd, ontdekten zij een schip dat op hen afkwam, 't welk nader gekomen bleek te zijn een zwaar koningsfregat, het op de Franschen veroverde schip *de Artois*, onder kapitein Mackbride. Na vruchtelooze pogingen om door de vlugt te ontkomen werden zij reddeloos geschoten en gedwongen zich over te geven. De beide kapiteinen Hoogeboom uit Engeland teruggekeerd en vernemende de tegen hem gerezen verdenkingen, van zich te veel onder de vijanden gewaagd te hebben, gaven ter verdediging van hun gedrag een vlugschrift uit getiteld: *Verdediging van Jan en Pieter Hoogeboom als capiteins enz.*

Zie *Ned. Jaarb.* 1782, St. III. bl. 2264—2266; *Vervolg op* Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. III. bl. 379 volgg.; J. C. de Jonge, *Gesch. van het Nederl. Zeewez.*, D. VI. bl. 146—148.

HOOGENDOORN (J. W.), is alleen bekend door een tooneelspel getiteld: *De Dolleman gebonden*, Utr. 1780, gr. 8°.

Zie *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. *b.* bl. 116.

HOOGENDORP (J.) schreef:

De ontmaskeraar van de geheimen der magnetiseurs en somnambules ontmaskerd, Dordr. 1816, gr. 8°.

HOOGENDORP (J.), hervormd predikant te St. Maartensdijk in Zeeland, schreef:

Leerrede om bij het gebruiken van de Evangelische Gezangen vrede te stichten, Rotterdam 1807, 8°.

HOOGENDORP (Maria), onderwijzeres in de godsdienst te Leyden, schreef:

De beoefeningsleer des christendoms naar den bijbel gehandhaafd tegen M. A. Hulshoff.

De noodzakelijkheid van een ootmoedig bestaan voor God, Rott. 1826.

Zielsverheffingen en gebeden, Amst. 1829, 2 d., 8°.

De Evangelische gezangen, getoetst aan den bijbel en de formulieren van eenigheid der Herv. kerk, Leyd. 1838. 8°.

HOOGENDIJK (Sebastiaan), te Dordrecht geboren, werd den 17 Mei 1636, te Padua tot phil. et med. doctor bevorderd, oefende de geneeskunst in zijn moederstad uit, werd aldaar extra ordinair stads-medicijn, maakte zich als Grieksch en Latijnsch dichter bekend, waarvan proeven bij Balen bewaard zijn, en bragt tot bijzonder onderrigt van zijn zoon geneeskundige aanteekeningen op het papier, die verloren zijn. Hij stierf te Dordrecht 21 Mei 1653. Zijn ambtgenoot Jacobus van Wijk betreurde zijnen dood in een Latijnsch gedicht, door den advocaat Cornelis van Someren in het Nederduitsch overgebragt.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 238; Paquot, *Mém.*, T. II. p. 351; Schotel, *Geschied- Letter- en Oudheidk. Avondst.*, bl. 48; Dezelfde, *Illustre School van Dordr.*, bl. 52.

HOOGENDIJK (Steven) overleden te Rotterdam, op den 3 Julij 1788 in den ouderdom van 91 jaren, was aldaar uurwerkmaker en een regt wetenschappelijk en vaderlandlievend man. Reeds bejaard rigtte de nederige en nuttige burger, die in den beginne onbekend verkoos te blijven, op eigen kosten te Rotterdam, ten jare 1769, een genootschap op, onder den naam van Bataafsch Genootschap der proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam en onder de zinspreuk: Certos feret experientia fructus. Bestuurders daarvan waren dr. Salomon de Monchy en dr. Leonard Patyn, beiden hoogleeraren in de geneeskunde, dr. Lambert Bicker en Cornelis Nozeman, remonstrantsche predikanten en Martinus Schouten, heel- en vroedmeester. Deze wendden zich tot de staten van Holland met een verzoekschrift, waarbij zij kennis gaven van de oprigting des genootschaps, alsmede van den aard der werkzaamheden en van het doel dat zij zich voorstelden. Voor de goede beantwoording der op te geven prijsvragen zouden de schrijvers dier stukken gouden of zilveren penningen, met hunne namen daarin gesneden, ontvangen. De vroedschap te Rotterdam en prins Willem V hadden aan het genootschap reeds hunne bescherming toegezegd, doch de staten van Holland maakten zwarigheid om hunne toestemming tot de in werking brenging van het genootschap te geven. Ten gevolge toch van den meer bekrompen geest, ook in het vak der wetenschappen, die toen nog heerschte, kwam de maatschappij der wetenschappen te Haarlem, van het verzoekschrift des genootschaps kennis bekomen hebbende, daartegen op, meenende dat uit het te verleenen octrooi hoogst nadeelige gevolgen voor haarzelve zouden ontspruiten. Zij ontwikkelde hare bezwaren in een breedvoerig adres, bij de staten van Holland en West-Friesland ingediend. Het hoofdbezwaar was, dat in het enkele gewest Holland, twee gelijksoortige genootschappen zouden bestaan, in strijd met de brieven van octrooi, haar door de staten vroeger, en wel bepaaldelijk den 30 Julij 1761 als Hollandsche maatschappij der wetenschappen verleend. Dit adres werd met breedvoerige aanmerkingen door de directeuren van het Bataafsch genootschap wederlegd, die dan ook de voldoening smaakten dat het verlangde octrooi hun bij resolutie der staten den 5 Julij 1770 verleend werd, waarop aldra het programma, van eenige prijsvragen vergezeld, in 't licht kwam.

Hoogendijk had de voldoening van het door zijne opofferingen en toedoen tot stand gebragte genootschap te zien bloeijen en de uitgave van eenige deelen van deszelfs werken te beleven. Het eerste deel verscheen in 1774 en van dien tijd af tot in 1794 zagen 12 deelen in 4°. het licht. De *Nieuwe Verhandelingen* sedert 1800 tot op heden in 8°. verschenen tellen 12 deelen. Van het plan en de grondwetten des genootschaps zijn twee uitgaven, die van 1771 en 1843. Men vindt van hem eene *Beschrijving en afbeelding van een nieuwen pyrometer of vuurmeter* in de aangek. werken 1774, D. 1, bl. 211.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.*, D. I. bl. 13; *Vervolg op* Wagenaar, *Vad. Hist.*, D XXIV. bl 170; Vergelijk D. IX. der *Verhandelingen van het Bataafsch Genootschap*; *Ned. Merc.*, D. XXIX. bl. 78—80; *Ned. Jaarb.* 1770, bl. 1001—1042, 1302; verder de schrijvers aangehaald in het *Vervolg* op het *Penningwerk* van van Loon, St. VI. bl. 41, 42; W. Steven, *Hist. of the Scott. Church.*

HOOGENHOUCK (Cornelis van), oudste zoon van Gijsbert van Hoogenhouck, secretaris van 't hof van Holland en van Maria van der Schrick, was commissaris der algemeene staten en afgezant aan Frederik koning van Boheme en keurvorst van den Paltz (1621), die den brief van adeldom aan zijn voorvader Engelbrecht Wermbrechts van Hoogenhouck, door keizer Sigismund gegeven, door graaf Willem VI van Holland bekrachtigd, wederom bevestigde. Hij huwde Geertruid van Rijsbergen. Hunne dochter Lucia was opperhofmeesteres der keurvorstin van Brandenburg.

Zie Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XXI. bl. 46, waar de geslachtslijst voorkomt; *Boekz. der gel. wer.* 1762, bl. 343.

HOOGENHOUCK (Cornelis van), derde zoon van den vorige (de tweede zoon was Joost, secretaris van 't hof van Holland en gehuwd met Helena Postume) kapitein ter zee voor de admiraliteit te Amsterdam, die de meeste zeeslagen onder Tromp en de Ruiter bijwoonde en den 4 Augustus 1666 sneuvelde. Hij huwde Machteld de Visscher, uit welke twee zonen geboren zijn, beiden kapitein ter zee, ongehuwd overleden.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 466, 514; *Boekz. der gel. wer.* 1762, *a.* bl. 341 volgg.

HOOGENHOUCK (Gijsbert van), oudste zoon van Joost van Hoogenhouck en van Helena Postume, beroemd advocaat voor den hove van Holland, gehuwd met Abigael van Brakel. Een zoon van hen was Joost Hendrik van Hoogenhouck in 1762 als predikant te Scheveningen overleden.

Zie *Boekz. der gel. wer.* 1762, *a.* bl. 341 volgg.

HOOGENHOUCK TULLEKEN (Jhr. Constantius George van), zoon van den vice-admiraal Jan van Hoogenhouck, kapitein-luitenant ter zee, ridder der Militaire-Willemsorde 4de kl. Hij kommandeerde o. a. in 1845 het stoomschip *Amsterdam.* Hij huwde 10 Januarij 1838 zijne nicht Albertina Petronella baronesse

Melvill van Carnbee, vrouwe van Op- en Neder-Andel, dochter van James John Melvill van Carnbee, schout-bij-nacht en van Petronella Frederica de Roock. Hij stierf te Breda 21 Februarij 1859. Hij nam deel aan de eerste Balische expeditie in 1846, en kommandeerde toen als luitenant ter zee 1ste klasse, het stoomschip *Vesuvius*. Hij heeft twee dochters nagelaten, van welke de oudste gehuwd is met den kapitein-ingenieur jhr. van der Goes. Zijn eenige zoon is in jeugdigen leeftijd te Breda overleden.

Zie P. G. Booms, *Précis des expéditions contre les Princes de Bali*; Particulier berigt.

HOOGENHOUCK TULLEKEN (Jhr. Jan), vice-admiraal, ridder der beide Nederlandsche orders en versierd met de medaille van den slag van Doggersbank. In het jaar 1800 voerde hij, als kapitein, 't bevel over een der vier schepen die onder 's Prinsen vlag in dienst van den koning van Grootbrittanje zouden gehouden worden. Hij huwde 4 Julij 1829 voor de tweedemaal Wilhelmina Adriana Melvill van Carnbee, weduwe van Chrétien Bartin de Telliers, majoor. Hij overleed te 's Hage 30 Maart 1851.

Zie de Jonge, *Neerl. Zeewez.*, D. VI. *a.* bl. 403, 529, D. VI. *b.* bl. 408; Particulier berigt.

HOOGENHUIZEN Nicolaaszoon (Willem van), leefde in de 2de helft der XVIIIde eeuw en beoefende de dichtkunst, blijkens de *Bramin of de Huishouding des Menschelijken levens*, 's Hage 1776, 8o., eene overbrenging in dichtmaat van een onder denzelfden titel eenige jaren vroeger verschenen zedekundig geschrift.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 241.

HOOGENHUIZEN ( ), diende als vaandrig in den Postenoorlog in Vlaanderen (1793) en onderscheidde zich bij het in bezit nemen van een gewigtigen post, ten gevolge waarvan de vijand overijld de vlugt nam.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 63.

HOOGERDEURE (Jan van der), waarschijnlijk laatste mans-oir van een *Zeeuwsch* geslacht. Hij komt in 1474 als leenman van den graaf voor, die hem met een hulpbende te voet moest dienen.

Zie Boxhorn op Reigersbergh, D. II. bl. 264; te Water, *Adel. Zeel.*, *Voorrede*, bl. 37.

HOOGERHEIJDEN (Engel), werd in 1739 te Middelburg geboren, aanvankelijk voor de zeedienst bestemd, had hij op reis een ongeluk aan een zijner beenen bekomen, waarna hij zich vlijtig op het teekenen en schilderen van zeegezigten en schepen toelegde, waarin hij niet ongelukkig slaagde.

Bekend zijn de vier prenten van den zeeslag van Doggersbank naar zijne schilderijen of teekeningen gegraveerd.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 52.

HOOGERS (Hendrik), in 1747 te Nijmegen geboren, werd leerkooper en leerlooijer, doch beoefende de teeken- en schilderkunst tot zijn uitspanning, en volhardde in weerwil zijner drukke bezigheden, waaronder ook posten van stedelijk bewind, tot zijn dood in de beoefening er van. Hij schilderde landschappen, portretten en familiestukken. In 1801 schonk hem *Felix Meritis* te Amsterdam den eersten uitgeloofden prijs voor de teekening van een *Hollandsch landschap in eenen zomerschen morgenstond.*

Hoogers legde zich ook op het etsen toe, waartoe hij geen anderen gids had dan A. Bosse, *Tractaet in wat menieren men op root koper snyden ofte etsen sal*, Amst. 1662, 12o.

In 1781 etste hij zijn eerste prentje, voorstellende *Annette en Lubin bij een schapenhok*, in 4o. Hij etste ook dorpen, destijds onder het schependom van Nijmegen behoorende en geplaatst in Arkstee, *Nijmegen de hoofdstad der Batavieren*, 1788, als ook twee gezigten op die stad. Ook vervaardigde hij twee teekeningen van het *Valkenhof* te Nijmegen, door Ernst Thelost in gr. plano gegraveerd. Hij overleed in 1814 in zijne geboortestad.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 52; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 734; *Kunst- en Letterbode* 1815, D. I. bl. 105; Kobus en de Rivecourt, o. h. w.

HOOGERS (Willem Carel), in 1774 te Nijmegen geboren, beoefende als liefhebber de teekenkunst, blijkens zijne moderne gezelschapjes met sapverw, O. I. inkt en zwart krijt.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 52.

HOOGERS (Theophilus). Zie HOGERS (Theophilus).

HOOGERWAARD (C. E.), kapitein der rijdende artillerie, sneuvelde in den slag aan de Moskowa, gedurende den veldtogt naar Rusland.

Zie van der Netten, *Karel XII en Napoleon*, bl. 85; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 391.

HOOGEVEEN (F.) schreef:

Eene Verhandeling over de geelzucht in *Verhandel. van het genoots. Servandis Civibus*, D. IX, 1787, bl. 435.

HOOGEVEEN (Henricus), zoon van Johannes Hoogeveen en Maria Frey, eerlijke doch behoeftige burgerlieden, werd in Januarij 1712 te Leyden geboren. Toen hij tien jaren oud was, zonden zijne ouders hem naar de Latijnsche school, die toen den gestrengen Abraham Torrenius aan het hoofd had, die hij vijf jaren later, na het houden eener *Oratio in laudem Phocionis* verliet. In 1732 werd hij tot conrector te Gorinchem, negen maanden later tot rector te Woerden benoemd en den 29 December 1739 aanvaardde hij die betrekking te Culenborg met eene *Oratio inauguralis sive carmen elegiacum de itinere et adventu in templum Palladis.* Na in 1740 voor het rectoraat te Zierikzee bedankt te hebben, nam hij in 1745 dat te Breda aan en aanvaardde den 27 April zijne bediening met een *Carmen elegiacum sive Apologia pro poëtis a Platone e civitate ejectis*, zijnde eene inleiding op een groot werk, waarvan in 1768 acht boeken gereed waren, doch dat nimmer het licht zag. Nog was hij geen jaar te Breda, toen hij reeds door de regering van Harderwijk tot rector werd benoemd, doch hij kon niet besluiten van standplaats te verwisselen, schoon de omstreken van Breda sedert den oorlog met Frankrijk onveilig waren, hij zelf eens op een wandeling buiten de poort, in gevaar was in handen van den vijand te vallen, en de inwoners in gedurige vrees voor een beleg waren. Daar de uitheemsche jongelingen vertrokken, de scholen gesloten en zijne boeken naar Leyden verzonden waren, staakte hij een paar jaren zijne gewone letteroefeningen, en begon zich op de wiskunde toe te leggen, zoodat hij welhaast in staat was drie boeken *De doctrinâ sphaerologica, quadrantis et gnomonica*, voor zijn privaat onderrigt te schrijven, die echter nimmer het licht zagen. Na den vrede te Aken, keerden de leerlingen uit Holland Zeeland en Utrecht naar Breda terug en werden de scholen wederom geopend. Onvermoeid in het bevorderen van den bloei van kunsten en wetenschappen stichtte Hoogeveen ten behoeve der aan hem toevertrouwde school eene bibliotheek van klassieke schrijvers en wijdde haar den 18 September 1750 met eene redevoering plegtig in. In 1761 boden curatoren der Illustre school te Dordrecht hem het rectoraat aan, dat hij den 5 October aanvaardde met een *Oratio inauguralis de Poësi non adulatrici.* Twee jaren later nam hij dezelfde betrekking te Delft aan en aanvaardde haar den 8 September 1764 met eene *Oratio inauguralis sive carmen elegiacum de Poësi tyrannidis non commendatrici* en den 6 Mei 1783, vijftig jaren nadat hij het rectoraat

te Woerden aanvaard had, droeg hij opentlijk een *Carmen elegiacum in quinquagesimum recturae suae natalem* voor. Nog negen jaren overleefde hij deze plegtigheid. Hij stierf in 1791 bijna 80 jaren oud. Zijn portret is gegraveerd naar J. Anspach door P. de Mare.

Hoogeveen was een ijverig beoefenaar der Latijnsche dichtkunst. Bij elke gepaste gelegenheid, bij elke merkwaardige gebeurtenis, droeg hij, op verzoek van den magistraat of uit eigen beweging carmina voor. Nooit sprak hij in het openbaar of het was in dichtmaat, alle zijne orationes waren carmina. Zijne tijdgenooten meenden hem eenen anderen Burmannus en d'Orville, doch het nageslacht stelt hem zelfs verre onder de dichters van den tweeden rang van zijn tijd. Zijne zangen zijn in den genootschappelijken geest van die dagen, zoetvloeijend, zonder misslagen tegen de regels der prosodie, doch ook zonder eenige verheffing, berijmd proza. Grooter zijn zijne verdiensten als taalkundige. Diep doorgedrongen in de kennis der oude Grieksche taal, ook volgens de getuigenis van Wijttenbach, verrijkte hij het werkje van Franciscus Vigerus *de Idiotismis linguae Graecae* met eene menigte aanteekeningen, in drie achtereenvolgende uitgaven (L. B. 1742, 1752, 1766, 8o.) en verdedigde haar eenige jaren later tegen de vitterijen van den Duitschen hoogleeraar Zeune, die dit werk, buiten 's mans weten, met zijne eigene bijvoegselen had laten herdrukken (Leipzig 1777) in een stukje, getiteld: J. C. Zeunii, *Animadversiones in Vigeri de Graec. Dict. Idiotismis lib. ad justam examinis lancem revocatae*, L. B. 8o.

Nog in deze eeuw heeft de hoogleeraar Godefr. Hermann, *Vigerus* met de aanteekeningen van Hoogeveen, Zeune en de zijne in het licht gegeven. In 1822 verscheen te Leipzig de derde uitgaaf van dit werk. Zestien jaren arbeidde Hoogeveen aan zijne *Doctrina Particularum linguae Graecae*, Amst. 1769, 2 d. 4o., een werk dat evenzeer in Duitschland, Frankrijk en Engeland, als in ons vaderland grooten opgang maakte en te regt voor zijn hoofdwerk wordt gehouden. Gelijk zijn *Vigerus* werd ook dit werk in Duitschland verkort of verminkt met weinig beteekenende bijvoegselen van den hoogleeraar Schütz te Dessau en Leipzig (1782) herdrukt. Ook hiertegen achtte Hoogeveen het raadzaam zich te verzetten en gaf ten dien einde in het licht: C. G. Schützii, *Animadversiones in Doct. Partic. Graecar. ad justam examinis lancem revocatae ab H. H.*, Lond. *ap* P. Ensly, 1786, 8o.

Hoogeveen huwde in Maart 1733 te Gorcum met Hendrine Coster, in 1738 gestorven, vervolgens te Culemborg met Eva Petronella Hammius. De eerste schonk hem 5, de laatste 8 kinderen. Zijn zoon David werd predikant te Chaam (1768–1795); Johan Hendrik, te Eethen en Drongelen (1772) en te St. Oedenrode (1793); Theophilus volgt, Jan volgt. Voor zoover bekend is heeft, buiten zijne *Ludicra*, Delft 1770, Hoogeveen geen verzameling zijner gedichten in het licht gegeven. De meesten zijn, gelijk zijne *Orationes*, afzonderlijk gedrukt, zoo als:

Carmen Alcaicum sive Gratulatio ad Culenbergentes de inundatione feliciter averruncata, 1744.

Laetitia publica de inauguratione Guilielmi Caroli Henrici Frisonis, Arausion. et Nassav. Principis cum Hollandiae, Zeelandiae, Trajecti et Transisalaniae civitatum Gubernator, supremusque rei bellicae terra marique praefectus creeatus esset, 1747.

Oratio funebris in obitum Guilielmi IV habita Bredae d. 8 Martii 1752; in het Ned. vertaald door Ad. van Goor, Leyd. 1753, in 4o.

Ode in natalem Nassaviae et Arausion. Principis Guilielmi V, 1748.

Ode ad Delphenses de inauguratione Wilhelmi V, 1766.

Palladis Musarumque Delphensium sedes inaugurata carmine elegiaco Delph., 1766.

Propempticon ad Petrum van Bleiswijk Praepott. Holl. Ordin. Consiliarium et Syndicum Suprenum crealum. Delph.

Zie Saxe, *Onom. Lit.*, P. VIII. p. 47 seqq; *Biogr. Univ.*, T. XX. p. 534; Harlesii *Vitae Philol. nostra aetate clarissimi*, P. III. p. 114 seqq.; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 219, 220; Peerlkamp, *de Poët. Neerl.*, p. 501, 502; G. Valckenarius, *Adnot. ad N. T.*, p. 348, *ad Calimachi Elegiar. Fragm.*, p. 81; *Neue Gelehrt. Europa*, T. XII p. 1041—1061; Nieuwenhuis, *Woordenb.* o. h. w; Kobus en de Rivecourt o. h. w.; Voet van Oudheusden, *Beschrijv. van Culemb.*, bl. 579; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. (1) 33, IV. (1) 128, 219; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II bl. 190, 191; Dezelfde, *Illustre School te Dordr.*, bl 147; Dezelfde, *Geschied- Letter- en Oudheidk. Avondst.*, bl. 99; Bjornstähl, *Reiz.*, D. V. bl 472, 474; *Cat.* J. Hoeufft, p. 170 *Cat. v. Hulthem.*, No. 10257, 23389, 23776; Muller, *Cat. van Portr.*

HOOGEVEEN (Theophilus), zoon van den vorige, A. L. M. phil. dr. predikant te Piershil (1774) en Geervliet (1775), waar hij in 1782 stierf. Ook hij vervaardigde Latijnsche gedichten en er verschenen van hem achter de *Ludicra* van zijn vader:

Carmen eleg. continens Historiam morbi domestici, variolis infecta domo, dicta publice in aede Gallic. quae est Dordraci Cal. Sept., 1762.

Het Hooglied van Salomo, zinnebeeldig en dichtkundig uitgebreid.

HOOGEVEEN (Jan), jongere broeder van den vorige, studeerde in de regten, werd jur. utr. dr. en tijdens het leven van zijn vader, conrector te Delft, welke post hij den 9 van Herfstmaand 1771 aanvaardde met een *Carmen heroicum referens orationem Soaemidis ad matronas Romanas de sexu muliebri a gerenda republica non removendo.*

Even als zijn vader beminde hij de poëzy en heeft een menigte Latijnsche en Nederduitsche gedichten nagelaten.

Van hem werd o. a. uitgegeven:

In de *Ludicra* (p. 79) van zijn vader.

Carmen elegiacum, exhibens orationem Caji Marii, consulis exulis, Carthaginis deletae ruderibus insistentis, Delphis 1805, 8o.; in het Ned. vertaald door C. F. Kleijnhoff, Delft 1806.

Oratio de pace novissime restaurata carmine eucharistico celebrata, Delphis 1802, 4o.

Zie Bjornstähl, *Reiz.*, D. V. bl. 472; Schotel, *Illustre School te Dordr.*, bl. 153; Dezelfde, *Kerkel. Dordr*, D. II. bl. 191, 783; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 242; Brinkman, *Naaml.*

HOOGEVEEN (H. F.) med. dr. schreef:

Spec. Med. de febrium omnium ratione, L. B. 1806.

HOOGEVEEN (Jan), dichter in de eerste helft der XVIIIde eeuw. Men heeft o. a. van hem eene *Berijming van het Hooglied*, 1726, 4o., en in het 7de vervolg der *Nederd. en Lat keurdichten*, een gedicht getiteld: *Klagende Godsvrucht.* Uit het eerstgenoemde zijn op order van hh. schepenen te Leiden, kort na de verschijning, 20 à 30 bladen, als Spinosistisch, op het raadhuis verbrand.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 242; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 253, D. II. bl. 509 en Particulier Berigt.

HOOGEVEEN Junior (Cornelis van) werd den 22 Januarij 1740 te Leyden geboren. Zijne ruim bemiddelde ouders gaven hem eene deftige opvoeding en besteldén hem bij de heeren Luchtmans om den boekhandel te leeren, dien hij later zelf dreef, doch naderhand zijne zaken ongelukkig verloopende, stierf hij in Mei 1792 in de uiterste armoede.

Reeds in zijne jeugd oefende hij zich in de dichtkunst en stichtte met 3 andere jongelingen een vriendenkring met de spreuk *Door vlijt en kunst.* Toen deze 6 leden telde, nam hij (6 November 1766) de zinspreuk aan van *Kunst wordt door arbeid verkregen.* Dit was, schreef Witsen Geijsbeek, de geboortedag van het beroemde Leydsche taal- en dichtkundige genootschap, dat verscheiden jaren onder deze spreuk bloeide en eindelijk zich in een afdeeling oplostte die eerst Bataafsche, toen Hollandsche maatschappij van kunsten en wetenschappen genoemd werd en die nog bestaat. Hoogeveen was een ijverig lid en meermalen bestuurder en voorzitter van dit genootschap. Ook was hij lid van *Veniam pro laude*, een tooneellievend genootschap waarvoor hij

verschillende dichtstukken vervaardigde. Hij was zeer ijverig bij de oprigting der Haagsche en Rotterdamsche dichtgenootschappen, van welke ook hij lid was. Hij behartigde de belangen dier genootschappen meer dan zijne eigene zaken en geraakte daardoor met zijne vrouw en 6 kinderen tot armoede.

Men vindt zijne gedichten en tooneelspelen in de *Taal- en Dichtlievende Oefeningen* van het Leydsche dichtgenootschap en onder de *Gedichten en Tooneelstukken van Veniam pro laude*, 1758—1785, 10 d., 8°.

Volgens Witsen Geysbeek, muntte hij in het leerdicht uit. Hij prijst zijn *Lof der Tooneeldichtkunst* in de eerste verzameling voorkomende.

Afzonderlijk verscheen:

Dankoffer ter nagedachtenisse aan het tweede eeuwgetijde der Leydsche hoogeschoole, gevierd den 8—10 van Sprokkelmaand 1775, 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 307; Bjornstähl, *Reis.*, D. V. bl. 395; N. C. Kist, *Letterk. en Beoord. Overzigt der Geschied. van het Beleg en Ontzet der Stad Leyden*, bl. 31; *Cat. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 27; *Bijvoegs.* 1848—1852, bl. 94.

HOOGEVEEN LANGERAK (Jan Arnoldus van), broeder van den vorige, beoefende niet ongelukkig de dichtkunst, blijkens zijne *Uitboezeming van den boetvaardigen Petrus* in *Taal- en Dichtl. Oefen.* van het genootschap *Kunst wordt door arbeid verkregen*, D. II. bl. 185 voorkomende.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 312.

HOOGEVEEN (P. van) beoefende de dichtkunst, blijkens zijne gedichten in *Parnassus kunstkabinet of verzameling van weergadelooze dichtstoffen*, Amst. 1735.

Zie Heringa, *Lijst van Ned. Dicht.*, bl. 52.

HOOGEVEEN (Gerard Amelisz. van), zoon van Amelis van Hoogeveen en van Maria Bisschop, werd in 1524 te Leyden geboren, werd in zijne jeugd reeds beroemd als advokaat, en weigerde, (waarschijnlijk na het overlijden van Adriaan van der Goes) advocaat van Holland te worden, doch bekleedde sedert 1564 de betrekking van pensionaris van Leyden. Men verhaalt dat hij het advokaatschap weigerde, uit vrees dat zijne kinderen hunnen staat mogten veranderen „en 't eeniger tijd den naam van edeldom aannemen." Gedurende het beleg dier stad, werd hij naar de staten en den prins gezonden, om hare verlossing te bevorderen, doch toen hij met zijne huisvrouw, die hem vergezeld had, wilde terugkeeren, vond hij de toegangen allerwege bezet, zoodat hij zich wederom tot den prins moest begeven, bij wien hij dan ook zeer ten nutte van de stad is werkzaam geweest, en vooral een krachtigen invloed heeft uitgeoefend om in de vermaarde staatsvergadering, die in 1574 te Rotterdam werd gehouden, het besluit te doen nemen tot het alle kracht ontzetten van de zoo zeer benaauwde stad, in welke hij elf kinderen, tien zonen en eene dochter had achtergelaten, welke allen door de heerschende ziekte, ten gevolge van den hongersnood, gedurende het beleg zijn aangetast geworden, doch desniettemin in het leven gespaard gebleven. Geen wonder dat de prins en de staten de verdiensten van dezen waardigen man door hun vertrouwen vergolden, waarvan de geschiedenis der oprigting van de hoogeschool het bewijs kan opleveren, toen hij met Janus Dousa en Corn. de Koninck benoemd werd om het plan dezer oprigting te ontwerpen en de middelen ter uitvoering voor te bereiden, hetgeen door hem met zooveel ijver is verrigt, dat de plegtige inwijding reeds op den 8 Februarij 1578 kon plaats hebben. Geen wonder dan ook dat hij met zijne medearbeiders aan dit groote werk, Janus Dousa en Cornelis de Koninck, burgemeester van Delft, tot curator der hoogeschool werd aangesteld. Dousa wijdde de zoo schoone hendekasyllaben, waarmede hij de nieuw opgerigtte akademie bezong, aan zijne ambtgenooten. Hoogeveen sprak hij dus in den aanvang aan:

Gentis Aemiliae decus Gerarde
Atque Apollinei chori sacerdos
Idem nec minus utriusque juris
Consulte optime: tuque etc.

De hoogeschool heeft aan hem geene mindere verpligting, daar, onder zijn toezigt, voornamelijk de eerste wetten voor haar, wier vervaardiging door de staten aan den prins was opgedragen, zijn vastgesteld. Hij was gemagtigd tot het eerste werk hetwelk de afzwering van Philips en het opdragen van het hoog gezag aan Willem I voorafging, doch beleefde den uitslag niet van dit een en ander. Hij stierf den 7 December 1580. Zijne weduwe Eva van Quakenbosch, erlangde tot gedachtenis van de getrouwe en goede diensten, door hem in zijn leven aan stad en akademie bewezen, de vrijheid der belasting voor haar leven. Zijn afbeeldsel is door T. Matham gegraveerd en komt, daarna gevolgd, in het eerste deel der *Geschied. van de Leidsche Hoogeschool* door den hoogleeraar M. Siegenbeek voor. D. van Ceulen heeft zijn leven beschreven. (D. Colonii *Vita Ger. Aemilii van Hoogeveen, Academiae Curatoris et Urbis Leidensis Syndici cum eiusdem effigie*, L. B. 1666 fol. Ook in 't Hollandsch: D. van Ceulen, *het leven van Gerard Amelisz. v. Hoogeveen, Curator der Leyds. Acad.*, Leyd. 1687, 4°.) De curator van Wesele Scholten mogt zich beroemen zijne kinderen van dezen waardigen man te zien afstammen.

Zie Soermans, *Acad. Reg.*, bl. 8; Ferwerda, *Wapenb.*, D. III; *Geneal. Hoogeveen Gen.* 5; van Mieris *Beschrijv. van Leyden*, bl. 541 volgg.; te Water, *Levensbijzonderh. van van der Werff*, bl. 99; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. II. bl. 50, A. II. bl. 126—130, Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II, *Toev. en Bijl.*, bl. 4; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, i. v.; J. Dousa, *Nova Poëm.*, L. B. 1595; te Water, *Cat.*, p. 264, 350, Muller, *Cat. van Portr.*; v. Hulthem, *Bibl.* No. 22860.

HOOGEVEEN (Gerard) in den aanvang der XVIIIde eeuw schepen en raad der stad Delft. Hij was reeds in 1728 overleden blijkens den brief van Andries Schoemaker, Amst. 11 April 1728 aan zijn zoon, waarin hij als beminnaar en verzamelaar voorkomt.

Zie Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelw.*, D. IV. St. I, bl. 174.

HOOGEVAL (J.) gaf met A. Moonen en B. G. Noordbeek in het licht:

Naamketen der predikanten, die van de Herv. aen tot 1709 *toe, in de gemeenten, die onder de vier Classen van het Overijs. Synode behooren het Evang. bedient hebben*, Dev. 1807, 8°.

HOOGEWERF (Bernardus), van dezen R. C. pastoor te Rotterdam, in 1653, in den ouderdom van 40 jaren gestorven, bestaat een portret met zijn zinspreuk en een vers van C. Engelen. De eerste was *Noti altum sapere sed sime.*

Zie Muller, *Cat. van Portr.*

HOOGH (Anthonij de), van wien wij niets meer weten als dat hij in 1617 octrooi verzocht om het Haarlemmermeer te mogen uitdroogen.

Zie *Navorscher*, D. V. bl 344.

HOOGH (Karel) van Utrecht, een landschapschilder, werd in 1627 lid van het schilders collegie aldaar en vereerde, als zoodanig, een zijner landschappen aan het St. Hiobs gasthuis. Mogelijk is hij door verwisseling der K met de R dezelfde als Roucus de Hooghe.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 32; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*; D. III. bl. 735.

HOOGH (G. de) schreef:

Dissertatio med. de analogia nexu et reciproca applicationis utilitate medicinae humanae et animalium rustico-domestic. S. veterinanae artis non neganda, L. B. 1811.

Verslag van den staat der zieke paarden, runderen en schapen in den Alblasserwaard en de Vijf Heeren-landen in *Vee en Artsenijkundig Magazijn van Numan*, 1828, D. 1, st. 2, bl. 277.

Zie Holtrop, *Bibl. Medic. Chir.*, p. 146.

HOOGH (Dirk van der) schreef:
Grondslag van het vocaalmuzijk, Amst. 1770, 8o.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Boeken*, bl. 198.

HOOGH (Nicolaas van der) Hooch of Hoochius, werd omstreeks 1580 te Haarlem geboren. Na de Latijnsche scholen doorloopen te hebben, legde hij zich te Leuven op de regtsgeleerdheid toe, werd te Angers doctor in de beide regten, advocaat bij den hoogen raad te Mechelen en stierf den 31 October 1624.

Volgens Valerius Andreas was hij: „Vir ingenio singulari."

Hij schreef:
Singularia juris ex celeberrimorum Jureconsultorum, te inprimis recentium practicorum scriptione deprompta, nunc primum typis excusa, Ant. 1620, 8o.

Hij maakte ook voor de pers gereed *Flores Poëtarum Belgicorum*, die het licht niet zien.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 688, 689; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 231; Paquot, *Mém.*, T. II. p. 172.

HOOGHCAMER (Jacob Lycochton) een beoefenaar der Latijnsche en Hollandsche poëzy in het laatst der vorige eeuw, blijkens zijne gedichten voor de *Tooneel- en Mengelpoëzy* van Jacob van Veen, Alkm. 1786. Mogelijk is hij dezelfde die in 1743 bij gelegenheid van het verschil over het onderhouden van het krijgsvolk, naar Dordrecht en Brielle werd gezonden.

Zie Heringa, *Lijst van Ned. Dicht.*, bl. 52.; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XIX. bl. 360.

HOOGHE (Cornelis de) te 's Hage geboren en een graveur van beroep. Hij liet zich, op belofte van groote schatten, ja zelfs van het hertogdom Gelder, door het Spaansche hof gebruiken om Stichtsche steden afvallig te maken of te bemagtigen; ja zelfs op het leven van Willem I een aanslag te maken. Hij gaf zich voor een bastaard van Karel V uit, doch werd door zekeren drukker te Leyden aangeklaagd, wien hij vierduizend boekjes, getiteld *Hoognoodige Waarschuwing* en zeshonderd brieven aan de schutterijen der steden, op den naam van Cornelis van Oostenrijk geschreven, te drukken besteld had, van meening ze onder de gemeenten te verspreiden. Zijn afkomst van keizer Karel scheen hem een gewezen kamerling van dezen vorst in 't hoofd te hebben gebragt, en het boekje had hij zelf, met behulp van Jacob Vos uit Delft en van een Fries, Jan Rattaller genoemd, opgesteld. De prins schreef in zijn voordeel, doch hij werd (1583) onthoofd. Hij volhardde tot zijn dood dat hij een bastaard van den keizer was. Vos en Rataller, die gevlugt waren, werden gebannen.

Zie Bor, *Ned. Oorl.*, B. XVIII. bl. 6; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VII. bl. 493, 494; Hering, *Tooneel des Vaderlands*, (afbeelding zijner executie); Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 735; Kok, *Vad. Woordenb.* o. h. w.

HOOGHE (Antony d') geboren te Brugge in 1630, schilderde landschappen en miniaturen, die beide, vooral de laatste, inzonderheid door David Teniers, zeer geroemd worden. Hij stierf in den bloei zijns levens den 4 Augustus 1662.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 52.

HOOGHE (Balthazar) broeder van den vorige, een monnik, die verschillende kapitale stukken schilderde voor zijn klooster.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 52, 53.

HOOGHE (Elias de) kunstschilder; een der oudste van het St. Lucas gilde te Antwerpen. In 1609 was hij lid en in 1614 meester van de kamer.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 733.

HOOGHE (Gheeraert de) geboren te Antwerpen, bloeide in de eerste helft der XVIIde eeuw. Hij schilderde in 1644 voor het O. L. Vrouwe gasthuis te Oudenaerde.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 733.

HOOGHE (Pieter de) een voornaam Hollandsch schilder, wiens geboortestad en geboortejaar onbekend zijn. Pelkington en Fiorillo stellen het op 1643, de *Nederlandsche Kunstspiegel* meer waarschijnlijk, doch zonder bewijs, op 1628. Hij zou Nic. van Berchem tot leermeester gehad hebben, 't geen zich zeer goed door zijn koloriet en fraai penseel laat verklaren. Hij schilderde straten, binnenhuizen, binnenplaatsen, keukens, kelders, herbergen met beeldjes uit verschillende standen, zuiver en met zorg uitgevoerd. Zijn stoffaadje wordt wel eens bij die van Frans van Mieris en Metzu vergeleken, doch Immerzeel wil dat hij eene geheel oorspronkelijke manier van teekening en penseelbehandeling had. „Maar, dus vervolgt hij, „wat dezen meester van alle andere binnenhuisschilders onderscheidt, is de tooverachtige speling van gewone dag- en invallende zonnelichten op muren, gronden en figuren, met inachtneming der wijkende tinten, waardoor hij een treffende diepte en ruimte met de doorkneedste kennis van licht en bruin en een groot en harmonieus effect te weeg bragt. En wij twijfelen of het in de kunst wel mogelijk zou zijn, bij zooveel kracht, als men in zijn werk bespeurt, meerder helderheid te bewaren."

Het Amsterdamsch Museum bezit van hem een

Portaal of Kelderkamer, belegd met groene en gele vloersteenen, waar eene vrouw uit een kelder komt met een kan bier, gereed om een kind te laten drinken, voor ƒ 4,010.00 aangekocht op de verkooping van mevr. Hogguer (1817).

De Binnenmuur van eene Hollandsche stad, waar men eene vrouw ziet met een schotel appelen onder den arm, die een stuk geld aanbiedt, meer achterwaarts een man in een zwarten mantel gehuld, gold op de verkooping van Muller (1827) ƒ 6,000.00.

Koning George IV van Engeland bezat van hem:

Drie Heeren en eene Dame aan eene tafel gezeten, zich met kaartspelen en wijn drinken vermakende, terwijl men door eene deur eene dienstmaagd in een tuin ziet; een werk van den eersten rang, door den kunsthandelaar J. Smith in 1825 voor 15000 francs van den baron van Meckelenburg gekocht.

Een vrouw zittende bij eene huisdeur te spinnen, waarbij een meisje dat een emmer en een kruik met water draagt en *eene Dame voor een clavecimbel gezeten.*

De heer Kramm zag bij lord Stafford:

Eene moeder, bezig zijnde een bed te schudden, ziet om naar de open huisdeur, waar haar dochtertje met een appel in de hand staat.

In de verzameling van lord Asburton:

Eene vrouw met een schotel gebraden appelen en nevens haar een kind gaande, in den heldersten zonneschijn, door een straat bij de stadswal te Utrecht, boven wier huizen zich een kerktoren vertoont. In de verzameling te Lutonhouse:

Eene Herberg, waarin een officier, aan wien de waardin een geldstuk vertoont, dat zij vermoedelijk van hem heeft ontvangen, en hare ontevredenheid daarover uit; hij heeft de hand in zijn zak, als of hij haar meer wil geven. Wat verder in het vertrek ziet men twee personen zich met rooken vermakende, waarbij een jong meisje, afkomstig uit het kabinet van Braamkamp, te Amsterdam.

Bij lord Peel:

Eene vrouw met haar kind op eene met muren omsloten en met wijngaarden omwassen binnenplaats, waarin het zonnelicht met warmen zomergloed speelt, staande, terwijl eene andere vrouw achter door een poort uitgaat (1658), een der uitstekendste stukken van dezen meester. Sommigen willen dat de schilderij van H. T. Hope:

Twee Heeren en twee Dames zijn rond eene tafel bij een venster gezeten; eene daarvan laat zich, door een der eerstgenoemden, een glas wijn inschenken. Op den voorgrond een oude stoel en een slapende hond; op den achtergrond een doorzigt naar een ander vertrek.

Te Parijs bevinden zich:

Een Hollandsch Binnenhuis, waar vrouwen bezig zijn met schrobben enz., en *Eene rijk gemeubelde kamer, waar eene Dame zit kaart te spelen, en haar spel aan een achter haar zittend militair vertoont; in den achtergrond zijn twee andere personen, die te zamen praten, benevens eene jeugdige dienstmaagd.*

Teekeningen van dezen meester zijn uiterst zeldzaam. Op de verkooping van Verstolk van Soelen (Amst. Maart 1847) is er eene, voorstellende *een burgerlijk binnenhuis uit verscheiden vertrekken bestaande en met huisraad voorzien* voor *f* 102 verkocht.

Zijn portret, door hemzelven op 19jarigen leeftijd geschilderd, is op 's Rijks Museum te Amsterdam. Men vindt het ook bij Ch. Blanc, *Hist. des Peintres*, Paris 1849.

Hij was de oom van Romein de Hooghe. Adriaan Schoonebeek die als getuige tegen genoemden Romein verscheen, die zijn leermeester was, verklaarde hem te hebben hooren zeggen, „dat hij zijn oom spoedig naar het hemelrijk had helpen zenden door hem brandewijn en rosolis te geven, want hij moest van hem erven."

Zulks geschiedde tusschen 1675—1679, den leertijd van Schoonebeek. Pieter de Hooghe's sterfjaar is onbekend.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 60; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 732. Voorts de werken van Houbraken, Weyerman, van Gool, Le Blanc, van Eynden en van der Willigen enz.

HOOGHE (Romein de) of Hooge, zoon van Romein de Hooghe van Londen, en van Levina Halewijn (niet van zijne tweede vrouw Susanna Gerarts), neef van den vorige en welligt kleinzoon van Cornelis de Hooghe. Hij werd volgens den een te 's Hage, volgens een ander te Amsterdam, volgens meest alle zijne biografisten in 1638, doch blijkens authentieke stukken in 1646 geboren. De berigten die men nopens hem vindt zijn verspreid, door van der Willigen verzameld, en buiten tijdsbepalingen. Men weet dat hij onder de regering van Willem III bloeide; door dezen tot commissaris en directeur der bergwerken in 't graafschap Lingen is aangesteld; dat hij in 1675 door Johannes III, koning van Polen, is geadeld en ('t geen echter door sommigen weêrsproken wordt) in 1687—1688 commissaris van de kleine bank van justitie te Haarlem was.

Hij muntte als geletterde en kunstenaar uit. In den aanvang zijner loopbaan schilderde hij groote zaalstukken, doch naderhand bepaalde hij zich tot het teekenen en plaatetsen. Aanmerkelijk is het getal der door hem geëtste prenten. Op de verkooping van Mariette te Parijs waren er tusschen de 3 en 400, doch op verre na niet de helft van de door hem geëtste. Weinige graveurs behandelden de etsnaald geestiger en vrijer dan hij. In zijne werken heerscht een levendige verbeeldingskracht, doch daar hij zich liet medeslepen door den opbruisenden stroom zijner denkbeelden, ontwaart men in vele zijner groote ordonnanties wanschikkelijkheid en verwarring, bij onnaauwkeurigheid van teekening en gemis van effect. Vooral, zegt Immerzeel, is dit van toepassing op zijne zinnebeeldige voorstellingen, betrekkelijk de staatkundige gebeurtenissen van zijn tijd, waarin hij zich menigmaal aan bijtende scherts en laakbare buitensporigheid overgaf. Zijne ordonnanties, dikwijls met beelden en bijvoegsels overladen, zijn vol beweging, om niet te zeggen wild, en te vergeefs zoekt men er eenvoudigheid of een rustpunt in.

Kramm schrijft dat de Hooghe en Bernard Picart wel de grootste prentfabriek in ons land gehad hebben, doch dat de zijne meest van eigen vinding waren en bij Picart het grootste gedeelte een kopijpers was, doch beide moesten wijken voor de werken van den grooten Jan Luijken.

Tot zijne voornaamste werken behooren de platen van de *Blijde Inkomst van Koning Willem* III, *den* 31 *Januarij* 1691, met tekst van prof. Bidloo, in 1691 door Arnold Leers uitgegeven. In dit werk komt o. a. voor de *Eerepoort*, die bij die gelegenheid voor het Hof te 's Hage was opgerigt, die ook onder zijn naam als vervaardiger doorging. Hier tegen verscheen een pamflet: *Aen den Rijmer van 't gedigt bij 't welk R. d. H. de bouwkunst en vinding zich laat toeschryven van Mr. Vennekools Triumphpoort op 't Buitenhof in 's Gravenhage, op 't welk, door behulp van den baardschrapper en gewaanden orateur G. Bidloo, niet dan wat kieremieren met wat Kramers latyn geschilderd waren*, afzonderlijk en in *Nederd. en Lat. Keurdichten der Oude Hollandsche Vrijheit* enz., Rott. 1710, bl. 240. In deze laatste wordt hij (bl. 186) nog eens duchtig doorgehaald. „De roem, het goud en de eer, door hem ingeoogst, waren voor hem, dat Erasmus van zich zelven zeide: de nijd is de schaduw der eer."

Hij sierde de vertellingen van Margaretha van Navarre (*Les Cent Nouvelles*) met een honderdtal platen op, die naderhand door Picart le Romain zijn opgewerkt; doch zijn naam en teeken worden gemist, hetgeen Brunet voorzigtigheidshalve doet zeggen, dat zij aan hem worden toegeschreven, doch anderen verzekeren het zoo stellig, dat er bijna niet aan te twijfelen is.

Voorts heeft men van hem:

Schouwburg der Nederl. Veranderingen geopent in zes Tooneelen, verteont enz., Amst. 1674, fol.

Funeralia Mariae Reginae of Lijkreden op Maria de Tweede van Groot-Brittanje, door S. Gruterus, Amst. 1695, fol., met 3 platen van het praalbed, 12 pl. der lijkstatie en 6 der begrafenis.

Hieroglyphica of Merkbeelden der Oude Volkeren enz., door A. H. Westerhovius na den dood des schrijvers in het licht gegeven, Amst. 1735, in het Hoogduitsch door S. J. Baumgarten, Ibid. 1744 4°.

Schouburgh der Nederlandsche Veranderingen, Amsterd. 1674, fol.

Esopus in Europa. Gedrukt naar de Romeinsche copy. En worden verkogt 't Amsterdam by Sebastiaan Petsold op het Rokkin in de Drie Kroonen 1701, 4°.

Spiegel van Staat vervatt. de macht der Generaliteit en daarin de Collegien, Rechtbanken, Steden, Schansen, Amst. 1706, 2 dln. met pl. van den Autheur, 4°.

Ook leverde hij platen in een menigte boekwerken. Nagler telt er 60 op. Wij vermelden alleen:

Korte beschrijving benevens afbeeldingen en gezichten van het Kon. Lusthuis 't Loo, met pl. van R. d. H., Amst. 1786, 8°., 1787, fol. (Het boekje is een eeuw jonger dan de platen).

(F. Rijp) *Chronyk van de vermaarde zee- en koopstad Hoorn, met platen van R. d. H.*, 1706, 8°.

De Fransche Tyrannie, Amst. 1674, 12°.

L'Académie de l'art admirable de la lutte, représentée en 71 figures avec des instr. claires et familières, Leyde 1712, 4°. Ook in het Holl., Amst. 1674, 4°.

Les Indes Orientales et Occidentales et autres lieux, représ. en très belles figures, Leyde, in fol. obl. 48 pl.

Alle de voornaemste Historien des Ouden en Nieuwen Testaments verbeeld in uytstekende konstplaten, door den wijdberoemden Heer en Mr. Romeyn de Hoogh. Met omstandige verklaring der stoffen en zeer beknopte Puntdigten van den Eerw. Godsgel. Heer Henricus Vis, Amst. 1704, fol.

Basnage, *Hist. du vieux et nouveau Testament*, Amst. 1704, fol.

Id. *Grand Tableau de l'Univers*, Amst. 1714, fol.

Fables de la Fontaine, Amst. 1685, 8°.

Contes de Boccace, Amst. 1699, 8°.

De Hooghe maakte zijn vernuft en graveerstift dienstbaar aan de Oranje-partij, en vervaardigde een menigte pasquillen, die hem in haat bragten bij de andere. Zulks blijkt o. a. uit de *Memorie van Rechten bij Mr. Adriaen Backer, Hooftofficier der stad Haarlem, ex officio doen maken en overgegeven aan de Ed. Achtb. Heeren Schepenen derzelven stadt, in de criminele saak tegen Romeyn de Hooge, etser aldaar, met bijlagen daartoe specterende. Gedruckt te Amsterdam by Jan Riewertz stadsdrukker en boekverkooper in de Beurssteeg*, 1690, 4°., waarvan als punten van beschuldiging voorkomen 1. de afschuwelijke en abominable godslasteringen van d. H.; 2. verscheiden zijner gepleegde diefstallen en andere boevenstukken; 3. dat hij heeft geëtst en uitgegeven de ontuchtige prenten van *Aretyn's dwalende Hoer*. Dit prentwerk wordt bl. 10, in het getui-

genverboor, onder den titel van *Uylenspiegel op Noten* genoemd, en moet alle grenzen van tucht overschreden hebben. Ook getuigde A. Schoonebeek, dat hij voor dr. Muller van Leyden prentjes heeft geëtst onder den titel van *Ars Memoriae localis*, en dat hij op de venditie van Renialmo voor den heer Mollo, resident van den koning van Polen, een kapitaal stuk van van Aelst, *eenige doode hanen*, kocht, dit stuk door Pieter Frits had laten copiëren en als echt aan Mollo afgeleverd.

Hier tegen verscheen *Copie authentiek van de liquidatie tusschen den Heer Jacob Boreel, Hooft-Officier der stadt Amsterdam, Michiel Bocx, Notaris en Clerck van gemelde Hooft-Officier en Mr. Nicolaas Muys van Holy: wegens den uitgaaf der gelden geëmployeert in het omkoopen der Getuygen tegen Romeyn de Hooge, sedert den 2 February en 4 Juny* 1690, *getrokken uit het Boeck van den eersten Clerck van dito Bocx*, in 4°.

Hieruit scheen te moeten blijken, dat Schoonebeek omgekocht was om de *Hoerenboekjes* te maken en te verspreiden. De Hooghe had magtige beschermers. Tot zijne vijanden behoorde de Amsterdamsche dichter Broekhuizen, doch de door zijne schoolgeleerdheid bekende Westerhovius spreekt zeer tot zijn lof. Allerongunstigst is het oordeel over het zedelijke karakter van de Hooghe. Jacob Campo Weyerman (die echter zelve veel ten zijnen laste had) noemt hem „den goddeloozen en godverzakenden R. d. H.," „den goddeloosten aller menschen," „een monster, eerloos in zijn gedrag," dat vrij aanstootelijk moet zijn geweest, dewijl de overheid van Amsterdam hem die stad ontzei, omdat hij de jeugd vergiftigde door zijne verfoeijelijke Arlekijnsche prenten, als blijkt uit zijn Gomora's boekje, getiteld *de dwalende Hoer* en meer andere van dat soort.

Zijne schilderijen zijn hoogst zeldzaam. Op 's rijks munt te Utrecht is een groot stuk, zinspelende op de vinding, bewerking en nuttige strekking der echte metalen, in allegorie door hem afgebeeld, blijkbaar voor de raadkamer der Munt vervaardigd. Hij huwde 1 Mei 1673 te Amsterdam Maria Lansman van Edam. Hij overleed den 10 Junij 1708 te Haarlem. C. van Noorde te Haarlem sneed zijn portret in hout J. Jelgersma teekende het in kleuren en door Houbraken gegraveeerd naar de schilderij van H. Ris.

Zie Houbraken, *Lev. der Schild.*; J. C. Weyerman, *Lev. der Nederl Kunstschild.*, D. II. bl. 114; van Eynden en van der Willigen, *Lev. der Kunsts.*; Immerzeel, *Lev en werk. der Holl. en Vlaams Kunsts*, D. II bl. 51; Kramm, *Lev. en werk. der Holl en Vlaams Kunsts.*, D III. bl. 736; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. I. bl. 122. 248—250; Schultz Jacobi en D. Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk*, St. II. bl. 63; *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. III. bl 123; Mr. Bodel Nijenhuis, *B. Lijst Plaatsb.*, bl. 85, 793, 1673; Basan, *Dict. des Graveurs; Cat. raisonné de la Collect. de* van Hulthem 1845, p. 288; J G. T. Graesse, *Trésor de livres rares et précieux*, T. III. p. 343; Brunet, *Mém. du Libr.*, T. II. p 250; Adelung, *Fortz. von Jöcher's Lexic.*, T V, *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.* (1ste Verv.); *Cat. Ter Brugghe*; Antw. 1864, p. 52; *Cat* de Groe, bl. 110; *Cat* J Schouten, bl. 5; *Navorscher*, D. VII. bl. 197; Muller, *Cat. van Portr.*

HOOGHE (Romein de) zoon van Petrus de Hooghe, te Amsterdam geboren, studeerde te Leyden, en werd in 1660 aldaar philos. et juris candidatus. Hij was bevriend en in Latijnsche briefwisseling met Reinerus Neuhusius en beoefende de Latijnsche poëzy.

Bij gelegenheid dat hij in December 1661 tot doctor in de beide regten bevorderd werd, zond zijn vriend Neuhusius hem een Latijnsch gedicht, en noemde hem „ravissimi ingenii et eruditionis juvenis." Hij was het waarschijnlijk die 11 October 1675 Susanna van Assendelft van Rotterdam huwde.

Zie R. Neuhusii *Thalia Alcmariana*, p. 248, 304; *Epp*, 141, 206, 344; *Navorscher*, D. III. bl. 197.

HOOGHELANDE (Cornelius ab) volgens Paquot, hoogleeraar te Leyden, medicus en vriend van Descartes wien hij opdroeg:

Cogitationes, quibus Dei existentia et animae spiritualitas demonstratur, Amst. 1616, 12°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 3; Jöcher, *Gelehrt. Lexicon*, T. V.

HOOGHELANDE (Nicolaas) abt der abdij van Middelburg van de orde der Praenonstratessen, bloeide van 1294—1332. Men heeft van hem:

Chronicon Beatorum Canonicorum Regularium sub S. Praemonstratensium observantia degentium in hands.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 911.

HOOGHELANDE (Ewaldus ab) een chemicus, leefde in 1604 en schreef:

Historiae aliquot transmutationis metallicae pro defensione alchymiae, cum Raym. Lulli vita etc., door Joachim Francke in het Duitsch overgezet.

Zie Jöcher, *Gelehrt. Lexicon*, T. V.

HOOGHT (Everardus van der) werd als proponent beroepen te Knollendam en Marken (1669), vervolgens te Nieuwendam in Waterland (1680), waar hij in Julij 1716 stierf. Hij was zeer ervaren in de Oostersche talen en hield een collegie over de Hebreeuwsche taal, waaraan mannen en vrouwen deelnamen. Hij was zoo vaardig en zijne leerlingen waren zoo leergraag, dat zij na dertig en minder lessen ontvangen te hebben, een gedeelte des Bijbels verstaan, en naar de regelen der taalkunde verklaren konden. De ijverige man getuigde o. a. van jufvrouw M. d(e) B(ruijn) dat zij het binnen zeer korten tijd zoo verre gebragt had, dat zij voor haren leermeester en het gezelschap der *Jufvrouwen*, in elke bijeenkomst, twee of drie psalmen taalkundig konde verklaren. Zoo had eene andere jufvrouw A. M., na slechts dertien lessen gehad te hebben, den geheelen tweeden psalm taalkundig weten uit te leggen, terwijl zij het in de volgende tien lessen zoo ver bragt, dat zij in den Hebreeuwschen bijbel overal, of, gelijk men in de scholen spreekt, *ad aperturam libri*, in het oorspronkelijke verstond, en van de geleerde werken van Buxtorf, Coccejus en Leusden een verstandig gebruik kon maken. Andere jufvrouwen hadden verder vorderingen gemaakt, geëvenredigd aan den tijd, gedurende welken zij het onderwijs genoten hadden. Geen wonder dat van der Hooght met genoegen op zijn werk nederzag, en verklaarde, dat de orde, in de voorrede van zijne *Deure* en in zijn *Marg* voorgeschreven, *suffisant was, om selfs de ongeletterde binnen soo korten tijd te brengen tot verstand van den Hebreeuwschen Bijbel.* Zijne uitgave van den Hebreeuwschen bijbel, in quarto en octavo meermalen herdrukt, werd steeds voor een der beste geacht. Ook was hij een ijverig beoefenaar der godgeleerdheid, vooral der ascetica, waarin hij verscheidene schriften in het licht gaf.

Hij was de eerste die de pen opvatte tegen de *Betoverde Wereld* van Bekker, en gaf de nagelatene leerredenen van zijn leermeester Lodenstein in het licht. Zijn schriften worden zeer verward opgegeven. Op een lijstje in de *Boekzaal* van 1716, vindt men de volgende:

De Heidelbergse Catechismus, verhandelt in de Nieuwendammer kerk voor de gene, die zig ten Avondmaal willen bereyden, tot voldoening van de Synodale last van den jare 1618 *in de zeventiende zitting, ende op haar speciaal verzoek, ijverig aanhouden, en vertoog van haar vrijwillig offer der drukkosten, opgesteld en na voorgaande approbatie overgegeven aan de Nieuwendammer jeugd, door haren predikant E. v. d. H.*, Amst. 1696, 8°. Het tweede deel verscheen 1701, 8°. Van beide gaf Rabus een verslag in *Boekzaal van Europa Julij* en *Augustus* 1696 en *Mei* en *Junij* 1701, Amst. 1714, 8°. (*Grondige verklaringen over den Heidelbergschen Catech.*) Amst. 1716.

Korte aanmerkingen over de orde van een welgestelde predikaetsie, waarbij ook regelen gevoegt zijn om ordentelijck te bidden, Amst. 1708, 8°.

Voorrechten van het waare Christendom, Amst. 1692, 8°.

Zaligheit der Vreedsaemen als een voorrecht van eenen verloochend Naervolger van Christus, Amst. 1708, 8°.

J. van Lodesteyn's *negen predicatiën over eenige stoffen dewelke heel zelden worden geleert, en nog minder geparactiseert. Nagezien, ter drukperse bequaam gemaakt, en verrijkt met een voorreden, als ook met een beschrijving*

van het leven en sterven van den grooten zelfverloochenaer J. van Lodesteyn, Amst. 1697, 12o.

Mogelijk hetzelfde met

Geestelijke Opwekker of XIX *predikatien van J. van Lodesteyn.*

Janua linguae sanctae of Deure der H. Taele, zijnde eene ontlediging over de X *eerste Psalmen*, 1686.

Medulla Grammaticarum Hebraicarum, qua quicquid praestantissimis hactenus Grammaticis est laudatum, ex ipsissimis Punctationis sex fundamentis, tam dilucide, propria praxi, illustratum eruitur; ut vel ipse tyrunculus Musarum sacris modo iniatus, mensis spatio, omnia Punctationis fundamenta pluribus capitibus proprio Marte, magno cum judicio et fructu applicare valeat. Quibus accedit syntaxis Hebraea, Chaldaea et Syra Latino-Belgica, concensu Grammaticorum confirmata, Amst. 1696, 8o.

Het marg der Hebreeusche Tael-konsten, vertoonende alle de Regulen en ongeregeltheden der Hebr. tale, zijnde een Aenhangsel van 't boek genaemt Pethath Leschoon Hakkoodhesch enz. (Oct. 1686), Amst. 1687, 4o.

(Met een *Aanspraack, Opdragt aan de Messieurs en Jufvrouwen die aan het Hebreeuwsch collegie participeren*).

Syntaxis Hebraea, Chaldaea et Syra (Lat. en Duitsch).

Index Grammaticalis over Ps. I *en* II.

Bladwijzer over Ps. IX *en* X.

Lexicon Novi Testamenti Graeco-Latino-Belgicum.

Volstrecte Borgttogt, Amst. 1709, 8o.

Wegwijzer tot de Grieksche tael.

Analysis Graeca, over Matth. I—IV *en over de* XII *Artykelen des Geloofs.*

Biblia Hebraica, Amst. 1705, meermalen in 8o. en 4o. herdrukt; 't laatst rec Hahn. Lips. 1839, 8o.

Zedigh onderzoek over het boek, genaamt de Betoverde Wereld, 2 d. Het laatste verscheen Amst. 1694, 4o. Men vindt er een verslag van bij Rabus, *Boekz. van Europa, Julij en Aug.* 1694. *Zeven Brieven* op den naam van Haghebher Philacthces, over de *Betoverde Wereld* van B. Deze werden beantwoord in *Brief van den schrijver des boeks de Betoverde Wereld genaamd, aan den Eerw. Heere E. v. d. Hooght, yverigen dienaar van 's Heeren Gemeente tot Nieuwendam*, Amsterd. bij G. Borstius z. j. 4o. Hierop volgden *Twee Brieven van Balthasar Bekker, Pred. tot Amsterdam aan Everardus van der Hooght enz. Beide over het Boek genaamd de Betoverde Wereld enz.*, Franeker 1692, 4o.

Een en dertig onderhandelingen over Godts huishoudinge met zijn kerke ten allen tijden, Amst. 1702, 8o. 2 d.

Korte Aanmerkingen over verscheide hedendaegsche schriften, vervat in V *hoofddeelen.*

A. B C van het geestelijk christendom.

Roekeloozen ijver der nieuwsgezinden.

Zie Paauw en Veeris, *Vern. Hist. Alphab.*; van Kampen, *Bekn. Geschied. der Ned. Letterk.*, D. III. bl. 172; Collot d'Escury, *Hollands roem*, D. III. bl. 371; Beverwyck, *Uitn. des Vrouw. Gest.*, bl. 60; Schotel, *Avondst.*, bl. 50; *Anna Maria Schuurman*, bl. 32; *Geschied. van den Heidelb. Catech.*, bl. 279; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl 49; Koecher, *Ges. van den Heidelb. Catech.*, bl. 315; van Alphen, *Prol. Oecon. Catech. Pal.*, f. 2, col. 6.; Rabus, *Boekz. van Europa* 1694, *b.*, bl. 123, 1696, *a.*, bl. 515, *b.*, bl. 178, 1697, *b.*, bl. 163, 1791, *a.*, bl. 514; *Boekz der gel. wer.*, 1716, *b.*, bl. 215, 216; Maurik en Noordbeek, *Naamreg. der Godgel. Schrijv.*; Abcoude, *Naamr. van Ned. Boek.*, bl. 170; *Aanh.*, bl. 162; 2de *Aanh.*, bl. 78; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. II. bl. 426; *Bibl. der stad Amst.*, bl. 109, 111; *Cat.* L. G. Visscher, p. 111; Kobus en de Rivecourt, o. h. w.; Muller, *Cat. van Godgel. Boek*, 43, 44.

HOOGHENHUIJSEN (David) is vervaardiger van:

De belagchelijke Wijnproef, blijspel, Amst. 1725, 8o.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 113; *Cat. der Bibl. van Ned. Letterk.*, D. I. *b.* bl. 216.

HOOGHWANDT (Anneken) eene godvreezende vrouw uit Crefeld in het graafschap Meurs, die waarschijnlijk in Holland huwde, haar gansche bezitting aan de armen gaf en vervolgens van aalmoezen moest leven. Zij stierf te Meurs in 1660 en schreef:

De Klachten Sions met den Vervolgh, Amst. 1645, 12o.

Geestelijke grond en regten verstand der Openb. Johannis, Amst. 1651, 12o.

Christelijke Nieuw-jaar Gedachten, Amst. 1657, 12o.

De Morgenster.

De Proefsteen.

Lusthof of Geestelijke Liederen.

Zie Arnolds *Kirch- und Ketzer Hist.*, Th. III. S. 170, Th. IV. S. 778; Adelung, *Festz.*; Jöcher's *Lex.*, B. V.

HOOGKAMER (Jacob Pieterszoon) schepen en thesaurier te Amsterdam. Bij gelegenheid van het oproer te Amsterdam tegen de Remonstranten in 1626 was hij burgerhopman en stond hij met zijn vendel omtrent de brouwerij *de Haan*, waar het meeste volk was zamengeschoold. Eene oude vrouw, vlaster of zijdewindster van bedrijf, hem ziende, zeide: „Deze heer is niet Armeniaansch, maar goed kerksch; ik heb hem dikwijls in de Oude kerk in 's Heeren gestoelte zien zitten. Laat ons, op zijn begeeren, weggaan." Hierop ging het volk uiteen en was het oproer gedempt.

Zie Domselaar, *Beschrijv. van Amst.*, bl. 329; rommelin, *Beschrijv. van Amst.*, bl. 1103; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, D. IV. bl. 379, 380.

HOOGKAMER (W. J.) te Utrecht geboren, was een verdienstelijk graveur, van wien men verscheidene, zoo gegraveerde als in aqua tinta bewerkte prenten heeft. In 1817 gaf hij, bij Loosjes, de naar Jelgerhuis gegraveerde prent *ter Gedachtenis van het Derde Eeuwfeest der Hervorming.* Ook arbeidde hij mede aan de *Gezigten te Utrecht* door C. van Hardenberg naar de natuur geteekend, en aan de *Veldslagen van Waterloo en het schoon Verbond*, naar de teekening van H. P. Oosterhuis te Groningen. Op de Amsterdamsche tentoonstelling van 1824 waren van hem zeven stuks aqua tint prentjes en eene *Allegorie op de Maatschappij van Weldadigheid.* Ook was hij een bekwaam teekenaar, blijkens een zeer groote prent door hem in aqua tint gegraveerd en beteekend W. H. Hoogkamer *del. et sculp.*, voorstellende een *Gezigt op den Haringpakkers Toren te Amsterdam*, opgedragen aan Z. M. Willem *den Eersten* enz. door J. Weppelman en den vervaardiger.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 53; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 739.

HOOGKAMER (W. R.) schreef:

Over Walvischaardige dieren op de Zeeuwsche Stroomen, in *Algem. Konst- en Letterb.* 1825, D. I. bl. 250.

HOOGLANT (Eeuwout Lievensz. van), Hoogelande, Hogelande, Hoghelande, waarschijnlijk afstammeling uit het edele geslacht van dien naam in Zeeland, woonde te Arnemuiden, en behoorde tot de commissie van kundige personen, die den 7 December 1526 werd benoemd tot het maken der haven aldaar. Het werk werd begonnen den 8 April 1532 en de haven op St. Bartholomeus dag (2 Aug) 1535 geopend.

Zie 's Gravesande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. Vrijheid*, bl. 454; te Water; *Adel. Zeel.*, bl. 167 en *Voorrede*, bl. 37; Smallegange, *Chron. van Zeel.*, bl. 598, 599.

HOOGSTRATEN (Abraham van) werd te 's Hage geboren, legde zich onder Daniel Haaring op de schilderkunst toe en schilderde in diens manier portretten; hij was lid der confrèriekamer te 's Hage, waar hij in 1736 overleed. Zijne kunst komt zeldzaam voor, welligt wijl hij die uit liefhebberij beoefende, in den tijd, die hem van zijne praktijk als regtsgeleerde, overbleef.

HOOGSTRATEN (Jacobus van) aldus naar het dorp van dien naam in Brabant, waar hij geboren is, genoemd, studeerde te Leuven, werd aldaar meester in de vrije kunsten, begaf zich vervolgens in de orde der Dominikanen, werd prior van het Dominikaner klooster te Keulen, doctor en hoogleeraar in de godgeleerdheid, en kettermeester van Keulen, Mentz en Trier. Een bekeerde jood,

Pfeffenkorn geheeten, had, door hem aangespoord, bij keizer Maximiliaan er op aangedrongen, om alle boeken der Joden, daar deze toch niets anders dan lasteringen tegen Christus behelsden, ten vure te doemen. De keizer had het gevoelen van Reuchlin gevraagd, en deze bewerkte dat aan de Joden hunne boeken werden teruggegeven. Maar nu stortte zich al de verbolgenheid van Hoogstraten en de Dominikaner monniken over Reuchlin uit. Zijne schriften werden verbrand. Hij zelf werd met een kettergerigt bedreigd, en alleen de vrijspraak van Leo X (die in zijn hart geenszins een vriend der monniken was) kon hem voor openbare vervolging behoeden. In dien strijd hadden alle geletterden en geleerden (Humanisten) het levendigst aandeel genomen. Alle vrienden des lichts en der wetenschap schaarden zich aan Reuchlins zijde. Het was als het ware het voorspel van hetgeen Erasmus het *Luthersche Treurspel* noemde; eene schermutseling aan de voorposten, waarop weldra de groote worstelstrijd tusschen licht en duisternis, tusschen waarheid en verouderde dwaling zou aanvangen. Het was bij die gelegenheid dat de bekende *Epistolae Obscurorum virorum* het licht zagen. Paul Jovius schrijft dat Hoogstraten er zoo door getroffen werd dat hij van schaamte stierf. Hij leefde echter nog tien jaren, en stierf te Keulen. Zijne vijanden vervaardigden op hem het volgende grafschrift:

»Hic jacet Hoochstratus, viventem ferre patique
»Quem potuere mali, non potuere boni."

De vervloekte dichter, zijn de woorden van Miraeus, had beter gedaan van te schrijven:

»Hic jacet Hoochstratus, viventem ferre patique
»Quem potuere boni, non potuere mali."

Zijne schriften, meest alle in barbaarschen stijl en te Keulen gedrukt, zijn:

Margarita Philos. Moral. lib XII, 1521, 4o.

Destructio Cabalae s. Cabalisticae perfidiae lib. IV *adv. Joannem Reuchlinum, ad Leonem* X *Pont. Max.* 1518, 4o. *ap. Quentelium.*

Contra Dialogum de Caussa Reuchlini falso inscriptum Gregorio Benigno, Archiep. Nazareno.

Apologiae aliquot contra Reuchlinum.

Acta iudiciorum inter eum et Reuchlinum. Haganoae 1518.

Defensio Principum Alemaniae, advers. Pet. Ravennatem I, *Quod sceleratos insepultos in ligno detineant Justisicatorium Principum contra eumdem.*

Adversus petentes auxilium a maleficis.

Contra presbyteros concubinarios.

De purgatorio, Antv. 1526, 8o.

De Christiana libertate Tractatus V *contra Lutherum*, Ibid. 1526, 8o.

De Fide et Operibus.

Dialogus de veneratione et invocatione sanctorum 1524.

Contra VIII *Lutheranorum blasphemias.*

Colloquiorum cum D. Augustino lib. VI *contra Lutherum, typis Quentelianis*, 1524.

Zie *Biogr. Univ.*, Jöcher, Hoogstraten, Luiscius, Val. Andreas, *Bibl Belg.*, T. I. p. 527; Miraeus, in *Eligiis*; Aschbach, *Allgem. Kirchen-Lexicon*, i. v.; Erasmus, *Lib.* XIX. *Epist.* XIII *ad Joan a Lasco*; Eckhard et Quetif, *Biblioth. Domin.*, p. 67, waaruit Haxheim in *Bibl. Col.* p. 144, 145, zijn berigten heeft getrokken; Sweertii *Ath. Belg*, p. 363; Saxe, *Onom.*, P III p 80, 81; Meijerhoff, *Joh. Reuchlin und seine Zeit*; Neudecker, *Gesch der Herv. in Duitschland van* 1517 tot 1532, St. I. bl 177, 178; Mosheim, *Kerkel. Gesch.*, D. VI. bl. 55; Pauw, *Lev. van Luther*, bl. 85; Ter Haar, *Geschied. der Kerkherv.*, D. I. bl. 52; P. Burmannus, *ad Lotichium*, T. I. p. 282

HOOGSTRATEN (Michel van) een Antwerpsch boekdrukker, in de XVde eeuw, die bijna zonder tusschenpozen in de jaarboeken der boekdrukkunst tusschen 1495 tot 1536 voorkomt. Men kent slechts 2 werken vóór 1500 door hem uitgegeven, getiteld:

Die Keuren van den Lande van Zeelandt, Antw. 1495, 4o., met dit slot: *Gheprent in die coopstadt van Antwerpen, in die camerstrate, be mi Michiel van Hoochstraten, woonende in die Rape* en *Die Evangelien van den Spinrocke metter glossen*, met dit slot:

Elck pijnt hem wel t onthouwen
Het is ter eeren van de vrouwen
Ende oock T antwerpen gheprent',
Elck wacht hem van veel betrouwen
So en crijcht hi geen berouwen
Men geeftet voor een present
Bi mi Michiel van Hoochstraten.

Achter *Divi Caroli Imp. Caes. Opt. Max. Desyderatissimus ex Hispania in Germaniam reditus Corn. Grapheo autore* (Lat. gedicht), leest men: *Apud imperialem Antverpiam per Michaelem Hillenium Hoochstratanum*, en achter *St. Hieronymus vitas Patrum etc. Hillen van Hoogstraten.*

Zie v. d. Meersch, *Recherches sur la vie et les travaux des Imprimeurs Belges et Neêrlandais établis à l'étranger*, p. 129; Hain, *Rép. bibl.*, Nr. 6755.; *Cat.* van Oosten de Bruijn, p. 5.

HOOGSTRATEN (Willem van) kunstschilder te Antwerpen, werd in 1560 leerling en in 1561 meester schilder van het St. Lucas-gild te Antwerpen.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 730.

HOOGSTRATEN (Jan van) in 1593 als schilder in het St. Lucas-gild te Antwerpen opgenomen.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstsch.*, D. III. bl. 730.

HOOGSTRATEN (Dirk of Theodoor van) kleinzoon van François van Hoogstraten (geb. 16 September 1541, gest. 1632), zoon van Hans of Jan van Hoogstraten (geb. op St. Matthijs-avond 1568) en van Janneke van Walen, werd in 1596 te Antwerpen geboren. De geloofsvervolgingen drongen Hans van Hoogstraten, die de belijdenis der Doopsgezinden was toegedaan, naar Dordrecht de wijk te nemen. Hier bestelde hij zijn zoon bij een goud- en zilversmid en liet hem onderwijs geven in het teekenen en graveren, waarin hij blijkens een nog voorhanden *ecce Homo* en het portret van Johannes Becius, predikant te Dordrecht (1626), groote vorderingen maakte. Daar de Duitschers toen de Nederlanders verre in het vergulden van zilver overtroffen, ging hij na zijn vaders dood (14 Maart 1605. Zijne moeder overleed in 1622) naar Duitschland, om zich aldaar in die kunst te oefenen. Hier geraakte hij in kennis met eenige Nederlanders, die hem bewogen zich geheel aan de schilderkunst te wijden. Hij zette zich te Dordrecht neder en verwierf onder zijne tijdgenooten eenigen naam. Zijne stukken munten uit in natuurlijke nabootsing der oorspronkelijke voorwerpen, waarvan door zijn zoon Samuel een treffend voorbeeld gegeven wordt (*Inleyd. tot de Schilderk.* bl. 70.) Behalve eenige niet onverdienstelijke schilderstukken, zijn sommige zijner kernachtige gezegden en nuttige wenken voor jeugdige kweekelingen van Pictura in de werken van dezen zelfden zoon bewaard gebleven. In 1632 woonde hij te 's Gravenhage, doch hij zette zich in Aug. 1640 te Dordrecht neder, waar hij niet minder om zijn talent dan om zijne godsvrucht geëerd werd. Reeds in December van dat jaar overleed hij, bij zijne vrouw Maeiken Isack Hendrickxs Connings drie zonen en vier dochters nalatende. Bij zijne afstammelingen te 's Hage wordt het door hem geschilderde portret van zijn grootvader François bewaard.

Zie Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XXI. bl. 57, die hem verkeerdelijk Jacob noemt; Houbraken, *Schouwb. des Schilders*, D. I. bl. 158 en volgg; J. C. Weyerman, *Levens der Schilders*, D. I. bl. 386 volgg.; Immerzeel, *Lev en werk. der Holl en Vlaams Kunstschild.*, D II. bl. 53; Kramm, *Lev. en werk. der Holl en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 730; S. van Hoogstraten, *Inleyd. tot de Schilderk.*, bl. 52, 70; J. van Hoogstraten, *Mengelst.*, D. II. bl. 81; G. D. J. Schotel, *Het Geslacht Hoogstraten* in *Vaderl. Letteroef.* 1850 (Mengelw.) bl. 382—384.

HOOGSTRATEN (Samuel van) zoon van den vorige, werd niet, gelijk de meesten zijner biografisten melden, den 2 van Oogstmaand 1627 maar 1626 te Dordrecht ge-

boren. Van zijne jeugd af voor de schilderkunst opgeleid, genoot hij eerst het onderwijs van zijn vader te 's Hage, en later, met zijn boezemvriend Herman Dullaert, dat van den beroemden Rembrandt van Rhijn te Amsterdam. Van den eerste zag hij de kunst af om de voorwerpen zoo getrouw op doek en paneel te brengen, dat zij de geoefendste oogen begoochelden. Men greep naar den appel, wilde den pantoffel verplaatsen, of het theescharretje nuttigen, die Hoogstraten in zijne woonkamer op een plank, op den grond of aan den wand geschilderd had, en vond zich niet weinig te leur gesteld als men uitgestrekte vingers voelde stuiten op bodem of muur. In 1648 vestigde hij zich te Dordrecht en werd aldaar in dat jaar, te gelijk met zijne zuster Dora (zij behoorden tot de Doopsgezinde gemeente) gedoopt. Hier was hij meer dan elders in de gelegenheid zijne talenten door den omgang met Nicolaas Maas, de Bisschoppen, Izaak van Hasselt, Cornelis Tegelberg en andere meesters te ontwikkelen. Ook sloot hij zich aan den kring van dichters, die zich toen aan de Merwe bevonden, de van Nispens, Godewijcks, van Somerens, van Brachts, van Groeningen, Dullaert, Blyenberg, van Overstege, Balen en anderen, die zijne gedichten met de hunne versierden. Vergezeld door de heilbeden zijner kunstbroeders deed hij eene reis naar Italie, die hij zelf in vloeijende verzen, welke zijne ingenomenheid met Ovidius verraden, beschreef. Ook bevestigen eenige overzettingen dat hij in de taal van Latium ervaren was, hetgeen trouwens in die dagen tot eene goede opvoeding behoorde. Te Weenen stelde hij een zoogenaamd stil leven ten toon, dat het geheele hof bedroog en keizer Ferdinand III zoo geviel, dat hij niet slechts het stuk begeerde en het zich voor een aanmerkelijke som aanschafte, maar den schilder met een gouden eereketen omhing, waaraan een pronkpenning was vastgehecht. Van Weenen reisde hij naar Rome, waar hij de klassieke overblijfsels der Ouden en de meesterstukken der Italiaansche school bestudeerde. Zijn later geschreven werk: *Inleydingh tot de Hoogeschool der Schilderkunst* mag men grootendeels als het resultaat dier studie beschouwen. Te Dordrecht wedergekeerd, werd hij, even als anderen, die Rome hadden bezocht, onder de St. Pieters Heeren aangenomen.

In 1666 bezocht hij Engeland, „uytgeleyd door de zangen zijner kunstgenooten." Met eere werd hij te Londen ontvangen en door Povy, schatmeester van den hertog van York met eenige leden der *Royal Society* ter maaltijd genoodigd. Hij was ook bij den brand, die den 12 September van dat jaar een groot deel van Londen in de asch legde, tegenwoordig en vlechtte er eene beschrijving van in zijne *Inleydingh.*

Uit Londen hield hij eene levendige briefwisseling met zijn neef en boezemvriend Willem van Blyenberg, toen een bekend godgeleerde en dichter. Te Dordrecht weêrgekeerd leefde hij stil en ingetogen, met geen anderen dan met Blyenberg en den ridder Cornelis Pompe van Meerdervoort omgaande.

Het erfelijk ambt van prevoost der munt, waarin hij zijn vader was opgevolgd, en dat, na zijn dood, aan zijn broeder Frans overging, vorderde veel tijd, wijl het huishoudelijk bestuur der muntzaken er aan verbonden was, doch de beste uren van den dag waren aan de kunst gewijd. Gebouwen, landschappen, woelende en stille wateren, dieren, bloemen, fruiten, perspectiven, historiën, stillevens en portretten bragt hij op doek en paneel. Welk een kunstig nabootser der natuur hij was, merkten wij reeds op. Zijne perspectiven waren toen ter tijd beroemd. „Zijne historiën," schreef zijn leerling Houbraken, „prijselijk." Ook ordonneerde hij met oordeel, en nam zijne teekening naauwkeurig. Zijne portretten waren van eene sprekende gelijkenis. Hij schilderde de beeldtenissen der munters, weleer het sieraad der Hollandsche munt. De kunstschilder Schouwman te Breda bezit van hem eene schilderij, met verschillende portretten van leden van het muntbestuur uit het munthuis afkomstig. Voor de stad Dordrecht schilderde hij de afbeeldsels van *Willem* II en *Willem* III. Ook schilderde hij zijn eigen portret en dat zijner vrouw; dat van *Mattheus van den Broucke*, ordonnans-raad van Neêrlandsch Indie en commandeur van de Hollandsche retourvloot, anno 1670; *de beroemde Jacob Cats*, benevens zijne echtgenoote, *voorgesteld op de hofstede Zorgvliet.* In de kunstgalerij te Weenen is van hem: *Een grijsaard met een muts op het hoofd*, *ziet met belangstelling door een vengster* (1653) en *een gezigt van het inwendige van een der voornaamste zalen van het keizerlijk hof te Weenen.* Het eerste beschrijft Gault als een meesterstuk van waarheid en van eene bedriegelijke nabootsing der natuur. In het kabinet van wijlen den heer van der Linden van Slingelandt berustte eene *schilderij* van hem, voorstellende *een eenigzins zonderling gekleed man bezig met schrijven*, en het Haagsch museum bezit van hem *een stil leven*, voorstellende *een voorportaal met eene kolonnade waarin een jonge jufvrouw met een hondje zit.* Zijne kunst geldt *f* 115 tot *f* 150. Van zijn etswerk zijn nog verscheidene proeven voorhanden, zoo in zijne eigene werken als in Balen's *Beschrijving van Dordrecht*, en anderen. Ook zijn de platen in den *Roomschen Uylenspiegel* van Jacobus Lydius, waarschijnlijk van zijne hand.

Op de kunstverkooping van Clausin te Parijs (1844) bragt eene teekening van hem, *de dood van Jacob* voorstellende, *f* 26 op, en op de verkooping van Verstolk van Soelen (Amst. 1847) werden *twee historische teekeningen* voor *f* 195 verkocht. Zijne schilderschool was zeer bezocht.

Hoogstraten was een beminnaar van het tooneel, en schreef zelve verscheiden tooneelspelen, die tot de verdienstelijkste van zijn tijd behooren. Beroemd zijn zijne drama's getiteld:

De Roomsche Paulina of bedrogen kuischheid, in 1668 te Schoonhoven bij Leendert van Hek en *Dieryk en Dorothé of de Verlossing van Dordrecht*, in 1666 bij Henricus Hondius, beide in 4º. uitgegeven.

Het laatste, dat Heyman Dullaert, gelijk Hoogstraten dichter, schilder en tooneelkunstenaar, (zoo verrukte het hem) een wonder noemde, werd zoo hoog door Bidloo gewaardeerd, dat „indien hy niet vergewist was geweest van den naam des schrijvers, hy niemand minder voor den dichter zou gehouden hebben dan den beroemden drossaert van Muiden;" maar naauwelijks bij latere letterkundigen bij naam bekend, achtte de geestige P. S. Schull, nog in de 19e eeuw het een herdruk waardig (Dordrecht 1833, gr. 8º.) En indedaad het is een ongemeen voortreffelijk drama, dat schoonheden van den eersten rang bezit, terwijl de vinding zijnen boezemvriend, den geleerden Spinozist Willem van Bleyenberg, die ook zelf dichter was, vereert.

Behalve deze schreef hij nog twee bruiloftsspelen, een menigte kleinere gedichten, zoo afzonderlijk als voor de bundels zijner vrienden gedrukt, en zijn *Gulden Schalmey*, een der beste liedeboekjes, die de Dordsche schoonen in die dagen in hare korfjes droegen, dat alleen hem regt tot eene plaats onder de lieflijkste zangers van zijn tijd geeft. Geene gelegenheid liet hij voorbijgaan om zijne gedachten in dichtmaat op het papier uit te storten. Zijne bijschriften zijn vooral puntig, niet minder dan die van zijn vriend Overstege. Ook vindt men boven de Munters-kapel, in de Groote kerk te Dordt, een tijdvers van hem en eenige regels op de frise boven het portaal der Meerdervoorder-kapel aldaar. Een zijner beste gedichten is zijn *Merwe-Nimfe zegezang* bij gelegenheid der herstelling van Karel II, in het vrij zeldzame bundeltje getiteld: *Herstelde zeeg-triumf van koning Karel de tweede door verscheyde voornaemste Poëten van Hollandt*, Dordr. 1669.

Hij zelf schilderde en etste zijn portret voor de *Zigtbare Wereld* en Balen's *Dordrecht.* Zijn neef David plaatste er eenige dichtregelen onder. Ook Balen, Cornelis van Nispen en Joachim Oudaan vereerden het met bijschriften.

Zijn portret vindt men ook bij Houbraken, J. Campo Weyerman, de Jongh en Descamps. Hij overleed, oud 51 jaren, den 10 October 1678 aan een ligchaamskwaal, die hem een geruimen tijd allen lust tot onderwijs en kunstoefening benomen had. Den 21 November van 't zelfde

jaar volgde hem zijne huisvrouw, Sara, dochter van Cornelis Balen en van Elisabeth van Dorsten, met welke hij den 18 Junij 1656 in het huwelijk was getreden. Zijn broeder François vereerde zijne nagedachtenis met een lijkdicht, waarin hij hem sprekende invoert, met voornemen om het op een tafereel te doen schrijven in de Munters-kapel; „maar de tijd" schreef Houbraken, „belette zulks."

Hij schreef nog:

Inleyding tot de hooge schole der schilderkunst: Anders de zigtbare werelt, verdeelt in negen leerwinkels, yder bestiert door eene der zanggodinnen, Rott. bij Frans van Hoogstraten, in 4°., m. portr. en plat., „voorafgegaan door gedichten van P. van Bracht, Frans van Hoogstraten, C. van Someren, Jacob van Someren, J. Oudaen, M. Balen, D. van Hoogstraten, opgedragen aan de regering van Dordrecht. Proza en poezij wisselen zich in dit werk af. Witsen Geysbeek schreef zeer onnaauwkeurig: „zeer geacht is ook nog in onzen tijd zijne *Inleiding*. — Zijn dichtwerk de *Zigtbare Wereld*, waaruit Houbraken een uittreksel levert, is ons niet onder het oog gekomen."

De Onzigtbare Wereld is wel door hem geschreven, doch niet door hem in het licht gegeven. Ook noemt Fiorillo nog een werk hetwelk Hoogstraten zou hebben uitgegeven, namelijk zijne *Reis naar Italiën*, hetgeen Kramm gist dat hetzelfde zou zijn met het werk van J. van Hoogstraten, getiteld: *Afzetsel van de Republiek Venetiën*, Amst. 1715, 4°.

Hof-krakeel tusschen Pan, Kupido en Uranius: wegens de Heerschappy over de eerlyke jonkheit; tot Bruilofts-vermaek opgeoffert aan Korn Hoowens en Hester Terwe, in den echten staet vereen. tot Dordrecht den 1 Sept. 1669, 's Gravenh. 1669, gr. 8°.

Bruylofts Tafel-spel of Parnassus Eergaef aan de Ed. Heere Matthys Pompe, Heere van Slingelandt etc. ende d' Ed. Jonckvrouwe Maria Elizabeth Musch van Waelsdorp, in huw. vereen. den 22 Nov. 1654, in 's Gravenhage. Ald 1654, gr. 8°.

Het verdient opmerking dat dit laatste spel, met den naam van S. van Hoogstraten, in 1654 uitgegeven, zes jaren later door J. van Someren, met geringe veranderingen in de spelling, als zijn eigen werk in zijn *Uytspanningh der vernuften* is opgenomen, en later (1668) daarin is herdrukt, zonder dat hij van Hoogstraten melding maakt.

Vryheyt der Vereenighde Nederlanden, 4°.

Salomons Hoog-liet, door J. van Someren, in *Uitspanning der Vernuften*, bl. 233, bezorgen.

Schoone Rozelijn.

Ridder Haag-aanveldt, 8°., m. pl

Gulden Schalmey, klinkende van heilige gezangen op de toonen Salomons en de stemme der Heyligen, Dordr. bij Abraham Andriessen 1652, 4°.

Eerlyke Jongeling, herdrukt achter Torquatus Tasso; *Adelyke Huysvader*, Amst. 1738, m. pl.

Gedichten in Balen's *Dordrecht. Bloemkrans van verscheiden gedichten*, vóór:

J. van Oort's *Ontlookene Rooze, Bloeijende Distelbloem en Hersnaarde Harp*, Dordr 1663 en *Stuarts ongelukkige Heerschappye*. Dordr. 1669; *Britannias of herstelde Majesteit, Heldendicht door* L. van den Bos, Dordr. 1661, enz.

Guldene Annotatiën wegens de Hollandsche en Brabandsche Erf muntenplaats, nevens de oude costumen en gewoonten van de munt tot Dordrecht en deszelfs loffelijke privilegiën, vergadert uit de oude origineele boeken en brieven in 't jaar onzes Heeren 1678; een handschrift, dat van de Wall bij het zamenstellen zijner aanteekeningen op de privilegiën van Dordrecht zeer nuttig was.

Zie Houbraken, *Schouwburg der Schilders*, D. II. bl. 156 volgg.; J. C. Weyerman, *Lev. der Schilders*, D. II. bl. 230 volgg.; Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl 50; Kramm, *Lev en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 739; Schull. *Dierijk en Dorothé*, Voorr.; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenboek.*, o. h. w.; Schotel, *Gesl̈acht van Hoogstraten* in *Vaderl. Letteroef.* 1850, bl. 385 volgg.; Descamps, *Vie des Peintres Flamands et Hollandais réunie à celle des Peintres Italiens et Français, par* d' Argenville, T. II. p. 141; C. H. Balkema, *Biogr. des Peintres Flamands et Hollandais*, p. 144; Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 103, 1262; *Inleyd. tot de Hoogeschool der Schilderk.*, bl. 11, 168, 186, 690; de Wall, *Pais van Dordrecht*, bl. 197, 535, 1079; *Jaarboekje van Dordrecht* 1841, *Mengelwerk*, bl. 4; Schotel, *Tilb. Avondst.*, bl 139; *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 197; *Geschied-, Letter- en Oudheidk. Avondst.*; C. van Steege, *Wereld- en Geestpoëzy*, bl. 19, 70, 135; J. van Someren, *Uitsp. der Vernuften*, bl. 233; Oudaen, *Gedicht.*, D. I. bl. 349; Abcoude, *Naaml. van Nederd. Boek*, bl. 102; van der Aa, *Cat.*, bl. 96; Muller, *Cat. van Portr.*

HOOGSTRATEN (HANS VAN) broeder van Samuel, beoefende de schilderkunst als deze. Zijn geboortejaar is onbekend, doch in 1649 werd hij in het gild van St. Lucas te Dordrecht ingeschreven. Hij beoefende bij voorkeur het geschiedkundige vak, vergezelde zijn broeder Samuel op zijn reis naar Italie en stierf te Weenen.

Zie Houbraken, *Lev. der Schild.*, D. II. bl. 168; J. C. Weyerman, *Lev. der Schild*, D. II. bl. 236 volgg.; S. van Hoogstraten, *Inleyding*, bl. 113; Schotel in *Letteroef* 1850, bl. 586; Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 53.

HOOGSTRATEN (FRANS of FRANÇOIS VAN) broeder van Samuel en Hans, werd in 1632 te 's Hage geboren, ontving te Dordrecht eene geleerde opvoeding en werd voor den boekhandel opgeleid, die hij later te Rotterdam en Dordrecht uitoefende. Reeds in zijne jeugd had hij aanleg voor de poëzy en gaf hij zoetvloeijende dichtstukjes in de *Schalmey* van zijn broeder en vóór de dichtbundels zijner stad- en tijdgenooten, zoo als v. d. Bos, van Oort, de van Nispens, van Somerens en anderen. De poëzy zijner jeugd is beter dan die van zijn gevorderden leeftijd, de laatste mist dat vlugge, losse en naïve, dat de vroegere onderscheidt. Meest alle zijne latere gedichten zijn van geestelijken inhoud, gelijk zijn gansch karakter een ernstige plooi had. Ook beoefende hij de Latijnsche poëzy en bragt eenige schrijvers uit de Latijnsche in de Nederduitsche taal over. Overigens was hij een geleerd man en R. C. in den geest van Erasmus, dien hij zich tot model koos en wiens schriften hij hoog achtte. Hij overleed te Rotterdam 24 Januarij 1696. Zijne beide zonen David en Jan, beweenden zijn dood in lijk- en grafdichten.

Men heeft van hem:

Zedezangen en stichtelijke liederen, 1708, 8°.

Christelijke Ridder in Latijnsche vaersen afgemaelt door Hieronymus van Sparte en nu in Nederduitsche rijm vertaelt. Hier achter eenige Lat. *Elegiën* en *Epitaphiën*, Rott. 1695, 4°.

Voorhof der ziele, behangen met leerzame prenten en zinnebeelden, Rott. 1668, 1698, 4°., opgedragen aan den Rotterdamschen burgemeester, mr. Johan de Vries, met lofdichten van H. Dullaert, S. van Hoogstraten, C. van Santen, J. Zoet, P. van Bracht, en platen van Romeyn de Hooge.

Kersliedt.

Bemerckingen op eenige punten van het lijden onzes Heeren. Ook achter den *Christ Ridder.*

Zegezang op den tegenwoordigen toestand van Karel II *in De herstelde zeegtriomph van Karel de tweede, door verscheyde voornaamste poëten van Holland*, Dordr. 1660, 12°.

Desiderius Peregrinus of Begeerders Pelgrimaedje naer 't huis der liefde. Te voren in 't Spaans en Latyn beschreven, nu nieuwelyks in rijm vertaelt, Rott. 1679, met versch. kleine koperfiguren.

Joan Ludov. Vives, Inleiding tot de waere wysheid, nu in Nederd. vertaelt (door *F. v. H.*) Rott. F. v. H., 1670, 24°.

D. Stella, Versmading der wereldsche ydelheden, met een lofdicht van Dullaert.

Ant. Godeau, Tafereelen van Boete, in Nederd. vertaelt door F. v. H. Tot Loven, (Utrecht J. van Eede) 1670, 12°. Opgedragen aan den beruchten Everard Meyster, heer van Nimmerdor.

Boethius van de vertroostingh der Philosophie. Eerst vertaelt door D. V. Coornhert. Nu op nieuws oversien en in sijn gedichten verandert (door *F. van Hoogstraten*) Dordr. 1654 ook 1655, 12°.

De Consolatione Philosophiae: of het Gulden Boexken van de vertroostende wysheid enz. Vertaelt door F. v. H. Dordr. Fr. v. H., 1680, 12°. Ook is er een druk van Dordr. 1660, 12°.

Tomas Morus, Het onbekent en wonderlijk Eiland Eutopia. In Nederd. vertaelt door F. v. H(oogstraten). Te Rott. bij François van Hoogstraten 1677, 16°., met een fraai portrettje door A. B(lootelingh).

Het yland Eutopia, bij 't zamensprake beschreven door Th. Morus, 2de dr., Amst. 1700.

Johannes Damascenus, Het leven en bedrijf van Barlaäm den heremyt en Josaphat koning van Indiën; nu in Nederd. vertaelt door F. v. H(oogstraten), Rott. F. v. H. 1672, kl. 8°., met plaatjes (van Rom. de Hooghe?).

Lof der zotheid, beschreven door Erasmus van Rotterdam, m. pl., Amst. 1738.

Den verrezen Hondschen Diogenes, eerstmael in 't Latyn gestelt door J. A. Komenius, en nu nieuwelyks in Nederd. vertaelt, Rott. F. v. H. 1660, 12°. *J. A. Comenius, Verrezen Hondschen Diogenes of Beknopte Verhand. van wysheid*, u. h. Lat. vert. ald. 1672, 1719, 12°., (achter den *Lof der Zotheid*).

J. Lipsius, van de standvastigheid, Rott. 1674, 12°.

De schoole der wereld, geprint in CXL *vliegende bedenkingen, op velerhande voorvallende gedachten en zaken, uit het Latijn van Joseph Hall, bisschop van Exeter en Norwich.* Opgedragen aan Jacob Cats, met zinnebeeldige plaatjes van A. Houbraken, Dordr. 1682, kl. 8°. Amst. 1725, 8°. Daar achter zijn gedrukt 's mans mengeldichten, bevattende meest bruiloftsverzen en bijschriften op uitgegevene boeken of afbeeldingen. Het daarin voorkomend gedichtje *Kluisken of Heremitagie* is ook opgenomen in de *Goude Schalmey*, 1651, 12°.

De Historien van Justinus, uit Trogus Pompejus enz., uit het Latijn door F. v(an) H(oogstraten), Dordr. F. v. H. 1682, 24°., 1696, 8°.

Ook heeft men van hem eene overzetting van *Sallustius* (Rott. 1683, 12°., Dordr. 1696, 12°.) en volgens Vlaming van *Nepos*. Voorts zette hij Royaumonts *Historie van het O. en N. Verbond* over (Dordr. 1681, 8°) en plaatste boven elk hoofdstuk eenige dichtregels, voorts verschillende werken van Savedra, Bona en anderen. Of het werkje *van de waardigheid der bisschoppelijke en priesterlijke bediening*, Rott. 1688, 8°. van hem zelven of eene vertaling is bleek mij niet.

Zie Bidloo, *Panpoët.*, p. 69; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 318; Scheltema, *Mengelw.*, D. III. bl. 129; Schotel in *Vad. Letteroef.* 1850, bl. 395 volgg; *Praef.* van P. Vlamingius voor de *Poëm.* van D. van Hoogstraten, *edit. alt.*, Amst. 1728; J. van Hoogstraten, *Mengelpoëzy*, D. II. bl. 81, 91, D. III. bl. 197; D. van Hoogstraten, *Poëzy*, bl. 149; Dullaert, *Gedicht.*, bl. 83; *Navorscher*, D. I. bl. 316, D. II. bl. 170, 200, 259; *Cat. van de Bibl. der Maats. van Letterk.*, D. I. bl 195, 202, 327, *b.* bl 116; *Cat. van Holl. Godgel. werk* verz. door Fred. Muller, passim; Abcoude, *Naaml. van Ned. Boek.*, bl. 170; *Aanh.*, bl. 162; Arrenberg, *Naaml. van Ned. Boek.*, bl. 198; *Cat.* van der Aa.

HOOGSTRATEN (David van) oudste zoon van François van Hoogstraten en van Hester de Koning (geb. 1628) werd den 14 Maart 1658 te Rotterdam geboren, onderscheidde zich op de Erasmiaansche school aldaar door vlugheid van bevatting en vaardigheid van geest. Uren lang kon hij met Petrus Rabus, die „met de alleropregtste boezemvriendschap en bijna met een meer dan broederlijken omgang met hem verkeerde" met het lezen zijner lievelingsdichters, Ovidius, Virgilius en Horatius doorbrengen, en naauwelijks had zijn vader hem met het werktuigelijke der poëzy bekend gemaakt, of hij tokkelde reeds de Latijnsche lier. Joachim Oudaen en Heyman Dullaert keurden niet slechts zijne eerstelingen goed, maar de eerste vervulde zijn geheele ziel met zulk een brandende zucht voor de poëzy, dat hij al zijn ledigen tijd er aan wijdde. Bij Oudaen ontmoette hij den jongen Frans de Haes, aan wien hij zich door naauwe vriendschap hechtte. Ook kwam hij in kennis met Antonides van der Goes, die de dichtproeven van hem en Rabus zoo uitnemend achtte, dat hij er de uitgaaf niet alleen niet van ontraadde, maar er zelfs deze regels voor plaatste:

»De teedre jeugt slaet nu aan mannenwerk de hant
»En 't heeft zyn voeglijkheid en staet op zijne beenen,
»Schenkt dan de Hemel nu dus vroeger het verstand,
»Of is Parnas misschien zoo steil niet als wy meenen?
»Gelooft dat vry, maar hout van klimmen nimmer op,
»Al schynt de toegang licht, de steilte is by den top."

Antonides bleef de vriend van Hoogstraten en wat hij voor hem werd, blijkt uit diens lied *ter gedachtenis van dien ontslapen arts en fenix der Nederduitsche dichtkunst* en vooral uit zijn *Herderszang: Dametas.*

Nog waren zijne eerstelingen niet ter perse, toen hij naar Leyden vertrok om zich onder Lucas Schacht, Arnoldus Seyen en Carolus Drelingcourt op de medicijnen toe te leggen. Ook hoorde hij de lessen van Jacobus Gronovius, wien hij later zijne *Ode de motibus Europaeis et expeditione Britannica* (*Poëm.* p. 393) toewijdde.

Ook liet hij de beoefening der Nederduitsche poëzy niet na en vervaardigde zijn *Jaargetijde der verlossing van Leyden*, waarin coupletten voorkomen die Vondel en Antonides geen oneer zouden aandoen, en verscheiden Latijnsche gedichten, ook voor de dissertationes zijner medestudenten. Bij zijn openlijke bevordering tot doctor in de geneeskunde begroette Antonides hem met een lofdicht. Nu zette hij zich te Dordrecht neder en maakte zich als geneeskundige bekend door oorspronkelijke en vertaalde geneeskundige werken. Het scheen echter met de praktijk niet te gelukken. Mogelijk had Hoogstraten zelve meer zin in „de dienst der schoole" en de beoefening der classici. Zeker is het dat hij korter of langer tijd eene ondergeschikte betrekking aan het gymnasium te Dordrecht bekleedde en zich met het overzetten van verschillende schriften, zoo op klassiek als godgeleerd gebied onledig hield. Zoo bezitten wij van hem overzettingen van Cebes, Nepos, Phaedrus, Faernus, Lampe, en van een menigte fragmenten en losse gedichten, later in zijne *Gedichten* opgenomen; overzettingen, die wel woordelijk doch niet minder verdienstelijk waren dan die van Hilarides, Fenacolius, Swaardecrom en van zijn vader François. Zijn levensbeschrijver zegt dat hij *innumerae versiones* vervaardigde. Ook gaf hij den tekst van Nepos, Terentius, Justinus, Phaedrus en van welligt andere auctores classici uit, die de edities van Farnabius, Minellius, Schrivelius op de scholen verdrongen, en nog in den aanvang dezer eeuw in gebruik waren. Onder deze munt vooral zijn Phaedrus uit. Tijdgenooten en nakomelingen hebben zijne uitgaaf van dien dichter geprezen. „De tekst is zuiver, keurig de uitvoering, de aanteekeningen dragen blijken van grondige taalkennis." „Hij was tot het merg der ouden doorgedrongen." Bayle prees dit werk in zijne Brieven aan Marcus en Minutoli; Petrus Burman in de voorrede zijner uitgaaf van dien dichter; Hesselius, van Arckel, Francius, Brouckhusius in hunne gedichten. Ook had het hooge waarde in de oogen van Fabricius en Weytingh, werd in Engeland en Zwitserland nagedrukt, en de aanteekeningen werden onder den tekst van latere uitgaven gevoegd. Zoo commentarieerde hij ook in den geest van Broekhuizen, op wiens taalgeleerdheid hij hoogen prijs stelde, Ovidius, Virgilius, Horatius, Catullus, Propertius, Martialis, Lucanus, Statius, Seneca; ook enkele prozaschrijvers, zoo als Cicero, Suetonius, Valerius Maximus en van de Grieken Aristophanes. Zijne uitleggingen der oude dichters werden door zijne tijdgenooten zeer geroemd. Eene kostbare verzameling van de beste uitgaven der klassieke schrijvers en vele handschriften uit de bibliotheek van Nicolaas Heinsius en later van Broekhuizen stonden hem ten dienste. Men moet echter deze aanteekeningen op de classici niet naar de hoogte der hedendaagsche philologie beoordeelen, maar naar de toenmalige hoogte waarop critiek en philologie stonden. Hij bewerkte ook, het juist niet met veel oordeel door Samuel Hannot, advocaat te Rotterdam, zamengestelde *Nieuw*

Woordenboek der Nederd. en Lat. taal, zoo goed zulks geschieden kon, voor de scholen; een woordenboek dat sedert 1704 den *Biglotton* van Binnart er uit verbande, vele uitgaven beleefde, doch later weder door Jungst en Frieseman verbannen werd. Nog in 't begin dezer eeuw kende men geen andere woordenboeken voor schoolgebruik dan die van Hoogstraten en Petiscus.

Ondertusschen was Hoogstraten door curatoren van het Amsterdamsch gymnasium eerst tot praeceptor aan de vijfde, twee jaren later aan de derde school, eindelijk tot prorector beroepen. Deze benoeming verhoogde niet weinig den luister van die school, want Hoogstraten werd algemeen voor een voortreffelijk philoloog en goed Latijnsch dichter geacht. Als zoodanig werd hij niet alleen door d'Orville, Francius, Burman, Vlaming, Broekhuizen, Moonen, maar ook door Hoeufft en Peerlkamp begroet. Hoogstraten was een vruchtbaar dichter, die elke gelegenheid aangreep om de lier te tokkelen. Hooge stapels van in folio en kwarto gedrukte Latijnsche en Nederduitsche gedichten heeft hij nagelaten; vele er van zijn in bundels opgenomen. Er is veel kaf onder het koren en menig vers zou in vergetelheid hebben kunnen blijven, doch hij had ook gelukkige oogenblikken en wij geven hem als Nederduitsch zanger wel niet de hoogste, maar toch een goede plaats op den Parnas. De gedichten zijner jeugd overtreffen echter verre die van lateren tijd, doch zijn beneden die van zijn oom Samuel.

De pen van Rabus werd echter door de vriendschap bestierd, toen hij zulk een hoogen lof aan de eerstelingen zijner muzen gaf. Hij was de vriend en vraagbaak der meeste dichters van zijn tijd. Rotgans en Bake getuigen zulks uitdrukkelijk. Met Brandt, Pluimer, Angelkot, Halma, Vollenhoven ging hij vriendschappelijk om; de gedichten van Broekhuizen (zoowel Latijnsche als Nederduitsche), Oudaen, Dullaert, Antonides gaf hij in het licht en beschreef hunne levensgevallen. Met Vondel was hij zoo ingenomen, dat hij, volgens getuigenis van Huydecoper, zelfs diens mistastingen navolgde of trachtte te vergoeden. Niet minder dan als dichter heeft Hoogstraten als beoefenaar der Nederduitsche taal uitgemunt Nyloë, Verwer, Moonen en andere tijdgenooten die als hij onder hare beoefenaars worden gerangschikt, erkenden zijne meerderheid in dit vak, en vertrouwden de uitgave hunner taalkundige werken aan hem toe. Huydecoper was de eerste die den roem zijner taalgeleerdheid begon te verduisteren. Bilderdijk vergat den leeftijd van Hoogstraten, toen hij zijne verdiensten zoo hevig aanrandde. Meer bezadigd is het oordeel van Hinlopen, Ypey en anderen. Vooral trokken de geslachten der zelfstandige naamwoorden zijne aandacht. Voor hem lag het stelsel der bepaling van deze geheel in het duister. Spieghel, Marnix, Hooft, Vondel, de Decker en anderen hadden het onderscheid dier geslachten zoo goed waargenomen als zij konden, volgens vaste regelen, welke zij zelve daartoe gevormd hadden uit de schriften der ouden. Doch na en reeds in hunnen tijd was men te dien aanzien met groote onachtzaamheid te werk gegaan. Geen schrift, na Vondel's tijd, in de XVIIde eeuw uitgekomen, of het krielt van fouten tegen de geslachten. Hoogst noodig was het dat er een lijst van zelfstandige naamwoorden werd gevormd, waarin elk met een oogopslag zien kon, van welk een geslacht elk derzelve ware, volgens het doorgaande gebruik niet alleen van Hooft en Vondel, maar ook bij de ouden, inzonderheid bij Melis Stoke, wiens *Rijmkronijk* nu eerst door Hoogstraten en Moonen begon gelezen te worden. Een gesprek met Francius gaf den eerstgemelde aanleiding tot het schrijven zijner *Aanmerkingen over de geslachten der zelfstandige n. w. ten dienste der taallievenden tot eene proeve opgesteld.* Hoogelijk werd dit werk bij zijne verschijning geprezen. Vollenhoven schreef aan Hoogstraten: „'t mag wel een nut en noodig werk heeten, niet zonder loflijken arbeid, het vaderland ten dienste in 't licht gegeven". Moonen achtte het „hoewel klein in zijn begrijp, gelijk de diamanten in grootte en zwaarte voor de straatsteenen wijken, nochtans hoog noodigh voor ieder, die met zekerheid of zonder twijfelingen iets in het Nederduits wil schrijven of spreken".

In dien geest schreven ook Verwer, Mauricius, van Belle, Tuinman, Zijdelaer, ten Kate, zelfs Huydecoper, doch Bilderdijk wenschte „dat H. nimmer zijn jammerlijke geslachtslijst uit de schriften van Hooft en Vondel, die hij niet verstond, opgezameld en in de wereld gezonden had". Wij willen van Hoogstraten's *Groot Hist. Woordenb.* waarvan hij slechts een goed deel van het eerste stuk bearbeid heeft, en het deel dat hij aan van Loon's *Penningwerk* had niet gewagen, noch van zijne kabinetten van naturaliën, penningen enz. evenmin hem als vriend, mensch en christen beschouwen. Zulks is reeds uitvoerig in *Vad. Letteroef.* jaarg. 1850 geschied. Hij overleed den 13 November 1724 aan een longontsteking, tengevolge van het indringen van zout water (hij was bij een dikken en zwaren mist in het water gevallen) in den ouderdom van 66 jaren. Verschillende dichters en onder hen R. van Leuven, Poot, d'Orville, Bernardus Monita betreurden zijn verlies. Ter zijner eere werd een penningplaat gemaakt met zijn afbeelding en het jaar en den dag zijner geboorte. Reeds gedurende zijn verblijf te Dordrecht was hij in het huwelijk getreden met Maria van Nispen, bij wie hij acht kinderen verwekte. François (die volgt); Mattheus, geb. 1687, gest. 1689; Maria, geb. en gest. 1689; Mattheus, geb. 1690, gest. 1722, geh. 1719 met Debora Quirina Koops, wed. de Geus, zonder oir; Jacob, geb. 1693, gest. 1697; Esther, geb. 1697, gest. 1699, en hare tweelingszuster Maria, geb. 1697, ongeh. gest. 1712; Jacob, geb. 1700, gest. 1756, gehuwd met Hendrikje Jansz., zonder oir.

Behalve de penningplaat bestaan er de volgende portretten van D. v. H. 1. Naar en door P. Schenk, zw. k. met twee regelig vers van Broekhuizen.

»Sic diserta gestat ora duplicis Phoebi comes
»Hoogstratanus, eruditi temperator pectinis."

2. Naar A. Boonen door J. Houbraken 4o. met 4 Lat. dichtregelen van Broekhuizen.

3. Naar A. Boonen door P. van Gunst, Fr. Halma exc. gr. met dezelfde 4 regels van Broekh. Ook werd hij afgebeeld door de Rouel, waarop 4 regels van J. van Hoogstraten, *Mengelpoezy*, D. III, bl. 225.

Hij schreef en gaf uit:

Rymoeffeningen van D. v. H. *en* Petrus Rabus, Amst. 1678.

Geneeskundig verhaal van de Sprouw (aphtis) beschreven door Vincent Ketelaer, Geneesoefenaar en Rector te Zierikzee, nu vertaalt door D. v. H., Med. Dr. bij F. v. H.

De hodiernae medicinae statu, Dordr. 1683, door hem zelven vertaald.

Schets der Geneeskunst, aan Dr. van Morsch opgedragen, ook in *Gedichten*, bl. 199.

Schets der Geleerdheid en Wetenschap, aan Dr. van Zanten opgedragen, ook in *Gedichten*, bl. 244.

Overzettingen van de *Annotatio in N. T. van* Hugo Grotius. De *Evangeliën* verschenen Gouda 1685, 4o. De *Brieven* en *Openbaringen* aldaar in 1693, 1694. Zie *Gedichten*, bl. 221.

Overzetting der *Vitae excell. Imperat.* van Cornelius Nepos In 1746 verscheen te Amsterdam bij P. Schouten de 4o. druk.

Tafereel van Cebes, Dordr. 1683, Amst. 1687, 8o.

Navolging van Cebes Tafereel, ook in *Gedichten*, bl. 366 volgg.

Ezopische Fabelen van Fedrus, gewyden slaaf des Keizers Augustus, in Nederduitsch dicht vertaalt en met Aenmerkingen verrijkt door D. v. H., Amst. 1703, 4o. met pl. get. door J. Goerée, gegr. door P. Boutats, met portr. Opgedragen aan Amalia Princes van Nassauw, Amst. 1704, m. pl. en portr. 's Hage 1739, 8o. Amst. 1769, 8o. m. kunstpl. van Fokke.

Faernus Fabelen, Amst. 1718, 1746, 8o.

Oratio Funeb. in Did. Hoeufft, Dordr. 1695. Ook eene *Elegie* afzonderlijk gedrukt en in *Poëm.*, p. 366.

C. Nepos c. notis D. H. *per secundas curas auctioribus*, Amst. 1706, Ultraj. 1780, 8o.

Terentii Comoediae, Amst. 1699, Lond. 1702, 8o. *cum locis Terentii ipsius parallelis et indice formularum s. phrasium uberrimo curâ* D. H., Amst. 1718, 4o. en 8o.

Phaedri Augusti Liberti Fabularum Aesopiarum Libri V. *Notis illustravit in usum serenissimi principis Nassovii D. H. Accedunt ejusdem operâ duo Indices, quorum prior est omnium verborum multo quam ante hac locupletior, posterior eorum quas observata digna in notis occurrunt*, Amst. 1699, 1701, 1718, 4o. en 8o., Dordr. 1678.

Nieuw Woordenboek der Nederd. en Lat. Taal, Amst., Dordr. 1704, Amst. 1709, 1729, Amst., 's Hage, Leyden, 1756, Amst. 1771, met voorwoord van H. Verheyk, alle in 4o.

De Maatschappij van Ned. Letterkunde te Leyden bezit 3 exemplaren van dit woordenboek met aanteekeningen van Lelyveld, Schultens en and.

Beginselen of Kort Begrip der Rederijkkunst, Amst. 1721, na zijn dood door Vlaming uitgegeven, 8o.

Beschrijving der Heidensche Goden en Godinnen, Amst. 1715, 's Hage 1761, 3de dr. m. pl.

Het Roomsch kabinet van Oudheden, uitgelegd en verklaard door M. A. de la Chausse, uit het Latijn vertaald door H. v. H., uitgegeven door P. le Clerc.

A. Lampe, *over het Zaligmakend Geloof.*

Carmina, Amst. 1682, 1697, 1700, ap. F. Halma, Rott. 1710 (*Poëm. lib. XI. ed. altera priori multo auctior*, met portr.), Amst. 1728, niet gelijk bij Witsen Geysbeek 1628, *edit. altera prioribus longe auctior*, door P. Vlaming bezorgd.

Gedichten, Amst. 1697, 4o.

Hij gaf ook de Latijnsche (Amst. 1711) en Hollandsche gedichten van Broekhuizen (Amst. 1712), in het licht.

Voorts die van: *Antonides van der Goes* (Amsterd. 1705, 1714, 1730, 1748) 4o. m. pl. van Romeyn de Hooghe, en het *Leven van Antonides* (de eerste uitgave door H. bezorgd is slordig); van *Dullaert* (Amsterd. 1719) 4o., met *Kort Bericht wegens het leven van Dullaert* er voor, en van *Oudaen* met het *Leven van Oudaen.*

Ook gaf hij uit: *Horatius Flaccus, Dichtkunst op onze tijden en zeden gepast* door A. Pels, 3de dr., 1705; *J. Oudaen's Aanmerkingen over Q. Horatius Flaccus Dichtkunst* door A. Pels, Amst. 1713 (uitgegeven met een *Bericht van D. v. H.*).

Ook bezorgde hij eene nieuwe uitgaaf der *Treurspelen van Vondel*, Amst. 1719, 1720, 2 d., 4o.; de *Mengelwerken van Hooft*, Amst. 1704, fol.

Hij gaf ook in het licht: *Aanleid. tot de Ned. Taal* van Nyloë. In den 5den dr., Amst. 1751, komt voor *Het woord van D. v. H. aan den lezer*, dat men in den 4den dr., Amst. 1746, nog mist; zoo ook Verwer's *Linguae Batav. idea Grammatica, Rhetorica*, Amst. 1707. Everard van Driel, rector te Goes, gaf ten jare 1783 dit werkje op nieuw in het licht met fraaije aanmerkingen, terwijl de kundige N. Hinlopen er ten jare 1776 eene Nederd. overzetting van beloofde, die echter nimmer verscheen.

Aanmerkingen over de geslachten der Zelfst. n. w. ten dienste der taallievenden tot eene proeve opgesteld, Amst. bij Fr. Halma, 1708. In 1710 verscheen een tweede uitgaaf van dezelve „*verrijkt met een menigte woorden uit Vondel, Hooft en andere schrijvers*, hem door Moonen, Mr. François van Bockhoven, Jan Suderman en Joan de Haes toegeschikt; eene uitgaaf, die in het volgende jaar onder een nagemaakt titelblad met een *Aanhangsel van bijvoegselen en verbeteringen* werd uitgegeven. In het jaar 1725 bragt H. een derden druk ter perse, en gaf zijn werk eerst toen den naam van *Lijst der gebruiklijke Zelfstandige Naamwoorden door hunne geslachten beteekent.* Na den dood des schrijvers, in 1733, verscheen te Amsterdam, bij Adriaan Wor en de erve G. Onder de Linden, een vierde druk met al de voorredenen der vroegere drukken, benevens een brief van Moonen aan Hoogstraten en van Anonymus Batavus (A. Verwer) betreffende zijne door Hoogstraten uitgegeven *Linguae Batavae idea*, en ging vergezeld met een werkje onder den naam van *Bijvoegsels behoorende tot D. v. H's. Lijst der gebruikelijke Zelfst. n. w. enz.*, door Gerardus Outhof, in zijn leven predikant en rector te Kampen. In 1759 kwam het werk van Hoogstraten op nieuw te voorschijn bij P. Meijer te Amsterdam, met de *Bijvoegsels en verbeteringen* van Outhof en *Aanteekeningen* van Adriaan Kluit en in 1785 verscheen een zesde druk bij P. Meijer en G. Warnars, die de waarde van alle vroegere geheel verdonkerde, met eene belangrijke voorrede van Kluit, rakende de algemeene regelen der geslachten. In de bibliotheek van *Nederl. Letterk.* is een exemplaar met aanteek. van Schultens van zijn *Groot Algemeen Historisch Geographisch Woordenboek*, Leyd. 1725, 7 d., fol.

Op verschillende catalogi komen mss., gedichten en brieven van hem voor, op die van C. van Alkemade en P. v. d. Schelling, o. a. 34 brieven aan Hesselius en een ms. gedicht van zijn hand.

Zijn rijke boekverzameling werd in 1725 verkocht.

Zie *Biogr. Univ.*, T XX. p. 538; Saxe, *Onom.*, P. V. p. 636; Jöcher, *Gelehrt. Lexicon*, i. v.; *Leven van H. door* Vlaming voor zijne *Poëmata* (Amst. 1728 8o); Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XXI. bl. 54; Weytingh, *Hist. Litt.*, p. 245; S. Burmanni, uitgave van *Phaedrus*, *Praef.* (L. B. 1748 8o); Fabricii *Bibl. Lat.*, T. III., p. 440; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 198; Peerlkamp, *de Poëtis Neërl.*, p. 456; Bayle, *Lettres*, T. III. p 856, 873; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 313; Siegenbeek, *Bekn. Gesch. der Ned. Letterk.*, bl. 233, 291, 318. 321, 333; van Kampen, *Bekn. Geschied. der Ned. Taal en Letterk.* D. I. bl. 387, D. II. bl. 271; de Vries, *Geschied. der Ned. Dichtk.*, bl. ; Huydecoper, *Proeven van Taal en Dichtk.*, passim; La Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 124; Vrolykhert, *Vl. Kerkh.*, bl. 353; Ypeij, *Geschied der Nederd. tale*, D. I. bl. 533, 537, 538, 539; Hinlopen, *Hist. van de Nederd. Overz. des Bijbels*, bl. 224; Moonen, *Nederd. Spraakk*, Amst. 1706 (Aanspraak tot den Nederd. lezer); J. Lublink de Jonge, *Verhand.*, D. II. bl. 365; D'Orville, *Poëm.*, Amst. 1740, p. 75, 80, 215; Brouckhusii *Poëm.*, p. 111, 175, 185, 242, 245, 278, 279, 324; Francii, *Posthuma*, p. 314; *Delic. Poëtic.*, p. 97; Vlaming, *Gedicht.*, passim; J. de Haes, *Gedicht.*, D. I. bl. 127, 162, 169, 174, 307; A. van der Goes, *Gedicht.*, bl. 122, 353, 439; J. Goeree, *Gedicht.*, D. I. bl. 236; J. van Hoogstraten, *Mengelp.*, D. III. bl. 225; *Nederd. Keurd.*, *verv.*, bl. 87; *Gedicht. van* J. Zeeus, bl. 70; Van Loon, *Hedendaagsche Penningk.*, bl. 136; *Beschrijv. van Ned. Histor. penningen ten vervolge op het werk van Mr.* G. van Loon, St. I. Pl. VI. Nr. 66; Bilderdijk, *Aanteek. op Hooft's Gedicht*, bl. 223 verg. met bl. 10; *Verklar. Geslachtl.*, bl. 23; *Mengelpoëzy*, 1823, *Voorrede*, p. XX; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. III. bl. 40, 41, A. IV. (2) bl. 272—282; Schotel in *Vad. Letteroef.* 1850, bl. 549 volgg.; van Halen, *Panpoëtic. Bat.*; Rabus, *Boekzaal van Europa* 1700, *b*, bl. 546, 1701, *a*, bl. 141; *Boekz. der Gel. wer.* 1708, bl. 556, 1723, bl 301, 1725, bl. 365, 1732, bl. 80—89, 1773, bl. 502, 1778, bl. 440; Arrenberg, *Naaml. van Ned. Boek.*, bl. 199; *Cat. der Maats van Ned. Letterk.*, D. I bl. 92, 136, 199, 247, 314, D. II. bl. 269, 514, 600; *Bijvoegs.* 1848—52, bl. 19; *Cat.* van Alkemade en van der Schelling, bl. 63; *Cat.* Francii p. 193; *Cat* J. te Water, mss. bl. 26; *Cat.* J. Koning, bl. 81; *Cat.* J. Hoeufft, bl. 170; *Cat.* mss. J. van Voorst, p. 174; *Cat. d'une Collection de Mss.*, La Haye 1862, p. 72; Muller, *Cat. van Porttr.*

HOOGSTRATEN (Maria van) vrouw van den bovengemelde, dochter van den bekenden dichter, landmeter en boekverkooper Mattheus van Nispen, werd te Dordrecht geboren. Zij was ook bloedverwante van Abel, Adriaan en Karel van Nispen, bekend door uitgegeven werkjes en dichtstukjes. Zij zelve beoefende de poëzy. Zij zette ook de aanteekeningen van Hugo de Groot over de Evangeliën in het Nederduitsch over. Haar dood (zij overleed te Amsterdam 26 November 1708) werd door Moonen en J. de Haes betreurd.

Zie Schotel, *Geschied- Letter- en Oudheidk. Avondst.*, bl. 164, 165; *Over de van Nispens* in *Jaarb. von Dordr.* 1840, *Vaderl. Letteroef.* 1850, bl. 569; Moonen, *Poëzye*, bl. 76, 80; J. de Haes, *Ged.*, D. I. bl. 263.

HOOGSTRATEN (François van) zoon der bovengemelden, in 1685 te Dordrecht geboren, legde zich op het portretschilderen toe en vervaardigde o. a. het portret van den dichter Broeckhuisen. Hij huwde te Londen met Maria Borremans van Rotterdam, die hem vier kinderen schonk. Hij overleed in 1721.

Zie Schotel in *Vad. Letteroef.* 1850, bl. 569, 570.

HOOGSTRATEN (JAN VAN) eenige broeder van David, werd 26 Januarij 1662 te Rotterdam geboren, bezocht aldaar de Erasmiaansche school, hielp zijn vader François in het vertalen van Nepos en Justinus en zette zelve later stukken uit Lucanus, Ovidius en andere Latijnsche dichters over. Te Dordrecht, waar hij den boekhandel uitoefende, hield hij zich reeds in zijne jeugd bezig met het vervaardigen van Nederlandsche gedichten. Menig door hem aldaar vervaardigd gelegenheids gedicht ziet afzonderlijk het licht. Ook plaatste hij gedichten voor de uitgegeven geschriften van zijne kunstvrienden Hendrik van Bracht, Matthijs Balen, Mattheus van Nispen en Salomon van Til. Omstreeks 1700 begaf hij zich naar Breda, waar hij vriendschap sloot met den dichter Pieter Nuyts, officier der vrijheid Etten, Leur en Sprundel. Van daar begaf hij zich naar Gouda, waar hij door Kempher, van Someren, van der Schelling, Westerhovius, Cincq en anderen met jubelzangen werd verwelkomd. Jan van Hoogstraten behoorde tot de vruchtbaarste dichters van zijn tijd. Zijne tijdgenooten vergoodden hem, ja sommigen stelden hem met Vondel gelijk. Het nageslacht oordeelt anders. Hij was een dichter zonder verheffing, een kunstgenootschappelijk poëet. In zijne jeugd, toen hij aan de Merwe en de A zong, sloeg hij soms fikse toonen aan, doch hoe hooger zijne jaren klommen, hoe meer zijne poëzy in waarde daalde. Grooter, maar in zijn tijd minder erkend, waren zijne verdiensten als beoefenaar der Nederduitsche taal, die hij volgens Huydecoper grondig verstond. Hij stierf in 1736, diep betreurd door zijne kunstbroeders. Houbraken en Aëtes schilderden zijne beeldtenis. Zijne vrienden Kempher en Cornelis van Bracht plaatsten er bijschriften onder. Zijne echtgenoot Geertruij van den Hagen, dochter van Hagen en van Berendina van Trigt, van moederszijde aan de familie Alblas en Merwede vermaagschapt, schonk hem 6 kinderen.

Hij schreef:

Rouklagt op het afsterven van Maria Stuart, Dordr. 1685.

Ter bruylofte van Pieter Fannius, Vryheer van Oudt-Haerlem enz., en Cornelia Baen, den 13 van Sprokkelm. 1685, Dordr. 1685, m. pl.

Mengelzangen en Liederen, 1710, 8°.

De Kruysheld of het Leven van den grooten Apostel Paulus, Leeraar der Heydenen, in VII Boeken begrepen, 2de dr., Gouda 1712, met kunstpl. en kantteek. door A. Houbraken, 4°. *Op nieuws oversien*, Gouda 1712, 4°.

Zegepraal der Goddelijke Liefde, Amst. 1728, 1734, 8°.

Minnezangen, Gouda 1788, 8°., 3de dr.

Geestelijke Gezangen, Gouda, 2de dr.

Klinkdigten op verscheyden stoffen, Gouda 1712, 16°.

Staat en Zedekundige Zinneprenten, leerzame Fabelen, die van den Heer La Court speelswijze gevolgd, Rotterd. 1731, 4°.

Zinneprent in verscheyde versjes bestaande op de Nietigheid des menschelijken levens, in plano.

Zinrijke Fabelen, Rotterd. 1731, 1733, Amst. 1741, m. pl. 4°.

Parnas aan de Waal of Geldersche Zangnimph zoet op Mengelpoëzy uit verscheyde gedigten, Amst. 1726, 4°.

Afsetsel van de Republiek of vrije staat van Venetie, in 3 Boeken, Amst. 1715, 4°.

Stedekroon der Stemhebbende Steden in Holland.

Puntdigten en Bijschriften, Gouda 1712, 8°.

Sedeles over ijdele ondernemingen der wraaksuchtige Menschen, 1712.

Spiegel der allerschoonste Courtisanen dezes tijds, verbeeldende desselfs verandering van kleederen, vercierselen en andere ornamenten. Gedruckt voor den Uitgever, 1701, m. pl. en portretten; Fr. en Hoogd. tekst en Holl. vertaling, Nijmegen, 12°.

De 2de en 3de uitgaven der *Courtisanen* verschenen te Gouda 17 . . en 1710 (*Spiegel der vermaardste Courtisanen in haren optoy en toestel naar yders tijd. De derde druk vermeerdert met de vijf Zinnen. Aan Lisidas en de gadelooze Klimene etc.*), waarvan de tekst zeer verschilt met die in de uitgaaf van 1701. Ook zijn in de latere uitgaven de Hoogd. verzen weggelaten. Uit een berigt van den uitgever Kloppenburg vóór de *Klinkdigten op verscheyden Stoffen*, Gouda 1712, blijkt dat Hoogstraten de vervaardiger er van (namelijk der Hollandsche verzen) is. Lang voor Hoogstraten was deze *Spiegel* ook met eene Holl. vert. bekend. (*Le miroir des plus belles courtisanes de ce temps en François, Hollandais et Allemand, orné de 40 portraits par Christ de Pas*, form. oblong, Amst. 1630, 4°. Vogt, *Cat. Libr. rar.* (1738) p. 402. C. de Pas gaf in 1641 z. pl. in het licht een diergelijk werk, form. obl., getiteld: *Les abuz du mariage, où sont clairement représentez tant les subtilitez des honnestes femmes que des hommes dont ils usent pour se tromper l'un l'autre; & cecy sont adjournez quelques enseignemens pour corriger tels abus.* Ook met portr. en Franschen, Duitschen en Hollandschen tekst.

Poëzy, Rott. 1726, 8°., Leyd. 6 d., 8°.

Mengelpoëzy, Amst. 1715, 5 d., 8°.

Mengelpoëzy of verscheyde Gedichten, Amst. 1714—1718, Rott. 1720, 5 d., 8°.

Eneas of ondergang van Troje Treurspel, ter Gouda 1710, Amst. 1758.

De geleerde (geladderde) *advocaat of de bespotte druivendief, getrokken uit den vermakelijken Avonturier van N. Heinsius*, Amst. 1707, 8°.

De voogd gek. tegen dank, blijsp. naar het Fransch van Dancourt, Gouda 1710.

Medor en Angelica of de schaking in de opera, kluchtsp. naar het Fransch van Dancourt, aldaar 1711, m. pl.

Tys onverstand of de bruiloft van Anne met 'er baard, kluchtsp., aldaar 1724?

De verliefde Kok, kluchtig blijspel, te Abdera voor Korn. Tessers, in het *Kookboek?*

Daphnes veldzang. Tooneelsp. Amst., voor de liefhebb., 1748 m. pl., 8°.

Amarel, blijsp.

Zie Bidloo, *Panpoët.*, p. 70; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III., bl. 310; Siegenbeek, *Geschied. der Ned Letterk.*, bl. 233; de Vries, *Proeve eener Geschied. der Ned. Dichtk.*, D. II. bl. 103; van Halen, *Panpoet.*, p. 12 (*Voorr.*); Schotel in *Vad. Letteroef.* 1851 (*Mengelw.*), bl. 45 volgg; *Cat. der Maatsch van Ned Letterk.*, D. I bl. 247, 298, D. III. bl. 82, 118 *b*; Abcoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, bl. 170; Arrenberg, *Naamreg. van Boek.*, bl. 248; Muller, *Cat. van Portr.*

HOOGSTRATEN (FRANÇOIS VAN) zoon van den vorige, werd in 1689 te Dordrecht geboren, bekleedde achtereenvolgende de ambten van secretaris van Ysselstein, heemraad van den Overwaard, wegens de baronnie van Liesvelt; van substituut drossaard en schout der stede van Nieuwpoort; van stadhouder en registermeester van de leenen der baronnie van Liesvelt; sedert 1743 van secretaris, vervolgens (1744) van raad in de vroedschap en eindelijk (1746) dat van burgemeester van Oudewater. Hij was een der uitstekendste regenten van zijn tijd, „een vurig liefhebber van zijn vaderland, regtvaardig en buitengemeen verlicht," „een man van ijzeren wil," „onbeteuterden moed," „met het hart op de tong."

Daarvan heeft hij gedurende geheel zijn leven bewijzen gegeven; maar vooral bij gelegenheid dat de Luthersche predikant van Woerden aan Burgemeesteren van Oudewater verzocht had, dat het hem vergund mogt worden voor zijne geloofsgenooten in het regiment van den kolonel Tissot van Patot, dat toen te Oudewater lag, in de publieke kerk (wanneer er geen dienst in werd gedaan) te mogen prediken, en het avondmaal te bedienen, een verzoek, dat de hevigste oneenigheden ten gevolge had. Van zijne opregtheid, moed en regtvaardigheid is ook zijne aanspraak tot de commissarissen door den prins (1750) naar Oudewater gezonden om de geschillen tusschen de regeringsleden te onderzoeken, een bewijs, en noch bedreigingen, noch beloften konden hem weerhouden, om deze heeren de misbruiken, in het stuk der regering, politie en finantiën dier stad ingeslopen, mede te deelen. Niet te verwonderen is het, dat de prins, bij de verandering van den magistraat, hem wederom verkoos. Daarenboven was Hoogstraten zeer weldadig, en een beoefenaar der poëzy. Wij kennen slechts een enkel zijner gedichten,

b. v. voor den *Paulus* van zijnen vader, en weten dat hij verschillende stukken uit Horatius heeft overgezet. Een zijner kunstbroeders meende dat Apollo op Parnas hem een eerezuil had moeten stichten en daarop gegraveerd hebben:

»Hoogstraten's naam zal tot de laatste tijden leven."

Hij overleed den 25 November 1760. Bij zijn overlijden ontbrak het niet aan treur- en lijkzangen en grafschriften, die in een bundel vereenigd en in 4o. uitgegeven zijn. Hij huwde in 1718 Wilhelmina de Wildt, dochter van Johannes de Wildt en van Maria Cornelia Schrijver, dochter van Hendrik Schrijver, die hem verscheidene kinderen schonk.

Zie Bidloo, *Panpoët.*, p. 671; *Nederl. Jaarb.* 1750, bl. 955—976, 987 volgg., 1758, bl. 719, 1760, bl. 131; Schotel in *Vad. Letteroef.* (*Mengelw.*) 1851, bl. 52 volgg.

HOOGSTRATEN (Samuel van) broeder van den voorgaande, in 1692 geboren, werd kapitein ter zee en onderscheidde zich door dapperheid en beleid bij verschillende gelegenheden. Hij huwde in 1723 met Magdalena Haga, later met Alida Meerhout, bij welke laatste hij twee kinderen verwekte, Geertrui Wilhelmina, jong overleden en mr. Cornelis Adriaan, bewindhebber der O. I. Compagnie, schepen van Leyden, gehuwd met Anna Bergsma, wiens zoon Adriaan van Bijnkershoek van Hoogstraten, groot penningkundige, (die bladz. 1173 volgt) huwde met Catharina Berck en zonder mannelijk oir stierf. Samuel Hoogstraten stierf in 1759.

Zie J. C. de Jonge, *Nederl. Zeewez.*, D. V. bl. 293; *Ned Jaarb.* 1752, bl. 259, 1753, bl. 17, 1785, bl. 971; J. van Hoogstraten, *Mengeld.*, D. I. bl. 173, D. III. bl. 1; Schotel in *Vad. Letteroef.* 1850, bl. 52.

HOOGSTRATEN (Jan Willem van), zoon van François van Hoogstraten en Wilhelmina de Wildt, studeerde te Utrecht in de regtsgeleerdheid en werd 30 Junij 1746, na het verdedigen eener *Dissertatio de differentiis jus inter antiquum. novum et hodiernum circa actionis editionem, litis contestationem et libelli emendationem atque matationem*, tot Jur. Utr. dr. bevorderd. Hij begon zijn loopbaan als secretaris van IJsselstein en eindigde haar als raadsheer in het hof van Holland, Zeeland en Westfriesland Gelijk zijne voorvaderen beoefende hij de Nederduitsche poëzij, zelfs noemde hem Joan van Strijen: „het puik van Febus zonen, die door zijn zang 't heelal verplichtte, wien geen lauwerkroonen maar een kroon van sterrevier pastte." Zoo vergoodde men de heeren-zonen in die dagen! Zijn kunstbroeder Timmerman noemde zijne gemelde dissertatie „bladeren met diamant, met paarlen en saphieren bezaaid." Wij kennen slechts van hem een grafschrift op zijn vader en een *Lierzang op de blijde inkomst van zijne Doorl. Hoogh. Willem Karel Hendrik Friso*, Utr. 1747, 4o.

Hij huwde in 1750 Maria Johanna Terwen (geb. 1727), dochter van Anthonij Terwen (geb. 1698), die hem 9 kinderen schonk. Hij zelf stierf den 11 van Sprokkelmaand 1770.

Zie *Ned. Jaarb.* 1758, bl. 983, 1770, bl 420; Schotel in *Letteroef.* 1851 (*Mengelw.*), bl. 56; Abcoude, *2de Aanh. van Ned. Boek.*, bl. 78.

HOOGSTRATEN (Samuel van), heer van Heikop en Boeikop, zoon van den vorige, werd in 1756 geboren. Hij was oudraad in de vroedschap van Rotterdam en lid van het staatsbewind, die in 1813, voor de komst van den erfprins zich te zamen met den oud-burgemeester, François van Hogendorp, op de puye van het stadhuis te Rotterdam met in een geslagen handen voor de verrukte menigte vertoonde, die in die optreding de type van hetgeen aanstaande was — de verbroedering van partijen — aanschouwde. Hij was een voorstander van kunsten en wetenschappen. Het Rotterdamsch dicht- en letterlievend genootschap, onder de zinspreuk: *Studio Scientiarum Genetrix* verkoos hem tot beschermheer en bood hem, bij het afsterven zijner eerste vrouw, een lijkzang aan. Hij huwde in 1781 Catharina Meijners, den 11 Nov. 1795 overleden; daarna Anna Elisabeth Hoffmann, in 1828 gestorven. Twee jaren later overleed hij, nalatende Maria Johanna van Hoogstraten, geb. 1783, gestorven 1813, gehuwd met Jan baron van Walfort, die overleed in 1844, Margaretha Gerardina, geb. 1786, gehuwd met jonkh. Hendrik Johan Caan, geb. 1781, overleden 1838.

Zie Vreede, *Herinner. van een Staatsman*, bl. 13; Schotel in *Vaderl. Letteroef.* 1851 (*Mengelw.*), bl. 56.

HOOGSTRATEN (Mr. François), broeder van den vorige, werd in 1773 geboren, studeerde te Leyden en verdedigde onder Hendrik Albert Schultens eene *Dissertatio de Abdicatione*. Hij is geweest in het stedelijk bewind te Haarlem en in het landdrostambt van het Noorderkwartier in Holland. Louis Napoleon benoemde hem tot hoofdofficier te 's Hage en zijn broeder de keizer, tot president van het tribunaal te Rotterdam. Nog kort voor zijn dood verklaarde de advokaat van Reesema, dat de Rotterdamsche regtbank, na den heer F. van Hoogstraten, nooit meer een voorzitter hem gelijk had gehad. Hij bezweek 10 Aug. 1813 letterlijk onder den druk van zijn arbeid, bij zijne echtgenoot Margaretha Louisa Copes van Hasselt, vier zonen en ééne dochter nalatende, die alle nog in leven zijn.

Zie Schotel in *Vaderl. Letteroef.* 1851 (*Mengelw.*), bl. 57.

HOOGSTRATEN (Pieter van), broeder van den vorige, in 1764 geboren, werd, na het verdedigen eener *Dissertatio de bonorum publicatione*, tot doctor in de beide regten bevorderd. Na den val van het huis van Oranje-Nassau bleef hij buiten betrekking, doch bij de oprigting van den raad der stad 's Gravenhage werd hij tot lid daarvan benoemd. Na eenige jaren te voren voor die betrekking bedankt te hebben, overleed hij in 1832. Hij is de schrijver van *De ware vrienden van Vaderland en Oranje*, 's Hage, 1817, 8o.

Zie Schotel in *Vaderl. Letteroef.* 1851 (*Mengelw.*), bl. 57.

HOOGSTRATEN (Adriaan van Bijnkershoek van), van moederszijde van het geslacht van Bijnkershoek, werd, schoon niet tot den stand van geleerde opgeleid, echter met een blakende liefde voor wetenschap en letteren bezield. Een langdurig verblijf in Italië werkte zeer veel tot ontwikkeling en vorming van zijn smaak mede. Vooral was daardoor die liefhebberij voor de penningkunde bij hem aangekweekt. Hij had eene verzameling van munten en penningen, die, na het koninklijk kabinet te 's Hage, voor de belangrijkste hier te lande gehouden werd. Ook legde hij zich bijzonder op het verzamelen van Nederduitsche munten en historiepenningen toe. Hij was lid der tweede klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut die hij bij de uitgave van hare *Beschrijving der Nederduitsche Historiepenningen*, ten vervolge op het werk van van Loon ten dienste stond. Ook hielp hij G. van Orden, bij de uitgaaf van diens werk over de *Nederlandsche Legpenningen*. Hij was lid van de Maats. van Ned. Letterk. te Leyden en van de akademie van beeldende kunsten te Amsterdam. Hij overleed in den aanvang van 1827, nog geen vijftig jaren bereikt hebbende. Er bestaat een medaille door H. Westhoff Jr. aan zijn vriend Adr. van Bijnkenshoek van Hoogstraten toegewijd.

Zie de *Aanspraak* van Prof. Siegenbeek in *Handel. van de Alg. Vergad. der Maats. van Ned. Letterk.* 1827; Schotel in *Vad. Letteroef.* 1851 (*Mengelw.*), bl. 59; *Cat. van* H. Westhoff *Jun.* 23 Oct. 1848, Nr. 3963.

HOOGSTRATEN (Abraham van) of Hoogstraaten, te 's Hage geboren, discipel van Daniel Haring en schilder van portretten in diens manier. Hij beoefende de schilderkunst in den tijd die hem overschoot van zijne regtskundige praktijk. Hij was lid der confrerie kamer *Pictura* en stierf in 1736.

Zie J. C. Weyerman, *Lev. der Schilders*, D. IV. bl. 63; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 739; Schotel in *Vad. Letteroef.* 1851 (*Mengelw*), bl. 58.

HOOGSTRATEN (Jan van), boekverkooper te Dordrecht in het midden der XVIIIde eeuw, beoefende de dichtkunst.

Hij schreef behalve eenige gelegenheidsgedichten en verzen vóór de werken zijner vrienden, b. v. vóór Coets, *God in de Godgeleerdheid nagespoort en gevonden in liefde*, Dordr. 1754, 8o. en *Teugel voor de huichelaren*, Dordr. 1749, 4o.

Afzonderlijk verscheen:

Vreugdegezang ter inhaling van Willem Carel Hendrik Friso te Dordrecht, Dordr. 1747, 4o.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 242, 248; Schotel in *Vad. Letteroef.* 1851 (*Mengelw.*) bl. 58; Abcoude, *Naaml. van Ned. Boek.*, *2de Vervolg*, bl. 78.

HOOGSTRATEN (Johan van), geb. te 's Hage, lid van het genootschap *kunst wordt door arbeid verkregen*, overstroomde de werken der maatschappijen, gelijk ook zijne vrienden, met zoetvloeijende gelegenheidsverzen. Al die verzen liet hij in 1786 voor eigen rekening drukken en zond ze zijne vrienden ten geschenke, onder de zinspreuk: *In vrede heil.*

Ook gaf hij *Gezangen ter gedachtenis van de omwenteling*, 's Hage 1788, en de maatschappij van Ned. letterk. bezit van hem: *Dichtgewijde snipperuren*; — *Vervolg op dezelve*; en onderscheidene gelegenheidsgedichten, als ook *Ameliestein in 8 boeken*, Amst. 1760, 4o.

Hij was een vriend van jonkvrouw de Lannoy, bij welker overlijden (18 Febr. 1782), hij met R. Feith en F. van Limburg een lijkzang vervaardigde.

Hij huwde te Dordrecht, 16 van Lentemaand 1766, Eliz. van Well.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 243; Schotel in *Vad. Letteroef.* 1851 (*Mengelw.*), bl. 58; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 265; *Feestzangen voor den Heere Joh. van Hoogstraten en Mejufv. Eliza van Well, in den echt vereenigd te Dordrecht den 16 van Lentemaand 1766* ('s Gravenhage).

HOOGSTRATEN (Johan Pieter van), beoefende mede de Nederduitsche poëzy, blijkens zijne *Dichtproeven*, onder de zinspreuk: *De vlijt geeft tijd*, zonder vermelding van drukker of jaartal. (1754, 68, 69, 84). Zij bestaan meest alle uit verjaar-, geboorte- en huwelijkszangen. Hij huwde in 1784 Anna de Bruijn.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*. D. II. bl. 243; Schotel in *Vad. Letteroef.* 1851 (*Mengelw.*). bl. 58.

HOOGSTRATEN (Mattheus van), door Heringa als dichter vermeld. Hij was een tijdgenoot van L. Schermer, bij wiens dood hij een lofdicht vervaardigde. Ook bestaat er van hem een vers ter *Gedachtenis van J. van Broeckhuisen.*

Zie Heringa, *Lijst van Ned. Dicht.*, bl. 53.

HOOGSTRATEN (P. B. van). Reeds als knaap had hij veel lust voor de muziek, genoot het onderwijs van Reepman en Radeker, werd op zijn elfde jaar organist te Bennebroek. In 1787 werd hij te Haarlem organist in de doopsgezinde kerk in de Peuzelaarssteeg, en, weinig jaren daarna, de organistplaats op het Klein Heiligland vacant wordende, kreeg hij ook dien post.

Hoogstraten heeft eenige weinige sonaten en variatiën gecomponeerd. Hij overleed te Haarlem 6 Nov. 1828, in den ouderdom van 60 jaren en bijna 6 maanden.

Zie *Konst- en Letterb.* 1828, bl. 307.

HOOGSTRATEN (Pieter Lodewijk van), lid der rederijkerskamer *de Peoene* te Mechelen. Men vindt van hem een *Clinckdight* op Theulliers *Porphyre en Cyprine*, op het Peoenefeest te Mechelen vertoond.

Zie Willems, *Verhand. over de Ned. Dichtk.*, D. II. bl. 74; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 313.

HOOGVELDT (Robbert van) schreef:

Kort verhael van 't gene verhandelt is in de by-eenkomst Aug. 1661 *door eenige Mennonieten Leeraren binnen Utrecht* Utrecht 1661, 4o.

HOOGVLIET (Arnold), werd 3 Julij 1687 te Vlaardingen geboren. Zijne ouders Johannes Hoogvliet en Katarina Paspoort waren deftige burgerlieden. Op twaalfjarigen leeftijd werd hij als klerk bij een notaris geplaatst, doch kort daarna verliet hij, met toestemming zijner ouders, zijne geboortestad en vertrok naar Dordrecht, om aldaar den post van schrijver of boekhouder bij de bank van Leening waar te nemen. Hier geraakte hij in kennis met Targier, de Bak, van Bracht en andere dichters en begon ook hij, door hen aangespoord, zijne krachten te beproeven.

Hij werd echter spoedig te rade die bezigheid voor een poos te staken en zich op de kennis der Latijnsche taal toe te leggen, ten einde Virgilius, Horatius, Ovidius en andere dichters in het oorspronkelijke te kunnen lezen. Hij zette, ter eigen oefening, de *Feestdagen* van Ovidius over. Zes en twintig jaren oud, begaf hij zich naar Amsterdam, om aldaar den post van boekhouder in eene voorname suikerraffinaderij waar te nemen, wiens eigenaar den vorige om geringe geschillen had ontslagen, doch de twist na eenigen tijd weder bijgelegd zijnde, moest Hoogvliet zijn voorganger weder plaats maken. Nu liet hij zich (1720) in den verderfelijken actie-handel in, en werd eerst onder-boekhouder van eene maatschappij te Delfshaven en daarna opper-boekhouder eener dergelijke te Vlaardingen. Het verval van dien dwazen windhandel en het te niet gaan der opgerigte maatschappijen beroofde hem andermaal van een bestaan middel. Daar hij te Dordrecht van den zilversmit Willem van der Ruit, met wien hij gemeenzaam verkeerd had, eenige kundigheden in diens vak en zijn broeder, kashouder te Vlaardingen, een andere goede broodwinning verworven had, nam hij diens plaats in, en ondervond weldra dat zijn goud- en zilversmitswinkel hem een rustig en onbekrompen bestaan bezorgde. Ook werd hij met het ambt van tafelhouder van de bank van leening, vroeger door zijn vader en broeder bekleed, begunstigd.

Nog voor hij zich te Vlaardingen had neergezet mogt hij zijne overzetting der *Feestdagen* voltooijen.

Aan het sterfbed van zijn vader besloot hij, op diens wensch van „in stede van het heidensch bijgeloof op te sieren, de eer van den eenen waren God te bevorderen", tot het schetsen van een bijbelsch tafereel, en zijne keuze viel op Abraham, wiens levensgeschiedenis hij vervolgens in 12 boeken bezong.

Waren de *Feestdagen* met toejuiching ontvangen, de *Abraham* schonk hem een der eerste rangen onder de kunstgenootschappelijke zangers zijner eeuw. Zeer verschillend is het oordeel over dit heldendicht of, zoo men liever wil, deze poëtische levensbeschrijving. De kunstkeurige tijdgenooten vonden het naar hunne kritiek onberispelijk; minder gunstig is het oordeel van het nageslacht, doch hoezeer zij den aanleg en de schikking van het gedicht berispen, en vele gebreken en wanspraak er in aanwijzen, achten zij het echter een uitmuntend en verdienstelijk werk, leerzaam van zaken en rijk in dichterlijke schoonheden. Zoo oordeelden de Vries, de Kruijff, Witsen Geysbeek, Lulofs, die de handschoen voor den dichter tegen Dr. Bowring, welke den *Abraham* eene berijmde en uitgewerkte geschiedenis noemde en nimmer den moed had gehad hem te lezen, opnam. Lulofs vergelijkt Hoogvliet's Muze bij een hoogbejaard, kwezelachtig, door dik en dun voortsnappend besje, dat echter tusschenbeide nog al vrij schilderachtig praat, hare taal ook redelijk wel verstaat en de maat onzer Alexandrijnsche verzen tamelijk goed geleerd heeft. Zijne *Feestdagen*, van welke wij boven gewaagden, zijn niet gelukkig, de overzetting mist alle losheid en bevalligheid en is stijf en gedrongen. Zijne bruilofts-, verjaar-, lijk- en andere gelegenheidsgedichten, onder den naam van *Mengeldichten* uitgegeven, zijn op verre na geen meesterstukken, ja onderscheidden zich niet van die zijner tijdgenooten. Hier en daar treft men een regel, eene gedachte aan, die den waren dichter kenmerken. Beter is zijn *Hofdicht*, *Zijdebalen*, te regt, door Witsen Geysbeek, een fraai en deftig gedicht genoemd. De hofheer David van Mollem vereerde den dichter, uit erkentenis voor dit dichtstuk,

een fraaijen zilveren penning van ongemeene grootte, wegende anderhalf pond, en met groote kosten alleen tot een geschenk voor Hoogvliet vervaardigd. Zijne *Eerekroon voor de stede Vlaerdinge* is tevens een eerekroon voor zijne dichterlijke bekwaamheden. Hoogvliet had ook het plan het leven van den Zaligmaker te bezingen, doch hij gevoelde dat zijne krachten hierbij te kort schoten en staakte den arbeid. Eenige brokstukken er van zijn in de *Mengeldichten* opgenomen.

Hoogvliet stond en als dichter en als mensch in hooge achting bij zijne tijdgenooten. „Hij bezat" schreef de Kruijff „een hart en vatbaar voor de verhevenste aandoeningen van liefde, medelijden en goedwilligheid, gevormd tot de beste deugden des gezelligen levens en gepaard met eenen vriendelijken, zachten, vrolijken, soms driftigen, maar altijd bescheiden, altijd opregten inborst. Zijne ziel was geschikt tot onvermoeide werkzaamheid, versierd met de uitmuntendste vermogens en verrijkt met een schat van nuttige kundigheden. Zijn gedrag was onbevlekt door lage, of schandelijke misdrijven, ingerigt naar de strengste wetten der matigheid en regtvaardigheid, maar bovenal eerwaardig door mannelijke godsvrucht." Zijne stadgenooten gaven hem een blijk hunner hoogachting door hem in 1750 tot raad en vroedschap te verkiezen. Zijne kunstbroeders vereerden hem met hunne achting, vriendschap en gedichten en hieven bij zijn graf treurzangen aan. Hij overleed den 17 October 1763, in het huis zijner geboorte, van waar, na zeven dagen, het lijk, onder het geleide der stadsregering en van het aanzienlijkste gedeelte der ingezetenen, plegtig werd ten grave gebragt. Hij liet bij zijne huisvrouw, de dochter van Willem van der Ruit, met wie hij 20 Nov. 1735 in het huwelijk trad, één zoon na. Zij overleefde hem tot 20 Maart 1789. Zijne afbeelding, gegraveerd naar een welgelijkende teekening met O. I. inkt, ten koste van S. Feytema, door Pottevin vervaardigd, vindt men voor zijn leven door de Kruijff.

Behalve Pottevin's zijn er nog twee verschillende afbeeldingen van Hoogvliet. Eene, door Quinehard geschilderd, berustte in het *Pan Poëticon Batavum*, naar de andere, door 's dichters vriend de Wijs, van Nijmegen, vervaardigd, heeft Houbraken de plaat gegraveerd, die doorgaans voor 's mans werken wordt gevonden.

Lambert van den Broek, Eduard en Sybrand Feitama, Jan de Marre, Jaques van Musschert, Lucas Pater, Willem van der Pot, Joan Vermeulen, Adriaan van der Vliet, Philip Zweerts, vervaardigden gedichten ter zijner eere, die men in hunne dichtbundels en in van Halen's *Pan Poëticum Batav.* kan lezen. Ook verscheen er een bundel lijkzangen na zijn dood.

Men heeft van hem:

P. Ovidius Nasos Feestdagen, in dicht vertaald, Delft, Rott. 1719, 4o., Rott. 1730, 4o.

Abraham de Aartsvader, Rott. 1728, 4 pl., 1729, 4 pl., Haarl. 1734, 8o., Rott. 1736, 4o., m. verbet., Rott. 1744, 4o., 1746, 4o., 1758 (uitg. van J. Spex) 4o., 1754. 4o., 1762, 4o., (zevende druk) 1766, 4o., 1768, 1776 4o., 1780, 4o., Nijmegen 1841, 8o. (met een voorberigt en aanteek. bezorgd door B. ter Haar).

Mengeldichten, Rott. 1737, Delft 1738, 4o.

Vervolg der Mengeldichten, Rott. 1753, 4o.

Zijdebalen, Hofdicht, m. pl., Delft 1740, 4o.

Eerekroon voor de stede Vlaardingen, Delft 1743, 4o., 's Grav. 1771, fol. Ook achter de *Handv.*, *Octroijen*, *Privil. en Regten van Vlaardingen*, 's Hage 1772, fol.

Zie *Leven van A. Hoogvliet door* J. de Kruijff, in de *Levens van Ned. Dichters en Dichteressen, uitgegeven door het Genootschap Kunst wordt door Arbeid verkregen*, D. I.; Siegenbeek, *Geschied der Ned. Letterk.*, bl. 242—244; van Kampen, *Bekn. Geschied. der Kunst en Wetens.*, D. II. bl. 94—100; de Vries, *Geschied. der Ned. Dichtk.*, D. II. bl. 86; Collot d'Escury, *Hollands roem*, D. IV. bl. 272—287; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 322 volgg; John Bowring, *Iets over de Holl. Taal- en Letterk*, bl. 57; Lulofs, *Toelicht. en Bedenk. op Dr. J. Bowring's Aanmerk. over onze Ned. Letterk*, bl. 47, 48; Snellaert, *Geschied. der Nederl. Dichtk.*, bl. 180; W. de Clercq, *Invloed der vreemde letterk. op de Nederl. taal- en letterk.*, bl. 279; Dr Huberts, *Chron. Handl. tot de beoef. van de Geschied. der Vad Letterk.*, bl. 80; Sprenger van Eijk, *Geschied. en Merkwaardigh. der stad Vlaardingen*, bl. 77 volgg., met portr.; *Proeven van Dichtk. letteroef. over den smaak en de poezy van den Abraham den Aartsvader door A. Hoogvliet*, Utr. 1780; *Werk. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. III. bl. 67; Lelyveld op *Huydecopers Proeve van Tael- en Dichtk.*, D. I. bl. 702; *Nieuwe Bijdragen tot opbouw der Vad. Letterk.*, D. I en II. (*Reg.*); *Maendel. Bijdragen tot opbouw der Ned. Tael- en Dichtk.*, D. I en II. (*Reg*); *Ged. van* S. van Dijk, bl. 208; Lenter, *Mengeld.*, bl. 260; van Halen, *Panpoet. Batavus*, p. 36, 40, 43, 46, 86, 87, 115, 131; Helmers, *Holl. Natie*, bl. 187; *Cat. der Maats van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 198, 251; Arrenberg, *Nauml. van Ned. Boek.*, bl. 200; Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Bodel Nyenhuis, *Topogr. lijst der Plaatsbeschrijv.*, p. 1152, 1280; Muller, *Cat. van Portr.*

HOOGVLIET. (Johannes), heelmeester te Delft, schreef:

Kunst om wonden te schouwen en over derzelver doodlijkheit te oordeelen, kortelijk verhandelt volgens de waare huishouding onzes lighchaams, Delft 1729, Rott. 1749, 8o., 2de druk.

Jean Louis Petit, Verhandeling van de ziekten der beenderen, waarin men vertoont de verbanden en kunsttuigen tot derzelver genezing behoorende, vertaalt door Johannes Hoogvliet, Rott. 1736, 1752 2de dr., 2 d., gr. 8o.

Zie Abcoude, *Naamreg. van Ned Boek.*, bl. 171; *3de Aanhangs. van Ned. Boek.*, bl. 14, 15; Arrenberg, *Naamreg.*, *Boekz. der gel. wer.* 1762, *b.* bl. 627.

HOOGVLIET (Jan Marius) werd 6 Mei 1799 te Schiedam, waar zijn vader Frans Cornelis Hoogvliet predikant bij de hervormde gemeente was, geboren. Na diens dood verhuisde hij met zijne moeder en beide zusters naar Leyden. Toen hij den ouderdom van twaalf jaren had bereikt, genoot hij, onder de leerlingen van het Latijnsche school opgenomen, het voortreffelijk onderwijs van Bake en Bosse, die hem smaak voor de schriften der ouden inboezemden. Na het uitspreken eener redevoering *De vi, quam Cato Major habuit in eruditionem Romanorum*, liet hij zich als student aan de hoogeschool inschrijven, waar hij Bake, die omstreeks dien tijd met zijne zuster in het huwelijk trad, wederom tot leermeester verkreeg. Ook genoot hij er het onderwijs, zoo van andere hoogleeraren als vooral van Borger en van de Wijnpersse in de geschiedenis en wijsbegeerte. Na het verdedigen eener dissertatie *De Bione Borysthenita*, tot doctor in de letteren bevorderd, werd hij terstond aan het Tielsche Gymnasium geplaatst, waarbij de bejaarde Nagel, een leerling van Ruhnkenius, het rectoraat bekleedde, en deed in September 1822 zijne intrede met eene redevoering *De Veterum Scriptorum lectione utilissima ad haurienda decori praecepta;* doch reeds in het volgende jaar werd hij tot rector te Bommel benoemd, waar hij in Oct. 1822 zijn ambt aanvaardde met eene redevoering *De perspicuitate, praecipua literarum doctoris virtute.* Hij rigtte de school geheel in naar die van Leyden, en wanneer geen der leerlingen tot de akademische lessen bevorderd werd en geen redevoering werd uitgesproken, was hij zelf gewoon er een te houden. Zoo sprak hij in 1823 *De laudabili utilissimaque Majorum instituto, quo discipulorum in gymnasiis promotiones praemiorumquo distributiones publica festivitate celebrantur*, en drie jaren later huldigde hij de nagedachtenis van den curator R. P. Vermeulen (*Memoria viri amplissimi R. P. Vermeulen, Curatoris Gymnasii*). Ofschoon nu voornamelijk zijnen ijver aanwendende tot het welzijn der jeugd, trachtte hij echter ook in andere opzigten zijne medeburgers tot nut te verstrekken. Zoo hield hij in de Maatschappij van het Nut van 't Algemeen, waarbij hij vele jaren de betrekking van scriba waarnam, vele redevoeringen, meest van een satyrischen aard, in den geest van Fokke Simons, hetgeen hem dikwerf in onaangenaambeden bragt.

Na acht jaren aan het hoofd van het Bommelsch gymnasium gestaan en het tot zoo hoog een trap als het nimmer gestegen was gebragt te hebben, werd hij tot rector der Latijnsche school te Delft benoemd, en aanvaardde dien post in Sept. 1830, met eene redevoering *De puerorum educatione e sententia Platonis.*

Later hield hij bij de opentlijke promotiën nog twee redevoeringen, in Aug. 1831, *Nostrates qui in Academiis*

artes et scientias lingua latina doceant prudentius agere quam exteros ad exemplum Thomasii vernacula lingua utentes, en in 1832, *De vi et efficacia promotionum Scholasticarum ad excitandam Discipulorum ambitionem.*

Hoogvliet had, zoo door zijn uitstekend onderwijs als door zijn schriften, die hij bezig was met eene nieuwe uitgaaf der *Epistolae Ciceronis* te vermeerderen, een grooten naam verworven, toen hij den 25 Julij 1835, in de kracht van zijn leven overleed, eene treurende weduwe (Anna Grevelink) en drie zonen nalatende.

Hij gaf in het licht:

Specimen philosopho criticum, continens diatriben de Bione Borysthenita, Lugd. Bat. 1821, 4o.

Oratio de veterum scriptorum lectione utilissima ad haurienda decori praecepta, Tielae 1821.

Verhandeling behelzende een uitvoerige schets des vertoogs van Plutarchus over de nieuwsgierigheid, voorafgegaan van eenige aanmerkingen over den schrijver zelven, (geplaatst in *de Fakkel* D. V. bl. 121—156.

Oratio de perspicuitate praecipua literarum doctoris virtute, Bommeliae 1825.

Redevoering ter inwijding van het gebouw des Departements Zalt-Bommel der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, Zalt-Bommel 1826.

Handleiding bij het lezen der schriften van C. Julius Caesar, Zalt-Bommel 1830.

Rudimenta linguae Latinae, of allereerste regelen der Latijnsche taal, Delft 1831.

Mengelingen ten voordeele des vaderlands uitgegeven door J. M. H. Qui non habet aere luat stilo, Delft 1831.

Brieven ter beantwoording der vrage: Hoe schijnt op een gymnasium slechts door eenen leeraar bestuurd ook voldaan te kunnen worden aan het organiek besluit van 2 Aug. 1815, Delft 1831.

Pligten volgens M. Tullius Cicero. Eene voorlezing, Delft 1832.

Antiquitatum Graecarum brevis descriptio e virorum doctorum scriptis concinnata, Delfis et Leidae 1833.

Rudimenta linguae Graecae of allereerste beginselen der Grieksche taal, Zalt-Bommel 1834.

Bijzonderheden uit de schriften der Ouden, gemeenzaam voorgesteld, (na den dood van Hoogvliet uitgegeven) Delft 1835, zijnde de herdruk van de *Mngelingen* en de *Pligten*.

Zie G. H. D. Suringar, *Commentariolum de Vita Jani Marii Hoogvliet* in T. II. *Symbol Litt.; Alg. Kunst- en Letterb* 1835, Nr. 33; *Journal de la Haye 30 Juillet* 1835; *Aanh.* op Nieuwenhuis *Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, o. h. w.

HOOGVLIET (Nicolaas), werd den 19 van Herfstmaand 1729 te Delft geboren, studeerde in de godgeleerdheid, werd eerst predikant in de Gasthuiskerk te Delft, in 1757 te Leyden en bedankte in 1770 voor eene beroeping naar Amsterdam. In laatstgenoemd jaar beriepen hem curatoren tot hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de Leydsche universiteit, welke post hij den 17 December van dat jaar met eene redevoering *De oratoris sacri in refellendis Revelationis Divinae contemtoribus prudentia.* In 1776 zou hij het rectoraat met eene redevoering *De latione Legis publicae non unico revelatae Religionis documento*, hebben neêrgelegd, toen hij door zijn dood in zijn voornemen werd verhinderd. Hij stierf 29 April 1777, bij zijne huisvrouw E. A. Tatum vier dochters en een voorzoon nalatende. P. de Mare heeft zijn beeldtenis in plaat gebragt.

Zie Te Water, *Narratio*, p 231. 232; Siegenbeek, *Gesch. der Leids. Hoogesch.*, D. II. bl. 214, 215; *Symbol. Liter Hagan.* Cl. I. P I. p. 225, 226; *Lijst van Predik.* achter het *Textenboekje te Leyden*, bl. 128; *Boekz. der gel. wer.* 1777, a. bl 579; *Ned Bibl.*, D. V. bl. 2, 360 (op zijn beeldtenis); Muller, *Cat. van Portr.*

HOOGVLIET (Martinus), te Middelburg geboren, studeerde te Leiden in de godgeleerdheid en liet zich onder het getal der propenenten aannemen. Bij zijne theologische studiën voegde hij de beoefening der Oostersche talen onder de hoogleeraren Hamaker en Weyers, werd interpres legati Warneriani en verkreeg den titel van doctor in de letteren, na het verdedigen van een uitmuntend *Specinen e litteris Orientalibus exhibens Diversorum scriptorum locos de regia Aphtasidarum familia et de Ibn-Abduno poëta, ex mss. Codicibus Bibliothecae Leidensis editos, latine redditos et annotations illustratos*, L. B. 1839, 4o.

Hij werd krankzinnig en stierf na weinige jaren.

Zie Brinkman, *Naaml. van Boek.*

HOOGWANT (Anneken), dichteres uit de eerste helft der XVIIde eeuw.

Men heeft van haar:

Lusthof der zielen en Gezangen in rijm.

Stichtelijke bedenkingen over de Openbaringen van Johannes, Amst. 1653, 4o.

Zions klagten, 12°.

Zie Bidloo, *Panpoetic. Bat.*, p. 274; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 244; Abcoude en Arrenberg, *Naamr.*, bl. 290.

HOOGWERF (Hendrik van), middelmatig dichter, bloeide in de tweede helft der XVIIIde eeuw. Zijne poëzy is verspreid. Zoo vindt men een gedicht van hem voor de *Dissert. Phil. de mundi aeternitate* van Petrus van Kempen, Traj. 1754.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 244.

HOOGWOUD (Everard van) heer van Hoogwoude en Aartswoude, een kasteel in Kennemerland aan de zijde van Medemblik. Hij was bastaard van hertog Willem van Beijeren, graaf van Holland, behoorde tot de partij van vrouw Jacoba, door wie hij in den tweeden strijd bij Alphen tot ridder werd geslagen. Hij was de bouwheer van het slot Hoogwoude, leefde nog in 1451 en werd in de Groote kerk te 's Hage voor het hoogaltaar begraven. Hij huwde 1. N. van Kijfhoek, uit den huize der baanderheeren van Arkel. 2. Alida van Swieten, dochter van Boudewijn van Swieten en van Luitgard van Nyenrode. Hij liet bij de eerste vrouw na Anthony van Hoogwoude, in 1479 als ridder te Dordrecht vermeld, en in 1485 nog in leven. Hij huwde Sophia, dochter van Jan van Poelgeest en van Margaretha van Swieten. Hij liet zes kinderen na.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 990; Kok, *Vad. Woordenb.*, D. XXI. bl. 38; Arend, *Vad. Hist.*, D. II. bl. 509.

HOOGWOUDE (Boudewijn van) zoon van den vorige, ridder, was een dapper krijgsman. Hij sneuvelde nog bij het leven van zijn vader omtrent Saffingen (Vlaanderen), in den strijd tegen de Brabanders.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 990; Kok, *Vad. Hist.*, D. XXI. bl. 28.

HOOGWOUT (Cornelis Claeszoon) of Hoogtwout zoon van Claes Cornelisz. Hoogwout, sedert 1657 schepen en in 1666 burgemeester van Hoorn. Er bestaat een belangrijke missive van mr. Cornelis Coninck van 1665 aan deze, bevattende verscheidene belangrijke mededeelingen omtrent de verschillende gevoelens der edelen en steden van Holland en Westfriesland nopens de verheffing van Willem III.

Zie *Chron van het Hist. Genoots.*, D. VIII. bl. 343, 438; *Lijst van Burg. en Schep.*, achter Velius *Chron. van Hoorn*, bl. 43 volgg.

HOOGZAAD (Jan) den 12 Maart 1654 te Amsterdam geboren, beoefende de schilderkunst onder Larresse, wiens stijl hij zich eigen maakte. Hij schilderde voor Willem III op het Loo, en vervaardigde o. a. op last van burgemeesteren van Amsterdam een zolderstuk op het stadhuis aldaar.

Zie Houbraken, *Lev. der Schild.*, D. III. bl. 333; Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams Kunsts.*, D. II. bl. 53; Wagenaar, *Amst.*, D. VII. bl. 37, D. XI. bl. 431.

HOOGZAAD (Jan IJsbrandszoon) beroemd scheepsbouwmeester in de 2de helft der 17de eeuw.

Zie Scheltema, *Peter de Groote in Nederland*, D. I. bl. 147.

HOOL (Johannes Baptista van) werd den 1 Maart 1769 te Antwerpen geboren, genoot van 1780—1802 het onderwijs van den beeldhouwer F. van Ursel, met wien hij als eerste leerling verscheiden beeldwerk vervaardigde, zoo als in de R. C. kerk in de Leeuwenstraat te Rotterdam, en de beelden op het orgel in de Groote kerk aldaar, een predikstoel en altaar in de R. C. kerk *de Liefde* te Amsterdam. Sedert 1802 begon hij voor eigen rekening te arbeiden en voltooide verscheidene diergelijke kunstwerken zoo voor kerken als voor particulieren, b. v. twee beelden in de R. C. kerk te Arnhem, ook arbeidde hij voor de kerken te 's Bosch, Breda, Eindhoven, Oosterhout en andere plaatsen in Noordbrabant. Tot zijn laatste kunstwerken behoort de predikstoel voor de kerk te Alsemberg, voorstellende de *Prediking op den Berg*. Den 5 Augustus 1821 werd hem het professoraat voor de beeldhouwkunde te Antwerpen opgedragen. Hij stierf den 14 Junij 1837. Ook zijn zoon Jan Baptist van Hool, professor in de grondbeginselen der beeldhouwkunst aan de akademie te Antwerpen, beoefent met roem de beeldhouwkunst.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 54.

HOOLCK (Gijsbrecht van der), werd in 16.. te Utrecht geboren, was leerling van Antonius Aemilius, kwam in 1630 in de regering zijner geboortestad en bekleedde achtmaal de burgemeesterlijke waardigheid. In 1644 werd hij lid der staten generaal en sedert tot de belangrijkste handelingen gebruikt; zoo als tot de zaken betreffende den Munsterschen vredehandel, tot het sluiten van het tractaat van campagne met Frankrijk en van den handel met die van Lubek. Ook bewees hij in 1666 bijzondere diensten aan de vloot. Tweemaal vertrok hij op last der staten generaal naar Zeeland, om de staten van dat gewest tot eenstemmigheid met die der andere over te halen. Ook later bleef hij in groot aanzien en was in 1672 een voornaam lid van die vergadering. Hij was de oudste der raden, die in 1674, op nieuw, ingevolge het bekend reglement, door den stadhouder werd gekozen. Ook was hij een der eerste afgevaardigden ter vergadering van de staten generaal toen Utrecht op nieuw in de Unie werd aangenomen. Hij huwde, volgens Valentijn' Anna van Aalst, weduwe van Anthony van Diemen, gouverneur generaal van Neêrlands Indië, doch later schreef deze: „men wil dat zij naderhand met den heer Constant, gewezen directeur in Persië, die toen weder naar 't vaderland ging, getrouwd is." Hij stierf den 25 September 1680.

Zie Aitzema, *Sak van Staet en Oorlog*, D. VII. bl. 165, 169 enz.; *Nalez. op de Vad. Histor. van* Wagenaar, D. I. bl. 401; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, o. b. w.; van de Water, *Groot Utrechts Placaatb.*, D. I bl. 174, D. III. bl. 184; Valentijn, *Beschrijv. van O. en N. Oost-Ind.*, D. IV. St. I. bl. 243, 259, Du Bois, *Vies des Gouverneurs Holl. aux Indes Orientales*, p. 134; Schotel, *Illustre School te Dordr.*, bl. 52; A. Aemilii *Orat. et Poem.*, p. 396; Kobus en de Rivecourt.

HOOLWERF (Henrica van) dochter van Aalst van Hoolwerf, burgemeester van Harderwijk, leefde in de 17de eeuw en maakte zich als dichteres bekend door *Kracht in zwakheit in verscheiden Gebeden en Dankzeggingen*, waarvan in 1705 de 3de druk, 4o., en later nog een vierde te Amsterdam in 8o. verscheen.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*, bl. 200; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 250.

HOOLWERFF (J. R. v.) dichter in den aanvang der 18de eeuw. Een zijner gedichten vindt men voor H. Graauwhart, *Godvrugt. Christenpligten*, Amst. 1728.

Zie Heringa, *Lijst van Dicht.*, bl. 53.

HOONAARD (Willem van den) was in 1823 schoolmeester te Hillegersberg, en vervolgens eerste leermeester in een der diaconiescholen te Amsterdam. Hij behaalde de gouden medaille bij de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, voor een werkje getiteld: *Korte Uittreksels uit Merkwaardige Land- en Zeereizen.* Hij stierf den 1 Junij 1862. Hij schreef:

Rekenboek ten dienste der scholen met de antwoorden op hetzelve, Amst. 1812, 8 stukjes.

Aardrijkskundige tafel der steden en vlekken van het koningrijk der Nederlanden, 3 stukjes, met kaart en pl., Rotterd. 1818, gr. 8o.

Aardrijkskundig leer- en leesboek, 1ste *cursus*, 2 stukjes, Amsterd. 8o.

Handleiding om zich met het nieuwe stelsel van maten, gewigten en muntspecien bekend te maken, Amst. 1820, kl. 8o.

Vergelijking der oude en nieuwe maten, vochtmaten en gewigten, Rott. 8o.

De Aardrijkskunde voor eerstbeginnenden, 2de uitg., 2 stukjes, met kaart, Amst. 1820, 8o.

Geschiedk. en Topographische Beschrijving van de dorpen Hillegersberg en Bergschenhoek, m. pl., Rott. 1824, 8o.

De beoefening der Aardrijks- en Geschiedk. gemakkelijk gemaakt, Amst. 1824, gr. 8o.

Zangstukjes voor kinderen, Amst. 2 stukjes.

Aardrijksk. beschrijving der stad Rotterdam, met een kaartje, Rott. 1825, kl. 8o.

Spel- en Leesboekje voor de scholen, Rott. 3 stukjes.

Eenvoudige Lees- en Leerwijze, Rott. gr. 8o.

Rekenboekje voor eerstbeginnenden, Rott. 1828, kl. 8o.

Antwoorden, tot de voorstellen behoorende, welke in het rekenboekje voor eerstbeginnenden voorkomen, Rott. 1828, kl. 8o.

Overzigt der uitgestrektheid van het gebied der Vereenigde Nederlanden in 1790 en van de verschillende staatkundige verdeelingen, die hetzelve sedert dien tijd heeft ondergaan, met een kaart, Amst. 1831, gr. 8o.

Herinnering van Nederlands verlossing en herstelling in 1813 *en de overwinning bij Waterloo in* 1815, *nieuwe uitgave*, met pl., Amst. 1830, kl. 8o.

Algemeen aardrijksk. leesboek, voornamelijk bewerkt naar het Lehrbuch der Allgemeinen Geographie von Eisenmann en het Lehrbuch der Allgemeinen Erdkunde von Andree, nieuwe uitgave, Rott. 1843, kl. 8o.

Rekenboek voor de scholen in het Kon. der Nederlanden, ingerigt overeenkomstig het nieuwe stelsel, 2de st., 1ste ged., 10de dr., grootendeels vern. uitgave, Gorinch. 1848, kl. 8o.

Antwoorden daarop.

W. van den Hoonaard en D. van der Poort, *Nieuwe letterschoof of landelijke vruchten voor verstand en hart*, Rott. 1835 en 1838, 2 d. gr. 8o.

Zie Brinkman, *Naaml van Boek*; Bodel Nyenhuis, *Alph. Lijst van Plaatsbeschrijv.*, Nr. 226, 277, 1189, 1190, 1225.

HOOP (G.). De eenige schilderij die van dezen schilder vermeld wordt stelt eene *Ruïne* voor.

Zie Hoet, *Cat. van Schild.*, D. II. bl. 308; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 741.

HOOP (Douwe de) werd 24 Maart 1800 te Workum in Friesland geboren. Zijn vader was de houtmolenaar Jan de Hoop, zijne moeder heette Gelida Pieters Hersling. Reeds in zijn prille jeugd openbaarde hij veel aanleg voor de beoefening der schoone kunsten, en oefende hij zich in het knippen van beesten en andere voorwerpen naar de natuur. Deze knipsels, los en bevallig, en vol teekening, werden algemeen bewonderd. Ook ontving hij eenig onderwijs in het teekenen van Joost Zeeman. Zijne ouders wenschten hem voor den handel op te leiden; doch op het kantoor was hij in het geheel niet op zijn plaats. Door medewerking van vrienden der kunst werd hij in 1816 leerling van C. Kruseman te Amsterdam en verwierf, onder diens leiding, in 1816, de dubbele zilveren medaille aan de teeken-akademie aldaar. Vier jaren later werd hem door de kon. akademie van beeldende kunsten, van wege den koning, een zilveren eerepenning met het borstbeeld van dezen geschonken. In 1820 behaalde hij bij *Felix Meritis*

de beide uitgeloofde medailles voor het teekenen en schilderen en in 1826 ontving hij van den raad van bestuur van de koninklijke akademie te Amsterdam een vereerend getuigschrift wegens loffelijke vorderingen in de schilderkunst naar een gegeven onderwerp. Zijn *Badende jongeling*, *Stil leven* en *Een hond met eenig dood wild en jagtgereedschap*, op de Amsterdamsche tentoonstellingen van 1820, 1822 en 1824, trokken de algemeene aandacht en spanden de verwachting. Op aanraden zijner kunstvrienden waagde hij zich aan een hooger vak der kunst en *De vrouw van Albrecht Beijling met haar kind*, benevens het *Portret van een kind* op de tentoonstelling in 1826, en vooral *Een landelijke herberg* op die van 1828 bevredigden volkomen de verwachting. De laatste schilderij verkocht hij voor *f* 900, en gold op de verkooping van J. Nepveu te Amsterdam 1837, reeds *f* 1625.

Hij vervaardigde ook portretten, die met zijn overige schilderijen in bezit zijn van aanzienlijke familiën in Friesland en Holland. Wijlen koning Willem II bezat van hem een *Kopy naar de beroemde avondschool van Gerard Dau*, op 's rijks museum te Amsterdam. Ten huize van zijn broeder P. J. de Hoop, landeigenaar te Nieuwland, in de gemeente Wijnbritseradeel, berust van hem *Benjamin Franklin in zijn studeervertrek*. Hij overleed 26 October te Amsterdam.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams Kunsts.*, D. II. bl. 51; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. IV. bl. 743.

HOOP (Mr. Adriaan van der), zoon van François, raadsheer in den hoogen raad, en van Maria Hartley, werd geboren te 's Hage 5 April 1701. Hij was eerst secretaris van de generaliteitsrekenkamer, en daarna in 1737 secretaris van den raad van state, welk ambt hij bekleedde tot in 1748, als wanneer hij zich niet kunnende onderwerpen aan de inzigten van bestuur van den stadhouder, zijn eervol ontslag verzocht en verkreeg. Hij leefde sedert ambteloos, doch niet werkeloos, zoo als uit zijne nagelaten papieren is gebleken, die door zijnen kleinzoon Adriaan, die volgt, met een groot deel andere gewigtige bescheiden aan het rijks-archief zijn gelegateerd. Men verneemt daaruit, dat hij het voornemen had eene geschiedenis van de verdediging onzes lands, inzonderheid van Holland in 1672 te schrijven. De bouwstoffen daartoe verzameld waren en zijn nog allerbelangrijkst.

Hij huwde 14 April 1726 Susanna Sophia Dedel, (geboren 1708, overleden 1793) dochter van mr. Willem Gerrit, schepen en raad der stad Amsterdam, en van Susanna Sophia van de Blocquery, en overleed op zijne buitenplaats Dyckerwaal te 's Gravesande, den 13 November 1767.

Zie *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen. Afdeeling Letterkunde*, D. IV; *N. Ned. Jaarb.* 1767, bl. 1393; Partic. berigten.

HOOP (Adriaan van der) oudste zoon van mr. Joan Cornelis en van Agnes Dedel, werd geboren den 28 April 1778 en overleed te Amsterdam, den 15 Maart 1854.

Hij was in 1814 lid van de vergadering van Notabelen tot het vaststellen der grondwet voor den nieuw herboren staat der Vereenigde Nederlanden; daarna lid van de Eerste Kamer der Staten Generaal, en tot op zijn overlijden lid der provinciale staten van Noordholland, kommandeur der Orde van den Nederlandschen Leeuw, ridder der Orde van St. Anna van Rusland, 2de klasse. Langen tijd was hij echter, en mede tot op zijnen dood, chef van het vermaarde handelshuis van Hope & Co. te Amsterdam.

Hij legateerde niet alleen zijn beroemd kabinet schilderijen uit de oude en nieuwe school aan de stad Amsterdam, hetwelk op meer dan drie tonnen gouds geschat werd, maar ook de verzameling handschriften door zijnen vader, den minister, en grootvader nagelaten, zoo als dit in het voorafgaand artikel vermeld is.

Hij huwde in eersten echt Antonia Emmerentia Weveringh (geb. 1774 overl. 1802), dochter van mr. Maarten en van Anna Elisabeth Verbeek; en in tweeden echt, op den 11 Julij 1834, Dieuwke Fontein, weduwe J. Hofstede Jr.; doch liet geene kinderen na.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 51; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 743.

HOOP (Cornelis van der), heer van Stormspolder, broeder van François, raadsheer in den Hoogen Raad, geboren te Batavia October 1678, zoon van Cornelis en van Dorothea Alma, was baillaw van de Lek en hoogheemraad van den Krimpenerwaard te Schoonhoven. Hij huwde aldaar 29 October 1704, Maria Anna van der Putte, dochter van Johan van der Putte, baillaw van Schoonhoven en den lande van Blois, lid van gecommitteerde raden, en van Elisabeth Botter, eerder weduwe den heer mr. Wolphert van der Staal, burgemeester van Schoonhoven, uit welk huwelijk de familie van der Staal afstamt, welke door koning Willem I in den Nederlandschen adel is opgenomen.

Hij overleed 5 October 1746.

Partic. berigten.

HOOP (Cornelis van der), zoon van Cornelis en Maria Anna van der Putte, te Lekkerkerk geboren den 18 Augustus 1710, begaf zich vroegtijdig naar Indië, om aldaar op het voetspoor van zijn vader en grootvader, in dienst der O. I. Compagnie werkzaam te zijn. Hij slaagde daarin bij uitnemendheid en was, in 1744, opperkoopman en resident te Cheribon. Hij stond in bijzondere vriendschapsbetrekking tot den gouverneur generaal baron van Imhoff, en bleef onder alle wederwaardigheden, welke die bekwame landvoogd een geruimen tijd moest ondervinden, aan hem verbonden. Bij het verlaten van de dienst erlangde hij een zeer eervol ontslag, en genoot de onderscheiding dat hij met 's lands oorlogschip, *het Kasteel van Medemblik*, kapitein ter zee Vos, repatrieerde, hetwelk op den 10 Augustus 1751 in Texel binnenviel. Na zijne terugkomst in het vaderland, werd hij in 1755 van wege de staten van Utrecht tot raad der admiraliteit in Friesland benoemd; hij bekleedde die betrekking eenige jaren; leefde later in groot aanzien te Utrecht, en overleed aldaar als kannunik van het kapittel den Dom, op den 16 Julij 1779. Hij was den 14 October 1738 te Batavia gehuwd met Maria Petronella van Alsen, destijds weduwe van den heer Govert Lakeman, onderkoopman en tweede administrateur te Padang, doch zij overleed kinderloos in 1742.

Partic. berigten.

HOOP (Mr. Cornelis van der), aldus genoemd naar den beroemden Cornelis van Bijnckershoek, zoon van mr. François van der Hoop en van Maria Hartley, werd geboren te 's Hage 27 Augustus 1716. Hij was langen tijd bewindhebber der O. I. Compagnie, ter kamer van Zeventienen, doch werd in Maart 1776 raadsheer in den Hoogen Raad. Hij huwde bevorens 7 Januarij 1776 te Haarlem Anna Maria Visscher, weduwe van Styrum, welk huwelijk kinderloos bleef. Hij overleed te 's Hage 15 Maart 1781, en liet eene zeer uitgebreide en aan zeldzame werken merkwaardige bibliotheek na, welke in Mei 1784 door den boekhandelaar J. Gaillard, te 's Hage is verkocht.

Partic. berigten.

HOOP (Mr. Cornelis van der) zoon van mr. Gijsbert en van Anna Constantia Romswinckel, op 30 Januarij 1752 te Amsterdam geboren, stierf te Breda den 13 Februarij 1817. In 1778 tot schepen van zijne geboortestad benoemd, werd hij daarna aldaar raad in de vroedschap, en in 1787 hoofdofficier. Zijne handelingen in laatstgenoemde betrekking werden verschillend beoordeeld. Door den stadhouder van dit ambt ontzet, week hij naar Frankrijk, en werd na de omwenteling van 1795, lid van het provisioneel bestuur van Holland, lid der Nationale Conventie en syndicus der Bataafsche repu-

bliek. Hij behoorde tot de staatsleden die in 1798 op het Huis ten Bosch gevangen werden gezet.

Zijn portret komt voor in de *Geschiedenis der Vereenigde Nederlanden, voor de vaderlandsche jeugd*, D. XX. Dit schijnt gemaakt te zijn naar een ander dat zeldzaam voorkomt, reeds in 1787 door P. F. gegraveerd. Hij huwde den 14 Junij 1776 Regina Catharina Balde, (geb. 1759, overl. 1834) dochter van mr. IJsbrandt Nieft Balde, heer van Kroonenburgh en de Nieuwe Sluis, en van Nicola Geertruid Smissaert, uit welk huwelijk onderscheiden kinderen geboren, doch allen jong gestorven zijn.

Zie *Nieuwe Nederl. Jaarb.*, op October van dat jaar, bl. 5420.

HOOP (Mr. François van der) geboren te Batavia, in September 1675, zoon van Cornelis (François zoon) ambtenaar bij de O. I. Compagnie, en van Dorothea Alma, werd door zijne ouders vroeg naar het vaderland gezonden, en promoveerde te Leiden, 3 September 1696, op eene dissertatie: *de bonae fidei et stricti juris actionibus.* Hij deed den eed als advokaat voor het hof van Holland 12 October 1696, en werd als zoodanig aangesteld voor de O. I. Compagnie in 1710, terwijl hij wegens Zeeland raadsheer werd in den Hoogen Raad in 1717. Hij was met zijnen broeder Cornelis, hiervoren reeds genoemd, zeer bevriend met den beroemden Cornelis van Bijnkershoek, naar wien een zijner zonen genoemd werd. Hij huwde te 's Hage Maria Hartley (geb. 1682 overl. 1750) dochter van William en Elisabeth van der Lanen, en overleed aldaar 17 Mei 1741.

Partic. berigten.

HOOP (Mr. François van der) zoon van François, raadsheer in den Hoogen Raad, en van Maria Hartley, werd geboren te 's Hage, 5 October 1720. Hij was in 1740 rentmeester der Nieuwe Kerk te 's Gravenhage; in 1744 betaalmeester der 6000 man hulptroepen, die toen door den staat naar Engeland zijn gezonden, en in 1745 thesaurier van zijne geboorteplaats. Hij was gehuwd met Alida van der Goes, uit welk huwelijk echter geene kinderen zijn gesproten, en overleed te 's Hage 3 Mei 1803.

Partic. berigten.

HOOP (Mr. François van der) oudste zoon van mr. Adriaan en van Susanna Sophia Dedel, werd geboren te 's Hage, 21 Januarij 1747 en overleed aldaar 8 Mei 1793.

Hij was eerste secretaris van de generaliteits rekenkamer, doch werd daarna, op voorstel van den prins erfstadhouder, bij opvolging van den heer Wijckerheld Bisdom, door Hun Hoogmogenden, op 25 October 1787 tot raad en thesaurier-generaal der Vereenigde Nederlanden aangesteld. De inhoud der resolutiën van de staten generaal daartoe betrekkelijk is zeer vereerend voor den benoemde die, hoezeer hij daarop wegens zijne langdurige en uitnemende diensten als secretaris der generaliteits rekenkamer, aanspraak hebbende, echter zelf in consideratie gaf om op eenen minderen voet van bezoldiging dan zijnen voorganger te worden aangesteld.

Van die belangeloosheid gaf hij nader een treffend blijk, toen hij door zijnen vriend, den beroemden François Hemsterhuis, tot diens eenigen erfgenaam aangesteld, daarvan alleen gebruik maakte, om de handschriften van zijnen geleerden vriend, ter beschikking van de Leydsche akademie te stellen, terwijl hij het overige der nalatenschap aan de niet bemiddelde betrekkingen van François Hemsterhuis uitkeerde. De hoogleeraar Siegenbeek vermeld dit breeder in zijne *Geschiedenis der Leydsche Hoogeschool.*

Hoe hij het ambt van thesaurier-generaal in het moeijelijk tijdsgewricht van 1787 en volgende jaren waarnam, kan worden opgemaakt uit de verhandeling van den heer van Ouwerkerk de Vries, *Over het verval van den Nederlandschen Koophandel*, Haarlem 1827, die aldaar van het bestuur van den raadpensionaris van de Spiegel gewagende, op bl. 28 vermeld, hoe deze in het herstel van orde in de geldmiddelen van den staat, door den thesaurier-generaal van der Hoop, werd bijgestaan.

Uit deze en andere omstandigheden is het niet te verklaren, dat mr. Jacobus Scheltema, in zijn werk *Staatkundig Nederland*, van dezen bekwamen staatsman, evenmin als van zijnen vader, den secretaris van den raad van state melding heeft gemaakt, ofschoon hij wel, en bij uitzondering den raadpensionaris van de Spiegel vermeld, hoewel toen nog in leven zijnde. Des te meer is het aangenaam deze leemte in dit *Woordenboek* eenigzins te kunnen herstellen. De thesaurier-generaal van der Hoop verdiende eene meer uitgebreide beschouwing. Hij stierf ongehuwd, doch daalde met de algemeene achting zijner tijdgenooten ten grave. Zijne belangrijke bibliotheek werd in Februarij 1794 door de boekhandelaren van Cleeff en Scheurleer, te 's Hage, verkocht.

HOOP (Mr. Gijsbert van der) zoon van Cornelis, heer van Stormspolder, en van Maria Anna van der Putte, werd geboren te Schoonhoven, 12 November 1721, en overleed te Amsterdam, in Mei 1783.

Hij was commies ter griffie van hunhoogmogenden en nouvellenschrijver van den raad van state, doch werd tusschentijds in 1745, op voorstel van den generaal graaf Maurits van Nassau, commissaris bij de troepen van den staat, welke alstoen naar Engeland werden gezonden.

Door zijn huwelijk in 1748 met Anna Constantia Romswinckel, (geb. 1728, overl. 1778) dochter van Matthijs en van Constantia Elout, verplaatste hij zich naar Amsterdam en werd hoofd van het handelshuis aldaar door zijn schoonvader gevestigd.

Partic. berigten.

HOOP (Hendrik van der) zoon van Cornelis en van Maria Anna van der Putte, werd in Junij 1725 te Schoonhoven geboren. Slechts korten tijd voor de capitulatie der vesting Namen in 1746, tot commies der magazijnen van den staat aldaar aangesteld, moest hij bij die gebeurtenis met twee hoofdofficieren als gijzelaars in de ingenomen vesting blijven. Na ontslagen te zijn werd hij in 1747 tot postmeester van de generaliteit benoemd, doch werd later in zijne betrekking te Namen hersteld, tot dat hij den 24 October 1783 benoemd werd tot gevolmagtigd minister van den staat, bij den prins bisschop van Luik. Hij vervulde dat ambt tot op de omwenteling van 1795, als wanneer hij verder ambteloos te 's Gravenhage leefde, en aldaar op den 7 Februarij 1800 ongehuwd overleed. Zijne vrij belangrijke boekverzameling werd in Maart 1801 door de boekhandelaren van Cleeff en Scheurleer verkocht.

Partic. berigten.

HOOP (Mr. Joan Cornelis van der) werd den 18 Mei 1742 in 's Gravenhage geboren. Zijn vader Adriaan van der Hoop, was in leven secretaris van den raad van state; zijne moeder was Susanna Sopia Dedel.

Met vlijt studeerde de jeugdige van der Hoop aan Leydens hoogeschool in de regten, zoodat hij reeds den 22 April 1763, in den leeftijd van een en twintig jaren, aldaar den graad van doctor in de beide regten verwierf.

In datzelfde jaar, op den 12 September, werd hij geadmitteerd als practiserend advocaat voor het hof van Holland; het volgende jaar, den 27 Januarij, voor den hoogen raad, en in 1765, den 7 November, werd hij als zoodanig erkend voor den raad van leenhoven van Brabant. Binnen de weinige jaren, nadat hij de akademie had verlaten, had hij reeds zoo vele blijken van scherpzinnigheid gegeven, dat hij den 28 October 1767 werd geroepen tot de aanzienlijke betrekking van lands advocaat voor den raad van state. In 1769 werd hij benoemd tot medeof adjunct-secretaris van de geoctrooijeerde societeit van Suriname, en als zoodanig den 5 Julij beëedigd. Zulke snelle en belangrijke bevorderingen konden niet anders dan de aandacht opwekken van het algemeen, en door de regering van de stad Amsterdam werd dan ook de werkzame en nog jeugdige regtsgeleerde, den 12 October 1769,

benoemd tot poorter, en den 20 December van hetzelfde jaar aangesteld tot secretaris en boekhouder der garnizoenen, in plaats van den overleden secretaris van Meel.

Aldus zag van der Hoop zijnen werkkring gestadig in belangrijkheid, maar ook in werkzaamheid, toenemen, en noodzaakte hem dit laatste zijn ontslag als 's lands advocaat te nemen, hetgeen hem den 26 October 1769 werd vergund.

In 1771 trad hij in den echt met zijne nicht Agnes Dedel, dochter van Salomon Dedel, tot 1748 schepen en raad der stad Amsterdam, en later bewindhebber van de Oost-Indische compagnie.

Tien jaren later, in 1781, werd van der Hoop aangesteld en beëedigd als raad en advocaat-fiscaal van het collegie ter admiraliteit te Amsterdam, en betrok hij dientengevolge een huis, uitmakende een gedeelte van de gebouwen, aan dat collegie hier ter stede toebehoorende, en dat tegenwoordig nog als stadhuis wordt gebezigd.

Den 10 October 1782 werd onze advocaat-fiscaal aangesteld als mede-lid en raad van adsistentie van den stadhouder-admiraal-generaal voor de zaken der marine.

Tengevolge van de staatkundige woelingen en verwarringen, welke ons land in dien tijd teisterden, en burgers tegen burgers in het harnas dreven, werd van der Hoop in 1795 niet slechts van zijnen post ontzet, maar zelfs den 14 Februarij van dat jaar op eene honende en wreede wijze uit zijn huis gehaald en naar de gevangenis gevoerd.

Het is ons voorgekomen dat deze gevangenneming van den Heer van der Hoop geheel moet worden toegekend aan partijhaat. Zijne gevoelens en neigingen voor den prins van Oranje en admiraal-generaal waren te wél bekend, om niet den argwaan op te wekken van hen, die na het vertrek van den prins, het roer van staat in handen hadden.

Na zijn ontslag woonde hij in stille afzondering in een klein huisje op de Reguliersgracht, en tot ontspanning had hij, buiten Amsterdam op den Overtoomschen weg, eene woning met een tuin aangekocht. Aldaar wijdde hij een groot gedeelte van zijnen tijd toe aan nasporingen in de botanie en aan wiskundige toepassing op sommige deelen der bouwkunde.

Ook onder de regering van koning Lodewijk van Holland, bleef van der Hoop aan zijn stelsel van staatkundige afzondering getrouw. Den 14 Julij 1806, werd hij door eene vergadering van vijftig der aanzienlijkste inwoners van Amsterdam, benoemd tot medelid van een zestal, om bij den koning de belangen der stad Amsterdam waar te nemen en te behartigen. Van der Hoop bedankte voor die onderscheiding.

Van der Hoop is na dien tijd nog dikwerf van wege koning Lodewijk aangezocht geworden, om in eenige bediening of ambt van den staat op te treden; doch steeds wees hij zulks van de hand.

Het was echter niet bepaaldelijk een verlangen naar gemak of rust, die van der Hoop aldus alle aanbiedingen deed afwijzen. Neen! de regeringen des lands, die toenmaals zich zoo spoedig opvolgden, waren niet degenen, waaronder hij wenschte op te treden. Naauwelijks was echter aan de kimmen van Nederland eene straal van eigen volksbestaan zigtbaar, en schoon nog vele trawanten van den Franschen overheerscher op den vaderlandschen grond in grooten getale aanwezig waren, of hij was weder dienstvaardig, bereid en gereed alles voor het vaderland te wagen. Toen in den nacht van den 16 November 1813, de laatste zweem der Fransche overheersching de stad Amsterdam verliet, het burgerlijk bestuur door den dwingeland Napoleon ingesteld, ophield, en het militair gezag in handen bleef van den kommandant der nationale garde, den kolonel C. C. R. R. van Brienen, werd door dezen en eenige officieren dezer garde, M. P. Brants, A. R. Falck, V. J. Luden en A. J. van Vollenhoven, aan eenige notabelen het voorstel gedaan, om een provisioneel bestuur der stad daar te stellen. Zeventien aanzienlijke ingezetenen aanvaardden die betrekking, en kozen den heer J. C. van der Hoop als voorzitter. De leden van dit voorloopig bestuur besefton allen het hooge gewigt van hunnen stand. Treffend was ook de eerste aanvang hunner werkzaamheden, toen van der Hoop tot voorzitter benoemd, dezelve opende met deze weinige, maar nadrukkelijke woorden: „Mijne heeren! vóór dat wij onze „belangrijke en gevaarvolle taak ondernemen, laat ons „allen en in stilte bedenken, dat God regeert!" Deze taal in den oud vaderlandschen trant gesproken, door eene plegtige stilte gevolgd, had invloed en met een rijken zegen is dan ook die opgenomen hagchelijke taak bekroond geworden!

Gedurende den tijd dat van der Hoop aan het hoofd van het bestuur van Amsterdam stond, gaf hij herhaalde bewijzen van moed, vastberadenheid en schrander doorzigt.

De betrekking van president der regering van de stad Amsterdam was in die oogenblikken niet zonder gevaar. Een groot gedeelte der Fransche magt bevond zich nog onder den generaal Molitor in Utrecht, en dreigde telkens Amsterdam te zullen bezoeken. Als bewijs van dit gevaar kan strekken, dat weinige dagen vóór het vertrek van den Franschen generaal Molitor met zijn leger uit Utrecht, des avonds laat iemand bij van der Hoop aankwam, die door dien generaal uit genoemde stad was afgezonden, met berigt, dat deze besloten had den volgenden dag met zijne troepen naar Amsterdam te komen, en hem raadde, het provisioneel bestuur voor zijne komst te ontbinden, met bedreiging dat de generaal anders strenge strafoefening zoude bevelen, en van der Hoop als eerste slagtoffer daarvan onverbiddelijk zou vallen. De middelen van tegenweer waren op dat tijdstip te Amsterdam hoogst onvolledig en van weinig beteekenis, zoodat het gevaar wezenlijk dreigend was. Desniettegenstaande antwoordde van der Hoop, die den toestand, waarin hij verkeerde, wel besefte, koel en bedaard aan den afgezondene, (een man van zijne eigene familie) hem voor zijne mededeeling bedankende, dat hij zijn lot, vertrouwende op het goede regt, stil zou afwachten! Hij begaf zich daarop ter rust, en sliep den geheelen nacht alsof er geen gevaar bestond! Gelukkig kwam het niet tot dit uiterste. Het lot van Nederland was spoedig meer bepaald beslist, en Molitor moest met de zijnen dra eenen anderen weg kiezen en aftrekken. Van der Hoop bleef in zijne aanvaardde betrekking met al dien ernst en klem regeren, die men van hem konde verwachten. Zijn kalm gemoed kende nu evenmin vrees, als toen men hem bij een anderen stand van zaken in hechtenis nam. De liefde tot zijn vaderland en den terugkeerenden vorst had hem als met een nieuw en jeugdig vuur bezield; geen haat of wrok kwam bij hem op, en zelfs menigeen, die in voorgaande tijden met hem in staatkundige beginselen had verschild, werd door van der Hoop de broederlijke hand toegereikt, tot bevestiging van 's lands heil opgewekt en tot deszelfs dienst toegelaten.

Gelukkig kwam men die eerste dagen van opgewondenheid met beleid te boven, totdat op den 30 December deze provisioneele regering door den souvereinen vorst konde ontbonden worden.

Onmiddellijk na de aankomst van den prins van Oranje hadden er in dit land vele beraadslagingen plaats over den toestand en de nadere vestiging van ons vaderland, en het bepalen van de grondslagen, waarop men het gebouw van staat meende te moeten grondvesten. Van der Hoop werd bij die beraadslagingen, zoo gewigtig voor den toekomstigen staat van ons vaderland, dikwerf geroepen. Zijne rijpe ervaring en algemeene kennis gaf hem, vooral in het zeewezen, een grooten invloed, en daardoor heeft hij in die dagen voorzeker veel goeds kunnen stichten. Welligt moeten wij het aan zijnen zuinigen aard toeschrijven, dat aanvankelijk de schaal voor de marine van Nederland meer is afgemeten naar de grootte van ons land in Europa, dan wel naar de landen die het in de overige werelddeelen bezit, en de volken, die het aldaar beheert en bestuurt, maar ook, desgevorderd wordende, tegen elken vijand moet kunnen beschermen.

Den 6 April 1814 werd van der Hoop door den souvereinen vorst der Vereenigde Nederlanden benoemd tot secretaris van staat voor de marine; in Julij werd hij belast met de portefeuille van koloniën, tot dat hij in September daarin vervangen werd door den heer Goldberg. In September 1815 werd zijn titel van secretaris van staat voor de marine, veranderd in dien van minister voor de marine.

Den 13 November 1815 werd hij benoemd tot Grootkruis der Orde van den Nederlandschen Leeuw. — In den loop van 1816 werd hem uit naam van den souvereinen vorst van Nederland, door tusschenkomst van den graaf G. K. van Hogendorp, de verheffing tot den adelstand aangeboden. Die onderscheiding, hoe vurig ook door zoo velen gewenscht, lag niet in het karakter van van der Hoop; neen! hij schatte de verdienste, om tot den adel te geraken, hooger dan den adelstand zelven. Maar hoe nederig hierin ook voor zich zelven gestemd, wilde hij echter dit niet alleen beslissen, en raadpleegde daarover met zijnen zoon, A. van der Hoop te Amsterdam, die daaromtrent geheel met zijnen vader instemde, als weinig overeenkomende met zijn stand van bankier en koopman, en van der Hoop bedankte voor de verheffing tot den adelstand. De maatschappij *Deligentia* in 's Gravenhage benoemde den minister van der Hoop, den 27 Mei 1821, tot gewoon lid, en die van het Utrechtsche Genootschap tot honorair lid den 17 September van hetzelfde jaar.

Wat van der Hoop voor de Nederlandsche marine geweest is, valt niet gemakkelijk in weinige woorden zamen te vatten. De man, die van 1781 tot in zijnen hoogen ouderdom, met uitzondering van slechts weinige jaren rust, onafgebroken, eerst in aanzienlijke, en daarna in de hoogste betrekking van dezelve werkzaam was, kon veel, maar heeft ook veel *in* haar en *voor* haar gewerkt, en tot haar tegenwoordig aanzien grootendeels den grond gelegd.

De meeste belangrijke handelingen betrekkelijk het Nederlandsche zeewezen van 1781 tot 1795, en van 1814 tot 1825 werden door hem bestuurd, en zijne zienswijze had daarin den grootsten invloed. In de moeijelijke tijden vóór 1795 vinden wij, in de *Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen*, door mr. J. C. de Jonge, op schier elke bladzijde bij belangrijke marine-zaken den advokaat-fiscaal van der Hoop aangehaald en genoemd. Zijn het besognes, die men in 's Hage houdt, raadpleegt men over het uitzenden van schepen, of het verleenen van hulp aan anderen, telkens is bij de man, die rapporten stelt; uit eigene trouwe aanteekeningen mededeelingen geeft, licht verspreidt, en veel en dikwerf de belangrijkste staatsstukken voor den prins van Oranje, admiraal en generaal, opstelt, en dezen in alle marine-zaken met zijnen raad dient. Ook in andere werken van aanbelang voor de Nederlandsche marine vinden wij steeds van der Hoop in de eerste plaats genoemd, en bij iedere commissie bekleedde hij eene belangrijke plaats. Hij wilde ook, dat anderen eene goede inzage der zaken verkregen, en stelde er prijs op, dat verlichte mannen hunne denkbeelden over verschillende deelen der marine mededeelden. Van daar het werkje van den kapitein graaf T. S. van Bylandt: *Eenige bedenkingen over de Zeevaart van de Republiek in Holland*, dat op aandrang van van der Hoop is geschreven. — De *Memorie over de middelen ter uitvoering van het advys, den 28 Maart 1783 uitgebragt, om eenen vasten post op den staat van oorlog te brengen tot eene jaarlijksche equipage*, in het Ie D. Ie St. van het *Zeemans Handboek*, door van Kinsbergen medegedeeld, was oorspronkelijk door van der Hoop geschreven, en slechts door van Kinsbergen met eenige aanmerkingen vermeerderd.

Het verdient opmerking, dat de minister van der Hoop zich getrouwelijk de gelden deed uitkeeren, die voortsproten uit het verkoopen van spaanders en ander afval van hout op 's Rijks werven, die vroeger zonder beheer bleven. Deze gelden heeft hij persoonlijk geadministreerd en met interessen doen oploopen, totdat zij eene som uitmaakten van 60,000 gulden of iets meer; en het is uit deze penningen, dat het prachtige lokaal voor het ministerie van marine in het Voorhout te 's Gravenhage is daargesteld, en waarvan een groot gedeelte onlangs eene prooi der vlammen is geworden, doch ook weder in volkomen staat is hersteld.

Doch de minister van der Hoop deed meer; en zoo wij ons hadden voorgesteld eene schets te leveren van de *Geschiedenis van ons Zeewezen* onder hem, wij zouden ons hebben moeten bepalen bij verschillende zeetogten onder zijn bestuur ondernomen; moeten doen opmerken, hoe hij spoedig na de herstelling van Nederlands onafhankelijkheid in staat was eskaders uit te zenden naar de Oost- en West-Indiën en de Middellandsche Zee, die aldaar wist te onderhouden, en in staat stelde, om tot de overwinning van Palembang en Algiers zoo roemrijk mede te werken. Voorzeker zal ook elk onpartijdige erkennen, dat het geene gemakkelijke taak was het geheele korps zee-officieren zamen te stellen en te organiseren, al de werven in behoorlijke actieve werking te brengen, vele schepen op stapel te zetten en af te doen bouwen, en aan al die deelen eenheid van werking bij te zetten.

Tot den jare 1800 mogt van der Hoop zijne gade, Agnes Dedel, aan zijne zijde zien. Den 22 van dat jaar ontsliep zij, en werd den 27 daaropvolgende in de Oude Kerk te Amsterdam begraven. Dit verlies trof hem diep; in al de tijdperken zijns levens had zij hem steeds met opgeruimden moed en innige en hartelijke liefde het leven gelukkig trachten te maken.

Uit dezen echt zijn voortgesproten één zoon en drie dochters. De jongste, Anna Maria genaamd, is steeds bij haren vader gebleven en niet gehuwd geweest.

Van der Hoop streefde van de eerste trede op de openbare baan zijns levens tot aan zijnen laatsten dag met eenen onvermoeiden ijver naar het goede en edele. Zijne eerzucht en zijn streven was het welzijn des vaderlands; schitterende onderscheiding, zoo vaak het deel van hen, die in hooge betrekkingen zijn geplaatst, werd door hem niet gewenscht noch gezocht, maar zelfs met gepaste bescheidenheid afgewezen.

Zijne levenswijze was zeer eenvoudig en in overeenstemming met zijne nederige denkwijze; zijn wandel altijd godsdienstig en met weldadigheid gepaard, waar hij meende, die met vrucht te kunnen toepassen.

Ofschoon zijne hooge jaren hem alle aanspraak gaven om zijne loopbaan in stille rust te besluiten, van der Hoop bleef tot aan het einde van zijn leven, als een getrouwe wachter, met kracht van geest en wil zich op zijnen post handhaven. Eene ontstekings-ziekte bond hem onverwachts, in Maart 1825, aan zijne legerstede; maar ook toen nog bleef hij met de belangen der marine bezig. Twee dagen vóór zijnen dood, las hem de schout-bij-nacht May een lang rapport voor over het loodswezen en maakte hij daarop zijne aanmerkingen, en zelfs nog den volgenden dag, eenige uren vóór zijn overlijden, werden hem al de ingekomene stukken medegedeeld, en deed hij nog zijnen order van behandeling kennen aan den heer Stratenus, secretaris-generaal van zijn departement.

In den nacht van den 13 Maart 1825, nam de ziekte van van der Hoop in hevigheid toe, en in den vroegen morgen van dien dag werd hij afgeroepen van zijne lange, soms moeijelijke, maar niettemin zoo roemvolle loopbaan. De reeds genoemde jongste dochter Anna en zijn zoon Adriaan, zijne eenigste toen nog levende kinderen, waren daarbij tegenwoordig, en sloten met eene eerbiedige ontroering de oogen van hem, die hun in zijn leven zoo dierbaar geweest was.

In de *Amsterdamsche Courant* van den 16 Maart las men: „'s Gravenhage, den 13 Maart 1825. Heden overleed „alhier, in den ouderdom van bijna 83 jaren, Mr. Joan „Cornelis van der Hoop, Minister voor de Marine, „Grootkruis van de Orde van den Nederlandschen Leeuw. „Als mensch beminnelijk, als Staatsman trouwhartig en „opregt, verwierf hij door zijne openbare en huisselijke „deugden, te regt de algemeene achting zijner landgenoo-„ten en de bijzondere genegenheid van bloedverwanten en „vrienden."

Zijn stoffelijk omhulsel werd, overeenkomstig den wensch van hem en van de zijnen, in tegenwoordigheid van zijnen zoon, den heer Adriaan van der Hoop, en eenige vrienden, met stillen ernst, op den 17 Maart 1825, in de Kloosterkerk te 's Gravenhage ter ruste gelegd.

In 1854 overleed ook de genoemde heer Adriaan van der Hoop, die de nagelaten papieren van zijnen vader vermaakt heeft aan het rijk, ter plaatsing op het archief. Bovendien vermaakte hij aan de stad Amsterdam

zijn uitgebreid en beroemd kabinet van schilderijen, ter waarde van *f* 400,000.

Zie *Verh. en Berigt. aangaande het Zeewezen en de Zeevaartkunde door* J. Swart *en Jhr.* G. A. Tindal, D. VII. St. III.

HOOP (Willem Gerrit van der) zoon van mr. Adriaan en Susanna Sophia Dedel, werd geboren te 's Hage, 5 November 1729 en overleed te Utrecht, 26 Augustus 1791. Bij zijn overlijden was hij opgeklommen tot generaal der kavallerie en opperbevelhebber van dat wapen. Een regiment ruiters ter dienste van den staat werd naar zijnen naam genoemd. Hij huwde in eersten echt, 30 Julij 1764, Anna Theodora Louisa, baronnesse van Randwijck (geb. 1739 overl. 1785), dochter van Otto Dirk en Clara Margaretha Mackay. De vaandrig bij de Hollandsche gardes, Frans Steven Carel Philip van der Hoop, vermeld in het *Vervolg* op Wagenaar, D. XVI. bl. 94, was hun oudste zoon.

Een tweede zoon, Adriaan van der Hoop, majoor in Nederduitsche dienst, verliet in 1795 het vaderland, en verwekte in het huwelijk met Anna Geertruida Kolff, dochter van Gualtherus en Anna Bolani, twee zonen, Walter en Willem Gerrit van der Hoop, die zich in Hessen-Darmstadt vestigende aldaar met twee zusters, baronessen von Dörnberg Heiden zijn gehuwd, terwijl zij aldaar in den adelstand met den titel van vrijheer zijn opgenomen.

De generaal van der Hoop huwde in tweeden echt, Arnoudina Reiniera van Hasselt, dochter van Bartold en Maria Theodora van Essen, doch verwekte bij haar geene kinderen.

HOOP Junior (Adriaan van der) werd den 2 van Zomermaand 1802 te Rotterdam uit deftige ouders geboren. Hij ontving eene beschaafde, doch geen geletterde opvoeding. De laatste zou welligt met zijn natuurlijken en reeds vroeg zich openbarenden aanleg voor kunst en wetenschap beter zijn overeengekomen en hem welligt in eenen stand geplaatst hebben, waarin hij met meer roem voor zichzelven en grooter nut voor anderen, dan in den handelstand, werkzaam had kunnen zijn. Het grootste deel van zijn tijd wijdde hij dan ook aan de beoefening van letteren, kunsten en wetenschappen. De Engelsche, Fransche en Hoogduitsche taal met de letterkunde dier volken was hij meester; ook was hij niet onbedreven in de taal der Romeinen, zelfs zou hij de dichters in die taal hebben verstaan. Of hij van een geleerde beoefening zijner moedertaal werk maakte is twijfelachtig. Ten minste zijne woordkoppelingen naar het voorbeeld van Bilderdijk, zijn niet alle overeenkomstig den aard en de regelen onzer moedertaal. Gelukkiger was hij in de beoefening der poëzy. Sedert 1830 zond hij een groot aantal grootere en kleinere dichtstukken in het licht. Zeer verschillend was wel hunne waarde, doch uit bijna allen bleek dat hij niet weinig dichterlijken aanleg had ontvangen. De menigte zijner dichtstukken strekt reeds ten bewijze, dat hij aan hunne beschaving, aan de volmaking van zijn talent, weinig tijd kon toewijden. De gebreken, die men in zijnen dichttrant opmerkte, bleven hem dan ook voortdurend kenmerken en overschaduwden niet zelden vele van de goede eigenschappen zijner poëzy, en men heeft het dikwerf in openbare beoordeelingen betreurd, dat hij daardoor niet geheel voldaan heeft aan de verwachting die men van hem had opgevat. Hij onderscheidde zich vooral ook daardoor, dat hij ijverig gebruik maakte van de omstandigheden des tijds en niet ligt eene belangrijke gebeurtenis liet voorbijgaan, zonder haar te bezingen. Daarvan getuigen eene menigte van stukken in 1830 en 1831 uitgegeven.

Zij werden dan ook met geestdrift ontvangen, zelfs mogten zijn *Tiendaagsche veldtogt* een derden en zijn *Rouwklagt bij het overlijden van Neêrlands Koningin* een tweeden druk beleven. Vooral verdiende de *Rouwklagt* die onderscheiding ten volle. Ook wordt zijn *Warschau, dichterlijke krijgstafereelen* onder zijn beste kunstgewrochten geteld. In 1832 nam van der Hoop met zijn vriend mr. P. S. Schull de redactie op zich van het tijdschrift *Bijdragen tot Boeken en Menschenkennis* bij J. van Houtrijve Jr. te Dordrecht in het licht te geven. Na den dood van Schull (1835) heeft hij deze onderneming nog eenigen tijd vervolgd.

Menig dichtstuk en menige boekbeoordeeling van zijne hand is in dat tijdschrift bewaard. Men vindt de eerste ook in verschillende jaarboekjes tusschen 1830—1842 in het licht gekomen. Hij was een ijverig lid en bestuurder van het letterkundige genootschap Verscheidenheid en Overeenstemming te Rotterdam. Hij las daar als ook in Diversa sed Una te Dordrecht, in Dilegentia te 's Hage en in de verschillende afdeelingen der maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen zijne meeste dichtstukken voor.

Hij was lid van de maatschappij van Ned. letterk., correspondent der 2de kl. van het Kon. Ned. instituut, ridder van de orde van den Ned. Leeuw. Hij overleed te Rotterdam den 4 November 1841.

Men heeft van hem:

Poëzy, Amst. 1830, gr. 8°.

Aan de vorsten van Europa, Rott. 1830, gr. 8°.

Nicolaas keizer aller Russen, lierzang, Rott. 1830, gr. 8°.

Nederland met betrekking tot het verledene, het tegenwoordige en toekomstige, Rott. 1831, gr. 8°.

De Kanonneerboot, romance, Rott. 1831, gr. 8°.

De koning en het leger, Vaderl. zang, 3de dr., Rott. en Amst. 1831.

Hobein, Vaderl. romance, naar het Fransch, Rott. 1831, 8°.

Het nationaal congres, fragment, Rott. 1831, gr. 8°.

Aan Holland, lierzang, Amst. 1831, gr. 8°.

De bekeerde liberaal of het mislukte verraad, blijspel, Rott. 1831, kl.

God met ons, Danklied bij het ontwijken der Engelsche vloot aan Hollands kust, Rott. 1831, gr. 8°.

Hugo en Elvire, romantisch treurspel, Rott. 1831, gr. 8°.

De Tiendaagsche Veldtogt, Amst. 1831, gr. 8°.

A. v. d. H. *en* L. van den Broek, *Europa en Nederland*, Rott. 1832, 8°.

Warschau, Dichterlijke Krijgstafereelen, Amst. 1832, gr. 8°., waarvan een fragment is overgezet door Clavereau in het Fransch, in *Bijdr. tot Boek. en Menschenk.*, D. II, p. 104.

De togt naar Ter Vueren, Heldenzang, Rott. 1832, gr. 8°., 3de dr.

De Cholera, Graf- en Boetklanken, Rott. 1832, gr. 8°.

Aan het kasteel van Antwerpen, Rott. 1832, gr. 8°.

Het Metalen Kruis, op muzyk gebragt door L. Hageman, Dordr. 1832, gr. 8°.

Aan den generaal Chassé, Rott. 1833, gr. 8°., door Saunders in het Engelsch vertaald in *Bijdr. tot Boeken en Menschenkennis*.

Willem Tell, Zwitsersche Tafereelen, Amst. 1833, gr. 8°.

De Koning van Rome, zangen des tijds, Amst. 1833, gr. 8°.

Leyden ontzet in 1574, Dichterlijk verhaal, Amst. 1833, gr. 8°.

Welkom in Nederland, Dichtgroete, toegezongen aan H. K. H. de Erfprinses van Oranje, gecomp. voor zang en piano door S. Samertini, Middelb.

Het slot van IJsselmonde, een berijmd verhaal met eene plaat, Dordr. 1834, 8°.

A. v. d. H. en P. S. Schull, *Vertellingen in rijm en proza*, Dordr. 1835, gr. 8°.

Johanna Shore, treursp. in vijf bedrijven, Dordr. 1834 kl. 8°.

Een uur te laat of het verijdeld Tweegevecht, Dordr. 1834, kl. 8°.

Han van Klipstadur, tooneelspel, Dordr.

Najaarsloveren, poëzy, Dordr.

De Deensche Vesper, eene legende, 2 d., Dordr.

Lentelied, toegezongen aan den koning der Nederlanden, Dordr. 1834, gr. 8°.

Iwan en Pauleska, Poolsche romance, Rott. 1835, gr. 8°.

Het Pinksterfeest, dichtstuk, Amst. 1835, gr. 8°.

La Esmeralda, een verhaal Victor Hugo nageschetst, met eene plaat, Dordr. 1836, gr. 8°.

Gods. Harptokkelingen, het Hoogd. van Agnes Fransz., vrij gevolgd, Rott. 1837, 8°.

Rouwklacht bij het overlijden van Neerlands koningin, 's Hage 1837, gr. 8°.

Byron en Moore, vier gedichten, benevens de vertalingen, Amst. 1837, gr. 8°.

De Renegaat, een berijmd verhaal, Amst. 1837, gr. 8°.

Het Klaverblad, oorspronkelijke verhalen aan de geschiedenis des vaderlands ontleent, Rott. 1838, gr. 8°.

De weldoende Engel, romance, Rott. 1838, gr. 8°.

De Horoscoop, treurspel in vier bedrijven, 's Gravenh. 1838, kl. 8°.

Han van IJsland, dramatisch tafereel, Dordr 1837, gr. 8°.

Het verjaarfeest, zinnebeeldig tafereel, in twee afdeelingen, ter gelegenheid van 's konings verjaardag en vijf en twintigjarige regering, Rott. 1838, gr. 8°., (ook in goud gedrukt).

Oranjes wederkomst in 1813, herdacht; huisselijk zinnebeeldig tafereel, in twee afdeelingen, Rott. 1839, kl. 8°.

Columbus, een dichtstuk, met eene plaat, Amst. 1840, gr. 8°.

Van Speijk, eene winterfantazy, Dordr. 1840, gr. 8°.

Des konings inhuldiging, vaderlandsche feesttoonen, Rott. 1841, gr. 8°.

Feestviering der maatschappij: Verscheidenheid en Overeenstemming, ter gelegenheid van haar 75jarig bestaan, 1835 (*Algemeen verslag door G. de Meijer, redevoering door R. H. van Someren, en feestzang door A. van der Hoop*, Rott. 8°.)

Bijdragen tot Boeken en Menschenkennis, verzameld door P. S. Schull en A. van der Hoop, 1832—1837, V d. 20 stukken.

Na zijn dood verschenen:

Lente en Herfst, nagelaten en verspreide Gedichten, Rott. 1842, gr. 8°. en *Gedichten*, te Leyden bij A. W. Sijthoff, 1859—61 in 4 dln. met zijn portret in het licht gegeven. In genoemde *Bijdragen* schreef van der Hoop o.a.

D. I. *Alex. Dumas, Napoleon of dertig jaren van Frankrijk* (*Boekbeoord*)

Aan den heer en mr. J. van Lennep, na het lezen zijner uitboezeming en zijner dichtregelen aan de Noordstar.

J. R. Schimsheimer, Urania, (*Boekb.*)

Het metalenkruis, op muzyk gebragt door L. Hagemann.

II. *Laatste brieven van Jacopo Ortis door Ugo Foscolo*, (*Boekb.*)

Mes Loisirs, (*Boekb.*)

In den Vriendenrol van den heer Jakob van Eeghen.

III. *De Taal.*

Lentelied.

De dood van den Cid, Spaansche romance.

V. *Shakspeares Macbeth*, (*Boekb.*)

Aan het spotschrift *Hippokreen-ontzwaveling* had hij geen deel.

Zie *Kunst- en Letterb.* D. II. bl. 336, 337; G. de Meijer, *Gedachtenis rede enz. te Rotterdam gehouden in de Letterk. Maatsch. Verscheidenheid en Overeenstemming* 11 *Dec.* 1841, Rott. 1842; G. Th. Mohrman, *Hij is niet meer! Weemoedstronen; Mevrouw van der Hoop toegezongen*, Amst. 1841; *Handel. der Maats. van Ned. Letterk. te Leiden* 1842; van der Aa, *Nieuw Anth. Biogr. Crit. Woordenb.*, o. h. w.; *Naamr. van Boek.* van de Jong en Brinkman.

HOOP Jrs zn. (Adriaan van der) zoon van den vorige, werd reeds vroeg door zijn vader in de letterkundige wereld ingeleid, en maakte al verzen toen hij naauwelijks schrijven kon. Jong had hij zijne moeder verloren, aan wie hij steeds met weemoed bleef denken. Had zij hem ter zijde gestaan, welligt zou hij met meer wijsheid zijn levenspad hebben bewandeld. Ook zijn vader ontviel hem vroeg. Aan de akademie te Leyden viel hij in een maalstroom die hem meêsleepte. Hij moest eindelijk uit Leyden weg en vertrok naar den Briel, om daar in ernstiger omgeving zijne studien wederom op te vatten en zich voor het candidaats examen in de regten voor te bereiden. Te Leyden weergekeerd, verviel hij in zijne vroegere afdwalingen, tot dat hij eindelijk van kwaad tot erger gekomen zijn heil aan andere kusten ging zoeken. Naar de kaap de Goede Hoop gezeild, vertoefde hij daar eenigen tijd, en kwam toen terug in 't vaderland, altijd nog vasthoudende aan de mogelijkheid om zijne studien te kunnen volbrengen. Dit gelukte echter niet. Hij zwierf rond, dan hier dan daar, verkocht even als voor zijn vertrek zijn pen en talent en kwijnde eindelijk weg in een vergeten hoek. Hij was een van degenen aan wien de natuur voor het talent en 't gevoel dat zij hun kwistig schenkt, geestkracht onthoudt. Hij bezat eene bijzondere gemakkelijkheid in het schrijven van verzen; toen de wereld in 1848 in rep en roer stond hield hij met een zijner vrienden een correspondentie over de politieke gebeurtenissen in dichtmaat; als secretaris van zekeren kring was hij gewoon de notulen in verzen te houden. Hij improviseerde over allerlei onderwerpen op het papier met verwonderlijke vlugheid. Van zijne verzen zullen gewis zijne *Daguerrotypen*, en daaronder bijv. „Het eerste" en „Het twaalfde" het langst in 't geheugen blijven. Het was een genre dat hij schiep, een genre, waarin hij het eenvoudig huiselijk leven op den voet betrapte en naief, dikwijls komisch, zelfs nu en dan met humor wedergaf.

Onder zijne andere verzen zijn er die zich gunstig onderscheiden door waar gevoel, maar ook vele, waarbij hij zich zeer alledaagsche onderwerpen en versleten toestanden tot stof koos, en die zich alleen laten lezen om den gemakkelijken vorm waarin zij gegoten zijn. Zijn laatste bundeltje *Poëzy* verscheen in 1862 bij Gebrs. van Es te Amsterdam. Onbetwistbaar was van der Hoop met talent, met gevoel, met vlugheid van opvatting bedeeld en het is te bejammeren, dat die schoone gaven zich niet vrijer en ruimer bij hem mogten ontwikkelen.

Hij stierf te Heusden den 13 Februarij 1862, in den ouderdom van 36 jaren.

Men heeft van hem:

Roepstem aan beweldadigden. Dichtregelen, Amst. 1850, gr. 8°.

Twaalf Daguerrotypen, Leyd. 1851, 2de dr.

Geloofsbelijdenis, Leyd. 1851, gr. 8°.

Geen Aalmoes. Dichtregelen, ten voordeele van de betrekkingen der verongelukten te Hellevoetsluis, 's Gravenh. 1852, gr. 8°.; door Clavereau in het Fransch vertaald. (*Pas d'Aumône*).

Twee dichterlijke uitboezemingen aan Z. M. den Koning en R. L. Andringa de Kempenaer, 's Hage 1853, gr. 8°.

Voorjaars-rente. Bloemlezing in poëzy uit de Leidsche Almanakken van 1842—1853, onder redactie van J. v. d. H., Leyd. 1853.

Drie dichterl. uitboezemingen na de lezing der laatste brochure en nader bekomen inlichtingen ter zake der verhouding tusschen Jonkheer R. L. van Andringa de Kempenaer en Koning Willem II. Uitgegev. door L. L. van Andringa de Kempenaer, Amst. 1853, gr. 8°.

Gekrenkt eergevoel. Een kreet van verontwaardiging na het lezen van den Franschen Moniteur, Leyd. 1853, gr. 8°.

In den Nieuwen Rotterdamschen Schouwburg. Uitboezeming en Opwekking. Dichtregelen. Rotterd. 1853, gr. 8°.

Nieuwe Daguerreotypen, Schied. 1853, 16°. met een pl.

Twaalf Daguerreotypen, Schied. 1853, 16°. 3de dr.

De Blindgeborene, Leyd. 1854, gr. 8°.

De dierenvriend, in rijmpjes voor jonge kinderen, Leyd. 1852, kl. 8°. 1855 3de dr.

De dierenwereld, in rijmpjes voor jonge kinderen, Leyd. 1853, kl. 8°. 1855 3de dr.

Een Lente-offer. Ten behoeve van de Weduwen en Weezen der met Hollands Koning en de Vrouw Petronella omgekomen Zeelieden, Rott. 1854, gr. 8°.

Leve Vader Bilderdijk! Een kreet van verontwaardiging na het verhandelde op het vierde Ned. Taal- en Letterk. Congres, gehouden op Vrijdag den 22 Sept. 1854. Leyd. 1854, 8°.

Schetsen. Prosa. Schied. 1854, met vign., gr. 8°.

Verspreide Gedichten. Schied. 1854, met portr. gr. 8°.

Bij de Maskerade. Junij 1855. Leyd. 1855, gr. 8°.

Een zang des tijds, bij het eindigen van de Zomervacantie en de bestaande verdeeldheid, aan de Utrechtsche Studenten toegewijd, Utr. 1855, gr. 8°.

Hoe men zijn brood verdient. A. B. C. naar plaatjes van G. J. Bosch, Leyd. 1855, gr. 8°.

Kinderpoëzy. Mijmeringen en lessen uit het Kinderleven. Leyd. 16°. met gekl. pl.

Weêr de oude winterdeun. Leyd. 1855, gr. 8°.

F. H. Grob en A. v. d. H., *Godsdienstig A. B. C., in een verloren oogenblik vervaardigd*, Leyd. 1855, kl. 8°., met gekl. pl.

De gelaarsde Kat, of hoe de markies van Carabas een groot en rijk heer werd, Leyd. 1856. met gekl. pl.

De Goudmaker. Drama in vijf bedrijven, Schied. 1856, gr. 8o.

Voor Hollandsche Knapen en Meisjes. Mijmeringen en lessen uit het kinder leven, Leyd. 1856, kl. 8o., met gekl. pl., 1858, 2de dr.

De bewoners van ons vaderland geschetst in platen met bijschriften door A. v. d. H., Leyd. 1856, kl. 4o., Nr. 1—4.

Bundel blijspelen, Amst. 1ste en 2de aflev., 1856, waarin A. v. d. H. *Een Coup of de huwelijks advertentie. Schets voor Rederijkers.*

H. Heine, *Poëzy en Prosa door* A. v. d. H., Schied. 1856, kl. 8o.

Prenten Album, ontleend aan de Vaderl. Geschiedenis, met bijschriften van A. v. d. H., Leyd. 1856.

De Nieuwe Rijschool. Een beweegbaar prentenboek met rijmen door A. v. d. H., Schied. 1856, lang 4o.

Bedorven Kinderen. Schetsen, Leyd. 1857, 4o.

De bewoners van ons vaderland geschetst in 24 platen, met bijschriften, vertellingen door B. ten Haaften, Leyd. 1857, gr. 12o.

De Nieuwe Moeder de Gans en de gouden eijeren, Leyd. 1857, kl. 8o. met 8 gekl. pl.

Gedichtjes op geboorte- nieuwejaars- en bruiloftsfeesten en gebeden voor de jeugd, Leyd. 1857, kl. 8o.

Liederen, Leyd. 1857, kl. 8o.

Bedorven Kinderen, Schetsen, Gedichten, Leyd. 1859 1e d.

Gedichten, Leid. 1859—1862, 4 dln. gr. 8o.

Terug. Een lied. Rott. 1860, gr. 8o.

Liederen (Carpentier vrij gevolgd), Leyd. 1860, 12o.

Gustav Süs. Het Kind en zijne lievelingen. Prentjes en versjes door A. v. d. H., Leyd. 1861, 4o.

Eerbied voor 't Bosch! Een kreet van verontwaardiging, 's Hage 1862, 8o.

Waarheid en Kunst, Schetsen en Fantasieën, Amsterd. 1862, 8o.

Poëzy. Amst. 1862, 8o.

Men vindt ook gedichtjes van hem in *Prettig en nuttig bezig zijn*, Leyd. 1861, en andere liedboekjes, almanakken enz. Hij was ook redacteur van het jaarboekje *Daphné, Nederl. Poëzy* en schreef vele naamlooze stukken.

Zie *Nederl. Spectator* 1863, Nr. 9.

HOOP (Cornelia van der) volgens sommigen dochter van mr. Hubert van der Hoop en Maria Mol, volgens anderen van den notaris en procureur J. van der Hoop, denzelfden die met mr. Geeraerd Paeu van den vermaarden „Dordrechtschen operateur en steensnijder Sasbout Souburg een zilveren kop ontving" na het winnen van zijn regtsgeding, bloeide in het midden der 17de eeuw. Zij beoefende de poëzy, en hare schoonschriften werden gelijk gesteld met die van Maria Strick. Zij was te Dordrecht geboren en een vriendin van Margaretha Godewijck, die haar

»Een Spiegel der deugden, Beminster van den vrede,
»Voorbeeldster van de deucht, Opqueeckster van de zeden,
»Verfoeyster van de nijt, Voortplantster van het goet,
»Verachtster van den haet"

noemde en een gedichtje onder hare beeldtenis schreef.

Zie G. D. J. Schotel, *Avondst.*, bl. 163.

HOOP (Everhardus Johannes Thomassen à Thuessink van der) werd in 1809 te Groningen geboren, studeerde aldaar in de regten en werd den 14 Junij 1834, na het verdedigen van een *Specimen historico-politicum inaugurale, quo exponitur et dijudicatur Guilielmi* III *agendi ratio in rerum Anglicarum mutatione* tot doctor in de beide regten werd bevorderd.

Hij vestigde zich te Assen, waar hij sedert eene regterlijke betrekking bekleedde.

Van der Hoop was een man van geloof. Hij stelde een onbepaald vertrouwen op den Heer. Zooveel in zijn vermogen was, begunstigde hij elke poging tot verspreiding van het Evangelie. Schoon zich met de afgescheidenen der kerk innig vereenigd gevoelende, begaf hem zijne christelijke liefde, ook buiten den kring, met wien hij door gemeenschap des geloofs vereenigd was, niet, doch zijne verdraagzaamheid ontaardde niet in onverschilligheid jegens de waarheid. Hij verwierf zich als man en vader, als vriend en broeder, als burger en ambtenaar de algemeene achting en de onbekrompenste getuigenis van regtschapenheid. Zijn laatste en belangrijkste arbeid was de oprigting eener lagere school, waarvan het doel is het onderwijs aan christelijke opvoeding dienstbaar te maken.

In 1843 gaf van der Hoop in het licht *de Conclusie over den Turfaccijns genomen in de teregtzitting der Arrond. Regtbank te Assen van 2 Januarij* 1843, gedrukt te Assen ter Prov. drukkerij.

Hij overleed in Julij 1852, in den ouderdom van 43 jaren

Een opstel ter zijner nagedachtenis gewijd door prof. V(aleton) vindt men in de *Vereeniging, Christelijke Stemmen*, D. VII. (1853) bl. 310.

HOOREMANS, secretaris van Weede van Dijkveld, gedeputeerde te velde. In 's rijks archief te 's Gravenhage bevinden zich de brieven door beide heeren uit het leger van Namen (1695) aan de staten generaal geschreven, waarin schier van dag tot dag van den voortgang der belegering van Namen berigt wordt gegeven. Van deze brieven, waarvan slechts één in den *Europeschen Mercurius* gevonden wordt, heeft Bosscha gebruik gemaakt in zijn *Neêrl. Heldend. te Land.* Zie aldaar D. II. bl. 273.

HOOREN (Jan van) bouwmeester te Amsterdam in den aanvang der 17de eeuw. Hij was vermaagschapt aan P. C. Hooft.

Zie Hooft's *Brieven*, Amst. 1738, Nr. 270: Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III bl. 744.

HOORENBERGH (Johan Reinhardt van) was met zijn regiment in den slag bij Senef, 11 Aug. 1674.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend te Land*, D. II. *Bijl.* II.

HOORENMAKER (Lodewijk) geboren te Gend, mogelijk dezelfde met Lodewijk van Gend, een der Watergeuzen die den Briel hielp innemen, later luitenant van den gouverneur van Haarlem gedurende het beleg, Wybout Ripperda en met hem, na het overgaan der stad, onthalsd.

Zie Bareuth, *Holl. en Zeel Jubels*, bl. 56; Schrevelius, *Beschr. van Haarl.*, 1648, B. III. bl. 137; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 237.

HOORICK (Adriaan van). Zie SCHELDEN (Paulus van der).

HOORN (Anna van). eene Amsterdamsche dichteres in het begin der XVIIde eeuw. Johan van Beverwijck schrijft, bl. 163 van zijn *Wtnementheyt des Vrouwelycken Geslachts*: „leeft mede noch t' Amsterdam Anna van Hoorn, wiens hooge geleertheyt door verscheyde dichters in 't Italiaansch, Francoisch en Nederduitsch geroemt wert."

Zie *Navorscher*, D. H. bl. 60, 61.

HOORN (Arnoldus van), Hoorne, Hornes, Horn, Heurn, Heurne, uit het hoog adellijk geslacht van dien naam, zoon van Willem VI van Hoorn en Adelheid van Kleef, was juist te Rome, waar hij een proces voerde tegen den domproost Zuederus Uterloo, over het aartsdiakenschap van Utrecht, toen hij door de prelaten en kanunniken van Utrecht tot bisschop werd gekozen, in plaats van Johannes Vernenburch, 13 Junij 1371 gestorven. Paus Gregorius XI bevestigde die keus, waarop Arnoldus terstond naar Utrecht terugkeerde, waar hij den 28 September van dat jaar met groote eer werd binnengehaald en in de St. Maria's kerk den eed aflegde. Heda noemt hem „een geleerd man, van deftige gestalte, beleefd en vriendelijk, ook niet vervaard de wa-

penen, zoo noodig, aan te schieten:" de vervolger van Beka een „vir bellicosus, die meer werk maakte van de wapenen als van de boeken." Zeker is het, dat hij zich vrijwillig, zonder noodzaak, in den Gelderschen oorlog over de erfopvolging, na doode van hertog Reinoud stak en op het punt was zelf in handen der vijanden te vallen. Ook geraakte hij in oorlog met de Hollanders, doch betaalde de schulden van het bisdom en loste de verpande plaatsen.

In 1379 werd hij, na den dood van Johannes van Arkel, door Paus Urbanus VI tot bisschop van Luik aangesteld. Ook hij moest toen, gelijk zijne voorgangers, verscheiden oorlogen en onlusten doorstaan. Onder anderen heeft hij in 1383 tegen den heer van Ravenstein krijg gevoerd, bij welke gelegenheid hij het kasteel van Ravenstein belegerde. Men had de koolgravers van Luik ontboden, om de muren van het kasteel te ondermijnen en door buskruid te vernielen. De vrede werd echter getroffen. Arnoldus stierf bemind en geacht den 8 Maart 1389 en werd begraven in de kerk van het klooster Keizersbosch der orde van Premonstreit welke door zijne voorouders gesticht was.

Zijn wapen is afgebeeld in de *Batavia Sacra*, D. I. bl. 273, die ook meldt, dat zijn afbeelding in bisschoppelijk gewaad toen nog in het hof der graven van Hoorn te 's Hage gevonden werd. Aldaar worden ook de vrijheden vermeld, die deze bisschop aan de Leydenaars gaf.

Zie Carpentier, *Hist. de Cambray et de Cambresis*, P. III. p. 696—699; L'Espinay, Livr. I. p. 138, 139; Christinaean, *Jur. Her.*, P. I. p. 23, 293, 294; *Nobiliaire des P. B*, T I. p. 6, 164, 313, 314, 369, T. II. p. 488—492; *Supplém.*, p. 154, 155; Miraeus, *Donat. Belg.*, Lib. I. C. 81, 128; Hoogstraten, op de woorden *Boxtel* en *Hoorne*; Butkens, *Troph. de Brabant*, T. I. p. 418, 611, 621, T. II. p. 50—52; *Supplém aux Trophées*, T. I. p. 164, 217, 220, 221, 292, 293, T. II. p. 12—14, 21, 22; *Quartiers Généal*, T. I. p. 37, 145, 267, 325; Buchelius *ad Hedam*, p. 258; H. van Papendrecht, *Anal. Belg.*, P. VI., p. 23, 41, 45, 405, 471; te Water, *Verb. der Edel.*, D. II. bl. 471 (over het geslacht); Joan. à Leydis, Lib. XXXI. C. 14, 17, 19, XXXIII. C. 20, 24, XXXIV. C. 23, 25, 27, 30, 31; Phil. à Leydis, *de Cura Reipubl. Cas.* LXI. p. 210; *Vermeerd Beka*, bl. 275; *Bat. Sacra*, T. I. p. 273 seqq.; *Chronica de Trajecto* ap. Matthaei *Anal. vet. et med. aevi*, T. V. p. 373 seqq.; *Chronic. Joh. de Beka*, p. 308; Chapeauville, *Gesta Pontific. Tungr.*, T. III. p. 61, 62, 66; van Gils, *Kathol Meyer. Memorieboek*, bl. 32, 74; van Gils en Coppers, *Nieuwe Beschrijv van het Bisdom van 's Hertogenb.*, D. I. bl. 61, 141; M. Vossius, *Annal Holl. et Zeel.*, p. 368, 369, 370, 371, 374, 379, 381, 408; Matthaei *Anal.*, T. III. p 271; *De jure Gladii*, C. XIV. p. 332, 338; *Utr. Jaarb.*, D. I. bl. 18; Wagenaar, *Vad Hist.*, D. III. bl. 107, 108, 109; van der Chijs, *de Munten der Graven en Hertogen van Gelderland*, bl. 379; *de Munten der Heeren en Steden van Overijssel*, bl 67, 68; *de Munten van Friesland, Groningen en Drenthe*, bl. 598; *de Munten van de Bisschoppen en der Heerlijkheid de Stad Utrecht*, bl. 111, 127—134; *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. X. bl. 351.

HOORN (Gerard van) graaf van Bassigny, broeder van Maximiliaan, werd door Frederik Perenot, heer van Champaigny, in 1578 met anderen te Brussel ontboden, „waar, zegt Hooft, een verbond geteekend en een verzoekschrift opgesteld werd op naame der geestlykheit, des Aadels, der Majestraat, en gemeente van Brussel, aan den Aartshertogh. T' had het oogh op beweeren: dat men bij 't Roomsch geloof en 's Koninx gehoorsaamheit, twee punten zoo hooglyk en menigmaals belooft, behoorde te blijven: immers geen oeffening van strydighen godsdienst, binnen Brussel, zetel der Landsheeren, te gedooghen: alzoo luttel als Paris zulx, te dien inzight, leed."

Zie Hooft, *Ned. Hist.*, B. XIII. bl. 585; Te Water, *Verbond der Edel.*, D. II bl. 474.

HOORN (Johannes van) sedert 1484 bisschop van Luik, onder den naam van Johannes IX. Ter oorzake van twee mededingers, die eindelijk van hunne aanspraak op de bisschoppelijke waardigheid afzagen, werd hij eerst na een tweejarig openstaan van den bisschoppelijken stoel ingehuldigd. Deze waren Jacobus de Croy, broeder van den graaf van Chimay en Johannes van Aremberg. De bisschop had echter, kort na zijne inhuldiging, met de aanhangers van laatstgenoemde een hevig verschil, dat door den eerstvermelde zoo werd voortgezet, dat daaruit een oorlog ontstond, die eerst in 1492 eindigde. Johannes van Hoorn overleed den 16 Januarij 1505 te Maastricht, en is in de kerk der Minderbroeders buiten die stad begraven. Van dien kerkvoogd bestaat nog een oorspronkelijke brief van den 23 April 1485, waarbij hij toestemt in het opbouwen en hernieuwen der kapel van O. L. Vrouw, welke zich in de St. Jans kerk te 's Hertogenbosch, ten noorden van het groote koor bevindt. Hij rigtte ook in 1493 het kapittel te Boxtel op en bevestigde den 21 Januarij 1496 de broederschap van het H. Sacrament des Altaars.

Zie Chapeauville, *Gesta Pontific. Tungr.*, T. III. p. 228, 233; Coppen en van Gils, *Nieuwe Beschrijv van 's Bosch*, D. III. bl. 67, 68; van Gils, *Kath. Meyer. Memorieboek*, bl. 35.

HOORN (Johan van), baron van Boxtel en Bassigny, heer van Lokeren, Hupi, Kessel en St. Maxent, door Bor, van Meteren, Beverwyck, Oudenhoven, Balen, Bareuth en anderen verkeerdelijk Maximiliaan genoemd, zoon van Philips van Hoorn en Clara van Renesse, voegde zich bij de bondgenooten en onderteekende het smeekschrift der Edelen. Nadat Dordrecht zich aan 's Prinsen zijde had gevoegd, werd hij tot kapitein-generaal en gouverneur der stad aangesteld. Beducht dat Alva, vergramd over het gedrag der regering ten aanzien van Bossu gehouden, de gevangenneming der voornaamste geestelijken en magistraatspersonen, en vooral over de inroeping der Watergeuzen en de erkenning van Willem I, bloedige wraak mogt nemen, stelde hij de stad, zoo goed hij konde, in staat van tegenweer, oefende de burgerij in den wapenhandel en verzamelde een leger van 4200 man, dat hij gedeeltelijk gebruikte om den graaf van der Mark bij te staan in het beleg van Gorinchem, welke stad zich, nadat de Dordsche oorlogschepen het inbrengen van soldaten langs de Lek belet, en den grave van Bossu, die haar trachtte te ontzetten, veel afbreuk gedaan hadden, den 1 October (1572) aan 's prinsen zijde voegde. Van Hoorn die reeds vroeger den prins met vrucht had gediend, werd ook, toen de graaf van der Mark bij hem en de staten in ongunst vervallen was, door hem gekozen om een vergelijk tusschen van der Mark en de staten te treffen, wat zij hem schuldig waren, wegens de diensten den lande bewezen. De staten zich van 's Hertogenbosch willende verzekeren gaven hem het bevel over de bezetting, behendiglijk binnen die stad gebragt. Dan, ziekelijk wordende, vertrok hij van daar en liet het bewind over aan zijn zoon Maximiliaan, doch voor hij vertrok deed hij aldaar den geloofsvrede afkondigen. Hij huwde Maria van St. Aldegonde, daarna met Anna van Flodorp, weduwe van Loë van Wissen, eindelijk Anna van Brederode (1596). Hij overleed te Utrecht in het jaar 1600 (of 1606) in den ouderdom van 75 jaren en werd te Vianen bijgezet in het graf der Brederodes.

Zie *Nob. des P. B.*, T II. p. 497; Haraei *Ann. Brab.*, T. III. p. 37; van der Haer, *de Tum. Belg.*, L. II. p. 204; Bor, *Ned. Oorl.*, B. VI. bl. 276, 313, B. XIII. bl. 119; Hooft, *Ned. Hist.*, B. IV. bl. 131, B. V. bl. 196, B. VI bl. 254, 313; van Meteren, *Ned. Geschied.*, B. III. bl 66; Le Petit, *Chron*, Livr. XII. p. 376; Beverwijck, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 353; Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 843; van Berkum, *Beschrijv. van Schoonhoven*, bl. 513; Bareuth, *Holl. en Zeel. Jubelj.*, bl. 35; van de Wall, *Priv. van Dordr.*, St. VI. bl. 1377; Te Water, *Verbond der Edel.*, D. II. bl. 470; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 63, 73; Kok, Hoogstraten.

HOORN (Graaf Johan Belgicus van), baron van Boxtel, heer van Lokeren, luitenant-generaal, trad bij het aanbreken van den tweeden oorlog tegen Groot-Brittanje als adelborst in dienst. Zijn aanslag op Woerden mislukte, doch toen kort daarna Oudewater door de Franschen verlaten en door 2000 mariniers ijlings hernomen, versterkt en tot een niet onbelangrijke grensvesting gemaakt was, deed hij, toen luitenant-kolonel en bevelhebber dier stad, dikwerf gelukkige togten naar den vijand. Berigt gekregen hebbende dat 500 Franschen, met omtrent 300 sleden, ter plundering in aantogt waren naar de dorpen Linschoten, Oudewaterbroek en Papekop, boden zich 400 schutters aan, om tegen de plunderaars uit te trekken; 't werd hun toegestaan en,

allen op schaatsen overvielen zij op 't onverwachtst de vijanden, schoten er eenigen neder, kwetsten er velen en joegen de overigen op de vlugt, zoodat zij al het geroofde moesten achterlaten. De vlugtenden eindelijk eenige hooibergen vindende, waar achter zij konden post vatten, begonnen zich te weer te stellen tegen hunne vervolgers; maar inmiddels kwam de graaf van Hoorn zelf, met den overste Jorman en eenig krijgsvolk aan; de Franschen namen op nieuw de vlugt, de dappere schutters vervolgden hen tot voor de poorten van Woerden en Montfoort en keerden met 40 krijgsgevangenen zegevierend binnen Oudewater terug. Zij hadden slechts 3 gekwetsten bekomen, de Franschen 45 dooden achtergelaten. Toen de republiek, door den vrede met Engeland, ter zee de handen ruimer kreeg, en hare vloot, niet meer ter bescherming der vaderlandsche kusten behoefde te waken, zond zij een gedeelte harer landmagt, onder het opperbevel van den kolonel Uyttenhoven, onder wien, schoon hooger in rang, de graaf van Hoorn stond, naar het eskader van de Ruiter aan boord. De vloot stevende naar Martinique, doch keerde onverrigter zake naar het vaderland terug. In April 1677 nam hij deel aan het gevecht bij Mont-Cassel, en in Augustus te St. Denis, waar hij zich even dapper gedroeg. In 1693 had hij het bevel te Veurne, welker bezetting uit Nederlanders en Engelschen bestond, toen die plaats door den maarschalk Bouflers werd aangetast. De flaauwe verdediging dezer plaats is door sommigen gegispt geworden. Zij kan echter op de meermalen betoonde kloekmoedigheid van den graaf van Hoorn geen vlek werpen, die de spoedige overgaaf volkomen kon regtvaardigen door een schriftelijk en bij herhaling hem gegeven bevel, om het niet tot het uiterste te laten komen, maar liever de bezetting dan de sterkte te behouden. Hij voldeed aan dien last, en verkreeg een verdrag, zoo eervol als het immer bedongen werd. Twee jaren later ontmoeten wij hem bij het beleg van Namen, waar hij gekwetst werd.

Zie *Tweejar. Geschied.* (Amst. 1678) bl. 323 enz.; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XIV. bl. 282, 283, 337; Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 396—906; Valckenier, *Verw. Europa*, D. II. bl. 767; De Jonge, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II *b.* bl. 691, D. III *a.* bl. 166, 610; Bosscha, *Neêrl. Heldend. ter Zee*, D. II. bl. 106, 107, 108, 157, 158, 159, 199, 206, 249, 288.

HOORN (Maximiliaan van), zoon van Johan, baron van Boxtel. De geschiedschrijvers hebben hem verward met zijn vader en aan genen toegeschreven dat door dezen is verrigt. Ook hij behoorde tot de verbonden edelen, was gouverneur van 's Bosch en Heusden en generaal der artillerie. Hij verwierf grooten roem als krijgsheld en was een uitmuntend beoefenaar der wetenschappen. Baudius geeft hem den lof van groote geleerdheid. Hij huwde Agnes van Milendonk, dochter van Godard, heer van Vronenbroek, en van Maria van Brederode. Bij zijn overlijden, in 1613, liet hij na Philips Adolf, baron van Lokeren, generaal van de artillerie, gestorven te 's Hage in 1644.

Zie Te Water, *Verb. der Edel.*, D. II. bl. 473; Oudenhoven, *Beschrijv. van 's Hertogenbosch*, bl. 233; *Beschrijv. van Heusden*, bl. 45; Baudii *Poëm.*, p. 511—513; Hoogstraten, Kok.

HOORN (Philips van) heer van Gaesbeke, Bassigny, Hondschoten, Hese, Liende, Geldrop, Brunshoven, zoon van Jan van Hoorn en Margaretha van Tremouille, eerste staatsdame van Margaretha van York, hertogin van Bourgondië, behaalde de overwinning te Montenaken tegen de Luikenaars in 1452; huwde 1. Jeanne de Lannoy, vrouw van Brimeu, 2. Margaretha, dochter van Jacobus I, graaf van Hoorn. Hij stierf 1488.

Zie *Recueil Généal. des Familles orig. des Pays-Bas*, p. 335.

HOORN (Philips van Montmorency graaf van), zoon van Joseph de Montmorency, graaf van Nivele, en van Anna, dochter van Floris van Egmond. Deze, haar echtgenoot overlevende, huwde Johannes, domheer van Luik, die, na het overlijden van zijn broeder Jacob III, graaf van Hoorn, dien titel met het daaraan verknochte vermogen erfde. Johannes verwekte geen kinderen in dezen echt, en het laatste mansoir zijnde van zijn oud en doorluchtig geslacht, besloot hij de kinderen zijner gemalin, uit haar eerste huwelijk, tot de zijnen aan te nemen. Deze kinderen waren Philips en Floris. In het eerst ontmoette deze aanneming merkelijken tegenstand van de zijde eeniger zijlingsche bloedverwanten van den graaf van Hoorn, doch Montmorency zegepraalde, door zijn groot aanzien ten keizerlijken hove, op dien tegenstand, en Philips erfde van zijn stiefvader, behalve het graafschap Hoorne, de heerlijkheden Altena en Weert, en geraakte ook, bij erfenis, in het bezit van het graafschap Nuenar, Meurs en Saverdam. Een persoon, zoo luisterrijk door geboorte en rijkdom, vond gereeden ingang ten hove en werd aldaar met eere-ambten en waardigheden begiftigd. Eerst werd hij hopman van de lijfwacht van den koning van Spanje, vervolgens stadhouder van Gelder, eindelijk admiraal der Nederlanden. Philips II schonk hem de orde van het Guldenvlies, en toen deze in 1559 de Nederlanden verliet, had hij als admiraal het opperbevel over de vloot, die hem naar Spanje voerde. Tot 1563 vertoefde hij in Spanje en met de waardigheid van raad van state bekleed, keerde hij naar Nederland terug, sloot zich aan de edelen tegen Granvelle en deed met Willem I en Egmond den eersten stap om den kardinaal te verwijderen, en ook hij gaf de landvoogdesse met ronde woorden te kennen, zoolang de koning geen ander orde stelde op de regering, uit den raad van state te zullen blijven.

Zulks geschiedde, en sedert ontmoeten wij hem in de bijeenkomsten der edelen te Breda en te Hoogstraten, zien wij hem hunne raadplegingen begunstigen en hun besluit met de daad te ondersteunen.

Hij onderteekende echter het verbond niet, ja erkent zelf het niet goedgekeurd en de onderteekening er van afgeraden te hebben. Ondertusschen had hij na het vertrek van Granvelle weder zitting genomen in den raad van state, waar hij de landvoogdes steeds tot gematigdheid in 't stuk van godsdienst en vrijheid van geweten aandrong en zijne toestemming aan de invoering der inquisitie weigerde te geven. Toen deze echter, op uitdrukkelijk bevel van den koning, werd ingevoerd, verwijderde hij zich van het hof der landvoogdes, en begaf hij zich naar een zijner heerlijkheden, zonder zich voortaan met de regering te willen bemoeijen. Eene beleide raadpleging over het opschorten der inquisitie deed hem nevens verscheidene edelen wederom derwaarts keeren.

Omtrent dezen tijd had de beeldstormerij plaats en ook te Doornik, waar 's graven broeder, die thans in Spanje was, de landvoogdij bekleedde, begon zij te woeden. De stad krielde van gewapende onroomschen, die alles dreigden te vernielen. Hoorn begaf zich derwaarts, waagde zich niet zonder lijfsgevaar onder den woedenden hoop en bragt het zoo ver, dat de misnoegden de wapens nederlegden, de ingenomen kerken afstonden, mits vrijheid hebbende buiten de stad ter preek te gaan en aldaar kerken te bouwen. Hij behaalde door deze toegevendheid kleinen dank bij de landvoogdes. Ook vernam hij niet lang daarna van zijn broeder Montigny uit Spanje, 's konings misnoegen over het toestaan der openbare preek. Dit, gevoegd bij andere onaangenaamheden, die hem van tijd tot tijd ontmoetten, deed hem met er daad het besluit volvoeren, om zich naar zijn huis te Weerd te begeven en zich van alle zijne ambten te ontslaan. Niet lang daarna reisde hij buiten 's lands, doch was bij de intrede van Alva te Brussel in Augustus 1567 tegenwoordig.

Dit kwam hem duur te staan. Alva liet ook hem, na hem eerst, om hem allen argwaan te ontnemen, minzaam ontvangen te hebben, den 9 September 1567 ter maaltijd noodigen, en na het middagmaal gevangen nemen door Hieronimo de Salinas, burgtvoogd van Portorole.

Beroep op bewezene diensten aan den koning, klagten over schennis van 's lands vrijheden en met name van de regten der vliesridders, alles was vruchteloos. Hij en Egmond werden eerst te Brussel in afzonderlijke vertrekken opgesloten en onder het geleide van 3000 Spanjaarden naar het kasteel van Gent gebragt. Hier zaten ze tot den 3 Julij 1568. Onder een wacht van tien vendelen knechten en een vaandel paarden voerde men

thans de beide heeren, op een wagen gezeten, naar Brussel. „Geen handvesten des lands (schrijft Hooft) geen vrijheeden der orde van den vlieze, geen ootmoedt, aanzoeck nocht voorbeede van vrienden en maaghen, geen aanschouw van waardigheit, nocht gedaane diensten, hadden hun mogten baaten, oft zij waaren al eenighe maanden te vooren gedwonghen geweest zich, bij geschrift, zonder eenigh behulp van rechtsgeleerden te verantwoorden. De beschuldigingen den graaf van Hoorn ten laste gelegd, waren bevat in 63 punten „daar alle bemoedenissen" ('t zijn de woorden van den drost) „opghevat teghens hem in 't hof van Spanje, voor ongetwijfeld bij gebracht waaren, de waarheid ten haatelijkste geduit en zo wel ongerijmde als waarschijnlijke valsheeden, te hoop geschraapt." Den 5 Junij werd het vonnis ten uitvoer gebragt, eerst aan Egmond daarna aan Hoorn, uit het zoogenaamde Broodhuis, gekleed in een zwarten mantel en met ongedekten hoofde, door niemand vastgehouden en zonder banden betrad hij het schavot beleed zijne zonden aan God, wenschte den omstanderen voorspoed en verzocht hem te helpen bidden. Schuld tegen den koning te bekennen, zoo als 't hem gevergd was, weigerde hij volstandig. Voor 't uitgaan had hij de kragen van wambuis en hemd doen lossnijden. 't Blijkt niet dat hij, zoo als zijn lotgenoot gedaan had, zich met eenige roomsche plegtigheden heeft gemoeid. Na het afleggen van zijn mantel knielde hij op 't kussen, trok een wollen bonnet voor de oogen, riep, met gevouwen handen, in 't latijn, Heere, in uwe handen beveel ik mijn geest en ontving straks daarop den doodslag. Hij had den ouderdom van 50 jaren bereikt en liet geene kinderen na. Zijne echtgenoot was Walburg van Nieuwnare, dochter van Adolph graaf van Nieuwnare, Alpen, Meurs enz.

Hij is dikwijls in plaat afgebeeld.

Zie Strada, *de Bello Belg.*, (Ind); *Corte Hist. Beschrijv der Nederl. Oorl.*, bl. 11; Bentivoglio, *Ned. Gebeurt.*, bl. 19, 59, 77, 98; Gysius, *Oorspr. en voortg. der Nederl Beroerten*, bl. 270; Ern. Eremund. Frisius. *Orig. et Hist. Belgic. Tumult.*, p. 214; Guicciardyn, *Beschrijv. der Nederl*, bl. 67; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 70, 112 162 163, 183; Bor, *Ned Oorl.*, B. II. bl. 62, 74, B IV. bl. 124, 127, 131, 134, 141, 142, 170, 171, 172; *Auth. Stukk*, D. I., bl. 30 volgg; van Meteren, *Ned. Geschied.*, B. I. fol. 24 vs., B. II. fol. 47 vs., 49; Hipperus, *Recueil et Mémoir. des troubles des Pays Bas*, Livr. I Ch. I. p. 19, Ch. IV. p. 26, 32—34, 37, 38, Liv. II. Ch. V p. 47, Ch. IX. p. 67; Burgund, *Hist. Belg.*, Livr. I. p. 52, 53, Livr. II. p. 124, Livr. III. p. 341; *Proces van Egmond*, bl. 648; M. ab Isselt, *Sui temp. hist.*, p. 6, 13, 121, 143. 144; Viglii *Vita*, N. LXXXVII. p 40; Viglius *ad Hopper. Epist* XXIII. p. 398, XXIV. p. 400. XXV. p. 402; *Sent van Alva*, bl. 82, 85; van der Vynckt, *Ned. Beroer.*, D. IV. bl. 91, 324; de Smet, *Hist. de la Belg.*, T. II. p. 31; Scheltema, *Staatk. Nederl* o b. w.; Beaufort, *Lev. van Willem* I, B. II. bl. 85. B. III. bl. 336, 432, 437, 456, 509, 512, 516, 519, 528. 552. 557, 584, 590, 610; *Kronyk van Arnhem*, bl. 108, 110, 112, 113; *Vlaemsche Kronyk*, bl 19, 34, 43, 53, 54, 72, 92, 211, 231; *Mémoir. de Granvelle*, p. 330—333; *Hist de Granvelle*, p. 360—369; Wagenaar, *Vad. Geschied.*, D. VI. bl. 6, 12, 15, 44, 56, 78, 79, 83, 86, 95, 112, 126, 130, 134, 137, 195, 197, 198, 229, 247, 248, 277; van Wijn, *Vervolg op Wagenaar*, D. VI. bl. 22, 36; te Water, *Verbond der Edelen*, D I. bl. 14, 21, 113, 114, 132, 154, 169, D. II. bl 26, 27; Cérisier, *Tafer. der Algem. Geschied. van de Vereen Nederl.*, D. III. bl. 46; Bilderdijk, *Vad. Geschied*, D. VI. bl. 7; Groen van Prinsterer, *Archiv de la Mais. d'Orange-Nassau* (Reg); *Repert. der Verh. en Bijdr. betreff. de Geschied des Vaderl.*, bl. 228, 229; Muller, *Cat. van Portr.*; *Zeldzame Afbeeld. der Graven van Egmond en Hoorne* in *Werk. van het Hist. Gen.*, 5e J., bl. 446; *de Uiterste wil van Ph. de Montm. Grave van Hoorn, 4 Junij* 1568 in *Ned Rijks-Arch.*, D. I. bl. 163; A. Bloemarts, *Note sur l'enterrement et le tombeau du Comte de Horn à Weert*, in *Ann. Soc. Maestr.*, T. I. p. 135; J. F. Willems, *Brief van Montigny aan den Grave van Hornes in Mens*, bl. 623; *Münzen der Grafen von Hoorn* in *Numism. Zeits.* 1849, S. 164; Wiersbitzky, *de Tachtigjarige Oorlog*, D. I. bl. 17, 20, 49, 126, 130, 136, 198, 235, 270, 333, 347, 365, 454, 506, 507, 509, 515; Luiscius, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt; *Navorscher*, D. VII. bl. 169, 309; D. VIII. bl. 77; *Bull. Comm. d'Hist.*, T. IX. p. 171, 175; *Bewysinghe v. d. onschult van den grave van Hoorn*, 1568, 8o., in 't Fr. 1579, 8o.

HOORN (WILLEM VAN) was in den slag van Woeringen, 5 Junij 1288, en werd ridder geslagen. Hij overleed kinderloos in 1289. Waarschijnlijk was hij dezelfde met Willem van Hoorn, heer van Hornes, Leende en Altena, die een der borgen was, welke graaf Floris V tegen Herman van Woerden beloofden te dienen 1287).

Zie *Chron. de Jean van Heelu, ou Rélat. de la Bataille de Woeringen, publiée par* J. F. Willems, p. 316, 516, 567; St. Genois, T. I. p. 790; Butkens, *Trophées de Brab.*, T. I. p. 330, 339, 367, Nr. 16; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. III. bl. 42; *Kunst- en Letterb.*, 1850, D. II. bl. 204.

HOORN (WILLEM VII VAN), zoon van Willem VI, heer van Hoorn, Altena en Weert en van Isabeau van Arckel, huwde Jeanne van Heinsberg en werd 24 October 1415 in den slag van Azincourt gedood.

Zie *Supplém. au Nobil. des Pays-Bas*, p. 8.

HOORN (WILLEM VAN), heer van Heze. Op zijn bevel, ofschoon hij toen nog slechts kolonel en slotvoogd van Brussel was, werd de raad van state in 1576 gevangen genomen. Hij was een jong edelman, vol van het vuur der jeugd en brandende van ijver voor de zaak welke hij voorstond. Jammer slechts dat zijne gevoelens niet altijd standvastig waren, want eerst stelde hij alles in het werk tot het bevorderen van de zaak der vrijheid, daarna verliet hij ze en plaatste zich met eenige anderen aan het hoofd der misnoegden. Doch ook in dien afval was hij onstandvastig; welhaast trad hij op nieuw in onderhandeling met de bondgenooten, maar deze laatste aanslag kostte hem het leven. Eenige Nederlandsche edelen, die zich met den koning verzoend hadden, ontdekten zijn verraad, maakten zich van hem meester en leverden hem aan Parma over. Deze listige veldheer stelde, onder stille toejuiching van de verdeeldheid der edelen, de vrucht zijner staatkunde, den ligtzinnigen van Hoorn te regt, en op den 8 November 1580 eindigde hij te Quesnoy door beuls handen het leven, van weinigen beklaagd, van velen gehaat. Strada, hoewel geen regt doende aan zijne kloekmoedigheid, zegt niet onjuist van dezen edelman: „superbo juvenis ingenio et commutabili, quique semper alibi, quam quo loco erat, esse mallet."

Zie Strada, *de Bello Belg.*, p. 71; de Jonge, *Unie van Brussel*, p. 41, 181—190; Wierbitzky, *de Tachtigjarige Oorlog*, D. II. bl. 604, 605, D. III. bl. 49, 144, 211, 247, 249, 416; *Points et Articles des charges proposées contra G. de Hornes, Seigneur de Heze, avecq la sentence criminelle et capitale sur icelles rendue Mars* 1580, 12o.

HOORN (WILLEM ADRIAAN VAN), baron van Kessel, heer van Woest-Wesel, generaal van de artillerie der vereenigde Nederlanden, volgde waarschijnlijk Ghiliart van Hoorn als gouverneur van Heusden op. Hij huwde 29 October 1604 te Utrecht Elisabeth v. d. Meern. Uit zijn portret door Joseph Greuter zou men opmaken dat hij vliesridder geweest is.

Zie Oudenhoven, *Beschrijv. van Heusden*, bl. 210, 211; Dodt, *Archief*, D. III. bl. 275; *Navorscher*, D. IX. bl. 331; Luiscius, Hoogstraten.

HOORN (WILLEM graaf VAN), baron van Kessel, heer van Batenburg, generaal der artillerie en kolonel van een regement infanterie van zijn naam, een der uitstekendste krijgshelden van zijn tijd, bloeide in de tweede helft der XVIIde eeuw. Hij woonde den togt naar Rochester bij en bewees den lande groote diensten in den hagchelijken kampstrijd tegen de Franschen. Met hem en den luitenant kolonel Palm stortten eenige compagniën mariniers, 12 October 1672, op de Franschen in, ontzetten het bijkans overwonnen krijgsvolk van den gesneuvelden Zuylesteyn, sloegen mannelijk de herhaalde aanvallen des vijands af, heroverden de door hen veroverde vaandels, namen eenige standaarden der Franschen en maakten gevangenen.

Hij had in 1676 als generaal der artillerie het opperbevel over het krijgsvolk op 's lands vloot, tusschen de 3 en 4000 man. Hij bevond zich op het eskader van Tromp, bestemd om de westkust van Frankrijk te verontrusten en aldus een gedeelte der Fransche heirkracht derwaarts te trekken. Van Hoorn, die reeds vroeger op de Engelsche kust getoond had voor dergelijke ondernemingen bijzonder geschikt te zijn, landde eerst op het eiland Belle-Isle, na de kustverschansingen, welke de vijand er had opgeworpen, vermeesterd te hebben (27 Julij), doch het kasteel, de eigenlijke sterkte des eilands, door zijne ligging op een

rots en sterke bewapening onoverwinbaar zijnde, moest onaangetast blijven. Men scheepte zich dus weder in en landde (4 Julij) op het eiland Noirmoutiers, een weinig ten zuiden van den mond der Loire. Ook hier werd het strand door verschansingen en batterijen verdedigd; maar van Hoorn maakte er zich met geweld meester van; kasteel en eiland werden door de Franschen verlaten. In November 1673 nam hij, na dat de Franschen Utrecht hadden verlaten, in naam van Willem III, bezit van de stad en bekleedde er het bevelhebberschap van. Hij huwde Anna van Nassau, dochter van Willem Maurits van Nassau en Maria Aersens van Sommelsdijk, gest. 21 Jan. 1740 en liet drie dochters na; 1. Isabella Justine, gehuwd met graaf Ernst van Bentheim Steinfurt, zij overleed 3 Julij 1734; 2. Emilie Louise, gehuwd met Lodewijk graaf van Nassau-Ottweiler, schout-bij-nacht (contr' amiral); 3. Jeanne Sidonia, gehuwd met Statius Philippus graaf van Bentheim Steinfurt, generaal der Nederl. cavallerie, gouverneur van Heusden; zij stierf 16 Maart 1752 in den ouderdom van 82 jaren te Endegeest bij Leyden.

Willem Adriaan overleed 4 Maart 1694. Zijn portret komt voor in Valckenier's, *Verward Europa.*

Zie *Supplém. au Nobil des Pays-Bas*, p. 26; Sylvius, *Vervolg op* Aitzema, D I. bl 459, 460; *Ontr. Nederl.*, D. I. bl 4, 62, 406; *Fransche, Engelsche en Nederl Oorl.*, D. II. bl 281–284; *Tweej. Geschied.*, bl. 323 volgg; Brandt, *Lev van de Ruiter*, bl. 396, 906; de Jonge, *Geschied. van het Neêrl Zeew*, D III. *a.* bl. 164, *b.* bl. 11; Bosscha, *Neêrl Heldend te Land*, D. II. bl. 158, 159; *Verhael van 't Gene is voorgevallen tot Utrecht in de maent van Novemb des jaers 1673, aengaende 't teyckenen van 't fameuse Request, 't welk by eenige Burgers der Stadt Utrecht doenmaals aen den Graaf Willem van Hoorn is gepresenteert en waerom zijne Excellentie de regering aldaar heeft gesuspendeert, als mede een Sommier en cort verhael van predicatie die den Eerw. D. Thaddaeus Lantman in der tyt heeft gedaen binnen Utrecht in de Domkerck, over de woorden uit Reg.* 12 *vers* 15: *Deze omwendinge was van den Heere*, medegedeeld door Dr. Schotel in van der Monde, *Tijdschr. voor Geschied., Oudheidk en Statist.*, Utr. D. IX. bl. 145 volgg., *Holl. Merc.* 1673, bl. 450; Oudenhoven, *Beschrijv. van Heusden*, bl. 211; Sypensteyn, *Bijdr tot de Geschied. van het Ned. Artillerie corps; Navorscher*, D. IX. bl 331, D. X. bl. 172.

HOORN (Frederik van), Nederlandsch geneesheer in het laatst der XVIIde eeuw, schreef:

Clavis super J. B. v. Helmont, Opera omnia, Francof a|M. 1682, 4o.

Zie Adelung en Rotermund, *Fortz. etc.*, i. v.

HOORN (George van), graaf van Houte-Kercke, burggraaf van Furnes, heer van Gaesbeke enz., zoon van Martin van Hornes en Anna van Croy. Hij bemoeide zich weinig met de openbare aangelegenheden van zijn tijd; zeldzaam ten minste vindt men zijn naam in de notulen der algem. staten. Hij onderteekende echter de unie van Brussel 1577 en overleed in 1608. Hij was gehuwd met Eleonora, oudste dochter van den onthoofden graaf van Egmond.

Zie *Nobil. des Pays-Bas.*, Suppl. I. p. 12; Butkens, *Trophées de Brabant*, T. p. 621; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 53.

HOORN (Gerard van) of Horne, een beroemd glasschilder, in Friesland geboren, arbeidde in Italië, vooral in Florence en te Bologne, waar hij omstreeks 1575 de schoone glasvengsters in de St. Pieterskerk schilderde.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 744.

HOORN (Ghiliart Graaf van), baron van Kessel, heer van Woest-Wezel, generaal over de artillerie der vereenigde Nederlanden, werd in 1613 aangesteld tot gouverneur van Heusden.

Zie van Oudenhoven, *Beschrijv. van Heusden*, bl. 210, 211.

HOORN (Galen van), Ghilain, Ghilaum, Willem, doch meest Gileon. Zijn geslachtsnaam was niet d'Hamer noch d'Eenhoorne, hij zelf schreef d'Hoorne. Hij was niet ongeletterd noch onkundig in de eerste gronden der Latijnsche taal. Boxhorn noemt hem zelfs een zeer geleerd man. Reeds in 1599 was hij gewoon leeraar der hervormde gemeente te Middelburg onder het kruis, doch hij geneerde zich met schoenmaken om de gemeente niet tot last te zijn. Gedurende zes jaren predikte hij zoo aldaar als te Vlissingen tot dat het prediken te Middelburg in Maart 1567 werd gestremd. Toen begaf hij zich naar Norwich in Engeland, vanwaar hij een troostbrief aan zijn gemeente schreef, die weleer in bezit was van den hoogleeraar Boxhorn. Den 27 Mei 1568 werd hij door Alva gebannen en na het overgaan van Middelburg keerde hij derwaarts terug. Waarschijnlijk heeft hij reeds 7 Maart 1574 opentlijk gepredikt, doch hij stierf reeds in het volgende jaar en werd den 24 Julij 1575 begraven. De lasterzucht verspreidde dat hij in zijn uiterste zich zou hebben beklaagd, dat hij de ware leer tegen zijn conscientie niet had geleerd, waarover de kerkeraad van Yarmouth in Engeland te Middelburg onderzoek deed. Hij was een bezadigd en verstandig man, waarvan hij bij gelegenheid van de beeldenstorm, die hij zocht te voorkomen, blijk gaf. Hij liet een weduwe met twee kinderen na.

Zie Smallegange, *Chron. van Zeel.*, bl. 769; Boxhorn, *Chron.*, D. I. bl. 169, op Reigersberg, *Chron van Zeel.*, D. I. bl. 169; Fommius, *Staats-Vlaand.*, bl. 117; *Nederl. Rust en Vrijheid*, bl. 30; *Zeeuwsche Buyse*, bl. 117; *Oudhed. en Gesticht. van Zeel.*, bl. 57; J. van Iperen, *Redev. over Miggrode*, Bijl. B., bl. 97; 200*jarig jubelfeest*, bl 122; J. W. te Water, *Hist. Verh. der Reform. van Zeel.*, bl 20, 67, 83, 84, 90, 134, 135, 180; 's Gravesande, *Tweede Eeuwgetijde der Middelb Vrijheid*, bl. 12, 30, 34, 40, 55, 60, 116, 429, 437, 442, 462, 485; Vrolykhert, *Vliss. Kerkh.*, bl. 1, 2; Wesembeek, *Staat der Religie*, bl. 143, 144; Burgundius, *Hist. Belg.*, Lib III. p. 217; *Sent. van Alva*, bl. 63, 66, 102, 104; *Lijst der Predik te Middelburg*, bl. 1; van Wijn, *Vervolg op* Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VI. bl. 56, 57; *Nalez.*, D. I bl. 259.

HOORN (Mr. Hendrik Daniel van), zoon van mr. Nicolaas Hendrik van Hoorn en van Catharina van Beaumont, werd 1754 secretaris van den hoofdofficier te Amsterdam, doch in 1787 door den stadhouder ontslagen, in 1795 lid van de municipaliteit dier stad, en in 1796 lid der nationale conventie. Hij was gehuwd met Ida Everdina Visscher. Zijn portret gaat uit in *Physionatrace*, door Quenedey.

HOORN (Jacob van), burgemeester van Vlissingen, behoorde tot het gezantschap in 1684 naar Engeland gezonden, om de geschillen met de Engelsche Oost-Indische maatschappij te vereffenen. Het keerde onverrigter zake terug.

Zie *Holl. Merc.* 1684, bl. 266—268, 1685, bl. 153; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XV. bl. 342.

HOORN (Jacob), was oudste gildebroeder van 't wijnkoopersgilde en collecteur der directeurs van 't wijnkomptoir te Amsterdam, toen hij in 1734 op zijn 97ste jaar voor de vierde maal hertrouwde met Jac. van Selstede, werden zij door J. M. Quinkhard afgebeeld, naar welke schilderijen J. Houbraken fraaije gravures vervaardigde.

Hij overleed te Wognum in 1738.

Zie Muller, *Cat. van Portr.*

HOORN (Jan van) of de, broeder van Ghilayn, komt in 1571 onder de provisionele ouderlingen der hervormde gemeente te Middelburg voor. Hij stond zijn broeder in zijne predikatiën en oefeningen bij. Ook hij nam de vlugt en werd door Alva gebannen.

Zie 's Gravesande, *Tweede Eeuwfeest der Middelb. Vrijheid*, bl 440, 443, 477; J. W. te Water, *Reform. van Zeel.*, bl. 89; *Sent. van Alva*, bl. 63.

HOORN (Jan Jansz. van) een wakker zeeman, die, na alvorens door menigen togt het vertrouwen zijner landgenooten verworven te hebben, door de West-Indische maatschappij tot admiraal werd bevorderd. In deze hoedanigheid vertrok hij in 1633 met een vloot van elf schepen van Fernambuk om op Paraïba een kans te wagen. Hij slaagde in deze onderneming gelukkig en de Portugezen waren, na korten tegenstand, genoodzaakt kamp te geven.

Thans zond de admiraal zijne vloot, in twee smaldeelen, op de Spanjaards af, doch zij behaalden klein voordeel, de bemagtiging van eenige kleine scheepjes was al de vrucht hunner pogingen. Hierop zijne scheepjes van nieuws verzameld hebbende, wendde hij de steven naar de stad Truxillo, daar hij zich meester van maakte en een grooten buit behaalde. Vandaar zette hij koers naar de stad Campeche. Na eenigen tegenstand ontmoet en overwonnen te hebben, deed hij zijne manschap aan land treden, en den aanval beginnen. Ook hier moest de vereenigde magt der Spanjaarden en Portugezen voor de zijne zwichten. Zich niet in staat vindende om de stad behoorlijk te bezetten, verliet hij haar met den gevonden buit. Deze is de laatste zege die wij van den admiraal van Hoorn vermeld vinden.

Zie de Laet, *Verhand. van de West-Ind. Comp*; Kok, *Vad. Woordenb.*, o. h. w.

HOORN (Jan van), zeventiende gouverneur generaal van Neerlands-Indië, werd te Amsterdam 16 Nov. 1653 geboren en vergezelde zijn vader in zijn vroege jeugd, zonder rang of gagie naar de Oost-Indiën, waar hij in 1663 aankwam. Langs de onderscheidene trappen van onderassistent, onderkoopman, opper-koopman, eersten klerk, eersten secretaris, raad van Indië en directeur generaal, beklom hij in 1704 den hoogsten trap van gouverneur generaal der Nederlandsche bezittingen. Met grooten lof bekleedde hij al deze posten, en had voor zijn laatste en hoogste bevordering twee gezantschappen bij den koning van Bantam waargenomen. In 1710 keerde hij in het vaderland terug, volgens sommigen door bewindhebberen ontboden, volgens anderen op eigen verzoek van ontslag. Bewindhebbers waren niet onvoldaan over zijn bestuur, daar zij hem met een gouden penning ter waarde van *f* 150 beschonken. Hij stierf te Amsterdam 21 Februarij 1711, onmetelijke schatten, volgens sommigen wel honderd tonnen gouds nalatende.

Hij huwde in 1691 jufvrouw van Oudshoorn en in 1706 weduwenaar zijnde Joanna Maria van Riebeck, oudste dochter van den directeur generaal van Riebeck en weduwe van Gerard de Heere, buitengewoon raad en landvoogd van Ceylon. Zijn eerste vrouw schonk hem eene dochter Petronella Wilhelmina, gehuwd na van Hoorns dood met Jan Trip, secretaris van Amsterdam, zoon van den burgemeester Trip, later met Lubbert Adolf Tork, heer van Rosendaal, raad ter admiraliteit van 't edel mogend collegie te Amsterdam wegens Gelderland. Zijne tweede vrouw hertrouwde met mr. Kornelis Bors van Waveren, heer van Leusden, Hamersveld en Donckelaar, schepen en raad van Amsterdam, bewindhebber der West-Indische compagnie.

Franc. Valentijn vervaardigde een grafschrift op van Hoorn en zijn portret vindt men benevens zijn levensbeschrijving in diens *Beschrijving van Oost-Indië*, D. IV, bl. 335 volgg.

Zie ook du Bois, *Vies des Gouverneurs Hollandais*, p. 268 suiv. (m. portr); *Lev. van Ned. Mann. en Vrouw.*, D. V. bl. 37; Hoogstraten, Kobus en de Rivecourt, Kok, *Vaderl. Woordenb.*, o. h. w.; Muller, *Cat. van Portr.*

HOORN (J. van), dichter uit de 2de helft der XVIIde eeuw, blijkens zijn gedicht in de *Herstelde Seegtriumph van Karel* II, Dordr. 1660, 12°. Zijn zinspreuk was *honora Regem.*

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.

HOORN (Jan van), Zeeuwsch koopman. Gedurende de successie-oorlog ontwikkelde zich hier te lande, vooral in Zeeland, de commissievaart. Vele achtingswaardige mannen hielden zich met uitrustingen bezig. Zij vereenigden zich tot reederijen, aan wier hoofd ondernemende mannen stonden, zooals Jan van Hoorn, en reeds een jaar nadat het bevelschrift tot de kaapvaart werd afgevaardigd (6 Junij 1702) namen zij ook vijandelijke kapers op de Noordzee.

Zie J. C. de Jonge, *Geschied. van het Neêrl. Zeew.*, D. IV. bl. 469.

HOORN (J. van). Zie CERATINUS.

HOORN (Jan Rulofszoon van). Op de tijding der overingen door de Franschen in ons vaderland in 1672, alsook dat zij tot Bodegraven doorgebroken waren en dat dorp in brand gestoken hadden, begon men te Amsterdam aanstalte te maken tot het verdedigen der stad. Te Durgerdam werden 4 oorlogschepen gelegd onder kapitein van Hoorn, die geene vaartuigen naar de stad liet, zonder ze vooraf onderzocht te hebben.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterdam*, D. V. bl. 419.

HOORN (Johan van) werd 1662 te Stockholm van Hollandsche familie geboren, studeerde te Leyden, hield zich een tijd lang in Frankrijk en Engeland op, werd daarna 1690 doctor te Leyden, begaf zich in 1691 wederom naar Stockholm, waar hij in 1707 stads-physicus en 1720 archiater werd. Hij stierf in 1724.

Hij schreef:

Disp. inaug. de partu practer naturali, L. B., 1690, 4°.

Swenska väl övade Jordegumina, Stockh. 1697, verbaterd 1715; ook met den titel:

Schwedische Wehmutter, in 1720 in het Hoogd. overgezet, dikwerf aldaar herdrukt, ook met den titel:

Die durch Fragen und Antworten treulich unterwiesene Wehmutter, Stockh. 1765.

Spira en Pua of onderwijzing in de Vroedkunde, en derzelver voornaamste handgrepen, nevens 30 *gewigtige waarnemingen omtrent zwaare verlossingen.* Uit het Hoogd. vertaald met aanteek. verv. door G. ten Haaff, *Chir. Maj. Heelmeester te Rotterdam, Operateur van de Steen te Delf*, Amst. 1752, 1753 3de dr. gr. 8°.

J. v. H. *Anatomicus publ. Ao.* 1705 *Stockholmiae habita Lectio te tia contra s. omnipotentis Mirabilia circa generationem hominum publico sermone etc.*, Upsal. 1709.

Zie Gezelii *Biogr. Lex.* i. v.; Rotermund, *Fortz. und Erg. von* Jöcher i. v.; Arrenberg, *Naaml. van Boek.*

HOORN (Jordanus van). Niet, gelijk velen willen te Amsterdam, maar te Amersfoort in 1753 geboren. Zijn vader, een lakenverkooper, begon met hem weven te doen leeren, doch bewilligde er in dat hij zich op de schilderkunst toelegde. Gerrit Torenburg, die weinige uren van Amersfoort een buiten bewoonde, was zijn leermeester. In 1772 begaf hij zich naar Haarlem, waar hij op de academie en naar de natuur teekende. Er bestaan van hem goed getroffen portretten en familiestukken, ook landschappen en teekeningen naar schilderijen van voorname meesters. In Teyler's Museum berusten sapverwteekeningen van hem, waarvan de onderwerpen ontleend zijn aan de geschiedenis van Jozef. Kramm bezit zijn portret in profiel in 4°, alsmede een fraai door hem geteekend *Gezigt op Amersfoort*, waar hij sedert 1795 woonde en in 1833 overleed.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II bl. 54; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 744.

HOORN (Maximiliaan van) heer van Gaasbecke, Honschoten, Houtekerke, Hese, Leende, Braine en Geldorp, burggraaf van St. Winoxbergen, kamerheer van Karel V, oudste zoon van Arnoud van Hoorn en Margaretha de Montmorency, was in 1494 een der schenkers van Philips *de Schoone* en volgde hem in 1501 op zijne reis naar Spanje. In den Gelderschen krijg nam hij als kapitein en bewaarder van stad en tol van Tiel het bevel over van Aremberg, en had hij onder zijn luitenant Guillaume Carondelet 300 voetknechten, doch hij klaagde herhaaldelijk over die troepen in zijne brieven aan de landvoogdes. In 1517 bewerkte hij den vrede te Utrecht even als hij in 1519 met den Stichtschen vredehandel werd belast. Nadat hij in 1516 met den uitvaart van Ferdinand was belast geweest, werd hij in hetzelfde jaar onder de Vliesridders opgenomen.

Hij volgde den heer van Sempy op als luitenant van het leenhof van Brabant, in welke betrekking hij nog voor zijn dood (1538) door zijn zoon werd vervangen.

Zie *de Intrede van Karel V binnen Dordrecht*, bl. 113.

HOORN (Melchisedeck van) of Hooren, prentsnijder

en schilder, bloeide in het midden der 17de eeuw te Antwerpen, had een groot aandeel tot het vervaardigen van gravures voor stedeboeken en was tevens een topograaf van zeldzame verdiensten, zoodat men hem ook elders, b. v. te Utrecht, gebruikte. Kramm gist dat de oudste bekende plaat of platte grond met de straten à vol d'oiseau genomen, die in het beroemde groote stedeboek van Georgius Braun *et* Franciscus Hogenbergius *civitates orbis terrarum*, Coloniae 1572—1618, 6 dln. in gr. fol. liber primus, vel 19, en in de Fransche uitgave van 1574, vel 20, te vinden is, de kaart van van Hoorn kan zijn, hetzij dan door hem geteekend of gegraveerd. Ook graveerde hij een gezigt op Antwerpen, waaronder een idem van Utrecht op één blad, doch de geleerdste chorographen kennen tot heden toe het werk niet, waarin deze prent voorkomt, die buitengewoon zeldzaam is.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 746.

HOORN (Nicolaas van) geboren te Middelburg, werd 23 Februarij 1642 predikant op het Retranchement en vervolgens te St. Aagtekerke op het eiland Walcheren, beoefende de poëzy en gaf als emeritus predikant in het licht: *Arrius redivivus ofte vierige pylen des Satans uytgeblust door den schilt des geloofs, zynde een korte wederlegginge van de valschgenaamde christelycke en zedige verantwoordinge D. Johannis Becii ingestelt uit het woord Gods met verklaaringe der Outvaderen*, Middelburg 1669, 4°.

Zie La Rue, *Geleti. Zeel.*, bl. 40; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w; Paquot, *Mém.*, T. II. p 69; Hunnius, *Zeeuwsche Buyse*, bl. 18, 69; G. Voetii *Dissert.*, P. III. p. 139; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 97.

HOORN (Mr. Nicolaas van) verdedigde in 1725 te Leyden een *Disp. jur. de jure fisci*, L. B. 1725.

HOORN (Mr. N. H. van) verdedigde in 1739 te Utrecht een *Disp. jur. ducenti de moderatiosae inculpatae tutela*, Traj. ad Rhen. 1739.

HOORN (Mr. N. O. van) verdedigde in 1742 te Leyden een *Disp. jur. de Pacto nudo a tionionem non producene*, L. B. 1742.

HOORN (Nicolaas van) koopman te Amsterdam. Toen in 1712 de volkplanting Berbice door de Franschen werd gebrandschat, had men de som, voor welke zulks geschied was, gedeeltelijk in de volkplanting betaald, en voor het onbetaalde een wisselbrief van *f* 182.000 ten laste van Jean en Kornelis van de Peere, burgemeesteren en raden van Vlissingen afgegeven. In 1713 kwamen de Fransche gevolmagtigden te Utrecht met vier Amsterdamsche kooplieden, onder welke Nicolaas en Hendrik van Hoorn, overeen, dat zij dien wisselbrief met *f* 108,000 zouden betalen. Sedert werd die volkplanting hun door de erfgenamen van Abraham van de Peere, wien zij in 1703 door de West-Indische Maatschappij ten onsterfelijken erfleen was opgedragen, afgestaan. Eenige jaren later stonden zij haar aan een maatschappij van deelgenooten voor *f* 800,000 af.

Zie *Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden*, D. I. bl 552 enz.; Wagenaar, *Vaderl. Hist*, D. XVIII. bl. 11.

HOORN VAN VLOOSWIJCK (Baron) bezat een uitstekend kabinet van gegraveerde steenen, oudheden en medailles. Hij overleed in 1809 te Parijs.

Zie Dubois. *Catal. des pierres gravées du Baron van Hoorn van Vlooswijck*, Paris 1809.

HOORN (Dr. Paulus Godfried van) zoon van Godefroi van Hoorn en van Judith Martha Hogenan, werd den 7 October 1777 te Delft geboren, ontving het onderwijs van Henricus Hoogeveen aan de Latijnsche school, studeerde te Leyden, onder Brugmans, Oosterdijk, Paradijs en Sandifort en werd in 1803 tot medicinae doctor bevorderd, na e openbare verdediging van een *Specimen medicum inaugurale, de iis quae in partibus membri, praesertim osseis, amputatione vulneribus, notanda sunt*, en vestigde zich te Leyden. Hij was ook een reeks van jaren werkzaam als geneesheer van het *Nosocomium Clinicum*. In 1806 tot lid van de Provinciale Geneeskundige Commissie, residerende te Haarlem benoemd, bedankte hij voor deze eervolle roeping. In 1815, na de veldslagen van Quatre-Bras en Waterloo, was hij lid der commissie van verzorging der hospitalen en bewees hij ook hier vele diensten door zijne medewerking en ijver.

Steeds in het bijzijn van Brugmans, kwam hij daardoor meermalen in aanraking met mannen van beroemden naam, en maakte hij zich alzoo die gemakkelijkheid om met iedereen om te gaan, eigen, die hem naderhand zoo zeer kenschetste. Met dezen werkzamen geleerde, een der vurigste ijveraars voor het Museum van Natuurlijke Historie te Leyden gevestigd, arbeidde hij gedurende ettelijke jaren aan den opbouw dezer thans zoo rijke verzameling. Het was niet dan door den drang der omstandigheden dat hij zich eindelijk genoodzaakt zag zijne medewerking er aan te weigeren. Nog na het afsterven van den hooggeachten leeraar en vriend, wien hij tot in zijne laatste oogenblikken ter zijde stond, bleef hij eenige jaren aan deze instelling verbonden als conservator voor het mineralogische gedeelte, totdat hij eindelijk een verlangd en gevraagd ontslag verkreeg.

Ofschoon de geneeskunde zijne hoofdstudie uitmaakte, bleef hij toch geen vreemdeling op het gebied van andere vakken van kunst en wetenschap. Ofschoon geen dadelijk en erkend beoefenaar der letterkunde en fraaije kunsten, was hij toch een voorstander daarvan en vormde zich eene vrij talrijke boekerij in verschillende vakken. In deze werden de werken van zijn vriend Bilderdijk en diens gade niet gemist en deze laatste wijdde hem eenige dichtregelen, eigenhandig op de eerste bladen harer *Gedichten*, Rotterd. 1827, geschreven. Hoe hoog Bilderdijk de zorg van dezen arts voor hem en zijne gade toch schatte, blijkt uit zijne *Brieven*.

In zijne jeugd beoefende van Hoorn ook de teekenkunst; later legde hij eene keurige verzameling van teekeningen van oudere en jongere meesters aan, die hij steeds verrijkte. Ten blijke dat hij als kenner en liefhebber der kunst op prijs werd gesteld strekte zijne benoeming tot lid der Koninklijke Maatschappij van Beeldende Kunsten te Amsterdam en tot mede-directeur van het teekengenootschap *Ars Aemula Naturae* te Leyden. Ook was hij lid der Holl. Maats. van Ned. Letterk., van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen en van die Wetteravische Gesellschaft für gesammte Naturkunde te Hanau.

Ook tot andere en wel burgerlijke betrekkingen werd hij geroepen. Tijdens het Fransche bewind hier te lande, in 1811, werd hij tot lid van den municipalen raad, in 1813 der provisionele regering en in October 1818 tot lid van den stedelijken raad der stad Leyden benoemd. Daarna een vacature ontstaan zijnde bij het wethouderschap, door het overlijden van een der leden, vervulde hij een geruimen tijd ad interim diens plaats, totdat hij werkelijk in 1832 tot die waardigheid werd verheven. In 1840 werd hij tot lid der provinciale staten van Zuidholland gekozen. Sedert de oprigting van het invalidenhuis, lid der districts commissie, werd hij in 1821 ook lid van den raad van administratie en in 1832 president van dien raad. In 1833 werd hij hoofd-ingeland van Rijnland van wege de stad Leyden gekozen en later secretaris van dat collegie. In 1841 benoemde hem Willem I tot ridder der Orde van den Nederl. Leeuw.

Hij huwde in 1807 Jeanne Theodore Willer, die in 1850 overleed. Hij overleefde haar niet lang, daar hij 5 Augustus van datzelfde jaar op zijn buitenverblijf Adegeest onder Voorschoten ontsliep.

In de *Natuurk. Verhandel. van de Holl. Maats. van Wetens.* 1817, bl. 227, komt van hem voor *Waarneming eener bijzondere zenuwziekte door de muzyk.*

Zie *Handel. der Jaarl. Algem. Vergad. der Maatsch. van Nederl. Letterk* 1851, bl. 3 volgg.; Bilderdijk, *Brieven*, D. IV bl. 256, 258, 295, D. V. bl. 139, 144, 164—168; Holtrop, *Bibl. Med.*, p. 147.

HOORN (P. G.), volgens Heringa gaf deze in 1629

uit *Leerachtige Geestelicke Liedekens.* Waarschijnlijk bedoelt hij P. G., die in 1629 te Hoorn bij Zacharias Cornelisz. in het licht gaf: *Sommighe Leerachtighe Geestelycke Liedekens, gemaeckt uyt den Ouden ende Nieuwen Testamente enz.*, als ook *'s Heeren vreucht, inhoudende Eenige nieuwe Liedekens, uyt den Ouden ende Nieuwen Testamente enz.*, Leyden 24o.

Zie Heringa, *Lijst van Ned. Dicht.*, bl. 53.

HOORN (Petrus), zoon van Dirk Snijder, geb. in 1479 te Hem bij Hoorn, werd broeder van het gemeene leven te Deventer en stierf in 1505.

Hij schreef:

Continuatio script. R. Dier le Muden.

Vita Gothfridi Rectons nostri et fere omnium aliorum fratrum nos trorum post D. Gothfridum usque ad mortem de functi (Hoorn).

Het eerste in Dumbar, *Anal.* T. I.

Zie A. Lubeck, *Vita Petri Hoorn.*

HOORN (Pieter van).

Van hem verschenen *Gedenkwaardige verrigtingen der Nederl. Oostind. Compagnie in China door haar tweede en derde Gezantschap*, Amst. 1676, fol.

Zie Adelung u. Rotermund, *Forts.*, i. v.

HOORN (Symon van), zoon van Jacob en Wijntje van Neck, werd in 1648 raad en in 1659 burgemeester van Amsterdam. Nog driemaal bekleedde hij met wakkerheid en trouw het laatste. In 1660 behoorde hij tot het gezantschap, dat, kort na de herstelling van Karel II, naar Engeland vertrok, om een nieuw en naauw verbond van vriendschap, bescherming en zeevaart te sluiten. Hij slaagde hierin niet naar wensch. Hij had bij zijne echtgenoot Hendrina van den Gracht kinderen en stierf in 1667.

Zie Aitsema, *Saken v. Staat en Oorl.*, D. IV. bl. 605; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XIII. bl. 10; *Amst.* D. V. bl. 117, 210; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, o. h. w.

HOORNAERT (Charles) onderwijzer te Deventer (moderateur de la jeunesse de Deventer) liefhebber van arithmetica, mathesis en muzijk, bloeide omtrent 1623—1631 en was lid van een muzijkgezelschap te Deventer, in welks album hij een Fransch gedicht schreef.

Zie *Overijss. Alm.* 1837, bl. 264.

HOORNBEEK (Johannes) een der beroemdste Nederlandsche godgeleerden, werd den 4 November 1617 te Haarlem geboren. Zijn grootvader, insgelijks Johannes genaamd, had zich, om de vervolgingen wegens geloofszaken te ontwijken, met zijne huisvrouw in 1548 uit Vlaanderen derwaarts begeven. Op zestienjarigen leeftijd begaf hij zich naar de Leydsche hoogeschool, waar hij de lessen van Daniel Heinsius, Constantyn l'Empereur, Jac. Golius, Burgersdijck, Ant. Thysius en Antonius Walaeus bijwoonde. De pest verdreef hem in 1635 uit Leyden naar Utrecht, waar hij nog een jaar het collegie van Gijsbert Voet bezocht. In 1638 werd hij onder het getal van proponenten aangenomen, en in 1639 predikant te Mulheim bij Keulen. Bijna vijf jaren bleef hij in die gemeente onder het kruis vertoeven, maar toen zag hij zich door de woelingen der Roomschgezinden genoodzaakt haar te verlaten en zich zonder bediening naar zijne geboorteplaats te begeven. Eerlang verwierf hij zich aan de Utrechtsche hoogeschool, den rang van doctor in de godgeleerdheid, na het verdedigen zijner *Disputationes decem anti-Judaicae*, Traj. 1644, en werden hem den predikstoel te Maastricht en te Graft, in Noordholland, en de leerstoelen te Harderwijk en te Utrecht aangeboden. Hij nam de laatste aan en werd er door Antonius Aemilius met een Grieksch gedicht verwelkomd. In het volgend jaar droeg men hem ook het leeraarambt op, doch reeds in 1654 verliet hij deze standplaats en aanvaardde hij den 9 Junij van dat jaar het hoogleeraarambt in de godgeleerdheid te Leyden met eene *Oratio de Scholis theologicis* (L. B. 1654).

Slechts twaalf jaren mogt zich deze hoogeschool in zijn licht verheugen, waar hij aan de gevolgen van het podagra en den steen den 23 Augustus 1666, in den ouderdom van 49 jaren overleed.

Hoornbeek wordt teregt onder de geleerdste theologanten van zijn tijd gerangschikt. Hij verstond een groot aantal der oudere en nieuwere talen, en muntte bijzonder uit in de polemiek. IJverig nam hij deel aan de twisten die in zijn tijd de kerk beroerden. Zoo ontmoeten wij hem in den strijd tusschen Coccejus en Heijdanus over den Sabbath, of deze in het paradijs of in de woestijn ingesteld was, en het vierde gebod al of niet als onder het Nieuw Verbond afgeschaft moest geacht worden. Groot is de verzameling der door hem uitgegeven polemische schriften, doch hij vergat bij de schoolsche en polemische behandeling der godgeleerdheid toch de practische toepassing niet en drong op de beoefening des christendoms aan en schreef in deze rigting zijne *Theologia practica* en zijn vervolg op Voetius' *Disputatie van geestelicke verlangen.* Als dogmaticus deed hij zich kennen door zijne *Institutiones*; met oordeel zamengesteld uit de stelselmatige schriften der voornaamste Luthersche en Hervormde godgeleerden, dezer stellingen uitbreidende, bewijzende of tegensprekende, terwijl zij tevens doen zien, dat Hoornbeek een groot voorstander der Schoolsche leerwijze was. Zijne belangstelling in de predikkunde bewees hij door verschillende geschriften, vooral door zijne *Methodus concionandi.* Hij huwde Anna Bernard en liet twee zonen na, die beide hooge waardigheden hebben bekleed, Isaak die volgt en Hendrik Emilius, kommies fiscaal der imposten in de provincie Holland.

A. Santvoort en J. Suijderhoef hebben zijn afbeeldsel vervaardigd.

Hij schreef:

Oratio inaug. de studio St. Theologiae, habita in Academia Ultrajectina ad susceptionem Professionis Theologicae Anno CIↃ IↃC XLIV *die* VI *Idus Julii*, Ultraj. 1644, 4o.

Disputationes X *Anti-Judaicae*, Ultraj. 1644, 4o.

De Paradoxis et Heterodoxis Weigelianis Commentarius, ubi et de Swenefeldo, aliisque similis indolis, Ultraj. 1646, 16o.

Ook, doch zonder opdragt, in *Summa Controversiarum*, Lib. VI, p. 398.

Disputationes de Baptismo Veterum, Ultraj. 1647, 4o.

De Disperatione salutari de se ipso, Leidae 1651.

Apologiâ pro Ecclesiâ Christianâ hodiernâ non apostaticâ; opposita libello (van Abrah. Boreel), *cui titulus; Ad Legem et Testimonium, sive Erotematica propositio et deductio etc.*, Amst. 1647, 8o.

Belijdenis Predicatie over 1 *Tim.* III : 15, Utrecht 1648, 12o.

Socininianismi confutati Tom. I, Ultraj. 1650, 4o., *Tom.* II, Ibid. 1662, 4o., *Tom.* III, Ibid. 1664, 4o., waarvan zijn leerling David Knibbe een *Compendium*, Leidae 1698, 8o., en volgens Lipenius reeds Trajecti 1666 heeft in het licht gegeven.

Euthanasia, ofte wel sterven; waerin veel voorbeelden der stervenden en hun laetste doodtspreuken verhaeld worden, Utrecht 1651, 1660, 8o.

Hollebeek en Wilb. Eenhoorn, *Euthanasia, ofte wel sterven, waarin van de dood in 't gemeen en van alles wat tot het wel en salig sterven behoort enz.*, Amst. 1744, 2 d., 8o.

Euthanasia, sive de arte moriendi, Ultraj. 1600, 8o.

Oratio in *Obitum Cl. V. Caroli de Maets, Theologi eximii*, Traj. ad Rhen. 1651, 4o. Ook in *Vitae Theologorum eruditione et scriptis insignium* van J. G. Jochius, p. 120 seqq, met het *Epitaphium* van Hoornbeek op *de Maets;* ook in *Orationes habitae, in Acad. Ultraj.*

Examen Bullae Papalis quâ Pontifex Innocentius X *abrogare nititur Pacem Germaniae. Accedunt Bullae Urbani* VIII *de suppressione Jesuitissarum, de cultu imaginum, de festis: una cum scholiis: additâ Bullâ Clementis* VI *Pontificis quâ mandat Angelis Paradisi etc.*, Ultraj. 1652, 4o., Francof. 1653. Den 10 Junij 1658 te Rome verboden.

Summa controversiarum Religionis cum Infidelibus, Haereticis, Schismaticis, id est, Gentilibus Judaeis, Muhamme-

danis, *Papistis Anabaptistis*, *Enthusiastis*, *et Libertinis: Socinianis*, *Remonstrantibus*, *Lutheranis*, *Brownistis*. *Graecis*, Traj. ad Rhen. 1653, 8o., 2 d., *ed. auctior et emendatior*, Ibid. 1658, 8o., Colbergae 1676, 8o., Francof. ad Viadrum 1697, 8o. Dit werk werd door Arnold Poelenburg aangevallen.

Institutiones Theologicae, Ultraj. 1653, Lugd. Bat. 1658, 12o.

Oratio de Ecclesiarum inter se communione, dicta in Academia Ultrajectinâ die II Maii an CIↃ IↃC LIV, Ultraj. 1654, 4o., ook in *Orationes habitae*, *in Acad. Ultraj.* en in *Vetera et nova eet.*

Oratio inauguralis de Scholis theologicis, *dicta* in *Acad. Lugduno — Batavâ*, *frequentissimo auditorio, die* IX *Junii Anno* CIↃ IↃC LIV Lugd. Bat. 1654 4o.

Dissertatio de Peste, *Theologica*, Lugd. Bat. 1655. Ook in de *Variorum Tractatus Theologici de Peste*, L. B. 1654, 24o., p. 250—380.

Pro convincendis et convertendis Judaeis et Gentilibus Libri VIII, Leidae 1655, 4o.

Orationes habitae in *Academiâ Ultrajectinâ* I *Inauguralis ad susceptionem Professionis Theologicae — Altera funebris in obitum Cl. V. Caroli de Maets — Tertia discessoria an.* CIↃ IↃC LIV *die secundâ Maii*, Ultraj. 1658, 8o.

De observanda a Christianis praecepto Decalogi quarto, *die Dominicâ*, Lugd. Bat. 1659, 12o. — *Nader bewysing van des Heeren-dags-Heyliging*, Leyd. 1659, 16o. (tegen Abrah. Heydanus).

Heyliginge van Gods Naam en Dagh ofte straffen tegen vloeken en sweeren; ende van de onderhoudinge van des Heeren-dags-heyliging, Leyd. 1659, 12o.

Gisberti Voetii Disputatie van geestelicke verlatinge, *vervolgt door Joh. Hoornbeeck*, Dordr. 1659, 12o.

Epistolae ad Johannem Duraeum Scoto-Britannum, *quâ respondetur Examini Johannis Beverley de Indepentissimo. Addita est Independentiûm in Anglia confessio*, Lugd, Bat. 1660, 8o.

Ook *cum Jacobi Usserii Disputatione de reducendo Episcopatu ad formam regiminis Synodici*, Ultraj. 1661, 4o.

Epistola ad eundem de Indepentismo, L. B. 1661, volgens Lipenius.

Dissertatio de veterum concionibus, Traj. ad Rhen. 1663, 4o.

Dissertatio de consociatione Euangelicâ Reformatorum, *et Augustinae confessionis*, *sive de colloquio Cassellano*, *anno* CIↃ IↃC LXI *habito*, Amst. 1663, 4o. Abraham Calovus, hoogl. en pred. te Wittenberg, viel deze Dissertatio aan in een boek getiteld: Δοκιμασια *Spiritûs Syncretistici Dissertationis Lugdunensis D. Johannes Hoorenbeeckii de consociatione Reformatorum et Augustinae confessionis*, Witteb. 1667, 4o.

Theologiae Practicae Tomi II, Lugd. Bat. 1663, 4o. Traj. ad Rhen. 1689, 4o. Met het *Irenicum*, Francof. 1698, 4o. Hoornbeek heeft dit werk uit eenige Engelsche schrijvers getrokken.

Capitula Patrum, Traj. ad Rhen. 1665, 4o.

Irenicum, *sive de studio pacis et concordiae*; *et Oratio de prudentiâ*, Traj. ad Rhen. 1606, 4o.

Disputationum Theologicarum Anticocianarum compendium, Ultraj. 1666, 12o.

De conversione Indorum et Gentilium libri II, *Accessit ejusdem vita ab Amico*, (David Stuart) *edita*, Amst. 1669, 4o. Dit werk was reeds bij gedeelten in *Theses* verschenen, Leyden 1662, 1663, 4o.

Methodus, sive Tractatus de ratione concionandi. Met het *Compendium Theol. Dogmaticae* van Andreas Essenius, Ultraj. 1669, 1682, 1685, 8o.

Vetera et nova, *sive Exercitationum Theologicarum libri* III, *quorum ultimus ex parte complectitur materias*, *quas Auctor Tomo* III *Theologiae suae Practicae destinaverat. Accedunt ejusdem orationes quaedam*, Traj. ad Rhen. 1672, 4o. Men vindt hier: *Liber primus*, *continens Ecclesiastica et Ritualia*, *Liber* II *continens Dogmata et Elenctica*, *Liber* III *continens Textualia*. De orationes zijn, behalve twee der reeds genoemde, *Oratio funebris in obitum D. Jacobi Revii S. Theol. D. et in illustrium S. D. Ordinum Holl. Westfrisiaeq., alumnorum collegio Theologico Regentis meritissimi, habita Leydae anno* 1658.

Over de Catechisatiën, *Catechismus*, *of Christelijck en eenvoudig onderwijs over de dwalingen des Pausdoms.*

Korte en naerder verdediginge van de waare kerk, *gestelt tegen de wyser van de paepse kerk*, Uyt. 1649, 12o

Van het laatste oordeel.

Concept van redres over 't stuk van leeninge omtr. den Armen, 2e dr., Leyd. 1659.

Aanvang en voortgang der Armenianerye door A. Montanus, Rijstenius en Hoornbeek, Schoonhoven 1662, 12o.

Geestelyke verlaatingen, 12o.

Sondag Rust-dagh des Heeren ende daaringetoont conciliaty van verscheyde disputen, *dienaangaande*, Leyd. 1659, 12o.

Berigt van den Sabbath, Utrecht 1663, 12o.

W. Hogerwaert *Afscheidsreden tot de gemeinte op Batavia en Prof.* Hoornbeeks *Sorg en Raad aangaande Evangelie-Prediking in O. en W. Indië*, *vertaald en opgehelderd door* H. Velzen, 's Hage 1732, 4o.

Miscellanea sacra, *Exercitationes et orationes*, *lectissimae cujusvis argumenti*, Leidae 1674, 4o., Traj. 1677, 4o.

Zie Gompers, *Gel. Lex.*, S. 1007; Jöcher, Adelung en Rotermund i. v.; *Biogr. Univ.*, i. v; Bayle, *Dict. Hist. et Crit.*, i. v.; Niecron, *Mém. des Hommes Ill.*, T XXXIII. p 295; Burman, *Traj. erud*, p. 147 seqq.; Drackenborch, *Series Profess. Ultraj.*, Nr. 19; Paquot, *Mém.*, T. I. p. 210 suiv.; Leven vóór zijne Verh. *de Convers. Indorum* door D. Stuart; Freheri *Theatr. Vir Ill.*, P. I. S. III p. 655; Saxe, *Onom. Liter.*, P. IV. P. 495; Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, o. h. w.; Witte, *Diar. Biogr. ad annum* 1666; Fabricius, *de Script. verit. Christ. Relig.*, C. XXXI. p. 597, 598, Traj. 1663; S van Til, *Bibl. Theol. Select.*, p. 12, 38; Voetius, *Polit. Eccl.*, P. III. L. II.; *Tract.* I. Cap. II.; *Hist. Bibl. Fabric.*, p. 75; A. Aemilius, *Orat. et Poëm.*, p. 397; Cocceji, *Anecd.* II *Ep.* 93; Crenii *Animadv. Phil. et Hist.*, P. VII. p. 156, 179, P. VIII. p. 150, P. XVII. p. 51, P. XVIII p. 22, 24; Lipenii *Bibl. Theol.*, T. II. p. 94, 96, 281, 437, 760; Hausmann, *Introd. ad notit. script. Homiletic.*, C. III. § III; Saldenus, *de Libr Leg.*, Lib. II. C. IV. § III; *Vind. Grot*, p. 27; Sam. Maresii *Tract. brev. de statu afflicto studii Theol. in Foed. Belgio*, Gron 1672, p 16; Herm. van de Wall, *Vita S. van Til* in de *Praef* van S. van Til, vóór zijn *Comment. de Tabernaculo Mosis*, Amst. 1714, 4o. p 7; Vrolykhert, *Vliss Kerkh.*, bl. 120 volgg.; H. Velzen, achter de afscheidsrede van W. Hoogerwaert, op Batavia, bl 2; Soermans, *Acad. Reg*, bl. 28 61, 140, 153; Ypeij, *Geschied der Leidens. Godgel.*, D II. bl. 114, vergel. D. III. bl. 344; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D II. bl 473 verv.; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl 95; Siegenbeek, *Geschied. der Leyds Hooges.*, D. I. bl. 169, 170, 174, 180, 183, D. II. bl. 134, 135, 408; Glasius, *Godgel. Nederl.*, o. h w; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerkel. Geschied*, D. II. bl 316; Pars, *Naamrol* bl. 78, 226, 235, 244; Six van Chandelier, *Poëzy*, bl. 296, 352, 400, 407; Voet en le Long, *Jubelj.*; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl 21; Abcoude, *Naamreg.*, bl. 177; *Aanh. en Verv*, bl 102, 103; *Derde Aanh.*, bl. 74; *Cat.* Bonav.; Muller, *Cat. van Portr.*

HOORNBEEK (Mr. JOHANNES) neef van den vorige, en even als deze van een Vlaamsch adelijk geslacht, mogelijk afkomstig van het dorp Hoornbeeke in Vlaanderen. Hij was echter een geboren Zeeuw, en wel van het eiland Walcheren, mogelijk te Middelburg geboren. Hij werd 17 Junij 1635 te Grijpskerke beroepen, en later predikant te Vlissingen, waar hij zulks in 1666 nog was. Hij huwde eene Middelburgsche vrouw, Elisabeth Pelletier, en werd benevens haar in de Oostkerke begraven.

Zie de *Voorrede* van J. Hoornbeek voor de *Clavis Theologiae* door van Laren te Vlissingen uitgegeven; Vrolykhert, *Vliss. Kerkh.*, bl. 120 volgg.

HOORNBEEK (JOHANNES) zoon van den vorige, te Grijpskerke of te Middelburg geboren, werd 23 Junij 1655 lidmaat der kerk, studeerde te Utrecht en verdedigde onder Voetius een theologisch dispuut. In October 1660 keerde hij van daar terug, werd kort daarop proponent bij de classis van Walcheren, doch eerst in November 1668 predikant te Westkapelle en in 1671 te Vlissingen, in plaats van Bernardus Zomer, die naar Amsterdam vertrok en overleed 1 Januarij 1687. Zijn broeder Nicolaas droeg hem in 1661 een regtsgeleerd dispuut op. Hij huwde 11 December 1666 Anna Pijl, die hem overleefde en later huwde met Nikolaas Dach. Hij liet twee zonen na, die naar O. Indie zijn vertrokken.

Zie Vrolykhert, *Vliss. Kerkh.*, bl. 168 volgg.

HOORNBEEK (IZAAK VAN) zoon van **Izaak**, predikant en curator der Latijnsche school te Middelburg. Hij zelf was rector aan die school en wel een der beroemdste, die er aan onderwezen hebben. Men hield hem voor een geleerd en geestrijk man, doch het is niet bekend dat hij iets anders dan eenige gedichten op boeken, afbeeldingen, trouwen, sterven en diergelijke stoffen heeft geschreven.
Hij overleed den 5 November 1682 in den ouderdom van 53 jaren, na 30 jaren de jeugd onderwezen te hebben. Zijn broeder **Daniel** was predikant te Middelburg.

Zie J. Willemsen, *Aanhangs. van Mengeld.* achter den 2den druk van *Sions Zielbunkel*, bl. 329, 361; La Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 40; Reitzii *Orat. de Gymnasio*; Vrolykhert, *Vliss. Kerkh.*, bl. 122; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.

HOORNBEEK (IZAAK VAN) zoon van den hoogleeraar **Johannes Hoornbeek** en van **Anna Bernard**, studeerde te Leyden en zette zich als advokaat neder te 's Hage. Zijn kunde en vermaardheid deden het oog van de Rotterdamsche regering op hem vallen en hem tot haren pensionaris verkiezen. Behalve in deze betrekking was hij den lande van groot nut in verschillende belangrijke zaken, waartoe hij gebruikt werd. Merkelijke onlust was er, in den jare 1704 in Gelderland, tusschen de ridderschap en de steden van het Veluwsche kwartier gerezen. Volgens het oordeel der laatsten zochten zich de edelen een wederregtelijk gezag toe te eigenen, onbestaanbaar met de stadhouderlooze regering, die thans door de steden werd begunstigd. De staten van Holland bemoeiden zich met dezen twist, die zoo hoog geklommen was, dat men de wapenen tegen elkander opvatten. Gaarne zagen zij dien bijgelegd, op zulk eene wijze dat de staatsgezinde regenten der Geldersche steden die met hen *één* lijn trokken, op het kussen bleven. **Hoornbeek** moet een voorstander geweest zijn van deze denkwijze, althans werd hij mede door de staten van Holland naar Arnhem afgevaardigd, om het veel geruchtmakende geschil te vereffenen. Nevens hem vertrokken derwaarts de heeren **Adriaan van der Goes**, heer van Naters, oud-burgemeester van Delft, **Willem Buijs**, pensionaris van Amsterdam; en **Bruno van der Dussen**, burgemeester en pensionaris van Gouda. Een verdrag, door hunne tusschenkomst gesloten, scheen iets goeds te beloven, doch de uitkomst stelde die hoop te leur. Een ander blijk van vertrouwen dat men in hem stelde, was, dat hij, benevens eenige weinige staatsleden, in het geheim werd genomen, rakende de onderhandelingen tot vrede, door Frankrijk in 1705, onder de hand en langs omwegen voorgeslagen.
In het begin van Augustus 1720 overleed de raadpensionaris **Antonie Heinsius**. 's Lands staten lieten, een maand daarna, om diens plaats te vervullen, het oog vallen op **Hoornbeek**, schoon hij toen reeds door jaren en ziekten gebukt ging, en droegen hem met algemeene stemmen dezen aanzienlijken en gewigtigen post op. Ten zelfden tijde waren hem de ridderschap en edelen aan tot pensionaris van hunne orde. Zijne jaarwedde werd, even gelijk die van zijn voorganger, gesteld op *f* 12000.
Uit zijne instructie, voor 't overige dezelfde als die van **Heinsius**, werd weggelaten al wat tot den persoon en het ambt van stadhouder van dit gewest betrekking had. Hij torschte dien last met moed en verwierf lof voor zijne schranderheid en scherpzinnigheid, die gevoegd bij groote naarstigheid, hem de beste lessen deed erlangen uit de handelingen en bedrijven zijner voorzaten, die hij zich ten spiegel voorstelde. Hij stond aan het roer, toen de dwarrelwind van den actiehandel opstak; vele planmakers kwamen hem aan boord, loodsen, die zeiden de havens van de goudkust te kennen en middelen te weten om den staat van schulden te ontslaan; „doch hij bleef standvastig; stuurde, bijgestaan door **Hop** en **Slingeland**, langs het gewoon vaarwater, op het compas der ondervinding af, en behoedde alzoo het schip van staat voor die blinde klippen van ijdele hoop en winzucht, waarop naburige staten en vele bijzondere personen schipbreuk leden." In hetzelfde jaar mogt hij, met **Goslinga** en **Fagel**, de zoo lang geduurd hebbende verschillen in Gelderland tusschen de drie kwartieren vereffenen en zag hij zich door een geschenk van een gouden drinkbeker hiervoor beloond.
De laatste zending van hem was nog eens naar Gelderland, om de staten van dat gewest te doen afzien om **Willem IV** tot stadhouder te benoemen en over te halen tot volharding bij den tegenwoordigen stadhouderloozen regeringsvorm. Hij vertrok derwaarts met **Karel Philips van Dorp**, heer van Maasdam, **Albert Fabricius**, **Willem Buijs** en **H. Daay**. Het is bekend hoe vruchteloos de poging der Hollandsche staten was, en hoe **Willem IV** door die van Gelderland, ondanks dit alles, tot stadhouder van hun gewest werd verkozen. Omtrent of een weinig na het midden van 1725 eindigde het eerste vijftal jaren, voor welke **Hoornbeek**, in den aanvang, tot raadpensionaris was aangesteld. Ondanks zijn kwijnend ligchaamsgestel, werd hij op nieuw, voor even zoo vele jaren benoemd, doch hij bezweek, kort na die opdragt, onder het geweld zijner kwaal. Eene uitterende ziekte nam hem weg den 17 Junij 1727, in den ouderdom van 71 jaren. Zijn afbeelding is bij **Wagenaar D. XVIII.**

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XVII. bl. 290, 340, D. XVIII. bl. 234, 244, 452; van Wijn, *Nalez. op* Wagenaar, bl. 426; Bilderdijk, *Vad. Hist.*, D. XI bl. 59, 68, 233; Scheltema, *Staatk. Nederl*, o. h. w.; Collot d'Escury, *Holl. roem*, A. I. bl. 254; Hoogstraten, Kobus en de Rivecourt, Kok, Nieuwenhuis, Muller, *Cat. van Portr.*

HOORNBEEK (Mr. NICOLAAS VAN) zoon van **Johannes van Hoornbeek** en van **Elisabeth Pelletier**, regtsgeleerde, verdedigde 31 Maart 1661 te Utrecht, onder voorzitting van den hoogleeraar **Wijkersloot**, een dissertatie *de Donationibus*, die hij aan zijn broeder en anderen opdroeg.

Zie Vrolykhert, *Vliss. Kerkh.*, bl. 169.

HOORNBEEK (PIETER VAN) of **Hoornbeke**, was lid der synode van Wesel in 1568, en schijnt later zijn verblijf te Emden te hebben gehouden; ten minste de regering van Gent schreef 15 Sept. 1578 naar Emden en ook aan hem om den predikant, dien men zou zenden, van reisgeld en gezelschap te voorzien.

Zie 's Gravesande, *Tweehonderdj. Gedachtenis van het Synode te Wesel*, bl. 224, 225; Vrolykhert, *Vliss. Kerkh.*, bl. 122; Velzen, *Afscheyd van Hogerwaard*, bl. 63; Meiners, *Oostfr.*

HOOTMAN (P.) rederijker te Vilvoorde in den aanvang der 17de eeuw. Zijn poezy vindt men o. a. in *Schatkiste der Philosophen ende Poëten*, Mechelen 1621, bl. 190.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.

HOOVEN (F. H. VAN DER) volgens **Kramm** een hoogst bekwaam kunstgraveur. Hij graveerde o. a. het uitmuntend portret van *J. Cornelisz., den Mennonieten leeraar te Amsterdam*, naar de teekening van **C. de Visscher**, in plano. **Kramm** meent dat hij niet dezelfde is met den kunstgraveur **F. H. van Hove**.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 746.

HOOVEN (DIRK VAN) leefde in den aanvang der 17de eeuw en vervaardigde gedichten, b. v. voor **R. v. d. Vis**, *Berijmde Heidelbergsche Catechismus*, 's Hage 1617.

Zie Heringa, *Lijst van Ned. Dicht.*

HOOY (JEAN DE). Zie HOEY (JAN VAN).

HOOY (LUCAS DE). Zie HOEY (LUCAS VAN).

HOOYMAN (JOHAN) te Enkhuizen geboren, als proponent in 1762 bij de Luthersche gemeente te Cuilenburg beroepen, vertrok in 1765 naar Batavia.
Hij gaf in het licht:
Leerrede den 24 Junij 1764 bij gelegenheid der Herdenking van de Overgave der Augsb. Confessie gehouden, door

vergunning van den Magistraat in de Kleine of Lieve Vrouwe Kerk.

Zie Schulz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk*, St. II. bl. 116.

HOOYMAN (J.) van hem vindt men eene *Beschrijving der Vogelnestjes*, in *Verhandel. van de Maats. tot bevordering van den Landbouw* X 1781, D. III. bl. 145.

HOP (Mr. Cornelis) zoon van Jacob Jansz. Hop en van Rensgie Symens Fortuyn, 26 Maart 1620 te Amsterdam geboren, de eerste, die wij uit dit aanzienlijk geslacht op de regeringslijsten te Amsterdam ontmoeten, werd in 1666 tot pensionaris dezer stad aangesteld. In het genoemde jaar besloten dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland tot eene verhooging van den Slaperdijk buiten Haarlem, strijdig met zekere overeenkomst, voor ettelijke jaren tusschen hen en burgemeesteren van Amsterdam gesloten. Deze, overtuigd van het nadeel, dat hunne stad hieruit dreigde, zonden, met overleg der vroedschap, in den herfst van dat jaar, den pensionaris Hop aan den baljuw van Kennemerland, om bij hem aan te houden ten einde te bewerken dat het ontwerp geen voortgang mogt hebben, 't geen ook geschiedde. Toen in 1668 door velen ernstig werd aangedrongen op de versterking van Naarden, meende de regering van Amsterdam reden te hebben middelen in het werk te stellen deze versterking te doen uitstellen. Om die oorzaak werd Hop naar 's Hage gezonden om zulks bij gecommitteerde raden te bewerken. Hij wist te bewerkstelligen dat, na eene onderhandeling van afgevaardigden van gecommitteerde raden met den Amsterdamschen raad, de aanbesteding der versterking van Naarden voortgang had, doch op zulke voorwaarden, als die van Amsterdam tot beveiliging van de vrijheid en zekerheid hunner stad best geraden vonden. De ijver, waarmede Hop zich bij deze en andere gelegenheden van zijn pligt kweet, alsmede zijne grondige kennis van zaken, was oorzaak dat hem eerlang de waardigheid van raadsheer in den hoogen raad werd opgedragen. Een geschil, tusschen dezen raad en het hof van Holland in 1687 gerezen, wikkelde hem in groote onaangenaamheden. In zijne hoedanigheid gemagtigd tot het bijleggen van een twist tusschen de gemeente van Alphen en haren leeraar, nam het hof, dat andere bevelen had gegeven, dit zoo euvel, dat het Hop dagvaardde om persoonlijk voor hetzelve te verschijnen. Hop, voor verderen hoon beducht, begaf zich naar Amsterdam en klaagde over het ongelijk dat hem werd aangedaan. Dit zou hooger loopende gevolgen gehad hebben, indien burgemeesters zich het belang van hunnen burger niet hadden aangetrokken. Door hunne tusschenkomst zag het hof van de voortzetting er van af. Hij huwde 1. Anthonia Cloeck; 2. Anna Pars, weduwe van mr. Hendrik Cloeck, en stierf 15 November 1704.

Op *Cat mss.* van J. J. van Voorst, p. 76, Nr. 437, komen voor *Papieren van* C. Hop, *Pensionaris van Amsterdam en afgevaardigde ter Staatsvergadering*, omstreeks 1650—1696, in 4 vol. fol. Boel, in het berigt voor de *Decisien* en *Observantien* van Loenius, stelt hem voor als raadsheer van „groot crediet." Hij wordt bij van Zurck vermeld als: „Nestor ille inter Batavos et nuper lumen supremi senatus erudissimum sed quod, ut dudum luxerit, mature nimis occidit."

Zie Aitzema, *Saeken van Staat en Oorlog*, D. VI. bl. 496, 497, 498; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XIII. bl. 362, D XV. bl. 380 volgg.; *Amst.*, D. V., bl. 277, 299 volgg.; D. VI. bl. 138 volgg.; *Holl. Merc.* 1687, bl. 162, 171; *Lev van beroemde Mann en Vrouw.*, D. V. bl. 37, 38; Kok, *Vad Woordenb.*, D. XXI. bl. 80; Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 700, 702, 764, 847; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, p. 1485; Bilderdijk, *Vad. Hist.*, D. X. bl. 99; van Kampen, *Vad. Karakterk.*, D. II. bl. ; Vreede, *Hooge Raad*, bl. 47; Zurck, *Cod. Bat.* o. h. w. *Regters*, § II. Nr. 4; *Cat. Mss.* van Voorst, p. 174.

HOP (Mr. Cornelis) zoon van mr. Jacob Hop en Isabella Maria Hooft, werd 3 Junij 1685 te Amsterdam geboren. Den 29 November 1707 kreeg hij zitting bij de tresorieren extraordinaris, in 1708 in het collegie der commissarissen van huwelijkszaken, welk ambt hij tot 1718, uitgenomen in 1713 toen hij voor de eerste maal en in 1715 toen hij voor de tweede maal als schepen in de regtbank zat, bekleedde. In 1718 ging hij over in het collegie van kleine zaken, doch hij bleef er slechts tot in Wijnmaand van dat jaar, wijl hun hoog moog. hem benoemden tot hun afgezant naar Frankrijk, zoo om de herstelde vriendschap aan te kweeken als om op de gewigtige veranderingen, die aldaar voorvielen te letten. Hij werd op een luisterrijker wijze ontvangen dan tot nog toe omtrent ambassadeurs van dezen staat had plaats gevonden. Hij bleef daar zeven jaren; belangrijk waren zijne handelingen, groot zijne diensten aan de Hervormden bewezen, bij de herlevende vervolgingen jegens dezen in 1724, vooral aan vreemden, die zich om den handel of wetenschap in Frankrijk ophielden. In het vaderland teruggekeerd, had hij weder zitting onder de commissarissen van kleine zaken (1726—1728). In 1728 werd hij gekozen tot een der gemagtigden van hunne hoog mog. op de bijeenkomst te Soissons. Terwijl hij zich aldaar bevond, begaf hij zich dikwerf naar Parijs, en handelde ook met den graaf von Zinzendorff over de Oostenrijksche zaken. Ook was hij in 1729, nevens de heeren van Hoei, Hurgronje en Goslinga naar het Fransche hof gezonden, om den koning van wegen dezen staat met de geboorte van den dauphin geluk te wenschen. In November 1730 keerde Hop naar Holland terug. In 1731 werd hij weesmeester en bleef zulks tot 1748. Van Mei 1733 tot April 1736 werd hij wegens Holland gedeputeerd in den raad van state en van Mei 1738 tot April 1741 en van Mei 1744 tot April 1747 had hij wegens Amsterdam zitting onder de gecommitteerde raden te 's Hage. Van 1749 tot zijn overlijden had hij zitting onder de thesaurieren van Amsterdam, uitgenomen in die jaren, in welke hij de burgemeesterlijke waardigheid (1753, 1756, 1759, 1762) bekleedde en zitting had onder de raden ter admiraliteit van Amsterdam (1758). In 1720 was hij tot raad der stad verkozen en bekleedde die waardigheid 42 jaren lang. Van 1716—1753 was hij bewindhebber van de West-Indische Compagnie ter kamer Amsterdam, doch in het laatstgemelde jaar deed hij afstand van die betrekking ten behoeve van zijn zoon mr. Jacob Hop. Van 1734—1753 was hij lid van het collegie ter directie van de societeit Suriname, als bewindhebber der West-Indische Compagnie, en van 1753 tot zijn overlijden bleef hij in deze directie als gecommitteerde van Amsterdam, welke stad, nevens de West-Indische Compagnie en het huis van Sommelsdijk voor een derde in de societeit van Suriname deelde. Eindelijk bekleedde hij ook de waardigheid van bewindshebber der Oost-Indische Compagnie ter kamer Amsterdam, van 1753 tot zijn overlijden, 14 van Hooimaand 1762, in den ouderdom van 77 jaren, na bijna 55 jaren aan de regering van Amsterdam deel te hebben genomen.

Hij was zeer beroemd wegens zijne regtskunde, op welke wetenschap hij zich in zijne jeugd bijzonder had toegelegd. Rousset droeg hem het achtste deel van zijn *Recueil Hist. d'Actes*, *Négociations*, *Mémoires et Traités depuis la paix d'Utrecht* op en schrijft in de opdragt „que Corneille Hop se forma à la conduite des plus grandes affaires sous les yeux d'un père, dont les grands talents pour les négociations ont fait l'admiration des différentes cours où il a été employé, jusqu'à ce qu'il fut révêtu de l'important emploi de Trésorier Général, où il n'acquit pas moins de réputation par son intégrité et par son zèle pour le bien public."

Hij huwde 1. Petronella Maria Calkoen; 2. Rebecca Jacoba Valckenier, volgens anderen Rinst.

Er bestaat van hem een portret door Houbraken, voorkomende in Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XVIII.

Zie *Europ. Merc. Julij—Decemb.* 1719, bl. 9, 65—70; *Julij—Dec.* 1724, bl 51; Rémusat, *Cérémon. Dipl.*, T. I. p. 65 suiv.; Dez., *Recueil*, T. IV. p 384; T. VI. p 2; Montgon, T. V. p 104—106, T. VI. p. 172, 173; Wagenaar, *Vad Geschied*, D. XVIII. bl. 209, 210, 212, 285, 292, 298, 462, 482, 494, 523; *Ned. Jaarb.* 1762, *Sept.*, bl. 841 volgg.; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, o. h. w.; Stuart, *Vad. Geschied.*, D. I. bl. 254, 259, 262, 343, 350, 450; J. van den Berg, *Ned Advysboek*; E. A. Sandbrink, *Spec. Hist. Jurid. de advocat. jurib.*, p. 89, 90; Vreede, *Corresp. dipl.*

et milit., p. XIV; van Kampen, *Vad. Karakterk.*, D. I. bl. 470; *Lev. van beroemde Mann. en Vrouw.*, D. V. bl. 48; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 123, A. D II. bl. 413, 414; P. Burmanni *Sec. Poëm.*, p. 176, 177; P. Francii *Poëm.*, p. 381; *Cat. d'une Collection remarquable de mss. etc.*, La Haye 1862, p. 72; *Cat. mss.* J. J. van Voorst, p. 174; *Cat. mss.* J. Koning, p *Cat. mss.* te Water; Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. van Portr.*

HOP (Hendrik) baron des H. Rijks, broeder van mr. Cornelis Hop, in 1687 geboren, was luitenant-generaal der infanterie en gouverneur van Namen. Niet alleen is hij als krijgsman maar ook als staatsman bekend. In Zomermaand 1725 ging hij als buitengewoon afgezant naar Londen, met last om te klagen over de hulp der Engelschen aan de Algerijnen. Hij kweet zich zóó van zijn last, dat de koning beval de laatsten geen de minste bescherming te verleenen. In 1729 zocht hij den koning over te halen om de Oostfriesche onlusten te helpen bijleggen en handelde met dat hof nopens een voordragt van den keizer wegens het Weener verdrag. In 1733 gaf zijne kennisgeving nopens het ontworpen huwelijk tusschen den prins van Oranje met de kroonprinses van Engeland Anna, aanleiding tot eene belangrijke resolutie der staten van Holland ter voorkoming er van. Vele moeite gaf hij zich ten nutte onzer haringvaart. Ook gaf hij (1731) aan den staat een berigt van een nieuw uitgevonden kunsttuig om ter walvischvangst gebruikt te worden.

Hij huwde 1. Jacoba Sweerts; 2. Judith Lambert en overleed in 1761, bij zijne eerste vrouw drie kinderen nalatende, Maria, Jacob, secretaris van Amsterdam, en Hendrik Hop.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XVIII. bl. 518; *Bijv. en Nal. op* Wagenaar, D. XVIII bl. 100, 101, XIX 33—35, 68, 69, 73, 92, 113, 114; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, o. h. w.; Kok, o. h w. Corn Hop; *Lev van beroemde Mann en Vrouw*, D. V. bl. 49; *Chr. v. h. Hist. Genoots*, D. VIII. bl. 273, 372, 377.

HOP (Hendrik) zoon van den vorigen uit het eerste huwelijk, was minister van hunne hoog mog. aan het hof van Brussel. Hij stierf ongehuwd 30 April 1801.

HOP (Mr. Jacob) zoon van mr. Cornelis Hop en Anthonia Cloeck, werd den 30 Julij 1654 geboren op de hofstede Auspiciis et Telis bij Velzen, toebehoorende aan zijn grootvader Pieter Cloeck, raad in de vroedschap te Amsterdam, die in huwelijk had gehad Johanna Hooft, dochter van burgemeester Cornelis Pieterszoon Hooft.

Hij studeerde te Leyden onder den hoogleeraar Böckelman, verliet de akademie, na het verdedigen eener dissertatie en oefende zich vervolgens eenige jaren in de praktijk der regten voor de groote geregtshoven in Holland. Alzoo werd hij voorbereid ter behoorlijke bekleeding dier gewigtige ambten, welke hem naderhand werden opgedragen. In 1678 vergezelde hij Hieronymus van Beverningh, als edelman van het gezantschap, naar Frankrijk tot bevordering van den vrede, waarover te Nijmegen reeds eenigen tijd was gehandeld. Twee jaren later droeg hem de regering van Amsterdam, schoon hij slechts 26 jaren telde, zoo groot was toen reeds de roem zijner ongemeene gaven, uitgestrekte kundigheden en schitterende verdiensten, het pensionarisschap op. Gewigtig waren in deze betrekking zijne verrigtingen. Hij had in 1683 een groot deel in de hoogloopende geschillen tusschen den prins van Oranje en Amsterdam over het werven van zestienduizend man en de bedekte handeling met d'Avaux, welke door den prins onderschept was. Het gemeen begon reeds van verraad en van het lot der de Witten te spreken, hetwelk dan zekerlijk Hop het eerst zou getroffen hebben. Hij had echter niets buiten last of kennis der stadsregering gedaan: zij erkende dit kort na de ontzegeling harer papieren, en gaf hem tevens een bewijs harer tevredenheid door hem *voor een onbepaalden tijd* tot pensionaris aan te stellen, en na Fagel's dood hem voor te stellen tot raadpensionaris. Sedert werd hij tot de gewigtigste staatshandelingen gebruikt. Onder de gevolmagtigden welke van wegen de algemeene staten in 1684 met d'Avaux een verdrag sloten, vinden wij ook zijn naam vermeld. Drie jaren later werd hij door de algemeene staten, met den titel van extra-ordinaris envoyé, gezonden aan den keurvorst van Brandenburg te Berlijn, die zijne bemiddeling had aangeboden tot vereffening der geschillen, welke tusschen den koning van Denemarken en de algemeene staten gerezen waren over eenige stukken den koophandel en de zeevaart betreffende. Daarenboven was hij gelastigd om bij den keurvorst voorte staan het regt der Nederlandsche West-Indische Maatschappij op de kust van Guinea, tegen hetgeen, in 1648, door de Brandenburgsche bedienden aldaar was ondernomen. Gedurende zijn verblijf te Berlijn stond Hop van wege het gemeenebest der Vereenigde Nederlanden als gevader over den doop van Frederik Willem en had de gunst van den keurvorst zoo verre verworven, dat deze als gevader stond over den zoon van welken zijn echtgenoot omtrent dezen tijd beviel, en die den naam van Frederik kreeg, doch vroeg stierf. In 1689 werd hij naar het keizerlijk hof te Weenen gezonden om de bemiddeling van dezen staat tusschen den keizer en de Ottomannische porte aan te bieden, welke bemiddeling, zoo van het Weener hof als van de Ottomannische gezanten, daar tegenwoordig, gunstig werd aangenomen. Ook had hij last om bij den keizer en het rijk de onzijdigheid door de stad Hamburg verzocht, te beletten. Doch het doel zijner zending was vooral om met den keizer het groot verbond tegen Frankrijk te sluiten. Van Weenen vertrok hij naar Londen, en bragt aldaar te weeg, dat zijne majesteit van Groot-Brittanje insgelijks tot dit verbond toetrad.

Hij vergezelde koning Willem, met wien hij reeds lang verzoend was, op diens krijgstogt naar Ierland, waar deze door den slag aan de Boyne dit eiland bemagtigde.

Bij meer dan eene gelegenheid was den staten de bekwaamheid en behendigheid van onzen pensionaris gebleken, in de geschillen tusschen buitenlandsche hoven, door zijne bemiddeling bij te leggen. Deze overtuiging bewoog zijne meesters hem in 1693, als buitengewoon gezant te zenden aan de hoven van Denemarken en Brunswijk-Lunenburg, om den koning van Denemarken te bewegen om afstand te doen van zijne onderneming op Ratzelburg, den hertog van Holstein toebehoorende, en alle mogelijke middelen tot een verdrag tusschen beide vorsten aan te wenden. In November van dat jaar deed hij verslag van den uitslag van dit gezantschap, en, daar de geschillen tusschen de beide vorsten nog niet volkomen vereffend waren, werd hij in het volgend jaar gelast om de onderhandelingen tusschen de Deensche en Holsteinsche gemagtigden te Hamburg bij te wonen. In 1698 werd Hop andermaal als buitengewoon gezant naar Weenen afgevaardigd. Bij eene instructie van den 4 van Oogstmaand van dat jaar werd hij gelastigd om met den keizer in onderhandeling te treden over de middelen, welke zouden kunnen dienen om den vrede, onlangs te Rijswijk gesloten, duurzaam te maken, om te handelen over eene algemeene guarantie der Rijswijksche traktaten, gesloten tusschen den keizer, het rijk, het gemeenebest der Vereenigde Nederlanden, en allen die in den jongsten oorlog tegen Frankrijk begrepen waren en vervolgens met alle zoodanige mogendheden, als daartoe zouden kunnen bewogen worden. Ook behelsde zijn lastbrief, alle bekwame middelen, ter bevordering van den vrede tusschen den keizer en de porte aan te wenden, de zaken van het negende keurvorstendom zoo veel doenlijk, ten meesten voordeele van den hertog van Hannover, als keurvorst van Brunswijk-Lunenburg te helpen bevorderen; de geschillen van Gustrow, tusschen den keizer en den Neder-Saksischen kreits, te helpen vereffenen, en, eindelijk de belangen der Protestanten in Hongarijen en in de keizerlijke erflanden met zijn voorspraak te ondersteunen. Daar en boven werd hem, bij eene secrete resolutie van 6 Mei 1700 gelastigd, om nevens de heeren van Villars en Sutton, Fransche en Engelsche gezanten, ten keizerlijken hove, kennis te geven, van het verbond tusschen Frankrijk, Groot-Brittannie en de algemeene staten gesloten, over eene verdeeling der Spaansche monarchie, tusschen verscheiden pretendenten, tot bewaring van de rust van Europa, ingeval de koning van Spanje kinderloos overleed, en om den keizer te verzoeken in dit

verbond te willen treden, 't welk echter, na lang aanhouden, werd afgeslagen.

De keizer schonk hem ten blijk zijner bijzondere hoogachting voor zijn persoon, bekwaamheden en verdiensten en van zijne tevredenheid over het gehandelde, voornamelijk tusschen hem en de porte, een diploma van baron van het Roomsche rijk, en vermeerderde zijn wapen met de surtout van Oostenrijk en der Ottomannische porte. Ook het vaderland bleef niet achter blijken te geven van achting voor zijne groote verdiensten en verhief hem, gedurende zijn verblijf te Weenen, tot het gewigtig ambt van raad en thesaurier generaal der Vereenigde Nederlanden. Deze hooge waardigheid belette hem niet, dat hij, even als voorheen, zich tot verscheiden zendingen buiten 's lands liet gebruiken. In Grasmaand 1703 werd hij naar Dusseldorp gezonden om den keurvorst van den Paltz af te raden het leger voor Bonn te kommanderen en om met den Hollandschen generaal de noodige maatregelen tot het beleg dier stad te beramen, en wijl er toenmaals geen gedeputeerden te velde van wegen hunne hoog mog. waren, nevens den hertog van Marlborough de kapitulatie van Bonn te teekenen en het verdere rakende den oorlog in Brabant, te beramen, waarop hij vervolgens, op voorslag van den raad van state, door de algemeene staten tot gedeputeerde te velde benoemd werd, en in die hoedanigheid den slag bij Ekeren bijwoonde. Hierna hield hij zich eenigen tijd met het waarnemen van zijn nieuw ambt bezig; doch eerlang bood zich de gelegenheid wederom aan het vaderland buiten 's lands te dienen. In 1706 werd hij door 's lands staten gelast om nevens de heeren van den Berg, Renswoude en Cuper naar Brussel te vertrekken om aldaar, nevens den hertog van Marlborough, uit naam der twee zeemogendheden, orde te stellen op de regering der verwonnen landen. Ook wil men dat het vooral aan zijn beleid moet worden toegeschreven, dat hij het den hertog van Marlborough uit het hoofd bragt om naar de landvoogdij der Spaansche Nederlanden, waar naar hij, volgens sommigen, zeer begeerig was, te staan. Eindelijk werd hij in 1712, met den heer van Welderen, naar het vereenigd leger in Henegouwen gezonden om verscheidene hulptroepen, die het leger dreigden te verlaten, tot blijven te bewegen, waarin zij ook slaagden.

Na dezen schijnt Hop zich inzonderheid te hebben toegelegd om binnen 's lands, zoo door het waarnemen van zijn aanzienlijk ambt, als in andere opzigten, ten beste van 't vaderland mede te werken, en hield het door den successie-oorlog zeer geschokte staatskrediet staande en de staatsschuld drijvende, die bijna onder de zware schulden en de onwilligheid der gewesten tot opbrengst van hun verschuldigde (geen stadhouder hield ze meer bij elkander) zou bezweken zijn.

Hij overleed 27 October 1725, in den ouderdom van ruim 71 jaren en werd te Amsterdam in de Nieuwe kerk in het graf zijner vaderen bijgezet.

Hop was in vele opzigten een groot en voortreffelijk staatsdienaar, even ervaren in zaken van staat als van oorlog, een kundig en standvastig ijveraar voor de belangen en voorregten van Amsterdam, wier voorspraak hij was, en vervolgens voor de belangen van het gansche vaderland.

„Aan den heer Hop," zegt een onzer geschiedschrijvers, „moet ik het regt doen van te zeggen, dat mogelijk nooit bediening zoo voegde aan de hoedanigheid van den persoon, zoodat men naauwelijks kon onderscheiden of de bediening van pensionaris geschikt is voor den heer Hop, dan of zijn persoon geschikt is voor dit ambt, zijnde een heer van fraaije gestalte en majestueuse presentie, aangenaam in den omgang, vriendelijk jegens zijne landgenooten, beleefd jegens vreemdelingen, hoffelijk, wellevend omtrent allen; doorslepen in de sterkste zaken van de wereld; door en door ervaren in die van zijn vaderland; sprekende met groote lieftalligheid en vloed van goede gedachten, bondigheid en netheid van oordeel, geleerd in de wetten, vol van vuur, kordaatheid en ijver, nogthans dit alles parende met eene zonderlinge minzaamheid en zachtheid, en dat meer is, midden in den bloei zijner jaren met een volkomen rijpheid en voorzigtigheid in alle zijne zaken, waardig de allergewigtigste bezendingen." Van Haren getuigde van hem: „Hop, thesaurier generaal van de Unie, gedurende den successie-oorlog, was een man van groot verstand en moed, en even bekwaam in het leger als in het kabinet. Zoo de vermaken van het leven somtijds wat veel tijd bij hem wegnamen, de vlugheid van zijnen geest en de onvermoeidste vlijt en arbeid, als dit niet langer uitgesteld konde worden, herstelden spoedig dit verlies. Zijn vrolijk, gemeenzaam en buigzaam karakter, ten eenemaal bevrijd van hovaardij en pedanterie, hadden hem persoonlijke vrienden doen verwerven, hetgeen zeldzaam is voor een minister."

De hoogleeraar Vreede heeft in het licht gegeven: *Correspondance diplomatique et militaire du duc de Marlborough, du Grand-Pensionaire Heinsius et du Trésorier-Général des Provinces Unies Jacques Hop* (Amst. 1850). Ook zijn er brieven van hem gedrukt in *Eur. Mercurius*, *Julij* 1705, bl. 71—104. Op verschillende (in de noot genoemde) catalogi komen brieven van hem voor en de heer J. J. van Voorst bezat vele belangrijke stukken hem betreffende.

Hij huwde in 1684 Isabella, dochter van Hendrik Hooft, en liet drie zonen na.

Zijn afbeeldsel vindt men bij Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XVI.

Zie *Lev. van beroemde Mann. en Vrouw*, D. V. bl. 37 volgg.; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XV. bl. 151, 163, 181, 185, 186, 243, 379, D. XVI. bl. 47, 76; *Bijv. en Nalez*, D. XVI. bl. 13—16, D. XVII. bl. 24, 25, 50, D. XVIII. bl. 117; *Holl. Merc* 1683, 1684, 1687, 1689; *Négociations de Monsieur le Comte d'Avaux en Hollande*, T. II; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D I. bl. 489—591; van Kampen, *Vad. Karakterk.*, D. II bl. 398, 399; van Haren, *de Geuzen*, uitg. van Feith en Bilderdijk, bl. 314; Vreede, *de verdiensten onzer voorouders in het vak der diplomatie*, bl. 63; N. J. den Tex, *Jacob Hop, gezant der Vereenigde Nederlanden*; Sandbrink, *Spec. hist. jurid. de advocat. jurib*, p. 90; J. van den Berg, *Ned. Adeysb.*; Vreede, *Corresp. diplom. et milit.*, *Introd*; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. VI. bl. 66, 76, 88, 107; Scheltema, *Peter de Groote in Holland*, D. I. bl. 181; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II, bl. 333—337; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 354, 414; *Cat. der Bibl. van* C. van Alkemade *en* P. van der Schelling, p. 61 (1848); *Cat der Hands van* J. Koning, bl. 110; *Cat des mss. de* J. J. van Voorst, p. 17, 174; *Collect. remarquable des mss. d'autographes et de quelques imprimés*, La Haye, Déc. 1862, p. 72; Francii *Poëm.*, p. 444, 454; J. Oudaen, *Poezy*, D. II. bl. 382; *Nederl. en Lat. Keurdicht*, D. I. bl. 208 volgg.; Hoogstraten, Nieuwenhuis, Kok, Kobus en de Rivecourt, *Biogr. Univers*; Muller, *Cat. van Portr.*

HOP (Mr. Johan) zoon van mr. Hendrik Hop en Sara Johanna Bailly, kleinzoon van mr. Cornelis Hop en Anthonia Cloeck, werd 1709 te Amsterdam geboren. Hij werd in 1734 raadsheer in den hoogen raad van Holland, Zeeland en Westfriesland, 1738 secretaris van den raad van state en verwisselde dit ambt in 1753 met dat van thesaurier generaal. Hij kwam in een zorgelijken tijd aan het bestuur van 's lands geldmiddelen, daar deze door den laatsten oorlog en schokken veel geleden hadden; doch hij deed de gewigtigste diensten in dat vak en legde ten tijde van zijne bediening den grond van het herstel en den bloei er van tot 1780. Evenwel was hij geen voorstander van het stelsel van weringloosheid, dat de Nederlanden in de 18de eeuw schenen aangenomen te hebben. Hij verklaarde zich in 1766, bij de aanvaarding van het stadhouderlijk bewind door Willem V, zeer voor de instandbrenging eener ontzagverwekkende zeemagt, welke men sedert 1741, en vroeger, geheel had laten vervallen. In 1769 toen hij zijn ontslag nam om nog vier jaren in rust door te brengen, ontving hij het getuigenis der volmaakte tevredenheid van zijne lastgevers, de staten generaal hunne hoog mog., „waren zeer voldaan van de capaciteit, vigilantie, ijver en getrouwheid, waarmede hij dit ambt zestien jaren had waargenomen."

In 1772 werd hij bestuurder van 's lands hoogeschool te Leyden, doch stierf voor dat hij dien post kon aanvaarden (17 December 1772).

Hij was niet alleen een groot voorstander van wetenschappen en letteren, maar een geoefend kenner der Grieksche letterkunde volgens getuigenis van Luzac en Tydeman. Rendorp, met wien hij zeer bevriend was,

prees zijne bekwaamheid en moreel karakter. Hij is driemaal gehuwd geweest, 1. aan Elisabeth Pauw; 2. aan Cornelia Maria van Strijen; 3. aan Maria Henrietta van der Hoop.

Zie *Nieuwe Ned. Jaarb.* 1769, bl. 507, 1772, bl. 1178; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 491, 492; Rendorp, *Memorien*, D. II. bl. 45; van Kampen, *Vad. Karakterk.*, D. II. bl. 636; Te Water, *Narratio*, p. 184, 185; Luzac, *Praef. ad Valckenaerii Callimachum*, p. 13, 14; Tijdeman, *Praef. ad synt. Dissert. ad phil. mor. pert.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leyds. Hoogeschool*, D. II. bl. 24.

HOPBERGEN (Bernardus Jacobus Henricus van) kapitein, nam deel aan het gevecht bij het Hazegras in den Tiendaagschen Veldtogt, in Augustus 1831. Op het berigt van het gevecht, waarin de kanonneerbooten gewikkeld waren, snelde Hopbergen met een vijftigtal soldaten te hulp, maar niet meer in staat een meer dan tiendubbelen vijand tot een geheelen aftogt te dwingen, gelukte het hem eerst in den avond van den 5 Augustus bij een hernieuwden aanval, versterkt door een kompagnie Zeeuwsche schutters, onder bevel van den luitenant Anthony Hendrik Spaan, op wagens van Oostburg aangebragt, den vijand op de vlugt te drijven.

Zie L. G. Bouricius, *Verhaal van het gevecht der kanonneerbooten Nr. 41 en 42 bij het Hazengras enz.*, Leeuw., 1832; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 699.

HOPKOOPER (Theodorus Gerardus) thesaurier der St. Janskerk te Gouda, gaf in het licht:

Beschrijvinge en uytlegginge der Konstrijcke glasen, binnen de Groote en Heerlijcke St. Jans Kerk tot Gouda. Eertyds in 't kort byeenvergaderd door den heer Theodorus Gerardi Hopkooper, Rentmeester der selver kerk. En nu wijdloopiger in Rijm uytgebreyd door Dirck Vermy, geadmitteerd Schoolhouder. Ter Goude, Dirk Boekhoven, 1681, 1693, 1699, 1724, 1764, 1773 tot 1827 toe. Aan het einde der uitgaaf van 1681 leest men: De heer Theodorus Gerardi Hopkooper, rentmeester der voornoemde kerk, heeft in 't jaar 1639 een Uytlegginge van deese Glasen in 't kort beschreven, 't welcke ick den Leeser meede deele, hebbe deselve aan de kant van yder pagina gestelt, ende der beschryvinge gevolgt, zoo veel moogelyck was, en het rym toelied; vertrouwende 't selve u. l. niet onaengenaem sal syn, gebruyckt het ten besten."

Zie Kramm, *de Goudsche Glazen*, Voorber.; *Astréa* 1855, bl. 204; Mr. Bodel Nijenhuis, *Topogr. Lijst der Plaatsbeschrijv.* Nr. 1333.

HOPMAN (J. Abraham) van Haarlem, de eerste Nederlandsche luchtreiziger (de eerste was Blanchard in 1785) deed, na in Julij 1804 buiten Amsterdam door onderscheiden oorzaken daarin verhinderd te zijn, den 29 September van dat jaar te Rotterdam de eerste luchtreis. De ballon, na het Noordwesten koers genomen hebbende, steeg door de wolken tot zoodanige hoogte, dat hij weldra geheel onzigtbaar werd. Na eenigen tijd kwam hij in de nabijheid van Schiedam op aarde terug, rakende de gondel toevallig den kant eener sloot. De luchtreiziger uit den gondel in het water geraakt, zag zich genoodzaakt den luchtbol de verdere reis zonder hem te laten volbrengen en kwam 's avonds ten acht ure behouden terug op de plaats zijner afreize, terwijl de luchtbol weder opgestegen, ten half zes ure op de buitenplaats Bakkershage, onder Wassenaar, in een bosch is nedergedaald. Op de mislukte onderneming te Amsterdam werden spotprenten vervaardigd, waarin hij uit scherts Fopman geheeten werd. Hij was begonnen met tijgers en andere beesten in den vorm van ballons te laten opgaan, en A. Fokke Simonsz. gaf er een uitvoerige beschrijving van in de *Vaderl. Letteroef.* voor 1804, *Mengelw.*, bl. 422—428.

Hij gaat in plaat uit, geëtst door Johannes Bemme.

Zie *Konst- en Letterbode* 1804, Nr. 43, bl. 231; *Navorscher*, D. VI. bl. 102, 104, D. VIII. bl. 310, 311, D. IX. bl. 222; *Algem. Vad. Letteroef.* van 1805, *Mengelw.* II. p. 610 en volgg.

HOPMAN (Mr. J. R.) advokaat te 's Bosch, proost en griffier der Illustre Lieve Vrouwe Broederschap aldaar gaf in 1818 ('s Bosch, H. Palier 8o.) in het licht:

Iets over de instelling van het Illustre Lieve Vrouwe Broederschap en deszelfs vijfhonderd jarig bestaan, waarvan het jubilé op den 3 September van dezen jare 1818 staat gevierd te worden door . . . ., waar achter gevoegd is eene lijst der overgeblevene gedenkschriften, benevens de namen der tegenwoordige leden.

De schrijver had verzocht bij het opstellen van dit geschrift gebruik te mogen maken van het archief der Broederschap.

Zie Hermans, *Geschiedk. Mengel. van de Prov. Noord-Brabant*, D. II. bl. 50 volgg.

HOPMAN (N.) waarschijnlijk een Amsterdammer, van wien op de tentoonstellingen aldaar van 1820—1840 historiële onderwerpen, moderne stukken enz. voorkomen.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 747.

HOPPE (Christiaan) werd in 1621 te Amsterdam geboren, studeerde te Helmstadt, werd in 1647 predikant bij de Luthersche gemeente te Enkhuizen, in 1656 te Haarlem, in 1660 te Amsterdam, waar hij in 1670 overleed. Hij was een man van grooten invloed op de denkwijze van velen zijner tijdgenooten, schoon ook door anderen grievend miskend, die de theologie der Hollandsche hoogeschool veroordeelden. Hij wijdde zich sedert 1652 aan de opleiding van jongelingen tot de Evangeliebediening. Eene door hem uitgegevene preek getiteld: *Eene korte afhandeling van de Praedestinatie of Verkiezing over I Petri 1 vers 2a*, werd in 1710 voor de 4demaal herdrukt en is slechts 6 bladz. in 4o. groot.

Hij ontwikkelt hierin dit leerstuk naar zijne zienswijze en wederlegt de leer van andersdenkenden, bijzonder der Gereformeerden, doch zonder eenige hatelijkheden.

Hij is in zwarte kunst afgebeeld, door J. Veenhuysen; en nog eens, zonder naam, maar zeer fraai, door W. Vaillant.

Behalve deze preek heeft men nog van hem:

Onderrigting voor het Avondmaal, Amst. 1722, 8o. Op nieuw uitgegeven door Zacharias Bezius.

Godgeleerde Verhandeling over den staat der dooden en die wederom opstaan, tegen het gevoelen van Thomas Burnet, onder het opzigt van J. G. Walchius opentlijk beredentwist, Amst. 1729, 8o., Amst. 1751.

Zie Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk*, St. I. bl. 188, St II. bl. 102, St. VII. bl. 22; Domela Nieuwenhuis, *Geschied. der Amst. Luth. Gem.*, D. II. bl 99, 103, 143; Glasius, *Godgel. Nederl.*, o. h. w.; Abcoude, *3de Aanh. van Nederl. Boek.*, bl. 759; Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 201; Muller, *Cat. van Portr.*, waar hij Cornelis genoemd wordt.

HOPPEN (Jan Klaaszoon van), een der burgemeesters in 1566 door de landvoogdes zelve te Amsterdam aangesteld. Hij had echter reeds vroeger die betrekking bekleed. Men verhaalt dat van Hoppen, van ketterij beschuldigd, om zich te zuiveren naar Rome in bedevaart moest vertrekken, daar hem opgelegd werd een glas in de kerk zijner parochie te vereeren. Dit glas is nog in het voetboogschutters koor in de Oude kerk aanwezig en door Wagenaar beschreven in *Beschrijv. van Amst.* D. VII bl. 319, 320.

Zie ook Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. III. bl. 143, 165, D. VII. bl. 329.

HOPPENBROUWERS (Mr. Franciscus Johannes) werd den 16 April 1819 te 's Gravenhage geboren, studeerde te Leyden, vestigde zich als advokaat te Breda, waar hij regter bij de regtbank van eersten aanleg werd. In zijne snipperuren beoefende hij de dichtkunst en vervaardigde gelegenheidsdichten die hij afzonderlijk uitgaf of in tijdschriften, zoo als in den *Christelijken Mentor*, de *Godsdienstvriend* van Le Sage ten Broek, plaatste.

Hij beoefende ook de schilderkunst, waarin hij Schelfhout tot leermeester had. Hij was lid van het Noordbrabantsch Genootschap.

Zijne gedichten worden vermeld door dr. Hermans, *Bijdr.*, D. I. bl. 239, 242, 248, 384.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.* D II. bl. 64.

HOPPERS (Gatse) of Galenus Hopperus, zoon van Joachim Hoppers en van Christina Bertolfs van Aken, vertrok met zijne moeder, na het overlijden van zijn vader, uit Madrid naar Keulen, legde zich te Douay toe op de wijsbegeerte, het burgerlijk en kanonniek regt, werd praepositus van St. Pieter en in 1617 kanselier der universiteit te Leuven. Hij was zeer ervaren in de Belgische oudheden en de kerkelijke geschiedenis. Hij overleed in 1634 en werd in het koor van St. Pieter begraven. Volgens Sweertius schreef hij een *Ecclesiastica Frisiae Historia;* met zijn broeder Gregorius gaf hij de volgende geschriften van zijn vader in het licht:

Seduardus sive vera jurisprudentia libri XII, Antw. 1590, fol. Ed. nova curaH. Comingii, Brunsw. 1656, 4o.

Themis Hyperborea sive de fabula Regum Frisiae — Ferdinandus sive de Institutione principis, Antv. 1591, met een opdragt en brief aan Philips II, koning van Spanje.

Periphrasis ad Psalmos Davidicos, Antv. 1591.

Hij huwde Trijntje Johannesdr. van Aylva en liet geen kinderen na. Zijn grafschrift vindt men bij Foppens.

Zie Suffr. Petrus, *de Script. Fris.*, p. 292; Hoynck van Papendrecht, *Vita J. Hopperi* vóór diens *Recueil et Memorial* cet.; Sweertius, *Ath. Belg.* i. v.; Adelung, *Fortz u. Ergänz.* i. v.; Mr. J. H. Beucker Andreae, *Eenige Mededeelingen omtrent J. Hopperus* in de *Vrije Fries*, D. V, bl. 134.

HOPPERS (Gregorius) ridder, heer van Dalem, oudere broeder van den vorige, reisde door Spanje, Italie, Gallie en Duitschland, en verstond en sprak de talen dier landen. Hij was een kundig regtsgeleerde, blijkens de voorreden der met zijn broeder uitgegeven werken van zijn vader, bekleedde de betrekking van raadsheer in den geheimen raad des konings en stierf in 1610. Hij liet na een zoon, Jochem Hoppers, heer van Dalem.

Zie Suffr. Petrus, *de Script. Fris.*, p. 294, 447, 448; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, i. v.; Hoynck van Papendrecht, *de vita J. Hopperi*, l. c.; Mr. Beucker Andreae, t. a. p.; G. de Wal, l. c.; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I., p 380.

HOPPERS (Ivo), Hopperus of Hopper, de stamvader van dit adelijk Friesch geslacht, leefde in 1350.

Toen, volgens de familie-sage, eene dienstmaagd van hem bezig was water uit eene put te scheppen, haalde zij daarmede tevens een levenden haring op. Als dit aan Ivo geboodschapt werd, herinnerde hij zich eene uitspraak, welke de God Stavo in het jaar 153 na Christus, bij gelegenheid eener uitbarsting van het Roode Klif gegeven had, dat er uit deze vlammen geen gevaar te vreezen was, en dat zij eens door eene tegenovergestelde verkoeling zouden gevolgd worden. Hij begreep dus, dat dit op deze gebeurtenis betrekking had, en haastte zich zijne goederen te verkoopen of te verruilen, terwijl hij zich meer oostwaarts aan gene zijde van den Fliestroom nederzette. Hetgeen hij voorzien had, gebeurde; de landen werden door de zee weggespoeld of daaronder bedolven, en Friesland bewesten Stavoren van Noord-Holland afgescheiden.

Zie Suffr. Petr., *de Script. Fris.*, p. 265; *Levens van eenige beroemde Mann. en Vrouw.*, D. V. bl. 105; Mr. Beucker Andreae, in de *Vrije Fries*, bl. 123; van den Bergh, *Nederl. Volks Overlev.*, bl. 50, 121.

HOPPERS (Joachim) was een afstammeling van dit oud en aanzienlijk Friesch geslacht. Zijn vader was Sjoerd Hoppers, zijne moeder Rixt Piersma, dochter van Feike Piersma, burgemeester van Sneek, gehuwd aan Tieth Jariga, zuster van Doede, die zich, buiten 's lands zijnde, Dionysius Dodonaeus liet noemen, en broeder van den beroemden Rembertus Dodonaeus was. Zijne ouders woonden op het voorouderlijke stamhuis te Hemelum bij Stavoren, doch bij gelegenheid dat zijne moeder te Sneek bij hare ouders te gast was, beviel zij ontijdig van dezen haren zoon, en overleefde zijne geboorte slechts weinige oogenblikken (11 November 1523). Zijn vader stierf ook weinige jaren daarna en zijn grootvader Piersma belastte zich met zijne opvoeding en bestelde hem te Sneek ter schole. Hij maakte rassche schreden op den weg van verstandelijke ontwikkeling onder de leiding van Johannes Rodanus en mr. Gerardus. Met zijn 13de jaar werd hij naar Haarlem gezonden, om daar verder in de letteren en beginselen der wijsbegeerte onderwezen te worden door Cornelius Crocus, een zeer geleerd man, die op zijn 50ste jaar nog een togt te voet naar Rome deed en door Ignatius Loyola zelven onder de eersten in de Jezuiten-orde werd ingelijfd. De lessen van dien man maakten diepen indruk op Hopperus, die in zijns meesters belangstelling in die orde deelde en later pogingen aanwendde om haren bloei te bevorderen.

Na een vierjarig verblijf te Haarlem, vervolgde hij gedurende drie jaren, onder Joh. de Hase en Gabriel van der Muijden, zijne studiën te Leuven, en legde zich vooral op de regtsstudie en zedekundige wijsbegeerte toe, welke laatste hij als de bron voor den waren regtsgeleerde beschouwde en onafgebroken bleef beoefenen.

Vervolgens bezocht hij de hoogescholen te Parijs en Orleans. Bijzondere redenen noodzaakten hem zijn voorgenomen reis naar Italie niet te volbrengen. In 1549 keerde hij naar Leuven terug, werd licentiaat in de regten, vervolgens professor honorarius en eindelijk in 1554, bij besluit van de staten van Brabant, gewoon hoogleeraar met eene ruime jaarwedde. Groot was de schaar van toehoorders, zoo van elders als vooral uit Friesland, die hem hoorden. Hij week in zijn voordragt geheel van den ouden scholastieken leertrant af. Zijne voorlezingen over den *Timaeus* van Plato vooral, werden met groote toejuiching bijgewoond. Den 14 November 1554 benoemde hem de landvoogdes Margaretha, hertogin van Parma, tot lid van den grooten raad te Mechelen, aan wiens hoofd stond zijn landgenoot en vriend Viglius van Aytta, aan wiens invloed hij dien post te danken had.

Hoe hij dit ambt bediende, is op te maken uit zijne benoeming tot president van dien raad, vervolgens tot raadsheer van den geheimen raad te Brussel. In beide betrekkingen kweet hij zich met getrouwheid, en bleef, schoon men het tegendeel beweerd heeft, aan zijne godsdienst gehecht. De lof van gematigdheid in zijne beginselen kan hem niet ontzegd worden, en hij gaf steeds de voorkeur aan de meest zachte middelen boven de krachtdadige maatregelen, die Granvelle begeerde. Vele zijner uitgegeven brieven getuigen van zijne gematigdheid in het staatkundige en van zijnen verlichten geest in het godsdienstige. Men schrijft hem zwakheid van karakter toe en gebrek aan moed, ja zelfs de overhelling om nimmer tegen te spreken, 't geen hem den bijnaam van *Oui Madame* deed verwerven. Anderen stellen dit op rekening zijner vijanden.

In 1561 werd hij belast met de stichting der hoogeschool te Douay en in 1566 vertrok hij naar Madrid, om bij het hof aldaar het bestuur te erlangen over de Nederlandsche zaken en werd hij tevens 's konings zegelbewaarder. Het was vooral in deze betrekking, dat hij bewijzen van opregtheid en beleid gaf, die zelfs zijne vijanden niet konden loochenen. Niet altijd echter werden zijne aan den koning gegeven wenken opgevolgd. Zijne denkbeelden om den opstand te stuiten, vonden wel gereeden ingang, maar bleven zonder gevolg. Had men gehoor gegeven aan zijn raad, dan hadden welligt de zaken des vaderlands een geheel anderen loop genomen. Hierin bevestigt ons een uitgewerkt rapport van Hopperus aan den koning (door van den Bergh, *Gedenkschr.* enz. medegedeeld), waarin hij, na een naauwkeurige beschouwing der oorzaken van den opstand, uitvoerig de middelen ontwikkelt om het kwaad te herstellen. Dit stuk weerspreekt hetgeen van Kampen, van Groningen en laatstelijk Wierbitzky tegen hem in het midden bragten. Het was te Madrid, dat de merkwaardige briefwisseling tusschen hem en Viglius van Aytta ontstond en hij zijn *Recueil et Memorial des troubles des Pays-Bas* schreef.

Hij stond in hooge gunst bij koning Philips, die hem tot

heer van Dalem benoemde; een regt, dat tot zijne nakomelingen is overgegaan; daarbij erlangde hij het regt van vrije jagt in Gaasterland, terwijl zijne vaderlijke state te Hemelum tot de eerste state van dit dorp verklaard werd. Later benoemde hem de koning tot ridder van den Gouden Spoor.

Hij overleed den 15 December 1575, eene weduwe, Christina Bertolfs, (dochter van Gregorius Bertolfs (van Aken), president van het provinciaal hof in Friesland onder Karel V) te Leuven geboren, met 7 kinderen (het 8ste stierf te Madrid) nalatende. Zij vestigde zich, door den koning mild beschonken, te Keulen. Zijn lijk werd te Madrid plegtig ter aarde besteld en te Douay een lijkrede op hem gehouden.

Hetgeen men tot zijn lof geschreven heeft, is door Hoynck van Papendrecht, Conringius, Jacobus Bouricius, Joannes Fungerus en Lycklama vermeld. Verschillend is het oordeel over zijne staatkundige bekwaamheden. Van Groningen noemt hem een goed man, die den koning en paus onvoorwaardelijk geloofde, waarschijnlijk in navolging van den kardinaal de Granvelle, die hem „le pauvre seigneur Hopperus" noemde. Tydeman gewaagt van den „geleerden en zeer geachten regtsgeleerde en staatsman Hoppers," doch beschuldigt hem tevens en teregt van nepotisme. Hetgeen hij daaromtrent uit eene briefwisseling tusschen Viglius en Hopperus aanteekende is onlangs door mr. Dirks aan het licht gebragt.

Hopperus was geheel zonder invloed aan het Spaansche hof, en in het behandelen van gewigtige zaken werden hem de overwegingen en besluiten zorgvuldig verborgen gehouden. Zeldzaam werd hij in den staatsraad geroepen en meest met het doel om hem een rad voor de oogen te draaijen, hem doende gelooven, gelijk ook zijne vrienden in de Nederlanden, dat men naar zijn raad hoorde. Men wist het in Spanje, dat hij dadelijk alles aan zijne vrienden in Nederland overbriefde. Alva vooral vertrouwde hem niet en Albornoz poogde zelfs een kwaad vermoeden op zijn getrouwheid te werpen, door te zeggen, dat Hopperus schoonvader raadsheer bij Oranje was, en dat zijn schoonzoon Corn. v. d Myle zijn kasteel te Gouda aan de opstandelingen had overgegeven. Doch deze vermoedens schijnen geen invloed te hebben gehad. Gachard, *Corr. de Phil.*, II, T. I. *Rapport au Ministre*, p. XLII, T. II, p. 126, 187, 200, 223, 319, 351. Daar bestaan een paar memorien van Hopperus, ten minsten aan hem toegeschreven, tot herstel der zaken in de Nederlanden. Gachard, l. l. T. II. p. 528. 529.

De hoogleeraar de Wal heeft hem als regtsgeleerde beschouwd en verschillende getuigenissen van vroegere geleerden nopens zijne verdiensten in dat vak van wetenschap vermeld. Hij was ook niet onervaren in de godgeleerdheid en uitlegkunde des bijbels, en trad als historieschrijver op. Dat hij de Latijnsche en Grieksche taal, benevens de voornaamste levende talen verstond, is bekend. Ook beoefende hij de wijsbegeerte; zelfs in de botanie, dicht- en schilderkunst was hij geen vreemdeling. Van al wat wij van hem bezitten, zijn zijne brieven aan Viglius het belangrijkste.

Zijne beeldtenis vindt men bij Winsemius, *Chr. v. Vrieslant*, bl. 600, en voor T. I. P. II. der *Analecta* van Hoynck van Papendrecht. Zijn grafschrift, door Cyprianus à Stapert gesteld, in bij Foppens bewaard.

Hij schreef:

De juris arte libri III, *una cum tabulis in eosdem libros nomine discipulorum editis*, Lovanii 1553, en later meermalen herdrukt, ook in Tom I *Oceani juris*. Dit werk, door Conring en Hommel hoogelijk geprezen, wordt door Jöcher aan eenen Joannes Hopperus toegeschreven.

Ad Justinianum de Obligationibus πιθανῶν libri V, Lovan. 1553.

Dispositio in libros Pandectarum, ibid. 1558.

Na zijn dood verschenen:

Isagoge in veram jurisprudentiam libros XVIII, Colon. 1580. De vier eerste boeken bevatten *Paratitla juris civilis*: de vier laatste *Elementa juris sive principia justi et injusti.*

Volgens Conringius is deze *Isagoge* een kort begrip der XII *libri de arte juris*, toen nog niet uitgegeven.

Seduardus, sive de vera jurisprudentia libri XII. — *Themis Hyperborea sive de tabula Regum Frisiae.* — *Ferdinandus sive de institutione principis*, Antv. 1590, 8o. (door zijne zonen uitgegeven) Brunsvigae 1656 (ed. H. Conringius). Zie de Wal, p 97 seqq. annot.

Paradhrasis in Psalmos Davidicos, *una cum libro: De usu et divisione Psalmorum*. Antv. 1591.

Receuil et memorial des Troubles des Pays-Bas du Roy, eerst in 1743, naar een hands. uit de bibliotheek van den aartsbisschop van Mechelen, uitgegeven door Hoynck van Papendrcht in *Anal. Belg.* T. II. P. II. p. 17 tot 118. Hopperus schreef dit werk in 1566 en 1567, wanneer hij het aan Viglius ter lezing zond.

Viglii Zwichemi ab Aytta Epistolae ad virum magnificum Joachimum Hopperum, Equitem etc. edente Simone Abbes Gabbema, Leovardiae 1661, kl 8o. Gabbema gaf in zijn *Epistolarum ab illustribus et claris viris scriptarum centuriae tres*, Harl. 1663, 1669, kl. 8o., nog twee brieven van Viglius. Hoynck van Papendrecht in Tom. I. Pars. II. zijner *Analecta* eene nieuwe uitgave der *Epistolae politicae et historicae ad J. Hopperum*, door Gabbema in het licht gegeven. *Ex codice Ms. Collegii Vigliani Lovanii, additis ex eodem triginta tribus Epistolis ac plurium aliarum fragmentis.* Ook afzonderlijk in 1 d., 4o.

De brieven van Hopperus aan Viglius zijn door den Antwerpschen bisschop de Nelis in het licht gegeven onder den titel van *Joachimi Hopperi Frisii Epistolae ad Viglium ab Aytta Zulichemum Sanctioris Concilii Praesidem. Edente nunc primum ex Epistolis autographis Corn. Fr. Nelis*, Lovanii 1765, 4o. De uitgaaf, Traj ad Rhen., *apud* B. Wild *et* J. Altheer, 1802, 4o., n'est (schrijft van Hulthem) que celle de 1765, à laquelle les libraires d'Utrecht ont ajouté un nouveau titre, une préface et quelques addenda et corrigenda. Van deze brieven, die volgens te Water ten getale van 220 door de Nelis verzameld waren, doch van welke er slechts 161 zijn in het licht gegeven, heeft van Wijn voor zijne *Nalezingen* op Wagenaar gebruik gemaakt. Ook komen er nog brieven van Hopperus in *Illustr. vir Epp.*, L. B. 1617 en in *Sylloge Epistol.* Burmanni, T. II, p. 288, seqq., aan anderen voor. Groot is het aantal, deels uitgegeven, deels onuitgegeven brieven van Hopperus, die nog in de bibliotheek *des Ducs de Bourgogne* te Brussel voorhanden zijn. Ook in Göttingen en elders bevinden zich verscheidene deelen met eigenhandige brieven en copiën van onzen staatsman, en mr. J. H. Beucker Andreae, aan wien wij eenige belangrijke mededeelingen omtrent Joachim Hopperus en eene briefwisseling tusschen hem en Viglius van Aytta (*de Vrije Fries*, D. V. bl. 121 volgg.) verschuldigd zijn zag ook te Giessen een belangrijke verzameling.

Mr. J. Dirks gaf in 1863 in datzelfde tijdschrift van het Friesch Genootschap, D. X bl. 152, eene *Voorlezing over brieven van Jochem Hopperus aan Wigle Aytta*, 1554 tot 1561, *door Mr. H. W. Tydeman*, door hem met aantt. verrijkt. Ook waren er vele brieven van Hopperus en Viglius in bezit van van Hulthem, die thans in de bibliotheek *des Ducs de Bourgogne* te Brussel berusten, gelijk de originelen van Gabbema's uitgaven bij het Friesch Genootschap te Leeuwarden.

Mémoires de Viglius et d'Hopperus (*inédits*) *publiées par* M. Alphonse Wauters, No. 2, der *Collection des Mém. sur l'Hist. de la Belgiq.* In handss.

De Magistratibus Romanorum, vóór 1555 geschreven. Hiervan spreekt Viglius in *Epist.* bij *Hoynck van Papendrecht*, *Anal.* T. II. P. II. p. 374 seqq.

De vera jurisprudentia, waarover hij zelf spreekt in het begin van *Seduardus* enz.

Commentaria in Platonis Timaeum. Zie Suffr. Petrus, *de Script. Fris.*, p. 301.

Magica oracula successorum Zoroastris. Zie de Wal l. c., p. 102.

Libri XII de antiqua Frisiorum republica. Zie Suffr. Petrus, p. 297 seqq.

De Origine gentis Frisonicae epitome, door Hamconius gebruikt. Zie Suffrid. Petrus, p. 300 en Foeke Sjoerds, *Alg. Beschrijv. v. Friesl. Inl.* bl. 17.

Relations ou rapports journaliers. Zie te Water, *Verb. d. Edel.*, D. IV. bl. 373.

Mémoires de Hopperus, conseiller du Roy d'Espagne, touchant l'Etat et le Gouvernement des Pays-Bas. Zie te Water, t. a. p.

Op de Bourg. Bibl. te Brussel zijn:

4 mss. van het *Memorial des troubles des Pays-Bas, depuis le depart du Roi Philippe II jusqu'au temps ou il avait resolu de retourner aux Pays-Bas.*

Hopperus, *de l'ordre qu'a mit le Roy Philippe II en ses états des Pays-Bas à son partement trois parties*, geschreven in het Holl. of Vlaamsch.

Copie des rapports autographes avec les apostilles originales du Roi depuis le 17 Dec. 1570 jusqu'au 30 Avril et depuis le 19 Juill. 1576 jusu'au 15 Oct. de la même année.

De meeste dezer handschriften en brieven van Hopperus en Viglius waren weleer in bezit van van Hulthem.

Zie *Bibl. Univ.*; *Dict Hist.*; Jöcher, Bauer, Luiscius, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, *Woordenb. der Zamenl*, Kobus en de Riveeourt, Burgundius, Bentivoglio, Hooft, van Meteren, Bor, Strada, Wagenaar, van Wijn, *Nalez. op* Wagenaar; J. F. L. le Petit, *Nederl. Republ.*, fol. 240; v. d. Vynckt, *Ned. Ber*, D I. bl 180—183; van Leeuwen, *Bat. Ill*, p. 60; Cérisier, Bilderdijk, *Vad Hist.*, D. VI. bl. 40, 242; te Water, *Verb. der Edel.*, D. IV. bl. 372 volgg.; van Groningen, *Geschied. der Watergeuz*, bl 383; Beaufort, *Lev van Willem* I, D. II. bl. 431, 432; Wierbitzky, *de 80jarige Oorl der Nederl*, D. I. bl. 147; Beeloo, Motley, Emmius, *Reipubl. Fris.*, p. 63; Hamconii *Frisia*, p 102; Suffr Petr., *de Script Fris. dec* XII C 9; Schotanus, *Beschr. van Friesl.*, bl. 214; Winsemius, *Chron. van Friesl.*, p. 600; Foeke Sjoerds, *Beschr van Oud en Nieuw Friesl.*, Inleid., bl. 17; *Geogr Woordenb. van Friesl.*, bl. 46; *Tegenw Staat van Friesl.*, D III. bl. 298; *Oudhed. van Friesl*, bl. 125 volgg.; *Schets van het lev en de geschr. van J. H door* Mr. G Hiddema Jongsma, in *Regtsg. en Gesch. Schets.*, Sneek 1844; H. Amersfoordt en U. A. Evertsz, *Verh van de verrigt der Jezuiten in Friesl door Pater* Willebrord van der Heijden, bl. 5, 213; Jhr. Mr. M. de Haan Hettema en Mr. A. van Halmael Jr., *Stamboek van den Frieschen vroegeren en lateren Adel*, 1846, D. I. bl. 230, D. II. bl. 147; Sweerts, *Ath. Belg.*, p. 381, 440; Val. Andreas, *Bibl Belg.*, p ; Hoynck van Papendrecht, *Vita Viglii Anal.*, T. II. P. II. p. 5 seqq.; Adamus *Vitae Jurisc Germ.*, p 221 seqq.; Saxe, *Onom.*, T III. p. 299; Morhoff, *Polyh.*, Lib. III C. VI Sect. I p 559; F. Magiri *Eponym.*, p. 457; Vriemoet, *Ath Fris*, p. XXXV.; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, o. h. w.; Dezelfde, *Verhand. over het schrijv. der Geschied. der Nederl*; De Wind, *Bibl van Ned. Geschied*, D. I. bl. 172 volgg.; van Kampen, *Geschied der Ned. Lett en Wetens.*, D I. bl. 102, 103, 321, D. III. bl. 69, 252; *Levensbeschrijv. van beroemde Mann. en Vrouw.*, D. IV; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 24 A, D. II. bl. 70, 121, D. IV. bl. 51, 52; L. P. van den Bergh, *Gedenkschr. tot opheld der Vaderl Geschied.*, *opgezameld uit de Archiv. te Rijssel*; te Water, *Voorber voor het eerste deel der N. werken van de Maats van Ned Letterk.* (1806), bl. XXXII. volgg.; *Konst- en Letterb* 1806, Nr. 47; *Messager des Sciences et des Arts en Belgique*, 1834, p. 421, 1836, p. 350 seq, 1838, p. 219; *Compte rendu des séances de la Commission Royale d'Hist*, T. I. p. 381; Nijhoff, *Bijdr*, D. IV. St. III. *Aanteek en Berigt.*, p 27; Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*, le Série (Reg.); *Chr van het Hist. Gen*, D. IV bl. 198; Verwoert, *Handwoordenb. der Vad Geschied.*, o. h. w; van Hulthem, *Discours sur l'état ancien et moderne de l'agriculture et de la botanique dans les Pays-Bas*; *Biogr. Univ.*, T. XX. p. 147; G. de Wal, *Orat de clar. Frisiae Ictis* p. 27, 90, 428; J Bonricius, *de Officio Advocati*, p. 19; *Epil Lib. Sing. ad Pand. p. ult.*; Id. *Opera*, T. VI. p 64 seqq., p. 76; Id. in *Disp. de Nomoth, theses*, *Oper.*, T. I. p. 841; *Dedic. Oper.*, T. IV. p. 785; Id. in *Diss. ad Leg.* 1 *Cod. Theodos de Studiis liber. urb. Romae et Constant.*, *Oper.* T. VI. p. 2, 17, 197; Jac Lampadius, *ap. Conring.*, *Oper.*, T. II. p 22; Lycklama, *Membran.*, p. 318; Id. *Lib* VII. *Eclog.* 30; Henel, *C. J. de Vit Ict*; Ernst., *Stat. Jprud.*, C. 2, Nr 13, Nr. 16; Id *de vera Philosoph*, Nr. 125; Prasch, *de Icto vero et person.*, § 2; Hommel, *Contin sec. ad Beyeri notitiam auct. jurisdic.*, p. 176; *Liter. juris*, p. 189; Conringius, *Praef. ad Seduard*; Id. *de vera Jurisprud passim*; Id. *Praef. ad Tac. de M. G*, *edit 2dae*; Id. *Praef ad propolit. in fin.*; Greg Majansius, *Epist.*, p. 217; F. Rapolla, *Jurisc s de more modoque quo jus civile recte discatur atque illustr.*, p. 25; F. L. van Sonsbeeck, *Spec. ad Ulpiani Leg.* 10 *Dig. Just et jure*; Gratama, *Regtsgel. Magaz.*, D. I. bl 247, 427; Dr. C. A. Auberlen, *die Theosophie Frid Chr Oetinger's*, S. 126; J Fungerus, *Var. Carm. Sylva*, p. 173; *Navorscher*, D. X. bl. 322; Muller, *Cat. van Portr*; *Bibl.* Hulthem (Index).

HOPPERS (J.). In de *Cat.* van handschriften van J. J. van Voorst, bl. 87, No. 502, komt voor:

J. Hoppers, *Historie van de oudtheyt der stadt Doesborgch, mitsg. van versch. privilegiën, vrijheden enz. . . . alsm. van swaere oorloghen enz. . . . Neffens dien mijne aenteijckeninge van die belegeringh en de overganck van de stadt D. aan den Con. van Vranckryck (in 1672). Geschr. binnen Doesborgh in de maendt Maey* 1686. 104 p. in 4o. Opgedragen aan den baron Godert van Reede.

In de Amsterd. bibliotheek berust dergelijk hands. doch van 1656.

Zie Mr. Bodel Nijenhuis, *Topogr. lijst der Plaatsbeschr.* Nr. 882.

HOPPERS (Reinier) was waardijn van de munt te Hasselt in Overijssel, onder de regering van Filips II. Hij deed als zoodanig zijnen eed op den 22 Januarij 1561; de hem gegevene commissie komt voor bij van der Chijs, *de Munten der Heeren en Steden van Overijssel*, bl. 373, 474.

HOPPESTEIJN (Mr. A.) leefde en dichtte in het begin der XVIIIde eeuw. Behalve *Mengel. poëzy*, Leid. 1718, 8o., gaf hij in het licht: *Kluchtspel van 't bedroge Vols Jantje, gesp. door de liefhebbers van den Leysendam, gedr. in de stad Nusquam, by Baart Nemo, a* 1707, kl. 8o.

Philip Sweerts noemde hem den tweeden Naso.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 418; de Vries, *Proeve eener Geschied der Dichtk*, D. II. bl. 25; *Pan Poët. Bat.*, p. 67; *Cat der Maats. van Ned Letterk.*, D. I. bl. 251, *b* bl. 117; *Zeeuws Ged* bl. 60.

HOPPEVELD (Willem), klerk der generaliteit, werd in 1670 met zijn ambtgenooten Jan Pesser en Abraham Keizer, eertijds in dienst van den resident Lieuwe van Aitzema, en toen onderklerk van de klerken der provincie van Friesland en de griffie der generaliteit, wegens verboden verstandhouding in hechtenis genomen, te pronk gesteld met een brief op de borst, waarop het woord meineedig geschreven was, en voor altoos gebannen.

Zie *Holl Merc* 1670, bl. 39, 41, 45; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XIII. bl. 436, 437.

HOPPEZAK (Henrik) of Henrik Simonsz. in de Hoppezak, bekend uit de geschiedenis der reformatie te Amsterdam. Hij was een der schutters, die in 1566 den predikant Jan Arendszoon met een schuit uit Waterland haalde en te Amsterdam bragt.

Bij de plundering van het Minderbroeders klooster aldaar liet hij het rundvleesch en de overige kloosterspijze aan de plunderaars ontnemen en naar het weeshuis brengen

Zie Brandt, *Hist. der Ref*, D. I. bl. 325, 326; Wagenaar *Beschrijv. van Amst*, D. III. bl. 169, 190.

HORA SICCAMA (Mr. Johan). Zie SICCAMA (Mr. Johan Hora).

HORBAG (van), een man van velerlei wetenschap en van groote ervarenis in de huishoudelijke belangen van ons land, had het plan ontworpen tot zamenstelling van een zoogenaamd waterstaatkundig woordenboek, waarin hij den rijkdom onzer taal in dat vak zou hebben aangetoond en in hetzelve, ter verklaring en uitlegging hebben opgenomen al de woorden en uitdrukkingen, welke, langs onze rivieren en bij onze dijken en sluizen, zoo gemeenzaam, doch voor den niet geoefende dikwerf zoo onverstaanbaar zijn.

Zie Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. III. A. bl. 41.

HORDANUS ( ) kunstschilder, bloeide in de tweede helft der XVIIde eeuw. Van hem was op een verkooping te Amsterdam 17 Julij 1714 *Een landschapje met beestjes*, dat toen *f* 25 : 50 gold.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunste.*, D. III. bl. 747.

HORDIJCK VERSTOLK (A) vertaalde tooneelspelen, zoo als:

De Halve Ring, treursp. n. h. Hoogd. van W. Thombrink, Rott. 1794.

De Woestijn, treursp. n. h. Hoogd. van D. Beel, aldaar 1794.

Het Blaadje is omgekeerd, *treursp. n. h. Hoogd.* In den Haage 1798.

Zie *Cat. der Bibl. van Ned. Letterk.*, D. I. *b.* bl. 210.

HOREBOUT (Jacques) of Horrebout, Vlaamsch ingenieur en landmeter, waarschijnlijk te Sas van Gent, stelde uit oude opgaven een kaart van Zeeland te zamen, in 1540, die meermalen geteekend voorkomt.

HOREBOUT (Gerard) of Hornebout, werd omstreeks 1498 te Gend geboren en was hofschilder van Hendrik VIII, koning van Engeland. Hij bezat geen geringe verdienste in het historiële vak. Van Mander zag twee schilderijen van dezen meester in de St. Janskerk te Gent, op bevel van den abt Hughenois door hem geschilderd. Zijn kunst komt hoogst zeldzaam voor. In het kabinet van den heer J. d'Huyvetter te Gend was van hem *Maria met het kind Jezus in den schoot van St. Anna.*

L. de Bast geeft bl. 12 volgg. van *Messager des Sciences et des arts de la Belgique* een beschrijving en gravure van een door hem geschilderd diptichon, voorstellende *de H. Maagd het kind Jezus tegen haar boezem drukkende*, en het portret van zijn beschermer Lievin Hughenois, abt der oude abdij van St. Bavo, op bevel van Karel V afgebroken. Hij huwde Margaretha Svanders van Gent, wier grafschrift men leest in *Messager des Sciences etc.*, 1857, p 234.

Hij overleed in 1547 of 1548 te Londen.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams Kunsts.*, D. II. bl. 55; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 741.

HOREBOUT (Lucas), volgens Immerzeel zoon van den vorige, een bekwaam portretschilder, die o. a. Philips de Schoone en Hendrik VIII uitschilderde, doch Kramm houdt hem voor denzelven met zijn vader (Gerard Lucasz.).

Zie Immerzeel t. a. p.; Kramm t. a. p.

HOREBOUT (Susanna), dochter of zuster van Gerard Lucas Horebout, gehuwd met den Engelschen beeldhouwer Whorstley. Zij stond als schilderesse in hooge achting en overleed te Worcester. In het grafschrift van haar moeder komt zij voor als de huisvrouw van Johannes Parker, lijfarts van den koning in 1529.

Zie Immerzeel t. a. p.; Kramm t. a. p. en op *Gent (Susanne van)*; Sanderus, *Verheerl. Vlaanderen*, D I. bl. 5.

HOREMANS (Jan Joseph), *de oude*, zoon van den notaris Jan Josep en Maria Magdalena Louies, werd te Antwerpen in Nov. 1682 geboren. Volgens Weijerman schilderde hij fraaije en geestige burgergezelschappen. Zijne stukken komen weinig voor en zijn om hunne naïve boersche huisselijke voorstellingen veel buiten 's lands geraakt.

In het museum van schilderijen te Antwerpen waren van hem:

De prelaet van St. Michaël en M. den Burgemeester geeven een bezoek aen de Schermers-gild, *vereenigd in hunne zael*, alle afbeeldingen.

De Schermers-gild complimenteert door haere deputatie den abt van St. Michaël, *erfbeschermer derzelve gild.*

In het kabinet van J. G. Deuringer te Augsburg waren drie stukken van hem: *Een Schoenmakers* en *een Kleermakers werkplaats*, en *een Vastenavond-feest.*

Volgens Nagler heeft Prestel naar hem een prent geëtst, *een gezelschap boeren en boerinnen in gesprek.*

N. van der Mijn heeft zijn portret en dat zijner vrouw in het klein gezien.

Hij overleed 7 Aug. 1759 en liet 7 kinderen na, waaronder drie zonen, Jan Joseph, geb. 15 Jan. 1715; Franciscus Karel, geb. 5 Oct. 1716 en Philippus Jacobus, geb. 13 Nov. 1720.

Zie, behalve Weijerman en Houbraken, Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 55; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. IV. bl. 749; *Cat. van het Mus. van Antw.* 1857: *Leydsman der Vreemdeling*, enz., door Philippe Ville, bl. 153, Nr. 191, 192; *Beschreib. der Gemalde-Sammlung des J. G. Deuringer*, *in Augspurg* 1810, bl. 53.

HOREMANS (Jan Joseph), *de jonge*, zoon van den vorige, werd 15 Jan. 1715 te Antwerpen geboren, waarschijnlijk door zijn vader onderwezen, schilderde in diens trant, doch nam zijne onderwerpen meer uit den gegoeden stand. Zijne stukken, die soms eenige overeenkomst met het werk van Hogarts hebben, zijn niet zeldzaam in Engeland. Prof. Bleuland te Utrecht bezat van hem *Een deftig huislijk tafereel*, dat op de verkooping van diens schilderijen in 1839 *f* 400 gold.

Zie Kramm t. a. p.

HOREMANS (Peter), oom van den laatste, broeder van Jan Joseph Horemans, *den Oude*, zou in 1714 te Antwerpen geboren zijn. Na in de gronden der kunst onderwezen te zijn, ging hij (volgens Nagler) op reis, en werd in 1725 (dus op zijn elfde jaar) hofschilder van keurvorst Karel Albrecht, later keizer Karel VI, en voerde den titel van keizerlijk-keurvorstelijk gezelschaps-schilder. Voor dezen vorst schilderde hij boerendansen, die eertijds door de adelijke jonkers werden uitgevoerd; in 1729 *Het St. George Ridderfeest*, verder *Carousels* en *Jagtstukken voor de Amaliasburg bij Nymphenburg*, en andere gelegenheidstukken, met de portretten der daarop voorkomende personen.

Een zijner beroemdste stukken is eene schilderij met 32 kleine beelden, voorstellende de Beijersche en de zich in 1761 te Munchen bevindende familie van koning Augustus III van Polen, de keurvorsten van Saksen, benevens eenige heeren en dames van den eersten rang, allen naar het leven. Deze voorstelling is in een *Concert*, *Quadrille* en eene *Koffijpartij* vereenigd.

Hij schilderde ook portretten, bloemen enz. Op het laatst van zijn leven begaf hem zijn gezigt. Hij stierf in 1766.

Zie Kramm, t. a. p.

HORENBEEK (D. van), schrijfmeester aan de Latijnsche school te Haarlem in het begin der XVIIde eeuw, was geen onbevallig dichter blijkens zijn lofdicht op *'t Hof van Haarlem*, beschreven door S. Ampsing. Zijn zinspreuk was: *Een en genoeg.*

Zie van der Aa, *Biogr. Anth. Crit Woordenb*, o. h. w.

HORENBEECK (J. van) schreef:

Het leven van den sal. Henricus Suso Relig. van de Predick-Heeren orden. *'s Hertogenb., Balth. van der Venen, woon. in de Kerkstraat*, 1627, kl. 8°.

Zie Muller, *Cat. van Godgel. Boek.*, bl. 80.

HORENMAKER (Lodewijk), te Gent geboren, was luitenant van Wibald Ripperda, gouverneur van Haarlem en werd met dezen onthoofd nadat die stad den 13 Junij 1573 bij verdrag aan de Spanjaarden was overgegaan.

Zie *Gendsche Geschied.*, D. I. bl. 214; van Meteren, *Ned. Geschied.*, B. IV. fol. 80; te Wa er, *Hist. der Herv. Kerk te Gend* bl. 12.

HOREUS (Gab.). Zie HORRAEUS (Gab.).

HORICKE (Baldericus van), beroemd schrijfmeester, die omtrent 1636 te Brussel bloeide. Proeven zijner kunst komen voor in de kunstverzameling van M. Pierre Wouters, *Chanoine de l'église Collégiale de St. Gomer*, *à Lierre*, in 1797 te Brussel verkocht.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. IV. bl. 750.

HORION (Alexander de), in het laatst der XVIde eeuw te Luik geboren. Hij schilderde portretten, algemeen vrij gelijkenend en goed geteekend, maar zonder leven, met fraaije versierselen, die toen in den smaak vielen. Ook schilderde hij stukken van meer verheven aard, zoo als er nog een in de kerk van St. Servaas te Luik gevonden

wordt; een ander *de opstanding der dooden* voorstellende, berust in de kerk van St. Clara aldaar. Hij verwierf zich door zijn portretschilderen een aanzienlijk vermogen en overleed in 1659.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.* D. II. bl. 65.

HORN (ANDRIES VAN DER), zoon van Dammas, raad in de vroedschap te Haarlem, en van Stijntje Suiderhoeff, geboren te Haarlem 6 Maart 1600. Hij werd 20 Augustus 1627 raad in de vroedschap te Haarlem, vervolgens schepen, president schepen, in 1655 burgemeester, bekleedde vervolgens allerlei betrekkingen, waarin hij de belangen der burgerij behartigde. Hij was gedurende vele jaren kolonel der schutterij, bewindhebber der W. I. compagnie, huwde eerst Maria Camervelt, waarbij hij eene dochter naliet, Christina, gehuwd met mr. Adriaan Noirot. Hij hertrouwde met Maria Olycan, dochter van den burgemeester Pieter Olycan, die in vele hooge staatsbetrekkingen belangrijke diensten bewees, waarbij hij eene dochter verwekte, Maria van der Horn, gehuwd met jhr. mr. Cornelis Ascanius van Sypesteyn, wagenmeester-generaal enz. in 1672.

Part. berigt.

HORN (WESTERDIJKS) was met Tulp, Ojens, van der Wayen, Berwouts en Geelvink, kapitein der Amsterdamsche schutters, die in 1672 Geertruidenberg, Heusden, Gorinchem en Brielle bezetten.

Zie Valckenier, *Verward Europa*, D. II. bl. 362; Sylvius, *Vervolg op* Aitzema, bl. 217; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 56.

HORN (GEORGIUS), Hornn, Hornius, werd in 1627 te Kemnath in den Opper-Paltz geboren, doch in zijne jeugd door de Boheemsche onlusten naar het Baireuthsche, vervolgens naar Nurnberg en de omstreken gedreven. Later werd hij hofmeester van een Engelsch edelman, wien hij dan eens naar 's Hage dan weder naar Engeland, waar hij de zijde der Presbyterianen hield, volgde. Zijn verblijf in Engeland gaf hem aanleiding tot drie werken, die de geschiedenis en aangelegenheden van dit land uit verschillende oogpunten doen beschouwen. Doch daarbij bepaalde zich de vruchtbare pen van den geleerden jongeling niet. Twintig jaren oud schreef hij reeds eene geschiedenis der wijsbegeerte en gaf kort daarna een nieuwe uitgave van *Sulpitius Severus* in het licht. Zoo groot was zijn naam, dat hij in 't laatst van 1647, te gelijk met Gronovius, voor een literarisch professoraat in aanmerking kwam, terwijl het volgende jaar hem het theologisch doctoraat zag verkrijgen. Welligt op aanraden van Spanheim en Heinsius werd hij hoogleeraar in de historien, staatsleer en aardrijkskunde te Harderwijk, en na deze waardigheid tusschen de vijf en zes jaren bekleed te hebben, te Leyden tot hoogleeraar in de geschiedenis en bestuurder van het Collegium Oratorium benoemd, waar hij door zijn onderwijs en geleerde geschriften zijn roem staande hield. Toen men te Nijmegen eene hoogeschool wilde oprigten werd Hornius eerst door brieven, naderhand door een hoogst aanzienlijke bezending aangezocht om, op eene zeer groote wedde, zich aan haar te verbinden. Hij verschoonde zich echter beleefdelijk.

In latere dagen werd hij de beklagenswaardige speelbal van listige goudmakers en wigchelaars; men bedroog hem terwijl men hem groote sommen gelds ontvreemde, en bittere smart over het geleden verlies en duister bijgeloof benevelden hoe langer hoe meer zijnen eenmaal zoo helderen geest. Jöcher deelt mede dat hij voor ƒ 5000 werd opgeligt en eens geheel nakend op de straat liep, roepende: An tu unquam vidisti hominem paradisiacum? Ego sum Adam.

Op het allerlaatst van zijn leven eenigermate hersteld zijnde, besloot hij als hoogleeraar der godgeleerdheid naar Heidelberg te vertrekken, edoch hij stierf nog te Leyden, den 10 November 1670.

Hornius was een der vruchtbaarste schrijvers zijner eeuw en schreef zoo gemakkelijk allerlei historien en boeken over de aardrijkskunde en tijdrekenkunde ter neder, als eertijds aan Ovidius zijne verzen ontvloeiden. Men beschuldigt hem zijne werken, veelal onder de tabakspijp losweg, zonder andere schrijvers behoorlijk te raadplegen, geschreven te hebben, ja zelfs van letterdieverij. Saxe ontzeide aan zijne geschriften alle waarde, en inderdaad niet ten onregte. Zij zijn zonder oordeel, vlugtig op papier geworpen. Hij was echter de eerste die de kerkelijke geschiedenis in tijdvakken verdeeld heeft. Dat hij, volgens Burman, de Latijnsche poëzy zou beoefend hebben, is niet waarschijnlijk, ten minste de door den hoogleeraar aangehaalde poëmata zijn niet van hem, maar van Guilielmus Hornius, die volgt. J. F. Gronovius noemt hem „bonus noster Κεραυίας. Hij schreef:

Tract. de Palatinatu superiore et Electoratu Rheni in Repraesent. Reip. Germ., Nurnb. 1657, 4°.

De Ecclesiae Anglicanae statu hodierno, uitgegeven onder den naam van Honorius Reggius.

Res gestae in Angliâ, Scotiâ et Hiberniâ.

De insulâ et oppido Batavorum, *Hardervicii* 1648, 4°.

Rerum Brittannicarum libri VII, L. B. 1648, 8°.

Historia Philosophiae lib. VII., L. B. 1655, 4°.

Sulpitii Severi Opera omnia, L. B. 1647, 1654, 8°.

Geographia vetus sacra et profana cum tab. Peutinger.; — *Accuratissima orbis antiq. delineatio*, Amst. 1653, max. fol.

Diss. de aetate mundi et auctoris defens. pro verâ aetate mundi.

Historia Ecclesiastica, L. B., 1665, 1687, 12., *cum notis D. Hartnaccii*, Lips. 1677.

Arca Noae s. hist. imperiorum et regnorum, L. B. 1666, Gorinch. 1677, 12°.

Orbis imperans c. notis ed. Joachim Feller.

Orbis politicus c. n. ed. Otto Mencke.

Introd. in Hist. Univers.

Notae in Sleidarum *de* 4 *monarchiis.*

Hist. nat. et civil.

Dissertt. hist. et polit. L. B., 1668, 12.

De origg. Americanis lib. IV, Hag 1652, 8°., gunstig beoordeeld door J. F. Gronovius (Burm. *Syll.* T. III. p. 292).

Ulysses s. studiosus peregrinans.

Sleidanus de IV *monarchiis c. n. Meibomii et Hornii*, L. B. 1669.

Notae in Franc. Burgersdicii Ideamp oliticam.

Observatt. in Boxhornii Institutiones politicas.

Gebri Arabis Chymia, sive traditio summae perfectionis et investigatio magisterii, — *emendata a C. Hornio. Acc. ejusdem medulla Alchymiae gebricae. Omnia edita a G. Hornio*, L. B. 1668.

Kerkelijke en wereldlijke Historie, van de scheppinge der Werelt tot 't jaer 1666. *In 't Latijn beschreven door G. H. In het Nederd. vertaalt. Waaraen is bijgevoegt de Kerkelijke en Wereldlijke Historie sedert den jaer* 1668 *tot* 1684 *door B. Becker, verciert met* 20 *kooperen platen en vaerzen*, Amsterd. 1685, 8°. *Den laetsten Druk. Nevens een derde vervolg tot den jare* 1696 *door Melchior Leydekker*, 's *Grav.*, z. n. v. pl. of dr., Amst. 1735, 1739, 8°.

Ook verscheen:

Verder Vervolg van de Kerkelijke Historie van dr. Hornius, beginnende met het jaar 1666 *tot het jaar* 1687. *In het Latijn beschreven door M. Leidekker. In het Nederduitsch vertaeld*, Amst. 1696, 8°.

Het licht der Kerkelijke en Wereldlijke Historien door de Goddelijke en Menschelijke aardbeschrijving der aal-Oude bekende Weereld aengesteken, van 't begin der Schepping, door alle de bedeelingen der Tijden en Staten tot in de latere eeuwen heen schijnende. Ons in meer dan vijftig nauwkeurige Landtafelen volgens de vermaardste Aardbeschrijving afgebeeld. — Verrijkt met een nutte inleyding van den Heer G. Hornius, in zijn leven Professor in de Historien, in de Academie tot Leyden, Amst. 1681, gr. fol.

Ook gaf hij een Latijnsche overzetting van Jo. Nieuwhoff, *Nederl. Gezantschap naar den grooten Chan der Tartaren*, Amst, 1668.

Een brief van hem komt voor in R. Neuhusii *Epp. adopt.* p. 301, 302.

Zie *Bibl. Univ.*, i. v.; Jöcher, Hoogstraten, Luiscius, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Saxe, *Onom*, T. IV p. 513; P. J. Doerffler, *Symb. ad vitam G H.* Baruth. 1728 4o; J. A. Flessa. *Dissert de vita G. H.*, Baruth, 1738, 4o. Burmanni *Syll. Epist*, T. III. p. 206, 502. T. IV. p. 91; Königii *Bibl. Vet. et Nova*, voce; Magiri *Eponymologic.*, voce; Baillet, *Jugomens*, T II p. 68, Nr. 198; Morhofii *Polyh. Philos*, L. I. C. I. § 5, p. 4, L. II. Part. I. C. II. § 5, p. 152, § 11 p. 157. L. IV § 12, p. 471; *Polyh. Pract.* L. II. § 3, p 492, § 6, p 494, § 13, p 498, L. V. § 552. T. II, J. Fabricii *Hist. Bibl.*, P III. p 55; Krantzius *ad Conringium Saec.* XVII C V. p. 216; Foppens, *Bibl Belg.*, T. I. p. 338; Jo. Burc et Frid Otton. Menckeniorum, *Bibliotheca Mixtum doctorum*, Nr. CXIV. p 238—241; *Cat. Bibl* Bunav., T. I. Vol. II p 1338; Corn. Val. Vonckius, voor Huijgen, *Beschrijv. van Doesburg*, bl. 81—83, 92, 93; Schrassert, *Beschrijv. van Harderwijk*, bl. 82; In de Betouw, *Quartierlijke Academie*, bl 5; Roukens, *Orat de Acad. Neom*, p. 9; Bouman, *Geschied der Geld Hooges*, D I. bl. 166 volgg; Kist en Royaards *Archief*, D. IX. bl. 405; Siegenbeek, *Geschied der Leyds. Hooges.*, D. I. bl 170, D. II. bl 133; Soermans, *Kerk Reg.*, bl. 69; Abcoude, *Naamr van Ned. Boek.*, bl. 172; *Derde Aanh. van Ned Boek.*, bl 74; *Vierde Aanh. van Ned Boek.*, bl. 46; *Bibl. Brem.*, Cl. I. T. II. p 195; *Bibl Thijs.*, p. 32; *Cat.* Schedii, p. 49; *Cat.* Emt., T. I. p. 196; *Cat.* Pareau, p. 81; *Cat.* à Roy, T V. Nr. 2116; Bodel Nyenhuis, *Topogr. Lijst der Plaatsbeschrijv.*, Nrs. 63, 586, 636, 642, 707, 726, 750, 774, 809, 838, 2847.

HORN (Willem) of Guilielmus Hornius, te Gend geboren, ging van de Roomsche tot de Protestantsche godsdienst over en vestigde zich in Nederland. Hij had volgens Rabus zich reeds door zes boeken Latijnsche puntdichten en een gedicht bekend gemaakt, waarin hij den brief bij Ovidius door Penelope aan Ulysses geschreven, niet onaardiglijk teruggaf, en de Bede eener Christelijke ziele tot God uitgegeven, toen hij in 1698 bij Petrus van der Slaar te Rotterdam in het licht gaf: *Poëmata; ad Wilhelmum Magnae Brittanniae regem*, behelzende:

Auriados libri 12.
Elegiarum lib 2.
Sylvarum lib. 2.
Epigrammatum lib. 12.
De Imitatione lib. 1.

Deze bundel werd door zijne tijdgenooten geprezen maar draagt de goedkeuring van Hoeufft, Peerlkamp en Gryphius niet weg.

Zie Christ. Gryphius, *de Scriptoribus Hist. Saec.* XVII. p. 408; Hoeufft, *Parn Lat Belg.*, p. 202; Peerlkamp, *de Poëtis Lat. Neerl.*, p. 462, 463; Rabus, *Boekz. van Europa* 1698, *b.* bl. 321 volgg.

HORNADA (Sye) in 1436 grietman van Tietjerksteradeel.

Zie Sminia, *N. Naaml. van Grietmannen*, bl. 129.

HORNAN (Johan Franc.), godgeleerde, die in 1612, onder den naam van Fr. Broeckerus, uitgaf:

Antidotum errorum praecipuorum comprehensorum in D. Cornelii Vorstii tract. de Deo s. de natura et attributis Dei, et ejusdem apologetica exegesi, cum responsione placida ad argumenta errores confirmantia, Amst. 4o.

Zie Jöcher, *Gelehrt. Lexic.*, i. v.

HORNE (Ludolphus), een onbekend boekhandelaar te Gorkum in het begin der XVde eeuw. Hij gaf o. a. in het licht:

Ex tribus Plauti Comoediis Menechmis.Milite. et Mercatore. familiares loquendi formulae puerorum usui selecte. Achter aan: *Impressum Antuerpie per me Joannem Ghelen. Impensis Ludolphi Horne bibliopole Gorcomiani.* Vooraf gaat: *Henricus Almelensis Gorcomiane schole praefectus ad puerum bonis artibus studentem*, beginnende:

»Si tibi plautinos est cordi nosse lepores
»Acte puer parvo commoda multa pares,
»En datur exiguus praegrandi fruge libellus
»Fontibus emanat rimulus vite bonis
»Multa tibi ex claris promuntur libris."

Voorts: *Joannes Warnentusanus Gorcomii quinte scolasticorum classi praefectus studioso adolescenti*, beginnende:

»In tua serta puer spirantia lilia carpe etc."

Waarop: *de E. menechmis selecta* volgen.

Dit boekje z. p. 16 p. bevindt zich met mss. aanteekk. op de *Bibl.* Thysiana te Leyden.

HORNE (Jacob van) wordt in het Hs. getiteld: *Hist. Geslachtlijst van de ad- en descendenten van Reiner Solkama* onder de ballingen opgegeven als Koninklijke Majesteits grietman van *Oosterend der Paesens*. Waarschijnlijk is hij omstreeks 1567, bij afstand of afzetting van Doede van Sierksma door de Spaansche regering tot grietman van Oost-Dongeradeel aangesteld.

Zie van Sminia, *N. Naamlijst der Grietmannen*, bl. 81.

HORNE (Johannes van) zoon van Jacob van Horne, bewindhebber der O. I. Maatschappij, werd in 1621 te Amsterdam geboren. Na zich aan de Utrechtsche hoogeschool geoefend te hebben, deed hij eene reis naar Zwitserland en Italie, en werd te Bazel doctor in de geneeskunst. Vervolgens bezocht hij de hoogescholen te Montpellier en te Orleans, van waar hij naar Amsterdam terugkeerde, en daar, volgens Wagenaar, tot hoogleeraar in de ontleed- en heelkunde aan de Doorluchtige school werd aangesteld; doch Siegenbeek meldt alleen, dat hij na een zesjarige reis door de voornaamste landen van Europa, in het vaderland teruggekeerd, in 1651 door curatoren der Leydsche hoogeschool tot buitengewoon hoogleeraar in de ontleedkunde en in het volgende jaar tot gewoon hoogleeraar dier wetenschap, mitsgaders der heelkunde werd bevorderd, ten einde hem, die ter aanvaarding van het hoogleeraarambt bij de Doorluchtige school zijner geboortestad was aangezocht, te behouden. Hij gaf niet slechts uitstekend onderwijs maar ook voortreffelijke werken in het licht, die vele belangrijke waarnemingen en ontdekkingen, de ontleedkunde betreffende, bevatten, en door deskundigen op hoogen prijs gesteld worden.

Hij overleed 5 Januarij 1671 toen hij den ouderdom van 49 jaren nog niet bereikt had. Zijn opvolger Drelincourt hield eene lijkrede op hem. Hij is in de *Effigies* bij van der Aa afgebeeld.

Hij schreef:

De aneurismate Epistola extat cum Theod. Bartolini Anatomicâ Aneurismatis diffecti Historia Panorini 1644.

Novum ductum Chyliferum, primum delineatum atque descriptum, Lugd. Bat., 12o.

ΜΙΚΡΟΚΟΣΜΟΣ *seu brevis manuductio ad historiam corporis humani, in gratiam discipulorum*, L. B. 1663, 12o.' 1665, Lipsiae 1673. Hgd. Halberstad 1685.

Μικροτέχνη, *id est, brevissimus Chirurgiae methodus*, L. B. 1663, 12o., Lipsiae 1675, ook in 't Hgd.

Leonhardi Botalli Opera Omnia Medica et Chirurgica a mendis repurgavit, methodice disposuit, notis ac paragraphis distinxit etc., L. B. 1660, 8o.

Galenus de ossibus, graecè et latinè cum Vesalii, Sylvii, Heneri, Eustuchii Exercitationibus, ad eundem Galeni doctrinam edidit, L. B. 1665, 12o.

Prodomus observationum sacrum circa partes genitales utroque sexu, ibid. 1608. 12o., met aanmerkingen van Joh. Maur. Hofman, 1685.

Observationes Anatomico-Medicae, Amst. 1674, 12o.

Alle zijne werken onder den titel van: *Opuscula Anatomico-Chirurgica*, met bijvoegselen van Joh. Guil. Pauli, Leipzig 1707, 8o.

In het Holl. verscheen: *Chirurgie*, Leyden, 8o.

Kort Begrip der Ontleed- en Heelkonst, Amst. 1684, 8o.

Zie Drelincourt, *Orat. de J. v. Horne natal. vita instit. et e vivis exces.*, L. B 1670. 4o.; Foppens, *Bibl. Belg*, T. II. p. 662; Wagenaar, *Beschrijv van Amst.*, D. III. bl. 231, fol., Sandifort. *Introductio* voor het *Museum Anatomicum*; Siegenbeek, *Geschied. der Leyds Hooges*, D. I. bl. 185, 218, D. II. bl. 108, 131, 132; Soermans *Akad Reg.*, bl. 56, 57; de Crane, *Bijz de familie Hemsterhuis betreffende*; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 60, 61; Jöcher, *Gelehrt. Lex.*, i. v.; H. Sprengel, *Versuch einer prag. Geschichte d. Arznock*, Th. IV, S. 174, 196, 200, 285, 286; Burman, *Syll.*; Bouman, *Gesch. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 47; Abcoude, *Naamr. van Ned. Boek.*, bl. 172.

HöRNER (Dr. L.) een der verdienstelijkste leden van

de commissie tot het natuurkundig onderzoek in Nederl. Indië. Hij bezweek den 7 December 1838 te Padang aan de gevolgen van al te ijverige en onvermoeide pogingen, bij het mineralogisch en geologisch onderzoek van de Noordwestkust van Sumatra. In den bloei der jaren werd hij, even als Maclot, het slagtoffer van het klimaat, door den invloed, dien het op soortgelijke wetenschappelijke werkzaamheden uitoefent. Zijne met voorbeeldige orde en naauwgezetheid gehouden dagboeken bevatten de grondslagen eener mineralogische en geologische geschiedenis van den Indischen archipel.

Zie *Konst- en Letterb.* 1839, Nr. 23.

HORNES. Zie HORNU.

HORNHOVIUS (Anthony) komt reeds in het laatst der 16de eeuw als predikant te Werkhoven voor, werd in 1619 ten gevolge zijner Remonstrantsche gevoelens ontzet, verzoende zich in 1623 met de Hervormde kerk, en werd na op nieuw het proponents examen bij de classis van Amersfoort ondergaan te hebben, te Eemnes Binnen- en Buitendijks beroepen. In 1626 sloeg hij, bij ingeleverde remonstrantie, aan den stadhouder en de algemeene staten een middel voor, tot heeling van de zoo jammerlijk gescheurde kerk. Hij wilde dat uit elke provincie eenige weinige zoo gematigde als geleerde predikanten zouden worden bijeengeroepen om de Dordrechtsche leerregels over te zien, het harde te verzachten, of door eene gezonde verklaring zoo te doen verstaan, dat de gemoederen bevredigd konden worden. De staten riepen over dat plan het oordeel der theologische faculteit te Leyden in. Deze begreep dat het uitvoeren van zulk een plan der waarheid te kort zou doen en de scheuring dan welligt nog wijder zou worden. De staten gedroegen er zich naar, doch de Zuidhollandsche synode van 1626 vermaande de Utrechtsche om hare aandacht op den Eemnesser leeraar te vestigen. De laatste daagde hem voor hare vergadering, en zou hem afgezet hebben, zoo hij geen berouw betoond en zijne volkomene overeenstemming met de leer der Hervormde kerk plegtig betuigd had. Hij werd nogtans in zijne bediening geschorst.

Hoe lang dit geduurd heeft, blijkt niet, maar wel dat hij in 1641 veldprediker was en nog in hetzelfde jaar naar Oost-Indië is vertrokken.

Zijne *Remonstratie aen Zijne Princ. Exc. Henrick Frederick, Prince van Orangien* is in 1626 te Leyden en te Amsterdam uitgegeven, gelijk ook het *Oordeel der E. E. Professoren en der Predikanten der H. Theologie*, in het Latijn en Hollandsch.

Zie van Rhenen, *Lijst van nam. v. Pred in de Prov van Utrecht*, bl. 135, 188; Ypeij en Dermout, *Geschied der Ned Herv Kerk*, D II. bl. 346, 347; *Aant*, bl. 225, 226; Tijdeman, *de Rem. Broeders*, bl. 252; *Hand. der Z. H Syn. in de zaak der Rom uitgegev. door Prof.* Kist, bl. 184, 195; Glasius, *Godgel. Nederl.*, o. h. w.; Muller, *Bibl van Pamflet.*, bl. 270, 271; Kobus en de Rivecourt, o. h. w.

HORNING (Joh. Chr) schreef:
Niets bij geval of verhandelingen over de wegen en leidingen der Goddelijke Voorzienigheid, Rott. 1759, 8o.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.*, bl. 201.

HORNIUS. Zie HORN en HORNE.

HORNKENS (Henricus) geboren in de nabijheid van 's Hertogenbosch, was priester in het Oratorium van Philippus II en III, koningen van Spanje, en vervolgens van Albert en Isabella, met welke hij naar Nederland terugkeerde. Later werd hij deken van St. Gummarus te Lier.

Hij gaf in het licht:
Dictionarium Gallico-Hispanico-Latinum, Brux. 1599, 4o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 356; Foppens, *Bibl. Belg*, T. II. p. 451; Hermans *Conspectus rei liter. cet.*; *Bibl.* Thijs.

HORNU (Jacques de) volgens Le Carpentier, *Hist. de Cambray et de Cambresis*, uit patricischen geslachte in de Zuidelijke Nederlanden, kreeg in 1586 van den graaf van Leycester vrijgeleide uit Antwerpen naar Middelburg, om daar vrijheid van godsdienst te genieten.

Zie *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. VIII. bl. 28, 31.

HORREO (Gerard ab). Zie SCHEUEREN (Gerard van der).

HORREUS (Rembertus), Horraeus, Horeus, een Friesch regtsgeleerde, schreef aan Nicolaas Vigilius dat hij bezig was met het schrijven van een *Methodus Juris Civilis*. Zijn brief is te Leyden in 1574 geschreven en te gelijk met de *Forensis Praxis* van Vigilius in 1579 te Frankfort aan de Main in het licht gegeven. Hij was de leermeester van Justinus van Nassau, en bevond zich in 1580 te Antwerpen aan het hof, gelijk blijkt uit een brief van Lipsius aan hem geschreven. In 1583 hield hij zich te Leyden met letteroefeningen bezig. De staten van Holland gaven hem, op aanbeveling van den prins, 72 ponden gedurende twee jaren „soo verre Rembertus, zoo lang te Leyden in studiis zal continueeren, ende deselve middelertyt van geen dienst zal worden voorsien." Den 9 November 1587 recommandeerde prins Maurits hem aan curatoren te Leyden tot eene professie aan de universiteit. „Hij was" schreef hij o. a., „praeceptor geweest van diens broeder Justinus en der ware religie van harte toegedaan."

Zie Suffridus Petrus, *de Script. Fris.*, Dec. XVI. 3; de Wal, *de Claris Frisiae Jurisconsultis*, p 120; van der Monde, *Tijds.*, St. II. bl 62; Visscher, *Tijds.*, D. II. bl. 84; *Acta mss Curat. Univ. Leyd.*

HORREUS (Gerardus), zoon van Petrus Horreus, een Friesch philoloog, werd in 1751 als predikant te Kimswerd beroepen en schreef:
Animadversiones sacrae-profanae ad selecta Novi Foederis scriptorumque exterorum loca, Harlingae 1749.

Zie Saxe, *Onom.*, T. VII. p. 140; *Nova Acta erud.* 1750 Febr, p. 69—73; *Boekz der gel. wer.* 1751, *a.* bl. 481, 591, 592, 1797, *a.* bl. 232; Greidanus, *Predik. der Cl. Fran.*, bl. 68

HORREUS (Petrus), eenige zoon van Gerardus Horreus en Feikjen Doekes Sineda, een Fries, in 1695 te Vrouwenpolder geboren, werd in Maart 1719 predikant te Wommels en in 1721 te Workum. Hij beoefende insgelijks de philologie en stierf 16 Jan. 1772.

Hij huwde Barbara Siccama, dochter van Abel Douglas Siccama, advokaat bij het hof van Friesland, die 25 October 1725 overleed.

Hij schreef:
Observationes criticae in scriptores quosdam Graecos historicos, Herodotum, Thucydidem, Xenophontem et Arrianum, Leovardiae et Harlingae 1736, 8o.
Miscellaneorum criticorum libri II, quorum alta ex variis Graecis, Latinis, varia sacrorum, exterorum, scriptorum complectitur: alter vocabuli Φάτνη originem, usum apud seniores et reliquos, ubi loci plures etc. illustrantur, ibid. 1738, 8o.

Ook gaf hij als student te Franeker in het licht:
Aeschinis Socratici Dialogi Graeco-Latinè c. animadversionibus, Leovard., 8o.

Zie Saxe, *Onom.*, T. VI p. 303; *Anal.*, p. 697; Adelung, *Fortz. von* Jöcher, *Gelehrt. Lexic*, i. v.; *Neue gelehrt. Europa*, D. XX. p. 1209—1212; *Nova Acta erud.* 1742, p. 255—258; *Boekz. der gel wer.* 1719, *a.*, bl. 401, 639, 1721, *a.*, bl. 374, 627.

HORRION (Joannes) geboren te Luik, was een jezuit en onderwees de wijsbegeerte en de scholastische godgeleerdheid te Mentz en te Paderborn. Hij stierf in hoogen ouderdom te Keulen, den 21 Augustus 1641.

Hij zette uit het Italiaansch van Virgilius Ceparius in het Latijn over:
Vita B. Aloyzii Gonzagae, Colon. 1608, en uit het Spaansch:
Commentarius Prudentii Sandovalii de Sanctis, Leandro,

Isidoro, *Florentio*, te vinden in *Sidera Christophori Brouweri*. Voorts gaf hij in het licht:

T. Livii Patavini Historiarum liber XXXIII *in Bibliotheca Ecclesiae Cathedralis Bambergae Ms. primum repertus cum castigationibus et notis*, *nomine Gymnasii Paderbornensis ad Theodorum Episcopum Academiae fundatorem Paderbornae* 1607 en *Panegyricus in natali Academiae Paderbornensis eius fundatori oblatus anno* 1616, ibid.: op nieuw uitgegeven in *Monumentis Paderbornensibus Ferd. Furstenbergii Episc.*, Amst. 1672, 4o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 518, 519; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 663; Jöcher, *Gelehrt. Lexic.* i. v.

HORSMAN (J.) schreef:

Ontwerp om, *zonder opmalen en sluisgangen het overtollig binnenwater spoedig te ontlasten*, 2 st. Rotterd. 1802, gr. 8o.

Bericht aangaande zijne verhandeling en proeven om versch water op de zeeschepen zuiver te bewaren, Rott. 1801.

Betoog, *proeven en bevestiging: versch*, *zoet*, *stilstaand water*, *is in deszelfs aard*, *met geringe voorzorge en belangrijke inwinst*, *zuiver tegens verrotting*, *bederf*, *wansmaak en reuk te beveiligen. Onnoodig hetzelve van het verderf te willen zuiveren en daarvoor premies uit te loven*, *te betalen en te ontvangen*, Rott. 1806, 8o.

Zie Holtrop; *Bibl. Ned. Chir.*, p. 148.

HORSMAN (J.) Rotterdamsch dichter in het laatst der 18de eeuw. Zijne poëzy is verstrooid en uiterst middelmatig.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.

HORST (Dethardus) of Horstius, jur. utr. doctor en Comes Palatinus Caesareus, werd 10 Augustus 1546 te Norden in Oost-Friesland geboren, was hoogleeraar te Helmstadt en eindelijk advocaat te Wittenberg. Hij stierf den 1 Februarij 1618 in den ouderdom van 72 jaren, en schreef:

Jurisprudentia Justinianaea, Helmstadii 1579, 8o.

Synopsis Thesium sive Axiomatum Juris, *ad secundam partem Pandectarum*, ibid. 1583, 4o.

Disputationes de jure feudali.

Jurisprudentia tribonianea.

Tract. de finibus jurisprudentiae et studiis theologiae a studiis juris diu dignoscendis.

De alacritate et perseverantia studiorum.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 239; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p 239; Jöcher, *Gelehrt. Lexic.*, i. v.; de Wal, *de Clar. Jurisc. Fris.*

HORST (G.), discipel van Rembrandt, van wien twee schoone schilderijen berusten in het Koninkl. Museum te Berlijn.

No. 814. *In een heuvelachtig landschap*, *met houtgewas*, *zit*, *op den voorgrond*, *eene herderin met een krans in de hand; nevens haar een slapende man en twee schapen met verder bijwerk.*

No. 824. *Scipio, door zijne hoofdmannen omringd, geeft aan de voor hem knielende ouden de maagden terug*, *die door zijne soldaten gevangen en voor hem gebragt waren en schenkt het aangeboden losgeld aan de bruidegoms der maagden*, *die daarvoor hunne dankbaarheid betoonen.*

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 751.

HORST (Gisbertus) of Horstius, te Amsterdam geboren, beroemd geneesheer, om zijne groote geleerdheid door Gesner, Rondelet en anderen geprezen, leefde te Rome en gaf in het licht:

De Turpeto et Thapsia, Romae ap. Anton Baldum, 1544.

Hij overleed te Rome in 1551, volgens Jöcher in 1556.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 366; Jöcher, *Gelehrt. Lexic.*, i. v.

HORST (Aert van) of Hort. Zie NOORT (Aert van).

HORST (Louys van) of Hort. Zie NOORT (Louys van).

HORST (Theodorus van) was maarschalk van Gelderland en komt als zoodanig voor als getuige op het jaar 1472 in een stuk, waarbij hertog Aarnoud van Egmond het regt van den muntslag van klein geld aan de stad Roermond verleent.

Zie van der Chijs, *de Munten der Heeren en Steden van Gelderland*, bl. 84.

HORST (Aernt en Ricaut van der) burgers van Utrecht, kozen in de geschillen tusschen David van Bourgondie en Gijsbert van Brederode de zijde des eerstgenoemde en werden diensvolgens in 1456 voor hun leven lang ter stad uit gebannen; terwijl daarbij tevens bepaald werd, dat hun nooit zou worden toegestaan met eenen nieuwen bisschop weder in te komen.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.*, D. II. bl. 313.

HORST (Alfen van der), een edelman die in de 2de helft der 14de eeuw in het Nedersticht van het Utrechtsche bisdom bloeide. Hij komt als knaap voor in de overeenkomst tusschen bisschop Jan van Virneburg over de muntzaak gesloten met „Ecclesien, Ridderen en Knapen van zijn land" en wel ten jare 1366.

Zie van der Chijs, *de Munten der Bisschoppen van Utrecht*, bl. 121.

HORST (Anna van der) gehuwd met . . . Roelfzema, eene Enkhuizer dichteres in de tweede helft der XVIIIde eeuw. Zij was honorair lid van het kunstgenootschap te 's Hage; doch hare poëzy verhief zich niet tot de dichters zelfs van den tweeden rang.

Zij gaf in het licht:

De gevallen van Ruth in IV *zangen*, Enkhuizen, 1764, 4o.

Bespiegeling van Joseph bij de bevalling van zijn ondertrouwde bruid Maria, *uit het Fr. van Marie Gournay*, *en naar het Latijnsche van den heer Heinsius*, Gron. 1766.

Lijkklagt van Jakob op het afsterven van Rachel, Gron. 1767.

Het oud Enkhuizen in VII *zangen;* Gron. 1767, 4o.

Tafereel van een Godverzaker op zijn sterfbedde, Gron. 1768, 4o.

Tafereel der liefde naar 1 *Cor.* XIII, Gron. 1768, 4o.

Debora in IV *zangen*, Gron. 1769, 4o.

De belegering van Groningen in het jaar 1672, *door sprekende personen uitgebeeld*, Leeuw. 1772, waar achter *Het 2e Eeuwfeest van Enkhuizens vrijheid*, Amst. 1773.

Proeve van Bijbelsche tafereelen, Gron. 1775, 3 d.

Vrije navolging van Hoogd. gezangen, *gaande over het leven*, *lijden enz. van Christus*, met een opdragt aan den hoofdman H. ter Bosch, Amst. 1778, 8o.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.; Roelfsema, de Vries, *Over de Dichters van de XVIIIde eeuw*, D. II. bl. 269; Arrenberg, *Naaml. van Ned Boek.*. bl. 201, 202; *Ned. Bibl.*, D. IV. St. I. bl. 361; *Cat. der Bibl. van Ned. Letterk.*, D. I. *b.* bl. 262, *b.* bl. 117; Mr. Bodel Nijenhuis, *Biogr. Lijst van Plaatsbeschrijv.*, Nr. 1664, 3207.

HORST (Ewoud van der) lid van gecommitteerde raden, later van den raad van state, burgemeester van Rotterdam, bekend door zijne gehechtheid aan het huis van Oranje-Nassau. In 1666 bevond zich Willem III in deze stad, waar hij door den genoemden burgemeester onthaald werd, 't geen hem eenige staatsgezinden euvel duidden. In ditzelfde jaar nam hij deel aan den handel van Buat. Na de inhechtenisneming van dezen vlood hij naar Brabant, en na diens ter doodbrenging werd hij uit Holland, Zeeland en Utrecht gebannen met verbeurdverklaring zijner goederen, die nogtans later aan zijne kinderen werden afgestaan.

Zie Aitzema, *Saken van Staat en Oorlog*, D. V. bl. 841, 868, 1007, D. VI. bl. 86; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XIII. bl. 192, 219, 220, 223; de Witt, *Brieven*, D. II. bl. 329.

HORST (Gerard van) Hollandsch edelman, komt voor als getuige onder het verdrag in 1203 te Leuven getroffen, waarbij het oudste gedeelte van Holland een leen van Brabant werd.

Zie Butkens, *Trophées de Brabant*, p. 63; *Corps Diplom.*, T. I. P. I. p. 130; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. I. bl. 295.

HORST (G. van der) leefde en dichtte in de eerste helft der 18de eeuw. Men heeft van hem een historisch-typographisch gedicht, getiteld:

Overijssels oog, of Zwol verheerlijkt, en schets-wijze beschouwt in zijn alouden en tegenwoordigen stand, beschreven in Nederduitsch heldendicht, Zwolle 1720, 4°.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.; *Cat. der Maatsch. van Ned Letterk.*, D. II bl. 159, 532; Mr. Bodel Nijenhuis, *Biogr. Lijst van Plaatsbeschrijv.*, Nr. 2890; Abcoude, *Naaml. van Ned. Boek.*, bl. 172.

HORST (G. van der) leefde in de 2de helft der 17de eeuw en dichtte een treurspel, getiteld:

Scaevola, treursp. gespeeld op d' Amsterd. schouwb., Amst. 1668, kl. 8°. m. pl.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. *b.* bl. 117.

HORST (Gerrit van der) landschapschilder in de tweede helft der 17de eeuw. Op de verkooping van Jan van der Hulk, te Dordrecht 1720, komen van hem voor *Twee ovale landschappes.* Eenige zijner teekeningen zijn door Jan van der Velde gegraveerd, o. a. een *Italiaansche zeehaven*, in bezit van den heer Kramm.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.* D. III. bl. 751.

HORST (Herman van der) te Utrecht geboren. Na den 17 December 1717 door de classis geëxamineerd te zijn, vertrok hij 15 Januarij 1718 uit Texel naar Smyrna, waar hij den 6 April aanlandde, volgens gebruik door den geheelen kerkeraad van de reede afgehaald en den 13 dier maand door ds. Th. van der Vecht bevestigd werd. Hij diende deze gemeente tot den 9 Maart 1727, toen hij zijn afscheidsrede hield, en naar Jutphaas, waar hij beroepen was, vertrok. Na in Julij van dat jaar aldaar ingezegend te zijn, vertrok hij nog in hetzelfde jaar naar Schoonhoven, waar hij in 1765 is gestorven.

Hij gaf in het licht:

De zaelige uitkomste van de stervende in den Heere, op het afsterven van den WelEd. Achtb. Heere Dan. Jan de Hochepied, Baron en Magnaet van het koningrijk Hungarye enz., overleden den 10 Novemb. te Smirna 1723, *uit Openb.* XIV : 13 *voorgesteld en toegepast.*

Hij beoefende ook de poëzy, blijkens zijn grafschrift op Jan Kist, in 1750 als predikant te Nieuwpoort overleden. Gedurende zijn verblijf te Smyrna hield hij *Kerkelijke aanteekeningen rakende de Nederlandsche Gereformeerde Gemeente aldaar*, weleer in bezit van zijn nazaat, ds. H. van Lil, predikant te Maasdam, en door prof Kist medegedeeld in zijn *Nederl. Archief voor Kerk. Geschied.*, D. VII. bl. 168 volgg. De journalen door ds. van der Horst op zijne reis naar Smyrna 1717, gelijk op die van 1719, 1720 en 1725 naar Samos, Angera, Ephese, Constantinopel enz., gehouden, berusten op de Leydsche bibliotheek, waar ook nog een belangrijke band vol aanteekeningen, schetsen, inscripties enz., van zijne hand bewaard wordt.

Zie van Berkel, *Beschrijv. van Schoonhoven*, bl. 414; Abcoude, *Naaml van Ned. Boek.*, *Aanh.*, bl. 103; *Boekz. der gel. wereld*, 1724, bl. 771, 1750 *b.* bl. 766, 1765, *b.* bl. 361; Kist en Royaards, *Archief*, D. VII. bl. 172.

HORST (Jan van of van der) bloeide waarschijnlijk in de eerste helft der 17de eeuw. Op de kunstverkooping van A. van Hoek Jansz. te Amsterdam 1706 komt van hem voor een *Manstrony*, en op een andere aldaar in 1723 eene *Herderin.*

Zie Kramm t. a. p.

HORST (Jan van der) een burger van Utrecht, koos in de geschillen tusschen David van Bourgondie en Gijsbert van Brederode, de zijde des eerstgenoemde en werd diensvolgens in 1456 voor zijn leven lang ter stad uitgebannen; terwijl daarbij tevens bepaald werd, dat hem nooit zou worden toegestaan, met eenen nieuwen bisschop weder in te komen.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.*, D. II. bl. 314.

HORST (J. van der) schreef:

Iets aangaande de blaasdoorboring in *Jaarboeken der Genees-, Heel- en Natuurkunde, uitgegeven door het genootschap Arti salutiferae*, 1812, D. I, St. III, bl. 125.

Waarneming eener met het allergelukkigst gevolg verrigtte doorboring der borst, t. a. p., D. I, St. II, bl. 219.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. Chir.*, p. 148.

HORST (Klaas van der), doopsgezind predikant te Zwolle, Goes, Leyden en sedert 1803 te Haarlem, medelid van Teyler's Godgeleerd Genootschap en beoefenaar der wiskunde. Hij overleed 1 Mei 1825, in den ouderdom van 94 jaren en schreef:

Leerrede bij de vereeniging van twee Doopsgezinde gemeenten te Haarlem, 1784, gr. 8°.

Zie *Konst- en Letterbode* 1825, D. I. bl. 282, 283.

HORST (Nicolaas van der) portret- en historieschilder, in 1586 te Antwerpen geboren, in de school van Rubens gevormd, doorreisde Duitschland, Frankrijk, Italie en vestigde zich te Brussel, waar hij door aartshertog Albertus tot zijn hofschilder werd benoemd. Hij vervaardigde historiële teekeningen, door Guillaume Collaert gegraveerd, ook eene afbeelding van Brussel, door A. Santvoort in het koper gebragt, met het portret van Philips IV, koning van Spanje. Zij bestaat uit 9 zeldzaam voorkomende bladen.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. d. Holl. en Vlaams. Schild.*, D. II. bl 55; Kramm, *Lev. en werk. d. Holl. en Vlaams. Schild*, D. IV. bl. 751, 752; *Catalogue d'Estampes et de Dessins de Pierre Wouters, Chanoine de l'Eglise de St. Gomer à Lierre*, p. 183, 1967.

HORST (Steven van der) een burger van Utrecht, koos in de geschillen tusschen David van Bourgondie en Gijsbert van Brederode de zijde des eerstgenoemde en werd diensvolgens in 1456 voor zijn leven lang ter stad uitgebannen, terwijl daarbij tevens bepaald werd, dat hem nooit zou worden toegestaan, met eenen nieuwen bisschop weder in te komen.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.*, D. II. bl. 314.

HORST (Tieleman van der), een bekwaam bouwkundige, die in het midden der XVIIIde eeuw leefde. Volgens Kramm, is ons vaderland en inzonderheid de constructie veel aan hem verpligt. Vooral heeft hij zijne vermaardheid te danken aan een werk, waardoor hij in een doorgaande behoefte voorzag, en dat in den vreemde werd nagevolgd, namelijk aan het *Theatrum Machinarum Universale* of *Nieuw Algemeene Bouwkunde*, bij alle werklieden onder den naam van het *Trappenboek* bekend, dat nog een groot gezag voor de constructieleer bevat. Het werd te Amst. 1739 in folio met 4° tekst door Petrus Schenk uitgegeven. Het geheel is door hem ontworpen en bewerkt.

Voorts gaf hij nog in het licht:

Theatrum Machinarum Universale of Groot Algemeen Molenboek in 56 platen, in Neêr- en Hoogduyts, Amst. 1732, fol.

Nog *zes platen, als vervolg of tweede deel van Moolens enz.*

Theatrum etc. of keurige verzameling van Waterwerken, Schutsluysen, Waterkeringen, Ophaal- en Draoybruggen, door hem en Jacob Polley, 2 d., 49 *platen in 't Fransch Neêr- en Hoogduyts*, Amst. 1774, fol.

Zie Kramm, *Lev. en werk. d. Holl en Vlaams. Kunstschild.*, D. III, bl. 752; Arrenberg, *Naaml. van Ned. Boek*, bl. 182.

HORST (W. VAN DER), dichtte in het laatst der XVIIIde eeuw, b. v. voor W. v. d. Meers, *Vruchten der Eenzaamheid.*

Zie Heringa, *Lijst van Ned. Dicht.*, bl. 53.

HORST (W. J. VAN DER) schreef:
Waarneming omtrent eene uitstorting van bloed in den blinden darm, zich openbarende onder de verschijnselen van trommelzucht, en gepaard gaande met kramp der halsspieren bij een paard, met eene bijvoeging van A. Numan, in A. Numan, *Vee Artsenijkundig Magazijn*, 1830, D. II, St. II, bl. 402.
Waarneming eener hersen ontsteking bij een varken, met eene bijvoeging van A. Numan, t. a. p.
Waarneming omtrent het ontstaan van den zoogenaamden maagkolder bij een paard, door het drinken van een groote hoeveelheid melk, t. a. p., bl. 620.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. Chir.*, p. 149.

HORST (W. VAN DER) schreef:
Dissertatio path. med. de debilitatis morbosae natura et differentiis accuratius determinandis; quo etiam Brownii hac de re opinio rejellitur et Hufelandi, vir. clar. sententia expenditur, *Traj. ad Rhen.* 1803.
Verslag en uittreksel van en uit de Latijnsche ziekte- en geneeskundige proeve over het naauwkeuriger bepaalen der natuur en onderscheidingen van ziekelijke zwakheid, waarin het gevoelen van Brown over deze zaak wederlegd en dat van Hufeland overwogen worden, in H. A. Bake, R. de Kruyff en J. Logger, *Verhandelingen en waarnemingen ter bevordering der Genees-, Heel-, Verlos- en Scheikunde*, 1804, D. II, bl. 416.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. Chir.*, p. 148.

HORST (JAN JANSE TEN).
Abcoude vermeldt zijn *Antwoord aan Johannes Lintlauw*, 's Hage 1733, 4o.

Zie *Aank. van Nederl. Boek.*, bl. 113.

HORST (G. TER) schreef:
Verhandeling over de vraag: Zijn er braakmiddelen, die men in sommige gevallen boven den wortel van Ipecacoanna verkiezen moet? zoo ja? welke zijn die middelen en wanneer komen ze te pas, in *Nieuwe Verhandel. d. Holl. Maats. der Wetens. te Haarlem*, D. XI, 1782, bl. 1.
Verhandeling over de ondersteuningsmiddelen van den koortsbast, t. a. p., D. IX, 1783, bl. 110.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. Chir.*, p. 148.

HORST (SWAANTJE TER), geboren te Groningen in de XVIIde eeuw, tijdgenoote van Lud. Smids, bezong o. a. diens treurspel *Roderik.* Zij wordt vermeld bij van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*, o. h. w.

HORSTIG, consistoriaal raad en super-intendent te Buckeburg, in het graafschap Lippe, in Westphalen, behaalde de zilveren medaille op de prijsvraag:
Welke zijn de gebreken in de schoolen waarin de jeugd van den gemeenen burgerstand onderwezen wordt? Daar de genoemde jeugd geene private, genoegzame onderwijzing genieten kan: welke zou de beste school-inrichting zijn, om haar tot nijverheid en goede zeden, en tot dien trap van kundigheden te vormen, welke voor haaren toekomenden werkzaamen stand, in het algemeen, vereischt wordt? en welke zijn de geschikste middelen om deeze inrichting tot stand te brengen?
door het Nut van 't Algemeen uitgeschreven.

HORSTINK (WERNER) werd in 1750 te Haarlem geboren en in het burgerweeshuis aldaar opgevoed; voor de schilderkunst opgeleid door Cornelis van Noorde en Wijbrand Hendriks, werd hij een bekwaam schilder van portretten, landschappen en andere onderwerpen. Daar het geven van onderwijs hem te veel tijd wegnam heeft hij minder schilderijen dan teekeningen vervaardigd. Hij stierf in 1815. Zijn portret komt in het bekende prentwerk van J. E. Marcus voor.

Zie *Kunst- en Letterb.* 1815, D. II. bl. 308; Immerzeel, *Levens en werk. der Holl. en Vlaams Kunsts.*, D. II. bl. 55, 56; Kramm' *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 752.

HORSTIUS (JACOB MERLO). Zie MERLER (JACQUES).

HORSTIUS (J. M.) schreef:
Lusthof der Ziele, Amsterd. 1777, m. pl.

Zie Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 251.

HORSTMAN (Mejufvr. A. W. M. en J. M.) beoefenden de teekenkunst en zonden voortbrengselen harer teekenpen op de tentoonstelling te Amsterdam in 1836 en op latere exposities.

Zie Kramm, t. a. p., bl. 752.

HORSTOK (JOHAN PETRUS) werd in 1745 te Overveen, bij Haarlem, geboren, ontving het onderwijs van T. G. Jelgersma en P. Barbiers in de teeken- en schilderkunst en bezocht ook de stads-teeken-akademie te Amsterdam. Hij vestigde zich te Alkmaar, later te Haarlem, waar hij in 1825 overleed. Hij schilderde portretten, moderne binnenhuizen, kerkstukken, en costumeerde zijne binnenhuizen meestal op zijn Noordhollandsch. Op de verkooping van Brentano gold eene *Noordhollandsche boerin eene jongejufvrouw appelen aanbiedende* ƒ 76.00 eene *Danaë* ƒ 82.00, en eene *vrouw wortelen schrapende* ƒ 101.00. Op de verkooping van W. P. Kops te Haarlem werd ƒ 125.00 besteed.
Hij behaalde tweemaal een zilveren medaille bij de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij, eenmaal voor het *Berigt wegens de uitvinding om de gewone olieverwkleuren zoodanig te vermommen, dat zij met water vermengbaar zijn;* vervolgens voor eene *Memorie over de ontdekking en bereiding van okeraarde.*
De medaille voor het *Berigt* ging vergezeld van eene renumeratie van 50 ducaten. Tot zijne leerlingen behoorden A. de Visser te Alkmaar en Joh. Reekers te Haarlem. Zijn portret, fraai door J. E. Marcus gegraveerd naar J. P. Visser Bender, komt in het *Prentwerk* van eerstgemelde voor. Ook bestaat er van hem een klein silhouët, door E. W. J. Bagelaar in koper gebragt.

Zie Immerzeel, t. a. p., bl. 56; Kramm, t. a. p., bl. 752; *Kunst- en Letterb.* 1825, D. I. bl. 178.

HORTENSE (EUGENIE DE BEAUHARNAIS). Zie SAINT-LEU.

HORTENSIUS (HIERONYMUS), zoon van Lambertus Hortensius, broeder van Augustinus Hortensius, organist te Naarden, werd voor den geestelijken stand bestemd. Daar evenwel geen priesterszoon, zonder vergunning (dispensatie) daartoe geraken kon, poogde hij die door den vicaris der Domkerk te Utrecht, Persoels, te verkrijgen. Later werd hij predikant te Naarden, en in 1579 te 's Hage. Hier geraakte hij in twist met zijn ambtgenoot Jan Pietersz. Hij toch leerde dat het geloof niet bestond in deze of gene uitdrukking, maar in de kracht, den aard en geest der gehoorzaamheid. Ook meende hij dat iemand, die voortging een zondig leven te leiden, de zaligheid niet ontvangen zoude, al wilde God hem die geven. Pietersz. welke meer aan de leer der genade gehecht was, verweet Hortensius dat hij de waardij der goede werken te hoog stelde. Deze oneenigheden hadden ten gevolge dat de twistenden hunne bediening wel bleven behouden, doch beide verplaatst werden; Pietersz. naar Castricum, Hortensius naar Wassenaar, (1590) waar hij in 1596 stierf.

Zie Hooft, *Ned. Hist.*, (1677) bl. 952; Uitenbogaert, *Kerckel Hist.* (1646), bl. 226 vg.; Burman, *Traj. erud.*, p. 156; Mr.

G. Mees, *Verh. over L. Hortensius als geschiedschrijver*, bl. 28—30; Soermans, *Kerk. Reg.*, bl. 127, 133; Veeris en Paauw, *Vern. Kerk. Matenb.*, bl. 104, 105.

HORTENSIUS (Lambertus) werd in 1500 of 1501 te Montfoort geboren. Zijn vader was tuinman, weshalve zijn zoon zich, naar gewoonte dier tijden, Hortensius noemde. Hij ontving zijne eerste opvoeding te Utrecht, en werd tot het beroep van beeldhouwer opgeleid. De mislukking der eerste proeve, en de daarop gevolgde strenge straf, boezemden den jongeling een onoverwinnelijken afkeer van alle beeldwerken in en zijne ouders gingen zijnen aanleg tot de wetenschappen niet langer tegen. Hij vertrok naar Leuven, waar hij in het collegium Trilingue of Buslidianum het onderwijs van Rutgerus Resceus in het Grieksch, Conradus Goclenius in het Latijn, Johannes Campenus in het Hebreeuwsch ontving en ook den grijzen Johannes Paludanus (van den Broek) tot leermeester had. Ook had hij te Leuven daarenboven het genoegen de liefde tot de letteren te deelen met zijn vriend Johan Guinter van Andernach, die er onderwijs in het Grieksch gaf. Zij lazen te zamen Aristophanes, en Hortensius maakte zich dien dichter zóó eigen, dat hij hem bijna geheel in het geheugen had geprent, en reeds nu, naar het schijnt, in Latijnsch proza overzette. Voor of in 1527 verliet hij Leuven en vestigde hij zich te Utrecht, waar hij als docent aan de Hieronymiaansche school geplaatst werd. Gedurende zijn verblijf alhier werd hij tot priester gewijd. Hij telde er de aanzienlijkste en geleerdste mannen onder zijne vrienden. In 1544 voldeed hij aan de uitnoodiging der regering van Naarden om aldaar het rectoraat der school op zich te nemen, en vormde er vele kundige mannen, die in de letterkundige wereld niet onbekend zijn, zoo als: Gijsbert van Waveren, Hannerd van Gameren, Adriaan en Lambert van den Burck.

Hij behoorde tot de zeven afgevaardigden, die 1 Dec. 1572 te Laagbussum eene overeenkomst met Juliaan Romero sloten, dat, zoo Naarden zich aan hem overgaf, den ingezetenen, onder eenige bepalingen, leven en goederen zouden gelaten worden. Tot driemaal toe bevestigde Romero hen deze toezegging met een handdruk, doch men weet hoe zij gehouden werd. Hij zelf zou het offer der geldzucht en bloeddorst der Spaansche soldaten zijn geworden, indien hij niet door afgezondenen van den graaf van Bossu, op voorspraak van Levyn Weldam, zijn voormaligen leerling, was gered geworden. Hij hield zich sedert eenigen tijd te Utrecht bij zijn oom Johan van Hogelanden, deken van de keizerlijke kerk van St. Maria, op, doch keerde naar Naarden terug en betrok eene hofstede buiten de stad, waar hij in 't begin van 1574 zijne dagen eindigde.

Hij werd in de kerk te Naarden begraven, alwaar het stedelijk bestuur een grafschrift te zijner eer plaatste, hetwelk hem grooten lof, wegens geleerdheid in letteren en geschiedenis geeft. Hij stemde met de meest verlichte denkbeelden van velen zijner tijdgenooten in, doch schijnt, ten minste niet openlijk, tot de Hervormde kerk te zijn overgegaan. Waarschijnlijk was hij de Hervorming niet ongunstig, 't geen oorzaak was, dat de landlieden hem den bijnaam gaven van *Luyterse Paap*.

Groot was zijne liefde voor de letteren, waarvan vele geleerde en doorwrochte voortbrengselen van zijn geest, ten bewijze strekken. Als onderwijzer der jeugd had hij een welverdienden roem; opregtheid, waarheidsliefde en goede kennis kenmerkten hem als geschiedschrijver; luim en scherpte, doch ook soms vrolijkheid en zachtheid als dichter. Zijn beeltenis werd door Filippus Galaeus in het koper gebragt, en met een toepasselijk bijschrift van den Leydschen hoogleeraar Frans Rau Lenghien (Raphelengius) voorzien:

Hij schreef:

Secessionum civilium Ultrajectinarum, et bellorum ab anno 1524 *usque ad Translationem Episcopatus ad Burgumdos Libri septem*, Bazel 1546 fol. bij Oporinus.

De tweede druk, insgelijks folio, verscheen te Utrecht 1643 (ook afzonderlijk Ultraj. Sumphibus Joannis à Dorn. bibliophilae anno 1642, folio) te gelijk met Beka en Heda. Lap van Waveren voegde eenige kantteekeningen en niet onbelangrijke aanmerkingen achter den tekst, hetwelk dezen laatsten druk meer waarde dan den eersten geeft. De Utrechtsche daarentegen is verre beneden den Bazelschen in fraaiheid en duidelijkheid van letter en naauwkeurigheid.

In 1625 verscheen bij Aert Meuris een overzetting in 4°. getiteld:

Historie ofte wijder verklaringhe van de Utrechtsche geschiedenissen, oorlogen ende veranderinghen van den jare duysent vijfhondert ende vier en twintigh tot de beschrijvinghe van 't Bisdom aen die van Bourgondiën, beschreven door Lambertum Hortensium Montfordium. Gedediceert aen den wijsen ende Eerentfesten Raedt en de Magistraet van Utrecht overgheset uyt de Latijnsche in de Nederduytsche Tale door A. Strick.

Strick, agent van den koning van Denemarken hier te lande, als grondig regtsgeleerde geprezen, bewerkte deze vertaling, toen hij de kinderschoenen naauwelijks ontwassen was, zonder te kunnen denken dat een onkundig boekverkooper haar na zijn dood in druk zou uitgeven. Deze vertaling is dan ook zonder waarde, alleen verdient eene „missive op de onlusten betrekkelijk" en twee gelijktijdige „bittere pasquillen in dat quaet ghedicht in die tijden ghemaeckt" achter dezelve eenige opmerking.

Tumultuum anabaptistarum liber unus Autore D. Lamberto Hortensio Montfortio, Ludimoderatore Scholae Nerdenae, consulibus et inclito senatui nobilissimi Emporii Amstelredamensis. Basileae 1548 ap. Joh. Operinum, 4°., een herdruk verscheen in de collectie van Schardius, T. II, p. 1305—1333, Basil. H. Petri en in 1637 een derde druk in 8°.

In 1624 verscheen te Enkhuizen bij Jan Lenaertsz. Meijn eene overzetting getiteld:

Het Boeck van den oproer der Weder-Dooperen, eerst in 't Latijn beschreven ende nu in Nederlandts overgheset, met 9 platen fol. In hetzelfde jaar te Hoorn bij Gillis Claesz. Coster (met fraaije afdrukken der platen) ook in fol.

Een derde uitgaaf verscheen te Amsterdam bij J. Bramsz. 1643 fol., een vierde Amsterdam 1660 kl. 8°. (*Oproeren der Weder-Dooperen Geschiet tot Amsterdam, Munster en in Groningerlandt, geciert met schoone koperen platen*), een vierde uitgaaf te Amsterdam bij A. Schonebeek, 4°.

Volgens Mees gaat in de uitgaaf van 1660 het *oproer in Groningerland* vooraf; doch in andere exemplaren is het er achter gevoegd; in de uitgaaf van 1694 is dit verhaal van bl. 109—121 ingevoegd. In 1699 werd de vertaling bij Pieter Wittebol op nieuw uitgegeven en in 1700 verscheen er eene Fransche overzetting van (*Histoire des Anabaptistes, conten. leurs doctrine, les div. opinions qui les divisent etc.* (*trad. et augm. par le P. Catrou*) Amst. J. Desbordes, 8°. Met de plaatjes van de Holl. uitgave van 1660.

Lamberti Hortensii Montfortii Historici, de bello Germanico libri septem: In quibus et brevitate et elagantia singulari non pauca, a Sleidano et aliis hujus Historiae scriptoribus vel praetermissa hactenus, diligens lector inviniet: ut qui post omnes alios, his quoque summo studio cognoscendis vacaverit, haud leve sit facturus operae pretium, Bas. 1500.

Een herdruk wordt in de collectie van Schardius, T. II. p. 1578-1694 gevonden. Andere uitgaven zijn van 1620 en 1621 te Straatsburg in 12°.

Laub Hortensii Montf. satyrae VIII, *ad Nobilem viorum D. Theod. Zulenum D. a Zevender etc. equitem aur um, Ejusdem epithalamiorum liber. Ultr. Harm. Borculo excuderat*, anno 1552.

P. Burman kocht op de auctie der boeken van Joh. de Witt een exemplaar, dat voorzien was met 200 beschrevene bladen te Naarden naar het handschrift van den autheur afgeschreven, en thans in de Utrechtsche bibliotheek berust. Blijkbaar zocht hij in deze satyren Horatius na te bootsen.

Epithalamiorum liber unus, Ibid 1552, 8°.

Enarrationes in sex priores libros Aeneidos Virgilianae. His accesserunt illustres annotationes in sex ejusdem Poetae posteriores libros. Basil. per Joan Oporinum. Anno salutis humanae 1559.

M. Annaei Lucani Cordubensis poëtae celeberrimi et antiquissimi Pharsalia libri X cum Lamberti Hortensii Doctiss. Viri explanationibus eruditissimis ad Historias Rom. antiquas cognoscendas utilissimis, illustrati innumerisque mendis repurgati et jam primum in locum editi, Basil. 1678 in fol. Achter aan de *commentarius Sulpitii*. Na de opdragt aan den deken Johan van Hogelande, volgen eenige *Epigrammata*.

Hij gaf ook vier comoedien van Aristophanes in Lat. verzen met Scholien in het licht:

Plutus, Traj. ap. Borculo, 1556.
Nebulae, „ „ „ 1557.
Equites, „ „ „ 1557.
Ranae, „ „ „ 1561.

Volgens Fabricius, *Bibl. Graec.* T. I, L. II, C. 21, § V, verschenen de drie eerste te gelijk, 1557, 4°.

De *origine et interitu oppidi Nardeni historia* bleef onvoltooid en was weleer in bezit van Hermannus Antonides van der Linden.

Zie zijn leven, door Lap van Waveren beschreven, in *Hist. Traj. Bekae et Hedae*, edit. 1643, achter Hortensii *Lib. Secessionum*, Val. Andr. *Bibl. Belg.*, p. 613; Schurtzfleisch, *Elegia*, p. 71—73. Struvii *Thes. erud. var.* A. 1705, *mense Oct.*, p. 447 tot 452; Miraeus, *de Script. sec.* XVI. C. CXVII; Sweertii *Ath. Belg.*, p. 508; Opmeer, *Op. Chron.* ad An MDXXXVI, p. 481, MDLXXXVII, p. 498; Byerlinck ad An MDLXXII, p. 16; Freherus, *Theatr. Vir. ill.*, P. IV. p. 1472; Boxhorn, *Theatr.*, p. 343; M Adam, *Vitae Philos.*, p 137; van Heussen, *Hist. Eccl.*, T. II. p. 247; Burman, *Traj erud*, p. 155 seqq; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 367; Crenius, *de Furib. Libr. Dissert.* III § 64; *Animadvers Phil. et Hist.*, P. IV. p III; *Hist. Eccles. Evang. in urbe Monast.*, p. 1175 seqq. in *Herm. Hammelmanni Oper. Lemgov.*, 1711, 4o; Flacc. *Theatr. Anonym.*, p. 265; Struvii *Bibl antiq* An MDCCV, p. 447; J. Dousae, Lib. II, *Salin Epigr.* XXXIV; Barthius, *ad Gulielm. Briton.*, Lib. VI. p. 506; Graevius, *Orat. funebr. in obit. Diemerbroekii*; Vriemoet, *Ath. Fris.*, p 26; Höynck van Papendrecht, *Anal*, T. I. P. II. p 719, T. III. P. I. p 20. 295; Pars, *Ind. Bat.*, p 41; Hoeufft, *Poëm. Lat. Belg*, p. 15, 254; Peerlkamp, *de Poëtis Neêrl.*, p 95; Saxe, *Onom.*, T. III p. 263, 633; *Cat. Bunav*, T. I. Vol. II. p 1338; Junii *Bat.*, C XXVII. p. 289, Matthaeus, *de Nobil.* Lib IV. p. 1137; Lipenius, *Bibl. Theol*, p 37; Barthius *ad Stat.* X *Theb.*, p 410; Franc. Ferdinand de Cordova, *Didasc. Mult.* C. XXVI. p. 258; *Lucanus* ed. Oudendorpii, *Praef*; Burman *ad Valerii Flacci* I *Argon*, p. 449; Saxe, *Onom.*, S. p.; Hooft, *Ned. Hist.*, B. XXI, bl. 952; Utenbogaert, *Kerk. Geschied*, D. III. bl. 227; Goudhoeven, *Oude Chron.* en Lijst van schrijvers voor het werk; Bor, *Ned Oorl.*, B. VI, bl 48, 306; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VI, p. 404; Delprat, *over de Broeders van G G.*, bl. 131; De Wind, *Bibl. van Ned. Geschied*, bl 146 volgg., 539; G. Mees, Az., *Lambertus Hortens. van Montfoort als geschiedschrijver*, in *N. Verh. Utr. Genoots.*, D. XI. St II Ook afzonderlijk, Utr 1836; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetens.*, D I. bl. 71, 72; Collot d'Escury, *Holl. roem*, A. IV. (1) bl. 122; H. de Groot, *Vergel. der Gemeeneb. door Meerman*, D. III. bl. 420; Jöcher, Bauer, *Biogr Univ*; Bayle, *Dict. Hist. Crit.*, i. v.; Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt; Dodt van Flensburg in *Recens der Rec.*, D. XXV, Nr. 5, bl 227; *Cat. Bibl. Thys.*, p. 33; *Cat. J. Schouten*, p. 5; Muller, *Cat. van Portr.* i. v.

HORTENSIUS (Martinus) of eigenlijk van den Hove, werd in 1605 te Delft geboren. Van zijn jeugd af tot aan zijn dood beoefende hij de wis- en vooral de sterrekunde. De beroemde Dordsche rector en mathematicus Beeckman, wiens leerling hij was, beval hem aan Lansbergen, in Zeeland, met wien hij over deze vakken gesprekken en briefwisseling hield en aan wien hij veel was verschuldigd. Omstreeks 1634 werd hij hoogleeraar in de wiskunde te Amsterdam en omstreeks denzelfden tijd reisde hij naar Italie om met de voornaamste mannen in die vakken kennis te maken. Hij wordt door Grotius in zijne brieven zeer geprezen. Gassendi maakte ook veel werk van hem; Descartes integendeel spreekt zeer ongunstig over hem, doch die oordeelvelling is waarschijnlijk hier nit oorspronkelijk, dat hij niet tot de vurige aanhangers van dien wijsgeer behoorde en de wezenlijke waarde van zijne geometrie of niet inzag of niet prees. Vossius schreef in Mei 1634 aan Grotius over de wijze waarop Hortensius voor eene aanzienlijke schare van toehoorders onderwees, welke toeloop echter naderhand verminderde, waarover en over de oorzaken waarvan Hortensius aan Gassendi zeer klaagde. Hortensius hield zich veel onledig met de verbetering der verrekijkers, doch vond bij de regering van Amsterdam weinig ondersteuning voor de beoefening der sterrekunde. Slechts korten tijd mogt hij zijn beroep waarnemen; hij stierf den 17 Augustus 1639. Het blijkt dat Hortensius ook de Latijnsche poëzy heeft beoefend en o. a. bevriend was met de dichters Martinus Pylius en Bodicher Banningius, met welken hij verzen wisselde.

Men heeft van hem:

Philippi Lansbergii Commentationes in motum terrae diurnum et annuum, et in verum aspectabilis coeli typum; in quibus ἐπιστημονικῶς *ostenditur diurnum annuumque motum, qui apparet in sole et caelo, non deberi solo aut coelo, sed soli terrae, simulquei ad spectabilis primi coeli typus ad vivum exprimitur: ex Belgico sermone in Latinum versae a Martino Hortensio Delfensi, qui et Praefationem adjecit, qua Astronomiae Brahacanae fundamenta examinantur et cum Lambergianae, astronomiae restitutione conferuntur*, Middelb. 1630, 4°.

Petrus Bartholinus gaf tegen deze Praefatio in het licht:

Apologia pro observationibus Tychinis Brahe contra M. Hortensium, 1632.

Hierop antwoordde hem Hortensius en schreef aan Gassendi dat de uitgave van zijn antwoord, alleen door gebrek aan papier verhinderd werd.

Responsio ad Kepleri additiunculam ephemeridi a 1624 praemissam, de astronomiae restitutione etc. 1631.

De Mercurio sub sole viso et Venere invisa. Dissertatio ad V. Cl. Petrum Gassendum 1633.

De Oculo ejusque praestantia et dignitate ac utilitate Matheseos, Amsterd. 1635.

Ephemerides motuum coelestium.

De utilitate et dignitate Mattheseos oratio, Amst. 1634, 4.

Guil. Blaeu, *Institutio astronomica de usu Globorum coelestium et terrestrium: duabus partibus adornata, una secundum hypothesin Ptolemaei, per Terram quiescentem. Altera juxta mentem N. Copernici per Terram mobilem. Latine reddita a M. Hortensio, in Ill. Amsterdamensium Scholâ Matheseos Professore*, Amst. 1634, 1652, 1655, 8°.

Epistolae ad Petr. Gassendum. Onder de brieven van dezen laatsten in *Oper.* T. VI.

Pleiadographia, sive Pleiadum Descriptio.

Ook gaf hij Willerbt. Snellii, *doctrinae triangulorum canonica* in het licht.

Een Lat. gedicht van hem vindt men o. a. vóór M. Pilii *Poëmata*.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg*, p. 652; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II p. 856; Gassendi *Oper.* T VI., p. 129, 418 tot 432; M. L. Boxhornii *Epp.* Francof 1679, p. 144; Paquot, *Mém.*, T I p. 197, 198; Bayle, *Dict Hist. et Crit* i. v.; Kok, *Vad. Woordenb.*, i v.; Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, *Lettres de Descartes*, ed. 1659 T. III p. 191; J. H. van Swinden, *Verh. over de Slinger-uurwerken* (*Verhand 1ste Klasse Ned Inst.* D. III. bl. 68); Poggendorff, *Handw. zur Geschichte der exacten Wissenschaften*; Bodecheri Banningii *Poëm*, p. 166; (*de M. H. lugente obitum Guilielmi Schikhardi*); Jöcher, *Gel. Lex.*, i. v.

HORTENSIUS (G.) advocaat te Enkhuizen in den aanvang der 17de eeuw. Men heeft o. a. een advies van hem in D. II. der *Holl. Consult.*, *Advys. enz.*

HORTHEMELS (Johannes) theol. doctor, te Middelburg geboren, te Beekerke, onder Walcheren, als proponent in 1724 beroepen, bedankte in 1730 voor Arnemuiden, doch nam het beroep te West-Zaan in hetzelfde jaar aan. In 1742 werd hij tot gewoon hoogleeraar in de wijsbegeerte te Utrecht beroepen en aanvaardde 30 Julij zijn ambt met eene *oratio de libertate philosophandi debita cum modestia circa revelata*. Den 30 Maart 1744 legde hij zijn rectorale waardigheid neder met eene *oratio de Theocratiae moralis et obligationis creaturarum rationalium ex indubitata supremi Numinis existentia vinculo indissolubili.*

Den 28 Maart 1765 werd hij door krankheid verhinderd die waardigheid, welke hij voor de tweede maal bekleed had, zelf met eene redevoering neder te leggen. G. Bonnet deed zulks in zijn plaats en sprak *de Tolerantia circa Religionem in vitium et noxam vertente.*

Hij overleed 25 Junij 1776 in den ouderdom van 78 jaren.

Zie *Series Professorum* etc. achter S. Ravii *Orat. Paneg. in nata-*

lem centesimam Acad. Traj; *Boekz. der gel. wereld* 1778, *b.* bl. 90; Veeris en de Paauw, *Vernieuwd Kerk. Alph.*, bl. 105; Adelung u. Rotermund, *Forts. u. Erg. von Jöcher's Gelehrtes Lexicon* i. v.; Heringa, *de Audit*

HORTIPHILUS (J.) onder dezen pseudoniem schreef een deskundige:

Beknopte Aanleydingen waar in een iegelijkzijnen boom-, bloem- en moeshof of zelfs of door anderen kan laten waarnemen en bearbeyden, Leyd. 1745, 8o.

Zie Abeoude, *Tweede Aanhangs. en Verv. van Ned. Boek.*, bl. 78.

HORWINEN (JOHANNES DE) of Herwijnen, de eerste prior van het klooster der Kanunniken te Eemstein bij Dordrecht (1388—1395).

Zie Busschius, *Chron. Can. reg. ord. S. Aug. cap. Windesem*, L. I. C. XXXVII.; Matthaeus, *Anal. Vet. Aevi*, T. III. p. 511; van Heussen, *Hist. Episcopat Ultraj.*, p. 317; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, p. 1322; Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 140; Rogge, *Geschiedk. Overz. der Kloosters en Abdijen enz.*, bl. 149; G. D. J. Schotel, *Het Klooster Eemstein bij Dordrecht*, bl. 3.

HOSMAN (WILLEM) Franciscus Xaverius Muller en Willem Hosman verdienen in Nederlands geschiedrollen eene plaats naast de Claassens en van Speijks, want liever dan levend in de handen des vijands te vallen verkozen zij den heldendood te sterven, en dien dienstbaar te maken aan hunne krijgsbroeders.

Na de landing der Engelschen op Java den 4 Augustus 1811, en twee dagen voor de bestorming van het versterkt retranchement te Meester Cornelis, den 26 Augustus daar op volgende, hadden de majoor Muller en kapitein Hosman daarvan de verzekering en belofte gegeven, en zij hebben woord gehouden, want nadat hunne redoute Nr. 2 voor de overmagt des vijands had moeten zwichten en de Engelsche kolonel Gibs met een gedeelte van de grenadier kompagnien van het 14de, 59ste en 69ste Engelsche regiment zich voor en binnen de redoute Nr. 2 bevonden, staken de twee helden den rooden haan in het kruid magazijn, waardoor drie kapiteins der Engelschen benevens een aantal manschappen den dood vonden en vele officieren en soldaten zware wonden bekwamen.

Majoor Muller en kapitein Hosman waren oude officieren van het Indische leger.

In het jaar 1802 vinden wij den eersten als kapitein van eene kompagnie veldartillerie, en den tweeden als 2de luitenant bij hetzelfde wapen. Het lijdt geen twijfel, dat, indien de bevelhebber Janssens slechts eene magt had gehad, eenigzins in kracht evenredig aan die der Engelschen, in plaats van die zoo slecht zamengestelde, voor negen, tiende gedeelten uit inlanders bestaande armee, in dat geval de heldendaad van Muller en Hosman tot eene overwinning der onzen en eene verdrijving der Engelschen zou geleid hebben, daar het echec bij de redoute Nr. 2 geleden als voor een oogenblik hun aanval scheen geparaliseerd te hebben.

Particulier berigt.

HOSSCHIUS de Hossche, volgens anderen van Ossche (Sidronius), in 1596 (volgens anderen in 1593) uit geringe boeren-ouders te Merikhem in Vlaanderen geboren, hoedde in zijn jeugd, gelijk Sixtus V, de schapen van zijn dorp. In 1616 trad hij in de orde der Jezuiten, gaf reeds vroeg blijken van buitengewone schranderheid, onderwees later de humaniora, had gedurende veertien jaren het bestuur over de novicen en nam eenigen tijd het predikambt waar. De aartshertog Leopold benoemde hem tot opvoeder zijner pages, en volgens sommigen van zijn eigen kinderen. Na een tweejarig verblijf aan diens hof, keerde hij naar zijn klooster terug, en bragt zijn leven tusschen het beoefenen der letteren en godsdienstige oefeningen door tot dat hij 4 September 1653 te Tongerloo overleed. Hij was, volgens getuigenis zijner biografisten, een zeer godsdienstig man en van een edel karakter. Reeds vroeg openbaarde zich zijn smaak voor de Latijnsche poëzy. Op herhaald verzoek van zijne medebroeders gaf de nederige man in 1635 vier elegien aan F. de Moncada gerigt, in het licht, die later onder zijne overige elegien zijn opgenomen. Deze eerste proeven zijner poëtische gaven werden met toejuiching ontvangen. Hij schijnt met Alexander VII, toen deze slechts pauselijke legaat was, in vriendschappelijke betrekking geraakt te zijn, althans deze geleerde paus, die even als Urbanus VIII de Latijnsche poëzy beoefende, en in de letterkundige wereld door zijn *Philomathi musae juveniles* bekend is, wakkerde den Vlaming niet weinig aan met diens gedichten op hoogen prijs te stellen. Na Sidronius overlijden deed de kunstminnende paus 's mans roem bezingen door de zoogenoemde *Pleiade*, welke uit vijf door hem begunstigde dichters bestond. Het was ook een regtmatige hulde toen de jezuit Wallius, na zijn dood, zijne gedichten uitgaf. Zij werden sedert meermalen herdrukt en met die van zijn landgenoot Verbeeck (Becanus) en van de Walle in de collectie van Barbou te Parijs opgenomen. Ook heeft hij en zijn gewoonlijke medgezel Becanus de bijzondere eer genoten van in deze eeuw in Belgie herdrukt te worden, eene eere welke Sarbievius slechts voor een gedeelte zijner werken bekwam, en dat wel ten gebruike van het collegie van Aelst, ten tijde dat de eerw. heer Cracco aldaar hoogleeraar was.

C. Valentijns, die zich toen in het collegie bevond, belastte zich met de uitgaaf. Zijne tijdgenooten vergeleken hem met Tibullus en Catullus. Latere critici hebben dit gunstig oordeel bevestigd.

In 1844 rigtten de inwoners van Merckhem een monument voor hunnen beroemden stadgenoot op, dat door den beroemden beeldhouwer Pierre de Vigne vervaardigd en den 22 Augustus 1844 ingewijd werd. Men vindt eene beschrijving van dit monument in *Messager des Sciences historiques*, 1844, p. 467—471. Men heeft van hem:

Quatuor Elegiae Antv. ex officinâ Plantinianâ, 1635, 4o. Deze Elegiae vindt men p. 48, 62, 91, 95, der uitg. te Aelst 1812 in het licht verschenen.

Elegiarum libri VI de cursu vitae humanae, de Christo patiente, de lacrymis S. Petrii, Serenissimo Leopolda vota de que aliis argumentis Antv., Balth. Moretus, 1655 of 1656, 12o., 1667, 12o., 1700 (quae editio foedis cypographorum mendis est inquinata), Lovan. 1691 12o., Paris 1723, Lugduni (C. G. Becani *Idyl. et Eleg.*) 12o., Alosti (C. G. Becani etc.) 1822, kl. 8o. m. portr. Volgens Hoeufft heeft Le Mierre de *Elegien* van H. in Fransche verzen overgebragt; zijne *Elegien de Passione Jesu Christi* zijn ook in Fransche verzen vertaald en door D. L. Deslandes, Paris 1780 12o., in het licht gegeven. In *Leçons Latines modernes de literature et de morale*, Paris 1838, komt *La Magie innocente* voor. P. van Duyse gaf een Hollandsche overzetting van de *Elegia Ad somnum*, voorkomende in *Belg. Mus.* D. II.

Hij had ook deel aan *Imago primi saeculi societatis Jesu*, Antv. apud Plant, anno 1640 in fol. c. fig. door Poorters onder den titel van de *Afbeeldinghe van d' eerste eeuw der societyt Jesu*, Antw. Plant., 1640, 4o. in het Nederd. overgebragt.

Zie *Biogr. Univ.*, T. IV. p. 586; Jöcher, *Gel. Lex.* i. v.; Paquot, *Mém.*, T. II. p. 70; Baillet, *Jug. des Sav.*, § 1416; Menage, *Anti Baill.*, T. VII. p. 1, 196; Coupé, *Soirées Litt.*, T. XVII. p. 68—75; T. van Hulst, *Notice sur P. de Hossche*, Liège 1844; *Notice sur l'inauguration du Monument de Sidron. Hosschius; jugemens sur lui* in *Ann. Flandr. Occid.*, 2 S. II. p. 304, 381; *Véritable Portret de Sidr. Hosschius* in *Ann. Flandr. Occid.*, 2 S. III. p. 225; *Messager des Sciences Hist.* 1844, p. 467 suiv.; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 391; *Sid. Hosschius* vóór de uitgave *Alosti* 1822; Heerkens, Lib. II. *de Val. Litt.*, p. 120; Burmannus *ad Prop.* IV *Eleg.* 4 vs. 17; Borrichius, *de Poëtis* p. 143; Hoeufft, *Parn. Poët. Belg.*, p. 168, 169; Peerlkamp, *de Poët. Lat.*, p. 367 seqq.; Jacobi Wallii *Lyr.*, Lib. II. p. 299 (Lugd. 1688); P. van Duyse, *de Dichter Sidronius Hosschius* in *Belg. Mus.*, D. II. bl. 396; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. VI (2) bl. 158; van Kampen, *Bekn. Geschied. der Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 426, 427, D. III. bl. 101; Schraderus, *Praef. ad libr. Emend.*, p. XLIII; *Cat. Bibl. Burnav.*, T. I. V. III. p. 1049; Saxe, *Onom.*, T. IV. p. 376; *Anal.*, p. 598; Broeckhusius, *ad Tibul.* I. IX. 54

HOSSON (F. C. DE) in 1717 te Bentheim, waar zijn vader hofschilder was, geboren. Na het eerste onderwijs van zijn vader ontvangen te hebben, reisde hij geruimen

tijd door Holland en Duitschland, en vestigde zich te Groningen, waar hij, behalve het vak van portret en historie ook dat van behangschilder uitoefende. Hij overleed aldaar in 1799.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. Vlaams. Kunstschild.*, D. II. bl. 56

HOSSPANION (J.) of Hofspanion, teekenaar en graveur van middelmatige verdiensten in de 2de helft der 17de eeuw. Kramm vermeldt alleen van hem het *Portret van Petru de Witte, leeraer in de gemeente tot Leyden 15 jvaren.*

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl en Vl. Kunsts.*, D.II. bl. 752.

HOTHOBUS (Johannes) behoorde tot de Nederlanders die zich in de 14de eeuw en later omtrent de muziek verdienstelijk hebben gemaakt. J. H. van Lennep gist dat hij de uitvinder van de Hobo of Hautbois (Houten-bas) is, te meer wijl de hobo reeds in den tijd van Eduard III van Engeland (1312—1377) bekend was.

Zie Visscher, *Bekn. Geschied. der Ned. Letterk.*, D. I. bl. 79; *Navorscher*, D. VIII. bl 196, 197.

HOTSE (J.) dichter uit het midden der 18de eeuw. Hetgeen van hem in het *Aanhangsel van de Dichtk. Cypressenbladen* voorkomt, geeft hem geen regt op dien titel.

Zie van der Aa, *Nieuw Anth. Biogr. Crit. Woordenb.*, o. h. w.

HOTTINGA (Jarich van) afstammeling van een aanzienlijk Friesch geslacht, ook wel Hotnia en Hoctinga genoemd, reeds in de XIVde eeuw bekend. Hij was de zoon van Epo a Kee van Hottinga van Nieuwland en kleinzoon van Jarich a Kee, in 1417 grietman van Franekeradeel. Hij was gehuwd met Swob, dochter van Douwe Aylva van Sjaerda en Edwer Sjaerda te Franeker, en had bij haar vijf kinderen. Hij was in 1450 grietman van Hennaardeel en woonde te Wommels.

Zie Sminia, *N. Naaml. van Grietm.*, bl. 240, 241.

HOTTINGA (Jarich van) zoon van Hero van Hottinga en Tiets van Harinxma thoe Heeg. Hij betoonde zich zeer ijverig in de dienst van den hertog van Saksen, onder anderen door met Hessel van Martena en de Franekers in 1496 Harlingen voor hem in te nemen; ook was hij twee jaren later bij den togt naar Bergum met Douwe Rommersma, grietman van Franekeradeel; tot belooning kreeg hij zitting in het hof. Hij behoorde in 1515 onder de 60 edellieden die den eed van huldiging aan Karel V aflegden. In hetzelfde jaar was zijn huis te Wommels door eene Geldersche bende belegerd en bij verdrag ingenomen, bij welke gelegenheid hij in het gewaad van een Saksischen soldaat ontsnapte. Aan het hoofd der ingezetenen van zijne grietenij Hennaarderadeel was hij bij het leger van Gosbok van Jongere, hetwelk in 1523 Bolsward belegerde en die stad uit naam van den keizer opeischte.

Hij huwde Eelk Heslinga. Zijne vrouw overleed in 1545.

Zie Gabbema, *Verh. van Leeuw.*, bl. 197, 239; Oco Scarb., bl. 404, 458; Winsemius, *Chron. van Friesl.*, bl. 422; Sminia, *N. Naaml. van Grietm.*, bl. 242.

HOTTINGA (Johan van) was de zoon van Douwe, olderman van Bolsward en van Luts van Herema van Walta. In 1567 lid van de vergadering der algemeene staten zijnde, werd hij met Johan van Duvenvoorde van Warmond en Johan van de Wercke naar Engeland gezonden om ten tijde van de overdragt der Nederlanden aan de aartshertogen Albertus en Isabella, de koningin Elisabeth te bewegen om niet van de volharding in den oorlog af te zien.

Twee jaren later, in April 1600, werd hij lid van gedeputeerden en onderteekende als zoodanig de afzwering van den Spaanschen koning. Den 6 Mei daaropvolgende aangesteld tot grietman van Barradeel, kreeg hij in 1603 last de „afgodische" (Roomsche) beelden uit de kerk van Sexbierum te doen wegruimen. Het volgende jaar werd hij dijkgraaf.

Hij huwde Catharina Eelsma die hem drie kinderen schonk: 1. Douwe, die volgt; 2 Doutsen, gehuwd met Wilhelmus Schotanus à Rinkema, laatst predikant te Amsterdam; 3. Wiger, kapitein 1635 overleden 1646.

Zij woonden op Eelsma's state te Sexbierum. Hij overleed niet 23 Julij 1604, maar waarschijnlijk in 1610, toen zijn zoon hem als grietman opvolgde.

Zie *Frisia Nobilis*, p. 24; Vriemoet, *Ath. Fris.*, p. LXX; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VIII bl. 494; Te Water, *Verbond der Edelen*, D. I bl 492, 498; *Charterb.*, D. IV bl 846, 1078, 1079 D. V. bl. 136 volgg; Sminia, *N. Naaml. van Grietm.*, bl. 214, 215.

HOTTINGA (Douwe van of Julius Dominicus), zoon van Douwe, olderman van Bolsward, en van Luls Herema van Walta, een der hoofden van de Friesche geuzen en medeonderteekenaar van 't verbond der edelen. Te Bolsward bevelhebber zijnde, verliet hij die stad en borg zich met de vlucht, toen 's prinsen zaken aldaar door tweespalt, slecht beleid en verraad begonnen te verloopen. Hij huwde Habel Offenhusen, weduwe van Hessel Feitsma. Zijne eenige dochter Rieme huwde Bernard Assnede.

Zie J. Carolus, *de rebus Billaei*, Lib. II. p 152, 153; Winsemius, *Chron*, B XVII. bl. 582; Te Water, *Verb der Edel.*, D II bl. 472, 473; Kok, *Vad. Woordenb.*, i. v.; *Vrije Fries*, D. VIII. bl. 237.

HOTTINGA (Hero van), broeder van den vorige, een der hoofden der friesche vrijbuiters en medeonderteekenaar van het verbond der edelen. Hij is dezelfde met Hero van Hettinga, die door Alva gebannen werd, wijl hij 's prinsen zijde en weêrspanningen had bijgestaan, gediend, begunstigd en gevolgd toen graaf Lodewijk de wapenen in Groningerland bragt (18 Mei 1569). Den 30 Januarij 1570 werd hij andermaal gebannen door 's konings raad te Leeuwarden, met bevel zijne goederen aan te tasten.

Na Lodewijk's nederlaag koos hij zee en werd een der meest gevreesde zeeroovers. In 1573 werd hij deelgenoot van Eelsma's mislukte plannen, en hij was misschien de medgezel van zijnen vriend, die door de Spanjaarden gevangen werd toen Eelsma ontvlood maar verdronk.

Van Groningen giste dat Hottinga een der kapiteinen van Rennenberg's leger voor Deventer, in 1578, dezelfde was met den Watergeus, doch meende later dat we daar Hettinga moeten lezen, en er Taecke de zoon van Homme door verstaan moet worden, doch het werd hem eindelijk duidelijk dat die kapitein Jarich Hottinga was. Dezelfde naam wordt later aangetroffen, doch te laat om met grond te beweren dat Hottinga daardoor bedoeld wordt. Te Water gist dat hij dezelfde was die te Tzum op Hottinga-State woonde, en gehuwd was met Anna, dochter van Wiger Eelsma en Swob Ipema, gehuwd met Doed Idzaerda, doch zonder mannelijk kroost gestorven.

Zie J Carolus, *de Rebus Billaei de Robles*, C. III. p. 237; *Sententien van Alva*, bl. 189, 190; Winsemius, *Hist*, Lib II. p. 107; Winsemius, *Chron.*, B XVII. bl 593; Te Water, *Verb der Edelen*, D. II. bl. 476; van Groningen, *Watergeuzen*, bl. 253 2.4.

HOTTINGA (Sybrand van) zoon van Jarich van Hottinga, hoveling te Franeker, was sedert 1566 grietman van Schoterland. Hij was het die voornamelijk belette dat de twist over de compagnons veenen in zijne grietenij tot dadelijkheden kwam, maar aan het hof ter beslissing werd opgedragen. In 1579 verklaarde hij zich tegen de nadere Unie van Utrecht Naderhand afgezet en gebannen, is hij in 1584 te Groningen gestorven en in de Aakerk aldaar begraven. Hij huwde Maaike of Marie van Naerden of Neerden die hem overleefde en in 1602 overleed.

Zie Schotanus, *Chron. van Friesl.*, bl 765; Winsemius, *Hist.*, bl. 372; Sminia, *N. Naamt van Grietm.*, bl. 365.

HOTTINGA (Hero van) raad en advocaat-fiskaal der admiraliteit van Friesland, Groningen en Ommelanden, werd gevolmagtigd ter inleiding van Ernst Casimir, stadhouder van Friesland.

Zie van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 458.

HOTTINGA (Jouw en Here), zonen van Jarich, waren na Sicke Sjaerdema hoofdelingen te Franeker in de 2de helft der XVde eeuw.

Zie v. d. Chijs, *de Munten van Friesland, Groningen en Drenthe*, bl. 123; Winsemius, *Chronyk*, bl. 311, 316.

HOTTINGERUS (Johan Henrik), ofschoon geen Nederlander ontving echter in Nederland zijne opleiding en werd er tot het bekleeden van het hoogleeraarambt geroepen. Hij werd 10 Maart 1620 te Zurich geboren, legde zich op de Latijnsche, vooral op de Oostersche talen toe en kon zoo vlug Grieksch spreken dat hij Duitsche preeken voetstoots in deze taal overbragt. In 1638 reisde hij naar Geneve, Frankrijk Vlaanderen, Zeeland en Holland, waar hij vriendschapsbetrekkingen met beroemde geleerden aanknoopte. Te Groningen ontving hij niet slechts, volgens Jöcher, het onderwijs der hoogleeraren, maar ook van een Jood en te Leyden liet hij zich door een Turk in de Arabische en Turksche talen onderrigten. Hij schreef de eerstgemelde taal even zoo vlug als het Duitsch, en Golius, de leermeester van wiens kinderen hij was, verklaarde dat hij meer Arabische boeken had geschreven dan anderen in geheel hun leven konden uitlezen. Hij zou in 1641 den gezant der staten, Willem Boswel, naar Constantinopel, in betrekking van predikant, zijn gevolgd doch die van Zurich riepen hem terug. Na met hunne toestemming Engeland bezocht te hebben, keerde hij naar deze stad terug, waar hij in 1642 tot hoogleeraar in de kerkelijke geschiedenis, in 1642 tot professor theologiae catecheticae en de Oostersche talen in 1653 tot hoogleeraar in de godgeleerdheid van het O. T. en eindelijk tot buitengewoon professor controversiarum benoemd werd. Hij verwierf te Bazel den titel van doctor en werd voor drie jaren 1653 - 58 aan den keurvorst van den Paltz afgestaan om den roem der hoogeschool te Heidelberg te herstellen. Hij vergezelde dezen in 1658 naar den rijksdag te Frankfort, waar hij veel omgang had met Ludolf en Warner. Eerst in 1661 keerde hij naar Zurich terug, waar hij terstond benoemd werd tot president der commissie om de Duitsche bijbelvertaling na te zien.

De burgeroorlog die in 1664 in Zwitserland losbarstte, was oorzaak dat hij voor staatszaken naar Holland werd gezonden. Nadat curatoren van Deventer in 1661 hem te vergeefs het hoogleeraarambt in de godgeleerdheid hadden aangeboden, werd hij in 1667 tot hoogleeraar in de godgeleerdheid te Leyden beroepen, doch hij sloeg eerst die aanbieding van de hand, wijl men hem niet wilde laten vertrekken. Curatoren berustten hierin niet en wisten het zoo ver te brengen dat hij aan de Leydsche hoogeschool bij leening werd afgestaan. Terwijl hij zich voor zijn vertrek gereed maakte verdronk hij in het Zuricher meer met drie zijner kinderen. Curatoren lieten hunne gevoeligheid over dit droevig voorval en hun hartelijk medelijden met het beklagenswaardige huisgezin des overledenen, op eene ondubbelzinnige wijze blijken, door zijnen oudsten zoon, ter voortzetting van zijne studiën, een jaargeld van *f* 350 toe te leggen.

Die zoon was zijn naamgenoot Johan Hendrik in 1681 te Zurich geboren. Hij studeerde te Geneve en vervolgens te Amsterdam, waar hem Guilielmus Surenhusius in het Rabbijnsch onderwees Onder diens opzigt zette hij het *Gemarische tractaat Chagigah* met alle *Aanmerkingen* der Rabbijnen, die in den Babylonischen Talmud staan, in het Latijn over. Zaturdags avonds woonde hij vlijtig de Joodsche godsdienstoefeningen bij. Hij ging vervolgens naar Leyden, waar hij in zes weken elfmaal disputeerde over de Gemara (*Disputationes XI gemaricae*, L. B. 1704, 4°.) in hetzelfde jaar herdrukt met den titel: *Discursus Germaricus de incestu, creationis et currus opere, ex codice Chagigah, Cap II Mischna I petitus* L. B. 1704, 4°.)

Na de hoogeschool verlaten te hebben werd hij hoogleeraar in de Hebreeuwsche oudheden te Marburg en te Heidelberg, waar hij in April 1750 stierf.

Groot is het aantal schriften door de beide geleerden nagelaten; die door den vader geschreven zijn van 1644 tot 1664 vindt men in zijne *Bibliotheca Tigurina*, p. 124 seq. en die van den zoon bij Adelung en Rotermund.

Zie *Biogr. Univers*; Jöcher, Adelung, Bauer, Hoogstraten, Luiscius, Morhofius, Pope Blount, Bayle, Chaufepié; zijn leven door J. H. Heideggerus, Zurich 1667; Saxe, *Onom*. T. IV. p 491; Nagyri *Eponym.* i. v.; Krantsius *ad Conrigium*, Saec. XVII. C. I. p 192; J. Fabricii *Hist. Bibl* P IV p 103—107; Crenii *Animadv. phil.* P I. p 15—17, P. VI. p. 143, P IX p. 211; F. Spanheim, *Elencho-controvers.*, p. 335 (ed 1694); P. Junius, *de Pace ineunda*, p 262, 263; Siegenbeek, *Geschied. der Leyds. Hooges*, D. I. bl. 183.

HOTTON (Godefroy), predikant bij de Waalsche gemeente te Amsterdam sedert 26 Nov. 1634, was aldaar in 1596 geboren en stierf er 26 Junij 1656 Hij gaat in plaat uit.

Hij schreef:

De Christiana inter Europaeos Evangelicos concordiâ, sive tolerantia in charitate stabiliendâ tractatus 2de uitg. Amst. 1647, 8°. in het Fransch vertaald door Hélie Poirier, Amst. 1647 8°

La Piété éprouvée représentée en homélies familières sur les trois premiers chap. de l'histoire de Job, Amst. 1648, 4°.

Zie Haag, *la France Protest* i v; Jöcher, *Gelehrt. Lex* i. v.; *Cat. der Rem.* te Amsterdam, bl. 99; Muller, *Cat. van Portr.*

HOTTON (Petr.), zoon van den vorige, 18 Junij 1648 te Amsterdam geboren, studeerde te Leyden in de medicijnen, werd in 1672 doctor, practiseerde te Amsterdam en kreeg aldaar het opzigt over den stads artsenijtuin werd in 1695 hoogleeraar in de Botanie te Leyden, bedankte voor het professoraat te Groningen, was medelid der koninklijke maatschappijen te Londen en Berlijn en stierf 10 Januarij 1709 aan een beroerte.

Hij heeft niets uitgegeven als zijne intree-oratie *de Historia Plantarum.*

Zie Jöcher, *Gelehrt. Lexic*; *Nouv de la Répubi. des Lettres* A. 1709; Siegenbeek *Gesch. der Leyds Hooges.*, D. II. bl 75, 76, 79, 163; Kok, *Vad. Woord* i. v.; Kobus en de Rivecourt i. v.

HOTZEMAN (Rencicus Gerlacius) ontmoet men onder de verbondene edelen, die in 1567 uit Friesland moesten wijken. Te Water gist daar er geen geslacht van dien naam in Friesland bekend is, dat hier een zoon van Gerlacus Hoitsema, die te Beers begraven ligt wordt bedoeld.

Zie Winsemii *Hist.*, Lib. II. p. 90; te Water, *Verb. der Edel.*, D. II. bl 477.

HOTZES (Jelle of Gellius) of Hotzenius, naar zijne geboorteplaats Sneek Snecanus genoemd was een der ijverigste hervormers in de provincie Friesland Toen hij nog pastoor te Giekerk (volgens Menso Poppius, volgens Schotanus en Winsemius te Tietjerk) was, toonde hij zijne ingenomenheid met de hervorming, werd dien ten gevolge in 1567 gebannen, en nam de wijk naar Oost-Friesland, waar hij waarschijnlijk de gemeente te Emden gediend heeft, wijl hij van daar in 1569 naar Leeuwarden werd beroepen, met verpligting om alom de in Friesland verspreide gemeenten te bezoeken.

In 1570 vertrok hij naar elders, doch in 1573 en 1578 predikte hij op nieuw het evangelie te Leeuwarden. Later heeft hij te Nieuwland bij Bolsward een vaste standplaats gehad, en was in 1583 als afgevaardigde van deze gemeente op de Friesche synode te Franeker. Hier verzocht hij van de dienst ontslagen te worden en zoo hoog was de achting, waarin hij stond, dat men hem zulks niet alleen toestond, opdat hij des te beter zijne studien ten voordeele der geheele kerk mogt voortzetten maar hem ook ter verkrijging van een toereikend onderhoud den staten in dit gewest aanbeval, „alsoo hij een oud swak man was" In 1588 werd hij, benevens eenige andere leeraars, van de synode gecommitteerd tot overziening van 't Oude Fondamentboek van Menno Simons; in 1590

woonde bij te Franeker en hield zich 1591 op bij de dochter van Schelte van Liauckema. In 1596 bevond hij zich te Leeuwarden en gaf daar zijne verklaring uit over Rom. IX, roemende in de voorrede zeer de predikanten van Leeuwarden, Bernardus Acronius en Johannes Sprenger, wegens aan hem bewezene weldadigheid.

Toen hij nog zwervend prediker was, werkte hij ijverig mede aan de verspreiding en bevordering van verlichte denkwijze in Friesland. Zoodra hij tot het protestantismus was overgegaan, ijverde hij met mond en pen voor de kerk en bezocht verschillende verstrooide gemeenten. Hij was een man van buitengewone geleerdheid en niet ongelukkig beoefenaar der oude letterkunde en der latijnsche poëzy, van welke nog proeven voorhanden zijn in de *Frisia nobilis*.

Dat zijne hervormingsplannen grooten opgang maakten en krachtigen invloed hadden wordt ons duidelijk, wanneer hij zelf verklaart met de adelijke geslachten Camminghe, Botnia, Martena, Jongama, Heerma, Meekama, Eysinga, Holdinga, Feitsma, Donia, Juckama, Aylva, Scheltema en Grovestins in vertrouwelijke betrekking gestaan te hebben.

Als theologant was hij de Zwingliaansche rigting toegedaan en een aanhanger der gevoelens van de Zuricher hervormers, Bullinger en Melanchton. Toen later het Calvinistische gevoelen ook in Friesland veld won, zochten Beza en anderen hem om zijne gevoelens moeite aan te doen, doch het mogt hen niet gelukken een man, die zoo in algemeene achting stond, in lijden te brengen. Zijn sterfjaar is onbekend, doch waarschijnlijk in den aanvang der 17 eeuw.

Zijne werken zijn zeer zeldzaam. De titels der volgende worden door Greijdanus en anderen vermeld. Eenigen zijn er ook uit het Latijn in het Nederduitsch overgebragt.

Methodica descriptio et fundamentum trium locorum communium sacrae scripturae, de gratuito Dei foedere, Sacramentalibus signis et baptismo, ad analogiam fidei, absque ulla amarulentia et odiosis in adversarios conviciis solidè et perspicuè contractum. cuius summam et ordinem habes ante praefationem, Lugd. Bat. 1584, kl. 8o. Ook in het Hollandsch uitgegeven, Franeker en Amst. 1588.

Methodica descriptio. sive doctrina de Christiana correctione, et excommunicatione, quam ecclesiasticam vocamus disciplinam, Lugd. B. 1584.

Legitima ratio interpretandi et ad ecclesiae aedificationem proponendi S. Scripturam, Franeq. 1588.

Commentarius brevis et necessarius, in quo methodicè solidis et perspicuis sacrae scripturae testimoniis et exemplis demonstratur. Non minus in Ecclesia Christi nunc sub Novo Testamento esse posse ac debere magistratum, quam olim sub Veteri; et licere Christiano eundem gerere, Lugd. B. 1584.

Commentarius de artificio dial et rhetor, ad scripturam recte accommodendam, Fran. 1588.

Isagoge in nonum caput Epistolae Pauli ad Romanos, Ao. 1596 ook in 't Nederd.

Methodica descriptio sive Fundamentum praecipuorum locorum, communium aut dogmatum S. Scripturae. de cognitione Dei atque Hominis, ejusque triplici statu juxta Harlemum ex officina Joannis Theophili, 1596.

Zie J. Trigland, *Kerk. Hist.*, bl. 929, 920; Uytenbogaart, *Kerk. Hist.*, bl. 743; Brandt, *Hist. der Ref.*, D. I. bl. 778, D. II bl. 144; Winsemius, *Hist.*, B. II bl. 178; Schotanus, *Hist.* 741; J le Clerq, *Ned. Hist.*, D. I. bl 4; Foeke Sjoerds, *Beschrijv van Oud en Nieuw Friesl.*, D. II bl. 711; Harkenroth. *Aanmerkingen over de Huis- en Kruiskerken in Boekzaal der gel wereld*, D. II. bl. 76—79; *Naaml. van de E. Classis van Leeuwarden*; Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Cl van Franeker*, bl 21, 151, 172; IJpeij en Dermout, *Geschied der Ned Herv. Kerk.* D. II bl. 51 verv., 177 verv.; *Aanteek.*, bl 84 verv., 98, 99; Diest Lorgion, *Geschied. der Kerkherv. in Friesl*, bl. 84 verv, 116, 138; Glasius, *Godgel. Nederl.* i. v.; Kobus en de Rivecourt, o. h. w. Gellius.

HOUBAKKER (Joannes), den 18 April 1685 te Amsterdam geboren, werd in 1705 proponent, sloeg in 1709 een beroep naar Rotterdam af, doch aanvaardde in 1711 dat bij de vereenigde Vlaamsche en Waterlandsche mennoniten op den Cingel bij het Lam en den Toren te Amsterdam. Hij overleed 14 Dec. 1715 in den ouderdom van 80 jaren. Dominicus Eekens hield eene lijkrede op hem naar aanleiding van *Joan.* IX : 1. Zijn portret, naar J. le Blon door Folkema gegraveerd, ziet met een onderschrift van Spinneker het licht.

Hij schijnt een man van ernstig nadenken te zijn geweest en behoorde tot de uitstekendste kerkredenaars der doopsgezinden in zijne eeuw. Proeven hiervan geeft hij in zijne

Predicatien over verscheiden Texten der H. Schriftuur, Amst. 1730.

Twintig doorwrogte predicatien, Amst. 1732.

Feestpredicatien, Amst. 1735, alle in 4o.

Zie Schijn, *Geschied. der Mennon*, D. III. bl. 492—497; Paquot, *Mém.*, T. I. p. 69; Blaupot ten Cate, *Geschied der Doopsgez. in Holl.* D. II. bl. 94, 142; Glasius, *Godgel Nederl.* o. h. w.; Kok Kobus en de Rivecourt, Arrenberg, *Naamreg. van Boek.*; Muller, *Cat. van Portr.*

HOUBRAKEN (Jodocus), te Geldrop geboren, te Leuven de tweede bij de promotie van 1639, werd professor in de philosophie en christelijke welsprekenheid. Licentiaat in de godgeleerdheid geworden zijnde, verkreeg hij een kanunnikplaats in het kapittel van Zellaar, dat in 1260 te Antwerpen werd gesticht.

In 1650 werd hij lid van het kathedrale kapittel des bisdoms van Antwerpen, welk bisdom hij in 1676, bij den dood van den bisschop Ambrosius Capello als vikaris des bisdoms bestuurde. Tot de waardigheid van apostelyken vikaris van 's Bosch verheven, heeft hij zijn ambt in moeijelijke tijden met roem bekleed, terwijl hij te Antwerpen zijn verblijf hield.

Kort na zijne aanstelling, zond hij in 1677 over den toestand van het vikariaat dat hem was toevertrouwd, naar Rome een verslag op, waarin hij de standvastigheid zijner onderhoorige Katholijken, niettegenstaande de middelen, die men aanwendde om hen van het geloof af te trekken, grootelijks prijst. Hij stierf te Antwerpen 20 Mei 1681, en werd daar in de hoofdkerk ter linkerzijde van het koor begraven. Zijn grafschrift werd aan een pilaar vastgehecht.

Zie van de Velde, *Synops.* III. bl. 849, 851; Foppens, *Hist. Ep Sylv.*, C VII. p 118—120; van Gils, *Kathol Myerijsch Memorieb.* bl. 102; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschrijv. van het Bisdom van 's Bosch*, D. I. bl. 266, 267, 274, 275

HOUBRAKEN (Arnold) werd 28 Maart 1660 te Dordrecht uit burgerlijke ouders geboren, en ontving onderwijs in de schilderkunst van Willem van Drillenburg, Jacob la Vecq en Samuel van Hoogstraten. Later begon hij op zich zelven te werken en schilderde zaal- en kabinetstukken en portretten, o. a. die der muntmeesters te Dordrecht. Op raad van den kunstliefhebber Jonas Witsen, voor wien hij twee historiestukken schilderde, vestigde hij zich te Amsterdam. De dood van dezen Maecenas was gevoelig voor zijne huisselijke belangen en noodzaakte hem om teekeningen voor boekverkoopers te maken om naar te graveren, onder anderen voor de bekende bijbelplaten. Omtrent 1713 bewoog hem een Engelschman, met wien hij kennis had gemaakt, zich naar Engeland te begeven om eenige portretten af te teekenen, die deze noodig had voor eene door hem uit te geven geschiedenis van de staatsberoeringen in Engeland onder de regering van Karel I. Na omtrent 9 maanden hier werkzaam te zijn geweest keerde hij naar Holland terug, doch de Engelschman onttrok zich aan de betaling en vervolging door het land te verlaten. Nu nam hij het penseel weder ter hand, vervaardigde vele kabinetstukjes en begon in 1717 zijne reeds te voren ten deele verzamelde aanteekeningen en levensberigten voor zijn *Groote Schouburgh der Nederlandsche Kunstschilders en Schilderessen* verder te bewerken, te vermeerderen en in orde te brengen. Het eerste en tweede deel werden door hem zelven in het licht gegeven; het derde kwam eerst na zijn overlijden uit.

Vroeger waren zijne schilderijen zeer gewild, later werden zij minder hoog gewaardeerd. De beroemdste zijn zijne *Orestes en Pylades; Iphigenia: de Zelfbeheersching van Scipio;* eene *Kruisiging van Christus*, *de Ecce homo* en pendant, door hem voor den heer Witsen geschilderd en onder diens nagelaten schilderijen in 1717 voor *f* 720 00 verkocht. Zijn schilderijtje verbeeldende *Haman voor de koningin Esther nederknielende*, gold op de verkooping van den heer van der Linden van Slingeland te Dordrecht in 1785 *f* 600.00. Op Gildemeester's verkooping golden twee zijner schilderijen slechts ruim *f* 100.00. Houbraken bezat vele kundigheden in de geschiedenis, oudheid-, bouw- en doorzigtkunde; teekende goed, schilderde net en uitvoerig, doch had geen meesterlijk penseel en geen gelukkig koloriet. Hij beoefende ook de dichtkunst, doch muntte als zoodanig niet uit, evenmin als schrijver. Zijn voornaamste werk is de genoemde *Schouburgh* waardoor hij, volgens Immerzeel, aan de geschiedenis der kunst geen geringe dienst heeft bewezen, daar hij, in weerwil van wat men er met reden in te laken vindt, nogtans van veel belang en van groote waarde is. Minder gunstig is het oordeel van Kramm. „Mij (dus schrijft hij) is het gemelde boekwerk zeer oppervlakkig voorgekomen, wat de kennis der middeleeuwsche en latere geschiedenis aangaat, waardoor grove fouten zijn ontstaan; alleen de geschiedkundige kennis, welke men in dit werk in eenen scholastischen geest aantreft, doelt uitsluitend op de Mozaïsche, Grieksche en Romeinsche historien, die aldaar zijn ingelascht, meer om van die kennis te doen blijken en ze anderen tot leering aan te bieden, dan dat zij in den loop zijner schriften te pas kwamen, zoodat, wanneer hij te dien aanzien nuttig had willen zijn voor den jeugdigen historieschilder, hij zijne bevindingen dan tot een afzonderlijk leesboek had behooren te vormen, in dien zin, zoo als zijn meester Hoogstraten, Gerard de Lairesse en anderen zulks tot groot nut van den kunstbeoefenaar hebben gedaan." De eerste uitgave is van 1718 te Amsterdam; de tweede van 1753 te 's Hage, in 3 deelen. Het vierde deel, volgens Nagler, na zijn dood door zijn zoon uitgegeven, heeft nimmer bestaan. De schildersportretten, die in deze drie deelen voorkomen, zijn door zijn zoon, toen 20 jaren oud, uitmuntend gegraveerd, waarbij als titel dat van zijn vader voorkomt. Houbraken huwde met een dochter van den grooten operateur Jacobus Sasbout, die hem verscheiden kinderen schonk. Hij overleed 14 October 1719.

Men heeft nog van hem:

Stichtelijke Zinnebeelden gepast op Deugden en Ondeugden in LVII *Tafereelen*, *vertoont door A. Houbraken en verrijkt met de Bijgedichten van Juff. Gezina Brit*, Amst 1723 8o.

Een en veertig stuks verscheyden Zinnebeelden, *geinventeerd en in 't koper gebragt door A. Houbraken. Leonardus Schenck excudit in* 4o. *D' Afdrucken van dit Plaetwerk zijn te bekomen tot Amsterdam*, *by Jacobus Moelaerd*, *in de Huydestraet. En te Dordrecht by den Auteur. Te Dordrecht gedruckt by Niclaes de Vries*, *woonende in de Nieuwstraet*, Anno 1700. Deze platen behooren tot een vroeger en meer uitgebreid, in grooter formaat uitgegeven plaatwerk.

Kramm geeft eene beschrijving van dit fraaije etswerk.

Voorts heeft men van hem:

Een Sater, *die eene slapende nymph omarmt*, in zwarte kunst, naar G. de Lairesse.

Het Portret van den dichter Johan van Hoogstraten, *del. et fec*, 4o.

Mogelijk ook het prentje in diens werk, D. I, bl. 192, in den druk van 1718 zijnde *een Mummi van een Egyptisch kindje.*

Eene jeugdige Herderin, die een kind te drinken geeft, fraai uitgevoerd.

Eindelijk heeft hij in groot 4o. *Geschiedkundige onderwerpen* geëtst, die bewijzen dat hij het in het behandelen van den etsnaald tot een aanzienlijke hoogte heeft gebragt. Volgens Kramm behooren zijne bij Nagler, le Blanc en anderen beschreven etsen meest alle tot het *Toneel van Ongevallen en Bijspel van Vorstelijke Treurgevallen*, *door L. van Bos*, Dordr. 1683, 2 dln. 4o.

Zie *Biogr. Univ.*; Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt van Eijnden en van der Willigen, Immerzeel, *Lev. en werk der Holl. en Vlaams Kunsts*, D II bl 56, 57 (waar zijn portret voorkomt); Kramm, *Lev en werk. der Holl. en Vlaams Kunstschild*, D III bl 753, 754; Balkema, *Biogr des Peintres Flamands et Hollandais*, p. 146; van der Aa, *Nieuw biogr Anth Crit Woordenb*, o. h. w; Patrick Fraser Tytler, *Life of Henry the eigth* (Preface), *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. V bl. 61; Arrenberg, *Naamr. van Boek.*; Muller, *Cat. van Portr.*

HOUBRAKEN ( ), dochter van Arnold Houbraken, beoefende de schilderkunst. Men heeft van haar o. a. een *Dorpsgezigt*, in 1729 naar het leven te Bloemendaal geteekend en op de verkooping van Burlet te Amsterdam in 1850 verkocht. Zij huwde J. Stellingwerf, waarschijnlijk de bekende teekenaar van kasteelen enz.

Zie Kramm, t. a. p., bl. 752.

HOUBRAKEN (Antonia), dochter van Arnold Houbraken, beoefende de teekenkunst, blijkens het door haar geteekende portret van haren vader en andere teekeningen van hare hand. Zij huwde den kunstschilder Antonie Elliger.

Zie Immerzeel, t. a. p., bl. 58; Kramm, t. a. p., bl. 754; Muller, *Cat. van Portr.*

HOUBRAKEN (Jacobus), broeder van Antonia, zoon van Arnold Houbraken, 25 Dec. 1698 te Dordrecht geboren ontving het onderwijs in de teeken en schilderkunst van zijn vader en hij legde zich toe op het schilderen en teekenen van portretten, waarin hij zijn stijl vormde naar de Vlaamsche en Fransche meesters Nanteuil, Edelinck, van Schuppen en Pitau. Veel grooter waren echter zijne verdiensten als graveur, ja hij verwierf als zoodanig een Europeschen roem.

Reeds vroeg gaf hij blijken van zijn uitstekenden aanleg. De door hem in het koper gebragte portretten voor den *Schouburgh der Nederlandsche Kunstschilders en Schilderessen* van zijn vader zijn zeer schoon; ja onder dezelve zijn er niet weinige die door de beroemdste kunstgraveurs niet overtroffen zijn. „Men bewondert, „schreef Immerzeel", in dezelve bij eene naauwkeurige teekening, eenen verheven smaak, eene schilderachtige uitvoerigheid, vrij van stijfheid, en een malsch en delicaat burin, dat boven allen lof is en het toppunt van het vermogen van den graveernaald nadert." De beroemde Ital. kunstgraveur Rafael Morghen getuigt: „dat er nimmer een graveur heeft bestaan en welligt nimmer zal verschijnen, die het vleesch en haar met de burin kunstiger en natuurlijker heeft weten na te bootsen dan de Hollandsche Jacobus Houbraken" Het getal der door hem gesneden portretten is buitengewoon groot. Hij graveerde afbeeldsels der beroemdste mannen in Groot-Brittanje, die der Nederlandsche stadhouders uit het huis van Oranje; een aanzienlijke menigte portretten van voorname staatslieden, zeehelden en andere mannen van naam en verdienste. Het is geen gemakkelijke taak een volledige opgave te doen van alle door Houbraken gegraveerde portretten. Men vindt ze in: *Collection of illustrious Persons of Great Brittain*, *published* in Londen bij J. en P. Knapton, 1743 fol.

Th. Birch, *The heads of the most illustrious persons of Great-Brittain*, *engraved by Houbraken and Virtue*, *With their lives and characters*, Lond. 1743—1751, 2 t. in fol.; bij Wagenaar, *Vad. Hist.*; van Gool, *Levensbeschrijv. der kunstenaars*; het *Prentwerk* van Corn. Troost; Voor de *Dresdener Gallerij* bragt hij het *portret van Daniello Barbaro* naar P. Veronies en de *Offerhande van Manoach*, naar Rembrandt, in het koper. Zeer worden geroemd de portretten van *Cornelis Franciscus Eversdijk*, *rentmeester van de Grafelijkheid van Zeeland*, *W. Eversdijk pinx.*; die van *Petrus van Musschenbroek*, *Franciscus Burman*, *Gerardus Kulenkamp*, dat van *den kardinaal de Fleury*, *die door Diogenes vertoond wordt*, een wonder van miniatuur behandeling. Volgens Kramm waren zijne groote portretten niet bevallig en heeft zijn burin zich niet de kloekere snede eigen gemaakt, die, naar gelang der grootte van de voorwerpen, daartoe, voor eene goede uit-

werking vereischt werd, zoeals ze in die van Willem Delff, Visscher, Suyderhoef, Munnickhuysen en anderen wordt gevonden; men zie slechts het portret van *Czaar Peter I*, naar *Carel de Moor* gesneden, om zijne meening te bevestigen.

Toen hij 75 jaren bereikt had, werd hem nog het geschilderde portret van *Laurentius Ricci, generaal der Jezuiten*, uit Rome naar Amsterdam gezonden. Nog kort voor zijn dood graveerde hij de portretten van *Frans Banning Kok*, *Roelof Bicker* en van *J. van Nuys Klinkenberg*. Nagler beschrijft van hem 108 prenten, behalve die welke in het werk van Th. Birch (94) en in den *Schouwburgh* van zijn vader voorkomen. Er zijn er echter veel meer, o. a. een *Kantoorliasprent*, in fol. In 1761 verscheen te Amsterdam in 4°. eene *Verzameling van omtrent* 100 *portrett. van verm. personen in de Ver. Ned. ged. de* 17*e en* 18*e eeuw*.

Hij overleed 14 November 1780 te Amsterdam, waar hij met zijne ouders van zijn negende jaar af had gewoond. Zijn overschot rust aldaar in de Nieuwezijds kapel. Hij zelf bragt zijn portret, naar Quinkhard, in plaat. Ook gaat er een van hem uit op 72jarigen leeftijd door Pothoven geteekend.

Zie *Biogr. Univ.*; Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Immerzeel, t. a. p., bl. 57, 58; Kramm. t. a p., bl. 753; Collot d'Escury, *Holl. roem*, A. IV. (1) 18; Muller, *Cat. van Portr*; *Cat. Meerman*, D. II. bl. 188.

HOUBRAKEN (J.), schreef:

Feestpredikatiën over de geboorte, het lijden en andere feestdagen.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Boek.*, bl. 251.

HOUBRAECKEN. (Cornelis Jansz.), te 's Hertogenbosch geboren, vertrok bij de komst van den hertog van Alva naar Engeland. Bij de terugkomst van den prins van Oranje (1572) verliet hij Engeland en vestigde hij zich te Gorinchem, waar hij eene speldenfabriek oprigtte, die aan ruim 300 personen werk verschafte. Den 20 Maart 1575 leverde hij een verzoekschrift in bij de regering te Leyden, om aldaar zijne fabriek onder zekere voorwaarden te mogen overbrengen. Het is niet bekend of hem die voorwaarden zijn toegestaan.

Zie *Navorscher* 1865, bl. 35.

HOUCHARIUS (Eligius) of Eligius Eucharius, pastoor te Gend en bestuurder eener Latijnsche school aldaar, ontving te Parijs onderwijs in de logica en physica onder Ludovicus Coronellis van Segovia, later hofprediker bij Karel, koning van Spanje, en werd in 1504 tot magister in de wijsbegeerte bevorderd. Hij was in zijn tijd als Latijnsch dichter bekend. Tot zijn leerlingen behoorden Pascharius Zouterus en Geor. Cassander.

Hij gaf in het licht:

In laudem Salvatoris e morte resurgentis carmen elegiacum, Paris. 1511, 4°., *typis Ascensianis Gandavi*, 1519 4°.

Vitae S. Laevini Episc. et Martyr. S. Coletae, virginis Gandavensis; S. Bertulphi confessoris: item Comoedia de patientia Chrysellidis; Paearna sacrum et landes in S. Agnetem et S. Catharinam, Tract. de Poenitentia, Morales Institutiones, Paris. 1511, Gandavi 1513, 4°.

Dialogus Charitis et Gandae, super obitu Maxaemiliani Rom. Imp. Augusti ob canonicam electionem Caroli, ex Philippo filio nepotis, se vicissim consolantium, Gand. 1519 4°.

Genethliacon Christo Jesu ex Bucolicis Virgilianis deprompium, interlocutoribus Gaspare, Melchiore et Balthasare.

Dialogus de moribus Urbanorum et Rusticorum, versu hervico, Gaudavi *an.* 1520, *exhibitum* Paris, 1521, 4°.

Apologia rythmica Annae Bynsiae virginis Antverpiensis, adversus Hacreticos, versu elegiaco reddita, Antverp. apud Guil. Vorstermannum, 1529, 8°., formâ oblongâ.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 201, 212; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I., p. 258; Sanderus, *de Gandavens. erud. fama clavis*, p. 42; Blommaert, *de Nederd. Schrijvers van Gend*, bl. 163; Jöcher, i. v.

HOUCHIN (C. de), heer van Langastre, afkomstig van een oud geslacht, was een der verbondene edelen, en toonde door onderteekening van een nader merkwaardig verzoekschrift zijne standvastige gezindheid om goed en bloed voor 't vaderland op te zetten.

Zie Le Carpentier, *Hist. de Cambray et des Cambrésis*, P. III. p. 115, 232, 278, 688, 698, 708; *Nobil. des Pays-Bas*, T. II. p. 384; *Quartiers Génér.*, T. I. p. 195, 225, 231; te Water, *Verb. der Edel.*, D. II. bl. 48, 478; *Bijl.*, bl. 134; Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange Nassau*, T. II. p. 58, 62, 161.

HOUCK (Fred. Gothofr.), zoon van Augustus Houck, J. U. D. jur. civ. professor ord. aan de illustre school te Steinfort, en van Maria Wilhelmina Bachman, dochter van Godfried Bachman, luitenant kolonel in staatschen dienst, kleinzoon van Fredericus Houck, med. dr. en professor op dezelfde school, naderhand burgemeester en archiater te Lipstadt, werd in 1708 te Burg-Steinfort geboren, studeerde en verkreeg den rang van doctor in de beide regten, werd hoogleeraar in de regten in zijne geboortestad, in 1738 in het burgerlijk regt te Deventer, in 1746 te Utrecht, waar hij den 9 Mei van dat jaar zijne intrede deed met eene *Oratio de propiro obligationum jure ex variis causarum figuris*, en den 28 Junij 1767 in den ouderdom van bijna 67 jaren overleed.

Zie *Boeks. der gel. wer.* 1767 *b.*, bl. 505, 506; Heringa, *Orat. de Audit. Ac. Rheno-Traject.* in *Annal. Ac. Rheno-Traject.* 1824—1825; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 161, S. Rau, *Orat. paneg. in natalem centesimum et quinquagesimum Acad. Traj.*; Bosscha, *het tweede Eeuwfeest van het Ath. Ill. te Deventer*, p. 107.

HOUCK (Jan Hendrikz), schepen te Arnemuiden, behoorde tot de commissie van „kundige personen om (1526) het noodige tot het maken der haven te bezorgen." Die haven werd 24 Augustus 1535 geopend.

Zie 's Gravesande, *Tweede Eeuwgetijde der Middelburgsche Vrijheid*, bl. 454.

HOUCK (Jacob), van Rotterdam, zeekapitein, maakte zich in de zeeslagen tegen de Engelschen en Franschen in 1672 en 1674 verdienstelijk.

Zie *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. V. bl. 65.

HOUCKE (D. van). Van hem kennen wij:

Cijferboek vermeerderd door C. de Heiden, Rott. 1776, kl. 8°.

HOUCKE (Carolus), J. U. L., te Iperen geboren, aartsdiaken der cathedrale kerk van Iperen sedert het jaar 1589, schreef:

De origine, progressu atque institutis Monasterii virginum de Nonnenbossche, ob turbas civiles ex Iprensi agro in urbem translati, titulo Addendicis ad origines Coenobiorum Benedictinorum in Belgio, Auberto Miraeo collectore, Audomaropoli, 1607, 8°.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 121; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. p. 153; *Bibl. Hulth.*, Nr. 25173.

HOUCKE (Carolus), neef van den vorige, een jesuit van Iperen, onderwees eerst de humaniora, werd later missionarius en coadjutor spiritualis. Hij zette P. Ribadeneira's Spaansch tractaat *de Tribulatione* in het Ned. (Antv. 1635 8°.), *Lytrum spirituale pro animabus in purgatorio existentibus* en Steph. Binet's tractaat *de Fundatoribus ordinum*, uit het Fransch over. Hij overleed 15 Oct. 1650 in zijn 57ste jaar.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 154; Jöcher, *Gelehrtes Lexic*, i. v.

HOUCKGEEST (A. E. van Braam). Zie BRAAM (A. E. van).

HOUCKGEEST (W. van Braam) Zie BRAAM (W. van).

HOUDAEN (Johannes de), van de orde der predikheeren, hoogleeraar in de godgeleerdheid te Utrecht, in 1480 een der vier oversten, door den raad dier stad benoemd om de onlusten tusschen hem en den bisschop (David van Bourgondië) te vereffenen.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.*, D. III. bl. 450.

HOUDANUS (Johannes) of Houdain, geboren in Henegouwen, eerst rector der Lat. school te Avennes, aldaar kanunnik bij de St. Nicolaas kerk, vervolgens bij die van St. Ursmarus te Binch.

Hij zette:

Cornelii Mussi, Episc. Bitontini, ex ord. Minorum adsumpti, orationes XVI *in Decalogum*, als ook

Orationes ejusdem XIX *in Symbolum Apostolorum, de passione Domini, et de duabus dilectionibus Die ac proximi*, uit het Italiaansch in het Latijn over.

Ook beoefende hij de poëzy blijkens zijn *Menaliddus, Tragoedia sive Prodigium D. Joannis Apostoli et Evangelistae, vario metro.*

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 520; Foppens, *Bibl. Belg*, T. II. p. 664.

HOUDERON (Andreas van), door Nagler en Kramm als Hollandsch kunstschilder vermeld, die omstreeks 1664 leefde.

Zie Kramm t. a. p., bl. 756.

HOUF Jacobsz. (Anthonis van), een der zesendertigen te Amsterdam, die in 1566 de zaak der Gereformeerden niet ongenegen was.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst*, D. III. bl. 161.

HOUFLIN (Johan), volgens van Meteren pensionaris van Doornik en Tornasis en secretaris van den raad van staten, Anjou enz. In 1577 teekende hij de unie van Brussel. Hij was toen raad van het Tournesis en afgevaardigde ter vergadering der staten generaal. Om zijne bekwaamheid werd hij, nevens Adolf Blyleven, den 19 April 1578, nadat Weellemans zijn post had neêrgelegd, tot griffier der algemeene staten benoemd. Hij zou onder Leycester ook secretaris van den raad van staten geworden zijn, zoo Gelpin niet voor hem gesteld ware geworden. Hij viel in haat, wijl hij zich in dienst van de koningin van Engeland en in vele gewigtige zaken had laten gebruiken. Hij had, als secretaris, ook het verdrag van den hertog van Anjou, de afzweering van den koning van Spanje en de verdediging van den prins van Oranje onderteekend. In Lentemaand 1588 verzocht hij aan de koningin om in eenige dienst aangenomen te worden en op zijn verzoek werd hij tot secretaris van den baron van Willinghby benoemd, met toezegging met den tijd iets beters te erlangen. Namaals werd hij pensionaris te Groningen.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. III. bl. 154; de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 206.

HOUFIJSER (H), leefde in de XVIIIde eeuw en was toen als dichter bekend.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.

HOUGAARDE (Mr. Floris van), pensionaris van Amsterdam. Toen keizer Karel V in 1544, na het sluiten van 't verdrag van Venlo, ook met Christiaan III, koning van Denemarken in onderhandeling was getreden over de herstelling van den vrede, zond de regering van Amsterdam, zoodra zij daar kennis van gekregen had, hem naar Spiers om den keizer te verzoeken, dat hij bij het sluiten zorg wilde dragen dat koning Christiaan zich verbond, om de stad te herstellen in de voorregten van koophandel, die haar door de vorige koningen van Denemarken verleend waren, of gelijk Wagenaar schreef, om den keizer uit naam der staten te verzoeken dat hij de Lubekkers wilde beletten om bij de groote duurte der granen, hier te lande te komen handelen, en de vrije vaart door de Sond doen herstellen.

Zie *Chronyk van E. de Veer*, fol. 58; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. V. bl. 263; *Beschrijv. van Amst.*, D. III. bl. 78, 79.

HOUSSAYE (Dionysius Johannes Godefridus de la) vertrok in 1799 van Kessel, waar hij predikant was, in die betrekking naar Curaçao. In 1792 gaf hij te 's Bosch en Rotterdam een bundeltje in het licht, getiteld:

Mijne ledige uren of proeve van zedelijke gedichten.

Ook komen er stukken van hem voor in *Gedenkzuil op Neêrlands heil en Oranjes zegepraal.*

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb*, o. h. w.

HOUT (van) Hoet vermeldt een *lezende Heremiet*, „extra konstig" door dezen geschilderd. Mogelijk is hij dezelfde met C. van Houten, die volgt.

Zie *Cat. van Hoet*, D. I. bl. 491; Kramm, t. a. p., bl. 756.

HOUT (Jan van), zoon van Cornelis Meeszoon van Hout, secretaris te Leyden, werd aldaar in 1542 geboren en sedert 1562 in stads dienst gebruikt. In 1565 werd hij op zeer geringe bezoldiging (waarover hij zich dikwerf beklaagde) tot secretaris aangesteld, doch in 1569, op specialen last van den graaf van Bossu als stadhouder, wijl hij zich in de twisten zou gemengd hebben en zeer suspect was, ontslagen. Hij verliet toen het vaderland en begaf zich met vrouw en kinderen naar Embden, waar hij de vlugtelingen als notaris bediende, zoo als. o. a., blijkt uit een stuk ten behoeve van Pieter Adriaansz. van der Werff afgegeven en door den hoogleeraar Kluit in zijne *Hist. der Holl. Staatsregeling*, D. I. bl. 507, medegedeeld. Na de wending der zaken keerde hij terug, poogde in Januarij 1572 weder in zijne bediening te treden doch erlangde toen tot appoinctement „de suppl. hebbe alsnog patientie." Hij werd echter den 9 Augustus op nieuw aangesteld.

Groot zijn de diensten sedert door van Hout aan Leyden bewezen. Gedurende het beleg was hij de regterhand van van der Werff, die zijn opbruischende drift soms met wijze bedaardheid stilde. Krachtig werkte hij mede tot stichting en later tot bevordering der belangen van de hoogeschool, aan welke hij sedert den aanvang van haar bestaan tot 1596 toe de betrekking van secretaris van curatoren waarnam. Aan hem is men voor het grootste gedeelte de oprigting der universiteits bibliotheek verschuldigd; hij wijdde het Collegium Theologicum met eene plegtige redevoering in; werd in de meeste, soms gewigtige en moeijelijke zaken, gebruikt. Zoo werd hij met van der Werff naar Utrecht gezonden om Leycester te overtuigen van het onregt, dat Leyden zoude aangedaan worden, indien de hoogeschool naar Utrecht verplaatst werd. Niet minder gewigtig waren de diensten aan Leyden bewezen. Alle papieren der stad bragt hij in orde; stelde het vermaarde Dienstboek te zamen, spoorde de keuren en al wat tot de verschillende gilden betrekkelijk was, na, terwijl bijna het geheel bestuur der stad alleen op zijne schouders rustte en alles wat politie en de finantien betrof, en veel van het judiciële door hem beschreven werd. Zijne werkzaamheid moet boven alle voorbeeld geweest zijn. Mr. Scheltema deelt daaromtrent mede: „Een onzer werkzaamste geleerden (prof. te Water), die zeer vele geschriften van hem gezien heeft, schreef hierover onlangs „dat hij dikwerf over die onbegrijpelijke werkzaamheid verbaasd gestaan had niet vattend hoe één man dit alles heeft kunnen bewerken. Men zoude hierdoor eene verzekering bijna moeten gelooven, welke ik zelf in een eigenhandig geschrift van hem gezien heb: dat hij door de geringe bezolding van 's stads werk in 1562, om in de behoeften van zijn huisgezin te voorzien, ander werk had moeten aannemen, en hierdoor *gestadelicken* van 's morgens ten drie uren tot 's avonds ten negen uren werken. In die zelfde memorie, waarin hij eene berekening geeft van de veelvuldige moeite en der geringe bezoldiging van 's stads dienst, zijn vele blijken dat hij gansch niet gemakkelijk te leiden was,

hetwelk, daar Pieter Adriaansz van der Werff insgelijks zijne bekwaamheden met kracht deed gelden, niet zelden onaangename botsingen tusschen beide veroorzaakte."

Onder den rijkdom van geschriften van zijne hand nog ten raadhuize te Leyden aanwezig, bevindt zich eene onuitgegeven beschrijving van het beleg en ontzet van Leyden, waarvan welligt zijn neef Orlers, gelijk ook van andere aanteekeningen van zijn hand, bij zijne *Beschrijving van Leyden* heeft gebruik gemaakt. Van Hout schreef ook het *Dienstbouck der stadt Leyden, innehoudende verclaringe van 't wesen ende ghelegentheyt enz. van deselve stadt en van de gestiften tot geestelyck ofte godvruchtige werken, gedruct op 't Raedthuys der voorschreven stede* 1602, waarvan een exemplaar met mss. aanteekeningen en geteekende platte gronden, berust in de bibliotheek der Maats. van Ned. Letterk. te Leyden.

Dat van Hout een vurig beminnaar en niet ongelukkig beoefenaar der poëzij was, blijkt uit verschillende gedichten, die vóór de boekwerken zijner tijdgenooten en in de gemelde *Beschrijving van Leyden* verspreid zijn, zoo als in de laatste zijn *Lofzang op de verlossinghe van 't gh sach der Burchgraven*; zijne *Rijmen ende gedichten opte invoeringe van de Octobermarkt*; *Op de Briefdragende Duyven*. Ook is daarin zijne *Nederduytsche oratie gedaen in den jaere* 1592 *op de invoeringe van het Collegium Theologiae* en zijn *Verhael van het Caesenbrot spel* 1491 *voorgevallen*, opgenomen. Verscheidene krachtige en fraaije regels ontmoet men vooral in zijn gedicht, bij gelegenheid dat het kasteel Vreêburg te Utrecht, 2 Mei 1577, geslecht werd, en waarbij hij zelf tegenwoordig was, vervaardigd. Bor, Strick van Linschoten en Witsen Geysbeek hebben het der vergetelheid ontrukt.

Op het raadhuis te Leyden berust een octrooi, zonder datum, waarbij aan van Hout vergund wordt zijne poëzy voor 15 jaren uit te geven. Of die uitgave heeft plaats gehad is onbekend; wij weten alleen dat zij door den geleerden Janus Dousa is nagezien. Ook getuigt menig register aldaar van zijne zucht voor de poëzij; o. a. vindt men in een der kroonregisters der stad zijn gedicht, *De Geest van Teylingen* getiteld. Hij vertaalde ook het gedicht van Buchananus *Franciscanus et Fratres* en droeg het aan broêr Cornelis van Dordrecht op. In het archief van Leyden wordt de voorrede van dat gedicht bewaard, en in *Der Stadt Leyden Dienstbouck* deelt hij er een proeve uit mede. Van Hout deed in 1596 afstand als secretaris der curatoren, doch stierf eerst in 1609.

Zijn zinspreuk was *Hout en wint*. Zijn portret is door W. Swanenburg en daarna door J. Houbraken gegraveerd. Behalve de gemelde werken heeft men nog van hem:

Remonstrancie, of vertoogh, by die van Leyden den .. Staten Slandts van Hollandt in Febr. 1582 *hare medelidmaten ghedaen, nopende 't verhandelde der Predicanten, in den laetst-voorleeden somer tot Middelborgh in het Nationaal Synodus (so sy 't noemen) vergadert gheweest zynde, met den gevolge van dien. Ghedrukt na de copie in het jaer* 1697, 16 blz. Opgenomen in de *Auth. stukken* bij Bor, D. II. bl. 115, en in de *Werken van Coornhert* (Amst. bij Colom, 1630, D. II. fol 184—188.

Misschien had deze er deel aan.

Onder de handschriften, nagelaten door J. Koning, bevond zich het testament van van Hout, 1600, thans in bezit van J. Kneppelhout te Leyden.

Zie Orlers, *Beschrijv. van Leyden*, bl. 24, 25, 27, 88, 223 tot 235, 269, 426—430, 535, 544; Pars, *Ind. Batav.*, p. 161, 164; Siegenbeek, *Geschied der Ned Letterk*. bl. 75; *Nieuwe Reeks der werk. van de Maats. von Ned. Letterk*, D. X. bl 281; van Kampen, *Karakterk. der Vad. Geschied.*, D I. bl. 261; Scheltema, *Staatk. Nederl*, o. h. w; Siegenbeek, *Geschied der Leyds. Hooges.*, D. I bl. 51, 61, D. II. bl 6—10, T en B, bl. 43; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Geschied.*, D. IX. bl 522, 2e Serie, D. VIII. bl. 388; Strick van Linschoten, *Gedicht*, bl. 289; *Chron. van het Hist. Genoots*, D. II. bl. 156, 158, 273, D. V. bl. 156, D. VI. bl. 61; *Rederijker*, D. VII bl 16; *Navorscher*, D. X. bl. 219; *Cat. der Maats. van Nederl. Letterk*, D. I. bl 94; *Bijv.* 1848—52, bl. 70; *Cat. F. Muller* 1859, Nr. 2446; *Cat. de Mss. van J. Koning*, bl. 24, Nr. 22; Muller, *Cat. van Portr*; Mr. Bodel Nijenhuis, *Biogr. Lijst der Plaatsb.*, Nr. 999; J. Dousae *Carm*, p. 60; *Navorscher*, D. V. bl. 330.

HOUT (A. van der), schreef:

Nosologisch therapeutische beschrijving der heelkundige ziekten naar den inhoud der werken van Tittman, Calissen, Langerbeck, Richehaud, Boyer en andere beroemde heelkundige schrijvers, vergeleken met eigene ervaring, Amst. 1826—1831, 3 d., 8o.

Waarneming eener aanmerkelijke hoofdwonde in *Nieuwe verhand. van het genoots. ter bevordering der Heelkunde te Amsterd.* 1822, D. III. bl. 72.

Heelkundige waarnemingen betrekkelijk de hoofdwonden enz., ald. 1824, D. III. bl. 72.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. Chir.*, p. 149.

HOUT (Tjalling van der), zeer geacht wondarts te Haarlem in de 2de helft der XVIIde eeuw, leermeester van den beroemden Johannes de Gorter.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 110.

HOUTAM (Hendrik), in 1751 te Gouda geboren. Hij bekleedde het ambt van bode dier stad en was een verdienstelijk dichter. Toen hij bij het Haagsche genootschap met zijn dichtstuk *over de opvoeding* den gouden eerepenning had behaald, lieten burgemeesteren van Gouda hem plegtig bedanken en vereerden hem met een geschenk. Hij was lid van het Leydsche dichtgenootschap. In het eerste deel van de werken er van komen een paar stukjes en een taalkundig opstel van zijne hand voor.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 423.

HOUTE (H. J. van) schreef:

Aanmerkingen over de breuk van den hals des dijbeens, m. pl., Amst. 1816.

Handleiding tot de materies medica of leer der geneesmiddelen, Amst. 1817. *Verbeterd en met nieuwe recepten vermeerderd door H. J. Schouten*, Amst. 1828, 8o.

Onderzoek aangaande de meest voorkomende oorzaak en de behandeling van de ontsteking der hersenvliezen, na schijnbaar geringe hoofdwonden, Utrecht 1820, gr. 8o.

Waarneming eener doorgaande geschooten borstwond in *Geneesk. Mengel. uitgegeven van wege het Genoots. vis unita fortior*, 1818, D. I. St. 1. bl. 91.

Waarneming van eene zonderlinge ontaarding van het oog. Met afb., ald. 1815, D. III. St. 3. bl. 245

Iets over de taxis, bij beklemde breuken in *Jaarb. van Genees-, Heel- en Natuurk., uitgegeven door het Genoots. Art. Salut iferae.*

Zie Holtrop t. a. p.

HOUTE (Jacobus van), geb. te Zierikzee, hield aldaar in zijne jongelings jaren, met toestemming des kerkenraads, wekelijksche godsdienstoefeningen en zette die later, met voorkennis van den predikant S. van Hendeveld, te Valkenburg voort. Hij noemde zich lidmaat der hervormde kerk te Valkenburg en gaf in het licht:

Het Formulier des H. Nachtmaels verklaard en praktikaal uitgebreid, zoo als hetzelve dient tot ontdekking van alle dezulken die het H. Avondmaal onwaardig gebruiken en bijzonder ter bemoediging van de zwakke, gelijk ook tot sterkte van meergevorderde Christenen, Leid. 1760, 3 d. 4o.

Geestelijk leven, Leid., 2 d. 4o.

De boetvaardige Christen in zijn eenzame binnenkamer, Amst. 1768.

Zie *Boekz. der gel. wer.* 1761, *b.* bl. 586, 1763, *a.* bl. 580 volgg; Arrenberg, *Nauml. van Boek.*, bl. 252; *Cat. J. Heringa*, bl. 34.

HOUTE (Petrus van) geb. te Noten of Otere onder Zaamslag, had het opperbewind in zeezaken onder graaf Philips de Stoute.

Zie Scharp, *Geschied. en Cost. van Axel*, D. I. bl. 101, 187; S de Kanter en Ab Utrecht Dresselhuis, *Prov. Zeel*. bl. 320; Gramaye, *Antiq. Flandr.*, P. I. p. 30; Sanderus, *Flandria Ill.*, T. II. p. 141; *Navorscher*, D. IV. bl. 31, 331.

HOUTE (WILLEM VAN), lidmaat der gereformeerde kerk, leefde in de eerste helft der XVIIde eeuw en schreef:

Voorrechten van ware gelovigen, in de gemeenschap van den Drieëenigen Godt, en in een onderlinge gemeenschap met elkander, vertoont in verklaringen en toepassingen van eenige uitgelezene bijbelschriften des Ouden en Nieuwen Testament. Met eene voorrede van den eerw. en gel. heere Zacharias Streso, pred. te Leiden, Leid. 1735.

Over Psalm CXLVI, Leid. 1736, 8o.

Keur van Bijbelstoffen over verscheide voornaame schriftuurplaatsen des O. en N. Testaments, benevens 3 bedenkingen over Adams slaap, Jefta's offer en Christus' verheerlijking op den Berg, met eene voorrede van Joh. Wesselius, Leid. 1742, 8o.

Voorrechten van waare gelovigen, Leid. 1721, 1747, 8o.

Roemenslust in den Messias over den CXLVI *Psalm*, Leid. 1736, 8o.

Zie *Boekz. der gel. wer.* 1736, *a.* bl. 165—172; Aboude, *2de Aanh.*, bl. 79; Arrenberg, *Naamr.*, bl. 202

HOUTE (H. D. VAN DEN) zette uit het Hoogd. in het Nederd. over:

Hortulus animae, d. i. der sielen bogaert, Antw. M. Huyssens 1590, met houtsn.

Zie *Bibl. Tydem.*, P. II. p. 121.

HOUTE (PETRUS VAN DEN). Zie LIGNEUS (PETRUS).

HOUTE (SOETKEN VAN DEN), werd den 27 Nov. 1560 om den geloove ter dood gebragt.

Men heeft van haar:

Een Testament van Soetgen van den Houte, hetwelk sy hare kinderen David, Betgen en Tanneken, tot een memorie en voor het allerbeste goet heeft nagelaten, en heeft dat met haren doot bevestigt tot Gent in Vlaenderen.

Dit *Testament* is door van Bracht in zijn *Martelaarspiegel* opgenomen, en afzonderlijk met dat van *Anneken van Rotterdam* in het licht verschenen.

Zie Paquot, *Mém.*, T. I. p. 77.

HOUTE (WILLEM TEN Hz.) beoefende de poëzy, blijkens eenige verspreide gedichten, o. a. zijn *Stroomzang* vóór de *Schilderkunst in drie zangen door G. Brander à Brandis.*

Men heeft ook twee tooneelspelen van hem.

Zoutman of de Doggerbanksche helden, treursp., Amst. z. j. gr. 8o. Met portret van Zoutman naar Schouman door van Megen.

De dood van Seneca, treursp. u. h. Hoogd. van E. C. von Kleist, vrij gev. z. j. gr. 8o.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w. *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. *b.* bl. 117.

HOUTE (JAN UTEN), afkomstig van eene familie, welke verscheidene eeuwen te Etten gebloeid heeft. Hij komt bij Jan van Heelu als een kloek ridder voor. Toen heer Jan van Cuik, in gemeld jaar, met Dirk van Heusden, Jan van Heesbeen en Arnout van der Sluis (dit geslacht bloeide te Drongelen op de ridderlijke hofstede den Eijmer), ten behoeve van den hertog van Brabant, Thiel bezet hield, en de graaf van Gelre door zijne leenmannen zich in het bezit van die stad wilde stellen, gaf dit aanleiding tot veelvuldige kleine gevechten, waarin Jan Uten Houte, die met eene sterke en kloeke schaar soldaten uit het land van Breda kwam opdagen, de schaal deed overslaan ten voordeele van den hertog van Brabant. Deze heldenmoed kostte Jan Uten Houte de vrijheid, die door de Gelderschen gevangen, in den kerker overleed. Zijn zoon en opvolger was Jan Uten Houte, ridder, die zich van den Houte schreef. Hij huwde Catharina van Brecht en overleed 4 Jan. 1360.

Zie Jan van Heelu, *Slag van Woeringen*, vs. 2911, 3054; Hermans, *Geschiedk. Mengelw.*, D. II. bl. 249 volgg.

HOUTE (JAN UTEN), zoon van Jan Uten Houte en Catharina van Brecht, ridder, die den slag van Basweiler met Wenceslaus, hertog van Brabant, en Jan van Polanen, heer der stad en van den lande Breda, in Augustus 1371 bijwoonde. Hij was heer van van Etten en Lind en liet drie zonen na.

Zie Hermans, t. a. p. bl. 254.

HOUTEBEEN. Zie JOL (KORNELISZOON).

HOUTEN (ANTH. JACOBUS VAN), werd 10 November 1777 te Breda geboren, studeerde te Utrecht en werd na den 4 April 1804 voor de classis zijner geboortestad geëxamineerd te zijn, predikant te Oosterwijk in Zuidholland. In zes onderscheiden gemeenten werd hij beroepen, van of voor zes anderen ontving hij het aanbod, laatstelijk in 1827 tot predikant te Paramaribo, maar hij verkoos zijne gemeente niet te verlaten, waar hij 17 Maart 1846 in den ouderdom van 68 jaren overleed. Hij trad 20 Junij 1820 in het huwelijk met C. C. Sukkel, en liet kinderen na.

In 1836 verscheen te Leeuwarden:

Verscheidene betamelijke pligten, gelijk van een iegelijk Christen, zoo bijzonder van een leeraar onder des Heeren bezoeking. Verscheidene redenen, waarom een Christen geen vrijheid heeft, om onder eene dorre bediening zich de openbare godsdienst te onttrekken, 8o.

Zamenspraak over des Heeren Avondmaal tusschen een zwak en sterk geloovige, waarvan de eerste niet durft toetreden, en de tweede niet terug blijven, uit het Engelsch vertaald. Nieuwe onveranderde uitgave, gr. 8o.

De gekruiste Christus, den Joden eene ergernis en den Grieken eene dwaasheid. Leerrede over I Cor. 1 vers 23, Utrecht 1837, kl. 8o.

Christus zegepraal over dood en graf, Amst. 1837, kl. 8o.

Beschouwingen aangaande de weigering van Johannes om Jezus te doopen en zijne betuiging dat hij Jezus niet gekend heeft, Amst. 1849, gr. 8o.

Iets tot toelichting ten aanzien van de adressen aan de hooge magten van staat, ter voorkoming van het sluiten van een concordaat tusschen Zijne Majesteit Willem II en den Pauselijken Stoel, en het herstel der Hervormde kerk op de grondslagen van hare oorspronkelijke kerk-inrigting, Leerdam 1842, gr. 8o.

Mijne gedachten, na de lezing van het ministerieel rescript van den 1 Julij 1842, hetwelk de onafhankelijkheid der Hervormde kerk uitspreekt, over de middelen die moeten worden aangewend tot verkrijging van eene algemeene kerkvertegenwoordiging, de synode, of eene consulerende commissie tot daarstelling van een concept-reglement of eene kerke-orde, aan mijne Hervormde geloofsgenooten ter toetsing voorgedragen, Leerdam 1842.

Brief aan den hoogwelgeborenen heer P. J. baron van Zuylen van Nijevelt, betrekking hebbende op zijn laatste werkje getiteld: Opwekking tot volharding in den aangevangen geestelijken strijd aan de verdrukte Sions-kinderen, na de in het licht verschijning van het beknopt verslag mitsgaders het besluit der Synode den 18 *Julij* 1842, Leerdam 1842, gr. 8o.

Zie *Boekz. der gel. wer.* 1846, *a.* bl. 480, 481.

HOUTEN (Mr. BERNARDUS ALBERTUS. VAN), studeerde te Leyden, werd 5 Oct. 1793 mr. in de regten, na het verdedigen eener *Diss. jur. de Judicibus Hollandis certa privatas judicandi causas norma nusquam distitutis cet.*

Hij vestigde zich te Amsterdam en stierf

Hij schreef:

Verhandeling over den pligt der regters in Holland en West-Vriesland om alleen naar den inhoud der wetten vonnis te vellen, Amst. 1794, gr. 8o.

Regtsgeleerd advys in de zaak van mr. R. W. Tadama tegen H. S. en H. M. Levy, Amst. 1801, gr. 8o.

Proces tegen H. Jansen wegens doodslag, met aanmerkingen, Amst. 1803, gr. 8o.

De Nederlandsche burgerlijke wetgeving, Amst. 1838, 2 d., 4o.

Verhandeling over den titel des Burgerlijken Wetboeks van

het regt van beklemming, als onderwerp eener nadere wetgeving, Amst. 1838, gr. 8o.
Hoedanige uitlanders verstond de hoogl. van der Keessel door degenen van welke H. de Groot schreef in de Inl. enz. I B. XIII D. § 1. in het *Weekblad van het Regt voor* 20 *en* 25 *April* 1839, No. 17—18.

Zie *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. II, bl. 98, 104.

HOUTEN (CORNELIS VAN) zoon van Antonius van Houten, predikant te Zwammerdam, later te Gouda, waar hij in 1684 overleed, werd in 1662 op de eerstgenoemde plaats geboren. Hij woonde in zijne jeugd den inval der Franschen bij en vergezelde zijn vader naar Keulen, waar deze predikant bij de staatsche afgezanten was, tot de vredehandeling. Na het Goudsche gymnasium bezocht te hebben, begaf hij zich naar Utrecht, waar hij vier jaren in de godgeleerdheid studeerde, zich tevens zóó op de wijsbegeerte toelegde, dat hij den 15 September 1685, nadat hij in 't openbaar *de sono et de auditu* gedisputeerd had, door zijn leermeester Gerh. de Vries tot doctor in dezelve bevorderd werd. Vijf andere studiejaren bragt hij te Leyden door, en had daar niet minder dan te Utrecht de beroemdste zijner tijdgenooten tot leermeesters. Toen hij, na een tweejarig verblijf aan de academien, in 1690 op het punt was proponent te worden, werd hem onverwacht het conrectoraat te Haarlem aangeboden. Na dien post omstreeks elf jaren met roem te hebben waargenomen, werd hij den 30 November 1701, ten gevolge van Reeland's vertrek naar Utrecht, te Harderwijk tot hoogleeraar der wijsbegeerte beroepen. Het is onbekend waarover zijne intreêrede, 11 April 1702 uitgesproken, en zijne beide rectorale redevoeringen, in 1706 en 1711 gehouden, handelen.

Toen hij 20 Maart 1717 voor de derde maal het rectoraat nederlegde, sprak hij *de mirabili mortis corporisque distinctione et conjunctione.* In 1723 werd hij, na het overlijden van Wijnen, hoogleeraar der wiskunde. Toen curatoren aan het nut van het academisch onderwijs in dat vak schenen te twijfelen, prees hij het, bij gelegenheid dat hij 12 Junij 1724 zijn rectoraat voor de vierde maal nederlegde in eene rede (*pro mathesi*) opzettelijk aan.

Vooral moet zijne laatste rede, 19 Junij 1732, bij gelijke gelegenheid *de homine ejusque ortu*, uitgesproken, door keur van woorden en zaken zijne toehoorders geboeid hebben.

In 1718 rees er tusschen hem en zijn ambtgenoot Cremer geschil over het onderwijzen der natuurlijke godgeleerdheid en der bovennatuurkunde, waartoe zij beide regt meenden te hebben. Curatoren wezen het eerste vak aan de theologische, het laatste aan de philosophische faculteit toe. Uit zijne verschillen met Wijnen en andere omstandigheden is het op te maken, dat hij in meerdere of mindere mate een volgeling van Leibnitz was, wiens gevoelens die van Descartes allengs verdrongen.

Hij stierf den 27 Augustus 1734 in den ouderdom van ongeveer 72 jaren. Hij huwde 1. Anna van der Wallen; 2. Sophia, dochter van Johannes Schoonhoven, bij wie hij geen kinderen verwekte en die haren echtgenoot tot in 1742 overleefde.

Zij bedankte voor het aanbod eener lijkrede op hem.

Welligt is van zijne hand het zeldzame werk getiteld: *Grondregelen der Doorzigtkunde en perspectief*, m. pl., Amst. 1704, 4o.

Zie *Boekz. der gel. wer.*, 1733 *b.* bl. 337, 1734 *b.* bl. 371—374; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 56, 183, 604.

HOUTEN (C. VAN) een bekwaam teekenaar die ook de graveerkunst beoefende. Men heeft van hem o. a. teekeningen naar Adriaan van Ostade, waaronder de bekende *Lierman*, tot studie voor dat vak het portret van Joseph II kl. 8o. door hem gegraveerd. Hij bloeide in het begin der 17de eeuw, waarschijnlijk te Utrecht.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. IV. bl. 756.

HOUTEN (C. TEN) verdienstelijk portretschilder uit de eerste helft der 17de eeuw. Immerzeel vermeldt van hem het portret van Johannes Cloppenburg, hoogleeraar te Franeker, in 1649 door hem geschilderd, waarnaar Cornelis van Dalen in gr. fol. eene gravure vervaardigde.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.* D. II. bl. 58.

HOUTEN (FREDERIK VAN) predikant te Middelburg, die eenige godgeleerde werken in het licht gaf en ook de poëzy beoefende. Hij behoorde tot de ernstige Coccejanen. Zijne leerredenen waren niet zuiver genoeg van het bedorven mystieke, 't welk de ascetische schriften van Lodensteyn en der beide Brakels ontluisteren en tevens in den trant van het bevindelijke en gestaltelijke dat wij in de schriften van van Giffen opmerken.

Hij schreef:

De Zielverkwikkende Raadt voor een verlegen Zondaar na den weg des levens, die de verstandigen leidt hemelwaarts enz., benevens nog twee godvruchtige brieven van goede vrienden en rouwklagten en grafschriften op zijneerw., Amst. 1725, 1749, Utrecht 1764, 8o.

Ordre en Regel van een Christens leven gericht naar het voorbeeldt der gezonde woorden, en naar de Leere der waarheidt, die naar de Godzaligheidt is tot een lampe voor onsen padt — opgestelt door een voornaam en godvruchtig Heer. — Hier is bijgevoegd *Plichten van een Christen onder des Heeren bezoekinge. En onder een dorre bedieninge*, Dordrecht 1725, kl. 8o.

Het weergaeloos groot goedt weggelegt voor de geenen, die den Heere vreezen; en de gelukzaligheydt van des Heeren uytverkooren Bondvolk over Psalm 31 : 20 en 33 : 12. *Nevens Veertien Predikatien over verscheydene uytgezochte Texten. In verscheydene gelegentheden van tijdt voorgestelt en op verscheydene gemoedsgestalten toegepast door* D. F. v. H. *Waarbij gevoegt is Schets der Heerlijkheijdt met gezichte op Rom.* 8 : 18 *door een Liefhebber der Dichtkonst, opgedragen aan D. Martinus Bosschaert, Bedien. des H. Euangeliums te Dordrecht*, Dordrecht 1725, kl. 8o.

Geestelijk Huwelijks verzoek van Vorst Messias aan de Kerke, zoo uijt de Heidenen als uijt Israel voor de stemme des Evangeliums, voorgestelt in drie Predicatien enz., Amst. 1739, 1749, 5de dr. 8o.

Biegt der Christenen, 8o.

Geestelijke Gezangen, opgezongen door F. van Houten en andere godvrugtige Zangers. Nooit voor deeze gedrukt. Amst. 1715, kl. 8o.

Lijkpredicatie, Dordr. 8o.

Zie IJpeij, *Kerk. Gesch der XVIIIde eeuw* bl. 605; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.; Abcoude, *Naaml van Boek.*, bl. ; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 306.

HOUTEN (G. VAN), teekenaar en graveur. Op *Cat. van G. van den Pals*, Rott. 1840, *Kunstb.* H. Nr. 28, komt van hem voor *Een Heidensche Offerande met fraai geteekende beelden en in O. I. inkt*, in 2 blad, waarschijnlijk zijne teekening voor de gravure door hem daarnaar gemaakt, *Cesar die aan het graf van Alexander een offer brengt*, naar Poussin.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. IV. bl. 756.

HOUTEN (GERRIT JAN VAN), lid van den vriendenkring, *Kunst door Vriendschap volmaakter*, leefde in het laatst der XVIIIde en begin der XIXde eeuw, en was een niet onverdienstelijk dichter.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.

HOUTEN (JOANNES VAN), kunstgraveur. Kramm beschrijft zijn portret van den *E. Manhaften zee-held Jan Evertsz, ridder, vice-admiraal van Zeelandt*, dat hoogst zeldzaam voorkomt en hem als een bekwaam graveur kenmerkt. Van dit portret bestaat een pendant, voorstellende den *Vice-admiraal M. A. de Ruijter*, mede naar Berckmans.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.* D. III. bl. 758.

HOUTEN (Johan van), een geestelijke, die tevens het schilder- en bouwkundig vak beoefende, „capellaen der cancellerie en schilder." Hij bloeide in de XVIde eeuw te Arnhem. In 1555 schilderde hij op bevel van den raad blazoenen, bij gelegenheid der uitvaartsviering van de moeder van keizer Karel V.

Zie Kramm, t. a. p.

HOUTEN (J. van) schreef:

Biegtboecxken der Chistenen, vermeerdert door G. Voetius, Utrecht 1660, 12o.

Zie *Cat. J. Heringa*, bl. 9, Nr. 154 in 12o.

HOUTEN (Pieter van), burgerkapitein te Amersfoort, was in 1703, na den dood van Willem III, een der hoofden van de volksbeweging aldaar, bij gelegenheid der verandering van den magistraat. Ten gevolge hiervan werd hij met den burgerkapitein Richard Saab, 9 Augustus 1703, gevangen naar het stadhuis gebragt, van daar gekluisterd naar den gevangen toren en des anderen daags naar Utrecht gevoerd op den huize Hasenbergh gevangen gezet, den 2 October ter dood veroordeeld en met den zwaarde geëxecuteerd.

Zie *Sententien van P. van Houten en R. Saab* 1703; van Bemmel, *Beschrijv. van Amersf.*, bl. 977 volgg.; Kok, *Vad. Woordenb.* o. h. w. *Amersfoort*; *Astréa* 1854, bl. 399.

HOUTEN (Stephanus van), gaf in 1740 een weinig beteekenend treurspel in het licht, getiteld:

Susanna of de zegepralende kuischheid.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit Woordenb.*, D. III. bl. 424; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. *b.* bl. 117; *Cat. der Sted Bibl. van Haarl.*, 2de Supplem., bl. 363.

HOUTEN (T. van), beoefende de schilderkunst. Op *Cat. Terwesten* komt bl. 682 van hem voor:

Een boeren binnehuis, waarin een oud betje, die rapen schilt, in de echte manier van Teniers.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 759.

HOUTEN (Willem van) werd den 24 September 1778 uit burgerouders, die hem eene naar hunnen stand en hunne middelen geëvenredigde opvoeding gaven, te Rotterdam geboren. Als kind en jongeling vergezelde hij zijnen vader, die binnenloods was, menigwerf bij het uitoefenen van zijn bedrijf. Van daar zijne vroeg verkregene belangstelling in en kennis van alles wat met schepen en scheepvaart in verband stond, eene kennis, welke hij later ook anderen, in meer dan een nuttig geschrift, mededeelde. Nog jong, werd hij als leerling in een der aanzienlijkste op Engeland handeldrijvende huizen van zijne geboorteplaats opgenomen, en merkwaardig is het, dat het huis, waarin hij zijne loopbaan begon, hem later in eigendom toebehoorde. Daar hij eenigen tijd in Engeland woonde, verkreeg hij in dat land grondige kennis van de Engelsche taal, die hij even vlug als zijne moedertaal sprak en schreef, en legde daar den grond voor zijne veelzijdige handelskennis, welke hij daarna te Rotterdam meer en meer ontwikkelde. Van een in meer gevorderden leeftijd afgelegd bezoek aan de Engelsche hoofdstad, liet hij eene belangrijke herinnering na in zijne *Reis naar Londen, benevens eene beschrijving van laatstgenoemde stad*, ten jare 1851 uitgegeven (verkrijgbaar bij de Gebrs. Diederichs, te Amsterdam, bij wie tevens van denzelfden schrijver het licht zag: *De Koophandel enz.*, een werk, dat voor het assurantievak allezins belangrijk is). Zijn aanvankelijk bedrijf was makelaar; in latere jaren vestigde hij te Rotterdam met twee zijner zonen, een zeer aanzienlijken handel in scheepsmaterialen. De oogenblikken welke hij aan zijne veelvuldige bezigheden kon ontwoekeren, wijdde hij aan de beoefening van kunsten en wetenschappen, vooral op het gebied der natuuren werktuigkunde, en meermalen is het bejammerd, dat iemand, met zoo veel natuurlijken aanleg daarvoor begaafd, geene zoogenaamde gestudeerde opvoeding had genoten, met welke gewis zeer groote zaken van zijn genie zouden zijn te verwachten geweest, getuigen daarvan de menigvuldige verbeteringen, door hem aan verschillende werktuigen uitgedacht. Bij voorkeur hadden die betrekking op handel en scheepvaart, voor welke laatste hij eene bepaalde voorliefde had. Het lot van den zeeman ging hem bovenal ter harte. Doordrongen van het besef van wat ter hunner verbetering en veiligheid nog was aan te wenden, rigtte hij ten jare 1824, door eenige hooggeachte ingezetenen van Rotterdam ondersteund, de Zuidholl. maatschappij tot redding van schipbreukelingen op, aan welke, sedert haar ontstaan, zoo vele honderden, naast God, hun leven te danken hebben. Gedurende den langsten tijd van haar bestaan was hij president dier maatschappij. In 1854 werd hem door Z. K. H. prins Hendrik der Nederlanden, uit naam van vele bij de zeevaart belang hebbende stadgenooten, een fraai voorwerp in zilver, uit achting en dankbaarheid voor het vele door hem gestichte en gedane, op plegtige wijze uitgereikt. Onvermoeid als in alles, was hij zulks ook in de zorg voor de belangen dier nuttige instelling, getuige hiervan dat zijn laatste arbeid die belangen betrof. Door de Royal Institution for the preservation of life from shipwrecks te Londen werd hem de gouden medaille toegekend voor de door hem uitgedachte doelmatige reddingboot en toestel of wagen, om die in zee te brengen. Zoo als bekend is, blijft ook in eene zoodanige reddingboot, die reeds zoo gewigtige diensten bewees, zijn naam voortleven. Hij overleed 2 Junij 1857 en werd op de begraafplaats onder Crooswijck plegtig ter aarde besteld.

Na zijn overlijden heeft men in een der lokalen der Maatschappij tot Nut der Zeevaart zijn portret als oprigter van dezelve geplaatst, welk portret geschilderd is door J. Spoel, naar het originele van W. H. Schmidt.

Men heeft van hem:

Het stoomwerktuig, deszelfs oorsprong, voortgang en zamenstelling, beschreven en toegepast op fabrieken, stoombooten en stoomrijtuigen, opgehelderd door twee gelithographeerde platen, Breda 1830, 12o.

De balans, of duidelijke voorstelling van de wijze van zamenstelling, de werking, de zuiverheid en de oorzaken van onzuiverheid van dit, in zoo vele opzigten allerbelangrijkst en onmisbaar werktuig, opgehelderd met eene daartoe vervaardigde plaat, Rott. 1827, Breda 1831, kl. 8o.

De scheepvaart, of eene duidelijke voorstelling van zaken, die daarop betrekking hebben of er mede in verband staan, Breda 1833, gr. 8o. met platen.

Beschrijving van den ijzeren spoorweg tusschen Liverpool en Manchester, Breda 1834, gr. 8o. met een plaat.

Wiskundige aardrijkskunde, Rotterd. 1834.

Mathematical Geography, printed for account of the author, Rotterd. 1834.

Gedachten over het ontwerp tot oprigting van een entrepôtdok te Rotterdam, Rotterd. 1835, gr. 8o.

Reis van Rotterdam naar Londen, benevens eene beschrijving der laatstgenoemde stad, met afbeeld. Rotterd. 1836, gr. 8o.

De koophandel, bevattende eene volledige beschrijving der verschillende zaken, welke daarop betrekking hebben, D. Amst. 1836, (eerste deel eerste stuk.)

De Nederlandsche Handel-Maatschappij, haar bestaan en werking, in verband met den algemeenen handel beschouwd, Rott. 1838, 8o.

Smokkelen, het onmisbaar gevolg van hooge- en verbodsregten, Amst. 1841, gr. 8o.

Blik op de handels-crisis in 1837, Rotterd. gr. 8o.

Uitvinding van een drenkelings stik- en levensluchtpomp met 1 afb., in *Hippocrates-Magazijn toegewijd aan de geneeskunde*, D. VII, St. 2, bl. 175.

Nederl. koopvaardijvloot, bevattende fregatten, barken, brikken en schoners, benevens de plaats, alwaar de reederijen gevestigd zijn, Rott. 1853, 8o.

Part. berigt. *Bijv. Rott. Cour.* 4 *Junij* 1857; *Algem. Konst- en Letterb.* 1857, Nr. 24.

HOUTEN (Warner van der). Zie BOIS (Warner du).

HOUTENIUS (Franciscus) geboren te Langhe-Mereke bij Yperen, beoefende de Latijnsche poëzy, blijkens zijn

elegie, waarin hij Jacob Sluper opwekt zijn twaalf boeken over den togt naar Tunis uit te geven, voorkomende in Jacobi Sluperii *Herzelensis Flandri Poëmata*, Antv. 1575, p. 395, 396.

Zie Paquot, *Mém.*, T. II. p. 320.

HOUTHOFF (Cornelis) werd den 9 December 1683 te Rotterdam geboren, studeerde te Leyden, werd in 1706 predikant te Houten, onder Rhenen en Wijk, in 1709 te Haastrecht, in 1713 te Oudewater en Dordrecht, in 1719 te Amsterdam, waar hij bibliothecaris van het athenaeum en visitator der latijnsche school werd en overleed 22 April 1752.

Hij was een zeer welsprekend redenaar en geleerd man, beminnaar en welligt beoefenaar der poëzy, bevriend met de voornaamste dichters van zijn tijd, die ook bij zijn overlijden treurdichten aanhieven.

Bij gelegenheid dat hij 26 November 1744 in de Amstelkerk zijn 25jarig jubilé vierde, werd er een medaille met zijne afbeelding vervaardigd. Hij vierde ook het honderdjarig eeuwgetijde van den vrede met Spanje, 31 Jan. 1748, met eene leerrede, die welligt het licht zag. Er bestaan bovendien nog twee portretten van dezen leeraar, het eene in 1727 door Wandelaar zeer fraai geteekend en door Houbraken gegraveerd, een ander in 1744 geteekend door Quinkhart, gegraveerd door Houbraken, met een Latijnsch gedicht van Verburg en een Hollandsch van Hoogvliet.

Zie *Boekz. der gel. wer.* 1733, bl. 446, 1748 *a.* bl. 130, 131; Brans, *Naaml.*, bl. 70; Kinschot, *Beschrijv. van Oudewater*, bl. 47; Wagenaar, *Beschrijv van Amst.*, D. III, bl. 493; Schotel, *Kerk Dordr.*, D. II. bl. 284 volgg.; *Eerekroon voor de hoofden der Amsterd. Predik. van* 1727—1746; Hoogvliet, *Verv der Mengeld.*, bl. 195; Muller, *Cat. van Portr.*; Kobus en de Rivecourt.

HOUTING (Hendrik) vermoedelijk een Nederlandsch geleerde uit het laatst der 17de eeuw.

Hij gaf in het licht:

Tract. Talmudicus de festo novi anni ac calendarii consecratione, acc. Maimonidis tr. de Synedriis et poenis, Amst. 1695, 4o.

Tractatus de principio Anni c. versione Latina et comment. in Surenhusii Mischna, 2 T.

Zie Adelung u. Rotermund.

HOUTKAMP (Hendrik) tooneeldichter, bloeide in de tweede helft der 17de eeuw.

Hij schreef:

Het onverwachte Huwelijk, *kluchtsp. met zang en dans*, Amst. 1762, gr. 8o.

Boerenverhaal van geplukte Gijs wegens zijne Amsterdamsche zwierpartij, *of zamenspraak over de hedendaagsche speelhuizen*, Rott. z.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 424; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. *b.* bl. 117; *Cat. der Stedel. Bibl. van Haarl*, 2e Supplem. bl. 363.

HOUTKAMP (M.) gaf als student in de godgeleerdheid in het licht:

Kleine gedichtjes voor Kinderen, *kunnende strekken tot een Aanhangsel*, *of om gevoegd te worden bij de kleine gedichtjes voor Kinderen van de Heeren van Alphen en 't Hoen*, Utrecht 1780, 8o.

Zie *Boekz. der gel. wer.* 1780 *a*, bl. 170.

HOUTKAMP (Mattheus) werd in 1790 wegens zijn aandeel in de jongste staatsbewegingen uit het Sticht gebannen, met verbeurdverklaring van goederen.

Zie *Vervolg op* Wagenaar, D. XXIV. bl. 32.

HOUTKOOPER (Nicolaas Jansz.) opperkoopman, was een der aanvoerders van het krijgsvolk dat den 14 Januarij 1641 Malacca, dat sedert Junij 1640 belegerd was, stormenderhand veroverde.

Zie *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. VIII. bl. 338.

HOUTMAN (Cornelis) waarschijnlijk een Utrechtenaar, was een verdienstelijk bloemschilder, en overleed in 1806 te Maarssen.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 759.

HOUTMAN (D. H.) van hem bestaat:

P. Rami, *Meetkunst in XXVII boeken*, *uit het Latijn*, *bij D. H. H.; overzien enz. door W. Snellium*, Amst. W. J. Blaeuw, 1622, 4o., fig.

Zie *Bibl. Hulthem.*, Nr. 8120.

HOUTMAN (J.) leefde in de 17de eeuw en beoefende de dichtkunst, volgens getuigenis van Theod. Schrevelius, die in zijn *Harlemias of eerste stichting der stad Haarlem*, van hem aanhaalt: *Neerlands luister*, *uitgeblonken in den plechtigen vorstelijken doop zijner D. H. Willem Grave van Buren.*

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.

HOUTMAN (J.) leefde in de eerste helft der 18de eeuw en beoefende de dichtkunst.

Men heeft van hem:

De treurende wijsheit hersteld enz., *met een Toewijdinge aan Zijn Doorluchtige Hoogheit*, *den Heere Prince van Oranje en Nassau enz. enz.* Als ook *Triumphante Praaltempel*, *opgerigt in 't Paleis der Goden enz.*, *berymt door* 's Hage 1747, 4o.

Digtmatig vertoog van het aanmerkelijk wonderjaar 1740 *benevens de algemeene hooge watervloeden*, *verselt met een duure tijd des jaars* 1741 *en de smeekende godvrucht*, *over de dank-*, *vast- en bedendag*, *en een lauwerkroon gevlogten om het hooft der milde gevers*, Amst. 1741, 4o.

HOUTMAN Thz. (Joannes) med. dr. te Weesp geboren 30 Maart 1754, werd 30 April 1777 te Utrecht tot doctor in de geneeskunst bevorderd. Van dien tijd tot zijn dood toe oefende hij de geneeskunst in zijne vaderstad uit, en vertaalde onderscheidene genees- en heelkundige schriften, zoo uit het Engelsch als Hoogduitsch, waarvan de meeste zijn uitgegeven; daar onder mogen vooral genoemd worden de *Heelkunde* van Well en een werkje van den hoogleeraar Elsner te Koningsbergen, over het leerstelsel der koortsen, welke laatstgenoemde vertaling, vooral ook uithoofde der bijgevoegde aanteekeningen, zeer is geroemd geworden.

Hij was bij zijn afsterven (1825) het oudste lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, voorts honorair lid van verscheidene geleerde genootschappen en lid der provinciale commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt te Amsterdam.

Hij behandelde niet onverdienstelijk de Nederl. lier. Zijn lofdicht op M. Adriaansz. de Ruijter, naar het Latijn van van Rooijen bewerkt, en vele andere stukken in de *Kleine Dichterlijke Handschriften* geplaatst, geven daar genoegzaam blijk van.

Ook vindt men een lijkzang van hem in den bundel lijkzangen op J. H. van Dongen en de volgende tooneelspelen:

De Indianen in Engeland, *blijsp. uit het Hoogd. van A. von Kotzebue*, Amst. 1791.

De School voor de Vaders, *blijsp. uit het Fransch van Pieyre*, ald. 1791.

Montrose en Amelia, *treursp. gevolgd naar het Fransch*, ald. 1786, gr. en kl. 8o.

Clementina, *treursp.*, ald. 1781, gr. 8o.

Zie van der Aa, *Nieuw Anth. Biogr. Crit. Woordenb.*, o. h. w., *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. *b.* bl. 117; *Programma van het Prov. Utr. Genoots.* voor het jaar 1825.

HOUTMAN (M.) waarschijnlijk te Utrecht geboren, beoefende de teeken- en graveerkunst in het laatst der 18de eeuw. Immerzeel zag van hem een prent, voorstellende een allegorie bij een grafteeken 1783, die veel verdiensten heeft. Hij leefde te Amsterdam. Kramm

vermeldt van hem het portret van *J. H. Deiman*, Luth. pred. aldaar, met zinneb. fig., 1783 fol.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*; D. II. bl. 58.

HOUTMAN (M.) bloem- en vruchtenschilder te Amsterdam. Men zag aldaar op de tentoonstelling van 1820 werk van zijn hand.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 758.

HOUTMAN (Cornelis de). Deze beroemde Nederlandsche reiziger en grondlegger van den handel dier republiek, was de zoon van een brouwer te Gouda, en werd aldaar omtrent het midden der 16de eeuw geboren. Toen hij en zijn broeder Frederik zich in 1593 ter verrigting van eigene zaken te Lissabon ophielden, bekroop hen de nieuwsgierigheid tot het doen van onderzoek naar de wijze en het beleid van den O. I. handel, dien de Nederlanders nog alleen bij name kenden, en waarvan de voordeelen meest in handen der Portugezen waren. Hunne verkenningen kwamen hun duur te staan. Op vermoeden gevat, in den kerker geworpen en tot een aanzienlijke geldboete verwezen, vonden zij, daar zij ze niet konden betalen, middel om eenige hunner vrienden te Amsterdam te verzoeken dit losgeld te voldoen, een algemeen berigt hunner gedane ontdekkingen er bijvoegende. Spoedig zonden deze hun de toereikende som, en keerden zij zelven (1594) in het vaderland terug, waar zij terstond aan hunne verzamelde vrienden hunne verkregen kundigheden mededeelden, met dat gevolg, dat zij weldra 4 schepen uitrustten, die, onder Nederlandsche vlag, de eerste reis naar O. Indië aannamen. Zij liepen den 1 April 1595 uit Texel, keerden in Augustus 1597 weer terug, zijnde genoodzaakt geweest op de reis een schip te verbranden. Cornelis de Houtman was het opperhoofd van dezen togt, die zich langs de kaap de Goede Hoop uitstrekte tot door Straat Sunda en vervolgens ten zuiden van het eiland Java heen. Ofschoon deze reis weinig oogenblikkelijk voordeel aan de reeders opbragt, werd zij echter dadelijk door eene menigte andere gevolgd, die deze landen onnoemelijke voordeelen aanbragten en den grondslag leidden der zoo magtige Nederlandsche Oost-Indische Compagnie. Het verhaal dezer reis is in 1617 bij Michiel Colyn te Amsterdam uitgegeven. Het bevat eenige afbeeldingen der inwoners, dieren enz. der bereisde landen als ook eenige kaarten en plans van havens, en is door den hoogleeraar Moll, in zijn straks te noemen verhandeling beoordeeld. Dit reisjournaal is later opgenomen in de groote verzameling van *O. en W. I. Voyagien*, Amst. 1610, 4o., in haren herdruk aldaar 1640, onder den titel van *Begin en voortgang der O. I. Compagnie*, vervolgens is het in een eenigzins nieuwer gewaad gestoken en veel verkort in het eerste deel der *Nederl. Reizen* (Amst. en Harl. 1784, bl. 117—334), laatstelijk opgenomen in het III D. der *Ontdekkingsreizen* door Bennet en van Wijk Rz. in druk bezorgd. Het is onbekend of C. Houtman er de schrijver van is.

In 1598 ondernamen de beide broeders met 2 schepen, voor rekening van een Zeeuwsch koopman Balthazar Moucheron een tweeden togt, die ook niet gelukkig uitviel. De koning van Achin deed, door het ophitsen der Portugezen, C. de Houtman met verscheidene Nederlanders ombrengen en hield er anderen, onder welke Frederik Houtman (1598) gevangen.

Zeer ongunstig is het oordeel van Valentijn over Houtman. Hij werd, volgens hem, beschuldigd van den schipper Jan Molenaar op de kust van Java door vergif te hebben omgebragt, in de boeijen gesloten, voor den scheepsraad te regt gesteld en vrijgesproken, zonder dat echter het kwaad vermoeden bij het scheepsvolk geheel werd weggenomen.

Zie *Levens der Nederl. Mannen en Vrouwen*, uit het oude reisjournaal geput; Mr. Bodel Nijenhuis, *Leven en Letterk. verdiensten van Frederik Houtman* in *Nieuwe Werken van de Maatsch. der Ned. Letterk.* D. III. St. II. 1834, bl. 305; G. Moll, *Verhand. over eenige vroegere zeetogten der Nederl.*, bl. 40—43; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. IX. bl. 136, 144; van Haren, *Aant. op de Geuzen*, IXde Zang, bl. 168; Valentijn, *O. en N. Oost-Ind.*, D. I. St. I. bl. 172, 173 174, D. II. St. II. bl. 29; van Meteren, *Ned. Hist.*, B. XXIV' bl. 58; Luzac, *Holl. Rijkd.*, D. I. bl. 247; Baudartius, *Mem.*' B. XIV. bl. 86; Fruin, *Tien jaren uit den Tachtigjarigen Oorlog*' bl. 255, 256; *de Opkomst van het Nederl. gezag in O. Indie van Jhr.* J. K. J. de Jonge, D. I. bl. 91—95; Kok, Hoogstraten, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Jöcher.

HOUTMAN (Frederik de), broeder van den vorige, vergezelde hem op zijne beide togten, werd in 1598 door den koning van Achin op Sumatra gevangen genomen, en volgens Valentijn, door Paulus van Caarden; die in 1600 voor Achin kwam, uit zijnen kerker verlost, doch dit laatste wordt door mr. Bodel Nyenhuis op gezag van Valentijn weêrsproken. Gedurende zijne krijgsgevangenschap hield de Houtman zich bezig met de sterrekunde. „Hij heeft (dus lezen wij bij Valentijn) verscheiden fraaije astronomische aanmerkingen gemaakt en verscheiden bevorens onbekende starren ontdekt, 't geen hij ook naderhand in druk uitgegeven heeft." In 1601 of 1602 keerde de Houtman terug. In December 1603 vertrok hij met de vloot van Steven van der Hagen op nieuw naar O. Indië, niet gelijk zijn broeder Cornelis als vlootvoogd, maar als commies.

In Februarij 1605 werd hij door van der Hagen tot eersten landvoogd van Amboina aangesteld en keerde na zes jaren eens loffelijken bestuurs naar het vaderland terug, eenige jonge Amboinezen medenemende om tot schoolmeesters te worden opgeleid.

In het jaar 1619 treffen wij hem als bevelhebber of commandeur van een vloot van 23 schepen in de O. I. aan. Hij was, volgens W. IJ. Bontekoe, in 1618 als raad van Indië en landvoogd der Molukken uit het vaderland vertrokken, in welke betrekking hij in 1625 door Jaques le Fevre werd opgevolgd, waarna hij naar het vaderland terugkeerde en met een gouden medaille vereerd werd. Men is het niet eens wat er sedert van hem is geworden. Hoogstwaarschijnlijk is het echter dat hij zich te Alkmaar heeft gevestigd, daar in de vroedschap gezeten heeft, in 1627 aldaar overleden en in de groote kerk begraven is, waar zijn thans geheel onleesbaar grafschrift nog op een zerk wordt gevonden.

Houtman was een ervaren wiskundige en sterrekundige. W. Blaeu schreef in zijn werk over het gebruik der Globen: „In het gedeelte des hemels, hetwelk aan de Zuidpool grenst, heeft F. H., toen op het eiland Sumatra zijnde, vele sterren gemeten, en van dezelve dertien sterrebeelden gevormd", en op een groote hemelglobe van Blaeu, in de Utrechtsche Acad. Bibliotheek voorhanden, leest men in het Latijn: „Wij hebben meer dan 300 sterren bij de Zuid- en voor ons altijd bedekte pool gevoegd. Hunne afstanden van de door Tycho bepaalde en bekende sterren, heeft F. H. gemeten en dezelve tot sterrenbeelden gevormd, waarvan wij al de plaatsen op deze globe op het jaar 1640 hebben teruggebragt." Ook was Houtman niet onbedreven in de Oostersche talen waarvan tot proeve verstrekt:

Spraeck ende Woordboeck, in de Maleysche en Madagaskarsche talen met vele Arabische ende Turcksche woorden: inhoudende twaalf tsamensprekingh in de Maleysche ende drie in de Madagaskarsche spraken, met alderhande woorden ende namen, ghestelt naer ordre van den A. B. C. alles int Nederduytsch verduytst. Noch zijn hier bygevoeght de Declinatiën van vele vaste sterren, staende omtrent den Zuydpool voor desen tijd nooyt ghesien, sonderling nut voor de gehne die de landen van Oost-Indiën besoecken: ende niet min vermakelick voor alle curieuse liefhebbers van vreemdicheydt. Alles ghesteldt, gheobserveert ende beschreeven door Frederik de Houtman van Gouda t' Amsterdam 1603, lanw. 4o.

In 1680 werd dit boek, op last van bewindhebbers der O. I. compagny te Amsterdam bij Paulus Matthysz. herdrukt met den titel:

Dictionarium ofte Woord- en Spraeckboeck, in de Duytsche en Maleysche tale, met verscheyde t' samen-spreeckingen, in' Duytsch en Maleytsch aengaande de schipvaert en allerleye koopmanschap.

Op nieuw met veel woorden vermeerderd. Het sterrekundi gedeelte van het werk is in deze druk weggelaten. kl. 8

Zie, behalve de in het voorg. artikel aangehaalde bronnen over Cornelis Houtman, Adelung, *Mithridates*, Th. I. S. 103, Th. III. S. 258; A. von Humboldt, *Kosmos. Entwurf einer Phys. Weltbeschreib.*, 2 B. S. 32, 485; G. H. Werndly, *Orat. inaug. de L. L. O O. et Indicorum cognitione, necessario theologo ad Indos profecturo, Lingae* 1737; Jöcher, *Biogr. Univ.*, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt; *Konst- en Letterb.* 1835, D. I. bl. 2, 1836, D. II bl. 98, 102, 1841, D. II. bl 402; *Hist. Gen. Kronyk*, 8 Jg, bl. 362; *Vad. Lett.*, D. II. bl. 529; *Navorscher*, D. II. bl. 193; *Bijbl.* 1853, bl. 132, 179; *Rer. et Urb. Amstel. Historia auctore Joh. Isaco Pontano*, Amst. 1611, p. 144—191; van Kampen, *Geschied. der Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 79, 140, 141, 272, Valentijn, t. a. p. passim; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. I. bl. 80, A. D. I. bl. 199; van Kampen, *Vad. Karakterk.*, D. II. bl. 86; Bontekoe, *Avont. Reyzen*, bl. 29; Abbing, *Vervolg op Velius*, *Aant.*, bl. 128; *Cat. Bibl. Tys.*, p. 32; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. II. bl. 435, 682.

HOUTTER (T. VAN) kunstschilder van Brussel, tijdgenoot van David Teniers de Jonge. Op *Cat.* van het museum te Brussel 1846, No. 193, wordt vermeldt een *Boerenhuis* enz., door D. Teniers de Jonge. De tweede grond in het landschap, dat zoo goed de Brabantsche landsdouw voorstelt, is van van Houtter geschilderd. Kramm gist dat hier T. van Houten moet gelezen worden.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 759.

HOUTTUYN (ADRIAAN DIRKSZ.), zeekapitein, wordt onder de zeebevelhebbers genoemd die zich in 1658 in den zeeslag in de Sond tusschen de Hollanders en Zweden het best kweeten. In September 1665 ontmoeten wij hem weer na den hevigen storm die 's lands vloot verstrooid had. Toen voerde hij bij afwezigheid van Stachouwer de vlag als schout bij nacht. Hij zag toen de storm wat bedaard was eenige schepen aan lij, daar hij heen voer in de hoop van s' lands vloot te vinden, doch het waren tien oorlogs- en drie O. I. schepen. Met elkanderen liepen zij nu de lens af en kwamen op het Doggerszand. Den volgenden dag (12 Sept.) zetteden zij den koers zuid aan en vervielen bijna onder de Engelsche vloot. Vervolgens kruistte hij omtrent Vlekkeren, waar hij later binnen liep en van waar hij naar 't vaderland terugkeerde.

Hij sneuvelde in het volgend jaar (1666) in den vierdaagschen zeeslag.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruijter*, bl. 155, 435, 436, 438, 443, 492; *Lev. der voorn. Zeeh.*, D. II bl. 254; C. J. de Jonge, *Geschied. van het Nederl. zeewez.*, D. II. *b.* bl. 286; *Chron. Hist. Gen.*, D. VII. bl. 453—455, D. IX. 164—166.

HOUTTUYN (ABRAHAM), bloeide in de helft der XVIIIde eeuw en schreef:

Het bescheyden deel der vroedvrouwen, ofte kortbondig onderwijs, ter onderwijsing en bestiering voor oefenende en leerende vroedvrouwen enz., bij wijze van vragen en antwoorden, Amst. 1751, 8o.

Zie Abcoude, *3de Aanh. van het Naamreg. van Boek.*, bl. 75; Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 252.

HOUTTUYN (A.), predikant bij de doopsgezinden te Hoorn. Hij was ook collegiant of Rijnsburger. Er bestaat van hem een redevoering over *Hand.* XVI: 30—34, die hij te Rijnsburg heeft uitgesproken, bij gelegenheid dat hij aldaar op 2 Junij 1770 den christelijken waterdoop door indompeling verrigt had. Acht jaren vroeger had hij eene dergelijke redevoering uitgegeven, die ten titel voert: *Redenen voor de in- of onderdompeling bij den Christelijken waterdoop*, Hoorn 1762. Hij was geestverwant en vriend van Elisabeth Wolff en Agatha Deken, als ook van Jan Wagenaar, door wiens tusschenkomst beide vrouwen met hem in kennis kwamen. Zijn dood hebben beiden in dichterlijke brieven vermeld. Hij overleed te Hoorn 12 April 1777 aan eene beroerte, in den ouderdom van 76 jaren. Hij schreef nog:

Over de Goddelijkheid en volmaaktheid van den Bijbel, Hoorn 1771.

Zie H. Frijlink, *Elisabeth Wolff geb. Bekker en Agatha Deken*, bl. 62, 65, 73, 78; *Vaderl. Letteroeff.* 1777, D. I. bl. 558.

HOUTTUYN (Mr. CAREL JOHAN), woonde in 1752 te Rotterdam en beoefende de dichtkunst. Behalve eenige verzen in de *Dichtkundige Cypressen bladen*, schreef hij: *Ernstige aanmerkingen aan Nederland in tijdsgelegenheid van 't jaar* 1740 *uyt Jes.* XV *vs.* 3, *in rijm gesteld*, Leyd. 1740 4o.

Zie van der Aa, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.; Abcoude, *Naaml.*, bl. 173.

HOUTTUYN (MARTINUS), med. dr., in 1720 geboren, studeerde te Leyden, waar hij in 1749 eene *Dissertatio Spasmologica, Spasmorum Theoriam exhibens* verdedigde, vervolgens oefende hij de geneeskunst uit te Hoorn. Hij gaf een vertaling van het *Systema naturae* van Linnaeus met belangrijke uitweidingen in het licht. Zij werd in 1761 en volgg. eerst bij zijn vader F. Houttuyn, vervolgens bij de erven en eindelijk voor de laatste deelen bij J. van der Burgh en Zoon (1785) uitgegeven. Hij vervolgde ook de geschiedenis der Nederlandsche vogelen van Nozeman en Sepp en maakte zich door verschillende kleine geschriften verdienstelijk. Hij was lid van het Zeeuwsch genootschap van kunsten en wetenschappen en van de Holl. Maatschappij der wetenschappen.

Men heeft van hem:

Natuurlijke historie of uitvoerige beschrijving der dieren, planten en mineralen, volgens het samenstel van den heer Linneus, met naauwkeurige afbeeldingen, 16 *stukken*, Amst. 1761, 8o.

Handleiding tot de chirurgie of heelkonst, volgens het Hoogduitsch van J. Z. Platnerus. Met vele nieuwe aanmerkingen verrijkt door M. H., Amst. 1764, 8o.

Het mikroskoop gemakkelijk gemaakt door H. Baker, 3de druk met pl., nevens een *Aanhangsel betreffende nieuwe waarnemingen enz.*, Amst. 1778, 8o.

De echte benzöinboom en kamferboom van Sumatra, met afb. in *Verh. d. Holl. Maats. v. Wetens.*, IV, 1784, bl. 257.

Aanmerkingen over de herfstdraden, of het vliegende spinrag in de lugt in *N. Algem. Vad. Letteroef.*, 1787, D. III. St. II. bl 520.

Aanmerkingen over de rupsen, die de boomen in het voorjaar zoodanig benadeelen, dat zij in den zomer geheel vrugten bladerloos staan, en over de middelen, die men, tot voorkoming daarvan in 't werk kan stellen, t. a. p., 1786, D. I, St. II. bl. 327.

Aanmerkingen over de bloemen van den nooten-muskaatboom, met afb. in *Verh. d. Holl. Maatsch. v. Wetens.*, 1789 bl. 211.

Vertoog over de veranderlijke steenen, oculi mundi genaamd, met afb., t. a. p., 1781, bl. 311.

Beschrijving van eenige Japansche visschen en andere zeeschepselen, t. a. p., 1782, p. 311.

Bericht aangaande de echte oleum cajupoeti, inzonderheid betreffende derzelver afkomst, en hoe zij onlangs alhier van folia cajupoeti is gestookt, in *Hedend. Vad. Letteroef.* 1774, D. III. St. II. bl. 102.

Het onderscheidt der salamanderen van de haagdissen in 't algemeen, en van de gekkoos in 't bijzonder, aangetoond, met afb., in *Verh. v. h. Zeeuwsch Genoots. der Wetens.*, 1782, D. IX. St. II. bl. 305.

Beschrijv. van de Moluksche tin-erts en derzelver mijnen, t. a. p., 1786, D. XI. bl. 383.

Beschrijving van eenige Oost-Indische tin-ertsen, t. a. p., 1782, D. IX. St. II. bl. 337.

Het onderscheid der zwarte en witte peper, en afbeelding van 't gewas der staart-peper, t. a. p., D. X. bl. 604.

A. Nozeman, Nederlands vogelwerk, met derzelver beschrijving; na deszelfs dood vervolgd door M. Houttuyn en Sepp, Amst. 1824, fol. gekl. pl. 4 d.

Faujas de Saint Fond, beschrijving der proefnemingen met konstige lugtbollen; uit het Fransch met *Aanteekeningen* verrijkt door M. H., Amst. 1784, 2 d., 8o., pl.

Bedenkingen over de sterflijkheit en het getal des volks in Amsterdam, Amst. 1783, 8o.

Afbeeldingen van in- en uitlandsche houten; 18 uitgaven in 101 gekl. plat., Amst. 1791, gr. 4o.

Animalium Musaei Houthuynianae rudex, Amst. 1787.

Zie Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt; Holtrop, *Cat. Med. Chir.*, p. 150; Abcoude, *Naamreg. Aanh.*, bl. 69; Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 253; *Cat. le Roy*, T. III. p. 1069.

HOUTTUYN (W.), Med. Doctor te Hoorn, gaf in 1742 eene nieuwe uitgaaf van het *Vaderlijk geschenk of testament verklaring van 't vijfde gebod* van Pieter Jansz. Twisk, met een voorrede in het licht.

Zie Abbing, *Verv. op Velius*, bl. 18.

HOUTUYN (Mr. Adriaan), te Amsterdam geboren, bloeide in 1681, was waarschijnlijk advokaat te 's Hage. Uit zijne uitgegeven geschriften blijkt dat hij de gewijde en ongewijde geschiedenis, het natuur- en volken regt beoefende. Men heeft van hem:

Politia contracta generalis, Notis illustrata; seu de singularum, ante Imperia instituta, et summarum Potestatum institutis Imperiis, cum inter sese, tum in subjectos jure ac potestate, temperatâ ex praeceptis naturalibus, et gentium conventionibus, Tractatus brevis et succinctus, Authore Adriano Houtuyn Jcto. Ad calcem errores Hobbesiani indicantur Hagae, Amst. 1681, 8o.

Monarchia Hebraeorum, quae est de imperio Monarchio in Populum Hebraeum, Probatio, ab Abrahamo ad dispersam Gentem, Lugd. Bat. 1685, in 24o.

In dit werkje beweert hij met Bossuet tegen Corneille Bertram, Carolus Sigonius en Petrus Cunaeus, dat de joden van Abraham af, ten tijde der regters, koningen en Maccabeërs onder een monarchale regering geleefd hebben.

Reipublicae Batavae liber primus, Periodum ab gentis initio ad Comitum usque tempora complectens, Hagae, Amst. 1689, 24o.

Zie Le Long, *Bibl. Sacra*, p. 784; *Bibl Jur. Imperantium*, p. 74; Paquot, *Mém.*, T. III, p. 499, 500; Adelung en Rotermund.

HOUVE (Jan van der), wordt gehouden voor den stichter van het huis van der Houve in Maasland. Hij leefde in het laatst der XIVde en den aanvang der XVde eeuw en diende den heer van Arkel tegen hertog Willem van Beijeren, graaf van Holland. De *Divisie Chronyk* noemt hem onder de „vrome mannen van wapenen", door van Arkel in 1405 gezonden binnen de stede van Gaspaerde en op het huis Hagestein. Hij liet na: Gerrit, die in 1435 begiftigd werd met het huis en de hofstede van der Houve met tien morgen land, de grafelijkheid en de branderheeren van Wassenaar aankomende, en Willem van der Houve (die volgt).

Zie *Divisie Chronyk* (Leid 1517), Div. 27, C. 4; Gouthoeven, *Chr.*, bl. 421, 422; v d. Kemp, *Beschryv. van Gorinchem en het land van Arkel*, bl. 165; van Leeuwen, *Bat. Ill*, bl. 991; Voet van Oudheusden, *Beschrijv. van Culenb*, bl. 45; Lud. Smids, *H. Schatk.*, bl. 168; van der Houve, *Handv. Chr.*, D. I. bl. 186; Hoogstraten, Kok.

HOUVE (Willem van der), zoon van den vorige, werd met zijn kapitein Willem, heer tot Isendoorn, luitenant van Jan van Beijeren, gevangen genomen in den strijd tusschen dezen en Jacoba van Beijeren te Gorcum, den eersten December 1417.

Zie Goudhoeven, *Chron.*, bl. 131; van der Kemp, *Beschrijv. van Gorinchem enz.*, bl. 207; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 991; Kok.

HOUVE (Vrank van der), zoon van Vries van der Houve en Maria van Coudenhoven, werd in 1529 door den graaf van Hoogstraten, als stadhouder van Holland, „gecommitteerd om in Braband en Vlaanderen koopers te zoeken eerst van *f* 3900 's jaars, mitsgaders nog andere van *f* 3000 's jaars, die bij de staten van Holland geconsenteerd waren te verregelen op de vijf steden van Holland, ten laste van den keizer." Hij huwde Agnita de Groot, dochter van Hugo de Groot en Maria van Almonde en liet kinderen na.

Zie van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 992; van der Houve, *Handv. Chr.*, bl. 189, Kok.

HOUVE (Abraham van der), zoon van Apert Fransz. van der Houve, bierbrouwer te Delft, legde zich toe op het historieschilderen, bezocht Rome, werd na zijne terugkomst vaandrig bij de schutterij zijner geboortestad, waar hij 15 Februarij 1621 in den ouderdom van 45 jaren overleed.

Zie R. Bostet, *Beschrijv. van Delft* (Delft 1729); Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en vlaams. Kunsts.*, D. III., bl. 759.

HOUVE (Apert Fransz. van der), vader van den vorige, bierbrouwer te Delft, leerling van Frans Florisz., kunstschilder van Antwerpen in 1570 overleden, beoefende de schilderkunst uit vermaak en bootste de schilderijen van zijn meester zóó na, dat liefhebbers „er al zoo grooten smaak in vonden als in het werk van dezen."

Zie R. Bostet, *Beschrijv. van Delft*, bl. 777; Van Mander, *Lev. der Schild.*, bl. 242, *b.* (uitg. van de Jongh), D. I. bl. 352; Kramm, t. a. p.

HOUVE (Salomon van der), zoon van den vorige, had aanvankelijk van 1558 tot 1564 het burgemeesterschap binnen zijne geboorteplaats Schiedam bekleed, doch was, uithoofde van zijne verdraagzaamheid en toegevendheid jegens de hervormden bij de Roomsche geestelijkheid zeer gehaat; deze wist te bewerken dat hij bij den hove van Holland wegens ketterij aangeklaagd en veroordeeld werd, ten gevolge waarvan hij van zijnen post ontzet werd en zeven jaren in de gevangenis op de voorpoort te 's Gravenhage moest doorbrengen, omstreeks denzelfden tijd dat de vier bekende priesters Adriaan Janse, Huibert Adriaansz., Wouter Simonsz. en Sibrandus Jansz., pastoors van IJsselmonde, de Lier, Monster en Schagen, insgelijks wegens ketterij aangeklaagd en veroordeeld, te 's Hage geworgd en daarna verbrand zijn. (Men zie P. Bor, *Ned. Hist.*, V Boek; Hooft, *Ned. Hist.* p. 211; Brandt, *Hist. der Reform.*, I D. X B. p. 510.)

Van der Houve op eene even gelukkige als wonderdadige wijze uit zijne gevangenis ontsnapt zijnde, voegde zich, naar Duitschland gevlugt zijnde, bij de Watergeuzen en werd in 1572 bevorderd tot scheepskapitein, in welke hoedanigheid hij met den graaf van Lumeij den Briel heeft helpen innemen.

Eindelijk tot zijne vorige ambtelijke betrekking teruggekeerd, is hij bailluw en schout van den Haag geworden, alwaar hij in 1584 is overleden.

Zie van der Houve, *Hands. Chr.*, bl. 188; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 992; van Alkemade en van der Schelling, *Beschrijv. van den Briel*, bl. 374; Cleijn, *Dankoffer*, bl. 38; De Riemer, *Beschrijv. van 's Gravenh*, D. III. bl. 45; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VI. bl. 345; van Groningen, *Geschied. der Watergeuz.*, bl. 128, 251; Hoogstraten, Kok.

HOUVE (Gideon van der), broeder van den vorige, was raad en rentmeester-generaal van Gelderland en huwde Maria, dochter van Cornelis van Borssele. Hij liet kinderen na.

Zie van der Houve, *Handv. Chr.*, bl. 188; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 992; Hoogstraten, Kok.

HOUVE (Carel van der), zoon van den vorige, sneuvelde bij het leger van Ostende in 1605. Hij huwde Johanna van Voorst, die hem ééne dochter schonk.

Zie van der Houve, *Handv. Chr.*, bl. 188; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 993; Hoogstraten, Kok.

HOUVE (Jonker Matthijs van der), schildknaap,

heer tot Campen, zoon van David van der Houve en Johanna, dochter van Matthijs Croeser, ridder, en van Anna Schorf, werd in 1577 te 's Hage geboren. Hij is de schrijver van de

Handvest of Charterchronyck van de landen van Oud-Bataviën, Oud-Vriesland, Oud-Francenland. Nu Holland, Zeeland, West Vriesland en de andere Vrieslanden, Gelderland, Utrecht ende Over-IJsel, maeckende het vrije heerschende vereenighde Nederland, 2 d., Leyd. 1636, 's Gravenh. 1638, 2de verm. en verb. druk Leyd. 1646, fol.

Het 3de, 4de en 5de deel of *Vervolg op de twee reeds uitgegeven deelen zijnde de originele copie door den auteur zelven geschreven en ter uitgave gereed gemaakt, loopende van* 863—1482, *benevens een afzonderlijk memoriaal der voornaamste zaken*, bestaat in hands.

Nog komt voor *Handvesten, privilegiën ende costuijmen der stede en lande van Toole, geschreven door Jhr. M. v. d. H. en vermeerderd door K. van Alkemade en P. van der Schelling*, hs. fol., 2 stukken, thans in bezit van Mr. Bodel Nyenhuis.

Hij huwde 1. Elisabeth van Steenhuijs, dochter van Joost van Steenhuijs en van Françoyse van Maschereel Wijnandtsdr., 2. Pieternella de Heere. Hij liet twee dochters, Johanna en Anna Pieternella van der Houve, na.

Zie van der Houve, *Handv. Chr.*, bl. 188; van Leeuwen, *Bat Ill.*, p. 993; Hoogstraten, Kok; Bodel Nijenhuis, *Biogr. Lijst van Plaatsbeschr.*, Nr 46, 2104; *Cat. C. van Alkemade en P. van der Schelling*, bl. 40; *Cat. eener belangr. verzam. van Boek. van B. Scheurleer*, Dec. 1844, bl. 124; van der Chijs, *Munt. van Holl. en Zeel.*, bl. 114.

HOUVEN (Hendrik Christiaan van der), zoon van Johannes Henricus, predikant te Nieuw-Beijerland, en van Elisabeth van Gennep, werd aldaar den 26 November 1773 geboren, en overleed te 's Hage, op het huis ter Noot, den 9 December 1852.

Hij begaf zich vroegtijdig naar Rotterdam, om zich aan den koophandel toe te wijden, en slaagde daarin bij uitnemendheid. Gedurende het bestaan van de regtbanken van koophandel werd hij daarvan president, terwijl hij de oprigting der Nederlandsche handelmaatschappij de keuze van zijne majesteit Willem I zich op hem, als directeur dier maatschappij voor Rotterdam, vestigde. Niet dan noode voldeed hij aan die roepstem, omdat hij aan Rotterdam, met zijn gezin, door zoo vele banden van vriendschap en bloedverwantschap verbonden was. Eenmaal echter te 's Hage, en ofschoon daar zeer tot zijn genoegen, ijverde hij onophoudelijk voor de verplaatsing der handelmaatschappij naar Amsterdam, vermits hij het voor de belangen dier inrigting onbestaanbaar beschouwde, dat zij hare werkzaamheden niet onmiddelijk ter plaatse uitoefende, alwaar handel gedreven werd. Opvolgend staatsraad in buitengewone dienst, lid van de eerste kamer der staten generaal, commandeur der orde van den Nederlandschen leeuw, verwierf hij inzonderheid als president der Nederlandsche handelmaatschappij eene zeldzame mate van achting, goedkeuring en vertrouwen gedurende vele jaren. In een bijzonder berigt omtrent hem in het *Dagblad van 's Gravenhage*, van 13 December 1852, dat in het algemeen omtrent zijne verdiensten en edele hoedanigheden, lezenswaardig is, vindt men aangeteekend, dat hij het was die voor het eerste jaar de balance der Nederlandsche handelmaatschappij opmaakte, dat meesterstuk van naauwkeurigheid, zooals van Ouwerkerk de Vries, die noemde in zijne *Verhandeling over den Nederlandschen koophandel*, Haarl. 1827, bl. 238 en 239. In den handel, in het verband van Java met het moederland, zag hij voor beiden bronnen van welvaart en voorspoed. Ernstig waarschuwde hij tegen alle pogingen om die banden los te maken.

Hendrik Christiaan van der Houven, huwde te Rotterdam, op den 17 Mei 1802, Johanna Elisabeth van Gennep, zijne volle nicht, (geb. 1778, overl. 1850) zuster van mr. Arnoldus van Gennep, reeds in dit woordenboek vermeld, en liet in de vrouwelijke lijn onderscheiden afstammelingen na, daar een eenige zoon naauwelijks den leeftijd van twee jaren mogt bereiken. Zijn portret bestaat.

Partic. berigt.

HOUWAERT (Jan Baptiste) van zijn geboorte of afkomst is niets bekend; maar bij het ontstaan der Spaansche onlusten vinden wij hem te Brussel, waar hij omgang had met de aanzienlijksten des lands en als raad en rekenmeester van Brabant onder de patriciers gesteld werd. Waarschijnlijk was hij aan een der kamers van rhetorica als factor, deken of welligt als beschermer verbonden, althans bij de blijde inkomste des prinsen van Oranje, dat is bij de verheffing van Willem I tot ruwaard van Brabant, zien wij hem een bedrijvig aandeel nemen in de feestviering der rederijkers, die hij met groote voldoening der gemeente aller voortreffelijkst bestuurde. Een jaar later gold het de blijde inkomst van Matthias en de benoeming van Willem I tot stedehouder des aartshertogs, eene benoeming die de prins vooral aan het volk van Brussel te danken had, en van de zijde der rederijkers wederom plegtig gevierd werd. Houwaert beschreef zoowel de eene als andere feestelijkheid en vlocht er zijne verzen door heen, en zoo ontstonden er een paar monographien, voor een betere kennis van dien tijd van belang. Als een groot voorstander van Matthias en den prins van Oranje hechtte Houwaert zich ook aan Marnix van Aldegonde en vertaalde zijne beroemde oratie voor de Duitsche rijksgrooten te Worms gehouden. Ter verdediging van Brussel opgeroepen, bestuurde hij de fortificatien, deed zijne ronden en wachten en schreef, onder het rumoer der wapenen verschillende gelegenheidsstukken en andere gedichten, o. a., *Pegasydes Pleyn en Lusthof der Maechden*, waarin hij betoogde hoe dat de schoone sexe dikwijls in groot gevaar is en niet beter kan beminnen dan God. Onuitputtelijk was de goedkeuring en lofspraak der Brabantsche rederijkers op dit werk. Men noemde hem een anderen Homerus.

Ofschoon Houwaert zich als arm voordeed, bezat hij echter, behalve zijn vaderlijk erfdeel, aanzienlijke goederen, die hem, bij huwelijk met Catharina van Couwenberg waren aangekomen. Reeds in 1560 kocht hij den zoogenaamden Wijngaertsberg te St. Josse ten Node, een der voorsteden van Brussel, waar ook Granvelle zijn villa had. Hij vereenigde den Wijngaertsberg met den Strytbeemt en bouwde er Kleyn Venegien, waar hij zijn *Lusthof der Maegden*, *de vier Wterste*, *de generalen loop der werelt*, *Paranesis Politica* en *den Handel der Amoureusheyt* bewerkte.

Bij de overgave der stad vinden wij Houwaert, die zoo veel tot hare verdediging beproefd had, in de commissie van verdrag, 1585. Later voltooide hij nog eenig dichtwerk, dat hij aan den hertog van Parma opdroeg.

Hij overleed den 11 Maart 1599 in den ouderdom van 68 jaren, en werd in de kerk te St. Josse ten Node, waar ook zijne vrouw begraven is, met veel plegtigheid bijgezet. Een sierlijke grafsteen vertoont ons den stichter van Kleyn Venegien, in het gewaad van een tuinman, waar boven zijn spreuk: Inter utrumque tene (Houd Middel Mate). Ook vervaardigde Joannes Rochius een Latijnsch grafschrift op hem. De afbeelding van J. B. Houwaert vindt men met zijn blazoen en zinspreuk op een der gedenkpenningen op hem bij van Loon voorkomende en op het titelblad van *Pegasydes Pleyn*. Als rederijker was hij een der beste navolgers van Matthijs de Casteleyn en de roem Brusselsche kamers. Sweertius noemt hem *poeta Belgicus inter primos*. Zijn poëzy is echter weinig meer dan berijmd proza, terwijl de onderwerpen die hij behandelde, van groote belezenheid getuigden. Ook in Noord Nederland werden zijne gedichten, blijkens de menigte herdrukken, met graagte gelezen. Hij schreef:

De triumphante inkomste des prince van Oranje 23 *Sept.* 1577. *Rhetorickelyck ghecomponeert door J. B. H.*, Antw. Ch. Plantijn, 1578, 4o.

Sommaere beschryvinge van de triumphelcyke inkomst van den doorluchtighen ende hooghgeboren aertshertoghe Matthias, binnen die princelycke stadt van Bruesele in 't jaer 1578,

den 18 *Jan., mitsgaders die tooneelen, poincten etc. gheinventeert ende ghecomponeert deus J. B. H.*, Antw., Ch. Plantijn, 1579, 4o., met de portretten van Matthias en Willem I.

Oratie der ambassadeuren van den doorluchtighen Prince Matthias, aertshertogh van Oostenrycke, verhaelt in den rijckxdach, ghehouden tot Worms, Rheterijckel in ons Nederl. tale overghestelt door J. B. H., Antw., Ch. Plantijn, 1578, 4o.

Milenus clachte, waerinne de groote tirannye der Romeynen verhaelt ende den handel van desen tegenwoordigen tijt claerlijck ontdekt wordt, met gelycke Clachte van den Ambassadeur der Hebreen en d' Antycke Tafereelen, Antw., W. Silvius, 1578, 4o., Dordr. 1577, 4o., 1598, 4o.

Den val ende opstand van den Coninck ende Prophete David met bijvoegh. van 7 *leedtuygende Psalmen*, Gendt 1620.

Annius en Lucius, Antw. bij Plantijn, 1579, 4o.

Die clachte ende troost van Belgica, Rhetorijckelijck gheinventeert bij J. B. H., Bruesele 1583, 4o.

Pegasydes pleyn en lusthof der Maechden, gheinventeert ende Rhetorijckelijck gecomponeerd bij J. B. H., Antw. Ch. Plantijn, 1582—1583, 4 d. 4o., met pl., Leiden 1611, 2 d., Rotterd. bij Jan Leendertse Berewout, Ao. 1615, 2 d. 8o. Achter aan staat *gedrukt tot* Leyden bij Uldinck Cornelisz. en Cornelis Abrahamsz., Ao. 1614, het titelblad, waarop het portret, is door W. Delft gegraveerd, Delft 1622, 8o., 1623, 2 d., 4o., Antw. 1684.

De vier uterste van de doot, van het oordeel, van d' eeuwiche leven, van de pyne der hellen, schrifturelyck gheinventeert ende rhetorijckelijck gecomposeert bij J. B. H. conseillier enz., Antw. C. Plantijn, 1583, 4o., 's Hage 1605, 1613, 1614, 4o., Leeuw. 1614, Amst. 1616.

Wibrandt Michiels vervaardigde eene bloemlezing van dit werk, nog in hands. aanwezig, getiteld: *Schrifttuurlicke rymen, leerende hoe een christen mensche hem teegen des bedrieghlijken weerelts ende vleesche aenlockende lusten des duyvels tentatiën ende kettersche vervoeringen in waren gelove, hope ende liefde met becommernisse zyner zalicheyt zall wapenen ende draghen, getogen uyte* 4 *uterste, met grooten arbeyt rhetorijckelijck gecomponeert, door den vermaerden ende constigen Nederlantschen poëet heere J. B. H., in 't kort vervaet ende in deesen ordre gestelt door Wibrant Michiels van Beetgum*, Ao. 1616.

Nog vindt men:

Summa ende bekentenisse christelycker leer der predicanten die in Oost-Frieslandt omtrent tachtentich jaren voorleden, opentlyck ghepredickt ende gheleert hebben enz. Met noch een schoone bekentenisse. Schriftuerlijck inventeert ende rhetorijckelijck ghecomponeert bij Johan Baptiste Houwart conselier ende meester ordinaris van die reeckeninge des hertochdoms Brabandt beschreven in zijn boeck van de vier utersten des menschen, in Anno 83 t' Antwerpen gedruckt bij Christoffel Plantijn, door Casparum Coolhaes, Anno 1603, 4o.

Den generalen loop der werelt begrepen in zes vermakelijcke boeken. De 1ste uitgave waarschijnlijk omstreeks 1582, Amst. 1602, 4o., 1612, 4o.

Paranesis Politica, Polytsche onderwysinghe tot dienste van alle menschen, om te gebruycken matigheid in voorspoet en standvastigheid in tegenspoet, Leeuw. 1614.

De handel der Amoureusheyt, inhoudende vier poëtische spelen van Sinne, van Jupiter en Yo, Brussel 1583, 4o.

Den handel der Amoureusheyt, inhoudende vier poëtische spelen: 1. *van Aeneas ende Dido*, 2. *van Narcissus ende Echo*, 3. *van Mars ende Venus*, 4. *Leander ende Hero, poëtelijck geinventeert ende rhetorijckelijck ghecomponeert door heer ende meester Johan Baptiste Houwaert.* Tot Rotterdam bij Jan van Waesberghe, Ao. 1621, 8o.

Goddelycke utile instructie, Antw. J. de Laet, 1562, 1582, 4o.

Retrogatie incarnatie, Antw. 1563, 4o.

Remedie der liefde door Ovidius rhetorijckelijck overgeset, Brussel 1583, 8o.

Den wellecomme en congratulatie van den hoochgeb. vorst Ernesto, des roomschen keysers broeder (door L. B. H.), Bruessel, J. Mommaert. — *Houwaerts Moralisatie op de coemst van denselven prince*, Ibid id. 1594.

't Huwelijk van de Discrete Jonkvrouwen, 4o., door Abcoude vermeld.

Zie *Biogr. Univ.*, Jöcher, Adelung, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt; Sweertii *Ath. Belg.*, p. 69; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 394; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 571; Siegenbeek, *Bekn. Geschied. der Ned. Lett.*, bl. 64; van Kampen, *Bekn. Geschied der Ned. Lett. en Wetens*, D. I. bl. 212, 213; Willems, *Verhand. over de Ned. Taal en Letterk.*, D. I. bl. 286 volgg.; de Vries, *Geschied. der Ned. Dichtk.*, D. I. bl. 50; Kops, *Korte schets der geschied. der Reder.*, D. I. bl. 57; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. I. bl 424; Snellaert, *Schets eener Geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 36, 75, 88, 89; IJpeij, *Geschied. der Ned. Tale*, D. bl. 401; van Loon, *Nederl. Historiep.*, D. I. bl. 245; Hense en Wauters, *Hist. de la ville de Bruxelles*, T. I. p. 465, 575, T. III. p. 602; Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelw.*, D. IV. St. I.; *Friesche Volksalm.* 1846, bl. 409; J. Verheijden, *Afb. van Mann. die den Rooms. enz.*, bl. 96; IJpeij en Dermout, *Ges. der Herv. Kerk*, D. I. *Aanteek.*, bl. 91; Kist en Roijaards, *Archief*, D. IV. bl. 143, D. VIII. bl. 183; *Joh. Bapt. Houwaert*, *door Prof.* L. G. Visscher, in *Berigten van het Hist. Genoots. te Utrecht*, Jaarg. I. en *Aanteek.* van Mr. van Dam van Noordeloos op dit stukje in *Kron. van het Hist. Genoots.*, 2e Jaarg., bl. 93 volgg.; Brandt, *Dagwijz der Geschied*; M. Adam, *Vitae Jurisc.*, p. 70; Bayle, *Dict.* voce H. Mileg; *Cat. Bibl. Harleyana*, mss. T. II. p. 691, Nr. 2419; *Cat. v. Henskens*, Nr 5, bl. 1; *Cat. Bibl. Reg. Hag.*, 1838, p. 134, Nr. 1859; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 216, 217; *Cat. der Bibl. van v. Hulthem*, D. IV. bl. 118, 119, 325, 338; *Cat. Meerman*, T. II. p. 170, Nrs. 556, 558, 559, p. 178, Nr. 2206; *Cat. Wachendorf*, p. 54, Nr. 613, 669; *Cat. Hoeufft*, bl. 76, Nrs. 951, 952; *Cat. Röver*, T. I. p. 290; *Cat. J. Schouten*, bl. 99; *Cat J. v. Voorst*, D. III. bl. 44; *Cat. v. d. Aa*, bl. 67; *Cat. Koning*, D. II. bl. 330; *Navorscher*, D. V. bl. 248; D. VI. bl. 27, 28, 82, 143; Schotel, *Geschied der Reder.*, D. bl. 75; Abcoude, *Naamreg.*, *Aanh.* bl. 105; Muller, *Cat. van Portr.*

HOUWAERT (Hermes) minderbroeder, lector in de godgeleerdheid te Leuven, overleed 12 December 1567 te Mechelen, waar in hands. van hem bewaard werd:

Commentarius in lib. I *et* II *Sententiarum.*

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 385; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 479.

HOUWAERT (J. P.) gaf in het licht:

Henr. Bunting, *Itinerarium S. Scripturae. Dat is een Reijsboeck over de gansche Heylighe Schrift.* Haarl. J. Casteleyn 1614, 4o.

Zie Muller, *Cat. van Godgel. Boek.*, bl. 53.

HOUWARDA (Menno) of Menne van der Munte, een der edelen uit de Ommelanden en het Oldampt, die zich (1400) verbonden en deze landen aan hertog Albert opdroegen. De woede der Schieringers hierdoor gaande gemaakt, verdreef ze en dwong ze het land te verlaten. Het slot van Houwarda te Termunte (te Klein-Termunte) werd bemagtigd en door de stad Groningen, tot groot verdriet der Ommelanders, in bezit gehouden. Later keerde hij terug, doch werd in 1417 door keizer Sigismund mede in den rijksban begrepen, waaruit ook hij in 1419 werd ontslagen. In 1422 was hij onder de Vetkoopers, bewesten en beoosten den Eems en in Groningen, in een bijeenkomst der wereldlijke en geestelijke staten tusschen de Wezer en Stavoren te Groningen om over eenen vrede met de Schieringers over de Lauwers te handelen.

In 1426 behoorde hij tot de vergadering van Oostfriesche hoofdelingen, waarin besloten werd de dijken in het Oldambt en in Reiderland langs den Dollard te maken en de oude gebruikelijke wetten, regten en gewoonten, tot groot voordeel des lands, weder in te voeren.

Zie U. Emmius, *Hist. Fris.*, p. 241, 266, 289; Occo Scharl, *Kronyk van Vriesland*, bl. 167, 168; Beninga, *Historie van O. Friesl.*, bl. 214, 215; Mieris, *Charterb.*, D IV. bl. 621; Westendorp, *Jaarb. van en voor de Prov. Groningen*, D. I. bl. 301, 308, 309, 353, 365, 441.

HOUWARDA (Ailco) van Termuntem, hoofdeling van het Klei-Oldambt, ontmoeten wij in 1436 op eene bijëenkomst op het slot de Holm te Termuntem en later te Emden gehouden om de geschillen tusschen de Groningers

en de Hamburgers te Emden te vereffenen. Men kon echter aldaar tot geen besluit komen, wijl Aylco en Eppo Gockinga te Zuidbroek, weinig tot inschikkelijkheid jegens Groningen, van welke stad zij oordeelden zeer onbillijk behandeld te worden, genegen waren. Althans legden zij den handel dier stad allerlei beletselen in den weg. In 1437 werd echter door Edzart Elirksema van Grietzijl, het geschil bijgelegd, doch Ailco behield de Hamburger bezetting op zijn kasteel te Termunten, die hij er gedurende de oneenigheden in gelegd had, en waarmede hij op het grondgebied van Groningen plunderde en stroopte.

Daar de bezetting steeds voortging met den handel der Groningers hinder en nadeel toe te brengen, besloten de Groningers ze onverwacht te overrompelen, dat ook gelukte. Ailco was nu genoodzaakt toe te geven. Hij gaf zijn burg met 200 jukken land der stad Groningen ten onderpand, totdat alles door van wederzijds gekozene scheidslieden zou zijn vereffend. Hij overleed kort na deze overeenkomst in 1440.

Zie Ubbo Emmius, *Hist. Fris.*, p. 341, 343, en de *Agro Frisiae*, p. 30, 32 (ed. in fol); B Alting, *Lofrede*, bl. 93, 94; Fokke Sjoerds, *Jaarb. van Friesl.*, D. V. bl. 194, 226; Schotanus, *Chron. van Vriesl.*, bl. 227, 288; *Tegenw. staat van alle volken*, D. I bl. 57; Westendorp, *Jaarb. van en voor de Prov. Groning.*, D. II. bl. 483, 489, 491; Arend, *Vad. Geschied.*, St. III. bl. 193, 197, 198; v. d. Chijs, *de Munten van Groningen, Friesland en Drenthe*, bl. 389, 393, 403, 404.

HOUWARDA (Jaerich) Groningsch edelman, zat 33 jaren gevangen op de galeijen van Spanje omdat hij onder Brederode gewapend tegen de Spanjaarden was opgestaan, In 1601 werd hij als apointé geplaatst op de groote galei, met *ƒ* 14 maandelijksch tractement en belofte van bevordering, waarschijnlijk wel door tusschenkomst van de staten generaal, aan welke 31 Maart 1601 een aanbeveling uit Groningen en Ommelanden gekomen was.

Zie *Navorscher*, D. IV. bl. 266.

HOUWENINGEN (Elsje van), brave en schrandere dienstmaagd van Huig de Groot, wier geboorteplaats en geboortejaar onbekend bleven, in weerwil er onderzoek naar gedaan is, zoo te Dordrecht als te 's Hage. Zij is vermaard door het deel dat zij nam aan de ontvlugting van de Groot uit Loevestein. De geschiedenis schrijft de uitvinding van het middel, dat de Groot de vrijheid bezorgde aan zijne vrouw toe; doch Stolker meldt daaromtrent het volgende: „Onder een zeer aanzienlijke menigte van papieren, uit de nalatenschap van wijlen Geraert Brandt en zijne zonen Kasper en Johannes Brandt herkomstig en onder mij berustende, bevindt zich een blad in folio, beschreven met de hand van Kasper, den schrijver van het leven van Grotius. Dit blad nu behelst een gedeelte of wel den aanvang van het verhaal van zijne ontkoming, en komt, wat de laatste helft betreft, overeen met hetgeen daarvan in het gedrukte werk te lezen is; doch de eerste helft meldt de aanleiding om op de list te denken, waarvan het gedrukte geen woord rept. Elsje namelijk komt daarin voor, als vertellende aan de Groot en zijne vrouw, dat zeker vader aan zijne dochter den omgang verbood met eenen jongman, die bij haar den vrijer speelde, en, staande de verkeering, door eene bankbreuk schade geleden had; doch dat de gelieven den vader door een list verschalkten. „De dochter (dus luiden de woorden van Brandt) hem liefhebbende en niet willende verlaten, maakte telkens gelegentheid, om hem ten huize van een zekere weduwe, een van haar beste vriendinnen te spreken, welke weduwe uitvond hem in een koffer te doen, en, voorgevende eene reis naar buiten te willen doen, den vader van de vrijster te verzoeken, dat koffer te willen bergen, 't geen toegestaan zijnde den verliefden jongman den weg baande om met het koffer in huis en op de vrijsters kamer te geraken. Op het hooren van deze vertelling (zoo vervolgt Brandt) beginnen de heer de Groot en zijne vrouw te lagchen; 't geen Elsje ziende, haren heer te gemoet voerde: *Ik weet wel waarom gij lacht, gij zoudt ook op zulk een wijze met een koffer, wel uit dit kasteel gedragen willen zijn.* Hierop begon de vrouw van de Groot dit stuk met haar gemaal te overleggen. enz."

Elsje volgde de Groot naar Parijs, waar zij meer als vriendin dan als dienstmaagd werd bejegend. Maria van Reigersberg maakte meermalen in hare brieven van haar gewag.

Zij huwde 10 Aug. 1625 te 's Hage, waar zij toen woonde, met Willem van de Velde, bij wien zij kinderen had.

Er bestaan monographiën van Elsje, waarin echter niets meer voorkomt dan de geschiedenis mededeelt. Ook is zij meermalen bezongen en hare trouw en moed op het tooneel gebragt door Frederik Duym in *de dry deelen van Huig de Groot* enz., Amst. 1762.

Zie, behalve Brandt, Burigny en andere levensbeschrijvers van Grotius, *Iets ter verbetering der naamstelling onder de portraiten van Willem van der Velde en Elsje van Houwening, zoo als dezelve zijn geplaatst in den Almanak voor het Schoone en Goede voor* 1822, met haar portret en dat van haren man door Jacob Scheltema in zijn *Geschied- en Letterk. Mengelw.*, D. III. St. II. bl. 229; A. Stolker, *Onbekende bijzonderheid wegens Elsje van Houwening, bij de Groot's verlossing van Loevestein*, in *Alg. Vaderl. Letteroef.* 1809, *Mengelw.*, bl. 36 volgg.; *Navorscher*, D. I. bl. 220, D. II. bl. 102, 163, 258.

HOUWENINGEN (J. van), schreef:

Verhand. over het verdiepen van het Y. Met kaart. Amst. 1777, 8°.

Zie *Cat. der Bibl. van Amsterd.*, bl. 387.

HOUWENINGEN (Erasmus van) was volgens zijn eigen verhaal in de voorrede van het ten jare 1597 te Leyden bij Fr. van Ravelinghen uitgegeven *Penninckboeck* enz., toen sedert 17 of 18 jaren inwoner der stad Dordrecht, terwijl hij elders zegt: „dat het toen meer als 50 jaeren was, dat hij zich op geschiedenissen te lezen had beginnen toe te leggen, en eene munt- en penningverzameling aan te leggen, terwijl diverse groote heeren hem hadden verzocht de Hollandsche munten afgebeeld in het licht te geven." Men mag alzoo aannemen dat van Houweningen omstreeks 1540 het eerst het levenslicht heeft aanschouwd. Verder is ons niets van den man bekend als dat hij te Dordrecht het beroep van zilversmid en graveur zou hebben uitgeoefend. Hij droeg zijn werkje, dat in 4°. gedrukt is, op aan de heeren staten van Holland, mitsgaders de heeren schout, burgemeesters en regeerders der vermaarde stad van Dordrecht." De eerste druk is tamelijk zeldzaam, de tweede minder. Cornelis van Alkemade heeft het later in zijn *Muntspiegel der graaven en graavinnen van Holland* bijna geheel overgenomen en aangevuld.

De titel van Houweningen's werkje is:

Penninck-Boeck, inhoudende alle figuren van zilvere ende goude penningen, gheslaeghen by de graeven van Hollandt, van Dierick de 7e van dien naem tot Philippus van Bourgondiën toe, met het leven in 't cort van deselve graeven.

De tweede uitgaaf, Rott. 1627, voert tot titel:

Penningboek ofte wegwijser der Kronyken van Dirk de VIIe *van dien naam enz. Met een korte Kronyke tot op deze tegenwoordige tijd, welke aanwijsen sal de navolgende schrijvers. E. van Meteren, de oude kronyk van Holland, P. Borre, P. Schriverius, Korn. van Kation, Joh. Sleidanus, Seb. Vrank, Tooneel der Keiseren, Ad. Junius, Rijmkronyk, Oud Bataviën, Ellert de Veer, Joh. Westerbroek, W. Baudartius, enz.*

Zie Gouthoeven, *Chron.*, bl. 240; Boxhorn, *Theatr. Holl.*, p. 167; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, i. v.; Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 228; Pars, *Ind. Batav.*, bl. 323, 324, 325; Alkemade, *Holl. Muntkron.*, Voorr.; L. Smids, *Schatkamer der Nederl. Oudh.*, o. h. w. *Munt*; Westendorp, *Jaarboek. van en voor de Prov. Groning.*, D. II. bl. 688; Vogt, *Cat. libr. rar*, p. 354; P. O. van der Chijs, *Tijdschr. van algem. Munt- en Penningkunde*, D. I. bl. 426—428; Dez., *Munten der Heeren en Steden van Overijssel.* bl. 168; *De Munten van Friesland, Groningen en Drenthe*, bl. 93, 112; *De Munten van Holland en Zeeland enz.*, bl. 77, 85, 147, 187, 198, 199, 201, 303, 313, 338, 360, 364, 384, 385, 387, 556; *Handel. van het Prov. Genoots. van Kunst. en Wetens. in Noordbrabant over het jaar* 1861, bl. 60.

HOUWENS (Louis), resident van den staat aan het

hof van Portugal, overleed tusschen den 7 en 8 Jan. 1731. Van Wijn vermeldt zijn gevoelen over den handel der Portugezen in de Bahia.

Zie *Levensbeschr. van ber. en gel. Mann.*, D. IV. bl. 90; van Wijn, *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XVIII. bl. 120.

HOUWING (Klaas Koenders), landman uit Drenthe, is bekend door zijne dapperheid, betoond bij het beleg van Coevorden door de vrijwilligers in 1814. Hij en de maire van Dalen hielden, bij eenen bevolen storm, in het wijken van hun corps moedig stand en tot driemaal toe door de Franschen tot overgave opgeëischt, velden zij hunne aanvallers met kogel en sabel neder.

Zie J. Konijnenburg, *Nat. Gedenkb.*, bl. 365.

HOUWING (Jan) werd omstreeks 1809 te Meppel geboren. Na zich reeds als student bij het vaderland verdienstelijk te hebben gemaakt, door, in de dagen van den Belgischen opstand, als vrijwilliger bij de flankeur-compagnie der Groninger-studenten de wapenen te dragen en den tiendaagschen veldtogt mede te maken, werd hij den 3 Maart 1832 aan de Groninger hoogeschool, na de verdediging eener dissertatie *de morbis cordis sympatheticis*, met den meesten lof tot medicinae en kort daarop tot artis obstetricae doctor benoemd. Ofschoon hij, zich te Heerenveen vestigende, binnenkort eene drukke praktijk verkreeg, wist hij echter tijd te vinden tot verdere beoefening van de wis- en natuurkundige wetenschappen, in welke hem reeds als student eene eervolle onderscheiding was ten deel gevallen wegens een antwoord op de wiskundige prijsvraag aan de Groninger hoogeschool, in den jare 1829, uitgeschreven, en tot het schrijven eener uitgewerkte dissertatie *de theoria elementi apparatus Voltaici*; na de verdediging waarvan hij in den jare 1835 met den meesten lof tot artium liberalium magister en philosophiae nat. doctor bevorderd werd. Het genootschap tot bevordering van genees- en heelkunde te Amsterdam benoemde hem in 1841 tot haar medelid. Bij de vacature aan het athenaeum te Franeker, in den jare 1842, door het overlijden van den hoogleeraar Ens ontstaan, viel hem de eer te beurt van door curatoren mede te worden voorgedragen, om dat professoraat te vervullen; het is bekend dat de vernietiging van de laatste overblijfselen van een zoo beroemde en bloeijende Friesche hoogeschool die voordragt zonder gevolg deed blijven. In den jare 1844 werd hij benoemd tot lid der provinciale commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt in deze provincie.

Ofschoon hij door zijne buitengewone uitgebreide en drukke praktijk, welke hem dag noch nacht rust gunde, den tijd miste om zich door wetenschappelijke werken van grooteren omvang als schrijver bekend te maken, bewijzen toch bijdragen in wetenschappelijke tijdschriften, voorlezingen en enkele brochures, niet alle met zijn naam onderschreven, dat hem noch lust noch vermogen tot grondig wetenschappelijk onderzoek ontbrak; dat hij de behoefte der geneeskunde en de middelen om haar met te meer vrucht tot heil der maatschappij, ook in geregtelijke zaken, aan te wenden, had doorgrond; bewijzen eindelijk dat hij tot handhaving der waardigheid en regten van den stand, waarvan hij de pligten zoo getrouw vervulde, de pen wel en met goed gevolg wist te voeren.

Hij overleed 3 Januarij 1845, in den ouderdom van slechts 36 jaren.

Zie *Konst- en Letterb.* 14 *Febr.* 1845, Nr. 7.

HOUX (Fouke). Den 17 Mei 1630 liep er, in Zeeland, onder den vice-admiraal Pieter Adriaensz. Ita, een vloot uit, door de W. I. maatschappij uitgerust, tot het aantasten van Brazilie. Het opperbevel over de aan boord zijnde troepen had Hendrick Loncque als generaal en admiraal te land. Ook de majoor Houx stond onder diens bevelen. Wij ontmoeten hem het eerst als aanvoerder der achterhoede, bestaande uit 965 man, in het gevecht tegen de Portugezen bij Rio Dolce en vervolgens bij de inneming van Olinda.

Zie L. van den Bosch, *Doorl. Zeeh.*, D. II. bl. 79, 80.

HOVAEUS (Antonius) of van Hove of welligt van den Hoef naar zijn geboorteplaats Egmond op den Hoef, niet gelijk sommigen willen Wormer, begaf zich in den geestelijken stand, werd monnik in de beroemde abdij zijner geboorteplaats en geraakte allengskens in zulk een hoog aanzien dat men in 1560, bij het overlijden van den abt Willem van der Goes, het oog op hem wierp om diens plaats te vervullen. Zijne verkiezing had echter niet plaats, wijl deze abdij met het nieuw opgerigte bisdom Haarlem vereenigd werd. Tot schadeloosstelling gaf Philips II hem de abdij van Epternach in het Luxemburgsche, waar hij, volgens Sweertius, 6 Sept., doch volgens Paquot, 8 Oct. 1568 overleed. Op zijn sterfbed vervaardigde hij deze regels, welke men in zijn grafzerk hieuw.

Hic jacet excelsi praeceptor amoris Hovaeus,
 Expectatque sui judicis ora Dei
Urna ferat flores, vernent atque omnia circum
 Corpus humi cubitet, mens colat alta polos.

Hovaeus was een zeer geleerd man, die met de meest beroemde mannen van zijn tijd, o. a., met Viglius ab Aytta in briefwisseling was. Hij beoefende de geschiedenis en toonde zich in zijne historische schriften zeer waarheidlievend. Zijne Latijnsche gedichten zijn middelmatig. Peerlkamp schreef: „Optabile esset, ut Ovidii exemplum in scribendi et rerum elegantia fuisset secutus."

Men heeft van hem:

Antonii Hovaei, *Haecmundani, Abbatis Echternasensis electi, Zuermondius, vel de temporis nostri statu ac conditione dialogus, fortasse ob amabilem rerum varietatem non iniucundus*, Leidae 1564, 12o., aan Viglius opgedragen.

De arte amandi Deum, ac essit Odarum, Hymnorum ac Precum liber, Col. 1566, 12o.

Historie van de Edele welgeborene heeren ende graven van Egmond, vyt de oude boeken bijeenvergaderd door heer Antonius Hoveus van Egmond, monnik in de selve Abdye, ende daerna Abt tot Epternach in den lande van Luxemburg, alwaer hij anno 1568 *overleden is. Als oock de lijste en korte Historie van de oude Hollandsche graven, in 't Latijn beschreven, door P. C. Bockenbergh van der Goude, nu eerst in 't Nederduitsch vertaeld*, Haarlem, bij P. Casteleijn, 1664, 4o.

B. Huydecoper en na hem J. Koning bezaten in hs.:

Die Chronycke ofte Historye der Eedele en welgeboren heeren ende baronnen van Egmont, op het corste wt die oude boucken cortelinge gevonden in de abdye van Egmont door Anthonio Houen, medebroeder derselver Abdye. Ende van daar gemaekt Abt tot Epternaken, ende is daer gerust Abt wesende, fol.

Deze chronyk eindigt met den jare 1539 en is omstreeks dien tijd zeer duidelijk op papier geschreven.

Mogelijk is het hetzelfde als dat, waarvan prof. Kist uitvoerig handelt in *Kerkhistorisch Archief* van hem en prof. Moll, D. II. bl. 81 volgg.

Hovaeus heeft nog verschillende andere werken geschreven die niet tot ons kwamen.

Zie Val Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 67, 68; Sweertii *Ath. Belg.*, p. 132, 133; Foppens, *Bibl Belg.*, T. I. p. 79, 80; Paquot, *Mém.*, T. VII. p. 320 seqq.; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 20, 21; Peerlkamp, *de Poët. Lat Neerl.*, p. 81; de Wind, *Bibl. van Neerl. Geschied.*, D. I. bl. 176 volgg., 546, Römer, *Geschiedk. Overzigt van de Kloosters en Abdijen*, D. II. bl. 66; *Cat. van Alkemade*, p. 13; *Cat. B. Huydecoper*, bl 116, Nr. 40; *Cat. J. Koning*, D. I. bl. 2, Nr. 10; *Cat. A. D. Schinkel*, bl. 24; Jöcher, Adelung, Hoogstraten, Kok, Kobus en de Rivecourt, *Chron. van het Hist. Genoots.* D. VIII. bl. 346; Glasius, *Godgel. Nederl.*, o. h. w.; Musii *Solit.*; A. Junii *Epp.*

HOVAEUS (Gerard) te Dordrecht geboren, volgens Balen, priester en een goed poëet, in 1604 gestorven.

Zie Balen. *Beschrijv. van Dordrecht*, bl 208; Schotel, *Avondst.*, bl. 99; Dez., *Illust. School te Dordrecht*, bl. 11.

HOVE (Anna van den) eene dienstmaagd, oud veertig jaren, woonde in 1597 te Brussel bij de zusters Ramparts. Alle drie werden, op vermoeden van in het stuk des geloofs niet overeen te stemmen met de R. C. kerk

in de gevangenis geworpen. De zusters hare onkunde belijdende verwierven genade; Anna, hoewel geringer van levensstand dan deze, haar in rijkdom en sterkte van geest overtreffende, voerde hare regters te gemoet „dat se een vrou sijnde, door haer aerdt en geringen staet, buiten bedenken van oproer maeken was, en ook, dit geloofde se, recht gevoelde, of, waer het anders, soo stak's in dooling, en 't waer billijk dat men 's haer ten goede hield: maer indien iemant door vreese vervoert, tegen sijn gemoedt, al waer 't schoon met waerheit te spreeken, quam te liegen, dat groot quadt stont niet den menschen, maar Gode toe te wreecken." Toen de zaak in den raad behandeld werd, zou aartshertog Albertus van Oostenrijk gezegd hebben, „volgt de plakaten," waarop zij veroordeeld werd op 't varen heiveld levend onder de aarde gedolven te worden. In de put geleid, wierp men eerst aarde op hare voeten, daarna op haar ligchaam, tot den hals toe, terwijl de Jezuiten telkens vroegen of zij zich nog niet had bedacht, en haar genade aanboden. Maar zij riep met onverschrokken moed: „die hier 't leven soekt te behouden, sal 't naemaels verliessen." Ook bad ze God om hulp tot dat de beul haar aangezigt met aarde dekte. Daarna deed hij eenige sprongen op haar ligchaam, en men hoorde haar nog zeer erbarmelijk roepen, tot groote ontsteltenis der omstanders. „De standvastigheid deser vrouwe," schrijft Brandt, „wierdt alomme met groot medoogen en lof verkondigt. Sedert zag men in de Spaansche Nederlanden niemand om geloofszaken ter dood brengen."

Zie Bor, *Ned. Oorl.*, B. XXIV. bl. 31; Grotii *Hist.*, p. 285, 286; *Hist. der Martel.*, bl. 503, 504; van Bracht, *Doopsgez. Martel.*, bl. 847, 848; van Meteren, *Ned. Hist.*, D. VII. bl. Brandt, *Hist. der Ref.*, D. I. bl. 809, 810.

HOVE (Arent van den) op *Cat. der Bibl. van J. Koning*, D. II: bl. 75, komt onder Nr. 70 voor, Arent van den Hove *voor* (over?) *de Regheeringe van de Coninginne ghedurende de minderjarichheyt van den Coninck* 1610.

HOVE (Johannes van) laatste abt van de abdij van Mariënweerd bij Arnhem, leefde in de 2de helft der 16de eeuw.

Zie Kist en Royaards, *Ned. Archief voor Kerk. Geschied.*, D. V. bl. 187.

HOVE (Johannes van) Bergensis, zoo onderteekende hij de acta der synode te Wesel, 3 Nov. 1568, waarvan hij lid was.

Zie 's Gravesande, *Tweehonderdjarige Gedacht. der Synode te Wesel*, bl. 223; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Geschied.*, D. V. bl. 460.

HOVE (Johannes van) geboren te Bousingen in West-Vlaanderen, bij Iperen, was in het laatst der 16de eeuw saaitrappier te Leyden. Hij huwde met Johanna Baudartius, zuster van den beroemden Wilhelmus Baudartius, die gedurende zijn verblijf te Leyden, in 1585 tot 1586, en na zijn terugkomst uit Duitschland 1593, bij hem inwoonde.

Zie *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. V. bl. 234—237.

HOVE (Johan van den) Geldersch edelman. In de geschillen tusschen Rudolf van Diepholt en Zweder van Kuilenburg, die zich na den dood van Frederik van Blankenheim (1426) den bisschoppelijken zetel van Utrecht betwistten, werd de eerste door de Hoeksche, de andere door de Kabeljaauwsche partij begunstigd. De Gelderschen werden weldra in deze geschillen gewikkeld. De verrassing van Amersfoort gaf aanleiding tot het verbond tusschen Zweder en hertog Arnold, en sedert de onderhandelingen te Buren vruchteloos waren afgeloopen, verzond Rudolf zijne ontzegsbrieven aan den hertog van Gelder; vele Stichtsche edelen met den graaf van Bentheim volgden zijn voorbeeld, terwijl kort daarna de Geldersche edelen, onder welke Johan van den Hove, ook de hunne aan den bisschop en het Sticht toezonden.

Zie *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. VI. bl. 145, 146; Nijhoff, *Gedenkw.*, D. IV. bl. XXII. volgg.

HOVE (M. van den) schreef:
Nederlands Treur-Toneel of vertooninge van Godts regtvaardige oordeelen over Nederlands inwoonders uytgestort, naakt met de daartoe hoorende bewijsstukken opengelegt, beginnende van den jaare 1743 *met de zeewormen en vervolgens met de strafoefeningen enoordeelen Godts tot den jaare* 1745. 4°.

Zie Abcoude, *Naaml. van Boek.*, *2de Aanh.*, bl 79.

HOVE (Marten van den). Zie HORTENSIUS (Martinus).

HOVE (Pieter van den). Zie COURT (Pierre de la).

HOVE (Fr. Petrus van) schreef:
Apologismus polemicus ad Deuter. XVII *de judice controversiarum in causis religionis*, Antv. 1582.

Zie *Cat. Hulthem*, Nr. 1937.

HOVE (Mr. Nicolaas ten), noemt zich op den titel zijner *Mémoires généalogiques* te 's Hage 1773—1775 5 vol. 8o., raadsheer, generaalmeester van de munt en curator der Leydsche hoogeschool, in welke laatstgenoemde betrekking hij in de *Geschiedenis der Hoogeschool* van den hoogleeraar Siegenbeek niet voorkomt. Op *Cat.* van van Hulthem, No. 19443, wordt dit werk „un ouvrage précieux et savant" genoemd, dat slechts in kleinen getale voor vrienden is gedrukt.

HOVE (Pieter ten), met andere doopsgezinden in 1601 omtrent Witgenstein, op bevel van Johan van Steijn, grave tot Witgenstein, heer tot Homborg, om den geloove rondom een galg geleid, gegeeseld en ten lande uitgebannen met verbeurdverklaring zijner goederen.

Zie van Bracht, *Bloed. Toon. der Doopsgez.*, D. II. bl. 803.

HOVE (A. M. ten). Terwijl Deventer nog in handen der Franschen was en de zwervende Fransche rondwacht door hare baldadigheden schrik en angst verspreidde en een corps gendarmes in Appeldoorn lag, begaf zich (wintermaand 1814) ten Hove naar Heerde, ten einde zoo mogelijk van daar een beschermwacht van de Kozakken te bekomen. Hun luitenant Gagerine, die verstaanbaar Duitsch sprak, kwam met hem terug om zich van den toestand der zaken te verzekeren. Den 22 December verscheen reeds een bende Kozakken met den genoemden officier aan het hoofd. Op de tijding dezer aannadering nam de bezetting de vlugt en terstond beraamde men het ontwerp zich van de naburige vorstelijke lustplaats het Loo, in naam van den Prins van Oranje te verzekeren.

Zie Konijnenburg, *Nat. Gedenkb. der hernieuwde Ned. Unie*, bl. 438.

HOVE (Michiel ten), zoon van Nicolaas ten Hove en Cornelia Fagel, pensionaris van Haarlem, werd in 1640 aldaar geboren en was in 1664 in dienst der West-Indische compagnie. In 1672 werd hij pensionaris van Haarlem, was zeer gehecht aan zijn oom Gaspar Fagel en werd in de vergadering van Holland in veel gewigtige zaken gebruikt.

Toen deze (1688) overleed, werd hem, schoon zeer tegen het gevoelen van Holland, voorloopig het ambt van Raadpensionaris opgedragen, en waarschijnlijk zou hij, die zeer in gunst van Willem III stond, Fagels opvolger geworden zijn, zoo hij niet staande de deliberatiën hierover den 24 Maart 1689 overleden was.

Zie *Holl. Merc.* 1688, bl. 166; Aitzema, *Saken van Staet en Oorlog*, D. V. bl. 213; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XV. bl. 471; Scheltema, *Staatk. Nederl.* i. v.; Kobus en de Rivecourt.

HOVE (Willem van der), heer van Wedde, Westerwolde (hij kocht in 1617 van de weduwe van Karel, graaf van Avenberg, dit leen voor *f* 125,000. Bij acte van den 21 Junij 1619 droeg hij zijn regt op Westerwolde weder over aan de stad Groningen voor een som van *f* 140,000) Blijham enz., een zeer aanzienlijk en zeer vermogend koopman te Amsterdam, ijverig voorstander der Remonstrantsche zaak, die de vestiging van Remon-

stranten in een nieuwe stad aan den Eider, zeer bevorderde. Op eigen kosten en met hulp van weinigen deed hij arbeidslieden derwaarts gaan; den 4 October 1621 legde zijn zoon Anthony den eersten steen van het eerste gebouw van Frederikstad in Holstein, en vervolgens bouwde hij een zoutkeet en eenige woningen en werd een der bewoners er van. Hij was vermaagschapt aan Huig de Groot en stierf

Zie Brandt, *Hist. der Ref.*, D. IV. bl. 135 verv., 409, 655; Tideman, *de Remonstr. Broederschap*, bl. 311; Dez., *Frederikstad aan den Eider en hare Hollandsche Gemeente*; IJpeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*; D. II. bl. 274; H. O. Feith, *het regt der stad Groningen op het klooster te Apel*, Gron. 1851; *Drentsche Volksalm.* 1847, bl. 123; *Navorscher*, D. VI. bl. 32, 187, 285; Muller, *Cat. van Portr.*

HOVELINCK (Frederick Pietersz.) van Enkhuizen, commandeur van den Grooten Christoffel, sprong in den aanvang van het gevecht bij Duins, 16 Sept. 1639, door zijn eigen kruid in de lucht.

Zie *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. V. bl. 256, 257.

HOVEN (Aegidius van den), beoefenaar der Nederd. poëzy, bloeide in den aanvang der XVIIIde eeuw en arbeidde meest voor het tooneel.

Hij gaf onder de spreuk: *Tandem fit surculus arbor*, in het licht:

Sabinus, treursp., Amst. 1702.

De verwarde Minnaars, blijsp., ald. 1704.

De Student, Stalknecht, kluchtsp., ald. 1700.

De gelukte vermomming, kluchtsp., ald. 1701.

Lof der Muzyk, kamersp., door liefhebbers vertoond op de Kolveniers-Doelen tot Amst., na het eindigen van het concert, gehouden door Jos. Sanderus, ald. 1699, kl. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. IV. bl. 425; *Cat. der Tooneelsp van W. Henskes*, Nr. 39; *Naemr. der Tooneelsp. van J. van der Marck Adz.*, Nr. 1108; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 117.

HOVEN (C. van) gaf godgeleerde verhandelingen in den *Bundel der godgel. oefeningen*, 8°.

Zie Maurik en Noordbeek, *Naamrol van Godgel. Schrijv.*

HOVEN (Catharina en Lidia ten) bloeiden in het midden der XVIIIde eeuw. Zij waren beide dichteressen en schreven in de *Dichtk. Cypressenbladen.*

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.

HOVEN (J. van), directeur van een troep comedianten, omstreeks 1621 te 's Hage. Hij was een leerling van Jacob van Rijndorp te Amsterdam, dichter van blij- en treurspelen en lid van het kunstgenootschap Nil volentibus arduum. Hij muntte in het bijzonder uit als Scapijn en als Polyeucte in Corneille's treurspel van dien naam. Zijn dichttrant is luimig en lugtig in den smaak van zijn vriend Robert Hennebo; zijne schilderij van de Haagsche kermis is vol leven en gewoel, los, naar de natuur, soms naar de grappige natuur geteekend.

Men heeft van hem:

Leedige uuren, 's Hage 1720, 8°.

De gewaande krijgsman of nieuwmodische minnaar, kluchtsp. 's Grav. 1717.

Het Huwelijk door weddingschap, kluchtsp., Amst. 1718.

De treurende Theems hersteld, door de krooning van George den I koning, van Groot-Britt. enz., treursp., ald. 1714.

De gelukte list op drie Koningen avond, kluchtsp., ald. 1715.

Schilderij van de Haagsche kermis, nevens de rarekiek van de Amsterdamsche kermis, 's Grav. 1715. Ook in *Ledige uuren* opgenomen.

Voorspel op Agamemnon, koning van Mycene, 1718.

Don *Quichots verlossinge uit Sierra Morene, blijsp.*, Rott. 1721, kl. 8°.

J. van Rijndorp en J. v. H., *De Hellevaart van dokter Joan Faustus, treursp.*, 's Grav. 1731, en anderen in de werken van Nulla Quies en Ars superat Fortunam.

Kloris en Roosje, mogelijk slechts door hem omgewerkt, want er is een stukje van dien naam gedrukt te Amsterd. bij de erfgen. Lesoaille in 1688.

Krispijn, Soldaat, Koopman en advocaat.

Drie gelegenheidsgedichten, in fol.

Lof der Tabak, 's Grav. 1733.

Aan de leden van het nieuw opgerigt kunstgezelschap in 's Gravenhage, voerende tot zinspreuk: Ars Superat Fortunam, 1733, m. pl., kl. 8°.

Zes Lierzangen van H. Horatius Flakkus. Ook achter de *Treurende Theems.*

Dichtschets van den huyse des heeren Fagels, ter gelegentheid van den vrijwilligen afstand, der eerste griffierplaats van H. H. M. Staaten Generaal na een loffelijke dienst van LVIII *jaaren, nedergelegt*, 's Grav. 1744.

De Bibl. der Maats. van Ned. Letterk. bezit van hem in hs. *Fabelen van Esopus in dichtmaat.*

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. IV. bl. 425; van den Bergh, *'s Gravenh. Bijzonderh.*, D. I. bl. 27; *Naemrol der Tooneelspelen van J. van der Marck*, Nr. 1109; *Cat. der Maats van Ned Letterk.*, D. II. bl. 70, D. III. bl. 2; Abcoude, *Naaml. van Boek.*, *Aanh.* bl. 103, *2e Aanh.*, bl. 78.

HOVEN (Johan Daniel van) werd 20 Augustus 1705 te Hanau geboren, studeerde te Marburg en te Utrecht, werd in 1728 hoogleeraar in de welsprekendheid en geschiedenis aan het gymnasium te Lingen in Westphalen, in 1739 consistoriaalraad, in 1753 hoogleeraar te Kampen, waar hij in 1793 stierf. In 1731 stichtte hij een geleerd gezelschap te Lingen en te Kampen geraakte hij in een hevige pennestrijd met den beroemden Adrianus Kluit.

Meer gerucht maakten zijne en van Loen's in 1748 uitgegeven geschriften. De laatste gaf in het licht: *Von Vereinigung der Protestanten*, welke hij zeer gemakkelijk oordeelde, zoo men slechts in eens alle verschillen uit den weg ruimde. Daarop liet hij ten jare 1750 volgen *Einzige wahre Religion*, waarin hij beweerde, dat alle ware christenen, in den grond des geloofs het eens zijn, naardien zij allen de H. S. tot rigtsnoer hebben, en zoo zij het ergens niet in eens zijn, dit dan zoo is in begrippen die de grondwaarheden niet betreffen. Symbolische schriften oordeelde hij zeer schadelijk, wijl zij de eenige oorzaak van scheuring waren; om die reden moesten zij worden weggeruimd. Dit behoorde de overigheid te doen, zonder de geestelijkheid daarin te kennen, die toch hare toestemming niet geven zou, wijl zij aan hare bijzondere begrippen te zeer verkleefd was. Wijders behoefde men maar de uiterlijke godsdienstverrigtingen te veranderen, en dan zoude een wezenlijke vereeniging weldra het gevolg zijn. In het algemeen werd dit geschrift van de Protestanten, inzonderheid van de Lutherschen, in Duitschland aangezien als een tot verwekking van oproer in de kerk allergeschiktst middel, waar tegen geen te sterk werkende maatregelen genomen konden worden. Mannelijk werd het, behalve door anderen, wederlegd door den schrijver van de *Historische und Dogmatische Anmerkungen über das Lehrgebäude des Herrn von Loen*, 't welk met een voorrede van Sigismund Jakob Baumgarten in 1751 verscheen. Van Hoven gaf in 1755 in het licht:

Vereinigung der Vernunft mit dem Glaube, en in 1756 *Entwurf einer Pragmatischen u. Unparteiischer Friedensgeschichte* enz., doch deze geschriften, waarin van Loen's geest heerschte, werden van verre de meesten met verachting ter zijde gelegd of der aandacht onwaardig gekeurd. Een gevolg echter dezer, hoewel mislukte pogingen was het in 1756 opgerigt genootschap te Neuwied aan den Rijn, onder den naam van *Vrije Akademie ter vereeniging des Geloofs en ter bevordering van de Godsdienst.*

Van Hoven gaf in het licht:

Pr. de Historia oratorum Graecorum et Romanorum, Lingae 1730, 4°.

Oratio in Jubilaeum Augustanae confessionis, Lingae 1730, fol., 4°.

Specimen historiae analyticae, exhibens res in Republica Hebraeorum a condito mundo usque ad Christum natum gestas, Lingae 1732, 4°., Amst. 1734, 4°.

Verisimilia sacra et profana, collecta et digesta sumtibus et cura societatis Tom. I—III, Lingae 1732, 1734, 8°.

(*Vera et Verisimilia sacra et Profana collecta et digesta sumtibus cura studioque ut Dei vertunt in honorem* I – VI, Amst. et Lingae 1742, 8o., 1751, 8o.

Pr. de neglectea Latinae linguas, Lingae 1733, 4o.

Pr. de historia et eloquentia, Lingae 1736, 4o.

Eutropius, Amst. 1738, 8o.

Ratio Praelectionum historicarum s. idea operis majoris per tres tabulas repraesentata, Lingae 1741. Reeds gedrukt in het *Specim. hist. analyt.*

Index aevi antiqui S. chronotaxis generalis, Lingae 1746, een verbeterde uitg. der *Ratio* etc.

Historia Ecclesiasticae Pragmaticae Specimen I—III, Lingae 1747—1752, 8o.

Disp. de vera aetate legationis Athenagorae pro Christianis, Lngae 1752, 4o., tegen Mosheim. Zij staat ook onder den naam van *Janus Diaconus Hortensius de Villa Nova* in Ikens, *Symb. liter.* T. II.

Vereinigung der Vernuft mit dem Glauben durch die Liebe zur Gleichsinnung im wahren, lautern und vernünftigen Gottesdienst, Nach den vorschlägen des Hern von Loen, Lingen 1753, 8o.

Adam der erste Vasall, Lingen 1753, 4o. (Gedicht aan Loen).

Friedfertige Anmerkungen über das 91ste *St. der Gölting Anzeigen*, Lingen. 1753, 1754, 8o.

Index tempor. S chronotaxis synchronistica celebrium epochorum a M. C. ad Caroli M. temp., Zwol 1758, 4o.

Entwurf einer pragmatischen und unpartheyischen Friedens geschichte der evangelischen kirche in Deutschland, Lemgo 1759, 8o.

Antiquitates evangelicae, Zwollae 1758, 8o.

Antiquitates Romanae, Campis 1759, 8o.

Epistola philologico-critica, cont. Manipulum primum spicilegiorum in Euangelium Lucae, Campis 1762, 4o.

Historia critica de vera aetate, dignitate et patria M. Minucii Felicis etc., Campis 1762, 4o.

Letter- en Geschiedkundige Aanmerkingen, nopens twee verscheiden beschrijvingen in 't Joodsche land ten tijde van Herodes, volgens Lucas, en ten tijde des stadhoudersschaps van Kurenius over Syrie volgens Josephus voorgevallen, Amst. 1762.

Oordeelkundige brief aan den heer M. W. A. de Rhoer, Ter beantwoording van des heeren Stokmans Naschrift, Kampen 1765, 12o.

Nadere bevestiging dat Lucas 2 : 2 *van het begin der beschrijving in het oostlijke Romeinsche rijk en in 't besonder in spreke*, ald. 1763, 12o.

Otia litteraria ad Isalam, spicilegia historico-critica sacra et profana Fasc. I—III, Ibid 1763, 1764, 8o.

Spec. de primiis philosophandi principiis, Ibid. 1763, 8o.

Curae Wolfianae posteriores S. flores ex amoenissimis Groecae hortis deicerpti, et ad ductum librorum historicorum N. T. diversis manipuliis sparsi, Amst. 1766, 8o.

Campensia S. Spicilegia critico-antiquaria Fasc. I, II, Amst. et Camp. 1766.

Cursae in Virgilium, Campis 1774, 4o.

Letter- en Geschiedkundige brieven, dienende ter bevestiging, dat op bevel van keizer Augustus eene Romeinsche beschrijving door Kurenius geschied is. Eerste bundel te Campen, 1775. Tweede bundel tegen Kluit te Campen, 1776. Derde bundel te Campen, 1777, 8o.

Bijdragen in *Stockens' Museum Criticum*, Lemgo 1774, verschillende opstellen in *Hamb. verm. Bibl.*, *Hamb. Berichten*; *Hamb. Briefwechsel*, vele *Programmata Disputationes* en *Tijdschriften*, die vermeld worden bij Meusel.

Zie Strodtman, *Gel. Europa*, Th. IV. S. 5. 10, 14; Meusel's *Gelehrt. Deutschl.*; Adelung, *Forts. von Jöcher's Lexic.*; *Nova Act. erud.* 1749 Dec., p. 679—682, 1750 Febr., p. 73—77, 1769 Febr. p. 49—52; *Nova erudita Europa*, P. IV. p. 1049—1108, P. X. p. 440—473, p. XIV. p. 514—550; *Hamburg. Meusel. Germania erudita*, P. III. p. 431—438, ed. Qumbae; Saxe, *Onom.*, T. XVIII. p. 3, 4; *Anal.*, p. 443; *N. Gel. Europa*, Th. V. S 1049, Th. XIV. S. 514; IJpeij, *Kerk. Geschied. der 18e eeuw*, D. IV. bl. 111; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. II., bl. 47; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 288; *Boekz. der Gel. wer.*, *Dec.* 1758, bl. 781; *Ned. Bibl.*, D. V. St. II; *Cat. de Crane*, p. 169, 182; *Cat. Beringa*, 207.

HOVEN (P. VAN) woonde te Dordrecht, en trachtte, op het voetspoor van Becker, de leer des duivels omver te werpen in een dun octaaf boekje, in 1695 bij Barend van Sandbergen voor eigen rekening gedrukt, en getiteld:

Tafereel uyt het Hov van Eden, waarin vertoond werd de oorsaak van de eerste sonden, nevens een naauwkeurig onderzoek van den duyvel en syn werken, waarop weldra volgde:

Een Toezigt op het boekje, genaamd Tafereel enz. dienende tot nader bevattinge van den duyvel en syn werken.

Zie Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 49.

HOVEN (PHILIPPUS VAN) Remonstrantsch predikant, werd te Rotterdam geboren, kwam in 1733 op 35jarigen ouderdom aan het seminarium, na twee jaren, zonder de kennis van het Latijn of Grieksch, zich in de godgeleerdheid geoefend te hebben, terwijl hij zijne familie door een barbierswinkel onderhield. Hij werd door curatoren als proponent aangenomen „in de groote verlegenheid der societeit, om 's mans bijzonderen zucht in dezen, om zijne bekwaamheden, en vooral zijn deugdzaam en stichtelijk leven.” In hetzelfde jaar werd hij predikant te Tiel, in 1734 te Berkel beroepen, doch dit beroep geimprobeerd, in 1737 te Nieuwpoort, in 1760 te Waddingsveen, in 1767 te Oude Wetering.

In de groote vergadering van 7 Junij 1769 kreeg hij, op zijn verzoek, wegens verzwakking, als emeritus zijn afscheid, en overleed 1 November 1773.

Zie Tideman, *De Remonstr. Broederschap*, bl. 154, 163, 183, 193, 291, 372.

HOVENS (DANIEL) legde zich eerst te Groningen op den boekhandel toe, doch werd door den omgang met Allard, Hulshoff en Matthias van Geuns bewogen zich op de godgeleerdheid toe te leggen. Hij werd in 1755 leeraar bij de Doopsgezinden te Barsingerhorn en Colhorn en bediende vervolgens het predikambt te Sneek, Monnikendam, Zaandam en Leyden. In 1790 verkreeg hij zijn emeritaat en overleed in 1795 te Rotterdam. Ofschoon daartoe oorspronkelijk niet opgeleid beoefende hij echter de godgeleerde wetenschappen met vrucht en ijver. Glasius vermeldt dat er nog andere schriften van zijn hand zijn dan zijne door Teylers genootschap bekroonde verhandeling *over het onderscheidende kenmerk der christelijke openbaring en derzelver verband met de natuurlijke en Joodsche geschiedenis.*

Wij kennen nog van hem:

Onze tegenwoordige toestand vergeleken bij dien onzer voorouders in en omtrent het jaar 1574, *ter aanmoedinginge der Nederlanders, en vooral der inwoonders van Leyden tot het vertrouwen op God. In twee redevoeringen op den Bedestond den* 2, *en op den Gedenkdag van Leydens ontzet den* 6 *Oct.* 1782, Leyd. 1782, 8o.

Leerboek voor kinderen van Christenen, behelzende de voornaamste gronden van godsdienst en zedekunde, Leid. 1818, 1844, 8o.

Zie Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holland* enz., D. II. bl. 147 volgg.; Glasius, *Godgel. Nederl.*, o. h. w.; *N. Hist. Letterk. Overzigt der geschied. van het beleg en ontzet der stad Leyden*, bl. 31.

HOVENS (COENRAAD) volksvertegenwoordiger na 1795, in 1774 of 1775 geboren, leefde nog rustend omstreeks 1820 op zijn buitenverblijf Hartelust te Boemendaal. Zijn portret gaat uit, naar Hodges door Vinkeles.

HOVERDER (PIETER), dichter uit de XVIIde eeuw, wiens zinspreuk was: *Door hoop comt troost.*

HOVINE (CHARLES D'). Onder de mss. van van Hulthem komt voor:

Mémoires sur les affaires des Pays-Bas par messire Charles d'Hovine, chevalier, conseiller d'état, chef et président du conseil privé, avec des remarques de Wynants, in fol. (1662) en in *Compte rendu des séances de la commission royale d'Hist.* cet. XIV, 2 part. p. 410;

Hovines est l'auteur du livre anonyme: Gouvernement politique des provinces des Pays-Bas sous l'obéissance de sa Majesté Catholique, publié à Leyd.

Zie *Bibl. Hultham*, Nr. 327, 328, 329, 330, 331; *Repert. der Verhand. en Bijdr. betreffende de Geschied. des Vaderl.*, Nr. 37.

HOVING (Mr. H. W.) notaris te Onderdendam, later griffier van de staten der provincie Groningen, Doopsgezinde, werkte de vrijzinnigheid zeer in de hand door zijne *Christendom en Hervorming vergeleken met de Protestantsche kerkstaat bijzonder in de Nederlanden*, Gron. 1816, 8o. 2de uitg., en *Christendom en Wijsbegeerte*, Gron. 1817, 2 st. 8o., ofschoon het waar zij dat deze werken nog meer tegen eenige kerkelijke leerstellingen bij de Hervormden dan tegen de Christelijke openbaring in het algemeen te velde trekken. Op sommige plaatsen werd hij ook niet regt verstaan, evenmin als Uilkens goed begrepen; en vele hunner bewonderaars, ook bij de Doopsgezinden, gingen verder dan zij zelven.

Hij was de partij der patriotten toegedaan, en toen Wieringa in 1787 in zijne betrekking van regter van Appingadam geschorst was, werd Hoving door de regering van Groningen in zijn plaats gesteld. Zulks was tegen den zin van het hof, dat eerst hem in den eed weigerde te nemen, doch zulks later deed. Hoving verzocht en verkreeg echter nog in hetzelfde jaar zijn ontslag.

Zie Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Groningen, enz.*, D. II. bl. 152; *Verv. op* Wagenaar, D. XIX. bl. 249, 250, 251, 253, 283.

HOVIUS (Cornelis) of Hoen, raadsheer bij het hof in 's Hage. Uit naam van dezen zonden eenige begunstigers der Hervorming in 1522 Rode uit Utrecht, met een geschrift over de leer van het Avondmaal, waarschijnlijk van Wessel Gansfort, naar Luther, in de hoop van op de meening, in het geschrift uitgedrukt, Luther's goedvinden te vernemen. De hervormer scheen met den inhoud van het door Rode overgelegd gedenkstuk niet in allen deele in te stemmen. Zelfs naar het verhaal van een tijdgenoot (Thomas Blaurer, burgemeester van Konstanz, tegenwoordig bij het daarover bij Luther gehouden tafelgesprek), heeft het bezoek van Rode de eerste aanleiding gegeven tot het verschil van gevoelen, den zoogenaamden sacramentstrijd tusschen Luther en Carlstadt.

Zie Thomas Blaurer, *Vita Wesseli*, (ed. 1614); D. Gerdes, *Hist. Evang.*, T. I. p. 228; Ranke, *Geschichte vom Zeit der Ref.*, Th. III. S. 83; Delprat, *Broederschap van Geest. Groete*, bl. 154.

HOVIUS (Jacobus) med. dr.; in 1622 tot rector der Lat. school te Amersfoort beroepen en in hetzelfde jaar naar Gouda vertrokken. Mogelijk is hij den auteur van: *Oratio seu paraenesis panegyrica ad studium eloquentiae*, L. B. 1613, 4o.

Zie van Bemmel, *Beschrijv. van Amersf.*, D. II bl. 432; *Bibl. Thys.*, p. 32.

HOVIUS (Jacobus) in 1639 predikant te Benningbroek, in 1642 te Wormer, in 1652 te Enkhuizen, waar hij 21 Maart 1674 overleed. Zijn portret met een 8 regelig vers van H. v. d. Meer is zeldzaam. Zijn begrafenisbriefje komt voor in *Navorscher*, D. VII. bl. 251.

Zie *Cat. d'Estampes etc. qui se vendent chez de Visser & Co.*, la Haye 1849, Nr. 548; Muller, *Cat. van Portr.*

HOVIUS (Jacob) studeerde te Utrecht in de medicijnen en werd aldaar in 1702 med. doct. Men heeft van hem een werk getiteld: *De circulari humorum motu in oculis*, Leyd. 1709, 1716, 1740, 8o. m. pl.; eigentlijk zijn *Dissert. Inaugur.*, die hij later op nieuw bewerkte en uitbreidde. Men voegde er bij Adami Christiani Thiberii *Dissertatio medica de circulo sanguinis in corde*. Haller had weinig met dit werk op.

Epistola Apologitica a Reuschium,

Zie Aylvy, *Dict. de la Méd*; Adelung en Rotermund, *Biogr. Univ.* (1810), i. v.

HOVIUS (Jacobus) med. dr. schreef:

Aanmerkingen over de geneesmiddelen, en

Aanmerkingen over de inenting der Kinderpokjes in *Verh. der Holl. Maats. van Wetens.* 1762, bl. 788, 1767, bl. 313.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. et Chir.*, p. 350.

HOVIUS (Matthias) in 1542 te Mechelen geboren, studeerde te Leuven in het collegie van Standonck, promoveerde in 1561 in de vrije kunsten, vervolgens werd hij alumnus in het pauselijk collegie, genoot aldaar het onderwijs van Michiel Baius, werd licentiaat in de godgeleerdheid, kapelaan en vervolgens pastoor van de St. Pieter- en Pauluskerk te Mechelen. In 1577 werd hij kanunnik der hoofdkerk van St. Ronsart, in 1582 aartsdiaken, vicaris-generaal en in 1596 aartsbisschop van Mechelen. Hij overleed in 1620 in zijne abdij te Affligbem, en werd in zijne hoofdkerk begraven. Op zijn graf leest men een Latijnsch gedicht, bij Foppens bewaard. Te Mechelen hield Jacobus Jansonius s. t. d. lic. te Affligem, Laurentius Beyerlinck canon. Antv. een lijkrede op hem.

In 1607 opende hij de provinciale synode te Mechelen met eene redevoering getiteld:

Oratio de causis Synodi deque abusibus Cleri et Ecclesiae Hollandiae, Antv. 1608, 1633, 8o. *typis Plantinian. Mechliniae.*

Ook zien van hem het licht:

Decreta et statuta Synodi Dioeces. Mechliniensis, Antv. 1609.

Brevis ac dilucida Instructio minus exercitatorum Pastorum ac concessariorum, quorum opera in hac sacerdotum raritate est necessaria Ecclesiae Belgicae, 4o. et 12o. *per* XXXV *Canones saepius editae iterumque*, Lov. 1626, Colon. 1676.

Statuta omnium Curiarum Ecclesiasticarum Provinciae Mechlinensis, 1617.

Zie Val Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 660; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 875.

HOVY (Jan) lijf-chirurgijn van czaar Peter, die tot den gemeenzaamsten omgang met dien vorst toegelaten, den grond lag tot het fortuin en de achting, waarin zijn nageslacht sedert in Rusland en elders is gebleven. Peter gebruikte hem om den vrede met Zweden te Archangel aan te kondigen. Ook vergezelde hij den czaar bij den veldtogt naar Perzie.

Zie Scheltema, *Peter de Groote in Holland*, D. I. bl. 248, D. II. bl. 104; Dez., *Rusland en de Nederl.*, D. III. bl. 113, D. IV. bl 247.

HOVY (L.) raad en vroedschap te Amsterdam, geestverwant van burgemeester Hooft. Toen F. van der Goes zich in de vroedschapsvergadering (1787) eenige scherpe uitdrukkingen ten opzigte van Hooft had laten ontvallen, koos Hovy diens zijde, hetgeen een tweegevecht tusschen dezen en van der Goes ten gevolge had, waarin de eerste de overhand behield.

Zie *Vervolg op* Wagenaar, D. XV. bl. 345, 346.

HOWARD (Johannes) of Hovart, te Antwerpen geboren, reisde naar Italie, waar hij te Genua de verdere opleiding in de teeken- en schilderkunst van Lucas de Wael genoot. Hij schilderde een menigte verschillende beelden, doch overleed te Genua in 1665 in den bloei zijner jaren.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild*, D. III. bl. 761.

HOWEN (Ridder C.) luitenant kolonel en opperadjudant van koning Lodewijk, beoefende de teekenkunst. De lithograaf Jobart te Brussel gaf naar zijne teekeningen *Voyage Pittoresque des Pays-Bas, Chateaux des Pays-Bas* en dergelijken in het licht.

In 1808 vervaardigde hij het portret van *Lodewijk Napoleon, koning van Holland*, in profiel, door L. Portman gegraveerd en bij Maaskamp te Amsterdam uitgegeven; ook geplaatst voor *Nieuwe Reiziger door het Koning-*

rijk Holland, Amsterd. 1809, 8o. Ook boetseerde hij een buste van dien vorst, die eenigen tijd op het paleis te Amsterdam is bewaard gebleven.

HOWEN (Pieter van den) geneesheer, leefde in den aanvang der 17de eeuw en verwierf roem door zijne verhandeling *De Sympathia seu affectu per consensum*, Rotterd. 1621, 8o.

Zie *Dict. Univ. Hist. et Crit.*, T. VIII. p. 548; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 985.

HOWEN (Anton Baron de) luitenant-generaal. Hij werd 9 Maart 1774 te Reval uit een aanzienlijk Russisch geslacht geboren, werd kapitein en aide-de-camp in Russische dienst, en nam deel aan de bestorming van Ismaïl en de veldtogten in Polen, maar in ongenade gevallen bij hooggeplaatste personen aan het keizerlijk hof, begaf hij zich in 1799 als kanonnier in dienst der Bataafsche Republiek. Reeds spoedig had hij, strijdende tegen zijne landgenooten en gekwetst in den slag bij Bergen (19 Sept. 1799) zijne verbindtenis aan een nieuw vaderland met zijn bloed bezegeld. Hij stond in hooge achting bij koning Lodewijk, koning Willem I en Willem II, en klom tot den rang van luitenant-generaal op. In 1830 werd hij opper-kommandant van Mons en nam gestrenge maatregelen tot het dempen van het oproer, zoodat op den 23 September te Mons geen andere vlag gezien werd dan de Nederlandsche, geen gewapend man dan die tot de bezetting behoorde, en 's konings gezag, er sedert drie weken miskend, volkomen hersteld werd. Eindelijk moest hij voor overmagt zwichten, door zijne onderhoorigen verlaten. Hij werd met eenige andere getrouw gebleven hoofdofficieren naar Brussel gevoerd en in de gevangenis Les Petits Carmes opgesloten. Hij stierf

Zie Bosscha, *Nedrl. Heldend te Land*, D. III. bl. 595, 600, 641; Kraijenhoff, *Bijdr.*, bl. 57, 80.

HOXWIER (Aesge van) ridder, grietman van Franekeradeel, bijgenaamd *de Jonge*, zoon van Aesge van Hoxwier van Mantgum en Wick, dochter van Juw van Dekema, den laatsten potentaat, en Id van Unia. In 1539 was hij volmagt ten landdage, in 1541 werd hij met anderen in commissie gezonden naar de landvoogdes, om met haar de zaken der regering enz. in Friesland te regelen. In 1549 reisde hij met zijn broeder Hector, president van het hof van Utrecht, benevens Sixtus en Petrus van Dekema, raden in het hof van Friesland, naar den keizer, die te Utrecht bezig was ridders van de orde van het Gulden Vlies te benoemen, ten einde wegens de staten eenige verzoeken voor te dragen; gunstiglijk aangehoord zijn zij alle vier door den keizer met het ridderschap der voormelde orde beschonken. Hij huwde Edwar, dochter van Goslick van Herema en Luts Sjaerdema van Franeker, had geene kinderen en woonde te Mantgum.

Zie *Charterb.*, D. II. bl. 728, 759, 847, D. III. bl. 8; Winsemius, *Chron van Friesl.*, bl. 519; van Sminia, *Naaml. der Grietm.*, bl. 189, 190.

HOXWIER (Hector van) broeder van den vorige, ridder, heer van Reynouwen, werd in 1502 te Mantgum, een dorp in Baarderadeel, geboren. In 1533 werd hij met nog 17 andere mannen benoemd om 's lands privilegien voor te staan, voor te spreken en toe te zien dat op dezelve geen inbreuk geschiedde. Hij, Upke Burmania, Syts Tjaarda en Sicke Dekema, werden met bijzondere magt bekleed. In 1538 werd hij raad in den hove van Friesland, in 1540 president van het hof van Utrecht. Hij werd tot vele en gewigtige bezendingen zoo voor den keizer naar buitenlandsche vorsten als bij den keizer zelf gebruikt. De laatste schonk hem de Vliesorde.

Hij was een geleerd man, scherpzinnig regtsgeleerde, bevriend met Hopperus en Viglius. Hij huwde 1. Ath Herema, 2. Doed Holdinga, die na zijn overlijden (2 Julij 1546) hertrouwde met Jan van den Botselaar van Asperen. Zijne dochters huwden in de aanzienlijkste huizen.

Zie Suffr. Petri *de Script. Fris. Dec.* XI. 2; Hoynck van Papendrecht, *Anal.*, T. I. p. 142; Scheltema, *Staatkund. Nederl.*, o. h. w.

HOY, HOJE, HOEY. Zie HOEYE (Nicolaas van).

HOY (A. de) schreef:

Groot erfdeel der Vromen, Rott. 8o.

Geestelyke Vryagie tusschen den Heer Jezus en den Zatan, Rott. 1741, 8o.

Zie Abcoude, *Naamr. van Boek.*, bl. 173; Arrenberg, *Naamr. van Boek.*, bl. 252.

HOYANI (Franciscus) een bekwaam graveur, van wien Kramm alleen een flinke en meesterlijke gravure, in zeer groot formaat, vermeldt, namelijk:

Een gezigt op de stad Amsterdam van het Y te zien.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 762.

HOYBERGIUS (Johannes) geboren te Mol (Mollanus), regulier kanunnik der orde van St. Augustinus en prior te Corssendonck bij Turnhout.

Hij gaf het werk van Johannes Latomus, getiteld: *Corsendonca, sive coenobii canonicorum regularium ordinis S. Augustinis de Corsendoncq origo et progressus*, dat nog in hs. te Brussel in de koninklijke boekerij aanwezig is, met een vervolg en annotatiën (Antv. 1612, 12o.) in het licht.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 520; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 664; *Cat. des Mss. dans la Bibl. Royale de Bruxelles*, Brux., 1842, T. III. 2e Part. p. 80; *Cat. Bibl. Hulthem*; *Navorscher*, D. XII. bl. 213, D. XIII. bl. 310; Jac. van Oudenhoven, *Beschrijv. van 's Bosch*, (Opdragt).

HOYENGHA (Tjaard) grietman van Ferwerderadeel in 1418. Hij woonde te Blya.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 37.

HOYER (Michel) of Hoyerus, werd in 1593 te Hesdin in Artois geboren, legde zich in zijn jeugd op de fraaije letteren toe, die hij later in het collegie van St. Pieter te Ryssel onderwees. Ook was hij wereldlijk priester toen hij het kleed der Hermiten van de orde van St. Augustinus in hun klooster te Iperen aannam. Na zijn novitiaat gebruikten hem zijne oversten om de poesy en historie in de collegies van hunne orde te onderwijzen. Hij overleed te Ryssel 14 Junij 1650, in den ouderdom van 57 jaren. Hij was even zeer wegens zijne geleerdheid als zijn deugdzaamheid bekend. Ook beoefende hij de Latijnsche poesie. Men heeft van hem:

Flammulae Amoris S. S. Augustini, Versibus et Iconibus exornatae, Antv. 1629, 16o.; *Auctiores*, Ibid. 1650, 16o.

Theatrum Castitatis, sive Susanna et Gamma, Tragoediae, aliaque Poëmata, Tornaci, 1631, 12o.

Oratio Encomiastica, de sanctitate vitae, et diviná Sapientiâ Joannis Duns Scoti, Doctoris Mariani et subtilis, Duaci, 1640, 4o.

Vitae religiosae Idea, seu vita S. Patris Ephraem Syri, scriptoris antiquissimi et religiosissimi, Duaci, 1640, 4o.

S. Theodora, virgo et Martyr Antiochena. Trag edia: aliaque Poëmatia, Antv., 1641, 12o.

Epicedion in obitum Eximii Patris Henrici Lancelotti S. Th. Doct. Lovaniensis, Antv., 1643, 4o.

Historicae Tragicae, sacrae et profanae. Decades duae, Colon., 1647, 12o. *Editio altera correctior et emendatior*, Brux. 1652, 16o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 673, 674; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 893; Paquot, *Mém.*, T. I. p. 40; Phil. Elssius, *Encomiastic. Augustinian.*, p. 490; Peerlkamp, *de Poëtis Lat.*, p. 358.

HOYER (Mr. Willem) vroedschap en kapitein van een der burgervaandelen te Briele, werd in 1787 door de officieren en rotgezellen van het laatste aangeklaagd als de éénige oorzaak der jongste oproerigheden te Briele, en ongeschikt om in geval van alarm zich aan 't hoofd zijns

vaandels te vervoegen, weshalve zij diens afzetting als kapitein verzochten, welk verzoek door den magistraat werd ingewilligd.

Zie *N. Nederl. Jaarb.* 1787, bl. 4132; *Verv. op* Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XVI. bl. 255.

HOYER (H. T.) was een der driemannen (de beide overigen waren J. M. van der Minne en A. Lux), die in December 1813 zonder vreemde hulp den Briel van het juk der Franschen verloste.

Zie Konijnenburg, *Nation. Gedenkb.*, bl. 197, 640.

HOYER (G.) schreef eene *Diss. de Angina Polyposa*, L. B. 1819.

Zie *Cat. C. H. à Roy*, T. II, p. 1145.

HOYERUS (Michel). Zie HOYER (Michel).

HOYKAES (N.). Van dezen bestaat een *Waarneming behelzende eenige zeldzame en langdurige toevallen, veroorzaakt door het innemen van rottekruid* in *Verhand. der Holl. Maats. van Wetens.* 1768, bl. 454.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. et Chir.*, p. 150.

HOYLARTS (J. P.) schreef:

Geneeskundige waarneming over eene bijzondere vertraginge der uitbarsting van de Kinderpokken veroorzaakt door eene andere aanwezige ziekte, in *Verhand. van het Genoots. Occidit qui non servavit*, Antw. 1799, bl. 62.

Genees- en verloskundige verhandeling over de stuiptrekkingen, welke zoo dikwerf ten tijde der zwangerschap worden waargenomen, t. a. p., 1799, bl. 200.

Waarneming betrekkelijk eener vrugt in eene bijzonderen zak der baarmoeder gevonden, na eene vooraf geboorne moederkoek ontdekt, benevens eene kleine schets der toevallen die er zijn ontstaan na de verlossing, veroorzaakt door den hevigen bloedvloed, t. a. p. 1800, bl. 27.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. et Chir.*, p. 150, 151.

HOYMAN (Jacob Frederik) geboren te Geertruidenberg, lid van het dichtgenootschap Kunstliefde spaart geen vlijt, in welks *Mengelstoffen* 3de dl. men van hem een klinkdicht vindt. Men heeft ook van hem

De kunst der samenstelling opgehelderd, Dordr. 1796.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth Crit. Woordenb.*, o. h. w.; *Cat. de Crane*, bl. 48.

HOYMAN (R. A.) dichter uit de eerste helft der 18de eeuw. Hij dichtte o. a.

Nieuwejaarsgift aan de bloeijende gemeente der vermaerde koopstad Rotterdam, haer geschonken ter gelegenheid van de inwijing van haere nieuw gebouwden tempel, 's Hage 1737, 4°.

Zie van der Aa, t. a. p.

HOYMAN (A.) gaf in 1736 een bundel door hem verzamelde *Geestelijke gedigten en gezangen* in het licht.

Zie Schultz Jacobi en D. Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk*, St. IV. bl. 95.

HOYNCK VAN PAPENDRECHT (Cornelis Paulus) afstammeling van een aanzienlijk geslacht te Dordrecht, werd aldaar den 1 Januarij 1686 geboren, studeerde te Mechelen in de letteren, te Paderborn in de philosophie en zoowel te Antwerpen als te Leuven (waar hij in 1709 student werd) bij de Jezuiten, vooral onder den beroemden dr. Daelman, hoogleeraar in het collegie van paus Adriaan VI, in de theologie, het burgerlijk en kanoniek regt. Na den rang van licentiaat in het laatste verkregen te hebben (12 Sept. 1713) en tot priester gewijd te zijn, werd hij vicarius van Jan Bylevelt te 's Hage. Op voorspraak van den Bollandist Jan Baptist du Sollier, werd hij secretaris van Thomas Philippus d'Alsace, in 1714 door keizer Karel VI aan den paus tot aartsbisschop van Mechelen aanbevolen. Hoynck van Papendrecht volgde den aartsbisschop naar Rome onder voorwendsel van de reden der vertraging van zijne benoeming te onderzoeken, maar inderdaad om van Clemens XI voorschriften tot bestiering der kerk van Belgie te ontvangen. Het was op deze reis dat het besluit tot het uitvaardigen der bul *Unigenitus* genomen werd. Hoynck maakte van zijn verblijf te Rome gebruik om zich in de Italiaansche taal te oefenen. Naauwelijks was de aartsbisschop in Belgie weergekeerd of hij gaf zijn secretaris een prebende in het kapittel van St. Rombout en benoemde hem tot zijn vicaris-generaal. Na zijne terugkomst van een tweede reis naar Rome (1722) gaf hem de kardinaal van Alsate een afschrift der geschiedenis van de Utrechtsche kerk van Bernard Desirant. De kanunnik keurde dit werk niet goed maar maakte er gebruik van bij het zamenstellen van een diergelijk geschrift, waarin de Roomsche kerk met meer kracht verdedigd werd. Zoodra was het hof te Rome door het prospectus, 16 September 1724 uitgegeven, niet onderrigt van het gebruik dat Hoynck van Papendrecht van dit hands. wilde maken of het deed er zijn beklag over en hij werd genoodzaakt het drukken van zijn werk te staken en het te doen voorafgaan door een uittreksel van dat van vader Desirant.

Bij gelegenheid der inwijding van Steenhoven tot bisschop van Utrecht ontstond er een hevige pennestrijd, waarin Hoynck van Papendrecht geen gering deel nam. Zijn ijveren tegen de Jansenisten beloonde de aartshertogin Maria Elisabeth, gouvernante van Belgie, met een gouden penning die zij ter zijner eere liet slaan en de aartsbisschop van Mechelen schonk hem in 1731 de prebende van gegraduceerd kanunnik bij de regtsgeleerde faculteit van St. Rombout en benoemde hem 8 Aug. 1732 tot aartspriester.

Van Papendrecht en vader Wouters stelden omstreeks 1736 een nieuwen catalogus van verboden boeken op. Amyot, biechtvader der landvoogdes, die een onbepaalden invloed op haar uitoefende, wenschte een soort van letterkundige inquisitie in Belgie in te voeren, waartoe de index van Hoynck de eerste stap zou zijn. Hij wist bij zijne gebiedster te bewerken dat deze dien index bekrachtigde, en hij door een keizerlijk bevelschrift werd ingevoerd. De raad van Brabant verzette er zich echter met kracht tegen (in Jan. 1736) en de raadsheeren Poederlé en d'Obrin wisten bij de gouvernante te bewerken, dat zij den raad de censuur der boeken, als een regt hem toebehoorende, opdroeg.

Van Papendrecht was overigens een man die veel smaak in de beoefening der geschiedenis had, waarvan vooral zijne *Analecta*, die hij te 's Hage liet drukken, ten bewijze strekken. Hij zelf begaf zich met den schilder Gilles Smeyers naar Leuven om het portret van Viglius, dat zich in het collegie, dat zijn naam voert, bevond, door deze te laten copieren, ten einde er het eerste deel der *Analecta* mede te versieren. Algemeen dacht men dat van Papendrecht tot de aartsbisschoppelijke waardigheid zou zijn verheven geworden. Hij stierf 13 Dec. 1753 te Mechelen in den ouderdom van 68 jaren. Men rigtte hem in de hoofdkerk een grafgesteente op, welks opschrift door Jan Franciscus Foppens werd vervaardigd. De schilder Smeyers vervaardigde zijn portret.

Hij schreef:

Monitum complectens Synopsin Historiae Ecclesiae Ultrajectinae mox typis vulgandae, 1724, fol., in de *Acta Lips.*, 1724, p. 40 seqq., en in de voorred. der *Hist. Eccl. Ultraj.* waarvan het een prospectus is.

Historiae Ecclesiae Ultrajectinae a tempore mutatae religionis in Foederato Belgio, in qua ostenditur ordinaria sedis archiepiscopalis et capituli jura intercedisse.

Accedunt varia Monumenta huc spectantia, cum Dissertationibus, in quibus elucidantur occurrentes difficultates Facti et Juris. Et Refutatio instrumenti appellationis prysbyterorum Ultrajectensium a constitutione Unigenitus, Mechl. 1725, fol.; in het Holl. vert. Utrecht 1728 of 1740 in fol.

De Refutatio Instrum. is van Lievin de Meyere, de dissertaties aan het einde worden door sommigen ook aan dezen jezuit toegeschreven, doch zij zijn meest alle van den advokaat O'Donogue.

Epistola ad J. C. Erckelium etc., occasione sententiae per Magnificum Rectorem Universitatis Lovaniensis contra Zege-

rum Bernardum van Espen etc., *latae et pronunciatae die 7 Febr.* 1728, Mechl. 1728, 4°.

Epistola ad J. C. Erckelium, *occasione declarationum Cl. D. L. Hacquii et J. A. Brenart in Alma Universitate Lovaniensi*, Ibid. 1728, 4°.

Epistola tertia, Ibid. 1728, 4°.

Epistola quarta, Ibid. 1728, 4°.

Epistola etc. occasione duarum epistolarum D. Theoderici De Viaixnes, monachi Benedictini congregationis S. Vitoni in Galliâ et in Hollandiam profugi, ad Petrum Paridanum, abbatem Vlierbacensem defunctum. Cum notis et observationibus necessariis. Praemittitur ejusdem Theoderici Narratio de fugâ suâ in Hollandiam quam fecit 1722, Mechl. 1728, 4°.

Epistola ad J. C. Erckelium, *occasione libri cui titulus: Defensio Ecclesiae Ultrajectinae ejusque Status ac Jurium*, Mechl. 1729, 4°.

Specimen eruditionis Broedersianae, sive Examen libri quem N. Broedersen, schismaticus praesb. Ult., edidit sub hoc titulo: Tractatus historicus primus, Mechl. 1730, 4°.

Rescriptum Em. et Rev. D. C. de Alsatiâ A. M. P. B. ad Theod. van der Croon, pseudo-episcopum in Foederato Belgio commorantem, Lov. 1736, 4°.

Een tweede *Rescriptum* van 18 Sept. 1736, Ibid. 1736, 4°.

Historia Jansenismi in Belgio, documentis authenticis comprobata, 2 t. fol.

Analecta Belgica, Hagae Comit., 3 T. 1743, bevattende:

P. I. *Vita Viglii*, *Accedit ejusdem Tractatus de Decimo Denario.*

P. II. *Viglii ad Joachim Hopperum Epistolae.*

P. III. *Viglii Epistolae Selectae ad diversos.*

P. IV. *J. Hopperi*, *item Joannis Baptistae de Tassis commentaru de Tumultis Belgicis sui temporis.*

P. V. *De Cessione dominii Ultraectini. Item Series Praepositorum ac Decanorum Ultrajectensium. Necrologium Ecclesiae Coll. B. M.*

P. VI. *Cartularium Capituli Geervlietensis. Item Tholensis. Les Mémoires de Jean d' Hollander sur la Révolte des Gantois contre Charles-Quint avec la sentence.*

Het 7de en 8ste deel is niet verschenen. Het zou bevat hebben:

Historia Episcoporum Ultraj. a S. Willebrordo ad Georgium Egmundanum. Het ms. er van berustte lang bij de familie van Papendrecht.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 1091, (over het geslacht); *Dict. Hist. des Pays-Bas*, T. II. p. 124, 125; Goethals, *Hist. des Lettres, des Sciences et des Arts en Belgique*, T. I. p. 336 suiv; Dez., *Lectures rélatives à l'Hist. des Sciences*, T. I. p. 213, 229, T. III. p. 69, T. IV. p. 239; Adelung en Rotermund, i. v.; Kobus en de Rivecourt; van Kampen, *Bekn. Geschied. der Ned. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 229, D. III. bl. 156; M. G. du Pac de Bellegarde, *Hist. abr. de l'Église Métropolit. d'Utrecht*, p. 322 suiv.; *Cat. J. van Voorst*, T. I. p. 248.

HOYNCK VAN PAPENDRECHT (Joh. Corn.) majoor bij de brigade van Bonhomme, werd gekwetst bij gelegenheid van den inval der Engelschen in Noordholland 1799.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 192.

HOYNCK VAN PAPENDRECHT (Tieleman Evert) was luitenant-kolonel en bevelhebber van Koevorden, nadat hij in 1787 was uitgeweken en met een legioen Bataven in het vaderland teruggekeerd. Den 31 Augustus 1799 ontving hij, door eenen Bentheimschen boer, een opeisching van den erfprins Willem Frederik van Oranje, om zich met zijne bezetting onder 's prinsen bevelen te stellen. Deze opeisching, waarbij de twee gedrukte proclamatien, welke overal in het land verspreid werden, gevoegd waren, werd herhaald door den kolonel L. van Plettenberg, die zich te Emmelerkamp bevond, door den erfprins gemagtigd om met den bevelhebber van Koevorden te onderhandelen, doch te vergeefsch.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 183, 184.

HOYNCK VAN PAPENDRECHT (Antony), geboren omstreeks 1760. In 1786 secretaris quotes der staten generaal, in 1788 advocaat te Dordrecht, 1795—1811 baljuw van Zuidholland en hoofdofficier te Dordrecht, hoogheemraad van den Overwaard, 1812 advocaat te Rotterdam, 1813 commissaris generaal van Politie, dijkgraaf van Schieland, 1815 lid der IIe kamer van Staten Generaal tot zijn dood, die voorviel 1 December 1837. Gaat uit, in lithogr. van L. Springer te Leiden, folio.

HOYNCK (Otto) werd te 's Hage geboren, ontving het onderwijs in de schilderkunst van Arnold van Ravesteijn, was in 1661 lid der Confreriekamer te 's Hage en vertrok vervolgens naar Engeland, waar hij portretten vervaardigde en overleed.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstschild.*, D. III. bl. 762.

HOYTEMA (Loilff) zoon van Hoyte Hoytema en Tet Agama van Harinxma, was in 1473 grietman van Wymbritseradeel buitendijks en woonde te Oudega. Hij huwde volgens sommigen Rein Aanama, volgens anderen Ju of Jets, dochter van Keimpe Harinxma van Donia en had een zoon.

Zie Upo. van Burm., *Tab. Gen. Stamb. van Adel*; van Sminia, *N. Naaml. der Grietm.*, bl. 281.

HOYTEMA (Douwe Uninga van) anders genaamd Douwe Hoytez, zoon van Botte Hoytema en Tiets Uninga, was in 1521 grietman van Haskerland.

Zie *Charterb.*, D. II. bl. 410, 411; van Sminia, *N. Naaml. van Grietm.*, bl. 353.

HOYTEMA (Hoyte Uninga van) zoon van Douwe Uninga van Hoytema. Hij behoorde in 1559 tot de volmagten uit de staten van het platte land van Friesland, die voor het hof uit naam hunner committenten verklaarden niet te zullen toestaan dat er eene commissie benoemd werd om met den koning over 's lands aangelegenheden te Gend te spreken, beschouwende zulks strijdig te zijn met de privilegien van het gewest; doch eindelijk, na vier malen door het hof daartoe verzocht te zijn, en nadat de volmagten der steden hunne toestemming gegeven hadden, onder akte de non prejudicio toestemden. Hij was toen grietman van Haskervijfga. In hetzelfde jaar teekende hij weder als volmagt van het platte land het rekwest tegen den kettermeester Lindanus over het verbreken van 's lands privilegien.

Hij werd in 1568 door Alva verbannen; hij schijnt zich evenwel verantwoord te hebben, want in 1573 komt hij weder voor als grietman van Haskervijfga in een brief van Robles, waarin hem bevolen wordt de zamenrotting der oproerlingen te Joure krachtdadig tegen te gaan. Van dien tijd af schijnt hij zich aan de Spaansche zijde gehouden te hebben, want men vindt hem onder de afgezetten en gebannenen door de staatsgezinden. Hij overleed in 1581 te Groningen en werd in de Aa-kerk begraven. Zijne vrouw Wik, dochter van Jan Gerbranda en Tiets van Goslinga, vertrok met haar zoon, na zijn dood naar Embden, waar beiden in het volgend jaar stierven.

Zie Upo. van Burm., *Tab. Gen. Charterb.*, D. III. bl. 465, 738, 945; van Sminia, *Nieuwe Naaml. der Grietm.*, bl. 352, 353.

HOYTEMA (Ulke) in 1551 grietman, woonde te Joure.

Zie Sminia, *N. Naaml. der Grietm.*, bl. 353.

HUART (J. C.) schreef:

Euchiridion artis obstetricandi, *of kort begrip der vroedkunde, alsook de kunstbewerking der keizerlijke snee, mitsgaders eenige kortbondige spreuken van den Heere Madriceau beantwoord door den Heer Levret*, Mech. 1780, 8°.

Zie *C. H. d Roy*, T. IV. p. 1094.

HUARTUS (Ignatius) Cistercienser monnik in de abdij van Alna in het kerspel van Luik, was doctor in de godgeleerdheid, een scherpzinnig wijsgeer en hoogleeraar in zijn klooster. Hij was verdacht de gevoelens der Jansenisten te zijn toegedaan, en schreef:

Bernardus Abbas, seu sanctus Praelatus, hoc est, Flores Pastorales ex selectissimis quibusque D. Bernardi operibus collecti, in gratiam Praelatorum omnium tam saecularium quam regularium, Lovan. 1651, 4°.

D. Bernardi Abbatis Claraevallensis Doctoris in mellifluri Tractatus de Gratia et libero Arbitrio, periodice dispunctus, commentariis illustratus, S. Augustino, primario Gratiae propugnatori, consonus demonstratus, atque a filiorum alienorum, depravationibus vindicatus, 1694, 4°., onder den naam van *Ranutius Higatus Lintrivallensis*.

Hevig is dit boek, waarin hij de gevoelens van Jassenius aan S. Bernardus toeschreef, aangevallen door Bernardus Texerius *Ord. Cisterc. S. T. D. Prior Bonifontis* in *Disputatio Theologica in Janseniana dogmata*, Charleville 1651, gedrukt, waartegen Huart zijn *Bernardus abbreviatus* schreef. Niet minder hevig was de aanval van Matthias Hauzeur, een godgeleerde bij de Minnebroeders, in zijn *Correctio fraterna Ranutii Higati, anagrammatici Ignatii Huarti*.

Hierop antwoordde Huart met

Exceptiones et Vindiciae pro Ranutio Higato, adversus criminationes et errores quibus ejus doctrina et mores impetuntur ab authore libelli cui titulus: Correctia fraterna etc. ad Reverendiss. P. Petrum Marchantium ord. F. F. Minorum Regularis et strictioris observantiae commissarius generalis en *Appendix vindiciarum pro Ranutio Higato*, alle door Innocentius X in 1654 verboden.

Commentarius in Logicam Aristotelis s. Aristotelis rationalis, dilucidissimis brevissimisque commentariis ex selectissimis quibuscunque Philosophis recentioribus et antiquis illustratus.

Hij liet in hs. na: *S. Bernardi facies immaculata* en *Bernardus monachus, ubi vita spiritualis, ipsius S. Doctoris verbis, exprimitur.*

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 564; Paquot, *Mém.*, T. I. p. 517, 518.

HUBALD, beroemd bouwmeester uit de 11de eeuw. Hij bouwde o. a. het klooster van Stavelot, welks toren voor een der schoonste van geheel Europa wordt gehouden. Hij bevat 30 klokken, heeft 300 voet hoogte, waaronder begrepen is een muurwerk van 123 vt. hoog.

Zie le Comte de Becdelièvre, *Biogr. Liégeoise* op 1029; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 762, 763.

HUBBELDING (EVERT) was een aanzienlijk lid der regering te Groningen, die ten jare 1473 van wege die stad, met Hendrik Stoten werd afgezonden naar den Duitschen keizer om bevestiging te verwerven van het toen onlangs gemaakte verbond tusschen Stad en Lande, ook om van den keizer het verlof tot het slaan van goud geld te verwerven.

Zie Westendorp, *Jaarb. voor en van de Prov. Groning.*, D. II. bl. 608; van der Chijs, *de Munten van Friesl., Gron. en Drenthe*, bl. 411, 412.

HUBENS (JOANNES) bacchelier formeel in de godgeleerdheid te Leuven, pastoor te Mol, landdeken van het dekanaat van Geel en officiaal van het bisdom van 's Hertogenbosch, werd in 1666 in plaats van Eugenius Albertus d' Allamont, tot bisschop van Gend benoemd, door Jacobus Rospigliosi, toen pauselijk internuntius te Brussel, tot apostolieke vicaris van het bisdom van 's Hertogenbosch aangesteld. Zijn bestuur wordt geroemd om zijnen ijver voor den luister zijner kerk, en zijne weldadigheid en voorbeeldig leven. Hij stierf den 20 September 1677 in zijne pastorij te Mol, in den ouderdom van 62 jaren en werd voor het hoogaltaar zijner parochie-kerk begraven.

Zie Foppens, *Hist. Ep. Sylv.*, C. VII. p. 121; van de Velde, *Sijn.*, T. III. p. 851; van Gils, *Cath. Meyer. Memorieb.*, bl. 101; van Gils en Coppers, *N. Beschrijv. van het Bisdom van 's Bosch*, D. I. bl. 273, 274.

HUBER (HENRICUS) een Zwitser van geboorte, kwam bij gelegenheid van den oorlog met Spanje in ons land, en onderscheidde zich in den slag bij Nieuwpoort in 1600. Op aanbeveling van Ernst Casimir diende hij als kapitein van het voetvolk onder Hendrik Julius, hertog van Brunswijk. Hij overleed meer dan 80 jaren oud, 12 Mei 1641 te Dokkum. Zijne vrouw Anna Zachariae was den 20 Junij 1632 in den ouderdom van 51 jaren gestorven.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.*, p. 445; Chaufepié, *Dict. Hist.*, i. v.; Vitringa, *Orat. funebr. in excessum U. Huberi*, p. 28; de Wal, *de Claris Frisiae jurisc.*, p. 253.

HUBER (ULRICUS) zoon van Zacharia Huber, secretaris van Westdongeradeel en gecommitteerde staat ten landdage, en Siouckjen Jaersma, kleinzoon van den vorige, werd 13 Maart 1636 te Dokkum geboren, ontving het eerste onderrigt aldaar en te Leeuwarden, waar hij vooral onder Tobias Gutberleth zulke vorderingen in het Grieksch maakte, dat hij, zestien jaren oud, het Nieuwe Testament voetstoots kon overzetten. Na nog eenigen tijd het onderwijs van Johannes Niserenus, predikant te Hallum, ook in de Latijnsche en Hebreeuwsche talen genoten te hebben, werd hij in 1651 student te Franeker, waar hij zich eerst op de klassieke letterkunde, vervolgens, onder Guilielmus Cupus en Jacobus Wissenbach op de regtsgeleerdheid toelegde. Na vervolgens eenigen tijd het onderwijs van Antonius Matthaeus en Cyprianus ab Oosterga te Utrecht genoten te hebben, keerde hij naar Franeker terug, waar hij onder Wissenbach in September 1655 in het openbaar eene *disputatio de actionibus bonae fidei et stricti juris* verdedigde. Naar gewoonte dier dagen deed hij, na volbragte studiën, een reis door Duitschland om andere hoogescholen te bezoeken. Het langst hield hij zich te Marburg en Heidelberg op; in de laatste stad werd hij 14 Mei 1657 tot doctor in de beide regten bevorderd. Bijna te gelijker tijd kozen hem curatoren der Friesche hoogeschool tot hoogleeraar in de geschiedenis en welsprekendheid, in plaats van Dominicus Acronius, met verlof, van desverkiezende nog een halfjaar zich in den vreemde te mogen ophouden. Nog drie maanden nam hij zijn verblijf te Straatsburg bij den beroemden Johannes Henricus Boeclerus, waarna hij 30 November van dat jaar zijn waardigheid met eene *oratio de bona mente seu sincero genuinae eruditionis amore* aanvaardde.

De hoogleeraar Wissenbach overleden zijnde, werd hij (1665) in diens plaats tot hoogleeraar in de regten benoemd, en toen twee jaren later Cupus gestorven was, verkreeg hij den titel van professor primarius. Zijn roem als geleerde verbreidde zich alomme en niet alleen stroomden er jongelingen uit Friesland en Holland maar zelfs uit Duitschland, Engeland, Schotland en andere oorden van Europa om zijne lessen bij te wonen.

Tweemalen begeerde hem de Leydsche hoogeschool te bezitten, doch beide keeren sloeg hij dit beroep af. Toen hij zulks voor de tweede maal gedaan had, verhoogden 's lands staten zijne wedde en wist de prinses Albertine te bewerken, dat hij met behoud van rang en inkomen tot raad in het provinciaal geregtshof werd benoemd. Thans moest Huber zijn verblijf houden te Leeuwarden, van waar hij echter na verloop van drie jaren naar Franeker weêrkeerde met den titel van oud-raadsheer en ontslag van openbare lessen. Men schonk hem daarna een ruim jaargeld, nevens den rang naast den rector boven de andere hoogleeraars. Hij overleed aldaar 8 November 1694, nog geen 59 jaren oud.

Onder de regtsgeleerden der Hollandsche school bekleedt Huber een eersten rang, en ofschoon hij, wat grondige kennis en fijne opvatting van het Romeinsche regt aangaat, moet achterstaan bij Voet, Noodt en Schulting, overtrof hij hen in veelzijdigheid van ontwikkeling, waarin hij alleen voor de Groot onderdeed. Voorts maakte hij zich verdienstelijk voor de studie van het staatsregt, daar hij op het voetspoor van de Groot, de beginselen van het algemeene staatsregt handhaafde tegen de heerschende dwaling, die politiek en staatsregt verwarde. Zijn hoofdwerk over dit onderwerp *(de jure civitatis libri tres)* maakte grooten opgang en men kan de latere leeraren in het staats- en volkenregt als zijne discipelen beschouwen.

Zijn ambtgenoot en lofredenaar Vitringa roemt zeer

zijne matigheid, ongehuichelde godsvrucht en zijne voorbeeldige dagelijksche waarneming van de huiselijke godsdienst. Jammer dat veelvuldige letterkundige geschillen hem althans den schijn gaven alsof zich met die godsvrucht weinig liefde omtrent andersdenkenden paarde. Schoon geen godgeleerde en dan ongeroepen bragt hij Roëll in moeite, en met Perizonius had hij geen minder lange geschillen over een letterkundig onderwerp van even weinig belang, en eindelijk met van Eck over een punt der akademische voorregten. Aan een grondige regtskennis paarde hij die der vroegere en latere letterkunde. Zelfs beoefende hij in zijn jeugd de Latijnsche poëzy. De beroemde Campegius Vitringa hield een lijkrede op zijn ambtgenoot, die later in 1700 door zijn zoon Zacharias Huber op nieuw achter de *Eunomia Romana* is uitgegeven.

Hij huwde 1. in 1659 Agnes Althuizen, dochter van Hermanus Althuizen, en na haar overlijden (1663) in 1668 Judith van der Ley, dochter van den advokaat George van der Ley, in 1719 overleden. Uit het eerste huwelijk werden hem twee zonen geboren, Zacharias, in jeugdigen leeftijd gestorven, en Hermanus (die volgt). Bij zijn tweede vrouw verwekte hij Zacharias (die volgt); Sjoerdtje, geb. 24 Junij 1671, gest. 11 Nov. 1707; Agneta, geb. 16 April 1673 gest. 23 Nov. 1718; Georgius, geb. 8 April 1675, gehuwd met zijne nicht Siouckjen Huber H.Jdr., burgemeester van Leeuwarden en stierf 27 Julij 1737, zij 8 Oct. 1747, zonder kinderen. Zij heeft aan het stadsweeshuis te Leeuwarden al hare goederen gemaakt, uitgezonderd eenige weinige legaten; Titia, geb. 20 Novemb. 1676, gest. 5 Sept. 1704; Ulricus, jong gestorven; Sjouckjen, jong gestorven; Renatus, geb. 11 Maart 1688, legde zich te Franeker op de letteren en regtsgeleerdheid toe, beoefende de Grieksche en Latijnsche poëzy en was op het punt een *Dissert. de loco Demosthenis apud Marcianum* in L. 2 D. *de legibus* te verdedigen, toen hij 1 Nov. 1707 stierf. Hij schreef:

Disputatio de actionibus bonae fidei et stricti juris, *praeside Wissenbachio publica defensa Franeq.* 1656.

Oratio de bona mente seu sincero genuinae eruditionis amore, 1657. (Onzeker of het 't licht ziet.)

De genuina aetate Assyriorum et regno Medorum dissertationes VII, Fran. 1662, 4o.

Oratio exhibens historiam juris Romani et ex ejus argumento continuam probationem literas humaniores cum jurisprudentia esse conjungendas, Fran. 1665. Ook in *Auspiciis Domesticis et Operibus minoribus.*

Disputationes juris fundamentales, Fran., 4o.; volgens Lipenius in 1668 uitgegeven, dat door de Walwordt weêrsproken.

Digressiones Justinianea in humaniora juris, Fran. 1670, 8o., Alt. edit. *Digressiones Justinianeae in partes duas, quarum altera nova, distributae, adjecta Diatribe de ratione discendi atque docendi juris*, Ibid. 1688, 4o. Ed. tert. (*a Zacharia Hubero emendata*). *Digressiones Justinianae etc. Insertus est de jure in re et ad rem, quod dicitur, tractatus, et adjecta de Ratione discendi atque docendi juris diatribe, per modum Dialogi*, Ibid. 1696, 4o.

Dissertatio de liberationibus, quae per remissionem aut praeteritionem fiunt, Fran. 1672, 8o.

De jure Civitatis libri tres, 1672, 8o.

Ed. 2a plus tertia parte nova, Ibid. 1684, 8o.

Tertia multo locupletior, Ibid. 1694, 4o. *Cum commentario Lynckeri et notis Thomasii,* Lips. 1708, 4o. *Cum specimine respons. ad scholia Thomasii, auct. Zach. Hubero*, Fran. 1713, 4o. *Cum comment. Lynckeri curâ J. C. Fischeri,* Francof. et Lips. 1752, 4o.

Spiegel van Doleancie en Reformatie, naar den tegenwoordigen toestant des Vaderlands. Gedruckt naar het origineel. Tot Vredeburg in 't jaar 1672, 4o.

Dissertatio ad jus in re et ad rem, Fran. 1675, 12o.

Weegschaal van redenen over het verplaatsen der Akademie van Franeker naar Leeuwarden. Gedruckt voor een liefhebber der Akademie, 4o.

Deductie voor den Wel Geb. Heere F. D. van Camminga, Vrij- en Erfheer van Ameland, Fran. 1676, 4o.

Lectiones juris contractae ad Institutiones et Pandectas, Fran. 1678, 8o.

Praelectiones ad Institutiones Justinianeas, Fran. 1678, 4o., 1687 en later herhaalde malen met de *Praelectiones.*

Oratio de Pedantismo, Fran. 1678, later in *Auspiciis Domesticis et Operibus minoribus a Wielingio editis*, T. I. p. 182 seqq.

Positiones juris secundum Institutiones et Pandectas ad primordia disciplinae usumque saeculi adtemporatae, Fran. 1682, 8o.

Deze werden in Nederland zesmalen herdrukt. De vijfde uitgave verscheen te Franeker in 1700 *multis locis aucta, emendata et recognita a Zach. Hubero.* De zesde Amsterdam 1728, 8o. Thomasius gaf deze *Positiones scholiis nonnullis auctas Lips.* 1684, 8o. in het licht.

Aan Zacharias Huber dankt men ook *Repetitio juris ex positionibus Ulrici Huberi ad Institutiones et titulos singulares Pandectarum*, Fran. 1698, 12o.

Auspicia domestica exercitationum, quibus otium, quod illustres Frisiae Ordines ei apud Academiam suam fecerunt, occupare constituit. Accedunt amoeniora quaedam alia, Fran. 1682, 8o. Ook met eene *Disputatio* vermeerderd in *Operib. Minorib.*

Dansmeester van Franequer geheekelt ende geholpen, Leeuw. 1683, 4o. z. n.

Hier tegen schreef Joh. van Holst, predikant te Leeuwarden, een brief, waarop Huber antwoordde met:

Antwoort op een Missive wegens een boekje genaemt de Dansmeester van Franequer geheekelt ende geholpen, waer in de misduydingen desselfs opgeklaert ende weggenomen worden, Fran. 1683, 4o., met naam.

Vernomen hebbende dat Joh. van Holst en zijn ambtgenoot Theod. Paludanus zich gereed maakten hem met krachtiger wapenen aan te vallen, kwam hij hen voor met een boekje, getiteld: *Gevoelens van eenige beroemde Gereformeerde Theologanten ende andere wijze mannen nopens de Dans-oeffeninge; mitsgaders bescheidt op een Missive daer van onlangs uitgegeven.* Hierop gaf Paludanus: *Acadêmi-Dansschool in weerwil van heur voorspraek gestoort: of beyde blauwe boekjes tot inhuldiginge van de faculteit der danskunde tot Franeker, uitgegeven bij den Heer Ulr. Huber wederlegt, uitgegeven door T. Paludanus, als Gecommitteerde van het Ministerium te Leeuwarden*, Leeuw. 1683, 8o. De twist is verder voortgezet door eene *Wederlegging van Paludanus nopens het gebruik ende misbruik van de Musykdanssen, door H. H.*, Leeuw. 1683, en andd.

De ratione discendi atque docendi juris diatribe in modum dialogi, Fran. 1684, 8o.

Ook in de *Edit. tertia. in nonnullis mutata, Digressionum* A. 1696 en in *Opusc. selecta de ratione et methodo studiorum juris a Budero edita*, Jenae 1724, 8o.

Beginselen der Rechtkunde in Frieslandt gebruikelijk, Fran. 1684, 8o. enz. De laatste uitgaaf is in 1774 door Simon Binckes bezorgd.

Hedendaegse Recht-geleertheyt, soo elders, als in Frieslandt gebruikelijk, 2 dln., Leeuw. 1686, 4o., Ib. 1699, Amst. 1723 en 1728, 4o. (bezorgd door Zacharias Huber) 1742, 4o., 1768, 4o.

Specimen Philosophiae civilis et studendi bonos libros. Continet Excerpta Aristotelica e libris ad Nicomachum; Cartesii de affectibus librum; Institutionem Reipublicae cum Excerptis Ovidianis, Fran. 1686, 8o. *Instit. Reipubl. liber sing.*, een Compendium van het grootere werk *De jure civitatis*, op nieuw uitgeg. door Wieling in *Opera Minora.*

Positiones Juridico-Theologicae de Auctoritate sacrae scripturae, quae extant apud Ulr. Huberum in Libro I de Jure Civitatis C. XXVI. Nunc denuo excusae, et aliquot positionibus et antithesibus auctae, occasione cujusdam disputationis inauguralis, Fran. 1686, 4o.

Tot dit geschrift gaf aanleiding eene *Disput. philos. de Recta Ratiocinatione*, den 8 October 1686 te Franeker door Gisbertus Wesselus Duker, tot verkrijging van den titel van doctor in de wijsbegeerte, verdedigd. Aan dezen letterkundigen twist namen deel de oom van Duker, Herm. Alex. Roëll, theol. et phil. professor te Franeker, Joh. van der Waeyen, hoogleeraar te

Franeker, en Ruardus Andala aan de zijde van Duker; Joh. Regius, hoogleeraar in de wijsbegeerte te Franeker, Herm. Witsius en Ger. de Vries, hoogleeraren te Utrecht, aan de zijde van Huber. De schriften bij die gelegenheid door Huber in het licht gegeven zijn:

De concursu Rationis et Sacrae scripturae liber ad. R R. viros D. D. Joh. van der Waeyen et Herm. Alex. Roëll, Fran. 1687, 8o.

Stricturae in Prodromum, sive Examen breve XII *Positionum, quod Rev. Vir. H. A. Roëll, pro se aliisque misit in lucem, quibus probatur, nihil in XII positionibus contineri, quam quod illi signato valideque sentiunt.*

Ad epistolam D. Joh. van der Waeyen de motibus in Academia Frisiae—notae responsoriae.

Positiones ad Institutiones solas, adjectis thesibus CCCXXXIII, Fran. 1687, 8o.

De Foederibus, Testamentis, Liberationibus, Satisfactionibus, Acceptilatione, Jure Crediti Divini, Aequitate, Dispensatione et Redemptione, Dissertationes juridico-theologicae VII, *quibus earum rerum juridica popularis significatio, quae fuit olim, quatenus sacri scriptores de illis egerunt, explicatur; cum variis utilium rerum observationibus. Accedit de Praetorio, quod Paulus commemorat Phil.* I, 13, *Liber singularis*, Fran. 1688, 8o.

De Jure Popularis, Optimatum et Regalis imperii, sine vi et a sui juris populi constituti. Ad regenda hominum circa res maximas judicia, contra periculosissimos errores, Fran. 1689, 8o.

Praelectionum Juris Romani et hodierni pars secunda, quae est ad libros XIX *priores Pandectarum*, Fran. 1689, 4o. *Pars tertia ad libros* XXXI *posteriores Pandectarum*, Ibid. 1690, 4o.

Beide de *Praelectiones Pandectarum* en *Institutionum*, in 1678 en 1687 uitgegeven, verschenen te Franeker 1689 tot 1701 met dezen titel: *Praelectiones Juris Civilis tomi* III *secundum Institutiones et Digesta Justiniani. Accedunt scholia D. Christiniani Thomasii et responsiones*, Lipsiae 1708, 4o. (*cura Menckenii*) 1725, 4o. (*cum notis Menckenii, Schubarti et Gebaueri*) Ibid. 1749 (*cum notis Thomasii*) Lovanii 1760, 4o., (*cum novis annotationibus Judoci le Plat.* A. Vriemoet vermeldt nog een uitgave van 1750 *cum notis Mascovii*, doch deze was aan de Wal onbekend.

Institutionum Historiae Civilis Tomi III. *Adjectum est specimen observationum Juris Historici*, Fran. 1692, 8o.

Dit werk gaf weder aanleiding tot een pennestrijd tusschen Huber en Perizonius. De titels der tusschen hen gewisselde twistschriften vindt men bij de Wal, p. 291, 292. Na zijn dood verscheen ook nog:

Eunomia Romana sive Censura Juris Justinianei. Postumum opus recensuit, in lucem edidit, eique uberrimum indicem adjecit, una cum oratione funebri habita in memoriam auctoris, Zach. Huber, Fran. 1700, edit. 2a. Amsterd. 1724.

Opera minora et rariora juris publici et privati. Edidit suisque observationibus illustr. Abr. Wieling, Traj. ad Rhen. 1746, 2 vol. 4o.

Zie Vitringa, *Orat. funeb*; Vriemoet, *Ath. Fris.*, p. 444 seqq.; de Wal. *de clar. Fris. Juric.*, p. 50, 253, 445; Saxe, *Onom.*, T. V. p. 397; *Anal.*, p. 647; Cocceji *Op.*, T. VIII.; *Ep.* XLIII; *Syll. Epist.*, T. III.; *Ep.* CCCXX.; *Acta Lips.* 1684, p. 89 seqq., 1687, p. 405, 406 seqq.; 1688, p. 466, 472; 1691, p 237 seqq., 1700, p. 169; A. Schultingius, *Orat. de Tribon.*, achter *Jurisprud. Ante-Just.*, p. 884; *Thes. controv.*, p. 9; J. Valckenaer, *Orat. de schola Cujac.*, p. 31; Haubold, *Instit. Jur. Lit.*, p. 135; Gratama, *Orat. qua inquiritur in causas malor. quae jurisprud. natur. doctores fuere perpessi*, p. 6, 19; Boehmer, *Introd. in Jus Publ. Univ.*, C. V. § 7; C. A. Duker, *Praef. ad* Perizonii *Orig. Babyl.*; Stolle, *ad Heuman.*, p. 689; Leyser, *Medit. ad Pandect.*, Vol. II. Spec. 77, p. 130; Guberlethi *Poëm*, p. 167, 169; Baders, *Poëm.*, p. 149, 107; Senkenbergii *Supplem. Lupenii*, p. 3; Struvii *Bibl. Hist. Meuselii*, T. I. P. II. p. 23; Struvius, *Bibl. Jur.*, C. VIII § 14, C. X. § 4, p. 394; Eisenhart, *Hist. Jur. Lit.*, C. 5, § 2, not. C.; Meyster, *Bibl. Jur. Nat.*, T. I. p. 68, 252, 426; T. II. p. 86; Ferwerda, *Cat. Univ.*, T. I. p. 8, 188; Sandbrink, *de Advocat. Juribus*, p. 90; Neuhusii *Epp.*, p. 231, 278; *Biogr. Univ.*; Chaufepié, *Dict.*; *Bibl. d'un homme de goût*, T. I. p. 233, 234, 365, 368, T. II. p. 182 seqq.; le Clercq, *Bibl Univ.*, T. VI. p. 422—503, T. IX. p. 545 seqq., T. XXIV. p. 183 seqq.; *Hist. des Ouvr. de Savans*, 1693, p. 264, 1699, art. 10; *Nouv. de la Républ. des Lettres*, art, 6, 1707, p. 587; Durand, *Eloge de M. Perisonius* vóór T. IV. zijner *Hist. du XVIe siècle*; Jöcher, *Lexic*, T II p. 1743; Ad. Did. Weber, *Entwickel. der Lehre von die naturl. Verbindlichkeit*, p 31; Nettelbladt, *Beiträge zu der Jur. Gelehrt Hist.*, Th. 1. S. 395 fgg.; Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt; W. van Ranouw, *Nogel. Ged.*, bl. 212; Siegenbeek, *Geschied. der Leyds. Hooges.*, D. I. bl. 129, 134, 135; Idzinga, *Zedig en vrijmoedig Onderzoek*, bl. 1; Kluit, *over 't misbruik van 't algemeen staatsregt*, bl. 49, 60; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, A. IV. (1) p. 216; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 76; van Kampen, *Bekn. Geschied der Ned. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 37, 38; Ferwerda, *Wapenboek*; IJpeij, *Geschied der Ned. Herv. Kerk*, D. II. *Aant.* bl. 355; *Boekz. der gel. wer.* 1746, *b*, bl 352; *Boekz. van Europa* 1693, *b.* bl. 560, Muller, *Cat. van Portr.*

HUBER (Hermanus) zoon van Ulricus Huber en Agnes Althuizen, werd 5 April 1663 te Franeker geboren. Na de Latijnsche scholen aldaar doorloopen te hebben, werd hij in 1678 student in de letteren en wijsbegeerte en vervolgens in de regten. Hij woonde de lessen van Sebast. Schelkens en Ger. Noodt bij, reisde vervolgens naar Frankrijk, waar hij in 1680 te Orleans, na het verdedigen eener *dissert. de dominio juris gentium*, tot doctor in de regten werd benoemd. In het vaderland wedergekeerd, zette hij zich in het jaar 1681 als advokaat neder, doch niet lang oefende hij de praktijk uit, daar hij in 1681 tot secretaris der staten van Friesland werd benoemd; ook zou hij zijn vader als raadsheer zijn opgevolgd, indien zijn jeugd zulks niet had belet. Als secretaris maakte hij zich zeer verdienstelijk en genoot hij de algemeene achting, was zeer gezien bij Simon van Slingeland en Francois Fagel en onderhield met hen eene gestadige briefwisseling over staatkundige en geleerde zaken. Sicco van Goslinga was zijn boezemvriend.

In 1701 werd hij tot geschiedschrijver van Friesland aangesteld, en nadat hij zijn secretariaat aan zijn zoon, Ulricus Johannes, had overgedragen, burgemeester van Sneek. Vervolgens gestadig ten landdage gekozen, geraakte hij in de voornaamste commissiën van staat en behartigde 's lands belangen aldaar met getrouwheid en wijsheid tot aan zijn overlijden op 21 November 1730.

Hij huwde Elisabeth de Hartoghe, dochter van Abraham de Hartoghe en Margaretha Rumph, die hem de volgende kinderen schonk:

Ulricus, jong gestorven; Maria Agnes, geb. 25 Maart 1699, gehuwd aan Dominicus Hamerster, raadsheer in 't hof van Friesland sedert 1715. Zij overleed 17 Mei 1756. Zij hebben verwekt 18 kinderen.

Ulricus Johannes, geb. 14 Mei 1700, secretaris der heeren staten van Friesland, gehuwd met Wemelia Wielinga. Hij is overleden 18 September 1727, nalatende een zoon,

Abraham Christiaan, geb. 28 Mei 1701, gehuwd met Jeltje Wieling; zij verwekten een zoon; Agnes Alida, geb. 20 Sept. 1702; Juditha Anna, geb. 14 November 1703; gehuwd aan Hieronymus van Alphen, toen predikant te Leeuwarden, naderhand te Amsterdam, zonder kinderen overleden, zij 28 October 1748, hij 20 April 1758; Elisabeth Suffrida, overleden 1723.

Hermanus Huber was een uitstekend regtsgeleerde.

Zie Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Chaufepié, *Biogr. Univ.*, Jöcher, Vitringa, *Orat. funeb. Ulr. Huberi*, p. 13, 15, 23; Ulr. Huber in *Dedicat. Auspic. Domest.*; Vriemoet, *Ath. Fris.*, p. 461 seqq; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 500, D. II bl. 504; Ferwerda, *Wapenb.* art. Huber; De Wal, *de clar. Frisiae Jurec.*, p. 295—297; Baders, *Poëm.*, p. 461; *Boekz. der gel. wer.* 1758, *a.*, bl. 297.

HUBER (Zacharias), zoon van Ulrich Huber en Judith van der Ley, werd 29 Augustus 1669 te Franeker geboren en, na, gelijk zijne broeders, de Latijnsche school bezocht en vooral het onderwijs van zijn vader genoten te hebben, in 1683 student te Franeker. Na in 1687 onder praesidium van zijn vader een dissertatie verdedigd te hebben, bezocht hij de Utrechtsche en Leydsche hoogescholen, aan welke laatste hij vooral de lessen van den beroemden Noodt bijwoonde.

Te Franeker wedergekeerd, verdedigde hij in 1688 on-

der Seb. Schelkens eene dissertatie en verwierf 7 October 1690 het meesterschap in de beide regten, waarop hij zich te Leeuwarden als advokaat nederzette. Vier jaren later werd hij buitengewoon en een jaar daarna gewoon hoogleeraar in de regten aan de hoogeschool zijner geboorte stad. Achttien jaren bekleedde hij deze betrekking met bijna gelijken roem als zijn vader. Na in 1707 een beroep naar Groningen afgeslagen te hebben, nam hij in 1716 de hem aangeboden waardigheid van raadsheer in het hof van Friesland aan. In 1722 werd hem op nieuw de professorale waardigheid aangeboden, doch hij weigerde die en overleed 11 October 1732 ongehuwd.

In opregte godsvrucht en geleerdheid was hij het evenbeeld van zijn vader, en niet gering is de lof hem door Schulting, Thomasius, Haubold, Brunquellus en anderen gegeven. Behalve verschillende werken van zijn vader (*Digressiones*, *Praelectiones*, *Jurisprudentia hodierna*, *Historia civilis*, *Jus civitatis*, *Eunomia Romana* en andere kleine geschriften) gaf hij in het licht:

Disputatio ad τὰ Νομιμα Tranquilli, seu observationes iuris ad Suetonii Caes. C. I. *praeside Ulrico Hubero defensa Fran.* 1687.

Diss. de jure Fisci, praes. Seb. Schelkens defensa Fran. 1689.

Diss. inaug. de vero sensu atque interpretatione L. IX. *D. de lege Pompeja de Parricidiis*, Fran. 1690.

Or. de usu atq. auctoritate juris Romani in Frisia. Fran. 1695. fol. In den vorm eener dissertatio achter het werk *De casibus enucleatis*.

Repetitio juris ex positionibus Ulr. Huberi, Fran. 1698 12°.

Dissertationes juridicae et philologicae, 2 vol. Fran. 1702, 1706, 4°. *Alt. ed. var. loc. emend. novisq. accensionibus aucta*, Ibid. 1720, Amst. 1721, 4°., Traj. ad Rhen. 1731, 4°.

Or. de summi Imperat. officio ex sent. Ciceronis pro lege Manilia, Fran. 1707, 4°.

Or. in obit. Ill. et Excell. viri Guil. ab Haren, Fran. 1708, fol.

De casibus enucleatis quaestion. forens. ex jure Romano et hodierno lib. sing., Fran. 1712, 4°.

Spec. respons. ad selecta quaedam Chr. Thomasii in libros de jure civil. ampliss. parentis Ulr. Huberi scholia.

Diss. jur. phil. de poëna perduellionis, veroq. ac genuino sensu L. 5 *cod. ad Leg. Jul. Maj. publice def. a Seb. Fridag*, Fran. 1715, 4°.

Observationes Rer. Forens. ac notabil. in Suprema Frisior. curia judicatarum, 2 vol. Leov. 1723, 1727, 4°.

Even als zijn vader beoefende hij ook de poëzy, blijkens *Επαινη saecularis s. Musa alternans pro Jubilaeo academiae Frisiacae*, A. 1685, achter Blancardi *Panegyr.*, p. 42 seqq.

Zie Vriemoet, *Ath Fris.*, p. 711 seqq.; Schultingius, *Orat. de Tribun adj jurispr. Ante-just.*, p. 884; Brunquillus, *Hist. Jur.*, P. III. Membr 2, C 8, § 37; Haubold, *Just. jur. Rom. liter.*, T. I. p. 194; Schwartzenberg, *Placaatboek*, D. II. (Voorr.) bl. LXXXII; H. Venema, *Orat. in memor. W. G. Muisii*, p. 27; Saxe, *Onom.*, P. V. p. 397; *Anal.*, p. 647; Stolle *ad Heumannum*, p. 689; de Wal, *de Claris Fris. Jurec.*, p. 297 seqq; *Acta Lips.* 1702, p. 417 seqq.; *Acta Lips. Suppl.*, T. VI. p. 161; Le Clerc, *Bibl. Anc. et Mod.*, T. IV. p. 94.

HUBER (S.). Van hem bestaat:

Teghensettinghe der Luthersche ende Calvinistische leere, 1598.

Zie *Cat. J. Schouten*, bl. 53.

HUBER (P.) gaf in het licht:

De dood van Abel, voorgesteld in vijf gezangen door M. Gessner uit het Hoogduitsch in het Fransch vertaald. En nu om deszelfs voortreffelijkheid na den laatsten druk in het Nederd. overgebragt en met fraaije koperen plaatjes versiert, 's Hage 1761, 8°.

Zie *Boekz. der gel. wer.* 1762, *b.*, bl. 447.

HUBER (P.) schreef:

Onderzoek omtrent de zeden der inlandsche mieren in *Alg. Vad. Letteroef.* 1810, St. 2, bl. 495, 539.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. et Chir.*, p. 151.

HUBER (Cornelis Ulrich Jan), geboren te Leeuwarden 28 Februarij 1795, med. doctor te Groningen, schreef:

Dissert. med. de carditide quae epidemice grassavit inter milites anno 1814, *in Obsidione* Delfzijl, Gron. 1819.

Over de zonderbare eigenschap van eenige visschen, schaal- en schelpdieren, om somtijds vergiftige hoedanigheden aan te nemen en de oorzaken hiervan in *Algem. Letterk. Maands.* 1824, D. VIII, St. 12, bl. 485.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. et Chir.*, p. 151.

HUBER (Johannes Lambertus), zoon van Ulrich Herman Huber en Catharina Berghuis, werd 7 Aug. 1750 geboren. Van 1769 tot 1780 was hij konvooimeester te Makkum, sedert 1774 volmagt ten Landsdage, daarna lid der staten generaal, der nationale vergadering en van het vertegenwoordigend en wetgevend ligchaam, muntmeester generaal, drost, eerst in 1803 van Hennaarderadeel, Baarderadeel, Franeker en Franekeradeel, later in 1807 van Menaldumadeel en Baarderadeel, in 1809 baljuw aldaar, in 1812 vrederegter te Dronrijp, in 1816 grietman van het Bildt. Hij huwde 1. December 1775 Metje, geboren 23 Februarij 1755, dochter van Wybe Tuinhout; 2. in 1803, Elisa, dochter van Johan Heinrich Pratjen en Sophia Juliana Platen, weduwe van Ayzo van Boelens. Hij stierf ambteloos te Blessum, 30 Junij 1826.

Zijne belangrijke staatkundige loopbaan verdient nader in 't licht gesteld te worden. Hij gaf onder anderen uit:

J. L. Huber, *Aan het volk van Nederland*, 1796, en

Brief aan zijne Friesche landgenooten, over het ontwerp van Constitutie, 1797, 8°.

Zie van Sminia, *Vervolglijst van Grietmannen*, bl. 32.

HUBER (mr. Abraham Christiaan de Hertoghe), geboren te Leeuwarden den 16 Mei 1772, lid van het hooge geregtshof in 's Hage en bij de oprigting van den hoogen raad voor de Nederlanden tot lid daarvan benoemd. Hij was een groot regtsgeleerde en sedert 1827 lid der Maats. van Ned. Letterkunde. Hij overleed 18 van Oogstmaand 1840, in den ouderdom van 68 jaren. In 1803 was hij getrouwd met Arendina Henrietta van Suchtelen, van Olst.

Zie *Handel. der Maats. van Ned. Letterk.* 1841, bl. 14.

HUBERT (A.) schreef:

De medehandelende Koopman of Fransche en Nederduitsche brieven voor de jeugd, die tot den koophandel opgeleid wordt. Amst. 1766.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Boek.*, bl. 203.

HUBERT (Pieter Frederik) diende als kapitein bij gelegenheid van den inval der Engelschen in Noordholland in 1799. Hij behoorde tot de brigade van den kolonel Bruce en werd gekwetst.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 193.

HUBERT (mr. J. Everwijn) verdedigde in 1793 eene *Diss. Jur. de detractione duplicis quartae, ad Part.* II. *Tit.* V. *art.* 13, *Juris Municipalis Transisalani* (Ultraj. 1793, 4°.)

Zie *Cat. der Bibl. van Neêrl. Letterk.*, D. II, bl. 158.

HUBERT (Izaak) schepen te Rotterdam, stond in Oct. 1786 aan het hoofd van het verzoekschrift aan de staten van Holland en West-Friesland ingeleverd, om het getal der leden der vroedschap te vermeerderen.

Op *Cat. mss.* van Voorst, bl. 81, no. 463, komt voor: *Request van Jz. Hubert c. s. aan de regering van Rotterdam om verklaring der incomptabiliteit van vroedschap of schepen ambten met die van de admiraliteit of de schutterij* 1785. *Met geschreven aanteekeningen en vele geschreven en gedrukte stukken, daartoe betrekkelijk in fol.*

Zie *de Beroerten in de Nederl.*, D. V. bl. 135 volgg., D. VI. bl. 11.

HUBERT (W.), een der verbondenen in 1814 om de stad 's Hertogenbosch, nog in handen der Franschen, aan de geallieerden over te leveren, bij welke gelegenheid hij blijken van moed gaf.

Zie Konijnenburg, *Nation. Gedenkb.*, D. II. bl. 558 volgg.

HUBERT (F. H.) schreef:
Korte verhandeling tot het aankweeken der wilde pijnboomen (pinus sylvestris van Linnaeus, ook genaamd grove sparre, grove denne, Fichte) op eene eenvoudige en onkostbare wijze toepasselijk op onbebouwde en voor alle gewassen onvruchtbare gronden, 's Hage 1825, 8o.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. et Chir.*, p. 151.

HUBERTI (Adrianus), minnebroeder, gaf in het licht:
Historia de vita, progressu et gloria miraculosae imaginis B. M. V. Brevis Sylvae, vulgo Cortembosch dictae, Leodiensis Dioecesis, anno 1642.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 14.

HUBERTI (Joannes Loemelius Cognomento). Zie LOEMEL (Joh. van).

HUBERTI (Johannes) roomsch priester en monnik van St. Truijen, kwam in December 1631, na het pausdom verlaten te hebben, in zijn volle gewaad te Nijmegen. De Raad gaf hem verlof muziekschool te houden en, behalve een kleed *f* 25 of *f* 30 tot zijn onderhoud. Zijn monniksgewaad werd den provisoren in handen gesteld om arme kinderen te kleeden.

Zie *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. III. bl. 88.

HUBERTINI (Leon). Zie HUIJBRECHTS.

HUBERTS (C.), een weinig verdienstelijk Hollandsch plaatsnijder. Hij arbeidde vooral voor boekverkoopers, en sneed onderscheidene platen, naar teekeningen van Picart, voor de geschiedenis van den Bijbel, in 1720 te Amsterdam gedrukt.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 61.

HUBERTSZE (Steven), een burger van Utrecht, koos in de geschillen tusschen David van Bourgondie en Gijsbert van Brederode, de zijde des eerstgenoemde en werd dienvolgens in 1456 voor zijn leven lang ter stad uitgebannen; terwijl daarbij tevens bepaald werd, dat hem nooit zou worden toegestaan met eenen nieuwen bisschop weder in te komen.

Zie Burman, *Utrechts. Jaarb.*, D. II. bl. 313.

HUBERTO (Joh. a S.) geboren te Namen, minnebroeder, guardiaan te Luik, Namen en Avesnes, en lector in de godgeleerdheid. Hij schreef:
Dicaearchus Aegiptius, Leovii 1613.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 644.

HUBERTUS, van 709—727 bisschop van Tongeren. Volgens eene oude overlevering was hij uit een adelijk geslacht van Aquitanie gesproten en werd van een geheel wereldsch leven tot de dienst van God bekeerd. Men weet niets zekers van hem tot den tijd toe dat hij zich onder bestuur van den H. Lambertus, bisschop van Tongeren, stelde, door wiens heilzame lessen hij in den weg der volmaaktheid groote vorderingen maakte. Nadat Lambertus was vermoord, werd Hubertus eenstemmig tot zijn opvolger benoemd. Hij behield zijn geheel leven heiligen eerbied voor zijn voorzaat, wiens ligchaam hij in 721 van Maastricht naar Luik deed overbrengen, in welke stad hij ook zijn bisschoppelijke zetel vestigde. Hij stierf den 30 Mei 727 te Tervuren, een dorp tusschen Leuven en Brussel gelegen, waar hij een kerk had ingewijd. Zijn ligchaam werd naar Luik gevoerd en in de collegiale kerk van St. Pieter begraven. Het werd in 825 naar het klooster Andain in Ardenne overgebragt, waarvan de stad St. Hubert haren oorsprong heeft genomen. Deze stad, aan de grenzen van Luxemburg, wordt nog in godsdienstige bedevaarten bezocht, vooral van hen die door razende dieren gebeten zijn. Er is daarna een krijgsorde opgerigt, de orde der ridders van den H. Hubertus geheeten, welke in 1444 door Gerard V, hertog van Kleef in Gelderland werd ingesteld. De parochie-kerk van Alem (dekanaat van Orthen) eert den H. Hubertus als patroon. Ook wordt hij in de kerk van Herpen, (vicariaat van Ravestein en Megen) bijzonder geëerd.

Zie Aschbach, *Allgem Kirch. Lex* i. v.; *Levens der Heil*, D. IV. bl. 273—282; Van Gils, *Cath. Meyr. Memorieb.*, bl. 14; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschrijv. van het Bisdom van 's Bosch*, D. bl. 23; *Vita Sancti Huberti conscripta par Adolphum Haspard*, ms.; *Historia abatiae Sti Huberti in Ardenna anni* 1528, ms.; *Messager des Sciences et des Arts de la Belgique* 1834, p 433; *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. III. bl. 145.

HUBERTUS, leerling van Haimin, was priester en pastoor in eene kerk aan St. Vaast gewijd, niet verre van Atrecht. Hij droeg aan zijn meester op:
Apparitio S. Vedasti et valetudo restituta moribundo, bij de Bollandisten, T. I. Febr. p. 803—805.

Zie Paquot, *Mém.*, T. II. p. 50, 51.

HUBERTUS leefde in den aanvang der 11de eeuw en schreef:
Vita St. Gudilae virginis, Bruxell. in Brabantia circa A. 712 *clarae* in *Acta Sanct.*, 8 Jan. Tom. I. p. 514—523.

Zie Fabricius, *Bibl. Med. et infin. Latin.*, T. VI. p. 836, 863.

HUBNER (Willem), luitenant der grenadiers onder kapitein Pieter Jacobus van Loon, was onder de strijders in Pommeren en Pruissen en verdient melding wegens zijn dapper gedrag bij gelegenheid dat van Loon in Julij 1806 ter verdediging van het door de belegeraars aangelegd fort Loison, onder het bereik van kartetsen en het vuur der Pruissische jagers, onverschrokken met zijne grenadiers stand hield.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 259.

HUBRECHT (mr. Johannes Josias), secretaris van burgemeesteren en sedert 1780 van curatoren der hoogeschool te Leyden. Hij was een ijverig prinsgezinde en werd dientengevolge in 1795 van zijne betrekkingen verlaten. Sedert leefde hij ambteloos tot in 1807 toen hij een slagtoffer werd der ramp die zijn geboortestad trof.

Zie *Verv. op de Vad. Hist* van Wagenaar, D. XX. bl. 405; Siegenbeek, *Geschied. der Leyds. Hooges.*, D. II. bl. 47; *Leidensramp*, bl. 40.

HUBRECHT (Leentgen) huisvrouw van Govert Brasser, burgemeester van Delft, was eene vrouw wier deugden met lof in 's lands geschiedenissen vermeld zijn. Zij wordt bijzonderlijk onder die voortreffelijke vrouwen gesteld, die grooten ijver toonden, om het geld bijeen te brengen noodig tot ontzet van Leiden in 1574, en al hare sieraden van ringen en ketenen, als aan 's vaderlands goeden engel ten offer bragten. Ditzelfde is haar tweemalen gebeurd.

Zie Hooft, *Ned. Geschied.*, bl 370; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. I. bl. 159.

HUCBALDUS, Hubaldus, Ubaldus, monnik van St. Amand in het kerspel van Doornik, dichter, wijsgeer en toonkunstenaar. Volgens Possevinus zou hij ten tijde van paus Sergius en van Bonifacius, bisschop van Mentz, gebloeid hebben, doch deze waren geen tijdgenooten, daar de eerste in 638 den pauselijken zetel beklom en de laatste ten tijde van Zacharias, d. i. in 742, en vervolgens bloeide, Bulaeus, Cangius en Leyserus stellen zijn dood op 937, Fabricius op 930, doch Goethals meldt dat hij den 29 Junij 932 in den ouderdom van ongeveer 90 jaren overleed, en dat hij in de kerk van St. Pieter te Saint Amand werd begraven. Zeer onzeker zijn de berigten die hier en daar aangaande zijne lotgevallen verspreid zijn.

Hij zou te St. Amand, onder opzigt van zijn oom Milo, zijne studiën hebben aangevangen, ten gevolge van oneenigheden met zijn leermeester naar Nevers zijn vertrokken, waar hij door den bisschop met onderscheiding werd ontvangen. Hier zou hij omstreeks 860 het leven van St. Cilinia hebben opgesteld. Hierop volgde het leven van den martelaar St. Cyr en van St. Julite, bij gelegenheid dat hij hunne overblijfsels van Amand bragt. Zeker is het dat hij van St. Amand naar St. Germain-d'Auxerre vertrok, om onder den vromen en geleerden Remi en anderen zijn studiën te voleindigen. Hier werd Hucbaldus tot een der eerste letterkundigen van zijn tijd gevormd. Groot was zijne kennis in de wijsbegeerte en godgeleerdheid, grooter nog zijne bekwaamheid in de toonkunst. Nog voor het overlijden van zijn oom Milo, dat in 872 voorviel, werd hij tot het bestuur der school van St. Armand geroepen. Toen hij aldaar leerlingen had gevormd, waardig om zijn plaats te bekleeden, ging hij in 883 naar St. Bertin, waar hij dezelfde betrekking vervulde. De abt Rodulf gaf zijne tevredenheid over Hucbalds onderwijs te kennen, door hem een aanzienlijk landgoed in Vermandan te schenken, 't geen Hucbald van zijne zijde wederom aan de monnikken van St. Bertin vereerde.

Omstreeks 893 riep hem Foulques, aartsbisschop van Rheims, naar zijne stad, waar hij en Remi d'Auxerre de beide scholen bestuurden.

„Elles furent" schrijft Goethals „pour la France septentrionale, du plus haut intéret, la gloire qu'elles acquirent est originairement due à ces deux Professeurs. Hucbald en particulier y fut dans un crédit égal à sa reputation." Na den dood van Foulques (Junij 900) keerde hij naar St. Amand terug, waar hij zich met het schrijven van verschillende levens der heiligen en het beoefenen der toonkunst bezig hield. Hij schreef:

Vita S. Aldegundis, virginis, Abbatissae et fundatricis Malbodiensis (Maubeuge) *in Hannonia*, op verzoek der nonnen van Maubeuge.

Men vindt het bij Surius, *Act. S.* col. 1618 T. I. p. 558, verbeterd in de *Acta Sanct. Jan.* T. II. p. 1040 der Bollandisten en bij Mabillon, *saec.* II. *Benedict.* p. 710. De verschillende mss. geven geen blijk dat Hucbald er de autheur van is, doch de Bollandisten stellen het buiten allen twijfel.

Vita S. Lebuini, Patroni Daventriae, ad Albericum s. Baldricum Episcopum Ultrajectinum, bij Surius *Act. S. nov.* p. 277, het laatst uitgegeven door Pertz in T. II. zijner *Monum. German.*

Vita S. Rectrudis, Abbatissae Marchianensis in Gallo-Flandria, ad Stephanum Episcopum Cameracensem (niet *Eboracensens*, gelijk Vossius wil) in Mabillons *Acta S. Ord. Bened.* Saec. II. p. 937 en in *Acta Sanct. Boll.*, T. III. p. 81 herdrukt door J. Ghesquiere in *Acta Sanct. Belg. Maj.*, T. IV. p. 488; Surius geeft er een uittreksel van.

Vita *S. Madelbertae* (niet *Madelbertu*) *Abbatissae Malbodiensis*, in hands.

Historia S. Cilinae, matris B. Remigii, Francorum Apostoli, in hands.

Een fragment betrekkelijk het leven van St. Jonat, eerste abt van Marchiennes, in Boll. *Act. S. Aug.*, T. I. p. 73.

Vita S. Brigidae, in hands.

De geschiedenis van den marteldood van St. Cyren Ste. Julite vindt men slechts in de zeer zeldzame *Vitae Sanct.*, die men verschuldigd is aan den Milaneeschen dichter B. Mombritius.

Zijne verzen, met welke hij de *Carmina de laude parcitatis* van zijn oom en leermeester Milo aan Karel *de Kale* zond, leest men in *Anecd.* T. I. p. 45 seqq. van E. Martene.

Liber trecentorum versuum (niet *carminum* volgens Caveus ad annum 916) *in laudem Calvorum ad Carolum calvum Imp.* alle met den beginletter C aanvangende, b. v. *Carmina clarisonae calvis cantate canoenae.*

In de uitgaven van dit gedicht, ook *Ægloga de Calvis* genoemd, Bazel 1516, 1519, 4º., 1546, 8º. Leuven 1561, zijn niet meer dan 136 regels, even zoo in Casp. Dornavii *Amphit. sapientiae Socraticae*, T. I. p. 290 seqq., doch bij G. Barthus, *Advers.* Lib. XLVI. C. 22, zijn nog 15 regels bijgevoegd. Op gelijke wijze gaf Christianus Pierius een *Poëma in Christum crucifixum*, Francof. 1576 8º., waarin elk woord met den letter C aanvangt.

Siegebertus schreef: „Quia in arte musica praepollebat, cantus multorum Sanctorum dulce et regulari melodia composuit, scripsit librum de arte musica, sic contemperans chordeas monochordi litteris alphabeti ut possit quis per eas sine magisterio alterius discere ignotum sibi cantum."

Epistola ad Carolum Calvum.

Gerbert, *De Harmonica Institutione*, in *Scriptores Eccl. de Musica sacrâ*, 1784, T. I. p. 104.

De Musicâ Enchariadis, t. a. p., I. p. 152.

Commentatio brevis de tonii et Psalmis modulandis, t. a. p. T. I. p. 213.

Hymnus de S. Theodorico, in Mabillon, *Annalis ord. S. Bened.*, T. III. p. 692 en Boll. *Act. Sanct.* T. I. *Julii* p. 82, waarschijnlijk hetzelfde met het *Officium S. Theodorici* en het *officium et cantum S. Celniniae.*

Lat. comment. over den regel van St. Benedictus.

Epistolae ad Diversos.

Zijn grafschrift vindt men bij Fabricius, Vossius, Val. Andreas en and.

Zie Fabricius, *Bibl. Med et infim. Latin.*; Vossius, *de Hist. Lat.*, p. 326; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 394, 395; Sweertius, *Ath Belg.*, p. 351; Rulaeus, *Hist. Acad. Paris.*, T. I. p. 607; Flodoardus, *Hist. Eccl. Rem.*, L. IV. C. 9; Trithemius, *de S. E. et ill. Bened.*, T. II. p. 49; Sigebertus *Chr ad annum* 869, C II.; Caveus, *de Script. Eccl.*, C. XVIII; Baronius *ad annum* 632, C. II; *Acta Sanct* Junii 16, T. III. p. 36; *Biogr. Univ.* i. v; Goethals, *Lectures relatives à l'Histoire des Sciences etc. en Belgique*, T. I. p. 1 suiv.; Jöcher i. v.; de Coussemaker, *Mémoire sur Hucbald et sur ses traités de Musique*, 4o. Fétis, *Biogr. des Musiciens*, T. V. p. 208; *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. II. bl. 253; van der Chijs, *de Munt. der Heer. en Sted. van Overijssel*, bl. 22, 227.

HUCHON van Maubeuge was tweede waardijn der munt te Nijmegen ten tijde van hertog Karel den Stoute.

Zie van der Chijs, *de Munten der Graven en Hertogen van Gelderland*, bl. 278.

HUCHON (JOANNES) werd theol. doctor aan de hoogeschool te Douai, vervolgens pastoor aan de St. Salvatorskerk te Rijssel, als ook „christianitatis decanus" en „librorum censor."

Hij schreef:

Theologia practica de Sacramentis, cum comment. ad primam partem Enchiridii Petri Binsfeldii Suffraganei Trevirensis, Doctoris Theologi absolutissimi, 12º., *Inpilis* 1641.

Miroir de la Croix, ou méditations sur la Passion de N. S. et autres points importans, pour tous les jours de la semaine, avec des Reglemens spirituels, 12º., Lille, 1640.

Pensée salutaire pour les fidèles tres-passez; avec l'Histoire d'un certain esprit de l'Hopital-comtesse de Lille, puis naguères délivré et composé par ordre de Mgr. l'Evêque de Tournai, Lille 1641, 12º.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 664.

HUCHTENBROUCH (Albrecht van) een Utrechtsch edelman, zoon van Johan van Huchtenbrouch, ridder, burgemeester van Utrecht, en van Maria Egmond van Merestein. Hij onderteekende het verbond der Edelen in 1566. Door zijn huwelijk met Maria van Hoxwier, dochter van Hector van Hoxwier, heer van Rynauwe en van Doed Holdinga, kreeg hij een naauwe betrekking op Friesland, hetgeen aanleiding zal gegeven hebben tot zijne ijverige pogingen om de edelen van dat gewest tot de belangen der bondgenooten over te halen, dat hem door Alva tot een zware misdaad werd toegerekend. Ook zou hij vele Friezen hebben trachten te winnen tot het onderteekenen van het Verbond der Edelen, waarbij tegelijk de aanbieding van 30 tonnen schats geschiedde. Zeker is het, dat hij zelf bereid was in dezen een voorbeeld aan anderen te geven. Hiertoe strekte ook eene latere verbindtenis tot het opbrengen van geld om de vrijheid met de wapenen te herstellen, waartoe hij *f* 400 Brabantsch aanbood. Toen Brederode in 1567 heimelijk volk verzamelde, aanvaardde hij als hopman het bevel over een vaandel voetknechten. Nog in hetzelfde jaar zocht hij, nevens van Nyveld en Renesse, een schans te Vreeswijk aan de Vaart, buiten Utrecht, te bemagtigen, doch werd daarin verhinderd door hertog Ernst van Brunswijk, die hem in een gevecht een volslagen nederlaag gaf. Hij was een der edelen en grooten met welke Willem I geheime verstandhouding hield. Hij was toen bij de voorstanders der vrijheid bekend onder den naam van Adolf van Lon. Geen wonder dat hij door Alva met verbeurdverklaring zijner goederen werd gebannen. Of hij de vervolging buiten zijn vaderland ontweek is ons niet gebleken. Zoo hij het deed, moet zijn uitlandigheid kort zijn geweest, daar hij reeds in 1571 een toeleg waagde om de stad Utrecht aan de zijde van den prins te doen overgaan, waarin hij echter ongelukkig slaagde. Sedert wordt zijn naam niet meer vermeld. Hij overleed volgens te Water te Woerden 1580, doch volgens Scheltema in 1572 te IJsselstein, waar hij woonde, en liet een zoon na, die volgt.

Zie *Connaiss. de la Noblesse d'Utrecht*, p. 17; Hooft, *Ned. Hist.*, B. IV. bl. 148; Bor, *Ned Hist*, B. XXXV. bl. 615 (14), 242 (23); Winsemius, *Chr. van Friesl.*, B. XVI. bl. 545; Dez., *Hist. per. Fris gest.*, C. I. p. 66, 67: *Sententi en van Alva*, bl. 128 tot 130; Te Water, *Verb. der Edel.*, D. I bl. 95, 98, D. II. bl. 48, en *Bijl.* bl. 134, 478—480, D. III. bl. 108—114. *Bijl.* bl 66; *Archiv. de la maison d'Orange-Nassau*, T. II. p. 162, T. III p. 336; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, o. h. w.; van Wijn, *Aanm. op* Wagenaar, *Vad. Hist*, D. IX. bl. 85: Beaufort, *Lev. van Willem* I, D. II. bl. 189, 190; *Verzamelde berigt. omtrent de Krijgsbevelh. te Nieuwpoort*, bl. 58; Arend, *Vad. Hist.*, St. IV. bl. 453, St. V. bl. 150, 162; Hoogstraten, Kok, Kobus en de Rivecourt; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 957.

HUCHTENBROUCH (Jan van), heer van Amelisweerd, zoon van den vorige, werd in 1564 geboren, was kapitein-kolonel van een Utrechtsch regement en bevelhebber van St. Andries, bevond zich bij het beleg van Ostende, en werd daar doodgeschoten in den ouderdom van omtrent 37 jaren.

Zie Le Petit, *Chr.*, Livr. XVII., p. 759, 762; Te Water, *Verb. der Edel.*, D. II. bl. 481; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. 367. 372, 382; Fleming, *Beleg van Ostende*, bl. 126 volgg.; *Utrechtsche Volksalmanak* 1841, bl. 12.

HUCHTENBROUCH (Jan van), wordt door twee schrijvers onder de verbondene edelen geteld, doch te Water betwijfelt zulks.

Zie van Goudhoeven, *Chr. van Holl.*, bl. 626; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 768; Te Water, *Verb. der Edel.*, D. II. bl. 480, 481.

HUCHTENBURG (Johan van). Zie HUGTENBURG (Johan van).

HUDDE (Hendrik Arendsz.), afstammeling van een aanzienlijk geslacht, dat bekwame mannen voor schepenbank, raad en beurs te Amsterdam heeft opgeleverd, nam in 1587 zitting in den raad en werd het volgende jaar schepen dier stad. Vijfmalen bekleedde hij sedert dien post en stierf in 1596. 's Jaars te voren was hij een der behartigers der eerste uitrusting van vier schepen naar de O. Indien onder bevel van Cornelis Houtman.

Zie Kok, o. h. w.

HUDDE (Hendrik), in 1618 door aanstelling van prins Maurits raad en vier jaren later schepen van Amsterdam, verklaarde zich in 1628 tegen burgemeesteren, toen deze, uit vrees voor oproer in de stad, eenige vaandelen krijgsvolk daar buiten hadden gebragt. Hij schroomde niet hun opentlijk aan te zeggen: „dat zij 's lands soldaten doende komen voor de palen dezer stede, zonder voorgaande resolutie van den raad, gehandeld hadden tegen de privilegien."

Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. IV. bl. 96, 422; Kok, o. h. w.

HUDDE (Johan), heer van Waveren, zoon van Gerard Hudde en Maria Witzen, commissaris van kleine zaken te Amsterdam, werd aldaar volgens den een in 1633, volgens den anderen in 1640, geboren. Hij studeerde in de regtsgeleerdheid en in de wiskundige wetenschappen, vermoedelijk in zijne geboortestad, doch begaf zich in het jaar 1659 naar Frankrijk en vertoefde eenigen tijd te Saumur om zijne regtsgeleerde studien te voltooijen. Althans is er nog een brief voorhanden in het begin van 1659 door hem uit Saumur aan den Haarlemschen wiskunstenaar Henrik van Henraat geschreven.

In zijn geboortestad teruggekeerd, werd hij in 1667 tot raad, in 't volgende jaar tot schepen en in September 1672, bij de buitengewone verandering der regering, tot burgemeester aangesteld. Negentienmalen bekleedde hij sedert die eerste aanstelling deze hooge waardigheid. Hij had groot gezag en veel aanzien in zijne geboortestad en deed haar gewigtige diensten. Zijne bedrevenheid in de wiskunde was oorzaak dat hij, nevens Gerard Hasselaar en Kornelis Vlaming van Oudshoorn, in 1670 werd gelastigd om met burgemeesteren en thesaurieren het opzigt te hebben over het leggen van de groote Amstelsluis. Nadat de Franschen in 1672 over den Rijn waren getrokken en men ook voor een aanval op Amsterdam beducht was, werd o. a. aan Hudde toevertrouwd het te werk stellen van de groote overstrooming, om alzoo eene vijandelijke aannadering tot de stad te weren. Drie jaren later was hij een der gemagtigden van den raad tot het beramen van een ontwerp wegens een nieuwe waterkeering langs den buitenkant der stad aan het IJ. Hij was een voorstander der stadhouderlijke regering en stemde in het vermaard besluit tot de werving van 16000 man, tegen hetwelk de meerderheid der Amsterdamsche regering zich zoo ijverig verklaarde. Ook was hij in de geheimen omtrent den togt van Willem III naar Engeland.

Hij was zeer bevriend met Descartes en F. van Schooten (de zoon), hoogleeraar in de wiskunde te Leyden, en heeft veel bijgedragen om de meetkunst van eerstgenoemde bij zijne stad- en landgenooten in achting te brengen. Hudde deed in zijn jeugd onderscheiden belangrijke ontdekkingen, welke hij gewoon was in zijn memorieboek op te teekenen. Zij waren bestemd voor een uitroerig werk dat den titel zou hebben: *De Natura, Reductione, Determinatione, Resolutione, atque Inventione Aequationum.*

Deze fragmenten zijn echter, door achteloosheid van een zijner neven, aan wien ze bij erflating in handen kwamen, grootendeels verloren gegaan; wat daarvan bewaard bleef is bijeenverzameld in *Cartesii Geometria cum commentariis Francisci van Schooten*, Amst. 1659, 2 t.

Hierin komen o. a. voor: Huddenii, *de Deductione Equationum* (Julij 1657 en April 1658); *Maximis et Minimis Epistolae* II. In deze laatste verhandeling heeft hij de leer der tangenten veel vereenvoudigd en op een meer duidelijke wijze voorgedragen. Zij is vertaald onder den titel: *Méthode des Tangents* en opgenomen in het *Journal litteraire* (Julij en Augustus 1713).

Volgens Kok gaf van Schooten ook van hem in het licht *Aanmerkingen over de bewijzen der eigenschappen van den Cirkel.* Ook heeft men aan hem den regel te danken aangaande het bepalen der gelijke wortels van eene algebraische vergelijking en zoo die wortels bestaan, welke die zijn. Een uittreksel van een brief van Hudde aan Schooten van 21 November 1659, uit het Hollandsch in het Fransch vertaald, vindt men in het *Journal litter. Juillet et Août* 1713, p. 460 - 464. Hij wist zijne kundigheden ook ten algemeenen nutte aan te wenden, blijkens, gelijk wij opmerkten, het werkzaam deel dat hij nam in het aanleggen der Amstelsluis en vier andere voorname sluizen, alsmede in het inonderen der Hollandsche waterlinie in 1672. In 1689 vond hij een werktuig uit, ten doel hebbende om het water in de grachten te Amsterdam van onreinheden te zuiveren. De beroemde Leibnitz, die Hudde met de Bernouillis, Huygens, l'Hopital en Newton op eene lijn stelt, bezocht hem te Amsterdam, en getuigt dat hij de eerste was die eene volledige oplossing gaf van de quadratuur des hyperbools, alsmede van het vraagstuk om de vergelijking eener kromme te vinden die door een onbepaald aantal punten kan getrokken worden Hudde stierf in zijne geboortestad den 16 April 1704. Hij had bij zijne vrouw Debora Blaauw, weduwe van Johan Oetgens van Waveren, geen kinderen verwekt. Zijne afbeelding vindt men bij Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XV, bl. 424.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.*, D XIV. bl 216, D. XV. bl. 424, 425, 427; van Wijn, *verv op* Wagenaar, D. XVI. bl. 33; Dez., *Beschrijv. van Amst*, D. V. bl. 319, 340, D. VI. bl. 44, 48, 68, 145, D XI. bl. 339; *Lijst der XXXVI Raden vóór de Hands. van Amsterdam*; Commelin, *Beschrijv. van Amsterd*, bl. 832, 1186; *Négotiat. du Comte d'Avaux*, T. VI. p. 137, 189, 205; Sylvius, *verv. op* Aitzema, D. III. B. XXXI. bl. 17, 18; *Europ. Merc.* 1691, bl. 56—59; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, o. h. w.; *Geometria Descartes*, edit. Franc. à Schooten, Amst. 1659, p. 402, 405, 506, 516, 517; Montucla, *Hist. des Mathémat.*, T. II. p. 125, 126; H. van Henraat, *Tract de Transmut. Curvarum in rect.*, Praef.; Montadan, *Hist. des Mathémat.*, T. II p. 314—317 en de Nederd. vert. door A. B. Strabbe, D. III. bl 183 volgg; Meijer's *Convers. Lex*; Poggendorff, *Handwörterb. z. Gesch. der Exacten Wissenschaften*, o. h. w.; Kok, *Vaderl. Woordenb*, o. h. w.; Hoogstraten, o. h. w; *Woordenb. der Zamenlev.*, o. h. w.; *Aanh op het Woordenb. van Kunst en Wetens. van* Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; *Biogr. Handwoordenb*, o h w; *Biogr. Univ.*, o h w; *N. Dict. Hist.*, T. III. p 562; Moreri (1760) T. VI. p 116; Paquot, *Mém.*, T. II. p. 79; van Kampen, *Bekn. Geschied. der Ned Letterk*, D. II. bl. 73; Dez., *Vad. Karakterk.*, D. II. bl. 255, 294; Scheltema, *Peter de Groote in Holland*, D. I. bl 147; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VI St. I. bl. 100 tot 105; Bouman, *Geld Hooges.*, D. II bl. 244; *Ned. Reizen*, D. I. bl. 3; Vreede, *Hoogen Raad*, St. I. bl. 46; Muller, *Cat. van Portr.*; P. Fraseri *Poëm.*, p. 242.

HUDSON (Henry). In April 1609 zond de O. I. Compagnie Henry Hudson, een Engelsch stuurman, met een enkel schip uit om een vaart naar China, door het Noordwesten, en niet door het Noordoosten, daar men ze te voren gezocht had, op te sporen. Hij ontdekte op ongeveer eenenzestig graden eene schoone rivier of baai, daarna Hudsons baai genaamd. In het najaar ging hij terug; doch niet naar Holland, maar naar Engeland, van waar men hem niet wilde laten vertrekken om zijn meesters verslag te geven.

De Engelschen zonden hem in het najaar van 1611 andermaal uit op denzelfden togt, doch hij kwam wederom te huis, zonder de begeerde doorvaart gevonden te hebben. Men vindt een uitvoerig verslag dezer reizen in tom. IV der verzameling van Purchas en in D. X en XI der *Petits voyages* van Debry. Men heeft ook *Descriptio ac del eatio geograph. detectionis freti sive transitus ad occasum, supra terras Americanas in Chinam atque Japonem ducturi, recens investigati a M Henrico Hudsono Anglo.* Anno 1612, 4°. In alle werken die over de vestiging der Engelsche en Nederlandsche kolonien in Noord-Amerika handelen, vindt men uitvoerig van hem gewaagd.

Zie *Biogr. Univ.* i. v.; *N. Biogr. Hist.* i. v.; *Woordenb. van* Nieuwenhuis (uitg. bij Sijthoff) o. h. w.; van Meteren, *Ned. Hist.*, B. XXXI. fol. 590 vers, fol. 625; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. IX bl 433, D. X. bl 7; van Kampen, *Bekn. Geschied. der Ned. Letterk*, D. I. bl. 329; Collot d' Escury, *Holl. roem*, D. VI. St. I. bl. 317; *Ned. Reiz.*, D. I. bl. 16.

HUE (Balthasar de) gaf in 1694 te Leiden bij Frederik Haaring in 8°. in het licht:

Korte aanmerkingen op de bedenkingen des markgraafs Virgili Malvezzi over Corn. Tacitus, behelzende ten meerendeele een regtzinnige verklaring van sommige plaatsen der Heilige Schrift, door den gemelden autheur verkeerdelijk aangehaald.

Men vindt een uittreksel van dit werkje bij Rabus, *Boekz. van Europa* 1694, D. I. bl. 318 volgg.

HUEGENS (Jacop) was in 1547 rentmeester van Leerdam en Acquoy. In de *Kronyk van het Hist. Genoots.* D. IX bl. 45, 46, vindt men een brief aan hem van Françoise de Lannoy, gravin tot Buren en Leerdam, vrouw tot IJsselstein, geteekend 16 Nov. 1547.

HUEKESHOVEN (Hendrik van) of Henckeshoven, van Keulen geboortig, was muntmeester in de grafelijke munt van Holland, onder graaf Filips van Bourgondien of *den Goeden.*

Zie van der Chijs, *de Munten van Holland en Zeeland* enz., bl 406, 411, 413, 416.

HUERLUIJT (kapitein) kwam 29 Mei 1652 omtrent Calis Cliff met kapitein Joris van den Zaen, gevolgd door 7 koopvaarders over de 50 tonnen waard, bij Maarten Harperszoon Tromp, en verhaalde, o. a., dat hij den 23 Mei omtrent Goutstaert tegen 8 parlements fregatten, over het strijken der vlag was slaags geweest, en 3 à 4 man verloren had.

Zie *Chron. van het Hist. Genoots*, D. V. bl. 266, 267.

HUENS (Augustijn). Zie HUNNAEUS (Aug).

HUES geboren te Kamerijk, schreef een hekeldicht op Hendrik II, koning van Engeland, genaamd *La male honte.* Hij leefde in het begin der XIVde eeuw.

Zie van Kampen, *Bekn. Geschied. der Ned. Letterk.*, D. III bl. 10.

HUES (Robert) een goed wiskundige in de eerste helft der 17de eeuw, die een werk *de globis et de eorum usu* uitgaf, meermalen zoo in het Latijn als Duitsch gedrukt. De eerste Latijnsche uitgave zou van 1613, 4°., zijn. Men heeft echter ook uitgaven van Amsterdam 1624, 4°., en van Frankfort am Main, met Petri Bertii *Breviarium totius orbis* 1627, 12°. Een Fransche uitgaaf met aanmerkingen van Henrion verscheen Paris 1618, 8°. In het Holl. verscheen:

R. Hues, *Gebruyk der Globen*, Amst. 1613, 4°.

Tractaet ofte handelinghe van het gebruyk der Hemelsche en der Aertsche globe, Amst. 1623, 4°.

Zie Adelung en Rotermund; Abcoude, *Naamreg. van Boek.*, 3de *Aanh.*, bl. 74; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 45.

HUESDEN (Dyrcz van) priester te Utrecht, vergrootte de kapel van St. Maartens gasthuis buiten de Weerd en maakte er een kerk van, onder voorwendsel dat het de inwoners van de Weerd bij wintertijd en kwaad weer te lastig viel in de stad te gaan, om in de St. Jacobs kerk de sacramenten te ontvangen, want in een kapel, eigentlijk slechts een bidplaats zijnde, werden zij niet bediend. De bisschop, David van Bourgondien, die reeds in 1466 vergund had, dat in deze kapel op een gewijd draagaltaar missen mogten gelezen worden, verhief haar in 1480 tot een kerspel kerk, en zulks baarde moeijelijkheden. De stad kantte er zich hevig tegen aan, aangezien zij voorzag dat dit noodwendig ten nadeele van de parochie kerk van St. Jacob moest strekken, waartoe de buren van

deze vooral behoorden. Dit had ten gevolge, dat het besluit ingetrokken werd, nadat men zich eerst aan hevige geweldenarijen had schuldig gemaakt. Later werd deze kapel gesloopt.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.*, D. III. bl. 289 290, 323, 445, 447; van Rijn, *Aanteek. op van Heussen Utr. Bisdom*, D. II. bl. 159; Allan, *de stad Utrecht en hare geschiedenis*, bl. 97, 98.

HUET (Gédéon). De heer E. du Puy de Montbrun gist dat hij van dezelfde familie was als de beroemde bisschop van Avranches, Pierre Daniel Huet, die in 1630 uit Protestantsche ouders werd geboren, en in zijne jeugd de Hervormde godsdienst afzwoer doch Haag veronderstelt, dat hij van de Huets in het Orleansche afstamde. Hij was predikant te Blet in Bourbonnais toen hij in Junij 1685, eenige maanden voor de herroeping van het edict van Nantes, verlof vroeg en verkreeg om met vrouw en dochter Frankrijk te verlaten en de goederen die hij in dat koningrijk had, te verkoopen. Hij vertrok eerst naar Zwitserland, en van daar naar Marburg, doch na een kort verblijf in die stad werd hij als predikant naar Saint-Lambert in den Paltz gezonden. De inval der Franschen in 1688 noodzaakte hem tot eene overhaaste vlugt. Hij kwam van alles beroofd te Marburg terug en begaf zich van daar naar Dordrecht, waar hij als *ministre suffragant* werd geplaatst. Na verloop van twee jaren in zijne dienst geschorst bleef Huet in deze stad en hield zich met letterkundigen arbeid bezig, tot dat hij in 1693 tot adjunct leeraar (*pasteur adjoint*) te 's Hage benoemd werd.

Later, in 1728, ontmoeten wij hem weder te Dordrecht. In datzelfde jaar verzocht hij van den magistraat van zijn ambt ontheven te mogen worden, wegens hoogen ouderdom en zwakheden. Zijn verzoek werd toegestaan. Hij overleed den 15 November 1728, in den ouderdom van 74 jaren. „C'était, schreef Teissèdre l'Ange in zijne *Souvenirs*, un homme érudit, loyal et ferme, un ministre plein d'une foi éclairée, d'une charité évangélique et d'un talent distingué."

Hij liet bij zijne vrouw Anne Lenfant, dochter van Paul Lenfant, predikant te Châtillon aan de Loire, en zuster van den beroemden Jacques Lenfant, eene dochter na, Anne Elisabeth genoemd, en een zoon, den 2 Maart 1698 in de Waalsche kerk gedoopt met den naam van Théodore François Gédéon. Huet is vooral in de kerkelijke geschiedenis bekend door zijn twist met Jurieu. Het twistvuur ontvonkte bij gelegenheid van zijn antwoord op een scherpe satyre tegen de Protestanten, die anonym werd uitgegeven, doch aan Pélisson toegeschreven.

Lettre écrite de Suisse en Hollande pour suppléer au défaut de la réponse que l'on avait promis de donner à un certain ouvrage que M. Pelisson a publié sous le nom d'un Nouveau-converti, touchant les récriminations qui y sont faites aux Réformez des violences que les Catholiques employent pour la convertion de ceux qu'ils appellent hérétiques, Dordrecht 1690, 12o.

Deze brief werd gevolgd door

Autre lettre écrite de Suisse en Hollande pour répondre à la seconde partie de l'ouvrage du pretendu nouveau-converti, touchant les réflexions qu'il y fait sur ce qu'il appelle les guerreo civiles des Protestans et la présente invasion de l'Angleterre, Dordrecht 1690, 12o.

Dit laatste geschrift vooral bragt de gal van Jurieu in beweging. Gedwongen om zich tegen hem te verdedigen, gaf Huet in het licht:

Apologie pour les vrais tolérans, où l'on fait voir avec la dernière évidence et d'une manière à convaincre les plus préoccupez, la pureté de leurs intentions et la vérité de leur dogme, etc. Dordr. 1690, 12o., en eene

Apologie pour l'Apologiste des tolérans, etc. Dordr. 1690, 12o.

Doch dit alles hielp niet. Jurieu klaagde zijn collega in 1691 bij de Synode te Leyden aan en liet hem schorsen in zijn ambt. Hoogst waarschijnlijk verscheen bij deze gelegenheid *Lettre d'un des amis de M. Bayle aux amis de M. Jurieu*, die, doch zonder grond, aan Huet werd toegeschreven.

Om zijne regtzinnigheid te bewijzen, liet Gédéon Huet nog drukken:

L'unique moyen de parvenir au ciel, et propitiatoire de la nouvelle alliance, en Sermons sur Jean XIV: 6 *et Rom.* III: 24, *avec un avertissement où sont contenues quelques reflexions nécessaires pour l'intelligence du but que l'auteur s'y est proposé. Par le Sr. Gédéon Huet, Ministre Réfugié à Dordt, et demeurant présentement à la Haye*. La Haye 1695, 8o.

Bij deze verschillende werken voegt Du Puy de Montbrun nog *Remontrances* en eene *Instruction* door Huet in 1694, in 4o. uitgegeven, alle betreffende de zaak met Jurieu.

Zie Haag, *la France Protestante*, o. h. w.; IJpeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. III. bl. 72 *Aant.*, bl. 47; Schotel, *Kerk Dordr.*, D. II. bl. 208; Rabus, *Boekz. van Europa* 1694, bl. 351, 352; *Catal. de la Biblioth. Walonne à Leyde*, p. 15; *Boekz. der gel. wer.* 1730.

HUET (Théodore François) zoon van den vorige, 2 Maart 1698 te 's Hage geboren, werd in 1728 predikant bij de Waalsche gemeente aldaar, en vertrok in 1731 naar Amsterdam, waar hij den 21 October 1733 in den bloei zijns levens stierf. Hij is door eenige uitgegeven bundels leerredenen, maar vooral door zijn twist met zijn ambtgenoot Saurin te 's Hage over den noodleugen bekend geworden. Uit zijn huwelijk met Claude Susanne Louis, omstreeks 1720 gesloten, sproten drie kinderen; van Louis Samuel en Petronelle Jeanne is niets bekend, Daniel Theodore volgt.

Hij schreef:

Sermons sur divers textes de l'Ecriture sainte, La Haye 1727, een deel, na zijn dood herdrukt en met nog twee deelen vervolgd, Amst. 1734, 1738, 3 dln. 8o.

Sermons sur les sections du Catéchisme de Calvin, Amst. 1762, 4 vol. 8o., eerst lang naderhand door zijn oudsten zoon voltooid en in het licht gegeven.

Zie Haag, *la France Protestante*, o. h. w.; Miller, *Vervolg op Mosheim's Zedeleer*, D. VI bl. 639, 640; van Einem, *Kerk. Geschied.*, D. III. bl. 602; IJpeij, *Kerk. Geschied der XVIIIde eeuw*, D. VII bl. 370; *Cat. der Nat. Bibl.*, bl. 291, 292; *Boekz der gel. wereld* 1733, *b.*, bl. 504; J. J. van Oosterzee, *Jacques Saurin, eene bladzijde uit de geschiedenis der kanselwelsprekendheid*, Rotterd. 1855, in het Fransch, Brux. 1856; *Jacques Saurin en Théodore Huet, Proeve van Kerkgeschiedk. Kritiek door* Ch. Busken Huet, Haarl. 1855, 8o; *Iets over de verhouding tusschen J. Saurin en Theod. Huet* in *Jaarb. van Wetens. Theol.*, D. XIII. bl. 590.

HUET (Daniel Theodore), zoon van den vorige, werd 1 October 1724 te 's Hage geboren, studeerde in de godgeleerdheid, werd 21 Augustus 1748, in plaats van Pierre Jean Jacques de la Brune, bij de Waalsche gemeente te Vlissingen beroepen, en vertrok van daar in 1763 naar de Waalsche gemeente te Utrecht, waar hij 12 Mei 1795 overleed.

Huet was, even als zijn vader en grootvader, een uitstekend godgeleerde en tevens een niet onverdienstelijk Latijnsch en Nederduitsch dichter, blijkens zijne *Lamentationum Jeremiae Paraphrasis poëtica*, Traj. ad Rhen 1770, 4o., en de gedichten die van hem in zijne *Inhuldiging van W. K. H. Friso* als erfheer van Vlissingen, en in de *Dichtkundige Cypressenbladen* voorkomen.

Hij huwde 7 Junij 1750 Esther Joly van Vlissingen. Deze schonk hem 9 kinderen, van welke twee zonen predikant werden en eene dochter, gehuwd met den heer Bergman, de moeder was van dr. J. T. Bergman te Leyden.

Hij gaf, behalve zijns vaders leerredenen over den Catechismus van Calvijn, in het licht:

Inhuldiging van Z. D. H. Willem Karel Hendrik Friso, als Erfheer van Vlissingen, op den 5 Junij 1751, Amst. 1754, fol. m. pl.

Volgens Vrolijkhert, kostte dit werk aan de stad meer dan ƒ 200. Zij vereerde Huet daarenboven voor zijne moeite met 50 dukaten, die een der thesauriers zelve hem bragt, en schonk aan ieder der stads predikanten een exempl.

De Goddelijkheid des Euangelies, afgeleid van deszelfs verborgenheden, Uit het Fr. vertaald. Utr. 1772, 8o.

Reflexions sur la nouvelle Apologie pour Socrate de Mr. J. A. Eberhard, Utr. 1774, 8o. Ook in het Holl.:
Bedenkingen over de nieuwe Apologie voor Socrates enz. Utr. 1774, 8o. Na zijn dood verschenen in het licht:
Sermons sur divers textes de l'E. S., Amst. 1797. 2 t. 8o.

Zie Haag, *la France Protestante*, o. h. w.; Hoenfft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 226; Vrolijkhert, *Vliss. Kerkherv. Jubilé*, bl. 2, 311, 334; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.; Abcoude, *Naamr. van Boek.*, bl. 48, *Aanhangs.*, bl. 44; Arrenberg, *Naamreg van Boek.* bl 254. *Boekz der gel. wer.*, 1748, *b*, bl. 237; *Lat. U. W. Tydeman*, D. I. bl. 180.

HUET (Samuel Theodore), oudste zoon van den vorige, werd 21 Julij 1759 te Vlissingen geboren, studeerde in de godgeleerdheid, bekleedde het leeraarambt sedert 1784 in zijne geboortestad, vervolgens te Brielle, waar hij 1 December 1826 overleed. Hij liet bij zijne vrouw Jacqueline Adrienne Busken, met welke hij in 1789 huwde, kinderen na, onder welke zijn oudste zoon Daniel Théodore, achtervolgens predikant te Breda te Middelburg en te Rotterdam, thans eervol rustende, en Pierre Gédéon, rustend med. dr. te Leyden. Zijn tweede zoon Conrad was de vader van den heer Conrad Busken Huet te Haarlem. Behalve eene *Opwekkende Redevoering* in 1825 in de jaarlijksche vergadering van het Zendelinggenootschap uitgesproken en door den druk gemeen gemaakt (Rott. 1825 8o.) heeft hij niets in het licht gegeven.

Zie Haag, *La France Protestante*, o. h. w.

HUET (Pierre Daniel), broeder van den vorige, werd in 1761 te Vlissingen geboren, en, na voleindigde studien, predikant bij de Waalsche gemeente te Harderwijk, vervolgens te Haarlem, in 1795 te Amsterdam, waar hij 13 Augustus 1810 overleed. Hij huwde Françoise Esther l'Ange, die hem vijf kinderen schonk. Na haar overlijden hertrouwde hij met Maria Titsingh, bij welke hij een zoon verwekte, die in den veldtogt van 1831 tegen de Belgen bij Beringen gewond werd en in September van dat jaar in den ouderdom van 23 jaren aan de kinderziekte overleed. Van Pierre Daniel kwam, na zijn dood, één bundel leerredenen (*Sermons*, Amst. 1813 8o.) in het licht.

Zie Haag, *la France Protestante*, o. h. w.; *Konst- en Letterb.*, 1811, D. II. bl. 162.

HUET (Pierre Josué Louis), oudste zoon van den vorige, werd 26 November 1799 te Amsterdam geboren, studeerde aan het athenaeum te Amsterdam, behaalde in 1821 te Utrecht de gouden medaille voor zijn *Commentarius de Graecae tragoediae ratione et nobilissimâ Vondelii fabulâ Gijsbrecht van Aemstel ad eam exactâ*, Traj. ad Rhen 1821. 8o. In 1824 werd hij doctor in de godgeleerdheid aan de Leydsche hoogeschool, na het verdedigen van zijn *Specimen de antiquissimorum Dei cultorum qui in Epistolâ ad Hebraeos cap. XI memorantur, fide diversâ eademque unâ*, (L. B. 1824, 8o.)
Na eenigen tijd als proponent de gemeente van Rotterdam gediend te hebben, werd hij in 1825 predikant der Waalsche gemeente te Dordrecht, en in het volgende jaar te Amsterdam, waar hij 12 November 1846 stierf. Hij liet eene weduwe, G. P. A. Ledeboer, met welke hij in 1825 in den echt was getreden, en verscheiden kinderen na. Huet paarde aan buitengewone geleerdheid grooten ijver en gaf daarvan in verschillende opstellen, door hem in het *Maandschrift* van de Ringsvergadering te Amsterdam geplaatst, blijken. Jaren lang was hij ijverig lid en secretaris van het Bijbelgenootschap. Behalve de genoemde opstellen en andere, die in periodieke geschriften zijn opgenomen, gaf hij nog in het licht:
J. A. James, *De verwelkte bloem, een kort berigt omtrent Clementine Cuvier, dochter van den baron Cuvier. Met aanmerk. naar de 5de verm. Eng. uitg. vertaald door P. J. L. Huet*, Amst. 1843, 8o.
P. Henry, *Het leven van Johannes Calvijn, de groote Hervormer, uit het Hoogd. vertaald, ten deele bewerkt en met aanteek. verrijkt door wijlen P. J. L. Huet*, Rott. 1847, 2 d. 8o.

Zie Haag, *la France Prot.*, o. h. w.; *Chron. van het Hist. Gen.*, D. V. bl. 325.

HUET of Hughet. Onder de Vlaamsche kunstenaars, die zich in de XVde eeuw te Lissabon in Portugal ophielden, ontmoet men ook een van dezen naam. Hij komt tusschen 1420 en 1455 als architect van het klooster Sainte Marie de la Victoire (Batalha), voor.

Zie le Comte de Laborde, *les Ducs de Bourgogne*, Introd. p. CXXXII; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunstsc.*, D. III. bl. 763.

HUEVIC (Gheeraert), kunstenaar, bloeide in de 2de helft der XVde eeuw te Oudenaerde. Zijn naam wordt in de stadsrekening gevonden bij de uitvoering der meest belangrijke werken.

Zie Kramm, t. a. p.

HUEVIC (Gaspar). Zie HEUVIC (Gaspar).

HUEVEUS (Martinus Sybrandus) een onbekend schrijver. Volgens Reiffenberg schreef hij over de heeren van Egmond.

Zie *Mess. des Sciences et des Arts* 1835, p. 423.

HUFFEL (Adolf Julius Borchard van) tot Verburg heer van Cloetingen en Bruelis, drost van Salland, beschreven in de ridderschap van Overijssel, bekleedde de voornaamste staatsambten en commissien en verwierf veel invloed. Hij was de belangen van het huis van Oranje zeer toegedaan, deed veel toe tot de verheffing van Willem IV in 1747 in Overijssel, en was diens voornaamste vertrouweling. Dit had ten gevolge dat de meeste zaken en ambten door zijne handen gingen, en, daar hij, als het ware, een volstrekte heerschappij uitoefende, had hij vele vijanden. Deze verkregen later het oor der prinses gouvernante, zoodat hij allengskens zijn invloed verloor en eindelijk bijna van alle gezag werd beroofd. In het laatst van zijn leven verzette hij zich tegen de pogingen van het stadhouderlijk hof, vooral in de zaak van het reglement van tutele. Hij huwde 1. N. de Jonge van Ellemeet, 2. N. de Vriese, na zijn dood gehuwd met den marquis de Lanoir. Hij overleed in 1761.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, o. h. w.; Kobus en de Rivecourt, o. h. w.

HUFFEL (Pierre van) zoon van Ambroise François van Huffel en Caroline Sergeant, historieschilder, werd 17 Augustus 1769 te Geeraertsberge geboren. Na de eerste beginselen in de teekenkunst in zijne geboortestad ontvangen te hebben, zonden hem zijne ouders naar Gent, waar hij in weinige jaren al de klassen der akademie doorliep en de eerste prijzen behaalde. Vervolgens arbeidde hij zeven jaren onder leiding van den Antwerpschen schilder Verreijns, en begaf zich vervolgens naar Parijs, waar te dien tijd de meeste stukken der voornaamste scholen van Europa vereenigd waren.
In de abdij van Dooreseele vindt men zijne *Voorstelling van de H. Maagd in den tempel*, in 1817 met de gouden medaille bij de Koninklijke Maatschappij van Schoone Kunsten en Letteren te Gend bekroond; in de St. Bavo te Gend zijn *Mirakel van St. Landoald*; in de kerk van Merchem zijn *Verlossing van St. Petrus*; zijn *Marteldood van St. Adrian* te Geeraertsberge; zijne *Emmausgangers* te Wanneghem-Lede; *Petrus en Paulus* in de St. Jacobskerk te Gent. Hij schilderde ook een groot aantal portretten ten voete uit; o. a. die van den *Kardinaal de Frankenberg*, van de bisschoppen *Fallot de Beaumont* en *de Broglie*, van de kanunniken *Triest* en *de Meulenaere* te Gent, van *John Quincy Adams*, Amerikaansch ambassadeur op het congres te Gent 1814. In de *Annales de Gand* vindt men twee door dezen meester in die stad ten toongestelde stukken, het bovengemelde *Mirakelstuk*, en het bezoek van Z. K. H. den prins van Oranje in de *Gendsche Fabrieken* Hij vervaardigde ook acht schilderijen voor hare majesteit de koningin der Nederlanden

die zich in hare kapel te 's Hage bevinden. Ter gelegenheid der tentoonstelling van nijverheid te Gend, gaf hij een werkje in het licht dat veel bijval vond, getiteld: *Den bespeurder der Nationale feesten; of Beschrijving van het aanzicht van Gend gedurende de maand Augustus* 1820, Gend 16°. Hij was honorair schilder van H. K. H. mevrouw de prinses van Oranje, later koningin der Nederlanden, correspondent van het Kon. Nederl. Instituut, directeur van de akademie van schilder- beeldhouw- en bouwkunst; president van de Maatschappij van Beeldende Kunsten; bewaarder van het museum te Gent enz. Zijn portret is door J. J. Eeckhout gelithographieerd in fol. Hij overleed 12 Augustus 1844 te Gend.

Men heeft nog van hem:

Distribution des prix au salon de 1835, *par l'Académie royale de dessin, peinture et architecture de Gand. Discours prononcés à cette occasion par M.M. le Bourgemestre, Président (van Crombrugghe), A. N. Cornelissen, secret.-honor. de l'Acad., et par M. van Huffel, prés. de Soc. royale des Beaux-arts*, Gand 1835, 8°.

Zie *Gal. des Contempor.*, i. v.; Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II. bl. 61, 62; Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.* D. III bl. 766; *Aanh.* bl. 87; *Supplém. au Catal. du Musée d'Anvers* 1863, p. 170.

HUG. Oude Friesche naam van eenen voornamen ambtenaar, naar wien de gouw *Hugmerchi*, (de gouw van Hug) genoemd is geworden.

Zie van der Chijs, *de Munten der Heeren en Staten van Overijssel*, bl. 16; *de Munten van Friesland, Groningen en Drenthe*, bl. 315.

HUGAAR (Willem). Op *Cat. der Kunst* J. van der Marck te Leyden, in 1773 te Amsterdam verkocht, komen voor van dezen meester:

Een gestoffeerd Tuingezigt, met O. I. inkt.
Een dito Landschap.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 768.

HUGAART (Femina) geb. Heems, oudste dochter van Abraham Heems en Johanna van Dalen, aanzienlijke leden van de Doopsgezinde gemeente te Haarlem; haar vader was een voornaam zijden-stoffen-fabriekant, die ook de Nederlandsche dichtkunst beoefende en in den jare 1729 proeven zijner lier uitgaf, onder den titel van *Bijbelpoëzy*, welke meer om hare godvruchtige dan wel verhevene stemming te achten is. Uit de bovengemelde echtvereeniging werd in 1724 Femina geboren. Reeds in jeugdigen leeftijd gaf zij blijken van buitengewone schranderheid en reeds vroeg toonde zij smaak voor de Nederduitsche poëzy, die toen in Haarlem door Langendijk, Merkman, Kops, Olthof en anderen beoefend werd. Weinige proeven van haar dichterlijken aanleg heeft zij in het licht gegeven. Alleen twee optwintigjarigen leeftijd vervaardigde gelegenheidsgedichten, *Heilwensch* aan haren echtgenoot Gerard Hugaart, op zijn verjaar- en hun trouwdag 7 April 1745, en een *Klinkdicht* op het huwelijk van den eerwaarden Martinus Akkerbout, die met hare nicht Johanna van Dalen huwde, zijn tot ons gekomen. Haar eigen huwelijk werd door Langendijk en Kops bezongen. Groot voorstanderesse van het leerzaam schouwtooneel, vereenigde zij een kring van jongelieden ten einde ze de declamatie en treurspel-kunst te oefenen in haar gastvrij huis. Zij overleed in 1781, een zoon, Abraham, na langdurige blindheid in een tachtigjarigen ouderdom, in het begin van 1827 gestorven, en eene dochter, Susanna, gehuwd met P. H. Klaarenbeek, na 1780 in het kraambed gestorven, nalatende. Bij gelegenheid van dit laatste huwelijk bespeelde zij nog de bruiloftslier. Zij was sedert 1778 blind.

Zie *Vruchten verzameld door de aloude Redersijkkamer de Wijngaardranken*, D. III. bl. 40 verv.

HUGE (Claes) gedeputeerde te velde 1489.

„Alsoe (lesen wy in eene vroedschapsresolutie der stad Leyden van 2 November 1489) den hertoge van Sassen in den reysen, die hij doet in de jegenwoerdigen oirloge, niet reysen en wil, sonder bij hem te hebben wt elke stede enen burgemeester ende ene van der vroescap, die hebben sullen volcomen macht ende last te doen mitte andren steden, sonder enich vorder berait daarop te halen, want sulcke saken dickwijlen haeste hebben, daerom men geen beraet hebben noch halen ende mach en zoo werd ook deze Claes Huge benoemd en ontving sdages II sc. VI d."

Zie *Chron. van het Hist. Genoots*, D. VI. bl. 343.

HUGENIUS (François Leonard) een Fries, een der verbondene edelen, was genoodzaakt zijn vaderland te verlaten, en werd naderhand door 's konings raad te Leeuwarden, in 't openbaar gebannen.

Zie Winsemii *Hist.*, L. II. p. 90, 115; te Water, *Verb. der Edel.*, D. II. bl. 483.

HUGENOYS (Livinus) werd omstreeks het begin der XVIde eeuw monnik in de abdij van St. Bavo te Gend en den 25 Maart 1517, na doode van Gillis Bode, abt. Daar hij zeer zedig was, weigerde hij den titel van bisschop van Rose, die zijne beide voorgangers hadden gevoerd. Hij overleed in 1535. Hugenoys was een voorstander en beoefenaar der fraaije letteren. Volgens Sanderus bestaan van hem *Epistolae Latinae ad diversos.* Er bestaat ook een brief van Erasmus aan hem geschreven te Andernacht 21 Junij 1521.

Zie Erasmi *Epistolae*, ed. Lond. 1642, p. 737; Sanderus, *de Gandav*. p. 85; *Flandr Illustr.*, T. I p. 303, 304 (edit. ult.); *Gallia Christ*. T. V p. 183, en in *Instrum.*, p. 333, 339; Paquot, *Mém.*, T. I. p. 442.

HUGENHOLTZ (Petrus Hermannus) predikant te Zutphen, sints 1766 te Delft, rustend 1806, overleden 1811, zeer ervaren in kerkelijke zaken, behaalde in 1785 de zilveren medaille bij Teylers godgeleerd genootschap voor zijne *Verhandeling over den staat van het christendom bij de opkomst van Mahomed.*

Hij arbeidde mede aan het aanvullen en vervolgen van het *Kerkelijk Plakaatboek*, waarvan de twee eerste deelen in 1722 en 1735 waren in het licht verschenen en niet verder liepen dan het laatstgemelde jaar. Het derde deel verscheen in 1792, het vierde in 1793, het vijfde, loopende tot 1795, in 1807.

Vroeger was van hem in 't licht verschenen:

Verklaring over de prophetie van Jona, Utr. 1777, 8°.
De XXV *Psalm verklaard en toegepast*, Utr. 1784, 8°.

Zie *Verhand. van Teyler's Godgel. Genoots.* 1785, D. V. bl. 89 tot 283; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Geschied.*, D. V, bl. 296; *Levensber. van J. W. te Water*, bl. 105; Brans, *Regist der Pred. van Zuidh.*, bl. 165; *Boekz.* over de genoemde jaren, 1783, a., bl. 346, 1811 of 1812; Abcoude en Arrenberg, *Naamr.*, (druk 1788) bl. 254.

HUGENPOTH (Alexander Wolraad Diderik van), heer tot Aerd, ambtsjonker van Over-Betuwe. In 1804 advokaat en wethouder te Arnhem zijnde, werd hij door koning Lodewijk benoemd tot minister van justitie en bleef in die betrekking werkzaam tot den tijd der vereeniging van ons rijk met Frankrijk, toen hem de betrekking van een der presidenten van het hoog geregtshof te 's Hage werd opgedragen, in welke functie hij een geruimen tijd werkzaam bleef, tot hij, op zijn verzoek, eervol ontslagen, zijne laatste levensjaren op zijn landgoed Aerdt, bij Arnhem, ging doorbrengen, waar hij 15 Augustus 1859 in den ouderdom van 80 jaren overleed.

Hij was kommandeur van den Nederlandsche Leeuw en huwde met Constantia van Camstra, die kinderloos stierf. In een tweede huwelijk met Johanna Louisa van Doetichem, verwekte hij zes kinderen, 2 zonen en 4 dochters. Deze laatste zijn ongehuwd gestorven; van de twee zonen Antonius Cornelis Vinus Have-

rius en Godefridus Franciscus Antonius Henricus Cornelis bestaan afstammelingen.

Zie *Navorscher*, D. V. bl. 295, D. VI., bl. 87; *N. Rott Cour.* 18 *Aug.* 1859.

HUGEZENIUS (Josse) noemt zich Hollando-Flander Roesbruggius onder een brief uit Iperen, waar hij de schoone letteren onderwees, van 1 Mei 1562, voorkomende p. 217, van Jacobi Sluperii, *Herzelensis Flandri*, *Poëmata*, Antv. 1575, 16°.

Zie Paquot, *Mém.*, T. II. p. 320.

HUGHE (Willem), een beeldhouwer, leefde omtrent het laatst der XVde eeuw, waarschijnlijk te Gend, waar men nog verschillende voortbrengselen van zijne hand vindt, zooals verscheidene beelden in de kerk der predikheeren en die van St. Nicolaas, en een Mariabeeld op den hoek van het St. Jorishof, den 8 Mei 1480 vervaardigd.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. II., bl. 62.

HUGHES (Jacobus) was proponent toen hij predikant te Hagestein werd in 1600. Terwijl zijn verzoek om emeritus te worden ingediend was, overleed hij in 1636 Hij is lid geweest der synode in 1618, en wordt ook wel genaamd Hugonus.

Hij gaf in het licht:

Vox Populi ofte der Ghemeynten stemme: Dienende tot ontdeckinghe van de listige practijcquen van de ambitieuse, trouloose Spaenjaerden, ende haer Antichristelijcken aenhanc de Jezuyten ende haer snoode heymelijcke inlantsche creatueren. In 't Engelsch beschreven door Thomam Scott, Pred. van de Eng. Kercke tot Utrecht. Ende ghetrouw overgeset door Jacobum Hughes enz., Utr. 1625.

Vox Dei of de stemme des Heeren: Avoyerende 't ghene dat Vox Populi ofte de stemme der Ghemeynte uytgeroepen ende gesproken hadde. In de Engh. tale beschreven door Thomas Schott. Ende ghetrouw overgezet door Jacobum Hughes enz., Utr. 1625.

Zie H. van Rhenen, *Lijst der Pred. van Utr.*, bl. 171; A. W. K. Voet, *Naaml. der Pred. van Utr.*, bl. 92; Tiele, *Bibl. van Ned. Pamfl.*, D. I. bl. 267.

HUGINGE (Reinolt). Zie HUYGINGHE (Reinolt).

HUGLE (J.) schreef:

Willem Tell of de grondlegging der Zwitsersche vrijheid, treursp., Amst. P. J. Uylenbroek, 1785, 8°.

Zie van der Aa, *N. Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 118.

HUGO I, 41ste bisschop van Luik van 941—944, nadat hij tegen zijn dank het klooster van den H. Maximinus te Trier, waarover hij 12 jaren abt was geweest, had verlaten. Hij was om zijne regtvaardige regering en zijne barmhartigheid jegens de armen zeer beroemd, en overleed na nog geen drie jaren de bisschoppelijke waardigheid bekleed te hebben.

Zie Chapeauville, *Gesta Pontif. Tungr.*, T. I. p. 174; van Gils, *Cath. Meyer. Memorieb.*, bl. 19; van Gils en Coppers, *N. Beschrijv. van den Bosch*, D. I. bl. 31.

HUGO II, 65ste bisschop van Luik, bijgenaamd de *Petraponte*, uit het adellijk Fransche huis van dien naam gesproten. In 1200 bisschop geworden, was hij in de 12de algemeene kerkvergadering of de vierde van Lateranen, in 1215 te Rome gehouden, tegenwoordig. In zijn tijd verkreeg de kerk van Luik aanzienlijke goederen. Onder de kerkelijke gestichten, aan welker oprigting deze bisschop zijne toestemming gaf, behoort het huis der Duitsche ridderorde bij Maastricht, *Aldebiezen* geheeten, dat voortaan tot verblijf van den provincialen kommandeur der orde diende. Hij verleende daaraan zijne bekrachtiging in 1220. Onder de gedenkstukken der abdij van Postel vindt men nog een oorspronkelijken brief van dezen bisschop in 1224 uitgegeven, waarbij hij aan het huis van Postel de tienden van Someren gaf, welke zeker edelman dezer plaats, die de tienden van den koster der hoofdkerk van Luik ter leen had, aan dezen had over gegeven. In 1224 werd Hugo tot aartsbisschop van Rheims verkozen, doch hij bedankte voor deze waardigheid en bleef tot zijnen dood, 11 April 1229, het bisdom van Luik loffelijk besturen.

Zie van Gils, *Cath. Myer. Memorieb.*, bl. 27; van Gils en Coppens, *N. Beschrijv. van den Bosch*, D. I. bl. 51, 52.

HUGO III, 72ste bisschop van Luik, bijgenaamd van *Chalons*, omdat hij te voren bisschop van Chalons-sur-Saône in Frankrijk geweest is, was een zoon van den graaf van Auvergne en van de zijde zijner moeder uit het huis van Bourgondië

Hij werd in 1296 door paus Bonifacius VIII tot bisschop van Luik aangesteld, nadat de stoel, om de oneenigheid der kiezers, omtrent vier jaren had open gestaan. Hugo maakte zich, door sommige maatregelen, bij de Luikenaars gehaat, die bij den paus zijne ontzetting verkregen; doch toen later zijne onschuld bleek, werd hij tot aartsbisschop van Besançon benoemd.

Zie van Gils, *Cath. Meyer. Memorieb.*, bl. 27; van Gils en Coppens, *N. Beschrijv. van den Bosch*, bl. 57; J. Lobbetius, *Gloria Leod. Eccles.*, p. 104, 105.

HUGO, bisschop van Kamerijk. Hij werd in 1198 verkozen en bevestigd, doch het volgende jaar deed hij afstand van het bisdom. Hij was vroeger proost te Douay.

Zie van Gils, *Cath. Meyer Memorieb.*, bl. 50; van Gils en Coppens, *N. Beschrijv. van den Bosch*, D. I. bl. 98.

HUGO DE BOTER was de broeder van den Utrechtschen bisschop Jan van Arkel. Toen graaf Otto van Bentheim, op den bisschop vertoornd, in Overijssel viel en dit gedeelte van het bisdom verwoestte, schoot Hugo de Boter met eene bende tot hulp van den kerkvoogd toe. Zulks was van dat gevolg, dat de Bentheimer in een slag bij Ootmarsum overwonnen werd.

Zie van der Chijs, *de Munten der Heeren en Staten van Overijssel*, bl. 38, 39.

HUGO FLORIFFENSIS, kanunnik der Praemonstratenser orde in het diocese van Namen, omstreeks 1230, schreef:

Vita Juttae sive Jvettae inclusae, Huyi in territorio Leodiensi, in *Actis Sanct.* T. I. Jan. 13, p. 863—867.

Vita Idae de Lovanio ord. Cisterc., in *Rameia, cujus memoria XI Dec. recolitur*, in ms.

Zie Sweertii *Ath. Belg.*, i. v.; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 396, 397; Fabricii *Bibl. med ac infim. Lat.*, T. VI. p. 859, 860; Vossius, *de Hist. Lat.*, p. 457.

HUGO DE ST. VICTORE. Volgens sommigen uit het aanzienlijk Saksische geslacht der graven van Blankenburg gesproten, volgens anderen in Lotharingen of Iperen geboren. Hij wordt ook genoemd *Parisiensis* of *Gallus*, omdat hij een regulier kanunnik van de orde van St. Augustinus in het klooster van St. Victor bij Parijs was, ook om zijn geleerdheid en uitgegeven werken *Didascalus* en *lingua Augustini*, *alter Augustinus*, omdat hij den H. Augustinus naast de H. Schrift tot zijn leidsman gekozen en zijn kaars aan dat groote licht ontstoken had.

Hij heeft zijn proefjaar in het klooster van St. Pancras te Hamersleve, volgens Meiboom in 1108 gesticht, doorgebragt en volgens sommigen ook zijn gelofte gedaan. Later begaf hij zich naar de hoogeschool te Parijs, waar hij, volgens Busschius, „tot een volmaakt en geleerd man opgewassen is." Volgens van Heussen is het niet waar hetgeen Thomas Garsonius in het leven van Hugo zegt, dat hij in zijne jeugd bij de Reguliere Kanunniken van het Lateraan te Rome religieus zou geworden zijn, ook niet, dat hij St. Victors klooster te Parijs als abt zoude geregeerd hebben, doch hij is prior van dat klooster geweest.

Hij stierf in 1140 of 1142 in den ouderdom van 44 jaren. Zijne schriften zijn in 3 deelen in 1526 te Parijs gedrukt.

Curante Thoma Garzonio de Bagnacaballo, *Canonico Regulari Lateranensi*, Venet. 1582. Moguntiae ac Coloniae 1617.

Eindelijk *ex recensione Canonicorum Regul. S. Victoris Parisiensis*, *servato priorum editionum ordine*. Rotomagi 1548, fol. 3 vol.

De filia Jephte tractatus; *De Ceremoniis*, *Sarcramentis et Officiis Ecclesiaticis*. De *Canone mystici libaminis* vindt men ook in *Script. de Eccl. Cathol. Divinis officiis*, Rom. 1591, fol. en in *Bibl. Pat.* T. X., Paris.

Zie Meibomius, T. III. *Script. rer. Germ.*, p. 429 seqq; G. G. Leibnitsius, *Praef. ad* T. II., Polyc. Leyserus, *Diss. de tribus primis S. Theol. doctorib. ex gente Saxonum*, Helmst. 1720, 4o.; Labbeus, T. I. *de Script. Eccles.*, p. 480; Pagi *ad An.* 1140 *num.* IX; Mabillon, *Anal.*, T. I. p. 203; *Vita Hugonis de St. Victore* van Meiboom, vóór de uitg. te Venetie; Busschius, *Reform.*, Lib. I. C. 31; Vossius, *de Script. Lat.*, p. 408; Fabricius, *Bibl. med. et inf. Lat.*, T. VI. p. 881 seqq.; *Acta erud.* 1698, p. 354, *Bat. sacra*, T. VI. p. 620, 638.

HUGO (HERMANNUS) werd den 9 Mei 1588, volgens Val. Andreas in 1586, te Brussel geboren. Zijn vader was Willem Hugo, zijne moeder Catharina le Muau. Na de lagere scholen, zoo in zijn vaderstad als de school der parochie van St. Nicolaas, en de latijnsche, in den tijd van vijf jaren doorloopen te hebben, studeerde hij twee jaren te Leuven, waar hij in 1604 de vierde der meesters in de vrije kunsten verklaard werd. Na een jaar in de godgeleerdheid aan dezelfde universiteit gestudeerd te hebben, begaf hij zich in 1606, in den ouderdom van 17 jaren, in de orde der Jezuiten en onderwees vijf jaren de spraak- en dichtkunst en welsprekendheid te Antwerpen. Onder zijn bestuur gaven zijn beste leerlingen in het licht:

Fama postuma Praesulum Antverpiensium a Rhetoribus etc., Antv. 1611, 8o.

Litterae Japonicae anni 1606, *Chinenses anni* 1606 *et* 1607. *Illae a R. P. Joanne Rodriguez hae a Matthaeo Ricci*, *S. J. socerdotibus*, *transmissae ad admodum R. P. Claudium Aquavivam*, *ejusdem societatis praepositum generalem*, *latine redditae a Rhetoribus Collegii Soc. Jesu*, Antv. 1611, 12o.

Na 11 Nov. 1618 tot priester gewijd te zijn, bekleedde hij zes of zeven jaren het ambt van prefekt der klassen te Brussel.

Philips van Aremberg, hertog van Aerschot, benoemde hem tot zijn biechtvader en nam hem met zich op zijn reis naar Spanje. Het was op die reis dat hij zijne *Pia Desideria* opstelde. Ook stond hij op het punt zich met den kardinaal Alphonsus de la Cueva naar Rome te begeven, doch de reis werd verijdeld en de geleerde Jezuit keerde naar zijn vaderland terug, om er aalmoezenier en biechtvader van Ambrosio Spinola te worden. Hij verliet dezen veldoverste op diens verschillende krijgstogten niet en toonde op het slagveld, te midden der grootste gevaren, eene koelbloedigheid, die zelfs van de Spaansche soldaten werd bewonderd. Dan zijn moed moest op zwaardere proef gesteld worden: de pest brak in het Spaansche leger uit en verdubbelde steeds in woede. Hugo ging voort met de zieken de hulp der godsdienst aan te bieden tot hij eindelijk het slagtoffer van zijnen heiligen ijver werd. Hij ontsliep te Rhijnsberg den 11 September 1629 in den ouderdom van 41 jaren en werd aldaar in de Augustijner kerk begraven. Hij verstond de Grieksche, Latijnsche, Spaansche, Hebreeuwsche, Fransche, Engelsche, Duitsche en Nederlandsche talen en schreef godgeleerde, oudheidkundige en historische werken in het Latijn en onder deze *Obsidio Bredana*, welk beleg door Spinola in het begin van September 1624 ondernomen, door hem werd bijgewoond. Dit werk is in een zeer goeden stijl geschreven en de schrijver geeft allezins blijken van onpartijdigheid, daar hij aan vriend en vijand den welverdienden lof toezwaait. Zoo zegt hij in de opdragt aan Isabella, *Mauritius*, *vir rarae militiae prudentia* en hield een fraaije lofspraak op den Engelschen bevelhebber Veer.

Dit werk werd in meest alle levende talen overgezet en is door Boxhorn, Bosscha, de Groot, Hermans en anderen zeer geprezen. Grooter nog was zijn roem als Latijnsch dichter. Vroegere en latere geleerden hebben hem als zoodanig geroemd en Peerlkamp de kroon op hunne getuigenis gezet. Van Duyse, die opzettelijk over hem geschreven heeft, zegt: „Hij schijnt het romantische onzer dagen geraden te hebben, en indien zijne stukken vertaald werden door een pen gelijk die van zijn beruchten homoniens Victor Hugo, zoo zouden zij bijwijlen kunnen schijnen in onze dagen gedicht en geschreven te zijn. Wij kennen geen' modern Latijnschen dichter die zoo veel van Lamartines zachtheid en weemoed bezat.” Ook zijn gedichten zijn in het Fransch en Nederduitsch overgezet.

Hij schreef:

De prima scribendi Origine et Universâ rei literariae Antiquitate, Antv. 1617, 8o.; item, *cui Notas*, *Opusculum de Scribis*, *Apologiam pro Waechtlero*, *Praefationem et Indicem adjecit C. H. Trotz*, *J. C.*, Ultraject. 1738, 8o.; verkort in het Fransch overgezet met den titel:

Dissertation historique sur l'Invention des Lettres et des Caractères d'écriture et sur les Instruments dont les anciens se sont servis pour écrire, Paris 1774, 12o.

De vera Fide capessendâ contra Balthasarum Meisnerum lutheranum et Henricum Brandium calvinistam, *pro consultatione Lessii ad Neo-Evangelicam Synodum Dordracenam*, *libri apologetici* 11, Antv. 1620, 8o. B. Meisner schreef hier tegen XIX *Disputationes*, Straatsb. 1623, 8o.

Pia Desideria, *Emblematis*, *Elegiis et affectibus S. S. Patrum illustrata* etc., Antv. 1624, 8o. met pl. van Boetius à Bolswert, die de kosten van de uitg. droeg. Item, *sculpsit Christophorus à Sichem pro P. J. P.*, Antv. 1628, 8o.

Pia Desideria lib. III *ad Urbanum* VIII, *authore H. H. Soc. Jesu*, *Editio* 5 *emendata*. Antv. 1629, 12o.

Item, *Unà cum Barlaei*, *Sannazarii aliorumque carminibus selectioribus*: *curâ et cum Praefatione Goth. Verkeroodt*, Gothae 1702, 1707; Item, *cum Praefatione J. H. Ernesti*, Lipsiae 1721, 8o.; *Trad. en Français par P. I. Jurisc.*; *mis en lumière par Boëce de Bolswert*, Paris, (Anvers) 1627, 8o. De platen dezer uitgaaf zijn dezelfde als die der eerste. Ook met den titel:

L'ame amante de son Dieu, *représentée dans les emblêmes d'Herman Hugo sur les pieux désirs*, *et dans ceux d'Othon Vaenius sur l'amour divin*, *avec des figures nouvelles*, *accompagnées de vers qui en font l'application aux dispositions les plus essentielles de la vie intérieure*, Cologne 1717, 8o. Paris 1790, 12o.

In 1838 gaf A. Roques eene Fransche overzetting van L. I *El.* XIV en L. II *El.* X in 't Antwerpsche dagblad *le Précurseur*. Roques beloofde een volledige overzetting die echter, voor zoo ver ons bekend is, nooit verscheen. Behalve deze overzettingen bestaat er nog eene van P. Poiret:

L'ame amante de son Dieu, *représentée dans les emblêmes de Hermannus Hugo sur les pieux désirs et dans ceux d'Othon Vaenius*, *sur l'amour divin avec des figures nouvelles*, *accompagnées de vers*, *qui en font l'application aux dispositions les plus essentielles de la vie intérieure*, Cologne 1717, 8o., Paris 1790, 12o.

De Vlaamsche overzetting van Justus Harduijn zag in 1629 te Antwerpen het licht. Ook te Amsterdam 1724 en te Utrecht kwam in 1749 in 8o. van de pers:

De Godlievende ziel van H. Hugo en Otto Venius, *bestaande uyt over de* 100 *zinnebeeldige in octavo platen met dichtkundige verklaringen van wijlen den Heer Jan Luderman*, *een werkje dienstig voor Godvruchtige Christenen*, *bijzonder voor de Christelijke jeugd*. De plaatjes, die in de *Pia Desideria* voorkomen zijn ook overgenomen in de *Goddelijke liefdevlammen van eene bostvaardige*, *geheiligde*, *liefhebbende en van haar selfs stervende ziel*, *in drie deelen verdeelt*, *afgebeeld door vijftig nette koperen figuren neffens haer verzen*, *aanmerkingen*, *gezangen en ziel-zuchtingen*, *ten meerendeel door P. J. L. B. C.* (C. P. Biens en Jan Luiken?), Amst. 1691, 8o.

Sotuel vermeldt eene Spaansche overzetting van Pedro de Salis. Edm. Awaker of Arwaker gaf eene Engelsche overzetting te Londen 1686, 1688, 8o.; Karl Stengel eene Hoogduitsche, Augsburg, 1628, 12o. We-

sel 1706, 16o. Ook bestaat er eene Italiaansche overzetting van.

Obsidio Bredana armis Philippi IIII *auspiciis Isabellae, directu Ambr. Spinolae perfecta. Scribebat Hermannus Hugo, Societatis Jesu. Antverpiae ex officina Plantiniana* 1626, fol. 128 p. cum fig.

Sitio de Breda rendida a las armas del Rey don Phelipe IV *a la virtud de la infante donna Isabel, al valor del Marquis Ambr. Spinola. Compusole el Padre Herman Hugo de la Compannia de Jesus. Traduxole Emanuel Sveyro Cavallero, del Habito de Christo.* Antverpiae, ex officina Plantiniana, 1626, 1629, fol. Edit. 2a. Antv. ex offic. Plant. 1689, c. fig. fol.

Le Siège de la ville de Breda conquise par les armes du Roi Philippe IV, *par la direction de l'Infante Isabelle* CL: *Erg: par la valeur du marquis Amb. Spinola; traduit du Latin du Père Hermannus Hugo de la Compagnie de Jésus, par Philippe Chifflet, Docteur des droits civil et Canon, Prieur et Seigneur de Belle Fontaine, Chappellain domestique de l'oratoire de S. A. S.*, Antverpiae, ex officina Plantiana 1631, fol.

In het Engelsch 1627, fol.

In al deze uitgaven heeft men dezellde platen. Er bestaat ook eene uitgaaf te Milaan 1627, 8o., zonder platen die zeer zeldzaam is.

De Militiâ equestri antiquâ et novâ, Antv. 1630, fol.

Al de gravures in dit boek, uitgenomen de titel, zouden van Callot zijn.

Vita P. Caroli Spinolae, pro christianâ religione in Japoniâ mortui, a Fabio Ambrosio Spinola Italicè scripta, Antv. 1630, 8o.

Vita Joannis Berchmanni, Fland Belgae religiosi Societatis Jesu, Italicè scripta à P. Virgilio Cepario, latinè reddita etc., Antv. 1630, 8o.

Hij liet in mss. na:

Historia Bruxellae in 3 deelen.

Contra Atheos.

Doch hem wordt ten onregte toegeschreven:

Voyage astronomique et géographique dans l'État de l'Église pour mésurer deux degrés du méridian par les pères Maire et Boscovish, Paris 1770, 4o.

Zie Wichmans, *Brab. Mariana*, p. 535; Sweertii *Ath Belg.*, p 342; Val. Andreas, *Bibl Belg.*, p 381; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p 475; Morhof, *Polyh. Liter.*, Lib. VII. *de scriptoribus elegiacis*, T. I. p. 1060; Sotuel, *de script. Societ. Jesu*; Borrichius, *Dissert de Poet Lat.*, p. ; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 139, 262; Peerlkamp, *de Poëtis Lat. Neërl.*, p. 308; Io Fabricii *Hist. Biblioth.*, P. VI. p. 545, 546; Königii *Bibl. Vet et Nova*, i. v.; Saxe, *Onom.*, T IV. p 267; Boxhorn, *Hist. Bred*, p. 75, 165; *Bibl Script Societ. Jesu*; *Anonymi ad amicum de vita, morte ac scriptis il. viri P. Poireti, non ita pridem defuncti Epistola*, in *Bibl. Brem.*, Cl III. p. 75 seqq; Heerkens, *de Valitud. Liter.*, Lib. II. p 118; Jac Wallius, Lib II. *Lyric. Od* XI. *ad Belgas sodales Poëtas*; Michaud, *Biogr Univ*, i. v; Dr. Hoefer, *Nouv. Biogr. Génér*, T. XXV. p. 406; *Dict. Hist.*, i v; *Bibl des Ecrivains de la Compagnie de Jesus*; Lamayeur, *la Gloire Belgique*, T. II. p 226; *le Précurseur (Journal d'Anvers)*, Déc. 1838; Goethals, *Hist. des Lettres, Sciences et Arts en Belg.*, T II. p 140; Baillet, *Jugemens*, T IV.: *Poëtes modernes*, p. 204, 205, Nr 1414; *Bibl de P. Alegambe*; *Bibl. raisonn. des ouvrages des Savans en Europe*, T. XXI. p 70; Jöcher, Adelung, Rotermund; De Wind, *Bibl. van Geschieds.*, bl 389—390; *Herman Hugo door P.* van Duyse, in *Belg. Museum* 1843, 3de afl. bl. 269; Bosscha, *Neêrl Heldend. te Land*, D. I. bl 400, *Bijv. en Verb*, bl. 12, 13; Hermans, *Bijdr. over Noordbrab.*, D. I. bl. 267 volgg.: G. D J. Schotel, *H. Hugo* in *Alg Konst- en Letterb.* 1843, Nr. 19; Bodel Nyenhuis, *Topogr. Lijst van Plaatsbeschr*, Nr. 531; *Bibl Thys.* p 32; *Bibl. Hulth.* Nr. 8479, 8880, 22856, 22857, 23660, 23661, 24392, 24393, 24394, 24395, 25435, 26794, 26795, 26796, 30171.

HUGO (Jacob) godgeleerde en kanunnik, geboren te Rijssel, gaf in 1655 te Rome een boek in het licht, met de zonderlingste invallen, waarin hij alle berigten nopens de oudste Romeinsche geschiedenis omver stoot en er allerlei ongegronde verzinsels uit zijn eigen brein, die hij voor prophesijen wil gehouden hebben, voor in de plaats stelt.

Het boek heet:

Vera historia Romana, seu origo Latini vel romanae urbis ac Italiae e tenebris longae vetustatis producta, waar tegen o. a. Aeberh. Rud. Roth heeft geschreven.

Zie Jöcher, o. h. w.

HUGO Joostz., burger van Middelburg, onder de eersten die aldaar de Hervormde belijdenis waren toegedaan. Hij hield kerkelijke bijeenkomsten ten zijnen huize (1566). Na de overgave der stad werd hij een der vier provisionele diakens en door den prins als schepen aangesteld (22 Maart 1574).

Zie *Sent van Alva*, bl. 64, 65; 's Gravesande, *Tweede Eeuwfeest der Middelb. Vrijheid*, bl. 34, 441, 522—524.

HUGO (Frater) prior te Orgnies of Oignies sur Sambre, dreef, meldt Kramm, wonderschoone meesterstukken in zilver. In het Zusterhuis der O. L. V. te Namen vond men o. a. een missaal, welks bekleedsel een meesterstuk van drijfwerk was. Hij leefde in de 13de eeuw. Hij teekende zich „Frater Hugo", en enkele malen voegde hij bij zijn naam: *Alii Christum ore canunt, ego cano arte fabrili mea* 1228.

Zie *Splendeur de l'art en Belg.*, p. 399: Kramm, *Lev. en werk. der Holl. en Vlaams. Kunsts.*, D. III. bl. 763.

HUGO Jacobsz. vader van Lucas van Leyden, bloeide in het laatst der 15de eeuw. Ofschoon een Leydenaar, zijn er in ons land geene werken van hem bekend, doch wel in Belgie. Marcus van Vaernewyck meldt: „In dit selve Clooster (de abdijkerk van St. Pieter) is oock een tafereel van schilderije achter den hooghen choor in de Capelle, seer constich gedaan ende wel besiensweerdich hier overtijts gemaackt bij meester Hugo van der Leyden in Hollant, hier omtrent staen oock beide fraeije geschilderde glasvensteren met historien ende figuren wten Ouden Testament, accorderende op 't Nieuwe Testament." Bij van Mander (uitg. in 8o. D. I pl. 1 Nr. 1) wordt zijne afbeelding gevonden.

Zie van Vaernewyck, *Hist. van Belgie*, bl. 120; Kramm, t. a. p., bl. 763, 764.

HUGO VAN ANTWERPEN. Zie HUGO VAN DER GOES.

HUGO VAN LEYDEN. Zie HUGO (Jacobsz.)

HUGO FARSITUS, de eerste abt der Praemonstratensen en opvolger van Norbertus, naar zijn geboorteplaats Fossensis genoemd, schreef *de miraculis beatae Mariae Suessionensis of de sacro igne* zoo als in Mich. Germani *historia abbatiae S. Mariae Suession.* vermeld wordt. Voorts *Vita S. Norberti*, door J. C. van der Sterre te Antwerpen uitgegeven, en in *Act. Sanct.* 6 *Jun.*; *Constitutiones pro regendo ordine Praemonstr.*; *Liber de Dei gratia couservanda*; *Liber ceremonarius.*

Hij overleed 10 Februarij 1164.

Zie Jöcher, i. v.

HUGO VAN DER GOES, ook wel Hugo van Antwerpen genoemd, werd waarschijnlijk aldaar geboren en bloeide omtrent 1480 in Vlaanderen. Hij was een leerling van Jan van Eyck, en, volgens oude oirkonden, een man van vluggen geest en schrander oordeel, die in het historiële vak eene voor dien tijd opmerkelijke hoogte had bereikt.

In de St. Jacobs kerk te Brugge was een door hem geschilderd glasvenster, voorstellende de *Afneming van het Kruis.* Voor de kerk der Carmelieten aldaar schilderde hij een episode uit de geschiedenis van St. Catharina. In de galerij van den koning van Beijeren is een St. Jan, waarvan men de afbeelding en beschrijving vindt in *Messager des Sciences et des Arts*, Gand 1838, p. 417. Te Florence in de kerk S. Maria Nuova is een groot schilderij van zijn hand, de *Aanbidding der Herders* voorstellende, in het paleis Pitti aldaar het portret van Portinari; deze laatste schilderijen voeren het jaartal 1472. Eene lijst van al zijne beschrevene en tot dus verre bekende werken, vindt men bij Rathgeber, in fol., bl. 118, die 76 nommers bevat, waaronder vier stuks — *St. Christophorus, Johannes de Dooper, Maria Magdalena* en *St. Stephanus* —, die in de verzameling van den prins

van Oranje waren. Kramm deelt mede, dat eene uitmuntende schilderij, *de Afneming von het Kruis*, die, door de zorg van Alex. Lenoir, te Parijs, bij de verspreiding van het Museum des Petits-Augustins naar St. Dénis vervoerd, na gedurende eene reeks van jaren in het kabinet van den architect der Cathedrale gebleven te zijn, in 1846, door de Cailleux voor de verzameling der Louvre terug gevorderd werd. Het stuk is in Parijs geschilderd, en werd al spoedig door de Franschen voor een produkt van hunne school gehouden; doch weldra werd het aan Jan van Eyck toegekend. Dr. Waagen verklaart het voor een der eerste werken van Hans Hemmeling en later, in 1846, heeft Passavant voor advies gegeven, dat het van Hugo van der Goes kon zijn, met welke meening de graaf de Laborde zich vereenigde.

Van der Goes bestuurde de feesten in Julij 1467 te Gent gegeven, bij gelegenheid der huldiging van Karel *den Stoute*. „Hugues van der Goes (schrijft de Laborde) peintre, employé aux solemnités de Gand, en Juillet 1467; il travailla en Juillet 1468, pendant dix jours et demi à Bruges, aux entrements du banquet, à raison de 14 sols par jour.". Verder komt hij voor als expert, om de door den dood van Dirk Stuerbout (1478) onafgewerkte schilderij voor de erfgenamen te tauxeren; in 1473 schilderde hij de decoratien voor het ceuwfeest des Pausen. Hij verliet zijn land nimmer, doch het juiste jaar van zijn dood is niet bekend, men gist 1480.

Na zijn dood, zeker na 1480, is ter zijner eere in het klooster der reguliere kanunniken te Rozendaele, in het bosch van Soignies te Brussel een epitaaf ter zijner eere opgesteld, dat men bij Sweertius en Kramm leest. Zijn portret komt voor bij van Mander, 8°. pl. C. Nr. 3.

Zie van Mander, *Schilderboec*, bl 203—208; Immerzeel, t. a. p., Kramm, t. a. p.; *Messager des Sciences et des Arts* 1833, p. 417, 1841, p. 311, 1842, p. 214; Descamps, *Voyage Pittoresque de la Flandre et du Brabant*; le Comte de la Borde, *les Ducs de Bourgogne*, 1, 2 part.; *Kunstbl.* 1839, p 81, 1841, p. 18; Sweertii *Monum. Sepulc.*

HUGTENBURG (Jacob) werd in 1639 te Haarlem geboren en door Nicolaas Berchem in de schilderkunst onderwezen. Vervolgens begaf hij zich ter zijner verdere volmaking naar Italië en vestigde zich te Rome, waar hij het in 1669 tot een aanzienlijke hoogte zou gebragt hebben, indien hij niet in den bloei zijns levens overleden was.

Zijne werken zijn hoogst zeldzaam. In het museum te Berlijn bevindt zich van hem *een Landschap, welks achtergrond uit bergen en woud bestaat, en op den tweeden of middengrond met kloostergebouwen en ruinen is bezet. Op den weelderig bewassen voorgrond vertoont zich een waterval.* Het is met figuren in antieke kleederdragt gestoffeerd. Kramm ontdekte een malsch en wonderlijk fraai door hem geschilderd schilderij, voorstellende *een offerande aan Priapus, met een aantal dartele Nymphen, wellustige saters, en aan geiten zuigende kinderen.* Het berust bij den raadsheer in het provinciaal geregtshof te Utrecht, den heer mr. H. C. van Loenen.

Zie Immerzeel, t. a. p.; Kramm, t. a. p.

HUGTENBURG (Johan van), broeder van den vorige, werd in 1646 te Haarlem geboren, en woonde in de buurt van Thomas Wijk, met wiens zoon Jan Wijk hij bevriend was. Hij maakte zulke vorderingen in teeken- en schilderkunst, dat hij in 1667 zich naar Italie (Rome) begaf, waar zich zijn broeder Jacob met het maken van Italiaansche landschappen bezig hield.

Na zijn broeders dood begaf hij zich naar Parijs, waar hij eenigen tijd bij den beroemden batailje schilder van der Meulen doorbragt. Onder diens leiding rijpte zijn uitstekend talent en het ontbrak zijn penseel aan geen aanmoediging. In 1670 keerde hij naar Holland terug, waar hij verscheidene vorstelijke kabinetten met zijn penseelwerken verrijkte. Prins Eugenius nam hem in 1708 of 1709 in zijne dienst en in 1711 ontving hij van den keurvorst van den Paltz een medaille aan een gouden halsketen hangende.

Prins Eugenius zond hem geregeld plans zijner belegeringen en veldslagen, waarvan en van de daarbij gevoegde toelichtingen Hugtenburg zich bediende; maar de naauwkeurigheid zijner voorstellingen dankte hij voornamelijk aan de mondelinge mededeelingen van zijne hoogheid zelve, die hem menigmaal met een bezoek vereerde. Met dit behulp maalde hij de krijgsbedrijven en zegepralen van dezen vorst.

Deze tafereelen, 4 voet hoog en 5 voet breed, zijn door den schilder zelven gegraveerd in de *Beschrijving der veldslagen van Prins Eugenius van Savoye, den Prins van Oranje en den Hertog van Marlborough*, 's Hage 1727, 2 d., fol.

Hij heeft van zijne groote bataille stukken verscheidene kleine kopijen gemaakt en onder zijn oog, en met zijn medehulp, door zijn leerlingen doen maken. De prenten van dezen meester zijn meerendeels met een vasten naald in den smaak der Audrans gemaakt. Het getal loopt tot 43 stuks, zoo naar zijn eigene schilderijen als naar die van van der Meulen, tijdens zijn verblijf te Parijs, vervaardigd. Bovendien bestaan er nog 7 stuks in de zwartkunst manier, die van de grootste zeldzaamheid zijn. Zij zijn beschreven bij Bartsch Het Haagsche museum bezit van Hugtenburg 2 *Ruiterijgevechten* en een *Portret van Prins Eugenius te paard*, omringd van krijgsvolk; dat te Amsterdam de *Bataille* aan de Boyne.

Hij bezat, volgens Immerzeel, een diepe kennis van de uitwerkselen van de verschillende gemoedsbewegingen in het wetenschappelijke van het krijgswezen, zooveel als een schilder zulks behoefde. Hij was meestal woonachtig te 's Hage, waar hij ook handel in schilderijen dreef. Kort voor zijn dood ging hij bij zijne dochter te Amsterdam inwonen, en stierf in 1733 ten haren huize, een aanzienlijk kapitaal nalatende.

Zie A. Houbraken, *Schouwburgh*, D. III. bl. 251 en J. van Gool, *Schouwburgh*, D. II. bl. 410; Zie Immerzeel, t. a. p; Kramm, t. a. p.

HUGUENIN (David), geboren te Neufchatel, was eerst veldprediker in Hollandsche dienst, vervolgens predikant bij de Fransche gemeente te Wezel, hoogleeraar in de Oostersche talen te Duisburg en in 1699 aldaar hoogleeraar in de godgeleerdheid. In 1702 ging hij uit de Hervormde tot de Katholieke kerk over en gaf *Catholicae religionis veritas* in het licht, dat Hendrik Hulsius in zijn *Pseudo catholicae religionis inanitas* weerlegde. Dit geschrift bewoog Huguenin weder tot de Protestantsche kerk over te gaan, doch hij stierf voor hij dit plan volvoerde.

Zijn overige schriften zijn:

Diss. de Dei primae causae concursu cum secundis, istarum libertate salva, Duisburg, 1689, 4°.

Christianus ratiocinans contra H. A. R. d. B., 1690, 8°.

Elementa linguae Hebraicae.

Sermo inaug. in Es. 49, 23, Duisburg 1691.

Diss. de λογω universali, Duisburg, 1702, 4°.

Hebdomades ad Collegii Braunani exercitium disputorium Miscell, . . . in *Duisb.*, T. I, p. 553 en daaruit Dunkel, Th. II, S. 512.

Zie Adelung u. Rotermund, i. v.

HUGUENIN (Ulrich), zoon van Jan Thomas Huguenin, een verdienstelijk artillerie-officier in Nederlandsche dienst, werd 2 Februarij 1755 te Maastricht geboren. Van zijne jeugd af voor het wapen der artillerie bestemd, werd hij op zijn 11de jaar tot kadet benoemd, onder bepaling van zijne dienstbetrekkingen, onaangezien zijnen jeugdigen leeftijd in persoon te moeten waarnemen. Op zijn 17de jaar werd hij benoemd tot 2de luitenant der artillerie, waardoor hij aangespoord werd om wetenschappelijke kennis van artillerie en genie te verkrijgen.

Blijkens zijne projecten aan de Grebscher Linie en Slaperdijk, werd hij reeds vroeg gebruikt om diensten van eenig aanbelang in laatstgemeld vak te verrigten. Hoezeer veel smaak voor dit werk hebbende en na zijne gedachten over de constructie der hoofd-wal eener vesting te hebben in het licht gegeven, meende hij zijn vaderland als artillerie-officier van meer dienst te kunnen zijn, en beijverde zich uitsluitend om die kundigheden te verwerven,

welke hem als artillerist noodig waren. Ook de uren van uitspanning werden niet nutteloos doorgebragt, daar hij ze aan de beoefening der fraaije letteren, in de schilder- en teekenkunst wijdde.

In 1782 werd hem belast, onder de bevelen van den generaal-majoor Doff, de vestingen Vlissingen en Veere benevens eenige forten in staat van verdediging tegen de Engelschen te stellen.

In 1787 werd hij als adjudant en controleur van den veldtrein in het kamp bij Zeist, overgeplaatst onder de bevelen van den luitenant der artillerie Gerbade, en in hetzelfde jaar tot kapitein der artillerie benoemd. Na op aanzoek der staten en onder goedkeuring van den stadhouder nog andere belangrijke commissien te Utrecht ten uitvoer gebragt te hebben, werd hem in 1789 het oprigten eener artillerie- en genieschool te Breda, waarvan hem de directie was toevertrouwd, opgedragen. In 1793 werd hem, bij het daarstellen van het corps rijdende artillerie, eene compagnie van dat corps toevertrouwd; in 1794 werd hij te Amersfoort onder de bevelen van den generaal Paravicini di Capelli geplaatst, ten einde in eenige plaatsen van de Grebbe werkzaam te zijn. Daar echter destijds de geest van oproer meer en meer toenam, werd hij met eenige officieren naar de vesting Naarden gezonden, ten einde het bevel der artillerie op zich te nemen, welke plaats dan ook heeft stand gehouden tot dat herhaalde bevelen van het toenmalige nieuwe bestuur om de stad aan de Franschen over te geven, eene capitulatie met den generaal Macdonald ten gevolge had.

Na de revolutie van 1795 werd hem aangeboden om den lande als chef van het corps artillerie te dienen; daar echter zijne gevoelens niet strookten met den geest des tijds en hij zeer gehecht was aan het huis van Oranje, verliet hij de dienst en het vaderland met zijne vrouw en vijf nog zeer jonge kinderen en begaf zich naar Brunswijk, om aldaar de gebeurtenissen af te wachten. Gedurende zijn eenjarig verblijf aldaar, kreeg hij aanzoek door den Russischen gezant, graaf Catichef te Berlijn, om in dienst van Catharina II over te gaan. Nadat hij echter vooraf een onderhoud had gehad met prins Frederik der Nederlanden, grootmeester der artillerie, die op dat tijdstip in Oostenrijksche dienst was, vond hij meer geraden, zich niet te zeer van zijn vaderland te verwijderen en sloeg dientengevolge het aanbod van gemelden graaf Catichef af. Toen hij zich kort daarna met den Nederlandschen generaal von Stampfert in commissie te Berlijn bevond, werd hem door den koning van Pruissen aangeboden bij het wapen der artillerie daar te lande over te gaan, onder voorwaarde, dat hij zich aan een examen, door den generaal von Tempelhoff af te nemen, moest onderwerpen; dit examen dat zeer streng was en zes dagen duurde, verwierf hem de achting en zelfs de vriendschap van den genoemden generaal, die tot zijn dood toe voortduurde.

Nu werd hij in zijnen rang van kapitein, dien hij ook in Nederland bekleedde, te Potsdam geplaatst. In 1797 werd hij kommandant eener kompagnie artillerie te Koningsbergen, in Oost-Pruissen, in bezetting en hem den generaal von Tempelhoff het onderwijs van de officieren van dat regement opgedragen. In weerwil dezer werkzame gewone en buitengewone dienstverrigtingen, bleef hij zijne tusschenuren aan de wiskunde toewijden en gaf in 1803 een werk over deze wetenschap in het licht. In 1804 werd hij majoor bij dit regement, en toen er in 1805 geschillen waren ontstaan tusschen de Russische en Duitsche gouvernementen, werd hij belast de vesting Dantzig, het Vaarwasser en Weichselmunde in staat van verdediging te stellen. Daar deze geschillen spoedig op eene vredelievende wijze eindigden, zond men hem kort daarop naar Gaudenz om de artillerie mobiel te maken en het bevel over eene divisie van dat wapen te voeren; dit had echter geen andere gevolgen dan dat hij naar Berlijn marcheerde en aldaar den last ontving met zijne divisie naar Koningsbergen terug te keeren. Toen in 1806 de oorlog tusschen Frankrijk en Pruissen was uitgebroken, trok hij andermaal met eene divisie artillerie te velde, en werd vervolgens, op aanzoek van den Russischen generaal von Benningsen, met zijne divisie bij diens korps gevoegd, waarmede hij de veldslagen van Pultuks, Altenstein en Pruiss.-Eylau met roem bijwoonde. Daar zijne gezondheid in dien veldtogt veel had geleden, verzocht hij, na het sluiten van den vrede te Tilsit, zijn ontslag uit de Pruissische dienst, dat hem, eerst na herhaald aanzoek, werd verleend, waarop hij in Herfstmaand 1807 met zijn gezin naar Holland terugkeerde.

Niet verlangende om destijds als krijgsman te dienen, was hem zijne aanstelling in het toenmalige koningrijk van Holland, als chef van de 4de divisie van het ministerie van oorlog, waar de zaken der artillerie en genie werden bewerkt, zeer welkom. In die betrekking bleef hij dan ook tot dat Holland bij Frankrijk werd ingelijfd, terwijl hij tevens lid was van het comité centraal der artillerie en genie.

Bij de gemelde inlijving hoopte hij zich van alle andere bemoeijingen te kunnen onttrekken en verzocht om op pensioen te worden gesteld, 't geen hem echter niet gelukte, terwijl zijne familie-betrekkingen hem noodzaakten eene voorloopige aanstelling tot luitenant-kolonel van de Fransche regering aan te nemen. In die betrekking werd hij in verschillende artillerie-directien gebruikt, tot dat eindelijk de omkeer van zaken in 1813, op welk tijdstip hij zich te St. Omer bevond, voorviel. In weerwil dat het Fransche gouvernement hem aannemelijke voorstellen had gedaan, aarzelde hij geen oogenblik zijn eervol ontslag uit Fransche dienst te vragen, dat hem, eerst na herhaalde aanvragen, werd verleend. Hij werd terstond als luitenant-kolonel in Nederlandsche dienst geplaatst en kort daarop als kolonel en inspecteur der Belgische artillerie en directeur der 3de divisie van het destijds te Brussel gevestigde ministerie van oorlog, in welke betrekking hij bleef tot de daarstelling van het koningrijk der Nederlanden.

Hij was in dien tijd verkoozen om, in den veldtogt van 1815, het leger van allerlei materiaal te voorzien, waartoe te Mechelen, destijds een artillerie-depôt, slechts weinige middelen voorhanden waren, die echter, door zijne goede directie, toereikende waren tot dat meerdere behoeften in Nederland konden worden aangevoerd. Bij de vereeniging van Belgie met Nederland, organiseerde hij de stapel- en constructie magazijnen te Antwerpen en bleef met hare directie belast tot in 1816, toen hem het bestuur van 's rijks geschutgieterij te Luik werd toevertrouwd. Bij het aanvaarden van dezen post, vond hij deze belangrijke inrigting in een zeer vervallen toestand en geheel onvruchtbaar voor zijne bestemming. Zijn onvermoeide vlijt en ijver overwon elke moeijelijkheid, en de toestand, waarin zich deze belangrijke inrigting in 1830 bevond, toen staatkundige gebeurtenissen hem noodzaakten Luik te verlaten, bewijst voldoende dat door hem geen moeite werd gespaard om aan die gieterij eene rigting te geven die weinig te wenschen overliet. Eindelijk werd hem in hetzelfde jaar de directie van 's rijks stapel- en constructie-magazijnen te Delft tijdelijk opgedragen. Hij bleef er tot 1833 mede belast en rigtte gedurende dien tijd in het zoogenaamde salpetermagazijn binnen Delft tot noodhulp een ijzergieterij op, ten einde in de eerste behoeften der artillerie te kunnen voorzien.

Nog in den loop van 1833 werd hij uit deze laatste betrekking ontslagen, met behoud zijner jaarwedde. Hij vestigde zich nu te Nijmegen, waar hij tot zijn dood toe werkzaam was aan het opstellen van bijdragen tot het gietwezen. Hij eindigde den 9 van Slagtmaand van hetzelfde jaar zijn werkzaam leven in den ouderdom van 79 jaren, als generaal-majoor, ridder van den Nederlandschen leeuw, lid van het provinciaal Utrechts genootschap van kunsten en wetenschappen, lid der 1ste klasse van het koninklijk Nederlandsch Instituut van wetenschappen, letterkunde en schoone kunsten te Amsterdam en te Brussel. Zijn portret bestaat in steendruk, Erven Doorman & Co., folio.

Hij schreef:

Mathematische Beyträge zur weitern Ausbildung angehinder Geometer 1803.

Examen de la solution de la pression d'un corps exercée sur trois ou plusieurs appuis, 1811.

Verhandeling over de ricochet.schoten, 's Hage 1818, met een plaat.

Verhandeling over het gebruik der gloeijende kogels, 's Hage 1818, 8o. met pl.

Verhandeling over de ontwikkeling van eenige trigonometrische reeksen, 's Hage 1824, 4o.

Verhandeling over het Nederlandsche ijzer, 's Hage 1832 8o.

Het gietwezen in 's Rijks Geschutgieterij te Luik, 's Hage 1826.

Bijdragen tot het gietwezen in 's Rijks ijzergieterijen te Luik, houdende verscheidene waarnemingen betrekkelijk het springen der vuurmonden in het algemeen, en de daarop gegronde verbeteringen in de gedaante der ijzeren kanonnen, benevens derzelver verbeterde vormings- en gietingswijze enz., 's Hage 1834, gr. 8o. met 5 platen.

Bij de Brusselsche akademie der wetenschappen en fraaije letteren behaalde hij in 1817 een zilveren medaille voor het beantwoorden eener wiskundige prijsvraag.

Zie *Konst- en Letterbode* 1819, D. II. bl. 50, 1833, D. II, bl. 353; *Aanh. op* Nieuwenhuis *Woordenb.*; Kobus en de Rivecourt, *Woordenb. der Zamenlev.*; Bosscha, *Ned. Heldend. te Land*, D. III. bl. 24. 87: *Milit. Spect.*, D. II. bl 204; *Programma van het Prov. Utr. Genoots* 1834; *Verslag der Algem. Vergad. van het Kon. Ned. Inst.* 1834.

HUGUERYE (David la) raad en vertrouweling van graaf, later hertog, Jan Casimir, vervolgens in dienst van graaf Lodewijk van Nassau. Hij hield briefwisseling met Willem I.

Zie Groen van Prinsterer, *Archives* etc., T. IV. p. 216, T. VI. p. 466, T. VIII. p. 124, 163, 170, 187; *Mém. de Duplessis Mornay*, T. I. p. 828; van Meteren, *Ned. Hist.*, bl. 143.

HUGUES (Jacobus) geboren te Ryssel, was doctor in de godgeleerdheid en kanunnik aan de collegiale kerk zijner geboortestad. Hij gaf in het licht:

Specimen optimi generis explanandi scripturas, novam Psalmorum expositione editum Insulis 1646, 12o.

Explanatio in Canticum canticorum, Duaci 1649, 12o.

Vera Historia Romana, seu origo Latii vel Italiae ac Romanae urbis e tenebris longae vetustatis in lucem producta, Romae 1655, 4o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 170.

HUGUES (Jacob) eerste luitenant kommandant eener divisie Bataafsche vaartuigen op de Wadden, werd strafwaardig geoordeeld wegens het niet bijstaan van *de Gier*, onder kapitein luitenant Connio, en *de Draak*, onder kapitein luitenant van Esch, in 1799 door de Engelschen genomen. Gedurende zijne langdurige gevangenis verviel hij tot zwaarmoedigheid en maakte een einde aan zijn leven.

Zie J. C. de Jonge, *Neêrl. Heldend. ter zee*, D. VI. *b.* bl. 426.

HUI (François Marie de) priester en monnik van de orde der Capucijnen, waarschijnlijk in het land van Luik geboren, leefde aan het eind der 17de en begin der 18de eeuw. Hij muntte als prediker uit en schreef:

Le Proselyte Chrétien, instruit dans la personne de Nicodéme, Anvers 1700, 8o.

Zie *Biblioth. script. Capucin.*, Venetiis 1747, p. 105, 106; Paquot, *Mém.*, T. III. p. 641.

HUGAART (Femina) dochter van Abraham Helms en Johanna van Dalen, werd omstreeks 1724 te Haarlem geboren, muntte als dichteres uit. Zij huwde Gerard Hugaart en overleed in 1781.

Zie *Herinneringen aan de Haarl. dichteres Fem. Hugaart*, in *Vruchten der Wijngaardranken*, D. III.

HUI (Hubert de) of Huy. Zie HOIO (Hubert de).

HUIBERT (de). Zie HUYBERT (de).

HUIBRECHTS (J. van). Zie LOMMEL (J. van).

HUICH Jacobsz. Zie HUGO Jacobsz.

HUICK (Elbert) priester en pastoor te Alkmaar, inboorling van Amsterdam, woedde hevig tegen de Lutherschen en zoogenaamde ketters, van welken hij velen, o.a. Jan Arendszoon, uit Alkmaar in Leyden de wijk had doen nemen. Naderhand met krankzinnigheid bezocht, werd hij 1 October 1567 in 't nieuwe dolhuis te Amsterdam gezet, waar hij 3 Mei 1597 overleed en in de Oude Kerk werd begraven.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.*, D. I. bl. 316; Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, D. VIII. bl. 431; Kist en Royaards, *Archief*, Tweede Serie, D. II. bl. 23.

HUIGEN. Zie HUYGEN.

HUIK Zie HUICK.

HUIKESLOOT (Mr. Joost) schout te Hoorn, was lid der bijzondere regtbank door Sonoy in 1575 aangesteld over de Roomschgezinde huisluiden van verraad beschuldigd. Deze verfoeijelijke regtbank hield hare zittingen eerst te Alkmaar en vervolgens op het slot te Schagen.

Zie Velius, *Beschrijv. van Hoorn*, bl. 440; Bor, *Ned. Hist*, B. VIII. *b* 24 (106); Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VII. bl. 55; Arend, *Vad. Hist.*, D. V. bl. 457.

HUIS (Pieter). Zie HUYS (Pieter).

HUISEN (K. van). Zie HUYSEN (K. van).

HUISINGA. Zie HUIZINGA.

HUISMAN (Dithmar), te Harderwijk 19 November 1759 geboren, werd aldaar 11 van Oogstmaand 1778 student. Aldaar zich op de wijsbegeerte en godgeleerdheid toegelegd hebbende, verdedigde hij 22 van Zomermaand 1782, onder voorzitting van prof. B. Nieuhoff, een philosophisch proefschrift *de felici hujus mundi necessitate*. Vervolgens studeerde hij te Leyden en werd predikant te Rijswijk (1787), Apeldoorn (1789) en Vlissingen (1802), waarna hij in 1803 te Utrecht werd beroepen.

In het volgende jaar beriepen hem curatoren der hoogeschool aldaar tot philosophiae moralis et ecclesiasticae professor, welk ambt hij aanvaardde met een *Oratio de diversis quae vera conciliat eruditio in vita hominum tam privata quam publica commodis*, die echter niet uitgegeven werd, evenmin als de andere die hij hield, toen hij in 1809 het rectoraat nederlegde, getiteld: *Diversitas classis hominum et status constituit solum salutis humanae societatis fundamentum.*

Hij was art. lib. mag. en phil. doctor, lid van het Prov. Utr. Genootschap, huwde in 1812 Susanna Christina Strick van Linschoten en overleed 8 Januarij 1822.

Zie N. C. de Fremery, *Oratio de Chemiâ et arte Pharmaceut. ad maiorem perfectionem in Belgio evehendis*, p. 23, 56, in *Ann. Acad. Rhen. Traj.* 1821—1822; Heringa, *de Auditorio*, p. 25, 158; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 424; Kobus en de Rivecourt; *Cat. N. Kist*, bl. 12; *Boekz.* 1782 *b*, bl. 210.

HUILENBERG (Sebastiaan), volgens Nagler een portretschilder, omstreeks 1650 te 's Hage werkzaam.

Zie Kramm, t. a. p. bl. 766.

HUL (Joan) of Huze, wordt onder de eerste Nederduitsch-Hervormde predikanten te Colchester genoemd door Morants, in zijne beschrijving dier stad.

Zie 's Gravesande, *Tweede Eeuwf. der Middelb. Vrijheid*, bl. 439.

HULDENBERGHE (Hendrik van), gezegd van der Borch, vierde zoon van Jan van der Borch, heer van Moerseke en Castele, burgemeester van Dendermonde, en van Odilia Roelants, vrouw van Olmen, dochter van Maarten Roelants (vroeger van Hamere), burgemeester van Mechelen, werd waarschijnlijk omstreeks 1585 te Mechelen geboren. Hij omhelsde eerst den krijgsmansstand en werd kapitein der cavallerie, in dienst des konings; later verwisselde hij den degen met den tabberd en bekleedde in 1631, 1634, 1637, 1644 en 1645 de betrekking van schepen, in 1646 die van burgemeester en in 1643, 1647 en 1649 die van tresaurier zijner geboortestad.

Hij huwde Maria van den Nieuwenhuijsen, dochter van Casper van den Nieuwenhuijsen en van Maria van Overbeke, bij welke hij kinderen had.
Hij was een ijverig en kundig beoefenaar der heraldie, blijkens de *mss.* die door Paquot worden opgegeven. In druk is van hem bekend:
Geborte-linie, ofte Geslachts afcompste der Heeren Vooghden van Mechelen, met die naemen der Bisschoppen van Loydick, als te samen geregeert hebbende van wederzijde; met uytdruckinghe van hun lieder stamhuys, aencomen, sterfdagh, ende begraefenisse; oock hoe de selve vooghdye, heerlijckheydt, jurisdictie ende landt van Mechelen syn gevallen in de handen van Hertogh Karel van Bourgondien, uyt wiens hoofde de selven beseten worden van syne Koninclycke Majesteyt van Spagnien etc. Aldus by een vergadert, te saemen gevoeght, ende in deze order gestelt door jonckheer Hendrik van Huldenberghe, wethouder derselver stede. Met voornemen van alhier afdalende te brengen allen die heeren van Mechelen, beginnende van den jaere 1100, Mechelen 1686 (een kaart van 15 bladen). Er verscheen aldaar 1768, 4°., bij J. P. van der Elst een vervolg.

Zie D. Lindani *Teneraemunda*, p. 78; Butkens, *Trophées de Brabant*, *Préf. Suppl.*, T. II. p. 345—348; A. Gurrez, *Vita S. Liberti*, *diss.* II. ad fin.; J. Bart. Jeoffroy, *Beschrijv. van Mechelen*, bl. 69; Paquot, *Mém.*, T. III. p. 361; *Bibl. Hulth.* mss. p. 261.

HULFT (M. T) teekende landschappen. Men vindt, o. a., van hem *een landschap met geboomte langs een riviertje, waarin hengelaars in een schuitje*; verder *een veldzigt* met de pen, O. I. inkt, vermeldt bij Kramm, t. a. p., bl. 766.

HULFT (Pieter Evertszoon) brouwer te Amsterdam, beschermde in 1617 de Remonstranten, wier bijeenkomst door het graauw werd gestoord, in zijne brouwerij de Haan.

Zie Wagenaar, *Amsterd.*, D. IV. bl. 280; Dez., *Vad. Hist.*, D X. bl. 146; Kok, o. h. w.

HULFT (Mr. Gerard) werd omstreeks 1600 te Amsterdam geboren.
Hij was in 1645 secretaris van die stad, vertrok in 1654 als eerste raad en directeur generaal naar Indië en was aldaar oppergezaghebber der krijgsmagt zoo te water als te land in dienst der O. I. Compagnie. Na menig welgeslaagd krijgsbedrijf en het bemagtigen van sterkten, steden en kusten, sloeg hij in November 1655 het beleg voor Colombo, waarvan zijn leger zich in Mei 1656 meester maakte, doch hij zelf beleefde dien zegen niet. In een aanval op de stad kwam hij den 10 April van dat jaar ongelukkig om.
Zijn afbeelding door Blooteling naar G. Flink, vindt men bij Philippus Baldaeus, die het volgende van hem meldt: „Hij was een heer van goeden geslachte, van uitstekend verstand, niet alleen in de regten en krijgszaken, maar ook in de godgeleerdheid wel ervaren. Hij was minzaam, lieftallig, spraakzaam, taalkundig, vriendelijk en zeer beleefd. Aangaande de uiterlijke gestalte des ligchaams, was hij welgemaakt van leden, lang, rap en vaardig, arbeidzaam en voortvarend. Met één woord gezegd, natuur en oefening hadden in ziel en ligchaam zulke volmaakte harmony en overeenkomst als in weinige menschen in dit onvolmaakte dal der wereld bevonden wordt, maar de wreede dood verschoont niemant.'
Hij was zeer bevriend met Vondel, wiens verzen op hem bekend zijn.

Zie Phil. Baldaeus, *Beschrijv. van het mogtige eiland Ceylon* (Amst. 1672), bl. 109; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D II. bl. 314, 315; Dez., *Nederl. buiten Europa*, D. II.; Wagenaar, *Vad. Geschied.*, D. XII. bl. 473; de Witt, *Brieven*, D. III. bl. 374; Wicquefort, *Livr.* IX. p. 532, 597; *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. V. bl. 426; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. St. II. bl. 367—369; Vondel, *Ged.*, D. II. bl. 132, 557; du Bois, *Vies des Gouvern. Génér.*, p. 163 seqq.; *Kloos Kraam*, *Eerste Open.*, bl. 8; *Apollo's Harp*, bl. 157; *Bloemkrans van versch. Gedichten*, bl. 476. *Navorscher*, D. X. bl. 195, 371; Kok, Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. van Portr.*

HULK (Jacob), middelmatig dichter, blijkens zijne verklaring van den titelplaat voor Lodesteijns *Uitspanningen*, Amst. 1761, 8°.

Zie van der Aa, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.

HULK (Adam van der), ofschoon blind (te Goes) geboren, werd hij echter candidaat in de theologie, en dicteerde de volgende werkjes, die het licht zien:
Groot Bewys daer in grondelyck wederleydt wordt een zeker Paepsch boexken, geintituleert Cleyn Bewys enz., te Gouda, bij W. van der Hoeve, 1650, 8°.
Predikatie over Prov. 16 *vers* 7, Ibid. 8°.
Salig Weghwijser tot het Hemelsche Zion, waer in de leere der boetvaardigheyd krachtelick werd vertoont enz., door Adam van der Hulck, Goezanum, en geschreven uyt den mond van denzelven door Abraham del Court, koopman tot Amsterdam, Gouda, bij C. Deynoot, 1655, 12°., Dordr., bij J. Braat, 1660, 12°.

Zie la Rue, *Gelett. Zeeland*, bl. 245, 254.

HULK Jacobsz. (A.), teekenaar en graveur, wiens prentjes, onder welke er zijn die het jaartal 1776 dragen, in de boekwerken van dien tijd voorkomen. Ook zijn van hem de kleine ronde portretjes van 1787 (niet in die der *Vaderlandsche Chocolaad*, welke van veel minder uitvoering zijn). Onder dat van mr. C. van Foreest, heer van Schoorl en Camp, vroedschap van Alkmaar, en lid van het committé van defensie te Woerden, staat in bijna onleesbaar kleine letters *Gravé à Paris par A. Hulk*, 1788. Ook is het emblema van het Patriottisch gezelschap te Alkmaar, naar eene teekening van J. P. van Horstok, uitmuntend fraai door Hulk gegraveerd.

Zie Immerzeel, t. a. p., bl. 63; Kramm, t. a. p., bl. 766; *Navorscher*, D. XIII. bl. 93, 152.

HULK (Pietersz. (A.), graveur, mogelijk neef van den vorige. De heer Kramm vermeldt van hem een plaat in kl. f. voorstellend:
Philips IV van Spanje doet afstand van de Nederlanden, door A. Hulk Pietersz. del. naar het originele glas in de Oude Kerk te Amsterdam, J. Punt sculp., in 1779 uitgegeven, en de door hem gegraveerde plaat, voorstellende *'t Stadhuis, het Hof en Burger Weeshuis te Leeuwarden*, 1785, voorkomende in *Tegenwoord. staat van Friesland*, D. II. bl. 118.
In de Nederl. vertaling van W. Shakespeare's *Tooneelstukken* D. I, komen 3 platen voor met de volgende onderteekening: *A. Hulk Pietersz. inv. et del. et A. Hulk Jacobsz. sculp.* 1778, kl. 8°.

Zie Kramm, t. a. p.; *Navorscher*, D. XIII. bl. 152.

HULK ( ). Kramm vermeldt nog een derden graveur van dien naam, van wien fraaije gravuren bestaan in een mythologisch werk in den aanvang dier eeuw te Parijs uitgegeven. Ze zijn naar teekeningen van le Barbier *l'Ainé*, J. Moreau, le Jne Morsiau en anderen gegraveerd. Waarschijnlijk is hij dezelfde met A. Hulk Jacobszoon, die zich toen te Parijs ophield.

Zie Kramm, t. a. p.

HULKENROY (A. van), dichter uit het begin der XVIIIde eeuw. Hij beweende den dood van Lucas Schermer (10 Februarij 1711) in het 22ste jaar zijns levens, in een brommend vers. Van hem is ook de verzameling gedichten getiteld: *Het vermaaklijk Buitenleven of de zingende en spelende Boerenvreugd met zangkunst verrijkt en tot gemak der speelers op G. Sleutel gesteld*, bij de wed. Herms. van Hulkenrooy te Haarlem 1716 in 4°., met geestige geëtste plaatjes; vooraan is een vers op het titelblad geteekend A. v. H.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.

HULL (J.) schreef een *Dissertatio med. de catharheis*, L. B. 1792.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. Chir.*

HULL (Willem van den) werd in 1768 geboren en was instituteur te Haarlem.

Zijne bibliotheek werd in 1858 te Haarlem verkocht.

Hij schreef:

Kleine Fransche Leeslesjes en Vertalingen, Haarl. 1820, gr. 8o., Haarl. 1847, 8ste dr., kl. 8o.

Inleiding tot de vervoeging der geregelde Fransche werkwoorden, Haarlem 1823, 2de dr.

Handleiding tot de verbuiging der naamwoorden, Holl. en Fransch, 1831.

Over de belangrijkheid eens zestigjarigen ouderdoms, in den jare 1831; *of schets der hoogstmerkwaardige verschijnselen, welke dien leeftijd bij uitstek kenmerken*, Amst. 1831, 8o.; 2de druk eenigzins vermeerd. 1832; 3de verm. druk Sneek 1849, gr. 8o.

Een woord aan de onderwijzers en opvoeders in Nederland, over de gevolgen van het bloot wetenschappelijk onderwijs der jeugd in deze dagen, Gron. 1834, gr. 8o.

Proeve eener Geschiedenis onzer Stamouders voor en na hunnen val, Haarl. 1834, gr. 8o.

Fleurs de la morale sémées sur la sentier de la jeunesse, ou deux cents petits contes à l'usage des écoles primieres, Amst. 1837, 2 centaines, 3 parties 12o., 2e cent. 1e part. 2e. édit. 1847.

Over den oorsprong en de geschiedenis der Hollandsche duinen, Haarl. 1838, kl. 8o.

Gissingen naar den aard en het doel van den ring van Saturnus, Haarl. 1847, kl. 8o.

Iets over de Herfstdraden in *Konst en Letterb.*, 1829.

De Spin en hare Webbe in *Alg. Konst en Letterb.*, 1835, D. II. bl. 189; 1836, D. II. bl. 44.

Zie Brinkman; *Navorscher*, D. II. bl. 253.

HULLE (Anselmus van), een portret en historieschilder, in de XVIIde eeuw te Gent geboren. Reeds in jeugdigen leeftijd verliet hij zijne geboorteplaats en vestigde hij zich in Holland, waar hij schilder van den prins van Oranje Frederik Hendrik, en, na diens dood, van keizer Ferdinand III werd. Prins Hendrik zond hem in 1647 naar Munster om de aldaar vergaderde gevolmagtigden der mogendheden tot het sluiten van den algemeenen vrede, uit te schilderen. Al die afbeeldingen zijn uitmuntend in het koper gebragt in folio ten getale van 131, niet, gelijk Nagler wil van 136, door Petrus de Jode, Paul Pontius, Theod. Matham en Philips Galle. In 1648 verscheen te Antwerpen in fol.

Pacis Antesignani, sive Icones Legatorum, plene potestate instructorum, qui nomine Pont. Max., Imperatoris, Regum et Rerum publicarum ad Pacem Universalem constituendam Monasterium Westphalorum et Osnabrugam convenerunt; magno studio ad vivum expressae per Anselmum van Hulle, coelo insigniorem hujus saeculi sculptorem, Antv. 1648, 1691, fol.

Deze verzameling van 48 portretten werd in 1649 nog gevolgd door eene van 78 met den volgenden titel:

Portraits au nombre de 78 des députés plenipotentiaires au traité de Munster, gravez d'après d' Anselme van Hulle de Gand, par Paul Pontius, Pierre de Jode, Corn. Galle le genre, Matthieu Borrekins, Conr. Haunans, Ant. van der Does et Pierre Bailliu, 1649, in folio.

Hierop volgde in 1697 te Rotterdam bij Pieter van der Slaart:

Pronkbeelden der Vorsten en Vredehandelaars, dat is: *Verbeeldingen van alle de Personaadjes die het roemruchtige Munstersche en Osnabrugsche vredeverbond hebben gesloten en uitgevoerd. Al 't zamen ten tijde der vergadering na 't leven geteekend door A. van Hulle, schilder des Princen van Oranje. Hooge gedagtenis en door de keurlijkste Meesters dezer eeuwe in hondert een en dertig kunstplaten gesneden. Nu eerst uit de nagelaten schatten van een groot heer hervoortgebragt en nieuwlijks met eene beschrijving opgeluisterd enz.*, ook met den volgenden Latijnschen titel:

Icones principum, ducum et legatorum qui Monasterii et Osnabruggae pacem Europae reconciliarunt, quosque singulos ad novam imaginem expressit A. van Hulle, (Gandavensis) 1697, in fol. cum 131 iconibus aeri incisis.

Dit werk werd door Petrus Rabus met eene voorrede en verklaring in het Latijn en Nederduitsch in het licht gegeven, waarin hij meldt „dat thans voor het eerst dit werk verscheen, aangezien deze koperen platen verloren waren, en men ze bij het bombardement van Brussel, even na 1695, in een kelder, of eenige donkere kamer van een door het bombardement geteisterd huis vond, in een zeer verwaarloosd pak, bevattende de oorspronkelijke koperen platen, die toen, (1696), naar Holland vervoerd en door den boekhandelaar P. van der Slaart gekocht en uitgegeven waren." Reeds lang was dit werk, meldt Kramm, door dien titel een raadsel, namelijk, dat er nimmer te voren iets daarvan, hetzij geheel of gedeeltelijk, zou uitgegeven zijn, tot dat het mij bleek dat een gedeelte van de voornaamste vredehandelaars, reeds in 1648 te Antwerpen en nog een jaar later, ten getale van 76 (78) stuks verschenen waren, hetgeen mij in 1848, bij het tweede jubilé dezer zoo hoog gewigtige gebeurtenis aanleiding gaf tot een uitvoerig berigt in het *Letterlievend Maandschrift* 1848, No. 7, (*Afbeeldingen der Munstersche Vredehandelaars*).

Op den *Cat.* van Hulthem komen nog voor:

Vingt-six portraits d'ambassadeurs et d'envoyés qui participèrent à la paix de Munster; graves par J. Holsteyn, A. van Waesberge, J. Suyderhoef, kl. in folio.

Suite de 43 portraits de personnages celèbres, qui à l'exception du premier et du dernier ont signé la paix de Munster et gravés d'après Anselme van Hulle, le premier répresente Charles II. roi d'Espagne, d'après J. Carenno, par J. F. Leonart: le dernier le portrait de l'évêque van den Bossche, d'après Adrien Passeniers de Gand, par Corn. van Caukercken, 1 vol. fol.

Volgens Kramm komen zijne portretten weinig voor, zijn ongeteekend, zeer fabriekmatig behandeld en van weinig kunstwaarde.

Op het kasteel Zuilen te Zuilenstein is nog een voor dit werk vervaardigd portret in wezen, namelijk van den Franschen gezant Hendrik van Orleans, hertog van Longueville.

In het museum van de koninklijke academie van teeken-, schilder-, beeldhouw- en bouwkunst te Gent, is een stuk van hem aanwezig, zijnde een *Tafereel uit de gewijde geschiedenis*, waarvan de figuren van natuurlijke grootte zijn; het is breed geschilderd, schitterend van koloriet en krachtig van toon.

Hij overleed in 1665.

Zie Immerzeel, t. a. p., bl. 64; Kramm, t. a. p., bl. 766, 767; van der Vynckt, *Ned. Beroert.*, D. IV. bl. 384; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. II. bl. 85, A. II. bl. 216; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 66; *Bibl. Hulth.*, Nrs. 9100, 24446, 24447, 24448; *Chron.*

HULLE (Constantijn van) pensionaris, oud schepen en stads geneesheer te Gent, vermaard door zijn „specifique tegen de koortsen."

Hij genas, o. a., den dichter Levinus de Meijer, reeds 70 jaren oud, van eene hevige koorts. Deze vervaardigde hierop een gedicht in 't Latijn en Vlaamsch, na zijn dood door P. Maelcamp uitgegeven met een brief, die den volgenden titel had:

Danckbrief van den eerweirdighen Pater P. Petrus Maelcamp, praepositus van het professenhuys der Societyt Jesu tot Antwerpen, aen den seer edelen heer, Mijnheer Constantinus van Hulle, — dewelcke op den 7 October 1739 den voorseyden P. Petrus Maelcamp door zijne wonderbare medicyne heeft verlost van eene ongeregelde, slepende cortse, die van eenen quaden ende bezonderen aert, met groote woelinge ende sware verheffinge was. 'T Antwerpen 1739, 4o.

Hij huwde Catharina de Romagnioli, en liet na:

HULLE (Anselmus Matthijs Josephus van) priester en kannunik van St. Baafs, licentiaat in de geneeskunde, ook door zijn „specifique tegen de koortsen" vermaard.

Zie Blommaert, *Ned. Schrijv. van Gent*, bl. 9, 338, 339.

HULLEBUSCH (J.) of Hellebusch, heelmeester te 's Hage, twistte met zijn collega Jan Pinket over de miltziekte van een hond, en gaf er boekskens over uit. Een Gentsch geneesheer gaf onder den bedekten naam van Val-

lerius Philiatros, te 's Hage een hekelschrift op hem uit, getiteld:

Den kraijenden haene van Aesculapius ofte Kersnachtgedachten van den jare 1682, door den nieuw ten dagenaet verrysenden Vallerius Philiatros, medicyn tot Ghendt, waerbij ten deele wederleyt wordt de verkeerde leer van Bontekoe ende syne naevolgers. In 's Gravenhage, bij Pieter Hogen, Hoogstraat 1683, kl. 8°.

Zie Bloemmaert, *Ned. Schrijvers van Gent*, bl. 139, 140.

HULLEMAN (J.) med. dr., schreef eene *Dissertatio medica de multiplica usu medicamentorum mercurialium in variis morbis*, L. B. 1813.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. et Chir.*, p. 152.

HULLEMAN (JAN GERRIT) werd te Utrecht geboren, en voor de beoefening der oude letteren opgeleid aan het gymnasium aldaar, dat hij den 19 September 1832 verliet met eene redevoering *de Dione Syracusano, qui post infractum a se Dionysiorum tyrannidem foeda proditione periit.* Nu genoot hij als student het onderwijs van van Heusde en Goudoever, die zijnen ontwaakten ijver aanvuurden en leidden. Met groote ingenomenheid volgde hij getrouw hunne lessen en was weldra een hunner meest geliefde leerlingen. Nadat hij den 29 Junij 1835 candidaat in de letteren was geworden, besloot hij de beantwoording te beproeven der in 1836 aan de Utrechtsche hoogeschool uitgeschreven prijsvraag: *Ex antiquae poëticae principiis, atque ex ipsa civitatum antiquarum historia effatum explicetur veterum, quod apud Ciceronem est pro Cluentio, c. 52. Legum omnes servi sumus ut liberi esse possimus.* Zijn stuk werd bekroond, verscheen in de *Annales* van 1836 tot 1837 en toonde reeds zijne groote bekendheid met de schriften der ouden en de geschiedenis van Griekenland en Rome. Den 20 Junij 1838 verdedigde hij zijne *Diatribe in T. Pomponium Atticum* en drie maanden later werd hij tot buitengewoon leeraar aan het athenaeum te Maastricht benoemd, met de bepaalde roeping om het Grieksch te onderwijzen. Behalve de uren, die hij aan de lessen bij het athenaeum besteedde, gaf hij nog aan velen, die zulks verlangden, bijzonder onderwijs, en wist daarenboven nog tijd te vinden om zijne geliefkoosde studien voort te zetten. Deze waren op de oude historici gerigt, want had van Heusde vroeger hem op de ontwikkeling der historiographie bij de ouden opmerkzaam gemaakt en aangetoond hoeveel op dit gebied nog te bearbeiden was, de uitgave van Vossius' werk *de Historicis Graecis et Latinis* door Westermann bezorgd, werd hem de aanleiding om meer bijzonder zich met het verzamelen der overblijfselen bezig te houden der oude geschiedschrijvers, wier werken zelve verloren zijn geraakt. Hulleman koos zich voor het eerst ter bewerking de geschiedschrijvers uit het tijdvak van Alexander *den Groote*, en zich, voortdurend bezig houdende met het opzamelen der fragmenten van alle historieschrijvers, die hij ontmoette, nam hij zich voor die van Davis *den Samier* te bewerken.

In 1841 verscheen zijn werk:

Duridis Samii quae supersunt (Traj.)

Pas was echter zijn werk verschenen, of het werd bekend dat de heer van Gent, prorector bij het gymnasium te Delft, hetzelfde onderwerp onder handen had genomen. Dit gaf aanleiding dat deze in een *Epistola critica de Duridis Samii reliquiis*, aan Hulleman gerigt, eenige opmerkingen mededeelde en geschilpunten besprak. Ook elders bleek het, dat hetzelfde onderwerp anderer aandacht had getrokken, want Eckertz te Bonn was er mede bezig, maar gaf alleen eene dissertatie: *de Duride Samii inprimis de ejus in rebus tradendis fide* uit, waarin hij Hulleman's meening omtrent Duris' geloofwaardigheid bestreed. Ook verzamelde hij Hulleman te Maastricht voor Aristobulus en Clitarchus, en wilde over de *Alexandri qui literarum laude et scriptis floruerunt*, over *de Scriptores Alexandri Magni* en over *Juba* schrijven, en bragt alles bijeen, wat op Aristoteles, bovenal op diens beschrijving der verschillende staatsvormen, betrekking had.

In 1844 verschenen zijne *Ptolomaei Eordaei, Aristobuli Cassandrensis et Charetis Mytelenaei reliquiae.*

Dit werk bewees op nieuw zijne naauwkeurige en nette wijze van werken, en de verhandelingen over het leven en de schriften dier schrijvers, die hij voor hunne fragmenten plaatste, doen ons te meer bejammeren dat hij de *Historia critica historicorum antiquorum*, die hij zich voorstelde eenmaal te zullen geven, en waarvoor hij zoo veel had verzameld, niet heeft mogen afwerken. In 1845 gaf hij in de *Symbolae Litterariae* Vol. VIII, zijne *Disputatio de vita et scriptis Jubae Maurusii* uit. Wat in zijne onderzoekingen Hulleman echter nog voortdurend belemmerde, zijne verwijdering uit de middenpunten van literarisch verkeer, die hem de noodige hulpmiddelen konden bieden, werd in 1847 verminderd. In April van dat jaar aanvaardde hij de betrekking van conrector aan het gymnasium te Amsterdam. Zijne *Disputatio critica de Alexandrida Delpho* voor de *Symbolae*, Vol. IX, 1848, was nog te Maastricht bewerkt. Zij strekte om een duister punt uit de geschiedenis der letterkunde op te helderen en Alexandrides plaats te doen maken voor Alexandridas *den Delphier.* Dit stukje was het gevolg van het onderzoek naar de schrijvers die den naam van Alexander hebben gedragen en zoo dikwijls onderling werden verward, hetwelk hem ook aanleiding gaf tot de *Commentatio de Corn. Alexandro Polyhistore*, die in 1849 verscheen in het eerste deel der *Miscellanea Philologica et Paedagogica*, in welke hij vervolgens zijne *Quaestiones Graecae* en zijne *Annotationes de Historicis Graecis* uitgaf. Bij al het werk, dat het gymnasium van hem vorderde, was hij nog, nevens den rector van het Utrechtsche gymnasium, zijn vroegeren leermeester A. Ekker, belast met de redactie van het Xde deel der *Symbolae Literariae* en later gaf hij met dezen en zijnen vriend, den tegenwoordigen hoogleeraar Boot, tot in 1851 de *Miscellanea Philologica et Paedagogica* uit.

In 1855 was hij het, die in overeenstemming met zijne mededocenten en curatoren, met warmte en belangstelling het plan vormde om voortaan jaarlijks bij het berigt van het gymnasium een wetenschappelijke verhandeling te voegen, en zich terstond aanbood, zelf de eerste te leveren. Hieraan zijn wij zijne *Disputatio critica de Annalibus Maximis* verschuldigd.

De inhoud vond een beoordeelaar in dr. Engelbregt in de *Gids* 1856 D. I. bl. 145—175, die vooral de beschouwing van Niebuhr omtrent de *Annales Maximi* tegenover Hullemans betoog verdedigde en handhaafde. Dit gaf Hulleman aanleiding tot eene beantwoording in een *Open brief aan Dr. C. A. Engelbregt ter toelichting en wederlegging zijner recensie*, gevoegd achter de *Gids* 1856 om zijne meening nader uiteen te zetten, vooral omtrent den tijd wanneer de Pontifices het album het eerst hadden voorgesteld, welken tijd hij na 309 gesteld had.

Eene andere beoordeeling verscheen in de *Heidelberger Jahrbucher* 1856, No 55, S. 876 en door Hübner in de *N. Jahrb. für Philol. u Pädag.* B. LXXIX 1859, S. 401. Gedurende zijn verblijf te Amsterdam leverde Hulleman nog in de *Mnemosyne* eene recensie van Wijnne's werk *de fide et auctoritate Appiani in bellis Romanorum civilibus enarrandis.* In verband met dit stuk stond zijn stukje: *de Paulo qui fertur Claudio* in het volgende stuk der *Mnemosyne*, waarin hij uitvoeriger aanwees dat door dezen Paulus Claudius, door Appianus aangehaald, Claudius Pollio bedoeld werd. Ook bezorgde hij eene uitgaaf van Hesiodus *Scutum Herculis ex schedis D. J. van Lennep*, (1854).

In het laatste jaar van zijn verblijf te Amsterdam (30 Julij 1856) werd hij lid der plaatselijke schoolcommissie en den 13 Augustus daaraanvolgenden bestuurder der stadstusschenscholen, lid der koninklijke academie van wetenschappen en der maatschappij van Nederlandsche letterkunde te Leyden. Den 30 October 1857 werd hij tot hoogleeraar in de letterkundige faculteit te Leyden benoemd, doch, door ongesteldheid verhinderd, aanvaardde hij eerst den 20 Maart 1858 zijn ambt met eene *Oratio de Literarum, praesertim Latinarum, apud Romanos studiis, Nerva Trajano imperatore.*

Bij al de werkzaamheden die zijne ambtsbetrekking vorderde, vond Hulleman nog tijd tot wederopvatting

en voortzetting zijner vroegere onderzoekingen omtrent Aristoteles Πολιτεῖαι. Hij had de fragmenten bijeengebragt en hield zich nu met de verklaring bezig. Dit bragt hem tot een nader onderzoek der Aristotelische schriften, en zoo trof hij op zijn weg ook den Πέπλος aan, die aan den wijsgeer van Stagira het laatst nog door Schneidewin was toegekend. De vraag scheen een nader onderzoek te verdienen en Hulleman deelde in zijne verhandeling: *Bedenkingen tegen de echtheid van den zoogenaamden Πέπλος van Aristoteles* de gronden mede, waarop hij dit werk den beroemden wijsgeer onwaardig achtte. Zij wordt gevonden in het eerste deel der *Verhandelingen der koninklijke academie van wetenschappen, afdeeling letterkunde.*

Hij overleed te Utrecht den 30 Mei 1862, en den 3 Junij stonden zijne ambtgenooten, vrienden en leerlingen rondom de groeve, waarin zijn sterfelijk overschot rust. In September 1862 werd zijne bibliotheek te Leyden verkocht, o. a. zijn *ms. Apparatus voor eene Historia Critica Hisoricorum antiquorum, ms. Verzameling van Testimonia* over *Isocrates* en *ms. Adversaria ad historiam spectantia et antiquitatem Graecam inchoata a* 1840. Prof. Karsten kwam in bezit zijner *Collectanea* voor de *Historici Graeci* en voor de *Historica Latini*, 2 fol.

Hij huwde 16 April 1851 te Utrecht met Alida de Wit, die hij reeds in September van hetzelfde jaar ten grave bragt.

Zie zijn leven door B. J. L. de Geer, in *Handel. der Jaarl. Algem. Vergad. van de Maats. van Letterk. te Leiden;* C. G. Cobet, *in memoriam J. G. H. allocutio. Accedunt ea, quae in ipso funere die III m. Junii nomine Senatus Academici et facultatis litterarum et studiosorum dicta sunt*, L. B. 1862.

HULMAN (Pelgrim), med. dr. te Hoorn. J. Bodector Banning vervaardigde eene

Elegia ad urbem Hornam, in honorem P. H. *cum medicinae Doc er creatus est.*

Zie J. Bodecheri Baningii, *Poëmata*, L. B. 1638, p. 61.

HULP (Emil en Samuel), beeldhouwers te Dordrecht, die, volgens Nagler, in het midden der XVIIde eeuw naam maakten.

Zie Kramm, t. a. p., bl. 761.

HULS (Samuel van), eerste klerk ter griffie van de generaliteit te 's Hage, gaf in het licht:

Davids Psalmen of harpzangen, meest met de eigen woorden van de nieuwe oversett. gerijmt. (Geheel op muzijk. Achteraan de Catechismus.) Amst. J. Bouman, 1682, kl. 8o, welke Psalmberijming door Vollenhoven zeer wordt geprezen. Zijne bibliotheek werd in 1730 in 4 deelen verkocht. Zijne dochter huwde met O. Z. van Haren.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III, bl. 428, 429; J. van Iperen, *Kerk. Hist. van het Psalmgez.*, D. I. bl. 193; J. Vollenhoven, *Poëzy*, bl. 152; *Cat. van Voorst*, T. I. p. 183; Huller, *Cat. van Godgel. Boek.*, bl. 15.

HULS (H. van). Zie HULST (H. van).

HULS (Robert), schreef:

Gebruik der Hemelsche en Aardsche Globen, Amst. 1622, 4o.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Ned. Boek.*, bl. 205.

HULSBERG (Hendrik), werd te Amsterdam geboren, vestigde zich in den aanvang der XVIIIde eeuw te Londen, waar hij den boekhandel uitoefende en tevens plaatsnijder was. Zijne beste prenten zijn gebouwen en bouwkundige voorwerpen, die in een netten stijl zijn bewerkt. Ook sneed hij eenige portretten. Hij overleed in 1729 in Engeland.

Zie Immerzeel, t. a. p., bl. 64.

HULSCHER (Abrahamus) assistent van ds. Schrevenhuysen in de Rijp (1709), in 1711 predikant te Grostbuizen en Avenhorn, waar hij 9 Febr. 1727 stierf. Hij gaf in het licht:

Predekatie over Jeremia I. v. 6 tot 9, 4o.

Zie Veeris en Paauw, *Vern. Kerk. Alphab.*, bl. 107; Abcoude, *Naamr.*, *Aanh.*, bl. 104.

HULSDONCK (Jan van) middelmatig bloemschilder, wiens stukken droog en zonder smaak doch uitvoerig zijn.

Zie Immerzeel, t. a. p., bl. 64.

HULSEBOOM (G.) werd in 1784 te Amsterdam geboren, was teekenmeester bij een opvoedings-instituut te Vaassen op de Veluwe, en teekende en schilderde Geldersche landschappen. Hiervan waren twee proeven op de tentoonstelling te Amsterdam in 1818. Een derde schilderij stelde een *Stilleven* en *Dood Wild* voor.

Hij overleed

Zie Immerzeel, t. a. p.

HULSEBUS of Hulsebosch (Jacob) eerste predikant te Batavia, wijdde aldaar den 3 van Louwmaand 1621 de kerk in, diende er het H. Avondmaal uit en stelde een kerkeraad, uit twee ouderlingen bestaande, aan. Van Batavia deed hij een reis naar Amboina en naar elders om gemeenten te stichten.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*: H. Velze, *Berigt nopens de gronde der Christenen onder de Heidenen.* Voorr.; IJpeij en Dermout, *Geschied. der Herv. Kerk*, D. II, bl. 316.

HULSEBOSCH (Luitenant) eerste officier op het fregat de Pallas, gevoerd door kapitein N. S. Aalbers. Toen dit fregat benevens de korvet William en de koloniale schepen de Victoria en de Batavier uit de Molukken terugkeerden, ontmoetten zij den 26 Julij 1806 in de straat Salayer het Engelsche fregat Greyhound en de brik the Harvier, waarmede zij slaags raakten. De Pallas verdedigde zich ruim een half uur kloekmoedig, doch reeds bij de eerste lag werd Aalbers zwaar gewond. Weinige oogenblikken later sneuvelde de luitenant Hulsebosch.

Zie J. C. de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.*, D. VI. *b.* bl. 598—599.

HULSEN (Frederik van) of Hulsius bekwaam teekenaar en graveur, volgens de meesten in 1566, doch, volgens Kramm, veel vroeger te Middelburg geboren, hield zich eenigen tijd te Londen op, vestigde zich vervolgens te Frankfort aan den Main en dreef daar kunsthandel en graveerde platen, o. a. voor het oudheidkundig werk van Bonsard. Hij overleed volgens Le Blanc in 1640.

Zie Immerzeel, t. a. p.; Kramm, t. a. p.

HULSEN (Jesaias), broeder van den vorige, werd te Middelburg in 1574 geboren, oefende de graveerkunst uit, en zette zich te Stuttgart neder, waar hij onderscheidene verzamelingen van ornamenten en groteske figuren naauwkeurig en met smaak graveerde.

Volgens Nagler zou hij in 1640 overleden zijn.

Zie Immerzeel, t. a. p; Kramm, t. a. p.

HULSHOFF (Allard) werd in Sprokkelmaand 1734 uit gegoede ouders te Groningen geboren. Na de lagere scholen zijner geboortestad doorloopen te hebben, werd hij in 1749 student aan de academie aldaar en oefende hij zich, onder Offerhaus, Croesen, van Doeveren en Lembergen in de geneeskunde, terwijl hij in de beoefening der wiskunde en wijsbegeerte, in haren wijdsten omvang, het onderwijs van Engelhard en van de Wijnpersse genoot, met dat gevolg, dat hij in het laatst van 1755 tot doctor in de wijsbegeerte bevorderd werd, na openlijk eene Latijnsche verhandeling te hebben verdedigd over het bewijs des bestaans van een allervolmaaktst wezen, a priori.

Na eenigen tijd in zijn besluit gewankeld te hebben of hij zich al of niet meer bepaald op de geneeskunst zou toeleggen, bepaalde hij zich in 1756, op raad van verstandige mannen, die hij te Amsterdam, op een reis naar Leyden, leerde kennen, tot het leeraarsambt. Sedert ontving hij onderwijs van Tjerck Nieuwenhuis, hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de kweekschool der Doopsgezinden, en van de Remonstrantsche hoogleeraren Kreighout en

van der Meesch in de godgeleerdheid en kerkelijke geschiedenis. Zoo groot waren zijne vorderingen dat hij reeds in 1758 tot proponent bevorderd en tot leeraar te Makkum in Friesland beroepen werd. In 1760 werd hij predikant te Amsterdam en bekleedde het predikambt onder eene zeldzame toejuiching ruim 35 jaren, waarna hij den 30 van Hooimaand 1795 in den ouderdom van 62 jaren stierf, uit zijn huwelijk met Anna Debora van Oosterwijk eene dochter en een zoon (die volgen) nalatende.

Hulshoff was een sieraad van het kerkgenootschap waartoe hij behoorde. Zijne leerredenen, waarvan een veertigtal na zijn dood (*Kerkelijke redevoeringen*, Amst. 1796, 4 st.) in het licht verschenen, waren, volgens Glasius, wijsgeerig redekundig, getuigende van zijnen diepdenkenden geest en voor een fijn beschaafd gehoor geschikt. Zijne rigting was dan ook christelijk wijsgeerig. Reeds als student had hij onder den pseudoniem Alethophilos Phileuselius, eene verhandeling in het licht gegeven, gerigt tegen het stelsel van Leibnitz, welke Mercier in buitenlandsche tijdschriften beoordeelde en hoogelijk prees. Zij voert tot titel:

Beschouwing der beste wereld of philosophische bedenkingen over Gods goedheid en wijsheid, de vrijheid der menschen en hunnen staat in dit en het toekomend leven, Amst. 1758.

Dit stuk opende de breede rij van verhandelingen en geschriften, die meest allen grooten lof behaalden en met eermetaal bekroond werden. In ons vaderland ontving hij het eermetaal van de maatschappij van wetenschappen te Haarlem voor zijne

Verhandeling over de zedelijke opvoeding: de vrijheid omtrent de onkunde en de beoordeeling van het bewijs voor Gods aanwezen uit de onvolmaaktheid onzer zelfkennis, opgegeven door Mozes Menselszoon.

Het Stolpiaansch legaat bekroonde de volgende verhandelingen:

De fundamento potestatis Dei legislatoriae (1766).

De cartesiana demonstratione existentiae divinae a priori, ex notione entis perfectissimi et necessarii, (1768).

En zijne antwoorden op de volgende vraag:

Utrum Deus ex mero arbitrio potestatem suam legislatoriam, an vero ita, ut ratio humana etiam legum divinarum perfectiones perspiciat, exerceat (1770), en zijne *Dissertatio, quo demonstratur res hoc universum constituentes non necessario existere, sed ab ente necessario esse creatas* (1773).

Teylers godgeleerd genootschap te Haarlem schonk het eermetaal aan zijne verhandelingen over de *onsterfelijkheid der ziel* (*Verh. v. Teylers Godgel. Genoots.* D. X); over de *Goddelijke hartstogten* (D. XIV); over den *aard en inrigting der bewijzen, vereischt tot eene gegronde en volkomene overtuiging aangaande de goddelijkheid der christelijke openbaring* (D. XV). In de *Verhandelingen van het Haagsch genootschap ter verdediging van den christelijken godsdienst*, vindt men er een van hem onder den pseudoniem Christiaan: over de *voornaamste oorzaken, waarom allerlei schriften, die of den geopenbaarden godsdienst in het gemeen of de voornaamste waarheden van denzelven in het bijzonder bestrijden, in onze dagen grooter opgang maken dan voorheen* (1797).

Verder ontmoet men van hem in de *Mémoires de l'Academie Royale des Sciences et Belles lettres*, eene verhandeling *de Evidentia in Metaphysices et Theologiae religionisque Naturalis principiis.*

Blijkt uit al deze geschriften Hulshoffs christelijk wijsgeerige geest, zijne zucht voor de *Religion's philosophie* openbaart zich evenzeer in zijne

Zeno over ongeloof en zeden.

Philosophische gesprekken over de voldoening, Amst. 1797.

De bestaanbare Protestant, regtzinnig.

Ook schetste hij K. de Vries, leeraar bij de Doopsgezinden te Amsterdam in eene lijkrede.

Zie W. de Vos, *Lev. en character van A. Hulshoff*, Amst. 1799; *Iets over A. Hulshoff* in *Vad. Letteroeff* 1796, D. VI. St. II. bl. 37 volgg.; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holland*, enz., D. II. bl. 127, 129, 143, 148, *in Groningen, Overijssel en O. Friesland*, D. I. bl. 18, 179; Nieuwenhuis, Kok, Glasius, *Godgel. Nederl.* o. h. w.; Sepp, *Proeve eener Pragm. Gesch. d. Godgel.*, bl. 36, 39, 95, 105, 120; van Kampen, *Bekn. Gesch. d. Ned. Letterk.*, D. II. bl. 304, 305, 306, 525, 526; Kobus en de Rivecourt, *Woordenb. der Zamenlev.*; Muller, *Cat. van Portr.*; *Cat. de Crane.*, bl. 78; *Cat. J. J. Nieuwenhuijzen*, bl. 73.

HULSHOFF (MARIA ALETTA), dochter van den vorige, den 30 Julij 1781 te Amsterdam geboren, werd door prof. P. van Limburg Brouwer „de bekende staatkundige dweepster" genoemd. In 1806 gaf zij uit eene *Oproeping van het Bataafsche volk.*

Dit stukje, 8 bladz. gr. 8o., was gerigt tegen „het algemeen en maar al te gegrond gerugt dat men beoogde prins Louis Bonaparte, onder den titel van gouverneur generaal, over de Bataven te doen heerschen."

De justitie was dadelijk in de weer. Te Leyden (4 April) werden 60 exemplaren opgehaald. In koffijhuizen en ook niet publieke huizen, „waar wat vrij over dit pamflet werd gesproken," werd het oog gehouden op de rumoermakers. Te Rotterdam (6 April) werd door de wethouders het verdere debiet verboden. De boekhandelaar Hofhout scheen de eenige, die het stukje daar had ontvangen, en zeide alle exemplaren verkocht te hebben; ter vergadering ontboden, kreeg hij eene gedugte politique schrobbering. Te Amsterdam (5 April) vond de presidentwethouder geen enkel exemplaar. Te Edam, Alkmaar en Gorinchem kwamen er voor; in laatstgemelde plaats werden acht exemplaren in beslag genomen en de verdere verkoop verboden. Den raadpensionaris werd het medegedeeld door de justitie; hij liet aan deze over, R. O. te handelen, maar gaf te kennen „dat het hem leed zou doen, dat de vrouw in de gelegenheid werd gesteld zich, om deze uitlating, te kunnen beroemen eene martelares der vrijheid te zijn geworden."

De moeder van haar, op wier naam het libel het licht zag, keurde de handelingen der dochter af en verzocht (reeds op den 5 April) aan schepenen te Amsterdam, bij request, het 28jarig meisje als gek te mogen laten vastzetten; het request werd „uitgegeven zonder dispositie." De moeder had inmiddels de dochter aan de justitie trachten te onttrekken; maar deze gaf kennis aan den officier dat zij zich bevond in den woonkelder van Jan Thijsten, op de Brouwersgracht, de tweede kelder van de Heerengracht. De officier, die wel gewenscht had dat zij voor gek werd verklaard, om bevrijd te blijven haar te actioneren, vroeg en kreeg echter decreet van apprehensie; maar zij was ontvoerd. Een rijtuig met vier paarden had haar afgehaald des nachts „geassisteerd met eenige heeren, welke vliegend hard hadden doen rijden." Zij werd echter den 14 April gearresteerd. Men had haar gebragt te Rhenen, in het graafschap Loor, in of bij het Bentheimsche; doch zij had zich bij den regter vervoegd, en was onder geleide getransporteerd tot over de grenzen, waarop zij over Deventer en Harderwijk te Amsterdam terugkwam.

Daar vertoonde zij zich opentlijk en de justitie nam haar in hechtenis. Bij verhoor verklaarde zij soms ongehouden te zijn op deze of gene vraag te antwoorden.

Het *werken in 's lands verderf* bragt zij t'huis o. a. op het heffen van het regt van patent, omdat dit den gemeenen man drukte. De raadpensionaris werd weder met den stand der zaak bekend gemaakt. „Zijne excellentie deed de arrestatie zeer leed en bleef wel steeds in de gedagte, dat hij den loop der justitie niet wilde entraveren, doch achtte het zeer wenschelijk, zo voor de publique opinie als voor hemzelven, wanneer de zaak zo zagt kon afloopen, dat de ouders of nabestaanden van het meisje eenvoudig gelast werden om haar te doen bewaken, voor de nadeelige gevolgen die eene zoodanige geëxalteerde verbeeldingskragt kon te weeg brengen." De historie werd door den raadpensionaris als zeer facheus beschouwd.

Er bestaat eene Engelsche overzetting van dit geschrift. Ook verscheen in 1817 te New-York:

M. A. Hulshoff, *Peace Republicans Manual, or the french Constitution of* 1793.

Zie van Limburg Brouwer, *Leven van Wiselius*, bl. 167; *Navorscher*, D. X. bl. 6, 119, 266.

HULSHOFF (WILLEM VAN OOSTERWIJK), broeder van de vorige, werd in 1771 te Amsterdam geboren. Volgens zijn oorspronkelijken aard en den wensch zijner ouders

voor eenig geleerd beroep bestemd, oefende hij zich reeds onder leiding van zijn vader, aan het ouderlijk huis, in de beginselen der oude talen, doch genoot later onderwijs van den beroemden Nieuwland in het Grieksch. Voor hooger onderwijs den grond gelegd hebbende, bezocht hij de gehoorzalen van Wijttenbach, Walraven en van Swinden, vervolgens die van den Doopsgezinden leeraar G. Hesselink, en werd in 1792 onder de proponenten der Amsterdamskhe gemeente bij *het Lam en den Toren* vergaderende aangenomen. Nog niet in de gelegenheid zich aan een gemeente te verbinden, begaf hij zich naar Utrecht, waar hij de lessen van Bonnet en Royaards over de godgeleerdheid en van Persijn en Hennert over de natuur- en wiskunde bijwoonde en deze beide laatste wetenschappen zoo vlijtig beoefende, dat hij volkomen bevoegd tot meester in de wijsbegeerte verklaard werd. Gedurende zijn verblijf te Utrecht liet hij zich in verschillende gemeenten hooren, doch zijn ligchaam was te zwak voor zijnen krachtigen geesten; hij bezweek 17 Mei 1793. Doch hoe kort die loopbaan ook moge geweest zijn, zij was eervol. Tweemaal schonk hem het Haagsch genootschap den zilveren eerepenning, voor zijne verhandelingen *Jozef in zijne kinderliefde en trouw ter navolging aangeprezen* en over het *Wederzien in de eeuwigheid*, terwijl de maatschappij tot Nut van het Algemeen, zijne uitmuntende en zoo vele jaren met nut op de scholen gebruikte *Geschiedenis van Jozeph voor kinderen*, met goud bekroonde. Nog vindt men in het *Nieuw Magazijn van Wetenschappen* eene verhandeling van zijne hand over het *Nut onzer onkunde wegens toekomende gebeurtenissen.*

Zie de Woordenboeken van Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt; Glasius, *Godgel Nederl.*, o. b. w.; R. Koopmans, *Iets over den schrijver van Joseph*, Amsterdam 1796.

HULSHOUTIUS (Johannes), theol. dr., te Mechelen geboren, schreef:

Lectura solemnis in Psalteriuca;

Lectura in libros sententiarum;

waaruit eenige excerpten worden gevonden bij de Regulares Corsendoncani.

De conceptione B. M. Virginis.

Zie Val Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 520; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 700.

HULSIUS (Antonius), zoon van Antonius Hulsius, predikant te Kroonenburg en later te Elberfeld, en van Margaretha Steinbergen, dochter van Petrus Steinbergen, predikant te Medmann, werd in 1615 te Hilden in het hertogdom Berg (ook de geboorteplaats van zijn vader) geboren. Hij legde de grondslagen zijner taalkennis te Wezel, studeerde te Deventer, reisde vervolgens buiten 's lands door Engeland, Frankrijk en Zwitserland, en bevond zich in 1640 wederom in Holland, waar hij in 1644 tot Hervormd leeraar bij de Waalsche gemeente en tot hoogleeraar in de Hebreeuwsche taal aan de daar gevestigde illustre school werd beroepen. In 1661 werd hij regent van het staten-collegie te Leyden, kort daarna buitengewoon hoogleeraar in de Hebreeuwsche taal, in 1676 gewoon hoogleeraar in de godgeleerdheid. Benevens de hoogleeraar Spanheim lichtte hij in het eind van 1675 curatoren voor bij het ontwerp rakende eenige gevaarlijke stellingen in de godgeleerdheid en wijsbegeerte, welker openbare verdediging zij verboden wilden hebben (anti-carthesiaansch besluit). Hij was een geleerd theologant en een niet minder geleerd beoefenaar der Oostersche, en voor al der Hebreeuwsche, talen. Zijn sterfjaar wordt door sommigen op den 15, door de meesten op den 27 Februarij 1685 gesteld. Frederik Spanheim hield een lijkrede op hem.

Hulsius had twee broeders, Wilhelmus predikant in Duitschland, en Henricus, 10 October 1654 te Kroonenburg geboren, die na de beginselen der taalkunde te Elberfeld gelegd te hebben, te Duisburg, Marburg, Leijden en Harderwijk studeerde. In de laatstgemelde plaats werd hij in 1679 theol. doctor, en in 1681 hoogleeraar in de godgeleerdheid te Duisburg, waar hij 4 April 1723 stierf. Volgens sommigen was hij de zoon van Antonius, doch de schrijver van zijn leven in de *Bibl. Brem.* noemt hem uitdrukkelijk zijn broeder. Hij verwierf zich een grooten naam door zijne schriften, van welke er in Nederland herhaalde malen herdrukt zijn.

Voor Nederland is inzonderheid belangrijk zijn

Jura Gulielmi III *in regnum Angliae*, L. B. 1697, 4°.

Antonius' schriften zijn:

Psalterium Hebraicè et Latinè cum annotationibus, L. B 1650.

Nomenclator Biblicus Hebraeo-Latinus, Bredae 1650, 8°

Anthentia absolutas. textus Hebraei vindicata contra Is. Vossium, Roterod. 1669, 4o.

(Een exemplaar met *mss.* aanteek. van J. Vossius berust op de bibl. te Leyden.)

Theologia Judaïca de Messia, 1655, 4°.

Examen Catecheticum Didactico-Polemicum, *quo praeter analyticam Catecheseos Palatino-Belgicae expositionem* CLXXXII *controversiae theologicae, ad catecheticam ordinem redactae, ventilantur*, L. B. 1676, 2 vol. 4o.

Waarschijnlijk maken deze twee boeken slechts één werk uit, zoodat men alleen op dien titel het woord *Examen* in *Opus* veranderd heeft, ofschoon Lipenius ze als twee onderscheidene werken vermeldt.

Specimina Theologiae hypotheticae, 2 T., fol.

Systema contraversiarum theol. in XVIII *locos comm. digestum.*

Non ens praeadamiticum, L. B. 1656, gerigt tegen het beruchte boek van Isaack de Pyrere, ook in het Holl. overgezet en door de staten verboden. (*Praeadamotae sive exercitatio super versibus duodecimo, decimo-tertio et decimo-quarto capitis quinti Epistolae D. Pauli ad Romanos. Quibus inducuntur primi homines ante Adamum conditia Anno Salutis* 1655.)

(D. Aubery, *Mem. pour Servir à l'Hist. de Holl.*; p. 149; R. Simons, *Lettres Chois.*, T. II. C. I—IV, Baur, *Handwortenb.*, T. IV. S. 517; Bayle Hoogstraten, *Holl. Merc.*, 1657, bl. 97)

Nucleus Prophetiae V. T. vaticiniis et typis illustratus

Discussio considerationum sub. nomine A. Heydani editarum (A. Heydanus).

Nieuwe uitsporigheden van den heer A. Hulsius, Prof. in de H. Godgeleerdheid, 1677.

Dissertatio de cultu Dei.

Een Duitsch tractaat met den titel van *Post nubila Phoebus.*

Animadversiones in Historiam Concilii Tridentini adversus card. Pallavicinium (1685). Volgens *Cat.* Hultman, *rarus et parum cognitus.*

De dood verhinderde den schrijver dit werk te voleindigen.

Zijn portret is geschilderd op de Leydsche senaatkamer, en daar naar gelithographeerd door L. Springer.

Zie Moreri, Luiscius, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Jöcher, *Bibl. Univ.*; Baur, *Bibl. Brem.*, CVII fasc. V. p. 901—905; *Miscell Duisburg* T. I p. 551—553; Spanheim, *Hulsius orat. funeb. laudatus*, L. B. 1685, 4o.; ook in Spanheim *Opera;* van Alphen, *Proleg. Oecon. Catech*; Lipenii *Bibl. Theol.*, T. I. p. 253; Le Long, *Bibl.* T. p. 701; Koecher, *Catech. Hist. der Geref. Kerk*, bl. 317, 318; IJpey, *Geschied. der syst. Godgel.*, D. II. bl. 182, 184; Soermans, *Acad. Reg.*, bl. 29, 43, 90, 121; Siegenbeek, *Gesch. der Leyds. Hooges.*, D. I. bl. 227, 229, D. II. bl. 141, 285; Glasius, *Godgel. Nederl.*, o. h. w.; *Bibl. Hulthem.*, Nr. 330, 15874; *Bibl. Bleiws.*, p. 154.

HULSIUS (Adriaan) zoon van den vorige, werd waarschijnlijk te Breda geboren. Voor den koophandel bestemd had hij met ziekte, zorg en kommer te worstelen, huwde in den bloei zijns levens een vrouw, die hem vier jaren later ontrukt werd. Twee jaren later hertrouwde hij, doch ook deze vrouw werd hem door den dood ontnomen. Toen ontdeed hij zich van zijn winkel in Zeeland om, met minder last, koophandel te Amsterdam te drijven. Ook hier ging het hem niet naar wensch. Zijne moeder, die zijn huis onderhield, en zijn dochtertje „'t zachte gezelschap zijner eenzaamheid" stierven; een juffer, die hem tweemalen het jawoord gegeven had, werd hem ontrouw. Dat laatste onheil gaf hem aanleiding tot het vervaardigen van gedichten die hij op eigen kosten te Amsterdam, in 1694 in 8o., in het licht gaf met dezen titel:

Godvruchtige liefde, strijd en heerlijke overwinninge van het zaligmakende geloof; de bindinge des Draaks en oude slange, de duizendjarige regering Christi, en het nieuw Jeruzalem op der aarde; mitsgaders Gogs en Magogs strijd en het oordeel Gods in het dal van Josafat, beschreven in Gedichten.

In de voorrede berigt hij „dat hoewel op zijn verwagting de verwagte zake niet gevolgt is, hij echter eene beweging in zijn gemoed heeft gehad, waaruit hij verkregen heeft een gave, om welke hij 't aller volmaaktste huwelijk zoude verachten: een gaaf, die hij nooit geweten heeft, dat een mensch op de werelt, noch in 't leven zijnde, zoo groot verkrijgen zoude . . . „„De trouwdag van de jonkvrouw is mij geweest die groote dag van overwinning, dien ik roem, en ook waarlijk is die groote dag des Heeren."

Behalve verscheiden lange gedichten, die de zegepralende dichter Hulsius aan zijne ontrouwe H. B. schrijft, vindt men telkens een Fransch gedichtje tot een toegift, doch zijn Triomfzang (*Chant de Triumphe*) is geheel in 't Fransch.

P. Rabus prijst dit gedicht in zijne beoordeeling van dit werk in *Boekzaal van Europa Julij en Aug.* 1624, bl. 137.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o h. w.; Het leven van Paulus Hulsius voor zijne *Verklaring van den Brief van den Apostel Paulus aan de Hebreën, uitgegeven door J. Weltebrun*, Rotterdam 1725.

HULSIUS (Bartholomeus) werd in 1628 predikant te Zuid-Beijerland of den Hitsert en wegens zwakte in 1635 emeritus. Men heeft van hem een allerzeldzaamst en zonderlingst boek, getiteld:

Den onderganck des Roomschen Arents door den Noordschen Leeuw, Amst. voor Crispin, 1641, 4o. met pl.

In hetzelve wordt Lichtenberghs voorspelling gevonden, over welke Arend Fokke Simonsz. eene geleerde verhandeling heeft uitgegeven.

(*Prognosticatie van Johannes Lichtenberg, Karthuizer monnik van de* XV*de eeuw met aanmerkingen*, Amst. 1810).

Het bevat 29 zinnebeelden door van der Pas gegraveerd, toepasselijk op de overwinningen en den dood van den Zweedschen koning Gustavus Adolphus, met verklaringen in proza en poëzy, geheel in den smaak der LVII *Morale Sinnebeelden* van J. Barbonus op prins Frederik Hendrik, een jaar te voren gedrukt.

Waarschijnlijk is hij ook de dichter van:

Emblemata sacra of Geestelijke Sinnebeelden, z. pl., o. dr., 1631, 4o.

Zie Soermans, *Kerk. Reg.*, bl. 15; Witsen Geysbeek *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 429, 430; *Cat. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I, bl. 238; Abcoude, *Naamr. Aanh.*, bl. 104, 3de *Aanh*, bl. 74.

HULSIUS (Johannes), zoon van Antonius Hulsius, laatst hoogleeraar te Leiden, broeder van Paulus Hulsius, die volgt; hij was proponent en theol. doctor te Leiden geworden toen hij in Mei 1678 zijnen broeder Paulus te Aardenburg als predikant opvolgde, vertrok in April 1681 naar Oost-Souburg, in Augustus 1688 naar Middelburg, waar hij stierf in Julij 1695 en den 22 begraven werd. Zijn zoon Johannes Hulsius stierf als emeritus predikant van Groningen in 1770.

Hij schreef:

Lijkpredicatie op Ds. Sigerus Crab, over Jes. LVII. *vs.* 1, Middelburg 1680, 8o.

Zie Abcoude, *Naamreg.*, bl. 104, en particuliere aanteekeningen.

HULSIUS (Laevinus), een Gentenaar, keizerlijk notaris, als aardrijks-, wis-, geschied- en letterkundige vooral in Duitschland bekend. Hij reisde in 1602 naar Holland en Engeland en zette zich vervolgens te Frankfort aan de Main neder.

Hij schreef:

Descriptio usus viatorii et Horlogii solaris. Norinb.

De usu quadrati et quadrantis Geometrici ac Chronologici, Ibid.

Instrumenta Mechanica, Ibid, 4o.

Eerster Tractat der mechanischen Instrumenten, Frankfurt 1604, 4o.

Drie Tractaten der mechanischen Instrumenten Levini Hulsii, Ibid 1604, 4o.

Vitae imperatorum Romanorum, Francof. ad M. 1597, 4o.

XII *primorum Caesarum et* LXIIII *ipsorum uxorum et parentum ex antiq. numismatibus in aëre incisae effigies atque eorundem vitae et res gestae, ex variis authoribus collectae Spirae impensis cultoris*, 1569, i. f. 4o.

Series Numismatum Impp. Romanorum ab Julio Caesare ad Rudolphum II, Francof. 1603, 8o.

Transilvaniae, Moldaviae, Vualachiae descriptio etc., Ibid 1595, 4o.

Chronologia rerum memorabilium in Hungaria, Transilvania etc. gestarum usque ad annum, 1597, Novemb. 1597.

Zie Sweertii *Ath. Belg.*, p. 505; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 608; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 791; Saxe, *Onom.*, T. IV. p. 75; A. Banduri, *Bibl. Nummaria*, Nr. XXXII. p. 37; Freytag, *Anal. Liter.*, p. 472, 473; Jöcher, Adelung, Hoogstraten, *Bibl. Univ.*; *Cat. Hultman*, Nr. 17132, 20138, 8168, 8169.

HULSIUS (Paulus), zoon van den Bredaschen en later Leydschen hoogleeraar Antonius Hulsius, werd den 25 December 1653 te Breda geboren, studeerde te Leyden, werd in 1672 proponent, 1675 predikant te Aardenburg, in 1678 predikant en rector te Middelburg en in 1690 hoogleeraar in de godgeleerdheid te Groningen, waar hij, na den 26 Junij 1691 de waardigheid van doctor in de godgeleerdheid verkregen te hebben, den 25 September zijn ambt met een *Oratio de modestia Theologi* aanvaardde.

Hulsius was een geleerd theologant en beoefende ook de Latijnsche poëzy. Hij huwde de freule Everhardina Rengers, schoonzuster van den curator der hoogeschool Henricus Piccardt, en overleed 11 October 1712, in zijn collegiekamer aan eene beroerte.

Hij schreef:

De honestate legum, Levit. 18 *et Spinosismi depulsio*, Gron. 1702, 4o.

Disputationes de coccino in candidum vertendo ad Jesaiam, T. I.

Historia sacra turpitudinis incestae continens dissertt. de honestate Legum Levitic. 18 *etc.*, Gron. 1714, 4o.

Tractatus de Spinozismo.

Ordo delibandi Mischnae et futiliter quaesitus Exodi c. 22 vs. 29, *Disputat.* VI *exhibens.*

Stultitia inique impacta, sive Exercitationes 3 *in Psalmum* 69 vs. 8.

De corpore hominis in quo vivit et resurgit unico.

De serpente seductore Disputt XV.

De subjecto Praedicati Jobi 2 vs. 7.

De Theologiae primaevae fontibus.

De methodo Typica.

De aspersione per hysoppum.

Dictata Theologiae in Marckii medullam, Gron. 1749.

Spreuken van Biliam, Num. XXIII, XXIV, Gron. 1714, 4o.

Verhandelingen over I *Cor.* XV, Rott. 1714, 4o.

Verhandeling over den brief aan de Hebreen, Amst. 1694, Rott. 1725, 4o., 2 d.

Jezus het waare brood des Hemels in twaalf avondmaals predikatien en Paulus in den derden hemel, over 2 *Corinthen* XII vs. 1—16, Gron. 1717, 4o.

Over de H. liederen van het O. en N. Test., Rott. 1726, 4o.

Uitlegging van de brieven aan Timotheus, Rott. 1727, 2 d., 4o.

Uitlegging van den brief aan de Galaten.

Over 18 *uitgelezene Psalmen*, Rott. 1727, 4o.

Heilige Mengelschriften of verzameling van Predicatien, Rott. 1729, 4o.

Over de Antinomianery, Rott. 1739.

Een christelijk gebedt tot Godt Almagtig, voor het vaderlandt en de Kerke in deze oorlogstijden ter gelegenheyd van weekelijksche Bedeuuren, en met een aanwijzing voorzien door den Heer Bern. de Moor, Prof. Leijd. 1747, 4o.

Zie *Programma funebre*; A. A. Pagenstecheri *P. Hulsius sermone parentali laudatus*; Muntinghe, *Acta secul.*, p. 74; *Gedenk-*

boek der Hoogeschool te Groningen, bl. 53, 53; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Abcoude, *Naamreg.*, *Aanh.*, bl. 104, 2de *Aanh.*, bl. 80; Arrenberg, *Naamr.*, bl. 205, 206.

HULST (ANTONIUS VAN) of Hulstius, waarschijnlijk te Hulst in het begin de XVIde eeuw geboren, werd regulier kanonik te Mariahagen bij Woensel.

Hij gaf in het licht:

Stadium curseris Christiani, aeternae vitae metam sub levi Christi onere prehendentis, Antv. 1556, 24°.

Zie Paquot, *Mém.*, T. II. p. 557; Sweertius, Jöcher.

HULST (ABRAHAM VAN DER) den 11 April 1619 te Amsterdam geboren, klom van de geringste zeediensten allengskens op tot den hoogen rang van vice-admiraal van Holland. Het eerst ontmoeten wij hem in 1656 als kapitein op den togt naar de Oostzee ter verijdeling van den toeleg der Zweden op Dantzig. Twee jaren vergezelde hij de Ruijter, als kapitein van een schip van vijftig stukken, bemand met honderd zeventig koppen, naar de kust van Portugal. 's Mans dapperheid en beleid, bij meer dan eene gelegenheid gebleken, bewoog eerlang 's lands staten hem te bevorderen tot schout bij nacht, en vervolgens in 1665 tot vice-admiraal van Holland, in plaats van C. Tromp, onder het collegie ter admiraliteit te Amsterdam. Deze bevordering verwierf hij door zijne trouw in den ongelukkigen zeeslag van de maand Junij van dat jaar. In het volgende jaar voerde van der Hulst het schip *de Spiegel*, onder het eskader van den luitenant-admiraal Tromp. Bekend is het heete gevecht in de maand Junij van dat jaar. Nadat het gevecht op den elfden, door den nacht was afgebroken, werd het 's anderen daags hervat. Van der Hulst sloeg geruimen tijd tegen drie kloeke Engelsche schepen. Zijn eigen schip was bijna reddeloos en onder anderen zijn groote mast over boord geschoten, terwijl hij 35 dooden en 66 gekwetsten binnen boord had. Onder het voortzetten van het gevecht, in dezen bijna weêrloozen staat, trof hem een musketkogel in de linkerborst, die zijn dood ten gevolge had. Zijn lijk werd naar Amsterdam gevoerd en aldaar op landskosten in de Oude Kerk statelijk begraven. Ter zijner eere werd vervolgens een prachtige marmeren graftombe opgerigt, waarop men o. a. deze regelen van Vondel leest:

Hier sluymert Hulst, de schrik der Britsche zeebanier,
Beproeft in slag op slag, in bloed, in vloed en vier;
De groote Zeeraad kroont dien vaderlandsbeschermer,
De faam des braven Helds braveert metaal en marmer.

Er bestaan verschillende afbeeldingen van hem.

Zie Brandt, *Leven van de Ruijter*, (Reg) bl. 400, 485, 500; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. VII bl. 348, XI. bl. 262; J. C. de Jonge, *Neêrl. Heldend ter zee*, D. II. *a.* bl. 184, *b.* bl. 271, D. III. *a.* bl. 414; P. J. Schotel, *Neêrl. Heldend ter zee*; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 107; Muller, *Cat. van Portr.*; Kok.

HULST (HENDRIK VAN) werd in 1685 te Delft geboren, genoot het onderwijs van Matthens ter Westen in de kunst en maakte eenigen naam als portretschilder. Te 's Gravenhage geraakte hij met den te Parijs gevestigden geneesheer Helvetius, den vriend van Theodoor Netscher, wiens afbeeldsel hij schilderde in kennis, vergezelde hem naar Parijs en woonde verscheidene jaren bij hem in. Op zijn reis derwaarts vond hij gelegenheid om hofschilder bij den keurvorst van Beijeren te worden, 't geen hij echter beleefdelijk afsloeg. Te Parijs stond hij in de groote wereld om zijne kunst en persoonlijke hoedanigheden in achting.

Van der Hulst beoefende ook de vaderlandsche dichtkunst; zelfs werd het door hem in 1734 te Leyden uitgegeven bundeltje *Gedichten*, in 1747 herdrukt, doch het behelst niets anders dan zoogenaamde snaaksche stukjes en walgelijke Focquenbrochiaansche aardigheden.

Zie van Gool, *Lev. der Schild.*, D. II. bl. 83; van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schildork.*, D. II. bl. 18; Immerzeel, t. a. p.; Kramm, t. a. p.; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, D. IV. bl. 428; Poot, *Gedicht.*, D. II. bl. 350, D. III. 439; *Louwer voor den Heere Hendrik van der Hulst, uitmuntend schilder en poëet*; *Cat. Willems*, D. I. bl. 90.

HULST (Meester FRANS of FRANÇOIS VAN DER) raad van Brabant, in 1521 door keizer Karel tot inquisiteur aangesteld. Later verkreeg hij Klaas van Egmond tot ambtgenoot. Erasmus gewaagt van beiden in zijne brieven: „'t Zwaard is nu gegeven in handen van twee vinnige haters der geleerdheid. Iemand, dien zij nijdig zijn, werpen zij in den kerker, daar beschikt men 't werk tusschen weinigen, en de onschuldige moet lijden." — „Thans heerscht die van Egmond, een uitzinnige vent, met den zwaarde gewapend, die mij meer haat dan Luther." — „Hij heeft een ambtgenoot, Frans Hulst, een wondere vijand der goede letteren. Eerst smijten zij de menschen in den kerker, en gaan vervolgens zoeken, wat ze hun zullen tegenwerpen. De keizer weet die dingen niet, welke hij nochtans behoorde te weten."

Zie Erasmi *Epp. Lib* 21, *lib.* 30; Philips van Limborch, *Hist. der Inquisitie*, Amst., 1692; Rabus, *Boekz. van Europa*, *Jan.* en *Febr.* 1693, bl. 38; Wagenaar, *Vad Hist.*, D. IV. bl. 426; Hooft, *Ned. Hist.*, D. I bl. 32; *Repert. der Holl. Plak.*, bl. 12, 13; Brandt, *Hist der Ref*, D. I. bl 71, 91; IJpey en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. I. bl. 89; Kist en Royaards, *Archief*, D. VI. bl. 156.

HULST (GODEFRIDUS VAN) of ab Hulst, ook Tazis genoemd, waarschijnlijk te Hulst geboren, schrijver van eene *Grammatica*, die algemeen in gebruik was.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg*, p. 292.

HULST (JHR. JAN VAN) waarschijnlijk de opsteller van eenige coupletten, afgeschreven in een codex der XVde eeuw, in de Bourgondische bibliotheek te Brussel.

Zie Willems, *Belg Muz.* 1841, 4de aflev.; Mone, *Uebersicht der Niederl. Liter*, S. 276; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.

HULST (JAN BAPTIST VAN) portret- en historieschilder, werd 2 Maart 1790 te Leuven geboren en ontving het onderwijs van professor J. G. Geedts in de teekenkunst aan de koninklijke akademie aldaar. Na verschillende prijzen er aan behaald te hebben, beproefde hij het schilderen met olieverw, zonder andere leermeesters dan de natuur en de voortbrengselen van vroegere en latere meesters. Hij bezocht vervolgens (1819) Parijs, Rome (1826) Napels, Florence, Bologna en Venetië. Teruggekeerd schilderde hij historie- en altaarstukken, o. a. de voorstelling van het *Mirakel van het H. Sacrament*, in de St. Jacobs kerk te Leuven. Later vestigde hij zich te 's Hage, waar koning Willem I hem tot zijn schilder benoemde. Dezen vorst was hij ten raadsman bij aankoopen van schilderijen voor zijn kabinet en belastte hem met den aankoop van het kabinet van schilderijen van den maarschalk Soult te Parijs, die echter, wegens de hooge eischen van den bezitter niet werden voortgezet.

De hertog van Aremberg vertrouwde hem de uitvoering van een aantal portretten toe. Een portret van Z. M. Willem II, door hem geschilderd, versiert het kabinet van den keizer van Japan. Ook bragt hij eenige door hem geschilderde portretten op steen, o. a. dat van de koningin en van de prinses van Oranje. De R. C. kerk van Woudrichem bezit van hem eene schoone schilderij, voorstellende *Christus Geboorte*, die te Katwijk *de Driesenheid*.

Na den dood van Willem II vestigde hij zich weder in Belgie, en overleed in Junij 1862 te Brussel. Hij was lid der Koninklijke Akademie te Amsterdam. Zijn portret vindt men bij Immerzeel.

Zie Immerzeel, t. a. p., bl. 65; Kramm, *Aanh.* op zijn werk over de Schilders, bl. 87; *De Eendragt van Gent* 1862, Nr. 25.

HULST (J. VAN DER), van hem bezitten wij:

Beschrijving der spieren van 's menschen ligchaam door Douglas, Leyden 1732, 8o.

Verbandhuijsmeester, Rotterd. 1730, 8o.

Verhandeling der scheursels, Rotterd. 1730, 8o.

Zie A b c o u d e, *Naaml.*, bl. 173.

HULST (Nicolaas van der) werd 4 October 1759 te Rotterdam geboren, verloor zijne ouders vroeg, oefende zich te Harderwijk in de artsenijmengkunde en zette zich te Rotterdam neder, waar hij lid werd van de meeste letterkundige genootschappen van zijn vaderland en hij met voortreffelijke mannen, zoo als S c h a r p, omging. Deze bragten niet weinig toe tot zijne vorming als dichter, waartoe hij veel aanleiding had. Hij was een der werkzaamste leden der toenmalige Rotterdamsche dichtgenootschappen, waartoe ook T o l l e n s behoorde.

Aanvankelijk zagen de vruchten zijner letterkundige uitspanningen zelden anders het licht, dan wanneer hij de uitgave dienstbaar maakte aan eenig menschlievend doel, zoo als onder anderen blijkt uit het doen drukken van zijn dichtstuk: *de taal van mijn gevoel*, uitgegeven ten voordeele der Vlaardingesche weezen, waarvan vier oplagen bestaan. In 1805 verpligtte v a n H u l s t het lezend publiek voor de eerste maal aan zich door de uitgave van een uitgebreid werk:

Gods grootheid uit de werken der Natuur, met aanteekeningen en mengelwerk, met eene plaat en het portret, (Rott. 1805, 8o.), waarvan S m i t s een gunstig getuigenis gaf, terwijl B i l d e r d i j k zulks deed van zijn

Bloemen en vruchten, zijnde eene verzameling van ernstige en boertige stukken, Rott. 1811, gr. 8o.

Vier jaren te voren (Rott. 1806) was zijn *Vrolijke lentezang en mengelwerk* in het licht verschenen. Deze werden gevolgd door:

De gezangen van den winter, Rott. 1813.

Luim en ernst, of verklaring en uitbreiding van eenige vaderlandsche spreekwoorden, welke van eijeren ontleend zijn, Rott. 1823, 2 st. 8o.

Zomer en Herfstvruchten, Rott. 1826, gr. 8o.

Lijkzang op Scharp, Rott. 1828, terwijl verschillende andere dichtstukken in werken van kunstgenootschappen, almanakken, periodieke geschriften verspreid zijn, o. a. in de werken van *Verscheidenheid en Overeenstemming*, waarin hij meermalen het praesidium bekleedde. Hij was niet van geest ontbloot en genoot algemeene achting.

In 1811 werd hij med. dr. en overleed in Aug. 1834.

Den 25 van Wijnmaand van dat jaar sprak A. v a n d e r H o o p J u n i o r in de letterkundige maatschappij: *Verscheidenheid en Overeenstemming* een redevoering uit, waarin hij v a n d e r H u l s t als mensch en dichter schetste, die voorkomt in de door hem verzamelde *Bijdragen tot Boeken en Menschenkennis*, IVde D. IIde St.

Hij huwde in 1787 A d r i a n a M a d e r n, die hem overleefde.

Zie v a n d e r H o o p, t. a. p.; v a n d e r A a, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. b. w.; S c h a r p, *Inwijding der gehoorzaal van het Letterk. Genoots.: Verscheidenheid en Overeenstemming*, Rott. 1807; S c h o t e l, *Tollens en zijn Tijd*, bl. 75; S m i t s, *Ged.*, bl. 26; *Kunst- en Letterb.* 1834, D. II. bl. 81; v a n C l e e f f, *Alph. Naaml. van Boek.*; *Mnemosyne*, D. V. (1826); K o b u s en d e R i v e c o u r t.

HULST (van) was in 1700 resident der staten te Brussel. De keurvorst van Beijeren weigerde hem een paspoort ter vervoering naar Maastricht.

Zie *Resol. van Holland* 14 Dec. 1700, bl. 545; v a n W ij n, *Bijv. en Aanteek. op de Vad. Hist. van* W a g e n a a r, D. XVII. bl. 20, 21.

HULST (van der), bij N a g l e r F. D. H u l s t en, volgens dezen, een Amsterdammer van geboorte. K r a m m zag een schilderij van dezen meester, dien hij een ander acht dan P i e t e r v a n d e r H u l s t, een *landschap* in de manier van v a n G o o ij e n, goed van toon en penseel behandeling.

Zie K r a m m, t. a. p., bl. 768.

HULST (Pieter van der) werd in 1652 te Dordrecht geboren, en reisde, toen zijn talent reeds genoegzaam ontwikkeld was, naar Rome om zijne studien voort te zetten. Hij legde zich in den aanvang toe op het schilderen van bloemen, doch beproefde later zijne krachten aan het portret, waarin hij zichzelven minder voldeed. Op *Cat. van prenten van Leyden van Warmond*, bl. 156, No. 98, komt een portret van hem voor *P. van Hoeken (?) sculp.* Zijn portret door hemzelven geëtst, 1686, fol., is uiterst zeldzaam.

Zie I m m e r z e e l, t. a. p., bl. 65; K r a m m, t. a. p.

HULST (Pieter Teyler van der). Zie TEYLER van der HULST (Pieter).

HULST (Mr. Samuel van), advocaat, solliciteur en schepen te 's Hage, vormde een prachtige bibliotheek, die door U f f e n b a c h werd bezocht, (1711). De catalogus er van met den titel *Bibliotheca Hulsiana*, verscheen 1730 te 's Hage in 4 deelen.

Zie *Biogr. Univ.*, i. v.; U f f e n b a c h, *Reise*, Th. III. S. 392.

HULST (W. van der). Zie VERHUL of VERHULST (W. van der).

HULST (Willem Carel van) komt in het *Verbael bij den Hove gehouden nopende 't openen van het testament van van den Koningh van Engelandt* 17 Mey 1762 voor als gevolmagtigde van den grave v a n A l b e m a r l e.

Zie *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. VII. bl. 412.

HULST (Willem van) controleur der gemeente werken, opperbrandmeester, was een groot aantal jaren een der ijverigste, onvermoeidste en bekwaamste ambtenaren te 's Hage. Z. M. de koning benoemde hem tot ridder van de Eikenkroon en broeder der Orde van den Nederlandschen Leeuw. Hij overleed te 's Hage den 6 Mei 1861, in den ouderdom van 75 jaren.

Zie *Rott. Cour.* 8 Mei 1861.

HULSKE (Jan) een portretschilder, mede oprigter en lid der nieuwe kamer van Pictura te 's Hage in 1656. Van daar is hij naar Friesland vertrokken. K r a m m maakt melding van een zijner schilderijen voorstellende het *Portret van Prins Willem van Nassau*, weleer ter gemelde kamer voor handen.

Zie K r a m m, t. a. p., bl. 769.

HULSTKAMP (Jan) middelmatig graveur die in het laatst der 18de eeuw bloeide. Hij graveerde o. a. het portret der beruchte C a t h a r i n a M u l d e r, bijgenaamd *Kaat Mossel*, en dat van W i l l e m B i l d e r d ij k in 1786 8o., te Rotterdam bij N. C o r n e l uitgegeven, beide naar de teekeningen van A. B o o n.

Zie K r a m m, t. a. p., bl. 769.

HULSWIT (Jan) den 11 April 1766 te Amsterdam geboren, ontving onderwijs in de teeken- en schilderkunst van P i e t e r B a r b i e r s en diens zoon P i e t e r B a r b i e r s P i e t e r s z o o n. Eenigen tijd oefende hij het behangselschilderen uit, doch op raad van den kunsthandelaar F o u q u e t, legde hij zich op het teekenen van landschappen en het schilderen van kabinetstukjes toe.

Weinige zijner tijdgenooten zagen hunne kunst buiten en binnen 's lands zoo hoog gewaardeerd. Op de verkooping van d e V o s golden van dezen meester een *Landschapje met welig geboomte* en een *Gezigt op een der buitenpaden van Amsterdam f* 570.00.

Tot zijne beste schilderijen behooren een *Landschap bij avondstond*, door Z. M. W i l l e m I ten geschenke gezonden aan den koning van Pruissen, en een *Landschap bij ondergaande zon*, hem door den laatstgemelden besteld. Het rijks museum te Amsterdam bezit van hem een *Landschapje*

met een molen en een *Gezigt op een stads waterpoortje. Twee gezigten buiten Amsterdam*, met sapverw, golden *f* 315.00 en *twee gezigten op molens en molenwerven f* 500.

Op de verkooping van Molkenboer werden fraaije teekeningen van dezen meester met de pen en sapverw, of met inkt en roet tot voor *f* 300.00 het stuk verkocht. Zijne teekeningen naar A. van der Velde bragten op *f* 146, *f* 160, *f* 180. Hulswit dreef ook kunsthandel, en was lid van het Kon. Ned. Instituut en van de Akademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam. Hij overleed 8 Augustus 1822. Zijne kunstnalatenschap, den 28 October en volgende dagen bragt ruim *f* 20.000.00 op.

Er gaat een fraai portret van hem uit door P. Velyn gegraveerd naar W. B. van der Kooi, ook in lithographie zonder naam. Men vindt het ook bij Immerzeel en in teekening bij Kramm. Men vindt een karakterschets van hem voor den catalogus zijner nagelaten kunstwerken.

Zie ook Immerzeel t. a. p., bl. 66; Kramm, t. a. p., bl. 769; *Kunst- en Letterb.* 1823, D. II, bl. 116; *Algem. verslag van het Kon. Ned. Inst.* 1823; *Cat. van het Mus. Boymans*; Kobus en de Rivecourt.

HULTEN (T. B. VAN) j. u. d., als dichter door eenige gelegenheidsgedichten, o. a. door een *Veldzang Silvia, ter bruiloſte van Mr. Pieter Muntinghe en G. G. Kiers* bekend.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.

HULTEN (T. BRUNSVELT VAN) gaf in het licht met H. T. M. Temminck:

Verhandeling betreffende het approvisonement van vestingen, 's Hage 1823, 8o.

Zie van Cleeff, *Naamlijst*.

HULTMAN (MR. CAREL GERARD) werd 10 Julij 1752 te Zutphen uit ouderen van den deftigsten burgerstand geboren, studeerde te Leyden, onder Ruhnkenius, Valckenaer, Voorda, van der Keessel en Pestel, en werd den 25 Januarij 1772, onder het rectoraat van Valckenaer, jur. utr. doctor, na het verdedigen van een *Specimen politico-historicum de principe Tyranno, sive de justitia Edicti ordinum foederati Belgii, Philippum* II *Hispaniae regem, imperio summoventium.*

Weinige jaren slechts bragt Hultman, na zijne bevordering tot doctor in de regten, in zijne geboortestad door met de verdediging der belangen van den staat in hoedanigheid van advocaat-fiscaal van de finantien en als controleur van den 25sten, 50sten en 100sten penning op de alienatien van onroerende goederen en collaterale successien des vorstendoms Gelder en graafschaps Zutphen, want reeds in 1779 werd hem den post van tweeden, daarna dien van eersten griffier bij het provintiaal hof van Gelderland opgedragen, en, zoo hij zich, in de waarneming van dien post, tot den jare 1796, den roem van een groot regtsgeleerde, van een onvermoeid werkzaam man verwierf, niet minder wist hij zich de hartelijke toegenegenheid van elk, wie destijds in Arnhem op kunde en doorzigt, redelijkheid en opregtheid aanspraak konde maken, te verzekeren. Het was daar, dat hij van vóór 1781 tot 1795, in meer dan een wijsgeerig en letterkundig genootschap, mede door hem opgerigt, het voorzitterschap bekleedde, zonder dat er immer, in dien fel bewogen tijd, de minste twist in die vergaderingen vernomen werd. Aanstonds, in den aanvang van de omwenteling, werd hij tot 's lands hoog bewind als lid der nationale vergadering geroepen, doch op den beruchten 22 Januarij 1798, met de meeste zijner ambtgenooten, als staatsgevangene, in het huis in het Haagschen Bosch opgesloten.

Deze kostbare tijd van rust ging echter voor eenen zoo werkzamen geest niet verloren; hij wist dien zoo te besteden, blijkens een geheel boekdeel Miscellanea, bijna geheel van dien tijd, als men van een man moest verwachten, die weldra wederom met onvermoeiden moed en kracht het roer van staat zou aangrijpen. Na verloop van omtrent slechts een half jaar, werd hij geroepen tot het generaal secretariaat van het uitvoerend bewind en sedert 1801 in dezelfde betrekking bij de Bataafsche Republiek geplaatst; in deze hooge betrekkingen bekend met, en niet zonder merkelijken invloed op de geheimste bedoelingen en werkingen der hooge regering, maakte hij daarvan voorzeker nimmer een misdadig gebruik tot eigen voordeel, maar wist zich integendeel, door onwankelbare trouw en verdiensten, op nieuw en bij voortduring, onder het kortstondig bestuur van den raadpensionaris, in gelijke betrekking (algemeen staatssecretaris) te handhaven, tot in die dagen, toen het Napoleon behaagde ons een zijner broeders tot koning op te dringen. Hij onttrok zich aan zijne eervolle rust op zijn buitenverblijf nabij het dorp Rijswijk, vooreerst om, onder Lodewijk, als directeur der schoone kunsten en wetenschappen en staatsraad in buitengewone dienst (1807), vervolgens als staatsraad in gewone dienst (14 October 1807) en landdrost van Maasland (30 September 1808) en daarna onder Napoleon Bonaparte als prefect van Vaucluse, en laatstelijk (13 December 1810) in het departement van den Boven-IJssel, in openbaar bestuur werkzaam te zijn. Na de omwenteling van 1813 benoemde hem Willem I (6 April 1814) tot gouverneur der provincie Noord-Brabant, welke betrekking hij tot zijn dood bleef waarnemen.

Hultman werd in zijn tijd onder de geleerden van den eersten rang geteld. Reeds in Arnhem had hij blijken gegeven van zijn grondige kennis in de volgende verhandelingen door hem gehouden:

Over de vertroosting; over de aloude straffen der schandsteenen en het hondsdragen; over de hofnarren; over den oorsprong en de gepastheid van de benaming Momboir, als titulature van den officier van justitie bij het hof van Gelderland.

De twintig laatste jaren van zijn leven wijdde hij zich met een taai geduld aan de *critische beoefening der Bibliographie*, en hield hij over dit onderwerp ook briefwisseling met van Wijn, Westreenen van Tiellandt en Jacobus Koning. Als een proeve dezer studie gaf hij in 1818 bij H. Palier en zoon te 's Hertogenbosch zijne *Biographische zeldzaamheden* in het licht, die een gunstig onthaal verwierven.

Hultman overleed 6-7 Maart 1820, bij zijne weduwe geen kinderen nalatende. Den 15 April 1820 sprak mr. J. F. Mauritsz. Ganderheyden in het departement 's Hertogenbosch der Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen eene redevoering ter zijner nagedachtenis uit, die aldaar bij H. Palier en zoon met zijn afbeelding is in het licht gekomen.

Behalve de bovengenoemde betrekking heeft Hultman in 1802 nog de betrekking van extraordinaris envoyé en minister plenipotentiaris der Bataafsche Republiek bij Z. M. den koning van Pruissen bekleed.

Koning Lodewijk benoemde hem tot ridder der Orde van de Unie, bij keizerlijk decreet van den 30 Junij 1811 werd hij tot rijksbaron en bij decreet van den 7 Maart 1812 tot ridder van de keizerlijke orde van de Réunie benoemd. Koning Willem I benoemde hem tot buitengewoon staatsraad (11 Febr. 1817) en tot ridder der Orde van den Nederl. Leeuw (1815). Voorts werd hij in 1783 lid, en in 1809 directeur van het Zeeuwsch Genootschap, in 1800 lid van het Gezelschap ter beoefening der Proefondervindelijke Wijsbegeerte in den Haag, in 1804 directeur van de Bataafsche- thans Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, in 1805 van de Maatschappij voor Natuur- en Letterkunde, ten zinspreuk voerende Diligentia, te 's Hage, in 1806 lid der Maatschappij van Ned. Letterkunde te Leyden, in 1809 correspondent van het Kon. Ned. Inst. der Wetenschappen. Ook was hij sedert 1807 lid der Kon. Pruis. Akademie der Kunst- en Mechanische Wetenschappen te Berlijn, honorair lid der Maatschappij ter bevordering van den landbouw te Amsterdam, en van de Maatschappij van Weldadigheid, voorzitter van het Departement 's Hertogenbosch van de Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen enz.

Hij huwde jonkvrouw Lemker uit Overijssel.

Hij gaf nog in het licht:

Geschied- en Staatk. onderzoek over den tijd, wanneer Philips II *ophield, Heer der Vereen. Nederl. te zijn*, Arnh. 1781, 8o.

Zie de aangehaalde *Verhand.* van H. Ganderheiden; *Galerie des Contemporains*, T. V. p. 348; *Documens historiques et réflexions sur le Gouvernement de la Hollande, par* Louis Bonaparte, T. III. p. 128; *Konst- en Letterbode; Verslag der openb. zitt. van het Kon. Ned. Inst.;* Kraijenhoff, *Bijdr.*, bl. 26; Hermans, *Not. lit. Brab. Sept. (Conspectus)*, p. 27; Dez., *Bijdr.* D. II bl. 516; *Chron. van het Hist. Genoots.*, D V. bl. 28; *Amsterd. Letterl. Maandschr.*, 3de D. 6de St. *Junij* 1819, p. 95; *Letterk. Magaz. van Wetens.*, *Kunst en Smaak* 1819, Nr 11, p. 525; *Vaderl. Letteroef* 1819, Nr. 12, bl. 537; *Verslag der Maatschappij van Ned. Letterk.* 1820, bl. 7.

HULTMAN (Janus Andreas), vader van den vorige, te Amsterdam omstreeks 1727 geboren, schoonzoon van Jodocus Schomaker, bloeide in het midden der XVIde eeuw te Zutphen als advokaat, taal- en oudheidkundige.

Den 25 Julij 1743 verliet hij de Latijnsche school te Gouda na het houden eener *Oratio de sinistrae manus laude*, (Goudae 1743, 4o.)

In 1750 verkreeg hij te Leyden de waardigheid van jur. utr. dr. na het verdedigen van een *Hiatriba Antiquai rio-Juridica de Servis bonominibus ad* § 1 *Instit. de eo culibetatis causa bona addicuntur*, L. B. 4o.

(A. Stolker bezat een exemplaar met mss. aanteekeningen van den schrijver).

In 1753 verscheen in de *Bibliothèque Impartial*, T. VII. p. 1. Art. VII. p. 120, zijn *Essay sur les Inscriptions Topiques et sur l'ancien nom de la ville d'Autun.*

Hij overleed omstreeks 1757. Na zijn dood gaf zijn schoonvader mr. Jod. Schomaker van hem in het licht:

Miscellaneorum Epigraphicorum Liber singularis, Zutph. 1758, 8o.

Zie Saxe, *Onom.*, T. VII. p. 158; *Nova Erud Europa*, P. VII. p. 611—619; *Cat. A. Stolker* Lugd. Bat., (1837) p. 85

HULZENKAMP (A. H.) of Hulsenkamp schreef:

Diss. Chemico-Medica de aethere vitriolico experimenta exhibens, Gron. 1791.

Zie C. H. à Roy, *Cat.*, T. V. p. 2084, 2121.

HUMALDA (Binnert Philip Aebinga van) zoon van Frans Binnert Aebinga van Humalda en Clara Freijona van Grovestins, was eerst in krijgsdienst, had den rang van luitenant kolonel bij de kavalerie, en werd in 1767 grietman van Hennaarderadeel. Hij huwde in 1753 Catharina Johanna, dochter van Idzard van Sminia, die hem vier kinderen schonk. Hij woonde op Hobbema state te Dronrijp. Zijne vrouw overleed 4 October 1758 en werd te Dronrijp begraven.

Zie Ferwerda, *Wapenb. Aebinga van Humalda Gen.* 10; v. Sminia, *Tegenw. Staat van Friesl.*, D. XV. bl. 155; van Sminia, *N. Naaml. van Grietm.*, bl. 249; *Verv. op* Wagenaar, D. II. bl. 114.

HUMALDA (Idserdt Aebinga van) oudste zoon van den vorige, werd 12 September 1754 te Leeuwarden geboren. Spoedig nadat hij als doctor in de regten de akademie van Franeker verlaten had, werd hij aangesteld tot raad in het hof van Friesland, welke waardigheid hij in 1791 met die van grietman van Hennaarderadeel verwisselde. Als ijverig voorstander van het huis van Oranje, was hij in 1795 genoodzaakt zijn vaderland te verlaten en met dat huis de ballingschap in vreemde landen te deelen. In 1806 woonde hij te Leer in Oost-Friesland, en keerde toen naar Wommels terug, waar hij ambteloos leefde, totdat hem in 1811 door de Fransche regering de post van maire werd opgedragen. Hij stond het huis van Oranje bij deszelfs uitlandigheid, in moeijelijke omstandigheden geraakt, zeer edelmoedig bij.

Bij de gelukkige omwenteling van 1813 werd hij tot gouverneur der provincie Friesland aangesteld en bleef dien post tot in 1826 waarnemen, in welk jaar hij zijn eervol ontslag verkreeg en tot staatsraad in buitengewone dienst werd benoemd. Behalve dat was hij kommandeur van de Orde van den Nederlandschen Leeuw, lid en voorzitter van de ridderschap van Friesland, curator van 's rijks athenaeum te Franeker en lid van verschillende genootschappen.

Niet slechts als staatsman, maar ook als geleerde, vooral wat aangaat de Friesche geschiedenis en oudheden en al wat daartoe betrekking heeft, was hij bekend. Hij huwde in 1785 Isabella Boreel, dochter van Jacob Boreel van Haersma, rentmeester der domeinen in Friesland, en van Anna Henrietta van Swinderen uit Groningen. Zij overleed reeds vier jaren na haar huwelijk zonder kinderen na te laten; hij den 21 Februarij 1834 te Leeuwarden en werd te Dronrijp begraven. Sedert 1791 was hij grietman van Hennaderadeel.

Zie *Konst- en Letterb.* 1834, D. II. bl. 194. 195; *Hand. der jaarl. Vergad. van de Maats. van Nederl. Letterk.* 1834, bl. 45 volgg; Ferwerda, *Wapenb Aeb. van Humalda, Gen.* 11, *Haersma, Gen.* 8; *Mengelw. van de Leeuw. Cour.* 1834, Nr. 18; v. Sminia, *N. Naaml. van Grietm.*, bl. 249, 250.

HUMALDA (Suick van) zoon van Frans van Humalda, was van 1662—1679 curator der hoogeschool te Franeker.

Zie Vriemoet, *Act. Fris.*, p. LXXV.

HUMALDA (Sytse van) sedert 1517 grietman van Westdongeradeel. Hij behoorde in dat jaar tot hen, die de partij van keizer Karel toegedaan waren, en had zijn aandeel in de verbeurd verklaarde goederen der Geldersch-gezinden; zoo ontving hij de goederen van Syts Buwinga, welke eerst aan hem, doch naderhand aan den bevelhebber Lubbert Turck werden toegestaan, maar eindelijk hem toch weder toegewezen werden, terwijl Turck andere goederen in vergelding kreeg. Den volgenden dag na deze uitspraak ontving hij zijn aanstelling en in 1523 zitting in het hof van Friesland.

Zie *Charterb.*, D. II. bl. 346, 347; *Naaml. der Rad.*, bl. 7; van Sminia, *N. Naaml. der Grietm.*, bl. 59.

HUMALDA (Philips Aebinga van) heer van Ee en Juwswier, zoon van Frans Mada Aebinga van Humalda en Ebel Meckama, geraakte spoedig in staats ambten. Hij was in 1660 lid der staten generaal, toen hij met Jan van Merode en Reede van Amerongen naar Spanje werd gezonden om een verbond van vriendschap en koophandel te sluiten. In 1670 werd hij raad in 1674 overleed hij.

Humalda was niet alleen een voortreffelijk staatsman maar ook beoefenaar der Latijnsche en Nederduitsche poëzy. Hij huwde Helena van Burmania, bij welke hij kinderen naliet, van welke één huwde met den beroemden generaal Joachim van Amama.

Zie Aitzema, *Saeken van Staet en Oorl*, D. IV. bl. 707 volg., bl. 800 volg.; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XIII. bl. 12; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

HUMBECANUS (Petrus) s. th. doctor, geestelijke van de orde der Carmelieten, prior van het Carmelieter klooster te Brussel, overleed aldaar 29 Mei 1598, in den ouderdom van 54 jaren.

Hij schreef:

Tractatus de Usuris.

Conciones exactissimae in Evangelias.

Zie Foppens, *Bibl. Belg*, T. II. p. 984.

HUMBERT (Jean Emile) jongere broeder van Daniel Pierre Giottin Humbert de Superville, werd geboren te 's Gravenhage den 28 Julij 1771, en ontving ook aldaar grootendeels zijne opvoeding.

Hij was in 1795 luitenant der genie in dienst der staten generaal van de Vereenigde Nederlanden, toen de bey van Tunis aanzoek deed om eenige genie-officieren, ten einde, onder anderen, het fort la Goulette beter te bevestigen.

Deze taak werd aan vier officieren, waaronder onze Humbert, opgedragen. De opgevolgde openbare omstandigheden, terwijl Humbert een aanhanger van het huis van Oranje was, waarbij kwam zijn huwelijk met eene dochter van den heer Nijssen, Nederlandsch consul te Tunis, waren, bij het vertrek der drie overige officieren, oorzaak dat Humbert in dienst van den Bey bleef totdat Nederland het Fransche juk had afgeschud.

Toen verkreeg hij in het vaderland eerst den rang van

kapitein, later van luitenant kolonel der genie: ook het ridderkruis der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Nadat in 1820 het kabinet van archaeologie te Leyden door den hoogleeraar Reuvens als afzonderlijk museum gevormd was, beijverde deze geleerde zich om de oudheidkundige verzameling ook door aankoopen, zoo op de Barbarijsche kust, als in Griekenland en Italie, te vermeerderen.

Daartoe was ook Humbert dienstig. Hij bezorgde al spoedig vier belangrijke oude Punische monumenten, zijnde grafsteenen, die hij op den grond van het oude Carthago (niet verre van het hedendaagsche Tunis gelegen) ontdekt had. Hij gaf daarover ten jare 1812 uit:

Notice sur quatre cippes sepulcraux découverts sur le sol de l'ancienne Carthage.

Hamaker en Reuvens deelden over deze in de geleerde wereld veel gerucht makende bijna eerste bekend gewordene Punische monumenten hunne toelichtingen mede onder den titel van:

H. A. Hamaker, *Diatribe philologico-critica, monumentorum aliquot Punicorum, nuper in Africa repertorum, interpretationem exhibens* & C. J. C. Reuvens, *periculum animadversionum archaeologicarum ad cippos Punicos Humbertianos*, een deel in 4o. met naauwkeurige afbeeldingen, (Leiden 1822.)

Later werd de kolonel Rottiers (een Antwerpenaar, die van de Russische regering, in welker dienst hij, vooral in Georgie, geweest was, den rang van kolonel had bekomen) naar Griekenland, en Humbert naar Italie gezonden, beide om oudheden te verzamelen. De wetenschap lievende Falck bezorgde daartoe de magtiging.

Beide oudheidzoekers kosteden aanmerkelijke sommen aan het vaderland, maar de bezendingen, die een gevolg der reizen van Humbert waren, konden belangrijk genoemd worden, in het bijzonder de te Cortona aangekochte Etrurische bronzen voorwerpen, vooral fraaije beeldjes van het museum Corazzi, verder eene aanzienlijke verzameling Etrurische grafmonumenten; — eindelijk eenige van den minister van marine des Beys van Tunis aangekochte marmeren beelden, waaronder een meer dan levensgroote Trajanus; het belangrijkste was echter de te Livorno verkregene collectie Egyptische oudheden van den heer d'Anastasy, consul-generaal van Zweden te Alexandrie

De merkwaardige antieke en middeleeuwsche medailles en munten door Humbert verzameld, kwamen in het koninklijk penningkabinet te 's Hage; latere door hem bijeengebragte stukken in de verzameling van den hoogleeraar van der Chijs te Leyden.

Humbert genoot jaren lang de vertrouwde vriendschap van den heer Reinhold, Nederlandsch afgezant te Rome, en was verder met hem steeds in briefwisseling. Het zal waarschijnlijk wel ten huize van den heer Reinhold geweest zijn, dat Humbert door den geleerden Niebuhr, geraadpleegd werd over de juiste plaats waar het oude Carthago zich bevonden zal hebben. Niebuhr roemt in zijne *Römische Geschichte* onzen landgenoot, aan wien hij zegt de beste narigten over de ligging der zoo even gemelde beroemde stad te danken te hebben, als: „einen rechtlichen, offenen, redlichen, geraden Soldaten." In de uitgave van Zeiss stond de naam nog geschreven Hömberg, ofschoon met de aanmerking daarbij, dat men voor de juistheid van de spelling niet kon instaan. Bij Isler vindt men dien echter behoorlijk gespeld, ter eere van de nagedachtenis van onzen landgenoot.

Niebuhr verhaalt verder dat de teekeningen van den overste Humbert in handen vielen van Camille Borgia, een neef van den kardinaal Borgia. Van diens weduwe werden zij door de Nederlandsche regering gekocht. Reuvens wilde met behulp dezer nieuwe bouwstoffen een groot werk over het oude Carthago uitgeven, had daarvoor reeds belangrijke briefwisseling gevoerd en veel voorbereid, toen de onverbiddelijke dood hem op den 26 Julij 1835 uit het leven rukte en ook dit belangrijk plan in duigen deed vallen.

Humbert aan het zachte klimaat van de oevers der Middellandsche Zee sedert meer dan 40 jaren gewoon geraakt, kon zich niet meer aan dat van zijn geboorteland gewennen. Telkens keerde hij daarom naar Italie terug en bekwam ook verlof om daar zijn pensioen (veelal te Pisa) te mogen verteren. Eenmaal, terwijl zijn huisgezin zich nog te Tunis bevond, van eene reis naar het vaderland terug keerende, vond hij zijne gade en eenig overgeblevene dochter aan de pest overleden.

Hoewel treurende over zijn onherstelbaar verlies, bleef Humbert steeds in het belang der wetenschap werkzaam. De gebeurtenissen van het jaar 1830 verboden in hare gevolgen echter alle aankoopen van eenig belang aan de Nederlandsche regering.

Humbert stierf, na eene langdurige en smartelijke ziekte, te Livorno den 20 Februarij 1839. Het strekt hem tot eer dat hij zijnen getrouwen bediende Stefano Vucovidi een legaat van 200 Francesconi (ongeveer *f* 600 Nederl.) maakte.

Zijne nagelatene muntverzameling kwam naar Nederland en werd door zijnen broeder Daniel Pierre uit de hand, helaas naar buiten 's lands, verkocht. Zijne gelaatstrekken door Boggi geschetst, bestaan in teekening bij mr. Bodel Nyenhuis.

Te Livorno op het kerkhof der Nederlanders begraven, vindt men op Humbert's graf dit opschrift, dat hij zelf verordend had:

Ci-gît
JEAN ÉMILE HUMBERT,
qui fut utile aux sciences
par sa découverte sur les ruines
de Carthage.
Né à La Haye le 28 Juillet 1771,
Mort à Livourne le 20 Février 1839.

Zie *Hand. der Maats. van Ned. Letterk.* 1849, bl. 132, 133; Part. berigt.

HUMBERT DE SUPERVILLE (DAVID PIERRE GIOTTIN). Zie SUPERVILLE (D. P. G. HUMBERT DE).

HUMBERTUS, abt van het Henegouwsche klooster Mariënberg, zou omtrent 660 in de omstreken van Antwerpen gepredikt hebben, 't geen door Papebrochius betwijfeld wordt.

Zie Bollandus, *Acta SS. Martii*, T. III. p. 559; Mertens, *Geschied. van Antwerpen*, D. I. bl. 68.

HUME (HENDRIK) kapitein van een compagnie te Delft ten dienste der Vereenigde Nederlanden, aldaar gestorven den 28 Mei 1650, door Joh. Smetius als kunstenaar, taalkenner en dapper krijgsman geprezen in een lijkdicht.

Zie Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Geschied.*, D. II. bl. 228, 229.

HUMME (DOM.) of Hummes was tegenwoordig bij de dankrede van Nederlanders, die in de XVIde eeuw als vlugtelingen en ballingen om der Hervormde godsdienst wille, te Wesel, in Kleefsland, eene vrij stad gevonden hadden, en die nu, na tien jaren aldaar in vreemdelingschap te hebben doorgebragt, onder betuiging der hartelijkste erkentelijkheid naar hun vaderland terugkeerden (23 Februarij 1578). Dr. Janssen gist dat deze dezelfde was met die bij Bor, Strada en van Meteren, Hames heette. Ware dit zoo, dan was hij zeker een zeer beroemd persoon, niet slechts wegens zijnen hoogen rang, maar ook wegens zijne wervingen voor het verbond der edelen; ook behoorde deze onder de gevlugte of gebannen Nederlanders en was het, die aan de landvoogdes bekend maakte, dat de hertog van Cleef mede tot het verbond der edelen behoorde.

Zie Strada, de B. B. L. V. p. 195; van Meteren, *Ned. Hist.*, D. I. bl. 440; Bor, *Ned. Oorl.*, D. I. fol. 182; Schiller, *Abfall der Niederl.*, S. 118; *Leven van Willem I*, D. I. bl. 407; Kist en Royaards, *Kerk. Arch.*, D. V. bl. 340, 341, 342.

HUMMINGHA (HOMMA) grietman van Wymbritseradeel. Hij teekende, te Abbinga wonende, het zoenverdrag van 1422 tusschen de partijen ten oosten en ten westen der Lauwers. Hij behoorde tot de Schieringers. Bij eene

uitspraak van 5 September 1450 van de geestelijkheid in Wymbritseradeel, in welke grietenij deze de verkiezing der grietmannen aan zich getrokken had, en dus hare magt over hen uitoefende, werd hem en zijnen Buitendijkster ambtgenoot gelast den regter van Ylst niet te verhinderen in zijn regt om de voorschrevene stad vonnis in kleine en groote zaken te laten vellen. In eene bevestiging door die zelfde geestelijkheid van de voorregten aan de stad Ylst gegeven, wordt hij nog eens in zijne kwaliteit genoemd; doch in het eerste stuk heet hij grietman van Wagenbrugerdeel en in het tweede van Wenbritzarteijl.

Zie van Sminia, *N. Naaml. van Grietm.*, bl 270, 271.

HUMPHREY, hertog van Glochester, zoon van Hendrik IV en broeder van Hendrik V, koningen van Engeland, huwde in 1422 Jacoba van Beyeren, die van haren eersten man gescheiden was. In 't volgende jaar stak hij naar Henegouwen over om zich te stellen in het bezit van het graafschap, 't welk door zijne jonge echtgenoot, bij huwelijksverdrag, aan hem was opgedragen. Doch hierin vond hij tegenstand, vooral van den hertog van Bourgondië, die hem tot een lijfgevecht uitdaagde. Glochester keerde hierop weder naar Engeland.

De moeijelijkheid, zoo niet de onmogelijkheid om de staten van vrouw Jacoba magtig te worden, vervreemde hem allengskens van haar. Opentlijk verliet hij haar in 1427 en hertrouwde met Eleonora Cobham, dochter van lord Cobham, met welke hij eerst eenigen tijd, niet buiten kennis van Jacoba, in ongeoorloofde gemeenschap leefde. De hertog zich bij de grooten des rijks gehaat gemaakt hebbende, werd in 1447 in de gevangenis geworpen en aldaar heimelijk van kant gemaakt.

Reeds zes jaren vroeger was Eleonora ter eeuwige gevangenis verwezen, onder voorwendsel van toverij en een aanslag op 's konings leven. Men verhaalt dat Glochester niet slechts een vriend was van geleerden, maar zelfs meer dan bedreven was in verscheidene takken van wetenschappen. Hij zou een sterrekundig werk onder den titel van *Tabula Directionum* hebben geschreven.

Zie *Acta Publ. Angl.*, T. IV. P. III p. 102, 112, 147, P. IV. p. 8, 34, 35, 90, 103; Monstrelet, Vol I. Ch. CCXXV. fol. 503, Vol. II. fol. 10, 18, 25, 23, 27; Aeg. de Roya, *ad annum* 1421, 1422, 1424; Barante, *Hist. des Ducs de Bourg.*, T. IV. p 69, 84 etc.; Rapin Thoiras, *Abrégé de l'Hist. d'Anglet*, T. II. p. 15; Hume, *Hist. d'Anglet.*, T. VI. p. 156; Velly, *Hist. de Fr.*, T. XIV. p. 295; Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 525, 526; Lois, *Chron.*, bl. 497; Schrivelius, *Harl.*, p. 258; *Anonymus Brab.*, p. 169; Zandfliet, *Chron. Leod.*, fol 416, *Excell. Chron. van Vlaard.* fol. 81 vs.; Meyer, *Annal. Flandr.*, p. 267; Velderaan, *Chron. van Holland*, bl. 123; Wagenaar, *Vad. Hist*, D. III. bl. 449, 456, 460, 461, 468, 482; van Wijn, *Bijv. en Aanm.* op D III. bl. 90, 91; Arend, *Vad. Geschied.*, St. II. bl. 400, 492—517; Censior, Bilderdijk, Rijmer; F. Löher, *Jacoba von Bayern und ihre Zeit*, Th. II; van der Chijs, *Munten van Holland en Zeel. ens.*, bl. 131.

HUNDEBEEK. Onder de dappere verdedigers van Grave van 8 Julij tot 18 October 1674; wordt ook genoemd de kolonel Hundebeek.

Zie *Journal des choses les plus mémorables advenues au siége de Grave depuis le 8 Juillet jusques au 28 d'Octobre l'an* 1674 (*conventus Velpensis*), Utrecht, 1674; *Journaal of Dagh-register van d' aenmerckelijkste saken voorgevallen in het seer strenge en gedenkwaardige belegh der stadt Grave, belegert den 27 Julii, en door Sijn Hoogheijdt gewonnen den 28 October* 1674, Amsterd. 1674; L. S(ylvius), *Leven en bedrijf van Willem de Derde*, Amst. 1694; Guill. Laine, *Relation de tout ce qui s'est passé pendant le siége de Grave en* 1674, Paris 1753, 4o; Merkus van Gendt, *Beleg van Grave in* 1674, in *Milit Spect.* 1836, D. IX. bl. 205 en volg.; Bosscha, *Neerl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 191.

HUNERIK was een graaf in Teisterband (anderen lezen te dier plaatse Unroch) voorkomende in een charten van het jaar 998, waarbij keizer Otto III de villa Bomel met de munt aldaar aan het Utrechtsche bisdom schenkt.

Zie van der Chijs, *de Munten der Bisschoppen van de Heerlijkheid en de Stad Utrecht*, bl. 18.

HUNERMAN, trompetter-majoor, redde bij het treffen te Cividad Real in Spanje het leven aan den kolonel Roest van Alkemade.

Zie Bosscha, t. a. p. D. III, bl. 337.

HUNGER (Hungarus Hungarius) een geboren Fries, opvolger van Ludger, als bisschop van Utrecht. Blijkens een bevestigingsbrief van Lodewijk II, broeder van Lotharius II, aanvaarde hij het bewind in 854. Niet lang had hij de bisschoppelijke waardigheid bekleed, of de Noormannen overweldigden Utrecht, verwoestten de St. Maartens-kerk, doodden eenige kanunniken en verstrooiden de overige geestelijken. Hunger nam met eenige der zijnen de vlugt naar Lotharius II in het Luxemburgsche, die hem in het begin van 858 het klooster van St. Pieter of Odilienberg bij Roermond schonk, opdat hij daarin veilig God mogt dienen. Een jaar na zijne vestiging aldaar ontmoeten wij hem met de aanzienlijkste prelaten van het Frankische gebied in de vergadering van Toul, waar de gewigtigste staats- en kerkzaken van dien tijd werden behandeld en onder anderen ook de belangen der scholen aan den keizer en koning werden aanbevolen. In 863 werd hij naar de vergadering van Metz geroepen, om daar met de rijksgrooten over de huwelijksaangelegenheden van Lotharius II te raadplegen. Hij werd echter door krankte verhinderd derwaarts te gaan. Intusschen had zich des bisschops toestand in het vaderland aanmerkelijk verbeterd, en schijnt hij naar Utrecht te zijn teruggekeerd. In Frankrijk althans koesterde men de overtuiging dat hij zelfs bij de Noormannen in Nederland invloed had. Toen in 862 Boudewijn graaf van Vlaanderen, Judith, de schoone dochter van Karel *den Kale*, geschaakt had, ontstond hierover een hooggaande oneenigheid tusschen den koning en den graaf. Roruk, de Noorman, was toen in de nabijheid van Vlaanderen gevestigd en welligt waren er tusschen hem en Boudewijn reeds onderhandelingen aangeknoopt. Nu rigtte zich Hincmar van Rheims tot onzen Hungar met een brief, waarin hij hem berigt gaf van den kerkban, die Boudewijn wegens deze schaking getroffen had, en hij droeg den bisschop op, te schrijven, dat Rorik, die onlangs christen was geworden, Boudewijn geen hulp zou verleenen. Waarschijnlijk gaf Roriks overgang tot het christendom Hungar gelegenheid zich tijdelijk te Utrecht te vestigen. Later werd hij welligt op nieuw verdreven. Beke althans wist niet waar de kerkvoogd begraven was, maar hij plaatste zijn dood op het jaar 866.

Zie Hamconii *Frisia*, p. 108; *Chron.* J. de Beka, p. 18—20; Miraei *Diph.*, T. I. p. 499, 501; *Bat. Sacr.*, T. I. p. 117; A. toe Bocop, *Chroenik der Biscoppen van Uttert*, bl. 41; Bondam, *Charterb. van Gelderl.*, D. I bl. 34; Bolhuis, *de Noormannen in Nederland*, bl. 108, 109, 110; van Gils, *Cath. Meyer. Memorieb.*, bl. 63, 64; van Gils en Coppens, *N. Beschrijv. van het Bisdom van 's Bosch*, D. I. bl. 122, 123; W. Moll, *Kerkgesch. der Nederl.*, D I. bl 263, 264; Arend, *Geschied. des Vaderl.*, D. I. bl. 405, 407 410; van der Chijs, *de Munten der Bisschoppen van de Heerlijkheid en de Stad Utrecht*, bl. 10, 11; Allan, *de Stad Utrecht en hare geschiedenis*, bl. 8; van Wijn, *Onderzoek nop. het jaar dat Koning Lodewijk aan Hungerus, Bisschop van Utrecht, de vrijheid der kerk bevestigd heeft*, Midd. 1777; *Navorscher*, D. VIII. bl. 34.

HUNINGA had als luitenant kolonel het bevel in Groningen gedurende het beleg van 1672. Den 22 Augustus van dat jaar trok hij met 400 man uit de stad om een aanslag op de nieuwe schans te ondernemen, maar door de Oldambtsters misleid en bedrogen, keerde hij onverrigter zake terug.

Zie *Groninger Volksalman.* 1837, bl. 37.

HUNNAEUS (Augustin) of Huens, Magdelanus, naar zijne geboorteplaats Mechelen, waar hij 27 Julij 1522, en niet, gelijk Valerius Andreas wil, 29 Julij 1521, geboren werd. Zijn vader Jan, zoon van Rombout Huens, was een der vermaardste burgers dezer stad; zijne moeder heette Elisabeth, dochter van Hendrik van den Zijpe. Hij ving zijne studien aan in de abdij van Bonesse, vervolgde ze in het collegie van Château te Leuven. Later werd hij hoogleeraar in de wijsbegeerte in hetzelfde collegie en 11 November 1547 als lid der faculteit der kunsten, ook lid van den akademischen raad.

Hierop oefende hij zich in de oude talen en theologie, die hij aan de jonge geestelijken der abdij van St. Geertruida onderwees. In 1555 werd hij kanunnik van St. Pieter,

in Augustus 1556 president van het collegie van St. Anna, den 20 Junij 1558 doctor. Eindelijk volgde hij Johannes Hesselus, in 1567, als koninglijk hoogleeraar in de scholastiek op en stierf te Leuven in 1577.

Hij verstond het Grieksch en Hebreeuwsch, was zeer ervaren in de schoolsche wijsbegeerte, die hij zeer beschaafde, doch vooral zou hij, volgens Val. Andreas, een groot godgeleerde zijn geweest, doch anderen stellen zijne godgeleerde kennis niet zoo hoog. Hij schreef:

Dialectica seu generalia logices praecepta omnia, quaecumque ex toto Aristotelis Organo Philosophiae tironibus ad ediscendum proponi consueverunt, Antv. 1584, 12°. (edit. Va) 1608, 8°.

Logices fundamentum, seu prodidagmata de Dialecticis vocum affectionibus et proprietatibus. Accessit, de usitatâ apud Dialecticos vocum Divisione, brevis Isagoge, Praeterea Erotemata de Disputatione Dialecticè rectèque instituendâ, Cum Disputandi Exercitatio ac Formula, Lovanii 1552, 8°., Romae 1553, 12°.. Colon. 1564, 12°., Lovanii 1565, 12°., Antv. 1569, 8°.. 1591, 12°.

Catechismi Catholici Schema, Antv. 1566.

Catechismus Catholicus, nuper unico schemata comprehensus, atque ita in lucem editus: nunc autem diligenter recognitus, et in Libelli formam, ad commodiorem Juventutis usum, Auctore eodem, reductas, Antv. 1570, 8°. Afzonderlijk en achter het volgende werk aan Viglius opgedragen.

S. Thomae Aquinatis Summa totius Theologiae, inqua Ecclesiae Catholicae doctrina universa, et quicquid in veterum Patrum monumentis est dignum observatu, quicquid etiam vel olim vocatum est, vel hodie vocatur de Haereticis in controversiam; id omne, ut eruditè, solidè et delucidè, ita piè atque fideliter explicatur, in tres partesab Anctore suo distributa, Antv. 1569, kl. fol., 3 vol., 1575, 4 vol.; Venet. 1588, 5 vol., 4°.; Bergamae, *edente* Joanne Baptistà Mageno, 1580, 7 vol., 8°. De Doctoren van Donai gaven in 1614 en 1623 nog veel naauwkeuriger uitgaven van dit werk.

De Sacramentis Ecclesiae Christi, Axiomata, quibus B. Thomae Aquinatis doctrina de Usdem Sacramentis, in tertia Summae Theologicae parte, ejusque Supplemento tradita, a Disputationum prolixitate ad summam breviatem memoriae gratissimam revocatur. Adjunctis Schematibus, quae methodum, quam B. Thomae ibidem in Sacramentorum materiâ explicandâ sequitur, breviter ac dilucide ob oculos ponunt, Antv. 1570, 12°.

Hunnaeus heeft deel gehad aan de Antwerpsche uitgaaf der Polyglotta.

Zijn geschilderd afbeeldsel wordt te Leuven in het collegie der drie talen bewaard. Men vindt het ook in de *Elogia Belgica* van Miraeus en bij Foppens.

Zie C. Loos, *Callidii illustr. Germaniae script. catal*, fol. CI vs. et seq; Miraei *Elog. Belg.*, p. 132; Vernulaei *Acad. Lovan.*; edit. 1667, p. 107, 168; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 94, 95, *Fasti*, p. 43, 79, 116, 311; Foppens, *Bibl. Belg*, T. I. p. 112; Paquot, *Mém.*, T. II. p. 516 seqq; Jöcher, van Kampen, *Bekn. Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 270.

HUNNEVELT (J.), verdienstelijk oudheid- en penningkundige. Zijn munt- en penningkabinet stelde van Loon in staat zijn beroemde numasmatische werken in het licht te geven. Hij droeg het IVe. deel zijner *Nederl. Historiepenningen* uit erkentelijkheid aan hem op.

Volgens Kramm was hij ook een verdienstelijk teekenaar.

Zie Kramm, t. a. p., bl. 771.

HUNNIUS (Balduinus), werd 16 Februarij 1654 te Stavenisse, waar zijn vader Nicolaas Hunnius, predikant was, geboren. Zijn moeder was Jacoba Costenobel. Zijn vader vroeg verloren hebbende, werd hij naar de Latijnsche school te Middelburg gezonden, en vervolgens in 1672 naar de hoogeschool te Leyden, waar hij zich met ijver op de oude talen onder D. Uythage toelegde, en vervolgens de lessen van Burcherus de Volder en Gerard de Vries (toen onderwijzers in het staten-collegie) in de wijsbegeerte, van Frederik Spanheim in de godgeleerdheid en kerkelijke oudheden en van David Knibbe in de predikkunde bijwoonde. In 1675 verliet hij de hoogeschool en werd kort daarna door de classis van Zierikzee tot proponent aangenomen. Den 9 Februarij 1676 werd hij tot predikant te Oostburg in Staats-Vlaanderen bevestigd. Den 26 November 1690 ontving hij een beroep naar St. Laurens bij Middelburg, waar hij 1 October 1719 in den ouderdom van ruim 65 jaren overleed. Hij was zeer ervaren in kerkelijke zaken en werd door door de klassis van Walcheren in verschillende commissien gebruikt. Ook was hij in 1711 president der buitengewone kerkvergadering, op last der Staten van Zeeland bijeen geroepen, tot onderzoek der zaak van Gosuinus Buitendijck. Hij huwde tweemaal. Zijn eerste vrouw schonk hem een zoon, die 18 November 1704 als student te Franeker stierf. Zijn tweede vrouw schonk hem: mr. Cornelis Hunnius, advocaat te Middelburg en Jacobus Hunnius, predikant der gemeente op den Hoek, 22 Maart 1728 overleden.

Hij schreef:

De wagen des Cherubim of 't Gezigte van Ezechiel aan de riviere Chebar, behelsende des Heeren vertrek uit Canaan na Babel, als een afbeeldsel hoe de Heere bij sijn Volk woonen zoud' in het Babel des Antichristendoms. Dordrecht 1707, 4°.

Zions Lov-gejuyg, synde een verhandeling van de Spreuke tegen den Koning van Babel, Jes 14 vs. 3-23, *sinnebeeldig op den val van 't groote Babylon toegepast.* Ald. 1709, 4°.

Nederlands bekommernisse over de Verbreekinge Josephs, behelsende een tafereel van den stryd des lydens, die de Kerke des N. T. vooral in de landen der Heidenen en daarna in 't ryke des Antichristendoms en vooral in Vrankryk is overgekomen, enz. Amst. 1709, 4°.

Voorberigt ter Regtveerdiginge van de handelingen van ds. E. Coetus, gehouden tot Middelburg na den jare 1711, of getrouwe Raad aan d' hr. Gozuinus Buitendyk. Middelb. 1712, 8°.

Kerkelyke regtsplegingе hoe te houden, opdat de Waarheid des Evangeliums by de Gemeente verblyve, tegen d' Apologie van d' hr. G. van Buitendyk. Ald., 8°.

Nederlands Rust en Vryheid gebouwd op de suivere en onbevlekte Gereformeerde Godsdienst, tot opwekking van die gene, die de Kerk eedshalve voesteren, en die de zelve door 't werk harer bedieninge vorderen moeten. Ald. 1713, 8°.

De Weegschale des Heiligdoms, tonende dat het geluk vvn des Heeren Volk en Woordt in Nederlandt van tyd tot tyd 't sedert haren uitgang uit 't Babel des Antichristendoms is geëvenaard na de mate van haren yver in en voor de zuivere Godsdienst. Ald. 1714, 4°.

Het Statische Vlaanderen of de Zeeuwsche Buise, met de veranderinge, die 't zeewater aan de Z. eylanden heeft gegeven, en die, dewelke het naburig Vlaenderen is overgekomen enz. Middelb. 1718, 8°.

In handschrift:

Aanleiding tot het regte verstand van het Prophetisch woord of eene openhartige Redenwisselinge van de duistere plaatsen van 't Prophetisch woord.

't Ligt uit de duisternisse des Anti-Christendoms of de Morgensterre, opgegaan door 't eeuwig Evangelium.

De geluksaligheid van de Kerk in dien tijd des Einde, zijnde een vervolg van 't voorgaande werk.

Het Nieuwe Jerusalem, of de Kerk na die luister, diese vertonen zal, nadat de VII Phiolen zyn uitgegoten.

Deze vier laatste zijn omstreeks 1734 door Gerard van Hemert, phil. professor en predikant te Middelburg, uitgegeven.

De Geestelyke Verrekyker, vertoonende den regten stand van de Godsdienst, vooral in Nederland, met een wydloopige voorafspraak aan d' Eerwaarde Classis van Walcheren.

Pietas Ordinum Zelandiae of Godvrugtigheid van de heeren Staten van Zeeland, betoond in de uitnemende sorge die deselve hebben zien laten in den opbouw van onze Republyk, en vooral in de voesteringe van onze Godsdienst.

Inleiding tot het regte verstand van den zegen van Moses, Deuter. XXXIII.

(Aan deze en de volgende verhandelingen is de laatste hand niet gelegd.)

De 12 Apostelen, zittende op 12 throonen, oordeelende

de twaalf geslagten Israëls, aangewezen in 't lied van Moses, Deuter. 32.
Een korte verklaringe over 't Hooglied van Salomon.
Een korte verklaringe over den Brief van Judas.
Een uitlegginge over d' Openbaringe van Joannes.
Aanmerkingen over verscheidene uitgelezene plaatsen en stoffen.
Nederlands geboorte en wasdom, behelsende een sedige aanwijsinge, die er gezien is in de grondvestinge van onse glorieuse Republyk.
Een korte verhandeling over de Geestelyke goederen.
Een kort Historisch verhaal van den Olyfberg of de Kerken onder het Kruis in West-Vlaanderen.
De Kerk een last door de bedriegeryen der Vrygeesten, waarby gevoegd zyn eenige Aanmerkingen over de Geschillen tusschen de Heeren Professoren Driessen en Wittichius, raakende des laatstgenoemden Dissertatio de Natura Dei.

Zie la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 283 volgg; J. van Gaveren's, *Boeks. van Jan. en Febr.* 1708, bl. 173; *Republiek der Geleerden van Julij en Aug.* 1713, bl. 176; *van Sept. en Oct.* 1715, bl 300; Kist en Royaards, *Archief*, D. I. bl. 277, D II. bl. 326, D. IV. bl. 186; Ermerins, *Zeeuwsche Oudh.*, bl. 219, 293; *Veere*, bl. 111, 180; Glasius, *Godgel. Nederl.*, o. h. w.; Paquot, *Mém.*, T II. p. 481; Mr. Bodel Nijenhuis, *Topogr. lijst*, No. 1820, 2118; Kobus en de Rivecourt, Abcoude, *Naamreg.*, bl. ; Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 206.

HUNNIUS (J.) schreef:
Nederduitsch en Maleitsch Woordenboek, Amsl. 1650, 4°.
Over de IV Evangelisten en Handelingen der Apostelen, in het Nederduitsch en Maleitsch, Amst. 1651, 4°.
Verhaal van de menschelijke gelukzaligheid, 8°.
Mogelijk is hij dezelfde met J. Heurnius, doch

Zie Arrenberg, *Naamr.*, bl. 206.

HUNT (J.) schreef:
Predikatien tegen het Pausdom, Amst. 2 d.

Zie Arrenberg, *Naamr.*, bl. 256.

HUNTUM (Jacoba Cornelia) dichteres, vervaardigde op twintigjarigen leeftijd een dichtstuk op het eeuwgetijde van den Munsterschen vrede.

Zie *Dichtk. Lauerbl.*, D. II. bl. 264; Heringa, *Lijst van Dichters*, bl. 53, 54.

HUNYNGA (Johannes Epinus) of Huninga, in 1583 te Oostwold geboren, bezocht de Latijnsche school te Groningen, waar Ubbo Emmius zijn leermeester was, studeerde er vervolgens en werd er jur. utr. et philos. doctor. Waarschijnlijk door invloed van Emmius en den raadsheer Phebens, werd hij den 14 Mei 1614 aldaar buitengewoon en het volgende jaar gewoon hoogleeraar. Bij de inwijding der akademie, den 28 Augustus, sprak hij *de Frisiorum omnium, imprimis vero de civitatis hujus agri vicini laudibus.*
26 Februarij 1626 legde hij zijne betrekking neder als hoogleeraar en rector magnificus, daar hij tot lid van den raad was benoemd. Sedert ontmoet men hem als curator der akademie en onder de leden van verschillende regerings- regterlijke collegien.
Hij overleed 9 Julij 1639.
Men heeft van hem:
Orat. fun. in obitum E. E. Phebens, Gron. 1616.
Orat. fun. in honorem D. Frederici Conders ab Helpen, Gron. 1611.
Zie *Das Gelehrte Ost-Friesland*, Th. II. S. 139, 140; *Effigies et vitae Prof. Gron*; v. Bolhuis, *Tweetal plegtige redevoeringen*, Gron. 1778, bl. 77—79; *Gedenkb. van Gron.*, bl. 11.

HUPEN (Johan Veen) kunstgraveur volgens Nagler, dien Basan in 1633 te Heerlen doet geboren worden.

Zie Kramm, t. a. p., bl. 772.

HURANT (D.) med. dr., maakte op den *vijfden druk van het boek genaamd: de Waarheid van den Christelijken Godsdienst, zeer geleerdelijk beschreven door den heer Hugo de Groot*, een gedicht, dat Jer. de Vries waardig oordeelde voor zijne vernieuwde uitgaaf van dat werk (Amst. 1844) opgenomen te worden.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.

HURAU (C. S) Het Haagsch Genoots. ter verdediging van den Christ. Godsd. bekroonde zijn *Onderzoek, waarin zich een Christen naar de zeden en gewoonten van zijnen tijd voegen mag*, 1805.

HURCK (P. ab) een Hagenaar, werd den 17 Augustus 1703 meester in de regten, na verdediging eener *Disput. Juridica de Jure Codicillorum*, L. B. 1703, 4°.

HURGRONJE (Steven), zoon van Isaac Hurgronje en van Josina Phoeniks, in 1682 te Vlissingen geboren, bekleedde in zijne geboortestad verscheidene ambten en vele staatscommissien in en namens Zeeland. In 1728 afgevaardigd zijnde ter vergadering der staten generaal, werd hij met Cornelis Hop en Goslinga benoemd tot het bijwonen van het congres te Soissons. Hij bleef meest te Soissons, terwijl zijne ambtgenooten af en aan reisden. De onderhandelingen werden (in 1729) afgebroken. Hij was burgemeester van Vlissingen, bewindhebber der O. I. Maatschappij, huwde Agneta Dishoek en overleed 13 Februarij 1733 kinderloos.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XVIII. bl. 462, 496; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, o. h. w., In het Xde Vervolg der *Lat. en Ned. Keurdichten* vindt men een gedicht op het huwelijk van Jacob Hurgronje, Raadsheer ter admiraliteit, en Erkenraed Snoek.

HURGRONJE (Mr. Adr. Is.) studeerde te Utrecht, waar hij in 1759 het meesterschap in de regten verkreeg op eene *dissertatio de legum poenalium interpretatione* (Traj. ad Rhen. 1759). Van hem bestaat ook:
De finibus imper. et parentium., Delfis 1757.

Zie *Cat. der Bibl. van het Zeeuws. Genoots.*, bl. 10, 285.

HURGRONJE (A. J. Snouck). Zie SNOUCK HURGRONJE (A. J.)

HURLEBUSCH (Christiaan Frederik) organist, werd te Brunswijk geboren en leefde in de 18de eeuw te Amsterdam, waar hij organist der Gereformeerde kerk was.
Men heeft van hem:
VI *Sonate di Cembalo*, Amst. 1746. In het privilegie vooraan gedrukt, worden de volgende werken van hem vermeld:
De 150 Psalmen Davids met derzelver Lofzangen, gemaakt voor het klavier en orgel, na hunne gegronde en ware harmoniën, toon-aart, bassen, becijfferingen, muziekale afdeelingen en kleine agrementen.
80 à 100 *Italiaansche aria's met instrumenten.*
Twee Italiaansche opera's: l'Innocenza difese en *Flavio Cuniberto.*
12 *Italiaansche cantaten met violen en andere instrumenten.*
24 *Italiaansche cantaten met bassen en zangstemmen.*
12 *Concerten.*
12 *Sonaten.*
8 *Ouverturen.*
6 *Clavier concerten met instrumenten.*
24 *Fugen voor 't klavier en het orgel.*
18 *Sonates of Suites voor 't Clavier.*
Een muzykaal tractaat, getiteld:
Vaststelling en leere dat de oneindige veranderde musicq uit drie grondbeginselen of principen afkomstig is.
Op de bibliotheek te Leyden vindt men van hem:
VI *Arie dell' opera intitolate: Flavio Cuniberto en l'Innocenza difesa*, Amsterdam bij Olofsen.
Men ziet dat Hurlebusch een zeer vruchtbaar componist was.
Frans de Haas heeft een gedicht ter zijner eere vervaardigd, Gerber en Schilling halen hem meermalen aan. Hij moet tusschen 1760 en 1770 gestorven zijn.

Zie Gregory, *Les artistes musiciens Néerlandais*, p. 95.

HURT (ANTHONY) was als opperkoopman in dienst der O. I. Comp. tegenwoordig bij de bestorming van Malacca, 14 Januarij 1641. Volgens Valentijn was hij „veldheer op Java, landvoogd van Banda in 1667, commissaris van de Molukken 1676 en in Ternate October 1676." Hij noemt hem „een groot voedsterheer der kerk en wakker landvoogd", en van Kampen rangschikt hem onder de ambtenaren in Neêrlands Indien, die zich zoo in krijgs- als staatszaken onderscheidden, en een der veroveraars van Cadiri in het gebied des keizers van Oost-Java.

Hij was het die aan C. E. Rumphius op Amboina inlichting vroeg over sommige punten van land- en volkenkunde op Nieuw Guinea, de Z. O. eilanden van Java, China, Japan en Tartarie. De vragen kwamen uit het vaderland van wegen den burgemeester van Deventer, Gijsbert Cuper, die ze ten deele voor Nicolaas Witsen deed. Het antwoord op die vragen is geboekt in Sloet's *Tijdschrift voor Staathuishoudk. en Stat.* D. XIII. (1856) bl. 125—141.

Zie Valentijn, *O. en N. Oost-Indien*, D. I. St. II. bl. 333, 372, 402, D. II. bl. 227, D. III. St. II. bl. 69, 77, D. IV. *a*. bl. 111; van Kampen, *Vad. Karakterk.*, D. II. bl. 559, 560; *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. VIII. bl. 338.

HUSEN (FRANCISCUS VAN) of ab Huisen werd in 1661 predikant te Wetsinge in Groningerland, maakte zich verdienstelijk door het verdedigen van een gedeelte der Staten-vertaling des bijbels in *Rabbi Isaaci Abrabanclis Commentarius in Hoseam; cui et praemissum Proeoemium in duodecim Prophetas Minores, Latinitati donatum; una cum Notissuis, ab Francisco ab Husen*, Lugd. Bat. 1686, 4°.

Zie Paquot, *Mém.*, T. III. p. 553; Glasius, *Godgel. Nederl.*, o. h. w.; Adama, *Naaml. van Pred. in de Prov. Groningen*, bl. 111.

HUSEN (FRANCISCUS VAN) of Huisen, kwam in 1726 als kandidaat te Dronrijp in dienst en werd in 1733 geremoveerd. Hij schreef:

VIII *Kerkredevoeringen over den* CV *Psalm*, Leeuw. 1731, 4°.

Zie Greydanus, *Naaml. der Pred. in de Cl. van Franeker*, bl. 25; Arrenberg, *Naaml.*, bl. 256.

HUSSEL (HYACINTH VAN) of Husselius, omstreeks 1587 te Brugge geboren, begaf zich in de orde der Dominikanen (1610). Na zijne studie in de godgeleerdheid voleindigd te hebben, werd hij voorzien van een leerstoel door pater Jan de Witte, bisschop van Cuba, in het seminarie te Brugge gesticht. Negentien jaren later werd deze stoel overgebragt naar het Dominikaner klooster, doch ook toen bleef hij hem bekleeden, in weerwil dat hij tevens prior werd, tot zijn overlijden, dat den 17 Dec. 1658 te St. Winoxbergen plaats had.

Hij liet in hands. na:

In universum fere S. Thomae summam.

Tractat. de Monte Pietatis.

Zie Paquot, *Mém.*, T. III. p. 30.

HUSLY (JACOB OTTEN), een verdienstelijk bouwmeester en teekenaar te Amsterdam. Hij vervaardigde fraai architectuur-werk in pleister, teekende akademie standen en boetseerde naar het naakt model op de teekenakademie aldaar. In 1765 werd hij tot een der bestuurderen van die inrigting verkozen en gaf daar geregeld les in de bouwkunde. Meer dan eens trad hij bij prijsuitdeelingen en andere gelegenheden in die akademie als redenaar op. Hij heeft zijn roem gevestigd door het bouwen van de stadhuizen van Groningen, Leeuwarden en Weesp, en van *Felix Meritis* te Amsterdam. Niet hij, maar Leendert Hurly Viervant is bouwmeester van Teyler's Museum en Hofje te Haarlem. Hij verwierf de zilveren medaille en honderd halve gouden rijders voor zijn antwoord op de door de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen in 1782 uitgeschreven vraag: „Nadien de voornaamste stroomen in de Texelsche zeegaten, en wel hoofdzakelijk bij het Marsdiep, hoe lang hoe meer de aldaar liggende dijken en zeeweringen naderen, en dezelve door de toenemende diepten in gevaar brengen, zoo wordt gevraagd: of, en door welke middelen, de gemelde stroomen van den wal afgeweerd. en het naderen der gevaarlijkste diepte voorgekomen, of de zeeweringen tegen de nadeelige uitwerking van dien beveiligd zouden kunnen worden?"

Behalve dit antwoord is van hem in druk:

Lotgevallen van de Academie der Teekenkunst te Amsterdam, 1768.

Redevoering over de Tempelen der Grieken en Romeinen, 21 Febr. 1770 uitgesproken.

Hij beoefende ook nu en dan, schoon niet zeer gelukkig, de dichtkunst. Hij was bevriend met den hoogleeraar P. Camper, en overleed in 1795 op den huize Oosterholt bij Kampen.

Zijne nagelaten kunstverzameling werd in 1798 in het Trippenhuis te Amsterdam verkocht. Zijn portret, een buste en profiel op een piedestal geplaatst, is door R. Vinkeles in 1765 gegraveerd.

Zie van den Eynden en van der Willigen, *Lev. der Schild.* D. III. bl. 332; *Aanh.*, bl. 177; Immerzeel, t. a. p., bl. 68; Kramm, t. a. p., bl 773; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*; Kobus en de Rivecourt, Muller, *Cat. van Portr.*; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. I. bl. 69; *Hist. Beschrijv. van het gebouw Felix Meritis*, Amsterd. 1800; *Cat. J. Koning*, D. II bl. 207.

HUSSEM (B.) heelmeester te Amsterdam, lid van het Zeeuwsch Genootschap, schreef:

Waarnemingen aangaande de veranderingen der couleuren in den Chameleon, met 1 *afb.*, in *Verh. van de Holl. Maats. van Wetens.* 1765, bl. 226 van de *Berichten*.

Aanmerkingen over het kleeven van de liesspleet en van de Fallopiaansche peesband bij de breuksnijding, met 2 *pl.*, in *Hedend. Vaderl. Letteroef.* 1794, D. III. bl. 95.

Aanmerkingen betreffende den dracunculus, in *Werk. van het Zeeuwsch Genoots.* 1771, D. II bl. 443.

Verhandeling over de besmettelijke rotkoorts (febris maligna putrida) *welke thans zo algemeen bespeurd wordt op de uitgaande scheepen dezer landen enz.*, t. a. p. 1778, D. VI bl. 111.

Beschrijving van een verbeterd werktuig tot de herstelling van den ontwrigten schouder. Met afb., t. a. p. 1782, D. IX St. II. bl. 33 en in *Nieuwe Konst- en Letterb.* 1794, I. bl. 163.

Missive aan den redacteur van de Oeconomische Courant in 1800 *en* 1803 *betreffende het drinkwater in Amsterdam; in genoemde courant toen geplaatst, en nu die courant niet meer te bekomen zijnde, met eenige vermeerderde bijvoegsels herdrukt.* Amst. 1830, 8°.

Middel om het water, welk tot dagelijkschen drank van het scheepsvolk aan boord moet strekken, volkomen te zuiveren als het stinkend en bedorven is, op ondervinding steunende en met afb. aangeweezen, Amst. 1799, 8°.; ook in *Nieuwe Scheik. Bibliotheek*, 1799. D. III bl. 16 en in *Nieuwe Vaderl. Bibl. van Wetenschap, Kunst en Smaak*, 1799, D. III St. II bl. 439.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. Chir.*, p. 154; *Bibl. Hag.*, T. V. p 615; Arrenberg, *Naaml. van Ned. Boek.*, bl. 256; C. H. A. à Roy, *Bibl. Med.* T. II. p. 1879, 1880; *Cat. van het Zeeuwsch Genoots.*, bl. 369, 374.

HUSSEM (D.) kunstliefhebber te Amsterdam, leerling van Steven Goblé. Niets dan een door hem in 1809 geetst, en door Kramm beschreven *Landschapje* is van dezen meester bekend. Hij overleed te Amsterdam in 1817 in den ouderdom van 45 jaren.

Zie van Eynden en van der Willigen, D. II. bl. 369; Immerzeel, t. a. p., bl. 68; Kramm, t. a. p., bl. 173.

HUSSON (PETRUS FREDERIK) werd te 's Hage geboren en was van 1727 tot 1752, toen hij stierf, hoogleeraar in den Hamm. Hij kwam in 1730 te Harderwijk in aanmerking om de plaats van Siebens te vervullen.

Zie Wachter, *Geschichtl. Nachr.*, S. 77; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 133, 134.

HUSTENEUR (JEHAN DE) schilderde in 1435—1436 „la situation de la ville de Calais" voor den hertog van Bourgondie.

Zie Kramm, t. a. p., bl. 773.

HUTSCHENRUYTER (Helena), dochter van W. Hutschenruyter, beroemd componist te Rotterdam, werd 29 Januarij 1832 te Rotterdam geboren en overleed aldaar in 1859. Door haar vader in de beginselen der muzijk en van den zang onderwezen, bezocht zij de muzijkschool te Rotterdam. Zij onderscheidde zich op concerten als zangeres en maakte gebruik van den raad en voorlichting van Jenny Lind en mlle. Falconi.

Zie Gregoir, *Les artistes musiciens Neêrlandais*, p. 98.

HUTSINGER (Dr. Enoch) vroeger hoogleeraar te Rostock, bevond zich in 1643 te 's Hage, toen hij voor een jaar tot predikant bij de Luthersche gemeente aldaar werd aangenomen, onder voorwaarde dat hij goede getuigschriften van den hertog van Mecklenburg en de theologische faculteit te Rostock aangaande zijn leer en leven zou vertoonen; maar zijn getuigschrift was »zeer slecht en koud." Daar hij op vele plaatsen twist had verwekt en het ook hier beproefde, werd hem den 17 Mei 1644 de dienst opgezegd, waar tegen hij protesteerde; den 25 andermaal, waaraan hij zich niet stoorde, en den 9 December voor de derde maal en in de algemeene vergadering, toen de rijngraaf en andere aanzienlijken hem zijne gebreken onder het oog bragten. Daarna ontving hij voor notaris en getuigen een schriftelijk afscheid, maar hij scheurde het terstond in stukken en dagvaardde den kerkeraad. Zijne zaak werd onderzocht en het gevolg was het verbod om den predikstoel te betreden, zoodat hij zonder afscheidsrede den 23 Februarij 1645 vertrokken is.

Zie Pauw, *Europ. Lutherdom*, bl. 381; Domela Nieuwenhuis, *Geschied. der Evang. Luth. Gemeente te 's Gravenhage*, bl. 14, 15.

HUTTENUS (Albertus Arnoldus) werd den 12 Mei 1587 te Nijmegen geboren. Zijne godgeleerde opvoeding schijnt hij te Franeker ontvangen te hebben, waar hij zich vooral aan Drusius aansloot om zich op de Oostersche talen toe te leggen. Welligt was hij, om zijne studien te voltooijen, naar de hoogeschool te Sedan vertrokken, toen hij aldaar tot hoogleeraar in de Hebreeuwsche taal werd benoemd. Eerlang keerde hij in 't vaderland weder en werd hij te Neerbosch beroepen en van daar in 1616 naar Buren, door de gravin weduwe van Hohenlo, die het graafschap bestuurde in den naam van Filips Willem van Oranje. Dat beroep was echter aan velen uit de gemeente niet welkom, èn omdat men het regt van de gravin niet ten volle erkende, èn omdat Huttenus toen reeds bekend was, als aanhanger der Remonstranten.

Ofschoon men bij het leven der gravin en haar broeder niets tegen hem vermogt, zoo bleef de ontevredenheid der Contra-Remonstranten bestaan. Toen Maurits in 1618 het graafschap erfde moesten aanstonds de predikanten van de omliggende plaatsen nevens Huttenus de dienst vervullen. Reeds in Januarij 1619 werd hij door de gedeputeerden der synode geschorst tot het einde der Dordsche sijnode, om zich dan op nieuw elders beroepbaar te kunnen stellen, na zich alvorens met zijne classis verzoend, en de Dordsche canones onderteekend te hebben.

Huttenus sloot zich nu geheel bij de Remonstranten aan, en begon met vele anderen op verschillende plaatsen te prediken. Eene predikatie buiten Rotterdam, bij Krooswijk, op den 20 October, bragt hem in groot gevaar. Ofschoon den 27 November gebannen, en na verloop van twee jaren te Buren geëxcommuniceerd, zoo bleef hij toch met Paschier *de Fijne* en anderen in het land. In 1624 droeg men hem Leiden, Warmond en Noordwijk ter bediening op. Op het eind van 1631 werd, nevens Lansbergen en Loeding, ook aan hem de bediening der Rotterdamsche gemeente toevertrouwd. Den 27 Februarij 1632 werd hij dáár voor vast aangesteld, en behalve de afwezigheid van eenige maanden om de Nijmeegsche gemeente te bedienen, zoo bleef hij tot 1639, toen Noordwijk hem riep. Slechts tot 1643 bleef hij daar werkzaam, aangezien men hem Curcellaeus ter zijde stelde tot institutie der studenten. Doch in 1649 vertrok hij weder naar Nijmegen. Thans bleef hij er tot zijn dood. In 1659 kreeg hij zijn emeritaat, na reeds een jaar te voren door proponenten in zijn dienst te zijn geholpen. Hij ontsliep den 25 October 1663 in 76jarigen ouderdom.

Zijn portret is naar G. Flinck door Bary gegraveerd.

Behalve dat hij den schrijver was der *Sieckentroost*, die achter Uytenbogaerts *Onderwysinghe in de Christelyke religie* werd opgenomen, zoo hebben wij nog van hem de navolgende geschriften:

De gemeene vraghen van de genaemde-Catholycken den geloove rakende, voor-ghestelt door Laurentius Beyerlino. Mitsgaders de rechtsinnige Catholycke antwoorden op deselve vraghen ghegheven. t'Amstelr. 1632, 4o.

Antwoorden op vier vragen van een paapsch priester aen een Remonstrantsch predikant, gestelt tot ontdeckinge van de voornaamste sophisteryen, waermede de Papisten omgaan om de eenvoudige te verstricken, en tot hare secte te trecken. Tot Rotterdam, 1640, 4o.

De volkomenheit en klaarheit van 't woordt Gods, vervat in de H. schriftuur in alle saken ter saligheit noodig, verdedigt tegen de tegenwerpingen der papisten, begrepen in 10 *vragen*, 's Hage 1641, 8o.

Bom-ijs van 't sacrament des autaers. Dat is: vertooninghe van de nietige redenen ende ydele uytvluchten, die Christianus Philalethes heeft weten te halen uyt de paepsche leeraers voor de leere van de Transsubstantiatie, t' Amst. 1642, 4o.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.*, D. II. bl 444—447, 703, 706, D. III bl. 333—336, 739, 798, 881, 917; Cattenburgh, *Bibl. Rem.*, p. 96—99; Tideman, *de Rem. Broed.*, bl. 17, 43, 47, 51, 92, 228, 278, 283, Dez., *Histor. Overzigt van de catech. liter. der Rem.*, bl. 20—23; van der Hoeven, *Tweede Eeuwfeest van het Seminarie der Rem.*, bl. 100; *Chron. van het Hist. Genoots.*, D. IV. bl. 255; Kist en Royaards, *Archief* (1ste Série), D. V. bl. 118, D. VII. bl. 56, 103, 143, D. X. bl. 230, (2de Série) D. IV. bl. 15; *Troost der Geloovigen in 't afsterven hunner vrienden, begrepen in verscheide brieven van geleerde mannen (Grotius, Barlaeus, Borrius, Episcopius, Geesteranus, Hultenus, Nullius, Poppius enz.)*, Amst. 1695, 8o.; Muller, *Cat. van Portr.*

HUTTIN (Martijn) officier of griffier des konings in de stad Doornik, bekleedde onder Alva het ambt van inquisiteur. Hij bekende vrijwillig „dat hij gedurende zijn gezag en ambt onder den hertog van Alva vele valsche getuigen had opgemaakt, die vele rijke lieden, zoowel Katholyken als anderen, beschuldigden van ketterij, of dat zij wapenen gedragen hadden of in predikatien van de Hervormden geweest waren, daarover velen zeer onnozel waren gestraft geworden, en als er katholyk stierven, ondergingen sommigen den dood daarop, dat ze onschuldig waren." Zulks had Hutton alleen gedaan om hunne goederen te hebben. Hij begeerde bij zijn dood „dat de erfgenamen weder mogten gerestitueerd worden zoodanige goederen, erven en heerlijkheden." De prins van Espinoi deed in 1577 te Doornik „goede executie over hem bij geregte."

Zie van Meteren, *Ned. Hist.*, D. III. bl. 85.

HUUR (J.) dichter uit het midden der 18de eeuw. Zijn *Geestelijke Vergenoeging* en *Nieuw Bundeltje uitgekipte geestelijke gezangen*, Leeuw. 1742, bl. 245 geeft geen groot denkbeeld van zijn talent.

Zie Heringa, *Naaml. van Dichters*, bl. 54.

HUVELLER (Ludovicus Josephus) een Vlaam van geboorte, kanunnik bij de Martinus kerk te Iperen, ondernam een pelgrimstogt naar Rome en gaf in het Vlaamsch eene beschrijving der heilige plaatsen die hij bezocht in een kort begrip van het leven der heiligen in het licht.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 636; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 604.

HUVEN (Jan Metter) een rondreizend menistrel uit de XIIIde eeuw.

Zie Willems, *Belg. Mus.*, D. I. bl. 359.

HUWE (Johannes) praktiseerde in het begin der 18de eeuw als med. doctor te Haarlem. Hij gaf in 1726 te Haarlem in het licht *Onderwijs der vrouwen in het kinde-*

renbaren, waarvan in 1788, volgens Abcoude, de tweede, volgens Arrenberg de vierde druk verscheen. Hij was de eerste die het vrouwelijk bekken heeft gemeten.

Volgens A. H. Israels had hij twee zonen, van welken de oudste den 9 Julij 1720, de tweede den 1 Mei 1721 te Leyden promoveerde.

Waarschijnlijk is hij ook de schrijver van:

Nederduytse Redekunst: het 1ste Boeck, 1ste Deel, handelende van de — Wesens, gemeenelyck eerste kennissen, Voorstellen van de eerste kennis genaemt, begrepen in de Leeringen der segswoorden; 2de Deel. Van de Wesens der Reden, ofte Voorstellen van de tweede kennis; 3de Deel, van de Uytspraken. IIde *Boeck*, *1ste Deel. Van de twee eerste Redekonstige Wercktuygen, Uytbeelding en onderscheiding; 2de Deel, van de volmaekte sluytredenen, derselver Wetten en Herleyding; 3de Deel, van de onvolmaekte sluytredenen, derselver Gedaantens en Wetten; 4de Deel, van de Redekaveling, Betoging, Bedriegelijke Handeling en Beleyt.* Haarlem 1710, 2 d. 4o.

Zie Abcoude, *Naaml.*, bl. 256; Arrenberg, *Naaml.*; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. II. bl. 450; *Navorscher*, D. VII. bl. 263, 378.

HUYBERT (Jan, Jacob en Herman de) Huibert, Hubert, gesproten uit een zeer beroemd Zeeuwsch geslacht. Zij zetten zich in de XVde eeuw in Zierikzee neder en bekleedden er de aanzienlijkste waardigheden. De drie bovengemelde broeders waren zonen van Cornelis Cornelisz. de Huybert en Johanna Witte van Haemstede, een nazaat van Witte van Haemstede, bastaard van graaf Floris V.

Toen de aartshertog Philips, met zijne gemalin koningin Johanna, in 1506, over zee naar Spanje vertrokken, gaven zij het beleid over de gansche vloot, bestaande uit 50 schepen, meest alle door de gebroeders gebouwd, aan hen over. Den 10 Februarij begaven zich de vorstelijke personen in de haven van Vlissingen scheep op de *Juliaan*, een schip, waarop de gezamentlijke broeders, volgens anderen Jacob, het onmiddelijk bevel voerden. Op de hoogte van Engeland werd de vloot van een zwaren storm beloopen, verscheidene schepen vergingen in 't gezigt van Philips. Deze verbood het binnenloopen in eenige haven van dat rijk, uithoofde van eenig misverstand tusschen den koning van Engeland en hem gerezen. Eindelijk bezweek hij voor de herhaalde beden der gebroeders en liep te Wymouth binnen. In 't nijpen van het gevaar zou Philips hen dikwerf toegeroepen hebben *waeckt Huybert*, en na het gelukkig ontkomen sloeg hij de broeders tot ridders en gaf hun deze twee woorden tot devies onder hun wapen, tot loon voor hunne betoonde kloekmoedigheid en zeemanschap. Den 12 Mei 1513 gaven keizer Maximiliaan en aartshertog Karel voor hun en hunne nakomelingen het toen zeldzame regt om zich zelven en drie hunner dienaren met den degen te mogen omgorden.

Niet minder groot was de eer die de aartshertogin Margaretha Jan en Herman bewees door hen in gezantschap naar Hendrik VIII, koning van Engeland te zenden.

Van de kinderen van Jan de Huybert bekleedde Cornelius in 1544 en 1549 de burgemeesterlijke waardigheid te Zierikzee en zijn kleinzoon Paulus in 1592 en 1596. Uit dezen stam zijn Ewoud Pauwelsen, gecommitteerde raad ter admiraliteit in Zeeland, raad en schepen van Zierikzee; Cornelis Pauwelsen, secretaris van Zierikzee, raad ter admiraliteit te Hoorn; Ewoud Cornelissen, raad en schepen van Zierikzee, en in 1644 landsregter; Adriaan Ewoudsen, kapitein bij de infanterie in staten dienst, gesproten.

Jacob Huybert liet één zoon na Lieven (zie het volgend artikel).

Herman de Huybert was in 1506, 1510, 1516, burgemeester van Zierikzee, gehuwd met Mayken Lambrechtsen. Zijn zoon Joannes was in 1545, 1551, 1558, 1595, 1600, 1603, 1606 en 1609 burgemeester van Zierikzee. Diens zoon Adriaan legde in Junij 1596 den eersten steen van het weeshuis aldaar. Zijn broeder Herman volgt.

Zie Reigersberg, *Chronick van Zeelandt*, D. I. bl. 322, 369 volgg.; Smallegange, *Cronyck van Zeeland*, bl. 682, 691; *Functien en employen van Pieter de Huybert, Heer van Burght etc., Raadpensionaris van Zeelandt*; Bayle, *Dict.*, T. III. p. 821; A. Matthaeus, *Vet Aevi Anal*, T. II. p. 249; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. V. bl. 332; Hoogstraten, Kok; J. H. de Stoppelaar, *de Zelandiae gente de Huybert et de partibus quas in publicis Belgii foederati rebus curandis egit Petrus de Huybert*, p. 2 seqq.

HUYBERT (Lieven de) zoon van Jacob de Huybert, burgemeester van Zierikzee en opper-dijkgraaf van den Lande van Schouwen. Toen keizer Karel V den 15 Julij 1540 Zierikzee bezocht, nam hij zijn intrek in het huis van Lieven, *de Mossel* genaamd, door de drie broeders gebouwd en staande aan de oude Haven, niet ver van de Kleine of Gasthuiskerk. Den volgenden dag vergezelde hij den keizer naar Haemstede, waar deze bij het dorp Burght het bekrammen van dijken zag. Toen Philippus II in April 1558 Zeeland bezocht, was de Spaansche geschiedschrijver Juan Christoval Calvete de Estrella in zijn gevolg, die in zijn werk getiteld: *El felicissimo viaie d'el muy alto y muy poderoso Principe Don Phelippe, hyo d'el Emperador Carlos Quinto Maximo, desde Espanna à sus tierras de la Baxa Alemanna, con la descripcion de todos los Estados de Brabante y Flandros*, Antw. 1552, fol., nopens de familie Huybert (fol. 263 vso.) schreef: „Y no poco nonbrados eran los Huybertis de Cirixea por su nobleza, valor y riqueza."

Lieven bekleedde in 1533, 1536, 1543, 1546 en 1549 de burgemeesterlijke waardigheid te Zierikzee, en liet bij Catharina van Zuydtlandt drie dochters na.

Zie Hoogstraten, Kok, Stoppelaar, l. c., p. 7, 8.

HUYBERT (Mr. Hermanus de) zoon van Claes, broeder van Adrianus de Huybert, studeerde te Leyden, onder B. Vulcanius, Merula, Scaliger, Baudius, werd later pensionaris van zijn geboortestad en curator der Latijnsche school. Hij beoefende de Latijnsche poëzy. Men heeft van hem o. a. gedichten:

In obitum Petri Strateni, urbis Goesae a secretis et legationibus.

Epicum carmen ad urbem Goesam super elegantissima poesi Petri Strateni.

Carmen nuptiale in nuptias J. Bommei et Johannae a Drywegen.

In symbolum Adriani Hofferi: Anser strepit inter olores.

Super Emblematibus ejusdem.

In M. Zuerii Boxhornii commentarios rerum Zelandicarum.

Zie Reigersberg, t. a. p., D. I. bl. 349; P. de la Rue, *Gelett. Zeeland*, bl. 310; de Stoppelaar, l. c., p. 10, 11.

HUYBERT (Mr. Antonius de) zoon van Jan Antonissen de Huybert, secretaris van Zierikzee, baljuw van Brouwershaven, daarna gedeputeerde van het Noorderkwartier en van Maria Vierling, werd 5 September 1607 te Leyden als student ingeschreven, studeerde in de regten doch beoefende tevens de oude talen en godgeleerdheid. Vooral legde hij zich toe op het Hebreeuwsch, waarin hij zulke vorderingen maakte, dat hij de Psalmen Davids er uit in het Nederduitsch kon overzetten. Na den rang van doctor in de regten bekomen te hebben, verliet hij de akademie, en vestigde hij zich in zijne geboorteplaats, waar hij spoedig in de regering kwam, schepen en vroedschap werd.

Omstreeks 1620 schijnt hij naar Amsterdam vertrokken te zijn, waar hij in den kring van Visscher, Reael, Vondel en Hooft verkeerde. Van daar vestigde hij zich te Leyden, waar hij zelf het toezigt had over de uitgave van zijne overzetting der Psalmen. Deze verschenen in 1624 bij P. Muller te Leyden in 12o. met den titel,

De Psalmen des Propheten Davids, in 't Hebreeuz genaamd het hof-bouck: by den propheet verdeeld in vijf bouken. Nu naar de oorspronkelicken Text van woorde te woorde vertaald, ende in Nederduytsen ryme op de gewoonlicke wijsen, gelijk men die in de Gereformeerde Kerken singt door enz. Hier sijn bijgevoegd de gewoonlicke Lofzangen, mitsgaders de CLI *Psalm, die gevonden wordt in de Griekshe bijbels.*

Deze Psalmberijming aan de „Gecommitteerde Raaden

van Zeeland, de regering van Zierikzee, en aan mr. Eeuwoud Teelink, algemeen ontvanger der graaflijkheid van Zeeland opgedragen, wordt door Andriessen, van Iperen, Vondel, Voetius, Verwer, Moonen, Ampsing, ten Kate, Siegenbeek, van Kampen, Witsen Geysbeek en anderen, zoo wegens de getrouwheid der overzetting als de poëzy en taal, zeer geroemd en zelfs boven die van Marnix van St. Aldegonde gesteld. Vooral werd door taalkundigen, zelfs van lateren tijd, geprezen zijn *Opdragt* (der Psalmen) *aan alle liefhebbers der Nederduitsche tale*, waaruit blijkt welk een grondig beoefenaar van zijne moedertaal Huybert was. De schrijver van *Idea Ling. Belg.* (A. Verwer) meldt nopens hem in het *Naschrift* van zekeren brief aan D. van Hoogstraten „dat hij in zijnen leeftijd een kennelijken gemeenen landsstijl schreef, en rondom volmaakt in letterkunst was." Moonen en Hoogstraten stellen hem op de „lijst der eerste en treffelijke opbouwers der Nederlandsche tale." Ook ten Kate, Huydecoper, Verwer, later Siegenbeek geven hem een hoogen rang onder de Nederlandsche taalkundigen. Vondel droeg hem 6 Oogstmaand 1625 zijn *Amsterdamsche Hecuba* op, en sprak hem bij die gelegenheid dus aan: „dat wy Uwe E die in 't byzonder heiligen en opdragen geschied tot danckbaerheid van de Psalmen, die Uwe E ons toegezonden hebt, en waarmede wij niet weinig vermaekt waeren, als met greetige ooren den goddelijcke galm van Davids harpe vingen, en hem met geene mindere zoetigheid in zuiver Neerduytsch hoorden geluit slaen, als voormaels in 't Hebreeus de Hebreen in Judea deden. Of wy hier alle eigenschappen onzer moederlijke tale wel hebben waergenomen, daervan zal Uwe E kennen oordeelen, als die hier 't huis hoort, en als een treffelyck lidtmaet onzer letterkunstige vergadering niet weinigh vereerde." Tot deze letterkundige vergadering behoorden Hooft, Reael en andere dichters en beminnaren der taalkunde. Er werd in dezelve „gehandeld van de eigenschappen der moederlijke taale, zoo ten opzigte der taalschikkinge, saamenvoeginge der woorden en naamen, als onderscheid der geslagten, buiginge der gevallen en spellinge van yder woord." Verwer en ten Kate meenen dat hij ook deel heeft gehad aan de Staten overzetting van den Bijbel; dat hij zich vooral met de correctie van den Nederduitschen tekst heeft onledig gehouden en dat zulks wel de reden van zijn vertrek naar Leyden zoude geweest zijn."

Waarschijnlijk heeft de Huybert meer andere gedichten dan zijne Psalmen in het licht gegeven, doch zij zijn niet tot ons gekomen. Alleen vinden wij een kort doch zinrijk bijschrift op den dood van den burgemeester Cornelis Pieterszoon Hooft, vader van den beroemden drossaard (van wien een brief aan de Huybert van 1 April 1626 voorkomt in P. C. Hooft's *Brieven* (uitgave van Vloten) D. I bl. 147) in den *Hollandschen Parnas*, bl. 100. Niet alleen muntte hij als dichter en taalkundige onder zijne tijdgenooten maar ook als regtsgeleerde uit, zoodat hij in 1630, na het overlijden van Cornelis Swanenburch, als hoogleeraar in de regten te Leyden in aanmerking kwam. Eerst in 1635 werd die post door Arnold Vinnius vervuld. Dat hij ook Latijnsche verzen maakte blijkt uit eenige voor de *Theses* zijner vrienden geplaatste, als voor de *Theses Logicae* van M. F. Houst van Antwerpen, L. B. 1601.

Hij huwde in 1609 te Leyden met Charlotte Troget, en liet een zoon na, Andries, in 1617 geboren, den 14 Mei 1932 als student te Leyden ingeschreven, en een dochter Charlotte (die volgt). Het jaar van zijn dood is onbekend, doch hij leefde nog in het jaar 1636 te Leyden. Of zijn portret bestaat is onzeker. P. de la Rue vervaardigde ter zijner eere een bijschrift.

Hij had twee broeders; 1. Andries de Huybert, drossaard en dijkgraaf van Steenbergen en Cruisland, gehuwd met Johanna Teeling, Jacobus dochter. 2. Jeronimus, kapitein bij de infanterie, gehuwd met Elisabeth Hoemakers.

Zie P. de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 181—183; Pars, *Naamrol*, bl. 236; Ypey, *Geschied. der Ned. tale*, bl. ; Siegenbeek, *Bekn. Geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 129, 130, 225; van Kampen, *Bekn. Geschied. der Ned. Lett. enz.*, D. I. 205, 218; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. A. III. bl. 257; G. Voetii *Exercit. et Bibl. Studios. Theol.*, p. 529; Andriessen, *Aanmerk. over Dathenus*, bl. 180, 181; J. van Iperen, *Kerkel. Hist. van het Psalmgezang*, D. I. bl. 164; Hinlopen, *Hist. van de Ned. overzetting des Bijbels*, bl. 2, 3; Verwer, *Idea Gramm. Ling. Belg.*, p. 10; Dez., Brief achter den IV druk van Hoogstraten's *Naaml.*, bl. 470; Dez., *Brief aan D. van Hoogstraten* in *Boekzaal* 1708, *Mei en Junij*, bl. 533; Hoogstraten, *Gr. Alg. Hist. Woordenb.*, D. IV. bl. 313, 314; Dez., *Leven van J. van Broekhuizen*, bl. 2; Dez., *Aanspraak vóór de Geslachtsl. der Zelfst. Naamw*; A. Moonen, *Aanspraak vóór zijne Nederd. Spraakk.*; L. ten Kate, *Aanl. tot de kennis der Ned. Sprake*, D. I. bl 292; Huydecoper, *Proeve van Taal- en Dichtk.*, D. I. bl. 311, D II. bl. 204; *Lev. van Vondel*, bl. 19; *Opdr. der Hecuba*; de Stoppelaar, l. c, p. 15, seqq.; Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Muller, *Cat. van Godgel werk.*, bl. 13.

HUYBERT (Charlotte de) dochter van den vorige, was nog een jonge jufvrouw toen Johan van Beverwyck haar onder zijne uitnemende vrouwen een plaats gaf. Zij muntte toen reeds als dichteres uit, blijkens haar lofdicht op het werk van den genoemden van Beverwyck, getiteld: *Uytnemendheid des vrouwelicken geslachts*. In dit gedicht geeft zij rondborstig te kennen, dat aan de vrouwen te weinig gezag wordt toegekend en verleend, en beroept zij zich, om haar gevoelen te staven op Elisabeth, koningin van Engeland. Hare verzen zijn krachtig, haar taal zuiver.

Zie Beverwyck, t. a. p., bl 190; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.

HUYBERT (Adrianus de) zoon van Anthony Anthonissen de Huybert, rentmeester van Zeeland en van Genoveva van der Lisse, dochter van Adriaan Lievensen Imans van der Lisse, burgemeester van Zierikzee en Maria Jan Jacobzen Boeye, bekleedde verschillende aanzienlijke betrekkingen in zijn geboortestad; o. a. was hij overdeken van het schippersgilde, weesmeester, lid van het collegie van leenmannen bewester Schelde, rentmeester van de gemeenelands middelen, raad en burgemeester (1615, 1618, 1624, 1628, 1631, 1644, 1647) te Zierikzee. Hij heeft zich zeer verdienstelijk gemaakt omtrent zijn geboortestad en huwde 1. Antoinetta Teeling, dochter van Joost Teeling en Agatha de Jonge van Oosterland; 2. Martha van Steengracht, en verwekte twee dochters, Jannetje en Levina, en een zoon, mr. Jacobus de Huybert, die volgt.

Zie Boxhorn op Reigersberg, *Chron. van Zeel.*, bl. 343, 344, 349, 350, 352; Stoppelaar; l. c., p. 18, 19.

HUYBERT (Mr. Justus de) zoon van den vorige, werd in 1610 te Zierikzee geboren, en den 17 September 1630 student in de regten te Leyden. In zijn geboortestad teruggekeerd bekleedde hij aldaar de betrekking van secretaris en pensionaris.

Reeds in 1652 stelden de staten van Zeeland hem voor tot gezant naar Zweden en Noorwegen en in 1660 werd hij met de Merode, Godard Adriaan van Rede, heer van Amerongen, Humalda, Joan van Gendt en van Beuningen naar Frankrijk gezonden ter vernieuwing van oude verbindtenissen en ter beraming van schikkingen op den koophandel. Zij sloten in 1662 hiertoe het verbeterde tractaat. P. de la Rue, die de brieven van de Huybert ten tijde van zijn gezantschap geschreven, gezien heeft, getuigt van derzelver belangrijkheid.

Zij leeren hem kennen als „een deftig patriot, liefhebber der deugden, hater van geblankette geveinsdheid en trouwhartig voorstander van de grondwetten en belangen van dezen staat." Na den dood van den pensionaris Adrianus Veth, besloten de staten van Zeeland de instructie der pensionarissen te reviseren, welk moeijelijk werk zij aan de Huybert opdroegen, die het binnen een week voltooide, waarna hij den 16 December 1664 tot secretaris der staten en van gecommitteerde raden werd benoemd, welk ambt hij met grooten lof waarnam tot zijn dood, 4 September 1682. Zijne brieven zijn nog aanwezig.

Hij huwde 1. Anna Engelbrecht; 2. Levina

Munniks; 3. Geertruida Vorstius, en verwekte twee dochters, Genoveva en Anthonia, en een zoon, mr. Adriaan de Huybert, die ongetrouwd te Middelburg is overleden.

Zie de Stoppelaar, l. c., p. 19—22, 72 en 76; de la Rue, t. a. p., bl. 50 volgg.; L. v. Aitsema, *Zaken van Staat en Oorlog*, D. IX. bl. 1065, 1678, 1079, 1080, 1081, D X. bl. 4, 5, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 29, 32, 34, 300, 304, 324, 332; A. Wicquefort, *l'Ambassadeur et ses fonctions*, P. I. p. 380, P. II. p. 211; Smallegange, *Chr. van Zeel.*, D. I. bl. 427; *Notul. der Stat. van Zeel* 1662, p. 216, 217; *Mémoires du Comte d'Estrades*, T. I. p. 274 sqq., 303; *Holl. Mercurius* 1660, p. 57, 149 volgg.; *Brieven van J. de Witt*, D. I. bl 455; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XIII. bl. 45; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Luiscius, Chaufepié, Hoogstraten, Kok, Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. van Portr.*

HUYBERT (Mr. Anthonis de) heer van Kruiningen, zoon van den vorige, werd omstreeks 1640 geboren, den 10 Februarij 1660 als student in de regten aan de Leydsche hoogeschool ingeschreven, en den 5 Julij 1666 doctor in de beide regten, na het verdedigen eener dissertatie *de iure protimeseos.*

Daarop werd hij baljuw van Veere en raadsheer in den hoogen raad.

Hij huwde 1. Anna Maria Velters, dochter van Alexander en Anna van Essen; 2. Cornelia van der Nisse, vrouw van Kruiningen, dochter van Gerard en Maria Perponcher; 3. Helena Velters, dochter van Abraham en Helena de Haze, en liet na Anna Maria de Huybert, gehuwd met mr. Cornelis Schaap; Willemina Albertina de Huybert, stierf ongehuwd; Anna Elisabeth de Huybert, gehuwd met Karel Philip van Dorp, heer van Maasdam, nalatende een zoon, Pieter Anthony de Huybert (volgt).

Hij overleed in 1702 en gaf in het licht:

Deductie ofte Belang, overgegeven aan de Heeren Staten van Zeeland, tot voldoeninge van haer Ed. Mog. iterative Resolutien door Anthony de Hubert, Heer van Cruyningen etc. etc., op seeckere Remonstrantien van de Gedeputeerde der Classis van Zuydtbeveland nopende het recht de respective Ambachts-heeren van Zeeland, en vervolgens hem mede als Heer van Cruyningen, competeerende in het aanstellen en vernieuwen der Kerckenraden binnen hare Heerlijckheden, Middelb. 1679, 4°.

Zie de la Rue, *Geleit. Zeel.*, bl. 41; *Staatk. Zeel*, bl. 57; de Stoppelaar, l. c. p. 72, 77, 78; Hoogstraten, Kok.

HUYBERT (Johan de) broeder van den vorige, heer van Noordgouwe en Eversweerd, luitenant generaal der kavallerie, huwde 1. Leontina Stavenisse, dochter van Jan en Anna van der Meer van Berendrecht; 2. Catharina Cornelia de Huybert en 3. Adriana de Witte van Elkerzee, en liet na bij de eerste Isabella Cornelia de Huybert, vrouwe van Noordgouwe en Eversweerd, ongehuwd in 1727 gestorven; Pieter de Huybert, kornet in staten dienst, ongehuwd gestorven; Adriana Elisabeth de Huybert, vrouwe van Eversweerd, gehuwd met mr. Steengracht, zoon van Adrianus en Maria Theodora Meerman, overleden 16 Maart 1728, eene dochter nalatende.

Zie de la Rue, *Staatk. Zeel.*, bl. 57; de Stoppelaar, l. c., p. 73.

HUYBERT (Mr. David de) heer van Burght en Kraaijenstein, burgemeester van Middelburg, bewindhebber der O. I. Comp., raadsheer in den raad en ten hove van Vlaanderen.

Hij huwde Maria Christina Thibaut van Aagtekerke, dochter van Jan en Maria Christina Bartholith van den Heuvel, en verwekte een zoon, mr. Petrus de Huybert, heer van Burght en Kraaijenstein.

Deze studeerde te Leyden, werd doctor in de beide regten, na het verdedigen eener *Distert. inaug. de fidei commissariis hereditatibus ad sct. Trebellianum* (25 Augustus 1706) en huwde met Barbara Theodora van der Willigen en Catharina van Hoogeveen, die hem twee dochters schonk, Catharina Henriette de Huybert, vrouwe van Burght en Kraaijenstein, gehuwd 25 Augustus 1729 met mr. Nicolaas van Hoorn, zoon van Jacob en Anna van Sonsbeeck, en Jacoba de Huybert, gehuwd 1. met mr. Cornelis Boddaert, zoon van Cornelis en Maria Kien; 2. met mr. Jan Hendrik Boschaert, en 3. met Nicolaas Bosch van Deneken.

HUYBERT (Petrus Anthonius de) zoon van mr. Anthony de Huybert, 25 Januarij 1693 te 's Hage geboren, heer van Kruiningen en Rilland, drossaard en kastelein van Muiden, baljuw en dijkgraaf van Gooiland, hoofdofficier van Weesp, Weesperkarspel en Hoog Bijlmer, dijkgraaf beoosten Muiden, hoogheemraad van den Zeeberg en Diemer dijk enz. Dus worden zijne titels opgegeven in de opdragt van het blijspel *de Hovenier door liefde* van Emanuel van der Hoeven.

Hij zelf beoefende de fraaije letteren en dichtkunst en was zeer bevriend met Willem van Haren en met mr. Joan Jacob Mauricius, in wiens *Dichtlievende Uitspanningen*, Amst. 1753 2 d. 8°., verschillende gedichten van en aan hem voorkomen. Ook vervaardigde hij de volgende stukken voor het tooneel onder der spreuk: *Per Gradus ad Scientiam*:

Athenais, treurspel, Amst. 1711.
't Boerebedrog, kluchtsp., 's Gravenh. z. j.
De dubbele Schaking, blijsp., ald. z. j.
De vermiste Molenaar, kluchtsp., Amst. 1713, m. pl.
De gewaande Astrologist, kluchtsp., 2e dr. overgez. en verb., 's Gravenh. 1715, m. pl.
Zaïde, treursp., Amst 1718.
De dwaze Strijkster, kluchtig blijsp., 1718, m. pl. 1746.
Per Gradus ad Scientiam (P. A. de Huybert) *Brief tegen de langwijligheid in het preeken*, 's Gravenh. 1714.

Hij huwde 1. Judith Mina Thierry, dochter van Jan en Judith Adriana de Vicq; 2. Anna Rietveld, (volgens van Leeuwen, Maria Agatha van Frommersdorf) bij welke hij verwekte Helena Adriana de Huybert, gehuwd met Frederik van Reede, kamerheer van koning George, die twee kinderen naliet; Marianna Anthonia de Huybert, jong gestorven; mr. Anthony Jan de Huybert, heer van Kruijningen, secretaris te Amsterdam, ongehuwd gestorven in 1739; Constantia de Huybert, gehuwd met Robert Trevor, burggraaf van Hambden, pair van Groot-Brittanje, die twee kinderen naliet; Pieter Anthony de Huybert, kolonel in keizerlijke dienst, leefde nog ongehuwd in 1779; Margaretha Cecilia de Huybert, gehuwd met de Tavel. Pieter Anthonius overleed in 1763.

Zie de la Rue, t. a. p; de Stoppelaar, l. c., bl. 74; 76 77, 78; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb*, o. h w.; *Het Vad. Woordenb.*, D XXI. bl. 128, *Bijvoegsels*, D. III. bl 77; Mauricius, t. a. p., passim; *Cat. der Maats van Ned. Letterk.* D. I. bl. 118, D. II bl. 533; J. van Leeuwen, *Iets over P. de Huybert, boezemvriend van W. van Haren*, in *Fries. Volksalm.* 1840, bl. 44.

HUYBERTS (C.) kunstgraveur en teekenaar, vestigde zich in Engeland. Hij was daar in 1696 en sneed *de Triumph van Julius Caesar*, in negen prenten naar Mantegna, en graveerde en etste de platen voor de werken van Lairesse en anderen. Hij teekende en graveerde ook in fol. *de gefolterde lijken van de gebroeders Jan en Cornelis de Witt*, voor het werk *Leven en dood der Doorluchtige Heeren Gebroeders C. en J. de Witt*, 2de dr. Amst. 1710 in 4°. (de eerste druk is van 1705). Ook teekende en graveerde hij de platen voor het werk van Ruysch getiteld: *Thesaurus Animalium primus*, Amst. 1710, fol.

Zie Immerzeel, t. a. p., bl. 68; Kramm, t. a. p., bl. 773.

HUYBERTUS of Hubertus, een monnik van de orde der Predikheeren. Hij schreef:

Epistelen. Van die drie geloften, daer dat Gheestel. leven

op staet en V. *andaechten.* — *Leeringhe van d. Murmuracie.* — Jordanus, *v. d. 7 poorten daer volm. Victorie vercregen wordt* enz., en vele andere geestel. Tractaten, 4o. hands. uit de laatste helft der 15de eeuw, omstreeks 400 bladzijden groot.

Van dezen Jordanus zijn ook *Sermoenen*, hands. 300 bladz. 4o., op papier van omstreeks 1450, gekomen uit het Regularissen klooster te Rijswijk in Nazareth, bij 's Gravenhage.

Zie *Cat. mr. J. H. van Swinden* (1866), bl. 12.

HUYBRECHTSZOON (Mr. Jan), schout te Amsterdam sedert 1518, gebruikte veel oogluiking omtrent de Hervormden. Verdacht van Lutherschgezindheid, werd hij in den aanvang van 1534 van zijn ambt verlaten. In 1538 en 1539 werd hij met een kerkelijk geding, uit naam van Ruurd Toppers, opper-inquisiteur, door den onder-inquisiteur Floris Egbertszoon, pastoor der oude kerk, lastig gevallen. Hierbij bleef het niet. De procureur generaal verwierf een mandement ten Hove, waarbij Huybrechtsz., die ondertusschen den storm ziende aankomen, ten lande uitgeweken was, voor 't hof gedagvaard werd. Doch daar zulks, volgens de privilegien der stad, met *f* 100 af te koopen was, vervoegden de nabestaanden van den gedagvaarde zich bij burgemeesteren, met verzoek om hun bijstand tot handhaving van dit privilegie. Burgemeesteren toonden er zich gereed toe en verschenen nevens hen voor 't hof in de lente des volgenden jaars, doch burgemeesteren en de vrienden van Huybrechtsz. ondernamen niet hem tegen de beschuldiging te verdedigen. Zij beweerden alleenlijk, dat de verbeurdverklaring der goederen met *f* 100, volgens de privilegien der stad, kon worden afgekocht. Het hof verstond dit eveneens. De gedaagde en voortvlugtige schout werd, bij sententie van 19 Maart 1539 (1540), ten eeuwigen dage gebannen uit Holland, Zeeland, Friesland en Utrecht; doch van zijne goederen niet meer dan 100 Karolus guldens verbeurd verklaard. Wagenaar deelt de sententie mede. Huybrechtsz. overleed in 1541 te Harderwijk.

Zie Commelin, *Beschrijv. van Amst.*, bl. 940; F. von Zesen, *Beschreib. der Stadt Amsterdam*, bl. 107; Wagenaar, *Amsterd.*, D. III. bl. 6, 24, 64.

HUYBRECHTS (Pieter) een Vlaamsch graveur van zeer middelmatige verdiensten, uit het midden der 17de eeuw. In het *Theatrum Pontificum*, *Imperatorum*, Antw. 1652, 4o., zijn de portretten van Ludovicus Borbonius, Princeps Condaeus en don Luys de Benavides Carillo y Toledo door hem gegraveerd.

Zie Kramm, t. a. p., bl. 774.

HUYDECOPER (Jan Jacobszoon) Huydekoper, Huidekoper, begaf zich ten tijde der vervolging buiten 's lands en werd in 1578 schepen van Amsterdam. Hij werd in 1605 met anderen naar Haarlem gezonden, welke stad door haren bijzonderen timmerman den Overtoom deed herstellen, en bragten te weeg, dat dit werk gestaakt werd. Hij leefde nog in 1616.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.*, D. II. bl. 430; Baudartius, *Mem.*, B. VIII. fol. 12; Wagenaar, *Amst.*, D. III. bl. 478, 479, D. IV. bl. 167, 270.

HUYDECOPER (Mr. Johan) Huydekoper, Huidekoper, ridder van St. Michiel, heer van Thamen en Blokland en, bij koop van de staten van Utrecht, heer van Maarseveen en Neerdijk, was zoon van Jan Jacobsz. Bal van Wieringen, gezegd Huydecoper, en van Elisabeth van Gemen. Hij werd in 1644 schepen, en toen in 1650 de stad door Willem II bedreigd werd, de raad en hulp van Cornelis Bikker van Zwieten ter wering van het gevaar. Zijne wakkerheid vuurde de burgers van alle gezindheden aan en maakte spoedig eene verrassing onmogelijk. Bij deze gelegenheid werd hij, benevens Simon van der Does, aan graaf Willem Frederik gezonden om dezen te overtuigen van den ernst, waarmede de stadsregering dien aanslag opnam en tevens van het gevaar van zijn leven. Huydecoper voerde het woord, sprak met vrijmoedigheid en wijsheid, zoodat een groot deel van den roem door het afleiden van dit gevaar, door de regering van Amsterdam verworven, aan hem toekomt.

In 1651 werd hij weesmeester, den 9 September van dat jaar burgemeester en als zoodanig had hij eene zending naar Ierland; voorts was hij bewindhebber der O. I. Compagnie, werd hij naar het hof van den keurvorst van Brandenburg gezonden om getuige te zijn van den doop van den erfprins, naar Zeeland om de staten van hunne zucht ter verheffing van den prins van Oranje terug te brengen. Hij werd door Christina van Zweden tot ridder geslagen, met alle zijne nakomelingen tot den adelstand verheven, en zijn wapen vermeerderd met een witten adelaar op een blaauw veld.

In 1660 behoorde hij tot de plegtige bezending uit de Amsterdamsche regering naar 's Hage, om Karel II met zijne herstelling op den troon van Groot-Brittanje geluk te wenschen.

Hij huwde 1. Elisabeth Bisschop; en 2. Maria Coymans en liet vele kinderen na. Hij overleed 26 October 1661. Zijn portret door Houbraken vindt men bij Wagenaar, *Vad. Geschied.* D. XII.

Hij was een beminnaar van kunsten en wetenschappen, inzonderheid der schilder- en dichtkunst, beschermde hare beoefenaars en inzonderheid van Vondel en Jan Vos, die hem ten hemel verhieven. Francius en Broekhusius bezongen zijn buitenverblijf te Maarsseveen.

Zie Wagenaar, *Amsterdam*, D. V. bl. 118, 214, 219, 220, 242, 249; Dez., *Vad. Hist.*, D. XIII. bl. 4; Aitzema, *Saeken van Staat en Oorlog*, D. III. bl. 1199, 1205, 1206, D. IV. bl. 470, 471, D. V. bl. 589 volgg.; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, o. h. w.; *Klioos Kraam*, D. I. bl. 127, 200, 209, 262, 337, D. II. bl. 285; *Bloemkrans van verscheide gedichten*, bl. 223; Bilderdijk, *Vad. Geschied.*, D. IX. bl. 17, 19; Broekhusii *Poëm.*, p. 8, 14, 21, 261; Francii *Poëm. Posthuma*, p. 246, 251, 400; Muller, *Cat. van Portr.*

HUYDECOPER (Jacob Jansz.) deed als kapitein op de *Hope* de reis mede door de Straat van Magellaan onder den admiraal Olivier van Noort in 1598. Den 5 October 1599 overleed hij, na een tijd aan de scheurbuik krank te hebben gelegen, bij het Koningseiland. De admiraal „liet hem een eerlijke uitvaart doen ende een steen op syn graf stellen, daerop in koper gesneden stondt synen naem ende den dagh wanneer hij gestorven was. Capiteyn Pieter de Lant (die capiteyn op de *Eendracht* geweest hadde) wierdt in syn plaats gestelt ende 't schip wert de naam gegeven van d'*Eendracht*."

Zie Olivier van Noort, *Wonderlycke Voyagie*, bl. 10.

HUYDECOPER (Mr. Johan) ridder, heer van Maarseveen en Neerdijk, omstreeks 1620 à 1625 geboren, schepen 1662, 1663, 1665, 1666, 1670, raad 1662, 1672 en burgemeester van Amsterdam, 1672, 1673, 1675, 1676, 1678, 1680, 1681, 1684, 1686, 1687, 1689, 1690, 1692 en 1693, stond in 1672 in hooge gunst bij het Fransche hof.

Zie Bilderdijk, *Vad. Hist.*, D. X. bl 234; Wagenaar, *Amsterdam*, D. V. bl. 116; Muller, *Cat. van Portr.*

HUYDECOPER (Jan Pieter) geboren 2 September 1728, secretaris te Amsterdam, later directeur generaal ter kust van Guinea, stierf aldaar ongetrouwd in 1767. Hij was zoon van Adriaan Huydecoper en van Sara Maria van Asch van Wijck.

HUYDECOPER (Balthasar) in 1695 te Amsterdam geboren, in 1713 student in de regten aldaar, werd in 1740 schepen van die stad, vervolgens baljuw van Texel en dijkheemraad. Hij overleed 24 September 1778 in den ouderdom van 84 jaren te Amsterdam.

Zijn beeldtenis naar Quinkhard door Houbraken, voortreffelijk gegraveerd, vindt men voor het eerste deel zijner *Proeve* (uitg. van Lelyveld), d'Orville vervaardigde er een Latijnsch gedicht op.

Huydecoper muntte als Latijnsch en Nederduitsch dichter, en als vaderlandsche taal- en oudheidkundige uit,

Als Latijnsch dichter geeft Peerlkamp hem lof. Zijne gedichten zijn in geen bundel verzameld, maar verspreid, o. a. komen er eenige voor in de *Deliciae Poëticae* van L. van Santen (p. 114, 212, 219, 225, 235, 238, 241, 450, 462, 470), onder welke zeker het fraaiste is getiteld: *Tempe Maarsevenia* (p. 450). Als Nederduitsch dichter is hij bekend door de volgende tooneelspelen:

Arsaces, of 't edelmoedig verraad, treursp., Amst. 1715, 1722, met voorgevoegde titelpl. van J. Punt, 1733, 1743.

Achilles, treursp., ald. 1719, 1742 (3de dr.), Leyden 1845.

De triumpherende standvastigheid of verijdelde wraakzucht, treursp., Amst. 1717.

Edipus, treursp., naar het Fransch van P. Corneille, ald. 1720.

Corneille verdedigd: behelzende een dichtkundig onderzoek van het Byverdichtsel van Theseus en Dirce in het treursp. van Edipus enz. (tegen de Voltaire en anderen), ald. 1720.

Van Effen, de Vries, van Kampen, de Clercq, Witsen Geysbeek hebben deze treurspelen zeer geprezen, en nopens zijne dichterlijke overzetting der *Hekeldichten, Brieven en Dichtkunst van Q. Horatius Flaccus in Nederd vaarzen overgebragt*, Amst. 1737, 4o., schreef Mattheus van Leeuwarden „dat ze 't gezigt noch van staatige Catoo's, noch van vrolijke Socratessen te schromen hadden. Hier is Horatius als herboren." Behalve deze dichterlijke overzetting gaf hij ook een proza vertaling van denzelfden autheur (*Heldendichten, Brieven van Q. Horatius Flaccus, in Nederd. ondicht*, Amst. 1737, 4o.)

Na zijn dood bezorgden de kunstlievende P. Fontein, N. J. van Hanswijk en H. J. Roullaud een keurige uitgave van 's mans gedichten, die in 1788 bij P. J. Uylenbroek in het licht kwam. De verzameling bestaat meest uit zoogenaamde gelegenheids gedichten; „doch zeldzaam zal men er aantreffen, waar de schrale stof zoo goed veredeld is als hier." Huydecoper was niet alleen een bekwaam dichter, maar ook een uitmuntend oordeelkundige, men kan zeggen dat hij den fakkel der critiek in onze letterkunde heeft ontstoken. Wij hebben hier het oog op zijne voortreffelijke *Proeve van taal- en dichtkunde op Vondels Herscheppingen van Ovidius*, een werk, onschatbaar voor elk die eenigen prijs stelt op deze beide wetenschappen of ze met vrucht beoefenen wil. Men bewondert op schier elke bladzijde 's mans gezond oordeel, scherpzinnig vernuft en fijnen smaak, zoowel als zijne zuivere taalkennis en geleerdheid; in *één* woord, dit werk is een rijke thesaurus criticorum poëtarumque. Het kwam voor de eerste maal in het licht te Amst. 1730, 4o. Frans van Lelyveld bezorgde van 1782—1788 te Leyden een fraaije uitgave van dit werk met aanteekeningen, en, na diens dood N. Hinlopen, in 4 dln. in gr. 8o.

In 1828 gaf mr. W. Bilderdijk te Amsterdam in het licht: *Korte aanmerkingen op de Proeven van taal- en dichtkunde.*

Ook schreef hij een *Brief wegens den ablativus absolutus*, geplaatst in de *Werk. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. IV (1772).

Groot zijn ook de verdiensten van Huydecoper omtrent de vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde. De sterkste proeven daarvan zijn zijne aanteekeningen op de *Rijm Kronyk* van Melis Stoke, waarvan hij in 1772 te Leyden een nieuwe uitgave in 3 d. 4o. en 8o. bezorgde. Jammer is het, dat zijne geschiedkundige aanteekeningen door zoo vele valsche stellingen (o. a. dat Holland nooit aan het keizerrijk leenroerig zou geweest zijn) en door het als onecht verwerpen van vele hoogst belangrijke charters ontsierd worden. Ook hebben kundigen opgemerkt, dat hij een veel te weelderig snoeimes aan de kronyk gebezigd heeft en wel gewenscht, dat het Hs. van Stoke door hem gevolgd was geworden.

Zegevierend zijn de geschiedkundige paradoxen van Huydecoper door Kluit bijna op elke bladzijde zijner *Historia Critica* wederlegd. Clignett heeft in een afzonderlijk werkje over deze Hss. ('s Hage 1823 8o.) overtuigend aangetoond, dat in de aanteekeningen van Huydecoper alleen door A, B en C handschriften bedoeld worden, terwijl U de uitgave van 1591 en T *Tander* of *het ander* beteekent, zijnde dit laatste hetzelfde ms. 't welk in de kantaanteekeningen op den eersten druk aangehaald wordt, maar 't welk Huydecoper nimmer gezien heeft. Doch hoe het zij; niet alleen de kritiek aan Stoke besteed, maar ook de rijke schat van opmerkingen des uitgevers, zoowel onder den tekst als afzonderlijk, onder den titel van breedere aanteekeningen, bijvoegsels, verbeteringen en toegift, getuigen van ongemeene vlijt en schranderheid. Hij was ook de eerste die de onechtheid der *Rijmkronyk van Klaas Kolijn*, door van Loon uitgegeven, heeft aangetoond.

Behalve deze heeft Huydecoper nog in het licht gegeven:

De Brieven van P. C. Hooft, Ridder van St. Machiel, Drost van Muiden enz., Amst. 1738, fol.

Privilegien en Handvesten van Texel, Amst. 1745, 4o.

Ook is hij de schrijver van eene *Dissertatio de Pythagorae* Κυάμῳ in *Misc. Observ.*, Vol. VI T. II p. 417—452.

Behalve de in vroeger gemelde Latijnsche gedichten vindt men er nog achter zijne overzetting van Horatius in ondicht en in de *Hist. Avondstonden* van van Wijn, D. I bl. 168, achter de *Poëmata* van d'Orville, p. 245.

Op *Cat. van Voorst* komt voor:

Huydecoper, *Mengelschriften. Een band afzonderlijk uitgegeven Lat. en Holl. Dichtstukken, waaronder zeldzaam voorkomen. Met het Portr. van Six van Hillegom door* Houbraken, 4o.

Hij was een der eerste leden der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leyden.

Zie Saxe, *Onom.*, T. I. p. 29, T. VI. p. 693; J. P. d'Orville, *Animadv. ad Charitonem*, p. 609; P. Burman, *Anthol.*, T. I. p. 29; T. V. p. 274; L. Sentenius, *Delic. Poët.*, p. 13; Oudendorp, *ad Caesaris, Bell. Gall.*, L. I. C. 27, § 14, L VI. C. 15, § 2, p. 304; Reitzius, *Belga Graecissans*, p. 174, 294; Kluit, *Hist. Crit. Comit. Holl. ac Zel.* pass. vooral ook T. I. p. 11, 441, 448; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 213; Schotel, *de meritis B. Huydecoperi in linguam litterasque Belgicas*, in *Annales Acad. L. B.* 1829—1830; *Nieuwe Ned. Jaarb.* 1778, D. II. bl. 977; van Effen. *Holl. Spectator*, D. IV. bl. 262, 263; *Vervolg op* Wagenaar, *Amsterdam*, p. 553; J. Kok *Bijvoegsel op Vaderlandsch Woordenb.*, D. III. bl. 94; N. G. van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 161, 196; Siegenbeek, *Geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 248, 324—326, 333; de Vries, *Geschied. der Ned Dichtk.*, D. II. bl. 129; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*, o. h. w.; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. III. bl. 41, A. III. bl. 265, D. IV. (1) bl. 86, 87; W. de Clercq, *Over den invloed der vreemde Letterk.* enz., in *Verhand der 2de Kl. van het Koninkl. Nederl. Inst.*, D. III.; J. Bowring, *Iets over de Holl. Taal en Letterk.*, bl. 65; Lulofs, *Toelicht. en Bedenk.*, bl. 43; Snellaert, *Schets eener Geschied der Vaderl. Letterk.*, bl. 174, 175, 183; *Lev. van Ned Mann. en Vrouw.*, D. IX. bl. 36, 37; Van Wijn, *Hist. Avonds.*, bl. 262; *Nieuwe Bijdragen tot opbouw der Vad. Letterk.*, D. I. bl. 336, D. II. bl 343; A. Kluit, *Voorrede voor de Lijst der Geslachten* voor Hoogstraten enz., bl. 411 tot 420; Brender à Brandis, *Taal- Dicht- en Letterk. Kabinet*, D. II. St. II bl. 205; A. IJpeij, *Geschied. der Ned. Tale*, D. I bl. 529—542; *Proeve van Oudheid- Taal- en Dichtkunde*, D. II. bl. 145; *Tweede Proeve*, bl 8 volgg.; *Tooneelkijker*, D. II. bl. 91; *Amstels Schouwtooneel*, D. I. Nr. 3; *Schouwburg Nieuws*, D. I. bl. 342, D. II. bl. 28; *Moendel bijdragen tot opbouw van Ned Taal- en Dichtk.*, Nr. 18; De Wind, *Bibl. der Ned Geschied.*, D. I. bl. 41, 511; Wagenaar in *Hedend Vaderl. Letteroef.*, 2 dln bl. 14 volgg. (ook afzonderlijk); J. Clarisse, *Berigt aang. twee fragm., het eene van Maerland, het andere van M. Stoke*, in *Verhand. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. II. St. II. (Leyd. 1818, 8o.) bl. 185 volgg.; Schotel, *Lev. van Alk.* enz., bl. 57—63, 290—296; E. Zeydelaar, *Ned. Spraakk.*, bl. 193; Siegenbeek, *Verhand. over de Ned. Spell.*, bl. 83 A. Kluit, *Vertoog over de tegenw. Spelling der Ned. Taal vergeleken met de Spelling der Ouden*, in *Werken der Maats. van Ned. Letterk.*, D. III. bl. 37, 38, 39; Bilderdijk, *Geslachtsl der Naamw.*, D. I. bl. 32 (Voorrede); Weiland, *Spraakk.*, bl. 258; Bilderdijk, *Nieuwe Taal- en Dichtk. Verscheidenh.*, D. III. bl. 197—229; *Beoord. van Mr. W. Bilderdijk's Nederl. Spraakl. door* Mr. J. Kinker, bl. 53, 765 enz.; J. A. Clignett, *Vertoog over het aantal handschriften door Huydecoper gebruikt enz.*; Witsen Geysbeek, *Tableau d'Amsterdam*, p. 99; F. Hoogvliet, *Mengeld.*, bl. 149; P. Zweerts, *Gedicht.*, bl. 280; Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. van Portr.*; *Jaarb. van het Kon. Ned. Inst.* 1850, bl. 105; *Biogr. Univ.*, T. XXI. p. 93; *Kron. van het Hist. Genoots.*, D. II. bl. 271, 328, 329; *Cat. der Bibl. van Ned. Letterk*, D. I. bl. 149, 197, 207, 253, *b.* bl. 118, D. II. bl. 199; *Cat. van Voorst*, T. II. p. 79.

HUYDECOPER (Dr. Theodoor Cornelis Reinier) werd te Hoorn, waar zijn vader burgemeester was, den 13 Februarij 1805 geboren. Aan de hoogeschool te Utrecht ontving hij zijne vorming tot de Evangelische bediening en verkreeg bij de

waardigheid van doctor in de godgeleerdheid, na het verdedigen zijner *Dissert. de solenni J. C. in urbem Hierosol. introitu* (Traj. ad Rhen. 1829, 8o). Zijn eerste standplaats was Woudenberg, van waar hij in 1834 naar Zutphen en in 1838 naar 's Hage beroepen werd. Voor het laatst predikte hij den 18 December 1864, toen hij door een beroerte getroffen werd. Hij ontving in October 1865 zijn emeritaat en ontsliep 16 Januarij 1866. Zijn ambtgenoot J. Moll sprak bij zijn graf en hield twee dagen na zijn dood een toespraak tot de gemeente, die uitgegeven is met den titel: *Laatste geloofsbelijdenis van T. C. R. Huydecoper, met een begeleidend woord van J. M.*, 's Hage 1866.

Op zijn graf te Eik en Duinen leest men *Hier rust een eere van Christus.* Zijn echtgenoot overleed kort voor hem, op een reis tot herstel zijner gezondheid ondernomen, te Gastein, bij Salzburg. Huydecoper was niet slechts een uitmuntend predikant en herder, maar ook een opregt christen en menschenvriend, die slechts voor anderen leefde en werkte. Sedert 26 October 1843 werd hem de zorg der stoffelijke belangen der Nederl. vereeniging tot afschaffing van sterken drank opgedragen. Hij was sedert de ziel der vereeniging „omdat hij zulk een voortreffelijk, naauwgezet, gemoedelijk mensch, zulk een waar christen was." Ter dienste dezer vereeniging heeft hij veel gearbeid en schreef een menigte tractaatjes, sedert December 1846 vaak met H. geteekend.

In 1844 verscheen zijn *Woord van ernst en liefde*, door Bougure Le Febure in het Fransch vertaald, stukswijze in het *Journal de la Société du Monde Chrétien* overgenomen, in het Engelsch overgezet vult het de kolommen van de *Temperance Chronicle.* In 1846 werd het in een volksuitgave verspreid, in 1853 was een derde uitgaaf noodig. „Het is een parel zijner letterkundige nalatenschap." Van zijn stukje *Opmerking*, in 1866, 22 jaren oud, is reeds het derde tienduizendtal verspreid. Het *Koren en de Jenever* in 1847 naamloos uitgegeven is vijfmaal naamloos herdrukt. Zestien jaren na zijn eerste uitgaaf verscheen het met de ijzingwekkende opmerking, dat in ons klein landje in dien tijd wel 260 à 270 miljoenen aan uit koren gestookten drank zijn verslonden. Van zijne *Gesprekken voor Militairen over den Sterken drank*, uit de *Schuitepraatjes*, gelijk vroeger de min deftige titel luidde, werden twee duizend stuks in 1850 op ministeriele aanschrijving ten gebruike bij de regementen ingevoerd, en tal van exemplaren is er naar de veertig bibliotheken voor de Oost-Indische garnizoensplaatsen verzonden.

Hij vervaardigde ook de bijschriften onder de Hollandsche uitgaaf van de Engelsche gravuren van George Cruikshank. Het in 4o. verschenen plaatwerk (*de Flesch*) viel zoo in den smaak, dat binnen den tijd van nog geen negen maanden zes oplagen noodig waren. Ook is hij de schrijver van *het huisgezin van vader Reinhard.* Doch wij kunnen alle door hem geleverde volksschriften en vliegende blaadjes, ook die hij schreef toen mr. A. Bogaers c. s. te Rotterdam, gesteund door een staathuishoudkundig advies van prof. Ackersdijck, zich tot de tweede kamer der staten generaal wendden, met het verzoek om maatregelen tot beperking van sterken drank verkoop, niet vermelden.

In den zesde jaargang (1851) der *Leerredenen, uitgegeven ter bevordering van Evangelische kennis en Christelijk leven* komt eene leerrede voor van Huydecoper, getiteld: *Christelijke beschouwing eener zonsverduistering* naar Marc. XIII vs. 24*b* (bl. 167 volgg.), en in jaargang 1861 *Het woord van God, onder ons verkondigd, bevattende het onvergankelijke zaad der wedergeboorte*, naar I Petr. I : 23–25 (bl. 161).

Hij gaf zijne toestemming tot de uitgave van een zestal leerredenen die eerlang in een serie van onderscheidene Nederlandsche leeraars door den heer Eversz te Zeist zullen worden uitgegeven.

Zie *Stemmen voor waarheid en vrede Februarij* 1866; *Dr. T. C. R. Huydecoper. Een voorlezing door* J. Herman de Ridder, *hoofdbestuurder der Nederl. Vereeniging tot afschaffing van Sterken drank*, 2de dr. 's Hage 1866.

HUIDEKOPER (Jan) werd den 3 April 1766 te Berlikum in Friesland geboren, ontving zijne eerste vorming op de kostscholen te Geertruidenberg en Alkmaar, bezocht de Latijnsche school te Oldenzaal en werd in 1782 leerling op het koopmanskantoor van de heeren Hope en Comp. te Amsterdam. Na zich in die betrekking met een schat van kundigheden toegerust te hebben, begaf hij zich naar Noord-Amerika, keerde na éénjarig verblijf naar Amsterdam terug, en vestigde zich aldaar in 1795 als koopman. In het volgende jaar werd hij tot lid van den municipalen raad van Amsterdam gekozen, welke betrekking hij vervulde tot de ontbinding van dezen raad door Vreede en Fynje, maar in welken hij dadelijk weder zitting nam, toen die in 1803 werd hersteld. In 1804 verliet hij Amsterdam en vestigde hij zich te Breukelen op zijn buitengoed aan de Vecht. Zes jaren later, toen hij inmiddels tot directeur van den Levantschen handel was benoemd, keerde hij naar Amsterdam terug, en werd, kort na zijne aankomst benoemd tot commissaris van de groote visscherij en tot lid van de kamer van koophandel, welke laatste hij van 1821 tot 1824 als voorzitter bestuurde. In 1825 werd hij benoemd tot lid van de staten generaal, voor welke benoeming hij echter om gewigtige redenen bedankte; in 1827 tot lid van het Amortisatie Syndicaat, en, van de oprigting af, tot commissaris van het Amsterdamsche entrepôt-dok, en eindelijk zag hij zich in 1831 vereerd met het hooge vertrouwen dat de koning in hem stelde, door hem het commissariaat van hoogstdenzelven bij de Nederlandsche Handelmaatschappij op te dragen. In bijna al deze betrekkingen en nog anderen van minder groot gewigt, werd Huidekoper door een slepende ongesteldheid aangetast en op den 27 Januarij 1835 door den dood aan de maatschappij en de zijnen ontrukt. In 1829 werd Huidekoper ridder van den Nederlandschen Leeuw. Hij huwde in 1795 Geertruida Margaretha Stinstra, en toen deze overleden was, in 1812, Jacoba de Bie.

Zie *Aanh. op het Woordenb. van* Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt.

HUIDEKOPER (Mr. Anne Willem) zoon van den vorige, werd op den 18 van Herfstmaand 1796 te Amsterdam geboren. Zijn eerste leermeester was zijn vader, die van 1804 zijn verblijf hield op een buitengoed in de nabijheid van Breukelen. In 1808 werd hij, meer dan gewoonlijk toegerust, op de Latijnsche school te Utrecht besteld, waar hij bij den toenmaligen rector Nijhoff inwoonde en van het verkeer en onderwijs van dien kundigen man veel nuts trok. In 1810, toen zijn vader zich weder te Amsterdam had gevestigd, verwisselde hij de Latijnsche school van Utrecht met die zijner geboorteplaats en genoot aldaar nog twee jaren het onderwijs van den rector en hoogleeraar H. Bosscha. In 1812 werd hij als student bij het Amsterdamsche Athenaeum ingeschreven, en woonde, gedurende 7 jaren, de lessen van van Swinden, van Lennep, Cras en van Reenen bij, waarna hij in 1819 te Utrecht tot doctor in de beide regten, na het verdedigen zijner dissertatie *de jure accrescendi ex legibus Romanis* bevorderd werd.

Als pleitbezorger in zijne geboortestad optredende, verwierf hij zich wel den lof van groote kunde, onkreukbare eerlijkheid en strikte regtvaardigheid; doch de strengheid der zedelijke beginselen, welke, in alle opzigten, zijn gedrag bestuurden, zijne onbaatzuchtigheid en menschenliefde waren oorzaak, dat de regtsgeleerde praktijk hem wel groote moeite, maar weinig of geen geldelijk voordeel opleverde. Van daar dat men hem meermalen aanspoorde, om naar eene openbare bediening in zijn vak te dingen; doch zoo sterk was zijn afkeer van het ambtsbejag, dat hij ook hierin weinig scheen te zullen slagen. Eerst in 1832 werd hij, buiten zijn aanzoek, tot plaatsvervangend regter en twee jaren later tot lid der regtbank benoemd. Hoe hij deze betrekking gedurende zeven jaren vervulde, blijkt uit de aanspraak, waarmede de voorzitter der arrondissements-regtbank ter genoemde stede, mr. M. C. van Hall, zijnen opvolger als lid dier regtbank, bij diens inleiding begroette, en welke, onder den titel van *Een*

woord over mr. A. W. Huidekoper het licht ziet. Geheel buiten verwachting tot lid der staten generaal benoemd zijnde, deed hij afstand van zijne regterlijke betrekking. Hij overleed den 30 van Oogstmaand 1841.

De Grieksche en Latijnsche letterkunde was een geliefd voorwerp zijner oefeningen, en van de nieuwere talen waren weinige hem onbekend. Grondig vooral was zijne kennis der algemeene, en bijzonder ook der vaderlandsche geschiedenis en het kerkelijk regt in de Nederlanden. Duidelijke blijken hiervan zijn voorhanden in het even bescheiden als vrijmoedig vertoog *over het al of niet toepasselijke van het nog in werking zijnde wetboek van strafregt op de afgescheidenen van het Nederlandsche hervormde kerkgenootschap*, (Amst. 1837) 2 stukjes, 8o., overgedrukt uit de *Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving*, van de hoogleeraren den Tex en van Hall, D. XII, st. 2 en 3.

In de aardrijkskunde had hij slechts weinigen die hem evenaarden. Groote aantrekkelijkheid hadden ook voor zijnen echt vrijgevigen geest en mathematische studien. Volgens den hoogleeraar Kaiser werkte hij een gedeelte der berekeningen uit, waardoor deze hoogleeraar de belangrijke uitkomsten der zonsverduistering van den 7 van Herfstmaand 1820 verkreeg, welke in de gedenkschriften van het koninklijk Nederlandsch instituut zijn opgenomen.

Hij was secretaris der plaatselijke schoolcommissie, lid der christelijke maatschappij tot zedelijke verbetering der gevangenen en sedert 1837 lid der maatschappij van Nederlandsche letterkunde.

Zie *Handelingen der Jaarl. vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leyden* 1842, bl. 5 volgg.

HUIDEKOPER (Pieter), burgemeester van Amsterdam, staatsraad in buitengewone dienst, kommandeur der orde van den Nederl. leeuw. Den 13 Mei 1850 werd hem, door een aantal ingezetenen een gouden eerepenning aangeboden. Hij overleed 4 Junij 1852 in den ouderdom van 54 jaren.

Van zijne hand bestaat:

Naamlijst van de inschrijvers op de toespraak bij het overhandigen van den gedenkpenning geslagen ter eere van den Edel Achtbren Heer Pieter Huidekoper, oud burgemeester te Amsterdam, m. afb.

HUYE (Jan van der) te Brussel geboren, beoefende de beeldhouwkunst, vestigde zich in 1669 te 's Hage en later te Amsterdam.

Zie Kramm, t. a. p, bl. 774.

HUYER (J. D) teekende o. a. *twee Zeetjes met vaartuigen* in kleuren. Zij behooren tot de goede kunst. In den aanvang dezer eeuw woonde hij te Leyden.

Zie Kramm, t. a. p.

HUYGELMUMZOON (Andreas).

In 1597 gaf Ubbo Emmius te Groningen in het licht: *Grundik Bericht von der Lehre des Ersz-Ketzers David Joris*, Groningen 1597.

Twee jaren later in het Hollandsch overgezet en te Middelburg uitgegeven.

Tegen dit geschrift verscheen:

Wederlegginghe van de grove onbeschaemde unde tastelicke logenen van Ubbo Emmius, rector der schoelen tot Groeningen, by hem in druck uytghegeven tegen het leven unde leere van David Jorissoon. Mitsgaders ook ontdeckinghe der Loghenen unde onwaerheden by Casparum Greuinchovium oder Swerinchuysen unde andern laesteraers jeghens denselven D. J. tegen der warheyt uytgegheven Durch D. Andr. Huygelmumzoon met waerheyt wederlecht, Psal. 31 : 19. *Ghedruckt in den jare* 1600 in kl. 8o.

Emmius beantwoordde dit geschrift met:

Den David Jorischen geest in leeven en leere, breeder ende widtloopiger ontdeckt ende grondtlyker verclaert teghens de vermomden schaemtlozen D. Andreas Huygelmumzon. Door Ubbonem Emmium der schoole tot Groeningen Rectors gedaen, Darmede hy syn voorige uitgegevenen Berigt van demzelven Gheeste bewyst ende verdedigt, ende Huygelmumszoons valsche beschuldigingen in syne wedderlegginge ende Byvoegsel wederlegt, Math. 7 : 15, 's Hage, 1613, 8o.

Te vergeefs deed Emmius onderzoek naar den persoon die zich onder den naam van Huygelmum verschool.

Zie E. J. H. Tjaden, *Das gelehrte Ost-Friesland*, 3er B. S. 93, 98, 147; Baumgarten, *Nachrichten von einer Hallischen Bibliothek*, B. V. Nr. 545, S. 249.

HUYGEN (Adam) zoon van Herman Huygen, burgemeester van Doesburg, en Agatha Kaldenbach, werd te Doesburg in 1615 geboren, bekleedde aldaar de betrekkingen van secretaris en later van burgemeester, was raadsheer bij den vorst van Nassau en drossaard van de Hoogheid Wisch. Als regtsgeleerde heeft hij zich bekend gemaakt door zijne *Advizen* en als geschied- en oudheidkundige door zijne *Beschrijving van Doesburg*, door Sligtenhorst geprezen, en door mr. Corn. Walr. Vonck in het licht gegeven met den titel: *Beschrijving van het Begin, Opkomst en Aanwas der Stad Doesburg* enz., Nijmegen 1754, 4o., 1761, 4o. (2de dr.) met een belangrijke voorrede. Zijn sterfjaar is onbekend, doch volgens Schomaker leefde hij nog in 1681.

Zie Vonck, t. a. p., *Voorrede*, bl. XCVII en volgg; *Consult. en Advizen*, bl. 621 en over het gedrag van Herman en Adam in 1672; A. Montanus, *Lev. van Willem* III (Amst. 1703 8o.), D. I. bl. 213—215; Dez., *Lev. en Beschrijv van Willem Hendrik* (Amst. 1677) bl. 279; Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*; Paquot, *Mém.*, T. I. p. 585.

HUYGEN (Jan en Pieter) broeders, beide dichters uit de 2de helft der 17de eeuw. Jan Huygen gaf afzonderlijk:

Stichtelyke Rijmen op verscheyden Stoffen, Hier in order gesteld, in Twee deelen. Met schoone kopere platen (van Jan Luiken). Amsteldam 1733, kl. 8o.

Of er vroegere uitgaven van bestaan is mij niet gebleken. Deze rijmen zijn uitgegeven onder den titel:

Pieter en Jan Huygen, *de Beginselen van Gods Koninkrijk in den Mensch, benevens eenige Rijmen*, waarvan ook zeker vroegere uitgaven bestaan dan die van Amsterdam 1738, 1740, daar de voorrede gedagteekend is Amsterdam 10 Augustus 1689. Beide dichten in den geest van Luiken, doch deze overtreft hen verre.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit Woordenb.*, D. III. bl. 438; Abcoude, *Naamr.*, bl. 177, *Aanh.*, bl. 104.

HUYGEN (Jan), raadsman der stad Hamburg, vriend van de Hollandsche vrijheid, gemeenzaam met de vlugtelingen en, schrijft Brandt, „geschapen in tijden en wijlen 't Amsterdam op 't kussen te raeken." Hij vermaande Egbert Roelofszoon en Adriaan Pauw op het punt als ballingen hun vaderland te verlaten „sich wel te wachten voor den klip waar sich die van Hamburg en andre Oostersche steden aen verseilden en niet te gedogen dat sich de predikanten verder dan met hun prediken souden bemoeijen."

Zie Brandt, *Hist. der Ref.*, D. I. bl. 593.

HUYGEN (Herman) waard te Gouda. In zijne woning werd in 1620 eene vergadering der Remonstranten gehouden, die door soldaten uiteen werd gejaagd. Huygen werd gevangen gezet en uit de stad gebannen.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.*, D. IV. bl. 369.

HUYGEN (Wouter). In 1622 werd in zijn huis op 't Oude Hoofd te Rotterdam een vergadering van Remonstranten gehouden, hij gevangen genomen en in een boete van *f* 200 verwezen.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.*, D. IV. bl. 761.

HUYGENS (Christiaan), werd omstreeks 1555 te Ter Heiden bij Breda na zijns vaders dood geboren, genoot zijne opvoeding te Breda, studeerde te Douay, deed aan zijn vaderland en het huis van Oranje gewigtige diensten.

Hij werd in het zeven en twintigste jaars zijns ouder-

doms secretaris van Willem I en vervolgens van den raad van state. Bij de overgaaf van Nijmegen aan prins Maurits bewees hij, schoon aldaar krijgsgevangen, deze stad gewigtige diensten. Hooft verhaalt een trek van moed en beleid van dezen wakkeren man, met het opligten van het kind van Willem Jansz. van Hoorn, dat zich als gijzelaar in het huis van den Spaanschen gezant te Londen bevond, waarvoor hij door den prins met een gouden gedenkpenning beschonken werd.

Hij overleed den 7 Februarij 1624, na eene ziekte van omtrent 7 weken en werd den 11 in de Groote Kerk, achter het koor, met veel plegtigheid ter aarde besteld. (1)

Hij huwde 5 September 1592 Suzanna Hoefnagel, zuster van den verdienstelijken schilder Joris Hoefnagel, den 28 October 1561 te Antwerpen geboren. Zij stierf den 16 Mei 1633. Haar testament vindt men bij Schinkel, *Nadere bijzonderheden omtrent C. H. en zijne familie.* Haar zoon Constantijn ontving den 23 van diezelfde maand de tijding van haar overlijden te Rijnbeek. *Het derde boeck der ledige uren, daarin meest Bibelstoffen*, is aan die moeder opgedragen.

Uit dit huwelijk sproten vier kinderen, Maurits, Constantijn, Geertruid en Constance. Maurits huwde te 's Hage met Petronella Campen, dochter van Jacob Campen, gecommitteerde raad van Zeeland, en van Maria van Reigersbergh. Zij hertrouwde met Johan Eyckbergh, secretaris van den raad van state. Hij werd de opvolger van zijn vader, nadat deze dien post 50 jaren had bekleed. Zijne dochter Martha Maria huwde Henrik baron van Utenhove, heer van Ameliswaard. Zijn broeder Constantijn gewaagt bl. 100, 101 van zijn *Vita propria* van zijn overlijden. Beide dochters huwden, de eerste met Philips Doublet, heer van St. Annelant, en de laatste met David Leleu de Wilhem, raad van den prins van Oranje in den hove van Brabant. Constantijn wijdde haar zijne *Heures oisives, livre second, qui contient les efforts Francois et Italiens* of *Otiorum libri* II.

Zie Hooft, *Ned. Hist.*, bl. 778; Witsen Geysbeek, *Anth. Biogr. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 439; Huygens, *de Vita propria*, p 84 seqq; Schinkel, *Nadere Bijzonderheden*, St. I. bl. 78, St. II. bl. 1, 2, 34.

HUYGENS (Constantijn) heer van Zuilichem, Zeelhem en Monnikenland, tweede zoon van den vorige, werd den 4 September 1596 te 's Hage geboren. (2)

Zijne ouders gaven hem een uitmuntende opvoeding, waartoe hun onbekrompen vermogen hen in staat stelde en hij beantwoordde volkomen aan de verwachting, die men van hem koesterde. Vroeg leerde hij reeds zingen, de cither en guitar spelen en van mr. Brouart de Fransche taal. Zeven jaren oud begon hij het Latijn te leeren onder zijn gouverneur Johannes Dedel, en naauwelijks kon hij een volzin Latijn zamenvoegen of hij begon reeds te dichten. Vervolgens leerde hij ook Grieksch, Engelsch, Italiaansch, Spaansch en onder George Eglizemius, een Schot, die zich te 's Hage gevestigd had, de logica en philosophia physica, voorts den wapenhandel en schermkunst, paardrijden, dansen, worstelen en springen, schaatsrijden, zwemmen, de schilderkunst in olieverw en miniatuur en het teekenen met de pen, het boetseren onder Hondius, de rekenkunst onder Samuel Clotius en de wiskunde. Na zeven jaar aan Dedels zorg te zijn toevertrouwd, onderwees hem de raadsheer J. Zuerius, zijn oom, in de beginselen der regtsgeleerdheid.

Hij oefende zich vervolgens een jaar in dit vak aan de hoogeschool te Leyden, waar hij vriendschap sloot met D. Heinsius, en die hij verliet na het verdedigen eener *Disputatio de Fide jussoribus.* Te 's Hage weder gekeerd, bezocht hij steeds de rolle, doch het blijkt niet dat hij zelf als advokaat gepleit heeft.

Toen hij achttien jaren bereikt had, deed zich eene geschikte gelegenheid op, om hem voor het hofleven, waarvoor zijn vader hem scheen bestemd te hebben, voor te bereiden. De Engelsche gezant, Dudley Carleton, nam hem met zich naar Engeland. Te Londen bezocht hij Caron, Burlamachi, M. Antonis de Dominis en werd hij den koning voorgesteld. Met Meetkerken, Brasser en den schilder Geyn bezocht hij Oxford, in gezelschap van den ridder Heidon Cambridge en met de Engelsche godgeleerden, die zich naar de synode van Dordrecht begaven, keerde hij naar het vaderland terug. In 1619 vergezelde hij als secretaris van Aerssens van Sommelsdyck naar Venetie, waar hij van de republiek met een gouden halssieraad werd vereerd. Hij moest echter, op bevel zijner ouderen, zonder Rome, Napels en Florence gezien te hebben, hetgeen hem zeer smartte, dadelijk terugkeeren. Bij zijne terugkomst (7 Aug. 1620) in het vaderland, vervaardigde hij het opschrift voor het praalgraf van Willem I te Delft, en werd hij tweemaal kort na elkander, eerst met nog 5, vervolgens met nog 2 gezanten, als secretaris van het gezantschap naar Engeland gezonden. Hij was toen 26 jaren oud, en Aerssens legde in een brief aan zijn vader een schitterend getuigenis van zijne bekwaamheden af. (Schinkel *Nad. Bijz.*, St. II. bl. 12);

Gedurende het eerste gezantschap werden de gezanten door den koning tot den ridderstand verheven en ontving hij een gouden halsketen. Hij sloot toen vriendschap met Raphael Thorius en Cornelis Dribbel. Toen hij voor de tweede maal met het gezantschap vertrok, sloeg koning Jacobus hem ridder en gaf hem den degen, met welken de plegtigheid was verrigt, ten geschenke. Hij trad in vriendschappelijke betrekking met de familie van den ridder Robert Killerey.

Na den dood van prins Maurits volgde hij, men vermoedt op voordragt van Louise de Coligny, wiens gunsteling hij reeds in zijne kindschheid was, (26 Oct. 1630) als raad en rekenmeester, in plaats van Tuningius, en vervolgens als geheimschrijver (8 Mei 1632) van Frederik Hendrik op. Twee en zestig jaren bekleedde hij dien post met allen ijver en trouw, onder drie stadhouders, namelijk Frederik Hendrik, Willem II en Willem III, en bewees in die betrekking gewigtige diensten. Menigmaal vergezelde hij den eersten prins in het leger en was hem zeer nuttig in het ontcijferen van 's vijands onderschepte brieven.

Na den dood der kroonprinses van Engeland, weduwe van Willem II, zond Amelia van Solms hem meermalen als gezant naar verschillende hoven, zoo als naar den aartshertog Leopold van Oostenrijk en zijn opvolger Johan van Oostenrijk te Brussel, en aan Lodewijk XIV te Parijs. Hier bleef hij vier jaren en handelde hij wegens de teruggave van het prinsdom Oranje. Van daar begaf hij zich tweemaal naar Karel II, koning van Groot-Brittanje. Ook hier bepleitte hij den zoo geregten eisch van 't stamhuis van Oranje. In 1665 nam hij in naam van zijn meester er bezit van, bragt kort daarna het bestuur van 's prinsen bezittingen in Zeeland op een vasten voet en had de hand in de benoeming van Willem III tot eersten edelman, hetgeen den grond legde tot zijn latere verheffing tot stadhouder. Huygens was hoveling, doch echter niet in dien zin dat hij een blinde dienaar van zijne meesters was; zelfs bestond er tusschen hem en Willem III eene merkelijke verkoeling. Estrades noemt hem een Franschman in zijn hart.

Behalve de eer, die hem door Jacobus I bewezen werd, genoot hij ook die van door Lodewijk XIV tot ridder van St. Michiel benoemd te worden. Den 27 Februarij 1633 overhandigde hem Beringamus die orde, en toen de koning een 12 Januarij 1665 de orde met nieuwe statuten begiftigde, waarbij bepaald werd dat voortaan het getal ridders niet hooger zou mogen zijn dan honderd, stond Huygens onder dat honderdtal de derde in rang (Schinkel, t. a. p., bl. 29, 39—41.)

Huygens zelf een geleerde, stond in letterkundige

(1) *Vita propria*, p. 86.

(2) De stad Breda en Justinus van Nassau waren zijne peters. Zie Schinkel, *Peterschap van de Stad Breda over C. H.*, in *Nad. Bijz.*, St. II. Huygens was het, die Frederik Hendrik den raad gaf, om Breda met een illustre school te begiftigen en gaf zich veel moeite om die school in aanzien te doen toenemen,

betrekkingen met de voornaamste geleerden en dichters van zijn tijd en sloot met sommigen zelfs naauwe vriendschap. Met Cats, wien hij zijn *Kostelick Mal* opdroeg, Hooft, Barlaeus, Vossius, Wicquefort, A. M. Schuurman, de dochteren van Roemer Visscher en een reeks van anderen hield hij briefwisseling en wisseling van gedichten. Hoofts vrienden waren de zijnen en bezochten elkander zoo op Muiden als Hofwijck. Meer dan 50 jaren mogt Huygens zich de genoegens herinneren op het laatste gesmaakt.

Onder zeer vele andere lofuitingen schreef Hooft hem ergens toe „een inborst gezoogd met den room der zinlijkste reden en een vernuft doorzult in het merg der heusche konsten en achtbaarste wetenschappen".

Bijna in geen wetenschap was hij een vreemdeling, en hoe uitnemend hij de kunsten beoefende kunnen zijn uitgegeven en onuitgegeven werken getuigen.

Reeds in zijn prille jeugd vervaardigde hij in oude en nieuwe talen gedichten, van welke hij sommige in het licht gaf.

Op zijne reizen bleef hij met dezelfde lust de poëzy beoefenen en greep hij elke gelegenheid aan om te zingen, onverschillig in de Latijnsche, Fransche, Italiaansche, Spaansche of Nederduitsche taal. Vele van deze werden in allerlei formaat gedrukt; doch in 1625 (niet in 1644 gelijk Siegenbeek wil) verscheen zijn eerste dichtbundel in 4o., waarin de meeste der gemelde waren opgenomen met den titel: *Constantini Hugenii, Equitis, Otiorum Libri Lex, Poëmata varii sermonis Itili Argumenti* (Hagae, Amst. 4o., *Typis* Arnoldi Meuris), met een Lat. opdragt aan zijnen onvergelijkelijken vriend Daniel Heinsius, en zijn afbeelding door W. Delft naar Miereveld met een onderschrift van D. Heinsius en lofdichten van Barlaeus, Westerbaan, Reael, Vondel, Burch en anderen. De bundel bevat: *Farrago-Latina, Efforts Francois et Italiens, Bibel-stoff, Kostelick Mall, Voorhout, Stedestemmen, Characteres of Pointen van als.* Hij werd in 1644 gevolgd door een verzameling Latijnsche gedichten, door C. Barlaeus uitgegeven, en na de uitgave van verschillende kleinere gedichten verscheen eindelijk in 1658 zijn *Korenbloemen*, in 1672 herdrukt. In dezen laatsten bundel zijn de voornaamste gedichten in verschillende talen (uitgenomen de Latijnsche) opgenomen.

Als Latijnsch dichter werd hij door zijn tijdgenooten op eene hoogte gesteld met de grootste zangers. Scriverius vergelijkt hem met Janus Secundus. Barlaeus verheft zijn scherpzinnigheid, vernuft, zeggingskracht, rijkdom en sierlijkheid van woorden. Van de overdreven lofspraken door Borrichius op hem gehouden zwijgen wij. De critici van onze eeuw stellen Huygens op een vrij lager trap en Peerlkamp schrijft: „sed Morhofius medium quiddam tenuit, et agnoscens multa Epigrammata egregia, addit, tamen acumina interdum esse affectala et frigidiuscula Mihi ita videtur Hugenio quominus exellens poëta fieret, natura non obstitit, sed natura sine arte et exercitatione parum valet".

Peerlkamp gaf Huygens geschrift *De vita propria*, op 83jarigen leeftijd geschreven, in het licht.

Even als in zijne Latijnsche verzen is Huygens in zijne Nederduitsche stroef, hard, doorgaans duister, een tegenvoeter van den zoetvloeijenden, woordenrijken en niet zelden langwijligen Cats, die bij hem in zinrijkheid en rijkdom van gedachten niet halen kon, doch daarentegen mist hij weder de kracht en verhevenheid van Hooft en Vondel en heeft iets eigenaardigs, dat, als men het wel weet te vatten, dit alles op een andere wijze rijkelijk vergoedt. De ruimte voor dit artikel bestemd veroorlooft geen verdere uitweidingen en wij vergenoegen ons naar de hierachter gevoegde bronnen te wijzen. Tot in zijn hoogen ouderdom bespeelde Huygens de citer. Hij had zulks in zijn jeugd voor koning Jacobus gedaan en op dit spel zelfs een Latijnsch gedicht vervaardigd en de Psalmen voor dit speeltuig ten gebruike in het leger op muzijk gebragt en te Parijs uitgegeven. Op 83jarigen leeftijd schreef hij (volgens de overzetting van Loosjes):

»Met de eigen vlugheid en bevalligheid in 't spelen;
Blijf ik de snaren nog van mijnen citer streelen".

De vita propria, p. 145.

In zijn testament vermaakte „hij zijne menigvuldige compositien en allerhande soorten van musique en wat hij van die materie van anderen had vergaedert" aan zijn zoon Christiaan (*Testament van C. H.* bij Schinkel, t. a. p. st. 1. bl. 43). Schoon hij in latere dagen de schilderkunst niet meer beoefende, bleef toch zijn liefde voor die kunst, daar hij een kostbare verzameling schilderijen en prentkunst bezat (Schinkel t. a. p. bl. 81). Hij bragt zijn laatste levensdagen deels in zijn huis, op den hoek van 't plein te 's Hage (t. a. p.), deels op het door hem gebouwde en zoo meesterlijk bezongen Hofwijck door.

Behalve Hofwijck is nog een nuttig gedenkstuk aanwezig van zijne prijzenswaardige werkzaamheid, de Zeestraat van 's Gravenhage naar Scheveningen, volgens zijn ontwerp in 1663 aangelegd, en in een afzonderlijk dichtstuk geestig bezongen. Het tolhek aan den ingang is als het ware een triomfboog van 's mans edele zucht om anderen nuttig te zijn.

Bij gelegenheid van den twist over het gebruik van het orgel bij de eeredienst der Hervormden, werd Huygens door zijnen niet min godsdienstigen als muzijkalen zin genoopt zijn gevoelen over deze zaak opentlijk te doen kennen. Hij deed zulks in het hoogst belangrijk geschrift, getiteld: *Ghebruik of onghebruik van 't orghel in de kerken der Vereenigde Nederlanden*, in het jaar 1640 voor de eerste maal te Leyden gedrukt. Het vond ruimschoots goedkeuring en heeft buiten twijfel veel er toe medegewerkt om in de denkwijze nopens het orgel in ons vaderland eene geheele omkeering te weeg te brengen. Huygens schijnt het daarop ook met opzet te hebben toegelegd. Daartoe deed hij de brieven het licht zien, welke hem door vele aanzienlijken en geleerden over zijn boek waren toegezonden. Zij kwamen uit onder den titel: *Respensa prudentum ad auctorem Di ertationis de organo, in Ecclesiis confoed. Belgii ordine quo missae fuerant*, L. B. ex officina Elzevir, 1643. Zij zijn van Casparus Sreso, Eliazar Lotius, predikanten te 's Hage, van Pieter Cornelisz. Hooft, Marcus Zuërius Boxhornius, Daniel Heinsius, Casparus Barlaeus, Adolphus Vorstius, Gisbertus Voetius, G. Grotius, Lodivicus de Dieu, Alb. Joachimi, Abraham Heydanus, Joh. Beverovicius, J. Forestus, Jacobus Golius, Joh. Polyander à Kerckhoven en J. L. Calendrini. Achteraan is gevoegd een: *Extract uit de resolutie der Kercken-Raeds van 's Gravenhage*, gehouden den 20 Dec. 1641.

Huygens had den ouderdom van 30 jaren bereikt, toen hij, het ongehuwde leven moede, zich eene echtgenoote koos. Reeds vroeger had hij Susanna van Baerle leeren kennen. De huwelijksvoorwaarden werden 24 Febr. 1627 te Amsterdam geteekend. (1) Deze Susanna was, niet gelijk velen beweerden de zuster of dochter van Caspar van Baerle, maar eene dochter van Jan Hendr. z. van Baerle en Jacomina Hom. Hare beide zusters Ida en Sara waren gehuwd met zonen van Frederik van Dorp, gouverneur van Tholen. Ida met Arend van Dorp, ridder, admiraal van Holland; Sara met Philips van Dorp, raad en hofmeester van den prins van Oranje. Haar broeder David van Baerle had bij zijne beide vrouwen Sara van Erp en Rachel Godin, verscheidene kinderen, waarvan nog heden afstammelingen bestaan (Schinkel t. a. p., bl. 8). Op den 13 Maart 1637 beviel Susanna van een dochter, en overleed twee maanden later (10 Mei 1637). Hij zelf schetst wat hij aan haar verloor in zijn *Vita propria* p. 97. Zes dagen later werd zij met grooten luister en groot gevolg begraven en op den dag daarna, den 17 Mei, betrok hij met zijne vijf kinderen en zijne nicht Catharina Zuerius, die 31 jaren zijne huishoudster was (zij stierf 29 Oct. 1668 te Breda) zijne nieuwe woning.

Van deze vijf kinderen waren vier zonen en eene dochter. Constantijn en Christiaan volgen; Lodewijk,

(1) Zijn huwelijk werd bezongen door Barlaeus, Z. Barlaei, Lib. III. *Heroici*, p. 383 seq.

meestal N. Huijgens genoemd, was afgevaardigde in het Edelm. collegie ter admiraliteit op de Mase, huwde Jacoba Teding van Berkhout, waarbij onder anderen een zoon, Constantijn genaamd, die tot echtgenoote nam Philippina Doubleth, dochter van Philips Doubleth en Susanna Huygens, zijne tante. Uit dit huwelijk werd Susanna Louisa Huygens geboren, die de echtgenoote werd van den baron van Wassenaer, heer van Ruiven. Zij was de laatste telg van dien naam van den grooten Constantijn Huygens.

Philip Huygens vertrok, twintig jaren oud, den 9 Maart 1656, in het gevolg der afgezanten van onzen staat uit 's Hage naar Zweden en overleed 14 Mei 1657 te Mariaberg. Schinkel deelt een eergedicht mede, bij die gelegenheid aan Huygens door Volkert van Oosterwijk (zie dit art.) gezonden, 20 April 1660.

Susanna trad in het huwelijk met haren neef Philips Doubleth, zoon van Philips Doubleth, heer van St. Annaland, en Geertruid Christiaansdr. Huygens, hare tante. Uit dit huwelijk werden, behalve Philippine, de vrouw van haren neef Constantijn Huygens, de jonge, nog een zoon Philips en eene dochter Constantia Theodora geboren. De laatste trad in den echt met Matthijs Hoeufft, heer van Oijen en Onsenoort; de eerste, die heer was van Moggershil, met Herta Quarles. Beide hadden een talrijk nageslacht (Schinkel t. a. p., bl. 25—34).

Constantijn Huygens scheidde te 's Hage, den 28 Maart 1687, in den ouderdom van 90 jaren en 6 maanden uit dit leven, even gelijk de verzadigde gast, schrijft Peerlkamp, van tafel opstaat. Den 4 April werd hij met een statie van 14 à 15 rouwkoetsen, door vele flambouwen verligt, in de groote of St. Jacobskerk begraven. Timareten deelt zijn grafschrift mede, dat echter niet meer aanwezig is. Na zijn dood verscheen een bundel lijkdichten in 4o., getiteld: *Lijkdigten op het afsterven van den WelEdelen Heere C. H. enz.*, te 's Hage 1687, 4o. In dezen bundel, thans hoogst zeldzaam, vindt men o. a. Lat. en Ned. gedichten van F. Plante, P. Francius, J. Vollenhoven, Jac. Pinetonus à Chambruno, Janus Brouchusius, J. Brandt, I Flad à Ghilde Hagiensis, G. Gordon de Graeuw, Romane, K. Verlove, Sylvius, H. Angelkot, Chr. Pierson, J. Bredenburch. Meermalen is hij afgebeeld o. a. door W. Delff naar Mich. Miereveld. Het stelt hem op 27jarigen leeftijd voor, onder aan 6 Latijnsche dichtregelen van D. Heinsius, door Paul Dupont (Pontius), naar A. van Dijck, hem op 32jarigen ouderdom voorstellende. Acht jaren later heeft van Dijck een tweede portret van Huygens geschilderd, op welk doek, in schildvormige, door bloemen omgeven, medaillons, tevens de portretten zijner vijf kinderen voorkomen, die de beeldtenis van hun vader als een krans van bloemen omringen. Onder aan deze schilderij liet Huygens plaatsen *Ecce haereditas Domini.* Voorts door C. de Visscher, na een teekening van Christ. Huygens, 1657, en anderen door Muller opgenoemd. Hij schreef:

Otiorum libri sex. Poëmata varii sermonis, stili, argumenti, Hagae comit. 1625, 4o., Harl. 1634, 12o., 1640 langw. form., 1643, 12o.

Ses boecken van de ledighe uren, 's Hage 1625, 4o., Haarl. 1641, 12o., Amst. 1641, 4o., 1644, 4o.

Momenta desultoria edente C. Barlaeo, L. B. 1644, Hagae 1655.

Korenbloemen, Nederl. gedichten, 's Hage 1658, m. pl. en portr. door C. de Visscher, 4o., Amst. 1672, 4o., met portr. door Blooteling h, (volledigste uitgaaf), met *Aanteek. van mr.* W. Bilderdijk, Leyd 1824, 6 dln. 12o.

Larmes sur la mort de Maurice 1617.

Herdersklachten. 1618.

Verclaringh der XII *artyckelen des Christelicken Geloofs*, 's Hage 1619, 4o. (3 uitgaven).

Christelijke bedenckingen over de Thien Geboden des Heeren. Tot vervolgh op voorgaande Verclaringhe enz., 's Hage 1619.

't Costelick Mal, Middelb. 1622.

Batava Tempe, 't Voorhout van 's Gravenhage, 1622, *met eene omschrijv. en aanteek. door het Leeuw. genootschap Constanter*, Leeuw. 1824, in *ms.* op *Cat. mss. J. Schouten*, bl. 47.

Heylige dagen, Nieuwe Jaers-gift aen Vrouw Leonore Hellemans, Drostinne van Muyden; uitgegeven door C. Barlaeus 1645, fol. — J. Zoet, *Geestelikke Doorzichten* op *C. H. Heyl. dagen, benevens een Karsdagh aan denzelfden*, Amst. 1641, 4o.

Eufrasia. Oogentroost aan Parthenina, bejaerde maeghd, over de verduysteringh van haar één oog, Amst. 1651, 12o. ib. 1653, 3de dr. ib. 1690 (C. Huygens aan Tesselschade).

Vitaulium, Hofwyck, Hofstede van den Heere van Zuylichem, 's Grav. 1653.

Tryntje Cornelis Klacht, 's Hage 1657, 4o.

Het hs. hiervan op *Cat. J. Schouten*, ms. bl. 47.

Gebruyck of ongebruyck van 't Orgel in de kerken der Ver. Ned., Leyd. 1641, 12o., Amst. 1660, 12o. *Verrijkt met eenighe zanghen, J. J. Calckman, Antidotum, tegen-gift van 't gebruyck of ongebruyck van 't orgel in de kercken der Vereenigde Nederlanden*, 's Grav. 1641.

Geestelike Zinnebeelden, 8o. m. pl. (volgens Abcoude, *Naamr. Aanh.*, bl. 104).

De Zeestraet van 's Gravenhage en Scheveningen, 's Hage 1667, 4o., Amst. 1711, 4o., *naar de hedend. taal en spelling gewijzigd en met eenige aanteek. door mr.* J. G. Lalau, Leyd. 1838.

De herstelde Prins, Stadt-h. ende kap. Gen. van de Vereen. Nederl. enz. tegens de boekjens Interest van Hollandt en Stadt-houderl. Regeringe in H. enz., 1668.

Bruiloftsdichten, 1688.

De Vita propria sermonum inter liberos libri duo (Carm. Lat.) *primum ed. et annot.* P. Hofman Peerlkamp; ook met de vertaling in Nederd. verzen door A. Loosjes, Haarl. 1817, 8o.

Cluyswerk, voor het eerst uitgegeven door dr. W. J. A. Jonckbloet *met* H. Beyerman's *voorl. over dit dichtstuk*, 's Grav. 1841, 8o. De voorlez. van B. is afzonderlijk gedrukt in *Vad. Lett. Maart* 1842, Nr. 3.

D'Uytlandige Herder, 'T Kostelick Mal, 't Voorhout, Mengelingen (1618—1623), en *Daghwerck. Met Inleiding en Aanteekeningen van dr.* J. van Vloten, Nr. 79, 80 van het *Klassiek Letterkundig Pantheon* bij Roelants te Schiedam.

Men vindt gedichten van hem in de *Bloemlezingen van L. v. Santen* (*Deliciae poëtic.* p. 51, 189, 318, 319—330), in *Bloemen uit verscheiden Poëtische werken enz. hs.*, (*Cat. mss. J. Koning*, bl. 27); *Apollo's Harp, bestaande in Nederd. Mengeld.*, Amst. 1638; *Verscheyde Nederduytsche Gedichten van Grotius, Hooft, Barlaeus, Huygens, Vondel en anderen*, Amst. 1659; *Klioos kraam, vol verscheiden gedichten, d' eerste opening*, Leeuw. 1656; *De tweede opening*, Leeuw. 1657; M. Siegenbeek, *Proeve van Nederd. Dichtk. uit de* XVIIde *eeuw*, Leyd. 1823; Visscher, *Bloemlezing uit de beste schrijvers der Nederl. dichters*, D. II, bl. 64 volgg.; Witsen Geysbeek, *Epigr. Anthol.*, bl. 66; Alberdingh Thym enz.; Brieven van en aan hem van Hooft: (*Brieven, nieuwe vermeerd. uitg.*, Leyd. 1857, 4 d.); Barlaeus, *Epp.*, p. 160, 167, 701; Balzac, die hem de critiek van den *Herodes Infant.* van Heinsius (*Lettres choisies du Sr. de Balzac*, Amst. 1673 p. 153, opdroeg; A. M. Schuman (*Opusc.*, P. Schinkel) t. a. p st. II. bl. 21—23); Mersenne, Descartes, Vossius, Erycius, Puteanus, onder de *Epp.* dezer geleerden uitgegeven; P. Francius, (*Posthuma*, No. 28, 38, 56, 58); V. Fabricius, (*Epp.* p. 282, 284, 304, 360); in A. Alciati, *Tract. contra vitam monast. Acced. Epp. Hagae comit.* 1740, 4o., *ed* A. Matthaeo; P. Burmanni, *Syll. Epp.*, III, p. 869, 878, 879; Briefwisseling tusschen Wicquefort en Barlaeus (Lat. en Fr. Amst. 1696); Baeck, Barlaeus, G. Brandt en P. C. Hooft, Rembrandt en H. (in *Ned. Spect.*, 25 Febr. 1864, No. 8); Justinus van Nassau (H. ald.); Reiffenberg, *Lettre inédite de* C. H.

Gedichten aan hem vindt men in V. Fabricii, *Opera* (*Eleg. lib* IV); Hooft, *Ged.*, Vondel, *Werk.* (uitg.

Westerbaan) D. VII. bl. 302. D. XII. bl. 286; Six van Chandelier, *Gedicht.*, bl. 487; Simon van Beaumont, *Gedicht.*, bl. 250; G. Brandt (die hem zijn Lijkreden op Hooft opdroeg) *Ged.*, bl. 138; L. Bake, *Mengelp.*, bl. 135; Banningii, *Poem*, p. 120; D. Heinsii, *Poëm*, passim, N. Heinsii, *Poem*, p. 70; Barlaei, *Poem*, p. 194, 379, 418, 459; Keuchenii *Poëm*, p. 119, 125; Boxhornii *Poëm*, p. 50, 52, 243; Heiblocq, *Farrago*, p. 80, Scriverii, *Sylv. lib.*, p. 25; Broeckhusii, *Poëm*, p. 284; Francii, *Poëm*, p. 438; *Cat. mss.* J. Schouten, bl. 47; *mss. Gedichten* van Th. Graswinckel, J. Westerbaan, Boxhorn, Bruno op C. H.; *Cat.* Schinkel, bl. 146; (*mss. Gedd.* van H.); *Lijkdichten op het afsterven van C. H.*, 's Hage, 1687.

Ook vindt men gedichten van hem in het meermalen aangehaalde werk van Schinkel, *Nadere bijzonderheden enz.* Deze zond ook een *Opgave van Handschriften van Const. en Christ. H. benevens die Handschriften welke tot hen betrekkelijk zijn en voor weinige jaren onder derzelver nakomelingen nog berustende waren*, 's Hage 1840, 8o., in het licht. Ook op den *Catal.* zijner bibliotheek ('s Hage 1866) komen *Mss.* van H. voor. Brieven van hem komen voor op *Cat.* Te Water (*mss.*), p. 24; *Cat.* J. Koning, D. I. bl. 81, D. II. bl. XI; *Cat.* J. Schouten (*mss.*), bl. 45; *Cat. d'une Collect remarq. de mss. etc.*, Haye 1862, p. 13; *Cat.* Schinkel, p. 146. van Dam van Brakel. Ook berusten er velen op de Acad. Bibl. te Leyden en in de Bibl. der Remonstr. te Amsterdam.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 142; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 143, 144, 190, 191; Morhof, *Polyhist. Liter. Liber* VII. C. 3, § 3; Saxe, *Onom.*, T. IV. p. 65; Borrichius, *de Poëtis Dissert*; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 156; Peerlkamp, *de Poët. Lat. Neerl.*, p. 437; Barlaeus in *Praef. Mom. desult.*; C. Huygens, *de Vita propria* ed. Peerlkamp; Königii *Bibl. Vet. et Nov.*, voce; Krantzius *ad Conringium Suec.* XVI. C. V. p. 236; P. Scriverius, *de Jano secundo et gente Nicolaia*, p. 369; Barlaei *Praef. Moment.*, p. 12; Bayle, *Dict. Hist. Crit.*, T IV. voce *Zuilichem*; *Dict Biogr.*, i. v; *Biogr Univ*, i. v.; *Biogr. Génér.*, i. v.; *Nouveau Dict. Hist.*, i. v.; Baillet, *Jugem. des Savans*, T. IV. p. 279, 280, Nr. 1501; Moreri *Dict.*, i. v.; *Menagiana*, p. 116; Sorbière, *Lettres et rélations* (Paris 1660), p. 143 suiv.; Bauer, *Convers Lexio*; Luiscius, Halma, Hoogstraten, Kok, Niewenhuis, *Woordenb. der Zamenlev.*; Kobus en de Rivecourt; Bidloo, *Panpoët.*, p. 121 volgg.; Pars, *Naamrol*, bl 278; Siegenbeek, *Geschied der Ned. Letterk.*, bl. 141; De Vries, *Geschied. der Ned. Dichtk*, D I bl. 177 volgg.; van Kampen, *Bekn. Geschied. der Ned. Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 144—158; Witsen Geysbeek, *Biogr Anth. Crit. Woordenb.*, D. III. bl. 438 volgg.; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D III. A. bl. 258, D. IV. (2) bl. 170—180, D. IV. (2) bl. 453, 454, 457, 634, 669—671; W. de Clercq, *over den invloed der vreemde letterk. op de Ned. taal- en letterk.* in *Verk. van de 2de Kl. vnn het Kon. Ned. Inst*, D. III. bl. 166, 183; John Bowring, *Iets over de Holl Taal- en Letterk.*, bl. 33, 34; Lulofs, *Taal- en Redenk.*, bl 23, 25; Snellaert, *Schets eener geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 110, 118, 167; W. J. A. Huberts, *Chron. Handl. tot de beoef. der Geschied.*, bl. 55, 56; W. A. Elbert, *Chron. Lijst tot de beoef. der Ned. Letterk.*, (Dev. 1848); Ypeij, *Geschied. der Ned. Tale*, D. I. bl. 301; A. Loosjes, *Leven van C. H.*, Haarlem 1821, m. pl.; Mr. W. J. C. van Hasselt, *Iets over de afstamming van de familie Bangeman Huygens van C. H.*, in *Hoornsche Courant 7 April* 1857; Alb. Thym, *C. H. en de Familie van Dorp, volgens hands. van A. D Schinkel bewerkt*, Amst. 1863; *Hoe H. den voornaam van Constantijn verkreeg*, in *Mededeel. ter beoef. der geschied. van 's Hage*, D. II. St. I.; Mr. W. J. C. van Hasselt, *Iets over Susanna van Baerle, echtgenoot van C. H en hunne kinderen*, in *Vad. Letteroef.* 1831, D. II. bl 161, 168; *Het Mauritshuis en het huis van H.*, in *Mededeel. ter beoef. der geschied. van 's Hage*, t a. p.; G. Groen van Prinsterer, *C. H. voornamelijk als bewoner van Hofwijck*, in *Verspr. geschrift.*, D. II. bl. 225; *Iets over C. H. Boerenhuisingh tot Beeckbergen* in *Geld. Volks-Alman.* 1838, bl. 204; G. van Reijn, *C H inzonderheid als mensch* in *Fakkel*, D. VIII. bl. 141; R. Koopmans, *C. H. als mensch beschouwd*, in *Vad. Letteroef.*, *Mengelw* 1809, D. II. bl 141; Dez., *C. H. als dichter beschouwd* in *Vad. Letteroef.* 1809, D II. bl. 181, ook in zijne *Redev. en Verhand*, D. II. bl. 189; *Voorlez. over C. H.* in *Vad Letteroef* 1849, D. II. bl. 1; Hofman Peerlkamp, *over C. H.* in *Vad. Letteroef.* 1817, D II. bl 197, 1818, D. II. bl. 1; Haring's *Lofrede op C. H.* in *Gids* 1843, bl. 148 volgg; *C. H. in het vaste beginsel waarvan hij uitging uit zijne schriften beschouwd*, in *Rec. der Rec.* 1844, D. II. bl. 449; A. Hinlopen, *Over het duistere in de gedichten van H.* in *Verh. van de Maats. der Ned. Letterk. te Leyden* 1814, D. II. St. I; *Iets wegens den dichttrant van C. H.* in Tideman's *Voorr.* vóór de *Ged. van S. van Beaumont*, bl. XXXIV, XXXV, XXXVI; *Boekerij van C. H.*, *Nav.* D. V. bl 308; *Gedenkst. van Const. Christ. Huygens* in *Letterb* 1857, bl. 243; A. D. Schinkel, *Opgave der Handschriften van C. en C. H., benevens die handschriften, welke tot hen betrekkelijk zijn en voor weinige jaren onder derzelver nakomelingen nog berustende waren*, 's Hage 1840, verg. *Cat. zijner nagel. Boekerij*, bl. 146, Nr. 345; Dez., *Bijdrage tot het karakter van C. H., ontleend uit aanteekening wegens het beheer zijner goederen*, 's Hage 1843. Zie de door Schinkel uitgegeven *Catal.* bl. 30, Nr. 125 en dien zijner nagelaten boekerij, bl. 147, Nr. 345; Dez., *Nadere bijzonderheden betreffende C. H. en zijne familie, alsmede eenige door hem vervaardigde dichtstukjes*, 's Hage 1851—1856, 2 st. 8o.; Zie *Cat. der nagelat. Boekerij*, bl. 146, 147, Nr. 343; van Vloten en G. Grave le Grelle, *Iets over C. H. en de paters Jesuiten* in *D. War.*, D. IV. bl. 462; *Berigt wegens stukken en teekeningen uit het beroemde geslacht van H.*, in *Letterb.* 1822, D. II. bl. 39, 1823, D. I. bl. 91, 134, 137, 179; Timarcken. *Verzam. van Gedenkst.*, D. II. bl. 136; J. Scheltema, *Staatk. Nederl*, D. I. bl. 514; Aitzema, *Saeken van Staat en Oorl*, D. VI. bl. 499 volgg.; Wagenaar, *Vad Hist.*, D XIII. bl. 335; Scheltema, *Anna en Maria Tesselschade Visscher*, bl. 156 en elders; Koning, *Slot te Muiden*, bl. 130, 131; Bouman, *Geld. Hooges.*, D. II. bl. 195; Kist en Royaards, *Kerk Archief*, (1e. serie) D. IV. bl. 153, D. VII. bl. 264, (2e. serie) D. VIII. bl. 184; *Algem. Letterliev Maandschr.* 1852, *Mengelw.*, bl. 120, 121; *Almanak der Maatschappij V. W.*; Rabus, *Boeks van Europa* 1693, bl. 277; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 48 (Aanteek.); *Chron. van het Hist. Gen.*, D. VII. bl. 404, D. IX. bl. 357, 374; *Navors.*, Muller, *Cat. van Portr.*

HUYGENS (Constantijn), oudste zoon van den vorige, heer van Zuylichem, in 1628 geboren, werd eerst zijn vader als ambtgenoot toegevoegd en later zijn opvolger als secretaris van Willem III, koning van Groot Brittanje. Hij beoefende gelijk zijn vader de poëzy. Men vindt van hem onder de *Adoptivi*, N. Heinsii, p. 55—58, twee gedichten, die door Peerlkamp werden geprezen. Ook Barlaeus achtte hem als dichter.

Meer nog is hij bekend als medgezel van zijn broeder Christiaan te Parijs, waar hij zich, gelijk deze, op het brillenslijpen toelegde, en vooral als teekenaar bekend werd. Hij schreef o. a. eenige reisaanteekeningen, waaraan ruim 140 stuks schetsachtige teekeningen toegevoegd waren, welke hij meerendeels vervaardigde gedurende den veldtogt die hij als geheimschrijver van Willem III, met dien vorst in Brabant en Vlaanderen deed. Voorts heeft hij nog in verscheidene Noord-Nederlandsche plaatsen, als te Dieren, te Zuilichem en elders verscheidene teekeningen naar het leven, in de manier van Jan Livens en Jan de Bisschop op eene meesterlijke wijze vervaardigd. Op de verkooping der nalatenschap van J. Stienstra, in 1823 te Amsterdam gehouden, komt (bl. 5—7) voor en wordt beschreven *Omslag C, Teekeningen en schetsen door C. H., de jonge, grootendeels gedurende zijnen veldtogt met prins Willem den Derde*, 1679—1680 *vervaardigd.*

Hij overleed in 1697. Er bestaat een geboetseerd portret van hem in medaljon, waarvan afgietsels voorkomen. Een idem, in jeugdigen leeftijd, komt voor onder de *Zes Portretten van de Familie Huygens* op één doek, door A. van Dijck, in het kon. kabinet te 's Hage.

Zie Barlaei *Epist.*, p. 830, 835; C. Huygens, *de Vita propria*, Lib II. vs. 511; Peerlkamp, *de Poëtis Lat. Neerl.*, p. 314, 315; Immerzeel, t. a. p., bl. 68; Kramm, t. a. p., D. III. bl. 775, 776.

HUYGENS (*) (Christiaan), tweede zoon van Constantijn, werd den 14 April 1629 te 's Hage geboren. Met zijn dertiende jaar begon zich reeds zijne zucht voor de werktuigkunde te ontwikkelen, en, zooals wij door zijnen vader aangeteekend vinden, „begreep hij, in 1643, met een zonderlinge promptitude al hetgeen de mechanique of eenig ander deel der mathesis mogte aangaan, ook straks raad wetende, om bij model of te ander handwerk voor den dag te brengen hetgeen hij maar ergens van zulks gelezen ofte door anderen gehoord had. Zelfs met groote vaardigheid teekende hij alle gesnedene prenten en diergelijken hem voorkomende na, bestedende voorts de snipperuren van zijnen tijd aan molentjes en andere modellen te maken, zelfs tot een draaibank toe, dat hij dit jaar zoo bijeen had weten te snuffelen, dat hij al eenig goed daarop

(*) Het is opmerkelijk dat hij zelf zijn naam verschillend schreef. In de *Biogr. Génér.* komen eenige voor, en La Lande meldt dat de naam in de *Philosophical Transactions* op vijfderlei wijze geschreven wordt.

begon te draaijen." In 1644 begon hij de wiskundige wetenschappen te leeren, onder zekeren J. Stampioen, een Nederlandsch wiskunstenaar, die, ofschoon eenige werken over de wiskunde geschreven hebbende, niet algemeen bekend is, en alleen door zijnen uitmuntenden leerling zijne meeste vermaardheid verkregen heeft. Het blijkt uit de brieven van pater Mersennus aan Constantijn Huygens, dat Christiaan in 1646 moeijelijke vraagstukken had opgelost en het voornemen had om nog moeijelijkere tot het onderwerp zijner overdenkingen te maken. Carthesius schreef op het einde van 1646: „eenigen tijd geleden heeft mij de hoogleeraar van Schooten een geschrift van den tweeden zoon van den heer van Zuilichem gezonden, betreffende eene uitvinding in de wiskunde die hij gezocht had, en ofschoon hij er nog niet naar genoegen in geslaagd is (hetwelk niet vreemd is vermits hij iets zocht dat nooit door iemand is kunnen gevonden worden) zoo heeft hij de zaak op zoodanig eene wijze aangevat, dat ik mij verzekerd houde dat hij in die wetenschap uitmunten zal." In 1646 bezocht hij de hoogeschool te Leyden, waar hij onder Vinnius de regten beoefende en zijne wiskundige studien onder den hoogleeraar van Schooten voortzette. Hij vervolgde zijne regtsgeleerde studien in 1646 1647 en 1648 te Breda, bij gelegenheid dat aldaar een doorluchtige school, onder bestuur zijns vaders, was opgerigt. In 1646 vergezelde hij graaf Hendrik van Nassau naar Denemarken. Daar nu Descartes zich toen in Zweden bevond, verlangde Huygens zijne reis derwaarts voort te zetten en dezen grooten man te zien, 't geen echter niet mogt gebeuren daar de graaf te spoedig naar Holland terugkeerde.

In 1655 deed hij eene reis naar Frankrijk, waar hij zich met zijn broeder Constantijn, die hem op reis vergezelde, toelegde op het slijpen van verrekijkers, waarin hij het tot een groote hoogte bragt. Kort daarna vestigde hij zijne aandacht op de toen nog geheel onontwikkelde leer der combinatiën en variatiën, waarvan zijne verhandeling over de *Kansen in het spelen*, door van Schouten in het Latijn vertaald, onder den titel *de ratiociniis in ludo aleae* een uitvloeisel is. Na te Angers tot doctor in de regtsgeleerdheid bevorderd te zijn, deed hij een reis naar Engeland, waarna hij terugkeerde naar Parijs, waar hij lid werd van de akademie van wetenschappen en hij zich, op uitnoodiging van Colbert, op een groote jaarwedde en een woning in de koninklijke bibliotheek vestigde. Geen gedeelte van het door hem gekozen vak of hij legde er zich met het uitstekendste gevolg op toe. De gezigtkunde heeft aan hem belangrijke verbeteringen aan de verrekijkers te danken; hij vervaardigde werktuigen van buitengewone grootte, en schonk er twee aan de koninklijke akademie te Londen, van welke het eene 120 het andere 130 voet brandpunts afstand had. Hij schreef eene verhandeling over het licht, waarin hij zich op eene scherpe wijze voor het stelsel van undulatie verklaarde, en de dubbele straalbreking in het IJslandsche kristal zeer vernuftig uitlegde. Als sterrekundige behaalde hij grooten roem door de ontdekking van een der wachters van Saturnus, en door de tot dus verre onverklaarde zonderlinge gedaanten dier planeet op eene zeer eenvoudige wijze op te helderen, door aan te wijzen dat dit hemelligchaam eenen ring om zich heeft, die dus door hem als zoodanig is ontdekt. De droomerijen van zijnen *Cosmotheoros*, waarin hij onderstellingen opeenhoopt aangaande de natuurlijke gesteldheid en de bewoners der planeten, zijn in allen gevalle droomerijen van een buitengewoon vernuft. In de wiskunde toonde hij zijne groote ervarenheid door beschouwingen over de Conoide, Spheroide en Eufoide enz. In de werktuigkunde behoeft men slechts zijne schitterende uitvinding der slingeruurwerken te noemen, en ontwikkelde hij de middelpuntvliedende kracht der in eenen cirkel bewogen ligchamen alsmede den voorslag om de lengte van den seconde-slinger te bezigen als middel tot het nasporen van de zwaartekracht der aarde of van de valhoogte eens ligchaams in de eerste seconde, — hem ontbrak slechts éóne schrede om de ontdekker te zijn der algemeene zwaartekracht, door welke Newton zijn naam onsterfelijk heeft gemaakt.

Minder bekend is het, dat hij ook goede portretten teekende, o. a. dat van zijn vader, waar naar door Cornelis Visscher een gravure is vervaardigd, dat men voor de *Korenbloemen* vindt.

De meeste zijner ontdekkingen geschiedden in Frankrijk waar hij bijna zonder tusschenpozingen van 1666 tot 1681 bleef. Reeds voor hij zich daar had neergezet, was hij tweemaal in Engeland geweest, als eens in 1661, toen hij er zijne wijze om de glazen te slijpen bekend maakte, en andermaal in 1663, toen hij er tot lid der koninklijke maatschappij te Londen benoemd werd.

Zijne gezondheid werd door den aanhoudenden arbeid van zijn geest van tijd tot tijd gestoord, zoodat hij in de jaren 1670 en 1675 tot herstel zijner krachten genoodzaakt was een reis te doen, waarna hij telkens naar Parijs terugkeerde, doch in den jare 1681 zeide hij Frankrijk voor altijd vaarwel, afziende van al de voorregten, die hij aldaar genoot en zette zich in Holland neder. Daar bragt hij dan ook het overige gedeelte zijns levens met het beoefenen zijner geliefkoosde wetenschappen en het doen van ontdekkingen door. Intusschen deed hij nog eens in 1689 een derde reis naar Engeland. Volgens Condorcet waren de laatste jaren van Huygens leven, door huisselijke onaangenaamheden verbitterd geworden, welligt, zegt hij, namen zijne nabestaanden het euvel, dat hij van alle voordeelen, die ook op hen invloed zouden gehad hebben, afgezien had en alleen een groot man geweest was.

Hij overleed te 's Gravenhage den 8 Junij 1695, in den ouderdom van 66 jaren, en liet bij zijnen uitersten wil al zijne papieren aan de bibliotheek van Leydens hoogeschool; verzoekende twee geleerde mannen, met name Burcher de Volder, hoogleeraar in de wijsbegeerte aan gemelde hoogeschool en Bernard Fullenius, hoogleeraar aan de hoogeschool te Franeker, eene keuze te willen doen van hetgeen in staat zou zijn het licht te zien, zoo als zij ook inderdaad in 1700 hieraan voldeden en een gedeelte der werken van Huygens ter perse bragten. Sedert is in den jare 1724 eene volkomene uitgave van Huygens werken door 's Gravesande bezorgd. Twee boekdeelen onder den titel van *Opera Varia* behelzen, in vier afdeelingen, de mechanische, geometrische, astronomische en mengelschriften van dien schrijver, terwijl in 1827 nog 2 deelen, onder den titel van *Opera reliqua*, volgden, die de verhandelingen over het licht en de zwaarte behelzen, benevens datgene hetwelk den inhoud zijner *Opuscula posthuma* uitmaakt. Huygens bezat een uitgebreide briefwisseling van een gedeelte, bestaande in de briefwisseling van H. met Leibnitz en l'Hôpital zijn door prof. Uylenbroek in 1834 in 2 deelen in het licht gegeven.

Weinige Nederlandsche geleerden hebben zulk een groote roem buiten 's lands verworven. Newton noemde hem „summus Hugenius." Zijn vader schreef »dat zijn roem nauwelijks door de geheele wereld omvat werd." In 1857 is door de vereeniging ter beoefening der geschiedenis van 's Gravenhage, boven zijn grafkelder, in de Groote- of St. Jacobskerk te 's Hage, waarin het lijk van den beroemden man, nevens dat van zijnen weinig minder uitstekenden vader rust, een vierkante zwarte gedenksteen geplaatst, waarop met gouden letters gelezen wordt:

GRAFPLAATS

van

CONSTANTIJN en CHRISTIAAN

HUYGENS.

Zijn portret is op verschillende wijze uitgevoerd en uitgegeven.

Hij schreef:

Theoremata de Quadratura Hyperboles, Ellipsis et Circuli, ex dato portionum Gravitatis centro, Quibus subjuncta est Ἐξέτασις *Cyclometriae il. viri Gregorii a S. Vincentio editae anno* 1647 in 4o. (*Opera. Varia*, L. B. 1724, p. 309).

De Circuli Magnitudine inventa. Accedunt Problematum quorundam illustrium constructiones, L. B. 1654 4o. (*O. V.* p. 351).

De Saturni Lunâ, observatio nova. Hagae comit. 1656, 4o. (*O. V.* p. 523).

Ad C. V. Franc. Xaverium Ainscom S. J. Epistola, bua diluuntur ea quibus Εξεταςις *Cyclometriae Gregorii a S. Vincentio impugnata fuit.* Hagae comit. 1656 4o. (*O. V.* p. 341).

De Ratiociniis in ludo Aleae, achter de *Exercitationum Mathematicarum libri quinque*, L. B. 1757, 4o van Fr. Schoten. H. had dit boekje in het Holl. geschreven, doch zijn leermeester Schoten vertaalde het in het Latijn, H. was de eerste die over dit onderwerp schreef. Sauveur, Bernouille en de Montfort deden het later en naauwkeuriger.

Brevis Institutio de usu Horologiorum ad inveniendas Longitudines. H. schreef dit werk in het Nederd. Men vindt het in het Latijn in *O. V.* p. 193. (De Holl. uitg. verscheen in 1657).

Horologium, Hagae comit. 1658, 4o. (*O. V.* p. 1).

Systema Saturninum sive de caussis mirandorum Saturni phaenomenon et comite ejus planeta nova. Hagae comit. 1659 4o. (*O. V.* p. 533).

Brevis assertio systematis Saturnii sui. Hagae comit. 1660 4o. (*O. V.* p. 619).

Dit geschrift was het antwoord op een dat zijn stelsel had aangetast met den titel:

Eustachii de Divinis Septempedani in systema Saturnium Christ. Hugenii. Hagae comit. 1660, 4o.

Lettre du Février 1665 *sur les Horloges à pendule* in het *Journal des Scavans du* 23 *Février* 1665.

Lettre du 26 *Février* 1665 *sur le même sujet* in het *Journal du* 16 *Mars* 1665 en in het Latijn in *O. V.* p. 213.

Relation d'une observation faite dans la Bibliothèque du Roi à Paris le 12 *Mai* 1664 *d'un Halo, ou couronne à l'entour du soleil, avec un discovrs de la cause de ces Météores et de celle des Parélies*, Paris 1667 4o. In het Latijn in de *Opera Posthuma.*

Examen du livre de Mr. Gregory, intitulé Vera Circuli et Hyperboles Quadratura in het *Journal des Scavans du* 2 *Juillet* 1668. In het Latijn in de *O. V.* p. 463.

Hierop antwoordde Gregory in de *Philosophical Transactions.*

Dit gaf Huygens aanleiding tot het schrijven van *Lettre à l'Auteur du Journal des Sçavans, touchant la Réponse que Mr. Gregory a faite à l'Examen du livre intitulé Vera Circuli et Hyperboles Quadratura*, in *Journal des Scavans du* 12 *Novembre* 1668, in het Latijn in *O. V.* p. 272. Gregory gaf hierop een repliek in de *Phil. Transact.*

Observation de Saturne faite à la Bibliothèque du Roi, in het *Journal des Sçavans du* 11 *Février* 1661 en in het Latijn in de *O. V.* p. 637.

Lettre sur le mouvement qui est produit par la rencontre des corps in het *Journal du* 18 *Mars* 1669, en in het Latijn in *O. V.*

Lettre touchant la Lunette Catoptrique de mr. Newton, in het *Journal du* 29 *Février* 1672, in het Latijn in *O. V.* p. 757.

Lettre touchant les Phénomènes de l'eau purgée d'air, in het *Journal de Juillet* 1672, in het Latijn in *O. V.* p 769.

Lettre touchant la figure de la Planète Saturne, in het *Journal du* 12 *Décembre* 1672, en in het Latijn in *O. V.* p. 638.

Lettre touchant une nouvelle manière de Baromètre, qu'il a inventée, in het *Journal du* 12 *Décembre* 1672 en in het Latijn in *O. V.*

Horologium Oscillatorium, Paris, 1673 fol., en in *O. V.* p. 27. Dit werk bevat;

Descriptio Horologii oscillatorii.

De descensu gravium, et motu eorum in Cycloïde.

De evolutione et demensione Linearum curvarum.

De centro oscillationis seu Agitationis.

Horologii secundi constructio et Theoremata de vi centrifuga.

Lettre touchant une nouvelle invention d'Horloges très-justes et très-portatives, in het *Journal des Sçavans du* 25 *Février* 1675 en in het Latijn in de *O. V.* p. 253.

Lettre touchant une nouvelle manière de Microscope, in het *Journal du* 15 *Août* 1678, in het Latijn in *O. V.* p 794.

Nouvelle invention d'un Niveau à Lunette, qui porte la preuve avec soi, et que l'on vérifie et rectifie d'un seul endroit, in het *Journal du* 29 *Février* 1680, en in de *O. V.* p. 254.

Démonstration de la justesse de ce Niveau, in het *Journal du* 26 *Février* 1680 en in het Latijn in *O. V.* p. 258.

Réponse à une Remarque faite par Mr. L'Abbé de Catelan contre sa Proposition IV *du Traité des Centres de Balancement*, in het *Journal du* 29 *Juin* 1682, in het Latijn in *O. V.* p. 222.

De repliek van den abt bestaat in twee geschriften; het een in het *Journal du* 20 *Juillet*, het andere in dat van 14 *Septembre*. Daarenboven schreef hij in dat van 7 *Septembre* eene *Objection contre le Mouvement Cycloïde des Pendules.*

Verscheiden geleerde werktuigkundigen namen deel aan dezen twist. Bernouille van Bazel nam de pen voor Huygens op en schreef in het *Journal du* 24 *Avril* 1684:

Réponse à la Réplique de Mr. l'Abbé de Catelan touchant les Centres d'Agitation, in het *Journal du* 5 *Juillet* 1684, in het Latijn in *O. V.* p. 131.

Het blijkt niet dat Catelan, Huygens geantwoord heeft, maar hij deed het Bernouille in het *Journal du* 11 *Septembre* 1684. Hierop antwoordde Bernouille in de *Acta Eruditiorum Lipsiensia* 1680 p. 336. Toen de markies de l'Hopital, zes jaren daarna, dit stuk van Bernouille gelezen had, schreef hij aan Huygens over dit onderwerp. Zijn brief leest men in het gemelde *Journal de Juin* 1690 p. 420.

Remarques de Mr. Huygens sur la lettre de Mr. le Marquis de l'Hopital et sur l'Ecrit de Mr. Bernouille, in hetzelfde *Journal* p. 449, en in het Latijn in *O. V.* p. 246.

Solution du probléme proposé par Mr. de Leibnitz: Trouver une Ligne de Descente, dans laquelle le corps pesant descende uniformement, et approche également de l'Horizon en tems égaux, in de *Nouvelles de la République des lettres du mois d'Octobre* 1687 p. 1110, in het Latijn in *O. V.* p. 290.

Astrocopia compendiaria, Tubi optici molimine liberata, Hagae comit. 1684, 4o., in de *O. V.* p. 261.

Traité de la Lumière, où sont expliquées les Causes de ce qui arrive dans la Réflection et dans la Réfraction, et particuliérement dans l'étrange Réfraction du crista d'Islandet ave un discours de la Pesanteur, Leyde 1691, 12o., in het Latijn in *O. V.* T. I. p. I.

Lettre touchant le Cycle Harmonique in *l'Histoire des Ouvrages des Sçavants du mois d'Octobre* 1691 p. 78, in het Latijn in *O. V.* p. 745.

Solatio problematis de Lineâ Catinaria, in *Acta Erud.* 1691, p. 281 en in *O. V.* p. 292.

Canstruction d'un probléme de Géométrie: Trouer unet Ligne égale à une partie donnée de la Ligne Logarithmétique in *l'Histoire des Ouvrages des Sçavans du mois de Février* 1693 p. 244, in het Latijn in *O. V.* p. 507.

De Problemate Bernouilliano, in *Actis Lips. anno* 1693 *proposita*, in de *Acta* van hetzelfde jaar, p. 475 en in de *O. V.* p. 516.

Constructio Universalis Problematis a Joanne Bernouillio proposita, in de *Acta Erud.* 1694 p. 338 en in *O. V.* p. 508.

Epistola ad G. G. Leibnitzium over hetzelfde onderwerp in de *Acta* van hetzelfde jaar en in de *O. V.* t. a. p.

Remarque sur le Livre de la Manoeuvre des Vaisseaux de Mr. Renau, in *l'Histoire des Ouvrages des Sçavants du mois d'Avril* 1694, en in de *O. V.* p. 292.

Renau op deze *Remarque* in de *Journaux du* 16 *et* 23 *Mai* 1695 geantwoord hebbende, schreef Huygens:

Replique à la Réponse de Mr. Renau, in *l'Histoire des Ouvrages des Sçavans du mois d'Avril* 1694 p. 355, en in het Latijn in *O. V.* p. 805.

Kosmostheoros, sive de Terris coelestibus eorumque ornatu conjecturae, ad Constantinum Fratrem, Guilielmo III *Magnae Britanniae Regi a Secretis.* Hagae comit. 1698, 4o. en in *O. V.* p. 641; vert. in het Fransch met dezen titel (aan Fontenelle ontleend):

Nouveau Traité de la pluralité des mondes, *par feu Mr. Huygens*, *traduit du Latin en Français par M. D(u Four)*, Paris 1702, 12o. In het Engelsch (*The celestical worlds dicovered*, *or conjectures concerning the inhabitants of the Panets*, Lond. 1698, 8o.), Duitsch: *Vernunftiger Weltbeschauer oder Muthmissungen ueber die Planeten*, Zurig 1767, 8o. en in het Hollandsch (*Wereldbeschouwer of gissingen over de Hemelsche aardkloten en derzelver cieraad*, 's Hage 1698 8o.)

Onderzoek over de Hemelsche Aardklooten en derzelver sieraad, *m. pl.*, *uit het Latijn vertaald door P. Rabus*, Amst. 1754, 8o.

Een verslag van het werk van H. geeft Rabus in *Boekz. van Europa* 1698 *b* bl. 281 volgg.

In *Divers ouvrages de Mathématique et de Physique par Messieurs de l'Académie Royale des sçiences*, Paris 1693, fol., vindt men eenige verhandelingen van Huygens ook opgenomen in zijn *O. V.*, als ook 13 in de *Philosophical Transactions*.

Opuscula posthuma, *quae continent Dioptricam*, *Commentarios de vitris figurandis*, *Dissertationum de Coronâ et Parheliis*, *Tractatum de Motu et de Vicentrifuga*, *Descriptionem Automati Planetarii*, L. B. 1703, 4o.

Opera Varia, L. B. 1724, 4o.

Opera reliqua, Amst. 1728, 4o. 2 t.

C. Hugenii *aliorumque viror. celeb. Exercitationes mathematicae et philosophicae. Ex mss. in Biblioth. Lugd. Bat. servatis ed. P. J. Uylenbroek*, Hagae comit. 2 vol. 4o.

In hands.:

Die op de Bibl. Lugd. Bat zijn beschreven op den Catal. 1716 p. 351 seqq en gelijk ook die van zijn vader op Cat. Libror. mss. qui inde ab anno 1741 Bibliothecae Lugduno-Batavae accesserunt, Lugd. Bat. 1852, p. 283 seqq. Deze brieven, bestaande uit 8 deelen in folio, zijn in 1822 door koning Willem I aan de Bibliotheek vereerd.

Chaufepié vermeldt:

Traité sur l'aimant onder de *Mss. de l'Acad. Royale des sçiences de Paris.*

Quantité de Pièces de Huygens dans les Registres de la Société Royale, *qui n'ont jamais paru.*

Lettre orig. de Mr. Huygens, *datée de La Haye du* 10 *d'Août*, *touchant le poids de l'air à une hauteur donnée; et réciproquement le poids de l'air donné*, *trouver la hauteur du lieu.*

Op den *Cat.* der mss. van mr. J. H. van Swinden, Amst. 1866, p. 6.

Edition des Exercitat. Mathemat. de Chr. Huygens publiées par le prof. Uylenbroek en 1833, 4o. — *Brouillons*, *listes de toutes les lettres de Huygens*, *notices etc.*

De heer A. D. Schinkel te 's Hage bezat:

C. H. Zulechemi Epistolae autographae ad permultos sui saeculi viros in quibuscumque studiis, *Mathematicis*, *Geometricis et Opticis praesertim celeberrimos*, 2 dln. en een pakket.

Astronomische en andere geschriften in een pakket.

Fransche brieven aan zijnen oudsten broeder Constantijn Huygens, *over onderscheidene kunsten en wetenschappen* van 1646 tot 1695. In een pakket.

Brieven aan Philip Doublet van St. Anneland, *zijnen zwager*, *van* 1666 *en volgende jaren.* In een pakket.

Brieven aan zijnen broeder Lodewijk Huygens, *van* 1646 *tot* 1689 *over onderscheidene kunsten en wetenschappen handelende*, *als bijzonder over de slingeruurwerken en den ring van Saturnus*, *beide door C. H. ontdekt.*

Eigenhandige brieven van Christiaan Huygens aan zijnen broeder Lodewijk, *benevens eenige van Susanna aan haren broeder Chr. Huygens*, *van* 1640—1689.

Zie *Opgave der handschriften van Const. en Chr. Huygens*, 's Hage 1840.

Ook op de *Catalogi* mss. van te Water, Koning, van Voorst, van Maanen enz. komen brieven van C. H. in mss. voor.

Zie *Vita C. H.* voor T. I. der *Opera varia*; Saxe, *Onom.*, P. V. p. 7; Krantzius *ad Conrigium*, Saec. XVII. C. II. p. 202; Montucla, *Hist. Matheseos*, T. II. P. IV. L. I. § X. p. 66; *Cat. Bibl. Bunav.*, T. I. Vol. II. p. 1345; P. J. Uylenbroek, *Oratio de fratribus Christiano atque Constantino Hugenio*, *artis dioptricae cultoribus* in *Annal. Acad. L. B.* 1837—1838, p. 5; Morhofii *Polyh.* i. v.; Hugenii *Vita propria*, p. 75; J. G. de Chaufepié, *Nouv. Dict.*, T. II. voc.; Niceron, *Mém.*, T. XIX. p. 214; *Eloge de H.*, in *Hist. des Ouvrages de Scavans*, 1695, *Août*, 542; Condorcet, *Eloge de H.* (*Oeuvres compl. de C.*, T. I.), *Journal des Savants* 1674; Delambre, *Hist. de l'Astronomie moderne*, T. II.; Arago, *Astron. popul.*, T. II. p. 48, T. IV. p. 463; Moreri, *Nouv. Dict. Hist* i. v.; *Biogr. Univ.*, *Nouv. Biogr. gén.*, T, XXIII, p. 681 suiv.; *Biogr. univ. anc. et moderne*, T. XXI, p. 95 suiv.; *Dict. univ. hist et crit.*, T. VIII. p. 592, 593; Poggendorff, *Biogr. Litt. Handwörterb. zur Geschichte der Exacte Wissenschaften*, B. I. S. 1165 (ook over de beide Constantijns) *Allgem. Encyclop.*; Bossuet, *Essai sur l'Hist. gén. des Mathém.*, T. II. p. 22; *Commercium Epistolicum*, T. I. p. 12; Joannis Bernouille, *Opera*, T. I. p. 179, 186. 247; *Levensbeschrijving van eenige voorname mannen*, D. II. bl. 227—232; J. H. van Lennep, *Klok van Chr. H.*, in *Letterb.* 1860, bl. 5; P. Harting, *een Gedenkteeken voor C. H.*, in *Alb. der Nat.* 1860, bl. 55; J. H. van Swinden, *over H. als uitvinder der slingeruurwerken*, in *Verh. van 't Inst.* 1ste *Kl.*, D. III. bl. 27; W. O. Geelhoed, *de Gebr. Chr. en Const. Huygens en von Humboldt*, in *Rec. ook der Rec.* 1852, D. II. bl. 105; F. Kaiser, *Iets over de Kijkers van Chr. en Const. Huygens*, in *Instituut*, D. VI. bl 396; A. van Beek, *C. H.*, *de uitvinder der Slingeruurwerken*, in *Letterb.* 1821, D. II. bl. 131; *Gedenksteen voor Chr. en Const. Huygens*, in *Letterb.* 1857, bl. 243; *Oordeel van C. H. over de Gebroeders de Witt*, en *Testament van C. H.*, *Heer van Zeelhem*, bij Schinkel, *Nad. bijzonderheden betreffende Const. Huygens en zijne Familie*; M. Lemans, *Levensber. van C. H.*, *in eene redevoering uitgesproken in het letteroefenend Genoots. Tot Nut en Beschaving*, *den* 16 *van Lentemaand* 1820 Aitzema, *Saek. van Staet en Oorl*, D. VI. bl. 204 enz.; *Doodsberigt*, in Rabus, *Boekz. van Europa* 1695, *b*, bl. 18; Siegenbeek, *Geschied. der Leydsche Hooges.*, D. I. bl. 221, 251, 253, D. II. bl. 34, 35, 62, 63, 104; van Kampen, *Bekn Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 67—69, 141, 293; Collot d'Escury, *Holl roem*, D. VI. St. I. bl. 207—210; Schijn, *Geschied. der Mennon.*, D. III. bl. 438, 442, 443, 446—450, 457; Immerzeel, *Lev. der Schild*, D. II. bl. 68; *Konst- en Letterb.* 1816, bl. 216, 350, 1820, D. I. bl. 322, D. II. bl. 131; Luiscius, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Muller, *Cat. van Portr.*

HUYGENS (Gilles Joseph) geboren 7 December 1636, trad 26 September 1652 in de orde der Jezuiten; hij wijdde zich vooral aan het prediken, waarin hij zeer uitmuntte, hetgeen hem den haat van vele onbegaafde predikers op den hals haalde. Gedurende den advent in de hoofdkerk te Mechelen voor een talrijk geboor gepredikt hebbende, beschuldigde hem de plebaan van O. L. V. en de pastoors dier stad bij den aartsbisschop van dwalingen en ketterij. Huygens schreef hierop een verdediging, die hij liet drukken, en gaf aan Alp. van Berghes de leerredenen die hij had uitgesproken. De monniken zijner orde, de godgeleerden en de hoogleeraren der Leuvensche universiteit, keurden ze goed. Huygens stierf 29 Junij 1708 te Maastricht.

De titel van zijn verdedigingsschrift is:

Motivum juris adversus VI Capita, *columniosè sibi affecta per quatuor parochos Mechlinenses* (Baerts, plebaan, Gillis de Witte, Gevaerts, pastoor van St. Jan, Le Paige, pastoor van St. Pieter en Paulus) 1690, 4o.

Zie Goethals, *Hist. des Lettres*, *des Sciences et des arts en Belgique*, T. II. p. 236.

HUYGHENS (Gomarus) geboren te Lier in 1631 studeerde te Leuven in het collegie het Verken, werd, aldaar in 1652, op 21jarigen leeftijd, hoogleeraar in de wijsbegeerte, en verwierf in 1668 den graad van doctor in de godgeleerdheid. Nadat hij uit Rome, waarheen hij gezonden was om de voorregten en vrijheden der universiteit van Leuven te verdedigen, was wedergekeerd, oefende hij zich verder in de godgeleerdheid en werd in 1677 rector of president van het collegie van paus Adriaan, in 1682 kanunnik der St. Pieterskerk, in 1687 lid der theologische faculteit ofschoon hij, ten gevolge der pogingen zijner vijanden, zich eenigen tijd in het uitoefenen van dit ambt, en ook het prediken en den biechtstoel moest onthouden.

Hij was een ijverig man, innig verbonden aan Arnauld en Quesnel, wier gevoelens hij met vuur verdedigde.

Hij stierf te Leuven den 27 October 1702. Hij gaf in het licht:

Methodus remittendi et retinendi peccata. Acc. ejus Apologia adv. S. C. Reymakers Leod. 1674, 1686, 3 part, 1 vol., 12o. Ook in het Fr. overgezet.

Breves observationes de actibus humanis et passionibus animal., item de virtutibus et vitiis in genere, Leod. 1694, 8o.
Conferentiae Theologicae, 3 t., 12o. en
Cursus Theol. onder den titel: *Breves observationes*, in verschillende deelen.

Zie Jöcher; *Biogr. Univ.*; *Biogr. Gén.*; Rabus, *Boekz. van Europa* 1695, *b*, bl. 343.

HUYGHENS (Martinus) volgde Johannes Goris als praeceptor der 4de klasse aan de Latijnsche school te Dordrecht op. Hij vervulde deze betrekking tot 1696 toen hij zijn emeritaat verkreeg. Hij overleed omstreeks 1709.
Hij gaf in het licht:
Index in P. Terentii Comoedias locupletissimas, Amst. 1701, die door Graevius en Perizonius zeer geprezen werd.
Na zijn dood gaf zijn zoon Karel Huygens uit:
P. Terentius Carthageniensis Afri Comoediae sex. Accedunt Martini Hugenii Index vocabulorum et phrasium absolutismus, et Terentii imitatio Plautina nunc primum edidit, Amst. 1710, 8o.

Zie Saxe, *Onom.*, T. VI.; *Anal.* p. 613; Paquot, *Mém.*, T. I. p. 344; Schotel, *Illustre School*, bl. 106; *Biogr. Univ.*

HUYGENS (Mr, J. H. A.), uit 's Hage, studeerde te Leyden, waar hij in 1792 een *Spec. jurid.* verdedigde *continens quaedam de processu criminali ordinario sive accusatorio et extraordinario, sive inquisitorio apud Romanos*, met lofverzen van J. A. J. Carré en F. G. F. van Pallandt, j. u. c. (in 't Fransch). Hij zelf beoefende de poëzy blijkens zijne gedichten achter de *Diatribe de testibus* van Carré (L. B. 1792) en de *Positiones juridicae inaugurales* van van Pallandt (L. B. 1793).

HUYGHENS (Mr. Theod.) van Utrecht, promoveerde te Franeker in 1698, na het verdedigen eener *Dissertatio jurid. de Deposito*, die hij opdroeg aan Willem Huyghens, heer van Overhagen, gewezen burgemeester van Arnhem, en Willem Huyghens, heer van Clarenbeek.

HUYGHENS (Rutger), ridder, heer van Clarenbeek, burgemeester van Arnhem, werd in 1592 geboren, en komt reeds in 1630 voor als lid der staten generaal, waarin hij in vele belangrijke commissien gebruikt werd. Hij handelde o. a. in 1633 aan de Duitsche hoven om aan de Spanjaarden geen werving toe te staan. In den tweeden Engelschen oorlog was hij gecommitteerde tot de zaken van de zee en bewees in die dagen de gewigtigste diensten. In 1665 was hij met de Witt en Boreel, een der gevolmagtigden op de vloot. Hij was toen 73 jaren oud, en waagde, schreef Brandt, zijn leven even goed als de geringste matroos. De koning van Frankrijk schonk hem de ridderorde van St. Michiel, en hij overleed den 21 Augustus 1666.
Driemaal trad hij in het huwelijk; 1. met Numida van Lintelo; 2. met Charlotte Elisabeth van Meerkerken; 3. met Agnes de Soete van Houteringe, Barmes de Villiers. Bij de twee laatsten liet hij kinderen na.
Hij was de stichter van de lustplaats Clarenbeek bij Arnhem.

Zie Aitzema, *Saeken van Staet en Oorlog*, D. II. bl 66—81; Brandt, *Leven van de Ruyter*, bl. 385; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XI. bl 179, D. XIII. bl. 163; Scheltema, *Staatkund. Nederl*; De Guiche, *Mémoir.*, Livre I., p. 79, 82; J. C. de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeew.*, D. II., *b*, bl. 217.

HUYGHENS (Antoni) werd bij gelegenheid der regerings verandering te Arnhem in 1703, tot lid van de nieuwe regering benoemd, doch weigerde het lidmaatschap te aanvaarden.

Zie Wagenaar, *Vad Hist.*, D. XVII, bl. 143.

HUYGHENS (Lodewijk), drossaart te Gorinchem, werd in die betrekking door de staten, op verzoek van Willem III, in 1672 aangesteld.
Deze, een gunsteling van den prins, zocht zich in het gezag, dat de drossaarden vroeger gehad hadden, te weten de verkiezing van burgemeesters en schepenen, weder te herstellen. Doch dit veroorzaakte tusschen hem en de wethouderschap een hevigen twist, ten gevolge waarvan hij eerst in zijn ambt geschorst en daarna door 't hof van Holland in een zware geldboete werd verwezen. Sedert nam hij echter zijn ambt wederom waar, tot gering genoegen van de regering, doch de prins hield hem de hand boven het hoofd. In April 1684 ontstond er op nieuw misnoegen tusschen den drossaard en de regering van Gorinchem, ter gelegenheid der aanstelling van kapiteins, luitenants en vaandrigs der schutterij, waartoe door den drossaard de raad vergaderd was.

Zie *Bericht van den Hove van Holland, wegens de sententie gewesen jegens den drost van Gorinchem, nevens een korte Memorye op dezelve sententie*, Anno 1676, 4o; *Verhaal van 't geene gepasseerd is tusschen Burgemeesteren en Vroedschap der stad Gorinchem*, Utrecht 1684 4o.; Wagenaar, *Vad Hist.*, D. XV. bl. 256, 257; *Holl. Merc.*, 1684, bl. 257; *Groot Plakaat-Boek*, D. IV. bl. 414; *Astrea* 1855, bl. 207.

HUYGHENS (Willem Theodoor), zoon van Hendrik en van Suzanna de Wijs, geboren 18 Februarij 1719 en overleden 12 Julij 1775. Hij was vice-admiraal, en huwde Henriette Cornelia van Marselis, waarbij hij twee zonen verwekte.

HUYGHENS (Johan), zoon van Wilhelm, burgemeester van Arnhem, en van Wilhelmina Tulleken, werd geboren 29 Januarij 1592 en stierf 19 Julij 1641. Hij was kolonel en overleed aan de gevolgen van eene wonde ontvangen voor het huis te Gennip.
Hij huwde met Margaretha van Panhuis tot Cronenstein. Zijne kleindochter Margaretha Huyghens trouwde in 1683 met Willem van Heuckelom, luitenant generaal der infanterie, die den 22 Maart 1710 overleed.

HUYGHENS (Dirk), zoon van Everhard, burgemeester van Wageningen, en van Maria van Ommeren, werd den 3 Maart 1655 geboren, overleed den 18 April 1711. Hij was kolonel van een regement infanterie en huwde Maria van Ommeren.

HUYGHENS (H.) schreef:
Dissertatio de jurejurando judicali 1777.

Zie *Bibl. Hulth.* Nr. 23065.

HUIGEN (Jacob) opvolger van den gesneuvelden Willem Cornelisz. Loos, die den strijd onder den laatste begonnen in Louwmaand 1640, voor de Bahia in Brazilie, ook eindigde. In dezen strijd leverden de Nederlanders met een vloot, die slechts 29 schepen telde, gedurende drie volle dagen manmoedig aan eene vijandelijke magt van 66, volgens anderen van 93, met 15000 mannen voorziene schepen slag, en joeg ze op de vlugt, met vernieling van eenige Portugesche bodems.

Zie J. C. de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.*, D. I. bl. 317.

HUIGENS (Joost) was een der grondleggers der Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem (1787).

Zie *Vervolg op* Wagenaar, D. XXI. bl 57.

HUIGENS (Wilhelmus) kwam in 1759 als proponent te Hellevoetsluis, werd door den kerkeraad aldaar gedemitteerd in 1787 en is gestorven in 1792. Hij was een allervurigst ijveraar voor de patriottische partij, en werd in

1787 door een hoop beschonken volk van de Oranje partij mishandeld, nadat het zijn huis had geplunderd.

Zie *Vervolg op de Vad. Hist.*, D. XVI. bl. 260, 261; Brans, *Kerk. Reg.*, bl. 124; *Navorscher*, D. VIII. bl. 134, 238.

HUYGO of Huigo, pastoor te Eppingehuizen, ondernam in 1559 openlijk in zijne kerk en kerkdienst veranderingen te maken. Hij moest vlugten om de handen van het geregt te ontgaan.

HUYLENBROUCK (Alphonse), zoon van Jan Baptist, ontvanger generaal van Vlaanderen en van Eleonore de Mesmakere, werd den 2 Augustus 1667 te Brussel geboren, trad in 1684 in de orde der Jezuïten en onderwees, na voleindigde studiën, de godgeleerdheid aan het bisschoppelijk seminarie te Gend, werd daarop te Mechelen biechtvader van den aartsbisschop Thomas Philippus van Alsatie en bibliothecaris van het museum Bellarmin. Na den dood van paus Clemens XI, vergezelde hij den kardinaal naar Rome, waarheen deze zich begaf om in het conclave bij de verkiezing van een nieuwen paus (Innocentius XIII) tegenwoordig te zijn. Op zijn terugreis door Tyrol werd hij bij Salzburg door een beroerte getroffen, die den 31 Mei 1722 een einde aan zijn leven maakte.

Hij gaf anonym in het licht: Een brief van 76 bladz. in 8o., betreffende een werkje, getiteld:

Memoires touchant le desein qu'on a d'introduire le formulaire d'Alexandre VII *dans l'Eglise des Pays-Bas.*

Vindicationes adversus famosos libellos quam plures compilationem, sub titulo Artes Jesuiticae.

Deze *Artes Jesuiticae* verschenen in 1703 in het Latijn en in 1709 en het volgende jaar met vele vermeerderingen. Den 7 September 1703 en den 4 Mei 1709 plaatste de hoogeschool van Leuven dit boek op den Index.

Vindiciae Adversus avitum academicum, Gand. 1711, 8o.

Vindicationes alterae adversus famosos libellos et novam eorum collectionem, sub titulo: Tuba magna, novum clangens sonum per eruditis. Dominum Libertum Candidum, Argentinae 1712, Gand. 1715, 8o.

Vindicationes adversus famosum libellum appellatum Tubam alteram, ficto nomine editam anno 1714, Brux. 1715, in 8o., 2 t.

Errores et synopsis vitae Paschasii Quesnel presbyteri galli, Antv. 1717, 8o. (anonym.) scriptum cui titulus:

Quaestiones de constitutione unigenitus, refutatum a Belga catholico, Brux. 1719, 8o.

Haeresis Jansenianae praeclusa effugia, auctore Antonio de Luca 1708—1709, 2 t. 8o., het derde is in hands. gebleven.

Imago primi saeculi Jansenistarum, ms., 3 t., in fol. en een stuk van het 4e d. Het hs. bevindt zich in de bibliotheek van het aartsbisdom van Mechelen. Men wil dat Patouillet het voor zijne nieuwe uitgaaf der *Bibliothèque Janseniste* van Colonia Anvers 1752, 4 vol., in 12o. gebruikt heeft.

Fragmenten eener algemeene geschiedenis der Jesuiten.

Zie Goethals, *Lectures relatives l'histoire des sciences, des arts des lettres, des moeurs et de la politique en Belgique*, T. p. 196—199

HUYN VAN AMSTENRAEDT (Carel), kolonel in staatschen dienst. Toen Venetie in 1618 verlof kreeg om 12 schepen voor rekening der republiek hier te lande te huren, uit te rusten, te bemannen en krijgsvolk te werven, gaf de resident Surano het bevel over dit krijgsvolk aan den kolonel Huyn.

Zie J. C. de Jonge, *Nederland en Venetie*, bl. 86.

HUYRLUYT ( ). Toen in 1652 de Engelsche vloot onder Robert Blake in zee geloopen met 45 schepen op de Engelsche kusten kruistte, werd Tromp, die 42 schepen onder de vlag had, door hard weêr en tegenwind ook derwaarts gedreven; doch week eerlang af, en zeilde naar Calais. Hier vernemende dat 7 rijke straatsvaarders door 12 Engelsche oorlogschepen onderzocht werden en gevaar liepen genomen te worden, zeilde hij wederom naar de Engelsche kust, waar hem voor Douvres den 29 Mei de admiraal Blake ontmoette en er een hevig gevecht plaats greep, waarmede de vrede tusschen Engeland en de republiek werd verbroken. Deze straatvaarders werden begeleid door de zeekapiteinen Huysluyt en van der Zaan, en men vreesde dat de Engelschen zich door 't nemen dezer koopvaarders thans wreken wilden van zeker gevecht den 22 Mei van dat jaar omtrent Goudstaart tusschen van der Zaan en een parlements fregat.

Zie van Wijn, *Vervolg op* Wagenaar, D. XII. bl. 99.

HUYS, HYS, HUS (Pieter), kunstgraveur, bloeide omstreeks 1570 te Antwerpen.

Men kent van hem:

De Verkondiging, fol.

Christus aan het kruis, waarbij Maria; op den achtergrond Johannes en eene graftombe.

Als boven, met de H. Maagd en Maria Magdalena. Op den achtergrond een tempel met een Gothischen deon.

Prenten in *Humanae salutis monumenta B. Ariae Montani studio constructa et delineata*, Antwerpiae 1571, gr. 8o.

Kramm gist dat hij dezelfde is met Pieter Huis.

Zie t. a. p., bl. 776.

HUYS (P.) schreef:

Spel van Zinne, hetwelk den tweeden prijs behaalde op het Landjuweel te Gent in 1539, z. drukpl. en j. 8o.

Zie *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. III. bl. 72.

HUYS (Frans), kunstgraveur, die tusschen 1555—1560 in de Nederlanden zijne kunst uitoefende.

Men heeft van hem:

Freti Siculi, vulgo Faro de Messina, optica delineatio, Breugel inv. F. H. fec. H. Cock exc. fol.

Hendrik II *van Frankrijk te voet, Hans Liefrink excud. Karel* IX *van Frankrijk te voet*, geheel in versierden rand gevat, fol.

12 *Romeinsche keizers en keizerinnen*, busten naar de antiken.

Zie Kramm, t. a. p., bl. 775.

HUYS (Lambert de), kunstschilder, omstreeks 1664 te 's Hage; van daar vertrok hij naar Amsterdam, waar hij denkelijk overleed.

Zie Kramm, t. a. p.

HUYSDUYNEN ( ), schreef;

Hollants Heyl, in haar Eenigheit met Engeland gelegen, Amst., A.Dz. Oostsaan 1689.

Zie Muller, *Cat. van Pamfl.*, D. III. bl. 238.

HUYSEN (Hyacinth Th. Dr.), een Dominikaner monnik te Antwerpen, verscheidene malen prior van zijn klooster, schreef 1710:

Introductio ad vitam mysticam expressam per passionem, in het Nederd.

Zie Jöcher.

HUYSEN (Cornelius van), predikant bij de doopsgezinden te Embden, een man van geene geringe geleerdheid, in godgeleerde zaken niet weinig bedreven, zeer ervaren in de Latijnsche, Grieksche en Hebreeuwsche talen. Hij overleed 25 Januarij 1721 in den ouderdom van 43 jaren en schreef:

Korte inhoud van de leere des geloofs, geschikt na de algemeene belijdenissen van de Doopsgezinde christenen, Amst. 1705, 8o.

Historische verhandeling van de opkomst en voortgang, mitsgaders de godgeleerdheid der Doopsgezinde christenen,

afgedeeld in twee deelen, opgedragen aan de gemeente der Mennoniten te Hamburg en te Altona, Embden en Hamburg 1712, Hoorn 1734, 8o., *met een voorrede van Willem Houttuyn, leer. d. Mennoniten te Hoorn.*

Lydius lapis doctrinae Mennonitarum, 1713, 8o.

Toetssteen van de leere der Doopsgezinden; of Aanmerkingen op het boekje van Reynskes van Overwijk, genaamd Onderzoek naar de natuur van het leeraarampt, Amst. 1713, 8o. (Overzetting van het vorige.)

De grondslag van de leere der Doopsgezinde christenen verdeedigd en bevestigd tegen de verdraaijingen van Harmen Reynskes van Overwijk en zijn discipel Douwe Douwes Muys, met eene vergelijkinge van eenigen hunner leerstukken met de gronden van Spinosa, Amst. 1715, 8o.

Ezechiels gehoorzaamheid, betoond in het afsterven van zijne echtgenoot of kerk-rede over Ezech. 24 : 15—18, Embden 1702, 4o. (door hem gedaan 23 April 1702, na het overlijden zijner eerste huisvrouw).

Paulus bede aan de geloovigen te Rome, of bevestigings-predicatie, uit Rom. XV vs. 30, 31, Embden 1703, 4o. (Gedaan bij gelegenheid dat hij, na twee en een half jaar den dienst des woords te hebben waargenomen tot den vollen dienst bevestigd werd).

Zie Schijn, *Geschied. der Mennon.*, D. II. bl. 605, 611; *Unsch. Nachr.* 1712, S. 390, 1716, S. 259, 1731, S. 615; Adelung en Rotermund.

HUYSER (C. J.), middelmatig graveur, in het laatst der 18de en begin der 19de eeuw, wiens graveerwerk door Kramm wordt vermeld t. a. p. bl. 776.

HUYSER (JACOB CAREL), leefde en dichtte in het midden der18de eeuw, o. a. in het *Aanhangsel der Cypressenbladen.*

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.*

HUYSER (mr. HENDRIKUS CORNELIUS), zoon van Jan Huyser en Johanna Elisabeth Swaan, werd den 6 December 1807 te Amsterdam geboren. Hij bezocht, na de Latijnsche scholen te Leyden te hebben doorloopen, aldaar de academie, trok in 1830 met het studentencorps te velde en promoveerde in 1833 na het verdedigen zijner *Dissertatio de absentium juris differentia inter codices Francicum et Neerlandicum novissemum*, en vestigde zich als advocaat te Leyden. In 1835 werd hij benoemd als tweede plaatsvervanger bij het kantongeregt aldaar, in 1843 als eerste, welke betrekking hij met die van griffier bij hetzelve in 1853 verwisselde. In 1838 werd hij burgemeester van Soeterwoude, in 1842 regent van het weeshuis, in 1850 lid der provinciale staten van Zuidholland en in 1854 van den Raad der stad Leyden. Ook was hij lid der maatschappij van Nederlandsche letterkunde, van de maatschappij van het Nut van 't Algemeen en van fraaije kunsten en wetenschappen. Bij de beide laatsten hield hij van tijd tot tijd voordragten in proza en poezy. Van deze laatsten zijn alleen proeven in verschillende jaarboekjes verspreid, aanwezig. Hij huwde 1. in 1839 Wilhelmina Hendrika Joncquière, dochter van den luitenant-kolonel Jan Paul Sixti Joncquière en Janna Geertruida de Man, reeds in 1840 overleden. 2. in 1848, Anna Meggelina de Vassy, weduwe van Pieter Lodewijk Suringar.

In het laatst van 1859 trof hem een zware ziekte. Hij herstelde meer in schijn dan in de daad, legde in 1861 en 1862 zijne bedieningen, uitgenomen die van griffier, neder en overleed 15 September 1865.

Hij zelf heeft een schets van zijn leven ontworpen, die medegedeeld is door zijn zwager mr. J. F. C. Molzer, in *Hand. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leyden*, voor 1866.

HUYSERS (H.) schreef:

Weldadige bouwkunst of uitvoerige verhandeling der vijf ordres, Dordr. 1782, en *Atlas*, 2 d., fol., m. pl.

HUYSERS (A.), oud koopman in dienst der O. I. Compagnie, in 1789 te Cuylenborg woonachtig, schreef:

Het leven van R. de Klerk, gouverneur-generaal van Neerlands Indie, met een kaart, Amst. 1787, 8o.

Beknopte beschrijving der O. I. etablissementen, Utrecht 1789, 8o., 2de druk, met het *Leven van R. de Klerk, gouverneur van Ned. Indie*, Amst. 1792, tweede druk, verm. en verb. met een kaart der platte grond van Batavia.

De eerste druk is in 't Hoogduitsch vertaald, onder den titel, *Bescreibung und Geschichte der Hauptstadt in den Ost-Indien, Batavia, nebst Geogr. und Physischen Nachrichten von der Insel Java, übers. von J. J. Ebert*, Leipzig 1785, 86, 4 Th., 8o.

Zie *Bibl. Hulthem.*, Nr. 19121, 22; *Bibl. d Roy*, T. V. p. 2387.

HUYSINGA BAKKER (PIETER). Zie BAKKER (PIETER HUYSINGA.

HUYSINGA (JOHANNES), als proponent beroepen te Nootdorp bij Delft in 1671, te Haarlem in 1680 en aldaar gestorven in April 1702.

Hij schreef:

Over de twaalf eerste capittelen van het Evangelium na de beschrijvinge Matthaei, 's Hage 1679, 4o. Amst. 1742, 3 d. 4o.

Kort begrip van de christelijke waarheden, 1682, 8o.

Samenspreekingen, 's Hage 1658, 8o.

Teekenen der tijden uit Mozes en de Propheten.

Nodige betragtinge voor een godsdienstige ziele omtrent het gebruik des Heeren H. Avondmael, behelzende de leere der kennisse en belijdenisse der zonde; van geloove in Godt; van Godts verbond en zijne zegenen en zegelen, en eindelijk ook van de ware dankbaarheit. Hierachter is noch gevoegt het Formulier van het H. Avondmaal; alsmede eenige Psalmen, die voor en na deszelfs gebruik worden gezongen, 5de druk, Utrecht 1716, 8o.

Zie Veeris en Paauw, *Kerk. Alph.*, bl. 107; *Boekz der gel. wereld* 1716, bl. 531; Arrenberg, *Naaml.*, bl. 257.

HUYSINGIUS (HENRICUS), beroepen te Sleen, in de classis van Emmen in Drenthe 1615, te Oude Niedorp 1619, als eerste predikant in den Beemster 1622 en is aldaar in Mei 1635 gestorven. De kerk aldaar door hem in 1623 gewijd zijnde, werd in dezelve bij die gelegenheid de eerste Beemster biddag gehouden.

Hij schreef:

Lofbazuyn over de Beemsterlands Bedijckinge.

Zie Veeris en Paauw, *Kerk. Alph.*, bl. 107: *Astrea* 1855, bl. 58; T. A. Romein, *de Herv. van Drenthe*, bl. 305.

HUYSMAN (WILLEM) of Huysmans, te Antwerpen, (volgens anderen te Lier), geboren omstreeks het midden der 16de eeuw, studeerde te Douai in de regtsgeleerdheid, werd licentiaat in de beide regten en vervolgens te Leuven hoogleeraar in de Lat. taal aan het collegie der drie talen (1578), welk ambt hij elf jaren bekleedde. Hij was ten minste den 16 Junij 1589 nog hoogleeraar; vervolgens werd hij rector der Lat. school te Dinant, begaf zich eenigen tijd daarna naar Milaan, waar hij vriendschap sloot met Erycius Puscanus, die er de rhetorica onderwees. Hij overleed in Ialie in 1618. Johannes Bernartius geeft hem grooten lof in zijne verhandeling *de Utilitate legendae Historiae.*

Men heeft van hem:

Narrationes rerum Jndicarum, ex litteris fratrum societatis Jesu descriptae, ac ex Italico sermone in Latinum traductae, Lovanii 1589, 12o.

Zie Valerius Andreas, *Exordia Colleg. Triling.*, p. 59, Dez., *Bibl. Belg.*, p. 320; Dez., *Fasti Acad.*, p. 220; Vernulaei, *Acad. Lovan.*, 2de edit., p. 74; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 749; Paquot, *Mém.*, T. III. p. 608.

HUYSMAN (ADRIAAN). In 1769 verscheen te Utrecht bij J. Altheer een bundeltje, getiteld: *Proeve van levensschetsen eeniger merkwaardige lieden* (a). Het vangt aan

(a) Dit boekske bevat, behalve het gemelde levensberigt, dat van Lukas Trip, Burgemeester van Groningen, Leonard Offerhaus te Groningen, Jan Willem van Loh, predikant te 's Heeren Arendskerke, Gerard Hooft de Jonge, secretaris van Amsterdam, Tiberius Hemsterhuis, hoogleeraar te Leyden.

met dat van Adriaan Huysman, chirurgijn, vroedmeester en lector der ontleedkunde te Goes. Steller noemt hem „een geleerd genees-, heel- en vroedmeester, een goed kenner der Latijnsche, Grieksche en Hebreeuwsche talen, ervaren beoefenaar der natuur- en sterrekunde, fijn redeneerende godgeleerde." Van zijn levensloop wordt niets gemeld, werken heeft hij niet geschreven. Hij stierf in 1783.

HUYSMAN (Cornelis) van Mechelen. Kramm houdt hem voor denzelfden met Cornelis Huysmans van Antwerpen.

Zie Kramm, t. a. p., p. bl. 776.

HUYSMANS (Cornelis), zoon van Hendrik Huijsmans en Catharina van der Meijden. Volgens Immerzeel, Goethals en anderen werd hij den 2 April 1648 te Antwerpen geboren; doch Kramm stelt zijn geboortejaar vroeger, daar hij in 1634 reeds als gildebroeder in het St. Lucas gilde te Antwerpen werd aangenomen.

Na zich onder Pieter de Wit geoefend te hebben, begaf hij zich naar Brussel, om het kunstwerk van den landschapschilder Jacques d' Artois te bestuderen. Deze meester nam hem op een vast daggeld van zeven stuivers aan, zoodat hij dikwijls den ganschen dag in het bosch van Soignies teekende, geen ander voedsel dan een korst brood en een citroen gebruikende. Zoo bragt hij twee jaren door en vond slechts des avonds gelegenheid zich bij de kaars in het schilderen te oefenen. Op een voetreis langs de Maas, om de schilderachtige omstreken van Dinant en Namen af te teekenen, ontmoette hij den kunstschilder van der Muelen, die behagen vond in zijn werk en hem trachtte te bewegen naar Parijs te gaan, onder toezegging eener goede jaarwedde, doch Huysmans kon er niet toe besluiten, wijl hij de Fransche taal niet genoeg magtig was.

Hij zette zich te Mechelen neder, waar hij in 1682 Anna Scheppers, dochter van een advokaat huwde. In 1702 vestigde hij zich te Antwerpen, doch keerde in 1716 naar Mechelen terug, waar hij den 1 Junij 1727 overleed. Zijne vrouw stierf den 26 Maart 1744 in den ouderdom van 92 jaren. Huysmans wordt, volgens Descamps, onder de eerste landschapschilders der Vlaamsche school gesteld. Hij maakte ook voor de historieschilders de achtergronden en voor de landschapschilders de stoffaadje. Hij beoefende ook de etskunst. Bij Descamps komt zijne afbeelding voor.

Zie, behalve Houbraken, Descamps, Immerzeel, Kramm, Goethals, *Histoire des lettres, des sciences, des arts en Belgique*, T. I. p. 299 suiv.

HUYSMANS (Jacob) werd volgens Immerzeel in 1656 te Antwerpen geboren, ontving het onderwijs van Gillis Backereel en werd, onder diens leiding, een bekwaam schilder. Hij begaf zich onder de regering van Karel II naar Engeland, waar hij veel bijval vond. Men stelt zijne kunst, o. a. het *Portret eener Jonkvrouw* te Windsor, gelijk met die van Pieter van der Lely. Hij overleed in 1699 te Londen.

Zie Immerzeel en Kramm, t. a. p.

HUYSMANS (Jacobus Carolus) werd den 14 December 1776 te Breda geboren en ontving zijn opleiding, als kunstschilder, van J. H. Frederiks. Toen deze in 1793 bij het beleg en de inneming dier vesting door den Franschen generaal Dumouriez, haar met andere ingezetenen had verlaten, ontving Huysmans zijn verdere opleiding aan de teekenschool in 1798 door een der oudprofessoren van de akademie te Antwerpen, met behulp der stadsregering te Breda gevestigd, waarbij hij de eerste medailje behaalde. In 1802 zette hij zijne oefening aan de akademie te Antwerpen voort en behaalde in 1803 den eersten prijs naar het antieke standbeeld. Ook hield hij zich daar bezig met het kopieeren van voorname oude meesters. Hij keerde in 1804 naar Breda terug, waar hij vlijtig naar de natuur studeerde en in 1805 twee stukken naar de tentoonstelling te Antwerpen zond. Een ongemak aan het regteroog hield hem twee jaren van den schilderezel af en eerst in 1807 was hij in staat eene schilderij op de eerste tentoonstelling te Mechelen te zenden. Veel eer had hij van zijne vier schilderijen die op de eerste Amsterdamsche tentoonstelling in 1808 gezien werden. Zijne kunst, die hoofdzakelijk uit landschappen met vee bestond, was zeer gezocht en werd voor goede prijzen verkocht. In 1830 benoemde hem koning Willem I tot leeraar in de teekenkunst aan de koninklijke akademie te Breda, doch hij kon slechts weinige jaren deze betrekking vervullen, daar hij in 1835 wederom een gebrek aan het oog bekwam, dat in 1837 tot volslagen blindheid overging en hem dwong zijn eervol ontslag te nemen. Hij overleed te Ginneke, den 29 September 1856.

Zijne zonen Constantinus Cornelis en Victor Godefridus Joannes beoefenden beiden de kunst.

Zie Kramm, t. a. p., bl. 778; *Aanhangsel*, bl. 87.

HUYSMANS (Michiel) werd in 1637 te Mechelen geboren, verkeerde langen tijd in Engeland, schilderde in grootschen stijl landschappen met gebouwen en groepen vee gestoffeerd, en overleed in 1707 te Antwerpen.

Zie Kramm, t. a. p., bl. 779.

HUYSMANS (Nicolaas) volgens Vertue in 1656 geboren en te Antwerpen in 1707 overleden. Hij was een voortreffelijk landschapschilder doch waarschijnlijk dezelfde met Michiel Huysmans.

Zie Kramm, t. a. p., bl. 779.

HUYSMANS (P. J.), volgens gissing van Kramm, zoon van Jacob of Cornelis Huysmans, moet in de eerste helft der 18de eeuw geschilderd hebben. Kramm bezit van dezen meester een schilderijtje voorstellende een *Bergachtig Landschap*, met oude gebouwen, en op den voorgrond, een stadspoort, waarvoor eenige landlieden zich met drinken en zingen vermaken.

Zie Kramm, t. a. p.

HUYSMANS (Victor Godefridus Joannes), jongste zoon van Jacobus Carolus Huysmans, werd 10 Julij 1815 te Breda geboren. Hij ontving het eerste onderwijs van zijn vader, vervolgens aan de academie te Antwerpen, waarna hij zich te Parijs vestigde. Volgens Kramm beoefende hij daar voornamelijk de lithographie in kleuren en werd als een der beste kunstenaars in het vak geacht. Zijn voornaamste en meest bekende werk, door keizer Napoleon III met de gouden medalje eerste klasse beloond, is *La Journée d'un Chrétien*, een gebedenboek, waarin behalve de platen, ook elke bladzijde door hem in kleuren is opgeluisterd. Hij vervaardigde het in 1852 en 1853, en overleed te Parijs den 25 Junij 1856.

Zie Kramm, t. a. p.

HUYSSEN (Hendrik van), volgens Rotermund een regtsgeleerde en Hollandsch baron, werd in 1698 doctor te Straatsburg en daarna geheimraad van staat van den Russischen keizer Peter de Groote.

Hij schreef:

Diss. inaug. de Justitia vom Stillstand des Gerichts, Straatsb. 1689, 4°.

Histoire des Conclaves, depuis Clement V *jusque à présent avec un discours qui explique toutes les ceremonies qui s'observent depuis la mort du Pape jusque après l'election de son successeur.* Cologne, 1694, 1703, 3 t., gr. 12.

Curieuse und vollständige Reisebeschreibung von ganz Italien, Freijburg 1701, 4°.

Status Academiae Cracoviensis a. 1709 in *Novis litterariis Germ.* 1709, p. 462 seq.

Voorrede der uitgave van *Johann Gottlieb Krausen*, *der Historia Polonica* van *Joh. Dluglossi*, Lipsiae 1701, fol.

Jo. Dluglossi Historiae Polonicae liber XIIIus *et ultimus ex Bibliotheca Henr., L. B. ab Huyssen*, Lipsiae 1712, fol.

In 1717 droeg de czaar hem op zijne geschiedenis te schrijven en gaf hem hieromtrent de noodige berigten. Hij maakte er ook een schets van bekend, doch vermoedelijk is het hierbij gebleven. Zijn gelaat gaat in plaat uit, in 8o.

Zie Adelung en Rotermund; *Bibl. Bunav.*, T. II. p. 59.

HUYSSEN (JOHAN), Jur. Utr. Licent., ridder, heer van Cattendijke, Munsterhoek enz., zoon van Hugo Huyssen, pensionaris van Rotterdam, later van Goes, en Elisabeth Hanneman, werd 4 October 1566 te Rotterdam geboren. Hij werd pensionaris (anderen zeggen secretaris) van Goes en in 1591 gecommitteerde raad van Zeeland op bijzonderen eed, vermits hij een Hollander was. In 1597 werd hij lid van den nieuw opgerigten hoogen raad van Holland en Zeeland, doch hij bedankte. In 1601 was hij griffier der munt en in 1602 werd hij voorzitter van den raad van Vlaanderen te Middelburg. Hij moet een geleerd man zijn geweest, aan wien Hondius den achtsten zang van zijnen *Mouffeschans* opdroeg. Volgens de mss. aanteekeningen van M. de la Palma Fuentes heeft hij verscheidene ambassades bekleed, doch welke niet zijn geboekt. Om zijne afbeelding staat wel: A. Gallorum rege nobilitate et Magnae Brittanniae Equestri ordine cum notis gentilitiis insignibus auctis, ornatus, doch zulks kan, gelijk Scheltema teregt opmerkte, buiten ambassade verkregen zijn. Hij overleed in 1634. Hij liet uit zijn echt met Adriana, natuurlijke dochter van Jan of Gijsbrecht van Mathenes, na, o. a.

1. Johan Huyssen, hoogbaljuw, raad en rentmeester-generaal van Zeeland Bewester-Schelde. Hij huwde Margaretha de Knuyt, dochter van Johan de Knuyt, raad der stad Middelburg, en van Cornelia Tenijs, en liet kinderen na.

2. Margaretha Huyssen, getrouwd met 1. Hieronymus Tuyll van Serooskerken, heer van Stavenisse, gecommitteerde raad van Zeeland; 2. , graaf van Dhona; 3 Adriaan Gustaaf, graaf van Flodorf, zonder kinderen.

3. Johan Huyssen, schepen en raad van Middelburg, 1639, heer van Vosmaer, trouwde Cornelia van der Nisse; zij hadden 3 kinderen.

4. Laurens Huyssen, heer van Weelde, raad in den raad van Vlaanderen, gehuwd met Clara Veltens, nalatende 1 kind.

5. Frederik Huyssen, heer van Ravels, hoogbaljuw Bewester-Schelde, getrouwd met Johanna Thibault, nalatende 2 kinderen.

Het portret van Johan Huyssen, door H. Hondius in 1598 vervaardigd, is voorzien met zijn wapen en dat zijner vrouw en de spreuk *Pax Armis*, *Septa Altior;* een ander met de spreuk *Nec timide nec tumide*, door F. Schellemans, naar Mich. Joh. Miereveelt, stelt hem op 50 jarigen leeftijd voor, en komt zeer zelden voor.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 515. 516; Smallegange, *Chron. van Zeeland*, bl. 426; *Chron van het Hist Genoots.*, D. VI. bl. 123 D VII. bl. 128; *Lijst der E. M. H. H. Gecommitteerde Raden van Zeeland en der Ministers van die Provintie* (door J. C. te Water), 1786 4o; *Navorscher*, D. VIII. bl 226, 336, D. IX. bl. 11, 14; H. Verwoert, *Handb. der Vaderl. Geschied.*; Kobus en de Rivecourt.

HUYSSEN (JACOB VAN), bloeide in de tweede helft der 17de eeuw, was tijdgenoot van H. van Irhoven en beoefende het kunstvak van Johanna Koerten Blok. Men vindt een aantal zijner werken, bestaande uit voorstellingen van *Gezigten in Amsterdam of op het IJ met schepen en landschappen* op *Catal.* van Jan Pekstok, Amst. 1792.

Zie Kramm, t. a. p., bl. 779.

HUYSSENS (PETER), Jesuiten leek en broeder te Brugge, bouwde den voorgevel der Jesuiten-kerk te Antwerpen naar de teekening van Rubens. De door hem met de pen vervaardigde teekening berust op de bibliotheek te Antwerpen.

Johannes Bara of de la Barra, graveerde het gezigt op deze kerk en het professiehuis.

Zie Kramm, t. a. p., bl. 780.

HUYSSTEEN (A. VAN), droeg den 2den druk van D. Willink, *Amstel. Arcadia*, Utr. 1773, in dichtmaat op aan F. Gesner en J. Cinck.

Zie Heringa, *Naaml.* bl. 64.

HUYSUM (VAN). Kramm vermeldt van hem een geëtst portret van Artus Georgius Fellin, leeraar der Luthersche gemeente te Amsterdam, in 4o.

Zie Kramm, t. a. p.

HUYSUM (A. VAN). Op *Cat. Ploos van Amstel*, Amst. 1801, bl. 50, no. 3, komt van hem voor *een Arcadisch landschap*, met een waterplas, rijk van geboomte en fraaije stoffagie, uitvoerig met de pen en in kleuren. Het gold *f* 60. Kramm beslist niet of deze een der zonen van de bekende vier broeders van dien naam is.

Zie Kramm, t. a. p.

HUYSUM (JUSTUS VAN), zoon van een schoolmeester in Friesland, later te Amsterdam, werd aldaar in 1659 geboren, en in 1675 besteld bij Nicolaas Berchem, in wiens school hij het in diens vak tot een aanmerkelijke hoogte zou gebragt hebben, indien zijn geest niet schier alle kunstvakken had willen omvatten. Hij maalde landschappen, beelden, historiën, zee- en riviergezigten, ruitergevechten, portretten en bloemen, doch de laatste schilderde hij het best. Hij overleed in 1716.

Zie Immerzeel, t. a. p., bl. 70.

HUYSUM (JAN VAN), beroemd bloemen- en vruchtenschilder, zoon van den vorige, werd 15 April 1682 te Amsterdam geboren. Hij was eerst zijn vader in diens kunstwinkel voor zaal- en tuinversiering behulpzaam en schilderde met een vlug penseel menig kamerschut met landschappen. Tot meerdere jaren gekomen, bepaalde hij zich uitsluitend bij het schilderen van bloem- en fruittafereelen en landschappen. Vooral muntte hij in het eerste uit en vond in die dagen, toen er zooveel werk van schoone en zeldzame bloemen werd gemaakt, van alle zijde toejuiching en aanmoediging. De liefhebbers en kweekers van bloemen en vruchten te Haarlem beijverden zich hem de uitgelezendste bloemen en fruiten te zenden. Hij wist, meldt Immerzeel, deze keurige voortbrengselen in zijne altijd rijke ordonnanties oordeelkundig en met den meesten smaak onderling zaam te schikken en ze niet, op het voetspoor zijner voorgangers, altijd tegen donkere achter gronden te schilderen. Hij was de eerste die zijne vruchten en bloemen tegen lichte gronden, zelfs luchten en schoone landschappen deed uitkomen. Doch niet alleen onderscheidde hij zich in zijne ordonnanties, maar hij was ook een eerste meester in de kunstige verdeeling van licht en bruin en vooral in de aanwending van zuivere kleuren. Zijn bloemenkoloriet is dan ook zoo dun en transparant, dat het geoefend oog hier en daar de tint van het plamuursel door de geestige bewerking van zijn penseel ziet doorschijnen. Even fraai en natuurlijk zijn alle de toevoegselen van zijne tafereelen als de voortbrengselen uit het groeijend rijk verdeeld. „Marmer, porphier, kristal, goud en andere metalen, vogelnestjes met eijeren, kapellen, vlinders en welke insecten hij al moge hebben te pas gebragt in zijne stukken, dragen allen het kenmerk van zijn zeldzaam talent en den rijkdom zijner vinding. Zijn bloembundels zijn altijd met eene edele bevalligheid en nogthans zoo los en eenvoudig in de vazen geschikt, alsof ze louter bij geval in dier voege geplaatst waren". In zijne verrukkelijke landschappen merkt men een edele stijl op, afwijkende van de eenvoudige natuur zooals zij zich in Holland vertoont, en die aan den Italiaanschen hemel herinnert. Reeds bij zijn leven werden groote sommen voor zijn kunst betaald, die thans meer dan verdubbeld worden. Op de veilingen van Gildemeester, van der Pot en Braambeek golden dergelijke tafereelen van *f* 3,000.00 tot *f* 4,000.00 en op die van de Smeth tot *f* 4,508.00. Op de verkooping van Braamcamp golden twee zijner landschappen *f* 2,505.00. In December 1854 werd op de verkooping van den baron de Mecklenbourg te Parijs 13,000 fr. voor een zijner bloemstukken betaald. Zijne kapitale teekeningen van *f* 1000.00

waren op de verkoopingen van Ploos van Amstel, Goll en de Vos. Zijne kunst vindt men in de beroemdste buiten- en binnenlandsche kabinetten. Het museum te Amsterdam bezit van hem een bloem- en fruitstuk en twee arcadische landschappen, dat te 's Hage een bloemen fruitstuk. Hij overleed 8 Februarij 1749 in zijne geboortestad.

Zijn portret door A. Bonen, gold op de verkooping van Jan Gildenmeester in 1800 te Amsterdam ƒ 80. Dezelfde meester schilderde ook een kleiner, dat op de verkooping van mr. Johan van der Marck Aegidsz. te Leyden, 1773, voorkwam. A. van Halen graveerde dit portret in zwarte kunst in fol. Andere portretten vermeldt Kramm en Muller. Ook vindt men ze bij Houbraken, van Gool en Immerzeel. Mausaisse gaf in 1825 te Parijs eene fraaije lithographie, waarschijnlijk naar dat van Bonen, in het licht.

Zie Houbraken, Weijerman, van Gool, Immerzeel, Kramm, Wagenaar, *Amst.*, D. XI. bl. 438; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. I. bl. 104, 105, A. D. III. bl. 263, 264; Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Pilkington, *Dict. of Painters; Nouv. Biogr. Gén.; Dict. Univ.; Biogr. Univ.; Cat. van de Schilderijen van J. D. Pompe van Meerdervoort en van den beroemden schilder J. van Huysum*, Dordr. 1749, kl. 8o.

HUYSUM (Michiel van), broeder van den vorige, gaf onderwijs in de kunst.

Kramm vermeldt van hem:

Een porceleinen schotel met blaauwe druiven en eenige bladeren aan den tak (1759); eene kapitale teekening, weleer in bezit van Six van Hillegom, later in dat van Fodor te Amsterdam.

Eene gebeeldhouwde vaas, gevuld met vele soorten van bloemen, breed en meesterlijk behandeld, eene teekening, weleer het eigendom van Goll van Franckenstein.

Twee takken met perziken en een hazelnoot.

Eenige perziken en pruimen en twee hazelnoten.

Beide teekeningen weleer in bezit van mr. J. van der Marck te Leyden.

Zie Immerzeel, t. a. p.; Kramm, t. a. p.

HUYSUM (Nicolaas van), broeder van den vorige, leerling van zijn broeder Jan, mede een goed kunstenaar. Hij schijnt zich bezig gehouden te hebben met het onderwijzen aan deftige huizen.

Zie Immerzeel, t. a. p.; Kramm, t. a. p.

HUYSUM (Justus van), broeder van den vorige, schilderde batailjes in groot en klein bestek. Hij ontsliep in den ouderdom van 23 jaren.

Zie Immerzeel, t. a. p.; Kramm, t. a. p.

HUYSUM (Jacobus van), broeder van den vorige, volgde zijn vader in diens schilderwinkel op, vertrok vervolgens naar Londen, waar hij voornamelijk de kost won met het copiëeren der schilderijen van zijn broeder Jan.

Zie Immerzeel, t. a. p.; Kramm, t. a. p.

HUYZER (J. C. de), dichtte een *Treur- en Troostzang, ter Begravinge van Zijne Doorl. Hoogh. den Heere W. C. H. Friso, Prince van Oranje en Nassau, Nederl. Erfstadhouder*, Amst. 4o.

HYPERIUS (Andreas Gerardi) of Gheeraerdts (Andreas) werd te Yperen, waaraan hij zijn naam ontleende, en zijn vader Gerard advokaat was, den 10 Mei 1511 geboren. Zijne moeder Catharina Coels, was afkomstig van eene patricische familie te Gend. Toen hij elf jaren oud was, zond zijn vader hem naar Warneton, waar hij onderwijs ontving van Jacobus de Paep of Papius, die voor een goed dichter werd gehouden, en van Johannes Zaparus, die Grieksch en Hebreeuwsch verstond. Twee jaren later begaf hij zich naar Rijssel, waar hij zijne letterkundige studien vervolgde onder Johannes Lacteus, die hem de Fransche taal leerde. Het volgende jaar genoot hij het onderwijs van Nicolaas van 's Hertogenbosch, die de fraaije letteren onderwees te Doornik. Van daar keerde hij naar huis terug, waar zijn vader hem als klerk op zijn kantoor nam en hem met het afschrijven van processtukken bezighield. Na den dood van zijn vader, in 1525, bleef hij nog drie jaren bij zijne moeder, waarna hij zich naar Parijs begaf, waar hij zich eerst op de physica, later op de theologie en tevens onder Nicolaas Clenard, Johannes Sturmius en Bartholomeus Latomus, op de Grieksche en Latijnsche taal toelegde en het overige van zijn tijd besteedde met het onderwijzen van eenige Fransche en Spaansche jongelieden, met welke hij de drie eerste maanden van elk jaar reisde om de universiteiten van het koningrijk en van Italie te bezoeken.

Na zich nog eenigen tijd in de geneeskunde en het kanonnieke regt geoefend te hebben, keerde hij in 1536 naar Yperen terug en begaf zich van daar naar Leuven, bezocht de noordelijke provincien, vervolgens Duitschland, en keerde in 1537 naar zijn geboortestad terug. Niet lang daarna begaf hij zich naar Engeland, waar hij ondersteund door den baron Karel de Montjoie, zoon van dien Willem de Montjoie, die door Erasmus zoo zeer geprezen is, in 1540 de universiteit te Cambridge bezocht. In Februarij 1541 wilde hij ook die van Oxford bezoeken, doch zich in Engeland niet veilig achtende, wegens de edicten van Hendrik VIII omtrent vreemdelingen, keerde hij naar zijn vaderland en geboortestad terug, en besloot naar Straatsburg te gaan, ten einde er met Maarten Bucer te spreken, maar zijn reis door Hessen genomen hebbende, vond hij zich genoodzaakt te Marburg te blijven, tot dat zijne goederen te Frankfort waren aangekomen. Hier vond hij Gerard Gildenhauer, met wien hij te Nijmegen kennis had gemaakt, en die aldaar thans de godgeleerdheid onderwees. Deze haalde Hyperius over hier te blijven en hij zag zich kort daarna door Johannes Ficinus, kanselier van den landgraaf, tot opvolger van zijn vriend, dien de ouderdom belette zijn ambt verder waar te nemen, benoemd. Hij bekleedde het tot den 1 Februarij 1564, toen hij in den ouderdom van nog geen 53 jaren overleed.

Hij werd in de hoofdkerk te Marburg nevens Gildenhauer begraven. Petrus Nigidius en Theodorus Beza vervaardigden epigrammen ter zijner eere en Wigand Orthius, zijn opvolger, hield eene lijkrede op hem. Hij huwde 27 Februarij 1544 Catharina Orth of Orthia, dochter van Lodewijk Orthius, ontvanger te Marburg, weduwe van Joh. Harpilius, en liet 6 zonen en 4 dochters na.

Hij schreef:

De Cosmographia, Hugenoeae 1532, 4o.

Arithmetica quaedam.

Geometrica.

Optica.

Astronomica.

Rhetorica, Tiguri 1566, 12o.

Dialectica, Tiguri 1566, 12o.

Physica.

Compendium Physices Aristotelicae, Basileae 1574, 4o.

Ad decem libros Ethicorum Aristotelis Scholia, Basileae 1586, 12o., Lictae 1600, 4o.

De honorandis Magistratibus commentarius, in quo Psalmus XX (*Exaudiat*) *enarratur. Ejusdem in Psalmum* XII (*Salvum me fac*) *in quo oratur ut Dominus, extirpatis omnibus erroribus, synceram doctrinam ubique promoveat Paraphrasis*, Marpurgi 1541, 12o.

Paraphrasis in Psalmum XXII.

Catechesis, Marpurgi 15.., in 16o.

De formandis concinionibus sacris, seu de interpretatione scripturae populari, libri duo, Marpurgi 1553.

Observationes locorum in eas Evangeliorum particulas, quae singulis Dominicis recitari in Ecclesiis consueverunt.

Methodi Theologiae, sive praecipuorum Christianae Religionis Locorum communium libri tres, Marpurgi 15.., 12o.

It. Jam. denuo in locum editi Adjecta est de ejusdem Hyperii vitâ et obitu D. Wigandi Orthii oratio, Basileae 1568, 12o.

De Theologo, seu de ratione studii Theologici, libri quatrior, Basileae 1556, 12°., Tiguri 1572, 12°., 1582, 12°.

Topica Theologica, Tiguri, Christoph. Froschoverus, It. Basileae offic. Oportiniana, 12°.

De studiosorum vitâ et moribus.

De S. Scriptura e lectione ac meditatione quotidianâ, Christianis omnibus necessaria, Libri duo, Marpurgi 1564, 12°., Basileae 1569, 12°. *Libri quatuor*, Basileae 1581, 12°.

Feriarum Scholasticarum libri, 12°.

Opuscula Theologica in totius Christianae Reipublicae utilitatem conscripta nuncque primum in lucem data, Basileae 1570 8°. Dit deel bevat 14 verhandelingen. *Pars secunda*, Basileae 1571, 8°., bevattende 11 verhandelingen.

Zijn zoon Laurens gaf lang na zijns vaders dood een nieuwe verzameling van diens geschriften, bevattende eenige zijner verklaringen van Paulus, Tiguri, Christoph. Froschoverus 1582, tot 1584, 3 t. fol. Paquot geeft de titels der stukken in deze deelen vervat, even als die der beide vorige deelen op.

Het portret van Hyperius vindt men in de *Bibliotheca, sive Thesaurus virtutis et gloriae* van Boissard, stuk III, fig. 34, p. 141, door J. T. de Brij gegraveerd en in de afbeeldingen der godgeleerden uitgegeven door J. Verheijden, 's Hage 1603, 4°.

Zie W. Orthii *Theol. ac Ling. Prof. in Acad. Marpurg. Or. de vitâ et obitu—Hyperii*, Marp. 1564, 4o.; Melchior Adam, *Vitae Theol Germ.*, edit. Francof. 1706, p. 187—190; Freheri *Theatr.*, p. 198, 199; J. Verheiden, *Praest. aliquot Theol. Effigies et Elegia*, p. 94—98; Conringius, l. c. *Saec.* XVI, c. l. p. 161, o n. Krantzii; Bayle, *Dict. Hist. Crit.*, i. v.; Morhofii *Polyh.*, T. p. 988; Crenii *Anim. Philol.*, Part. I. § 3, p. 3, Part. X. p. 189, Part. XIV. p. 107, s. Part XVI. p. 183; Frid. Gotth. Freytag, *Anal. Litt.*, p. 478, et *Adparatus Literarius*, T. III. Nr. XLIX, p. 190—192; *Cat. Bibl. Bunav.*, T. I. Vol. II. p. 1346; J. M. Schröck, *Abbildungen*, T. I., Tafr. III. Nr. XXV. p. 259—267; Saxe, *Onom.*, T. III. p. 226, 228; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 53; Paquot, *Mém.*, T. XVII. p 185—201; Te Water, *Ref. van Zeel*, bl. 298, 299; *Tweede Eeuwget. der Nederl. Geloofsbel.*, bl. 32.

HYVAEUS (Henricus) te Rijssel geboren, trad in de orde der Augustijnen en werd doctor in de godgeleerdheid. Hij moet een welsprekend redenaar zijn geweest en gaf in het licht een arcetisch werkje getiteld: *Jacula anomae*; voorts *Oratio Panagyrica habita in Ecclesia cathedrali corcassonensi, dum Ludovicus* XIII, *Rex Franciae inaugurareter.*

Ook gaf hij in het Fransch het leven van Thomas de Villanova, aartsbisschop van Valentia, Brussel 1621, 8°.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 356.

AANWIJZING

DER

PERSONEN

IN DIT DEEL VERMELD.